Bundel - Ingekomen stukken ter kennisname van 31 juli 2024

1 Dierenwelzijn: Ingekomen nieuwsbrief RDA (C-agenda Landelijk Gebied 09-09-2024)
- Ingekomen nieuwsbrief RDA

2 Energie: Informatiebrief TenneT over de voortgang van de 380 kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)
- 003.017.00 1396957 Informatiebrief over 380kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord

3 Gezondheid en Milieu: Voortgang van de jaarrapportages luchtmeetnetten Provincie Noord-Holland 2023 (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)
De provincie rapporteert elk jaar over de resultaten van de drie provinciale luchtmeetnetten (Haarlemmermeer, Westpoort en IJmond). Met een brief worden PS geïnformeerd dat de rapportages na het zomerreces worden opgeleverd en na vaststelling door GS worden gepubliceerd.
- Brief aan PS over voortgang van de jaarrapportages luchtmeetnetten PNH 2023

4 Water: Resultaten PFAS concentraties bij aangewezen zwemlocaties (C-agenda Landelijk Gebied 09-09-2024)
Medio april 2024 heeft de provincie in samenwerking met de drie waterschappen onderzoek laten uitvoeren naar de PFAS-concentraties bij 46 van de 151 aangewezen zwemwaterlocaties. Op geen van deze locaties is een overschrijding van de gezondheidskundige advieswaarde voor PFAS in zwemwater. Inwoners en belanghebbenden zijn door de provincie hiervan op de hoogte gesteld via een persbericht en een bericht op de website van de provincie.
- Brief aan PS over resultaten PFAS-metingen bij aangewezen zwemlocaties
- Overzicht concentraties - Resultaten PFAS concentraties bij aangewezen zwemlocaties

5 Cultureel Erfgoed: Ingekomen brief gemeenten Texel, Hollands Kroon en Den Helder inzake Reddingsplan voor de historische scheepwrakken in de Waddenzee (C-agenda Landelijk Gebied 09-09-2024)
- Begeleidende brief
- 2024-07-02 Brief vd wethouders aan OCW
- 2024-07-02 Brief vd wethouders aan OCW_met kaart
- 2024-07-20_Westelijke_Waddenzee_Wrakken

6 RO: Aanvullend processchema wijziging delegatiebesluit Omgevingsverordening NH 2022 voor geitenhouderijen (Betrekken bij agendapunt 14 PS 8-7-2024)
In Noord-Hollland is in 2018 een geitenstop ingevoerd, in afwachting van uitkomsten van onderzoek. Eind 2024 worden landelijke, langlopende onderzoeken afgerond. De onderzoeksresultaten kunnen aanleiding zijn om de geitenstop aan te passen. Gedeputeerde Staten (GS) hebben aan Provinciale Staten (PS) voorgesteld om de bevoegdheid tot wijziging de Omgevingsverordening NH 2022 m.b.t. geitenhouderijen aan GS te delegeren. GS informeren PS met een processchema hoe een delegatiebesluit de heroverweging van de geitenstop in Noord-Holland kan versnellen.
- Brief aan PS over aanvullend processchema bij de Statenvoordracht inzake wijziging Delegatiebesluit Omgevingsverordening NH 2022 voor geitenhouderijen
- Aanvullend processchema bij de Statenvoordracht

7 RO: Ingekomen brief inzake Omgevingsverordeing NH2022 (C-agenda cie Ruimte 9-9-2024)
- Omgevingsverordeing NH2022_Geredigeerd

8 RO: Schriftelijke reactie inwoner NH Delegatiebesluit omgevingsverordening voor geitenhouderijen (Betrekken bij agendapunt 14 PS 8-7-2024)
- Motivatiebrief delegatiebesluit_Geredigeerd
- Mail Delegatiebesluit omgevingsverordening voor geitenhouderijen_Geredigeerd

9 Energie: Monitor Wind op Land 2023 (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)
Gedeputeerde Staten brengen Provinciale staten op de hoogte van de in mei gepubliceerde monitor Wind op Land van het RVO. Hierin komt onder meer tot uitdrukking dat het opgestelde vermogen in Noord-Holland iets is afgenomen vanwege het na-ijlen van het strenge plaatsingsbeleid uit 2015-2019 (o.a. 2 oude voor 1 nieuwe, minimaal 6 in lijnopstelling) en stagnatie in nieuwe plaatsing vanwege onder andere een uitspraak van de Raad van State in 2023 en lange levertijden van nieuwe turbines.
- Brief aan PS over de monitor Wind op land 2023
- Monitor Wind op land 2023

10 Algemeen: Ingekomen nieuwsbrief omgevingsdienst NHN (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)
- Ingekomen nieuwsbrief omgevingsdienst NHN (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)

11 Brede Welvaart: Rli publicatie 'Waardevol regeren: sturen op brede welvaart' | 9 juli 2024 (C-agenda cie Bestuur 16-09-2024)
- Rli 2024-04 Brede welvaart DEF

Aanbiedingsbrief Minister Klimaat en Groene Groei - Rli-advies Waardevol regeren 9 juli 2024

Aanbiedingsbrief Minister van Economische Zaken - Rli-advies Waardevol regeren 9 juli 2024

Aanbiedingsbrief Minister van Financien - Rli-advies Waardevol regeren 9 juli 2024

12 MRA: Editie 84 - 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' (maandelijks) - 9 juli 2024 (C-agenda alle commissies september)

20240709 Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 84

13 Ruimte: Bezwaarbrief # 1 - laatst geopenbaarde versie van het locatieonderzoek voor een AZC in Santpoort-Zuid (C-agenda cie Ruimte 9-9-2024)

Mail bezwaarbrief Bestuur Stichting Samen Santpoort-Zuid_Geredigeerd

Bezwaarbrief # 1 - laatst geopenbaarde versie van het locatieonderzoek voor een AZC in Santpoort-Zuid

14 IPO: Hoofdlijnen-inzet van de gezamenlijke provincies (C-agenda cie Bestuur 16-09-2024)

Hoofdlijnen van de gezamenlijke provincies

15 Arbeidsmarkt en onderwijs: Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale techniek en technologiecampussen Noord-Holland 2024 (C-agenda Cie. Bestuur 16-09-2024)
De provincie stelt €1.800.000 subsidie beschikbaar voor de versterking en verduurzaming van regionale techniek- en technologiecampussen in Noord-Holland. Campussen zijn belangrijk voor een duurzame en veerkrachtige Noord-Hollands arbeidsmarkt. De regeling bouwt voort op de vergelijkbare regeling uit 2023.

Brief aan PS over Uitvoeringsregeling subsidie, Versterking en Verduurzaming van regionale Techniek- en Technologiecampussen Noord-Holland 2024

Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale Techniek- en Technologiecampussen 2024

16 Economie en leefbaarheid: Brede Basismonitor 2024 (C-agenda Cie Bestuur (leidend) en Cie Leefomgeving 16-09-2024)
De Brede Basismonitor 2024 geeft weer hoe in de provincie Noord-Holland de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. Dit is de vierde versie van de Brede Basismonitor.
link naar de brede basis monitor 2024

Brief aan PS over Brede Basismonitor 2024

Bijlage - Toelichting Brede Basismonitor 2024

17 Economie: Jaarverslag Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland 2023 (C-agenda Cie. Bestuur 16-09-2024)
Nieuwe plannen voor detailhandel en regionale visies worden door de Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland bovenregionaal afgestemd en getoetst aan provinciaal beleid. Gemeenten kunnen het advies van de commissie gebruiken bij het maken van weloverwogen keuzes ten aanzien van nieuwe detailhandelsontwikkelingen, en het voorkomen van uitbreidingen die een potentieel negatief effect hebben op de detailhandelsstructuur. Daarnaast vervult de commissie een rol op het gebied van kennisdeling. De commissie legt haar activiteiten vast in een jaarverslag.

Brief aan PS over Jaarverslag 2023 Adviescommissie Detailhandel

Jaarverslag Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland 2023

18 Energie: GS reactie op Initiatiefvoorstel JA21 opheffen geheimhouding inzake project Wieringerhoek (te betrekken bij PS 15-07-2024)
De fractie JA21 in Provinciale Staten heeft een initiatiefvoorstel "opheffen geheimhouding inzake project Wieringerhoek" ingediend. Ten behoeve van de behandeling in Provinciale Staten geven Gedeputeerde Staten hun reactie op het initiatiefvoorstel.

Brief aan PS over Reactie inzake initiatiefvoorstel JA21 opheffen geheimhouding document project Wieringerhoek

19 Financien: Tweede Begrotingswijziging 2024 (Alle commissies 9 en 16-09-2024, Bestuur leidend)
In de provinciale begroting wijzen Provinciale Staten toe voor welke doelen de provincie haar beschikbare middelen inzet. Deze tweede begrotingswijziging omvat een bijstelling van de begroting 2024.
Begrotingswijzigingen worden voorafgaand aan de vaststelling in PS behandeld in de Statencommissies. Elke commissie bespreekt deze vanuit de vakinhoudelijke invalshoek. De bespreking vanuit financiële invalshoek vindt voornamelijk plaats in de commissie Bestuur.
PS heeft een gecorrigeerde versie van de tweede begrotingswijziging ontvangen.
Donderdag 12 september heeft GS een tweede correctie doorgevoerd op de Tweede begrotingswijziging 2024 en toegestuurd aan PS. De gecorrigeerde versie en brief aan PS zijn toegevoegd aan de agenda.

Brief aan PS over Tweede begrotingswijziging 2024

PS voordracht Tweede begrotingswijziging 2024

Tweede begrotingswijziging 2024
Brief GS aan PS - Correctie Tweede begrotingswijziging 2024 - 27 augustus 2024
Brief aan PS inzake TBW2024 (tweede correctie) 12 september 2024
Tweede begrotingswijziging 2024 gecorrigeerd 12 september 2024

20 Landbouw: Gebiedsakkoord Alton Addendum 2024 (C-agenda cie. Landelijk Gebied 9 september 2024)
De provincie Noord-Holland, gemeente Dijk en Waard, N.V. HVC; Ondernemersvereniging Alton (OVAL), Rabobank Alkmaar e.o., Stichting Greenport Noord-Holland Noord en het Ontwikkelingsbedrijf Noord Holland Noord B.V. hebben gezamenlijk een addendum opgesteld waarmee het bestaande gebiedsakkoord uit 2019 wordt geactualiseerd. Het gebiedsakkoord en addendum hebben betrekking op verduurzaming en ontwikkeling van het (glastuinbouw-)gebied Alton in Dijk & Waard en loopt tot en met 2030.
Brief aan PS over Gebiedsakkoord Alton Addendum 2024

21 Mobiliteit: Plan van Aanpak Robuuste oplossing Verbinding A8-A9 (C-agenda Ruimte 09-09-2024)
De provincie en haar partners werken aan een robuuste oplossing voor de overlast van de N203 bij Krommenie en Assendelft. Hiervoor is nu een plan van aanpak gemaakt. Er worden vijf stappen doorlopen en aan het eind (in 2027) besluiten GS of een van de onderzochte varianten een robuuste oplossing kan vormen.
Brief aan PS over Plan van Aanpak Robuuste oplossing Verbinding A8-A9
Plan van Aanpak Verbinding A8-A9 Robuuste oplossing

22 Mobiliteit: Verslag werkbezoek Baden-Württemberg (C-agenda Ruimte 09-09-2024)
Op 16 en 17 mei 2024 bracht gedeputeerde Olthof een werkbezoek aan de deelstaat Baden-Württemberg in Duitsland. Dit bezoek stond in het teken van kennisdeling op het gebied van mobiliteit én het verkennen van mogelijke onderwerpen waarop Baden-Württemberg en de Provincie Noord-Holland kunnen samenwerken. Het verslag van deze reis wordt aan PS aangeboden.
Brief aan PS over Verslag werkbezoek Baden-Württemberg
Verslag werkbezoek Baden-Württemberg 2024

23 Ruimte: Vaststellen Ontwikkelperspectief NZKG (A-agenda Ruimte 09-09-2024)
Voor het Noordzeekanaalgebied (NZKG) hebben de samenwerkende partijen binnen het Bestuursplatform NZKG, waaronder de provincie Noord-Holland, samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat een Ontwikkelingsperspectief Noordzeekanaalgebied opgesteld. Provinciale Staten worden gevraagd om het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied als leidraad voor toekomstig beleid voor het gebied vast te stellen.
Brief aan PS over vaststellen van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied
Statenvoordracht ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied 2024 (versie 02)
Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied

24 Verhogen subsidieplafond uitvoeringsregeling Ondersteuning Toekomstbestendige Werklocaties
De uitvoeringsregeling Ondersteuning Toekomstbestendige Werklocaties geeft gemeenten, ondernemers en organisaties voor het beheer van bedrijventerreinen of winkelgebieden de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor proces- en onderzoekskosten die bijdragen aan toekomstbestendige werklocaties, bijvoorbeeld voor het opzetten van een samenwerkingsverband of het initiëren van duurzame maatregelen. Gezien het grote aantal aanvragen, wordt het subsidieplafond verhoogd met €200.000 voor bedrijventerreinen en met €100.000 voor winkelgebieden.
Brief aan PS over Verhoging subsidieplafond uitvoeringsregeling OTW 2024

25 Netcongestie: Nieuwsbrief TenneT --> Link in omschrijving (C-agenda cie Leefomgeving 16-09-2024)
Nieuwsbrief Netcongestie | Juli 2024 - Nieuwsbrief Netcongestie | Juli 2024 (tennet.eu)

26 Ruimte: Zienswijze Ontwerp derde herziening Omgevingsverordening NH2022 (C-agenda cie Ruimte 9-9-2024)
Zienswijze Ontwerp derde herziening Omgevingsverordening NH2022

27 Faunabeheer: Ingekomen brief Van Straaten Research inzake 105 vragen aan BIJ12 over werkwijze BIJ12 en Taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V. (C-agenda Landelijk Gebied 09-09-2024)
Ingekomen brief Van Straaten Research over werkwijze BIJ12 en Taxatiebureaus_Geredigeerd
Vragen BIJ12 2-7-2024 zwart gelakt
Brief bij beantwoording van de vragen van mevr. Van Straaten
Antwoorden op vragen van Straaten research aan BIJ12 2-6-2024

28 Cultuur: Adhesieverklaring Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028 (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)

Het ministerie van OCW stelt in de periode 2025-2028 jaarlijks budget voor de provincie Noord-Holland ter beschikking in het kader van de landelijke matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit. Met als voorwaarde dat eenzelfde bedrag wordt gematcht door provincie en gemeenten. GS stellen voor de periode 2025-2028 hiervoor jaarlijks € 750.000,- ter beschikking voor het provinciaal programma, uitgevoerd door stichting Plein C.

Brief aan PS over Adhesieverklaring Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028

29 Gezondheid en Milieu: Brief OD NHN aan raden en staten over 'Ontwikkeling Omgevingsdienst Noord-Holland Noord i.v.m. het Interbestuurlijk Programma Versterking VTH' (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)

Brf Raden en Staten Ontwik. OD NHN IBP VTH 10 juli 2024 get_Geredigeerd

Bijl. 1 Plan van aanpak robuustheid OD NHN IBP VTH def

Bijl. 2 Infographic Samenwerkende OD

30 Luchtvaart / Schiphol: BRS zienswijze aanvullende raadpleging Balanced Approach Schiphol (C-agenda Ruimte 09-09-2024)

We informeren PS over de vastgestelde zienswijze van de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS), waarvan mevrouw E. Rommel de voorzitter is. Aanleiding is de consultatie die het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft georganiseerd op het aangepaste pakket maatregelen om de geluidhinder in de omgeving van Schiphol terug te dringen. De zienswijze is op 22 juni jl. ingediend bij de minister

Brief aan PS over BRS zienswijze aanvullende raadpleging Balanced Approach Schiphol

BRS zienswijze aanvullende raadpleging BA Schiphol definitief

31 Mobiliteit: Informeren PS over brieven minister Infrastructuur en Waterstaat (C-agenda Ruimte 09-09-2024)

Recent hebben de minister en staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat twee brieven naar de Tweede Kamer gestuurd: een "MIRT verzamelbrief" en een brief over het Basiskwaliteitsniveau Spoor. Beide brieven bevatten onderwerpen die ook voor de Provincie Noord-Holland van belang zijn. Daarom worden Provinciale Staten geïnformeerd over beide brieven.

Brief aan PS over Brieven minister van Infrastructuur en Waterstaat - verzamelbrief MIRT en brief basiskwaliteitsniveau spoor

Verzamelbrief-i-r-t-mirt

Beoordelingskader-toedeling-resterende-projectbudgetten

Eerste-aanzet-plan-van-aanpak-herstart-gepauzeerde-mirt-projecten

Overzicht-overleggen-gepauzeerde-projecten

Kamerbrief-basiskwaliteitsniveau-spoor

32 Bestuur: Jaarverslag Hoor- en adviescommissie 2023 (C-agenda Cie. Bestuur 16-09-2024)

Op grond van artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 brengt de HAC jaarlijks verslag van haar werkzaamheden uit aan Gedeputeerde staten en Provinciale staten.

Brief aan PS over aanbieden HAC-jaarverslag 2023

HAC-jaarverslag 2023

33 Economie/RRK: Onderzoeksopzet Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen - Randstedelijke Rekenkamer (c-agenda Cie. Bestuur 16-09-2024)

In het onderzoeksprogramma 2024 is een onderzoek naar Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) opgenomen.
Op basis van een orientatie in een odnerzoeksopzet gemaakt.

NH Beg brief onderzoeksopzet PS

Onderzoeksopzet ROM's -Randstedelijke rekenkamer

34 Economie: Regionale detailhandelsvisie West-Friesland (C-agenda Cie. Bestuur 16-09-2024)

Met het oog op de versterking van de huidige detailhandelsstructuur in Noord-Holland zijn regio's volgens de Omgevingsverordening NH 2022 verplicht een regionale detailhandelsvisie op te stellen. De adviescommissie detailhandel Noord-Holland brengt over de visie een advies uit aan GS. De regio West-Friesland heeft een regionale detailhandelsvisie opgesteld en de adviescommissie heeft daar in december 2023 positief over geadviseerd.

Brief aan PS over Regionale Detailhandelsvisie West-Friesland 2024

35 Havens/Economie: Besluit verlengen Regiodeal Maritiem Cluster Kop van Noord-Holland (C-agenda Cie. Bestuur 16-09-2024)

Met de Regiodeal Maritiem Cluster Kop van Noord-Holland werkt de provincie met de samenwerkende partners samen om de brede welvaart in het gebied te stimuleren. Dit gebeurt door de uitvoering van een groot aantal projecten onder de noemers innovatieve maritieme technologieën, waterstoftoepassing en energietransitie. Een paar projecten hebben iets meer tijd nodig om succesvol te kunnen worden uitgevoerd en daarom wordt de looptijd van de Regiodeal verlengd.

Brief aan PS over Besluit verlengen Regiodeal Maritiem Cluster Kop van Noord-Holland

Addendum verlenging 3e Tranche Regiodeal

Concept-brief_ten behoeve van verzoek tot verlenging looptijd_Geredigeerd

36 MRA: Brief reactie wensen opvattingen 80% versie MRA Agenda (C-agenda Cie. Bestuur 16-09-2024)
Brief reactie wensen opvattingen 80% versie MRA Agenda

37 Natuur: Jaargids natuurbeheer 2023 PWN Natuur & Beleving (C-agenda Landelijk Gebied 09-09-2024)
Begeleidende brief jaargids natuurbeheer 2023 PWN Natuur & Beleving
PWN Jaargids Natuurbeheer 2023

38 Omgevingsdienst: Ingekomen nieuwsbrief Omgevingsdienst IJmond (C-agenda Leefomgeving 16-09-2024)
Nieuwsbrief omgevingsdienst IJmond

39 Omgevingsdiensten: Zienswijze Provinciale Staten op de resultaatbestemming 2023 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (A-agenda Leefomgeving 16-09-2024)
De resultaatbestemming 2023 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek is door het dagelijks bestuur verzonden aan de raden en staten van deelnemers in de gemeenschappelijke regeling. Provinciale Staten kunnen een zienswijze naar voren brengen op deze stukken. De jaarrekening 2023 is ter kennisname meegestuurd.
Brief aan PS over zienswijze Provinciale Staten op de resultaatbestemming 2023 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
Statenvoordracht zienswijze PS resultaatbestemming 2023 OFGV
AB voorstel Jaarstukken en resultaatbestemming 2023 OFGV
Jaarrekening 2023 OFGV
Controle verklaring Jaarrekening 2023 OFGV

40 Recreatie: Recreatie Noord Holland Jaarverslag 2023 (C-agenda Cie. bestuur 16-09-2024)
Recreatie Noord Holland Jaarverslag 2023

41 Water: Nieuwsbrief investeringskader waddenfonds - juli 2024 (C-agenda Landelijk Gebied 09-09-2024)
Nieuwsbrief investeringskader waddenfonds - juli 2024

42 Natuur: Aangaan samenwerkingsovereenkomst innovatieprogramma KIEM met provincies Zuid-Holland, Friesland en Groningen (C-agenda cie. Landelijk Gebied 9 september 2024)
In 2024 is het Veenweiden innovatiecentrum in Zegveld gestart met een nieuw innovatieprogramma, dat zich richt op innovatiemogelijkheden met een perspectief op 10 á 15 jaar. Doel is om uitgaande van de veranderende omstandigheden van boeren op veen, nieuwe mogelijkheden te ontwikkelen om op het veen een economisch haalbaar bedrijfsvoering te realiseren. Primair ligt de aandacht op systemische veranderingen. Er wordt dus niet alleen gekeken naar de boer, maar naar alle omstandigheden en betrokken partijen/overheden (keten, wetgeving, financiering, etc.) die daarvoor nodig zijn. Het programma bestaat uit drie onderdelen: KIEM, JUMP en BASE. KIEM richt zich op de voorbereiding en enkel daarvoor wordt nu een samenwerkingsovereenkomst gesloten.
Brief aan PS over besluit aangaan samenwerkingsovereenkomst KIEM

43 Natuur: Openstelling Uitvoeringsregeling subsidie programma natuur Noord-Holland 2022 (C-agenda cie. Landelijk Gebied 9 september 2024)
Brief aan PS over verlenging Programma Natuur fase 1 & verhoging subsidieplafond

44 Mobiliteit: aanhoudende overlast showracers Hilversumseweg/N525 Laren(C-agenda cie Ruimte 09-09-2024)
Mail inwoners aanhoudende overlast showracers Hilversumseweg/N525 Laren_Geredigeerd
GLIMI rapportage GooiVecht streek 24-10-2023_Geredigeerd
Quotes buurtbewoners overlast showracers
Lijst overlastervaarders_Geredigeerd

45 Mobiliteit: Intentieovereenkomst Verbetering N231 Zuid (C-agenda Ruimte 09-09-2024)
De provincie Noord-Holland gaat samen met de gemeente Aalsmeer en de Vervoerregio Amsterdam onderzoeken hoe de doorstroming op de kruispunten van de N231 met de Bachlaan en de Mijnsherenweg in Aalsmeer verbeterd kan worden. De kruisingen worden tijdens het groot onderhoud in 2025 aangepakt. Deze intentieovereenkomst waarborgt een aantal samenwerkings- en financiële afspraken om de reconstructie gezamenlijk verder technisch uit te werken.
Brief aan PS over de Intentieovereenkomst verbetering N231-zuid

46 Mobiliteit: Provinciale bijdrage Weg om de Zuid, Hoofddorp (C-agenda Ruimte 09-09-2024)
De provincie werkt in het project 'Weg om de Zuid' samen met de gemeente Haarlemmermeer en Vervoerregio Amsterdam aan het verbeteren van de Nieuwe Bennebroekerweg. Deze weg tussen Hoofddorp en Nieuw-Vennep is belangrijk voor de ontsluiting van nieuwe woon- en werkgebieden in de regio. De provincie is van plan haar bijdrage aan Weg om de Zuid te verhogen van € 55 naar € 58 miljoen.

47 Natuur: Kaart pact-NNN in aanvraag Programma Natuur fase 2 (C-agenda cie. Landelijk Gebied 9 september 2024)
Voor de aanvraag rijksregeling Programma Natuur is een kaart aangeleverd met hierop de hectares uit het NNN van de Rijksopgave uit het natuurpact van 2013. Hiermee kan het rijk beoordelen of zij niet tweemaal geld uitkeert voor de versterking van natuur.

Brief aan PS over kaart pact-NNN
Natura2000_Natuurpact_NNN_

48 PPLG: Reactie GS en het initiatiefvoorstel PvdD transitiedenken PPLG (A-agenda cie. Landelijk Gebied oktober 2024)
De Partij voor de Dieren heeft een initiatiefvoorstel ingediend over het bevorderen van transitiedenken in het PPLG-proces. Conform het reglement van orde van PS is GS om advies gevraagd alvorens PS over het voorstel besluiten.

Brief aan PS over advies initiatiefvoorstel PvdD transitiemanagement PPLG
Initiatiefvoorstel PvdD Transitiedenken PPLG oktober 2024

49 Recreatieschap: Bestuursmededeling voor Raden en Staten na AB Twiske-Waterland op 4 juli 2024 (C-agenda cie bestuur 16-09-2024)

2024 Bestuursmededeling voor Raden en Staten na AB Twiske-Waterland op 4 juli 2024

50 Recreatieschap: Jaarrekening 2023, Begroting 2025 en Nota van Antwoord Plassenschap Loosdrecht (C-agenda cie Bestuur 16-09-2024)

Aanbiedingsbrief jaarrekening 2023 en begroting 2025 Plassenschap Loosdrecht_Geredigeerd
Jaarrekening 2023 Plassenschap Loosdrecht
Begroting 2025 Plassenschap Loosdrecht
Begeleidende mail Nota van Antwoord_Geredigeerd
Nota van antwoord op ontvangen zienswijzen m.b.t. Ontwerpbegroting 2025

51 RRK: Vastgestelde begroting 2025 Randstedelijke Rekenkamer (C-agenda Cie. bestuur 16-09-2024)

Brief van RRK aan PS NH_vastgestelde begroting 2025
Begroting 2025 Randstedelijke Rekenkamer

52 Ruimte: Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord (C-agenda cie Ruimte 09-09-2024)
Provincie Noord-Holland is een traject gestart om samen met de 17 gemeenten in Noord-Holland Noord en het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier een Ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord op te stellen. Voor dit Ontwikkelperspectief is een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld.

Brief aan PS over het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

53 Ruimte: Voortgang implementatie Omgevingswet (C-agenda cie Ruimte 09-09-2024)
Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Gedeputeerde Staten informeren Provinciale Staten over de voortgang van de implementatie van de Omgevingswet in het eerste half jaar van 2024.

Brief aan PS over voortgang implementatie Omgevingswet eerste zes maanden 2024

54 Wonen: Actieagenda Wonen 2024-2028 (A-agenda Ruimte 09-09-2024)
Het college van GS heeft de Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024-2028 opgesteld en legt deze besluitvorming voor aan Provinciale Staten. Het doel van deze actieagenda is het snel helpen terugdringen van de woningnood in Noord-Holland, de agenda bevat de acties waarmee de provincie dit wil bereiken. De provincie wil de woningbouw versnellen met kortere procedures, extra deskundigen en subsidies. Ook worden op basis van deze agenda en in uitwerking op de bestaande woondeals met gemeenten aanvullende overeenkomsten gesloten over het aantal te bouwen woningen, de doelgroepen voor deze woningen en de betaalbaarheid.

Brief aan PS over de Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024 - 2028
Statenvoordracht actieagenda
Actieagenda wonen en woningbouwversnelling 2024-2028
Actieagenda_Samenvatting
Strategische Evaluatie en Onderzoeksagenda WSO

55 Ruimte: Vaststellen Ruimtelijk voorstel en startnotitie "Regie op de Ruimte" (A-agenda Ruimte 12-09-2024)

Update 23-7-2024: De agendacommissie heeft aangegeven dat PS de gehele startnotitie wil vaststellen en niet alleen hoofdstuk 4. GS heeft hierover een brief ontvangen.
Toelichting: Op 6 februari jl. hebben GS het concept Ruimtelijk Voorstel "Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel" vrijgegeven voor consultatie. Op basis van de binnengekomen reacties zijn aanpassingen doorgevoerd. Het Ruimtelijk Voorstel beschrijft de ruimtelijke vraagstukken die ontstaan als alle ruimteclaims bij elkaar worden gelegd. Met deze vraagstukken gaan we aan de slag in het vervolgtraject "Regie op de Ruimte". De wijzigingen in ons beleid die daaruit volgen, verwerken we in een actualisatie van de Omgevingsvisie. De startnotitie "Regie op de Ruimte" bevat de kaders voor het vervolgtraject en is de basis voor de bestuurlijke opdracht hiervoor.

Brief aan PS over Ruimtelijk Voorstel en startnotitie Regie op de Ruimte
PS voordracht def ruimtelijk voorstel en startnotitie regie op de ruimte
20240702_Startnotitie regie op de ruimte_def
Notitie samenvatting consultatiereacties
240702 Ruimtelijk Voorstel def
240528 GS versie verwerking consultatie in RV met wijzigingen geel gearceerd
Kaartmateriaal Ruimtelijk Voorstel

56 Bestuur: Financiële Verordening Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024 (C-agenda cie Bestuur 16-09-2024)

Begeleidende mail Financiële Verordening Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024_Geredigeerd
Get. Financiële Verordening ex artikel 216 Plassenschap Loosdrecht 2024 2e_1

57 Natuur: Brief inwoner over Bloeiende bermen langs provinciale wegen (C-agenda cie Landelijk Gebied 09-09-2024)

Ingekomen brief inwoner bloeiende bermen_Geredigeerd

58 Ruimte: Ingekomen brief inwoner verbeteren infrastructuur in Den Helder (C-agenda cie Ruimte 09-09-2024)

Ingekomen brief inwoner verbeteren infrastructuur in Den Helder_Geredigeerd

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Nieuwsbrief | zomereditie

27 juni 2024

Welkom bij de RDA-nieuwsbrief! Aan het begin van de zomer kijken we in deze editie graag nog even met u terug op de afgelopen maanden.

Staat van het Dier 2024

De RDA is geïnteresseerd in hoe mensen naar dieren kijken, en of hierin trends zijn te ontdekken. Daarom herhaalden wij de publieksenquête, die in 2019 voor het eerst werd afgenomen. Vorige week verscheen *Staat van het Dier 2024*. Met resultaten, beschouwingen, schurende kwesties en onze agenda voor de toekomst.

Lees hier het rapport

RDA-voorzitter Jan Staman en demissionair minister Christianne van der Wal (Natuur en Stikstof).

Wolvenvraagstuk vereist landelijke aanpak

De terugkeer van wolven in ons land zorgt voor uiteenlopende reacties en nieuwe dilemma's. Daarom roept de RDA overheden op met een landeliijke aanpak te komen. Niets doen is geen optie. Dat staat in de zienswijze *Samen leven met wolven in Nederland*. De ministerraad heeft het advies van de RDA overgenomen.

Lees hier de zienswijze

DIER aan BODCAST

Er wordt in Nederland volop geëxperimenteerd met de productie van kweekvlees. Wat komt daar allemaal bij kijken? En zitten consumenten eigenlijk te wachten op kweekvlees? In deze aflevering gaan Leon Moonen (veehouder), Ira van Eelen (adviseur kweekvlees) en Cor van der Weele (emeritus hoogleraar humanistische filosofie) met elkaar in gesprek.

Luister hier naar 'Kweekvlees'

In de podcastserie DIER aan BODCAST, een initatief van Jong RDA, nemen we u mee in vraagstukken rond dierenwelzijn en ethiek.

Bron: Pixabay

Blog: Rechtvaardigheid bij (andere) apen

Naar aanleiding van de dood van primatoloog Frans de Waal, eerder dit jaar, schreef Jong RDA-lid Wim Smit een blog. Het werk van De Waal is voor de filosofiedocent vaak een inspiratiebron. Een mooi voorbeeld hiervan is een video waarin twee kapucijnaapjes dezelfde taak moeten uitvoeren, maar hiervoor niet dezelfde beloning krijgen.

Benieuwd naar de blog? Klik hier

In de blogs op onze website schrijven raadsleden en leden van Jong RDA over actuele zaken op het gebied van dierenwelzijn en samenleving. De blogs worden geschreven op persoonlijke titel en geven niet per se de mening van de RDA weer.

Fijne zomer!

Copyright ©2024, Raad voor Dierenaangelegenheden. Let op, het is niet mogelijk om op deze e-mail te reageren. U ontvangt deze nieuwsbrief, omdat u zich hiervoor heeft ingeschreven. Heeft u een vraag aan ons of wilt u zich uitschrijven? Stuur dan een mail naar info@rda.nl

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Postbus 718, 6800 AS Arnhem, Nederland

DATUM	2 juli 2024
BEHANDELD DOOR	Jansma, Sikke
KENMERK	003.017.00 1396957
TELEFOON	026 324 38 68
E-MAIL	Sikke.Jansma@tennet.eu

BETREFT Stand van zaken 380 kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord

Geachte raadsleden, statenleden en waterschapsbestuursleden,

Door middel van deze brief informeren wij u over de voortgang van de 380 kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord (NNHN) en specifiek over het proces rondom de publicatie van het concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (concept-NRD) en de stappen die daarop volgen. Het concept-NRD wordt op 6 september 2024 gepubliceerd, waarna eenieder daarop kan reageren gedurende een reactietermijn van zes weken. Daarnaast organiseren wij specifiek voor raadsleden, statenleden en waterschapsbestuursleden in de regio een online live webinar op woensdag 11 september 2024 van 19.00 – 20.00 uur over de inhoud van het concept-NRD. U bent hiervoor van harte uitgenodigd en kan deelnemen door u aan te melden via: www.webinar-380kv-nhn.nl.

380kV-netuitbreiding in uw regio

In juni 2023 startte het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) de Projectprocedure voor de 380 kV-NNHN met de publicatie van het Voornemen en Voorstel voor Participatie[1]. Deze netuitbreiding is noodzakelijk omdat het huidige elektriciteitsnet in de regio (het gebied boven het Noordzeekanaal tot en met de kop van Noord-Holland) de verwachte groei aan vraag en aanbod van energie niet aan kan. De prognoses van TenneT geven aan dat er de komende jaren een verdubbeling van vraag naar energie verwacht wordt in Noord-Holland Noord door een toename aan woningen, verduurzaming van bestaande woningen en mobiliteit, en uitbreiding en verduurzaming van bedrijven en industrie (o.a. door de vergunde datacenters en glastuinbouw). Een uitbreiding van het 380 kV-net bij Beverwijk-Diemen tot aan nabij Middenmeer (zie bijlage 1 voor het zoekgebied) is nodig voor een robuust elektriciteitsnet dat voldoende capaciteit biedt voor de toekomstige ontwikkelingen in de regio. Concreet betekent dit dat er een bovengrondse 380 kV-verbinding komt tussen de regio Beverwijk-Diemen en de regio Middenmeer. Hier horen twee nieuwe hoogspanningsstations bij: een 380 kV-hoogspanningsstation van 17ha komt nabij de bestaande 380 kV-verbinding bij Beverwijk-Diemen en een gecombineerd 380/150 kV-hoogspanningsstation van 24ha dat vervolgens ondergronds aangesloten wordt op het huidige 150 kV-station Middenmeer.

[1] Zie 380 kV Netuitbreiding Noord-Holland Noord (rvo.nl) voor informatie over de procedure en het document Voornemen en Voorstel voor Participatie.

Notitie Reikwijdte en Detailniveau
Nadat vorig jaar de procedure is gestart, wordt in september de volgende officiële stap gezet: de publicatie van de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) van het project 380kV-NNHN worden de diverse corridors voor het tracé, de verschillende zoeklocaties voor de twee hoogspanningsstations , en de aspecten van het beoordelingskader (milieueffectrapportage – plan-MER) en afwegingskader (integrale effectanalyse - IEA) omschreven. De NRD wordt eerst in conceptvorm gepubliceerd, waarna eenieder de mogelijkheid krijgt om te reageren. De reacties worden verwerkt, en begin 2025 wordt de definitieve NRD vastgesteld door de Minister van Klimaat en Groene Groei. Tussen november 2023 en mei 2024 heeft TenneT werksessies georganiseerd om samen met medeoverheden en natuur- en milieuorganisaties kansen en belemmeringen voor mogelijke locaties en routes in kaart te brengen. Uiteindelijk zijn 5 onderscheidende corridors, en diverse zoeklocaties voor een hoogspanningsstation in het zuiden (nabij de 380kV-verbinding Beverwijk-Diemen) en in het noorden (in de kop van Noord-Holland) geïdentificeerd; de onderzoeksalternatieven. Hierbij is breed gekeken naar kansrijke, onderscheidende alternatieven. Hierdoor kan er in de volgende fase een uitgebreide beoordeling en complete afweging worden gemaakt.

Proces rondom publicatie concept-NRD en uitnodiging webinar
We vinden het belangrijk om u goed mee te nemen in de inhoud en het proces van de publicatie van het concept-NRD en de onderzoeken die gaan volgen. Daarom organiseren TenneT en het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) specifiek voor alle raadsleden, statenleden, en waterschapsbestuursleden in het zoekgebied (zie bijlage 1) een online live webinar. Tijdens dit webinar geven we een toelichting op de corridors en zoeklocaties van de hoogspanningsstations en lichten we het beoordelings- en afwegingskader toe. Uiteraard is er gelegenheid om vragen te stellen, het webinar wordt live uitgezonden. Naast dit webinar organiseren RVO en het ministerie van KGG in samenwerking met TenneT voor alle belanghebbenden en belangstellenden een algemene online webinar (16 september) en vijf inloopbijeenkomsten (zie bijlage 2 voor de data en exacte locaties). Ook hiervoor bent u van harte uitgenodigd.

Stappen na het concept-NRD
Na 17 oktober worden de ingediende reacties beantwoord en/of verwerkt en wordt het concept-NRD vastgesteld in de definitieve NRD. Hierna starten de onderzoeken van de verschillende alternatieven in de fase van de plan-MER en IEA. De aspecten die worden onderzocht, staan in het concept-NRD. Tijdens deze fase wordt ook aan medeoverheden en belangenorganisaties gevraagd input te leveren op de verschillende aspecten. TenneT en het ministerie van KGG doen dit ambtelijk en bestuurlijk. Daarnaast wordt aan de medeoverheden in het zoekgebied de mogelijkheid geboden om een voorkeursalternatief aan te dragen. Dit landt in het regioadvies wat door de provincie Noord-Holland gecoördineerd wordt. De Minister van Klimaat en Groene Groei neemt samen met de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties eind 2025 een voorkeursbeslissing op basis van de uitkomsten van de plan-MER en IEA en het advies van de regio.

Bewonerscommunicatie
Tijdens het proces rondom de publicatie van het concept-NRD en de plan-MER en IEA-fase gaan wij ook in gesprek met bewoners over het project 380kV-NNHN. Middels een uitnodiging naar bewonersraden in elke

gemeente in het zoekgebied, publicatie in de Staatscourant en een advertentie in huis-aan-huisbladen worden bewoners geïnformeerd over de publicatie van het concept-NRD, uitgenodigd voor de informatieavonden en het algemene webinar. Daarnaast organiseert TenneT in november en december inloopuren in de regio waar bewoners in gesprek kunnen gaan met projectmedewerkers van TenneT. Ook worden er diverse communicatiemiddelen gemaakt met uitleg over het project, zoals een animatievideo, brochure en projectviewer (een interactieve kaart), en zal er via regionale media over het project worden gecommuniceerd. Uw griffie staat op de mailinglijst van de nieuwsbrieven.

Samenhang met programma Verbindingen Aanlanding Wind op Zee 2031-2040

Het ministerie van KGG en samenwerkingspartners TenneT, Gasunie, Rijkswaterstaat en provincies onderzoeken waar in Nederland aanlandlocaties van Wind op Zee gerealiseerd kunnen worden in de periode 2031-2040. Het programma VAWOZ zoekt naar 10 aanlandlocaties om de wind die op zee wordt opgewekt aan te sluiten via een 380 kV-station op het landelijke elektriciteitsnet. In Noord-Holland wordt er gekeken naar circa vier aanlandingen. De keuzes die gemaakt worden in het programma VAWOZ hebben invloed op het project 380 kV-NNHN. Indien er in de Kop van Noord-Holland, bij een eventueel te bouwen 380 kV-station in Den Helder of het geplande 380kV-station nabij Middenmeer, wordt aangeland, dan is de transportcapaciteit op de 380kv-verbinding onvoldoende. Dit betekent dat het project 380 kV-NNHN een extra mastenrij ruimtelijk dient in te passen. Mocht er niet in de Kop van Noord-Holland, maar wel bij het zuidelijk geplande 380 kV-station en/of bij het geplande station A9-Zuid aangeland worden, dan is deze extra mastenrij niet nodig. Er kunnen in beginsel meerdere aanlandingen op één station aangesloten worden. Per aanlanding wordt binnen een straal van 6km ook een converterstation van 5,5ha geplaatst om de stroom om te zetten van gelijkstroom (vanaf zee naar land) naar wisselstroom (geschikt voor het landelijke netwerk). Vanwege de samenhang tussen het programma VAWOZ en het project 380kV-NNHN wordt gekeken hoe de procedures en communicatie van beide projecten op elkaar aangesloten worden. Hierbij wordt ook gekeken of het regioadvies, waarbij de medeoverheden in de provincie Noord-Holland gevraagd wordt naar hun voorkeur, integraal vorm gegeven kan worden. Tot slot, zoekt programma VAWOZ ook naar een locatie van enkele electrolysers verspreid over Nederland. Er wordt onderzocht of en waar een electrolyser in Noord-Holland gerealiseerd zou kunnen worden. Op 12 september organiseert het ministerie van KGG samen met de provincie Noord-Holland een ambtelijke en bestuurlijke informatiebijeenkomst waarin nader wordt ingegaan op de samenhang tussen het programma VAWOZ en het project 380kV-NNHN. Uw bestuurders en ambtelijke ondersteuning zijn hiervoor uitgenodigd.

Met vriendelijke groet,

TenneT

Ramon Kemperman
Lead Licensing

Ministerie van Klimaat en Groene Groei

Dorothé Albers
MT-lid directie Realisatie Energietransitie

Bijlage 1: zoekgebied 380 kV-netuitbreiding Noord-Holland Noord

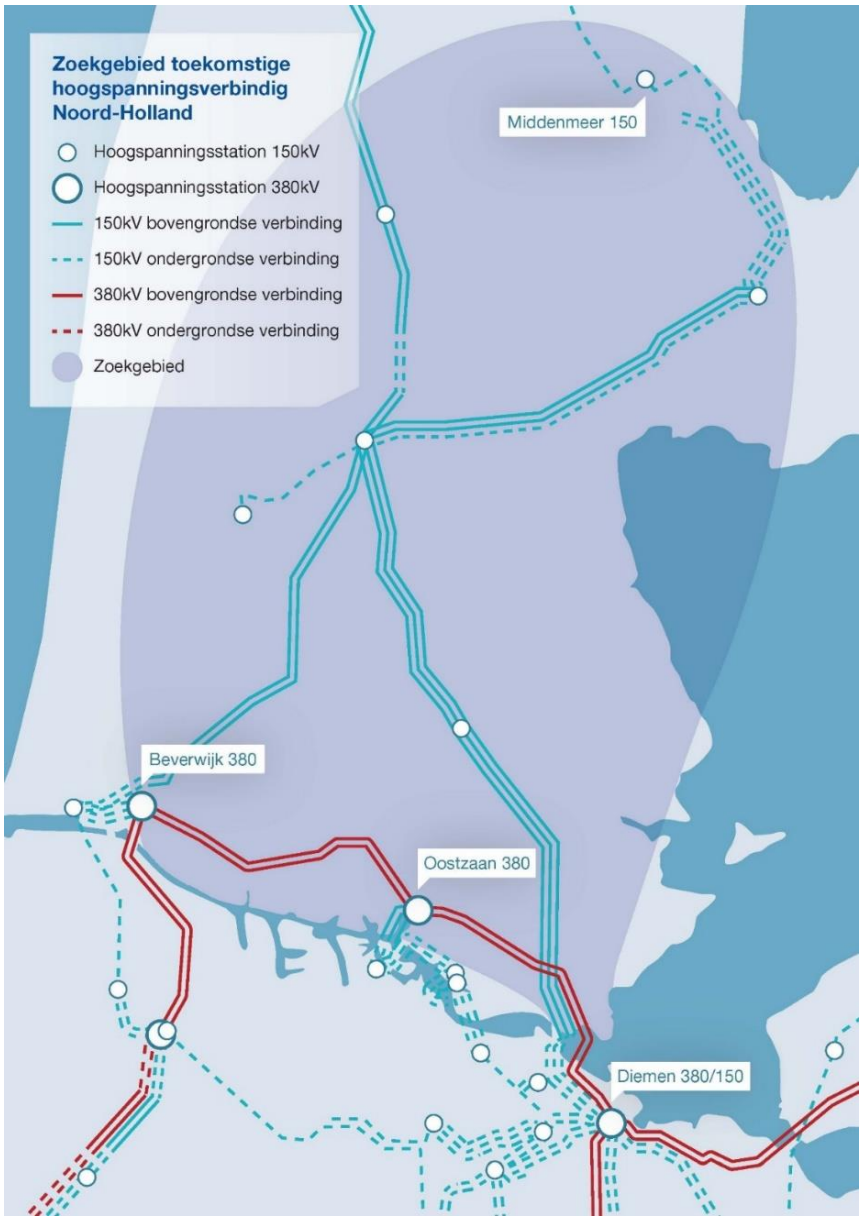

Bijlage 2 – locaties voor de inloopavonden concept-NRD

Woensdag 11 september:	online webinar voor raadsleden, statenleden, en waterschapsbestuursleden aanmelden via: www.webinar-380kv-nhn.nl
Maandag 16 september:	online algemene webinar aanmelden via: www.webinar-netuitbreiding-nhn.nl
Dinsdag 17 september:	Middenmeer, Ontmoetingskerk Meerbaak adres: Professor ter Veenweg 4, Middenmeer
Woensdag 18 september:	Alkmaar, Wijkcentrum Overdie adres: Van Maerlantstraat 8-10, Alkmaar
Maandag 23 september:	Avenhorn, Villa Groet adres: Het Hoog 1, Avenhorn
Dinsdag 24 september:	Purmerend, Taborkerk adres: Maasstraat 2, Purmerend
Donderdag 26 september:	Assendelft, Buurtcentrum A3 adres: Dorpsstraat 386, Assendelft

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
P.T.M. Out
BEL/GLK

Telefoonnummer +31235144058
pieter.out@noord-holland.nl

Verzenddatum
26 JUNI 2024

Kenmerk
2266644/2266652

Uw kenmerk
n.v.t.

Betreft: voortgang van de jaarrapportages luchtmeetnetten PNH 2023

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Voortgang van de jaarrapportages luchtmeetnetten PNH 2023

Inleiding

De provincie rapporteert elk jaar de resultaten van de drie provinciale luchtmeetnetten (Haarlemmermeer, Westpoort en IJmond). Hierbij informeren wij u dat de rapportages over 2023 na het zomerreces worden opgeleverd en gepubliceerd. Voorgaande jaren ontving u de rapportages nog vlak voor het zomerreces. Het opleveren van de rapportages voor het zomerreces is elk jaar een race tegen de klok en het proces is gevoelig voor vertraging.

Dit jaar heeft het lang geduurd voordat de analyseresultaten (metalen en PAKs) beschikbaar waren voor de GGD Amsterdam. Hierdoor is de GGD Amsterdam later gestart met het opstellen van de rapportages en op dit moment (juni 2024) wordt nog gewerkt aan de rapportages over 2023.

Elk jaar verzorgt de Omgevingsdienst (ODNZKG) een oplegger bij de drie rapportages waarin de resultaten worden samengevat en toegelicht. De oplegger wordt opgesteld zodra de rapportages beschikbaar zijn.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Tot slot

De rapportages worden zo spoedig na het zomerreces aangeboden voor vaststelling aan GS, waarna PS per brief geïnformeerd worden over de resultaten.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. van Winsen

BEL/WBL

Telefoonnummer +31235145706
suzanne.van.winsen@noord-holland.nl

Verzenddatum

– 4 JULI 2024

Kenmerk

2270864/2270869

Uw kenmerk

Betreft: Resultaten PFAS-metingen bij aangewezen zwemlocaties

Geachte leden,

In de brief "informeren over onderzoeken naar PFAS in Noord-Holland', met kenmerk 2233971/2233960, bent u geïnformeerd over het onderzoek naar PFAS bij aangewezen zwemlocaties in Noord-Holland. Bij deze willen wij u op de hoogte stellen van de eerste resultaten van de PFAS-metingen bij de aangewezen zwemlocaties.

Medio april 2024 heeft de provincie Noord-Holland, in samenwerking met de drie waterschappen, onderzoek laten uitvoeren naar PFAS bij 46 van de 151 aangewezen zwemwaterlocaties. Een aantal van deze zwemlocaties vertegenwoordigt meerdere plekken, omdat ze dicht bij andere zwemlocaties liggen. Veel andere van de, in totaal 151, aangewezen zwemlocaties liggen aan de kust. Voor het zwemmen in zeewater is geen reden tot zorg voor de gezondheid, zoals eerder gecommuniceerd in het persbericht PFAS in zeeschuim langs de Nederlandse kust. Ook Rijkswaterstaat heeft bij drie aangewezen zwemlocaties in Noord-Holland metingen naar PFAS uitgevoerd.

De metingen geven beter zicht op de concentratie van PFAS en eventuele gezondheidsrisico's voor zwemmers. Op geen van de gemonitorde locaties is een overschrijding geconstateerd van de gezondheidskundige advieswaarde voor PFAS in zwemwater. De gemeten concentraties PFAS zijn opgenomen in bijlage bij deze brief. Inwoners en belanghebbenden zijn door de provincie hiervan op de

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

hoogte gesteld via een persbericht en een bericht op onze website. In het bericht op onze website is eveneens meer toelichting over de metingen te vinden. In juli 2024 worden dezelfde locaties opnieuw onderzocht. In september 2024 worden de resultaten verwacht.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris voorzitter

M.J.H. van Kuijk A.Th.H. van Dijk

bijlage(n)
Overzicht gemeten concentraties PFAS bij aangewezen zwemlocaties

Provincie Noord-Holland

Registratienummer
2270864/2270866

Betreft: Overzicht gemeten concentraties PFAS bij aangewezen zwemlocaties

Tabel 1 – Gemeten concentratie PFAS bij aangewezen zwemlocaties in het beheergebied van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Gemeente	Aangewezen zwemlocatie	Maand meting	Peq/l
Dijk en Waard	Noorderplas	april 2024	29
Dijk en Waard	Geestmerambacht zwembaai 4	april 2024	31
Heerhugowaard	Strand van Luna	april 2024	12
Hollands Kroon	't Skarpet	april 2024	19
Hollands Kroon	't Petje	april 2024	20
Hollands Kroon	Hooge Oude Veer	april 2024	43
Hollands Kroon	Lutjestrand (Amstelmeer)	april 2024	23
Koggenland	De Leyen	april 2024	7
Oostzaan	Het Twiske spartelvijver Twiske Poort	april 2024	29
Oostzaan	Het Twiske De Leers	april 2024	27
Schagen	Strand de Wiel	april 2024	18
Stede Broec	Het Streekbos	april 2024	16
Uitgeest	Dorregeest	april 2024	25
Uitgeest	Zwaansmeer	april 2024	27
Zaanstad	Jagersveld	april 2024	29

Tabel 2 – Gemeten concentratie PFAS bij aangewezen zwemlocaties in het beheergebied van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht.

Gemeente	Aangewezen zwemlocatie	Maand meting	Peq/l
Amsterdam	*Voormalig aangewezen* zwemlocatie Sloterstrand	april 2024	86
Amsterdam	*Potentieel aangewezen* zwemlocatie Oosterdok Marinehaven	april 2024	28
Ouder Amstel	Zandstrand Ouderkerkerplas	april 2024	26
Amsterdam	Strand De Hoge Dijk	april 2024	25
Amsterdam	Strand Zuidoever (Gaasperplas)	april 2024	42
Amsterdam	Speelvijver-Noord (Gaasperplas)	april 2024	40
Wijdemeren	De Bergse Akker Spiegelplas	april 2024	38
Wijdemeren	Strand Sporthal Spiegelplas	april 2024	35
Wijdemeren	Googpad Grootstrand (Spiegelplas)	april 2024	38
Wijdemeren	De Wijde Blik	april 2024	26
Wijdemeren	Strand De Strook, peuterbad (Loosdrechtse plassen)	april 2024	37
Wijdemeren	Vuntusstrand (Loosdrechtse plassen)	april 2024	48
Wijdemeren	Strand Markus Pos (Loosdrechtse plassen)	april 2024	39

Tabel 3 – Gemeten concentratie PFAS bij aangewezen zwemlocaties in het beheergebied van Hoogheemraadschap van Rijnland.

Gemeente	**Aangewezen zwemlocatie**	**Maand meting**	**Peq/l**
Aalsmeer	Oosterbad	april 2024	110
Aalsmeer	Westeinderplassen, Vrouwentroost	april 2024	30
Aalsmeer	Westeinderplas, Zwemsteiger Herenweg	april 2024	28
Amstelveen	De Grote Speelweide, Amsterdamse Bos	april 2024	32
Amsterdam	Zwemsteiger Nieuwe Meer	april 2024	88
Amsterdam	Nieuwe Meer Westzijde, Oeverlanden	april 2024	86
Bloemendaal	t Wed	april 2024	
Bloemendaal	Oosterplas duinmeer	april 2024	32
Haarlem	Molenplas	april 2024	40
Haarlem	Veerplas Noordzijde	april 2024	33
Haarlemmermeer	Recreatieplas Toolenburg, Speelvijver	april 2024	21
Haarlemmermeer	Recreatieplas Toolenburg, Grote strand	april 2024	22
Haarlemmermeer	Haarlemmermeerse Bos Zuidstrand (zandwinplas)	april 2024	35
Haarlemmermeer	Haarlemmermeerse Bos Spartelvijver	april 2024	40
Velsen	Westbroekplas, noordzijde	april 2024	67
Velsen	Villa Westend	april 2024	28
Velsen	Naaktrecreatie, Spaarnwoude	april 2024	30
Velsen	Peddelpoel, speelvijver noord	april 2024	79

Geachte lezer,

De gemeenten Texel, Hollands Kroon en Den Helder hebben aan de nieuwe minister van Cultuur de heer Bruins een oproep gestuurd. Hierin wordt gevraagd om meer en permanente aandacht voor de historische scheepswrakken op de bodem van de Waddenzee. Na de vondst van het monumentale Palmhoutwrak in 2015 zijn de gemeentes zich ervan bewust van het nationale belang van deze culturele erfenis. De gemeenten zijn echter niet toegerust op de zorg hiervoor. De zorg is groot omdat door allerlei factoren als eb, vloed en paalwormen de scheepwrakken ongezien zullen verdwijnen. Daarom hebben zij aan de minister gevraagd om de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, die het duikend onderzoek naar de wrakken doet en over veel kennis beschikt, een reddingsplan voor de wrakken in de Waddenzee te laten maken. Wij hopen dat u onze oproep wilt ondersteunen. De gemeenten wachten met interesse op het antwoord van de minister.

Namens de colleges van Burgemeesters en Wethouders,

Rikus Kieft, wethouder Erfgoed Gemeente Texel

Gemeente Texel .txl

gemeente Hollands Kroon

gemeente DEN HELDER

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. minister Dr. E. Bruins
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Burg, 1 juli 2024

Onderwerp: Behoud en onderzoek van het Maritiem Erfgoed in de westelijke Waddenzee

Geachte heer Bruins,

De westelijke Waddenzee is de schatkamer van het Nederlandse erfgoed. De wateren van onze gemeenten kennen de hoogste dichtheid van gezonken historische vaartuigen van Nederland. Wij zijn ons zeer bewust van de waarde van dit cultureel erfgoed, de gezamenlijke geschiedenis maar ook van de kwetsbaarheid. Wij constateren dat ondanks de goede intentie en de inzet van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) de onderwaterarcheologie in onze gemeenten helaas nog te weinig aandacht krijgt vanwege onderbezetting en beperkt budget. De gemeenten hebben de rol van Bevoegd Gezag voor de waterbodem van de Waddenzee. Hoe in het kader van onderzoek en behoud van de scheepsresten deze rol moet worden vormgegeven, verdient gezamenlijke aandacht. Als gemeenten gaat de zorg voor dit maritiem erfgoed onze kracht ver te boven en tevens ontbreekt het aan de nodige expertise. Daarom doen wij het onderstaande verzoek:

De Colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon en Texel roepen het kabinet daarom op om:

1. *Zich sterk te maken voor het behoud en het onderzoek van het Maritiem Erfgoed in de westelijke Waddenzee.*
2. *De RCE een integraal reddingsplan voor het Maritiem Erfgoed in de westelijke Waddenzee te laten vervaardigen met aandacht voor behoud, onderzoek, participatie en museale/toeristische erfgoedcommunicatie van en over de monumentale scheepswrakken.*

Wij zien uit naar uw antwoord.

Namens Gemeente Texel
Rikus Kieft, wethouder Maritiem Erfgoed

Namens Gemeente Hollands Kroon
Robert Leever, wethouder Kunst, Cultuur en (Wereld) erfgoed

Robert Leever
13-06-2024

Namens Gemeente Den Helder
Fotigui Camara, wethouder Erfgoed

Reageren aan: bestuurlijkassistent@texel.nl - 0222-362216

Gemeente Texel .txl

gemeente Hollands Kroon

gemeente DEN HELDER

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. minister Dr. E. Bruins
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Burg, 1 juli 2024

Onderwerp: Behoud en onderzoek van het Maritiem Erfgoed in de westelijke Waddenzee

Geachte heer Bruins,

De westelijke Waddenzee is de schatkamer van het Nederlandse erfgoed. De wateren van onze gemeenten kennen de hoogste dichtheid van gezonken historische vaartuigen van Nederland. Wij zijn ons zeer bewust van de waarde van dit cultureel erfgoed, de gezamenlijke geschiedenis maar ook van de kwetsbaarheid. Wij constateren dat ondanks de goede intentie en de inzet van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) de onderwaterarcheologie in onze gemeenten helaas nog te weinig aandacht krijgt vanwege onderbezetting en beperkt budget. De gemeenten hebben de rol van Bevoegd Gezag voor de waterbodem van de Waddenzee. Hoe in het kader van onderzoek en behoud van de scheepsresten deze rol moet worden vormgegeven, verdient gezamenlijke aandacht. Als gemeenten gaat de zorg voor dit maritiem erfgoed onze kracht ver te boven en tevens ontbreekt het aan de nodige expertise. Daarom doen wij het onderstaande verzoek:

De Colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon en Texel roepen het kabinet daarom op om:

1. *Zich sterk te maken voor het behoud en het onderzoek van het Maritiem Erfgoed in de westelijke Waddenzee.*
2. *De RCE een integraal reddingsplan voor het Maritiem Erfgoed in de westelijke Waddenzee te laten vervaardigen met aandacht voor behoud, onderzoek, participatie en museale/toeristische erfgoedcommunicatie van en over de monumentale scheepswrakken.*

Wij zien uit naar uw antwoord.

Namens Gemeente Texel
Rikus Kieft, wethouder Maritiem Erfgoed

Namens Gemeente Hollands Kroon
Robert Leever, wethouder Kunst, Cultuur en (Wereld) erfgoed

Robert Leever
13-06-2024

Namens Gemeente Den Helder
Fotigui Camara, wethouder Erfgoed

Reageren aan: bestuurlijkassistent@texel.nl - 0222-362216

Texel
Wateroppervlakte: 301 km²
Hollands Kroon
Wateroppervlakte: 305 km²
Den Helder
Wateroppervlakte: 134 km²
Legenda
Scheepswrak conform NCN

Texel
Wateroppervlakte: 301 km²
Hollands Kroon
Wateroppervlakte: 305 km²
Den Helder
Wateroppervlakte: 134 km²
Legenda
Scheepswrak conform NCN

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

W.J. Ates-Janssens

BEL/WBL

Telefoonnummer +31235143784
janssensw@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 3 JULI 2024

Kenmerk

2248373/2271447

Uw kenmerk

Betreft: Aanvullend processchema bij de Statenvoordracht inzake wijziging Delegatiebesluit Omgevingsverordening NH 2022 voor geitenhouderijen

Geachte leden,

In de Omgevingsverordening is een geitenstop opgenomen.
In uw commissie Landelijk Gebied d.d. 16 juni jongstleden is de statenvoordracht behandeld (kenmerk 2248373/2248749).
Doel van deze voordracht is om, zodra de lopende landelijke onderzoeken naar een verhoogd risico op longontsteking bij omwonenden zijn afgerond, de geitenstop in heroverweging te nemen en een versnelling aan te brengen in de besluitvorming.
Met de voordracht vragen wij PS om de bevoegdheid aan GS te delegeren om onder voorwaarden de Omgevingsverordening NH 2022 te wijzigen ten aanzien van de geitenstop.

Bij de bespreking van deze statenvoordracht in uw commissie zijn vragen gesteld over de tijdwinst die het delegatiebesluit kan opleveren ten opzichte van de reguliere jaarlijkse wijzigingsronde van de Omgevingsverordening.

In aanvulling op de vrij technisch geformuleerde statenvoordracht, hebben wij de processtappen in schema gezet. In het schema zijn weergegeven het reguliere proces en het versnelde proces (delegatiebesluit dat GS onder voorwaarden de Omgevingsverordening NH 2022 mag wijzigen ten aanzien van de geitenstop).

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Wij geven u in overweging bijgevoegd schema te benutten bij de bespreking en besluitvorming tijdens uw plenaire vergadering op 8 juli 2024.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Bijlage: processchema

Bijlage bij brief aan PS kenmerk 2248373/2271448

Aanvullend processchema bij de Statenvoordracht inzake wijziging Delegatiebesluit Omgevingsverordening NH 2022 voor geitenhouderijen

Proces na besluit delegatie aan GS wijziging Omgevingsverordening voor geitenhouderijen

NB planning onder voorbehoud

Resultaten onderzoeken en Kamerbrief	December 2024
Participatietraject met GGD, sector, gemeenten	December/januari 2025
Vaststelling ontwerp door GS en brief aan PS	Februari 2025
Terinzagelegging	Vanaf eind februari 2025
Vaststelling eindconcept door GS	Mei 2025
Consultatie commissie Ruimte	Juni 2025
Definitieve vaststelling door GS	Juni 2025
Publicatie inwerkingtreding	1 juli 2025

Regulier proces jaarlijkse wijziging Omgevingsverordening

NB planning onder voorbehoud

Resultaten onderzoeken en Kamerbrief	December 2024
Participatietraject met GGD, sector, gemeenten	December 2024/januari 2025
Vaststelling ontwerp door GS en brief aan PS	Maart 2025
Behandeling in PS-Commissie Ruimte	Mei 2025
Behandeling in PS	Juni 2025
Vaststelling definitieve ontwerp door GS	Juli 2025
Terinzagelegging	Zomer 2025
Vaststelling voordracht door GS	November 2025
Behandeling voordracht commissie Ruimte	November 2025
Vaststelling door PS	December 2025
Publicatie inwerkingtreding	1 januari 2026

Van: Y <[redacted]@gmail.com>
Verzonden: dinsdag 2 juli 2024 17:15
Aan: Statengriffie <statengriffie@noord-holland.nl>
Onderwerp: Omgevingsverordeing NH2022

Aan: Provincie Noord-Holland

Betreft: Zienswijze Ontwerp derde herziening Omgevingsverordening NH2022

Geachte griffier,
Hierbij dien ik een zienswijze in over het Ontwerp derde herziening Omgevingsverordening NH2022, en dan vooral de aanpassing voor de regels over het
Bijzonder Provinciaal Landschap (Subparagraaf 6.2.5.2 Beschermd landschap).
De provincie heeft plannen om de beschermende regels te versoepelen en hier meer
woningbouw mogelijk te maken. Ik maak me hier zorgen over.
Noord-Holland is een prachtige provincie met veel waardevolle landschappen. Door de
bescherming van het Bijzonder Provinciaal Landschap is het gelukt om woningbouw te
combineren met behoud van gebieden zoals Waterland, de binnenduinrand of de
Schermer. Hierdoor liggen er nog dorpen vrij in het landschap, ben je vanuit grote steden
zo in het groen en is niet de hele duinrand volgebouwd. Deze afwisseling maakt de
provincie (be)leefbaar voor ons als inwoners.
Op dit moment is het niet zomaar toegestaan om woningen te bouwen in het Bijzonder
Provinciaal Landschap als daardoor de zogenaamde ‘kernkwaliteiten’ worden aangetast.
De provincie wil nu deze regels versoepelen. Hierdoor wordt woningbouw ook in de
meest waardevolle landschappen mogelijk. Bouwproject tot 25 woningen worden
mogelijk gemaakt in beschermd landschap, ook als de kernkwaliteit wordt aangetast.
Denk aan eeuwenoude verkaveling, vrij zicht op een molen of kasteel of aardkundige
monumenten zoals oude wadgeulen.
Uit eigen cijfers van de provincie blijkt dat er al meer dan voldoende bouwlocaties zijn
dus versoepeling van de regels is niet nodig. Bovendien is het nu ook al woningbouw
binnen beschermd landschap mogelijk, als er maar sprake is van groot

openbaar
belang. Het bouwen van wijkjes in de meest waardevolle landschappen van onze
provincie zal het woningtekort niet oplossen, maar wel het karakter van Noord-Holland
verregaand aantasten. De versoepeling is aanpassing met grote gevolgen die niet meer
zijn terug te draaien.
Het behoud van leefbaarheid in dorpen wordt als belangrijkste argument genoemd om
nieuwbouw in beschermd landschap toe te staan. Maar de kans is groot dat er
eengezinswoningen, grote woningen of villa's komen; daar is voor projectontwikkelaars
het meeste aan te verdienen. Dat terwijl er behoefte is aan nieuwe (kleinere) woningen
voor jongeren en ouderen binnen de dorpskern. Dìe vergroten de leefbaarheid en ontzien
tegelijkertijd het omringende landschap.
Ik wil u dan ook vragen om het huidige Artikel 6.59 Bescherming en activiteiten Bijzonder
provinciaal landschap niet aan te passen, en de ontwikkeling van maximaal 25 woningen
waardoor kernkwaliteiten worden aangetast niet op te nemen in de herziening van de
Omgevingsverordening. Concreet wil ik u vragen om lid 3 te verwijderen uit Artikel 6.59a
Activiteiten in Beschermd landschap.
Met vriendelijke groet,

[redacted], Weesp

Wijziging Delegatiebesluit Omgevingsverordening geitenhouderijen.

Geachte Provinciale Staten van Noord-Holland,

Het huidige geitenmoratorium is al een aantal jaren gaande. De grondslag was hiervoor dat er een zogenaamde verhoogde kans op longontsteking rondom een geitenhouderij zou zijn. Het RIVM doet hier onderzoek naar. Tot op heden heeft RIVM niets kunnen vinden wat aanduidt als oorzaak voor de verhoogde kans op longontsteking. Sterker nog, de beoogde 800 patiënten die nodig is voor het onderzoek is bij lange na niet gehaald. Er lijkt amper 100 mogelijke patiënten gevonden te zijn. Hierdoor is het zeer lastig een gedegen onderzoek uit te voeren.

De geitensector is hard op zoek na ontwikkelingsmogelijkheden. Er staan grote uitdagingen voor de landbouwsector. Denk aan verduurzaming, dierenwelzijn, klimaat enz. Hierin wordt ook de geitensector meegenomen. Om deze transities mogelijk te maken, moet er wel ruimte zijn om deze ontwikkelingen door te voeren. Met het huidige geitenmoratorium is er zeer weinig tot niets mogelijk.

Daarnaast is het ook zeer wenselijk dat geitenhouderijen verplaatst kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan natuurontwikkeling, woningbouw of andere redenen dat een bestaande geitenhouderij weg moet. Het geitenmoratorium houdt dat allemaal tegen.

De angst voor grote uitbreiding van de geitensector is niet nodig. Ten eerste er zijn geen beschikbare locaties waar geiten gehouden mogen worden. Een agrarische bestemming is niet zomaar om te zetten na een agrarische bestemming waar geiten gehouden mogen worden. Omschakelen met de huidige stikstof problematiek is zeer lastig. Stikstof is in alles de beperkende factor, omdat het er gewoon niet beschikbaar is op papier.
De geitenmelkmarkt is dalende qua melkprijs. De afzet verloopt zeer moeizaam. China neemt heel veel minder af. De melkfabrieken nemen geen nieuwe leden aan, waardoor een nieuwe geitenboer niet kan beginnen. De wet van vraag en aanbod is hier zeer bepalend. Geen afzet geitenmelk is geen financiering dus geen starter.

Daarentegen is het wel belangrijk dat er nieuwe geitenhouders opstaan, want de vergrijzing gaat veel sneller en harder dan dat er nieuwe jonge agrariërs bij komen. Een jonge boer wil /kan vaak alleen maar op de locatie van de ouders verder boeren, omdat het financieel niet mogelijk is een bestaande boerderij te kopen tegen marktwaarde en dan verder te boeren. Het onroerend goed is gewoon te duur daarvoor. En stoppende boeren blijven ook wel op een locatie wonen, waardoor er geen ruimte komt voor jonge boeren. Daarom is het ook wenselijk dat er wel locaties omgezet kunnen worden na geiten. Het geitenmoratorium houdt dit tegen.

Aangezien de landbouw voor grote uitdagingen staat is het zeer wenselijk dat de geitensector ruimte voor ontwikkeling krijgt. Hoe sneller hoe beter. De geitensector ligt nu al jaren stil qua ontwikkeling terwijl de vraag na ontwikkeling zeer groot is. Zelf zit ik tegen natuurgebied aan en zou graag na een andere locatie willen, maar deze locaties zijn zeer beperkt. Het geitenmoratorium houdt deze verplaatsingen ook tegen.

Daarom van groot belang dat het voorgestelde wijziging delegatiebesluit doorgevoerd wordt, zodat er sneller gehandeld kan worden door Gedeputeerde Staten als de resultaten van het VGO onderzoek bekend zijn.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Van:	Commissie Ruimte
Aan:	Commissie Ruimte
Onderwerp:	FW: Delegatiebesluit omgevingsverordening voor geitenhouderijen
Datum:	donderdag 4 juli 2024 14:29:00
Bijlagen:	Motivatiebrief delegatiebesluit.pdf

Van: [redacted] [redacted]@hotmail.com>
Verzonden: donderdag 4 juli 2024 14:07
Aan: Statengriffie <statengriffie@noord-holland.nl>
Onderwerp: Delegatiebesluit omgevingsverordening voor geitenhouderijen

Geachte Griffie,

Hierbij mijn inbreng voor de Statenvergadering aanstaande maandag voor het agendapunt "Delegatiebesluit omgevingsverordening geitenhouderijen"

Alvast bedankt voor het doorsturen na de Provinciale Staten Noord-Holland.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

R.E. van der Linden

BEL/EN

Telefoonnummer +31235144875

lindenr@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 3 JULI 2024

Kenmerk

2271733/2271743

Uw kenmerk

Betreft: Kennisnemen van de monitor Wind op land 2023

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Windmonitor 2023 van het RVO.

Inleiding

Graag brengen wij u op de hoogte van de monitor "Windenergie op land 2023" die onlangs door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is gepubliceerd. Hierin is opgenomen hoeveel projecten voor windenergie er op land zijn in Nederland, waar deze windmolens staan en hoeveel elektriciteit ze opwekken. Tevens is opgenomen welke nieuwe projecten er nog op de planning staan.

Een paar opvallende punten willen wij u meegeven:

- Er zijn grote verschillen tussen de RES regio's in zowel zon als wind opwek. In regio's waar de ene vorm van opwekken significant groter is dan de andere heeft dit negatieve gevolgen voor het elektriciteitsnet (netcongestie)
- Door de uitspraak van de Raad van State in 2023 is een groot aantal windenergieproject vertraagd of stilgevallen. Er wordt landelijk gewerkt aan nieuwe normen die, naar verwachting, medio 2025 in werking treden. Tot die tijd moet het bevoegd gezag zelf aan de slag met het opstellen van normen voor windenergieprojecten.
- Andere factoren die in 2023 de bouw van windmolens vertraagden zijn onder andere:
    - Radar verstoring. Windmolenparken kunnen radars verstoren. Voor de bouw van windmolens is daarom een toets nodig ten behoeve van de 7 radarposten die het ministerie van Defensie In Nederland operationeel heeft.
    - De vele aantallen bezwaarprocedures vanwege zorgen over (laagfrequent) geluid en slagschaduw.
    - Lange levertijden van windturbines.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Nederland 2023

De cijfers voor Nederland:

	Vermogen in MW	Productie in TWh
Gebouwd in 2023	771	2,8
Totaal 31-12-2023	6816	20,7
In ontwikkeling	1292	n.b.

De toename in 2023 is voldoende voor het jaarlijkse stroomverbruik van ruim 1 miljoen huishoudens van twee personen.

De doelstelling uit het energieakkoord om in 2022 voor 6000 megawatt aan opgesteld windvermogen te hebben is gehaald.

Noord-Holland 2023

De cijfers voor Noord-Holland:

	Vermogen in MW	Productie in GWh
Gebouwd/gesaneerd in 2023	-0,41	-0,660
Totaal 31-12-2023	718,8	2284
In ontwikkeling/sanering	-4,3	-11

In Noord-Holland is in 2023 meer gesaneerd dan bijgebouwd. In "de pijplijn" zit nog iets meer te saneren opgesteld vermogen dan dat er bij komt. Deze cijfers zijn direct te relateren aan de afspraken die gemaakt werden in het coalitieakkoord 2015-2019. Daarin is afgesproken dat er maximaal 685,5 megawatt in Noord-Holland aan wind op land zal worden opgewekt, dat de molens in lijnopstelling van tenminste 6 molens en minimaal 600 meter van bebouwing worden opgesteld, en dat voor iedere nieuwe molen die geplaatst wordt, er twee oude molens worden verwijderd. Het verwijderen van die oude molens is wat nu voor de daling in de cijfers zorgt.

De PNH RES-doelstellingen zijn nog steeds haalbaar. Het aflopende na-ijleffect van het oude coalitieakkoord, de nieuwe wettelijke normen in 2025, de mogelijkheden voor het repoweren en de potentie van de huidige RES-zoekgebieden zijn voldoende om de doelstellingen te halen. Daarnaast zit nieuwe Europese regelgeving in de pijplijn waarbij het aanwijzen van gebieden voor kortere procedures positief kan werken voor nieuwe initiatieven.

Tot slot

De monitor is tevens te vinden via Website Monitor windenergie van het RVO.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Monitor wind op land 2023

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Monitor Wind op Land 2023

In opdracht van het Kernteam Wind op Land

>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief en Internationaal Ondernemen

Inhoud

Samenvatting Monitor Wind op Land 2023 4

1 Inleiding 5
- 1.1 Introductie 5
- 1.2 Voortgang in de RES-regio's 5
- 1.3 Doel en inhoud van de monitor 5
- 1.4 Leeswijzer 6

2 Werkwijze 7
- 2.1 Introductie 7
- 2.2 Voortgang in procesfasen 7
- 2.3 Bepaling productieverwachtingen 8

3 Resultaten 9
- 3.1 Introductie 9
- 3.2 Opgesteld vermogen per fase 9
- 3.3 Voortgang RES opgave 11
- 3.4 Productie per RES-regio 11
- 3.5 Sanering tot 2030 12

4 Belangrijke ontwikkelingen 2023 13
- 4.1 Gevolgen van de Raad van State uitspraak over milieunormering Windturbines (Windpark Delfzijl Zuid- uitbreiding - Nevele Arrest) 13
- 4.2 Lange doorlooptijd bij de Raad van State 14
- 4.3 Gezondheid en geluid 14
- 4.4 Levertijden en financiering 15
- 4.5 Veranderingen in de SDE++ regeling 15
- 4.6 Participatie/draagvlak 15
- 4.7 Natuurinclusieve Energietransitie 16
- 4.8 Obstakelverlichting 16
- 4.9 Defensie (Radar & Nationaal Programma Ruimte voor Defensie) 17
- 4.10 Netinpassing 17

5 Conclusies 19
- 5.1 Realisatie 2023 en verwachte groei 19
- 5.2 Knelpunten en ontwikkelingen 19

Stand van zaken in de provincies eind 2023 20
Drenthe 20
Flevoland 22
Friesland 24
Gelderland 26
Groningen 28
Limburg 30
Noord-Brabant 32
Noord-Holland 35
Overijssel 37
Utrecht 39
Zeeland 41
Zuid-Holland 43

Verantwoording 46

Bijlagen 49
Bijlage I: Procesfasen 49
Bijlage II: Begrippenkader RES 51

Samenvatting Monitor Wind op Land 2023

Inleiding

De Monitor Wind op Land wordt jaarlijks uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). In deze monitor wordt het operationeel vermogen en de ontwikkeling van de pijplijn voor wind-energie op land gepresenteerd. Het originele doel van de monitor was het monitoren van de afspraken voor Wind op Land uit het voormalig Energieakkoord. Met enige vertraging zijn deze, en aanvullende afspraken, eind 2022 behaald. De doelstelling uit het Energieakkoord is in het Klimaatakkoord opgevolgd door een doelstelling van tenminste 35 Terawattuur (TWh) voor grootschalige opwek met wind- én zonne-energie op land in 2030. De door gemeenteraden, Provinciale Staten en algemeen besturen van de waterschappen vastgestelde ambitie is hoger: 55 Terawattuur (TWh).

Stand van zaken eind 2023

Eind 2023 was in Nederland 6.816 MW opgesteld vermogen wind op land operationeel. In 2023 is een aantal grote en middelgrote windparken (deels) gerealiseerd, waardoor 771 MW netto is bijgeplaatst.
Dit vond vooral plaats in Flevoland. Het valt op dat de verdeling van gerealiseerde, maar ook nog te verwachten windprojecten, erg ongelijk is verdeeld over het land.

Verwachte groei

In totaal zit er eind 2023 1.292 MW in de pijplijn. Er zijn meerdere projecten in een ver gevorderd stadium waardoor de verwachting is dat het windvermogen de komende jaren verder toeneemt. Eind 2023 zijn de projecten met een SDE-beschikking goed voor in totaal 370 MW netto. Hiervan is voor 311 MW de vergunning onherroepelijk en daarvan is voor 191 MW de bouw inmiddels begonnen.
De status van de projecten in de overige fasen varieert sterk. Een deel daarvan is nog in het voortraject en soms zijn deze projecten dusdanig gestagneerd dat het onzeker is of het project nog tot realisatie komt. Verder valt op dat er weinig nieuwe projecten in beeld zijn, waardoor het aantal projecten in de pijplijn van windenergie op land nauwelijks toeneemt.

Voortgang in relatie tot de RES

In dit rapport zijn naast het opgesteld vermogen (MW) per provincie ook de (verwachte) producties in TWh per provincie weergegeven én is een overzicht gegeven per RES-regio. Op basis van het opgesteld vermogen van 6.816 MW (eind 2023) is de verwachte jaarproductie bij een gemiddeld windjaar 20,7 TWh.
Op peildatum 31-12-2023 was er nog 370 MW SDE-beschikt, waarmee de verwachte jaarproductie op korte termijn kan toenemen met maximaal 1,5 TWh tot een totaal van 22,2 TWh voor wind op land.

Belangrijkste ontwikkelingen in 2023

Ook in 2023 zijn verschillende factoren te benoemen die de ontwikkeling van een windpark en/of de planning ervan kunnen beïnvloeden. De belangrijkste factoren zijn:

- Het ontbreken van landelijke normering voor windturbines wegens de uitspraak van de Raad van State d.d. 30 juni 2021 (Delfzijl-Zuid Uitbreiding). Windparken die voor de Raad van State uitspraak op 30 juni 2021 al een onherroepelijke vergunning hadden zijn veelal in aanbouw of gerealiseerd.
- De verwachting is dat uiterlijk in juli 2025 de nieuwe landelijke normering in werking treedt. Ondertussen hebben diverse gemeenten en provincies besloten om eigen normering op te laten stellen.
- Wachttijden bij de Raad van State. Veel windprojecten wachten op een zittingsdatum of uitspraak van de Raad van State.
- Door deze (extra) vertraging kunnen in sommige gevallen de wettelijke SDE++ termijnen niet meer gehaald worden. Met als gevolg dat bepaalde lopende SDE beschikkingen door RVO moeten worden ingetrokken en windprojecten opnieuw SDE subsidie moeten aanvragen.

Daarnaast zijn er in 2023 financieringsafspraken gemaakt voor het aanbrengen van naderingsdetectie bij bestaande windparken. Hierdoor kan de hinder door obstakelverlichting voor omwonenden sterk worden gereduceerd.

1 Inleiding

1.1 Introductie

De Monitor Wind op Land wordt door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) sinds 2013 jaarlijks uitgevoerd in opdracht van het Kernteam Wind op Land. In dit kernteam is een brede groep markt- en overheidspartijen[1] vertegenwoordigd. Het originele doel van de monitor was om de afspraken voor Wind op Land uit het voormalig Energieakkoord te monitoren. Met enige vertraging zijn deze, en aanvullende afspraken, eind 2022 behaald. Op 31-12-2022 stond er namelijk 6.045 MW geïnstalleerd vermogen wind op land in Nederland. De originele doelstelling van 6.000 MW was daarmee behaald. Daarnaast waren de verdubbelingsafspraken ook behaald, zie hiervoor de vorige monitor[2].

In 2019 is in het Klimaatakkoord afgesproken om in 2030 de CO_2-uitstoot te verlagen met 49% (t.o.v. 1990). Deze doelstelling is in het coalitieakkoord van januari 2022 aangescherpt naar 55% CO2-reductie in 2030. Om invulling te geven aan deze doelstelling is in het Klimaatakkoord afgesproken dat elke regio een Regionale Energiestrategie (RES) vaststelt. In de Regionale Energiestrategieën (RES'en) werken overheden, maatschappelijke organisaties, netbeheerders, het bedrijfsleven en waar mogelijk inwoners samen om tot plannen voor de opwek van duurzame elektriciteit te komen. Voor hernieuwbare energie op land (wind- en zonprojecten) is in het Klimaatakkoord een productie afgesproken van tenminste 35 Terawattuur (TWh) hernieuwbare elektriciteit in 2030. De in de eerste RES'en vastgestelde ambitie (door raden, Staten en algemeen besturen van deze overheden) telt op tot 55 Terawattuur (TWh).
Verder geeft het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) aan dat een stijging van het aanbod van duurzame elektriciteit en warmte ook na 2030 nodig is.

1.2 Voortgang in de RES-regio's

Met het Klimaatakkoord uit 2019, dat volgde op het Energieakkoord (2013-2020), is de eenheid van de doelstellingen voor wind op land gewijzigd van opgesteld vermogen (MW) naar energieproductie (TWh). De doelstelling in het Energieakkoord van 6.000 MW voor wind op land is in het Klimaatakkoord opgevolgd door een doelstelling van tenminste 35 Terawattuur (TWh) voor grootschalige opwek met wind- én zonne-energie op land in 2030. Voor de realisatie daarvan is gekozen voor een regionale aanpak.
De 30 energieregio's (RES-regio) in Nederland onderzoeken nu waar en hoe het best hernieuwbare elektriciteit op land (wind en zon) kan worden opgewekt. Deze monitor maakt per RES-regio de gerealiseerde opwek en de verwachte opwek van windprojecten inzichtelijk. De voortgang van de RES-doelstelling (van wind én zonprojecten) wordt jaarlijks door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) gemonitord.
De volgende monitor RES van PBL verschijnt eind 2024.

1.3 Doel en inhoud van de monitor

Het voornaamste doel van de monitor is om een zo compleet, nauwkeurig en objectief mogelijk inzicht te geven in de stand van zaken van windprojecten in Nederland. Hiertoe geeft de monitor een beeld van de voortgang van de projecten in voortraject tot gerealiseerd. Het al gerealiseerde vermogen en de projecten die in de pijplijn zitten dragen bij aan de RES-opgave. Daarnaast rapporteert de monitor de ontwikkelingen die momenteel invloed hebben op de realisatie van windenergie op land in Nederland. Deze ontwikkelingen geven een beeld van het speelveld in Nederland en geven duiding aan de voortgang in de pijplijn.

[1] Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat/RWS, IPO/provincies, de Nederlandse Windenergie associatie NWEA, De Vereniging van Nederlandse Gemeenten VNG, Netbeheer Nederland, de verenigde Natuur- en Milieuorganisaties (Stichting Natuur & Milieu en provinciale natuur- en milieufederaties), Unie van Waterschappen, Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES) en RVO.

[2] Monitor Wind op Land over 2022 (rvo.nl).

Deze rapportage geeft inzicht in de feitelijke stand van zaken op peildatum 31 december 2023. De toegepaste methodiek en opbouw van de rapportage is grotendeels gebaseerd op de Monitor Wind op Land uit voorgaande jaren. Omdat de doelstelling voor wind op land uit het Energieakkoord is behaald, verschuift de focus in deze monitor naar de RES-opgave.

Deze monitor geeft echter geen oordeel over de haalbaarheid van de RES-doelstelling voor 2030.
Deze doorvertaling ligt bij de eerdergenoemde monitor RES die jaarlijks door het PBL wordt uitgevoerd.

Naast de focus op de RES en een generiek, nationaal overzicht van de stand van zaken geeft de monitor ook per provincie weer wat er is gerealiseerd en wat er nog in de pijplijn zit. De provinciale overheid blijft voor wind op land interessant vanwege de beleidskeuzes die op dit niveau worden gemaakt.
De volgende parameters worden gerapporteerd:

- een overzicht van de projecten die in 2023 zijn opgeleverd en totalen die zijn gesaneerd;
- een overzicht van het 'operationeel vermogen en jaarproductie' per provincie inclusief de toename in 2023;
- een overzicht van de pijplijn projecten per procesfase (incl. bruto/netto vermogen);
- de verwachte jaarproducties (MWh/jaar) voor deze windparken;
- de gerealiseerde jaarproductie van windenergie per RES-regio.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een toelichting gegeven op de totstandkoming van de Monitor Wind op Land.

De resultaten op nationaal en provinciaal niveau staan in hoofdstuk 3. Ook wordt hier een overzicht gegeven van de stand van zaken in de RES-regio's.

De belangrijkste ontwikkelingen voor windprojecten in Nederland in 2023 worden in hoofdstuk 4 kort toegelicht, gevolgd door de conclusies in hoofdstuk 5.

Tot slot volgen de rapportages per provincie (incl. de RES-regio's) en de verschillende bijlages.

2 Werkwijze

2.1 Introductie

Voor deze Monitor Wind op Land is de werkwijze van voorgaande jaren in grote lijnen voortgezet, in overleg met het Kernteam Wind op Land en wind-coördinatoren van de provincies. De informatie over de stand van zaken bij de windprojecten is opgehaald bij de diverse provincies, bij enkele gemeenten, ontwikkelaars en andere betrokkenen/organisaties. Verder zijn verschillende bronnen gebruikt om deze informatie aan te vullen en te verifiëren, zie voor een overzicht van de totstandkoming van de data het hoofdstuk Verantwoording. Op basis hiervan is het gerealiseerde vermogen op *31-12-2023* bepaald. Ook is het conceptrapport voorgelegd aan leden van het Kernteam Wind op Land en de wind-coördinatoren van de provincies en zijn eventuele aanvullingen en opmerkingen zo veel mogelijk verwerkt.

In het afgelopen jaar zijn ook verdere stappen gezet om de gegevens die door RES-regio's worden gebruikt verder te harmoniseren, zodat het optellen en vergelijken van data binnen het RES-proces makkelijker en transparanter verloopt. Ook RVO heeft hier aan deel genomen, samen met NPRES, CBS, Rijkswaterstaat, PBL, Netbeheer Nederland en een aantal regio's. De gemaakte afspraken zijn vastgelegd in het Begrippenkader RES, die in 2024 weer geactualiseerd wordt. Momenteel zijn er nog enkele verschillen, tussen bv. de procesfasen gedefinieerd in dit rapport en zoals gedefinieerd in het Begrippenkader, zie Bijlage II voor een verdere toelichting op het begrippenkader RES en hoe deze zich verhoudt tot de gebruikte werkwijze in dit rapport.

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op de werkwijze van deze monitor, de gehanteerde procesfasen van een windproject en de berekening van de (verwachte) producties in de RES-regio's.

2.2 Voortgang in procesfasen

Het realiseren van een windproject doorloopt diverse planfasen en procedures, van eerste idee, RO-procedures tot en met gegarandeerde levering van hernieuwbare energie aan het elektriciteitsnet (te traceren met de zgn. CertiQ-verklaring). Bij elkaar kan dit ontwikkelproces vele jaren duren. Zie voor verdere toelichting op de procesfasen Bijlage I.

De procesfase waarin een project zich bevindt geeft een indruk van de voortgang op weg naar realisatie van het project. In deze Monitor Wind op Land onderscheiden we de volgende fases:

- *Gerealiseerd*; windpark is operationeel, levert stroom aan het net en CertiQ-verklaring is aangevraagd.
- *Bouw in opdracht*; SDE-beschikking is afgegeven, vergunning onherroepelijk & opdracht turbine is verleend.
- *Bouw in voorbereiding*; vergunning is verleend en SDE-beschikking is afgegeven.
- *Vergunningsfase*; vergunningaanvraag is in voorbereiding of aangevraagd.
- *Ruimtelijke Ordening (RO)-procedure*; procedure is gestart, Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is gepubliceerd.
- *Voortraject*; Bij start van een (concreet) initiatief of bij start van een maatschappelijke tender.
  Of een project concreet genoeg is om op te nemen in de monitor gaat altijd in overleg met de provincie.

2.3 Bepaling productieverwachtingen

In de monitor is naast het vermogen (MW) per provincie ook de verwachte opwek/productie (TWh) per RES-regio weergegeven.

De producties (MWh) van gerealiseerde projecten tot 2020 zijn gebaseerd op berekende opbrengst-verwachtingen uit de Bosch en Van Rijn Windstats. Van de projecten die gerealiseerd zijn in de jaren 2020-2023 zijn de verwachte producties gebaseerd op de netto-P50 berekeningen[3] die horen bij de SDE-beschikkingen. Voor de projecten in fase Bouw (in Voorbereiding) of Bouw (in opdracht) zijn ook de netto-P50 berekeningen overgenomen uit de windopbrengstberekeningen waarop de SDE-subsidie is afgegeven. De verwachte producties voor de fasen Voortraject, Ruimtelijke procedure en Vergunningen-procedure zijn berekend volgens de afspraken uit het Begrippenkader RES. Deze stellen dat bij het ontbreken van projectinformatie over de productie, deze wordt berekend op basis van het geschatte vermogen en de (te verwachten) vollasturen op locatie volgens het PBL advies voor de SDE basisbedragen[4].

Zie Verantwoording voor een uitgebreidere toelichting op het vaststellen van de productiewaarden.

[3] P50-waarde voor de netto elektriciteitsproductie: Een netto elektriciteitsproductie waarbij de verwachte jaarlijkse energie-productie voor een gegeven combinatie van locatie en windturbine is bepaald met een waarschijnlijkheid van 50%.

[4] Eindadvies basisbedragen SDE++ 2023 (pbl.nl).

3 Resultaten

3.1 Introductie

In dit hoofdstuk volgt een overzicht van de stand van zaken op 31 december 2023 van windenergie op land in Nederland. Dit gebeurt op nationaal niveau, per provincie en per RES-regio. Ten eerste worden de vermogens in de verschillende fasen, zoals omschreven in 2.2, inzichtelijk gemaakt. Daarna volgen de verwachte producties per RES-regio.

Het operationeel vermogen in Nederland is in 2023 met 771 MW (netto) toegenomen (+12,75%). Hier hebben voornamelijk een aantal grote windparken aan bijgedragen. Zoals de Tweede Maasvlakte, Windplan Groen en een deel van Windplan Blauw. Met de realisatie van windpark de Tweede Maasvlakte is ook het eerste windpark op land in Nederland zonder subsidie gerealiseerd. In totaal zijn in 2023 11 verschillende projecten (deels) gerealiseerd.

Hiermee was eind 2023 in Nederland 6.816 MW aan operationeel windvermogen opgesteld. Dit vertaalt zich naar een verwachte gemiddelde jaarproductie van 20,7 TWh.

3.2 Opgesteld vermogen per fase

Figuur 1: MW per procesfase, stand van zaken monitor 2022 (31/12/2022) en monitor 2023 (31/12/2023)

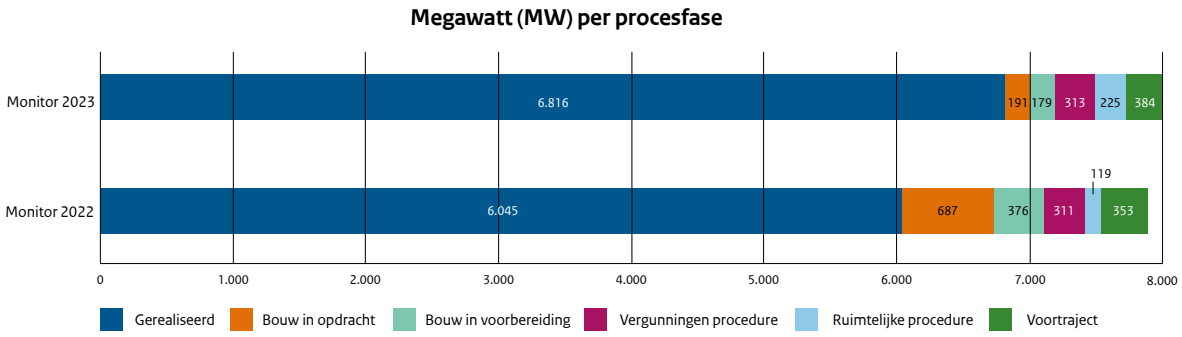

Figuur 1 laat zien dat het gerealiseerde vermogen samen met alle geplande windparken optelt tot 8.108 MW. De verwachte projectcapaciteit is ten opzichte van de vorige monitor met 217 MW toegenomen.
Deze toename kan, naast toename in het aantal projecten, ook verklaard worden door een toename in het turbinevermogen.

Als je inzoomt op de verschillende fasen zie je een sterke toename van het geïnstalleerd vermogen in 2023. Door de realisatie van projecten in het afgelopen jaar is het aantal MW in de fase 'Bouw in voorbereiding' en 'Bouw in opdracht' afgenomen tot 370 MW[5]. Wat opvalt in figuur 1 is dat er geen grote verschillen zijn tussen de totalen van het gerealiseerd vermogen en de bouwfase(s) in 2022 en 2023. De verschuiving lijkt voornamelijk plaats te hebben gevonden binnen deze fases of van de bouwfase(s) naar gerealiseerd.
Vorig jaar was deze situatie vergelijkbaar.

Dit is mogelijk te verklaren door de impact van de uitspraak van de Raad van State inzake Windpark Delfzijl-Zuid uitbreiding. Alhoewel deze al ruim twee jaar geleden plaatsvond, leidt dit nog steeds tot vertraging bij windparken.

[5] Tijdens het opstellen van deze monitor waren de projecten uit de SDE-ronde van 2023 nog niet beschikt.

Met name bij windparken die nog geen onherroepelijke vergunning hadden leidt dit tot (oplopende) vertraging in de procedures. In hoofdstuk 4 gaan we in op het complete beeld van ontwikkelingen die impact hebben op de realisatie(snelheid) van windenergie op land.

Van de 370 MW projectvermogen in de beide bouwfasen is voor 191 MW (netto) de vergunning onherroepelijk én is de opdracht verstrekt voor de turbines (fase "Bouw in opdracht"). Binnen de fase 'Bouw in voorbereiding' is voor 120 MW de vergunning inmiddels onherroepelijk maar zijn er nog geen windturbines besteld. De overige projecten in de fase Bouw in voorbereiding (59 MW) hebben nog geen onherroepelijke vergunning en hiervoor zijn ook nog geen turbines besteld. Wanneer er een onherroepelijke vergunning is verstrekt worden windparken vrijwel zeker gerealiseerd. Toch kan ook in deze laatste procesfasen nog vertraging optreden. Zo kunnen er complicaties zijn in het bereiken van de financial close. Ook de productie en levering van de benodigde hardware, netaansluitingen, testen en/of certificering kan meer tijd vergen dan vooraf is voorzien.

Het projectvermogen dat eind 2023 nog in procedure is (ruimtelijke- en vergunningenprocedure samen) is ten opzichte van 2022 gegroeid van 430 MW tot 538 MW.

Eind 2023 omvat het projectvermogen in voortraject 384 MW en is daarmee lichtelijk toegenomen (31 MW) ten opzichte van de vorige monitor. Dit jaar is getracht nieuwe, kansrijke projecten, in overleg met de provincies, toe te voegen aan de monitor om de verwachte groei van windenergie op land inzichtelijk te maken en om aan te sluiten bij de fasedefinities uit het Begrippenkader. Enkele projecten die al wel in ontwikkeling zijn, bleken echter nog niet concreet genoeg om op te nemen in deze monitor.

Het beeld in de provincies per procesfase

De verdeling van het opgesteld vermogen per procesfase varieert sterk per provincie, dit is weergegeven in Figuur 2. Voor de exacte cijfers per fase per provincie, zie de provincie/regiobladen onder 'Stand van zaken in de provincies eind 2023'. Flevoland is nog steeds de grootste leverancier van windenergie op land. Dit is in 2023 verder versterkt door de realisatie van windplan Groen en Windplan Blauw (deels). Het gedeelte in de pijplijn is het meest omvangrijk bij de provincie Noord-Brabant, het project Duurzame Polder levert hier met 120 MW een grote bijdrage aan.

Figuur 2: Windvermogen in ontwikkeling per provincie naar procesfase (31/12/2023)

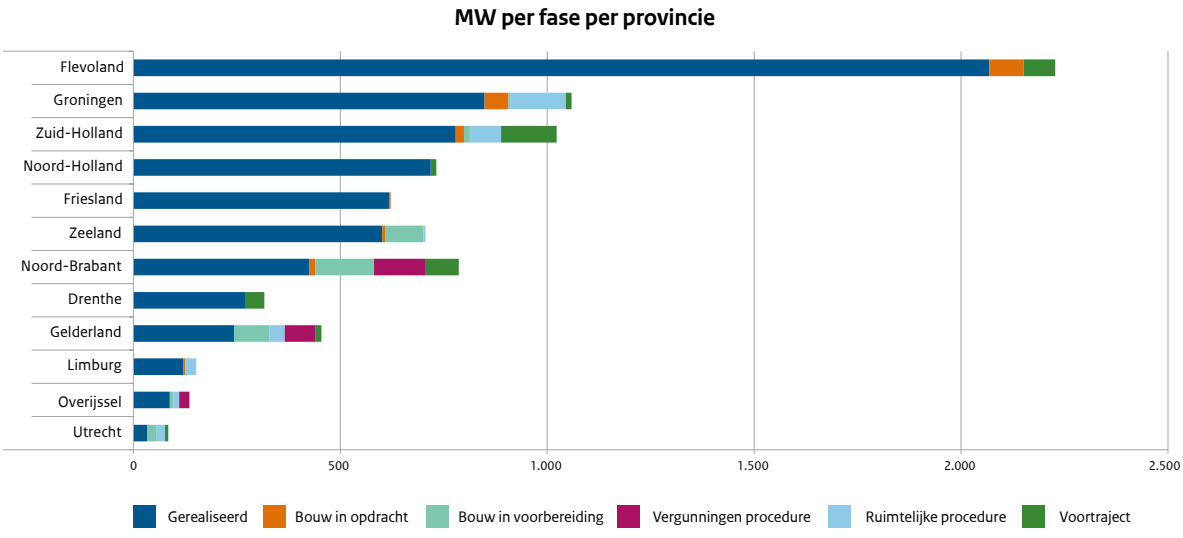

3.3 Voortgang RES opgave

Om inzicht te geven in de doelstellingen en voortgang van windprojecten in de RES-regio's wordt in deze monitor ook de berekende (verwachte) opwek door windenergie (TWh) per fase weergegeven. Dit zijn de verwachte jaarproducties bij een gemiddeld windjaar. Zoals vermeld in de inleiding kan het gerealiseerd vermogen van 6816 MW bij een gemiddeld windjaar 20,71 TWh opwekken. In de pijplijn zit in de fase Bouw in opdracht een verwachte productie van 0,70 TWh en in de fase Bouw in voorbereiding 0,76 TWh.
Dit zijn de projecten met een SDE-beschikking en dus een grote kans op realisatie.

In de vergunningenprocedure zit 0,97 TWh, in de ruimtelijke procedure 0,63 en in het Voortraject 0,99. Het aandeel gerealiseerd en het totale potentieel in de pijplijn telt dan op tot 24,76 TWh, zie ook Tabel 1. Echter hoe verder in de pijplijn hoe meer onzekerheden wat betreft realisatie. Het is dus onwaarschijnlijk dat het totale productiepotentieel in de pijplijn verzilverd zal worden. Er vallen altijd projecten af gedurende de verschillende ontwikkelfasen. Ook de haalbaarheid van realisatie van deze windprojecten voor 2030 is onzeker. In RES verband wordt januari 2025 als deadline benoemd voor vergunningverlening om realisatie van tenminste 35 TWh in 2030 te halen[6]. Voor de windprojecten die momenteel in het voortraject zitten is het vrijwel onmogelijk om deze deadline nog te halen. De haalbaarheid van de RES-ambities (wind én zon) worden elk jaar geanalyseerd door PBL, in opdracht van het ministerie van EZK en NP RES.

Tabel 1: Totaal productiepotentieel per fase in TWh (31/12/2023)

Gerealiseerd	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen-procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject
20,71	0,70	0,76	0,97	0,63	0,99

3.4 Productie per RES-regio

De verwachte productie per RES is hier inzichtelijk gemaakt voor de gerealiseerde projecten en voor de projecten in de fase 'Bouw in voorbereiding' en 'Bouw in opdracht', zie Tabel 2. Hier worden deze verwachte producties gepresenteerd omdat deze een hoge realisatiegraad hebben en waarschijnlijk op korte termijn gerealiseerd worden. Een overzicht per regio van de totale productieverwachting in de pijplijn zijn in de provincie/regiobladen vermeld, zie 'Stand van zaken in de provincies eind 2023'.

Tabel 2: Berekende productie in TWh per RES-regio voor gerealiseerde windparken en projecten in de bouwfase (31/12/2023)

RES-regio	Gerealiseerd	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding
Regio Flevoland	6,11	0,30	-0,52
Regio Hoeksche Waard	0,30	0,07	0,00
Regio Goeree-Overflakkee	0,71	0,00	0,00
Regio Zeeland	1,78	0,04	0,39
Regio Friesland	2,00	0,01	0,00
Regio West-Brabant	0,98	0,07	0,10
Regio Groningen	2,73	0,19	0,02
Regio Noord-Holland Noord	1,89	0,00	-0,06
Regio Rotterdam-Den Haag	1,21	0,00	0,03
Regio Noord- en Midden Limburg	0,34	0,01	0,00
Regio Fruitdelta Rivierenland	0,28	0,00	0,05

[6] Leefomgeving | Regionale Energiestrategie (regionale-energiestrategie.nl).

RES-regio	Gerealiseerd	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding
Regio Drenthe	0,95	0,00	0,00
Regio Arnhem Nijmegen	0,17	0,00	0,17
Regio Noord-Holland Zuid	0,39	0,00	0,02
Metropoolregio Eindhoven	0,05	0,00	0,25
Regio West-Overijssel	0,23	0,00	0,03
Regio Noord-Veluwe	0,04	0,00	0,03
Regio Achterhoek	0,16	0,00	0,00
Regio Alblasserwaard	0,01	0,00	0,02
Regio Hart van Brabant	0,10	0,00	0,00
Regio U16	0,10	0,00	0,09
Regio Noordoost Brabant	0,04	0,00	0,11
Regio Holland Rijnland	0,06	0,00	0,00
Regio Midden-Holland	0,03	0,00	0,00
Regio Stedendriehoek	0,01	0,00	0,03
Regio Drechtsteden	0,01	0,00	0,00
Regio Foodvalley	0,02	0,00	0,00
Regio Zuid-Limburg	0,00	0,00	0,00
Regio Amersfoort	0,00	0,00	0,00
Regio Twente	0,00	0,00	0,00
Eindtotaal	**20,71**	**0,70**	**0,76**

Met het aandeel gerealiseerd is er een (verwachte) productie van 20,7 TWh. In de komende jaren kan nog 1,5 TWh aan windenergie worden gerealiseerd met de projecten in subsidiefase. De (verwachte) productie is zeer ongelijk verdeeld over het land. Er zijn grote verschillen tussen de regio's in gerealiseerde, maar ook in de nog te verwachte windprojecten, zowel op korte als langere termijn.

3.5 Sanering tot 2030

De monitor omvat een aantal projecten waar in de toekomst sanering is gepland. Deze vermogens en producties zijn verwerkt in de verschillende fasen. In deze prognoses is echter geen rekening gehouden met *onvoorziene sanering van turbines*. Om een beeld te geven van de mogelijke impact die dit heeft geven we een beeld van turbines die momenteel, gezien de leeftijd van de turbines, voor sanering in aanmerking komen en een indicatie voor 2030.

We gaan voor een turbine uit van een levensduur van 20 jaar,[7] de praktijk leert echter dat turbines geregeld langer blijven staan aangezien dit technisch mogelijk is. Op peildatum 31/12/2023 stond er in Nederland zo'n 257MW windvermogen ouder dan 20 jaar. Dit correspondeert met een verwachte productie van 0,5 TWh.

Op peildatum 31/12/2030 zou er zo'n 1.146 MW aan windvermogen ouder dan 20 jaar kunnen staan. Hiervan wordt 379 MW gekenmerkt als voorziene sanering, gekoppeld aan repowering-projecten (met name in Flevoland en Noord-Holland). We gaan er vanuit dat alle sanering die binnen de monitor bekend is voor 2030 wordt uitgevoerd. Er resteert dan eind 2030 ongeveer 767 MW projectvermogen ouder dan 20 jaar, met een totale productieverwachting van 1,4 TWh, dat risico loopt op onvoorziene sanering door de exploitant(en).

[7] Eindadvies basisbedragen SDE++ 2023 (pbl.nl).

4 Belangrijke ontwikkelingen 2023

De realisatie van windprojecten wordt door verschillende ontwikkelingen beïnvloed. Deze voorziene of onvoorziene ontwikkelingen kunnen leiden tot vertraging of (on)oplosbare knelpunten. Zo zien we dat bijvoorbeeld de uitspraak Delfzijl Zuid-Uitbreiding nog steeds voor vertraging zorgt. Daarnaast zijn er ook ontwikkelingen die het belang van wind op land onderschrijven. Zo is er met de huidige krapte op het elektriciteitsnet behoefte aan een goede balans tussen zowel zon als wind op land en specifieker het initiëren van nieuwe projecten voor de pijplijn wind op land, om het elektriciteitsnet beter en efficiënter te benutten.

Naast de doelstellingen uit het Klimaatakkoord, worden de contouren van het toekomstige energiesysteem geschetst in het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE). Daaruit blijkt dat ook na 2030 nog een groei van wind op land wordt voorzien om de doelstelling van een klimaatneutraal energiesysteem in 2050 te behalen[8]. Daarom zullen er in 2024 ook nieuwe interbestuurlijke afspraken worden gemaakt tussen Rijk en decentrale overheden, om de voortgang in de energietransitie te behouden. Hierin zal ook rekening worden gehouden met de verdeling tussen de opwek van wind- en zonne-energie[9]. Naast deze algemene trends gaat dit hoofdstuk in op de belangrijkste ontwikkelingen van 2023 die momenteel impact hebben op de realisatie van wind op land. Een deel van deze zaken speelde ook al in eerdere jaren.

4.1 Gevolgen van de Raad van State uitspraak over milieunormering Windturbines (Windpark Delfzijl Zuid- uitbreiding - Nevele Arrest)

De uitspraak van de Raad van State op 30 juni 20 21 over Windpark Delfzijl Zuid- Uitbreiding (DZU), waardoor de landelijke normen voor nieuwe windparken (met 3 of meer turbines) buiten werking zijn gesteld, heeft nog steeds een groot effect op windprojecten in ontwikkeling. De uitspraak treft vrijwel ieder windproject waarvoor nog geen vergunning was afgegeven en leidt in de meeste gevallen tot extra vertraging.

Het proces om tot nieuwe landelijke milieunormen te komen vordert ondertussen. Het concept-plan-MER en de concept-AMvB, met daarin de concept milieunormen, lagen in oktober en november 2023 ter inzage, de stukken zijn hier terug te vinden: Ontwerpbesluit | Windturbines leefomgeving | Platform Participatie. Daarmee is de inspraakprocedure afgerond. De geplande inwerkingtreding van de landelijke normen is uiterlijk 1 juli 2025. Overheden moeten en mogen tot die tijd voor nieuwe windparken (met 3 of meer windturbines) zelf afwegen welk milieu-beschermingsniveau zij aanvaardbaar vinden en hier lokale normering voor opstellen. In het afgelopen jaar heeft de Raad van State bij een aantal windparken de lokale normen bevestigd en zijn de vergunningen hiermee onherroepelijk geworden. In totaal zijn er 15 à 20 projecten bekend waar wordt gewerkt aan lokale normering naar aanleiding van de uitspraak DZU. Ook zijn er gemeenten die, in afwachting van nieuwe landelijke windturbinenormen, geen nieuwe vergunningen verlenen.

De Helpdesk Wind op Land (samenwerking tussen het ministerie van EZK, RVO, NP RES, IPO en VNG) biedt een ondersteuningsstructuur op dit thema voor lokale overheden. In 2023 zijn er diverse webinars en online werksessies georganiseerd om kennis er ervaring uit te wisselen. Daar waar nodig kan ook ad hoc advies worden ingewonnen via de Expertpool.

[8] https://open.overheid.nl/documenten/577fd772-e4eb-4e51-8bb6-e2598ad63a50/file.
[9] file (overheid.nl).

4.2 Lange doorlooptijd bij de Raad van State

Bij de meeste windprojecten worden de bezwaar- en beroepszaken doorgezet tot aan de Raad van State. Vaak wachten projecten lang op een zittingsdatum of uitspraak van de Raad van State. Zolang er nog geen onherroepelijke vergunning ligt wachten initiatiefnemers met het contracteren en bestellen van turbines. Dit leidt in een aantal gevallen tot aanzienlijke vertragingen, dusdanig dat zelfs de SDE- termijn (operationeel binnen 4 jaar na afgeven van de SDE-beschikking) in gevaar komt waardoor beschikkingen moeten worden ingetrokken (zie ook punt 5 veranderingen in de SDE++ regeling).

4.3 Gezondheid en geluid

In het maatschappelijk debat over windenergie is veel aandacht voor de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines door geluid en slagschaduw. In aanvulling op de (internationale) kennisbasis die door het RIVM wordt onderhouden via het Expertisepunt Windenergie en gezondheid was er behoefte aan een actualisatie van het inzicht in de Nederlandse situatie.

In 2022 publiceerde het RIVM de mogelijkheden voor vervolgonderzoek in Nederland. Op basis hiervan is gekozen voor twee soorten vervolgonderzoek[10]. Ten eerste zijn bestaande gezondheidsregistraties van omwonenden van windturbines onderzocht en vergeleken, om zo in kaart te brengen of er gezondheids-klachten zijn die vaker voorkomen in de buurt van windturbines. Deze studie is uitgevoerd door onderzoeks-bureau Nivel en in december 2023 gepubliceerd. De conclusies van dit verkennende onderzoek zijn dat er door de jaren heen geen consistent significant verband is gevonden tussen het wonen in de buurt van windturbines of de bijbehorende geluidsniveaus en de aanwezigheid van aan de huisarts gepresenteerde gezondheidsproblemen. Evenmin worden consistente significante verbanden gezien met meer indirecte gezondheidsgevolgen, zoals hart- en vaatziekten. Het onderzoek heeft echter ook beperkingen waardoor de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd dienen te worden[11].

Ten tweede wordt een dosis-effectstudie (ook wel blootstellingsresponsrelatie genoemd) uitgevoerd. Hierin worden zowel de verschillende factoren/kenmerken van windturbine(geluid) meegenomen (de dosis) en worden de effecten op verschillende wijzen gemeten. Dit gebeurt op basis van vragenlijsten, eventueel aangevuld met interviews. Deze opdracht is verstrekt aan het RIVM en de onderzoeksresultaten worden begin 2027 verwacht.

In opdracht van het ministerie van EZK is in 2023 ook een quickscan naar emissies van chemische stoffen en microplastics bij wind op land uitgevoerd, door het RIVM. Uit het onderzoek bleek dat het aannemelijk is dat er stoffen en microplastics door slijtage in de bodem en het water terechtkomen. Meer onderzoek is nodig om te bepalen over welke exacte stoffen het gaat, hoe veel van iedere stof vrijkomt en of deze emissies schadelijk zijn voor mens en milieu. Het Ministerie van EZK is in gesprek over de vervolgstappen naar aanleiding van de uitkomsten van dit verkennende onderzoek. Deze stappen zijn mede afhankelijk van een bredere verkenning naar Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) in de energietransitie die in het eerste kwartaal van 2024 in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is opgeleverd[12].

[10] - (overheid.nl).
[11] file (overheid.nl).
[12] Verkenning van gevaarlijke stoffen in de energietransitie | Rapport | Rijksoverheid.nl.

4.4 Levertijden en financiering

In 2023 kampte de sector nog steeds met lange levertijden van turbines door fabrikanten. Daarnaast staan de winstmarges van fabrikanten door oplopende transportkosten en grondstofprijzen verder onder druk. Ook de opgelopen rente heeft een negatief effect op de financierbaarheid van windprojecten.

Een andere ontwikkeling is dat het aanbod van de 'kleinere' windturbines (tiphoogte tot 150 meter) steeds beperkter wordt, met hierdoor stijgende prijzen. Met name voor locaties waar een hoogtebeperking geldt is het hierdoor zeer lastig en kostbaar om nog een geschikte windturbine te vinden omdat deze nauwelijks meer worden geproduceerd. In de pijplijn zitten nog wel een aantal projecten waar met een hoogtebeperking rekening gehouden moet worden. Doordat de turbines met kleinere tiphoogten niet rendabel zijn, kunnen dit soort locaties nog afvallen en kan op bestaande locaties ook geen 1-op-1 repowering plaatsvinden.

4.5 Veranderingen in de SDE++ regeling

Vanaf de SDE-ronde 2023 is binnen de SDE-regeling het herindienen van een subsidieaanvraag mogelijk gemaakt. Dit kon als bepaalde verplichte SDE termijnen niet konden worden gehaald (bv door RvS procedure) of als het project financieel niet meer haalbaar was (bv door sterk gestegen investeringskosten). Bestaande SDE-beschikkingen konden worden ingeleverd en er kon een nieuwe SDE-aanvraag worden gedaan. Dit heeft ertoe geleid dat een aantal windprojecten een nieuwe SDE-beschikking hebben gekregen met bijbehorende nieuwe SDE-termijnen. De exacte informatie over aantallen en MW's is echter nog niet verwerkt in deze monitor, aangezien deze beschikkingen nog niet openbaar waren op 31 dec 2023.

De SDE++ regeling gaat in de toekomst verder veranderen waarbij momenteel onderzoek wordt gedaan naar zogenaamde Contracts for Differences (CfD's). Deze tweerichtings-CfD's winnen in heel Europa aan kracht als opvolgers van subsidieregelingen voor de opwekking van hernieuwbare elektriciteit. Naarmate de kosten van hernieuwbare energietechnologieën dalen, wordt de rechtvaardiging van het subsidiëren van hernieuwbare elektriciteit steeds discutabeler. Het risico bestaat dat gesubsidieerde duurzame energie-projecten gedurende hun levensduur grote winsten opleveren, zoals gebeurde tijdens de Europese energiecrisis. Tegelijkertijd zou het volledig afschaffen van de steun de financieringskosten aanzienlijk doen stijgen, en zou dit kunnen leiden tot een daling van de investeringen in de opwekking van hernieuwbare elektriciteit. In 2024 zal meer duidelijkheid komen over de toekomstige invulling van de SDE++ regeling in relatie tot CfD's.

4.6 Participatie/draagvlak

In het Klimaatakkoord uit 2019 is het streven opgenomen dat de omgeving op zowel proces als financieel gebied kan participeren bij hernieuwbare energieprojecten. Het streven is dat de lokale omgeving 50% deelneemt in het eigendom van hernieuwbare energieprojecten op land (het betreft zowel niet-gebouw gebonden zon-pv als wind op land).

Om inzicht te geven in de voortgang van deze afspraak wordt er sinds 2020 jaarlijks de Monitor Financiële Participatie Hernieuwbare energie op land opgesteld. Volgens de meest recente Participatiemonitor (over 2022), blijft een duidelijk effect van het Klimaatakkoord op het aandeel lokaal eigendom nog uit.
Dit is wel in lijn met de verwachting; vrijwel alle nu gerealiseerde projecten zijn planologisch voorbereid en ontwikkeld voor 2019, het jaar waarin de afspraken zijn gemaakt over participatie en lokaal eigendom. Omdat de afspraken over lokaal eigendom bij projecten vaak vroeg in het ontwikkelproces gemaakt worden en de gemiddelde doorlooptijd voor windparken 7-8 jaar is, is ook te verwachten dat de invloed van het Klimaatakkoord nu nog beperkt is.

Daarnaast blijkt de uitvoering van het streven naar 50% lokaal eigendom in de praktijk ook niet altijd even makkelijk uitvoerbaar: het gaat om investeren met risicodragend kapitaal en is ook afhankelijk van de professionaliteit, capaciteit en financiële draagkracht van de partijen die dit organiseren.
Vanwege de gedragscode Windenergie op land, die stelt dat een windpark minimaal 0,50 cent per opgewekte MWh moet afdragen aan een omgevingsfonds, zien we dat een omgevingsfonds wel gebruikelijk is bij grotere windprojecten.

Naast de analyse op de participatiecijfers blijkt in de praktijk ook nog vaak weerstand tegen de ontwikkeling van windparken op land. Wat betreft bestuurlijk draagvlak hebben de verkiezingen voor de provinciale staten in maart 2023 ook een verschuiving laten zien. In de gewijzigde coalities zie je ook nieuwe standpunten in de bestuursakkoorden over wind op land. Waardoor in sommige gevallen de realisatie van de ambitie of lopende projecten vertraging oploopt.

4.7 Natuurinclusieve Energietransitie

Het Rijk, de provincies, de Nederlandse Windenergie Associatie (NWEA), TenneT, Vogelbescherming Nederland, Natuur en milieufederaties en de Zoogdiervereniging werken samen aan het traject Natuurinclusieve Energietransitie voor Wind en Hoogspanning op Land (NIEWHOL). In 2020 is een set bouwstenen voor een akkoord overeengekomen waarin afspraken zijn gemaakt over mitigerende maatregelen, populatieversterkende maatregelen, financiering, onderzoek en monitoring.
Het streven is om in Q4 2024 een convenant te sluiten waarin deze afspraken worden vastgelegd.

De Tweede Kamer is in 2023 geïnformeerd, naar aanleiding van de aangenomen motie Wassenberg, over de voortgang van de proef die de provincie Groningen en RWE samen met andere provincies, de windsector en EZK zijn gestart in de Eemshaven om te onderzoeken of het zwart schilderen van één wiek het aantal vogelslachtoffers vermindert. De eerste onderzoeksresultaten laten nog geen duidelijk verschil zien in het aantal slachtoffers onder vogels tussen de windturbines met en zonder zwarte wieken. Aangezien het onderzoek nog loopt, kunnen er op basis van deze resultaten nog geen conclusies worden getrokken. Deze wordt in de winter van 2024/25 afgerond.

In een aantal provincies is de aanwezigheid van de wespendief een mogelijke belemmering. Onderzoek naar mogelijke maatregelen loopt nog, hierdoor is de ontwikkeling van zoekgebieden voor wind rondom de Veluwe onzeker. Deze situatie veroorzaakt voornamelijk belemmeringen binnen een straal van 1 tot 8 kilometer rondom de Veluwe voor de plaatsing van windturbines.

4.8 Obstakelverlichting

De Landelijke Projectgroep Obstakelverlichting op Windparken op Land stelt veilige oplossingen vast die de hinder van obstakelverlichting kunnen verminderen. Eén van die oplossingen is het gebruik van naderings-detectie waarbij de rode verlichting ‘s nachts alleen brandt als een luchtvaartuig in de buurt van de wind-turbine is. Dat kan een aanzienlijke vermindering van de hinder opleveren. Bij Windpark Krammer is dit gerealiseerd en brandt de obstakelverlichting nog maar zo’n 20 tot 30% van de tijd.

Voor naderingsdetectie zijn verschillende technieken beschikbaar. De eerste testen met naderingsdetectie met behulp van radar, zijn in 2021 tijdens een pilot uitgevoerd bij Windpark Fryslân. Windpark Krammer werkt met naderingsdetectie met een transpondersysteem. De kostprijs van een transpondersysteem ligt over het algemeen lager dan dat van een radarsysteem, dus is verwachting dat bij de windparken die naderingsdetectie willen toepassen dit met transpondersystemen zal gebeuren. Op 22 juli 2022 zijn nieuwe bepalingen gepubliceerd voor het gebruik van naderingsdetectiesystemen. Het gebruik van naderings-detectiesystemen zal ook wettelijk worden verankerd in de AMvB windturbinenormeringen. Ondanks dat de wettelijke verankering nog gerealiseerd moet worden, kan naderingsdetectie al worden toegepast met goedkeuring van de Inspectie Leefomgeving en Transport.

Vanaf 2023 kunnen nieuwe windparken de meerkosten financieren vanuit de SDE++. Om ook bestaande parken van een transpondersysteem te kunnen voorzien, is er een SPUK-regeling vanuit het ministerie van EZK, waaruit een provincie geld kan ontvangen voor de subsidiëring van het installeren van een naderings-detectiesysteem door de beheerder van een windturbine. Hierbij is een verdeling van 60/20/20 (windsector/provincie/rijk) afgesproken voor de kosten van een naderingsdetectiesysteem. Er kan gebruik worden gemaakt van de regeling van 1 november 2023 tot 1 september 2024. De regeling geldt voor alle bestaande windturbines op land die in 2022 of eerder SDE-subsidie hebben ontvangen. De provincies Groningen, Gelderland, Flevoland en Noord-Brabant hebben een subsidieregeling transponder- en radartechniek windparken al opengesteld voor exploitanten van een of meerdere windturbines op land. De provincies Zuid-Holland en Noord-Holland zijn momenteel bezig met een eigen traject voor het opstellen van een kader.

4.9 Defensie (Radar & Nationaal Programma Ruimte voor Defensie)

Windturbines kunnen verstoring veroorzaken op radars, waardoor de dekking van de radar afneemt. Met de toename in grootte en de aantallen windturbines neemt de radarverstoring toe. Daarom moet nagenoeg elk project van tevoren de radarverstoring laten doorrekenen door TNO en een Verklaring van Geen Bezwaar (VvGB) van Defensie aanvragen. Het komt regelmatig voor dat in verband met de berekende radarverstoring de exacte locatie, grootte of typekeuze van de windturbines moet worden aangepast. Ook komt het voor dat de radarverstoring te groot blijkt en windenergie op een bepaalde locatie daarom niet gerealiseerd kan worden.

Daarnaast is ook de huidige Defensie radarpost in Nieuw-Milligen aan vervanging toe. Defensie heeft besloten een nieuwe radar te bouwen in Herwijnen10.Totdat deze radar daadwerkelijk wordt gebouwd, wordt er ook getoetst op verstoring van twee alternatieve locaties. Voor een aantal projecten leidt dit tot aanhoudende onzekerheid over het al dan niet kunnen verkrijgen van een VvGB. Onzekerheid over de nieuwe locatie van de radar, kan voor (nieuwe) windinitiatieven leiden tot (verdere) vertraging.

In december 2023 is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)[13] van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) gepubliceerd. Het doel van het NPRD is drieledig: 1) de ruimtevraag van Defensie in beeld brengen, 2) een afweging maken met andere ruimtevragen en 3) de besloten ruimte planologisch-juridisch borgen. In de NRD wordt benoemd dat Defensie de 'outer horizontal surface' rondom militaire luchthavens (straal van 15km), juridisch wil laten vastleggen. Dit zou kunnen betekenen dat de plaatsing van windturbines in deze gebieden door Defensie in de toekomst niet meer zal worden toegestaan. Een andere ontwikkeling die vanuit Defensie wordt verwacht is toename van het aantal helikopterbewegingen in laagvlieggebieden. Ook dit kan invloed hebben op de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines.

De NRD heeft ter inzage gelegen en in 2024 worden de ingediende zienswijzen beantwoord. Later dit jaar (Q3) worden de concept nationale beleidsvisie NPRD & planMER ter inzage gelegd, om vervolgens in Q4 definitief te worden vastgesteld.

4.10 Netinpassing

In Nederland is in steeds meer gebieden sprake van netcongestie. Met name zonne-energie projecten kunnen daardoor steeds vaker niet direct worden gerealiseerd. Sinds de SDE najaarsronde van 2019 moet voor wind op land een positieve transportindicatie van de netbeheerder worden bijgevoegd. Deze afgifte van transportindicaties heeft afgelopen jaar niet/nauwelijks geleid tot vertragingen bij windprojecten. Ook leidt de aansluiting van windparken op het net door netbeheerders meestal nog niet tot problemen, dit heeft onder andere te maken met de langere doorlooptijd van windprojecten ten opzichte van zon-projecten. Netcongestie kan in de toekomst mogelijk wel vaker consequenties hebben voor de aansluiting van nieuwe windprojecten. Dit betekent ook dat er wellicht nu al projecten als gevolg hiervan in een vroeg stadium afvallen of met beperkingen te maken hebben.

[13] Notitie Reikwijdte en Detailniveau - Programma Ruimte voor Defensie en participatieplan | Publicatie | Defensie.nl.

Naast de uitbreiding van het elektriciteitsnet wordt er gezocht naar innovatieve oplossingen om méér invoedings- en transportcapaciteit te kunnen halen uit de bestaande infrastructuur, met minimaal verlies aan opbrengst. Voorbeelden van zulke oplossingen zijn curtailment (aftoppen), opslag en cable pooling (waarbij wind en zon op dezelfde kabel worden aangesloten). Een mix van zonne- en windenergie is over het algemeen gewenst om in een constante en betrouwbare levering van duurzame elektriciteit te voorzien en om het net efficiënt te benutten. Daarnaast is het voordelig om aanbod en gebruik van elektriciteit zo dicht mogelijk bij elkaar te plaatsen, windenergie op land kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

5 Conclusies

5.1 Realisatie 2023 en verwachte groei

Uit deze Monitor Wind op Land blijkt dat op 31/12/2023 er 6.816 MW gerealiseerd vermogen wind op land stond. Hiermee is de verwachte jaarproductie over een gemiddeld windjaar 20,7 TWh. Dit is een toename van 771 MW en 2,8 TWh. Dit is een redelijk vergelijkbare groei als een jaar eerder. Er zijn echter weinig nieuwe projecten in beeld gekomen waardoor het aantal projecten in de pijplijn van windenergie op land nauwelijks toeneemt en de concretisering van projecten (van eerdere fasen naar subsidiebeschikking) stokt. Met de projecten die een SDE- beschikking hebben kan het vermogen in de komende jaren toenemen tot 7.186 MW met een verwachte productie van 22,2 TWh. Daarnaast zit er in totaal nog 922 MW en 2,6 TWh in vroegere fasen van de pijplijn. De status en voortgang van deze projecten verschilt sterk. Het is daarom onwaarschijnlijk dat al deze projecten gerealiseerd gaan worden. Daarnaast valt op dat de verdeling van gerealiseerde, maar ook nog te verwachten windprojecten, erg ongelijk is verdeeld over het land.

5.2 Knelpunten en ontwikkelingen

In de ontwikkeling van de pijplijn is te zien dat er vertraging optreedt in de realisatie van windprojecten. Verschillende factoren kunnen hierbij een rol spelen en eventueel de planning beïnvloeden. Zo had ook in 2023 de uitspraak van de Raad van State d.d. 30 juni 2021 (Nevele-arrest) nog steeds veel impact op windprojecten op land. De verwachting is dat uiterlijk juli 2025 de nieuwe landelijke normering in werking kan treden en ondertussen hebben sommige gemeenten en provincies besloten om eigen normering op te laten stellen. Dit kost tijd en ook door de onzekerheid en de consequenties van de nieuwe normen heeft dit in 2023 vertraging veroorzaakt. Ook projecten die nog wachten op een zittingsdatum of uitspraak van de Raad van State zijn meestal (aanzienlijk) vertraagd. Windparken die voor de RvS uitspraak op 30 juni 2021 al een onherroepelijke vergunning hadden hebben wel voortgang geboekt en zijn veelal in aanbouw of gerealiseerd. Projecten die dit nog niet hadden lopen extra vertraging op en ook wettelijke SDE++ termijnen kunnen hierdoor soms niet meer worden gehaald. Met als gevolg dat bepaalde lopende SDE-beschikkingen door RVO moeten worden ingetrokken en windprojecten opnieuw SDE-subsidie moeten aanvragen.

Hiernaast kunnen ook andere ontwikkelingen tot vertraging leiden, zoals radarverstoring bij beoogde windpark locaties, levertijden van (kleinere) turbines en onzekerheden bij de financiering. In de toekomst zou ook de ruimtevraag voor activiteiten van defensie voor dilemma's kunnen zorgen.

Verder zijn er ook ontwikkelingen die een positieve impact hebben op windparken in Nederland, zoals de voortgang in het gebruik van naderingsdetectie bij obstakelverlichting, waardoor bij een deel van de windparken de verlichting 's nachts grotendeels uit kan. Ook zijn er stappen gezet om een natuurinclusieve energietransitie verder te borgen.

Ter afsluiting, zijn er ook knelpunten en ontwikkelingen in de bredere energietransitie die wellicht kansen bieden voor windenergie op land. Zo vraagt een efficiënter gebruik van ons elektriciteitsnet om een goede balans tussen de opwek van wind- en zonne-energie en het bij elkaar brengen van vraag en aanbod.

Stand van zaken in de provincies eind 2023

Drenthe

A. Beleidsinformatie provincie Drenthe (bron: provincie)

Op 3 oktober 2018 hebben Provinciale Staten besloten tot vaststelling van de gereviseerde provinciale Omgevingsvisie. Daarin is bestendigd dat de provincie zich houdt aan de afspraak om in 2020 285,5 MW aan windenergie in het aangewezen zoekgebied te realiseren. In de Omgevingsvisie is daarover het volgende aangegeven: Het Ministerie van EZK heeft een Rijksinpassingsplan vastgesteld waarmee, in het Veenkoloniaal gebied van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, ongeveer 150 MW aan windenergie ruimtelijk mogelijk gemaakt wordt.

De gemeente Emmen heeft een Structuurvisie wind vastgesteld voor de realisatie van 95,5 MW aan turbines. De gemeente Coevorden heeft 21 MW aan windvermogen gerealiseerd en 19 MW vastgelegd in bestemmingsplannen.

De provincie monitor de voortgang van de windopgave en rapporteert hierover aan de Kernteam wind op land. De stand van zaken van de realisatie van de windopgave is hieronder weergegeven.

Algemeen: In Noord-Nederland is er sprake van capaciteitsproblemen in het elektriciteitsnetwerk. Het huidige netwerk biedt onvoldoende capaciteit om alle initiatieven voor hernieuwbare energie te kunnen faciliteren. Het netwerkprobleem leidt in grote delen van Drenthe tot ernstige vertraging van de realisatie van hernieuwbare energie.

Einde 2023 is in totaal 271,5 MW aan opgestelde vermogen aan windenergie gerealiseerd. Daarmee is voor 94,8 % voldaan aan de Drentse opgave van 285,5 MW.

Nu de windparken (grotendeels) operationeel zijn heeft de provincie besloten de beschikbare middelen voor de in te richten gebiedsfondsen windenergie in 2022 vrij te gaan geven voor besteding. Dat is inmiddels voor de gebiedsfondsen voor het windpark in de gemeenten Aa en Hunze en Borger Odoorn gebeurd. De initiatiefnemers van de windparken maken conform de landelijke afspraken middelen vrij voor de gebiedsfondsen. Deze afspraken moeten nog wel geconcretiseerd worden. De betrokken gemeenten geven aan eveneens middelen voor de gebiedsfondsen vrij te hebben gemaakt/te willen maken.

Toekomstige windenergieprojecten zijn in Drenthe niet uitgesloten. Eis aan nieuwe projecten is wel dat de projecten bijdragen aan lokale doelen, initiatieven en/of lokale bedrijvigheid. Lokaal eigendom is hierin één van de opties.

B. Voortgang 2023

In de provincie Drenthe zijn in 2023 geen nieuwe windturbines gerealiseerd en ook geen turbines gesaneerd.

Tabel B2. Toename en totalen 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
271,5 MW	0 MW	271,5 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
0,95 TWh	0 TWh	0,95 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling in Drenthe

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
N34	Emmen	21,0						21	0,046
Zwartenbergerweg	Emmen	24,0						24	0,052
Totaal		**45,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**45,0**	**0,098**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en

RES-regio	RES Drenthe
Totaal RES bod	3,45 TWh
Gerealiseerd eind 2023 met wind	0,95 TWh

Flevoland

A. Beleidsinformatie provincie Flevoland (bron: provincie)

Regioplan Wind
Windenergie levert een belangrijke bijdrage aan de realisatie van de doelstellingen op duurzame energie. Ruim een kwart van de windenergie die in Nederland op land wordt opgewekt, is afkomstig uit Flevoland.

Via het Regioplan Wind werkt Flevoland al jaren aan een nieuw windlandschap. Met de komst van nieuwe generatie windmolens worden zeshonderd verouderde, relatief kleine windmolens vervangen. Zo kan meer energie worden opgewekt met minder windmolens. Met de plaatsing van de nieuwe windmolens wordt rekening gehouden met de lijnopstellingen in het landschap. Het uiteindelijke resultaat is betere aansluiting op de bestaande structuren van het landschap en een efficiëntere energiehuishouding. Inwoners kunnen bovendien participeren in de investerings- of exploitatiefase van de windparken. Daarnaast wordt een vast bedrag per megawatt afgestaan aan gebiedsfondsen, waarmee in de gebieden waar de windturbines staan geïnvesteerd kan worden.

B. Voortgang 2023

Tabel B1. Gerealiseerde windprojecten en sanering in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
Windplan Groen	Dronten	512,6	1.798.500
Windplan Blauw (1e deel in IJsselmeer)	Dronten	49,5	182.700
Sanering Flevoland	Divers	- 64,2	- 103.200
Totaal		**497,9**	**1.878.000**

Tabel B2. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
1570,1 MW	497,9 MW	2.068 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
4,23 TWh	1,878 TWh	6,108 TWh

C. Windprojecten nog in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten nog in ontwikkeling in Flevoland

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prpjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
Windplan Blauw (2e deel IJsselmeer 2024)	Dronten	82,5	0,0	82,5					0,305
Windplan Groen nog te saneren in 2027	Dronten		18,0		-18				-0,126
Windpark Zeewolde nog te saneren in 2026	Zeewolde		153,3		-153,3				-0,399
Windplan West	Lelystad	161,0	67,0					94	0,277
Windplan Eolienne, 4 windturbines in gemeente Lelystad	Lelystad	15,2	32,5					-17,3	-0,051
Totaal		**258,7**	**270,8**	**82,5**	**-171,3**	**0,0**	**0,0**	**76,7**	**0,005**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en

RES-regio	RES Flevoland
Totaal RES bod	5,81 TWh
Gerealiseerd eind 2023 met wind	6,11 TWh

Friesland

A. Beleidsinformatie provincie Friesland (bron: provincie)

In het provinciale Bestuursakkoord (Oparbeidzje foar Fryslân) is opgenomen dat we in Fryslân voor het opwekken van energie in eigen omgeving zijn maar er wel aan hechten dat dit verantwoord gebeurt. Met in de eerste plaats respect voor het open Friese landschap. Nieuwe windmolens en zonnepanelen mogen daar geen afbreuk aan doen.

Het bestuursakkoord staat in het landelijk gebied onder strikte voorwaarden meer kleine windmolens toe. Deze hebben een maximale as-hoogte van 15 meter. Ze moeten passen in het landschap. De opgewekte energie is alleen voor eigen gebruik bestemd. Deze molens mogen nu al bij agrarische bedrijven maar ze worden ook toegestaan bij agrarische hulp-bedrijven en recreatieve voorzieningen.

Daarbij kunnen er op een beperkt aantal bedrijventerreinen meer windmolens komen. Dit geldt alleen voor terreinen met enige omvang binnen stedelijk gebied (Leeuwarden, Drachten, Heerenveen en Sneek). Ook hier is de landschappelijke inpasbaarheid noodzaak. De tiphoogte is maximaal 100 meter. Dit is gelijk aan het bestaande beleid uit de Verordening Romte. Bestaande dorpsmolens mogen opschalen tot een tip-hoogte van maximaal 100 meter. De Omgevingsverordening wordt hierop aangepast.

In de RES 1.0 heeft de regio Friesland in april 2021 de ambitie vastgelegd om minimaal 3,0 TWh duurzame elektriciteit op te wekken met zon- en windenergie op land in 2030.

B. Voortgang 2023

In de provincie Friesland zijn in 2023 geen nieuwe windturbines gerealiseerd en ook geen turbines gesaneerd.

Tabel B: Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
617,7 MW	0 MW	617,7 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
2,00 TWh	0 TWh	2,00 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling

Tabel C: Windprojecten in ontwikkeling in Friesland

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
ESK Harlingen	Harlingen	3,0		3,0					0,007
TOER	Waadhoeke	0,8		0,8					0,002
Totaal		**3,8**	**0**	**3,8**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,010**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en

RES-regio	RES Friesland
Totaal RES bod	3,00 TWh
Gerealiseerd eind 2023 met wind	2,00 TWh

Gelderland

A. Beleidsinformatie provincie Gelderland (bron: provincie)

Het volgende is vastgelegd in de omgevingsverordening:

Artikel 5.89 (inhoud regionaal programma energiestrategie; Provinciaal blad 2023 nr. 14287 - 4 december 2023 171)

In aanvulling op artikel 5.87 wordt niet alleen het RES-proces geborgd, maar ook het resultaat van die regionale samenwerking: de inhoudelijke afspraken over de energietransitie. Ook voor de inhoud van de RES 2.0 en daaropvolgende versies is de NPRES leidend. Deze instructieregel markeert de onderwerpen, waarover naar het oordeel van Provinciale Staten in ieder geval goede regionale afspraken moeten worden gemaakt. Deze instructieregel ondersteunt het RES-proces om tot een tijdige uitvoering (dus vóór 2030) te komen van de energietransitie conform het bod dat door elke regio in het kader van het Klimaatakkoord op tafel is gelegd.
Lid 3: Dit lid benoemt kenmerken van gebieden of locaties die in ieder geval geschikt kunnen zijn. Maar dus niet uitsluitend. De beoordeling van onderdeel b en c wordt samen met de netbeheerder en initiatiefnemer gedaan. Het jaar 2030 is opgenomen omdat dit in het Klimaatakkoord aangegeven is. Dit wil niet zeggen dat er na dit jaar geen zonne- of windparken meer geschikt kunnen zijn. Verder stelt het coalitieakkoord 'Gewoon doen', dat Gelderland de doelstellingen van de RES (1.0) gestand zal doen.

Verdere uitwerking van de provinciale planMER, de planMER Veluwe/Wespendief en erfmolens zijn allemaal nog goeddeels in ontwikkeling.

B. Voortgang 2023

Tabel B1. Gerealiseerde windprojecten in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
Kleefsewaard-Koningspleij 4e turbine	Arnhem	4,2	9.200
WP RWZI (Duiven)	Duiven	8,4	26.600
Totaal		**12,6**	**35.800**

Tabel B2. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
230,9 MW	12,6 MW	243,5 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
0,64 TWh	0,036 TWh	0,676 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling in Gelderland

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prpjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
Uitbreiding Lorentz	Harderwijk	7,2			7,2				0,027
Windpark IJsselwind	Zutphen	12,9			12,9				0,030
Caprice	Lingewaard	14			14				0,048
WP A2 - Lage Rooijen	Maasdriel	14,7			14,7				0,052
WP Beuningen	Beuningen	36			36				0,124
Windpark Bijsterhuizen	Wijchen	7,5				7,5			0,015
Horst en Telgt	Ermelo	30				30			0,076
WP Midden-Betuwe (3N 4Z)	Overbetuwe	28,0					28,0		0,077
Windpark Wijchen A50	Wijchen	22,5					22,5		0,100
Energiepark Echteld-Lienden	Neder-Betuwe	31,0	8,0				23		0,066
Papenslagweg	Lochem	15						15	0,038
Totaal		**218,8**	**8,0**	**0,0**	**84,8**	**37,5**	**73,5**	**15,0**	**0,653**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en, productie per RES-regio (TWh)

RES-regio	Arnhem-Nijmegen	Steden-driehoek	Regio Food Valley (totaal)	Rivieren-land	Noord-Veluwe	Achter-hoek
Totaal RES bod	1,62	1,07	0,75	1,2	0,53	1,35
Gerealiseerd eind 2023 met wind	0,170	0,012	0,016	0,280	0,039	0,162

* Regio Foodvalley is onderdeel van twee provincies; Utrecht en Gelderland. De opgestelde productie is volledig gebouwd in Gelderland. Het weergegeven RES-bod hier is het totaal voor de delen in beide provincies.

Groningen

A. Beleidsinformatie provincie Groningen (bron: provincie)

De provincie Groningen hanteert een strikt concentratiebeleid voor de ontwikkeling van grootschalige windenergie. Om te voldoen aan de provinciale taakstelling van 855,5MW opgesteld vermogen zijn in het verleden de concentratiegebieden Eemshaven en Delfzijl uitgebreid en is het gebied N33 aangewezen als concentratiegebied in onze provinciale Omgevingsverordening. Inmiddels zijn nagenoeg alle gebieden ingevuld met nieuwe windparken, met uitzondering van het gebied Eemshaven-West. Door de technologische ontwikkeling van de windturbines zullen wij boven de taakstelling uitkomen wanneer alle gebieden zijn ingevuld. Helaas is dit niet bereikt voor 2023 als gevolg van langslepende gerechtelijke procedures.
We verwachten wel ons RES-doel van 5,7 TWh in 2030 tijdig te behalen.

Want net als in de rest van Nederland, werken wij samen met de Groningse gemeenten en waterschappen gezamenlijk aan de uitvoering en invulling van onze Regionale Energie Strategie (RES). Wij zijn daarom medio 2020 gestart met de ruimtelijke procedure voor de ontwikkeling van windpark Eemshaven-West. Voor dit windpark wordt ingezet op het realiseren van twee coöperatieve dorpsmolens voor de omgeving. Windpark Eemshaven-West is daarmee een belangrijke bouwsteen voor de RES Groningen. Daarnaast heeft ook de gemeente Groningen de ambitie om een bijdrage te leveren aan de energietransitie en zelf duurzame energie op te wekken door middel van windturbines. In 2022 is daarom door de provincie het gebied Roodehaan/Stainkoel'n aangewezen als zoekgebied voor grootschalige windenergie. Voor de ontwikkeling van dit windpark heeft de provincie op verzoek van de gemeente besloten af te zien van de coördinatie- en vergunningenbevoegdheid, waardoor de gemeente bevoegd gezag is. Na de ontwikkeling van de windparken Eemshaven-West en Roodehaan/Stainkoel'n is het maximumaantal windparken in de provincie Groningen bereikt.

B. Voortgang 2023

Tabel B1. Gerealiseerde windprojecten in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
Delfzijl Zuid uitbreiding (4 turbines)	Eemsdelta	19,2	62.000
Totaal		**19,2**	**62.000**

Tabel B2. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
829,8 MW	19,2 MW	849 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
2,664 TWh	0,062 TWh	2,726 TWh

Let op: De hele kleine windturbines tellen we niet meer mee, daarom ook een kleine correctie bij 2022

C. Windprojecten in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling in Groningen

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prpjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
Delfzijl Zuid uitbreiding (12 turbines)	Eemsdelta	57,6		57,6					0,186
WT Borg Delfzijl Oosterhorn	Eemsdelta	4,3			4,3				0,017
Eemshaven West	Het Hogeland	134,4				134,4			0,446
WP Roodehaan	Groningen	13,8						13,8	0,030
Totaal		**210,1**	**0,0**	**57,6**	**4,3**	**134,4**	**0,0**	**13,8**	**0,679**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en productie per RES-regio (TWh)

RES-regio	RES Groningen
Totaal RES bod	5,70 TWh
Gerealiseerd eind 2023 met wind	2,73 TWh

Limburg

A. Beleidsinformatie provincie Limburg (bron: provincie)

Er zijn 19 gemeenten in Limburg waar conform de "Provinciaal Omgevingsvisie Limburg" windturbines kunnen worden geplaatst. Dit kan op gronden gelegen buiten de uitsluitingsgebieden. Deze uitsluitingsgebieden zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening 2014 en zullen beleidsneutraal overgaan naar de Provinciale omgevingsverordening (2021), die op 21 december 2021 is vastgesteld, maar in werking treedt als de Omgevingswet in werking treedt.

De voortgang van de 2020-projecten

Windpark Greenport Venlo
Greenport Venlo heeft vergunning voor 9 turbines, maar er zijn er 8 gebouwd met een totale omvang van 35 MW. De 9e turbine kon eerder vanwege radarverstoring niet gerealiseerd worden. Door optimalisatie van de Belgische radar in Kleine Brogel is de noodzakelijke radardekking nu gegarandeerd bij 9 turbines.
De 9e turbines is in 2024 gebouwd en zal begin 2024 in bedrijf komen.

Tegen de vergunning en het PIP is een intrekkingsverzoek ingediend, dit naar aanleiding van de Nevele uitspraak. De Provincie heeft dit verzoek geweigerd en tegen dit besluit is beroep ingesteld bij de rechtbank. De Provincie heeft op verzoek van de initiatiefnemer een wijzigingsvergunning afgegeven waarin maatwerkvoorschriften zijn opgenomen voor o.a. geluid en slagschaduw. Tegen deze wijzigingsvergunning is eveneens beroep aangetekend.

Voortgang RES-projecten
Sinds het Klimaatakkoord wordt in RES-verband gewerkt aan de opgave voor hernieuwbare energie.
De twee RES-regio's in Limburg hebben in 2021 een bod gedaan. In Noord- en Midden-Limburg is in RES1.0 geen bod gedaan voor aanvullend windvermogen in 2030, behoudens de 4 windturbines die onderdeel uitmaken van Energielandgoed Wellsmeer. Zuid-Limburg heeft een bod gedaan voor 168 GWh aan elektriciteit uit windenergie.

Noord- en Midden-Limburg
In de RES-regio Noord- en Midden Limburg zijn 4 windturbines van Energielandgoed Wellsmeer vergund (februari 2021) en is op 10-5-22 een Nevele-herstelbesluit genomen. De vergunning is daarmee aangevuld met maatwerkvoorschriften voor geluid, slagschaduw en veiligheid. Er loopt beroep en op 23 februari 2024 is de zittingsdatum bij de Raad van State.

De gemeente Horst aan de Maas is een planontwikkeling voor windturbines in 2023 gestart en ook weer gestopt, het ontbrak aan maatschappelijke en politieke steun voor verdere planvorming.

Zuid-Limburg
In de regio Zuid-Limburg heeft het Project Holtum-Noord sinds 21-10-2020 een vergunning. Op 23-1-2023 heeft de rechtbank te Roermond de vergunning vernietigd. De vergunning heeft ten onrechte aansluiting gezocht bij het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling, terwijl deze door de Delfzijl uitspraak buiten toepassing moeten blijven. De initiatiefnemer is gestopt met verder projectvoorbereiding en de gemeente Sittard-Geleen overweegt geen nieuwe planvorming.

Er vigeert in Zuid-Limburg een beschermingszone van 10 km rond het zoekgebied van de beoogde Einstein Telescoop. De bouw van windturbines binnen deze zone is niet toegestaan. Plannen voor windturbines in Parkstad-Zuid zijn daarmee niet mogelijk. Aanvullend onderzoek moet nog plaatsvinden naar mogelijk mitigerende maatregelen tegen trillingen door windturbines. Ook kan een definitieve locatiekeuze invloed hebben op de beschermingszone.

De gemeente Brunssum onderzoekt nog mogelijkheden voor het plaatsen van windturbines. Dit heeft nog niet geleid tot concrete plannen of locaties.

B. Voortgang 2023

In de provincie Limburg zijn in 2023 geen nieuwe windprojecten gerealiseerd en ook geen turbines gesaneerd.

Tabel B2. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
120,5 MW	0 MW	120,5 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
0,34 TWh	0 TWh	0,34 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling in Limburg

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
Greenport Venlo 9e turbine	Venlo	4,8		4,8					0,097
Wells meer	Bergen (L.)	26,4				26,4			0,014
Totaal		**31,2**	**0,0**	**4,8**	**0,0**	**26,4**	**0,0**	**0,0**	**0,111**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en

RES-regio	Noord- en Midden Limburg	Zuid-Limburg
Totaal RES bod	1,2 TWh	1,3 TWh
Gerealiseerd eind 2023 met wind	0,339 TWh	0,001 TWh

Noord-Brabant

A. Beleidsinformatie provincie Noord-Brabant (bron: provincie)

In december 2018 heeft PS van Noord-Brabant de Omgevingsvisie en de Energieagenda 2019-2030 vastgesteld. Hierin zijn bestaande principes en doelstellingen bestendigd. Provincie Noord-Brabant heeft een duurzaamheidsdoelstelling van 50% duurzame energie voor 2030. Voor die periode zet de provincie in op het mogelijk maken van zoveel mogelijk breed gedragen zon- en windprojecten binnen de spelregels die het provinciale beleidskader stelt. Maatschappelijk draagvlak en sociale randvoorwaarden zijn daarbij belangrijke aspecten. De uitgangspunten en (ruimtelijke) beleidskaders en voorwaarden zijn opgenomen in de Structuurvisie RO en de Omgevingsverordening.
In het bestuursakkoord 2023-2027 worden de ambities uit de 4 Brabantse RES-regio's onderschreven en wordt een snelle uitvoering van RES-afspraken aangemoedigd. Ten aanzien van eindenergie wordt gesteld dat extra windmolens op land – bovenop de opgave van de Regionale Energie Strategieën – alleen worden toegestaan als er sprake is van lokaal eigenaarschap en van voldoende draagvlak onder de inwoners in het gebied.
In eerdere edities van deze monitor is al geconcludeerd dat de ontwikkeling van windprojecten in de provincie Noord-Brabant te laat op stoom is gekomen voor een tijdige realisatie van de doelstelling 2020. Bij vrijwel alle windparken in Noord-Brabant is de bevoegdheid voor het doorlopen van de procedure en het vaststellen van de vergunningen aan de gemeente overgedragen, zodat nadere uitwerking daarmee op lokaal niveau kan plaatsvinden. Daarbij zijn waar gewenst en mogelijk, kennis, expertise en ervaring vanuit de provincie aangeboden. De inspanningen van gemeenten en ondersteuning van provincie hebben helaas niet geleid tot een versnelling van de procedures.
In de monitor wordt aangegeven dat er verschillende landelijke knelpunten spelen die in een gezamenlijke aanpak tussen rijk, decentrale overheden en sector opgelost moeten worden. De belangrijkste knelpunten hebben betrekking op de aanwezigheid van de vele (militaire) vliegvelden in Noord-Brabant en de beperkingen die binnen de zones om deze vliegvelden heen met zich meebrengt. Met het ministerie van Defensie worden gesprekken gevoerd om te bezien of er maatwerk mogelijk is op specifieke locaties.
In de loop van 2024 is hierover meer duidelijkheid. Daarnaast is de doorlooptijd voor de beroepsprocedure bij de Raad van State een heel groot knelpunt. Dit heeft sowieso al geleid tot veel vertraging maar door de tussenuitspraak over windpark Delfzijl (als gevolg van het Nevele-arrest), leidt dit soms wel tot een periode van ruim 3 jaar tussen vergunningverlening en de zitting en uitspraak van de Raad van State.
Naast de vertraging leidt dit in meerdere gevallen tot de situatie dat de SDE dreigt te vervallen. Dat is een groot knelpunt voor behalen van de winddoelstelling uit de RES'en 1.0.

In de tussenuitspraak over het Windpark Delfzijl heeft de RvS aangegeven dat voor de algemene normen voor geluid, slagschaduw en veiligheid die in Nederland gelden voor de bouw en het gebruik van windturbines en die zijn vastgelegd in het Activiteitenbesluit en Activiteitenregeling, er op grond van het Europese recht een beoordeling moet worden gemaakt van de gevolgen voor het milieu. De regering zal nu zo'n milieu-beoordeling moeten maken. Tot die tijd mogen deze algemene normen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling niet worden gebruikt voor windturbineparken. Wel mogen bevoegde gezagen (gemeente, provincie, rijk) zelf normen aan de vergunning verbinden, mits goed gemotiveerd en onderbouwd. Gemeenten wachten nu op de nieuwe landelijke afstandsnormen en ook dit levert een extra vertraging op voor de doelstelling 2030.

Ondanks de vertragingen blijft de provincie Noord-Brabant inspanning leveren om de Brabantse opgave Wind op Land, die ondertussen in de RES'en 1.0 zijn opgenomen, te realiseren. De verantwoordelijkheid ligt hierbij met name bij de RES-regio's. In Brabant zijn governance-afspraken gemaakt waarin is vastgelegd dat de provincie de bevoegdheden voor het doorlopen van de ruimtelijke procedure en het verlenen van vergunningen in principe aan de gemeenten overdraagt. Wij ondersteunen gemeenten hierin door het delen van onze kennis en expertise. Vooralsnog heeft onze inspanning niet geleid tot versnelling omdat de genoemde knelpunten buiten de invloedssfeer van de provincie liggen.

B. Voortgang 2023

Tabel B1. Gerealiseerde windprojecten in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
A16 - Streepland A1 t/m A3	Moerdijk	17,1	48.200
A16 - Zonzeel B1 t/m B3	Moerdijk	13,1	48.400
A16 - Zonzeel B4 t/m B6	Drimmelen	13,3	48.800
A16 - Nieuwveer B7 en B8	Breda	9	33.300
A16 - Galder D1 t/m D3	Breda	12,9	46.400
A16 – Hazeldonk West E7	Zundert	4,3	15.000
A16 - Waaijenberg E8	Zundert	5,7	16.600
A16 – Hazeldonk West E6	Zundert	4,3	14.700
Totaal		**79,7**	**257.900**

Tabel B2. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
345,7 MW	79,7 MW	425,4 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
0,90 TWh	0,258 TWh	1,158 TWh

C. Windprojecten nog in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten nog in ontwikkeling in Noord-Brabant

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
Windpark Karolinapolder	Steenbergen	16,8	2,4	14,4					0,067
Oranjepolder A59	Oosterhout	13,2			13,4				0,046
WP Elzenburg/ De Geer cq De Wachtmeesters	Oss	19,2			19,2				0,060
Windpark Agrowind	Reusel - De Mierden	60,5			60,5				0,190
Windproject ZE-BRA (deel NB)	Woensdrecht	4,6	0,9		3,7				0,017
Uitbreiding Groene Dijk (WP Hoge Zijlpolder)	Etten-Leur	6,6			6,6				0,020
Windpark De Pals	Bladel	22			22				0,063
Veghel Wind(d)t	Meijerijstad	16,4			16,4				0,048
Duurzame Polder	s-Hertogenbosch	125					125		0,317
Windpark Buitenpolders	Waalwijk	36,0						36	0,100
Windpark Haven 8 Ecopark	Waalwijk	18	6,0					12	0,038
Windpark Halsteren	Bergen op Zoom	14,8	6,8						0,027
Windpark Diepenhoek	Someren	24						24	0,069
Totaal		**377,1**	**16,1**	**14,4**	**141,8**	**0,0**	**125,0**	**80,0**	**1,062**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en, productie per RES-regio (TWh)

RES-regio	West Brabant	Hart van Brabant	Noordoost Brabant	Metropool regio Eindhoven
Totaal RES bod	2,00	1,00	1,60	2,00
Gerealiseerd eind 2023 met wind	0,970	0,104	0,044	0,045

Noord-Holland

A. Beleidsinformatie provincie Noord-Holland (bron: provincie)

Nu de RES'en 1.0 NHN en NHZ in juli 2021 zijn vastgesteld, dienen zij te landen in het provinciaal ruimtelijk beleid en de omgevingsverordening. De provincie heeft de uit de RES'en voortvloeiende afspraken, net als de gemeenten en waterschappen, mogelijk gemaakt in haar beleid en regelgeving. Gekozen is om de RES'en leidend te laten zijn voor wind op land.

In de Omgevingsverordening NH2020 en de Omgevingsverordening NH2022 zijn de RES'en leidend voor het opwekken van windenergie op land. In de verordening is een 'instructieregel' voor gemeenten opgenomen. Deze regel maakt het gemeenten mogelijk om in de zoekgebieden RES 1.0 wind en wind+zon windturbines onder voorwaarden toe te staan. Gezondheid maakt een belangrijk onderdeel uit van de vergunning voor een windpark, omdat de provincie wil dat mensen in een gezonde leefomgeving kunnen wonen, werken en recreëren.
De RES is geen statisch document. Momenteel wordt gewerkt aan de herijking van de RES. Eventuele nieuwe zoekgebieden voor wind moeten na de herijking wederom geborgd worden de omgevingsverordening voor ze tot uitvoering kunnen worden gebracht.

Buiten de zoekgebieden in de RES'en is een kleine windturbine (tot 15 meter) op agrarische bouwpercelen toegestaan en mogen bestaande windparken worden vervangen of vernieuwd.

B. Voortgang 2023

Tabel B1. Gerealiseerde en gesaneerde windprojecten in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
Sanering divers	divers	- 0,41	-660
Totaal		**- 0,41**	**-660**

Tabel B2. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
719,2 MW	-0,41 MW	718,8 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
2,285 TWh	-0,001 TWh	2,284 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling in Noord-Holland

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
WP Wieringermeer, nog te saneren turbines WCW	Hollands Kroon	0,0	26,4		-26,4				-0,063
WP Westpoortweg AGV	Amsterdam	8,8			8,8				0,022
ECN testpark opschaling PW05	Hollands Kroon	6,3	5,5			0,8			0,003
Opschaling Schoteroog	Haarlem	2,0					2		0,004
Restruimte Havengebied	Amsterdam	10,5						10,5	0,023
Totaal		**27,6**	**31,9**	**0,0**	**-17,6**	**0,8**	**2,0**	**10,5**	**-0,011**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en, productie per RES-regio (TWh)

RES-regio	Noord-Holland Noord	Noord-Holland Zuid
Totaal RES bod	3,6	2,7
Gerealiseerd eind 2023 met wind	1,893	0,391

Overijssel

A. Beleidsinformatie provincie Overijssel (bron: provincie)

Coalitieakkoord "Schouder aan schouder"
Op donderdag 6 juli 2023 is het coalitieakkoord "Schouder aan schouder" gepresenteerd. In het coalitie-akkoord staat dat de provincie zich houdt aan de afspraken zoals die in RES-verband zijn gemaakt. Daarnaast kiest provincie Overijssel ervoor om actief te sturen op een aantal grotere clusters van windturbines. De provincie voorkomt verrommeling van het landschap door te sturen op initiatieven van minimaal vier windturbines buiten de aangewezen voorkeursgebieden.

Regionale Energie Strategie 1.0 West-Overijssel en Twente
In de RES (West Overijssel en Twente) hebben gemeenten, waterschappen, netbeheerders en de provincie Overijssel, doelen en een strategie bepaald voor het opwekken van duurzame energie. Op 1 juli 2021 zijn de doelen en strategie in de RES 1.0 vastgelegd. De totale ambitie voor Overijssel is 3,3 TWh grootschalige opwek van duurzame energie door zon en wind op land voor 2030 (1,8 TWh voor West Overijssel en 1,5 TWh voor Twente). In de RES zijn naast de ambitie voor opwek, ook ruimtelijke ontwerpprincipes (zoals clustering), het streven naar een verhouding 60%-40% voor wind en zon, en het streven naar minimaal 50% lokaal eigendom opgenomen.

Omgevingsvisie
De provincie heeft de afspraken uit de RES 1.0 opgenomen in de Omgevingsvisie. In 2020 is gestart met het werken aan een nieuwe Omgevingsvisie die in 2025 ter vaststelling aan Provinciale Staten wordt voorgelegd. Als belangrijke tussenstap in het proces is het Fundament voor de nieuwe Omgevingsvisie in november 2022 vastgesteld. In het Fundament is een richtinggevende uitspraak over windenergie gedaan, waarbij gekeken is naar geschikte gebieden voor grootschalige clusters (genaamd voorkeursgebieden).

Omgevingsverordening
Als onderdeel van de omgevingsverordening is het provinciale ruimtelijke beleid voor windenergie uitgewerkt in de windladder. Hierin zijn de kaders vanuit de RES en het provinciaal beleid, vertaald naar gebieden die meer en minder geschikt zijn voor windenergie (treden van de ladder).

Provinciaal Programma Energiestrategie (PPE)
Het PPE beschrijft de rol van de provincie als bevoegd gezag voor windparken van minimaal 5MW. Het PPE is een programma onder de Omgevingswet en daarmee ligt de bevoegdheid om het programma vast te stellen bij Gedeputeerde Staten. Op 13 december 2022 hebben Gedeputeerde Staten het PPE 1.0 vastgesteld.

Voorgenomen windbeleid
Op 18 juli 2023 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel besloten tot een wijziging van het windbeleid. Deze wijziging geldt als voorgenomen beleid per 20 juli 2023. Daarin staat onder anderen dat er wordt ingezet op de realisatie van de ambitie in de voorkeursgebieden en de clustereis van minimaal vier windturbines buiten de voorkeursgebieden. Op 20 december 2023 is Provinciale Staten geïnformeerd over het plan van aanpak uitvoering windbeleid. Daarin staat het voornemen van Gedeputeerde Staten om programmeringsafspraken te maken met gemeenten over het maximum op te wekken GWh per voorkeursgebied in 2030 en het voornemen om formele vergunningsaanvragen begin 2024 in behandeling te nemen.

B. Voortgang 2023

Tabel B. Gerealiseerde windprojecten in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
WP Bovenwind	Staphorst	12,8	44.000
Totaal		**12,8**	**44.000**

Tabel B2: Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
75,3 MW	12,8 MW	88,1 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
0,188 TWh	0,044 TWh	0,233 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling in Overijssel

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
Zuiderzeehavengebied	Kampen	9,0		9,0					0,032
Tolhuislanden	Zwolle	13,5				13,5			0,040
De Lutte	Losser	24,8					24,8		0,063
Totaal		**47,3**	**0**	**9,0**	**0,0**	**13,5**	**24,8**	**0,0**	**0,135**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en, productie per RES-regio (TWh)

RES-regio	RES West -Overijsel	RES Twente
Totaal RES bod	1,5	1,8
Gerealiseerd eind 2023 met wind	0,233	0,0

Utrecht

A. Beleidsinformatie provincie Utrecht (bron: provincie)

De provincie heeft in 2022 geconstateerd dat de hoeveelheid geplande projecten windenergie achter loopt op het ingebrachte RES-bod. Daarnaast constateert de provincie een onbalans tussen (geplande) productie aan zonne-energie (90%) en windenergie (10%), hetgeen niet efficiënt is, onder andere met het oog op de belasting van het elektriciteitsnet. De provincie heeft gemeenten gevraagd te komen met aanvullende locaties voor windenergie. Eind 2022 is op basis van ingebrachte reacties de balans opgemaakt en is geconstateerd dat mogelijk nog te weinig windlocaties in concrete planning zijn opgenomen. De provincie heeft in 2023 onder andere een planMER opgesteld en een burgerforum georganiseerd. Aan de hand van de opgehaalde informatie heeft het college van Gedeputeerde Staten van Utrecht in januari 2024 besloten dat er 27 gebieden in de provincie Utrecht zijn die het meest kansrijk zijn voor het opwekken van windenergie. De gemeenten zijn nu eerst aan zet om te komen met raadsbesluiten voor windenergie in deze (of desgewenst alternatieve) locaties en zonne-energie. Op deze manier helpt de provincie Utrecht gemeenten om invulling te geven aan hun bijdrage aan de Regionale Energiestrategieën.

B. Voortgang 2023

Tabel B. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
34,1 MW	0 MW	34,1 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
0,095 TWh	0 TWh	0,095 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling in provincie Utrecht

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling in Utrecht

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
Windpark-Goyerbrug	Houten	22,4			22,4				0,089
Rijnenburg	Utrecht	20,0				20			0,055
De Isselt	Amersfoort	8						8	0,023
Totaal		**50,4**	**0**	**0,0**	**22,4**	**20,0**	**0,0**	**8,0**	**0,167**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en productie per RES-regio (TWh)

RES-regio	U16	Amersfoort	Foodvalley (deel Utrecht) *
RES bod	1,8	0,5	0,1
Gerealiseerd RES bod eind 2023 met wind	0,095	0,0	n.v.t.

* Foodvalley is een provinciegrens overschrijdende RES-regio. Vooralsnog zijn er in deze RES-regio nog geen windprojecten voorzien in de provincie Utrecht. Informatie over Foodvalley is opgenomen in de informatie over Gelderland.

Zeeland

A. Beleidsinformatie provincie Zeeland (bron: provincie)

De provincie wil de turbines plaatsen op de in het Omgevingsplan aangewezen locaties. Onderkend is dat er meer mogelijkheden zijn zonder de concentratiegedachte geweld aan te doen. Daarom wordt extra ruimte geboden voor projecten langs grootschalige infrastructuurlijnen of op bedrijventerreinen. Het moet dan wel om minimaal 3 turbines gaan. De doelstelling voor 2030 is om binnen het beleid zoals dat in het Omgevingsplan is vastgelegd minimaal 700 MW opgesteld vermogen te realiseren.

B. Voortgang 2023

Tabel B1. Gerealiseerde windprojecten in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
Damen Shipyards	Vlissingen	4	11.700
Windpark CRO, Vlissingen Oost	Vlissingen	24	60.300
Totaal		**28**	**72.000**

Tabel B2. Toename en totalen 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
573,4 MW	28,0 MW	601,4 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
1,706 TWh	0,072 TWh	1,778 TWh

C. Windprojecten in ontwikkeling in Zeeland

Tabel C. Windprojecten in ontwikkeling

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
WP Oostzeedijk	Noord-Beveland	17,1	9,0	8,1					0,043
Windproject ZE-BRA	Reimerswaal	68,7	16,0		52,7				0,248
Century	Vlissingen	4			4				0,017
Zalco	Vlissingen	4,0			4				0,017
Windpark Jacobahaven	Noord-Beveland	12,9	9		3,9				0,015
Opschaling Willem Annepolder/ WP Landmanslust	Kapelle	36,0	9,0		27				0,089
WP Kapelle-Schore	Kapelle	5	0,5			4,5			0,010
Totaal		**147,7**	**43,45**	**8,1**	**91,6**	**4,5**	**0,0**	**0,0**	**0,438**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. Productiecijfers voor de RES'en

RES-regio	RES Zeeland
RES bod	3,0 TWh
Gerealiseerd RES bod eind 2023 met wind	1,78 TWh

Zuid-Holland

A. Beleidsinformatie provincie Zuid-Holland (bron: provincie)

De locaties voor windenergie zijn opgenomen in de Omgevings-verordening. Deze locaties komen hoofdzakelijk voort uit het Energieakkoord van 2013. Vanuit de RES is één zoeklocatie voor windenergie, Avelingen in Gorinchem, opgenomen in de omgevingsverordening. De zoekgebieden voor wind en zon uit de RES'en zijn opgenomen in het Omgevingsprogramma. Daarnaast biedt het Omgevingsbeleid mogelijkheden voor uitbreiding van bestaande locaties voor windenergie. De uitvoeringsstrategie is opgenomen in het Omgevingsbeleid. De provincie streeft naar maximale invulling van de vastgestelde locaties windenergie. Gelet op de afspraken met het Rijk, ziet de provincie toe op de voortgang.
De provincie heeft convenanten afgesloten voor realisatie van locaties windenergie op Goeree Overflakkee (225 MW), in de Haven Rotterdam (300 MW) en in de Stadsregio Rotterdam (150 MW). Het convenant met de Stadsregio is in 2020 verlengd. Er is overeengekomen dat eind 2025 aan de doelstelling (150 MW operationeel) wordt voldaan. De convenanten voor de haven en voor Goeree-Overflakkee zijn eind 2020 succesvol geëindigd, omdat aan de afgesproken doelstelling is voldaan.

Naast de hiervoor genoemde convenanten heeft de provincie overeenkomsten afgesloten met verschillende gemeenten die willen meewerken aan de realisatie van de locaties voor windenergie en die zelf de ruimtelijke inpassing en vergunningverlening van de locaties willen regelen. De provincie maakt in dat geval geen gebruik van de bevoegdheid tot coördinatie en besluitvorming over de omgevingsvergunning en eventueel andere benodigde vergunningen waarvoor zij de bevoegdheden heeft op basis van de Elektriciteitswet. Wel ziet zij toe op de afgesproken planningen en deadlines. Ook voor de nieuwe locaties in de voormalige stadsregio Rotterdam heeft de provincie deze overeenkomsten afgesloten.

De gemeenteraadsverkiezingen in 2022 hebben in een aantal gemeenten ertoe geleid dat het nieuwe bestuur heeft aangegeven geen uitvoering te willen geven aan de bestuurlijke afspraken die zijn gemaakt over plaatsing van windturbines. Hierdoor zijn er zorgen over het realiseren van de opgave voor duurzame opwek. Dit werkt ook door in de RES'en. Dit leidt tot veel (bestuurlijke) gesprekken. Dit heeft er in 2023 toe geleid dat de provincie voor de locatie Valkenburgse Meer in Katwijk de bestuursovereenkomst heeft opgezegd en hierdoor weer bevoegd gezag is voor deze locatie. Daarnaast heeft de provincie in het coalitieakkoord voor de windlocatie in Lansingerland de regie naar zich toe getrokken. Eind 2023 is een eerste trechtering gemaakt in potentieel kansrijke locaties In Lansingerland. Verder is in 2023 in de RES Ablasserwaard een verkenning gestart naar locaties voor windenergie als alternatief voor de locatie Avelingen. Deze verkenning heeft eind 2023 tot een keuze van 6 potentiële locaties die in 2024 in een planMER verder worden onderzocht. Ook de RES Rotterdam Den Haag start in 2024 met een planMER naar zoeklocaties voor zon- en windenergie.

Op diverse locaties in de provincie worden windturbines na het einde van hun levensduur weggehaald en meestal vervangen. Er is dan sprake van opschaling of herstructurering van bestaande opstellingen.
In de meeste gevallen is dit voorzien en hiermee wordt rekening gehouden bij het behalen van de provinciale doelstelling voor wind op land. Op sommige plekken is het niet mogelijk om nieuwe turbines terug te plaatsen, omdat grotere turbines wringt met andere belangen en functies in de omgeving zoals externe veiligheid en woningbouw. Turbines met dezelfde afmetingen zijn of bijna niet meer te krijgen of zijn economisch niet meer haalbaar. Dit leidt tot een rem op de groei van het opgesteld vermogen.

Recente ontwikkelingen zorgen voor vertraging in de realisatie van windparken. De provincie heeft relatief veel kleine windparken, waardoor de businesscase bij stijgende grondstofprijzen en dalende SDE snel onder druk komt te staan. Daarnaast zorgt de uitspraak van de Raad van State (Nevele-arrest) en de eind 2023 gepubliceerde landelijke ontwerp-normen voor windturbines voor vertraging in de vergunning van windparken. Vergunningen kunnen niet meer op basis van de normen uit het Activiteitenbesluit verleend worden, maar moeten lokaal worden geformuleerd en beargumenteerd. De formulering van normen voor windenergie gaan hand in hand met de toenemende discussies over wind en gezondheid en wind en natuur. De provincie Zuid-Holland levert op beide onderwerpen actieve inbreng.

B. Voortgang 2023

Tabel B1. Gerealiseerde windprojecten in 2023

Windpark	Gemeente	MW	MWh
HC Maasvlakte II Harde zeewering	Rotterdam	46,2	192.000
HC Maasvlakte II Zachte zeewering	Rotterdam	72	230.400
SR Oeverbos, fase 1 c.q. WP Oeverwind	Vlaardingen	7,2	19.663
Totaal		**124,5**	**442.063**

Tabel B2. Totalen en toename 2023

Opgesteld vermogen 2022	Toename in 2023	Totaal opgesteld vermogen eind 2023
653,3 MW	125,4 MW	778,7 MW

Jaarproductie 2022	Toename in 2023	Totale jaarproductie eind 2023
1,90 TWh	0,442 TWh	2,342 TWh

C. Windprojecten nog in ontwikkeling

Tabel C. Windprojecten nog in ontwikkeling in Zuid-Holland

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prpjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
HW WP Mariapolder cq Windpark Oude Mol	Hoeksche Waard	24,8	4,8	20					0,075
OV Bedrijventerrein Gorinchem Noord (Groote Haar)	Gorinchem	7,0			7				0,023
Innocent - Maasvlakte	Rotterdam	7,2			7,2				0,026
Brielse Maasdijk	Nissewaard	30,0				30			0,088
SR Nieuw Reijerwaard (fase 1+2)	Ridderkerk	9,0				9			0,018
SR Landtong Rozenburg III (uitbreiding Oost)	Rotterdam	6,8				6,8			0,020
SR N57- Entree Noord	Voorne aan Zee	12,0				12			0,035
SR Windpark Haringvlietdam (binnenzijde)	Voorne aan Zee	12,4	3,6			8,8			0,026
SR Noordzeeboulevard (fase 2)	Voorne aan Zee	9,0				9			0,025
SR Vaanplein	Barendrecht	9,0						9	0,018
OV Avelingen	Gorinchem	18,6						18,6	0,051
OV Valkenburgse meer	Katwijk	9,0						9,0	0,028
SR Prisma/Bleizo	Lansingerland	12,0						12,0	0,035

Windprojecten in ontwikkeling									
		MW		Netto Vermogen (in MW)					
Projecten	Gemeente	Bruto prjectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw in opdracht	Bouw in voorbereiding	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Netto poductie (in TWh)
SR Beneluxtunnel Schiedam	Schiedam	3,0						3,0	0,006
SR Beneluxtunnel Schiedam 2	Schiedam	3,0						3,0	0,006
OV Akzo Nobel	Teylingen	6,0						6,0	0,028
SR Beneluxtunnel	Vlaardingen	3,0						3,0	0,006
SR Het Scheur	Vlaardingen	9,0						9,0	0,018
SR Oeverbos, fase 2	Vlaardingen	9,0						9,0	0,018
HL A20-locatie	Westland	6,7						6,7	0,017
SR Beneluxplein	Rotterdam	9,6						9,6	0,020
SR Poort van Charlois	Rotterdam	3,2						3,2	0,009
SR Verlenging Nieuwe Waterweg	Rotterdam	6,4						6,4	0,014
Sif Maasvlakte 2e turbine	Rotterdam	15,0						15,0	0,053
SR Distripark Eemhaven	Albrandswaard	6,0						6,0	0,012
SR Stormpolder	Krimpen aan den IJssel	6,0						6,0	0,012
Totaal		**252,7**	**8,4**	**20,0**	**14,2**	**75,6**	**0,0**	**134,5**	**0,690**

D. Stand van zaken Windenergie in RES'en

Tabel D. RES'en productie per RES-regio (TWh)

RES-regio	RES bod	Gerealiseerd eind 2023 met wind
Alblasserwaard	0,32	0,014
Drechtsteden	0,37	0,014
Goeree Overflakkee	0,85	0,709
Hoeksche Waard	0,39	0,299
Holland Rijnland	1,05	0,063
Midden Holland	0,44	0,255
Rotterdam-Den Haag	2,80	1,215
Totaal	**6,22**	**2,569**

Verantwoording

Herkomst informatie

Als uitgangspunt voor deze Monitor Wind op Land is de voorgaande editie (2021) genomen.
De samenstelling van deze monitor is via onderstaande stappen tot stand gekomen.

Deskresearch geïnstalleerd vermogen

RVO heeft het operationeel vermogen per provincie zo nauwkeurig mogelijk geactualiseerd tot en met 31/12/2022. Voor de bepaling van het operationeel vermogen in deze monitor heeft RVO de eigen Database WOL, data van Windstats (Bosch en Van Rijn[14]) en projectdata uit de SDE-regeling als basis genomen. Verder zijn de data voor realisatie getoetst aan data van CertiQ (niet openbaar).

Een belangrijk verschil tussen de data van Windstats en RVO is dat eerstgenoemde partij een turbine meetelt wanneer de windturbine fysiek is opgericht terwijl RVO deze niet eerder meetelt als geïnstalleerd vermogen dan wanneer een windturbine is geïnstalleerd en daadwerkelijk elektriciteit levert aan het net, bevestigd door een CertiQ-verklaring[15]. Vooral voor nieuwe projecten die rond de jaargrens worden gebouwd, kan dat leiden tot verschillen tussen Windstats en RVO.

Deskresearch productie

Vanaf de SDE-ronde uit het jaar 2015 worden de SDE-windaanvragen ingediend met subsidiabele producties op basis van de netto-P50 windopbrengstberekeningen. De waarde P50 is de statische waarschijnlijkheid van 50% dat de jaarlijkse productie gelijk of meer is dan deze berekende opbrengstwaarde. De P50 wordt ook wel gezien als de berekende gemiddelde jaarproductie van het windpark. 'Netto' betekent hierbij na aftrek van de berekende elektrische verliezen van het windpark. De windopbrengstberekeningen zijn op basis van lokale windgegevens voor de windturbinelocatie over een aaneengesloten periode van minimaal 10 jaar of meer. De opbrengstberekeningen zijn opgesteld door organisaties die expertise hebben op het gebied van windenergie-opbrengstberekeningen en worden bij de behandeling van de SDE-aanvraag gecontroleerd door RVO. Deze berekende waardes geven een representatieve weergave van de gemiddelde elektriciteitsproductie van de windparken en zijn om deze reden overgenomen in de Monitor Wind op Land. De netto-P50 waardes zijn gebruikt voor de windparken in de fase 'bouw in opdracht', 'bouw in voorbereiding' en van de gerealiseerde projecten in 2020, 2021 en 2022. Dit zijn SDE beschikte projecten vanaf 2015 t/m 2022. De producties van windparken die vóór het jaar 2020 zijn gerealiseerd zijn op basis van globalere berekeningen van Bosch en Van Rijn. In de Monitor Wind op Land zijn de producties van de gerealiseerde windparken tot en met eind 2021 gelijk met de productiegegevens uit Windstats.

Productieberekeningen fasen voor subsidiebeschikking

In de fasen Bouw (in voorbereiding) en Bouw (in opdracht) zijn er productiegetallen beschikbaar via de windrapporten die bij de SDE worden ingediend, en daardoor beschikbaar voor RVO. Voor de fasen eerder in de pijplijn, bij projecten waar geen projectgetal beschikbaar is, is een inschatting van de productie gedaan op basis van de afspraken uit het Begrippenkader RES. Deze stellen dat de productie (als er geen projectdata beschikbaar is) wordt berekend op basis van het geschatte vermogen en de vollasturen. De vollasturen volgen uit het beschikbare SDE advies van het PBL[16]. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen windparken met en zonder een hoogtebeperking en verschillende windsnelheden. De windsnelheid wordt vastgesteld op basis van de gemeente waarin een project zich bevindt.

[14] RVO heeft een gegevens leveringsovereenkomst gesloten met Bosch en van Rijn, met een verplichting tot maximale inspanning om de te leveren data zo compleet en accuraat mogelijk te laten zijn.
[15] Dit jaar waren de CertiQ verklaringen niet beschikbaar voor RVO, in twijfelgevallen is uitgegaan van de Windstats datum.
[16] Eindadvies basisbedragen SDE++ 2023 (pbl.nl), later is een erratum hierop gevolgd waarin de vollasturen voor hoogtebeperkt lichtelijk zijn bijgesteld, deze wijzigingen zijn hier niet meegenomen.

Dit levert de volgende windsnelheden en vollasturen op met en zonder hoogtebeperking. Deze getallen verschillen van de laatst geactualiseerde versie van het Begrippenkader RES, deze is namelijk in januari 2023 gepubliceerd. Het laatste PBL advies, waarop deze getallen gebaseerd zijn, kwam later in 2023. Op basis van de bekende geplande vermogens of beleid is een inschatting gemaakt of een project een hoogtebeperking heeft of niet. Voor de projecten waar ook sprake is van geplande sanering is waar bekend de productie van de sanering verwerkt, in gevallen waar dit niet bekend was is op basis van netto MW de theoretische productie berekend.

Windsnelheid op 100m (m/s)	Vollasturen tiphoogte > 150m	Vollasturen tiphoogte ≤ 150m (hoogtebeperking)
≥ 8,5 m/s	3527	3175
7,5 - 8,0 m/s	3505	2990
7,5 - 8,0 m/s	3157	2534
7,0 - 7,5 m/s	2944	2181
6,75 - 7,0 m/s	2736	2055
< 6,75 m/s	2539	1846

Interviews
RVO heeft, volgens de aanpak in eerdere edities van deze monitor, gedurende het afgelopen jaar informatie opgehaald bij relevante stakeholders rondom de verschillende (fases van) wind op land projecten in Nederland. Veel informatie is opgehaald bij de provinciale windcoördinatoren (BLOW-co's) maar ook is gesproken met initiatiefnemers/projectontwikkelaars (waaronder Energiecoöperaties), gemeenten, (RCR-)projectleiders, Bureau Energie Projecten, adviesbureaus, (provinciale) natuur- en milieuorganisaties, netbeheerders, enz. Ter voorbereiding en aanvullend op de interviews scant RVO ontwikkelingen in de projecten via (thematische) digitale nieuwsbrieven/media.

Vertrouwelijk karakter
Projectinformatie, onder meer verkregen van initiatiefnemers/projectontwikkelaars, is soms zeer concurrentiegevoelig. In de gesprekken kan ook informatie zijn gewisseld die politiek/bestuurlijk gevoelig kan liggen. De gesprekken in het kader van deze monitor hebben daarom een vertrouwelijk karakter meegekregen. Zonder nadrukkelijke toestemming van de betreffende partijen mag RVO deze informatie niet delen met derden.

Uitgangspunten

Informatie over reserveprojecten en ook projectinitiatieven die buiten de provinciale visies vallen, is buiten beschouwing van deze monitor gelaten. In de monitor kijken we vooral naar het netto opgesteld vermogen. Dit netto vermogen is voor de doelstelling het toegevoegde vermogens in Megawatt (MW), waarin de effecten van toekomstige sanering, al zijn verwerkt. In de projectenlijst per provincie is zowel brutovermogen (nieuw te bouwen), saneringsvermogen en netto toe te voegen vermogen aangegeven. In deze monitor worden ook tijdelijke effecten als gevolg van paralleldraaien doorgerekend voor de doelstelling 6.000 MW.

Dataverwerking en analyse

RVO heeft alle verzamelde informatie uit verschillende bronnen in een relationele database bijeengebracht. Daartoe zijn zoveel mogelijk relevante variabelen als projectnaam, projectlocatie (gemeente), project-vermogen, producties, projectfase, projectknelpunten, et cetera uniform vastgelegd.

Rapportage

Vanuit de database is een rapportage opgesteld. RVO monitort op basis van actuele en voortschrijdende inzichten. De achtereenvolgende edities van de monitor kunnen niet helemaal naadloos 'op elkaar worden gestapeld'. Deze 10e editie van de Monitor Wind op Land biedt de meest actuele inzichten op peildatum 31/12/2022 en vervangt daarmee alle eerdere edities.

Afstemming

De door RVO gehanteerde werkwijze (planning, werkwijze en afwegingskaders 2020 en 2023) is afgestemd via het Werkplan Monitor Wind op Land 2022 dat na agendering is besproken in het BLOW-overleg met provinciale windcoördinatoren en met het Kernteam Wind op Land.
De conceptrapportage is inhoudelijk besproken met betrokken adviseurs uit RVO-team wind op land en waar van toepassing geharmoniseerd op eenduidige kwalificatie van projecten, onder meer voor indeling naar procesfase, kleurcodering, knelpunten en formulering van conclusies.
Aansluitend is de conceptversie van de monitor verspreid onder leden van het kernteam en de provinciale windcoördinatoren.

Bijlagen

Bijlage I: Procesfasen

Bij registratie van projecten op weg naar realisatie, wordt onderscheid gemaakt naar de volgende procesfasen:

Gerealiseerd (Operationeel):
Afbakening: vanaf het moment dat een turbine door de CertiQ is geaccepteerd voor gecertificeerde netlevering. Bron: RVO/SDE, CertiQ.

Bouw (in opdracht):
Afbakening: vanaf moment dat opdrachtverstrekking voor windturbines zijn ontvangen voor de regeling SDE of SCE. Bron: RVO.

Bouw (in voorbereiding):
Afbakening: vanaf moment dat SDE- of SCE-subsidie is afgegeven.

NB Op peildatum 31/12/2023 zijn nog geen aanvragen uit de SDE-ronde 2023 beschikt. Daarom zijn deze aangevraagde projecten/windvermogens niet binnen deze categorie opgenomen. Bron: RVO.

Vergunningenprocedure:
Afbakening: vanaf moment dat bekend is dat het formeel proces voor de vergunningaanvraag loopt.
Bron: Provincie; Gemeente; IenW/EZK/BEP.

NB Coördinatietrajecten worden per project als RCR, PCR of GCR opgenomen. Gecoördineerde projecten kunnen direct in de fase 'vergunningprocedure' worden opgenomen.

Ruimtelijke procedure:
Afbakening: De 'ruimtelijke procedure' start zodra er een plandocument publiek ter inzage is gelegd.
Bron: Provincie; Gemeente; IenW/EZK/BEP.

Voortraject:
'Afbakening' van eerste fase is lastig te bepalen. Dit is gebeurd op basis van afspraken in Begrippenkader RES. Voortraject vanaf een (concreet) initiatief OF bij een start van een maatschappelijke tender:

- Een initiatief ontstaat zodra een grondeigenaar in gesprek is met een ontwikkelaar of energiecoöperatie over een mogelijke ontwikkeling van windturbines of zonnevelden. Het is de inschatting van lokale overheden wanneer een initiatief in de fase Voortraject komt.
- Een maatschappelijke tender is een speciaal geval in de pijplijn. Hoewel dit bij het uitschrijven nog geen initiatiefnemer heeft (deze wordt juist gezocht), heeft een tender een dusdanig hardheid tot realisatie dat dit valt onder een initiatief in een voortraject (i.p.v. een instrument binnen ambitie). Wanneer de tender door een partij gewonnen is en de vergunning aangevraagd wordt kan deze op dezelfde manier door de pijplijn lopen als een regulier initiatief.

Voor de verschillende planfasen wordt gevraagd naar de (verwachte) startdatum, bijvoorbeeld indiening aanvraag vergunningen of SDE-aanvraag, en de einddatum, waarop men de (laatste) benodigde vergunning of beschikking verwacht te verkrijgen.

In de monitor wordt per project het netto toegevoegde vermogen geregistreerd. In geval van herstructurering/ sanering en opschaling wordt tevens geregistreerd het aantal te verwijderen MW's en de eventuele 'paralleldraai termijn'.

Bijlage II: Begrippenkader RES

Aanleiding

Er zijn afspraken gemaakt binnen het Begrippenkader RES omdat er veel verschillen waren in de rekenmethoden tussen de 30 RES-regio's en tussen de verschillende landelijke partijen. Hierdoor was het onderling optellen en vergelijken van data soms lastig. De scope van het begrippenkader is wind op land, zon op veld en zon op gebouw. Voor de RES-regio's zijn deze afspraken per 1 februari 2023 de standaard. Binnen deze monitor wordt hier nog deels van afgeweken, wegens de gehanteerde werkwijzen uit voorgaande monitoren en de data die tot beschikking is bij RVO. Komend jaar zal het begrippenkader in overleg met RVO geactualiseerd worden. Om bij te dragen aan mogelijke onderlinge vergelijking, brengen we hier de verschillen en overeenkomsten tussen de huidige afspraken en de werkwijze van deze monitor in kaart.

Afspraken Begrippenkader Wind op Land

Het begrippenkader hanteert 3 onderdelen, namelijk 'Ambitie', 'Pijplijn' en 'Huidig'.
Binnen deze onderdelen worden verschillende fasen gehanteerd, zie Tabel 3.

Tabel 3: Afspraken Wind op Land in Begrippenkader RES

Onderdeel	Fase	Bronhouder	Realisatie-graad	Vollasturen
Ambitie	Niet uitgewerkt	Lokale overheden	-	Per regio en hoogte turbine
	Uitgewerkt			
	Ten gevolge van realisatiegraad in pijplijn			
Pijplijn	Voortraject	Lokale overheden	10%	Kengetal per windsnelheid en hoogte turbine (of projectspecifiek) Bron SDE en SCE lijsten
	Vergunningaanvraag	Lokale overheden	60%	
	Vergunningverlening	Lokale overheden	90%	
	Subsidiebeschikking en bouw	RVO	95%	
Huidig		RVO (op basis van CBS)	100%	Bekend van project

Het onderdeel 'Ambitie' is in deze monitor buiten zicht, deze projecten zijn nog niet concreet genoeg.
Het onderdeel 'Pijplijn' bestaat uit verschillende fasen die deels overeenkomen met de fasen die we in deze monitor hanteren. Voor een vergelijking zie Tabel 4.

Tabel 4: Fasen Monitor Wind op Land en Begrippenkader RES

Begrippenkader RES	Monitor Wind op Land
Voortraject	Voortraject
Vergunningaanvraag	Ruimtelijke procedure
	Vergunningenprocedure
Vergunningverlening	/
Subsidiebeschikking en bouw	Bouw (in voorbereiding)
	Bouw (in opdracht)
Huidig	Gerealiseerd (Operationeel)

Verschillen in productieberekening

Alhoewel de fasen Huidig uit het begrippenkader en Gerealiseerd uit deze monitor qua timing overeenkomen, verschilt de berekening van het productievermogen hier. In het Begrippenkader wordt de productie van huidig bepaald op basis van CBS gegevens. Dit is de genormaliseerde productie over het afgelopen jaar. In deze monitor rapporteren we bij huidig het opgesteld vermogen, eind van het afgelopen jaar, in MW en de productiegetallen op basis van de netto-P50 productiewaardes, zie ook het hoofdstuk Verantwoording.

Dit is een publicatie van:
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Graadt van Roggenweg 200, 3531 AH Utrecht
Postbus 8242, 3503 RE Utrecht
T +31 (0) 88 042 42 42
Contact
www.rvo.nl

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het Kernteam Wind op Land, waarin het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, IPO/provincies, de Nederlandse Windenergie associatie NWEA, De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Netbeheer Nederland, de verenigde Natuur- en Milieu-organisaties (Stichting Natuur&Milieu en provinciale natuur-en milieufederaties), Unie van Waterschappen, het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) samenwerken.

© Rijksdienst voor Ondernemend Nederland | mei 2024
Publicatienummer: RVO-090-2024/BR-DUZA

Disclaimer: RVO heeft zich ingespannen voor het aanleveren van zo uniform, compleet en objectief mogelijke informatie voor deze monitor maar is daarbij afhankelijk van kwantitatieve en kwalitatieve input van derden.

RVO levert met haar werkwijze een uiterste inspanning om de vertrouwelijkheid van gegevens te borgen. Tegelijkertijd hebben alle leden van het Kernteam en de windcoördinatoren van de provincies nadrukkelijk een rol in borging van de vertrouwelijkheid.

Deze Monitor Wind op Land biedt de meest actuele inzichten op peildatum 31/12/2023 en vervangt daarmee alle eerdere edities.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) stimuleert duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving. RVO werkt in opdracht van ministeries en de Europese Unie.

RVO is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

ODnhnTV

Tweehonderdvijftig specialisten zetten zich dagelijks in voor mens en milieu. Onze omgevingsdienst verricht prachtige en complexe taken die eigenlijk niet in een paar zinnen te vangen zijn. Wij willen voor iedereen zichtbaar zijn! Daarom starten we dit jaar met onze eigen reportages onder de naam ODnhnTV.

De eerste twee afleveringen van deze ODnhnTV-Zomereditie nemen ons mee in de wereld van jagers en experimenteren met mest. Ga je met ons mee?

Nachtcontrole Jagers

In de eerste aflevering van ODnhnTV gaan we op een nachtelijk avontuur met Team Jacht, Beheer en Schadebestrijding. Het team voert regelmatig 'lichtbakcontroles' uit. Wil je weten wat dit precies inhoudt en hoe onze collega's te werk gaan? Kijk dan snel naar ODnhnTV!

Experimenteren met mest

De tweede aflevering van ODnhnTV laat maar weer eens zien hoe veelzijdig de werkzaamheden van onze organisatie zijn. Deze keer zijn we aanwezig bij een experiment met mest. Is dierlijk mest een goede vervanger van kunstmest?

Klik hier om naar het ODnhnTV-magazine te gaan!

Met vriendelijke groet,

Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN)

T 088 102 1300
E postbus@odnhn.nl
W www.odnhn.nl

========== Disclaimer OD NHN: Deze informatie is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n) en mag niet worden gedeeld zonder toestemming van de zender. Als dit bericht verkeerd verzonden is, wilt u dan de zender daarover informeren? Doorsturen, openbaar maken, vermenigvuldigen of anderszins verstrekking van deze informatie aan derden is alleen met toestemming van de zender toegestaan.
==========

WAARDEVOL REGEREN

STUREN OP BREDE WELVAART

JULI 2024

Raad
voor de leefomgeving
en infrastructuur

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) is het strategische adviescollege voor regering en parlement op het brede domein van duurzame ontwikkeling van de leefomgeving en infrastructuur. De raad is onafhankelijk en adviseert gevraagd en ongevraagd over langetermijnvraagstukken. Met een integrale benadering en advisering op strategisch niveau wil de raad bijdragen aan de verdieping en verbreding van het politiek en maatschappelijk debat en aan de kwaliteit van de besluitvorming.

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20906
2500 EX Den Haag
info@rli.nl
www.rli.nl

Samenstelling Rli

Ir. J.J. (Jan Jaap) de Graeff (voorzitter)
Drs. P. (Pallas) Agterberg
Drs. J.A. (Jeanet) van Antwerpen
Prof. mr. N.S.J. (Niels) Koeman
J. (Jantine) Kriens
Drs. E.M.J. (Emmy) Meijers
Drs. J.H.L.H. (Jeroen) Niemans
Drs. K.J. (Krijn) Poppe
Ir. C.M. (Karin) Sluis
Prof. dr. mr. H.D. (Hanna) Tolsma
Prof. dr. E.T. (Erik) Verhoef
Em. prof. dr. A.N. (André) van der Zande

Junior-raadsleden

J. (Joris) van den Boom MSc
Y. (Yourai) Mol BPhil

Algemeen secretaris

Dr. R. (Ron) Hillebrand

INHOUD

SAMENVATTING 5

DEEL 1 | ADVIES 9

1 INLEIDING 10
1.1 Onderwerp van dit advies 10
1.2 Centrale vraag van dit advies 11
1.3 Werkwijze 12
1.4 Relatie met eerdere Rli-adviezen 12
1.5 Leeswijzer 12

2 BRUIKBAARHEID VAN HET BEGRIP ‘BREDE WELVAART’ 13
2.1 Welvaart bepalen: minder gemakkelijk dan het lijkt 13
2.2 Levert meten van ‘brede welvaart’ een accurater beeld op? 15
2.3 Is het concept ‘brede welvaart’ nuttig te gebruiken in overheidsbeleid? 19
2.4 Slotsom 21

3 STUREN OP BREDE WELVAART: DE THEORIE 23
3.1 Stap 1: stand van brede welvaart bepalen 23
3.2 Stap 2: beleidsopties onderzoeken 25
3.3 Stap 3: normatieve keuzes maken 26
3.3.1 Afruil van doelstellingen 26
3.3.2 Verdeling van collectieve middelen 28
3.3.3 Wijze van besluitvorming 28
3.4 Slotsom 31

4 STUREN OP BREDE WELVAART: DE PRAKTIJK 32
4.1 Schaalniveaus van bredewelvaartsopgaven 32
4.1.1 Nationale bredewelvaartsopgaven 33
4.1.2 Lokale bredewelvaartsopgaven 33
4.1.3 Snijvlak van rijksbrede en lokale bredewelvaartsopgaven: de regio 34
4.2 Aandachtspunt: kijken door een ‘bredewelvaartsbril’ in elke fase van beleid 35
4.3 Belemmeringen bij het sturen op brede welvaart 37
4.3.1 Lastig te doorbreken uitgangspunten, regels en gebruiken 37
4.3.2 Tekortschietende methoden 39
4.3.3 Dominante rol van geld bij beleidskeuzes 40
4.4 Slotsom 43

5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN 44
5.1 Conclusies 44

5.2 Aanbevelingen 47
5.2.1 Zorg voor betere instrumenten voor vergaren en ontsluiten van beleidsinformatie 47
5.2.2 Maak bij normatieve beleidskeuzes systematisch gebruik van aangeleverde beleidsinformatie 47
5.2.3 Tref voorbereidingen voor opnemen van kapitalenbegroting in rijksbegroting 48
5.2.4 Vergroot mogelijkheden voor regionale coördinatie gericht op brede welvaart 49
5.3 Tot slot 50

DEEL 2 | ACHTERGRONDEN 51

1 METHODEN OM BREDE WELVAART EN BREDEWELVAARTSEFFECTEN IN BEELD TE BRENGEN 51

2 MOGELIJKE AANPASSINGEN IN HET MKBA-INSTRUMENTARIUM 55

LITERATUUR 57

BIJLAGEN 61

TOTSTANDKOMING 61

OVERZICHT PUBLICATIES 64

SAMENVATTING

In het Nederlandse overheidsbeleid staat sinds jaar en dag het streven naar welvaart centraal. Ons land is daarin de afgelopen decennia zeer succesvol gebleken, als we afgaan op de groeicijfers van de nationale economie. Maar economische groeicijfers zeggen niet alles. De mate waarin we welvaart ervaren is immers niet alleen afhankelijk van onze portemonnee, maar ook van andere zaken. Denk aan een passende woning, veiligheid in onze woonomgeving, schone lucht, schoon water, goed onderwijs en goede gezondheidszorg. En denk ook aan de verbondenheid met de mensen in onze omgeving en met de samenleving als geheel. Dit soort aspecten van het leven vallen onder het begrip ‘brede welvaart’, dat in dit advies centraal staat. Met diverse aspecten van deze brede welvaart is het op dit moment in Nederland niet goed gesteld. Zo is er een toenemende druk op de beschikbare ruimte, op de kwaliteit van de natuur en op het milieu. Ook de saamhorigheid in de samenleving staat onder spanning. Er bestaan bovendien grote verschillen in welvaart tussen Nederlanders – zowel in termen van inkomen en vermogen als in bredere zin.

Voor de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) is het begrip ‘brede welvaart’ relevant, omdat het raakt aan allerlei vraagstukken in de leefomgeving. Denk aan de transitie van onze energievoorziening en de herinrichting van het landelijk gebied. Het aanpakken van deze transitievraagstukken heeft invloed op de brede welvaart in de samenleving en op de verdeling daarvan.

Als de overheid bij beleidsmaatregelen zorgvuldig en systematisch rekening houdt met de gevolgen voor de brede welvaart, kan zij tot betere besluiten komen. Dat noemen wij ‘sturen op brede welvaart’. Natuurlijk stuurt de overheid nu al op aspecten van brede welvaart, aangezien er beleid bestaat voor veel van de onderwerpen die we hierboven noemden. Maar dat gebeurt niet afdoende. Sturen op brede welvaart houdt immers in dat de overheid bij al het beleid dat zij ontwikkelt systematisch de gevolgen voor de economie, de samenleving én de leefomgeving expliciet tegen elkaar afweegt – zowel de kortetermijngevolgen als de langetermijngevolgen, hier én elders in de wereld. Sturen op brede welvaart houdt bovendien in dat de overheid aandacht heeft voor de verdeling van de positieve en negatieve effecten van het beleid over regio’s en over groepen in de samenleving. Dat alles doet de overheid op dit moment nog niet.

Politici en bestuurders kunnen de ingewikkelde afwegingen die komen kijken bij sturen op brede welvaart alleen maken als ze beschikken over goede beleidsinformatie: over de positieve en negatieve effecten van beleidsopties en over de actuele stand van zaken op alle (vanuit het oogpunt van brede welvaart relevante) aspecten. Bovendien moet duidelijk zijn wie er profiteert van een bepaalde beleidsmaatregel en wie niet.

Er wordt vaak onvoldoende scherp onderscheid gemaakt tussen enerzijds de rol van wetenschap en ambtenarij, die moeten zorgen voor de best mogelijke informatie en dilemma’s moeten blootleggen die met besluiten samenhangen, en anderzijds de politiek, die uiteindelijk keuzes moet maken en verantwoording moet afleggen. Wanneer de benodigde informatie en de dilemma’s niet systematisch bijeen worden gebracht, kan de politiek geen onderbouwde afwegingen maken en geen volledige verantwoording afleggen. Bovendien ontstaat dan ruimte voor selectief winkelen, waarbij positieve effecten van beleidsvoorstellen op brede welvaart worden overbelicht en negatieve effecten onderbelicht blijven. Zo is het bijvoorbeeld onevenwichtig om de komst van een distributiecentrum te motiveren door te stellen dat dit goed is voor de regionale bedrijvigheid, als niet ook wordt vermeld dat er dan ook huisvesting zal moeten komen voor een groot aantal arbeidsmigranten.

Sturen op brede welvaart vergt niet alleen méér beleidsinformatie dan op dit moment beschikbaar is, het vergt ook een andere manier van kijken naar beleidsvoorbereiding en -verantwoording. Zo’n nieuwe manier van werken is niet eenvoudig in te voeren. De manier waarop beleid wordt ontwikkeld is namelijk stevig verankerd in wetten, regels, procedures en rekenmodellen. In deze beleidscultuur is niet zomaar verandering te brengen.

Hoewel het begrip brede welvaart de laatste jaren door de politiek steeds meer wordt omarmd, gebeurt dit vooralsnog vooral ‘in woord’. In de praktijk blijven de verwachte consequenties van beleidsbesluiten voor natuur, milieu en samenleving, voor toekomstige generaties en voor andere landen, vaak impliciet. Bij de keuze uit verschillende beleidsopties geven financieel-economische overwegingen meestal de doorslag.

Als het streven naar brede welvaart daadwerkelijk leidend zou worden in het overheidsbeleid, kan dit leiden tot wezenlijk andere besluiten.

Daar is bestuurlijke moed voor nodig. Denk bijvoorbeeld aan de besluitvorming over de groei van Schiphol en de bijbehorende weging van economische, ecologische en sociale aspecten. Het effectief sturen op brede welvaart in dat soort situaties vergt een kijk op welvaart die wezenlijk afwijkt van het traditionele welvaartsperspectief dat op dit moment binnen de overheid dominant is. Dat betekent dat er een cultuuromslag nodig is.

Wij doen de overheid vier aanbevelingen om besluitvormingsprocessen over beleid aan te passen. Sommige kunnen op korte termijn al worden toegepast, andere zullen meer tijd en uitwerking vergen. Zo komt het sturen op brede welvaart stap voor stap dichterbij.

1. Zorg voor betere instrumenten voor vergaren en ontsluiten van beleidsinformatie

Voor sturen op brede welvaart zijn instrumenten nodig die systematisch informatie bijeen brengen over de effecten op alle thema's die voor brede welvaart van belang zijn. Er is op korte termijn een verbeterslag noodzakelijk op de bestaande instrumenten die voor het vergaren en ontsluiten van deze informatie worden gebruikt en de wijze waarop deze instrumenten worden ingezet. De ambtelijke beleidsvoorbereiding moet scherper in beeld gaan brengen welke keuzes tussen beleidsprioriteiten ('afruilen') er voorliggen en welke dilemma's daarbij spelen – ook op andere beleidsterreinen. Dit betekent dat de beleidsambtenaren systematisch inzichtelijk moeten maken wat de effecten zijn van voorgenomen beleid voor de welvaart in brede zin, inclusief de verdeling van die effecten over groepen burgers en regio's en inclusief de doorwerking van die effecten op de langere termijn en elders in de wereld. In elke fase van de beleidsvorming (doelen en ambities formuleren, strategie en beleid bepalen, implementatie en realisatie, monitoring en evaluatie) moeten de voor die fase geschikte instrumenten worden gebruikt. De bestaande instrumenten moeten waar nodig onderling consistent worden gemaakt. Verder moet in de instrumenten maximaal gebruik worden gemaakt van cijfermatige doorrekeningen. Waar dat niet mogelijk is, zal andersoortige relevante informatie moeten worden aangeleverd, zodat er geen 'witte vlekken' overblijven.

2. Maak bij normatieve beleidskeuzes systematisch gebruik van aangeleverde beleidsinformatie

Bij het sturen op brede welvaart moeten politici en bestuurders beschikken over beleidsinformatie die duidelijk maakt welke normatieve keuzes voorliggen, welke afruilen aan verschillende beleidsopties zijn verbonden en welke verschillende perspectieven er zijn op vraagstukken en oplossingsrichtingen. Wij bevelen aan om deze beleidsinformatie systematisch en gericht te gebruiken bij het maken en verantwoorden van de normatieve keuzes. Cruciaal is dat bestuurders en politici beleidsopties en hun middellange- en langetermijneffecten afwegen voordat zij fundamentele keuzes maken, bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke ordening of de energie-infrastructuur. Anders laten zij kansen schieten om te sturen op brede welvaart. Zowel bij de begroting en de planvorming als bij de verantwoording moet expliciet aandacht worden besteed aan alle thema's van brede welvaart, inclusief de voorziene beleidseffecten 'later' en 'elders' en inclusief de verdelingseffecten.

3. Tref voorbereidingen voor opnemen van ‘kapitalenbegroting’ in rijksbegroting

Op dit moment spelen bij het ontwikkelen van beleid de consequenties die bepaalde maatregelen kunnen hebben op langere termijn onvoldoende een rol. Er zijn disciplinerende kaders nodig die politici en bestuurders dwingen om de invloed mee te wegen van beleidsbeslissingen op ons economisch kapitaal (ons toekomstig verdienvermogen), op ons sociaal kapitaal (de verbondenheid van burgers met elkaar, met instituties en met de overheid) en op ons ‘natuurlijk kapitaal’ (alles wat de natuur ons biedt) – kaders die we wél hebben voor ons financieel kapitaal (toekomstige overheidsschulden). Wij adviseren de overheid om, onder aanvoering van de minister van Financiën, op termijn een ‘kapitalenbegroting’ onderdeel te maken van de rijksbegroting en zo te waarborgen dat deze kapitalen in de toekomst volwaardig gaan meewegen bij beleidskeuzes. Dat betekent dat de rijksbegroting niet alleen moet weergeven wat het voorgestelde overheidsbeleid betekent voor de financieel-economische ontwikkelingen, maar ook voor de verbondenheid in de samenleving, het vertrouwen van burgers in instituties, de kwaliteit van de natuur, de leefomgeving enzovoort.
Omdat dit een ingrijpende verandering betekent, adviseren wij om ter voorbereiding de nationale planbureaus hiervoor een methodiek te laten ontwikkelen, gebruikmakend van internationale voorbeelden van de Verenigde Naties en de Wereldbank en te beginnen met enkele nationale programma’s (bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, milieu en landelijk gebied). Voor de introductie van een kapitalenbegroting als effectief sturingsinstrument is het noodzakelijk dat ook een baten-lastenstelsel als begrotings- en verantwoordingsstelsel voor de rijksoverheid wordt ingevoerd.

4. Vergroot de mogelijkheden voor regionale coördinatie gericht op brede welvaart

Effectief sturen op brede welvaart brengt met zich mee dat de overheid samenhangende, sectoroverstijgende, besluiten neemt over het combineren van doelstellingen in één beleidskeuze (synergie) en het prioriteren van doelstellingen (afruilen). Zowel gemeenten, provincies, waterschappen als de rijksoverheid hebben binnen het Nederlandse bestel een bestuur dat verantwoordelijk kan worden gehouden voor het maken van dergelijke afwegingen. Echter, veel opgaven en doelstellingen komen samen in de regio. En dáár ontbreekt een democratisch gelegitimeerde ‘tafel’; de regio vormt immers geen wettelijk verankerde bestuurslaag. Om die reden is regionale coördinatie van het bredewelvaartsbeleid van belang, vooral bij complexe regionale opgaven.
Wij adviseren niet om een extra bestuurslaag toe te voegen, maar bevelen de rijksoverheid aan om de mogelijkheden voor regionale coördinatie die zich richt op brede welvaart te vergroten. Dit is te realiseren door regio’s kansenagenda’s te laten opstellen voor de ontwikkeling van de regionale brede welvaart. Daarnaast zou de rijksoverheid moeten zorgen voor regionale coördinatie van haar beleid voor verschillende sectoren. Dit is te realiseren door multidisciplinaire teams in te stellen die per regio worden voorgezeten door één algemeen rijksvertegenwoordiger. Tot slot zou de rijksoverheid in haar verantwoordingssystematiek ruimte moeten creëren voor decentrale overheden om uitgaven ten behoeve van brede welvaart te verantwoorden. Hiervoor zullen de sectorgebonden budgetten deels moeten worden ‘ontschot’.

DEEL 1 | ADVIES

1 INLEIDING

1.1 Onderwerp van dit advies

Nederland is in veel opzichten een welvarend land. Onze economische groeicijfers behoren doorgaans tot de beste van Europa en als klein land vormen we de achttiende economie van de wereld. Ook met de gemiddelde gezondheid, het gemiddelde opleidingsniveau en het gemiddelde huishoud-inkomen is het in Nederland beter gesteld dan in veel andere landen.

Maar vanuit een breder perspectief zijn er kanttekeningen te plaatsen bij onze welvarendheid. Zo staat onze natuur er niet goed voor (ze gaat zelfs achteruit; Ecologische Autoriteit, 2024), loopt het woningtekort op (CBS, 2024a) en stijgt het aantal mensen met obesitas (CBS, 2024b). Bovendien krijgt niet iedereen in Nederland evenveel mee van deze welvaart. De kansen op een goed inkomen verschillen van wijk tot wijk, van regio tot regio, van stad tot platteland. Laagopgeleiden en mensen met een migratie-achtergrond hebben gemiddeld (aanzienlijk) minder te besteden dan hoog-opgeleiden en mensen zonder migratieachtergrond (CBS, 2024c). Bovendien bepalen ook andere aspecten dan geld de welvaart die mensen ervaren. Veel Nederlanders voelen zich in verschillende opzichten niet zo welvarend. Ze hebben niet de zekerheid van een vaste baan die voldoende inkomen biedt, hun woning is (te) klein en/of hun leefomgeving is ongezond.

Economische groei en welvaart vallen niet automatisch samen

Wanneer een online winkel ergens in Nederland een distributiecentrum opent, levert dit bedrijvigheid op die goed is voor de regionale economie. Daar staat tegenover dat voor de arbeidsplaatsen vaak arbeidsmigranten nodig zijn, voor wie huisvesting moet worden gevonden op de krappe woningmarkt. Bovendien gaan de financiële opbrengsten van het distributiecentrum naar een moederbedrijf dat vermoedelijk buiten de regio is gevestigd – of zelfs buiten Nederland. Ook is het twijfelachtig of de regio profiteert van de belastingen die het distributiecentrum afdraagt aan het Rijk. Het antwoord op de vraag of de economische groei welvaart oplevert, hangt dus af van het gekozen perspectief: dat van de ondernemer, dat van de gedeputeerde voor economische ontwikkeling, dat van de wethouder voor wonen, dat van de werknemer of dat van de omwonende.

Behalve de kwaliteit van onze directe leefomgeving zijn er nog meer aspecten van invloed op de mate waarin we welvaart ervaren. Vragen die daarbij meespelen zijn bijvoorbeeld: hoe is het gesteld met de nationale veiligheid, hoe schoon is ons oppervlaktewater, hoe ontwikkelt zich de natuur, hebben onze kinderen toegang tot goed onderwijs en tot grondstoffen, zullen onze kleinkinderen nog veilig zijn achter de dijken?

Dit veelomvattende perspectief op welvaart wordt tegenwoordig vaak aangeduid met de term ‘brede welvaart’. Voor de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) is het begrip ‘brede welvaart’ relevant, omdat het raakt aan allerlei vraagstukken in de leefomgeving. Denk aan de transitie van onze energievoorziening en de herinrichting van het landelijk gebied. Het aanpakken van deze transitievraagstukken heeft invloed op de brede welvaart in de samenleving en op de verdeling daarvan.
In dit advies gaan wij na hoe de overheid het begrip ‘brede welvaart’ zou kunnen benutten om met haar beleid gerichter te sturen op het waarborgen van alle economische, sociale en leefomgevingsaspecten die van belang zijn voor het huidige en toekomstige welbevinden van de inwoners van Nederland.

1.2 Centrale vraag van dit advies

Het uitgangspunt van dit advies is dat kijken door een ‘bredewelvaartsbril’ kan helpen om als overheid effectiever te sturen op onderwerpen die van belang zijn voor hoe burgers hun levenssituatie ervaren. ‘Brede welvaart’ is echter een veelomvattend begrip. Er zullen bij de sturing dus wel prioriteiten moeten worden gesteld. En de keuze voor het één gaat vaak ten koste van iets anders, dat ook belangrijk wordt gevonden. Hoe je als overheid dan tot goede afwegingen komt, is geen uitgemaakte zaak.

Tegen deze achtergrond luidt de tweeledige vraag van dit advies: *(a) hoe kan de rijksoverheid met haar beleid gericht sturen op het behouden en vergroten van brede welvaart voor alle huidige en toekomstige generaties in Nederland en elders in de wereld; en (b) wat is er concreet nodig om dit ‘sturen op brede welvaart’ in verschillende situaties praktisch gestalte te geven?*

Met de zinsnede ‘sturen op het behouden en vergroten van brede welvaart’ bedoelen wij het ontwikkelen en uitvoeren van overheidsbeleid dat rekening houdt met economische, sociale en leefomgevingsaspecten, met de behoeften en belangen van huidige én toekomstige generaties, met de effecten van beleid elders in de wereld en met de verdeling van welvaart tussen groepen burgers. Hiermee sluiten wij aan bij de definitie van brede welvaart die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2024c) hanteert. Het advies gaat niet specifiek in op de rol die bedrijven of de samenleving vervullen in relatie tot brede welvaart.

1.3 Werkwijze

Voor dit advies hebben wij diverse methoden geanalyseerd die wetenschappers gebruiken om economie, welvaart en geluk in beeld te brengen. Daarnaast hebben we gesproken met deskundigen van de planbureaus van het Rijk (het Centraal Planbureau, het Planbureau voor de Leefomgeving en het Sociaal-Cultureel Planbureau) die beleidsinstrumenten op het terrein van brede welvaart ontwikkelen, en met vertegenwoordigers van nationale en decentrale overheden die dit soort instrumenten gebruiken bij de beleidsvoorbereiding, de besluitvorming en de uitvoering van beleid in de leefomgeving.

We hebben ook expertsessies gehouden aan de hand van inhoudelijke casussen. Centraal stonden daarbij sturingsvragen rond (a) de interactie tussen Rijk en regio in relatie tot brede welvaart en (b) de bredewelvaartseffecten van ons handelen voor gebieden elders in de wereld en voor latere generaties.

1.4 Relatie met eerdere Rli-adviezen

Hoewel wij ‘brede welvaart’ niet eerder als zelfstandig onderwerp hebben behandeld, speelt het begrip een rol in verschillende adviezen die wij eerder hebben uitgebracht. Wij noemen in dit verband: Elke regio Telt! (Rli, ROB & RVS, 2023), Naar een integraal bereikbaarheidsbeleid (Rli, 2021a), Geef richting, maak ruimte! (Rli, 2021b) en Naar een duurzame economie (Rli, 2019).

1.5 Leeswijzer

Dit advies is vanaf hier als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 bakenen we ‘brede welvaart’ af ten opzichte van het traditionele welvaartsbegrip. Ook bespreken we in dit hoofdstuk in hoeverre ‘brede welvaart’ een concept is dat kan worden benut bij de ontwikkeling van overheidsbeleid. In hoofdstuk 3 belichten we vanuit een theoretisch perspectief de drie stappen die een overheid moet doorlopen bij het sturen op brede welvaart en wat er bij elk van die stappen komt kijken. In hoofdstuk 4 beschrijven we het sturen op brede welvaart vanuit een meer praktijkgeoriënteerd perspectief. We kijken daarbij naar de rol van de betrokken overheidslagen en naar specifieke aandachtspunten die spelen in de verschillende fasen die overheidsbeleid doorloopt. In hoofdstuk 5 zetten we onze voornaamste conclusies op een rij en formuleren we onze aanbevelingen aan Rijk, gemeenten en provincies.

2 BRUIKBAARHEID VAN HET BEGRIP ‘BREDE WELVAART’

Het materiële aspect van welvaart is lange tijd dominant geweest in het sociaal-economisch beleid van de overheid (§ 2.1). In dit hoofdstuk werpen we de vraag op of het meten van ‘brede welvaart’ een accurater beeld oplevert van de maatschappelijke vragen die voorliggen (§ 2.2). Ook gaan we na in hoeverre het begrip ‘brede welvaart’ nuttig toepasbaar is in overheidsbeleid (§ 2.3). We sluiten af met een samenvatting van onze bevindingen (§ 2.4).

2.1 Welvaart bepalen: minder gemakkelijk dan het lijkt

Individuele welvaart associëren de meeste Nederlanders vooral met geld en koopkracht: als je met je inkomen (meer dan) genoeg kunt kopen om in je levensbehoeften te voorzien, ben je welvarend. Het is een overzichtelijke maar ook een smalle definitie. Ze houdt geen rekening met het feit dat mensen niet alleen materiële levensbehoeften hebben zoals eten, een dak boven het hoofd of kleding, maar ook immateriële levensbehoeften zoals vrije tijd, veiligheid, gezondheid, goed onderwijs en een schoon milieu.

Wanneer je de welvaart in een samenleving wilt bepalen, lijkt een smalle, eenduidige definitie van dit begrip het grote voordeel te hebben dat je een

kwantitatieve maatstaf kunt gebruiken. Van oudsher vormt het bruto binnenlands product (bbp) zo'n maatstaf.[1] Aan de hand van het bbp kan in één getal worden uitgedrukt hoe omvangrijk de economie van een land in een bepaald jaar is geweest. Deze internationaal gestandaardiseerde boekhoudkundige benadering van welvaart is de afgelopen decennia leidend geweest in het sociaal-economisch beleid van veel landen – ook van Nederland. Uitgaande van het idee dat de gezamenlijke productie van een land min of meer automatisch ten goede komt aan alle ingezetenen, kreeg het bbp bij overheid en bedrijfsleven een steeds belangrijker rol als maatstaf voor welvaart.

Het gebruik van zo'n eenduidige maatstaf is echter ook een valkuil. Want wat goed is voor het bbp, is niet per se ook goed voor de inwoners van Nederland. In de economische wetenschap en onder bestuurders is men het er al jaren over eens dat voor het vergroten van welvaart méér nodig is dan alleen sturen op maximalisatie van het bbp. Ook andere financiële aspecten (zoals de ontwikkeling van de staatsschuld) dragen bij aan welvaart en welzijn. Datzelfde geldt voor economische aspecten (werkgelegenheid, opleidingsniveau, inkomensplaatjes enzovoort). Daarnaast hebben ook ecologische aspecten (bijvoorbeeld milieukwaliteit en biodiversiteit) en sociale aspecten (denk aan burgerrechten op het gebied van democratie, inspraak, vereniging, persoonlijke ruimte) invloed op de welvaart en het welzijn van mensen. Al deze aspecten zouden dus mede sturend moeten zijn in het beleid dat de overheid voert om de nationale welvaart te vergroten.

In publieke discussies over beleid komen deze aspecten van welvaart doorgaans inderdaad aan de orde. Maar in de praktijk is het voor bestuurders vaak verleidelijk om, als puntje bij paaltje komt, toch de nadruk te leggen op maatregelen die het bbp ten goede komen; zie kader.

Nationaal Groeifonds: verduurzamingsambities maken plaats voor streven naar bbp-groei

In 2020 stelde het kabinet het Nationaal Groeifonds in. Het fonds was bedoeld om het duurzame verdienvermogen in Nederland te versterken en zo een 'groeisprong' te maken naar een circulaire economie. Vanuit het fonds moesten projecten worden ondersteund die het genereren van welvaart in de pas zouden brengen met de ambities ten aanzien van klimaat en natuur.
Echter, toen de beoordelingscriteria voor het selecteren van projectvoorstellen waren vastgelegd, bleek het kabinet het begrip 'duurzaam verdienvermogen' stilzwijgend te hebben vertaald in 'structurele bbp-groei'.
Het woord 'duurzaam' was dus geïnterpreteerd als een synoniem van 'structureel'. Het gevolg van deze semantische manoeuvre was dat ingediende voorstellen vooral werden beoordeeld op de verwachte bijdrage aan het structureel vergroten van het bbp in plaats van aan het versterken van het duurzame (in de betekenis van milieu- en natuurvriendelijke) verdienvermogen in een circulaire economie (Rli, 2021c).

1 Het bbp omvat de totale geldelijke toegevoegde waarde van (a) alle producten die in een jaar in een land worden vervaardigd én (b) alle diensten die in een jaar worden aangeboden. Internationaal wordt meestal van 'gross domestic product' (gdp) gesproken; in relatie tot regio's vaak van 'bruto regionaal product' (brp).

2.2 Levert meten van 'brede welvaart' een accurater beeld op?

Het inzicht dat welvaart niet alleen draait om materiële welstand, maar ook om zaken als een goede gezondheidszorg, een veilige leefomgeving, een schoon milieu en goed onderwijs, is inmiddels ook doorgedrongen in de politiek. We zien de term 'brede welvaart' steeds vaker opduiken in verkiezingsprogramma's, coalitieakkoorden en beleidsnota's (zie bijvoorbeeld: Claassen & Cools, 2023; EZK, 2023; BBB, VVD, GroenLinks, PvdA & CDA, 2023; GroenLinks, PvdA, Partij voor de Dieren, SP & ChristenUnie, 2022; Coalitieakkoord, 2021). Als we op brede welvaart sturen, zo is het achterliggende idee, zijn alle relevante aspecten van welvaart samenhangend in beeld en zien we belangrijke voorwaarden voor onze welvaart niet over het hoofd.

'Brede welvaart' is dus een meer omvattende manier om naar onze levensstandaard te kijken. Als basis voor het overheidsbeleid heeft het de potentie om te zorgen voor welvaartsontwikkeling in de volle breedte: de kwaliteit van leven, de leefomgeving en onze manier van leven en werken – zowel in het hier en nu als in de toekomst en op andere plekken op aarde. 'Brede welvaart' kan zo een kader vormen voor het werken aan een betere samenleving, nu en in de toekomst.

Geen consensus over invulling van het begrip

Bij nadere beschouwing ligt het echter minder eenvoudig. Er kleeft aan het begrip 'brede welvaart' een belangrijk nadeel, namelijk de impliciete veronderstelling dat er consensus bestaat over wat 'een betere samenleving' is, hoe je dat meet en hoe die betere samenleving het beste kan worden gerealiseerd. In de praktijk is die consensus er niet. Een betere samenleving betekent voor het ene individu iets anders dan voor het andere individu. Er zullen weinig mensen tegen een gezonde leefomgeving zijn, maar als blijkt dat het streven naar schonere lucht consequenties kan hebben voor de vrijheid om auto te rijden en de open haard aan te steken, blijken mensen het belang van die schone leefomgeving toch verschillend te wegen. De vrijheid om zelf te kunnen bepalen hoe en wat je consumeert heeft dan voor veel mensen toch prioriteit. Dit zien we ook als het gaat om klimaateffecten en het wegen van de gevolgen van onze keuzes voor toekomstige generaties. Daar komt nog bij dat maatregelen gericht op brede welvaart voor groepen burgers verschillend kunnen uitpakken. Zo kan de invoering van betaald parkeren om de parkeerdruk in het centrum van een stad te verlichten een positief effect hebben op de leefomgevingskwaliteit, maar tegelijkertijd in de hand werken dat minder kapitaalkrachtige bewoners (of in elk geval hun auto's) uit het centrum worden verdreven. Als er in beleidsplannen wordt gesproken van 'optimale brede welvaart', is dat dus het resultaat van een subjectieve weging van verschillende aspecten van brede welvaart.

Dat er uiteenlopende opvattingen bestaan over wat brede welvaart is, blijkt ook uit het feit dat er verschillende methoden zijn ontwikkeld om zicht te krijgen op de stand van de brede welvaart.[2] Om hier voor de overheid samenhang in te brengen hebben de planbureaus van het Rijk in 2022 gezamenlijk een kader opgesteld om brede welvaart te verankeren in de begrotingssystematiek (CPB, PBL & SCP, 2022). De planbureaus onderscheiden acht thema's die relevant zijn voor de mate van brede welvaart in een land; zie figuur 1.

2 Zie Deel 2 Hoofdstuk 1 voor een toelichting bij enkele van deze methoden.

Figuur 1: Thema's brede welvaart

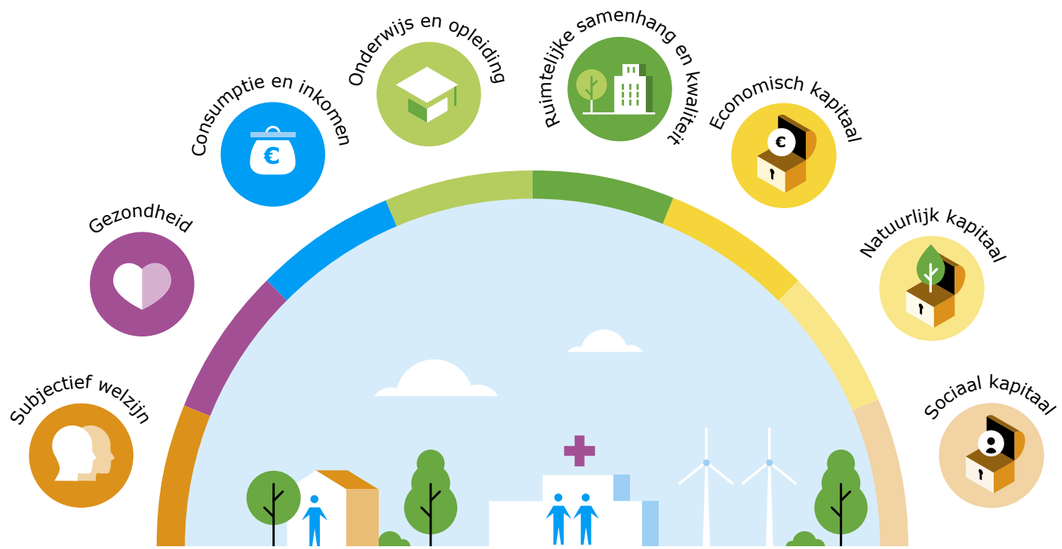

De acht bredewelvaartsthema's worden onderstaand kort verduidelijkt:[3]

1. *subjectief welzijn* (mate waarin mensen erin slagen invulling te geven aan hun persoonlijke levenshouding en de waardering die mensen aan hun leven geven);
2. *gezondheid* (mate waarin mensen regie en veerkracht ervaren in relatie tot hun fysieke en mentale gezondheid en de eventuele beperkingen waarmee zij moeten leven);
3. *consumptie & inkomen* (mate waarin mensen financieel in staat zijn om in hun levensbehoeften te voorzien en hun levensdoelen te verwezenlijken);
4. *onderwijs & opleiding* (mate waarin individuele mensen en de samenleving als geheel kunnen profiteren van kwalitatief goed onderwijs en de daaruit resulterende opleidingsniveaus, kennis en vaardigheden);
5. *ruimtelijke samenhang & kwaliteit* (mate waarin de ruimtelijke inrichting past bij de functionele en esthetische behoeften van mensen, nu en in de toekomst);
6. *economisch kapitaal* (mate waarin de samenleving beschikt over dat wat nodig is voor een goed functionerende economie, te weten: geld, kennis, competenties en vaardigheden, fysieke infrastructuur en toepasbare kennis in de vorm van patenten en data);
7. *natuurlijk kapitaal* (mate waarin de natuur en de natuurlijke omgeving in staat zijn om met behoud van herstelvermogen te voorzien in delfstoffen, hernieuwbare hulpbronnen en grondstoffen, hernieuwbare energiestromen en ruimte voor menselijke ontspanning);
8. *sociaal kapitaal* (mate waarin mensen zich verbonden voelen met elkaar, met instituties en met de overheid, zodat ze veiligheid en vertrouwen ervaren).

In dit advies spreken we van 'bredewelvaartsthema's' als we verwijzen naar de gecursiveerde kopjes in deze opsomming. Hebben we het in algemene zin over zaken die brede welvaart mede bepalen, dan spreken we over 'aspecten van brede welvaart'.

De laatste drie bredewelvaartsthema's uit de opsomming hierboven gaan over de vraag hoe het ervoor staat met ons economisch, natuurlijk en

3 De hier opgenomen verduidelijkingen zijn een vereenvoudigde weergave van de meer gedetailleerde toelichtingen bij de acht thema's die de planbureaus zelf geven. Zie daarvoor Deel 2 Hoofdstuk 1.

sociaal kapitaal. Daarmee wordt brede welvaart in de toekomst ook in beeld gebracht; zie kader.

Brede welvaartsthema's, kapitalen en rijksbegroting

In 2016 heeft de Tijdelijke commissie Breed welvaartsbegrip bepleit om deze drie kapitalen standaard te betrekken bij Bredewelvaartsafwegingen. Over deze 'kapitalenbenadering' schreef de commissie: "[Hierin] staat niet in de eerste plaats de welvaart 'hier en nu' centraal, maar vooral de welvaart 'later'. Het 'later' wordt benaderd vanuit de vraag in hoeverre er een basis wordt gelegd voor de toekomst of juist wordt ingeteerd op beschikbare kapitalen. Dat gebeurt door de beschikbare hoeveelheid van verschillende kapitalen, de kapitaalvoorraden, in beeld te brengen. Die voorraden zijn beschikbaar voor toekomstige welvaart. De stand van de voorraden wordt beïnvloed door wat er hier en nu gebeurt. Door investeringen stijgt immers de voorraad, door gebruik van de voorraad en afschrijvingen neemt die af" (Tweede Kamer, 2016).

Hierbij dient opgemerkt te worden dat in de rijksbegroting van Nederland, in tegenstelling tot de andere bestuurslagen en vrijwel alle andere landen in de EU, nog altijd een verplichtingen-kasstelsel wordt hanteerd voor het begroten van en het verantwoorden over uitgaven. Investeringen worden 'lumpsum' uit de begroting gefinancierd. De Algemene Rekenkamer (2018) pleit er al jaren voor om over te stappen op een baten-lasten-stelsel. Kosten en opbrengsten later in de tijd kunnen daarmee veel beter worden gewogen bij het nemen van investeringsbeslissingen. Voor effectieve sturing op brede welvaart is dat essentieel.

De hierboven genoemde planbureaus benadrukken dat het voor een goed zicht op de stand van de brede welvaart van belang is om te kijken naar zowel (a) de bredewelvaartsverdeling over verschillende groepen in de samenleving als (b) de impact die bredewelvaartsontwikkelingen hebben voor de situatie hier en nu, voor de situatie later en voor de situatie elders. Bij 'impact op de situatie elders' valt te denken aan de geopolitieke gevolgen die ons gebruik van zeldzame metalen heeft (afhankelijkheid van bijvoorbeeld China) of aan de klimaatimpact van onze vleesconsumptie en -productie (bijvoorbeeld ontbossing in het Amazonegebied).

Binnen het kader dat de planbureaus hebben opgesteld vertoont bredewelvaartsontwikkeling overeenkomsten met het begrip 'duurzame ontwikkeling' dat de VN hanteert; zie kader.

Relatie tussen bredewelvaartsdoelen en VN-doelen voor duurzame ontwikkeling

Vaak wordt in relatie tot brede welvaart verwezen naar de zeventien duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties, die 2015 zijn vastgesteld als mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030. Het is gebruikelijk om deze doelen aan te duiden als Sustainable Development Goals (SDG's). Ofschoon de SDG's een andere ontstaansgeschiedenis hebben dan het begrip brede welvaart en ook anders worden gebruikt in de praktijk van de beleidsontwikkeling, zijn er duidelijke overeenkomsten. Bredewelvaartsdoelen zijn net als de SDG's gericht op het duurzaam voortbrengen van een evenwichtig verdeeld welzijn, zowel hier en nu als

later. Ook zijn er zowel voor bredewelvaartsdoelen als de SDG's goed ontwikkelde monitoringsystemen.
Behalve overeenkomsten zijn er ook verschillen. Zo zijn de SDG's internationaal overeengekomen doelen voor welzijn en duurzame ontwikkeling die vooral in zwang zijn bij maatschappelijke partijen en bedrijven, terwijl doelstellingen voor brede welvaart veeleer een overheidsinstrument zijn, dat wordt gebruikt bij het ontwikkelen van nationaal beleid (Maas & Lucas, 2023).

De stand van de brede welvaart in Nederland (nationaal en regionaal) wordt jaarlijks gemonitord door het CBS. Dit instituut hanteert daarbij een indeling van thema's die grofweg overeenkomt met die van de planbureaus. Naast de monitor van het CBS zijn er diverse andere monitors die (effecten van) brede welvaart in beeld brengen. Ze leggen elk eigen accenten en hanteren een eigen groepering van thema's en indicatoren.[4]

Belang van transparantie over afwegingen bij beleidskeuzes met impact op brede welvaart

In de ambtelijke beleidsvoorbereiding worden verschillende instrumenten gebruikt om bestuurders en politici beslisinformatie aan te reiken over aspecten van brede welvaart. Voorbeelden van zulke instrumenten zijn de milieueffectrapportage (m.e.r.) en de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA); zie kader.

m.e.r. en MKBA in relatie tot brede welvaart

Sturen op brede welvaart valt niet samen met de instrumenten waarmee geprobeerd wordt de verschillende aspecten van brede welvaart in kaart te brengen: een milieueffectrapportage (m.e.r.) brengt de milieugevolgen van een overheidsplan in beeld. De verwachte gevolgen van bijvoorbeeld de aanleg van een windturbinepark, een weg of een nieuw bedrijventerrein worden in een m.e.r. geschetst. Ook worden er alternatieve oplossingen en hun milieugevolgen beschreven.
Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) is een instrument om de maatschappelijke effecten van voorgenomen beleidsmaatregelen systematisch in beeld te brengen. Alle effecten die de welvaart van mensen beïnvloeden horen daarmee in een MKBA thuis.
De m.e.r. en de MKBA kunnen een belangrijke rol spelen bij de beleidsvoorbereiding, naast andere instrumenten die inzicht geven in effecten van beleid. Voor sturen op brede welvaart is echter méér nodig. Sturen op brede welvaart omvat immers het hele proces van doelen en ambities formuleren, strategie en beleid bepalen, implementatie en realisatie en monitoring en evaluatie, waarbij instrumenten beleidsinformatie kunnen aanleveren.
Zie over instrumenten ter ondersteuning van beleidskeuzes ook § 2.3 en § 4.2 van dit advies.

4 Zie Deel 2 Hoofdstuk 1 voor een overzicht van de verschillende nationale bredewelvaartsmonitors. Een internationaal overzicht van monitors is te vinden op https://beyond-gdp.world/wise-database/wise-metrics (door ons geraadpleegd op 6 maart 2024).

De informatie die het gebruik van dit soort instrumenten oplevert is vaak nuttig, maar niet altijd volledig en legt onderliggende waarden niet altijd bloot. Daarmee ontstaat het risico dat toetsing op brede welvaart incompleet en/of opportunistisch plaats vindt, waarbij beleidskeuzes worden beargumenteerd met positieve effecten op brede welvaast die goed van pas komen, terwijl de negatieve gevolgen buiten beschouwing blijven. De beschikbare informatie over bredewelvaartseffecten van beleid wordt daarmee een grabbelton.

Om verbetering te brengen in de wijze waarop instrumenten als de m.e.r. en de MKBA in de praktijk worden gebruikt, zijn twee dingen van belang:

1. Ambtenaren zullen moeten zorgdragen voor feitelijke en zo compleet mogelijke informatie over alle relevante aspecten van brede welvaart. Op dit moment ontbreekt het nog aan een voldragen methodiek om álle bredewelvaartseffecten van beleidsopties systematisch en volledig in kaart te brengen. In de huidige MKBA's bijvoorbeeld, worden de kosten van verlies van biodiversiteit vaak niet gekwantificeerd. En komen ook niet álle relevante maatschappelijke effecten van beleidsopties, zoals gevolgen voor gemeenschappen, aan de orde.
2. Politici en bestuurders zullen transparant moeten zijn over de afwegingen die zij maken bij hun beleidskeuzes. Beleidskeuzes gaan immers altijd gepaard met een normatieve weging van waarden en belangen. De crux is dat de politiek deze afweging expliciet moet maken. Politici zullen in het openbaar moeten kunnen uitleggen dat ze bijvoorbeeld de individuele keuzevrijheid van burgers hebben afgewogen tegen de collectieve veiligheid van de samenleving. Als afwegingen al in de ambtelijke voorbereiding worden gemaakt of als politici dit soort afwegingen niet toelichten, werkt de term brede welvaart eerder versluierend dan dat hij bijdraagt aan betere besluitvorming.

2.3 Is het concept 'brede welvaart' nuttig te gebruiken in overheidsbeleid?

Om met beleid gericht te kunnen sturen op brede welvaart heb je als overheid een beeld nodig van wat je op de acht bredewelvaartsthema's wilt bereiken, hoe het er op die thema's voor staat en wat de gevolgen zijn van voorgenomen beleid op al deze thema's. We bespreken hieronder hoe je als overheid aan deze drie voorwaarden voor het sturen op brede welvaart kunt werken.

Gebruikmaken van monitoring

Een objectief beeld van hoe het ervoor staat op verschillende beleidsterreinen draagt bij aan een gefundeerde discussie over de beleidsdoelen. Bredewelvaartmonitors zijn bedoeld om zo'n objectief beeld te geven. Maar het is belangrijk dat we ons realiseren dat deze monitors géén compleet beeld geven van alles wat brede welvaart omvat, noch een diagnose van de achterliggende problemen. Een bredewelvaartsmonitor brengt slechts de stand van zaken op verschillende indicatoren van brede welvaart in beeld. Een verklaring voor het gemeten bredewelvaartsniveau geven de monitors niet. Ze hebben voornamelijk een signaalfunctie; zie kader.

Signaalfunctie van bredewelvaartmonitors

In de CBS-monitor wordt de brede welvaart op het onderwerp ‘wonen’ gemeten aan de hand van de indicatoren ‘kwaliteit van de woning’ en ‘tevredenheid met de woonomgeving’. Als de uitkomsten niet positief zijn, vormt dat voor de overheid een signaal dat het woonbeleid wellicht aanpassing behoeft. Maar wát voor aanpassing er nodig is, geeft de monitor niet aan. Om de scores in de monitor op het terrein van wonen te kunnen vertalen naar concreet beleid is een nadere analyse nodig van de situatie. Alleen dan kan inzicht ontstaan in de achterliggende problemen (bijvoorbeeld: hoge prijzen voor koopwoningen, lange wachtlijsten voor huurwoningen, te weinig groen in de buurt) en de mogelijke oorzaken (bijvoorbeeld: hoge grondstoffenprijzen, te weinig uitstroom uit sociale huurwoningen, ontbreken van ‘groennormen’ in het gemeentelijk beleid).

De meerwaarde van het kijken naar beleidsterreinen door een bredewelvaartsbril zit hem erin dat naar aanleiding van een gesignaleerd knelpunt niet alleen vragen aan de orde komen over de betreffende sector (bijvoorbeeld de volkshuisvesting), maar ook de samenhang met de economie (hoe zit het met werk en inkomens van bewoners?), de samenleving (is er genoeg veerkracht in buurten?), de leefomgeving (is de sociale veiligheid op orde, is er voldoende groen aanwezig?), de gevolgen voor toekomstige generaties (is bouwen op de beoogde locaties wel klimaatbestendig?), de impact in landen waarvan we afhankelijk zijn (is er bij de winning van grondstoffen voor onze bouwmaterialen sprake van natuurschade?) en de verdeling van welvaart tussen bevolkingsgroepen (heeft iedereen voldoende kans op goed wonen?).

Rekening houden met welvaartseffecten van beleid

Om als overheid een onderbouwde keuze te kunnen maken uit verschillende beleidsopties, bestaan er instrumenten om de voor- en nadelen van bepaalde maatregelen zo objectief mogelijk in beeld te brengen. Er zijn verschillende instrumenten om ter ondersteuning van een beleidskeuze (brede) welvaartseffecten te analyseren (zie Deel 2 Hoofdstuk 1).

- Met de hiervoor al genoemde MKBA worden positieve en negatieve welvaartseffecten van overheidsbeslissingen zo veel als mogelijk kwantitatief in beeld gebracht om zo te helpen bij het maken van een (politieke) keuze uit de voorliggende beleidsopties.[5]
- Een ander bekend instrument is de eveneens al genoemde m.e.r. Hierin worden de milieueffecten van verschillende beleidsalternatieven in de fysieke leefomgeving naast elkaar gezet.
- Verder vermelden we de participatieve waardenevaluatie (PWE). Dit is een instrument waarmee grote groepen burgers op een laagdrempelige manier advies kunnen geven over beleidsplannen van de overheid. De uitkomsten van zo’n raadpleging geven inzicht in hoe uiteenlopende groepen in de samenleving aankijken tegen de waarden die bestuurders bij het maken van beleidskeuzes tegen elkaar moeten afwegen. Ook enquêtes en focusgroepen kunnen deze functie vervullen.

5 We stipten in § 2.2 al aan dat de huidige MKBA’s nog verschillende tekortkomingen vertonen. In Deel 2 Hoofdstuk 2 geven we een schets van aanpassingen die het MKBA-instrument beter geschikt zouden kunnen maken voor het sturen op brede welvaart in de beleidsvoorbereiding.

- Tot slot noemen we de omgevingseffectrapportage (OER). Dit instrument brengt neveneffecten in beeld die beleidskeuzes kunnen hebben op sociaal, economisch en milieugebied.

Het is vooralsnog onduidelijk in hoeverre al dit soort instrumenten geschikt zijn (of kunnen worden gemaakt) om, al dan niet gecombineerd, gerichter te kunnen sturen op brede welvaart.

Beleid afstemmen op mogelijke gevolgen 'later' en 'elders'
Veel politici richten zich bij het nemen van besluiten voornamelijk op behoeften die in de actualiteit spelen bij bewoners en ondernemers, oftewel: bij de kiezers. Dat draagt eraan bij dat beleidsmaatregelen die de overheid treft zich vaak voornamelijk richten op de korte termijn. Bijvoorbeeld door een tegemoetkoming te bieden voor gestegen energiekosten, terwijl voor de lange termijn energiebesparing een betere optie zou zijn.

De focus op smalle economische doelstellingen die op de korte termijn spelen (koopkracht, vestiging van bedrijven, werkgelegenheid) zorgt ervoor dat een volledige bredewelvaartsafweging vaak achterwege blijft. Want bij brede welvaart gaat het juist wél om rekening houden met 'later' en 'elders'. En dus over zaken als: tegengaan van klimaatverandering, toewerken naar een duurzamere economie, beschermen van biodiversiteit, verantwoord omgaan met grondstoffen. In hoeverre voorgenomen beleid van invloed is op dit soort aspecten die 'later' en 'elders' spelen, blijkt lastig in harde cijfers te operationaliseren. Politici vinden het dan ook ingewikkeld om ze mee te wegen in hun besluitvorming. De generatietoets is door het Jongerenplatform van de Sociaal-Economische Raad (SER) ontwikkeld met doel inzicht te creëren in de effecten van beleid op verschillende generaties; zie Deel 2 Hoofdstuk 1.

Een factor die het maken van bredewelvaartsafwegingen verder compliceert is dat veel relevante wetenschappelijke kennis aanzienlijke onzekerheden kent. Het blijkt vaak moeilijk om hiermee om te gaan in de besluitvorming. Zo is het woonbeleid van de overheid in hoge mate afgestemd op het aanpakken van de woningbehoefte op de korte termijn. De wetenschappelijke modellen die de toekomstige woningbehoefte voorspellen laten forse bandbreedtes zien vanwege onzekerheden in de ontwikkeling van het aantal inwoners, van de huishoudensgrootte en de omvang van de migratie.[6] De overheid maakt nog weinig gebruik van methodieken om te denken vanuit verschillende toekomstbeelden (aan de hand van scenario's) of terug te redeneren vanuit gewenste toekomstbeelden ('backcasting'). Zulke methodieken kunnen tegenwicht bieden aan het kennistekort.

2.4 Slotsom

In vergelijking met het smalle welvaartsbegrip (met name de omvang van het bbp) is 'brede welvaart' een krachtig concept. Kijken door een 'bredewelvaartsbril' biedt in potentie een basis voor overheidsbeleid waarin alles wat mensen van waarde vinden, wordt meewogen.

6 Zie over woningbehoefteramingen het Rli-advies Wonen in verandering (Rli, 2015).

In de praktijk blijkt sturen op brede welvaart echter niet eenvoudig. Dit komt in de eerste plaats doordat er verschillen bestaan in het belang dat mensen hechten aan de verschillende aspecten van brede welvaart. Een betere samenleving betekent voor het ene individu nu eenmaal iets anders dan voor het andere individu.
In de tweede plaats is onvoldoende duidelijk hoe brede welvaart het beste kan worden uitgedrukt in relevante indicatoren. Bredewelvaartmonitors vormen hiervoor een eerste aanzet, maar ze geven geen compleet beeld noch inzicht in de achterliggende problemen. Ze bieden zodoende geen concrete handvatten voor beleid.
In de derde plaats ontbreekt het aan een voldragen methodiek om bredewelvaartseffecten van beleidsopties systematisch in kaart te brengen. Hiervoor bestaat op dit moment geen pasklaar, waterdicht instrument. Dit leidt ertoe dat beleidsvoorstellen kunnen worden aangeprezen om hun positieve effecten voor bepaalde bredewelvaartsaspecten, zonder de negatieve gevolgen voor ándere aspecten van brede welvaart te vermelden.

De slotsom van dit alles is dat toepassing van het begrip ‘brede welvaart’ bij het ontwikkelen van overheidsbeleid in theorie nuttig is, maar dat er in de praktijk nog veel obstakels zijn.
Als we echter los van de praktische obstakels naar het concept brede welvaart kijken, kunnen we vaststellen dat het wel degelijk een concept is met toegevoegde waarde. Toepassing van het concept maakt de ontwikkeling van overheidsbeleid weliswaar *ingewikkelder* (omdat er allerlei waarden en belangen expliciet in de besluitvorming moeten worden betrokken), maar het maakt het overheidsbeleid zelf *beter*, doordat er meer aandacht is voor de samenhang tussen besluiten en daarmee voor de positieve en negatieve effecten van een besluit op de samenleving. Dat komt ook de uitvoering ten goede (zie Rli, 2023)[7]. De vraag is dus niet *of* de overheid zou moeten willen sturen op brede welvaart, maar *hoe* ze dit zo goed mogelijk kan doen.

In de volgende hoofdstukken gaan we nader in op de vraag wat er nodig is om het sturen op brede welvaart beter uitvoerbaar te maken. We bespreken eerst de theorie (hoofdstuk 3) en vervolgens de praktijk (hoofdstuk 4).

7 In zijn advies De uitvoering aanzet (Rli, 2023) noemt de raad als belemmeringen voor een goede uitvoering van beleid onder andere (a) de stapeling, en daardoor de complexiteit, van beleid en (b) de ongelijke verdeling van kosten en baten.

3 STUREN OP BREDE WELVAART: DE THEORIE

Sturen op brede welvaart gebeurt in principe in drie stappen: (1) bepalen hoe de samenleving ervoor staat op de aspecten die doorslaggevend zijn voor brede welvaart; (2) onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om op deze aspecten verbeteringen te realiseren en welke waarden daarbij moeten worden afgewogen; (3) keuzes maken over het prioriteren (‘afruilen’) van doelstellingen, over het verdelen van collectieve middelen en over de wijze van besluitvorming. We bespreken in dit hoofdstuk wat er bij deze drie stappen komt kijken (§ 3.1 tot en met § 3.3) en vatten vervolgens onze bevindingen samen (§ 3.4).

3.1 Stap 1: stand van brede welvaart bepalen

Stap 1 van het sturen op brede welvaart behelst in essentie het bepalen hoe het ervoor staat met de brede welvaart in het land of in een bepaalde regio.

Onderzoeken naar brede welvaart onderscheiden een aantal vaste thema’s die voor het bepalen van de brede welvaart van belang zijn. Thema’s die vrijwel altijd terugkomen zijn: subjectief welzijn, gezondheid, consumptie & inkomen, onderwijs & opleiding, ruimtelijke kwaliteit, materiële en immateriële eigendommen (‘economisch kapitaal’), natuur en milieu (‘natuurlijk

kapitaal') en sociale verbanden ('sociaal kapitaal').[8] Ieder thema kan worden gemonitord aan de hand van indicatoren die aangeven hoe de samenleving ervoor staat op dat specifieke punt. Om de stand van de gezondheid in kaart te brengen kan bijvoorbeeld een meting worden verricht naar het aantal verwachte gezonde levensjaren, de mentale gezondheid en overgewicht. Om de stand van natuur en milieu te beschrijven kan bijvoorbeeld worden gekeken naar het aantal hectares natuurgebied, de mate van blootstelling aan fijnstof en de mate waarin zich gevaarlijke stoffen in het oppervlaktewater bevinden. En om de stand van de sociale verbanden te inventariseren kan bijvoorbeeld worden onderzocht in hoeverre mensen zich, ongeacht hun achtergrond, cultuur of geaardheid welkom en gewaardeerd voelen en merken dat ze eerlijke kansen krijgen – oftewel: inclusiviteit ervaren.

Het blijkt echter niet altijd even eenvoudig om representatieve indicatoren te kiezen: als je gebruikmaakt van al bestaande datasets, meten die in veel gevallen niet precies wat je wilt weten. Vertraging onderweg in termen van 'voertuigverliesuren' is bijvoorbeeld geen accurate indicator voor bereikbaarheid. Bij bereikbaarheid gaat het immers ook over zaken als goed aansluitende ov-verbindingen, voldoende parkeergelegenheid en betaalbaar vervoer. Maar als je scherper definieert wat je wilt meten, ontbreken daarvoor vaak de datareeksen, vooral als het gaat om kwalitatieve indicatoren.

8 Deze acht thema's, die we in § 2.2 hebben toegelicht, krijgen in wetenschappelijke studies soms net een wat andere clustering of aanduiding. Maar in essentie is er overeenstemming over welke onderwerpen bepalend zijn voor de brede welvaart in een samenleving (zie ook Deel 2 Hoofdstuk 1).

Een ander probleem is dat het monitoren van indicatoren van uiteenlopende aard geen evenwichtig beeld oplevert; er worden immers zowel objectieve als subjectieve zaken gemeten. En metingen gaan per definitie gepaard met onzekerheden. Verder zijn de uitkomsten van een meting dikwijls afhankelijk van de geografische indeling die je gebruikt. Daar komt nog bij dat dat cijfermatige uitkomsten van metingen vaak niet rechtstreeks met elkaar te vergelijken zijn, doordat effecten die impact hebben op brede welvaart vaak in verschillende eenheden worden uitgedrukt; denk aan decibellen geluidsoverlast versus kilo's CO_2.

Ook het interpreteren van gemonitorde gegevens is soms vatbaar voor discussie. Valt er op basis van een monitor brede welvaart wel echt iets te zeggen over hoe goed of slecht het gaat in het land of in een regio? En hoe hangen de verschillende thema's met elkaar samen? In veel gevallen ontbreekt het aan onderbouwde inzichten en herkennen mensen zich maar beperkt in het beeld dat uit een monitorrapportage opdoemt.

Er spelen, kortom, diverse methodologische problemen bij het doorlopen van stap 1 van het sturen op brede welvaart: (a) er is niet één objectieve maatstaf voor 'de' collectieve brede welvaart; (b) de gebruikte indicatoren representeren maar in beperkte mate dat wat je echt wilt weten over brede welvaart hier, nu, later en elders; (c) ook bij objectief meetbare indicatoren spelen onzekerheden over hun exacte relevantie en zeggingskracht en (d) er zijn aspecten van brede welvaart die per definitie niet objectief meetbaar zijn, zoals eerlijke kansen en inclusiviteit.

Ondanks deze beperkingen biedt een bredewelvaartsanalyse een rijk inzicht in ontwikkelingen en effecten van beleid. Ook als een deel van de beschikbare informatie overwegend kwalitatief van aard is, helpt dit om de welvaartsafwegingen te verbreden.

3.2 Stap 2: beleidsopties onderzoeken

Stap 2 van het sturen op brede welvaart houdt in dat je als overheid inventariseert welke mogelijkheden er zijn om verbetering tot stand te brengen op verschillende bredewelvaartsaspecten door middel van gerichte beleidskeuzes.

Beleidskeuzes maken vanuit het perspectief van brede welvaart is geen technocratisch afwegingsproces waarbij de overheid louter vanuit de cijfers een optimale aanpak kan selecteren. Er spelen tal van kwalitatieve factoren mee en factoren die door verschillende personen verschillend gewaardeerd worden. Veel van de beleidskeuzes die de overheid maakt grijpen immers in op het dagelijks leven en welzijn van mensen. Dit raakt bovendien vaak bepaalde groepen mensen meer dan andere. Neem de keuze voor de manier waarop duurzame energie zal worden opgewekt. Als de overheid kiest voor het plaatsen van windturbines op land, levert dat veel schone energie op, maar is er tegelijkertijd impact op het landschap en geluidsoverlast voor direct omwonenden. Als de overheid kiest voor de aanleg van zonneparken is deze geluidsoverlast er niet, maar is er eveneens landschappelijke impact en is de energieopbrengst lager. Als de overheid kiest voor de bouw van een kerncentrale is de (toekomstige) energieopbrengst weliswaar hoger, maar moeten er ook hoge kosten worden gemaakt en zijn er zorgen over rond het veilig opslaan van nucleair restafval.

Elke beleidskeuze heeft, kortom, voor- en nadelen, die voor ieder individu anders wegen. Bij het inventariseren van beleidsopties zal de overheid daarom moeten bepalen welke waarden bij de verschillende keuzes in het geding zijn. Het is raadzaam om als bestuurders en politici deze waarden vanuit verschillende perspectieven expliciet te maken. Dan is voor iedereen helder waar de keuzes echt over gaan. Dat komt het besluitvormingsproces ten goede.

Het blijkt goed mogelijk om overeenstemming te bereiken over de vraag welke waarden in het geding zijn, vóórdat de weging van die waarden plaatsvindt (Rli, 2022). Dit is bijvoorbeeld gebeurd bij de ontwikkeling van een plan voor het nationale energiesysteem (EZK, 2023); zie kader.

Waarden die Nederlanders verbinden aan een goed energiesysteem

Ten behoeve van het Nationaal Plan Energiesysteem heeft het Expertteam Energiesysteem 2050 (ETES 2050) in 2023 onderzoek gedaan naar de waarden die Nederlanders verbinden aan een goed energiesysteem. In nauw overleg met een inwonersraad zijn alle relevante waarden verkend. Uiteindelijk kwam het expertteam uit op drie hoofdwaarden: (a) rechtvaardigheid, (b) robuustheid en (c) duurzaamheid (ETES 2050, 2023).

Het vergt vaak de nodige discussie om exact te bepalen welke waarden verbonden zijn met de verschillende beleidsopties over een onderwerp dat aan het welbevinden van burgers raakt. Daarbij kan het nuttig zijn om toekomstonderzoek te doen. Er ontstaat dan een beeld van gewenste en ongewenste toekomstbeelden en van de waarden die daarbij in het geding zijn.

Als eenmaal is bepaald welke waarden inwoners belangrijk vinden, kunnen die in alle openheid tegen elkaar worden afgewogen. Aan een waarde als 'leveringszekerheid' kan bijvoorbeeld een prijskaartje hangen, waardoor spanning ontstaat met de waarde 'betaalbaarheid'. Het is dan zoeken naar de juiste balans. In andere situaties kan het gaan om de balans tussen individuele vrijheid en onderlinge solidariteit. Of om de balans tussen ruimte voor ondernemen en de mate van bescherming van de leefomgeving of dierenwelzijn.

3.3 Stap 3: normatieve keuzes maken

Bij het nemen van besluiten (en het achterwege laten van ándere besluiten) spelen onvermijdelijk normatieve keuzes: welke aspecten van brede welvaart krijgen meer gewicht in het beleid en welke minder? Het maken van deze normatieve keuzes vormt stap 3 in het sturen op brede welvaart. Bij deze stap moet de politiek bepalen (a) hoe de uiteenlopende doelstellingen tegen elkaar moeten worden afgewogen ('afgeruild'), (b) hoe de beschikbare middelen zullen worden verdeeld over de geselecteerde doelstellingen en (c) hoe de inhoudelijke besluitvorming over deze doelstellingen en over concrete projecten het beste kan worden georganiseerd. Verantwoording over deze keuzes vraagt dat zij expliciet en inzichtelijk worden gemaakt. We lichten een en ander hieronder toe, waarbij we ook verduidelijken hoe bredewelvaartsaspecten in deze fase van de overheidssturing in het gedrang kunnen komen.

3.3.1 Afruil van doelstellingen

Sturen op brede welvaart brengt met zich dat de overheid probeert om uiteenlopende doelstellingen te realiseren. Maar meestal kan niet alles tegelijk. Het realiseren van de ene doelstelling gaat vaak ten koste van een andere. Economen spreken in dit verband van 'afruilen'.
Een overheid probeert vaak afruilen te verzachten door doelstellingen met elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld door de bouw van een ondergrondse parkeergarage te combineren met de aanleg van een buurtplein en het reserveren van waterbergingscapaciteit. Dat komt dan ook doelen op het gebied van sociale samenhang, sport en klimaatadaptatie ten goede. Maar zelfs bij zo'n synergetisch plan blijven er dingen over die niet kunnen: het beschikbare geld kan immers maar één keer worden uitgegeven, eenmaal bebouwde ruimte is niet meer beschikbaar als plein, de uitbreiding van een industrieterrein gaat ten koste van het natuurlijk kapitaal van de omgeving. Er moeten dus in de praktijk onherroepelijk prioriteiten worden gesteld.

Dilemma's rond afruilen

Het kan lastig zijn om in deze situaties een keuze te maken. Wat is de beste afruil? Een zorgvuldig gesprek van bestuurders met belanghebbenden en

volksvertegenwoordiging over gewenste en ongewenste afruilen op alle bredewelvaartsthema's zal in veel gevallen noodzakelijk zijn om te komen tot een gedragen keuze.

Voor het maken van de juiste keuze heb je inzicht nodig in de gevolgen van elk van de voorliggende beleidsopties: op welke thema's neemt de (brede) welvaart toe, op welke neemt ze af? Op welke termijn worden positieve en negatieve gevolgen ervaren? Waar en voor wie zijn er gevolgen? Op basis daarvan is te bepalen met welke beleidskeuze per saldo de meeste bredewelvaartsdoelstellingen worden gerealiseerd.

In theorie kun je op deze manier het bredewelvaartsbeleid optimaliseren. In de praktijk lukt dit echter vaak niet. Dat komt doordat het maken van afwegingen in veel gevallen impliciet gebeurt. Hoe complex het maken van de juiste afwegingen is, wordt duidelijk als we bijvoorbeeld de woningbouwopgave onder de loep nemen; zie kader.

Complexiteit van afruilen bij woningbouw

Om de woningnood in Nederland te bestrijden heeft het kabinet tot 2030 als doel geformuleerd om 100.000 woningen per jaar te bouwen (BZK, 2023). Maar er zijn meer harde doelstellingen: in Europees verband zijn bijvoorbeeld richtlijnen vastgesteld om de stikstofuitstoot te beperken en zorg te dragen voor een goede waterkwaliteit. Daarnaast zijn er praktische randvoorwaarden die het bouwen van woningen tot een ingewikkelde opgave maken: alle woningen moeten worden aangesloten op het elektriciteitsnet en woonbuurten moeten bereikbaar zijn.

Kortom, niet alles kan – althans niet tegelijkertijd. Er zullen dus prioriteiten moeten worden gesteld. Daarbij lenen niet alle doelstellingen zich voor afruilen, omdat bepaalde doelstellingen hard zijn. Ook zijn er grenzen die de overheid in acht moet nemen. Denk aan budgettaire grenzen (de rijksbegrotingsregels), ecologische grenzen (de belastbaarheid van kwetsbare natuur) en sociale grenzen (burgerrechten). Inzicht in de bredewelvaartseffecten van verschillende beleidsopties kan de overheid helpen om tot afgewogen keuzes te komen.

Soms heeft de overheid bewust geen aandacht voor onbedoelde effecten van haar beleid. Er worden dan nadelige effecten van een beleidsmaatregel niet in beeld gebracht of meegewogen. Effecten van een beleidskeuze op bijvoorbeeld de staatskas of op de natuur worden dan doorgeschoven naar volgende generaties, of effecten in andere landen (bijvoorbeeld uitputting van grondstoffen, of slechte arbeidsomstandigheden) worden genegeerd.

Een gebrek aan openheid over de precieze impact van voorgenomen beleid is kennelijk geregeld een aantrekkelijke optie. Maar wanneer je streeft naar zorgvuldige besluitvorming is het belangrijk dat de consequenties van verschillende alternatieven in de beleidsvoorbereiding duidelijk op tafel komen en dat je in de verantwoording motiveert hoe de weging heeft plaatsgevonden. Vanuit het perspectief van de samenleving draagt deze transparantie eraan bij (a) dat er van tevoren een goede inhoudelijke discussie kan plaatsvinden over de te maken afwegingen en (b) dat er naderhand meer begrip voor het overheidsbeleid kan ontstaan.

3.3.2 Verdeling van collectieve middelen

Wanneer bestuurders en politici de bredewelvaartsdoelstellingen eenmaal hebben geprioriteerd, breekt de fase aan waarin moet worden gekeken naar verwachte positieve en negatieve effecten van het beleid dat deze doelstellingen binnen bereik moet brengen. Wat zijn de kortetermijngevolgen van een voorgenomen besluit in termen van geld, menskracht en ruimtebeslag? En wat gaat het besluit op langere termijn betekenen voor de economie en de leefomgeving? Hoe zijn deze effecten verdeeld over verschillende maatschappelijke groepen? En hoe zijn de eventuele internationale gevolgen te rechtvaardigen?[9] Het komt de transparantie ten goede als een en ander wordt vastgelegd in een eenduidige taal en aan de hand van een eenduidige meetmethode. De politiek kan op basis daarvan de collectieve middelen verdelen over de verschillende doelstellingen en deze verdeling vastleggen in begrotingen en ruimtelijke kaders.

Vervolgens komt het aan op het formuleren van concrete plannen voor de uitvoering van het beleid. De politiek zal in deze fase moeten nagaan of de plannen doelmatig, doeltreffend, eerlijk en uitvoerbaar zijn. Bij de beoordeling van de doelmatigheid gaat het erom dat de benodigde de middelen optimaal worden ingezet (efficiëntie). Bij de beoordeling van de doeltreffendheid gaat het erom dat het beoogde resultaat wordt bereikt (effectiviteit). Bij de beoordeling van de eerlijkheid gaat de aandacht uit naar de (rechtvaardige) verdeling van effecten die zullen optreden voor bijvoorbeeld bepaalde groepen burgers, bepaalde regio's of bepaalde gebieden elders in de wereld.[10] En voor de beoordeling van de uitvoerbaarheid dienen inzichten uit de uitvoeringspraktijk gelijkwaardig behandeld te worden.[11]

3.3.3 Wijze van besluitvorming

Hoe bredewelvaartsaspecten worden meegewogen bij de ontwikkeling van beleid is vaak afhankelijk van de vraag welke organisaties betrokken zijn bij het besluitvormingsproces. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar in de manier waarop 'in de polder' besluiten worden genomen over het realiseren van landbouw-, natuur- en waterkwaliteitsdoelstellingen. De partijen die traditioneel plaatsnemen aan de overlegtafels over deze onderwerpen vertegenwoordigen vaak slechts een selectie van de relevante belangen. Groepen met niet-gevestigde belangen, zoals mensen met een lagere sociaal-economische status, jongeren en mensen met een migratieachtergrond, worden in veel gevallen niet of nauwelijks gehoord. Ondervertegenwoordigd aan de overlegtafels zijn veelal ook de belangen van bodem-, lucht- en waterkwaliteit, biodiversiteit en dergelijke (natuurlijk kapitaal), het belang van verbondenheid tussen burgers en vertrouwen in de overheid (sociaal kapitaal) en het belang van brede welvaart elders in de wereld. Deze situatie kan vernieuwing van beleid in de weg staan. Gevestigde partijen hebben immers belang bij het behoud van de status quo. Bovendien wordt het

9 We doelen hier op het feit dat beleid waarmee we onze eigen welvaart verbeteren elders in de wereld schadelijke neveneffecten teweeg kan brengen, zoals aantasting van tropisch regenwoud of uitbuiting van arbeidskrachten.

10 In dit verband hebben wij in 2023 kritiek geleverd op het relatief grote gewicht dat de Nederlandse overheid toekent aan doelmatigheid van beleid vanuit nationaal perspectief. Wij hebben beargumenteerd dat de overheid zich beter rekenschap moet geven van de impact van haar beleid op regio's buiten de economische centrumgebieden (Rli, ROB & RVS, 2023).

11 Zie hierover ook De uitvoering aan zet (Rli, 2023).

afruilen van bredewelvaartsdoelstellingen bemoeilijkt wanneer niet alle belangen aan dezelfde tafel zitten.

Er zijn daarnaast tal van gestandaardiseerde procedures en voorschriften die bepalen in welke mate bredewelvaartsaspecten meewegen in de besluitvorming over beleid. Denk aan de inrichting van het belastingstelsel, begrotingssystematieken, wetten en regels. Dergelijke routines beperken in belangrijke mate de beleidsopties die de overheid heeft.
Onderzoekers wijzen er al langer op dat in de organisatievormen, procedures en voorschriften die vandaag de dag worden gevolgd bij de ontwikkeling van beleid, waarden uit het verleden – wat we toen belangrijk vonden – als het ware zijn gestold. Dat geldt zowel inhoudelijk (welk onderzoek en welke modellen worden er gebruikt) als procesmatig (wie worden er betrokken, wie kunnen invloed uitoefenen) (Snellen & Tennekes, 2018).

Een voorbeeld is de manier waarop decennialang bij waterschappen de beleidskeuze is gemaakt om waterpeilen laag te houden en overtollig water snel af te voeren. Wanneer bij de vaststelling van dit beleid alle bredewelvaartseffecten zouden zijn meegewogen, was de besluitvorming mogelijk anders verlopen. Dan zou in de afwegingen zijn betrokken dat lage waterpeilen en onttrekking van grondwater weliswaar op korte termijn agrarische activiteiten en waterbergingscapaciteit mogelijk maken, maar op de langere termijn gepaard gaan met extra CO_2-uitstoot, verstoring van de natuur, afnemende geschiktheid voor toekomstige agrarische activiteiten (door het inklinken van de grond) en funderingsschade (Rli, 2020; 2024).

Hoe belangen en waarden doorwerken in de besluitvorming over beleid wordt ook beïnvloed door de verkokering binnen de rijksoverheid. Beleidsterreinen met grote impact op bredewelvaartsaspecten zijn namelijk verdeeld over verschillende departementen, agentschappen en rijksdiensten, die niet altijd even goed met elkaar samenwerken. Zo heeft het ministerie van Economische Zaken begin jaren tachtig van de vorige eeuw een grote rol gespeeld in de subsidietoekenning aan chemiebedrijf DuPont voor het vestigen van een extra fabriek in Dordrecht. Bij dit besluit, dat grote negatieve impact heeft gehad op de leefomgeving en de gezondheid van bewoners, is het toenmalige ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne buitenspel gebleven. Zo kregen de effecten op economie en werkgelegenheid een groot gewicht en werden de effecten op milieu en gezondheid genegeerd (NOS, 2024).

De institutionele inrichting heeft, kortom, invloed op de besluitvorming over beleid; de bestaande ‘keuzearchitectuur’ zorgt ervoor dat verschillende bredewelvaartsaspecten onvoldoende meewegen bij de beleidsontwikkeling. In een eerder advies hebben wij in dit verband al eens bepleit om met het oog op brede welvaart kritisch te kijken naar de keuzearchitectuur van het mobiliteitsbeleid (Rli, 2021a). We stellen hier vast dat dit bij veel meer beleidsonderwerpen nodig is. De inspanningen die de rijksoverheid tot nu toe verricht om te komen tot een zorgvuldiger voorbereiding van beleid hebben vooralsnog onvoldoende resultaat.[12]

12 We doelen hier met name op de – ontoereikende – wijze waarop de rijksoverheid het Beleidskompas (voorheen Integraal Afwegingskader) inzet. Dit is een instrument dat al sinds 2011 bestaat. In de afgelopen jaren maakten de departementen die beleid ontwikkelen onvoldoende gebruik van dit instrumentarium (JenV, 2021). Het kabinet heeft zich voorgenomen dit beter te gaan doen (AZ, 2021).

Figuur 2: Stappen sturen op brede welvaart

Stap 1: Terugkijken
Stand van brede welvaart bepalen

Stap 2: Vooruitkijken
Beleidsopties onderzoeken

We onderzoeken het effect van verschillende opties op de thema's en bepalen de waarden.

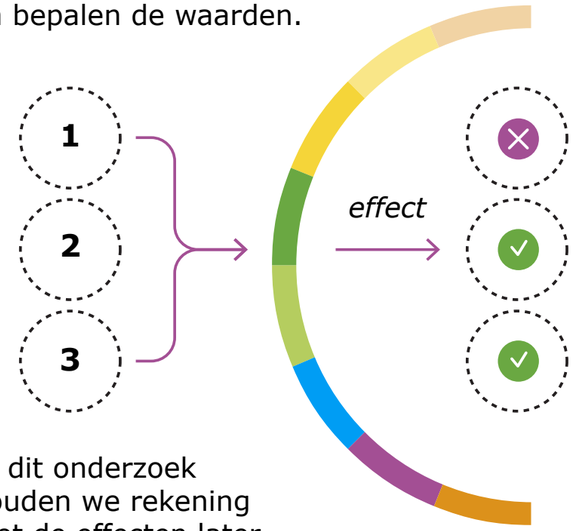

In dit onderzoek houden we rekening met de effecten later, elders en de verdeling.

Stap 3: Besluitvorming
Normatieve keuzes maken

We geven verschillende gewichten aan verschillende aspecten.

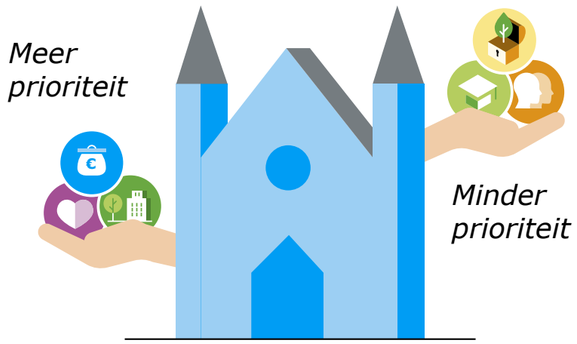

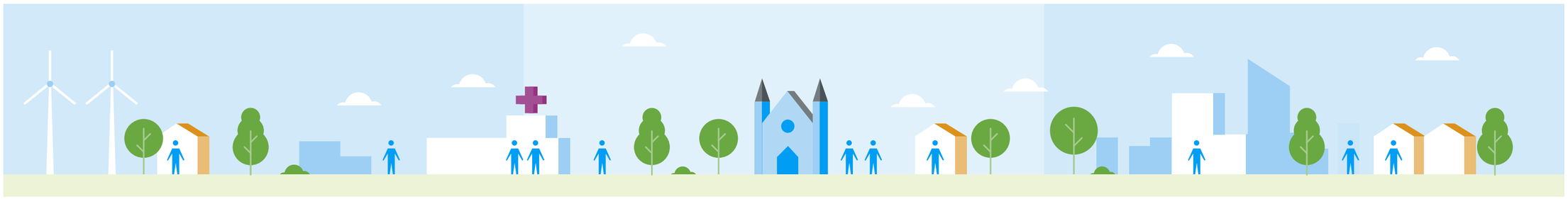

Al met al denken wij dat de opzet van overlegtafels en rekenmodellen én de verkokerde organisatie van de overheid heroverweging verdienen – niet alleen op het niveau van het Rijk, maar ook op het niveau van provincies, regio's en gemeenten. Het is belangrijk dat ook op het decentrale niveau alle belangen zijn vertegenwoordigd op het moment dat er beleidskeuzes worden gemaakt.

3.4 Slotsom

Sturen op brede welvaart begint met bepalen hoe het in de samenleving is gesteld met de aspecten die doorslaggevend zijn voor het welbevinden van mensen. Daarvoor kun je als overheid om te beginnen kijken naar de stand van zaken op acht thema's: subjectief welzijn, gezondheid, consumptie & inkomen, onderwijs & opleiding, ruimtelijke samenhang & kwaliteit, economisch kapitaal, natuurlijk kapitaal en sociaal kapitaal. Het kiezen van representatieve indicatoren voor het monitoren van deze thema's kent verschillende methodologische problemen. Toch levert het consistent analyseren van bredewelvaartsthema's een rijk beeld op van de welvaart in Nederland.

De volgende stap in het sturen op brede welvaart is het in kaart brengen van beleidsopties om verbeteringen te realiseren. Het is raadzaam om van tevoren expliciet te maken welke *waarden en afruilen* bij de verschillende beleidskeuzes in het geding zijn. Dan is voor iedereen helder waar de keuzes echt over gaan. Dat komt het politieke besluitvormingsproces ten goede.

Verschillende doelstellingen van brede welvaart zullen vaak in synergie worden gerealiseerd. Maar uiteindelijk is het maken van afruilen, waarbij bepaalde doelstellingen minder gewicht krijgen dan andere, onvermijdelijk. Een open gesprek over het prioriteren van doelstellingen en de daarbij betrokken waarden kan helpen om te komen tot afgewogen en breed gedragen beleidskeuzes.

Tot slot zou de overheid moeten overwegen om de besluitvorming over beleidsopties (oftewel de keuzearchitectuur) op een aantal punten anders in te richten. Het daadwerkelijk sturen op brede welvaart vergt beter inzicht in betrokken waarden en belangen. In het verlengde daarvan is bij de besluitvorming meer betrokkenheid nodig van groepen die niet-gevestigde belangen vertegenwoordigen. Daarnaast is aanpassing nodig van de gehanteerde procedures, rekenmodellen en regels. Deze moeten ruimte gaan bieden voor argumentatie op basis van álle relevante brede-welvaartsaspecten. De besluitvorming zal bovendien minder verkokerd moeten plaatsvinden. Dat betekent dat er over voorgenomen beleid meer afstemming moet komen tussen beleidssectoren en tussen overheden op alle schaalniveaus. Daarvoor ontbreekt op dit moment in veel gevallen een besluitvormingstafel.

4 STUREN OP BREDE WELVAART: DE PRAKTIJK

In dit hoofdstuk belichten we het sturen op brede welvaart vanuit een praktijkgeoriënteerd perspectief. We bespreken om te beginnen in § 4.1 op welke schaalniveaus concrete opgaven rond brede welvaart zich in Nederland voordoen en wat dit per overheidslaag concreet betekent voor de sturing rond deze opgaven. Vervolgens gaan we in § 4.2 na welke specifieke aandachtspunten er zijn bij het sturen op brede welvaart in de verschillende fases van beleid. In § 4.3 staan we stil bij een aantal belemmeringen bij het sturen op brede welvaart. In § 4.4 zetten we de bevindingen uit dit hoofdstuk op een rij.

4.1 Schaalniveaus van bredewelvaartsopgaven

In deze paragraaf bespreken we drie schaalniveaus waarop in Nederland opgaven rond brede welvaart aan de orde zijn. We starten bij het nationale niveau, behandelen vervolgens het lokale niveau en gaan tot slot in op het regionale niveau, omdat hier de verschillende bredewelvaartsopgaven elkaar ontmoeten.

4.1.1 Nationale bredewelvaartsopgaven

Bij veel opgaven die raken aan brede welvaart is nationale sturing en de formulering van nationale doelen essentieel. Een goed voorbeeld is de rol van groen geproduceerde waterstof in onze toekomstige, fossielvrije economie.[13] De keuzes die rond dit onderwerp nodig zijn vergen tal van afwegingen: van geopolitieke aard (van welke landen wil Nederland wel of niet afhankelijk zijn), van economische aard (voor welk type activiteiten wil Nederland waterstof inzetten), van financiële aard (hoeveel investeringsrisico is de Nederlandse overheid bereid te nemen) en van ruimtelijke aard (wat zijn verantwoorde ruimtelijk-infrastructurele keuzes rond opwekking, transport en opslag). Ook in andere sectoren die van belang zijn voor de nationale brede welvaart, zoals de chipindustrie, de landbouw en het personen- en goederentransport, is nationale sturing en de formulering van nationale doelen en financiële kaders cruciaal. Datzelfde geldt voor de nationale sturing op onderwerpen zoals volksgezondheid, waterveiligheid en energievoorziening.

Niet onbelangrijk is daarnaast de sturende rol van het Rijk als het gaat om internationale thema's die impact hebben op onze brede welvaart. Denk aan de veiligheid binnen Europa, internationale afspraken over klimaatbeleid en grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden rond de waterkwaliteit van onze rivieren en het internationale stroomnetwerk.

13 De beschikbaarheid van groene waterstof is te beschouwen als het bredewelvaartsdoel van een 'schone' energievoorziening. Hetzelfde geldt voor de beschikbaarheid van wind- en zonne-energie en – hoewel meer omstreden – voor kernenergie.

Voor veel van de bovengenoemde beleidsonderwerpen geldt dat het Rijk de prioriteiten en de toewijzing van budgetten bepaalt, maar dat de concrete besluitvorming over waar en hoe de doelen precies worden gerealiseerd, plaatsvindt op een lager schaalniveau. De rol van het Rijk is hierbij het scheppen van kaders waarbinnen decentrale overheden, bedrijven en burgers zelfstandig activiteiten kunnen ontplooien.

Voor de effectiviteit van de rijkssturing op brede welvaart is het cruciaal dat de rijksoverheid haar rol in relatie tot de provinciale, regionale en lokale overheden goed invult. Dat verloopt in de praktijk nog niet optimaal. We constateerden in hoofdstuk 3 al dat binnen de rijksoverheid de beleidsterreinen met grote impact op bredewelvaartsaspecten zijn verdeeld over diverse departementen, agentschappen en rijksdiensten, die hun beleid onderling niet altijd voldoende op elkaar afstemmen. Deze verkokering leidt er in de praktijk toe dat er vanuit verschillende beleidsdomeinen gelijktijdig verschillende doelstellingen aan decentrale overheden worden opgelegd. Maar: niet alles kan tegelijk en sommige doelstellingen zijn strijdig met andere. Er moeten, kortom, regionale keuzes worden gemaakt door provincies en gemeenten. Daarbij behoort naar ons oordeel het Rijk in al zijn geledingen betrokken en gecommitteerd te zijn.

4.1.2 Lokale bredewelvaartsopgaven

Op lokaal niveau spelen heel concrete brede welvaartsopgaven; denk aan vraagstukken op het gebied van woningbouw, (mantel)zorg, natuur, onderwijs, speelplekken en bedrijvigheid. In veel gevallen is het mogelijk om daarbij bredewelvaartsdoelen op een slimme manier te combineren.

Maar zware industrie en een gezonde woon- en leefomgeving gaan moeilijk samen, net als een autosnelweg en een stiltegebied. Bij zulke onderwerpen heeft de keuze om het één mogelijk te maken gevolgen voor de realiseerbaarheid van het ander.

De concrete afwegingen over dit soort kwesties (waar mensen bepaalde activiteiten kunnen ondernemen en waar niet) worden op het lokale niveau gemaakt door provincies en gemeenten. Het gaat dan om vragen als: waar maken we ruimte voor bedrijvigheid, onderwijs, sport en woningbouw en waar en geven we voorrang aan het beschermen van de natuur, de water-, bodem- en luchtkwaliteit, de leefbaarheid en gezondheid van mensen? Aan welke doelen geven we geld uit?

Het bredewelvaartsdenken past bij het realiseren van 'inclusieve en duurzame gemeenschappen' in de samenleving. Dat wil zeggen dat er in steden, dorpen en op het platteland ruimte moet zijn voor allerlei groepen burgers en allerlei vormen van bedrijvigheid, op een manier die ook op de lange termijn en zonder schadelijke neveneffecten in andere regio's in Nederland en elders op de wereld is vol te houden.

4.1.3 Snijvlak van rijksbrede en lokale bredewelvaartsopgaven: de regio

Bij veel bredewelvaartsopgaven vormt de regio een belangrijk schaalniveau voor een effectieve aanpak. In de regio komen immers verschillende opgaven, programma's en concrete projecten samen: aan de ene kant de vraag hoe en waar de nationale doelstellingen kunnen worden gerealiseerd en aan de andere kant de vraag hoe lokale projecten en programma's zodanig kunnen worden gecoördineerd dat overbodige dubbeling (bijvoorbeeld de aanwezigheid van diverse zwembaden of megastores in één regio) wordt voorkomen. Coördinatie is ook nodig om te voorkomen dat belangrijke acties binnen een regio niet ondernomen worden, zoals het reserveren van ruimte voor waterberging bij neerslagpieken of het bouwen van woningen voor senioren.

Voor bredewelvaartsopgaven op het gebied van welzijn, zorg en onderwijs, defensie, arbeidsmarkt en cultuur is de regio eveneens een uiterst belangrijk schaalniveau: dáár bevindt zich de dagelijkse leefomgeving waarin mensen wonen en werken en waarin zij behoefte hebben aan bepaalde voorzieningen. En ook vanuit fysisch en ecologisch oogpunt vormt de regio in veel gevallen het logische werkgebied voor de beleidsuitvoering. De loop van beken en rivieren, de bodemgesteldheid, bossen en heidegebieden trekken zich immers weinig aan van gemeentegrenzen.

In bestuurlijke zin vormt de regio geen wettelijk verankerde entiteit: de Nederlandse grondwet onderscheidt alleen het Rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen als bestuurlijke overheidslagen. In de praktijk vindt er niettemin veel afstemming plaats op regionale schaal. Dit gebeurt in samenwerkings- en overlegorganen waarin gemeenten en vaak ook provincies participeren, zoals de metropoolregio's Amsterdam en Rotterdam-Den Haag, de veiligheidsregio's (waarin gemeenten samenwerken op het gebied van brandweerzorg, rampen- en crisisbeheersing, medische hulpverlening, openbare orde en veiligheid), de woonregio's (waarin gemeenten samenwerken bij het maken en uitvoeren van afspraken

over te bouwen woningen) en de afvalregio's (waarin gemeenten samenwerken bij de afvalinzameling en verwerking).

Er zijn dus verschillende taken, opgaven en wensen waarover aan regionale overlegtafels wordt afgestemd. Uit gesprekken die wij in het kader van dit advies in verschillende regio's hebben gevoerd, kwam echter naar voren dat lokale bestuurders behoefte hebben aan méér dan alleen afstemming op regionale schaal. Ze missen een gecoördineerde en op brede welvaart gerichte deelname van de rijksoverheid bij het stellen van prioriteiten en het verdelen van geld. Het is voor lokale bestuurders ingewikkeld om te kunnen voldoen aan de verschillende voorwaarden die worden verbonden aan financiële bijdragen die verschillende rijksdepartementen leveren.

Wij constateren dat het noodzakelijk is om structureel afstemming tot stand te brengen over domeinoverstijgende bredewelvaartsopgaven. Er is niet alleen afstemming nodig binnen de rijksoverheid, provincies en gemeenten (bijvoorbeeld over de voorwaarden verbonden aan financiële regelingen op diverse beleidsterreinen), maar ook tussen de verschillende bestuurlijke schaalniveaus. Afwegingen, keuzes en besluiten op het ene schaalniveau hebben immers vaak gevolgen voor andere schaalniveaus. Zo heeft de keuze om het inwonertal van de gemeente Almere te laten doorgroeien naar 350.000 niet alleen gevolgen voor de ruimte die binnen de gemeentegrenzen nodig is voor woningbouw, bedrijvigheid en voorzieningen, maar ook voor (a) de manier waarop mensen zich binnen de metropoolregio Amsterdam zullen gaan verplaatsen (b) de woningbehoefte, bedrijvigheid en voorzieningen in omliggende gemeenten als Lelystad, Amsterdam, Huizen en Zeewolde en (c) de spreiding van bevolking en bedrijvigheid over andere regio's in Nederland.

4.2 Aandachtspunt: kijken door een 'bredewelvaartsbril' in elke fase van beleid

Sturen op maatschappelijke opgaven verloopt in vier fases:

1. het formuleren van *doelen en ambities*;
2. het uitzetten van een *strategie* en het kiezen van het bijbehorende *beleid*;
3. het *implementeren en realiseren* van het beleid; en
4. het *monitoren en evalueren* van de beleidsuitvoering.

Wij belichten deze vier fases hier omdat er in elk van de fases specifieke punten zijn die aandacht nodig hebben om te waarborgen dat het ontwikkelde beleid de brede welvaart ten goede komt. In elke fase moet als het ware een 'bredewelvaartsbril' worden opgezet. Dat betekent dat alle thema's die relevant zijn voor de mate van brede welvaart in een samenleving (zie § 2.2) in elke fase expliciet en consistent aan de orde moeten komen (zie bijvoorbeeld CPB, 2023).'

We geven hieronder weer wat de aandachtspunten zijn in elk van de vier fases. Ook geven we aan welke instrumenten de overheid in elk van de fases kunnen helpen om gedurende de beleidsontwikkeling consequent de impact op brede welvaart in het vizier te houden:

1. *Doelen en ambities*

   In de eerste fase van de ontwikkeling van beleid wordt nagedacht over

de ambities en te bereiken doelen en prioriteiten daarin. Dat begint met het formuleren van een visie. Dit gebeurt vanuit bepaalde politieke voorkeuren, maar ook op basis van monitoringrapportages, evaluaties van bestaand beleid, interdepartementale beleidsonderzoeken of rapporten van bijvoorbeeld de Studiegroep Begrotingsruimte. Met behulp van dit soort instrumenten kunnen beleidsvisies systematisch worden beoordeeld op wat ze betekenen voor de acht bredewelvaartsthema's, voor de dimensies hier, nu, later en elders en voor verdelingseffecten.

2. *Strategie en beleid*
   In de tweede fase van de beleidsontwikkeling wordt gekeken hoe verschillende vraagstukken met elkaar samenhangen, welke alternatieven er zijn om de gestelde doelen te bereiken, welke (voor individuele belanghebbenden, voor groepen en voor de samenleving als geheel) belangrijke waarden daarbij in het geding zijn, welke kosten en opbrengsten te voorzien zijn en hoe de verdeling daarvan zal uitpakken. Door alternatieven met elkaar te vergelijken op hun gevolgen voor de acht bredewelvaartsthema's waarborg je dat in de politieke besluitvorming een afweging van voor- en nadelen vanuit bredewelvaartsperspectief kan plaatsvinden. In deze fase van ex-ante beleidsanalyse kan gebruik worden gemaakt van diverse instrumenten: een MKBA, een m.e.r., een PWE of andere vormen van burgerparticipatie.
   Het is belangrijk dat de dilemma's die bij de verschillende opties spelen (niet alleen de gevolgen 'hier en nu' maar ook 'later' en 'elders' en voor de verdeling van de bredewelvaartseffecten) scherp in beeld zijn, zodat de politiek bewust en transparant knopen kan doorhakken.
3. *Implementatie en realisatie*
   In de derde fase van de beleidsontwikkeling wordt uitvoering gegeven aan het beleid. Er zullen wetten en regels moeten worden opgesteld (belastingregels, omgevingsplannen, subsidieregelingen enzovoort). Ook zullen investeringen moeten worden gedaan (ontwerp en aanleg van wegen en bruggen, subsidies voor innovatieve duurzame bedrijven enzovoort). Verder moet er coördinatie plaatsvinden met naastliggende gemeenten en regio's. Het is in deze fase belangrijk om aan de hand van de acht bredewelvaartsthema's te zoeken naar manieren om beleidsdoelen zo met elkaar te combineren dat er een optimale balans ontstaat tussen positieve en negatieve bredewelvaartseffecten. Behulpzame instrumenten in deze fase zijn monitoring van de uitvoering en van de uitwerking van het beleid. Voor het trekken van lessen is het belangrijk om het uitgevoerde beleid kritisch door te lichten in een ex-postevaluatie van zowel de geleverde inspanningen (input) als de directe resultaten (output).
4. *Monitoring en evaluatie*
   De vierde fase van de beleidsontwikkeling is bedoeld om na te gaan of de ambities en doelen zijn gerealiseerd. De bredewelvaartsontwikkeling in de samenleving (outcome) die het gevolg is van het gevoerde beleid én van andere ontwikkelingen wordt in beeld gebracht. Zowel evaluatie- als monitoringrapportages vormen in deze fase nuttige instrumenten. De acht thema's die brede welvaart definiëren bieden een kapstok om een en ander overzichtelijk en volledig in kaart te brengen.

Het kijken door een ‘bredewelvaartsbril’ in elke beleidsfase waarborgt dat er aandacht is voor (a) de acht thema’s die van belang zijn voor het welbevinden van mensen en (b) de gevolgen die het beleid hier, nu later en elders heeft en (c) de verdeling van effecten van het beleid over verschillende groepen, regio’s en periodes.

Zoals bovenstaande opsomming laat zien zijn in verschillende fases van het beleidsproces, verschillende beleidsinstrumenten nuttig en nodig. Een monitor van bredewelvaartsontwikkeling in het voorgaande jaar kan helpen bij het formuleren van doelen en ambities; een vooruitblik op de effecten van voorgesteld beleid is zinvol bij de voorbereiding van politieke besluiten. Daarentegen is een MKBA van het volledige rijksbeleid over het afgelopen jaar op Verantwoordingsdag geen zinnige exercitie, net zoals ex-ante projectevaluaties op basis van de Monitor Brede Welvaart van het CBS onvoldoende richting bieden voor het kiezen tussen projectalternatieven. Hoewel de instrumenten per fase moeten verschillen, moeten ze onderling juist wel consistent zijn door dezelfde bredewelvaartsthema’s, definities en eenheden te hanteren.

In de praktijk zien we dat er binnen het beleidsproces geregeld tijdelijk wordt teruggeschakeld, waardoor bepaalde fasen meermaals worden doorlopen. Zo kan informatie uit een beleidsevaluatie aanleiding geven tot aanpassingen in de uitvoering van ander beleid. Als bijvoorbeeld de bouw van een hogeschool heeft geleid tot onverwachte reizigersstromen van en naar een gemeente, kan dit resulteren in de beleidskeuze om aanpassingen door te voeren in de dienstregeling van het openbaar vervoer of andere eisen te stellen aan nog te realiseren weg- en treininfrastructuur. Terugschakelen naar eerdere fases kan ook nodig zijn als er gelijktijdig wordt gewerkt aan met elkaar samenhangende beleidsonderwerpen waarvan de uitwerking in verschillende fases verkeert.

4.3 Belemmeringen bij het sturen op brede welvaart

In deze paragraaf behandelen wij drie soorten belemmeringen die wij in de praktijk van het sturen op brede welvaart signaleren: lastig te doorbreken beleidsuitgangspunten, regels en gebruiken (§ 4.3.1), tekortschietende methoden (§ 4.3.2) en last but not least de dominante rol van geld bij het maken van beleidskeuzes (§ 4.3.3).

4.3.1 Lastig te doorbreken uitgangspunten, regels en gebruiken

Een overheid die stuurt op brede welvaart hanteert een fundamenteel ander uitgangspunt voor beleid dan gebruikelijk is. Omdat de manier waarop beleid traditioneel tot stand komt is ingebed in allerlei bestaande instituties (zie § 3.3.3.), is het lastig om zo fundamenteel afwijkend te opereren. Allerlei beleidsuitgangspunten, wettelijke regels en gebruiken liggen vast en zijn voornamelijk afgestemd op het ontwikkelen van beleid voor afzonderlijke sectoren en op het bevorderen van ‘smalle’ welvaart. De praktische uitvoering van bredewelvaartsbeleid heeft hieronder te lijden. Het integrale gebiedsgerichte perspectief dat nodig is voor effectief bredewelvaartsbeleid op regionale schaal, stuit vaak op institutionele beperkingen. Hieronder beschrijven we twee voorbeelden die dit illustreren.

Voorbeeld 1: geld voor lokale overheden mag vanwege verantwoordings-eisen niet worden uitgeven aan cluster van bredewelvaartsdoelen
De verantwoordingseisen die zijn gekoppeld aan specifieke uitkeringen die de rijksoverheid aan lokale overheden ter beschikking stelt, leggen beperkingen op aan de manier waarop het geld mag worden besteed. De bestedingsvoorwaarden omvatten vaak maar een beperkt aantal bredewelvaartsaspecten. Zo beknotten de verantwoordingseisen vaak onbedoeld de mogelijkheden om verschillende problemen tegelijkertijd aan te pakken (Rli, 2023). Een regionaal plan dat zich richt op een reeks van bredewelvaartsdoelen moet noodgedwongen worden gefinancierd uit verschillende budgetten. Dit brengt vertragende rompslomp met zich mee bij de verantwoording van de besteding van het geld. Elk betrokken departement stelt weer andere eisen. De uitvoering van plannen voor de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen en de aangrenzende regio Foodvalley heeft vanwege dit soort complicaties geruime tijd stilgelegen. Belangrijker dan dat er met het geld maatschappelijke doelen worden gerealiseerd lijkt te zijn dat de ontvangende overheden kunnen aantonen dat ze de juiste procedures hebben gevolgd en aan de voorwaarden hebben voldaan.

Voorbeeld 2: geen financiering voor project doordat beoogde effecten voor brede welvaart niet passen in wettelijk kader
Soms wordt het sturen op brede welvaart ook bemoeilijkt door de dominantie van een bepaalde denkwijze binnen een beleidssector. Dit is te zien bij het verloop van de besluitvorming over een railverbinding van Amsterdam naar Almere, de zogeheten IJmeerlijn. De betekenis van die verbinding voor bredewelvaartsaspecten als onderwijs, cultuur en huisvesting bleek niet te aan te sluiten op de afwegingen in de Wet Mobiliteitsfonds. Daardoor kwam er geen financiering vanuit dit fonds beschikbaar; zie kader.

Bredewelvaartsopbrengst van nieuwe railverbinding past niet binnen doelen Mobiliteitsfonds

In Almere wordt de komende jaren een groei voorzien van het aantal inwoners van 190.000 naar 350.000. Daarvoor is niet alleen een fors woningbouwprogramma nodig; er moet ook worden nagedacht over werkgelegenheid, over het vervoer van personen en goederen, over onderwijs, over cultuur, over aanleg van natuur enzovoort. In de lokale en regionale plannen is er veel aandacht voor brede welvaart. Er wordt onder andere gesproken over het compleet maken van de stad door de vestiging van een universiteit en/of culturele instellingen. Een belangrijke pijler onder de plannen vormt de infrastructuur van en naar Almere, in het bijzonder de autowegen en de railverbindingen. Echter, bij het bepalen van de bijdragen uit het Mobiliteitsfonds kon het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat alleen rekening houden met mobiliteits-effecten. Andere bredewelvaartseffecten konden binnen het wettelijk kader van het fonds niet worden meegewogen. Daardoor kon de rail-verbinding lange tijd niet tot stand komen.

Deze beide voorbeelden maken duidelijk dat het sturen op brede welvaart bestaande routines ter discussie stelt. Effectieve sturing op brede welvaart vergt veranderingen in de toegang van belanghebbenden tot

de beleidsvoorbereiding en politieke besluitvorming. Op dit moment verkeren vooral lobbyorganisaties in de positie om invloed uit te oefenen op de beleidsvoorbereiding en besluitvorming. Partijen met nieuwe bedrijfsmodellen die kunnen bijdragen aan brede welvaart hebben veel minder toegang tot deze fases van beleid. Hetzelfde geldt voor partijen die projecten uitvoeren of bepleiten die het belang dienen van toekomstige generaties of dat van mensen elders in de wereld.

Wij constateren dat het tijd is om de prominente positie die gevestigde belangen hebben vergeleken met andere belangen, te heroverwegen. Dit is cruciaal om te komen tot andere keuzes en daarmee tot het sturen op brede welvaart.

4.3.2 Tekortschietende methoden

In § 3.1 hebben we vastgesteld dat er vier methodologische problemen zijn die in theorie een belemmering vormen bij het in kaart brengen van de bestaande brede welvaart. Ook bij de feitelijke sturing op brede welvaart blijkt het ontbreken van passende maatstaven, indicatoren en meet-methoden een obstakel te vormen. We lichten dat hieronder toe.

1. Het ontbreken van een objectieve maatstaf voor ‘de’ brede welvaart in de maatschappij wreekt zich in de praktijk in de moeizame manier waarop discussies verlopen over de voor- en nadelen van grote projecten. Zo is er al decennialang discussie over het al dan niet aanleggen van de Lelylijn, een snelle treinverbinding tussen Amsterdam en Groningen. Er zijn studies en MKBA’s gemaakt van verschillende varianten. Het is voor belanghebbende partijen verleidelijk om een beperkt aantal deel-uitkomsten uit deze studies te lichten en daarmee de eigen voorkeur te onderbouwen. Er ontstaan dan stellingnames als: de andere partij kijkt niet naar ‘echte’ brede welvaart. Daarmee wordt eigenlijk bedoeld: de andere partij weegt mijn prioriteiten niet goed mee. Het ontbreken van een gestructureerde discussie over de waarden die in het geding zijn bemoeilijkt het bereiken van consensus over wat collectieve brede welvaart precies behelst.
2. Ook het probleem dat bestaande datasets indicatoren opleveren die maar in beperkte mate relevant zijn voor de monitoring van brede welvaart, doet zich in de praktijk gelden. Een voorbeeld is de sturing van een groot project dat tot doel had de verkeersoverlast in Maastricht terug te dringen door de A2 via een tunnel onder de stad door te leiden. De MKBA voor dit project viel steevast negatief uit: de kosten waren een stuk hoger dan de baten. Uiteindelijk besloot de politiek dat het toch moest gebeuren. Ongeveer vijftien jaar later evalueerde het CPB dit project. Het planbureau kwam tot de opmerkelijke conclusie dat de baten vele malen hoger waren dan was voorzien. De belangrijkste verklaring was dat de verwachte baten voornamelijk gebaseerd waren geweest op de afname van het aantal files. Dat er ook grote baten in de woon- en leefomgeving waren, kwam niet naar voren uit de vooraf gebruikte indicatoren (CPB, 2018).
3. Het probleem dat ook bij objectief meetbare indicatoren voor brede welvaart onzekerheden kunnen spelen over hun exacte relevantie en zeggingskracht, doet zich in de praktijk eveneens geregeld gelden. Zo waren er lange tijd wel maatstaven beschikbaar om de luchtkwaliteit te

meten, maar bleek het lastig om de mate waarin schone lucht de gezondheid van inwoners ten goede zou komen, te objectiveren. Pas de laatste decennia is er meer bekend geworden over de invloed van luchtkwaliteit op de kans dat mensen op lange termijn gezond blijven of juist bepaalde aandoeningen ontwikkelen. Tegelijkertijd is het belang dat aan gezondheid wordt gehecht, sterk gegroeid.

4. We signaleerden in § 3.1 tot slot het probleem dat sommige aspecten van brede welvaart niet objectief meetbaar zijn. Hoe bepaal je of een bepaalde verdeling van lusten en lasten 'eerlijk' is of 'voldoende inclusief' en hoe bepaal je of een maatregel bijdraagt aan de kwaliteit van de ruimtelijke samenhang? In de instrumenten voor de beleidsvoorbereiding staan deze aspecten van brede welvaart vaak vermeld als 'pro memorie', oftewel aandachtspunten. Maar in de bestuurlijke praktijk krijgen ze juist géén aandacht en worden ze niet meegewogen – in de ambtelijke voorbereiding noch in de politieke besluitvorming. Toch is het vaak best mogelijk om deze bredewelvaartsaspecten indicatief in beeld te brengen. Bijvoorbeeld door een inschatting te maken van de impact die verschillende varianten van een besluit zullen hebben op bijvoorbeeld verdelingsvraagstukken, op vraagstukken rond inclusiviteit of op ruimtelijke vraagstukken. Of door bewoners, gespecialiseerde vertegenwoordigers respectievelijk wetenschappelijke experts te raadplegen over de verwachte beleidsimpact op dit soort subjectieve bredewelvaartsaspecten.

De zojuist gegeven voorbeelden maken duidelijk dat het in de praktijk ontbreekt aan een consistente toepassing van het bredewelvaartsbegrip, waarbij alle relevante (dus ook niet-kwantitatieve en onzekere) aspecten van brede welvaart expliciet worden meegewogen. Opportunisme bij de onderbouwing van beleidskeuzes ligt daardoor op de loer. Politici en bestuurders kunnen bij het aanprijzen van hun beleidsvoorstellen gemakkelijk eenzijdig wijzen op 'bewezen' positieve effecten voor de brede welvaart, terwijl ándere, negatieve effecten onbesproken blijven. Vooral effecten die op de lange termijn spelen en effecten die zich elders in de wereld voordoen blijven vaak buiten beeld.
Maatschappelijke validatie van wetenschappelijke kennis, waarbij inzichten worden getoetst bij burgers en bedrijven, kan helpen om te komen tot meer objectiviteit in de beleidsonderbouwing en meer draagvlak voor het beleid zelf.

4.3.3 Dominante rol van geld bij beleidskeuzes

Bij het sturen op welvaart speelt geld traditioneel een dominante rol. Want als puntje bij paaltje komt, hangt de uitvoering van beleidsplannen en -projecten in belangrijke mate af van het antwoord op de vraag (a) of er voldoende geld beschikbaar is om de kosten te dekken en (b) of de baten voldoende opwegen tegen de kosten. Hiervoor zijn (deels op Europees niveau, deels op nationaal niveau) normen vastgelegd: een maximaal begrotingstekort (niet meer dan 3% van de totale begroting), een maximale staatsschuld (niet meer dan 60% van het bbp) en een minimaal rendement (ten minste 2,25% van de totale investering). Deze laatste norm, de zogeheten discontovoet, is relatief onbekend, maar ze heeft een groot effect op de manier waarop toekomstige kosten en baten meewegen in besluiten; zie kader.

Rendementseisen voor beleid en investeringen: de discontovoet

Het Rijk hanteert een vaste methodiek om te berekenen wat het minimale rendement van beleid moet zijn. Daarbij worden in de toekomst verwachte kosten en baten van een publiek investeringsproject of van overheidsbeleid teruggerekend naar het heden. Dit terugrekenen is noodzakelijk om de kosten in het heden (en de rentelasten die daaruit voortvloeien) te kunnen afzetten tegen de opbrengsten in de toekomst. Hoe hoger het gehanteerde rendementspercentage (officieel de 'discontovoet') is, hoe minder gewicht in de berekening wordt toegekend aan kosten en baten in de (verre) toekomst (Financiën, 2020). De discontovoet bepaalt dus niet alleen hoe binnen huidige generaties effecten die op verschillende momenten optreden beter vergelijkbaar kunnen worden gemaakt, maar ook hoe effecten van beleid voor toekomstige generaties kunnen worden meegewogen.

Om effectief te sturen op brede welvaart moet bij voorgenomen beleid ook worden gekeken naar de vraag of de plannen passen binnen ándere, niet-financiële randvoorwaarden. Denk aan de bescherming van kwetsbare natuur of het waarborgen van een veilige woonomgeving. Binnen de huidige rijksnormen voor de kosten en baten van beleid en de wijze van begroten wordt hieraan niet systematisch aandacht besteed. Het effect van beleidsplannen op de acht bredewelvaartsthema's, dus inclusief ons natuurlijk, economisch en sociaal kapitaal, wordt meestal niet expliciet onderzocht.[14] Wat dat concreet betekent, is te illustreren aan de hand van het beleid dat de afgelopen decennia is gevoerd om de groei van Schiphol mogelijk te maken. Daarbij hebben politici en bestuurders voornamelijk gekeken naar de economische en financiële effecten van het beleid voor ons land. De effecten op het natuurlijk kapitaal (broeikasgassen in de atmosfeer, of gezonde natuur) en de effecten op het sociaal kapitaal (woongenot, vertrouwen in instituties, gevoel van veiligheid) zijn nauwelijks meegewogen.

Het ontbreekt op dit moment aan harde afspraken over hoe de overheid omgaat met de impact van beleid op sociaal, economisch en natuurlijk kapitaal en wat daarbij de te hanteren (ecologische en sociale) grenzen zijn. Dergelijke harde afspraken hanteert de overheid wél als het gaat om de impact van beleid op het begrotingstekort, de staatsschuld en het financieel rendement. Een begroting die zich ook uitstrekt over de 'inkomsten en uitgaven' en de 'schatkist' van ons sociaal, economisch en natuurlijk kapitaal is er niet. Het sturen op brede welvaart blijft daardoor steken in vrijblijvendheid.

14 Er heeft al veel onderzoek en methodiekontwikkeling plaatsgevonden voor het meten en berekenen van sociaal en natuurlijk kapitaal en bijbehorende discontovoeten. Overzichten van onderzoek naar natuurlijk kapitaal bieden de National Economic & Social Council uit Ierland (NESC, 2024) en Brander et al. (2024). Onderzoek naar sociaal kapitaal wordt onder meer besproken door de Social & Human Capital Coalition (2019).

Figuur 3: Typen belemmeringen

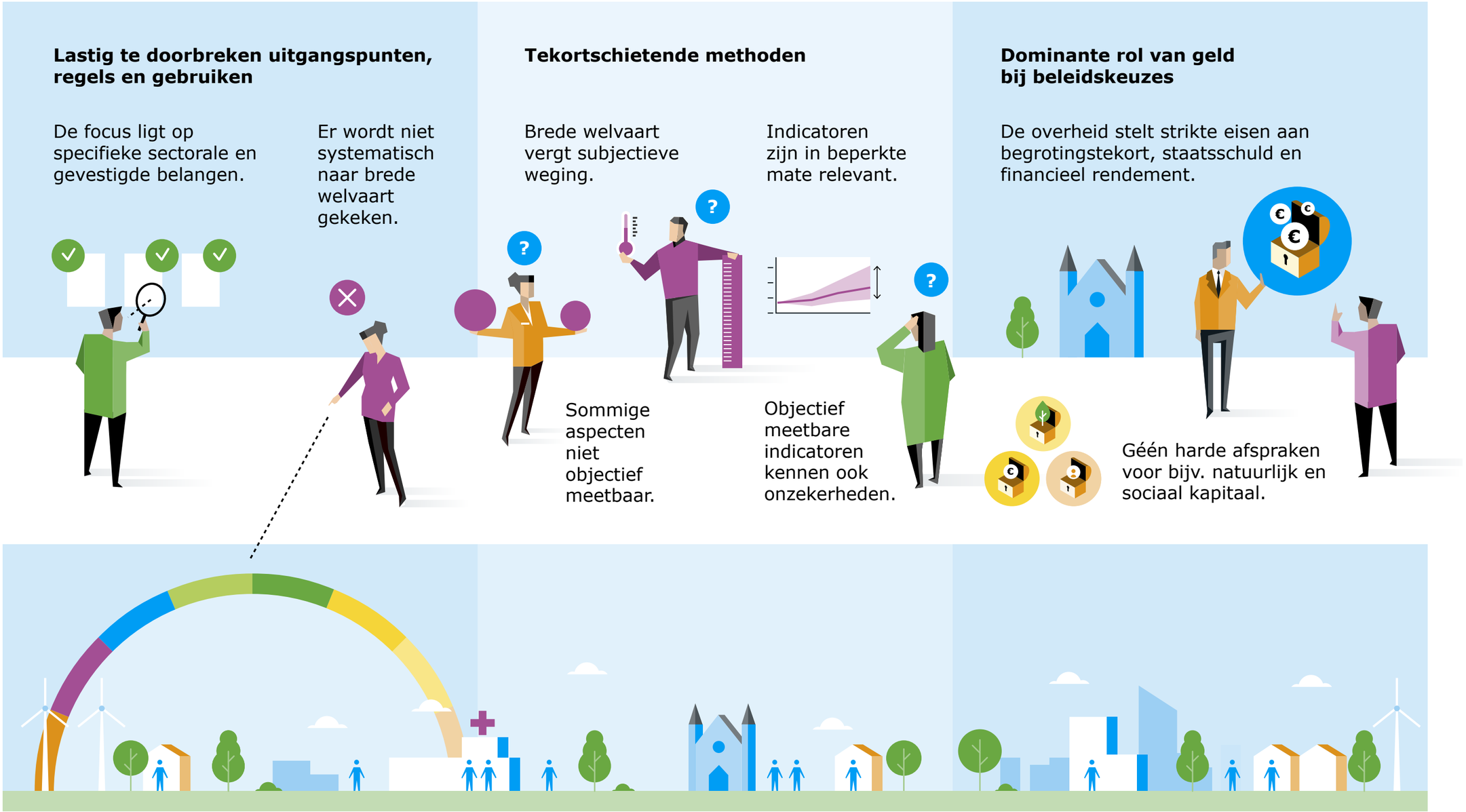

4.4 Slotsom

Opgaven rond brede welvaart spelen in Nederland op verschillende schaalniveaus. Bij sommige opgaven (bijvoorbeeld op het gebied van volksgezondheid, waterveiligheid, energievoorziening en nationale veiligheid) is sturing op brede welvaart de primaire verantwoordelijkheid van het Rijk. Veel andere opgaven (bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte, de ontwikkeling van woonwijken, primair en secundair onderwijs, speelplekken en bedrijvigheid) spelen vooral lokaal. Op regionaal niveau komen de verschillende opgaven samen: aan de ene kant de vraag hoe bij te dragen aan nationale doelstellingen en aan de andere kant de vraag hoe lokale programma's zo te coördineren dat er binnen de regio geen acties dubbel worden uitgevoerd én er geen acties worden vergeten.

Het is van belang dat er structureel afstemming tot stand komt tussen de schaalniveaus waarop in ons land wordt gewerkt aan bredewelvaartsopgaven. Op dit moment ontbreekt het aan coördinatie, zowel binnen de rijksoverheid (waar bredewelvaartsoverwegingen vaak onvoldoende ruimte krijgen en de aandacht veelal is versnipperd over afzonderlijke beleidsdomeinen) als tussen bestuurlijke schaalniveaus. Bij de ontwikkeling, de uitvoering en de monitoring van beleid is de sectorale invalshoek dominant. Een regionale tafel waar gezamenlijk afwegingen worden gemaakt tussen schaalniveaus, sectoren en belangen ontbreekt.

In elke beleidsfase zijn er specifieke punten die aandacht vergen om te zorgen dat beleid brede welvaart ten goede komt. Het kijken door een 'bredewelvaartsbril' waarborgt als het goed is in elke fase, vanaf het formuleren van doelen en ambities tot en met het monitoren en evalueren, dat er aandacht is voor de aspecten die van belang zijn voor het welbevinden van mensen en voor de gevolgen die het beleid heeft – niet alleen hier en nu, maar ook later en elders.

In de praktijk zijn er helaas nog diverse belemmeringen die het daadwerkelijk sturen op brede welvaart in de weg staan:

- Allerlei vaststaande beleidsuitgangspunten, wettelijke regels en gebruiken zijn afgestemd op 'smalle' welvaartsdoelen en op gevestigde belangen. Hierdoor komen bredewelvaartsafwegingen niet systematisch aan de orde.
- Diverse methodologische problemen vertroebelen het zicht op wat brede welvaart precies behelst. Dit werkt opportunisme bij de onderbouwing van beleidskeuzes in de hand.
- Voor de omgang met sociaal, economisch en natuurlijk kapitaal hanteert de overheid geen harde afspraken – terwijl zij wél afspraken hanteert als het gaat om het begrotingstekort, de staatsschuld en het financieel rendement van beleid.

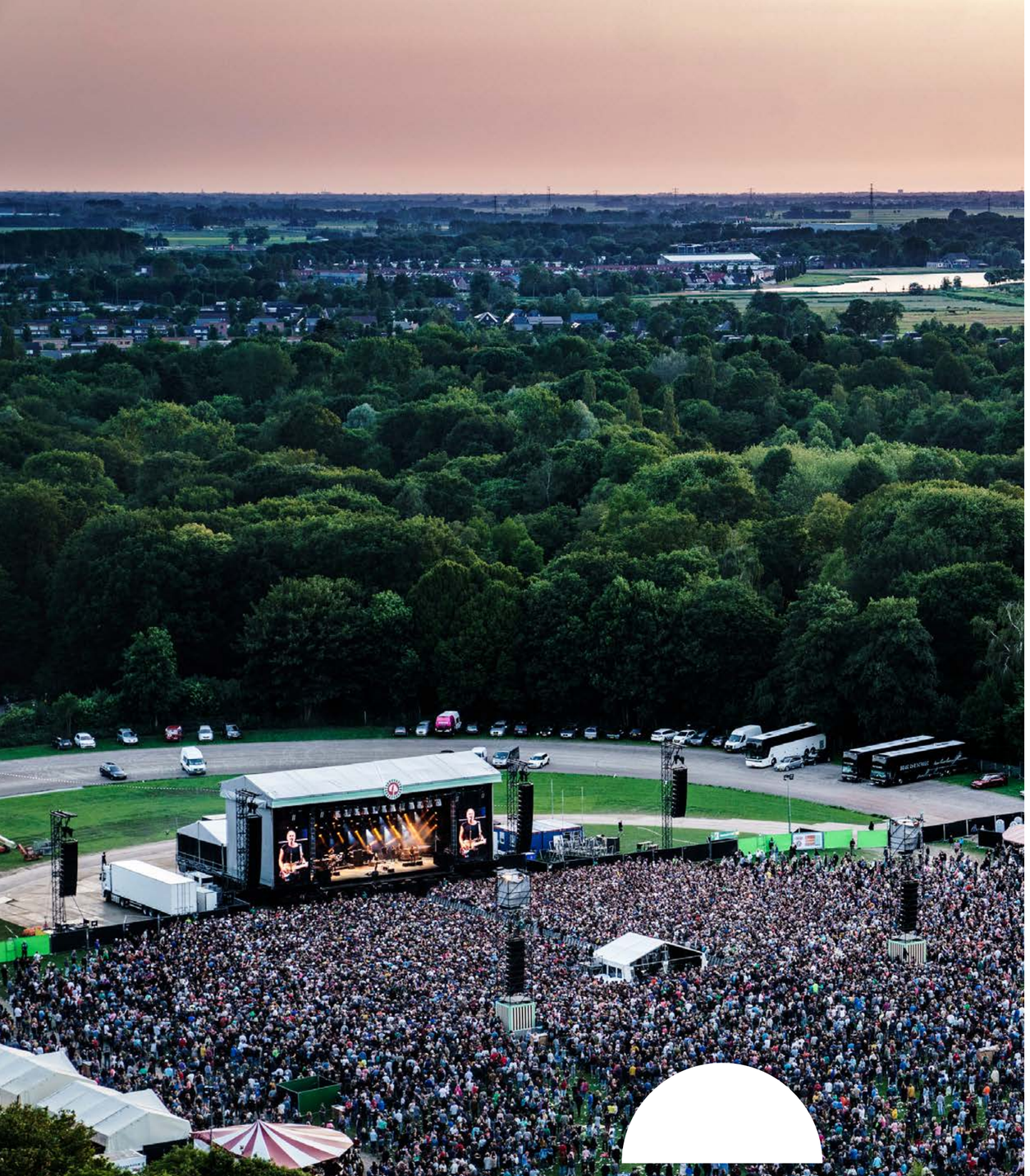

5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

5.1 Conclusies

Sturen op brede welvaart heeft tot doel om ‘alles wat mensen van waarde vinden’ mee te wegen bij besluitvorming. Dat gaat zowel om de economie als om de samenleving en de leefomgeving, om het hier en nu, om elders en later en om de verdeling van de welvaart tussen groepen en regio’s. Een zorgvuldig gebruik van brede welvaart kan de overheid helpen meer transparantie te brengen in complexe bestuurlijke afwegingen en tot ‘betere’ besluiten te komen.

De overheid voert op tal van bredewelvaartsaspecten op dit moment al beleid. Betekent dit dat er eigenlijk al wordt gestuurd op brede welvaart? Dat is een logische gedachte, maar hij klopt niet.
De instrumenten die beschikbaar zijn om de bredewelvaartseffecten van beleidsopties systematisch in kaart te brengen zijn nog onvoldoende voldragen en het instrumentarium dat er is wordt niet goed gebruikt. Verdelingseffecten en afruilen die gemaakt worden met andere beleidsonderwerpen komen daardoor onvoldoende in beeld. Verder ontbreekt het aan goede afspraken hoe om te gaan met economisch, natuurlijk en sociaal kapitaal. De politiek wordt, kortom, op dit moment nog onvoldoende gefaciliteerd om bredewelvaartsafwegingen te maken. Zo ontstaat ruimte

om opportunistisch en selectief gebruik te maken van de beschikbare beleidsinformatie – die vormt als het ware een grabbelton waaruit men naar believen argumenten voor of tegen bepaalde voorstellen tevoorschijn kan halen.

Om te kunnen sturen op brede welvaart zijn instrumenten nodig die systematisch informatie bijeenbrengen over de effecten van voorgenomen beleid op alle thema's van brede welvaart, zowel hier en nu als elders en later, en over de verdeling van die effecten tussen verschillende groepen en regio's. De thema's van brede welvaart kunnen niet zomaar samengebracht worden in één enkel getal, omdat ze ongelijksoortig zijn en omdat er verdelingsvragen spelen.

Bij het sturen op brede welvaart maakt de politiek normatieve afwegingen en keuzes. Het is belangrijk dat beschikbare instrumenten, passend bij de verschillende beleidsfases, consistent worden ingezet, zodat die normatieve keuzes ook bij de politiek op tafel liggen.

Er zijn duidelijke afspraken nodig om de effecten van voorgenomen beleid op ons economisch, natuurlijk en sociaal kapitaal goed mee te laten wegen bij het sturen op brede welvaart. Het ontbreekt op dit moment aan disciplinerende kaders die bestuurders en politici dwingen om de invloed mee te wegen van hun beleidsbeslissingen op ons toekomstige verdienvermogen, op de onderlinge verbondenheid van mensen, op de kwaliteit van natuur en milieu enzovoort. De toekomstige baten en lasten voor brede welvaart blijven daardoor onzichtbaar. Hierdoor spelen bij het ontwikkelen van beleid de langetermijnconsequenties voor brede welvaart onvoldoende een rol. Voor het effectief sturen op brede welvaart is het verder nodig dat beleidskeuzes voor verschillende sectoren (woningbouw, energie, natuur enzovoort) in onderlinge samenhang worden gemaakt. Dat gebeurt op dit moment onvoldoende. Het overheidsbeleid wordt voornamelijk geformuleerd aan de hand van doelstellingen en budgetten per sector. De coördinatie die nodig is om hierin meer samenhang aan te brengen ontbreekt. Dat wreekt zich in het bijzonder in de regio. Hierbij speelt mee dat de regio geen wettelijk verankerde bestuurslaag is. Regio's hebben daardoor geen democratisch gelegitimeerde 'tafel' waar gekozen bestuurders in onderlinge coördinatie bredewelvaartsafwegingen kunnen maken.

Al met al zijn er nog de nodige obstakels die een effectieve overheidssturing op brede welvaart in de weg staan. Tal van ingesleten gewoonten, denkpatronen, vooronderstellingen én de manier waarop de overheid is georganiseerd vertragen de benodigde omslag naar een andere, bredere sturing op welvaart. Er is, kortom, een forse cultuurverandering nodig – bij de politiek én bij de ambtelijke ondersteuning – om te komen tot effectieve sturing op brede welvaart.

Figuur 4: Conclusies en aanbevelingen

Sturen op brede welvaart vergt systematische analyse en expliciete weging.

De effecten later, elders en de verdeling spelen een belangrijke rol in de weging.

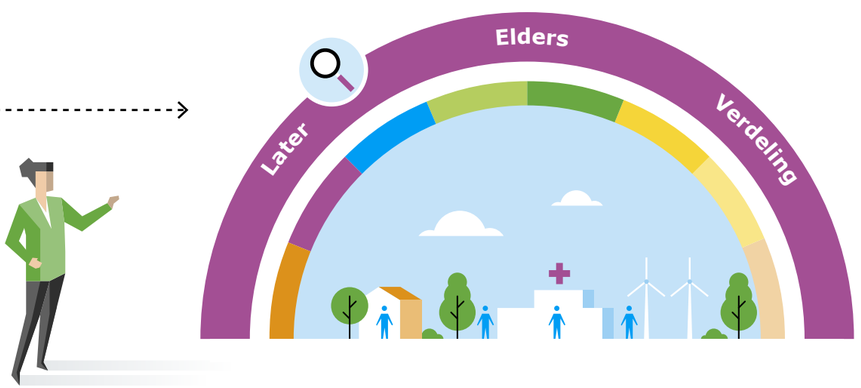

Welke veranderingen zijn nodig?

Betere instrumenten voor vergaren en ontsluiten beleidsinformatie.

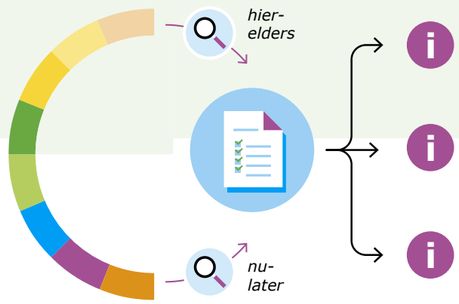

Systematisch gebruiken van beleidsinformatie bij keuzes.

Opnemen van kapitalenbegroting in rijksbegroting.

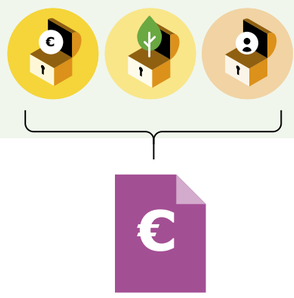

Vergroten mogelijkheden voor regionale coördinatie gericht op brede welvaart.

5.2 Aanbevelingen

Wij doen de overheid in dit advies vier aanbevelingen. Elke aanbeveling betreft een aanpassing in de wijze van besluitvorming, om beter te kunnen sturen op brede welvaart. Sommige van onze aanbevelingen kunnen op korte termijn al worden geïmplementeerd, andere zullen meer tijd en uitwerking vergen. Zo kan sturen op brede welvaart stap voor stap dichterbij worden gebracht.

5.2.1 Zorg voor betere instrumenten voor vergaren en ontsluiten van beleidsinformatie

Er is op korte termijn een verbeterslag noodzakelijk op de bestaande instrumenten voor het vergaren en ontsluiten van de informatie die de politiek nodig heeft om onderbouwd te kunnen besluiten over opties voor bredewelvaartsbeleid. Deze verbeterslag moet ertoe leiden dat beleidsinformatie over brede welvaart eenvoudiger hanteerbaar wordt in de beleidsvorming en dat politici en bestuurders hun normatieve afwegingen op een explicietere (en daarmee ook transparantere) manier kunnen maken. Een en ander is te bereiken door:

- in elke fase van de beleidsvorming informatie aan te leveren door middel van de voor die fase geschikte instrumenten (zie § 4.2), en de bestaande instrumenten waar nodig onderling consistent te maken;
- waar nodig deze instrumenten aan te vullen zodat zij de effecten op alle acht bredewelvaartsthema's (zie § 2.2) inzichtelijk maken, inclusief de voorziene effecten 'later' en 'elders' en inclusief de voorziene verdeling tussen groepen en regio's;
- deze instrumenten in te zetten om mogelijke 'afruilen' tussen bredewelvaartsdoelstellingen in beeld te brengen;
- in de instrumenten zoveel mogelijk gebruik te maken van cijfermatige doorrekeningen en waar dat niet mogelijk is te zorgen voor andersoortige relevante informatie, zodat er geen witte vlekken overblijven;
- aan de opstellers van de beleidsinformatie op te dragen een beschouwing toe te voegen die ingaat op de kwaliteit en onzekerheden van de informatie.

Ook in het instrument maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) kunnen naar ons oordeel enkele verbeteringen worden doorgevoerd. Onze suggesties hiervoor hebben we opgenomen in Deel 2 Hoofdstuk 2 van dit advies.

5.2.2 Maak bij normatieve beleidskeuzes systematisch gebruik van aangeleverde beleidsinformatie

Om te kunnen sturen op brede welvaart moeten politici en bestuurders beschikken over beleidsinformatie die duidelijk maakt welke normatieve keuzes voorliggen en welke afruilen aan bepaalde beleidsopties zijn verbonden. Een belangrijk element in deze informatie betreft de verschillende perspectieven op vraagstukken en oplossingsrichtingen van onder andere groepen burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en leeftijdsgroepen. Door gericht aandacht te besteden aan de diversiteit van waarden in de samenleving kan de overheid in de afweging van beleidskeuzes beter rekening houden met bredewelvaartseffecten voor specifieke groepen of specifieke regio's. Wij bevelen de politiek aan om aangeleverde

beleidsinformatie systematisch en gericht te gebruiken bij de normatieve beoordeling van de (vaak ongelijksoortige) effecten van beleidsopties en bij de verantwoording van de gemaakte keuzes.

Ook is het cruciaal dat bestuurders en politici *op het juiste moment* diverse beleidsalternatieven met elkaar kunnen vergelijken op hun middellange- en langetermijneffecten. Fundamentele keuzes over bijvoorbeeld wonen en ruimtelijke ordening (locatiekeuzes voor grote bouwlocaties), mobiliteit (keuzes voor een bepaald type vervoermiddel of een bepaalde verbinding tussen steden) of energie (keuzes voor bepaalde energiedragers) worden vaak al in een vroeg stadium gemaakt. De mogelijkheid om een fundamenteel andere weg in te slaan is dan al bij voorbaat uit beeld. Beleidsalternatieven kunnen alleen nog *binnen de al gemaakte keuze* met elkaar worden vergeleken. Zo worden kansen gemist om effectief te sturen op brede welvaart.
Bij zowel de begroting, planvorming als de verantwoording zal de overheid expliciet aandacht moeten gaan besteden aan de acht thema's van brede welvaart, inclusief de voorziene beleidseffecten 'later' en 'elders' en inclusief de verdelingseffecten.[15]

15 Dit sluit aan bij het advies van de 17e Studiegroep Begrotingsruimte om de planbureaus een reflectie te laten geven op de ontwikkeling van brede welvaart bij de rijksbegroting (17e Studiegroep Begrotingsruimte, 2023).

5.2.3 Tref voorbereidingen voor opnemen van kapitalenbegroting in rijksbegroting

Wij bevelen aan dat onder aanvoering van de minister van Financiën een werkwijze wordt ontwikkeld die de zorg voor ons financieel, economisch, sociaal en natuurlijk kapitaal in overheidsbesluiten waarborgt. Concreet moet gewaarborgd zijn dat de rijksbegroting weergeeft wat het voorgestelde beleid (van de afzonderlijke departementen én van de rijksoverheid als geheel) betekent voor de inzet en ontwikkeling van elk van de vier kapitalen, al dan niet uitgedrukt in geld. Dit zal disciplinerend werken in de omgang met elk van de kapitalen. Op termijn zal deze werkwijze ook zijn doorwerking moeten hebben op begrotingen (en verantwoordingen) van decentrale overheden. Om effectief op de toekomstige kosten en opbrengsten op elk van de vier kapitalen te kunnen sturen, is het van groot belang dat in de rijksbegroting – in navolging van de meeste landen in de EU en de decentrale overheden in Nederland – het huidige verplichtingen-kasstelsel zo snel als mogelijk wordt omgezet naar een baten-lastenstelsel.

Wij realiseren ons dat sturen op het beschermen en vergroten van ons sociaal, economisch en natuurlijk kapitaal voor de rijksoverheid grotendeels onontgonnen terrein is. Toch is er veel kennis en ervaring beschikbaar, bijvoorbeeld bij enkele gemeenten[16] met klimaatbegrotingen, die het mogelijk maakt om stappen in deze richting te zetten. Op basis van bestaande methoden en informatie (ook van onder andere de Verenigde Naties en de

16 Zoals onder andere Breda, Amsterdam en Eindhoven.

Wereldbank) is de invloed van ons handelen op alle kapitalen inzichtelijk te maken.

Deze aanbeveling is te realiseren door:

- de planbureaus CPB, PBL en SCP te verzoeken een methodiek te ontwikkelen voor begrotingen voor de onderscheiden kapitalen en deze gaandeweg te verbeteren;
- te beginnen bij enkele grote rijksprogramma's, zoals het Nationaal Milieuprogramma, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, en te leren van de daarbij opgedane ervaringen;
- te oefenen met de disciplinerende werking van begrotingen door alle kapitalen op te nemen in de planning- en controlcyclus van de overheidsfinanciën. Voor het bepalen van de jaarlijkse begrotingsruimte voor elk van de kapitalen, kan worden gekeken naar toekomstige behoeften, al vastgelegde normen (bijvoorbeeld het klimaatakkoord van Parijs) en de maatschappelijke veranderopgaven.

5.2.4 Vergroot mogelijkheden voor regionale coördinatie gericht op brede welvaart

Effectief sturen op brede welvaart vergt het nemen van sectoroverstijgende besluiten over synergie (het combineren van doelstellingen in één beleidskeuze) en afruilen (het prioriteren van de ene doelstelling ten koste van een andere). Zowel gemeenten, provincies, waterschappen als de rijksoverheid hebben binnen het Nederlandse staatsbestel een bestuur dat verantwoordelijk kan worden gehouden voor het maken van dergelijke afwegingen.

Echter, veel sectorale opgaven en doelstellingen komen samen *in de regio*. En dáár ontbreekt een dergelijk democratisch gelegitimeerd bestuur; de regio vormt immers geen wettelijk verankerde bestuurslaag. Verschillende bestuurslagen hebben elkaar nodig bij complexe regionale opgaven (Rli, 2019).

Zoals wij al eerder hebben geadviseerd (zie Rli, ROB & RVS, 2023) zou het goed zijn wanneer de verschillende bestuurslagen en hun sectorale vertegenwoordigers op basis van regionale kansenagenda's afspraken maken over hun bijdrage aan het verbeteren van de brede welvaart. Hiervoor is het volgende nodig:

- Decentrale overheden in de regio's zouden in samenspraak met inwoners, lokale en regionale bedrijven en maatschappelijke organisaties moeten komen tot regionale kansenagenda's voor de ontwikkeling van brede welvaart. In deze kansenagenda's kunnen samenhangende oplossingsrichtingen worden uitgewerkt voor opgaven die door de regio zelf naar voren zijn gebracht dan wel door de rijksoverheid c.q. de Europese Unie zijn geformuleerd.
- De rijksoverheid zou voor de coördinatie op regionale schaal multidisciplinaire teams kunnen instellen die worden voorgezeten door (per regio) één algemeen rijksvertegenwoordiger met een duidelijk omschreven mandaat. Deze krijgt dan de bevoegdheid om met de decentrale overheden te onderhandelen en afspraken te maken over met elkaar samenhangende bredewelvaartsopgaven die in verschillende sectoren spelen.
- De rijksoverheid zou een aanpassing moeten doorvoeren in de systematiek die zij hanteert voor de verantwoording over de besteding van de

budgetten die van rijkswege via specifieke uitkeringen en vanuit het Gemeente- c.q. Provinciefonds ter beschikking worden gesteld. Deze systematiek moet ruimte maken voor een verantwoording over uitgaven ten behoeve van brede welvaart. Hiervoor zullen de sectorgebonden budgetten van de verschillende bestuurslagen deels moeten worden ‘ontschot’.

5.3 Tot slot

Sturen op brede welvaart maakt het werk van politici en bestuurders niet eenvoudiger, maar het verbetert wel de zorgvuldigheid waarmee besluiten worden genomen en vergroot de uitvoerbaarheid daarvan. Met bovenstaande aanbevelingen willen wij bijdragen aan de kwaliteit van de ambtelijke voorbereiding en politieke besluitvorming. Onze aanbevelingen zijn te beschouwen als een aanmoediging om bestaande inspanningen op het gebied van brede welvaart voort te zetten en waar nodig te verbeteren.

Een aantal van onze aanbevelingen kan op korte termijn al worden opgepakt. Maar voor het verrijken van de begrotingssystematiek en het versterken van de regionale coördinatie zal naar verwachting meer tijd nodig zijn. De benodigde veranderingen zijn immers niet alleen methodologisch van aard, maar vragen zoals gezegd ook om een cultuurverandering.

Wij realiseren ons tenslotte dat bij het opvolgen en implementeren van ons advies ook andere vervolgvragen aan de orde zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om het vergroten van de gewenste regionale coördinatie. Wij hebben er echter voor gekozen om ons tot de essentie te beperken, ook al omdat het niet goed mogelijk is al deze vervolgvragen in één advies te beantwoorden.

DEEL 2 | ACHTERGRONDEN

1 METHODEN OM BREDE WELVAART EN BREDEWELVAARTSEFFECTEN IN BEELD TE BRENGEN

Hieronder volgt een toelichting op een aantal veelgebruikte methoden om brede welvaart in beeld te brengen.

Planbureaus

Het Centraal Planbureau, het Planbureau voor de Leefomgeving en het Sociaal-Cultureel Planbureau werken op dit moment gezamenlijk een methodiek uit om brede welvaart te kunnen integreren in de begrotings-cyclus. De planning is om in 2025 deze uitwerking gereed te hebben. De tabel geeft de thema's die de planbureaus hanteren weer, voorzien van een korte toelichting.

Thema's die bepalend zijn voor de mate van welvaart die mensen ervaren		Toelichting (naar: CPB, PBL & SCP, 2022)
1	Subjectief welzijn	Subjectief welzijn omvat levenshoudingen, persoonlijke belevingen en waarderingen die mensen aan hun leven geven.
2	Gezondheid	Bij gezondheid gaat het om fysieke ziekten en aandoeningen, maar ook mentale gezondheid, het leven met beperkingen (het functionele aspect van gezondheid), ervaren gezondheid en eigen regie en veerkracht (positieve gezondheid).
3	Consumptie en inkomen	Consumptie en inkomen bieden de mogelijkheid om behoeften te bevredigen, doelen in het leven na te streven en een bepaalde sociale status te verwerven. Arbeid en vermogen zijn de belangrijkste bronnen van inkomen.
4	Onderwijs en opleiding	Het onderwijs dat mensen volgen en (als resultante daarvan) het opleidingsniveau, de vakbekwaamheid en het leer- en ontwikkelvermogen van de bevolking zijn van invloed op de kwaliteit van de samenleving.
5	Ruimtelijke samenhang en kwaliteit	Voor ruimtelijke kwaliteit en samenhang is van belang dat de inrichting van de ruimte niet alleen nu functioneel is (gebruikswaarde), maar dat ook in de toekomst zal zijn (toekomstwaarde). Daarnaast is de esthetische kwaliteit van de ruimtelijke inrichting van invloed op brede welvaart (belevingswaarde).
6	Economisch kapitaal	Economisch kapitaal bestaat uit menselijk kapitaal (competenties, kennis en vaardigheden), fysiek kapitaal (machines, gebouwen en infrastructuur); kenniskapitaal (R&D, data en patenten) en financieel kapitaal (vermogens van huishoudens en de overheid). Zowel de voorraad als de verdeling van economisch kapitaal is van belang voor de brede welvaart.
7	Natuurlijk kapitaal	Natuurlijk kapitaal omvat delfstoffen (ertsen en mineralen, fossiele brandstoffen zoals steenkool, aardolie, aardgas), hernieuwbare biotische hulpbronnen zoals productiediensten (hout, voedsel), regulerende diensten (filtreren van regenwater ten behoeve van drinkwater) en culturele diensten (kwaliteit van natuur en landschap), en tot slot abiotische stromen (zon, wind, waterkracht en geothermie).
8	Sociaal kapitaal	Sociaal kapitaal betreft zowel verbanden tussen mensen en groepen (horizontaal) als verbanden tussen burgers en de overheid (verticaal). Termen als veiligheid, en vertrouwen in medemensen en in instituties spelen hier een grote rol.

CBS-monitor

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) brengt jaarlijks in mei op verzoek van de Tweede Kamer op Verantwoordingsdag een landelijke monitor brede welvaart uit en jaarlijks in december een regionale monitor brede welvaart (CBS, 2024c).

Beide monitoren zijn opgesteld conform de *CES Recommendations for Measuring Sustainable Development* (United Nations, 2014).[17] De indeling in thema's verschilt enigszins van de hierboven besproken indeling die de planbureaus hanteren. De thema's die het CBS onderscheidt zijn: subjectief welzijn, materiële welvaart, gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid en milieu.

17 Het gaat hier om aanbevelingen die de Verenigde Naties, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en Eurostat samen hebben opgesteld.

Onderstaande figuur geeft de ontwikkeling weer van verschillende thema's. Voor elke indicator (een 'taartpunt' in deze figuur) is steeds de ontwikkeling in het afgelopen jaar (buitenste ring) weergegeven, waarbij groen een positieve ontwikkeling aanduidt en rood een negatieve, en de ontwikkeling over de laatste acht jaar (binnenste ring).

Figuur 5: Ontwikkeling van bredewelvaarttrends

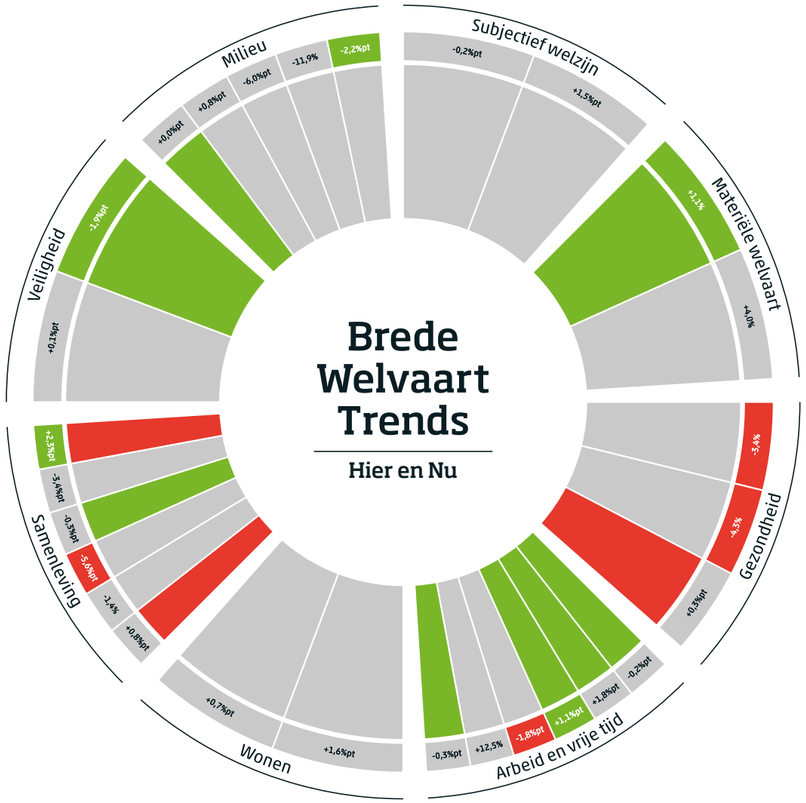

Bron: CBS, 2024c

De dimensie 'later' wordt door het CBS afzonderlijk weergegeven aan de hand van vier soorten kapitaal: economisch, natuurlijk, menselijk en sociaal, waarbij het menselijk kapitaal vooral betrekking heeft op het arbeidspotentieel. De dimensie 'elders' representeert bredewelvaartseffecten in andere landen die het gevolg zijn van handel en hulp door Nederland, en effecten op milieu en beschikbaarheid van grondstoffen elders in de wereld.

Bredewelvaartsindicator

De Rabobank en de Universiteit Utrecht werken sinds 2016 met de door hen ontwikkelde BredeWelvaartsIndicator (BWI). De BWI brengt trends en onderlinge (regionale) verschillen in brede welvaart geaggregeerd in beeld.[18] Elf thema's zijn bijeengebracht in één enkele indicator. Op die manier worden ontwikkelingen op eenvoudige wijze gepresenteerd. Voor nadere analyse en verklaring zijn de achterliggende indicatoren en thema's beschikbaar, aangevuld met enquête-onderzoek.

Maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA)

De maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) is een instrument om effecten van beleidsalternatieven en concrete projecten ex-ante te evalueren en af te wegen. In haar oorspronkelijke vorm drukt de MKBA verwachte effecten zoveel mogelijk uit in geld. Daardoor gaat er in MKBA's relatief veel aandacht uit naar kwantitatieve aspecten van brede welvaart.

18 Zie https://www.uu.nl/onderzoek/institutions-for-open-societies/brede-welvaart/brede-welvaartsindicator

In 2022 verscheen een aanvulling op de Algemene MKBA-Leidraad (CPB & PBL, 2022). In deze aanvullende leidraad wordt de focus van de MKBA verlegd naar andere dan traditionele economische factoren. De MKBA-nieuwe-stijl die in de aanvullende leidraad wordt beschreven kijkt ook naar verdelingseffecten, naar effecten voor toekomstige generaties en naar mogelijke effecten elders. Daarnaast schetst de aanvulling op de leidraad manieren om niet-kwantitatieve effecten mee te kunnen nemen en de MKBA niet alleen als 'harde rekentool' maar ook als denkkader te gebruiken.

Participatieve waardenevaluatie (PWE)

De Participatieve waardenevaluatie (PWE) is een methode om grote groepen (duizenden tot tienduizenden) burgers te raadplegen over een keuzevraagstuk van de overheid. Doorgaans gaat het over een plan dat nog moeten worden uitgevoerd. De deelnemers worden als het ware op de stoel van de bestuurder gezet. In een online omgeving zien zij welke keuze de bestuurder moet maken. Ze krijgen een overzicht van de voor- en nadelen van de opties waartussen de bestuurder kan kiezen en de beperkingen die daarbij spelen (bijvoorbeeld een beperkt budget of een verplichtend doel). Vervolgens wordt hen gevraagd wat zij de bestuurder zouden adviseren. Ten slotte lichten burgers hun keuzes toe, wat een scherp beeld oplevert van hun voorkeuren en overwegingen.
Overigens is de PWE niet de enige methode om de mening van burgers in kaart te brengen. Ook enquêtes en focusgroepen kunnen bijvoorbeeld deze functie vervullen.

Milieueffectrapportage (m.e.r.)

Een milieueffectrapportage (m.e.r.) brengt de milieugevolgen van een plan in beeld. Er wordt daarbij gekeken naar onder meer landschappelijke waarden, natuur, geur, geluid, luchtkwaliteit, bodem, water en veiligheid. De verwachte gevolgen worden geschetst van bijvoorbeeld de aanleg van een windturbinepark, een weg of een nieuw bedrijventerrein. Ook worden er alternatieve oplossingen beschreven.

Omgevingseffectrapportage (OER)

Een omgevingseffectrapportage (OER) brengt de neveneffecten in beeld die beleidskeuzes kunnen hebben op sociaal, economisch en milieugebied. Een OER heeft een bredere werkingssfeer dan de milieuaspecten die in een milieueffectrapportage (m.e.r.) worden belicht. In een OER worden ook thema's zoals gezondheid, sociale cohesie, energietransitie en klimaatadaptatie meegenomen.

Beleidskompas en gevolgenscan

Het Beleidskompas (voorheen Integraal Afwegingskader) is een instrument ter ondersteuning van de beleidsontwikkeling, dat sinds 2011 binnen de rijksoverheid bestaat. Het kompas schetst vijf stappen waarin beleid kan worden ontwikkeld. Er is aandacht voor een zorgvuldig proces, betrokkenheid van relevante belanghebbenden, kwaliteitseisen en het bekijken van verschillende beleidsopties.
Een specifiek instrument binnen het Beleidskompas is de zogenoemde gevolgenscan (zie kcbr.nl). Deze is bedoeld als hulpmiddel bij het systematisch doordenken van de gevolgen van beleidsopties.

Wise Cube

TNO heeft een set tools ontwikkeld die kan worden gebruikt om bij het ontwikkelen van beleidsinitiatieven vooraf de effecten op het welbevinden per bevolkingsgroep inzichtelijk te maken in termen van ervaren lichamelijke en geestelijke gezondheid, sociale verbondenheid, gevoel van autonomie en veiligheid (zie bijvoorbeeld Vonk et al., 2022). Dit resulteert in een visualisatie van effecten die wordt ingezet voor dialogen met belanghebbenden om te komen tot een beter geïnformeerd besluitvormingsproces.

Overige methoden

Een uitvoeriger overzicht van methoden die beschikbaar zijn om aandacht te besteden aan brede welvaart in verschillende fasen van beleidsontwikkeling en in verschillende praktijksituaties is te vinden in de toolbox Aan de slag met brede welvaart. Een verkenning van hoe Rijkswaterstaat met bestaande instrumenten kan sturen op brede welvaart (IenW, december 2022).
PON & Telos hebben voorts een handreiking ontwikkeld voor het toepassen van brede welvaart als denkkader voor bestuur en beleid (PON & Telos, 2024).

2 MOGELIJKE AANPASSINGEN IN HET MKBA-INSTRUMENTARIUM

In dit advies is meermaals de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) als instrument aan de orde gekomen. We hebben aangegeven dat er verbeteringen nodig zijn in het instrument en in het gebruik ervan, wil het kunnen bijdragen aan effectieve overheidssturing op brede welvaart. In dit hoofdstuk doen wij enkele suggesties.

Verbetering van het instrument MKBA

Er zijn ten minste drie belangrijke verbeteringen aan te brengen in het instrument MKBA:

- De eerste verbetering is het hanteerbaar maken van zaken die nu in de MKBA als pro memorie (PM) zijn opgenomen. Dit kan door toe te werken naar het beprijzen van effecten die wel gekwantificeerd kunnen worden, maar waarvoor een geldelijke waardering vooralsnog ontbreekt. Denk bijvoorbeeld aan de systematiek van ecopunten, waarmee een zogenoemde schaduwprijs kan worden toegekend aan milieu-invloed. Op die manier kunnen in de MKBA-systematiek beleidseffecten in financiële zin met elkaar worden vergeleken. Bij deze werkwijze is het wel belangrijk om de schaduwprijzen regelmatig te herijken.

Ook voor andere aspecten zou onderzocht moeten worden of een schaduwprijs kan worden vastgesteld. Deze benadering heeft als voordeel dat: (a) alternatieven tegen elkaar kunnen worden afgewogen op aspecten die anders als PM-post buiten beeld zouden blijven, (b) alternatieven kunnen worden getoetst op hun gevoeligheid voor veranderingen in schaduwprijzen en (c) bredewelvaartsafwegingen kunnen worden gemaakt die beleidsdomeinen en afzonderlijke besluiten overstijgen.

- De tweede benodigde verbetering is het standaard opnemen van een kwalitatieve bespiegeling door de opstellers van de MKBA rapportage. In deze bespiegeling moeten de opstellers in ieder geval aandacht schenken aan de aspecten van brede welvaart die niet in de MKBA zijn afgedekt en aan de vraag of de in de MKBA onderscheiden beleidsalternatieven systematisch verschillend 'scoren' op deze aspecten. Dit zorgt ervoor dat de betreffende bredewelvaartsaspecten niet uit beeld raken.
- De derde verbetering die nodig is betreft de (her)verdelingseffecten van beleid. Als de onderliggende modellering al informatie over (her)verdelingseffecten bevat, kan deze duidelijker en als vast onderdeel worden gepresenteerd. En als informatie over (her)verdelingseffecten niet voorhanden is, kunnen deze effecten ten minste op sociaal-economisch en ruimtelijk gebied in beeld worden gebracht.

Verbetering van het gebruik van MKBA-rapportages bij besluitvorming

De MKBA is een instrument dat wordt gebruikt in de fase van *beleidsvoorbereiding* (zie § 4.2). In de fase van *besluitvorming* is het van belang dat MKBA-rapportages worden benut. Er zijn in die fase ten minste twee aandachtspunten voor een goede benutting:

- Het eerste aandachtspunt betreft de *timing en de reikwijdte* van de inzet van de MKBA. In veel gevallen worden er al grote besluiten genomen vóórdat het instrument wordt ingezet (Rli, 2021a). Er wordt bijvoorbeeld al besloten tot de aanleg van een weg of spoorlijn, zonder de achterliggende doelen te expliciteren of in de context van brede welvaart te beschouwen. Zo blijven mogelijke alternatieven voor de regionale bereikbaarheid of de regionale sociaal-economische ontwikkeling buiten beeld.
- Het tweede aandachtspunt betreft het gebruik van de rijke informatie uit een MKBA-rapportage. Door deze informatie te versmallen tot slechts één of twee overkoepelende cijfers, blijven de daadwerkelijke afruilen in verschillende varianten impliciet en vormen ze geen onderdeel meer van de politieke afweging.

LITERATUUR

17e Studiegroep Begrotingsruimte (2023). *Bijsturen met het oog op de toekomst. Advies deel 1 en 2.* Z.pl: eigen beheer. Te raadplegen via: https://www.rijksfinancien.nl/sbr/17de-rapport-studiegroep-begrotingsruimte

Algemene Rekenkamer (2018). *Verslaggevingsstelsel rijksoverheid: kabinetsreactie op het rapport 'Baten en lasten geherwaardeerd'.* Brief van 5 april 2018 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer. Den Haag.

AZ (2021). *Parlementaire ondervraging kinderopvangtoeslag.* Brief d.d. 15 januari 2021 van de minister-president aan de Tweede Kamer. Tweede Kamer, vergaderjaar 2020-2021, 35 510, nr. 4.

BBB, VVD, GroenLinks, PvdA & CDA (2023). *Krachtig Zuid-Holland. Coalitieakkoord provincie Zuid-Holland 2023-2027.* Den Haag: Provincie Zuid-Holland. Te raadplegen via: https://www.zuid-holland.nl/publish/pages/31968/coalitieakkoord_2023-2027.pdf

Brander, L.M., De Groot, R., Schägner, J.P., Guisado-Goñi, V., Van 't Hoff, V., Solomonides, S., McVittie, A., Eppink, F., Sposato, M., Do, L., Ghermandi, A., Sinclair, M., & Thomas, R. (2024). Economic values for ecosystem services: A global synthesis and way forward. In: *Ecosystem Services* 66 (101606).

BZK (2023). *Integrale visie op de woningmarkt*. Brief d.d. 12 oktober 2023 van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer. Tweede Kamer, vergaderjaar 2023-2024, 32 847, nr. 1105.

CBS (2024a). *Jongeren die graag het huis uit willen lukt dat minder vaak*. Te raadplegen via: https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/25/jongeren-die-graag-het-huis-uit-willen-lukt-dat-minder-vaak

CBS (2024b). *Obesitas afgelopen 40 jaar verdrievoudigd*. Te raadplegen via: https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/10/obesitas-afgelopen-40-jaar-verdrievoudigd

CBS (2024c). *Monitor brede welvaart en de sustainable development goals 2024*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Te raadplegen via: https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/monitor-brede-welvaart-en-de-sustainable-development-goals

Claassen, R. & Cools, K. (2023). Politieke partijen zetten in op 'brede welvaart. In: *ESB* 108(4827), 7 november 2023, p. 536-539. Te raadplegen via: https://esb.nu/politieke-partijen-zetten-in-op-brede-welvaart/

Coalitieakkoord (2021). *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst: coalitieakkoord 2021-2025 VVD, D66, CDA en ChristenUnie*. Z.pl.: eigen beheer. Bijlage 1009826 bij brief aan de Tweede Kamer d.d. 12 december 2021 van de informateurs J.W. Remkes en W. Koolmees. Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 35 788, nr. 77.

CPB (2018). *Leefbaarheidsbaten A2 tunnel Maastricht zeer aanzienlijk: meer dan 200 miljoen.* CPB Notitie 22 mei 2018. Den Haag.

CPB (2023). *Brede welvaart bij integrale gebiedsontwikkeling: vijf lessen*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Te raadplegen via: https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Publicatie-Brede-welvaart-bij-integrale-gebiedsontwikkeling-vijf-lessen.pdf

CPB & PBL (2022). *Maatschappelijke kosten-batenanalyse en brede welvaart; een aanvulling op de Algemene MKBA-Leidraad*. CPB/PBL-notitie. Den Haag: Centraal Planbureau en Planbureau voor de Leefomgeving.

CPB, PBL & SCP (2022). *Verankering van brede welvaart in de begrotingssystematiek. Voortgangsrapportage van de drie gezamenlijke planbureaus.* PBL-publicatienummer 4861. Den Haag: Centraal Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving en Sociaal en Cultureel Planbureau.

Ecololgische Autoriteit (2024). *Doen wat moet én kan. Nu aan de slag met noodzakelijk natuurherstel, met natuurdoelanalyses als fundament*. Te raadplegen via: https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p51/p5133/doen_wat_moet_en_kan.pdf

ETES 2050 (2023). Outlook energiesysteem 2050. Den Haag, Expertteam Energiesysteem 2050.

EZK (2023). *Perspectief op de Nederlandse economie: Innovatief, duurzaam, sterk en welvarend.* Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Bijlage 1103154 bij brief d.d. 30 juni 2023 van de minister van EZK aan de Tweede Kamer over perspectief op de Nederlandse economie. Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 33 009, nr. 131.

GroenLinks, PvdA, Partij voor de Dieren, SP & ChristenUnie (2022). *Het begint in Groningen. Voor wat echt van waarde is.* Coalitieakkoord gemeente Groningen 2022-2026. Z.pl.: eigen beheer. Te raadplegen via: https://gemeente.groningen.nl/file/coalitieakkoord-2022-2026

Financiën (2020). *Kabinetsreactie werkgroep Discontovoet.* Den Haag: Ministerie van Financiën. Brief d.d. 10 november 2020 van de minister van Financiën aan de Tweede Kamer. Tweede Kamer, vergaderjaar 2020-2021, 29 352, nr. 10.

IenW (2022). *Aan de slag met brede welvaart. Een verkenning van hoe Rijkswaterstaat met bestaande instrumenten kan sturen op brede welvaart.* Ontwikkeld door Waai Strategy Consulting in opdracht van Rijkswaterstaat. Den Haag: Rijkswaterstaat.

JenV (2021). *Voortgang herziening IAK.* Brief d.d. 6 december 2021 van de minister voor Rechtsbescherming aan de Tweede Kamer. Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 35 925-VI, nr. 124.

Maas, T. & Lucas, P. (2023). *Brede Welvaart en de SDG's. Overeenkomsten, verschillen, en rollen voor beleid*. PBL-publicatienummer 4846. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

NESC (2024). *International Case Studies of Ecosystem Accounting.* Secretariat Paper No. 33, March 2024. Dublin: National Economic & Social Development Council.

NOS (2024). *Milieuproblemen waren onbelangrijk bij miljoenensubsidies voor chemiebedrijf DuPont.* Nieuwsbericht d.d. 2 januari 2024. Te raadplegen via: https://nos.nl/artikel/2503550-milieuproblemen-waren-onbelangrijk-bij-miljoenensubsidies-voor-chemiebedrijf-dupont

PON & Telos (2024). *Brede welvaart in beleid: van ambitie naar actie! Een handreiking voor bestuur en beleid.* Te raadplegen via: https://hetpon-telos.nl/whitepaper-checklist-brede-welvaart-in-beleid/

Rli (2015). *Wonen in verandering. Over de flexibilisering en regionalisering in het woonbeleid*. Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://rli.nl/publicaties/2015/advies/wonen-in-verandering-over-flexibilisering-en-regionalisering-in-het-woonbeleid

Rli (2019). *Naar een duurzame economie*. Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://rli.nl/publicaties/2019/advies/naar-een-duurzame-economie

Rli (2020). *Stop bodemdaling in veenweidegebieden. Het Groene Hart als voorbeeld.* Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://www.rli.nl/publicaties/2020/advies/stop-bodemdaling-in-veenweidegebieden-het-groene-hart-als-voorbeeld

Rli (2021a). *Naar een integraal bereikbaarheidsbeleid.* Briefadvies d.d. 10 februari 2021. Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://www.rli.nl/publicaties/2021/advies/naar-een-integraal-bereikbaarheidsbeleid

Rli (2021b). *Geef richting, maak ruimte!* Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://rli.nl/publicaties/2021/advies/geef-richting-maak-ruimte

Rli (2021c). *Investeren in duurzame groei*. Briefadvies d.d. 13 oktober 2021. Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://rli.nl/publicaties/2021/advies/investeren-in-duurzame-groei

Rli (2022). *Splijtstof? Besluiten over kernenergie vanuit waarden.* Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://www.rli.nl/publicaties/2022/advies/splijtstof

Rli (2023). De uitvoering aan zet. *Omgaan met belemmeringen bij de uitvoering van beleid voor de fysieke leefomgeving*. Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://www.rli.nl/publicaties/2023/advies/de-uitvoering-aan-zet

RIi (2024). *Goed gefundeerd. Advies om te komen tot een nationale aanpak van funderingsproblematiek.* Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Te raadplegen via: https://www.rli.nl/goed-gefundeerd-advies-om-te-komen-tot-een-nationale-aanpak-funderingsproblematiek

RIi, ROB & RVS (2023*). Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's.* Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, Raad voor het Openbaar Bestuur en Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. Te raadplegen via: https://www.rli.nl/publicaties/2023/advies/elke-regio-telt

Snellen, D. & Tennekes, J. (2018). Gestolde waarden, veranderde werkelijkheid en nieuwe actoren. Over de noodzaak voor nieuwe instituties rondom mobiliteit en infrastructuur. In: A. Idenburg & M. Weijnen (red.) *Sturen op sociale waarde van infrastructuur*. Bundel naar aanleiding van de gelijknamige conferentie op 4 juni 2018. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Social & Human Capital Coalition (2019). *Social & human capital protocol*. Z.pl.: eigen beheer. Te raadplegen via: https://capitalscoalition.org/capitals-approach/social-human-capital-protocol/

Tweede Kamer (2016). *Rapport – Tijdelijke commissie Breed welvaartsbegrip*. Kst. 34 298 nr. 3. Vergaderjaar 2015-2016.

United Nations (2014). *Conference of European Statisticians Recommendations on Measuring Sustainable Development*. New York / Genève: United Nations Economic Commission for Europe. Te raadplegen via: https://ec.europa.eu/eurostat/web/european-statistical-system/-/conference-of-european-statisticians-recommendations-on-measuring-sustainable-development

Vonk, T., Smit-Rietveld, C.J.C. & Sluijs, T. (2022). *ERP Wise Policy Making, mobiliteitscasus Rotterdam.* TNO-rapport (TNO 2022 P10526a). Den Haag: eigen beheer.

BIJLAGEN

TOTSTANDKOMING

Samenstelling raadscommissie

drs. P. (Pallas) Agterberg, raadslid Rli en commissievoorzitter

A.M.D. (Aniek) Moonen, extern commissielid

drs. J.H.L.H. (Jeroen) Niemans, raadslid Rli

M. (Maarten) van Poelgeest, extern commissielid, AEF

prof. dr. E.T. (Erik) Verhoef, raadslid Rli

Samenstelling projectteam

ir. D.K. (Douwe) Wielenga, projectleider

ir. B.B.W. (Bart) Thorborg, projectmedewerker

T. (Tuğçe) Tuğrul, projectondersteuner

ir. W.H. (Wim Heiko) Houtsma, projectmedewerker tot 1 december 2023

Geraadpleegde personen en instanties

Susanne Agterbosch, Het PON & Telos

Rita Betjes, Sociaal-Economische Raad

Mark Beumer, Populystics

Gerben Biermann, Ministerie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Michiel Boots, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Jeroen Boelhouwer, Sociaal en Cultureel Planbureau

Lauri de Boer, Kennis Instituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM)

Patrick Broekema, Provincie Overijssel

Sander de Bruyn, Planbureau voor de leefomgeving
Martijn Burger, Erasmus Happiness Economics Research Organisation (EHERO)
Nathalie Burgers, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Joost Clerx, Ministerie van Financiën
Abel d'Ailly, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Toep Dijk, Ministerie van Financiën
Ruud Dorenbos, Platform31
Emil Evenhuis, Planbureau voor de leefomgeving
Sander Gerritsen, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Henri de Groot, Vrije Universiteit Amsterdam
Sarah Hardus, Sociaal en Cultureel Planbureau
Margreet Hoogenkamp, Provincie Overijssel
Bo Hoogerwerf, Centraal Bureau voor de Statistiek
Annabel van Holst, Ministerie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Clovis Hopman, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Gert-Jan Hospers, Radboud Universiteit
Sarah van Hugte, Sociaal-Economische Raad
Joks Janssen, Tilburg University/ Het PON & Telos
Yvonne de Kluizenaar, Sociaal en Cultureel Planbureau
Petra Lugtenburg, Ministerie van Financiën
Jorn Koelemaij, Platform31
Eva van der Meulen, Ministerie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Guido Muller, Provincie Overijssel
Bart Parmet, Provincie Overijssel
Nicky Pouw, Universiteit van Amsterdam
Dilip Rai, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Erik Schmieman, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Wijnand van Smaalen, Provincie Zuid-Holland
Maaike Stoel, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Stefan Thewissen, Centraal Planbureau
Helmut Thoele, Provincie Zuid-Holland
Carrol Tjon-A-Fong, Gemeente Amsterdam
Simon Tunderman, Sociaal en Cultureel Planbureau
Jessica de Vlieger, Ministerie van Financiën
Gijs van der Vlugt, Ministerie van Financiën
Sjors van Wickeren, Ministerie van Financiën
Pauline Wortelboer, Kennis Instituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM)
Judith van der Zwan, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Expertmeeting 1 november 2023
Bart van der Heijden, Eiffel Projects
Eric Mink, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Emiel Reiding, MRA
Sjouke Wieringa, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Bart Witmond, Ecorys

Expertmeeting 14 november 2023
Nico van Dooren, Havenbedrijf Rotterdam
Ingrid Post, Noordzeekanaalgebied
Sanne van Santen, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Geke Schrijver, Stichting Natuur en Milieu
Tycho Smit, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Jaco Stremler, Planbureau voor de leefomgeving

Expertmeeting 28 november 2023
Arjen Droog, Regio Deal Foodvalley / Planbureau Fryslân
Mariken Fellinger, Regio Deal Foodvalley
Paul van Hoof, Gemeente Arnhem
Paul Matthieu, Gemeente Nijmegen
Babine Scholten, Provincie Gelderland
Harriët Tiemens, Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Expertmeeting 19 maart 2024
Emiel Reiding, MRA
Babine Scholten, Provincie Gelderland
Geert Teisman, Erasmus Universiteit
Michel Visser, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Expertmeeting 22 maart 2024
Sander de Bruyn, Planbureau voor de leefomgeving
Laura Burgers, Universiteit van Amsterdam
Iwan Hoekjan, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Maarten de Jong, Erasmus Universiteit Rotterdam / Algemene Rekenkamer
Martijn Looijer, Deltaprogramma
Martin Lok, Capitals Coalition
Sophie de Mol van Otterloo, Ministerie van Financiën
Victor Toom, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Externe referenten
Gert-Jan Hospers, Radboud Universiteit
Dion Huidekooper, Jonge Klimaatbeweging
Hans Stegeman, Triodos Bank

OVERZICHT PUBLICATIES

2024

Met recht balanceren: juridisering in de leefomgeving. Juni 2024 (2024/03)

Ruimtelijke ordening in een veranderend klimaat. Juni 2024 (2024/02)

Goed gefundeerd: advies om te komen tot een nationale aanpak van funderingsproblematiek. Februari 2024 (2024/01)

2023

Systeemfalen in het leefomgevingsbeleid: een probleemverkenning. December 2023 (2023/08)

De uitvoering aan zet: omgaan met belemmeringen bij de uitvoering van beleid voor de fysieke leefomgeving. December 2023 (2023/07)

Weg van de wegwerpmaatschappij. November 2023 (2023/05)

Samen werken: kiezen voor toekomstbestendige bedrijventerreinen. Oktober 2023 (2023/04)

Goed water goed geregeld. Mei 2023 (2023/02)

Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's. Maart 2023 (2023/01)

2022

Financiering in transitie: naar een actieve rol van de financiële sector in een duurzame economie. December 2022 (2022/05)

Towards a sustainable food system: a position paper on the framework law. December 2022 (Rli/EEAC)

Splijtstof?: Besluiten over kernenergie vanuit waarden. September 2022 (2022/04)

Onderdak bieden: sturen op prestaties van woningcorporaties. Mei 2022 (2022/03)

Natuurinclusief Nederland: natuur overal en voor iedereen. Maart 2022 (2022/01)

2021

Boeren met toekomst. December 2021 (Rli 2021/06)

Geef richting, maak ruimte! November 2021 (Rli 2021/05)

Investeren in duurzame groei. Oktober 2021 (Rli 2021/04)

Naar een integraal bereikbaarheidsbeleid. Februari 2021 (Rli 2021/03)

Digitaal duurzaam. Februari 2021 (Rli 2021/02)
Waterstof: de ontbrekende schakel. Januari 2021 (Rli 2021/01)

2020
Toegang tot de Stad: hoe publieke voorzieningen, wonen en vervoer de sleutel voor burgers vormen. September 2020 (Rli 2020/06)

Stop bodemdaling in veenweidegebieden: het Groene Hart als voorbeeld. September 2020 (Rli 2020/05)

Groen uit de crisis. Juli 2020 (Rli 2020/04)

Verzet de wissel: naar beter internationaal reizigersvervoer per trein.
Juli 2020 (Rli 2020/03)

De bodem bereikt?! Juni 2020 (Rli 2020/02)

Greep op gevaarlijke stoffen. Februari 2020 (Rli 2020/01)

2019
Naar een duurzame economie: overheidssturing op transities.
November 2019 (Rli 2019/05)

Waardevol toerisme: onze leefomgeving verdient het. September 2019 (Rli 2019/04)

Europees landbouwbeleid: inzetten op kringlooplandbouw. Mei 2019 (Rli 2019/03)

Luchtvaartbeleid: een nieuwe aanvliegroute. April 2019 (Rli 2019/02)

De som der delen: verkenning samenvallende opgaven in de regio.
Maart 2019 (Rli 2019/01)

Colofon

Tekstredactie
Saskia van As, Tekstkantoor Van As, Amsterdam

Infographics
VormVijf/Jeroen van Ingen, Den Haag (pagina 16, 30, 42 en 46)

Fotoverantwoording
Cover: Freepik / Freepik.com
Pagina 5: Amsterdam Zuidas / Jan Vonk
Pagina 10: Owen O'Brien / ANP
Pagina 13: Sjon Heijenga / Beeldbank van de Leefomgeving
Pagina 23: Jeffrey Groeneweg / Qphoto
Pagina 32: Flip Franssen / ANP
Pagina 44: Siese Veenstra / Siese Veenstra Fotografie

Grafisch ontwerp
Jenneke Drupsteen Grafische vormgeving, Den Haag

Publicatie Rli 2024/04
Juli 2024

Vertaling
Dit advies is vertaald in het Engels en te downloaden via http://en.rli.nl

Bronvermelding
Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (2024). Waardevol regeren: sturen op brede welvaart. Den Haag.

ISBN 978-90-77323-50-2
NUR740

Geachte mevrouw Berkhuis,

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

Postbus 20906
2500 EX Den Haag

info@rli.nl
www.rli.nl

t. (+31)6 2180 0302

Aan de minister van Klimaat en Groene Groei
Mevrouw drs. S.Th.M. Hermans
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum:	9 juli 2024	**Contactpersoon:**	Douwe Wielenga
Kenmerk:	Rli-2024/292	**Telefoon:**	06 21 24 08 09
Cc:	M. Boots S. Gerritsen	**E-mail:**	douwe.wielenga@rli.nl
Bijlage(n):	1		
Betreft:	Rli-advies "Waardevol regeren: sturen op brede welvaart"		

Geachte mevrouw Hermans,

Met genoegen biedt de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) u hierbij zijn advies Rli-advies "Waardevol regeren: sturen op brede welvaart" aan. Het advies is tevens aangeboden aan de minister van Financiën, de minister van Economische Zaken en de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer.

In het Nederlandse overheidsbeleid staat sinds jaar en dag het streven naar welvaart centraal. Ons land is daarin de afgelopen decennia zeer succesvol gebleken, als we afgaan op de groeicijfers van de nationale economie. Maar economische groeicijfers zeggen niet alles. De mate waarin we welvaart ervaren is immers niet alleen afhankelijk van onze portemonnee, maar ook van andere zaken. Denk aan een passende woning, veiligheid in onze woonomgeving, schone lucht, schoon water, goed onderwijs en goede gezondheidszorg. En denk ook aan de verbondenheid met de mensen in onze omgeving en met de samenleving als geheel. Dit soort aspecten van het leven vallen onder het begrip 'brede welvaart', dat in dit advies centraal staat.

De Rli constateert dat verschillende factoren die de brede welvaart bepalen er niet goed voor staan. Zo staat onze natuur er niet goed voor, loopt het woningtekort op en stijgt het aantal mensen met obesitas. Op dit moment is er in het beleid van de overheid te weinig systematische aandacht voor al deze factoren. Bovendien gaat onvoldoende aandacht uit naar de verdeling van brede welvaart tussen groepen burgers, tussen huidige en toekomstige generaties en tussen het eigen land en andere landen. Door anders te werk te gaan, kan de politiek beter onderbouwde afwegingen maken. Dat maakt besluiten voor burgers beter.

Om te sturen op brede welvaart moet de overheid volgens de raad:

- meer en betere informatie vergaren om de gevolgen van verschillende mogelijke beleidsmaatregelen en investeringen beter in kaart te brengen. Zo krijgen politici en bestuurders dilemma's scherper in beeld;

- beleidskeuzes baseren op deze informatie, zodat alle factoren van brede welvaart systematisch bij de afwegingen worden betrokken. Omdat niet iedereen hetzelfde wensbeeld van brede welvaart heeft, blijven de uiteindelijke beleidskeuzes door waarden gedreven en dus politiek;
- in de rijksbegroting de consequenties van keuzes zichtbaar maken. Dat is een fundamentele verandering, omdat dan op meer dan alleen geld wordt gestuurd. Wij adviseren daartoe om op termijn te gaan werken met een 'kapitalenbegroting' als onderdeel van de rijksbegroting. Zo kan worden gewaarborgd dat deze kapitalen in de toekomst volwaardig gaan meewegen bij beleidskeuzes. Omdat dit een ingrijpende verandering betekent, adviseren wij om ter voorbereiding de nationale planbureaus hiervoor een methodiek te laten ontwikkelen, gebruikmakend van internationale voorbeelden van de Verenigde Naties en de Wereldbank en te beginnen met enkele nationale programma's (bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, milieu en landelijk gebied). Voor de introductie van een kapitalenbegroting als effectief sturingsinstrument is het noodzakelijk dat ook een baten-lastenstelsel als begrotings- en verantwoordingsstelsel voor de rijksoverheid wordt ingevoerd;
- op regionaal niveau betere afspraken maken tussen rijk, provincies, gemeenten en waterschappen zodat ook regionaal beter op brede welvaart wordt gestuurd.

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) wil met zijn advies bijdragen aan een zorgvuldig gebruik van het begrip 'brede welvaart' om zo de beleidsvoorbereiding en politieke besluitvorming te verbeteren. Er zijn vele vraagstukken in de leefomgeving waar dit een bijdrage kan hebben, zoals de transitie van onze energievoorziening, de herinrichting van het landelijk gebied en de ontwikkeling van een duurzame economie. Het aanpakken van deze transitievraagstukken heeft invloed op de brede welvaart in de samenleving en op de verdeling daarvan.

Hoogachtend,
Raad voor de leefomgeving en infrastructuur,

ir. J.J. de Graeff
voorzitter

dr. R. Hillebrand
algemeen secretaris

Geachte mevrouw Berkhuis,

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Bezuidenhoutseweg 30 Postbus 20906 info@rli.nl t. (+31)6 2180 0302
2594 AV Den Haag 2500 EX Den Haag www.rli.nl

Aan de minister van Economische Zaken
De heer D.S. Beljaarts
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum:	9 juli 2024	**Contactpersoon:**	Douwe Wielenga
Kenmerk:	Rli-2024/296	**Telefoon:**	06 21 24 08 09
Cc:	M. Boots S. Gerritsen	**E-mail:**	douwe.wielenga@rli.nl
Bijlage(n):	1		
Betreft:	Rli-advies "Waardevol regeren: sturen op brede welvaart"		

Geachte heer Beljaarts,

Met genoegen biedt de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) u hierbij zijn advies Rli-advies "Waardevol regeren: sturen op brede welvaart" aan. Het advies is tevens aangeboden aan de minister van Financiën, de minister van Klimaat en Groene Groei en de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer.

In het Nederlandse overheidsbeleid staat sinds jaar en dag het streven naar welvaart centraal. Ons land is daarin de afgelopen decennia zeer succesvol gebleken, als we afgaan op de groeicijfers van de nationale economie. Maar economische groeicijfers zeggen niet alles. De mate waarin we welvaart ervaren is immers niet alleen afhankelijk van onze portemonnee, maar ook van andere zaken. Denk aan een passende woning, veiligheid in onze woonomgeving, schone lucht, schoon water, goed onderwijs en goede gezondheidszorg. En denk ook aan de verbondenheid met de mensen in onze omgeving en met de samenleving als geheel. Dit soort aspecten van het leven vallen onder het begrip 'brede welvaart', dat in dit advies centraal staat.

De Rli constateert dat verschillende factoren die de brede welvaart bepalen er niet goed voor staan. Zo staat onze natuur er niet goed voor, loopt het woningtekort op en stijgt het aantal mensen met obesitas. Op dit moment is er in het beleid van de overheid te weinig systematische aandacht voor al deze factoren. Bovendien gaat onvoldoende aandacht uit naar de verdeling van brede welvaart tussen groepen burgers, tussen huidige en toekomstige generaties en tussen het eigen land en andere landen. Door anders te werk te gaan, kan de politiek beter onderbouwde afwegingen maken. Dat maakt besluiten voor burgers beter.

Om te sturen op brede welvaart moet de overheid volgens de raad:

- meer en betere informatie vergaren om de gevolgen van verschillende mogelijke beleidsmaatregelen en investeringen beter in kaart te brengen. Zo krijgen politici en bestuurders dilemma's scherper in beeld;

- beleidskeuzes baseren op deze informatie, zodat alle factoren van brede welvaart systematisch bij de afwegingen worden betrokken. Omdat niet iedereen hetzelfde wensbeeld van brede welvaart heeft, blijven de uiteindelijke beleidskeuzes door waarden gedreven en dus politiek;
- in de rijksbegroting de consequenties van keuzes zichtbaar maken. Dat is een fundamentele verandering, omdat dan op meer dan alleen geld wordt gestuurd. Wij adviseren daartoe om op termijn te gaan werken met een 'kapitalenbegroting' als onderdeel van de rijksbegroting. Zo kan worden gewaarborgd dat deze kapitalen in de toekomst volwaardig gaan meewegen bij beleidskeuzes. Omdat dit een ingrijpende verandering betekent, adviseren wij om ter voorbereiding de nationale planbureaus hiervoor een methodiek te laten ontwikkelen, gebruikmakend van internationale voorbeelden van de Verenigde Naties en de Wereldbank en te beginnen met enkele nationale programma's (bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, milieu en landelijk gebied). Voor de introductie van een kapitalenbegroting als effectief sturingsinstrument is het noodzakelijk dat ook een baten-lastenstelsel als begrotings- en verantwoordingsstelsel voor de rijksoverheid wordt ingevoerd;
- op regionaal niveau betere afspraken maken tussen rijk, provincies, gemeenten en waterschappen zodat ook regionaal beter op brede welvaart wordt gestuurd.

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) wil met zijn advies bijdragen aan een zorgvuldig gebruik van het begrip 'brede welvaart' om zo de beleidsvoorbereiding en politieke besluitvorming te verbeteren. Er zijn vele vraagstukken in de leefomgeving waar dit een bijdrage kan hebben, zoals de transitie van onze energievoorziening, de herinrichting van het landelijk gebied en de ontwikkeling van een duurzame economie. Het aanpakken van deze transitievraagstukken heeft invloed op de brede welvaart in de samenleving en op de verdeling daarvan.

Hoogachtend,
Raad voor de leefomgeving en infrastructuur,

ir. J.J. de Graeff
voorzitter

dr. R. Hillebrand
algemeen secretaris

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Bezuidenhoutseweg 30 Postbus 20906 info@rli.nl t. (+31)6 2180 0302
2594 AV Den Haag 2500 EX Den Haag www.rli.nl

Aan de minister van Financiën
De heer E. Heinen MSc
Postbus 20201
2500 EE DEN HAAG

Datum:	9 juli 2024	**Contactpersoon:**	Douwe Wielenga
Kenmerk:	Rli-2024/293	**Telefoon:**	06 21 24 08 09
Cc:	P. Lugtenburg S. de Mol van Otterloo	**E-mail:**	douwe.wielenga@rli.nl
Bijlage(n):	1		
Betreft:	Rli-advies "Waardevol regeren: sturen op brede welvaart"		

Geachte heer Heinen,

Met genoegen biedt de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) u hierbij zijn advies Rli-advies "Waardevol regeren: sturen op brede welvaart" aan. Het advies is tevens aangeboden aan de minister van Klimaat en Groene Groei, de minister van Economische Zaken en de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer.

In het Nederlandse overheidsbeleid staat sinds jaar en dag het streven naar welvaart centraal. Ons land is daarin de afgelopen decennia zeer succesvol gebleken, als we afgaan op de groeicijfers van de nationale economie. Maar economische groeicijfers zeggen niet alles. De mate waarin we welvaart ervaren is immers niet alleen afhankelijk van onze portemonnee, maar ook van andere zaken. Denk aan een passende woning, veiligheid in onze woonomgeving, schone lucht, schoon water, goed onderwijs en goede gezondheidszorg. En denk ook aan de verbondenheid met de mensen in onze omgeving en met de samenleving als geheel. Dit soort aspecten van het leven vallen onder het begrip 'brede welvaart', dat in dit advies centraal staat.

De Rli constateert dat verschillende factoren die de brede welvaart bepalen er niet goed voor staan. Zo staat onze natuur er niet goed voor, loopt het woningtekort op en stijgt het aantal mensen met obesitas. Op dit moment is er in het beleid van de overheid te weinig systematische aandacht voor al deze factoren. Bovendien gaat onvoldoende aandacht uit naar de verdeling van brede welvaart tussen groepen burgers, tussen huidige en toekomstige generaties en tussen het eigen land en andere landen. Door anders te werk te gaan, kan de politiek beter onderbouwde afwegingen maken. Dat maakt besluiten voor burgers beter.

Om te sturen op brede welvaart moet de overheid volgens de raad:

- meer en betere informatie vergaren om de gevolgen van verschillende mogelijke beleidsmaatregelen en investeringen beter in kaart te brengen. Zo krijgen politici en bestuurders dilemma's scherper in beeld;

- beleidskeuzes baseren op deze informatie, zodat alle factoren van brede welvaart systematisch bij de afwegingen worden betrokken. Omdat niet iedereen hetzelfde wensbeeld van brede welvaart heeft, blijven de uiteindelijke beleidskeuzes door waarden gedreven en dus politiek;
- in de rijksbegroting de consequenties van keuzes zichtbaar maken. Dat is een fundamentele verandering, omdat dan op meer dan alleen geld wordt gestuurd. Wij adviseren daartoe om op termijn te gaan werken met een 'kapitalenbegroting' als onderdeel van de rijksbegroting. Zo kan worden gewaarborgd dat deze kapitalen in de toekomst volwaardig gaan meewegen bij beleidskeuzes. Omdat dit een ingrijpende verandering betekent, adviseren wij om ter voorbereiding de nationale planbureaus hiervoor een methodiek te laten ontwikkelen, gebruikmakend van internationale voorbeelden van de Verenigde Naties en de Wereldbank en te beginnen met enkele nationale programma's (bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, milieu en landelijk gebied). Voor de introductie van een kapitalenbegroting als effectief sturingsinstrument is het noodzakelijk dat ook een baten-lastenstelsel als begrotings- en verantwoordingsstelsel voor de rijksoverheid wordt ingevoerd;
- op regionaal niveau betere afspraken maken tussen rijk, provincies, gemeenten en waterschappen zodat ook regionaal beter op brede welvaart wordt gestuurd.

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) wil met zijn advies bijdragen aan een zorgvuldig gebruik van het begrip 'brede welvaart' om zo de beleidsvoorbereiding en politieke besluitvorming te verbeteren. Er zijn vele vraagstukken in de leefomgeving waar dit een bijdrage kan hebben, zoals de transitie van onze energievoorziening, de herinrichting van het landelijk gebied en de ontwikkeling van een duurzame economie. Het aanpakken van deze transitievraagstukken heeft invloed op de brede welvaart in de samenleving en op de verdeling daarvan.

Hoogachtend,
Raad voor de leefomgeving en infrastructuur,

ir. J.J. de Graeff
voorzitter

dr. R. Hillebrand
algemeen secretaris

metropool
regioamsterdam

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (editie 84 - 9 juli 2024)

Geachte Raadsleden en Statenleden in de Metropoolregio Amsterdam,

Met deze maandelijkse brief informeren wij u in het kort over actuele ontwikkelingen in de samenwerking binnen de MRA. Dit maandelijkse MRA Raads- en Statenleden Bericht wordt ook gearchiveerd op de MRA-website.

Nieuws uit de Metropoolregio Amsterdam

- Brede welvaart wordt belangrijker in mobiliteitsbeleid
- Textielhub Amsterdam maakt indruk op raads- en Statenleden
- Oplaadpunten op bedrijventerreinen voor logistiek vervoer krijgen impuls
- Zonnepanelen produceren net zoveel stroom als verbruik van huishoudens
- Oproep aan kabinet: 'Geef Nederland een langjarige visie op woningbouw'
- Deelmobiliteit: Minister Harbers informeert Tweede Kamer over nationale samenwerking
- MRA met stand en mooi programma vertegenwoordigd op Provada

Presentatie Economische Verkenningen MRA 2024

De Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam (EVMRA) worden op dinsdagmiddag 9 juli gepresenteerd door prof. dr. Henri de Groot, hoogleraar Regionaal Economische Dynamiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam, en dr. Arjan Heyma, adjunct-directeur van SEO Economisch Onderzoek.
Na afloop (17.00 uur) treft u op de MRA-website het rapport en het persbericht en vanaf woensdag de **video-registratie** van de presentatie.

Over het proces van de MRA Agenda

In april dit jaar is de 80%-versie van de MRA Agenda, na vaststelling in de AV, verzonden naar raden & Staten en colleges voor wensen en opvattingen. Dit traject is op 28 juni afgerond.
Na het MRA Bestuur van 12 juli a.s. wordt een brief naar alle raden, Staten en colleges verzonden over de stand van zaken en hoe het traject er na de zomer uitziet. Deze brief is ook een herhaling en een kleine verduidelijking op welke stukken mee worden gestuurd en waar raads- en statenleden invloed hebben.
De brief wordt verzonden naar alle griffiers en gemeente- en provinciesecretarissen.

Verslag van bezoek aan circulaire textielbedrijven

De Metropoolregio Amsterdam is dé textielsector van Nederland. Hoe werken we samen in de MRA en wat zijn de kansen? Op vrijdag 28 juni bezochten raads- en staatleden de Textielhub Amsterdam. De schaalvoordelen van de regionale

Termini 179
1025 XM Amsterdam
info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

samenwerking en de economische kansen van circulair textiel inspireerden hen. Een kort verslag leest u hier.

Onderzoek Wonen in de Metropoolregio Amsterdam verschijnt eind deze week
De resultaten van het onderzoek Wonen in de Metropoolregio Amsterdam (WiMRA) 2023 worden op 11 juli gepubliceerd via de website van de MRA (www.metropoolregioamsterdam.nl). Het onderzoek wordt eens in de twee jaar gehouden en bestaat uit een grootschalige enquête, waaraan bijna 47.000 respondenten uit de MRA hun medewerking hebben verleend. Huishoudens zijn bevraagd over hun huidige en vorige woonsituatie, hun woonlasten en woonwensen. Ook is gekeken naar de feitelijke verhuisbewegingen in de MRA. Per gemeente komt een factsheet beschikbaar met actuele en relevante gegevens.

Podcast-reeks Metropoolregio Actueel
Na de zomer volgen nog twee nieuwe podcasts: over lobby en financiën en de publicatie van de conceptversie van de MRA Agenda.

Onderstaand treft u alle podcasts van de serie Metropoolregio Actueel, die in het teken staat van de totstandkoming van de nieuwe MRA Agenda. De podcasts zijn gepubliceerd in twee fases. De eerste fase waarin podcasts werden gepubliceerd, was de fase van het opstellen van de proposities door de deelregio's, de tweede in de periode dat de 80%-versie bij de raden, Staten en colleges lag voor 'wensen en opvattingen'.

- **Fase 1: Belang van een nieuwe MRA Agenda: brede welvaart**
- Toekomstbestendig bouwen
- Energie-armoede en -rechtvaardigheid
- Huisvesting Aandachtsgroepen
- Water (te veel, te weinig en verzilting)
- Toerisme
- Gezondheid in de MRA
- Houtbouw
- Duurzaam & Circulair
- Bedrijventerreinen
- Openbaar vervoer-transitie

- **Fase 2: Publiccatie en belang van de 80%-versie**
- Energie
- Water
- Arbeidsmarkt

- Ruimte

De podcasts duren elk circa een half uur. Wanneer u zich abonneert op de reeks in Spotify wordt u automatisch geïnformeerd over een volgende uitzending.

Agenda's en verslagen Bestuur, Algemene Vergadering, Raadtafel en Platforms
Alle informatie, agenda's en stukken van het MRA Bestuur, MRA Raadtafel, MRA Algemene Vergadering, en de platforms Economie, Ruimte en Mobiliteit kunt u vinden op de website van de MRA.

Eén pagina voor Jaarplanning, Termijnagenda, Voortgangsnota en proces nieuwe MRA Agenda
Op de website van de MRA is een speciale pagina gemaakt met daarop de meest actuele Jaarplanning 2024, de Termijnagenda en het proces van de nieuwe MRA Agenda. Op de Jaarplanning (laatste update op 8 juli 2024) treft u alle MRA-overleggen, waaronder alle bijeenkomsten van het Bestuur, de Algemene Vergadering, de Raadtafel en de bestuurlijke platforms. Hieronder staan de data van de eerstvolgende Raadtafel en Algemene Vergadering:

Publicatie agenda/bijlagen	*MRA Raadtafel*	*MRA AV*
20 sep 2024 (Raadtafel)	di 1 okt 2024 19.30 uur	11 okt 2024 10.00 uur

Het eerstvolgende Bericht aan raden en Staten wordt eind september naar alle griffiers verzonden.

Middels deze brief hopen wij u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. Voor vragen of opmerkingen ben ik altijd bereikbaar.

Met vriendelijke groet,

Emiel Reiding
Directeur Metropoolregio Amsterdam
e.reiding@metropoolregioamsterdam.nl
06 - 39 36 20 77

*) De 33 deelnemers van de MRA zijn de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Amsterdam, Almere, Lelystad, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Wijdemeren, Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Zandvoort,

de provincies Noord-Holland en Flevoland, en de Vervoerregio Amsterdam.
**) De 7 deelregio's zijn: Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden, Amsterdam, Gooi en Vechtstreek, IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland.

Dit digitale 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt maandelijks, met uitzondering van de zomermaanden.

Termini 179
1025 XM Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

Van: bestuur@samensantpoortzuid.nl <bestuur@samensantpoortzuid.nl>
Verzonden: maandag 8 juli 2024 18:04
Aan: griffie@velsen.nl; secretriaatwethoudersmeets@velsen.nl; Statengriffie <statenggriffie@noord-holland.nl>; Secretariaat Rommel <secretariaat.rommel@noord-holland.nl>; [redacted] <[redacted]@noord-holland.nl>; [redacted] <[redacted]@noord-holland.nl>
Onderwerp: Bezwaarbrief # 1 - laatst geopenbaarde versie van het locatieonderzoek voor een AZC in Santpoort-Zuid

Geachte College van B&W van de Gemeente Velsen, Geachte Raadsleden van de Gemeente Velsen,

Hierbij ontvangt u onze 1ste brief met bezwaren naar aanleiding van het meest recente locatieonderzoek voor een AZC in de Gemeente Velsen.

Gelet op de verwevenheid met de bevoegdheden van de Provincie Noord-Holland gaat de brief ook in copie naar de Gedeputeerde Staten van PNH.

Deze brief kan worden gepubliceerd als ingekomen brief.

Met vriendelijke grt,

Bestuur Stichting Samen Santpoort-Zuid

STICHTING SAMEN
SANTPOORT-ZUID

Aan:
Het college van B&W van de gemeente Velsen

Kopie:
De Raadsleden van de gemeente Velsen,
Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland

Datum: 5 juli 2024

Betreft: De laatst geopenbaarde versie van het locatie onderzoek voor een AZC in Santpoort-Zuid:
Bezwaarbrief # 1

Geachte leden van het college van B&W van de Gemeente Velsen,

Aanleiding

Begin 2023 heeft de gemeente Velsen een globale locatieverkenning uitgevoerd naar de geschiktheid van 8 locaties voor de realisatie van een duurzaam/langdurig AZC op land. Aangezien alleen de locaties Handgraaf en Sportpark De Elta als kansrijk werden gepresenteerd, heeft de raad medio 2023 de opdracht gegeven deze locaties verder te onderzoeken. Indien deze locaties in Santpoort-Zuid niet geschikt zouden blijken te zijn, dan zouden andere locaties ook in ogenschouw genomen moeten worden.

Op 12 juni 2024 is de meest recente versie van het door bureau Sweco opgestelde rapport openbaargemaakt. Dit is ongeveer een jaar na de opdracht van de Raad. Deze doorlooptijd was onder meer noodzakelijk omdat aan de ene kant de provincie Noord-Holland en aan de andere kant lokale belanghebbenden (waaronder onze Stichting) gedurende de totstandkoming van het rapport actief bezwaren hebben geuit.

Die terugkoppeling heeft geleid tot herziening van het locatieonderzoek en opeenvolgde versies. Hierdoor is de openbaarmaking van het locatieonderzoek enige keren uitgesteld

Uitkomst van het onderzoek

Belangrijkste uitkomst is dat naast de locaties Handgraaf en De Elta, ook nog andere locaties, te weten Waterloo en Paramaribostraat, en al eerder Grote Buitendijk mogelijk geschikt zijn. Omdat Handgraaf en de Elta echter geclassificeerd zijn als Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL), dienen conform de provinciale Omgevingsverordening eerst de niet-BPL-locaties verder onderzocht te worden.

Wat wij gaan doen

De Stichting Samen Santpoort-Zuid heeft kennisgenomen van het locatieonderzoek. Na eerste lezing hiervan bleek dit onderzoek echter zoveel vragen op te roepen, dat wij het opportuun achten om het rapport meer verdiepend te onderzoeken. De komende tijd gaan wij hier invulling aan geven. Het is onze intentie om de komende maanden, voorafgaand aan de bespreking in de Raad, u meerdere documenten toe te zenden, waarbij elk document één specifiek aspect van het onderzoek uit zal lichten dat naar onze mening voor verbetering vatbaar is en waar we bezwaren tegen hebben.

Vooraf

Alvorens we daarmee beginnen is het ons inziens van belang te verhelderen waar de criteria waaraan wordt getoetst vandaan komen en wie die heeft gesteld.

Basiscriteria:	Afkomstig van:
1. Minimaal 5 jaar beschikbaar vanaf 2024	Gemeente Velsen
2. Geschikt voor 200 personen	COA / Gemeente Velsen
3. Geschikt voor bebouwing met een bruto vloeroppervlak van ca. 4.500m^2	COA / Gemeente Velsen
4. Oppervlakte perceel minimaal 1,2ha	COA
5. Gemakkelijk aan te sluiten op nutsvoorzieningen	COA
6. In of direct aangrenzend aan een woonwijk	Gemeente Velsen
7. Aanvaardbare reistijd tot voorzieningen	COA / Gemeente Velsen

Bovenstaande basis-critera zijn zg. knock-out criteria: bij niet voldoen valt een locatie meteen af, ongeacht de score op de andere basiscriteria.

Verdiepende hoofdcriteria (die elk onderverdeeld zijn in meerdere sub criteria die we hier niet benoemen)

1. Ecologie
2. Water
3. Bodem
4. Geotechniek
5. Planologie
6. Mobiliteit
7. Civiele Techniek
8. Bijzonder Provinciaal Landschap

Bovenstaande verdiepende hoofdcriteria zijn zg. stoplicht-criteria waaraan een kwantitatieve score wordt toegekend. De locaties worden vervolgens op basis van hun totale score met elkaar vergeleken.

Eerste onderbouwing van onze bezwaren

Deze brief richt zich op de geopenbaarde versie van het door bureau Sweco uitgebrachte locatieonderzoek. Wij hebben aantoonbare voorbeelden dat als gevolg van een aantal – in een enkel geval fundamentele – tekortkomingen in het rapport de conclusies ervan niet volledig gedragen kunnen worden door de onderliggende feiten en dat als gevolg daarvan een aantal locaties ten onrechte als ongeschikt zijn geclassificeerd.

Op basis van de thans bij ons beschikbare kennis, hebben onze bezwaren onder meer betrekking op:

1. **De conservatieve benadering van Sweco:**
   Dit betreft het uitsluiten van locaties op basis van de scores op de verdiepende *hoofd*criteria, waarbij elk hoofdcriterium uitgesplitst is in meerdere sub criteria. Hierbij is essentieel dat de score op elk van deze hoofdcriteria enkel en alleen gebaseerd is op de slechtste score van de aan dat hoofdcriterium onderliggende sub criteria, in plaats van bijvoorbeeld het gemiddelde van de onderliggende sub criteria. Sweco noemt dit zelf een conservatieve benadering, maar wij achten deze methode ongeschikt om onderbouwde conclusies te kunnen trekken over de meest geschikte locaties. Bovendien gaat deze methode niet uit van mogelijkheden maar van onmogelijkheden. De Raad wil bijvoorbeeld echter graag weten wat wel mogelijk is. We realiseren ons dat dit een wellicht wat lastig te doorgronden technisch aspect is van het onderzoek en daarom gaan we dat in onze volgende brief nader uitwerken.

2. **De inconsequente toekenning van scores:**
   Dit betreft het niet consequent toekennen van dezelfde kwantitatieve scores aan de sub criteria bij een gelijkluidende (of soms zelfs exact gelijke -copy/paste-) conclusie ten aanzien van de risico's voor die sub criteria.

3. **De uitsluiting van locaties o.b.v. aanvechtbare stikstofberekeningen:**
   Dit betreft de uitsluiting van locaties op basis van slechts indicatieve stikstofdeposities in nabijgelegen Natura-2000 gebieden. Deze berekeningen zijn mogelijk gebaseerd op aanvechtbare uitgangspunten.

Ad 1: De conservatieve benadering van Sweco

Sweco baseert haar conclusies op de score-uitkomsten van de zeven *hoofd*criteria. De score op elk van deze hoofdcriteria is hierbij gebaseerd op de scores van de bij elk hoofdcriterium behorende subcriteria (in totaal zijn er 33 subcriteria), waarbij het *slechtst scorende* subcriterium volledig de score op het bijbehorende hoofdcriterium bepaalt. Sweco stelt dat dit een conservatieve benadering is.

Los van de vraag of/waarom een conservatieve benadering gewenst is, kan deze methode leiden tot het afvallen van locaties die op basis van de scores op subcriteria prima geschikt zijn en andersom.

Met andere woorden:
De door Sweco gehanteerde methode om conclusies te trekken achten wij ongeschikt om de daadwerkelijke passendheid van een locatie te beoordelen.

Ad 2: De inconsequente toekenning van scores

Wij hebben de beschrijving van de bevindingen en van de conclusies m.b.t. dezelfde subcriteria over de verschillende locaties met elkaar vergeleken. Daarbij is gebleken dat op meerdere plekken eenzelfde bevinding/conclusie op hetzelfde subcriterium tot over de locaties heen verschillende scores leidt. Deze inconsistenties kunnen grote gevolgen hebben voor de eindscore van een locatie, mede omdat (zie ons vorige punt over de conservatieve benadering van Sweco) per hoofdcriterium de score enkel wordt bepaald door het laagst scorende subcriterium.

Met andere woorden:
Verschillende locaties met dezelfde conclusie per sub-criterium krijgen een andere score op dat subcriterium. Bij consistente toepassing zou dat niet mogelijk moeten zijn.

Ad 3: De uitsluiting van locaties o.b.v. aanvechtbare stikstofberekeningen

Wij hebben voor de locaties die door Sweco zijn uitgesloten vanwege de stikstofdepositie ook zelf indicatieve berekeningen in Aerius gemaakt. Aerius is een door de overheid ter beschikking gesteld online rekenprogramma dat in staat is om stikstofdeposities in Natura-2000 gebied uit te rekenen. Tijdens onze berekeningen is gebleken dat de uitkomsten sterk afhankelijk zijn van aannames omtrent (bijvoorbeeld) de routes die aan een AZC gerelateerd autoverkeer aflegt. Door wijziging van routes die door Sweco aangenomen (lijken te) zijn kan grensoverschrijdende depositie worden verminderd.

Vervolgstappen

Bovenstaande betreft een eerste inventarisatie van onze belangrijkste bezwaren. De komende periode gaan wij in ieder geval onze bezwaren verder analyseren. Plus eventueel aanvullende bezwaren. Onze bevindingen zullen we vervolgens onderbouwd en in meer detail in verschillende elkaar opvolgende documenten (één onderwerp plus bezwaren per document) aan u voorleggen.

We gaan ervan uit dat onze vervolgstappen voor u aanleiding zullen zijn om een nieuwe versie van het locatie-onderzoek uit te brengen.

Met vriendelijke groet,

Bestuur Stichting Samen Santpoort Zuid

bestuur@samensantpoortzuid.nl

Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

Van Hoofdlijnenakkoord naar Regeerprogramma

Inzet provincies

VERSIE: 10 JULI 2024

Interprovinciaal Overleg
Gezamenlijke provincies
WWW.IPO.NL

De gezamenlijke provincies zien in het Hoofdlijnenakkoord veel aanknopingspunten om hun bijdrage te leveren aan de grote opgaven waarvoor het nieuwe kabinet zich gesteld ziet. Hieronder geven we langs drie hoofdlijnen aan hoe wij kunnen bijdragen. Deze zomer zijn wij ook beschikbaar voor een toelichting of nader gesprek. We helpen graag bij de totstandkoming van het regeerprogramma!

Schaarse ruimte, scherpe keuzes

We hebben in Nederland ruimte nodig. Om te wonen, te werken, te ondernemen en te recreëren. Ons land is te klein om alles wat we willen mogelijk te maken. Ruimte is schaars, scherpe keuzes zijn nodig. Die moeten het nieuwe kabinet en de provincies met elkaar gaan maken.

Provincies overzien de ruimteclaims van alle ruimtelijke opgaven in hun gebied. Zij voeren samen met gemeenten de regie over locaties voor woningbouw en bedrijven en over de bereikbaarheid ervan. De inrichting van onze gebieden moet daarbij in samenhang worden gezien met de beschikbaarheid van energie, voldoende drinkwater en met de Europese wet- en regelgeving. De provincies helpen het nieuwe kabinet bij die keuzes vanuit de provinciale kerntaken, met de kennis over het specifieke karakter van de regio's en de verbinding met de inwoners. Wanneer het nieuwe kabinet de provincies bij de start van het vormen van beleid en regelgeving goed betrekt, kunnen we samen beleid en uitvoering dichter bij elkaar brengen.

- Het is van belang om op de Woontop wederkerige afdwingbare afspraken te maken tussen publieke en marktpartijen, waarbij ook wordt ingezet op het verbinden van netbeheerders en drinkwaterbedrijven om daarmee de aanpak van netcongestie en drinkwaterlevering te waarborgen voor woningbouw.
- Het is belangrijk dat de meerjarige investering (2,5 miljard) voor het ontsluiten van woningbouwlocaties en aanleggen van infrastructuur ook wordt ingezet voor OV en fietsinfrastructuur.
- Voor de beschikbaarheid en betaalbaarheid van energie voor inwoners én bedrijven is het wenselijk dat de aanvullende uitvoeringsmiddelen, op basis van het recente ROB-advies (230 miljoen), voor de periode van 2025-2030 beschikbaar komen.
- Een goed functionerend VTH-stelsel is belangrijk voor het vertrouwen van de burger in de overheid en (goed) bestuur. Een landelijke "up-to-date" informatievoorziening is daarvoor essentieel. Het VTH-stelsel loopt op digitaal gebied 30 jaar achter. Er is aanvullend structureel €30-60 miljoen per jaar nodig om de landelijke informatievoorziening (het digitale VTH-stelsel) op orde te krijgen en houden.
- Geef samen met provincies invulling aan de strategische investeringsagenda's om met publieke én private middelen economie en innovaties te stimuleren.

Een toekomstbestendig landelijk gebied

In een eerdere propositie gaven de gezamenlijke provincies al aan dat langjarige duidelijkheid nodig is over doelstellingen rondom het landelijk gebied. De wettelijke doelen en opgaven voor landbouw, water, natuur en klimaat zijn onveranderd. Er zijn echter minder middelen specifiek gereserveerd voor de gebiedsgerichte aanpak. Daarom stellen wij een gezamenlijke heroriëntatie op de aanpak voor. Waarbij we pleiten voor een integrale aanpak met een duidelijke focus in gebieden op ruimtelijke condities voor water, landbouw en natuur, nieuwe afspraken over de inzet van instrumenten en afspraken over generieke maatregelen gericht op stikstof en klimaat.

- Overweeg, in overleg met de provincies, om de gereserveerde middelen (5 miljard incidenteel en jaarlijks 0,5 miljard structureel) voor landbouw en agrarisch natuurbeheer ook deels gebiedsgericht in te zetten.
- Het is wenselijk dat de resterende middelen van de koplopersaanpak (172 miljoen) behouden blijven voor getoetste projecten in provincies die in de vorige ronde minder hebben ontvangen.
- Een integrale aanpak van de opgaven en doelen in het landelijk gebied blijft van belang. Inwoners willen namelijk een leefbaar landelijk gebied, de natuur vereist investeringen in behoud en herstel en ondernemers hebben behoefte aan duidelijkheid voor lange termijn.

Goed bestuur is samenwerken

Goede samenwerking tussen provincies, gemeenten, Rijk en de Europese Unie is van doorslaggevend belang om onze gezamenlijke ambities waar te maken. Goede interbestuurlijke en financiële verhoudingen zijn daarbij een cruciale randvoorwaarde. We waarderen de prioritering die het nieuwe kabinet daaraan geeft. Laat het gesprek over de aanpak van de opgaven in ons land niet gevoerd worden vanuit – in beton gegoten – beschikbare middelen. Goed bestuur is samenwerken binnen ons Huis van Thorbecke.

- Wij wensen met het Rijk, gemeenten en waterschappen zo snel mogelijk een breed Overhedenoverleg. Wij blíjven graag met elkaar in gesprek door twee keer per jaar een regulier Overhedenoverleg te organiseren. In de aanloop naar de besluitvorming over de Voorjaarsnota, en in aanloop naar de bespreking van de Rijksbegroting in de Ministerraad. Leg dit vast in een Overhedenakkoord.
- Het is van belang dat de voorgenomen korting bij de overheveling van de SPUK's naar het Provinciefonds in verhouding staat tot de daadwerkelijke administratieve lasten van SPUK's. Kijk hierbij ook naar de uniformering van processen rondom verantwoording.
- We hebben de gezamenlijke verantwoordelijkheid (Rijk en provincies) om zorg te dragen voor de balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht nu de kostenontwikkeling van provincies (in het bijzonder voor natuur, OV en infrastructuur) niet evenredig meebeweegt met de BBP-systematiek.

CONTACT

Rien Fraanje
Algemeen Directeur
06 24 96 98 79
rfraanje@ipo.nl

Karin Weustink
Directielid
06 18 30 03 84
kweustink@ipo.nl

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. I.J. Noordhoek
BEL/DE

Telefoonnummer +31235145273
noordhoeki@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk
2189412/2271596

Uw kenmerk

Betreft: Uitvoeringsregeling subsidie, Versterking en Verduurzaming van regionale Techniek en Technologiecampussen Noord-Holland 2024

Geachte leden,

Met deze brief informeren wij u over ons besluit om in 2024 opnieuw een Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale Techniek en Technologiecampussen Noord-Holland open te stellen met een subsidieplafond van €1.800.000. In 2023 was deze regeling ook opengesteld als onderdeel van de uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt & Onderwijs 2021-2023. Doel van de regeling was en is het stimuleren van een duurzame en veerkrachtige Noord-Hollandse arbeidsmarkt.

Momenteel wordt gewerkt aan een nieuwe Uitvoeringsagenda duurzame en circulaire economie 2025-2028. Onderdeel daarvan is het thema arbeidsmarkt & onderwijs waarmee de ambities uit het coalitieakkoord "Verbindend Vooruit!" worden geconcretiseerd. Voor arbeidsmarkt & onderwijs is in de conceptversie opgenomen dat we het bestaande instrumentarium voort willen zetten. Hierbij beogen wij extra aandacht voor om- en bijscholing van werknemers en om mensen zonder werk naar werk te begeleiden dat bijdraagt aan de transities.

Langdurige samenwerking en aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven is zowel van belang om gezamenlijk zorg te dragen voor voldoende en goed opgeleide medewerkers als om flexibel te kunnen reageren op met name technologische veranderingen. De provincie wil daarom de samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden in de vorm van campussen blijven stimuleren met deze regeling voor campusvorming. Met de inzet van campussen wordt het gemakkelijker om samen antwoorden te vinden op urgente vraagstukken en uitdagingen als de energietransitie en de krapte op de arbeidsmarkt.

Voorbeelden van resultaten van deze samenwerkingen zijn dat meer studenten meewerken aan projecten van bedrijven of stages volgen bij

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

bedrijven. Deze deelnemers blijven hier vervolgens vaak aan verbonden. Een ander voorbeeld is dat huidige medewerkers van bedrijven bijgeschoold kunnen worden zonder in de schoolbanken te hoeven zitten.

Verschil met de regeling uit 2023
In Noord-Holland zijn er twaalf arbeidsmarkt & onderwijs campussen. Met de regeling in 2023 zijn acht van deze campussen in staat gesteld om subsidie aan te vragen. Hiervan zijn er vier gehonoreerd. Met deze uitvoeringsregeling 2024 worden zes campussen die niet eerder gelden hebben ontvangen via andere regelingen in staat gesteld om, onder dezelfde voorwaarden en afspraken als de regeling van 2023, een aanvraag te doen. Zo creëren we gelijke kansen om het arbeidsmarkt en onderwijs ecosysteem te versterken en verduurzamen door middel van een financiële impuls.

Daarnaast bieden we met deze regeling aan de zogeheten 'High Impact PPS-en de mogelijkheid om activiteiten en projecten te concretiseren en op te schalen in lijn met de actieagenda uit het Manifest Werken en Ontwikkelen 2030 Noord-Holland. High Impact PPS-en zijn gevormd n.a.v. landelijk beleid zoals het Aanvalsplan groene en digitale banen en initiatieven als het Platform Talent voor Technologie. Doel is de impact van de bestaande campussen te vergroten en versnellen door het opschalen van activiteiten in samenwerking met de bestaande campussen. In Noord-Holland zijn er drie van dergelijke samenwerkingen van campussen op de onderwerpen: verduurzaming agri-foodketen, verduurzaming bouw en mobiliteit en verduurzaming maak- en havenindustrie.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
H.R. van der Stelt

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage
Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale techniek- en technologiecampussen Noord-Holland 2024

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 9 juli 2024, nr. 2189412, tot vaststelling van de Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale Techniek- en Technologiecampussen Noord-Holland 2024

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Gelet op artikel 2 van de Algemene subsidieverordening Noord-Holland 2011;

Overwegende dat het, mede gelet op de uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt & Onderwijs 2021-2023 en het Coalitieakkoord 2023-2027, wenselijk is de bestaande samenwerking via regionale campussen in Noord-Holland te versterken en te verduurzamen;

Besluiten vast te stellen:

Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale Techniek- en Technologiecampussen Noord-Holland 2024

Artikel 1 Begripsbepalingen
In deze regeling wordt verstaan onder:
- aanjagende organisatie: rechtspersoon zoals opgenomen in bijlage 1, die de doelstelling en de taken van de regionale techniek- en technologiecampus tot uitvoering brengt;
- high impact publiek-private samenwerking: bovenregionale verduurzaamde publiek-private samenwerking met partners uit het onderwijs, bedrijfsleven en de overheid, zoals opgenomen in bijlage 2, waarin wordt samengewerkt aan coherente en geïntegreerde oplossingen rond een grote maatschappelijke uitdaging om van daaruit meer studenten te trekken en meer bedrijven te faciliteren;
- meerjarenprogramma: programma op operationeel niveau inzake de lijnen kiezen, leren, werken en innoveren;
- regionale techniek- en technologiecampus: een bestaand virtueel kennis- en netwerkplatform van onderwijsinstellingen voor ten minste middelbaar en hoger beroepsonderwijs, bedrijven en overheden.

Artikel 2 Doelgroep
1. Subsidie wordt verstrekt aan een aanjagende organisatie of aan de penvoerder van een high impact publiek private samenwerking.
2. Bij de uitvoering van de activiteiten zijn ten minste twee onderwijsinstellingen voor middelbaar en hoger beroepsonderwijs, één bedrijf en één overheidsinstantie betrokken.

3. Voor zover de aanvrager een eigen ondernemingsdoel heeft, geldt voor subsidiabele activiteiten vanwege staatssteunregels een extra verplichting als opgenomen in artikel 12, eerste lid, onder d.

Artikel 3 Activiteiten

1. Subsidie kan worden verstrekt voor de volgende activiteiten van de aanjagende organisatie ten behoeve van de versterking van het samenwerkingsverband:
   a. het vergroten en onderhouden van het samenwerkingsverband;
   b. het ontwikkelen van activiteiten of projecten met partners ten behoeve van het meerjarenprogramma;
   c. het organiseren van vrij toegankelijke kennis- of netwerkbijeenkomsten;
   d. communicatie over en promotie van het samenwerkingsverband of van het meerjarenprogramma of een programmaonderdeel;
   e. het beheren van de rechtspersoon van de aanjagende organisatie; of
   f. het voeren van het secretariaat.
2. Subsidie kan worden verstrekt voor de volgende activiteiten van de high impact publiek-private samenwerking om de actieagenda van het Manifest Werken en Ontwikkelen 2030 Noord-Holland bij verbonden partners in het eigen programma tot uitvoer te krijgen:
   a. het vergroten en onderhouden van het samenwerkingsverband;
   b. het ontwikkelen van activiteiten of projecten met partners ten behoeve van het meerjarenprogramma; of
   c. het organiseren van vrij toegankelijke kennis- of netwerkbijeenkomsten.

Artikel 4 Financiering door bedrijfsleven

1. De subsidiabele activiteit wordt voor ten minste 20% gefinancierd door het bedrijfsleven.
2. Bij de berekening van de financiering door het bedrijfsleven kunnen personeelskosten worden opgevoerd tot een maximum uurtarief van € 80,- bruto.

Artikel 5 Aanvraagvereisten

1. Een aanvraag om subsidie bevat ten minste:
   a. het meerjarenprogramma met bijbehorende begroting voor vier jaar, waarvoor op de website een format beschikbaar wordt gesteld;
   b. een begroting van de kosten van de te subsidiëren activiteiten;
   c. een financieringsplan van de kosten van te subsidiëren activiteiten, waarin is opgenomen voor welk bedrag en percentage welke partner bijdraagt aan deze begroting;
   d. een inhoudelijke beschrijving van de te subsidiëren activiteiten;
   e. de statuten van de rechtspersoon;
   f. een organisatie- en communicatieplan;
   g. een ondertekende verklaring waaruit de betrokkenheid van de verbonden partners zoals genoemd onder artikel 2, tweede lid, blijkt; en
   h. het logo van de aanvrager, waarmee de aanvrager impliciet verklaart het Manifest Werken & Ontwikkelen 2030 Noord-Holland te onderschrijven en toestemming geeft voor het publiceren van het logo op de website van de provincie Noord-Holland gedurende de looptijd van de subsidieregeling.
2. Wanneer de aanvrager gebruik wil maken van een langere indieningstermijn voor het aanvragen van de vaststelling, ingevolge artikel 13, eerste lid onder b, dan zendt de

aanvrager tevens de beschikking mee waaruit blijkt dat de aanvrager voor de daar genoemde subsidieregeling in aanmerking komt.
3. Een aanvraag om subsidie wordt ingediend door middel van het voor deze uitvoeringsregeling op www.noord-holland.nl/Loket/Subsidies beschikbaar gestelde formulier.

Artikel 6 Openstellingsperiode
1. Een aanvraag om subsidie is tijdig ingediend indien de aanvraag is ontvangen binnen de periode, bedoeld in artikel 7.
2. Een aanvraag die buiten deze periode wordt ontvangen, wordt geweigerd.
3. Gedeputeerde Staten beslissen binnen 13 weken na ontvangst van de aanvraag om subsidie.

Artikel 7 Subsidieplafond
Gedeputeerde Staten stellen een subsidieplafond en de periode waarbinnen de aanvragen kunnen worden ingediend, vast.

Artikel 8 Volgorde van ontvangst
1. Aanvragen om subsidie worden behandeld op volgorde van ontvangst.
2. Wanneer een aanvrager op grond van artikel 4:5 van de Algemene wet bestuursrecht de gelegenheid heeft gehad de aanvraag aan te vullen, geldt als datum van ontvangst van de aanvraag, de datum waarop de aanvraag volledig en compleet is ingediend.
3. Indien meerdere aanvragen op dezelfde dag worden ontvangen en door honorering van deze aanvragen het subsidieplafond wordt overschreden, wordt de aanvraag met de hoogste projectkosten als eerste in behandeling genomen.
4. Indien toepassing van het vorige lid ertoe leidt dat aanvragen gelijk eindigen, wordt rangschikking van die aanvragen bepaald door loting.

Artikel 9 Weigeringsgronden
Subsidie wordt geweigerd indien:
a. aan de aanvrager reeds een subsidie is toegekend op grond van deze regeling gedurende de looptijd van deze regeling;
b. de activiteit financieel niet haalbaar is;
c. de aanvrager een onderneming is die in moeilijkheden verkeert als bedoeld in paragraaf 2.2 van de Communautaire richtsnoeren inzake reddings -en herstructureringssteun aan niet-financiële ondernemingen in moeilijkheden (PbEU, 2014/C 249/01); of
d. tegen de aanvrager een terugvorderingsbevel is gegeven omdat eerdere steun onrechtmatig en onverenigbaar is verklaard met de interne markt.

Artikel 10 Subsidiabele kosten
1. Subsidie wordt verstrekt voor:
    a. kosten die gemaakt worden gedurende twee jaren in de periode van 2024 tot en met 2026 die direct samenhangen met de uitvoering van de activiteit; en
    b. kosten voor laten het opstellen van een controleverklaring over de getrouwheid van het financiële verslag over de subsidiabele activiteiten door een accountant.
2. Subsidie wordt niet verstrekt voor de kosten van huisvesting en inrichting.

Artikel 11 Subsidiehoogte

1. De subsidie bedraagt maximaal 30 % van de subsidiabele kosten tot een maximum van € 200.000,-.
2. Gedeputeerde Staten verlenen geen subsidies van minder dan € 5.000,-.
3. Bij subsidies van minder dan € 10.000,- wordt volstaan met subsidievaststelling zonder voorafgaande subsidieverlening.

Artikel 12 Subsidieverplichtingen

1. Aan de subsidieontvanger worden in ieder geval de volgende verplichtingen opgelegd:
   a. de subsidieontvanger is bereid om de plannen en de resultaten te presenteren in de Leer- en Adviescommissie werkzaam vanuit het Manifest Werken en Ontwikkelen 2030 Noord-Holland;
   b. de subsidieontvanger is bereid om jaarlijks op een openbare bijeenkomst en via een publicatie de activiteiten te presenteren en publiceren;
   c. de opgedane kennis en knowhow en de netwerkbijeenkomsten zijn voor een ieder toegankelijk;
   d. voor zover de aanvrager een eigen ondernemingsdoel heeft en er zowel economische als niet-economische activiteiten worden verricht, wordt voor de financiering, kosten en inkomsten van elk soort activiteit een gescheiden boekhouding gevoerd, op basis van consequent toegepaste en objectief te rechtvaardigen beginselen van kostprijsadministratie.
2. In de beschikking tot subsidieverlening wordt een termijn gesteld om de uitvoering van de gesubsidieerde activiteit af te ronden.

Artikel 13 Subsidievaststelling

1. Een aanvraag tot vaststelling wordt ingediend:
   a. binnen 13 weken na voltooiing van de activiteit; of
   b. wanneer de subsidieontvanger tevens een subsidie ingevolge de regeling “Opschaling duurzame Publiek-Private Samenwerking in het Beroepsonderwijs” van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland ontvangt, uiterlijk op de dag dat de aanvraag tot vaststelling voor die subsidieregeling moet worden ingediend.
2. Een aanvraag om subsidievaststelling wordt ingediend door middel van het voor deze uitvoeringsregeling op www.noord-holland.nl/Loket/Subsidies beschikbaar gestelde formulier.
3. Gedeputeerde Staten beslissen binnen 13 weken na ontvangst van de aanvraag tot vaststelling van de subsidie.

Artikel 14 Slotbepalingen

1. Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin zij wordt geplaatst.
2. Deze regeling vervalt met ingang van 31 december 2025.
3. Deze regeling wordt aangehaald als Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale Techniek- en Technologiecampussen Noord-Holland 2024.
4. De Uitvoeringsregeling subsidie versterking en verduurzaming van regionale Techniek- en Technologiecampussen Noord-Holland 2023 wordt ingetrokken.

Haarlem, 2024.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

A.Th.H. van Dijk, voorzitter.

M.J.H. van Kuijk, provinciesecretaris

Bijlage

Bijlage 1 – Aanjagende organisaties

1. ESPORTS TECH CAMPUS - Purmerend
2. Stichting Greenport Aalsmeer – Aalsmeer
3. Stichting Techniekcampus Techport - IJmuiden
4. Tech@Connect – Den Helder
5. Luchtvaart Community Schiphol – Schiphol
6. Smart Makers Academy – Haarlem

Bijlage 2 - High impact publiek-private samenwerking

1. Greenchain via penvoerder Stichting GreenPort Noord-Holland Noord – Alkmaar
2. Green Tech via penvoerder Regionaal Opleidingscentrum Amsterdam, Westpoort, Amsterdam
3. Techport+ via penvoerder Stichting Techniekcampus Techport - IJmuiden

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

N.P. Klopper

BEL/OI

Telefoonnummer +31235144746
kloppern@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk

2272443/2272453

Uw kenmerk

Betreft: Brede Basismonitor 2024

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Brede Basismonitor 2024.

De Brede Basismonitor geeft weer hoe in de provincie Noord-Holland de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. De brede welvaartbenadering van deze monitor past bij de provinciale ambitie om in de toekomst de balans tussen economische groei en leefbaarheid te versterken.

Met de Brede Basismonitor Noord-Holland volgen we de belangrijke trends in Noord-Holland. Daarmee heeft de monitor een signalerende functie om integraal de grotere beleidsvraagstukken van de provincie te bespreken. De Brede Basismonitor is gekoppeld aan de begroting, per beleidsdoel in de begroting zijn de linkjes naar de relevante indicatorpagina's van de Brede Basismonitor opgenomen. De bijlage 'Toelichting Brede Basismonitor 2024' bevat een verdere toelichting op de werking en inhoud van de monitor.

De profieltaarten bieden toegang tot de monitor en geven per indicator een eerste indruk van de huidige situatie en de ontwikkeling van de trend. Voor een compleet beeld is het van belang de achterliggende indicatorpagina's te bekijken. Hier staat een beschrijving van de indicator en wordt toegelicht welke definities zijn gehanteerd en hoe de normering van de huidige situatie tot stand komt. Ook zijn links opgenomen naar achterliggende beleidsstukken, de begroting, dashboards en kaartviewers.

Voor de beschikbaarheid van data zijn we vaak afhankelijk van externe partijen met hun eigen actualisatiefrequentie. Alle indicatoren zijn geactualiseerd op basis van de meest recente data die beschikbaar waren. Ieder jaar verkennen we of er alternatieve betrouwbare databronnen beschikbaar zijn die actueler zijn. Voor de monitor van 2024 hebben we voor 6 indicatoren (stedelijk groen, recreatie ruimte, bebouwde omgeving, natuur- en bosgebied per inwoner, lichtbelasting en zwemwater) actuelere alternatieve databronnen gebruikt.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Dit jaar hebben we op uw verzoek een verkenning uitgevoerd voor het toevoegen van de dimensie 'elders' aan de monitor. Hieruit blijkt dat het ontwikkelen van deze dimensie op provinciaal niveau te complex is. Ook andere provincies onderkennen vaak het belang van de dimensie 'elders' in het begrip van brede welvaart, maar er zijn geen regionale voorbeelden bekend waar monitoring hiervan daadwerkelijk gebeurt.

Ook bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) ontbreekt de impact van regio's op brede welvaart elders in hun Regionale Monitor Brede Welvaart. Uit contact met het CBS blijkt dat momenteel wordt onderzocht hoe de dimensie 'elders' kan worden opgenomen in hun regionale monitor. De nieuwe versie van de regionale monitor brede welvaart wordt in december 2024 verwacht. Als de dimensie 'elders' door het CBS wordt opgenomen, bekijken wij of en hoe we deze kunnen overnemen in de Brede Basismonitor. Tot die tijd geeft de landelijke monitor een goed beeld van de impact 'elders' voor de gemiddelde Nederlander.

Dit is de vierde versie van Brede Basismonitor. De monitor van dit jaar bevat nieuwe indicatoren voor afstand tot cultuur, afstand tot OV en circulaire banen. De Brede Basismonitor Noord-Holland is hier te bekijken:

https://cijfers.noord-holland.nl/content/bredebasismonitor

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

H. R. van der Stelt

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Toelichting Brede Basismonitor 2024

Provincie
Noord-Holland

Toelichting Brede Basismonitor 2024

Brede Basismonitor 2024

De Brede Basismonitor geeft weer hoe in de provincie Noord-Holland de welvaart zich in de brede zin van het woord (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) ontwikkelt. Het gaat hierbij dus naast materiële welvaart (economie) ook over zaken als welzijn, gezondheid, werk, bereikbaarheid, ruimte, wonen, samenleving, natuur, milieu en klimaat. De brede welvaartbenadering van deze monitor past bij de provinciale ambitie om in de toekomst de balans tussen economische groei en leefbaarheid te versterken.

Met de Brede Basismonitor Noord-Holland volgen we op een overzichtelijke en systematische manier de belangrijke trends in Noord-Holland. Hiermee wordt de provinciale organisatie en PS/GS van feitelijke en datagedreven informatie voorzien. De Brede Basismonitor heeft daarbij een signalerende en een agenderende functie om integraal de grotere beleidsvraagstukken van de provincie te bespreken. De sector Onderzoek & Informatie van de provincie verzorgd de inhoudelijke vulling, visuele weergave en actualisatie van de monitor. Hiervoor is nauw samengewerkt met ABF Research die het databeheer verzorgd. Het onderzoeksbureau PON & Telos was betrokken bij de initiële ontwikkeling van deze monitor.

Aanleiding voor de ontwikkeling van deze monitor waren meerdere trendmonitoringvragen vanuit het provinciaal bestuur en vanuit de politiek. Deze vragen vertoonden veel onderlinge samenhang. In de Brede Basismonitor zijn deze trendmonitoringvragen daarom samengevoegd tot één samenhangend geheel.

Deze notitie bevat een toelichting op de vierde versie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. De volgende onderwerpen komen aan bod:

1. Opzet en gebruik van de Brede Basismonitor
2. Belangrijkste trends in de provincie Noord-Holland
3. Koppeling tussen de begroting en de Brede Basismonitor
4. Beschrijving en ontwikkeling indicatoren
5. Samenhang met landelijke monitoring van brede welvaart

De Brede Basismonitor Noord-Holland is hier te bekijken:

https://cijfers.noord-holland.nl/content/bredebasismonitor

1: Opzet en gebruik van de Brede Basismonitor

De openingspagina van de Brede Basismonitor bestaat uit twee profieltaarten (te selecteren via de grijze knop met blauwe rand):

- De **Huidige situatie** o.b.v. de meest actuele gegevens;
- De **Trend** (Ontwikkeling in de tijd) over vijf jaar.

Om te wisselen tussen de twee profieltaarten, druk op de grijze knop met blauwe rand.

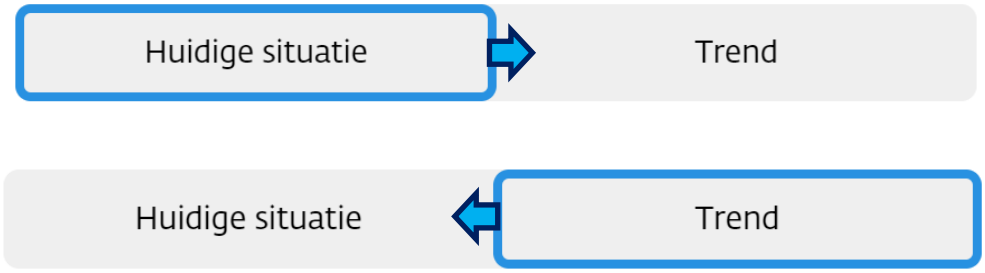

Profieltaart Huidige situatie 2024

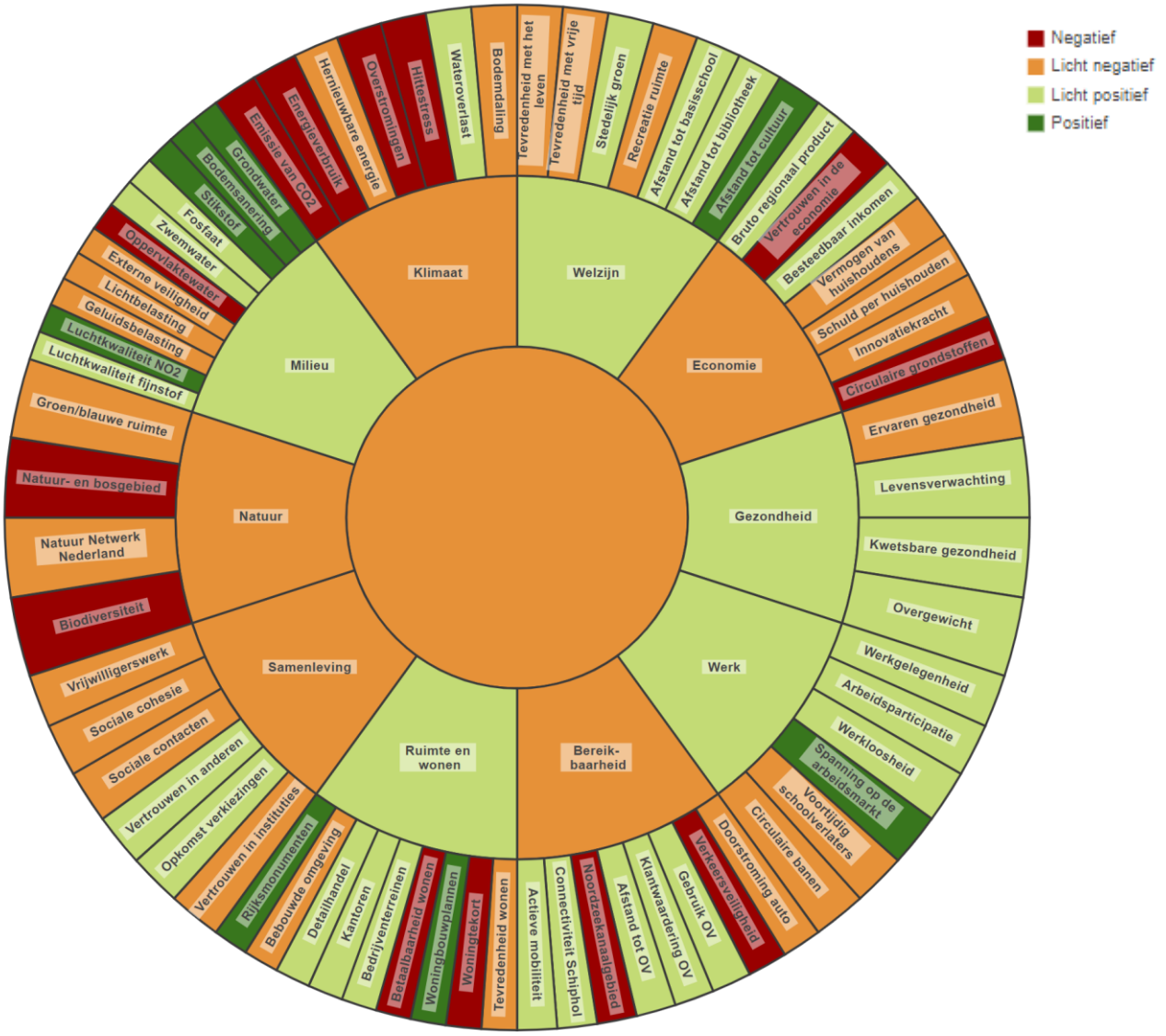

Profieltaart Trend 2024:

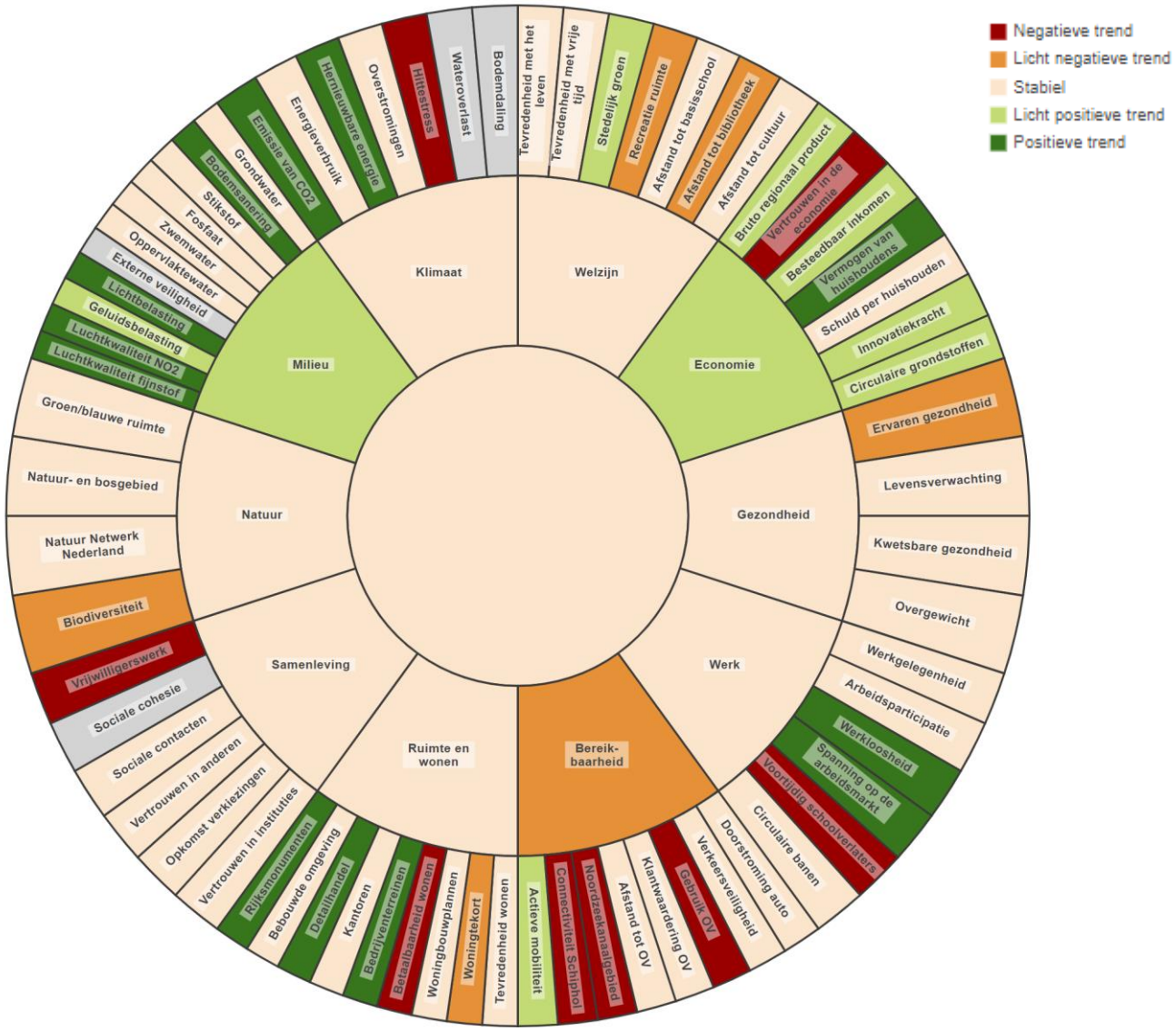

Indeling van de monitor

De monitor omvat tien thema's onderverdeeld in 69 indicatoren, weergegeven in de bovenstaande profieltaart. Elk thema is afgebeeld als een grote taartpunt. De bijbehorende indicatoren zijn weergegeven als blokjes in de buitenste cirkel. U ziet de naam van een indicator wanneer uw muiscursor op een blokje staat. Als u klikt op een indicator gaat u naar de bijbehorende indicatorpagina.

Via de themaboom kunt u navigeren tussen de verschillende indicatorpagina's

Indicatorpagina's

Veel pagina's zijn opgebouwd volgens een standaardmethodiek:

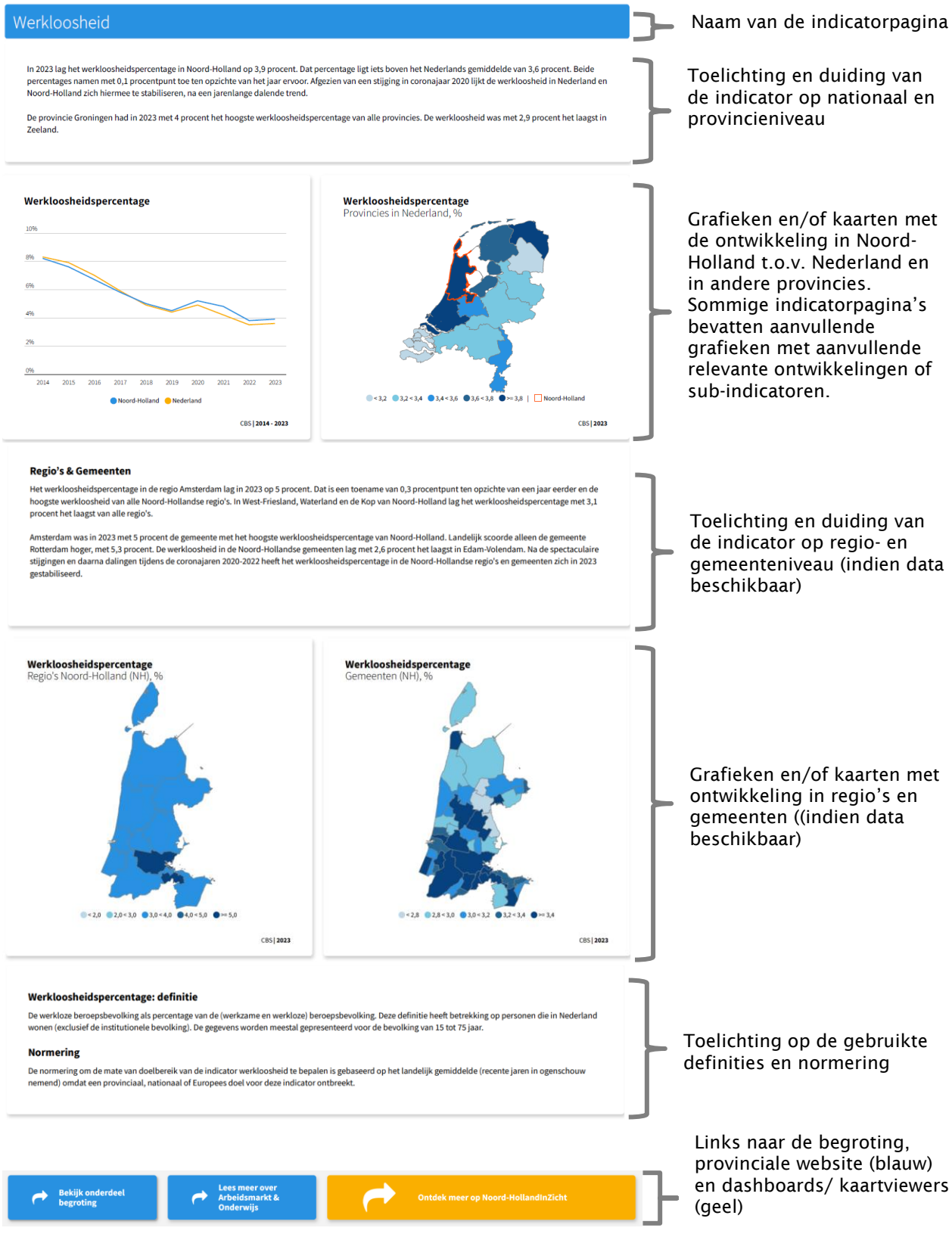

Naam van de indicatorpagina

Toelichting en duiding van de indicator op nationaal en provincieniveau

Grafieken en/of kaarten met de ontwikkeling in Noord-Holland t.o.v. Nederland en in andere provincies. Sommige indicatorpagina's bevatten aanvullende grafieken met aanvullende relevante ontwikkelingen of sub-indicatoren.

Toelichting en duiding van de indicator op regio- en gemeenteniveau (indien data beschikbaar)

Grafieken en/of kaarten met ontwikkeling in regio's en gemeenten ((indien data beschikbaar)

Toelichting op de gebruikte definities en normering

Links naar de begroting, provinciale website (blauw) en dashboards/ kaartviewers (geel)

Links onderaan de indicatorpagina's

De Brede Basismonitor bevat maar een fractie van de data en informatie die bij de provincie beschikbaar is en fungeert mede als toegangsportaal tot het provinciaal beleid. Onderaan de indicatorpagina's is een aantal links beschikbaar waar meer informatie is te vinden over de betreffende indicatorpagina zoals: beleidsdocumenten, onderzoeksrapporten, relevante links, kaartviewers en dashboards:

- De eerste blauwe knop linkt door naar de plek in de begroting waar de indicatorpagina aan is gekoppeld;
- De tweede blauwe knop linkt door naar de provinciale website;
- De gele knoppen linken door naar provinciale kaartviewers en dashboards.

Normering

Iedere indicatorpagina bevat een normering voor de **Huidige situatie** en de **Trend** (ontwikkeling in de tijd). In het geval dat de provincie een concreet doel heeft gesteld, zoals de realisatie van NNN, vormt dit de basis voor de normering voor de indicator. Als de provincie inzet op een norm of grenswaarde, zoals de WHO-advieswaarde voor luchtkwaliteit of de Europese Kaderrichtlijn Water, vormt dit de normering. De taartpunt in de Huidige situatie van Noord-Holland kleurt donkergroen als het doel bereikt is of wordt voldaan aan de norm. Voor een deel van de indicatoren is de normering gebaseerd op het landelijk gemiddelde omdat een beleidsdoel, norm of grenswaarde ontbreekt. De taartpunt in de Huidige situatie van Noord-Holland kleurt dan positief als Noord-Holland beter scoort dan het Nederlands gemiddelde in de afgelopen vijf jaar. De grens tussen positief en licht positief (en licht negatief en negatief) is bepaald op basis van de score van Noord-Holland t.o.v. de andere provincies. Meestal is hiervoor twee keer de standaarddeviatie aangehouden. Aangezien de verschillen tussen provincies meestal beperkt zijn, leidt dit niet vaak tot de score positief (donkergroen) of negatief (rood). Noord-Holland moet het dan beduidend slechter of beter doen dan andere provincies.

Voorbeeld normering Huidige situatie

Hieronder ziet u een voorbeeld voor de indicator Tevredenheid met het leven. De score van Noord-Holland in dit voorbeeld is 81,9%. Het Nederlands gemiddelde van de laatste 5 jaar was 85,4%. Twee keer de standaarddeviatie van alle provinciescores de laatste vijfjaar was 3,7%. De grenzen voor licht positief naar positief en licht negatief naar negatief kwamen daarmee uit op 81,7% (85,4% - 3,7&) en 89,1% (85,4% + 3,7%). De score van Noord-Holland ligt net boven 81,7% en kleurt daarmee oranje.

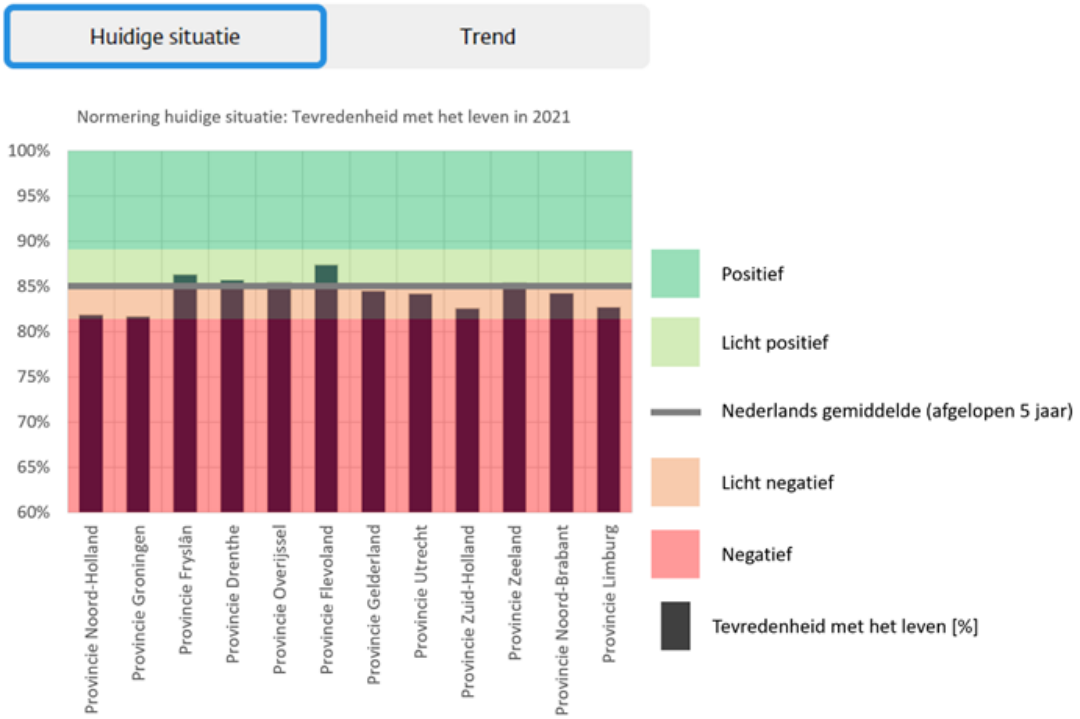

Voorbeeld normering Trend

De ontwikkeling in de laatste vijf jaar bepaalt de score voor de Trend. Ligt de daling of stijging tussen de min vijf procent en plus vijf procent, dan is de trend stabiel. Bij vijf tot tien procent omhoog of omlaag is de trend licht positief/negatief. Meer dan tien procent daling of stijging geeft een negatieve of positieve score.

Hieronder ziet u een voorbeeld voor de indicator BBP per inwoner. Dit lag in Noord-Holland in 2018 op € 57.700. In 2022 was dat € 61.500. Dit is een procentuele stijging van +6,6%. De stijging ligt daarmee tussen de plus 5% en plus 10%. De trendscore wordt licht groen (licht positieve trend).

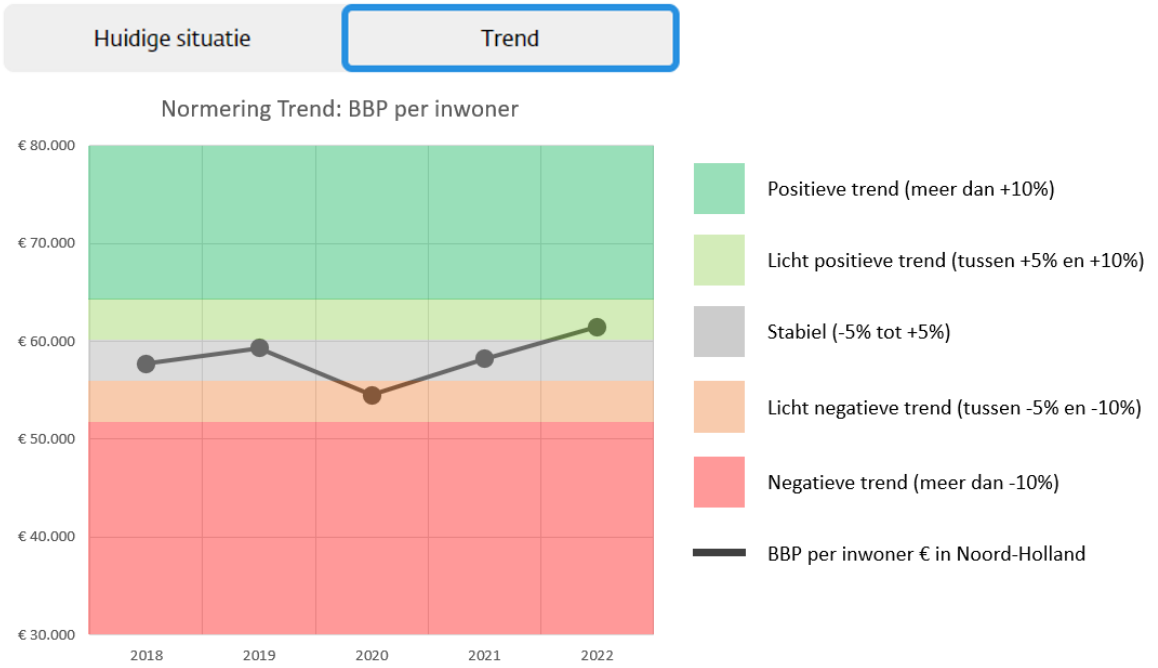

2: Belangrijkste ontwikkelingen in de provincie Noord-Holland

In de Brede Basismonitor 2024 is de huidige situatie in Noord-Holland wisselend: de helft van de thema's scoort licht positief en de andere helft licht negatief. Zo zijn Noord-Hollanders over het algemeen gezond en is er een relatief hoog welzijn. Er is veel werk en de arbeidsmarkt is minder gespannen. Alhoewel Noord-Holland de grootste economie van Nederland heeft, is het vertrouwen hierin nog negatief en blijft het grondstoffengebruik stabiel. Mede hierdoor scoort het gehele thema economie licht negatief. Wat betreft bereikbaarheid scoort het Noord-Hollandse OV goed. De coronacrisis heeft wel haar sporen achtergelaten, het OV-gebruik is nog niet terug op het oude niveau. Bovendien worden de wegen weer steeds voller. Ook op de thema's samenleving, natuur en klimaat heeft de provincie een licht negatieve score.

Op het gebied van **welzijn** is de nabijheid van voorzieningen in het grootste deel van Noord-Holland relatief goed. Bassischolen, bibliotheken en culturele voorzieningen zijn dichtbij in vergelijking met andere provincies. Het aandeel stedelijk groen in verhouding tot de bebouwde omgeving ligt boven het landelijk gemiddelde. Dit betekent dat de steden relatief groen zijn. De ruimte voor recreatie is kleiner dan nationaal. Dit komt vooral door de hoge bevolkingsdichtheid in Noord-Holland. De tevredenheid met het leven en vrije tijd ligt in Noord-Holland het laatste decennium onder het landelijk gemiddelde.

Vergeleken met andere provincies zijn Noord-Hollanders relatief **gezond**. Bij alle indicatoren scoort Noord-Holland beter dan de meeste provincies. De ervaren gezondheid is wel afgenomen en het percentage personen in Noord-Holland met overgewicht laat een lichte stijging zien. Bij het thema **samenleving** valt op dat het vertrouwen in anderen relatief hoog is. Ook bleef de opkomst bij verkiezingen voor de Provinciale Staten stabiel. Het vertrouwen in instituties was hoog in het begin van de coronacrisis, maar is sindsdien aan het dalen. De sociale cohesie, vrijwilligerswerk en sociale contacten in Noord-Holland blijven enigszins achter bij andere provincies.

De Noord-Hollandse **economie** is groot, groeit en geniet voorzichtig iets meer vertrouwen. De schulden en vermogens van huishoudens blijven stijgen, vooral door de hoge huizenprijzen. Er wordt veel en steeds meer aan innovatie uitgegeven in de provincie, echter uitgedrukt in het percentage van het bruto regionaal product scoort Noord-Holland licht negatief op innovatiekracht. Qua circulariteit zien we dat het grondstoffengebruik stabiel is, terwijl de provincie inzet op een halvering in 2030 en een volledig circulaire economie in 2050.

Het beeld bij het thema **werk** is overwegend positief. Veel mensen hebben een baan, de werkgelegenheid is hoog en de werkloosheid laag. De Noord-Hollandse arbeidsmarkt is een stuk minder gespannen dan een jaar eerder. Het aantal voortijdig schoolverlaters ligt iets boven het landelijk gemiddelde. Het aantal circulaire banen stijgt al jaren, maar de totale hoeveelheid banen stijgt sneller.

Voor **bereikbaarheid** is het beeld gemengd. Noord-Hollanders wonen gemiddeld dicht bij een OV-halte. Het OV-gebruik stijgt, ligt consequent hoger dan in andere provincies, maar ligt nog fors onder het niveau van 2019, het laatste jaar voor de coronacrisis. De klantwaardering voor het busvervoer is in Noord-Holland wederom het hoogst van alle provincies. Er wordt door Noord-Hollanders relatief veel gelopen en gewandeld op korte

afstanden. De doorstroming op provinciale wegen is iets verslechterd en de verkeersintensiteit nam toe. De score voor verkeersveiligheid is negatief. De overslag in het Noordzeekanaalgebied is fors afgenomen door de afbouw van de kolenoverslag als gevolg van de energietransitie. Vergeleken met negen benchmarkluchthavens is Schiphol het vliegveld met de vierde hoogste connectiviteit.

Het beeld voor werklocaties en detailhandel bij het thema **ruimte en wonen** is positief. Bij detailhandel, kantorenlocaties en bedrijventerreinen zijn vraag en aanbod in balans. Voor wonen is het beeld overwegend negatief: het woningtekort is groot, de woningprijzen zijn hoog en de woontevredenheid blijft achter. Positief is dat het aantal woningbouwplannen ruim voldoende is om de woningbouwopgave te kunnen halen. Voldoende plannen is geen garantie dat woningbouwopgave ook gehaald wordt. Noord-Holland kent in vergelijking met andere provincies een relatief hoog aandeel bebouwde omgeving. Het beeld voor rijksmonumenten is positief, het aantal monumenten met een onderhoudsstaat ‘slecht’ of ‘matig’ is de laatste jaren gedaald.

De scores voor **natuur** zijn negatief. De biodiversiteit daalt sterker in Noord-Holland dan in de rest van Nederland. De provincie heeft relatief weinig natuurgebied en groenblauwe ruimte per inwoner. Tot 2024 is in provincie Noord-Holland ruim 52 duizend hectare Natuurnetwerk Nederland (NNN) ingericht. Hiermee ligt het percentage ingerichte natuur op 93 procent van de totale doelstelling voor 2027.

De indicatoren bij **milieu** tonen een gemengd beeld. Bij de indicatoren externe veiligheid, geluidsbelasting en lichtbelasting scoort Noord-Holland onder het Nederlands gemiddelde. De lichtbelasting neemt sinds 2020 wel af. De luchtkwaliteit in Noord-Holland is de afgelopen jaren verbeterd. De kwaliteit van zwemwater in Noord-Holland voldoet aan de norm. De indicator grondwater scoort positief. Bij het oppervlaktewater voldoet niet één van de waterlichamen in de provincie aan de KRW-norm. Noord-Holland heeft momenteel geen spoedlocaties waar de risico’s niet beheerst zijn voor het saneren van verontreinigde grond. Vergeleken met andere provincies zijn de emissies voor ammoniak en fosfaat in Noord-Holland relatief laag.

Omdat de beleidsdoelen voor energieverbruik, hernieuwbare energie en CO_2-uitstoot nog niet worden gehaald, scoren deze indicatoren bij **klimaat** (licht) negatief. Hernieuwbare energie en de CO_2-uitstoot vertonen wel een positieve trend. Noord-Holland is relatief kwetsbaar voor hittestress, overstromingen en bodemdaling. Hittestress scoort negatief in een verstedelijkte provincie als Noord-Holland door het hitte-eiland effect en de hittestress neemt in de provincie toe.

3: Koppeling tussen de begroting en de Brede Basismonitor

In 2021 is op verzoek van PS een traject doorlopen om de informatie- en sturingswaarde van begrotingsindicatoren te verbeteren. Dit traject heeft geresulteerd in een nieuwe set indicatoren die is opgenomen in de begroting. De trendindicatoren in de Brede Basismonitor zijn niet direct te koppelen aan prestaties of inzet van de provincie. De Brede Basismonitor kan niet gebruikt worden ter verantwoording voor het gevoerde beleid en doet geen uitspraak over de effectiviteit, efficiency of legitimiteit van het beleid. De maatschappelijke en beleidsopgaven zijn namelijk complex en kennen meerdere betrokken actoren en autonome trends. Daardoor is het directe effect van provinciaal beleid op de

waargenomen trends in de Brede Basismonitor niet causaal aan te tonen. De monitor kan wel aanleiding geven tot verdiepend onderzoek, evaluaties of het maken van nieuw beleid. Een aantal indicatoren uit de Brede Basismonitor is niet direct te koppelen aan de begroting, met name omdat het brede ontwikkelingen zijn die niet specifiek raken aan een begrotingsprogramma. Deze zijn wel opgenomen in de Brede Basismonitor omdat ze relevante trends weergegeven.

4: Beschrijving en ontwikkeling indicatoren

De Brede Basismonitor bestaat uit 10 thema's en een set van indicatoren die enerzijds volledig, maar ook overzichtelijk moet zijn. Op dit moment bestaat de monitor uit 69 indicatoren. Een aanzienlijk deel van de indicatoren komt uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (zie paragraaf 5). Daarnaast bevat de monitor de indicatoren uit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Verder is de opbrengst uit het traject verbetering indicatoren begroting opgenomen (zie paragraaf 3) en een aantal indicatoren uit provinciale monitors, waaronder de indicatoren uit de milieueffectrapportage (MER) van de provinciale omgevingsvisie.

De Brede Basismonitor is een groeimodel. Steeds meer en betere data komen beschikbaar. Daarom passen we de monitor jaarlijks aan op basis van de beschikbaarheid van data en de opgaven van de provincie. Om het doel van de trendmonitor te waarborgen is het belangrijk voor het overzicht en inzicht dat niet te veel indicatoren in de monitor worden opgenomen.

Uitgangspunten bij de selectie van indicatoren zijn dat de indicatoren gaan over wat zich afspeelt in de provincie als gebied. Waar mogelijk volgen we landelijke monitors en komt de data zoveel mogelijk van openbare bronnen. Daarnaast moet de data van een hoge kwaliteit, valide en betrouwbaar zijn en bij voorkeur transparant. De indicatoren worden meerjarig verzameld, en we kijken bij voorkeur tenminste naar data over vijf jaren. Tot slot zijn de indicatoren bij voorkeur zowel op provinciaal als landelijk niveau beschikbaar (en vergelijkbaar) en het liefst ook beschikbaar voor de regio's en gemeenten.

Verkenning naar de dimensie 'elders'

Dit jaar is een verkenning uitgevoerd voor het toevoegen van de dimensie 'elders' aan de Brede Basismonitor. Uit deze verkenning blijkt dat het ontwikkelen van deze dimensie op provinciaal niveau te complex is. Alhoewel andere provincies het belang van de dimensie 'elders' in het begrip van brede welvaart vaak onderkennen, zijn er geen regionale voorbeelden bekend waar monitoring hiervan daadwerkelijk gebeurt. Ook bij het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) ontbreekt de impact van regio's op brede welvaart elders in de Regionale Monitor Brede Welvaart (RMBW). Het CBS geeft aan dat er complicaties zijn bij het converteren van data voor de RMBW vanuit de landelijke monitor. Regionale cijfers zijn niet beschikbaar en regionalisering is niet altijd relevant. Landelijk is er bijvoorbeeld data over de invoer van goederen en grondstoffen, maar deze zijn niet zomaar te regionaliseren, omdat binnenlandse verplaatsingen niet nauwkeurig worden geregistreerd. Andere vormen van grensoverschrijdende stromen, zoals ontwikkelingshulp, zijn met name landelijke aangelegenheden die daarom eveneens nauwelijks te regionaliseren zijn.

Concluderend is het niet mogelijk om de dimensie ‘elders’ in de aankomende versie van de Brede Basismonitor mee te nemen. Uit contact met het CBS blijkt dat momenteel wordt onderzocht hoe de dimensie ‘elders’ in de toekomst kan worden opgenomen in de RMBW. De nieuwe versie van de RMBW wordt in december 2024 verwacht. Als de dimensie ‘elders’ in deze aankomende of toekomstige versie van de RMBW wordt opgenomen, bekijken wij of en hoe we deze kunnen overnemen in de Brede Basismonitor. Tot die tijd geeft de landelijke monitor een goed beeld van de impact ‘elders’ voor de gemiddelde Nederlander: https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/monitor-brede-welvaart-en-de-sustainable-development-goals/elders

Nieuwe en vernieuwde indicatoren

In de toelichting van vorig jaar bij de Brede Basismonitor en bij de memorie van antwoord bij de begroting 2024 is u beloofd om te kijken naar mogelijke nieuwe indicatoren voor de ‘afstand tot culturele voorzieningen’ en ‘voor werkgelegenheid in fossiele sector en industrie ten opzichte van groene banen’. Daarnaast is gekeken of voor niet-actuele indicatoren alternatieve bronnen beschikbaar zijn die vaker worden geactualiseerd. Zo wordt voor het thema klimaat verder verkend of er alternatieve databronnen beschikbaar zijn voor de indicatoren overstromingen, bodemdaling en wateroverlast.

Nieuwe indicatoren Brede Basismonitor 2024

Voor een aantal onderwerpen zijn nieuwe indicatoren ontwikkeld. Nieuw in de 2024 versie van de Brede Basismonitor zijn indicatoren voor: Afstand tot cultuur, Circulaire banen en Afstand tot OV. Deze zijn hieronder toegelicht.

Afstand tot cultuur

Vanuit de provincie bestaat de ambitie om de inwoners van Noord-Holland dichterbij cultuur te brengen. Om die reden is het belangrijk de verspreiding van culturele voorzieningen in kaart te brengen. De indicator is opgebouwd uit twee onderdelen: afstand tot museum en afstand tot podiumkunsten. Bij podiumkunsten worden festivals niet meegerekend. De data voor deze indicator zijn afkomstig van het CBS en beschikbaar tot en met het jaar 2021.

Circulaire banen

De nieuwe indicator Circulaire banen is ontwikkeld naar aanleiding van de memorie van antwoord bij de begroting 2024, waar de vraag was naar een indicator ‘werkgelegenheid in de fossiele sector en industrie ten opzichte van groene banen’. Deze indicator Circulaire banen is hiervan de uitwerking.

Om de circulaire economie verder in kaart te brengen is naast de indicator Circulaire grondstoffen de indicator Circulaire banen opgenomen. Hiermee wordt inzicht verschaft in het aandeel van de werkzame beroepsbevolking dat een baan heeft bij een vestiging die als circulair gekwalificeerd kan worden op basis van bedrijfsactiviteiten. De data van deze indicator komen uit het LISA en zijn beschikbaar tot en met het jaar 2023. Naast het aandeel circulaire banen is op de indicatorpagina ook het absolute aantal circulaire banen in kaart gebracht.

Afstand tot OV

Afstand tot OV vervangt de indicator Reistijd van en naar werk. Hiermee volgt de Brede Basismonitor de Regionale Monitor Brede Welvaart 2023 van het CBS. Deze indicator geeft inzicht in de gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde OV-halte. Hierbij worden vijf verschillende typen OV onderscheiden: trein, tram, bus, metro en ferry. De gemiddelde afstand wordt berekend via het fietsnetwerk, aangezien de fiets een belangrijke rol heeft in het waarborgen van de regionale mobiliteit. De data voor deze indicator komt uit 2022 en zijn afkomstig van het CBS.

Vernieuwde indicatoren Brede Basismonitor 2024

Een aantal indicatoren zijn aangepast in de Brede Basismonitor onder andere vanwege de beschikbaarheid van nieuwe databronnen die actueler zijn. Het gaat in totaal om 7 indicatoren die hieronder zijn uitgelicht.

Ecosystemen
Binnen het thema natuurlijk kapitaal publiceert het CBS een dataset voor ecosysteemtypen waar bodemgebruik wordt gemonitord. Deze dataset bestaat uit verschillende onderwerpen die sterk overeenkomen met de indicatoren die inmiddels niet meer geactualiseerd worden en daardoor verouderd zijn. Om de Brede Basismonitor van relevante informatie te blijven voorzien, is ervoor gekozen de oude indicatoren te vervangen met de meest recente ecosysteemtypen data van het CBS uit 2022. Dit geldt voor vier indicatoren verspreidt over de thema's Welzijn, Ruimte & Wonen en Natuur.

Van Afstand tot openbaar groen naar Stedelijk groen
Bij deze nieuwe indicator wordt niet meer gekeken naar de afstand van de weg tot openbaar groen maar naar het aandeel stedelijk groen ten opzichte van de bebouwde omgeving.

Van Afstand tot sportterrein naar Recreatie ruimte
De nieuwe indicator richt zich op oppervlak in plaats van afstand en er wordt breder gekeken dan alleen sportterreinen. De indicator oppervlakte recreatie worden ook andere vormen van gebieden voor vrijetijdsbesteding meegenomen, zoals dierentuinen, attractieparken, openluchtmusea, begraafplaatsen, historische en botanische tuinen, volkstuinen en vakantieparken.

Van Bebouwd terrein naar Bebouwde omgeving
Tussen deze indicatoren is er een klein verschil met betrekking tot de definities, maar kijken beide in essentie naar het percentage land met bouwwerken en structuren ten opzichte van het totale landoppervlak. Bebouwd terrein richtte zich meer naar de gebruiksfunctie van het land en Bebouwde omgeving meer op de ruimtelijk inrichting.

Van Natuurgebied per inwoner naar Natuur- en Bosgebied per inwoner
Tussen deze indicatoren is er een klein verschil met betrekking tot de methodiek. De indicator Natuur- en Bosgebied gebruikt een andere rekenmethode, waarmee de begrenzing van bos en natuur gewijzigd is.

Lichtbelasting
De indicator Lichtbelasting is aangevuld met data van het RIVM. De data vanuit de National Oceanic and Atmospheric Administration werd voorheen als enige databron gebruikt, maar publiceerde al enige tijd geen nieuwe data meer voor Nederlandse gebieden. De gegevens

vanuit het RIVM worden op eenzelfde manier vergaard en regelmatig gepubliceerd op het Nationaal Georegister onder het thema Lichtemissie.

Zwemwater
Voor de indicator Zwemater wordt een bron gebruikt, namelijk zwemwater.nl. In de vorige versies van de Brede Basismonitor werden er twee databronnen gebruikt, namelijk zwemwater.nl en de European Environmental Agency (EEA). De EEA publiceerde altijd verouderde kwaliteitsscores en in het meest recente jaar vertoonden er ook onverklaarbare inconsistenties in de data van de EEA. Het platform zwemwater.nl is een samenwerking tussen verschillende publieke organisaties en publiceren jaarlijks data met betrekking tot de zwemwaterkwaliteit van het meest recente zwemwaterseizoen.

Connectiviteit Schiphol
Om de internationale bereikbaarheid van Schiphol te monitoren is de luchthaven genormeerd op connectiviteit. Hierbij is gekeken naar het totaal aantal directe en indirecte vluchten, uitgedrukt in connectiviteitseenheden (CNU). De score van Schiphol is hierbij vergeleken met de belangrijkste concurrerende luchthavens. Deze nieuwe methodiek is ontwikkeld voor de Monitor netwerkkwaliteit en staatsgaranties van SEO Economisch Onderzoek, in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

5: De landelijke monitoring van Brede Welvaart

Volgens de definitie die gebruikt wordt door de drie landelijke planbureaus (Centraal Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving en het Sociaal en Cultureel Planbureau) geeft brede welvaart uitdrukking aan het idee dat verder moet worden gekeken dan het financieel-economische plaatje voor een 'rijk' en duurzaam leven. Brede welvaart omvat naast financieel-economische ook sociaal-culturele en ruimtelijk-ecologische aspecten. Ook neemt een breed welvaartsperspectief de verdeling van welvaart, de bestendigheid ervan voor toekomstige generaties ('later') en de welvaart in andere landen ('elders') in beschouwing. Daarmee omvat brede welvaart de fundamenten voor een welvarende, inclusieve en duurzame samenleving.[1]

De definitie van het CBS is vergelijkbaar en luidt: 'Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze al dan niet ten koste gaat van die van latere generaties en/of van mensen elders in de wereld.' Hierna is kort beschreven hoe de monitoring van brede welvaart door het CBS in Nederland is vormgeven.

Het CBS publiceert jaarlijks twee monitors die inzicht geven in brede welvaart in Nederland:

- De Landelijke Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals: Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals 2024 | CBS

- De Regionale Monitor Brede Welvaart:
  Regionale Monitor Brede Welvaart 2023 | CBS

De landelijke Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals kijkt niet alleen naar brede welvaart 'hier en nu', maar ook naar de impact die dit heeft voor volgende generaties in Nederland (brede welvaart 'later') en op andere landen (brede welvaart 'elders'). Daarnaast onderzoekt de monitor hoe brede welvaart verdeeld is onder bepaalde groepen in de samenleving. Verder geeft de monitor een beeld van hoe schok-toekomstbestendig de brede welvaart is. De CBS-publicatie gaat ook uitgebreid in op hoe brede welvaart in Nederland zich in het licht van de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) ontwikkelt.

De Regionale Monitor Brede Welvaart is ontwikkeld voor alle regionale overheden, niet specifiek voor provincies. In de monitor wordt een verzameling indicatoren gebruikt om de brede welvaart 'hier en nu' en 'later' te beschrijven. In de Brede Basismonitor zijn bijna alle indicatoren uit de regionale CBS-monitor overgenomen. De CBS-indicatoren van de dimensies 'hier en nu' en 'later' zijn hierbij over de verschillende thema's in de Brede Basismonitor verdeeld. Enige uitzondering hierop zijn de indicatoren over veiligheid. Die gaan vooral over delicten en misdrijven en hebben geen raakvlakken met de taken en verantwoordelijkheden van de provincie. De brede welvaartsdimensie 'elders' is niet beschikbaar op regionaal niveau.

[1] https://www.pbl.nl/brede-welvaart-in-de-regio

Provincie Noord-Holland
2272443/2272454

BEL/OI

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Mw. J. Crol
BEL/DE

Telefoonnummer +31235145702
Jacobien.crol@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk
1930158/2270200

Uw kenmerk

Betreft: Jaarverslag 2023 Adviescommissie Detailhandel

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Jaarverslag 2023 Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland

Sinds 2010 worden grootschalige detailhandelsontwikkelingen in de provincie Noord-Holland regionaal op elkaar afgestemd. Tot september 2023 vond afstemming plaats in twee afzonderlijke, regionaal bepaalde adviescommissies voor Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid. In september 2023 zijn deze commissies samengevoegd onder de naam Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland (ADNH).

De adviescommissie brengt advies uit aan Gedeputeerde Staten over bestemmingsplannen waarin nieuwe detailhandel is voorzien die een regionale impact heeft. Dit betekent dat de commissie adviseert over nieuwe formele en informele ruimtelijke plannen met een detailhandelscomponent groter dan 500m2 winkelvloeroppervlak buiten bestaande winkelgebieden en over plannen met een winkelvloeroppervlak groter dan 3000 m2 in bestaande winkelgebieden die groter zijn dan 25.000 m2 wvo. Ook worden de regionale detailhandelsvisies en het provinciaal detailhandelsbeleid verplicht aan de commissie voorgelegd voor een advies. Tot slot heeft de commissie een duidelijke kennisdelingsfunctie omdat er naast concrete plannen ook grotere thema's en ontwikkelingen met betrekking tot detailhandel worden besproken.

De adviescommissie doet jaarlijks verslag van haar werkzaamheden. Het jaarverslag van 2023 is als bijlage toegevoegd aan deze brief.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Adviezen
Er zijn in 2023 een tweetal adviezen uitgebracht. Het eerste betreft een advies over de Regionale Detailhandelsvisie West-Friesland. Het tweede betreft een advies over een verplaatsing van een supermark naar de Peperstraat in Zaanstad.

Daarnaast is een aantal onderzoeken gepresenteerd en besproken, waaronder de Monitor Detailhandel 2023 en het handboek 'Kooporiëntaties'(2023).

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

H. R. van der Stelt

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Jaarverslag 2023 ADNH

Secretariaat Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland
P.a. Hans van Scheerdijk/Stadspartner Hans
Emmaweg 36, 3603 AN Maarssen
M (06) 23817401
E hans@stadspartnerhans.nl

Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland – Jaarverslag 2023

1. Inleiding en taakinvulling

Voor u ligt het jaarverslag van de Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland van het jaar 2023. Sinds 2010 worden grootschalige detailhandelsontwikkelingen in de provincie Noord-Holland regionaal op elkaar afgestemd. Tot september 2023 vond afstemming plaats in twee afzonderlijke, regionaal bepaalde adviescommissies: de Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland Zuid (ADZ) voor het zuidelijk deel van de provincie, de Regionale Adviescommissie Noord-Holland Noord (RAC NHN) voor het noordelijk deel. In september 2023 zijn deze commissies door Gedeputeerde Staten samengevoegd onder de naam Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland (ADNH). De leden van de voormalige ADZ en RAC NHN zijn in de nieuwe setting aangebleven, waarbij alle regio's primair één vertegenwoordiger hebben.

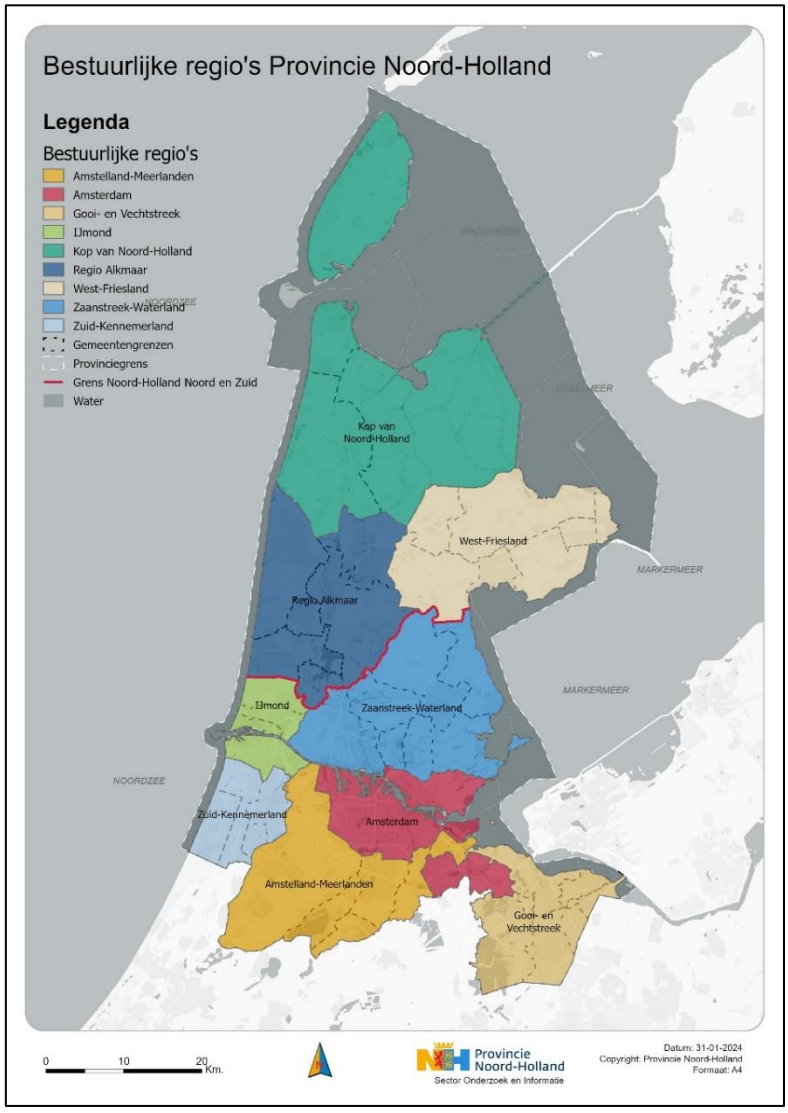

De commissie toetst de plannen aan achtereenvolgens de dienstenrichtlijn van de EU, de ladder van duurzame verstedelijking, het provinciale (ruimtelijke) detailhandelsbeleid en het regionale en eventuele lokale detailhandelsbeleid.

De adviescommissie brengt verplicht advies uit aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland over gemeentelijke (ruimtelijke) plannen in geval van:

a. een ontwerp van een ruimtelijk plan dat nieuwe detailhandelsbedrijven van meer dan 500 m2 winkelvloeroppervlak buiten bestaande winkelgebieden mogelijk maakt (artikel 6.13a, eerste lid, Omgevingsverordening NH2020);
b. een ontwerp van een ruimtelijk plan dat uitbreiding mogelijk maakt van meer dan 1500 m2 winkelvloeroppervlak binnen of aansluitend op bestaande winkelgebieden (artikel 6.13a, tweede lid, Omgevingsverordening NH2020);
c. een ontwerp van een ruimtelijk plan dat uitbreiding mogelijk maakt van meer dan 3000 m2 winkelvloeroppervlak binnen of aansluitend op bestaande winkelgebieden die groter zijn dan 25.000 m2 winkelvloeroppervlak (artikel 6.13a, tweede lid jo. derde lid, Omgevingsverordening NH2020);
d. een ontwerp van een ruimtelijk plan dat op bedrijventerreinen of kantoorlocaties nieuwe volumineuze detailhandel mogelijk maakt voor zover het totaal winkeloppervlak daarvan meer dan 1500 m2 bedraagt (artikel 6.13b, tweede lid, Omgevingsverordening NH2020);
e. een ontwerp van een ruimtelijk plan dat nieuwe detailhandel binnen het werkingsgebied Landelijk gebied mogelijk maakt voor zover het winkeloppervlak daarvan meer dan 500 m2 bedraagt (artikel 6.13c, Omgevingsverordening NH2020);
f. een regionale detailhandelsvisie;
g. provinciaal detailhandelsbeleid.

Voor niet-verplichte advisering kunnen overheidsinstanties de volgende plannen en visies aan de adviescommissie voorleggen:

a. gemeentelijke detailhandelsvisies;
b. plannen met een detailhandelscomponent in een stadium van voorbereiding, nog niet rijp voor een ontwerp van een ruimtelijk plan;
c. overige plannen met een detailhandelscomponent die niet voldoen aan het tweede lid;
d. een ontwerp van een ruimtelijk plan met een detailhandelscomponent voor sanering en krimp van winkelgebieden.

De adviescommissie stuurt met het advies aan Gedeputeerde Staten een afschrift van het advies aan het college van burgemeester en wethouders van de desbetreffende gemeente. In geval van een niet-verplicht advies stuurt de adviescommissie het advies naar het college van burgemeester en wethouders van de desbetreffende gemeente en een afschrift aan Gedeputeerde Staten.

De adviescommissie fungeert tevens als kennisplatform, waar informatie wordt uitgewisseld over bijvoorbeeld:

a. de voortgang van plannen waarover de adviescommissie heeft geadviseerd;
b. nieuwe relevante onderzoeksgegevens;
c. nieuwe ontwikkelingen direct over de grenzen van een regio;
d. nieuws en signalen uit de regio’s over nieuwe plannen en detailhandelsontwikkelingen.

De adviescommissie brengt advies uit over ruimtelijke plannen in de gemeenten: Aalsmeer, Alkmaar, Amstelveen, Amsterdam, Bergen, Beverwijk, Blaricum, Bloemendaal, Castricum, Den Helder, Diemen, Dijk en Waard, Drechterland, Edam-Volendam, Enkhuizen, Gooise Meren, Haarlem, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Heiloo, Hilversum, Hollands Kroon, Hoorn, Huizen, Koggenland, Landsmeer, Laren, Medemblik, Oostzaan, Opmeer, Ouder-Amstel, Purmerend, Stede Broec, Schagen, Texel, Uitgeest, Uithoorn, Velsen, Waterland, Wijdemeren, Wormerland, Zaanstad en Zandvoort.

2. Besproken onderwerpen Adviescommissie Detailhandel Zuid (ADZ)

De ADZ kwam, tot de samenvoeging met RAC NHN, in 2023 vier maal bij elkaar: op 7 februari, 14 maart, 16 mei en 13 juli. Hierna volgen per vergadering kort de belangrijkste besproken onderwerpen en voorgestelde adviezen.

7 februari 2023 (via MS Teams)

- Jaarverslag 2022 besproken
- Marktruimteonderzoek 2022 besproken en aangescherpt

14 maart 2023 (via MS Teams)

- Regionale uitkomsten marktruimteonderzoek besproken en advies aan GS opgesteld.
- Terugkoppeling over samenvoegingstraject van de twee adviescommissies door de provincie.

16 mei 2023 (via MS Teams)

- Samenvoeging twee adviescommissies: toelichting op aangepast reglement door de provinciale vertegenwoordiger en discussie hierover met verbetersuggesties van de commissieleden.
- Toelichting op het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming MKB: een programma vanuit Ministerie van BZK om verduurzaming van MKB een impuls te geven, uitgevoerd door provincies.

13 juli 2023 (via MS Teams)

- Adviesaanvraag Peperstraat Zaandam: Vertegenwoordigers van de gemeente Zaanstad lichten plannen supermarktverplaatsing van Prinsenstraat naar Peperstraat toe. De adviescommissie besluit om in beginsel een negatief prealabel advies af te geven over de verplaatsing, tenzij er in bestemmingsplan een uitwerkingsplicht wordt opgenomen met duidelijke afspraken waaronder een supermarkt op de Peperstraat mogelijk wordt en er waarborgen komen voor het gelijktijdig staken van de supermarktfunctie in de Prinsenstraat. Aanvragers gaan hiermee aan de slag.
- Update samenvoeging adviescommissies: vertegenwoordiger van de provincie geeft een update, nadat het nieuwe reglement 16 mei ook in de RAC NHN is besproken. Aan de hand daarvan is een aantal kleine wijzigingen aangebracht. Planning is om reglement en aanstellingsbrieven na het zomerreces te laten vaststellen door GS. Melding wordt gemaakt van aanstelling van de nieuwe secretaris.

Binnenstad Alkmaar

3. Besproken onderwerpen Regionale Adviescommissie Noord-Holland Noord (RAC NHN)

De RAC NHN kwam, tot de samenvoeging met ADZ, in 2023 twee maal bij elkaar: op 4 april en 5 juni. Hierna volgen per vergadering kort de belangrijkste besproken onderwerpen en voorgestelde adviezen.

4 april 2023 (Stadhuis Alkmaar)

- Samenvoeging twee adviescommissies. Naar aanleiding van de bijeenkomst over de samenvoeging tussen RAC NHN en ADZ op 16 februari (aanwezig: voorzitters, secretarissen, provincie) wordt het verslag van deze sessie toegelicht en besproken. Onder andere het doel en het nut van de samenvoeging wordt besproken ('welk probleem los je op'), alsmede de gewenste vertegenwoordiging per regio. Een aantal leden ziet nog niet direct de voordelen van samenvoegen en heeft (praktische) bezwaren (meer voorwerk, meer reistijd). Ook de verschillen qua omvang, weging en aard van de problematiek tussen het noordelijk en het zuidelijk deel van de provincie worden als een mogelijke hobbel ervaren. De wens is om inhoudelijke behandeling van aanvragen 'noord en zuid' gescheiden te houden middels subcommissies en de samenwerking en samenvoeging vooral te zoeken langs organisatorische lijnen (één secretariaat, gezamenlijke kennisdeling, één jaarverslag, e.d.).

5 juni 2023 (via MS Teams)

- Adviesaanvraag regiovisie West-Friesland. De vertegenwoordiger van de regio licht de regionale detailhandelsvisie West-Friesland toe. De leden wijzen op enkele tegenstrijdigheden en aandachtspunten in het rapport. Een belangrijk bespreekpunt is het voorstel om kringloopwinkels als bedrijf te bestemmen, en in het verlengde daarvan komt ook de 'boerderijwinkel' ter sprake, omdat West-Friesland worstelt hoe hiermee om te gaan. Een aantal vragen van de commissieleden zal worden doorgestuurd aan het externe bureau met het verzoek die te beantwoorden.
- Samenvoeging twee adviescommissies. Het concept-reglement van de nieuwe regionale adviescommissie detailhandel Noord-Holland (versie 8-5-2023) wordt toegelicht door de vertegenwoordiger van de Provincie Noord-Holland. Deze is ook met ADZ en met een jurist besproken en daaruit is een enkele kleine wijziging voortgekomen. Het vernieuwde reglement is gebaseerd op de bestaande reglementen van de twee commissies en biedt ruimte om zelf vorm te geven aan hoe wordt samengewerkt binnen de nieuwe commissie. In de nieuwe commissie zijn er niet meer twee vertegenwoordigers per regio (zoals voorheen binnen de RAC NHN) maar één vertegenwoordiger, m.u.v. Amsterdam. Wel zullen er plaatsvervangende leden zijn. Sommige commissieleden hebben de indruk dat de nieuwe commissie vooral efficiëntie oplevert voor de provincie, minder voor de commissieleden (meer werk, meer stukken, langere bijeenkomsten). Provincie zegt toe in het reglement op te nemen dat het de commissie vrij staat om frequentie of samenstelling bij aanvragen in onderling overleg te bepalen.
- Toelichting op Ontzorgingsprogramma Verduurzaming MKB: een programma vanuit Ministerie van BZK om verduurzaming van MKB een impuls te geven, uitgevoerd door de provincies.

4. Besproken onderwerpen Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland na samenvoeging

De Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland kwam in de nieuwe, samengevoegde, samenstelling in 2023 twee maal bij elkaar: op 26 september en 28 november. Hierna volgen per vergadering kort de belangrijkste besproken onderwerpen en opgestelde adviezen.

<u>26 september 2023 (Provinciekantoor Noord-Holland in Haarlem)</u>

- Werkwijze: aan de hand van het reglement wordt de gewenste werkwijze in de nieuwe commissie besproken. Een aantal bezwaren die eerder in met name RAC NHN zijn geuit wordt opnieuw ingebracht, met name de regionale component in behandeling van aanvragen die ontbreekt. Besloten wordt om de discussie en ingebrachte argumenten te parkeren tot een volgende vergadering en dan tot een werkbare invulling van de werkwijze te komen en in ieder geval over een jaar te evalueren.
- Kennissessie Detailhandelsmonitor: de beleidsadviseur van de Provincie Noord-Holland presenteert de actuele Detailhandelsmonitor.
- Adviesaanvraag regiovisie West-Friesland. De vertegenwoordiger van de regio doet kort het voortraject uit de doeken. De voormalige RAC NHN had nog enkele vragen, die door het externe bureau zijn beantwoord. De beantwoording van de vragen is aan de commissieleden gestuurd. De regiovertegenwoordiger geeft aan dat hij nog steeds op beantwoording van de vraag inzake boerderijwinkels en kringloopwinkels wacht en wil daar graag snel antwoord op. Commissieleden discussiëren over definitie van boerderijwinkels en kringloopwinkels. Er wordt besloten om de aanvraag bij de volgende vergadering definitief te behandelen.
- Adviesaanvraag Peperstraat Zaandam. De vertegenwoordiger van de gemeente Zaanstad licht de aangepaste aanvraag inzake de verplaatsing van een supermarkt naar de Peperstraat in Zaandam toe. Op 13 juli stond deze aanvraag in de ADZ op het programma, waarna een prealabel advies werd gegeven, met voorwaarden. De vertegenwoordiger van de gemeente Zaanstad geeft aan dat de toen bedachte oplossing juridisch niet kan en denkt aan een andere oplossing. Omdat de nieuwe informatie niet tijdig aan de commissie is gestuurd en deze de informatie niet bekeken heeft, kan de aanvraag niet behandeld worden. De gemeente Zaanstad zal een hernieuwde aanvraag met actuele informatie indienen, waarna de aanvraag in de volgende vergadering kan worden behandeld.

<u>28 november 2023 (Stadhuis Zaanstad)</u>

- Kennissessie over handboek ‘Kooporiëntaties’. Eén van de opstellers van dit handboek geeft een presentatie over dit recent gepubliceerde handboek.
- Vervolggesprek over werkwijze. N.a.v. de memo van de voorzitters over dit onderwerp bespreken we de gewenste werkwijze. De commissie stelt enkele praktische wijzigingen voor. Voorzitters en secretaris zullen de werkwijze aanscherpen en volgende vergadering ter goedkeuring voorleggen aan de commissie.
- Adviesaanvraag regiovisie West-Friesland. Onder verwijzing naar de eerdere behandeling en de per e-mail verzonden vragen en beantwoording door de regiovertegwoordiger wordt de aanvraag besproken. De aanvraag wordt unaniem positief beoordeeld door de commissieleden, met als toevoeging dat indien een gemeente voornemens is af te wijken van het vastgestelde beleid voor de regio, zij die voornemens vooraf kenbaar zullen maken aan de andere gemeenten. De commissie zal zich in 2024 verdiepen in de onderwerpen boerderijwinkels en kringloopwinkels (dit onderwerp is voor nu uit de beoordeling gelaten).
- Adviesaanvraag Peperstraat Zaandam. De regiovertegenwoordiger van gemeente Zaanstad heeft een geactualiseerde aanvraag ingestuurd, licht deze toe en vraagt of de commissie zich kan vinden in de gemaakte stappen n.a.v. het prealabele advies. Het voorstel van de voorzitter is om het eerder gegeven negatieve prealabele advies te handhaven; de commissie stemt hiermee in.

5. Resultaten

De adviescommissie heeft in 2023, na de samenvoeging, een tweetal adviezen uitgebracht. Hieronder beknopt de verwerking van de gegeven adviezen.

Advies Regiovisie West-Friesland

- De regio West-Friesland heeft een eerste versie van de regiovisie opgesteld in 2022, met een actualisatie in 2023.
- De adviescommissie heeft, in drie 'rondes' (eerst als RAC NHN, later als Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland) positief advies gegeven, onder voorbehoud van een aantal aanpassingen.
- De regiovisie is op basis van deze adviezen aangepast.
- Het is de bedoeling dat de Regiovisie in de loop van 2024 wordt vastgesteld.

Advies Peperstraat Zaandam

- Gemeente Zaanstad heeft het advies van de adviescommissie ter harte genomen en gedeeld en heeft getracht zoveel mogelijk in de lijn van het advies te acteren.
- In overleg met een jurist van de gemeente is de volgende insteek gekozen:
    - Het uitgangspunt is dat het onder de Omgevingswet mogelijk is om gemeentebrede regels vast te leggen in het Omgevingsplan.
    - In het Omgevingsplan m.b.t. de Peperstraat wordt een regel opgenomen die geldt voor de hele gemeente, met de volgende strekking: 'Het toewijzen van de bestemming supermarkt aan een locatie, die deze bestemming nog niet heeft, is alleen mogelijk als elders in de gemeente een locatie van vergelijkbare omvang met de bestemming supermarkt, niet gelegen binnen de hoofdwinkelstructuur, zoals bedoeld in de Detailhandelsvisie Zaanstad 2015-2025 of rechtsopvolger hiervan, gelijktijdig een andere bestemming krijgt.'

Zaandam – plannen Peperstraat en omgeving

6. Samenstelling commissie

De samenstelling van de Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland was per 31-12-2023 als volgt.

Vanuit de regio's:
- Alkmaar en omgeving: Sandra de Boer (plaatsvervanger: Sandra Beentjes, Liesbeth Aarts, Ageeth Kuijs)
- Amstelland en Meerlanden: Martijn Prent
- Amsterdam: CJ Dippel en Martin van den Oever
- Gooi – en Vechtstreek: Patricia van de Groep
- IJmond: Annemarie Zandstra
- Kop van Noord-Holland: Alieke van Essen (plaatsvervanger: Muriël de Ruiter)
- West-Friesland: Halewijn Vermeulen
- Zaanstreek-Waterland: Willeke Koops (plaatsvervanger: Inge Reijmer)
- Zuid-Kennemerland: Marjon Zorge-Schouten

Onafhankelijke experts:
- Eva van der Linde (IVBN)
- Dirk Mulder (ING)
- Walther Ploos van Amstel (Hogeschool van Amsterdam)

Belangengroeperingen
- David Lansen (INretail)
- Gerben Boogaard (MKB Nederland)

Voorzitters:
- Leo van der Linde
- Jelle Groeneveld (plaatsvervangend voorzitter)

Secretaris:
- Hans van Scheerdijk

Provincie Noord-Holland (in de rol van toehoorder)
- Cecile de la Rambelje
- Jacobien Crol (plaatsvervangend toehoorder)

De samenstelling van de agendacommissie was per 31-12-2023 als volgt:
- Leo van der Linde (voorzitter)
- Jelle Groeneveld (plaatsvervangend voorzitter)
- Dirk Mulder (onafhankelijk expert, ING)
- CJ Dippel (regio Amsterdam)
- Hans van Scheerdijk (secretaris)

7. Financiële verantwoording

Het reglement schrijft voor dat het secretariaat dient te worden uitgevoerd door een organisatie die aan het overleg deelneemt. De Provincie Noord-Holland besteedde de werkzaamheden voor het secretariaat van de RAC NHN (eerste deel 2023) uit aan de Verenigingsmakelaar (Mark Streuer) en voor het secretariaat van de ADZ (eerste deel 2023) aan het MRA Bureau (Tim Putting). De werkzaamheden voor de samengevoegde commissie, na 1-8-2023, werden uitgevoerd door Stadspartner Hans (Hans van Scheerdijk). De werkzaamheden omvatten onder meer de voorbereiding en verslaglegging van vergaderingen van de agendacommissie en de voltallige commissie; het voorbereiden en opstellen van adviezen over regionale detailhandelsontwikkelingen in het werkingsgebied van adviescommissie; zorgen voor afstemming tussen betrokken partijen; het voeren van correspondentie; het opstellen van oplegnotities; het opstellen van de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening. Onderstaande kosten zijn excl. BTW.

POSTEN	**BEGROOT**	**WERKELIJKE KOSTEN**
Voorzitters	€ 11.582	€ 9.418
Secretariaat RAC NHN deel 1-2023)	€ 10.750	€ 9.035
Secretariaat ADZ (deel 1-2023)	-	-
Secretariaat Adviescommissie (deel 2-2023)	€ 9.000	€ 9.000
Overige kosten (experts, sprekers, e.d.)	€ 2.500	€ 1.009
TOTAAL	**€ 33.832**	**€ 28.462**

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.L. Damen
CZ/JZ

Telefoonnummer +31235143919
damenj@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk
2259579/2279870

Uw kenmerk

Betreft: Reactie inzake initiatiefvoorstel JA21 opheffen geheimhouding document project Wieringerhoek

Geachte leden,

Op 28 juni 2024 ontvingen wij via de Statengriffie een initiatiefvoorstel van Statenfractie JA21 tot het opheffen van de geheimhouding op 'Bijlage bij beantwoording Woo-verzoek inzake project Wieringerhoek - deel 2 - Pagina 0234 - Document 0085'. Op grond van artikel 42 van het Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van Provinciale Staten en Statencommissies van Noord-Holland 2015 zijn wij gevraagd om hierop een reactie uit te brengen. Deze reactie treft u hierbij aan.

Inleiding
In deze casus staan twee wetten centraal, de Wet open overheid (Woo) en de Provinciewet. Beide hebben hun eigen oogmerk en afwegingskader.

Het uitgangspunt onder de Wet open overheid (Woo) voor informatie en documenten die berusten bij een bestuursorgaan is openbaarheid. Niettemin kunnen er omstandigheden zijn die aanleiding geven om van die hoofdregel af te wijken, waardoor informatie (nog) niet openbaar gemaakt kan worden. Hoofdstuk 5 van de Woo biedt de juridische kaders voor uitzonderingen op openbaarheid. Tegen Woo-besluiten staat rechtsbescherming open (bezwaar, beroep, hoger beroep).

Op grond van de Provinciewet hebben wij een verantwoordings- en informatieplicht, zodat u uw controlerende taken kunt uitoefenen. Soms

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

echter gaat het om vertrouwelijke informatie of informatie die (tijdelijk) geheim moet blijven. Om toch te kunnen voldoen aan onze inlichtingenplicht c.q. uw informatierecht biedt de Provinciewet de mogelijkheid om informatie vertrouwelijk te overleggen door geheimhouding op te leggen met betrekking tot de verstrekte informatie.

Het initiatiefvoorstel

Voorstel tot opheffing van de geheimhouding die is opgelegd op 'Bijlage bij beantwoording woo-verzoek inzake project Wieringerhoek - deel 2 - Pagina 0234 - Document 0085'

Inleiding

In het kader van een eerder Woo-verzoek gericht aan Gedeputeerde Staten inzake het project Wieringerhoek zijn er documenten (al dan niet gedeeltelijk) openbaar gemaakt. Naar aanleiding van deze gepubliceerde informatie heeft Statenfractie JA21 gevraagd om alle informatie in ongelakte vorm, waaronder verslagen en notulen van de bestuurlijke overleggen over dit project.

Wij hebben naar aanleiding hiervan besloten om alle documenten voor u ter inzage te leggen bij de statengriffie, waarbij we alleen de persoonsgegevens hebben weggelakt. Op de inhoudelijke informatie die in het kader van het eerdere Woo-verzoek is weggelakt, hebben wij op 4 juni 2024 op grond van de artikelen 84 en 85, tweede lid, van de Provinciewet geheimhouding gelegd, omdat openbaarmaking van deze informatie belangen als bedoeld in artikel 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo kan schaden.

Nogmaals merken wij op dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen de beoordeling van en het nemen van een besluit op een Woo-verzoek enerzijds, en het opleggen van geheimhouding op grond van de Provinciewet anderzijds.

Afweging Woo-verzoek

Bij de beantwoording van het Woo-verzoek inzake het project Wieringerhoek zijn er passages gelakt met toepassing van de

uitzonderingsgrond genoemd in artikel 5.2 van de Woo (persoonlijke beleidsopvattingen).

Ten aanzien van artikel 5.2, eerste lid, van de Woo, overwegen wij als volgt. Documenten die bestemd zijn voor intern beraad kunnen persoonlijke beleidsopvattingen bevatten. Intern beraad is het overleg tussen ambtenaren binnen een bestuursorgaan, of binnen een kring van bestuursorganen die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor een bestuurlijke aangelegenheid. Op grond van artikel 5.2, eerste lid, van de Woo, worden persoonlijke beleidsopvattingen in documenten die bestemd zijn voor intern beraad niet openbaar gemaakt. Document 0085 betreft een interne mailwisseling tussen ambtenaren van de provincie, waarin persoonlijke beleidsopvattingen worden gedeeld. Persoonlijke beleidsopvattingen zijn ambtelijke adviezen, meningen, visies, standpunten en overwegingen ten behoeve van intern beraad.

Ambtenaren moeten in alle openhartigheid onderling functioneel kunnen communiceren en met elkaar van gedachten kunnen wisselen. In deze mailwisseling bevragen ambtenaren elkaar en delen hun meningen onderling over een onderwerp in de voorbereiding van een memo (gespreksnotitie). Er wordt in vertrouwelijkheid gesproken en gebrainstormd over het op te stellen advies en memo.

Daarbij wordt ook informatie gedeeld van feitelijke aard. Feitelijke gegevens zijn geen persoonlijke beleidsopvattingen. Echter, feitelijke gegevens kunnen wel dusdanig met persoonlijke beleidsopvattingen zijn verweven dat deze niet zijn te scheiden. De feitelijke informatie in document 0085 is geen op zichzelf staande informatie, maar zodanig verweven met de persoonlijke beleidsopvattingen dat de openbaarmaking van deze feitelijke gegevens op grond van artikel 5.2, eerste lid, van de Woo, wordt geweigerd. In de mailwisseling wordt gesproken over een vermeend nog te nemen besluit door de Raad van Hollands Kroon, waaraan door ambtenaren van de provincie getracht wordt duiding te geven en waar een mening over wordt gegeven.

Ambtenaren zouden zich door openbaarmaking van deze passages in grote mate belemmerd voelen zich in alle vrijheid te uiten over het onderhavige dossier en eventuele andere toekomstige bestuurlijke

aangelegenheden, en zich terughoudender kunnen gaan opstellen. De vrije gedachtewisseling kan daarmee in het geding komen en een zorgvuldige besluitvorming kunnen belemmeren.

Wij zijn zeer terughoudend met het 'lakken' van informatie om zoveel mogelijk recht te doen aan het oogmerk van de Woo. In het initiatiefvoorstel wordt dit ook herkend en gewaardeerd. Dit maakt de afweging soms wel casuïstisch en contextgevoelig, zeker bij de uitzonderingsgrond 'persoonlijke beleidsopvattingen'. De grens tussen een persoonlijke beleidsopvatting en een (andere) persoonlijke uitlating is gradueel. De gelakte passage betreft een eerste gedachtewisseling in een mailwisseling tussen collega's die later meer uitgewerkt wordt in (concept)beleidsdocumenten die wel openbaar zijn. Wij zijn van mening dat wij in dit geval zo transparant mogelijk zijn, maar wel recht doen aan het belang van vrije gedachtewisseling. Bij de drie in het initiatiefvoorstel genoemde andere voorbeelden heeft een vergelijkbare afweging tot een andere uitkomst geleid.

Opgemerkt zij dat in het belang van een goede en democratische bestuursvoering, informatie over persoonlijke beleidsopvattingen voor het overgrote deel in geanonimiseerde vorm wel openbaar is gemaakt op grond van artikel 5.2, tweede lid, van de Woo. In die zin voegt het eventueel opheffen van de geheimhouding op document 0085, zoals voorgesteld in het initiatiefvoorstel, voor het publiek geen informatie toe ten opzichte van de al wel openbare informatie.

Geheimhouding Provinciewet

Om de op grond van uw informatierecht opgevraagde ongelakte documenten met u te kunnen delen, zonder dat deze vervolgens in ongelakte vorm direct alsnog openbaar worden, is door ons geheimhouding opgelegd. De geheimhouding is op grond van artikel 84 van de Provinciewet, in samenhang met het belang, genoemd in artikel 5.1, tweede lid, sub i, van de Woo opgelegd, te weten het belang van het goed functioneren van de provincie.

Het delen van informatie zonder het opleggen van geheimhouding zou immers betekenen dat het door ons eerder genomen Woo-besluit, teniet zou worden gedaan, met als gevolg de volledige openbaarmaking

van eerder op grond van de Woo zorgvuldig beoordeelde documenten. Op grond van artikel 85, tweede lid, van de Provinciewet, is de informatie ten aanzien waarvan wij een verplichting tot geheimhouding hebben opgelegd, aan u verstrekt. Met het delen van de informatie in ongelakte vorm onder geheimhouding voldoen wij aan onze inlichtingenplicht en wordt u in staat gesteld om uw controlerende taken uit te oefenen.

Advies

Wij ontraden het voorstel tot het opheffen van de geheimhouding op het betreffende document. Bij elk Woo-verzoek is het uitgangspunt openbaarheid en wordt een zorgvuldige objectieve afweging gemaakt binnen de kaders van de Woo om te komen tot een besluit, waartegen desgewenst rechtsmiddelen kunnen worden ingesteld. Wij hechten er groot belang aan om de deelnemers aan een intern beraad te beschermen tegen het bekend worden van hun bijdrage aan dat beraad, om zo te vermijden dat zij zich in het intern beraad terughoudend opstellen en dat het beraad daarmee niet volledig wordt gevoerd.

Wij zijn verder van mening dat het Woo-besluit voor het overige voldoende recht doet aan het oogmerk van de Woo ('openbaarheid, tenzij'). Wij staan dan ook nog steeds achter ons Woo-besluit. Door middel van inzage onder geheimhouding is voldaan aan onze inlichtingenplicht en bent u in staat gesteld om uw controlerende taak uit te oefenen. Wij zien niet in dat geheimhouding in dit geval uw Staten belemmert in het uitvoeren van deze taak.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

b/a

provinciesecretaris

HR van der Stelt

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Dhr. J. Zweers
CZ/FIN

Telefoonnummer +3123514 4964
Jeroen.zweers@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk
2270407/2270967

Uw kenmerk

Betreft: Tweede begrotingswijziging 2024

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de tweede begrotingswijziging 2024.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

3/4

provinciesecretaris

H.R van der Stelt

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n)

- Voordracht PS tweede begrotingswijziging 2024
- Tweede begrotingswijziging 2024

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

2024

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 9 juli 2024

Onderwerp: Tweede begrotingswijziging 2024

Kenmerk: 2270407/2270823

Bijlagen:

- Tweede begrotingswijziging 2024

1. Inleiding

Hierbij bieden wij u de Tweede begrotingswijziging 2024 aan. De Tweede begrotingswijziging 2024 is onderdeel van de Noord-Hollandse P&C-cyclus en stelt Provinciale Staten in staat om het budgetrecht uit te oefenen. De P&C-cyclus die bestaat uit de kaderbrief, de begroting, begrotingswijzigingen en de jaarstukken.

In deze begrotingswijziging worden de geraamde inkomsten en uitgaven in de begroting 2024 bijgesteld op basis van een aantal autonome ontwikkelingen en de actuele verwachtingen. Deze begrotingswijziging bevat daarnaast de bijstellingen voor 2024 uit de kaderbrief 2025.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

De laatste begrotingswijziging is een standaard onderdeel van de P&C-cyclus en stelt Provinciale Staten in staat om het budgetrecht uit te oefenen.

3. Toelichting

Financiële hoofdlijnen

Het Begrotingssaldo van 2024 vóór de tweede begrotingswijziging was € 3,1 miljoen voordelig. Het saldo wordt bij deze begrotingswijziging met € 6,7 miljoen voordelig bijgesteld waarna het begrotingssaldo € 9,8 miljoen voordelig bedraagt.

Saldo van lasten en baten per programma (x €1.000)

min is voordelig	Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
1 Bestuur	25.220	1.028	26.248
2 Klimaat en gezonde leefomgeving	73.261	3.742	77.003
3 Ruimte en Wonen	26.262	-9	26.253
4 Bereikbaarheid	251.153	17.301	268.454
5 Natuur en landelijk gebied	167.581	-15.917	151.664
6 Economie, leefbaarheid en cultuur	75.260	3.400	78.660
7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-480.710	-32.049	-512.759
Totaal saldo van lasten en baten	**138.027**	**-22.504**	**115.523**
Stortingen	187.230	137.302	324.532
Onttrekkingen	-328.410	-121.515	-449.925
Totaal mutaties reserves	**-141.180**	**15.787**	**-125.393**
Begrotingsresultaat	**-3.104**	**-6.717**	**-9.821**

Hieronder is het overzicht opgenomen van de mutaties in deze begrotingswijziging die een effect hebben op het begrotingsresultaat. In hoofdstuk 3 wordt op programma niveau een uitgebreidere specificatie gegeven van de voorgestelde wijzigingen in de begroting 2024.

Omschrijving	Financieel effect op het begrotingsresultaat (x € 1mln.)	Voordelig (V) / Nadelig (N)
Begrotingsresultaat na Eerste begrotingswijziging 2024	**-3,1**	**V**
Kaderbrief 2025	-6,7	V
Begrotingsresultaat 2024 na Kaderbrief 2025	**9,8**	**V**
Financiële ontwikkelingen met impact groter dan € 200.000		
P1 Bestuur: Capaciteitskosten Statengriffie	0,2	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging budget voor het Groenfonds ten behoeve van de convenantsleningen	0,3	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging lasten voor grondwaterheffing	0,3	N
P6 Economie, leefbaarheid en cultuur: Verhoging baten door hogere inkomsten van Huis van Hilde	-0,3	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Verlaging provinciefonds	2,6	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Eindafrekening over 2023 naar aanleiding van de meicirculaire 2024.	-1,0	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Actualisatie renteresultaat	0,3	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Hogere baten uit huren	-1,6	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Afrekeningsverschillen	-0,5	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Toerekening capaciteit aan kredieten naar aanleiding van prijsindexatie	-0,6	V
Overige saldo mutaties <€ 200.000	0,3	N
Totaal effect tweede begrotingswijziging Niet budget neutrale wijzigingen	**0,0**	**N**
Begrotingsresultaat na Tweede begrotingswijziging 2024	**-9,8**	**V**

* Een negatief bedrag betekent een positief resultaat

Begrotingsneutrale wijzigingen

Begrotingsneutrale wijzigingen zijn mutaties die geen effect hebben op het saldo van de begroting . Ze zijn opgeteld bij elkaar altijd 0. Omdat het totaal aan baten en het totaal aan lasten per programma wel wijzigt, is hierop het budgetrecht van uw Staten van toepassing. Daarom worden deze mutaties hierbij aan u voorgelegd. Het betreft vaak een verschuiving van lasten tussen twee begrotingsprogramma's en bijstellingen van specifieke baten (bijdragen van derden), waar even hoge lasten tegenover staan. Begrotingsneutrale wijzigingen groter dan € 0,1 miljoen zijn toegelicht en worden aangeduid met het kenmerk 'BN'.

Reserves
Veel uitgaven van de provincie fluctueren sterk over de jaren en worden gedekt vanuit de bestemmingsreserves. Omdat deze uitgaven gedekt worden vanuit de bestemmingsreserves hebben wijzigingen hierin geen effect hebben op het begrotingssaldo. Op basis van een aantal geactualiseerde lasten, maar ook baten op grond van lagere/hogere verwachte uitgaven in 2024, zijn bij programma's de reserve uitgaven verlaagd/verhoogd. Daarnaast vinden er overhevelingen plaats tussen reserves. De laatste zijn technische mutaties. Mutaties in de uitgaven vanuit de reserves, de stortingen in de reserves en de overhevelingen tussen de reserves die geen effect hebben op het begrote resultaat zijn in de toelichting aangeduid met het kenmerk 'RESV'.

Capaciteitskosten conform CAO-afspraken

Conform de nieuwe CAO zijn de totale capaciteitskosten van de provincie opgehoogd met € 6,9 miljoen. Daarnaast zijn ook de capaciteitskosten die toegerekend worden aan de investeringen verhoogd met € 0,5 miljoen. De stijging van de totale capaciteitskosten (€7,4 miljoen) als gevolg van deze nieuwe CAO zijn vooralsnog tezamen geraamd op beleidsdoel 7.2 In de laatste begrotingswijziging zullen deze lasten verdeeld worden over alle operationele doelen.

4. Kredietaanvraag

Kredietaanvraag voor vervanging dynamische reizigersinformatiesystemen (DRIS) € 6.000.000

Jaarlijks is in de Begroting € 600.000 gereserveerd voor de afschrijving (in 10 jaar) ten laste van begrotingspost 700148 Openbaar Vervoer projecten.

De dynamische reizigersinformatiesystemen (DRIS) bij de bushaltes, die onderdeel zijn van de OV-concessies, zijn einde levensduur en moeten worden vervangen. De vervanging start naar verwachting in 2024 en is in 2026 gereed. Jaar oplevering: 2026; afschrijvingstermijn: 10 jaar.

*Bij de Kaderbrief 2024 is geld gereserveerd voor de uit het krediet voortvloeiende kapitaallasten (10 * € 600.000).*

5. Instemmen met bestedingscriteria van de Reserve Coalitieakkoord en Reserve Woningbouw

In de begroting 2024 is de reserve Coalitieakkoord gevormd. In het coalitieakkoord is afgesproken € 136,1 miljoen aan incidentele middelen beschikbaar te stellen om de gewenste doelen te bereiken.

In deze tweede begrotingswijziging worden de volgende onttrekkingen vanuit de reserve Coalitieakkoord voorgesteld:

- Onttrekking t.b.v. het investeringskader versnellen woningbouw

€78,9 mln. op basis van het inmiddels door PS vastgestelde investeringskader versnellen woningbouw

- Onttrekking t.b.v. de uitvoering doorfietsroutes 2024

€ 4 mln. op basis van het bestedingsplan voor 2024.

Samen met de eerdere besluitvorming over onttrekkingen vanuit de reserve coalitieakkoord levert dit het volgende totaalbeeld op.

Overzicht stand van zaken reserve coalitieakkoord

Overzicht incidentele middelen coalitieakkoord Bedrag x €1.000	**Verdeling coalitieakkoord**	**Voorstel onttrekking TBW 2024**	**Uitname cumulatief**	**Restant**
Wonen (knelpuntenbudget, onderzoekskosten, investeringskader incl. ov-knooppunten en stadmakersfonds	79.500	78.919	79.500	0
Fietsbeleid	16.000	4.000	4.000	12.000
Innovatie en Slimme mobiliteit	1.600	-	0	1.600
Provinciaal programma landelijk gebied (PPLG)	35.000	-	10.900	24.100
Intensivering restauratie monumenten	4.000	-	1.000	3.000
Incidentele middelen coalitieakkoord	**136.100**	**82.919**	**95.400**	**40.700**

Investeringskader versnellen woningbouw

Voor wonen is in het coalitieakkoord € 79,5 mln. aan incidentele middelen beschikbaar gesteld. Eerder is besloten om € 0,6 mln. hiervan in te zetten voor de provinciale bijdrage aan de regiodeal Waddeneilanden ten behoeve van de woon doelstellingen.
Het restant van dit bedrag wordt ingezet op basis van het investeringskader versnellen woningbouw. Voor het volledige bestedingsplan voor deze € 78,9 mln. verwijzen we dan ook naar het investeringskader. De besteding van deze middelen zal plaatsvinden vanuit de reeds bestaande reserve Woningbouw. Hieronder is een financieel overzicht vanuit dit investeringskader opgenomen.

Onderzoekskosten		€ 1.500
Stadsmakersfonds		€ 1.000
Investeringskader:	Categorie 1 Grote gebiedsontwikkelingen	€ 55.000
	Categorie 2 Kleine(re) projecten	€ 10.000
	Nog te ontwikkelen instrumenten	€ 11.419
Totaal:		€ 78.919

Uitvoering doorfietsroutes 2024
De coalitie heeft 16 miljoen beschikbaar gesteld voor doorfietsroutes. Dit budget staat gealloceerd in de reserve coalitieakkoord. Zonder een bestedingsplan kan men geen gebruikmaken van dit budget. Daarom loopt er momenteel een proces om in samenwerking met de regio's de meest urgente projecten voor doorfietsroutes te bepalen. Voor 2024 wordt 4 miljoen voor de ophoging van de uvr kleine infra voor het onderdeel doorfietsroutes ingezet. De begrote middelen tussen 2025 en 2027 (12 miljoen totaal) zullen in lijn met de uitkomsten van dit proces worden geraamd. De spreiding over de 3 boekjaren (4 miljoen per jaar) zal alvorens de projecten in uitvoering komen aan PS doormiddel van een bestedingsplan worden geïnformeerd.

6. Instemmen met instellingsbesluit verlenging Reserve Gezonde leefomgeving, Reserve Klimaatadaptatie en Reserve Woningbouw.

Verzocht wordt om instemming met het herzien van het Instellingsbesluit van de Reserve Gezonde leefomgeving, klimaatadaptatie en woningbouw. Het verzoek is om de looptijd te verlengen:

Reserve Gezonde leefomgeving en Klimaatadaptatie met 1 jaar tot en met 2025, vanwege de afwikkeling

Reserve Woningbouw met 5 jaar conform het 'investeringskader versnellen woningbouw' en met 1 jaar vanwege de afwikkeling, totaal t/m 2031.

	Reserve Gezonde leefomgeving
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Om de ambities op het gebied van de leefbaarheid waar te kunnen maken, wordt een programma 'Gezonde Leefomgeving' opgezet. Hierbij wordt onder andere ingezet op meer structureel onderzoek naar gezondheid en het monitoren van de omgevingskwaliteit (o.a. lucht, geluid, geur). Ook onderwerpen als de sanering van asbestdaken en het terugdringen van geluidsoverlast door provinciale wegen vallen hieronder. Dit zal worden aangevuld met extra activiteiten op het vlak van toezicht en handhaving bij de majeure risicobedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is.
Instellingsbesluit	Begroting 2020
Programma	2 Klimaat en gezonde leefomgeving
Looptijd	~~t/m 2024~~ t/m 2025

	Reserve Klimaatadaptatie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	-Vormgeven eigen klimaatadaptatiebeleid en eigen klimaatadaptatieprojecten, opstellen integraal waterplan, cofinanciering aanvullend klimaatonderzoek, verbinden met andere provinciale opgaven (bv.: biodiversiteit, KRW,OV-knooppunten, etc.), - Cofinanciering Deltaprogramma's. Conform afspraken die zijn vastgelegd in het landelijke bestuursakkoord Klimaatadaptatie (projecten wateroverlast, droogte, hittestress, overstromingen en meekoppelkansen), - Cofinanciering klimaatadaptatieprojecten van derden (o.a. waterschappen, gemeenten, belangenorganisaties, bedrijven). - Cofinanciering van digitaal beter beschikbaar maken klimaatgegevens voor inwoners en bedrijven (o.a. overstromings-wateroverlast gegevens).
Instellingsbesluit	Begroting 2020
Programma	3 Ruimte en Wonen
Looptijd	~~t/m 2024~~ t/m 2025

	Reserve Woningbouw
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel door versnelling van de woningbouw en binnenstedelijk bouwen bij te dragen aan voldoende woningen en passende kwaliteit en aan een aantrekkelijk woonmilieu.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	3 Ruimte en Wonen
Looptijd	~~t/m 2025~~ t/m 2031

7. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. M.J.H. Kuijk, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 2270407/2270823

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 9 juli 2024;

besluiten

1. De tweede begrotingswijziging 2024 met een positief begrotingsresultaat van € 9,8 miljoen vast te stellen;
2. De bij deze tweede begrotingswijziging gewijzigde mutaties van de begroting 2024 vast te stellen;
3. Een krediet van € 6 miljoen voor vervanging dynamische reizigersinformatiesystemen (DRIS) beschikbaar te stellen;
4. In te stemmen met bestedingscriteria van de Reserve Coalitieakkoord en Reserve Woningbouw;
5. Instemmen met instellingsbesluit verlenging Reserve Gezonde leefomgeving, Reserve Klimaatadaptatie en Reserve Woningbouw;
6. De gewijzigde lijst met subsidies buiten uitvoeringsregeling vast te stellen.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Tweede begrotingswijziging 2024

Inhoudsopgave

Tweede begrotingswijziging 2024 1
Inhoudsopgave 2
1 Inleiding en leeswijzer 3
2 Financieel overzicht 4
2.1 Verloop begroting 2024 4
2.2 Tweede begrotingswijziging in één oogopslag 4
2.3 Samenvatting Tweede begrotingswijziging 5
3 Overzicht per programma 7
Programma 1 Bestuur 8
1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur 9
1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's 10
1.3 Uitvoeren van rijksheertaken 10
1.4 Belangen van de provincie behartigen op landelijk en Europees niveau 10
Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving 11
2.1 Bijdragen aan de energietransitie 12
2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving 13
Programma 3 Ruimte en Wonen 15
3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening 16
3.2 Versnellen en programmeren woningbouw 17
3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie 18
Programma 4 Bereikbaarheid 19
4.1 Realiseren perspectief Mobiliteit 21
4.2 Openbaar vervoer waarborgen 23
4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken 24
4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden 25
Programma 5 Natuur en landelijk gebied 27
5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur 29
5.2 Beheren van natuur 31
5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen 32
5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water 33
5.6 Versterken kansrijke landbouw 34
Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur 35
6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie 36
6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed 38
6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen 39
Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie 40
7.1 Algemene dekkingsmiddelen 41
7.2 Organisatie 45
Capaciteitskosten programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie 46
4 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 47

1 Inleiding en leeswijzer

Inleiding
Voor u ligt de tweede begrotingswijziging 2024. De tweede begrotingswijziging 2024 is onderdeel van de Noord-Hollandse planning- en controlcyclus die bestaat uit de kaderbrief, de begroting, begrotingswijzigingen en de jaarstukken. In deze eerste begrotingswijziging worden de geraamde inkomsten en uitgaven bijgesteld op basis van recente ontwikkelingen. Daarnaast worden uw Staten verzocht om in te stemmen met een aantal uitgestelde intenties, waarmee middelen voor incidentele beleidsintenties die niet tot besteding zijn gekomen in het voorgaande jaar worden toegevoegd aan de begroting 2024.

Leeswijzer
Hoofdstuk 2 bevat een financieel overzicht waarin een samenvatting wordt weergegeven van alle relevante financiële ontwikkelingen die zijn opgenomen in de tweede begrotingswijziging 2024. Hoofdstuk 3 bevat per begrotingsprogramma een overzicht van de financiële wijzigingen. In dit hoofdstuk vindt u voor ieder begrotingsprogramma de financiële tabel waarop het budgetrecht van uw Staten van toepassing is. De financiële wijzigingen zijn onder de budgettabel toegelicht per beleidsdoel, eveneens het effect van de wijzigingen op het resultaat. Conform de Financiële verordening 2021 worden de financiële wijzigingen per beleidsdoel groter dan € 100.000, toegelicht.

De eventuele structurele gevolgen van bijstellingen worden meegenomen in de begroting 2024. Tot slot vindt u in hoofdstuk 4 de voorgestelde wijzigingen op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 2024.

Financiële terminologie
In de eerste begrotingswijziging staan veel woorden die te maken hebben met de inrichting van de financiële administratie. Hieronder staan de definities van verschillende termen.

Lasten: de begrote kosten voor de provincie Noord-Holland.
Baten: de begrote opbrengsten van de provincie Noord-Holland.
Stortingen: afdragen van geld aan de reserves.
Onttrekkingen: het opnemen van geld uit de reserves.
Incidenteel: als er een duidelijke einddatum is gegeven van de baten of lasten door PS, of het project is geen onderdeel van een doorlopend beleid.
Structureel: als er geen duidelijke einddatum is gegeven van de baten of lasten door PS, of het is onderdeel van een doorlopend beleid.
Positief bedrag (+): Dit geeft aan dat het een uitgave is of dat er sprake is van nadeel. *Bijvoorbeeld: € 5.000 betekent dat er € 5.000 is uitgegeven.*
Negatief bedrag (-): Dit geeft aan dat het een ontvangen bedrag is of dat er sprake is van voordeel. *Bijvoorbeeld: -€ 10.000 betekent dat er € 10.000 is ontvangen.*

Bijvoorbeeld als er staat 'lasten voor project XYZ € 35.000 N'. De 'N' staat voor negatief, dan betekent dit dat er € 35.000 aan uitgaven zijn voor project XYZ.

2 Financieel overzicht

2.1 Verloop begroting 2024

Verloop begroting 2024 (x € 1.000)	Saldo
Begroting 2024	0
Eerste begrotingswijziging 2024	-3.104
Kaderbrief 2025	-6.734
Tweede begrotingswijziging 2024	17
Begroting totaal na tweede begrotingswijziging	**-9.821**

2.2 Tweede begrotingswijziging in één oogopslag

Saldo van lasten en baten per programma (x €1.000)

min is voordelig	Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
1 Bestuur	25.220	1.028	26.248
2 Klimaat en gezonde leefomgeving	73.261	3.742	77.003
3 Ruimte en Wonen	26.262	-9	26.253
4 Bereikbaarheid	251.153	17.301	268.454
5 Natuur en landelijk gebied	167.581	-15.917	151.664
6 Economie, leefbaarheid en cultuur	75.260	3.400	78.660
7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-480.710	-32.049	-512.759
Totaal saldo van lasten en baten	**138.027**	**-22.504**	**115.523**
Stortingen	187.230	137.302	324.532
Onttrekkingen	-328.410	-121.515	-449.925
Totaal mutaties reserves	**-141.180**	**15.787**	**-125.393**
Begrotingsresultaat	**-3.104**	**-6.717**	**-9.821**

2.3 Samenvatting Tweede begrotingswijziging

Hieronder is het overzicht opgenomen van de mutaties in deze begrotingswijziging die een effect hebben op het begrotingsresultaat. In hoofdstuk 3 wordt op programma niveau een uitgebreidere specificatie gegeven van de voorgestelde wijzigingen in de begroting 2024.

Omschrijving	Financieel effect op het begrotingsresultaat (x € 1mln.)*	Voordelig (V) / Nadelig (N)
Begrotingsresultaat na Eerste begrotingswijziging 2024	**-3,1**	**V**
Kaderbrief 2025	-6,7	V
Begrotingsresultaat 2024 na Kaderbrief 2025	**9,8**	**V**
Financiële ontwikkelingen met impact groter dan € 200.000		
P1 Bestuur: Capaciteitskosten Statengriffie	0,2	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging budget voor het Groenfonds ten behoeve van de convenantsleningen	0,3	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging lasten voor grondwaterheffing	0,3	N
P6 Economie, leefbaarheid en cultuur: Verhoging baten door hogere inkomsten van Huis van Hilde	-0,3	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Verlaging provinciefonds	2,6	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Eindafrekening over 2023 naar aanleiding van de meicirculaire 2024.	-1,0	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Actualisatie renteresultaat	0,3	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Hogere baten uit huren	-1,6	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Afrekeningsverschillen	-0,5	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Toerekening capaciteit aan kredieten naar aanleiding van prijsindexatie	-0,6	V
Overige saldo mutaties <€ 200.000	0,3	N
Totaal effect tweede begrotingswijziging Niet budget neutrale wijzigingen	**0,0**	**N**
Begrotingsresultaat na Tweede begrotingswijziging 2024	**-9,8**	**V**

* Een negatief bedrag betekent een positief resultaat

Begrotingsneutrale wijzigingen

Begrotingsneutrale wijzigingen zijn mutaties die geen effect hebben op het saldo van de begroting . Ze zijn opgeteld bij elkaar altijd 0. Omdat het totaal aan baten en het totaal aan lasten per programma wel wijzigt, is hierop het budgetrecht van uw Staten van toepassing. Daarom worden deze mutaties hierbij aan u voorgelegd. Het betreft vaak een verschuiving van lasten tussen twee begrotingsprogramma's en bijstellingen van specifieke baten (bijdragen van derden), waar even hoge lasten tegenover staan. Begrotingsneutrale wijzigingen groter dan € 0,1 miljoen zijn toegelicht en worden aangeduid met het kenmerk 'BN'.

Reserves
Veel uitgaven van de provincie fluctueren sterk over de jaren en worden gedekt vanuit de bestemmingsreserves. Omdat deze uitgaven gedekt worden vanuit de bestemmingsreserves hebben wijzigingen hierin geen effect hebben op het begrotingssaldo.

Op basis van een aantal geactualiseerde lasten, maar ook baten op grond van lagere/hogere verwachte uitgaven in 2024, zijn bij programma's de reserve uitgaven verlaagd/verhoogd. Daarnaast vinden er overhevelingen plaats tussen reserves. De laatste zijn technische mutaties. Mutaties in de uitgaven vanuit de reserves, de stortingen in de reserves en de overhevelingen tussen de reserves die geen effect hebben op het begrote resultaat zijn in de toelichting aangeduid met het kenmerk 'RESV'.

Capaciteitskosten conform CAO-afspraken
Conform de nieuwe CAO zijn de totale capaciteitskosten van de provincie opgehoogd met € 6,9 miljoen. Daarnaast zijn ook de capaciteitskosten die toegerekend worden aan de investeringen verhoogd met € 0,5 miljoen. De stijging van de totale capaciteitskosten (€7,4 miljoen) als gevolg van deze nieuwe CAO zijn vooralsnog tezamen geraamd op beleidsdoel 7.2 In de laatste begrotingswijziging zullen deze lasten verdeeld worden over alle operationele doelen.

3 Overzicht per programma

Programma 1 Bestuur

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	10.946	1.310	12.256
1.2	Werken aan gemeenten en sterke regio's	8.826	50	8.876
1.3	Uitvoeren van rijksheertaken	656	12	668
1.4	Belangen van de provincie behartigen op landelijk en europees niveau	4.851	0	4.851
	Baten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	-59	-375	-434
1.3	Uitvoeren van rijksheertaken	0	-12	-12
	Saldo van baten en lasten	25.220	985	26.205
	Stortingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	1.243	0	1.243
	Onttrekkingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	-1.659	0	-1.659
	Totaal mutaties reserves	-416	0	-416
	Programma Resultaat	**24.804**	**985**	**25.789**

Toelichting

1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Capaciteitskosten Statengriffie*	NBN	223 N				223 N
Het budget voor Asielbeleid wordt overgeheveld van beleidsdoel 3.1 naar het Beleidsdoel 1.1. Omdat dit onderdeel uitmaakt van de Rijksheertaken van de cdK.	BN	450				450 N
Dit betreft de bekostiging van de provinciale regietafels asielbeleid waarvoor wij middelen van het Rijk ontvangen	BN	375 N	-375 V			-
Dit betreft het saldo van de volgende mutaties: - € 7.000,- Arondéuslezing - € 28.000 Bijdrage Randstedelijke Rekenkamer (autonome ontwikkeling) - € 75.000 Onderzoeksbudget interne integriteitsonderzoeken	NBN	110 N				110 N
Mutaties < € 100.000	BN	152 N				152 N

Toelichting

Capaciteitskosten Statengriffie
Naar aanleiding van het traject 'Statengriffie van de toekomst' wordt de formatie van de griffie bijgesteld. De griffie wordt structureel versterkt met 2 fte voor de functie van commissiesecretaris waar tegenover staat dat een senior positie niet meer wordt ingevuld. Eerder geaccordeerde overschrijdingen op de formatie worden bestendigd. Daarnaast zijn er voor 2024 incidenteel extra inhuurkosten begroot in verband met het vertrek van de Statengriffier en het traject griffie van de toekomst.

1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Mutaties < € 100.000	BN	68 N				68 N
Mutaties < € 100.000	NBN	-18 V				-18 V

1.3 Uitvoeren van rijksheertaken

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overige mutaties < € 100.000	BN	12 N	-12 V			0

1.4 Belangen van de provincie behartigen op landelijk en Europees niveau

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overige mutaties < € 100.000	BN	43 N			-43 V	

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	24.250	1.689	25.939
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	57.735	5.677	63.412
	Baten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	-347	-3.614	-3.961
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	-8.377	-10	-8.387
	Saldo van baten en lasten	73.261	3.742	77.003
	Stortingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	33	0	33
2.1	Reserve Warmte Transitie	1.137	0	1.137
2.1	Reserve Energietransitie	33	0	33
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	1.000	0	1.000
2.2	Reserve Bodemsanering	319	126	445
	Onttrekkingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	-850	850	0
2.1	Reserve Warmte Transitie	-6.407	1.055	-5.352
2.1	Reserve Subsidies Warmtetransitie	-770	0	-770
2.1	Reserve Energietransitie	-2.904	0	-2.904
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	-2.667	1.500	-1.167

2.2	Reserve Bodemsanering	-1.039	-3.235	-4.274
	Totaal mutaties reserves	-12.114	296	-11.818
	Programma Resultaat	**61.147**	**4.038**	**65.185**

Toelichting

2.1 Bijdragen aan de energietransitie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Van het Rijk is een specifieke uitkering van € 2,2 miljoen ontvangen voor capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (SPUK CDOKE).	BN	2.235 N	-2.235 V			0
Van het Rijk heeft de provincie geld ontvangen voor het nationaal programma lokale warmtetransitie (SPUK C95).	BN	1.379 N	-1.379 V			0
Kaderbrief 2025 - taakstelling reserves. Vanuit de reserves voor energietransitie wordt € 14,5 miljoen ingezet t.b.v. de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				-14.527 V	-14.527 V
Vanuit de reserves van programma Energietransitie was budget opgenomen voor het opdrachtenbudget voor verschillende onderwerpen bij Energietransitie. Dit kan nu betaald worden uit het structurele budget dat beschikbaar is gesteld bij het coalitieakkoord. Daarom wordt deze onttrekking uit de reserve teruggedraaid.	RESV	- 1.905 V			1.905 N	0

2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Indexatie: Er wordt prijsindexatie doorgevoerd met betrekking tot de Omgevingsdiensten. De lastenverhoging wordt gedekt uit de stelpost indexatie.	BN	1.896 N				1.896 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is aan de provincie een decentralisatie uitkering van € 2 miljoen toegekend voor 'Versterking vergunningverlening maatwerkaanpak'.	BN	2.036 N				2.036 N
Kaderbrief 2025 - taakstelling reserves. Vanuit de reserve Gezonde leefomgeving wordt € 6,4 miljoen ingezet tbv de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				- 6.416 V	- 6.416 V
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is € 126.000 beschikbaar gesteld voor 'Bodembescherming'. Het bedrag wordt gestort in de reserve Bodemsanering.	BN			126 N		126 N
Gezonde leefomgeving: in de begroting was vanuit de reserve Gezonde leefomgeving € 2,6 miljoen opgenomen voor voortzetting van o.a. Hollandse luchten, Programma Tata Steel, Luchtmeetnetten, Scherp vergunnen en Enoses. Een groot deel van deze kosten kunnen gedekt worden uit het structurele budget dat beschikbaar is gesteld bij het coalitieakkoord, daarom wordt dit budget met € 1,5 miljoen verlaagd.	RESV	- 1.500 V			1.500 N	0
Bodemsanering: de onttrekking uit de reserve Bodemsanering is verhoogd met € 3,2 miljoen ten behoeve van de	RESV	3.235 N			-3.235 V	0

hoger begrote lasten voor de subsidieregeling loodverontreiniging (€ 1 miljoen), de bodemtaken van Omgevingsdiensten (€ 640.000), Subsidie Gasfabriek Zaanstad (€ 800.000), BIO Masterplan 't Gooi (€ 350.000) en diverse kleinere projecten.						

Programma 3 Ruimte en Wonen

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	6.046	-699	5.347
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	19.750	2.699	22.449
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	10.578	-350	10.228
	Baten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	-170	0	-170
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	-6.672	-1.699	-8.371
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	-3.270	0	-3.270
	Saldo van baten en lasten	26.262	-49	26.213
	Stortingen			
3.2	Reserve Woningbouw	1.200	78.919	80.119
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-8.000	0	-8.000
	Onttrekkingen			
3.1	Reserve subsidie Bloemendalerpolder	-272	272	0
3.2	Reserve Woonbeleid	-750	0	-750
3.2	Reserve Woningbouw	-2.650	-1.000	-3.650
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-3.004	0	-3.004
3.2	Resv. subsidies OD 3.4.1	7.688	0	7.688
3.2	Resv. Woningbouw subsidies	-570	0	-570

3.3	Reserve Klimaatadaptatie	-1.000	350	-650
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	-2.017	0	-2.017
3.3	Resv. Subsidies Meekoppelkansen bij dijkversterking en kustontwikkeling	-2.400	0	-2.400
	Totaal mutaties reserves	-11.775	78.541	66.766
	Programma Resultaat	**14.487**	**78.492**	**92.979**

Toelichting

3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Bate	Storting	Onttrekking	Resultaat
Vanuit dit budget wordt € 200.000 gestort in de reserve Mobiliteitsbeleid voor 'Bouwen aan Bereikbaarheid' SBAB.	RESV	-200 V				-200 V
Het budget voor Asielbeleid wordt overgeheveld naar Beleidsdoel 1.1	BN	-450 V				-450 V
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een decentralisatie uitkering ontvangen voor 'Uitvoeringskosten omgevingswet'. Het geld komt op dit beleidsdoel tot besteding. Deze lasten zijn neutraal met de ontvangst in het provinciefonds op beleidsdoel 7.1	BN	90N				90 N
In de decembercirculaire 2023 is een decentralisatie uitkering ontvangen voor de NOVEX van € 300.000. € 170.000 van dit budget wordt uitgegeven bij BD 3.1 en wordt daarom hiernaartoe overgeheveld.	BN	170 N				170 N
Overige mutaties < € 100.000	BN	-37 V				-37 V

3.2 Versnellen en programmeren woningbouw

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overheveling vanuit reserve coalitieakkoord naar reserve woningbouw ten behoeve van het investeringskader (€76,42 miljoen), procesgelden (€1 miljoen) en het stadsmakersfonds (€1,5 miljoen).	RESV			78.919 N		78.919 N
Vanuit de reserve Woningbouw is € 1 miljoen opgenomen in de begroting voor de subsidie voor het stadsmakersfonds die staat op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling.	RES	1.000 N			-1.000 V	0
Voor het Platform toekomst bestendig bouwen ontvangt de provincie van het Rijk en provincies een bijdrage.	BN	235 N	-235 V			0
De uitvoeringsregeling Flexibele schil wordt opgehoogd naar € 4,5 miljoen. € 1,5 miljoen ontvangen we van het Rijk. Het overige deel van de ophoging komt uit het huidige structurele budget.	BN	1.464 N	-1.464 V			0
Overige mutaties < € 100.000	BN	40 N		-40 V		
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Woonbeleid wordt 1,2 mln. ingezet t.b.v. de taakstelling coalitieakkoord 2023					-1.229 V	-1.229 V
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Woningbouw wordt 3,2 mln. ingezet tbv de taakstelling coalitieakkoord 2023					-3.169 V	-3.169 V

3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Voor klimaatadaptatie was een budget opgenomen van € 1 miljoen. Dit wordt verlaagd met € 350.000. Door grote onzekerheid over het budget zijn er wat opdrachten on-hold gezet, waardoor deze uitgaven niet meer in 2024 plaats gaan vinden. Daarom wordt het restant van de reserve klimaatadaptatie verdeeld over 2024 en 2025. Beide jaren is de verwachting dat er € 650.000 uitgegeven gaat worden.	RESV	-350 V			350 N	0

Programma 4 Bereikbaarheid

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	34.527	3.973	38.500
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	66.380	5.479	71.859
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	39.416	1.787	41.203
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	120.968	11.754	132.722
	Baten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	-2.307	-2.037	-4.344
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	-1.753	0	-1.753
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	-6.078	-1.142	-7.220
	Saldo van baten en lasten	251.153	19.814	270.967
	Stortingen			
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	205	200	405
4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	10.511	4.000	14.511
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	67	12.074	12.141
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	19.574	0	19.574
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	22.199	1.099	23.298
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	12.357	795	13.152
	Onttrekkingen			
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	-1.287	-10	-1.297

4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	-26.308	3.430	-22.878
4.1	Reserve verleende subsidies OD 4.1.2	0	-5.156	-5.156
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	-3.039	-1.469	-4.508
4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen	-641	0	-641
4.4	Reserve Kapitaallasten OV	-1.655	0	-1.655
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	-2.081	-595	-2.676
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	-31.057	-7.024	-38.081
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	-11.375	-145	-11.520
4.4	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	-3.582	0	-3.582
4.4	Reserve Kapitaallasten Innovatieprojecten	-285	0	-285
	Totaal mutaties reserves	-16.397	7.199	-9.198
	Programma Resultaat	**234.755**	**27.013**	**261.768**

Toelichting

4.1 Realiseren perspectief Mobiliteit

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Vanuit beleidsdoel 3.1 wordt € 0,2 miljoen gestort in de reserve Mobiliteit voor 'samen bouwen aan bereikbaarheid' (SBAB).	RESV			200 N		200 N
Voor doorfietsroutes wordt € 4 mln. vanuit de reserve coalitieakkoord gestort in de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden. Dit bedrag wordt in 2024 ingezet via de uitvoeringsregeling kleine infrastructuur t.b.v. het stimuleren van doorfietsroutes.	RESV	4.000 N		4.000 N	-4.000 V	4.000 N
De uitgaven vanuit de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden worden met € 9,9 miljoen. naar beneden bijgesteld. Dit betreffen de uitgaven vanuit het Algemeen deelplafond UVR Kleine Infrastructurele projecten (KI) 2024	RESV	-9.900 V			9.900 N	0
€ 0,34 miljoen te ontvangen subsidie op de projecten Gooi Vecht en UVR KI 2022	RESV	-338 V			338 N	0
Er wordt € 10,5 miljoen extra onttrokken uit de reserve. Deze is als volg verdeeld: € 3,5 miljoen voor het project Verleende subsidies weg- en fietsinfrastructuur	RESV	3.516 N			-3.516 V	
De werkgeversaanpak voeren we samen uit met partners. PNH ontvangt € 2,0 mln. van derden en betaald zelf € 0,4 mln. gedekt vanuit de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden.	RESV	2.413 N	-2.037 V		-413 V	

€1,6 miljoen Verleende subsidies infra	RESV	1.640 N			-1.640 V	
Hogere lasten van € 1 miljoen lasten voor het project OV SAAL	RESV	1.000 N			-1.000 V	
€0,5 miljoen voor Veilige uitwegen	RESV	528 N			-528 V	
€0,4 miljoen voor GV Knooppunten	RESV	400 N			-400 V	
Hogere lasten van €0,5 miljoen de volgende projecten, waaronder: Fiets File vrij, Crow Kpvv, gedragsbeïnvloeding, Agriport/Coppershorn en overige kleine onttrekkingen	RESV	477 N			-477 V	

4.2 Openbaar vervoer waarborgen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een decentralisatie uitkering (DU) ontvangen in verband met ' OV-Voorkomen van tariefstijging' (motie Bikker/Grinwis). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			4.012 N		4.012 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een DU ontvangen in verband met 'OV-aanbod verbeteren en op peil houden' (motie Bikker/Grinwis). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			3.766 N		3.766 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een DU ontvangen in verband met 'Compensatie van de herijking studenten OV-reisproduct' (motie Krul). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			4.296 N		4.296 N
Proceskosten openbaar vervoer concessies	RESV	329 N			-329 V	
KB2025 Beleidsvoorstellen: Betreft de verwerking van regel M 'Structurele financiering OV-studentenkaart' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	-2.500 V				-2.500 V
Hogere lasten van € 0,8 miljoen ten behoeve van de OV Projecten waaronder OV visie: Zero Emissie (ZE) investeringen laadinfrastructuur	RESV	810 N			- 810 V	
Hoger lasten van € 0,3 miljoen ten behoeve van UVR haltetoegankelijkheid 2023	RESV	330 N			-330 V	

4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor gladheidsbestrijding, verkeersmanagement en elektriciteit verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	1.787 N				1.787 N
KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€100.000	NBN		15N			15N

4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie. Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor onderhoud van de provinciale infrastructuur verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	2.698 N				2.698 N
Prijsindexatie. Vanwege prijsindexatie zijn de stortingen in de reserves groot onderhoud wegen (€ 1,1 miljoen) en vaarwegen (€ 0,8 miljoen.) verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN			1.894 N		1.894 N
Projecten voor derden. Vanwege indexatie van de bijdragen aan het project Zaanbrug van de gemeentes Wormerland en Zaanstad verhogen we de baten en de lasten met € 1,1 miljoen.	BN	1.142 N	1.142 V			0
Voor groot onderhoud aan wegen en vaarwegen wordt € 7,2 miljoen aan hogere uitgaven verwacht. Ter dekking wordt € 7,2 miljoen meer onttrokken aan de reserves groot onderhoud wegen (€ 7 miljoen) en vaarwegen (€ 0,1 miljoen).	RESV	7.169 N			-7.169 V	0
Ten laste van de reserve Uitvoeren mobiliteitsbeleid derden (BD 4.1) wordt € 150.000 aan lasten begroot voor de realisatie van het project N239-09 Tijdelijke maatregel kruispunt N239-Agriport/Coppershorn. Dit betreft het restantbudget van De Kop Werkt	RESV	150 N				150 N
Reserve OPI: Onttrekkingen ten laste van de reserve OPI verdeeld in de volgende projecten: • €0,1 miljoen extra voor het project Bereikbaarheid Gooi	RESV	595 N			-595 V	0

en Vechtstreek • €0,4 miljoen extra voor het project Studie & restant fietsknelpunten • €0,1 miljoen extra voor voorbereidingskosten van het project N203-16 KT Krommenie						
KB2025 technische bijstellingen: betreft de verwerking van regel H 'Areaaluitbreiding variabel onderhoud' uit de Kaderbrief 2025.	NBN			-30V		-30V
KB2025 technische bijstellingen: betreft de verwerking van regel H 'Areaaluitbreiding vast onderhoud' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	-28V				-28V

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	87.882	-14.733	73.149
5.2	Beheren van natuur	51.872	260	52.132
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	24.354	7.596	31.950
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	8.033	79	8.112
5.5	Regisseren Provinciaal Programma Landelijk Gebied	12.900	0	12.900
5.6	Versterken kansrijke landbouw	5.863	455	6.318
	Baten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	-13.058	-5.318	-18.376
5.2	Beheren van natuur	-898	-100	-998
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	-5.700	-5.300	-11.000
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	-3.667	50	-3.617
	Saldo van baten en lasten	167.581	-17.011	150.570
	Stortingen			
5.1	Reserve Groen	17.201	-495	16.706
5.1	Reserve Groene Uitweg	107	0	107
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	4.058	0	4.058
5.3	Reserve Landschap	4.000	0	4.000
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	854	0	854

5.4	Reserve Waterrecreatie	1.562	0	1.562
5.5	Reserve PPLG	10.900	0	10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	1.200	0	1.200
	Onttrekkingen			
5.1	Reserve Laag Holland	-714	0	-714
5.1	Reserve Groen	-64.306	10.466	-53.840
5.1	Reserve Kapitaallasten Groen	-118	0	-118
5.1	Reserve Groene Uitweg	-4.830	95	-4.735
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	-6.403	4.186	-2.217
5.1	Reserve verleende subsidies OD 5.1.1	-4.262	0	-4.262
5.3	Reserve Landschap	0	-140	-140
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-3.182	-2.156	-5.338
5.3	Resv. Subsidies Cofinanciering Waddenzee	-2.951	0	-2.951
5.4	Reserve Waterrecreatie	-3.053	181	-2.872
5.5	Reserve PPLG	-10.900	0	-10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	-2.505	-455	-2.960
	Totaal mutaties reserves	-63.342	11.682	-51.660
	Programma Resultaat	**104.239**	**-5.329**	**98.910**

Toelichting

5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Lagere bijdrage van derden voor o.a. de kosten van het baggerproject dat gezamenlijk betaald wordt binnen het Gebiedsprogramma Oostelijke Vechtplassen (OVP) omdat het project baggeren fase 1 dit jaar afloopt.	RESV		682 N		-682 V	0
Lagere lasten en lagere onttrekking uit de reserve OVP, uitgaven zijn doorgeschoven naar volgende jaren.	RESV	-5.058 V			5.058 N	0
Verhoging van het budget voor de factuur van het Groenfonds ten behoeve van de convenants leningen. Zie onderstaande toelichting.	NBN	256 N				-256
De verwachte uitgaven uit de reserve Groen is lager, de achterliggende gegevens hierover staan in het PNN 2025 (Programma Natuurnetwerk) dat eind 2024 aan uw Staten zal worden voorgelegd.	RESV	-16.256 V			16.256 N	0
De geraamde lasten en baten voor de middelen voor het Programma Natuur (SPUK L16) worden in 2024 verhoogd. Deze raming wordt ook opgenomen in het PNN 2025. Zie onderstaande toelichting.	BN	3.887 N	-3.887 V			0
We verwachten het gehele bedrag dat voor "Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied (SPUK L25)" ontvangen is m.b.t. het voorstel "Integrale aanpak stikstof reductie Rondehoep" dit jaar uit te geven.	BN	939 N	-939 V			

Hogere baten en lasten voor Vitaal Platteland (SPUK L7) in verband met de subsidie die in 2023 verstrekt is aan Staatsbosbeheer (SBB) voor Waterland Oost fase 1. Omdat deze subsidie hoger was dan € 1,5 miljoen moeten de lasten aansluiten op de werkzaamheden en daarmee over de jaren 2024 en 2025 verdeeld worden.	BN	900 N	-900 V			
In 2023 is grond aangekocht voor NNN. De afwaardering is uitgekomen op € 12,1 miljoen, waarvan € 6 miljoen al eerder was begroot. Dit bedrag wordt van reserve Groen overgeheveld naar de reserve Waardevermindering grondaankopen groen.	RESV				-6.055 N	-6.055
Hogere bijdragen van derden door wijziging in fasering van projecten, zoals Diemerscheg en Schil Naardermeer. Betreft de reserve Groen.	RESV		-274 V		274 N	0
Door lagere verwachte uitgaven aan projecten Groene Uitweg zijn de lasten en de onttrekking aan de reserve Groene Uitweg verlaagd.	RESV	-95 V			95 N	0
Mutaties afzonderlijk < € 100.000	RESV	199 N			-199 V	0
Technische omzetting dekking capaciteitskosten van reserve naar exploitatie.	BN	1.557 N		-1.557 V		

Toelichting

Factuur Groenfonds
De voorlopige eindfactuur voor rente en aflossing van de zogenaamde convenantsleningen aan het Nationaal Groenfonds komt uit op een bedrag van € 317.000. Het beschikbare budget van € 61.000 (wat in 2024 nog beschikbaar is uit de technische bijstelling in de Kaderbrief 2023) zal met € 256.000 verhoogd moeten worden, hiervoor is geen ander budget binnen Programma 5 (Natuur en landelijk gebied) beschikbaar. Het Groenfonds geeft als verklaring van dit hogere bedrag aan dat eerdere schattingen m.b.t. de restantverplichting van provincie Noord-Holland aan het Groenfonds waren gebaseerd op de op dat moment beschikbare gegevens, waarbij de rentelasten nog niet exact konden worden berekend, omdat deze zijn gebaseerd op variabele tarieven. Naar nu blijkt zijn deze rentelasten hoger dan destijds (in 2021 en 2023) geraamd.

Programma Natuur SPUK L16
Deze wijziging wordt vnl. veroorzaakt doordat er in 2023 subsidies verstrekt zijn met een bedrag hoger dan € 1,5 miljoen waarvan volgens de BBV de last in het jaar van de werkelijke bestedingen genomen moet worden (dit valt grotendeels in 2024) en hiernaast worden er in 2024 nog enkele subsidies Buiten een uitvoeringsregeling verstrekt.

Technische omzetting dekking capaciteitskosten van reserve naar exploitatie.
Jaarlijks wordt circa € 1,5 mln. in de reserve groen en de reserve groene uitweg gestort en ook weer onttrokken ter dekking van capaciteitskosten voor de uitvoering van het PNN. Met deze omzetting loopt de geldstroom niet langer via de reserves maar worden de capaciteitskosten rechtstreeks vanuit de exploitatiebegroting gedekt.

5.2 Beheren van natuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Bate	Storting	Onttrekking	Resultaat
Hogere lasten en baten voor de bijdrage Ganzenplan omgeving Schiphol (SPUK E109). Zie onderstaande toelichting.	BN	100 N	-100 V			
Aanvalsplan Grutto: Op basis van de meicirculaire 2024 wordt de algemene uitkering verhoogd met € 160.000. Dit bedrag is bestemd voor het Aanvalsplan Grutto.	BN	160 N				160 N

Toelichting

Middelen voor het Convenant ‘Reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol’ worden middels een subsidie buiten UVR beschikt aan de Faunabeheereenheid Noord-Holland ten behoeve van het samen met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht uit te voeren van het onderdeel ‘Populatiespoor’ dat in dit convenant is opgenomen.

5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Hogere lasten en hogere onttrekking aan de reserve Landschap voor twee subsidies buiten UVR.	RESV	140 N			-140 V	0
Hogere baten en lasten op middelen Veenweide (SPUK L10). Zie onderstaande toelichting.	BN	5.300 N	-5.300 V			0
Hogere lasten en onttrekkingen uit de reserve Cofinanciering Waddenzee. Op basis van het geactualiseerde Bestedingsplan 2024 worden de uitgaven gelijkmatiger over de komende jaren verdeeld. Zie onderstaande toelichting.	RESV	2.156 N			-2.156 V	0
Overige mutaties < € 100.000	BN	22 N		-22 V		0
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Landschap wordt € 7,6 miljoen ingezet voor de taakstelling coalitieakkoord 2023	KB 2025			-4.000 V	-3.573 V	-7.573 V

Toelichting

SPUK middelen Veenweide (L10).
Dit is een voorlopige raming omdat het streven is alle middelen uiterlijk 31-12-2025 te hebben ingezet. Er loopt echter momenteel een initiatief om als gezamenlijke zes Veenweide-provincies in IPO-verband verlenging aan te vragen. Als daartoe in de tweede helft van 2024 wordt besloten, wordt de raming daarop aangepast.

Reserve Cofinanciering Waddenzee.
De voornaamste oorzaak van deze verhoging is het verstrekken van een aantal extra subsidies buiten uitvoeringsregeling, o.a. voor de projecten ‘Cultuurlandschappen’ (€ 700.000) en ‘Wad gaat om’ - inzameling zwerfplastic (€ 600.000).

5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Het verschil tussen de baten van de grondwaterheffing en de daaraan gerelateerde lasten, wordt met de voorziening grondwaterheffing afgerekend. Daarom zouden in de begroting de baten en lasten gelijk moeten zijn. De baten waren begroot op € 800.000 en de lasten op € 490.000. Met deze mutatie zijn zowel de baten als de lasten begroot op € 750.000.	NBN	260 N	50 N			310 N
Van het Rijk ontvangen we voor de subsidie op de lijst buiten uitvoeringsregeling PWN, ondergrondse drinkwaterberging € 1,5 miljoen. Omdat de last boven de € 1,5 miljoen is mogen de baten en lasten niet in 1 jaar genomen worden. In 2024 wordt € 50.000 als last genomen. Het resterende bedrag wordt nu naar beneden bijgesteld en wordt in komende jaren opgenomen.	BN	-1.450 V	1.450 N			0
Lagere lasten en onttrekking uit de reserve Waterrecreatie. Op verschillende projecten is het bestedingsplan gewijzigd, bijvoorbeeld voor de kosten SAIL 2025 waarvoor het gehele bedrag bij de Eerste Begrotingswijziging 2024 geraamd is, maar de kosten lopen deels door in 2025.	RESV	-181 V			181 N	0
Overige mutaties < € 100.000	BN	10 N		-10 V		0
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Waterrecreatie wordt € 1,3 miljoen ingezet voor de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				-1.328 V	-1.328 V

5.6 Versterken kansrijke landbouw

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
De lasten en de onttrekking aan de reserve cofinanciering Europese landbouwprojecten worden hoger conform het geactualiseerde bestedingsplan. De raming is aangepast aan de openstelling van GLB (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) en LEADER projecten.	RESV	455 N			-455 V	0

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	32.174	9.260	41.434
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	22.213	-1.287	20.926
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	20.948	2.072	23.020
	Baten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	-75	-5.453	-5.528
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	0	-300	-300
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	0	-1.425	-1.425
	Saldo van baten en lasten	75.260	2.867	78.127
	Stortingen			
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	4.922	0	4.922
6.1	Reserve Circulaire Economie	1.180	0	1.180
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	4.079	0	4.079
	Onttrekkingen			
6.1	Reserve Circulaire Economie	-1.180	-228	-1.408
6.1	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	0	-2.693	-2.693
6.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	0	-1.019	-1.019
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	-8.808	0	-8.808
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	-10.444	0	-10.444

6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	-5.350	1.350	-4.000
6.2	Resv. Subsidie SvA/NHW Werelderfgoed	-885	0	-885
	Totaal mutaties reserves	-16.486	-2.590	-19.076
	Programma Resultaat	**58.774**	**277**	**59.051**

Toelichting

6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
In de decembercirculaire is een decentralisatieuitkering ontvangen voor de NOVEX van € 300.000. € 170.000 van dit budget wordt uitgegeven bij BD 3.1 en wordt daarom hiernaartoe overgeheveld.	BN	-170 V				-170 V
MKB We verwachten het bedrag dat beschikbaar is voor de "subsidieregeling MKB Innovatiestimulering Regio en Topsectoren 2024" dit jaar uit te geven. De subsidiemodule MIT in titel 3.4 van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies heeft als doel de innovatie te bevorderen bij het mkb en om het mkb beter aan te laten sluiten bij de innovatie-agenda's van de topsectoren en het MTIB.	BN	5.453 N	-5.453 V			0
Circulaire Economie Tijdens de taakstelling capaciteit is besloten om € 228.000 te dekken uit de reserve Circulaire Economie.	RESV	228 N			-228 V	0

Voor de afwikkeling van regelingen van Motie 42/EHDF zijn er middelen gereserveerd in de HIRB+ reserve. Het betreft de regelingen 'HIRB toekomstige winkelgebieden' en 'HIRB Duurzaamheid 2023'.	RESV	1.019 N			-1.019 V	0
Vanuit de reserve Havencomplexen wordt € 2,7 miljoen opgenomen in de begroting dit is voor 3 subsidies op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling namelijk: - Gemeente Velsen Binnenvaartkade Grote Hout vervangen door Zeekade (€ 1 miljoen); - Gemeente Beverwijk Revitaliseren haven Beverwijk – Opstellen toekomstplan (€ 500.000); - Gemeente Beverwijk, Revitaliseren haven Beverwijk – Herstel Noorderkade en talud (€ 1 miljoen). Daarnaast is er nog € 140.000 opgenomen voor de Energiehaven IJmuiden en € 53.000 voor inzet personeel.	RESV	2.693 N			-2.693 V	0
KB2025- taakstelling reserves. Vanuit de reserve Circulaire economie en de reserve Herstructurering bedrijventerreinen wordt €3 miljoen ingezet tbv de taaakstelling Coalitieakkoord 2023.	KB2025				-3.011V	-3.011V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel U 'Financiële correctie regionale economie' uit de Kaderbrief 2025	NBN	250 N				250 N

6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Indexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor Huis van Hilde, Steunpunt Monumenten en UvR Rijksmonumenten verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	63 N				63 N
Inkomsten Huis van Hilde Baten raming Huis van Hilde op basis van nieuwe inzichten na 'inhousing' horeca en zaalverhuur 2024.	NBN		-300 V			-300 V
Vanuit de reserve Stelling van Amsterdam was € 1,2 miljoen opgenomen als onttrekking voor de lijst subsidie buiten uitvoering voor Ford Middenweg. Omdat deze subsidie is komen te vervallen, wordt de onttrekking nu teruggedraaid.	RESV	-1.200 V			1.200 N	0
Voor de lijst subsidie buiten uitvoering Stichting Uitermeer, restauratie plofhuisjes was € 250.000 opgenomen. Het bedrag is aangepast naar € 100.000.	RESV	-150 V			150 N	0
Uitvoeringskosten uitvoeringsregeling subsidie restauratie rijksmonumenten Noord-Holland	BN	258 N		-258 V		0
KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€ 100.000. Neutraal met onttrekking bij Beleidsdoel 7.2 (Algemene reserve).	BN			25 N		25 N

6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Van het Rijk heeft de provincie € 1,4 miljoen ontvangen voor het ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed (SPUK C13/C86). De baten en lasten worden opgenomen in de begroting.	BN	1.425 N	-1.425 V			
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor Probiblio verhoogd ten laste van de stelpost indexatie. De ophoging omvat ook een correctie op 2023.	BN	234 N				
Overheveling sponsoring Vanuit het sport budget is besloten extra geld over te hevelen naar sponsoring. FP wacht op input van beleidsmedewerker	BN	-100 V				
UVR Herbeschikkingsbesluit / UVR Verduurz. Dorps-buurthuizen Vanuit motie 42 zijn er nog verplichtingen uit 2023 van deze twee UVR's die ten laste komen van de Algemene Reserve. Hiervoor is een kasraming opgenomen	NBN	513 N				513 N

Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	24.974	-22.027	2.947
7.2	Organisatie	92.251	9.468	101.719
	Baten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	-597.728	-13.249	-610.977
7.2	Organisatie	-207	0	-207
	Saldo van baten en lasten	-480.710	-25.808	-506.518
	Stortingen			
7.1	Reserve waardevermindering grond groen	6.000	6.055	12.055
7.1	Reserve Coalitieakkoord	67.868	0	67.868
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	1.420	0	1.420
	Onttrekkingen			
7.1	Reserve Economisch Herstel en Duurzaamheid	-53.000	0	-53.000
7.1	Reserve Coalitieakkoord	-12.481	-82.920	-95.401
7.2	Algemene Reserve	-23.025	-513	-23.538
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	-6.650	-2.274	-8.924
7.2	Reserve Huisvesting	-782	0	-782
	Totaal mutaties reserves	-20.650	-79.652	-100.302
	Programma Resultaat	**-501.360**	**-105.460**	**-606.820**

Toelichting

7.1 Algemene dekkingsmiddelen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
uitwerking meicirculaire 2024 provinciefonds: op basis van de meicirculaire van het provinciefonds is de algemene uitkering met €2,6 miljoen verlaagd.	NBN		2.598N			2.598N
uitwerking meicirculaire 2024: de eindafrekening over 2023 heeft plaatsgevonden in de meicirculaire. Dit zorgt voor een hogere uitkering van €978.000	NBN		-978V			-978V
uitwerking meicirculaire 2024: via de algemene uitkering is een bedrag toegekend voor 'Aanvalsplan Grutto'. Het gaat om €160.000. Zie ook beleidsdoel 5.2	BN		-160V			-160V
uitwerking meicirculaire 2024: via de algemene uitkering wordt een bedrag toegekend voor 'bodembescherming'. Dit bedrag wordt gestort in de reserve Bodemsanering (zie ook beleidsdoel 2.2)	RESV		-126V			-126V
uitwerking meicirculaire 2024: in de meicirculaire zijn een aantal decentralisatie uitkering (DU's) toegekend. Het gaat hierbij om de volgende uitkeringen: • DU Uitvoeringskosten omgevingswet ad €90.000 (zie ook beleidsdoel 3.1); • DU OV-voorkoming tariefstijging ad €4 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2) • DU OV- aanbod verbeteren en op peil houden ad €3,8	BN		-14.200V			-14.200V

miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2); • DU OV- compensatie van de herijking studenten OV-reisproduct ad €4,3 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2) • DU Vergunningverlening maatwerkaanpak ad €2 miljoen (zie ook beleidsdoel 2.2).						
Dividend: in 2023 is de RON geliquideerd. Het nog te ontvangen dividend is in 2023 verrekend met het aandelenbelang. Omdat het dividend oorspronkelijk in 2024 was geraamd moet dat nog afgeboekt worden in 2024. Dit gaat om een bedrag van €168.000.	NBN		168N			168N
Renteresultaat: de rentelasten van het renteresultaat worden met €300.000 opgehoogd. Dit wordt veroorzaakt door het extra aantrekken van €40 miljoen aan vreemd vermogen in 2024.	NBN	300N				300N
Doorschuif BTW : de BTW die gemeenschappelijke regelingen niet kunnen verrekenen wordt doorgeschoven naar de provincie. Deze doorschuif BTW was tot nu toe begroot als baten, maar moet begroot worden als negatieve kosten.	BN	- 2.150V	2.150N			0
Detachering provinciaal personeel : Provinciaal personeel wordt soms gedetacheerd buiten de provincie. De opbrengsten die hiermee gepaard gaan worden ingezet voor de kosten van vervangend personeel.	BN	1.113N	- 1.113V			0
Correctie capaciteit van beleidsdoel 7.2 naar beleidsdoel 7.1	BN	331N				331N

Stelpost indexering : verschillende budgetten in de begrotingsprogramma's zijn opgehoogd naar prijspeil 2024. Hiervoor is gebruik gemaakt van de in BD 7.1 opgenomen stelpost indexering.	BN	-21.621V				-21.621V
Vanuit de reserve coalitieakkoord wordt € 78,9 mln. overgeheveld naar de reserve woningbouw conform het bestedingsplan. Zie ook beleidsdoel 3.2	RESV				-78.920V	-78.920V
Vanuit de reserve coalitieakkoord wordt € 4 mln. overgeheveld naar de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden voor doorfietsroutes conform het bestedingsplan. Zie ook beleidsdoel 4.1	RESV				-4.000 V	-4.000 V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel B.2 en B.3 'Provinciefonds' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		2.772N			2.772N
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel C.1 'Opcenten motorrijtuigenbelasting' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		-6.433V			-6.433V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel E 'Dividendopbrengsten' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		-11.368V			-11.368V
KB2025 technische bijstellingen: overige wijzigingen <€100.000.	NBN		-8V			-8V
KB2025 technische bijstellingen: Betreft de verwerking van regel D 'Indexeringen' uit de Kaderbrief 25	NBN	5.265N				5.265N
KB2025 technische bijstellingen: Betreft de verwerking van regel G 'Renteresultaat' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	3.031N				3.031N

KB2025 beleidsvoorstellen: Betreft de verwerking van regel V 'Saldo invulling structurele taakstelling 2024' uit de Kaderbrief 2025.	KB2025	500N				500N
KB2025- taakstelling reserves. Een bedrag van €40 miljoen wordt gestort in de reserve Coalitieakkoord. De middelen zijn afkomstig uit vrijval van overige reserves.	KB2025			39.994N		39.994N
De inkomsten uit huren nemen verder toe dan eerder geraamd, vanwege de hogere pachtprijzen en toename areaal provinciaal bezit.	NBN		-753 V			-753 V
De inkomsten uit verpachten en huren nemen verder toe dan eerder geraamd, vanwege de hogere pachtprijzen en toename areaal provinciaal bezit.	NBN		-835 V			-835 V
In 2023 is 1.252.296 m2 grond aangekocht voor NNN. De aankoopwaarde was €13,3 miljoen. De restwaarde hiervan is €1,3 miljoen. Het af te waarderen bedrag is €12,1 miljoen, waarvan €6 miljoen al eerder was begroot. Dit wordt vanuit reserve groen overgeheveld naar reserve waardevermindering grondaankopen groen. Zie ook beleidsdoel 5.1	RESV			6.055 V		6.055 V

7.2 Organisatie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Afrekenverschillen voorgaande jaren : In de jaarrekening 2023 zijn voor een aantal posten kosten opgenomen op basis van een raming. In 2024 zijn facturen voor lagere bedragen binnen gekomen. Dit leidt tot een financieel voordeel in het huidige jaar.	NBN	-504V				-504V
Aanschaf ICT-apparatuur : De voor 2023 geplande vervanging van beeldschermen is in dat jaar niet doorgegaan en doorgeschoven naar 2024 (€ 984.000). Daarnaast worden in 2024 meer laptops vervangen. De uitgaven worden gedekt vanuit de reserve bedrijfsvoering.	RESV	1.175N			-1.175V	0
programma Bedrijfsvoerings-sytemen : in de periode t/m 2027 vervangt de provincie haar bedrijfsvoeringssystemen omdat de contracten hiervoor aflopen. Het programma BVS heeft de ambitie met moderne concepten en technieken efficiency en servicegerichtheid te vergroten. In 2024 worden hiervoor de eerste uitgaven gedaan die gedekt worden uit de reserve bedrijfsvoering.	RESV	1.143N			-1.143V	0
Prijsindexatie; Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor capaciteit verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	7.472N				7.472N
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor de materiële overhead verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	837N				837N

Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor de voorziening verlofsparen verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	280N				280N
Correctie capaciteit van beleidsdoel 7.2 naar beleidsdoel 7.2	BN	-331V				-331V
Toerekening capaciteit aan kredieten. Het deel van de prijsindexatie ten aanzien van capaciteit dat betrekking heeft op investeringen wordt toegerekend aan de kredieten en niet aan de lasten.	NBN	-560V				-560V
Onttrekking aan de algemene reserve voor UVR Verduurzaming Dorps- buurthuizen. De onttrekking is neutraal met de lasten op beleidsdoel 6.3	NBN				-513V	-513V
KB2025- taakstelling reserves. Vanuit de algemene reserve wordt €941.000 ingezet tbv de taakstelling Coalitieakkoord 2023.	KB2025				-941V	-941V
KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€100.000. Neutraal met lasten op beleidsdoel 6.2.	KB2025				-25V	-25V
Overige mutaties < € 100.000	RESV	-44 N			44 V	0

Toelichting

De verhoging van de lasten voor capaciteit hangt samen met de afgesloten CAO voor 2024. De stijging van de totale capaciteitskosten als gevolg van deze nieuwe CAO zijn vooralsnog tezamen geraamd op beleidsdoel 7.2, In de laatste begrotingswijziging zullen deze lasten verdeeld worden over alle operationele doelen.

Capaciteitskosten programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie

De totale capaciteitskosten van de provincie zijn opgehoogd met € 6,9 miljoen in verband met de nieuwe CAO. Dekking vindt plaats uit de stelpost indexering (BD 7.1). De hogere capaciteitskosten moeten nog worden toegerekend aan alle programma's.

4 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling

Programma 1 Bestuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
1.2	Amsterdam Smart City Toelichting: Subsidie om als grote partner deel te kunnen nemen aan het kennisnetwerk Amsterdam Smart City	€ 100.000	
1.3	Gemeente Haarlemmermeer Invoering vergunningplicht op bedrijventerrein de Liede, ten behoeve van het tegengaan van georganiseerde criminaliteit.	€ 35.000	Nieuw
1.3	Gemeente Huizen: bestuurlijk Interventieteam fase 2 Toelichting: Gooi en Vechtstreek zet gezamenlijk in op versterking van de bestuurlijke weerbaarheid. Hiertoe zetten de gemeenten zich onder andere in op voortzetting en doorontwikkeling van het BIT naar een duurzaam samenwerkingsverband in de strijd tegen oneerlijk ondernemerschap en vóór een weerbaar openbaar bestuur. Het bestuurlijk interventieteam sluit aan bij de doelstellingen van de Agenda Weerbaar Noord-Holland; een bijdrage leveren aan de versterking van lokale weerbaarheid. In het bestuurlijk interventieteam werken meerdere gemeenten samen. Hierdoor wordt de lokale uitvoeringskracht vergroot, de informatiepositie versterkt en lokaal steviger opgetreden tegen de ondermijnende criminaliteit. Deze werkwijze past daarmee geheel binnen de opgave om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan vanuit een maatschappelijke opgave	€ 40.000	

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
2.1	Greenport Aalsmeer Energieconsultant Greenport	€ 150.000	
~~2.1~~	~~Gemeente Aalsmeer, warmteregisseur~~	~~€ 70.000~~	Verwijderd
~~2.1~~	~~OD IJmond, warmteregisseur~~	~~€ 70.000~~	Verwijderd
2.1	*Ontwikkelingsbedrijf NHN, Data Science Alkmaar*	€ 150.000	
2.1	Natuur en milieufederatie Noord-Holland, Participatie coalitie, energieregio's	€ 150.000	
2.1	Vattenfall Windpark Wieringermeer B.V., obstakel verlichting	€ 300.000	
2.1	WP energiek BV, obstakel verlichting	€ 36.000	

2.1	ASR Windpark Wieringermeer B.V., obstakel verlichting	€ 192.000	
2.1	ECN Wind Energy Facilities B.V., obstakel verlichting	€ 94.800	
2.1	Stichting schooldakrevolutie	€ 129.650	Nieuw
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, sanering waterbodem in de Amstel nabij Cindu	€ 1.400.000	
2.2	Hoogheemraadschap Rijnland, Bodemsanering terrein voormalig AWZI Rijsenhout	€ 308.550	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, uitvoering waterbodemsaneringen	€ 2.860.000	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, waterbodemsaneringen Cluster 1 (Prinseneiland c.a. te Amsterdam)	€ 2.124.196	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, waterbodemsaneringen Cluster 1 (Prinseneiland c.a. te Amsterdam) en Cluster 2 (Kattenburg c.a. te Amsterdam)	€ 8.523.000	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Sanering waterbodem Amstel nabij Cindu deel 2	€1.582.680	
2.2	Energie Samen Noord-Holland, energie-initiatieven Energie Samen Noord-Holland is de koepelorganisatie van energiecoöperaties in Noord-Holland. Zij ondersteunen energie-initiatieven, gemeenten en maatschappelijke organisaties met kennis, begeleiding, uitvoeringskracht en participatie in de energietransitie. Als provincie kunnen we bijdragen in deze taken om zo lokaal eigendom en financiële participatie bij de energietransitie te ondersteunen en borgen.	€ 60.000	Nieuw

Programma 3 Ruimte en Wonen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
3.2	Alkmaar Noord, knooppuntontwikkeling fase 1	€ 1.200.000	
3.2	Gemeente Haarlem, knooppuntontwikkeling Haarlem Nieuw-Zuid	€ 8.000.000	
3.2	Heerhugowaard, ketenreismiddelen	€ 150.000	
3.2	Alkmaar, ketenreismiddelen	€ 50.000	
3.2	Heiloo, ketenreismiddelen	€ 231.500	
3.2	Zaanstad. ketenreismiddelen	€ 70.000	
3.2	Heemskerk, ketenreismiddelen	€ 75.000	
3.2	Hoorn, ketenreismiddelen	€ 200.000	
3.2	Schagen, ketenreismiddelen	€ 75.000	
3.2	Uitgeest, ketenreismiddelen	€ 275.000	
3.2	MRA-ASRE opleiding & Primanedmonitor	€ 400.000	

3.2	MRA, huisvesting aandachtsgroepen	€ 200.000	
3.2	Stichting Stadmakersfonds, levendige en inclusieve stad Het Stadmakersfonds draagt bij aan een levendige en inclusieve stad door te investeren in initiatieven met maatschappelijke meerwaarde en redelijk economisch rendement. Het fonds is matchmaker tussen stadmakers en investeerders. Het helpt initiatieven hun vastgoed en grond aan te kopen, en de bouw te financieren. Daarnaast adviseert het fonds stadmakers over het opzetten van een haalbare businesscase.	€1.000.000	Nieuw
3.3	HHNK, programmaplan ruimtelijke adaptatie NK	€ 44.000	
3.3	Provincie Zuid-Holland, onderzoek naar de gevolgen peilopzet veenweidegebied Deze bijdrage uit de SPUK L10 Veenweide	€ 75.000	
3.3	Wageningen University & Research, WWW.veiligheidslandschappen (Waarderijke, Waterrijke en Waterveiligheidslandschappen)	€ 120.000	

Programma 4 Bereikbaarheid

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024
4.2	Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar Vervoer: Bijdrage 2024 Toelichting: Inhuur van een onafhankelijk voorzitter en secretaris	€ 50.000
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: herontwikkeling locatie fietsenstalling Toelichting Bijdrage aan herontwikkeling van locatie ten oosten van station Naarden-Bussum vanuit het Rijksbudget OV SAAL. De provincie treedt op als beheerder van dit budget namens het Rijk	€ 2.000.000
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: stationsweg aanpassen Toelichting Bijdrage aan de herinrichting van de Stationsweg nabij station Naarden-Bussum	€500.000
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: Regionale fietsroutes Toelichting Bijdrage aan ontwikkeling regionaal doorfietsroutenetwerk in regio Gooi -en Vechtstreek	€ 375.000
4.1	Gemeente Hilversum: OV SAAL inpassingsgelden: fietsenstalling station Hilversum Toelichting Bijdrage aan realisatie ondergrondse fietsenstalling op Hilversum Centraal	€ 2.750.000

4.1	Gemeente Hilversum: OV SAAL inpassingsgelden: Kleine Spoorbomen Toelichting Subsidie voor het verbeteren van de verkeersveiligheid/doorstroming van de gelijkvloerse spoorwegovergang ten westen van station Hilversum	€ 1.000.000	
4.1	Stichting Breikers: Werkgeversaanpak Metropoolregio Amsterdam Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 1.850.000	wijzigen
4.1	Stichting Breikers: Werkgeversaanpak regio Noord-holland-Noord Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 200.000	
4.1	Omgevingsdienst IJmond: Werkgeversaanpak IJmond Bereikbaar Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 400.000	wijzigen
4.1	Gemeente Velsen: Pont Velsen Toelichting Bijdrage aan de aanschaf van een pont, met als doel de pontverbinding bij Velsen structureel te voorzien van 2 ponten	~~€ 1.800.000~~	vervallen
4.1	Greenport Aalsmeer: Stimuleren vervoer over water en versterkte logistieke samenwerking binnen de Greenport-partners Toelichting Bijdrage voor het opzetten van coalitie van partijen uit de Greenport Aalsmeer community om de ondernemers om ze beter in staat te stellen te aan te sluiten bij de programma's van Amsterdam Logistics die bijdragen aan betere doorstroming, modal shift en verduurzaming van het transport.	€ 49.999	wijzigen
4.1	Gemeente Gooise Meren: P+R Muiden Toelichting Subsidie voor verbetering ketenreisvoorzieningen nabij P+R muiden	€ 400.000	
4.1	Gemeente Zaanstad: Verbindingsweg Dorpsstraat – Communicatieweg Toelichting Aanleg van een verbindingsweg tussen de Communicatieweg en de Dorpsstraat in Assendelft aan te leggen. Deze verbindingsweg moet het verkeer op de Communicatieweg en de overlast die er mee gemoeid is verminderen, en de doorstroming te verbeteren.	1.300.000	
4.1	Stichting CROW: CROW-KpVV bijdrage 2025 Toelichting Met deze subsidie ontwikkelt CROW	€ 156.000	wijzigen

	collectieve kennis op het gebied van mobiliteit, door middel van het programma Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV).		
4.1	Gemeente Velsen: Velsertraverse fietsonderdoorgang Toelichting Subsidie voor het gemeentelijk deel van de aanleg van de fietsverbinding onder de Velsertraverse, tussen station Beverwijk en Velsen Noord	€ 1.300.000	
4.1	Gemeente Heiloo: Fietsverbinding Heilooërbos Toelichting Subsidie voor verbetering fietsverbinding Heilooërbos. Het gaat het om een provinciale cofinancieringsbijdrage aan een samenwerkingsproject van ProRail en gemeente. De realisatie van een doorgaande fietsverbinding tussen de Meerweg Alkmaar en de Westerweg in Heiloo.	2.238.000	Nieuw
4.1.	Gemeente Haarlem: Fietsfilevrij-stimuleren gebruik fietsroute F200 Toelichting Subsidie voor evaluatie, monitoring en/of fietsstimulering van de F200, de doorfietsroute tussen Haarlem en Amsterdam.	159.441	Nieuw
4.1	Gemeente Bergen: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Castricum: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Schagen: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Landsmeer: In stand houden veerpont Ilpendam Toelichting In 2021 zijn afspraken gemaakt met VRA en gemeenten Landsmeer en Waterland dat we gezamenlijk onderzoek doen naar een fietsbrug en in de tussentijd gezamenlijk zorg dragen dat de pont bij Ilpendam in stand blijft.	€ 386.437	Nieuw
4.1	Gemeente Schagen: Mobipunten Noord-Holland-Noord Toelichting Aaanpassen van de hubs in de landelijke huisstijl ten behoeve van de herkenbaarheid (i.e. gaat met name om aanbrengen uniforme stijl voor wat betreft bebording en bewegwijzering)	€ 36.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Hub Juliana dorp Toelichting	€ 200.000	Nieuw

	inrichten van de hub, inclusief aanleg parkeerplaatsen voor auto en fiets en plaatsing abri's		
4.1	Gemeente Den Helder: Hun Nieuw Den helder Toelichting inrichten van de hub, inclusief realisatie fietsparkeerplaatsen	€ 45.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Nieuwe bushaltes Toelichting Aanleggen van nieuwe bushaltes in het kader van het nieuwe Vervoerplan 2024 van Connexxion	€ 135.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den helder: Buurtbus Toelichting Buurtbus initiatief vanuit Julianadorp	€ 200.000	Nieuw
4.1	Gemeente Hollands Kroon: Fietsenstalling bushalte Wieringerwerf Toelichting Uitbreiden van fietsenstalling bij de bushalte Wieringerwerf	€ 9.000	Nieuw
4.1	Gemeente Hollands Kroon: Hub Middenmeer Toelichting Inrichten van de hub, inclusief plaatsing abri's en aanleg auto -en fietsparkeerplaatsen	€ 90.000	Nieuw
4.1	P.T.A Groot: Kosten sanering aanleggen uitweg N510 Toelichting Eigenaren hebben subsidie gekregen voor het aanpassen van hun uitweg. Tijdens de realisatie bleek dat er binnen het provinciaal areaal vervuilde grond aanwezig was. Voor deze verwerking zijn extra kosten gemaakt . 90% van die kosten worden door de provincie vergoed.	€ 4.500	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Project KVSS Renovatie Boerenverdrietbrug	€ 300.000	
4.1	Gemeente Den Helder: Project KVSS Verplaatsen jachthaven/museumhaven Willemsoord	€ 500.000	
4.4	Stichting CROW, Kennisprogramma Beheer en Bouw Infrastructuur (KpBBI)	€ 95.000	

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
5.1	WUR/Deltares, Living lab Koopmanspolder	€ 120.000	
5.1	HHNK, oplossen van het vismigratieknelpunt bij het Zaancomplex	€ 165.000	
5.1	Water, Land en Dijken, bodem- en vegetatieverbetering natuurgronden bij natuurboeren	€ 200.000	
5.1	Gebiedcoöperaties Noord Holland Zuid U.A., Integrale aanpak stikstofreductie Ronde Hoep	€ 938.562	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer,Aanleg	€ 591.220	

	noodzakelijke natuurverbinding Groene As.		
5.1	Recreatieschap Geestmerambacht, inrichten van 13ha moerasnatuur	€ 1.028.823	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer, duurzaam watersysteem in Park 21	€ 5.697.359	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer, recreatieve verbindingen	€ 2.070.000	
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, Polderproces Noordelijke Vechtpolders~~	~~€ 235.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, polderproces Bovenkerkerpolder~~	~~€ 465.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Gooise Meren, aanlegplaatsen trekvaart Muiden	€ 280.000	
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren , biodiversiteit kernen~~	~~€ 70.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~LTO-projecten, boer actief in de Groene Uitweg~~	~~€ 80.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, entree Muiden~~	~~€ 1.511.500~~	Verwijderen
5.1	Natuurmonumenten, Horstermeer landschapsbeleving	€ 63.910	
~~5.1~~	~~Staatsbosbeheer, klimaatbos Diemerscheg fase 2~~	~~€ 500.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Gooise Meren, Muiden Noord-West fase 2	€ 1.730.000	
~~5.1~~	~~Rijksmuseum Muiderslot, buitenruimte Muiderslot fase 2~~	~~€ 250.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, natuurboulevard 2.0~~	~~€ 1.050.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Stichting Monumentenbezit, recreatieve kwaliteit 's-Graveland~~	~~€ 1.800.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Amsterdam, Rondje Diemerscheg~~	~~€ 70.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Diemen, ecologische verbindingen Diemerscheg	€ 70.000	
5.1	Regio Gooi en Vechtstreek, vaarnetwerk	€ 142.500	
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, Waterpoort Vecht~~	~~€ 265.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Rijksmuseum Muiderslot, buitenruimte Muiderslot fase 2~~	~~€ 707.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Diemen: Strandje tweede Diem	€ 65.000	
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid Noordelijke Vechtpolders – Toekomstbestendig weidelandschap~~	~~€ 90.000~~	Verwijderen
5.1	Agrarisch Collectief NHZ, Agrarische erven. Toelichting: Korte omschrijving: het versterken van het weidelandschap, de ruimtelijke kwaliteit en de biodiversiteit door erfbeplanting met inheemse soorten.	€ 70.000	Nieuw
5.1	Regio Gooi en Vechtstreek~~,~~ strategie veenweidegebied~~.~~ Toelichting: opstellen van een strategie die leidraad vormt voor de diverse opgaven in het veengebied, zoals vitale landbouw, bodemdaling, natuurontwikkeling.	€ 80.000	Nieuw
5.1	ANV Water Land en Dijken, boerderijeducatie Laag Holland	€ 70.000	
~~5.1~~	~~Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Loket Veenweideboeren.~~	~~€ 300.000~~	Verwijderen

5.1	Stichting RAVON afdeling FLORON, Borging en versterking Botanisch Erfgoed Noord-Holland.	€ 330.000	
5.1	Natuurmonumenten, Aanpak Waterteunisbloem en peilverhoging.	€ 350.000	
5.1	Natuurmonumenten, natuurinrichtings- en herstelmaatregelen in het Hol.	€1.720.000	
5.1	Gemeente Koggenland, Realisatie Dorpsbos Ursem. Toelichting: Onderbouwing: Ten noorden van Ursem ligt een gebied van ca. 17 hectare. Het gebied ligt in de Ursemmer Polder. De gemeente is voornemens om hier een recreatiebos/waterberging te realiseren. Het initiatief voor dit project komt van de inwoners van de gemeente Ursem zelf, verenigd in een lokaal DOE-team. Het plan draagt bij aan PPLG doelen, en tevens wordt ca. 12 hectare bos aangeplant als compensatie voor gekapte bossen in Natura 2000-gebieden.	€800.000	Nieuw
5.1	De Natuurverdubbelaars, Toekomstversnellers Buitengewoon Noord-Holland. Toelichting: Het doel van Toekomstversnellers Buitengewoon Noord-Holland is om praktische en haalbare ideeën met sociaaleconomische impact in het landelijke gebied van de provincie Noord-Holland te versnellen en om op deze manier bij te dragen aan één of meerdere PPLG-thema's (Natuur, Water en Bodem, Klimaat, Landbouw, Landschap en Erfgoed, Recreatie). Dit doen we aan de hand van een prijsvraag, waarbij er ideeën voor het landelijk gebied kunnen worden ingediend. Een jury selecteert 5 Topideeën (! Per PPLG gebied), de winnende ideeën krijgen een financiële bijdrage, advies en coaching om het idee een stap verder te brengen. De subsidie bestaat uit de financiële bijdrage van €5000,- per top idee. De natuurverdubbelaars begeleiden het proces van advies en coaching en verzorgen dat de prijs naar de winnaars wordt overgemaakt.	€ 25.000	
5.1	Gemeente Gooise Meren, Ontsnippering 't Gooi (GV53)	€ 250.000	Nieuw
5.3	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Loket Veenweideboeren	€ 1.300.000	
5.2	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 35.000	
5.2	UvB, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 10.000	
5.2	Natuurmonumenten, beheer vaarland vochtig en hellinghakhout. Toelichting: beheervergoeding voor 5-jaarlijks beheer van gebieden in de Oostvaardersplassen die alleen varend bereikt kunnen worden en waar beheertype 'vochtig en hellinghakhout (N17.06)' op	€ 6.100	

	ligt. In het gebiedsakkoord OVP is afgesproken dat de hakhoutbosjes intensiever beheerd worden. Beheerfrequentie is elke 5 tot 20 jaar afzetten. Hakhoutbosjes (en overige bostypen) worden niet jaarlijks beheerd, waardoor subsidie via de SVNL niet mogelijk is. De locatie van de beheergebieden wordt aangegeven op de vaarlandkaart van het Natuurbeheerplan.		
5.2	Stichting Fietsplatform, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken fietsen 2024	€ 35.000	
5.2	Stichting Wandelnet, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken wandelen 2024	€ 47.605	
5.2	Recreatie Noord-Holland N.V.: boerenlandpaduitvoering/-beheer 2024	€ 150.000	
5.2	Gemeente Haarlemmermeer: recreatieve voorzieningen bij de via de UVR Boscompensatie 2023 gesubsidieerde bosparken.	€ 100.000	
5.2	Faunabeheereenheid, faunabeleid van de provincie Noord-Holland	€ 1.270.000	
5.2	Stichting RAVON afdeling FLORON, borging botanisch erfgoed Noord-Holland (fase 1)	€ 66.054	
5.2	Natuurcollectief Water Land en Dijken i.o. Provinciale bijdrage aan de oprichting van het natuurcollectief conform in IPO verband gemaakte afspraken.	€ 35.000	
5.2	Faunabeheereenheid NH, bestrijding van een exoot, Toelichting: bestrijding van een exoot – rosse stekelstaart voor een periode van vier jaar	€ 200.000	
5.2	Faunabeheereenheid NH, Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol Toelichting: Faunabeheereenheid Noord-Holland; Incidentele Specifieke Uitkering (rijksbijdrage) t.b.v. wettelijke en noodzakelijke vernieuwing Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol 2024-2030.	€ 100.000	
5.2	Recreatie Noord-Holland, transitie regeling boerenlandpaden	€ 65.000	
5.2	Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging De Lieuw, aanvulling organisatiekosten Toelichting: het betreft een incidentele aanvulling van de organisatiekosten van de Lieuw (Texel), ten behoeve van onvoorziene administratieve lasten.	€ 120.000	Nieuw
5.2	VU, Weidevogelgrasland- en zenderonderzoek. Toelichting: meer inzicht te krijgen in de knelpunten van het landbouwgebied voor Boerenlandvogels en in welke mate agrarisch graslandbeheer bijdraagt aan de overlevingskansen van de grutto.	€ 255.000	Nieuw
5.3	Landschap Noord-Holland, uitvoering	€ 608.000	

	programma 'Betrekken bij Groen'		
5.3	Nationaal Park Zuid-Kennemerland, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 160.789	
5.3	Nationaal Park Duinen van Texel, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 166.530	
5.3	Gemeente Castricum, brugleuningen hoofdlocatie. Toelichting: voorheen St. Oer-IJ € 70.000	€ 40.000	
5.3	Gemeente Uitgeest, brugleuningen voetgangerslocaties. Toelichting: voorheen St. Oer-IJ € 70.000	€ 30.000	
5.3	FME, Green Shipping Beunschip	€ 180.000	
5.3	Stichting Wageningen Research, Wijs met Wormen. Toelichting: maagdarmwormen worden doorgaans bestreden met synthetische anti-parasitaire middelen. Het gebruik van deze middelen staat om allerlei redenen ter discussie, waaronder resistentie en de belasting van het ecosysteem door residuen. Voor de beheersing van maagdarmwormen zal in toenemende mate gebruik gemaakt moeten worden van alternatieve beheersstrategieën. Een veranderend watermanagement, waarbij ingezet wordt op het verhogen van het grondwaterpeil, zal de biotoop waarin de tussengastheer van leverbot kan gedijen, vergroten.	€ 100.000	
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Polderprocessen van onderop, tegengaan broeikasgassen veenweide in een integrale aanpak om ook andere PPLG-doelen te realiseren. Toelichting:Om aan te sluiten bij de energie van de agrarisch ondernemers die bij willen dragen aan de PPLG-doelen in veenweidegebieden maken we voor processen in polders in de veenweidegebieden middelen vrij voor investeringen die bijdragen aan het tegengaan van broeikasgassen, mogelijk in combinatie met ondersteuning bij integrale processen.	€ 670.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 1: Broedfort Amstelmeer	€ 225.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 2: 2023-2026	€ 350.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 2: Vogelsand	€ 80.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Waakvogels	€ 200.000	Nieuw
5.3	Visit Wadden, Vermarkten Werelderfgoed Waddenzee	€ 167.000	
5.3	Visit Wadden, Vermarkten Werelderfgoed Waddenzee, Gastheerschap	€ 563.000	Nieuw
~~5.3~~	~~Waddenbaai fase 2 (rondje)~~	~~€ 1.720.000~~	Verwijderen
5.3	HHNK, Ruim Baan voor Vissen II Toelichting: verbetering natte infrastructuur Noordkop	€ 930.000	Nieuw

5.3	Landschap Noord-Holland, programma cultuurlandschappen	€ 700.000	
5.3	Provincie Fryslân, Wad gaat om (inzameling plastic)	€ 600.000	Nieuw
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Uitvoering Toekomstvisie en intentieovereenkomst Bovenkerkerpolder. Toelichting: Om uitvoering te geven aan de intentieovereenkomst Bovenkerkerpolder, waarin overheden en agrariërs hebben aangegeven de doelen uit het toekomstbeeld van de agrariërs te willen gaan realiseren. Kern van het toekomstbeeld is dat de veehouders in de Bovenkerkerpolder deze prachtige groene oase in een grootstedelijke omgeving willen behouden en versterken met daarin een centrale rol voor de agrarische ondernemers. Tegelijkertijd willen ze inspelen op de urgente vraagstukken die nu en in de toekomst gaan spelen. Ze zien dit als een gezamenlijk belang en willen als polder samenwerken aan deze vraagstukken, mogelijk in coöperatief verband. Een kwartiermaker zal een uitvoeringsplan gaan maken en deze tot uitvoering brengen.	€ 665.000	
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Polderproces Keverdijksepolder, tegengaan broeikasgassen veenweide en andere opgaven. Toelichting: In het gebied Keverdijkse Polder loopt een polderproces aangestuurd door de agrarisch ondernemers. Met dat proces willen de ondernemers komen tot het nemen van maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en tevens andere opgaven realiseren.	€ 435.000	
~~5.4~~	~~Acacia, Zoete Toekomst, fase 2~~	~~€ 310.000~~	~~Verwijderen~~
~~5.4~~	~~Acacia, Zoete Toekomst, fase 2~~	~~€ 206.250~~	~~Verwijderen~~
5.3	Acacia, Zoete Toekomst Texel	€ 65.000	Gewijzigd
5.4	PWN, ondergrondse drinkwaterberging	€ 1.500.000	
5.4	Sportvisserij Midwest Nederland, pilotproject loodvrij vissen	€ 22.500	
5.4	~~Gemeente Haarlemmermeer,Pontveer Aalsmeer - Rijsenhout.~~	~~€ 100.000~~	Verwijderen
5.4	stichting Verborgen Stad, Beleving Historische route trekvaart Leiden-Haarlem. Toelichting: Het beleefbaar maken van de historische trekvaart Leiden – Haarlem, door het toevoegen van een virtuele ervaring en informatieborden van het historisch landschap op een aantal aanlegplaatsen langs de trekvaart. In opvolging van een aantal soortgelijke aanlegplaatsen langs de trekvaart in Zuid-Holland.	€ 20.000	
5.4	Stichting SAIL Amsterdam Toelichting: T.b.v. SAILHero project inzake	€ 405.000	

	ondersteuning jongeren op het gebied van arbeidsmarkt & onderwijs.		
5.4	Stichting SAIL Amsterdam Toelichting: T.b.v. verzamelen kennis, opdoen van ervaring en invoering van duurzame innovaties tijdens SAIL 2025 op het gebied van water, materiaal, energie, voedsel, mobiliteit, digitalisering en veiligheid.	€ 75.000	
5.4	PWN, Project WAAG (Water Aanvoer Aanvulling Gooi), onderzoek naar infiltratie en winning van water in het Gooi. Met het project wordt invulling gegeven aan Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027. De provincie participeert in onderzoek naar nieuwe winplaatsen voor drinkwatervoorziening.	500.000	Nieuw
5.6	Greenport Aalsmeer/programmabureau Toelichting: Samenwerkingsverband glastuinbouw regio Aalsmeer	€172.000	
5.6	Greenport Aalsmeer/uitvoeringsprogramma Toelichting: Projecten op gebied van ruimtelijke clustering, versterking en verduurzaming glastuinbouw	€ 100.000	
5.6	Greenport Noord-Holland Noord /programmabureau Toelichting: samenwerkingsverband agrosector regio Noord-Holland Noord	€ 150.000	
5.6	Greenport Noord-Holland-Noord/uitvoeringsprogramma Toelichting: projecten op gebied van versterking en verduurzaming agrosector.	€ 100.000	
5.6	Greenports Nederland/programma Toelichting: landelijk samenwerkingsverband agrosector	~~€ 100.000~~ €115.000	Gewijzigd
5.6	Stichting Voedsel Verbindt/programmabureau Toelichting: het faciliteren van het regionaal organiserend vermogen op voedselvraagstukken	€ 125.000	
5.6	Stichting Voedsel Verbindt/uitvoeringsagenda Toelichting: het stimuleren van regionale korte keten projecten	€ 150.000	
5.6	Stichting Foodvalley/programmabureau TPC Toelichting: het stimuleren van de eiwittransitie van dierlijk naar plantaardig	€ 20.000	
5.6	Aeres Hogeschool/lectoraat bodem Toelichting: het brengen en verbinden van bodemkennis naar de boerenpraktijk	€ 50.000	
5.6	Collectief Noord-Holland Zuid/project GreenBASE 2.0 Haarlemmermeer Toelichting: vergroening en verduurzaming van de Bermen, Akkers, Sloten en Erven in de Haarlemmermeer	€100.000	
5.6	Stichting Urgenda/project 1001 hectare Toelichting: het aanjagen met de agrarische sector van bloeiende akkerranden en kruidenrijk grasland in Noord-Holland	€50.000	

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
6.1	Stichting projectbureau Noordzeekanaalgebied, Novi gebied	€ 60.000	
6.1	Glasvezelnetwerk Hollands Kroon B.V. Toelichting: garantstelling voor de lening die nodig is voor de aanleg van het glasvezelnetwerk in Hollands Kroon.	€ 12.200.000	
6.1	Gemeente Den-Helder, regionale detailhandelsvisie Kop van NH Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Kop van NH.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Alkmaar, regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Hilversum, regionale detailhandelsvisie Gooi & Vechtstreek Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Gooi & Vechtstreek.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Beverwijk, regionale detailhandelsvisie IJmond Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie IJmond.	€10.000	
6.1	Gemeente Haarlem, regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland. Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland.	€10.000	
6.1	Gemeente Hoorn, regionale detailhandelsvisie West-friesland. Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie West-Friesland	€10.000	
6.1	~~SADC, samenwerking en verduurzaming op bedrijventerreinen.~~ ~~Toelichting: Binnen SADC is het Projectbureau Herstructurering Bedrijventerreinen (PHB) actief op het gebied van de kwaliteitsverbinding en verduurzaming van bestaande werklocaties in de Metropoolregio Amsterdam (MRA).~~	~~€250.000~~	~~Vervallen~~
6.1	Innovatiefonds Noord-Holland VFFNH BV Toelichting: deze subsidie is voor opzetten van het VFF fonds 2023.	€ 1.700.000	
6.1	Innovatiefonds Noord-Holland VFFNH BV Toelichting: deze subsidie is voor opzetten van het VFF fonds 2024.	€ 1.700.000	
6.1	Bouwmensen in samenwerking met Techlands, gemeenschappelijke restauratie opleiding van en met ROC's.	€ 267.000	
6.1	Hogeschool van Amsterdam, verduurzamingsfase mkb digitale circulaire werkplaats	€ 450.000	
6.1	RPA-NHN in samenwerking met Greenport-NHN, inclusieve leer- werklocaties en trajecten	€ 450.000	

6.1	Dudok XP, opzetten inclusieve circulaire bouwcampus NHN	€ 400.000	
6.1	Gemeente Velzen/ TIPC-fonds, duurzaamheid door innovatie en ontwikkelen human capital (JTF).	€ 500.000	
6.1	Techport, opschalen en verduurzamen loopvermogen (ver)duurzamen haven- en maakindustrieketens (JTF-NGF)	€ 550.000	
6.1	Techport, doorontwikkeling SPT-IJmond-Zuid-Kennemerland. Bouwen aan de infrastructuur voor duurzame toeleiding naar de techniek (JTF), Techport	€ 250.000	
6.1	Techport, bijdragen in regio-campagne 'Work in Transition' Opzetten en uitvoeren doelgroepencampagne voor werken in de energietransitie, Techport (JTF)	€ 150.000	
6.1	Techport, Oriëntatiecentrum Werken in en aan een duurzaam en groene regio (JTF)	€ 350.000	
6.1	Techlands, ontwikkelen leer-werklocatie Poelenburg-Peldersveld, (regiodeal Zaan-IJ II)	€ 250.000	
6.1	Stichting InfraBindt, netwerk Weg en waterbouw en het nieuwe bouwen (Dudok XP)	€ 5.000	
6.1	Vakschool technische installaties, vergroten economische impact van de klimaatopgaven (NGF)	€ 500.000	
6.1	Greenport NHN/Aalsmeer, opschalen en verduurzamen loopvermogen duurzame agriketens (NGF)	€ 500.000	
6.1	Groene Chemie, Nieuwe Economie Toelichting: deelname provincie aan het netwerk Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE) en financiële bijdrage aan het programma 2024-2026. Het platform GCNE richt zich op het versnellen van de duurzame en circulaire transitie in de chemische maakindustrie.	€20.000	Nieuw
6.1	C-creators, uitvoeren activiteiten om circulair bouwen te stimuleren	€ 80.000	
6.1	Circular Plastics Alliance Toelichting: bijdrage voor de versterking van het circulaire ondernemersnetwerk en uitvoeren van activiteiten gericht op ketensamenwerking op gebied van plastics	€37.000	
6.1	Circulair West Toelichting: bijdrage van voor de versterking van het circulaire ondernemersnetwerk en het uitvoeren van circulaire ketenprojecten	€35.000	
6.1	Gemeente Velsen, binnenvaartkade Grote Hout vervangen door Zeekade Toelichting: de Grote Hout is een havengebonden en deels kadegebonden bedrijventerrein in Velsen Noord met 2 kades: een zeekade en een binnenvaartkade. De binnenvaartkade is in slechte staat en buiten gebruik gesteld. De gemeente Velsen is voornemens de binnenvaartkade te vervangen door een zeekade zodat kan worden ingespeeld worden op de vraag naar kaderuimte voor het onderhouden van windparken op zee.	€ 1.000.000	

6.1	Gemeente Beverwijk, revitaliseren haven Beverwijk opstellen toekomstplan De zeehaven van Beverwijk is in slechte staat. De gemeente Beverwijk is voornemens de haven van Beverwijk te revitaliseren. Hierbij wordt ook afgewogen of de gemeente de exploitatie en het beheer en onderhoud zelf blijft doen of dat dit wordt ondergebracht bij een andere partij. Met de bijdrage van de provincie Noord-Holland kan – samen met de havenbedrijven in de regio en de provincie – een toekomstplan worden opgesteld en kan dit traject meerjarige ambtelijk worden begeleid.	€ 500.000	
6.1	Gemeente Beverwijk, revitaliseren haven Beverwijk en herstel Noorderkade en talud De zeehaven van Beverwijk is in slechte staat. De gemeente Beverwijk brengt momenteel de technische staat van de haven nader in kaart. Op dit moment is een deel van de Noorderkade al buiten gebruik gesteld. Ook vraagt een talud om herstel. De gemeente Beverwijk is voornemens om als eerste stap in het revitaliseren van de haven de Noorderkade en het talud te herstellen.	€ 1.000.000	
6.1	Port of Den Helder, Walstroomvoorziening Walstroomvoorzieningen in de haven van Den Helder om schepen aan de wal te voorzien van schone energie en de uitstoot drastisch omlaag te brengen.	€ 475.000	Nieuw
6.2	Regio Gooi- en Vechtstreek, nieuwe werken nieuwe Hollandse waterlinie Doelstelling is het bevorderen van de bekendheid en leesbaarheid van de late periode van de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie en dit te verbinden aan recreatieve, cultuurhistorisch en ecologische doelstellingen	€ 490.000	
6.2	Gemeente Amsterdam, Schansen Doelstelling is het beter leesbaar maken en de recreatieve kwaliteit vergroten van belangrijke historische onderdelen van de vestingstad Weesp. Het gaat hierbij om het bastion Nieuw Agtkant en het realiseren van een coupure bij de Utrechtseweg als markering van de historische entree van Weesp	€ 510.000	
6.2	Recreatie Noord-Holland, Fort benoorden Spaarndam Voor restauratie en herontwikkeling van het Fort	€ 1.000.000	
6.2	Hoogheemraadschap Noorderkwartier, conserveren sluizen Starnmeer en Marken Binnen	€ 17.000	
6.2	Staatsbosbeheer, Fort bij Edam Het betreft een reservering van € 250.000 aan Staatsbosbeheer voor restauratie van de loods en mogelijk het fort om een nieuwe economische functie (waarschijnlijk horeca) mogelijk te maken	€ 250.000	
6.2	Stichting uiteraard Uitermeer, restauratie plofhuisjes Het betreft een reservering van € 250.000 aan de Stichting Uiteraard Uitermeer voor de	€ 100.000 ~~€ 250.000~~	Gewijzigd

	restauratie van een aantal plofhuisjes op het terrein van het fort. Deze plofhuisjes worden onder andere gebruikt voor culturele activiteiten		
6.2	Fort Pampus, nieuw entreegebouw/paviljoen Pampus Een reservering van extra € 250.000 voor de bouw van een duurzaam nieuw entreegebouw van Pampus	€ 250.000	
6.2	Landschap Noord-Holland, herstel van liniedijken Het betreft een reservering voor herstel en verbetering van de recreatieve benutting van de liniedijken van LNH en Beverwijk	€ 400.000	
6.2	Recreatieschap Spaarnwoude, herstel van liniedijk bij Spaarndam Het betreft een reservering voor herstel en verbetering van recreatieve benutting van de liniedijk bij Spaarndam en een verbetering van de entree aan het aan deze liniedijk gelegen Fort bezuiden Spaarndam	€ 600.000	
6.3	Plein C Toelichting: uitvoering programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024	€ 750.000	
6.3	Probiblio Toelichting: uitvoering van de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel	~~€ 3.875.000~~ €3.970.000	Gewijzigd
6.3	Molenfederatie Toelichting: projectsubsidie voor het organiseren van onder andere de Molencontactdag	€ 15.000	
6.3	Rijksmonument Artis-Aquarium Toelichting: ter uitvoering van Motie M187 Instandhouding en verduurzaming Artis, bijdragen in de opgave op voorwaarde van sluitende begroting	€ 12.700.000	
6.3	Noord-Hollands Archief / verhalenplatform Oneindig Noord-Holland. Toelichting: voor een breed publiek ontsluiten van cultuurhistorische verhalen uit Noord-Holland via verhalenplatform Oneindig Noord-Holland.	€ 124.000	
6.3	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland Toelichting: De provincie stimuleert de vitaliteit van gemeenschappen. Via Dorpswerk worden initiatieven ondersteund op het gebied van leefbaarheid en sociale samenwerking.	€ 65.000	
6.3	NOC*NSF: challenges sport Toelichting: De provincie wil sportverenigingen stimuleren om de acceptatie van LHBTIQ bespreekbaar te maken binnen hun vereniging. Namens de provincie voert NOC*NSF een servicebudget uit om verenigingen tools te bieden om dit bespreekbaar te maken	€ 150.000	

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Mevr. Ir. W. Cavens mba
CZ/FIN

Telefoonnummer +31235144215
cavensw@noord-holland.nl

Verzenddatum

27 AUG. 2024

Kenmerk
2270407/2304112

Uw kenmerk

Betreft: Correctie Tweede begrotingswijziging 2024

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming een gecorrigeerde versie van de tweede begrotingswijziging 2024.

Tijdens nadere interne controle is gebleken dat door een technische oorzaak de door uw Staten aangebrachte mutaties op de kaderbrief 2025 voor het begrotingsjaar 2024 niet in de financiële tabellen zijn opgenomen. Dat wordt hierbij hersteld. Het betreft alleen de geel gemarkeerde onderdelen (kolom "Tweede begrotingswijziging").

Wij verzoeken u deze versie in uw besluitvorming te betrekken en bieden onze excuses aan voor het eventueel ervaren ongemak.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

- Tweede begrotingswijziging 2024 gecorrigeerd

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Tweede begrotingswijziging 2024

Inhoudsopgave

1 Inleiding en leeswijzer 3
2 Financieel overzicht 4
2.1 Verloop begroting 2024 4
2.2 Tweede begrotingswijziging in één oogopslag 4
2.3 Samenvatting Tweede begrotingswijziging 5
3 Overzicht per programma 7
Programma 1 Bestuur 8
1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur 10
1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's 11
1.3 Uitvoeren van rijksheertaken 11
1.4 Belangen van de provincie behartigen op landelijk en Europees niveau 11
Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving 12
2.1 Bijdragen aan de energietransitie 15
2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving 15
Programma 3 Ruimte en Wonen 17
3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening 20
3.2 Versnellen en programmeren woningbouw 20
3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie 21
Programma 4 Bereikbaarheid 22
4.1 Realiseren perspectief Mobiliteit 26
4.2 Openbaar vervoer waarborgen 27
4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken 27
4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden 28
Programma 5 Natuur en landelijk gebied 29
5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur 33
5.2 Beheren van natuur 34
5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen 35
5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water 36
5.6 Versterken kansrijke landbouw 36
Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur 37
6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie 39
6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed 40
6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen 41
Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie 42
7.1 Algemene dekkingsmiddelen 45
7.2 Organisatie 47
Capaciteitskosten programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie 48
4 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 49

1 Inleiding en leeswijzer

Inleiding

Voor u ligt de tweede begrotingswijziging 2024. De tweede begrotingswijziging 2024 is onderdeel van de Noord-Hollandse planning- en controlcyclus die bestaat uit de kaderbrief, de begroting, begrotingswijzigingen en de jaarstukken. In deze eerste begrotingswijziging worden de geraamde inkomsten en uitgaven bijgesteld op basis van recente ontwikkelingen. Daarnaast worden uw Staten verzocht om in te stemmen met een aantal uitgestelde intenties, waarmee middelen voor incidentele beleidsintenties die niet tot besteding zijn gekomen in het voorgaande jaar worden toegevoegd aan de begroting 2024.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een financieel overzicht waarin een samenvatting wordt weergegeven van alle relevante financiële ontwikkelingen die zijn opgenomen in de tweede begrotingswijziging 2024. Hoofdstuk 3 bevat per begrotingsprogramma een overzicht van de financiële wijzigingen. In dit hoofdstuk vindt u voor ieder begrotingsprogramma de financiële tabel waarop het budgetrecht van uw Staten van toepassing is. De financiële wijzigingen zijn onder de budgettabel toegelicht per beleidsdoel, eveneens het effect van de wijzigingen op het resultaat. Conform de Financiële verordening 2021 worden de financiële wijzigingen per beleidsdoel groter dan € 100.000, toegelicht.

De eventuele structurele gevolgen van bijstellingen worden meegenomen in de begroting 2025. Tot slot vindt u in hoofdstuk 4 de voorgestelde wijzigingen op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 2024.

Deze herziene versie van de tweede begrotingswijziging bevat een correctie in de tabellen bij de beleidsprogramma's. De inhoudelijk gewijzigde onderdelen zijn geel gemarkeerd. In de eerder toegezonden versie waren abusievelijk in de kolom "tweede begrotingswijziging" bij de programma's de mutaties uit de kaderbrief 2025 voor het boekjaar 2024 niet meegenomen door een technische inrichtingsfout in de software. De tabel onder het kopje "In een oogopslag" was wel juist. De betreffende kaderbriefmutaties horen in de mutatiekolom meegenomen te worden. Ze zijn door Provinciale Staten vastgesteld bij de kaderbrief en worden in de tweede begrotingswijziging zoals gebruikelijk administratief in de begroting verwerkt. Daarnaast is van de gelegenheid gebruik gemaakt om de lay-out van de toelichtende teksten leesbaarder te maken en is, in het licht van de lopende ontwikkelingen daarover, de tekst over positieve en negatieve bedragen verduidelijkt. Inhoudelijk zijn de toelichtende tabellen niet gewijzigd, deze tabellenzijn daarom niet geel gemarkeerd.

Financiële terminologie

In de eerste begrotingswijziging staan veel woorden die te maken hebben met de inrichting van de financiële administratie. Hieronder staan de definities van verschillende termen.

Lasten: de begrote kosten voor de provincie Noord-Holland.
Baten: de begrote opbrengsten van de provincie Noord-Holland.
Stortingen: toevoegen aan de reserves.
Onttrekkingen: opnemen van geld uit de reserves.
Incidenteel: als er een duidelijke einddatum is gegeven van de baten of lasten door PS, of het betreft geen budget voor doorlopend beleid.
Structureel: als er geen duidelijke einddatum is gegeven van de baten of lasten door PS, of het budget is onderdeel van doorlopend beleid.
Positief bedrag (+): Dit geeft aan dat het een door PS toegekend budget is dat uitgegeven mag worden voor het doel, of dat er sprake is van nadeel voor de provinciale exploitatie. Bijvoorbeeld: Lasten voor project XYZ € 35.000 N'. De 'N' staat voor Nadelig. dan betekent dit dat er € 35.000 aan uitgaven zijn geraamd voor project XYZ.
Negatief bedrag (-): Dit geeft aan dat het een te ontvangen bedrag is of dat er sprake is van voordeel. *Bijvoorbeeld: -€ 10.000 betekent dat er geraamd is dat € 10.000 wordt ontvangen of minder uitgegeven.*

2 Financieel overzicht

2.1 Verloop begroting 2024

Verloop begroting 2024 (x € 1.000 , min is voordelig)	Saldo
Begroting 2024	0
Eerste begrotingswijziging 2024	-3.104
Kaderbrief 2025	-6.734
Tweede begrotingswijziging 2024	17
Begroting totaal na tweede begrotingswijziging	**-9.821**

2.2 Tweede begrotingswijziging in één oogopslag

Saldo van lasten en baten per programma (x €1.000)

min is voordelig	Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
1 Bestuur	25.220	1.028	26.248
2 Klimaat en gezonde leefomgeving	73.261	3.742	77.003
3 Ruimte en Wonen	26.262	-9	26.253
4 Bereikbaarheid	251.153	17.301	268.454
5 Natuur en landelijk gebied	167.581	-15.917	151.664
6 Economie, leefbaarheid en cultuur	75.260	3.400	78.660
7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-480.710	-32.049	-512.759
Totaal saldo van lasten en baten	**138.027**	**-22.504**	**115.523**
Stortingen	187.230	137.302	324.532
Onttrekkingen	-328.410	-121.515	-449.925
Totaal mutaties reserves	**-141.180**	**15.787**	**-125.393**
Begrotingsresultaat	**-3.104**	**-6.717**	**-9.821**

2.3 Samenvatting Tweede begrotingswijziging

Hieronder is het overzicht opgenomen van de mutaties in deze begrotingswijziging die een effect hebben op het begrotingsresultaat. In hoofdstuk 3 wordt op programma niveau een uitgebreidere specificatie gegeven van de voorgestelde wijzigingen in de begroting 2024.

Omschrijving	Financieel effect op het begrotingsresultaat (x € 1mln.)*	Voordelig (V) /Nadelig (N)
Begrotingsresultaat na Eerste begrotingswijziging 2024	**-3,1**	**V**
Kaderbrief 2025	-6,7	V
Begrotingsresultaat 2024 na Kaderbrief 2025	**9,8**	**V**
Financiële ontwikkelingen met impact groter dan € 200.000		
P1 Bestuur: Capaciteitskosten Statengriffie	0,2	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging budget voor het Groenfonds ten behoeve van de convenantsleningen	0,3	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging lasten voor grondwaterheffing	0,3	N
P6 Economie, leefbaarheid en cultuur: Verhoging baten door hogere inkomsten van Huis van Hilde	-0,3	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Verlaging provinciefonds	2,6	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Eindafrekening over 2023 naar aanleiding van de meicirculaire 2024.	-1,0	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Actualisatie renteresultaat	0,3	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Hogere baten uit huren	-1,6	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Afrekeningsverschillen	-0,5	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Toerekening capaciteit aan kredieten naar aanleiding van prijsindexatie	-0,6	V
Overige saldo mutaties <€ 200.000	0,3	N
Totaal effect tweede begrotingswijziging Niet budget neutrale wijzigingen	**0,0**	**N**
Begrotingsresultaat na Tweede begrotingswijziging 2024	**-9,8**	**V**

* Een negatief bedrag betekent een verlaging van de inzet van eigen middelen door hogere baten of lagere budgetten en leidt tot een voordeliger, positief begrotingsresultaat.

Begrotingsneutrale wijzigingen

Begrotingsneutrale wijzigingen zijn mutaties die geen effect hebben op het saldo van de begroting . Ze zijn opgeteld bij elkaar altijd 0. Omdat het totaal aan baten en het totaal aan lasten per programma wel wijzigt, is hierop het budgetrecht van uw Staten van toepassing. Daarom worden deze mutaties hierbij aan u voorgelegd. Het betreft vaak een verschuiving van lasten tussen twee begrotingsprogramma's en bijstellingen van specifieke baten (bijdragen van derden),

waar even hoge lasten tegenover staan. Begrotingsneutrale wijzigingen groter dan € 0,1 miljoen zijn toegelicht en worden aangeduid met het kenmerk 'BN'.

Reserves

Veel uitgaven van de provincie fluctueren sterk over de jaren en worden gedekt vanuit de bestemmingsreserves. Omdat deze uitgaven gedekt worden vanuit de bestemmingsreserves hebben wijzigingen hierin geen effect hebben op het begrotingssaldo.

Op basis van een aantal geactualiseerde lasten, maar ook baten op grond van lagere/hogere verwachte uitgaven in 2024, zijn bij programma's de reserve uitgaven verlaagd/verhoogd. Daarnaast vinden er overhevelingen plaats tussen reserves. De laatste zijn technische mutaties. Mutaties in de uitgaven vanuit de reserves, de stortingen in de reserves en de overhevelingen tussen de reserves die geen effect hebben op het begrote resultaat zijn in de toelichting aangeduid met het kenmerk 'RESV'.

Capaciteitskosten conform CAO-afspraken

Conform de nieuwe CAO zijn de totale capaciteitskosten van de provincie opgehoogd met € 6,9 miljoen. Daarnaast zijn ook de capaciteitskosten die toegerekend worden aan de investeringen verhoogd met € 0,5 miljoen. De stijging van de totale capaciteitskosten (€7,4 miljoen) als gevolg van deze nieuwe CAO zijn vooralsnog tezamen geraamd op beleidsdoel 7.2 In de laatste begrotingswijziging zullen deze lasten verdeeld worden over alle operationele doelen.

3 Overzicht per programma

Programma 1 Bestuur

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	10.946	1.310	12.256
1.2	Werken aan gemeenten en sterke regio's	8.826	50	8.876
1.3	Uitvoeren van rijksheertaken	656	12	668
1.4	Belangen van de provincie behartigen op landelijk en europees niveau	4.851	0	4.851
	Baten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	-59	-375	-434
1.3	Uitvoeren van rijksheertaken	0	-12	-12
	Saldo van baten en lasten	25.220	985	26.205
	Stortingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	1.243	0	1.243
	Onttrekkingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	-1.659	0	-1.659
	Totaal mutaties reserves	-416	0	-416
	Programma Resultaat	**24.804**	**985**	**25.789**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	10.946	1.310	12.256
1.2	Werken aan gemeenten en sterke regio's	8.876	50	8.926
1.3	Verzekeren van Openbare orde en veiligheid	656	12	668
1.4	Belangen van de provincie behartigen op landelijk en europees niveau	4.851	43	4.851
	Baten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	-59	-375	-434
1.3	Verzekeren van Openbare orde en veiligheid	0	-12	-12
	Saldo van baten en lasten	25.270	1.028	26.255
	Stortingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	1.243	-43	1.200
	Onttrekkingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	-1.659	0	-1.659
	Totaal mutaties reserves	-416	-43	-459
	Programma Resultaat	**24.854**	**985**	**25.839**

1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Capaciteitskosten Statengriffie	NBN	223 N				223 N
Het budget voor Asielbeleid wordt overgeheveld van beleidsdoel 3.1 naar het Beleidsdoel 1.1. Omdat dit onderdeel uitmaakt van de Rijksheertaken van de cdK.	BN	450				450 N
Dit betreft de bekostiging van de provinciale regietafels asielbeleid waarvoor wij middelen van het Rijk ontvangen	BN	375 N	-375 V			-
Dit betreft het saldo van de volgende mutaties: - € 7.000,- Arondéuslezing - € 28.000 Bijdrage Randstedelijke Rekenkamer (autonome ontwikkeling) - € 75.000 Onderzoeksbudget interne integriteitsonderzoeken	NBN	110 N				110 N
Mutaties < € 100.000	BN	152 N				152 N

Extra toelichting

Capaciteitskosten Statengriffie

Naar aanleiding van het traject 'Statengriffie van de toekomst' wordt de formatie van de griffie bijgesteld. De griffie wordt structureel versterkt met 2 fte voor de functie van commissiesecretaris waar tegenover staat dat een senior positie niet meer wordt ingevuld. Eerder geaccordeerde overschrijdingen op de formatie worden bestendigd. Daarnaast zijn er voor 2024 incidenteel extra inhuurkosten begroot in verband met het vertrek van de Statengriffier en het traject griffie van de toekomst.

1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Mutaties < € 100.000	BN	68 N				68 N
Mutaties < € 100.000	NBN	-18 V				-18 V

1.3 Uitvoeren van rijksheertaken

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overige mutaties < € 100.000	BN	12 N	-12 V			0

1.4 Belangen van de provincie behartigen op landelijk en Europees niveau

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overige mutaties < € 100.000	BN	43 N			-43 V	

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	24.250	1.689	25.939
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	57.735	5.677	63.412
	Baten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	-347	-3.614	-3.961
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	-8.377	-10	-8.387
	Saldo van baten en lasten	73.261	3.742	77.003
	Stortingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	33	0	33
2.1	Reserve Warmte Transitie	1.137	0	1.137
2.1	Reserve Energietransitie	33	0	33
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	1.000	0	1.000
2.2	Reserve Bodemsanering	319	126	445
	Onttrekkingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	-850	850	0
2.1	Reserve Warmte Transitie	-6.407	1.055	-5.352
2.1	Reserve Subsidies Warmtetransitie	-770	0	-770
2.1	Reserve Energietransitie	-2.904	0	-2.904

2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	-2.667	1.500	-1.167
2.2	Reserve Bodemsanering	-1.039	-3.235	-4.274
	Totaal mutaties reserves	-12.114	296	-11.818
	Programma Resultaat	**61.147**	**4.038**	**65.185**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	24.250	3.114	27.364
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	57.735	5.677	63.412
	Baten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	-347	-5.039	-5.386
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	-8.377	-10	-8.387
	Saldo van baten en lasten	73.261	3.742	77.003
	Stortingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	33	0	33
2.1	Reserve Warmte Transitie	1.137	0	1.137
2.1	Reserve Energietransitie	33	0	33
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	1.000	0	1.000
2.2	Reserve Bodemsanering	319	126	445
	Onttrekkingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	-850	-3.479	-4.329
2.1	Reserve Warmte Transitie	-6.407	269	-6.138
2.1	Reserve Subsidies Warmtetransitie	-770	0	-770
2.1	Reserve Energietransitie	-2.904	-9.412	-12.316
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	-2.667	-4.916	-7.583
2.2	Reserve Bodemsanering	-1.039	-3.235	-4.274

Totaal mutaties reserves	-12.114	-20.647	-32.761
Programma Resultaat	**61.147**	**-16.905**	**44.242**

2.1 Bijdragen aan de energietransitie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Van het Rijk is een specifieke uitkering van € 2,2 miljoen ontvangen voor capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (SPUK CDOKE).	BN	2.235 N	-2.235 V			0
Van het Rijk heeft de provincie geld ontvangen voor het nationaal programma lokale warmtetransitie (SPUK C95).	BN	1.379 N	-1.379 V			0
Kaderbrief 2025 - taakstelling reserves. Vanuit de reserves voor energietransitie wordt € 14,5 miljoen ingezet t.b.v. de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				-14.527 V	-14.527 V
Vanuit de reserves van programma Energietransitie was budget opgenomen voor het opdrachtenbudget voor verschillende onderwerpen bij Energietransitie. Dit kan nu betaald worden uit het structurele budget dat beschikbaar is gesteld bij het coalitieakkoord. Daarom wordt deze onttrekking uit de reserve teruggedraaid.	RESV	-1.905 V			1.905 N	0

2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Indexatie: Er wordt prijsindexatie doorgevoerd met betrekking tot de Omgevingsdiensten. De lastenverhoging wordt gedekt uit de stelpost indexatie.	BN	1.896 N				1.896 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is aan de provincie een decentralisatie uitkering van € 2 miljoen toegekend voor 'Versterking vergunningverlening maatwerkaanpak'.	BN	2.036 N				2.036 N

Kaderbrief 2025 - taakstelling reserves. Vanuit de reserve Gezonde leefomgeving wordt € 6,4 miljoen ingezet tbv de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				- 6.416 V	- 6.416 V
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is € 126.000 beschikbaar gesteld voor 'Bodembescherming'. Het bedrag wordt gestort in de reserve Bodemsanering.	BN			126 N		126 N
Gezonde leefomgeving: in de begroting was vanuit de reserve Gezonde leefomgeving € 2,6 miljoen opgenomen voor voortzetting van o.a. Hollandse luchten, Programma Tata Steel, Luchtmeetnetten, Scherp vergunnen en Enoses. Een groot deel van deze kosten kunnen gedekt worden uit het structurele budget dat beschikbaar is gesteld bij het coalitieakkoord, daarom wordt dit budget met € 1,5 miljoen verlaagd.	RESV	-1.500 V			1.500 N	0
Bodemsanering: de onttrekking uit de reserve Bodemsanering is verhoogd met € 3,2 miljoen ten behoeve van de hoger begrote lasten voor de subsidieregeling loodverontreiniging (€ 1 miljoen), de bodemtaken van Omgevingsdiensten (€ 640.000), Subsidie Gasfabriek Zaanstad (€ 800.000), BIO Masterplan 't Gooi (€ 350.000) en diverse kleinere projecten.	RESV	3.235 N			-3.235 V	0

Programma 3 Ruimte en Wonen

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	6.046	-699	5.347
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	19.750	2.699	22.449
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	10.578	-350	10.228
	Baten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	-170	0	-170
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	-6.672	-1.699	-8.371
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	-3.270	0	-3.270
	Saldo van baten en lasten	26.262	-49	26.213
	Stortingen			
3.2	Reserve Woningbouw	1.200	78.919	80.119
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-8.000	0	-8.000
	Onttrekkingen			
3.1	Reserve subsidie Bloemendalerpolder	-272	272	0
3.2	Reserve Woonbeleid	-750	0	-750
3.2	Reserve Woningbouw	-2.650	-1.000	-3.650
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-3.004	0	-3.004
3.2	Resv. subsidies OD 3.4.1	7.688	0	7.688

3.2	Resv. Woningbouw subsidies	-570	0	-570
3.3	Reserve Klimaatadaptatie	-1.000	350	-650
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	-2.017	0	-2.017
3.3	Resv. Subsidies Meekoppelkansen bij dijkversterking en kustontwikkeling	-2.400	0	-2.400
	Totaal mutaties reserves	-11.775	78.541	66.766
	Programma Resultaat	**14.487**	**78.492**	**92.979**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	6.046	-699	5.347
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	19.750	2.739	22.449
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	10.578	-350	10.228
	Baten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	-170	0	-170
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	-6.672	-1.699	-8.371
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	-3.270	0	-3.270
	Saldo van baten en lasten	26.262	-9	26.213
	Stortingen			
3.2	Reserve Woningbouw	1.200	78.879	80.079
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-8.000	0	-8.000
	Onttrekkingen			

3.1	Reserve subsidie Bloemendalerpolder	-272	272	0
3.2	Reserve Woonbeleid	-750	-1.229	-1.979
3.2	Reserve Woningbouw	-2.650	-4.169	-6.819
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-3.004	0	-3.004
3.2	Resv. subsidies OD 3.4.1	7.688	0	7.688
3.2	Resv. Woningbouw subsidies	-570	0	-570
3.3	Reserve Klimaatadaptatie	-1.000	350	-650
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	-2.017	0	-2.017
3.3	Resv. Subsidies Meekoppelkansen bij dijkversterking en kustontwikkeling	-2.400	0	-2.400
	Totaal mutaties reserves	-11.775	74.103	62.328
	Programma Resultaat	**14.487**	**74.094**	**88.581**

3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Bate	Storting	Onttrekking	Resultaat
Vanuit dit budget wordt € 200.000 gestort in de reserve Mobiliteitsbeleid voor 'Bouwen aan Bereikbaarheid' SBAB.	RESV	-200 V				-200 V
Het budget voor Asielbeleid wordt overgeheveld naar Beleidsdoel 1.1	BN	-450 V				-450 V
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een decentralisatie uitkering ontvangen voor 'Uitvoeringskosten omgevingswet'. Het geld komt op dit beleidsdoel tot besteding. Deze lasten zijn neutraal met de ontvangst in het provinciefonds op beleidsdoel 7.1	BN	90N				90 N
In de decembercirculaire 2023 is een decentralisatie uitkering ontvangen voor de NOVEX van € 300.000. € 170.000 van dit budget wordt uitgegeven bij BD 3.1 en wordt daarom hiernaartoe overgeheveld.	BN	170 N				170 N
Overige mutaties < € 100.000	BN	-37 V				-37 V

3.2 Versnellen en programmeren woningbouw

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overheveling vanuit reserve coalitieakkoord naar reserve woningbouw ten behoeve van het investeringskader (€76,42 miljoen), procesgelden (€1 miljoen) en het stadsmakersfonds (€1,5 miljoen).	RESV			78.919 N		78.919 N
Vanuit de reserve Woningbouw is € 1 miljoen opgenomen in de begroting voor de subsidie voor het stadsmakersfonds die staat op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling.	RES	1.000 N			-1.000 V	0
Voor het Platform toekomst bestendig bouwen ontvangt de provincie van het Rijk en provincies een bijdrage.	BN	235 N	-235 V			0
De uitvoeringsregeling Flexibele schil wordt opgehoogd naar € 4,5 miljoen. € 1,5 miljoen ontvangen we van het Rijk. Het overige deel van de ophoging komt uit het huidige structurele budget.	BN	1.464 N	-1.464 V			0
Overige mutaties < € 100.000	BN	40 N		-40 V		

KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Woonbeleid wordt 1,2 mln. ingezet t.b.v. de taakstelling coalitieakkoord 2023					-1.229 V	-1.229 V
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Woningbouw wordt 3,2 mln. ingezet tbv de taakstelling coalitieakkoord 2023					-3.169 V	-3.169 V

3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Voor klimaatadaptatie was een budget opgenomen van € 1 miljoen. Dit wordt verlaagd met € 350.000. Door grote onzekerheid over het budget zijn er wat opdrachten on-hold gezet, waardoor deze uitgaven niet meer in 2024 plaats gaan vinden. Daarom wordt het restant van de reserve klimaatadaptatie verdeeld over 2024 en 2025. Beide jaren is de verwachting dat er € 650.000 uitgegeven gaat worden.	RESV	-350 V			350 N	0

Programma 4 Bereikbaarheid

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	34.527	3.973	38.500
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	66.380	5.479	71.859
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	39.416	1.787	41.203
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	120.968	11.754	132.722
	Baten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	-2.307	-2.037	-4.344
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	-1.753	0	-1.753
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	-6.078	-1.142	-7.220
	Saldo van baten en lasten	251.153	19.814	270.967
	Stortingen			
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	205	200	405
4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	10.511	4.000	14.511
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	67	12.074	12.141
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	19.574	0	19.574
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	22.199	1.099	23.298
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	12.357	795	13.152
	Onttrekkingen			

4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	-1.287	-10	-1.297
4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	-26.308	3.430	-22.878
4.1	Reserve verleende subsidies OD 4.1.2	0	-5.156	-5.156
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	-3.039	-1.469	-4.508
4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen	-641	0	-641
4.4	Reserve Kapitaallasten OV	-1.655	0	-1.655
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	-2.081	-595	-2.676
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	-31.057	-7.024	-38.081
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	-11.375	-145	-11.520
4.4	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	-3.582	0	-3.582
4.4	Reserve Kapitaallasten Innovatieprojecten	-285	0	-285
	Totaal mutaties reserves	-16.397	7.199	-9.198
	Programma Resultaat	**234.755**	**27.013**	**261.768**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	34.527	3.973	38.500
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	66.380	2.979	71.859
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	39.416	1.787	41.203
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	120.968	11.726	132.722
	Baten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	-2.307	-2.037	-4.344
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	-1.753	15	-1.753
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	-6.078	-1.142	-7.220
	Saldo van baten en lasten	251.153	17.301	270.967
	Stortingen			
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	205	200	405
4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	10.511	4.000	14.511
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	67	12.074	12.141
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	12.357	795	13.152
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	19.574	0	19.574
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	22.199	1.069	23.268
	Onttrekkingen			
4.1	Reserve verleende subsidies OD 4.1.2	0	-5.156	-5.156
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	-1.287	-10	-1.297

4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	-26.308	3.430	-22.878
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	-3.039	-1.469	-4.508
4.4	Reserve Kapitaallasten Innovatieprojecten	-285	0	-285
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	-11.375	-145	-11.520
4.4	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	-3.582	0	-3.582
4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen	-641	0	-641
4.4	Reserve Kapitaallasten OV	-1.655	0	-1.655
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	-2.081	-595	-2.676
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	-31.057	-7.024	-38.081
	Totaal mutaties reserves	-16.397	7.169	-9.228
	Programma Resultaat	**234.755**	**24.470**	**259.225**

4.1 Realiseren perspectief Mobiliteit

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Vanuit beleidsdoel 3.1 wordt € 0,2 miljoen gestort in de reserve Mobiliteit voor 'samen bouwen aan bereikbaarheid' (SBAB).	RESV			200 N		200 N
Voor doorfietsroutes wordt € 4 mln. vanuit de reserve coalitieakkoord gestort in de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden. Dit bedrag wordt in 2024 ingezet via de uitvoeringsregeling kleine infrastructuur t.b.v. het stimuleren van doorfietsroutes.	RESV	4.000 N		4.000 N	-4.000 V	4.000 N
De uitgaven vanuit de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden worden met € 9,9 miljoen. naar beneden bijgesteld. Dit betreffen de uitgaven vanuit het Algemeen deelplafond UVR Kleine Infrastructurele projecten (KI) 2024	RESV	-9.900 V			9.900 N	0
€ 0,34 miljoen te ontvangen subsidie op de projecten Gooi Vecht en UVR KI 2022	RESV	-338 V			338 N	0
Er wordt € 10,5 miljoen extra onttrokken uit de reserve. Deze is als volg verdeeld: € 3,5 miljoen voor het project Verleende subsidies weg- en fietsinfrastructuur	RESV	3.516 N			-3.516 V	
De werkgeversaanpak voeren we samen uit met partners. PNH ontvangt € 2,0 mln. van derden en betaald zelf € 0,4 mln. gedekt vanuit de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden.	RESV	2.413 N	-2.037 V		-413 V	
€1,6 miljoen Verleende subsidies infra	RESV	1.640 N			-1.640 V	
Hogere lasten van € 1 miljoen lasten voor het project OV SAAL	RESV	1.000 N			-1.000 V	
€0,5 miljoen voor Veilige uitwegen	RESV	528 N			-528 V	
€0,4 miljoen voor GV Knooppunten	RESV	400 N			-400 V	
Hogere lasten van €0,5 miljoen de volgende projecten, waaronder: Fiets File vrij, Crow Kpvv, gedragsbeïnvloeding, Agriport/Coppershorn en overige kleine onttrekkingen	RESV	477 N			-477 V	

4.2 Openbaar vervoer waarborgen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een decentralisatie uitkering (DU) ontvangen in verband met ' OV-Voorkomen van tariefstijging' (motie Bikker/Grinwis). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			4.012 N		4.012 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een DU ontvangen in verband met 'OV-aanbod verbeteren en op peil houden' (motie Bikker/Grinwis). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			3.766 N		3.766 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een DU ontvangen in verband met 'Compensatie van de herijking studenten OV-reisproduct' (motie Krul). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			4.296 N		4.296 N
Proceskosten openbaar vervoer concessies	RESV	329 N			-329 V	
KB2025 Beleidsvoorstellen: Betreft de verwerking van regel M 'Structurele financiering OV-studentenkaart' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	-2.500 V				-2.500 V
Hogere lasten van € 0,8 miljoen ten behoeve van de OV Projecten waaronder OV visie: Zero Emissie (ZE) investeringen laadinfrastructuur	RESV	810 N			- 810 V	
Hoger lasten van € 0,3 miljoen ten behoeve van UVR haltetoegankelijkheid 2023	RESV	330 N			-330 V	

4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor gladheidsbestrijding, verkeersmanagement en elektriciteit verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	1.787 N				1.787 N
KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€100.000	NBN		15N			15N

4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie. Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor onderhoud van de provinciale infrastructuur verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	2.698 N				2.698 N
Prijsindexatie. Vanwege prijsindexatie zijn de stortingen in de reserves groot onderhoud wegen (€ 1,1 miljoen) en vaarwegen (€ 0,8 miljoen.) verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN			1.894 N		1.894 N
Projecten voor derden. Vanwege indexatie van de bijdragen aan het project Zaanbrug van de gemeentes Wormerland en Zaanstad verhogen we de baten en de lasten met € 1,1 miljoen.	BN	1.142 N	1.142 V			0
Voor groot onderhoud aan wegen en vaarwegen wordt € 7,2 miljoen aan hogere uitgaven verwacht. Ter dekking wordt € 7,2 miljoen meer onttrokken aan de reserves groot onderhoud wegen (€ 7 miljoen) en vaarwegen (€ 0,1 miljoen).	RESV	7.169 N			-7.169 V	0
Ten laste van de reserve Uitvoeren mobiliteitsbeleid derden (BD 4.1) wordt € 150.000 aan lasten begroot voor de realisatie van het project N239-09 Tijdelijke maatregel kruispunt N239-Agriport/Coppershorn. Dit betreft het restantbudget van De Kop Werkt	RESV	150 N				150 N
Reserve OPI: Onttrekkingen ten laste van de reserve OPI verdeeld in de volgende projecten: • €0,1 miljoen extra voor het project Bereikbaarheid Gooi en Vechtstreek • €0,4 miljoen extra voor het project Studie & restant fietsknelpunten • €0,1 miljoen extra voor voorbereidingskosten van het project N203-16 KT Krommenie	RESV	595 N			-595 V	0
KB2025 technische bijstellingen: betreft de verwerking van regel H 'Areaaluitbreiding variabel onderhoud' uit de Kaderbrief 2025.	NBN			-30V		-30V
KB2025 technische bijstellingen: betreft de verwerking van regel H 'Areaaluitbreiding vast onderhoud' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	-28V				-28V

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	87.882	-14.733	73.149
5.2	Beheren van natuur	51.872	260	52.132
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	24.354	7.596	31.950
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	8.033	79	8.112
5.5	Regisseren Provinciaal Programma Landelijk Gebied	12.900	0	12.900
5.6	Versterken kansrijke landbouw	5.863	455	6.318
	Baten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	-13.058	-5.318	-18.376
5.2	Beheren van natuur	-898	-100	-998
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	-5.700	-5.300	-11.000
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	-3.667	50	-3.617
	Saldo van baten en lasten	167.581	-17.011	150.570
	Stortingen			
5.1	Reserve Groen	17.201	-495	16.706
5.1	Reserve Groene Uitweg	107	0	107
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	4.058	0	4.058
5.3	Reserve Landschap	4.000	0	4.000

5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	854	0	854
5.4	Reserve Waterrecreatie	1.562	0	1.562
5.5	Reserve PPLG	10.900	0	10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	1.200	0	1.200
	Onttrekkingen			
5.1	Reserve Laag Holland	-714	0	-714
5.1	Reserve Groen	-64.306	10.466	-53.840
5.1	Reserve Kapitaallasten Groen	-118	0	-118
5.1	Reserve Groene Uitweg	-4.830	95	-4.735
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	-6.403	4.186	-2.217
5.1	Reserve verleende subsidies OD 5.1.1	-4.262	0	-4.262
5.3	Reserve Landschap	0	-140	-140
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-3.182	-2.156	-5.338
5.3	Resv. Subsidies Cofinanciering Waddenzee	-2.951	0	-2.951
5.4	Reserve Waterrecreatie	-3.053	181	-2.872
5.5	Reserve PPLG	-10.900	0	-10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	-2.505	-455	-2.960
	Totaal mutaties reserves	-63.342	11.682	-51.660
	Programma Resultaat	**104.239**	**-5.329**	**98.910**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	87.882	-13.671	73.149
5.2	Beheren van natuur	51.872	260	52.132
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	24.354	7.618	31.950
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	8.033	-1.361	6.662
5.5	Regisseren Provinciaal Programma Landelijk Gebied	12.900	0	12.900
5.6	Versterken kansrijke landbouw	5.863	455	6.318
	Baten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	-13.058	-5.318	-18.376
5.2	Beheren van natuur	-898	-100	-998
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	-5.700	-5.300	-11.000
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	-3.667	1.500	-2.167
	Saldo van baten en lasten	167.581	-15.917	150.570
	Stortingen			
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	4.058	0	4.058
5.1	Reserve Groen	17.201	-1.494	15.707
5.1	Reserve Groene Uitweg	107	-63	44
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	854	-22	832
5.3	Reserve Landschap	4.000	-4.000	0
5.4	Reserve Waterrecreatie	1.562	-10	1.552

5.5	Reserve PPLG	10.900	0	10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	1.200	0	1.200
	Onttrekkingen			
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	-6.403	4.186	-2.217
5.1	Reserve Laag Holland	-714	0	-714
5.1	Reserve Groen	-64.306	10.466	-53.840
5.1	Reserve Groene Uitweg	-4.830	95	-4.735
5.1	Reserve Kapitaallasten Groen	-118	0	-118
5.1	Reserve verleende subsidies OD 5.1.1	-4.262	0	-4.262
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-3.182	-2.156	-5.338
5.3	Reserve Landschap	0	-3.713	-3.713
5.3	Resv. Subsidies Cofinanciering Waddenzee	-2.951	0	-2.951
5.4	Reserve Waterrecreatie	-3.053	-1.147	-4.200
5.5	Reserve PPLG	-10.900	0	-10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	-2.505	-455	-2.960
	Totaal mutaties reserves	-63.342	1.687	-61.655
	Programma Resultaat	**104.239**	**-14.230**	**90.009**

5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Lagere bijdrage van derden voor o.a. de kosten van het baggerproject dat gezamenlijk betaald wordt binnen het Gebiedsprogramma Oostelijke Vechtplassen (OVP) omdat het project baggeren fase 1 dit jaar afloopt.	RESV		682 N		-682 V	0
Lagere lasten en lagere onttrekking uit de reserve OVP, uitgaven zijn doorgeschoven naar volgende jaren.	RESV	-5.058 V			5.058 N	0
Verhoging van het budget voor de factuur van het Groenfonds ten behoeve van de convenants leningen. Zie onderstaande uitgebreidere toelichting.	NBN	256 N				-256
De verwachte uitgaven uit de reserve Groen is lager, de achterliggende gegevens hierover staan in het PNN 2025 (Programma Natuurnetwerk) dat eind 2024 aan uw Staten zal worden voorgelegd.	RESV	-16.256 V			16.256 N	0
De geraamde lasten en baten voor de middelen voor het Programma Natuur (SPUK L16) worden in 2024 verhoogd. Deze raming wordt ook opgenomen in het PNN 2025. Zie onderstaande toelichting.	BN	3.887 N	-3.887 V			0
We verwachten het gehele bedrag dat voor "Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied (SPUK L25)" ontvangen is m.b.t. het voorstel "Integrale aanpak stikstof reductie Rondehoep" dit jaar uit te geven.	BN	939 N	-939 V			
Hogere baten en lasten voor Vitaal Platteland (SPUK L7) in verband met de subsidie die in 2023 verstrekt is aan Staatsbosbeheer (SBB) voor Waterland Oost fase 1. Omdat deze subsidie hoger was dan € 1,5 miljoen moeten de lasten aansluiten op de werkzaamheden en daarmee over de jaren 2024 en 2025 verdeeld worden.	BN	900 N	-900 V			
In 2023 is grond aangekocht voor NNN. De afwaardering is uitgekomen op € 12,1 miljoen, waarvan € 6 miljoen al eerder was begroot. Dit bedrag wordt van reserve Groen overgeheveld naar de reserve Waardevermindering grondaankopen groen.	RESV				-6.055 N	-6.055
Hogere bijdragen van derden door wijziging in fasering van projecten, zoals Diemerscheg en Schil Naardermeer. Betreft de reserve Groen.	RESV		-274 V		274 N	0
Door lagere verwachte uitgaven aan projecten Groene Uitweg zijn de lasten en de onttrekking aan de reserve Groene Uitweg verlaagd.	RESV	-95 V			95 N	0
Mutaties afzonderlijk < € 100.000	RESV	199 N			-199 V	0

Technische omzetting dekking capaciteitskosten van reserve naar exploitatie.	BN	1.557 N		-1.557 V		

Extra toelichting

Factuur Groenfonds

De voorlopige eindfactuur voor rente en aflossing van de zogenaamde convenantsleningen aan het Nationaal Groenfonds komt uit op een bedrag van € 317.000. Het beschikbare budget van € 61.000 (wat in 2024 nog beschikbaar is uit de technische bijstelling in de Kaderbrief 2023) zal met € 256.000 verhoogd moeten worden, hiervoor is geen ander budget binnen Programma 5 (Natuur en landelijk gebied) beschikbaar. Het Groenfonds geeft als verklaring van dit hogere bedrag aan dat eerdere schattingen m.b.t. de restantverplichting van provincie Noord-Holland aan het Groenfonds waren gebaseerd op de op dat moment beschikbare gegevens, waarbij de rentelasten nog niet exact konden worden berekend, omdat deze zijn gebaseerd op variabele tarieven. Naar nu blijkt zijn deze rentelasten hoger dan destijds (in 2021 en 2023) geraamd.

Programma Natuur SPUK L16

Deze wijziging wordt vnl. veroorzaakt doordat er in 2023 subsidies verstrekt zijn met een bedrag hoger dan € 1,5 miljoen waarvan volgens de BBV de last in het jaar van de werkelijke bestedingen genomen moet worden (dit valt grotendeels in 2024) en hiernaast worden er in 2024 nog enkele subsidies Buiten een uitvoeringsregeling verstrekt.

Technische omzetting dekking capaciteitskosten van reserve naar exploitatie.
Jaarlijks wordt circa € 1,5 mln. in de reserve groen en de reserve groene uitweg gestort en ook weer onttrokken ter dekking van capaciteitskosten voor de uitvoering van het PNN. Met deze omzetting loopt de geldstroom niet langer via de reserves maar worden de capaciteitskosten rechtstreeks vanuit de exploitatiebegroting gedekt.

5.2 Beheren van natuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Bate	Storting	Onttrekking	Resultaat
Hogere lasten en baten voor de bijdrage Ganzenplan omgeving Schiphol (SPUK E109). Zie onderstaande toelichting.	BN	100 N	-100 V			
Aanvalsplan Grutto: Op basis van de meicirculaire 2024 wordt de algemene uitkering verhoogd met € 160.000. Dit bedrag is bestemd voor het Aanvalsplan Grutto.	BN	160 N				160 N

Extra toelichting

Middelen voor het Convenant 'Reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol' worden middels een subsidie buiten UVR beschikt aan de Faunabeheereenheid Noord-Holland ten behoeve van het samen met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht uit te voeren van het onderdeel 'Populatiespoor' dat in dit convenant is opgenomen.

5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Hogere lasten en hogere onttrekking aan de reserve Landschap voor twee subsidies buiten UVR.	RESV	140 N			-140 V	0
Hogere baten en lasten op middelen Veenweide (SPUK L10). Zie onderstaande toelichting.	BN	5.300 N	-5.300 V			0
Hogere lasten en onttrekkingen uit de reserve Cofinanciering Waddenzee. Op basis van het geactualiseerde Bestedingsplan 2024 worden de uitgaven gelijkmatiger over de komende jaren verdeeld. Zie onderstaande toelichting.	RESV	2.156 N			-2.156 V	0
Overige mutaties < € 100.000	BN	22 N		-22 V		0
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Landschap wordt € 7,6 miljoen ingezet voor de taakstelling coalitieakkoord 2023	KB 2025			-4.000 V	-3.573 V	-7.573 V

Extra toelichting

SPUK middelen Veenweide (L10).

Dit is een voorlopige raming omdat het streven is alle middelen uiterlijk 31-12-2025 te hebben ingezet. Er loopt echter momenteel een initiatief om als gezamenlijke zes Veenweide-provincies in IPO-verband verlenging aan te vragen. Als daartoe in de tweede helft van 2024 wordt besloten, wordt de raming daarop aangepast.

Reserve Cofinanciering Waddenzee.

De voornaamste oorzaak van deze verhoging is het verstrekken van een aantal extra subsidies buiten uitvoeringsregeling, o.a. voor de projecten 'Cultuurlandschappen' (€ 700.000) en 'Wad gaat om' - inzameling zwerfplastic (€ 600.000).

5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Het verschil tussen de baten van de grondwaterheffing en de daaraan gerelateerde lasten, wordt met de voorziening grondwaterheffing afgerekend. Daarom zouden in de begroting de baten en lasten gelijk moeten zijn. De baten waren begroot op € 800.000 en de lasten op € 490.000. Met deze mutatie zijn zowel de baten als de lasten begroot op € 750.000.	NBN	260 N	50 N			310 N
Van het Rijk ontvangen we voor de subsidie op de lijst buiten uitvoeringsregeling PWN, ondergrondse drinkwaterberging € 1,5 miljoen. Omdat de last boven de € 1,5 miljoen is mogen de baten en lasten niet in 1 jaar genomen worden. In 2024 wordt € 50.000 als last genomen. Het resterende bedrag wordt nu naar beneden bijgesteld en wordt in komende jaren opgenomen.	BN	-1.450 V	1.450 N			0
Lagere lasten en onttrekking uit de reserve Waterrecreatie. Op verschillende projecten is het bestedingsplan gewijzigd, bijvoorbeeld voor de kosten SAIL 2025 waarvoor het gehele bedrag bij de Eerste Begrotingswijziging 2024 geraamd is, maar de kosten lopen deels door in 2025.	RESV	-181 V			181 N	0
Overige mutaties < € 100.000	BN	10 N		-10 V		0
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Waterrecreatie wordt € 1,3 miljoen ingezet voor de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				-1.328 V	-1.328 V

5.6 Versterken kansrijke landbouw

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
De lasten en de onttrekking aan de reserve cofinanciering Europese landbouwprojecten worden hoger conform het geactualiseerde bestedingsplan. De raming is aangepast aan de openstelling van GLB (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) en LEADER projecten.	RESV	455 N			-455 V	0

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	32.174	9.260	41.434
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	22.213	-1.287	20.926
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	20.948	2.072	23.020
	Baten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	-75	-5.453	-5.528
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	0	-300	-300
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	0	-1.425	-1.425
	Saldo van baten en lasten	75.260	2.867	78.127
	Stortingen			
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	4.922	0	4.922
6.1	Reserve Circulaire Economie	1.180	0	1.180
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	4.079	0	4.079
	Onttrekkingen			
6.1	Reserve Circulaire Economie	-1.180	-228	-1.408
6.1	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	0	-2.693	-2.693
6.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	0	-1.019	-1.019
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	-8.808	0	-8.808

6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	-10.444	0	-10.444
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	-5.350	1.350	-4.000
6.2	Resv. Subsidie SvA/NHW Werelderfgoed	-885	0	-885
	Totaal mutaties reserves	-16.486	-2.590	-19.076
	Programma Resultaat	**58.774**	**277**	**59.051**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	32.174	9.510	41.434
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	22.213	-1.004	20.926
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	20.948	647	21.595
	Baten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	-75	-5.453	-5.528
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	0	-300	-300
	Saldo van baten en lasten	75.260	3.400	78.127
	Stortingen			
6.1	Reserve Circulaire Economie	1.180	0	1.180
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	4.922	0	4.922
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	4.079	-258	3.821
	Onttrekkingen			

6.1	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	0	-2.693	-2.693
6.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	0	-3.150	-3.150
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	-8.808	0	-8.808
6.1	Reserve Circulaire Economie	-1.180	-1.108	-2.288
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	-5.350	1.350	-4.000
6.2	Resv. Subsidie SvA/NHW Werelderfgoed	-885	0	-885
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	-10.444	0	-10.444
	Totaal mutaties reserves	-16.486	-5.859	-22.345
	Programma Resultaat	**58.774**	**-2.459**	**56.315**

6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
In de decembercirculaire is een decentralisatieuitkering ontvangen voor de NOVEX van € 300.000. € 170.000 van dit budget wordt uitgegeven bij BD 3.1 en wordt daarom hiernaartoe overgeheveld.	BN	-170 V				-170 V
MKB We verwachten het bedrag dat beschikbaar is voor de "subsidieregeling MKB Innovatiestimulering Regio en Topsectoren 2024" dit jaar uit te geven. De subsidiemodule MIT in titel 3.4 van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies heeft als doel de innovatie te bevorderen bij het mkb en om het mkb beter aan te laten sluiten bij de innovatie-agenda's van de topsectoren en het MTIB.	BN	5.453 N	-5.453 V			0
Circulaire Economie Tijdens de taakstelling capaciteit is besloten om € 228.000 te dekken uit de reserve Circulaire Economie.	RESV	228 N			-228 V	0
Voor de afwikkeling van regelingen van Motie 42/EHDF zijn er middelen gereserveerd in de HIRB+ reserve. Het betreft de regelingen 'HIRB toekomstige winkelgebieden' en 'HIRB Duurzaamheid 2023'.	RESV	1.019 N			-1.019 V	0

Vanuit de reserve Havencomplexen wordt € 2,7 miljoen opgenomen in de begroting dit is voor 3 subsidies op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling namelijk: - Gemeente Velsen Binnenvaartkade Grote Hout vervangen door Zeekade (€ 1 miljoen); - Gemeente Beverwijk Revitaliseren haven Beverwijk – Opstellen toekomstplan (€ 500.000); - Gemeente Beverwijk, Revitaliseren haven Beverwijk – Herstel Noorderkade en talud (€ 1 miljoen). Daarnaast is er nog € 140.000 opgenomen voor de Energiehaven IJmuiden en € 53.000 voor inzet personeel.	RESV	2.693 N			-2.693 V	0
KB2025- taakstelling reserves. Vanuit de reserve Circulaire economie en de reserve Herstructurering bedrijventerreinen wordt €3 miljoen ingezet tbv de taaakstelling Coalitieakkoord 2023.	KB2025				-3.011V	-3.011V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel U 'Financiële correctie regionale economie' uit de Kaderbrief 2025	NBN	250 N				250 N

6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Indexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor Huis van Hilde, Steunpunt Monumenten en UvR Rijksmonumenten verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	63 N				63 N
Inkomsten Huis van Hilde Baten raming Huis van Hilde op basis van nieuwe inzichten na 'inhousing' horeca en zaalverhuur 2024.	NBN		-300 V			-300 V
Vanuit de reserve Stelling van Amsterdam was € 1,2 miljoen opgenomen als onttrekking voor de lijst subsidie buiten uitvoering voor Ford Middenweg. Omdat deze subsidie is komen te vervallen, wordt de onttrekking nu teruggedraaid.	RESV	-1.200 V			1.200 N	0
Voor de lijst subsidie buiten uitvoering Stichting Uitermeer, restauratie plofhuisjes was € 250.000 opgenomen. Het bedrag is aangepast naar € 100.000.	RESV	-150 V			150 N	0
Uitvoeringskosten uitvoeringsregeling subsidie restauratie rijksmonumenten Noord-Holland	BN	258 N		-258 V		0

KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€ 100.000. Neutraal met onttrekking bij Beleidsdoel 7.2 (Algemene reserve).	BN			25 N		25 N

6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Van het Rijk heeft de provincie € 1,4 miljoen ontvangen voor het ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed (SPUK C13/C86). De baten en lasten worden opgenomen in de begroting.	BN	1.425 N	-1.425 V			
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor Probiblio verhoogd ten laste van de stelpost indexatie. De ophoging omvat ook een correctie op 2023.	BN	234 N				
Overheveling sponsoring Vanuit het sport budget is besloten extra geld over te hevelen naar sponsoring. FP wacht op input van beleidsmedewerker	BN	-100 V				
UVR Herbeschikkingsbesluit / UVR Verduurz. Dorps-buurthuizen Vanuit motie 42 zijn er nog verplichtingen uit 2023 van deze twee UVR's die ten laste komen van de Algemene Reserve. Hiervoor is een kasraming opgenomen	NBN	513 N				513 N

Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	24.974	-22.027	2.947
7.2	Organisatie	92.251	9.468	101.719
	Baten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	-597.728	-13.249	-610.977
7.2	Organisatie	-207	0	-207
	Saldo van baten en lasten	-480.710	-25.808	-506.518
	Stortingen			
7.1	Reserve waardevermindering grond groen	6.000	6.055	12.055
7.1	Reserve Coalitieakkoord	67.868	0	67.868
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	1.420	0	1.420
	Onttrekkingen			
7.1	Reserve Economisch Herstel en Duurzaamheid	-53.000	0	-53.000
7.1	Reserve Coalitieakkoord	-12.481	-82.920	-95.401
7.2	Algemene Reserve	-23.025	-513	-23.538
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	-6.650	-2.274	-8.924
7.2	Reserve Huisvesting	-782	0	-782
	Totaal mutaties reserves	-20.650	-79.652	-100.302

Programma Resultaat	-501.360	-105.460	-606.820

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	24.974	-12.406	2.947
7.2	Organisatie	92.251	9.468	101.719
	Baten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	-597.728	-29.111	-610.977
7.2	Organisatie	-207	0	-207
	Saldo van baten en lasten	-480.710	-32.049	-506.518
	Stortingen			
7.1	Reserve waardevermindering grond groen	6.000	6.055	12.055
7.1	Reserve Coalitieakkoord	67.868	39.994	107.862
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	1.420	0	1.420
	Onttrekkingen			
7.1	Reserve Economisch Herstel en Duurzaamheid	-53.000	0	-53.000
7.1	Reserve Coalitieakkoord	-12.481	-82.919	-95.400
7.2	Algemene Reserve	-23.025	-1.479	-24.504
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	-6.650	-2.274	-8.924
7.2	Reserve Huisvesting	-782	0	-782
	Totaal mutaties reserves	-20.650	-40.623	-61.273
	Programma Resultaat	**-501.360**	**-72.672**	**-574.032**

7.1 Algemene dekkingsmiddelen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Uitwerking meicirculaire 2024 provinciefonds: op basis van de meicirculaire van het provinciefonds is de algemene uitkering met €2,6 miljoen verlaagd.	NBN		2.598N			2.598N
Uitwerking meicirculaire 2024: de eindafrekening over 2023 heeft plaatsgevonden in de meicirculaire. Dit zorgt voor een hogere uitkering van €978.000	NBN		-978V			-978V
Uitwerking meicirculaire 2024: via de algemene uitkering is een bedrag toegekend voor 'Aanvalsplan Grutto'. Het gaat om €160.000. Zie ook beleidsdoel 5.2	BN		-160V			-160V
Uitwerking meicirculaire 2024: via de algemene uitkering wordt een bedrag toegekend voor 'bodembescherming'. Dit bedrag wordt gestort in de reserve Bodemsanering (zie ook beleidsdoel 2.2)	RESV		-126V			-126V
Uitwerking meicirculaire 2024: in de meicirculaire zijn een aantal decentralisatie uitkering (DU's) toegekend. Het gaat hierbij om de volgende uitkeringen: • DU Uitvoeringskosten omgevingswet ad €90.000 (zie ook beleidsdoel 3.1); • DU OV-voorkoming tariefstijging ad €4 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2) • DU OV- aanbod verbeteren en op peil houden ad €3,8 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2); • DU OV- compensatie van de herijking studenten OV-reisproduct ad €4,3 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2) • DU Vergunningverlening maatwerkaanpak ad €2 miljoen (zie ook beleidsdoel 2.2).	BN		-14.200V			-14.200V
Dividend: in 2023 is de RON geliquideerd. Het nog te ontvangen dividend is in 2023 verrekend met het aandelenbelang. Omdat het dividend oorspronkelijk in 2024 was geraamd moet dat nog afgeboekt worden in 2024. Dit gaat om een bedrag van €168.000.	NBN		168N			168N
Renteresultaat: de rentelasten van het renteresultaat worden met €300.000 opgehoogd. Dit wordt veroorzaakt door het extra aantrekken van €40 miljoen aan vreemd vermogen in 2024.	NBN	300N				300N

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Doorschuif BTW : de BTW die gemeenschappelijke regelingen niet kunnen verrekenen wordt doorgeschoven naar de provincie. Deze doorschuif BTW was tot nu toe begroot als baten, maar moet begroot worden als negatieve kosten.	BN	- 2.150V	2.150N			0
Detachering provinciaal personeel : Provinciaal personeel wordt soms gedetacheerd buiten de provincie. De opbrengsten die hiermee gepaard gaan worden ingezet voor de kosten van vervangend personeel.	BN	1.113N	- 1.113V			0
Correctie capaciteit van beleidsdoel 7.2 naar beleidsdoel 7.1	BN	331N				331N
Stelpost indexering : verschillende budgetten in de begrotingsprogramma's zijn opgehoogd naar prijspeil 2024. Hiervoor is gebruik gemaakt van de in BD 7.1 opgenomen stelpost indexering.	BN	-21.621V				-21.621V
Vanuit de reserve coalitieakkoord wordt € 78,9 mln. overgeheveld naar de reserve woningbouw conform het bestedingsplan. Zie ook beleidsdoel 3.2	RESV				-78.920V	-78.920V
Vanuit de reserve coalitieakkoord wordt € 4 mln. overgeheveld naar de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden voor doorfietsroutes conform het bestedingsplan. Zie ook beleidsdoel 4.1	RESV				-4.000 V	-4.000 V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel B.2 en B.3 'Provinciefonds' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		2.772N			2.772N
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel C.1 'Opcenten motorrijtuigenbelasting' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		-6.433V			-6.433V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel E 'Dividendopbrengsten' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		-11.368V			-11.368V
KB2025 technische bijstellingen: overige wijzigingen <€100.000.	NBN		-8V			-8V
KB2025 technische bijstellingen: Betreft de verwerking van regel D 'Indexeringen' uit de Kaderbrief 25	NBN	5.265N				5.265N
KB2025 technische bijstellingen: Betreft de verwerking van regel G 'Renteresultaat' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	3.031N				3.031N
KB2025 beleidsvoorstellen: Betreft de verwerking van regel V 'Saldo invulling structurele taakstelling 2024' uit de Kaderbrief 2025.	KB2025	500N				500N

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
KB2025- taakstelling reserves. Een bedrag van €40 miljoen wordt gestort in de reserve Coalitieakkoord. De middelen zijn afkomstig uit vrijval van overige reserves.	KB2025			39.994N		39.994N
De inkomsten uit huren nemen verder toe dan eerder geraamd, vanwege de hogere pachtprijzen en toename areaal provinciaal bezit.	NBN		-753 V			-753 V
De inkomsten uit verpachten en huren nemen verder toe dan eerder geraamd, vanwege de hogere pachtprijzen en toename areaal provinciaal bezit.	NBN		-835 V			-835 V
In 2023 is 1.252.296 m2 grond aangekocht voor NNN. De aankoopwaarde was €13,3 miljoen. De restwaarde hiervan is €1,3 miljoen. Het af te waarderen bedrag is €12,1 miljoen, waarvan €6 miljoen al eerder was begroot. Dit wordt vanuit reserve groen overgeheveld naar reserve waardevermindering grondaankopen groen. Zie ook beleidsdoel 5.1	RESV			6.055 V		6.055 V

7.2 Organisatie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Afrekenverschillen voorgaande jaren : In de jaarrekening 2023 zijn voor een aantal posten kosten opgenomen op basis van een raming. In 2024 zijn facturen voor lagere bedragen binnen gekomen. Dit leidt tot een financieel voordeel in het huidige jaar.	NBN	-504V				-504V
Aanschaf ICT-apparatuur : De voor 2023 geplande vervanging van beeldschermen is in dat jaar niet doorgegaan en doorgeschoven naar 2024 (€ 984.000). Daarnaast worden in 2024 meer laptops vervangen. De uitgaven worden gedekt vanuit de reserve bedrijfsvoering.	RESV	1.175N			-1.175V	0
programma Bedrijfsvoerings-sytemen : in de periode t/m 2027 vervangt de provincie haar bedrijfsvoeringssystemen omdat de contracten hiervoor aflopen. Het programma BVS heeft de ambitie met moderne concepten en technieken efficiency en servicegerichtheid te vergroten. In 2024 worden hiervoor de eerste uitgaven gedaan die gedekt worden uit de reserve bedrijfsvoering.	RESV	1.143N			-1.143V	0
Prijsindexatie; Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor capaciteit verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	7.472N				7.472N

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor de materiële overhead verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	837N				837N
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor de voorziening verlofsparen verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	280N				280N
Correctie capaciteit van beleidsdoel 7.2 naar beleidsdoel 7.2	BN	-331V				-331V
Toerekening capaciteit aan kredieten. Het deel van de prijsindexatie ten aanzien van capaciteit dat betrekking heeft op investeringen wordt toegerekend aan de kredieten en niet aan de lasten.	NBN	-560V				-560V
Onttrekking aan de algemene reserve voor UVR Verduurzaming Dorps-buurthuizen. De onttrekking is neutraal met de lasten op beleidsdoel 6.3	NBN				-513V	-513V
KB2025- taakstelling reserves. Vanuit de algemene reserve wordt €941.000 ingezet tbv de taakstelling Coalitieakkoord 2023.	KB2025				-941V	-941V
KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€100.000. Neutraal met lasten op beleidsdoel 6.2.	KB2025				-25V	-25V
Overige mutaties < € 100.000	RESV	-44 N			44 V	0

Extra toelichting

De verhoging van de lasten voor capaciteit hangt samen met de afgesloten CAO voor 2024. De stijging van de totale capaciteitskosten als gevolg van deze nieuwe CAO zijn vooralsnog tezamen geraamd op beleidsdoel 7.2, In de laatste begrotingswijziging zullen deze lasten verdeeld worden over alle operationele doelen.

Capaciteitskosten programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie

De totale capaciteitskosten van de provincie zijn opgehoogd met € 6,9 miljoen in verband met de nieuwe CAO. Dekking vindt plaats uit de stelpost indexering (BD 7.1). De hogere capaciteitskosten moeten nog worden toegerekend aan alle programma's.

4 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling

Programma 1 Bestuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
1.2	Amsterdam Smart City Toelichting: Subsidie om als grote partner deel te kunnen nemen aan het kennisnetwerk Amsterdam Smart City	€ 100.000	
1.3	Gemeente Haarlemmermeer Invoering vergunningplicht op bedrijventerrein de Liede, ten behoeve van het tegengaan van georganiseerde criminaliteit.	€ 35.000	Nieuw
1.3	Gemeente Huizen: bestuurlijk Interventieteam fase 2 Toelichting: Gooi en Vechtstreek zet gezamenlijk in op versterking van de bestuurlijke weerbaarheid. Hiertoe zetten de gemeenten zich onder andere in op voortzetting en doorontwikkeling van het BIT naar een duurzaam samenwerkingsverband in de strijd tegen oneerlijk ondernemerschap en vóór een weerbaar openbaar bestuur. Het bestuurlijk interventieteam sluit aan bij de doelstellingen van de Agenda Weerbaar Noord-Holland; een bijdrage leveren aan de versterking van lokale weerbaarheid. In het bestuurlijk interventieteam werken meerdere gemeenten samen. Hierdoor wordt de lokale uitvoeringskracht vergroot, de informatiepositie versterkt en lokaal steviger opgetreden tegen de ondermijnende criminaliteit. Deze werkwijze past daarmee geheel binnen de opgave om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan vanuit een maatschappelijke opgave	€ 40.000	

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
2.1	Greenport Aalsmeer Energieconsultant Greenport	€ 150.000	
~~2.1~~	~~Gemeente Aalsmeer, warmteregisseur~~	~~€ 70.000~~	Verwijderd
~~2.1~~	~~OD IJmond, warmteregisseur~~	~~€ 70.000~~	Verwijderd
2.1	*Ontwikkelingsbedrijf NHN, Data Science Alkmaar*	€ 150.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
2.1	Natuur en milieufederatie Noord-Holland, Participatie coalitie, energieregio's	€ 150.000	
2.1	Vattenfall Windpark Wieringermeer B.V., obstakel verlichting	€ 300.000	
2.1	WP energiek BV, obstakel verlichting	€ 36.000	
2.1	ASR Windpark Wieringermeer B.V., obstakel verlichting	€ 192.000	
2.1	ECN Wind Energy Facilities B.V., obstakel verlichting	€ 94.800	
2.1	Stichting schooldakrevolutie	€ 129.650	Nieuw
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, sanering waterbodem in de Amstel nabij Cindu	€ 1.400.000	
2.2	Hoogheemraadschap Rijnland, Bodemsanering terrein voormalig AWZI Rijsenhout	€ 308.550	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, uitvoering waterbodemsaneringen	€ 2.860.000	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, waterbodemsaneringen Cluster 1 (Prinseneiland c.a. te Amsterdam)	€ 2.124.196	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, waterbodemsaneringen Cluster 1 (Prinseneiland c.a. te Amsterdam) en Cluster 2 (Kattenburg c.a. te Amsterdam)	€ 8.523.000	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Sanering waterbodem Amstel nabij Cindu deel 2	€1.582.680	
2.2	Energie Samen Noord-Holland, energie-initiatieven Energie Samen Noord-Holland is de koepelorganisatie van energiecoöperaties in Noord-Holland. Zij ondersteunen energie-initiatieven, gemeenten en maatschappelijke organisaties met kennis, begeleiding, uitvoeringskracht en participatie in de energietransitie. Als provincie kunnen we bijdragen in deze taken om zo lokaal eigendom en financiële participatie bij de energietransitie te ondersteunen en borgen.	€ 60.000	Nieuw

Programma 3 Ruimte en Wonen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
3.2	Alkmaar Noord, knooppuntontwikkeling fase 1	€ 1.200.000	
3.2	Gemeente Haarlem, knooppuntontwikkeling Haarlem Nieuw-Zuid	€ 8.000.000	
3.2	Heerhugowaard, ketenreismiddelen	€ 150.000	
3.2	Alkmaar, ketenreismiddelen	€ 50.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
3.2	Heiloo, ketenreismiddelen	€ 231.500	
3.2	Zaanstad. ketenreismiddelen	€ 70.000	
3.2	Heemskerk, ketenreismiddelen	€ 75.000	
3.2	Hoorn, ketenreismiddelen	€ 200.000	
3.2	Schagen, ketenreismiddelen	€ 75.000	
3.2	Uitgeest, ketenreismiddelen	€ 275.000	
3.2	MRA-ASRE opleiding & Primanedmonitor	€ 400.000	
3.2	MRA, huisvesting aandachtsgroepen	€ 200.000	
3.2	Stichting Stadmakersfonds, levendige en inclusieve stad Het Stadmakersfonds draagt bij aan een levendige en inclusieve stad door te investeren in initiatieven met maatschappelijke meerwaarde en redelijk economisch rendement. Het fonds is matchmaker tussen stadmakers en investeerders. Het helpt initiatieven hun vastgoed en grond aan te kopen, en de bouw te financieren. Daarnaast adviseert het fonds stadmakers over het opzetten van een haalbare businesscase.	€1.000.000	Nieuw
3.3	HHNK, programmaplan ruimtelijke adaptatie NK	€ 44.000	
3.3	Provincie Zuid-Holland, onderzoek naar de gevolgen peilopzet veenweidegebied Deze bijdrage uit de SPUK L10 Veenweide	€ 75.000	
3.3	Wageningen University & Research, WWW.veiligheidslandschappen (Waarderijke, Waterrijke en Waterveiligheidslandschappen)	€ 120.000	

Programma 4 Bereikbaarheid

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024
4.2	Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar Vervoer: Bijdrage 2024 Toelichting: Inhuur van een onafhankelijk voorzitter en secretaris	€ 50.000
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: herontwikkeling locatie fietsenstalling Toelichting Bijdrage aan herontwikkeling van locatie ten oosten van station Naarden-Bussum vanuit het Rijksbudget	€ 2.000.000

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
	OV SAAL. De provincie treedt op als beheerder van dit budget namens het Rijk		
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: stationsweg aanpassen Toelichting Bijdrage aan de herinrichting van de Stationsweg nabij station Naarden-Bussum	€500.000	
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: Regionale fietsroutes Toelichting Bijdrage aan ontwikkeling regionaal doorfietsroutenetwerk in regio Gooi -en Vechtstreek	€ 375.000	
4.1	Gemeente Hilversum: OV SAAL inpassingsgelden: fietsenstalling station Hilversum Toelichting Bijdrage aan realisatie ondergrondse fietsenstalling op Hilversum Centraal	€ 2.750.000	
4.1	Gemeente Hilversum: OV SAAL inpassingsgelden: Kleine Spoorbomen Toelichting Subsidie voor het verbeteren van de verkeersveiligheid/doorstroming van de gelijkvloerse spoorwegovergang ten westen van station Hilversum	€ 1.000.000	
4.1	Stichting Breikers: Werkgeversaanpak Metropoolregio Amsterdam Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 1.850.000	wijzigen
4.1	Stichting Breikers: Werkgeversaanpak regio Noord-holland-Noord Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 200.000	
4.1	Omgevingsdienst IJmond: Werkgeversaanpak IJmond Bereikbaar Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 400.000	wijzigen
4.1	Gemeente Velsen: Pont Velsen Toelichting Bijdrage aan de aanschaf van een pont, met als doel de pontverbinding bij Velsen structureel te	~~€ 1.800.000~~	vervallen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
	voorzien van 2 ponten		
4.1	Greenport Aalsmeer: Stimuleren vervoer over water en versterkte logistieke samenwerking binnen de Greenport-partners Toelichting Bijdrage voor het opzetten van coalitie van partijen uit de Greenport Aalsmeer community om de ondernemers om ze beter in staat te stellen te aan te sluiten bij de programma's van Amsterdam Logistics die bijdragen aan betere doorstroming, modal shift en verduurzaming van het transport.	€ 49.999	wijzigen
4.1	Gemeente Gooise Meren: P+R Muiden Toelichting Subsidie voor verbetering ketenreisvoorzieningen nabij P+R muiden	€ 400.000	
4.1	Gemeente Zaanstad: Verbindingsweg Dorpsstraat - Communicatieweg Toelichting Aanleg van een verbindingsweg tussen de Communicatieweg en de Dorpsstraat in Assendelft aan te leggen. Deze verbindingsweg moet het verkeer op de Communicatieweg en de overlast die er mee gemoeid is verminderen, en de doorstroming te verbeteren.	1.300.000	
4.1	Stichting CROW: CROW-KpVV bijdrage 2025 Toelichting Met deze subsidie ontwikkelt CROW collectieve kennis op het gebied van mobiliteit, door middel van het programma Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV).	€ 156.000	wijzigen
4.1	Gemeente Velsen: Velsertraverse fietsonderdoorgang Toelichting Subsidie voor het gemeentelijk deel van de aanleg van de fietsverbinding onder de Velsertraverse, tussen station Beverwijk en Velsen Noord	€ 1.300.000	
4.1	Gemeente Heiloo: Fietsverbinding Heilooërbos Toelichting Subsidie voor verbetering fietsverbinding Heilooërbos. Het gaat het om een provinciale cofinancieringsbijdrage aan een samenwerkingsproject van ProRail en gemeente. De realisatie van een doorgaande fietsverbinding tussen de Meerweg Alkmaar en de Westerweg in Heiloo.	2.238.000	Nieuw
4.1.	Gemeente Haarlem: Fietsfilevrij-stimuleren gebruik fietsroute F200 Toelichting	159.441	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
	Subsidie voor evaluatie, monitoring en/of fietsstimulering van de F200, de doorfietsroute tussen Haarlem en Amsterdam.		
4.1	Gemeente Bergen: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Castricum: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Schagen: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Landsmeer: In stand houden veerpont Ilpendam Toelichting In 2021 zijn afspraken gemaakt met VRA en gemeenten Landsmeer en Waterland dat we gezamenlijk onderzoek doen naar een fietsbrug en in de tussentijd gezamenlijk zorg dragen dat de pont bij Ilpendam in stand blijft.	€ 386.437	Nieuw
4.1	Gemeente Schagen: Mobipunten Noord-Holland-Noord Toelichting Aaanpassen van de hubs in de landelijke huisstijl ten behoeve van de herkenbaarheid (i.e. gaat met name om aanbrengen uniforme stijl voor wat betreft bebording en bewegwijzering)	€ 36.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Hub Juliana dorp Toelichting inrichten van de hub, inclusief aanleg parkeerplaatsen voor auto en fiets en plaatsing abri's	€ 200.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Hun Nieuw Den helder Toelichting inrichten van de hub, inclusief realisatie fietsparkeerplaatsen	€ 45.000	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
4.1	Gemeente Den Helder: Nieuwe bushaltes Toelichting Aanleggen van nieuwe bushaltes in het kader van het nieuwe Vervoerplan 2024 van Connexxion	€ 135.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den helder: Buurtbus Toelichting Buurtbus initiatief vanuit Julianadorp	€ 200.000	Nieuw
4.1	Gemeente Hollands Kroon: Fietsenstalling bushalte Wieringerwerf Toelichting Uitbreiden van fietsenstalling bij de bushalte Wieringerwerf	€ 9.000	Nieuw
4.1	Gemeente Hollands Kroon: Hub Middenmeer Toelichting Inrichten van de hub, inclusief plaatsing abri's en aanleg auto -en fietsparkeerplaatsen	€ 90.000	Nieuw
4.1	P.T.A Groot: Kosten sanering aanleggen uitweg N510 Toelichting Eigenaren hebben subsidie gekregen voor het aanpassen van hun uitweg. Tijdens de realisatie bleek dat er binnen het provinciaal areaal vervuilde grond aanwezig was. Voor deze verwerking zijn extra kosten gemaakt . 90% van die kosten worden door de provincie vergoed.	€ 4.500	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Project KVSS Renovatie Boerenverdrietbrug	€ 300.000	
4.1	Gemeente Den Helder: Project KVSS Verplaatsen jachthaven/museumhaven Willemsoord	€ 500.000	
4.4	Stichting CROW, Kennisprogramma Beheer en Bouw Infrastructuur (KpBBI)	€ 95.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
5.1	WUR/Deltares, Living lab Koopmanspolder	€ 120.000	
5.1	HHNK, oplossen van het vismigratieknelpunt bij het Zaancomplex	€ 165.000	
5.1	Water, Land en Dijken, bodem- en vegetatieverbetering natuurgronden bij natuurboeren	€ 200.000	
5.1	Gebiedcoöperaties Noord Holland Zuid U.A., Integrale aanpak stikstofreductie Ronde Hoep	€ 938.562	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer,Aanleg noodzakelijke natuurverbinding Groene As.	€ 591.220	
5.1	Recreatieschap Geestmerambacht, inrichten van 13ha moerasnatuur	€ 1.028.823	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer, duurzaam watersysteem in Park 21	€ 5.697.359	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer, recreatieve verbindingen	€ 2.070.000	
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, Polderproces Noordelijke Vechtpolders~~	~~€ 235.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, polderproces Bovenkerkerpolder~~	~~€ 465.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Gooise Meren, aanlegplaatsen trekvaart Muiden	€ 280.000	
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren , biodiversiteit kernen~~	~~€ 70.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~LTO-projecten, boer actief in de Groene Uitweg~~	~~€ 80.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, entree Muiden~~	~~€ 1.511.500~~	Verwijderen
5.1	Natuurmonumenten, Horstermeer landschapsbeleving	€ 63.910	
~~5.1~~	~~Staatsbosbeheer, klimaatbos Diemerscheg fase 2~~	~~€ 500.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Gooise Meren, Muiden Noord-West fase 2	€ 1.730.000	
~~5.1~~	~~Rijksmuseum Muiderslot, buitenruimte Muiderslot fase 2~~	~~€ 250.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, natuurboulevard 2.0~~	~~€ 1.050.000~~	Verwijderen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
~~5.1~~	~~Stichting Monumentenbezit, recreatieve kwaliteit 's-Graveland~~	~~€ 1.800.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Amsterdam, Rondje Diemerscheg~~	~~€ 70.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Diemen, ecologische verbindingen Diemerscheg	€ 70.000	
5.1	Regio Gooi en Vechtstreek, vaarnetwerk	€ 142.500	
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, Waterpoort Vecht~~	~~€ 265.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Rijksmuseum Muiderslot, buitenruimte Muiderslot fase 2~~	~~€ 707.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Diemen: Strandje tweede Diem	€ 65.000	
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid Noordelijke Vechtpolders - Toekomstbestendig weidelandschap~~	~~€ 90.000~~	Verwijderen
5.1	Agrarisch Collectief NHZ, Agrarische erven. Toelichting: Korte omschrijving: het versterken van het weidelandschap, de ruimtelijke kwaliteit en de biodiversiteit door erfbeplanting met inheemse soorten.	€ 70.000	Nieuw
5.1	Regio Gooi en Vechtstreek, strategie veenweidegebied. Toelichting: opstellen van een strategie die leidraad vormt voor de diverse opgaven in het veengebied, zoals vitale landbouw, bodemdaling, natuurontwikkeling.	€ 80.000	Nieuw
5.1	ANV Water Land en Dijken, boerderijeducatie Laag Holland	€ 70.000	
~~5.1~~	~~Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Loket Veenweideboeren.~~	~~€ 300.000~~	Verwijderen
5.1	Stichting RAVON afdeling FLORON, Borging en versterking Botanisch Erfgoed Noord-Holland.	€ 330.000	
5.1	Natuurmonumenten, Aanpak Waterteunisbloem en peilverhoging.	€ 350.000	
5.1	Natuurmonumenten, natuurinrichtings- en herstelmaatregelen in het Hol.	€1.720.000	
5.1	Gemeente Koggenland, Realisatie Dorpsbos Ursem. Toelichting: Onderbouwing: Ten noorden van Ursem ligt een gebied van ca. 17 hectare. Het gebied ligt in de Ursemmer Polder. De gemeente is voornemens om hier een recreatiebos/waterberging te	€800.000	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	realiseren. Het initiatief voor dit project komt van de inwoners van de gemeente Ursem zelf, verenigd in een lokaal DOE-team. Het plan draagt bij aan PPLG doelen, en tevens wordt ca. 12 hectare bos aangeplant als compensatie voor gekapte bossen in Natura 2000-gebieden.		
5.1	De Natuurverdubbelaars, Toekomstversnellers Buitengewoon Noord-Holland. Toelichting: Het doel van Toekomstversnellers Buitengewoon Noord-Holland is om praktische en haalbare ideeën met sociaaleconomische impact in het landelijke gebied van de provincie Noord-Holland te versnellen en om op deze manier bij te dragen aan één of meerdere PPLG-thema's (Natuur, Water en Bodem, Klimaat, Landbouw, Landschap en Erfgoed, Recreatie). Dit doen we aan de hand van een prijsvraag, waarbij er ideeën voor het landelijk gebied kunnen worden ingediend. Een jury selecteert 5 Topideeën (! Per PPLG gebied), de winnende ideeën krijgen een financiële bijdrage, advies en coaching om het idee een stap verder te brengen. De subsidie bestaat uit de financiële bijdrage van €5000,- per top idee. De natuurverdubbelaars begeleiden het proces van advies en coaching en verzorgen dat de prijs naar de winnaars wordt overgemaakt.	€ 25.000	
5.1	Gemeente Gooise Meren, Ontsnippering 't Gooi (GV53)	€ 250.000	Nieuw
5.3	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Loket Veenweideboeren	€ 1.300.000	
5.2	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 35.000	
5.2	UvB, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 10.000	
5.2	Natuurmonumenten, beheer vaarland vochtig en hellinghakhout. Toelichting: beheervergoeding voor 5-jaarlijks beheer van gebieden in de Oostvaardersplassen die alleen varend bereikt kunnen worden en waar beheertype 'vochtig en hellinghakhout (N17.06)' op ligt. In het gebiedsakkoord OVP is afgesproken dat de hakhoutbosjes intensiever beheerd worden. Beheerfrequentie is elke 5 tot 20 jaar afzetten. Hakhoutbosjes (en overige bostypen) worden niet jaarlijks beheerd, waardoor subsidie via de SVNL niet mogelijk is. De locatie van de beheergebieden wordt aangegeven op de vaarlandkaart van het Natuurbeheerplan.	€ 6.100	
5.2	Stichting Fietsplatform, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken fietsen 2024	€ 35.000	
5.2	Stichting Wandelnet, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken wandelen 2024	€ 47.605	
5.2	Recreatie Noord-Holland N.V.: boerenlandpaduitvoering/-beheer 2024	€ 150.000	
5.2	Gemeente Haarlemmermeer: recreatieve voorzieningen bij de via de UVR Boscompensatie 2023 gesubsidieerde bosparken.	€ 100.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
5.2	Faunabeheereenheid, faunabeleid van de provincie Noord-Holland	€ 1.270.000	
5.2	Stichting RAVON afdeling FLORON, borging botanisch erfgoed Noord-Holland (fase 1)	€ 66.054	
5.2	Natuurcollectief Water Land en Dijken i.o. Provinciale bijdrage aan de oprichting van het natuurcollectief conform in IPO verband gemaakte afspraken.	€ 35.000	
5.2	Faunabeheereenheid NH, bestrijding van een exoot, Toelichting: bestrijding van een exoot - rosse stekelstaart voor een periode van vier jaar	€ 200.000	
5.2	Faunabeheereenheid NH, Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol Toelichting: Faunabeheereenheid Noord-Holland; Incidentele Specifieke Uitkering (rijksbijdrage) t.b.v. wettelijke en noodzakelijke vernieuwing Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol 2024-2030.	€ 100.000	
5.2	Recreatie Noord-Holland, transitie regeling boerenlandpaden	€ 65.000	
5.2	Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging De Lieuw, aanvulling organisatiekosten Toelichting: het betreft een incidentele aanvulling van de organisatiekosten van de Lieuw (Texel), ten behoeve van onvoorziene administratieve lasten.	€ 120.000	Nieuw
5.2	VU, Weidevogelgrasland- en zenderonderzoek. Toelichting: meer inzicht te krijgen in de knelpunten van het landbouwgebied voor Boerenlandvogels en in welke mate agrarisch graslandbeheer bijdraagt aan de overlevingskansen van de grutto.	€ 255.000	Nieuw
5.3	Landschap Noord-Holland, uitvoering programma 'Betrekken bij Groen'	€ 608.000	
5.3	Nationaal Park Zuid-Kennemerland, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 160.789	
5.3	Nationaal Park Duinen van Texel, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 166.530	
5.3	Gemeente Castricum, brugleuningen hoofdlocatie. Toelichting: voorheen St. Oer-IJ € 70.000	€ 40.000	
5.3	Gemeente Uitgeest, brugleuningen voetgangerslocaties. Toelichting: voorheen St. Oer-IJ € 70.000	€ 30.000	
5.3	FME, Green Shipping Beunschip	€ 180.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
5.3	Stichting Wageningen Research, Wijs met Wormen. Toelichting: maagdarmwormen worden doorgaans bestreden met synthetische anti-parasitaire middelen. Het gebruik van deze middelen staat om allerlei redenen ter discussie, waaronder resistentie en de belasting van het ecosysteem door residuen. Voor de beheersing van maagdarmwormen zal in toenemende mate gebruik gemaakt moeten worden van alternatieve beheersstrategieën. Een veranderend watermanagement, waarbij ingezet wordt op het verhogen van het grondwaterpeil, zal de biotoop waarin de tussengastheer van leverbot kan gedijen, vergroten.	€ 100.000	
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Polderprocessen van onderop, tegengaan broeikasgassen veenweide in een integrale aanpak om ook andere PPLG-doelen te realiseren. Toelichting:Om aan te sluiten bij de energie van de agrarisch ondernemers die bij willen dragen aan de PPLG-doelen in veenweidegebieden maken we voor processen in polders in de veenweidegebieden middelen vrij voor investeringen die bijdragen aan het tegengaan van broeikasgassen, mogelijk in combinatie met ondersteuning bij integrale processen.	€ 670.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 1: Broedfort Amstelmeer	€ 225.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 2: 2023-2026	€ 350.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 2: Vogelsand	€ 80.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Waakvogels	€ 200.000	Nieuw
5.3	Visit Wadden, Vermarkten Werelderfgoed Waddenzee	€ 167.000	
5.3	Visit Wadden, Vermarkten Werelderfgoed Waddenzee, Gastheerschap	€ 563.000	Nieuw
~~5.3~~	~~Waddenbaai fase 2 (rondje)~~	~~€ 1.720.000~~	Verwijderen
5.3	HHNK, Ruim Baan voor Vissen II Toelichting: verbetering natte infrastructuur Noordkop	€ 930.000	Nieuw
5.3	Landschap Noord-Holland, programma cultuurlandschappen	€ 700.000	
5.3	Provincie Fryslân, Wad gaat om (inzameling plastic)	€ 600.000	Nieuw
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Uitvoering Toekomstvisie en intentieovereenkomst Bovenkerkerpolder. Toelichting: Om uitvoering te geven aan de intentieovereenkomst Bovenkerkerpolder, waarin overheden en agrariërs hebben aangegeven de doelen uit het toekomstbeeld van de agrariërs te willen gaan	€ 665.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	realiseren. Kern van het toekomstbeeld is dat de veehouders in de Bovenkerkerpolder deze prachtige groene oase in een grootstedelijke omgeving willen behouden en versterken met daarin een centrale rol voor de agrarische ondernemers. Tegelijkertijd willen ze inspelen op de urgente vraagstukken die nu en in de toekomst gaan spelen. Ze zien dit als een gezamenlijk belang en willen als polder samenwerken aan deze vraagstukken, mogelijk in coöperatief verband. Een kwartiermaker zal een uitvoeringsplan gaan maken en deze tot uitvoering brengen.		
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Polderproces Keverdijksepolder, tegengaan broeikasgassen veenweide en andere opgaven. Toelichting: In het gebied Keverdijkse Polder loopt een polderproces aangestuurd door de agrarisch ondernemers. Met dat proces willen de ondernemers komen tot het nemen van maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en tevens andere opgaven realiseren.	€ 435.000	
~~5.4~~	~~Acacia, Zoete Toekomst, fase 2~~	~~€ 310.000~~	~~Verwijderen~~
~~5.4~~	~~Acacia, Zoete Toekomst, fase 2~~	~~€ 206.250~~	~~Verwijderen~~
5.3	Acacia, Zoete Toekomst Texel	€ 65.000	Gewijzigd
5.4	PWN, ondergrondse drinkwaterberging	€ 1.500.000	
5.4	Sportvisserij Midwest Nederland, pilotproject loodvrij vissen	€ 22.500	
5.4	~~Gemeente Haarlemmermeer,Pontveer Aalsmeer - Rijsenhout.~~	~~€ 100.000~~	Verwijderen
5.4	stichting Verborgen Stad, Beleving Historische route trekvaart Leiden- Haarlem. Toelichting: Het beleefbaar maken van de historische trekvaart Leiden – Haarlem, door het toevoegen van een virtuele ervaring en informatieborden van het historisch landschap op een aantal aanlegplaatsen langs de trekvaart. In opvolging van een aantal soortgelijke aanlegplaatsen langs de trekvaart in Zuid-Holland.	€ 20.000	
5.4	Stichting SAIL Amsterdam Toelichting: T.b.v. SAILHero project inzake ondersteuning jongeren op het gebied van arbeidsmarkt & onderwijs.	€ 405.000	
5.4	Stichting SAIL Amsterdam Toelichting: T.b.v. verzamelen kennis, opdoen van ervaring en invoering van duurzame innovaties tijdens SAIL 2025 op het gebied van water, materiaal, energie, voedsel, mobiliteit, digitalisering en veiligheid.	€ 75.000	
5.4	PWN, Project WAAG (Water Aanvoer Aanvulling Gooi), onderzoek naar infiltratie en winning van water in het Gooi.	500.000	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	Met het project wordt invulling gegeven aan Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027. De provincie participeert in onderzoek naar nieuwe winplaatsen voor drinkwatervoorziening.		
5.6	Greenport Aalsmeer/programmabureau Toelichting: Samenwerkingsverband glastuinbouw regio Aalsmeer	€172.000	
5.6	Greenport Aalsmeer/uitvoeringsprogramma Toelichting: Projecten op gebied van ruimtelijke clustering, versterking en verduurzaming glastuinbouw	€ 100.000	
5.6	Greenport Noord-Holland Noord /programmabureau Toelichting: samenwerkingsverband agrosector regio Noord-Holland Noord	€ 150.000	
5.6	Greenport Noord-Holland-Noord/uitvoeringsprogramma Toelichting: projecten op gebied van versterking en verduurzaming agrosector.	€ 100.000	
5.6	Greenports Nederland/programma Toelichting: landelijk samenwerkingsverband agrosector	~~€ 100.000~~ €115.000	Gewijzigd
5.6	Stichting Voedsel Verbindt/programmabureau Toelichting: het faciliteren van het regionaal organiserend vermogen op voedselvraagstukken	€ 125.000	
5.6	Stichting Voedsel Verbindt/uitvoeringsagenda Toelichting: het stimuleren van regionale korte keten projecten	€ 150.000	
5.6	Stichting Foodvalley/programmabureau TPC Toelichting: het stimuleren van de eiwittransitie van dierlijk naar plantaardig	€ 20.000	
5.6	Aeres Hogeschool/lectoraat bodem Toelichting: het brengen en verbinden van bodemkennis naar de boerenpraktijk	€ 50.000	
5.6	Collectief Noord-Holland Zuid/project GreenBASE 2.0 Haarlemmermeer Toelichting: vergroening en verduurzaming van de Bermen, Akkers, Sloten en Erven in de Haarlemmermeer	€100.000	
5.6	Stichting Urgenda/project 1001 hectare Toelichting: het aanjagen met de agrarische sector van bloeiende akkerranden en kruidenrijk grasland in Noord-Holland	€50.000	

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
6.1	Stichting projectbureau Noordzeekanaalgebied, Novi gebied	€ 60.000	
6.1	Glasvezelnetwerk Hollands Kroon B.V. Toelichting: garantstelling voor de lening die nodig is voor de aanleg van het glasvezelnetwerk in Hollands Kroon.	€ 12.200.000	
6.1	Gemeente Den-Helder, regionale detailhandelsvisie Kop van NH Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Kop van NH.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Alkmaar, regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Hilversum, regionale detailhandelsvisie Gooi & Vechtstreek Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Gooi & Vechtstreek.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Beverwijk, regionale detailhandelsvisie IJmond Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie IJmond.	€10.000	
6.1	Gemeente Haarlem, regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland. Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland.	€10.000	
6.1	Gemeente Hoorn, regionale detailhandelsvisie West-friesland. Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie West-Friesland	€10.000	
6.1	~~SADC, samenwerking en verduurzaming op bedrijventerreinen.~~ ~~Toelichting: Binnen SADC is het Projectbureau Herstructurering Bedrijventerreinen (PHB) actief op het gebied van de kwaliteitsverbinding en verduurzaming van bestaande werklocaties in de Metropoolregio Amsterdam (MRA).~~	~~€250.000~~	~~Vervallen~~
6.1	Innovatiefonds Noord-Holland VFFNH BV Toelichting: deze subsidie is voor opzetten van het VFF fonds 2023.	€ 1.700.000	
6.1	Innovatiefonds Noord-Holland VFFNH BV Toelichting: deze subsidie is voor opzetten van het VFF fonds 2024.	€ 1.700.000	
6.1	Bouwmensen in samenwerking met Techlands, gemeenschappelijke restauratie opleiding van en met ROC's.	€ 267.000	
6.1	Hogeschool van Amsterdam, verduurzamingsfase mkb digitale circulaire werkplaats	€ 450.000	
6.1	RPA-NHN in samenwerking met Greenport-NHN, inclusieve leer- werklocaties en trajecten	€ 450.000	
6.1	Dudok XP, opzetten inclusieve circulaire bouwcampus NHN	€ 400.000	
6.1	Gemeente Velzen/ TIPC-fonds, duurzaamheid door innovatie en ontwikkelen human capital (JTF).	€ 500.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
6.1	Techport, opschalen en verduurzamen loopvermogen (ver)duurzamen haven- en maakindustrieketens (JTF-NGF)	€ 550.000	
6.1	Techport, doorontwikkeling SPT-IJmond-Zuid-Kennemerland. Bouwen aan de infrastructuur voor duurzame toeleiding naar de techniek (JTF), Techport	€ 250.000	
6.1	Techport, bijdragen in regio-campagne 'Work in Transition' Opzetten en uitvoeren doelgroepencampagne voor werken in de energietransitie, Techport (JTF)	€ 150.000	
6.1	Techport, Oriëntatiecentrum Werken in en aan een duurzaam en groene regio (JTF)	€ 350.000	
6.1	Techlands, ontwikkelen leer-werklocatie Poelenburg-Peldersveld, (regiodeal Zaan-IJ II)	€ 250.000	
6.1	Stichting InfraBindt, netwerk Weg en waterbouw en het nieuwe bouwen (Dudok XP)	€ 5.000	
6.1	Vakschool technische installaties, vergroten economische impact van de klimaatopgaven (NGF)	€ 500.000	
6.1	Greenport NHN/Aalsmeer, opschalen en verduurzamen loopvermogen duurzame agriketens (NGF)	€ 500.000	
6.1	Groene Chemie, Nieuwe Economie Toelichting: deelname provincie aan het netwerk Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE) en financiële bijdrage aan het programma 2024-2026. Het platform GCNE richt zich op het versnellen van de duurzame en circulaire transitie in de chemische maakindustrie.	€20.000	Nieuw
6.1	C-creators, uitvoeren activiteiten om circulair bouwen te stimuleren	€ 80.000	
6.1	Circular Plastics Alliance Toelichting: bijdrage voor de versterking van het circulaire ondernemersnetwerk en uitvoeren van activiteiten gericht op ketensamenwerking op gebied van plastics	€37.000	
6.1	Circulair West Toelichting: bijdrage van voor de versterking van het circulaire ondernemersnetwerk en het uitvoeren van circulaire ketenprojecten	€35.000	
6.1	Gemeente Velsen, binnenvaartkade Grote Hout vervangen door Zeekade Toelichting: de Grote Hout is een havengebonden en deels kadegebonden bedrijventerrein in Velsen Noord met 2 kades: een zeekade en een binnenvaartkade. De binnenvaartkade is in slechte staat en buiten gebruik gesteld. De gemeente Velsen is voornemens de binnenvaartkade te vervangen door een zeekade zodat kan worden ingespeeld worden op de vraag naar kaderuimte voor het onderhouden van windparken op zee.	€ 1.000.000	
6.1	Gemeente Beverwijk, revitaliseren haven Beverwijk opstellen toekomstplan	€ 500.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	De zeehaven van Beverwijk is in slechte staat. De gemeente Beverwijk is voornemens de haven van Beverwijk te revitaliseren. Hierbij wordt ook afgewogen of de gemeente de exploitatie en het beheer en onderhoud zelf blijft doen of dat dit wordt ondergebracht bij een andere partij. Met de bijdrage van de provincie Noord-Holland kan - samen met de havenbedrijven in de regio en de provincie - een toekomstplan worden opgesteld en kan dit traject meerjarige ambtelijk worden begeleid.		
6.1	Gemeente Beverwijk, revitaliseren haven Beverwijk en herstel Noorderkade en talud De zeehaven van Beverwijk is in slechte staat. De gemeente Beverwijk brengt momenteel de technische staat van de haven nader in kaart. Op dit moment is een deel van de Noorderkade al buiten gebruik gesteld. Ook vraagt een talud om herstel. De gemeente Beverwijk is voornemens om als eerste stap in het revitaliseren van de haven de Noorderkade en het talud te herstellen.	€ 1.000.000	
6.1	Port of Den Helder, Walstroomvoorziening Walstroomvoorzieningen in de haven van Den Helder om schepen aan de wal te voorzien van schone energie en de uitstoot drastisch omlaag te brengen.	€ 475.000	Nieuw
6.2	Regio Gooi- en Vechtstreek, nieuwe werken nieuwe Hollandse waterlinie Doelstelling is het bevorderen van de bekendheid en leesbaarheid van de late periode van de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie en dit te verbinden aan recreatieve, cultuurhistorisch en ecologische doelstellingen	€ 490.000	
6.2	Gemeente Amsterdam, Schansen Doelstelling is het beter leesbaar maken en de recreatieve kwaliteit vergroten van belangrijke historische onderdelen van de vestingstad Weesp. Het gaat hierbij om het bastion Nieuw Agtkant en het realiseren van een coupure bij de Utrechtseweg als markering van de historische entree van Weesp	€ 510.000	
6.2	Recreatie Noord-Holland, Fort benoorden Spaarndam Voor restauratie en herontwikkeling van het Fort	€ 1.000.000	
6.2	Hoogheemraadschap Noorderkwartier, conserveren sluizen Starnmeer en Marken Binnen	€ 17.000	
6.2	Staatsbosbeheer, Fort bij Edam Het betreft een reservering van € 250.000 aan Staatsbosbeheer voor restauratie van de loods en mogelijk het fort om een nieuwe economische functie (waarschijnlijk horeca) mogelijk te maken	€ 250.000	
6.2	Stichting uiteraard Uitermeer, restauratie plofhuisjes Het betreft een reservering van € 250.000 aan de Stichting Uiteraard Uitermeer voor de restauratie van een aantal plofhuisjes op het terrein van het fort. Deze plofhuisjes worden onder andere gebruikt voor culturele activiteiten	€ 100.000 ~~€ 250.000~~	Gewijzigd
6.2	Fort Pampus, nieuw entreegebouw/paviljoen Pampus	€ 250.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	Een reservering van extra € 250.000 voor de bouw van een duurzaam nieuw entreegebouw van Pampus		
6.2	Landschap Noord-Holland, herstel van liniedijken Het betreft een reservering voor herstel en verbetering van de recreatieve benutting van de liniedijken van LNH en Beverwijk	€ 400.000	
6.2	Recreatieschap Spaarnwoude, herstel van liniedijk bij Spaarndam Het betreft een reservering voor herstel en verbetering van recreatieve benutting van de liniedijk bij Spaarndam en een verbetering van de entree aan het aan deze liniedijk gelegen Fort bezuiden Spaarndam	€ 600.000	
6.3	Plein C Toelichting: uitvoering programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024	€ 750.000	
6.3	Probiblio Toelichting: uitvoering van de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel	~~€ 3.875.000~~ €3.970.000	Gewijzigd
6.3	Molenfederatie Toelichting: projectsubsidie voor het organiseren van onder andere de Molencontactdag	€ 15.000	
6.3	Rijksmonument Artis-Aquarium Toelichting: ter uitvoering van Motie M187 Instandhouding en verduurzaming Artis, bijdragen in de opgave op voorwaarde van sluitende begroting	€ 12.700.000	
6.3	Noord-Hollands Archief / verhalenplatform Oneindig Noord-Holland. Toelichting: voor een breed publiek ontsluiten van cultuurhistorische verhalen uit Noord-Holland via verhalenplatform Oneindig Noord-Holland.	€ 124.000	
6.3	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland Toelichting: De provincie stimuleert de vitaliteit van gemeenschappen. Via Dorpswerk worden initiatieven ondersteund op het gebied van leefbaarheid en sociale samenwerking.	€ 65.000	
6.3	NOC*NSF: challenges sport Toelichting: De provincie wil sportverenigingen stimuleren om de acceptatie van LHBTIQ bespreekbaar te maken binnen hun vereniging. Namens de provincie voert NOC*NSF een servicebudget uit om verenigingen tools te bieden om dit bespreekbaar te maken	€ 150.000	

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

W. Kegel

CZ/FIN/SKA

Telefoonnummer +31235143679

kegelw@noord-holland.nl

Verzenddatum

12 SEP. 2024

Kenmerk

2270407/2315044

Uw kenmerk

Betreft: Aanvullende correcties op tweede begrotingswijziging 2024

Geachte leden,

Hierbij informeren wij u over de aanvullende correcties in de tweede begrotingswijziging 2024.

Inleiding

Op 10 juli heeft u de tweede begrotingswijziging 2024 van ons ontvangen. Na verzending van deze stukken ontdekten wij dat hierin een aantal mutaties door een technische oorzaak niet waren verwerkt. Wij hebben daarom op 27 augustus een geactualiseerde versie van de tweede begrotingswijziging gestuurd.

Naar aanleiding van technische vragen over de tweede begrotingswijziging hebben wij moeten vaststellen dat de technische oorzaak slechts gedeeltelijk is hersteld, en dat een deel van optellingen niet zijn gecorrigeerd. Met bijgevoegde geactualiseerde versie wordt dat rechtgezet.

De fout is een indirect gevolg van het opnieuw programmeren van de begrotingssoftware om tabellen te kunnen genereren op het niveau van beleidsdoelen in plaats van operationele doelen. Voor toekomstige begrotingswijzingen is deze programmering inmiddels aangepast.

Dit bleek niet alleen effect te hebben op de kolom "tweede begrotingswijziging" waarin de mutaties vermeld staan, maar ook op de kolom "Begroot na tweede wijziging". Als gevolg hiervan zijn de lasten en baten uit kaderbriefmutaties niet meegerekend in het saldo van lasten op beleidsdoelniveau en het saldo van baten op beleidsdoelniveau. De getallen op programmaniveau zijn wel juist weergegeven.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Wij bedanken de Staten voor hun oplettendheid, bieden onze excuses aan voor het ervaren ongemak en verzoeken u de actuele versie te betrekken in de besluitvorming.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris voorzitter R.P.M. Kocken

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

M.J.H. van Kuijk

1 bijlage(n)

Tweede begrotingswijziging met aanvullende correcties

Tweede begrotingswijziging 2024

Inhoudsopgave

1 Inleiding en leeswijzer ... 3
2 Financieel overzicht ... 4
2.1 Verloop begroting 2024 ... 4
2.2 Tweede begrotingswijziging in één oogopslag ... 4
2.3 Samenvatting Tweede begrotingswijziging ... 5
3 Overzicht per programma ... 7
Programma 1 Bestuur ... 8
1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur ... 10
1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's ... 11
1.3 Uitvoeren van rijksheertaken ... 11
1.4 Belangen van de provincie behartigen op landelijk en Europees niveau ... 11
Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving ... 12
2.1 Bijdragen aan de energietransitie ... 15
2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving ... 15
Programma 3 Ruimte en Wonen ... 17
3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening ... 20
3.2 Versnellen en programmeren woningbouw ... 20
3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie ... 21
Programma 4 Bereikbaarheid ... 22
4.1 Realiseren perspectief Mobiliteit ... 26
4.2 Openbaar vervoer waarborgen ... 27
4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken ... 27
4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden ... 28
Programma 5 Natuur en landelijk gebied ... 29
5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur ... 33
5.2 Beheren van natuur ... 34
5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen ... 35
5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water ... 36
5.6 Versterken kansrijke landbouw ... 36
Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur ... 37
6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie ... 39
6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed ... 40
6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen ... 41
Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie ... 42
7.1 Algemene dekkingsmiddelen ... 45
7.2 Organisatie ... 47
Capaciteitskosten programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie ... 48
4 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling ... 49

1 Inleiding en leeswijzer

Inleiding

Voor u ligt de tweede begrotingswijziging 2024. De tweede begrotingswijziging 2024 is onderdeel van de Noord-Hollandse planning- en controlcyclus die bestaat uit de kaderbrief, de begroting, begrotingswijzigingen en de jaarstukken. In deze eerste begrotingswijziging worden de geraamde inkomsten en uitgaven bijgesteld op basis van recente ontwikkelingen. Daarnaast worden uw Staten verzocht om in te stemmen met een aantal uitgestelde intenties, waarmee middelen voor incidentele beleidsintenties die niet tot besteding zijn gekomen in het voorgaande jaar worden toegevoegd aan de begroting 2024.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een financieel overzicht waarin een samenvatting wordt weergegeven van alle relevante financiële ontwikkelingen die zijn opgenomen in de tweede begrotingswijziging 2024. Hoofdstuk 3 bevat per begrotingsprogramma een overzicht van de financiële wijzigingen. In dit hoofdstuk vindt u voor ieder begrotingsprogramma de financiële tabel waarop het budgetrecht van uw Staten van toepassing is. De financiële wijzigingen zijn onder de budgettabel toegelicht per beleidsdoel, eveneens het effect van de wijzigingen op het resultaat. Conform de Financiële verordening 2021 worden de financiële wijzigingen per beleidsdoel groter dan € 100.000, toegelicht.

De eventuele structurele gevolgen van bijstellingen worden meegenomen in de begroting 2025. Tot slot vindt u in hoofdstuk 4 de voorgestelde wijzigingen op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 2024.

De aanleiding voor deze herziene versie van de tweede begrotingswijziging is een correctie in de tabellen bij de beleidsprogramma's. De inhoudelijk gewijzigde onderdelen zijn geel gemarkeerd. In de eerder toegezonden versie waren abusievelijk in de kolom "tweede begrotingswijziging" bij de programma's de mutaties uit de kaderbrief 2025 voor het boekjaar 2024 niet meegenomen door een technische inrichtingsfout in de software. De kaderbriefmutaties zijn door Provinciale Staten vastgesteld bij de kaderbrief en worden in de tweede begrotingswijziging zoals gebruikelijk administratief in de begroting verwerkt. De tabel onder het kopje "In een oogopslag" was wel juist. Daarnaast is van de gelegenheid gebruik gemaakt om de lay-out van de toelichtende teksten leesbaarder te maken en is, in het licht van de lopende ontwikkelingen daarover, de tekst over positieve en negatieve bedragen verduidelijkt. Inhoudelijk zijn de toelichtende tabellen niet gewijzigd, deze tabellenzijn daarom niet geel gemarkeerd.

Door PS is geconstateerd, dat bij de programmatabellen "begroot voor tweede wijziging" plus "tweede wijziging" niet gelijk was aan "begroot na tweede wijziging". Uiteraard is dat onjuist. Helaas is dit over het hoofd gezien bij de eerste correctie. De oorzaak van de fout is dezelfde inrichtingsfout, ontstaan bij de omzetting van rapportages op operationele doelen naar beleidsdoelen. De in deze tweede ronde gecorrigeerde cijfers zijn oranje gemarkeerd. Op alle cijfers heeft een integrale controle plaatsgevonden aan de hand van de bronadministratie.

Financiële terminologie

In de eerste begrotingswijziging staan veel financiële woorden. Hieronder staan de definities van verschillende termen.

Lasten: De begrote kosten voor de provincie Noord-Holland. Meestal een positief bedrag (+): Dit geeft aan dat het een door PS toegekend budget is dat uitgegeven mag worden voor het doel, of dat er sprake is van nadeel voor de provinciale exploitatie. Bijvoorbeeld: Lasten voor project XYZ € 35.000 N', dan betekent dit dat er € 35.000 aan budget beschiklbaar voor project XYZ. De 'N' staat voor "Nadelig" ten opzichte van de beschikbare provinciale financien.
Baten: De begrote opbrengsten van de provincie Noord-Holland. Dit is een min-bedrag (V = Voordelig) omdat er minder ten laste van de provinciale middelen komt.
Stortingen: Toevoegingen aan de reserves ten laste van het rekeningresultaat.
Onttrekkingen: Onttrekkingen aan de reserves ten gunste van het rekeningresultaat.
Incidenteel: Budget met een duidelijke einddatum door PS, bedoeld voor een incidenteel doel
Structureel: Budget zonder einddatum bedoeld voor doorlopend beleid en structureel meerjarig in de begroting opgenomen.

2 Financieel overzicht

2.1 Verloop begroting 2024

Verloop begroting 2024 (x € 1.000 , min is voordelig)	Saldo
Begroting 2024	0
Eerste begrotingswijziging 2024	-3.104
Kaderbrief 2025	-6.734
Tweede begrotingswijziging 2024	17
Begroting totaal na tweede begrotingswijziging	**-9.821**

2.2 Tweede begrotingswijziging in één oogopslag

Saldo van lasten en baten per programma (x €1.000)

min is voordelig	Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
1 Bestuur	25.270	1.028	26.298
2 Klimaat en gezonde leefomgeving	73.261	3.742	77.003
3 Ruimte en Wonen	26.262	-9	26.253
4 Bereikbaarheid	251.153	17.301	268.454
5 Natuur en landelijk gebied	167.581	-15.917	151.664
6 Economie, leefbaarheid en cultuur	75.260	3.400	78.660
7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-480.710	-32.049	-512.759
Totaal saldo van lasten en baten	**138.077**	**-22.504**	**115.573**
Stortingen	187.230	137.302	324.532
Onttrekkingen	-328.410	-121.515	-449.925
Totaal mutaties reserves	**-141.180**	**15.787**	**-125.393**
Begrotingsresultaat	**-3.104**	**-6.717**	**-9.821**

2.3 Samenvatting Tweede begrotingswijziging

Hieronder is het overzicht opgenomen van de mutaties in deze begrotingswijziging die een effect hebben op het begrotingsresultaat. In hoofdstuk 3 wordt op programma niveau een uitgebreidere specificatie gegeven van de voorgestelde wijzigingen in de begroting 2024.

Omschrijving	Financieel effect op het begrotingsresultaat (x € 1mln.)*	Voordelig (V) /Nadelig (N)
Begrotingsresultaat na Eerste begrotingswijziging 2024	**-3,1**	**V**
Kaderbrief 2025	-6,7	V
Begrotingsresultaat 2024 na Kaderbrief 2025	**-9,8**	**V**
Financiële ontwikkelingen met impact groter dan € 200.000		
P1 Bestuur: Capaciteitskosten Statengriffie	0,2	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging budget voor het Groenfonds ten behoeve van de convenantsleningen	0,3	N
P5 Natuur en landelijk gebied: Ophoging lasten voor grondwaterheffing	0,3	N
P6 Economie, leefbaarheid en cultuur: Verhoging baten door hogere inkomsten van Huis van Hilde	-0,3	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Verlaging provinciefonds	2,6	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Eindafrekening over 2023 naar aanleiding van de meicirculaire 2024.	-1,0	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Actualisatie renteresultaat	0,3	N
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Hogere baten uit huren	-1,6	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Afrekeningsverschillen	-0,5	V
P7 Overzicht algemene middelen en organisatie: Toerekening capaciteit aan kredieten naar aanleiding van prijsindexatie	-0,6	V
Overige saldo mutaties <€ 200.000	0,3	N
Totaal effect tweede begrotingswijziging Niet budget neutrale wijzigingen	**0,0**	**N**
Begrotingsresultaat na Tweede begrotingswijziging 2024	**-9,8**	**V**

* Een negatief bedrag betekent een verlaging van de inzet van eigen middelen door hogere baten of lagere budgetten en leidt tot een voordeliger, positief begrotingsresultaat.

Begrotingsneutrale wijzigingen

Begrotingsneutrale wijzigingen zijn mutaties die geen effect hebben op het saldo van de begroting . Ze zijn opgeteld bij elkaar altijd 0. Omdat het totaal aan baten en het totaal aan lasten per programma wel wijzigt, is hierop het budgetrecht van uw Staten van toepassing. Daarom worden deze mutaties hierbij aan u voorgelegd. Het betreft vaak een verschuiving van lasten tussen twee begrotingsprogramma's en bijstellingen van specifieke baten (bijdragen van derden),

waar even hoge lasten tegenover staan. Begrotingsneutrale wijzigingen groter dan € 0,1 miljoen zijn toegelicht en worden aangeduid met het kenmerk ‘BN’.

Reserves

Veel uitgaven van de provincie fluctueren sterk over de jaren en worden gedekt vanuit de bestemmingsreserves. Omdat deze uitgaven gedekt worden vanuit de bestemmingsreserves hebben wijzigingen hierin geen effect hebben op het begrotingssaldo.

Op basis van een aantal geactualiseerde lasten, maar ook baten op grond van lagere/hogere verwachte uitgaven in 2024, zijn bij programma’s de reserve uitgaven verlaagd/verhoogd. Daarnaast vinden er overhevelingen plaats tussen reserves. De laatste zijn technische mutaties. Mutaties in de uitgaven vanuit de reserves, de stortingen in de reserves en de overhevelingen tussen de reserves die geen effect hebben op het begrote resultaat zijn in de toelichting aangeduid met het kenmerk ‘RESV’.

Capaciteitskosten conform CAO-afspraken

Conform de nieuwe CAO zijn de totale capaciteitskosten van de provincie opgehoogd met € 6,9 miljoen. Daarnaast zijn ook de capaciteitskosten die toegerekend worden aan de investeringen verhoogd met € 0,5 miljoen. De stijging van de totale capaciteitskosten (€7,4 miljoen) als gevolg van deze nieuwe CAO zijn vooralsnog tezamen geraamd op beleidsdoel 7.2 In de laatste begrotingswijziging zullen deze lasten verdeeld worden over alle operationele doelen.

3 Overzicht per programma

Programma 1 Bestuur

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	10.946	1.310	12.256
1.2	Werken aan gemeenten en sterke regio's	8.826	50	8.876
1.3	Uitvoeren van rijksheertaken	656	12	668
1.4	Belangen van de provincie behartigen op landelijk en europees niveau	4.851	0	4.851
	Baten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	-59	-375	-434
1.3	Uitvoeren van rijksheertaken	0	-12	-12
	Saldo van baten en lasten	25.220	985	26.205
	Stortingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	1.243	0	1.243
	Onttrekkingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	-1.659	0	-1.659
	Totaal mutaties reserves	-416	0	-416
	Programma Resultaat	**24.804**	**985**	**25.789**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	10.946	1.310	12.256
1.2	Werken aan gemeenten en sterke regio's	8.876	50	8.926
1.3	Verzekeren van Openbare orde en veiligheid	656	12	668
1.4	Belangen van de provincie behartigen op landelijk en europees niveau	4.851	43	4.894
	Baten			
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	-59	-375	-434
1.3	Verzekeren van Openbare orde en veiligheid	0	-12	-12
	Saldo van baten en lasten	25.270	1.028	26.298
	Stortingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	1.243	-43	1.200
	Onttrekkingen			
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	-1.659	0	-1.659
	Totaal mutaties reserves	-416	-43	-459
	Programma Resultaat	**24.854**	**985**	**25.839**

1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Capaciteitskosten Statengriffie	NBN	223 N				223 N
Het budget voor Asielbeleid wordt overgeheveld van beleidsdoel 3.1 naar het Beleidsdoel 1.1. Omdat dit onderdeel uitmaakt van de Rijksheertaken van de cdK.	BN	450				450 N
Dit betreft de bekostiging van de provinciale regietafels asielbeleid waarvoor wij middelen van het Rijk ontvangen	BN	375 N	-375 V			-
Dit betreft het saldo van de volgende mutaties: - € 7.000,- Arondéuslezing - € 28.000 Bijdrage Randstedelijke Rekenkamer (autonome ontwikkeling) - € 75.000 Onderzoeksbudget interne integriteitsonderzoeken	NBN	110 N				110 N
Mutaties < € 100.000	BN	152 N				152 N

Extra toelichting

Capaciteitskosten Statengriffie

Naar aanleiding van het traject 'Statengriffie van de toekomst' wordt de formatie van de griffie bijgesteld. De griffie wordt structureel versterkt met 2 fte voor de functie van commissiesecretaris waar tegenover staat dat een senior positie niet meer wordt ingevuld. Eerder geaccordeerde overschrijdingen op de formatie worden bestendigd. Daarnaast zijn er voor 2024 incidenteel extra inhuurkosten begroot in verband met het vertrek van de Statengriffier en het traject griffie van de toekomst.

1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Mutaties < € 100.000	**BN**	**68 N**				**68 N**
Mutaties < € 100.000	**NBN**	**-18 V**				**-18 V**

1.3 Uitvoeren van rijksheertaken

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overige mutaties < € 100.000	**BN**	**12 N**	**-12 V**			**0**

1.4 Belangen van de provincie behartigen op landelijk en Europees niveau

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overige mutaties < € 100.000	BN	43 N			-43 V	

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	24.250	1.689	25.939
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	57.735	5.677	63.412
	Baten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	-347	-3.614	-3.961
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	-8.377	-10	-8.387
	Saldo van baten en lasten	73.261	3.742	77.003
	Stortingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	33	0	33
2.1	Reserve Warmte Transitie	1.137	0	1.137
2.1	Reserve Energietransitie	33	0	33
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	1.000	0	1.000
2.2	Reserve Bodemsanering	319	126	445
	Onttrekkingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	-850	850	0
2.1	Reserve Warmte Transitie	-6.407	1.055	-5.352
2.1	Reserve Subsidies Warmtetransitie	-770	0	-770
2.1	Reserve Energietransitie	-2.904	0	-2.904

2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	-2.667	1.500	-1.167
2.2	Reserve Bodemsanering	-1.039	-3.235	-4.274
	Totaal mutaties reserves	-12.114	296	-11.818
	Programma Resultaat	**61.147**	**4.038**	**65.185**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	24.250	3.114	27.364
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	57.735	5.677	63.412
	Baten			
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	-347	-5.039	-5.386
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	-8.377	-10	-8.387
	Saldo van baten en lasten	73.261	3.742	77.003
	Stortingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	33	0	33
2.1	Reserve Warmte Transitie	1.137	0	1.137
2.1	Reserve Energietransitie	33	0	33
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	1.000	0	1.000
2.2	Reserve Bodemsanering	319	126	445
	Onttrekkingen			
2.1	Reserve Duurzame Elektriciteit	-850	-3.479	-4.329
2.1	Reserve Warmte Transitie	-6.407	269	-6.138
2.1	Reserve Subsidies Warmtetransitie	-770	0	-770
2.1	Reserve Energietransitie	-2.904	-9.412	-12.316
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	-2.667	-4.916	-7.583
2.2	Reserve Bodemsanering	-1.039	-3.235	-4.274

Totaal mutaties reserves	-12.114	-20.647	-32.761
Programma Resultaat	**61.147**	**-16.905**	**44.242**

2.1 Bijdragen aan de energietransitie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Van het Rijk is een specifieke uitkering van € 2,2 miljoen ontvangen voor capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (SPUK CDOKE).	BN	2.235 N	-2.235 V			0
Van het Rijk heeft de provincie geld ontvangen voor het nationaal programma lokale warmtetransitie (SPUK C95).	BN	1.379 N	-1.379 V			0
Kaderbrief 2025 - taakstelling reserves. Vanuit de reserves voor energietransitie wordt € 14,5 miljoen ingezet t.b.v. de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				-14.527 V	-14.527 V
Vanuit de reserves van programma Energietransitie was budget opgenomen voor het opdrachtenbudget voor verschillende onderwerpen bij Energietransitie. Dit kan nu betaald worden uit het structurele budget dat beschikbaar is gesteld bij het coalitieakkoord. Daarom wordt deze onttrekking uit de reserve teruggedraaid.	RESV	-1.905 V			1.905 N	0

2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Indexatie: Er wordt prijsindexatie doorgevoerd met betrekking tot de Omgevingsdiensten. De lastenverhoging wordt gedekt uit de stelpost indexatie.	BN	1.896 N				1.896 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is aan de provincie een decentralisatie uitkering van € 2 miljoen toegekend voor 'Versterking vergunningverlening maatwerkaanpak'.	BN	2.036 N				2.036 N

Kaderbrief 2025 - taakstelling reserves. Vanuit de reserve Gezonde leefomgeving wordt € 6,4 miljoen ingezet tbv de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				- 6.416 V	- 6.416 V
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is € 126.000 beschikbaar gesteld voor 'Bodembescherming'. Het bedrag wordt gestort in de reserve Bodemsanering.	BN			126 N		126 N
Gezonde leefomgeving: in de begroting was vanuit de reserve Gezonde leefomgeving € 2,6 miljoen opgenomen voor voortzetting van o.a. Hollandse luchten, Programma Tata Steel, Luchtmeetnetten, Scherp vergunnen en Enoses. Een groot deel van deze kosten kunnen gedekt worden uit het structurele budget dat beschikbaar is gesteld bij het coalitieakkoord, daarom wordt dit budget met € 1,5 miljoen verlaagd.	RESV	-1.500 V			1.500 N	0
Bodemsanering: de onttrekking uit de reserve Bodemsanering is verhoogd met € 3,2 miljoen ten behoeve van de hoger begrote lasten voor de subsidieregeling loodverontreiniging (€ 1 miljoen), de bodemtaken van Omgevingsdiensten (€ 640.000), Subsidie Gasfabriek Zaanstad (€ 800.000), BIO Masterplan 't Gooi (€ 350.000) en diverse kleinere projecten.	RESV	3.235 N			-3.235 V	0

Programma 3 Ruimte en Wonen

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	6.046	-699	5.347
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	19.750	2.699	22.449
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	10.578	-350	10.228
	Baten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	-170	0	-170
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	-6.672	-1.699	-8.371
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	-3.270	0	-3.270
	Saldo van baten en lasten	26.262	-49	26.213
	Stortingen			
3.2	Reserve Woningbouw	1.200	78.919	80.119
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-8.000	0	-8.000
	Onttrekkingen			
3.1	Reserve subsidie Bloemendalerpolder	-272	272	0
3.2	Reserve Woonbeleid	-750	0	-750
3.2	Reserve Woningbouw	-2.650	-1.000	-3.650
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-3.004	0	-3.004
3.2	Resv. subsidies OD 3.4.1	7.688	0	7.688

3.2	Resv. Woningbouw subsidies	-570	0	-570
3.3	Reserve Klimaatadaptatie	-1.000	350	-650
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	-2.017	0	-2.017
3.3	Resv. Subsidies Meekoppelkansen bij dijkversterking en kustontwikkeling	-2.400	0	-2.400
	Totaal mutaties reserves	-11.775	78.541	66.766
	Programma Resultaat	**14.487**	**78.492**	**92.979**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	6.046	-699	5.347
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	19.750	2.739	22.489
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	10.578	-350	10.228
	Baten			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	-170	0	-170
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	-6.672	-1.699	-8.371
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie	-3.270	0	-3.270
	Saldo van baten en lasten	26.262	-9	26.253
	Stortingen			
3.2	Reserve Woningbouw	1.200	78.879	80.079
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-8.000	0	-8.000
	Onttrekkingen			

3.1	Reserve subsidie Bloemendalerpolder	-272	272	0
3.2	Reserve Woonbeleid	-750	-1.229	-1.979
3.2	Reserve Woningbouw	-2.650	-4.169	-6.819
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	-3.004	0	-3.004
3.2	Resv. subsidies OD 3.4.1	7.688	0	7.688
3.2	Resv. Woningbouw subsidies	-570	0	-570
3.3	Reserve Klimaatadaptatie	-1.000	350	-650
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	-2.017	0	-2.017
3.3	Resv. Subsidies Meekoppelkansen bij dijkversterking en kustontwikkeling	-2.400	0	-2.400
	Totaal mutaties reserves	-11.775	74.103	62.328
	Programma Resultaat	**14.487**	**74.094**	**88.581**

3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Bate	Storting	Onttrekking	Resultaat
Vanuit dit budget wordt € 200.000 gestort in de reserve Mobiliteitsbeleid voor 'Bouwen aan Bereikbaarheid' SBAB.	RESV	-200 V				-200 V
Het budget voor Asielbeleid wordt overgeheveld naar Beleidsdoel 1.1	BN	-450 V				-450 V
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een decentralisatie uitkering ontvangen voor 'Uitvoeringskosten omgevingswet'. Het geld komt op dit beleidsdoel tot besteding. Deze lasten zijn neutraal met de ontvangst in het provinciefonds op beleidsdoel 7.1	BN	90N				90 N
In de decembercirculaire 2023 is een decentralisatie uitkering ontvangen voor de NOVEX van € 300.000. € 170.000 van dit budget wordt uitgegeven bij BD 3.1 en wordt daarom hiernaartoe overgeheveld.	BN	170 N				170 N
Overige mutaties < € 100.000	BN	-37 V				-37 V

3.2 Versnellen en programmeren woningbouw

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Overheveling vanuit reserve coalitieakkoord naar reserve woningbouw ten behoeve van het investeringskader (€76,42 miljoen), procesgelden (€1 miljoen) en het stadsmakersfonds (€1,5 miljoen).	RESV			78.919 N		78.919 N
Vanuit de reserve Woningbouw is € 1 miljoen opgenomen in de begroting voor de subsidie voor het stadsmakersfonds die staat op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling.	RES	1.000 N			-1.000 V	0
Voor het Platform toekomst bestendig bouwen ontvangt de provincie van het Rijk en provincies een bijdrage.	BN	235 N	-235 V			0
De uitvoeringsregeling Flexibele schil wordt opgehoogd naar € 4,5 miljoen. € 1,5 miljoen ontvangen we van het Rijk. Het overige deel van de ophoging komt uit het huidige structurele budget.	BN	1.464 N	-1.464 V			0
Overige mutaties < € 100.000	BN	40 N		-40 V		

KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Woonbeleid wordt 1,2 mln. ingezet t.b.v. de taakstelling coalitieakkoord 2023					-1.229 V	-1.229 V
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Woningbouw wordt 3,2 mln. ingezet tbv de taakstelling coalitieakkoord 2023					-3.169 V	-3.169 V

3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Voor klimaatadaptatie was een budget opgenomen van € 1 miljoen. Dit wordt verlaagd met € 350.000. Door grote onzekerheid over het budget zijn er wat opdrachten on-hold gezet, waardoor deze uitgaven niet meer in 2024 plaats gaan vinden. Daarom wordt het restant van de reserve klimaatadaptatie verdeeld over 2024 en 2025. Beide jaren is de verwachting dat er € 650.000 uitgegeven gaat worden.	RESV	-350 V			350 N	0

Programma 4 Bereikbaarheid

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	34.527	3.973	38.500
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	66.380	5.479	71.859
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	39.416	1.787	41.203
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	120.968	11.754	132.722
	Baten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	-2.307	-2.037	-4.344
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	-1.753	0	-1.753
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	-6.078	-1.142	-7.220
	Saldo van baten en lasten	251.153	19.814	270.967
	Stortingen			
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	205	200	405
4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	10.511	4.000	14.511
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	67	12.074	12.141
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	19.574	0	19.574
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	22.199	1.099	23.298
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	12.357	795	13.152
	Onttrekkingen			

4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	-1.287	-10	-1.297
4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	-26.308	3.430	-22.878
4.1	Reserve verleende subsidies OD 4.1.2	0	-5.156	-5.156
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	-3.039	-1.469	-4.508
4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen	-641	0	-641
4.4	Reserve Kapitaallasten OV	-1.655	0	-1.655
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	-2.081	-595	-2.676
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	-31.057	-7.024	-38.081
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	-11.375	-145	-11.520
4.4	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	-3.582	0	-3.582
4.4	Reserve Kapitaallasten Innovatieprojecten	-285	0	-285
	Totaal mutaties reserves	-16.397	7.199	-9.198
	Programma Resultaat	**234.755**	**27.013**	**261.768**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	34.527	3.973	38.500
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	66.380	2.979	69.359
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	39.416	1.787	41.203
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	120.968	11.726	132.694
	Baten			
4.1	Realiseren perspectief Mobiliteit	-2.307	-2.037	-4.344
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	-1.753	15	-1.738
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	-6.078	-1.142	-7.220
	Saldo van baten en lasten	251.153	17.301	268.454
	Stortingen			
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	205	200	405
4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	10.511	4.000	14.511
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	67	12.074	12.141
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	12.357	795	13.152
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	19.574	0	19.574
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	22.199	1.069	23.268
	Onttrekkingen			
4.1	Reserve verleende subsidies OD 4.1.2	0	-5.156	-5.156
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	-1.287	-10	-1.297

4.1	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	-26.308	3.430	-22.878
4.2	Reserve Openbaar Vervoer Projecten	-3.039	-1.469	-4.508
4.4	Reserve Kapitaallasten Innovatieprojecten	-285	0	-285
4.4	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen	-11.375	-145	-11.520
4.4	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	-3.582	0	-3.582
4.4	Reserve Kapitaallasten Wegen	-641	0	-641
4.4	Reserve Kapitaallasten OV	-1.655	0	-1.655
4.4	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	-2.081	-595	-2.676
4.4	Reserve Groot Onderhoud Wegen	-31.057	-7.024	-38.081
	Totaal mutaties reserves	-16.397	7.169	-9.228
	Programma Resultaat	**234.755**	**24.470**	**259.225**

4.1 Realiseren perspectief Mobiliteit

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Vanuit beleidsdoel 3.1 wordt € 0,2 miljoen gestort in de reserve Mobiliteit voor 'samen bouwen aan bereikbaarheid' (SBAB).	RESV			200 N		200 N
Voor doorfietsroutes wordt € 4 mln. vanuit de reserve coalitieakkoord gestort in de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden. Dit bedrag wordt in 2024 ingezet via de uitvoeringsregeling kleine infrastructuur t.b.v. het stimuleren van doorfietsroutes.	RESV	4.000 N		4.000 N	-4.000 V	4.000 N
De uitgaven vanuit de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden worden met € 9,9 miljoen. naar beneden bijgesteld. Dit betreffen de uitgaven vanuit het Algemeen deelplafond UVR Kleine Infrastructurele projecten (KI) 2024	RESV	-9.900 V			9.900 N	0
€ 0,34 miljoen te ontvangen subsidie op de projecten Gooi Vecht en UVR KI 2022	RESV	-338 V			338 N	0
Er wordt € 10,5 miljoen extra onttrokken uit de reserve. Deze is als volg verdeeld: € 3,5 miljoen voor het project Verleende subsidies weg- en fietsinfrastructuur	RESV	3.516 N			-3.516 V	
De werkgeversaanpak voeren we samen uit met partners. PNH ontvangt € 2,0 mln. van derden en betaald zelf € 0,4 mln. gedekt vanuit de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden.	RESV	2.413 N	-2.037 V		-413 V	
€1,6 miljoen Verleende subsidies infra	RESV	1.640 N			-1.640 V	
Hogere lasten van € 1 miljoen lasten voor het project OV SAAL	RESV	1.000 N			-1.000 V	
€0,5 miljoen voor Veilige uitwegen	RESV	528 N			-528 V	
€0,4 miljoen voor GV Knooppunten	RESV	400 N			-400 V	
Hogere lasten van €0,5 miljoen de volgende projecten, waaronder: Fiets File vrij, Crow Kpvv, gedragsbeïnvloeding, Agriport/Coppershorn en overige kleine onttrekkingen	RESV	477 N			-477 V	

4.2 Openbaar vervoer waarborgen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een decentralisatie uitkering (DU) ontvangen in verband met ' OV-Voorkomen van tariefstijging' (motie Bikker/Grinwis). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			4.012 N		4.012 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een DU ontvangen in verband met 'OV-aanbod verbeteren en op peil houden' (motie Bikker/Grinwis). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			3.766 N		3.766 N
In de meicirculaire 2024 van het provinciefonds is een DU ontvangen in verband met 'Compensatie van de herijking studenten OV-reisproduct' (motie Krul). Het bedrag wordt gestort in de reserve OV.	BN			4.296 N		4.296 N
Proceskosten openbaar vervoer concessies	RESV	329 N			-329 V	
KB2025 Beleidsvoorstellen: Betreft de verwerking van regel M 'Structurele financiering OV-studentenkaart' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	-2.500 V				-2.500 V
Hogere lasten van € 0,8 miljoen ten behoeve van de OV Projecten waaronder OV visie: Zero Emissie (ZE) investeringen laadinfrastructuur	RESV	810 N			- 810 V	
Hoger lasten van € 0,3 miljoen ten behoeve van UVR haltetoegankelijkheid 2023	RESV	330 N			-330 V	

4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor gladheidsbestrijding, verkeersmanagement en elektriciteit verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	1.787 N				1.787 N
KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€100.000	NBN		15N			15N

4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie. Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor onderhoud van de provinciale infrastructuur verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	2.698 N				2.698 N
Prijsindexatie. Vanwege prijsindexatie zijn de stortingen in de reserves groot onderhoud wegen (€ 1,1 miljoen) en vaarwegen (€ 0,8 miljoen.) verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN			1.894 N		1.894 N
Projecten voor derden. Vanwege indexatie van de bijdragen aan het project Zaanbrug van de gemeentes Wormerland en Zaanstad verhogen we de baten en de lasten met € 1,1 miljoen.	BN	1.142 N	1.142 V			0
Voor groot onderhoud aan wegen en vaarwegen wordt € 7,2 miljoen aan hogere uitgaven verwacht. Ter dekking wordt € 7,2 miljoen meer onttrokken aan de reserves groot onderhoud wegen (€ 7 miljoen) en vaarwegen (€ 0,1 miljoen).	RESV	7.169 N			-7.169 V	0
Ten laste van de reserve Uitvoeren mobiliteitsbeleid derden (BD 4.1) wordt € 150.000 aan lasten begroot voor de realisatie van het project N239-09 Tijdelijke maatregel kruispunt N239-Agriport/Coppershorn. Dit betreft het restantbudget van De Kop Werkt	RESV	150 N				150 N
Reserve OPI: Onttrekkingen ten laste van de reserve OPI verdeeld in de volgende projecten: • €0,1 miljoen extra voor het project Bereikbaarheid Gooi en Vechtstreek • €0,4 miljoen extra voor het project Studie & restant fietsknelpunten • €0,1 miljoen extra voor voorbereidingskosten van het project N203-16 KT Krommenie	RESV	595 N			-595 V	0
KB2025 technische bijstellingen: betreft de verwerking van regel H 'Areaaluitbreiding variabel onderhoud' uit de Kaderbrief 2025.	NBN			-30V		-30V
KB2025 technische bijstellingen: betreft de verwerking van regel H 'Areaaluitbreiding vast onderhoud' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	-28V				-28V

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	87.882	-14.733	73.149
5.2	Beheren van natuur	51.872	260	52.132
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	24.354	7.596	31.950
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	8.033	79	8.112
5.5	Regisseren Provinciaal Programma Landelijk Gebied	12.900	0	12.900
5.6	Versterken kansrijke landbouw	5.863	455	6.318
	Baten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	-13.058	-5.318	-18.376
5.2	Beheren van natuur	-898	-100	-998
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	-5.700	-5.300	-11.000
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	-3.667	50	-3.617
	Saldo van baten en lasten	167.581	-17.011	150.570
	Stortingen			
5.1	Reserve Groen	17.201	-495	16.706
5.1	Reserve Groene Uitweg	107	0	107
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	4.058	0	4.058
5.3	Reserve Landschap	4.000	0	4.000

5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	854	0	854
5.4	Reserve Waterrecreatie	1.562	0	1.562
5.5	Reserve PPLG	10.900	0	10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	1.200	0	1.200
	Onttrekkingen			
5.1	Reserve Laag Holland	-714	0	-714
5.1	Reserve Groen	-64.306	10.466	-53.840
5.1	Reserve Kapitaallasten Groen	-118	0	-118
5.1	Reserve Groene Uitweg	-4.830	95	-4.735
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	-6.403	4.186	-2.217
5.1	Reserve verleende subsidies OD 5.1.1	-4.262	0	-4.262
5.3	Reserve Landschap	0	-140	-140
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-3.182	-2.156	-5.338
5.3	Resv. Subsidies Cofinanciering Waddenzee	-2.951	0	-2.951
5.4	Reserve Waterrecreatie	-3.053	181	-2.872
5.5	Reserve PPLG	-10.900	0	-10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	-2.505	-455	-2.960
	Totaal mutaties reserves	-63.342	11.682	-51.660
	Programma Resultaat	**104.239**	**-5.329**	**98.910**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	87.882	-13.671	74.211
5.2	Beheren van natuur	51.872	260	52.132
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	24.354	7.618	31.972
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	8.033	-1.361	6.672
5.5	Regisseren Provinciaal Programma Landelijk Gebied	12.900	0	12.900
5.6	Versterken kansrijke landbouw	5.863	455	6.318
	Baten			
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	-13.058	-5.318	-18.376
5.2	Beheren van natuur	-898	-100	-998
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	-5.700	-5.300	-11.000
5.4	Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	-3.667	1.500	-2.167
	Saldo van baten en lasten	167.581	-15.917	151.664
	Stortingen			
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	4.058	0	4.058
5.1	Reserve Groen	17.201	-1.494	15.707
5.1	Reserve Groene Uitweg	107	-63	44
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	854	-22	832
5.3	Reserve Landschap	4.000	-4.000	0
5.4	Reserve Waterrecreatie	1.562	-10	1.552

5.5	Reserve PPLG	10.900	0	10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	1.200	0	1.200
	Onttrekkingen			
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	-6.403	4.186	-2.217
5.1	Reserve Laag Holland	-714	0	-714
5.1	Reserve Groen	-64.306	10.466	-53.840
5.1	Reserve Groene Uitweg	-4.830	95	-4.735
5.1	Reserve Kapitaallasten Groen	-118	0	-118
5.1	Reserve verleende subsidies OD 5.1.1	-4.262	0	-4.262
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	-3.182	-2.156	-5.338
5.3	Reserve Landschap	0	-3.713	-3.713
5.3	Resv. Subsidies Cofinanciering Waddenzee	-2.951	0	-2.951
5.4	Reserve Waterrecreatie	-3.053	-1.147	-4.200
5.5	Reserve PPLG	-10.900	0	-10.900
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	-2.505	-455	-2.960
	Totaal mutaties reserves	-63.342	1.687	-61.655
	Programma Resultaat	**104.239**	**-14.230**	**90.009**

5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Lagere bijdrage van derden voor o.a. de kosten van het baggerproject dat gezamenlijk betaald wordt binnen het Gebiedsprogramma Oostelijke Vechtplassen (OVP) omdat het project baggeren fase 1 dit jaar afloopt.	RESV		682 N		-682 V	0
Lagere lasten en lagere onttrekking uit de reserve OVP, uitgaven zijn doorgeschoven naar volgende jaren.	RESV	-5.058 V			5.058 N	0
Verhoging van het budget voor de factuur van het Groenfonds ten behoeve van de convenants leningen. Zie onderstaande uitgebreidere toelichting.	NBN	256 N				-256
De verwachte uitgaven uit de reserve Groen is lager, de achterliggende gegevens hierover staan in het PNN 2025 (Programma Natuurnetwerk) dat eind 2024 aan uw Staten zal worden voorgelegd.	RESV	-16.256 V			16.256 N	0
De geraamde lasten en baten voor de middelen voor het Programma Natuur (SPUK L16) worden in 2024 verhoogd. Deze raming wordt ook opgenomen in het PNN 2025. Zie onderstaande toelichting.	BN	3.887 N	-3.887 V			0
We verwachten het gehele bedrag dat voor "Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied (SPUK L25)" ontvangen is m.b.t. het voorstel "Integrale aanpak stikstof reductie Rondehoep" dit jaar uit te geven.	BN	939 N	-939 V			
Hogere baten en lasten voor Vitaal Platteland (SPUK L7) in verband met de subsidie die in 2023 verstrekt is aan Staatsbosbeheer (SBB) voor Waterland Oost fase 1. Omdat deze subsidie hoger was dan € 1,5 miljoen moeten de lasten aansluiten op de werkzaamheden en daarmee over de jaren 2024 en 2025 verdeeld worden.	BN	900 N	-900 V			
In 2023 is grond aangekocht voor NNN. De afwaardering is uitgekomen op € 12,1 miljoen, waarvan € 6 miljoen al eerder was begroot. Dit bedrag wordt van reserve Groen overgeheveld naar de reserve Waardevermindering grondaankopen groen.	RESV				-6.055 N	-6.055
Hogere bijdragen van derden door wijziging in fasering van projecten, zoals Diemerscheg en Schil Naardermeer. Betreft de reserve Groen.	RESV		-274 V		274 N	0
Door lagere verwachte uitgaven aan projecten Groene Uitweg zijn de lasten en de onttrekking aan de reserve Groene Uitweg verlaagd.	RESV	-95 V			95 N	0
Mutaties afzonderlijk < € 100.000	RESV	199 N			-199 V	0

Technische omzetting dekking capaciteitskosten van reserve naar exploitatie.	BN	1.557 N		-1.557 V		

Extra toelichting

Factuur Groenfonds

De voorlopige eindfactuur voor rente en aflossing van de zogenaamde convenantsleningen aan het Nationaal Groenfonds komt uit op een bedrag van € 317.000. Het beschikbare budget van € 61.000 (wat in 2024 nog beschikbaar is uit de technische bijstelling in de Kaderbrief 2023) zal met € 256.000 verhoogd moeten worden, hiervoor is geen ander budget binnen Programma 5 (Natuur en landelijk gebied) beschikbaar. Het Groenfonds geeft als verklaring van dit hogere bedrag aan dat eerdere schattingen m.b.t. de restantverplichting van provincie Noord-Holland aan het Groenfonds waren gebaseerd op de op dat moment beschikbare gegevens, waarbij de rentelasten nog niet exact konden worden berekend, omdat deze zijn gebaseerd op variabele tarieven. Naar nu blijkt zijn deze rentelasten hoger dan destijds (in 2021 en 2023) geraamd.

Programma Natuur SPUK L16

Deze wijziging wordt vnl. veroorzaakt doordat er in 2023 subsidies verstrekt zijn met een bedrag hoger dan € 1,5 miljoen waarvan volgens de BBV de last in het jaar van de werkelijke bestedingen genomen moet worden (dit valt grotendeels in 2024) en hiernaast worden er in 2024 nog enkele subsidies Buiten een uitvoeringsregeling verstrekt.

Technische omzetting dekking capaciteitskosten van reserve naar exploitatie.
Jaarlijks wordt circa € 1,5 mln. in de reserve groen en de reserve groene uitweg gestort en ook weer onttrokken ter dekking van capaciteitskosten voor de uitvoering van het PNN. Met deze omzetting loopt de geldstroom niet langer via de reserves maar worden de capaciteitskosten rechtstreeks vanuit de exploitatiebegroting gedekt.

5.2 Beheren van natuur

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Bate	Storting	Onttrekking	Resultaat
Hogere lasten en baten voor de bijdrage Ganzenplan omgeving Schiphol (SPUK E109). Zie onderstaande toelichting.	BN	100 N	-100 V			
Aanvalsplan Grutto: Op basis van de meicirculaire 2024 wordt de algemene uitkering verhoogd met € 160.000. Dit bedrag is bestemd voor het Aanvalsplan Grutto.	BN	160 N				160 N

Extra toelichting

Middelen voor het Convenant ‘Reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol’ worden middels een subsidie buiten UVR beschikt aan de Faunabeheereenheid Noord-Holland ten behoeve van het samen met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht uit te voeren van het onderdeel ‘Populatiespoor’ dat in dit convenant is opgenomen.

5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Hogere lasten en hogere onttrekking aan de reserve Landschap voor twee subsidies buiten UVR.	RESV	140 N			-140 V	0
Hogere baten en lasten op middelen Veenweide (SPUK L10). Zie onderstaande toelichting.	BN	5.300 N	-5.300 V			0
Hogere lasten en onttrekkingen uit de reserve Cofinanciering Waddenzee. Op basis van het geactualiseerde Bestedingsplan 2024 worden de uitgaven gelijkmatiger over de komende jaren verdeeld. Zie onderstaande toelichting.	RESV	2.156 N			-2.156 V	0
Overige mutaties < € 100.000	BN	22 N		-22 V		0
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Landschap wordt € 7,6 miljoen ingezet voor de taakstelling coalitieakkoord 2023	KB 2025			-4.000 V	-3.573 V	-7.573 V

Extra toelichting

SPUK middelen Veenweide (L10).

Dit is een voorlopige raming omdat het streven is alle middelen uiterlijk 31-12-2025 te hebben ingezet. Er loopt echter momenteel een initiatief om als gezamenlijke zes Veenweide-provincies in IPO-verband verlenging aan te vragen. Als daartoe in de tweede helft van 2024 wordt besloten, wordt de raming daarop aangepast.

Reserve Cofinanciering Waddenzee.

De voornaamste oorzaak van deze verhoging is het verstrekken van een aantal extra subsidies buiten uitvoeringsregeling, o.a. voor de projecten ‘Cultuurlandschappen’ (€ 700.000) en ‘Wad gaat om’ - inzameling zwerfplastic (€ 600.000).

5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Het verschil tussen de baten van de grondwaterheffing en de daaraan gerelateerde lasten, wordt met de voorziening grondwaterheffing afgerekend. Daarom zouden in de begroting de baten en lasten gelijk moeten zijn. De baten waren begroot op € 800.000 en de lasten op € 490.000. Met deze mutatie zijn zowel de baten als de lasten begroot op € 750.000.	NBN	260 N	50 N			310 N
Van het Rijk ontvangen we voor de subsidie op de lijst buiten uitvoeringsregeling PWN, ondergrondse drinkwaterberging € 1,5 miljoen. Omdat de last boven de € 1,5 miljoen is mogen de baten en lasten niet in 1 jaar genomen worden. In 2024 wordt € 50.000 als last genomen. Het resterende bedrag wordt nu naar beneden bijgesteld en wordt in komende jaren opgenomen.	BN	-1.450 V	1.450 N			0
Lagere lasten en onttrekking uit de reserve Waterrecreatie. Op verschillende projecten is het bestedingsplan gewijzigd, bijvoorbeeld voor de kosten SAIL 2025 waarvoor het gehele bedrag bij de Eerste Begrotingswijziging 2024 geraamd is, maar de kosten lopen deels door in 2025.	RESV	-181 V			181 N	0
Overige mutaties < € 100.000	BN	10 N		-10 V		0
KB2025 - taakstelling reserves - Vanuit de reserve Waterrecreatie wordt € 1,3 miljoen ingezet voor de taakstelling coalitieakkoord 2023.	KB2025				-1.328 V	-1.328 V

5.6 Versterken kansrijke landbouw

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
De lasten en de onttrekking aan de reserve cofinanciering Europese landbouwprojecten worden hoger conform het geactualiseerde bestedingsplan. De raming is aangepast aan de openstelling van GLB (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) en LEADER projecten.	RESV	455 N			-455 V	0

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	32.174	9.260	41.434
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	22.213	-1.287	20.926
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	20.948	2.072	23.020
	Baten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	-75	-5.453	-5.528
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	0	-300	-300
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	0	-1.425	-1.425
	Saldo van baten en lasten	75.260	2.867	78.127
	Stortingen			
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	4.922	0	4.922
6.1	Reserve Circulaire Economie	1.180	0	1.180
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	4.079	0	4.079
	Onttrekkingen			
6.1	Reserve Circulaire Economie	-1.180	-228	-1.408
6.1	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	0	-2.693	-2.693
6.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	0	-1.019	-1.019
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	-8.808	0	-8.808

6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	-10.444	0	-10.444
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	-5.350	1.350	-4.000
6.2	Resv. Subsidie SvA/NHW Werelderfgoed	-885	0	-885
	Totaal mutaties reserves	-16.486	-2.590	-19.076
	Programma Resultaat	**58.774**	**277**	**59.051**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	32.174	9.510	41.684
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	22.213	-1.004	21.209
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	20.948	647	21.595
	Baten			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	-75	-5.453	-5.528
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	0	-300	-300
	Saldo van baten en lasten	75.260	3.400	78.660
	Stortingen			
6.1	Reserve Circulaire Economie	1.180	0	1.180
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	4.922	0	4.922
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	4.079	-258	3.821
	Onttrekkingen			

6.1	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	0	-2.693	-2.693
6.1	Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	0	-3.150	-3.150
6.1	Reserve MKB innovatie-instrumenten	-8.808	0	-8.808
6.1	Reserve Circulaire Economie	-1.180	-1.108	-2.288
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	-5.350	1.350	-4.000
6.2	Resv. Subsidie SvA/NHW Werelderfgoed	-885	0	-885
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)	-10.444	0	-10.444
	Totaal mutaties reserves	-16.486	-5.859	-22.345
	Programma Resultaat	**58.774**	**-2.459**	**56.315**

6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
In de decembercirculaire is een decentralisatieuitkering ontvangen voor de NOVEX van € 300.000. € 170.000 van dit budget wordt uitgegeven bij BD 3.1 en wordt daarom hiernaartoe overgeheveld.	BN	-170 V				-170 V
MKB We verwachten het bedrag dat beschikbaar is voor de "subsidieregeling MKB Innovatiestimulering Regio en Topsectoren 2024" dit jaar uit te geven. De subsidiemodule MIT in titel 3.4 van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies heeft als doel de innovatie te bevorderen bij het mkb en om het mkb beter aan te laten sluiten bij de innovatie-agenda's van de topsectoren en het MTIB.	BN	5.453 N	-5.453 V			0
Circulaire Economie Tijdens de taakstelling capaciteit is besloten om € 228.000 te dekken uit de reserve Circulaire Economie.	RESV	228 N			-228 V	0
Voor de afwikkeling van regelingen van Motie 42/EHDF zijn er middelen gereserveerd in de HIRB+ reserve. Het betreft de regelingen 'HIRB toekomstige winkelgebieden' en 'HIRB Duurzaamheid 2023'.	RESV	1.019 N			-1.019 V	0

Vanuit de reserve Havencomplexen wordt € 2,7 miljoen opgenomen in de begroting dit is voor 3 subsidies op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling namelijk: - Gemeente Velsen Binnenvaartkade Grote Hout vervangen door Zeekade (€ 1 miljoen); - Gemeente Beverwijk Revitaliseren haven Beverwijk – Opstellen toekomstplan (€ 500.000); - Gemeente Beverwijk, Revitaliseren haven Beverwijk – Herstel Noorderkade en talud (€ 1 miljoen). Daarnaast is er nog € 140.000 opgenomen voor de Energiehaven IJmuiden en € 53.000 voor inzet personeel.	RESV	2.693 N			-2.693 V	0
KB2025- taakstelling reserves. Vanuit de reserve Circulaire economie en de reserve Herstructurering bedrijventerreinen wordt €3 miljoen ingezet tbv de taaakstelling Coalitieakkoord 2023.	KB2025				-3.011V	-3.011V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel U 'Financiële correctie regionale economie' uit de Kaderbrief 2025	NBN	250 N				250 N

6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Indexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor Huis van Hilde, Steunpunt Monumenten en UvR Rijksmonumenten verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	63 N				63 N
Inkomsten Huis van Hilde Baten raming Huis van Hilde op basis van nieuwe inzichten na 'inhousing' horeca en zaalverhuur 2024.	NBN		-300 V			-300 V
Vanuit de reserve Stelling van Amsterdam was € 1,2 miljoen opgenomen als onttrekking voor de lijst subsidie buiten uitvoering voor Ford Middenweg. Omdat deze subsidie is komen te vervallen, wordt de onttrekking nu teruggedraaid.	RESV	-1.200 V			1.200 N	0
Voor de lijst subsidie buiten uitvoering Stichting Uitermeer, restauratie plofhuisjes was € 250.000 opgenomen. Het bedrag is aangepast naar € 100.000.	RESV	-150 V			150 N	0
Uitvoeringskosten uitvoeringsregeling subsidie restauratie rijksmonumenten Noord-Holland	BN	258 N		-258 V		0

KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€ 100.000. Neutraal met onttrekking bij Beleidsdoel 7.2 (Algemene reserve).	BN			25 N		25 N

6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Van het Rijk heeft de provincie € 1,4 miljoen ontvangen voor het ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed (SPUK C13/C86). De baten en lasten worden opgenomen in de begroting.	BN	1.425 N	-1.425 V			
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor Probiblio verhoogd ten laste van de stelpost indexatie. De ophoging omvat ook een correctie op 2023.	BN	234 N				
Overheveling sponsoring Vanuit het sport budget is besloten extra geld over te hevelen naar sponsoring.	BN	-100 V				
UVR Herbeschikkingsbesluit / UVR Verduurz. Dorps-buurthuizen Vanuit motie 42 zijn er nog verplichtingen uit 2023 van deze twee UVR's die ten laste komen van de Algemene Reserve. Hiervoor is een kasraming opgenomen	NBN	513 N				513 N

Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie

Te corrigeren tabel uit eerder toegezonden versie

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor eerste wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	24.974	-22.027	2.947
7.2	Organisatie	92.251	9.468	101.719
	Baten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	-597.728	-13.249	-610.977
7.2	Organisatie	-207	0	-207
	Saldo van baten en lasten	-480.710	-25.808	-506.518
	Stortingen			
7.1	Reserve waardevermindering grond groen	6.000	6.055	12.055
7.1	Reserve Coalitieakkoord	67.868	0	67.868
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	1.420	0	1.420
	Onttrekkingen			
7.1	Reserve Economisch Herstel en Duurzaamheid	-53.000	0	-53.000
7.1	Reserve Coalitieakkoord	-12.481	-82.920	-95.401
7.2	Algemene Reserve	-23.025	-513	-23.538
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	-6.650	-2.274	-8.924
7.2	Reserve Huisvesting	-782	0	-782
	Totaal mutaties reserves	-20.650	-79.652	-100.302

Programma Resultaat	**-501.360**	**-105.460**	**-606.820**

Juiste tabel

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

		Begroot 2024 voor tweede wijziging	Tweede begrotings-wijziging	Begroot 2024 na tweede wijziging
	Lasten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	24.974	-12.406	12.568
7.2	Organisatie	92.251	9.468	101.719
	Baten			
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	-597.728	-29.111	-626.839
7.2	Organisatie	-207	0	-207
	Saldo van baten en lasten	-480.710	-32.049	-512.759
	Stortingen			
7.1	Reserve waardevermindering grond groen	6.000	6.055	12.055
7.1	Reserve Coalitieakkoord	67.868	39.994	107.862
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	1.420	0	1.420
	Onttrekkingen			
7.1	Reserve Economisch Herstel en Duurzaamheid	-53.000	0	-53.000
7.1	Reserve Coalitieakkoord	-12.481	-82.919	-95.400
7.2	Algemene Reserve	-23.025	-1.479	-24.504
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	-6.650	-2.274	-8.924
7.2	Reserve Huisvesting	-782	0	-782
	Totaal mutaties reserves	-20.650	-40.623	-61.273
	Programma Resultaat	**-501.360**	**-72.672**	**-574.032**

7.1 Algemene dekkingsmiddelen

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Uitwerking meicirculaire 2024 provinciefonds: op basis van de meicirculaire van het provinciefonds is de algemene uitkering met €2,6 miljoen verlaagd.	NBN		2.598N			2.598N
Uitwerking meicirculaire 2024: de eindafrekening over 2023 heeft plaatsgevonden in de meicirculaire. Dit zorgt voor een hogere uitkering van €978.000	NBN		-978V			-978V
Uitwerking meicirculaire 2024: via de algemene uitkering is een bedrag toegekend voor 'Aanvalsplan Grutto'. Het gaat om €160.000. Zie ook beleidsdoel 5.2	BN		-160V			-160V
Uitwerking meicirculaire 2024: via de algemene uitkering wordt een bedrag toegekend voor 'bodembescherming'. Dit bedrag wordt gestort in de reserve Bodemsanering (zie ook beleidsdoel 2.2)	RESV		-126V			-126V
Uitwerking meicirculaire 2024: in de meicirculaire zijn een aantal decentralisatie uitkering (DU's) toegekend. Het gaat hierbij om de volgende uitkeringen: • DU Uitvoeringskosten omgevingswet ad €90.000 (zie ook beleidsdoel 3.1); • DU OV-voorkoming tariefstijging ad €4 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2) • DU OV- aanbod verbeteren en op peil houden ad €3,8 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2); • DU OV- compensatie van de herijking studenten OV-reisproduct ad €4,3 miljoen (zie ook beleidsdoel 4.2) • DU Vergunningverlening maatwerkaanpak ad €2 miljoen (zie ook beleidsdoel 2.2).	BN		-14.200V			-14.200V
Dividend: in 2023 is de RON geliquideerd. Het nog te ontvangen dividend is in 2023 verrekend met het aandelenbelang. Omdat het dividend oorspronkelijk in 2024 was geraamd moet dat nog afgeboekt worden in 2024. Dit gaat om een bedrag van €168.000.	NBN		168N			168N
Renteresultaat: de rentelasten van het renteresultaat worden met €300.000 opgehoogd. Dit wordt veroorzaakt door het extra aantrekken van €40 miljoen aan vreemd vermogen in 2024.	NBN	300N				300N

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Doorschuif BTW : de BTW die gemeenschappelijke regelingen niet kunnen verrekenen wordt doorgeschoven naar de provincie. Deze doorschuif BTW was tot nu toe begroot als baten, maar moet begroot worden als negatieve kosten.	BN	- 2.150V	2.150N			0
Detachering provinciaal personeel : Provinciaal personeel wordt soms gedetacheerd buiten de provincie. De opbrengsten die hiermee gepaard gaan worden ingezet voor de kosten van vervangend personeel.	BN	1.113N	- 1.113V			0
Correctie capaciteit van beleidsdoel 7.2 naar beleidsdoel 7.1	BN	331N				331N
Stelpost indexering : verschillende budgetten in de begrotingsprogramma's zijn opgehoogd naar prijspeil 2024. Hiervoor is gebruik gemaakt van de in BD 7.1 opgenomen stelpost indexering.	BN	-21.621V				-21.621V
Vanuit de reserve coalitieakkoord wordt € 78,9 mln. overgeheveld naar de reserve woningbouw conform het bestedingsplan. Zie ook beleidsdoel 3.2	RESV				-78.920V	-78.920V
Vanuit de reserve coalitieakkoord wordt € 4 mln. overgeheveld naar de reserve uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden voor doorfietsroutes conform het bestedingsplan. Zie ook beleidsdoel 4.1	RESV				-4.000 V	-4.000 V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel B.2 en B.3 'Provinciefonds' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		2.772N			2.772N
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel C.1 'Opcenten motorrijtuigenbelasting' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		-6.433V			-6.433V
KB2025 technische bijstelling: Betreft de verwerking van regel E 'Dividendopbrengsten' uit de Kaderbrief 2025.	NBN		-11.368V			-11.368V
KB2025 technische bijstellingen: overige wijzigingen <€100.000.	NBN		-8V			-8V
KB2025 technische bijstellingen: Betreft de verwerking van regel D 'Indexeringen' uit de Kaderbrief 25	NBN	5.265N				5.265N
KB2025 technische bijstellingen: Betreft de verwerking van regel G 'Renteresultaat' uit de Kaderbrief 2025.	NBN	3.031N				3.031N
KB2025 beleidsvoorstellen: Betreft de verwerking van regel V 'Saldo invulling structurele taakstelling 2024' uit de Kaderbrief 2025.	KB2025	500N				500N

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
KB2025- taakstelling reserves. Een bedrag van €40 miljoen wordt gestort in de reserve Coalitieakkoord. De middelen zijn afkomstig uit vrijval van overige reserves.	KB2025			39.994N		39.994N
De inkomsten uit huren nemen verder toe dan eerder geraamd, vanwege de hogere pachtprijzen en toename areaal provinciaal bezit.	NBN		-753 V			-753 V
De inkomsten uit verpachten en huren nemen verder toe dan eerder geraamd, vanwege de hogere pachtprijzen en toename areaal provinciaal bezit.	NBN		-835 V			-835 V
In 2023 is 1.252.296 m2 grond aangekocht voor NNN. De aankoopwaarde was €13,3 miljoen. De restwaarde hiervan is €1,3 miljoen. Het af te waarderen bedrag is €12,1 miljoen, waarvan €6 miljoen al eerder was begroot. Dit wordt vanuit reserve groen overgeheveld naar reserve waardevermindering grondaankopen groen. Zie ook beleidsdoel 5.1	RESV			6.055 V		6.055 V

7.2 Organisatie

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Afrekenverschillen voorgaande jaren : In de jaarrekening 2023 zijn voor een aantal posten kosten opgenomen op basis van een raming. In 2024 zijn facturen voor lagere bedragen binnen gekomen. Dit leidt tot een financieel voordeel in het huidige jaar.	NBN	-504V				-504V
Aanschaf ICT-apparatuur : De voor 2023 geplande vervanging van beeldschermen is in dat jaar niet doorgegaan en doorgeschoven naar 2024 (€ 984.000). Daarnaast worden in 2024 meer laptops vervangen. De uitgaven worden gedekt vanuit de reserve bedrijfsvoering.	RESV	1.175N			-1.175V	0
programma Bedrijfsvoerings-sytemen : in de periode t/m 2027 vervangt de provincie haar bedrijfsvoeringssystemen omdat de contracten hiervoor aflopen. Het programma BVS heeft de ambitie met moderne concepten en technieken efficiency en servicegerichtheid te vergroten. In 2024 worden hiervoor de eerste uitgaven gedaan die gedekt worden uit de reserve bedrijfsvoering.	RESV	1.143N			-1.143V	0
Prijsindexatie; Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor capaciteit verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	7.472N				7.472N

Financiële ontwikkeling	Mutatie	Lasten	Baten	Storting	Onttrekking	Resultaat
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor de materiële overhead verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	837N				837N
Prijsindexatie: Vanwege prijsindexatie zijn de lasten voor de voorziening verlofsparen verhoogd ten laste van de stelpost indexatie.	BN	280N				280N
Correctie capaciteit van beleidsdoel 7.2 naar beleidsdoel 7.2	BN	-331V				-331V
Toerekening capaciteit aan kredieten. Het deel van de prijsindexatie ten aanzien van capaciteit dat betrekking heeft op investeringen wordt toegerekend aan de kredieten en niet aan de lasten.	NBN	-560V				-560V
Onttrekking aan de algemene reserve voor UVR Verduurzaming Dorps-buurthuizen. De onttrekking is neutraal met de lasten op beleidsdoel 6.3	NBN				-513V	-513V
KB2025- taakstelling reserves. Vanuit de algemene reserve wordt €941.000 ingezet tbv de taakstelling Coalitieakkoord 2023.	KB2025				-941V	-941V
KB2025 technische bijstellingen: overige mutaties <€100.000. Neutraal met lasten op beleidsdoel 6.2.	KB2025				-25V	-25V
Overige mutaties < € 100.000	RESV	-44 N			44 V	0

Extra toelichting

De verhoging van de lasten voor capaciteit hangt samen met de afgesloten CAO voor 2024. De stijging van de totale capaciteitskosten als gevolg van deze nieuwe CAO zijn vooralsnog tezamen geraamd op beleidsdoel 7.2, In de laatste begrotingswijziging zullen deze lasten verdeeld worden over alle operationele doelen.

Capaciteitskosten programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie

De totale capaciteitskosten van de provincie zijn opgehoogd met € 6,9 miljoen in verband met de nieuwe CAO. Dekking vindt plaats uit de stelpost indexering (BD 7.1). De hogere capaciteitskosten moeten nog worden toegerekend aan alle programma's.

4 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling

Programma 1 Bestuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
1.2	Amsterdam Smart City Toelichting: Subsidie om als grote partner deel te kunnen nemen aan het kennisnetwerk Amsterdam Smart City	€ 100.000	
1.3	Gemeente Haarlemmermeer Invoering vergunningplicht op bedrijventerrein de Liede, ten behoeve van het tegengaan van georganiseerde criminaliteit.	€ 35.000	Nieuw
1.3	Gemeente Huizen: bestuurlijk Interventieteam fase 2 Toelichting: Gooi en Vechtstreek zet gezamenlijk in op versterking van de bestuurlijke weerbaarheid. Hiertoe zetten de gemeenten zich onder andere in op voortzetting en doorontwikkeling van het BIT naar een duurzaam samenwerkingsverband in de strijd tegen oneerlijk ondernemerschap en vóór een weerbaar openbaar bestuur. Het bestuurlijk interventieteam sluit aan bij de doelstellingen van de Agenda Weerbaar Noord-Holland; een bijdrage leveren aan de versterking van lokale weerbaarheid. In het bestuurlijk interventieteam werken meerdere gemeenten samen. Hierdoor wordt de lokale uitvoeringskracht vergroot, de informatiepositie versterkt en lokaal steviger opgetreden tegen de ondermijnende criminaliteit. Deze werkwijze past daarmee geheel binnen de opgave om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan vanuit een maatschappelijke opgave	€ 40.000	

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
2.1	Greenport Aalsmeer Energieconsultant Greenport	€ 150.000	
~~2.1~~	~~Gemeente Aalsmeer, warmteregisseur~~	~~€ 70.000~~	Verwijderd
~~2.1~~	~~OD IJmond, warmteregisseur~~	~~€ 70.000~~	Verwijderd
2.1	*Ontwikkelingsbedrijf NHN, Data Science Alkmaar*	€ 150.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
2.1	Natuur en milieufederatie Noord-Holland, Participatie coalitie, energieregio's	€ 150.000	
2.1	Vattenfall Windpark Wieringermeer B.V., obstakel verlichting	€ 300.000	
2.1	WP energiek BV, obstakel verlichting	€ 36.000	
2.1	ASR Windpark Wieringermeer B.V., obstakel verlichting	€ 192.000	
2.1	ECN Wind Energy Facilities B.V., obstakel verlichting	€ 94.800	
2.1	Stichting schooldakrevolutie	€ 129.650	Nieuw
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, sanering waterbodem in de Amstel nabij Cindu	€ 1.400.000	
2.2	Hoogheemraadschap Rijnland, Bodemsanering terrein voormalig AWZI Rijsenhout	€ 308.550	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, uitvoering waterbodemsaneringen	€ 2.860.000	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, waterbodemsaneringen Cluster 1 (Prinseneiland c.a. te Amsterdam)	€ 2.124.196	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, waterbodemsaneringen Cluster 1 (Prinseneiland c.a. te Amsterdam) en Cluster 2 (Kattenburg c.a. te Amsterdam)	€ 8.523.000	
2.2	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Sanering waterbodem Amstel nabij Cindu deel 2	€1.582.680	
2.2	Energie Samen Noord-Holland, energie-initiatieven Energie Samen Noord-Holland is de koepelorganisatie van energiecoöperaties in Noord-Holland. Zij ondersteunen energie-initiatieven, gemeenten en maatschappelijke organisaties met kennis, begeleiding, uitvoeringskracht en participatie in de energietransitie. Als provincie kunnen we bijdragen in deze taken om zo lokaal eigendom en financiële participatie bij de energietransitie te ondersteunen en borgen.	€ 60.000	Nieuw

Programma 3 Ruimte en Wonen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
3.2	Alkmaar Noord, knooppuntontwikkeling fase 1	€ 1.200.000	
3.2	Gemeente Haarlem, knooppuntontwikkeling Haarlem Nieuw-Zuid	€ 8.000.000	
3.2	Heerhugowaard, ketenreismiddelen	€ 150.000	
3.2	Alkmaar, ketenreismiddelen	€ 50.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
3.2	Heiloo, ketenreismiddelen	€ 231.500	
3.2	Zaanstad. ketenreismiddelen	€ 70.000	
3.2	Heemskerk, ketenreismiddelen	€ 75.000	
3.2	Hoorn, ketenreismiddelen	€ 200.000	
3.2	Schagen, ketenreismiddelen	€ 75.000	
3.2	Uitgeest, ketenreismiddelen	€ 275.000	
3.2	MRA-ASRE opleiding & Primanedmonitor	€ 400.000	
3.2	MRA, huisvesting aandachtsgroepen	€ 200.000	
3.2	Stichting Stadmakersfonds, levendige en inclusieve stad Het Stadmakersfonds draagt bij aan een levendige en inclusieve stad door te investeren in initiatieven met maatschappelijke meerwaarde en redelijk economisch rendement. Het fonds is matchmaker tussen stadmakers en investeerders. Het helpt initiatieven hun vastgoed en grond aan te kopen, en de bouw te financieren. Daarnaast adviseert het fonds stadmakers over het opzetten van een haalbare businesscase.	€1.000.000	Nieuw
3.3	HHNK, programmaplan ruimtelijke adaptatie NK	€ 44.000	
3.3	Provincie Zuid-Holland, onderzoek naar de gevolgen peilopzet veenweidegebied Deze bijdrage uit de SPUK L10 Veenweide	€ 75.000	
3.3	Wageningen University & Research, WWW.veiligheidslandschappen (Waarderijke, Waterrijke en Waterveiligheidslandschappen)	€ 120.000	

Programma 4 Bereikbaarheid

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
4.2	Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar Vervoer: Bijdrage 2024 Toelichting: Inhuur van een onafhankelijk voorzitter en secretaris	€ 50.000	
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: herontwikkeling locatie fietsenstalling Toelichting Bijdrage aan herontwikkeling van locatie ten oosten van station Naarden-Bussum vanuit het Rijksbudget	€ 2.000.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
	OV SAAL. De provincie treedt op als beheerder van dit budget namens het Rijk		
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: stationsweg aanpassen Toelichting Bijdrage aan de herinrichting van de Stationsweg nabij station Naarden-Bussum	€500.000	
4.1	Gemeente Gooise Meren: OV SAAL inpassingsgelden: Regionale fietsroutes Toelichting Bijdrage aan ontwikkeling regionaal doorfietsroutenetwerk in regio Gooi -en Vechtstreek	€ 375.000	
4.1	Gemeente Hilversum: OV SAAL inpassingsgelden: fietsenstalling station Hilversum Toelichting Bijdrage aan realisatie ondergrondse fietsenstalling op Hilversum Centraal	€ 2.750.000	
4.1	Gemeente Hilversum: OV SAAL inpassingsgelden: Kleine Spoorbomen Toelichting Subsidie voor het verbeteren van de verkeersveiligheid/doorstroming van de gelijkvloerse spoorwegovergang ten westen van station Hilversum	€ 1.000.000	
4.1	Stichting Breikers: Werkgeversaanpak Metropoolregio Amsterdam Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 1.850.000	wijzigen
4.1	Stichting Breikers: Werkgeversaanpak regio Noord-holland-Noord Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 200.000	
4.1	Omgevingsdienst IJmond: Werkgeversaanpak IJmond Bereikbaar Toelichting Werkgevers adviseren/ondersteunen om woon-werkverkeer te verduurzamen/verminderen/buiten spits reizen	€ 400.000	wijzigen
4.1	Gemeente Velsen: Pont Velsen Toelichting Bijdrage aan de aanschaf van een pont, met als doel de pontverbinding bij Velsen structureel te	~~€ 1.800.000~~	vervallen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
	voorzien van 2 ponten		
4.1	Greenport Aalsmeer: Stimuleren vervoer over water en versterkte logistieke samenwerking binnen de Greenport-partners Toelichting Bijdrage voor het opzetten van coalitie van partijen uit de Greenport Aalsmeer community om de ondernemers om ze beter in staat te stellen te aan te sluiten bij de programma's van Amsterdam Logistics die bijdragen aan betere doorstroming, modal shift en verduurzaming van het transport.	€ 49.999	wijzigen
4.1	Gemeente Gooise Meren: P+R Muiden Toelichting Subsidie voor verbetering ketenreisvoorzieningen nabij P+R muiden	€ 400.000	
4.1	Gemeente Zaanstad: Verbindingsweg Dorpsstraat – Communicatieweg Toelichting Aanleg van een verbindingsweg tussen de Communicatieweg en de Dorpsstraat in Assendelft aan te leggen. Deze verbindingsweg moet het verkeer op de Communicatieweg en de overlast die er mee gemoeid is verminderen, en de doorstroming te verbeteren.	1.300.000	
4.1	Stichting CROW: CROW-KpVV bijdrage 2025 Toelichting Met deze subsidie ontwikkelt CROW collectieve kennis op het gebied van mobiliteit, door middel van het programma Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV).	€ 156.000	wijzigen
4.1	Gemeente Velsen: Velsertraverse fietsonderdoorgang Toelichting Subsidie voor het gemeentelijk deel van de aanleg van de fietsverbinding onder de Velsertraverse, tussen station Beverwijk en Velsen Noord	€ 1.300.000	
4.1	Gemeente Heiloo: Fietsverbinding Heilooërbos Toelichting Subsidie voor verbetering fietsverbinding Heilooërbos. Het gaat het om een provinciale cofinancieringsbijdrage aan een samenwerkingsproject van ProRail en gemeente. De realisatie van een doorgaande fietsverbinding tussen de Meerweg Alkmaar en de Westerweg in Heiloo.	2.238.000	Nieuw
4.1.	Gemeente Haarlem: Fietsfilevrij-stimuleren gebruik fietsroute F200 Toelichting	159.441	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
	Subsidie voor evaluatie, monitoring en/of fietsstimulering van de F200, de doorfietsroute tussen Haarlem en Amsterdam.		
4.1	Gemeente Bergen: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Castricum: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Schagen: Kustbus bijdrage 2024 Toelichting Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van een touringcar naar de kust door gebrek aan personeel bij Connexxion	€ 40.000	Nieuw
4.1	Gemeente Landsmeer: In stand houden veerpont Ilpendam Toelichting In 2021 zijn afspraken gemaakt met VRA en gemeenten Landsmeer en Waterland dat we gezamenlijk onderzoek doen naar een fietsbrug en in de tussentijd gezamenlijk zorg dragen dat de pont bij Ilpendam in stand blijft.	€ 386.437	Nieuw
4.1	Gemeente Schagen: Mobipunten Noord-Holland-Noord Toelichting Aaanpassen van de hubs in de landelijke huisstijl ten behoeve van de herkenbaarheid (i.e. gaat met name om aanbrengen uniforme stijl voor wat betreft bebording en bewegwijzering)	€ 36.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Hub Juliana dorp Toelichting inrichten van de hub, inclusief aanleg parkeerplaatsen voor auto en fiets en plaatsing abri's	€ 200.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Hun Nieuw Den helder Toelichting inrichten van de hub, inclusief realisatie fietsparkeerplaatsen	€ 45.000	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	
4.1	Gemeente Den Helder: Nieuwe bushaltes Toelichting Aanleggen van nieuwe bushaltes in het kader van het nieuwe Vervoerplan 2024 van Connexxion	€ 135.000	Nieuw
4.1	Gemeente Den helder: Buurtbus Toelichting Buurtbus initiatief vanuit Julianadorp	€ 200.000	Nieuw
4.1	Gemeente Hollands Kroon: Fietsenstalling bushalte Wieringerwerf Toelichting Uitbreiden van fietsenstalling bij de bushalte Wieringerwerf	€ 9.000	Nieuw
4.1	Gemeente Hollands Kroon: Hub Middenmeer Toelichting Inrichten van de hub, inclusief plaatsing abri's en aanleg auto -en fietsparkeerplaatsen	€ 90.000	Nieuw
4.1	P.T.A Groot: Kosten sanering aanleggen uitweg N510 Toelichting Eigenaren hebben subsidie gekregen voor het aanpassen van hun uitweg. Tijdens de realisatie bleek dat er binnen het provinciaal areaal vervuilde grond aanwezig was. Voor deze verwerking zijn extra kosten gemaakt . 90% van die kosten worden door de provincie vergoed.	€ 4.500	Nieuw
4.1	Gemeente Den Helder: Project KVSS Renovatie Boerenverdrietbrug	€ 300.000	
4.1	Gemeente Den Helder: Project KVSS Verplaatsen jachthaven/museumhaven Willemsoord	€ 500.000	
4.4	Stichting CROW, Kennisprogramma Beheer en Bouw Infrastructuur (KpBBI)	€ 95.000	

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
5.1	WUR/Deltares, Living lab Koopmanspolder	€ 120.000	
5.1	HHNK, oplossen van het vismigratieknelpunt bij het Zaancomplex	€ 165.000	
5.1	Water, Land en Dijken, bodem- en vegetatieverbetering natuurgronden bij natuurboeren	€ 200.000	
5.1	Gebiedcoöperaties Noord Holland Zuid U.A., Integrale aanpak stikstofreductie Ronde Hoep	€ 938.562	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer,Aanleg noodzakelijke natuurverbinding Groene As.	€ 591.220	
5.1	Recreatieschap Geestmerambacht, inrichten van 13ha moerasnatuur	€ 1.028.823	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer, duurzaam watersysteem in Park 21	€ 5.697.359	
5.1	Gemeente Haarlemmermeer, recreatieve verbindingen	€ 2.070.000	
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, Polderproces Noordelijke Vechtpolders~~	~~€ 235.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, polderproces Bovenkerkerpolder~~	~~€ 465.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Gooise Meren, aanlegplaatsen trekvaart Muiden	€ 280.000	
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren , biodiversiteit kernen~~	~~€ 70.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~LTO-projecten, boer actief in de Groene Uitweg~~	~~€ 80.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, entree Muiden~~	~~€ 1.511.500~~	Verwijderen
5.1	Natuurmonumenten, Horstermeer landschapsbeleving	€ 63.910	
~~5.1~~	~~Staatsbosbeheer, klimaatbos Diemerscheg fase 2~~	~~€ 500.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Gooise Meren, Muiden Noord-West fase 2	€ 1.730.000	
~~5.1~~	~~Rijksmuseum Muiderslot, buitenruimte Muiderslot fase 2~~	~~€ 250.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, natuurboulevard 2.0~~	~~€ 1.050.000~~	Verwijderen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
~~5.1~~	~~Stichting Monumentenbezit, recreatieve kwaliteit 's-Graveland~~	~~€ 1.800.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Gemeente Amsterdam, Rondje Diemerscheg~~	~~€ 70.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Diemen, ecologische verbindingen Diemerscheg	€ 70.000	
5.1	Regio Gooi en Vechtstreek, vaarnetwerk	€ 142.500	
~~5.1~~	~~Gemeente Gooise Meren, Waterpoort Vecht~~	~~€ 265.000~~	Verwijderen
~~5.1~~	~~Rijksmuseum Muiderslot, buitenruimte Muiderslot fase 2~~	~~€ 707.000~~	Verwijderen
5.1	Gemeente Diemen: Strandje tweede Diem	€ 65.000	
~~5.1~~	~~Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid Noordelijke Vechtpolders – Toekomstbestendig weidelandschap~~	~~€ 90.000~~	Verwijderen
5.1	Agrarisch Collectief NHZ, Agrarische erven. Toelichting: Korte omschrijving: het versterken van het weidelandschap, de ruimtelijke kwaliteit en de biodiversiteit door erfbeplanting met inheemse soorten.	€ 70.000	Nieuw
5.1	Regio Gooi en Vechtstreek~~,~~ strategie veenweidegebied~~.~~ Toelichting: opstellen van een strategie die leidraad vormt voor de diverse opgaven in het veengebied, zoals vitale landbouw, bodemdaling, natuurontwikkeling.	€ 80.000	Nieuw
5.1	ANV Water Land en Dijken, boerderijeducatie Laag Holland	€ 70.000	
~~5.1~~	~~Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Loket Veenweideboeren.~~	~~€ 300.000~~	Verwijderen
5.1	Stichting RAVON afdeling FLORON, Borging en versterking Botanisch Erfgoed Noord-Holland.	€ 330.000	
5.1	Natuurmonumenten, Aanpak Waterteunisbloem en peilverhoging.	€ 350.000	
5.1	Natuurmonumenten, natuurinrichtings- en herstelmaatregelen in het Hol.	€1.720.000	
5.1	Gemeente Koggenland, Realisatie Dorpsbos Ursem. Toelichting: Onderbouwing: Ten noorden van Ursem ligt een gebied van ca. 17 hectare. Het gebied ligt in de Ursemmer Polder. De gemeente is voornemens om hier een recreatiebos/waterberging te	€800.000	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	realiseren. Het initiatief voor dit project komt van de inwoners van de gemeente Ursem zelf, verenigd in een lokaal DOE-team. Het plan draagt bij aan PPLG doelen, en tevens wordt ca. 12 hectare bos aangeplant als compensatie voor gekapte bossen in Natura 2000-gebieden.		
5.1	De Natuurverdubbelaars, Toekomstversnellers Buitengewoon Noord-Holland. Toelichting: Het doel van Toekomstversnellers Buitengewoon Noord-Holland is om praktische en haalbare ideeën met sociaaleconomische impact in het landelijke gebied van de provincie Noord-Holland te versnellen en om op deze manier bij te dragen aan één of meerdere PPLG-thema's (Natuur, Water en Bodem, Klimaat, Landbouw, Landschap en Erfgoed, Recreatie). Dit doen we aan de hand van een prijsvraag, waarbij er ideeën voor het landelijk gebied kunnen worden ingediend. Een jury selecteert 5 Topideeën (! Per PPLG gebied), de winnende ideeën krijgen een financiële bijdrage, advies en coaching om het idee een stap verder te brengen. De subsidie bestaat uit de financiële bijdrage van €5000,- per top idee. De natuurverdubbelaars begeleiden het proces van advies en coaching en verzorgen dat de prijs naar de winnaars wordt overgemaakt.	€ 25.000	
5.1	Gemeente Gooise Meren, Ontsnippering 't Gooi (GV53)	€ 250.000	Nieuw
5.3	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Loket Veenweideboeren	€ 1.300.000	
5.2	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 35.000	
5.2	UvB, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 10.000	
5.2	Natuurmonumenten, beheer vaarland vochtig en hellinghakhout. Toelichting: beheervergoeding voor 5-jaarlijks beheer van gebieden in de Oostvaardersplassen die alleen varend bereikt kunnen worden en waar beheertype 'vochtig en hellinghakhout (N17.06)' op ligt. In het gebiedsakkoord OVP is afgesproken dat de hakhoutbosjes intensiever beheerd worden. Beheerfrequentie is elke 5 tot 20 jaar afzetten. Hakhoutbosjes (en overige bostypen) worden niet jaarlijks beheerd, waardoor subsidie via de SVNL niet mogelijk is. De locatie van de beheergebieden wordt aangegeven op de vaarlandkaart van het Natuurbeheerplan.	€ 6.100	
5.2	Stichting Fietsplatform, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken fietsen 2024	€ 35.000	
5.2	Stichting Wandelnet, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken wandelen 2024	€ 47.605	
5.2	Recreatie Noord-Holland N.V.: boerenlandpaduitvoering/-beheer 2024	€ 150.000	
5.2	Gemeente Haarlemmermeer: recreatieve voorzieningen bij de via de UVR Boscompensatie 2023 gesubsidieerde bosparken.	€ 100.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
5.2	Faunabeheereenheid, faunabeleid van de provincie Noord-Holland	€ 1.270.000	
5.2	Stichting RAVON afdeling FLORON, borging botanisch erfgoed Noord-Holland (fase 1)	€ 66.054	
5.2	Natuurcollectief Water Land en Dijken i.o. Provinciale bijdrage aan de oprichting van het natuurcollectief conform in IPO verband gemaakte afspraken.	€ 35.000	
5.2	Faunabeheereenheid NH, bestrijding van een exoot, Toelichting: bestrijding van een exoot – rosse stekelstaart voor een periode van vier jaar	€ 200.000	
5.2	Faunabeheereenheid NH, Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol Toelichting: Faunabeheereenheid Noord-Holland; Incidentele Specifieke Uitkering (rijksbijdrage) t.b.v. wettelijke en noodzakelijke vernieuwing Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol 2024-2030.	€ 100.000	
5.2	Recreatie Noord-Holland, transitie regeling boerenlandpaden	€ 65.000	
5.2	Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging De Lieuw, aanvulling organisatiekosten Toelichting: het betreft een incidentele aanvulling van de organisatiekosten van de Lieuw (Texel), ten behoeve van onvoorziene administratieve lasten.	€ 120.000	Nieuw
5.2	VU, Weidevogelgrasland- en zenderonderzoek. Toelichting: meer inzicht te krijgen in de knelpunten van het landbouwgebied voor Boerenlandvogels en in welke mate agrarisch graslandbeheer bijdraagt aan de overlevingskansen van de grutto.	€ 255.000	Nieuw
5.3	Landschap Noord-Holland, uitvoering programma 'Betrekken bij Groen'	€ 608.000	
5.3	Nationaal Park Zuid-Kennemerland, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 160.789	
5.3	Nationaal Park Duinen van Texel, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 166.530	
5.3	Gemeente Castricum, brugleuningen hoofdlocatie. Toelichting: voorheen St. Oer-IJ € 70.000	€ 40.000	
5.3	Gemeente Uitgeest, brugleuningen voetgangerslocaties. Toelichting: voorheen St. Oer-IJ € 70.000	€ 30.000	
5.3	FME, Green Shipping Beunschip	€ 180.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
5.3	Stichting Wageningen Research, Wijs met Wormen. Toelichting: maagdarmwormen worden doorgaans bestreden met synthetische anti-parasitaire middelen. Het gebruik van deze middelen staat om allerlei redenen ter discussie, waaronder resistentie en de belasting van het ecosysteem door residuen. Voor de beheersing van maagdarmwormen zal in toenemende mate gebruik gemaakt moeten worden van alternatieve beheersstrategieën. Een veranderend watermanagement, waarbij ingezet wordt op het verhogen van het grondwaterpeil, zal de biotoop waarin de tussengastheer van leverbot kan gedijen, vergroten.	€ 100.000	
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Polderprocessen van onderop, tegengaan broeikasgassen veenweide in een integrale aanpak om ook andere PPLG-doelen te realiseren. Toelichting:Om aan te sluiten bij de energie van de agrarisch ondernemers die bij willen dragen aan de PPLG-doelen in veenweidegebieden maken we voor processen in polders in de veenweidegebieden middelen vrij voor investeringen die bijdragen aan het tegengaan van broeikasgassen, mogelijk in combinatie met ondersteuning bij integrale processen.	€ 670.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 1: Broedfort Amstelmeer	€ 225.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 2: 2023-2026	€ 350.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Wij & Wadvogels fase 2: Vogelsand	€ 80.000	Nieuw
5.3	Vogelbescherming Nederland, Waakvogels	€ 200.000	Nieuw
5.3	Visit Wadden, Vermarkten Werelderfgoed Waddenzee	€ 167.000	
5.3	Visit Wadden, Vermarkten Werelderfgoed Waddenzee, Gastheerschap	€ 563.000	Nieuw
~~5.3~~	~~Waddenbaai fase 2 (rondje)~~	~~€ 1.720.000~~	Verwijderen
5.3	HHNK, Ruim Baan voor Vissen II Toelichting: verbetering natte infrastructuur Noordkop	€ 930.000	Nieuw
5.3	Landschap Noord-Holland, programma cultuurlandschappen	€ 700.000	
5.3	Provincie Fryslân, Wad gaat om (inzameling plastic)	€ 600.000	Nieuw
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Uitvoering Toekomstvisie en intentieovereenkomst Bovenkerkerpolder. Toelichting: Om uitvoering te geven aan de intentieovereenkomst Bovenkerkerpolder, waarin overheden en agrariërs hebben aangegeven de doelen uit het toekomstbeeld van de agrariërs te willen gaan	€ 665.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	realiseren. Kern van het toekomstbeeld is dat de veehouders in de Bovenkerkerpolder deze prachtige groene oase in een grootstedelijke omgeving willen behouden en versterken met daarin een centrale rol voor de agrarische ondernemers. Tegelijkertijd willen ze inspelen op de urgente vraagstukken die nu en in de toekomst gaan spelen. Ze zien dit als een gezamenlijk belang en willen als polder samenwerken aan deze vraagstukken, mogelijk in coöperatief verband. Een kwartiermaker zal een uitvoeringsplan gaan maken en deze tot uitvoering brengen.		
5.3	Agrarische Natuurvereniging Noord-Holland Zuid, Polderproces Keverdijksepolder, tegengaan broeikasgassen veenweide en andere opgaven. Toelichting: In het gebied Keverdijkse Polder loopt een polderproces aangestuurd door de agrarisch ondernemers. Met dat proces willen de ondernemers komen tot het nemen van maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en tevens andere opgaven realiseren.	€ 435.000	
~~5.4~~	~~Acacia, Zoete Toekomst, fase 2~~	~~€ 310.000~~	~~Verwijderen~~
~~5.4~~	~~Acacia, Zoete Toekomst, fase 2~~	~~€ 206.250~~	~~Verwijderen~~
5.3	Acacia, Zoete Toekomst Texel	€ 65.000	Gewijzigd
5.4	PWN, ondergrondse drinkwaterberging	€ 1.500.000	
5.4	Sportvisserij Midwest Nederland, pilotproject loodvrij vissen	€ 22.500	
5.4	~~Gemeente Haarlemmermeer,Pontveer Aalsmeer - Rijsenhout.~~	~~€ 100.000~~	Verwijderen
5.4	stichting Verborgen Stad, Beleving Historische route trekvaart Leiden- Haarlem. Toelichting: Het beleefbaar maken van de historische trekvaart Leiden – Haarlem, door het toevoegen van een virtuele ervaring en informatieborden van het historisch landschap op een aantal aanlegplaatsen langs de trekvaart. In opvolging van een aantal soortgelijke aanlegplaatsen langs de trekvaart in Zuid-Holland.	€ 20.000	
5.4	Stichting SAIL Amsterdam Toelichting: T.b.v. SAILHero project inzake ondersteuning jongeren op het gebied van arbeidsmarkt & onderwijs.	€ 405.000	
5.4	Stichting SAIL Amsterdam Toelichting: T.b.v. verzamelen kennis, opdoen van ervaring en invoering van duurzame innovaties tijdens SAIL 2025 op het gebied van water, materiaal, energie, voedsel, mobiliteit, digitalisering en veiligheid.	€ 75.000	
5.4	PWN, Project WAAG (Water Aanvoer Aanvulling Gooi), onderzoek naar infiltratie en winning van water in het Gooi.	500.000	Nieuw

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	Met het project wordt invulling gegeven aan Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027. De provincie participeert in onderzoek naar nieuwe winplaatsen voor drinkwatervoorziening.		
5.6	Greenport Aalsmeer/programmabureau Toelichting: Samenwerkingsverband glastuinbouw regio Aalsmeer	€172.000	
5.6	Greenport Aalsmeer/uitvoeringsprogramma Toelichting: Projecten op gebied van ruimtelijke clustering, versterking en verduurzaming glastuinbouw	€ 100.000	
5.6	Greenport Noord-Holland Noord /programmabureau Toelichting: samenwerkingsverband agrosector regio Noord-Holland Noord	€ 150.000	
5.6	Greenport Noord-Holland-Noord/uitvoeringsprogramma Toelichting: projecten op gebied van versterking en verduurzaming agrosector.	€ 100.000	
5.6	Greenports Nederland/programma Toelichting: landelijk samenwerkingsverband agrosector	~~€ 100.000~~ €115.000	Gewijzigd
5.6	Stichting Voedsel Verbindt/programmabureau Toelichting: het faciliteren van het regionaal organiserend vermogen op voedselvraagstukken	€ 125.000	
5.6	Stichting Voedsel Verbindt/uitvoeringsagenda Toelichting: het stimuleren van regionale korte keten projecten	€ 150.000	
5.6	Stichting Foodvalley/programmabureau TPC Toelichting: het stimuleren van de eiwittransitie van dierlijk naar plantaardig	€ 20.000	
5.6	Aeres Hogeschool/lectoraat bodem Toelichting: het brengen en verbinden van bodemkennis naar de boerenpraktijk	€ 50.000	
5.6	Collectief Noord-Holland Zuid/project GreenBASE 2.0 Haarlemmermeer Toelichting: vergroening en verduurzaming van de Bermen, Akkers, Sloten en Erven in de Haarlemmermeer	€100.000	
5.6	Stichting Urgenda/project 1001 hectare Toelichting: het aanjagen met de agrarische sector van bloeiende akkerranden en kruidenrijk grasland in Noord-Holland	€50.000	

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
6.1	Stichting projectbureau Noordzeekanaalgebied, Novi gebied	€ 60.000	
6.1	Glasvezelnetwerk Hollands Kroon B.V. Toelichting: garantstelling voor de lening die nodig is voor de aanleg van het glasvezelnetwerk in Hollands Kroon.	€ 12.200.000	
6.1	Gemeente Den-Helder, regionale detailhandelsvisie Kop van NH Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Kop van NH.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Alkmaar, regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Hilversum, regionale detailhandelsvisie Gooi & Vechtstreek Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Gooi & Vechtstreek.	€ 10.000	
6.1	Gemeente Beverwijk, regionale detailhandelsvisie IJmond Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie IJmond.	€10.000	
6.1	Gemeente Haarlem, regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland. Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland.	€10.000	
6.1	Gemeente Hoorn, regionale detailhandelsvisie West-friesland. Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie West-Friesland	€10.000	
6.1	~~SADC, samenwerking en verduurzaming op bedrijventerreinen.~~ ~~Toelichting: Binnen SADC is het Projectbureau Herstructurering Bedrijventerreinen (PHB) actief op het gebied van de kwaliteitsverbinding en verduurzaming van bestaande werklocaties in de Metropoolregio Amsterdam (MRA).~~	~~€250.000~~	~~Vervallen~~
6.1	Innovatiefonds Noord-Holland VFFNH BV Toelichting: deze subsidie is voor opzetten van het VFF fonds 2023.	€ 1.700.000	
6.1	Innovatiefonds Noord-Holland VFFNH BV Toelichting: deze subsidie is voor opzetten van het VFF fonds 2024.	€ 1.700.000	
6.1	Bouwmensen in samenwerking met Techlands, gemeenschappelijke restauratie opleiding van en met ROC's.	€ 267.000	
6.1	Hogeschool van Amsterdam, verduurzamingsfase mkb digitale circulaire werkplaats	€ 450.000	
6.1	RPA-NHN in samenwerking met Greenport-NHN, inclusieve leer- werklocaties en trajecten	€ 450.000	
6.1	Dudok XP, opzetten inclusieve circulaire bouwcampus NHN	€ 400.000	
6.1	Gemeente Velzen/ TIPC-fonds, duurzaamheid door innovatie en ontwikkelen human capital (JTF).	€ 500.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
6.1	Techport, opschalen en verduurzamen loopvermogen (ver)duurzamen haven- en maakindustrieketens (JTF-NGF)	€ 550.000	
6.1	Techport, doorontwikkeling SPT-IJmond-Zuid-Kennemerland. Bouwen aan de infrastructuur voor duurzame toeleiding naar de techniek (JTF), Techport	€ 250.000	
6.1	Techport, bijdragen in regio-campagne 'Work in Transition' Opzetten en uitvoeren doelgroepencampagne voor werken in de energietransitie, Techport (JTF)	€ 150.000	
6.1	Techport, Oriëntatiecentrum Werken in en aan een duurzaam en groene regio (JTF)	€ 350.000	
6.1	Techlands, ontwikkelen leer-werklocatie Poelenburg-Peldersveld, (regiodeal Zaan-IJ II)	€ 250.000	
6.1	Stichting InfraBindt, netwerk Weg en waterbouw en het nieuwe bouwen (Dudok XP)	€ 5.000	
6.1	Vakschool technische installaties, vergroten economische impact van de klimaatopgaven (NGF)	€ 500.000	
6.1	Greenport NHN/Aalsmeer, opschalen en verduurzamen loopvermogen duurzame agriketens (NGF)	€ 500.000	
6.1	Groene Chemie, Nieuwe Economie Toelichting: deelname provincie aan het netwerk Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE) en financiële bijdrage aan het programma 2024-2026. Het platform GCNE richt zich op het versnellen van de duurzame en circulaire transitie in de chemische maakindustrie.	€20.000	Nieuw
6.1	C-creators, uitvoeren activiteiten om circulair bouwen te stimuleren	€ 80.000	
6.1	Circular Plastics Alliance Toelichting: bijdrage voor de versterking van het circulaire ondernemersnetwerk en uitvoeren van activiteiten gericht op ketensamenwerking op gebied van plastics	€37.000	
6.1	Circulair West Toelichting: bijdrage van voor de versterking van het circulaire ondernemersnetwerk en het uitvoeren van circulaire ketenprojecten	€35.000	
6.1	Gemeente Velsen, binnenvaartkade Grote Hout vervangen door Zeekade Toelichting: de Grote Hout is een havengebonden en deels kadegebonden bedrijventerrein in Velsen Noord met 2 kades: een zeekade en een binnenvaartkade. De binnenvaartkade is in slechte staat en buiten gebruik gesteld. De gemeente Velsen is voornemens de binnenvaartkade te vervangen door een zeekade zodat kan worden ingespeeld worden op de vraag naar kaderuimte voor het onderhouden van windparken op zee.	€ 1.000.000	
6.1	Gemeente Beverwijk, revitaliseren haven Beverwijk opstellen toekomstplan	€ 500.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	De zeehaven van Beverwijk is in slechte staat. De gemeente Beverwijk is voornemens de haven van Beverwijk te revitaliseren. Hierbij wordt ook afgewogen of de gemeente de exploitatie en het beheer en onderhoud zelf blijft doen of dat dit wordt ondergebracht bij een andere partij. Met de bijdrage van de provincie Noord-Holland kan – samen met de havenbedrijven in de regio en de provincie – een toekomstplan worden opgesteld en kan dit traject meerjarige ambtelijk worden begeleid.		
6.1	Gemeente Beverwijk, revitaliseren haven Beverwijk en herstel Noorderkade en talud De zeehaven van Beverwijk is in slechte staat. De gemeente Beverwijk brengt momenteel de technische staat van de haven nader in kaart. Op dit moment is een deel van de Noorderkade al buiten gebruik gesteld. Ook vraagt een talud om herstel. De gemeente Beverwijk is voornemens om als eerste stap in het revitaliseren van de haven de Noorderkade en het talud te herstellen.	€ 1.000.000	
6.1	Port of Den Helder, Walstroomvoorziening Walstroomvoorzieningen in de haven van Den Helder om schepen aan de wal te voorzien van schone energie en de uitstoot drastisch omlaag te brengen.	€ 475.000	Nieuw
6.2	Regio Gooi- en Vechtstreek, nieuwe werken nieuwe Hollandse waterlinie Doelstelling is het bevorderen van de bekendheid en leesbaarheid van de late periode van de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie en dit te verbinden aan recreatieve, cultuurhistorisch en ecologische doelstellingen	€ 490.000	
6.2	Gemeente Amsterdam, Schansen Doelstelling is het beter leesbaar maken en de recreatieve kwaliteit vergroten van belangrijke historische onderdelen van de vestingstad Weesp. Het gaat hierbij om het bastion Nieuw Agtkant en het realiseren van een coupure bij de Utrechtseweg als markering van de historische entree van Weesp	€ 510.000	
6.2	Recreatie Noord-Holland, Fort benoorden Spaarndam Voor restauratie en herontwikkeling van het Fort	€ 1.000.000	
6.2	Hoogheemraadschap Noorderkwartier, conserveren sluizen Starnmeer en Marken Binnen	€ 17.000	
6.2	Staatsbosbeheer, Fort bij Edam Het betreft een reservering van € 250.000 aan Staatsbosbeheer voor restauratie van de loods en mogelijk het fort om een nieuwe economische functie (waarschijnlijk horeca) mogelijk te maken	€ 250.000	
6.2	Stichting uiteraard Uitermeer, restauratie plofhuisjes Het betreft een reservering van € 250.000 aan de Stichting Uiteraard Uitermeer voor de restauratie van een aantal plofhuisjes op het terrein van het fort. Deze plofhuisjes worden onder andere gebruikt voor culturele activiteiten	€ 100.000 ~~€ 250.000~~	Gewijzigd
6.2	Fort Pampus, nieuw entreegebouw/paviljoen Pampus	€ 250.000	

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2024	Gewijzigd
	Een reservering van extra € 250.000 voor de bouw van een duurzaam nieuw entreegebouw van Pampus		
6.2	Landschap Noord-Holland, herstel van liniedijken Het betreft een reservering voor herstel en verbetering van de recreatieve benutting van de liniedijken van LNH en Beverwijk	€ 400.000	
6.2	Recreatieschap Spaarnwoude, herstel van liniedijk bij Spaarndam Het betreft een reservering voor herstel en verbetering van recreatieve benutting van de liniedijk bij Spaarndam en een verbetering van de entree aan het aan deze liniedijk gelegen Fort bezuiden Spaarndam	€ 600.000	
6.3	Plein C Toelichting: uitvoering programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024	€ 750.000	
6.3	Probiblio Toelichting: uitvoering van de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel	~~€ 3.875.000~~ €3.970.000	Gewijzigd
6.3	Molenfederatie Toelichting: projectsubsidie voor het organiseren van onder andere de Molencontactdag	€ 15.000	
6.3	Rijksmonument Artis-Aquarium Toelichting: ter uitvoering van Motie M187 Instandhouding en verduurzaming Artis, bijdragen in de opgave op voorwaarde van sluitende begroting	€ 12.700.000	
6.3	Noord-Hollands Archief / verhalenplatform Oneindig Noord-Holland. Toelichting: voor een breed publiek ontsluiten van cultuurhistorische verhalen uit Noord-Holland via verhalenplatform Oneindig Noord-Holland.	€ 124.000	
6.3	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland Toelichting: De provincie stimuleert de vitaliteit van gemeenschappen. Via Dorpswerk worden initiatieven ondersteund op het gebied van leefbaarheid en sociale samenwerking.	€ 65.000	
6.3	NOC*NSF: challenges sport Toelichting: De provincie wil sportverenigingen stimuleren om de acceptatie van LHBTIQ bespreekbaar te maken binnen hun vereniging. Namens de provincie voert NOC*NSF een servicebudget uit om verenigingen tools te bieden om dit bespreekbaar te maken	€ 150.000	

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
W.J. Ates-Janssens
BEL/WBL

Telefoonnummer +31235143784
janssensw@noord-holland.nl

Verzenddatum
10 JULI 2024

Kenmerk
1141340/2246824

Uw kenmerk

Betreft: Gebiedsakkoord Alton Addendum 2024

Geachte leden,

Graag informeren wij u dat wij met gemeente Dijk en Waard, N.V. HVC, Ondernemersvereniging Alton (OVAL), Rabobank Alkmaar e.o., Stichting Greenport Noord-Holland Noord en Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord B.V. het "Addendum 2024" bij het Gebiedsakkoord Alton uit 2019 hebben gesloten.

Inleiding
In 2019 hebben bovengenoemde partijen plus de gemeente Koggenland het "Gebiedsakkoord Alton en omliggende buitengebied" gesloten met als gezamenlijke doel het glastuinbouwgebied Alton toekomstbestendig te maken. Het gebied met o.a. rozenkwekers was verouderd en er was samenwerking en slagkracht nodig om het gebied te revitaliseren. In het gebiedsakkoord is verregaande verduurzaming een belangrijk speerpunt; in 2030 dient de CO2-uitstoot in Alton met 75% te zijn gereduceerd ten opzichte van 1990. Het akkoord bevat verschillende afspraken, waaronder het creëren van ruimte voor de glastuinbouw; bedrijfsverplaatsingen uit het buitengebied; een toekomstbestendige warmtevoorziening; aanleg van glasvezel en het optimaliseren van de ontsluiting van het gebied. In lijn met de afspraken zijn bedrijfs- verplaatsingen tot stand gekomen; heeft HVC een warmtenet aangelegd naar Alton en zijn glastuinbouwbedrijven aangesloten. In Alton is glasvezelinternet aangelegd en zijn de wegen en kruispunten verkeersveiliger ingericht. Het gebiedsakkoord heeft goed gefunctioneerd om gericht en in nauwe samenwerking aan doelen te werken en concrete resultaten te boeken. Daar waar besluiten nodig zijn organiseren de partijen dat in de eigen organisatie en conform de procedures van de eigen organisatie.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354

In 2023 hebben de partijen besloten om de gemaakte afspraken in het Gebiedsakkoord Alton van 2019 (met een looptijd tot ultimo 2030) te actualiseren aan de hand van de inmiddels bereikte resultaten. Hiertoe is het Addendum 2024 opgesteld. Naast inhoudelijke actualisatie en aanvullingen van het Gebiedsakkoord, is in het Addendum 2024 vastgelegd dat de gemeente Koggenland niet langer als partij deelneemt aan het akkoord omdat in Alton geen projecten meer zijn die van betekenis zijn voor deze gemeente.
In het Addendum 2024 wordt het instrument Uitvoeringsprogramma geïntroduceerd en worden de taken en bevoegdheden van de (bestuurlijke) Stuurgroep expliciet vastgelegd. De Stuurgroep kan een Uitvoeringsprogramma inclusief planning en producten vaststellen en hieraan projecten toevoegen. Het Uitvoeringsprogramma wordt periodiek door de Stuurgroep geëvalueerd en zo nodig aangepast. Dit maakt de aansturing van de uitvoering van het Gebiedsakkoord slagvaardiger. Partijen hebben de ambitie dat het glastuinbouwgebied Alton in 2030 energieneutraal is.

Tot slot maakt het Addendum 2024 het mogelijk dat de Stuurgroep kan besluiten over de inzet van een onafhankelijke gebiedscoördinator. De inzet van de huidige coördinator wordt verlengd tot en met 2027. Het Ontwikkelingsbedrijf NHN levert deze gebiedscoördinator met financiering van de partijen van het Gebiedsakkoord Alton.

Met het Addendum 2024 is met name de governance duidelijker vastgelegd en wordt de samenwerking van partijen voor de komende jaren bestendigd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

H.R. van der Stelt

voorzitter

A.Th. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
V. Evers
BEL/MOB

Telefoonnummer +31235143580
eversv@noord-holland.nl

Verzenddatum
10 JULI 2024

Kenmerk
2266230/2266238

Uw kenmerk

Betreft: Plan van Aanpak Robuuste oplossing Verbinding A8-A9

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Plan van Aanpak Robuuste oplossing Verbinding A8-A9

Inleiding

Op 25 april 2024 hebben wij u geïnformeerd over de route naar een robuuste oplossing voor de Verbinding A8-A9 (kenmerk 2237157/ 2237192). In de brief hebben wij aangegeven dat we twee eerder afgevallen alternatieven gaan actualiseren om te bepalen of deze een robuuste oplossing kunnen vormen. De aanpak is uitgewerkt in een Plan van Aanpak. Met deze brief willen wij u informeren over het Plan van Aanpak en de belangrijkste stappen van het onderzoek. Het Plan van Aanpak is als bijlage meegezonden met deze brief. Daarnaast informeren wij u over de laatste stand van zaken rond het meetstation bij de N203 in Krommenie.

Aanpak

De aanpak bestaat grofweg uit vijf stappen.

Stap 1: Actualiseren effecten (juli-december 2024)

Bij deze stap worden de effecten op het gebied van veiligheid, leefbaarheid, doorstroming, inpassing en kosten geactualiseerd voor de alternatieven 2 en 7. Voor een goede vergelijking aan het einde van dit onderzoek wordt ook het Golfbaanalternatief (Landschapsplan) geactualiseerd. Het doel van stap 1 is om inzichtelijk te krijgen of de alternatieven 2 en 7 een potentie hebben om een robuuste oplossing te vormen. Voor deze actualisatie wordt een adviesbureau ingeschakeld. De tracés van de alternatieven vormen de basis. Het bureau kan waar nuttig de alternatieven aanpassen zodat gunstigere effecten ontstaan. Denk daarbij aan een andere inpassing in de omgeving. De resultaten van deze stap worden besproken met de projectpartners.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Stap 2: Gesprek met omgeving (januari-maart 2025)

Als de effecten van de alternatieven in beeld zijn gebracht, kan het gesprek met de omgeving starten. Aan de omgeving worden de resultaten gepresenteerd en wordt gevraagd wat zij vinden van de resultaten en of zij een voorkeur hebben voor een alternatief. Wie exact de omgeving is en hoe de omgeving benaderd wordt is onderdeel van het Participatieplan. Dit Participatieplan wordt separaat van het Plan van Aanpak opgesteld. De uitkomsten van de gesprekken met de omgeving worden onderdeel van de besluitvorming over een robuuste oplossing.

Stap 3: Besluit wel of niet uitwerken van een alternatief (april-juni 2025)

Op basis van de actualisatie van de effecten en de gesprekken met de omgeving, besluiten wij om 1, beide of geen alternatieven verder uit te werken. Het kan namelijk zijn dat beide alternatieven haalbaar lijken en op draagvlak kunnen rekenen.

Stap 4: Uitwerking tot voorkeursvariant(en) (juli-december 2025)

De uitwerking van het alternatief / de alternatieven bestaat uit het verder ontwerpen tot voorkeursvariant(en). Dit gebeurt in samenspraak met de omgeving. De precieze invulling van hoe de uitwerking gaat plaatsvinden is nader te bepalen. Uiteindelijk leidt de uitwerking tot een schetsontwerp van de voorkeursvariant(en). Op basis van het/de schetsontwerp(en) worden, wanneer nodig, de effecten nogmaals geactualiseerd. Daarnaast worden de kostenramingen geactualiseerd nu een uitwerking op meer detail bekend is. Mocht alternatief 7 uitgewerkt worden, wordt in deze stap een Heritage Impact Assessment (HIA) opgesteld om de effecten op het werelderfgoed in beeld te brengen. Dit op advies van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed omdat alternatief 7 de grens van de Stelling van Amsterdam nadert.

Stap 5: Besluitvorming robuuste oplossing (januari-juni 2026)

Wij nemen een besluit of alternatief 2 of 7 een robuuste oplossing kan vormen voor de overlast van de N203 bij Krommenie en Assendelft. Daarmee komt ook het besluit op tafel om al dan niet een nieuw voorkeursalternatief vast te stellen. De besluitvorming over een eventueel nieuw voorkeursalternatief zal plaatsvinden na bespreking met u in de commissie Ruimte.

Doorkijk

Als een nieuw voorkeursalternatief vastgesteld is en/of zicht is op financiering, kan de Verbinding A8-A9 verder uitgewerkt worden conform de spelregels van de Omgevingswet. Daarvoor geldt een mer-beoordelingsplicht waarbij onderbouwd moet worden of wel of geen significante milieueffecten te verwachten zijn. Is dat wel het geval dan zal een milieueffectrapportage opgesteld moeten worden. Is dat niet het geval, dan kan volstaan worden met een Omgevingsplan.

Participatie

De projectpartners worden nauw betrokken bij het onderzoek. Zo wordt een werkgroep ingesteld die bestaat uit experts van de provincie en gemeente Zaanstad. Eventueel worden andere experts ook betrokken.

De werkgroep kan de resultaten van het onderzoek inhoudelijk beoordelen.

Bij het actualiseren van de effecten in stap 1 worden de stakeholders niet betrokken. Het gaat om een bureaustudie waar participatie geen onderdeel van uit maakt. Wel worden de resultaten van de bureaustudie gedeeld met de stakeholders (stap 2). Op basis van de reactie van de stakeholders kan ingeschat worden in hoeverre draagvlak is voor een van de alternatieven als robuuste oplossing (stap 3). Vervolgens wordt, bij voldoende draagvlak en haalbaarheid, de omgeving nauw betrokken bij de verdere uitwerking (stap 4).
Bovenstaande wordt verder uitgewerkt in een Participatieplan.

Meetstation luchtkwaliteit TNO
De afgelopen tijd hebben wij met TNO gesproken over de mogelijkheden voor het plaatsen van een meetstation voor het meten van de luchtkwaliteit. De verwachting is dat in oktober het meetstation geplaatst wordt langs de N203 in Krommenie. Gedurende een jaar worden fijnstof ($PM_{2,5}$ en PM_{10}) en stikstofdioxide (NO_2) gemeten. De gemeten waarden worden getoetst aan de geldende grenswaarden. Voordat gestart wordt met de metingen wordt de omgeving geïnformeerd over wat zij van de metingen en de uitkomsten hiervan kunnen verwachten. Daarnaast zullen wij de omgeving tussentijds informeren over de voorlopige resultaten. Op het moment dat er meer bekend is over de exacte locatie en datum informeren wij u verder.

Tot slot

De resultaten van elke stap in het onderzoek naar een robuuste oplossing voor de verbinding van de A8-A9 worden met u gedeeld. Zo blijft u op de hoogte van de voortgang. De resultaten van de eerste stap uit het plan van aanpak (actualisatie effecten) worden na de jaarwisseling verwacht. In de tussentijd werken we het Participatieplan verder uit. Zodra deze klaar is delen we die met u.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
H.R. Sonder Stelt

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Plan van Aanpak Robuuste oplossing Verbinding A8-A9

Provincie Noord-Holland

Verbinding A8-A9 – Robuuste oplossing

Plan van Aanpak

Datum:	18 juni 2024
Versie:	4
Status:	Definitief
iMPI nummer:	N203-01
Verseonnr.:	2266230/2266239
Auteur(s):	Vincent Evers

Inhoudsopgave

1. Inleiding 2
2. Doel 3
3. Scope 4
4. Resultaten 6
5. Uitgangspunten en raakvlakken 7
5.1 Uitgangspunten 7
5.2 Raakvlakken 7
5.3 Omgevingsfactoren 8
6. Aanpak en fasering 9
7. Projectorganisatie 11
8. Projectbeheersing 13
8.1 Planning 13
8.2 Risicomanagement 13
8.3 Stakeholders / KES 13
8.4 Financiën 13
8.5 Informatiemanagement 14

1. Inleiding

De provincie Noord-Holland werkt samen met een aantal projectpartners[1] aan de Verbinding A8-A9. Het doel van het project is het verbeteren van de leefbaarheid in Krommenie en Assendelft én het verbeteren van de bereikbaarheid tussen de IJmond en Zaanstreek. Het project komt voort uit afspraken tussen het Rijk en de regio in het kader van het MIRT-onderzoek Noordkant Amsterdam. Daarin is afgesproken dat het Rijk de corridors A7 en A9 oppakt en de regio zorgdraagt voor de Verbinding A8-A9.

Landschapsplan Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9
In de periode 2014-2021 is de planstudie uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in een planMER en een Landschapsplan. Het Landschapsplan bevat maatregelen voor herstel en versterking van de unieke universele waarden (OUV) van de Stelling van Amsterdam en het inpassen van de weg via het tracé van het Golfbaanalternatief. Het Landschapsplan is vastgesteld door Provinciale Staten (PS) op 31 januari 2022. Daarnaast hebben PS besloten dat voordat gestart wordt met de verdere planuitwerking er zicht is op financiering en dat bij de realisatie de status van werelderfgoed behouden blijft. De benodigde financiering is ruim 900 miljoen euro (prijspeil januari 2021).

Coalitieakkoord 2023-2027 Verbindend vooruit!
De partijen BBB, VVD, GroenLinks en PvdA hebben na de verkiezingen in 2023 een coalitieakkoord opgesteld: Verbindend vooruit!. In het coalitieakkoord is de Verbinding A8-A9 opgenomen:

> We willen de veiligheid, leefbaarheid en doorstroming in de omgeving van Krommenie en Assendelft verbeteren. De inwoners hebben al vele jaren te lijden onder de overlast. Aan die overlast willen wij een einde maken. Daarom doorlopen we het volledige proces en werken we de komende periode door aan het verkrijgen van financiering bij het Rijk en andere partners voor het ontwikkelde Landschapsplan.
> Bij realisatie van het plan dient de werelderfgoedstatus behouden te blijven. Omdat financiering onzeker is en er voor de genoemde problemen van dit gebied in deze coalitieperiode een oplossing moet komen, onderzoeken en werken we tegelijkertijd met inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden aan een robuust alternatief dat eveneens goed scoort op veiligheid, leefbaarheid en doorstroming en zicht heeft op financiering. Uiterlijk aan het einde van de komende coalitieperiode willen we duidelijkheid bieden.

Op basis van het coalitieakkoord krijgt het project Verbinding A8-A9 een extra onderzoeksopdracht: op zoek naar een robuuste oplossing. Daarmee heeft de Verbinding A8-A9 drie sporen:

1. Financiering Landschapsplan: op zoek naar financiële middelen om het Landschapsplan uit te kunnen voeren;
2. Kortetermijnmaatregelen Krommenie: het uitvoeren van maatregelen om de leefbaarheid in Krommenie en Assendelft op korte termijn te verbeteren;
3. Onderzoek naar robuuste oplossing.

Dit Plan van Aanpak beschrijft de route om te komen tot de robuuste oplossing.

[1] De projectpartners zijn: Vervoerregio Amsterdam, Gemeenten Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen en Zaanstad.

2. Doel

Het project is ingewikkeld en ligt gevoelig in de omgeving. Er is veel aandacht voor het project door zowel voorstanders als tegenstanders. Het is daarom van belang dat de omgeving goed betrokken wordt bij de stappen die worden gezet in het project Verbinding A8-A9.

Het doel van de robuuste oplossing voor de Verbinding A8-A9 is de realisatie van een verbinding tussen de A8 en A9 die, naast het Golfbaanalternatief, eveneens goed scoort op veiligheid, leefbaarheid en doorstroming. Daarnaast moet sprake zijn van voldoende draagvlak en zicht op financiering.

Afbeelding 2.1: Stationsgebied Krommenie-Assendelft

3. Scope

In de Stuurgroep Verbinding A8-A9 op 8 maart 2024 is gesproken over de mogelijkheden om te komen tot een robuuste oplossing. De Stuurgroep is overeen gekomen dat eerder afgevallen alternatieven, die het werelderfgoed niet raken, geactualiseerd worden om te bepalen of ze een robuuste oplossing kunnen vormen. Alternatieven die het werelderfgoed raken hebben een vergelijkbare inpassings- en financieringsopgave als het huidige Golfbaanalternatief met het Landschapsplan. Deze alternatieven vallen daarmee af. De twee alternatieven die het werelderfgoed niet raken zijn alternatieven 2 en 7 uit de eerdere planstudie (Notitie reikwijdte en detailniveau, 2014 en Rapportage planstudie Verbinding A8-A9, 2016).

Conform het coalitieakkoord worden de volgende effecten van alternatieven 2 en 7 geactualiseerd:

- Veiligheid;
- Leefbaarheid;
- Doorstroming;
- Kosten.

Alternatief 2

In alternatief 2 blijven de N203 en de N246 de verbinding vormen tussen de A8 en de A9. Aan de rand van de bebouwde kom wordt het lokaal verkeer gescheiden van het doorgaand verkeer. Het lokaal verkeer blijft gebruik maken van de bestaande weg, die wordt versmald tot 2x1 rijstrook met rotondes. Voor het doorgaand verkeer wordt een nieuwe weg (2x1) aangelegd langs het spoor. Deze weg wordt deels verdiept aangelegd en heeft geen aansluitingen op de lokale wegen in Krommenie. Het kruispunt en de aansluiting op de N246 worden opnieuw ingericht, met een vrije rechtsaffer van de N203 naar de N246, om deze gescheiden verkeersstromen goed af te kunnen wikkelen.

Afbeelding 3.1: Overzichtstekening alternatief 2 (uit planstudie Verbinding A8-A9, 2016)

Alternatief 7

Alternatief 7 is in de planstudie ontworpen als autoweg met twee rijstroken per richting en een maximumsnelheid van 100 km/u. De weg krijgt een ruim profiel met brede middenberm zonder geleiderail. Als gevolg van de Verbinding A8-A9 ontstaat er bij de A8 een volledige aansluiting met op- en afritten in zowel oostelijke als westelijke richting. Vanaf de A8 gaat de weg met een nieuwe brug over de Nauernasche Vaart heen. Daarna gaat de weg met een tunnel van ongeveer 100 meter lang onder de Dorpsstraat van Assendelft door. Direct na sportpark De Omzoom buigt de nieuwe weg

af naar het noorden om zo aan te sluiten op de N203. De weg ligt langs de woonwijk Kreekrijk. De weg gaat onder het spoor door (tunnel) en maakt vervolgens een ‘lus’ rechtsom naar de N203. Verkeer voor de A9 maakt gebruik van de bestaande aansluiting bij Uitgeest.

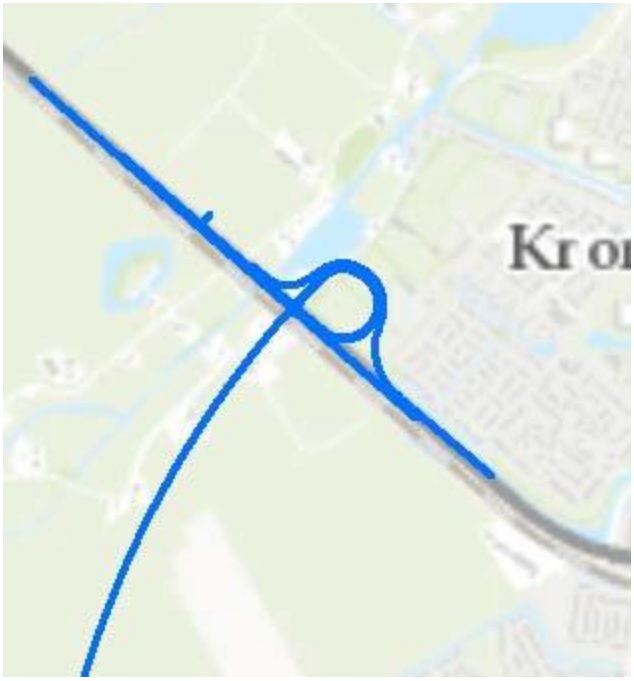

Afbeelding 3.2: Aansluiting van tracé alternatief 7 op N203 conform planstudie 2016

4. Resultaten

Het resultaat van het onderzoek naar een robuuste oplossing is beslisinformatie voor GS en PS waarop een besluit genomen kan worden om een eventuele robuuste oplossing verder uit te werken. De beslisinformatie bestaat uit een rapportage waarin de effecten van alternatieven 2, 7 en het Golfbaanalternatief zijn geactualiseerd. In de rapportage worden de alternatieven vergeleken met de referentiesituatie (situatie zonder realisatie of 'niets doen optie') zodat inzichtelijk wordt in hoeverre alternatieven 2 en 7 een robuuste oplossing kunnen vormen. Een derde belangrijk onderdeel van de rapportage is inzicht in draagvlak voor de alternatieven.

5. Uitgangspunten en raakvlakken

5.1 Uitgangspunten

1) De effecten op het gebied van veiligheid, leefbaarheid en doorstroming worden geactualiseerd voor de alternatieven 2, 7 en het Golfbaanalternatief.
2) De effecten worden vergeleken met de referentiesituatie 2040 waarbij geen maatregel wordt getroffen.
3) De kostenraming van het Golfbaanalternatief wordt geactualiseerd.
4) Voor alternatieven 2 en 7 wordt een globale kostenraming gemaakt.
5) Ontwerpuitgangspunt alternatief 2 is conform planstudie uit 2016 (zie hoofdstuk 3).
6) Het nul-plusalternatief als verhoogde ligging (viaduct) is geen optie vanwege te weinig draagvlak.
7) Om de effecten op het gebied van leefbaarheid te minimaliseren wordt voor alternatief 7 rekening gehouden met een gebiedsontsluitingsweg met een maximum snelheid van 80 km/h. Dit wijkt af van de beschrijving uit de planstudie (autoweg met 100 km/h).
8) Voor het thema veiligheid worden de effecten op verkeersveiligheid en externe veiligheid in beeld gebracht.
9) Voor het thema leefbaarheid worden de effecten op gezondheid (luchtkwaliteit en geluidsbelasting) en barrièrewerking in beeld gebracht.
10) Voor het onderdeel luchtkwaliteit wordt gekeken naar $PM_{2,5}$, PM_{10} en NO_2.
11) Voor het thema doorstroming worden de effecten op verkeersintensiteiten (waaronder sluipverkeer) en reistijd in beeld gebracht.
12) Voor het onderzoek wordt gebruik gemaakt van de meest recente versie van het verkeersmodel VENOM.
13) Het ontwerp van de eventuele robuuste oplossing moet op voldoende draagvlak kunnen rekenen.

5.2 Raakvlakken

Kortetermijnmaatregelen leefbaarheid Krommenie

Onderdeel van het project Verbinding A8-A9 is het pakket aan maatregelen om de leefbaarheid in Krommenie en Assendelft langs de N203 op korte termijn te verbeteren. Een maatregel uit het pakket is het opnieuw inrichten van de N203 met een inrichting die past bij een stedelijke omgeving met een maximum snelheid van 50 km/h. Voor deze inrichten wordt een ontwerp gemaakt. Voordat besluitvorming plaatsvindt zijn de resultaten van het onderzoek naar een robuuste oplossing van belang. Mocht alternatief 2 als robuuste oplossing naar voren komen, wijzigt de inrichting van de N203.

Landschapsplan Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9

Een ander parallel spoor in het project Verbinding A8-A9 is het zoeken naar financiële middelen om het Landschapsplan Stelling van Amsterdam / Verbinding A8-A9 uit te voeren. Mocht daar uitsluitsel over komen, kan dat meegenomen worden in de besluitvorming over een robuuste oplossing.

Maatregelen Zaans Mobiliteitsplan Noord

De gemeente Zaanstad heeft een mobiliteitsplan voor Zaanstad Noord vastgesteld. Onderdeel van het plan zijn maatregelen in Krommenie voor het verbeteren van de leefbaarheid en bereikbaarheid. Een aantal maatregelen heeft een raakvlak met de N203 en daarmee met alternatief 2 van deze studie.

Maatregelen Zaans Mobiliteitsplan Assendelft
Voor Assendelft wordt een mobiliteitsplan opgesteld als uitwerking van het Zaans Mobiliteitsplan. De maatregelen uit het mobiliteitsplan kunnen effect hebben op de N203 en de eventuele toekomstige verbinding A8-A9.

Guisweg
De spoorwegovergang in de Guisweg in Zaandijk wordt vervangen door een onderdoorgang. Daarnaast wordt de aansluiting op de A8 gewijzigd naar een volledige aansluiting. Hiermee wijzigen de verkeersstromen. De toekomstige situatie van de Guisweg wordt uitgangspunt voor dit onderzoek.

Vervangen bruggen Krommenie
De bruggen in de N203 over de Nauernasche Vaart worden vervangen. De nieuwe bruggen zijn uitgangspunt voor het onderzoek naar alternatief 2.

Bouw woonwijk Kreekrijk
De bouw van de woongwijk Kreekrijk is in volle gang. Het plangebied van Kreekrijk loopt tot aan Bus en Dam. Het inpassen van alternatief 7 vraagt hier extra aandacht.

5.3 Omgevingsfactoren

Natuur
Het tracé van alternatief 7 loopt langs de grens van het Noorderveen. Het Noorderveen is onderdeel van Natuurnetwerk Nederland (NNN). Daarnaast ligt Polder Westzaan als Natura2000 gebied in het invloedsgebied van alternatief 7. Hoewel het thema natuur geen onderdeel is van het onderzoek, is het wel van belang om hier rekening mee te houden in de overwegingen.

Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL)
Het tracé van alternatief 7 gaat door het Bijzonder Provinciaal Landschap Assendelft en omgeving. Net als bij natuur is het bij BPL van belang dat als sprake is van een groot openbaar belang en er geen reëel alternatief is, de wegverbinding wordt ingepast in het landschap (mitigatie) en waar mogelijk compensatie plaatsvindt.

Werelderfgoed Hollandse Waterlinies
De Stelling van Amsterdam is onderdeel van het UNESCO werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Zoals in de scope beschreven raken de twee alternatieven 2 en 7 het werelderfgoed niet. Het tracé van alternatief 7 gaat wel vlak langs het werelderfgoed. Hierdoor is het van belang om rekening te houden met de effecten op het werelderfgoed en te kiezen voor een goede inpassing. Om de

effecten op het werelderfgoed in kaart te brengen wordt een Heritage Impact Assessment (HIA) opgesteld.

6. Aanpak en fasering

Om te komen tot een robuuste oplossing wordt het onderzoek uitgevoerd in een aantal stappen. Hieronder wordt per stap een beschrijving gegeven.

Stap 1: Actualiseren effecten
Bij deze stap worden de effecten op het gebied van veiligheid, leefbaarheid, doorstroming en kosten geactualiseerd voor de alternatieven 2, 7 en Golfbaanalternatief (Landschapsplan). Het doel van deze stap is om inzichtelijk te krijgen of de alternatieven 2 en 7 een potentie hebben om een robuuste oplossing te vormen voor de Verbinding A8-A9. Voor deze actualisatie wordt een adviesbureau ingeschakeld. De tracés van de alternatieven vormen de basis. Het bureau kan waar nuttig de alternatieven aanpassen zodat gunstigere effecten ontstaan. Denk daarbij aan een andere inpassing in de omgeving.
De inhoudelijke inbreng en beoordeling van de projectpartners vindt plaats in een op te richten Werkgroep Robuuste Oplossing. Deze Werkgroep bestaat uit experts van de provincie, gemeente Zaanstad en, wanneer nodig, andere experts. De resultaten worden besproken in de gremia van het project Verbinding A8-A9: BGC, MT en Stuurgroep (zie hoofdstuk 7 voor de projectorganisatie). De verwachting is dat tenminste 1 alternatief een haalbare optie is. Daarmee kan stap 2 starten. Als uit de resultaten blijkt dat zowel alternatief 2 als alternatief 7 geen haalbare opties zijn, eindigt het onderzoek.

Stap 2: Gesprek met omgeving
Als de effecten van de alternatieven in beeld zijn gebracht, kan het gesprek met de omgeving starten. Aan de omgeving worden de resultaten gepresenteerd en wordt gevraagd wat zij vinden van de resultaten en of zij een voorkeur hebben voor een alternatief. Wie exact de omgeving is en hoe de omgeving benaderd wordt is onderdeel van het Participatieplan. Dit Participatieplan wordt separaat van dit Plan van Aanpak opgesteld. De uitkomsten van de gesprekken met de omgeving worden onderdeel van de besluitvorming over een robuuste oplossing.

Stap 3: Besluit wel of niet uitwerken van een alternatief
Op basis van de actualisatie van de effecten en de gesprekken met de omgeving, wordt een voorstel gedaan om 1 of beide alternatieven verder uit te werken. Het kan namelijk zijn dat beide alternatieven haalbaar lijken en op draagvlak kunnen rekenen. De besluitvorming loopt langs de lijn van BGC-MT-Stuurgroep. De Stuurgroep brengt een advies uit aan GS zodat GS een weloverwogen besluit kunnen nemen. Als besloten wordt om 1 of meerdere alternatieven verder uit te werken, start stap 4. Mocht uit de beslisinformatie naar voren komen dat alternatieven 2 en 7 op onvoldoende draagvlak kan rekenen, eindigt het onderzoek.

Stap 4: Uitwerking tot voorkeursvariant(en)
De uitwerking van het alternatief / de alternatieven bestaat uit het verder ontwerpen tot voorkeursvariant(en). Dit gebeurt in samenspraak met de omgeving en de in te stellen Werkgroep

Robuuste Oplossing. De precieze invulling van hoe de uitwerking gaat plaatsvinden is nader te bepalen. Dat gebeurt in overleg met het adviesbureau dat de uitwerking uitvoert. Uiteindelijk leidt de uitwerking tot een schetsontwerp van de voorkeursvariant(en). Op basis van het/de schetsontwerp(en) worden, wanneer nodig, de effecten nogmaals geactualiseerd. Daarnaast worden de kostenramingen geactualiseerd nu een uitwerking op meer detail bekend is. Mocht alternatief 7 uitgewerkt worden wordt in deze stap een Heritage Impact Assessment (HIA) opgesteld om de effecten op het werelderfgoed in beeld te brengen.

Stap 5: Besluitvorming robuuste oplossing

De voorkeursvariant(en) wordt/worden ter besluitvorming voorgelegd. Dit gebeurt weer langs de lijn via BGC, MT en Stuurgroep die adviseren richting GS. Vervolgens kunnen GS besluiten of alternatief 2 of 7 een robuuste oplossing kan vormen voor de Verbinding A8-A9. Daarmee komt ook het besluit op tafel om al dan niet een nieuw voorkeursalternatief vast te stellen. Ondanks dat het een bevoegdheid is van GS, is de verwachting dat GS de mening van PS wil weten voordat een besluit wordt genomen. De besluitvorming over een eventueel nieuw voorkeursalternatief zal plaatsvinden na bespreking in de commissie Ruimte van PS.

Doorkijk

Als een nieuw voorkeursalternatief vastgesteld is en/of zicht is op financiering, kan de Verbinding A8-A9 verder uitgewerkt worden conform de spelregels van de Omgevingswet. Daarvoor geldt een mer-beoordelingspicht waarbij onderbouwd moet worden of wel of geen significante milieueffecten te verwachten zijn. Is dat wel het geval dan zal een milieueffectrapportage opgesteld moeten worden. Is dat niet het geval, dan kan volstaan worden met een Omgevingsplan.

7. Projectorganisatie

Het project Verbinding A8-A9 kent een bestaande projectorganisatie. In onderstaande afbeelding is het organogram van de projectorganisatie weergegeven.

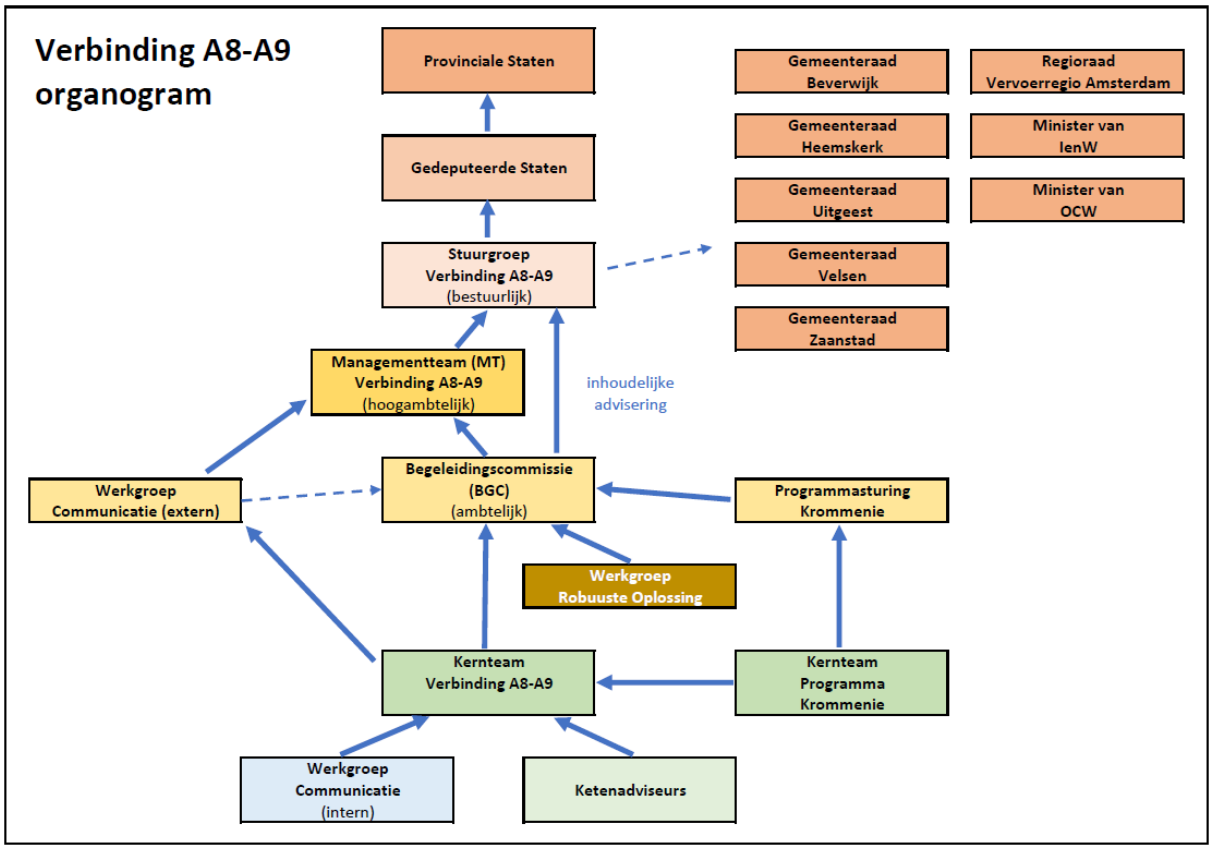

Afbeelding 7.1: Organogram Verbinding A8-A9

De dagelijkse aansturing van het project wordt gedaan door het **kernteam Verbinding A8-A9**. Het kernteam zorgt ervoor dat alle onderzoeken gedaan worden, alle afspraken gemaakt worden en alle voorbereidingen getroffen worden. Het kernteam wordt bijgestaan door de **Werkgroep communicatie** en de **Ketenadviseurs**. Zij adviseren het kernteam op bepaalde onderwerpen als communicatie, technisch ontwerp en haalbaarheid.

Naast het kernteam voor de Verbinding A8-A9 is ook een **kernteam Programma Krommenie**. Dit kernteam houdt zich bezig met de verdere uitwerking van de kortetermijnmaatregelen voor het verbeteren van de leefbaarheid rond de N203 in Krommenie en Assendelft. Samen met de gemeente Zaanstad is een **Programmasturing Krommenie** opgericht om de coördinatie tussen provincie, gemeente en Vervoerregio Amsterdam te bewaken.

Voor het onderzoek naar de robuuste oplossing wordt een **Werkgroep Robuuste Oplossing** opgericht. Deze werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de provincie, gemeenten, VRA en HHNK. Zij leveren inhoudelijke inbreng en beoordelen de producten die door het adviesbureau worden opgeleverd.

In de **Begeleidingscommissie (BGC)** worden alle (tussen)resultaten van het project besproken. Daarnaast bereidt de BGC de vergaderingen van het MT en de Stuurgroep voor. In de BGC hebben de projectpartners zitting, aangevuld met vertegenwoordigers van publieke partijen die een direct belang hebben. De volgende partijen zijn vertegenwoordigd in de BGC:

- Provincie Noord-Holland (initiatiefnemer)
- Vervoerregio Amsterdam (projectpartner)
- Gemeente Beverwijk (projectpartner)
- Gemeente Heemskerk (projectpartner)
- Gemeente Uitgeest (projectpartner)
- Gemeente Velsen (projectpartner)
- Gemeente Zaanstad (projectpartner)
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) (belanghebbende)
- Rijkswaterstaat (belanghebbende)
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (belanghebbende werelderfgoed)
- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) (belanghebbende werelderfgoed)

Naast de BGC is een **Werkgroep Communicatie (extern)** die zorgdraagt voor de communicatieve afstemming rondom het project. Alle projectpartners zijn vertegenwoordigd in de werkgroep, aangevuld met een vertegenwoordiger van Rijkswaterstaat.

Het **Managementteam (MT)** bespreekt eventuele escalaties uit de BGC. Daarnaast toetsen zij de stukken van de Stuurgroep op eventuele politiek-bestuurlijke gevoeligheden. Dit om te voorkomen dat in de Stuurgroep de projectpartners elkaar verrassen met uitspraken die de samenwerking onder druk zetten. Alleen de projectpartners zijn vertegenwoordigd in het MT.

De **Stuurgroep** Verbinding A8-A9 bespreekt de resultaten van de diverse onderzoeken en adviseert Gedeputeerde Staten. De Stuurgroep heeft geen mandaat om besluiten te nemen. De afzonderlijke leden van de Stuurgroep kunnen verantwoording afleggen aan hun eigen bestuur(ders). Vanuit de gemeenten zijn de wethouders vertegenwoordigd in de Stuurgroep. Vanuit de Vervoerregio Amsterdam is dat een lid van het Dagelijks Bestuur. Daarnaast worden Rijkswaterstaat en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) hoogambtelijk vertegenwoordigd. De Stuurgroep wordt voorgezeten door de gedeputeerde mobiliteit (Jeroen Olthof).

Het bevoegd gezag voor dit project is **Gedeputeerde Staten (GS)**. Zij besluiten over de voortgang van het project en bereiden zo nodig besluitvorming in **Provinciale Staten (PS)** voor.

Een uitgebreide versie van het organogram inclusief vertegenwoordigers is beschikbaar. Vanwege het overzicht is in dit hoofdstuk een beknopte versie weergegeven.

8. Projectbeheersing

Gedurende het project vindt projectbeheersing plaats op een aantal thema's: actielijst, planning, risico's, organisatie, stakeholders / KES en financiën. Voor de projectbeheersing wordt gebruik gemaakt van Relatics.

8.1 Planning

In hoofdstuk 6 is de aanpak en fasering opgenomen van het project. In onderstaande tabel is een planning weergegeven van deze aanpak.

Stap	Beschrijving	Periode
1	Actualiseren effecten	Juli t/m december 2024
2	Gesprek met omgeving	Januari t/m maart 2025
3	Besluit wel/niet uitwerken alternatief	April t/m juni 2025
4	Uitwerking tot voorkeursvariant(en)	Juli t/m december 2025
5	Besluitvorming robuuste oplossing	Januari t/m juni 2026

Naast bovenstaande planning wordt een gedetailleerde planning bijgehouden. Deze planning wordt iedere maand geactualiseerd.

8.2 Risicomanagement

Gedurende het project wordt een aantal risicosessies georganiseerd om risico's te inventariseren en te beheersen. Daarnaast wordt het risicodossier periodiek bijgehouden. Aan het einde van iedere stap vindt actualisatie van het risicodossier plaats. Ten behoeve van de besluitvorming vindt een risicosessie plaats om zo de juiste beslisinformatie op tafel te krijgen.

8.3 Stakeholders / KES

Gedurende het project Verbinding A8-A9 zijn veel stakeholders betrokken. Ook voor een robuuste oplossing is een stakeholderanalyse van belang. Deze analyse brengt in beeld met welke stakeholders het project te maken heeft, welke rol en welk belang zij hebben. Op basis hiervan wordt een participatie- en communicatieplan opgesteld om de stakeholders om een juiste manier te benaderen en te betrekken. De eisen en wensen die de stakeholders hebben worden vastgelegd in een KES document (Klant Eis Specificatie). In dat document staat een beschrijving van de eis of wens, of deze is of wordt overgenomen en of validatie heeft plaatsgevonden.

8.4 Financiën

Voor deze studie is budget beschikbaar via het iMPI studiebudget. Voor de eventuele uitvoering van maatregelen zijn vooralsnog geen middelen beschikbaar. Als een robuuste oplossing leidt tot een ander voorkeursalternatief voor de Verbinding A8-A9 kan in overleg met de projectpartners de gereserveerde middelen voor de Verbinding A8-A9 ingezet worden. De projectpartners hebben in totaal circa 110 miljoen euro gereserveerd[2].

[2] De gemeenten Beverwijk, Heemskerk en Velsen zijn voornemens om de gereserveerde middelen in de begroting vrij te laten vallen voor andere investeringen met het oog op de komende bezuinigingsopgaven.

8.5 Informatiemanagement

De volgende applicaties worden gebruikt om informatie vast te leggen en te ontsluiten:

- SharePoint (voor het opslaan en delen van documenten)
- Relatics (voor het vastleggen van verslagen en KES)
- BIM-viewer (voor het inzichtelijk maken van het project)

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.S. Gerbrandy
BU/BSP

Telefoonnummer +31235143832
bas.gerbrandy@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk
2210012/2276138

Uw kenmerk

Betreft: Verslag werkbezoek Baden-Württemberg

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:

Verslag van het werkbezoek van gedeputeerde Olthof aan Baden-Württemberg.

Gedeputeerde Olthof heeft op 16 en 17 mei 2024 een werkbezoek aan Baden-Württemberg afgelegd. In de bijlage treft u een uitgebreid verslag van dit bezoek.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

H.R. van der Slelt

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Verslag werkbezoek Baden-Württemberg 2024

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Verslag Werkbezoek Mobiliteit: 16 - 17 mei 2024 Baden-Württemberg

Op het gebied van mobiliteit is Noord-Holland een provincie met twee gezichten: het stedelijke zuiden en de landelijke kop van Noord-Holland. Het is een plek waar mensen graag wonen, werken en recreëren. De druk op het mobiliteitsnetwerk van Noord-Holland neemt echter toe, met alle hinder voor gebruikers en omgeving van dien. Tegelijkertijd zien we dat het Ov-systeem op meerdere plaatsen in de provincie onder druk staat door de geringe reizigersaantallen, personeelstekorten en stijgende kosten.

De verbinding en bereikbaarheid tussen deze twee regio's heeft nadrukkelijk de aandacht en prioriteit. Het is belangrijk dat zaken zoals openbaar vervoer en innovatieve / slimme mobiliteitsoplossingen in beide regio's beschikbaar zijn. Het is belangrijk om op EU niveau niet enkel in te zetten op beleid voor steden, maar juist voor het gehele systeem dat daarbij hoort.

De Provincie Noord-Holland organiseerde een werkbezoek aan de deelstaat Baden-Württemberg in Duitsland, met een programma dat zich richtte op thema's als innovatie in mobiliteit, mobiliteitsgarantie en financiering, mobiliteitshubs en urban air mobility. Het bezoek werd afgelegd onder leiding van gedeputeerde Jeroen Olthof met een groep van 7 deelnemers. De groep bestond uit bestuurders van gemeenten Den-Helder, Haarlem, Haarlemmermeer en Hoorn. Daarnaast was er vertegenwoordiging van Connexxion en Amsterdam Smart City.

<u>Dag 1 – bezoek aan Arena2036, Verband Region Stuttgart en de Stuttgart 21 construction site</u>

Arena2036

Het bezoek aan Arena 2036 stond in het teken van innovatie. Arena 2036 is een innovatief onderzoeksplatform in Stuttgart, dat zich richt op het bevorderen van samenwerking tussen industrie, onderzoek en de overheid om toekomstgerichte technologieën en producten te ontwikkelen, met name op het gebied van mobiliteit en productietechnologieën.
Bij de Arena2036 werden we ontvangen door medewerkers van Plug & Play en Startup Autobahn.

Plug & Play is een innovatieplatform dat startups, bedrijven en investeerders met elkaar verbindt om technologische vooruitgang te bevorderen en ondernemerschap te stimuleren. Ze bieden acceleratorprogramma's en in-house venture capital om de groei van startups te ondersteunen en samenwerking met gevestigde bedrijven in diverse industrieën te faciliteren. Startup Autobahn is opgericht door een samenwerking tussen Plug & Play en o.a. Mercedes. Het programma heeft als doel veelbelovende startups te verbinden met toonaangevende automotive- en productiebedrijven om innovatieve technologieën en oplossingen in de mobiliteitssector te ontwikkelen en te implementeren.

Tijdens dit bezoek kregen we een aantal presentaties te zien van verschillende startups. Een interessant punt wat naar voren kwam was dat, hoewel het is opgezet door bedrijven, Arena2036 voornamelijk wordt gefinancierd met overheidsgeld. Het publieke goed wat hiermee tot stand komt is met name dat de innovaties die we zien in de mobiliteit ook daadwerkelijk op grote schaal kunnen worden toegepast. De Arena2036 en Plug&Play bieden ondernemers de kans om hun innovaties op de markt te brengen. Tijdens de presentatie van Peregrine.AI, een bedrijf dat werkt aan AI computer vision, was er interesse vanuit Connexxion, aangezien zij hun bussen uitrusten met camera’s. Peregrine kan slimme camera’s gebruiken om bijvoorbeeld informatie te verzamelen over netcongestie, terwijl ze privacy garanderen.

Verband Region Stuttgart (VRS)

We werden ontvangen door de heer Lahl, directeur van de VRS. De Verband Region Stuttgart is een regionaal bestuursorgaan in Duitsland dat verantwoordelijk is voor de planning en coördinatie van verschillende aspecten van de ontwikkeling van de regio Stuttgart. Dit omvat onder andere stedelijke ontwikkeling, transportinfrastructuur, economische bevordering, milieubeheer en ruimtelijke ordening. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de Vervoerregio Amsterdam heeft de VRS een direct gekozen bestuur. Verder is de VRS is verantwoordelijk voor het aanleggen en beheren van de S-bahn, een regionale trein in Duitsland die voornamelijk wordt ingezet in metropool regio’s.

In de presentaties kwam naar voren dat net als de PNH, de regio Stuttgart last heeft van grote congestie (langste files van Duitsland) en moeite met het bereikbaar houden van het landelijk gebied. Ook al vonden we gezamenlijke uitdagingen op dit gebied, bleek het toch lastig om ook tot gezamenlijke oplossingen te komen.

Stuttgart 21 construction site

Stuttgart 21 is een grootschalig infrastructuurproject dat gericht is op het transformeren van het bestaande hoofdstation van de stad van een kopstation naar een ondergronds doorgangsstation. Het project omvat de aanleg van nieuwe spoorlijnen, tunnels, en viaducten om de capaciteit en efficiëntie van het treinverkeer te verbeteren en de verbindingen tussen regionale, nationale en internationale treinroutes te optimaliseren.

Tijdens dit bezoek hebben we een rondleiding door het nieuwe station, in aanbouw, gekregen van Michael Pradel, projectleider van het algehele Stuttgart21 project. Hij heeft ons ook verteld over de controverse rondom het project. Het heeft te maken gehad met aanzienlijke budgetoverschrijdingen, vertragingen en publieke protesten vanwege zorgen over kosten, milieu-impact en verstoring tijdens de bouw. De planning voor de oplevering is daarom al meerdere malen verschoven en staat nu op medio 2026.

Diner met minister Hermann

In de avond hebben gedineerd met minister Hermann. De minister heeft de delegatie een kleine tour gegeven door het centrum van Stuttgart en verteld over de opgaven rondom het stuttgart21project. Verder sprak de minister zijn dankbaarheid uit over het bezoek dat hij vorig jaar heeft afgelegd aan Noord-Holland en dat hij hoopte dat we dezelfde soort ontvangst in Stuttgart hebben gekregen.

Dag 2 – bezoek aan Ministerium für Verkehr en Mobility Hub Sindelfingen

Ministerium für Verkehr

Bij het ministerie werd de delegatie ontvangen door staatssecretaris Elke Zimmer. Ze gaf een presentatie over de samenstelling van Baden-Württemberg en de opgaven die er spelen op het gebied van mobiliteit. De belangrijkste punten uit deze presentatie volgen hieronder:

- Baden-Württemberg wil niet alleen de deelstaat van auto's zijn maar ook van duurzame mobiliteit.
- Alle sectoren, waaronder mobiliteit, moeten klimaat neutraal zijn tegen 2040. Verder is voor de mobiliteitssector het streven een reductie van 55% in CO2 in 2030 tegenover 1990.
- Binnen de mobiliteit sector worden de streefdoelen m.b.t. uitstoot tot nu toe nog niet gehaald.
- De grootste uitdagingen voor Baden-Württemberg op het gebied van mobiliteit zijn:
    - Verouderde infrastructuur
    - Gebrek aan betrouwbaarheid en snelheid van de treinen
    - Tekort aan gespecialiseerde arbeidskrachten
    - Moeite met het financieren van openbaar vervoer vanwege het complexe systeem van de federale overheid – regio – gemeente.

In de discussie die ontstond na de presentaties van staatssecretaris Zimmer en gedeputeerde Olthof zagen we dat ze bij Baden-Württemberg onder de indruk waren van de hoeveelheid elektrische bussen die er in Noord-Holland rijden (nu tussen de 50-75%, ambitie is 100% elektrisch in 2027). Na de presentaties van de bestuurders volgden er een aantal presentaties en discussies over verschillende onderwerpen.

- Mobilitypass: is een concept dat bedoeld is om inwoners een enkel ticket of pas te geven die toegang geeft tot verschillende vormen van vervoer in de regio. Het idee is om het

gebruik van het openbaar vervoer te stroomlijnen door een uniform systeem aan te bieden dat bussen, treinen, trams en mogelijk andere vormen van vervoer dekt. Doel is om mensen aan te moedigen het openbaar vervoer meer te gebruiken en congestie te verminderen.

- Mobilityguarantee: idee hierachter is dat er in de stedelijke gebieden elke 15 minuten een bus moet vertrekken en in de rurale gebieden elke 30 minuten. Hieronder valt ook de Deutschland Ticket, een treinkaart waarmee inwoners en toeristen kunnen reizen met zowel nationale, regionale en lokale treinen.
- Sustainable Aviation: in tegenstelling tot PNH concentreert Baden-Württemberg zich wat betreft luchtvaart niet op elektrisch vliegen maar op vliegen op waterstof en sustainable aviation fuels (SAFs).

Mobility Hub Sindelfingen

Het laatste bezoek op het programma was aan de mobiliteitshub Sindelfingen. De hub is opgezet door de Verband Region Stuttgart en integreert verschillende vervoerswijzen, zoals de trein (S-bahn), deelauto's, fietsen en voetgangersvoorzieningen, op één locatie om zo het gebruik van duurzame en efficiënte vervoersopties te stimuleren.

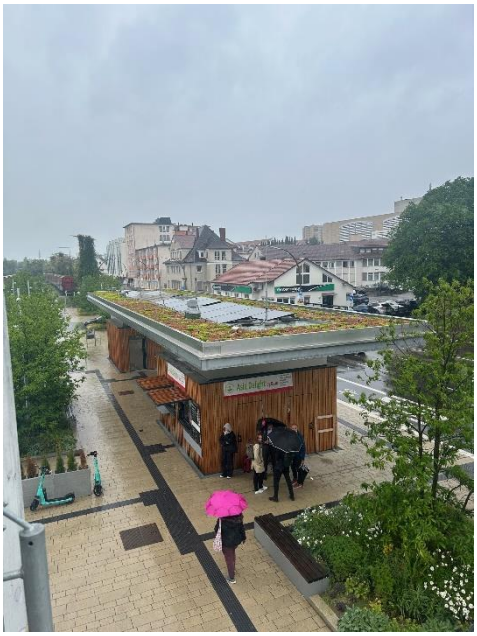

Mogelijke samenwerking met Baden-Württemberg

Op basis van de gevoerde gesprekken en de overeenkomsten tussen PNH en Baden-Württemberg zien we een aantal thema's waarop mogelijke samenwerking mogelijk kan zijn. Deze thema's hebben we onderverdeeld in drie manieren van samenwerking: kennisdeling, gezamenlijk optrekken in Europa (bijvoorbeeld via het Polis netwerk) en het opzetten van gezamenlijke projecten.

Kennisdeling

- Increase volumes of sustainable modes
    - Hubs and Shared mobility
    - On-demand services
    - Behavioural change/Marketing
- Financing public transport
    - Pricing schemes
    - Mobility Guarantee and Mobility Pass
- BIking and fast biking lanes

Gezamenlijke lobby Europa (POLIS)

- Advanced and sustainable air mobility
    - Hydrogen
    - Renewable fuels

Gezamenlijk project

- Data and digitization
    - Relatie project Mercerdes

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
I.A. Soldaat
BEL/DE

Telefoonnummer +31235144181
soldaati@noord-holland.nl

Verzenddatum
10 JULI 2024

Kenmerk
2271869/ 2271882

Uw kenmerk

Betreft: vaststellen van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit over het vaststellen van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied.

In Nederland is de ruimte schaars en zijn de opgaven groot. Het Rijk wil in 2024 een nieuwe Nota Ruimte vaststellen met een lange termijn visie op de ruimtelijke inrichting van ons land om zo plaats te bieden aan de nationale opgaven. De Nota Ruimte moet antwoord geven op de vraag hoe met de schaarse ruimte om te gaan en toch de ambities te kunnen waarmaken. Om invulling te geven aan de Nota Ruimte zijn de provincies gevraagd een Ruimtelijk Voorstel te leveren waarin is opgenomen hoe de nationale opgaven per provincie worden ingepast. Daarnaast zijn er in heel Nederland zestien zogeheten NOVEX-gebieden aangewezen waar een stapeling van nationale opgaven plaatsvindt. Per NOVEX-gebied werken Rijk en regio gezamenlijk aan het opstellen van een ontwikkelperspectief.

Het Noordzeekanaalgebied (NZKG) is aangewezen als NOVEX-gebied. In het NOVEX-gebied NZKG is de afgelopen jaren door Rijk en regio gezamenlijk gewerkt aan het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied waarin de thema's gezonde leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap & ecologie, woningbouw en water tegen elkaar worden afgewogen en ruimtelijk worden ingepast.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

De totstandkoming hiervan was een omvangrijk proces met veel betrokken partijen met soms sterk uiteenlopende belangen. Gedurende dit proces heeft de provincie zowel ambtelijk als bestuurlijk actief bijgedragen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
H.R. van der Sleen

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

bijlagen:
Statenvoordracht met ontwerpbesluit.
Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied.

Provincie Noord-Holland

2024

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 2 juli 2024

Onderwerp: Vaststellen van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied

Kenmerk: 2271869/2271882

Bijlage:
Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied

1. Inleiding

In Nederland is de ruimte schaars en zijn de opgaven groot. Het Rijk wil in 2024 een nieuwe Nota Ruimte vaststellen met een lange termijn visie op de ruimtelijke inrichting van ons land om zo plaats te bieden aan de nationale opgaven. De Nota Ruimte moet antwoord geven op de vraag hoe met de schaarse ruimte om te gaan en toch de ambities te kunnen waarmaken. Om invulling te geven aan de Nota Ruimte zijn de provincies gevraagd een Ruimtelijk Voorstel te leveren waarin is opgenomen hoe de nationale opgaven per provincie worden ingepast. Daarnaast zijn er in heel Nederland zestien zogeheten NOVEX-gebieden[1] aangewezen waar een stapeling van nationale opgaven plaatsvindt. Per NOVEX-gebied werken Rijk en regio gezamenlijk aan het opstellen van een ontwikkelperspectief.

Het Noordzeekanaalgebied (NZKG) is aangewezen als NOVEX-gebied. In de NOVEX-NZKG is de afgelopen jaren door Rijk en regio gezamenlijk gewerkt aan het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied waarin de thema's gezonde leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap & ecologie, woningbouw en water tegen elkaar worden afgewogen en ruimtelijk worden ingepast. De totstandkoming hiervan was een omvangrijk proces met veel betrokken partijen met soms sterk uiteenlopende belangen. Gedurende dit proces heeft de provincie zowel ambtelijk als bestuurlijk actief bijgedragen.

In september 2023 hebben we met u gesproken over de 90% versie van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied. Destijds is geconstateerd dat de voorliggende versie al grotendeels in overeenstemming is met provinciale beleidsdocumenten zoals de Provinciale Omgevingsvisie NH2050, de Provinciale Omgevingsverordening, de Nota Zeehavens Noord-Holland en de door ons onderschreven producten zoals de Cluster Energie Strategie NZKG en het MRA Verstedelijkingsconcept 2050. Bij de bespreking zijn ook de provinciale wensen en opvattingen vastgesteld die zijn meegegeven voor de 100% versie. Het merendeel van onze wensen en opvattingen had betrekking op vervolgstappen na vaststelling van het Ontwikkelperspectief en worden geadresseerd in de Uitvoeringsagenda die eind 2024 wordt

[1] NOVEX: Nationale Omgevingsvisie Extra

opgeleverd. Wel is op verzoek van de provincie in de samenvatting de passage over de Houtrakpolder en de strategische reservering voor een extra havenbekken aangepast. Deze sluit nu aan bij de teksten zoals opgenomen in het provinciaal coalitieakkoord.

Vaststellen Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied
Inmiddels is de definitieve versie van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied vastgesteld in het Bestuursplatform NZKG. Aanvullend is voorgesteld dat de gemeenten aangesloten bij het Bestuursplatform NZKG het Ontwikkelperspectief als leidraad voor toekomstig beleid vaststellen en de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 uit 2013 intrekken. Aan de samenwerkende partners aangesloten bij het Bestuursplatform NZKG, te weten Port of Amsterdam, Tata Steel en Zeehaven IJmuiden N.V. wordt gevraagd om het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied te onderschrijven als richting voor toekomstig handelen. Aan de Dagelijks Besturen van de drie Waterschappen die aangesloten zijn in de Bestuurscommissie Ruimte NZKG wordt gevraagd om het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied te onderschrijven.

Aan uw Staten worden gevraagd om het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied als leidraad voor toekomstig beleid vast te stellen en om de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 van 2013 in te trekken.

Met het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied wordt het product opgeleverd dat door het Rijk is gevraagd namelijk een integrale gebiedsgerichte uitwerking van de Nationale Omgevingsvisie. Het Ontwikkelperspectief is aan het Rijk aangeboden en wij hebben het opgenomen in ons ruimtelijk voorstel aan het Rijk.

Intrekken Visie Noordzeekanaalgebied 2040
In 2013 is de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 vastgesteld met als doel om met één gezamenlijke visie een zo groot mogelijke bijdrage te leveren aan het versterken van de internationale concurrentiepositie van de metropoolregio Amsterdam.
In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied hebben Rijk, provincie en betrokken gemeenten een gezamenlijk beeld geschetst voor de ontwikkeling van het gebied. Het Ontwikkelperspectief ziet toe op een integrale aanpak van de gezonde leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap & ecologie, woningbouw en water in het gebied. Met het vaststellen van de Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied ligt er een nieuwe actuele koers die aansluit bij de huidige situatie en ambities.
De Visie Noordzeekanaalgebied 2040 geeft geen richting meer. U wordt daarom verzocht om deze Visie in te trekken.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

In het Ontwikkelperspectief zijn de thema's gezonde leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap & ecologie, woningbouw en water tegen elkaar afgewogen en ruimtelijk ingepast. Per thema is inzichtelijk gemaakt welke opgaven er ruimtelijk spelen. Daar waar mogelijk is dit gekwantificeerd en afgezet tegen de beschikbare ruimte. Er zijn keuzes gemaakt wat op welke plek mogelijk is en in veel gevallen is daarbij ook een fasering aangebracht. Het Ontwikkelperspectief is getoetst op provinciale beleidskaders, doelstellingen en ambities. De conclusie is dat dit goed op elkaar aansluit.

Voor de uitvoering van het Ontwikkelperspectief wordt gedurende 2024 een Uitvoeringsagenda opgesteld waarbij per thema inzichtelijk wordt gemaakt op welke wijze de geformuleerde ambities de komende jaren ter hand worden genomen. Het Ontwikkelperspectief wordt iedere vier jaar geactualiseerd.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

Aan het Ontwikkelperspectief zijn geen financiële aspecten verbonden. Op basis van dit Ontwikkelperspectief wordt nu gewerkt aan een Uitvoeringsagenda NOVEX-NZKG inclusief nadere afspraken over investeringen.

Na de vaststelling van het Ontwikkelperspectief in het Bestuursplatform is een persbericht verstuurd.

Het opstellen van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied valt onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het Bestuursplatform NZKG en het ministerie van EZK. Het is voorbereid in de Bestuurscommissie Ruimte NZKG waarin zitting hebben: het Ministerie van EZK, het Ministerie van I&W, Rijkswaterstaat, de provincie Noord-Holland, de gemeente Amsterdam, de gemeente Zaanstad, de gemeente Haarlemmermeer, de gemeente Beverwijk, de gemeente Velsen, de gemeente Heemskerk, Zeehaven IJmuiden NV, Port of Amsterdam en Tata Steel. Gedurende het proces zijn ook het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, het Hoogheemraadschap Rijnland en het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht aangesloten bij de vergaderingen van de Bestuurscommissie Ruimte. Bij uitwerking van deelopgaven zijn netbeheerders, ondernemersverenigingen en de omgevingsdiensten aangesloten. Ook heeft een maatschappelijke dialoog plaatsgevonden met natuur- en milieuorganisaties en andere belangenverenigingen.

De provinciale inbreng in het Ontwikkelperspectief is gebaseerd op bestaand beleid en bestaande visies. Een heel belangrijke bouwsteen voor het Ontwikkelperspectief is de provinciale Omgevingsvisie NH2050 waarvoor uitgebreide participatie is doorlopen. Voor de uitvoering van het Ontwikkelperspectief is de nodige participatie op projectniveau voorzien..

4. Proces en procedure

Na vaststelling in het Bestuursplatform en bespreking van de wensen en opvattingen in de Bestuurscommissie Ruimte wordt het Ontwikkelperspectief nu aan uw Staten voorgelegd om vast te stellen.

Bij de uitvoering van het Ontwikkelperspectief zullen de wensen en opvattingen van alle deelnemende partijen uit het Bestuursplatform worden meegenomen. Voor de uitvoering van het Ontwikkelperspectief wordt in 2024 een Uitvoeringsagenda opgesteld door de deelnemende partijen uit het Bestuursplatform. Deze wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

Rijk en regio zullen het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied iedere vier jaar actualiseren.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

M.J.H. van Kuijk, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. nummer PS-besluit vult de griffie in

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 2 juli 2024;

besluiten:

1. het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied als leidraad voor toekomstig beleid vast te stellen;
2. om de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 uit 2023 in te trekken.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Ontwikkel-perspectief Noordzeekanaalgebied

SAMEN STUREN OP NATIONALE OPGAVEN

[CONCEPTVERSIE]

EUROPEAN HYDROGEN VALLEY 2023

NZKG noordzeekanaalgebied

vastgesteld op 19 december 2023
in het Bestuursplatform NZKG

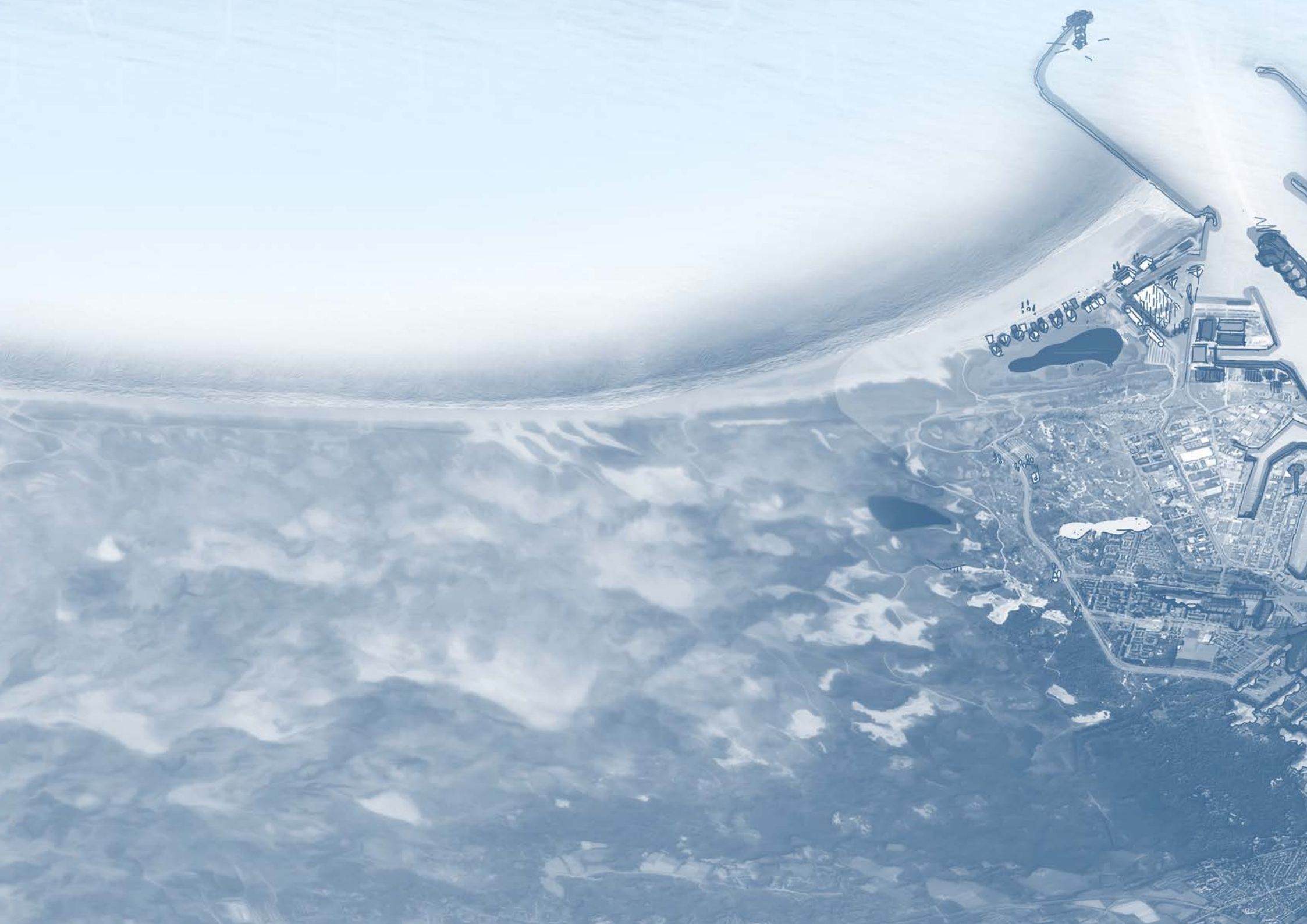

1876

Vogelvlucht van het Noordzeekanaal, gezien naar het oosten van IJmuiden naar Amsterdam, 1876 (het jaar van de opening van het kanaal)

ONTWIKKELPERSPECTIEF NOORDZEEKANAALGEBIED
Conceptversie

Samen sturen op transities van nationaal belang

In het Bestuursplatform NZKG van 19 december 2023 is dit koersdocument vastgesteld als leidraad voor toekomstig beleid door:

- Het Rijk, namens het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)
- Provincie Noord-Hollland
- Gemeente Amsterdam
- Gemeente Beverwijk
- Gemeente Haarlemmermeer[i]
- Gemeente Heemskerk
- Gemeente Velsen
- Gemeente Zaanstad

Deze koers is onderschreven als richting voor toekomstig handelen door de aangesloten partners in het Bestuursplatform NZKG:

- Port of Amsterdam
- Tata Steel
- Zeehaven IJmuiden N.V.

Deze koers is tevens onderschreven door de Dagelijks Besturen van de Waterschappen:

- Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
- Hoogheemraadschap van Rijnland.

i *De gemeente Haarlemmermeer stemt in met het Ontwikkelperspectief, met uitzondering van de reservering in de Houtrakpolder voor een mogelijk havenbekken.*

Inhoudsopgave

Bestuurlijke opdracht 8
Korte versie van het Ontwikkelperspectief NZKG 12

H1 Nieuw perspectief 23
1.1 Verschillende transities tegelijk 24
1.2 NOVEX-aanpak NZKG 26
1.3 Regionale samenwerking 30
1.4 Een gezamenlijke richting voor verdere ontwikkeling 30
1.5 Leeswijzer 31

H2 Haven- en industriegebieden 33
2.1 Economische waarde 34
2.2 Opgaven 34
2.3 Ambitie 35
2.4 Wat is er nodig voor deze ambitie? 37

H3 Stedelijke omgeving 47
3.1 Stedelijke omgeving 48
3.2 Opgaven 48
3.3 Ambitie 52
3.4 Wat is nodig voor deze ambitie? 52

H4 Landschap en watersysteem 57
4.1 Landschap en watersysteem 58
4.2 Opgaven 60
4.3 Ambitie 65
4.4 Wat is er nodig voor deze ambitie? 65

H5 Onze koers 71
5.1 Een koers in twaalf punten 72
5.2 Eén koers, één gemeenschappelijk richting 96

H6 Samenwerking 99

Proces van totstandkoming 102
Noten 106
Bestuurlijke verantwoording 108
Colofon 110

Bestuurlijke opdracht

Dit Ontwikkelperspectief NZKG is opgesteld in het kader van de NOVEX-aanpak NZKG, onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het Bestuursplatform NZKG en het ministerie van EZK. Rijk en regio hebben de afgelopen jaren drie bestuurlijke opdrachten gegeven: de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), die nader werd uitgewerkt in het NOVEX-programma, en het Verstedelijkingsconcept MRA.

Nationaal: NOVI en NOVEX (2020-2022)
In de Nationale Omgevingsvisie wees het kabinet het Noordzeekanaalgebied aan als 'NOVI-gebied'. Het bevestigde hiermee het belang van het Noordzeekanaalgebied voor 'grote en geïntegreerde (transitie)opgaven in de fysieke leefomgeving', waarbij 'nationale belangen onmiskenbaar' zijn.[1] De opgaven in deze NOVI-gebieden vragen om een gezamenlijke aanpak door overheden en andere partijen.

In 2022 volgde het NOVEX-programma. Hierin legde het kabinet extra nadruk op versnellen van de uitvoering, het versterken van de ruimtelijke regierol van het Rijk en het vernieuwen van de samenwerking in de (uitvoerings)relatie met provincies én in gebieden.[2] Het NOVI-gebied werd omgedoopt tot NOVEX-gebied. 'In dit NOVEX-spoor werken Rijk en regio gezamenlijk aan een ontwikkelperspectief, uitvoeringsagenda en uitvoeringsafspraken per gebied'.[3]

Regionaal: Verstedelijkingsconcept MRA (2021)
In 2021 bereikten het Rijk en de Metropoolregio Amsterdam overeenstemming over het Verstedelijkingsconcept MRA. Daarin komen keuzes op het gebied van leefkwaliteit, woningbouw, werklocaties, mobiliteit, landschap, energie, water, circulaire economie en ecologie bij elkaar.[4] Begin 2022 is het verstedelijkingsconcept onderschreven door de gemeenteraden, de twee Provinciale Staten en de waterschapsbesturen in de regio.

Voor de complexe opgaven in het Noordzeekanaalgebied was een nadere integrale uitwerking nodig. Hiertoe hebben Rijk en regio bij de vaststelling van het verstedelijkingsconcept de bestuurlijke opdracht gegeven voor een gebiedsgerichte uitwerking voor het Noordzeekanaalgebied. Bij voldoende draagvlak en na regionale vaststelling wordt dit ontwikkelperspectief opgenomen in de Verstedelijkingsstrategie MRA en er onderdeel van gemaakt.

Hoe gaan we verder?
Na het vaststellen van dit ontwikkelperspectief, worden de bijbehorende uitvoeringsagenda uitgewerkt en een regionale investeringsagenda opgesteld. Het ontwikkelperspectief zelf wordt herijkt in 2027. De partijen die betrokken zijn bij het ontwikkelperspectief houden contact in het Bestuursplatform Noordzeekanaalgebied. Van partijen wordt verwacht dat zij hun acties en ingrepen in de ruimte conformeren aan het ontwikkelperspectief, zij kunnen elkaar daarop aanspreken.

Een belangrijke leidraad voor de uitvoering zijn de wensen en opvattingen van gemeenteraden en Provinciale Staten, zoals die eind 2023 zijn vastgelegd in zienswijzen. De wensen en opvattingen van raden en staten vormen een richtsnoer voor de uitvoering die door verschillende colleges de komende jaren wordt opgepakt en waarmee ze zich kunnen verantwoorden richting gemeenteraden en Provinciale Staten.

De bestuurlijke opdrachtgevers presenteren het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied. Links: Esther Rommel, gedeputeerde Provincie Noord-Holland. Rechts: Maxine Tilly, directeur strategie energiesysteem EZK, namens de minister van EZK.

Korte versie van het Ontwikkelperspectief NZKG

150 jaar geleden is het Noordzeekanaal gegraven tussen Amsterdam en de Noordzee. Sindsdien is het Noordzeekanaal de economische drager van deze regio. Rond het Noordzeekanaal zijn grote haven- en industriegebieden ontwikkeld met een sterke economie, zijn steden tot groei gekomen, en is een landschap gevormd met een watersysteem dat dit gebied verbindt. De regio bestaat uit drie deelgebieden met elk een eigen karakter: in de IJmond domineert de (offshore)industrie, staal en visserij, in de Zaanstreek voedselindustrie, en de Amsterdamse haven is groot in import, opslag en vervoer van brandstoffen.

De komende decennia is het Noordzeekanaalgebied van groot belang voor een aantal grote transities in Nederland:

- Onze haven- en industriegebieden voeren een economische transitie door naar groene brandstoffen, een snelle verduurzaming van onze industrie en circulaire economie;
- In de regio is een grote behoefte aan woningbouw, in combinatie met een gezondere leefomgeving;
- Klimaatverandering agendeert nieuwe uitdagingen voor de toekomst. De gevolgen van klimaatverandering doen zich nu al voor, en de impact voor het Noordzeekanaalgebied is groot, bijvoorbeeld door toenemende verzilting en bij periodes met te veel of te weinig water. De regio moet zich daar op voorbereiden.

Om al deze opgaven en ambities de komende decennia tegelijk en zo optimaal mogelijk in het Noordzeekanaalgebied te realiseren, werkt deze regio samen met het Rijk vanuit één integrale aanpak: het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied. Dit is onze koers, voor verdere uitwerking de komende jaren.

Het ontwikkelperspectief begint bij de ontwikkeling van een nieuwe drager voor dit gebied; het Noordzeekanaalgebied wordt deel van de nieuwe groene energiehoofdstructuur van Nederland. Deze nieuwe drager legt de basis voor de verduurzaming van onze industrie, de productie van groene brandstoffen en de ontwikkeling van een circulaire economie. Tegelijk draagt deze transitie bij aan een gezondere leefomgeving in de regio en helpt het om klimaatverandering tegen te gaan.

Deze nieuwe drager begint vanuit de Noordzee waar grote windparken worden aangelegd, waarvan delen via zeekabels op het Noordzeekanaalgebied worden aangesloten. De eerste zeekabels worden nu al aangelegd en aangesloten op een nieuwe transformator bij Wijk aan Zee, maar dat is slechts het begin. De komende jaren zijn grote ruimtelijke inpassingen nodig voor de ontwikkeling van deze nieuwe energiehoofdstructuur.

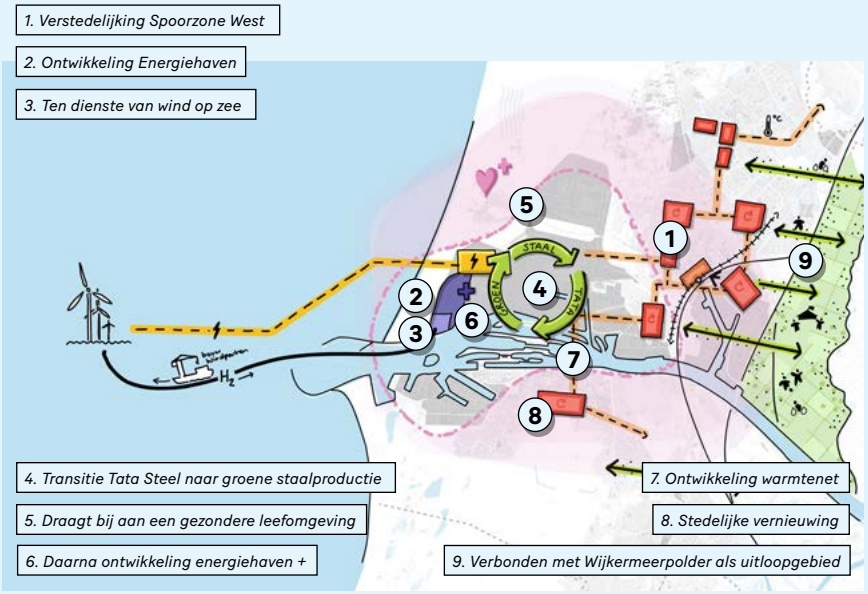

Er volgen meer aanlandingen van zeekabels naar het Noordzeekanaalgebied én nieuwe grote transformatoren die nodig zijn om het elektriciteitsnetwerk te versterken. Dit vraagt om een zorgvuldige inpassing in het landschap. In onze havengebieden komen nieuwe importhavens voor waterstof, worden electrolysers gebouwd voor de productie van waterstof, en worden de haven- en industriegebieden aangesloten op een nieuw ondergronds netwerk voor waterstof. De industrie in deze regio kan hiermee overschakelen van fossiele brandstoffen naar groene elektriciteit en waterstof. Zo wordt de omgeving in het Noordzeekanaalgebied schoner en gezonder. Tata Steel heeft de ambitie om zo snel als mogelijk om te schakelen naar een nieuwe manier van staal maken. Daarmee verbetert de leefomgeving. Tegelijk is de ambitie voor een gezondere leefomgeving meer dan alleen een effect. Overheden hebben gezamenlijk de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor een gezonde leefomgeving voor omwonenden. Provincie en gemeenten zetten daarom optimaal in op hun verantwoordelijkheid als bevoegd gezag en zoeken samen met het Rijk naar mogelijkheden voor verbetering van wet- en regelgeving.

Voor de aanleg van de nieuwe energiehoofdstructuur is naar schatting 60 tot 350 hectare aan fysieke ruimte nodig. Het inpassen van deze ruimtevraag zal gezien de druk op het gebied een uitdaging worden. Deze opgave past alleen als:

- Fysieke ruimte en milieuruimte in de bestaande haven- en industriegebieden optimaal en intensief wordt ingezet;
- Transformatoren, nodig voor het versterken van ons elektriciteitsnet, verantwoord in het landschap worden ingepast;
- Na de transitie van Tata Steel, een deel van de ruimte die vrijkomt ingezet kan worden voor de nieuwe energieinfrastructuur. Maar dit laatste alleen als dat zich goed verhoudt tot de leefomgeving in de IJmond die beter moet.

Energietransitie-ontwikkelingen, zoals het werken met groene brandstoffen, vragen om aandacht voor omgevingsveiligheid. In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied wordt verruiming van de beschikbare risicoruimte geagendeerd in gebieden waar dat verantwoord mogelijk gemaakt kan worden. De beschikbare risicoruimte kan worden geborgd met vaststelling van een nieuwe veiligheidscontour.[5] Daar waar deze veiligheidscontour met haar effecten eventueel gemeentegrenzen overschrijdt, is regionale samenwerking tussen gemeenten nodig. Daarnaast worden met de invoering van de Omgevingswet aandachtsgebieden geïntroduceerd. Deze aandachtsgebieden werken door in de ruimtelijke ordening van de gemeenten, wat een goede communicatie over de verantwoorde acceptatie van risico's noodzakelijk maakt. Door verruiming van risicoruimte kan het bestaande haven- en industriegebied ruimtelijk intensiever worden gebruikt en kan landschap in de toekomst worden gespaard.

Voor woningbouw op en rond haven- en industriegebieden maakt deze regio afspraken om het tempo van transformatie met elkaar af te stemmen. Dat is nodig, omdat bij een te snelle transformatie van haven- en industriegebieden (door verplaatsing van bedrijven) er onvoldoende ruimte blijft voor de inpassing van de energietransitie en circulaire economie. Voor woningbouw zetten wij in op de transformatieprojecten die al in gang zijn gezet of in voorbereiding genomen kunnen worden. Voor verdere ambities wordt om de vier jaar gezamenlijk afgestemd of verdere transformatie van de haven- en industriegebieden mogelijk en gewenst is.

Deze regio geeft extra prioriteit aan stedelijke vernieuwing van naoorlogse wijken, waar de leefbaarheid sociaal en fysiek om aandacht vraagt.

Verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving vraagt om integrale investeringen in wijken, in combinatie met woningbouw en het versterken van nabijgelegen groene gebieden. Amsterdam en Zaanstad werken hier al aan met de stedelijke vernieuwing van Amsterdam Nieuw-West en plannen voor Zaandam Oost. Voor de IJmond ontbreekt nog een vergelijkbare aanpak. Deze integrale aanpak wordt de komende jaren gezamenlijk opgesteld door de gemeenten in de IJmond, met steun van de provincie en het Rijk. Hierbij kan mogelijk een koppeling gemaakt worden tussen de verduurzaming van de industrie en die van de stedelijke omgeving, door de vrijkomende industriewarmte bij de productie en verbranding van waterstof aan te sluiten op warmtenetten.

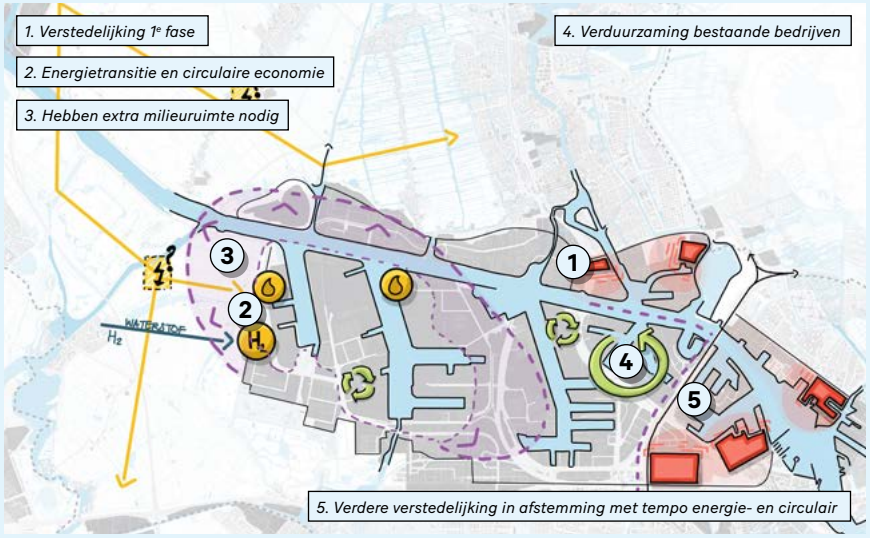

De effecten van klimaatverandering hebben grote impact op de regio en het watersysteem staat onder druk. Om het watersysteem te ontlasten werken we voor al onze opgaven vanuit het principe van water en bodem sturend. Dat betekent: anticiperen op zeespiegelstijging, verzilting voorkomen, rekening houdend met droge periodes met tekorten aan zoet water en met periodes met te veel water door hevige buien. Bij alle nieuwe opgaven moeten wij rekening houden met de gevolgen voor de waterkwaliteit, ons watergebruik verminderen en bij bouw van vitale functies overstromingsrisico's beperken.

Ook moet er rond het Noordzeekanaal ruimte gemaakt worden in diepe polders om in de toekomst snel overtollig water te bergen. Ook het landelijk gebied gaat in transitie. Deze transitie is gericht op klimaatbestendigheid, een sterk water- en bodemsysteem, biodiversiteit en sociaaleconomische vitaliteit. Bij noodzakelijke ruimtelijke inpassingen, zoals transformatoren voor het elektriciteitssysteem, houden we rekening met het water- en bodemsysteem, een goede landschappelijke inpassing, realisatie van ecologische en recreatieve verbindingszones en het bijdragen aan ecologisch herstel. Om bij inpassingen in het landschap op een verantwoorde wijze rekening te houden met de cultuurhistorie van het landschap is als onderdeel van deze NOVEX-aanpak NZKG een Landschapsbiografie voor het Noordzeekanaalgebied opgesteld, die als leidraad dient voor toekomstige opgaven.

Rijk en regio zetten dit ontwikkelperspectief nadrukkelijk in om het groene landschap[6] te versterken. Specifiek voor de Houtrakpolder wordt de komende jaren vastgehouden aan de bestaande strategische reservering voor een havenbekken, maar wordt ook gekeken naar een andere invulling waarbij functies gecombineerd kunnen worden. De diepe, verzilte Houtrakpolder is mogelijk een strategische plek voor toekomstige waterberging in combinatie met ecologische versterking en, indien klimaatadaptief ontwikkeld, energie-infrastructuur[7] die belangrijk is voor de verduurzaming van de naastgelegen industrie.

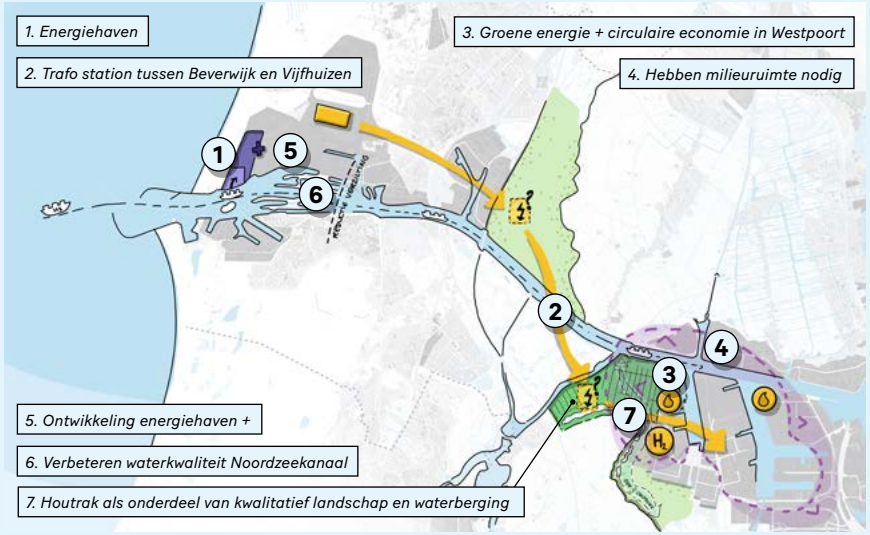

De reservering voor een havenbekken in de Houtrakpolder kan worden opgegeven, pas na een succesvolle realisatie van het pakket van onderstaande onderdelen, als:

- Er voldoende nautische ruimte is in de havens en voldoende fysieke ruimte in de haven- en industriegebieden;
- Er voldoende milieuruimte (met name risicoruimte[8]) is vrijgemaakt voor de energie- en circulaire transitie;
- Er voldoende ruimte is voor de inpassing van de energietransitie, en noodzakelijke transformatoren ingepast worden in het landschap, waarbij versterking van het landschap wordt gerealiseerd;
- De energiehaven is gerealiseerd en de Plus-ambitie een realistische ontwikkeling is voor later.

Met deze onderdelen gaat de regio aan de slag. In 2027 actualiseren wij het Ontwikkelperspectief, omdat de dynamiek in het Noordzeekanaalgebied groot is en bijsturen nodig is in een snel veranderende wereld.

Alleen door samenwerking en in samenhang kunnen ambities waargemaakt worden. Daarvoor is ook menskracht en kennis nodig. Overheden en bedrijfsleven werken daarom aan talentontwikkeling en innovatiemogelijkheden. Partijen zijn bereid om elkaar te helpen bij deze opgaven die een gemeenschappelijk belang dienen. Door deze samenwerking en coördinatie kan in het Noordzeekanaalgebied meer maatschappelijke waarde worden gerealiseerd in de toekomst.

Zo blijft het Noordzeekanaalgebied een gebied van grote economische en maatschappelijke waarde voor de opgaven in Nederland. Daarvoor hebben Rijk en regio één gezamenlijk richting: het integraal Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied. Dat is onze koers voor de komende jaren.

noordzeekanaalgebied

Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied

1870

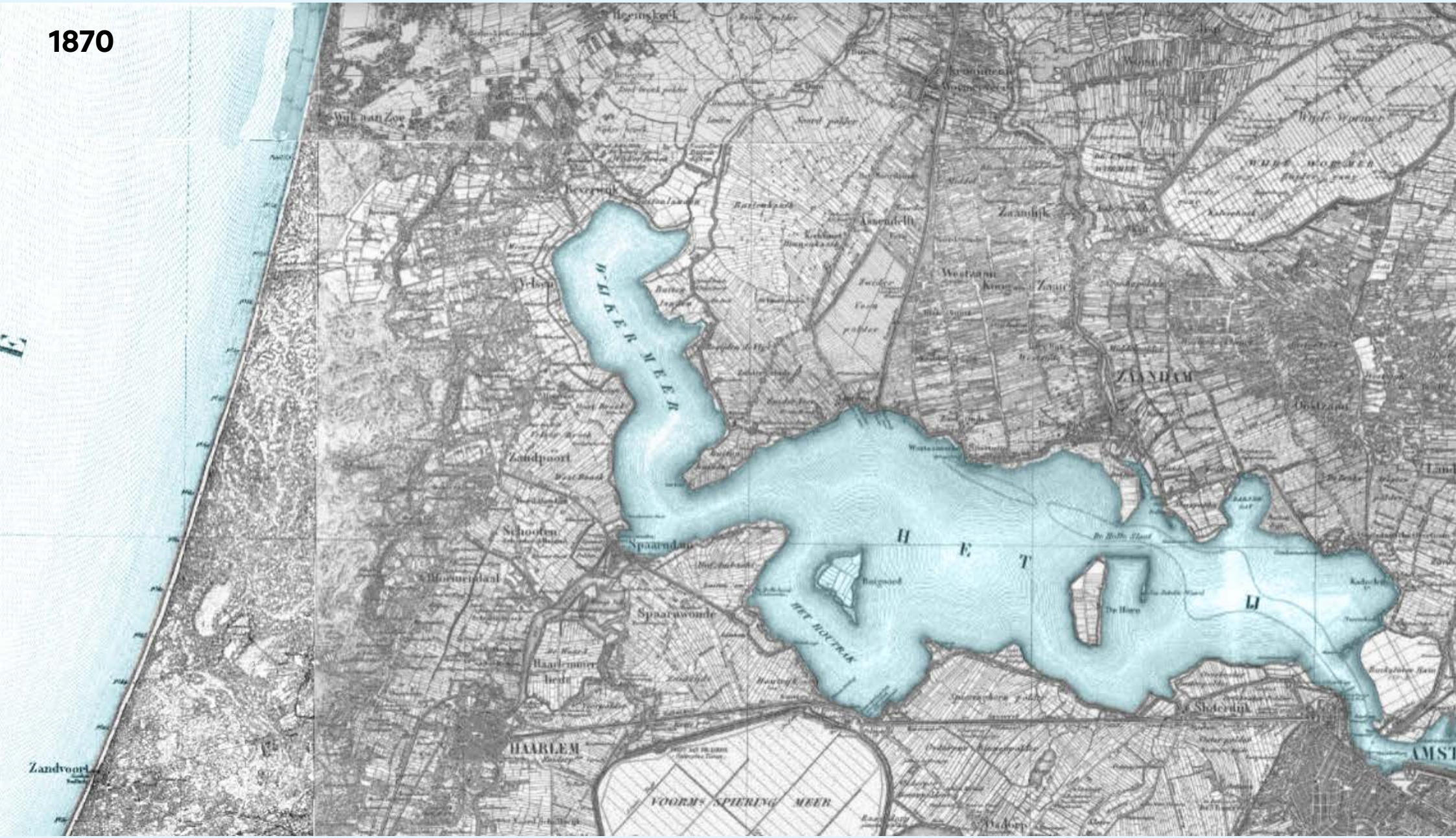

Het Noordzeekanaalgebied in 1870, bron topotijdreis, bewerkt door kernteam NZKG

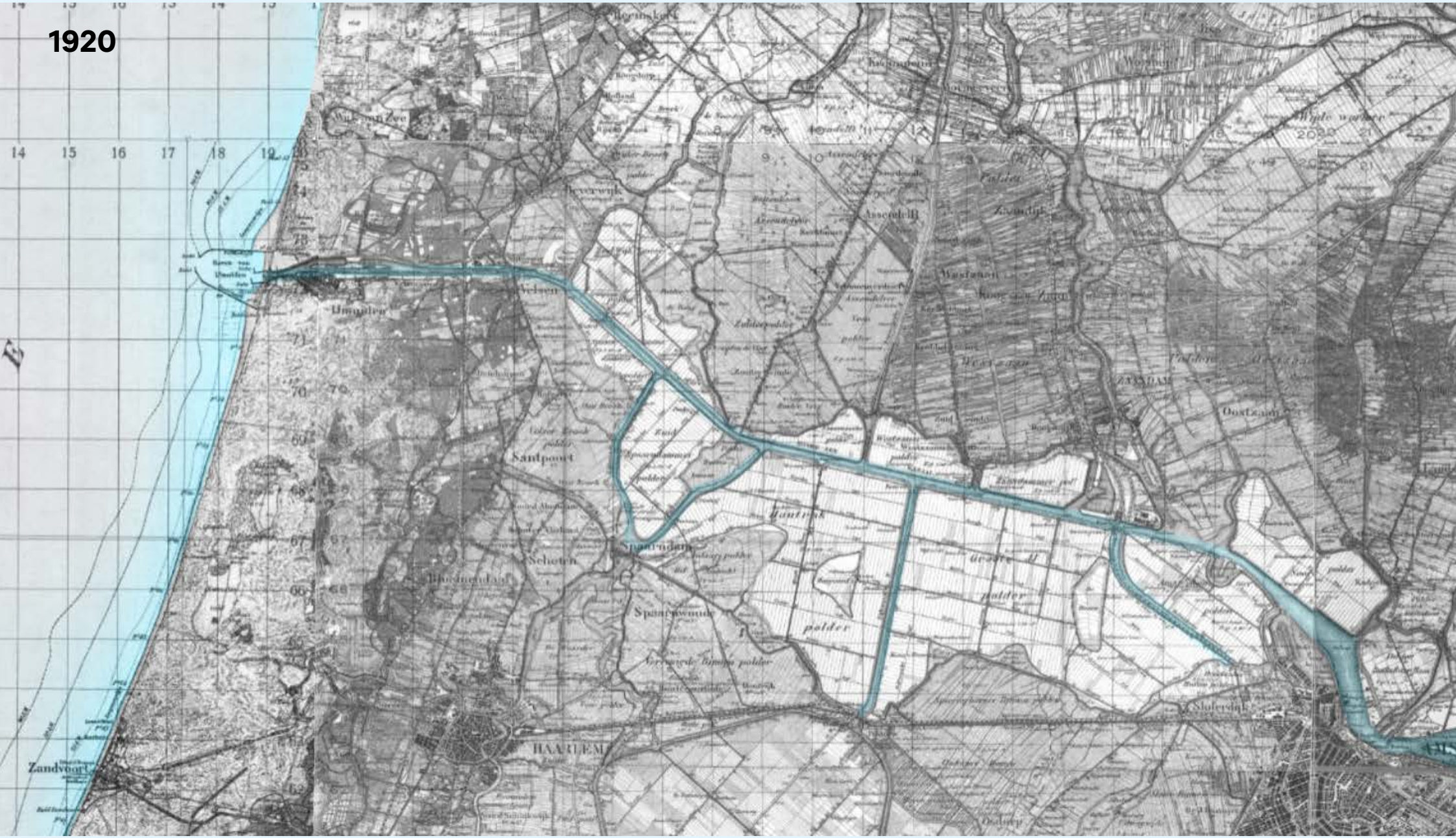

Het Noordzeekanaalgebied in 1920, bron topotijdreis, bewerkt door kernteam NZKG

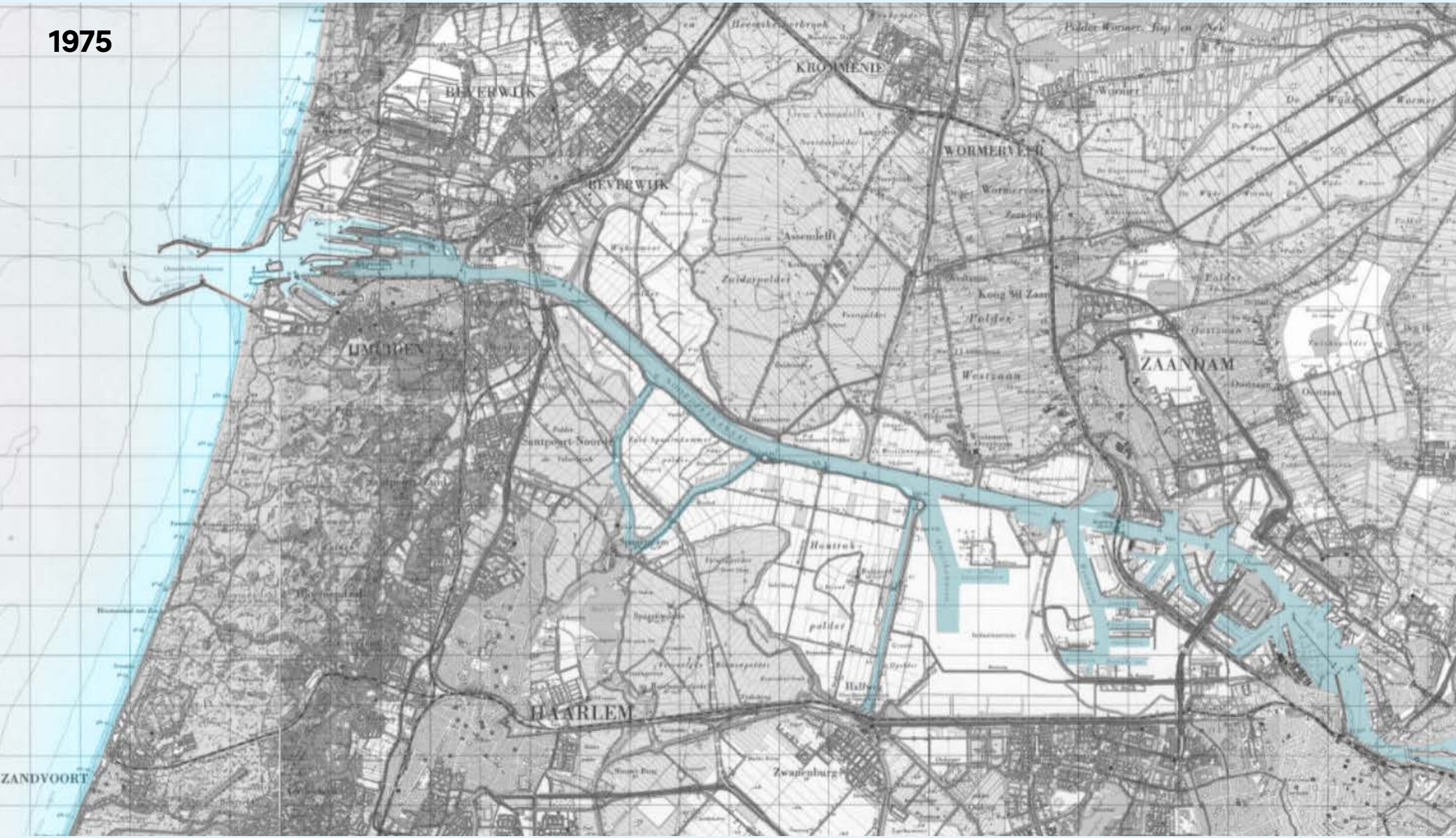

Het Noordzeekanaalgebied in 1975, bron topotijdreis, bewerkt door kernteam NZKG

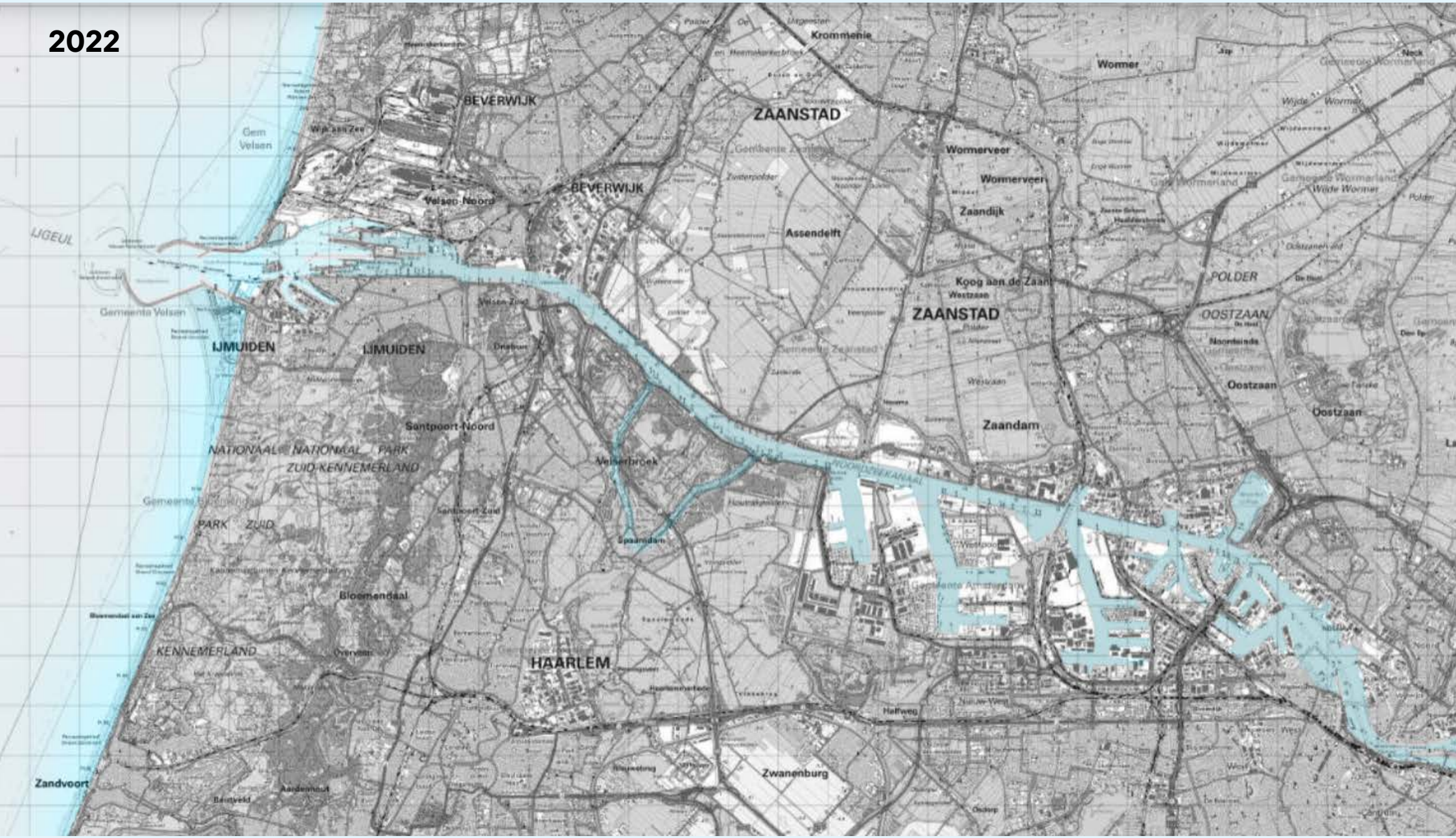

Het Noordzeekanaalgebied in 2022, bron topotijdreis, bewerkt door kernteam NZKG

CMA CGM

H1
Nieuw perspectief

1.1 Verschillende transities tegelijk

Het Noordzeekanaalgebied is één van de vijf grote industriële clusters van Nederland.[9] De aanwezige havens en industrie leveren jaarlijks miljarden aan toegevoegde waarde op voor de regionale en nationale economie, bieden werkgelegenheid en vormen een belangrijk nautisch en logistiek knooppunt in Nederland en Noordwest-Europa. Gezamenlijk vormen de havengebieden aan het Noordzeekanaal de tweede haven van Nederland en de vierde haven van Europa, traditioneel belangrijk in staal, voedselverwerking, agribulk, bouwgrondstoffen en fossiele brandstoffen. De opening van de grootste zeesluis ter wereld, de Zeesluis IJmuiden, maakte de havens van het Noordzeekanaalgebied klaar voor de toekomst. De afgelopen jaren zijn daar andere grote opgaven bijgekomen die vragen om een integrale aanpak van Rijk en regio samen.

Een belangrijke opgave waar Rijk en regio al hard aan werken is de energietransitie. Hiervoor zijn veel investeringen en ruimtelijke inpassingen nodig: omvangrijke windparken in zee, aansluitingen van zeekabels naar dit gebied, forse transformatoren om het elektriciteitsnet te versterken, havens voor waterstofimport, electrolysers voor waterstofproductie, en fabrieken voor groene circulaire brandstoffen. De productie van groene brandstoffen is onderdeel van de ontwikkeling die het bedrijfsleven doormaakt naar een circulaire economie.

De haven- en industriegebieden in het Noordzeekanaalgebied zijn cruciaal voor het realiseren van de Nederlandse energietransitie en in de transitie richting een circulaire economie. Dit vraagt de komende jaren om voldoende fysieke ruimte en milieuruimte. Daarbij is er economisch een andere wind komen waaien. Tijden van snelle economische groei zijn voorbij en structurele tekorten op de arbeidsmarkt beperken onze economische ontwikkeling.

Dit maakt economische transitie niet eenvoudiger[10], maar de havenfunctie is en blijft wel een unieke en bepalende factor van dit gebied.

Vanwege schaarste aan woningen is woningbouw een hoge prioriteit. Delen van de havengebieden en bedrijventerreinen zijn in beeld als locatie voor de bouw van ongeveer 110.000 woningen in transformatiegebieden, zoals Haven-Stad (Amsterdam), de Achtersluispolder en het Hembrugterrein (Zaanstad) en de Spoorzone (Beverwijk). Tegelijkertijd herbergt het Noordzeekanaalgebied ook een aantal kwetsbare wijken waar een verouderde woningvoorraad samenvalt met sociaaleconomische problematiek.

Klimaatverandering is een nieuwe urgente opgave, ook in het Noordzeekanaalgebied. De grenzen van ons watersysteem zijn bereikt. Deze worden onder andere zichtbaar bij langdurige droge periodes, bij extreme regenbuien, in verwachtingen over zeespiegelstijging en in de toename van verzilting van bijvoorbeeld het Noordzeekanaal. De chemische en ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater is onvoldoende en is op basis van de Europese Kaderrichtlijn Water een grote opgave. Beschikbaarheid van zoetwater is niet meer vanzelfsprekend, onder meer vanwege een sterker wisselende toevoer van rivierwater naar deze regio. Het groene landschap in het Noordzeekanaalgebied kan een bijdrage leveren aan klimaatadaptatie, bijvoorbeeld door meer zoetwater vast te houden in de bodem.

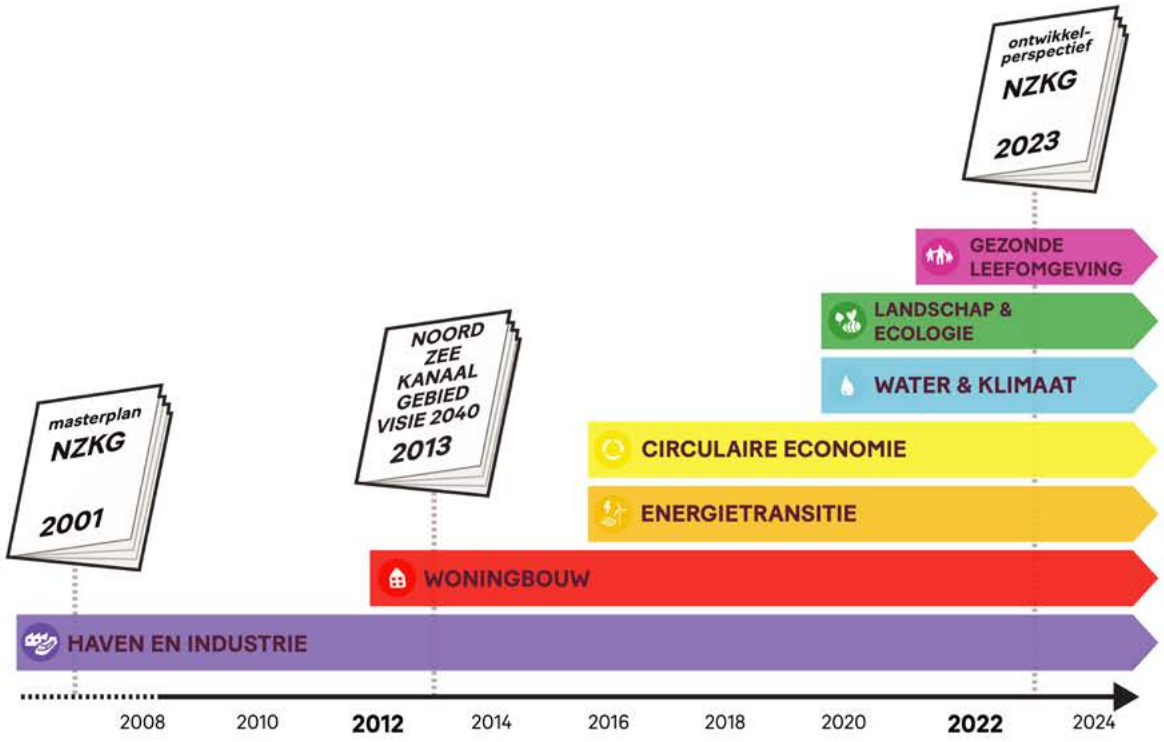

Masterplan NZKG (1995 & 2001)

Centraal staat het belang van haven- en industriegebieden

Visie NZKG 2040 (2013)

2 opgaven centraal
- Haveneconomie (internationale concurrentiepostie)
- Woningbouw aan randen gebied

Ontwikkelperpectief NZKG (2023)

7 geïntegreerde opgaven

In het landelijke gebied is een transitie nodig. Systeemherstel is hier noodzakelijk. Naast klimaatbestendigheid en sociaaleconomische vitaliteit gaat het om het versterken van het water- en bodemsysteem en het vergroten van de biodiversiteit.

Terwijl meerdere transities tegelijk aandacht vragen in het Noordzeekanaalgebied, moeten ook grote stappen worden gezet om te komen tot een gezondere leefomgeving in deze regio. Hoge uitstoot van CO_2 en schadelijke stoffen, zoals stikstof en fijnstof, moet sterk verminderd worden. Op plaatsen waar industrie en inwoners elkaar raken, doen zich op het gebied van gezonde leefomgeving knelpunten voor. Dit speelt in meer gebieden in Nederland en de IJmond is daar een sprekend voorbeeld van.

Door de stapeling van verschillende opgaven en uiteenlopende ambities is het Noordzeekanaalgebied de afgelopen jaren vast komen te zitten in een aantal dilemma's. Het dilemma tussen woningbouwambities en de behoefte aan ontwikkelruimte voor de haven; het dilemma tussen landschappelijke waarden (voor onder meer natuur en recreatie) en toekomstige ruimtebehoeften (voor onder meer waterberging, de energietransitie en de circulaire economie); en het dilemma tussen een gezonde leefomgeving en economische ontwikkeling.

Met de vele opgaven en transities die de komende decennia op het gebied afkomen, liggen er diverse grote opgaven die vragen om een integrale aanpak. Voor deze integrale aanpak van het Noordzeekanaalgebied zijn partijen de afgelopen periode met elkaar in gesprek gegaan. Ze zijn tijdens het proces van de NOVEX-aanpak NZKG naar elkaar toegegroeid. Het resultaat hiervan is het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied, als product van deze gebiedsgerichte aanpak.

Het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is een koersdocument dat richting geeft aan een gezamenlijke integrale aanpak van Rijk en regio[11], waarin vanuit de kracht van het gebied gezocht wordt naar win-winsituaties waar partijen elkaar kunnen helpen en versterken bij het realiseren van alle opgaven.
Dit koersdocument start met een introductie van onze NOVEX-aanpak (paragraaf 1.2). Deze aanpak richt zich op de waarde van regionale samenwerking, met steun van het Rijk voor de komende decennia (paragraaf 1.3). De nadere uitwerking wordt beschreven in paragraaf 1.4.

1.2 NOVEX-aanpak NZKG

Verbreding van de scope
De eerste stap van integrale aanpak van de NOVEX-Noordzeekanaalgebied was een radicale scopeverbreding in de samenwerking binnen het Noordzeekanaalgebied. Om de bovengenoemde transitieopgaven de komende jaren door te voeren is een integrale samenhangende aanpak nodig op tenminste de volgende zeven thema's:

Haven- en industriegebieden
1. Energietransitie
2. Circulaire economie
3. Haven en industrie

Stedelijke leefomgeving
4. Gezonde leefomgeving
5. Woningbouw

Landschap & Watersysteem
6. Landschap en ecologie
7. Water en klimaatadaptatie

De scope-verbreding past in een reeks van bestuurlijke stappen voor meer samenwerking in het Noordzeekanaalgebied. Het eerste Masterplan NZKG (1995) en later het geactualiseerde Masterplan (2001) agendeerden slechts één opgave: het benutten van de kracht van de haven- en industriegebieden voor werkgelegenheidsgroei en het economisch verdienvermogen van Nederland. In de daaropvolgende Visie NZKG 2040 (2013) werd deze scope aangevuld met woningbouw, met name de transformatieplannen in de haven- en industriegebieden.

Waar binnen het Bestuursplatform in het verleden de primaire focus lag op de havens en industrie in het gebied, is nu een bredere blik nodig die nadrukkelijk de relatie legt tussen de haven- en industriegebieden, de stedelijke omgeving en het landschap en watersysteem.

De opgave mobiliteit & bereikbaarheid is ook van groot belang voor het Noordzeekanaalgebied. Ook hier is sprake van een transitie, voor zowel personen- als goederenvervoer in de MRA en daarbuiten. Samenhangende keuzes op het gebied van personenvervoer, infrastructuur, duurzame mobiliteit en verstedelijking worden in deze regio gemaakt op het grotere schaalniveau van de MRA, via de NOVEX-aanpak MRA (voorheen MRA Verstedelijkingsstrategie), het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB) en de MIRT Goederenvervoercorridor Zuid. Essentiële opgaven op het gebied van mobiliteit en bereikbaarheid, zoals de verbinding tussen de A8 en de A9, de aanpak van de A22 en de aanleg van de HOV-verbinding ZaanIJ, worden geagendeerd en in samenhang uitgewerkt in de NOVEX-aanpak MRA. Het goederenvervoer wordt uitgewerkt in deze NOVEX-aanpak Noordzeekanaalgebied, vanwege het belang voor de havenactiviteiten en de wisselwerking tussen gevaarlijke-stoffenroutes en omliggende bebouwing.

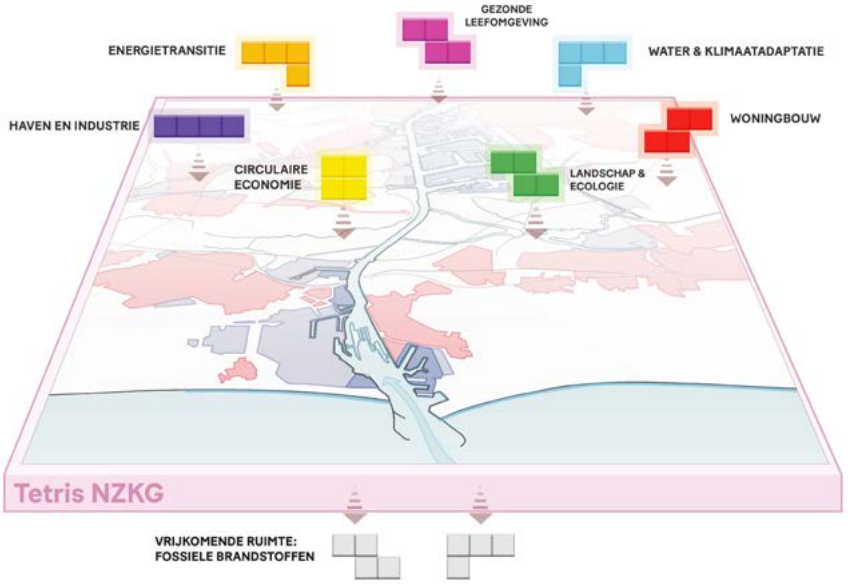

Multiplayer Tetris Game

Multiplayer Tetris game
Een tweede stap van de NOVEX-aanpak NZKG is ons perspectief op het gebied. In de landelijke NOVEX-aanpak wordt vaak gesproken over '*het leggen van de puzzel*'. Maar zo eenvoudig zijn de opgaven in het Noordzeekanaalgebied niet. Door de hoge dynamiek veranderen onze 'puzzelstukjes' van plannen, ambities en opgaven zeer snel van vorm. Zo is de ambitie voor waterstofproductie in het gebied in anderhalf jaar vele malen groter geworden, zijn technieken voor waterstof nog in ontwikkeling en werkt klimaatverandering door als een ruimtelijke gamechanger in het gebied. Door de hoge dynamiek in het gebied en een context van grote onzekerheid moeten transitiepaden stap voor stap worden ontwikkeld.
Op deze manier wordt duidelijk wanneer welke besluiten mogelijk en nodig zijn om de beoogde doelen te halen. Dat begint met het uitzetten van deze gemeenschappelijke koers.

Om de dynamiek en de effecten van inpassingen in het Noordzeekanaalgebied te begrijpen, is ons perspectief op het Noordzeekanaalgebied dat van een spel met verschillende spelers. Rijk, regio en partners spelen in het Noordzeekanaalgebied een soort mega multiplayer Tetris game, waarin de spelers op één en hetzelfde bord, het Noordzeekanaalgebied, de eigen opgaven en ambities proberen te realiseren. In deze metafoor zijn zes van de zeven thema's ruimtevragende opgaven die boven het bord hangen. Deze dynamische opgaven veranderen in de tijd van omvang en concurreren met elkaar om de benodigde ruimte en milieuruimte voor inpassing. In de loop der tijd komt af en toe ruimte vrij voor nieuwe opgaven, onder andere door economische transities zoals de uitfasering van steenkoolvelden of doordat oude industrieën stoppen en niet meer herinvesteren.[12] De zevende opgave, een gezonde leefomgeving, creëert een context van eisen en verwachtingen op het gebied van veiligheid, leefbaarheid en gezondheid voor alle nieuwe opgaven en is daarmee randvoorwaardelijk voor de invulling van de andere zes opgaven. Het is dus als het ware als een paraplu boven het spel.

De metafoor van het Tetris-spel benadrukt de sterke onderlinge afhankelijkheden in het Noordzeekanaalgebied. De ambities van de ene partij kunnen contraproductieve effecten hebben op de handelingsmogelijkheden van andere partijen. Een windmolen die past in de Regionale Energiestrategie kan woningbouw in een nabijgelegen gemeente beperken. Of de milieucontouren rond een nieuw transformatorstation kunnen de omringende gebiedsontwikkeling onmogelijk maken. Een te snelle transformatie van havengebieden voor woningbouw kan leiden tot een cascade van ongewenste effecten in het gebied, waardoor geen enkele transitie succesvol is. Als bedrijven in deze transformatiegebieden verplaatst moeten worden naar de resterende havengebieden, blijft daar onvoldoende fysieke en milieuruimte over voor het inpassen van de energie- en circulaire transitie. Als hier vervolgens ruimte voor moet worden gevonden buiten de haven- en industriegebieden, ontstaat een conflict met de opgaven voor klimaatadaptatie, water en landschap en het beschermen van natuurwaarden en ruimte voor recreatie.

- Energietransitie
- Circulaire economie
- Woningbouw
- Gezonde Leefomgeving
- Landschap en Ecologie
- Water en Klimaatadaptatie
- Haven en Industrie

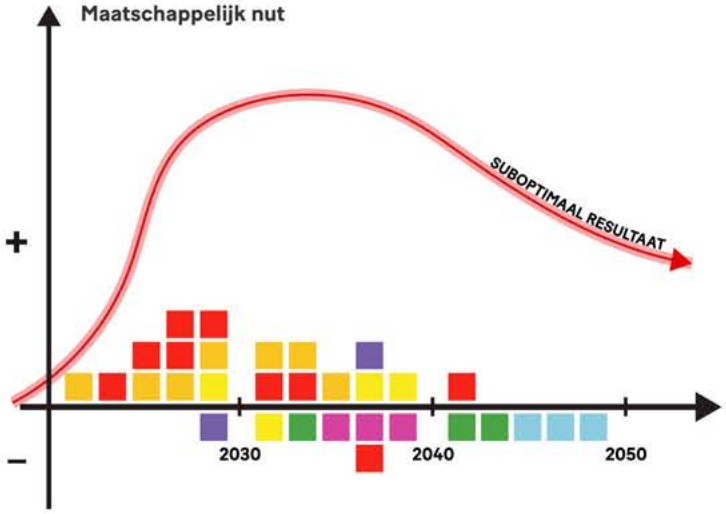

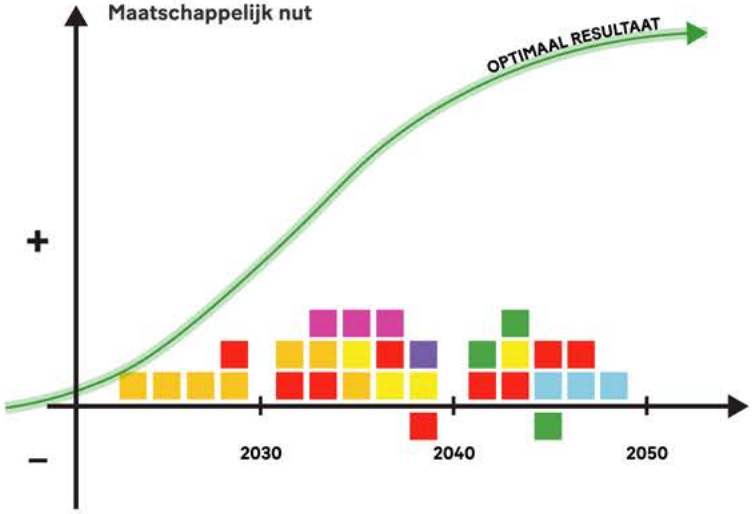

Als partijen elkaar vertrouwen en bereid zijn tot samenwerking, dan ontstaan kansen voor een hoger maatschappelijk resultaat.

1.3 Regionale samenwerking

De economie van de speltheorie laat zien dat als partijen een spel met sterke onderlinge afhankelijkheden, zoals in het Noordzeekanaalgebied, spelen vanuit eigenbelang, de uitkomsten voor de maatschappij suboptimaal zijn. Als partijen elkaar vertrouwen en bereid zijn tot samenwerking ontstaan kansen voor een hoger maatschappelijk resultaat. Samenwerking voor een hoger maatschappelijk resultaat vraagt van partijen dat ze zich af en toe inhouden, zelfbindende afspraken maken en zich committeren aan gezamenlijke spelregels. Bestuurlijke samenwerking geeft partijen de kans om voor elkaar betere condities te creëren om in de toekomst meer maatschappelijke waarde in het Noordzeekanaalgebied te realiseren. Dit ontwikkelperspectief voor het Noordzeekanaalgebied is hierin een eerste stap.

In dit spel in het Noordzeekanaalgebied, met grote onderlinge afhankelijkheden, staan alle spelers voor de keuze. Spelen zij het spel tegen elkaar en kiezen zij voor eigenbelang? Of spelen zij met elkaar? Ons antwoord is kraakhelder: wij spelen het spel met elkaar en werken samen in deze regio.
Deze samenwerking wordt bestuurlijk zichtbaar in Bestuursplatform NZKG en richt zich de komende jaren op het succesvol doorvoeren van meerdere transities tegelijk in het gebied, conform onze missie:

'We werken samen in het Noordzeekanaalgebied aan een snelle, ambitieuze transitie van omgeving en economie, met als doel een zo groot mogelijke maatschappelijke waarde toe te voegen aan onze regio en aan Nederland'.

1.4 Een gezamenlijke richting voor verdere ontwikkeling

Het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is een koersdocument. Hierin formuleren Rijk en regio een gezamenlijke integrale aanpak van omgeving en economie in het Noordzeekanaalgebied. Met deze gezamenlijke koers ontstaat focus en draagvlak van Rijk en regio om in te zetten op een aantal cruciale maatregelen en oplossingsrichtingen en deze verder te verkennen en uit te werken. Samen vormen ze een integraal pakket waarmee betekenisvolle stappen worden gezet in de transities.

Een koersdocument geeft richting, maar bevat nog geen definitieve besluiten. Afwijken is mogelijk, indien de dynamiek in dit gebied hier aanleiding voor geeft. Onderdelen van dit ontwikkelperspectief worden de komende jaren nader uitgewerkt door partners, op basis van een uitvoeringsprogramma NOVEX-NZKG. Dit wordt ter besluitvorming voorgedragen aan gemeenteraden, Provinciale Staten en de algemene besturen van waterschappen. Het ontwikkelperspectief is daarmee een bouwsteen die raden, staten en algemene besturen van waterschappen kunnen gebruiken als richting bij ruimtelijke planvorming en omgevingsvisies.

Gezien de hoge dynamiek in het Noordzeekanaalgebied zijn Rijk en regio voornemens om periodiek, om de vier jaar, het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied te actualiseren en de ambitie telkens hoger te leggen. Op deze manier ontstaat een proces waarbij Rijk en regio elkaar kunnen aanspreken op afspraken over de volgorde van inpassingen en belangrijke randvoorwaarden. Door iedere vier jaar de afspraken te actualiseren blijft het ontwikkelperspectief actueel en biedt het een blijvende basis voor de beoogde geïntegreerde transitie van het Noordzeekanaalgebied.

Het Bestuursplatform NZKG neemt het initiatief om het ontwikkelperspectief in 2027 te actualiseren. Dit vormt een bouwsteen voor een geactualiseerde provinciale Omgevingsvisie in 2028. Zodra de samenhangende richtingen van dit ontwikkelperspectief succesvol zijn uitgewerkt door Rijk en regio via de uitvoeringsagenda NOVEX-NZKG (2024-2027), kunnen deze via de provinciale Omgevingsvisie worden bekrachtigd.

Na vaststelling van dit ontwikkelperspectief worden een uitvoeringsagenda en een regionale investeringsagenda met het Rijk uitgewerkt. De uitvoeringsagenda wordt opgesteld voor de periode 2024-2027, en inventariseert de projecten die in uitvoering worden genomen en welke partijen hiermee aan de slag zijn. Hierbij worden ook relaties gelegd met de NOVEX-MRA en de nieuwe Nota Ruimte. De uitvoeringsagenda wordt jaarlijks geëvalueerd, besproken in het Bestuursplatform NZKG en daarna ter kennisname gestuurd naar

1.5 Leeswijzer

Het ontwikkelperspectief is als volgt opgebouwd:

In hoofdstukken 2, 3 en 4 worden opgaven en transities in het Noordzeekanaalgebied beschreven voor de drie delen waar het Noordzeekanaalgebied uit bestaat: de haven- en industriegebieden, de stedelijke omgeving daaromheen en het landschaps- en watersysteem dat deze gebieden verbindt. Per deel inventariseren wij de opgaven die er spelen en wordt een gezamenlijke ambitie geformuleerd voor de toekomst.

De richting die Rijk en regio geven aan deze ambities volgt in hoofdstuk 5. In dit hoofdstuk worden drie ambities omgezet in acties. Dat is onze gezamenlijke koers voor de komende jaren. Hoofdstuk 6 beschrijft wat de komende jaren nodig is op het gebied van samenwerking binnen de regio, en hoe het Rijk hieraan kan bijdragen.

Het kaartmateriaal in dit ontwikkelperspectief heeft als doel om onze strategie te verhelderen en te illustreren. Een aantal nieuwe ontwikkelingen worden hierin verbeeld. Hoe ontwikkelingen in de toekomst er precies uit gaan zien en waar grenzen komen te liggen, is onderdeel van toekomstige besluitvorming in raden en Staten.

Vestas
LOUISE KRUTSEN

H2
Haven- en industriegebieden

2.1 Economische waarde

De zeehavens en het verbindende kanaal naar de zee en het achterland zijn vanouds de dragers voor een sterke industriële ontwikkeling in het Noordzeekanaalgebied. Veel activiteiten in de haven zijn kadegebonden en vragen om een hoge milieucategorie. Elke haven heeft een eigen onderscheidend economisch profiel: de voedingsmiddelen (agribulk, zoals cacao) in de oude havens aan de Zaan, de op- en overslag in het Amsterdamse havengebied met een significante brandstofhaven, en staal in de IJmond. Andere belangrijke economische activiteiten in de haven- en industriegebieden zijn de visserij, de cruisevaart, de offshore (waaronder in toenemende mate de aanleg en het onderhoud van windparken op zee) en de typische havenfuncties van transport, op- en overslag en logistiek.[13]

De haven- en industriegebieden in het Noordzeekanaalgebied zijn van internationaal belang. De Amsterdamse haven is de vierde haven van Europa wat betreft overslagcapaciteit en speelt een belangrijke rol in zowel de nationale, Europese als intercontinentale handel. Lading komt van over de gehele wereld binnen in de havens en wordt verder het Europese achterland in vervoerd middels het Amsterdam-Rijnkanaal en spoor- en wegverbindingen. De Europese Commissie beschouwt de Amsterdamse haven dan ook als zogenaamde 'core network port'. De Amsterdamse haven herbergt daarnaast een deel van de nationale strategische energievoorraad. Een functie die sinds de recente oorlog in Oekraïne verder aan belang is toegenomen. Het Noordzeekanaalgebied heeft naast een handelsfunctie ook een strategische functie op gebied van energieleveringszekerheid.

De haven- en industriegebieden vertegenwoordigen een grote economische waarde voor de directe omgeving, de regio en heel Nederland. Berekend is een toegevoegde waarde van 7,2 miljard euro en werkgelegenheid voor 73.000 werkzame personen, als ook indirecte economische effecten worden inbegrepen. De directe werkgelegenheid in de haven- en industriegebieden is al jaren stabiel tussen de 35.000 en 40.000 werknemers, die gezamenlijk een toegevoegde waarde realiseren tussen de 3,8 miljard en 4,6 miljard euro.[14]

Westpoort is een uniek gebied waar zeevaart, binnenvaart en andere achterlandverbindingen bij elkaar komen. Het gebied heeft een unieke infrastructuur voor kabels en (buis)leidingen. De kavels zijn dusdanig ingericht dat maatschappelijk noodzakelijke bedrijfsactiviteiten met een hoge milieucategorie kunnen worden gefaciliteerd.

2.2 Opgaven

De strategische waarde van de haven- en industriegebieden is groter dan alleen de economische waarde. Maar er is ook een keerzijde aan de grote economische dynamiek. De hoge CO_2-uitstoot en het gebruik van grondstoffen gaan het ecologisch plafond te boven. Uitstoot van schadelijke stoffen (onder andere stikstof en fijnstof), waterverontreiniging, geurhinder en geluidsoverlast tasten de leefomgeving aan en hebben negatieve gevolgen voor de biodiversiteit.

De economie van haven en industrie is nu nog gebaseerd op fossiele energiebronnen. Dat vraagt een grote economische transitie van bedrijfsleven en industrie. Hier spelen vijf opgaven die aansluiten bij nationaal geformuleerde doelstellingen:

- Er zijn Europese afspraken gemaakt over het doorvoeren en versnellen van de energietransitie, waarbij de nationale doelstelling is om de uitstoot van CO_2 in 2030 met 55% terug te dringen ten opzichte van 1990 en om in 2050 CO_2-neutraal te zijn.
- Voor circulaire economie is de nationale ambitie, in navolging van Europese afspraken, dat het grondstoffengebruik voor onze productie en consumptie in 2050 is teruggebracht binnen de planetaire grenzen.[15]
- Voor de havengebieden is de ambitie van het Rijk dat *'overheid en de havens er samen voor zorgen dat de Nederlandse (zee)havens hun leidende en krachtige positie kunnen behouden in de economie van de toekomst die duurzaam, digitaal en verbonden is.'* [16]
- Het terugdringen van de schadelijke effecten van de havens en industrie op de directe leefomgeving. Op deze opgave wordt ingegaan in hoofdstuk 3.
- Vanuit nationaal perspectief'(o.a. NOVI, het nationaal Programma Energiehoofdstructuur (PEH) en het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI)) is het Noordzeekanaalgebied één van de vijf nationale clustergebieden, aangewezen om transitieopgaven te concentreren en te realiseren.

2.3 Ambitie

De eerste drie nationale opgaven leiden voor het Noordzeekanaalgebied tot de volgende ambitie:

'Wij werken aan een snelle economische transitie, door onze haven- en industriegebieden door te ontwikkelen als drager van de energietransitie en internationaal logistiek knooppunt en door de ontwikkeling van een circulaire economie voor de behoefte van de Metropoolregio Amsterdam en het (internationale) achterland.'

Het Noordzeekanaalgebied heeft hiervoor uitstekende uitgangspunten. Het is één van de vijf aanlandingspunten in Nederland voor windenergie van zee. Het gebied vormt een vitale schakel in het (inter)nationale logistieke- en energienetwerk. Het is het knooppunt voor duurzame energie in de Metropoolregio Amsterdam, vanwege de directe aansluiting op hoofdnetwerken voor energie, de aanwezigheid van grote energiegebruikers en een internationale (nu nog fossiele) brandstoffenhaven.

De haven- en industriegebieden in het Noordzeekanaalgebied bieden een kans voor deze regio om een trekkersrol op zich te nemen in de economische transitie richting duurzame energie en circulariteit. De benodigde kennis, infrastructuur en netwerken zijn in het gebied aanwezig. De eerste stappen zijn al gezet, bijvoorbeeld in de vorm van windparken voor de kust, de bouw van een groot transformatorstation (nabij Wijk aan Zee op een voormalig terrein van Tata Steel) waar windenergie van zee aan land komt, de voorgenomen ontwikkeling van de Energiehaven in de IJmond die de bouw en exploitatie van die windparken faciliteert, het groeiende aantal circulair werkende bedrijven, en de keuze van Port of Amsterdam om de steenkolenoverslag in de haven van Amsterdam te sluiten rond 2030. De afbouw van de steenkolenoverslag in de Amsterdamse haven is al ingezet. De eerste steenkolenterminal heeft een nieuwe bestemming gekregen, de tweede terminal is in transitie en de laatste terminal wordt uiterlijk rond 2030 gesloten.

Vijf aanlandingspunten voor windenergie op zee in Nederland in relatie tot de energiehoofdstructuur (voor elektriciteit, CO_2 en waterstofmoleculen)

Deze regio werkt al een aantal jaren hard aan de realisatie van deze nieuwe energiehoofdstructuur voor groene brandstoffen via de Cluster Energie Strategie NZKG (2022)[17], het Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie & Klimaat (MIEK), het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie & Klimaat (pMIEK) en de bijbehorende versnellingstafels en regionale roadmaps.[18]

Belangrijk onderdeel hiervan is het versterken van het elektriciteitsnet dat een basis legt aan de verduurzaming van de industrie, mobiliteit en stedelijke omgeving. Daarnaast zet deze regio in op de transitie richting waterstofeconomie, waarbij in de haven- en industriegebieden sprake is van productie, transport en opslag van deze nieuwe energiedrager. In combinatie met andere stromen zoals extra aanlandingen wind op zee voor elektriciteit (VAWOZ) en waterstof, warmte/stoom, Carbon Capture and Storage / Carbon Capture and Usage (CCS/CCU) voor CO_2, en industriële restwarmte vraagt dat om grote investeringen in netwerken, ondergronds en bovengronds.

De nieuwe en versterkte netwerken voor elektriciteit en waterstof in deze regio bieden ook een basis voor verdere groei en opschaling van circulaire (industriële) bedrijvigheid. Steeds meer bedrijven maken de omslag richting een circulaire economie. Maar voor een echte omslag is meer nodig dan het scheiden van materialen en het produceren van groene (circulaire) brandstoffen. De bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen wordt nu al gebruikt voor de op- en overslag van circulaire brandstoffen. Ook de import van waterstof onder andere vanuit zonrijke regio's is van groot belang voor de regio. Dit zal de komende jaren verder toenemen.

Ook de Zaanse voedingsmiddelenindustrie is onmisbaar als drager van de regionale economie. In samenwerking met de industriële vereniging Zaanstad Maakstad leidt dit tot een gezamenlijke aanpak voor de omschakeling naar nieuwe en versterkte energienetwerken. Dit gaat tegelijk gepaard met terugdringing van de uitstoot en verder circulair maken van de voedingsmiddelenproductie. Sommige Zaanse bedrijven kiezen voor een nieuwe locatie in het Noordzeekanaalgebied en krijgen daarmee een geheel nieuwe bedrijfshuisvesting waar alle transities, state of the art, in de bedrijfsprocessen worden meegenomen. Andere bedrijven vernieuwen op de bestaande locatie.

Realisatie van een nieuwe energiehoofdstructuur (voor elektriciteit, CO_2 en waterstofmoleculen) is een randvoorwaarde voor een verdere transitie richting circulaire economie en opschaling en groei van circulaire processen. In het Noordzeekanaalgebied liggen met name kansen voor:

- de productie van synthetische (groene) brandstoffen,[19]
- scheiding van materialen die voor hergebruik beschikbaar komen,
- de productie van groen circulair staal,
- verduurzamen van de bestaande logistieke functies voor agribulk, bouwmaterialen, containeroverslag, en van offshore.

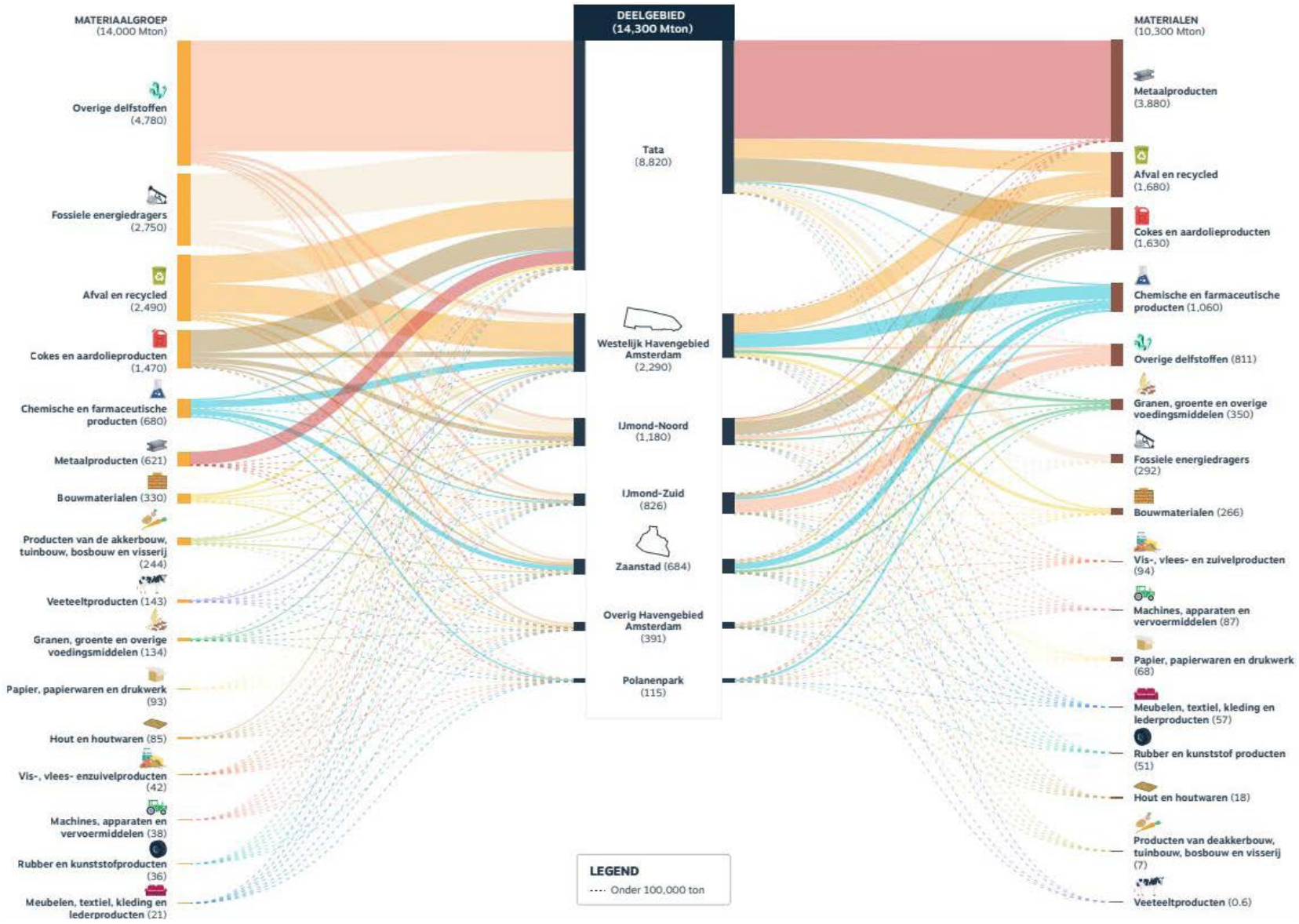

Grondstofstromen in het NZKG onderverdeeld per deelgebied, uit: Rapport ruimtelijke impact circulaire economie in het Noordzeekanaalgebied (p21), Ecorys en Metabolic 2023

2.4 Wat is er nodig voor deze ambitie?

Om de ambitie om onze haven- en industriegebieden door te ontwikkelen als drager van de energie- en circulaire transitie zijn de volgende condities nodig:voldoende fysieke vestigingsruimte in de haven- en industriegebieden;

1. voldoende milieuruimte;
2. de havens moeten goed functioneren, met betrouwbare achterlandverbindingen.

Deze drie cruciale vestigingsvoorwaarden voor het doorvoeren van de economische transitie worden hieronder nader beschreven.

2.4.1. Is er voldoende fysieke ruimte in de havengebieden?

Diverse ruimtelijke onderzoeken[20] geven aan dat zelfs bij hoge economische groei de komende twintig jaar voldoende ruimte beschikbaar is in de haven- en industriegebieden in het Noordzeekanaalgebied[21], maar er zijn nog onzekerheden die van invloed zijn op de toekomstige ruimtebehoefte in de regio. Enerzijds komt er fysieke ruimte vrij als gevolg van de transitie van fossiele naar niet-fossiele energiedragers, anderzijds vragen ontwikkelingen op het gebied van energietransitie en circulaire economie om extra fysieke ruimte. Economische transitie betekent een periode van dubbel ruimtegebruik, waarbij fossiele en hernieuwbare economie tijdens de transitieperiode naast elkaar zullen bestaan. Dit vergroot de druk op de ruimte en het bestaande ruimtegebruik. De haven- en industriegebieden zullen de komende twintig jaar naar verwachting door een periode met ruimtelijke én milieuruimtelijke spanning gaan. Op het terrein van Tata Steel zal sprake zijn van dubbel ruimtegebruik in de periode dat nieuwe installaties worden gerealiseerd. In Westpoort wordt dubbel ruimtegebruik beperkt doordat de haven steenkoolopslag uitfaseert, waardoor in het havengebied, na verwachting, tijdig ruimte vrijkomt voor nieuwe activiteiten. Vanuit de landelijke plannen is nog weinig duidelijkheid over het uitfaseren van fossiele stromen. Wel is duidelijk dat Europees en nationaal beleid inzake gebruik van fossiele en niet-fossiele brandstoffen (bijv. bijmengverplichtingen) een doorslaggevende rol zullen spelen.

Ruimte voor energietransitie

De ruimtelijke beelden van bovengenoemde rapportages passen bij de nieuwste verwachtingen vanuit het nationale Programma Energie Hoofdstructuur (PEH). In het PEH[22] wordt aangegeven dat voor de inpassing van de energiehoofdstructuur in het Noordzeekanaalgebied behoefte is aan minimaal 60 hectare en maximaal 350 hectare aan fysieke ruimte[23], waarbij onderdelen voor het versterken van het elektriciteitsnet in het groene landschap en in stedelijke gebieden[24] om ruimte zullen vragen.[25] Het inpassen van deze ruimtevraag zal gezien de druk op de fysieke en milieu-ruimte van het gebied een uitdaging worden. Naast Westpoort, waar ook ruimte moet worden gegeven aan circulaire bedrijven en verplaatsende havengebonden bedrijven, kan ook het terrein van Tata Steel op termijn wellicht ruimte bieden voor onderdelen van de energietransitie. Als deze transitie naar groen staal slaagt, komt op termijn fysieke en milieuruimte vrij op het terrein van Tata Steel die mogelijk ingezet kan worden voor de energietransitie. Voor de omgeving is het belangrijk dat hierbij de milieubelasting wordt gereduceerd.

Ruimte voor circulaire economie

Terwijl het doel van circulaire economie, reductie van het primaire grondstoffengebruik, helder is, leveren onderzoeken naar de ruimtelijke impact van circulaire economie nog geen duidelijk beeld op van de totale fysieke ruimte die in de toekomst nodig

Indicatieve ruimte haven- en industriegebieden NZKG

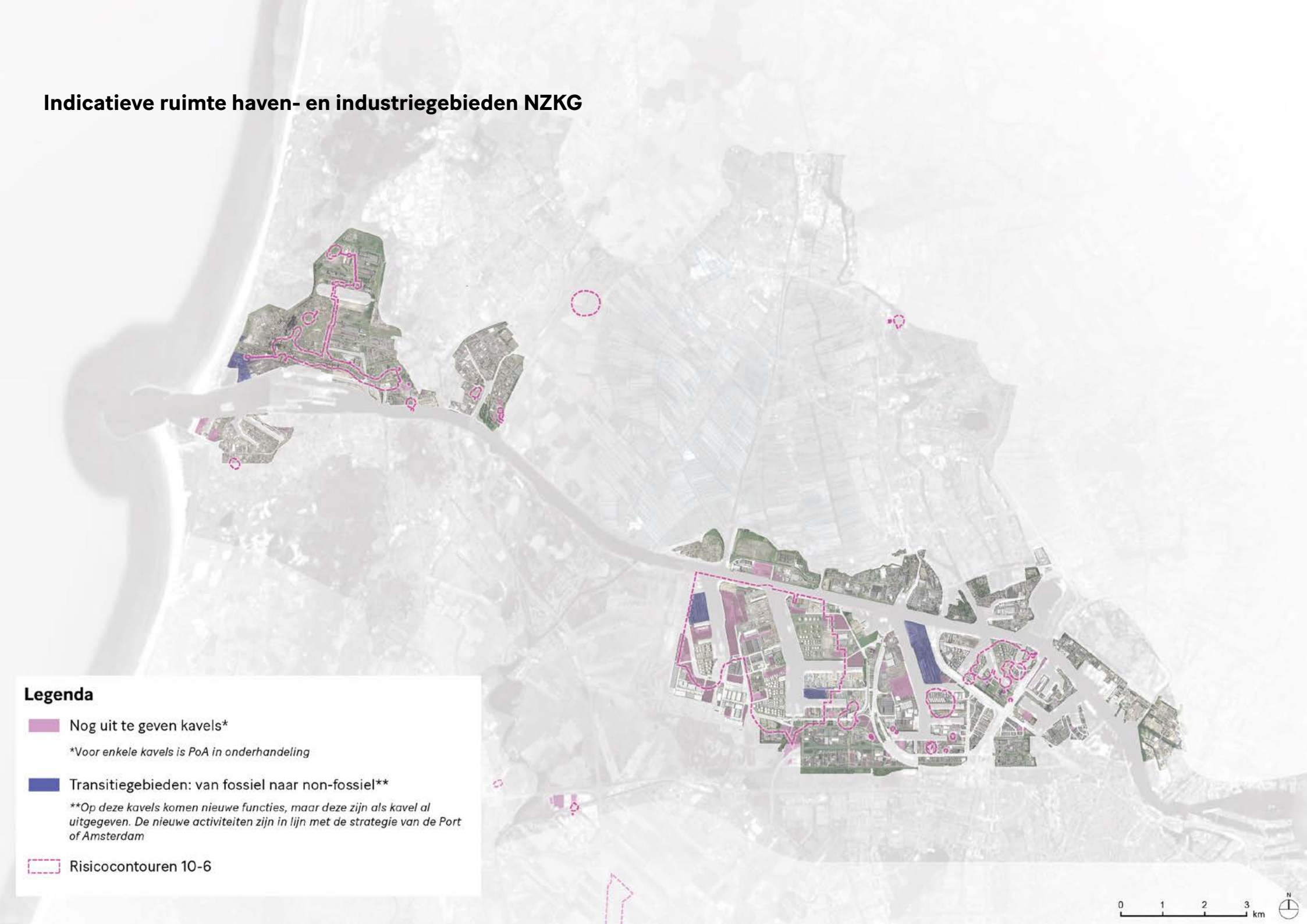

is.[26] Het onderzoek dat voor de NOVEX-NZKG is verricht[27] suggereert dat de ruimtelijke impact beperkt zal zijn. Wel kan er een faseringsvraagstuk ontstaan, waarbij er overlap is tussen de nieuwe economische structuur die infaseert en de oude structuur die moet uitfaseren. Ook leert het onderzoek dat het loont om in te zetten op circulaire bedrijven die in de keten de grootste toegevoegde waarde leveren. Immers, in de toekomst maakt ieder bedrijf deel uit van een circulaire economie, maar niet ieder (circulair) bedrijf past in het Noordzeekanaalgebied, of levert hier een optimale toegevoegde waarde. Om de economische synergie te versterken en havengebonden kavels optimaal in te zetten, is in de toekomst een selectiecriterium voor circulaire bedrijven nodig.

Duidelijk moet worden welke circulaire bedrijven qua benodigde fysieke- en milieuruimte beter passen op bedrijventerreinen elders in de Metropoolregio Amsterdam en andere haven- en industriegebieden in Nederland, welke circulaire processen uitgevoerd worden door bedrijfsketens buiten het Noordzeekanaalgebied en welke bedrijven de beste synergie ontwikkelen in het Noordzeekanaalgebied.

Terwijl de nieuwe energienetwerken in ontwikkeling zijn, kunnen de komende jaren worden benut om het Noordzeekanaalgebied voor te bereiden op een groei en opschaling van circulaire bedrijvigheid en mogelijke nieuwe grondstofstromen. In kader van het uitvoeringsprogramma NOVEX-NZKG wordt hiervoor een circulaire strategie opgesteld, samen met partners, circulaire bedrijven en kennisinstellingen. Door de transitie naar een circulaire economie gaan er naar verwachting nieuwe ‘grondstofstromen’ lopen en ontstaan er dus nieuwe logistieke bewegingen. Inzet van het Rijk is transport over water voor omvangrijke grondstofstromen (de zogenaamde modal shift, de keuze voor een andere, duurzamere manier om goederen te transporteren).

Ruimte voor offshore-windenergie
In de Nederlandse energietransitie speelt de opwek van energie middels windparken op zee een belangrijke rol. Het Rijk streeft naar 21 gigawatt (GW) opgesteld vermogen in 2030, 50 GW opgesteld vermogen in 2040 en uiteindelijk 70 GW opgesteld vermogen in 2050. Voor het bouwen en onderhouden van nieuwe windparken, zijn installatiehavens nodig. De eisen die gesteld worden aan de havens en kaden worden steeds hoger, omdat de windturbines steeds groter en zwaarder worden. Er zijn daardoor minder havens geschikt. Binnen Europa is een dermate groot gebrek aan geschikte havencapaciteit voor de assemblage van windmolens, dat ook de Nederlandse energietransitie dreigt te vertragen.[28]
De IJmond kan een uitstekende uitvalsbasis voor de offshore bieden, met name in de havengebieden ten westen van de Zeesluis IJmuiden. Op dit moment vraagt de offshore veel meer ruimte in de Zeehaven IJmuiden dan beschikbaar is. Om in deze specifieke behoefte te voorzien werken Rijk en regio aan de transformatie van het slibdepot van de Averijhaven tot Energiehaven als installatiehaven voor wind op zee.

Droge bedrijventerreinen
Dat er op middellange termijn voldoende ruimte is voor havengerelateerde bedrijvigheid en industrie benodigd voor de energietransitie en circulaire economie, betekent niet dat het Noordzeekanaalgebied ruimte biedt voor alle bedrijven. Voor bedrijven die ruimte zoeken op droge bedrijventerreinen, omdat ze geen haven- of kadegebonden functies hebben, is voldoende vestigingsruimte nodig in de Metropoolregio Amsterdam. Deze ruimte kan niet gemaakt worden op haven- en kadegebonden terreinen, anders ontstaat daar een ruimtelijk tekort en passen toekomstige opgaven (energietransitie, circulaire economie, havenlogistieke functies) daar niet.

Het inzicht van schaarste in droge bedrijventerreinen leidde in 2023 in Zaanstad tot een gewijzigde beleidskeuze voor de transformatie van de Achtersluispolder. De transformatie van de Achtersluispolder naar woningbouw is voorlopig omgezet in een transformatie van alleen het noordelijk deel van de Achtersluispolder. De rest van de Achtersluispolder blijft onderdeel van het haven-industrieel complex van het Noordzeekanaalgebied.[29]
Op het schaalniveau van de Metropoolregio Amsterdam werkt de NOVEX-MRA op dit moment aan een regionale bedrijvenstrategie, om richting te geven aan de opgave om in de MRA en omgeving daaromheen voldoende ruimte te maken voor droge bedrijvigheid.

2.4.2 Is er voldoende milieuruimte voor economische transitie?
De rapportage van Generation Energy (2022)[30] maakt weliswaar duidelijk dat er voldoende fysieke ruimte aanwezig is in het Noordzeekanaalgebied, maar dat milieuruimte in sommige deelgebieden te beperkt is en vraagt om uitbreiding voor beoogde transities. Voor het inpassen van de energietransitie naar niet-fossiele dragers (zoals waterstofgas) is het nodig om extra risicoruimte te scheppen op plekken waar dit verantwoord mogelijk kan worden gemaakt. Daarnaast moet efficiënt worden omgegaan met de beschikbare geluidsruimte om nieuwe onderdelen van de energie- en circulaire transitie in te passen. De absolute omvang van de milieuruimte die nodig is voor economische transitie is nog niet bekend, omdat de exacte verschijningsvormen van de energietransitie en de transitie naar een circulaire economie nog niet volledig zijn uitgekristalliseerd. Voor de haven- en industriegebieden van Westpoort en in de IJmond gaan wij hier nader op in.

Westpoort
De wens tot vergaande intensivering van het ruimtegebruik én de wens tot versnelling van energietransitie vragen om meer risicoruimte

Achterlandverbindingen NZKG

Trans-European Transport Networks (TEN-T)

Legenda

- Vervoer over zee
- Binnenvaart vervoer
- Spoorvervoer
- Wegvervoer

op plekken waar dat verantwoord is, om meer geluidsruimte aan de westkant van Westpoort en om flexibiliteit van bestaande externe veiligheidscontouren. Hiervoor is een zorgvuldige afweging noodzakelijk. Activiteiten die gepaard gaan met veiligheidsrisico's dienen zodanig gesitueerd te worden dat de risicocontouren niet over kwetsbare objecten vallen.[31] Daarnaast is de ruimte in de ondergrond (onder andere voor buisleidingen) van belang voor de inpassing van de energietransitie.

In Westpoort is het de opgave om voldoende flexibiliteit te behouden voor toekomstige ontwikkelingen die extra milieuruimte vragen, terwijl er voldoende aandacht is voor een gezonde leefomgeving in de nabijheid van Westpoort. Om beide belangen te respecteren en rust in de omgeving te creëren, is het belangrijk om een ruimtelijke verdeling te maken. Op dit moment werken provincie, gemeenten en havenbedrijf aan de actualisering van het omgevingsveiligheidsbeleid en is er sprake van een verdeling van geluidsruimte in het geluidverdeelplan Westpoort. Het westelijk deel van het Amsterdamse havengebied (rond de Afrikahaven en Amerikahaven) komt als meest geschikte gebied naar voren voor functies met grote risicocontouren, vanwege de grote afstand tot toekomstige woningbouwprogramma's. Om die inpassingen aan de westkant mogelijk te maken is een verruiming nodig van de veiligheidscontour deels over de Houtrakpolder in de gemeente Haarlemmermeer en deels over het Zaanse bedrijventerrein Hoogtij.

Ten aanzien van geluid is het van belang dat de geluidsruimte voor bedrijven in het havengebied van Westpoort geborgd blijft (conform het geluidverdeelplan). Dat betekent dat de beschikbare geluidsruimte in het havengebied wordt gebruikt voor haven- en industrie en niet voor andere functies.

Tot slot moet bij de transformatie van het havengebied ten oosten van de A10 voldoende rekening worden gehouden met de geluidsruimte (conform het geluidverdeelplan) voor bedrijven die net buiten deze transformatiegebieden liggen, op de korte termijn bijvoorbeeld voor bedrijven in de Coen- en Vlothaven en op de langere termijn voor bedrijven ten westen van de A10.

IJmond
In de IJmond is een snelle transitie van Tata Steel naar een productie via aardgas naar waterstof een cruciale stap om snel te komen tot een volgende stap in de emissiereductie. Door de bijbehorende reductie van CO_2-emissies wordt bijgedragen aan het herstellen van de balans van het ecologische plafond.
Om deze transitie snel in te zetten zijn het Rijk en Tata Steel in overleg over de maatwerkafspraken. Zodra de plannen voor de waterstofroute van Tata Steel concreet genoeg zijn, kan het bevoegd gezag onderzoeken wat er precies nodig is op het gebied van milieuruimte en of dit past. Omdat de huidige beschikbare geluidsruimte nagenoeg vol is, is het niet uitgesloten dat er op dit vlak knelpunten ontstaan. Daarnaast is het de verwachting dat binnen het terrein van Tata Steel aanpassingen nodig zijn op het gebied van externe veiligheid (risicoruimte). Als dergelijke zaken zich voordoen treden de betrokken partijen met elkaar in overleg om hier tijdig een oplossing voor te formuleren.[32]

2.4.3 Vitale havenfuncties en betrouwbare achterlandverbindingen

De ambitie om de haven- en industriegebieden drager te maken van de energie- en circulaire transitie betekent dat onze havens optimaal moeten kunnen functioneren. Het behoud van vitale havenfuncties, zoals een locatie voor het bunkeren van duurzame brandstoffen of een scheepsreparatiewerf, is van belang voor het toekomstig functioneren van het havencomplex. Om dergelijke bedrijven en vitale functies te behouden in het Noordzeekanaalgebied zijn gemeenschappelijke inspanningen van Rijk en regio nodig.

Betrouwbare achterlandverbindingen zijn cruciaal voor de ambities om de haven- en industriegebieden door te ontwikkelen als drager van de energietransitie en voor de ontwikkeling van een circulaire economie voor de Metropoolregio Amsterdam én het (internationale) achterland. Maritieme toegang en betrouwbare multimodale achterlandverbindingen blijven essentieel om de functie van onze havens als nautisch en logistiek knooppunt waar te maken.[33] De maritieme toegang is recent sterk verbeterd door de opening van de Zeesluis IJmuiden. Een daaraan verbonden opgave is het beheersen van de toevoer van zout water via het sluizencomplex naar het Noordzeekanaal.

Het behouden van betrouwbare achterlandverbindingen over de weg, het spoor, het water en in de toekomst door buisleidingen is een belangrijke randvoorwaarde voor het functioneren van haven- en industriegebieden. Het transport van de brandstoffen voor en door de energietransitie vraagt daarbij om een robuust Basisnet voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Er moet ruimte zijn om gevaarlijke stoffen te vervoeren door transport over water, weg, spoor en via buisleidingen. Dit vraagt om een zorgvuldige afstemming van ontwikkelingen in de nabijheid van transportroutes enerzijds, en de groei van gevaarlijke stoffen anderzijds.

In de planvorming voor verstedelijking moet dit worden meegenomen. Bebouwing nabij routes voor gevaarlijke stoffen, of eroverheen, kan ongewenste beperkingen met zich meebrengen. Locatiekeuzes voor activiteiten met gevaarlijke stoffen en routeringen (inclusief het Basisnet) voor gevaarlijke stoffen zijn belangrijke factoren om in samenhang én gezamenlijk met betrokken partners af te stemmen. Een robuust basisnet vraagt om actualisatie, waarbij Zuidasdok en A5 worden meegenomen en waarin ook onderzocht wordt wat de toename van vervoer van gevaarlijke stoffen betekent voor de bestaande stad.

Vanuit het Multimodaal Toekomstbeeld van de MRA wordt een Multimodaal Netwerk Goederenvervoer opgesteld. Hierin wordt de bereikbaarheid van de haven- en industriegebieden gewaarborgd en wordt ook rekening gehouden met de verkeersstromen (met gevaarlijke stoffen) die buiten het Noordzeekanaalgebied plaatsvinden. Daarbij wordt de relatie gelegd met het transport van goederen in het Knooppunt NZKG.

58-JH-BF
TH-637-N

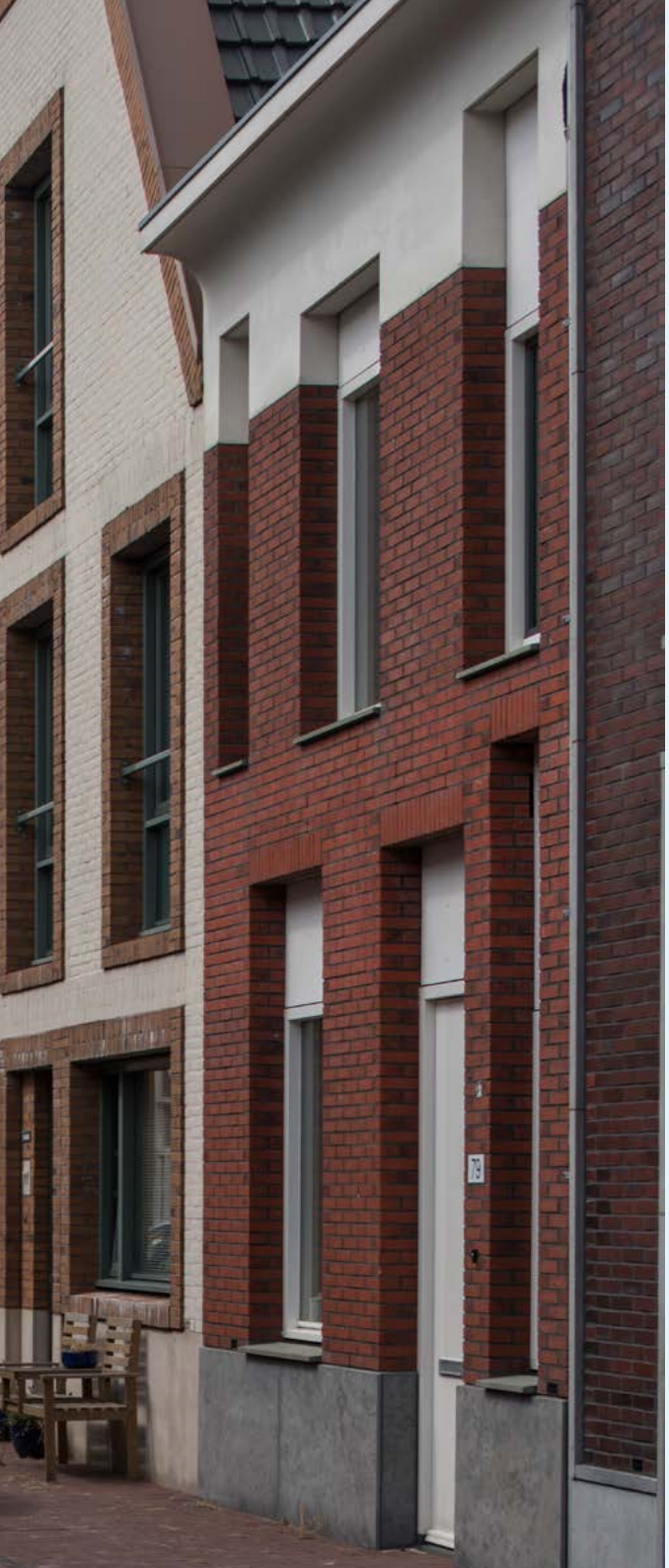

H3
Stedelijke omgeving

3.1 Stedelijke omgeving

De haven- en industriegebieden van het Noordzeekanaalgebied liggen in de nabijheid van de drukbevolkte stedelijke omgeving van de IJmond en delen van de gemeenten Zaanstad en Amsterdam. In de zes gemeenten uit het gebied (zie onder) wonen in totaal bijna 1,4 miljoen inwoners en staan bijna 700.000 woningen. Een groot deel van de woningen bevindt zich in Amsterdam en de Haarlemmermeer en valt niet direct in de invloedsfeer van de haven- en industriegebieden in het Noordzeekanaalgebied. Maar honderdduizenden inwoners in het gebied wonen in de directe nabijheid, op hooguit enkele kilometers afstand, van onze havens en industrie.

Gemeente	**Huidig aantal woningen (CBS eindstand 2022)**	**Aantal inwoners (CBS eind 2022)**
Beverwijk	19.906	42.711
Heemskerk	17.882	39.431
Velsen	31.823	68.790
Haarlemmermeer	66.659	162.300
Amsterdam	474.866	918.117
Zaanstad	70.210	159.618
Totaal	**681.346**	**1.390.967**

In oudere havengebieden langs de Zaan zijn woonbuurten sterk verweven met de industrie. Fabriekspanden met erfgoedwaarde dragen bij aan de identiteit van de leefomgeving. De ontwikkeling en groei van de IJmond komt grotendeels voort uit de bouw van het Noordzeekanaal en de groei van haven- en industriële activiteiten daarna.

Door de jaren heen groeiden steden in de richting van de haven- en industriegebieden en zijn de Amsterdamse havens verplaatst naar de westkant van Amsterdam. De nabijheid tussen industrie en stedelijke omgeving vraagt om wederzijdse afstemming om zowel de leefbaarheid als economisch functioneren te waarborgen.

3.2 Opgaven

De kwaliteit van de stedelijk omgeving van het Noordzeekanaalgebied staat onder druk. Ook in deze regio is er een grote schaarste aan woningen. Eén van de opgaven is om in een korte periode veel nieuwe woningen te bouwen. Ook de kwaliteit van de leefomgeving staat onder druk en er is een opgave om bestaande wijken voor te bereiden op klimaatverandering. Er zijn wijken waar de achterblijvende sociale en fysieke kwaliteit verbeterd moet worden en in andere wijken is voor de verbetering van de gezondheid van de inwoners een verbetering van de lucht- en waterkwaliteit nodig. Wij willen de komende jaren vooruitgang boeken voor deze drie opgaven in de stedelijke omgeving van het Noordzeekanaalgebied.

3.2.1 Woningbouw

Om het woningtekort terug te dringen tot een gezonder evenwicht, wordt met het Programma Woningbouw nationaal ingezet op de realisatie van 900.000 woningen tot en met 2030. In het Verstedelijkingsconcept MRA hebben Rijk en regio de woningbouwopgave gezamenlijk uitgewerkt als onderdeel van de integrale verstedelijkingsopgave. Inzet van dit Verstedelijkingsconcept is het bouwen van 175.000 woningen in de MRA in de periode 2020 tot en met 2029, met aandacht voor de sociaal-maatschappelijke en economische ontwikkeling in de kernen van de MRA en voor

duurzame, toekomstbestendige steden en samenlevingen. Het gaat niet alleen om het bouwen van woningen, maar ook om de kwaliteit daarvan en om het versterken van de samenleving, rekening houdend met opgaven op het gebied van klimaat, werkgelegenheid, kansengelijkheid, bereikbaarheid, energieinfrastructuur, natuurinclusiviteit en voorzieningen. Kwantitatief is de woningbouwopgave in het Noordzeekanaalgebied, conform de Woondeal MRA (maart 2023), als volgt verdeeld over de gemeenten:

Gemeente	**Totale bouwopgave tot 2030 (provinciaal bod)[34]**
Beverwijk	2.800
Heemskerk	950
Velsen	3.000
Haarlemmermeer	13.400
Amsterdam	67.500
Zaanstad	9.000
Totaal	**93.850**

Om de genoemde woningbouwopgave tijdig, tot en met 2030, te kunnen realiseren dient er een aantal knelpunten te worden opgelost en moeten de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd, zoals: stikstof, geluid, energie-infrastructuur, betaalbaarheid, mobiliteit, toekomstbestendigheid (inclusief klimaat(adaptatie), water, bodem en duurzaamheid) en uitvoeringscapaciteit. De randvoorwaarden van deze Woondeal zijn onderdeel van de bestuurlijke woningbouwafspraken tussen Rijk en provincies.

3.2.2 Kwaliteit van de Leefomgeving

De woningbouwopgave is niet alleen maar kwantitatief. Er ligt ook een opgave om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Het RIVM-onderzoek ‘Blik op leefomgeving en gezondheid Verstedelijkingsstrategie MRA’ (2021)[35] toont grote verschillen aan in leefbaarheid binnen de Metropoolregio Amsterdam. Het onderzoek signaleert dat in sommige wijken een ongezonde omgeving, sociaaleconomische kansenongelijkheid en een relatief kwetsbare bevolking samenkomen. In de IJmond, Zaanstad en Amsterdam geldt dit met name in buurten uit de wederopbouwperiode na de Tweede Wereldoorlog. Er zijn toen in een korte periode veel kleine woningen gebouwd van relatief slechte kwaliteit, met weinig aandacht voor de inrichting van de openbare ruimte. Deze wijken zijn verouderd en vragen om verbetering en verduurzaming. De inwoners van deze wijken zijn relatief kwetsbaar, zowel in sociaaleconomische positie als gezondheid. In deze wijken is sprake van stapeling van sociaal-maatschappelijke achterstanden, een lage kwaliteit van de leefomgeving en een gebrek aan economische functies en kansen.

De wijken in het Noordzeekanaalgebied waar deze problemen spelen worden zichtbaar op de kaart van de Leefbaarometer[36] van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Deze kaart toont in geel en oranje dat met name in de naoorlogse wijken de leefbaarheid onder druk staat, zoals in Geuzenveld-Slotermeer (Amsterdam Nieuw-West), Poelenburg (Zaandam Oost), en in de naoorlogse wijken in de IJmond. Deze wijken scoren gemiddeld lager op indicatoren als kwaliteit van de woonvoorraad, nabijheid van voorzieningen, sociale samenhang en overlast en onveiligheid.

Indicator fysieke leefomgeving NZKG

Stedelijke vernieuwing en verdichting kan werken als een katalysator voor een integrale verbetering en verduurzaming van de bestaande woonomgeving, waarbij wijken ook voorbereid worden op klimaatverandering. Zo'n aanpak combineert renovatie en verduurzaming van woningen met verdichting (toevoegen van meer woningen op hetzelfde grondoppervlak) en een verruiming van het aanbod aan voorzieningen. Afgeschreven delen van de woningvoorraad worden vervangen voor nieuwbouw. Hierdoor ontstaan wijken met aantrekkelijke en toekomstbestendige openbare ruimte en met goede verbindingen naar het omliggende landschap, al naar gelang de kansen en behoeften in de wijk.

Verduurzaming van de woningvoorraad in combinatie met verdichting resulteert in een kwaliteitsimpuls in wijken, meer diversiteit en meer economisch draagvlak, waardoor voorzieningen terug kunnen komen in wijken. Door investeringen in de fysieke leefomgeving van wijken te combineren met een sociale aanpak (op het gebied van werk en onderwijs) ontstaan economische kansen en perspectief. De nabijheid van havens en industrie slaat om in een voordeel als industriële restwarmte wordt benut om de woningen te verwarmen. Met de energietransitie en de omslag naar een circulaire industrie ontstaan nieuwe warmtebronnen die voor dit doel benut kunnen worden.

De grote ambitie om door middel van herstructurering/stedelijke vernieuwing de fysieke en sociale kwaliteit van de leefomgeving in wijken te verbeteren vraagt om samenwerking tussen verschillende overheidslagen. In het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid is aangekondigd dat er naast afspraken over woningbouw, ook afspraken over herstructurering worden gemaakt.

Inzetten op stedelijke vernieuwing van bestaande wijken is als ontwikkelrichting al ingeslagen in het Verstedelijkingsconcept van de Metropoolregio Amsterdam (2021). Maar deze richting is tot nu toe niet in alle gebieden doorgevoerd. Inzetten op stedelijke vernieuwing om de kwaliteit van bestaande wijken te verbeteren kan namelijk alleen als deze integraal en in samenhang wordt opgepakt. Dat vraagt inzet van Rijk en regio, omdat hiervoor ook investeringen nodig zijn in mobiliteit, groei van voorzieningen, verbindingen naar het groen, en aantrekkelijke recreatiegebieden voor een groeiende bevolking eromheen.

3.2.3 Gezondere leefomgeving

Het RIVM-onderzoek 'Blik op leefomgeving en gezondheid Verstedelijkingsstrategie MRA' (2021)[37] agendeert ook dat de milieudruk hoog is in delen van het Noordzeekanaalgebied. De milieudruk is hoog door (de combinatie van) externe veiligheidsrisico's, luchtverontreiniging en geur- en geluidshinder, die afkomstig zijn van industrie, vliegverkeer en wegverkeer. Dat brengt gezondheidsrisico's met zich mee. Hierin specifiek is de situatie in de IJmond waar de luchtkwaliteit onder druk staat.[38]

Er wordt sterk ingezet op een gezondere leefomgeving in het Noordzeekanaalgebied. Verschillende soorten emissies in delen van het gebied (zeer zorgwekkende stoffen, geluid, geur, stikstofoxiden (NOx), fijnstof) en verontreinigd oppervlaktewater vragen een snelle en adequate aanpak van Rijk en regio, zodat de leefomgeving in gebieden die onder druk staan gezonder en beter wordt.

3.3 Ambitie

Voor de stedelijke omgeving in het Noordzeekanaalgebied staan wij voor de opgave om niet alleen meer woningen te bouwen, maar ook in wijken die nu op achterstand staan op het gebied van gezondheid en/of de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Onze gezamenlijke richting hierin is helder:

'Onze ambitie in het Noordzeekanaalgebied is een gezondere en veilige leefomgeving.'

3.4 Wat is nodig voor deze ambitie?

Veel partijen in het Noordzeekanaalgebied dragen al bij aan deze gemeenschappelijke ambitie van een gezondere en veilige leefomgeving. Zo werken Rijk en regio samen op basis van het Schone Lucht Akkoord (SLA) en werken partijen in de IJmond samen met Tata Steel om via het Programma Tata Steel 2020-2050 snel te komen tot verbeteringen. Samenwerking tussen bedrijfsleven en overheden kan bijdragen om schonere technieken snel toe te passen, waardoor de leefomgeving verbetert.

De omgevingsdiensten werken aan het optimaal benutten van het VTH-instrumentarium (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) onder de huidige wetgeving. Daarnaast zijn zij in gesprek met het Rijk over verbeteringen in de wet- en regelgeving en normstellingen ten behoeve van een gezondere leefomgeving.

Naast deze inspanningen is meer nodig voor het realiseren van een gezondere en veilige leefomgeving in het Noordzeekanaalgebied:

- om bewoners in de toekomst beter te beschermen is een beter wettelijk instrumentarium nodig (3.4.1);
- het bevorderen van de gezondheid en de leefkwaliteit vraagt om een integrale aanpak en gebiedsontwikkeling gericht op leefbare steden met recreatieve uitloopgebieden in de nabijheid (3.4.2).

3.4.1 Verbetering van het instrumentarium voor gezonde leefomgeving

In een dichtbevolkt land als Nederland, en in het Noordzeekanaalgebied in het bijzonder, is het een gegeven dat industrie zich in de nabijheid van dorpen en steden bevindt. Dit brengt een extra verantwoordelijkheid met zich mee voor zowel bedrijven als de overheid. Zij dienen ervoor te zorgen dat omwonenden worden beschermd tegen de (lange termijn) gezondheidsrisico's van emissies van industrie en andere bronnen. Omwonenden moeten op deze bescherming kunnen vertrouwen. De Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft geconstateerd dat het stelsel om omwonenden te beschermen onvoldoende is. De Onderzoeksraad geeft aan *'dat het niet vanzelfsprekend is dat de gezondheid van omwonenden voldoende wordt beschermd gezien de wijze waarop het stelsel in de praktijk vorm krijgt'*.[39] Aanvullend constateert de Onderzoeksraad voor Nederland in zijn geheel: *'Op dit moment voldoet de luchtkwaliteit in Nederland op de meeste plaatsen niet aan de advieswaarden (van de World Health Organization (WHO). De blootstelling aan die stoffen komt echter niet alleen door de industrie; om te voldoen aan de WHO-advieswaarden zal de emissie van schadelijke stoffen bij verschillende bronnen omlaag moeten'*.[40]

De huidige normstelling en regelgeving op Europees- en rijksniveau is onvoldoende voor complexe hoog blootgestelde gebieden, zoals bijvoorbeeld die in IJmond waar diverse emissiebronnen met uitstoot van (vele) verschillende stoffen samenkomen. In de normstelling wordt nu geen rekening gehouden met deze

cumulatie-effecten. Werken aan een gezondere leefomgeving betekent dat wetten, normen en onze instrumenten daarop wel zijn toegerust. Hiertoe moet wet- en regelgeving worden verbeterd, met gezondheidskundige normen als uitgangpunt en waarbij rekening wordt gehouden met cumulatie van stoffen. Het Rijk wordt gevraagd hieraan bij te dragen door te kijken naar Europese en nationale regelgeving. Een gelijk Europees speelveld is hierbij belangrijk.

3.4.2 Werken aan leefbare wijken en steden

Voor het realiseren van leefbare wijken en steden is er meer nodig dan alleen woningen bouwen. Het vraagt om integrale gebiedsontwikkeling, waarbij de bouw van woningen gecombineerd wordt met samenhangende investeringen voor groen in wijken, warmtenetten, nabijheid van voorzieningen en goede mobiliteitsverbindingen naar knooppunten en recreatieve gebieden. De Metropoolregio werkt conform haar Verstedelijkingconcept in de NOVEX-aanpak MRA aan haar ambitie om complete, aantrekkelijke woonmilieus te creëren met kwalitatief hoogwaardige groene uitloopgebieden in de nabijheid. Hierbij kan worden aangesloten bij de integrale gebiedsgerichte aanpak in het kader van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. De stedelijke focusgebieden Amsterdam Nieuw-West en Zaanstad Oost maken hiervan deel uit.

De IJmond volgt nog niet een dergelijke integrale aanpak in de stedelijke vernieuwing. Dat is een groot gemis, omdat juist in de IJmond meerdere opgaven samenkomen die om een integrale aanpak vragen, gericht op het verbeteren van de leefbaarheid en het bouwen van woningen. De benodigde randvoorwaarden komen nu onvoldoende in beeld en op de agenda van Rijk en regio. Deze randvoorwaarden moeten vanuit een groter schaalniveau worden onderzocht en geagendeerd (zie paragraaf 5.2.3).

Om de ambitie van een gezondere en leefbare omgeving in de IJmond waar te maken, is een gezamenlijke integrale aanpak nodig die het volgende in kaart brengt en agendeert:

- Wat is er nodig voor een gezonde leefomgeving op het gebied van mobiliteit? Welke maatregelen zijn hierin wenselijk om de gezondheid van de leefomgeving te bevorderen? Voorbeeld: de snelweg A22 vormt een emissiebron in Beverwijk.
- Welke bovenplanse investeringen zijn nodig voor woningbouw en stedelijke vernieuwing?[41] Waarbij gekeken wordt naar OV-frequenties van trein en bus, maar ook naar de huidige bottlenecks vanaf snelwegen zoals de A208.
- Waar is bij woningbouw en stedelijke vernieuwing behoefte aan verbetering van langzaam-verkeersverbindingen (fiets en lopen) naar werk en voorzieningen en naar het recreatieve groen en omliggend landschap?
- Is er voldoende netwerkcapaciteit voor elektriciteit en warmte?
- En waar in de omgeving is behoefte aan investeringen in aanleg en beheer van meer recreatief groen en versterking van identiteitsbepalende historische cultuurlandschappen?

De situatie rond gezondheid en leefbaarheid in de IJmond vraagt om een gezamenlijke uitwerking van IJmondgemeenten, provincie en Rijk, van wat in de fysieke leefomgeving nodig is om de gezondheid te verbeteren, de kwaliteit van de stedelijke en landelijke omgeving te vergroten, én meer woningen te bouwen. Een bijbehorende dialoog met de omgeving kan hierbij kansrijk zijn.

3.4.3 Verduurzaming van industrie / Tata Steel

De inspanningen voor het realiseren van de energietransitie naar groene brandstoffen en de snelle verduurzaming van de industrie in het Noordzeekanaalgebied brengen de ambitie voor een gezondere leefomgeving dichterbij, omdat verbranding van groene (niet-fossiele) brandstoffen schoner voor de omgeving is. Rijk en regio werken samen om via het Programma Tata Steel 2020-2050 snel te komen tot verbetering.

Snelle transitie Tata Steel

Tata Steel werkt via de Roadmap Plus aan een groot pakket van milieu- en omgevingsmaatregelen. Dit maatregelenpakket van 300 miljoen euro moet uiterlijk in 2025 zijn opgeleverd. Afgelopen jaren zijn reeds grote projecten uit deze Roadmap Plus opgeleverd, zoals de investering in de koudbandwals voor een reductie van Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAKs), en de hal tegen grafietuitstoot. Momenteel wordt gewerkt aan een zogenaamde ontstoffings- en DeNoX installatie (150 miljoen euro) op de pelletfabriek, die emissies van zware metalen zoals lood fors gaat reduceren. In 2025 moet deze installatie ook de uitstoot van stikstofoxiden op het hele terrein met ongeveer een derde gaan reduceren. Verder is momenteel de bouw van een groot windscherm van 18 meter hoog en 1,5 km lang in voorbereiding om zo de verwaaiing van kolen en ertsen verder tegen te gaan, bovenop de bestaande maatregelen zoals besproeiing.

In deze Roadmap Plus werkt Tata Steel Nederland op korte termijn aan verbetering van de leefomgeving, zoals afname van de geurbelasting, reductie van neerslag van stof en vermindering van de uitstoot van fijnstof, zware metalen en stikstofoxiden. Daarnaast is TSN in het kader van het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie in gesprek over reductie van de CO_2, stikstofoxide en verdere verbetering van de leefomgeving (de zogenaamde maatwerkafspraken). Deze transitie van Tata Steel richting de reductie van ijzererts met aardgas en later met waterstof is een cruciale stap voor de verduurzaming van Nederland en ontlast de omgeving. Bedrijf en overheid willen hierin dezelfde kant op. Dit vraagt om gemeenschappelijke afspraken om deze ontwikkeling snel in te zetten en in de tijd door te voeren.

H4
Landschap en watersysteem

Een goed functioneren van het Noordzeekanaalgebied valt en staat met een goed functionerend toekomstbestendig watersysteem. Daarnaast moeten het hele gebied en alle gebruiksfuncties zich voorbereiden op klimaatverandering. De structurerende keuzes in de beleidsbrief 'Water en bodem sturend' van het Rijk[42] zijn hierop gericht en deze vormen ook het uitgangspunt voor het Noordzeekanaalgebied. Tegelijk is voor het landelijke gebied een transitie nodig, gericht op klimaatbestendigheid, een sterk water- en bodemsysteem, biodiversiteit en sociaaleconomische vitaliteit.

4.1 Landschap en watersysteem

Het oorspronkelijke landschap in het Noordzeekanaalgebied is gevormd door natuurlijke processen, waarbij water, wind en bodemvormende processen een rol speelden. Vanaf de Middeleeuwen heeft de mens een steeds grotere stempel gedrukt op de vorming van het landschap en creëerden ze de typerende cultuurlandschappen. Achter de kustlijn met haar duinen en zandige binnenduinrand en haar lange bewoningsgeschiedenis ligt een laaggelegen land van klei en veen. Om de grond productief te maken moest het waterpeil in dit lage land worden beheerst en is het landschap deels opgedeeld in polders. Hier liggen vruchtbare landbouwgronden en grazige weiden.

Met de aanleg van het Noordzeekanaal in 1870, en de inpoldering van de IJpolders, verdween het getijdenlandschap van het Oer-IJ, dat in open verbinding stond met de zee. Er ontstond een nieuwe, rechte oost-westlijn in het landschap. Enerzijds een drager van economische activiteiten, anderzijds een doorsnijding van historische structuren. Sindsdien voltrok zich een proces van industrialisatie en verstedelijking langs het kanaal. Nieuwe infrastructuurlijnen dienden zich aan. Het westelijke polderlandschap kreeg een militaire functie met de aanleg van de Stelling van Amsterdam. Vanaf medio twintigste eeuw nam de fragmentatie in dit landschap toe. Delen van het landschap werden geoptimaliseerd voor de agrarische productie of voor recreatiedoeleinden. Natuur werd beschermd in een Nationaal Park in de duinstrook en andere natuurgebieden, maar stond en staat onder toenemende druk van verstedelijking, recreatie en agrarische optimalisatie.[43]

De huidige landschappen in het Noordzeekanaalgebied maken deel uit van een regionaal groenblauw netwerk van de Metropoolregio Amsterdam en zijn rijk aan archeologisch en cultureel erfgoed. Het landschap van het voormalige Oer-IJ verbindt de veenpolders en droogmakerijen aan weerszijden van het kanaal. Het overlapt deels met de Stelling van Amsterdam (onderdeel van het Unesco-werelderfgoed Hollandse Waterlinies), die zich met haar verdedigingswerken in het open landschap manifesteert als een groene ring rond de hoofdstad. Direct in en om het Noordzeekanaalgebied kent het landschap een aantal bijzondere kwaliteiten, zoals het recreatiegebied Spaarnwoude en het typisch Hollandse veenweidelandschap van Westzaan en Haarlemmerliede. In het westen bevinden zich het duinlandschap, de binnenduinrand en de landgoederenzone van Noord- en Zuid-Kennemerland, met hun natuurlijke en cultuurhistorische rijkdom en hun functie voor de drinkwaterproductie en recreatie.[44]

Ook het water in het Noordzeekanaalgebied maakt deel uit van een groter systeem, namelijk dat van het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordhollandsch Kanaal. Dit watersysteem is weer verbonden met en afhankelijk van omliggende watersystemen, zoals de regionale watersystemen, het IJsselmeergebied en het rivierengebied.

Landschappen NZKG

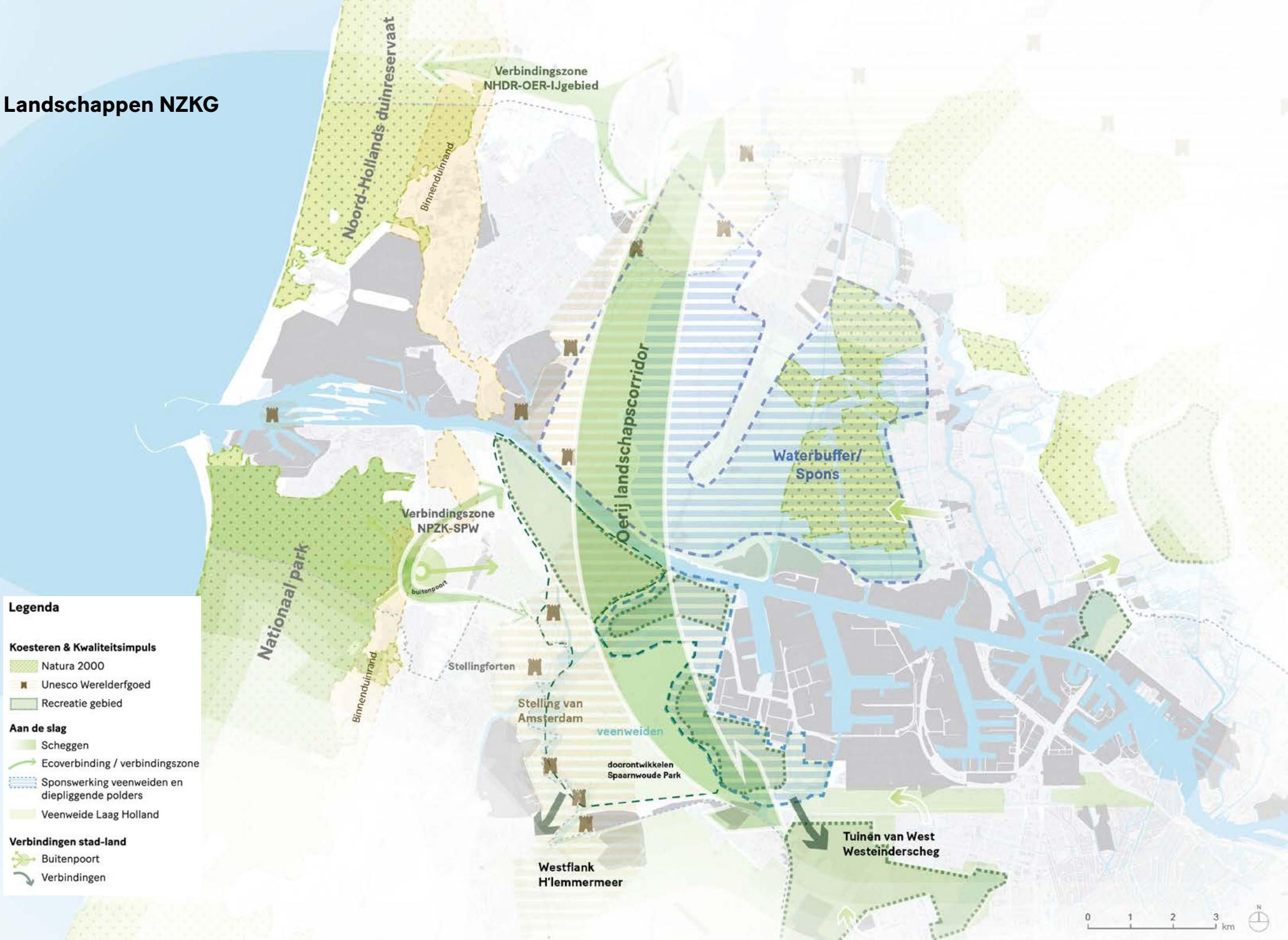

Al die watersystemen zijn met elkaar verbonden. Het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal vormen de blauwe levensader voor een gebied waar 4 miljoen mensen leven en dat deel uitmaakt van het economische hart van Nederland. We benaderen de vraagstukken in het Noordzeekanaalgebied vanuit dit brede perspectief. Daarom maakt dit hele gebied als deelregio Centraal-Holland onderdeel uit van het Deltaprogramma.

Dit watersysteem faciliteerde tot nu toe steeds het grondgebruik met een complex en nauw luisterend systeem van polders, sloten, riviertjes en kanalen, met elkaar verbonden door stuwen, sluizen en gemalen. Dit vroeg steeds verdergaande technische ingrepen in het systeem om alle verschillende gebruikers van voldoende zoetwater en drinkwater te voorzien en de waterpeilen af te stemmen op het grondgebruik. Aanpassingen aan het watersysteem maakten tal van functies mogelijk, voor haven en industrie, stad en landschap. Tegelijkertijd werd de ruimte voor het watersysteem steeds verder ingeperkt. Nu, in de 21e eeuw, zit het watersysteem aan zijn grenzen en is het niet langer in staat om alle functies te bedienen. Dit in combinatie met klimaatverandering maakt aanpassingen noodzakelijk, zowel van het watersysteem zelf, als van de druk op het systeem van verschillende gebruikers.

4.2 Opgaven

4.2.1 Opgaven voor een toekomstbestendig watersysteem

De klimaatverandering heeft grote impact op stad en land. In het laaggelegen Nederland manifesteren de effecten zich vooral via het watersysteem. Dat geldt in het bijzonder in de delta van de grote rivieren, waar het Noordzeekanaalgebied deel van uitmaakt.

Er komt veel op het watersysteem af:

- de zeespiegel stijgt, met risico's op verzilting, overstroming en minder mogelijkheden om overtollig water kwijt te raken;
- er is vaker te weinig water, met risico's op droogte, zoetwatertekort en verzilting;
- er is vaker te veel water, met risico's op wateroverlast door hevige buien en overstromingen door dijkdoorbraken;
- de waterkwaliteit voldoet niet aan de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) door vervuiling. Dat leidt tot risico's voor de gezondheid en de natuurkwaliteit, en kan leiden tot ongewenste beperkingen aan toekomstige ontwikkelingen in het gebied.

Deze vier effecten van de klimaatverandering en de daaraan verbonden risico's maken het watersysteem en de daarmee samenhangende gebruiksfuncties zeer kwetsbaar. Een extra kwetsbaarheid is de afhankelijkheid van één afvoerpunt: het spui- en maalcomplex IJmuiden. Veel ruimtelijke ontwikkelingen en ambities die afgelopen decennia in het gebied hebben plaatsgevonden en nog in de planning staan, hebben de druk op het watersysteem verhoogd en de kwetsbaarheid vergroot. Dat is nadelig voor alle functies, bedrijven en inwoners van het gebied.

Het watersysteem kan niet meer alle functies faciliteren die er gebruik van maken. Een toekomstbestendig watersysteem vereist dat water en bodem sturend zijn bij alle ruimtelijke opgaven.[45]
Een toekomstbestendige regio vraagt om een aanpak van de volgende vijf opgaven:

1. anticiperen op de zeespiegelstijging,
2. anticiperen op verzilting,
3. keuzes maken in zoetwaterbeschikbaarheid,
4. verbeteren van de waterkwaliteit,
5. beperken van overstromingsrisico's en wateroverlast.

1. Anticiperen op zeespiegelstijging
Nederland heeft te maken met een versnelde stijging van de zeespiegel, veroorzaakt door de opwarming van de aarde. Die versnelde stijging zal zeker nog vele tientallen jaren blijven voortduren, maar het is nog onzeker met welk tempo. Het verschil tussen de ligging van het land en het zeeniveau neemt sneller toe dan door de zeespiegelstijging alleen, doordat in grote delen van Nederland, ook in het Noordzeekanaalgebied, de bodem daalt.

De zeespiegelstijging werkt op verschillende manieren door in het watersysteem en het ruimtegebruik van het Noordzeekanaalgebied. Zo wordt het steeds moeilijker om water vanuit het Noordzeekanaal te spuien naar zee. Als het peil van het zeewater eenmaal hoger is dan het peil van het Noordzeekanaal is spuien bijna niet meer mogelijk. Dan kan het water uit het kanaal alleen nog naar zee worden gepompt. Dit is naar verwachting rond 2050 het geval. Om afwatering van het gebied te garanderen is extra maalcapaciteit nodig, bijvoorbeeld bij het complex in IJmuiden, maar om niet afhankelijk te zijn van één pompcomplex idealiter ook op andere locaties. Dit vraagt om afwegingen op een hoger schaalniveau dan dat van het Noordzeekanaalgebied.

Voor investeringen met een lange looptijd (en dat zijn de meeste ruimtelijke investeringen) is het belangrijk om nu al te anticiperen op de zeespiegelstijging en de gevolgen daarvan. We willen voorkomen dat we oplossingsrichtingen voor de toekomst onmogelijk maken en problemen afwentelen op de toekomst. Dat vraagt om scherpe locatiekeuzes, het reserveren van voldoende ruimte voor de versterkingsopgave van de primaire en regionale waterkeringen, het vrijhouden van gebieden voor waterberging en robuuste klimaatbestendige ontwikkelingen.

2. Anticiperen op verzilting
Een van de effecten van de zeespiegelstijging is een toename van de verzilting. Via de sluizen bij IJmuiden stroomt zout zeewater in het Noordzeekanaal. Om de toegenomen zoutvracht door de komst van de nieuwe Zeesluis IJmuiden te mitigeren, wordt er bij de sluis een selectieve onttrekking (oftewel zoutdam) gebouwd. Door de zeespiegelstijging neemt de tegendruk van zoetwater uit de rivieren af, zeker in perioden van droogte die in de toekomst frequenter zullen optreden. Het risico ontstaat dat verzilt water doordringt naar het Amsterdam-Rijnkanaal, met gevolgen voor de natuur, landbouw en drinkwaterwinning, omdat die afhankelijk zijn van zoetwater uit het Amsterdam-Rijnkanaal.

Het geldende landelijke beleid is de ‘verdringingsreeks’, die in tijden van (extreme) droogte prioriteiten stelt. In dergelijke periodes wordt scheepvaart als een van eerste functies ‘afgesloten’ van zoetwateraanvoer. Dit betekent dat er schutbeperkingen gaan gelden voor de Zeesluis IJmuiden. Gezien de gevolgen voor het economische functioneren van onze havengebieden vraagt deze problematiek van toenemende verzilting een uitwerking en agendering op een hoger schaalniveau dan het Noordzeekanaalgebied.

3. Keuzes maken in zoetwaterbeschikbaarheid
Zoetwater is nodig voor de landbouw, de drinkwaterproductie en als koel- en proceswater in de industrie. Door de frequentere perioden van droogte en de nog steeds stijgende vraag naar zoetwater, is niet langer vanzelfsprekend dat er voor al deze doeleinden zonder meer voldoende water beschikbaar is. Drinkwaterbedrijven trekken nu al aan de bel en geven aan dat niet bij alle ontwikkelingen extra drinkwatervoorziening gegarandeerd kan worden. In de beleidsbrief ‘Water en bodem sturend’ zet het Rijk in op een vermindering van het drinkwatergebruik van 20% bij zowel huishoudens als bedrijven.

Hoogteligging van het NZKG

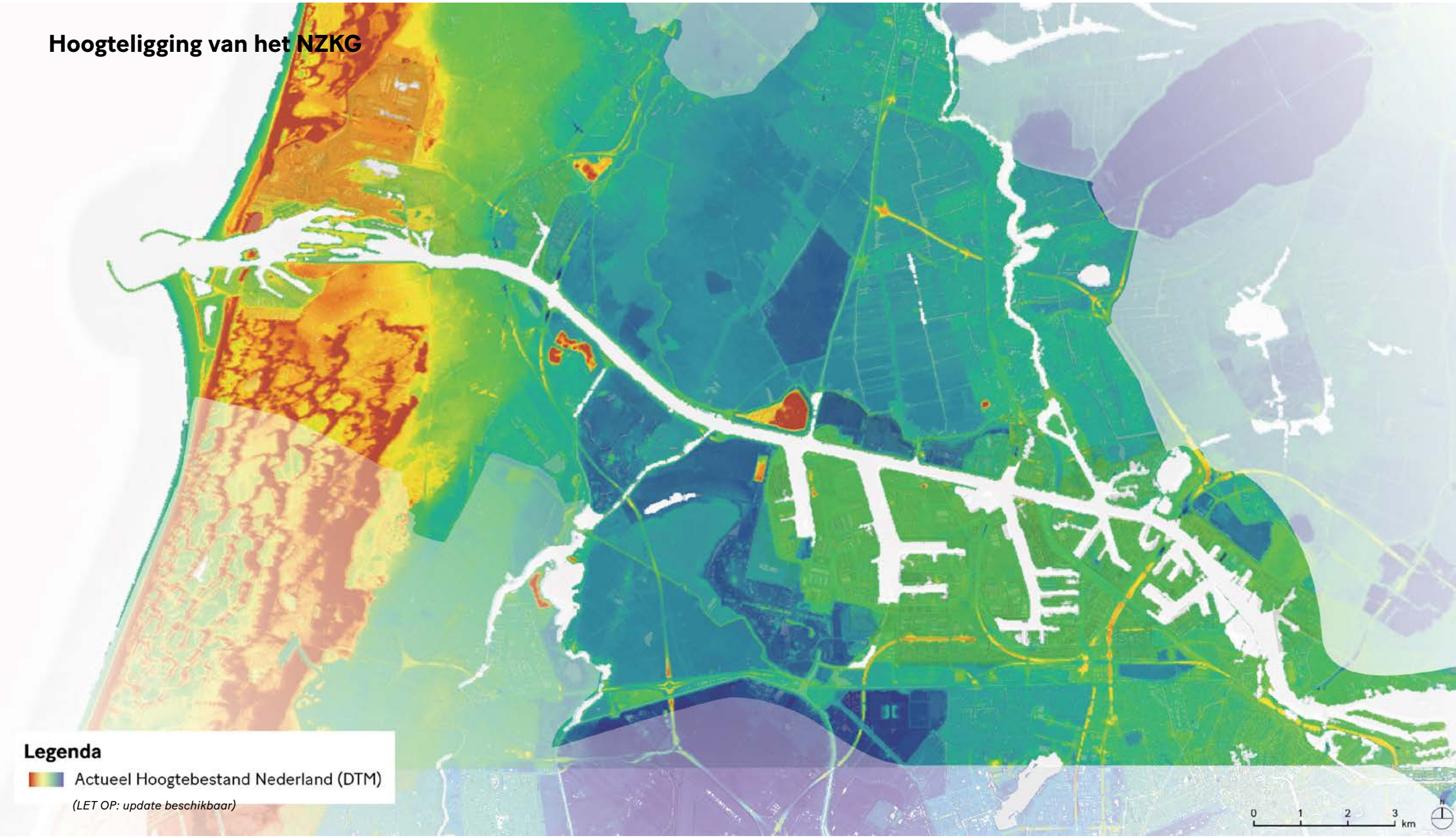

Reductie van zoetwatergebruik wordt een opgave voor het hele Noordzeekanaalgebied, mede door verwachte komst van nieuwe watervragende industriële processen, zoals de productie van waterstof. Om afnemers een prikkel te geven om in de toekomst zoetwatergebruik te reduceren is het belangrijk om gebruik te meten en om marktprikkels voor reductie te ontwikkelen. Reductie kan deels worden beperkt door meer zoetwater te bergen, en zo beschikbaar te houden om tijdelijke tekorten op te kunnen vangen. Daarnaast wordt binnen Westpoort door Waternet gekeken naar het inrichten van een separaat watersysteem voor industriewater.

4. Verbeteren van de waterkwaliteit
De waterkwaliteit wordt in Nederland een steeds nijpendere opgave. Bij alle ambities in het Noordzeekanaalgebied moeten ook de waterkwaliteitsdoelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water (een Europese wetgevingslijn) gehaald worden. Nieuwe ontwikkelingen mogen geen verslechtering van de waterkwaliteit met zich meebrengen.

Speciale aandacht is daarbij nodig voor lozingen van koel- en afvalwater op het oppervlaktewater. Voor koelwaterlozingen is de ontvangstcapaciteit van het watersysteem in droge en warme periodes zeer beperkt. Het is niet langer gegarandeerd dat bedrijven hun koelwater altijd kwijt kunnen op het oppervlaktewater. De hoge temperaturen van deze lozingen zorgen voor extra problemen voor de ecologische kwaliteit van het ontvangende water. Afvalwaterlozingen zijn vooral afkomstig van de rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) en de industrie. Hierdoor komen (mogelijk schadelijke) stoffen in het oppervlaktewater terecht. Zeker in periodes van watertekort, als de verontreiniging in het water minder wordt verdund, kunnen normen worden overschreden en beperkingen worden opgelegd.

5. Beperken van overstromingsrisico's en wateroverlast
Door zeespiegelstijging en extremer weer (analoog aan de clusterbuien in Limburg in 2021) zullen de overstromingsrisico's toenemen en wordt ook de kans op wateroverlast groter. Dat betekent dat locatiekeuzes essentieel worden voor een toekomstbestendige regio. Waar bouw je en op welke manier, en waar juist niet? Met een inzet op gevolgbeperking van overstromingen, voorkomen we dat we nu de kwetsbare gebieden van de toekomst ontwikkelen. Daarbij is speciale aandacht nodig voor de locaties van vitale en kwetsbare functies (bijvoorbeeld voor de energietransitie) en de manier waarop die worden ontwikkeld. Het is daarbij belangrijk om ook herstelmogelijkheden en de snelheid daarvan mee te nemen in de afweging, om bij een eventuele overstroming de duur van de maatschappelijke ontwrichting zo kort mogelijk te houden. Ook is bijzondere aandacht nodig voor de locaties waar kwetsbare, niet-zelfredzame groepen worden gehuisvest, en voor evacuatiemogelijkheden in het geval van een overstroming: 'horizontaal' om het gebied snel te kunnen verlaten of 'verticaal' om snel het dak of een veilige verdieping van het gebouw te kunnen bereiken.

4.2.2 Opgaven voor het landschap
Het landschap is dynamisch. Door de jaren heen heeft het landschap in het Noordzeekanaalgebied meebewogen met veranderende maatschappelijke behoeften. De komende decennia zal dat niet anders zijn. De maatschappelijke behoeften van nu hangen samen met de opgaven voor het watersysteem, hierboven beschreven, en de opgaven voor de haven- en industriegebieden en de stedelijke gebieden die omschreven zijn in de voorgaande hoofdstukken:
1. vergroten van het waterbergend vermogen,
2. herstellen van de biodiversiteit,
3. versterken van het groenblauwe raamwerk.

Deze opgaven moeten in samenhang worden benaderd en leiden samen tot een transitie-opgave voor het landelijk gebied. Deze transitie vraagt om ontwikkeling van nieuwe perspectieven voor de landbouw en oog voor de consequenties voor het landschappelijke en archeologische erfgoed.

1. Vergroten van het waterbergend vermogen
In het verlengde van de opgaven voor het watersysteem, heeft het landschap een belangrijke rol in het opslaan van water. Dat heeft twee kanten. Ten eerste kan bij hevige regenval niet al het water in één keer worden afgevoerd naar het Noordzeekanaal en verder naar zee. Ten tweede is waterberging noodzakelijk om schoon zoetwater beschikbaar te houden voor later gebruik, bijvoorbeeld bij langdurige droogte. In het algemeen geldt de voorkeursvolgorde vasthouden, hergebruiken, bergen en dan pas afvoeren.

De voorkeur voor het vasthouden van water kan invulling krijgen door een vitale bodem te bewerkstelligen die als een spons het water opneemt. In veengebieden gaat een betere sponswerking samen met de ambitie om de bodemdaling tegen te gaan, met de daaraan verbonden reductie van CO_2-uitstoot. Daarnaast is in de toekomst ruimte nodig voor waterberging in het landschap. Eerste schattingen gaan uit van een minimum van 10 miljoen m^3 rond het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal. Dat staat gelijk aan 1000 hectare (ongeveer 1500 voetbalvelden) met een waterdiepte van één meter. Maar waarschijnlijk is er nog meer berging nodig op alle schaalniveaus, zowel in de haarvaten van het systeem als in grootschaligere waterbergingslocaties.[46] Zo kan worden verkend of er een tussenboezem-systeem kan worden geïntroduceerd om meer ruimte voor water te bieden en tegelijk gebieden met elkaar te verbinden en een aantrekkelijk landschap te creëren.

2. Herstellen van de biodiversiteit
Herstel van biodiversiteit is overal in Nederland, dus ook in het Noordzeekanaalgebied, een urgente opgave. Zowel in de Natura 2000-gebieden, in de gebieden en verbindingszones van het Natuurnetwerk Nederland, als daarbuiten, in agrarisch en stedelijk gebied. Een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van biodiversiteit is het verlies aan oppervlakte voor de natuur en een gebrek aan verbindingen tussen natuurgebieden. Daarom is het beschermen, behouden en versterken van een robuust natuurnetwerk van groot belang. Het gaat daarbij om het behoud van schaal en grootte van de natuurgebieden en het verbinden van de gebieden met elkaar. Ook het verminderen van externe belastende factoren, zoals de stikstofneerslag op de duinen, en het terugbrengen van een natuurlijke dynamiek, zijn onmisbaar voor een systeemherstel. In de provinciale omgevingsverordening wordt het Natuurnetwerk beschermd tegen ruimtelijke ontwikkelingen die natuurwaarden aantasten.

3. Versterken van het groenblauwe raamwerk
Naast het vergroten van het waterbergend vermogen en het herstellen van de biodiversiteit spelen meer opgaven in het landelijk gebied. Een gemeenschappelijke noemer in het versnipperde landschap van het Noordzeekanaalgebied is de behoefte aan versterking van de samenhang. Zoals hierboven beschreven, is het herstel van de biodiversiteit gebaat bij betere verbindingen tussen natuurgebieden. Voor de recreatie, een landschappelijke opgave die sterk verbonden is aan de stedelijke omgeving, geldt hetzelfde. De bevolkingsomvang groeit en daarmee ook de recreatiedruk. Dat vraagt om recreatief aantrekkelijke landschappen en routestructuren. De landschapsbeleving neemt over het algemeen toe als historische patronen en structuren nog herkenbaar zijn, of weer herkenbaar zijn gemaakt, in het landschap.

Het groenblauwe netwerk loopt door tot in stedelijk gebied. Wijken waar leefbaarheid om een aanpak vraagt, kunnen profiteren van een sterkere groenblauwe structuur als onderdeel van een gezondheidsbevorderende leefomgeving. Groen en water helpen tegelijk hittestress tegen te gaan, water vast te houden en de biodiversiteit in de stad te vergroten. Idealiter begint de groen- en waterstructuur bij de voordeur, en loopt die via groenzones in de stad naar stadsparken en via aantrekkelijke stad-landverbindingen naar het buitengebied. Een toegankelijk en aantrekkelijk uitloopgebied op korte afstand van de woning is een onlosmakelijke component van de kwaliteit van de leefomgeving. De Metropoolregio Amsterdam hanteert als maatstaf een fietstocht van een kwartier. Dat vraagt om goede, aantrekkelijke verbindingen.

De sturende rol van water en bodem in de ruimtelijke ontwikkeling levert ook een vorm van landschappelijke samenhang op. Het water- en bodemsysteem draagt die samenhang: er ontstaat weer een direct verband tussen het ruimtegebruik aan de ene kant en de bodemsoort en de hoogteligging aan de andere kant. Het concept van kringlooplandbouw, onderdeel van de Startversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied van de provincie Noord-Holland (PPLG, juli 2023), sluit hierop aan. Ook de opgave om het waterbergend vermogen van het landschap te vergroten, met name in de relatief laaggelegen delen, hangt hiermee samen. Een sturende rol voor water en bodem kan verder betekenen dat natuur en landbouw zich op bepaalde plaatsen aanpassen aan verzilting van het grondwater.

Door deze opgaven met elkaar in samenhang te benaderen, versterken we het karakter van het landschap als een aaneengesloten groenblauw raamwerk.

4.3 Ambitie

Voor het Noordzeekanaalgebied is aanpassen aan klimaatverandering een urgente opgave. Het landschap gaat hierdoor veranderen. Door opgaven vanuit klimaatverandering en het watersysteem te verbinden met opgaven voor ecologisch herstel en versterken van het landschap als groenblauw raamwerk, versterken we zowel het watersysteem als het landschap.

Onze ambitie in het Noordzeekanaalgebied is:

- *om water en bodem sturend te maken voor alle ruimtelijke opgaven in het gebied,*
- *om bij alle ontwikkelingen oog te houden voor de consequenties voor het erfgoed,*
- *om de samenhang, klimaatadaptiviteit en identiteit van het landschap te versterken.*

4.4 Wat is er nodig voor deze ambitie?

4.4.1 Water en bodem sturend

De opgaven voor een toekomstbestendig watersysteem leiden tot de noodzaak om water en bodem een sturende rol te geven in de ruimtelijke ontwikkeling. Het is een voorwaarde voor een duurzaam functioneren van het Noordzeekanaalgebied als geheel, niet alleen het landschap maar ook de haven- en industriegebieden en de stedelijke omgeving. Te veel of juist te weinig water schaadt alle ruimtelijke functies en ontwikkelingen in het gebied, maar is een realistisch risico als de houding ten opzichte van het watersysteem niet verandert. Alle nieuwe ontwikkelingen in het Noordzeekanaalgebied moeten rekening houden met de beperkingen en mogelijkheden van het water- en bodemsysteem.

We sluiten hiermee aan op het beginsel 'Water en bodem sturend' in het nationale beleid, verwoord in de gelijknamige beleidsbrief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (2022). *'Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, kunnen we in Nederland ook in de toekomst met een ander en grillig klimaat blijven leven, wonen en werken, in een veilige omgeving, met een gezonde bodem, voldoende en schoon water'*, stelt de minister daarin.

Tegelijk is duidelijk dat een consequente toepassing van dit beginsel ook leidt tot keuzevraagstukken op een hoger schaalniveau dan het Noordzeekanaalgebied. Zo is de hoeveelheid water in het Noordzeekanaal en de kwaliteit ervan afhankelijk van keuzes die worden gemaakt voor bovenstroomse gebieden (het hele rivierengebied tot in Zwitserland aan toe) en aangrenzende gebieden (met name het IJsselmeergebied). Ook de aanpak van de verzilting in het Noordzeekanaal vraagt om een benadering op hogere schaal.

Om water en bodem sturend te maken voor de ruimtelijke ontwikkeling, is een viersporenbenadering nodig:

1. Ruimte voor water: we moeten het waterbeheer uit de te krappe jas halen waar het nu in zit. Er is meer ruimte nodig voor het watersysteem, nu en op lange termijn.
2. Randvoorwaarden aan andere opgaven: potentiële locaties voor nieuwe ontwikkelingen of functiewijzigingen worden vooraf beoordeeld op de (on-)mogelijkheden die het water- en bodemsysteem biedt.
3. De watersector aan zet: we passen technische maatregelen in het watersysteem toe waar dat noodzakelijk is.
4. Elke ontwikkeling draagt bij aan de oplossing voor de lange termijn gericht op het herstel en ontwikkeling van een vitaal water- en bodemsysteem.

Deze vier sporen vormen bij elkaar een samenhangende aanpak. Om onze ambities waar te maken, hebben we alle vier sporen nodig.

Ruimte voor water
Onder de 'opgaven' is de voorkeursvolgorde genoemd in de omgang met water: vasthouden waar het valt, zo mogelijk hergebruiken, als dat niet lukt bergen in een daarvoor aangewezen gebied en pas als dat ook niet mogelijk is het af te voeren op het hoofdwatersysteem (via het Noordzeekanaal naar zee).
Het vasthouden en bergen leiden tot een ruimtebehoefte voor water. In het Noordzeekanaal komt daar de ruimtebehoefte op lange termijn bij om water uit het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal te kunnen bergen, op momenten dat de toevoer zo groot is dat opstuwing bij het spui- en maalcomplex van IJmuiden ontstaat.

Water vasthouden waar het valt, betekent:

- gebieden met een grote waterbergende capaciteit in de bodem daar beter voor te benutten (de zogenaamde sponswerking),
- het grondgebruik in gebieden waar de bodem daalt en in lager gelegen gebieden transformeren naar een gebruik dat een hogere grondwaterstand en een verdere verzilting van de bodem toelaat,
- in stedelijke gebieden en op bedrijventerreinen meer ruimte creëren voor infiltratie in de bodem en maatregelen te nemen om water zoveel mogelijk vast te houden op gebouwen en terreinen.

Meer water bergen betekent dat lager gelegen gebieden een rol gaan vervullen in het bufferen van water vanuit de regionale watersystemen en het hoofdwatersysteem. Gezien de voorlopig berekende behoefte op lange termijn van 10 miljoen m^3 in het gebied van het Noordzeekanaal en het Amsterdam-Rijnkanaal, moeten we er rekening mee houden dat we dergelijke bergingsgebieden nodig zullen krijgen.

De transitie naar een klimaatadaptief landschap dat een functie heeft in het vasthouden en bergen van water, vraagt om overleg en gesprek met de agrarische ondernemers die het land bewerken en beheren.

Een andere vorm van 'meer ruimte voor water' is de benodigde ruimte langs de dijken. Daar bevinden zich beschermingszones waarin geboden en verboden gelden voor bepaalde activiteiten, werkzaamheden en beheer. Deze zijn bedoeld om de dijken sterk en veilig te houden. Daarnaast is er een 'profiel van vrije ruimte' langs de dijken. Dit is een ruimtereservering om extra dijkversterkingen in de toekomst mogelijk te maken. Alle ontwikkelingen in het Noordzeekanaalgebied moeten met deze voorschriften rekening houden. De klimaatverandering vraagt om extra reserveringzones om dijken in de toekomst mogelijk verder te kunnen versterken. Bij historische dijken zijn daarnaast restricties gesteld aan nieuwe ontwikkelingen vanwege de cultuurhistorische kwaliteit.

Randvoorwaarden aan andere opgaven
Conform de structurerende keuzes uit de beleidsbrief 'Water en bodem sturend' van het kabinet zullen er randvoorwaarden gelden voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het beleid is nog niet af, maar de richting is duidelijk. We spreken af dat nieuwe projecten in het Noordzeekanaalgebied ruimtelijk zodanig worden ingericht dat ze die richting zoveel mogelijk ondersteunen, ook als er nog geen harde juridische of beleidsmatige regels voor zijn gesteld. Dat betekent:

- wateraanvoer en -afvoer oplossen in eigen gebied;
- niet, of onder strikte voorwaarden, bouwen in kwetsbare gebieden;
- klimaatadaptief en modulair ontwerpen van woningen, voorzieningen en bedrijven;
- bij nieuwe ontwikkelingen anticiperen op overstromingen en wateroverlast;
- sturen op combinaties van ruimtevragende functies;
- voldoende goed drinkwater is niet langer vanzelfsprekend;
- beperken van het lozen van koel- en proceswater in oppervlaktewater;
- grootschalige elektrolyse op locaties waar voldoende (zoet) water beschikbaar is;
- ingevolge de Kaderrichtlijn Water mogen ontwikkelingen in en rond het kanaal er niet toe leiden dat de chemische en/of ecologische toestand van het Noordzeekanaal of andere waterlichamen in het gebied achteruitgaat.

Deze voorwaarden kunnen leiden tot de conclusie dat een locatie ongeschikt blijkt te zijn om een ontwikkeling op een toekomstbestendige en maatschappelijk acceptabele manier uit te voeren. Er moeten dus scherpe keuzes gemaakt worden in de ruimtelijke ordening. We houden daarbij de lange termijn in beeld, we ontwikkelen niet nu de problemen van de toekomst. Onder invloed van de principes in de beleidsbrief Water en Bodem Sturend van het kabinet en snel voortschrijdend inzicht, is de verwachting dat de randvoorwaarden voor water steeds nauwkeuriger geformuleerd kunnen worden.

De watersector aan zet
Technische maatregelen zijn maatregelen in het watersysteem zelf, zoals pompen, stuwen en zuiveringsinstallaties. Deze bouwen in essentie voort op het huidige systeem en zorgen, mits slim uitgevoerd, voor een aanvulling op het huidige watersysteem, zodat het robuuster en minder kwetsbaar wordt.

Technische maatregelen aan het watersysteem lijken de aangewezen weg om:
- de afvoercapaciteit van het watersysteem te vergroten richting Markermeer, Lek of Noordzee, bijvoorbeeld via extra pompen;
- de zoutindringing in het Noordzeekanaal te beperken;
- de beschikbaarheid van zoetwater te vergroten;
- overstromingsrisico's te beperken via dijk- en kustversterkingen en regionale keringen, in aanvulling op maatregelen die meer ruimte geven aan het water.

Werken aan een robuust en vitaal water- en bodemsysteem
Elke nieuwe ontwikkeling in het Noordzeekanaalgebied draagt bij aan het herstel en ontwikkeling van een veerkrachtig water- en bodemsysteem. Er wordt ingezet op functies en gebruik die in overeenstemming zijn met bodem en water en bijdragen aan het herstel ervan. Ruimtelijke ontwikkelingen in het Noordzeekanaalgebied die het water- en bodemsysteem onomkeerbaar beschadigen worden niet toegelaten. Dit alles zal de leefbaarheid en de bedrijvigheid in het Noordzeekanaalgebied ten goede komen.

4.4.2 Erfgoedinclusief ontwikkelen
Bij alle transitieopgaven die impact hebben op de leefomgeving, zowel in stedelijk als in landelijk gebied, worden erfgoedwaarden meegewogen. Erfgoed is een dragen van identiteiten en kernkwaliteiten van de omgeving, en deel van de opgave om het groenblauwe raamwerk te versterken. Erfgoedinclusief ontwikkelen betekent dat erfgoed een leidende factor kan zijn bij beslissingen in het ruimtelijke domein. Erfgoed geeft dan sturing aan de oplossing voor landschappelijke opgaven of de inpassing van ingrepen in landschap, of is als erfgoedopgave bepalend voor de inrichting van het landschap. Dit geldt in het bijzonder voor het beschermde erfgoed (zoals Unesco-werelderfgoed), maar ook voor behoudenswaardig erfgoed zonder juridische status en archeologische terreinen. Het gaat om behoud van erfgoedwaarden maar ook om ontwikkeling van erfgoed, waarbij kwaliteit en herkenbaarheid wordt toegevoegd. Denk aan dijken, landgoederenzones, polders en historische waterwegen. Niet de bevriezing van het erfgoed in de tijd is van belang, maar ontwikkelingsgericht meebewegen op basis van erfgoedwaarden en het herkenbaar houden van de diverse tijdlagen in het landschap.

Om bij toekomstige inpassingen in het Noordzeekanaalgebied rekening te houden met cultuurhistorie en landschappelijke structuren heeft MOOI Noord-Holland voor de NOVEX-aanpak NZKG een Gebiedsbiografie voor het Noordzeekanaalgebied ontwikkeld. Doel van dit product is om dit te betrekken bij toekomstige ruimtelijke inpassingen.

4.4.3 Een klimaatadaptief landschap met samenhang en identiteit

Een klimaatadaptieve inrichting, een hoge natuurkwaliteit en een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving vragen allemaal om een samenhangend landschap. In al zijn diversiteit moet het landschap zich als een samenhangend geheel manifesteren en ook bestaande woon- en werkgebieden in zich opnemen. Dat vraagt om een landschapsstrategie die verbindingen legt: ecologische verbindingen, recreatieve verbindingen en verbindingen in het watersysteem. Die moeten zoveel mogelijk in samenhang met elkaar worden ontwikkeld.

Door grootschalige infrastructuur die het landschap doorsnijdt (zoals het Noordzeekanaal) en verstedelijking is dit landelijk gebied nu sterk versnipperd. Er zijn nog weinig groene corridors aanwezig tussen de stedelijke gebieden die een verbinding kunnen vormen tussen de grote groengebieden, en waar ze wel aanwezig zijn, zijn ze smal.

Om het landschap te versterken, kan aansluiting worden gezocht bij de historische landschapsstructuren van het Oer-IJ en de Stelling van Amsterdam. Een duidelijke profilering daarvan in het landschap kan tegenwicht bieden tegen de dominante, economisch georiënteerde oost-weststructuur van het kanaal. Vooral voor het Oer-IJ vraagt dat om investeringen. De voormalige zeearm is nauwelijks meer herkenbaar in het landschap.[47] De noord-zuid doorlopende structuur van grote landschappen en groengebieden achter de binnenduinrand vraagt om versterking. Deze bestaat uit open weidegebieden, afgewisseld met een reeks landgoederen en buitenplaatsen direct grenzend aan de verstedelijkte zone van Hoofddorp via de IJmond naar Uitgeest.

Aan weerszijden van het Noordzeekanaal liggen ook kansen om de oost-westverbindingen te versterken, in zowel landschappelijk, ecologisch als recreatief opzicht. Deze verbindingen zijn van essentieel belang voor verschillende functies van het landschap zoals recreatie, biodiversiteit, waterhuishouding, waterkwaliteit en klimaatadaptatie. Ten zuiden van het kanaal gaat dat om een groene verbindingszone tussen Zuid-Kennemerland en Spaarnwoude. Die is belangrijk voor het natuurherstel en de doorontwikkeling van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland tot een 'Nationaal Park nieuwe stijl', zoals in de ambitie van het ministerie van LNV wordt beschreven. Met een sterke ecologische buffer, grenzend aan het park, versterken we de natuur en kan toenemende recreatieve druk worden gespreid. Door schoon kwelwater in de binnenduinrand vast te houden blijft de strategische zoetwaterreserve in de duinen behouden. De sponswerking van de (agrarische) veengebieden aan de oostzijde hiervan moet vergroot worden. Dat is van belang om de verzilting tegen te gaan en om de zoetwaterbehoefte in droge tijden te faciliteren. Ten noorden van het kanaal liggen er kansen voor een groene verbinding tussen het Noord-Hollands Duinreservaat en het landschap van het voormalige Oer-IJ.

DE ADELAAR
KOOLE ZAANDAM

H5
Onze koers

Van ambities naar een integrale aanpak
In de voorafgaande hoofdstukken zijn opgaven en ambities uitgewerkt, zoals die vanuit Rijksprogramma's en regionale programma's op het Noordzeekanaalgebied inwerken. In dit ontwikkelperspectief geven Rijk en regio hier richting aan vanuit ons integraal perspectief.

5.1 Een koers in twaalf punten

De opgaven en ambities komen samen in een koers in twaalf punten. Gezamenlijk vormen deze twaalf punten een integraal pakket. Het zijn de punten waarop we samenwerken aan een snelle economische transitie, een gezondere leefomgeving in onze stedelijke gebieden en waardevolle, klimaatadaptieve landschappen.

Dit is onze koers voor de komende jaren:

1. Inpassen energiehoofdstructuur;
2. Verduurzamen economie en industrie (in het bijzonder van Tata Steel);
3. Voldoende milieuruimte, in het bijzonder additionele risicoruimte;
4. Ruimte intensiveren in haven- en industriegebieden;
5. Realiseren Energiehaven met ambitie voor doorgroei;
6. Afstemming over tempo van transformatie voor woningbouw;
7. Werken vanuit het Schone Lucht Akkoord;
8. Verbeteren van het instrumentarium voor een gezondere leefomgeving;
9. Sterker inzetten op stedelijke vernieuwing;
10. Het principe 'water en bodem sturend' als basis;
11. Strategische reserveringen voor waterberging;
12. Landschappen en ecologie versterken.

5.1.1 Inpassen energiehoofdstructuur

De nieuwe groene energiehoofdstructuur wordt ontwikkeld als een nieuwe drager voor het Noordzeekanaalgebied. Deze drager brengt een aantal opgaven dichterbij, zoals het verduurzamen van de industrie, ambities voor een circulaire economie, het realiseren van een gezondere leefomgeving, en draagt bij om klimaatverandering tegen te gaan.

Voor fysieke inpassing wordt in beginsel ingezet op Westpoort en liggen er, na de transitie van Tata Steel naar groen staal, kansen op het terrein van Tata Steel. Niet alle energie-infrastructuur kan op de huidige industrieterreinen worden gerealiseerd, omdat nabijheid tot verbindende netwerken (zoals het 380 kV-hoogspanningsnet) in sommige gevallen een vereiste is.

Westpoort
- Aan de westkant van Westpoort is fysieke ruimte beschikbaar die onder andere ingezet kan worden voor de energietransitie en onderdelen van de Cluster Energie Strategie.
- Door uitbreiding van risicoruimte (zie paragraaf 5.2.2) en, indien nodig, geluidsruimte aan de westkant van Westpoort, kan beschikbare ruimte optimaal worden benut voor nieuwe installaties voor het produceren van waterstof en circulaire brandstoffen.
- Richting 2030 vindt een transitie plaats van de huidige steenkoolopslag, waardoor meer ruimte vrijkomt die hiervoor ingezet kan worden.
- Aansluiting op het nationale en regionale waterstofnetwerk is nodig om deze installaties van voldoende waterstofmoleculen te voorzien.
- Uitbreiding en versterking van het elektriciteitsnetwerk is voorwaardelijk voor bedrijven in Westpoort om de omslag te maken naar verduurzaming. Netbeheerders realiseren hiervoor een

aantal onderstations in Westpoort. De bestaande energiecentrale kan in de toekomst benut worden voor regelbaar vermogen voor momenten met te weinig zon- en windenergie.
- Tevens zijn aansluitingen op het bestaande warmte- en CO_2-netwerk noodzakelijk.

Terrein van Tata Steel
- In de toekomst wordt Tata Steel één van de grote afnemers van duurzame brandstoffen. Bij het uitfaseren van steenkolen in de productieprocessen van Tata Steel komt ruimte vrij op het terrein. Deze ruimte kan betrokken worden bij de afweging waar de energie-infrastructuur wordt ingepast. Indien dit zich goed verhoudt tot de ambitie voor een gezondere leefomgeving kan daarbij gedacht worden aan:
    - » De aansluiting op het waterstofnetwerk voor waterstofmoleculen;.
    - » Aanlandlocaties Wind op Zee;
    - » Productie van waterstof via elektrolyse;
    - » Een importterminal van waterstof.

  Inpassingen van deze onderdelen in de toekomst op het terrein van Tata Steel kan alleen als deze zich goed verhouden tot de ambitie voor een gezondere leefomgeving in de IJmond.
- De aanpalende centrale van Vattenfall blijft gereserveerd voor het 'regelbaar vermogen'; de benodigde stroomproductie in windstille periodes waarin weinig elektriciteit van zee komt.

Versterking elektriciteitsnet in landschap
- Realisatie van nationale energieinfrastructuur buiten de industrieterreinen heeft niet de voorkeur. Indien dit toch noodzakelijk is, dan wordt dit ingepast vanuit het principe van water en bodem sturend en met behoud van landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteit.
- Voor het versterken van het regionale elektriciteitsnet zijn veel nieuwe onderstations nodig, met name in en rond stedelijke gebieden.
- Tussen Beverwijk en Vijfhuizen wordt gezocht naar een locatie voor een nieuw 380 kV-transformatorstation mogelijk in combinatie met een aanlandingspunt Wind op Zee. Dit gaat om een perceel van 20 tot 25 hectare.
- Voor extra kabelaansluitingen vanuit wind op zee zal in het project VAWOZ ook onderzoek worden gedaan naar locaties in het Noordzeekanaalgebied. Dit gaat om ondergrondse kabelaansluitingen, die in verschillende landschappen ondergronds worden aangelegd.

5.1.2 Verduurzaming economie en industrie
Het realiseren van de energiehoofdstructuur is een randvoorwaarde voor de verduurzaming van economie en industrie en wordt voor het overgrote deel door de overheid opgepakt. De inspanning voor de verduurzaming van de economie en industrie dient vervolgens voor een belangrijk deel plaats te vinden door de marktpartijen.

De grote opgaven voor verduurzaming van de industrie waar het Noordzeekanaalgebied zich op richt, zijn:
- *Amsterdamse Haven:* Deze richt zich o.a. op verdienmodellen gebaseerd op duurzame energie in plaats van fossiele stromen. Vanaf 2030 vindt er geen kolenoverslag meer plaats. Amsterdam wordt omgevormd van benzinehaven naar een haven die plaats biedt aan de overslag en productie van waterstof en duurzame brandstoffen.
- *Schone scheepvaart:* In 2030 wil de Amsterdamse haven een duurzame energiehaven zijn, die sterk is verbonden met de omgeving en bijdraagt aan een schoon leefklimaat. Schone scheepvaart speelt daarin een belangrijke rol.

De energietransitie in het NZKG

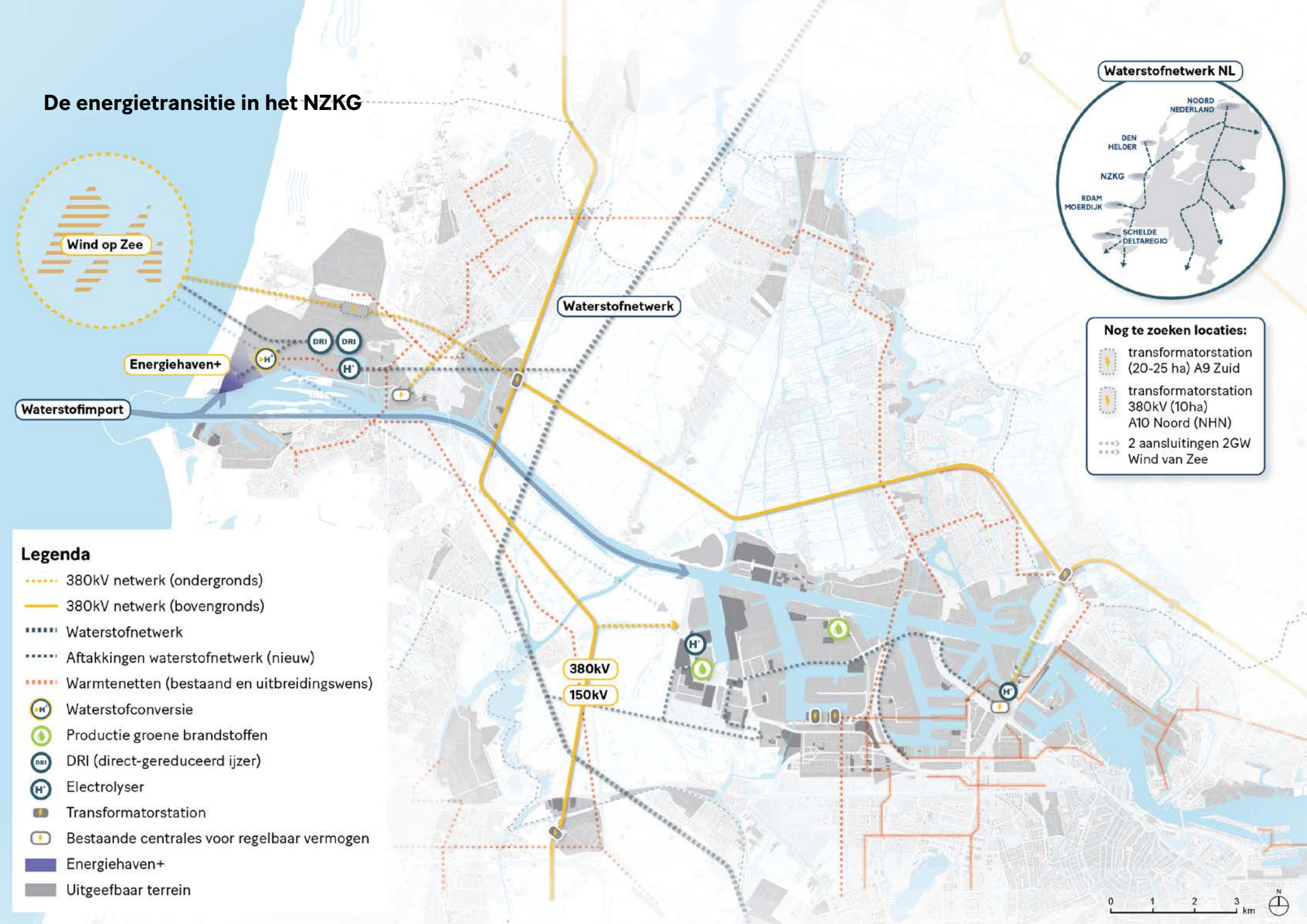

Daarom werken we toe naar emissievrije scheepvaart in het Noordzeekanaalgebied in 2050. Door middel van faciliteren, stimuleren, reguleren en beïnvloeden probeert de Amsterdamse haven de gewenste resultaten te bereiken. Door hier samen met de sector naartoe te werken, leveren we een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de luchtkwaliteit in de omgeving van het Noordzeekanaalgebied en aan de klimaatopgave van Parijs.[48]

- *Tata Steel:* De ombouw van de productieprocessen van Tata Steel heeft als doel de CO_2-uitstoot van Tata Steel in 2030 met 5 megaton per jaar te verminderen (25% van de doelstelling Nederlandse Industrie) en te komen tot een forse vermindering van emissie van onder meer fijnstof, zware metalen en PAK's. Tata Steel heeft het initiatief genomen om voor de productie van staal over te stappen op Direct reduced iron (DRI)-technologie, die draait op aardgas en in een latere fase ook op waterstof. De eerste stap naar groen staal is het project Heracless-Groen Staal. Dit project moet vóór 2030 zijn gerealiseerd.

In de kamerbrief 'Maatwerkaanpak verduurzaming industrie'[49] is benadrukt dat inspanningen van de overheid in het faciliteren van de transitie van de industrie niet alleen afhankelijk zijn van de bijdrage die bedrijven doen aan de CO_2-reductie, maar ook aan aanverwante beleidsdoelen. Dit betreft onder meer de verbetering van de leefomgeving en gezondheid van omwonenden.

5.1.3 Voldoende milieuruimte

Zoals is weergegeven in hoofdstuk 2 ligt er nog een opgave om voldoende milieuruimte te bieden aan de transities in het Noordzeekanaalgebied. Voor waterstof en productie van groene brandstoffen, is met name additionele risicoruimte en soms geluidsruimte nodig. Meer emissies in de lucht worden niet verwacht.

Om decarbonisatie, de bouw van een nieuwe energie-infrastructuur en circulaire economie in haven- en industriegebieden mogelijk te maken, zijn wij bereid om risicoruimte beschikbaar te maken op plekken waar deze verruiming verantwoord mogelijk gemaakt kan worden. Om installaties te bouwen voor energie- en circulaire transitie, werken wij samen om tijdig voldoende tijdelijke geluidsruimte beschikbaar te maken. Deze stappen zijn nodig voor onze ambitie om te komen tot een snelle en ambitieuze transitie in onze haven- en industriegebieden.

Westpoort

- Provincie Noord-Holland, de gemeente Amsterdam, Zaanstad en Haarlemmermeer, Omgevingsdienst NZKG en Port of Amsterdam werken op dit moment aan de actualisatie van het omgevingsveiligheidsbeleid. De verwachting is dat met name aan de westzijde van Westpoort additionele ruimte nodig zal zijn op gebied van externe veiligheid. Deze verruiming voert over de gemeentegrens van Amsterdam, daarom vraagt de borging van deze verruiming medewerking[50] van aangrenzende gemeenten Haarlemmermeer en Zaanstad.
- Naast de verwachte plaatsgebonden risico-contouren zijn de ligging en de acceptatie van aandachtsgebieden een aandachtspunt voor de gemeenten in het NZKG. Door deze verruiming kan vrij beschikbare ruimte aan de westkant van Westpoort intensiever worden benut en daarmee wordt ruimte

Additionele risicoruimte voor transitie

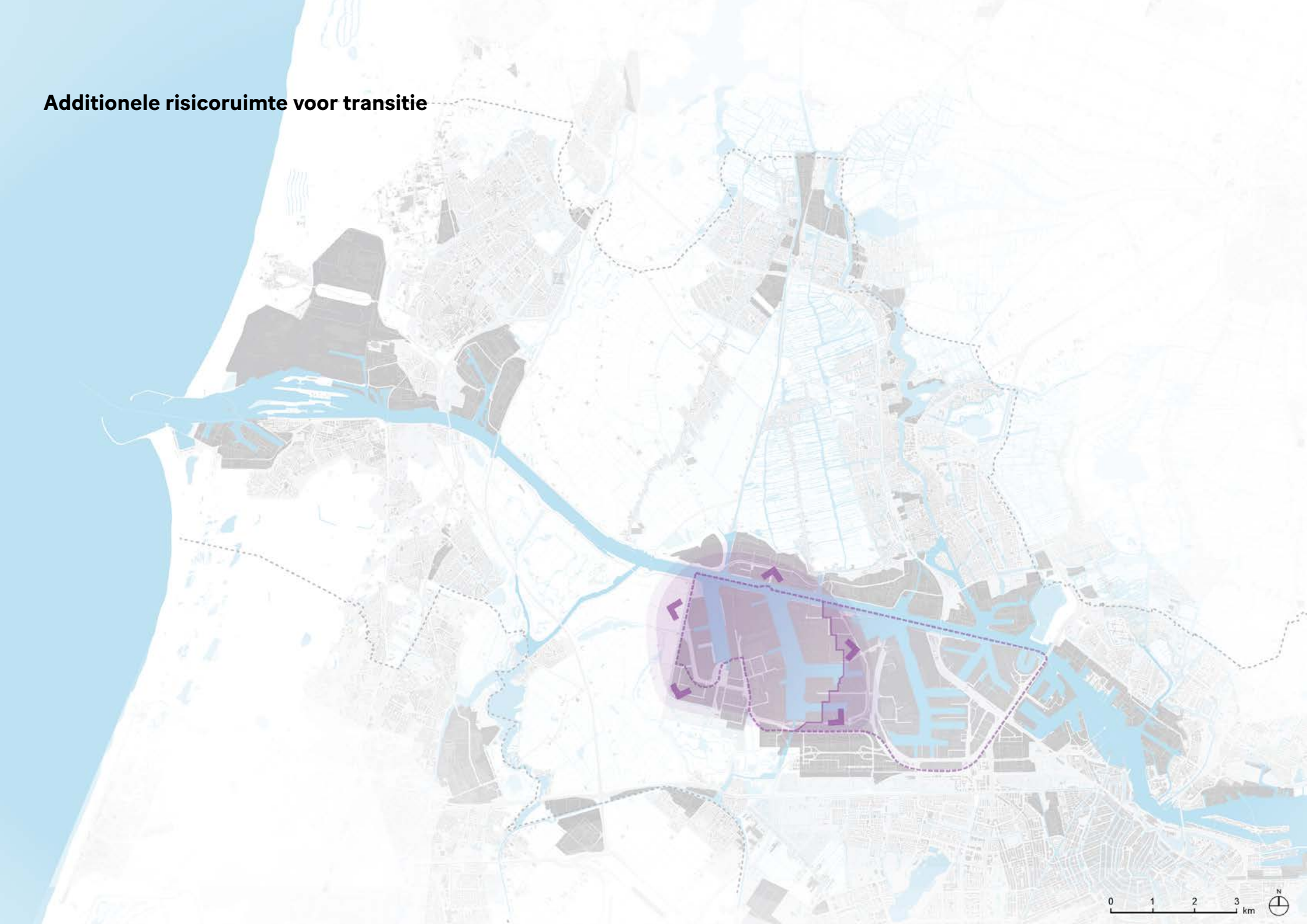

bespaard. Zonder toevoeging van additionele risicoruimte, heeft het haven- en industrieterrein minder fysieke ruimte beschikbaar voor transities. Daardoor zou de vraag naar uitbreiding van haven- en industriegebied opportuun kunnen worden.

- Om Westpoort optimaal bij te laten dragen aan deze energietransitie is het belangrijk om milieuruimte die vrijkomt, o.a. door investeringen in schonere technieken, in te zetten voor het inpassen van onderdelen van energietransitie. Dit vraagt om meer flexibiliteit van bestaande milieucontouren in het westelijk deel van het havengebied.[51]
- De meest risicogevende ontwikkelingen op het gebied van hernieuwbare energie worden bij voorkeur geconcentreerd aan de westzijde van het havengebied (rond de Afrikahaven en Amerikahaven).
- Aan de oostkant vinden belangrijke ontwikkelingen plaats op het gebied van energietransitie bij de bestaande terminals die zich ontwikkelen op hun huidige positie. In dit deel moet er voldoende aandacht zijn voor een gezonde leefomgeving voor de gebruiksfuncties rondom Westpoort. Dit met het oog op de woningbouwontwikkelingen in de Achtersluispolder en Hembrugterrein-Zuid (Zaanstad), en voor de tweede fase van Haven-Stad (Amsterdam). Om hier op termijn toe te komen wordt de A10 de toekomstige oostelijke grens van Westpoort.[52] Port of Amsterdam houdt rekening met de ontwikkeling van Haven-Stad en tevens houden de ontwikkelingen in Zaanstad en Amsterdam rekening met de benodigde milieuruimte van de bedrijvigheid aan de westkant van de A10.[53] Hierdoor ontstaat tussen haven en stad een proces van wederzijdse inspanningsverplichtingen waarmee gaandeweg condities voor een gezonde leefomgeving verbeteren aan de randen van het haven- en industriegebied.
- Voor geluidsruimte wordt in Westpoort gewerkt vanuit het geluidverdeelplan Westpoort. In het kader van de energietransitie en de transitie naar een circulaire economie is het belangrijk dat de huidige geluidsruimte voor de industrie in Westpoort beschikbaar blijft. Door middel van het geluidsverdeelplan worden geluidsintensieve bedrijven midden op het bedrijventerrein gepland en minder geluidsintensieve bedrijven aan de randen. Hierdoor wordt de impact van geluid op de leefomgeving zo veel mogelijk tegengegaan.

IJmond

Voor de waterstofroute van Tata Steel zijn in de toekomst binnen het terrein van Tata Steel mogelijk aanpassingen nodig op het gebied van externe veiligheid (risicoruimte). Dit is nodig voor de transitie van Tata Steel en de bouw van nieuwe installaties. Mogelijk is hiervoor ook tijdelijk extra geluidsruimte nodig.

5.1.4 Ruimte-intensivering haven- en industriegebieden

Binnen de regio is de vraag naar haventerreinen en droge terreinen door de jaren constant. Al jaren, in ieder geval vanaf de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 (uit 2013), is intensivering van ruimtegebruik in de haven- en industriegebieden van het Noordzeekanaalgebied het uitgangspunt voor terreinen in gebruik en bij uitgift van terreinen. Daarnaast worden in het havengebied sinds 2008 geen nieuwe olieterminals uitgegeven, worden kolen uitgefaseerd en wordt actief meervoudig ruimtegebruik gestimuleerd daar waar mogelijk. Dankzij de transitie komen op de langere termijn terreinen vrij, maar gedurende de transitieperiode is naar verwachting extra ruimte nodig. Dit komt doordat de ruimtevraag voor nieuwe energie vooruitloopt op de uitfasering van de

fossiele brandstoffen, om op die manier energie- en leveringszekerheid te kunnen blijven garanderen.
Teneinde de ruimte zo effectief mogelijk te kunnen benutten en ook de ondersteunende nautische en energie-infrastructuur optimaal te gebruiken, focust de Amsterdamse haven zich op havengebonden bedrijvigheid en activiteiten gericht op de energietransitie en circulaire economie. Voor overige activiteiten dient elders in de regio ruimte gevonden te worden.

Intensivering vindt niet alleen plaats op het land, maar ook op het water ten aanzien van de nautische ruimte. Vanuit verduurzaming blijft het altijd de wens om vervoer vanaf de weg te vervangen door vervoer over het spoor en water. Dit draagt bij aan het behalen van de klimaatdoelstellingen, maar levert aanvullende druk op spoor en water. Voor de nautische ruimte betekent dat aanvullende claims voor wacht- en ligplaatsen voor de zee- en binnenvaart.

In de IJmond is er voor de opgaven van de offshore (Wind op Zee) veel kaderuimte nodig voor het realiseren van windparken en de ambities voor wind op zee. Kaderuimte is daar zeer schaars. De kades die er wel zijn willen we mede daarom zo efficiënt en effectief mogelijk inzetten.

Om meer ruimte te maken op kades in de IJmond kunnen HIRB-subsidies (Herstructurering en intelligent ruimtegebruik bedrijventerreinen) van de provincie Noord-Holland een groot verschil maken om de onrendabele top voor het verwijderen van opstallen van droge bedrijven af te waarderen.

In het Noordzeekanaalgebied is er alléén voldoende (milieu-) ruimte in onze haven- en industriegebieden als wij de volgende principes in acht nemen:

a. Alle beschikbare ruimte in de haven- en industriegebieden wordt optimaal en intensief benut en ongebruikte kades, zoals in de IJmond (Grote Hout en de Pijp), worden hersteld. Daarom blijft deze regio werken aan het ontwikkelprincipe van ruimte-intensivering, zoals in de Visie NZKG 2040 is ingezet, om de bestaande haven- en industriegebieden van Westpoort en IJmond optimaal te benutten voor de benodigde bedrijvigheid.
b. Vrijkomende ruimte in haven- en industriegebieden wordt op tijd beschikbaar gemaakt. Dit is niet vanzelfsprekend. Vrije ruimte in haven- en industriegebieden inzetten voor gewenste transities vraagt soms om publieke controle over deze vrije ruimte. Met een sterke grondpositie heeft de Port of Amsterdam daar grotendeels controle over. Deze controle is echter niet aanwezig in de IJmond met voornamelijk privaat grondeigendom. Voor het tijdig beschikbaar maken van voldoende ruimte voor de gewenste transities kan publieke sturing een passend instrument zijn. Dit wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 6 ‘Samenwerking’.
c. Na een ruimtelijk efficiënte transitie van Tata Steel, waarmee de leefomgeving wordt ontlast, kan het Tata Steel-terrein intensiever ingezet en benut worden voor meer dan alleen staalproductie. Hoe dit vorm gaat krijgen is op dit moment nog niet duidelijk.
d. Inzet van verdere transformatieplannen van havengebieden voor woningbouw in de regio zijn het resultaat van een gezamenlijke gecoördineerde strategie. De afgelopen 10 jaar is in het Noordzeekanaalgebied stevig ingezet op transformatieplannen voor woningbouw. Een klein deel van al deze ambities voor transformatie wordt nu al gerealiseerd. Als de komende jaren te snel nieuwe delen in realisatie worden genomen, dan verplaatsen te veel havengebonden bedrijven

zich naar de beperkte resterende vrije ruimte in de haven- en industriegebieden. Dan komt de energie- en circulaire transitie in het gedrang. De formule die in paragraaf 5.1.6 van dit ontwikkelperspectief verder wordt uitgewerkt, is om in de haven- en industriegebieden eerst de onderdelen in te brengen voor de nieuwe hoofdstructuur voor groene energie (elektra en waterstof) en een heldere strategie te maken voor de circulaire ontwikkeling. Stappen voor verdere transformatie van havengebieden worden om de vier jaar, bij de actualisatie van het ontwikkelperspectief, gezamenlijk gecoördineerd en verder gebracht.

e. Uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk is van groot belang. Tijdige realisatie van de energieinfrastructuur is noodzakelijk voor de gewenste transitie. Nu al lopen bedrijven tegen de beperkingen aan van een overbelast elektriciteitsnet. Zowel op hoogspannings- als middenspanningsniveau is sprake van congestie. De landelijke waterstofinfrastructuur ('backbone') dient uiterlijk in 2028 gerealiseerd te zijn. Aanvullend wordt gewerkt aan een lokaal distributienet voor waterstof in de Amsterdamse haven. Ook de infrastructuur voor CO_2-afvang en hergebruik (Carbon Capture Storage and Usage – CCS/CCU) is van belang. CO_2 is immers een belangrijke bouwsteen voor de circulaire chemie in de regio. Ook de koppeling met het regionale warmtenet zal helpen om industriële restwarmte (bijv. van electrolysers) te benutten.

5.1.5 Realisatie Energiehaven met ambitie voor doorgroei

Energiehaven

De Energiehaven maakt deel uit van onze inzet om bestaand haven- en industrieterrein intensiever te gebruiken. Het baggerdepot in de voormalige Averijhaven en een deel van het Tata Steel-terrein worden, indien haalbaar, ontwikkeld tot Energiehaven. De nieuw te ontwikkelen haven is cruciaal bij de bouw van windparken op de Noordzee. De komende jaren worden steeds meer windparken gebouwd op de Noordzee en de Energiehaven is een belangrijke uitvalsbasis voor de aanleg en het onderhoud daarvan. Zo biedt de nieuwe Energiehaven de mogelijkheid om de bouw van de windparken Hollandse Kust (west) en IJmuiden Ver te ondersteunen. Ook speelt de Energiehaven een belangrijke rol in de gewenste ruimte-intensivering en het versterken van de haveninfrastructuur in de regio. Er is al onderzoek gedaan naar de milieu-impact van de aanleg van de Energiehaven, via een Milieueffectrapportage. Uitgangspunt is dat het binnen de bestaande milieukaders moet passen.

Rijk en regio werken de komende jaren samen richting een gezamenlijke investeringsstrategie. Voor de behoefte van de offshore aan geschikte kade- en kavelruimte kunnen ook investeringen in herstel en onderhoud van kades, zoals bij de Pijp (Beverwijk) en Grote Hout (Velsen) een bijdrage leveren.

Energiehaven Plus (tweede fase)

De Energiehaven Plus is een groeistrategie voor de langere termijn (een tweede fase), die pas gerealiseerd kan worden na transitie van Tata Steel en het realiseren van de basis-Energiehaven. De Energiehaven-Plus heeft een aantal strategische voordelen die samenhangen met meerdere transitie-opgaven.

Energiehaven en plusvariant

Voor Rijk en regio geven die aanleiding om de Energiehaven Plus, als groeistrategie voor de toekomst, gezamenlijk verder te verkennen:

- *Ruimte-intensivering.* De Energiehaven Plus is een groeistrategie landinwaarts. Uitbreidingsruimte kan deels worden gevonden in de ruimte die nu gebruikt wordt voor steenkoolopslag. Indien deze ruimte vrijkomt, door omschakeling naar gas en waterstof, kan deze ruimte intensiever worden gebruikt voor nautische functies en onderdelen van de energietransitie, zonder inbreuk te maken op ander landschap en zonder groene gebieden te verharden.
- *Economische synergie*. Bij verdere ontwikkeling van de Energiehaven Plus kan worden ingezet op economische synergievoordelen. Staalproductie levert restwarmte. Deze restwarmte kan worden ingezet voor waterstofconversie die nodig is waterstof veilig te transporteren.[54]
- *Maatschappelijk rendement.* Met het vergroten op termijn van de ambitie van de Energiehaven naar een Energiehaven Plus kan met de investering in de Energiehaven meer maatschappelijke waarde worden gerealiseerd. Als onderdeel van de ruimtelijke intensivering dragen de Energiehaven en de Energiehaven Plus bij aan het behoud van landschappen voor toekomstige piekwaterberging die nodig zijn door klimaatverandering.
- *Klimaatrobuust.* De ligging van de Energiehaven Plus, ten westen van de zeesluis in IJmuiden, is vanuit klimaatverandering en logistiek perspectief robuust en van strategisch belang. In tijden van droogte is het belangrijk om een te grote instroom van zout zeewater in het kanaal te voorkomen. Voor de waterkwaliteit in het Noordzeekanaal is dat een groot voordeel van een inzet op deze haven.

Al deze mogelijke voordelen van de Energiehaven Plus moeten de komende jaren nader worden verkend, en uiteraard verder worden besproken met bewoners en andere belanghebbenden. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met de volgende randvoorwaarden:

- *Leefomgeving IJmond.* Intensiever ruimtegebruik levert ook dilemma's op ten aanzien van milieubelasting en daarmee voor een gezonde leefomgeving. Voor de Energiehaven Plus zal te zijner tijd de MER-procedure doorlopen worden. De IJmond is nu overbelast door een stapeling van milieueffecten. Toevoegen van functies mag niet leiden tot meer overlast. Inpassing moet gepaard gaan met een verbetering van de leefkwaliteit en een gezondere leefomgeving.
- *Scheepvaartinfrastructuur.* Plannen voor extra havenactiviteiten moeten uiteraard ook getoetst worden aan de scheepvaartinfrastructuur en het waterbeheer. Punten als onderhoud van het kanaal, de schutmogelijkheden, bereikbaarheid van de haven en de veilige en vlotte verkeersafwikkeling op de vaarwegen en het sluizencomplex zijn daarbij randvoorwaarden (die volgen uit Scheepvaartverkeerswet).

5.1.6 Afstemming over tempo transformatie voor woningbouw

In deze regio worden de komende jaren veel woningen gebouwd, deels via transformatie van haven- en bedrijventerreinen, deels via stedelijke vernieuwing van bestaande wijken. Transformatieplannen van haven- en industriegebieden raken mogelijk andere ambities, zoals de energietransitie en ontwikkeling van circulaire economie. Om te zorgen dat voor alle opgaven voldoende ruimte is, is regionale afstemming nodig over de volgorde en het tempo van transformatieplannen voor woningbouw. Voor stedelijke vernieuwing, een richting die al in de Verstedelijkingsstrategie MRA is ingezet, agendeert dit ontwikkelperspectief voor de IJmond een extra inspanning.

Een deel van transformatieplannen voor woningbouw is al in uitvoering. Dit betreft: de eerste fase Haven-Stad[55], Hembrug-Noord Zaanstad, en Spoorzone Beverwijk West. De volgende projecten zijn in voorbereiding of worden de komende jaren verwacht: Spoorzone Beverwijk Bazaarterrein en Sluiskwartier Zaanstad (deel van Achtersluispolder). Dit zijn de projecten waar verlies van haven- en bedrijventerrein mogelijk is en zich goed verhoudt tot de andere ruimtelijke ambities.

Voor de langere termijn liggen er ook op andere delen van de haven- en industriegebieden plannen voor transformatie naar gemengd-stedelijke gebieden met woningbouw. Hiervoor is regionale afstemming nodig in relatie tot de mate waarin andere opgaven vorderen, zoals de implementatie van de energietransitie en de ruimtelijke behoefte van de circulaire economie. Bij iedere actualisatie van het ontwikkelperspectief worden verdere stappen voor transformatie van haven- en industriegebieden voor woningbouw gezamenlijk in regionaal verband genomen. Voor verdere transformatie van droge bedrijventerreinen is een beoordeling nodig op een groter schaalniveau, dat van de Metropoolregio Amsterdam. De metropoolregio heeft hiervoor een MRA Bedrijventerreinenstrategie in voorbereiding.

Het opofferen van industrieterrein is verantwoord vanuit de woningbouwopgave en ook de nieuwe gemengde woon-werkgebieden zijn van economische waarde. Maar deze ambitie voor verdere transformatie voor woningbouw moet in balans zijn met de bijzondere vestigingsrandvoorwaarden (kades, diep water, hoge milieucategorie) die voor de havenindustrie en de transities nodig zijn, en in de haven- en industriegebieden ten westen van de A10 te vinden zijn. Randvoorwaarde voor verdere transformatie is dat gebiedsontwikkelingen afgestemd worden op bestaande en benodigde milieuruimte van de haven, en dat de fasering past bij de benodigde milieuruimte van bedrijven. Dat vraagt om innovatief ontwerp, (bouw)technische voorzieningen en goede communicatie naar nieuwe bewoners bij de gebiedsontwikkeling. Zoals beschreven in de milieueffectrapportage (MER) bij de Ontwikkelstrategie Haven-Stad hoort daar ook bij dat op sommige milieuaspecten de belasting op de woon- en leefkwaliteit relatief hoog zal zijn en dat daarvoor op andere aspecten compensatie moet worden gezocht.

5.1.7 Samenwerken vanuit het Schone Lucht Akkoord

Provincie, gemeenten, partners en omgevingsdiensten werken aan het beperken van uitstoot van vervuilende stoffen in alle relevante sectoren, conform het Schone Lucht Akkoord[56], binnen wettelijke mogelijkheden. De energietransitie van fossiele naar niet-fossiele energiebronnen kan de komende jaren een grote bijdrage leveren aan een verbetering van de luchtkwaliteit, zowel in de IJmond als in Westpoort. Inzetten op toepassing van schonere technieken is de richting waaraan partijen, overheden en bedrijfsleven samen kunnen bijdragen. Dat kan enerzijds door innovaties te stimuleren en door samenwerking en afstemming tussen overheden en bedrijfsleven. Anderzijds is aanscherping nodig in normstelling en vergunningverlening om een gezondere leefomgeving voor omwonenden te realiseren.

IJmond

Industrie, scheepvaart en mobiliteit zorgen in de IJmond voor economische groei en werkgelegenheid en tegelijk ook voor vervuiling en hinder. Dat heeft gevolgen voor de luchtkwaliteit. In de IJmond voldoet de leefomgeving aan de huidige geldende wettelijke milieunormen voor bijvoorbeeld fijnstof (immissie) en geluid. Toch is het een zwaar belast gebied met negatieve effecten op

de gezondheid. Recente onderzoeken van het RIVM tonen aan dat werken aan een gezondere leefomgeving een belangrijke en urgente opgave is.[57]

Een van de meest urgente opgaven in de IJmond is de transitie van Tata Steel. Hiertoe werken provincie, gemeenten, Tata Steel en omgevingsdiensten samen op basis van het Programma Tata Steel 2020-2050. Realisatie van een snelle transitie van Tata Steel is de gezamenlijke inzet van de maatwerkafspraken die in voorbereiding zijn tussen Rijk en Tata Steel, waarbij ook de provincie Noord-Holland en de gemeenten Beverwijk, Heemskerk en Velsen betrokken zijn.

Om tot snelle verbeteringen te komen in de IJmond is het Rijk in gesprek met Tata Steel om tot maatwerkafspraken te komen voor verduurzaming en snelle reductie van belastende emissies. De inzet, een snelle transitie van Tata Steel, is waar bedrijf en regio dezelfde kant op willen. De regio wil hiertoe afspraken maken om de verbouwing en transitie bij Tata Steel tijdig te realiseren.

Westpoort
De verwachting is dat de luchtkwaliteit rond Westpoort als gevolg van de energietransitie (en daarmee de afname van fossiele verbrandingsprocessen) zal verbeteren. Om Westpoort optimaal bij te laten dragen aan deze energietransitie is het belangrijk om milieuruimte (geluid en risicoruimte) die vrijkomt, onder andere door te investeren in schonere technieken, te benutten voor de energietransitie. Dit vraagt om meer flexibiliteit van bestaande milieucontouren in het westelijk deel van het havengebied (zie hiervoor paragraaf 5.1.3).

5.1.8 Verbeteren instrumentarium voor een gezondere leefomgeving
Om bewoners te beschermen tegen schadelijke emissies zetten de omgevingsdiensten in het Noordzeekanaalgebied in op het optimaal benutten van het VTH-instrumentarium (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) binnen de wettelijke mogelijkheden. De provincie en gemeenten zijn bevoegd gezag voor de bedrijven die onder deze richtlijn vallen en verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving die door de omgevingsdiensten wordt uitgevoerd. De vergunningverlener heeft ruimte om normen te stellen binnen de emissierange van de 'best beschikbare technieken'. Om met name de gezondheid zo stevig mogelijk te borgen, benutten de provincie en gemeenten het beschikbare VTH-instrumentarium maximaal. Daarnaast versterken we de handhaving en besteden de provincies en gemeenten extra aandacht aan bedrijven die de grootste impact hebben op de leefomgeving en de gezondheid.

Echter, om bewoners voldoende te beschermen tegen schadelijke emissies is het huidige instrumentarium en stelsel onvoldoende toereikend. In het Schone Lucht Akkoord is afgesproken dat partijen toewerken naar de WHO-advieswaarden van 2005. Werken aan een gezondere leefomgeving betekent dat wetten, normen en onze instrumenten daarop zijn toegerust. De huidige wet- en regelgeving vraagt om verbetering, waarbij gezondheidskundige waarden meer als uitgangpunt worden genomen. Het Rijk wordt gevraagd hieraan bij te dragen door te kijken naar Europese en nationale regelgeving, om het stelsel van wet- en regelgeving de komende jaren te verbeteren en aan te scherpen. Een gelijk Europees speelveld is hierbij belangrijk.

Werken aan een gezondere leefomgeving

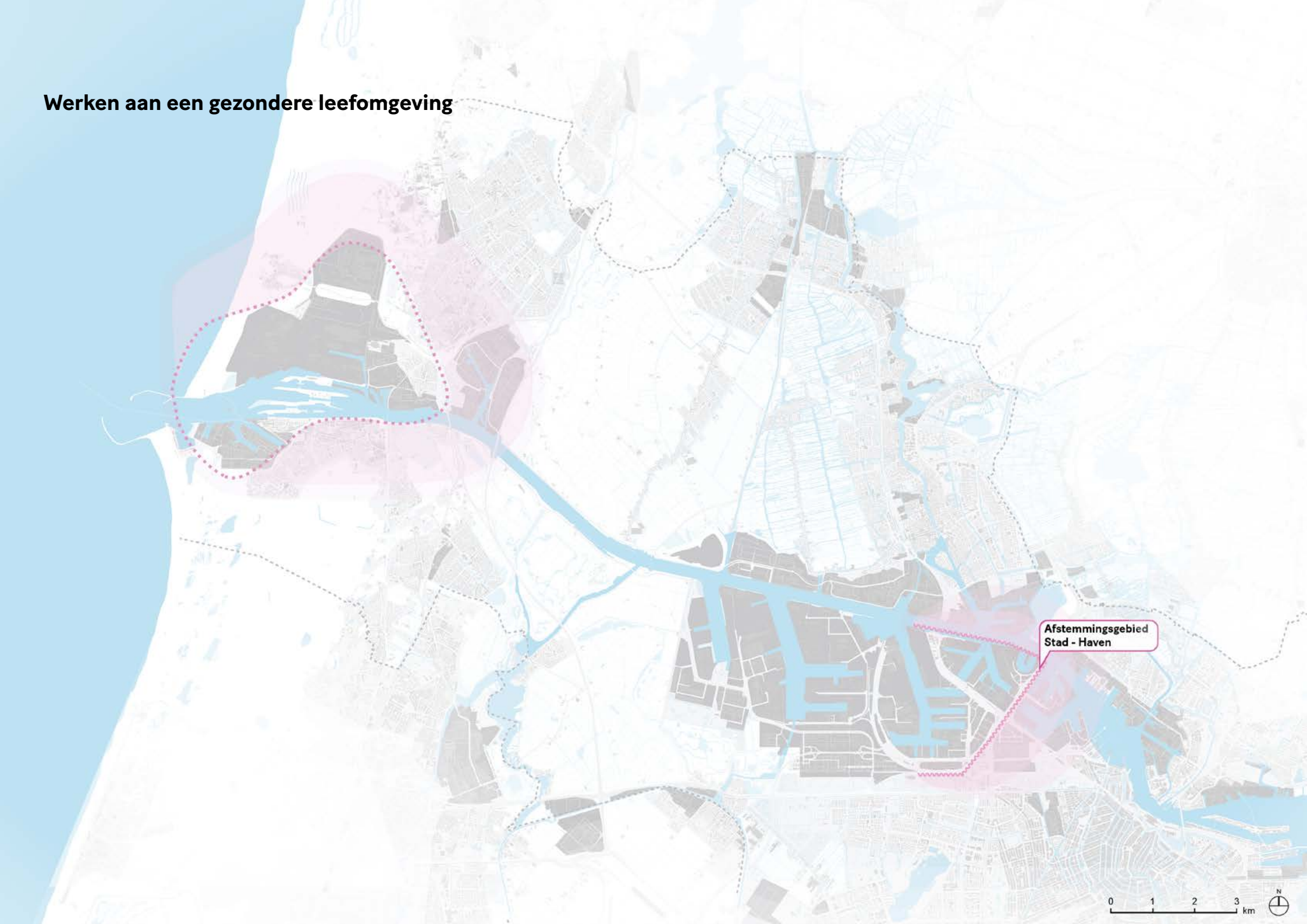

Verbetering van het stelsel begint met beter (digitaal) inzicht over milieuemissies in het gebied. Dat inzicht ontbreekt nu. De regio vraagt het Rijk regelgeving te maken om feitelijke emissies digitaal te verzamelen en te registeren. Op dit moment worden niet alle gegevens digitaal aangeleverd en geregistreerd. De feitelijk beschikbare milieuruimte is daardoor niet bekend. Dat maakt het in een zwaarbelaste omgeving als het Noordzeekanaalgebied problematisch om de grote transities in te passen.

Er is behoefte aan betere mogelijkheden om bedrijven via vergunningsvoorwaarden te bewegen om schonere technieken in te zetten, het uitfaseren van verouderde installaties en zo door besparing en verduurzaming efficiënter met beschikbare milieuruimte om te gaan. De beschikbare milieuruimte kan onder andere ingezet worden bij de gewenste transities. Daarvoor is beter juridisch instrumentarium nodig, waarbij van belang is dat dit is ingebed in Europese richtlijnen om een internationaal level playing field te behouden.

- Rijk en regio zijn in afwachting van een Europese richtlijn industriële emissies, die daarna doorgevoerd wordt in nationale wetgeving.
- Naast de Europese richtlijn industriële emissies is de Europese richtlijn voor luchtkwaliteit relevant. Deze zal gewijzigd worden en meer in lijn worden gebracht met de advieswaarden van de WHO. Hierin is aandacht nodig voor lagere grenswaarden om in de toekomst de luchtkwaliteit te bevorderen.

Met behulp van de Europese richtlijnen voor industriële emissies en luchtkwaliteit moet het ook mogelijk worden om de vergunningsvoorwaarden voor bestaande installaties aan te scherpen, om verouderde installaties uit te faseren en te zorgen voor innovatie bij de industrie.
Op dit moment biedt het instrumentarium nog geen mogelijkheid om rekening te houden met de cumulatie van emissies van verschillende stoffen. Per stof kan de emissie binnen de normen blijven, maar opgeteld kan alsnog geen sprake zijn van een gezonde leefomgeving. In hoogbelaste gebieden, bijvoorbeeld waar haven- en industriegebieden en woongebieden elkaar raken, is er behoefte aan de mogelijkheid om een gebiedsgerichte aanpak te ontwikkelen waarin de normstelling rekening houdt met deze cumulatie van emissies. Ook dat kan bedrijven stimuleren om te zoeken naar schonere technieken. Bedrijven moeten ook ruimte krijgen om te innoveren.

Het Rijk wordt gevraagd om haast te maken met de uitvoering van eerdere toezeggingen op bepaalde milieuthema's. Een belangrijk voorbeeld hiervan is het beschikbaar maken van stikstofruimte om de energietransitie te kunnen laten plaatsvinden.

Ten slotte, om een gezonde leefomgeving te bewerkstelligen is het noodzakelijk dat bij bouwontwikkelingen in het Noordzeekanaalgebied de interactie tussen de industriële (haven) activiteiten en de stedelijke omgeving wordt meegenomen in het stedenbouwkundig plan. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan het plaatsen van functies met grotere aantallen mensen op ruimere afstand van de industriële activiteiten.

Woningbouw en stedelijke vernieuwing

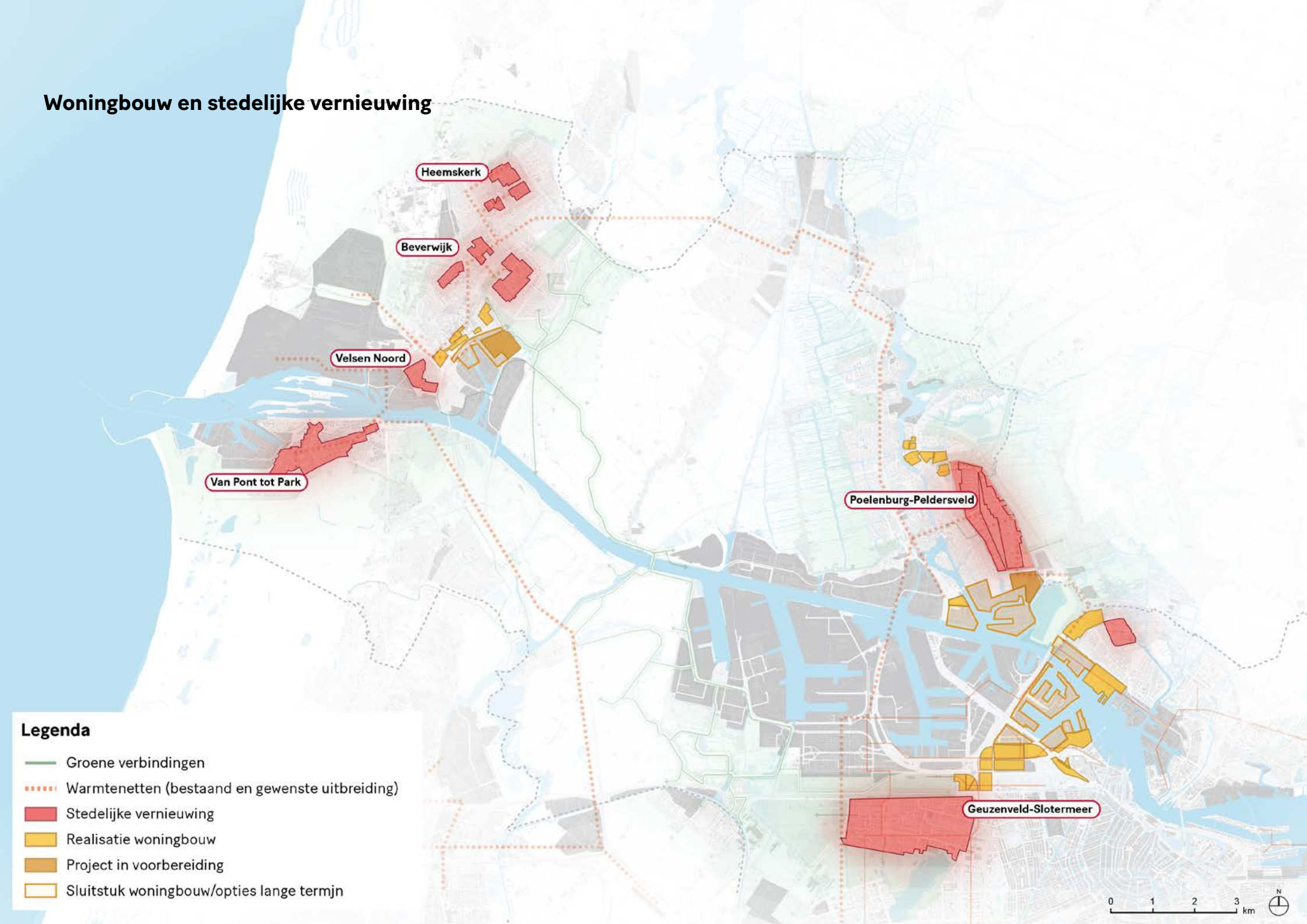

5.1.9 Sterker inzetten op stedelijke vernieuwing

Voor het realiseren van een gezondere en veilige leefomgeving is herstructurering / stedelijke vernieuwing een cruciale opgave in de wijken van het Noordzeekanaalgebied waar de kwaliteit van de leefomgeving achter is gebleven. Amsterdam en Zaanstad hebben al een aanpak van integrale gebiedsontwikkeling. In de IJmond ontbreekt deze nog.

Amsterdam Nieuw West: Geuzenveld en Slotermeer

De gemeente Amsterdam heeft de afgelopen decennia flinke stappen gezet in de stedelijke vernieuwing in Nieuw-West, in het bijzonder in Slotervaart, Osdorp en delen van Geuzenveld. Deze wijken zijn significant verbeterd. Amsterdam zet deze aanpak, mede via het Nationaal Programma Samen Nieuw-West dat in maart 2023 is vastgesteld, nu door in Geuzenveld en Slotermeer. In 2019 heeft stadsdeel Nieuw-West daarvoor het gebiedsplan vastgesteld.

Zaandam Oost: Poelenburg en Peldersveld

In lijn met het Verstedelijkingsconcept MRA maakt Zaanstad de komende jaren werk van planvorming voor de integrale gebiedsgerichte aanpak in Poelenburg en Peldersveld. Deze wijken in het oosten van Zaandam vragen om een concrete verbetering van de leefbaarheid. Kansen ontstaan door verdichting, verduurzaming, een grotere diversiteit aan functies en een betere aansluiting op het verkeersnetwerk. Deze aanpak voor stedelijke vernieuwing sluit aan bij de Regio Deal ZaanIJ. Rijk en regio werken daarin samen voor meer werk, beter onderwijs en een groene en veilige leefomgeving in Poelenburg en Peldersveld in Zaandam en in Molenwijk en Tuindorp Oostzaan in Amsterdam-Noord.

Stedelijke vernieuwing van Poelenburg en Peldersveld verbindt de gebieds- en knooppuntontwikkeling rond treinstation Kogerveld aan de noordkant met de transformatie van Sluiskwartier aan de zuidkant. Zo ontstaat één corridor voor gebiedsontwikkeling. Met voldoende massa en een samenhangende aanpak ontstaat zicht op een substantiële versterking van het mobiliteitsnetwerk: een hoogwaardige openbaar vervoersverbinding (HOV ZaanIJ). Deze HOV-verbinding kan gaan functioneren als tweede backbone tussen Amsterdam en de Zaanstreek. Verbetering van de leefbaarheid gaat zo samen met versterking van de positie van Zaanstad in de metropoolregio Amsterdam.

IJmond

Een vergelijkbare integrale gebiedsaanpak zoals Zaandam Oost en Amsterdam Nieuw West ontbreekt in de IJmond. Juist in de IJmond zou een dergelijke integrale aanpak effectief kunnen zijn. Er komen namelijk meerdere opgaven samen die om een integrale aanpak vragen, gericht op het verbeteren van de leefbaarheid en het bouwen van woningen. Op kleiner schaalniveau wordt er gewerkt aan het project Pont tot Park (IJmuiden), Spoorzone Beverwijk West, Schrijversbuurt Heemskerk en de transformatie van het Bazaarterrein. Daarnaast werken woningcorporaties aan kleinschalige projecten om naoorlogse blokken te verduurzamen, en waar nodig sloop-nieuwbouw toe te passen waardoor woningen kunnen worden toegevoegd. Door deze versnipperde aanpak komen de benodigde randvoorwaarden onvoldoende in beeld en op de agenda van Rijk en regio. Deze randvoorwaarden moeten vanuit een groter schaalniveau worden onderzocht en geagendeerd. Daarbij valt te denken aan punten zoals mobiliteit, groene verbindingen, warmtenetten en landschappelijke versterking.

Ruimte reserveren voor waterbeheer

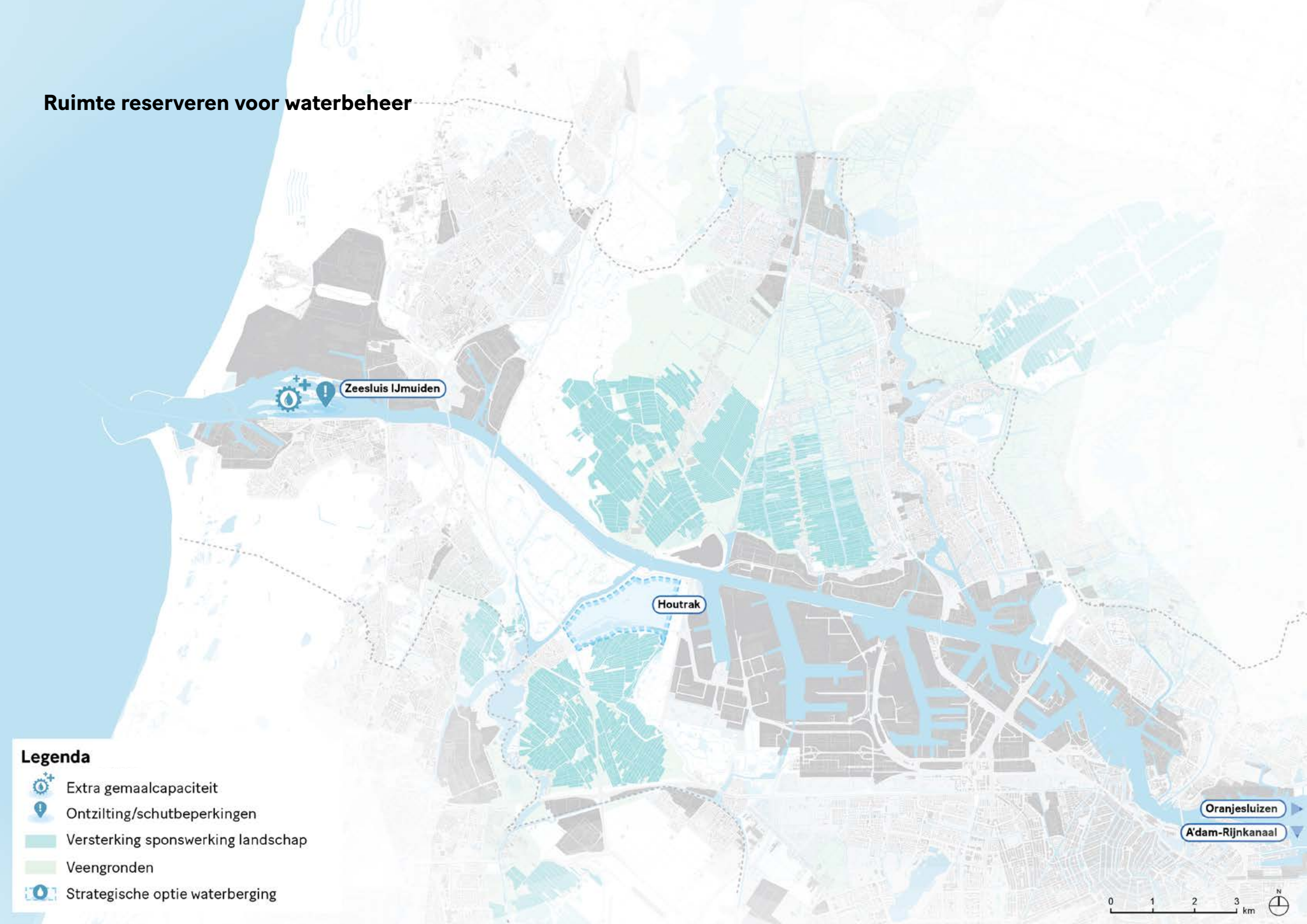

Gemeenschappelijke integrale aanpak voor de IJmond
Gezien de omvang van de IJmondgemeenten in relatie tot de omvang van deze opgave, kan zo'n integrale samenhangende aanpak alleen tot een succes worden gemaakt met actieve steun van provincie en Rijk. Als onderdeel van het uitvoeringafspraken NOVEX-NZKG maken de IJmondgemeenten, provincie en Rijk een plan, vergelijkbaar met het Nationaal Programma Samen Nieuw-West, voor de verbetering van de fysieke en sociale leefomgeving in de naoorlogse wijken. De gezamenlijke integrale aanpak van Rijk en regio voor de IJmond maakt ook duidelijk hoe Rijk en regio werken aan noodzakelijke bovenplanse investeringen voor de stapeling van stedelijke vernieuwings- en woningbouwprojecten die de komende jaren in de IJmond worden ingezet.

5.1.10 Water en bodem als structurerende randvoorwaarde
'Water en bodem sturend' geldt in Nederland als een nieuwe randvoorwaarde in de ruimtelijke ordening.[58] In het Noordzeekanaalgebied spreken wij af dat nieuwe projecten in het Noordzeekanaalgebied deze richting ondersteunen of hieraan zoveel als mogelijk tegemoet komen. Daarvoor is een viersporenbenadering nodig, waarin ruimte voor water, randvoorwaarden vanuit het water- en bodemsysteem aan andere opgaven, en ruimte voor technische ingrepen in het watersysteem, centraal staan om toe te werken naar een robuust en vitaal water en bodem-systeem. Dat betekent onder andere:

- Anticiperen op zeespiegelstijging:
  - » O.a. door het reserveren van voldoende ruimte voor het versterken van primaire en regionale waterkeringen.
- Beperken van overstromingsrisico:
  - » Toepassing van de meerlaagsveiligheidsbenadering;
  - » Woningbouw klimaatadaptief ontwikkelen op de juiste locaties;
  - » Energieinfrastructuur klimaatadaptief inpassen in de ruimte.
- Anticiperen op afname zoetwaterbeschikbaarheid:
  - » Reduceren van zoetwatergebruik;
  - » Inzet op vasthouden, bergen en hergebruiken;
  - » Het gebruik van industriewater registeren en meten, en onderzoeken op welke wijze marktprikkels kunnen bijdragen aan de opgave om water te besparen.[59]
- Waterkwaliteit verbeteren:
  - » O.a. door ernaar toe te werken dat in de toekomst minder koel- en afvalwaterlozingen nodig zijn op het oppervlaktewater.

5.1.11 Strategische reserveringen voor waterberging
Grootschalige berging voor water zal pas op termijn nodig zijn, zowel aan de noordzijde als aan de zuidzijde van het kanaal. Wel is het belangrijk om daar nu al ruimte voor te reserveren, om in de toekomst voldoende ruimte beschikbaar te hebben. Door hier nu al richting in te geven, ontstaat meer zekerheid over het toekomstperspectief van deze en andere landschappen.

Aan de zuidzijde van het Noordzeekanaalgebied is de diepgelegen Houtrakpolder de enige polder waar in de toekomst waterberging georganiseerd kan worden zonder zeer ingrijpende maatregelen en investeringen. Er liggen geen lintdorpen of andere woonkernen, en het is geen Natura 2000-gebied. De Houtrakpolder is wel onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Uitgaande van eerste ramingen van zo'n 10 miljoen m^3 kan een reservering van de Houtrakpolder ongeveer 30% van de ruimtelijke opgave opvangen. Eventuele waterberging in de toekomst zal uitgewerkt worden aan de hand van de randvoorwaarden die de natuur hier stelt.

Ook aan de noordzijde van het Noordzeekanaalgebied moet de komende jaren een gebied worden aangewezen. Provincie, gemeenten en waterschappen gaan de komende jaren op basis van samenwerking en inzichten van het in oprichting zijnde deelgebied Centraal-Holland in het Deltaprogramma aan de slag om ook hier een keuze voor de toekomst te maken.

Reservering Houtrakpolder
In deze paragraaf wordt de Houtrakpolder beschreven als strategische optie voor de toekomst voor waterberging. Deze richting wijkt af van de bestaande reservering van de Houtrakpolder voor ontwikkeling van een havenbekken, maar met dit ontwikkelperspectief is deze nieuwe richting nog niet definitief.

Het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied draagt bij aan voorwaarden waarin ontwikkeling van de Houtrakpolder als havenbekken in de toekomst niet nodig is. Maar met een koersdocument is de bestaande reservering voor een mogelijk havenbekken in de Houtrakpolder nog niet verdwenen. Het schrappen van deze reservering is een bevoegdheid van de provincie Noord-Holland. De reservering is verankerd in de provinciale Omgevingsvisie (2018) die over een aantal jaren wordt geactualiseerd. Tot die tijd blijft de reservering sowieso vigerend beleid.

Op basis van dit Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied wordt ingezet om de reservering los te laten[60] na een succesvolle realisatie van het pakket van onderstaande onderdelen. Dat betekent dat in 2028 duidelijk moet zijn dat:
- er voldoende nautische ruimte is in de haven en voldoende fysieke ruimte in de haven- en industriegebieden (onder andere door ruimte-intensiveringen, dubbel-ruimtegebruik, en door de realisatie van de Energiehaven);
- er voldoende milieuruimte (met name risicoruimte) is vrijgemaakt voor de energie- en circulaire transitie;
- er voldoende ruimte is voor de inpassing van de energietransitie, en noodzakelijke transformatoren ingepast worden in het landschap, waarbij versterking van het landschap wordt gerealiseerd;
- de Energiehaven gerealiseerd is, en de Plus-ambitie voor later in de tijd door Rijk, regio en partners wordt gezien als een realistische ontwikkeling voor de lange termijn.

Pas dan is de koers die nu wordt ingezet een zodanig succes dat deze regio gezamenlijk de provincie zal aanbevelen om de reservering voor het havenbekken in de Houtrakpolder te schrappen uit de provinciale Omgevingsvisie. Of deze integrale koers succesvol is, wordt al eerder duidelijk bij de actualisatie van dit ontwikkelperspectief over vier jaar (2027).

Let wel: als de reservering voor een havenbekken niet wordt opgegeven, moet er binnen het Noordzeekanaal- en Amsterdam-Rijnkanaalgebied ruimte worden gevonden voor een alternatieve grootschalige waterberging.

5.1.12 Landschappen en ecologie versterken

Landschappelijk is er veel nodig om te komen tot sterke, klimaatadaptieve en ecologisch waardevolle landschappen. De grote transitie van het landelijke gebied kan niet overal tegelijk. Het vraagt met name om samenspraak en samenwerking met de beheerders van ons landschap, veelal agrarische ondernemers die grote delen van ons landschap beheren en bewerken. Met hen als rentmeesters van onze groene gebieden zullen Rijk en regio gezamenlijk de komende decennia een model moeten ontwikkelen waarin landbouw, ecologische versterking en landschapsbeheer samen komen. Dit biedt ook kansen voor vergroting en verbreding van het aanbod voor recreatief medegebruik van het landelijk gebied.

In de context van een regionaal groenblauw netwerk dat in algemene zin om versterking vraagt, wordt ingezet op versterking van bijzondere landschappen. Agendering van landschappelijke versterking in onderstaande gebieden maakt koppelingen mogelijk met andere opgaven:

- Landschappelijke versterking van de Wijkermeerpolder en het noordelijke Oer-IJ draagt bij aan de kwaliteit en de gezondheid van de leefomgeving in de IJmond. Het is onze ambitie om de kwaliteit van deze leefomgeving te verbeteren, ook ten behoeve van de recreatie.
- Het landschap van de Houtrakpolder sluit aan op een toekomst waarin deze polder gaat bijdragen aan toekomstig waterbeheer en een verhoging van de ecologische en recreatieve waarde. Indien de Houtrakpolder hiervoor geschikt is, en aangewezen wordt, kan dit in combinatie met inspanningen die nodig zijn voor het versterken van het elektriciteitsnetwerk.

Beide landschappelijke ontwikkelingen kunnen belangrijke bijdragen leveren aan de eerder genoemde groene verbindingen in oostwest-richting, die beide wenselijk zijn om de landschappelijke samenhang in het groenblauwe raamwerk te versterken: tussen Zuid-Kennemerland en Spaarnwoude en tussen het Noord-Hollands Duinreservaat en het landschap van het Oer-IJ. Aan het slot van deze paragraaf wordt ingegaan op de mogelijkheid dat er een impuls voor landschapsontwikkeling uit kan gaan van de inpassing van energievoorzieningen.

Wijkermeerpolder en noordelijk Oer-IJ

Het landschap versterken in de Wijkermeerpolder, in het bijzonder het verbeteren van groene verbindingen voor langzaam verkeer naar de wijken in de IJmond, is integraal onderdeel van onze aanpak om de kwaliteit van de leefomgeving in de IJmond te verbeteren. De IJmond beschikt in het westen over een prachtig strand-, duin- en recreatielandschap, maar aan de andere kant van de IJmond wordt toegang tot recreatief groen belemmerd door snelwegen, spoor en een druk haven- en bedrijventerrein. De Wijkermeerpolder heeft goede agrarische grond en is geschikt voor akkerbouw, groenteteelt en fruitteelt. Indien goed verbonden met de stedelijke omgeving draagt het verbeteren van de Wijkermeerpolder bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en bouwt het voort op kansen die in deze polder aanwezig zijn. Daarbij kan aansluiting worden gezocht bij de geschiedenis van het landschap als deel van het Oer-IJ.

Door nabijheid van de IJmond kan de Wijkermeerpolder voorzien in de groeiende behoefte aan recreatief groen als gevolg van de toenemende verstedelijking en woningbouw. Beide functies, de agrarische en de recreatieve, komen bij elkaar in het perspectief van een gemeenschappelijke ‘tuin’ waar ruimte is om te boeren en voor groente- en fruittuinen in een omgeving met rust en geschikt voor recreatief verblijf.

Landschappen versterken

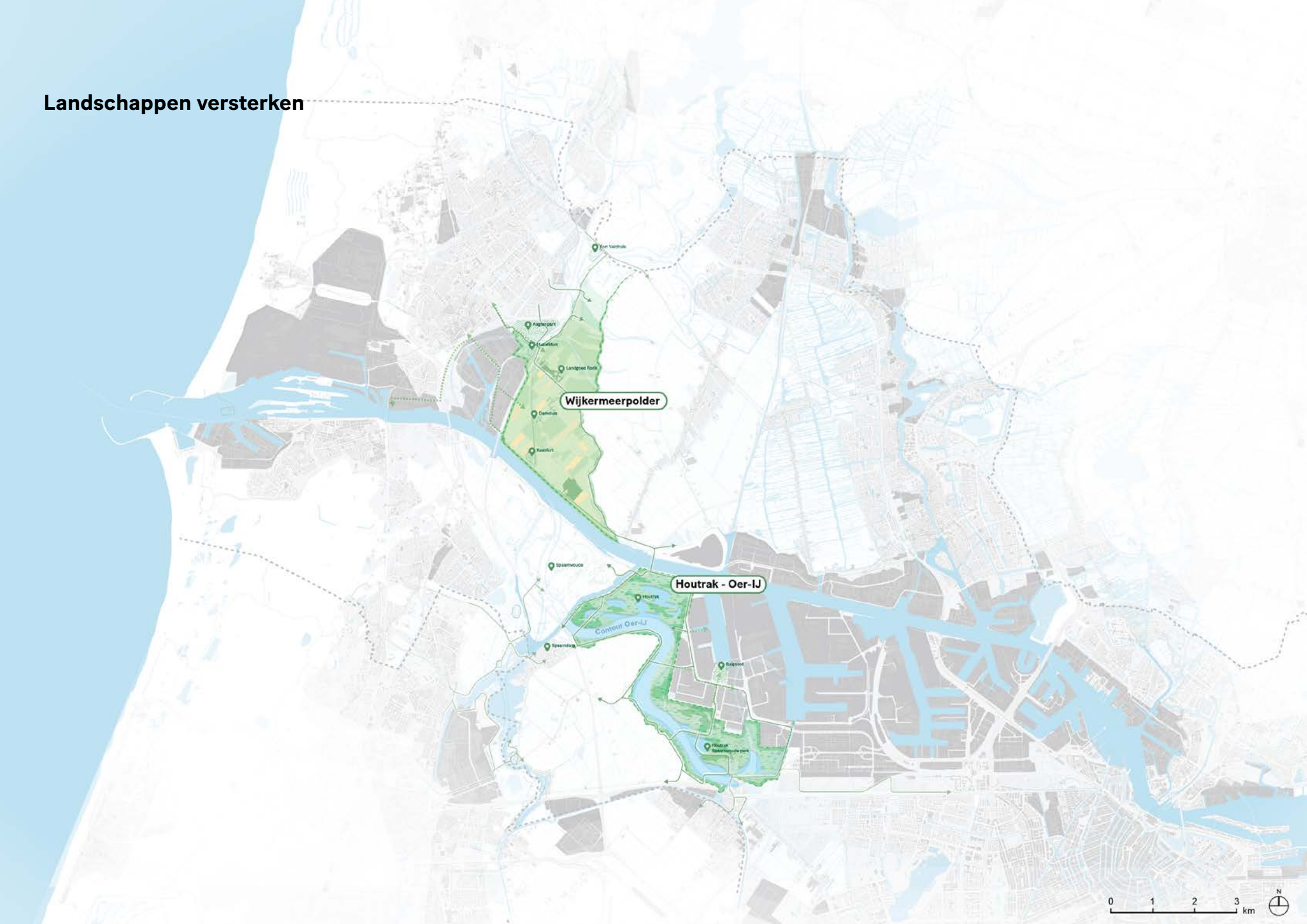

Landschappelijke versterking van de Wijkermeerpolder met groene verbindingen moet onderdeel worden van de gezamenlijke integrale uitwerking voor de IJmond. Hiermee kunnen investeringen die nodig zijn onderdeel worden van een samenhangend pakket met fasering om de kwaliteit van de leefomgeving in de IJmond te verbeteren.

Houtrakpolder en zuidelijk Oer-IJ
Een toekomst waarbij de Houtrakpolder, als diepgelegen polder, ingezet kan worden voor waterbeheer om piekmomenten in ons watersysteem op te vangen, creëert koppelkansen met andere ruimtebehoeftes in het gebied. Daarbij valt te denken aan ecologische versterking, uitbreiding van groen recreatief gebied, en eventueel het versterken van het elektriciteitsnetwerk. Vanwege de nabijheid van de 380 kV-hoogspanningsleiding kan de Houtrakpolder één van de plekken worden waar daar in de toekomst ruimte voor wordt gemaakt.

Versterking en herstel van het landschap in de Houtrakpolder begint bij de historie van het Oer-IJ. In de grondstructuur van de Houtrakpolder is deze zeearm nog steeds zichtbaar. De afgelopen jaren heeft Staatsbosbeheer aan de zuidkant van de Houtrakpolder een hoogwaardig verzilt en open landschap met water aangelegd. De noordzijde van de Houtrakpolder heeft behoefte aan ecologische versterking omdat de bossen te lijden hebben van de hoge grondwaterstand en verzilting. Versterking en vergroting van het zilte landschap past bij de status van de Houtrakpolder als deel van het Natuurnetwerk Nederland, met een ecologie die gebaseerd is op brak water.

Energietransitie en landschap
Eventuele inpassing van transformatoren die nodig zijn om het elektriciteitsnetwerk te versterken kan de komende jaren ook een impuls geven om het landschap te versterken. Om groene energie van windparken op land te laten aanlanden, en om te voorzien in de elektriciteitsbehoefte die voortkomt uit de opgave om de industrie te verduurzamen en de ambitie om groene brandstoffen te produceren in de Amsterdamse haven, wordt ruimte gezocht voor een aantal zeer grote transformatoren. Dit gaat om inpassingen van elk 20 à 25 hectare groot.

Het ministerie van EZK bereidt samen met de regio een regeling voor om gebieden waar windenergie van zee aan land komt te steunen op het gebied van leefbaarheid, fysieke leefomgeving, landschap en economische ontwikkeling. Bij inpassing van zo'n grote transformator kunnen er, als onderdeel van de doorwerking van wind op zee-ambitie, gelden worden vrijgemaakt voor landschappelijke versterking. Kortom, wanneer de Houtrakpolder na een integrale afweging als vestigingslocatie in beeld komt, dan kan voor de hierboven beschreven landschappelijke versterking, de komende jaren financiering worden gevonden vanuit dit steunfonds.[61]

De koers

Legenda koerskaart

Basislagen

- Grenzen NZKG-gebied
- Werklocaties (haven- en industriegebieden)
- Bestaand stedelijk gebied

Energietransitie

- 380kV netwerk (ondergronds)
- 380kV netwerk (bovengronds)
- Waterstofnetwerk
- Warmtenetten (bestaand en uitbreidingswens)
- Kans voor toekomstige waterstofconversie
- Ambitie voor toekomstige productie groene brandstoffen
- DRI (direct-gereduceerd ijzer)
- Ambitie voor toekomstige electrolyse
- Transformatorstation
- Bestaande centrales voor regelbaar vermogen
- Uitgeefbaar terrein

Additionele risicoruimte voor transitie

- Additionele risicoruimte

Energiehaven+ en vitaliseren havenfuncties

- Energiehaven+
- Investering in kades voor vitaliseren havenfunctie

Werken aan een gezondere leefomgeving

- Ambitie voor een gezondere leefomgeving

Woningbouw en stedelijke vernieuwing

- Stedelijke vernieuwing
- Realisatie woningbouw
- Project in voorbereiding
- Sluitstuk woningbouw/opties lange termjn

Ruimte reserveren voor waterbeheer

- Extra gemaalcapaciteit
- Ontzilting/schutbeperkingen
- Versterking sponswerking landschap
- Strategische optie waterberging

Landschappen versterken

- Wijkermeerpolder
- Houtrak - Oer-IJ
- Contouren Oer-IJ
- Bestemmingen in het landschap
- Groene verbindingen

5.2 Eén koers, één gemeenschappelijk richting

Met deze koers zetten Rijk en regio in op één integraal samenhangend pakket van maatregelen en oplossingsrichtingen om de komende jaren verder uit te werken. Onderdelen die noodzakelijk zijn voor onze ambities krijgen prioriteit, maar deze gezamenlijke koers vraagt ook om eigen belangen op te geven als die in strijd zijn met andere opgaven.

Het ontwikkelperspectief biedt voor iedere partij zowel zoet als zuur:

- Zo spant Tata Steel zich in tot een grote verbouwing om rond 2030 het eerste deel van de transitie richting verduurzaming en gezondere leefomgeving gerealiseerd te hebben. Tijdens dit proces worden al eerder concrete resultaten verwacht, gericht op een gezondere leefomgeving.
- De IJmond wordt gevraagd om samen met provincie en Rijk een integraal plan te maken voor de stedelijke vernieuwing van de naoorlogse sociale woningbouw. Waarmee ook de bovenplanse investeringen die bijdragen aan een gezonde leefomgeving worden meegenomen.
- Het landschap gaat in transitie voor een versterking van water, ecologie en bodem, maar er worden ook offers gevraagd voor inpassingen van de energietransitie in het groene landschap. Deze inpassingen bieden echter wel een kans om op de betreffende locaties met aanvullende budgetten tot concrete landschappelijke versterking te komen.
- Voor de energie- en circulaire transitie in de haven- en industriegebieden zet de regio zich in voor additionele risicoruimte en indien noodzakelijk voor tijdelijke additionele geluidsruimte. Daarbij werken Rijk en regio gezamenlijk aan de realisatie van de Energiehaven, en wordt de ambitie onderzocht om deze ontwikkeling later op te plussen. Een succesvolle realisatie van het pakket van deze onderdelen, zoals benoemd in de paragraaf 5.1.11, leidt ertoe dat de reservering voor een mogelijk havenbekken in de Houtrakpolder in de toekomst niet meer nodig is.
- Echter de reservering is nog steeds actief, en kan pas worden opgegeven na realisatie van het pakket van onderdelen van dit Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied.
- Alle nieuwe ontwikkelingen houden via het principe van water en bodem sturend rekening met kansen en toekomstige beperkingen van ons water- en bodemsysteem. Aan de noordzijde van het Noordzeekanaalgebied moet er nog aanvullend gebied voor toekomstig waterbeheer worden aangewezen.
- De hele regio verplicht zich om transformatieprojecten voor woningbouw in onze haven- en industriegebieden pas in te zetten zodra dit past in onze gezamenlijke overweging, regionale samenhang en bestuurlijk overleg.

Met deze koers slaan wij de komende jaren dezelfde richting in, en kan er door onze samenwerking de komende decennia méér maatschappelijke waarde worden gerealiseerd in het Noordzeekanaalgebied.

Heineken
UT 755 L

H6
Samenwerking

Het succes van dit Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied valt of staat bij een goede regionale samenwerking en afstemming. Oplossingen voor de diverse opgaven kunnen alleen in samenhang en door samenwerking worden bereikt. De bestuurlijke- en netwerkorganisatie in het NZKG is robuust ingericht. Dat wil zeggen dat de opgaven in deze regio nu en in de toekomst goed en tijdig kunnen worden opgepakt.

Het Bestuursplatform NZKG vormt de kern van de regionale bestuurlijke samenwerking. Hierin zijn provincie, gemeenten en partners vertegenwoordigd en zit ook het Rijk aan tafel. En dat is relevant, omdat we zien dat er in de komende jaren hard gewerkt wordt aan diverse transities die niet alleen de regio aangaan, maar waarbij ook nationale opgaven worden opgepakt. Daarnaast vragen we het Rijk om via grondposities een sterkere positie in te nemen in het Noordzeekanaalgebied, om zo gezamenlijk te kunnen sturen op opgaven van nationaal belang.

Bestuursplatform NZKG
De regionale samenwerking in het NZKG bestaat al ruim dertig jaar. In het Masterplan van 1995 ging het voornamelijk om de groeikansen voor de haveneconomie. In 2013 is de Visie NZKG 2040 gezamenlijk vastgesteld en werd het perspectief al verbreed naar woningbouw. Het NOVEX-NZKG proces heeft vervolgens een extra impuls gegeven om de scope van het bestuurlijk gesprek nog verder te verbreden.

Het Bestuursplatform NZKG heeft twee vakinhoudelijke bestuurscommissies ingericht - Energietransitie en Ruimte - om het bestuurlijk gesprek goed te kunnen voeren langs de lijnen van de inhoud. Zo zijn aanvullend op de bestaande samenwerking de waterschappen betrokken in de Bestuurscommissie Ruimte en zitten de netbeheerders, gebruikers en producenten van duurzame energie aan tafel in de Bestuurscommissie Energietransitie. Dit Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is het resultaat van een intensief samenwerkingsproces.

Het Noordzeekanaalgebied is het industriecluster van de Metropoolregio Amsterdam. Er vindt regelmatig afstemming plaats met de NOVEX-MRA, op een groter en abstracter schaalniveau. Het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is een nadere invulling van wat er globaal over het Noordzeekanaalgebied is opgenomen in de NOVEX-MRA.

Nationale regie
Het Rijk kondigt aan de komende jaren nationale regie te willen voeren op ruimtelijke opgaven van nationaal belang. Ook in het Noordzeekanaalgebied is het Rijk van harte welkom om deze regie gezamenlijk op te pakken. En er is meer nodig. Voor nationale regie op inpassingen en versnelling is een actieve grondpositie van het Rijk van strategisch belang. In het Noordzeekanaalgebied zijn twee havenbedrijven, Zeehaven IJmuiden en Port of Amsterdam actief. Deze havenbedrijven kunnen bijdragen aan inpassingen van nationale opgaven zoals de energie- en circulaire transitie. Dat kan als er meer publieke sturing is op strategische grondposities in dit haven- en industriegebied van de MRA.
Het Rijk heeft op dit moment nauwelijks grondposities in het Noordzeekanaalgebied. Daarmee is een potentieel belangrijk instrument voor nationale regie niet of nauwelijks voorhanden. Deze sturing is onder andere nodig voor het tijdig realiseren van uitbreiding van de energiehoofdstructuur. Investeringen daarin worden uitgevoerd conform het Cluster Energie Strategie NZKG (CES NZKG 2022) en via het nationale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie & Klimaat (MIEK).

Wanneer het Rijk de komende jaren haar strategische positie in dit gebied versterkt, kunnen wij gezamenlijk, als overheden en aangesloten partners, sturen op opgaven van nationaal belang die nodig zijn in het Noordzeekanaalgebied.

Proces van totstandkoming

Het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied valt onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het Bestuursplatform NZKG en het ministerie van EZK. Het is voorbereid in de Bestuurscommissie Ruimte NZKG, waarin alle partners van het Bestuursplatform NZKG vertegenwoordigd zijn, en ook het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, het Hoogheemraadschap van Rijnland en het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht zijn aangesloten.

Rond de zeven thema's (zie hoofdstuk 1) hebben werkgroepen bouwstenen voorbereid voor het opstellen van dit ontwikkelperspectief. Een aantal van deze bouwstenen wordt als aanvullende onderlegger bijgevoegd.

Dit ontwikkelperspectief kwam tot stand na vele gesprekken en overleggen en dankzij de input van onze partners en anderen. Tijdens het proces waren partijen bereid om zich te verplaatsen in de opgaven van anderen. Hieronder staan een aantal memorabele momenten:

- Minister Rob Jetten bezocht de Winddays in IJmuiden op 16 juni 2022. Hij kondigde daar het bestuurlijke trekkerschap van minister Micky Adriaansens aan.
- Tijdens het NZKG jaarcongres van 30 september 2022 op Base Camp IJmuiden gingen ruim 200 betrokkenen in het gebied in gesprek over opgaven als waterstof, klimaatverandering, woningbouw, leefbaarheid, milieuruimte en samenwerking in deze regio.
- Andere momenten waren onze maandelijkse atelierbijeenkomsten met het Productieteam, dat bestaat uit deskundigen van alle partners, en een atelier waaraan onder anderen de Rijksadviseur voor de Leefomgeving Wouter Veldhuis en andere vertegenwoordigers van het College van Rijksadviseurs aan hebben bijgedragen (4 oktober 2022).
- Het integrale gesprek met het Rijk is goed op gang gekomen in het BRON-beraad van 13 december 2022. Daar waren de hoogste ambtenaren van alle ruimtelijke ministeries aanwezig. Op basis van een fysieke schuifpuzzel met alle opgaven die spelen in het gebied, is een gesprek gevoerd over integrale samenhang en toekomstkansen.
- Op 30 maart 2023 kwamen bestuurders en partners bij elkaar voor het bestuurlijk atelier bij Afvalzorg in Nauerna. In Nauerna, met uitzicht op Noordzeekanaal, de polders en het westelijk havengebied, werkten de deelnemers samen en dachten mee over de samenhang van alle opgaven in het gebied.

- Op 19 juli 2023 organiseerden we een sessie in de Broedmachine in Beverwijk, waarin natuur- en milieuorganisaties, ondernemersverenigingen, woningcorporaties en een reizigersvereniging deelden wat zij belangrijk vinden in het Noordzeekanaalgebied.
- In september en oktober 2023 is de integrale samenhang van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied uitgelegd en besproken in alle betrokken gemeenteraden en Provinciale Staten voor het ophalen van de wensen en opvattingen. Deze wensen en opvattingen geven een indicatie van de handelingsruimte van colleges bij het voorbereiden van besluitvorming de komende jaren en zijn dus belangrijk voor de uitvoering van deze gezamenlijke koers de komende decennia. Op 18 oktober 2023 kwamen bestuurders en partners wederom bij elkaar voor een tweede bestuurlijk atelier waarin bestuurlijke samenwerking als centraal stond.
- Het NZKG-congres van 10 november 2023 in SugarCity Halfweg stond inhoudelijk in het teken van het nieuwe Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied, en werd met een breed publiek van belangstellenden besproken.

Door alle gesprekken en de samenwerking tussen Rijk en regio is een proces ontstaan waarin partijen zijn gaan bewegen. Ze hebben het belang van de eigen dossiers onderdeel gemaakt van de integrale samenhang en ambities voor het hele Noordzeekanaalgebied.

Het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is het resultaat van dit proces. Het is nader afgestemd met het Rijk (onder anderen met de ministers van EZK, BZK en I&W) in het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving van mei 2023. In het tweede en derde kwartaal van 2023 is overleg gevoerd met gemeenteraden, Provinciale Staten en het dagelijks bestuur van de waterschappen over het ontwikkelperspectief. Het vastgestelde Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied zal in het voorjaar van 2024 aan raden en Staten worden voorgelegd om het deze gemeenschappelijke strategie voor de komende jaren te onderschrijven.

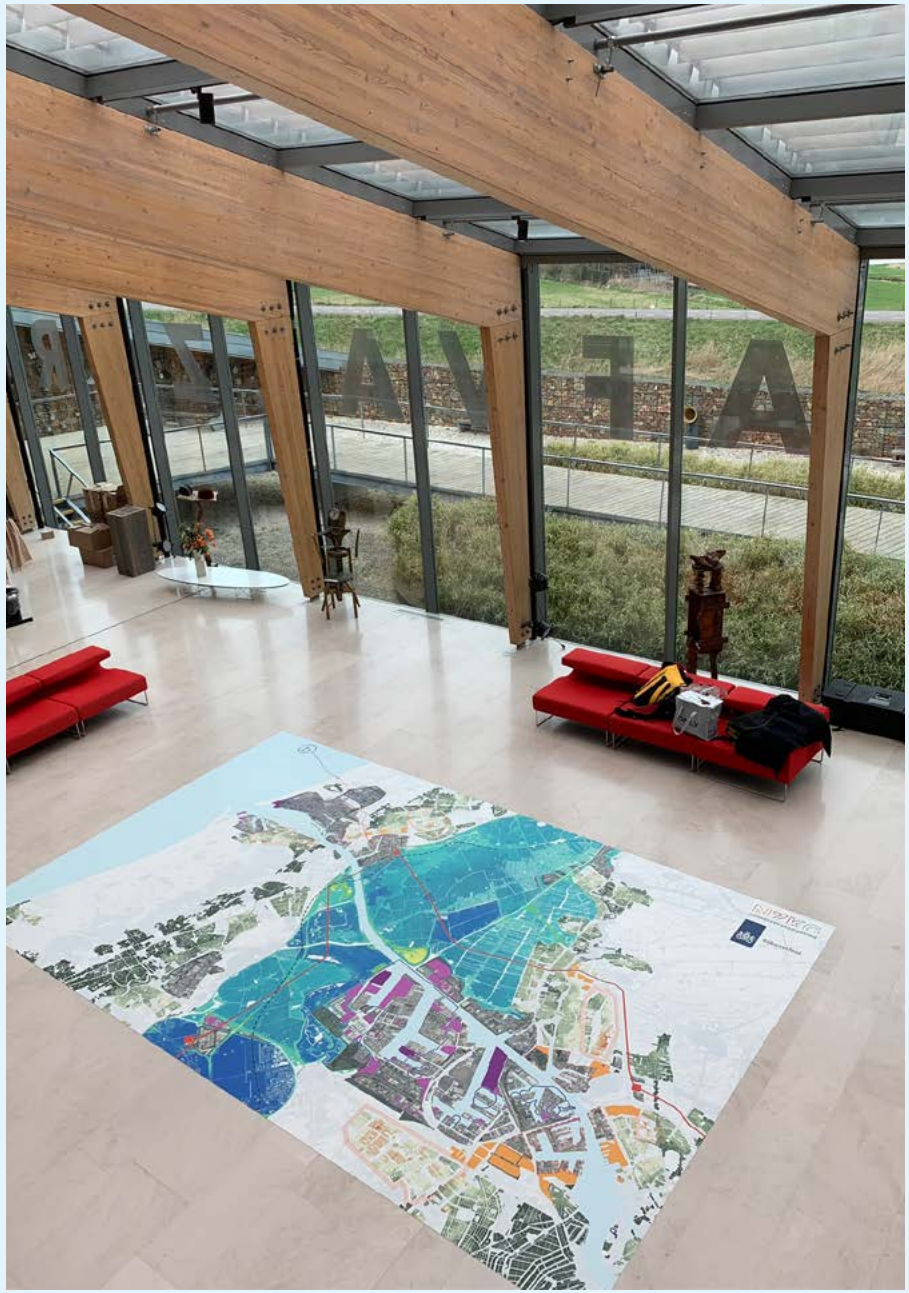

Noten

1 *Ministerie van BZK, Nationale Omgevingsvisie (2020), p. 168*

2 *Ministerie van BZK, Programma NOVEX (2022), p. 13*

3 *Kamerbrief 'Programma's Uitvoering NOVEX en Mooi Nederland' van de minister voor VRO, 6 juli 2022*

4 *Rijk en Metropoolregio Amsterdam, 'Verstedelijkingsconcept 2050; Metropool van grote klasse met menselijke maat' (2021), p. 14*

5 *Zoals bedoeld in artikel 14 van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (na de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2024: "Risicogebied")*

6 *Alles is landschap: haven- en industrielandschappen, stedelijke landschappen, en groene landschappen. Met de term 'het groene landschap' bedoelen wij al het landschap minus de haven- en industrielandschappen en de stedelijke landschappen.*

7 *Hiervoor is een 380-kv transformator nodig eventueel in combinatie met een aanlanding vanuit wind op zee.*

8 *Sommige functies gaan gepaard met externe veiligheidsrisico's. De opslag van benzine of waterstof bijvoorbeeld. Er zijn landelijk risicomaten opgesteld waarin staat opgenomen wat er wel en niet in de nabijheid van deze functies mogelijk is. Dat leidt tot ingetekende risico-contouren op de kaart. Ook in het Noordzeekanaalgebied zijn - aan de hand van deze landelijke risicomaten - risico-contouren bepaald. Met risicoruimte worden deze contouren bedoeld.*

9 *Beleidsbrief 'Een nationaal programma voor versnelde verduurzaming van de industrie' (24 maart 2023), ministerie van EZK, blz. 6. Zie ook de kaart van de nationale hoofdstructuur in de Nationale Omgevingsvisie, blz. 66. De andere vier zijn Noord-Nederland, Rotterdam-Moerdijk, Zeeland-West-Brabant en Chemelot in Limburg. De over het land verspreide industrie wordt wel als zesde cluster aangemerkt.*

10 *Henri de Groot, hoogleraar economie aan de Vrije Universiteit heeft deze ontwikkeling al vele malen aangekondigd op de 'State of the Union' van de Metropoolregio Amsterdam*

11 *Hiermee leveren we een bijdrage aan de volgende nationale programma's:*
- *Wateroverlast en zeespiegelstijging;*
- *Programma Energie Hoofdstructuur;*
- *Nationale Woon- en Bouwagenda;*
- *Nationaal Programma Circulaire Economie;*
- *Programma Infrastructuur Duurzame Industrie;*
- *Mooi Nederland;*
- *Nationaal waterstof programma;*
- *Nationaal werklocaties, ruimte voor economische activiteit;*
- *Water en bodem sturend;*
- *Nationaal programma verduurzaming industrie;*

die op hun beurt weer ten dienste staan van Europese programma's zoals bijvoorbeeld Fit for 55. In de uitvoeringsagenda, zie pararaaf 1.4 voor nadere toelichting, zal aandacht zijn voor de invulling van de nationale doelstellingen en hoe deze vorm krijgen in het NZKG

12 *De econoom Joseph Schumpeter (1883-1950) noemde dit proces 'creatieve destructie'.*

13 *Erasmus UPT (2023), De economische en strategische waarde van de havens in het NZKG, conceptversie februari 2023, blz. 11*

14 *Dat is ongeveer 2,5% van de werkgelegenheid en 3% van de toegevoegde waarde in de Metropoolregio Amsterdam. Zie hiervoor: Erasmus UPT (2023), De economische en strategische waarde van de havens in het NZKG, conceptversie februari 2023, blz. 11*

15 *Deze ambitie is opgenomen en uitgewerkt in het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030.*

16 *Havennota 2020-2030 'Agenda voor krachtige havens in een duurzame en digitale economie', ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2020, blz. 7*

17 *De aanpak van de energietransitie is onder meer uitgewerkt in de Cluster Energie Strategie (CES 2.0) voor het Noordzeekanaalgebied (2022) en het jaarlijkse Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (MIEK) van het Rijk.*

18 *Respectievelijk de Cluster Energie Strategie (CES 2.0) voor het Noordzeekanaalgebied (2022) en het jaarlijkse Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat van het Rijk (MIEK) en van de provincie (pMIEK).*

19 *Voor het bevorderen van de productie en de toepassing van secundaire grondstoffen en biogrondstoffen in de koolstofketen. De aanwezige maakindustrie in het gebied zal moeten verduurzamen, en introduceert nieuwe productieprocessen. Verschillende EU regelgeving voor verpakkingen en producten geven de richting aan onder het Circular Economy Action Plan (onderdeel van de Green Deal).*

20 *Alle recente onderzoeken (t.w. Generation Energy (2022) Inventarisatie ruimte en milieucontouren energieprojecten NZKG, Buck, Vestigingsbeleid Noordzeekanaalgebied (2021) Bureau Buiten (2022)) geven aan dat er voldoende fysieke ruimte is in de haven- en industriegebieden van het Noordzeekanaalgebied voor de economische vraag indien de huidige ruimte voor steenkolenopslag die rond 2030 vrijkomt in Westpoort meegerekend wordt.*

21 *De berekening is op hoofdlijnen. Anno 2023 is er 335 hectare aan uitgeefbare ruimte (zie Monitor Ruimte-Intensivering Noordzeekanaalgebied 2023, p.8). Rond 2030 komt daar in Westpoort 108 hectare bij doordat steenkoolopslag beschikbaar komt. Gemiddeld wordt 20 hectare aan ruimte uitgegeven aan diverse functies (zie Buck (2021) en Bureau Buiten (2022)). 335+108= 443 hectare /20 betekent dat er voldoende ruimte beschikbaar is voor minimaal 22 jaar. Dat betekent dat het NZKG zeker tot 2040 voldoende uitgeefbare ruimte beschikbaar heeft. In deze som is nog niet bijgeteld: de (steenkool)ruimte die na de transitie van Tata Steel beschikbaar kan komen, en ruimte die wel vrij is in het gebied maar niet uitgeefbaar is zoals de ADM-werf van 43 hectare. Indien deze ruimte in de toekomst ingevuld kan worden met nieuwe functies dan is er ruimte beschikbaar voor een nog langere periode.*

22 *Nationaal Programma Energie Hoofdstructuur (PEH) is nog in ontwikkeling bij het ministerie van EZK. De vraagraming voor energietransitie per gebied wordt verwacht in de zomer van 2023.*

23 *Ontwerp-Programma Energiehoofdstructuur, Rijksoverheid (2023) p. 72.*

24 *Voor het versterken van het elektriciteitsnetwerk zijn ook veel extra onderstations nodig, die om ruimtelijke inpassing vragen in en nabij de stedelijke omgeving.*

25 *Het maximale scenario uit het Ontwerp-Programma Energiehoofdstructuur van 350 hectare is extreem maar zelfs dat zou ruimtelijk kunnen passen in het Noordzeekanaalgebied. Echter het is dan onwenselijk en onmogelijk om al deze onderdelen op Westpoort onder te brengen, omdat er dan ruimtelijke schaarste ontstaat voor nautische functies en circulaire bedrijvigheid. Door deze opgave ruimtelijk te verdelen past deze opgave wel. De eerste transformator op het voormalige Tata-terrein is al in aanbouw en in de toekomst volgen er meer die om inpassing vragen in het landschap. Op Westpoort wordt in maximale scenario 200 hectare benut voor energieinfrastructuur en na de transitie van Tata Steel komt er ruimte vrij die ingezet kan worden voor de energietransitie (75/100 ha). Als dit maximale scenario nodig is vraagt dit wel om ruimtelijk prioriteit te geven aan vestigingen die hier bijdragen aan deze nieuwe energiestructuur.*

26 *Onzekerheden/ variabelen van onderzoek van Ecorys betreffen: De ontwikkelingen van de wereldhandel en de mate waarin strategische grondstoffen bereikbaar zijn in relatie tot de milieu-impact bij de winning ervan elders; en onzekerheid over de mate waarin er op internationaal consensus wordt bereikt over de ontwikkeling van de circulaire economie en het level playing field.*

27 *Ecorys (2023) Transitie naar een circulaire economie in het Noordzeekanaalgebied. Circulair handelsperspectief voor een ruimtelijke inrichting van het NZKG in het kader van NOVEX.*

28 *Decisio (2023) MKBA Energiehaven.*

29 *Op 6 april 2023 heeft de Gemeenteraad van Zaanstad het Concept Perspectief Achtersluispolder vastgesteld waarbij onderscheid gemaakt wordt in drie zones. In Achtersluispolder-Zuid/Havenkwartier ligt de nadruk op het versterken en*

intensiveren van economische functies. In het Concept Perspectief pagina 19 staat over deze zone vermeld: 'Om investeringen van ondernemers mogelijk te maken zet Zaanstad hier voor een periode van 20 jaar niet in op verdere transformatie'

30 *GE Energy (2022), Inventarisatie ruimte en milieucontouren energieprojecten NZKG, september 2022. P. 45.*

31 *Een risicogebied kan wel over kwetsbare gebouwen gelegd worden indien deze door bevoegd gezag als noodzakelijk voor het gebied worden beoordeeld.*

32 *Overleg hierover vindt ook plaats in het BO Industrie en Gezondheid.*

33 *Nota Zeehavens, provincie Noord-Holland, 2022, blz. 28*

34 *Cijfers uit Woondeal MRA (2023)*

35 *RIVM (2021), Blik op leefomgeving en gezondheid voor de Verstedelijkingsstrategie Metropoolregio Amsterdam vanuit beschikbare data en trends.*

36 *De Leefbaarometer van het ministerie van Binnenlandse Zaken geeft informatie over de leefbaarheid in alle buurten en wijken, waarbij leefbaarheid is gedefinieerd als de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld. Het geeft de situatie in de wijk weer, maar ook ontwikkelingen en achtergronden van de buurt. Om leefbaarheid in beeld te brengen wordt gebruik gemaakt van 100 indicatoren, onderverdeeld in 5 dimensies.*

37 *RIVM (2021), Blik op leefomgeving en gezondheid voor de Verstedelijkingsstrategie Metropoolregio Amsterdam vanuit beschikbare data en trends.*

38 *De stand van zaken m.b.t. de gezondheid is onderwerp van een aantal onderzoeken van RIVM, twee brieven van de provincie Noord-Holland aan de Staatssecretaris van I&W (14 april 2021 en 2 september 2021) en een brief van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied aan de DG Milieu en Internationaal van het ministerie van I&W (1 april 2022)*

39 *Onderzoeksraad voor Veiligheid (2023), Industrie en Omwonenden p.8*

40 *Onderzoeksraad voor Veiligheid (2023), p 141.*

41 *Waarbij ook integraal gekeken wordt naar mobiliteit. Stedelijke vernieuwing/verdichting en gezonde leefomgeving maken integraal onderdeel uit van de opgaven. OV-frequenties van trein, pont en bus, maar ook naar het oplossen van de doorstroming van snelwegen A9/A22/A208 via de velserverbinding. Een betere pontverbinding (2e pont) en doorstroming van het Pontplein zijn van groot belang voor de hoofdfietsroutes in de IJmond en het bevorderen van duurzame mobiliteit.*

42 *Kamerbrief 'water en bodem sturend' van minister van I&W (25 november 2022)*

43 *Landschappelijke waarden en structuren zijn benoemd in de provinciale Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en het provinciale document 'Bijzonder Provinciaal Landschap'.*

44 *Gemeentelijke Visie Haven 2020 – 2040 (p.38)*

45 *Algemene uitgangspunten over de relatie tussen het watersysteem en de ruimtelijke inrichting zijn vastgelegd in de kamerbrief 'Water en bodem sturend' van de minister van I&W (25 november 2022). Voor het Noordzeekanaalgebied is van bijzonder belang het lopende onderzoek naar een 'Toekomstbestendig watersysteem Amsterdam-Rijnkanaal/ Noordzeekanaal'. Specifiek voor het Ontwikkelperspectief NZKG is een ambtelijk Werkdocument opgesteld over Water en Klimaatadaptatie (maart 2023).*

46 *Deze raming komt uit de eerste voorlopige onderzoeken van Toekomstbestendig Watersysteem ARK-NZK. Specialisten geven mee dat deze prognose in de toekomst waarschijnlijk nog hoger zal uitvallen.*

47 *Lees hiervoor de Historische Wateratlas (2022) p.25 over 'het Oer-IJ, het raadsel van de zinkgaten en de suikerbieten'. En over het roerei van de Turkse ingenieur Güray die het gebied de naam Oer-IJ heeft gegeven.*

48 *Bron: Visie schone scheepvaart, Port of Amsterdam 2022.*

49 *Minister van EZK, 'Zomerbrief Maatwerk' 8 juli 2022*

50 *Bij verruiming gaat het om een nieuwe contouren voor omgevingsveiligheid inclusief aandachtsgebieden.*

51 *Door de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2024 worden rondom milieubelastende activiteiten van rechtswege aandachtsgebieden aangewezen (voor omgevingsveiligheid, geluid en luchtkwaliteit). Veel activiteiten gelieerd aan de energietransitie brengen aandachtsgebieden voort. Vanwege het intensief ruimtegebruik in het Noordzeekanaalgebied is het nodig dat de gemeenten in het Noordzeekanaalgebied niet bij voorbaat nieuwe (gemeentegrensoverschrijdende) aandachtsgebieden uitsluiten.*

52 *Conform de Transformatiestrategie uit 2017, de Visie Noordzeekanaalgebied 2040, en Omgevingsvisie Amsterdam 2050 (2022).*

53 *Omgevingsvisie Amsterdam 2050 (p.195)*

54 *Conversie is nodig om LOHC (de vloeibare, diesel-achtige vorm waarin waterstof wordt getransporteerd) terug te brengen tot waterstofgas. Dit is een van de technieken waar Port of Amsterdam op inzet.*

55 *De eerste fase van Haven-Stad betreft hier de delen 1a, 1b & fase 2 zoals beschreven de Ontwikkelstrategie Haven-Stad 2017.*

56 *Het Schone Lucht Akkoord is ondertekend o.a. door het Rijk, provincie Noord-Holland en de gemeenten Amsterdam, Beverwijk, Heemskerk, Velsen en Zaanstad. De gemeente Haarlemmermeer heeft niet getekend. https://www.schoneluchtakkoord.nl/schone-lucht-akkoord/*

57 *RIVM 'Gezondheid in de IJmond 2020', 2022, blz 40: 'In gebieden met een hoge belasting door fijnstof van de basismetaalindustrie ervaren inwoners meer hinder en bezorgdheid dan in de laag belaste gebieden. In 2020 wordt er meer hinder en bezorgdheid ervaren dan in 2012 en 2016, met name stof, roet en rookhinder en bezorgdheid over de woonsituatie in de nabijheid van bedrijven/industrie. In de hoog belaste gebieden ervaren minder inwoners hun gezondheid in 2020 als (zeer) goed dan in laag belaste gebieden. Ook hebben inwoners van hoog belaste gebieden vaker chronische aandoeningen, zoals COPD, hoge bloeddruk en hart- en vaatziekten, dan in laag belaste gebieden. Er is geen duidelijke trend te onderscheiden in het vóórkomen van chronische aandoeningen in 2012, 2016 en 2020. Wel is er in de afgelopen tien jaar sprake van een geleidelijke daling in de concentraties fijnstof en stikstofdioxide in de IJmond. Daarmee worden de concentratieverschillen tussen de verschillende blootstellingsgebieden kleiner, maar de gebieden nabij het Tata Steel-terrein blijven zwaarder belast dan gebieden verder weg. Al wordt de lucht schoner in de IJmond, de lucht is nog niet gezond.'*

58 *Kamerbrief 'water en bodem sturend' van minister van I&W (25 november 2022)*

59 *Het prijsmechanisme helpt om de markt de stimuleren om spaarzamer om te gaan met het gebruik van schaarse middelen zoals zoetwater.*

60 *Minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft samen met de Minister van EZK en BZK via zijn kamerbrief van 4 oktober 2023, over het onderzoeksrapport Houtrakpolder, aangeven welke onderdelen nodig zijn voor een definitief besluit over de toekomst van de Houtrakpolder: Er is inzicht nodig in de (financiële) haalbaarheid van verschillende varianten, én het is ook belangrijk om te onderzoeken hoe verschillende functies gecombineerd kunnen worden, zoals bijvoorbeeld ook de mogelijkheid te van een piekwaterberging in een havenbekken zoals aangedragen door het Ministerie van I&W. De verdere uitwerking zal de komende jaren plaats vinden en vraagt een duidelijke bestuurlijke afweging en keuze. In het onderzoeksrapport van Deloitte 'Onderzoek Voorwaarden Havenbekken Houtrakpolder' zijn verschillende uitdagingen in kaart gebracht, voortkomend uit de wijze waarop stakeholders invulling willen geven aan de verschillende voorwaarden. Deze uitdagingen worden meegegeven aan het NOVEX-NZKG om verder te analyseren, afwegingen te maken en uiteindelijke keuzes voor te bereiden voor definitieve bestuurlijke besluitvorming in de toekomst.*

61 *De regeling is nog in ontwikkeling bij EZK en wordt in voorjaar 2024 verwacht. Deze zal waarschijnlijk ook financiële mogelijkheden bieden voor projecten op het gebied van leefbaarheid en economische stimulering in relatie tot de inpassing en doorwerking van Wind op Zee voor effecten die voor 2030 gaan plaatsvinden.*

Bestuurlijke verantwoording

Bestuurlijk verantwoordelijk voor de NOVEX-aanpak NZKG:

Micky Adriaansens	Minister van Economische Zaken en Klimaat
Esther Rommel	Gedeputeerde Provincie Noord-Holland

Product is vastgesteld in het Bestuursplatform NZKG,
de bestuurlijke opdrachtnemer van de NOVEX-aanpak NZKG:

Esther Rommel	Gedeputeerde Provincie Noord-Holland/ Voorzitter
Hester van Buren	Wethouder gemeente Amsterdam
Brigitte van den Berg	Wethouder gemeente Beverwijk
Jurgen Nobel	Wethouder gemeente Haarlemmermeer
Aad Schoorl	Wethouder gemeente Heemskerk
Jeroen Verwoort	Wethouder gemeente Velsen
Stephanie Onclin	Wethouder gemeente Zaanstad
Koen Overtoom	CEO Port of Amsterdam
Peter van de Meerakker	Directeur Zeehaven IJmuiden
Tom Eussen	Managing Director Tata Steel
Tjeerd Roozendaal	Hoofdingenieur-directeur Rijkswaterstaat
Jurgen Geelhoed	Regiomanager Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Product is bestuurlijk voorbereid in de Bestuurscommissie Ruimte NZKG:

Esther Rommel	Gedeputeerde Provincie Noord-Holland/ Voorzitter
Reinier van Dantzig	Wethouder gemeente Amsterdam
Ali Bal	Wethouder gemeente Beverwijk
Jurgen Nobel	Wethouder gemeente Haarlemmermeer
Ani Zalinyan	Wethouder gemeente Heemskerk
Jeroen Verwoort	Wethouder gemeente Velsen
Stephanie Onclin	Wethouder gemeente Zaanstad
Koen Overtoom	CEO Port of Amsterdam
Peter van de Meerakker	Directeur Zeehaven IJmuiden
Albert Kassies	Director New Energy Tata Steel
Bregje van Beekvelt	Directeur Netwerkontwikkeling Rijkswaterstaat
Bea de Buisonjé	Lid Dagelijks Bestuur Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
Klazien Hartog	Hoogheemraad bij Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Bas Knapp	Hoogheemraad bij Hoogheemraadschap van Rijnland
Jurgen Geelhoed	Regiomanager Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is voorbereid in de Bestuurscommissie Ruimte NZKG in overleg en met steun van de Bestuurscommissie Energietransitie NZKG.

Colofon

Kernteam:

William Stokman	Projectleider
Jeroen Bakker	Projectleider voor het Rijk
Yolanda van Diepen	Projectsecretaris
Jurjen Tjarks	Stedebouwkundig Ontwerp
Martijn Veenstra	Stedebouwkundig Ontwerp
Anne Jans	Geodata specialist
Maurits Bongenaar	RO-adviseur

Met steun van:

PosadMaxwan:
Froukje van de Klundert
Jos Kenter
Emile Revier

Westerlengte:
Peter Paul Witsen

Beeldmateriaal
(tenzij anders vermeld)
PosadMaxwan

Fotografie:
Theo Baart

Foto's proces:
Wouter Zaalberg
Yolanda van Diepen

Dit product is tot stand gekomen met bijdragen van:

André Blikman	Ministerie van IenW
André Bol	Hoogheemraadschap van Rijnland
André van Eijk	Provincie Noord-Holland
Annebel te Pas	Port of Amsterdam
Ard Wolters	Rijkswaterstaat (WNN)
Arny Plomp	Provincie Noord-Holland
Barbara Schmitt	Gemeente Velsen
Bart Wiegmans	Provincie Noord-Holland
Bas van de Pas	Provincie Noord-Holland
Birte Querl	Provincie Noord-Holland / MRA
Boris Buffing	Provincie Noord-Holland
Camiel van Drimmelen	Gemeente Amsterdam
Debby Kostandy	Gemeente Velsen
Donald Voskuil	Tata Steel Nederland
Eduard de Visser	Port of Amsterdam
Elise Bos Eyssen	Recreatiegebied Spaarnwoude
Erwin Baltus	Gemeente Heemskerk
Erwin de Groot	Hoogheemraadschap van Rijnland
Femke Swan	Programmabureau NZKG
Fleur Meijer	Provincie Noord-Holland
Günay Yilmaz	Provincie Noord-Holland
Hans van Helden	Provincie Noord-Holland
Hans van Wijk	Gemeente Amsterdam
Hans Vonk	Provincie Noord-Holland
Helen Nelemans	Omgevingsdienst NZKG
Hugo Hegeman	Rijkswaterstaat (WNN)
Inge Koolen	Ministerie IenW
Ingrid Post	Programmabureau NZKG
Joost Dunselman	Gemeente Zaanstad
Jort van Aken	Gemeente Amsterdam
Lex Brans	Provincie Noord-Holland / MRA
Lousanne Boeijen	Programmabureau NZKG
Marcel Steeman	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Manja Touber	Omgevingsdienst NZKG
Mare de Wit	Rijkswaterstaat (WNN)
Marjo Schlaman	Provincie Noord-Holland
Mark Lammertink	Gemeente Haarlemmermeer
Maurik van Hal	Provincie Noord-Holland
Merijn Vroonhof	Gemeente Amsterdam
Mike Rumping	Gemeente Velsen
Miranda Jonker	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Mirte Rozemond	Gemeente Zaanstad
Philip Stohr	Port of Amsterdam
Raymond Dubos	Port of Amsterdam
Rob Kroeze	Waternet / Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
Robert Drooghmans	Ministerie van BZK
Rogier Baars	Provincie Noord-Holland
Saskia Hoogstraten	Gemeente Amsterdam
Suzanne Bleijenberg	Gemeente Zaanstad
Tom Meijerink	Gemeente Zaanstad
Vera Mulder	Ministerie van IenW
Victor Koopman	Gemeente Amsterdam
Wies Thesingh	Provincie Noord-Holland
Wouter Hol	Gemeente Beverwijk
Wouter Pietersma	Ministerie IenW
Yvette Moulijn	Omgevingsdienst NZKG

2023

Vogelvlucht van het huidige Noordzeekanaal met daarop de elementen uit het Ontwikkelperspectief, zo'n 150 jaar later.

noordzeekanaalgebied

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.C. Crol
BEL/DE

Telefoonnummer +31235145702
jacobien.crol@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk
2208517/2272159

Uw kenmerk

Betreft: Verhoging subsidieplafond uitvoeringsregeling OTW 2024

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Verhoging subsidieplafond uitvoeringsregeling OTW 2024

Inleiding
De uitvoeringsregeling Ondersteuning Toekomstbestendige Werklocaties 2024 (hierna: OTW-regeling) heeft als doel het creëren van gunstige randvoorwaarden om te investeren in de toekomstbestendigheid van werklocaties. De regeling geeft de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor proces- en onderzoekskosten die bijdragen aan toekomstbestendige werklocaties, bijvoorbeeld voor het opzetten van een samenwerkingsverband of het initiëren van duurzame maatregelen.

Subsidie kan worden aangevraagd door gemeenten, ondernemers en organisaties voor het beheer van bedrijventerreinen of winkelgebieden. Het subsidieplafond is dit jaar vastgesteld op €400.000 voor bedrijventerreinen en €150.000 voor winkelgebieden.

Sinds de opening van de OTW-regeling op 4 april 2024, is voor beide soorten gebieden al voor circa de helft van het beschikbare budget aangevraagd. De verwachting is dan ook dat de huidige beschikbare financiële middelen niet voldoende zullen zijn om alle aanvragen toe te kunnen kennen.

Daarom hebben wij besloten het subsidieplafond van de OTW-regeling voor de doelgroep bedrijventerreinen met €200.000 te verhogen en voor winkelgebieden met €100.000. De totaal beschikbare middelen in 2024 komen daarmee uit op €850.000,-. Dit kan worden gefinancierd uit de onderbesteding van de uitvoeringsregeling Toekomstbestendige Bedrijventerreinen 2024, waarvoor de inschrijving inmiddels is gesloten.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

OTW-subsidie kan onder andere worden ingezet als procesondersteuning bij het voorbereiden van grotere investeringsprojecten. Verhoging van de OTW bijdragen kan dus ook bijdragen aan het stimuleren van meer aanvragen uit de uitvoeringsregeling Toekomstbestendige Bedrijventerreinen bij doorgang komend jaar.

Hiermee kunnen onder de huidige regeling fysieke maatregelen bijvoorbeeld voor herstructurering of vergroening worden gesubsidieerd en kunnen gemeenten een aanvraag indienen voor een duurzaamheidsfonds van €50.000,-, dat kan worden ingezet voor een subsidieregeling voor verduurzamingsmaatregelen voor ondernemers.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

H.R. van der Stelt

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Aan: Provincie Noord-Holland

Betreft: Zienswijze Ontwerp derde herziening Omgevingsverordening NH2022

Geachte Gedeputeerde Staten,

Hierbij wil ik een zienswijze indienen over het Ontwerp derde herziening Omgevingsverordening NH2022, en dan met name de aanpassing voor de regels over het Bijzonder Provinciaal Landschap (Subparagraaf 6.2.5.2 Beschermd landschap).

Noord-Holland is een prachtige provincie, waar nog veel waardevolle landschappen aanwezig zijn. Door de bescherming van het bijzonder provinciaal landschap door de provincie is het gelukt om woningbouw te combineren met behoud van open gebieden als Waterland, de binnenduinrand, of de Schermer. Hierdoor liggen er nog dorpen vrij in het landschap, ben je vanuit grote steden zo in het groen, en is niet de hele duinrand volgebouwd. Deze afwisseling maakt de provincie (be)leefbaar voor haar inwoners.

Op dit moment is het niet zomaar toegestaan om woningen te bouwen in bijzonder provinciaal landschap als daardoor de zogenaamde “kernkwaliteiten” worden aangetast. De Provincie stelt nu voor om deze regels verregaand aan te passen, waardoor woningbouw ook in de meest waardevolle landschappen mogelijk wordt gemaakt. De naam verandert van Bijzonder Provinciaal Landschap in Beschermd landschap.

In de “Ontwerp herziening” wordt een bouwproject tot 25 woningen mogelijk gemaakt in beschermd landschap, ook als de kernkwaliteiten wordt aangetast. Voorbeelden hiervan zijn een bijzondere historische verkaveling, het vrije zicht op een molen of kasteel, of aardkundige monumenten als oude wadgeulen.

Uit de eigen cijfers van de provincie blijkt dat er al voldoende planologische ruimte is in Noord-Holland om woningen te bouwen. Het is helemaal niet nodig om daarvoor extra ruimte te maken in het landschap. Bovendien is – indien noodzakelijk – ook volgens het huidige beleid woningbouw binnen beschermd landschap al mogelijk, als er sprake is van een groot openbaar belang. Het bouwen van wijkjes van 25 woningen in de meest waardevolle landschappen van onze provincie zal het woningtekort niet oplossen, maar wel het karakter van Noord-Holland verregaand aantasten. Een aanpassing met grote gevolgen die nooit meer is terug te draaien.

Het belangrijkste argument om de regels te versoepelen is het behoud van de leefbaarheid in dorpen. Maar voor die leefbaarheid is er in dorpen vooral behoefte aan betaalbare woningen voor starters en senioren. Met de nieuwe regels kunnen dure vrijstaande woningen in het landschap worden gebouwd. De benodigde senioren- of jongerenwoningen mogen dan elders worden gebouwd. De nieuwe wijkjes aan de randen zullen in de praktijk dus lang niet altijd ten goede komen aan de huidige

bewoners, terwijl de leefbaarheid van het dorp er juist door vermindert, omdat het omliggende landschap wordt verkleind en aangetast.

Ik wil u dan ook vragen om het huidige Artikel 6.59 Bescherming en activiteiten Bijzonder provinciaal landschap niet aan te passen, en de ontwikkeling van maximaal 25 woningen waardoor kernkwaliteiten worden aangetast niet op te nemen in de herziening van de Omgevingsverordening. Concreet wil ik u vragen om lid 3 te verwijderen uit Artikel 6.59a Activiteiten in Beschermd landschap.

Met vriendelijke groet,

…….

Ingekomen stuk!
Ter kennisgeving mijn 105 vragen aan BIJ12 over werkwijze BIJ12 en Taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V.

Volendam 15 juli 2024

Geachte Griffie / Provinciale Statenleden Provincie Noord-Holland,

Mijn naam is [redacted] woonachtig in Volendam en haal met mijn bedrijf Van Straaten Research en Stichting [redacted] de afgelopen 6 jaar misstanden boven tafel van natuurorganisaties en andere organisaties ivm flora en fauna. Gebaseerd op feiten. Ik doe gedegen onderzoek, dien vele Woo-verzoeken in bij de Nederlandse overheid, spreek met serieuze klokkeluiders en confronteer dan de verantwoordelijke partijen met mijn bevindingen rechtstreeks, via de politiek en/of de media.

Ik heb onderzoek gedaan naar de werkwijze van BIJ12 en de twee nieuwe taxatiebureaus, Attema Footprint, die de taxaties van schade aan landbouwhuisdieren uitvoert en Overheul Agro B.V. dat schade aan grasland, fruit en overige gewassen taxeert voor BIJ12. Beide taxatiebureaus zijn per 1 november 2023 begonnen als opdrachtnemers voor BIJ12.

Zoals u misschien weet, ondersteunt BIJ12 de samenwerkende provincies bij de uitvoering van wettelijke taken over het landelijk gebied en de fysieke leefomgeving. Ik ben mijn onderzoek gestart in maart 2023, toen de uitvraag van de aanbesteding Faunaschade 2023-2027 openbaar werd gemaakt op Tenderned. Ik ben tijdens mijn onderzoek erg geschrokken, want ik ben erachter gekomen, dat BIJ12 zich niet houdt aan de gemaakte afspraken binnen de aanbesteding Faunaschade 2023- 2027. Naar aanleiding van mijn bevindingen tijdens mijn onderzoek heb ik op 22 januari en 8 februari 2024 twee aangetekende brieven met vragen over de werkwijze van BIJ12, Attema Footprint en Overheul Agro B.V. naar alle Gedeputeerde Staten en Provinciale Statenleden van alle provincies gestuurd. Op mijn eerste brief met vragen over de werkwijze van BIJ12 en Attema Footprint heb ik tot mijn verbazing van alle provincies in Nederland exact dezelfde antwoorden gekregen. Gedeputeerde Provincie Zeeland heeft daarom BIJ12 op het matje geroepen op 22 februari 2024. Gedeputeerde Provincie Zeeland sprak na dat gesprek tijdens een statenvergadering op 22 maart 2024 over een inwerkperiode en aanloopproblemen, maar dat alles nu was opgelost bij BIJ12, maar dat is absoluut niet waar. Integendeel, de tent staat figuurlijk in de fik. BIJ12 kon het allemaal fantastisch mooi vertellen aan Gedeputeerde Provincie Zeeland, maar de kunst was om door te vragen, met de juiste kritische vragen. BIJ12 houdt namelijk niet van gezichtsverlies. Het had BIJ12 gesierd als ze toen open kaart hadden gespeeld en de grote problemen die er zijn bij Gedeputeerde Provincie Zeeland op tafel hadden gelegd. Eerlijkheid duurt namelijk het langst!

En ik snap best dat het lastige materie is, maar ik had het voor hem uitgezocht. Ik heb het hem aangedragen en vervolgens wordt er niets met mijn signalen gedaan. Sterker nog, BIJ12 heeft na overleg met alle provincies, zelf de antwoorden mogen geven op mijn eerste brief.

In de beantwoording van mijn vragen staat: "wij vertrouwen in de kwaliteit die BIJ12 levert". De slager keurde dus zijn eigen vlees. Op mijn tweede brief met vragen over de werkwijze BIJ12 en Overheul Agro B.V. heb ik ook weer exact dezelfde antwoorden gekregen van alle provincies. En wederom zijn de halve waarheden, nietszeggende en ontwijkende antwoorden opgesteld door het IPO en BIJ12.

Er heeft een aanbesteding plaatsgevonden voor de "Faunaschade 2023-2027". Deze is opgesteld en uitgevoerd door BIJ12 en onderbouwd met 500 pagina's aan protocollen, richtlijnen, overeenkomsten en afspraken. Wat is deze aanbesteding waard wanneer partijen niet aan de gemaakte afspraken gehouden worden en er niet wordt gehandhaafd wanneer afspraken worden geschonden. Op deze wijze ben je als overheid geen betrouwbare partner. Hoe denkt u dat bedrijven zich voelen die hebben ingeschreven op de aanbesteding, maar de opdracht niet gegund hebben gekregen en inmiddels hebben vernomen dat de afspraken vanuit de aanbesteding niet worden uitgevoerd en/of worden gehandhaafd?

Op 1 november 2023 begon de opdracht aanbesteding en hadden Attema Footprint en Overheul Agro B.V. het niet voor elkaar. Dat kunt u in mijn brieven lezen die ik naar álle Gedeputeerde Staten en Provinciale Statenleden/ Griffie van alle provincies heb gestuurd. Het is nu 15 juli 2024 en het taxatie seizoen is in volle gang en de zaken zijn nog steeds niet op orde. BIJ12, Attema Footprint en Overheul Agro B.V. maken er een ongelofelijke puinhoop van. En het allerergste is dat de boeren en de dierhouders de dupe worden van de werkwijze van BIJ12, Overheul Agro B.V. en Attema Footprint !

Op 3 april 2024 organiseerde BIJ12 een werkbezoek bij hun op kantoor in Utrecht, voor Provinciale Statenleden van alle Provincies. Prachtige presentaties met mooie grafiekjes en cijfers werden er getoond. Een 'overtuigend' verhaal over hoe goed BIJ12 weet wat er speelt bij faunaschade en dit alles onder het genot van een hapje en drankje. Het was de kunst om door te vragen met de juiste vragen, dan hadden de Provinciale Statenleden kunnen merken dat BIJ12 zelf niet genoeg verstand van uitvoering van faunaschade heeft en hierdoor in een positie is gekomen waarbij er nu, op dit moment, in de praktijk, bij de boeren met faunaschade en gedupeerde dierhouders grote problemen zijn. En is het BIJ12 toch gelukt de Provinciale Statenleden er van te overtuigen dat er niks aan de hand was en dat alles onder controle is. Kortom een bijeenkomst waar alle aanwezige Provinciale Statenleden weer in slaap zijn gesust, zodat BIJ12 vervolgens weer hun eigen plan kon trekken. Ondertussen zijn we ruim 3 maanden verder en de berg met problemen wordt alleen maar groter!

Wat mij ongelofelijk stoort, is dat provincies, blind vertrouwen blijken te hebben in BIJ12 en er niemand van de Provinciale Statenleden, beleidsmedewerkers en Gedeputeerde Staten van de provincies induikt, hoe erdoor BIJ12 uitvoering wordt gegeven aan het door provincies opgestelde beleid, net zoals ik heb gedaan. Ik wil u oproepen om meer te controleren wat BIJ12 uitvoert in plaats van er op te vertrouwen dat het goed gaat. Immers: Vertrouwen is goed, maar controleren is beter!

Op 2 juli 2024 had ik 's morgens om 09.00 uur een afspraak met BIJ12. Bij dat gesprek waren directeur BIJ12, unitmanager faunazaken BIJ12 en de strateeg communicatie IPO

aanwezig. [redacted] - Statenlid BBB Provincie Zeeland, was zo aardig om met mij mee te gaan als getuige.

Ik heb tijdens het gesprek op 2 juli 2024 bij BIJ12 in Utrecht een document met 105 vragen aan BIJ12 op tafel gelegd. Ik heb aan de directeur van BIJ12 gevraagd of BIJ12 uiterlijk binnen 3 weken mijn vele vragen schriftelijk wil beantwoorden. Afgelopen zaterdag 13 juli 2024 kreeg ik een brief van BIJ12, dat BIJ12 mijn vragen niet binnen 3 weken kan beantwoorden en laat BIJ12 mij nu in het ongewisse wanneer ik dan de antwoorden kan verwachten. In de bijlage kunt u mijn 105 vragen lezen. En u zult na het lezen van mijn vragen begrijpen dat ik heel nieuwsgierig ben naar de antwoorden van BIJ12. En ik denk dat ik niet de enige ben. Sterker nog dat weet ik wel zeker! Er is veel onrust in de taxatiewereld. En daarom stuur ik u enkel ter kennisgeving mijn brief met vragen aan BIJ12 over de werkwijze BIJ12, Attema Footprint en Overheul Agro B.V. Ik wens u veel leesplezier.

Met vriendelijke groeten,

Van Straaten Research

[redacted]

Hieronder de bijlage met vragen.

Gesprek BIJ12 in Utrecht 2 juli 2024

Vragen van Annemieke van Straaten, van Van Straaten Research aan BIJ12 over de werkwijze BIJ12, de taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V. vanaf 1 november 2023 in opdracht van BIJ12.

Bij gesprek aanwezig:

[redacted]- Directeur BIJ12.

[redacted]- Unitmanager faunazaken BIJ12.

[redacted] - Strateeg communicatie IPO.

Mascha Boone - Statenlid BBB Provincie Zeeland.

Annemieke van Straaten - Van Straaten Research.

Vragen:

<u>Nota van inlichtingen punt 40.</u>

Welke kennis,- en opleidingseisen stelt u aan de taxateurs die veeschade taxeren?	1. professionele opleiding wolvendossier van Zoogdiervereniging https://www.zoogdiervereniging.nl/agenda/2022/professionele-opleiding-wolvendossier-voorjaar-2022 2. DNA afnemen volgens protocol/uitleg Wageningen Environmental Research

1. Heeft Attema Footprint in de periode 1 november 2023 t/m 10 januari 2024 in overleg met BIJ12 ongekwalificeerde taxateurs ingezet voor het afhandelen van binnen gekomen meldingen waarbij een wolvenaanval werd vermoed?

<u>Programma van Eisen (PvE) punt 13</u>: Nieuwe taxateurs die nog nooit eerder gewastaxaties (van toepassing op percelen 1 t/m 5) of landbouwhuisdierentaxaties (van toepassing op perceel 6) hebben uitgevoerd doen eerst de benodigde werkervaring op binnen het perceel voordat ze zelfstandig mogen taxeren. Nieuwe taxateurs mogen pas zelfstandig taxaties uitvoeren, nadat zij minimaal twintig taxaties binnen het betreffende perceel als tweede taxateur hebben uitgevoerd.

2. Klopt het dat er meerdere taxateurs van Attema Footprint zijn, die zijn ingezet zonder te voldoen aan de eis van het 20x uitvoeren van opdracht als tweede taxateur, inclusief de directeur van Attema Footprint de heer [redacted] zelf?

3. Klopt het dat er taxateurs van Overheul Agro B.V. zijn die zijn ingezet zonder te voldoen aan de eis van het 20x uitvoeren van opdracht als tweede taxateur, inclusief de zoon van de directeur van Overheul Agro B.V. de heer [redacted]?

<u>Schrijven van BIJ12 aan Attema Footprint rond 15 juni 2024:</u>

Inhoud en kwaliteit van de taxatierapporten

De inhoud en kwaliteit van de taxatierapporten was de afgelopen periode niet voldoende en niet conform de afspraken. De taxatierapporten bevatten merendeels (administratieve) fouten. Bijvoorbeeld dat er onjuiste gegevens in rapporten staan of er ontbreken essentiële gegevens. Als gevolg daarvan moet BIJ12 de taxatierapporten corrigeren, zodat Attema Footprint volledige dossiers kan aanleveren. Dit kost BIJ12 capaciteit en levert derhalve ook extra kosten op. BIJ12 levert extra inzet om de taxatierapporten te corrigeren, zodat Attema Footprint volledige dossiers aan kan leveren. Dit is niet de bedoeling. Ik verwacht dat u de werkprocessen zodanig inregelt dat u volledige en correcte rapporten aanbiedt.

<u>Raamovereenkomst 8.1</u> In aanvulling op artikel 8 AIV BIJ12 2018 geldt dat als Opdrachtnemer niet, niet tijdig of onvoldoende voldoet aan zijn verplichtingen, Opdrachtgever hem schriftelijk in gebreke zal stellen. Indien Opdrachtnemer na éénmaal in gebreke te zijn gesteld het feit, waarvoor de ingebrekestelling plaatsvond niet binnen een door de Opdrachtgever te stellen redelijke termijn heeft hersteld of binnen deze termijn geen maatregelen heeft getroffen waarvoor dat feit niet meer kan optreden, dan heeft Opdrachtgever het recht de Raamovereenkomst met Opdrachtnemer onmiddellijk éénzijdig te beëindigen.

4. De opdracht loopt al 8 maanden!!!! Is het na 8 maanden niet een zwak geformuleerde klacht aan Attema Footprint door BIJ12?

5. BIJ12 geeft bij Attema Footprint aan dat de taxatierapporten de afgelopen periode niet voldoende van kwaliteit zijn en niet conform de afspraken. Over welke periode praten we dan?

6. De aanbestedingsopdracht is ingegaan op 1 november 2023. In de periode van 1 november 2023 tot 15 juni 2024 zijn er ruim 570 meldingen gedaan van aanvallen. Zijn al deze ruim 570 taxatierapporten van Attema Footprint niet van voldoende kwaliteit en/of conform de afspraken?

7. Klopt het dat Attema Footprint daar door BIJ12 meerdere malen schriftelijk is gewezen op de slechte kwaliteit?

8. Is Attema Footprint tot op heden schriftelijk in gebreke gesteld door BIJ12?

9. Zo ja, wanneer?

10. Zo nee, waarom is Attema Footprint tot op heden niet in gebreke gesteld?

11. Op 22 februari 2024 heeft BIJ12 aan Gedeputeerde Nielen van de Provincie Zeeland medegedeeld dat er sprake is van ‘opstartproblemen’. Bent u na 8 maanden nog steeds van mening dat de kwaliteitsproblemen vallen onder de kwalificatie ‘opstartproblemen’ of is er sprake van een structureel inhoudelijk kwaliteitsgebrek bij Attema Footprint?

12. Welke maatregelen heeft BIJ12 genomen om de ‘opstartproblemen’ op te lossen?

13. BIJ12 corrigeert blijkbaar taxatierapporten voor Attema Footprint, dit lijkt me toch helemaal niet de bedoeling, omdat Attema Footprint wordt betaald om de afgesproken kwaliteit van dienstverlening te leveren. De taxateurs van Attema Footprint zijn bij de betreffende aanval geweest, zij weten de feiten en omstandigheden. Vindt BIJ12 ook dat taxateurs van Attema Footprint eventuele correcties moeten doorvoeren?

14. Om welke reden heeft BIJ12 besloten om de correcties aan de taxatierapporten zelf te gaan verrichten?

15. Worden de aangeleverde taxatierapporten van de taxateurs voor oplevering aan BIJ12 niet gecontroleerd door Attema Footprint?

16. Zo nee, kan Attema Footprint dan niet beter gezien worden als doorgeefluik zonder toegevoegde waarde?

17. Gaat BIJ12 de extra gemaakte kosten in rekening brengen bij Attema Footprint?

18. Zo nee, waarom niet?

19. Zo nee, wie gaat die extra gemaakte kosten dan betalen?

20. Als BIJ12 deze kosten zelf gaat dragen is er wat mij betreft sprake van misbruik van belastinggeld. Hoe gaat BIJ12 dit verantwoorden?

21. Zijn de Gedeputeerde Staten en Provinciale Statenleden van alle provincies en het IPO ervan op de hoogte dat BIJ12 de taxatierapporten van Attema Footprint corrigeert en dat dat BIJ12 capaciteit kost en extra kosten oplevert?

22. Zo nee, waarom niet?

23. Is BIJ12 bereid de door Attema Footprint opgemaakte taxatierapporten vanaf 1 november 2023 tot en met heden openbaar te maken? LET OP! Dan praat ik dus over de opgemaakte taxatierapporten van Attema Footprint en niet over de opgemaakte taxatierapporten van Attema Footprint die gecorrigeerd zijn door BIJ12!

24. Zo nee waarom niet?

25. Wat is voor gedupeerde boeren/ dierhouders de consequentie van slechte kwaliteit van aangeleverde dossiers?

En niet gaan zeggen dat het allemaal prima gaat BIJ12, want ik heb vele boeren/ gedupeerde dierhouders gesproken die erg boos zijn op BIJ12. Sterker nog, ik krijg klachten over taxateurs die maar wat aan prutsen. Ik heb de verhalen van gedupeerde zwart op wit dus ga het niet meer ontkennen BIJ12, zoals de heer [redacted] deed na afloop van het rondetafelgesprek wolf in de Tweede Kamer op 4 april 2024. De heer [redacted] vertelde dat alles prima gaat en dat de taxatiebureaus doen wat BIJ12 vraagt. Het blijkt in de praktijk een ongelofelijke prutszooi!

26. Worden de gedupeerde boeren wel binnen de gestelde termijnen beoordeelt en eventueel gecompenseerd?

<u>Nota van inlichtingen punt 66:</u>

Wij hebben de plafondbedragen beoordeeld en vastgesteld dat de genoemde bedragen voor percelen 5 en 6 ontoereikend zijn om te kunnen voldoen aan de in de inschrijvingsvoorwaarden gestelde uitvoeringseisen. Bent u bereid de genoemde plafondbedragen van percelen 5 en 6 te verhogen naar respectievelijk € 850,- en € 800,-? Aanbestedingsleidraad, p.39.	Nee, zie ook vraag 74

<u>Nota van inlichtingen punt 74:</u>

Indien u geen indexering eerder dan 1 november 2025 toestaat bent u dan bereid het plafondbedrag te verhogen met minimaal 15% gelet op de huidige inflatiestand en de inflatieforecast van DNB van 4,9% in 2023 en 5,0% in 2024 en daar komt de periode tot 1 november 2025 nog bovenop. Indexatie is louter een correctie op inflatie en heeft derhalve geen enkele relatie met het verdienmodel van opdrachtnemer.	De plafondbedragen zijn aangepast waarbij rekening is gehouden met prijsstijgingen van circa 10%. Voor perceel Landbouwhuisdieren is dit niet doorgevoerd. De nieuwe plafondbedragen zijn: <u>Perceel</u> — <u>Nieuw plafondbedrag</u> 1. Gras Noord — € 415,00 2. Gras Zuid — € 415,00 3. Mais — € 415,00 4. Akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt — € 415,00 5. Fruit en overig — € 495,00 6. Landbouwhuisdieren — € 545,00 (geen prijsstijging)

27. Waarom heeft BIJ12 niet alle plafondbedragen verder verhoogd in tijden dat alles duurder wordt?

28. Op basis waarvan heeft BIJ12 de verschillende plafondbedragen bepaald?

29. Heeft BIJ12 voor aanvang van de aanbesteding marktonderzoek gedaan of de gestelde plafonbedragen wel recht doen aan kwaliteit en haalbaarheid voor potentiële inschrijvers?

<u>Raamovereenkomst 6.1</u> De Opdrachtnemer voorziet voorafgaand aan de ingangsdatum van deze Raamovereenkomst de Opdrachtgever van een lijst van in te zetten taxateurs met per taxateur de volgende gegevens: naam, loondienst of onderaannemer, specialisme, wel/geen registratie VRT. Opdrachtnemer heeft de verplichting om dit te melden aan de taxateur.

30. Klopt het dat Overheul Agro B.V. een lijst heeft aangeleverd voor 1 november 2023 waarop namen van taxateurs staan welke niet voor Overheul Agro B.V. werkzaam zijn of geweest zijn om zo op papier aan de gestelde eisen van capaciteit te voldoen?

31. Klopt het dat Overheul Agro B.V. namen van VRT-geregistreerde taxateurs op bovengenoemde lijst heeft geplaatst om zo te kunnen voldoen aan de eis in het Programma van Eisen punt 12, maar dat deze taxateurs niet voor Overheul Agro B.V. werkzaam zijn of geweest zijn?

32. Is BIJ12 bereid deze voor 1 november 2023 aangeleverde lijst van taxateurs door Overheul Agro B.V. aan mij, Annemieke van Straaten van Van Straaten Research, te tonen?

33. Zo nee waarom niet?

34. Is BIJ12 bereid deze voor 1 november 2023 aangeleverde lijst van taxateurs door Overheul Agro B.V. aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Statenleden van alle provincies te tonen samen met deze lijst met vragen van Annemieke van Straaten van Van Straaten Research?

35. Zo nee waarom niet?

36. Is BIJ12 bereid deze voor 1 november 2023 aangeleverde lijst van taxateurs door Overheul Agro B.V. aan het IPO Bestuur te tonen samen met deze lijst met vragen van Annemieke van Straaten van Van Straaten Research?

37. Zo nee waarom niet?

38. Heeft BIJ12 de door Overheul Agro B.V. ingeleverde lijst voor 1 november 2023 met in te zetten taxateurs gecontroleerd en/of geverifieerd?

39. Zo nee, waarom niet?

<u>Programma van Eisen punt 12:</u> Alle door de Opdrachtgever in te zetten taxateurs voor de uitvoering van deze Overeenkomst beschikken uiterlijk op 1 november 2023 over een registratie als taxateur in de sector "Agrarisch" bij de Stichting Verenigd Register van Taxateurs (VRT/NIVRE). Deze verplichting geldt niet voor taxateurs die korter dan drie jaar werkzaam zijn als taxateur in de sector "Agrarisch". Voor deze taxateurs geldt dat zij binnen een jaar na het opdoen van de benodigde werkervaring van drie jaar, dienen te beschikken over voornoemde registratie.

40. Klopt het dat er meerdere taxateurs voor Overheul Agro B.V. werkzaam zijn voor BIJ12, die meer als 3 jaar werkzaam zijn in de sector Agrarisch, maar niet beschikken over de gewenste registratie bij het VRT, inclusief de directeur van Overheul Agro B.V. de heer [redacted]zelf?

<u>Raamovereenkomst 1.8.</u> Indien Opdrachtnemer niet voldoet aan de genoemde verplichtingen eis 12, eis 13, eis 16 en eis 17 van het Programma van Eisen, verbeurt hij een boete van €50.000,00 aan de Opdrachtgever. Betaling van de boete, die onmiddellijk opeisbaar is, laat onverlet de verplichting van Opdrachtnemer de eventuele schade die het gevolg is van de schending te vergoeden. Tevens heeft Opdrachtgever in dat geval het recht deze Overeenkomst geheel of gedeeltelijk te ontbinden.

41. Heeft BIJ12 bij Overheul Agro B.V. en/of bij Attema Footprint gebruik gemaakt van artikel 1.8 uit de raamovereenkomst?

42. Zo ja, wanneer?

43. Zo nee, waarom niet?

44. Het is inmiddels toch wel duidelijk dat de nieuwe taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V. slecht presteren. De indruk bestaat dat het beleid van BIJ12 er op gericht is om ten koste van alles de keus voor de verkeerde taxatiebureaus te verbloemen. Dit alles om imagoschade en verantwoording bij de provincies te voorkomen. Wat is hierop reactie van BIJ12?

<u>Raamovereenkomst 2.3:</u> De Opdrachten onder deze Raamovereenkomsten kunnen voor het eerst op 1 november 2023 door Opdrachtgever aan Opdrachtnemer worden opgedragen.

45. Klopt het dat unitmanager faunazaken BIJ12 [redacted] en consulent faunazaken BIJ12 [redacted] op 14 december 2023 bij een bijeenkomst van Overheul Agro B.V. aanwezig zijn geweest, welke heeft plaatsgevonden bij Dorhout Mees in Biddinghuizen?

46. Klopt het dat op deze bijeenkomst bij Dorhout Mees in Biddinghuizen de Ipads nog uitgedeeld moesten worden aan de taxateurs?

47. Klopt het dat op deze bijeenkomst bij Dorhout Mees in Biddinghuizen Overheul Agro B.V. de taxatie applicatie nog uit moest leggen aan de taxateurs?

48. Klopt het dat de beoogde taxateurs op 14 december 2023 pas een eerste conceptcontract aangeboden kregen van Overheul Agro B.V. voor hun werkzaamheden? (Zie ook Raamovereenkomst 6.1)

49. Klopt het dat in dat licht bezien Overheul Agro B.V. geen opdrachten vanaf 1 november 2023 tot minimaal 14 december 2023 door zijn taxateurs heeft kunnen laten afhandelen?

50. Wie heeft in de periode 1 november 2023 en 14 december 2023 de dossiers afgehandeld voor Overheul Agro B.V.?

51. Klopt het dat unitmanager faunazaken [redacted] van BIJ12 op deze bijeenkomst door een aantal taxateurs is aangesproken en dat deze taxateurs hun zorgen hebben geuit over de uitvoering en kwaliteit van gewasschade taxaties in grasland en fruit?

52. Klopt het dat Overheul Agro B.V. zijn taxateursteam voor het afhandelen van fruitschade nog niet rond heeft, inclusief 40% VRT-geregistreerde taxateurs?

53. Had dit niet al geregeld moeten zijn voor 1 november 2023 (Raamovereenkomst 6.1)?

54. Klopt het dat Overheul Agro B.V. zijn taxatie applicatie nog niet op orde heeft voor de fruitschade om te voldoen aan de gestelde kwaliteit en conform de afspraken?

55. Overheul Agro B.V. heeft onvoldoende ervaring met het taxeren van fruit. Het bedrijf moet de taxateurs voor dit werk nog contracteren en opleiden. Dat gaat moeilijk, omdat Overheul Agro B.V. te lage vergoedingen aanbiedt, waardoor de ervaren taxateurs dit werk niet willen doen. Verwacht BIJ12 uitvoeringsproblemen?

56. Hoe gaat BIJ12 garanderen dat de taxaties van fruitschade goed gaan verlopen?

<u>Raamovereenkomst 1.7</u>. Het resultaat van de dienstverlening is: een taxatierapport dat tot stand komt en wordt aangeleverd volgens de Richtlijnen en instructies van Opdrachtgever en de overige voorwaarden van deze Raamovereenkomst.

<u>Raamovereenkomst 1.6</u>. Opdrachtnemer zal zijn prestaties goed en zorgvuldig en naar beste weten en kunnen en wetenschap leveren met inachtneming van de belangen van Opdrachtgever.

<u>Raamovereenkomst 2.5</u> Deze Raamovereenkomst kan door Opdrachtgever (BIJ12) te allen tijde worden beëindigd door middel van opzegging en met in acht name van een opzegtermijn van drie maanden.

57. Klopt het dat Overheul Agro B.V. in veel dossiers geen bedrijfsbezoek heeft verricht binnen de gestelde 7 dagen na uitgifte van de dossiers aan Overheul Agro B.V.?

58. Klopt het dat geen of een papieren bevestiging taxatie is afgegeven aan boeren na graslandtaxatie, omdat taxateurs van Overheul Agro B.V. niet digitaal konden bevestigen met hun tablet conform de protocollen en richtlijnen?

59. Hoe verifieert BIJ12 of Overheul Agro B.V. in alle gevallen een bevestiging taxatie heeft verstrekt aan de boeren?

60. Wat is de consequentie van het niet overhandigen van een bevestiging taxatie?

61. Wat is de consequentie wanneer BIJ12 niet kan verifiëren of er een bevestiging taxatie is overhandigd?

62. Klopt het dat boeren niet bezocht konden worden bij aftaxatie van voorjaarsgras, omdat er niet genoeg taxateurs van Overheul Agro B.V. beschikbaar waren?

63. Klopt het dat er door de grote werkdruk, lees te weinig taxateurs, taxaties van voorjaarsgras afgehandeld worden door Overheul Agro B.V. op basis van de taxaties van vorig jaar?

64. Ik noem dat de boel belazeren! Hoe kijkt BIJ12 daar tegenaan?

65. Klopt het dat Overheul Agro B.V. dossiers voorjaarsgras niet op kan leveren door problemen met hun taxatie applicatie en hierdoor de daaraan gestelde termijn van 14 werkdagen na taxatie niet kan waarmaken?

66. Klopt het dat Overheul Agro B.V. met grote regelmaat dossiers voorjaarsgras geretourneerd krijgt van BIJ12, omdat deze niet voldoen aan de kwaliteitseisen?

67. Als Overheul Agro B.V. de zaken van bovengenoemde vragen (vanaf vraag 49) niet op orde heeft, hoe kan Overheul Agro B.V. dan kwalitatief inhoudelijk goede taxatierapporten opmaken met betrouwbare getaxeerde schade?

68. Hoe controleert BIJ12 de inhoudelijke kwaliteit van de taxatierapporten?

69. Leidt de werkwijze van Overheul Agro B.V. ook tot vertraging van beoordeling en dus uitbetaling voor boeren?

70. Klopt het dat Overheul Agro B.V. voor de graslandtaxaties zomergras niet beschikt over een taxatie applicatie, waarin meerdere taxatiemomenten gebundeld kunnen worden binnen een opdracht, zoals staat voorgeschreven in de protocollen en richtlijnen?

71. Klopt het dat taxateurs op pad worden gestuurd in het zomergras door Overheul Agro B.V. om de schade op papier bij te houden en dan 1 keer een bevestiging taxatie op te sturen aan het eind van het zomergrasseizoen?

72. Hoe maakt een boer dan kenbaar aan BIJ12 wanneer hij het niet eens is met de (tussentijdse) taxatie? Een boer is door deze werkwijze niet op de hoogte van de uitkomst van tussentijds taxaties, de boer kan deze niet controleren en beschikt dus niet over de mogelijkheid om een onderbouwde bedenking in te dienen bij BIJ12. Daarmee wordt de rechtspositie van een boer bij taxaties zomergras ondermijnt. Hoe beoordeelt BIJ12 deze werkwijze?

73. Klopt het dat BIJ12 protocollen en richtlijnen fruitschade wil aanpassen ten gunste van Overheul Agro B.V.?

74. Zo ja, welke aanpassingen zijn doorgevoerd?

75. Is Overheul Agro B.V. tot op heden schriftelijk in gebreke gesteld door BIJ12

76. Zo ja, wanneer?

77. Zo nee, waarom niet?

<u>Beantwoording vraag 1 'vragen over taxateurs' van Van Straaten Research aan de provincies gesteld op 22 januari 2024 en beantwoord op 19 februari 2024.</u>

Vraag: BIJ12 sluit een overeenkomst met het bedrijf Attema Footprint, waarvan BIJ12 had kunnen weten dat het niet aan de vraag kon voldoen. Waarom is BIJ12 een overeenkomst aangegaan met een bedrijf, dat niet kan voldoen aan de geldende protocollen en richtlijnen zoals beschreven staat in de aanbestedingsdocumenten?

Antwoord: De middelen van BIJ12 (belastinggeld) moeten rechtmatig en doelmatig worden besteed. Om die reden is de taxatieopdracht Europees aanbesteed. Attema Footprint is daarbij naar voren gekomen als partij die aan de gestelde eisen kon voldoen.

78. Is volgens BIJ12, Attema Footprint inderdaad de partij die aan de gestelde eisen kan voldoen? En nu graag een eerlijk antwoord BIJ12!

79. Vind BIJ12 dat de middelen (belastinggeld) rechtmatig worden besteed in deze aanbesteding?

80. Levert de wijze waarop BIJ12 de aanbestedingen faunaschade heeft uitgevoerd wel de taxatiebureaus op die aan de gestelde eisen kunnen voldoen?

81. Gaat BIJ12 eindelijk eerlijk toegeven, dat BIJ12 in zee is gegaan met bedrijven die kwalitatief prutswerk leveren?

82. Zou BIJ12 bij een volgende aanbesteding voor dezelfde uitgangsposities kiezen als bij de huidige aanbesteding?

<u>18 augustus 2022 afspraak bij BIJ12 in Utrecht</u>

Op 18 augustus 2022 had ik een afspraak met adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] en inmiddels ex-werknemer BIJ12 [redacted] die nu werkzaam is voor het Ministerie LNV, op het kantoor van BIJ12 in Utrecht. Die afspraak heeft mij een halve dag gekost. Ik heb toen vele vragen gesteld en mij is beloofd dat ik daar schriftelijk per mail antwoord op zou krijgen. Ik heb nooit antwoord op mijn vragen gekregen. Ook toen werden afspraken al niet nagekomen door BIJ12. Een man een man een woord een woord.

83. Waarom heb ik nooit antwoorden op mijn vragen van 18 augustus 2022 gekregen van adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] zoals beloofd?

Op 18 augustus 2022 stelde ik de vraag hoe BIJ12 dure sportpaarden, sportpony's en/ of veulens die aangevallen zijn door een wolf laat taxeren en op waarde gaat zetten, omdat ik me grote zorgen maakte voor de toekomst. Wolven vallen geen dure sportpaarden aan was het antwoord toen aan tafel van adviseur faunazaken BIJ12.

84. Is BIJ12 het met mij eens dat mijn zorgen terecht waren toen in augustus 2022?

85. Klopt het dat de taxateurs van Attema Footprint zelfstandig aangevallen of overleden sportpaarden, sportpony's en/of veulens op waarde gaan zetten?

86. Zo ja hebben deze taxateurs van Attema Footprint kennis van zaken van sportpaarden, sportpony's en/of veulens?

87. Zo nee, wie doet deze waardebepaling dan? Kennis van sportpaarden, sportpony's en/of veulens lijkt me toch wel een pré.

88. Wordt er in dit soort specifieke zaken met hele dure sportpaarden, sportpony's en/of veulens een door een rechtbank beëdigde taxateur met veel expertise in de arm genomen?

89. Klopt het dat er bedragen zijn uitgekeerd door BIJ12 aan veehouders met een aanval op schapen zonder een bezoek van een taxateur?

90. Zo ja, waarom heeft BIJ12 zonder bezoek van een taxateur schadebedragen van schapen uitgekeerd? Dit is toch niet de normale gang van zaken?

91. BIJ12 heeft niets met mijn Woo-verzoeken te maken. Ik kan letterlijk in mijn Woo-documenten lezen wat BIJ12 medewerkers over mijn Woo-verzoeken zeggen, dus ga het niet ontkennen. Stop hier alstublieft mee. BIJ12 is zelf niet Woo-baar dus waarom bemoeit BIJ12 zich daarmee?

92. Waarom vraagt adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted] de afgelopen maanden steeds aan andere mensen over waar ik mee bezig ben i.v.m. mijn onderzoek werkwijze BIJ12 en taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V.? De heer [redacted] heeft mijn telefoonnummer. Waarom belt hij mij niet gewoon op in plaats van achter mijn rug om te kletsen?

93. Waarom wordt er zo lelijk over mij gesproken door coördinator faunazaken BIJ12 de heer [redacted]? De heer [redacted] kan mij ook gewoon bellen als hij iets tegen mij heeft. Ik ga graag met hem in gesprek.

94. Adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted] heeft mij een aantal maanden geleden eindelijk eerlijk toegegeven dat BIJ12, WUR en Senckenberg niet op hybridisatie testen. Te ingewikkeld en te duur. Er wordt door BIJ12 gezegd dat er geen hybride wolven in Nederland lopen, maar als je er niet op test, dan weet je dat ook niet. Waarom wordt daar zo geheimzinnig over gedaan door BIJ12?

95. Hybridisatie is een potentieel groot veiligheidsrisico. Waarom negeert BIJ12 dit aspect en geeft BIJ12 geen openheid van zaken van alle details van laboratoriumuitslagen/ analyses van testen hybridisatie wolven van de WUR in Wageningen en Senckenberg uit Duitsland?

96. Is BIJ12 bereid om alle hybridisatie (van dood gevonden en dood gereden wolven) onderzoeken van de WUR en Senckenberg van 2015 tot en met heden openbaar te maken?

97. Zo nee waarom niet?

98. In een document van 13 september 2021 van adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] aan IPO wolven werkgroep staat omgang en bescherming hybride wolven. Voor verdere uitleg zie bijlage. Waarom wil BIJ12 de hybride wolven zo graag beschermen?

99. Is dit (hybride wolven beschermen) samen met de INBO (Instituut Natuur en Bos onderzoek België), WUR/ WENR en de Zoogdiervereniging zo bedacht?

100. Zo nee, wie heeft dit dan bedacht?

101. Op 7 februari 2024 zijn twee loslopende paarden op het spoor bij station Veenendaal - De Klomp aangetroffen (Persbericht Politie Ede). Duidelijk is geworden dat de paarden in paniek zijn geraakt en op hol zijn geslagen vanuit een paddock in Renswoude. Er zijn daar prenten van een wolf gevonden. Waarom is deze zaak nog niet afgehandeld?

102. Ook is er een factuur van ProRail en factuur dierenarts bij BIJ12 ingediend door gedupeerde dierhouder. Waarom zijn deze facturen nog niet uitgekeerd?

Informatiebijeenkomst wolf in Elspeet in de Provincie Gelderland op 25 september 2023

103. Kan adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] zich nog herinneren dat we na afloop van een informatiebijeenkomst wolf in Elspeet in de Provincie Gelderland op 25 september 2023 (Attema Footprint is opdracht gestart op 1 november 2023) buiten nog na stonden te praten samen met Gedeputeerde Harold Zoet van de Provincie Gelderland over het nieuwe taxatiebureau Attema Footprint?

Ik gaf daar aan het onbegrijpelijk te vinden dat BIJ12 in zee was gegaan met een bedrijf dat helemaal geen ervaring heeft? En dat in zo'n gevoelig maatschappelijk dossier als de wolf! Ik heb de adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted] gewaarschuwd voor de problemen die er nu zijn. Ik moest me niet zo druk maken werd mij toen die avond verteld door de adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted]. Ook een mevrouw van de LTO stond hierbij. En als ik dan de mail van Attema Footprint lees van 15 juni 2024 aan zijn taxateurs met in mijn achterhoofd dat ik dagelijks boze mensen aan de telefoon heb over de werkwijze van BIJ12 en Attema Footprint, weet ik dat ik toen die avond in Elspeet, het wel degelijk bij het goede eind had!

104. Is BIJ12 het nu wel met mij eens dat ik op 25 september 2023 wel degelijk reden had om me druk te maken?

Werkbezoek Provinciale Statenleden op 3 april 2024 Utrecht bij BIJ12

Op 3 april 2024 organiseerde BIJ12 een werkbezoek voor Provinciale Statenleden van alle Provincies. Prachtige presentaties met mooie grafiekjes en cijfers werden er getoond. Dit alles onder het genot van een hapje en drankje. Kortom een bijeenkomst waar alle aanwezige Statenleden weer in slaap zijn gesust zodat BIJ12 vervolgens weer hun/jullie eigen plan konden trekken.

Ondertussen zijn we 3 maanden verder en de berg met problemen wordt alleen maar groter!

105. Waarom heeft BIJ12 tijdens deze bijeenkomst geen open kaart gespeeld en alle problemen op tafel gelegd?

BIJ12 had op zijn klompen aan kunnen voelen dat een taxatiebureau zonder relevante ervaring, geen kwaliteit kan leveren. Nu zit BIJ12 met extra inzet en extra kosten en de gebakken peren, omdat BIJ12 de taxatierapporten moet corrigeren voor Attema Footprint en omdat het managen van Overheul Agro B.V. een dagtaak behelst. Sommige gedupeerde dierhouders en boeren krijgen prutsers op het erf zonder enige kennis van zaken. Om vervolgens mij te bellen met hun trieste verhaal en klachten. Ik kan inmiddels wel een secretaresse in dienst nemen BIJ12, zoveel telefoontjes krijg ik nog steeds dagelijks. Maar dat beeld zult u wel herkennen, het kan niet anders dan dat de nieuwe taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V. al uw capaciteit op slurpen! Ik begrijp dat er taxatiebureaus geïnteresseerd waren in de aanbesteding welke niet hebben ingeschreven, omdat binnen de door BIJ12 gestelde plafondbedragen geen ruimte was om kwaliteit te leveren en taxateurs fatsoenlijk te belonen voor hun werkzaamheden. Dat heeft een mooie besparing opgeleverd BIJ12, maar de kosten en inzet van capaciteit van BIJ12 die nu extra gemaakt worden, zijn toch wel een stuk hoger dan de besparing. Resultaat: slechte kwaliteit voor een hogere prijs.

Werkt voor provincies

BIJ12
Leidseveer 2
3511 SB Utrecht
T: 085 - 486 22 22
F: 085 - 486 22 33
bij12.nl

Van Straaten Reasearch
T.a.v. mevrouw A. van Straaten
Doolhof 39
1131 XJ Volendam

Uw brief van	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Datum
-	-	BIJ1220240722-DIR039	23 juli 2024

Contactpersoon
Moniek Brugmans/06 55 20 21 03

Bijlage(n)
-

Onderwerp
Reactie op uw schrijven

Beste mevrouw Van Straaten,

Hierbij sturen wij u, ook als reactie op uw schrijven van 13 juli 2024, de antwoorden toe op de 105 vragen die u aan ons hebt overhandigd op 2 juli 2024.

Als opdrachtgever van taxatieopdrachten heeft BIJ12 een relatie met een aantal opdrachtnemers. Een aantal van uw vragen gaan over die relatie. In de gevallen waar wij ook zien dat er sprake is een openbaar belang zullen wij ingaan op uw vraag. In overige gevallen vragen wij u de relatie tussen opdrachtgever en -nemer te respecteren.

Uw vragen en onze antwoorden zullen wij tevens delen met de twaalf provincies.

Met vriendelijke groet,

b.a.

Ir. J.D.C. (Jolinda) van der Endt MPA
Directeur BIJ12

Gesprek BIJ12 in Utrecht 2 juli 2024

Vragen van Annemieke van Straaten, van Van Straaten Research aan BIJ12 over de werkwijze BIJ12, de taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V. vanaf 1 november 2023 in opdracht van BIJ12.

Bij gesprek aanwezig:

Jolinda van der Endt - Directeur BIJ12.

Moniek Brugmans - Unitmanager faunazaken BIJ12.

Meije Gildemacher - Strateeg communicatie IPO.

Mascha Boone - Statenlid BBB Provincie Zeeland.

Annemieke van Straaten - Van Straaten Research.

Vragen:

Nota van inlichtingen punt 40.

Welke kennis,- en opleidingseisen stelt u aan de taxateurs die veeschade taxeren?	1. professionele opleiding wolvendossier van Zoogdiervereniging https://www.zoogdiervereniging.nl/agenda/2022/professionele-opleiding-wolvendossier-voorjaar-2022 2. DNA afnemen volgens protocol/uitleg Wageningen Environmental Research

1. Heeft Attema Footprint in de periode 1 november 2023 t/m 10 januari 2024 in overleg met BIJ12 ongekwalificeerde taxateurs ingezet voor het afhandelen van binnen gekomen meldingen waarbij een wolvenaanval werd vermoed?
Antwoord BIJ12: Ja, zie ook onze brief aan u van 18 januari 2024.

Programma van Eisen (PvE) punt 13: Nieuwe taxateurs die nog nooit eerder gewastaxaties (van toepassing op percelen 1 t/m 5) of landbouwhuisdierentaxaties (van toepassing op perceel 6) hebben uitgevoerd doen eerst de benodigde werkervaring op binnen het perceel voordat ze zelfstandig mogen taxeren. Nieuwe taxateurs mogen pas zelfstandig taxaties uitvoeren, nadat zij minimaal twintig taxaties binnen het betreffende perceel als tweede taxateur hebben uitgevoerd.

2. Klopt het dat er meerdere taxateurs van Attema Footprint zijn, die zijn ingezet zonder te voldoen aan de eis van het 20x uitvoeren van opdracht als tweede taxateur, inclusief de directeur van Attema Footprint de heer Johannes Attema zelf?
Antwoord BIJ12: Ja

3. Klopt het dat er taxateurs van Overheul Agro B.V. zijn die zijn ingezet zonder te voldoen aan de eis van het 20x uitvoeren van opdracht als tweede taxateur, inclusief de zoon van de directeur van Overheul Agro B.V. de heer Len Overheul?
Antwoord BIJ12: Nee

<u>Schrijven van BIJ12 aan Attema Footprint rond 15 juni 2024:</u>

Inhoud en kwaliteit van de taxatierapporten

De inhoud en kwaliteit van de taxatierapporten was de afgelopen periode niet voldoende en niet conform de afspraken. De taxatierapporten bevatten merendeels (administratieve) fouten. Bijvoorbeeld dat er onjuiste gegevens in rapporten staan of er ontbreken essentiële gegevens. Als gevolg daarvan moet BIJ12 de taxatierapporten corrigeren, zodat Attema Footprint volledige dossiers kan aanleveren. Dit kost BIJ12 capaciteit en levert derhalve ook extra kosten op. BIJ12 levert extra inzet om de taxatierapporten te corrigeren, zodat Attema Footprint volledige dossiers aan kan leveren. Dit is niet de bedoeling. Ik verwacht dat u de werkprocessen zodanig inregelt dat u volledige en correcte rapporten aanbiedt.

<u>Raamovereenkomst 8.1</u> In aanvulling op artikel 8 AIV BIJ12 2018 geldt dat als Opdrachtnemer niet, niet tijdig of onvoldoende voldoet aan zijn verplichtingen, Opdrachtgever hem schriftelijk in gebreke zal stellen. Indien Opdrachtnemer na éénmaal in gebreke te zijn gesteld het feit, waarvoor de ingebrekestelling plaatsvond niet binnen een door de Opdrachtgever te stellen redelijke termijn heeft hersteld of binnen deze termijn geen maatregelen heeft getroffen waarvoor dat feit niet meer kan optreden, dan heeft Opdrachtgever het recht de Raamovereenkomst met Opdrachtnemer onmiddellijk éénzijdig te beëindigen.

4. De opdracht loopt al 8 maanden!!!! Is het na 8 maanden niet een zwak geformuleerde klacht aan Attema Footprint door BIJ12?
Antwoord BIJ12: Nee

5. BIJ12 geeft bij Attema Footprint aan dat de taxatierapporten de afgelopen periode niet voldoende van kwaliteit zijn en niet conform de afspraken. Over welke periode praten we dan?
Antwoord BIJ12: Vanaf 1 november 2023

6. De aanbestedingsopdracht is ingegaan op 1 november 2023. In de periode van 1 november 2023 tot 15 juni 2024 zijn er ruim 570 meldingen gedaan van aanvallen. Zijn al deze ruim 570 taxatierapporten van Attema Footprint niet van voldoende kwaliteit en/of conform de afspraken?
Antwoord BIJ12: In de aanbesteding zijn eisen opgesteld waar een taxatierapport aan moet voldoen. Taxatierapporten die daar niet aan voldoen sturen we terug naar het taxatiebureau ter correctie.

7. Klopt het dat Attema Footprint daar door BIJ12 meerdere malen schriftelijk is gewezen op de slechte kwaliteit?
Antwoord BIJ12: Dit is een zaak tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

8. Is Attema Footprint tot op heden schriftelijk in gebreke gesteld door BIJ12?
Antwoord BIJ12: Dit is een zaak tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

9. Zo ja, wanneer?

Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 8

10. Zo nee, waarom is Attema Footprint tot op heden niet in gebreke gesteld?

Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 8

11. Op 22 februari 2024 heeft BIJ12 aan Gedeputeerde Nielen van de Provincie Zeeland medegedeeld dat er sprake is van 'opstartproblemen'. Bent u na 8 maanden nog steeds van mening dat de kwaliteitsproblemen vallen onder de kwalificatie 'opstartproblemen' of is er sprake van een structureel inhoudelijk kwaliteitsgebrek bij Attema Footprint?
Antwoord BIJ12: Dit is een zaak tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

12. Welke maatregelen heeft BIJ12 genomen om de 'opstartproblemen' op te lossen?
Antwoord BIJ12: Er is een wekelijks afstemmingsoverleg/contactmoment georganiseerd met Attema Footprint.

13. BIJ12 corrigeert blijkbaar taxatierapporten voor Attema Footprint, dit lijkt me toch helemaal niet de bedoeling, omdat Attema Footprint wordt betaald om de afgesproken kwaliteit van dienstverlening te leveren. De taxateurs van Attema Footprint zijn bij de betreffende aanval geweest, zij weten de feiten en omstandigheden. Vindt BIJ12 ook dat taxateurs van Attema Footprint eventuele correcties moeten doorvoeren?
Antwoord BIJ12: BIJ12 corrigeert geen taxatierapporten.

14. Om welke reden heeft BIJ12 besloten om de correcties aan de taxatierapporten zelf te gaan verrichten?
Antwoord BIJ12: Zie het antwoord op vraag 13. Hiervan is geen sprake.

15. Worden de aangeleverde taxatierapporten van de taxateurs voor oplevering aan BIJ12 niet gecontroleerd door Attema Footprint?
Antwoord BIJ12: In het Protocol taxatie faunaschade landbouwhuisdieren staat dat het taxatiebureau de rapportage op eventuele fouten en onvolkomenheden controleert.

16. Zo nee, kan Attema Footprint dan niet beter gezien worden als doorgeefluik zonder toegevoegde waarde?
Antwoord BIJ12: deze vraag kunnen we niet beantwoorden

17. Gaat BIJ12 de extra gemaakte kosten in rekening brengen bij Attema Footprint?
Antwoord BIJ12: Het controleren en beoordelen van taxatierapporten is een vast onderdeel van het werk van BIJ12.

18. Zo nee, waarom niet?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 17.

19. Zo nee, wie gaat die extra gemaakte kosten dan betalen?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 17.

20. Als BIJ12 deze kosten zelf gaat dragen is er wat mij betreft sprake van misbruik van belastinggeld. Hoe gaat BIJ12 dit verantwoorden?
Antwoord BIJ12: BIJ12 verantwoord haar werkzaamheden richting provincies.

21. Zijn de Gedeputeerde Staten en Provinciale Statenleden van alle provincies en het IPO ervan op de hoogte dat BIJ12 de taxatierapporten van Attema Footprint corrigeert en dat dat BIJ12 capaciteit kost en extra kosten oplevert?
Antwoord BIJ12: zie het antwoord op vraag 17 en vraag 20

22. Zo nee, waarom niet?
Antwoord BIJ12: zie het antwoord op vraag 21

23. Is BIJ12 bereid de door Attema Footprint opgemaakte taxatierapporten vanaf 1 november 2023 tot en met heden openbaar te maken? LET OP! Dan praat ik dus over de opgemaakte taxatierapporten van Attema Footprint en niet over de opgemaakte taxatierapporten van Attema Footprint die gecorrigeerd zijn door BIJ12!
Antwoord BIJ12: Deze rapporten heeft BIJ12 niet.

24. Zo nee waarom niet?
Antwoord BIJ12: Zie het antwoord op vraag 23

25. Wat is voor gedupeerde boeren/ dierhouders de consequentie van slechte kwaliteit van aangeleverde dossiers?
Antwoord BIJ12: De afstemming tussen Attema Footprint en BIJ12 kost tijd en heeft dus consequenties voor de termijn van afhandeling van de tegemoetkomingsaanvraag. Echter niet op de hoogte van de tegemoetkoming. De besluitvorming vindt plaats op basis van correcte taxatierapporten.

En niet gaan zeggen dat het allemaal prima gaat BIJ12, want ik heb vele boeren/ gedupeerde dierhouders gesproken die erg boos zijn op BIJ12. Sterker nog, ik krijg klachten over taxateurs die maar wat aan prutsen. Ik heb de verhalen van gedupeerde zwart op wit dus ga het niet meer ontkennen BIJ12, zoals adviseur faunazaken van BIJ12 de heer [redacted] *deed na afloop van het rondetafelgesprek wolf in de Tweede Kamer op 4 april 2024. Adviseur faunazaken van BIJ12 de heer* [redacted] *vertelde dat alles prima gaat en dat de taxatiebureaus doen wat BIJ12 vraagt. Het blijkt in de praktijk een ongelofelijke prutszooi!*

26. Worden de gedupeerde boeren wel binnen de gestelde termijnen beoordeelt en eventueel gecompenseerd?
Antwoord BIJ12: BIJ12 heeft sinds 1 november 2023 84% uitbetaald binnen de gestelde termijn.

<u>Nota van inlichtingen punt 66:</u>

Wij hebben de plafondbedragen beoordeeld en vastgesteld dat de genoemde bedragen voor percelen 5 en 6 ontoereikend zijn om te kunnen voldoen aan de in de inschrijvingsvoorwaarden gestelde uitvoeringseisen. Bent u bereid de genoemde plafondbedragen van percelen 5 en 6 te verhogen naar respectievelijk € 850,- en € 800,-? Aanbestedingsleidraad, p.39.	Nee, zie ook vraag 74

<u>Nota van inlichtingen punt 74:</u>

Indien u geen indexering eerder dan 1 november 2025 toestaat bent u dan bereid het plafondbedrag te verhogen met minimaal 15% gelet op de huidige inflatiestand en de inflatieforecast van DNB van 4,9% in 2023 en 5,0% in 2024 en daar komt de periode tot 1 november 2025 nog bovenop. Indexatie is louter een correctie op inflatie en heeft derhalve geen enkele relatie met het verdienmodel van opdrachtnemer.	De plafondbedragen zijn aangepast waarbij rekening is gehouden met prijsstijgingen van circa 10%. Voor perceel Landbouwhuisdieren is dit niet doorgevoerd. De nieuwe plafondbedragen zijn: <u>Perceel</u> — <u>Nieuw plafondbedrag</u> 1. Gras Noord — € 415,00 2. Gras Zuid — € 415,00 3. Mais — € 415,00 4. Akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt — € 415,00 5. Fruit en overig — € 495,00 6. Landbouwhuisdieren — € 545,00 (geen prijsstijging)

27. Waarom heeft BIJ12 niet alle plafondbedragen verder verhoogd in tijden dat alles duurder wordt?
Antwoord BIJ12: Uit de gegevens blijkt dat enkel de prijs voor de landbouwhuisdieren niet is verhoogd. Reden hiervoor is dat in de vorige contractperiode in 2022 hier reeds een prijsstijging van circa 10% is doorgevoerd.

28. Op basis waarvan heeft BIJ12 de verschillende plafondbedragen bepaald?
Antwoord BIJ12: Er is rekening gehouden met een groeipercentage van 10% op basis van de marktconsultatie die heeft plaatsgevonden is daarnaast voor fruit een prijs vastgesteld op basis van bedrijfsgrootte.

29. Heeft BIJ12 voor aanvang van de aanbesteding marktonderzoek gedaan of de gestelde plafonbedragen wel recht doen aan kwaliteit en haalbaarheid voor potentiële inschrijvers?
Antwoord BIJ12: Nee

<u>Raamovereenkomst 6.1</u> De Opdrachtnemer voorziet voorafgaand aan de ingangsdatum van deze Raamovereenkomst de Opdrachtgever van een lijst van in te zetten taxateurs met per taxateur de volgende gegevens: naam, loondienst of onderaannemer, specialisme, wel/geen registratie VRT. Opdrachtnemer heeft de verplichting om dit te melden aan de taxateur.

30. Klopt het dat Overheul Agro B.V. een lijst heeft aangeleverd voor 1 november 2023 waarop namen van taxateurs staan welke niet voor Overheul Agro B.V. werkzaam zijn of geweest zijn om zo op papier aan de gestelde eisen van capaciteit te voldoen?
Antwoord BIJ12: Er is vooraf geen gekwantificeerde capaciteitseis vastgesteld.

31. Klopt het dat Overheul Agro B.V. namen van VRT-geregistreerde taxateurs op bovengenoemde lijst heeft geplaatst om zo te kunnen voldoen aan de eis in het Programma van Eisen punt 12, maar dat deze taxateurs niet voor Overheul Agro B.V. werkzaam zijn of geweest zijn?
Antwoord BIJ12: Dit is niet aannemelijk op basis van de aangeleverde lijst .

32. Is BIJ12 bereid deze voor 1 november 2023 aangeleverde lijst van taxateurs door Overheul Agro B.V. aan mij, Annemieke van Straaten van Van Straaten Research, te tonen?
Antwoord BIJ12: Nee

33. Zo nee waarom niet?
Antwoord BIJ12: De individuele namen van de taxateurs die op de lijst staan tonen we niet.

34. Is BIJ12 bereid deze voor 1 november 2023 aangeleverde lijst van taxateurs door Overheul Agro B.V. aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Statenleden van alle provincies te tonen samen met deze lijst met vragen van Annemieke van Straaten van Van Straaten Research?
Antwoord BIJ12: Nee

35. Zo nee waarom niet?
Antwoord BIJ12: De individuele namen van de taxateurs die op de lijst staan tonen we niet.

36. Is BIJ12 bereid deze voor 1 november 2023 aangeleverde lijst van taxateurs door Overheul Agro B.V. aan het IPO Bestuur te tonen samen met deze lijst met vragen van Annemieke van Straaten van Van Straaten Research?

Antwoord BIJ12: Nee

37.Zo nee waarom niet?
Antwoord BIJ12: De individuele namen van de taxateurs die op de lijst staan tonen we niet.

38. Heeft BIJ12 de door Overheul Agro B.V. ingeleverde lijst voor 1 november 2023 met in te zetten taxateurs gecontroleerd en/of geverifieerd?
Antwoord BIJ12: Nee

39. Zo nee, waarom niet?
Antwoord BIJ12: BIJ12 gaat uit van de correctheid van de aangeleverde gegevens

<u>Programma van Eisen punt 12:</u> Alle door de Opdrachtgever in te zetten taxateurs voor de uitvoering van deze Overeenkomst beschikken uiterlijk op 1 november 2023 over een registratie als taxateur in de sector "Agrarisch" bij de Stichting Verenigd Register van Taxateurs (VRT/NIVRE). Deze verplichting geldt niet voor taxateurs die korter dan drie jaar werkzaam zijn als taxateur in de sector "Agrarisch". Voor deze taxateurs geldt dat zij binnen een jaar na het opdoen van de benodigde werkervaring van drie jaar, dienen te beschikken over voornoemde registratie.

40. Klopt het dat er meerdere taxateurs voor Overheul Agro B.V. werkzaam zijn voor BIJ12, die meer als 3 jaar werkzaam zijn in de sector Agrarisch, maar niet beschikken over de gewenste registratie bij het VRT, inclusief de directeur van Overheul Agro B.V. de heer Gijs Overheul zelf?
Antwoord BIJ12: Ja

<u>Raamovereenkomst 1.8.</u> Indien Opdrachtnemer niet voldoet aan de genoemde verplichtingen eis 12, eis 13, eis 16 en eis 17 van het Programma van Eisen, verbeurt hij een boete van €50.000,00 aan de Opdrachtgever. Betaling van de boete, die onmiddellijk opeisbaar is, laat onverlet de verplichting van Opdrachtnemer de eventuele schade die het gevolg is van de schending te vergoeden. Tevens heeft Opdrachtgever in dat geval het recht deze Overeenkomst geheel of gedeeltelijk te ontbinden.

41. Heeft BIJ12 bij Overheul Agro B.V. en/of bij Attema Footprint gebruik gemaakt van artikel 1.8 uit de raamovereenkomst?
Antwoord BIJ12: Dit is een zaak tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

42. Zo ja, wanneer?
Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 41.

43. Zo nee, waarom niet?
Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 41.

44. Het is inmiddels toch wel duidelijk dat de nieuwe taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V. slecht presteren. De indruk bestaat dat het beleid van BIJ12 er op gericht is om ten koste van alles de keus voor de verkeerde taxatiebureaus te verbloemen. Dit alles om imagoschade en verantwoording bij de provincies te voorkomen. Wat is hierop reactie van BIJ12?

Antwoord BIJ12: BIJ12 erkent dat de dienstverlening van taxatiebureaus voor verbetering vatbaar is. BIJ12 staat voor de uitvoering van haar opdracht waarbij het doel is om te zorgen dat de benodigde taxaties uitgevoerd kunnen en het tegemoetkomingsproces doorgang kan vinden.

Hierop sturen we samen met de opdrachtnemers.

<u>Raamovereenkomst 2.3:</u> De Opdrachten onder deze Raamovereenkomsten kunnen voor het eerst op 1 november 2023 door Opdrachtgever aan Opdrachtnemer worden opgedragen.

45. Klopt het dat unitmanager faunazaken BIJ12 [redacted] en consulent faunazaken BIJ12 [redacted] op 14 december 2023 bij een bijeenkomst van Overheul Agro B.V. aanwezig zijn geweest, welke heeft plaatsgevonden bij Dorhout Mees in Biddinghuizen?
Antwoord BIJ12: Ja

46. Klopt het dat op deze bijeenkomst bij Dorhout Mees in Biddinghuizen de Ipads nog uitgedeeld moesten worden aan de taxateurs?
Antwoord BIJ12: Ja

47. Klopt het dat op deze bijeenkomst bij Dorhout Mees in Biddinghuizen Overheul Agro B.V. de taxatie applicatie nog uit moest leggen aan de taxateurs?
Antwoord BIJ12: Ja

48. Klopt het dat de beoogde taxateurs op 14 december 2023 pas een eerste conceptcontract aangeboden kregen van Overheul Agro B.V. voor hun werkzaamheden? (Zie ook Raamovereenkomst 6.1)
Antwoord BIJ12: Deze vraag kan BIJ12 niet beantwoorden

49. Klopt het dat in dat licht bezien Overheul Agro B.V. geen opdrachten vanaf 1 november 2023 tot minimaal 14 december 2023 door zijn taxateurs heeft kunnen laten afhandelen?
Antwoord BIJ12: Vanaf 1 november zijn de opdrachten verstuurd aan Overheul en ook ontvangen door hun systeem. In december zijn de eerste bezoekrapporten naar BIJ12 verstuurd.

50. Wie heeft in de periode 1 november 2023 en 14 december 2023 de dossiers afgehandeld voor Overheul Agro B.V.?
Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 48.

51. Klopt het dat unitmanager faunazaken [redacted] van BIJ12 op deze bijeenkomst door een aantal taxateurs is aangesproken en dat deze taxateurs hun zorgen hebben geuit over de uitvoering en kwaliteit van gewasschade taxaties in grasland en fruit?
Antwoord BIJ12: Ja

52. Klopt het dat Overheul Agro B.V. zijn taxateursteam voor het afhandelen van fruitschade nog niet rond heeft, inclusief 40% VRT-geregistreerde taxateurs?
Antwoord BIJ12: Nee

53. Had dit niet al geregeld moeten zijn voor 1 november 2023 (Raamovereenkomst 6.1)?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 52.

54. Klopt het dat Overheul Agro B.V. zijn taxatie applicatie nog niet op orde heeft voor de fruitschade om te voldoen aan de gestelde kwaliteit en conform de afspraken?
Antwoord BIJ12: Dit is een zaak tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

55. Overheul Agro B.V. heeft onvoldoende ervaring met het taxeren van fruit. Het bedrijf moet de taxateurs voor dit werk nog contracteren en opleiden. Dat gaat moeilijk, omdat Overheul Agro B.V. te lage vergoedingen aanbiedt, waardoor de ervaren taxateurs dit werk niet willen doen. Verwacht BIJ12 uitvoeringsproblemen?
Antwoord BIJ12: BIJ12 gaat uit van de bevestiging van Overheul op 7 juli 2024 dat ze er met de taxateurs uit zijn en conform de richtlijnen van BIJ12 de taxaties zullen uitvoeren.

56. Hoe gaat BIJ12 garanderen dat de taxaties van fruitschade goed gaan verlopen?
BIJ12 staat voor de uitvoering van haar opdracht waarbij het doel is om te zorgen dat de benodigde taxaties uitgevoerd kunnen en het tegemoetkomingsproces doorgang kan vinden.
Hierop sturen we samen met de opdrachtnemers.

<u>Raamovereenkomst 1.7</u>. Het resultaat van de dienstverlening is: een taxatierapport dat tot stand komt en wordt aangeleverd volgens de Richtlijnen en instructies van Opdrachtgever en de overige voorwaarden van deze Raamovereenkomst.

<u>Raamovereenkomst 1.6</u>. Opdrachtnemer zal zijn prestaties goed en zorgvuldig en naar beste weten en kunnen en wetenschap leveren met inachtneming van de belangen van Opdrachtgever.

<u>Raamovereenkomst 2.5</u> Deze Raamovereenkomst kan door Opdrachtgever (BIJ12) te allen tijde worden beëindigd door middel van opzegging en met in acht name van een opzegtermijn van drie maanden.

57. Klopt het dat Overheul Agro B.V. in veel dossiers geen bedrijfsbezoek heeft verricht binnen de gestelde 7 dagen na uitgifte van de dossiers aan Overheul Agro B.V.?
Antwoord BIJ12: Overheul heeft laten weten dat ze tot begin april in de 1991 aanvragen hebben gebeld of bezocht.

58. Klopt het dat geen of een papieren bevestiging taxatie is afgegeven aan boeren na graslandtaxatie, omdat taxateurs van Overheul Agro B.V. niet digitaal konden bevestigen met hun tablet conform de protocollen en richtlijnen?
Antwoord BIJ12: vanaf eind januari heeft BIJ12 bevestigingen taxatie grasland van Overheul ontvangen.

59. Hoe verifieert BIJ12 of Overheul Agro B.V. in alle gevallen een bevestiging taxatie heeft verstrekt aan de boeren?
Antwoord: BIJ12 verifieerd niet of er een bevestiging taxatie is verstrekt, deze wordt automatisch aan de grondgebruiker beschikbaar gesteld via MijnFaunazaken.

60. Wat is de consequentie van het niet overhandigen van een bevestiging taxatie?
Dan heeft de boer niet direct zicht op hetgeen getaxeerd is en is het indien van toepassing een hertaxatie wellicht niet meer mogelijk

61. Wat is de consequentie wanneer BIJ12 niet kan verifiëren of er een bevestiging taxatie is overhandigd?
Antwoord: geen

62. Klopt het dat boeren niet bezocht konden worden bij aftaxatie van voorjaarsgras, omdat er niet genoeg taxateurs van Overheul Agro B.V. beschikbaar waren?
Antwoord BIJ12: Voor zover BIJ12 weet is hier geen sprake van.

63.Klopt het dat er door de grote werkdruk, lees te weinig taxateurs, taxaties van voorjaarsgras afgehandeld worden door Overheul Agro B.V. op basis van de taxaties van vorig jaar?
Antwoord BIJ12: Voor zover BIJ12 weet is hier geen sprake van

64. Ik noem dat de boel belazeren! Hoe kijkt BIJ12 daar tegenaan?
Antwoord BIJ12: Niet van toepassing zie vorige vraag

65.Klopt het dat Overheul Agro B.V. dossiers voorjaarsgras niet op kan leveren door problemen met hun taxatie applicatie en hierdoor de daaraan gestelde termijn van 14 werkdagen na taxatie niet kan waarmaken?
Antwoord BIJ12: Ja

66. Klopt het dat Overheul Agro B.V. met grote regelmaat dossiers voorjaarsgras geretourneerd krijgt van BIJ12, omdat deze niet voldoen aan de kwaliteitseisen?
Antwoord BIJ12: Nee

67. Als Overheul Agro B.V. de zaken van bovengenoemde vragen (vanaf vraag 49) niet op orde heeft, hoe kan Overheul Agro B.V. dan kwalitatief inhoudelijk goede taxatierapporten opmaken met betrouwbare getaxeerde schade?
Antwoord BIJ12: Bedrijfsbezoeken hebben vanaf december 2023 plaatsgevonden en zijn geregistreerd door taxateurs. De eindtaxaties van voorjaarsgras vonden plaats vanaf april waarbij gebruik gemaakt is van de taxatieapp Overheul. BIJ12 heeft geen reden te twijfelen aan de inhoudelijke kwaliteit van de taxatierapporten.

68. Hoe controleert BIJ12 de inhoudelijke kwaliteit van de taxatierapporten?
Antwoord: BIJ12 controleert de gehanteerde prijs en omrekenfactoren, de referentie, het gemeten gewasverlies, diersoorten en eventuele foto's en opmerkingen van de taxateur.

69. Leidt de werkwijze van Overheul Agro B.V. ook tot vertraging van beoordeling en dus uitbetaling voor boeren?
Antwoord: De beoordeling en uitbetaling van de tegemoetkoming van deze taxaties kan pas gaan plaatsvinden na oplevering van de eindtaxaties. Op dat moment gaat de termijn van 10 weken waarbinnen BIJ12 de besluitvorming oppakt.

70. Klopt het dat Overheul Agro B.V. voor de graslandtaxaties zomergras niet beschikt over een taxatie applicatie, waarin meerdere taxatiemomenten gebundeld kunnen worden binnen een opdracht, zoals staat voorgeschreven in de protocollen en richtlijnen?
Antwoord BIJ12: BIJ12 kan deze vraag niet beantwoorden.

71. Klopt het dat taxateurs op pad worden gestuurd in het zomergras door Overheul Agro B.V. om de schade op papier bij te houden en dan 1 keer een bevestiging taxatie op te sturen aan het eind van het zomergrasseizoen?
Antwoord: Hiervan is BIJ12 niet op de hoogte.

72. Hoe maakt een boer dan kenbaar aan BIJ12 wanneer hij het niet eens is met de (tussentijdse) taxatie? Een boer is door deze werkwijze niet op de hoogte van de uitkomst van tussentijds taxaties, de boer kan deze niet controleren en beschikt dus niet over de mogelijkheid om een onderbouwde bedenking in te dienen bij BIJ12. Daarmee wordt de rechtspositie van een boer bij taxaties zomergras ondermijnt. Hoe beoordeelt BIJ12 deze werkwijze?
Antwoord BIJ12: Ook voor zomergras zal een bevestiging taxatie geleverd worden waarop een boer tussentijds een zienswijze kan indienen.

73. Klopt het dat BIJ12 protocollen en richtlijnen fruitschade wil aanpassen ten gunste van Overheul Agro B.V.?
Antwoord BIJ12: Nee

74.Zo ja, welke aanpassingen zijn doorgevoerd?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 73

75. Is Overheul Agro B.V. tot op heden schriftelijk in gebreke gesteld door BIJ12
Antwoord BIJ12: Dit is een zaak tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

76. Zo ja, wanneer?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 75

77.Zo nee, waarom niet?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 75

<u>Beantwoording vraag 1 'vragen over taxateurs' van Van Straaten Research aan de provincies gesteld op 22 januari 2024 en beantwoord op 19 februari 2024.</u>

Vraag: BIJ12 sluit een overeenkomst met het bedrijf Attema Footprint, waarvan BIJ12 had kunnen weten dat het niet aan de vraag kon voldoen. Waarom is BIJ12 een overeenkomst aangegaan met een bedrijf, dat niet kan voldoen aan de geldende protocollen en richtlijnen zoals beschreven staat in de aanbestedingsdocumenten?

Antwoord: De middelen van BIJ12 (belastinggeld) moeten rechtmatig en doelmatig worden besteed. Om die reden is de taxatieopdracht Europees aanbesteed. Attema Footprint is daarbij naar voren gekomen als partij die aan de gestelde eisen kon voldoen.

78. Is volgens BIJ12, Attema Footprint inderdaad de partij die aan de gestelde eisen kan voldoen? En nu graag een eerlijk antwoord BIJ12!
Antwoord BIJ12: Attema Footprint is een partij die de opdracht kan uitvoeren

79. Vind BIJ12 dat de middelen (belastinggeld) rechtmatig worden besteed in deze aanbesteding?
Antwoord BIJ12: Rechtmatigheid is het handelen in overeenstemming met wetten en regels. Daar maakt een zorgvuldig proces tussen opdrachtnemer en opdrachtgever ook onderdeel van uit.

80. Levert de wijze waarop BIJ12 de aanbestedingen faunaschade heeft uitgevoerd wel de taxatiebureaus op die aan de gestelde eisen kunnen voldoen?
Antwoord BIJ12: De aanbesteding levert een partij op die de opdracht gegund krijgt op basis van een vooraf bepaalde afweging

81. Gaat BIJ12 eindelijk eerlijk toegeven, dat BIJ12 in zee is gegaan met bedrijven die kwalitatief prutswerk leveren?
Antwoord BIJ12: De opdrachtverlening is tot stand gekomen op basis van een openbare aanbestedingsprocedure.

82. Zou BIJ12 bij een volgende aanbesteding voor dezelfde uitgangsposities kiezen als bij de huidige aanbesteding?
Antwoord BIJ12: De ervaringen uit deze aanbesteding zal BIJ12 meenemen in een volgende aanbesteding

<u>18 augustus 2022 afspraak bij BIJ12 in Utrecht</u>

Op 18 augustus 2022 had ik een afspraak met adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] en inmiddels ex-werknemer BIJ12 [redacted], die nu werkzaam is voor het Ministerie LNV, op het kantoor van BIJ12 in Utrecht. Die afspraak heeft mij een halve dag gekost. Ik heb toen vele vragen gesteld en mij is beloofd dat ik daar schriftelijk per mail antwoord op zou krijgen. Ik heb nooit antwoord op mijn vragen gekregen. Ook toen werden afspraken al niet nagekomen door BIJ12. Een man een man een woord een woord.

83. Waarom heb ik nooit antwoorden op mijn vragen van 18 augustus 2022 gekregen van adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] zoals beloofd?

Antwoord BIJ12: Conclusie van BIJ12 was dat de gevraagde informatie in het gesprek gewisseld is op 18 augustus 2022

Op 18 augustus 2022 stelde ik de vraag hoe BIJ12 dure sportpaarden, sportpony's en/ of veulens die aangevallen zijn door een wolf laat taxeren en op waarde gaat zetten, omdat ik me grote zorgen maakte voor de toekomst. Wolven vallen geen dure sportpaarden aan was het antwoord toen aan tafel van adviseur faunazaken BIJ12.

84. Is BIJ12 het met mij eens dat mijn zorgen terecht waren toen in augustus 2022?
Antwoord BIJ12: BIJ12 is zich altijd bewust geweest van mogelijke aanvallen op (sport)paarden.

85. Klopt het dat de taxateurs van Attema Footprint zelfstandig aangevallen of overleden sportpaarden, sportpony's en/of veulens op waarde gaan zetten?
Antwoord BIJ12: Nee, indien er bijzondere situaties zijn wordt er marktonderzoek gedaan en met meerdere taxateurs gewerkt

86. Zo ja hebben deze taxateurs van Attema Footprint kennis van zaken van sportpaarden, sportpony's en/of veulens?
Antwoord BIJ12: Niet van toepassing zie vraag 85

87. Zo nee, wie doet deze waardebepaling dan? Kennis van sportpaarden, sportpony's en/of veulens lijkt me toch wel een pré.
Antwoord BIJ12: Hiervoor is de expertise van van Agrotax Expertise en Taxatiebureau Heidehuizen geraadpleegd

88. Wordt er in dit soort specifieke zaken met hele dure sportpaarden, sportpony's en/of veulens een door een rechtbank beëdigde taxateur met veel expertise in de arm genomen?
Antwoord BIJ12: Ja, hierin is voorzien in de richtlijnen.

89. Klopt het dat er bedragen zijn uitgekeerd door BIJ12 aan veehouders met een aanval op schapen zonder een bezoek van een taxateur?
Antwoord BIJ12: Hiertoe is één keer in opdracht van de provincie besloten.

90. Zo ja, waarom heeft BIJ12 zonder bezoek van een taxateur schadebedragen van schapen uitgekeerd? Dit is toch niet de normale gang van zaken?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 89.

91. BIJ12 heeft niets met mijn Woo-verzoeken te maken. Ik kan letterlijk in mijn Woo-documenten lezen wat BIJ12 medewerkers over mijn Woo-verzoeken zeggen, dus ga het niet ontkennen. Stop hier alstublieft mee. BIJ12 is zelf niet Woo-baar dus waarom bemoeit BIJ12 zich daarmee?
Antwoord BIJ12: Deze vraag dient u te stellen aan de partij waarbij u een WOO-verzoek heeft gedaan. In gevallen waar daar informatie van BIJ12 bij betrokken is, wordt er over het algemeen een zienswijze gevraagd. Het kan dus voorkomen dat BIJ12 in het licht van uw WOO-verzoek in de gelegenheid wordt gesteld haar zienswijze te geven. Het is aan het bevoegd gezag om te besluiten of en hoe ze onze zienswijze verwerkt in uw WOO-verzoek.

92. Waarom vraagt adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted] de afgelopen maanden steeds aan andere mensen over waar ik mee bezig ben i.v.m. mijn onderzoek werkwijze BIJ12 en taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V.? De heer [redacted] heeft mijn telefoonnummer. Waarom belt hij mij niet gewoon op in plaats van achter mijn rug om te kletsen?
Antwoord BIJ12: In zijn algemeenheid verzoeken wij alle medewerkers om open en transparant te communiceren.

93. Waarom wordt er zo lelijk over mij gesproken door coördinator faunazaken BIJ12 de [redacted]? De heer [redacted] kan mij ook gewoon bellen als hij iets tegen mij heeft. Ik ga graag met hem in gesprek.
Antwoord BIJ12: Uit uw opmerkingen blijkt dat u zich gekwetst voelt door uitingen van medewerkers van BIJ12. Dat is niet de bedoeling. In zijn algemeenheid verzoeken wij alle medewerkers om open en transparant te communiceren.

94. Adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted] heeft mij een aantal maanden geleden eindelijk eerlijk toegegeven dat BIJ12, WUR en Senckenberg niet op hybridisatie testen. Te ingewikkeld en te duur. Er wordt door BIJ12 gezegd dat er geen hybride wolven in Nederland lopen, maar als je er niet op test, dan weet je dat ook niet. Waarom wordt daar zo geheimzinnig over gedaan door BIJ12?

Antwoord BIJ12: De suggestie die u doet met deze vraag is niet juist. Er zijn vooralsnog geen aanwijzingen (onder andere op basis van DNA-analyses) dat er in Nederland hybride wolven aanwezig zijn. Wij wijzen u op het onderzoek dat in opdracht van de provincie Gelderland is verricht: Stronen et al. (2023).

95. Hybridisatie is een potentieel groot veiligheidsrisico. Waarom negeert BIJ12 dit aspect en geeft BIJ12 geen openheid van zaken van alle details van laboratoriumuitslagen/ analyses van testen hybridisatie wolven van de WUR in Wageningen en Senckenberg uit Duitsland?
Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 9.

96. Is BIJ12 bereid om alle hybridisatie (van dood gevonden en dood gereden wolven) onderzoeken van de WUR en Senckenberg van 2015 tot en met heden openbaar te maken?
Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 94. De resultaten van de DNA analyses zijn openbaar op de website van BIJ12.

97. Zo nee waarom niet?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 94.

98. In een document van 13 september 2021 van adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] aan IPO wolven werkgroep staat omgang en bescherming hybride wolven. Voor verdere uitleg zie bijlage. Waarom wil BIJ12 de hybride wolven zo graag beschermen?
Antwoord BIJ12: De suggestie die u hier doet is niet juist. BIJ12 bepaald niet de beschermingsstatus van de wolf.

99. Is dit (hybride wolven beschermen) samen met de INBO (Instituut Natuur en Bos onderzoek België), WUR/ WENR en de Zoogdiervereniging zo bedacht?
Antwoord BIJ12: Z De suggestie die u doet is niet juist. Zie antwoord op vraag 94.

100. Zo nee, wie heeft dit dan bedacht?
Antwoord BIJ12: Zie antwoord op vraag 99.

101. Op 7 februari 2024 zijn twee loslopende paarden op het spoor bij station Veenendaal - De Klomp aangetroffen (Persbericht Politie Ede). Duidelijk is geworden dat de paarden in paniek zijn geraakt en op hol zijn geslagen vanuit een paddock in Renswoude. Er zijn daar prenten van een wolf gevonden. Waarom is deze zaak nog niet afgehandeld?
Antwoord BIJ12: op individuele casussen gaan wij hier niet in.

100. Ook is er een factuur van ProRail en factuur dierenarts bij BIJ12 ingediend door gedupeerde dierhouder. Waarom zijn deze facturen nog niet uitgekeerd?
Antwoord BIJ12: zie antwoord op vraag 99.

<u>Informatiebijeenkomst wolf in Elspeet in de Provincie Gelderland op 25 september 2023</u>

103. Kan adviseur faunazaken BIJ12 [redacted] zich nog herinneren dat we na afloop van een informatiebijeenkomst wolf in Elspeet in de Provincie Gelderland op 25 september 2023 (Attema Footprint is opdracht gestart op 1 november 2023) buiten nog na stonden te praten samen met Gedeputeerde Harold Zoet van de Provincie Gelderland over het nieuwe taxatiebureau Attema Footprint?
Antwoord BIJ12: Ja

Ik gaf daar aan het onbegrijpelijk te vinden dat BIJ12 in zee was gegaan met een bedrijf dat helemaal geen ervaring heeft? En dat in zo'n gevoelig maatschappelijk dossier als de wolf! Ik heb de adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted] gewaarschuwd voor de problemen die er nu zijn. Ik moest me niet zo druk maken werd mij toen die avond verteld door de adviseur faunazaken BIJ12 de heer [redacted]. Ook een mevrouw van de LTO stond hierbij. En als ik dan de mail van Attema Footprint lees van 15 juni 2024 aan zijn taxateurs met in mijn achterhoofd dat ik dagelijks boze mensen aan de telefoon heb over de werkwijze van BIJ12 en Attema Footprint, weet ik dat ik toen die avond in Elspeet, het wel degelijk bij het goede eind had!

104. Is BIJ12 het nu wel met mij eens dat ik op 25 september 2023 wel degelijk reden had om me druk te maken?
Antwoord BIJ12: Dit kan BIJ12 niet beoordelen.

<u>Werkbezoek Provinciale Statenleden op 3 april 2024 Utrecht bij BIJ12</u>

Op 3 april 2024 organiseerde BIJ12 een werkbezoek voor Provinciale Statenleden van alle Provincies. Prachtige presentaties met mooie grafiekjes en cijfers werden er getoond. Dit alles onder het genot van een hapje en drankje. Kortom een bijeenkomst waar alle aanwezige Statenleden weer in slaap zijn gesust zodat BIJ12 vervolgens weer hun/jullie eigen plan konden trekken.

Ondertussen zijn we 3 maanden verder en de berg met problemen wordt alleen maar groter!

105. Waarom heeft BIJ12 tijdens deze bijeenkomst geen open kaart gespeeld en alle problemen op tafel gelegd?
Antwoord BIJ12: BIJ12 heeft deze bijeenkomst toegelicht welke werkzaamheden werden uitgevoerd door de unit faunazaken voor de provincies.

BIJ12 had op zijn klompen aan kunnen voelen dat een taxatiebureau zonder relevante ervaring, geen kwaliteit kan leveren. Nu zit BIJ12 met extra inzet en extra kosten en de gebakken peren, omdat BIJ12 de taxatierapporten moet corrigeren voor Attema Footprint en omdat het managen van Overheul Agro B.V. een dagtaak behelst. Sommige gedupeerde dierhouders en boeren krijgen prutsers op het erf zonder enige kennis van zaken. Om vervolgens mij te bellen met hun trieste verhaal en klachten. Ik kan inmiddels wel een secretaresse in dienst nemen BIJ12, zoveel telefoontjes krijg ik nog steeds dagelijks. Maar dat beeld zult u wel herkennen, het kan niet anders dan dat de nieuwe taxatiebureaus Attema Footprint en Overheul Agro B.V. al uw capaciteit op slurpen! Ik begrijp dat er taxatiebureaus geïnteresseerd waren in de aanbesteding welke niet hebben ingeschreven, omdat binnen de door BIJ12 gestelde plafondbedragen geen ruimte was om kwaliteit te leveren en taxateurs fatsoenlijk te belonen voor hun werkzaamheden. Dat heeft een mooie besparing opgeleverd BIJ12, maar de kosten en inzet van capaciteit van BIJ12 die nu extra gemaakt worden, zijn toch wel een stuk hoger dan de besparing. Resultaat: slechte kwaliteit voor een hogere prijs.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
C.J.M. Geelink
BEL/OMK

Telefoonnummer +31235144842
karin.geelink@noord-holland.nl

Verzenddatum
12 JULI 2024

Kenmerk
2134820/2266543

Uw kenmerk

Betreft: GS-besluit Adhesieverklaring Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: Adhesieverklaring Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028.

Inleiding
Sinds 2013 is de provincie Noord-Holland partner in de landelijke vierjarige stimuleringsregeling voor cultuureducatie, *Cultuureducatie met Kwaliteit* (CmK), samen met het Rijk en de Noord-Hollandse gemeenten.
In vervolg op onze deelname aan de drie eerdere programma's, heeft het Ministerie van OCW de provincie gevraagd wederom deel te nemen aan de nieuwe landelijke regeling 2025-2028 (CmK4). Deze wordt uitgevoerd door het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) in opdracht van het Rijk.

GS vinden het belangrijk om activiteiten te realiseren voor het duurzaam versterken van de kwaliteit van cultuureducatie in het onderwijs. Investeren in cultuuronderwijs voor kinderen en jongeren betekent dat we investeren in de ontwikkeling en het welzijn van onze jongste inwoners, tevens onze toekomstige bezoekers van culturele voorzieningen.

In het coalitieakkoord "Verbindend Vooruit 2023-2027" is opgenomen dat de provincie Noord-Holland deelname aan het matchingsprogramma CmK wil voortzetten en hiervoor cofinanciering van € 750.000 per jaar beschikbaar stelt.

Op 22 november 2023 hebben wij het Ministerie van OCW laten weten het voornemen te hebben deel te nemen aan de matchingsregeling CmK 2025-2028 van het FCP. Dit onder het voorbehoud dat u én de aan het

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

provinciaal programma deelnemende Noord-Hollandse gemeenten de benodigde middelen jaarlijks beschikbaar stellen.

Plein C, de organisatie die het Noord-Hollandse programma CmK in opdracht van de provincie uitvoert, dient de aanvraag voor het provinciale programma CmK 2025-2028 in juli 2024 bij het FCP in. Dit is de reden dat wij u nu met deze brief op de hoogte stellen van de stand van zaken van CmK4.

Stichting Plein C - penvoerder provinciaal plan CmK4
Provincie Noord-Holland heeft voor het provinciale programma Plein C (wederom) gevraagd als penvoerder op te treden. Plein C is hét kenniscentrum op gebied van cultuureducatie in onze provincie. Deze organisatie heeft als penvoerder een onmisbare coördinerende rol. De kleine en middelgrote gemeenten kunnen namelijk niet zelfstandig een aanvraag indienen, maar wel onder de vlag van een provinciale penvoerder. Het provinciale plan bevat de lokale plannen van de deelnemende gemeenten, aangevuld met het provinciale activiteitenprogramma, ontwikkeld en uitgevoerd door Plein C.

Matching vanuit het Rijk
De matching vanuit het Rijk is gebaseerd op maximaal € 0,85 per inwoner. In totaal is er voor de gehele provincie Noord-Holland (op basis van totaal aantal inwoners x € 0,85) jaarlijks € 2,5 miljoen matching vanuit het Rijk beschikbaar voor CmK 2025-2028. Dit bedrag is exclusief de matching voor de grote gemeenten (90.000+ inwoners) die zelfstandig deelnemen aan CmK4 en daarom een eigen plan en subsidieaanvraag indienen bij het FCP. Dit zijn de gemeenten Alkmaar, Amsterdam, Amstelveen, Haarlem, Haarlemmermeer, Hilversum, Purmerend en Zaanstad.

Provinciaal CmK plan NH met penvoerder Plein C
23 kleine en middelgrote gemeenten hebben een eigen, lokaal CmK4 plan gemaakt en via een adhesieverklaring aangegeven deel te nemen aan het provinciaal plan met penvoerder Plein C. Deze plannen zijn gebundeld in een gezamenlijk plan, samen met het provinciale programma van Plein C. In totaal gaat er in het provinciale CmK programma jaarlijks 2,2 miljoen om. De dekking is als volgt: € 820.863 bijdrage van het Rijk, € 750.000 bijdrage provincie en € 683.868 bijdragen deelnemende kleine gemeenten provinciaal plan.
Acht kleine en middelgrote gemeenten sluiten aan bij enkele van de rechtstreeks deelnemende grote gemeenten. Zij zijn dus geen onderdeel van het provinciale CmK4 plan van penvoerder Plein C.

De vijf gemeenten in Noord-Holland die niet deelnemen aan CmK4 zijn Diemen, Huizen, Landsmeer, Uitgeest en Wijdemeren. Bloemendaal, die

vorige periode niet deelnam, haakt voor CmK4 aan bij penvoerder gemeente Haarlem.
De redenen waarom gemeenten niet meedoen, zijn verwachte tekorten op en bezuinigingen in het sociaal domein en jeugdhulp, waardoor er geen ruimte is voor nieuw beleid zoals cultuureducatie. Daarnaast spelen voorgenomen bezuinigingen op cultuur naar aanleiding van het zogenoemde 'ravijnjaar' 2026, een rol.

Invulling provinciaal programma Noord-Holland CmK4
Het CmK4 programma in Noord-Holland zet in op:

1. Intensieve en duurzame samenwerking onderwijs- en cultuurpartners;
2. Vergroten van de deskundigheid van leerkrachten, docenten en cultuurpartners;
3. Integrale cultuureducatie in verbinding met andere vakken;
4. Kansengelijkheid: speciale aandacht voor scholen waar onvoldoende infrastructuur is, het vmbo en speciaal onderwijs;
5. Kennisdeling en netwerken;
6. Onderzoek en ontwikkeling.

Deze aandachtspunten borduren inhoudelijk voort op de ingezette lijn in de vorige CmK periodes en zorgt voor het duurzaam versterken van de kwaliteit van cultuureducatie in het onderwijs in Noord-Holland.

Vervolg
Het provinciale programma wordt in juli door Plein C bij het FCP ingediend. Het FCP neemt uiterlijk in december 2024 een besluit over de aanvraag.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

H.R. van der Stelt

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Gemeenteraden en Provinciale Staten deelnemers
Omgevingsdienst Noord-Holland Noord

Kenmerknummer :
Opsteller :[redacted]
Onderwerp :Ontwikkeling robuustheid Omgevingsdienst Noord-Holland Noord in het kader van de versterking van het VTH-stelsel
bijlagen: Plan van Aanpak Robuustheid en Infographic
Datum 10 juli 2024

Geachte raads- en statenleden,

In de kadernota 2025 van de Omgevingsdienst Noord Holland-Noord (OD NHN) stond onder 'nieuw beleid' een PM-post opgenomen in het kader van de robuustheidscriteria en het visitatierapport vanuit het Interbestuurlijk Programma VTH. Op 27 juni 2024 is het daarmee samenhangende Plan van aanpak Robuustheidscriteria na diverse constructieve sessies met het algemeen bestuur op 27 juni in het algemeen bestuur aangenomen. Dit besluit heeft voor 2025 geen financiële gevolgen en daarom ziet u de post niet meer terug in de vastgestelde begroting. Wel zult u deze terugzien in de Kadernota 2026 en verder. Via deze weg willen wij u hierover graag tussentijds informeren.

Op 27 juni 2024 heeft het algemeen bestuur van de OD NHN het Plan van aanpak 'Robuustheid' unaniem aangenomen. Dit plan heeft tot doel om de OD NHN klaar te maken om de enorme huidige - en toekomstige maatschappelijke opgaven binnen de gemeenten en de provincie Noord-Holland het hoofd te bieden, waaronder onder meer bijvoorbeeld de woningbouwopgave. Daarnaast heeft het plan tot doel om te voldoen aan de landelijk vastgestelde criteria voor robuuste omgevingsdiensten en te werken aan de aanbevelingen voortkomend uit het Visitatierapport 2023.

De maatschappelijke opgaven
De regio Noord-Holland Noord staat de komende jaren voor een flinke opgave: er moeten woningen bijkomen, de overstap naar duurzame energie moet gemaakt, en de stikstofuitstoot moet omlaag. Hele sectoren, bijvoorbeeld de agrarische, moeten in dit kader ondersteund worden om deze transities mogelijk te maken. Daarbovenop speelt problematiek rond de zeer zorgwekkende stoffen als PFAS, een verslechterende waterkwaliteit en een groeiend aantal drugsafvaldumpingen. Onze leefomgeving wordt continu aan alle kanten bedreigd.

Daarin speelt de omgevingsdienst een belangrijke rol. De omgevingsdienst adviseert gemeenten (en provincie) over milieu-, klimaat-, duurzaamheid- en natuuraspecten, maakt initiatieven mede mogelijk door in de vergunningverlening te kijken hoe iets binnen de wettelijke kaders wel kan, én ervoor te zorgen - via toezicht en handhaving - dat onze leefomgeving veilig, duurzaam en gezond blijft.

bezoekadres: Dampten 2
1624 NR Hoorn
postadres: Postbus 2095
1620 EB Hoorn
t: 088 102 1300
e: postbus@odnhn.nl
KvK-nummer: 58315373
btw-nummer: NL 852981806 B01
odnhn.nl

De omgevingsdienst is een belangrijke schakel in diverse maatschappelijke opgaven. Om u wat voorbeelden te geven:

1. *Energietransitie*

Via de Uitvoerings-en handhavingsstrategie zet OD NHN in op de besparing van energie en water, en op de inzet op hernieuwbare energie, onder meer door de regionale energiestrategieën. Inclusief de daarvoor benodigde aanpassingen in de energie-infrastructuur. We helpen bijvoorbeeld netcongestie mede oplossen door vroegtijdig in overleg te gaan, mee te denken en knelpunten op milieu- en natuurgebied te signaleren, zodat het vergunningenproces zo vlot mogelijk kan verlopen. Ook helpen we gemeenten bijvoorbeeld bij het opstellen van beleid rondom kleine windturbines of adviseren over omgevingsveiligheid en geluid bij plannen voor buurtbatterijen. Voor diverse gemeenten vervullen we bovendien een trekkende en adviserende rol bij het project Gluren bij duurzame buren, waarbij we inwoners informeren en stimuleren om te verduurzamen. Daarnaast verzorgen we voor de uitvoering van subsidieregelingen en duurzaamheidsleningen. Bedrijven stimuleren we bovendien om energie te besparen door uitvoering te geven aan het Energiebesparingsakkoord Noord-Holland bedrijven.

2. *Landbouwtransitie*: inzet om op duurzame wijze landbouw te bedrijven.

Kringlooplandbouw en biogrondstoffen. OD NHN is aanjager en coördinator voor een samenwerking op agrarisch gebied met ondernemers, op vier programmalijnen; teelt voor de bouw, plasticvrije landbouw, mestkringloop sluiten en natuur- en klimaatadaptieve landbouw. De OD heeft bijvoorbeeld een pilot voor drijfmest uitgevoerd om te kijken of uitstoot van methaan en stikstof gereduceerd kan worden en zo PAS-melders geholpen kunnen worden. Landelijk werkt de OD NHN ook actief mee aan projecten en processen om circulaire bouwstenen op te leveren die bijdragen aan het nieuwe VTH-stelsel. Waaronder het landelijk inventariseren van welke experimenten en pilots er zijn gedaan binnen o.a. de agrarische sector, wat de resultaten en geleerde lessen zijn, en of die resultaten gevalideerd kunnen worden. Deze zijn vervolgens in een handreiking beschikbaar gekomen voor andere omgevingsdiensten.

3. *Woningbouwopgave:* inzet op uitbreiding van de woningvoorraad op duurzame wijze.

Vanuit onze brede expertise geven we o.m. advies bij grootschalige gebiedsontwikkelingsprojecten, ruimtelijke- en bouwprojecten. Via een omgevingsscan en omgevingsanalyse brengen we milieuaspecten (bijv. bodem, geluid, omgevingsveiligheid, verduurzaming en natuur) in de bestaande situatie in kaart en geven we aan waar kansen en belemmeringen liggen. We zorgen er zo voor dat bestuurders een afgewogen besluit kunnen nemen. En maatregelen of aanpassingen aan plannen worden geïdentificeerd om hinder bij voorbaat weg te nemen, zodat toekomstige bewoners veilig en gezond kunnen wonen.

4. *Klimaatadaptatie*: we plegen inzet op de klimaatopgave, in navolging van onder meer de Klimaatwet, het Klimaatplan 2021-2030 en de provinciale omgevingsvisie.

De omgevingsdienst verzorgt in dit kader voor diverse gemeenten de subsidieverstrekking voor klimaatadaptieve maatregelen, waarbij inwoners bijvoorbeeld tegels vervangen voor groen.

5. *Vervanging van infrastructuur*: in stand houden en verbeteren van verkeer en vervoer.

Bij gebiedsontwikkelingsprojecten voor verbetering van de bereikbaarheid kan de omgevingsdienst een omgevingsanalyse uitvoeren die knelpunten in kaart brengt rondom geluid, omgevingsveiligheid en natuur. De gemeente kan hierdoor maatregelen treffen om hinder weg te nemen of juist ervoor kiezen een weg te verleggen naar andere route.

6. *Circulaire economie*: zowel afvalpreventie, als inzet op duurzaam grondstoffengebruik, grondstof- en materiaalkringlopen waarbij het verminderen van de milieu-impact voorop staat.

OD NHN vervult een belangrijke coördinerende rol in het samenwerkingsverband Circulair Westfriesland, waarin bedrijven en overheden samenwerken om ondernemers en organisaties te helpen om circulair te ondernemen. We hebben in dit verband een Biobased Bouw InnovatieHUB opgezet, pilots met drijfmest gecoördineerd en hebben een routekaart Circulaire Zorg 2030 opgeleverd. Ook werken we aan de Green Deal circulaire bouwmaterialen en Green Deal Zorg. Zo werken we eraan om binnen een aantal belangrijke sectoren de hoeveelheid afval te verminderen en circulariteit te bevorderen.

Samenwerking met partners
Op veel fronten werken wij samen met partners. Naast ambtelijke samenwerking met collega's bij onze deelnemers, werken we sinds 2018 gestructureerd samen met de andere omgevingsdiensten in Noord-Holland, momenteel op de onderwerpen: waterstof, stikstof, bodemenergiesystemen, bedrijfsvoering, voorbereiding Omgevingswet, circulaire economie, indirecte lozingen, Uitvoerings- en handhavingsstrategie (U&H), milieucriminaliteit, asbest afvalstromen, bodem afvalstromen, datasystemen en energiebesparing. Los van deze inhoudelijke regionale samenwerking is de OD NHN actief op landelijk niveau binnen de Vakberaden van Omgevingsdienst NL. Ontwikkelingen zoals het houden van toezicht door middel van drones is één van de gevolgen van deze landelijke samenwerking. Dit laatste heeft een nieuwe dynamiek gebracht in de mogelijkheden om toezicht te houden en te handhaven, ook in de samenwerking met de ketenpartners, zoals de politie en het Openbaar Ministerie. Daarnaast vindt regelmatig afstemming en samenwerking plaats op dossierniveau met partners als de Veiligheidsregio, de GGD, het hoogheemraadschap, milieu- en natuurorganisaties, wild- en faunabeheereenheden e.d.

Plan van aanpak robuustheid
De noodzaak om te komen tot een plan van aanpak vloeit voort uit de genoemde maatschappelijke opgaven en het Interbestuurlijk Programma Versterking VTH dat vanuit de VNG, IPO en een drietal ministeries is geïnitieerd. Het IBP VTH is opgezet naar aanleiding van het rapport 'Om de Leefomgeving' dat in maart 2021 opgeleverd is door de commissie Van Aartsen. Dit rapport richtte zich op de stevigheid van, en de samenwerking tussen, de verschillende diensten in het VTH-domein, meer specifiek gericht op de omgevingsdiensten. Daarmee legde de commissie bloot dat de organisaties niet alleen zeer divers zijn, maar ook de opgedragen taken ternauwernood aan kunnen. Daarmee is de toekomstbestendigheid, het kunnen anticiperen op én meebewegen met de veelheid aan maatschappelijke uitdagingen in het fysieke (milieu-)domein, een grote uitdaging. Als reactie op de aanbevelingen uit dit rapport werd in juli 2022 het interbestuurlijk programma VTH (IBP VTH) in het leven geroepen. Dit programma wordt gedragen door het Rijk, de VNG en het IPO, met Omgevingsdienst NL als agenda/adviserend lid. De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) is de stelselhouder van het interbestuurlijk programma VTH en daarmee penvoerder van het programma.

Eén van de onderdelen van het programma betreft de robuustheid van de omgevingsdiensten (pijler 1). In het programma is een toetsingskader met robuustheidscriteria geïntroduceerd waaraan omgevingsdiensten dienen te voldoen. In opdracht van de staatssecretaris van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het bestuurlijk overleg van het interbestuurlijke programma VTH, dienen alle 29 omgevingsdiensten vóór 1 april 2026 te voldoen aan de vastgestelde robuustheidscriteria.

De OD NHN voldoet nog niet aan alle criteria en moet daarom een plan van aanpak indienen bij de stelselverantwoordelijke staatssecretaris. In dit plan moet worden uiteengezet op welke wijze de omgevingsdienst alsnog vóór 1 april 2026 aan de criteria gaat voldoen om toekomstbestendig te zijn.

Om te bepalen op welke vlakken de omgevingsdienst zich moet ontwikkelen t.b.v. de maatschappelijke opgaven zijn o.a. de uitkomsten van het ingevulde toetsingskader IBT VTH en de aanbevelingen van de visitatiecommissie 2023 ter harte genomen. De benodigde ontwikkeling is in lijn met de ontwikkeling die de omgevingsdienst de afgelopen jaren al getracht heeft om in te zetten middels voorstellen in de kadernota m.b.t. o.a. data-analyse, opleiding en recruitment. In die zin bevestigen het IBP VTH toetsingskader en de aanbevelingen van de visitatiecommissie de

noodzaak van de ontwikkeling van de omgevingsdienst naar een robuustere organisatie op o.a. die vlakken.

Op het moment van schrijven van deze raadsbrief is de OD NHN een van de laatste van de 26 omgevingsdiensten die een plan van aanpak indient, de deadline was 1 april 2024. Reden hiervoor is dat de strakke deadline van het IBP VTH de zorgvuldigheid van een gedragen bestuurlijk besluit niet ten goede kwam. Dit met name gezien de financiële opgave van de deelnemers.

Financiële uitdaging
Op basis van het plan van aanpak is een structurele investering nodig (€ 1,7 mln.) terwijl tegelijkertijd diverse gemeenten gemeenschappelijke regelingen oproepen, direct of in algemene zin, om te komen met bezuinigingsvoorstellen, gezien de aankomende financiële situatie bij diverse gemeenten. Het belang van een stevige en robuuste omgevingsdienst wordt door het algemeen bestuur onderschreven, maar tegelijkertijd blijft de financiële haalbaarheid een punt van aandacht. Daarom initieert het algemeen bestuur een gesprek met het Rijk over een structurele rijksbijdrage en heeft zij aan de omgevingsdienst de opdracht gegeven om een efficiency onderzoek uit te laten voeren. In hoeverre deze initiatieven structurele dekking gaan opleveren, is niet met zekerheid te zeggen. Het mogelijk niet kunnen realiseren van de financiële dekking en daarmee het (tijdig) kunnen uitrollen van het plan van aanpak zou kunnen betekenen dat het Rijk ingrijpt in het kader van de gewenste robuustheid.

In de winter van 2023/ 2024 heeft de OD NHN doorgerekend welke investeringen nodig zijn om aan de criteria van het IBP VTH toetsingskader te kunnen voldoen. Het resultaat van deze berekening heeft op 20 maart in het algemeen bestuur geresulteerd in een bestuurlijk verzoek om een 'kostenneutraal scenario' voor te leggen. Dit kostenneutrale scenario is aan de orde geweest in een ingelaste bestuursvergadering op 5 juni.

Tijdens deze vergadering is duidelijk geworden dat de leden van het algemeen bestuur het uitvoeren van een dergelijk scenario onwenselijk vinden. Een reden daarvoor was dat de voorstellen bezuinigingen bevatten op de uitvoering van niet-wettelijke diensten en producten die de OD NHN uitvoert op verzoek van individuele deelnemers. Deze taken zouden vervolgens echter nog steeds door de eigen gemeentelijke organisatie uitgevoerd moeten worden. Dit zou slechts tot een verschuiving van de financiële last leiden. Ook is gekeken naar het verlagen van de kwaliteit van de uitvoering van de diensten van de OD NHN. De daarbij geformuleerde risico's leidden ook tot ongewenste resultaten: om de organisatie robuuster te maken, zou dit de OD NHN juist in de uitvoering van haar taken *minder* robuust maken. Concluderend viel de mogelijkheid om 'kostenneutraal' de extra investering te realiseren, weg.

In vervolg hierop is het algemeen bestuur op 27 juni – opnieuw ingelast - twee besluiten voorgelegd. Eén besluit betrof het inhoudelijke Plan van Aanpak Robuustheid dat met unanieme stemmen is aangenomen. Een tweede besluit betrof de financiële dekking hiervan. Dat werd, na herziening, ook met unanieme stemmen aangenomen. Over de dekking is afgesproken dat in eerste instantie wordt geprobeerd om deze te realiseren via een verhoging van de Rijksbijdrage. Hierover zal op korte termijn een gesprek met de Staatssecretaris van het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat worden aangevraagd. Daarnaast zal aanvullend op het Plan van Aanpak een onafhankelijk efficiencyonderzoek plaatsvinden in 2024/ 2025. Mogelijke structurele financiële voordelen als gevolg daarvan, zullen ook worden ingezet ter dekking. Tenslotte is afgesproken om de komende jaren alle voorkomende incidentele meevallers in de begroting van OD NHN in te zetten ter dekking van het Plan van Aanpak Robuustheid.

De effecten van bovengenoemde maatregelen om tot financiële dekking van het plan van aanpak robuustheid te komen, zullen via het reguliere P&C-proces worden geëxpliciteerd. We zijn ons terdege bewust van de financiële situatie van onze gemeentelijke deelnemers. In de afgelopen periode is ons via verschillende wegen verzocht om alvast na te denken over een mogelijke bijdrage van de OD NH aan de financiële opgave van individuele gemeenten. Deze verzoeken zijn via de Regietafel samengekomen in het verzoek aan alle Gemeenschappelijke Regelingen om in de

Kadernota 2026 een tweetal bezuinigingsscenario's op te nemen met als doel de bijdrage van deelnemers te verlagen. Gegeven bovenstaande financiële uitdagingen om de dekking van de vereiste doorontwikkeling van de OD NHN zelf te realiseren, zal het algemeen bestuur aan dit verzoek niet tegemoet komen.

Tot slot
Indien u behoefte heeft aan meer informatie dan komt de OD NHN graag bij u langs in de gemeenteraden en Provinciale Staten. De toelichting op de kadernota 2026 deze winter is het eerste natuurlijke moment voor de gemeentes, maar de OD NHN kan desgewenst op een eerder moment met u in gesprek gaan.

Hoogachtend,

[redacted]
Voorzitter Dagelijks Bestuurd OD NHN

[redacted]
Directeur Omgevingsdienst Noord-Holland Noord

PLAN VAN AANPAK ROBUUSTHEID OD NHN

Pijler 1 Robuuste omgevingsdiensten
(versie 4, DB 12 juni 2024)

OPSTELLER

Organisatie	:	Omgevingsdienst Noord-Holland Noord
Afdeling	:	Concernondersteuning
Projectcoördinator	:	S.Chin
Telefoon	:	088 102 1335
E-mail	:	schin@odnhn.nl
Kenmerk	:	n.v.t.
Adres	:	Postbus 2095
		1620 EB HOORN
Bezoekadres	:	Dampten 2
	:	1624 NR HOORN

OPDRACHTGEVER

Organisatie	:	OD NHN
Contactpersoon	:	Q. Foppe
Telefoon	:	088 102 1300
E-mail	:	qfoppe@odnhn.nl

DATUM

12 juni 2024

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 4
MANAGEMENTSAMENVATTING 5
1 HUIDIGE BEELD 8
2 AMBITIE 11
2.1 Samenhang en raakvlakken 11
2.2 De ambitie 11
2.3 Planning 15
3 ROBUUSTHEIDSCRITERIA 16
3.1 Effectiviteit en doelmatigheid 16
3.2 Wendbaarheid 18
3.3 Ontwikkelvermogen innovatie 20
3.4 Efficiency en doelmatigheid 22
4 FINANCIËN 25
4.1 Omzet criterium en weerstandsratio 25
4.2 Financieel effect plan van aanpak 25
4.3 Risico's 25
5 BESLUITVORMING, COMMUNICATIE EN MONITORING 26
6 BIJLAGEN 28

VOORWOORD

Tien jaar geleden ontstond de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord - toen nog 'Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland Noord'- uit een fusie tussen drie bestaande milieudiensten, aangevuld met milieuambtenaren vanuit (nog) niet deelnemende gemeenten en de Provincie. Het voornaamste doel van de oprichting van de 29 regionale uitvoeringsdiensten in Nederland was de kwetsbaarheid in de uitvoering van milieutaken te verminderen. In de loop der jaren zijn er echter nieuwe uitdagingen op ons pad gekomen.

Zeven jaar na onze oprichting kregen we te maken met het rapport van de commissie Van Aartsen, dat zich richtte op de stevigheid van- en samenwerking tussen de verschillende diensten in het VTH-domein, meer specifiek: de omgevingsdiensten. Daarmee legde de commissie bloot dat de organisaties in het stelsel in het heden de opgedragen taken ternauwernood aankunnen. Daarmee is de toekomstbestendigheid, het kunnen anticiperen op- en meebewegen met de veelheid aan maatschappelijke uitdagingen in het fysieke (milieu-)domein, een nog grotere uitdaging.

Als reactie op de aanbevelingen uit dit rapport werd het interbestuurlijk programma Versterking VTH-stelstel (IBP VTH) in het leven geroepen door het Rijk, VNG en IPO met Omgevingsdienst NL als agenda-/adviserend lid. Dit programma introduceerde voor het eerst een toetsingskader voor omgevingsdiensten.

Hoewel onze dienstverlening over het algemeen positief wordt gewaardeerd door onze opdrachtgevers, moeten we helaas constateren dat onze omgevingsdienst momenteel nog niet voldoet aan de vastgestelde criteria in het kader van het IBP. Dit beeld wordt bevestigd door vergelijkbare aandachtspunten uit de in 2023 uitgevoerde visitatie. Als reactie op deze bevindingen heeft de omgevingsdienst besloten om de komende jaren gefaseerd maatregelen te nemen. Ons streven is om in 2026 op zijn minst te voldoen aan de criteria van het IBP en vandaaruit verder te ontwikkelen. Belangrijk hierbij is dat we niet alleen de milieutaken, maar ook de provinciale plustaken, die een aanzienlijk deel van ons werk uitmaken, onder de loep nemen. Deze aanpak getuigt van onze toewijding aan het verbeteren van de robuustheid van de gehele organisatie.

We begrijpen dat deze taak een uitdaging vormt, maar we zijn vastbesloten om nauw samen te werken met onze opdrachtgevers en de noodzakelijke stappen te zetten om onze omgevingsdienst naar een hoger niveau te brengen. Hierbij zal het tempo mede afhankelijk zijn van de financiële haalbaarheid, gezien de financiële ontwikkelingen waarmee onze opdrachtgevers vanaf 2026 te maken krijgen.

We kijken uit naar een succesvolle implementatie van de maatregelen en staan open voor samenwerking en feedback gedurende dit proces.

Dhr. L. Hj. Voskuil

Bestuursvoorzitter

Dhr. Q.M. Foppe

Directeur OD NHN

MANAGEMENTSAMENVATTING

Aanleiding

In navolging van het rapport van de commissie Van Aartsen[1] Interbestuurlijk programma IBP VTH (IBP VTH) opgezet. Het IBP VTH bevat de gezamenlijk ambities van het Rijk, de VNG, het IPO en de omgevingsdiensten - vertegenwoordigd door koepelvereniging Omgevingsdienst NL- om het VTH-stelsel te versterken. De ambities en aanpak zijn ondergebracht in zes pijlers. Pijler 1 van het IBP richt zich op de robuustheid van omgevingsdiensten. Aanleiding hiertoe is de bevinding van de commissie Van Aartsen dat er nog geen eenduidig beeld is over de robuustheid, effectiviteit en slagvaardigheid van de diensten. Ook verschilt de wijze, stabiliteit en omvang van de financiering van de diensten.

In het kader van pijler 1 dienen alle huidige 28 omgevingsdiensten in opdracht van de staatssecretaris van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), vóór 1 april 2026 te voldoen aan de vastgestelde robuustheidscriteria. De staatssecretaris benadrukt het belang dat de maatschappelijke opgave en het logische geografische werkgebied centraal moeten staan.

Alle omgevingsdiensten hebben in 2023 een toetsingskader ingevuld om te bepalen in hoeverre reeds aan de robuustheidscriteria en randvoorwaarden wordt voldaan. Op 16 november en 19 december 2023 heeft de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN) een schriftelijke reactie op het ingevulde toetsingskader[2] ontvangen van de staatssecretaris. Het toetsingskader is op tijd ontvangen en de beantwoording wordt als getrouw beschouwd. De staatssecretaris oordeelt op basis van het ingevulde kader dat de omgevingsdienst nog niet aan alle criteria voldoet en verzoekt de OD NHN een plan van aanpak op te stellen. Dit is de aanleiding voor onderhavig plan, dat uiterlijk 1 april 2024 ingediend zou moeten zijn bij het ministerie. In het plan wordt uiteengezet op welke wijze de omgevingsdienst aan de criteria zal voldoen om toekomstbestendig te zijn.

Wat levert het voldoen aan de robuustheidscriteria op voor onze opdrachtgevers?

Het voldoen aan de robuustheidscriteria van het IBP VTH biedt verschillende voordelen voor zowel gemeenten als provincies:

- *Efficiënte taakuitvoering*: de robuustheidscriteria zijn ontworpen om ervoor te zorgen dat de VTH-processen efficiënt en effectief worden uitgevoerd. Gemeenten en provincies zullen profiteren van gestroomlijnde werkprocessen en een verbeterde taakuitvoering, waardoor middelen effectiever worden ingezet.
- *Kwaliteitsverbetering*: Het voldoen aan de ontwikkelde kwaliteitscriteria en blijvend investeren in opleidingen resulteert in een hogere standaard van dienstverlening, naleving van wet- en regelgeving en een verhoogd vertrouwen van burgers en bedrijven in het functioneren van de overheid.
- *Uniformiteit en samenwerking*: het IBP VTH streeft naar uniformiteit in de uitvoering van VTH-taken over verschillende bestuurslagen heen. Het voldoen aan robuustheidscriteria bevordert samenwerking en coördinatie tussen gemeenten en provincies, wat essentieel is voor een consistente aanpak en een effectieve uitvoering van taken.
- *Risicobeheersing*: de robuustheidscriteria die gericht zijn op data en informatiegestuurd werken kunnen helpen bij het identificeren en beheersen van risico's in VTH-processen. Gemeenten en provincies profiteren dan van een betere risicobeheersing, wat kan leiden tot een vermindering van incidenten en mogelijke sancties.
- *Transparantie en verantwoording*: Het voldoen aan de criteria van het IBP VTH draagt bij aan transparantie in de besluitvorming en de uitvoering van taken. Dit versterkt de verantwoordingsstructuur en vergemakkelijkt de verantwoording naar zowel het publiek als andere overheidsorganen.
- *Doelmatigheid*: het voldoen aan de criteria draagt bij aan een doelmatige inzet van middelen.

[1] Van Aartsen, Om de Leefomgeving, 4 maart 2021
2 Dagelijks bestuur 27 september 2023 en AB 18 oktober 2023

Het voldoen aan de robuustheidscriteria draagt daarmee bij aan een effectieve en consistente uitvoering van VTH-taken, wat essentieel is voor een goed functionerende overheid.

Bredere opgaven opdrachtgevers en omgevingsdienst

In de dynamiek van hedendaagse bestuurlijke uitdagingen staan onze opdrachtgevers en de omgevingsdienst voor bredere opgaven dan ooit tevoren. Naast de maatschappelijke opgaven op het vlak van o.a. milieu, energie, klimaat en duurzaamheid hebben wij de komende jaren ook te maken met de verdere invoering en implementatie van de Omgevingswet. Dit alles in een tijdperk waarin onze opdrachtgevers voor financiële uitdagingen staan en er sprake is van een aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt. Het anticiperen op toekomstige opgaven vergt daarom een strategische benadering, waarbij het essentieel is om samen met onze opdrachtgevers een evenwicht te vinden tussen wat haalbaar, financieel realistisch en maatschappelijk nog verantwoord is. Deze uitdaging is verre van eenvoudig, gezien de vele variabelen die in overweging moeten worden genomen.

Het interbestuurlijk programma VTH biedt een kader voor onze omgevingsdienst om te bouwen aan de robuustheid die nodig is om deze uitdagingen het hoofd te bieden. Tegelijkertijd brengt het programma ook onzekerheden met zich mee, met name met betrekking tot de benodigde financiering en de korte termijn organisatorische impact in relatie tot de huidige personeelstekorten. Het is van cruciaal belang om flexibel en proactief om te gaan met deze onzekerheden, zodat we effectief kunnen inspelen op de veranderende omstandigheden.
Om deze reden is het noodzakelijk om het vraagstuk zorgvuldig en doelgericht aan te pakken, in nauwe samenwerking met alle betrokken partijen. Daarom hebben we bewust gekozen voor een benadering die zowel een korte termijn als een langere termijn perspectief omvat.

In de korte termijn aanpak richten we ons op het voldoen aan de genormeerde robuustheidscriteria en aanpakken van de urgente vraagstukken, met het oog op het creëren van een solide basis voor toekomstige ontwikkelingen. De urgente vraagstukken zijn met name terug te voeren naar de ontstaansgeschiedenis van de OD NHN. Deze wordt gekenmerkt door het zoveel mogelijk in standhouden van de individueel ingebrachte taken en beperking van de bedrijfsvoeringskosten. Dit heeft tot gevolg gehad dat er in beperkte mate optimalisatie en harmonisatie van diensten en processen heeft plaatsgevonden. Pas de laatste tijd is er ruimte gecreëerd voor de versterking van de bedrijfsvoering. Verdere ontwikkeling is echter nodig op dit vlak zoals ook blijkt uit het visitatierapport 2023. Hierbij spelen het inzetten van innovatie, datagestuurd werken en het werven, behouden en voortdurend opleiden van gekwalificeerd personeel een belangrijke rol. Wat aansluit op de genormeerde robuustheidscriteria waaraan de OD in het kader van IBP VTH aan moet gaan voldoen.

Hiervoor moeten de nodige investeringen gedaan worden. Deze investeringen zijn cruciaal om een moderne en efficiënte werkomgeving te creëren, die niet alleen in staat is om de huidige uitdagingen aan te gaan, maar ook flexibel genoeg is om zich aan te passen aan toekomstige ontwikkelingen op het vlak van milieu, natuur en wettelijke eisen.

De langere termijn aanpak is gericht op het ontwikkelen van duurzame oplossingen die de bredere toekomstige maatschappelijk opgaven het hoofd kunnen bieden. Hiervoor worden scenario's ontwikkeld voor het bepalen van de gewenste bestuurlijke koers.

Zowel de korte-, middellange- en lange termijn ontwikkelingen brengen financiële effecten met zich mee. Dit vormt dan ook een essentieel voorbehoud voor het realiseren van de ambities, gezien de diverse uitdagingen waarmee onze opdrachtgevers zich geconfronteerd zien.

Proces totstandkoming plan van aanpak

Net als alle andere omgevingsdiensten is het Toetsingskader Robuustheid in 2023 ingevuld. Deze is bestuurlijk vastgesteld en eind september 2023 verzonden naar het ministerie van I&W. Naar aanleiding van de uitkomst is een programmamanager aangesteld voor het begeleiden van het bestuur en de ambtelijke organisatie bij de totstandkoming van het plan van aanpak. Gedurende het proces is actuele informatie m.b.t. de reactie van de staatssecretaris van I&W actief gedeeld met het dagelijks bestuur en algemeen bestuur.

Het plan van aanpak is als volgt tot stand gekomen:

Voorbereidende fase oktober/november 2023: in deze fase is ambtelijk door de omgevingsdienst per criterium gekeken welke maatregelen nodig zijn om te voldoen aan de robuustheidscriteria. Parallel hieraan is het robuustheidsvraagstuk onderwerp van gesprek geworden in het directeurenoverleg van de omgevingsdiensten Noord-Holland Noord, Noordzeekanaalgebied, IJmond en Flevoland, Gooi en Vechtstreek. Het directeurenoverleg heeft een externe partij de opdracht geven om een analyse uit te voeren naar de samenwerkingsmogelijkheden. De uitkomst hiervan is meegenomen in het vormen van de bestuurlijke visie en het plan van aanpak.

Beeldvormende fase 2 november/december 2023: in deze fase heeft de bestuurlijke beeldvorming plaatsgevonden in een benen-op-tafelgesprek met het dagelijks bestuur en in een vergadering van het algemeen bestuur. In deze fase is ook de werkgroep van de ambtelijk opdrachtgevers betrokken bij de beeldvorming.

In fase 3 Oordeelsvorming januari/februari 2024: In een extra ingelaste vergadering van het algemeen bestuur heeft de oordeelsvormde bespreking plaatsgevonden. Dit werd gevolgd door een overleg met de werkgroep van ambtelijke opdrachtgevers, een benen-op-tafeloverleg van het dagelijks bestuur en een benen-op-tafeloverleg met de ambtelijk opdrachtgevers. Tegelijkertijd zijn de regioraadsleden bij de kadernota 2025-bespreking geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het plan van aanpak in relatie tot de begroting voor 2025.

Fase 4 Beoogde Besluitvorming februari/maart 2024: Op 14 februari 2024 is het concept plan van aanpak vastgesteld door het dagelijks bestuur en voor vaststelling voorgelegd aan het algemeen bestuur op 20 maart. Tijdens deze laatste vergadering is het plan van aanpak aangehouden met het verzoek om ook een vijfde kostenneutraal scenario uit te werken

Fase 5 Uitwerking vijfde scenario, oordeelsvorming en besluitvorming in het algemeen bestuur: Op 27 juni vindt definitieve besluitvorming plaats. In de periode maart/ mei is een vijfde kostenneutraal scenario uitgewerkt. In deze periode zijn zowel extra ambtelijke overleggen gehouden – breed en met de werkgroep – én zijn extra bestuursvergaderingen gehouden eenmaal in mei (DB) en tweemaal in juni (AB).

1 HUIDIGE BEELD

In 2023 zijn een drietal onderzoeken gedaan die een weergave geven van de huidige staat van de OD NHH. Samen geven de onderzoeken een consistent beeld van de huidige situatie en de ontwikkelopgaven van de dienst.

Toetsingskader Robuustheid IBP VTH

In het kader van pijler 1 Robuuste omgevingsdiensten en financiering is een toetsingskader ingevuld, zie onderstaande tabel. In het kader zijn de randvoorwaarden en een zestal kritische prestatie indicatoren (kpi's) opgenomen waaraan een omgevingsdienst moet voldoen. Pijler 1 van het IBP VTH stelt hiermee een (landelijke) normering vast. De OD NHN heeft o.a. een aantal reeds in gang gezette ontwikkelingen kunnen afzetten tegen dat kader.

		Ja	Nee
a)	Alle gemeenten en provincies nemen deel aan de omgevingsdienst en hebben alle basistaken volledig overgedragen	X	
b)	De governance is ingericht, er is sprake van goed opdrachtgeverschap en opdrachtnemerschap, onafhankelijkheid en gezag het accounthouderschap is ingevuld, de directeur heeft een stevige positie en mandaat (als aan 1 van deze onderdelen niet wordt voldaan dan nee invullen) (heeft samenhang met pijler 5)		X
c)	Voor de minimale omvang telt uitsluitend de omzet van de basis- en milieugerelateerde taken. Er is een duidelijk onderscheid tussen deze taken en de niet milieugerelateerde plustaken		X
d)	Er wordt zelfstandig voldaan aan de minimale normen voor robuustheid		X
e)	Zijn er specifieke kennisgebieden of taken die door een andere dienst worden uitgevoerd? Zo ja, specificatie in pva met daarbij de gemaakte afspraken over o.a. verantwoording		X
f)	Bij de toetsing wordt rekening gehouden met de robuustheid in de toekomst (meerjarig perspectief, waarbij ook onderscheid wordt gemaakt tussen structurele en incidentele middelen)		X

Tabel: Samenvattende tabel ingevuld Toetsingskader Robuustheid OD NHN

Oordeel

Op basis van de zelftoetsen, inventarisatie en advies van het IBP VTH en de resultaten van de genoemde onderzoeken kom ik tot de conclusie dat u op dit moment niet voldoet aan de randvoorwaarden en bijbehorende kpi's. In onderstaande tabel is per onderdeel een korte samenvatting gegeven.

Begroting in miljoen	kwaliteitscriteria	Innovatiebudget+ agenda	Weerstands- ratio	Opleidings- budget	congruentie
€ 12,6	0	0	0,67	1,50%	1

Uw rapportage is goed en duidelijk waarvoor dank. Het roept geen aanvullende vragen op. U voldoet bijna nergens volledig aan de randvoorwaarden of kpi's. Ik zie uw plan van aanpak tegemoet waarin u aangeeft hoe u gaat voldoen aan de randvoorwaarden en kpi's.

Oordeel uit brief staatssecretaris d.d. 19 december 2023 op ingevuld toetsingskader

Zelfevaluatie en visitatie

Als onderdeel van het IBP heeft Omgevingsdienst NL (ODNL) het initiatief genomen om een methodiek voor visitatie van omgevingsdiensten op te zetten. De programmadoelen voor visitatie zijn opgenomen onder pijler 6 van het IBP VTH: Monitoring kwaliteit milieutoezicht. Het doel van de visitatie is om volgens een landelijk dekkende aanpak o.a. te komen tot een continue verbetering van de uitvoering van de VTH-taken en het verhogen van bestuurlijke betrokkenheid bij omgevingsdiensten. In 2023 is de OD gevisiteerd door collega-diensten en externe deskundigen.

Omgevingsdiensten in beeld 2023

Artikel 5.6 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) verplicht het stelselverantwoordelijk departement (ministerie van I&W) tot een tweejaarlijks onderzoek naar de kwaliteit van de uitvoering van de vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)-taken. In 2023 is het tweejaarlijks onderzoek opnieuw uitgevoerd.

Samengevat beeld van de OD NHN

- Het werkgebied van de OD NHN typeert zich door het landelijke en agrarische karakter. De OD NHN onderscheidt zich binnen het spectrum van omgevingsdiensten op verschillende vlakken. In vergelijking met andere diensten heeft de OD NHN een bovengemiddeld aantal B-inrichtingen (bedrijven met een middelgroot milieurisico). Daarentegen heeft de OD NHN minder dan gemiddeld aantal C-inrichtingen (inrichting die vallen onder het Besluit risico's zware ongevallen- BRZO) in beheer. Op het gebied van de uitvoering van taken met betrekking tot de wettelijke taken met betrekking tot natuurbescherming is de OD NHN de op één na grootste omgevingsdienst, wat de expertise op dit terrein benadrukt.
- De omgevingsdienst heeft bevlogen, deskundige en vakbekwame medewerkers. De vakinhoudelijke deskundigheid wordt erkend door de ambtelijke opdrachtgevers. Zij tonen zich vakinhoudelijk positief over de prestaties van de omgevingsdienst. De vakinhoudelijke kwaliteit van de omgevingsdienst blijkt ook uit de goede score op kritische prestatie-indicatoren voor uitvoerende taken.
- Door de toenemende complexiteit van maatschappelijke vraagstukken zoals energie, duurzaamheid en landbouw, staat de omgevingsdienst echter voor de uitdaging om zich verder te ontwikkelen tot een strategische partner. Daarnaast is het wenselijk dat het bestuurlijk draagvlak wordt vergroot, zodat er meer focus komt en verbintenis aan de maatschappelijke opdracht.
- Ondanks inspanningen om de efficiëntie en doelmatigheid van de bedrijfsvoering te verbeteren, blijft dit een aandachtspunt zoals blijkt uit de in 2023 uitgevoerde visitatie.
- In vergelijking met andere omgevingsdiensten bevindt OD NHN zich aan de onderkant van de middenmoot op het gebied van financiële bijdrage voor basistaken, personele capaciteit en specifieke opleidings- en innovatiebudgetten. De grootste opgave ligt dan ook op het bedrijfsvoeringsvlak.
- In de context van de door het IBP VTH gestelde randvoorwaarden en genormeerde kritische prestatie-indicatoren, is de OD NHN momenteel niet robuust genoeg. Daarmee wordt de noodzaak voor verdere verbeteringen en een langere termijn koers bevestigd. Dit om te waarborgen dat de omgevingsdienst effectief en efficiënt kan inspelen op de complexe uitdagingen in haar werkgebied.

Ontwikkeling van de organisatie

De omgevingsdienst maakt gebruik van het INK-model kwaliteitsmodel. Het INK-model beschrijft vijf ontwikkelingsfasen voor het bereiken van organisatie-excellentie, met elke fase gekenmerkt door toenemende complexiteit. De fasen worden bepaald door de mate waarin de organisatie voldoet aan vijf fundamentele kenmerken, te weten:

Fase 1: Activiteit georiënteerd - Gericht op kwaliteit op de werkplek en het goed uitvoeren van taken.

Fase 2: Proces georiënteerd - Beheersing van het primaire proces met aandacht voor klantwensen en prestatie-indicatoren.

Fase 3: Systeem georiënteerd - Systematische verbetering van processen op alle niveaus met focus op preventie van problemen.

Fase 4: Keten georiënteerd - Samenwerking met partners om gezamenlijke toegevoegde waarde te maximaliseren, met innovatie als prioriteit.

Fase 5: Maatschappij verbonden transformatie georiënteerd - Streven naar organisatorische excellentie met continu verbeteren, anticiperen op trends en samenwerken met partners voor optimale prestaties.

Ontwikkelfasen INK-model

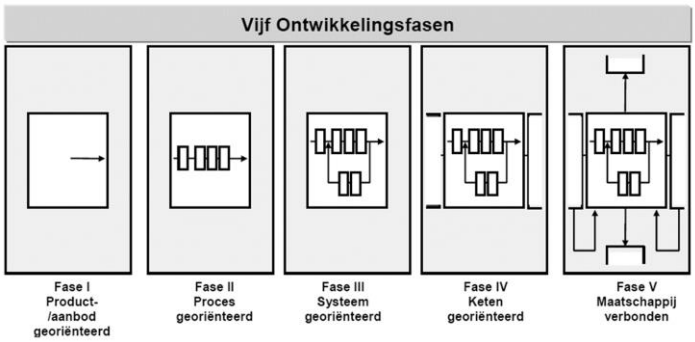

Op basis van het INK-model bevindt de omgevingsdienst zich gemiddeld genomen qua fase van ontwikkeling nog in de tweede fase 'Proces georiënteerd'. Het ontwikkelen naar fase III en verder vraagt een verdere versterking van de bedrijfsvoering. Het visitatierapport bevestigt dit beeld.

Verdere ontwikkeling is essentieel op verschillende fronten, waaronder het verder stroomlijnen van processen, professionalisering van medewerkers, bevordering van financiële transparantie, verbetering van datakwaliteit en optimalisatie van de informatiehuishouding. Deze aspecten die ook onderdeel uitmaken van de IBP VTH robuustheidscriteria vormen bouwstenen voor de toekomstige slagkracht van de omgevingsdienst.

2 AMBITIE

2.1 Samenhang en raakvlakken

Dit plan richt zich op pijler 1: Robuuste omgevingsdiensten en financiering. Op het moment van opstelling van dit plan moeten diverse onderdelen van het interbestuurlijk programma nog nader worden uitgewerkt door het interbestuurlijke programmateam. Met name de financieringssystematiek voor het VTH-stelsel (ook vallend onder pijler 1), pijler 3: Informatievoorziening VTH, en pijler 4: Kennisinfrastructuur vertonen raakvlakken met ons plan van aanpak. In de komende periode zal dan ook aandacht worden besteed aan het bewaken van de samenhang tussen de resultaten van deze pijlers.

Binnen de context van de omgevingsdienst zijn het IBP, de Omgevingswet en de Uitvoerings- en handhavingsstrategie (U&H strategie) 2024-2027, drie elementen die nauw met elkaar verbonden zijn. Ze hebben als gezamenlijk doel het waarborgen van een duurzame en veilige leefomgeving. Ook de samenhang binnen deze bredere context is voor ons van belang.

Zo introduceert de Omgevingswet een integraal stelsel van regels voor de fysieke leefomgeving. Dit nieuwe wettelijke kader heeft als uitgangspunt het vereenvoudigen en versnellen van procedures, het creëren van ruimte voor lokaal maatwerk en het bevorderen van samenwerking tussen verschillende overheden en belanghebbenden.

Dit interbestuurlijk programma heeft als doel om de uitvoeringspraktijk van VTH te verbeteren en de samenwerking tussen de verschillende overheidslagen te versterken. Hierbij staan het verminderen van de administratieve lasten, het vergroten van de efficiëntie en het waarborgen van een eenduidige uitvoering centraal. Het programma biedt handvatten en instrumenten om de VTH-processen op lokaal niveau te optimaliseren, wat direct aansluit bij de ambities van de Omgevingswet. Voorbeelden zijn de benodigde inzet op informatiegestuurd werken en de versterking van de *governance*.

De U&H-strategie 2024-2027 vormt het kader van het VTH-beleid vertaald in concrete maatregelen en acties. Deze strategie is gericht op het bewerkstelligen van naleving van regelgeving en het handhaven van de kwaliteit van de leefomgeving. Het omvat onder andere het prioriteren van handhavingsacties, het inzetten van interventies bij overtredingen en het toepassen van bestuursrechtelijke en strafrechtelijke maatregelen indien nodig. Deze strategie sluit naadloos aan op zowel de (kwaliteits- en effectiviteits-)doelstellingen van het interbestuurlijk programma VTH als de kaders van de Omgevingswet.

Samengevat vormen het interbestuurlijk programma VTH, de Omgevingswet en de uitvoerings- en handhavingsstrategie een samenhangend geheel binnen het domein van de fysieke leefomgeving. Door gezamenlijk in te zetten op een efficiënte vergunningverlening, effectief toezicht en doeltreffende handhaving wordt beoogd om de leefomgeving op een duurzame wijze te beschermen en te ontwikkelen.

2.2 De ambitie

De ambitie op korte en middellange termijn is om op een effectievere wijze bij te dragen aan beleidsopgaven en ontwikkelthema’s van onze opdrachtgevers, waarvan de kaders zijn vastgelegd in de U&H strategie 2024-2027. Dit omvat de uitvoering van traditionele gemeentelijke- en provinciale taken op het gebied van veiligheid, gezondheid, omgevingskwaliteit, en natuurwaarden. Maar daarnaast vergroten we de responsiviteit en wendbaarheid van de organisatie om voor ontwikkelthema's zoals de Omgevingswet, circulaire economie, CO2-reductie, PFAS-crisis, en verslechterende waterkwaliteit relevante producten en diensten voor onze opdrachtgevers te kunnen bieden.

Om deze doelen te bereiken, is ontwikkeling van de dienstverlening en bedrijfsvoering cruciaal. Dit omvat het aantrekken en ontwikkelen van gekwalificeerd personeel, het gebruik van data voor informatie-uitwisseling, informatiegestuurd werken, en het opstellen van een geharmoniseerde begroting om de transparantie en inzichtelijkheid te bevorderen. Daarnaast is harmonisatie van de

huidige aanvullende milieutaken nodig. Dit ten bate van een betere inzet van capaciteit (beperking maatwerk), betere kwaliteit van de uitvoering (optimalisatie) en vereenvoudiging van processen en de administratie. Hoewel de robuustheidscriteria zich met name richten op de uitvoering van de wettelijke basistaken in het kader van milieuwetgeving, geldt deze opgave voor alle dienstverlening en bedrijfsvoering van de OD NHN.

Voor de lange termijn ambitie zal een bestuurlijk verkenningsproces worden gestart om de wenselijkheid en noodzakelijkheid van een aanpassing van het werkgebied nader te onderzoeken. Hierbij wordt onder andere verkend of het werkgebied kan worden uitgebreid boven het Noordzeekanaal en of er een volledige heroriëntatie van het werkgebied en takenpakket plaats moet vinden op basis van maatschappelijke opgaven. Deze scenario's betreffen lange termijn overwegingen, omdat de huidige dienstverlening en bedrijfsvoering momenteel prioritair zijn voor onze opdrachtgevers en als randvoorwaardelijk worden beschouwd voor andere scenario's. Dit gezien de (INK-) ontwikkelingsfase waarin de omgevingsdienst zich bevindt. Daarbij in acht nemend dat ook het realiseren van de korte- en middellange-termijnambitie de nodige investering vraagt en derhalve instemming van de colleges, gemeenteraden, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

Onderstaand worden de korte-, middellange- en langere-termijnambities nader toegelicht op basis van groeistrategieën die zijn afgeleid van het Ansoff-model. De korte-termijnoptimalisatie en harmonisatie (A1) van onze huidige dienstverlening en bedrijfsvoering achten wij randvoorwaardelijk voor de scenario's A2, A3 en A4 en voor het kunnen voldoen aan de genormeerde prestatie-indicatoren van het IBP VTH.

A1 Korte termijn (1-2 jr): Optimalisatie en harmonisatie

In onze strategische overwegingen is het belangrijk om rekening te houden met de grootschalige transities waarin onze dienst zich bevindt, te weten[3]:

1. Een maatschappelijke transitie door ontwikkelingen op het gebied van energie, duurzaamheid, circulariteit en landbouw.
2. Een transitie van uitvoeringsorganisatie naar strategische partner, waarbij complexe vraagstukken over milieu, natuur, water ook vragen dat het strategisch partnerschap een sterkere invulling krijgt binnen de organisatie, opdat de eerste transitie ook waargemaakt wordt.
3. Een transitie om te komen tot een verdere professionalisering van de bedrijfsvoering, die noodzakelijk is om de vorige transities te faciliteren.

[3] Visitatierapport 19 juni 2023

Daarnaast is een belangrijke ontwikkeling de uitvoering van de Omgevingswet. Gezien de grote ontwikkelingen is actief streven naar uitbreiding van het takenpakket c.q. werkgebied, op dit moment niet haalbaar.

In plaats van te richten op het vergroten van de werkzaamheden, is het wenselijk om op korte termijn in te zetten op de doorontwikkeling van onze dienstverlening. Dit betekent concentreren op het verder optimaliseren en harmoniseren van de bestaande processen en diensten én tevens voldoen aan de genormeerde kritische presentatie-indicatoren.

Ook zal een nadere samenwerking met de andere omgevingsdiensten binnen de regio worden verkend. De vier in Noord-Holland werkzame omgevingsdiensten: OD Noordzeekanaalgebied, OD IJmond, OD Flevoland Gooi & Vechtstreek en OD Noord-Holland Noord hebben een analyse laten uitvoeren naar overeenkomstige opgaven en mogelijke samenwerkingsvormen. Deze analyse zal de komende periode verder verkend worden.

Voordelen	Nadelen	Risico
• In de komende periode een beperktere belasting van de OD- organisatie en opdrachtgevers ten opzichte van de andere scenario's. De focus ligt op de het verbeteren van de huidige dienstverlening en bedrijfsvoering. De goede dingen doen en deze goed doen zoals het uitvoeren van de Omgevingswet. • Voldoen aan de genormeerde robuustheidscriteria.	• Onzekerheid over de langere termijn toekomstbestendig-heid i.r.t. de toenemende complexiteit van de maatschappelijke opgaven.	• Risico m.b.t. de financiële haalbaarheid.

A2. Middellange termijn (2-3 jaar): Basis plus

Deze aanpak is gericht op het maximaliseren van onze effectiviteit door standaardisering en het beter inspelen op de groeiende vraag naar expertise op het gebied van duurzaamheid en klimaat voor ons huidige werkgebied. De aanpak bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Een standaardisering van de huidige aanvullende milieutaken én structurele afname van het pakket door de opdrachtgevers. Voor de aanvullende taken binnen onze organisatie ontbreekt momenteel een gestandaardiseerd aanbod van producten en diensten. Dit heeft als gevolg dat de uitvoering van deze taken, evenals de bijbehorende registratie en verantwoording, extra werk met zich meebrengen. Voordelen van de standaardisatie zijn efficiëntere inzet van capaciteit, meer kwaliteit (door optimalisatie), de mogelijkheid om kennis te bundelen en betere borging van de continuïteit. Bovendien biedt dit de mogelijkheid te profiteren van synergiën tussen verschillende taken.
2. Het (breder) aanbieden van nieuwe adviesdiensten bijvoorbeeld op het vlak van de duurzaamheid, klimaat, bouw gerelateerde diensten aan onze bestaande opdrachtgevers. Het voordeel hiervan is de bundeling van kennis en informatie, gegeven de beperkte capaciteit die in de markt beschikbaar is, terwijl de maatschappelijk opgaven op dit vlak steeds groter zijn geworden. Om hier op een goede wijze invulling aan te geven is het wel noodzakelijk dat het totale takenpakket een minimale omvang heeft.

Voordelen	Nadelen	Risico
• Bundeling van expertise en kennis op het vlak van duurzaamheid en klimaat. • Robuustheid van de omgevingsdienst wordt vergroot door het	• Zal voor sommige opdrachtgevers leiden tot een verschuiving van taken, dit zal de nodige tijd en inzet vragen van alle betrokken partijen.	• Het ontbreken van bestuurlijk draagvlak bij de betreffende gemeenten. • Risico incidentele frictiekosten.

bredere takenpakket, efficiëntie en continuïteit • Verschuiving van taken zou met gesloten beurs moeten kunnen (mens volgt werk).		

A3. Lange termijn scenario (> 3 jaar): Uitbreiding werkgebied

In dit scenario wordt het uitbreiden van ons werkgebied verkend. De OD richt zich specifiek op het landelijke natuurlijke en agrarische werkgebied ten noorden van het Noordzeekanaal. Een dergelijke uitbreiding van onze werkzaamheden zou betekenen dat we ons werkgebied uitbreiden met de gebieden boven het Noordzeekanaal.

Deze strategische verschuiving leidt tot een congruenter takenpakket en logischer geografisch werkgebied. Het uitbreiden van ons werkgebied biedt de mogelijkheid om effectievere en meer samenhangende diensten te verlenen. Dit stelt ons in staat om onze expertise en middelen te concentreren op gebieden waar we de grootste meerwaarde kunnen bieden.

Voordelen	**Nadelen**	**Risico**
• Meer congruentie van diensten en producten en logischer geografisch werkgebied. • Bundeling van expertise en kennis door effectievere en samenhangende diensten.	• Leidt tot een verschuiving van taken tussen de betreffende OD's, dit zal de nodige tijd en inzet vragen van alle betrokken partijen.	• Het ontbreken van bestuurlijk draagvlak bij de betreffende gemeenten. • De OD-organisatie zal ingericht moeten worden voor de uitbreiding van het werkgebied. Het risico is dat de organisatie daardoor in eerste instantie meer naar binnen gericht zal zijn. • Onzekerheid voor personeel en daardoor personele verloop.

A4. Lange termijn scenario (> 3jr): Heroriëntatie op basis van maatschappelijke opgaven

Dit scenario gaat uit van de verkenning van een volledige heroriëntatie op basis van de maatschappelijke opgaven. Op basis van de maatschappelijk opgaven wordt bepaald wat een logische en optimale inrichting van het VHT stelsel is. Dit gezien het feit dat in toenemende mate de maatschappelijke opgaven gemeentegrens overstijgend zijn en de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt. De heroriëntatie biedt tevens mogelijkheden voor bestuurlijke en ambtelijke versterking door gerichte focus en expertiseontwikkeling. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid om bestuurlijk en ambtelijk significanter invloed uit te oefenen op landelijk niveau.

Voordelen	**Nadelen**	**Risico**
• Maatschappelijke opgaven staan centraal	• Kan leiden tot een andere organisatie/ samenwerkingsvorm. Dit is een langjarig traject.	• Het ontbreken van bestuurlijk draagvlak bij de betreffende gemeenten. • De OD-organisatie zal ingericht moeten worden voor het nieuwe werkgebied. Het risico is dat de organisatie daardoor in eerste instantie meer naar binnen gericht zal zijn.

		• Onzekerheid voor personeel en daardoor personeel verloop.

2.3 Planning

Onderstaand is de planning opgenomen voor de gefaseerde scenario aanpak in relatie tot de Planning & Control-cyclus (P&C-cyclus) van de omgevingsdienst. Het plan van aanpak wordt op 27 juni 2024 ter vaststelling aangeboden aan het algemeen bestuur.

Scenario A1 optimalisatie en harmonisatie

Met de optimalisatie en harmonisatie kan in 2025 gestart worden als er incidentele ruimte is binnen de begroting of de ondersteuningsmiddelen die zijn gevraagd aan het ministerie van I&W worden toegekend. Onder voorbehoud van de vaststelling van de kadernota 2026 en begroting 2026 kan in 2026 met onderdelen van dit scenario gestart worden, waaronder de maatregelen m.b.t. arbeidsmarkt, opleidingen, data en BI. De volledige uitvoering en daarmee tevens voldoen aan o.a. de robuustheidscriteria wordt beoogd in 2027/2028 afhankelijk van de besluitvorming bij de kadernota 2027.

Scenario A2 Basis plus

In opdracht van het algemeen bestuur wordt een efficiency onderzoek gedaan. De voorbereidingen hiervoor starten in Q4 2024.

In Q1 2025 wordt gestart met het uitwerken van standaardpakketten voor de aanvullende taken. In Q2 2025 t/m Q4 2025 vindt afstemming met de opdrachtgevers plaatst. Afhankelijk van de impact kunnen pakketten opgenomen worden in het uitvoeringsprogramma 2026. Indien de impact majeur is, zal eerst bestuurlijke besluitvorming plaatsvinden.

Scenario A3 en A4

Voor deze scenario's zijn bestuurlijke verkenningsgesprekken nodig die gestart worden in Q3 2024. De uitwerking volgt o.b.v. de bestuurlijke richting. De uitkomsten worden betrokken bij de kadernota 2027

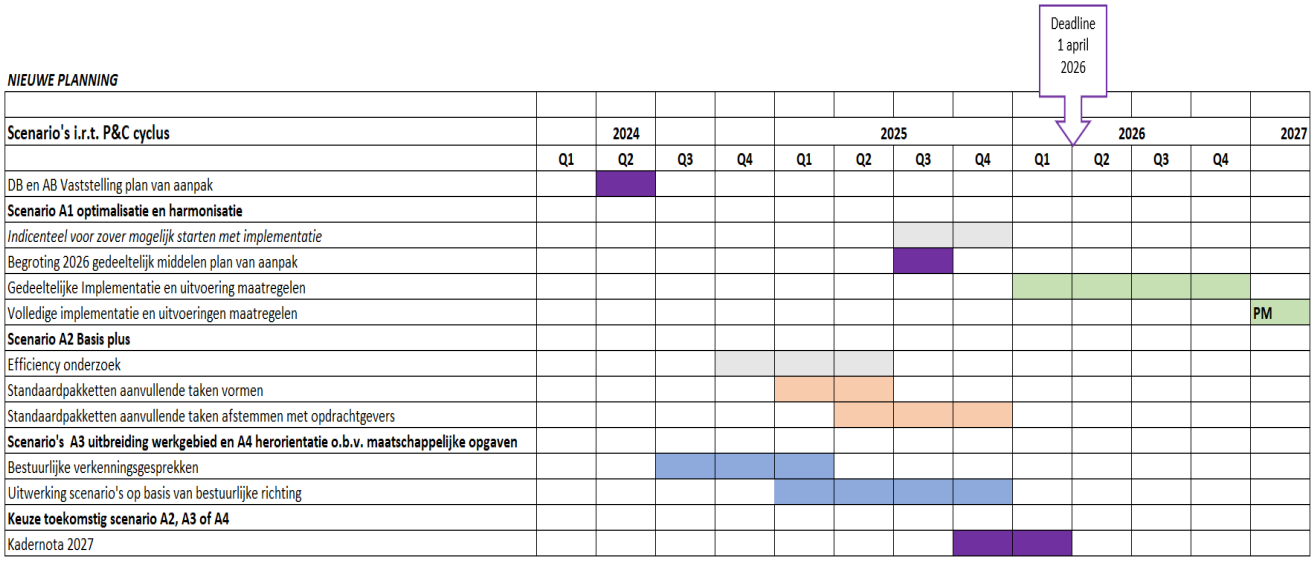

3 ROBUUSTHEIDSCRITERIA

In dit hoofdstuk staat hoe en wat er nodig is om onze korte-termijnambitie te realiseren en hoe we tevens kunnen gaan voldoen aan de robuustheidscriteria. Dit is beschreven per criterium. We geven hierbij ook een indicatie van de impact van de vereiste transitie, dat wil zeggen of het gaat om een ingrijpende verandering in vergelijking tot de huidige situatie, of om beperkte-, of kleine aanpassingen.

Voor elk criterium wordt een verband gelegd met genormeerde kpi's die zijn vastgesteld in het interbestuurlijk programma. We lichten toe welke maatregelen worden ingezet en vatten samen wat dit betekent voor de volgende aspecten:

- personeel en organisatie;
- middelen (geld en ICT);
- externe samenwerking (andere OD’s, opdrachtgevers, etc);
- impact op de gemeenschappelijke regeling;
- planning.

In bijlage 1 is de checklist IBP VTH opgenomen met daarin een overall overzicht van de randvoorwaarden en kpi’s.

3.1 Effectiviteit en doelmatigheid

Wat willen we bereiken?

Congruent takenpakket met minimale omvang
Op basis van het interbestuurlijk programma IBP VTH dient een omgevingsdienst te passen bij de identiteit van het werkgebied, moet er sprake zijn van een samenhangend takenpakket en logica in het geografische werkgebied.

Voor ons maken de provinciale natuurtaken, wegen, vaarwegen en zwemwatertaken ook een groot deel uit van het werk. Ook deze taken moeten aan kwaliteitscriteria voldoen en vragen om robuustheid. Daarom vinden we het belangrijk om, niet alleen voor de milieuteaken te voldoen aan de robuustheidscriteria, maar de robuustheidsontwikkeling door te trekken naar deze taken. Bijvoorbeeld m.b.t. de bedrijfsvoering, congruentie en samenhang van het takenpakket en de logica van het geografische werkgebied.

Effectiviteit en kwaliteit
Onze maatschappelijke impact is in grote mate afhankelijk van de bestuurlijke focus en het draagvlak dat we weten te creëren. We willen deze aspecten versterken t.b.v. de milieu-, natuur- en duurzaamheidsopgaven in ons werkgebied.

Als een uitvoerende en adviserende organisatie spelen we een cruciale rol in het ondersteunen van het beleid van onze opdrachtgevers. Dit omvat het toetsen van de haalbaarheid van het beleid, het adviseren over mogelijke verbeteringen en het bijdragen aan de efficiënte uitvoering van het beleid. We streven altijd naar voldoen aan de kwaliteitsnormen i.r.t. het doel en de beoogde effectiviteit van uitvoering. Zodat we een betrouwbare ketenpartner zijn voor onze opdrachtgevers en bijdragen aan de effectiviteit van hun beleidsinitiatieven. Samen kunnen we een blijvende positieve impact creëren en streven naar een duurzamere toekomst voor ons werkgebied en de bredere samenleving.

Tegelijkertijd is het essentieel dat we onze effectiviteit vergroten door de zichtbaarheid, bereikbaarheid en transparantie van onze dienstverlening aan burgers en ondernemers te verbeteren. We streven naar een risicogerichte, proactieve en preventieve benadering om zaken als overtredingen voor te zijn.

Hoe gaan we het bereiken ?

A. Interne sturing op effectiviteit en kwaliteit

We willen continu onze effectiviteit verbeteren en de kwaliteit van onze dienstverlening verhogen. Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

Concretiseren en meetbaar maken: We gaan onze inspanningen richten op het concretiseren en meetbaar maken van de effectiviteit en kwaliteit van onze dienstverlening. Dit betekent dat we heldere doelstellingen en meetbare indicatoren gaan opstellen, zowel op organisatieniveau als voor individuele medewerkers.

Voldoen aan de kwaliteitscriteria: We hebben reeds stappen ondernomen om te voldoen aan de kwaliteitscriteria. Dit omvat het opzetten van een centrale voorziening om de kwalificaties van onze medewerkers te registreren en te monitoren. Deze registratie stelt ons in staat om te sturen op de ontwikkeling van de juiste competenties en expertise binnen onze organisatie. Op basis van een nulmeting die in 2024 wordt uitgevoerd, wordt een opleidingsplan opgesteld en tot uitvoer gebracht. Dit start in de loop van 2024 om in Q1 van 2026 te voldoen aan de kwaliteitscriteria. Daarnaast blijven we werken aan het optimaliseren van onze processen.

Centraal opleidingsplan: Om de kwaliteit van onze medewerkers verder te verbeteren, stellen we een centraal opleidingsplan op. Dit plan zal gericht zijn op het ontwikkelen en onderhouden van de benodigde vaardigheden en kennis bij ons personeel. Voor het voldoen aan de kwaliteitscriteria VTH en voor de persoonlijke doelstellingen van onze medewerkers.

B. Versterken governance

Voor het versterken van het VTHstelsel en het vergroten van de maatschappelijke impact voor de regio, zal het bestuur en ambtelijk samenspel tussen opdrachtgever en opdrachtnemer vergroot moeten worden en is meer bestuurlijke focus nodig.

Met de recent opgestelde Uitvoering- & Handhavingsstrategie 2024-2027, die breed is omarmd en vastgesteld gaat worden door alle gemeenten, hebben we al een belangrijke stap gezet in het creëren van meer focus en samenhang. Echter, om deze strategie succesvol te vertalen naar de uitvoering, is eigenaarschap, betrokkenheid, samenwerking en duidelijke sturing nodig van alle betrokken partijen, waaronder bestuur, opdrachtgevers en onze organisatie.

Op bestuurlijk niveau zal het dagelijks bestuur zich richten op het vergroten van het bestuurlijke draagvlak door een grotere bekendheid te verwerven bij de colleges van de betrokken gemeenten. Deze bekendheid zal helpen om een breder begrip en steun te krijgen voor de initiatieven en doelstellingen van onze organisatie.

Op ambtelijk niveau streven we ernaar om nauw samen te werken met de directeuren fysiek beleid én uitvoering van de gemeenten, de provincie en onze ketenpartners. We willen met hen afstemmen op welke wijze we het ambtelijk en bestuurlijk draagvlak kunnen vergroten en versterken, om op die manier effectiever en efficiënter te kunnen opereren.

Impact van de maatregelen

Het streven naar een verbeterde interne sturing op kwaliteit is een voortzetting van een al ingezette interne koers naast de bestaande aanpak zoals visitaties en de ontwikkelingen van de kennisinfrastructuur (pijler 4) van het interbestuurlijk programma.

Het concretiseren en meetbaar maken van de effectiviteit van onze inspanningen is een aanvullende actie. Het verbeteren van de sturing op kwaliteit en effectiviteit heeft impact op de organisatie als geheel. Het vereist de betrokkenheid en medewerking van ons personeel, omdat zij

een cruciale rol spelen bij het realiseren van deze verbeteringen. Daarnaast moeten meetinstrumenten ontwikkeld en geïmplementeerd worden. De impact van deze ontwikkelopgave is groot voor de organisatie.

De ontwikkelopgave voor de *governance* bouwt voort op de bestaande governancestructuur van algemeen bestuur, dagelijks bestuur, colleges, raden, Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten en het Ambtelijk overleg gemeenten en provincie (AOGP). De beoogde versterking van het samenspel opdrachtgever/opdrachtnemer kan binnen de huidige governancestructuur gerealiseerd worden. In die zin is het geen grote ontwikkelopgave, maar desalniettemin van essentieel belang om de slagvaardigheid van de omgevingsdienst te vergroten. Zodat we effectiever kunnen inspelen op de maatschappelijke uitdagingen waarmee gemeenten en provincies worden geconfronteerd.

KPI's IBP VTH

KPI	Maatregel	Personeel	Samenwerking	Financiën	Gevolgen voor de GR	Planning
KPI 1: minimale omzet	Zie hftst 5.1 omzet ontwikkeling					
KPI 2: Kwaliteitscriterium	A	-	ODNL (pijler4)	-	-	2024/2025
KPI 6: regionale congruentie	Zie hftst 2.2	-	Gemeenten (bestuurlijk en ambtelijk)	PM	-	
Randvoorwaarde governance	B		Besturen OD NHN en gemeenten en provincie. OD NHN en directeuren Fysiek gemeenten, ketenpartners			2025

3.2 Wendbaarheid

Wat willen we bereiken?

Wij zijn een deskundige partner voor onze gemeentelijke en provinciale opdrachtgevers. We willen de maatschappelijke ambities op het gebied van milieu en natuur samen realiseren. Ons succes berust op het opbouwen van langdurige relaties met onze opdrachtgevers. Het is onze overtuiging dat deze relaties de sleutel vormen om complexe opgaven aan te kunnen. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de wereld om ons heen voortdurend verandert. Zo moeten we in staat zijn om effectief in te spelen op veranderingen in ons takenpakket, operationele tegenvallers en risico's. Dit vereist financiële robuustheid en organisatorische wendbaarheid.

Hoe gaan we het bereiken ?

A. Borging continuïteit

Heldere afspraken inbreng van aanvullende taken

Om de steeds complexere opgaven het hoofd te bieden, is een robuuste organisatie onmisbaar. Het opbouwen en doeltreffend inrichten van de OD is een langetermijnproces dat gedijt op heldere afspraken over het takenpakket en de financiering.

Recent is de gemeenschappelijke regeling aangepast. Daarbij is naast de bestaande uittredingsafspraken een nieuwe afspraak opgenomen over de minimale termijn van deelname (min. 4 jaar). De nieuwe gemeenschappelijke regeling wordt het komende halfjaar via een zienswijze procedure bekrachtigd door het algemeen bestuur.

Aanvullend op de gemeenschappelijke regeling is het wenselijk om met opdrachtgevers op uitvoeringsniveau afspraken te maken over de minimale omvang van taken en wanneer taken structureel worden. Dit zal bijdragen aan het borgen van de continuïteit van onze dienstverlening aan onze opdrachtgevers.

Eén begroting

De IBP-normering is momenteel enkel van toepassing op de milieu(gerelateerde) taken. Dit heeft tot gevolg dat de provinciale natuurtaken, die evenzeer een substantieel onderdeel vormen van de verantwoordelijkheden van de OD, niet volledig worden meegewogen. Vanuit ons perspectief is het belangrijk om de robuustheid van de organisatie te beschouwen in een breder kader, waarin zowel milieu- als natuurtaken een aanzienlijke invloed uitoefenen.

Daarnaast is het wenselijk om de begrotingsuitgangspunten voor de gemeentelijke- en provinciale taken te harmoniseren. Bedrijfsrisico’s hebben geen strikte grenzen tussen gemeentelijk en provinciaal. Ze vereisen een holistische benadering, waarbij de weerstandscapaciteit als geheel wordt beschouwd. Geharmoniseerde begroting stelt de organisatie in staat om op een meer gebalanceerde manier om te gaan met onzekerheden en tegenvallers. Dit versterkt de algehele robuustheid en veerkracht van de organisatie.

In overleg met de opdrachtgevers gaan we de harmonisering van de begrotingsuitgangspunten nader uitwerken. Daartoe zal de OD o.a. een externe toetsing laten plaatsvinden op de productieve uren. Dit om te bepalen wat een reële productieve urennorm is, geven de huidige verschillen tussen de gehanteerde norm voor de milieutaken en provinciale plustaken.

B. Wendbare organisatie

Risicomanagement

Het is van belang om proactief te anticiperen op risico's en tegenvallers. Een belangrijk aspect van deze anticipatie is het doorontwikkelen van ons risicomanagement. Dit stelt ons in staat om potentiële bedreigingen te identificeren, te beoordelen en effectieve maatregelen te nemen om ze te mitigeren dan wel bewust te accepteren.

Inhuurbeleid

Een andere belangrijke strategie om flexibel en veerkrachtig te blijven, is het gebruik van een flexibele schil van personeel. Dit betekent dat we de mogelijkheid hebben om snel in te spelen op veranderende behoeften. Door deze flexschil kunnen we de juiste expertise op het juiste moment inzetten. Tegelijkertijd willen we ten behoeve van de continuïteit ook voldoende vast medewerkers hebben. Momenteel is circa 85% van het personeel vast en 15% inhuur. Dit is met name het gevolg van de krappe arbeidsmarkt. Wij willen hier beleid op maken, zodat we bewuster kunnen sturen op de balans tussen vast en ingehuurd personeel en de deskundigheid die we zelf in huis moeten hebben vanuit strategisch oogpunt en de borging van kennis en continuïteit.

Flextarief tijdelijke taken

Voor taken die tijdelijk ingebracht worden is het wenselijk een aangepast tarief te hanteren. Hiermee kunnen we flexibel inspelen op de wisselende aard van deze taken.

Impact van de maatregelen

Het borgen van de continuïteit door heldere afspraken over de inbreng van aanvullende taken vraagt om afstemming met de opdrachtgevers en bestuurlijk draagvlak.
Het doorontwikkelen van het risicomanagement en opstellen inhuurbeleid zijn zaken die reeds ingang gezet zijn.

KPI's IBP VTH

KPI	Maatregel	Personeel	Samenwerking	Financieel	Gevolgen GR	Planning
KPI 4: weerstandsvermogen > 0,8	Zie hftst 5.1 geen maatregel nodig					
KPI 4: afspraken over terugname plustaken	N.v.t. reeds opgenomen in gemeenschap-pelijke regeling A:Ambtelijke aanvullende afspraken over de inbreng van aanvullende taken		OD NHN en opdrachtgevers			2025
	A:Eén begroting		OD, gemeenten en Provincie NH	P.M		Kadernota 2027
	B					2026/2027

3.3 Ontwikkelvermogen innovatie

Wat willen we bereiken?

De omgevingsdienst is een gezaghebbende leefomgevingsautoriteit. Om dit te zijn en te blijven is het noodzakelijk dat de omgevingsdienst gaat investeren in innovatie. Dit is nodig om de kwaliteit van onze producten en diensten te vergroten, en te kunnen garanderen voor de toekomst, gezien de steeds complexere maatschappelijke opgaven en de arbeidsmarktproblematiek.

Onder innovatie verstaan wij niet alleen ontwikkeling op technologisch vlak zoals kunstmatige intelligentie, maar ook de ontwikkeling naar een innovatieve organisatie die vroegtijdig inspeelt op ontwikkelingen in de markt en het werkveld en daar haar instrumentarium voor benut. Bijvoorbeeld het VTH-instrumentarium inzetten voor het bevorderen van de circulaire economie, nieuwe inzichten rond de schadelijkheid van stoffen in het werk. Maar ook een organisatie die lef toont, risico's durft te nemen om zo bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen zoals b.v. het stikstofdossier.

Hoe gaan we het bereiken ?

Opzetten organisatie ontwikkeltraject: Leiderschap is van cruciaal belang voor het ontwikkelen van een innovatiegerichte bedrijfscultuur. De fundamenten voor een innovatiecultuur zijn, leiderschap dat innovatie aanmoedigt en ondersteunt, een cultuur waarin medewerkers lef te tonen om nieuwe ideeën te verkennen.

Zorgen voor de benodigde middelen: De OD beschikt momenteel niet over een vrij besteedbaar innovatiebudget. Op basis van de robuustheidsnorm dient dit minimaal 1% van de begroting te bedragen.

Infrastructuur en (portfolio)processen: Een robuuste infrastructuur en efficiënte processen zijn essentieel om innovatie te ondersteunen. We gaan onze systemen en processen hierop inrichten.

Opstellen van een meerjarige innovatiekalender: Om onze innovatie-inspanningen over meerdere jaren te plannen en coördineren, gaan we een meerjarige innovatiekalender opstellen. Deze laten we bestuurlijk vaststellen. Dit document zal routekaart zijn voor onze innovatie-initiatieven en ervoor zorgen dat we onze doelstellingen kunnen realiseren.

Samenwerkingen aangaan met externe partijen: Innovatie kan vaak worden gestimuleerd door samen te werken met externe partners, zoals ketenpartners, onderzoeksinstellingen en start-ups. We gaan de mogelijkheden verkennen om waardevolle externe samenwerkingen aan te gaan die onze innovatie-inspanningen verrijken.

Impact van de maatregelen

De omgevingsdienst heeft innovatie niet structureel ingebed in de organisatie. Er is geen budget voor en de organisatie is hierop niet ingericht qua capaciteit, visie, cultuur en processen. Het belang is echter groot om toekomstbestendig te kunnen zijn op meerdere vlakken.

Hoewel de omgevingsdienst nog in de beginfase van deze ontwikkeling verkeert, is er duidelijk een ambitie aanwezig om te evolueren naar een innovatievere organisatie. Dit vormt een positieve basis voor verdere groei. Het is echter van belang dat deze ambitie nu concreet wordt uitgewerkt in praktische stappen en strategieën.

KPI's IBP VTH

KPI	Maatregel	Personeel	Samenwerking	Financieel	Gevolgen GR	Planning
KPI 3: Meerjarige innovatie-kalender en 1% van de begroting besteden aan innovatie. Voldoende aandacht, capaciteit en budget voor innovatie.	Ontwikkeltraject, budget, capaciteit, infrastructuur, innovatie-kalender en samenwerkings-verbanden	Innovatie-aanjager	Samenwerking ketenpartners en derden (o.a. onderzoeks-instellingen)	Vrij besteedbaar innovatie budget 1% en capaciteit 225K 2025 en 400K 2026	-	Kadernota 2027

3.4 Efficiency en doelmatigheid

Wat willen we bereiken?

Wij streven ernaar om de middelen optimaal in te zetten ten behoeve van de maatschappelijke opgaven van onze opdrachtgevers. Uit zowel het toetsingskader als het visitatierapport blijkt dat onze organisatie voornamelijk op het gebied van bedrijfsvoering nog in een ontwikkelfase verkeert.

Wij willen onze bedrijfsvoering zodanig ontwikkelen dat deze de uitvoering van huidige en toekomstige taken effectief ondersteunt. Dit willen wij onder andere doen door informatiegestuurd te werken en door robotisering.

Daarnaast zien we in de verbetering van onze bedrijfsvoering een kans om onze organisatie efficiënter te maken. Dit kan worden bereikt door het vereenvoudigen en optimaliseren van onze administratieve processen, de P&C-cyclus en het toegankelijker maken van bedrijvendossiers, waardoor er meer ingezet kan worden op kwaliteit. *Meer kwaliteit door minder kwantiteit*. Een gestroomlijnde bedrijfsvoering zal niet alleen onze interne operaties verbeteren, maar ook leiden tot een effectievere dienstverlening.

Boven alles blijft het hebben van gekwalificeerd en voldoende personeel het belangrijkst. Onze medewerkers zijn de ruggengraat van onze organisatie. Hun expertise en toewijding zijn de drijvende krachten achter ons succes. Hier ligt echter een van onze grootste uitdagingen gezien de huidige en verwachte steeds groter wordende arbeidsmarktproblematiek. We zijn echter vastbesloten om innovatieve oplossingen te vinden om deze uitdagingen aan te gaan en te zorgen voor een sterke en veerkrachtige organisatie.

Hoe gaan we het bereiken ?

A. Aantrekkelijk werkgeverschap

Het is van belang om ons personeelsbeleid voortdurend te evolueren om zittend personeel te blijven binden en boeien, en tegelijkertijd nieuwe talenten aan te trekken. Dit vereist een strategische aanpak die de veranderende behoeften van onze medewerkers weerspiegelt. We moeten ervoor zorgen dat onze arbeidsvoorwaarden marktconform zijn en we moeten aandacht besteden aan het bieden van aantrekkelijke secundaire arbeidsvoorwaarden die aansluiten op de wensen van onze (potentiële, nieuwe) medewerkers. Bovendien moeten we blijven investeren in opleidingen, zowel vanwege het groeiende tekort aan ervaren personeel als vanwege de voortdurende ontwikkelingen in ons vakgebied. Alle uitvoerende medewerkers moeten vakbekwaam blijven en daarvoor de verplichte opleidingen volgen om de wettelijke taken uit te mogen voeren. De opleidingsinvestering is als gevolg van de verplichte opleidingen relatief hoog. Op basis van het IBP dient het opleidingsbudget minimaal 3% van de loonsom te zijn. Op basis van de huidige begroting is het percentage 1,5%. Bij de begroting 2025 zal een voorstel gedaan worden om het percentage opleidingsbudget te verhogen naar 3%.

Om aantrekkelijk te zijn voor nieuwe medewerkers moeten we ook onze huidige wervings- en selectiemethoden herzien. Zodat we onze doelgroep beter kunnen bereiken en aantrekken. Daarnaast is het essentieel om te investeren in het vergroten van de bekendheid van de OD door middel van gerichte arbeidsmarktcampagnes.

B. Informatiegestuurd werken

Een belangrijke ontwikkeling voor de OD is informatiegestuurd werken. Door het potentieel van data en informatie te benutten, kunnen we een positieve impact hebben op de maatschappij die we bedienen en onze eigen prestaties verbeteren. Informatiegestuurd werken willen o.a. gaan inzetten voor de volgende doelen:

1. Verbeteren van de besluitvorming van onze deelnemers door gebruik te maken van ondersteunende data.
2. Verbeteren van de dienstverlening aan burgers en ondernemers
3. Vergroten van de transparantie o.a. ten behoeve van de verantwoording
4. Verbeteren van het risicobeheer
5. Gebruiken voor innovatie
6. Versterken van de samenwerking door het over en weer delen van informatie met o.a. ketenpartners.
7. Versterken risicogericht werken

Om informatiegestuurd werken succesvol te implementeren, gaan wij een datastrategie en Business Intelligence (BI) strategie opstellen. Daarnaast zijn er een aantal randvoorwaarden die ingevuld moeten gaan worden.

Technische vereisten: We beschikken momenteel al over de technische basis, mede dankzij het investeringsbudget voor het masterplan ICT. We zullen echter moeten blijven investeren om ervoor te zorgen dat de technologische infrastructuur voldoet aan de eisen van o.a. informatiegestuurd werken, informatiebeveiliging en privacy.

Capaciteit: Voor de vertaalslag van data naar informatie zijn data-analisten voor de specifieke vakgebieden nodig. Daarnaast is voor het ontwikkelen van dashboards BI capaciteit nodig. Bij de begroting 2025 en begroting 2026 wordt hiervoor budget aangevraagd. Tot slot zijn er mensen nodig die de data kunnen vertalen naar integrale beleidsadviezen. Hiervoor moeten OD-adviseurs training krijgen.

Cultuur: De organisatiecultuur speelt een fundamentele rol in het succes van informatiegestuurd werken. Het bevorderen van een cultuur waarin data wordt gewaardeerd en gebruikt bij besluitvorming is van groot belang. Dit zal onderdeel uitmaken van een organisatieontwikkeltraject.

C. Vereenvoudigen en vergemakkelijken

Herijking en digitalisering opdrachtgeversrapportages

De huidige planning en controlcyclus vertoont enkele tekortkomingen die een optimale bedrijfsvoering belemmeren. De frequentie en het tijdstip van rapporteren sloot tot voor kort niet aan bij de momenten waarop bestuurlijke verantwoording nodig is. Vanaf 2024 is dit gewijzigd en gaan we van kwartaalrapportages naar tertaalrapportages. Naast deze rapportages is het wenselijk om ook de planning van het uitvoeringsprogramma beter uit te lijnen.

Een bijkomende kwestie betreft de omvang van de huidige rapportages, die vaak als te uitgebreid worden ervaren. Er is een toenemende behoefte aan rapportages over de effecten van de uitvoering, in plaats van louter kwantitatieve informatie, zoals aantallen en uren.

In overleg met onze opdrachtgevers gaan we de P&C-cyclus herijken. Daarnaast gaan we de opzet van de rapportages herzien. We willen opdrachtgevers meer *real time* inzicht gaan geven via een dashboard. Op die manier kunnen zij op ieder gewenst moment inzicht krijgen in de kwantitatieve informatie en eventueel tussentijds toelichting vragen. Deze digitale transformatie zal niet alleen de transparantie vergroten, maar ook de communicatie en samenwerking tussen alle betrokken partijen verbeteren.

Minder gedetailleerde administratie en actuele informatievoorziening

Door de gedetailleerdheid van de huidige administratie gaat veel tijd zitten in de registratie (o.a. tijdschrijven), dit gaat ten koste van de uitvoeringcapaciteit terwijl het per saldo geen betere stuurinformatie oplevert. Er is juist meer risico op fouten. Daarom willen we de administratie gaan vereenvoudigen. Daarnaast gaan we voor medewerkers de vindbaarheid van bedrijfsvoeringsinformatie verbeteren.

Inzichtelijke begroting

De begroting gaan we financieel inzichtelijker maken door een onderscheid tussen basis- en aanvullende taken aan te brengen. Daarnaast willen we het formatiebeheerproces beter laten aansluiten op cyclus van het uitvoeringsprogramma en de begroting, zodat beter gestuurd kan worden op de relatie tussen taken, capaciteit en geld.

Impact van de maatregelen

De impact van bovengenoemde maatregelen is groot. Voor het aantrekkelijk werkgeverschap en informatiegestuurd werken zijn aanvullende structurele financiële middelen nodig. De middelen zijn nodig om ervoor te zorgen dat de doelstellingen gerealiseerd kunnen worden en we blijven voldoen aan de steeds veranderende behoeften en uitdagingen van de maatschappij, opdrachtgevers en onze organisatie.

De maatregelen m.b.t. de rapportages vragen afstemming met de opdrachtgevers.

KPI's

KPI	Maatregel	Personeel	Samenwerking	Financieel	Gevolgen GR	Planning
KPI 5: opleidings-budget 3%	A	Opleidings-coordinator	Pijler 4 kennisinfra-structuur	• Aanvulling structureel opleidings-budget 1,5% € 330K • Aantrekkelijk werkgever-schap 200K		Voorstel 50% kadernota Resterende deel Kadernota 2027
KPI 5: min 3fte BI	B	data-analisten en BI		• € 735K data-analisten en BI		50% kadernota Resterende deel Kadernota 2027
	C		OD NHN en opdrachtgevers			2025/2026

4 FINANCIËN

Onder pijler 1 valt ook de financieringssystematiek. Door de stuurgroep IBP VTH is opdracht gegeven om een financieringssystematiek te ontwikkelen voor de omgevingsdiensten, als basis voor een robuuste taakuitvoering. Ten tijde van het opstellen van het plan van aanpak is niet bekend wat de uitkomst hiervan is en wat de impact is op de huidige wijze waarop de OD NHN wordt gefinancierd.

4.1 Omzet criterium en weerstandsratio

Op basis van de meerjarenbegroting 2024 voldoet de OD NHN aan het omzet criterium van 16.5 mln en de norm voor de weerstandsratio >0,8.

Omzet ontwikkeling milieutaken				
	2024	**2025**	**2026**	**2027**
Meerjaren begroting milieu taken 2024-2027 (80% lumpsum en 20% overig)	18.603.090	18.603.090	18.603.090	17.236.244

Weerstandsratio begroting 2024	***0,9***

4.2 Financieel effect plan van aanpak

Onderstaand is het effect opgenomen voor het voldoen aan de robuustheid voor de milieutaken.

Milieutaken		
Criterium wendbaarheid	Uniformering gemeentelijke en provinciale begroting	PM
Criterium innovatie	Materieel vrijbesteedbaar (2025 0,05% en vanaf 2026 1%) en capaciteit	260.000
Criterium efficiency en doelmatigheid	Informatiegestuurd werken data en BI capaciteit	445.000
	Opleidingsbudget 3% van de loonsom waarvan reeds 1,5% in de begroting	220.000
	Aantrekkelijk werkgeverschap	120.000
		1.045.000

Geraamde structurele kosten voor de milieutaken zijn € 1.045K. Nadere toelichting van de kosten per criterium is opgenomen in hoofdstuk 3.

Het effect van het uniformeren van de provinciale begroting met de gemeentelijke begroting en het ook toepassen van de robuustheid op de provinciale taken, is in de volgende overzicht opgenomen. Nadere toelichting van de kosten per criterium is opgenomen in hoofdstuk 3.

Provinciale plustaken		
Criterium wendbaarheid	Uniformering gemeentelijke en provinciale begroting	PM
Criterium innovatie	Materieel vrijbesteedbaar (2025 0,05% en vanaf 2026 1%) en capaciteit	140.000
Criterium efficiency en doelmatigheid	Informatiegestuurd werken data en BI capaciteit	290.000
	Opleidingsbudget 3% van de loonsom waarvan reeds 1,5% in de begroting	110.000
	Aantrekkelijk werkgeverschap	80.000
		620.000

Geraamde structurele kosten voor de povinciale plustaken zijn € 620K.

4.3 Risico's

	Risico	Gevolg	Beheersmaatregel
1	Geen bestuurlijk en ambtelijk draagvlak	Op termijn kan de omgevingsdienst niet mee met de ontwikkelingen, waardoor zij niet in staat zal zijn om de milieutaken - mede gezien de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt- conform de wettelijke vereisten uit te voeren. Daarnaast kan het volg zijn dat de OD niet kan bijdragen aan andere opgaven zoals, de woningbouwopgave, klimaat en duurzaamheid.	Gedurende het transitietraject op bestuurlijk en ambtelijk niveau zorgen voor een adequate informatievoorziening.
2	Financiële haalbaarheid, risico dat de opdrachtgevers de benodigde investering niet kunnen bekostigen.	Gevolg: idem ad 1	Fasering in de tijd
3	De transitieperiode is te kort.	Niet halen van IBP deadline 1 april 2026	Projectmatige aanpak en tijdig (bestuurlijk) bijsturen waar mogelijk. Afstemming met de stelselverantwoordelijke staatssecretaris van I&W
4	Onvoldoende capaciteit en kennis om de robuustheidsopgave op te pakken naast de uitvoering van de reguliere taken.	Niet realiseren van de beoogde ambities en niet voldoende robuust worden.	Aanvullende flex capaciteit inzetten en/of ondersteuning vragen aan het ministerie. Kennisnetwerk opzetten binnen de regio
5	Ten tijde van het opstellen van het plan aanpak is uitkomst van de ontwikkeling van een nieuwe financieringssystematiek voor omgevingsdiensten nog niet bekend.	Kan impact hebben op de huidige financieringssystematiek van de OD NHN	Zodra er meer bekend is over de financieringssystematiek en de impact voor de OD NHN worden de opdrachtgevers geïnformeerd en zal de haalbaarheid van de mogelijke wijziging worden afgestemd.

5 BESLUITVORMING, COMMUNICATIE EN MONITORING

Na vaststelling van het concept Plan van aanpak door het dagelijks bestuur op 14 februari 2024 is het plan van aanpak ter vaststelling aangeboden aan het algemeen bestuur op 20 maart 2024. Tijdens deze vergadering is besloten het plan van aanpak aan te houden en twee extra bestuursvergaderingen in te lassen in juni, inclusief een besluitvormend algemeen bestuur. Daarnaast is op 20 maart besloten een vijfde kostenneutraal scenario te laten uitwerken.

Na de besluitvormende vergadering van het algemeen bestuur op 27 juni wordt het plan van aanpak aangeboden aan het ministerie I&W.

De besluitvorming m.b.t. de financiën loopt, met uitzondering van de begrotingswijziging, via de reguliere P&C-cyclus. Dit gezien het feit dat de bevoegdheid bij de colleges, gemeenteraden, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten ligt.

In overleg met de opdrachtgevers wordt afgestemd op welke wijze de communicatie met betrekking tot het plan het meest effectief vorm kan krijgen. Zoals bijvoorbeeld het verstrekken van toelichtingen aan colleges, in regionale raadsbijeenkomsten en de kring van gemeentesecretarissen.

De bewaking van- en sturing op het plan vindt op bestuurlijk niveau plaats via de reguliere P&C-cyclus. Daarnaast zal het een vast agendapunt zijn tijdens de vergaderingen van het dagelijks bestuur. De interne monitoring en sturing wordt onderdeel van de managementcyclus, waaronder de periodieke managementreviews.

6 BIJLAGEN

BIJLAGE 1: CHECKLIST IBP VTH - OVERZICHT RANDVOORWAARDEN EN KPI'S

Algemeen		
Nr.	Onderdeel checklist	Verwijzing plan van aanpak
1.	Inleiding met daarin de door het algemeen bestuur vastgestelde toets en eventueel andere relevante documenten en besluiten, voorzien van een beschrijving van het proces om te komen tot een bestuurlijk vastgesteld plan van aanpak.	pagina 5: Managementsamenvatting– onderdeel proces totstandkoming plan van aanpak.
2.	Samenvatting van de door het bestuur bij de staatssecretaris van IenW in oktober 2023 aangeleverde toets van randvoorwaarden en kpi's: • Randvoorwaarden (de kruisjestabel). • Kpi's.	Pag 6: Hoofdstuk 1 Huidig beeld

Randvoorwaarden			
	Verwijzing plan van aanpak	*actiehouder*	*Planning*
Overdracht van volledig basistakenpakket (BTP)	N.v.t. voldoet reeds zoals opgenomen was in het beoordeelde toetsingskader.		
Governance en mandaat van de directeur.	Mandaat van de directeur voldoet zoals reeds was opgenomen in het beoordeelde toetsingskader. Voor de versterking van de governance, zie maatregel hoofdstuk 3.1.B.	Dagelijks bestuur en ambtelijk directeur OD NHN	2025
Minimale omzet (zie tevens kpi 1) en onderscheid maken tussen basistakenpakket (BTP), milieugerelateerde plustaken en overige taken (indien niet beschikbaar is	Zie hoofdstuk 5.1 op basis van de meerjarenbegroting is de omzet > 16.5 mln.		

onderbouwde schatting mogelijk).	In het plan zijn aanvullende maatregelen opgenomen voor het inzichtelijker maken van de begroting (hfst 3.4.c.) en ambitie om de aanvullende milieutaken te harmoniseren en standaardpakketten te ontwikkelen voor de opdrachtgevers (hfst 2.2 scenario A2).	Directeur OD NHN en ambtelijke opdrachtgevers	2026/2027
Zelfstandig voldoen aan alle kpi's voor robuustheid.	Op basis van het plan van aanpak gaat de OD NHN voldoen aan de kpi's. Dit onder voorbehoud van de toekenning van de middelen bij de begroting 2026 en 2027 door de gemeenten en provincie.	Besluitvormend DB, AB, colleges, gemeenteraden, GS en PS. Uitvoering directeur OD NHN	Begroting 2026 en 2027. Gedeeltelijke implementatie 2026, volledig 2027/2028..
Afspraken en verantwoording over gedeelde taken die bij andere omgevingsdiensten zijn belegd.	N.v.t. zoals reeds aangegeven in het beoordeelde toetsingskader.		
Visie van het AB op toekomst van de omgevingsdienst en *governance* rondom uitvoering van advisering, vergunningen, toezicht- en handhavingstaken van de bevoegde gezagen. Onderdeel is inzicht geven in hoe de omgevingsdienst en deelnemers gaan voldoen aan de producten en andere randvoorwaarden die in de overige pijlers van het IBP-VTH zijn ontwikkeld (relatie met strafrecht, informatiebeheer, kennisontwikkeling, regionale planning,	Hoofstuk 2 en 3 van het plan van aanpak. En de door het algemeen bestuur vastgestelde U&H-strategie 2024-2027.		

mandaten en monitoring).			

Kritische prestatie-indicatoren				
	Kritische prestatie-indicator	*Verwijzing plan van aanpak*	*actiehouder*	*planning*
KPI 1	De norm van € 16,5 miljoen voor BTP en milieuregelateerde plustaken en minimaal 80% in vaste dienst (opties zijn: uitbreiding met milieugerelateerde plustaken door de huidige deelnemers1 , opplussen capaciteit voor basis- en milieugerelateerde taken of fuseren/opsplitsen2)	• Zie hoofdstuk 5.1 op basis van de meerjarenbegroting is de omzet > 16.5 mln. • Aantal medewerkers in vaste dienst is reeds > 80% zoals opgegeven in het Toetsingskader is het 85% In het plan zijn maatregelen opgenomen voor het inzichtelijker maken van de begroting (hfst 3.4.c.) en ambitie om de aanvullende milieutaken te harmoniseren en standaardpakketten te ontwikkelen voor de opdrachtgevers (hfst 2.2 scenario A2). Daarnaast gaan er langere termijn scenario's verkend worden m.b.t. het vergroten van het werkgebied en/of takenpakket (hfst. 2.2 A3 en A4).	Directeur OD NHN en opdrachtgevers Dagelijks bestuur en directeur OD NHN	Ambtelijke uitwerking 2025-2027, besluitvorming via reguliere P&C-cyclus. Verkenning 2025 besluitvorming koers via reguliere P&C-cyclus (kadernota 2027)
KPI 2	Voldoen aan de kwaliteitscriteria	Hfts 3.1.A: Reeds in gang gezet. In de eerste helft van 2024 wordt een nulmeting gedaan en	Directeur OD NHN	2025 nulmeting en opstellen opleidingsplan

		strategisch opleidingsplan opgesteld. Voor de vastlegging en monitoring is een applicatiesysteem aangeschaft. Op basis van de nulmeting wordt in 2024 een strategisch opleidingsplan opgesteld. Daarnaast wordt een opleidingscoördinator aangesteld. De verwachting is dat aan dit criterium voldaan gaat worden. Daarnaast zal er gewerkt worden aan het concretiseren en meetbaar maken van de effectiviteit en kwaliteit van dienstverlening.		2026/2027 uitvoering Verwachting voldoen aan criteria 2027
KPI 3	Innovatiekalender en 1% van de begroting besteden aan innovatie. De omgevingsdienst moet in staat zijn tijdig en adequaat producten en diensten te ontwikkelen met het oog op toekomstige opgaven. Er dient daartoe voldoende aandacht, capaciteit en budget te zijn voor innovatie. Onder innovatie wordt verstaan: een sterk vernieuwd product (bv. wijze van monitoring), dienst (bv. digitaal inzien van vergunningen), proces (bv. vergunningverlening of digitaal opsporen) of manier van werken (bv. toezicht met behulp van drones). Innovatie mag niet ten laste komen van het primaire proces. Op enig moment worden de ontwikkelde innovaties onderdeel van het primair proces. Uit de (meerjarige) innovatiekalender moet blijken hoe	Hfst 3.3 en 5.2: in dit hoofdstuk staat de ambitie en maatregelen opgenomen. Voor het capaciteit en vrij besteedbaar innovatie budget gaat een voorstel ingediend worden bij de begroting 2025.	Besluitvormend DB, AB, colleges, gemeenteraden, GS en PS. Uitvoering directeur OD NHN	Kadernota 2027

	innovatie binnen de organisatie is geagendeerd en georganiseerd			
KPI 4	weerstandsratio van ten minste 0,8%. De omgevingsdienst brengt, conform de voorschriften uit de BBV, bij de begroting en de jaarrekening het weerstandsvermogen in beeld. Doel van het weerstandsvermogen is om afdoende algemene reserve te hebben voor geïdentificeerde risico's en onverwachte operationele tegenvallers. Er vindt jaarlijks een actualisatie van de bepaling van het weerstandsvermogen plaats, op basis van een actuele risicobeoordeling. Daarbij wordt ook de mogelijke financiële impact van risico's geactualiseerd	N.v.t. Hfst 5.1: Op basis van de begroting is het weerstandsvermogen 0,9. De OD NHN voldoet aan de voorschriften van de BBV.		
KPI 4	Afspraken over terugname plustaken Aangeven of er afspraken zijn gemaakt binnen de Gemeenschappelijke Regeling in het geval van het terugnemen van plustaken. Wat zijn de afspraken en op welke wijze zijn deze vastgelegd?	N.v.t. Hfst. 3.2 A: In de huidige gemeenschappelijke regeling zijn afspraken met betrekking tot (gedeeltelijke) uittreding reeds opgenomen. Recent is de gemeenschappelijk aangepast en is een nieuwe afspraak opgenomen m.b.t. de minimale termijn van deelname (4 jaar). Daarnaast gaan er in overleg met opdrachtgevers afspraken gemaakt worden over de minimale omvang van taken die men wil inbrengen.		

KPI 5	opleidingsbudget is ten minste 3% van loonsom.	Hfst 3.4 en 5.2: Zoals opgenomen in het Toetsingskader is het huidige percentage opleidingsbudget 1,5%. Bij de begroting 2025 wordt een voorstel gedaan voor het aanvullende percentage van 1,5%. Dit wordt ook gedaan voor het opleidingsbudget dat beschikbaar is voor medewerkers die provinciale taken uitvoeren.	Besluitvormend DB, AB, colleges, gemeenteraden, GS en PS. Uitvoering directeur OD NHN	Kadernota 2026 en 2027. Implementatie 2026, structurele borging 2027.
KPI 6	Regionale congruentie	Hfts 2.2.	Standaardisatie takenpakketten en uitbreiding ontwikkeltaken binnen de GR– directeur OD NHN en opdrachtgevers	Uitwerking 2025 besluitvorming via reguliere P&C cyclus

Overig	
Per KPI en randvoorwaarde aangeven welke consequenties dit heeft.	Hfst 3
Verzamelstaat van alle KPI’s en randvoorwaarden	Onderhavige bijlage overzicht KPI’s en randvoorwaarden
Wijze van besluitvorming	Hfst 6
Monitoring	Hfst 6

Samenwerkingsagenda Noord-Hollandse omgevingsdiensten

Samen sterk voor een duurzaam, veilig en gezond Noord-Holland

Samenwerking

Eén stem
richting partners

Kennis en krachten
bundelen

Samen in gesprek
over nieuwe ontwikkelingen & wetgeving

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

odijmond
OMGEVINGSDIENST IJMOND

omgevingsdienst nhn

Omgevingsdienst
noordzeekanaalgebied

Kennis delen
met opdrachtgevers/ deelnemers

Opgaven van **lokaal naar landelijk/regionaal**

Thema's

- Asbest afvalstromen
- Bedrijfsvoering
- Bodem afvalstromen
- Bodemenergie
- Circulaire economie
- Data systemen
- Energiebesparing
- Milieucriminaliteit
- Omgevingswet
- Stikstof
- U&H-strategie
- Waterstof

Doelen

- Gelijk speelveld
- Stevige kennispositie
- Stevige gesprekspartner

Resultaten

2019

- Vanaf 2017 start jaarlijkse BOA-dag.
- Voorbereiding Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO).

2020

- Oplevering Handreiking Toezicht en Handhaving Gesloten Bodemenergiesystemen.
- Inventarisatie energiebesparingsplichtige bedrijven/instellingen.
- Convenant Aanpak Drugslocaties opgesteld i.s.m. gemeenten.

2021

- Vormgeven opleidingen trainees.

2022

- Voorbereiding warme overdracht bodemtaken.
- Opleiding toezichthouders energiebesparing bedrijven.
- Bouwstenen ontwikkeld voor gezamenlijke Uitvoering- en handhavingsstrategie.
- Pilot i.s.m. ILT: analyse risicovolle bedrijven uit Inspectieview.
- Oprichting Regionaal Schakelpunt Bodemberaad.
- Kennis- en netwerkbijeenkomst Waterstof Noord-Holland.
- Bepalen focus omgevingsdiensten a.d.h.v. dreigingsbeeld milieucriminalteit, in overleg met officier van justitie en samenwerkingspartners.

2023

- Start pilot Indirecte Lozingen i.s.m. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.
- Circulaire economie "Basis op orde" (bedrijvenregistratie).

2024

- Start nieuwe U&H-strategie.
- Resultaten pilot indirecte lozingen.

De Samenwerkingsagenda Noord-Hollandse omgevingsdiensten is een initiatief van omgevingsdiensten IJmond, Noordzeekanaalgebied, Noord-Holland Noord en Flevoland, Gooi & Vechtstreek. Sinds 2019 bundelen wij onze kennis en krachten om gezamenlijke opgaven op regionaal en landelijk niveau aan te pakken. Onze samenwerking richt zich op het creëren van een gelijk speelveld voor bedrijven binnen de provincie en het versterken van onze kennispositie bij nieuwe ontwikkelingen en maatschappelijke vraagstukken.

Door gezamenlijke strategieën te ontwikkelen en hier uitvoering aan te geven, versterken wij onze rol in de provincie en dragen we bij aan een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
M. Groot
BEL/GLK

Telefoonnummer +31235143793
marnix.groot@noord-holland.nl

Verzenddatum
10 JULI 2024

Kenmerk
2265991/2276242

Uw kenmerk

Betreft: BRS zienswijze aanvullende raadpleging Balanced Approach Schiphol

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
BRS zienswijze aanvullende raadpleging Balanced Approach Schiphol

Achtergrond
In mei 2024 kondigde het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) een aanvullend pakket maatregelen aan om de geluidhinder in de omgeving van Schiphol te beperken. Deze zijn ter consultatie voorgelegd aan alle belanghebbenden met een deadline van 21 juni.

De Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS), het samenwerkingsverband van 53 gemeenten en vier provincies, hebben gezamenlijk de bijgesloten zienswijze op de aanvullende maatregelen vastgesteld. Deze is goedgekeurd door de voorzitter van de BRS, gedeputeerde E.A.S. (Esther) Rommel.

In de zienswijze wordt ingegaan op de verschillende maatregelen, waarbij o.a. suggesties worden gedaan om het pakket meer robuust en beter uitvoerbaar te maken.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
H.R. van der Stelt

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

BRS zienswijze aanvullende raadpleging Balanced Approach Schiphol

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
De heer M.G.J. Harbers
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Bestuurlijke Regie Schiphol

Uw contactpersoon

M. Groot

BEL/RO

Telefoonnummer 023-5143793
marnix.groot@noord-holland.nl

Verzenddatum

22 juni 2024

Kenmerk

2265991/2265994

Uw kenmerk

-

Betreft: BRS zienswijze aanvullende raadpleging Balanced Approach Schiphol

Excellentie,

Wij maken graag gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op de aanvullende raadpleging over de Balanced Approach Schiphol. Wij zijn verrast door de recente aanpassingen en de korte raadplegingsperiode. Dit traject is cruciaal voor onze gemeenten en inwoners, waarbij zorgvuldigheid noodzakelijk is. De huidige tijdsplanning schiet hierin tekort.

Als BRS pleiten wij voor het sturen op krimpende milieucontouren voor alle luchtvaartemissies. Wij gaan ervan uit dat dit wordt opgenomen in het nieuwe stelsel. Als tussenstap heeft u aangegeven via een Balanced Approach het aantal vluchten te willen reduceren.

In onze eerdere zienswijze op de Balanced Approach hebben wij onze visie op het maatregelenpakket uiteengezet. Voor ons is de essentie van de procedure het realiseren van minder hinder in de omgeving. Het nieuwe maatregelenpakket om de vier geluidsdoelen te halen, is een stap in de goede richting, maar er is nog werk te doen.

Het recente vonnis in de RBV-zaak onderstreept dat de essentie van de procedure een eerlijke balans ('fair balance') moet zijn tussen de vliegoperaties en de effecten daarvan op de omgeving. Uw opmerking dat de balans nog niet ‘af’ is, erkennen wij. Wij verzoeken op korte termijn inzicht te bieden in de belangenafweging rond het bewerkstelligen van een fair balance. Wij beschouwen uw hoofdlijnenbrief van 2022 als een goede aanzet, maar nog niet als een uitwerking in de zin van het vonnis.

Onderwerpen van de Aanvullende Raadpleging

1. Gefaseerde Aanpak om het Geluidsdoel te Behalen
Wij begrijpen de voorgestelde fasering, gegeven het belang dat de Europese Commissie hecht aan proportionaliteit.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Tegelijkertijd constateren wij dat de procedure nu wordt opgedeeld. Wij doelen hierbij op de aparte procedure ter borging van de nog te maken keuze uit varianten van een nachtsluiting. De uitwerking van de doelstellingen rond de nachtvluchten krijgt hierdoor een open einde.

Ook de in 2025 voorziene reductie naar een totaal aantal VTB's handelsverkeer tot 460.000 - 470.000 geeft een open einde. Deze open einden maken het maatregelenpakket minder concreet en bemoeilijken de borging ervan. Daarom is een uitgewerkte handhavingsstrategie essentieel.

Verder twijfelen wij aan de haalbaarheid van de geluidsdoelstellingen binnen het gestelde tijdsbestek. Deze doelen hangen sterk af van vlootvernieuwing, en door de afhankelijkheid van de oplevering van nieuwe toestellen is het onrealistisch te verwachten dat het volledige vervangingsprogramma op tijd voltooid wordt. Hoewel vlootvernieuwing wenselijk is, geven wij de voorkeur aan beter stuurbare maatregelen die meer zekerheid bieden voor het behalen van de geluidsdoelstellingen.

2. Aanpassing van het Maatregelenpakket
Het valt ons op dat het aantal vluchten opnieuw is verhoogd. Was dit bij de eerste raadpleging over de Balanced Approach Schiphol nog 440.000, vervolgens is deze verhoogd naar 452.500 bij indiening bij Brussel, en nu dus opnieuw een verhoging naar een aantal tussen de 460.000 en 470.000 vluchten. Hoewel dit nog steeds geluidsreductie moet opleveren, hebben wij zorgen over de spreiding. Het weren van lawaaiige toestellen is belangrijk, maar kwantiteit is ook cruciaal. Een hoger aantal stillere vliegtuigen wordt niet per se beter ervaren dan een lager aantal lawaaiige vliegtuigen.

Tariefdifferentiatie is effectief gebleken, maar maakt de impact op de leefomgeving tot een economische afweging, waarbij de impact op de leefomgeving geen afwegingscriterium is. Wij geven daarom de voorkeur aan een leidende uitwerking in de Regeling operationele beperkingen lawaaiige luchtvaartuigen Schiphol, met afdwingbaarheid.

Bij de maatregelen op de secundaire banen zien wij dat een sluiting in de vroege ochtend niet meer in het pakket zit. Voor onze inwoners is de overlast in de avond en vroege ochtend echter veel groter dan midden op de dag. Ook ontbreekt de effectieve hinder-reducerende maatregel van hoger aanvliegen, waar eerder toezeggingen over zijn gedaan.

Als laatste vraagt de BRS het Rijk om een totale visie waarbij alle modaliteiten–inclusief internationaal treinverkeer en regionale luchthavens- in samenhang worden bezien.

Tot Slot

De balans is nog niet af en vereist nieuwe keuzes. Gezien het verloop van de balanced approach-procedure lijkt ons een evaluatie van het traject op zijn plaats, om effectiever sturing te geven aan beleidsvoornemens.

Wij vinden het belangrijk dat er geluidsgerelateerde exploitatiebeperkingen worden opgelegd voor de Schipholoperatie. Wij verzoeken u onze suggesties bij de uitwerking van het maatregelenpakket te betrekken.

Hoogachtend, namens alle leden van de BRS,

Esther Rommel
Voorzitter Bestuurlijke Regie Schiphol

Deze brief is digitaal vastgesteld en daarom niet ondertekend.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
D.F.M. Quarles van Ufford
BEL/MOB

Telefoonnummer +31235144596
quarlesd@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 JULI 2024

Kenmerk
2270893/2270895

Uw kenmerk

Betreft: Brieven minister van Infrastructuur en Waterstaat: Verzamelbrief MIRT en Brief Basiskwaliteitsniveau Spoor.

Geachte leden,

Graag informeren wij u over twee brieven die de minister van Infrastructuur en Waterstaat recent naar de Tweede Kamer heeft gestuurd:

- Verzamelbrief MIRT[1] en;
- Brief Basiskwaliteitsniveau Spoor.

U treft de brieven in de bijlagen aan.
De inhoud van beide brieven is deels ook voor onze provincie van belang; bovendien heeft de gedeputeerde Mobiliteit deelgenomen aan diverse overleggen met de minister, waarover in deze brieven wordt gerapporteerd. Daarom hebben wij besloten ook uw Staten hierover te informeren.

Inleiding
Jaarlijks informeren wij u over de resultaten van het Bestuurlijk Overleg (BO) Leefomgeving (in juni) en het BO MIRT (in november). Beide betreffen overleggen van onze regio (inclusief de provincie) met de ministers van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) en Infrastructuur en Waterstaat (IenW) Dit keer is het BO Leefomgeving vanwege de kabinetsformatie verplaatst naar ná de zomer (nog geen datum bekend). Wel bekend is, dat voor dat overleg diverse onderwerpen zich aandienen, waaronder het Ruimtelijk Voorstel van de provincie Noord-Holland.

Nu het BO Leefomgeving is uitgesteld heeft de minister van IenW een "verzamelbrief" MIRT verstuurd naar de Tweede Kamer; enige weken eerder heeft de Staatssecretaris van IenW ook een brief over het Basiskwaliteitsniveau Spoor naar de Tweede Kamer gestuurd.

[1] De voor de provincie Noord-Holland relevante bijlagen bij deze brief zijn toegevoegd. Voor alle stukken, klik hier.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Inhoud verzamelbrief MIRT: raakvlakken provincie Noord-Holland

De verzamelbrief MIRT betreft onder andere de herprioritering van het Mobiliteitsfonds. Met die herprioritering is geld verschoven van de aanleg van (vaar)wegen-projecten - waarover in het MIRT eerder afspraken zijn gemaakt - naar het onderhoud van (vaar)wegen. De brief gaat ook in op de uitkomsten van het BO Zuidasdok van 21 mei jl.

Wat betreft de herprioritering Mobiliteitsfonds zijn bij de verzamelbrief twee stukken toegevoegd:

- Beoordelingskader mogelijke toedeling resterende Rijksbudgetten.
- Eerste aanzet plan van aanpak herstart gepauzeerde MIRT-projecten.

Beide stukken zijn besproken in het BO Herprioritering op 3 juni jl. (in aanwezigheid van de gedeputeerde Mobiliteit). De regionale bestuurders hebben de beide stukken voor kennisgeving aangenomen. Het is nog afwachten hoe de opstart van de stilgelegde projecten precies vorm gaat krijgen, omdat aan de randvoorwaarden die in het Hoofdlijnenakkoord van het nieuwe Kabinet staan (financiën, stikstof en personele capaciteit), nog niet voldaan is. Voor onze regio betreft dit de A9 Rottepolderplein, waar nu bekeken wordt hoe het restbudget van €5 miljoen kan worden besteed, en de A27 Knooppunt Eemnes-Zeewolde. Ook daar lopen gesprekken over.
Om de grote vervangings- en renovatieopgave van de Rijks(vaar-)wegen het hoofd te bieden, is het Rijk -net als wij- constant op zoek naar samenwerking en slimme oplossingen. Daarbij verwijst het plan van aanpak van het ministerie als goed voorbeeld ook naar onze aanpak "samen slimmer renoveren". In die aanpak proberen wij samen met onze partners (zowel Rijk als decentrale overheden) onze gezamenlijke onderhoudsopgave zo efficiënt mogelijk vorm te geven.

Zuidasdok is van groot nationaal en regionaal belang. Station Amsterdam-Zuid heeft een belangrijke rol in het spoornetwerk en fungeert als nationaal, regionaal en lokaal OV-knooppunt. Met de realisatie van Zuidasdok wordt uitbreiding van station Amsterdam-Zuid mogelijk met een derde perron. Daarmee kan internationaal spoorvervoer van het Centraal Station naar station Amsterdam-Zuid worden verplaatst en komt capaciteit vrij voor de groei van het nationale spoorvervoer op belangrijke spoorverbindingen naar onder andere Noord-Holland Noord, maar ook naar Flevoland en verder. Ook ontstaat in de toekomst ruimte voor aanlanding van de Lelylijn.

In het Bestuurlijk Overleg over Zuidasdok (21 mei 2024) is, in aanwezigheid van de gedeputeerde Mobiliteit, gesproken over versoberingen in dat project; daarbij is besloten de volledige

projectscope opnieuw te bevestigen[2], inclusief beide tunnels en bijvoorbeeld ook het busstation waar vanuit onze provincie financiering voor is bestemd[3]. Het Bestuurlijk Overleg heeft ingestemd met gunning van het project Tunnel, met uitwerking van het voorontwerp van de integrale scope (tunnel Zuid + tunnel Noord) en met realisatie van de Zuidelijke tunnel. Met het bestaande budget wordt zo het maximale gedaan, maar het tekort van € 600 tot 800 mln. blijft wel bestaan. Het voordeel van dit besluit is, dat er geen vertraging ontstaat, geen vertragingskosten ontstaan en geen onomkeerbare besluiten genomen hoeven te worden.
Omdat er op dit moment onvoldoende budget is kan geen opdracht voor de realisatie van de Noordelijke tunnel worden gegeven. Een besluit over de uitvoering en financiering van de Noordelijke tunnel moet op een later moment worden genomen. Met oog op het lopende aanbestedingsproces tunnel is afgesproken hierover uiterlijk in de 2e helft van 2025 een besluit te nemen. Dit mede in het licht van BO MIRT afspraken 2022 waarin Zuidasdok, de OV-verbinding Amsterdam Haarlemmermeer, het derde perron op station Amsterdam Zuid en de metro-ringlijn Amsterdam in samenhang zijn beschouwd.

Inhoud brief Basiskwaliteitsnet Spoor: raakvlakken provincie Noord-Holland.

Op 7 juni j.l. is een Kamerbrief verstuurd over het basiskwaliteitsniveau (BKN) Spoor. Hier staat in dat tot 2037 er een tekort is van €6,4 mld. voor de instandhouding op het spoor. Middels efficiency maatregelen en versoberingsmaatregelen van onder andere onderhoud van stations resteert er nu nog tekort van € 800 miljoen. Hoe aan dit tekort invulling wordt gegeven is nog niet bekend; daarover moeten de nieuwe bewindslieden besluiten. Samen met onze partners in de regio bekijken wij wat de gevolgen zijn van de in de brief genoemde efficiency maatregelen voor onze provincie. En uiteraard blijven wij de besluitvorming over het resterend tekort nauwgezet volgen, want de aanleg van diverse grote spoorprojecten is zeer hard nodig ten behoeve van de grote verstedelijkingsopgave in onze regio.

Tot slot

De demissionaire minister van IenW heeft de Kamer met beide brieven geïnformeerd over de stand van zaken van diverse aan te leggen projecten op de (vaar)wegen en het Spoor. Het is nu aan het nieuwe kabinet hieraan vervolg te geven. Het nieuwe Kabinet heeft in totaal €2,5 miljard gereserveerd voor nieuwe infrastructuur. Voor het bouwen

[2] Voor uitgebreide informatie over het gehele project Zuidasdok, zie: https://zuidas.nl/zuidasdok-in-detail/
[3] Totaalbedrag €91 miljoen (geïndexeerd). Dit bedrag is reeds overgemaakt en zal daardoor niet meer wijzigen.

van 100.000 nieuwe woningen per jaar komt tussen 2025 - 2029 €5 miljard beschikbaar. Hoe hieraan invulling wordt gegeven zal in de BO's Leefomgeving en MIRT in de komende jaren duidelijk worden. Nu al is wel duidelijk dat voor de gestelde ambities van het Kabinet, deze middelen niet toereikend zijn. Wij blijven daarom samen met onze regionale en landelijke (IPO) partners intensief het overleg met de ministers zoeken.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
H.R. van der Stelt

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

5 bijlage(n)

1. Verzamelbrief MIRT, inclusief drie bijlagen:

a. beoordelingskader-toedeling-resterende-projectbudgetten

b. eerste-aanzet-plan-van-aanpak-herstart-gepauzeerde-mirt-projecten

c. overzicht-overleggen-gepauzeerde-projecten

2. Brief Basiskwaliteitsniveau Spoor

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/172932

Bijlage(n)
5

Datum 20 juni 2024
Betreft Verzamelbrief i.r.t. MIRT

Geachte voorzitter,

Hierbij wordt de Kamer geïnformeerd over enkele onderwerpen in relatie tot het MIRT, waarover is toegezegd dat de Kamer hierover nog voor het zomerreces nadere informatie zou ontvangen. Gezien de demissionaire status van dit kabinet heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties besloten om de BO's Leefomgeving (BOL) te verplaatsen tot na het zomerreces. Daarom beperkt deze brief zich in dat kader tot moties en toezeggingen en is de voortgang van een aantal projecten opgenomen. Over de voortgang van MIRT-projecten en programma's zal de Kamer voorafgaand aan het eerstvolgende MIRT-debat worden geïnformeerd via de reguliere MIRT-brief.

1.1. Herprioritering Mobiliteitsfonds

Vorig jaar heeft IenW moeten besluiten om zeventien[1] MIRT-projecten te pauzeren vanwege de opeenstapeling van financiële-, stikstof- en personele problematiek.[2] In de Kamerbrief Strategische Keuzes Bereikbaarheid van 19 maart 2024 is de Kamer geïnformeerd over de stappen die Rijk en regio in 2024 zetten in de verdere uitwerking van dit besluit.[3] Op dit moment heeft dat onder andere geleid tot de volgende producten die als bijlagen bij deze brief zijn opgenomen:

- Een beoordelingskader voor de mogelijke toedeling van resterende Rijksprojectbudgetten aan mitigerende maatregelen. Het beoordelingskader bevat de uitgangspunten zodat regio en Rijk gezamenlijk mitigerende maatregelen(pakketten) kunnen opstellen. Inzet van resterend Rijksprojectbudget is uiteindelijk een besluit van IenW, omdat het om Rijksmiddelen gaat. IenW zal dat echter beslissen op basis van een gezamenlijk overeengekomen inzet, zodat Rijk en regio het beste doen voor de verkeersgebruikers.
- Een eerste aanzet voor een Plan van Aanpak herstart gepauzeerde MIRT-projecten. Hiermee is tevens invulling gegeven aan de motie van het lid Heutink waarin verzocht wordt om voor het zomerreces met een plan van

[1] Via het aangenomen amendement van het lid Heutink c.s. is dit later bijgesteld tot zestien MIRT-projecten (Kamerstuk 36 410-A, nr. 27)
[2] Kamerstuk 36 200-A, nr. 78
[3] Kamerstuk 36 410-A, nr. 49

aanpak voor de herstart te komen.[4] Door de ontwikkelingen m.b.t. de kabinetsformatie is de verdere uitwerking van dit plan aan het volgende kabinet.

Bovenstaande producten zijn besproken tijdens de Bestuurlijke Overleggen Herprioritering van respectievelijk 27 maart 2024 en 3 juni 2024 en voor kennisgeving door de regio aangenomen.

Aan het lid Van Dijk is toegezegd de Kamer voor het Commissiedebat MIRT te informeren over welke overleggen er plaatsvinden per gepauzeerd project. In de Kamerbrief Strategische Keuzes Bereikbaarheid van 19 maart jl. is de Kamer in meer algemene zin geïnformeerd over de samenwerking tussen Rijk en regionale overheden.[5] Met bijgevoegd overzicht (zie bijlage) wordt inzicht gegeven in welke overleggen er plaatsvinden over ieder gepauzeerd project. Hiermee is invulling gegeven aan deze toezegging.

1.2. N35 Mariënheem

De motie van het lid Veltman c.s. verzoekt de regering om binnen de bestaande plannen voor de aanpak van de N35 met voorrang te kijken naar het traject rondom Mariënheem en allereerst te beginnen met de aanleg van de rondweg Mariënheem wanneer dit stikstoftechnisch mogelijk is.[6] In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD), die in maart jl. is gepubliceerd, is opgenomen dat leefbaarheid de eerste prioriteit van de N35-verkenning is. De voorziene oplossing om de leefbaarheid in Mariënheem te verbeteren is de realisatie van de rondweg. Dit traject wordt daarom dan ook separaat onderzocht binnen de verkenning, zodat dit traject van een losse raming en stikstofopgave kan worden voorzien en daarmee eventueel gefaseerd uitgevoerd kan worden.

1.3. Zuidasdok

Zuidasdok is van groot nationaal en regionaal belang. Station Amsterdam-Zuid heeft een belangrijke rol in het spoornetwerk en fungeert als nationaal, regionaal en lokaal OV-knooppunt. Met de realisatie van Zuidasdok wordt uitbreiding van station Amsterdam-Zuid mogelijk met een derde perron. Daarmee kan internationaal spoorvervoer van het Centraal Station naar station Amsterdam-Zuid worden verplaatst en komt capaciteit vrij voor de groei van het nationale spoorvervoer op belangrijke spoorverbindingen naar de landsdelen Noord-Holland en Flevoland en verder.[7] Ook ontstaat in de toekomst ruimte voor aanlanding van de Lelylijn. Met de realisatie van het derde perron wordt station Amsterdam-Zuid een internationaal knooppunt en maakt verdere groei van het internationaal spoorverkeer mogelijk van drie tot vier internationale treinen per uur van/naar Parijs en Londen via de Hogesnelheidslijn (HSL). Hiermee zetten we in op duurzaamheidsambities in het kader van Air-to-Rail.

De Kamer is eerder geïnformeerd dat het programma Zuidasdok een tekort verwacht van € 600 mln. tot € 800 mln.[8] De afgelopen maanden zijn in opdracht

[4] Kamerstuk 36 410-A, nr. 31
[5] Kamerstuk 36 410-A, nr. 49
[6] Kamerstuk 36 410-XII, nr. 34
[7] Te weten het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Alkmaar – Amsterdam, en Schiphol – Amsterdam – Almere – Lelystad (PHS SAAL).
[8] Kamerstuk 32 668, nr. 22 en nr. 23

van het bestuurlijk overleg Zuidasdok versoberingsmogelijkheden in beeld gebracht.[9] Er is onder andere gekeken naar mogelijkheden en de consequenties van reductie van de scope, manieren om de scope soberder uit te voeren, of het project op een andere manier (met minder kosten, maar mogelijk wel met meer overlast) te bouwen. Ook is gekeken of onderdelen van het project kunnen worden getemporiseerd.

Het Bestuurlijk Overleg Zuidasdok van 21 mei 2024 heeft de uitwerking van de versoberingen besproken en besloten de volledige projectscope opnieuw te bevestigen. Het Bestuurlijk Overleg heeft ingestemd met gunning van project Tunnel, met uitwerking van het voorontwerp van de integrale scope (tunnel Zuid + tunnel Noord) en met realisatie van de zuidelijke tunnel. Met het bestaande budget wordt zo het maximale gedaan maar blijft het tekort van € 600 mln. tot € 800 mln. wel bestaan. Het voordeel van dit besluit is dat er geen vertraging ontstaat, geen vertragingskosten ontstaan en geen onomkeerbare besluiten genomen hoeven te worden. Omdat er op dit moment onvoldoende budget is, kan geen opdracht voor de realisatie van de noordelijke tunnel worden gegeven. Een besluit over de uitvoering en financiering van de noordelijke tunnel moet op een later moment worden genomen. Met oog op het lopende aanbestedingsproces tunnel hebben de opdrachtgevers afgesproken hierover uiterlijk in de tweede helft van 2025 een besluit te nemen. Dit mede in het licht van afspraken op het BO MIRT 2022 waarin Zuidasdok, de OV-verbinding Amsterdam – Haarlemmermeer, het derde perron en de metro-ringlijn Amsterdam in samenhang zijn beschouwd.

De onderzoeken van de afgelopen maanden hebben een aantal versoberingsmogelijkheden opgeleverd. Op basis van de onderzoeken is afgesproken een taakstelling door te voeren van € 70 mln. die behaald wordt door het soberder realiseren van de projectscope. Ook hebben de bestuurders verzocht de mogelijkheid van een robuustere bouwmethode te onderzoeken, waarbij sneller, eenvoudiger en goedkoper kan worden gebouwd. Daarnaast zullen de opdrachtgevers de komende periode gebruiken om voorstellen voor te bereiden hoe te handelen voor de situatie waarin zich nieuwe tekorten zouden voordoen.

De opdrachtgevers bevestigen commitment aan de bestuursovereenkomst Zuidasdok (inclusief de bijbehorende allonges) en aan de gemaakte afspraken in het BO MIRT 2022 (scope en de financiële afspraken over het programma Zuidasdok en het investeringspakket) en het vigerend Tracébesluit Zuidasdok. Op dit moment wordt door het huidige kabinet geen nieuwe mutatie op de Rijksreservering OV-verbinding Amsterdam – Haarlemmermeer voorzien.

Vanuit IenW geldt een voorbehoud dat gunning en opdragen van project(onderdelen) mogelijk is binnen bestaand budget Zuidasdok. De opdrachtgevers en beheerders sturen actief op het realiseren van de taakstelling en versoberingen. Ter bewaking van de afspraken en om besluitvorming eind

[9] Versoberingen binnen scope zijn in beeld gebracht op verzoek van het Bestuurlijk Overleg Zuidasdok. Versoberingen buiten scope zijn onder verantwoordelijkheid van het Rijk uitgevoerd. Amsterdam heeft meegewerkt aan de benodigde informatieverstrekking. De aansturing is belegd bij het opdrachtgeversoverleg.

2025 voor te bereiden is de governance versterkt met een intensievere betrokkenheid van de opdrachtgevers in de aansturing.

Hiermee wordt invulling gegeven aan de toezegging in het Notaoverleg MIRT van 22 januari 2024 om de Kamer voor de zomer te informeren over de uitkomsten van nog te maken keuzes rondom Zuidasdok.

1.4. Aanbesteding Van Brienenoordbrug

Aan het lid Stoffer is bij het debat over de vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van IenW voor het jaar 2024 toegezegd de Kamer voor de zomer te informeren n.a.v. het stopzetten van het aanbestedingstraject voor de Van Brienenoordbrug, over andere infrastructuurprojecten in Zuid-Holland, waar mogelijk risico's aan de orde zijn met de beheersbaarheid ervan. De vernieuwing van de Van Brienenoordbrug is een grootschalige renovatie. Er zijn geen projecten die qua problematiek één op één daarmee vergelijkbaar zijn. Wel zijn lessen te trekken uit het afbreken van de aanbesteding die ook relevant zijn voor andere (toekomstige) projecten. Rijkswaterstaat evalueert de aanbesteding van de Van Brienenoordbrug. Over de uitkomsten daarvan en de leerervaringen voor het vervolg van de aanbesteding wordt de Kamer binnenkort geïnformeerd. Daarbij wordt ook breder ingegaan op leerervaringen voor andere toekomstige projecten.

1.5. Elektrificatie spoorlijnen

In de voorjaarsnota 2024 is maximaal € 98 mln. vanuit het Klimaatfonds naar het Mobiliteitsfonds gealloceerd voor het elektrificeren van de spoorlijnen Almelo – Mariënberg (ALMA) en Zutphen – Oldenzaal (ZHO).[10] Dit is onder voorbehoud van parlementaire goedkeuring van de eerste suppletoire begroting van IenW door beide Kamers. Daarmee beschikken zowel het Rijk als de provincie Overijssel over budgetten om volgende stappen te gaan zetten richting realisatie hiervan. Naar aanleiding van de Rijksallocatie vinden nu bij de provincie Gelderland ook voorbereidingen plaats om budget voor de elektrificatie van ZHO te reserveren. Het Rijk en de provincies Gelderland en Overijssel werken toe naar het vaststellen van een bestuursovereenkomst bij het BO MIRT 2024 waarin we nadere afspraken vastleggen voor de komende planuitwerking, realisatie- en gebruiksfase.

1.6. Financiering spoorzone Ede

Naar aanleiding van het amendement van het lid Grinwis c.s. waarin € 6,6 mln. aan extra middelen voor het tekort spoorzone Ede vanuit het Rijk zijn opgenomen, is de afgelopen tijd met de verschillende regionale partijen en IenW de definitieve verdeling bepaald.[11] Dit ter invulling van de (proces)afspraken van het BO MIRT 2023. Naast de € 6,6 mln. extra van het Rijk stelt de Regio Foodvalley € 1 mln. extra beschikbaar en de gemeente Ede in totaal € 13 mln. extra; de provincie Gelderland heeft de intentie € 3 mln. extra bij te dragen. De genoemde partijen zijn blij dat er dankzij de intensieve en constructieve samenwerking in het project Spoorzone Ede een oplossing voor de kostenstijging en het tekort is gevonden, zodat dit belangrijke OV-knooppunt volledig kan worden afgebouwd.

[10] De treindienst rijdt tussen Almelo en Hardenberg; de spoorlijn tussen Mariënberg en Hardenberg is reeds geëlektrificeerd als onderdeel van het tracé Zwolle – Emmen.
[11] Kamerstuk 36 410-A, nr. 42

1.7. Actieprogramma Regionaal Openbaar Vervoer (AROV) Limburg
In 2010 is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat met Limburg een Rijksbijdrage voor de tram Hasselt – Maastricht overeengekomen, in het kader van het Actieprogramma Regionaal Openbaar Vervoer (AROV). Helaas gaat het project van de tram niet door en is er geen zicht op het realiseren van de doelen van AROV om actiegericht de regionale bereikbaarheid verbeteren. Daarom is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat genoodzaakt om de overeenkomst met Limburg af te hechten en moeten de betreffende middelen à € 36,7 mln. terug naar het ministerie. Met de provincie Limburg wordt het gesprek gevoerd, na afhechting van de AROV-overeenkomst, over de mobiliteitsopgaven in de regio en kansen voor het verbeteren van de regionale bereikbaarheid. Randvoorwaarden voor een eventuele afspraak zijn financiële tegenvallers en knelpunten in dit gebied die het verbeteren van de regionale bereikbaarheid in de weg staan. Ook mogen de afspraken niet leiden tot een grotere opgave voor het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Met vertrouwen wordt toegewerkt naar een gezamenlijk en passend pakket op het BO MIRT 2024.

1.8. IC Eindhoven – Aken dagranden
Samen met de provincies Limburg en Noord-Brabant en Duitse partners werken we aan het stapsgewijs verbeteren van de verbinding tussen Eindhoven en Aken. De tweede sneltrein per uur is inmiddels gerealiseerd: hiermee is nu twee keer per uur een verbinding tussen Amsterdam – Eindhoven en Aken met een overstap op Heerlen. De stip op de horizon blijft een structurele intercity (IC) naar Aken. In het najaar wordt de Kamer geïnformeerd over onderzoek naar de aanknopingspunten en randvoorwaarden voor die structurele intercity, waarin ook overwegingen ten aanzien van investeringskosten en governance betrokken worden.

Naar aanleiding van de motie van de leden Geurts en Minhas werken we aan de IC Aken in de dagranden.[12] Helaas is uit het onderzoek van de provincie Limburg gebleken dat het definitief niet haalbaar is om eind dit jaar de IC Aken in de dagranden te introduceren. Eerder is de Kamer geïnformeerd dat deze streefdatum al als zeer ambitieus wordt geacht, doordat er veel inhoudelijk en juridisch technisch werk moet worden verricht.[13] De provincie Limburg heeft het voortouw bij deze stappen en zet hier blijvend vaart achter. De komende periode wordt het juridisch advies vastgesteld, volgen de resultaten van de infrastructuur studie en wordt ook de relatie met de hoofdrailnetconcessie bekeken. Wanneer er geen onoverkomelijke zaken naar voren komen, dan kan een 'dagranden-variant' in 2026 in gebruik genomen worden. In het najaar van 2024 verwachten we hier een duidelijk beeld over.

1.9. Voortgangsrapportage Innovatieagenda Bronaanpak Spoortrillingen
Met de Innovatieagenda Bronaanpak Spoortrillingen (IBS) wordt gewerkt aan meer effectieve maatregelen tegen hinder door spoortrillingen. De IBS wordt uitgevoerd door ProRail en loopt nog tot en met 2025. Recent is toegezegd de Kamer over de voortgang te informeren.[14] De bijgevoegde voortgangsrapportage beschrijft deze voortgang (zie bijlage). Over de stappen in de brede

[12] Kamerstuk 29 984, nr. 933
[13] Kamerstuk 29 984, nr. 1157
[14] Kamerstuk 29 984, nr. 1185

beleidsintensivering op het gebied van spoortrillingen zal de Kamer rond het eind van dit jaar via een separate brief worden geïnformeerd.

1.10. Onderhoudsdiepte vaargeul Boontjes

Aan de Kamer is toegezegd dat deze wordt geïnformeerd zodra er een besluit is genomen over de vaarweg Kornwerderzand – Harlingen (Boontjes).[15] In het Bestuurlijk Overleg Wadden (BOW) is positief geadviseerd over het voortzetten van de onderhoudspilot voor de vaarweg Boontjes op de nieuwe voorgestelde afmetingen voor de periode tot en met 2027, mits veilig uitvoerbaar. Rijkswaterstaat zal afspraken maken met de provincie Friesland en de regionale stakeholders – zoals de haven van Harlingen – over hun rol en bijdrage aan de pilot en de uit te voeren onderzoeken ten behoeve van het beheer na 2027.

1.11. Oeffelt

Voor het project Ruimte voor de Maas bij Oeffelt zijn Rijk en regio gekomen tot een gezamenlijke financiële dekking voor de voorkeursvariant (versoberd tot één doorstroomopening, met behoud van ruimtelijke inpassing). De totale dekking voor de voorkeursvariant komt nu uit op €50,75 mln. waarvan €32,95 mln. van het Rijk en €17,8 mln. door het Hoogwaterbeschermingsprogramma en regionale partijen. Het ministerie van IenW is voornemens deze Rijksbijdrage op te nemen in de Ontwerpbegroting 2025. De planning- en studiefase kan daarmee in het najaar worden afgerond met het vaststellen van de realisatieovereenkomst.

1.12. Herziening werkwijzer MKBA MIRT-verkenningen

De werkwijzer MKBA bij MIRT-verkenningen wordt herzien. Een conceptversie van de nieuwe werkwijzer wordt momenteel door het CPB en PBL getoetst. Het is belangrijk dat de werkwijzer grondig getoetst wordt en eventuele aandachtspunten nog kunnen worden opgelost. Dit maakt wel dat de afronding langer duurt dan vooraf ingeschat. In maart jl. is aan de Kamer gemeld dat de nieuwe werkwijzer voor het zomerreces van 2024 zal worden opgeleverd.[16] Dit zal niet gehaald worden, de werkwijzer zal pas na het zomerreces worden opgeleverd.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

Mark Harbers

[15] Kamerstuk 29 684, nr. 261
[16] Kamerstuk 36 410-A, nr. 49

Beoordelingskader toedeling resterende projectbudgetten

Om de resterende projectbudgetten op uniforme, transparante en objectieve wijze te kunnen toedelen aan mitigerende maatregelen voor de wegprojecten, is een beoordelingskader nodig. Hiermee kan zowel vooraf worden onderbouwd als achteraf verantwoord waarom budget aan mitigerende maatregelen wel/niet is toebedeeld.

Voor het beoordelingskader zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De mitigerende maatregelen hebben geen nadelig effect op één van de aanleidingen voor de herprioritering: stikstof, financiën en capaciteit.
- De toedeling van resterende projectbudgetten staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een groter geheel: de herprioritering van het Mobiliteitsfonds. Wanneer de situatie rond stikstof, financiën en capaciteit verandert, kan dit tot aanpassingen leiden van de kaders voor budgettoedeling.
- Het resterende projectbudget is primair bedoeld voor de herstart van het project. Als resterend projectbudget wordt toebedeeld aan mitigerende maatregelen, wordt de financiële opgave voor het herstarten van het project groter. Er kan ook voor worden gekozen om dit budget te laten staan voor de herstart.

Beoordelingskader

Rijk en regio zoeken in de regionale verdieping samen naar mogelijke maatregelenpakketten die bijdragen aan de opgave van het gepauzeerde wegproject of het verzachten van de gevolgen van het pauzeren.

Minimale vereisten

Gelet op de hiervoor genoemde uitgangspunten beoordelen zij eerst samen of een maatregelenpakket aan de volgende minimale vereisten voldoet:

- Het maatregelenpakket heeft geen extra middelen van het Rijk nodig.
- Het maatregelenpakket leidt niet tot een stikstofknelpunt, omdat daarmee de uitvoerbaarheid van de maatregelen in het geding is.
- Het maatregelenpakket doet geen of in ieder geval zeer beperkt beroep op capaciteit van RWS. De beschikbare capaciteit is beperkt en was immers juist een van de aanleidingen om 17 projecten te pauzeren.
- Het maatregelenpakket maakt geen onderdeel uit van al bestaande financiële afspraken, bijvoorbeeld binnen mobiliteitspakketten. Het resterend projectbudget kan niet worden gebruikt om tekorten op een eerder afgesproken regionale bijdrage of al bestaande financiële afspraken te dekken.
- De regio levert zelf een bijdrage aan het maatregelenpakket. De beoordeling hiervan vindt op het niveau van het pakket en niet per individuele maatregel plaats.
- Het maatregelenpakket heeft langer effect dan het moment van de investering. Het kan dus gaan om *tijdelijke* maatregelen die een *langdurig* effect hebben, gerelateerd aan de periode van pauzeren.
- Het maatregelenpakket heeft geen ongewenste neveneffecten voor verkeersveiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid. Het pakket komt anders op gespannen voet te staan met beleidsdoelen.
- Het maatregelenpakket draagt bij aan het bereiken van de doelstelling/opgave van het gepauzeerde project of aan het wegnemen van een knelpunt dat ontstaat als gevolg van het pauzeren van het project. Maatregelen die aan deze vereiste voldoen kunnen óók een bijdrage leveren aan bijvoorbeeld een multimodale bereikbaarheidsagenda. Dat is dan een win-win situatie.

Effectiviteit en kosteneffectiviteit van het maatregelenpakket

Vervolgens onderzoeken Rijk en regio in de regionale verdieping de effectiviteit en kosteneffectiviteit van maatregelpakketten die aan de minimale vereisten voldoen. Dit is de mate waarin een maatregelenpakket onderbouwd significant en kosteneffectief bijdraagt aan het bereiken van de doelstelling/opgave van het gepauzeerde project of aan het wegnemen van een knelpunt dat ontstaat als gevolg van het pauzeren van het project.

De eerste beoordeling vindt plaats door expert judgment. In de regionale verdieping wordt per maatregel bekeken of aanvullende verkeersberekeningen en kostenramingen (inclusief instandhoudingskosten) nodig zijn.

Besluitvorming over toedeling resterend projectbudget

Beschrijving van de te nemen stappen van regionale verdieping tot en met besluitvorming in BO MIRT 2024 over de toedeling van resterend projectbudget:

- In de regionale verdieping worden de mogelijke mitigerende maatregelen, inclusief hun effectiviteit en kosteneffectiviteit, in beeld gebracht. Daarbij worden deze maatregelen ook getoetst aan het bijgevoegde beoordelingskader.
- In de daartoe samen met de regio aangewezen gremia voor de inhoudelijke gesprekken op projectniveau, worden de uitkomsten van de regionale verdieping op directeursniveau vastgesteld. Daarbij wordt ook vastgesteld of en in hoeverre tussen Rijk en regio verschil van inzicht bestaat over de beoordeling van de mitigerende maatregelen.
- De regionale verdieping dient met het oog op dit proces uiterlijk september 2024, maar liever voor de zomerperiode van 2024 te zijn afgerond.
- De regio doet in september 2024 een voorstel aan de minister van IenW om resterend projectbudget te behouden voor de herstart van het project of in te zetten voor (een pakket aan) mitigerende maatregelen dat in de regionale verdieping is onderzocht.
- Omdat het gaat om resterend projectbudget van de minister van IenW, is het aan de minister van IenW om te besluiten of hij akkoord gaat met het voorstel van de regio. Het ambtelijk advies van de directeuren van regio en rijk wordt hierbij betrokken. Het besluit van de minister van IenW is een hamerpunt op het BO MIRT.
- Het besluit wordt vervolgens in de BO MIRT-afspraken vastgelegd en daarna met de Kamer gedeeld.

Eerste aanzet Plan van Aanpak herstart gepauzeerde projecten

Inleiding

In 2023 zijn 17 MIRT-projecten op de pauzestand gezet, vanwege een opeenstapeling van financiële- en stikstofproblematiek en personele krapte. Juist met het schuiven van maakcapaciteit en (delen van) budgetten naar instandhoudingsopgaven en andere realisatieprojecten, kan er doorgewerkt worden aan de bereikbaarheid en veiligheid van onze infrastructuur. De gepauzeerde projecten zelf blijven van belang voor een vlotte en veilige doorstroming op wegen en vaarwegen. Zij blijven onderdeel van het MIRT-Overzicht en het kabinet zet zich in om deze projecten weer op te starten op het moment dat er sprake is van voldoende zicht op stikstofruimte en voldoende financiële middelen en menskracht.

De Kamer heeft naar aanleiding van het Notaoverleg MIRT op 22 januari jl. de motie Heutink aangenomen (36 410-A, nr. 31). De motie vraagt voor het zomerreces met een plan van aanpak te komen over het hervatten en herfinancieren van de zeventien gepauzeerde MIRT-projecten. Onderhavige notitie, die uitgewerkt is langs drie lijnen (agenderen, prioriteren en programmeren), geeft invulling aan deze motie.

Verdere uitwerking van deze aanzet tot plan van aanpak vindt plaats na aantreden van een nieuw kabinet. In die verdere uitwerking zal ook ingegaan worden op welke wijze uitvoering wordt gegeven aan een tweetal door de Kamer aangenomen moties: de Kamer heeft de budgetschuif voor de N35 verkenning Wijthmen-Nijverdal ongedaan gemaakt en opgeroepen prioriteit te geven aan de A28/A1 Hoevelaken. Voor de N35 wordt de verkenning voortgezet. Bij afronding van de verkenning worden de drie randvoorwaarden opnieuw bezien: er dient dan capaciteit bij RWS beschikbaar te zijn voor de planuitwerking, er moet zicht zijn op oplossingen voor stikstof en er moet een voorkeursalternatief afgesproken kunnen worden binnen het beschikbare budget. Op dat moment wordt bezien of de N35 definitief van de pauzestand kan.

Agenderen

Randvoorwaarden voor herstart

De projecten worden herstart als er voldoende perspectief op stikstofruimte is en er sprake is van voldoende uitvoeringscapaciteit en financiële middelen. Hieronder staat een toelichting op deze randvoorwaarden.

Stikstof

Rijk en regio werken samen in de landelijke stikstofaanpak. Daarbij zet het Rijk onder coördinatie van het Ministerie van LNV in op het treffen van generieke bronmaatregelen. Provincies staan aan de lat voor het nemen van gebiedsspecifieke bron- en natuurmaatregelen voor de Natura 2000-gebieden. Meer maatregelen van Rijk en provincies die leiden tot natuurbehoud en -verbetering is voor de toestemmingverlening van de gepauzeerde projecten van groot belang: door de slechte staat van de natuur wordt het steeds lastiger om te onderbouwen dat mitigerende maatregelen niet al nodig zijn voor de natuurdoelen.

Voor de uiteindelijke toestemmingverlening en realisatie van infraprojecten moet door IenW de stikstofopgave in beeld worden gebracht. Hiervoor is stikstofdeskundigheid nodig. Vervolgens moeten zo nodig mitigerende en/of compenserende maatregelen genomen worden, zie toelichting in kader. Het Rijk is hierbij als initiatiefnemer verantwoordelijk voor het verwerven van stikstofruimte voor de realisatie van de rijksinfraprojecten. In juridische zin kan in het kader van de projectbesluiten door IenW eigenstandig besloten worden over de inzet van de door IenW verworven stikstofruimte. Interbestuurlijk is afgesproken dat voorafgaand aan het benaderen van een potentiële saldogever bij de provincie geïnformeerd dient te worden of de provincie de betreffende potentiële saldogever concreet in beeld heeft als passende maatregel voor de natuur of dat de ondernemer zich heeft aangemeld voor één van de vrijwillige beëindigingsregelingen of een maatwerkaanpak van de overheid. Als dat niet het geval is, kan door IenW het overleg/onderhandeling met de potentiële saldogever worden gestart.

Sluitstuk van extern salderen is doorgaans het intrekken of wijzigen van de natuurvergunning door Gedeputeerde Staten als bevoegd gezag voor die natuurvergunning. Om de infraprojecten te kunnen opstarten is om die reden in de meeste gevallen actieve medewerking van meerdere provincies nodig, gelet op de provincie-overstijgende stikstofeffecten van projecten. Het is belangrijk dat reeds voor een herstart van het project hier bestuurlijk commitment voor is, bij alle voor het project benodigde provincies. Rijk en provincie waarbinnen het project is gelegen, treden daarvoor in overleg met andere provincies.

Concreet is actieve medewerking en commitment van provincies nodig bij:
- De onderbouwing dat de mitigerende/compenserende maatregelen die door IenW getroffen dienen te worden, voldoen aan het additionaliteitsvereiste. Additioneel betekent in dit verband dat een maatregel niet al nodig is voor natuurbehoud en andere maatregelen beschikbaar zijn voor het behalen van de verbeter- en uitbreidingsdoelen voor Natura 2000-gebieden. Deze onderbouwing dient van het Bevoegd Gezag voor het beheerplan van het Natura 2000 gebied te komen, in veel gevallen provincies.
- Het intrekken van vergunningen van saldogevers in het kader van extern salderen. Hiermee wordt de voor mitigatie benutte depositiedaling geborgd.

Ter achtergrond: te zetten stappen toestemmingverlening stikstof na herstart MIRT project
Om te bepalen of een project door stikstof tot significante negatieve gevolgen op daarvoor gevoelige Natura 2000-gebieden kan leiden, moet worden bepaald waar een significante verkeerstoe- of afname is en moeten stikstofdepositieberekeningen worden uitgevoerd. Vervolgens wordt ecologisch beoordeeld of kan worden uitgesloten dat een projectbijdrage tot een significant negatief gevolg op een Natura 2000-gebied leidt. Als dit niet kan worden uitgesloten wordt onderzocht of de mogelijke effecten kunnen worden gemitigeerd door extern salderen. Met bedrijven wordt op vrijwillige basis een overeenkomst gesloten, waarin wordt overeengekomen dat activiteiten (gedeeltelijk) worden beëindigd, de vergunning (gedeeltelijk) wordt ingetrokken en resulterende depositiereductie, ingezet kan worden ter mitigatie van mogelijke effecten door het project. Waar het niet mogelijk is om een mogelijk projecteffect te mitigeren, kunnen compenserende maatregelen, zoals de aanleg van nieuwe natuur, worden genomen, mits er geen alternatieven voor het project zijn en sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang. Projecten met een zeer grote projectbijdrage en/of een projectbijdrage in meer provincies zijn moeilijker te realiseren dan projecten met een kleine projectbijdrage in één of enkele Natura 2000-gebieden. In de Kamerbrief van 16 januari 2024 zijn de beschikbare inzichten per project ten aanzien van stikstof nader geduid[1].

Capaciteit
Voor de herstart van projecten moet voldoende uitvoeringscapaciteit (met specifieke kennis/expertise) beschikbaar zijn. De capaciteit wordt pas ingezet als stikstofruimte en financiële middelen beschikbaar zijn. Om een beeld te geven: inschatting van de benodigde capaciteit voor de gepauzeerde projecten is ca. 130 fte per jaar met alle projecten in planfase en ca. 300 fte per jaar met alle projecten in realisatie. Dit is zonder parallel schakelen van plan- en realisatiefase, wat nog meer capaciteit zou vragen.

De komende jaren blijft de opgave vanuit instandhouding groot. En ook voor enkele aanlegprojecten die waarschijnlijk wel nog doorgang kunnen vinden (zoals bijvoorbeeld de acht projecten die uitgezonderd zijn van de herprioritering omdat deze een relatief beperkte stikstofopgave kennen en enkele WoMo-projecten en de Via15) moet capaciteit nog ingepland worden. De acht projecten die zijn uitgezonderd van de herprioritering en WoMo-projecten worden eerst geprogrammeerd. Daarnaast mag de benodigde capaciteit voor de herstart van gepauzeerde projecten niet ten koste gaan van de urgente instandhoudingsopgave. Wel zal naar verwachting de krapte op termijn (zie hieronder) afnemen en kan op termijn de uitvoeringscapaciteit worden geherprioriteerd met het oog op de gepauzeerde aanlegprojecten.

RWS beziet doorlopend de mogelijkheden voor een andere marktaanpak om de groeiopgave mogelijk te maken en efficiënter te werken, zoals andere contractvormen en bundeling van projecten in aanbestedingen middels bijv. de portfolioaanpak. Of het financieren van extra

[1] TK23–24, 36 410 A, nr. 25.

capaciteit enige oplossing biedt is onzeker, vanwege de bredere schaarste op de arbeidsmarkt. Met de regio zal worden gesproken over de evt. mogelijkheid voor andere slimme oplossingen, bijvoorbeeld met capaciteit uit de regio. Daarbij dient opgemerkt te worden dat markt en regionale partners ook te maken hebben met personele krapte. Ook zal in deze situatie altijd inzet van RWS noodzakelijk blijven. Er zijn wel goede voorbeelden van slimme samenwerking met de regio. In de provincie Noord-Holland werken Rijksoverheden en decentrale overheden bijvoorbeeld samen aan 'samen, slimmer, renoveren'. Het doel is om gebiedsgericht en efficiënt samen te werken aan de vervanging- en renovatie opgave. Hier worden mogelijkheden onderzocht naar gezamenlijk opdrachtgeverschap waarbij capaciteit en kosten bespaard kan worden via een seriematige aanpak.

Voor gepauzeerde projecten waar perspectief en commitment is voor stikstofoplossingen én die middelen hebben gekregen uit het Mobiliteitsfonds, wordt actief gezocht naar de mogelijkheden om capaciteit beschikbaar te krijgen voor het specifieke project. Voor zover een slimmere marktaanpak of capaciteit uit de regio daar niet in kunnen voorzien, zal afgewogen moeten worden of enige herprioritering van capaciteit ten gunste van het gepauzeerde project mogelijk of wenselijk is. Dit betekent dat keuzes moeten worden gemaakt: andere (urgente) werkzaamheden zullen daardoor later uitgevoerd kunnen worden en mogelijk tot extra beperkingen of risico's leiden.

Financiële middelen
Toedeling van generieke financiële middelen aan gepauzeerde projecten vanuit het Mobiliteitsfonds zal plaatsvinden op basis van een generieke afweging (en prioritering) binnen het Mobiliteitsfonds en met toepassing van de budgettaire spelregels. Voor toedeling van generieke middelen uit het Mobiliteitsfonds wordt een afweegmethode Investeringsruimte Mobiliteitsfonds opgesteld. Daarnaast kan samen met de regio onderzoek gedaan worden naar mogelijkheden voor alternatieve bekostiging.

Prioriteren
De meest actuele landelijke doorrekening in het verlengde van de Integrale Mobiliteitsanalyse (IMA) laat zien dat het pauzeren van 14 MIRT- wegenprojecten lokaal leidt tot sterke verslechtering van de doorstroming op de weg. De gepauzeerde vaarwegprojecten zijn nodig om te voldoen aan de streefwaarden voor wachttijden bij sluizen (Kreekrak en Volkerak) of het mogelijk te maken met grotere schepen te kunnen varen (Vaarweg IJsselmeer – Meppel).

Onderdeel van de nadere uitwerking van het plan van aanpak na aantreden van een nieuw kabinet, is samen met de regio toe te werken naar een prioriteringsvolgorde binnen de gepauzeerde projecten. Die prioritering kan langs verschillende lijnen worden ingevuld, bijvoorbeeld aan de hand van de bereikbaarheidsopgave, langs de lijn van verkeersveiligheid, rekening houdend met de robuustheid, woningbouw, etc. Daarbij wordt rekening gehouden met de Mobiliteitsvisie 2050. De IMA is hierbij een belangrijke informatiebron. De uiteindelijke prioritering is een bestuurlijke en politieke keuze.

Monitoring bestuursovereenkomsten
Het belang van de opgaven van de gepauzeerde projecten wordt geagendeerd tot het moment dat er invulling gegeven kan worden aan de randvoorwaarden voor herstart. Met de reguliere IMA wordt steeds inzichtelijk gemaakt waar de opgaven liggen op het gebied van onder meer bereikbaarheid en verkeersveiligheid. De gepauzeerde projecten blijven daarnaast onderdeel van het MIRT-Overzicht, dat jaarlijks wordt geactualiseerd naar aanleiding van eventuele nieuwe inzichten. En tijdens de bestuurlijk overleggen binnen het reguliere MIRT-proces zal steeds de huidige stand van zaken rond het perspectief voor deze projecten besproken worden. De bestaande bestuursovereenkomsten blijven in stand. Op het moment dat herstart aan de orde is wordt door rijk en regio opnieuw bezien of deze overeenkomsten aanpassing behoeven.

Programmeren
Het programmeren van de herstart van de projecten volgt als er voldoende financiële middelen zijn, er perspectief is op het kunnen verwerven én inzetten stikstofruimte én wanneer er sprake is van voldoende capaciteit. Met het oog op de verdere uitwerking van dit plan van aanpak, voeren Rijk en regio per project het gesprek over de mogelijkheden voor een herstart van de gepauzeerde projecten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de overlegstructuren voor project specifieke afstemming.

Project(en):	**Afstemming op werkvloer via:**	**Afstemming op directeurenniveau (voorafgaand aan DO MIRT) via:**	**Bestuurlijke afstemming (voorafgaand aan BOL/BO MIRT) via:**
A1/A28 Knooppunt Hoevelaken	Ambtelijk contact met gem. Amersfoort, gem. Nijkerk, prov. Utrecht, prov. Gelderland, vervoerregio Amersfoort-Utrecht	Separaat directeurenoverleg	Separaat Bestuurlijk Overleg (evt. programmaraad U Ned)
A1/A30 Barneveld	Ambtelijk contact met gem. Barneveld, Regio Foodvalley, prov. Gelderland	Separaat directeurenoverleg	Separaat Bestuurlijk Overleg
A2 Deil-Vught	Coordinatieteam programma A2 Deil-Vught met prov. Brabant, prov. Gelderland, gem. Den Bosch, regio Rivierenland	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren	Stuurgroep programma A2 Deil-Vught
A9 Rottepolderplein	Ambtelijk contact met de regio, o.a. via het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB)	Directeurenoverleg SBaB	Programmaraad SBaB
InnovA58 traject St. Annabosch-Galder	Ambtelijk contact met de regio Zuid, o.a. via het programma SmartwayZ.NL	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren	SmartwayZ.NL
A58 Breda-Tilburg	Ambtelijk contact met de regio Zuid, o.a. via het programma SmartwayZ.NL	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren	SmartwayZ.NL
A4 Haaglanden	Overleg prov. Zuid-Holland - IenW (incl. RWS)	Separaat directeurenoverleg Herprioritering Zuid-Holland	Wanneer nodig, separaat te organiseren
A15 Papendrecht-Gorinchem	Overleg prov. Zuid-Holland - IenW (incl. RWS)	Separaat directeurenoverleg Herprioritering Zuid-Holland	Wanneer nodig, separaat te organiseren
N35 Wijthmen - Nijverdal	Ambtelijke Begeleidingsgroep (ABG)	Opdrachtgeversoverleg prov. Overijssel - IenW	Bestuurlijke Advies Groep (BAG) (prov. Overijssel, div. gemeenten, IenW incl. RWS, ProRail, Waterschap DOD)
A27 Zeewolde-Eemnes	Ambtelijk contact met de regio, o.a. via het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB)	Directeurenoverleg SBaB	Programmaraad SBaB
Rijksbijdrage NRU	Voorbereidend overleg	Separaat directeurenoverleg	Separaat Bestuurlijk Overleg
A67 Leenderheide-Geldrop	Ambtelijk contact met de regio Zuid, o.a. via het programma SmartwayZ.NL	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren	SmartwayZ.NL

A1/A35 Knooppunt Azelo-Buren	Op oproepbasis: Ambtelijke Begeleidingsgroep (ABG)	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren
Volkeraksluizen	Geen formeel overleg. Ambtelijk contact met prov. Zeeland	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren	Eventueel via reguliere BO MIRT
Kreekraksluizen	Geen formeel overleg. Ambtelijk contact met prov. Zeeland	Geen formeel overleg. Wanneer nodig, separaat te organiseren	Eventueel via reguliere BO MIRT
Vaarweg IJsselmeer-Meppel	Geen formeel overleg. Ambtelijk contact met de regio (o.a. over de afgesproken meekoppelkans)	Geen formeel overleg. Volgt mogelijk later	Eventueel via reguliere BO MIRT

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/98282

Bijlage(n)
1

Datum 22 maart 2024
Betreft Basiskwaliteitsniveau spoor

Geachte voorzitter,

Het spoor verbindt. Het zorgt ervoor dat we ons naar werk, school, zorg, familie en sociale activiteiten kunnen verplaatsen. Met het spoor worden ook goederen van A naar B vervoerd binnen Nederland en naar het Europese achterland. Het vervoer per spoor draagt bij aan de verduurzaming van Nederland. Samen met het wegennet en de vaarwegen vormt het spoornetwerk de basis van een welvarend Nederland. Samen met ProRail zetten we daarom alles op alles om een veilig, stabiel en robuust spoornetwerk te garanderen. Elke dag weer.

Het instandhouden van het Nederlandse spoornetwerk wordt een steeds grotere opgave. Dat komt doordat een groot deel van de spoorinfrastructuur gedurende de vorige eeuw is aangelegd, waardoor er in de komende jaren in toenemende mate vernieuwing van de infrastructuur nodig is. Sindsdien wordt het netwerk steeds intensiever gebruikt. Vanwege de verwachte groei van reizigers en goederen op het spoor zal het naar verwachting alleen maar drukker worden, met de bijbehorende belasting voor de infrastructuur. De kosten voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing nemen door intensiever gebruik, duurdere materialen en hogere lonen toe. Deze uitdaging wordt in praktische zin versterkt door krapte op de arbeidsmarkt.

We zien daarnaast dat de eisen aan de infrastructuur zich blijven ontwikkelen. Bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid op en rondom het spoor (zoals brandblusvoorzieningen), veilig en gezond werken aan het spoor (zoals kwartsloze ballast) en de toepassing van flora- en faunawetgeving (zoals bermonderhoud en gravende dieren). Ook wordt meer en meer duidelijk welke impact het veranderende klimaat heeft op bijvoorbeeld de baanstabiliteit. Voorts vraagt de noodzaak tot verduurzaming en schoon en emissieloos bouwen om een andere en soms duurdere manier van werken. Dit alles vergt een meer toekomstbestendige invulling van de instandhouding van het spoor en een herijking van de kaders.

Eerdere kabinetten hebben op verschillende momenten extra middelen voor instandhouding vrijgemaakt. In de afgelopen jaren heeft ProRail daarmee de instandhoudingswerkzaamheden geleidelijk opgevoerd. Ook in het coalitieakkoord van het huidige kabinet zijn structureel extra middelen vrijgemaakt voor de instandhouding van onze netwerken (structureel € 1,5 miljard per jaar). Met de

aanvullende middelen uit het coalitieakkoord wordt meer onderhoud aan en vernieuwing van het spoor gerealiseerd. Omdat gelijktijdig de instandhoudingsopgave groter wordt, wil ik zorgen dat deze middelen zo goed mogelijk worden besteed. Daarom herijk en valideer ik de instandhoudingskosten op het spoor elke vier jaar. Uit de laatste herijking[1] blijkt dat de instandhoudingskosten op het spoor in de komende jaren hoger zijn en meer toenemen dan een aantal jaar geleden bij de vorige herijking werd geraamd.

De betaalbaarheid en maakbaarheid van ons spoornetwerk is met dit alles een uitdaging. Er zijn keuzes nodig om ook langjarig de opgave en het budget met elkaar in balans te houden. Besluitvorming hierover is nodig, zodat ProRail voor de zomer duidelijkheid heeft over de kaders voor de meerjarige programmering van werkzaamheden. Zo'n meerjarige programmering biedt naast voorspelbaarheid voor alle partijen ook mogelijkheden voor efficiënter werken. Binnen de kaders van de demissionaire status van het kabinet, bestaat de noodzaak om duidelijkheid te bieden aan ProRail, om te voorkomen dat noodzakelijk onderhoud of vernieuwing van het spoor stil komt te liggen.

Tegen deze achtergrond heb ik samen met ProRail een denkrichting voor een basiskwaliteitsniveau spoor (hierna: BKN spoor) voor de spoorinfrastructuur vanaf 2026 uitgewerkt. Dit is een stabiel, langjarig en robuust onderhoudsniveau van het Nederlandse spoor, zoals dat ook voor de netwerken van Rijkswaterstaat (hierna: RWS) is uitgewerkt.[2] De gevolgde aanpak bij de totstandkoming van het BKN spoor is vergelijkbaar met het basiskwaliteitsniveau voor de RWS-netwerken. Net als bij de RWS-netwerken is het uitgangspunt bij het BKN spoor een efficiënte en duurzame instandhoudingsinzet, die haalbaar en maakbaar is en past binnen de beschikbare budgetten, waarbij een constructief veilig en betrouwbaar spoornetwerk onverminderd wordt geborgd. Zo biedt het BKN spoor langjarige duidelijkheid over de basiskwaliteit in het hele land en creëert het daarmee voorspelbaarheid richting ProRail, aannemers en vervoerders. ProRail stuurt hierbij integraal op exploitatie, onderhoud en vernieuwing (vervanging en renovatie), met bijbehorende budgetreeks. Deze integrale sturingsafspraken op het gebied van instandhouding worden bij Rijkswaterstaat per 1 januari 2024 op gelijksoortige wijze toegepast.

Het basiskwaliteitsniveau van het Nederlandse spoornetwerk
Het Nederlandse spoornetwerk omvat ruim 7.000 kilometer rails, ca. 11.600 seinen, ca. 2.300 overwegen, ruim 6.000 wissels en bijna 400 stations. De voornaamste functie van dit netwerk is het snel, veilig en comfortabel kunnen vervoeren van reizigers en goederen. Het Nederlandse spoor is in vergelijking met andere landen om ons heen een zeer dicht en intensief bereden netwerk. Kenmerkend voor het spoor is daarnaast dat de infrastructuur en het vervoer daarop niet los van elkaar gezien kunnen worden, maar een geïntegreerd systeem vormen. Keuzes die gemaakt worden in de infrastructuur werken door in het vervoer en komen uiteindelijk ook bij reizigers en verladers terecht. Dat moet daarom ook in die gehele context meegewogen worden.

Het is belangrijk dat het spoor beschikbaar is. Dat houdt onder meer in dat de spoorse assets (zoals baanlichamen, sporen, bruggen, tunnels, wissels en overwegen) constructief veilig en berijdbaar zijn en dat deze binnen de wettelijke kaders worden onderhouden voor het gewicht en de snelheid van treinen waar het

[1] Kamerstuk 36 410 A, nr. 16.
[2] Kamerstuk 29 385, nr. 119.

spoor op ontworpen is. Daarnaast zijn systemen nodig voor energievoorziening, treinbeveiliging, communicatie en ICT. Zonder deze systemen staan de treinen stil. Ook zijn voorzieningen nodig op stations zoals perrons, (rol)trappen, liften en loopruimte en systemen voor reisinformatie. Toegankelijkheid vind ik hierbij randvoorwaardelijk. Daarnaast is het noodzakelijk dat de beschikbare capaciteit op het spoor goed wordt verdeeld en het verkeer op het spoor wordt geleid. Dat zijn wettelijke taken die ProRail uitvoert.

Het kabinet wil dat de vervoerders op het Nederlandse spoor goede prestaties leveren. Een goed onderhouden infrastructuur draagt bij aan het leveren van goede vervoersprestaties. Dat geldt ook voor het faciliteren van een goede en veilige doorstroming van reizigers en goederen. Daarvoor is onder andere incidentenbestrijding nodig, net als data voor reisinformatie. Als de basiskwaliteit op het spoor niet is geborgd, is er een risico dat de vervoersprestaties onvoorspelbaar worden en omlaag gaan. Dat wil ik zo veel mogelijk voorkomen.

Voor de instandhouding van het Nederlandse spoornetwerk worden, gegeven het bovenstaande, diverse activiteiten uitgevoerd. Dit gaat onder andere om inspecties, dagelijks kleinschalig onderhoud, periodiek groot onderhoud en vervangingen, schoonmaak en incidenteel herstel. Op het spoor is weinig sprake van ongepland uitgesteld of achterstallig onderhoud. Het Rotterdamse havengebied, waar veel goederenvervoerders gebruik van maken, is hierop een belangrijke uitzondering[3]. Mijn doel is om achterstallig onderhoud in de Rotterdamse haven weg te werken en om te voorkomen dat in de toekomst ongepland uitgesteld onderhoud gaat ontstaan. Binnen het spoorse domein liggen er op dit moment geen aanleg- of instandhoudingsprojecten stil door stikstofproblematiek.

Denkrichtingen voor maatregelen
Zoals eerder aangegeven, vragen de instandhoudingsbehoefte, beschikbare capaciteit op het spoor, de beschikbaarheid van personeel en de middelen op de begroting om een nieuwe balans. Omdat de onderhoudswerkzaamheden op het spoor in de komende periode toe zullen nemen en de kosten voor instandhouding stijgen, zijn er keuzes nodig om budget en prestaties meer in evenwicht te brengen en de voorspelbaarheid te vergroten.

Alles overwegende voorzie ik onder meer de volgende maatregelen:

- *Efficiëntere uitvoering.* Samen met ProRail bezie ik de mogelijkheden voor een efficiëntere inzet van mensen en capaciteit voor werkzaamheden. Dit geldt zowel voor ProRail als haar samenwerking met de markt. Dit resulteert er onder andere in dat de komende jaren meer werkzaamheden overdag worden uitgevoerd en werkzaamheden meer gespreid over het jaar plaatsvinden. Dit sluit aan bij een ontwikkeling die al in 2017 met alle bij het spoor betrokken partijen is ingezet om de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van het spoor op de langere termijn te borgen, het werken aan het spoor in tijden van arbeidsmarktkrapte aantrekkelijker te maken en de kosten van instandhouding omlaag te brengen. We nemen de veranderde reispatronen na de coronapandemie mee in beschouwing. Desondanks zal naar verwachting overdag en buiten de vakantieperiodes meer hinder op het spoor kunnen ontstaan. Uiteraard zal ProRail over werkzaamheden zoals gebruikelijk goed afstemmen en communiceren met vervoerders, verladers en reizigers. Ook

[3] Kamerstuk 29984, nr. 954.

stemmen ProRail en Rijkswaterstaat hun werkzaamheden zo goed mogelijk op elkaar af.[4]
- *Gerichte keuzes in maatschappelijke ambities en ontwikkelingen*. Klimaatneutrale en circulaire infrastructuurprojecten en schoon en emissieloos bouwen zijn belangrijke doelen in het BKN spoor. Aanvullende duurzaamheidsambities, zoals het vergroenen van grijs oppervlak en het bevorderen van biodiversiteit rond het spoor, kunnen nu niet onder de basiskwaliteit opgenomen worden. Daarnaast bezie ik voor een ontwikkeling als klimaatadaptatieve infrastructuur nog wat passend is om op te nemen in het BKN spoor.
- *Kritisch afwegen beheer en onderhoud van stations*. Stations in Nederland zijn over het algemeen van een hoog voorzieningen- en kwaliteitsniveau. De middelen voor instandhouding dragen daar voor een deel aan bij. De stations behouden hun reguliere schoonmaak en blijven onverminderd toegankelijk voor iedereen, maar de optimale frequentie van de periodieke constructieve schoonmaak zal opnieuw worden bezien. Onderhoud van ongebruikte fietsenstallingen wordt afgeschaald.
- *Kritisch afwegen wisselverwarming*. Het klimaat verandert en het gemiddelde aantal winterse dagen neemt af. Daardoor ontstaat op termijn een lagere behoefte aan wisselverwarming. Waar de wisselverwarming vervangen moet worden, zal kritisch worden afgewogen of deze essentieel is om bij winters weer een betrouwbare dienstregeling te kunnen rijden. Dit kan betekenen dat de dienstregeling bij winterweer eerder zal overgaan op een landelijk uitgedunde dienstregeling. Door vooraf kenbaar te maken dat de dienstregeling 'uitgedund' wordt, kunnen gebruikers van het spoor zich hierop voorbereiden.

Met de hierboven geschetste denkrichtingen bieden we een goede basiskwaliteit van onze spoorinfrastructuur. Er resteert vanaf 2026 een budgettaire opgave waarvoor ik oplossingen in kaart breng binnen de budgettaire kaders van het Mobiliteitsfonds. Daarbij zijn keuzes als een schuif van aanleg naar instandhouding niet uit te sluiten. In de komende periode maak ik deze dekkingsopties verder concreet.

Onderzoeken voor instandhouding op de lange termijn
In de komende periode zal ik samen met ProRail langs een aantal denklijnen onderzoeken hoe de doelmatigheid van de instandhouding op de langere termijn (vanaf 2030) verder kan worden verbeterd:
- Allereerst onderzoeken we hoe differentiatie in het netwerk kan bijdragen aan lagere instandhoudingskosten. Differentiatie in het netwerk betekent dat er binnen de ruimte die TEN-T biedt, verschillende eisen aan de spoorse assets worden gesteld, afhankelijk van het gebruik. Daarbij zal ook rekening gehouden worden met de eisen die militaire mobiliteit aan het netwerk stellen.
- Ook zullen we de doelmatigheidskansen van digitalisering onderzoeken. De ontwikkeling naar 5G in de trein kan bijvoorbeeld leiden tot minder leidingen en kabels rondom het spoor, wat het toekomstige onderhoud eenvoudiger en goedkoper maakt.
- Daarnaast zullen we onderzoeken of en hoe stations in de toekomst meer gestandaardiseerd kunnen worden. Dat bespaart aanlegkosten, maar betekent ook dat bij vernieuwing wordt bekeken hoe het toekomstige onderhoud van het station zo doelmatig mogelijk kan worden ingericht.

[4] Uw Kamer is hierover geïnformeerd in de brief over strategische keuzes bereikbaarheid van 19 maart jl. (Kamerstuk 2024Z04527).

- Tot slot onderzoeken we de effecten van een mogelijke instandhoudingsaanpak, waarbij een baanvak voor een wat langere periode uit dienst wordt genomen en veel meer soorten werkzaamheden in die periode in één keer worden uitgevoerd, waardoor het baanvak daarna voor veel langere tijd zonder buitendienststellingen kan.

Maakbaarheid instandhouding
In de budgetreeksen die ProRail opstelt, is rekening gehouden met de maakbaarheid van de opgave. ProRail werkt met een zogenaamd 'masterplanproces'. Daarbij maakt ProRail haar onderhouds- en aanlegplannen voor de komende zeven jaar bekend en zoekt daarover afstemming met de markt. Zo weten bijvoorbeeld aannemers en andere marktpartijen wat er aankomt. De door ProRail geplande werkzaamheden zijn verwerkt in de financiële reeksen die door PwC zijn gevalideerd en als maakbaar zijn beoordeeld, waarbij PwC wel uitdagingen ziet onder meer vanwege de arbeidsmarktkrapte. Daarnaast maakt ProRail geleidelijk een beweging om meer onderhoud en vernieuwing overdag uit te voeren, om te zorgen dat de instandhoudingsopgave maakbaar is en blijft. Gegeven de verwachte groei van het aantal treinen zijn er immers niet genoeg treinvrije periodes om de instandhoudingsbehoefte uit te voeren.

Vervolgproces en budgettaire verwerking
Na het commissiedebat strategische keuzes bereikbaarheid van 28 maart aanstaande ga ik in gesprek met stakeholders en gebruikers via de reguliere overleggen. Ook maak ik in de komende periode de dekkingsopties voor de budgettaire opgave verder concreet, inclusief de maatschappelijke effecten. Hierbij zal aandacht zijn voor de ontsluiting van nieuwe woningbouwlocaties en voorzieningen rond het spoor, waaronder zorg- en onderwijsinstellingen. Met deze stappen werk ik toe naar finale besluitvorming over het BKN spoor, die voor de zomer van 2024 moet plaatsvinden. De budgettaire verwerking kan vervolgens plaatsvinden in de ontwerpbegroting voor 2025.

Tot slot
In de komende jaren is het zaak om voortdurend de balans te bewaken tussen wat nodig, maakbaar en mogelijk is met het BKN spoor. Ik zal dat nauwgezet monitoren. Uiteraard wordt hiermee ruimte gehouden voor nieuwe beleidskeuzes die een volgend kabinet kan maken.

Hoogachtend,

mede namens de minister van Infrastructuur en Waterstaat,

DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

drs. V.L.W.A. Heijnen

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
P.S. van Laar
CZ/JZ

Telefoonnummer +31235143354
laarp@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2024

Kenmerk
2254733/2280364

Uw kenmerk

Betreft: Aanbieden HAC-jaarverslag 2023

Geachte leden,

Ter uitvoering van artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 en artikel 8 van de Verordening rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland 2005, zenden wij u het jaarverslag over 2023 van de Hoor- en adviescommissie Noord-Holland (HAC) toe.

Het jaarverslag bevat gegevens over bezwaar- en klaagschriften die in 2023 zijn binnengekomen bij het secretariaat van de beide Commissies. Voorts bevat het jaarverslag informatie over de adviezen die de HAC over de bezwaar- en klaagschriften heeft uitgebracht.

Het jaarverslag wordt u ter kennisname aangeboden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

p/v.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

bijlage(n)

HAC-jaarverslag 2023

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie
Noord-Holland

Jaarverslag van de Hoor- en adviescommissie 2023

JAARVERS

VOORWOORD

Geachte lezer,

Voor u ligt het jaarverslag van de Hoor- en adviescommissie van de provincie Noord-Holland van het jaar 2023 met daarin een overzicht van de werkzaamheden en de samenstelling van de commissie.

Bij onze vorige jaarvergadering hebben wij afscheid genomen van twee van onze leden en zijn twee nieuwe leden door de Commissaris van de Koning beëdigd, zodat wij weer op volle sterkte zijn.

Tijdens een bijeenkomst in september hebben wij aandacht besteed aan de Omgevingswet, die per 1 januari jl. in werking is getreden. Ook wij zullen als commissie te maken krijgen met bezwaren tegen vergunningen die op grond van deze wet zijn verleend. Te denken valt hierbij bijvoorbeeld aan de omgevingsvergunning voor milieubelastende activiteiten van complexe bedrijven.

Verder is ook het bestuursprocesrecht in beweging, met meer aandacht voor de positie van de burger, onder meer waar het gaat om de verschoonbaarheid van termijnoverschrijding.

Genoeg onderwerpen om aandacht aan te besteden binnen onze commissie.

Gelukkig kon de HAC ook in 2023 rekenen op een uitstekende ondersteuning door het secretariaat. De samenwerking tussen het secretariaat verloopt altijd goed en dat zorgt voor een fijne werksfeer en kwalitatief hoogwaardige adviezen.

Graag wens ik u veel plezier met het lezen van dit jaarverslag.

mr. G.E. Creijghton-Sluijk,
voorzitter

SAMENVATTING

Hoor- en adviescommissie

Aantal bezwaarschriften
In 2023 zijn bij de Hoor- en adviescommissie (hierna ook: HAC) 147 bezwaarschriften binnengekomen en twee klachten.

Vergelijking met vorige jaren

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Aantal bezwaarschriften	147	165	155	134	158	155	139	129	173	151	186

Aantal uitgebrachte adviezen
In 2023 zijn er door de HAC 66 adviezen uitgebracht over de ingediende bezwaarschriften en 2 keer een advies over een klacht.

Vergelijking met vorige jaren

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Aantal adviezen	68	95	70	77	52	76	48	57	108	78	83

Inhoud van de adviezen
Niet-ontvankelijk : 9
(Gedeeltelijk) gegrond : 10
(Geheel) ongegrond : 47
Herroepen : 2

Contrair
In 2023 is er door gedeputeerde staten 2 keer afgeweken van het advies van de HAC.

Verbeterpunt
Er waren dit jaar geen specifieke verbeterpunten.

De informele aanpak
Van de in 2023 binnengekomen subsidiebezwaren (27) is 48% op informele wijze opgelost (13 intrekkingen). Tevens zijn 5 subsidiebezwaren uit voorafgaande jaren ingetrokken. Van de andere bezwaarschriften (120) dan de subsidiebezwaren is 16% op een informele wijze opgelost. Tevens zijn er 15 andere bezwaarschriften (niet zijnde subsidiebezwaren) uit voorafgaande jaren ingetrokken.

Uitspraak rechter
In 2023 heeft de rechter 16 keer uitspraak gedaan over beslissingen op bezwaarschriften, waar de HAC over heeft geadviseerd, uit 2021/2022. Het beroep is 10 keer ongegrond verklaard (de rechter was het eens met de beslissing op bezwaar, waarbij opgemerkt dient te worden dat in drie zaken gedeputeerde staten contrair waren gegaan aan het advies van de HAC), 6 keer is het beroep gegrond verklaard (de rechter was het oneens met de beslissing op bezwaar en het onderliggende advies van de HAC, waarbij opgemerkt dient te worden dat in één zaak gedeputeerde staten contrair waren gegaan aan het advies van de HAC).

Tijdigheid van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten
In 2023 is 90% van de adviezen tijdig dat wil zeggen binnen 9 of – na verdaging – binnen 15 weken na afloop van de bezwaartermijn, uitgebracht door de HAC.

In 2023 heeft in 82% van de gevallen een tijdige heroverweging plaatsgevonden, dat wil zeggen binnen 6 weken (ambtelijk), binnen 12 weken of – na verdaging – binnen de wettelijk toegestane 18 weken na afloop van de bezwaartermijn.

Vergelijking met vorige jaren
2022: 97% van de adviezen tijdig en 90% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2021: 90% van de adviezen tijdig en 70% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2020: 85% van de adviezen tijdig en 66% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2019: 96% van de adviezen tijdig en 87% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2018: 96% van de adviezen tijdig en 85% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2017: 94% van de adviezen tijdig en 92% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2016: 91% van de adviezen tijdig en 75% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2015: 91% van de adviezen tijdig en 80% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2014: 92% van de adviezen tijdig en 87% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2013: 98% van de adviezen tijdig en 65% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2012: 98% van de adviezen tijdig en 91% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2011: 98% van de adviezen tijdig en 76% van de heroverwegingsbesluiten tijdig

Centraal meldpunt klachten

In 2023 zijn er in totaal 61 klachten binnengekomen bij het Centraal Meldpunt Klachten van de provincie Noord-Holland (verder: CMK). Hiervan zijn er 16 klachten aangemerkt als bejegenings-klachten over bestuurders en ambtenaren in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (verder: Awb).

Van deze bejegeningsklachten zijn 14 klachten in behandeling genomen. Twee klachten zijn niet in behandeling genomen.

Er zijn via de Nationale Ombudsman (verder: NO) in 2023 4 klachten binnengekomen bij de provincie.

Er zijn dit verslagjaar geen klachten door middel van een informeel gesprek afgehandeld. Er zijn in het verslagjaar 2 klachten aan de Hoor- en Adviescommissie (verder: HAC) voorgelegd. Deze zijn beide, conform het advies van de HAC, ongegrond verklaard door gedeputeerde staten.

In 2023 zijn de ingekomen klachten aanleiding geweest tot het nemen van onder andere de volgende acties: Een medewerker is aangesproken op bepaald gedrag, het aanbieden van excuses, actie ondernomen ten aanzien van persoonsgegevens, een klacht is doorgestuurd naar de integriteits-coördinator.

De overige 45 klachten/meldingen (de zogenaamde pseudo-klachten), zijn door het CMK doorgezonden naar het juiste orgaan: de betreffende gemeente of uitvoeringsdienst of specifieke klachtmeldpunten en het servicepunt van de provincie Noord-Holland. Soms heeft het CMK (onverplicht) extra informatie gegeven om de klager verder te helpen of is de klager doorverwezen naar een ander deskundig loket.

Het CMK- jaarverslag is onderdeel van het HAC-jaarverslag. En met dit verslag wordt voldaan aan artikel 9:12a van de Awb.

Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur

De Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur (hierna ook: HAC-bestuur) adviseert over bezwaarschriften tegen besluiten van gedeputeerde staten die betrekking hebben op de rechtspositie van leden van provinciale staten en gedeputeerde staten.

In 2023 zijn er, net als de voorgaande jaren, bij deze commissie geen bezwaarschriften ingediend.

INLEIDING

Met dit jaarverslag wordt, ten behoeve van gedeputeerde staten en provinciale staten, uitvoering gegeven aan artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014. In dit artikel is bepaald dat de Hoor- en adviescommissie jaarlijks verslag van haar werkzaamheden uitbrengt aan gedeputeerde staten en provinciale staten van Noord-Holland.

Met dit jaarverslag wordt tevens uitvoering gegeven aan artikel 8 van de Verordening rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland 2005. In dat artikel is de verplichting van de Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur opgenomen tot het uitbrengen van verslag van haar werkzaamheden aan gedeputeerde staten en provinciale staten van Noord-Holland.

Aangezien de Hoor- en adviescommissie ook advies uitbrengt over klachten die niet naar tevredenheid van de klager zijn afgehandeld, wordt in het jaarverslag, in hoofdstuk 3, ook de afhandeling van de klachten opgenomen.

INHOUD

3 **Samenvatting**
3 Hoor- en adviescommissie
4 Centraal meldpunt klachten
4 Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur

5 **Inleiding**

7 **1. Bezwaarschriften**
7 1.1 Aantal bezwaarschriften per directie
8 1.2 Ambtelijk afgehandelde bezwaarschriften
8 1.3 Ingetrokken bezwaarschriften
8 1.4 Aangehouden of nog niet afgehandelde bezwaarschriften
8 1.5 Overslaan van de bezwaarschriftprocedure – rechtstreeks beroep

9 **2. Adviezen over bezwaarschriften**
9 2.1 Aantal uitgebrachte adviezen per directie
9 2.2 Inhoud van de adviezen
10 2.3 Directie Beleid
10 2.4 Directie B&U
11 2.5 Directie Concernzaken
11 2.6 Omgevingsdiensten
12 2.7 AD
12 2.8 Contraire zaken
12 2.9 Verbeterpunten
12 2.10 Termijnbewaking
12 2.10.1 Tijdigheid van adviezen en heroverwegingsbesluiten
13 2.10.2 Telling van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten
13 2.11 De informele aanpak
14 2.12 Uitspraken rechtbank/Raad van State n.a.v. bezwaren 2021/2022
16 2.12.1 Conclusie naar aanleiding van de uitspraken van de rechter

17 **3. Jaarverslag centraal meldpunt klachten 2023**
17 3.1 Inleiding
17 3.1.1 Rol van het Centraal Meldpunt Klachten
17 3.1.2 Definitie van het begrip klacht
17 3.2 Behandeling van klachten
18 3.2.1a. Cijfers 2023 en eerdere jaren
18 3.2.1b Toelichting tabel Afhandeling klachten
18 3.3 Nationale ombudsman
19 3.3.1 Leren van klachten: acties en maatregelen na klachtbehandeling
19 3.4 Tenslotte

20 **4. HAC rechtspositiebesluiten bestuur**

21 **Bijlage a: samenstelling HAC**

1 BEZWAARSCHRIFTEN

In 2023 zijn 147 bezwaarschriften ex artikel 7:1 Algemene wet bestuursrecht (Awb) binnengekomen gericht tegen (vermeende) besluiten van of namens gedeputeerde staten. Er zijn in 2023 tevens twee klachten aan de HAC voorgelegd.

Een vergelijking met voorgaande jaren laat het volgende zien.

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Aantal bezwaarschriften	147	165	155	134	158	155	139	129	173	151	186

Het aantal bezwaarschriften is in 2023 iets gedaald in vergelijking met het jaar 2022. Net als in 2022 is in 2023 ook door een groep omwonenden bezwaar gemaakt tegen een besluit namens gedeputeerde staten.

Van deze 147 bezwaarschriften zijn er 32 ingetrokken, over 34 bezwaarschriften uit 2023 is advies uitgebracht door de HAC, 11 bezwaarschriften zijn doorgezonden. Er zijn dus nog 82 bezwaarschriften uit 2023 in behandeling/ aangehouden. Dit is een relatief groot aantal en dat is vooral een gevolg van het feit dat in november en december veel bezwaarschriften zijn ontvangen, namelijk 46 bezwaarschriften, waaronder 31 bezwaarschriften van omwonenden tegen 1 besluit. De bezwaarschriften die in aanmerking kwamen voor de informele aanpak zijn in overleg met bezwaarden aangehouden.

Op donderdag houdt een kamer van de HAC zitting om de partijen te horen.
Op dinsdag worden de gesprekken gehouden waarin de bezwaarschriften informeel worden behandeld.

1.1 Aantal bezwaarschriften per directie

Hieronder volgt een overzicht van de bezwaarschriften die in 2023 zijn binnengekomen bij de HAC met een splitsing naar directie.

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Directie Beleid	3	5	6	14	11	45*	26	8	17	23	12
Directie Beheer en Uitvoering (B&U)	11	5	9	2	10	8	21	-	20	7	55
Directie Subsidies, Vergunningen en Toezicht(SVT)**						-	-	5	114	103	115
Directie Middelen**						-	-		4	-	3
Statengriffie						-	-	2	-	3	-
Algemeen Directeur	1					1	-		-	-	1
Omgevingsdiensten	92	100	95	71	94	72	51	35	18	15	-
Directie Concern Zaken (CZ)	39	47	38	35	41	21	29	53			
Tijdelijk Cluster Groen**							-	26			
Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO)				7	2	6	12				
Kabinet	1	1				2					
Provinciale staten		2	2								

Aantal ingediende bezwaarschriften per directie

* *Dit aantal is relatief hoog ivm planschade zaken N23*

** *SVT en Groen is overgegaan naar de Omgevingsdienst, de directie Middelen is nu CZ.*

1.2 Ambtelijk afgehandelde bezwaarschriften

De Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 biedt de mogelijkheid om bezwaarschriften ambtelijk af te handelen indien sprake is van een situatie ex artikel 7:3 van de Awb (het bezwaar is kennelijk niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond, bezwaarde wil niet worden gehoord of er is al volledig aan het bezwaar tegemoetgekomen en andere belanghebbenden kunnen daardoor niet in hun belangen worden geschaad); er wordt dan niet gehoord en niet geadviseerd door de HAC.

Van de in 2023 ingediende bezwaarschriften is er geen één bezwaar ambtelijk afgedaan.

1.3 Ingetrokken bezwaarschriften

Van de 147 bezwaarschriften die in 2023 zijn binnengekomen, zijn er 32 ingetrokken. In hoofdstuk 2.11 “De informele aanpak” wordt nader ingegaan op de ingetrokken bezwaarschriften.

	2023
Directie CZ	16
Directie Beleid	1
Directie B&U	1
Omgevingsdiensten	13
Kabinet	1

Aantal ingetrokken bezwaarschriften per directie in 2023.

1.4 Aangehouden of nog niet afgehandelde bezwaarschriften

Er zijn 82 bezwaarschriften aangehouden of nog in behandeling. Bezwaarschriften worden aangehouden, omdat gedeputeerde staten en bezwaarde nog in overleg zijn over een mogelijke oplossing van het geschil op grond van de informele aanpak. Dit aantal is hoog doordat 31 omwonenden bezwaar hadden gemaakt tegen een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming. De bezwaarschriften die in november en in december 2023 zijn ontvangen, konden in 2023 nog niet worden afgehandeld (46 stuks).

1.5 Overslaan van de bezwaarschriftprocedure – rechtstreeks beroep

In 2023 is twee keer een verzoek om de bezwaarfase over te slaan ingediend. Deze verzoeken zijn door gedeputeerde staten afgewezen, aangezien deze zaken daartoe niet geschikt werden bevonden, aangezien ze onvoldoende uitgekristalliseerd waren.

2 ADVIEZEN OVER BEZWAARSCHRIFTEN

De HAC heeft in 2023 66 adviezen uitgebracht over bezwaarschriften en 2 keer een advies over een klacht. Er zijn 34 adviezen uitgebracht naar aanleiding van bezwaarschriften die in 2022 zijn ingediend. Er zijn 32 adviezen uitgebracht naar aanleiding van bezwaarschriften die in 2023 zijn ingediend. Tevens zijn er twee adviezen uitgebracht over twee klachten.

In de tabel staat het aantal uitgebrachte adviezen per jaar weergegeven. Daarbij valt op dat het aantal uitgebrachte adviezen in 2023 is gedaald ten opzichte van 2022, dit komt doordat in 2022 advies is uitgebracht over 30 bezwaarschriften van omwonenden uit 2021.

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Aantal adviezen	68	95	70	77	52	76	48	57	108	78	83

2.1 Aantal uitgebrachte adviezen per directie

Omdat bezwaarschriften worden ingetrokken, doorgestuurd, ambtelijk worden afgedaan of nog in behandeling zijn aangezien ze in de maand november/ december zijn ontvangen, komt het aantal uitgebrachte adviezen niet overeen met het aantal ontvangen bezwaarschriften.

	2023
Directie Beleid	2
Directie CZ	28
Omgevingsdiensten	36
B&U	1
AD	1

2.2 Inhoud van de adviezen

De HAC heeft 9 keer geadviseerd om het bezwaarschrift niet-ontvankelijk te verklaren. De HAC heeft 47 keer geadviseerd het bezwaarschrift en de twee klachten (geheel) ongegrond te verklaren, 10 keer is geadviseerd het bezwaarschrift (gedeeltelijk) gegrond te verklaren en 2 keer is geadviseerd het bestreden besluit te herroepen.

Een (gedeeltelijk) gegrond bezwaar betekent over het algemeen dat het besluit verbeterd moet worden, omdat bijvoorbeeld de motivering niet voldoende was. Een weigering blijft in zo'n geval een weigering alleen zal de weigering beter gemotiveerd moeten worden.

In de volgende paragrafen zal per directie worden aangegeven tegen welke besluiten de bezwaarschriften waren gericht. Tevens zal inhoudelijk worden ingegaan op de adviezen om het bestreden besluit te herroepen en de contraire beslissingen van gedeputeerde staten.

Een vergelijking met de voorgaande jaren levert het volgende beeld op.

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
niet-ontvankelijk	9	49	20	17	6	14	9	5	23	13	27
Ongegrond	47	34	28	30	25	43	24	31	36	46	33
(gedeeltelijk) gegrond (niet herroepen)	10	6	20	23	11	14	14	4	34	14	11
Herroepen	2	6	2	7	9	5	1	17	15	5	12
Totaal	68	95	70	77	51	76	48	57	108	78	83

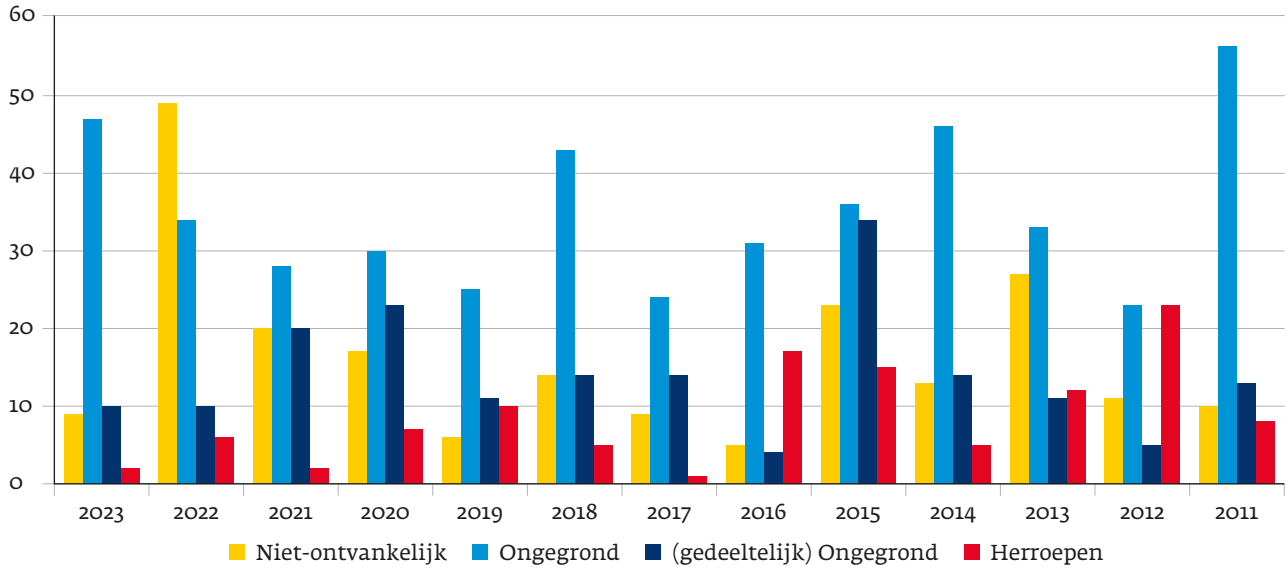

Grafiek inhoud van de adviezen

2.3 Directie Beleid

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie Beleid en een klacht heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Intrekking uitweg	1				1
klacht		1			
Totaal	**1**	**1**			

Contraire beslissing op bezwaar

Hieronder zal kort worden ingegaan op de beslissing op bezwaar van gedeputeerde staten, waarbij contrair aan het advies van de HAC werd besloten.

Intrekking uitweg

Gedeputeerde staten hadden de ontheffing voor een uitweg ingetrokken. De HAC adviseerde het ingediende bezwaarschrift niet-ontvankelijk te verklaren, aangezien in de voorschriften was opgenomen dat de betreffende ontheffing niet overdraagbaar was. Door de overdracht van het perceel was de ontheffing dan ook van rechtswege komen te vervallen en kon niet meer worden ingetrokken. Gedeputeerde staten besloten het advies niet over te nemen. Gedeputeerde staten zijn van mening dat een ontheffing pas van rechtswege kan komen te vervallen als daar een juridische grondslag voor is. Er is echter geen juridische bepaling waaruit volgt dat de ontheffing van rechtswege komt te vervallen bij de overdracht van het perceel. Gedeputeerde staten verklaarde het bezwaarschrift vervolgens ongegrond.

2.4 Directie B&U

Naar aanleiding van het bezwaarschrift gericht tegen een besluit van de directie B&U heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Tijden pont		1			
Totaal		**1**			

2.5 Directie Concernzaken

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie Concernzaken en een klacht heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Subsidie	1	21		1	
Woo		3		1	
klacht		1			
Totaal	**1**	**25**		**2**	

Advies om te herroepen

Hieronder zal kort worden ingegaan op de adviezen van de HAC om de bestreden besluiten te herroepen.

Wob/Woo

Gedeputeerde staten hadden naar aanleiding van een Woo-verzoek besloten het verzoek af te wijzen. De HAC adviseerde dat een document niet integraal geweigerd mocht worden en dat gedeputeerde staten een document ook hadden kunnen weigeren op grond van artikel 5.2 van de Woo (persoonlijke beleidsopvatting). Gedeputeerde staten hebben dit advies overgenomen.

Subsidie

Gedeputeerde staten hadden een subsidieaanvraag afgewezen vanwege het bereiken van het subsidieplafond. In het bezwaarschrift en tijdens de hoorzitting heeft bezwaarde aangegeven dat er toegezegd was dat het subsidieplafond nog niet bereikt was en dat het project in aanmerking kwam voor subsidie. De HAC adviseerde het besluit te herroepen, aangezien er vertrouwen was gewekt bij bezwaarde. Gedeputeerde staten hebben nog geen beslissing op bezwaar genomen.

2.6 Omgevingsdiensten

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de Omgevingsdiensten namens gedeputeerde staten heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Last onder dwangsom		2	1		
Handhaving	1	8	1		1
TUG (landen en opstijgen helikopter)		1			
Wet natuurbescherming	3	4	4		
Omgevingsvergunning	2	3	2		
Wob/Woo			2		
Sanering	1				
Ontbrandingstoestemming		1			
Totaal	**7**	**19**	**10**		

Contraire beslissing op bezwaar

Hieronder zal kort worden ingegaan op de beslissing op bezwaar van gedeputeerde staten waarbij contrair aan het advies van de HAC werd besloten.

Handhaving

Gedeputeerde staten hadden een handhavingsverzoek afgewezen. De HAC adviseerde het ingediende bezwaarschrift ongegrond te verklaren. Gedeputeerde staten besloten het advies niet over te nemen. Gedeputeerde staten zijn van mening dat bezwaarde geen belanghebbende is. De reactie op het verzoek tot handhaving had dan ook geen besluit moeten zijn in de zin van de Algemene wet bestuursrecht en werd dan ook niet-ontvankelijk verklaard.

2.7 AD

Naar aanleiding van het bezwaarschrift gericht tegen een besluit van de Algemeen Directeur heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Woo		1			
Totaal		**1**			

2.8 Contraire zaken

Gedeputeerde staten hebben in 2 gevallen (gedeeltelijk) contrair besloten aan het advies van de HAC (zie 2.3 en 2.6).

2.9 Verbeterpunten

In het voorgaande is per directie aangegeven waarom de HAC adviseerde een besluit te herroepen. Uit de toelichting op deze adviezen zijn de verbeterpunten te halen voor de organisatie. Het meest voorkomende gebrek is het motiveringsgebrek.

In het kader van de kwaliteitscyclus van bezwaar en beroep wordt onderzocht of naar aanleiding van een informeel gesprek, een advies van de HAC en/of een uitspraak van de rechter redenen bestaan om aanpassingen te doen in het primaire proces. De betreffende sector wordt vervolgens actief gevraagd te reageren op een dergelijk verbeterpunt.

In 2023 zijn er geen specifieke verbeterpunten doorgegeven.

2.10 Termijnbewaking

Voor 2023 had de HAC zich ten doel gesteld om 90% van haar adviezen tijdig uit te brengen.
Een advies is tijdig uitgebracht, indien dit is gebeurd tenminste drie weken voor afloop van de wettelijke beslistermijn.
In hoofdstuk 2.10.1 wordt nader ingegaan op de tijdigheid van de adviezen en de beslissingen op bezwaar.

Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen

Op 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen in werking getreden. Dit betekent dat het niet tijdig beslissen (op bezwaar) financiële consequenties kan hebben.

In 2023 is er 1 keer een ingebrekestelling ontvangen vanwege het (vermeend) niet tijdig nemen van een beslissing op bezwaar. Deze ingebrekestelling had betrekking op een Woo-verzoek. De Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen is echter niet van toepassing op beslissingen op bezwaar op Woo-besluiten.

2.10.1 Tijdigheid van adviezen en heroverwegingsbesluiten

In 2023 heeft de HAC 90% van haar adviezen tijdig uitgebracht. Het percentage van tijdige adviezen is gedaald ten opzichte van 2022, toen dit percentage nog op 97% lag. Het (uitzonderlijk) hoge percentage van tijdige adviezen in 2022 was vooral het gevolg van het tijdig afhandelen van 30 (soortgelijke) bezwaarschriften van omwonenden tegen een Wnb-ontheffing in 2022, waarbij de omwonenden geen belanghebbenden waren.

Vanaf 2014 is een advies als tijdig gekwalificeerd als het drie weken voor de beslistermijn is uitgebracht.

In 2023 heeft in 82% van de gevallen een tijdige heroverweging plaatsgevonden, dat wil zeggen binnen 6 weken (ambtelijk), binnen 12 weken of – na verdaging – binnen de wettelijke toegestane 18 weken na afloop van de bezwaartermijn.

Het percentage van de tijdige heroverwegingen is gedaald ten opzichte van 2022. In 2022 lag dit percentage op 90%. Deze daling is vooral het gevolg van het tijdig afhandelen van 30 (soortgelijke) bezwaarschriften van omwonenden tegen een Wnb-ontheffing in 2022, waarbij de omwonenden geen belanghebbenden waren.

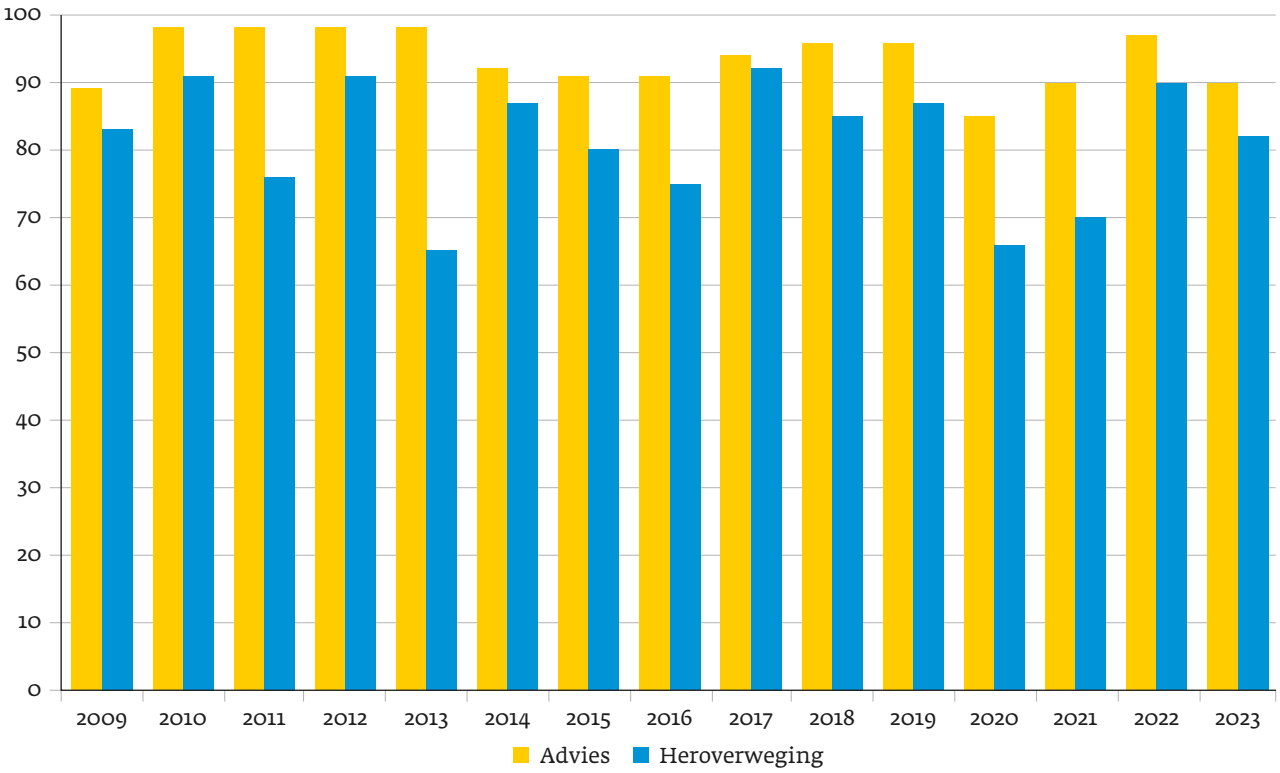

Tijdigheid van de adviezen en heroverwegingsbesluiten in procenten

2.10.2 Telling van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten

Als er tegen een besluit drie bezwaarschriften binnenkomen dan wordt er door de HAC één advies uitgebracht, maar in de tellingen gaan we uit van drie adviezen. Dit is gedaan omdat zodoende de tijdigheid beter berekend kan worden. Het is immers mogelijk dat in twee van de drie gevallen wel tijdig advies wordt uitgebracht. Er zijn dan twee adviezen tijdig en één advies te laat. Deze berekening is lastiger indien het uitgangspunt is dat er slechts één advies is uitgebracht. Dat zou immers betekenen dat één advies is uitgebracht dat voor 66,6% tijdig is. De Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen maakt dit niet anders. Het is immers mogelijk dat één bezwaarschrift wel volledig is en het tweede bezwaarschrift niet. De termijn wordt dan opgeschort voor het incomplete bezwaarschrift maar loopt door voor het complete bezwaarschrift (aangenomen dat de bezwaartermijn reeds is verstreken). Hetzelfde geldt overigens voor het heroverwegingsbesluit.

De ingetrokken bezwaarschriften zijn niet meegenomen bij de berekening van de tijdigheid van de adviezen/heroverwegingsbesluiten. Er is immers geen advies uitgebracht en/ of een heroverwegingsbesluit genomen naar aanleiding van deze bezwaarschriften.

2.11 De informele aanpak

Vanaf 2010 maakt de provincie Noord-Holland gebruik van de Informele Aanpak. In eerste instantie alleen voor bezwaren met betrekking tot subsidiebesluiten en vanaf 2011 voor alle ingekomen bezwaarschriften. De Informele Aanpak is gericht op het alternatief oplossen van geschillen, dat wil zeggen de beëindiging van een bezwaarprocedure anders dan door een beslissing op het bezwaarschrift. Bezwaarde(n) en vertegenwoordigers van gedeputeerde staten worden gevraagd of zij met elkaar in gesprek willen over het besluit en het bezwaarschrift onder leiding van onafhankelijk gespreksleiders. De formele behandeling van het bezwaarschrift wordt – in afwachting van de uitkomst van het informele gesprek – met instemming van bezwaarde aangehouden.

Van de in 2023 binnengekomen subsidiebezwaren (27) is 48% op informele wijze opgelost (13 intrekkingen). Dit percentage is een behoorlijke stijging ten opzichte van vorig jaar, toen het percentage op 29% lag. Dit komt met name doordat er weinig subsidiebezwaren zijn ontvangen in de maanden november en december. De meeste subsidiebezwaren konden hierdoor ook in 2023 gepland worden voor een informeel gesprek. Tevens zijn nog 5 subsidiebezwaren uit voorafgaande jaren op informele wijze opgelost. Van de andere dan de subsidiebezwaren binnengekomen bezwaren in 2023 (120) is 16% op een informele wijze opgelost. Tevens zijn er 15 andere bezwaarschriften (niet zijnde subsidiebezwaren) uit voorafgaande jaren ingetrokken.

Hoewel de informele aanpak ook is uitgebreid naar de andere dan subsidiebezwaren, ligt bij deze zaken het percentage dat informeel is opgelost lager, namelijk 16%. Dit heeft vooral te maken met het feit dat er bij deze bezwaren vaker contra-indicaties (bestuurlijke/politieke gevoeligheid bijvoorbeeld) zijn en er vaak meerdere partijen betrokken zijn bij het bestreden besluit. Ook bij andere overheden blijkt de informele aanpak in dit soort zaken minder vaak toegepast te kunnen worden.

2.12 Uitspraken rechtbank/Raad van State n.a.v. bezwaren 2021/2022

In 2023 heeft de rechter 16 keer uitspraak gedaan over beslissingen op bezwaarschriften, waar de HAC over heeft geadviseerd, uit 2021/2022. Het beroep is 10 keer ongegrond verklaard (de rechter was het eens met de beslissing op bezwaar, waarbij opgemerkt dient te worden dat in één zaak gedeputeerde staten contrair waren gegaan aan het advies van de HAC), 6 keer is het beroep gegrond verklaard (de rechter was het oneens met de beslissing op bezwaar en het onderliggende advies van de HAC, waarbij opgemerkt dient te worden dat in één zaak gedeputeerde staten contrair waren gegaan aan het advies van de HAC).

(hoger) Beroep ongegrond

Stikstof circuit Zandvoort Wnb

- Namens gedeputeerde staten had de Omgevingsdienst een vergunning verleend op grond van de Wet natuurbescherming voor het in gebruik hebben van Circuit Park Zandvoort (circuitterrein) alsmede voor het uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van een aantal wijzigingen op het circuitterrein. De HAC adviseerde de bezwaarschriften ongegrond te verklaren.
- De rechtbank heeft de ingediende beroepen ongegrond verklaard en daarbij aangegeven dat appellanten niet in hun belangen zijn geschaad door het niet toepassen van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure. Door het volgen van de bezwaarschriftenprocedure zijn partijen immers in de gelegenheid geweest hun belangen kenbaar te maken.
- De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft het hoger beroep ongegrond verklaard.

Soorten verstoring circuit Zandvoort Wnb

- Door gedeputeerde staten was ontheffing verleend voor het verstoren van zandhagedissen en rugstreeppadden voor werkzaamheden aan het circuit. Volgens gedeputeerde staten waren er dwingende redenen van groot openbaar belang om de ontheffing te verlenen.
- De HAC adviseerde het bestreden besluit te herroepen, aangezien het doorgaan van de Formule 1 race op Zandvoort niet als dwingende redenen van groot openbaar belang kan worden gekenmerkt. Gedeputeerde staten besloten het advies niet over te nemen.
- De rechtbank verklaarde het beroep ongegrond, aangezien er wel sprake was van een dringende reden van groot openbaar belang. De dwingende redenen van groot openbaar belang is met name gelegen in het naar de eisen van deze tijd weer mogelijk maken van een topsportevenement met statuur en met grote nationale en internationale belangstelling. Daar komt bij dat verstoring van de diersoorten beperkt en tijdelijk is.
- De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft het hoger beroep ongegrond verklaard.

Wnb

- Door gedeputeerde staten was ontheffing verleend voor het verstoren van vleermuizen in de gemeente Amsterdam. De HAC adviseerde de ingediende bezwaarschriften van omwonenden niet-ontvankelijk te verklaren, aangezien zij geen belanghebbenden waren.
- De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep ongegrond.

Wnb

- Door gedeputeerde staten was ontheffing verleend voor het verstoren van konijnen op de golfbaan. De HAC adviseerde het ingediende bezwaarschrift ongegrond te verklaren.
- De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep vervolgens ook ongegrond.

Last onder dwangsom

- Gedeputeerde staten hadden een last onder dwangsom opgelegd vanwege glas in de afvalstroom van de inrichting. De HAC adviseerde het bezwaarschrift ongegrond te verklaren.
- De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep ongegrond.

Nadeelcompensatie

- Gedeputeerde staten hadden een tegemoetkoming in planschade vastgesteld. Bezwaarde was van mening dat dit bedrag te laag was. De HAC adviseerde het bezwaarschrift ongegrond te verklaren. De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep ongegrond. Het ingestelde hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State werd ongegrond verklaard.

ISO-certificering handhaving

- Gedeputeerde staten hadden het handhavingsverzoek ten aanzien van de ISO-certificering afgewezen. De HAC adviseerde de ingediende bezwaarschriften ongegrond te verklaren.
- De rechtbank verklaarde de ingestelde beroepen ongegrond.

Referendum[1]

- Provinciale staten hadden besloten om de partiële herziening van de Omgevingsverordening NH 2020 en de Omgevingsverordening NH 2022 niet referendabel te achten vanwege spoedeisende en dringende provinciale belangen. De HAC was van mening dat onvoldoende aannemelijk geworden was of het onmogelijk is de doelstellingen uit het Klimaatakkoord en de RESNH te behalen zonder inwerkingtreding van de besluiten NH2020 en NH2022. Provinciale staten hebben het advies niet overgenomen, aangezien door het houden van een referendum een reëel risico ontstaat dat de doelstellingen als geformuleerd in het Klimaatakkoord en RESNHN niet op tijd worden behaald. De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep ongegrond.

Nadeelcompensatie

- Door gedeputeerde staten was het verzoek tot nadeelcompensatie afgewezen. De HAC adviseerde om het bezwaarschrift gegrond te verklaren, aangezien verweerders onvoldoende waren ingegaan op de bewijzen van bezwaarde. Gedeputeerde staten hebben het advies niet overgenomen.
- De rechtbank en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarden het ingediende (hoger) beroep ongegrond. Bezwaarde heeft de causaliteit tussen de werkzaamheden van de provincie en de geleden schade niet aangetoond.

Positieve weigering

- Gedeputeerde staten hadden de Wnb-vergunning voor de exploitatie van een installatie geweigerd, aangezien er geen vergunning nodig was (positieve weigering). De HAC adviseerde de bezwaren ongegrond te verklaren, aangezien de emissie ten opzichte van de referentiesituatie niet toenam. Gedeputeerd staten hebben dit advies overgenomen.
- De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep ongegrond.

(hoger) Beroep gegrond

Handhaving Wnb Olam

- Gedeputeerde staten hadden een natuurvergunning geweigerd (positieve weigering), aangezien door de aangevraagde situatie de stikstof niet zou toenemen ten opzichte van de vergunde situatie. Bezwaarde was het daar niet mee eens en diende een handhavingsverzoek in. Het handhavingsverzoek werd vervolgens afgewezen. De HAC adviseerde het bezwaar ongegrond te verklaren. Hoewel de betreffende vergunning niet was gevonden, was er voldoende reden om aan te nemen dat de vergunning was verleend, wat daarbij de uitstoot was en dat de uitstoot in de gevraagde situatie lager zou zijn. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen. De rechtbank heeft het ingestelde beroep gegrond verklaard, aangezien de redenering bij gebreke van een controleerbare vergunningssituatie een (te hoog) hypothetisch karakter had.

Woo/Wob

- Gedeputeerde staten hadden het verzoek om de gevraagde documenten openbaar te maken (Wob-verzoek) afgewezen. Aangezien gedeputeerde staten hangende bezwaar meer documenten openbaar hadden gemaakt, adviseerde de HAC om het bestreden besluit niet te herroepen. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.
- In een tussenuitspraak werd gedeputeerde staten de gelegenheid geboden om te motiveren waarom er geen sms/whatsapp- berichten op de lijst van geweigerde documenten stonden. Na het aanleveren van deze motivering liet de rechtbank de beslissing op bezwaar in stand, maar verklaarde het beroep wel gegrond. Het ingestelde hoger beroep werd vervolgens ongegrond verklaard.

1 In 2024 heeft de rechtbank ook uitspraak gedaan over een andere referendum-zaak. Het ingestelde beroep is ongegrond verklaard conform het advies van de HAC. Deze beroepszaak komt in het jaarverslag over 2024 te staan.

Wob

- Gedeputeerde staten waren van mening dat bepaalde documenten niet onder haar berusten en hadden daarom het verzoek doorgezonden. De HAC adviseerde gedeputeerde staten meer helderheid te verschaffen over het al dan niet berusten van de documenten bij gedeputeerde staten. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.
- De rechtbank verklaarde het beroep gegrond. De rechtbank concludeerde dat de betreffende documenten ook bestemd waren voor gedeputeerde staten en ook op de server van gedeputeerde staten stonden. De documenten berusten dan ook bij gedeputeerde staten.

Faunabeheerplan

- Gedeputeerde staten hadden besloten het ingediende Faunabeheerplan goed te keuren.
- De HAC was van mening dat op de toenmalige samenstelling van het bestuur van de Faunabeheereenheid wel een en ander was af te dingen, maar dat als het nieuw samen te stellen bestuur het Faunabeheerplan zou bekrachtigen, het bestreden besluit niet herroepen zou hoeven te worden. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.
- De rechtbank verklaarde de ingediende beroepen ongegrond. Tegen de uitspraak van de rechtbank is hoger beroep aangetekend.
- In hoger beroep heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State ten aanzien van de samenstelling van het bestuur het beroep ongegrond verklaard. Voor het overige werd het hoger beroep wel gegrond verklaard, aangezien de landelijke en de provinciale vrijstellingen in het faunabeheerplan van de provincie onvoldoende waren onderbouwd.

Beweiden en bemesten

- Gedeputeerde staten hadden verschillende handhavingsverzoeken ten aanzien van het beweiden en bemesten afgewezen. De HAC adviseerde de bezwaarschriften gegrond te verklaren en adviseerde per veehouderij de situatie te onderzoeken, aangezien een categorale uitzondering op de vergunningplicht niet mogelijk is. Gedeputeerde staten hebben het advies niet overgenomen. De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep gegrond, aangezien niet per geval was komen vast te staan dat er geen significante effecten zouden optreden als gevolg van het beweiden/ bemesten.

Afwijzen verzoek tot handhaving Wnb

- Gedeputeerde staten hadden een handhavingsverzoek ten aanzien van een inrichting die door de PAS-uitspraak niet beschikte over een Wnb-vergunning, afgewezen. De HAC adviseerde om het concrete zicht op legalisatie beter te onderbouwen, dan wel te motiveren waarom handhaving in dit geval onevenredig zou zijn. Gedeputeerde staten hebben dit advies overgenomen. De rechtbank was echter van mening dat de onevenredigheid van het handhaven onvoldoende was onderbouwd en verklaarde het beroep gegrond.

2.12.1 Conclusie naar aanleiding van de uitspraken van de rechter

Het valt op dat in de politiek gevoeliger dossiers - soortenbescherming F1, referendum en het beweiden/bemesten - gedeputeerde staten het advies van de HAC niet hebben overgenomen. Bij de soortenbescherming en het referendum was de rechter het eens met het contraire besluit. Bij het beweiden/ bemesten werd het contraire besluit juist vernietigd.

3 JAARVERSLAG CENTRAAL MELDPUNT KLACHTEN 2023

3.1 Inleiding

3.1.1 Rol van het Centraal Meldpunt Klachten

Sinds 2002 opereert binnen de provincie Noord-Holland het CMK als meldpunt voor het indienen van klachten in de zin van de Awb en die gericht zijn tegen gedragingen van provinciale medewerkers of bestuurders. Het CMK is ondergebracht bij de sector Juridische Zaken van de directie Concernzaken.

Tevens is het CMK contactpersoon voor de Nationale Ombudsman (verder: NO).

3.1.2 Definitie van het begrip klacht

Op de afhandeling van klachten die binnenkomen bij het CMK is hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht (verder: Awb) van toepassing. In artikel 9:1, eerste lid van de Awb staat:

"Eenieder heeft het recht om over de wijze waarop een bestuursorgaan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens hem of een ander heeft gedragen, een klacht in te dienen bij dat bestuursorgaan."

Soms blijkt dat het onduidelijk is wat onder het begrip "klacht" wordt verstaan, het begrip wordt te eng opgevat. Een klacht is in die beperkte opvatting alleen een uiting van onvrede over bejegening, bijvoorbeeld: hoe iemand te woord is gestaan.
Onder een gedraging valt echter elk handelen of nalaten. Het kan feitelijk handelen betreffen, maar ook gedrag met betrekking tot publiek- of privaatrechtelijke rechtshandelingen. De gedraging moet in het verleden liggen, zodat niet geklaagd kan worden over een in de toekomst te verwachten gedraging. Als voorbeeld kan genoemd worden het zich op ongepaste en /of kwetsende wijze uiten op een openbaar platform of het onjuist omgaan met persoonsgegevens.
Algemene wensen (niet individualiseerbaar) over het optreden c.q. beleid van een bestuursorgaan, hebben geen betrekking op de wijze waarop een bestuursorgaan zich heeft gedragen en vallen dus niet onder het bereik van titel 9.1 Awb.

Bij klachten die het CMK in behandeling neemt moet het gaan om een gedraging van een medewerker of bestuurder werkzaam bij de provincie Noord-Holland. Dat kan ook gaan om iemand die wordt ingehuurd door de provincie.

3.2 Behandeling van klachten

Voor het CMK geldt een behandelprotocol dat uitgaat van een twee-fasen model,
waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de bemiddelingsfase en de formele fase. Het CMK treedt op in de bemiddelings (informele) fase. In de formele fase wordt de klacht behandeld met inschakeling van een onafhankelijke commissie, de HAC.

Wanneer een klacht (bijna altijd) via de mailbox van het CMK binnenkomt, wordt eerst geprobeerd informeel (door bemiddeling) een oplossing te vinden. Deze werkwijze sluit aan bij de aanbevelingen van de NO, namelijk dat een klachtbehandeling laagdrempelig en informeel dient te zijn en zich kenmerkt door een persoonlijke, betrokken en oplossingsgerichte houding van de overheid.

Het CMK heeft voor het zoeken naar een informele wijze van het oplossen van de kwestie een aantal mogelijkheden: telefonische bemiddeling, schriftelijke bemiddeling of een bemiddelingsgesprek. Het CMK bekijkt samen met klager en beklaagde (en bij voorkeur ook diens leidinggevende) welke vorm van bemiddeling het meest geschikt is. Via telefoon en e-mail is al veel op te lossen: het CMK treedt dan op als intermediair of er is direct contact tussen klager en beklaagde. Zij komen, bij voorkeur, samen tot een oplossing. Een andere mogelijkheid is het voeren van een bemiddelingsgesprek (informeel gesprek)

tussen klager en beklaagde onder gespreksleiding van het CMK. Als het gesprek voor klager voldoende is wordt de klager verzocht de klacht in te trekken. Als bemiddeling niet lukt of geen geschikte aanpak is en klager wenst een formele behandeling van de klacht, stopt de informele behandeling en volgt een formele behandeling bij de HAC.

De HAC, die de klacht behandelt, bestaat uit een kamer van drie (onafhankelijke) leden. De klager en beklaagde worden gehoord. Daarna wordt een rapport van bevindingen - vergezeld van een advies en eventuele aanbevelingen aan gedeputeerde staten – gezonden. Gedeputeerde staten stellen de klager in kennis van de conclusies. Gedeputeerde Staten mogen afwijken van het advies van de HAC. Is een klager het niet eens met het oordeel en de conclusies van gedeputeerde staten over de klacht, dan kan deze terecht bij de NO.

3.2.1a. Cijfers 2023 en eerdere jaren

Het CMK rapporteert kwantitatief en anoniem over de ingediende klachten aan de directie in het kader van de reguliere managementrapportages vanuit de organisatie. Dit gaat dan om de klachten die een gedraging betreffen zoals hierboven uiteengezet.

Afhandeling klachten:	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
CMK	16	16	14	16	20	19	13	24	31	30	37
HAC	2	1	1	2	3	1	1	1	4	1	3
Nog in behandeling	0	0	1	0	2	0	0	2	1	5	3

3.2.1b Toelichting tabel Afhandeling klachten

De bovenstaande tabel laat o.a. het aantal en de wijze van afhandeling van de in 2023 ingekomen klachten zien. In het verslagjaar zijn er in totaal 16 klachten over gedrag van een medewerker of bestuurder binnengekomen.

Van deze 16 klachten zijn er 14 in behandeling genomen. Eén klacht is niet in behandeling genomen, omdat er sprake was van een complexe klager die via een andere weg binnen de provincie te woord is gestaan. Eén klacht is niet in behandeling genomen, omdat de klacht inhoudelijk ging over het uitvoeren van maatregelen binnen een ruimtelijk project.

Van de 14 klachten die in behandeling zijn genomen zijn er twee klachten doorgezet naar de HAC, die over deze klachten een advies heeft uitgebracht.
Beide klachten zijn door gedeputeerde staten ongegrond verklaard, conform het advies van de HAC.

Voor het overige heeft het CMK de klachten zelf afgedaan. Van de overige 12 klachten is er in 8 gevallen, naar oordeel van het CMK, een terechte klacht ingediend.

De klachten zijn onder andere afgedaan door het aanbieden van excuses voor onheuse bejegening door een provinciaal ambtenaar, het nemen van maatregelen ten aanzien van het gebruik van persoonsgegevens, het instellen van een integriteitsonderzoek door de integriteitscoördinator, het maken van afspraken met een klager over het monitoren van een bepaalde situatie en een uiting op sociale media is als ongepast beschouwd.

De in 2023 ingekomen klachten zijn, net zoals in de voorafgaande jaren, binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

3.3 Nationale ombudsman

Schriftelijke klachtbehandeling, gericht op het geven van een oordeel is voor de NO uitzondering geworden. Burgers nemen vooral telefonisch contact op. Niet alleen met klachten, maar ook met vragen of verzoeken om informatie. Veel daarvan wordt direct telefonisch afgehandeld. Bijvoorbeeld door (juridische) informatie en uitleg te geven of te verwijzen naar de juiste procedures. Veel zaken die aan de NO worden voorgelegd worden pas bekend bij het CMK via het overzicht dat 3 maal per jaar wordt verstrekt. Burgers nemen soms ook direct contact op met de NO, zonder eerst het CMK daarin te kennen. Daarnaast neemt de NO, indien nodig contact met het CMK op, telefonisch of via de mail, zonder daarbij gebruik te maken van de formele onderzoeksbevoegdheid.

De NO maakt ieder jaar een overzicht van de klachten, vragen en verzoeken die tussen 1 januari en 31 december zijn ontvangen over de provincie Noord-Holland.
Vorig jaar zijn er in de hiervoor genoemde periode 4 verzoeken/klachten bij de NO binnengekomen met betrekking tot onze provincie.

Van deze 4 klachten zijn er 3 afgehandeld door middel van informatieverstrekking of een doorverwijzing. Het ging daarbij om een klacht over de Provincie inzake het niet nakomen van afspraken, een klacht over Provincie over het niet serieus nemen van een klacht en een klacht over een gemeente en de provincie inzake wateroverlast op de wegen. Van één klacht is niet duidelijk hoe deze is afgehandeld, daar wordt geen informatie over gegeven.

3.3.1 Leren van klachten: acties en maatregelen na klachtbehandeling

Doel van klachtbehandeling is o.a. om burgers op weg te helpen, mogelijk verstoorde verhoudingen te herstellen én voor de Provincie te leren van de klachten.

In 60% van de klachten die door het CMK in behandeling zijn genomen in 2023 heeft de klager terecht gewezen op gebreken in de wijze waarop is gehandeld. Dat was in 2022 30%, in 2021 40%, in 2020 50% en in 2019 50%.

Dit is ten opzichte van andere jaren een hoger percentage. Een reden daarvoor kan zijn dat er dit jaar meer klachten zijn ingediend ten aanzien van het omgaan met persoonsgegevens. Uit deze klachten zijn leermomenten te halen, zoals dat er in bepaalde gevallen vooraf duidelijkheid moet zijn over en/of toestemming moet worden gevraagd voor het delen van persoonsgegevens. Ook zijn interne werkwijzen bij de provincie tegen het licht gehouden. De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) is hierin leidend.

Tevens spelen maatschappelijke ontwikkelingen een belangrijke rol. Afgelopen jaar zijn er meer klachten binnengekomen van maatschappelijke en politiek gevoelige aard, zoals een klacht naar aanleiding van het hijsen van de Israëlische vlag door de Provincie, na de aanval van Hamas op Israël.

In twee gevallen heeft de HAC een advies gegeven naar aanleiding van een zitting waar de klacht is behandeld. De klacht ging in beide gevallen om een gedraging van een provinciaal medewerker. Voor medewerkers is het ingrijpend als er een klacht wordt ingediend. Het is van belang dat de leidinggevende ook bij het proces voorafgaand aan de zitting betrokken wordt en de medewerker steunt. Bij voorkeur gaan medewerker en leidinggevende samen naar de zitting.

Daarnaast zien we dat in een aantal gevallen klagers volhardender zijn in hun klacht. Ze nemen geen genoegen met een schriftelijke afhandeling, maar willen ook niet in gesprek gaan. De NO noemt deze categorie klagers, complexe klagers. Complexe klagers moeten te woord worden gestaan, maar mogen ook door de provincie begrensd worden in hun gedrag.

In één geval was de klacht andersom. Een medewerker van de provincie beklaagde zich bij het CMK over het gedrag van een burger. Er was sprake van een grensoverschrijdende uiting via de email richting een medewerker.

De provincie Noord-Holland wil o.a. naar aanleiding van de resultaten van de klachtafhandeling de werkwijze van het bestuur en de organisatie waar nodig verbeteren en daarmee de kwaliteit van de dienstverlening waarborgen of aanscherpen.

3.4 Tenslotte

Het CMK hanteert een ruime opvatting van klachten behandeling. Een overheidsinstantie moet behoorlijk reageren op iedere uiting van ongenoegen van een burger. Alleen al die reactie wordt bij de Provincie gezien als klachtbehandeling. Dat betekent dat voor de begrippen klacht en klachtbehandeling een bredere definitie gehanteerd wordt dan die in de Awb. Een burger mag namelijk altijd een behoorlijke reactie van de overheid verwachten. Niet alleen als de klacht voldoet aan de vereisten van de Awb.

4 HAC RECHTSPOSITIEBESLUITEN BESTUUR

De Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland bestaat uit externe leden en adviseert met betrekking tot bezwaarschriften tegen besluiten van gedeputeerde staten die betrekking hebben op de rechtspositie van leden van provinciale staten en gedeputeerde staten.

In 2023 zijn er bij deze commissie geen bezwaarschriften ingediend.

BIJLAGE A: SAMENSTELLING HAC

Leden van de HAC-kamers op 31 december 2023

Coördinerend voorzitter:

- mw. mr. G.E. Creijghton-Sluijk

Kamervoorzitters:

- Mw. mr. G.E. Creijghton-Sluijk
- Dhr. mr. M.H.J. van Riessen
- Dhr. mr. drs. R. van Baaren
- Dhr. mr. A. Erdogan

Leden:

- Mw. mr. Y.R. Boonstra- van Herwijnen
- Dhr. mr. P.C. de Goede
- Dhr. mr. R.A.J. de Jong
- Mw. mr. L. Nicolaï-Knoppers
- Dhr. mr. R. Nomden
- Mw. mr. L.P.F. Olgers
- Mw. mr. drs. H.A. Samuels Brusse-van der Linden

Secretariaat HAC

Sectormanager:

- Mw. mr. P.A.J.M. Kreuwel

Coördinator (Informele Aanpak):

- Mw. mr. L.E.A.M. Grapperhaus

Coördinator (Formele Aanpak):

- Dhr. mr. P.S. van Laar

Administratie (Informele en Formele aanpak):

- Mw. K.J. Schooneman – Ossendorp
- Mw. A. Veenstra-Bruijnes

Secretarissen:

- Mw. mr. L. Blommestijn
- Mw. mr. H. van Buren
- Mw. mr. F.E. Burgers
- Dhr. mr. P.S. van Laar

Secretariaat CMK

Coördinator:

- Mw. mr. L.E.A.M. Grapperhaus

Administratie:

-

HAARLEM, JUNI 2024

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Concernzaken | Sector Juridische Zaken

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
The Creative Hub

Haarlem, Juni 2024

JAARVERSLAG

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Provinciale Staten van Noord-Holland

Datum	*Bijlage(n)*	*Uw kenmerk*	*Ons kenmerk*
18 juli 2024	1		2024/MS/054

Onderwerp
Onderzoeksopzet Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen

Geachte Statenleden,

De Randstedelijke Rekenkamer heeft u op 30 november 2023 geïnformeerd over het onderzoeksprogramma van 2024. Eén van de onderwerpen in het onderzoeksprogramma is een onderzoek naar Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's).

In de afgelopen maanden hebben wij een oriëntatie op een onderzoek naar ROM's uitgevoerd. In bijgevoegde onderzoeksopzet staat welke vragen we willen beantwoorden en hoe wij onderzoek zullen doen.

Mocht u na het lezen van de onderzoeksopzet vragen en/of opmerkingen hebben, dan kunt u deze aan ons kenbaar maken. Daarnaast is het mogelijk dat wij een toelichting geven op de onderzoeksopzet. Indien daarvoor belangstelling is verzoek ik u dit aan te geven via de Statengriffie.

Met vriendelijke groet,

Randstedelijke Rekenkamer

Martin Santhagens
Bestuurder-directeur

Teleportboulevard 110 | 1043 EJ AMSTERDAM | 020 - 5818 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl | www.randstedelijke–rekenkamer.nl

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

ONDERZOEKSOPZET

Regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's)

Aandachtspunten voor de vier Randstedelijke provincies

Flevoland
Noord-Holland
Utrecht
Zuid-Holland

| juli 2024

Inhoudsopgave

1. AANLEIDING EN ACHTERGROND 3
2. PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN 5
3. AFBAKENING 5
4. WERKWIJZE 6
5. ORGANISATIE, RAPPORTAGE, PLANNING EN PROCEDURE 7

BIJLAGE A: MOTIE PS FLEVOLAND 8

1. Aanleiding en achtergrond

Een regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM) zet zich in voor het versterken van de economie en werkgelegenheid in een regio. ROM's fungeren als gezamenlijk instrument van Rijk en regio in het regionaal economisch beleid en innovatiebeleid. Elke ROM heeft als kerntaken:

- investeren in innovatieve ondernemers;
- innoveren door ondernemers in de regio onderling en met relevante kennisinstellingen te verbinden en te helpen nieuwe ideeën te ontwikkelen in specifieke innovatieprojecten en business cases;
- internationaliseren door zowel internationale ondernemingen aan te trekken als te helpen met het waarmaken van internationale ambities van ondernemers in regio.

In totaal telt Nederland negen ROM's die samen alle Nederlandse regio's vertegenwoordigen. In de provincie Flevoland gaat het om Horizon Flevoland, in de provincie Utrecht om ROM Utrecht Region, in de provincie Noord-Holland om ROM InWest en in de provincie Zuid-Holland om InnovationQuarter. Elke ROM is een onderneming met publieke aandeelhouders zonder winstoogmerk. Het Rijk (ministerie van EZK), provincies en soms ook gemeenten, universiteiten en academische ziekenhuizen, zijn aandeelhouder en subsidieverstrekker van ROM's.[1]

Provinciale Staten (PS) van Flevoland hebben de Randstedelijke Rekenkamer in 2023 via een motie gevraagd onderzoek te doen naar Horizon Flevoland en zo mogelijk naar andere Randstedelijke ROM's. In de motie wordt geconstateerd dat er onduidelijkheden zijn met betrekking tot de context waarbinnen Horizon Flevoland opereert, dat onbekend is welke resultaten er worden of zijn bereikt met de door provincie Flevoland verstrekte subsidies en dat er – al dan niet terecht – ophef is ontstaan over subsidies die zijn verleend aan bedrijven die soms (grotendeels) buiten Flevoland opereren.[2] Daarbij geven de indieners van de motie aan dat een onderzoek inzicht kan bieden in de wijze waarop de relatie tussen Horizon en de provincie en PS is vormgegeven, in de wijze waarop PS hun kaderstellende en controlerende rol invullen, en in de resultaten die worden bereikt met de door de provincie verstrekte subsidies.

De motie van PS Flevoland is voor de Rekenkamer aanleiding geweest om in de tweede helft van 2023 een verkenning uit te voeren naar het onderwerp ROM's. In november 2023 heeft de Programmaraad positief gereageerd op deze verkenning en de Rekenkamer geadviseerd om het onderwerp op te nemen in het onderzoeksprogramma 2024.

In de aanloop naar deze onderzoeksopzet signaleerden wij een aantal ontwikkelingen rond de ROM's die relevant zijn om verder te verkennen:

- De activiteiten van een ROM dienen het regionaal economische belang en zijn door de publieke aandeelhouders (waaronder de provincie) bewust op afstand geplaatst van de eigen organisatie. Het op afstand zetten van uitvoering heeft tot gevolg dat kaderstellen, aansturen en controleren op een andere wijze verloopt dan bij uitvoering in eigen beheer.[3] De Noordelijke Rekenkamer constateerde in 2023 dat de Noordelijke PS-en hun ROM niet goed konden controleren doordat de kwaliteit van de informatie die GS

[1] ROM Nederland (2024), www.rom-nederland.nl, geraadpleegd 15 mei 2024

[2] Provincie Flevoland (2023), Motie Verzoek tot onderzoek Randstedelijke Rekenkamer inzake Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon, 19 juli 2023

[3] Provincie Flevoland (2015), Kadernota Verbonden partijen

toestuurden ontoereikend was.[4] En in de motie van Flevoland werd in 2023 geconstateerd dat het voor GS en PS een uitdaging blijft om tot een werkzame consensus te komen ten aanzien van de ROM.[5]

- De meeste ROM's hebben meerdere publieke aandeelhouders. Een goede samenwerking vraagt om een gedeelde visie op de doelstellingen van de ROM. Uit verkennende gesprekken met de provincies blijkt onder andere dat er verschil van inzicht kan zijn over de vraag of aandeelhouders van de ROM mogen verwachten dat zij hun beleid één op één uitvoert of dat de activiteiten van de ROM gericht zijn op het overstijgende, regionale doel.
- Er is (nog) geen goed zicht op de bijdrage van ROM's aan de versterking van de regionale economie.[6] De ROM's investeren met publiek geld. Tegenover deze maatschappelijke kosten dienen maatschappelijke baten te staan. Naast de gecreëerde bedrijfseconomische baten kan de meerwaarde van de investeringen van de ROM's ook liggen in de bijdrage die hun investeringen leveren aan oplossingen voor de maatschappelijke uitdagingen.[7] Recente onderzoeken benoemen onder andere dat de ROM's gezien worden als 'verbinders' en 'kenners' van het regionaal innovatie-ecosysteem en dat de ROM's helpen de financieringskloof te overbruggen voor innovatieve en moeilijk te financieren bedrijven.[8] Tegelijkertijd wordt geconstateerd dat effectiviteit en efficiency lastig kwantitatief meetbaar zijn omdat veel gegevens over, en goede indicatoren voor, effecten ontbreken.[9]
- In een landelijke evaluatie van de ROM's wordt geconstateerd dat het speelveld van de ROM's in de afgelopen jaren groter is geworden door onder meer het invulling geven aan missiegedreven innovatiebeleid en daaraan gekoppelde transitieopgaven, meer bovenregionale samenwerking en extra ondersteuning die geleverd is voor regelingen en fondsen (COL, Nationaal Groeifonds). Deze verruiming van het speelveld is ook van belang geweest voor het ministerie van EZK en heeft de inzetbaarheid van de ROM's voor meerdere beleidsdossiers van EZK vergroot. Hiervoor is een breder (integraal) EZK-opdrachtgeverschap met een goede verankering binnen EZK-beleidsdossiers in ontwikkeling.[10] Dit roept de vraag op hoe zich dit verhoudt tot de uitvoering van provinciale taken en beleid door de ROM.
- De ROM's hebben verschillende verschijningsvormen in de vier Randstedelijke provincies. Het aandeelhouderschap, de visie van de vier provincies op de rol van de ROM, de tijdsgeest waarin ze opgericht zijn en de mate waarin PS zich betrokken tonen bij de ROM's verschillen. Het is waarschijnlijk dat zij daardoor anders omgaan met (de bovenstaande) ontwikkelingen.

Rekenkameronderzoek

De bovenstaande ontwikkelingen en de Flevolandse motie geven de Rekenkamer aanleiding voor een explorerend en signalerend onderzoek. Uit de verkenning en gesprekken met de provincies komt niet direct een keuze voor één meest urgente onderzoeksrichting naar voren. Daarnaast heeft de provincie Flevoland inmiddels adviezen laten opstellen over het informatierecht van PS bij verbonden partijen en heeft de ambtelijke organisatie

[4] Noordelijke Rekenkamer (2023), Op zoek naar de maatschappelijke effecten van de NOM

[5] Provincie Flevoland (2023), Motie Verzoek tot onderzoek Randstedelijke Rekenkamer inzake Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon, 19 juli 2023

[6] BCI (2022), Evaluatie ROM's 2016-2020; Noordelijke Rekenkamer (2023), Op zoek naar de maatschappelijke effecten van de NOM & Span, Tommy, Brenda Bos, Marcel Kleijn en Boy Schmidt (2024), 'ROM-participaties helpen risicovolle innovatieve bedrijven' in ESB maart 2024, p. 2-6

[7] Span, Tommy, Brenda Bos, Marcel Kleijn en Boy Schmidt (2024), 'ROM-participaties helpen risicovolle innovatieve bedrijven' in ESB maart 2024, p. 2-6

[8] BCI (2022), Evaluatie ROM's 2016-2020 & Span, Tommy, Brenda Bos, Marcel Kleijn en Boy Schmidt (2024), 'ROM-participaties helpen risicovolle innovatieve bedrijven' in ESB maart 2024, p. 2-6

[9] BCI (2022), Evaluatie ROM's 2016-2020; Noordelijke Rekenkamer (2023), Op zoek naar de maatschappelijke effecten van de NOM & Span, Tommy, Brenda Bos, Marcel Kleijn en Boy Schmidt (2024), 'ROM-participaties helpen risicovolle innovatieve bedrijven' in ESB maart 2024, p. 2-6

[10] BCI (2022), Evaluatie ROM's 2016-2020

een beeldvormende sessie en werkbezoek van PS aan Horizon georganiseerd.[11] Hiermee is al deels tegemoet gekomen aan de motie van Flevoland. Daarnaast worden de ROM's op landelijk niveau elke vijf jaar geëvalueerd en zal de evaluatie over de periode 2021-2025 naar verwachting volgend jaar starten. In deze evaluatie zullen naar verwachting de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ROM's aan bod komen.

2. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is om de kansen en risico's met betrekking tot de ROM's voor de vier Randstedelijke provincies in kaart te brengen. Hiervoor voeren we een signalerend en explorerend onderzoek uit naar de relatie tussen de provincie en de ROM en de kansen en risico's voor de vier ROM's. Hieruit volgen leerpunten voor de vier provincies, mogelijke aandachtspunten voor een vervolgonderzoek op provinciaal niveau door de Randstedelijke Rekenkamer en eventueel aandachtspunten vanuit de vier Randstedelijke provincies voor de landelijke evaluatie 2021-2025.

Centrale onderzoeksvraag
Hoe is de beleidsmatige en bestuurlijke relatie tussen de Randstedelijke provincies en de ROM's vormgegeven en welke kansen en risico's spelen er?

We beantwoorden de centrale onderzoeksvraag aan de hand van de volgende deelvragen:

Beschrijving van de relatie tussen provincies en ROM's

1. Welke doelen streeft de provincie na met de ROM en hoe worden deze door de ROM uitgevoerd?
2. Hoe is de samenwerking tussen de provincie en de ROM georganiseerd?
3. Welke financiële middelen stelt de provincie beschikbaar aan de ROM en wat zijn hierbij de overwegingen?

Inventarisatie van kansen en risico's

4. Welke kansen en risico's spelen er ten aanzien van de ROM's die relevant zijn voor de provincie?

3. Afbakening

Dit onderzoek heeft het karakter van een signalenrapport: we rapporteren kansen en risico's die op de ROM en de provincie afkomen. Het doel daarbij is om het aandachtspunt te verkennen, om de provincie erover te informeren, en om – al naar gelang de uitkomsten van het onderzoek – hierover een signaal af te geven richting de provincie. We zullen daarbij niet uitputtend rapporteren over hoe elke provincie hiermee omgaat of oplossingen aandragen.

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek maakt de Rekenkamer een afweging of vervolgonderzoek op provinciaal niveau gewenst is, en zo ja naar welke aandachtspunten.

Het onderzoek richt zich verder op:

- De wijze waarop de provincie haar beleidsuitvoering laat ondersteunen door de ROM;
- De wijze waarop de provincie de ROM aanstuurt en de rolverdeling van PS en GS daarbij;
- Een inventarisatie van de geldstroom van de provincie naar de ROM.

[11] Provincie Flevoland (2023), Beeldvormende sessie EMS 20 september 2023 en Werkbezoek ROM 4 oktober 2023; Wieringa Advocaten (2023), Memorandum 'Provinciale Staten en verbonden partijen', 13 september 2023 & Pels Rijcken (2023), Advies 'De informatievoorziening aan PS met betrekking tot als aandeelhouder ontvangen informatie', 22 november 2023

Het onderzoek richt zich **niet** op:

- Het beoordelen van het (doelmatig en doeltreffend) functioneren van de ROM;
- De kwaliteit van het (economische of verbonden partijen)beleid van de provincie;
- De rol van andere ROM-deelnemers dan de provincie.

4. Werkwijze

Deze paragraaf bevat een uitwerking van de onderzoeksvragen en beschrijft op welke wijze de beantwoording van de vragen zal plaatsvinden.

1. Welke doelen streeft de provincie na met de ROM en hoe worden deze door de ROM uitgevoerd?

Voor de beantwoording van deze vraag gaan we allereerst na vanuit welke overwegingen en doelstellingen de provincie deelneemt aan de ROM, of hier in de loop van de tijd ontwikkelingen in zijn geweest en of de huidige relatie tussen de provincie en de ROM nog in lijn is met de initiële overwegingen en doelstellingen. Vervolgens gaan we na hoe de inhoudelijke doelstellingen van de ROM bepaald worden en wat de rol van de provincie daarbij is. Ook brengen we in kaart hoe de doelen van de ROM zich verhouden tot provinciale doelen. Daarnaast beschrijven we hoe de ROM zich periodiek verantwoordt over de realisatie van haar doelstellingen en hoe GS en PS hun controlerende rol daarbij invullen. Aan de hand van de statuten, andere oprichtingsdocumenten en de bijbehorende statenvoorstellen zullen we de initiële overwegingen en doelen achterhalen. Voor het inventariseren van de doelstellingen van de ROM en het provinciale beleid zullen we de betreffende beleidsdocumenten bestuderen. Verantwoordingsinformatie verwachten we aan te treffen in het stateninformatiesysteem. Voor duiding van met name ontwikkelingen en verschillen zullen we interviews houden met betrokkenen bij de provincie, de ROM en eventueel de andere aandeelhouders.

2. Hoe is de samenwerking tussen de provincie en de ROM georganiseerd?

De provincie heeft twee rollen ten aanzien van de ROM, namelijk die van aandeelhouder en van opdrachtgever. Voor de beantwoording van deze vraag gaan we in op de invulling van beide rollen. We beschrijven hoe de afstemming tussen de ROM en de provincie is georganiseerd op ambtelijk en bestuurlijk niveau. Hiervoor zullen we het provinciale verbonden partijenbeleid raadplegen, evenals adviezen en rapporten die hierover informatie bevatten. Ook zullen we interviews met betrokkenen bij de provincie en de ROM houden.

3. Welke financiële middelen stelt de provincie beschikbaar aan de ROM en wat zijn hierbij de overwegingen?

Zoals hiervoor aangegeven, is de provincie aandeelhouder en opdrachtgever van de ROM. Financieel betekent dit dat de provincie aandelen verwerft en subsidie(s) verleent. Aandelen worden verworven in de ROM en daarnaast in de verschillende fondsen die de ROM in beheer heeft. Als opdrachtgever verleent de provincie over het algemeen een exploitatiesubsidie en daarnaast structurele en incidentele subsidies voor het ontwikkelen van specifieke activiteiten door de ROM. We zullen deze verschillende geldstromen meerjarig in kaart brengen. Een

deel van deze informatie verkrijgen we uit openbare documenten zoals de jaarstukken van de ROM en de provincie. Dan nog ontbrekende informatie zullen we opvragen bij de provincie.

4. Welke kansen en risico's spelen er ten aanzien van de ROM's die relevant zijn voor de provincie?

We gaan na welke kansen en risico's door experts en inhoudelijke betrokkenen gesignaleerd worden. De kansen en risico's die in paragraaf 1 reeds zijn genoemd, vormen daarbij een vertrekpunt. Voor elk punt brengen we kort in kaart wat er speelt (de beantwoording van de deelvragen 1, 2 en 3 kan daaraan ondersteunend zijn) en wat dit de provincie voor mogelijkheden biedt en/of welke aandacht het vraagt. We onderbouwen dit met reeds bestaand onderzoeksmateriaal, aangevuld met duiding door deskundigen en betrokkenen, zoals het ministerie van EZK.

5. Organisatie, rapportage, planning en procedure

Organisatie

In opdracht van de Rekenkamer voert Decisio het onderzoek uit. Het onderzoeksteam bestaat uit:

- Lara Blommestijn
- Daan van Gent (projectleider)
- Peter Haanen
- Guus Kersten
- Gerwin van der Meulen
- Suzanne Steegman

Rapportage, planning & procedure

De Rekenkamer stelt één rapport op waarin de bevindingen voor alle Randstedelijke provincies gezamenlijk staan uitgeschreven. Deze concept Nota van bevindingen zal bij de provincie worden voorgelegd voor feitelijk wederhoor. Na ontvangst van de feitelijke reactie wordt de Bestuurlijke nota opgesteld. Deze nota bevat de conclusies en aanbevelingen. De Bestuurlijke nota zal worden voorgelegd voor bestuurlijk wederhoor. Voorafgaand aan het bestuurlijk wederhoor kan eventueel een gesprek plaatsvinden met de verantwoordelijk gedeputeerde. In Figuur 1 zijn de fasen van het onderzoek en de verschillende producten weergegeven. Het streven is om het rapport eind 2024/begin 2025 te publiceren.

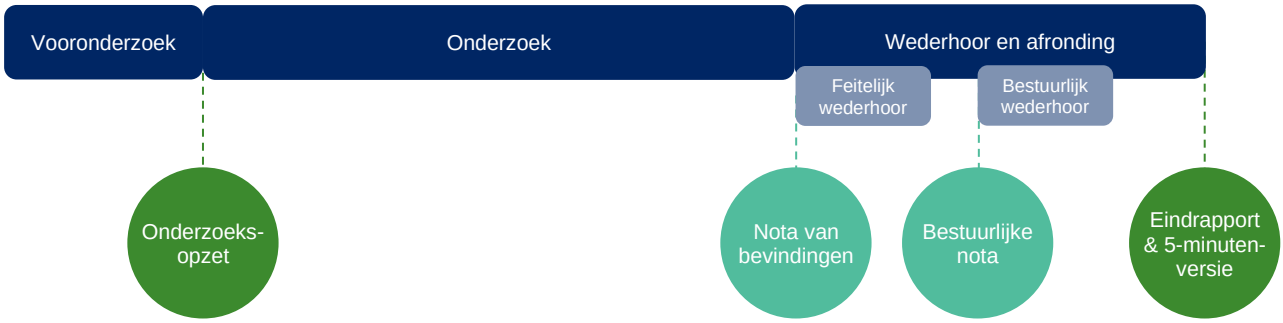

Figuur 1 Onderdelen en producten onderzoek

Bijlage A Motie PS Flevoland

PROVINCIE FLEVOLAND

PROVINCIALE STATEN

MOTIE

Artikel 25 van Reglement van Orde Provinciale Staten van Flevoland

Motie nr.: 10

(in te vullen door de griffier)

Onderwerp: Verzoek tot onderzoek Randstedelijke Rekenkamer inzake Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon

Agendapunt: 9e

Onderwerp Statenvoorstel: Economische Visie 2030 en Economisch programma 2023-2028

Nummer Statenvoorstel: 3104530

Aan de voorzitter van Provinciale Staten

Provinciale Staten van Flevoland

in vergadering bijeen op: 19 juli 2023

Constaterende dat:

Er binnen de Provinciale Staten van Flevoland regelmatig gesproken is over

- Onduidelijkheden met betrekking tot de context waarbinnen de Flevolandse Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon opereert;
- Onbekend is welke resultaten er worden of zijn bereikt met de door provincie Flevoland verstrekte subsidies;
- Er - al dan niet terecht - ophef is ontstaan over subsidies die zijn verleend vanuit de provincie Flevoland aan bedrijven die soms (grotendeels) buiten Flevoland opereren;
- De invulling van de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten;

Daarnaast

- Er begin juli 2023 minimaal 4 openstaande toezeggingen waren vanuit GS richting PS met betrekking tot Horizon;
- Er in het Statenvoorstel Economisch programma 2023-2028 een verhoging van EUR 600.000 zit t.b.v. Horizon

Overwegende dat:

- Het voor PS en GS uitdagend blijft om tot een werkbare consensus te komen inzake Horizon;
- De Randstedelijke Rekenkamer vergaande bevoegdheden heeft om onafhankelijk onderzoek te plegen;
- Een onderzoek inzicht kan bieden in de wijze waarop de relatie met de provincie en PS is vormgegeven. De wijze waarop PS haar kaderstellende en controlerende rol invult en welke resultaten er worden bereikt met de door de Provincie Flevoland verstrekte subsidies;
- Een onderzoek zowel het nieuwe college hulp kan bieden (bij) te sturen) in haar beleid, als PS in haar kaderstellende en controlerende rol;
- De Randstedelijke Rekenkamer ervaring heeft met soortgelijke onderzoeken zoals het onderzoek inzake de Economic Board Utrecht;
- Er mogelijk in andere Randstedelijke provincies ook behoefte is om de samenwerking met hun ROM onder de loep te nemen en te vergelijken met andere provincies;
- Half september, al voor de eerste Provinciale Staten na het zomerreces, de Programmaraad van de Randstedelijk Rekenkamer bijeen komt;

☐ Verzoeken het college (dictum) / ☐ Dragen het college op (dictum) / X Spreken uit (dictum)
Verzoekt de Randstedelijke Rekenkamer onderzoek te plegen rondom Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon en waar mogelijk dit te combineren met soortgelijke of aansluitende onderzoek behoeften van andere (Randstedelijke) provincies.

en gaan over tot de orde van de dag.

Naam initiatiefnemer: E. Broer (JA21)

Handtekening initiatiefnemer:

Colofon

Randstedelijke Rekenkamer
Teleportboulevard 110
1043 EJ Amsterdam
020 – 58 18 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl
www.randstedelijke-rekenkamer.nl
Volg ons op LinkedIn via: Randstedelijke Rekenkamer

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
C.L. de la Rambelje
BEL/DE

Telefoonnummer +31235143303
cecile.de la.rambelje@Noord-Holland.nl

Verzenddatum
17 JULI 2024

Kenmerk
2273134/2273137

Uw kenmerk

Betreft: Regionale Detailhandelsvisie West-Friesland 2024

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Regionale Detailhandelsvisie West-Friesland 2024.

Ons detailhandelsbeleid is gericht op het versterken van de huidige detailhandelsstructuur in Noord-Holland. Grote ontwikkelingen in de detailhandel hebben impact op deze structuur en afstemming tussen regiogemeenten - en soms ook tussen regio's onderling - is daarom van groot belang. Vanaf 2016 zijn alle regio's in Noord-Holland verplicht om regionale detailhandelsvisies op te stellen. De eisen waaraan deze visies moeten voldoen zijn vastgelegd in de Omgevingsverordening NH 2022.

Een regionale detailhandelsvisie moet worden voorgelegd aan de Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland. Deze commissie bespreekt de conceptvisie en controleert deze op inhoud en volledigheid, ook in relatie tot relevant provinciaal beleid. De definitieve visie is voor de Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland vervolgens het beoordelingskader om nieuwe detailhandelsontwikkelingen te beoordelen en daarover te adviseren. Ontwikkelingen zullen daarbij altijd in lijn moeten zijn met de Ladder voor duurzame verstedelijking. Dit is een instrument vanuit het Rijk voor efficiënt ruimtegebruik.

In 2023 heeft de regio West-Friesland een nieuwe regionale detailhandelsvisie opgesteld. Deze is verschillende keren besproken in de adviescommissie. De commissie heeft uiteindelijk een positief advies gegeven over de visie.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Hiermee past de Regionale Detailhandelsvisie West-Friesland binnen het provinciaal beleid en voldoet deze aan de eisen zoals gesteld in artikel 5.4 van Bijlage 11 behorende bij de Omgevingsverordening NH 2022.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
B. Wiegmans
BEL/DE

Telefoonnummer +31235144014
bart.wiegmans@noord-holland.nl

Verzenddatum
17 JULI 2024

Kenmerk
1478710/2279989

Uw kenmerk

Betreft: Besluit verlengen Regiodeal Maritiem Cluster Kop van Noord Holland

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Besluit verlengen Regiodeal Maritiem Cluster Kop van NH.

Met de Regiodeal Maritiem Cluster Kop van Noord-Holland werkt de provincie met de samenwerkende partners (gemeenten Den Helder en Hollands Kroon en Defensie/KM) samen om de brede welvaart in het gebied te stimuleren. Dit gebeurt door de uitvoering van een groot aantal projecten onder de noemers innovatieve maritieme technologieën, waterstoftoepassing en energietransitie. Een paar projecten hebben iets meer tijd nodig om succesvol te kunnen worden uitgevoerd en daarom wordt de looptijd van de Regiodeal verlengd.

Het college van GS heeft besloten om in te stemmen met het verlengen van de huidige Regiodeal Maritiem Cluster Kop van NH. Om te kunnen verlengen dienen alle partners (gemeente Den Helder, gemeente Hollands Kroon, Defensie/Koninklijke Marine en provincie Noord-Holland) bestuurlijk akkoord te gaan met deze verlenging.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Bijlage(n)

1. Addendum bij Regio Deal Maritiem cluster Kop van NH
2. Concept brief ten behoeve van verzoek tot verlenging looptijd

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Addendum

Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland, 3e tranche

Partijen hebben het volgende overwogen:

Overwegingen
Partijen zijn de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland overeengekomen. Deze is als bijlage aan dit Addendum gehecht.

Wijziging artikel 18 Inwerkingtreding en looptijd

De gemeente Den Helder in haar rol als regiokassier, heeft namens de Regio bij brief van [xx-xx-xxxx] aan …… verzocht om verlenging van de looptijd van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland met een periode van 9 maanden met als nieuwe einddatum 1 oktober 2025

In artikel 12 van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland is opgenomen dat alle Partijen schriftelijk kunnen verzoeken om deze Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen. Het doel van dit Addendum is om de schriftelijke instemming van alle Partijen ten aanzien van de wijziging van artikel 18 van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland vast te leggen in overeenstemming met artikel 12 van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland. Dit Addendum wordt als bijlage aan de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland gehecht.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 - Wijziging looptijd
Partijen komen overeen dat artikel 18 van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland, als volgt komt te luiden:

> *Artikel 18 – Inwerkingtreding en looptijd*
> Deze Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 1 oktober 2025.

Artikel 2 – Geen wijzigingen
Behoudens de in artikel 1 van dit Addendum neergelegde wijziging, blijven de overige overwegingen en artikelen van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland ongewijzigd in stand en behouden deze derhalve hun werking.

Artikel 3 – Instemming alle partijen

CONCEPT

Partijen hebben via e-mail schriftelijk ingestemd met de wijziging van de looptijd van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland, zoals opgenomen in artikel 1 van dit Addendum. De schriftelijke instemmingen zijn als bijlage aan dit Addendum gehecht.

Artikel 4 – Ondertekening Addendum
Na instemming van de Partijen met de voorgestelde wijziging in artikel 1, conform het verzoek dat is ingediend namens de bestuurders van de Regio, wordt dit Addendum ondertekend door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties als systeemverantwoordelijke van de Regio Deals.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, XXXX

CONCEPT

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
De minister van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties,
de heer H.M. de Jonge
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

verzendgegevens		**behandeld door**	**uw gegevens**
datum	: Aanvullen	Regiodeal Maritiem Cluster Kop van N-H	brief van :
zaaknummer	: Aanvullen	De heer [redacted] programmamanager	kenmerk :
bijlagen	: 3	Telefoon: [redacted]	

onderwerp
Verzoek tot verlenging looptijd Regiodeal Maritiem Cluster Kop van Noord-Holland

Geachte heer De Jonge,

Hierbij verzoeken wij u akkoord te gaan met een verlenging van de looptijd van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland, hierna te noemen: de Regio Deal.

De Regio Deal, behorende tot de zogenaamde 3e tranche, is gestart in september 2020 en kent een looptijd tot en met 31 december 2024. Wij zouden deze looptijd graag willen verlengen tot 1 oktober 2025.

De behoefte tot verlenging komt voort uit het feit dat een aantal projecten uit het Uitvoeringsplan nog wat meer tijd vragen om de beoogde resultaten te behalen, ondanks de reeds verrichte inspanningen daartoe. Het betreft met name de rood en oranje gemarkeerde projecten in bijgevoegde Oplegnotitie. De stand van zaken en de reden van vertraging zijn per project ook in deze notitie beschreven.

In algemene zin, zo is ook af te leiden uit deze Oplegnotitie, is een overgroot gedeelte van de vooraf beoogde resultaten reeds geboekt, dan wel liggen wij op koers met de uitvoering van de projecten (respectievelijk groen en geel gemarkeerd in het overzicht). Deze zullen daarom naar verwachting binnen de reguliere looptijd van de Regio Deal worden gerealiseerd. Voor de volledigheid melden wij u dat er geen (additionele) financiële consequenties verbonden zijn aan dit verzoek.

Bijgaand treft u eveneens een concept Addendum bij de Regio Deal, overeenkomstig uw format, aan. Met dit Addendum kan de voorgestelde wijziging van de looptijd ‘bij uw akkoord’ worden geëffectueerd. Tevens treft u een overzicht aan van het digitaal gegeven akkoord op de onderhavige wijziging van de Regio Deal door de daaraan verbonden partijen.

Mocht u vragen hebben naar aanleiding van deze brief dan vernemen wij dat graag. Wij zien uw reactie op het bovenstaande verzoek met belangstelling tegemoet,

Met vriendelijke groet,
Namens de Regio van de Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland

Handtekening

[redacted]
Programmamanager

Bezoekadres:
Willemsoord 66
1781 AS Den Helder

Postadres:
Postbus 36
1780 AA Den Helder

www.denhelder.nl
Twitter: @Gem_DenHelder
FB: gemeentedenhelder

telefoon 14 0223

metropool
regioamsterdam

Retouradres: Termini 179, 1025 XM Amsterdam

Datum 15 juli 2024
Contact Melissa Rotteveel, m.rotteveel@purmerend.nl / 06 - 22614599

Onderwerp MRA Agenda 2025-2028

Geachte collegeleden, gemeenteraadsleden en Statenleden,

De afgelopen periode is er hard gewerkt vanuit de 33 samenwerkende overheden om wensen en opvattingen voor de 80% versie van de MRA Agenda te formuleren en aan ons aan te bieden. Ontzettend bedankt voor al uw inzet. Eén ding is duidelijk en sterkend: in de MRA hebben we op hoofdlijnen dezelfde ideeën over hoe we hier samen willen wonen, werken en reizen. Uw inbreng wordt nu beoordeeld en waar passend verwerkt in de MRA Agenda en het Meerjariguitvoeringsprogramma (MUVP). Met deze brief geven we u zicht op het verdere proces en de mogelijkheden om inhoudelijke invloed te hebben. Van groot belang is dat uw stem voor de regio blijvend via uw colleges, raad of deelregio wordt ingebracht. Voor de voortgang in onze regionale samenwerking is het cruciaal dat u zich mengt in de stappen die we gezamenlijk willen zetten.

Waar staan we nu en hoe ziet het proces er de komende periode uit?
De MRA agenda 2025-2028 wordt samen met de MRA Meerjarenbegroting aan de deelnemers voorgelegd. Ook wordt het meerjarig uitvoeringsprogramma (MUVP) uitgewerkt en ter kennisname aan uw aangeboden.

- 13 september: bespreken gehele pakket in MRA bestuur
- 11 oktober: vrijgeven voor verzending aan de deelnemers door de AV
- 11 oktober – 16 december: bekrachtiging door de deelnemers
- 18 december: vaststellen definitieve MRA Agenda 2025-2028 c.s. in de Algemene Vergadering
- Begin 2025: congres met (onder meer) lancering MRA Agenda (datum en locatie is in oktober bekend)

Na de bespreking van de MRA Agenda in de Algemene Vergadering van 11 oktober wordt de MRA Agenda ter bekrachtiging verzonden naar de MRA deelnemers.

Deze verzending bestaat uit de volgende documenten:

De feitelijke MRA Agenda
Deze wordt ter bekrachtiging verzonden naar de deelnemers. Het advies is aan alle deelnemers is om deze bekrachtiging ook in de raden en Staten te laten plaatsvinden.

MRA Meerjarenbegroting
In de MRA Meerjarenbegroting wordt de verdeling van de inleg van alle deelnemers over de gestelde ambities inzichtelijk gemaakt. Er is reeds afgesproken dat de inwonerbijdrage niet omhoog gaat. De Meerjarenbegroting is kaderstellend en wordt ter bekrachtiging verzonden naar de deelnemers. Het advies is om deze bekrachtiging ook in de raden en Staten te laten plaatsvinden.

MRA Meerjarenuitvoeringsprogramma (MUVP)
Het MUVP staat niet in de samenwerkingsafspraken. Het vervangt de uitvoeringslijnen waarmee in voorgaande MRA Agenda's werd gewerkt. Dit document is opgesteld door de bestuurlijke platforms en geeft inzicht in hoe de ambities van de MRA Agenda de komende vier jaar gezamenlijk worden ingevuld. Op 12 september komen de voorzitters van de drie bestuurlijke platforms bijeen om de definitieve versie van het MUVP vrij te geven voor verzending aan de Algemene Vergadering.

Onderdeel van het MUVP is een indicatieve investeringsagenda. Deze agenda maakt op *hoofdlijnen* inzichtelijk wat voor investeringen nodig zijn om de ambities uit de MRA Agenda te realiseren. Dit kan alleen indicatief (globale schatting), het gaat niet om de inzet van MRA middelen. Deze investeringsagenda is dan ook niet kaderstellend. Daarom stellen we als Bestuur voor deze niet voor vaststelling, maar alleen ter kennisname naar de deelnemers en hun raden en Staten te zenden, als achtergrondinformatie bij de nieuwe MRA Agenda.

Nota van beantwoording
Zoals gebruikelijk krijgen de deelnemers een reactie op de door hen ingediende wensen en opvattingen via een nota van beantwoording. Ook de inbreng van externe partners die is binnen gekomen (bijv. ANWB en waterschappen/ hoogheemraadschappen) worden in een losse notitie voorzien van een reactie.

Welke invloed hebben raads- en Statenleden ?

Ten aanzien van 80% versie:

- Inbreng: formeel proces van wensen en opvattingen van 2 april tot en met 28 juni is net afgerond. De inbreng die is geleverd wordt nu gebruikt om de 100% versie te schrijven.

Ten aanzien van 100% versie:

- Inbreng: ten aanzien van de 100% versie is niet voorzien in een formeel proces van wensen en opvattingen.
- Informatievoorziening: de stukken voor de Algemene Vergadering van 11 oktober worden verzonden op 20 september.
- Tijdsframe inbreng voor 100% versie: tussen 20 september en 11 oktober kan inbreng meegegeven worden aan de vertegenwoordiger in de Algemene Vergadering.

Bekrachtiging 100% versie:

- Betreft MRA Agenda en meerjarenbegroting
- Het MUVP (met als onderdeel daarvan de investeringsagenda) en de nota van beantwoording zijn ter informatie.
- Tijdsframe bekrachtiging door de deelnemers: 12 oktober tot en met 16 december, waarbij het advies is om de bekrachtiging ook door raden en Staten te laten plaatsvinden.

Algemeen

- Inbreng leveren aan wethouders en burgemeester die (direct of indirect) vertegenwoordigd zijn in de verschillende MRA gremia is altijd mogelijk, ook zonder formeel proces.

Als voorzitter van deze Metropoolregio hoop ik u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Ik wil u nogmaals bedanken voor uw inzet in de afgelopen periode en wens u voor nu een fijne en mooie zomer toe.

Met vriendelijke groet,

Femke Halsema
Voorzitter Metropoolregio Amsterdam

Termini 179
1025 XM Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

Geachte mevrouw, mijnheer,

Bij PWN zorgen we altijd voor betrouwbaar drinkwater en veerkrachtige natuur. Hoe dragen we met ons duinbeheer bij aan deze missie? Dat leest u in de Jaargids Natuurbeheer 2023.

Het thema van deze editie is ‘Samenwerken aan waardevolle natuur’, met als rode draad: interviews met partners over hoe zij de samenwerking ervaren.

De fysieke jaargids ligt voor u klaar in uw postvak. De volledige digitale Jaargids vindt u als bijlage van deze mail.

Nieuw dit jaar is dat we de jaargids hebben samengevat in een e-magazine. Hiermee spelen we in op de toenemende vraag naar een toegankelijke, online variant. U bekijkt het e-magazine, inclusief prachtige foto's en video's via jaargidsnatuur.pwn.nl.

Ziet u aanknopingspunten om verder met ons in gesprek te gaan, laat het dan gerust weten.

Voor nu wens ik u een mooie zomer en veel leesplezier!

Met vriendelijke groet,
PWN

Samenwerken aan waardevolle natuur

Puur water & natuur

JAARGIDS NATUURBEHEER **2023**

PWN

Welkom bij het natuurbeheer van PWN

De vasteland-duinen van Noord-Holland behoren tot de meest waardevolle landschappen van Nederland. Een uniek ecosysteem, met een grote rijkdom aan soorten.

Als beheerder draagt PWN de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van deze natuur. Daarbij staan we er gelukkig niet alleen voor. We werken in het hart van onze samenleving samen met tal van betrokken maatschappelijke partners, met meer dan 450 vrijwilligers en met wetenschappers, omwonenden, aannemers en ondernemers.

Dit alles levert een prachtige dynamiek op, waarin de duinnatuur kan floreren. Samen houden we het duinecosysteem in zo'n goede conditie, dat het ook ons drinkwater goed blijft beschermen. Wij nodigen u van harte uit om van al dit moois te genieten - in deze jaargids én op een van de vele paden in de duingebieden van Noord-Holland.

PWN ALS DUINBEHEERDER

Schone natuur, schone bronnen, schoon drinkwater

Drinkwaterbedrijf en natuurbeheerder PWN is verantwoordelijk voor het beheer van twee grote duingebieden in Noord-Holland: het Noordhollands Duinreservaat en een groot deel van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

De duinen zuiveren ons drinkwater. Ze herbergen een strategische reserve aan zoetwater in de bodem. En zuiver zoetwater, dat wordt steeds schaarser. Vandaar het belang om ook de natuur boven deze zoetwatervoorraad in topconditie te houden.

Gezonde duinen zijn veerkrachtige duinen

In ons natuurbeheer werken we vooral met de natuur samen. We versterken de kracht van de natuur en haar rijke variatie. We laten de duinen veerkrachtig zijn, bijvoorbeeld door landschapsvormende processen te stimuleren.
En we sturen hier en daar bij om natuurlijke processen en oude cultuurlandschappen weer in ere te herstellen en de instandhoudingsdoelen van Natura 2000 te bereiken.
Hiermee houden we de grote biodiversiteit zo goed mogelijk in stand.

In deze jaargids rapporteren we over onze opdracht van de provincie Noord-Holland die we al meer dan 80 jaar uitvoeren: natuurbeheer volgens de nieuwste inzichten, voor veerkrachtige duinen, betrouwbaar drinkwater en passende recreatie.

Sjakel van Wesemael, *Sectordirecteur Natuur en Beleving* ***Paulien Pistor,*** *Algemeen Directeur*

VOORWOORD

Water en natuur: de kracht van samen

De Noordhollandse duinen zijn het gouden randje langs de kust. Deze smalle kuststrook herbergt meer dan 60% van de Nederlandse biodiversiteit en krijgt meer dan 8 miljoen bezoeken per jaar. Bezoekers roemen de schoonheid van de duinen en genieten van de frisse lucht, ruimte, indrukwekkende vergezichten en bijzondere planten en dieren. Daarnaast is de zoetwaterbel onder de duinen een robuuste barrière tegen het zoute zeewater. Van oudsher benut Noord-Holland de zuiverende kracht van het duinzand. De duinen zijn nu nog steeds een cruciale schakel in de drinkwatervoorziening van Noord-Holland. Kortom: water en natuur zijn onlosmakelijk verbonden en daar moeten we zuinig op zijn.

Want er komt veel op de duinen af. Het klimaat verandert en de weersomstandigheden worden vaker extreem. Zo hadden we in 2023 te maken met zomerstorm Poly en was het voorjaar uitzonderlijk droog. In het najaar en de winter is er juist nog nooit zoveel neerslag gevallen. De grote ontwikkelingen van deze tijd vragen om natuur die zoveel mogelijk in haar kracht staat. Daarbij past een bescheiden rol voor ons als natuurbeheerder en een prominente rol voor de natuur zelf. Hoe we hier in 2023 concreet invulling aan hebben gegeven leest u in deze jaargids. Met een speciale rol voor een aantal partners waar we mee samenwerken. De verhalen van deze partners inspireren ons – en hopelijk u ook – om gezamenlijk de uitdagingen van de toekomst aan te gaan.

Goede samenwerking is de belangrijkste succesfactor in de opdracht die we hebben: altijd zorgen voor betrouwbaar drinkwater en veerkrachtige natuur, nu en in de toekomst. We wensen u veel leesplezier!

Inhoudsopgave

PWN als duinbeheerder 4
Voorwoord 5

Hoofdstuk 1 Het belang van de Noord-Hollandse duinen 7
1.1 De duinen van Noord-Holland 8
1.2 Natuur en water 10
Verhaal 1: Flos Fleischer | Samenwerken voor blauw en groen 12
1.3 Ontwikkelingen die van invloed zijn 13

Hoofdstuk 2 Uitvoering en monitoring 17
2.1 Natuurbeheer 18
Verhaal 2: Familie Valkering | Samenwerken aan nieuwe natuur 24
2.2 Natuurbeleving 25
Verhaal 3: Rissa Etty | Samenwerken voor minder drukte 29
2.3 Onderzoek 31
Verhaal 4: Jeanette en Wim | Samenwerken met vrijwillige onderzoekers 34

Hoofdstuk 3 Educatie en samenwerking 35
3.1 Educatie 36
Verhaal 5: Britt Dekker | Samenwerken met scholen 40
3.2 Samenwerking 41

Natuurgebieden om te koesteren

De duinen van Noord-Holland zijn niet uit de samenleving weg te denken. Ze vormen voor velen een geliefd gebied, met spectaculaire landschappen en ongekende recreatiemogelijkheden. Waardevol vanwege hun natuurwaarden, hun ruimte voor natuurbeleving en hun functie als zeewering en waterwinning.

HOOFDSTUK 1: HET BELANG VAN DE NOORD-HOLLANDSE DUINEN

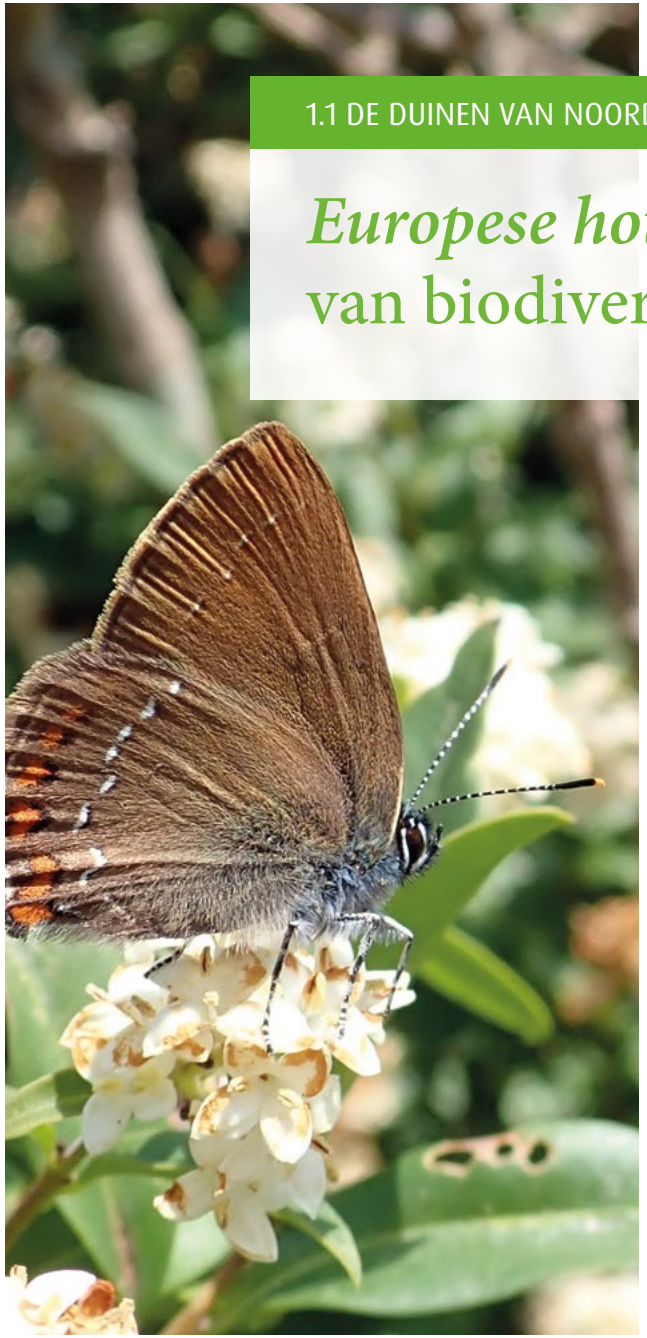

1.1 DE DUINEN VAN NOORD-HOLLAND

Europese hotspot van biodiversiteit

Onze duinen behoren tot de meest gevarieerde en soortenrijke landschappen van Nederland. Ruim de helft van de soorten in Nederland komt in de duinen voor. Zo tellen de duinen bij benadering 30 soorten zoogdieren, 130 broedvogelsoorten, 40 libellensoorten, 40 soorten dagvlinders en 850 soorten planten.

De bijzondere natuur van de duinen is belangrijk voor het voortbestaan van veel bedreigde soorten, zoals de tapuit, de duinmaskerbij, de bruine eikenpage en hondskruid. Daarom is het duinlandschap aangewezen als één van de kerngebieden in het Natuurnetwerk Nederland. Ook vallen de duinen onder Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden.

Een gebied om zuinig op te zijn

De ecologische rijkdom van de duinen heeft een directe relatie met het kalkgehalte in de bodem. Ook zee, zout en wind zorgen voor de ideale omstandigheden voor typische plant- en diersoorten. Het spreekt voor zich dat we op deze gebieden uiterst zuinig zijn. Dankzij onze lange ervaring in natuurbeheer, onderzoek en monitoring, en door onze omgeving te betrekken bij beleid en uitvoering, hebben we een brede visie ontwikkeld op natuur en recreatie in de duinen.

PWN beheert het Noordhollands Duinreservaat en grote delen van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland, aangevuld met Landgoed Marquette, een deel van Landgoed Duin & Bosch en het Bergerbos.

Noordhollands Duinreservaat

Het Noordhollands Duinreservaat is één van de grootste natuurgebieden in ons land. Het reservaat strekt zich uit van Wijk aan Zee tot de Schoorlse Duinen en bestrijkt in totaal ruim 5.100 hectare. Dwars door het gebied loopt de grens tussen kalkrijk en kalkarm zand, wat zorgt voor een grote variatie in plant- en diersoorten.

Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Het Nationaal Park Zuid-Kennemerland, 3.800 hectare groot, strekt zich uit tussen Zandvoort en IJmuiden. Het gebied omvat duinen, strand, binnenduinrandbossen met veel reliëf en historische landgoederen. Het is één van de nationale parken van Nederland. PWN beheert grote delen van dit gebied, samen met Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Als beheerders werken we samen met IVN, gemeenten, het Hoogheemraadschap van Rijnland, de provincie Noord-Holland en particulieren.

1.1 DE DUINEN VAN NOORD-HOLLAND

1.2 NATUUR EN WATER

Water is natuur en natuur is water

Het Noord-Hollandse drinkwater is afhankelijk van twee belangrijke natuurgebieden: de duinen en het IJsselmeer. Uit een mooi samenspel tussen die twee creëert PWN waarde: betrouwbaar drinkwater en veerkrachtige natuur.

Ruim 70% van het PWN-drinkwater wordt gemaakt van IJsselmeerwater. Samen met de Noord-Hollandse duinen is het IJsselmeergebied onmisbaar voor de drinkwatervoorziening in Noord-Holland. Het IJsselmeer levert het water, PWN zuivert voor en de duinen zuiveren een deel verder en slaan het op. Hoe gezonder en sterker de natuur in beide gebieden, hoe betrouwbaarder en duurzamer de drinkwatervoorziening.
Het is dus logisch dat PWN zich naast het beheer van de duinen ook sterk maakt voor de topconditie van het IJsselmeergebied. Een gezond IJsselmeer is schoon, zoet en biodivers. Die balans is op dit moment zoek. En dat merken we in ons dagelijks werk: elke dag betrouwbaar drinkwater leveren in bijna heel Noord-Holland. Om dat nu en in de toekomst te kunnen blijven doen hebben we een gezonde bron nodig.

Kansen voor water en natuur

We doen daarom actief mee aan het samenwerkingsverband Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk. Samen zetten we ons in voor een gezonder ecosysteem en een schone bron. Zo hebben we met de belanghebbenden van het IJsselmeer een plan uitgewerkt voor een groter, natuurlijk spaarbekken: de Klimaatbuffer IJsselmeer. Een zuiverende bron, die de drinkwatervoorziening stabiliseert én de IJsselmeernatuur versterkt. De laatste informatie over dit project vermelden we in ons jaarverslag.

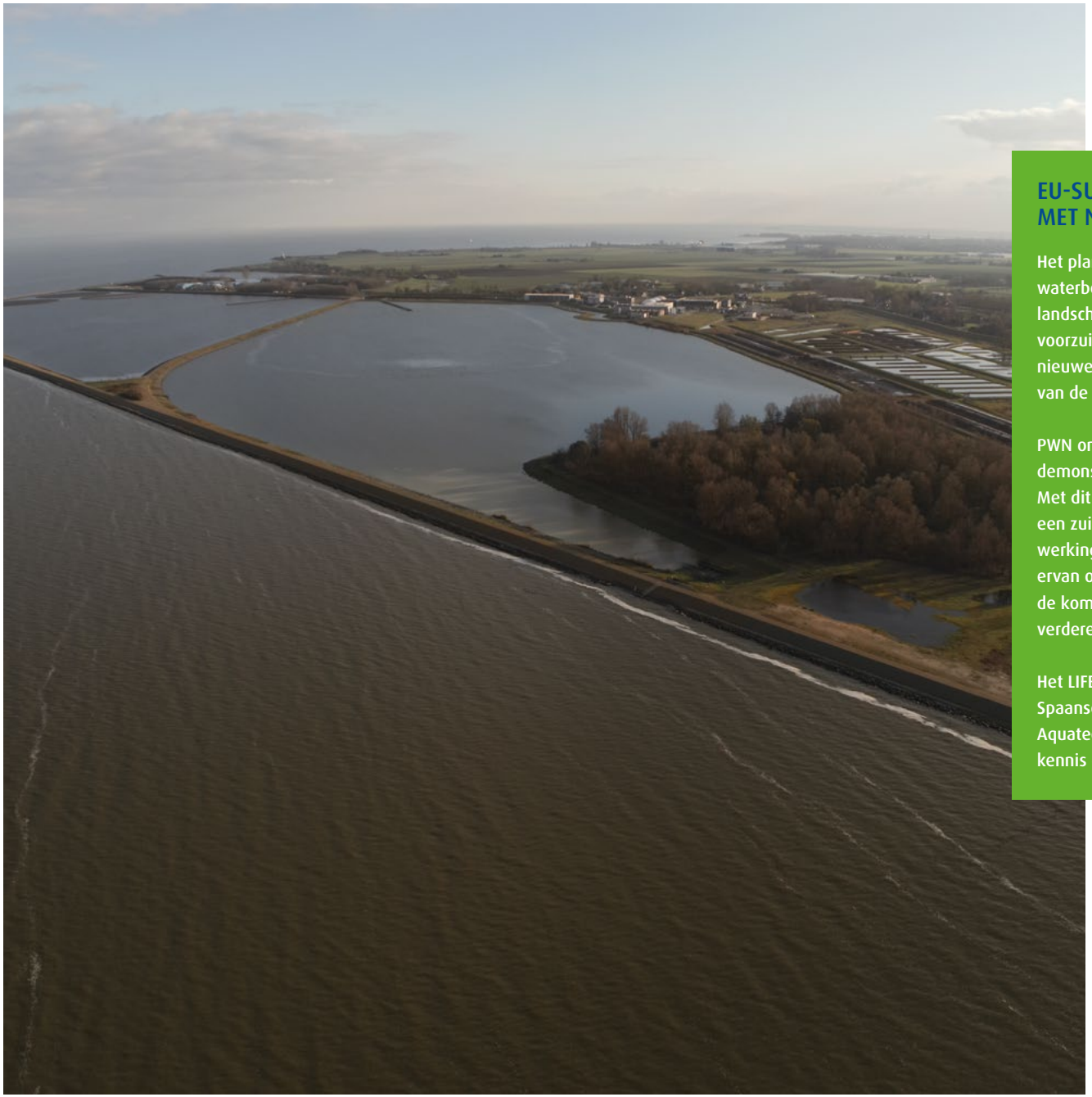

EU-SUBSIDIE VOOR PROEF MET NATUURLIJKE VOORZUIVERING

Het plan voor Klimaatbuffer IJsselmeer bestaat uit extra waterbekkens, omringd door een natuurlijk zuiverend landschap waar natuurlijke processen het IJsselmeerwater voorzuiveren. Daarmee versterken we onze bron en creëren we nieuwe leefgebieden voor planten en dieren voor versterking van de ecologie van het IJsselmeer.

PWN ontving in 2023 EU-subsidie om de komende jaren een demonstratieproject met zo'n natuurlijke zuivering op te zetten. Met dit project, genaamd LIFE WATERSOURCE, leren we hoe wij een zuiverend landschap kunnen inzetten. We onderzoeken de werking van een natuurlijke voorzuivering en de effecten ervan op de biodiversiteit. Alle kennis en inzichten die we hier de komende vijf jaar mee verzamelen, gebruiken we bij de verdere ontwikkeling van de Klimaatbuffer.

Het LIFE WATERSOURCE-project doen we samen met onze Spaanse partners drinkwaterbedrijf Aigües de Barcelona, Aquatec en watertechnologie-instituut CETAQUA. De nieuwe kennis die hierdoor ontstaat, delen we binnen de EU.

HET VERHAAL VAN FLOS FLEISCHER | *Samenwerken voor blauw en groen*

“Het belang van het IJsselmeer zal alleen maar toenemen”

De Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk maakt zich sterk voor het IJsselmeer. Dit grootste zoetwatermeer van West-Europa is kwetsbaar en komt steeds meer onder druk te staan. Flos Fleischer staat aan het hoofd van het bureau van het samenwerkingsverband dat zich inzet voor een gezond en vitaal IJsselmeergebied. Het ondersteunt acht partner-organisaties, waaronder PWN.

De partners in de Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk zijn divers, vertelt Flos. “Het zijn landschapsbeheerders, sportvissers, vogelbeschermers en sinds vijf jaar ook drinkwaterbedrijf PWN. Elke partner heeft verschillende doelen en belangen. Ze vinden elkaar in de gedeelde zorg voor het IJsselmeergebied. Omdat alle partners hun eigen kennis en kunde inbrengen én deze delen, kunnen we als coalitie breed en diverse inbreng hebben op allerlei relevante issues rond het IJsselmeer.”

Plannen klimaatbuffer

Bij PWN gaan natuur en drinkwater hand in hand, zo werd Flos verrassend duidelijk door de plannen voor de klimaatbuffer bij Andijk. “PWN schetst daarmee het onlosmakelijke verband tussen een gezonde natuur en biodiversiteit met gezond drinkwater. Met de inbreng van PWN is de coalitie dan ook een stuk krachtiger geworden.”

De kracht van samenwerking

De samenwerking kenmerkt zich door open discussie en overleg, zowel in het directeurenoverleg als in werkgroepen. “Daar heeft PWN wel even aan moeten wennen. In het begin was de organisatie meer gesloten. Men moest vertrouwen krijgen in de kracht van de samenwerking met partners die niets met drinkwater te maken hadden. Met andere woorden: PWN heeft geleerd dat ze niet zelf alle issues rond het IJsselmeer hoeft te adresseren. Sommige zaken worden nu aan een andere partner overgelaten, al dan niet uit naam van de gehele samenwerking.”

Meer oog voor andere belangen

Binnen de coalitie is met PWN de kennis toegenomen over zoetwatersystemen in het algemeen, en de (chemische vervuiling) ervan in het bijzonder. Flos vertelt dat dit voor veel partners het inzicht heeft vergroot en gelijktijdig heeft PWN oog gekregen voor andere belangen, zoals in het project Wieringerhoek. Dit project draait om de overgangszone van zoet naar zout water waardoor nieuwe brakwaterleefgebieden ontstaan, en daarmee een diverser ecologisch systeem. “Van nature staat PWN huiverig tegenover zout water. Maar ook in dit project was behoud van de zoetwatervoorraad essentieel, en dat werd uiteindelijk ook door PWN onderschreven.”

Waterkwaliteit op netvlies

Het IJsselmeer is kwetsbaar en daarom gebaat bij de samenwerking van alle partners zoals PWN, zegt Flos. “Deze enorme plas water wordt toenemend belast op de ruimte en op het watergebruik. Ook neemt de vervuiling toe. En met het vooruitzicht van extremere droogteperioden zal de waterkwaliteit een steeds zorgelijker thema worden.”

De Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk wordt gevormd door: het Flevo-landschap, It Fryske Gea, Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Sportvisserij Nederland, Staatsbosbeheer en Vogelbescherming Nederland.

1.3 ONTWIKKELINGEN DIE VAN INVLOED ZIJN

Veerkracht behouden bij grote veranderingen

PWN heeft in een toekomstverkenning de belangrijkste ontwikkelingen geïnventariseerd die van invloed zijn op de duinen. Daarmee ligt er een goede basis voor gesprekken over de gewenste aanpak richting 2050. De belangrijkste ontwikkelingen op een rij.

De zeespiegel stijgt

Langzaam maar zeker is de zeespiegel aan het stijgen. Dit hoeft voor de duinnatuur geen probleem te zijn. Met voldoende stuivend zand groeien de duinen vanzelf met de zeespiegel mee. Het stuiven heeft dan weer als nadeel dat de infrastructuur in de duinen met meer stuifzand te maken krijgt.

Jaargemiddelde zeespiegel Nederland

Afwijking ten opzichte van gemiddelde over 1995 - 2014

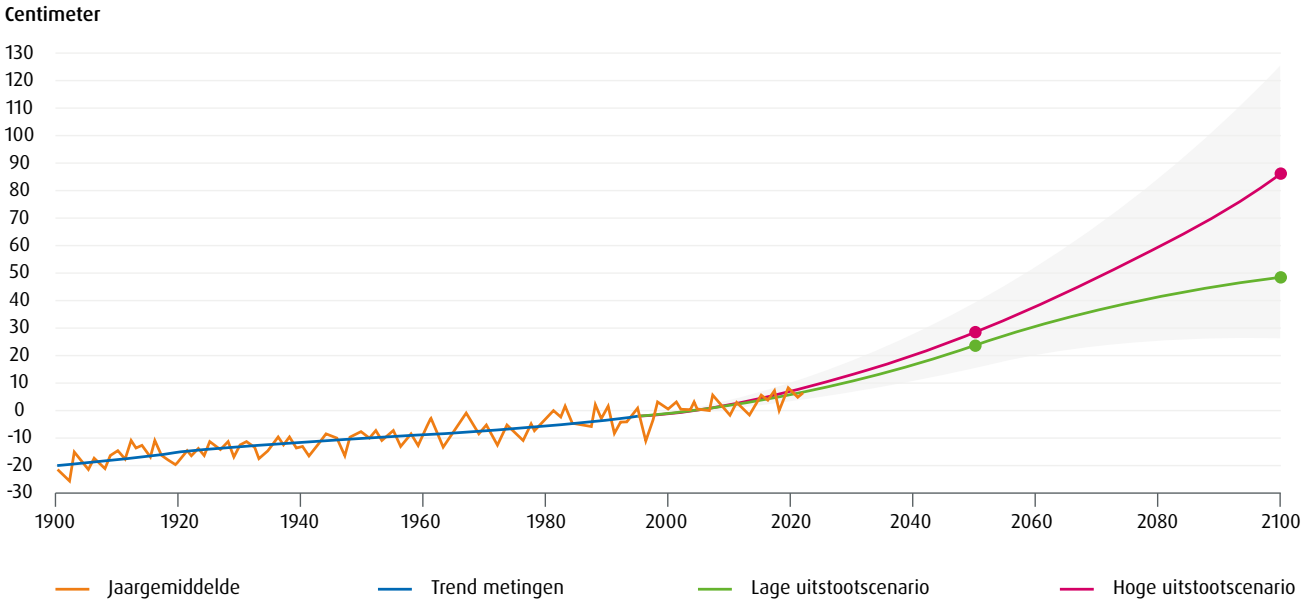

Bron: Klimaatdashboard KNMI april 2024

Het wordt warmer en natter

Uit onderzoek blijkt dat zomers warmer en droger worden, en winters vooral natter. De overvloedige regenval van eind 2023, begin 2024 is van dat laatste een extreem voorbeeld. Natuurlijke oplossingen met ruimte voor waterberging kunnen de overlast verlichten. Het veranderende klimaat heeft effect op planten en dieren in de duinen. De meeste soorten passen zich aan of verplaatsen zich, maar worden daarin belemmerd door allerlei barrières tussen natuurgebieden.

Vijf ontwikkelingen zetten de duinen onder druk

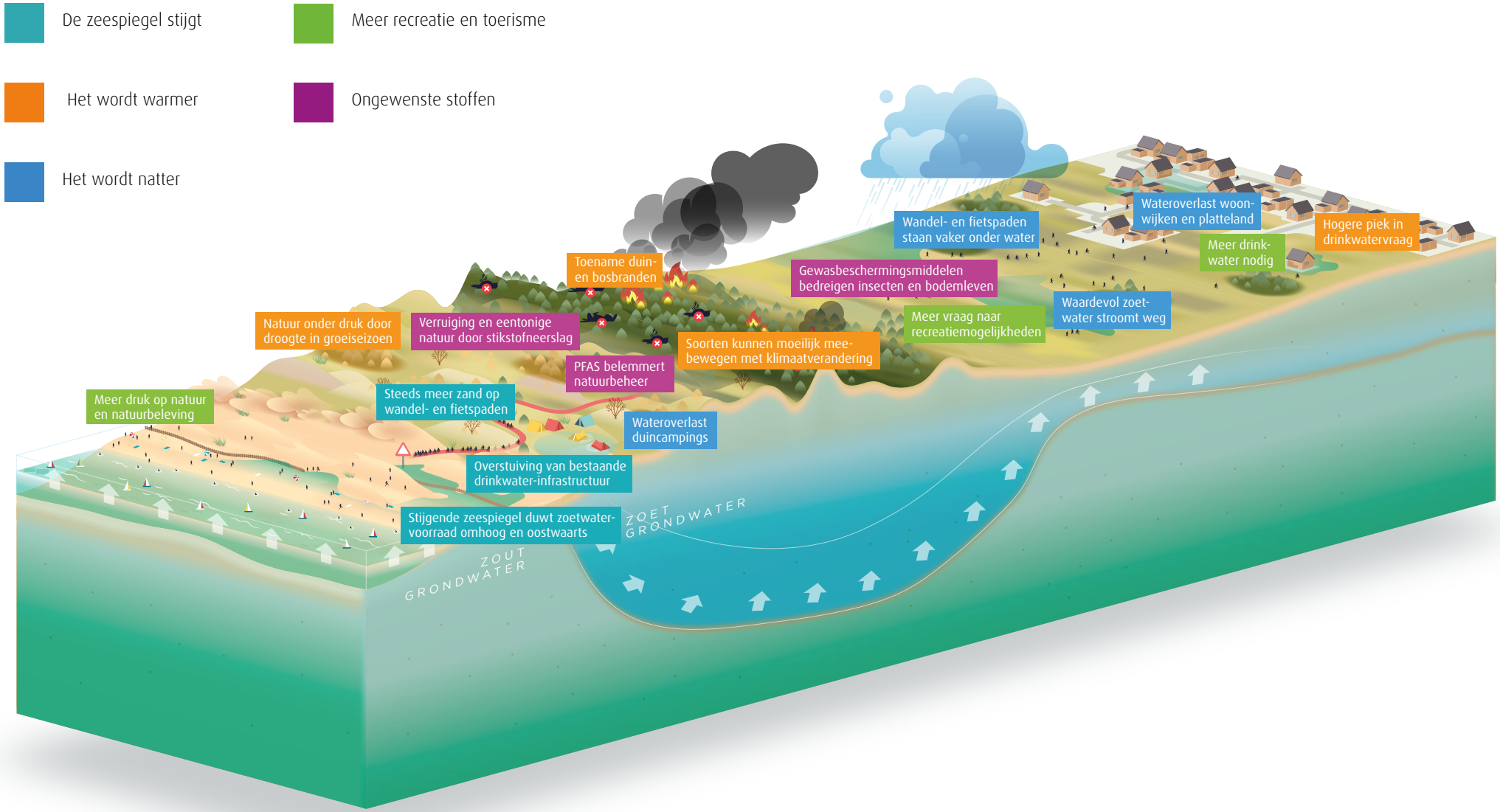

Meer recreatie en toerisme

De bevolking in Noord-Holland groeit. Dit heeft niet alleen effect op de vraag naar drinkwater, het wordt ook steeds drukker in de duinen. Van de bestaande recreatiegebieden wordt 70% al als erg druk beleefd, waaronder de Kennemerduinen. Bezoekers ervaren er minder rust en stilte dan tien jaar geleden, zo blijkt uit ons eigen recreatieonderzoek.

MEER BEZOEK AAN DE NATUUR

In het Nationaal Park Zuid-Kennemerland wordt het bij de ingang Koevlak steeds drukker. In 2008 telden we 250.000 bezoekers, in 2023 waren dat er 440.000. De ingang is nauwelijks veranderd, waardoor juist hier een flessenhals is ontstaan. Op mooie dagen komen hier veel mensen om te zwemmen en het jaar rond beginnen zo'n 150 tot 200 sportgroepen hier hun activiteit. We onderzoeken nu hoe we de toegang tot de duinen op de nieuwe ontwikkelingen kunnen aanpassen.

Ongewenste stoffen

Het ecosysteem van de duinen staat onder druk door opeenstapeling van ongewenste stoffen, zoals stikstof en PFAS. Deze bedreigen ook het grond- en oppervlaktewater.
Uit onderzoek blijkt dat PFAS zich vooral in de zeereep opstapelen. Stikstof bemest en verzuurt de bodem van de duingebieden. Hoewel de stikstofneerslag sinds de jaren '90 een dalende lijn liet zien, hebben we recent weer een aantal jaren met een stijging gekend, met achteruitgang van de biodiversiteit tot gevolg.

1.3 ONTWIKKELINGEN DIE VAN INVLOED ZIJN

Waardevolle natuur professioneel beheerd

We voeren jaarlijks tal van activiteiten uit om de kracht van de natuur de ruimte te geven. Daarmee dragen we ook bij aan de beste natuurbeleving voor iedereen die de duinen bezoekt.

HOOFDSTUK 2: UITVOERING EN MONITORING

2.1 NATUURBEHEER

De typische duinnatuur komt meer en meer terug

Elk jaar voeren we weloverwogen werkzaamheden uit om de unieke duinnatuur nog sterker te maken. Want om gezond te blijven, hebben de duinen soms een beetje hulp nodig.

Jaar in, jaar uit, buiten het broedseizoen, voeren we allerlei natuurherstelwerkzaamheden uit. Ze zijn bedoeld om de negatieve effecten van buitenaf tegen te gaan, zoals verzuring van de bodem en overwoekering door soorten die door het teveel aan stikstof sneller groeien. Zo verwijderen we woekerende exoten, maken we stuifplekken open en maaien we jaarlijks tientallen hectares duingebied om meer openheid en diversiteit te creëren, en om overtollige opslag en grassen die harder groeien onder invloed van stikstof te verwijderen. Ook zetten we begrazing door verschillende soorten in: van schapen tot Schotse hooglanders en wisenten. Afgelopen jaar hebben we als proef ook konijnen in de gebieden uitgezet.

Dit reguliere werk vindt jaarlijks plaats en is daarmee een weinig opvallend en toch belangrijk onderdeel van ons natuurbeheer. Zonder dit werk zouden de duinen snel dichtgroeien tot een monotoon landschap. Daarnaast voeren we ook bijzondere projecten uit, zoals in 2023 het herstel van grijs duin bij Bergen en de omvorming van voormalige bollengrond bij Egmond aan den Hoef.

Herstelmaatregelen grijs duin Bergen

In november 2023 zijn we gestart met het herstellen van het grijs duin en duinheidegebied het Lange Vlak bij Bergen aan Zee. We verwijderden aan de westkant van de duinen aangeplante naaldbomen, het windscherm, zodat de komende jaren de natuur in een gebied van meer dan 60 hectare weer sterk en gezond kan worden. Waar het bos is verdwenen, zal zich in de komende jaren nieuw kalkarm grijs duin en duinheide ontwikkelen. Er ontstaat een meer open duingebied, waar de wind vrij spel heeft en de typische duinnatuur zich kan herstellen onder invloed van wind, zand en zout. Hierdoor blijft het gebied ook open en gezond in de toekomst. Voldoende en gezond grijs duin is essentieel voor een goed functionerend duinecosysteem, met zeer specifieke gebiedseigen soorten, zoals bijvoorbeeld korstmossen, buntgras, de blauwvleugelsprinkhaan en maskerbijen.

Voor de uitvoering van deze werkzaamheden selecteerden we de meest duurzame aannemer. Ook onderzochten we de natuurwaarden om de meest waardevolle delen van het gebied intact te laten. Daarnaast onderzochten we hoe we het hout zo goed mogelijk kunnen toepassen, zodat zoveel mogelijk koolstof vastgelegd blijft en het hoogwaardig gebruikt wordt. Niets van het hout is versnipperd voor biomassa; zoveel mogelijk boomstammen kreeg een hoogwaardige bestemming. Zo werd een deel van het hout verzaagd voor tiny houses in de gemeente Bergen. Van een ander deel werd plaatmateriaal gemaakt voor woningbouw. Het resthout (toppen en takken) werd versnipperd voor slootdemping en infrastructuurprojecten. De aannemer zelf heeft een deel van de bomen als heipaal gebruikt voor fundering van een riool, en de provincie gebruikte een deel voor oeverbeschoeiing langs waterwegen.

Korstmossen

Blauwvleugelsprinkhaan

2.1 NATUURBEHEER

Snuffelhond zoekt exoten

Wurmenveld Zandvoort

Tegen de bebouwde kom van Zandvoort ligt het Wurmenveld; een hondenlosloopgebied, waar veel mensen hun hond uitlaten. In dit stuk van het Natura 2000-gebied en onderdeel van het Nationaal Park groeiden veel invasieve exoten, zoals rimpelroos. Die hebben we gerooid, de wortels eruit gezeefd en afgevoerd.

Een bijzondere exoot die we aantroffen was de bastaardduizendknoop, die net zo agressief woekert als de Japanse duizendknoop. De wortels zitten diep en moeten volledig worden uitgegraven om te voorkomen dat de plant weer terugkeert. Het afgraven was daarmee met allerlei risico's omkleed, want zelfs de kleinste, niet-zichtbare wortels van de duizendknoop moesten worden verwijderd om andere delen van het terrein niet te besmetten. We hoorden dat een aannemer een snuffelhond heeft getraind, die aanslaat op wortels van de duizendknoop. De hond bleek zijn taak goed te verstaan, wat resulteerde in een mooie samenwerking tussen de uitvoerend aannemer, PWN en de aannemer die met de hond de hygiëne bewaakte. Dankzij de inzet van de snuffelhond hebben we heel zorgvuldig kunnen werken, en wisten we precies hoe diep we moesten graven om de duizendknoop helemaal weg te krijgen.

Van het gat dat overbleef in het bos, maakten we een mooie poel; een boost voor de natuurlijke variatie in het gebied, met name voor libellen, amfibieën en planten. Het resultaat wordt door omwonenden erg gewaardeerd.

SCHAAPSKUDDE MET PENSIOEN

Bezoekers aan de Kennemerduinen zijn ze tijdens een duinwandeling vast wel eens tegengekomen: de schapen van de Kennemer Schaapskudde. Deze kudde heeft jarenlang goed werk geleverd in het duingebied. De schapen hebben het natuurbeheer zelfs zo succesvol uitgevoerd, dat jaarrond begrazen niet meer nodig is. Daarom is de kudde in 2023 met pensioen gegaan. De schapen genieten van hun oude dag bij de Stichting Vrienden van het oude Kennemer Schaap.

Uitzeven Rimpelroos

Natuurplan voor landbouwgrond familie Valkering

De familie Valkering, met een agrarisch bedrijf bij Egmond aan den Hoef, besloot om haar landbouwgronden die niet meer nodig zijn voor haar bedrijfsvoering onder te brengen in een stichting: Stichting De Bleek. Dit om versnippering in de toekomst te voorkomen. Voor de landschaps- en natuurontwikkeling van de gronden zocht de stichting een strategisch partner. PWN bleek goed bij de doelstellingen van de stichting te passen om biodiversiteit te bevorderen en het kenmerkende landschap te behouden. Sinds 2020 ondersteunt PWN de stichting. Inmiddels zijn ook de provincie, gemeente en hoogheemraadschap betrokken. Samen met de stichting maken we een ontwerp voor het 10 hectare grote gebied, zorgen we voor de gewenste natuurontwikkeling en kijken we waar we andere belangen kunnen dienen. Bijvoorbeeld met ruimte om water vast te houden als het kan en af te voeren als het moet. De stichting blijft eigenaar van de grond en gaat het gebied in de toekomst beheren. Voor PWN is het belangrijk dat het nieuwe gebied goed aansluit bij het aangrenzende duin waardoor dit nog veerkrachtiger wordt.

PWN GEEFT DUIZENDEN JONGE BOMEN WEG

Van berk en beuk, tot vlier en wilg: eind 2023 heeft PWN samen met Meer Bomen Nu ruim zesduizend overtollige jonge bomen en struiken uit het Noordhollands Duinreservaat gehaald en gratis weggegeven.
Zo krijgen de zaailingen van dertig verschillende soorten de kans om op een andere plek uit te groeien tot volwassen bomen. Iedereen kon op de oogstdag meehelpen en gratis zaailingen afhalen.

2.1 NATUURBEHEER

Nieuw gebied Pollenvlak

Bij Egmond aan den Hoef heeft de provincie een stuk bollengrond overgenomen van de familie van der Pol en beschikbaar gesteld voor natuurontwikkeling. De naam van de familie leeft door in de nieuwe veldnaam van het gebied, het Pollenvlak. Hier hebben we de afgelopen winter ruim 5 hectare ingericht, met een duinvallei die ruimte biedt voor water en bosontwikkeling op hogere delen. Ook kwam er een nieuwe ingang voor het duingebied, met een mooi nieuw toegangspad. Tijdens de werkzaamheden kwamen we archeologische verrassingen tegen, waaronder een munt uit ongeveer 1050; de enige bekende munt van Dirk V, één van de graven van Holland.

Weg duurzaam gerenoveerd

Afgelopen winter hebben we een weg bij Pompstation Jan Lagrand in Heemskerk zo duurzaam mogelijk gerenoveerd. Alle wegwerkzaamheden werden elektrisch uitgevoerd, zoveel mogelijk materiaal werd hergebruikt en andere materialen werden zo duurzaam en lokaal mogelijk ingekocht.

ONDERLANGS CASTRICUM, VAN TUINTJES NAAR NATUURGEBIED

Bij Castricum nam PWN een sterk verwaarloosd moestuin- en tuinbouwgebied over. We haalden alle invasieve exoten weg, zoals Japans schaafstro en bamboe. Ook verwijderden we restanten van de inrichting: plastic, vervallen schuurtjes, kasjes en bestrating. Nu ligt er een mooie poel met wandelpad, waar honden los mogen lopen. Er kwam ook een akkertje dat we inzaaiden met een bloemrijk mengsel, een knipoog naar het voormalige tuinbouwgebruik, maar nu met meer natuurwaarde. Het eindresultaat is door omwonenden heel goed ontvangen.

Landgoed Duin & Bosch

Cultuurhistorie hersteld

Op landgoed Duin & Bosch bij Castricum hebben we de oude begraafplaats van de voormalige psychiatrische inrichting in ere hersteld. De begraafplaats was in verval geraakt, grafzerken waren vernield en de paden lagen er slecht bij. Samen met lokale stichtingen hebben we het herstel opgepakt.
De wandelpaden zijn gerenoveerd, de calvariberg kreeg weer een kruis en we herstelden de kenmerkende boomstructuren met zuilbeuken en een ginkgo.

Afgelopen winter hebben we ook de boomgaard van Landgoed Marquette hersteld. Bijzonder is dat dit is uitgevoerd met oude fruitsoorten, appels, peren, pruimen. De oude rassen brachten we terug in samenwerking met in historische soorten gespecialiseerde vereniging. Ook is er een elzensingel hersteld.

HET VERHAAL VAN FAMILIE VALKERING | *Samenwerken aan nieuwe natuur*

“PWN heeft oog voor onze stichtingsdoelen”

Gelegen in de binnenduinrand, tussen Egmond aan Zee en Egmond Binnen, bevindt zich het weidelandschap De Bleek dat ooit deel uitmaakte van boerenbedrijf Valkering. Als kinderen struinden zus Joke (80) en broer Adriaan (64) vanaf deze plek door het duingebied. Toen probeerden ze de duinwachters (“Groenpetters, zoals ze bij ons worden genoemd”) te vermijden. Nu werken ze vanuit Stichting De Bleek, samen met PWN, aan een nieuwe, natuurrijkere invulling.

“Met onze drie broers en vier zussen zijn we opgevoed met het besef van rentmeesterschap. We zien onszelf dan ook als tijdelijke oppassers. Tot voor kort waren de gronden van De Bleek nog nodig voor het boerenbedrijf, maar nu dat niet meer zo is, vonden wij het belangrijk dit erfgoed te behouden. Het doel is om het verantwoord door te geven”, aldus stichtingsvoorzitter Adriaan Valkering. Hij geeft aan dat, behalve natuurontwikkeling, ook andere maatschappelijk relevante doelen kunnen worden nagestreefd, “nu of bijvoorbeeld over 30 jaar, wat dan belangrijk wordt geacht in de samenleving”. De stichting staat daarom in contact met de gemeente, de provincie, het hoogheemraadschap en PWN. Van de laatste organisatie blijkt de sector Natuur en Beleving op veel waardering te kunnen rekenen. Joke heeft ervaren dat “die mensen veel kennis en kunde hebben, en dat ze deze ook met ons willen delen. Bovendien tonen ze zich zeer zorgvuldig naar wat wij als stichting voor ogen hebben.”

Kruidenrijk grasland met vloeiweiden

De Bleek dankt zijn naam aan het vroegere bleken; het reinigen van linnen in de open lucht met behulp van het schone water dat hier uit de duinen opkwelt. Het huidige gebied van ruwweg 11 hectare staat voor een lange familiehistorie; het werd in 1768 gekocht door Jan Egbertsz Valkering waarna Blekerij Tijdverdrijf nog tientallen jaren werd geëxploiteerd. In latere jaren ging het gebied op in het boerenbedrijf dat door de familie Valkering sindsdien werd uitgebouwd naar zo’n 36 ha. Sinds begin 2000 zijn de activiteiten in het boerenbedrijf stelselmatig verminderd. “Voor de 11 hectare, die van het duingebied slechts gescheiden zijn door een klinkerweg, werken we dit jaar samen met PWN een nieuw plan uit, gebaseerd op een gebiedsvisie.

De gedachten gaan uit naar een toekomstig kruidenrijk grasland met vloeiweiden, die periodiek met water worden bevloeid. Dat past ook bij de eventuele functie als waterbuffer, nodig vanwege de vele neerslag die we in deze tijd moeten verduren. De huidige kavels zijn nog in de oorspronkelijke staat van de voormalige bleekvelden en dat historische cultuuraspect willen we als stichting nog wat versterken”, schetst Adriaan. Daarna zal PWN de uitvoering van de inrichting organiseren waarna de stichting zelf het gebied gaat beheren.

Overgangsgebied versterkt duin

Joke besluit: “Ons doel is om dit gebied voor het nageslacht nuttig en verantwoord te behouden en in te zetten. PWN vindt het belangrijk dat een mooi overgangsgebied ontstaat naar het duingebied om daarmee de duinen te versterken. Dat is dus een win-win situatie.”

2.2 NATUURBELEVING

Een plek waar je werkelijk kunt ontspannen

De duinen bieden ruimte voor natuurbeleving en recreatie. Wij maken daar ook graag ruimte voor. Soms door knelpunten op te lossen.

Jaarlijks bezoeken 8 miljoen mensen de duingebieden die PWN beheert, zo blijkt uit tellingen. Veel bezoekers komen regelmatig naar de duinen terug, om de natuur in al haar seizoenen te beleven, of voor recreatie en sport.

Vooral sporten is de laatste jaren erg in trek. In 2018 kwam uit onderzoek naar voren dat sporten, na wandelen, in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland de tweede activiteit is.

Een derde van de bezoekers komt om te sporten. Met name in de coronaperiode is de behoefte aan buitensporten gegroeid en zijn veel sportgroepen buiten blijven sporten. Dit leidt tot allerlei knelpunten in het gebied.

Rondetafelgesprekken met sportgroepen

We schatten dat er in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland momenteel 150 tot 200 sportgroepen actief zijn, variërend van hardloopgroepen tot bootcamp- en yogaklassen. Dit leidt tot veel drukte bij de ingang Koevlak, wat weer tot effect heeft dat sporters zich naar plekken dieper het rustiger gebied in verspreiden. In 2023 vonden we het tijd worden om hier met een aantal sporters over in gesprek te gaan. We organiseerden drie rondetafelgesprekken met telkens zes vertegenwoordigers van sportgroepen. In plaats van meer regels op te stellen, wilden we in open gesprekken met elkaar van gedachten wisselen over de knelpunten en mogelijke oplossingen.

De gesprekken leverden verrassende inzichten op. In de eerste plaats ontdekten we dat we veel gemeen hebben: we komen allemaal naar de duinen om van de prachtige natuur te genieten. Verder merkten we bij alle deelnemers ook een grote bereidwilligheid om de natuur en andere recreanten niet tot last te zijn. En net als wij willen ook sporters er veel aan doen om de natuur gezond te houden.

Onze conclusie is dat de getoonde intrinsieke motivatie bij sportende bezoekers om te verbeteren een betere basis is dan het stellen en handhaven van extra gedragsregels.
In 2024 gaan we hier meer mee doen, door bijvoorbeeld grotere bijeenkomsten voor sporters te organiseren waarin we samen reflecteren op de waarde van de natuur en hun eigen impact.

NIEUWE UITKIJKTOREN KRUISBERG

Heemskerk is een opvallend icoon en herkenningspunt rijker. Na bijna drie jaar afwezigheid van de toren kunnen bezoekers vanaf nu weer genieten van het prachtige uitzicht. De nieuwe toren werd in mei 2023 geopend.

Regionaal bezoekersmanagement

De drukte in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland heeft ook gevolgen voor de regio. Met een half miljoen inwoners binnen tien kilometer van het Nationaal Park schat de provincie in dat er in de regio Kennemerland Zuid een tekort is van circa 700 hectare aan fijne recreatieruimte. Daarom kreeg het Nationaal Park subsidie van het ministerie van LNV om meer regionaal samen te werken voor nieuwe recreatiemogelijkheden. PWN heeft hier in 2023 actief aan deelgenomen. Zo hebben we de banden met recreatiegebied Spaarnwoude aangehaald en zijn er initiatieven ontstaan om het gebied Spaarnwoude Heuvels nog aantrekkelijker en bekender te maken voor sportgroepen.

Ook doet PWN mee aan structureel overleg waarin kansen voor meer recreatie in stadsranden en het landelijk gebied worden verzilverd. Het Nationaal Park faciliteert en de provincie Noord-Holland ondersteunt dit Regionaal Overleg. Het gaat hier om bezoekersmanagement met alle gemeenten, terreinbeheerders en recreatieschappen in Kennemerland Zuid om recreatie in de regio te verbeteren.

Illustratie: Smartland landscape architecture en Bureau BUITEN

Recreatie infiltratiegebied

Ook in de infiltratiegebieden van PWN mag worden gerecreëerd, hoewel er bij de pompputten een kleine kans bestaat dat menselijke activiteit drinkwater kan besmetten. Om dit risico verder te verkleinen, hebben we in 2023 extra hygiënemaatregelen genomen. Zo hebben we meer ruimte gecreëerd tot de winputten, de grens van het infiltratiegebied duidelijker gemarkeerd met blauwe en groene vlakken in de bestratingen en een informatiebord geplaatst over het belang van het infiltratiegebied. Paden die te dicht bij de putten liepen hebben we verlegd en waar nodig met touw afgeschermd. Het zijn kleine veranderingen met een grote betekenis.

WATEROVERLAST FIETS- EN WANDELPADEN

In november 2023 ontstonden er door overvloedige regen natte paden in de duinen. We plaatsten afzettingen en omleidingen voor wandelaars en fietsers. Uiteindelijk is in de winter van 2023/2024 tweeënhalf keer zo veel neerslag gevallen als gemiddeld, waardoor de grondwaterstand nog verder steeg. Sinds het begin van de metingen, 130 jaar geleden, is het nog nooit zo nat geweest.

Bezoeken Noordhollands Duinreservaat & Nationaal Park Zuid-Kennemerland (miljoen)

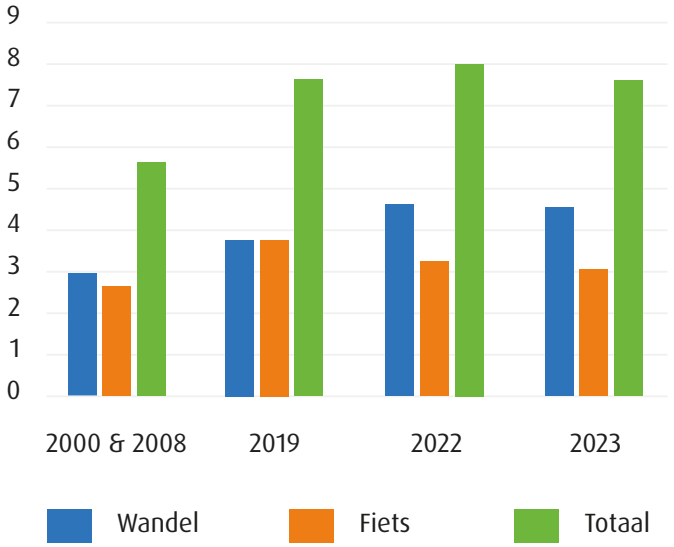

PWN telt sinds 2000 bezoekersaantallen in haar beheergebieden. Indicaties voor aantallen wandelaars halen we uit parkeercijfers en fietsers worden geteld door fietsentellers bij een aantal ingangen. In de referentiejaren 2000 en 2008 werden er telkens bijna 6 miljoen bezoeken geteld in de beheergebieden van PWN en in 2019 bijna 8 miljoen; een toename van 30%. Tijdens corona kwam hier nog eens 30% bovenop (niet in de grafiek) en kwam het totaal aantal bezoeken uit tot 10 miljoen bezoeken. In 2022 telden we iets meer bezoeken dan in 2019 en in 2023 weer evenveel als in 2019. Dit laatste kan te maken hebben gehad met het natte weer in het najaar.

HET VERHAAL VAN RISSA ETTY | *Samenwerken voor minder drukte*

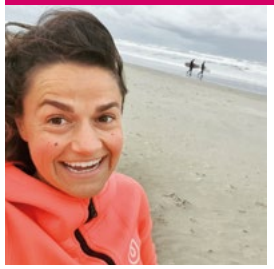

“Sport bewust, laat het duin met rust”

Zo ineens staat Rissa Etty oog in oog met een Schotse hooglander. De trainer en manager van Mom in Balance Haarlem geeft wekelijks sporttrainingen in natuurgebieden van PWN. Een prachtige plek, maar die recreatie verhoogt de druk op de natuur. Sinds een aantal jaar is er afstemming tussen de twee organisaties om sportief recreëren mogelijk te maken zonder de natuur te verstoren.

Tijdens de sporttrainingen van Mom in Balance zoeken (toekomstige) moeders de natuur op. Soms in parken en soms in natuurgebieden, zoals het Middenduin en Het Wed in Nationaal Park Zuid-Kennemerland. “De natuur betekent heel veel voor ons. Je maakt er allerlei mooie dingen mee, die je in de sportschool niet ziet. En al schijnt de zon niet: je voelt je fantastisch als je buiten sport.”

Open gesprek

PWN ging in 2023 met verschillende sportorganisaties om de tafel. Want sporten is goed voor de gezondheid, maar mag de gezondheid van het duin niet aantasten. Rissa was aanwezig en vertelde dat ze wat spanning voelde, ook bij de andere aanwezigen. “Uiteraard waren we wel wat huiverig, want wat als we er niet meer mogen sporten? Zo’n gesprek werd het gelukkig niet. Dat bleek ook al uit de uitnodiging, hoor. PWN gaf aan in een open gesprek te willen zoeken naar oplossingen.” Een open gesprek werd het. Zowel PWN, gedragsbureau Duwtje, een boswachter als de sportorganisaties deelden mooie inzichten en gezamenlijk ontstond er een aanpak.

Rust voor dieren en recreanten

“Het grootste inzicht voor mij kwam door het verhaal van de boswachter, die vertelde dat schemer de tijd is waarop allerlei dieren op zoek gaan naar voedsel. Sinds we dat weten, zijn we veel bewuster bezig met het moment waarop we een natuurgebied betreden. Nu wachten we even op de parkeerplaats als het schemert.” Op die parkeerplaats proeft Rissa ook de spanning tussen recreatie en natuur. Ze vertelt dat ze daar wel eens een boswachter treft die recreanten toegang ontzegt, omdat de dieren in alle rust op zoek naar voedsel moeten kunnen. “Het is wel eens voorgekomen dat ik een recreant verontwaardigd hoorde reageren omdat zij ‘ook de rust kwam opzoeken’. Maar met een beetje aanpassing, kunnen we allemaal genieten van het natuurgebied.”

Goed blijven afstemmen

Of Rissa buiten haar werk ook in de natuurgebieden te vinden is? “Zeker! Ik heb persoonlijk ook echt een band met de natuur. Die heb ik van huis uit meegekregen. Ik groeide op in Canada met natuur in overvloed. Daar hebben ze er een hele andere kijk op; er is daar zoveel natuur dat de waardering ervan veel lager ligt. Gelukkig hebben mijn ouders mij geleerd ongeacht de omvang de natuur te koesteren.” De oorspronkelijk Canadese vertelt dat dat in schril contrast ligt met Nederland: “Hier is er veel minder en willen we veel meer. Daarom moeten we als organisaties goed samen blijven afstemmen en ons constant bewust zijn van hoe ons gedrag het duin kan beïnvloeden. Sport bewust, laat het duin met rust, is ons credo nu.”

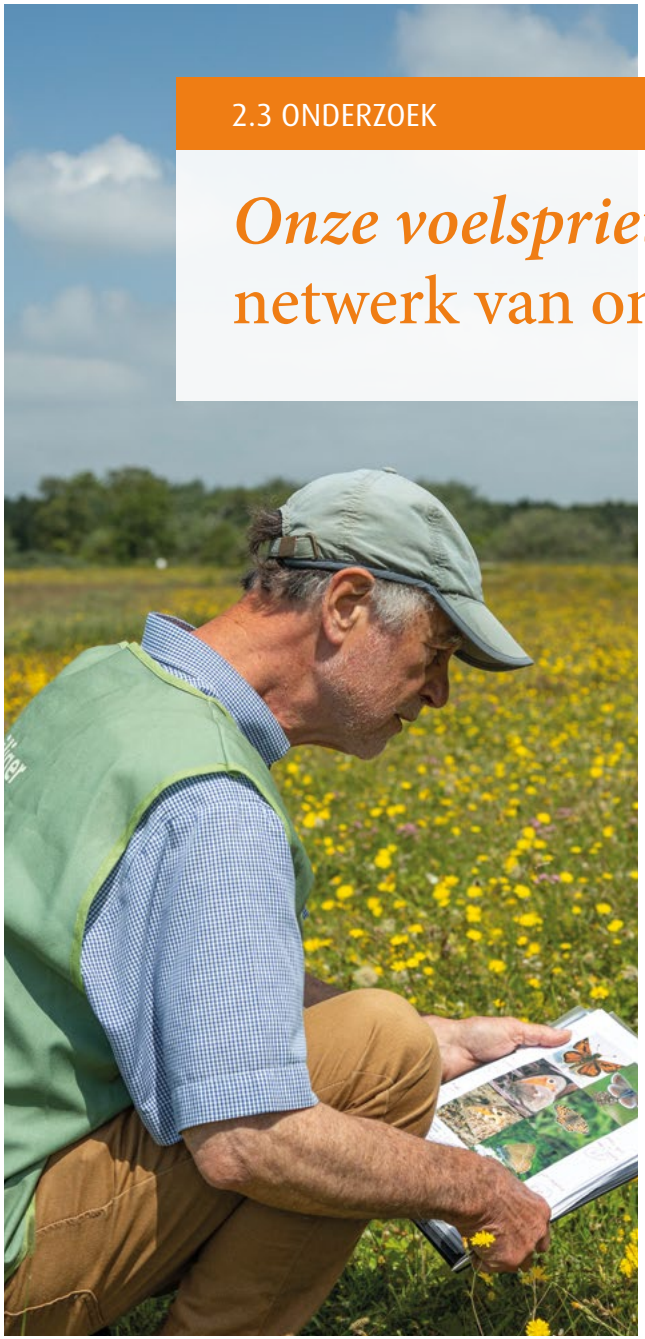

2.3 ONDERZOEK

Onze voelsprieten: een wijdvertakt netwerk van onderzoekers

Voor veerkrachtige, sterke duinen is het belangrijk dat de stand van de typische duinsoorten op peil blijft. Daarom investeren we veel in onderzoek en de evaluatie van ons beheer. In deze paragraaf een kleine selectie uit ons onderzoekswerk.

Alle data die uit ons natuuronderzoek voorkomen, verwerken we tot informatie in ons kennisportaal. In 2023 hebben we nieuwe stappen kunnen zetten om het kennisportaal verder te verbeteren. Inmiddels zijn de eerste trendgrafieken voor soorten- en vegetatieontwikkeling beschikbaar. Via het kennisportaal krijgen managers, beleidsmakers en boswachters in het veld gedetailleerd inzicht in de ontwikkelingen in het duinecosysteem.

Het signalerend onderzoek, de soortenmonitoring, bestrijkt een groot deel van de onderzoeksuren bij PWN. In een vaste cyclus tellen we soorten zoals planten, vogels, zoogdieren, mossen, insecten, vlinders, vogels, amfibieën en reptielen om te kunnen vaststellen hoe het met de biodiversiteit is gesteld.
Daarbij krijgen we hulp van 275 vrijwilligers, die zich hiervoor jaarlijks belangeloos inzetten. De vrijwilligers hebben allemaal veel kennis van het terrein en krijgen van tijd tot tijd de vraag om in een bepaald gebied een aantal soorten te tellen. Zo zijn er ieder jaar honderden monitoringactiviteiten, met name van april tot september.

Naast de monitoring besteden we ook veel tijd aan evaluerend onderzoek, bijvoorbeeld om het effect van onze natuurbeheerprojecten en begrazing goed te kunnen doorgronden. In samenwerking met wetenschappers, (internationale) organisaties en studenten werken we ook samen in verdiepend onderzoek, bijvoorbeeld om het gedrag van grote grazers te bestuderen, of om het effect van recreatie op broedvogels beter in te schatten.

Samenwerking in broedvogelkartering

Afgelopen jaar is de broedvogelkartering in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NZPK) afgerond, het resultaat van een mooie samenwerking met andere beheerders van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Het ging hierbij om de vijfde volledig gebiedsdekkende inventarisatie van alle broedvogelterritoria in het geselecteerde gebied. Elke zes jaar wordt een nieuwe broedvogelmonitoring-serie gestart, in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en daaropvolgend het Noordhollands Duinreservaat. De kartering wordt uitgevoerd door Sovon. De onderzoekers hanteren daarbij een landelijke methodiek, zodat de resultaten ook vergelijkbaar zijn met andere delen van Nederland.

Nachtegaal

Grasmus

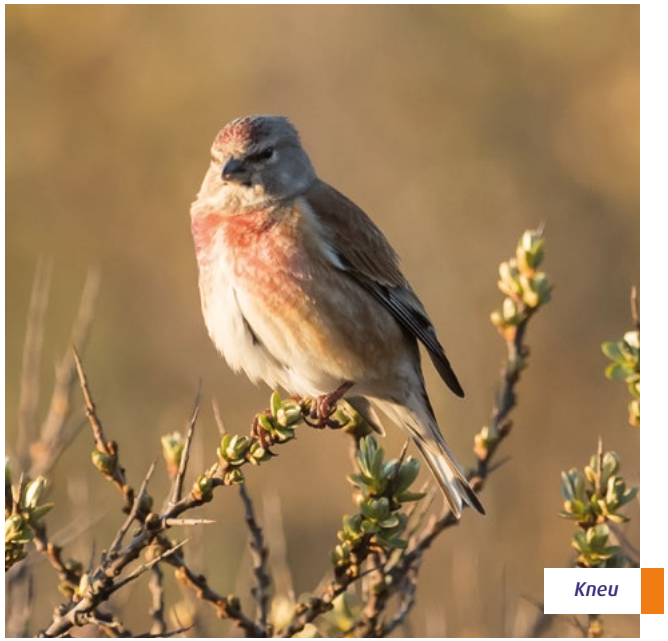

Kneu

De monitoring leverde 102 verschillende soorten broedvogels op, waarvan er 16 op de rode lijst staan, met als nieuwe soort de Cetti's zanger. Soorten die onder druk staan, zijn de grasmus en sprinkhaanzanger. Ook holenbroeders zoals de holenduif en groene specht en bossoorten zoals de grote bonte specht en gekraagde roodstaart komen minder voor. De meest karakteristieke rode lijst soorten waren de nachtegaal en de kneu.

2.3 ONDERZOEK

Structuurkartering met drones

Met structuurkarteringen geven we een beeld van de vegetatiestructuur van onze gebieden. 2023 was het derde jaar van een pilot die in 2021 van start ging in het noordelijke deel van het Noordhollands Duinreservaat. Een drone maakte opnamen waarmee we met een hoge resolutie de vegetatiehoogte kunnen inschatten. Een AI-model is getraind om met de punthoogtedata en de luchtfoto's de vegetatiestructuur te classificeren op hoofdgroepen, zoals zand, loofbos, naaldbos, struweel, gras/kruiden en water. Deze classificaties helpen ons bijvoorbeeld om de effecten van begrazing goed te kunnen volgen en te zien hoe het duinlandschap in de loop der tijd verandert.

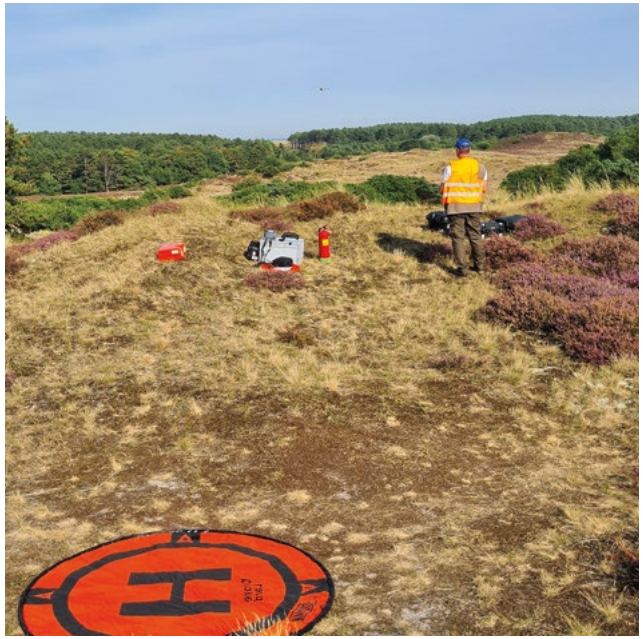

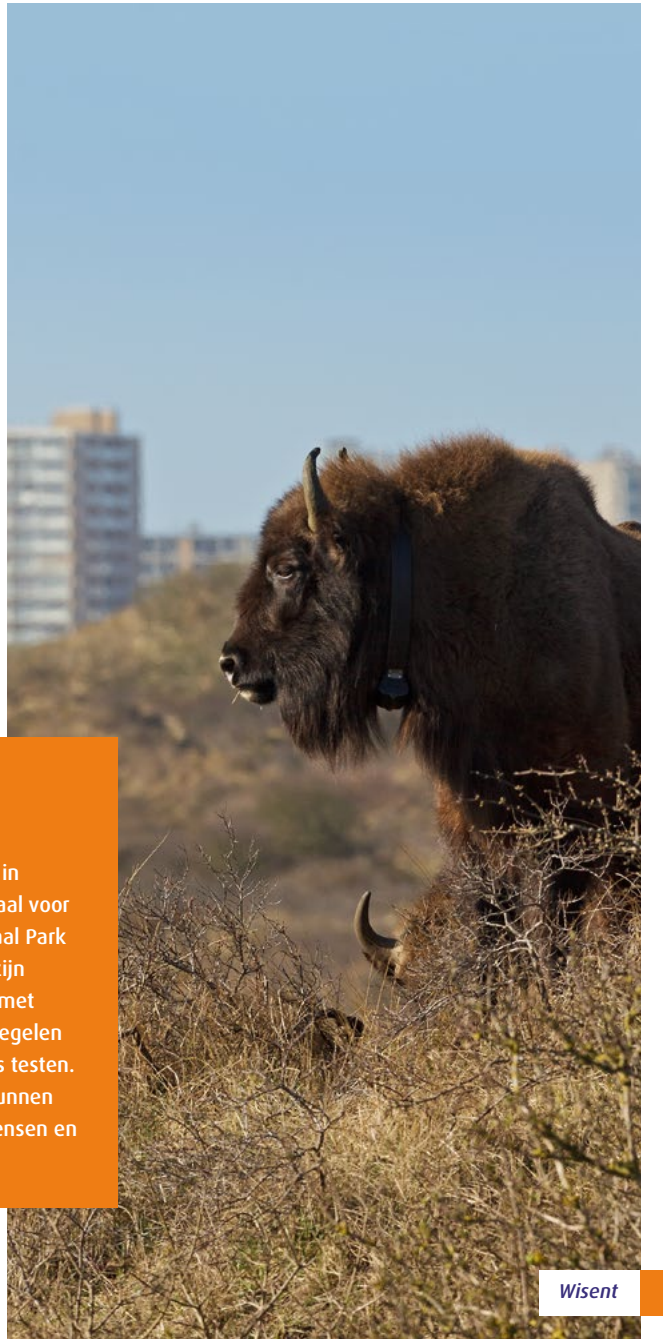

Wisent

WILDLIFENL: HOE KUNNEN WE BETER OMGAAN MET WILDE DIEREN?

Groot wild voelt zich in Nederland steeds meer thuis. De recente opkomst van de wolf spreekt boekdelen en ook in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland zien we dat grote grazers zoals wisenten het uitstekend doen. In een dichtbevolkt land als Nederland vinden steeds vaker ontmoetingen plaats tussen wilde dieren en mensen. Dus is het belangrijk dat we bij het wildbeheer niet alleen naar aantallen kijken, maar ook naar de manier waarop de mens en wilde dieren met elkaar interacteren. Daarom is voor de komende acht jaar een onderzoeksproject onder de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) gestart, genaamd WildlifeNL.

Wetenschappers en 21 organisaties gaan in het project op zoek naar nieuwe vormen van wildbeheer. Daarvoor worden in Nederland twee 'living labs' opgezet, gebieden waarin speciaal voor dit doel toegepast onderzoek gaat plaatsvinden. Het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en GrensPark KempenBroek in Limburg zijn hiervoor geselecteerd en PWN is onderzoekspartner. Samen met betrokkenen gaan we nieuwe technologieën, bestuursmaatregelen en communicatiestrategieën ontwikkelen en in de living labs testen. Uiteindelijk moeten hier nieuwe inzichten uit ontstaan die kunnen bijdragen aan een natuurinclusieve maatschappij, waarin mensen en wilde dieren duurzaam samenleven.

Waarneming nieuwe soorten in 2023

Op het Vogelmeer werd de kleine topper gezien, de Amerikaanse variant van de **topper**. Ook de **ringsnaveleend** is hier waargenomen. Dit is de Amerikaanse variant van de **kuifeend**.

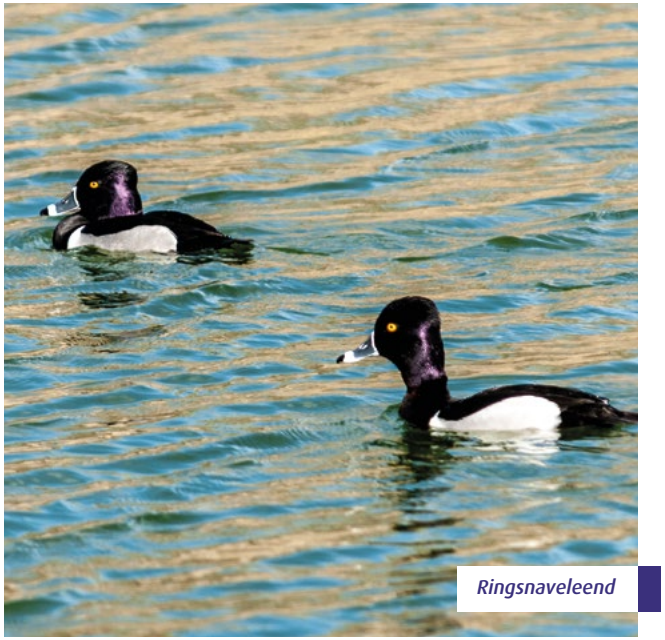

Ringsnaveleend

De grote **grijze snip** (Amerikaanse snipsoort) vertoefde een dag op het nieuw ingerichte weidevogelstuk bij Marquette. Dit gebied trok ook andere interessante soorten zoals **reuzensterns** en een **strandplevier**.

In de Duvelshoek in het Noordhollands Duinreservaat werd de **kleine klapekster** waargenomen. Het is 40 jaar geleden dat deze soort voor het laatst in onze duinen werd gezien.

Gemiddeld ontdekken we elk jaar 5 nieuwe zuidelijke nachtvlindersoorten in het PWN-gebied. In 2023 waren het er maar liefst 12, waaronder een nieuwe soort voor Nederland: de **glaskruidsnuituil**. Andere vermeldenswaardige nachtvlindersoorten die eigenlijk alleen in Zuid-Limburg worden aangetroffen: **nekspindertje**, **wit weeskind, kanariepietje** en de **bonte walstrospanner**. De rupsen van de genoemde soorten eten van (waard)planten die allemaal bij ons in het duin te vinden zijn, dus wie weet zijn het blijvertjes.

Bijzondere vondsten tijdens de florakartering waren **ruw parelzaad** en **echte gamanader**.

Een bijzondere paddenstoel vonden we in de zeereep: de **geelbruine helmharpoenzwam**.

Drie zeldzame veldmestkevers deden zich te goed aan hooglander- en exmoorponymest in het Noordhollands Duinreservaat: ***Aphodius consputus***, ***Aphodius porcus*** en ***Aphodius conspurcatus*** en een nieuwe soort voor Nederland: de **behaarde duinloper**.

Aphodius porcus

Slanke kegelbij

In de Kennemerduinen werd de **kommawespenboktor** gevonden, een prachtige, uiterst zeldzame soort.

Vijf nieuwe bijensoorten werden waargenomen: de **zuidelijke zijdebij**, **slanke kegelbij**, **driedoornige metselbij**, **kruiskruidzandbij** en **slangenkruidbij**. De meeste van deze soorten komen uit het zuiden.

2.3 ONDERZOEK

HET VERHAAL VAN JEANETTE EN WIM | *Samenwerken met vrijwillig onderzoekers*

“Door dit veldwerk ga je het landschap steeds beter lezen”

Al in de tijd dat ze allebei huisarts waren, hadden ze belangstelling voor de natuur. Inmiddels zijn Jeanette den Herder en haar man Wim de Groot met pensioen en werken ze in de duinnatuur aan onderzoek voor PWN. “Dankzij de samenwerking met PWN-boswachters groeit ook ons besef hoe alles in de natuur met elkaar samenhangt.”

Elk jaar trekken ze de duinen in om soorten te tellen. Van PWN krijgen ze een gebied toegewezen en een seizoenslijst met te inventariseren soorten. Jeanette: “Dat zijn veelal mossen en bijzondere planten. En daar zijn we dan het jaar rond zoet mee. Van mossen in de herfst en winter, tot bloemen in voorjaar en zomer.”

Paddenstoelen, korstmossen en insecten

Wim vertelt dat hun belangstelling voor de natuur rond hun vijftigste ontstond: “We kregen interesse in vogels en deden steeds vaker mee aan vogelreizen. Toen we met vervroegd pensioen gingen, was Jeanette al bezig met planten. Van lieverlee kwamen er ook andere soortgroepen bij, zoals mossen, paddenstoelen, korstmossen en insecten.” Jeanette: “Dat was de tijd dat ik Thea Spruit leerde kennen. Zij heeft ontiegelijk veel betekend voor het onderzoek van PWN. Via haar kwam ik ook met PWN in contact voor vrijwillig onderzoek. Na een proefjaar kreeg ik een struinvergunning, eerst voor het zandviooltje, later ook voor mossen. Nadat Thea overleed hebben wij veel onderzoek van haar overgenomen.”

Een ongewoon bloemetje

Het echtpaar telt inmiddels al jaren achtereen telkens dezelfde soorten. Net als PWN kunnen hierdoor ook Jeanette en Wim goed de ontwikkeling ervan volgen. Jeanette: “Sommige soorten zien we enorm toenemen, zoals hakig kronkelbladmos, een zuidelijke soort. Bij andere soorten merk je sterk de afhankelijkheid van het weer. Soms zijn ze na een droge periode nauwelijks te vinden, waarna we ze drie jaar later weer in grote aantallen aantreffen. Trots vertelt Jeanette dat ze zo ook een nieuwe soort hebben ontdekt: “Liggend bergvlas, een soort die alleen maar bij Katwijk voorkwam.” Wim: “Ja, dat was een leuke ervaring. Wij hadden die soort ooit gezien tijdens een excursie bij Katwijk. Een paar jaar geleden liepen we in oktober door het duin en zagen we plotseling een bloeiend bloemetje. Heel ongewoon voor oktober. Toen we beter keken, ontdekten we dat het liggend bergvlas was. Zonder dat bloemetje hadden we eroverheen gekeken.”

Leuke gesprekken met boswachters

Is door de samenwerking met PWN ook hun band met de natuur veranderd? Jeanette: “Ja, je krijgt steeds meer inzicht in de ecologie, hoe alles in de natuur samenhangt. Veel mensen beginnen met makkelijker soorten zoals vogels en planten. Die vallen op. Gaandeweg zie je steeds beter de samenhang tussen soorten en krijg je in de gaten waar je moet zoeken. Je gaat als het ware het landschap steeds beter lezen.” Wim: “We hebben vergunning om buiten het broedseizoen overal te lopen. Dus komen we nog wel eens een boswachter tegen. Dat levert leuke gesprekken op.” Jeanette: “Boswachters wijzen ook op details die je inzicht vergroten. Zo krijgen de duinen steeds meer diepte.”

Investeren in een duurzame toekomst

Steeds meer raken we ervan overtuigd dat de mens niet zonder de natuur kan. En wij als natuurbeheerder kunnen niet zonder al die mensen die zich voor de duinnatuur willen inzetten. Daarom investeren we in een duurzaam netwerk van natuurliefhebbers, medewerkers, onderzoekers en tal van organisaties met hart voor de natuur.

HOOFDSTUK 3: EDUCATIE EN SAMENWERKING

3.1 EDUCATIE

De toekomstige band met de natuur begint vandaag

PWN staat midden in de samenleving. Daarom zien we het ook als onze maatschappelijke rol om zoveel mogelijk met het onderwijs samen te werken. Zo delen we onze kennis en investeren we in een toekomstige generatie natuurliefhebbers.

Dankzij hun samenwerking versterken PWN en het onderwijs elkaar, in kennis en ervaring. Zo bieden we tal van stages aan op mbo-, hbo- en wo-niveau. Ook zien we kansen om leerlingen te verbinden aan onze wereld van water en natuur, want de leerlingen van nu zijn de consumenten, partners en stakeholders van morgen. Ze zijn bovendien misschien wel onze collega's van de toekomst.

We sluiten zoveel mogelijk aan bij de wensen van het onderwijs. Zo focussen we op onderwerpen die docenten relevant vinden. Ook (onder)zoeken we educatievormen waar docenten behoefte aan hebben, zoals locatiebezoek, gastsprekers en online lesmateriaal. Op deze manier zorgen we dat leerlingen en studenten van alle niveaus in contact kunnen komen met het werk van PWN. Het samenspel tussen natuur en drinkwater staat daarbij voorop, waarbij wij steeds de onderlinge afhankelijkheid tussen deze twee duidelijk maken. In de ontwikkeling van het lesmateriaal leveren ook onze hydrologen, boswachters en medewerkers van de bezoekerscentra hun bijdrage.
Ook werken we samen met bijvoorbeeld watereducatie.nl en het Zuiderzeemuseum.

Jongeren denken mee over natuurbeheer

Een van de vele initiatieven voor het onderwijs is dat leerlingen aan de slag gaan met dilemma's van actuele uitdagingen bij ons natuurbeheer. Een onderzoeksvraag was bijvoorbeeld hoe de duinen te laten stuiven met zo min mogelijk hinder voor fietsers en wandelaars. De leerlingen behandelen dit vanuit verschillende kanten en wegen tegenstrijdige belangen af. Zo krijgen ze een echt beeld van de uitdagingen waar PWN en de maatschappij voor staan én PWN krijgt een frisse blik vanuit jongeren op de problematiek. Een win-winsituatie dus.

Leerlingen leren in de natuur

Voor zowel het Noordhollands Duinreservaat als het Nationaal Park Zuid-Kennemerland hebben we een Leerteam. Elk team bestaat uit 5 leerlingen die zich in het reguliere onderwijs niet makkelijk kunnen ontwikkelen. Zij zijn gebaat bij extra begeleiding. In het Leerteam vinden ze bij PWN een leer-werktraject, waarbij ze drie dagen per week in de natuur werken en een dag naar school gaan. Een meewerkend jobcoach van PWN begeleidt de leerlingen. Opleidingsinstituut Vonk verzorgt de praktijkgerichte opleiding tot Medewerker Natuur en Recreatie. Behalve met Vonk werken we hierin ook samen met Landschap Noord-Holland en groen-uitzendbureau Herenbos.

Bezoekerscentrum De Hoep

In de winter van 2023 ging De Hoep in winterslaap, maar achter de schermen gebeurde er veel. Tot in het voorjaar van 2024 is hier gewerkt aan een geheel nieuwe permanente tentoonstelling over het verhaal van ons water en de duinen. Een belevenis voor alle zintuigen. Zo loop je bijvoorbeeld via de mysterieuze nacht met al zijn geuren en geluiden naar het bos vol avonturen en ontdek je in de tentoonstelling waarom water uit de kraan zo bijzonder is. Je gaat als het ware dwars door het gebied en kunt je verwonderen hoe alles in de natuur met elkaar verbonden is. De gelaagde opzet maakt de tentoonstelling interessant voor alle onderwijsniveaus.

Bezoekerscentrum De Kennemerduinen

In 2023 kregen 344 leerlingen van het basisonderwijs een excursie in het Nationaal Park. Deze excursies worden gegeven door vrijwillige schoolgidsen en georganiseerd vanuit Bezoekerscentrum De Kennemerduinen. Nieuw waren de excursies voor de kinderen die hier met zomerkampen komen. Drie stichtingen organiseerden in 2023 een zomerkamp voor kinderen in de basisschoolleeftijd uit verschillende Amsterdamse stadswijken. Het doel is om ze meer in contact te brengen met de natuur. Vier groepen van 15 kinderen en begeleiding kregen viermaal een excursie van onze natuurgidsen. De excursies werden zeer positief ontvangen.

Lespakket Schoolduinen voor primair onderwijs

Samen met IVN en verschillende scholen is PWN gestart met het ontwikkelen van het lesprogramma Schoolduinen voor basisscholen. Daarmee willen we kinderen aanmoedigen om beter te leren kijken naar de natuur en doen we een eerste aanzet tot het vergroenen van hun schoolplein. Leerlingen leren hoe belangrijk een groene schoolomgeving is en hoe hun schoolplein een stukje Nationaal Park kan worden. In 2024 starten de eerste pilots.

VOORBEELDTUIN IN OVERVEEN

Op het pompstationterrein in Overveen heeft PWN een voorbeeld-duintuin aangelegd. Daarmee willen we omwonenden inspireren om in hun eigen tuin meer natuurlijk te tuinieren. In de duintuin laten we zien welke plantensoorten van oorsprong in de duinen voorkomen, zoals de eenstijlige meidoorn, zwarte toorts en wilde kamperfoelie. Als meer mensen in de omgeving van de duinen deze soorten ook in hun tuin planten, versterken we samen de biodiversiteit in het hele gebied.

3.1 EDUCATIE

HET VERHAAL VAN BRITT DEKKER | *Samenwerken met scholen*

“PWN-experts delen graag hun kennis met onze leerlingen”

Hoe versterk je de verbinding tussen de natuur en de gebouwde omgeving? Hoe laat je het duinlandschap overgaan in het dorp? En hoe past recreatie daarin? Het zijn maar enkele van de vragen waarop 70 leerlingen van het Bonhoeffercollege in het afgelopen schooljaar antwoorden zochten. Britt Dekker, docent Onderzoek & Ontwerpen (O&O), vertelt over de opdrachten die leerlingen samen met PWN uitvoeren.

PWN is al jarenlang betrokken bij het onderwijsprogramma van het Bonhoeffercollege, een scholengemeenschap van mavo, havo, gymnasium en technasium in Castricum. Een natuurlijke samenwerking, volgens Britt. Om te beginnen omdat de school aan de rand van het Noordhollands Duinreservaat ligt: “Juist in het laatste project staan allerlei verbindingen tussen duinlandschap en dorp centraal. De leerlingen onderzoeken hier oplossingen en kansen voor.”

Zelf onderzoeken en proberen

“Projecten van PWN passen sowieso goed binnen ons technasium. Deze afdeling is gecreëerd voor havo- en vwo-leerlingen die willen denken én doen. Deze kinderen leren goed door zelf te onderzoeken en te proberen, en ze worden gemotiveerd door wat ze bedenken ook in praktijk kan worden gebracht, of zelfs praktijk wordt. Ik vermoed dat dit ook heel erg aansluit bij wat een PWN-er belangrijk vindt. En de projecten van PWN lenen zich uitstekend voor de bèta-techniek-leerlingen. Die worden gemotiveerd door de combinatie van techniek en natuurwetenschap in hun eigen leefomgeving.”

Schetsen en maquette

In het kader van het vak O&O doorlopen de scholieren in teams verschillende fasen in hun PWN-project. Na het literatuur- en locatie-onderzoek verdiepen ze zich in het programma van eisen en wensen van PWN. “Vervolgens beginnen ze met uitwerken, bijvoorbeeld door te schetsen en plattegronden te maken. Het eindproduct is een maquette op schaal. Dit alles presenteren ze aan PWN-ers, onze docenten en staf. Overigens komen er ook ouders op deze presentaties af”, aldus Britt.

PWN-experts raadplegen

Gedurende het project vergaren de leerlingen veel kennis en leren ze diverse vaardigheden aan. Daarbij mogen ze ook PWN-medewerkers raadplegen, vertelt Britt: “PWN heeft zoveel experts in huis, zoals op het gebied van recreatie, de openbare ruimte, biodiversiteit en de natuur in het algemeen. En ze zijn stuk voor stuk bereid om de kinderen daarin mee te nemen en hun kennis te delen.”

Talent van de toekomst

Binnen de school is volgens Britt veel waardering voor de aandacht die PWN heeft voor het onderwijs: “En ik kan me wel voorstellen waarom PWN zich zo inzet. Tenslotte hebben we het over de talenten die ze in de nabije toekomst nodig gaan hebben.”

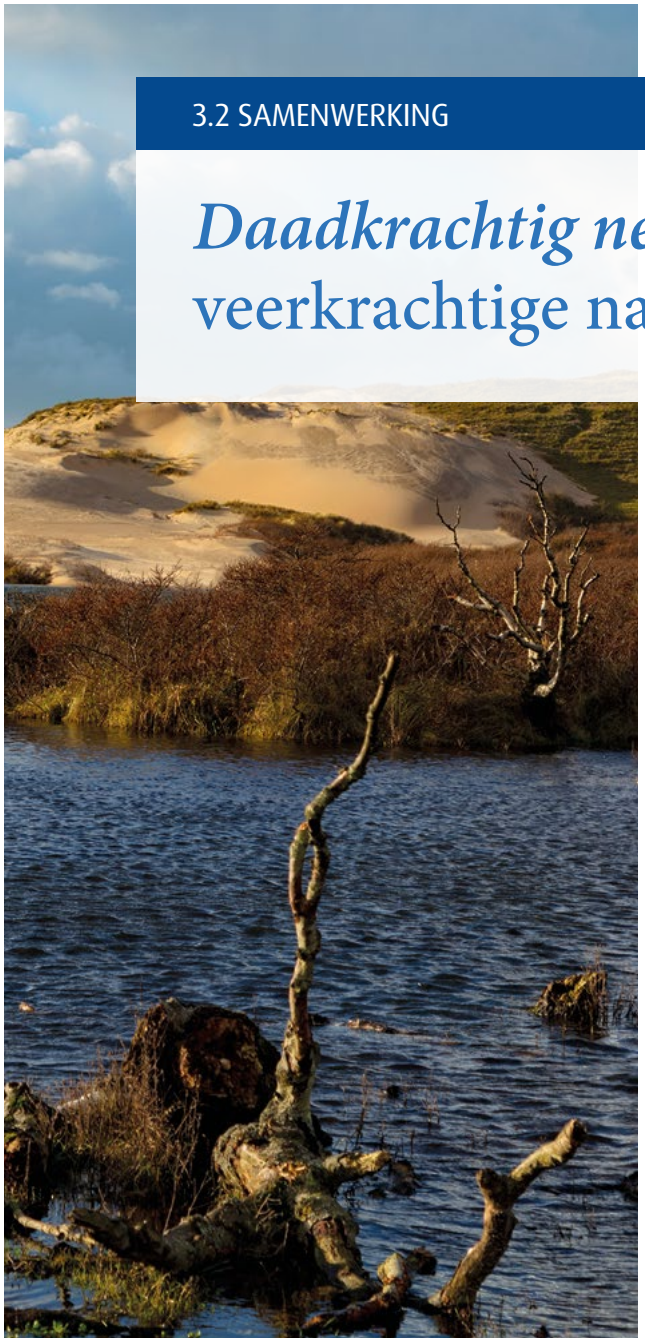

3.2 SAMENWERKING

Daadkrachtig netwerk voor veerkrachtige natuur

Samen staan we sterk voor de uitdagingen van morgen. Die goede samenwerking met onze omgeving stelt ons in staat om het natuurbeheer effectief uit te voeren.

De opgaven waar onze duinen de komende decennia mee te maken krijgen, beperken zich niet tot de natuur alleen. We krijgen allemaal te maken met een stijgende zeespiegel, tekorten aan zoetwater, clusterbuien en droogtes. Iedereen is op zoek naar manieren om daar zo goed mogelijk mee om te gaan. Daarom werkt PWN samen met alle betrokken maatschappelijke partners om de uitdagingen van de toekomst tijdig het hoofd te bieden. En dat gaat van regionaal tot provinciebreed en van beleidsmatige lobby tot met elkaar de handen uit de mouwen steken.

TERREINBEHEERDERSOVERLEG NOORD-HOLLAND (TBO)

PWN was in 2023 voorzitter van de decennialange samenwerking met de andere grotere terreinbeherende organisaties in Noord-Holland. Aan dit TBO nemen organisaties deel zoals IVN en de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland, net als de natuurbeheerders Goois Natuurreservaat, Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Waternet, en de Recreatieschappen Amsterdamse Bos, West-Friesland en Noord-Holland. De organisaties stemmen onderling af over natuur- en recreatiebeleid en zijn gesprekspartner voor de provincie en andere regionale stakeholders.

SAMENWERKING IN NATIONAAL PARK ZUID-KENNEMERLAND

PWN beheert samen met Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer het duinlandschap en de natuur van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. De beheerders werken hier samen met IVN, gemeenten, Hoogheemraadschap van Rijnland, de provincie Noord-Holland en particulieren. Dit doen wij volgens het gezamenlijke Beheer en Inrichtingsplan.

SAMENWERKING MET ONDERNEMERS

PWN werkt samen met tal van lokale ondernemers. Zo zijn er horecaondernemers in onze natuurgebieden zoals Gasterij De Kruisberg en Johanna's Hof. Ook werken we samen met recreatieve ondernemers die in onze gebieden activiteiten verzorgen. Verder onderhouden we goede contacten met boeren in de omgeving, bijvoorbeeld om hun vee te laten grazen in onze gebieden.

SAMENWERKING BINNEN REGIO NOORDERKWARTIER

Met Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), de provincie Noord-Holland en verschillende gemeenten werken we samen in Samenblauwgroen.
Een samenwerkingsverband waarin we de krachten bundelen om het gebied Noorderkwartier klimaatadaptief en veerkrachtig te maken. Het doel is om de maatschappelijke ontwrichting en schade bij extreme weersomstandigheden (regen, droogte, hitte) en overstromingen zoveel mogelijk te beperken.
Volgens de visie van Samenblauwgroen vereist een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting de inzet van iedereen: overheden, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en de samenleving als geheel. Samenblauwgroen roept met een communicatiecampagne inwoners van de regio op om in actie te komen en hun bijdrage te leveren.

COALITIE BLAUWE HART NATUURLIJK

PWN is lid van de Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, het samenwerkingsverband rond het IJsselmeer. Samen met partners rond het IJsselmeer participeren we hier in natuurontwikkelingsprojecten en ijveren we voor verbetering van de waterkwaliteit. Bijvoorbeeld door natuurlijke eilanden aan te leggen, door ontbrekende habitats toe te voegen en door het ecosysteem beter in balans te brengen.

NATUURWETENSCHAPPELIJKE ADVIESCOMMISSIE

PWN toetst haar beleid aan de Natuurwetenschappelijke adviescommissie PWN (NAP). Een onafhankelijk adviesorgaan van wetenschappers, die de directie en de Raad van Commissarissen gevraagd en ongevraagd adviseert over het natuurbeheer.
De NAP komt drie keer per jaar bijeen. De commissie fungeert als klankbord en toezichthouder.

RUIM 450 VRIJWILLIGERS

Meer dan 450 vrijwilligers zetten zich in voor het werk in de duinen. Ze helpen PWN om de gebieden gezond te houden door onderhoud te plegen, onderzoek te doen en informatie te verstrekken aan bezoekers en scholen. Een onmisbare schakel in het beheer van de duinen.

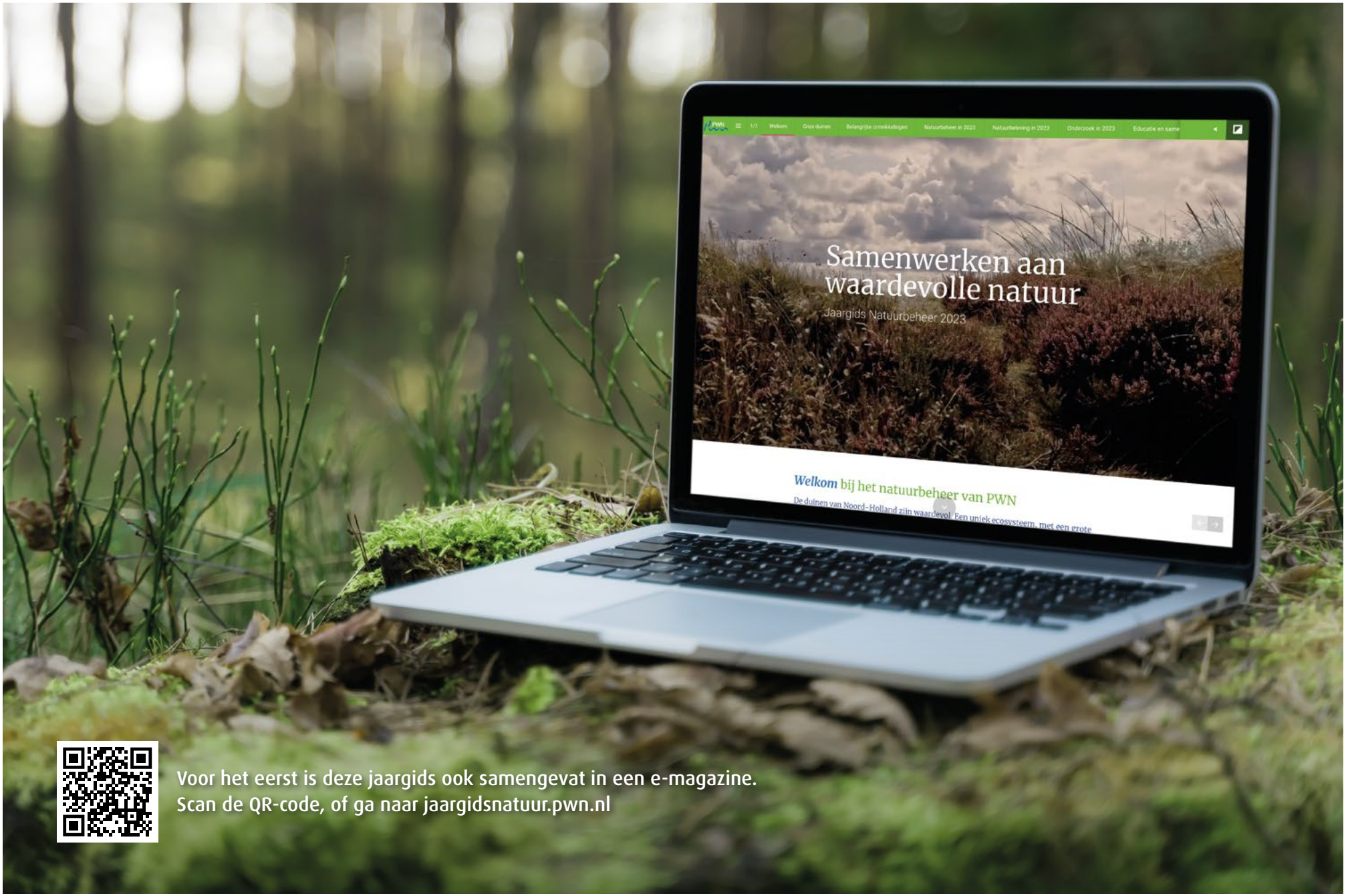
Samenwerken aan waardevolle natuur
Jaargids Natuurbeheer 2023
Welkom bij het natuurbeheer van PWN
Voor het eerst is deze jaargids ook samengevat in een e-magazine.
Scan de QR-code, of ga naar jaargidsnatuur.pwn.nl

Colofon

We bedanken alle collega's die een bijdrage hebben geleverd aan deze jaargids.

Speciale dank gaat uit naar de partners die we hebben mogen interviewen.

Fotografie: Deze jaargids bevat bijdragen van: Fred van den Bosch, Wouter Bol, Dario Duijvis, Niels Hogeweg, Ruud Maaskant, Koen Mathot, Robert-Jan Prins, Martijn van Schaik, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, Mom in Balance.

Samenstelling, teksten en vormgeving: Buro Jung

Eindredactie: Sanne van den Aakster, Myrthe Fonck en Gert Jan Vreken.

Drukwerk: Drukkerij Huighaverlag

PWN
Postbus 2113
1990 AC Velserbroek
023 - 541 33 33
www.pwn.nl

© juli 2024

odijmond
OMGEVINGSDIENST IJMOND

Lees ons nieuws over 25 jaar toezichthouden, netcongestie tegengaan in Uitgeest-Noord en ervaringen met project Groen Thuis

In deze nieuwsbrief gaan we terug in de tijd: hoe ging het toezichthouden in het jaar van onze oprichting? Ook leest u over de feestelijke start van het project Energiehub Uitgeest-Noord, waar de ondernemers zich gaan inzetten tegen netcongestie. Deelnemer Ron Hopman en adviseur Johannes Fröhlich vertellen over de resultaten van project Groen Thuis.

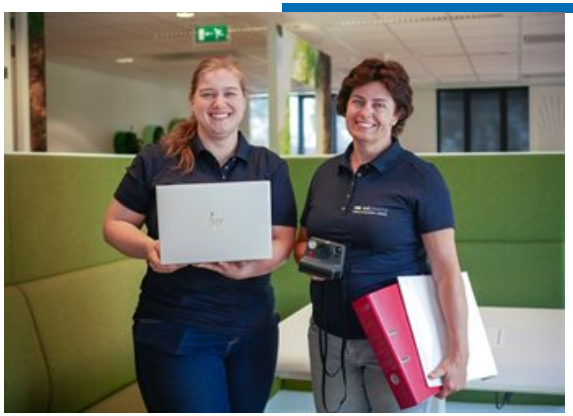

Van polaroidcamera tot digitaal verslag: 25 jaar toezichthouden

Dossiermap? Check. Notitieboekje en pen? Check. Polaroidcamera? Check. 25 jaar geleden waren dit de onmisbare attributen voor een toezichthouder op pad. Diana Minneboo weet er alles van, want zij is een oudgediende in het vak. Ze gaat met kersverse collega Jo Ann Eikens in gesprek.

Lees meer over het toezichthouden van 25 jaar geleden en van nu ►►

Feestelijke Start Energiehub Uitgeest-Noord

Donderdag 27 juni vierden ondernemers, overheidsvertegenwoordigers en energie experts op bedrijventerrein Uitgeest-Noord de feestelijke start van de Energiehub Uitgeest-Noord. Dagvoorzitter Vera van Vuuren (Omgevingsdienst IJmond) trapte het project officieel af. De eerste aanmeldingen voor het project zijn al binnen, wat laat zien dat de ondernemers van Uitgeest-Noord klaar zijn om aan de slag te gaan met dit innovatieve project. Wethouder Jan Schouten opende het programma met een uitleg over de serieuze problemen van netcongestie. Hij benadrukte het belang van samenwerking en innovatie om deze uitdaging aan te pakken.

Lees meer over de start van Energiehub Uitgeest-Noord op de website van GreenBiz IJmond ►►

Adviseur en deelnemer vertellen: laatste stap naar gasvrije woning met Groen Thuis

“Het laatste zetje dat wij nodig hadden om een warmtepomp te nemen en van het gas af te gaan.” Zo omschrijft Ron Hopman zijn deelname aan Groen Thuis, een project van Omgevingsdienst IJmond (ODIJmond) waarbij huiseigenaren individuele begeleiding krijgen naar een aardgasvrije woning. Hij heeft zijn doel bereikt: sinds december 2023 is zijn woning aardgasvrij. Deelnemers aan Groen Thuis krijgen begeleiding van een energieadviseur. Ron werd gekoppeld aan Johannes Frölich, de Huizendokter, een adviseur met twaalf jaar ervaring.

Lees verder over de ervaring van Ron Hopman en Johannes Frölich met Groen Thuis ►►

Meer nieuws

- Meld uw bedrijf nu aan voor de Ondernemersaward IJmond 2024
- Lees over duurzaam ondernemen in Landsmeer: Energiecoaches zoals Douwe Bakker besparen energie voor mens en klimaat
- Lees over de feestelijke uitreiking van vijf JTF subsidies voor energietransitie IJmond
- Werken bij ODIJmond? Lees hier onze vacatures.

Volg ons ook op

U ontvangt deze nieuwsbrief omdat u zich hiervoor heeft aangemeld of bent aangemeld. Wilt u de nieuwsbrief niet meer ontvangen, dan kunt u zich eenvoudig afmelden voor de nieuwsbrief. Is dit nieuws ook nog interessant voor anderen uit uw organisatie, wilt u de nieuwsbrief dan doorsturen naar uw collega's?

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
M.W. Vos
CZ/FIN/SKA

Telefoonnummer +31235145010
vosm@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2024

Kenmerk
2281935/2281976

Uw kenmerk

Betreft: Zienswijze Provinciale Staten op de resultaatbestemming 2023 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over Zienswijze Provinciale Staten op de resultaatbestemming 2023 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek. Het advies is om geen zienswijze in te dienen. Het resultaat komt ten goede aan de realisatie van het plan van aanpak om een robuuste omgevingsdienst te worden volgens de eisen uit het Interbestuurlijkpogramma Vergunningen, Toezicht en Handhaving.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

bijlage(n)

1. Voordracht zienswijze PS resultaatbestemming 2023 OFGV
2. Voorstel resultaatbestemming 2023 OFGV
3. Jaarrekening 2023 OFGV
4. Controleverklaring 2023 OFGV

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

2024

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 16 juli 2024

Onderwerp: Zienswijze Provinciale Staten op de resultaatbestemming 2023 van de Omgevingsdienst OFGV

Kenmerk: 2281935/2281977

Bijlagen:
- Jaarrekening 2023
- Controle verklaring 2023
- Resultaatbestemming 2023

1. Inleiding

Op xx juli 2024 is de door het dagelijks bestuur (DB) van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) de resultaatbestemming 2023 ter zienswijze aangeboden aan de raden en staten van de deelnemers. De jaarrekening 2023 en de controle verklaring zijn ter informatie meegestuurd. Hierdoor heeft u Provinciale Staten (PS) de mogelijkheid om een zienswijze kenbaar te maken aan de OFGV met betrekking tot de resultaatbestemming 2023.

2. Jaarekening en resultaatbestemming 2023

De OFGV heeft in 2023 een positief resultaat geboekt van in totaal € 1.330.635 Verdeeld over € 835.569 op de reguliere bedrijfsvoering, €334.310 op de overige inkomsten en € 160.756 dankzij het vrijvallen van de bestemmingsreserve Uittreding Weesp. Het resultaat op de bedrijfsvoering is opvallend hoog en komt door lagere salariskosten, minder inzet van de flexibele schil, algemene personeelskosten, opleidingskosten, afschrijvingen, informatiemanagement, huur en incidentele lasten. Sinds het derde kwartaal van 2023 heeft de OFGV een groot deel van openstaande vacatures weten te vervullen, wat positief is gezien de krappe arbeidsmarkt.

Het voorstel is om het resultaat in te zetten voor het dekken van:
1. Incidentele kosten van het ontwikkelplan (robuustheid, IBP), € 980.000;
2. Incidentele kosten van innovatieprojecten, € 200.000;
3. Incidentele kosten van de aanbesteding en implementatie van ICT en VTH-systemen, € 150.635.

Deze posten bestaan uit kosten die de OFGV sowieso gaat maken de komende jaren en welke lasten anders via een begroting(swijziging) bij de deelnemers terecht komen. De voorgestelde plannen dragen bij aan voldoen aan de robuustheidscriteria uit het Interbestuurlijk programma Vergunningen, Toezicht en Handhaving door de OFGV op de korte en lange termijn. De criteria worden door het Rijk gehanteerd als harde eis waaraan alle OD's in Nederland aan moeten voldoen

De verwachting is dat eind 2026 de OFGV nog € 640.610 tekortkomt voor de uitvoering van innovatieprojecten en het ontwikkelplan (IBP). Hoewel er de afgelopen jaren steeds een positief resultaat is geboekt, is het niet zeker dat deze bedragen in de toekomst ook middels de

resultaatbestemming gedekt kunnen worden. Mocht dat niet lukken dan zorgt dit voor een incidentele ophoging van de deelnemersbijdrage.

Het advies is om geen zienswijze in te dienen op de resultaatbestemming 2023 van de OFGV.

3. Proces en procedure

Nadat OFGV alle zienswijze van de deelnemers heeft ontvangen zal het dagelijks bestuur deze van een reactie voorzien (die wordt ter kennisname met uw Staten gedeeld) en wordt de resultaatbestemming tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 20 november 2024 vastgesteld.

4. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

M.J.H. van Kuijk, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 16 juli 2024;

gelet op gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek artikel 25, lid 7,

besluiten:

1. Geen gebruik te maken van de mogelijkheid voor het indienen van een zienswijze op de resultaatbestemming van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Datum 28 juni 2024

Kenmerk

Van Dagelijks Bestuur

Aan Algemeen Bestuur

Bijlagen
- AB-voorstel jaarstukken 2023
- Jaarstukken 2023
- Brief raden en Staten jaarstukken en resultaatbestemming
- Accountantsverklaring
- Verslag van bevindingen

Betreft
Jaarstukken en resultaatbestemming 2023

Beslispunt

1	Beslispunt	De jaarstukken 2023 vast te stellen.
	Argument	De OFGV legt in de jaarstukken 2023 verantwoording af aan de deelnemers over de behaalde resultaten, uitgevoerde activiteiten en uitgegeven middelen.
	Argument	De accountant heeft de controle uitgevoerd. Naar aanleiding van deze controle zijn twee onrechtmatige verlengingen van Europees aanbestede inhuurcontracten gevonden. Dit is vermeld in de rechtmatigheidsverantwoording van het DB. De accountant heeft een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.
	Kanttekening	Het jaarrekeningresultaat is gewijzigd ten opzichte van de voorlopige jaarrekening die in maart aan de raden en Staten is gestuurd vanwege de btw correctie op de opleidingen. In maart is een voorlopig jaarrekeningresultaat van € 1,4 mln gecommuniceerd. Het jaarrekeningresultaat plus de vrijval van de bestemmingsreserve Weesp komt nu uit op € 1,3 mln.
2	Beslispunt	Aan de raden en Staten voor te stellen het jaarrekeningresultaat over 2023 dat is opgebouwd uit € 835.569 behaald vanuit de reguliere bedrijfsvoering en € 334.310 behaald vanuit extra opbrengsten als volgt te bestemmen: Het volledige jaarrekeningresultaat van € 1.169.879 en de vrijval van de Bestemmingsreserve uittreding Weesp uit de GR OFGV van € 160.756 via de Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling aan te wenden voor: a. de incidentele kosten van het ontwikkelplan; b. de incidentele kosten van innovatieprojecten; c. de incidentele kosten van de aanbesteding en implementatie van ICT en VTH systemen.
	Argument	De resterende middelen uit de Bestemmingsreserve uittreding Weesp uit de GR OFGV van € 160.756 kunnen vrijvallen. De afkoopsom van de gemeente Amsterdam is niet geheel aangewend omdat de OFGV weinig frictiekosten van vertrekkend personeel heeft gehad. Medewerkers die werkzaamheden voor Weesp uitvoerden, doen dat nu voor de andere deelnemers.

	Argument a.	Op 27 maart 2024 stelde uw bestuur het ontwikkelplan OFGV vast. In het ontwikkelplan zijn de verbeterpunten opgenomen die voortkomen uit het Interbestuurlijk Programma Versterking VTH-stelsel, de visitaties en de vraag van het bestuur om te streven naar een toekomstbestendige organisatie. Door het jaarrekeningresultaat hiervoor aan te wenden, is geen claim richting de deelnemers nodig voor de benodigde incidentele middelen van in totaal € 980.000.
	Argument b.	Naar aanleiding van de bespreking van de Kadernota 2025 stelde uw bestuur voor het jaarlijkse innovatiebudget (€ 400.000) voor de helft door de deelnemers en de andere helft vanuit de bestemmingsreserve te financieren, mits de reserve daarvoor toereikend is. Deze financiering is verwerkt in de ontwerpbegroting 2025.
	Argument c.	In de ontwerpbegroting 2025 is de implementatie van opnieuw aanbestede ICT en VTH systemen voorzien. De eenmalige aanbestedings- en implementatiekosten zijn geraamd op € 1 mln. De OFGV wenst de aanbesteding op een later tijdstip te doen dan nu voorzien omdat er eisen aan ICT-systemen worden verwacht uit de IBP-VTH pijlers, tijd nodig is voor Omgevingswet-aanpassingen en het ontwikkelplan voorziet in een aantal data-kwaliteitsverbeteringen die eerst doorgevoerd moet worden. Een latere ingangsdatum van het nieuwe contract helpt om meer de tijd te nemen voor aanbesteding en implementatie. Naast een aantal zaken op orde brengen zoals data, locatiebestand en werkprocessen, geeft dit ook de ruimte om een aantal noodzakelijke ICT-technische onderdelen beter en tijdiger (in) te regelen.
	Kanttekening	Uit het onderstaande verloopoverzicht van de bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling blijkt dat de reserve niet toereikend is voor het gehele bedrag. De algemene reserve van de OFGV dient als achtervang voor deze kosten. Daarnaast onderzoekt de OFGV of het mogelijk is de aanbesteding en implementatie van de VTH systemen met twee jaar uit te stellen.
3	Beslispunt	De raden en Staten met bijgaande brief in staat te stellen zienswijzen in te dienen inzake de resultaatbestemming 2023.
	Argument	Conform artikel 25 lid 6 en 7 van de Gemeenschappelijke Regeling stuurt uw DB een voorstel tot resultaatbestemming aan de raden en Staten. De raden en Staten worden in de gelegenheid gesteld hun zienswijzen in te dienen, waarna het Algemeen Bestuur in haar vergadering van 20 november 2024 de definitieve resultaatbestemming 2023 vaststelt.

Geraamd verloopoverzicht Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Saldo bestemmingsreserve I&O		
31-12-2023		**€ 1.003.129**
2023 bestemming rekeningresultaat	€ 1.169.879	
2023 vrijval reserve Weesp	€ 160.756	
2024 innovatieprojecten	€ -383.000	
2024 implementatie Omgevingswet	€ -211.374	
2024 ontwikkelplan	€ -350.000	
31-12-2024		**€ 1.389.390**
2025 innovatieprojecten	€ -200.000	
2025 ontwikkelplan	€ -375.000	
2025 implementatie ICT & VTH	€ -1.000.000	
31-12-2025		**-€ 185.610**
2026 innovatieprojecten	€ -200.000	
2026 ontwikkelplan	€ -255.000	
31-12-2026		**-€ 640.610**

Publieke Sector Accountants B.V.
Voor identificatiedoeleinden
Behorende bij de controleverklaring
d.d. 5 juni 2024 kenmerk
312021004.24.298

ValidSigned door A. Booij RA
op 05-06-2024

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Jaarstukken 2023

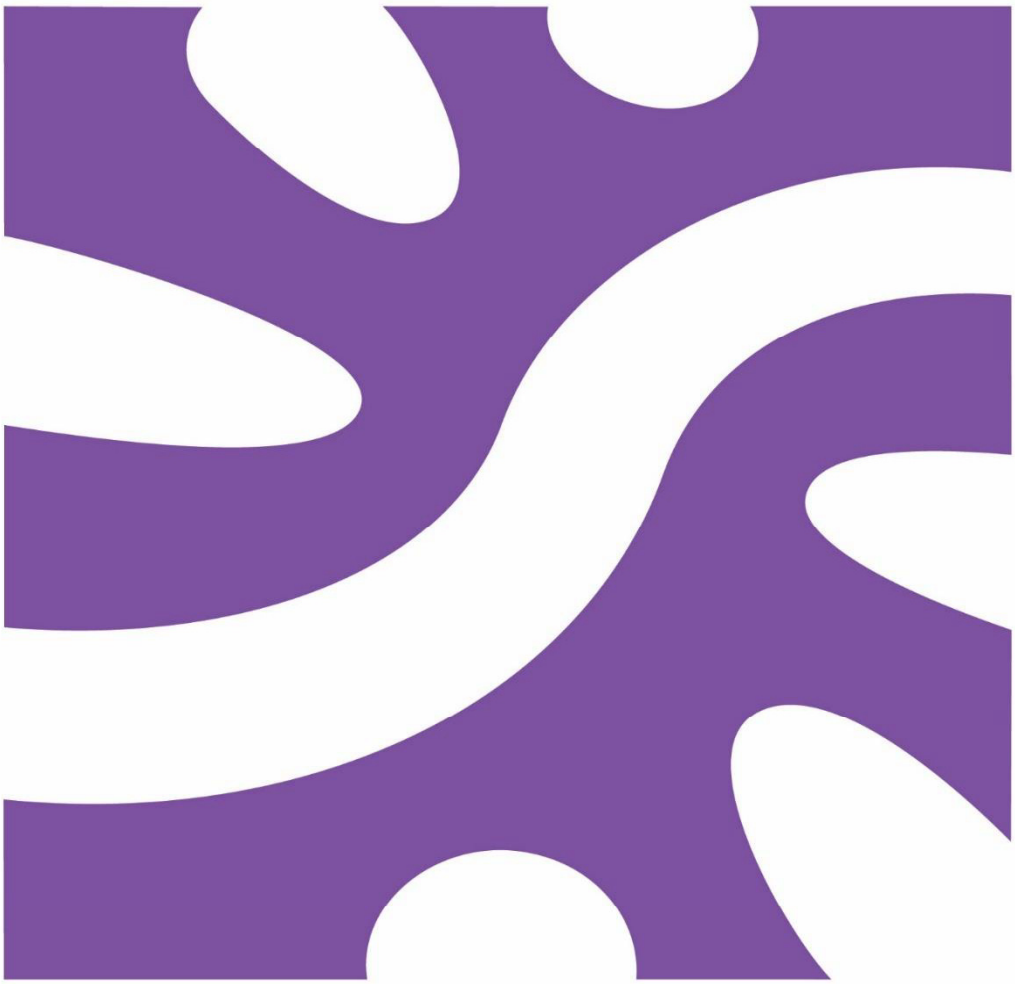

Colofon

Auteur: **Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek**
Botter 14-15
Postbus 2341
8203 AH LELYSTAD
T. 088-6333 000
E. info@ofgv.nl
W. www.ofgv.nl

Opdracht: Jaarstukken OFGV 2023

Versie: Ter agendering AB
Datum: 28 juni 2024

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Inhoudsopgave

Voorwoord 4
A. Jaarverslag 2023 6
A.1. Programmaverantwoording 2023 milieu en leefomgeving 6
A.1.1 Doelstellingen 6
A.1.2 Activiteiten 7
A.1.4 Algemene dekkingsmiddelen 19
A.1.5 Overzicht overhead 19
A.1.6 Bedrag heffing vennootschapsbelasting 19
A.1.7 Onvoorzien 20
A.2 Paragrafen 21
A.2.1 Lokale heffingen 21
A.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 21
A.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen 29
A.2.4 Financiering 29
A.2.5 Bedrijfsvoering 31
A.2.6 Verbonden partijen 32
A.2.7 Grondbeleid 32
A.2.8 Rechtmatigheid 33
A.2.9 Openbaarheid Woo 34
B. Jaarrekening 2023 35
B.1 Balans 35
B.2 Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar 37
B.3 Toelichtingen 39
B.3.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling 39
B.3.2 Toelichting op de balans per 31 december 40
B.3.3 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over 2023 47
B.3.4 WNT 54
B.3.5 Overzicht van incidentele baten en lasten 56
B.3.6 Overzicht per taakveld 56
B.3.7 EMU-saldo 56
B.4 Overige gegevens 57
B.4.1 Bijlage verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen 57
B.4.2 Rechtmatigheidsverklaring van het Dagelijks Bestuur 58
B.4.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 59

OMGEVINGSDIENST
FLEVOLAND & GOOI EN VECHTSTREEK

Voorwoord

Leeswijzer
Voor u liggen de jaarstukken 2023 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV). De jaarstukken zijn ingericht volgens het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) en de financiële verordening van de OFGV. Dit betekent dat de opzet van de jaarstukken aansluit op de programmabegroting 2023.

Jaarverslag en jaarrekening
In het jaarverslag wordt door de OFGV integraal verantwoording afgelegd over wat er in 2023 is gedaan, wat er is bereikt (doelen en prestaties) en wat dat heeft gekost. Ook wordt ingegaan op de risico's en het weerstandsvermogen. De jaarrekening bevat de balans, het overzicht baten en lasten en de toelichtingen.

Taakuitvoering
In 2023 heeft de OFGV bijgedragen aan het beschermen van de fysieke leefomgeving. De aantallen verleende vergunningen, behandelde meldingen, uitgevoerde controles en verstrekte adviezen zijn in dit jaarverslag genoemd. Onder het kopje doelstellingen is benoemd hoe de werkzaamheden van de OFGV bijdragen aan uw doelstellingen op het gebied van de fysieke leefomgeving, zoals het verbeteren van de bodemkwaliteit en het voorkomen van milieu- en gezondheidsschade.

Opvallend is dat de OFGV in de laatste drie maanden van 2023 nog 23 vergunningaanvragen en 81 meldingen Activiteitenbesluit heeft ontvangen. Deze worden nog onder het oude recht in plaats van onder de Omgevingswet, dus zonder leges, afgehandeld in 2024.

Het naleefgedrag bij milieucontroles blijft hoog, gemiddeld heeft 82% van de bedrijven de zaken op orde waardoor daar geen hercontrole nodig is. We hebben als OFGV zicht op de branches waarbij het naleefpercentage onder of boven het gemiddelde ligt en dat is interessante informatie voor een risicogerichte aanpak. Het betekent voor ons ook dat het structureel toezicht houden en uniform optreden effect heeft.

Door ervaringen met en registraties van de aard van de overtredingen in de diverse branches te gebruiken, kan risicogestuurd en informatiegestuurd toezicht effectiever plaatsvinden. De OFGV voert administratieve controles en themacontroles uit op die milieubelastende activiteiten waarbij het risico voor de leefomgeving het grootst is en/of waarbij vaak overtredingen worden geconstateerd. Zo worden de branches tankstations, industrie en afval volgens het VTH-uitvoeringskader vaak gecontroleerd. In nagenoeg elke branche is een veel voorkomende overtreding dat de stookinstallatie niet tijdig is gekeurd. Het periodiek keuren van de stookinstallatie en (gas)leidingen voorkomt brand- en explosiegevaar en beperkt de kans op emissies van schadelijke gassen. In 2023 heeft de OFGV bedrijven aangeschreven die volgens verschillende databases een niet-gekeurde stookinstallatie hadden. Dit is een efficiënte manier van toezichthouden.

Om illegale asbestsaneringen op te sporen is vanuit verschillende bronnen informatie verzameld waar asbest wordt verwijderd. In 2023 heeft de OFGV (naast de reguliere asbestcontroles) 40 adressen gecontroleerd waarvandaan asbest is vervoerd. In 60% van de gevallen was deze asbestsanering niet juist geïnventariseerd en gesaneerd. De OFGV heeft veelal strafrechtelijk opgetreden tegen de saneerder of eigenaar van het pand.

Bedrijfsvoering
In overeenstemming met de uitkomsten van het onderzoek naar plaatsonafhankelijk werken heeft de OFGV in 2023 Arbo technische thuiswerkmiddelen verstrekt aan de medewerkers. Ook is het huurcontract getekend met de provincie Flevoland waarbij de OFGV van vier naar twee verdiepingen is teruggegaan. Het OFGV-kantoor is verbouwd tot een locatie waarin alle wensen zijn verwerkt, waaronder ruimte voor verbinden en ontmoeten, voldoende werkplekken voor medewerkers die niet kunnen of willen thuiswerken en mogelijkheden voor hybride overleggen.

De Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) is een norm voor informatiebeveiliging binnen de overheid. De OFGV heeft als doel in 2024 volledig te voldoen aan de BIO. In 2023 heeft de OFGV een zelfevaluatie uitgevoerd, het projectplan hiervoor opgesteld en is de OFGV begonnen aan de realisatie daarvan.

Conclusie
Het OFGV-bestuur constateert dat 2023 een goed jaar is geweest voor de OFGV. We sluiten ook dit jaar af met een positief rekeningresultaat, maar dat betekent dat we niet alles voor de deelnemers hebben gedaan wat we hadden kunnen doen. Het geeft het OFGV-bestuur in ieder geval wel het vertrouwen dat we klaar zijn voor de verwachte versterking van het VTH-stelsel, de Omgevingswet en alle andere ontwikkelingen die ongetwijfeld onze kant op komen.

Lelystad, 28 juni 2024

De Voorzitter | De Secretaris

A. Jaarverslag 2023

A.1. Programmaverantwoording 2023 milieu en leefomgeving

A.1.1 Doelstellingen

Vergunningverlening
De OFGV verleent vergunningen en beoordeelt meldingen binnen de wettelijk gestelde termijnen.

- In 2023 heeft de OFGV 98% van de producten met een wettelijke termijn binnen die termijn afgerond; er zijn 1.988 producten binnen de termijn en 45 producten buiten de termijn afgerond.
- Bij 23 vergunningen, maatwerkvoorschriften en M.e.r.-beoordelingsbesluiten zijn aanvullende gegevens opgevraagd en is de overschrijding van de termijn afgestemd met de aanvrager.
- 21 asbestmeldingen en één bodemmelding zijn enkele dagen te laat beantwoord. De termijn voor deze meldingen is vijf werkdagen.

Door het voeren van vooroverleg, het actueel houden van vergunningen en het behandelen van meldingen heeft de OFGV aan aanvragers duidelijk gemaakt aan welke milieuregels zij zich moeten houden. Hiermee heeft de OFGV bijgedragen aan een schone, veilige en gezonde leefomgeving.

Expertise
De OFGV verstrekt adequaat en kwalitatief advies aan de deelnemers over het ontwikkelen, inrichten en beheren van een duurzame fysieke leefomgeving. In 2023 zijn meer adviezen verstrekt aan de deelnemers dan in de prognose was opgenomen. Het betreffen onder andere adviezen over bodem en PFAS, het uitvoeren van een milieutoets bij bouwaanvragen, geluidsadviezen en adviezen over bestemmingsplannen. De adviezen zijn naar tevredenheid van de deelnemers verstrekt.

In 2023 heeft de OFGV plannen en evaluatieverslagen van bodemsaneringen beoordeeld. De (grondwater)saneringen van diverse spoedlocaties zijn in 2023 afgerond. Hiermee heeft de OFGV bijgedragen aan het verbeteren van de bodemkwaliteit en het beperken van illegale en schadelijke handelingen.

De OFGV heeft zich in 2023 finaal voorbereid op het werken met de Omgevingswet. Er liggen samenwerkingsafspraken die in beide regio's zijn gemaakt, de technische verbindingen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet en de samenwerkingsfunctionaliteit zijn getest en de OFGV heeft samen met de deelnemers geoefend. Daarnaast is de Regionale Uitvoerings- en Handhavingsstrategie door de deelnemers vastgesteld. Hiermee heeft de OFGV bijgedragen aan de kwaliteit en effectiviteit van de samenwerking en de uitvoeringstaken.

Via de regeling Versterkte Uitvoering Energiebesparing zijn 166 bedrijven in de periode 2022-2023 gestimuleerd om energiebesparende maatregelen toe te passen. De specifieke uitkering Energiebesparing van het Rijk is aangewend om regulier toezicht en handhaving van de

energiebesparingsplicht, informatieplicht en onderzoeksplicht bij bedrijven te bevorderen. Voor alle gemeenten zijn bedrijvenlijsten opgesteld om de bedrijven in beeld te krijgen die aan de genoemde plichten moeten voldoen. Energiebesparing levert een positieve bijdrage aan het beperken van de klimaatverandering.

Toezicht en Handhaving
De inzet van de OFGV is gericht op een zodanige naleving van wet- en regelgeving, dat de kwaliteit van de leefomgeving (veiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid) wordt bevorderd. In 2023 zijn 1.731 initiële milieucontroles en 729 themacontroles afgerond. Samen is dit 97% van de jaaropdracht. In 2023 zijn minder hercontroles nodig gebleken dan in de raming was opgenomen als gevolg van een hoog naleefpercentage. Ingediende milieuklachten zijn binnen de afgesproken termijnen afgehandeld.

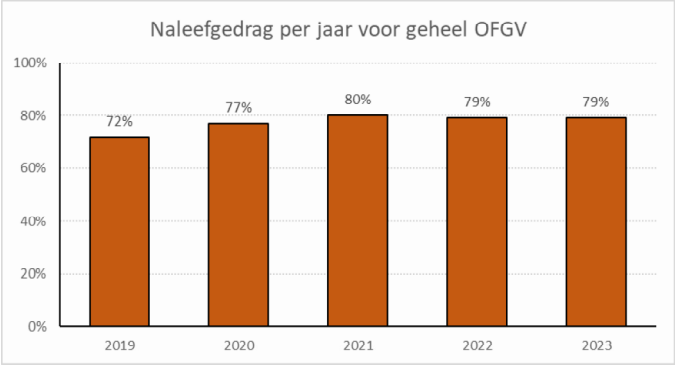

Bij de milieucontroles is het beeld dat de meeste bedrijven in 2023 hebben voldaan aan wet- en regelgeving. Het naleefpercentage voor bedrijven onder het bevoegd gezag van de deelnemers is met 79% gelijk aan 2022. Dit betekent dat bij 79% van de bedrijven bij de eerste milieucontrole geen overtredingen zijn geconstateerd. Hoe meer bedrijven zich houden aan de milieuregels, hoe minder vervuiling en schade wordt veroorzaakt. De OFGV heeft door hercontroles en handhaving bereikt dat de milieuovertredingen ongedaan zijn gemaakt.

De OFGV heeft in 2023 voor alle gemeenten asbestcontroles uitgevoerd. Door het behandelen van meldingen en het uitvoeren van toezicht en handhaving heeft de OFGV bijgedragen aan het voorkomen van milieu- en gezondheidsschade als gevolg van asbest.

De toezichthouders van de OFGV hebben diverse controles uitgevoerd in Flevoland om toezicht te houden op natuur, bodem, grondwater en ontgrondingen. Door toezicht en handhaving heeft zo min mogelijk verstoring en vervuiling van de watervoerende pakketten, de bodem en de natuur plaatsgevonden.

A.1.2 Activiteiten

A.1.2.1 Vergunningverlening en expertise

Milieuvergunningen
In 2023 is het aantal verleende milieuvergunningen gedaald naar 75 ten opzichte van 77 in 2022. Voor het grootste deel waren dit milieu neutrale veranderingsvergunningen. Bedrijven zijn terughoudend om wijzigingen door te voeren in hun bedrijfsvoering die mogelijk kunnen leiden tot meer stikstofuitstoot. Opvallend is dat in de laatste drie maanden van 2023 nog 23 vergunningaanvragen zijn ontvangen. Wellicht hebben bedrijven besloten om toch nog onder de oude wetgeving vergunningaanvragen in te dienen in plaats van onder de Omgevingswet

in 2024. De ontvangen aanvragen worden volgens de Wabo-wetgeving behandeld en zijn niet legesplichtig. De OFGV heeft meer nadruk gelegd op het voeren van vooroverleg met bedrijven alvorens zij een vergunningaanvraag indienen. Er zijn in 2023 73 vooroverleggen gevoerd.

Een vergunning dient voorschriften te bevatten die de fysieke leefomgeving voldoende beschermen en die controleerbaar en handhaafbaar zijn. Daarom heeft de OFGV enkele vergunningen geactualiseerd. Actualisatie is verplicht bij wetswijzigingen en bij ontwikkelingen op het gebied van de technische mogelijkheden tot bescherming van het milieu (BBT, best beschikbare technieken). Op 31-12-2023 moeten in ieder geval nog negen vergunningen worden aangepast op de meest recente wet- en regelgeving en worden vier vergunningen daarop nog getoetst.

- Drie vergunningen van veehouderijen voldoen niet aan de emissienormen voor de huisvesting van dieren. Hiervan is één vergunning in procedure en wordt één vergunning ingetrokken. De derde veehouderij is gevraagd een revisievergunningaanvraag in te dienen.
- Zes vergunningen van afvalbedrijven moeten nog geactualiseerd worden op de best beschikbare technieken voor afvalbehandeling. Hiervan zijn twee vergunningen in procedure en heeft één bedrijf bezwaar aangetekend tegen de actualisatie. De andere vier bedrijven is gevraagd een revisievergunningaanvraag in te dienen. Daarnaast wordt één vergunning nog getoetst of deze voldoet.
- Één vergunning is niet actueel voor de best beschikbare technieken voor oppervlaktebehandeling met organische oplosmiddelen. De actualisatie is afgebroken omdat het bedrijf failliet is gegaan.
- Drie vergunningen worden getoetst aan de best beschikbare technieken voor voedingsmiddelen.

Daarnaast kan het bevoegd gezag ervoor kiezen bepaalde vergunningen te actualiseren, bijvoorbeeld als vanuit toezicht wordt aangegeven dat een vergunning geen actuele voorschriften meer bevat en de activiteit daardoor een risico vormt voor de fysieke leefomgeving of als de vergunning slecht handhaafbaar is. Het bedrijf wordt dan verzocht om bij een verandering direct een revisievergunning aan te vragen. Op 31-12-2023 ging het om negen vergunningen waarvan er vier in procedure zijn.

Meldingen Activiteitenbesluit
Het totaal aantal meldingen Activiteitenbesluit daalde van 442 in 2022 naar 402 in 2023. Dit aantal meldingen is lager dan in de prognoses in de uitvoeringsprogramma's was opgenomen. Opvallend is dat in de laatste drie maanden van 2023 nog 81 meldingen Activiteitenbesluit zijn ontvangen. Wellicht hebben bedrijven besloten om toch nog onder de oude wetgeving de meldingen in te dienen in plaats van onder de Omgevingswet in 2024.

Asbest
De OFGV voerde in 2023 voor alle gemeenten met uitzondering van Blaricum, Laren, Huizen en Wijdemeren de advisering over en afhandeling van asbestsloopmeldingen uit. Het aantal meldingen steeg flink van 1.213 in 2022 naar 1.545 in 2023.

Gesloten bodemenergiesystemen (GBES)

In 2023 zijn meer meldingen voor de aanleg van gesloten bodemenergiesystemen behandeld dan in de prognose was opgenomen. Deze stijging kan verklaard worden door de hoge energie- en gasprijzen waardoor huizenbezitters sneller overwegen om van gas af te gaan. Daarnaast is een mogelijke verklaring het verplicht gasloos bouwen van nieuwbouwwoningen.

De OFGV heeft gesignaleerd dat steeds omvangrijkere en complexere GBES worden aangelegd die een teleurstellende opbrengst blijken te hebben. Daarom heeft de OFGV de deelnemers geadviseerd om bodemenergiebeleid op te stellen waarin een minimale opbrengst voor GBES wordt vastgelegd. Dit geeft de OFGV een weigeringsgrond voor aanvragen waarbij de ondergrond niet doelmatig ingezet wordt. De gemeente Almere heeft in 2023 in de stadskern een interferentiegebied vast laten stellen waar GBES een relatief hoog minimaal rendement moeten behalen. De gemeente Urk is bezig met beleidsontwikkeling hierover.

Omgevingsveiligheid
De OFGV is in 2023 samen met de gemeenten gestart met de activiteiten die nodig zijn voor de overgang van het risicoregister gevaarlijke stoffen (RRGS) naar het register externe veiligheid (REV). Het REV moet vóór 1-1-2025 gereed zijn. Ten opzichte van het RRGS worden aan het REV 'kleine' milieubelastende activiteiten (mba's) toegevoegd zoals kleine propaantanks en gasdrukmeetregeltations. De OFGV volgt hierin de projecten van het Rijk, onder andere met luchtfoto's van de kleine mba's. Aan de mba's die al in het RRGS waren opgenomen, wordt informatie toegevoegd. Dit zijn bijvoorbeeld de leidingen en opstelplaats van grote propaantanks. Daarnaast is in 2023 ervaren dat de energietransitie vernieuwde technologieën met zich meebrengt. De (veiligheids)risico's van bijvoorbeeld grote energie opslagsystemen moeten nog nadrukkelijker in beeld worden gebracht.

Bodemsaneringen
De spoedlocaties bodemsanering moeten vóór inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn beschikt (vergunning gegeven om te saneren) en/of de risico's moeten beheersbaar zijn. Dit is afgesproken in het bodemconvenant voor de bodemsaneringslocaties in Flevoland en Noord-Holland. Begin 2023 waren dat drie locaties in Flevoland en negen locaties in Gooi en Vechtstreek. Dit zijn hoofdzakelijk langlopende grondwatersaneringen. Eind 2023 resteren nog drie locaties in Flevoland en acht locaties in Gooi en Vechtstreek, waarbij opgemerkt wordt dat de risico's voor de meeste locaties in de praktijk al beheerst zijn.

Warme overdracht bodemtaken
De OFGV heeft de gegevens uit het Bodeminformatiesysteem (BIS) gescreend en geactualiseerd. Per locatie is vastgelegd of de locatie op basis van onderzoek, sanering of beschikkingen onder het overgangsrecht valt en daarmee onder de Wet bodembescherming blijft vallen. Voor de situaties die onder het overgangsrecht vallen voert de OFGV de reguliere taken voor de provincies uit. Voor de overige locaties die niet onder het overgangsrecht vallen, heeft warme overdracht van bodeminformatie en -kennis naar de gemeenten plaatsgevonden.

Juridische ondersteuning
In 2023 is, net als in 2022, weinig bestuurlijke handhaving toegepast. Dit komt vooral door het hoge naleefpercentage bij de milieucontroles. Wanneer er wel overtredingen waren geconstateerd, waren deze door de ondernemers vaak voor de hercontrole ongedaan gemaakt.

In totaal is 68 keer een voornemen tot last onder dwangsom verstuurd. Het daadwerkelijk opgelegde aantal dwangsommen bedraagt 46. In 2023 zijn meer complexe juridische procedures afgehandeld dan in de prognose was opgenomen. De OFGV heeft een groot aantal bezwaar- en beroepszaken, handhavingsverzoeken en Woo-verzoeken behandeld. Deze stijgende lijn laat zich al enkele jaren zien.

Energiebesparing bij bedrijven
Nederland staat voor de opgave om 55% minder CO_2 uitstoot te realiseren in 2030. Daarom zijn bedrijven die per jaar meer dan 50.000 kWh elektriciteit of 25.000 m^3 gas verbruiken sinds 2019 verplicht hun energieverbruik te rapporteren en energiebesparende maatregelen te treffen.
In de periode 2022-2023 zijn via de Versterkte Uitvoering Energiebesparing 166 bedrijven gestimuleerd energiebesparende maatregelen toe te passen. De OFGV heeft de aanvraag namens de gemeenten verzorgd en heeft de lijsten samengesteld van bedrijven die gecontroleerd zijn. Voor de VUE zal er een losse rapportage volgen zodra alle informatie is verzameld.

Het Rijk heeft de specifieke uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparing 2022-2026 (SPUK THE) beschikbaar gesteld aan Omgevingsdiensten. De SPUK THE heeft tot doel om meerjarig additionele capaciteit en kennis op het gebied van toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht, informatieplicht en onderzoeksplicht bij toezichthoudende instanties op te bouwen. Hiermee moet het uitvoeren van energiebesparende maatregelen bij bedrijven en instellingen die onder deze verplichtingen vallen bevorderd worden. In 2023 heeft de OFGV voor alle gemeenten bedrijvenlijsten opgesteld, waarbij is gefocust op de bedrijven in beeld krijgen waarvan wordt aangenomen dat deze moeten voldoen aan de informatie-, onderzoeks- en energiebesparingsplicht. Dit heeft gezorgd dat er nu meer inzicht is ten behoeve van het uitvoeren van effectieve energiecontroles. Onderdeel van die effectiviteit is het inzetten van handhaving wanneer een bedrijf niet voldoet aan de genoemde plichten.

Omgevingswet
De beoogde inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet is uitgesteld tot 1 januari 2024. De OFGV heeft de extra tijd gebruikt voor de uitloop van projecten, extra oefenen en het testen van het DSO.

Samen met de Flevolandse deelnemers zijn afspraken gemaakt en vastgelegd in de Bestuurlijke Samenwerkingsovereenkomst Omgevingswet. Onder deze samenwerkingsovereenkomst liggen ambtelijk vastgelegde werkafspraken voor omgevingstafels en vergunningen en voor toezicht en handhaving onder de Omgevingswet, die in 2023 regionaal zijn geoefend.

Vanuit het programmamanagersoverleg Omgevingswet Gooi en Vechtstreek zijn in 2023 de werkafspraken Vergunningen en Omgevingstafels onder de Omgevingswet ambtelijk vastgesteld. Er zijn voor Gooi en Vechtstreek vanuit dit overleg nog geen werkafspraken vastgesteld voor Toezicht en Handhaving onder de Omgevingswet.

De verwachting en bedoeling van de wet is dat omgevingsdiensten betrokken worden bij het opstellen van omgevingsplannen. Met gegevens uit de praktijk en gebiedskennis heeft de OFGV

belangrijke informatie om uitvoerbaar beleid op te stellen. De OFGV is in 2023 gevraagd te adviseren over de bruidsschatregels. Binnen de OFGV zijn enkele medewerkers aangewezen die dergelijke integrale adviestrajecten begeleiden.

In de omgevingswetweken van 21 november tot en met 5 december 2023 heeft de OFGV alle kennis en het oefenen van het DSO nogmaals met de medewerkers doorgenomen. De OFGV-medewerkers bezitten de kennis en kunde om de Omgevingswet uit te voeren.

Opleidingen
Met ingang van 2023 worden de opleiding Circulaire Economie en diverse opleidingen op het gebied van de energietransitie aangeboden. Daarnaast is veel aandacht uitgegaan naar het opfrissen van de kennis over de Omgevingswet.

Regionale samenwerking
Het voeren van het secretariaat van het Ambtelijke en Bestuurlijk Omgevingsoverleg (AOO en BOO) is een taak die door de Flevolandse deelnemers bij de OFGV is belegd. Aan het AOO nemen de 14 OFGV deelnemers, de politie, Rijkswaterstaat, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, Waterschap Zuiderzeeland, justitie en de veiligheidsregio deel. Aan het BOO nemen de Noord-Hollandse deelnemers niet deel, dit overleg bestaat alleen voor Flevoland. De overleggen worden veelal gebruikt om kennis en ervaringen uit te wisselen. In 2023 heeft tweemaal een AOO plaatsgevonden. Hierin is voornamelijk de voorbereiding op de Omgevingswet besproken. In 2023 heeft geen BOO plaatsgevonden.

In het verleden werd door de OFGV jaarlijks een handhavingsestafette georganiseerd. Gedurende deze week werden een aantal projecten gezamenlijk uitgevoerd. In de praktijk bleek deze methoude niet werkbaar omdat verschillende netwerkpartners een week lang overal tegelijk moesten aanhaken en hiervoor onvoldoende capaciteit hadden. In 2023 is geëxperimenteerd door deze gezamenlijke controles over het jaar te verspreiden. Deze integrale controles kunnen door iedere deelnemer worden georganiseerd. De OFGV heeft deelgenomen aan deze integrale controles en heeft een aantal controles zelf georganiseerd. In iedere gemeente en provincie heeft ten minste één integrale controle plaatsgevonden. Deze controles waren vaak gericht op bepaalde thema's zoals ondermijning, afval, natuur, horeca en de branche garages.

A.1.2.2 Toezicht en handhaving

Milieucontroles
In 2023 heeft de OFGV 1.731 initiële milieucontroles uitgevoerd. Daarnaast zijn 729 themacontroles uitgevoerd. Er zijn in 2023 511 hercontroles en 31 dwangsomcontroles uitgevoerd. Op de kaart op de volgende bladzijde zijn de afgeronde controles in 2023 weergegeven.

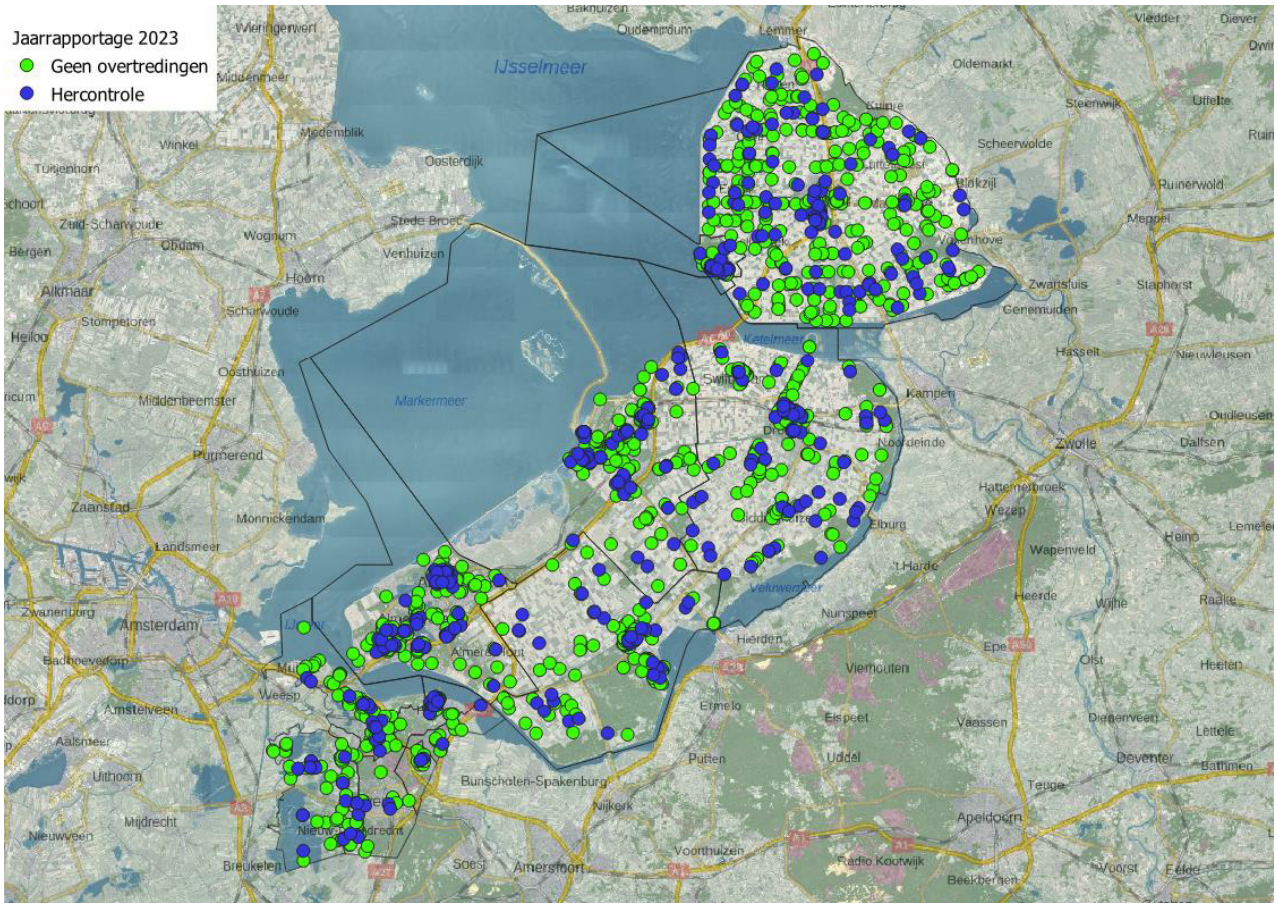

Het gemiddelde naleefpercentage van de in 2023 gecontroleerde bedrijven bedraagt 79%. In onderstaande grafiek zijn de naleefpercentages per branche weergegeven. De branches met de laagste naleefpercentages zijn Tankstations (47%), Veeteelt (70%), Industrie (72%) en Garages (74%).

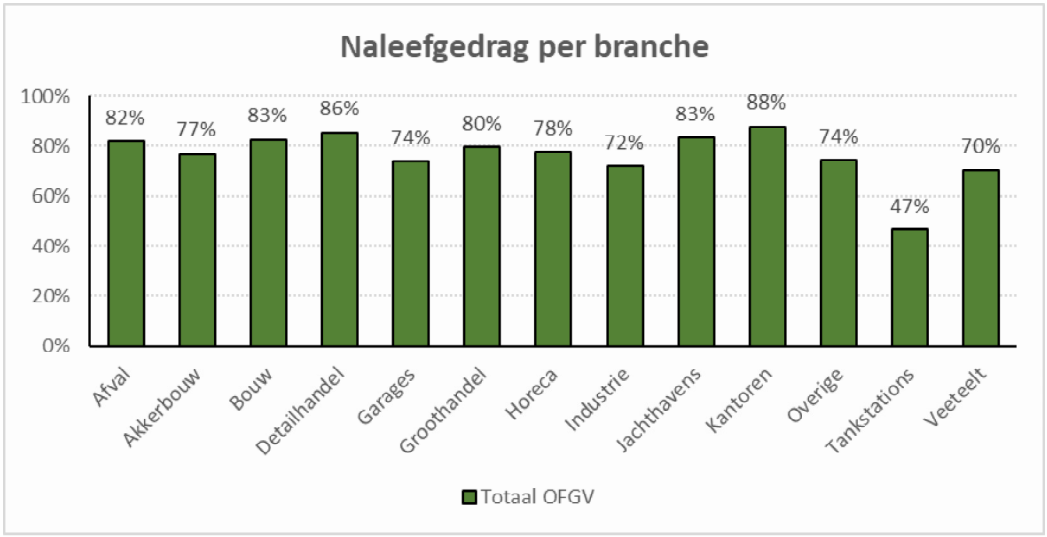

De branches Tankstations en Industrie worden in overeenstemming met het risicoprofiel in de RUHS vaak gecontroleerd. Overtredingen bij tankstations betroffen onder andere een afgekeurd maar niet gerepareerd dampretoursysteem, ontbrekende registraties van periodiek onderhoud en onjuiste financiële zekerheden voor de aansprakelijkheid van bodemverontreinigingen bij ondergrondse brandstoftanks. Overtredingen bij industriële bedrijven betroffen onder andere de keuring van stookinstallaties, de lekdichtheid van tankinstallaties en de onjuiste opslag van gevaarlijke stoffen.

Bij veehouderijen valt op dat wanneer er overtredingen zijn, dit er direct ook meerdere zijn per bedrijf. De overtredingen betroffen onder andere de keuringen van dieselopslagtanks, ammoniakkoelinstallaties en stookinstallaties, een onjuiste opslag van reinigingsmiddelen en het niet aanvragen van een vergunning voor het houden van dieren en de aanleg van een mestbassin.

Bij de branche Garages zijn diverse ondermijningscontroles uitgevoerd. De focus van de OFGV lag tijdens deze controles op de afvoer van afvalstoffen zoals afgewerkte olie. Bij de bedrijven waar nog oude afvalstoffen aanwezig waren en de bedrijven niet konden aantonen waarnaartoe en hoe zij hun afvalstoffen afvoerden, heeft de OFGV een hersteltermijn opgelegd. Na hercontrole zijn de overtredingen niet meer aangetroffen.

Risicogestuurd toezicht
Door ervaringen met en registraties van de aard van de overtredingen in de diverse branches te gebruiken, kan risicogestuurd en informatiegestuurd toezicht effectiever plaatsvinden. De OFGV voert administratieve controles en themacontroles uit op milieubelastende activiteiten waarbij het risico voor de leefomgeving het grootst is en/of waarbij vaak overtredingen worden geconstateerd.

In nagenoeg elke branche is een veel voorkomende overtreding dat de stookinstallatie niet tijdig is gekeurd. Het periodiek keuren van de stookinstallatie en (gas)leidingen voorkomt brand- en explosiegevaar en beperkt de kans op emissies van schadelijke gassen. In 2023 heeft de OFGV bedrijven aangeschreven die volgens verschillende databases een niet-gekeurde stookinstallatie hadden. Dit is een efficiënte manier van toezichthouden.

Klachten
De OFGV heeft in 2023 744 milieuklachten afgehandeld, een daling ten opzichte van 2022 toen 989 milieuklachten zijn afgehandeld. Het merendeel van de klachten had betrekking op geur en geluid. In de categorie "overige klachten" vallen onder andere klachten over stof en rook en gecombineerde klachten zoals geur én geluid.

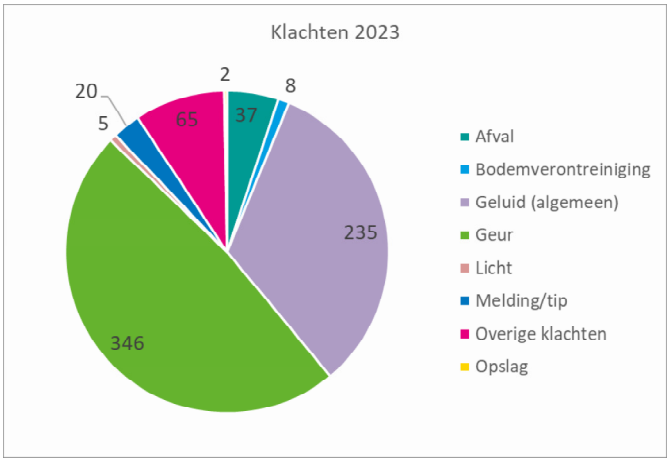

De meeste geluidklachten hadden betrekking op koel-en stookinstallaties en overlast van horecabedrijven. Waar mogelijk heeft de

OFGV extra geluidscontroles uitgevoerd en bedrijven aangesproken op de veroorzaakte geluidsoverlast. Naar aanleiding van deze acties zijn de klachten in nagenoeg alle gevallen afgenomen.

De meeste geurklachten hadden betrekking op afvalbedrijven. De meeste afvalbedrijven voldeden in 2023 aan de geurnormen in de omgevingsvergunningen. Dat neemt niet weg dat omwonenden klaagden over de geur afkomstig van afvalbedrijven. Het betrof in de meeste gevallen dezelfde afvalbedrijven waar in 2022 ook de meeste klachten over binnenkwamen. De OFGV heeft in 2023 bij een afvalbedrijf in Lelystad een dwangsom opgelegd om geuroverlast te beperken. Over dit bedrijf zijn daarna significant minder geurklachten binnengekomen dan in voorgaande jaren. De OFGV blijft in gesprek met de provincie Flevoland als bevoegd gezag en de omwonenden.

Asbest
In 2023 heeft de OFGV 1.088 administratieve en 614 fysieke asbestcontroles uitgevoerd. Daarbij zijn verschillende saneringen stilgelegd. De asbestsloop was niet gemeld, er was geen asbestinventarisatie uitgevoerd en/of het asbest werd niet door een gecertificeerde saneerder verwijderd en afgevoerd. Diverse bouwbedrijven en eigenaren hebben hiervoor bestuurlijke boetes gekregen en zijn verplicht gesteld op de juiste wijze te saneren en af te voeren.

Om illegale asbestsaneringen op te sporen is vanuit verschillende bronnen informatie verzameld waar asbest wordt verwijderd. In 2023 heeft de OFGV 40 adressen gecontroleerd waarvandaan asbest is vervoerd. In 60% van de gevallen was deze asbestsanering niet juist geïnventariseerd en gesaneerd. De OFGV heeft veelal strafrechtelijk opgetreden tegen de saneerder of eigenaar van het pand.

De OFGV heeft in 2023 vijf tussenopslagen van asbestsaneerders bezocht. Het melden van het transport van asbest van saneringslocatie naar tussenopslag bleek regelmatig onvoldoende. Na goede advisering en bestuursrechtelijke aanschrijving is dit door de tussenopslagen goed opgepakt.

Bodem
De OFGV voert fysieke controles uit op de naleving van wet- en regelgeving bij bodemsaneringen en toepassing van grond en bouwstoffen. Bodem is een van de risicovolle thema's volgend uit de landelijke dreigingsbeelden voor milieucriminaliteit. De OFGV is gestart met een methode van toezicht die meer aandacht besteedt aan mogelijke locaties waar onregelmatigheden kunnen voorkomen. Bij 74% van de controles zijn overtredingen geconstateerd. Dit betreft vooral het tijdelijk opslaan van partijen grond wat niet wordt gemeld.

Grondwater
Het drinkwater onder Almere en Zeewolde wordt door een kleilaag beschermd tegen vervuiling. Het toezicht in de boringsvrije zone richt zich op zo min mogelijk verstoring van de kleilaag die het drinkwater beschermt. De toezichthouders controleren op het niet trekken, duwen en wrikken van heipalen in de kleilaag, funderingen en heipalen van te verwijderen windmolens afzagen onder het maaiveld, het gebruik van de juiste schone heipalen en het opvullen van sondeergaten in de kleilaag.

Door het intensieve toezicht in de afgelopen jaren merkt de OFGV dat boorbedrijven meer vooraf contact opnemen met de OFGV en in de praktijk minder overtredingen in het veld plegen. De meest voorkomende overtreding was het heien van heipalen door immobilisaat (verontreinigde grond gemengd met cement). Op de plaatsen waar geheid moet worden, moet het immobilisaat weg worden gehaald om zo verontreiniging van het grondwater te voorkomen. De toezichthouders van de OFGV hebben geconstateerd dat het gebruik van immobilisaat toeneemt. Onder de Omgevingswet is er een meldingsplicht voor het gebruik van immobilisaat, evenals voor het verwijderen van heipalen. Onder de in 2023 nog geldende wetgeving was dit er niet. De OFGV heeft bedrijven vóór de inwerkingtreding van de Omgevingswet geïnformeerd over de nieuwe wetgeving van de boringsvrije zone.

Zwemwaterkwaliteit
Als er voor een zwemplek een waarschuwing geldt, wil dat zeggen dat zwemmen op die plek slecht kan zijn voor de gezondheid. Er mag nog steeds gezwommen worden, maar zwemmers wordt aangeraden daarna goed te douchen. De OFGV heeft 18 waarschuwingen afgegeven in 2023. Bij een negatief zwemadvies is zwemmen op die plek slecht voor de gezondheid. Zwemmen wordt iedereen afgeraden. In 2023 heeft de OFGV zes keer een negatief zwemadvies afgegeven. Twee stranden hadden het hele jaar door een negatief zwemadvies, op andere stranden is vier keer een negatief zwemadvies ingesteld vanwege blauwalg.

Natuur
In 2023 heeft de OFGV controles uitgevoerd in de Natura 2000 gebieden in Flevoland. In de zomerperiode heeft de OFGV onder andere recreanten met motorboten in de gesloten gebieden aangetroffen en kanoërs en suppers die zich niet bewust waren van het betreden van verboden gebieden. De OFGV probeert zoveel mogelijk voorlichting te geven omdat men zich vaak niet bewust is van de verstoring die dit teweeg brengt. Daarnaast zijn illegale activiteiten zoals kampvuren stilgelegd.

Kitesurfen
Gelet op het toekomstbeeld kitesurfen IJsselmeergebied is in 2023 nadrukkelijk de focus gelegd op illegaal kitesurfen op het IJsselmeer en Markermeer. Voornamelijk in het broedseizoen heeft de OFGV extra aandacht besteed aan kitesurfers in het gehele IJsselmeergebied. Er zijn een aantal overtredingen geconstateerd. Diverse malen is een kitesurfer geverbaliseerd in verboden gebied.

De OFGV werkt hierin samen met de Nederlandse kitesurfvereniging (NKV) om bewustwording te vergroten. De NKV gaf voorlichtingscampagnes om kitesurfers bewust te maken van de regels en risico's die gepaard gaan met de sport. Dit kan helpen om ongepaste gedragingen te verminderen en ervoor zorgen dat kitesurfers zich verantwoordelijk en respectvol gedragen ten opzichte van het milieu en andere gebruikers van het gebied.

Buitengebied
De OFGV heeft in 2023 toezicht uitgevoerd in het buitengebied van Flevoland, hierbij is samengewerkt met ketenpartners zoals de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA, o.a. voor toezicht op visserij), natuurbeheerders zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het Flevolandschap, gemeenten, Waterschap Zuiderzeeland, sportvisserij Nederland,

etcetera. In 2023 is in samenwerking met de ketenpartners het handhavingsplan Buitengebied 2023-2028 opgesteld. In dit plan is een risicomodule opgenomen. Naar aanleiding hiervan heeft de OFGV in 2023 het toezicht in Flevoland gecoördineerd. In totaal is iedere maand een grootschalige integrale controle uitgevoerd op verschillende risico's. Daarnaast zijn er diverse projecten gestart zoals 'meer grip op afvaldump'. In dit project is met behulp van data een hotspot naar voren gekomen waar, in overeenstemming met de Officier van Justitie, een camera is opgehangen. Dit resulteerde in zestien overtredingen met betrekking tot het dumpen van afval in vier weken tijd. Elf van de zestien overtreders konden worden achterhaald en hebben een proces-verbaal ontvangen.

Ook is in 2023 opgetreden tegen het verbranden van (bedrijfs)afval in het buitengebied. Hierop zijn meerdere processen-verbalen uitgeschreven. Op een dijklichaam is een lekkende jerrycan met een chemisch middel aangetroffen. Deze jerrycan is verwijderd door een gespecialiseerd bedrijf voor het vervoeren van chemisch afval. Van de substanties zijn monsters genomen waarvan de uitslag onbekend is. Mogelijk betrof het hier synthetisch drugsafval.

Net als in eerdere jaren heeft de OFGV meerdere illegale hennepplantages aangetroffen in het buitengebied. De plantages zijn gemeld aan de politie voor nader onderzoek en het ruimen van deze plantages.

Er zijn verspreid over het jaar tijdens surveillancediensten kadavers van dieren aangetroffen op dijklichamen, weilanden en bosgebieden. Eind 2023 ging het veel om schapen met blauwtong die langer dan 24 uur dood in weiland lagen. Deze zaken zijn in samenwerking met de NVWA opgepakt. In een aantal gevallen bleek het te gaan om verwaarlozing van dieren.

Stikstof
De OFGV heeft in 2023 een lijst samengesteld met locaties in Flevoland waar vermoedelijk stikstofrelevante activiteiten plaatsvinden. Na gevelbezoeken en een omgevingsanalyse is de lijst aangevuld tot in totaal 58 vergunningplichtige locaties. Hiervan zijn in 2023 acht vergunningen gecontroleerd, daarbij zijn geen overtredingen geconstateerd. Naast de vergunningplichtige locaties zijn er 309 locaties waarvan de juridische status met betrekking tot stikstof onduidelijk is. Deze vermoedelijk stikstofrelevante locaties worden bezocht om de juridische situatie te verhelderen.

A.1.3 Baten en lasten programma Milieu en Leefomgeving

Overzicht baten en lasten 2023	Baten	Lasten	Saldo
Programma Milieu en Leefomgeving	17.231.898	10.759.195	6.472.704
Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-
Overhead	-	5.750.584	-5.750.584
Vennootschapsbelasting	-	-	-
Onvoorzien	-	5.341	-5.341
Saldo van baten en lasten	**17.231.898**	**16.515.120**	**716.779**
Onttrekkingen reserves	453.100	-	453.100
Toevoegingen reserves	-	-	-
Resultaat	**17.684.998**	**16.515.120**	**1.169.879**

De baten zijn in 2023 € 334.310 hoger dan geraamd. Er zijn meer meerwerkopdrachten voor de deelnemende partijen uitgevoerd dan verwacht. Daarnaast heeft de OFGV opleidingen verzorgd voor de eigen medewerkers en voor medewerkers van andere overheden. Ook zijn er positieve afwikkelingsverschillen uit vorige jaren en hogere rentebaten. De partnerbijdrage van de gemeente Weesp is gedekt door een onttrekking aan de reserve Weesp uittreding uit de GR OFGV.

De lasten zijn in 2023 € 835.569 lager dan geraamd. Dit resultaat is de som van restanten op de budgetten salarissen, flexibele schil, algemene personeelskosten, opleidingskosten, afschrijvingen, informatiemanagement, huur en incidentele lasten.

In de onderstaande tabel zijn bij de baten en lasten ook de voorschotbedragen van overheden opgenomen. Dit zijn de bijdragen van deelnemende partijen voor directe productiekosten en meerjarige meerwerkopdrachten en subsidies van het Rijk voor het interbestuurlijk programma en energiebesparing. De verschillen tussen realisatie en begroting aan zowel de baten- als de lastenkant hebben geen effect op het resultaat.

	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
Totaal baten	€ 17.231.898	€ 17.060.487	€ 14.515.146	€ 171.411	€ 15.863.137
Totaal lasten exclusief overhead en onvoorzien	€ 10.759.195	€ 11.874.572	€ 10.469.741	€ -1.115.377	€ 10.316.073
Totaal overhead	€ 5.750.584	€ 5.991.703	€ 4.843.282	€ -241.119	€ 4.634.255
Totaal onvoorzien	€ 5.341	€ 56.827	€ 56.827	€ -51.486	€ -
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**€ 716.779**	**€ -862.614**	**€ -854.704**	**€ 1.579.393**	**€ 912.809**
Onttrekkingen reserves	€ 453.100	€ 862.614	€ 854.704	€ -409.514	€ 480.570
Toevoegingen reserves	€ -	€ -	€ -		€ 469.489
Cumulatief resultaat	**€ 1.169.879**	**€ -0**	**€ -0**	**€ 1.169.879**	**€ 923.890**

In de volgende tabellen is een beknopte verschillenanalyse van baten en lasten weergegeven. Daarin zijn opgenomen de verschillen op de reguliere en incidentele baten en lasten, directe productiekosten, subsidies en reserves.

Verschillenanalyse baten	2023	Korte toelichting
Hogere omzet opleidingscentrum	134.183	De ODNL Academie heeft meer opleidingen verzorgd voor andere omgevingsdiensten dan geraamd.
Hogere overige inkomsten	200.127	De OFGV heeft meer inkomsten dan geraamd behaald met meerwerkopdrachten, rentebaten en afwikkelingsverschillen.
Totaal	**€ 334.310**	**Verschil ten opzichte van de begroting**

Verschillenanalyse lasten	2023	Korte toelichting
Lagere salarissen	128.635	De interne uren van personeel zijn gedekt door de subsidies SPUK IBP en SPUK THE en innovatieprojecten.
Lagere flexibele schil personeel	282.525	De inhuurcontracten zijn voorzichtigheidshalve ruim begroot terwijl aan het eind van het jaar niet alle uren gemaakt waren.
Lagere algemene personeelskosten	94.889	De verbindende bijeenkomsten van personeel zijn in 2023 zoveel mogelijk in het vernieuwde pand georganiseerd. Daardoor zijn de kosten voor externe bijeenkomsten en bijbehorende belastingheffing voor de werkkostenregeling lager uitgevallen.
Lagere opleidingskosten	152.093	De cursussen en opleidingen zijn in 2023 kostenefficiënt georganiseerd door de ODNL Academie.
Lagere afschrijvingen	50.631	In 2023 is minder geïnvesteerd in ICT hardware dan voorzien, de OFGV heeft langer gebruik gemaakt van de bestaande telefoons, laptops en ipads. De investeringen schuiven door naar 2024.
Lagere kosten informatiemanagement	129.165	De informatiemanagementkosten vallen incidenteel lager uit dan het beschikbaar budget door een zorgvuldige voorbereiding op de Baseline Informatiebeheer Overheden en datagericht werken. Deze kosten schuiven door naar 2024.
Lagere besteding uit de post onvoorzien	51.486	De post onvoorzien is in 2023 slechts beperkt gebruikt voor juridische ondersteuning van het Dagelijks Bestuur.
Hogere incidentele lasten	-223.359	De OFGV bleek voor opleidingen de verplichting te hebben om btw-vrij te factureren. De inkoop btw is onterecht afgetrokken en wordt in overleg met de Belastingdienst over de periode 2019-2023 gecorrigeerd inclusief heffingsrente.
Lagere overige lasten	169.503	Op de overige budgetten resteert een incidenteel overschot met als belangrijkste reden de huurverlaging als gevolg van het teruggaan van vier naar twee verdiepingen en lagere kantoorkosten vanwege plaatsonafhankelijk werken.
Totaal	**€ 835.569**	**Verschil ten opzichte van de begroting**

Verschillenanalyse directe productiekosten	2023	Korte toelichting
Lagere directe productiekosten Flevoland	112.579	Het saldo op de directe productiekosten van Flevoland wordt veroorzaakt door hogere legesopbrengsten, lagere kosten voor beheer grondwatermeetnet en lagere kosten voor groene handhaving.
Lagere directe productiekosten Gooise Meren	13.014	In 2023 zijn geen kosten gemaakt in het kader van dit budget.
Lagere directe productiekosten Noord-Holland	7.838	In 2023 waren de advertentie- en kadasterkosten voor de bodemtaak lager dan het beschikbare budget.
Lagere baten directe productiekosten	-133.431	De niet uitgegeven middelen worden als voorschotbedrag op de balans gezet. De betreffende partner beslist wat er met dit voorschot gebeurt.
Totaal	**€ -**	**Verschil ten opzichte van de begroting**

Verschillenanalyse subsidies	2023	Korte toelichting
Lagere lasten subsidies	8.634	In 2023 zijn minder uren ten laste van de subsidies SPUK IBP en SPUK THE gemaakt dan geraamd. De ontvangen en niet uitgegeven subsidiebedragen worden als voorschotbedrag op de balans gezet.
Lagere inkomsten subsidies	-8.634	
Totaal	**€ -**	**Verschil ten opzichte van de begroting**

Verschillenanalyse reserves	2023	Korte toelichting
Lagere innovatieprojecten	133.732	De uren voor diverse innovatieprojecten zijn lager dan geraamd.
Lagere frictiekosten Weesp	160.755	De OFGV had in 2023 geen frictiekosten als gevolg van de uittreding van Weesp.
Lagere implementatiekosten Omgevingswet	115.027	De opleidingsuren van personeel zijn ten laste van de subsidie SPUK IBP gebracht.
Lagere mutatie reserves	-409.514	Door de lagere uitgaven wordt er minder aan de bestemmingsreserves onttrokken.
Totaal	**€ -**	**Verschil ten opzichte van de begroting**

Een nadere analyse van de verschillen is opgenomen onder B.3.3 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over 2023.

A.1.4 Algemene dekkingsmiddelen

De uitgaven van de OFGV worden gedekt door de bijdragen van 14 deelnemende partijen. In 2023 zijn daarnaast extra inkomsten ontvangen. Het gaat om bijdragen aan de OFGV voor georganiseerde opleidingen, opbrengsten van meerwerkopdrachten voor de deelnemers, afwikkelingsverschillen en rentebaten. Daarnaast hebben in 2023 onttrekkingen aan de bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling voor innovatieve projecten en implementatiekosten van de Omgevingswet plaatsgevonden. Aan de bestemmingsreserve uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV is in 2023 € 76.313 onttrokken voor de begrote bijdrage van de gemeente Weesp. De volledige baten staan in onderstaand schema.

BATEN		Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1	BIJDRAGEN DEELNEMERS	€ 15.329.797	€ 15.463.227	€ 13.974.936	€ -133.430	€ 13.805.553
2	ANDERE BIJDRAGEN	€ 1.922.936	€ 1.597.261	€ 540.210	€ 325.676	€ 2.057.585
3	MUTATIE RESERVES	€ 453.100	€ 862.614	€ 854.704	€ -409.514	€ 950.059
Totaal baten		**€ 17.705.833**	**€ 17.923.101**	**€ 15.369.850**	**€ -217.268**	**€ 16.813.197**

De OFGV kent geen algemene uitkering of overige uitkeringen. De rentebaten van de uitzettingen in 's Rijksschatkist zijn verantwoord onder de andere bijdragen. De OFGV is BTW ondernemer en kent geen BTW Compensatie Fonds. Alle baten en lasten zijn exclusief BTW verantwoord.

A.1.5 Overzicht overhead

De specificatie van de overhead is als volgt:

Specificatie overhead	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
Personele lasten overhead personeel	2.723.679	2.365.365	2.116.382	358.314	1.878.241
Overige personeelskosten	1.643.731	1.930.346	1.017.961	-286.615	1.245.404
Afschrijvingen	172.580	223.211	203.212	-50.631	177.464
Facilitair	605.352	734.855	823.854	-129.503	566.842
ICT	571.196	703.513	653.460	-132.317	739.338
Financiën	34.045	34.413	28.413	-368	26.966
Totaal	**5.750.584**	**5.991.703**	**4.843.282**	**241.119-**	**4.634.255**

Percentage personele overhead	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
Personele lasten overhead personeel	2.723.679	2.365.365	2.116.382		1.878.241
Personele lasten direct personeel	9.282.735	10.073.045	9.024.276		9.395.091
% personele overhead	**22,7%**	**19,0%**	**19,0%**		**16,7%**

Ten opzichte van 2022 en de begroting is de notitie overhead strakker gevolgd bij het bepalen van de personele lasten overhead personeel. Alle leidinggevenden zijn volledig als overhead gerekend, waar dat in 2022 nog 50% overhead en 50% productief was. De personele overhead mag maximaal 24% bedragen. De OFGV blijft hier onder.

A.1.6 Bedrag heffing vennootschapsbelasting

De OFGV heeft met de Belastingdienst afspraken gemaakt over de Vennootschapsbelasting voor overheden (Vpb). Het resultaat hiervan is dat bijna alle taken vrijgesteld zijn van Vpb en dat omgevingsdiensten mogelijkheden hebben om hun "commerciële winst" te beperken.
Alvorens het rekeningresultaat te bepalen, vond een controle plaats op de opbrengsten en kosten van niet-wettelijke taken in het kader van de Vennootschapsbelasting.
De activiteiten die eventueel in aanmerking kunnen komen in 2023 bij de OFGV zijn opleidingen en detacheringsopbrengsten. De inkomsten gegenereerd met het verzorgen van opleidingen voor derden (uitsluitend overheidsorganisaties) bedragen € 864.183. De uitgaven bedragen

€ 673.483 en zijn exclusief de uren van het interne personeel. Het positief verschil tussen kosten en opbrengsten bedraagt € 190.700 en is te beschouwen als een bijdrage ter dekking van de uren van het interne personeel.

In 2023 heeft de OFGV geen winst behaald met de activiteiten die eventueel als "commercieel" kunnen worden aangemerkt. Hierdoor hoeft er geen Vpb aangifte te worden gedaan.

A.1.7 Onvoorzien

De begrotingspost onvoorzien was bedoeld om onvoorziene uitgaven op het gebied van bedrijfsvoering te dekken. In 2023 heeft het Dagelijks Bestuur € 5.341 gebruikt voor ondersteuning bij het werven van de nieuwe directeur. Hierdoor resteert € 51.486.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
5	**ONVOORZIEN**					
5.1	Onvoorzien	€ 5.341	€ 56.827	€ 56.827	€ 51.486	€ -

A.2 Paragrafen

A.2.1 Lokale heffingen

De OFGV is niet bevoegd om lokale belastingen, zoals grondwaterheffing of nazorgheffing op te leggen. Deze bevoegdheid ligt bij de gemeenten en provincies.
De OFGV heeft leges opgelegd voor grondwater- en ontgrondingenvergunningen binnen de provincie Flevoland. Het legestarief is bepaald door de Provinciale Staten van Flevoland. De totale legesopbrengst in 2023 bedroeg € 188.528. Deze is gesaldeerd verwerkt in de directe productiekosten Flevoland.

A.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is enerzijds de relatie tussen de risico's waarvoor geen specifieke maatregelen zijn getroffen en anderzijds de capaciteit van middelen en mogelijkheden (weerstandscapaciteit) die de organisatie heeft om niet begrote kosten op te vangen. Het beleid over het weerstandsvermogen is door het AB vastgesteld met de Nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement. Het beleid bevat het risicoprofiel van de OFGV, het doel en de hoogte van de Algemene Reserve en overig weerstandsvermogen en de methode voor het kwantificeren van risico's. In 2019 is het beleid voor het laatst geactualiseerd.

Risicobeleid

Risicoprofiel

Het risicoprofiel bestaat uit de hoeveelheid risico's die een organisatie kan of wenst te accepteren. Bij de actualisatie van de Nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement in november 2019 heeft het AB besloten om de variabele ratio (norm) tussen beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit te hanteren met een bandbreedte van 0,8 tot 1,2. Variabele ratio leidt tot minder schommelingen in de mutatie van de reserves. De gekwantificeerde risico's mogen samen niet hoger zijn dan de beschikbare middelen in de weerstandscapaciteit. Bij de daling van een feitelijk ratio onder 0,8 wordt tijdig gekeken naar mogelijkheden om weer richting de bandbreedte te komen.

Weerstandsvermogen

Tot de weerstandscapaciteit worden de volgende bestanddelen gerekend:

Bestanddeel	Incidentele Weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Algemene Reserve	X	
Bestemmingsreserves (voor zover niet bestemd)	X	
Onvoorzien		X
Begrotingsruimte		X
Stille reserves	X	
Kostenreductie (bezuinigingen)	X	

De Algemene Reserve is specifiek bedoeld als buffer om fluctuaties in de exploitatie en onverwachte tegenvallers in de toekomst op te kunnen vangen. Het rekeningresultaat wordt

met de Algemene Reserve verrekend. Wanneer de maximale hoogte van 5% van het begrotingstotaal wordt overschreden, wordt in het voorstel tot resultaatbestemming een voorstel gedaan tot bestemming van dat meerdere.

Bestemmingsreserves en voorzieningen dienen ter dekking van substantiële risico's respectievelijk voorziene uitgaven die verstorend werken op het begrotingsevenwicht. Een bestemmingsreserve of voorziening heeft een concreet doel. Het gaat om bestedingen voor niet-reguliere taken. Zodra het doel is gerealiseerd wordt de reserve of voorziening opgeheven. Het instellen van een bestemmingsreserve of voorziening gaat gepaard met spelregels over het bestedingsdoel, de verwachte looptijd en een boven- en ondergrens van de hoogte van de reserve of voorziening.

De begrotingspost onvoorzien is bedoeld om onvoorziene uitgaven op het gebied van bedrijfsvoering te dekken. Samen met ruimte in de begroting zijn dit structurele (jaarlijks terugkomende) onderdelen van de weerstandscapaciteit.

Soorten risico's
De OFGV onderscheidt operationele, tactische en strategische risico's. Operationele risico's zijn risico's in de financiële bedrijfsvoering die binnen de AO/IC van beheersmaatregelen zijn voorzien. Tactische risico's zijn risico's in de operationele processen zoals imagoschade, informatiebeveiliging en aansprakelijkheid. Beheersmaatregelen hiervoor zijn onder andere het uitvoeren van integriteitsbeleid, informatiebeveiligingsbeleid en het afsluiten van verzekeringen.

Kenmerkend aan strategische risico's is dat er sprake is van niet of nauwelijks beïnvloedbare (externe) risico's. Meestal is de kans dat het risico zich voordoet klein, terwijl de financiële gevolgen groot kunnen zijn. De OFGV verstaat onder strategische risico's onder meer:

a. Exploitatieverlies door:
    i. kostenstijging;
    ii. invoering digitale stelsel n.a.v. Omgevingswet;
    iii. omscholing n.a.v. Omgevingswet;
    iv. ontwikkelingen op arbeidsmarkt.
b. Exploitatieverlies door opbrengstendaling;
c. Schaalnadeel door:
    i. vermindering van taken;
    ii. taakverandering n.a.v. Omgevingswet.
d. Productiviteitsverlies door ziekteverzuim;
e. Productiviteitsverlies door inefficiëntie.

Risicokwantificatie
De risico's met een ingeschatte waarde van € 50.000 en hoger worden benoemd en opgenomen in een risicoregister. Kleinere risico's worden geacht onderdeel te zijn van reguliere bedrijfsvoering. Per risico worden de beheersmaatregelen geformuleerd en uitgevoerd. Dit zodat de kans op het risico (hoe vaak komt het voor) en de impact van het risico (welk bedrag er mee gemoeid is) worden verkleind. De vermenigvuldiging van de wegingsfactoren voor kans en impact levert de kwantificatie van het risico op. Dit is het

benodigd weerstandsvermogen voor het risico. De tabel risico's en benodigd weerstandsvermogen bevat het totaaloverzicht van alle risico's met hun wegingsfactoren voor kans en impact. De tabel bevat de optelsom van de benodigde weerstandscapaciteit.

Stand benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit 31-12-2023 inclusief verloop
De weerstandscapaciteit van de OFGV bestaat uit de algemene reserve, overige doelreserves en het budget onvoorzien. De algemene reserve en het budget onvoorzien vormen samen de zogenoemde vrije weerstandscapaciteit. De bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling en de bestemmingsreserve uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV behoren tot de zogenaamde niet vrije weerstandscapaciteit. Van deze reserves is het doel van tevoren vastgesteld.

De bestemmingsreserve uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV is in 2022 gevoed vanuit de eenmalige afkoopsom van € 469.489 die betaald is door de gemeente Amsterdam. Uit de reserve is de resterende begrote partnerbijdrage 2023 van de gemeente Weesp gedekt. Er was geen sprake van frictiekosten van personeel samenhangend met het terugtrekken van taken. Het saldo van deze bestemmingsreserve is op 31-12-2023 € 160.756. Aan het AB wordt voorgesteld de bestemmingsreserve op te heffen.

De bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling wordt gevoed vanuit rekeningresultaten van boekjaren waarin meer inkomsten zijn ontvangen dan nodig om de taakstelling te compenseren. Met betrekking tot deze bestemmingsreserve heeft het AB in juni 2017 de volgende spelregels vastgesteld: "de reserve wordt aangevuld vanuit het overschot op de overige inkomsten. Hierbij wordt een plafond van maximaal € 300.000 gehanteerd met als peildatum 31 december om te monitoren of dat plafond al dan niet wordt overschreden. Als op 31 december blijkt dat daarmee het plafond van € 300.000 wordt overschreden, dan wordt het meerdere alsnog direct uitbetaald aan de deelnemers."
In februari 2020 heeft het AB de spelregels van deze bestemmingsreserve verder geëxpliciteerd door nog eens vast te stellen dat het plafond van € 300.000 betrekking heeft op onbestemde middelen. Dat betekent dat er op 31-12 een bedrag hoger dan € 300.000 kan resteren in de reserves en er dus geen teruggave aan de deelnemers plaatsvindt als de middelen al zijn bestemd. De uitgaven worden dan in de volgende boekjaren gedaan.

Op 31-12-2023 is het saldo van de bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling € 1.003.129. In hoofdstuk B.3.3 is inhoudelijke informatie te vinden over de door het bestuur goedgekeurde innovatieprojecten.

Aanwezige weerstandscapaciteit		Saldo 2023
Vrije weerstandscapaciteit		
Algemene Reserve		€ 839.372
Onvoorzien		€ 55.988
Totaal vrije weerstandscapaciteit		**€ 895.360**
Niet vrije weerstandscapaciteit		
Beginsaldo Bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling	€ 725.893	
Bij: doteren vanuit resultaatbestemming 2022	€ 654.023	
Af: uitgaven innovatieprojecten en implementatiekosten Omgevingswet 2023	-€ 376.787	
Eindsaldo Bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling		€ 1.003.129
Beginsaldo Bestemmingsreserve uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV	€ 237.069	
Af: bijdrage Weesp 2023	-€ 76.313	
Eindsaldo Bestemmingsreserve uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV		€ 160.756
Totaal niet vrije weerstandscapaciteit		**€ 1.163.885**

De vrij beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 895.360. De benodigde weerstandscapaciteit komt uit op € 972.500. De verhouding tussen het vrije beschikbare en benodigde weerstandsvermogen is 0,92 en valt binnen de afgesproken bandbreedte van 0,8 tot 1,2.

Tabel risico's en benodigd weerstandsvermogen

In deze jaarstukken is het model voor risicobeoordeling en -kwantificering aanbevolen door het Ministerie
hiervoor de Nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement 2019. In deze Nota zijn de strategische risi
Op de volgende pagina's is de stand van zaken weergegeven.

	Omschrijving risico	Effect	Beheersmaatregel	Financieel	Klasse Impact	Wegingsfactor Impact
1	Indexering	Exploitatieverlies kosten	Kostenbesparing inkoop Vacatures niet of later invullen	€ 348.468	4	€ 625.000
2	Implementatiekosten ICT & VTH systemen		Rekeningresultaat 2023 hiervoor aanwenden	€ 1.000.000	4	€ 625.000
3	Datagericht werken		Programma van eisen aanbesteding VTH systemen	€ 200.000	3	€ 175.000
4	Functiewaardering		Structurele ophoging van het salarisbudget	€ 350.000	4	€ 625.000
5	Ontwikkelingen op arbeidsmarkt		Arbeidsmarktcommunicatie Werving en selectie	€ 100.000	2	€ 75.000
6	Overige opbrengsten	Exploitatieverlies opbrengsten	Inzicht uitvoering takenpakket Wet- en regelgeving volgen	€ 389.000	4	€ 625.000
7	Eisen aan de taakuitvoering	Productiviteitsverlies	Uniforme uitvoering in PDC Uniforme U&H strategie	€ 0	3	€ 0
8	Ziekteverzuim		Verzuimbeleid Flexibele schil	€ 136.278	3	€ 175.000
	Totaal benodigde weerstandscapaciteit					

Klasse/ Impact	Financieel	Wegingsfactor
1	< 50.000	€ 25.000
2	50.001 – 100.000	€ 75.000
3	100.001 – 250.000	€ 175.000
4	250.001 – 1.000.000	€ 625.000
5	> 1.000.000	€ 1.000.000

Klasse/ Frequentie	Kans	Wegingsfactor
1	1 keer per 10 jaar of minder	0,10
2	1 keer per 5-10 jaar	0,20
3	1 keer per 2-5 jaar	0,50
4	1 keer per 1-2 jaar	0,75
5	1 keer per jaar of meer	1,00

Classificatie	Weerstandsve
A	>2
B	1,4>x<
C	1,0>x<
D	0,8>x<
E	0,6>x<
F	<0,

1. Indexering
In de Gemeenschappelijke Regeling heeft het AB afspraken gemaakt rondom de indexering van de OFGV begroting. Volgens de Gemeenschappelijke Regeling wordt jaarlijks bij het vaststellen van de begroting voor 80% van de begroting een indexering toegepast gebaseerd op de Loonvoet sector overheid en voor 20% van de begroting een indexering gebaseerd op de Prijs overheidsconsumptie, netto materieel uit de "Septembercirculaire gemeentefonds" van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Desondanks blijft de OFGV, als gemeenschappelijke regeling, financieel afhankelijk van de deelnemende partijen en beperkt in het mogen aanhouden van reserves. Dat maakt de organisatie extra kwetsbaar als de werkelijke kostenstijging hoger uitvalt dan in de begroting voorzien en loopt de OFGV risico.

Stand van zaken 31-12-2023
De kans dat de indexering van de budgetten in 2024 en 2025 onvoldoende is om de kosten te dekken blijft aanwezig. Het salarisbudget is in 2024 met 4,8% geïndexeerd terwijl het akkoord van de cao-onderhandelingen leidt tot een salarisverhoging van in totaal 6%. De materiële budgetten zijn in 2024 met 2,4% geïndexeerd terwijl diverse leveranciers hun tarieven met ongeveer 5% hebben verhoogd. De OFGV heeft het risico van een te lage indexering berekend als 2% van de lasten. Door kostenbesparing op de inkoop en het langer openstaan van diverse vacatures is de kans ten opzichte van de jaarrekening 2022 verlaagd.

2. Implementatie ICT en VTH-systemen
In 2025 vinden aanbestedingen plaats voor de ICT-infrastructuur en VTH-systemen. De implementatiekosten van de nieuwe systemen worden geschat op € 1.000.000. Idealiter worden deze incidentele kosten uit incidentele middelen zoals een positief rekeningresultaat betaald.

Stand van zaken 31-12-2023
De OFGV zal voorstellen de incidentele implementatiekosten te dekken uit het rekeningresultaat 2023. Wanneer het rekeningresultaat 2023 aan de bestemmingsreserve wordt toegevoegd, is deze toereikend voor zowel de implementatiekosten van ICT en VTH-systemen als voor de incidentele kosten voortvloeiend uit het ontwikkelplan. Het AB besluit over de bestemming van het rekeningresultaat in november 2024. Daarom is de kans op het risico gemiddeld.

3. Datagericht werken
Er is een toenemende vraag naar informatie over de effecten van de werkzaamheden van de OFGV en het beleid van de deelnemers. Daarnaast biedt het gebruik van data over bijvoorbeeld milieubelastende activiteiten en het combineren van die data met gegevens over vastgoed, bedrijven en topografie de mogelijkheid voor effectievere en efficiëntere taakuitvoering. Dat vraagt om meer specialisatie en differentiatie in de gebruikte informatiesystemen en meer aandacht voor afspraken over dataverzameling, datakwaliteit en datamodellering. Tegelijkertijd dient de data beschermd te worden volgens de Baseline Informatiebeveiliging Overheden. Het risico bestaat dat het beschikbare budget niet toereikend is voor deze kwaliteitsverbetering.

Stand van zaken 31-12-2023
De OFGV heeft het risico berekend op € 200.000 voor het inrichten van een eigen datawarehouse en het upgraden van beveiligingscertificaten. De eisen en wensen over

datakwaliteit en het combineren daarvan met andere databases worden verwerkt in het programma van eisen van de aanbestedingen ICT en VTH-systemen. Daarom is de kans op het risico gemiddeld.

4. Functiewaardering
Sinds de start van de OFGV in 2013 hebben er veranderingen plaatsgevonden in de werkzaamheden van medewerkers terwijl die niet (volledig) zijn verwerkt in de functieomschrijvingen. In 2024 onderzoekt de OFGV of de werkzaamheden nog aansluiten bij de functiewaardering volgens het functieboek HR21. Het risico bestaat dat functies hoger ingeschaald zullen worden.

Stand van zaken 31-12-2023
De OFGV acht de kans reëel dat 35 functies hoger ingeschaald worden tegen een gemiddelde van € 10.000 per functie. Daarmee is het risico berekend op € 350.000. De kans op het risico is gemiddeld.

5. Ontwikkelingen op arbeidsmarkt
Als gevolg van de aantrekkende economie is het voor de specialistische functies uiterst moeilijk personeel te werven. Ook het behouden van het huidige personeel bij de huidige arbeidsmarkt vraagt meer aandacht en inzet dan voorheen. De groeiende krapte op de arbeidsmarkt heeft als reëel gevolg dat voor specialistische functies een hogere inschaling nodig is.

Stand van zaken 31-12-2023
De genoemde risico's blijven aanwezig, zowel op het vinden en behouden van personeel als op de 'concurrentiestrijd' ingezet door hogere waardering in functies of arbeidsmarkttoelages. Het risico is geraamd op het plaatsen van 10 functies in een hogere schaal, waarmee het risico is berekend op € 100.000.

5. Overige opbrengsten
De begroting van de OFGV bevat de post overige opbrengsten, die jaarlijks door de OFGV wordt ingevuld met het behalen van de overige inkomsten. Deze opbrengsten worden gegenereerd door meer taken voor de deelnemers uit te voeren en door het organiseren van opleidingen voor andere overheden. Het risico is dat de OFGV deze extra opbrengsten niet kan behalen.

Stand van zaken 31-12-2023
Ondanks het vertrek van de ODNL Academie waardoor de OFGV geen opbrengsten meer zal genereren door het organiseren van opleidingen, verwacht de OFGV ook in komende jaren voldoende extra inkomsten te genereren door het uitvoeren van meerwerkopdrachten voor de deelnemende partijen. Daarom is de kans op het risico laag.

7. Eisen aan de taakuitvoering
De begroting is gebaseerd op een uniforme VTH-procesgang. Afwijkende situaties per deelnemer (zoals het niet digitaal aanleveren van dossiers of het stellen van afwijkende eisen) zetten de efficiencydoelstellingen onder druk.

Stand van zaken 31-12-2023
In de Producten- en Dienstencatalogus (PDC) zijn standaard producten en diensten aangeboden die voor alle deelnemers gelijk zijn. Afwijkende eisen zijn toegestaan, maar worden apart geprijsd. Door het vaststellen van de Regionale Uitvoerings- en Handhavingsstrategie 2024-2027 gaat de OFGV uit van uniforme taakuitvoering voor de deelnemers. Daarom is het risico op nihil gezet.

8. Ziekteverzuim
In de begroting is een budget opgenomen van 1% van de salarissom voor inhuur ter vervanging van langdurig zieken. In geval van een hoger ziekteverzuim is er sprake van productiviteitsverlies.

Stand van zaken 31-12-2023
Het risicobedrag is bepaald op 2% van de salarissom minus het beschikbare inhuurbudget. De OFGV blijft aandacht besteden aan verzuimpreventie door middel van gesprekken, trainingen, het verstrekken van informatie over gezondheid en vitaliteit en het focussen op wat de medewerker nog wél kan bij ziekte. Dit alles om het risico zo veel mogelijk te beperken en laag houden.

Kengetallen
De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat vijf financiële kengetallen. De berekenwijze van de kengetallen is vastgelegd in een ministeriële regeling. Mede op basis van deze kengetallen dient de paragraaf een analyse te geven van de financiële positie van de organisatie. De indicatoren zijn een grofmazig instrument om een uitspraak te kunnen doen over de financiële positie van een organisatie.

	Indicatoren OFGV		
Kengetallen	**Realisatie 2022**	**Begroting 2023**	**Realisatie 2023**
Netto schuld quote	-13%	1%	-9%
Netto schuld quote gecorrigeerd voor alle leningen	-13%	1%	-9%
Solvabiliteitsratio	31%	11%	41%
Grondexploitatie	nvt	nvt	nvt
Structurele exploitatieruimte	1%	0%	4%
Belastingcapaciteit	nvt	nvt	nvt

Netto schuld quote en netto schuld quote gecorrigeerd voor alle leningen
De netto schuld quote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de OFGV ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. De tabel presenteert hiernaast ook de schuldquote gecorrigeerd voor de leningen die de OFGV heeft uitstaan (deze middelen vloeien immers op termijn terug). Omdat bij de OFGV de bezittingen groter zijn dan de schuldenlast, ontstaat een negatieve schuld quote. Op beide indicatoren scoort de OFGV goed, omdat de OFGV geen leningen heeft en dus ook geen rente en aflossingen betaalt.

Solvabiliteit
De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de bezittingen (balanstotaal) zijn gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen). Dit geeft inzicht in de mate waarin de OFGV in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De OFGV scoort voor 2023 44% op deze indicator.

Volgens de VNG-norm is 50% een gezonde indicator, dat wil zeggen dat de helft van de balans uit eigen middelen bestaat. De OFGV scoort lager omdat de OFGV volgens het door het AB vastgestelde risicobeleid beperkt is in het aanhouden van reserves.

Grondexploitatie
Het financiële kengetal 'grondexploitatie' geeft aan hoe groot de investeringen in grondposities (boekwaarde) zijn ten opzichte van de jaarlijkse baten. Deze indicator is niet van toepassing omdat de OFGV geen grondposities heeft.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting en jaarrekening wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de partnerbijdragen. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten en kapitaallasten. Wanneer de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten, dan is de organisatie meer flexibel dan wanneer deze gelijk zijn. De indicator 'structurele exploitatieruimte' geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte is. Dit laat zien in hoeverre de OFGV in staat is om structurele tegenvallers op te vangen. Volgens de VNG-norm is 0,6% een gezonde indicator, dat wil zeggen dat er structureel 'geld over' is. De OFGV scoort hier normaliter onder omdat structurele lasten gedekt worden uit incidentele inkomsten zoals meerwerkopdrachten, subsidies en reserves. In 2023 is de indicator 4% door lagere lasten.

Belastingcapaciteit
Het financiële kengetal 'belastingcapaciteit' geeft aan hoe belastingtarieven zich verhouden tot het landelijk gemiddelde. Deze indicator is niet van toepassing omdat de OFGV geen belastingen heft.

A.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen bevat op grond van het BBV in ieder geval de volgende kapitaalgoederen: wegen, riolering, water, groen en gebouwen. Voor de OFGV is geen van deze onderdelen van toepassing. Het gebouw waarin de OFGV is gevestigd, is gehuurd. In de toelichting op de balans in paragraaf B.3.2 is een overzicht van de investeringen opgenomen. Het betreffen investeringen met economisch nut in meubilair/inventaris, ICT, de verbouwingskosten van het gehuurde pand en investeringen in handhavingsschepen. Voor deze investeringen is een onderhoudsplan opgesteld.

A.2.4 Financiering

In de financieringsparagraaf worden volgens de Wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) de ontwikkelingen weergegeven met betrekking tot de kasgeldlimiet, de renterisiconorm, de toe- en/of afname van geldleningen of uitzettingen en het verdere beleid ten aanzien van treasury.

Treasurystatuut
De randvoorwaarden waarbinnen de treasury zich kan en mag bewegen zijn geformuleerd in het treasurystatuut. Het treasurystatuut voldoet aan wettelijke kaders zoals gesteld door de

Wet FIDO en RUDDO (Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden) en het wettelijk verplichte schatkistbankieren.

Risicobeheer financieringsportefeuille
In de onderstaande tabel zijn zowel de risico's van de financieringsportefeuille weergegeven als de realisatie in 2023.

Risico	Omschrijving	Realisatie
Koersrisico	Het beheersen van de risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid dat de financiële activa van de organisatie in waarde verminderen door negatieve koersontwikkelingen.	De OFGV bezit geen derivaten, daardoor is er geen sprake van koersrisico.
Valutarisico	Het beheersen van risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid dat op een bepaald moment de waarde van de vreemde valutastromen, uitgedrukt in eigen valuta, afwijkt van hetgeen verwacht werd op het beslissingsmoment.	De OFGV bezit geen vreemde valuta, daardoor is er geen sprake van valutarisico.
Rente risiconorm	Het beperken van de financiering met langlopende geldleningen tot een maximum van 20% van het begrotingstotaal.	De OFGV heeft geen langlopende leningen, daardoor is er geen sprake van renterisico.
Kasgeldlimiet	Het beperken van de financiering met (duurdere) kortlopende geldleningen tot een maximum van 8,2% van het begrotingstotaal.	De OFGV heeft geen kortlopende leningen, daardoor wordt de kasgeldlimiet niet overschreden.

Financieringssystematiek
De bijdragen van de deelnemende partijen voor het jaar 2023 zijn berekend op basis van de Kostenverdeelsystematiek 2021-2023 (KVS). Met de KVS wordt de kostenverdeling tussen de deelnemende partijen in overeenstemming gebracht met de werkzaamheden die voor de verschillende partijen zijn uitgevoerd.

De afspraken rondom facturatie zijn niet gewijzigd. De OFGV heeft in 2023 de vastgestelde bijdrage van zijn deelnemers volgens KVS per kwartaal gefactureerd via voorschotnota's. Deze voorschotnota's zijn steeds een maand voor aanvang van het kwartaal aan de deelnemers verzonden.

Renteresultaat
In 2023 heeft de uitzetting in 's Rijksschatkist een renteresultaat van € 199.534 opgeleverd.

A.2.5 Bedrijfsvoering

De toelichtingen die in het kader van de rechtmatigheidsverantwoording en de Kadernota rechtmatigheid 2023 verplicht zijn, zijn opgenomen in paragraaf A.2.8 Rechtmatigheid.

Bij bedrijfsvoering gaat het vooral om interne dienstverlening. Interne dienstverlening omvat de activiteiten op het gebied van HRM, Communicatie, Informatiemanagement, Facilitaire zaken en Control. Voor het jaar 2023 zijn de volgende bijzonderheden te melden:

In overeenstemming met de uitkomsten van het onderzoek naar plaatsonafhankelijk werken heeft de OFGV in 2023 Arbo technische thuiswerkmiddelen verstrekt aan de medewerkers. Ook is het huurcontract getekend met de provincie Flevoland waarbij de OFGV van vier naar twee verdiepingen is teruggegaan. Het OFGV-kantoor is verbouwd tot een locatie waarin alle wensen zijn verwerkt, waaronder ruimte voor verbinden en ontmoeten, voldoende werkplekken voor medewerkers die niet kunnen of willen thuiswerken en mogelijkheden voor hybride overleggen.

De OFGV heeft structureel aandacht voor verbinding en fysiek en digitaal samenwerken, gelet op optimale efficiency, werkgeluk en ziekteverzuim. Deze onderwerpen komen ook terug in het Managementdashboard, in de uitkomsten van visitaties en EFQM-evaluaties, in de strategische personeelsplanning en in medewerkerstevredenheidsonderzoeken. Er zijn in de afgelopen tijd meerdere fysieke bijeenkomsten in het nieuwe kantoor geweest om de verbinding te versterken.

Met de huidige krapte op de arbeidsmarkt zijn diverse vacatures voor toezichthouders, vergunningverleners en leidinggevenden nog steeds moeilijk in te vullen. De OFGV heeft ingezet op een sterkere positionering op de arbeidsmarkt. Met ingang van 2023 worden nieuwe instrumenten ingezet zoals het zelf benaderen van potentiële kandidaten en het plaatsen van vacatures op LinkedIn. Ook profileert de OFGV zich samen met andere omgevingsdiensten op bedrijvenmarkten en bij scholen. De OFGV monitort welke instrumenten succesvol zijn zodat hiermee een lange termijnvisie opgesteld kan worden. In het laatste trimester heeft de OFGV diverse vacatures kunnen invullen.
Door de vele vacatures en het niet vinden van geschikte kandidaten heeft de OFGV er bewust voor gekozen om op vacatures voor langere tijd in te huren. Dit is nodig voor de afname van werkdruk bij het zittend personeel over een langere periode. Daarnaast heeft langer inhuren als voordeel dat de opgedane kennis en ervaring van de inhuurkracht langer benut kan worden.

De accountant heeft geadviseerd om financiële mutaties meer geautomatiseerd te verwerken en bij de interne controle te steunen op systeeminrichting. Op die manier wordt de financiële administratie minder foutgevoelig en zijn minder handmatige controles nodig. In 2023 zijn stappen gezet om de processen bij financiën meer geautomatiseerd te laten verlopen. Daarnaast zijn het handboek Administratieve Organisatie en het Interne Controle Plan geüpdatet in overeenstemming met de aanbevelingen van de accountant.

De OFGV is de eerste overheidsorganisatie die volgens de EFQM-methode werkt. Dit is de opvolger van het INK-model en wordt als Europese kwaliteitsmanagementstandaard beschouwd. De OFGV toetst nieuwe ontwikkelingen altijd aan het kwaliteitsbeleid om te bepalen in hoeverre de ontwikkeling past bij de missie, visie en doelstellingen van de OFGV.

De uitkomsten van de in 2022 uitgevoerde visitaties worden opgenomen in het ontwikkelplan. Dit betreft onder andere het samen met deelnemers ontwikkelen van beleidsadvies.

Het VTH-beleidskader 2019-2023, waarin de deelnemers aangeven hoe de OFGV de taken op een uniforme manier in het werkgebied kan uitvoeren, is geactualiseerd tot Regionale Uitvoering en Handhaving Strategie 2024-2027 (RUHS). De OFGV heeft de teksten aangepast naar de Omgevingswet en nieuwe ontwikkelingen zoals circulaire economie opgenomen in het kader. De branchegerichte risicoanalyses zijn gebaseerd op de milieubelastende activiteiten in het BAL en BKL. In 2023 heeft de OFGV diverse raden bezocht zodat zij hun input konden geven op de RUHS. De RUHS is tot stand gekomen in samenwerking met de deelnemers en bevat concrete doelstellingen en indicatoren waar de OFGV de komende jaren weer mee vooruit kan.

De Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) is een op ISO 27002 gebaseerde norm voor informatiebeveiliging binnen de overheid. De OFGV heeft als doel in 2024 volledig te voldoen aan de BIO. In 2023 heeft de OFGV een zelfevaluatie uitgevoerd, het projectplan hiervoor opgesteld en is de OFGV begonnen aan de realisatie daarvan.

De OFGV heeft, als inclusieve organisatie, wederom haar website laten toetsen op de eisen voor de toegankelijkheid. De audit is succesvol afgerond met het maximaal aantal punten. Dat wil zeggen dat de website voldoet aan alle moderne eisen zodat écht iedereen deze naar wens kan gebruiken.

De OFGV heeft in 2023 drie klachten ontvangen van burgers of bedrijven die ontevreden zijn over de dienstverlening van de OFGV. Deze klachten zijn volgens de klachtenprocedure van de OFGV door het Dagelijks Bestuur afgehandeld. In alle drie gevallen betrof het de bejegening door toezichthouders die milieuklachten van burgers over bedrijven niet naar tevredenheid van de burgers konden afhandelen. Bij twee klachten heeft er een gesprek plaatsgevonden waarbij één klacht informeel kon worden afgehandeld. Bij de andere klacht heeft een hoorgesprek plaatsgevonden en op de klacht is schriftelijk gereageerd. De indiener van de derde klacht wilde niet in gesprek, om die reden is schriftelijk op de klacht gereageerd en heeft geen hoorgesprek plaatsgevonden. De OFGV wil sneller op klachten kunnen reageren, daarom wordt in 2024 de klachtenregeling aangepast en het interne proces met betrekking tot deze klachten verbeterd.

A.2.6 Verbonden partijen

De gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Almere, Blaricum, Dronten, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Lelystad, Noordoostpolder, Urk, Wijdemeren en Zeewolde, de provincie Flevoland en de provincie Noord-Holland. De OFGV had in 2023 geen verbonden partijen.

A.2.7 Grondbeleid

Het grondbeleid omvat het gehele instrumentarium dat een gemeente of provincie ter beschikking staat om de vastgestelde ruimtelijke en deels ook economische doelstellingen te realiseren. De OFGV is niet bevoegd om een (eigen) grondbeleid op te stellen.

A.2.8 Rechtmatigheid

In februari heeft het Dagelijks Bestuur een frauderisicoanalyse aan het Algemeen Bestuur voorgelegd. Het DB monitort met deze frauderisicoanalyse de frauderisico's en evalueert periodiek of de interne beheersmaatregelen nog voldoende effectief zijn om de risico's naar een acceptabel en geaccepteerd niveau te verlagen. Voor drie frauderisico's heeft het DB extra beheersmaatregelen ingesteld. Hiermee zijn de frauderisico's verlaagd bij leverancierselectie, bij leges en dwangsommen en bij het beheer van vertrouwelijke informatie. De leden van het AB hebben met belangstelling kennis genomen van de frauderisicoanalyse en hebben onder andere het belang van soft controls, een open cultuur en integriteitsgesprekken met de medewerkers aangekaart bij het voorkomen van fraude.

Bij de interim-controle in 2023 heeft de accountant wederom opgemerkt dat de interne beheersing van een hoog niveau is en dat de eventuele aanwezige risico's tijdig worden opgemerkt en ondervangen. Op advies van de accountant zijn de batchbetalingen gecontroleerd met de integriteitsgetallen in de financiële administratie in plaats van met de betaallijst.

Met ingang van de jaarrekening 2023 geeft het DB een rechtmatigheidsverklaring af. Dit betreft voornamelijk de naleving van wet- en regelgeving en het niet overschrijden van de geautoriseerde begroting.

Geautoriseerde begroting

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over 2023 is ingegaan op de verschillen tussen de realisatie en de begrotingscijfers voor en na wijziging. Hieruit blijkt dat in één geval het beschikbare budget overschreden is en dat in één geval incidentele lasten zijn geboekt waar geen budget voor beschikbaar was. Het gaat om overschrijdingen waarbij het DB bij het doen van de uitgaven binnen het door de AB uitgezette beleid is gebleven. Het geraamde lastentotaal is daarmee niet overschreden.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1.1b	Samenwerking bedrijfsvoering	€ 111.613	€ 100.000	€ -	€ -11.613	€ 109.753

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
5.2	Incidentele lasten	€ 223.359	€ -	€ -	€ -223.359	€ -

Afwijkingen inkoopbeleid

Alle afwijkingen van het inkoopbeleid en de gids proportionaliteit zijn door het DB besloten. Dit is gedocumenteerd in de DB-verslagen die met het AB zijn gedeeld. De accountant constateerde twee onrechtmatige verlengingen van Europees aanbestede inhuurcontracten voor toezichthouders. Deze contracten zijn vaker verlengd dan volgens de oorspronkelijke uitvraag was toegestaan. De OFGV zal voortaan de maximale verlengingsopties opnemen in de inhuuropdrachten zodat deze niet meer worden overschreden.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

De OFGV heeft geen overkoepelend M&O beleid. Er zijn geen externe regelingen waarbij belanghebbenden gegevens moeten verstrekken om financiële middelen van de OFGV te verkrijgen. Op alle interne regelingen op grond waarvan medewerkers van de OFGV

aanspraak kunnen maken op financiële middelen, zoals piketvergoedingen of declaraties, zijn interne controles uitgevoerd. Hierbij zijn geen onrechtmatigheden geconstateerd.

A.2.9 Openbaarheid Woo

In de jaarstukken neemt de OFGV net als alle gemeenten en provincies een verantwoording op over de uitvoering van de Wet open overheid (Woo).
Omdat de OFGV geen archiefhouder is, wordt een Woo-verzoek altijd doorgestuurd naar het betreffende bevoegd gezag. De OFGV levert de meest recente documentatie aan zodat het bevoegd gezag het Woo-verzoek kan beantwoorden. Het bevoegd gezag draagt zorg voor de passieve openbaarmaking van de documentatie. De OFGV maakt de agenda's en verslagen van vergaderingen van het Algemeen Bestuur actief openbaar via de website: Agenda's en verslagen Algemeen Bestuur.

In 2023 zijn 21 Woo-verzoeken afgehandeld. Dit is een stijgende lijn ten opzichte van 2022 toen vijftien WOB-verzoeken zijn afgehandeld. De Woo-verzoeken zijn voornamelijk ingediend door omwonenden die klachten hebben over specifieke bedrijven. Zij vragen dan alle informatie op over het bedrijf, zoals de vigerende vergunningen, verslagen van uitgevoerde controles, handhavingszaken, klachten en overige correspondentie. In enkele gevallen hebben milieuorganisaties vragen ingediend over specifieke bedrijven.

B. Jaarrekening 2023

B.1 Balans

ACTIVA		31-12-2023		31-12-2022
Investeringen met een economisch nut	1.792.794		594.060	
MATERIËLE VASTE ACTIVA		**1.792.794**		**594.060**
TOTAAL VASTE ACTIVA		**1.792.794**		**594.060**
Vorderingen op openbare lichamen	1.073.493		485.739	
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	4.261.680		6.356.898	
Overige vorderingen	38.297		7.611	
UITZETTINGEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR		**5.373.469**		**6.850.248**
Banksaldi	500.000		500.380	
LIQUIDE MIDDELEN		**500.000**		**500.380**
De van overige Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	7.795		-	
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	192.338		169.936	
OVERLOPENDE ACTIVA		**200.133**		**169.936**
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA		**6.073.602**		**7.520.564**
TOTAAL ACTIVA		**7.866.396**		**8.114.624**

PASSIVA		31-12-2023		31-12-2022
Algemene reserve	839.372		668.600	
Bestemmingsreserves	1.163.885		962.965	
Resultaat reguliere budgetten	835.569		141.299	
Overig resultaat	334.310		782.591	
Cumulatief resultaat	1.169.879		923.890	
EIGEN VERMOGEN		**3.173.135**		**2.555.453**
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	90.276		23.271	
VOORZIENINGEN		**90.276**		**23.271**
TOTAAL VASTE PASSIVA		**3.263.411**		**€ 2.578.724**
Overige schulden	1.512.360		1.054.562	
NETTO-VLOTTENDE SCHULDEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR		**1.512.360**		**1.054.562**
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	1.396.173		1.002.332	
De van het Rijk ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	524.737		342.268	
De van overige Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	834.998		294.267	
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	334.718		2.842.470	
OVERLOPENDE PASSIVA		**3.090.625**		**4.481.337**
TOTAAL VLOTTENDE PASSIVA		**4.602.985**		**€ 5.535.899**
TOTAAL PASSIVA		**7.866.396**		**€ 8.114.623**

B.2 Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

a. Reguliere budget

	BATEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1	**BIJDRAGEN DEELNEMERS**					
1.1	Almere	€ 1.824.523	€ 1.824.523	€ 1.727.673	€ -	€ 1.728.547
1.2	Lelystad	€ 1.525.262	€ 1.525.262	€ 1.454.747	€ -	€ 1.455.483
1.3	Zeewolde	€ 713.190	€ 713.190	€ 646.068	€ -	€ 646.395
1.4	Flevoland	€ 4.400.364	€ 4.400.364	€ 3.696.756	€ -	€ 3.698.627
1.5	Urk	€ 379.916	€ 379.916	€ 362.352	€ -	€ 362.535
1.6	Dronten	€ 1.291.275	€ 1.291.275	€ 1.231.577	€ -	€ 1.232.200
1.7	Noordoostpolder	€ 1.642.039	€ 1.642.039	€ 1.376.405	€ -	€ 1.377.101
1.8	Noord Holland	€ 605.705	€ 605.705	€ 577.702	€ -	€ 577.994
1.9	Gooise Meren	€ 969.775	€ 969.775	€ 924.941	€ -	€ 925.409
1.10	Hilversum	€ 633.915	€ 633.915	€ 604.609	€ -	€ 604.914
1.11	Weesp	€ 76.313	€ 76.313	€ 72.784	€ -	€ -
1.12	Huizen	€ 262.257	€ 262.257	€ 240.726	€ -	€ 240.848
1.13	Wijdemeren	€ 572.704	€ 572.704	€ 546.227	€ -	€ 546.503
1.14	Blaricum	€ 136.950	€ 136.950	€ 130.618	€ -	€ 130.685
1.15	Laren	€ 127.128	€ 127.128	€ 121.251	€ -	€ 121.312
	Subtotaal reguliere bijdrage deelnemers	**€ 15.161.316**	**€ 15.161.315**	**€ 13.714.437**	**€ -**	**€ 13.648.553**
2	**ANDERE BIJDRAGEN**					
2.6	Overige opbrengsten	€ 1.421.010	€ 1.086.701	€ 340.210	€ -334.310	€ 1.385.696
	Totaal reguliere baten	**€ 16.582.326**	**€ 16.248.016**	**€ 14.054.647**	**€ -334.310**	**€ 15.034.249**

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1	**PERSONEEL**					
1.1a	Salarissen	€ 10,307,193	€ 10,435,828	€ 10,992,166	€ 128,635	€ 9,338,263
1.1b	Samenwerking bedrijfsvoering	€ 111.613	€ 100.000	€ -	€ -11.613	€ 109.753
1.1c	Flexibele schil	€ 1.378.384	€ 1.653.871	€ 36.636	€ 275.487	€ 1.795.608
1.1d	Inhuur bij ziekte	€ 230.061	€ 248.712	€ 111.856	€ 18.651	€ 29.709
	Subtotaal personeelskosten	**€ 12,027,249**	**€ 12,438,410**	**€ 11,140,658**	**€ 411,161**	**€ 11,273,332**
1.2	Opleidingskosten	€ 965.702	€ 1.117.795	€ 404.140	€ 152.093	€ 706.306
1.3	Algemene personeelskosten	€ 494.788	€ 589.677	€ 539.947	€ 94.889	€ 434.361
3	**KAPITAALLASTEN**					
3.1	Afschrijving ICT	€ 95.666	€ 137.745	€ 122.745	€ 42.079	€ 93.274
3.2	Afschrijving Meubilair	€ 32.398	€ 39.097	€ 34.097	€ 6.699	€ 44.371
3.3	Afschrijving Verbouwing	€ 44.516	€ 46.369	€ 46.369	€ 1.853	€ 39.819
4	**INDIRECTE KOSTEN**					
4.1	Huisvesting (pandgebonden)	€ 253.229	€ 301.644	€ 346.644	€ 48.415	€ 321.902
4.2	Huisvesting (niet-pandgebonden)	€ 105.821	€ 147.749	€ 147.749	€ 41.928	€ 53.489
4.3	Informatiemanagement	€ 700.789	€ 829.954	€ 783.722	€ 129.165	€ 891.614
4.4	Wagenpark	€ 72.785	€ 85.020	€ 125.020	€ 12.235	€ 67.061
4.5	Diverse kosten	€ 173.517	€ 200.442	€ 204.442	€ 26.925	€ 124.390
4.6	Accountant	€ 34.045	€ 34.413	€ 28.413	€ 368	€ 26.966
4.7	HRM	€ 183.241	€ 222.874	€ 73.874	€ 39.633	€ 104.737
5	**ONVOORZIEN**					
5.1	Onvoorzien	€ 5.341	€ 56.827	€ 56.827	€ 51.486	€ -
5.2	Incidentele lasten	€ 223.359	€ -	€ -	€ -223.359	€ -
	Totaal reguliere lasten	**€ 15.412.447**	**€ 16.248.016**	**€ 14.054.647**	**€ 835.569**	**€ 14.181.623**

b. Directe productiekosten

	DIRECTE PRODUCTIEKOSTEN	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
6	**BATEN DIRECTE PRODUCTIEKOSTEN**					
6.1	Directe productiekosten Flevoland	€ 166.206	€ 278.785	€ 237.372	€ 112.578	€ 155.671
6.2	Directe productiekosten Almere	€ 1.348	€ 1.348	€ 1.348	€ -	€ 1.329
6.3	Directe productiekosten Gooise Meren	€ -	€ 13.014	€ 13.014	€ 13.014	€ -
6.4	Directe productiekosten Noord-Holland	€ 927	€ 8.765	€ 8.765	€ 7.838	€ -
	Totaal baten directe productiekosten	**€ 168.481**	**€ 301.912**	**€ 260.499**	**€ 133.430**	**€ 157.000**
6	**LASTEN DIRECTE PRODUCTIEKOSTEN**					
6.1	Directe productiekosten Flevoland	€ 166.206	€ 278.785	€ 237.372	€ 112.578	€ 155.671
6.2	Directe productiekosten Almere	€ 1.348	€ 1.348	€ 1.348	€ -	€ 1.329
6.3	Directe productiekosten Gooise Meren	€ -	€ 13.014	€ 13.014	€ 13.014	€ -
6.4	Directe productiekosten Noord-Holland	€ 927	€ 8,765	€ 8,765	€ 7,838	€ -
	Totaal lasten directe productiekosten	**€ 168.481**	**€ 301.912**	**€ 260.499**	**€ 133.430**	**€ 157.000**

c. Subsidies

	SUBSIDIES	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
2	**ANDERE BIJDRAGEN - BATEN SUBSIDIES**					
2.7	Diverse subsidies	€ 481.091	€ 510.560	€ 200.000	€ 29.469	€ 202.400
	Totaal baten subsidies	**€ 481.091**	**€ 510.560**	**€ 200.000**	**€ 29.469**	**€ 202.400**
7	**OVERIGE KOSTEN - LASTEN SUBSIDIES**					
7.5	Diverse subsidies	€ 481.091	€ 510.560	€ 200.000	€ 29.469	€ 202.400
	Totaal lasten subsidies	**€ 481.091**	**€ 510.560**	**€ 200.000**	**€ 29.469**	**€ 202.400**

d. Reserves

	Mutaties bestemmingsreserves	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
2	**ANDERE BIJDRAGEN - BATEN RESERVES**					
2.2	Onttrekking bestemmingsreserve I&O	€ 376.787	€ 625.546	€ 617.636	€ 248.759	€ 248.150
2.3	Bijdrage gemeente Amsterdam	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 469.489
2.4	Onttrekking Bestemmingsreserve Weesp	€ 76.313	€ 237.068	€ 237.068	€ 160.755	€ 232.420
	Totaal baten reserves	**€ 453.100**	**€ 862.614**	**€ 854.704**	**€ 409.514**	**€ 950.059**
7	**OVERIGE KOSTEN TEN LASTE VAN RESERVES**					
7.7	Invoeringskosten Omgevingswet	€ 78.848	€ 193.875	€ 347.636	€ 115.027	€ 121.287
7.8	Diverse innovatieprojecten	€ 297.939	€ 431.671	€ 270.000	€ 133.732	€ 126.863
7.9	Uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV	€ 76.313	€ 237.068	€ 237.068	€ 160.755	€ 161.155
7.11	Toevoeging bestemmingsreserve Weesp	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 469.489
	Totaal lasten reserves	**€ 453.100**	**€ 862.614**	**€ 854.704**	**€ 409.514**	**€ 878.794**

e. Totaaloverzicht

	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
Totaal baten	€ 17.231.898	€ 17.060.487	€ 14.515.146	€ 171.411	€ 15.863.137
Totaal lasten exclusief overhead en onvoorzien	€ 10.759.195	€ 11.874.572	€ 10.469.741	€ -1.115.377	€ 10.316.073
Totaal overhead	€ 5.750.584	€ 5.991.703	€ 4.843.282	€ -241.119	€ 4.634.255
Totaal onvoorzien	€ 5.341	€ 56.827	€ 56.827	€ -51.486	€ -
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**€ 716.779**	**€ -862.614**	**€ -854.704**	**€ 1.579.393**	**€ 912.809**
Onttrekkingen reserves	€ 453.100	€ 862.614	€ 854.704	€ -409.514	€ 480.570
Toevoegingen reserves	€ -	€ -	€ -		€ 469.489
Cumulatief resultaat	**€ 1.169.879**	**€ -0**	**€ -0**	**€ 1.169.879**	**€ 923.890**

B.3 Toelichtingen

B.3.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening
De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het betreffende balanshoofd anders is vermeld, zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten zijn slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, zijn in acht genomen als zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Balans
De materiële vaste activa betreffen overige investeringen met economisch nut. Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden zijn op de desbetreffende investering in mindering gebracht. In die gevallen wordt op het saldo afgeschreven. Slijtende investeringen zijn vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, als deze naar verwachting duurzaam is. In het begrotingsjaar heeft een dergelijke vermindering overigens niet plaatsgevonden.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen in jaren:

Vervoermiddelen:
- Kleine handhavingsschepen 15 jaar
- Grote handhavingsschepen 30 jaar

Machines, apparaten en installaties:
- Geluidsmeetsysteem 10 jaar

Overige materiële vaste activa:
- Verbouwingskosten 10 jaar
- Meubilair 10 jaar
- Audiovisuele apparatuur 5 jaar
- ICT-hardware 2-3 jaar

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid wordt een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

De liquide middelen, overlopende activa en overlopende posten zijn opgenomen tegen nominale waarde.

De vlottende passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen voor de rechtmatigheidsverantwoording

De in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld op basis van de kaders zoals besloten in de financiële verordening en op basis van de kadernota rechtmatigheid. Dat betekent dat:

- De rechtmatigheidsverantwoording toeziet op de financiële rechtmatigheid van baten, lasten, balansmutaties, alsmede de baten en lasten inzake de specifieke uitkeringen op grond van art. 17 Financiële-verhoudingswet;
- De financiële rechtmatigheid waaronder het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het misbruik & oneigenlijk gebruik criterium omvat:
    - Voor het voorwaardencriterium bestaat de norm uit het normenkader zoals op 21 november 2023 door het Algemeen Bestuur is vastgesteld;
    - Voor het begrotingscriterium geldt dat alle overschrijdingen van lasten en investeringskredieten onrechtmatig zijn, waarbij voor een aantal scenario's in de financiële verordening is beschreven wanneer deze overschrijdingen acceptabel zijn. Voor over- en onderschrijdingen van baten, onderschrijdingen van lasten en onderschrijdingen van investeringskredieten geldt dat deze als onrechtmatig zijn aangemerkt indien ze niet tijdig aan het algemeen bestuur zijn gemeld;
    - Ten aanzien van het M&O criterium geldt dat alleen bij misbruik sprake is van een onrechtmatigheid en daarom eventuele gevallen van misbruik (mits cumulatief met andere fouten of onduidelijkheden boven de verantwoordingsgrens) opgenomen worden in de rechtmatigheidsverantwoording.
- De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld binnen de kaders van de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV alsmede onze eigen financiële verordening. Dit betekent dat:
    - Een verantwoordingsgrens van 1 % (zijnde € 165.000) is gehanteerd waarboven cumulatieve fouten en onduidelijkheden in de rechtmatigheidsverantwoording worden opgenomen;
    - Een rapporteringstolerantie van € 60.000 is gehanteerd waarboven rechtmatigheidsbevindingen in de paragraaf bedrijfsvoering worden opgenomen. Voor afwijkingen van het begrotingscriterium wordt een rapporteringstolerantie van € 25.000 gehanteerd.

B.3.2 Toelichting op de balans per 31 december

Activa

Vaste activa

De materiële vaste activa betreffen de kapitaaluitgaven waar tegenover een actief staat met een nuttigheidsduur over meerdere jaren. Er wordt onderscheid gemaakt in investeringen met economisch nut en investeringen met maatschappelijk nut. Investeringen met economisch nut zijn alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of verhandelbaar zijn. Investeringen met maatschappelijk nut zijn investeringen die geen middelen genereren, maar wel duidelijk een publieke taak vervullen zoals wegen. De OFGV heeft geen activa met maatschappelijk nut.

In onderstaand schema is het verloopoverzicht weergegeven van investeringen met economisch nut.

Overige investeringen met een economisch nut	Boekwaarde 1-1-2023	Investe-ringen	Des-investe-ringen	Afschrij-vingen	Bijdrage van derden	Afwaar-dering	Boekwaarde 31-12-2023
Vervoermiddelen	469.157	23.500	-	21.857	-	4	€ 470.796
Machines, apparaten en installaties	-	-	-	-	-	-	€ -
Overige materiële vaste activa:	-		-				€ -
Verbouwing	3.184	799.058	-	44.516	-	-2	€ 757.728
Inventaris	12.897	469.163	-	32.398	-	-184	€ 449.846
Hardware ICT	108.822	101.272	-	95.666	-	4	€ 114.424
Totaal	**€ 594.060**	**€ 1.392.993**	**€ -**	**€ 194.437**	**€ -**	**€ -178**	**€ 1.792.794**

In 2023 is € 23.500 geïnvesteerd in een klein handhavingsschip ten behoeve van de groene handhaving voor de provincie Flevoland. Het oude schip dat volledig was afgeschreven is verkocht voor € 8.000. De afschrijvingen van de handhavingsschepen en de verkoopopbrengst komen voor rekening van de provincie Flevoland via de directe productiekosten budgetten.

In 2023 is het kantoorpand passend ingericht met hergebruik van meubels en materialen en het toepassen van duurzame materialen waar geen hergebruik kon plaatsvinden. De investering in inventaris betreft de Arbo technische thuiswerkmiddelen, kantoormeubilair en audiovisuele apparatuur. De investering in ICT-middelen betreffen thuiswerkmiddelen en de aanschaf van extra laptops voor medewerkers.

Alle investeringskredieten zijn door het AB beschikbaar gesteld. Er hebben zich geen waardeverminderingen voorgedaan. De afwaarderingen betreffen afrondingsverschillen tussen de activastaat en de balans.

Vlottende activa

In het volgende schema is het overzicht van de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar weergegeven.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	Boekwaarde 31-12-2023	Voorziening oninbaarheid	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
Vorderingen op openbare lichamen	1.073.493	-	1.073.493	485.739
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	4.261.680	-	4.261.680	6.356.898
Overige vorderingen	38.297	-	38.297	7.611
Totaal	**€ 5.373.469**	**€ -**	**€ 5.373.469**	**€ 6.850.248**

De vorderingen op openbare lichamen zijn de aan de deelnemers gefactureerde meerwerkopdrachten en leges, de btw op vooruit gefactureerde omzet en de aan andere omgevingsdiensten gefactureerde opleidingskosten. Het saldo per 31-12-2023 aan vorderingen op openbare lichamen is hoger dan in het voorgaande jaar vanwege meer btw op vooruit gefactureerde omzet. Het saldo van de uitzettingen in 's Rijksschatkist is lager dan in 2022 door de gedane investeringen en de nog niet ontvangen bijdragen van deelnemers voor het 1e kwartaal 2024.

Het drempelbedrag voor middelen die buiten 's Rijksschatkist mogen worden gehouden is € 1.000.000. De rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten roomt dagelijks de middelen boven een limiet af. In 2023 was die limiet € 500.000. Alle liquide middelen boven de limiet zijn aangehouden bij 's Rijksschatkist. Er zijn geen andere uitzettingen geweest.

Drempelbedrag schatkistbankieren	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Op dagbasis buiten 's Rijks schatkist gehouden middelen	500.000	500.000	500.000	500.000
Drempelbedrag	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Ruimte onder drempelbedrag	500.000	500.000	500.000	500.000
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-

Onderstaand schema betreft de liquide middelen.

Liquide middelen	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
BNG bank lopende rekening	500.000	500.380
BNG bank schatkistbankieren	-	-
Totaal	**€ 500.000**	**€ 500.380**

Het banksaldo betreft het saldo in rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten. De BNG schatkistbankieren rekening is een tussenrekening, bedoeld voor het overboeken van saldi van en naar de rekening bij het Ministerie.

Het volgende schema betreft het verloopoverzicht van de voorschotbedragen van overige Nederlandse overheden. Voor de gemeente Huizen zijn in 2023 controles op de energiebesparingsplicht uitgevoerd terwijl de bijdrage hiervoor nog niet is ontvangen. Deze meerjarige meerwerkopdracht loopt van 2023 tot en met 2025.

De van overige Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	Saldo 1-1-2023	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
Energiebesparing meerwerk Huizen	-	7.795	-	7.795
Totaal	**-**	**7.795**	**-**	**7.795**

Onderstaand schema bevat de nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen.

Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
Huur en services	6.678	6.466
Rente	59.594	16.233
Verzekeringen	39.586	41.068
Opleidingen	0	55.833
Overig	86.480	50.336
Totaal	**€ 192.338**	**€ 169.936**

Het saldo is hoger dan op 31-12-2022. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de renteopbrengst van het 4e kwartaal 2023.

Passiva

Vaste passiva

Het in de balans opgenomen "eigen vermogen" bestaat uit de reserves en het resultaat voor bestemming.

Eigen vermogen	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
Algemene reserve	839.372	668.600
Overige bestemmingsreserves	1.163.885	962.965
Resultaat voor bestemming	1.169.879	923.890
Totaal	**€ 3.173.135**	**€ 2.555.454**

De OFGV heeft op 31-12-2023 drie reserves. Alle mutaties van de reserves zijn incidenteel. De realisatie is in overeenstemming met de door het AB vastgestelde geraamde toevoegingen en onttrekkingen.

		Mutaties uit hoofde van de bestemming van het resultaat van het voorgaande boekjaar		Mutaties via de resultaatbestemming bij het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening		
Verloop reserves	Saldo 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2023
Algemene reserve	668.600	170.772	-	-	-	839.372
Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling	725.893	654.023	-	-	376.787	1.003.129
Bestemmingsreserve uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV	237.069	-	-	-	76.313	160.756
Totaal	**€ 1.631.562**	**€ 824.795**	**€ -**	**€ -**	**€ 453.100**	**2.003.256**

De algemene reserve is ingesteld ter dekking van fluctuaties in de exploitatie en het opvangen van tegenvallers in de toekomst. Deze maakt deel uit van het weerstandsvermogen van de OFGV. Er wordt geen rente toegevoegd aan de reserve. Het maximale saldo van de reserve bedraagt 5% van het begrotingstotaal. Vanuit het rekeningresultaat 2022 is € 170.772 toegevoegd aan de Algemene Reserve. Het huidig saldo van de algemene reserve bedraagt € 839.372.

De bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling is ingesteld voor het bekostigen van innovatieve projecten waarmee extra inkomsten, resultaats- en/of kwaliteitsverbetering kunnen worden behaald. In 2023 heeft vanuit het rekeningresultaat 2022 een aanvulling van € 654.023 aan de bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling plaatsgevonden. Voor de diverse innovatieprojecten en de implementatiekosten van de Omgevingswet is € 376.787 onttrokken. Op 31 december 2023 is het saldo van de bestemmingsreserve innovatie en ontwikkeling € 1.003.129.

De bestemmingsreserve uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV is in 2022 gevoed vanuit de eenmalige afkoopsom van € 469.489 die betaald is door de gemeente Amsterdam. De reserve is bestemd voor de begrote partnerbijdrage 2022 en 2023 van de gemeente Weesp en eventuele frictiekosten van personeel samenhangend met het terugtrekken van taken. In 2023 is alleen de begrote partnerbijdrage van € 76.313 onttrokken aan de reserve, er waren geen frictiekosten. Het saldo van deze bestemmingsreserve is op 31-12-2023 € 160.756. Aan het Algemeen Bestuur zal worden voorgesteld deze reserve op te heffen.

Het rekeningresultaat over 2023 bedraagt € 1.169.879. Een voorstel tot resultaatbestemming wordt na vaststelling van deze jaarstukken voorgelegd aan raden en Staten. Nadat zij zienswijzen hebben kunnen indienen, stelt het AB in november 2024 de resultaatbestemming vast.

De in de balans opgenomen voorziening betreft de voorziening voor verlofsparen. Met ingang van 2022 mogen medewerkers bovenwettelijke vakantie-uren en verlof uit

overwerkvergoeding sparen zonder dat dit verlof verjaart. Bij verlofsparen is sprake van arbeidskostengerelateerde verplichtingen die een onvoorspelbare opbouw en afbouw kennen. Daarom is hiervoor een voorziening gevormd. De toevoeging in 2023 betreft het aantal uur geboekt spaarverlof maal het uurloon inclusief IKB van de betreffende medewerker in 2024.

Voorzieningen	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Boekwaarde 31-12-2023
Voor verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening verlofsparen	23.271	67.005	-	-	90.276
Totaal	**€ 23.271**	**€ 67.005**	**€ -**	**€ -**	**€ 90.276**

Vlottende passiva

In onderstaand schema is het overzicht van de schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar weergegeven.

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
Schulden aan openbare lichamen	878.423	860.403
Overige schulden	633.937	194.159
Totaal	**€ 1.512.360**	**€ 1.054.562**

Het saldo is hoger dan op 31-12-2022. Dit wordt vooral veroorzaakt door hogere kosten aan het eind van het jaar voor inhuur, opleidingen en informatiemanagement.

Het saldo van de schulden aan openbare lichamen is als volgt:

Schulden aan openbare lichamen	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
Gemeente Lelystad samenwerking bedrijfsvoering	25.410	10.872
Belastingdienst loonheffing	707.022	678.421
Overige publiekrechtelijke crediteuren	145.991	171.110
Totaal	**€ 878.423**	**€ 860.403**

De overige schulden betreffen diverse leveranciers. Het saldo is als volgt:

Overige schulden aan crediteuren	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
Flexibele schil	246.357	56.959
Groene handhavingkosten	-	3.441
Opleidingen	133.698	92.398
Informatiemanagement	139.887	7.437
Overige privaatrechtelijke crediteuren	113.995	33.925
Totaal	**€ 633.937**	**€ 194.159**

In de volgende tabel zijn de verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in 2024 tot betaling komen opgenomen. Dit met uitzondering van de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een vergelijkbaar volume.

Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2022
BTW	821.912	625.028
Terugbetaling rekeningresultaat	99.096	-
Inhuur externe deskundigheid	76.492	55.083
Accountantskosten	10.215	13.090
ICT en telefonie	25.743	102.421
Lonen en sociale lasten	-	374
Overige transitoria	362.715	206.337
Totaal	**€ 1.396.172**	**€ 1.002.332**

Het saldo van de te betalen BTW is hoger dan op 31-12-2022. Dit komt doordat meer meerwerkopdrachten en opleidingen zijn gefactureerd. In de suppletie omzetbelasting is rekening gehouden met een lagere aftrek van btw op de ingekochte opleidingen.
De terugbetaling van het rekeningresultaat van 2022 was op balansdatum nog niet uitgevoerd.

Het volgende schema betreft het verloopoverzicht van de voorschotbedragen van het Rijk.

De van het Rijk ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	Saldo 1-1-2023	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Saldo 31-12-2023
Specifieke Uitkering Interbestuurlijk Programma	23.485	300.000	283.288	40.197
Specifieke Uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparing	318.783	363.560	197.803	484.540
Totaal	**€ 342.268**	**€ 663.560**	**€ 481.091**	**€ 524.737**

De specifieke uitkering Interbestuurlijk Programma (SPUK-IBP) van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat loopt van 2022 tot en met 2024. De specifieke uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparing van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland loopt van 2022 tot en met 2026. De ontvangen bedragen zijn hoger dan de kosten in 2023. Niet uitgegeven middelen schuiven door naar volgende jaren.

Het volgende schema betreft het verloopoverzicht van de voorschotbedragen van overige Nederlandse overheden.

De van overige Nederlandse overheden ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	Saldo 1-1-2023	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Saldo 31-12-2023
Directe productiekosten Flevoland	142.493	286.785	175.486	253.792
Directe productiekosten Almere	-	1.348	1.348	-
Directe productiekosten Gooise Meren	12.822	13.014	12.822	13.014
Directe productiekosten Noord-Holland	8.635	7.838	8.635	7.838
Energiebesparing meerwerk Lelystad	130.317	390.000	92.100	428.217
Energiebesparing meerwerk Almere	-	110.750	25.822	84.928
Energiebesparing meerwerk Gooise Meren	-	58.310	11.101	47.209
Totaal	**€ 294.267**	**€ 868.045**	**€ 327.314**	**€ 834.998**

De directe productiekosten van de provincie Flevoland en Noord-Holland en de gemeenten Almere en Gooise Meren zijn verantwoord als voorschotbedrag. Zij besluiten over het resterende saldo per 31-12-2023.

De meerwerkopdracht energiebesparing bij bedrijven van de gemeente Lelystad loopt van 2022 tot en met 2025. De meerwerkopdracht voor de gemeente Almere loopt in 2023 en 2024. De meerwerkopdracht voor de gemeente Gooise Meren loopt van 2022 tot en met 2025. De ontvangen bedragen zijn hoger dan de kosten in 2023. Niet uitgegeven middelen schuiven door naar volgende jaren.

Gebeurtenissen na balansdatum
Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum 31-12-2023 die nadere informatie geven over de situatie op balansdatum.

Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen
Een aantal overeenkomsten uit 2023 loopt door naar het jaar 2024. De grootste meerjarige verplichtingen betreffen de huur van het pand, ICT-beheer, VTH-software, opleidingen en de personeels- en salarisadministratie.

Aard van de opdracht	Contractduur	Bedrag per jaar
Huur vleugel provinciehuis inclusief servicekosten	Huurovereenkomst t/m 2028, optie verlenging t/m 2033	173.000
Lease voertuigen	Looptijd t/m 2024, optie verlenging t/m 2028	95.000
ICT beheercontract	Looptijd t/m 2025	545.000
VTH software	Looptijd t/m 2026	115.600
Onderwijs	Looptijd t/m 2024	732.000
Personeels- en salarisadministratie	Looptijd t/m 2026	120.000

B.3.3 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over 2023

Hieronder is per budget de afwijking tussen raming en realisatie weergegeven. In de programmaverantwoording onder A.1.3 is een verschillenanalyse op hoofdlijnen weergegeven. De afwijkingen van de begroting zijn incidenteel, tenzij anders vermeld.

a. Baten regulier budget

	BATEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1	**BIJDRAGEN DEELNEMERS**					
1.1	Almere	€ 1.824.523	€ 1.824.523	€ 1.727.673	€ -	€ 1.728.547
1.2	Lelystad	€ 1.525.262	€ 1.525.262	€ 1.454.747	€ -	€ 1.455.483
1.3	Zeewolde	€ 713.190	€ 713.190	€ 646.068	€ -	€ 646.395
1.4	Flevoland	€ 4.400.364	€ 4.400.364	€ 3.696.756	€ -	€ 3.698.627
1.5	Urk	€ 379.916	€ 379.916	€ 362.352	€ -	€ 362.535
1.6	Dronten	€ 1.291.275	€ 1.291.275	€ 1.231.577	€ -	€ 1.232.200
1.7	Noordoostpolder	€ 1.642.039	€ 1.642.039	€ 1.376.405	€ -	€ 1.377.101
1.8	Noord Holland	€ 605.705	€ 605.705	€ 577.702	€ -	€ 577.994
1.9	Gooise Meren	€ 969.775	€ 969.775	€ 924.941	€ -	€ 925.409
1.10	Hilversum	€ 633.915	€ 633.915	€ 604.609	€ -	€ 604.914
1.11	Weesp	€ 76.313	€ 76.313	€ 72.784	€ -	€ -
1.12	Huizen	€ 262.257	€ 262.257	€ 240.726	€ -	€ 240.848
1.13	Wijdemeren	€ 572.704	€ 572.704	€ 546.227	€ -	€ 546.503
1.14	Blaricum	€ 136.950	€ 136.950	€ 130.618	€ -	€ 130.685
1.15	Laren	€ 127.128	€ 127.128	€ 121.251	€ -	€ 121.312
	Subtotaal reguliere bijdrage deelnemers	**€ 15.161.316**	**€ 15.161.315**	**€ 13.714.437**	**€ -**	**€ 13.648.553**

De bijdragen van de deelnemende partijen zijn in 2023 berekend op basis van de Kostenverdeelsystematiek 2021-2023. Daarnaast zijn de bijdragen van de deelnemende partijen in 2023 gewijzigd vanwege:

- structurele verhoging van de bijdrage van Flevoland in verband met de uitvoering van het toezicht buitengebied;
- de structurele verhoging van de bijdrage van Almere in verband met de behandeling van bezwaar- en beroepszaken;
- de structurele verhoging van de bijdrage van Huizen in verband met de behandeling van meldingen lozingen buiten inrichtingen;
- de structurele verhoging van de bijdrage van Zeewolde in verband met de behandeling van asbestmeldingen;
- de structurele verhoging van de bijdrage van Flevoland in verband met de uitvoering van het toezicht op stikstof;
- De structurele verhoging van de bijdrage van Noordoostpolder in verband met de behandeling van asbestmeldingen;
- De structurele verhoging van de bijdragen van alle deelnemers als gevolg van de cao-indexering van salarissen.

	BATEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
2	**ANDERE BIJDRAGEN**					
2.6	Overige opbrengsten	€ 1.421.010	€ 1.086.701	€ 340.210	€ -334.310	€ 1.385.696
	Totaal reguliere baten	**€ 16.582.326**	**€ 16.248.016**	**€ 14.054.647**	**€ -334.310**	**€ 15.034.249**

De baten zijn in 2023 € 334.310 hoger dan geraamd. De OFGV heeft ten opzichte van de begroting en ten opzichte van 2022 meer meerwerkopdrachten voor de deelnemende partijen uitgevoerd. Daarnaast heeft de OFGV opleidingen verzorgd voor de eigen medewerkers en voor medewerkers van andere overheden. Ook zijn er positieve afwikkelingsverschillen van voorgaande jaren en renteopbrengsten.

a. Lasten regulier budget

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1	**PERSONEEL**					
1.1a	Salarissen	€ 10.307.193	€ 10.435.828	€ 10.992.166	€ 128.635	€ 9.338.263
1.1b	Samenwerking bedrijfsvoering	€ 111.613	€ 100.000	€ -	€ -11.613	€ 109.753
1.1c	Flexibele schil	€ 1.378.384	€ 1.653.871	€ 36.636	€ 275.487	€ 1.795.608
1.1d	Inhuur bij ziekte	€ 230.061	€ 248.712	€ 111.856	€ 18.651	€ 29.709
	Subtotaal personeelskosten	**€ 12.027.249**	**€ 12.438.410**	**€ 11.140.658**	**€ 411.161**	**€ 11.273.332**

In 2023 was de formatie van de OFGV 165 fte. Op 31-12-2023 was de bezetting met medewerkers in dienst 140,74 fte. De loonkosten van deze bezetting bedroegen € 10,3 mln. De reguliere loonkosten waren hoger dan in 2022. Dit komt door een hogere bezetting en de loonsverhoging van de cao SGO. De hogere bezetting zorgt voor hogere kosten dan geraamd bij de personeels- en salarisadministratie die in het kader van samenwerking bedrijfsvoering wordt afgenomen van de gemeente Lelystad.
De inzet van de flexibele schil is in 2023 lager dan in 2022. Door de krapte op de arbeidsmarkt is het lastig om vacatures van toezichthouders en teamleiders in te vullen. Daardoor is nog steeds veel inhuur van personeel nodig geweest, maar ook die inhuur was lastig te vinden. De inhuur bij ziekte past binnen het beschikbare budget door een laag kortdurend verzuim. Veelal zijn taken van ziek personeel opgevangen door collega's.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1.2	Opleidingskosten	€ 965.702	€ 1.117.795	€ 404.140	€ 152.093	€ 706.306

Bij de lasten van het reguliere opleidingsbudget zijn de lasten van het opleidingscentrum opgeteld. De kosten ad € 673.483 zijn volledig gedekt door de opbrengsten van het opleidingscentrum ad € 864.183. Deze opbrengsten zijn verantwoord aan de batenkant bij de overige inkomsten. Het verschil tussen kosten en opbrengsten van het opleidingscentrum is € 190.700 positief en is te beschouwen als een bijdrage ter dekking van de uren van het interne personeel. Het opleidingscentrum heeft meer opleidingen verzorgd voor de OFGV en andere omgevingsdiensten dan in 2022. De opleidingskosten zijn lager dan geraamd doordat de cursussen en opleidingen voor het eigen personeel kostenefficiënt zijn georganiseerd.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
1.3	Algemene personeelskosten	€ 494.788	€ 589.677	€ 539.947	€ 94.889	€ 434.361

Onder het budget algemene personeelskosten vallen de budgetten voor piket en overwerk, belastingheffing werkkostenregeling, vergoeding reiskosten, werkkleding en overige kosten. De totale uitgaven op de personeelskosten vallen in 2023 hoger uit dan in 2022 door het gestegen aantal personeelsleden. De kosten zijn lager dan geraamd door een lagere heffing voor de werkkostenregeling in verband met samenkomsten van personeel in het vernieuwde kantoor en lagere reiskosten door het plaats onafhankelijk werken.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
3	**KAPITAALLASTEN**					
3.1	Afschrijving ICT	€ 95.666	€ 137.745	€ 122.745	€ 42.079	€ 93.274
3.2	Afschrijving Meubilair	€ 32.398	€ 39.097	€ 34.097	€ 6.699	€ 44.371
3.3	Afschrijving Verbouwing	€ 44.516	€ 46.369	€ 46.369	€ 1.853	€ 39.819

De afschrijvingen passen binnen de beschikbare budgetten. In 2023 is minder geïnvesteerd in ICT-hardware dan voorzien, de OFGV heeft langer gebruik gemaakt van de bestaande

telefoons, laptops en iPads. De investeringen schuiven door naar 2024.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
4	**INDIRECTE KOSTEN**					
4.1	Huisvesting (pandgebonden)	€ 253.229	€ 301.644	€ 346.644	€ 48.415	€ 321.902
4.2	Huisvesting (niet-pandgebonden)	€ 105.821	€ 147.749	€ 147.749	€ 41.928	€ 53.489

De huisvestingskosten zijn lager dan de beschikbare budgetten door de teruggang van vier naar twee verdiepingen in de loop van 2023.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
4.3	Informatiemanagement	€ 700.789	€ 829.954	€ 783.722	€ 129.165	€ 891.614

De kosten voor informatiemanagement vallen lager uit dan begroot. In de raming was rekening gehouden met kosten voor de Baseline Informatiebeheer Overheden en datagericht werken. De OFGV heeft zich hierop in 2023 zorgvuldig voorbereid, de kosten schuiven door naar 2024. Het bedrag voor 2022 was incidenteel hoger vanwege de overgang naar de modern workplace.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
4.4	Wagenpark	€ 72.785	€ 85.020	€ 125.020	€ 12.235	€ 67.061

De kosten voor het wagenpark zijn nagenoeg gelijk aan de begroting en de realisatie in 2022.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
4.5	Diverse kosten	€ 173.517	€ 200.442	€ 204.442	€ 26.925	€ 124.390

De diverse kosten betreffen verzekeringen, kantoorartikelen, communicatie- en frankeerkosten, lidmaatschappen, abonnementen en geluidsmeters. De kosten zijn binnen het daarvoor beschikbaar budget gebleven. Ten opzichte van 2022 zijn meer communicatiekosten gemaakt.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
4.6	Accountant	€ 34.045	€ 34.413	€ 28.413	€ 368	€ 26.966

De kosten voor de accountantscontrole zijn nagenoeg gelijk aan de begroting en de realisatie in 2022.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
4.7	HRM	€ 183.241	€ 222.874	€ 73.874	€ 39.633	€ 104.737

Onder de HRM-kosten vallen kosten voor Arbo, functiewaardering en werving- en selectie. In 2023 zijn de kosten hoger dan in 2022 doordat de OFGV heeft ingezet op werving en selectie via een mediacampagne, advertenties op externe websites en het inschakelen van werving- en selectiebureaus.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
5	**ONVOORZIEN**					
5.1	Onvoorzien	€ 5.341	€ 56.827	€ 56.827	€ 51.486	€ -
	Totaal reguliere lasten	**€ 15.143.368**	**€ 16.248.016**	**€ 14.054.647**	**€ 1.104.648**	**€ 14.181.623**

Het budget onvoorzien dient ter dekking van de incidentele financiële risico's. In 2023 is het budget aangewend door het Dagelijks Bestuur voor ondersteuning bij het werven van de nieuwe directeur.

	LASTEN REGULIERE BUDGET	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
5.2	Incidentele lasten	€ 223.359	€ -	€ -	€ -223.359	€ -

In 2023 is geconstateerd dat de OFGV voor opleidingen de verplichting had om btw-vrij te factureren. De inkoop btw is onterecht afgetrokken en wordt in overleg met de Belastingdienst over de periode 2019-2023 gecorrigeerd inclusief heffingsrente.

b. Directe productiekosten

	DIRECTE PRODUCTIEKOSTEN	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
6	**BATEN DIRECTE PRODUCTIEKOSTEN**					
6.1	Directe productiekosten Flevoland	€ 166.206	€ 278.785	€ 237.372	€ 112.578	€ 155.671
6.2	Directe productiekosten Almere	€ 1.348	€ 1.348	€ 1.348	€ -	€ 1.329
6.3	Directe productiekosten Gooise Meren	€ -	€ 13.014	€ 13.014	€ 13.014	€ -
6.4	Directe productiekosten Noord-Holland	€ 927	€ 8.765	€ 8.765	€ 7.838	€ -
	Totaal baten directe productiekosten	**€ 168.481**	**€ 301.912**	**€ 260.499**	**€ 133.430**	**€ 157.000**
6	**LASTEN DIRECTE PRODUCTIEKOSTEN**					
6.1	Directe productiekosten Flevoland	€ 166.206	€ 278.785	€ 237.372	€ 112.578	€ 155.671
6.2	Directe productiekosten Almere	€ 1.348	€ 1.348	€ 1.348	€ -	€ 1.329
6.3	Directe productiekosten Gooise Meren	€ -	€ 13.014	€ 13.014	€ 13.014	€ -
6.4	Directe productiekosten Noord-Holland	€ 927	€ 8.765	€ 8.765	€ 7.838	€ -
	Totaal lasten directe productiekosten	**€ 168.481**	**€ 301.912**	**€ 260.499**	**€ 133.430**	**€ 157.000**

De bijdragen van vier deelnemers voor directe productiekosten zijn verantwoord als voorschotbedragen. Lagere uitgaven leiden tot terug te betalen bedragen die opgenomen zijn onder de overlopende passiva.

Het budget directe productiekosten van de provincie Flevoland bevat zowel inkomsten als uitgaven. Het verschil bestaat uit de volgende onderdelen:

	DIRECTE PRODUCTIEKOSTEN PROVINCIE FLEVOLAND	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Verschil realisatie en begroting
Lasten	Groene handhaving kapitaallasten vaartuigen	€ 21.857	€ 33.707	€ 11.850
	Groene handhaving vaartuigen	€ 67.247	€ 61.570	€ -5.677
	Groene handhaving steunpunten	€ 63.993	€ 96.468	€ 32.475
	Advertenties milieuwetten	€ 40.222	€ 39.325	€ -897
	Extern advies vergunningverlening	€ 37.250	€ 20.111	€ -17.139
	Extern advies handhaving	€ 18.290	€ 20.111	€ 1.821
	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden	€ 7.564	€ 22.471	€ 14.907
	Beheer grondwatermeetnet	€ 98.312	136.701	€ 38.389
	Subtotaal	**€ 354.734**	**€ 430.464**	**€ 75.730**
Baten	Legesheffing vergunningen	€ -188.528	€ -146.061	€ 42.467
	Vergoeding groene handhaving randmeren	€ -	€ -5.618	€ -5.618
	Totaal Provincie Flevoland	**€ 166.206**	**€ 278.785**	**€ 112.579**

De directe bijdrage van gemeente Almere bestond uit een bijdrage voor een geluidsmeter en is in 2023 net zoals in de voorafgaande jaren volledig voor dit doel aangewend.

Het directe productiekostenbudget Gooise Meren is bedoeld voor de externe deskundigheid en specifieke inhuur voor de gemeente Gooise Meren. In 2023 zijn geen kosten gemaakt in het kader van dit budget.

Het directe productiekosten Noord-Holland budget is bedoeld voor de advertentie-, onderzoek- en kadasterkosten voor de bodemtaken van de provincie Noord-Holland. In 2023 zijn weinig kosten gemaakt in het kader van dit budget.

c. Subsidies

	SUBSIDIES	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
2	**ANDERE BIJDRAGEN - BATEN SUBSIDIES**					
2.7	Diverse subsidies	€ 481.091	€ 510.560	€ 200.000	€ 29.469	€ 202.400
	Totaal baten subsidies	**€ 481.091**	**€ 510.560**	**€ 200.000**	**€ 29.469**	**€ 202.400**
7	**OVERIGE KOSTEN - LASTEN SUBSIDIES**					
7.5	Diverse subsidies	€ 481.091	€ 510.560	€ 200.000	€ 29.469	€ 202.400
	Totaal lasten subsidies	**€ 481.091**	**€ 510.560**	**€ 200.000**	**€ 29.469**	**€ 202.400**

In 2023 zijn twee subsidies ontvangen. De specifieke uitkering Interbestuurlijk Programma (SPUK-IBP) van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat loopt van 2022 tot en met 2024. Deze bedraagt in totaal € 450.000 en is bestemd voor diverse verbeterprojecten bij omgevingsdiensten waaronder opleiding van medewerkers, het opstellen van een handhavings- en uitvoeringsplan (RUHS) en het uitvoeren van visitaties. In 2023 is hieraan € 283.228 besteed.

De specifieke uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparing van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland loopt van 2022 tot en met 2026. Deze bedraagt in totaal € 1.710.739 en is bestemd voor het uitvoeren van klassiek toezicht op energiebesparing en ondersteunende werkzaamheden zoals het onderzoeken welke bedrijven bezocht moeten worden. In 2023 is hieraan € 197.803 besteed.

d. Reserves

	Mutaties bestemmingsreserves	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2022
2	**ANDERE BIJDRAGEN - BATEN RESERVES**					
2.2	Onttrekking bestemmingsreserve I&O	€ 376.787	€ 625.546	€ 617.636	€ 248.759	€ 248.150
2.3	Bijdrage gemeente Amsterdam	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 469.489
2.4	Onttrekking Bestemmingsreserve Weesp	€ 76.313	€ 237.068	€ 237.068	€ 160.755	€ 232.420
	Totaal baten reserves	**€ 453.100**	**€ 862.614**	**€ 854.704**	**€ 409.514**	**€ 950.059**
7	**OVERIGE KOSTEN TEN LASTE VAN RESERVES**					
7.7	Invoeringskosten Omgevingswet	€ 78.848	€ 193.875	€ 347.636	€ 115.027	€ 121.287
7.8	Diverse innovatieprojecten	€ 297.939	€ 431.671	€ 270.000	€ 133.732	€ 126.863
7.9	Uittreden gemeente Weesp uit de GR OFGV	€ 76.313	€ 237.068	€ 237.068	€ 160.755	€ 161.155
7.11	Toevoeging bestemmingsreserve Weesp	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 469.489
	Totaal lasten reserves	**€ 453.100**	**€ 862.614**	**€ 854.704**	**€ 409.514**	**€ 878.794**

Aan de bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling zijn in 2023 de invoeringskosten van de Omgevingswet en de kosten van innovatieprojecten onttrokken (2.2, 7.7 en 7.8).
Aan de bestemmingsreserve uittreden Weesp uit de GR OFGV is in 2023 de begrote bijdrage van de gemeente Weesp onttrokken (2.4 en 7.9).

Voorbereiding op de Omgevingswet

De kosten van tijdsbesteding van OFGV-medewerkers voor de Omgevingswet bedragen in 2023 € 78.848. Hierin zijn de uren van leidinggevenden, directie en bedrijfsvoering niet meegenomen. De opleidingsuren voor voorbereiding op de Omgevingswet zijn ten laste van de subsidie SPUK-IBP gebracht. De inhoudelijke aspecten van de uitgevoerde activiteiten zijn toegelicht in paragraaf A.1.2 Activiteiten.

Innovatieprojecten

Met de innovatieprojecten worden kwaliteitsverbeteringen, efficiencyvoordelen en/of kostenbesparingen nagestreefd. In de onderstaande tabel zijn de kosten en de financiële begroting van de innovatieprojecten gespecificeerd per project.

Innovatieprojecten	Projectraming	Akkoord DB	Restant 31-12-2022	Raming 2023	Realisatie 2023	Restant 2023
1. Automatisering Bodeminformatie	€ 150.424	18 oktober 2017	€ 29.179	€ 29.179	€ 29.179	€ 0
2. Projectleider innovatieprojecten	€ 140.000	18 april 2018	€ 42.432	€ 42.432	€ 0	€ 42.432
3. Circulaire Economie	€ 150.000	6 januari 2021	€ 46.607	€ 46.607	€ 46.607	€ 0
4. Versterkte Uitvoering 3	€ 180.000	27 oktober 2021	€ 173.790	€ 80.000	€ 61.200	€ 112.590
5. App boringsvrije zone	€ 15.000	27 oktober 2021	€ 60	€ 60	€ 60	€ 0
6. Omgevingslab	€ 210.000	27 oktober 2021	€ 172.601	€ 100.000	€ 50.000	€ 122.601
7. Zelfcontrole bedrijven	€ 150.000	27 oktober 2021	€ 150.000	€ 0	€ 0	€ 150.000
8. Circulaire Economie vervolg	€ 360.000	2 november 2022	€ 360.000	€ 133.393	€ 110.893	€ 249.107
Totaal innovatieprojecten	**€ 1.355.424**		**€ 974.669**	**€ 431.671**	**€ 297.939**	**€ 676.730**

De realisatie van de innovatieprojecten valt in 2023 € 133.732 lager uit dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door lagere kosten voor de projecten Versterkte Uitvoering 3 (VUE3), Omgevingslab en Circulaire Economie en het niet inzetten van middelen voor een projectleider innovatieprojecten. Aan de reserves worden alleen de werkelijke gemaakte kosten binnen één kalenderjaar onttrokken. Door de lagere uitgaven wordt er minder aan de reserves onttrokken. Deze kosten hebben daarom geen invloed op het rekeningresultaat.

De innovatieprojecten die in 2023 liepen, zijn hieronder toegelicht.

1. Automatisering bodeminformatie

Doel:

- Via een website of Geo-viewer bodemonderzoeken en besluiten digitaal beschikbaar stellen;
- Bodeminformatieverzoeken digitaal afhandelen;
- Onderzoeken of leges voor bodeminformatieverzoeken direct digitaal kan worden betaald aan de betreffende gemeente wanneer deze wordt opgevraagd.

Wat levert het op (financieel/efficiëntie, effectiviteit en/of kwaliteit):

Efficiëntie bij het afhandelen van bodeminformatieverzoeken door de OFGV en legesinning door de gemeenten.

Voortgang 2023:

De uitwisseling van informatie vanuit de huidige VTH-systemen voldoet niet aan de landelijke standaarden. De OFGV heeft de opzet van een eigen datawarehouse onderzocht en is in gesprek met een andere leverancier van een bodeminformatiesysteem.

3. en 8. Circulaire economie

Doel:

- Inzicht in afvalstromen en het gebruik van primaire grondstoffen bij bedrijven;
- Ontwikkelen van een analyse-instrument om bedrijven te classificeren en op die manier een dialoog aan te gaan met bedrijven;
- Normstelling via vergunningverlening binnen de wettelijke kaders;
- Ontwikkelen van stimulerend toezicht voor circulaire economie (bedrijfseconomisch voordeel van circulair werken inzichtelijk maken via een tool);
- Ontwikkelen van een opleiding Circulaire Economie.

Wat levert het op (financieel/efficiëntie, effectiviteit en/of kwaliteit):

Kwaliteitsverbetering op een relatief nieuw kennisgebied. Meer deskundigheid bij vergunningverleners en toezichthouders. Concreet maken wat vanuit het VTH-spoor gedaan kan worden om de CE-ambities te verwezenlijken.

Voortgang 2023:
De OFGV heeft in 2023 gesprekken gevoerd met deelnemers over wat er speelt op het gebied van circulaire economie en hoe een eventuele samenwerking kan worden vormgegeven. De uitkomsten van deze gesprekken zijn in een gezamenlijke bijeenkomst gedeeld. Meerdere deelnemers hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn in het opnemen van circulaire voorschriften in vergunningen. Binnen de OFGV hebben juristen en vergunningverleners onderzocht wat de mogelijkheden zijn om circulaire voorschriften op te nemen in vergunningen. De OFGV heeft contact gezocht met andere omgevingsdiensten die hiermee de eerste ervaringen hebben opgedaan. De OFGV neemt deel aan structurele overleggen over circulaire economie van Omgevingsdienst NL en van het IPO. Daarnaast bespreekt de OFGV casussen met de drie Noord-Hollandse omgevingsdiensten.

Met ingang van 2023 biedt de OFGV de opleiding Circulaire Economie aan. Meerdere medewerkers van de OFGV en van andere omgevingsdiensten hebben deelgenomen aan de opleiding, waardoor de beschikbare kennis verbreed en verdiept is.

4. Versterkte Uitvoering 3
Stimulerend toezicht energiebesparing wordt vanuit het Rijk met de regeling Versterkte Uitvoering 3 (VUE3) rechtstreeks bij marktpartijen belegd.
Doel:

- Bepalen van te bezoeken bedrijven;
- Inzet van de techniek en informatie volgens de methodiek van Stimulerend Toezicht;
- Vastleggen van informatie over energieverbruik, meldplicht en informatieplicht van bedrijven die door de marktpartij zijn bezocht;
- Behouden van de informatiepositie waardoor energiebesparingen bij bedrijven zichtbaar kunnen worden gemaakt.

Wat levert het op (financieel/efficiëntie, effectiviteit en/of kwaliteit)?
Efficiënte en effectieve inzet van capaciteit, kwalitatieve rapportages over bereikte energiebesparing.

Voortgang 2023:
Een marktpartij heeft in 2023 in overleg met de OFGV diverse bedrijven bezocht. De VUE3 is eind 2023 afgerond. De OFGV heeft gegevens over energieverbruik, meldplicht en informatieplicht vastgelegd. Wanneer bedrijven hebben gekozen voor Stimulerend Toezicht ligt de informatie vast in een energiebesparingssysteem waar de OFGV ook toegang toe heeft. Deze bedrijven hebben drie jaar de tijd om energiebesparende maatregelen uit te voeren en worden in de tussentijd niet bezocht door de OFGV. Wanneer bedrijven hebben gekozen voor klassiek toezicht, voert de OFGV in de komende jaren hercontroles en waar nodig handhaving uit om te bereiken dat de bedrijven hun energiebesparende maatregelen uitvoeren.

5. App boringsvrije zone
Doel:

- Ontsluiten van informatie over dieptebeperkingen in de boringsvrije zone aan bedrijven en toezichthouders.

Wat levert het op (financieel/efficiëntie, effectiviteit en/of kwaliteit)?

Sneller en adequater toezicht, proactieve informatie voor bedrijven die boringen verrichten en met de app weten hoe diep ze mogen boren in plaats van reactieve handhaving op overtredingen.
Voortgang 2023:
De app is gereed en getest door de toezichthouders. Dit levert informatie op in het veld waardoor een toezichthouder direct weet hoe diep op de betreffende locatie geboord mag worden.

6. Omgevingslab
Doel:

- Opwerken en visualiseren van data ten behoeve van verschillende beleidsdoeleinden met betrekking tot de fysieke leefomgeving.

Wat levert het op (financieel/efficiëntie, effectiviteit en/of kwaliteit)?
Door het visualiseren van beleidsvoornemens kan beleidsontwikkeling gerichter en kostenefficiënter worden ingezet.

Voortgang 2023:
De OFGV beschikt over een programma waarin 3D en 4D (factor tijd) simulaties kunnen worden weergegeven van beleidsvoornemens, denk bijvoorbeeld aan slagschaduw van windmolens versus een te bouwen woonwijk. Er is een toenemende vraag naar informatie over de effecten van de werkzaamheden van de OFGV en het beleid van de deelnemers. Daarnaast biedt het gebruik van data over bijvoorbeeld milieubelastende activiteiten en het combineren van die data met gegevens over vastgoed, bedrijven en topografie de mogelijkheid voor effectievere en efficiëntere taakuitvoering. Dat vraagt om meer specialisatie en differentiatie in de gebruikte informatiesystemen en meer aandacht voor afspraken over dataverzameling, datakwaliteit en datamodellering. Tegelijkertijd dient de data beschermd te worden volgens de Baseline Informatiebeveiliging Overheden. In 2023 heeft de OFGV onderzocht hoe het programma op een beveiligde server kan werken met de bestaande data. Hiertoe dient eerst een eigen datawarehouse ingericht te worden en dienen beveiligingscertificaten geüpgraded te worden.

B.3.4 WNT

In de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) zijn de beloningen van bestuurders en andere topfunctionarissen wettelijk genormeerd. De WNT is van toepassing op de OFGV. Het voor de OFGV toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000. Vanuit de WNT is het verplicht van iedere topfunctionaris gegevens te vermelden in het financieel verslaggevingsdocument. Bij de OFGV is de directeur gekwalificeerd als topfunctionaris. De directeur blijft, net als alle overige medewerkers, onder de WNT-norm. In 2023 is de zittend directeur op 6 april met pensioen gegaan. De nieuwe directeur is op 1 september gestart. In de tussenliggende periode heeft de teamleider Bedrijfsvoering als waarnemend directeur gefungeerd. Voor alle drie personen is hieronder de WNT-tabel weergegeven met het voor hen toepasselijke bezoldigingsmaximum.

Gegevens 2023	
bedragen x € 1	**P.M.R. Schuurmans**
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 – 06/04
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 36.028
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 5.789
Subtotaal	*€ 41.817*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 58.652
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	**€ 41.817**
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Gegevens 2022	
bedragen x € 1	**P.M.R. Schuurmans**
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 125.720
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.008
Subtotaal	*€ 147.728*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 216.000

Gegevens 2023	
bedragen x € 1	**P.H. Stam**
Functiegegevens	Waarnemend Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/04 – 30/09
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 47.962
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 7.256
Subtotaal	*€ 55.218*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 111.805
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	**€ 55.218**
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Gegevens 2023	
bedragen x € 1	**A.J. Klijn**
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/09 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 39.881
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 6.697
Subtotaal	*€ 46.578*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 74.537
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	**€ 46.578**
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Bij een Gemeenschappelijke Regeling zijn leden van het AB en DB ook als topfunctionarissen gekwalificeerd. Voor alle bestuursleden geldt dat zij geen bezoldiging van de OFGV ontvangen en de functie slechts uitvoeren uit hoofde van hun functie als wethouder of gedeputeerde van de deelnemende overheid.
Door de Provinciale Staten verkiezingen in 2023 zijn de bestuurders vanuit de provincies Flevoland en Noord-Holland in het OFGV-bestuur nieuw aangetreden. De voorzittershamer is overgenomen door de gemeente Almere.

Naam Bestuurslid	Partner	Functie OFGV	periode 2023	Bezoldiging
mw. G. van Gaal	Provincie Flevoland	Voorzitter Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	01-01 tm 29-06	€ 0
dhr. A.Y. Sprong	Gemeente Almere	Voorzitter Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	29-06 tm 31-12	€ 0
dhr. A.Y. Sprong	Gemeente Almere	Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	01-01 tm 29-06	€ 0
dhr. W. Foppen	Gemeente Urk	Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
dhr. H.M. Bellaart	Gemeente Gooise Meren	Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
dhr. H.J. Hofstra	Provincie Flevoland	Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	08-12 tm 31-12	€ 0
dhr. J. van den Berg	Provincie Flevoland	Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	29-06 tm 03-10	€ 0
dhr. M.W. Hoelscher	Gemeente Wijdemeren	Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	01-01 tm 23-05	€ 0
dhr. F.C. Cornelis	Gemeente Blaricum	Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur	25-05 tm 31-12	€ 0
dhr. H.J. Hofstra	Provincie Flevoland	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 08-12	€ 0
mw. L.L. Hillebregt	Gemeente Dronten	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
dhr. E.P. Stigter	Provincie Noord-Holland	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 21-07	€ 0
dhr. J.C. J. Beemsterboer	Provincie Noord-Holland	Lid Algemeen Bestuur	21-07 tm 31-12	€ 0
dhr. H.L. Hermans	Gemeente Zeewolde	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
mw. E.L. Kruijt	Gemeente Wijdemeren	Lid Algemeen Bestuur	06-06 tm 31-12	€ 0
mw. S. Werkman	Gemeente Noordoostpolder	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
dhr. F.C. Cornelis	Gemeente Blaricum	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
mw. K. van Hunnik	Gemeente Hilversum	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
dhr. F.K de Groot	Gemeente Laren	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
dhr. N. Meijer	Gemeente Huizen	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0
dhr. D.A. Grimbergen	Gemeente Lelystad	Lid Algemeen Bestuur	01-01 tm 31-12	€ 0

B.3.5 Overzicht van incidentele baten en lasten

Door het zuiveren van de incidentele lasten en baten en de mutaties in de reserves, ontstaat het beeld in hoeverre er sprake is van een structureel sluitende begroting.
Alle in de initiële begroting opgenomen baten en lasten van de OFGV zijn structureel van aard. In 2023 zijn de volgende incidentele baten en lasten geboekt:

INCIDENTELE BATEN	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Realisatie 2022
Omgevingswet	€ 78.848	€ 193.875	€ 347.636	€ 413.100
Overige opbrengsten:				
Opbrengsten Kenniscentrum	€ 864.183	€ 730.000	€ -	€ 522.351
Opbrengsten meerwerkopdrachten	€ 335.401	€ 356.701	€ 340.210	€ 470.848
Afkoopsom gemeente Amsterdam				€ 469.489
Afwikkelingsverschillen	€ 21.892	€ -	€ -	€ 59.393
Rentebaten	€ 199.534	€ -	€ -	€ 18.098
Mutatie reserves	€ 453.100	€ 862.614	€ 854.704	€ 480.570
Totaal incidentele baten	**€ 1.952.958**	**€ 2.143.190**	**€ 1.542.550**	**€ 2.433.849**

INCIDENTELE LASTEN	Realisatie 2023	Begroting na wijziging	Begroting voor wijziging	Realisatie 2022
Omgevingswet	€ 78.848	€ 193.875	€ 347.636	€ 459.422
Opleidingskosten (kosten Kenniscentrum)	€ 673.483	€ 673.483	€ 56.517	€ 332.585
Informatiemanagement	€ 30.389	€ 30.389	€ -	€ 90.309
Diverse innovatieprojecten	€ 297.939	€ 431.671	€ 270.000	€ 126.863
Uittreden gemeente Weesp	€ 76.313	€ 237.068	€ 237.068	€ 161.155
Toevoegingen reserves	€ -	€ -	€ -	€ 469.489
Onvoorzien	€ 5.341	€ 56.827	€ 56.827	€ -
Totaal incidentele lasten	**€ 1.162.313**	**€ 1.623.313**	**€ 968.048**	**€ 1.639.824**

De opbrengsten van meerwerkopdrachten zijn meegenomen voor zover zij de raming overschrijden. De kosten van informatiemanagement zijn meegenomen voor zover het eenmalige (aansluitings-) kosten betreffen. Het verschil tussen de totale incidentele lasten en baten bedraagt in 2023 € 790.645 voordelig. Dit betekent dat structurele lasten van de OFGV zoals salarissen worden gedekt door incidentele baten zoals subsidies, meerwerkopdrachten en innovatieprojecten.

B.3.6 Overzicht per taakveld

Het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld ziet als volgt uit:

	Gewijzigde begroting 2023			Realisatie 2023		
Programma Milieu en Leefomgeving	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
Taakveld 7.4 Milieubeheer	€ 17.060.487	€ 11.874.572	€ 5.185.916	€ 17.032.364	€ 10.759.195	€ 6.273.170
Taakveld 0.4 Overhead	€ -	€ 5.991.703	€ -5.991.703	€ -	€ 5.750.584	€ -5.750.584
Taakveld 0.5 Treasury	€ -	€ -	€ -	€ 199.534		€ 199.534
Taakveld 0.8 Overige baten en lasten	€ -	€ 56.827	€ -56.827	€ -	€ 5.341	€ -5.341
Taakveld 0.10 Mutaties reserves	€ 862.614	€ -	€ 862.614	€ 453.100	€ -	€ 453.100
Taakveld 0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 1.169.879	€ -1.169.879
Totaal	**€ 17.923.101**	**€ 17.923.101**	**€ -**	**€ 17.684.998**	**€ 17.684.998**	**€ -**

B.3.7 EMU-saldo

Het EMU-saldo geldt binnen de Europese Unie als een indicator om de gezondheid van de overheidsfinanciën te kunnen bepalen. Dit cijfer is het totaal van inkomsten minus uitgaven. Volgens het Europese stabiliteits- en groeipact is de macronorm voor lidstaat Nederland een maximaal EMU-saldo van -0,5% van het bruto binnenlands product. Decentrale overheden moeten inzicht geven in de berekening van hun aandeel in dit EMU-saldo. Alle gemeenten, provincies en waterschappen moeten deze informatie aanleveren bij het CBS. Bij gemeenschappelijke regelingen vindt een steekproef plaats wanneer deze een exploitatie van € 20 mln. of meer hebben. De OFGV valt hier buiten.

B.4 Overige gegevens

B.4.1 Bijlage verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 09-03-2024

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
IenW	E93	**Regeling specifieke uitkering Interbestuurlijk programma VTH**		Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E93/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E93/02*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E93/03*		
				€ 283.288	€ 409.803	Nee		
				Naam activiteit *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E93/04*	Besteding (jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E93/05*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E93/06*		
			1	Deelname aan werk- en projectgroepen	€ 4.066	€ 4.066		
			2	Aanleveren van data	€ 12.730	€ 15.740		
			3	Scholing en opleiding	€ 219.640	€ 281.940		
			4	Inzicht bekostiging				
			5	Implementatie landelijke handhavingsstrategie				
			6	Uniforme indeling BRZO				
			7	Openbaar maken handhavingsbeschikkingen				
			8	Arbeidsmarktcampagne				
			9	Transitieopgaven				
			10	Ontwikkelen risicoanalyse en uitvoerings- en handhavingsplan				
			11	Implementeren risicoanalyse en uitvoerings- en handhavingsplan	€ 31.654	€ 47.999		
			12	Onderzoek mandaten	€ 5.168	€ 5.168		
			13	Visitaties	€ 1.330	€ 17.815		
			14	Onderzoeken ILT				
			15	Materiële kosten	€ 8.700	€ 37.075		
EZK	F21	**Eenmalige specifieke uitkeringen ten behoeve van extra ondersteuning voor toezicht op en handhaving van de energiebesparingsplicht**		Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: F21/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: F21/02*	Wordt voldaan aan het bepaalde in artikel 6, tweede lid van de Regeling (ja/nee) *Aard controle R* *Indicator: F21/03*	Wordt voldaan aan het bepaalde in artikel 6, zesde lid, van de Regeling (ja/nee) *Aard controle D2* *Indicator: F21/04*	Eindverant
				197.803	215.189	Ja	Ja	Nee

B.4.2 Rechtmatigheidsverklaring van het Dagelijks Bestuur

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium.

In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het Dagelijks Bestuur toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door het Algemeen Bestuur vastgestelde kaders zoals de begroting, verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door het algemeen bestuur op 21 november 2023 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door het Algemeen Bestuur bepaald en bedraagt 1 % van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 165.000. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV van november 2023.

Bevinding
Het Dagelijks Bestuur is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens.

De geconstateerde afwijkingen betreffen:

- Onrechtmatige verlenging van twee Europees aanbestede inhuurcontracten van toezichthouders voor een totaalbedrag van € 205.000.

In de paragraaf A.2.8 rechtmatigheid is op basis van de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV en op basis van de afspraken met het Algemeen Bestuur aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. In deze paragraaf heeft het Dagelijks Bestuur ook beschreven welke actie hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

B.4.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

PUBLIEKE SECTOR ACCOUNTANTS

Publieke Sector Accountants B.V.
Arcadialaan 20 E
1813 KN Alkmaar
www.publiekesectoraccountants.nl
info@psa-ra.nl

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN JAARREKENING 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek te Lelystad gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van de baten en lasten over 2023 en van het vermogen van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek op 31 december 2023 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

De jaarrekening bestaat uit:

- Het overzicht van baten en lasten over 2023;
- De balans per 31 december 2023;
- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, waaronder de rechtmatigheidsverantwoording van het dagelijks bestuur over de financiële rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties over 2023;
- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen; en
- De bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het Programma van Eisen accountantscontrole zoals vastgesteld door het algemeen bestuur op 3 februari 2021 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

PUBLIEKE SECTOR ACCOUNTANTS

Op alle opdrachten verricht door Publieke Sector Accountants B.V. zijn de 'Algemene Voorwaarden Publieke Sector Accountants', gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 69411409, van toepassing.
Publieke Sector Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Utrecht onder nummer 69411409.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 165.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2023. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 60.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6 sub a WNT en artikel 5, lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Paragraaf ter benadrukking van bepaalde aangelegenheden - rechtmatigheidsverantwoording

Wij vestigen de aandacht op het onderdeel rechtmatigheidsverantwoording in de toelichting op de jaarrekening op pagina 58. Het dagelijks bestuur heeft in deze rechtmatigheidsverantwoording toegelicht dat een deel van de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand is gekomen. Het totaal aan geconstateerde afwijkingen (rechtmatigheidsfouten), voor een bedrag van in totaal € 205.000, ligt boven de door het algemeen bestuur vastgestelde verantwoordingsgrens. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

De jaarstukken omvatten andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit:

- Inhoudsopgave;
- Voorwoord; en
- Jaarverslag 2023, waaronder de programmaverantwoording 2023 milieu en leefomgeving en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

VERKLARING BETREFFENDE OVERIGE DOOR WET- OF REGELGEVING GESTELDE VEREISTEN

Ingevolge artikel 213 lid 3 (b) Gemeentewet hebben wij onderzocht of de baten en lasten, alsmede de balansmutaties met betrekking tot specifieke uitkeringen als bedoeld in artikel 17 Financiële-verhoudingswet (hierna: de specifieke uitkeringen) rechtmatig tot stand zijn gekomen. In de jaarrekening is verantwoordingsinformatie opgenomen over deze specifieke uitkeringen (de SiSa-bijlage).

Naar ons oordeel zijn de baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2023 met betrekking tot de specifieke uitkeringen in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de vereisten aan de specifieke uitkeringen bij en krachtens artikel 58a BBV en de Financiële-verhoudingswet - Regeling Informatieverstrekking SiSa.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen, in overeenstemming met de vereisten aan de specifieke uitkeringen bij en krachtens artikel 58a BBV en de Financiële-verhoudingswet - de Regeling Informatieverstrekking SiSa. In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het is onze verantwoordelijkheid een redelijke mate van zekerheid te krijgen voor ons oordeel ingevolge artikel 213 lid 3 (b) Gemeentewet. Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Bado en de Nota Verwachtingen Accountantscontrole 2023, zoals opgenomen in de Nota procedure aanlevering SiSa-verantwoordingsinformatie 2023 in bijlage 2 van de Regeling Informatieverstrekking SiSa. Wij hebben bij de controle van de baten en lasten, alsmede de balansmutaties met betrekking tot specifieke uitkeringen dezelfde materialiteit toegepast als bij de controle van de jaarrekening. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;

- het evalueren of de baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen

zoals opgenomen in het door het algemeen bestuur op 22 november 2023 vastgestelde normenkader voor de financiële rechtmatigheid en voor het getrouw toelichten van de financiële rechtmatigheid in de jaarrekening.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van het normenkader voor de financiële rechtmatigheid mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur de veronderstellingen inzake de financiële risico's in relatie tot de financiële positie onderbouwen en afwegen of de gemeenschappelijke regeling in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de financiële risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van het normenkader voor de financiële rechtmatigheid en het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het Programma van Eisen accountantscontrole zoals vastgesteld door het algemeen bestuur op 3 februari 2021, het Controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde veronderstellingen aanvaardbaar zijn inzake de afweging dat de gemeenschappelijke regeling in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan omtrent de financiële positie. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen echter van materiële betekenis zijn voor de financiële positie van de gemeenschappelijke regeling;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Alkmaar, 5 juni 2024

Publieke Sector Accountants B.V.

Was getekend: A. Booij RA

ValidSigned door A. Booij RA
op 05-06-2024

Geachte relatie,

Met trots presenteren wij ons jaarverslag 2023. We laten zien hoe wij namens onze opdrachtgevers plezier bieden aan recreanten in een groene en waterrijke omgeving.

Dit jaar richten we speciaal de aandacht op een aantal hoogtepunten van onze vijf recreatieschappen en ons Routebureau. In zes video’s nemen onze programmamanagers, een projectmanager en een beheerder u mee in belangrijke ontwikkelingen en projecten van het afgelopen jaar. Daarin is veel aandacht voor recreatie (extra voorzieningen waaronder ook wandelroutes, toegankelijkheid van recreatiegebieden, samenwerking in evenementorganisatie) en natuur (toevoegen van natuur, bevorderen van de biodiversiteit).

Wij presenteren ons jaarverslag 2023 digitaal, op een uitgebreide website. Naast eerdergenoemde video's bevat de website ook informatie over de ontwikkelingen binnen onze afdelingen, de kerngegevens over bijvoorbeeld de evenementen en bezoekersaantallen van onze gebieden, en het mooie verslag van onze Raad van Commissarissen. Onze jaarrekening kunt u zowel via de homepage als via de pagina Jaarrekening downloaden.

Namens alle medewerkers van Recreatie Noord-Holland wens ik u veel plezier met het bekijken van ons jaarverslag.

Met vriendelijke groet,

Jos Gilliam
Directeur Recreatie Noord-Holland N.V.

NIEUWSBRIEF

OVER HET MEERJARIG INVESTERINGSPROGRAMMA VAN DE WADDENPROVINCIES

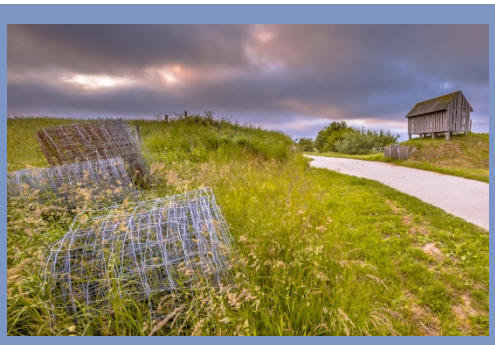

Investeren in het unieke cultuurlandschap van het Waddengebied

Het cultuurlandschap van het Waddengebied is door de eeuwen heen gevormd door een samenspel van natuurlijke processen en menselijke activiteiten. Dit bijzondere

Programma Gastheerschap Waddengebied wil samenwerken aan een duurzame toekomst

Waddenzee Werelderfgoed is een uniek en waardevol natuurgebied met een ongeëvenaarde biodiversiteit. De natuur- en landschapskwaliteit van het

gebied, met zijn dynamische zee en uitgestrekte land, is van grote cultuurhistorische waarde. Vanuit die gedachten hebben Landschapsbeheer Groningen, Natuurlijke Zaken Noord-Holland en Landschapsbeheer Friesland op verzoek van de Waddenprovincies de handen ineengeslagen om het programmaplan Herstel Cultuurlandschap Waddenkust op te stellen. Lees verder

Nieuwe donkerte projecten geopend in Nationaal Park Lauwersmeer

Vrijdag 5 juli 2024 zijn in Nationaal Park Lauwersmeer diverse nieuwe projecten geopend bij Activiteitencentrum Lauwersnest in het teken van donkerte. Het park is in 2016 uitgeroepen tot Dark Sky Park en speelt een centrale rol in het door het IKW-Waddenfonds gesubsidieerde programma Donkerte van de Wadden. Zo vindt je er de grootste planisfeer van Nederland, waar bezoekers zelf de sterrenhemel kunnen verkennen aan de hand van een Planetenpad. Is een oud transformatorhuisje door kunstenaars omgetoverd tot ‘nachtdierenhuisje’. En is er een nachttuin aangelegt waar planten groeien voor nachtvlinders en waar Waddengebied staat onder druk , onder andere door klimaatverandering, visserij, energiewinning, scheepvaart en recreatie en toerisme. Met het Programma Gastheerschap Waddengebied wordt gewerkt aan de bescherming en het behoud van het Waddengebied als Werelderfgoed, zodat zowel huidige als toekomstige generaties van dit unieke gebied kunnen blijven genieten.Lees verder

Vismigratierivier: hoe maak je een natuurgebied?

Het project van de Vismigratierivier bij de Afsluitdijk is mede mogelijk gemaakt met een bijdrage uit het IKW-Waddenfonds. Inmiddels is de bouw in volle gang en werd er onlangs op de website van De Afsluitdijk een mooi interview geplaatst met projectmanager Ruud Kromwijk (Van Oord namens IJsselmeerwerken VOF) over wat er bij de bouw van dit bijzondere project komt kijken. Lees verder

onderkomens voor nachtdieren zijn gemaakt. **Lees verder**

Het Investeringskader Waddengebied (IKW) is een initiatief van de provincies Noord-Hol Fryslân en Groningen. Samen met het Waddenfonds en in afstemming met (natuur)organi overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen, werkt het IKW aan de ontwikkeling van proje programma's die bijdragen aan de duurzame economische en ecologische versterking va Waddengebied als geheel.

U ontvangt deze nieuwsbrief omdat u een relatie bent van het Investeringskader Waddeng

LinkedIn Website

ONS ERFGOED VAN DE RAZENDE BOL TOT DE DOLLARD
Provincie Noord-Holland
provinsje fryslân provincie fryslân
provincie groningen

Deze e-mail is verstuurd aan Statengriffie@noord-holland.nl.• Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich hier afmelden. • U kunt ook uw gegevens inzien en wijzigen. • Voor een goede ontvangst voegt u info@investeringskaderwaddengebied.nl toe aan uw adresboek.

Laposta

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J. Gerritsen
BEL/WBL

Telefoonnummer +31235143072
gerritsenj@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2024

Kenmerk
2279474/2279478

Uw kenmerk

Betreft: Besluit aangaan samenwerkingsovereenkomst KIEM

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende besluit van ons college: Aangaan Samenwerkingsovereenkomst KIEM met de provincies Zuid-Holland, Friesland en Groningen.

Inleiding

Sinds de komst van het Klimaatakkoord werken vele partijen aan kennisontwikkeling en toekomstmogelijkheden van (veen)weide.

In 2024 is het Veenweiden innovatiecentrum in Zegveld gestart met een nieuw innovatieprogramma voor het veenweidegebied. Dit programma richt zich op innovatiemogelijkheden met een perspectief op 10 á 15 jaar met een systemische aanpak. Doel is om uitgaande van de veranderende omstandigheden van boeren op veen, nieuwe mogelijkheden te ontwikkelen om op het veen een economisch haalbare bedrijfsvoering te realiseren. Dit programma loopt naast de (uitrol van maatregelen in de) bestaande veehouderij.

Primair ligt de aandacht van het innovatieprogramma op systemische veranderingen.
Er wordt dus niet alleen gekeken naar de boer, maar naar alle omstandigheden en betrokken partijen/overheden (keten, wetgeving, financiering, etc) die daarvoor nodig zijn.

Het programma bestaat uit drie onderdelen: KIEM, JUMP en BASE.
KIEM richt zich op de voorbereiding, JUMP op het onderzoek naar de feitelijke innovatiemogelijkheden en BASE is nodig om de innovatie(s) uit JUMP te vertalen naar hoe de huidige bedrijven deze innovatie op termijn mogelijk kunnen maken. Meer informatie is op de website van het veeninnovatiecentrum te vinden, via bijgevoegde link: https://www.veenweiden.nl/activiteiten/kiem/

Met dit innovatieprogramma van het VIC Zegveld ontstaat, samen met alle andere onderzoeken, een volwassen aanpak voor het onderzoek van het veenweidevraagstuk. Alle projecten hebben een nationale component, het onderzoek loopt van heel concreet tot conceptueel, van korte naar lange termijn en van een aanpak op onderdelen naar een

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

systemische aanpak. Onderzoeken vullen elkaar aan en daarmee ontstaat de noodzaak van samenwerking. Het programma KIEM wordt ondersteund door de zes veenweideprovincies.

Ons college heeft besloten de samenwerkingsovereenkomst voor de eerste stap: KIEM aan te gaan. De samenwerkingsovereenkomst wordt gesloten met Friesland, Groningen en Zuid-Holland. Provincie Zuid-Holland heeft de kassiersrol richting VIC Zegveld op zich genomen. De provincies Overijssel en Utrecht sluiten een rechtstreekse overeenkomst met provincie Zuid-Holland.

Nadat het project KIEM is opgeleverd komt er een apart besluit over de (financiële) participatie in het innovatieprogramma JUMP wat het feitelijke innovatieprogramma is. Hierbij is van belang of het ministerie van LVVN ook een deel van de kosten op zich kan nemen.

De Noord-Hollandse bijdrage aan KIEM zal worden gefinancierd uit de Impulsgelden Bodemdaling (SPUK L10).

Tot slot

Het innovatieprogramma zal geen oplossing voor de korte termijn opleveren, die vermindering van de broeikasgasuitstoot tot gevolg heeft. Maar in het streven naar klimaatneutraliteit in 2050 zal het een belangrijke stap kunnen zijn.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

E. Bričić

BEL/NR

Telefoonnummer +31235144880
emina.bricic@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2024

Kenmerk

2276044/2276054

Uw kenmerk

Betreft: Verlenging Programma Natuur fase 1 & verhoging subsidieplafond

Geachte leden,

Graag informeren wij u dat ons college op 16 juli jl. heeft besloten tot de verlenging van de Uitvoeringsregeling subsidieprogramma natuur Noord-Holland 2022 van 1 juli 2025 tot 1 juli 2026. Ook hogen we het subsidiedeelplafond van Natuurmonumenten op met €2.500.000,-, zodat maatregel 25 uit het programma door hen kan worden uitgevoerd. In deze brief lichten wij dit besluit toe.

Programma Natuur

Programma Natuur is een omvangrijk programma aan natuurherstelmaatregelen die de provincies treffen om de kwaliteit van Natura 2000-gebieden te verbeteren. Dit programma wordt gefinancierd met middelen die het ministerie van LNV beschikbaar stelt via een Specifieke uitkering (SPUK). Op 29 mei jl. heeft Gedeputeerde Staten een brief ontvangen (kenmerk 1455348/ 1652818) van het ministerie waarin het besluit is opgenomen dat de uitvoeringsperiode van Programma Natuur wordt verlengd tot 31 december 2026. Dit betreft de eerste uitvoeringsperiode, fase 1. In lijn hiermee verlengen we de looptijd van de provinciale beschikkingen aan subsidieontvangers ook met één jaar. Zo zorgen we dat de beoogde maatregelen ook kunnen worden afgerond.

Binnen het Programma Natuur wordt circa de helft van de maatregelen via subsidies weggezet aan derden. De andere helft van de maatregelen wordt uitgevoerd door projectleiders van de provincie. In totaal is het budget bijna 44,1 miljoen euro dat wordt besteed aan maatregelen voor het herstel van stikstofgevoelige natuur.

Maatregel 25: Verlandingsreeks Oostelijke Vechtplassen

Voor maatregel 25 in het Uitvoeringsprogramma Natuur – verlandingsreeks Oostelijke Vechtplassen-, was oorspronkelijk 2,9 miljoen euro gereserveerd. De voorbereidingen voor de uitvoering van het project zijn reeds opgestart door de provincie, waarbij Natuurmonumenten als grondeigenaar en terreinbeherende organisatie

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

van de betreffende gronden al in een vroeg stadium betrokken is. Dit voorjaar is echter gebleken dat genoemde partijen er, ondanks inspanningen aan beide zijden, niet in zijn geslaagd om tot een uitvoeringsovereenkomst te komen. Daardoor kan de provincie de werken niet laten uitvoeren op de betreffende gronden van Natuurmonumenten. De nieuwe openstelling van de subsidieregeling vloeit daaruit voort. Natuurmonumenten wordt hiermee zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van het project. Het project maakt onderdeel uit van het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen.
Het project kan worden onderverdeeld in drie deelgebieden, waarvan Hollands Ankeveen en Kortenhoef West worden overgedragen naar Natuurmonumenten. De provincie blijft opdrachtgever voor het deelgebied Loosdrechtse Plassen.

De provinciale subsidieregeling wordt opengesteld voor een bedrag van 2,5 miljoen euro. Dit bedrag komt overeen met het budget uit de maatregel dat gekoppeld is aan de maatregelen die Natuurmonumenten gaat uitvoeren.

Tot slot

In de komende jaren besteden wij significante bedragen aan natuurherstel. Wij leggen hier verantwoording over af aan uw Staten via het jaarlijkse Programma Natuurnetwerk. Daarnaast werken wij aan de voorbereiding van de tweede tranche van het Programma Natuur (2024 – 2030) waarover wij u dit voorjaar per brief (kenmerk 2241218 /2241232) hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris

H.H. Schartman

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Van: [redacted] <[redacted]@xs4all.nl>
Verzonden: maandag 22 juli 2024 20:55
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: aanhoudende overlast showracers Hilversumseweg/N525 Laren

College van Gedeputeerden Staten Provincie Noord Holland
College van Burgemeester en Wethouders gemeente Laren
College van Burgemeester en Wethouders gemeente Hilversum
Leden van Provinciale Staten provincie Noord Holland
Leden van de gemeenteraad gemeente Laren
Leden van de gemeenteraad gemeente Hilversum

Laren, 22 juli 2024

Geluidsonderzoek toont grote overlast aan door showracers op N 525
Openbaar bestuur faalt in aanpak geluidshinder N525 door showracers

Al tien jaar laat het openbaar bestuur, gemeente Laren en Provincie Noord Holland, het afweten bij het verminderen van ernstige geluidshinder bij de Hilversumseweg/ N 525 gemeente Laren door zng showracers. Ter hoogte van het viaduct met de A1 heeft alweer tien jaar geleden een reconstructie plaatsgevonden. Daarbij is er een racebaan ontstaan die vooral aantrekkelijk is voor motorrijders en sportauto's. De N525 is een drukke weg met 26.000 voertuigen per etmaal. Gemiddeld 800 daarvan (1 voertuig per minuut) scheuren erop los met vol gas en vaak met brullende motoren bij het optrekken voor een sprintje naar het volgende stoplicht zo'n 100 meter verderop.
Een recent geluidsonderzoek in opdracht van de provincie en een enquête onder de omwonenden bevestigt de ervaren geluidshinder, waaraan al die jaren niets aangedaan is.

Provincie en gemeente Laren laten het al tien jaar afweten. Er zijn eenvoudige oplossingen mogelijk. Oplossingen die de doorstroming en veiligheid niet belemmeren en de geluidshinder in enorm kunnen verlichten. Zoals verlaging van de maximale snelheid naar 30 km/h, handhaving en controle (bijvoorbeeld in combinatie met een pilot met geluidscamera's) en de aanleg van verkeersdrempels. Maar er gebeurt niets.
Al jaren gebeurt er niets.

De omwonenden voelen zich niet serieus genomen en roepen gemeente en provincie op nu eindelijk eens in beweging te komen. Niet alleen ontbreekt de politieke wil. Het ontbreekt vooral aan het nemen van verantwoordelijkheid en regie op dit dossier. Dat moet beter.

De 28 omwonenden die dagelijks overlast ervaren doen een dringende oproep aan gemeente en provincie om op korte termijn maatregelen te treffen, niet eerst weer praten of onderzoeken: maatregelen.

Namens de 28 aanwonenden van de Hilversumseweg,

[redacted]

Bijlagen

- Quotes buurtbewoners overlast showracers
- Buurtbewoners die overlast showracers ervaren
- Geluidsklimaat van Gooi en Vechtstreek in Beeld

Geluidsklimaat van Gooi en Vechtstreek in Beeld

GLIMI: Pilot Geluid Meten

Door: Munisense & SoundAppraisal

Auteurs: [redacted]

Aan: Provincie Noord Holland

Partners: WAAG Futurelab, gemeente Gooise Meren, BEL-combinatie

Datum: 24-10-2023

Samenvatting

Dit rapport beschrijft de bijdrage van het GLIMI-project aan Hollandse Luchten en de resultaten van het GLIMI pilotonderzoek 'Geluid Meten' in de Gooi & Vechtstreek, uitgevoerd van maart tot juni 2023.

> GLIMI staat voor *GeluidsLandschap Instant Monitoring Infrastructuur* en beoogt het *faciliteren van burgerparticipatie door geluidsomgeving meetbaar, begrijpelijk en hanteerbaar te maken en daarmee de kwaliteit van de leefomgeving te behouden en verbeteren.*

Vanuit bewoners van de Gooi en Vechtstreek - en deelnemers aan het Hollandse Luchten Project van provincie Noord Holland – bestond de behoefte om de kwaliteit van hun geluidsomgeving te monitoren. Het GLIMI-project, uitgevoerd door SoundAppraisal en Munisense, sluit aan bij deze behoefte. Het GLIMI project ondersteunt burgerparticipatie bij het behoud en verbeteren van de leefomgeving, door geluidsbronnen continu inzichtelijk te maken en te vertalen naar omgevingskwaliteit. In samenwerking met Provincie Noord Holland, WAAG Futurelab, gemeenten Gooise Meren en BEL-combinatie en lokale bewoners, zijn aan de hand van de GLIMI methoden de objectieve en ervaren geluidskwaliteit in de Gooi en Vechtstreek onderzocht. Samen werken we eraan om de kwaliteit van geluidsomgevingen beter te begrijpen en inzichtelijk te maken voor inwoners en overheid.

Het primaire doel van de GLIMI pilot 'Geluid Meten' was om te onderzoeken of de GLIMI methoden aansluiten bij de wensen en doelen van deelnemende bewoners en lokale overheden. Hierin is nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden om verschillende onderzoeksmethoden te combineren met burgerparticipatie en daarmee geluidsonderzoek en -beleid dichter bij de maatschappij te brengen. Gedurende 4 maanden is er geluid gemeten, zijn er bijeenkomsten en luisterwandelingen georganiseerd en hebben deelnemende bewoners hun geluidsbeleving doorgegeven. Dit rapport is het resultaat van een geslaagd pilotonderzoek naar de kwaliteit en beleving van geluidsomgevingen en het inzetten van burgerparticipatie.

Inhoud van dit rapport

Dit rapport beschrijft alle resultaten uit het pilotonderzoek, waarbij objectieve meetdata en subjectieve beleving de basis vormen voor de soundscape analyse. Per meetpunt worden de verschillende typen data en hun uitkomsten beschreven. Op basis daarvan worden ook al enkele aanbevelingen gedaan.

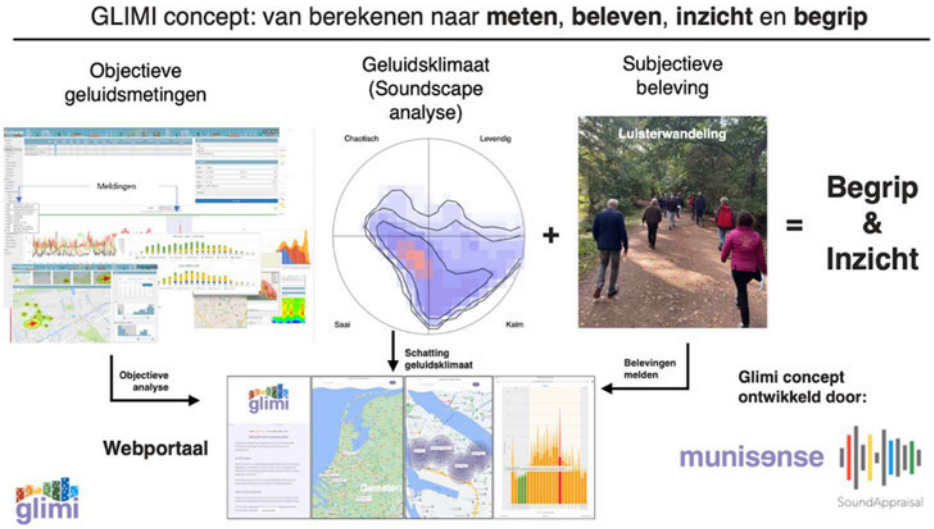

Betrekken van bewoners

In deze pilot is onderzoek gedaan naar de kwaliteit van geluidsomgevingen en de manier waarop deze ervaren wordt door bewoners. Samen met het onderzoeksconsortium (provincie, gemeenten en bewoners) zijn de onderzoeksvragen en -plannen opgesteld en uitgevoerd. Tijdens een startbijeenkomst in Huis van Eemnes, in december 2022, kwamen ongeveer 30 bewoners bijeen met de organisatie van deze pilot om het thema geluid te bespreken. Tijdens die bijeenkomst werd informatie gedeeld over soundscapes (de beleving van omgevingsgeluid) en werden de onderzoeksmethoden toegelicht. Tijdens deze sessie konden bewoners met elkaar in gesprek over locaties die voor hen interessant zouden zijn voor onderzoek. Uiteindelijk zijn zes locaties in de Gooi en Vechtstreek door bewoners als meetpunt verkozen:

1. Patrijzenhof, Eemnes;
2. Herdershoeve, Laren;
3. Brinklaan 144, Bussum;
4. De Blauwe Wereld, Muiden;
5. Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg, Naarden;
6. Kogge 1, Blaricum.

Deze geluidsmonitors meten en verwerken 24/7 geluid, waarbij de soundscape-software van SoundAppraisal wordt gebruikt voor soundscape analyse.

Gedurende dit pilotproject konden bewoners hun geluidsbeleving melden via het GLIMI-webportaal en is er contact met hen onderhouden om vragen te beantwoorden en informatie terug te koppelen. Deze communicatie en organisatie is in nauwe samenwerking met WAAG Futurelab uitgevoerd. Tegen het einde van de onderzoeksperiode zijn in juni 2023 twee luisterwandelingen georganiseerd in Laren en Muiden, waarbij bewoners, onderzoekers en ambtenaren met elkaar in gesprek gingen over lokale geluidsbeleving. De pilot is afgesloten met een bijeenkomst in Muiden, op 19 juni 2023, waarbij de tussentijdse resultaten werden gedeeld en er werd nagedacht over mogelijke vervolgstappen. Tijdens deze afsluitende bijeenkomst is er ook feedback opgehaald over het pilotonderzoek en de gebruike technologie en methoden.

Meldingen en subjectieve beleving: Gedurende het pilotonderzoek konden bewoners en deelnemers aan het project hun subjectieve geluidsbeleving melden via het GLIMI webportaal. Deze meldingen zijn geanalyseerd en gekoppeld aan de objectief gemeten geluidsdata. Per meetpunt is geanalyseerd hoeveel, wanneer en waarover is gemeld. In de periode van maart tot juni 2023 zijn 75 meldingen gemaakt. Een overzicht van alle meldingen uit die periode is te vinden in hoofdstuk 4.4 en in de bijlage. 55% van de meldingen betrof het meetpunt in Bussum, 33% Eemnes en 9% Laren. Op de andere meetpunten zijn weinig meldingen binnengekomen.

Alhoewel het melden van geluidsbeleving over zowel prettig als onprettig geluid kan gaan, ging het in nagenoeg alle gevallen over het melden van hinder. De meeste meldingen gingen over wegverkeer en vooral pieken van te luide voertuigen. Dit was de belangrijkste bron van hinder in Bussum en Laren. 30% van alle meldingen ging over luide voertuigen, 24% over wegverkeer en 12% over vliegverkeer (totaal 66%). Andere bronnen waren meer lokaal, zoals vogels (ook vaak als positief ervaren) 8%, vuilniswagen 7%, trein 5%, Schreeuwen 4%, glascontainer 3% en helikopter 3%. De meeste meldingen over geluidsevent zijn terug te vinden in de objectieve meetdata.

Voor dit pilotonderzoek zijn er luisterwandelingen georganiseerd voor bewoners. Deze luisterwandelingen, of soundwalks, draaien om het *actief luisteren* naar de omgeving. Bij de verschillende luisterpunten op de wandelroute werd stilgestaan om te luisteren en een soundscape interpretatie gemaakt. De luisterwandelingen hebben plaatsgevonden in Laren en Muiden, in juni 2023.

Objectieve geluidmetingen: Gedurende het hele pilotonderzoek is er op zes locaties in de Gooi en Vechtstreek geluid gemeten. De geluidsmeters monitoren de geluidsomgeving elke seconde, 24 uur per dag en 7 dagen per week. De geluidsmeters ondersteunen alle Europees genormaliseerde geluidswaarden, de frequentie-inhoud van het geluid en herkennen en tellen gebeurtenissen. De waarden worden veelal in decibels weergegeven en maken het mogelijk om te toetsen aan geldende normen.

Signaal-analyse (soundscape): De signaal- of soundscape-analyses tonen verschillende geluidskarakteristieken op de meetpunten. De meetpunten zijn relatief groen, met veel bomen, beplanting en nabij natuurgebieden, maar kennen verschillende maten en vormen van verstorende geluiden. Soms is het niveau van achtergrondgeluid prominent aanwezig en eventueel storend, op andere punten speelt juist het voorgrond geluid - van bijvoorbeeld lokaal verkeer - een grote rol in de beleving.

1. Patrijzenhof, Eemnes

Meldingen: Tijdens het pilotonderzoek zijn 24 meldingen gemaakt in het GLIMI-webportaal over de geluidsbeleving rondom het Patrijzenhof in Eemnes. Tien meldingen betroffen vliegverkeer dat soms na 23:00 uur overvliegt, met gemeten LASmax-niveaus variërend tussen 50 en 72 dB(A). Andere meldingen betroffen lokale geluiden, zoals te luide voertuigen, helikopters en muziek op straat en van buren. Deze meldingen worden geanalyseerd, maar de afstand tot de meter was niet altijd bekend, wat kan leiden tot hogere piekwaarden dan nu gemeten.

Objectieve geluidmetingen: Het meetpunt in Eemnes is een rustig gebied met weinig lokaal verkeer, ruim 700 meter van de A27. De gemeten geluidsniveaus van 55 dB(A) (Lden) en 46 dB(A) (Lnight) komen overeen met berekeningen en WHO-richtlijnen. Overdag is er rustig verkeer en zelden overschrijdt 1% van de metingen 65 dB(A). Het verschil tussen weekend en werkweek is klein. 's Nachts is het stil, met een achtergrondniveau van 30 dB(A). De invloed van windrichting is beperkt; bij westenwind is het geluidsniveau ongeveer 2 dB hoger dan bij oostenwind. Bij westenwind is de A27 meer hoorbaar, vooral 's nachts wanneer het achtergrondniveau laag is.

Signaal-analyse (soundscape): Op de Patrijzenhof in Eemnes is het geluidsklimaat meestal stil en kalm, met positieve soundscape waarden overdag en negatieve waarden 's nachts door het geluid van de A27. 's Nachts is het overwegend stil, maar chaotische bijdragen zijn merkbaar. Overdag wordt het klimaat kalm door vogels en natuurgeluid en afwezigheid van verkeer. Het effect van de A27 wordt deels gecompenseerd door natuurlijke en menselijke geluiden. De geluidsmeter hangt op een plek waar het lokale verkeer goed hoorbaar is, maar dit geldt niet voor de hele wijk.

Aanbevelingen: Het geluidsklimaat op het Patrijzenhof heeft geen grote maatregelen nodig, omdat de beleving over het algemeen positief is. Ruimtelijke interventies, zoals het creëren van een interactieve omgeving voor kinderen, kunnen de positieve geluidsbijdragen versterken. Sociale interventies, zoals goede communicatie tussen buurtbewoners, kunnen helpen bij het omgaan met lokaal geluid en het verminderen van hinder.

2. Herdershoeve, Laren

Meldingen en subjectieve beleving: Er zijn 7 meldingen binnengekomen op het GLIMI webportaal over de geluidsbeleving rondom het meetpunt op de Herdershoeve in Laren. 4 meldingen hadden betrekking op geluidhinder door wegverkeer. Het ging hier om luid optrekkende voertuigen (motorrijders) die de A1 op gingen. 2 meldingen betroffen een positieve beleving door het geluid van vogels en 1 melding betrof een negatieve geluidsbeleving door geschreeuw.

Tijdens de luisterwandeling werd de lokale geluidsbeleving in Laren besproken. In Laren werden vooral motoren en andere luide voertuigen genoemd als bron van hinder, met name bij mooi weer. De nabijgelegen Hilversumseweg en de A1 die vlak langs het meetpunt loopt was een constante bron van geluid, die op de achtergrond continu hoorbaar bleef, op sommige plekken harder dan andere. Maar de geluidspieken van luide voertuigen die daarboven uitkomen werden als meest storend ervaren. Het meetpunt in Laren bevindt zich wel in een heel groen gebied, met veel ruimte voor recreatie voor bewoners. Dit geeft het gebied wel veel potentie om een prettige geluidsomgeving te zijn.

Objectieve geluidmetingen: De gemeten geluidsniveaus van 64 dB(A) (Lden) en 53 dB(A) (Lnight) komen overeen met berekeningen en WHO-richtlijnen. Overdag is de A1 de belangrijkste geluidsbron, waarbij 5%

van de metingen boven 61 dB(A) ligt en 1% boven 64 dB(A). Het verschil tussen het weekend en de werkweek is klein, maar het verkeer komt iets later op in het weekend. 's Nachts wordt het niet echt stil, met een achtergrondniveau van 37 dB(A). De invloed van windrichting is niet onderzocht. Naast piekgeluiden van wegverkeer, zijn ook Enkele geluidspieken zijn te zien, ook veroorzaakt door storende geluiden van vogels in de nabijgelegen bomen.

Signaal-analyse (soundscape): Het geluidsklimaat op de Herdershoeve in Laren is voornamelijk saai en stil, met een negatieve bijdrage van het achtergrondgeluid van wegverkeer. Tussen 03:00 en 09:00 uur is er een positieve bijdrage van vogelgeluiden. Ondanks de visuele en natuurlijke aspecten van de buurt, worden de prettige geluiden overstemd door het verkeerslawaai. In het weekend zijn er meer chaotische en onplezierige bijdragen, vermoedelijk door recreatief gebruik van de nabijgelegen weg. Het hoge achtergrondgeluid zorgt voor constante stress, waardoor het belangrijk is om klachten serieus te nemen en piekgeluid zoveel mogelijk te vermijden.

Aanbevelingen: Het verkeer en luide voertuigen op de A1 en Hilversumseweg zorgen voor geluidshinder op de Herdershoeve in Laren. Akoestische maatregelen hebben waarschijnlijk beperkt effect, dus is een sociale interventie aanbevolen. Bewustwording bij bestuurders van luide voertuigen over hun impact op de geluidsomgeving en woonkwaliteit kan het rijgedrag positief beïnvloeden. Burgerparticipatie is hierbij essentieel.

3. Brinklaan, Bussum

Meldingen: Op het GLIMI webportaal zijn 42 meldingen gemaakt over geluidsbeleving op de Brinklaan in Bussum. De meeste meldingen gingen over hinder door verkeersgeluid, met name luide voertuigen. Er waren ook meldingen over geluid van vuilniswagens, glascontainer, geschreeuw en nachtelijke treinpassages. Het vliegverkeer veroorzaakte ook geluidshinder. Alle meldingen konden worden teruggevonden in de objectieve meetgegevens.

Objectieve geluidmetingen: Het meetpunt in Bussum ligt dicht bij de drukke weg, op 5-6 meter van passerende voertuigen. De gemeten Lden van 69 dB(A) en Lnight van 60 dB(A) zijn uitzonderlijk hoog vanwege wegverkeer. Overdag liggen 95% van de metingen boven 55 dB(A), 5% boven 73 dB(A). Het verschil tussen weekend en werkweek is klein. Geluidspieken door voertuigen lijken, naast de luidheid van een voertuig, veelal te maken te hebben met het rijgedrag van de bestuurder.

Signaal-analyse (soundscape): Het geluidsklimaat op de Brinklaan in Bussum varieert sterk en wordt voornamelijk bepaald door het lokale wegverkeer. Overdag is de geluidsomgeving chaotisch en saai, met een constant ruisend achtergrondgeluid. 's Nachts is het relatief stil, maar de passerende voertuigen zijn goed hoorbaar en zorgen voor chaotische bijdragen en mogelijk slaapverstoring. Tussen 03:00u en 06:00u is er een kalmer en levendiger geluidsklimaat met waarschijnlijk veel vogelgeluiden. Over het algemeen is dit een verstoorde en ongunstige geluidssituatie.

Aanbevelingen: Op de Brinklaan in Bussum zorgt vooral het verkeer voor geluidshinder, vooral 's nachts. Maatregelen om het verkeer 's avonds en 's nachts stiller en eventueel gelijkmatiger te laten verlopen, kunnen de belasting van omwonenden aanzienlijk verminderen en het geluidsklimaat verbeteren. Sociale of ruimtelijke interventies kunnen hierbij helpen.

4. *De Blauwe Wereld, Muiden*

Meldingen en subjectieve beleving: Er is tijdens de pilot 1 melding binnengekomen over de beleving van geluid rondom de meetlocatie De Blauwe Wereld in Muiden. Deze melding betrof een luid voertuig en werd als vervelend ervaren.

Tijdens de wandeling langs de luisterroute in Muiden werd opgemerkt dat het geluid varieert afhankelijk van de windrichting. De nabijgelegen snelwegen en vliegtuigen zijn op verschillende plekken in de woonwijk hoorbaar. De visuele omgeving en groene gebieden hebben invloed op de geluidsbeleving. De plaatsing van gebouwen beïnvloedt het geluidsniveau en lokale geluiden worden beter hoorbaar. Op zonnige dagen en in het weekend kan het rondom de Groote Zeesluis chaotisch zijn. Vliegtuigen worden als luid ervaren en soms vliegen ze te laag. Het geluid van Muiden past niet altijd bij het rustige imago, waardoor het extra opvalt.

Objectieve geluidmetingen: Het meetpunt ligt op 400 meter afstand van de A1 af en laat acceptabele geluidsniveaus zien, indien naar het achtergrondniveau (L_{95}) en de dynamiek wordt gekeken. Uit de metingen waren vliegtuigpassages goed zichtbaar en varieerde in luidheid tussen 60 en 75 dB(A). Tijdens zuiderwind was het gemiddelde geluidniveau (L_{den}) tot 8 dB hoger dan bij noordenwind.

Signaal-analyse (soundscape): Het geluidsklimaat op De Blauwe Wereld in Muiden is overdag kalm en levendig, maar verschuift 's avonds naar stil en saai. Nabijgelegen snelwegen veroorzaken achtergrondruis, maar er zijn weinig verstoringen van lokaal verkeer. Vliegtuigen kunnen voor chaotische bijdragen zorgen. Het stadsgroen compenseert stoorgeluid en zorgt voor een relatief goede geluidsbeleving.

Aanbevelingen: Bewoners merken op dat de windrichting een grote invloed heeft op het geluidsniveau van nabijgelegen snelwegen. Er wordt benadrukt dat bepaalde delen van de weg, zoals de tunnel op de A1 en de Mariahoeveweg, niet afgeschermd zijn, waardoor er veel geluid Muiden in stroomt. Als aanbeveling wordt voorgesteld om onderzoek te doen naar het effect van een ruimtelijke ingreep, zoals het verlengen of verhogen van de geluidswal bij de tunnel op de A1 of bij de afrit naar de Mariahoeveweg.

5. *Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg, Naarden*

Meldingen: Op deze meetlocatie zijn geen geluidsbelevingen gemeld in het GLIMI webportaal.

Objectieve geluidmetingen: De meetpositie ligt dichtbij een rotonde die de Amersfoortsestraatweg en Godelindeweg verbindt, en 700 meter van de A1. Gemeten geluidsniveaus van 63 dB(A) (Lden) en 53 dB(A) (Lnight) wijken sterk af van de berekende waarden. Het aantal voertuigen kan in werkelijkheid hoger zijn dan gemodelleerd. 's Nachts wordt het nauwelijks rustig, behalve tussen 03:00 en 04:00 uur. Incidenteel zijn er luide voertuigen. De rotonde kan mogelijk het hard rijden beperken

Signaal-analyse (soundscape): Het meetpunt bij de rotonde tussen de Amersfoortsestraatweg en Godelindeweg in Naarden laat voornamelijk een negatieve geluidsomgeving zien, met uitzondering van de vroege ochtenden waarin zangvogels hoorbaar zijn. Het verkeer veroorzaakt chaotische geluiden en een hoog achtergrondniveau gedurende de dag, maar individuele passages zijn 's avonds en 's nachts goed te horen. Een focus op stiller rijden in de nacht en avond kan het geluidsklimaat op deze plek verbeteren. Deze geluidssituatie hoeft niet direct problematisch te zijn voor de kwaliteit van de woonomgeving, omdat deze niet representatief is voor de omliggende woonwijken.

Aanbevelingen: De geluidsbeleving op dit meetpunt is niet positief, maar daarmee niet per se problematisch, omdat de rotonde geen verblijfsfunctie heeft. De invloed van het wegverkeer op omliggende woningen is niet gemeten. Daarom zijn er geen aanbevolen interventies, tenzij er klachten of meldingen van een negatieve beleving zijn. In dat geval wordt geadviseerd om meetpunten bij woningen te plaatsen voor een beter inzicht in de effecten op de leefomgeving.

6. Kogge, Blaricum

Meldingen: Op het GLIMI webportaal is 1 melding binnengekomen over geluid in de omgeving rondom Kogge in Blaricum. De melding betreft het geluid van een vuilniswagen in de ochtend tussen 7:30u en 8:30u ‘s ochtends, maar de beleving van het geluid is niet expliciet toegelicht.

Objectieve geluidmetingen: Het meetpunt bevindt zich nabij woningen, 23 meter van een lokale weg en 170 meter van de A27. Het geluidsniveau wordt voornamelijk bepaald door de A27, met een gemiddelde Lden van 60 dB(A) en Lnight van 54 dB(A). Het verkeer op de lokale weg is licht en veroorzaakt af en toe piekgeluiden. De invloed van de wind lijkt beperkt, met iets hogere niveaus bij oostenwind. De representativiteit is onzeker vanwege ontbrekende verkeersgegevens van de A27.

Signaal-analyse (soundscape): Het geluidsklimaat op het Kogge in Blaricum varieert tussen saai, kalm en stil. De aanwezigheid van achtergrondgeluid van de A27 zorgt voor een monotone ruis die altijd hoorbaar blijft. Ondanks hoorbare geluiden van bomen, vogels, stemmen en ruiters, domineert het verkeer op de A27 de geluidsomgeving. De meter bevindt zich dicht bij de A27, waardoor het maskerende effect sterker is dan in andere delen van de wijk. De rustige activiteiten compenseren deels het geluid, wat resulteert in een redelijk geluidsklimaat.

Aanbevelingen: De geluidskwaliteit op deze meetlocatie is niet erg positief, maar ook niet sterk negatief. Ondanks de aanwezige ruis van de nabijgelegen A27 zijn er nog aangename geluiden hoorbaar. Omdat de wijk autoluw is, zorgt lokaal verkeer niet voor veel overlast. Hoewel geluidswerende maatregelen niet urgent lijken, wordt aanbevolen om de kalmte en levendigheid in de buurt te versterken door eventueel ecologische verbeteringen of recreatiemogelijkheden te creëren nabij de meetlocatie.

Conclusie

Op basis van deze resultaten kunnen we concluderen dat de kwaliteit van de geluidsomgevingen rondom de meetpunten sterk varieert. De meetpunten zijn op verschillende soorten geluidsomgevingen geplaatst, waarbij sommige langs drukke verkeerspunten, die niet altijd representatief zijn voor de kwaliteit van de woonomgeving in dat gebied. Bijvoorbeeld, het meetpunt langs de rotonde bij de Amersfoortsestraatweg en Godelindeweg geeft een negatieve geluidsbeleving weer, met veel chaotische bijdragen door verkeer. Echter, deze locatie betreft voornamelijk een doorstromingsfunctie en geen verblijfsfunctie, waardoor deze geluidskwaliteit niet problematisch hoeft te zijn voor bewoners en gebruikers. Maar ook op andere meetpunten zijn weg- en vliegverkeer de grootste stoorbronnen. Vooral in Naarden en Bussum kunnen deze stoorbronnen een aanzienlijk effect hebben op de kwaliteit van de leefomgeving. De belasting en hinder door deze bronnen is in enkele gevallen, zoals in Muiden, sterk afhankelijk van de windrichtingen. Ook zijn de gemeten geluidswaarden in Naarden en Blaricum hoger dan de berekende geluidsbelasting, mogelijk door een onderschatting van de hoeveelheid verkeer op die locaties. Daarentegen zijn de omgevingen rondom de meetlocaties in dit gebied relatief groen (veel bomen, struiken, gazon, heide) en zijn er relatief veel mogelijkheden om rust op te zoeken in de nabije omgeving.

Algemene aanbevelingen

De algemene aanbevelingen op dit gebied zijn onderverdeeld in drie categorieën: geluidsinterventies, ruimtelijke interventies en sociale (participatie) interventies, en richten zich niet alleen op geluid, maar vooral op beleving.

Omgaan met hinder door verkeersgeluid: Bewoners ervaren hinder door verkeersgeluid, met name van luidruchtige voertuigen. Om de hinder aan te pakken en de beleving te verbeteren;

- Kunnen de meldingen van overlast beter en sneller worden gekoppeld aan objectieve meetgegevens, zodat structurele hinder beter in kaart kan worden gebracht.
- Kan er meer transparantie komen over de oorsprong en functie van nachtelijke geluiden. Dit kan enerzijds begrip kweken en anderzijds sneller aangepakt worden.

- Geluidsreductie kan worden bereikt door onderzoek naar eventuele geluidsschermen, snelheidsbeperkingen en nudging-methoden. Bij nudging-methoden kunnen interactieve borden langs de weg leiden tot eventuele gedragsverandering bij bestuurders.

Zorgen voor verstevigde biodiversiteit en vergroening: In de Gooi en Vechtstreek kan lokaal groen worden geoptimaliseerd om de geluidsomgeving en ecologie te verbeteren.

- Stadsecologen kunnen interventies verkennen die bijdragen aan klimaatadaptatie en biodiversiteit.
- Samenwerking met designers en kunstenaars kan leiden tot creatieve oplossingen, waarbij bewoners zelf hun omgeving vergroenen.
- Bestaande gebouwen kunnen stoorgeluiden effectief blokkeren en akoestische oases creëren met aangename uitzichten.
- Op stille plekken met hinderlijk geluid kunnen fonteinen en kabbelende waterstructuren overwogen worden, waarbij het watergeluid wordt aangepast aan de stoorgeluiden. Het identificeren van potentieel geschikte locaties kan in samenwerking met de bewoners plaatsvinden.

Sturen op niet-akoestische elementen en bewustwording: De beleving van de omgeving wordt niet alleen beïnvloed door geluid en visuele aspecten, maar ook door sociale en andere niet-akoestische factoren. Daarom kan het effectief zijn om te sturen op de sociologie en psychologie van geluidshinder, door;

- Buurtbewoners te betrekken bij geluidsonderzoek en hen bewust te maken van hun eigen bijdragen aan de leefomgeving.
- Burgerparticipatie in te zetten bij het identificeren van de behoeften van de gemeenschap.
- Lokale evenementen en projecten op te zetten, mogelijk gecombineerd met geluidsinterventies. Het creëren van een fijne en sociale leefomgeving vereist aandacht voor geluid, bewustwording en actieve betrokkenheid van de bewoners.

Aanbevolen vervolgstappen

1. **Structureel meten**

Om de GLIMI onderzoeksresultaten te verbeteren en beter aan te laten sluiten bij de behoeften van bewoners, wordt aanbevolen om het meetnetwerk uit te breiden en langduriger in te zetten. Door meerdere meetpunten in dezelfde wijk te gebruiken, kan de interne geluidskwaliteit beter worden begrepen. Dit maakt het mogelijk om specifieke bronbijdragen (zoals snelwegverkeer, een sportclub, industrie of evenementenlocaties) op lokaal niveau in kaart te brengen en specifieke aanbevelingen te doen. Langdurige meetperiodes stellen ook in staat om seizoenseffecten mee te nemen in de analyse.

2. **Stimuleren van zelfregulatie**

GLIMI streeft naar verbeterde feedback en communicatie tussen bewoners, overheid en geluidsproducenten. Het webportaal en Munisense webportaal zijn al een stap in de goede richting, maar hebben nog veel ruimte voor verbetering en integratie. Bewoners willen realtime inzicht in de geluidskwaliteit, inclusief geluidspieken, en een geoptimaliseerd portaal om hun ervaringen te delen. Naast het verbeteren van het webportaal is het belangrijk om actief te communiceren met geluidsproducenten, zoals bestuurders van luide voertuigen. 'Nudging'-methoden kunnen bijvoorbeeld worden toegepast om bewustwording te creëren en gedrag aan te passen. Verschillende pilots in Nederland testen deze strategie al. Er is ook behoefte aan communicatie tussen buurtbewoners over geluidskwaliteit. Bewustwording speelt daarbij een rol, zodat bewoners actief rekening kunnen houden met elkaar en zowel overlast kunnen verminderen als elkaar wat geluidsruimte kunnen gunnen, gebaseerd op het principe van goed nabuurschap.

3. Stimuleren van bewonersparticipatie

Voor het meten en verbeteren van geluidsomgevingen is de actieve deelname van bewoners essentieel. Traditionele media zijn vaak niet effectief genoeg om bewoners te bereiken en te enthousiasmeren. Alternatieve en actievere methoden moeten worden gebruikt om bewoners te betrekken, bijvoorbeeld door aandacht te geven aan geluidsbeleving en het project op aantrekkelijke en informele wijze te presenteren. Lokale evenementen, activiteiten en ontmoetingspunten kunnen worden gebruikt om bewoners te informeren en uit te nodigen tot deelname. Het is belangrijk dat meetpunten en analyses aansluiten bij de wensen en vragen van bewoners, en dat bewoners inspraak hebben bij het kiezen van meetlocaties. De informatie die daaruit voortkomt kan beter aansluiten bij lokale interesses, waardoor bewoners gemotiveerd worden om actief deel te nemen aan het onderzoeksproces en eventuele vervolgstappen in beleid en interventies.

Inhoudsopgave

Samenvatting 2

Inleiding: GLIMI-pilot 'Geluid Meten' 11

1. Over GLIMI 14

2. GLIMI: van berekenen naar meten, beleven, inzicht en begrip 17

2.1 Objectieve geluidswaarden: van berekenen naar meten 17

2.1.1 Analyse van de objectieve metingen 18

2.2 Soundscape benadering: van meting naar beleving 20

2.2.1 burgerparticipatie 21

2.2.2 Beleving melden in GLIMI webportaal 21

2.2.3 Luisterwandeling 22

2.3 Signaal-analyse op soundscape software 22

3. Pilot-onderzoek in Gooi en Vechtstreek: meetlocaties 26

Gooi en Vechtstreek 26

4. Onderzoeksresultaten en aanbevelingen 30

4.1 Algemene resultaten 30

4.1.1 Geluidsbelevingsmeldingen uit het GLIMI webportaal 30

4.1.2 Berekende en gemeten geluidsdata 32

4.1.3 Vergelijking van geschat geluidsklimaat 35

4.2 Onderzoeksresultaten per meetlocatie 36

1. Patrijzenhof, Eemnes 36

3. Brinklaan, Bussum 44

4. De Blauwe Wereld, Muiden 48

5. Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg, Naarden 51

6. Kogge, Blaricum 53

5. Conclusies 55

5.1 Resultaten 55

5.1.2 Algemene aanbevelingen voor een verbeterd geluidsklimaat in de Gooi en Vechtstreek 57

5.2 Feedback op de pilot 58

Feedback vanuit WAAG Futurelab 60

Feedback vanuit Gemeente Gooise Meren 61

Vervolgstappen voor onderzoek, communicatie en participatie 62

Bijlagen 64

A. Geluidsbegrippen 64

B. Soundscape en verschillen in beleving 66

Inleiding: GLIMI-pilot ‘Geluid Meten’

Voor deze pilot heeft het GLIMI project zich aangesloten bij Hollandse Luchten, een project van provincie Noord-Holland waarin met veel verschillende partijen - en met name bewoners - wordt gewerkt aan het verbeteren van de fysieke leefomgeving. Hollandse Luchten een platform en meetnetwerk met verschillende meetgroepen in Noord Holland. Het doel van Hollandse Luchten is om met behulp van burgerwetenschap een context te creëren waarin bewoners, overheden, experts en bedrijfsleven samen kennis opbouwen, dialoog voeren en handelingsperspectieven verbeteren voor een gezonde fysieke leefomgeving.

Vanuit deelnemers van het Hollandse Luchten project bestond de behoefte om niet alleen luchtkwaliteit te meten, maar ook de kwaliteit van hun geluidsomgeving in de Gooi en Vechtstreek te monitoren. Het GLIMI-project, uitgevoerd door SoundAppraisal en Munisense, sluit aan bij deze behoefte. Het GLIMI project ondersteunt burgerparticipatie bij het behoud en verbeteren van de leefomgeving, door geluidsbronnen continu inzichtelijk te maken en te vertalen naar omgevingskwaliteit. In samenwerking met Provincie Noord Holland, WAAG Futurelab, gemeenten Gooise Meren en BEL-combinatie en lokale bewoners, zijn aan de hand van de GLIMI methoden de objectieve en ervaren geluidskwaliteit in de Gooi en Vechtstreek onderzocht. Samen werken we eraan om de kwaliteit van geluidsomgevingen beter te begrijpen en inzichtelijk te maken voor inwoners en overheid

Het primaire doel van de GLIMI pilot ‘Geluid Meten’ is om te onderzoeken of de GLIMI methoden aansluiten bij de wensen en doelen van deelnemende bewoners en lokale overheden. Hierin is nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden om verschillende onderzoeksmethoden te combineren met burgerparticipatie en daarmee geluidsonderzoek en -beleid dichter bij de maatschappij te brengen. Gedurende 4 maanden is er geluid gemeten, zijn er bijeenkomsten en luisterwandelingen georganiseerd en hebben deelnemende bewoners hun geluidsbeleving doorgegeven. Dit rapport is het resultaat van een geslaagd pilotonderzoek naar de kwaliteit en beleving van geluidsomgevingen en het inzetten van burgerparticipatie.

Burgerparticipatie

Naast inzichtelijkheid in geluidskwaliteit, is burgerparticipatie een van de grote speerpunten binnen dit pilot onderzoeksproject. Samen met partner WAAG Futurelab werd de participatie van bewoners vormgegeven door middel van bijeenkomsten, luisterwandelingen en informatievoorzieningen.

Samen met het onderzoeksconsortium (provincie, gemeenten, en bewoners) zijn de onderzoeksvragen en -plannen voor dit pilot project opgesteld en uitgevoerd. Tijdens een startbijeenkomst in Huis van Eemnes, in december 2022, kwamen ongeveer 30 bewoners bijeen met de organisatie van deze pilot om het thema geluid te bespreken. Tijdens die bijeenkomst werd informatie gedeeld over soundscapes (de beleving van omgevingsgeluid) en werden de onderzoeksmethoden toegelicht. Tijdens deze sessie konden bewoners met elkaar in gesprek over locaties die voor hen interessant zouden zijn voor onderzoek. Uiteindelijk zijn zes locaties in de Gooi en Vechtstreek door bewoners als meetpunt verkozen:

1. Patrijzenhof, Eemnes;
2. Herdershoeve, Laren;
3. Brinklaan 144, Bussum;
4. De Blauwe Wereld, Muiden;
5. Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg, Naarden;
6. Kogge 1, Blaricum.

Deze locaties zijn gekozen omdat in deze locaties structureel dan wel regelmatig geluidshinder wordt ervaren of er sprake is van een complexe mengelmoes van omgevingsgeluid. Veel genoemde geluidsbronnen zijn luide lokale voertuigen en motoren, vliegverkeer en nabijgelegen snelwegen. De behoefte aan een inzichtelijk beeld van de geluidsomgeving en de beleving daarvan onder bewoners sluit aan bij de doelstellingen van GLIMI. De geplaatste geluidsmonitors meten en verwerken 24/7 geluid, waarbij de soundscape-software van SoundAppraisal wordt gebruikt voor soundscape analyse.

Gedurende dit pilotproject konden bewoners hun geluidsbeleving melden via het GLIMI-webportaal en is er contact met hen onderhouden om vragen te beantwoorden en informatie terug te koppelen. Deze communicatie en organisatie is in nauwe samenwerking met WAAG Futurelab uitgevoerd. Tegen het einde

van de onderzoeksperiode zijn in juni 2023 twee luisterwandelingen georganiseerd in Laren en Muiden, waarbij bewoners, onderzoekers en ambtenaren met elkaar in gesprek gingen over lokale geluidsbeleving. De pilot is afgesloten met een bijeenkomst in Muiden, op 19 juni 2023, waarbij de tussentijdse resultaten werden gedeeld en er werd nagedacht over mogelijke vervolgstappen. Tijdens deze afsluitende bijeenkomst is er ook feedback opgehaald over het pilotonderzoek en de gebruike technologie en methoden.

Onderzoeksrapport

In de eerste hoofdstukken van dit rapport wordt meer verteld over de inhoud en doelen van het GLIMI project, de theorie en de methoden die we daarin toepassen. In het GLIMI project worden objectieve metingen gecombineerd met signaalanalyses en gekoppeld aan geluidbeleving meldingen van bewoners. Samen levert dit een soundscape analyse op die inzicht geeft in de kwaliteit van de geluidsomgeving. In hoofdstuk 3 wordt het onderzoeksgebied en de meetlocaties besproken. De meetlocaties zijn gekozen door deelnemers van het project en staan verspreid over De Gooi en Vechtstreek. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de objectieve metingen, signaalanalyses, soundscape schattingen gepresenteerd en worden de meldingen van bewoners geanalyseerd. In hoofdstuk 5 worden deze bevindingen samengevat en geconcludeerd en wordt er nagedacht over mogelijke vervolgstappen. Ook worden er al een aantal strategische aanbevelingen gedaan om geluid- en leefklimaat te verbeteren. In dit laatste hoofdstuk wordt ook gereflecteerd op het onderzoeksproces en de feedback daarop vanuit deelnemende bewoners en gemeente.

1. Over GLIMI

Een duurzame en gezonde leefomgeving wordt steeds belangrijker voor zowel mens als milieu. Naast lucht-, bodem- en waterkwaliteit, is ook het verbeteren van de geluidsomgeving een belangrijke maatschappelijke uitdaging. Het verbeteren van de geluidsomgeving betekent niet noodzakelijk het terugdringen van geluid, maar juist het verminderen van geluids*hinder* en het verhogen van de positieve aspecten van geluid.

Het GLIMI project is ontworpen om de kwaliteit en beleving van geluidsomgevingen in kaart te brengen. Bij een GLIMI onderzoeksproject worden verschillende partijen betrokken, zoals provincie, gemeente, bewoners en partijen uit het bedrijfsleven. Samen wordt geluids- en belevingsdata verzameld en nagedacht over mogelijke verbeteringen voor de leefomgeving.

> GLIMI staat voor *GeluidsLandschap Instant Monitoring Infrastructuur* en beoogt het *faciliteren van burgerparticipatie door geluidsomgeving meetbaar, begrijpelijk en hanteerbaar te maken en daarmee de kwaliteit van de leefomgeving te behouden en verbeteren.*

Met GLIMI ontwikkelen we zowel technische als beleidsmatige en participatieve innovaties. Door middel van de verdere ontwikkeling van de soundscape algoritmiek, kunnen we geluidsomgevingen real-time verwerken, analyseren, beoordelen en visualiseren. Hiermee wordt de in de afgelopen 15 jaar ontwikkelde wetenschappelijke soundscape kennis voor het eerst verwerkt in een schaalbaar product met impact op de samenleving.

Geluid en gezondheid

Ondanks tientallen jaren van geluidbeleid, met een focus op decibellen, neemt geluidshinder niet af in Nederland. Daarom zijn er complementaire middelen nodig om de geluidskwaliteit te beschermen en te verbeteren. Met het GLIMI-project wordt innovatieve *soundscape* technologie ingezet om de kwaliteitsbeleving van geluidsomgevingen inzichtelijk te maken en daarmee bij te dragen aan een gezonder en prettiger geluidsklimaat.

De kwaliteit van een geluidsomgeving heeft namelijk veel invloed op onze gezondheid, zowel fysiek als mentaal. Een prettige geluidsomgeving zorgt voor ontspanning en kan helend zijn bij stressgerelateerde klachten, maar geluidshinder heeft juist een negatief effect op lichaam en geest. Blootstelling aan continu geluid, hoge geluidsniveaus of het ervaren van structurele geluidshinder zorgt namelijk voor stress in het lichaam die voor o.a. vermoeidheid en hoge bloeddruk kan zorgen. Op korte termijn is dit vervelend, maar op de lange termijn kan het voor serieuse en chronische gezondheidsklachten zorgen. Het is zelfs zo dat na luchtkwaliteit geluidshinder de meest schadelijke omgevingsfactor is van Europa. De effecten van geluid op onze gezondheid wordt nog vollop onderzocht, maar het belang van een plezierige geluidsomgeving wordt al door veel instanties benadrukt, waaronder het RIVM. Ook de Wereld Gezondheids Organisatie (World Health Organiszation, WHO) heeft in 2018 een aangescherpt rapport gepubliceerd over het belang van een gezonde geluidsomgeving. Op basis van wetenschappelijk onderzoek zijn er advieswaarden geformuleerd voor geluidsniveaus (in decibellen, dB's), die moeten helpen om schadelijk omgevingsgeluid terug te dringen. In de analyses binnen dit rapport wordt er veelvuldig gerefereerd naar deze WHO-advieswaarden.

Tekortkomingen van huidig geluidsbeleid

Het huidige geluidbeleid is sterk gericht op jaarlijks berekende geluidsniveaus in dB(A) (van verkeer en industrie) en de hieruit statistisch berekende hinder via een dosis-effectrelatie. Deze informatie geeft een geschat gemiddeld niveau van geluid en de te verwachten hinder weer. Deze hinderschatting werkt goed op landelijke schaal, maar zegt weinig over de ervaren kwaliteit van lokale geluidslandschappen. Er is dan ook steeds minder draagvlak voor deze berekende jaargemiddelde geluidsniveaus bij bewoners. Jaargemiddelde dB(A) waarden geven ook geen inzicht in periodiek of seizoensgebonden geluid, periodieke

hinder of de dynamiek van het geluidslandschap. Daarom werken we binnen GLIMI niet met berekeningen, maar met metingen van geluid.

Daarnaast schieten ook beleidsonderzoeken naar subjectieve beleving van geluid en hinder vaak te kort doordat zij enkel op enquêtes zijn gebaseerd, een methode die veel tekortkomingen kent omdat de kennis die in situ (tijdens de beleving) geactiveerd wordt heel anders is dan de kennis die tijdens het reconstrueren van een herinnering geactiveerd wordt. Daarom is er onvoldoende inzicht in de staat van een geluidslandschap - en daarmee de kwaliteit van de leefomgeving - en zeer beperkte mogelijkheid om via beleidskeuzes hier structureel verbetering in te brengen. De methoden van GLIMI zijn daarom toegespitst op het weergeven van de kwaliteit van de geluidsomgeving via soundscape schattingen en daadwerkelijke beleving van bewoners.

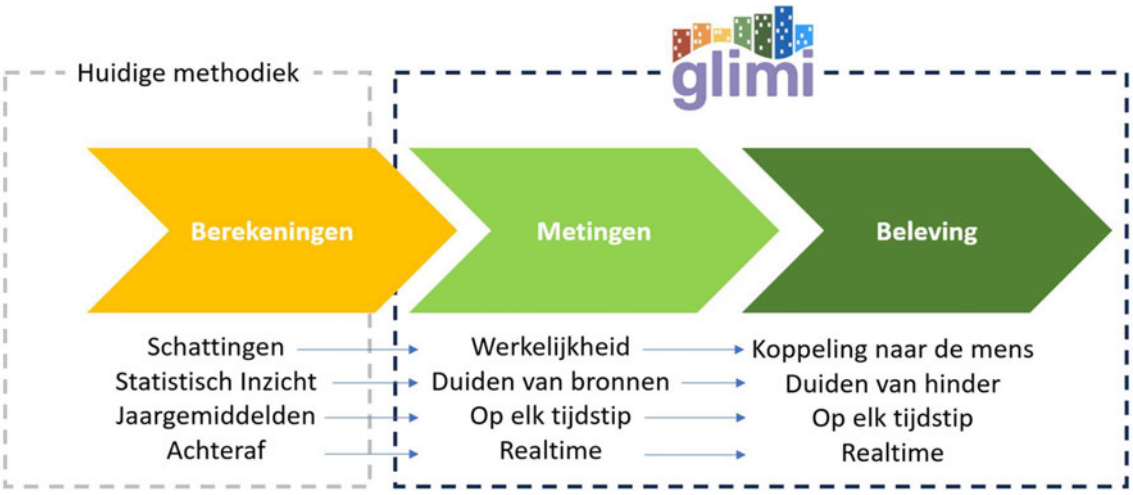

De huidige, traditionele benadering wordt vooral problematisch wanneer de gemiddelde geluidsniveaus voldoen aan de norm van een milieuzone en individuele geluidsproducenten zich keurig aan de geluidsnormen houden, maar er tóch veel (en soms steeds meer) hinder wordt ervaren door bewoners. Het lijkt dan net alsof er geen handelingsopties en ook geen adviesmogelijkheden zijn waar burgers en beleidsmakers iets aan hebben. Munisense en SoundAppraisal ontwikkelen daarom binnen het GLIMI project een oplossing die real-time inzicht geeft in actuele en historische geluidbelasting en de belevingsrelevante aspecten van het geluidslandschap voor de betrokken partijen. Daarmee wordt het lokale geluidslandschap zowel subjectief als objectief inzichtelijk. De kwaliteit van het geluidslandschap wordt bepaald aan de hand van basisinzichten uit het *soundscape onderzoek*.

Doelen van de GLIMI-pilot onderzoeken

Om de kwaliteit van de geluidsomgeving en de geluidsbeleving inzichtelijk te maken, staan er binnen GLIMI een aantal doelstellingen centraal die in deze rapportage worden behandeld;

- Effectief combineren van objectieve meetdata en subjectieve belevingsdata, voor een verrijkte soundscape analyse en inzicht in objectieve en ervaren geluidskwaliteit.
- Data verzamelen met, door en voor bewoners en het vergroten van burgerparticipatie in geluidsonderzoek en -beleid;
    - Door het ontwikkelen van een webportaal, waar bewoners gemakkelijk en real time hun geluidsbeleving (en -hinder) kunnen melden.
    - Door het organiseren van bijeenkomsten en luisterwandelingen met bewoners, voor wederzijds inzicht in de contextuele geluidsbeleving en het soundscape principe.
- Het snel en kosteneffectief kunnen analyseren van de geluidsomgeving en hindermeldingen van bewoners, waardoor een duidelijker beeld ontstaat van de belangrijkste geluidsbronnen.
- Het ontwikkelen van visualisaties van geluidsomgevingen en soundscape-schattingen.

- Effectief vergelijken van verschillende meetlocaties.
- Testen en optimaliseren van de soundscape analysesoftware. Onder andere door de geluidsbeleving, zoals gemeld door bewoners van het onderzoeksgebied, te vergelijken met de objectieve meetdata en resultaten uit de signaal- en soundscape-analyse.
- Integreren van een brede visie op geluidsbeleving, waarin ook niet-akoestische factoren worden meegenomen.
- Het bieden van handelingsperspectief voor verbetering van de kwaliteit van de omgeving.

Partners en deelnemers

Het gehele GLIMI project is deels mogelijk gemaakt door een MIT-subsidie vanuit de provincie Zuid Holland. Voor deze pilot is provincie Noord-Holland de opdrachtgever en werken we samen met WAAG Futurelab en de deelnemende gemeente Gooise Meren (Muiden, Muiderberg, Naarden, Bussum) en de BEL-combinatie (Blaricum, Eemnes, Laren). Dit consortium komt voort uit de al bestaande netwerken binnen het Hollandse Luchten Project van Noord Holland, en met hen zijn al in een vroeg stadium van het onderzoek de eerste onderzoeksdoelen en -plannen uitgestippeld.

Daarnaast zijn bewoners binnen deze gemeenten en deelnemers van het Hollandse Luchten project een grote drijvende kracht geweest binnen dit pilot onderzoek. Ongeveer 30 bewoners kwamen af op de startbijeenkomst van de pilot in december 2022, gehouden in Huis van Eemnes. Daarin werd informatie verstrekt over de onderzoeksdoelen en methoden en werd met deelnemers besproken welke rol geluid heeft binnen hun eigen leven en leefomgeving. Tijdens een workshop konden zij aangeven op welke locaties zij geluidsmonitoren zouden willen laten plaatsen en waarom. Hieruit zijn toen vier meetlocaties gekozen. Met de beschikbaarheid van extra meters zijn daar later nog twee geluidsmeters bij gekomen, waarbij ook die locaties zijn gekozen door deelnemers. Gedurende het pilot project is nauw contact onderhouden met deelnemers, vooral middels WAAG Futurelab, om vragen te beantwoorden en feedback op het project te ontvangen. In een afsluitende bijeenkomst werden tussentijdse resultaten besproken met deelnemers en nagedacht over mogelijke vervolgstappen en verbeteringen in hun buurt. Namens het gehele consortium bedanken wij alle deelnemers voor hun inzet en betrokkenheid.

2. GLIMI: van berekenen naar meten, beleven, inzicht en begrip

Binnen het GLIMI project werken we vanuit de soundscape benadering. Dit betekent dat we niet alleen geluid meten en kijken naar de objectieve kenmerken van geluidsomgevingen, maar juist ook naar de manier waarop deze worden ervaren door bewoners. Zo combineren we meten met beleven met het doel om burgers en overheden inzicht te geven en om samen omgevingskwaliteit te begrijpen. Geluidsmetingen, signaalanalyse, en onderzoek naar beleving van bewoners via soundwalks en de GLIMI webportaal vormen samen het fundament voor de GLIMI soundscape-analyse. Waarom en hoe we dat doen leest u hier.

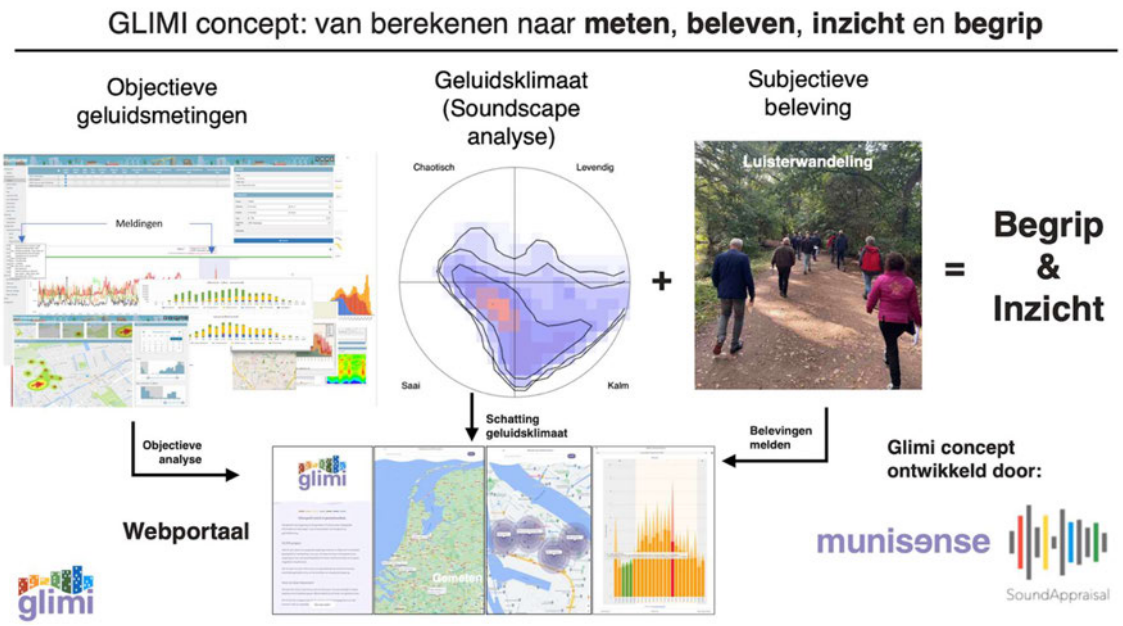

2.1 Objectieve geluidswaarden: van berekenen naar meten

Het huidige geluidbeleid richt zich sterk op jaarlijks berekende geluidsniveaus en statistisch berekende hinder via een dosis-effectrelatie. Deze geluidsniveaus worden aangegeven in dB(A) en gaan voornamelijk over geluid van verkeer en industrie. Hoewel deze informatie op landelijke en regionale schaal goed werkt, zegt het weinig over de ervaren kwaliteit of hinder van lokale geluidslandschappen. Dit komt doordat alle lokale of kortstondige geluiden die tot grote hinder kunnen leiden, niet in de berekeningen worden meegenomen of zijn terug te vinden. Omdat deze berekende jaargemiddelde waarden soms onvoldoende overeenkomen met gemeten geluidswaarden en de daadwerkelijke geluidsbeleving, is hier steeds minder draagvlak voor bij bewoners.

Daarom maakt het GLIMI project de stap van *berekenen* naar *meten* van geluid. Door geluid te meten worden ook de piekgeluiden, van tonaal-, impuls- of muziekgeluid, zichtbaar. Metingen kunnen namelijk diepgaand inzicht bieden in de tijd en ruimte van de werkelijke geluidsbronnen. Nieuwe generatie monitoringssystemen bieden de mogelijkheid om geluid te identificeren en te onderscheiden op basis van het type geluidsbron, de locatie, het tijdstip, de luidheid en de hinderlijkheid.

Door middel van de geavanceerde geluidmonitoringstations van Munisense, wordt er gedurende de hele onderzoeksperiode geluid gemeten. Deze monitoringstations zijn veelal gemonteerd aan lichtmasten - verspreid over het onderzoeksgebied - op een hoogte van 4,5 tot 5 meter. Deze geluidsmonitoringssystemen zijn klein, energiezuinig en vereisen beperkt onderhoud. Dit zijn belangrijke voorwaarden voor een betaalbare, onderhoudsvriendelijke en betrouwbare meetinfrastructuur.

Monitoringssystemen zijn doorontwikkeld tot generieke systemen, die naast alle relevante geluidsparameters ook geluidsherkenning en bronlokalisatie ondersteunen.Deze objectieve geluidsdata wordt real-time verstuurd naar het Munisense platform, waar het inzichtelijk wordt gemaakt voor de gebruiker. In de GLIMI webportaal wordt de meetdata omgezet naar steeds begrijpelijker en inzichtelijker informatie voor deelnemers aan het project.

De GLIMI webportaal wordt ook gebruikt door bewoners om een geluidsbeleving in te melden. Deze meldingen gaan over onder andere het type geluid dat men op dat moment hoort en welke beleving ze daaraan koppelen. Deze meldingen worden gekoppeld aan de objectieve meetdata en geanalyseerd. Allereerst worden meldingen zichtbaar in de GLIMI-Munisense webportaal, samen met de objectieve meetwaarden van dat moment. Afhankelijk van het type melding wordt er vervolgens gekeken naar verschillende meetwaarden. Als de gemelde bronsoort niet vanuit de visuele data herkend kon worden, is in incidentele gevallen de geluidsopname van de betreffende tijdsperiode teruggeluisterd. Een aantal van deze geluidssamples wordt als voorbeeld bewaard, maar de rest van de audio wordt automatisch gewist in verband met de privacyrichtlijnen.

2.1.1 Analyse van de objectieve metingen

Hieronder wordt kort beschreven welke stappen worden genomen om op basis van objectieve metingen inzicht te krijgen in de geluidbelasting, geluidspieken, type en locatie van geluidsbronnen, hinderlijkheid en invloed van de meteorologische condities. Bij objectieve metingen speelt de luidheid van het geluid, in decibellen, een belangrijke rol.

WHO-advieswaarden
De Wereld Gezondheid Organisatie (World Health Organization, WHO) waarschuwt voor de negatieve effecten van schadelijk en hinderlijk geluid op de gezondheid. Op basis van wetenschappelijk onderzoek hebben ze daarom ‘advieswaarden’ geformuleerd; maximale geluidsniveaus voor verschillende situaties, die mensen dienen te beschermen tegen de negatieve gezondheidseffecten van geluid. Zo zijn er voor onder andere dag- en nachturen, weg- en railverkeer verschillende maximale geluidswaarden voorgesteld om het aantal ernstig gehinderden in Europa terug te dringen. In de analyses wordt vermeld of de gemeten geluidsdata voldoen aan deze WHO-advieswaarden.

Geluidsnormen
Testen op wettelijke geluidsnormen valt niet binnen het onderzoeksdoel van het GLIMI-project. Immers, geluidsnormen zijn geen voorspeller van geluidskwaliteit. Wel kunnen we overtredingen van geluidsnormen vaststellen in de analyse. In dat geval wordt dit benoemd in de resultaten.

Bepalen van L_{den} en L_{night}
Om rekening te houden met het feit dat geluid in de avond en nacht als hinderlijker wordt ervaren dan overdag, is er een Europees gestandaardiseerde maat ‘L_{den}’ bedacht voor het energetisch jaargemiddelde over het etmaal. Lden staat voor Level-day-evening-night en houdt rekening met toeslagen van 5 en 10 dB voor de avond- en nachtperiode, respectievelijk (omdat geluid in de avonden en nacht extra opvalt en hinder kan veroorzaken, ‘weegt’ het geluid zwaarder mee in berekeningen). Op basis van L_{den} worden Europees gestandaardiseerde geluidsbelastingkaarten gemaakt, waardoor gebieden onderling vergeleken kunnen worden. L_{night} staat voor Level-Night en geeft de gemiddelde geluidswaarden in de nachturen weer. De waarden L_{den} en L_{night} zijn de belangrijkste parameters en worden als eerste geanalyseerd. Hoewel dit eigenlijk berekende jaargemiddelden zijn, kun je ook per etmaal meten. Door dit te doen krijg je een eerste indruk van de geluidbelasting in het gebied, welke je kan vergelijken met berekende waarden. Elk etmaal levert dan verschillende waarden op, omdat natuurlijk qua geluid geen dag gelijk is. Het biedt inzicht in de verschillende dagen, zoals het verschil tussen een werkdag en het weekend en de invloed van wind. Als je over lange termijn kijkt - zoals de hele meetperiode - en hier de trendlijn van bepaald, krijg je de gemiddelde waarden die je kunt vergelijken met de berekende waarden.

De gemeten waarde is in de regel altijd hoger dan de berekende waarde, omdat in de berekende waarden uitgegaan wordt van gemodelleerde geluidsbronnen en verwachte verkeersintensiteiten. Ook zitten in het model niet alle bronnen, maar vooral verkeer en industrie. Dus, recreatieve bronnen zoals horeca, speeltuinen, evenementen, en dergelijke, zitten er niet in. Maar de belangrijkste afwijking kan ontstaan door lokale bronnen (mensen, buren, vogels, etc.). Om deze reden is de keuze van de meetplaats erg belangrijk. Hoe meer het geluid gedomineerd wordt door bronnen die ook in het model zitten, hoe dicht de meetwaarde bij de berekende waarde zal liggen. Als de afwijkingen groter dan 5 dB zijn, is er in de regel iets mis. Dit kan in de aanname van het model zitten of bijvoorbeeld in een verkeerde keuze van de meetplaats.

Bepalen van de dynamiek van het geluid

Vervolgens wordt de dynamiek van de luidheid geanalyseerd. Geluid fluctueert heel sterk, mede door het grote verschil in bronnen en de afstand van de bron tot het meetpunt. Een hoge dynamiek is veelal hinderlijker dan weinig dynamiek. De anderzijds geldt ook: heel weinig dynamiek duidt vaak op bronnen op grote afstand of monotone bronnen dichtbij (bijvoorbeeld een warmtepomp), wat ook een storende geluidssituatie kan zijn. Inzicht krijgen in de geluidsdynamiek kan op meerdere manieren. Hier wordt het uitgelegd aan de hand van het Munissense webportaal.

De eerste stap is kijken naar de grafieken en de percentielen (in de bijlage is er een uitleg over de begrippen). Deze percentielen worden in het monitoringsysteem uitgerekend op basis van de 125 milliseconden meetwaarden over een periode van 1 uur. Deze worden ook per uur gerapporteerd en geven een goed inzicht in de dynamiek van het geluid en in welke mate geluidspieken in een uur voorkomen. Veelal wordt gekeken naar het L_{95} het L_{05} en het L_{01} niveau. Dit zijn respectievelijk de geluidniveaus waar 95%, 5% of 1% van de meetwaarden boven liggen. L_{95} wordt vaak aangeduid als het niveau van het achtergrondgeluid, waar bovenuit andere geluiden al dan niet hoorbaar zijn.

Onderstaande afbeelding geeft een etmaal aan de Brinklaan weer. De rode schaduw geeft de gemeten minimale en maximale waarden, de rode lijn is het gemiddelde per 2 minuten. Te zien is dat vooral in de nacht de minimale waarden laag worden, tot 23 dB(A). Dit betekent dat als er geen verkeer is er ook nauwelijks andere bronnen actief zijn en het heel stil wordt. Een gangbare manier om dit te bepalen is om te kijken naar het L_{95} niveau (zie bijlage voor uitleg). Omdat het verkeersaanbod in de nacht laag is, zijn ook individuele auto passages goed te herkennen.

Je ziet in de afbeelding ook ook geluidspieken die ver boven de 80 dB(A) uitkomen. In dit geval zijn het luide voertuigen (omdat we weten dat de meeste passages rond de 65 tot 75 dB(A) horen te liggen).

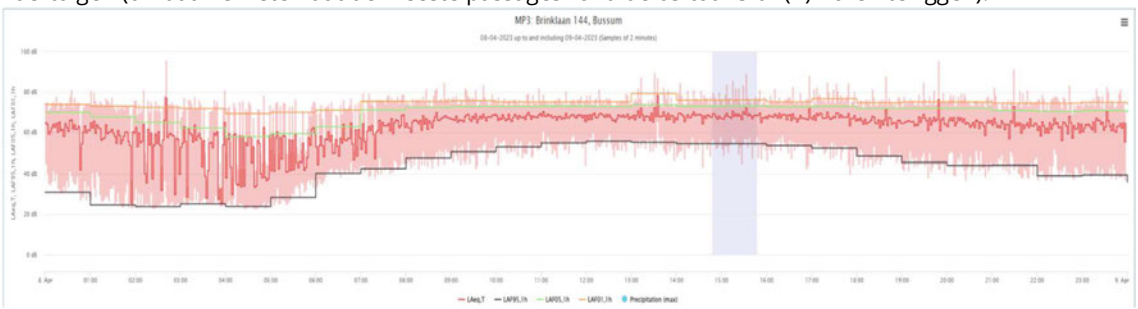

Harmonica Index

De Harmonica Index, zoals gedefinieerd (en zichtbaar in de GLIMI weportaal), gaat van bovenstaand principe uit en rekent elk uur het achtergrondniveau en de dynamiek uit. Het is dus vooral een snelle visualisatie van bovenstaande analyse. Hierbij is de decibelschaal omgezet naar een schaal van 1 tot 10 en geven de kleuren aan in welke mate de metingen aan de WHO aanbevelingen voldoen.

Bepalen van type geluidsbron

Geluidsbronnen laten zich vaak goed onderscheiden door hun frequentie (toonhoogte), de tijdsduur en snelheid van opkomen en afvallen. Om een idee te krijgen van de geluidsbron wordt dus vaak naar het frequentiespectrum, de luidheid per frequentie en tijdsduur gekeken. Een acousticus is vaak erg handig in het interpreteren van de sonogrammen. Hieronder is een voorbeeld te zien van het meetpunt aan de Patrijzenhof in Eemnes. Het is relatief eenvoudig te zien dat het hier om vliegtuiglawaai gaat, door de geluidniveaus en spectrale informatie te combineren. Andere bronnen geven vaak een complexer beeld. Op deze wijze zijn alle meldingen geanalyseerd en gevalideerd. Dit is vooralsnog een arbeidsintensieve analyse, die in de toekomst geautomatiseerd zal worden.

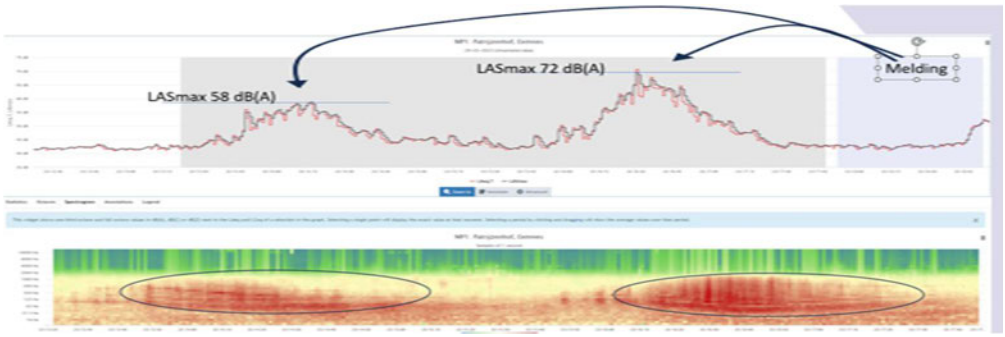

Bepalen van aantallen gebeurtenissen

Als er veel meldingen zijn, of veel gebeurtenissen die niet gemeld worden, wil je deze automatisch herkennen en tellen, zodat je beter zicht krijgt op de intensiteit en de temporale distributie van deze gebeurtenissen. Deze functionaliteit is grotendeels in de monitoringsystemen aanwezig en in de pilot deels gebruikt, daar waar het ging om passages van luide voertuigen. Deze laten zich makkelijk onderscheiden. Door automatisch te tellen is er dus steeds een actueel beeld.

Inzicht voor gemeente, bewoner en geluidsproducent

Omdat geluidmetingen in real-time plaatsvinden, kan er direct worden gereageerd op meldingen van overlast door middel van analyse en toetsing op afstand. Dit biedt grote voordelen voor de toetsende instanties, zoals omgevingsdiensten. Bovendien wordt in korte tijd duidelijk of bepaalde beleidsmaatregelen succesvol zijn of moeten worden bijgesteld. In het geval van hinder kan er direct aanspraak gemaakt worden op meetgegevens, zodat handmatige metingen door een gemeente of omgevingsdienst (die vaak tijdrovend en arbeidsintensief zijn), overbodig worden.

Misschien wel het belangrijkste voordeel van directe geluidsmetingen is dat bewoners direct inzicht kunnen krijgen in de geluidskwaliteit van hun omgeving en kunnen meedenken over gewenste verbeteringen. Naast bewoners biedt dit ook de mogelijkheid om veroorzakers van geluidshinder direct bewust te maken en hen te stimuleren om deze overlast te verminderen. Tezamen kan dit het proces van zelfregulering bevorderen.

2.2 Soundscape benadering: van meting naar beleving

Binnen het GLIMI project wordt de *soundscape* benadering gehanteerd. Een soundscape is *de manier waarop een geluidsomgeving wordt geïnterpreteerd en ervaren door een groep of individu, in context*. Een soundscape is dus veel meer dan enkel decibellen; het is de beleving van het totale samenspel van akoestische en niet akoestische factoren die de geluidsomgeving vormen. Daarbij draait het dus niet om de kwantiteit van het geluid, maar om de kwaliteit van de geluids*beleving*. Daarom zetten we in GLIMI ook de stap van *meten* naar *beleven.*

2.2.1 burgerparticipatie

Binnen deze en andere GLIMI pilot onderzoeken is het stimuleren van burgerparticipatie een van de hoofdpijlers in de onderzoeksdoelen. De onderzoeksmethoden zijn erop gericht om informatie uit data en analyse zo inzichtelijk en handzaam mogelijk te maken voor bewoners. Hoe effectief deze methoden zijn om dit doel te bereiken, wordt binnen de pilotonderzoeken getoetst.

Om binnen dit project bewoners deel te laten nemen aan het onderzoek, is er nauw samengewerkt met WAAG Futurelab, die zich specialiseert in o.a. citizen science projecten. Samen met hen, en deelnemende gemeenten, is er een startbijeenkomst georganiseerd waar bewoners informatie toegereikt kregen over het onderzoek en inspraak leverden over o.a. geluidsproblematiek, de meetlocaties en het op te zetten meetplan. Deze deelnemers vormen de meetgroep binnen dit project. Deze meetgroep heeft ook (deels) deelgenomen aan de afsluitende bijeenkomst. Gedurende het onderzoeksproces is er contact onderhouden met de leden van de meetgroep voor ondersteuning bij het interpreteren van data, het maken van meldingen in het portaal en het beantwoorden van vragen. Hun feedback is een belangrijke basis voor verdere ontwikkeling van de methoden en het gebruik van de GLIMI webportaal.

De verworven inzichten uit deze pilot dienen ook om burgerparticipatie na het afronden van de pilot verder te stimuleren. Aan de hand van de resultaten zijn ook mogelijke aanbevelingen gepresenteerd aan bewoners in de eindbijeenkomst, waarna zij konden discussiëren over hun eigen aanbeveling voor hun woongebied. De aanbevelingen vanuit bewoners zijn veelal gestoeld op samenwerking, communicatie en wederzijds begrip tussen verschillende partijen op het gebied van geluid en hinder. Verbeteringen die worden aangedragen, kunnen mede worden gerealiseerd aan de hand van burgerparticipatie.

2.2.2 Beleving melden in GLIMI webportaal

Speciaal voor het GLIMI-project is de GLIMI webportaal ontwikkeld, zodat bewoners inzicht krijgen in hun geluidsomgeving én hun eigen geluidsbeleving kunnen melden.

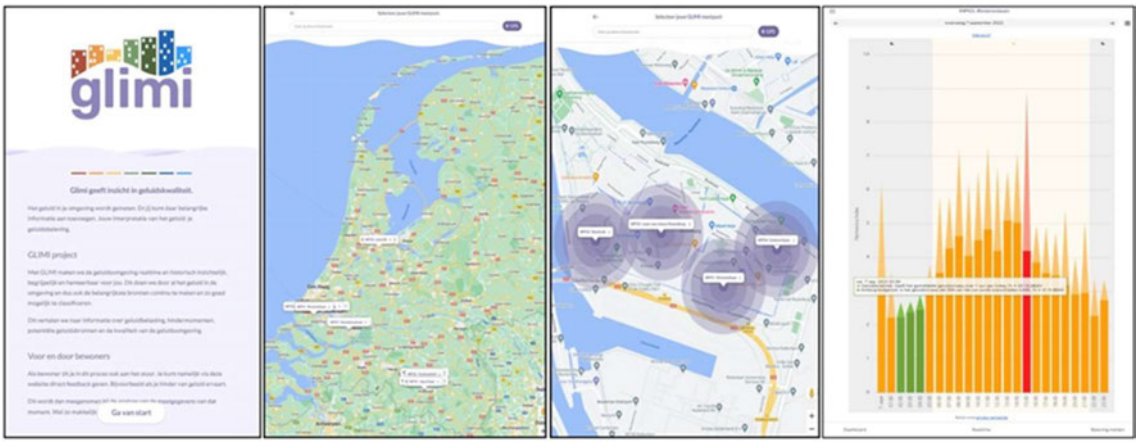

In de GLIMI portal (https://portal.glimi.nl) is te zien waar alle GLIMI-pilot onderzoeken plaatsvinden. Voor elk meetpunt wordt er een soundscape-schatting weergegeven aan de hand van de *Harmonica Index* [5]. Door deze visualisaties krijgen bewoners meer inzicht in de actuele en historische kwaliteit van hun geluidsomgeving en kunnen ze deze ook vergelijken met andere meetpunten.

Daarnaast kunnen bewoners in deze portal ook hun eigen geluidsbeleving melden. Hierin delen ze welke geluiden ze horen, hoe lang ze al hoorbaar zijn, waar ze zijn en welke activiteit ze ondernemen op het moment van beleving. Deze meldingen geven niet alleen beter inzicht in de geluidsgebeurtenissen en soundscapes, maar kunnen ook gebruikt worden om de soundscape-schattingen uit de signaalanalyse te verifiëren of aan te vullen. Dit is dus ook een methode om de soundscape technologie en -software verder te optimaliseren.

2.2.3 Luisterwandeling

Een *luisterwandeling (soundwalk)* is een wandeling in een onderzoeksgebied waarbij de deelnemer wordt gestimuleerd om *actief* te *luisteren* naar diens omgeving. Luisteren is de actieve handeling van interpretatie en betekenisgeving aan geluid. Op een luisterwandeling wordt er dus gereflecteerd op de manier waarop we geluid op dat moment interpreteren en wat onze fysieke en emotionele reactie is op het directe omgevingsgeluid. Hierbij worden associaties (en daarmee betekenissen) geactiveerd die horen bij het moment.

Bij een luisterwandeling gaat het om de beleving van het moment (in situ) en de herinneringen die hierdoor geactiveerd worden. Bij een enquête over geluid gaat het over de reconstructie van een herinnering van de beleving en deze is doorgaans vlakker en sterker beïnvloed door zaken die in het moment amper of geen rol spelen. Bovendien ontdekken veel deelnemers dat je naar verschillende aspecten van de omgeving kunt luisteren en dat dat tot andere belevingen leidt en dus tot een andere, doorgaans meer precieze en rijkere, rapportage leidt.

De luisterwandeling is daarom een leerzame en effectieve onderzoeksmethode voor zowel de onderzoeker als de deelnemer. Tijdens de wandeling wordt er gekeken en geluisterd naar de context van geluidsbeleving; bewoners hebben een opgebouwde geschiedenis van geluidsbeleving in hun buurt, hebben ideeën en meningen over geluidsproducenten en hebben sociale en emotionele banden met buren en buurt. Niet alleen de akoestische elementen van geluidsbeleving komen dus aan bod, maar ook de niet-akoestische factoren die geluidsbeleving kunnen beïnvloeden, worden besproken.

Daarnaast geeft een soundwalk ook inzicht in de manier waarop er binnen GLIMI onderzoek wordt gedaan naar geluidsbeleving. Hiermee vergroten wij de transparantie naar bewoners toe over het onderzoeksproces en de resultaten daarvan. Zo worden de verschillende 'soundscape labels' uitgelegd en besproken welke factoren bepalen of geluidsomgevingen worden bestempeld als 'chaotisch', 'kalm', 'levendig', of 'monotoon'.

2.3 Signaal-analyse op soundscape software

Aan de hand van de soundscape benadering voeren we binnen GLIMI een soundscape-analyse uit door middel van signaalanalyse. Deze signaalanalyse leidt tot een soundscape schatting, die een beeld schetst over de belevingskwaliteit van een geluidsomgeving. De soundscape analyse is gebaseerd op de objectieve meetdata en de soundscape software wordt in real-time uitgevoerd op de monitoringsstations, waarmee een vertaalslag gemaakt kan worden naar de geschatte beleving van die omgeving (het type soundscape).

De signaalanalyse is een technologie die is ontwikkeld door SoundAppraisal en is gebaseerd op de werking van het menselijke auditieve systeem. De software ‘hoort’ geluid dus op eenzelfde manier als mensen dat doen. Deze technologie verwerkt gemeten geluidsdata tot herkenbare geluidsbronnen. Deze geluidsbronnen en hun kenmerken (bijvoorbeeld hoorbaarheid en duur van het geluid) hebben allen hun eigen bijdragen voor de beleving van het geluid. Immers, het geluid van voorbijrazende auto’s of zacht vogelgekwetter op de achtergrond hebben verschillende karakteristieken en een andere invloed op onze beleving van de geluidsomgeving.

Het doel van de signaal- en soundscape-analyse is om vast te stellen hoe duidelijk de *hoorbare veiligheid* is; hoe ‘veilig’ een geluidsomgeving klinkt, is namelijk de basis van onze geluidservaring.

***Hoorbare veiligheid* en de soundscape-structuur**

Binnen de soundscape theorie gaan we ervan uit dat iedereen een unieke geluidservaring heeft. Iedereen beleeft geluid dus anders, maar gebruikt daarbij wel dezelfde onderliggende mentale processen. Geluidsbeleving wordt bepaald door iets wat we *'hoorbare veiligheid'* noemen. Ons individuele vermogen of onvermogen om hoorbare veiligheid vast te stellen, bepaalt voor een groot deel hoe we onze geluidsomgeving ervaren. Hoe dat zit, wordt hier verder toegelicht.

"We beleven geluid allemaal anders, maar wel binnen een vergelijkbare belevingsstructuur; de soundscape structuur"

Voordat ons zicht het meest dominante zintuig werd in de evolutie, vertrouwden dieren voornamelijk op ons gehoor om te achterhalen of het veilig is in onze directe omgeving. De geluiden om ons heen die aangeven dat het veilig is, bieden ons de mogelijkheid om te ontspannen. Maar de aanwezigheid van onveilige geluiden, of het gebrek aan veilige geluiden, dwingen ons om alert te zijn. Veilig en onveilig komt dus overeen met het verschil tussen *mogen* en *moeten* en tussen ons *vrij voelen* of ons *gedwongen* voelen. Evolutionair gezien is ons gehoor daarmee een belangrijke veiligheid- en gevaardetector die ons direct op stemmings- of emotioneel niveau beïnvloedt (van den Bosch, Welch & Andringa, 2018.).

Maar hoe klinkt veiligheid? Veiligheid zit niet in de afwezigheid van geluid, maar juist in de subtiele leefgeluiden van de mensen en dieren om ons heen. Bijvoorbeeld, rustig spelende kinderen, rommelende buren en zangvogels geven aan dat ze het veilig genoeg vinden om te spelen, te rommelen, en te zingen. Via hun hoorbare ontspannen bezigheden geven ze aan dat zij het veilig vinden. En daarmee signaleren zij dat de hoorbare omgeving veilig is, dat we niet bijzonder alert hoeven te zijn en dat we kunnen doen wat we willen.

Wanneer die leefgeluiden ontbreken of niet goed hoorbaar zijn, dan kunnen we hoorbare veiligheid niet met zekerheid vaststellen. Dan is het niet hoorbaar veilig. En dat gebeurt bijvoorbeeld wanneer het te stil is, of wanneer een stationair geluid het onmogelijk maakt om de omgeving te horen, of wanneer er zoveel gebeurt dat we niet meer goed kunnen bijhouden wat er gebeurt. We kunnen veiligheid dan niet vaststellen, terwijl het helemaal niet onveilig hoeft te zijn. De afwezigheid van hoorbare veiligheid is genoeg om wat gespannen te raken en alerter te worden (van den Bosch, Welch & Andringa, 2018.)

Op deze manier vormt *hoorbare veiligheid* de basis voor de belevingsstructuur van geluid; de soundscape structuur. Deze structuur is op te delen in 4 soundscape kwadranten: *chaotisch*, *saai/monotoon, levendig*, en *kalm*.

	Onplezierig	**Plezierig**
Veel gebeurtenissen	**Chaotisch** Allerlei geluiden zijn door elkaar hoorbaar zonder duidelijke interpretatie of indicatoren van hoorbare veiligheid. Het vereist een zeer hoog niveau alertheid dat ontspanning onmogelijk maakt. *Drukke straat*	**Levendig** Er gebeurt veel en er zijn veel indicatoren van hoorbare veiligheid. Het vereist een hoger niveau van alertheid, maar ontspanning is mogelijk. *Een gezellig restaurant of kroeg, park met veel activiteiten*
Weinig gebeurtenissen	**Saai/monotoon** Er gebeurt niet zo veel, maar wat er te horen valt is niet indicatief voor hoorbare veiligheid. De alertheid is daarom verhoogd en ontspanning is moeilijk. *Stationair geluid van wegen op afstand, stationaire machines*	**Kalm** Er gebeurt niet zo veel, wat er te hoorbaar is, is gemakkelijk te interpreteren als hoorbaar veilig. De alertheid kan minimaal zijn en ontspanning is gemakkelijk. *Rustige tuin of park, natuur, eigen huis met alles onder controle*

Hoorbare veiligheid en de mogelijkheid om geluiden te identificeren en interpreteren, is dus grotendeels bepalend voor onze geluidsbeleving. Als we weinig moeite hoeven te doen om hoorbare veiligheid vast te stellen, dan ervaren we dat als prettig en kalm. Zodra de hoorbare veiligheid steeds moeilijker vast te stellen wordt, of de omgeving zelfs hoorbaar onveilig is, vinden we dat onprettig en kan dat als chaotisch of monotoon worden ervaren.

In onze signaalanalyse schatten we voor elke seconde wat de bijdragen zijn van de positieve, “veilige” componenten en de neutrale of “negatieve” componenten die het moeilijk of onmogelijk maken om veiligheid vast te stellen. De uitkomsten van de signaalanalyse - en dus de bijdragen van de verschillende geluidsbronnen - vatten we samen in een geluidsklimaat histogram.

Een geluidsklimaat histogram is een cirkelvormige weergave van hoe vaak een geschatte soundscape gedurende een tijdsinterval voorkomt. Elke seconde wordt er namelijk een soundscape schatting gemaakt. Een histogram geeft zo een samenvatting van een soundscape schatting; het geeft aan of een gebied overwegend *kalm*, *levendig*, *chaotisch* of *saai* is en hoe dit varieert over de dag, week of maand. Het patroon binnen de cirkel geeft veel informatie over de soundscape en is daarom een effectieve karakterisering van de belevingsaspecten van de geluidsomgeving. Geluidsklimaat histogrammen maken het mogelijk om geluidsomgevingen eenvoudig te vergelijken.

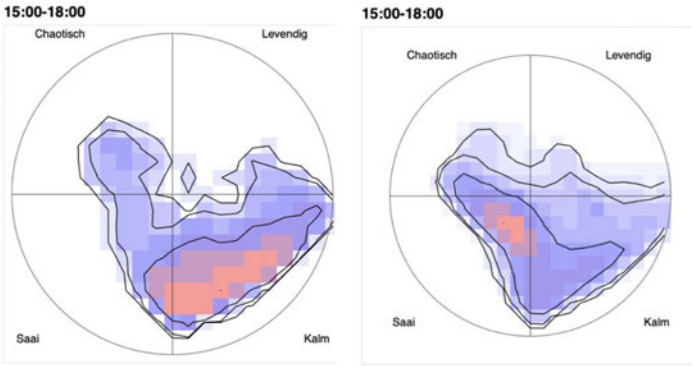

In de geluidsklimaat histogrammen geeft de rode kleur de meest voorkomende soundscape schattingen weer, die dus karakteristiek zijn voor een bepaalde omgeving, gevolgd door donker en licht paars. In de bovenstaande afbeelding ligt het rode vlak vooral bij *kalm*, terwijl het rechter histogram aan de *onplezierige* kant ligt, in de buurt van *neutraal.* De drie contouren (lijnen) in het histogram geven aan hoe vaak (90%, 99% en 99.9% van de tijd) een bepaalde soundscape-waarde voorkomt in de omgeving. Hieruit valt af te lezen

welke andere soundscape schattingen worden gemaakt en hoe groot de variatie is binnen een geluidsomgeving.

Op deze wijze is de ontwikkeling van het geluidsklimaat over de dag ook goed in kaart te brengen. Dat is weergegeven in de onderstaande figuur.

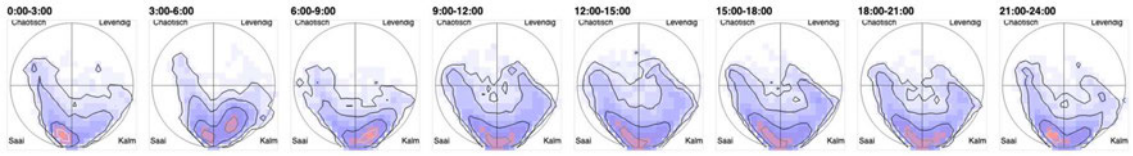

Deze analyse doet nog geen expliciete bronscheiding. Dit betekent dat alle geluidsevents wel worden meegenomen in de analyse, maar niet als zijnde een specifieke en geïdentificeerde bron. Dit betekent dat de analyse een schatting is van de beleving, maar nog niet voldoende de daadwerkelijke hinderlijkheid van specifieke bronnen weergeeft.

Wel kunnen we interpreteren dat de overgrote meerderheid aan bijdragen richting *chaos* auto's, vrachtwagens en scooters zijn. Bijdragen richting *kalm* zijn doorgaans vogels. Bijdragen richting *plezierig* en *levendig* kunnen van diverse oorsprong zijn, inclusief spraak. Bijdragen richting *saai* hebben te maken met een vrij hoog achtergrondniveau bij lagere frequenties. Regen draagt bij aan het *neutrale* centrum van de soundscape structuur. *Neutraal* betekent dat er geluid is, dat rond de grens van negatief en positief zit (en dus zeker niet echt goed is). Bij *neutraal* is het niet druk of luid, maar zeker niet stil.

3. Pilot-onderzoek in Gooi en Vechtstreek: meetlocaties

In dit hoofdstuk wordt het onderzoeksgebied en de meetlocaties besproken. Elke meetlocatie wordt beschreven op basis van hun ligging, karakter en de verwachte geluidskwaliteit.

Gooi en Vechtstreek

De regio Gooi en Vechtstreek is een samenwerkingsverband van gemeente Gooise Meren, de BEL-combinatie, Hilversum, Huizen en Wijdemeren. Deze pilot heeft meetpunten op zes locaties, verdeeld over Eemnes, Laren, Blaricum, Naarden, Bussum en Muiden. Deze regio ligt ten zuiden van het Gooimeer en ten oosten van het Amsterdam-Rijnkanaal. Veel genoemde geluidsbronnen die voor hinder kunnen zorgen in dit gebied zijn snelwegen zoals de A1 en A27 en vliegverkeer dat richting Schiphol gaat. Daarnaast zijn lokaal verkeer en luide voertuigen, zoals luid optrekkende auto's en motoren, een veelgehoorde hinderbron in dit gebied. De regio is relatief groen - met de nabijheid van het Gooimeer, Ankeveensche plassen, Naardermeer en de Tafelbergheide - met een overwegend residentiële en recreatieve functie.

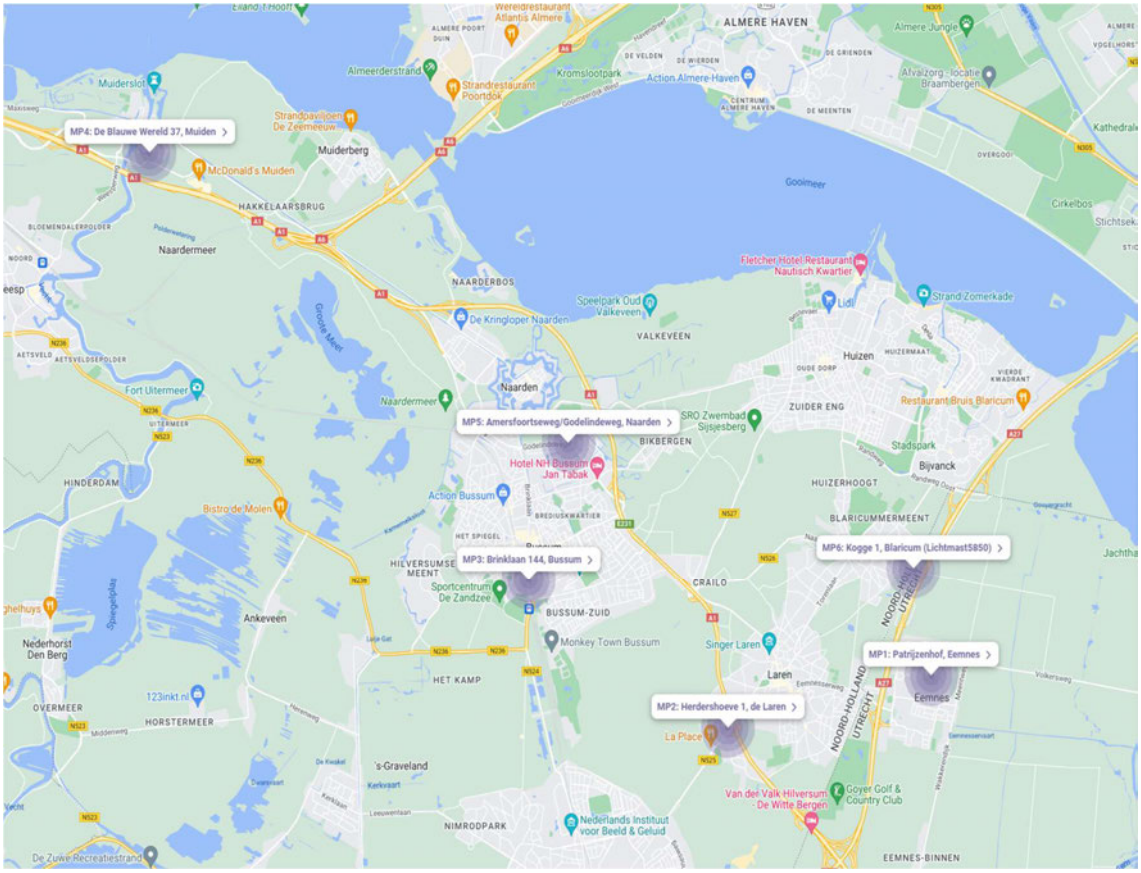

bron: openstreetmaps.org

Geluidsmeters van Munisense monitoren vanaf maart 2023 het geluid in de regio. De meetlocaties zijn gekozen door deelnemers van het Hollandse Luchten project, tijdens de startsessie in december 2022 in Eemnes.

Meetpunt 1 (MP01): Patrijzenhof, Eemnes

Dit meetpunt ligt in een woonwijk in het noordoosten van Eemnes. Eemnes ligt tussen de A27 in het westen en weilanden en boerenlandbouw in het oosten. Het meetpunt hangt aan de rand van een plantsoen, omringd door woningen. Het hoorbare verkeer is hier vooral lokaal, maar ook de snelweg verderop is te horen in de vorm van een ruis. Vliegtuigen zijn hier ook hoorbaar. Het meetpunt is geplaatst op 4,6 meter hoog en heeft geen reflecterende objecten in de nabijheid. Er is geen gevelcorrectie ingesteld.

Meetpunt 2 (MP02): Herdershoeve, Laren

Dit meetpunt hangt in een luxe woonwijk in het zuidwesten van Laren, aan de rand van de Hilversumseweg en de Westerheide. Deze woonwijk is relatief groen, met veel ruime tuinen, grote en oude bomen en veel groene heggen. Door de wijk rijdt voornamelijk bestemmingsverkeer, waardoor het rustig is op straat. Wel is het geluid van de Hilversumseweg en A1 hier goed hoorbaar, evenals overvliegend luchtverkeer. Het meetpunt is 4 meter hoog en is geplaatst in nabijheid van bomen, waardoor stoorgeluiden van vogels luid kunnen zijn. De afstand tot de A1 is 75 meter. De afstand tot de dichtstbijzijnde oprit van de A1 is 65 meter. Het geluid van de oprit wordt deels afgeschermd door bebouwing. Er is geen gevelcorrectie ingesteld.

Meetpunt 3 (MP03): Brinklaan 144, Bussum

Dit meetpunt hangt aan de Brinklaan, een weg die heel Bussum van noord tot zuid doorkruist. Het meetpunt hangt ter hoogte van nummer 144, aan de zuidkant van deze weg. De Brinklaan is een belangrijke verbindingsweg naar omliggende gebieden en wordt dan ook intensief gebruikt. Naast het geluid van verkeer is hier ook de spoorwegovergang die ten westen van de Brinklaan loopt, hoorbaar. Het meetpunt is geplaatst op 4,5 meter hoogte. De afstand tot de voertuigen op de weg is ruim 5 meter. Afstand tot de dichtstbijzijnde gevel is > 7 meter. Afstand tot het spoor is 80 meter. Het spoor wordt beperkt afgeschermd door de bebouwing. Er is geen gevelcorrectie ingesteld.

Meetpunt 4 (MP04): De Blauwe Wereld, Muiden

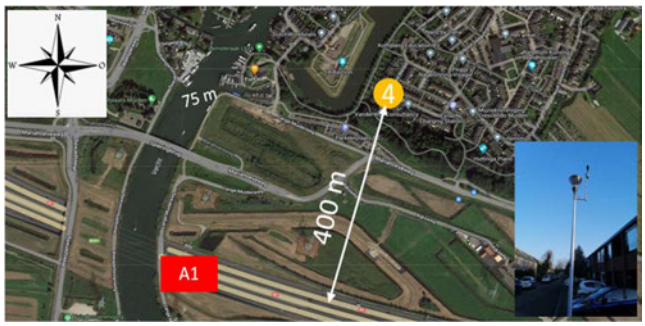

Dit meetpunt bevindt zich in het zuidoosten van Muiden, in een woonwijk tussen de Zuidpolderweg en de Mariahoeveweg. Het monitoringsstation is geplaatst op de rand van de woonwijk en naast een park, die de woonwijk scheidt van de Mariahoeveweg en parkeerplaats P2. Hier komt voornamelijk lokaal bestemmingsverkeer langs. Vliegtuigen zijn hier luid en goed hoorbaar en afhankelijk van de windrichting zijn ook de omliggende snelwegen te horen. Het meetpunt is geplaatst op 4,5 meter hoogte. De A1 ligt 400 meter van het meetpunt, dit geluid wordt beperkt afgeschermd door de bebouwing. De dichtstbijzijnde gevel bevindt zich op 4,5 meter. Er is geen gevelcorrectie ingesteld.

Meetpunt 5 (MP05): Amersfoortsestraatweg/ Godelindeweg, Naarden

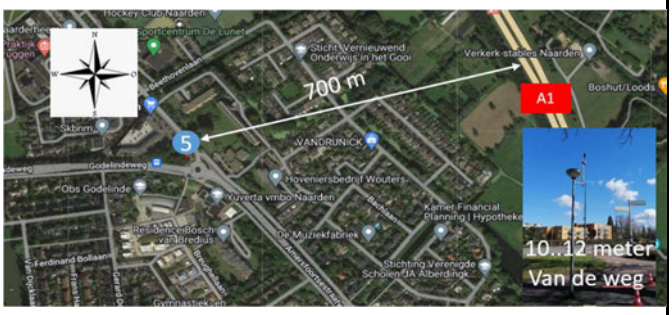

Dit meetpunt hangt bij de rotonde die de Amersfoortsestraatweg verbindt aan de Godelindeweg, tussen het zuiden van Naarden en het noorden van Bussum. Deze rotonde is een druk verkeerspunt waar lokaal, doorgaand en zwaar verkeer overheen rijdt. Vlak bij dit meetpunt zijn woningen, een middelbare school en een aantal winkels gevestigd. Ook hier is het relatief groen, met bomen langs de weg en struiken bosjes naast het meetpunt. Het meetpunt is geplaatst op 4,5 meter hoogte. De afstand tot de weg is 10 tot 13 meter (dus verder weg dan bijvoorbeeld in Bussum). De afstand tot de snelweg A1 bedraagt 700 meter. Er zijn geen reflecterende gebouwen in de nabijheid. Er is geen gevelcorrectie ingesteld.

Meetpunt 6 (MP06): Kogge 1, Blaricum

Dit meetpunt hangt aan de rand van een woonwijk, aan de oostkant van Blaricum, op de provinciegrens tussen Noord-Holland en Utrecht. Ten oosten van deze woonwijk ligt een groene strook met bos en maneges, waarachter direct de A27 loopt. De aangrenzende woonwijk is autoluw, bestemmingsverkeer verlaat deze kleine wijk via een eenrichtingsweg en loopt langs dit meetpunt. Het meetpunt is geplaatst op 4,5 meter hoogte. De afstand tot een provinciale weg bedraagt 23 meter. De afstand tot de A27 is 170 meter, deze weg is deels afgeschermd door bebossing. Zowel lokaal verkeer, lokale activiteiten (laden/lossen) als de snelweg zijn hier relevante geluidsbronnen. Het dichtstbijzijnde object is een woning met een schuin dak op 6 meter afstand. Er is geen gevelcorrectie ingesteld.

4. Onderzoeksresultaten en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten besproken die voortkomen uit het GLIMI pilot onderzoek in de Gooi en Vechtstreek, van maart tot juni 2023. De verschillende onderzoeksmethoden vormen samen de basis voor de soundscape-analyse. In onderstaande tekst worden eerst overkoepelende bevindingen gepresenteerd, die van toepassing zijn op alle meetlocaties. Daarna worden de onderzoeksresultaten per meetlocatie beschreven.

4.1 Algemene resultaten

Een van de kernaspecten van het GLIMI project is de unieke verbinding tussen objectieve meetdata, soundscape-schattingen en bewoner feedback in de vorm van geluidsbeleving meldingen via het webportaal. Hier worden overkoepelende en vergelijkende resultaten van alle meetlocaties toegelicht.

4.1.1 Geluidsbelevingsmeldingen uit het GLIMI webportaal

In de periode van maart tot juni zijn 75 meldingen gemaakt. Een overzicht van alle meldingen uit die periode is hieronder weergegeven. 55% van de meldingen betrof het meetpunt in Bussum, 33% Eemnes en 9% in Laren. Op de andere meetpunten zijn weinig meldingen binnengekomen.

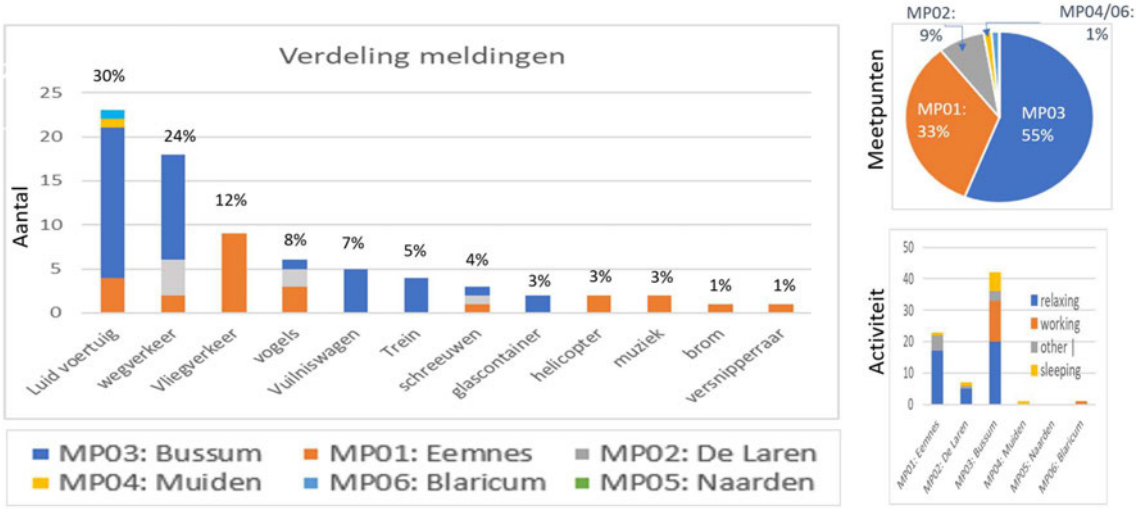

In onderstaande afbeelding is aangegeven wanneer er is gemeld, zowel over de meetperiode en welk uur van de dag. Vooral tijdens de start waren er veel meldingen, wat gedurende de loop van het project

afvlakte. In Week 17 was er een opleving te zien in het aantal meldingen. Toen werd ook de toegang tot het (interne) Munisense portaal beschikbaar gesteld, die beschikt over meer gedetailleerde informatie.

De meldingen werden overwegend overdag en in de avond gemaakt. Als er over de nacht gemeld werd,

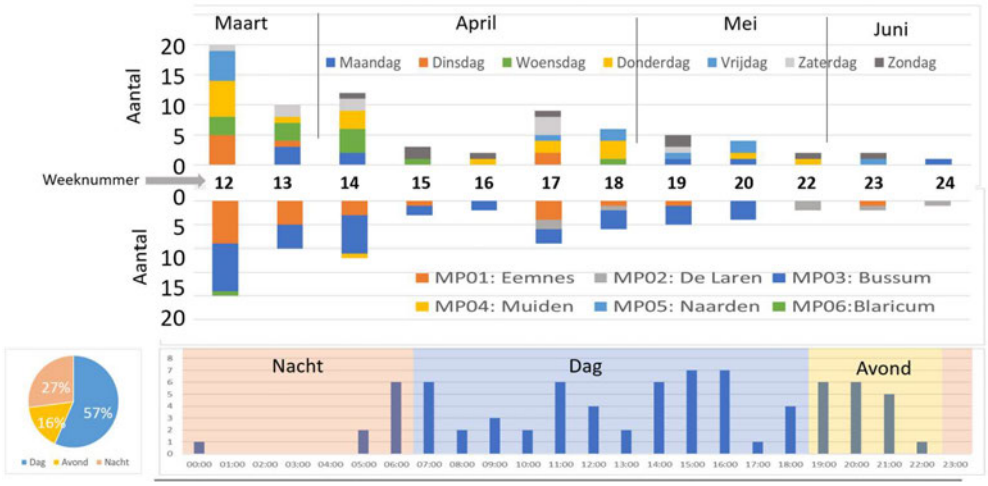

was dit veelal in de ochtend. In de feedback van bewoners gaven zij aan dat zij nachtelijke hinder vaak rapporteren in de ochtenden.

Deze meldingen zijn allemaal geanalyseerd, waarbij onderzocht is of de melding in de objectieve meetdata terug te vinden is en kan worden gekwalificeerd. Er is dus ook gezocht naar goede indicatoren voor hinder, die later toegevoegd gaan worden aan het GLIMI webportaal.

Type meldingen en geluidsbronnen

Alhoewel het melden van geluidsbeleving over zowel prettig als onprettig geluid kan gaan, ging het in nagenoeg alle gevallen over het melden van hinder. In onderstaande tabel staan alle meldingen per meetpunt en per type en of ze in de dag, avond of nacht hebben plaatsgevonden.

	Dag						Avond						Nacht						Subtotaal										
Type geluid	MP1	MP2	MP3	MP4	MP5	MP6	MP1	MP2	MP3	MP4	MP5	MP6	MP1	MP2	MP3	MP4	MP5	MP6	MP1	MP2	MP3	MP4	MP5	MP6	Totaal		dag	avond	Nacht
Luid voertuig	2	0	10	0	0	1	1	0	4	1	0	0	1	0	3	0	0	0	4	0	17	1	0	1	23	31%	13	6	4
wegverkeer	2	1	12	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	12	0	0	0	18	24%	15	3	0
Vliegverkeer	7	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	9	0	0	0	0	0	9	12%	7	1	1
vogels	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	2	1	0	0	0	5	7%	4	0	1
Vuilniswagen	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	5	0	0	0	5	7%	3	0	2
Trein	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	4	0	0	0	4	5%	0	3	1
schreeuwen	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	3	4%	3	0	0
glascontainer	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	3%	1	0	1
helicopter	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	3%	2	0	0
muziek	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	3%	1	1	0
brom	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1%	1	0	0
versnipperraar	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1%	1	0	0
Subtotaal	18	4	28	0	0	1	3	3	7	1	0	0	3	0	7	0	0	0	24	7	42	1	0	1	75	100%	51	14	10
Totaal	50			67%			14			19%			10		13%				32%	9%	56%	1%	0%	1%			68%	19%	13%

De meeste meldingen gingen over wegverkeer en vooral pieken van te luide voertuigen. Dit was de belangrijkste bron van hinder in Bussum en Laren.

Koppeling tussen meldingen en gemeten data

Binnen het GLIMI onderzoek worden meldingen van bewoners gekoppeld aan spectrale meetdata om geluidsbeleving te koppelen aan objectieve geluidsomgeving. Daarmee proberen we beter zicht te krijgen

op de positieve en negatieve bijdragen in de geluidsomgeving, daarnaast storende aspecten sneller te duiden en inzichtelijk te maken voor zowel lokale overheden als de geluidsproducenten en bewoners.

Verkeersgeluid en piekgeluid

Nagenoeg alle meetpunten worden in belangrijke mate belast door weg- en vliegverkeer. Logisch dat hier ook de meeste meldingen over zijn. Van verkeersgeluid zijn piekgeluiden, volgens de melders het meest storend. Deze piekgeluiden, veelal veroorzaakt door te luide voertuigen of een te assertieve rijstijl, zijn de belangrijkste reden voor het optreden. Vooral op de meetlocaties Bussum en de Laren (oprit A1), zijn deze pieken frequent geconstateerd (veel meer dan dat er meldingen van waren).

Piekgeluiden zijn goed meetbaar omdat ze veelal 10 tot 30 dB luider zijn dan de reguliere passages. Dit betekent ook dat door de rijders bewust te maken van hun rijstijl, mogelijk al een belangrijke reductie kan worden bereikt.

4.1.2 Berekende en gemeten geluidsdata

Over de hele meetperiode van begin maart tot het midden van juni is meetdata verzameld en opgeslagen in het Munisense InsightNow platform. Deze meetdata is tot eind 2013 beschikbaar voor diepere analyse of validatie. Alle meetdata is per seconde beschikbaar. In dit hoofdstuk is meetdata grof beoordeeld en is voor elke melding een korte analyse uitgevoerd of de melding in de meetdata goed zichtbaar was inclusief de akoestische eigenschappen. In veel gevallen waren er meer gebeurtenissen die opvielen en waar bv. niet over gemeld is. Voor zover onderzocht en relevant is dat in dit hoofdstuk per locatie aangegeven.

L_{den} en L_{night}

Hieronder zijn meetwaarden over de periode van 13 maart t/m 13 juni weergegeven. In onderstaande grafieken staan de *gemeten* waarden voor de verschillende meetpunten voor de L_{den} en L_{night}. Deze metingen variëren natuurlijk, geen dag is immers gelijk. Onder de grafiek is de windrichting en snelheid per dag weergegeven. In de grafieken zijn ook de berekende L_{den}-waarden getoond over de meetperiode. Onder de grafiek staat (klein) de windrichting en -snelheid op die dag. De gemeten waarden zijn in de praktijk altijd hoger dan de berekende waarden, met name omdat in de L_{den} en L_{night} niet alle geluidsbronnen zijn meegenomen. Uit de grafieken blijkt dat voor sommige locaties de berekende waarden en gemeten waarden redelijk overeenkomen. Alleen voor Naarden en Blaricum zijn de verschillen aanzienlijk (meer dan 5 dB). Hier is geen directe verklaring voor.

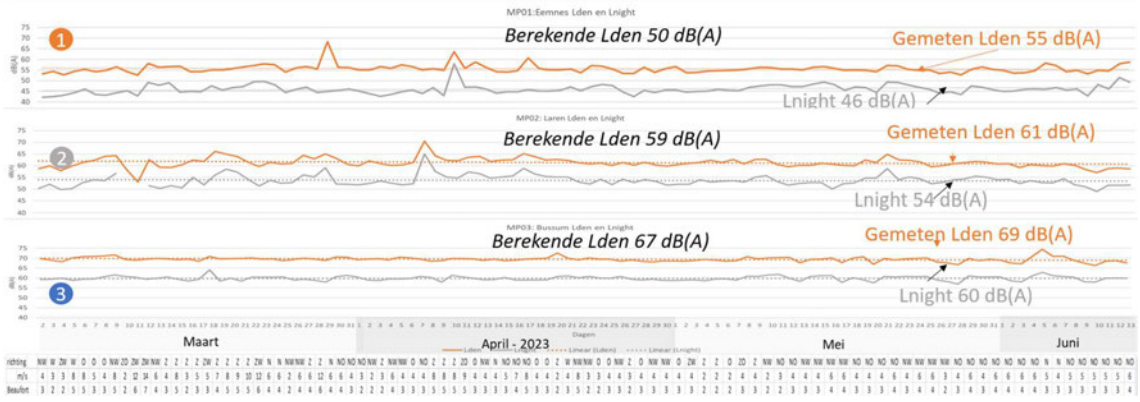

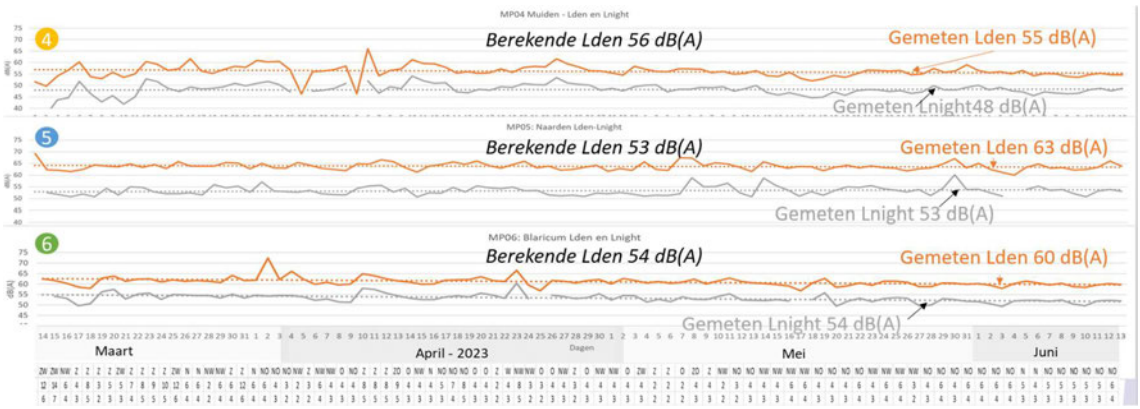

Opmerking: de meetsystemen bij meetpunt 4,5 en 6 zijn later geplaatst en hebben meetdata vanaf 14 maart.

Percentielen

Onderstaand is een tabel opgenomen van de verschillende locaties, waarbij de gemiddelde percentielen zijn bepaald voor de dagperiode en nachtperiode in de week van 8 april tot 15 April. Deze kunnen dus afwijken van de meetgegevens over de gehele meetperiode.

	Referentieweek van 8 april tot 15 april								Hele meetperiode	
	Dag				Nacht					
	Lden	L95	L05	L01	Lnight	L95	L05	L01	Lden	Lnigh
Eemnes	55	45	58	64	46	32	38	40	55	46
Laren	62	54	61	64	53	37	50	54	61	54
Bussum	69	55	73	75	60	26	54	66	69	60
Muiden	57	52	56	60	51	37	44	46	55	48
Naarden	63	56	64	69	52	33	55	57	63	53
Blaricum	60	55	62	66	56	36	51	53	60	54

Harmonica Index

Onderstaande afbeelding zijn representatieve dagen voor de verschillende meetpunten weergegeven zoals ze ook in het GLIMI portaal beschikbaar zijn. De afbeeldingen laten de *Harmonica Index* van de gebieden zien, wat een eerste inzicht geeft van de geluidbelasting (en kwaliteit van geluidsomgeving) op de meetpunten over elk etmaal. Door ze naast elkaar te zetten zijn ze onderling goed te vergelijken. In de GLIMI portal is voor elke dag in de meetperiode deze meetdata nog beschikbaar.

In deze visualisatie zijn ook de berekende en gemeten L_{den} en L_{night} waarden aangegeven.

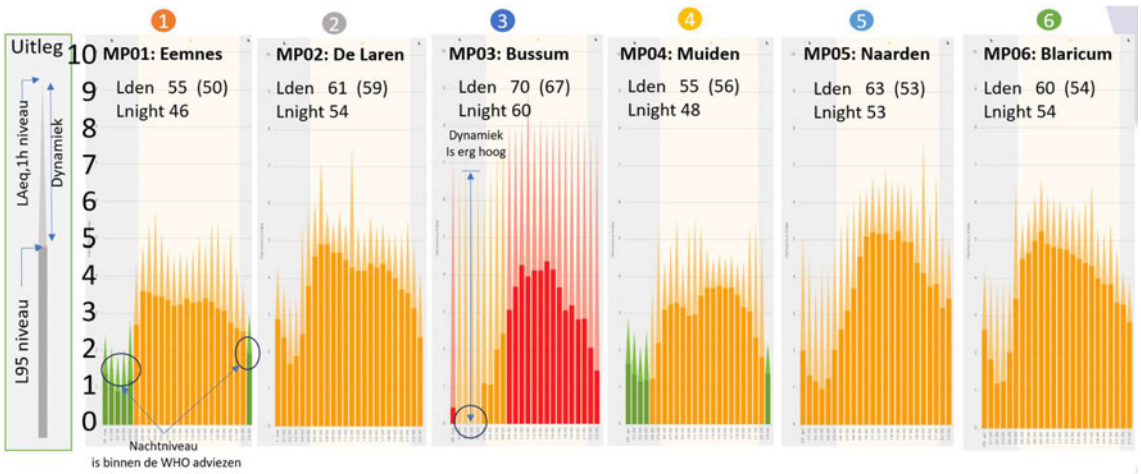

De getoonde L_{den} niveaus zijn gemiddelde geluidniveaus! Hinder ontstaat ook vaak door piekgeluiden, of zoals in de meldingen aangegeven, door wegverkeer, vliegverkeer of lokale verstoringen. Deze hinder is alleen met metingen goed aan te tonen.

Vergelijking

Zowel de L_{den}, L_{night} , de percentielen als de Harmonica index zijn bedoeld om inzage te geven in de kwaliteit van de geluidsomgeving op basis van objectieve meetdata. In onderstaande tabel zijn om die reden de verschillende meetwaarden opgenomen. Voor de nacht is ook gekeken hoeveel uur de geluidbelasting laag/stabiel blijft en indicatief is voor een goede nachtrust.

		Lden dB(A)			Lnight dB(A)	HarmonicaIndex						
						Dag			Nacht			
meetpunt	Lokatie	Berekend	Gemeten	verschil	Gemeten	Basis	peak	Totaal	Basis	Peak	Totaal	Uren
1	Eemnes	50	55	5	46	3,5	1	4,5	1	1	2	6
2	Laren	59	61	2	54	4,5	1,5	6	2	1,5	3,5	2
3	Bussum	67	69	2	60	4	4	8	0,5	6,5	7	5
4	Muiden	56	55	-1	48	3,5	1	4,5	1,5	1	2,5	6
5	Naarden	53	63	10	53	5	1,5	6,5	1,5	2	3,5	4
6	Blaricum	54	60	6	54	4,5	1	5,5	1,5	2	3,5	2
	WHO ref	53	-	-	45							

Eemnes heeft op basis van berekeningen, metingen en volgens de harmonica index het beste geluidsklimaat. Vooral in de nacht is het voor de duur van 6 uur rustig, dit laatste blijkt ook uit de lage niveaus van de L_{05} en L_{01} percentielen.

Muiden volgt op de tweede plaats met ook veel rust in de nacht, wat opvallend is mede gelet op het geluid van de A1. Maar in de nacht wordt het toch rustig. Op basis van berekeningen zouden Naarden en Blaricum rustiger zijn.

Blaricum volgt op de derde plaats als naar de L_{den} wordt gekeken, dit geldt ook voor de harmonica index en de percentielen, echter het aantal uren in de nacht dat het rustig is beperkt. 1% van de meetwaarden ligt boven de 53 dB(A).

Laren volgt na Blaricum op de vierde plaats. Op de vijfde plaats staat Naarden. In Naarden is de gemeten L_{den} 10 dB hoger dan de berekende, dit is opvallend.

De hekkensluiter is Bussum. Hierbij valt op dat het achtergrondgeluid in Bussum erg laag is. Dit is goed zichtbaar in de harmonica index. Zonder verkeer zou de geluidbelasting zeer acceptabel zijn. Hier domineert het wegverkeer, wat door zijn hoge pieken ook als hinder kan worden beschouwd.

Let op: bovenstaande observaties zijn gebaseerd op basis van de gemiddelde geluidniveaus, percentielen en de harmonica index. Niet op alle hinderlijke geluidsgebeurtenissen of aanwezige maskerende geluiden. In de beschrijving per locatie wordt hier dieper op ingegaan.

4.1.3 Vergelijking van geschat geluidsklimaat

Onderstaande afbeelding laat de geschatte geluidsklimaten van alle meetlocaties zien, waarbij een gemiddelde dag is gevisualiseerd. De indeling van deze geluidsklimaat-histogrammen volgt de soundscape structuur. Namelijk, aan de hand van 2 assen (druk-stil en plezierig-onplezierig) worden de geluidsklimaten ingedeeld in 4 categorieën: chaotisch, levendig, kalm en saai. De roze gebieden op het histogram geven aan welk type geluidsklimaat het meest voorkomt (vaker dan de helft) in een gebied, en welke de kwaliteit van de geluidsomgeving dus het best karakteriseert. De daaromliggende zwarte contourlijnen en blauwe kleuren geven aan welke andere soundscape-bijdragen zich vaak (90%, 99%, en 99,9% van de tijd) voordoen op de locatie. Zo kan een geluidsklimaat bijvoorbeeld overwegend kalm of stil zijn, maar met veel chaotische bijdragen (verstoringen). Anderzijds kan een omgeving ook als overwegend saai worden gekarakteriseerd, maar met levendige bijdragen. De combinatie van alle verschillende type bijdragen vormt samen het karakter van het geluidslandschap en beïnvloedt daarmee de beleving van een omgeving.

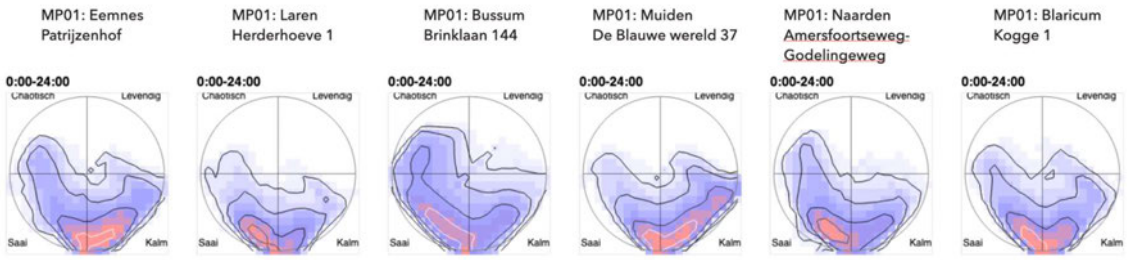

De Patrijzenhof in Eemnes en de Blauwe Wereld in Muiden zijn overwegend kalm door een effectieve inzet van stadsgroen die het effect van lokale snelwegen compenseren. De Brinklaan in Bussum en de rotonde Amersfoortseweg-Godelindeweg zijn saai met veel chaotische verstoringen door verkeer. De Herdershoeve in Laren en de Kogge in Blaricum zitten hier tussenin. Deze laatste twee liggen niet direct aan een drukke weg, maar wel in de buurt van drukke doorgaande wegen en/of snelwegen.

De Brinklaan is het minst plezierig door het grote aantal individueel hoorbare autopassages. Dit speelt ook een rol bij de Amersfoortseweg/Godelingeweg en de Herdershoeve. In deze drie gevallen is de hoorbaarheid van individuele passages (bij de Herdershoeve specifiek piekgeluid van sprintende voertuigen in het weekend) een issue. Bestuurders duidelijk maken dat een stil en constant rijgedrag door de wijk zeer op prijs wordt gesteld kan helpen om het geluidsklimaat te verbeteren.

4.2 Onderzoeksresultaten per meetlocatie

Per meetlocatie worden de verschillende typen data bij elkaar gebracht en geanalyseerd. Dit is een combinatie van de meldingen uit het GLIMI webportaal, de objectief gemeten data en de resultaten uit de signaalanalyse, die een schatting maken van het geluidsklimaat. Op basis van die gegevens worden aanbevelingen gedaan die de kwaliteit van het geluidslandschap en de beleving van de omgeving zouden kunnen verbeteren.

1. Patrijzenhof, Eemnes

Meldingen in GLIMI webportaal

Tijdens dit pilot onderzoek zijn 25 meldingen gemaakt in het GLIMI webportaal over de beleving van omgevingsgeluid rondom het Patrijzenhof in Eemnes. 10 meldingen betroffen vliegverkeer, welke in sommige gevallen na 23:00u overvliegen. De gemeten LASmax niveaus variëren hierbij tussen de 50 en 72 dB(A). Andere meldingen betroffen lokale geluiden, zoals twee meldingen over te luide voertuigen (motor/scooter), twee meldingen over helikopters, twee meldingen over muziek op straat en van buren. Al deze meldingen zijn terug te vinden in de objectieve data en worden geanalyseerd. Voor de genoemde bronnen was de afstand tot de meter niet altijd bekend, waardoor ook de piekwaarden in realiteit anders (hoger) kunnen zijn dan nu gemeten.

Objectieve meetdata

Het meetpunt in Eemnes is een relatief rustig gebied met weinig lokaal verkeer en ruim 700 meter van de A27. De gemeten L_{den} van 55 dB(A) en L_{night} van 46 dB(A) is in lijn is met de berekeningen van 50 dB(A) en de WHO richtlijnen, respectievelijk L_{den} van 53 dB(A) en Lnight va 45 dB(A). Op de dag is er rustig verkeer en ligt 1% van de meetwaarden zelden boven de 65 dB(A). Het verschil tussen het weekend en de werkweek is gering. In de nacht wordt het rustig, waarbij het achtergrondniveau terug kan zakken tot 30 dB(A). De invloed van de windrichting is beperkt, bij westenwind ligt de L_{den} ongeveer 2 dB hoger dan bij oostenwind, als vergelijkbare perioden worden vergeleken. Wel zal bij westenwind de A27 meer hoorbaar zijn, met name in de nacht als het achtergrondniveau laag is.

Onderstaande grafiek geeft de meetwaarde weer van 8 tot 15 april. De L_{01} blijft laag. In de 1% hoogste waarde zitten vooral op de dag nog wel eens uitschieters, dit kunnen ook stoorgeluiden zijn. Voor evaluatie van andere perioden wordt naar de munisense portal verwezen, waar de gegevens tot eind 2023 beschikbaar blijven.

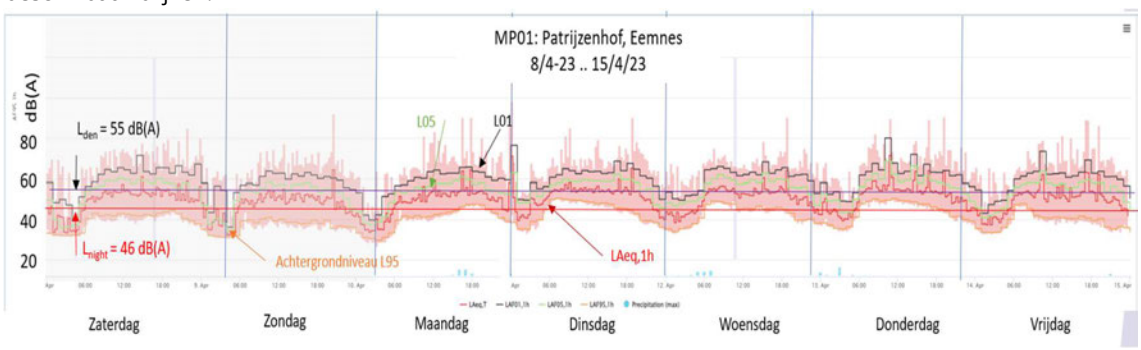

Geluidsgebeurtenissen en meldingen

Totaal waren er 24 meldingen door één actieve bewoner. Er is voornamelijk hinder gemeld over vliegverkeer en incidenteel over lokale verstoringen, door luide voertuigen, helikopters, muziek etc. De meeste meldingen waren in de meetgegevens zichtbaar. Melding muziek bij de buren was niet goed te duiden. In onderstaand voorbeeld geeft de analyse van een vliegpassage weer.

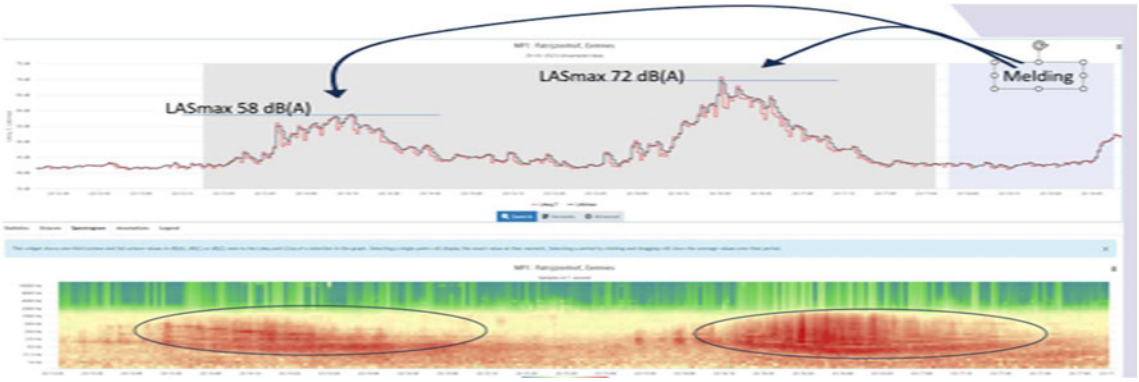

Het aantal vliegpassages is niet bijgehouden, want de monitoringssystemen waren niet ingericht om de vliegbeweging te tellen. Bij analyse van deze meldingen over vliegverkeer viel op dat het geluidniveau van deze bewegingen relatief luid waren (LASmax tussen de 55 en 72 dB(A). Mogelijk vlogen deze vliegtuigen relatief laag.

Soundscape analyse: Geluidsklimaat

Doordeweeks:

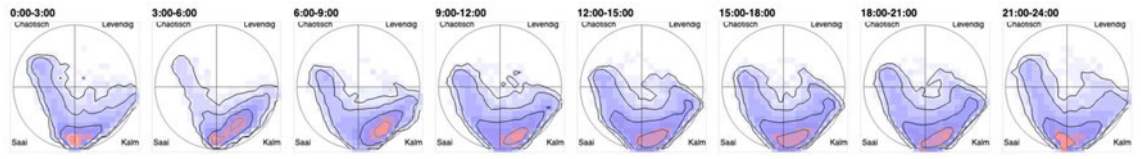

Weekenddagen:

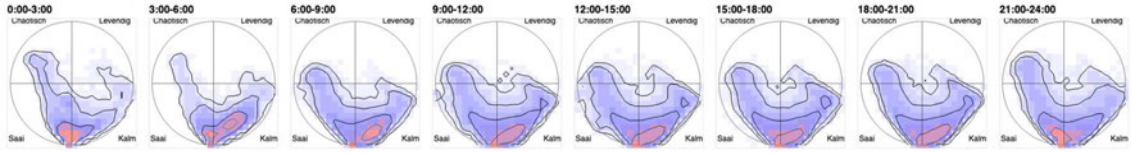

Het geluidsklimaat op de Patrijzenhof in Eemnes ligt doorgaans rondom *stil* en *kalm* op het soundscape histogram. Overdag liggen de soundscape waarden overwegend aan de positieve kant van het histogram, terwijl 's nachts de karakteristieke geluidskwaliteit richting de negatieve kant trekt, door het geluid van de A27. 's Nachts is het overwegend stil, maar zie je wel een duidelijke invloed van chaotische bijdragen (vaak mechanische, motorische geluiden). Juist omdat het achtergrondgeluid relatief laag ligt in de nacht, zijn alle voorkomende geluiden extra hoorbaar en wegen zwaarder mee in de beleving van de geluidsomgeving. Overdag, vanaf de vroege ochtend (03:00-06:00u) schuift het geluidsklimaat op naar *kalm*, waarschijnlijk door de bijdragen van lokaal groen (bomen en vogels) en de afwezigheid van veel lokaal verkeer. Deze geluidsmeter hangt immers op een relatief rustige plek bij een plantsoen in een woonwijk, waardoor er rondom de spitsuren wel lokaal verkeer is, maar het tussendoor relatief rustig blijft. De positieve verschuiving in het histogram komt ook door *levendige* bijdragen, dus bijvoorbeeld door spelende kinderen of pratende mensen dichtbij. Tussen de doordeweekse dagen en het weekend zijn er niet heel grote verschillen op te merken.

Het effect van de A27 wordt doorgaans goed gecompenseerd door de hoge kwaliteit lokaal groen en de normale menselijke geluiden. De plek van de meter is zodanig dat de grote meerderheid van de auto's die de wijk in- of uitrijden tot een zeer hoorbare verstoring leiden. Dit zal in het grootste deel van de wijk veel minder het geval zijn.

Aanbevelingen

Het geluidsklimaat op het Patrijzenhof vereist geen grote maatregelen, omdat de beleving er redelijk positief is. Geluidswerende interventies zijn hier waarschijnlijk niet nodig. Wel kunnen andere interventies ervoor zorgen dat de beleving van het omgevingsgeluid hier nog beter wordt.

Ruimtelijke interventie: Het karakteristieke geluidsklimaat ligt nu rond stil en kalm, wat vaak goed past bij de functie van een woongebied. Om de positieve geluidsbijdragen te versterken kan er worden gekeken naar het verhogen van de levendigheid op het Patrijzenhof, door bijvoorbeeld een interactieve omgeving te creëren voor kinderen. Denk daarbij aan het aanleggen van een natuurspeeltuin, zandbakken of klimrekken, die kinderen en ouders uit de buurt aantrekken.

Sociale interventie: Op het GLIMI webportaal zijn meldingen binnengekomen over lokaal geluid, zoals buren, muziek en de sportvelden. Als hier vaker hinder door ondervonden wordt, kan goede communicatie tussen verschillende partijen goed helpen. Als buurtbewoners op de hoogte zijn van feestjes of andere lokale evenementen, kunnen zij zich hierop voorbereiden en eventueel hun eigen plannen daarop aanpassen. Met goede communicatie binnen de wijk, wordt voorkomen dat mensen zich 'overvallen' door omgevingsgeluid en vermindert dat de kans op hinder.

2. Herdershoeve, Laren

Subjectieve geluidsbeleving: Luisterwandeling Laren

Op donderdagavond 15 juni 2023 was de luisterwandeling georganiseerd voor Laren. Er liepen negen bewoners mee, uit onder andere Laren, Eemnes en Blaricum. Naast de organisatie (SoundAppraisal en WAAG Futurelab), was een wethouder van Blaricum aanwezig en twee leden van de pers (Gooi en Eemlander). De luisterwandeling begon rond 18:30 en duurde tot ongeveer 20:15u.

De luisterwandeling begon op Heideweg 2, op de parkeerplaats van een restaurant nabij de Westerheide in Laren. Na een introductie gingen we op pad met bewoners, wethouder, journalist, fotograaf en organisatoren en liepen we de woonwijk in. Onderweg luisterden we naar de aanwezige geluiden, de achtergrondgeluiden, de opvallende of minder opvallende geluidsgebeurtenissen. Bewoners werden zich bewust gemaakt op hun reactie op omgevingsgeluid. Een aantal bewoners begonnen al snel over geluid door luide voertuigen en vooral motoren die over de Hilversumse weg rijden. “Het lijkt wel de Formule 1”, werd al snel becommentarieerd. Vooral met mooi weer, en dus als bewoners graag in de tuin zijn en de ramen open laten, hebben veel bewoners hier last van het geluid. Daarop volgt het gesprek over de mogelijkheden om geluidsexcessen beter te handhaven, bijvoorbeeld door boetes en strengere regelgeving. Over de wenselijkheid en haalbaarheid van die maatregelen werd levendig gediscussieerd. Waar het eerst werd voorgesteld dat er straffende maatregelen getroffen moeten worden, zoals het

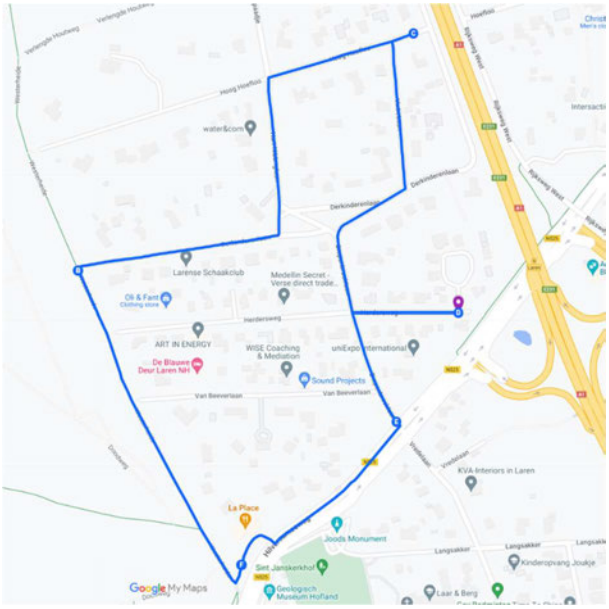

beboeten van motoristen, verschoof dit later naar 'bewustwordingsmaatregelen' die hinder veroorzakers attent maakt op hun impact op de leefomgeving.

Ondanks het groene en ruime karakter van de woonwijk waardoor de luisterwandeling liep, voerde de omliggende wegen de boventoon in de beleving van de wijk. Visueel een zeer kalme en prettige uitstraling, maar op het gehoor bij vlagen onprettig. Ook vliegtuigen waren af en toe goed hoorbaar en opvallend, mede door de kalmte op de voorgrond. Bij weinig grote verstoringen werd de omgeving vaak als 'rustig', 'ontspannen' of 'saai' genoemd, maar bij het horen van luide mechanische geluiden al snel 'onprettig' of 'irritant'. Maar ook daar verschilde de deelnemers onderling; de ene deelnemer ergerde zich aan een vliegtuig of auto, de ander niet of minder. Direct langs de Hilversumseweg was de beleving vooral negatief en was de onderlinge verstaanbaarheid erg slecht als er een golf verkeer langs kwam.

Meldingen in GLIMI webportaal

Er zijn 7 meldingen binnengekomen op het GLIMI webportaal over de geluidsbeleving rondom het meetpunt op de Herdershoeve in Laren. 4 meldingen hadden betrekking op geluidhinder door wegverkeer. Het ging hier om luid optrekkende voertuigen (motorrijders) die de A1 op gingen. 2 meldingen betroffen een positieve beleving door het geluid van vogels en 1 melding betrof een negatieve geluidsbeleving door geschreeuw.

Objectieve meetdata

Het meetpunt in Laren bevindt zich achter woningen in de nabijheid van de A1 (op 75 meter afstand) en dichtbij de op- en afritten (40 meter). Door de bosrijke omgeving was er iets meer sprake van stoorgeluiden zoals vogels.

De gemeten L_{den} van 64 dB(A) en L_{night} van 53 dB(A) is in lijn is met de berekeningen van 50 dB(A) en de WHO richtlijnen, respectievelijk L_{den} van 53 dB(A) en Lnight va 45 dB(A). Op de dag is de A1 de belangrijkste bron. 5% van de meetwaarden liggen boven de 61 dB(A) en 1% boven de 64 dB(A). Het verschil tussen het weekend en de werkweek is gering, wel is te zien dat het verkeer ongeveer een uur later op gang komt in het weekend. In de nacht wordt het niet echt rustig, waarbij het achtergrondniveau terug kan zakken tot 37 dB(A). De invloed van de windrichting is niet onderzocht.

Onderstaande grafiek geeft de meetwaarde weer van 8 tot 15 april. In de grafiek zijn soms pieken te zien die de metingen verstoren. Dit zijn stoorgeluiden van vogels die in de bomen nabij de meetpost zitten (bij toekomstige metingen moet een betere plaats worden gekozen). Voor evaluatie van andere perioden wordt naar de munisense portal verwezen, waar de gegevens tot eind 2023 beschikbaar blijven.

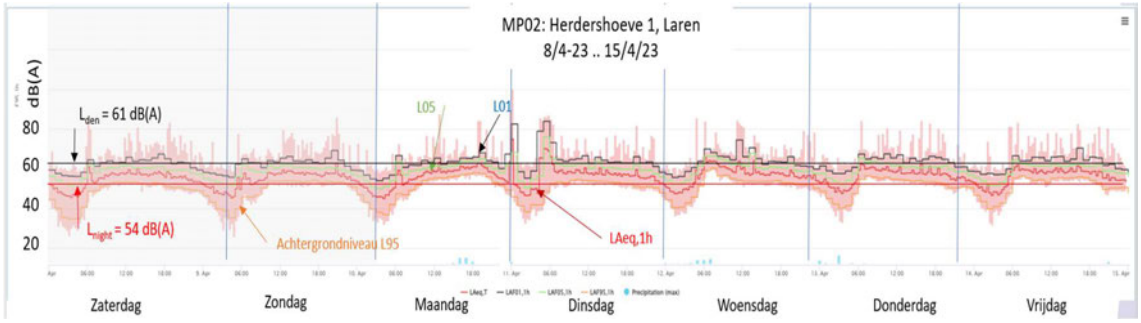

Vanuit bewoners werd er voornamelijk geklaagd over piekgeluiden van het verkeer en vooral over motorrijders die met hoge snelheid de A1 opgaan. In de metingen is dit ook frequent geconstateerd (zie ook afbeelding). Deze pieken lagen veelal hoger dan 80 dB(A) en zullen zeer hoorbaar zijn. (zie onderstaande afbeelding.

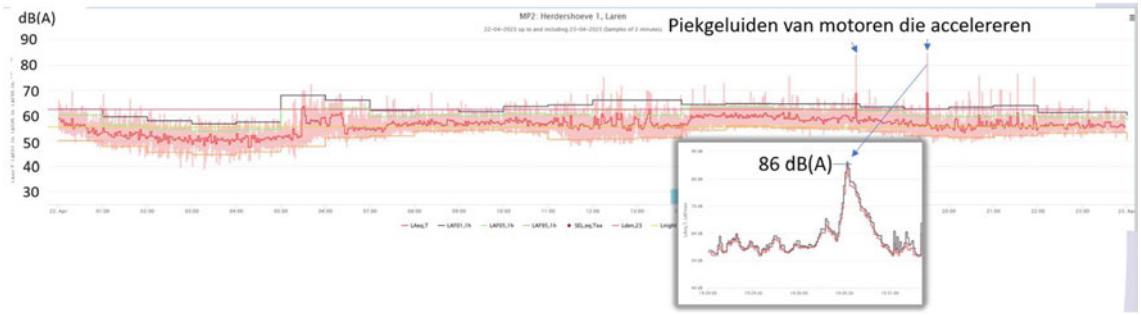

Om inzicht te krijgen in het aantal pieken door wegverkeer, ondersteunt het monitoringsysteem piekdetectie. Dit was initieel niet actief en is voor de relevante locaties vanaf 20 juni geactiveerd. Over de periode van 20/6 tot 4/7 zijn tellingen verricht. Hierbij is uitsluitend gekeken naar pieken met een duur langer dan 5 seconden (om vooral stoorgeluid door volgens, schreeuwen etc. uit te sluiten). In deze periode zijn totaal 49 pieken ontdekt, waarvan 4 met een vergelijkbaar niveau als in het bovenstaande voorbeeld. De meeste pieken deden zich op de dag voor, gevolgd door de nacht (nagenoeg allemaal tussen 23:00 en 01:00). In onderstaande tabel zijn deze tellingen uitgesplitst, waarbij het geluidniveau is afgerond op 5 dB.

max Laeq,1s waarde in dB(A)			
	75	80	85
dag	18	12	3
avond	2	1	0
nacht	9	3	1
Totaal	**29**	**16**	**4**

Omdat voor passages van voertuigen ook vaak naar de totale geluidsenergie van de passage wordt gekeken is ook een tabel met de SEL waarde weergegeven (zie bijlage voor uitleg van de SEL-waarde). Hierbij zijn 9 pieken met een SEL waarde van meer dan 80 dB(A). In onderstaande tabel is dit weergegeven.

MAX SEL waarde in dB(A)				
	75	**80**	**85**	**90**
dag	23	27	11	8
avond	0	2	1	0
nacht	11	6	4	1
Totaal	**34**	**35**	**16**	**9**

Geluidsklimaat

Doordeweeks:

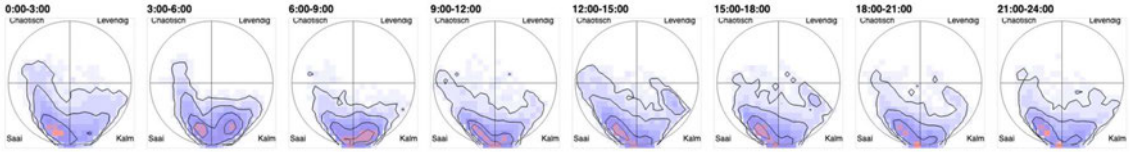

Weekenddagen:

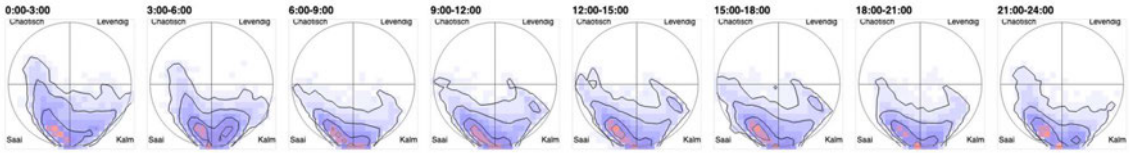

Het geluidsklimaat op de Herdershoeve in Laren ligt overwegend aan de negatieve kant van het soundscape histogram, met soundscape waarden die bijdragen aan *saai* en *stil.* Zowel 's nachts als overdag is het karakteristieke geluidsklimaat richting *saai*, waarschijnlijk door een hoog achtergrondniveau van wegverkeer vanaf de A1 en de Hilversumseweg. Tussen 03:00 en 09:00u schuift dit geluidskarakter op naar *kalm*, met name door de positieve geluidsbijdragen van vogels in de buurt. Het betreft namelijk een zeer groene wijk met veel plekken waar vogels zich kunnen nestelen. Hoewel de buurt visueel en qua natuur veel positiefs te bieden heeft, komen de prettige geluiden hier niet volledig tot hun recht door de vrijwel continue ruis van verkeersstromen. In het weekend lijkt het geluidsklimaat wat vaker aan de *negatieve* kant van het histogram te blijven, met meer *chaotische* en *onplezierige* bijdragen. Waarschijnlijk heeft dit te maken met recreatief gebruik van de nabijgelegen weg, bijvoorbeeld door motoristen en automobilisten die veel door dit gebied rijden voor hun plezier.

Dit is een plek met veel achtergrondgeluid en dat zorgt voor een constante stress en een emmer die daardoor erg vol is. Een sterke aandachttrekkende bron, zoals een extra luide motor, kan de druppel worden die de emmer doet overlopen. Het is alleen al om deze reden aan te raden om de klachten uit de buurt serieus te nemen en, zolang er niets gedaan kan worden aan het hoge achtergrondniveau, vooral piekgeluid zoveel mogelijk te voorkomen.

Aanbevelingen

Vooral het verkeer en luide voertuigen op de A1 en Hilversumseweg dragen bij aan geluidshinder rondom het meetpunt op de Herdershoeve in Laren. Gezien de akoestische maatregelen die al getroffen zijn (zoals de geluidsmuur langs de Hilversumseweg), hebben andere akoestische maatregelen waarschijnlijk maar een beperkt effect op de geluidskwaliteit. Het zijn vooral de geluidspieken, veroorzaakt door luide voertuigen en rijgedrag, waarop de meeste winst te behalen valt. Daarom wordt hier een sociale interventie aanbevolen: een terugkoppeling van de beleving van bewoners aan de geluidsproducenten (lees: automobilisten en motorrijders). Door bestuurders van luide voertuigen bewust te maken van hun effect op de kwaliteit van de geluidsomgeving, en daarmee het effect op de woonkwaliteit van de lokale bevolking, bied je hen de kans om hun rijgedrag daarop aan te passen. Op enkele locaties in Nederland worden momenteel proeven uitgevoerd waarbij bestuurders direct geïnformeerd worden (door middel van een dynamisch scherm langs de weg) als zij duidelijk te luid zijn. Hierbij is communicatie en burgerparticipatie essentieel.

3. Brinklaan, Bussum

Meldingen in GLIMI webportaal

Op het GLIMI webportaal zijn 42 meldingen gemaakt over geluidsbeleving rondom het meetpunt op de Brinklaan in Bussum. 70% van die meldingen ging over hinder door verkeersgeluid, waarvan 17 meldingen over luide voertuigen gingen. 6 meldingen gingen over geluid van vuilnis- of vrachtwagens, die soms ook voor 06:00u worden gemeld. De meeste passages produceerden geluid tussen de 75 en 82 dB(A). 2 meldingen gingen over geluid van het legen van een glascontainer. Dit geluid was lastig detecteerbaar in de data van de meetlocatie. Enkele meldingen gingen over geschreeuw en nachtelijke treinpassages die o.a. voor trillingen in huis zorgen. Op het meetpunt werd het treingeluid afgeschermd door woningen. De treinpassages waren wel zichtbaar in de metingen. Overige meldingen gingen over vliegverkeer, waarbij passages tussen de 60 en 70 dB(A) veroorzaakten. Alle meldingen waren goed terug te vinden in de objectieve meetgegevens.

Objectieve meetdata

Het meetpunt in Bussum ligt dicht op de doorgaande weg, 5 tot 6 meter van de passerende voertuigen. De omgeving is bosrijk en wordt voornamelijk belast door het doorgaande verkeer. De Brinklaan is een belangrijke verbindingsweg naar omliggende gebieden en wordt dan ook intensief gebruikt. Naast het geluid van verkeer is hier ook de spoorwegovergang die ten westen van de Brinklaan loopt, hoorbaar.

De gemeten L_{den} van 69 dB(A) en L_{night} van 60 dB(A) is in lijn is met de berekeningen van 67 dB(A), maar is zeker voor de nacht uitzonderlijk hoog. Dit is een direct gevolg van het wegverkeer. Overdag liggen 95% (achtergrondgeluid) van de meetwaarden hoger dan 55 dB(A), 5% hoger dan 73 dB(A) en 1% boven de 75 dB(A). In de nacht liggen deze getallen op respectievelijk 26, 54 en 66 dB(A). Doordat het achtergrondniveau in de nacht erg laag wordt, zijn geluiden meer hoorbaar in het bijzonder passages van voertuigen.

Het verschil tussen het weekend en de werkweek is gering, wel is te zien dat het verkeer iets later op gang komt in het weekend en dat het achtergrondniveau nog iets verder wegzakt. De invloed van de windrichting is niet onderzocht.

Onderstaande grafiek geeft de meetwaarde weer van 8 tot 15 april. In de grafiek zijn soms pieken te zien die de metingen verstoren. Dit zijn stoorgeluiden van vogels die in de bomen nabij de meetpost zitten. Voor evaluatie van andere perioden wordt naar de munisense portal verwezen, waar de gegevens tot eind 2023 beschikbaar blijven.

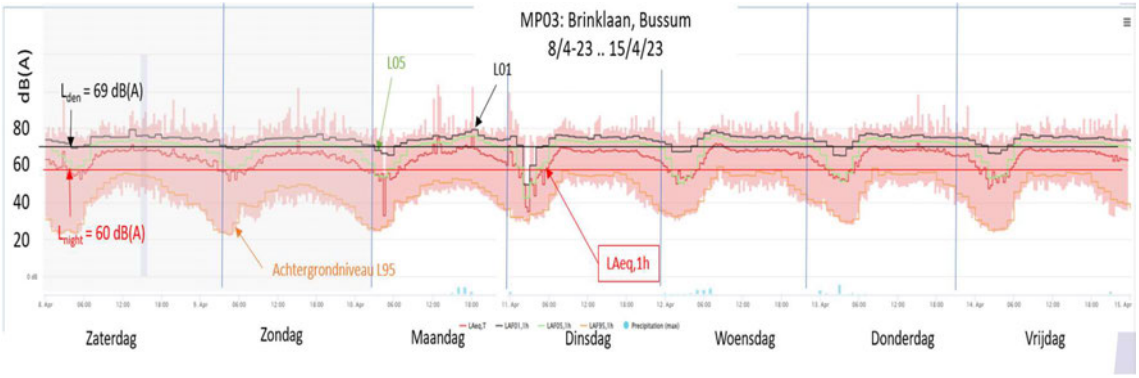

Inzoomen op piekgeluiden

Onderstaande afbeelding laat de analyse zien voor piekgeluiden van passerende voertuigen aan de Brinklaan in Bussum op 16 juni. Met rode punten in de grafiek zijn (te) luide voertuigen aangegeven.

Bij verdere analyse en uitluisteren lijkt dit voornamelijk betrekking te hebben op voertuigen die een assertieve rijstijl hanteren, waardoor ze zeker in de avond en nacht te luid zijn en hinderlijk. Logisch dat meer dan de helft van de 42 meldingen hierover gaat. Deze meldingen kwamen uit verschillende postcodegebieden rond het meetpunt.

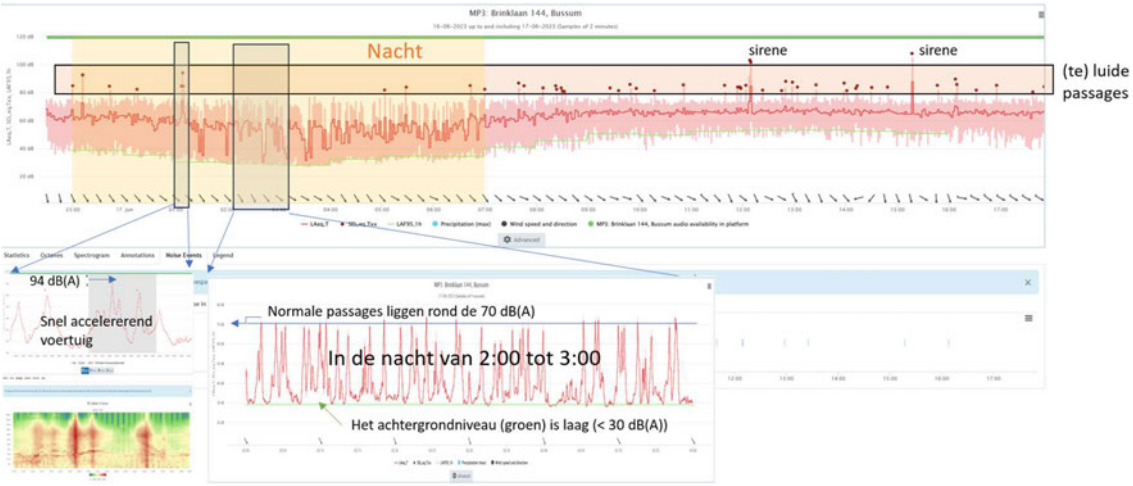

Om inzicht te krijgen in het aantal pieken door wegverkeer, ondersteunt het monitoringsysteem piekdetectie. Dit was initieel niet actief en is voor de relevante locaties vanaf 20 juni geactiveerd (zonder geluidsherkenning). Over de periode van 20/6 tot 4/7 zijn tellingen verricht. In deze periode zijn totaal 890 pieken gedetecteerd, 718 tussen de 80 en 85 dB(A) en 158 tussen de 85 en 100 dB(A). 14 pieken waren boven de 100 dB(A) wat duidt op sirenes. In onderstaande tabel zijn deze tellingen uitgesplitst, waarbij het geluidniveau is afgerond op 5 dB.

max Laeq,1s waarde in dB(A)					Sirenes		
	80	85	90	95	100	105	Totaal
dag	587	102	19	6	6	4	724
avond	18	2	0	0	1	0	21
nacht	113	24	5	0	2	1	145
Totaal	**718**	**128**	**24**	**6**	**9**	**5**	**890**

Omdat voor passages van voertuigen ook vaak naar de totale geluidsenergie van de passage wordt gekeken is ook een tabel met de SEL waarde weergegeven (zie bijlage voor uitleg van de SEL-waarde). Hierbij zijn 9 pieken met een SEL waarde van meer dan 80 dB(A). In onderstaande tabel is dit weergegeven, dan neemt het aantal geregistreerde pieken toe tot 965. Waarvan 9 sirenes.

max Laeq,1s waarde in dB(A)						Sirenes		
	80	85	90	95	100	105	110	Totaal
dag	234	493	68	11	4	6	1	817
avond	65	63	14	3	1	2	0	148
nacht	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	**299**	**556**	**82**	**14**	**5**	**8**	**1**	**965**

In de Munisense webportaal zijn ook histogrammen beschikbaar die inzicht geven in het aantal pieken per tijdsperiode per uur en het verschil tussen weekend en doordeweeks. Hieronder is een afbeelding uit de portal gekopieerd. Wat hier duidelijk opvalt is dat deze pieken op de dag, maar vooral ook in avonden en weekendnachten optreden.

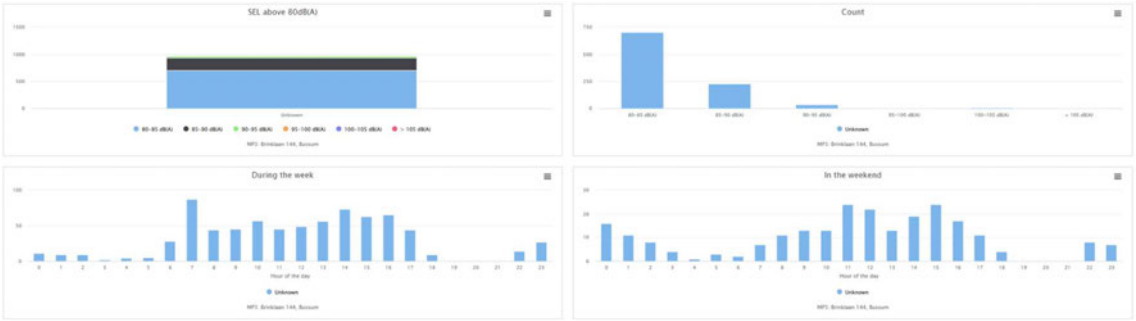

Opmerking: Uit bovenstaande grafiek lijkt het dat er geen pieken zijn tussen 18:00 en 22:00. Dat is onjuist. doordat de stroomvoorziening voor de verlichting in de nacht gedurende de zomer zeer kort is(mede door energiebesparingsmaatregelen), kreeg het meetstation onvoldoende tijd om zijn interne accu's voldoende bij te laden en het station rond 18:00 stopte totdat de stroomvoorziening hersteld werd.

Geluidsklimaat

Doordeweeks:

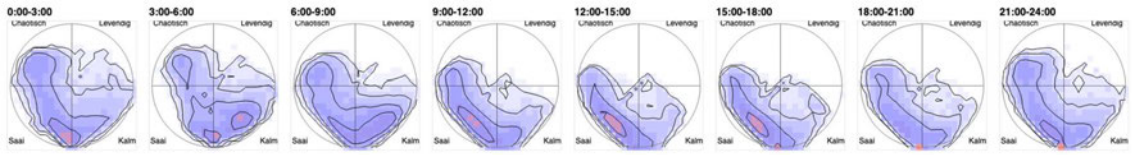

Weekenddagen:

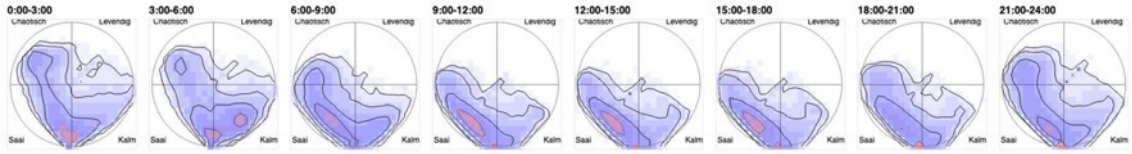

Het meetpunt op de Brinklaan in Bussum laat een geluidsklimaat zien met veel variatie en geluidsevents. Het karakteristieke geluidsklimaat ligt gedurende de dag met name aan de *negatieve* kant van het histogram, duidend op een *saaie* tot *chaotische* geluidsomgeving. De meest dominante geluidsbronnen zijn hier het lokale wegverkeer, waarbij de individuele voertuigen bijdragen aan *chaos* en de optelsom van constant verkeer bijdraagt aan *saaiheid,* omdat het een ruis-achtig achtergrondgeluid veroorzaakt. In de nachturen ligt het geluidsklimaat rondom *stil*, omdat dat het niveau van het achtergrondgeluid laag ligt. Dan zijn wel de langsrijdende voertuigen extra goed hoorbaar, waardoor er ook dan veel *chaotische* bijdragen zijn en veel kans op slaapverstoring. Dit is een typische omgeving met veel verstoringen. Toch zijn er ook tussen 03:00u en 06:00u duidelijke *positieve* bijdragen te zien, die het geluidsklimaat *kalmer* en *levendiger* maken. Dit is een relatief groene omgeving, waar in de vroege ochtend waarschijnlijk wel veel vogels hoorbaar zijn als het verkeer nog niet volledig is opgekomen. De rest van de dag worden de vogels echter goeddeels overstemt door een hoog niveau achtergrondgeluid.

Ook hier geldt weer dat de plek waar de meter hangt (dicht bij de straat) tot een overschatting leidt van het effect van verkeerspassages. Maar toch is hier sprake van een zeer ongunstige geluidssituatie.

Aanbevelingen

Op de Brinklaan in Bussum zorgt vooral het verkeer voor geluidshinder onder bewoners. Wat hier in het bijzonder opvalt is dat het verkeer ‘s nachts zo hoorbaar is. Juist maatregelen om het verkeer ‘s avonds en ‘s nachts stiller en gelijkmatiger te maken kunnen hier helpen om de belasting van omwonenden aanzienlijk te verminderen en het geluidsklimaat te verbeteren. Hierbij kan worden gedacht aan een sociale of ruimtelijke interventie, waarbij bestuurders en weggebruikers op de Brinklaan ‘s nachts worden gestimuleerd om vaart te minderen en daarmee hun geluidsproductie te verkleinen. Dit kan door deze bestuurders bewust te maken van de veroorzaakte hinder via attentieborden in combinatie met een informatiecampagne. Dit wordt momenteel in Amsterdam en Rotterdam beproefd. Zonder de verstoringen van luid verkeer biedt de omgeving rond de Brinklaan namelijk veel potentie als plezierig geluidsklimaat.

4. De Blauwe Wereld, Muiden

Subjectieve geluidsbeleving: Luisterwandeling Muiden

De luisterwandeling in Muiden was georganiseerd op maandag 19 juni 2023, voorafgaande aan de bewonersbijeenkomst waarin de pilot Geluid Meten zou worden afgerond. Tijdens de luisterwandeling liepen twee bewoners mee, een ambtenaar van Gooise Meren en de organisatoren van SoundAppraisal en WAAG Futurelab.

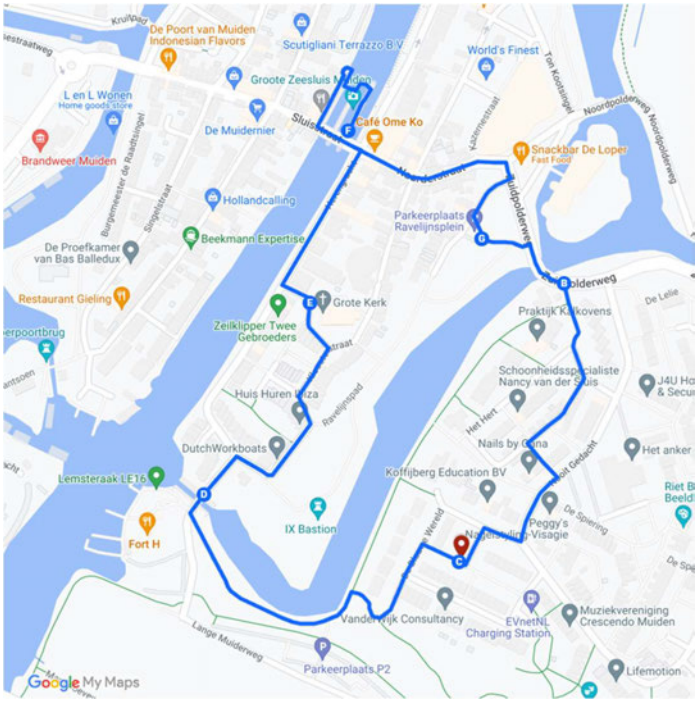

Vanaf het Ravelijnsplein liepen we langs de luisterroute. Al bij het eerste luisterpunt, op het verhoogde Ravelijnspad, werd opgemerkt dat het er 'heel rustig' was vergeleken met andere momenten. De wind zou namelijk al een maand vanuit het oosten en noorden komen, terwijl de hoorbaarheid van de snelwegen en vliegtuigen veel hoger ligt als het vanuit het westen en zuidwesten waait, zoals gewoonlijk. Onderweg wordt duidelijk hoe het geluid van de nabijgelegen A1 en Mariahoeveweg op verschillende plekken en manieren hoorbaar is in de woonwijk. Ook als het geluid vrij constant blijft, verandert de beleving ervan sterk afhankelijk van de visuele omgeving. De groene gebieden van de Stellingen van Amsterdam verhogen de beleving.

De plaatsing van gebouwen heeft ook een grote invloed op de geluidsomgeving; huizen die het geluid van de snelweg afschermen, creëren plekken waar lokale geluiden juist beter hoorbaar worden, zowel prettig als onprettig. Ondanks het idyllische en rustige 'plaatje' van Muiden, kan het er flink chaotisch worden. Zeker op zonnige dagen en in de weekenden kan het flink chaotisch worden rondom de Groote Zeesluis, met fietsers, auto's, wandelaars en toeristen.

Ook vliegtuigen zijn tijdens de wandeling goed hoorbaar en luid. Volgens een van de bewoners vliegen vliegtuigen geregeld veel te laag over Muiden heen, iets wat eigenlijk niet mag. Er wordt opgemerkt dat het geluid van Muiden eigenlijk niet goed 'past' de visuele omgeving en dat die frictie met de verwachting ook de beleving van het geluid beïnvloedt. Juist omdat het geluid niet bij het plaatje past, valt het extra op.

Meldingen in GLIMI webportaal

Tijdens de pilotperiode van maart tot juni 2023 is er 1 melding binnengekomen over de beleving van geluid rondom de meetlocatie De Blauwe Wereld in Muiden. Deze melding is gemaakt op de avond van 9 april en betrof een luid voertuig dat werd ervaren als vervelend.

Objectieve meetdata

Het meetpunt op De Blauwe Wereld in Muiden ligt op 400 meter afstand van de A1 af en laat acceptabele geluidsniveaus zien.

De gemeten L_{den} van 55 dB(A) en L_{night} van 48 dB(A) is precies in lijn met de berekeningen van 56 dB(A). In de nacht wordt het rustiger en er is weinig dynamiek. Op dag liggen 95% (achtergrondgeluid) van de meetwaarden hoger dan 52 dB(A), 5% hoger dan 56 dB(A) en 1% boven de 60 dB(A). In de nacht liggen deze getallen op respectievelijk 37, 44 en 46 dB(A).

Het verschil tussen het weekend en de werkweek is gering, wel is te zien dat het verkeer iets later op gang komt in het weekend en dat het achtergrondniveau nog iets verder wegzakt. De invloed van wind is hier wel merkbaar.

Onderstaande grafiek geeft de meetwaarde weer van 8 tot 15 april.

I

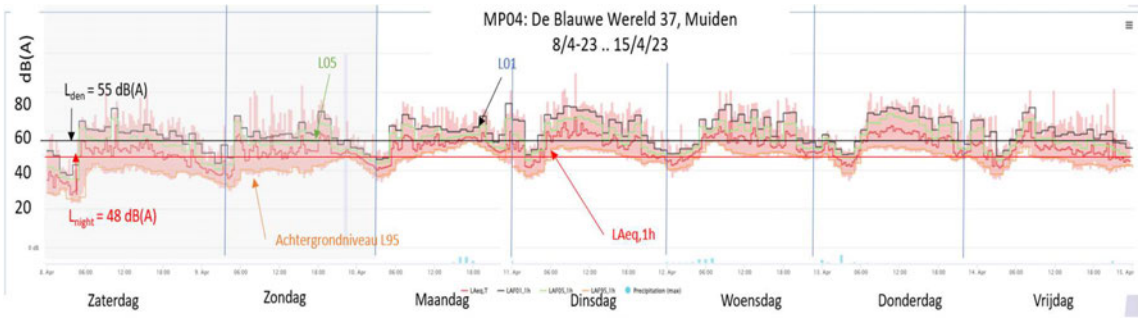

Tijdens zuiderwind was het gemiddelde geluidniveau (L_{den}) tot 8 dB hoger dan bij noordenwind (in de afbeeldingen is een periode met noordenwind en zuidenwind naast elkaar gezet.

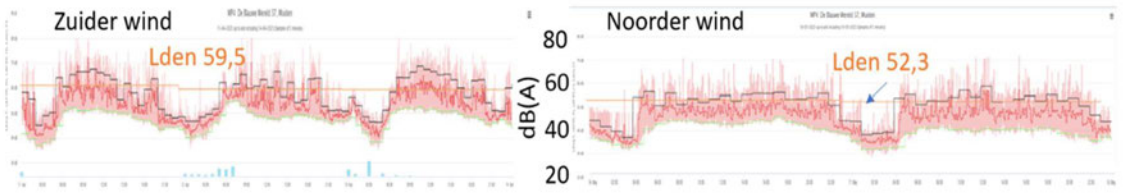

Uit de metingen waren vliegtuigpassages goed zichtbaar en varieerde in luidheid tussen 60 en 75 dB(A).

Geluidsklimaat

Doordeweeks:

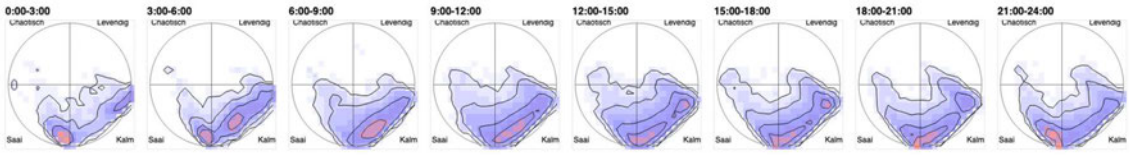

Weekenddagen:

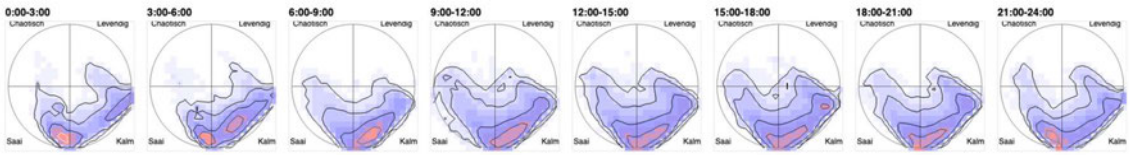

Het geluidsklimaat op de De Blauwe Wereld in Muiden is overdag overwegend positief en ligt rondom *kalm* en *levendig.* In de loop van de avond en nacht schuift het karakteristieke geluidsklimaat richting *stil* en zijn er *saaie* bijdragen te zien. Dit komt waarschijnlijk door de achtergrondruis van nabijgelegen snelwegen. Afhankelijk van de windrichting zijn die meer of minder goed hoorbaar op dit meetpunt. Door weinig verstoringen op de voorgrond, zoals lokaal verkeer, zijn er weinig chaotische bijdragen. De chaotische bijdragen die er zijn, zullen waarschijnlijk ook worden veroorzaakt door vliegtuigen. Omdat het een rustige woonwijk betreft aan de rand van een park komen de kalme en levendige bijdragen waarschijnlijk door natuurlijke geluiden (wind, bomen, vogels) en stemmen van mensen. Er zijn weinig grote verschillen te zien tussen doordeweekse dagen en het weekend, maar er lijken meer levendige bijdragen voor te komen doordeweeks, tussen 12:00 en 18:00u.

Dit is een voorbeeld van een een hoge kwaliteit stadsgroen dat in staat is om te compenseren voor allerlei stoorgeluid en daarmee in een vrij moeilijke situatie toch een goed geluidsklimaat te realiseren.

Aanbevelingen

De meetlocatie op De Blauwe Wereld in Muiden schetst een redelijk positief beeld van de geluidsomgeving. Wel werd door bewoners aangegeven dat de windrichting een grote invloed heeft op de hoorbaarheid van nabijgelegen snelwegen. Hierbij werd ook aangekaart dat een aantal delen van de nabijgelegen weg niet zijn afgeschermd, o.a. bij de tunnel op de A1 en de Mariahoeveweg, waardoor juist veel geluid de wijken in vloeit. De aanbeveling is een onderzoek naar het effect van een ruimtelijke interventie: het verlengen of ophogen van de geluidswal ter hoogte van de tunnel op de A1 of bij de afrit naar de Mariahoeveweg.

5. Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg, Naarden

Subjectieve geluidsbeleving: meldingen in GLIMI webportaal

Op deze meetlocatie zijn geen geluidsbelevingen gemeld in het GLIMI webportaal.

Objectieve meetdata

De meetpositie bevindt zich op 12 meter van de rotonde die de Amersfoortsestraatweg met de Godelindeweg verbindt en ruim 700 meter van de A1. De geluidbelasting komt vooral vanuit wegverkeer op de Amersfoortsestraatweg en Godelindeweg.

De gemeten L_{den} van 63 dB(A) en L_{night} van 53 dB(A) is wijken sterk af van de berekende 53 dB(A). Het is mogelijk dat het aantal voertuigen in realiteit hoger ligt dan in de berekening aangenomen is. In de nacht wordt het rustiger en er is weinig dynamiek. Op dag liggen 95% (achtergrondgeluid) van de meetwaarden hoger dan 56 dB(A), 5% hoger dan 64 dB(A) en 1% boven de 69 dB(A). In de nacht liggen deze getallen op respectievelijk 33, 55 en 57 dB(A).

In de nacht wordt het nauwelijks rustig, alleen tussen 03:00 en 04:00 is het aanbod van verkeer klein. Incidenteel komen luide voertuigen voor. De rotonde zorgt er mogelijk voor dat hard rijden beperkt is.

Onderstaande grafiek geeft de meetwaarde weer van 8 tot 15 april.

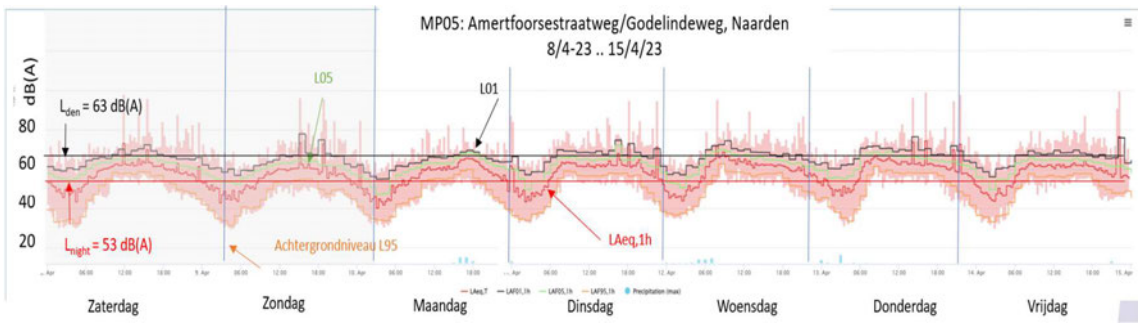

Geluidklimaat

Doordeweeks:

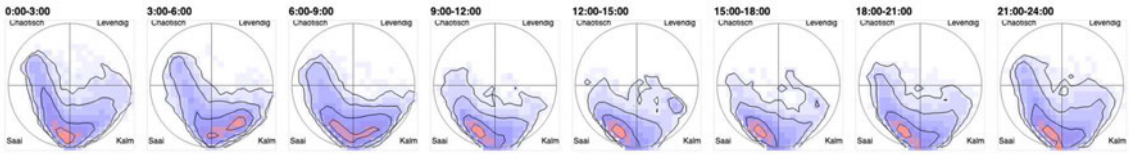

Weekenddagen:

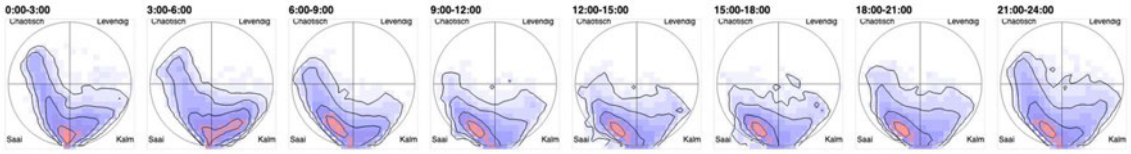

Het meetpunt bij de rotonde die de Amersfoortsestraatweg met de Godelindeweg in Naarden verbindt, laat een overwegend *negatief* geluidsklimaat zien, dat richting *saai* ligt. Alleen in de vroege ochtenden tussen 03:00u en 06:00u zijn *kalme* bijdragen te herkennen, waarschijnlijk door zangvogels die bij afwezigheid van veel verkeer goed hoorbaar zijn. Daarna zijn vooral lokale *chaotische* bijdragen dominant - door de motorische voertuigen die over deze rotonde rijden - in combinatie met een hoog achtergrondniveau van verkeerruis, die de beleving richting *saai* trekt. De levendige bijdragen in dit histogram kunnen worden verklaard door de stemmen van mensen, bijvoorbeeld van voorbij lopende en fietsende scholieren.

Dit is een plek waar verkeer dominant is. Overdag vormt het vele verkeer een deken van (saai) geluid, ‘s Avonds en ‘s nachts zijn individuele passages juist erg hoorbaar. Ook dit is een plek waar een focus op stiller rijden in de nacht en avond zeer effectief kan zijn om het geluidsklimaat te verbeteren.

Aanbevelingen

De geluidskwaliteit op dit meetpunt is niet erg goed, maar daarom niet per se problematisch voor deze situatie. De rotonde Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg heeft namelijk geen verblijfsfunctie, maar een verkeersfunctie en de invloed van het geluid van deze weg op de omliggende woningen is niet gemeten. Deze geluidssituatie is daarom niet representatief voor de geluidskwaliteit in woongebied. Er zijn daarom geen geluids-, ruimtelijke of sociale interventies die op dit moment aanbevolen worden. Als er toch klachten of meldingen van negatieve belevingen binnenkomen over die geluidsomgeving, wordt aangeraden om een meetpunt te plaatsen nabij woningen of verblijfsplekken, om een beter beeld te krijgen van het effect van de wegen op de leefomgevingskwaliteit.

6. Kogge, Blaricum

Subjectieve geluidsbeleving: meldingen in GLIMI webportaal

Op het GLIMI webportaal is 1 melding binnengekomen over geluid in de omgeving rondom Kogge in Blaricum. De melding betreft het geluid van een vuilniswagen in de ochtend tussen 7:30u en 8:30u 's ochtends, maar de beleving van het geluid is niet expliciet toegelicht.

Objectieve meetdata

Het meetpunt bevindt zich dicht bij de woningen en 23 meter van een lokale weg en 170 meter van de A27. De geluidbelasting wordt gedomineerd door de A27 en is altijd op de achtergrond aanwezig.

De gemeten L_{den} van 60 dB(A) en L_{night} van 56 dB(A) wijkt 6 dB af van de berekende 54 dB(A). In de nacht wordt het rustiger en er is weinig dynamiek. Op dag liggen 95% (achtergrondgeluid) van de meetwaarden hoger dan 55 dB(A), 5% hoger dan 62 dB(A) en 1% boven de 66 dB(A). In de nacht liggen deze getallen op respectievelijk 36, 51 en 57 dB(A).

Het verschil tussen het weekend en de werkweek is gering, wel is te zien dat het verkeer iets later op gang komt en dat het achtergrondniveau nog iets verder wegzakt. De wind lijkt beperkt invloed te hebben op de geluidbelasting, bij oostenwind werden +/- 3 tot 3 dB hoger niveaus gemeten dan bij westenwind. In welke mate dit representatief is kan niet worden beoordeeld omdat verkeersgegevens van de A27 onbekend zijn.

Onderstaande grafiek geeft de meetwaarde weer van 8 tot 15 april.

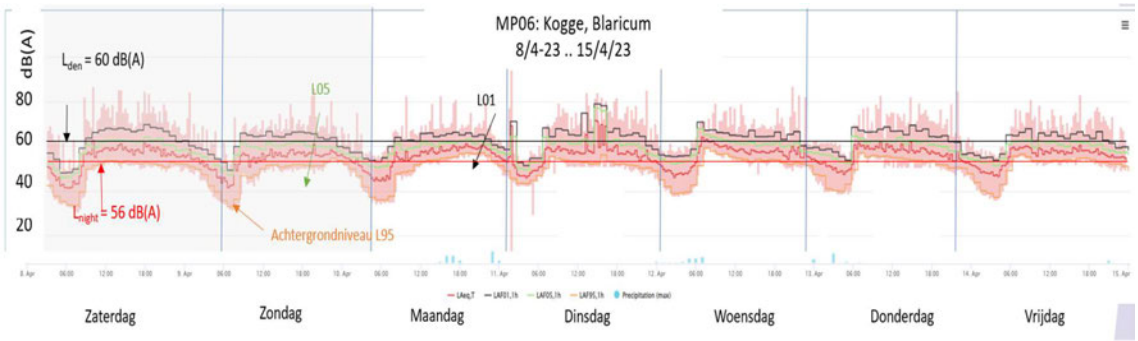

Geluidklimaat

Doordeweeks:

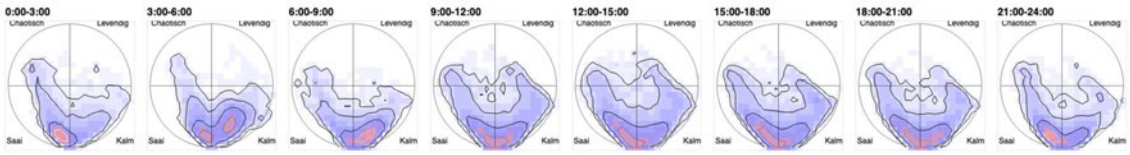

Weekenddagen:

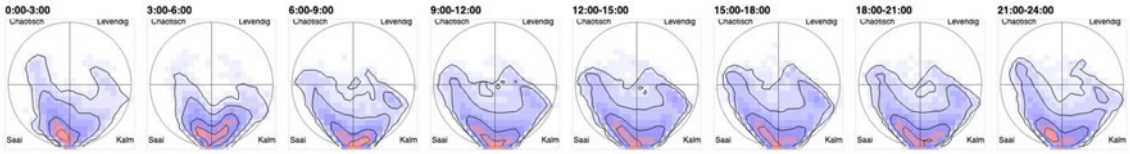

Het karakteristieke geluidsklimaat op het Kogge in Blaricum ligt tussen *saai*, *kalm* en *stil* in. Vooral in de nacht kan het relatief stil zijn, maar er blijft een achtergrondgeluid aanwezig waardoor een saaie ruis hoorbaar blijft. Daardoor ligt de beleving aan de negatieve kant. Deze ruis is afkomstig van de A27 die direct parallel aan de wijk ligt, achter de groene strook. Overdag komt er meer *kalmte* en *levendigheid* bij, waarschijnlijk door geluiden van bomen (wind, vogels) en stemmen van mensen. Ook de geluiden afkomstig van ruiters en de nabijgelegen maneges kunnen *kalmte* en *levendigheid* toevoegen aan de geluidsomgeving. Toch domineert vooral de ruis - door verkeer op de A27 - deze geluidsomgeving. Er vallen minder stiltes tussen geluidsevents door en prettige geluiden in de directe omgeving worden minder hoorbaar op deze locatie. Vooral tussen 9:00u en 21:00u is de geluidsomgeving redelijk gevuld met bijdragen vanuit het achtergrondgeluid, dat overeenkomt met verkeersstromen op de snelweg.

De meter hangt hier relatief dicht op de A27, wat ervoor zorgt dat het maskerende effect ervan sterker is dan in de rest van de wijk. Net zo zorgt het autoluwe karakter van de wijk voor een concentratie van verkeer bij de meter. Het relatief grote aantal rustige menselijke en dierlijke activiteiten, hoewel deels gemaskeerd door de ruis van de A27, zorgt ook hier voor een relatief effectieve compensatie en een vrij behoorlijk geluidsklimaat vanwege de nabijheid van de A27.

Aanbevelingen

De kwaliteit van het geluidsklimaat op deze meetlocatie is niet erg positief, maar ook niet eenduidig negatief. Ondanks de hoorbare ruis van de nabijgelegen A27, zijn er nog voldoende prettige geluiden hoorbaar, mede door de hoeveelheid bomen en de recreatieve functie van de nabijgelegen maneges. Ook is de wijk aangrenzend aan de Kogge autoluw, waardoor er relatief weinig lokaal verkeer voor verstoring zorgt bij het overgrote deel van de woningen. In die zin is de geluidsmonitor geplaatst op waarschijnlijk het slechtste punt (qua geluid), van de hele buurt. De geluidskwaliteit zal enkele meters dieper in de wijk al veel beter zijn. Daarom lijken geluidswerende of ruimtelijke maatregelen op dit moment niet urgent. Ook door het gebrek aan meldingen vanuit de buurtbewoners zijn er geen grote problemen aangekaart die opgelost dienen te worden. Wel kan de geluidsomgeving altijd geoptimaliseerd worden. Daarom wordt aangeraden om de kalme en levendige kwaliteit in de buurt te versterken, door bijvoorbeeld vlak bij de meetlocatie extra speel- en recreatiemogelijkheden te creëren.

5. Conclusies

5.1 Resultaten

Samenvatting

In dit rapport beschrijven we de GLIMI pilot in de Gooi en Vechtstreek en presenteren we de resultaten van het geluidsbelevingsonderzoek. De resultaten hebben betrekking op de periode maart tot juni 2023.

Allereerst blijkt uit dit onderzoek dat geluid meten een meerwaarde heeft ten opzichte van geluid berekenen. Zeker in het geval van Naarden en Blaricum laten de gemeten geluidswaarden een veel hogere belasting zien dan in de berekeningen naar voren komen. In Naarden is dit een verschil van 10 decibel.

Binnen het GLIM-project is de beleving van de geluidsomgeving niet alleen gemodelleerd, maar ook geanalyseerd aan de hand van subjectieve gegevensverzameling, via luisterwandelingen en meldingen van bewoners over hun geluidsbeleving via het GLIMI webportaal (portal.glimi.nl). De meldingen van bewoners over hun geluidsbeleving kwamen binnen via het openbare GLIMI webportaal en werden gekoppeld aan de objectieve meetgegevens in het Munisense-portaal. In de periode maart tot juni 2023 zijn er 75 meldingen gemaakt. 55% van de meldingen betrof het meetpunt in Bussum, 33% Eemnes en 9% Laren. Op de andere meetpunten zijn weinig meldingen binnengekomen. Alhoewel het melden van geluidsbeleving over zowel prettig als onprettig geluid kan gaan, ging het in nagenoeg alle gevallen over het melden van hinder. De meeste meldingen gingen over wegverkeer en vooral pieken van te luide voertuigen. Dit was de belangrijkste bron van hinder in Bussum en Laren. 30% van alle meldingen ging over luide voertuigen, 24% over wegverkeer en 12% over vliegverkeer (totaal 66%). Andere bronnen waren meer lokaal, zoals vogels (ook vaak als positief ervaren) 8%, vuilniswagen 7%, trein 5%, Schreeuwen 4%, glascontainer 3% en helikopter 3%.

Een andere belangrijke stap die we binnen het GLIMI-project hebben gezet, is de overgang van geluidsmeting naar geluidsbeleving. Uit de soundscape analyse blijkt dat de geluidsklimaten op verschillende locaties in Eemnes, Laren, Bussum, Muiden, Naarden en Blaricum variëren. Daarbij komt het meetpunt op De Blauwe Wereld in Muiden als meest positieve soundscape naar voren, onder andere door geringe lokale verstoringen en relatief veel kalmte. De Brinklaan in Bussum scoort als meest negatieve soundscape, door de overstemmende bijdragen van lokaal verkeer die de prettige geluidsomgeving flink verstoren.

1. Patrijzenhof, Eemnes

Het Patrijzenhof in Eemnes is een rustig gebied met weinig lokaal verkeer en weinig geluidsoverlast van de A27. Het achtergrondniveau zakt op sommige dagen onder de 30 dB, met weinig klachten. Hier is het geluidsklimaat over het algemeen stil en kalm, maar 's nachts worden andere geluiden meer gehoord vanwege het lage achtergrondgeluid.

2. Herdershoeve, Laren

Bij de Herdershoeve in Laren bevindt het meetpunt zich dicht bij de A1 en op- en afritten, met stoorgeluiden van vogels door de bosrijke omgeving. Het achtergrondniveau ligt rond de 40 dB(A) in de nacht. Het geluidsklimaat is overwegend saai en stil, zowel overdag als 's nachts, waarschijnlijk door het verkeersgeluid van de A1 en Hilversumseweg.

Tijdens de luisterwandeling werd de lokale geluidsbeleving in Laren besproken. In Laren werden vooral motoren en andere luide voertuigen genoemd als bron van hinder, met name bij mooi weer. De nabijgelegen Hilversumseweg en de A1 die vlak langs het meetpunt loopt was een constante bron van geluid, die op de achtergrond continu hoorbaar bleef, op sommige plekken harder dan andere. Maar de geluidspieken van luide voertuigen die daarboven uitkomen werden als meest storend ervaren. Het

meetpunt in Laren bevindt zich wel in een heel groen gebied, met veel ruimte voor recreatie voor bewoners. Dit geeft het gebied wel veel potentie om een prettige geluidsomgeving te zijn.

3. Brinklaan, Bussum

Op de Brinklaan in Bussum is het achtergrondgeluidsniveau laag, maar wordt continu verstoord door wegverkeer, ook 's nachts. De geluidsdynamiek is hier erg hoog, met gemiddelde passageniveaus rond 70 dB(A) en soms overschrijdingen van 80 dB(A) door assertief rijgedrag. Hieris het geluidsklimaat gedurende de dag voornamelijk negatief, wat wijst op een saaie tot chaotische omgeving, vooral veroorzaakt door lokaal verkeer. 's Nachts is het geluidsklimaat over het algemeen stil, maar langsrijdende voertuigen zijn dan goed hoorbaar en dragen bij aan de chaotische geluidsomgeving.

4. De Blauwe Wereld, Muiden

Op De Blauwe Wereld in Muiden zijn de geluidsniveaus acceptabel, met zichtbare vliegtuigpassages tussen 60 en 75 dB(A). Het gemiddelde geluidsniveau varieert met de windrichting. Dit meetpunt scoort als meest positieve geluidsbeleving binnen deze pilot. Het geluidsklimaat overdag positief, kalm en levendig, maar 's avonds en 's nachts wordt het stil en saai door achtergrondruis van snelwegen.

Tijdens de luisterwandeling in Muiden werden zowel de nabijgelegen snelwegen (A1 en A9) als get vliegverkeer genoemd als belangrijke stoorbronnen. Tijdens de luisterwandeling was het echter relatief ‘rustig’, door de noordoostenwind (i.p.v. doorgaans westenwind), die het geluid van de snelwegen van Muiden af waait. De lokale prettige geluiden van Muiden werden met vlagen ruim overstemd door vliegtuigen.

5. Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg, Naarden

Bij de rotonde Amersfoortsestraatweg/Godelindeweg in Naarden komt het meeste geluid van wegverkeer. Er is een opvallend verschil van 10 dB tussen de gemeten en berekende waarden. Het blijft 's nachts nauwelijks rustig, behalve tussen 03:00 en 04:00 uur. Hier is het geluidsklimaat voornamelijk negatief en saai, behalve in de vroege ochtenduren waarin kalme bijdragen te horen zijn. Dit hoeft niet direct problematisch te zijn voor omwonenden, omdat het meetpunt de situatie weergeeft vlak langs de weg en niet naast woningen.

6. Kogge, Blaricum

De geluidbelasting op het Kogge in Blaricum wordt gedomineerd door de A27, met een gemiddelde Lden van 60 dB(A) en Lnight van 54 dB(A). Het verkeer op de Goyergracht-Noord veroorzaakt soms piekgeluiden, maar het achtergrondniveau in de nacht daalt gemiddeld naar 38 dB(A). Hier varieert het geluidsklimaat tussen saai, kalm en stil, met overheersende ruis van verkeer op de A27.

Conclusie

Op basis van deze resultaten kunnen we concluderen dat de kwaliteit van de geluidsomgevingen rondom de meetpunten sterk varieert. De meetpunten zijn op verschillende soorten geluidsomgevingen geplaatst, waarbij sommige langs drukke verkeerspunten, die niet altijd representatief zijn voor de kwaliteit van de woonomgeving in dat gebied. Bijvoorbeeld, het meetpunt langs de rotonde bij de Amersfoortsestraatweg en Godelindeweg geeft een negatieve geluidsbeleving weer, met veel chaotische bijdragen door verkeer. Echter, deze locatie betreft voornamelijk een doorstromingsfunctie en geen verblijfsfunctie, waardoor deze geluidskwaliteit niet problematisch hoeft te zijn voor bewoners en gebruikers. Maar ook op andere meetpunten zijn weg- en vliegverkeer de grootste stoorbronnen. Vooral in Naarden en Bussum kunnen deze stoorbronnen een aanzienlijk effect hebben op de kwaliteit van de leefomgeving. De belasting en

hinder door deze bronnen is in enkele gevallen, zoals in Muiden, sterk afhankelijk van de windrichtingen. Ook zijn de gemeten geluidswaarden in Naarden en Blaricum hoger dan de berekende geluidsbelasting. Daarentegen zijn de omgevingen rondom de meetlocaties in dit gebied relatief groen (veel bomen, struiken, gazon, heide) en zijn er relatief veel mogelijkheden om rust op te zoeken in de nabije omgeving.

De aanbevelingen op dit gebied zijn onderverdeeld in drie categorieën: geluidsinterventies, ruimtelijke interventies en sociale (participatie) interventies, en richten zich niet alleen op geluid, maar vooral op beleving.

5.1.2 Algemene aanbevelingen voor een verbeterd geluidsklimaat in de Gooi en Vechtstreek

Naast het versterken van de onderzoeksinfrastructuur en interne efficiëntie, raden we aan om integraal en inclusief na te denken over eventuele (soundscape) interventies die de Gooi en de Vechtstreek in de nabije toekomst verder kunnen helpen in het bereiken van een prettiger leefomgeving. Zulke interventies splitsen we hier op in drie categorieën: Omgaan met hinderlijk geluid, verbeteren van stadsgroen en ruimtelijke leefomgeving, en sociale interventies. Al deze interventies zijn erop gericht om de *beleving* van de leefomgeving te verbeteren. Concrete plannen worden idealiter in overleg en samenwerking met lokale bewoners, overheid en geluidsproducenten (denk: industrie, weggebruikers, buurtbewoners) vormgegeven.

Dit kan gebeuren in het kader van *goed nabuurschap*. De buurt accepteert een zeker niveau van hinder van de aanwezige stoorbronnen zoals recreatief geluid, maar kan ook aangeven wanneer de belasting te hoog wordt. Op haar beurt neemt de geluidsproducent deze signalen heel serieus en grijpt, ook wanneer er nog lang geen sprake is van normoverschrijding, elke mogelijkheid aan om minder geluid te produceren. De gemeente op haar beurt zorgt ervoor dat het goede nabuurschap op allerlei manieren structureel nageleefd kan worden.

Geluid: Omgaan met hinder door verkeersgeluid

Uit de meldingen van bewoners blijkt dat geluiden door luid verkeer, zoals motoren en auto's met speciale uitlaat, een prominente bron van hinder zijn voor de omgeving. Om enerzijds het geluid aan te pakken en anderzijds de beleving te verbeteren kunnen er een aantal punten worden verbeterd:

- Meldingen van overlast door verkeer, die binnenkomen bij zowel gemeente, omgevingsdienst of het GLIMI webportaal, zouden sneller kunnen worden gekoppeld aan objectieve meetdata, waardoor de hinder structureel in kaart kan worden gebracht. Dit biedt mogelijkheden voor de lokale overheid om interventies op te bedenken.
- Vooral geluiden die zich 's nachts voordoen en/of hinder veroorzaken, zouden voor bewoners en gemeenten transparanter moeten zijn qua oorsprong en functie. Dan weten bewoners waar het geluid vandaan komt, wat het is en waar het voor dient. Dit zou in het beste geval draagvlak voor begrip kunnen kweken. Blijken nachtelijke geluiden onnodig of verminderbaar, kunnen er maatregelen getroffen worden.
- Werken aan geluidsreductie: Er kan met meer precisie worden gekeken naar mogelijkheden van geluidsschermen of andere geluidwerende (verkeers-)interventies, om het geluid van drukke doorgangswegen terug te dringen. Een interventie een snelheidsvermindering zijn, of in de vorm van 'nudging': waarbij de geluidsbelasting van producenten (zoals motoristen) direct aan hen wordt teruggekoppeld door middel van interactieve borden langs de weg en zij hun gedrag daarop kunnen aanpassen.

Ruimte: Stadsgroen en vitale leefomgeving

Hoewel de Gooi en Vechtstreek een relatief groen gebied is met veel bomen, struiken en recreatieve mogelijkheden, kan er op lokale schaal gekeken worden of bepaalde stukken groen geoptimaliseerd kunnen worden. Een gezonde en diverse groene omgeving trekt namelijk veel insecten, vogels en

vleermuizen aan, die weer positief kunnen bijdragen aan de geluidsomgeving en het ecologisch welzijn van een gebied.

- Mogelijke interventies zullen met behulp van stadsecologen kunnen worden verkend, om niet alleen de auditieve of visuele beleving te verbeteren, maar ook te werken aan klimaatadaptatie en biodiversiteit.
- Ook kan er hier creatief worden nagedacht over interventies, bijvoorbeeld in samenwerking met designers of kunstenaars die samen met bewoners (via 'design thinking') interventies vormgeven voor hun eigen woon- en leefomgeving. Daarmee kunnen bewoners ook zelf aan de slag om hun directe omgeving te vergroenen.
- Op een aantal plekken zullen bestaande gebouwen stoorgeluiden vrij effectief blokkeren. In het bijzonder wanneer dit samengaat met een plezierig uitzicht kunnen dit *akoestische oases* worden, waar men even kan ontsnappen aan luid of hinderlijk omgevingsgeluid. Soms zijn plekken met potentie al bekend bij de bewoners.
- Vooral op plekken waar het relatief stil is en stoorgeluiden van ver gemakkelijk hoorbaar zijn, kan gedacht worden aan fonteinen en kabbelende waterstructuren. Idealiter worden de akoestische eigenschappen van het watergeluid aangepast op de eigenschappen van het stoorgeluid.

Sociaal: Niet-akoestische omgevingsfactoren

Niet alleen het auditieve of visuele beïnvloedt de manier waarop de omgeving wordt beleefd. Ook sociale, of andere niet-akoestische aspecten spelen hierin een rol.

- Bijvoorbeeld, bij geluidshinder door verkeer gaat het niet enkel om het geluid van een motor of een auto. In veel gevallen hindert ook het gedrag van de bestuurder in kwestie; die wordt vaak ervaren als 'asociaal'. Dit geeft al aan dat er een verschil is tussen sociaal geaccepteerd rijgedrag en sociaal ongeaccepteerd rijgedrag. Om de hinder te verhelpen, zou het dus effectief kunnen zijn om bestuurders bewust te maken van hun rijgedrag en daarmee hun effect op de geluidsbeleving in de buurt. Een beroep doen op sociaal gedrag zou verbetering kunnen brengen.
- Daarnaast speelt bewustwording rondom geluid ook een rol in het verbeteren van de geluidsomgeving in de buurt. Deelnemers spreken vaak de wens uit om meer buurtbewoners te betrekken bij geluidsonderzoek en hen bewust te maken over hun eigen bijdragen aan een prettige (of onprettige) leefomgeving. Met betere kennis over geluidsbeleving en hinder kunnen bewoners beter rekening houden met elkaar, bijvoorbeeld in het geval van feestjes, festivals, uitgaansleven, rijgedrag en recreatie.
- Om te achterhalen welke factoren zwaar meewegen in de beleving, speelt effectieve burgerparticipatie een centrale rol. In gesprek met bewoners kan er worden achterhaald wat de kernbehoeftes en benodigdheden zijn voor een fijne, sociale leefomgeving. Zo kunnen lokale evenementen en projecten, wellicht zelfs in combinatie met geluids- en soundscape interventies, een mooi startpunt zijn voor een bloeiende gemeenschap.

5.2 Feedback op de pilot

Dit geluidsmeting en -belevingsonderzoek was een van de pilotonderzoeken binnen het GLIMI-project: vooronderzoeken die een beeld schetsen van de huidige mogelijkheden van de meetsystemen, de signaalanalyse en het verzamelen van subjectieve (belevings)data. Een van de hoofddoelen was dan ook of de huidige vorm en functie van de GLIMI methoden in deze pilot aansluiten bij de behoeften van bewoners en overheid. Tijdens de gehele pilot en vooral tijdens de afsluitende sessie van deze pilot, gehouden op maandag 19 juni 2023 in Muiden, werd er gereflecteerd op het onderzoeksproces, organisatie, communicatie en de resultaten. Hier wordt de feedback besproken.

De pilot in het algemeen: wat ging er goed en wat kon er beter?

Deelnemers aan deze pilot waren over het algemeen blij met de geluidsmetingen en het inzicht dat hen werd geboden in de geluidsdata. Hier een aantal opmerkingen over de pilot:

- Een aantal deelnemers vonden de pilot te kort duren. Nu is het natuurlijk begrijpelijk dat een pilot voor een beperkte tijdsperiode wordt uitgerold, maar de behoefte om over een langere periode te meten - het liefst minimaal een jaar - werd expliciet genoemd.
- Het aantal meters was volgens bewoners veel te beperkt. Wederom was dit begrijpelijke afweging voor een pilot onderzoek, maar voor een vervolg is de wens om meer meters in de gebieden te plaatsen, zodat er bijvoorbeeld in een wijk, dorp of stad meerdere meetpunten zijn.
- Hoewel deelnemers blij waren met het onderzoek, waren sommigen teleurgesteld in het aantal deelnemers aan bijeenkomsten en luisterwandelingen. Ook zouden te weinig mensen hun geluidsbeleving delen. Deelnemers zouden graag zien dat meer bewoners worden gestimuleerd om actief deel te nemen aan het onderzoek.

Het online GLIMI webportaal

Deelnemers aan de pilot werden gevraagd om hun geluidsbeleving te melden via het GLIMI webportaal. De huidige versie van dit portaal is ook een pilot en nog niet optimaal functioneel. Over het gebruik van het portaal werden de volgende punten aangestipt door deelnemers:

- “Een prachtige tool met duidelijke inzichten in de leefomgevingskwaliteit”.
- “Op zich prima; gemakkelijk te hanteren en in te vullen”.
- “Het melden van een geluidsbeleving duurt te lang”. Er moeten te veel stappen doorlopen worden om een melding te maken. Liever een snellere, ‘speelse’ manier om beleving door te geven, bijvoorbeeld door middel van ‘sliders’ of nummers
- “Het doorgeven van meldingen geluid is lastig”. De webportaal werkte volgens enkele deelnemers onprettig op een smartphone, omdat de tekens en het overzicht van de meetpunten te klein zijn op het scherm. Het portaal werkt beter op de laptop of desktop.
- Het interpreteren van de data in het portaal werd lastig gevonden. Met name de *Harmonica Index* zorgde voor verwarring onder een aantal deelnemers, omdat ze de visualisatie niet goed konden rijmen met hun eigen beleving en meldingen.
- “De gemaakte meldingen zijn niet terug te vinden in het portaal”. Een aantal deelnemers gaf aan een terugkoppeling te willen over de meldingen die ze hebben gemaakt, zodat ze die kunnen terugvinden. Ook zou de koppeling van die melding aan de objectieve en soundscape data duidelijker mogen zijn.

De communicatie

De communicatie en het community management werden hoofdzakelijk verzorgd door WAAG Futurelab, in samenwerking met SoundAppraisal. Medewerkers van WAAG Futurelab hadden regelmatig online en offline contact met leden van de meetgroepen. Ook werden de deelnemers van de pilot op de hoogte gehouden van het onderzoek via de website. Het werven van deelnemers voor de luisterwandelingen en de bijeenkomsten werd in samenwerking met de gemeente Gooise Meren en de BEL-combinatie opgepakt.

- Meerdere bewoners waren positief over de communicatie en noemden het “prima”, “goed”, “tijdig en prettig”.
- “Meer instrumenten nodig om de bekendheid te versterken”. Een aantal bewoners vonden de deelname aan bijeenkomsten en luisterwandelingen tegenvallen en wensten effectievere manieren om bewoners te bereiken. Hier speelt communicatie uiteraard een grote rol: veel bewoners ervaren geluidshinder of zijn dagelijks met geluid bezig, maar worden of voelen zich nog

onvoldoende betrokken. Meer mensen op de hoogte brengen van het onderzoek en de mogelijkheden om te participeren is hierin belangrijk.

Wat is er geleerd?

- "Dat er heel veel factoren zijn die invloed hebben op de geluidsbeleving en omgevingskwaliteit".
- "Veel geleerd over geluidsbeleving"
- "Nadenken over eigen inbreng en daarvoor bewoners te mobiliseren".
- "Zinvol om met het geluidsproject inzicht te krijgen, bewustwording te creëren in geluidbeeld van Eemnes. Maar ook ideeën te genereren tot verbetering"

Feedback vanuit WAAG Futurelab

WAAG Futurelab was een belangrijke partner binnen dit pilot onderzoek. Als experts op het gebied van citizen science en hun ervaring met het opzetten van meetgroepen binnen het Hollandse Luchten project van provincie Noord Holland, hebben zij een sterke bijdrage geleverd aan de organisatie en communicatie binnen het onderzoeksproces. Samen met medewerkers Imme Ruarus en Jikke van den Ende is gereflecteerd op het onderzoeksproces. Daaruit zijn een aantal plus- en leerpunten naar voren gekomen.

Pluspunten: meerwaarde van het pilot onderzoek

- De gebruikte methodes leenden zich goed om het gesprek met bewoners aan te gaan. De combinatie van objectieve metingen en subjectieve beleving bood veel ruimte en inspiratie voor interactie en wederzijds begrip tussen bewoners onderling en tussen bewoners, onderzoekers en de lokale overheid.
- De startbijeenkomst in december 2022 was erg geslaagd, doordat er samen met een grote groep bewoners een meetplan kon worden opgesteld. Zo konden zij zelf kiezen op welke plekken er gemeten zou worden, op basis van hun inzichten in de eigen leefomgeving.. Dit is een belangrijk voordeel van de GLIMI aanpak, omdat het voor burgerparticipatie belangrijk is dat onderzoek zich aansluit bij de wensen en vragen van deelnemers. Daarbij ook dank aan de deelnemende gemeenten, die toestemming hebben geven voor het plaatsen van de geluidsmonitors.
- De afsluitende bijeenkomst in juni 2023 werkte verduidelijkend en bood inzicht in de analyse. Bij de deelnemers was er duidelijk interesse gewekt voor de eerste resultaten en de eindrapportage. Ook de mogelijke vervolgstappen werden uitgebreid besproken, met organisatoren en ambtenaren van de deelnemende gemeenten als klankbord. De workshop tijdens de bijeenkomst bevorderde verdere communicatie en interactie tussen de bewoners en bood inzicht in handelingsperspectieven.

Leerpunten:

- Organisatie luisterwandelingen kan beter aan de start van het onderzoeksproces. De luisterwandelingen waren nu aan het einde van het project georganiseerd, maar deze hadden wellicht beter bij de start van de pilot plaatsgevonden, met een eventuele herhalende luisterwandeling op een later moment. Tijdens de luisterwandeling werd er voor deelnemers namelijk veel meer duidelijk over het *soundscape* principe, de werking van de analyse en het belang van hun eigen bijdragen in het webportaal. Het werd voor deelnemers nog meer duidelijk over de aanpak van GLIMI: beleving combineren met objectieve meetwaarden en waarom huidige geluidsnormen (enkel uitgedrukt in gemiddelde dB's) onvoldoende nut hebben. Deze motivaties kunnen in het vervolg bijdragen aan een hogere participatiegraad gedurende het hele project.

- Het GLIMI webportaal vormt nog een te hoge drempel voor participatie. Vanuit enkele bewoners werd gemeld dat het webportaal laagdrempeliger zou moeten zijn, waarbij zij gemakkelijk en sneller hun geluidsbeleving kunnen melden. Ook zou de classificatie van geluid (de positieve of negatieve beleving) een meer expliciete rol moeten krijgen hierin. Een functie waarin deelnemers ook een tijd kunnen toevoegen aan hun geluidsbeleving wordt ook aangeraden.
- Het Citizen Science aspect binnen het GLIMI project kan in het vervolg worden versterkt. Door dichter bij de al gebruikte Hollandse Luchten aanpak te blijven en eerst een collectieve meetvraag op te stellen en daarna het meetplan, kan er gerichter onderzoek gedaan worden en levert dat eenduidiger inzicht. Eigen meetstations voor bewoners zou een ideale situatie opleveren, dit is in verband met kosten en onderhoud nog niet haalbaar.
- In het vervolg zou de onderzoeksperiode moeten worden verlegd. Voor het opzetten van een solide, betrokken en langdurig gemotiveerde meetgroep is er vaak meer tijd nodig waarin met meer regelmaat bijeenkomsten kunnen worden georganiseerd. Ook kan de meetperiode worden verlengd om daarmee ook seizoenseffecten (zoals weer-gerelateerde variatie) in de data in beeld te krijgen.
- Ten slotte kunnen ook alle partners binnen het project een duidelijker en prominentere rol krijgen. Alhoewel er verschillende partijen (zoals provincie Noord-Holland en RIVM) waren aangesloten bij de initiatie, vormgeving en praktische uitwerking van het project, bleven hun rollen vaak nog ongedefinieerd. Een duidelijke en passende rol voor elke partij kan de samenwerking verduidelijken en verstevigen.

Feedback vanuit Gemeente Gooise Meren

Samen met de BEL-combinatie, was gemeente Gooise Meren was een van de lokale overheidspartners binnen dit onderzoek. Tijdens het onderzoeksproces en de bewonersbijeenkomsten, was Femke Jongenelen aanwezig als ambtenaar en vertegenwoordiger van de gemeente. Met haar is teruggeblikt op het onderzoek, de behaalde successen, leerpunten en de mogelijkheden voor de toekomst.

Succes van Pilot Geluid meten:

- Genuanceerde benadering van het onderwerp: het verzamelen en analyseren van de data gebeurde op een inzichtelijke en transparante manier, waardoor bewoners met elke stap in het onderzoek betrokken werd. Daarnaast werd niet alleen gericht op geluidshinder, maar ook de positieve kanten van geluid en de leefomgeving onderzocht. Dit hielp bij het bespreken van een breder scala aan mogelijkheden (en drempels) van eventuele interventies.
- Betrekken van bewoners: via het GLIMI webportaal, de luisterwandelingen en de bijeenkomsten werden geïnteresseerde bewoners steeds betrokken bij de plannen, voortgang en resultaten. Hoewel het wenselijk is dat in de toekomst meer bewoners zich aansluiten bij een dergelijk onderzoek, is deze pilot een stap in de goede richting en zijn de gebruikte methoden veelbelovend.
- Combineren van gemeente, bewoners en een ‘onafhankelijke partij’ van experts: het was een pluspunt dat er verschillende partijen, met verschillende kundes en mogelijkheden, betrokken zijn in het onderzoek. De overheid, bewoners en een expertise partij hebben alleen een belangrijk steentje bij te dragen en zorgen voor een balans in zowel het onderzoek als in de gevoerde gesprekken.

Leerpunten en mogelijkheden voor de toekomst:

- Verder werken aan opbouwen van constructieve gesprekken tussen bewoners, onderzoekers en lokale overheid: omdat de urgentie van een soundscape onderzoek vaak is gestoeld op geluidshinder, zijn gesprekken vaak gebaseerd op negatieve emoties en spanningen. Dit is natuurlijk begrijpelijk, maar kan een constructief gesprek in de weg staan. Door

geluidsproblematiek positief te benadern (en het dus niet te zien als problematiek, maar als mogelijheid), kunnen ook de projecten een positievere impact maken.

- Alhoewel de deelnemende bewoners zich zeer betrokken opstelden, was de opkomst bij luisterwandelingen en bijeenkomst vaak lager dan verwacht. Voor de toekomst kan er dus nog beter onderzocht worden hoe bewoners op een duurzame manier betrokken kunnen worden. Wellicht dat de schaal van een project hier meespeelt: deze pilot was uitgespreid over een relatief grote regio, waardoor het lastiger is om een kerngroep van bewoners te vormen die zich betrokken voelt bij elke meetlocatie. Op een kleinere schaal, zoals binnen één gemeente of wijk, is dit wellicht gemakkelijker.
- De methoden van GLIMI (die zijn gehanteerd binnen de pilot geluid meten) zouden zich goed lenen voor een casus van gebiedsontwikkeling of stedelijke inrichting: samen met bewoners aan de slag gaan om te 'sturen op beleving' en te onderzoeken wat de problemen en wensen zijn in een bepaald gebied. Het benadrukken van het onderzoekende karakter van een dergelijke casus helpt ook bij het scheppen van de juiste verwachtingen bij zowel de bewoners als de gemeente, omdat zij een gedeelde verantwoordelijkheid hebben in het doen slagen van het onderzoek en het ontdekken van mogelijkheden.
- Hoewel de stap in de goede richting is gezet, vergen de GLIMI methoden nog aandacht voor ontwikkeling: onder andere de GLIMI webportaal kan worden geoptimaliseerd, zodat de drempel tot deelname voor bewoners nog lager wordt. Het gebruik van het portaal kan bijvoorbeeld worden versimpeld, waardoor gebruikers nog gemakkelijker kunnen aangeven welk omgevingsgeluid zij waarnemen en hoe zij dit beleven (positief of negatief - en waarom).

Vervolgstappen voor onderzoek, communicatie en participatie

De pilot Geluid Meten in de Gooi en Vechtstreek was een van de pilot onderzoeken binnen het GLIMI-project; vooronderzoeken die een beeld schetsen van de huidige mogelijkheden van de meetsystemen, de signaalanalyse en het verzamelen van subjectieve (belevings)data. Om de GLIMI-methoden en de opbrengsten van een geluids- en belevingsonderzoek te optimaliseren, worden hier een aantal ontwikkelingspunten aangedragen.

1. Structureel meten en technische ontwikkeling

Om de GLIMI onderzoeksresultaten te optimaliseren en deze beter te laten aansluiten bij de vragen en wensen van bewoners, wordt voor toekomstige projecten aanbevolen om het meetnetwerk uit te breiden en langduriger in te zetten. Bijvoorbeeld, meerdere meetpunten in eenzelfde wijk geeft weer hoe de geluidskwaliteit intern kan verschillen. Daarmee worden bijdragen van specifieke bronnen (zoals snelwegverkeer, een sportclub, industrie of een evenementenlocatie) beter inzichtelijk op lokaal niveau en kan er specifieker aanbevelingen worden gedaan. Bij langdurige meetperiodes kunnen ook seizoenseffecten worden meegenomen in de analyse. Zo kan de beleving van een geluidsomgeving sterk veranderen bij warm weer in de zomer (met veel bladeren aan de bomen, zangvogels, slapen met de ramen open, meer festivals of evenementen in de buitenlucht) en koud weer in de winter (vaker regen, slapen met ramen dicht, minder vogels, minder bladeren aan bomen, etc.).

2. Stimuleren van zelfregulatie en goed nabuurschap

Een belangrijk doel van GLIMI is het verbeteren van de feedback en communicatie tussen bewoners, overheid en geluidsproducenten. Hoewel de GLIMI webportaal en het Munisense-portaal al een stap in de goede richting zijn, is er nog veel ruimte voor verbetering en integratie van beide applicaties. Zo spraken meerdere bewoners de wens uit voor meer realtime inzicht in de kwaliteit van de geluidsomgeving, waarin ook geluidspieken te traceren zijn, en een geoptimaliseerd portaal om hun beleving in te registreren.

Naast het optimaliseren van de gebruiksfunctie van het GLIMI-webportaal intern, is het ook belangrijk om actief te communiceren met en naar geluidsproducenten de omgeving, zoals bestuurders van luide voertuigen. Er kan worden gedacht aan 'nudgingmethoden', om bestuurders attent te maken op hun effect op de geluidsomgeving. Zo worden zij bewust van de eventuele hinder die zij veroorzaken en krijgen ze de kans hun gedrag daarop aan te passen. Binnen Nederland lopen er al meerdere pilots die deze strategie testen.

Daarnaast is er ook behoefte om de communicatie tussen buurtbewoners onderling te bestendigen op het gebied van geluidskwaliteit. Ook daar speelt bewustwording een rol; deelnemers aan deze pilot gaven aan dat veel bewoners hinder ondervinden door geluid, maar zich beperkt bewust zijn van hun eigen bijdragen daarin, of zich er onvoldoende over kunnen uitspreken. Daarin is het principe van goed nabuurschap leidend; door middel van bewustwording biedt je bewoners de kans om actiever rekening met elkaar te houden en elkaar zowel te beschermen tegen overlast als wat geluidsruimte te gunnen.

3. Versterken van burgerparticipatie

Voor het meten en verbeteren van de kwaliteit en beleving van geluidsomgevingen is de actieve deelname van bewoners essentieel, aangezien zij de experts zijn van hun eigen woon- en leefomgeving en de omgeving geoptimaliseerd dient te worden op basis van de behoeften en wensen van de bewoners. Het betrekken van de bewoners blijkt in de praktijk doorgaans niet gemakkelijk.

Ook in dit project bleken traditionele media zoals flyers, lokale kranten, online platforms en gemeentewebsites niet effectief genoeg om veel bewoners te bereiken en te enthousiasmeren om deel te nemen. Daarom is het noodzakelijk om in het vervolg alternatieve en actievere methoden te gebruiken om bewoners te betrekken.

Een van de mogelijkheden is om bij het begin van het project op een aantrekkelijke en informele manier op een aantal plekken in de buurt aandacht te geven aan geluidsbeleving en het project. Waar nu de luisterwandelingen aan het eind van de projectperiode hebben plaatsgevonden, kan dit in het vervolg juist dienen als aftrap van het project. De interactie tussen bewoners en de organisatie van het onderzoek bestendigt hopelijk het onderlinge contact en de informatie over geluidsbeleving gaat meer 'leven' onder deelnemers, omdat het principe van soundscape direct wordt ervaren tijdens de wandeling.

Maar ook andere activiteiten kunnen op lokale schaal worden georganiseerd, bijvoorbeeld als er meerdere meetpunten zijn geplaatst in een wijk en zo veel mogelijk buurtbewoners daarvan op de hoogte moeten worden gebracht. Op een laagdrempelig evenement, activiteit of ontmoetingspunt in de wijk kunnen de bewoners via direct contact worden geïnformeerd over het project en deelname. Met een stand op een lokale markt of winkelcentrum, met een koffiekraam naast een speeltuin of schoolplein of via spelletjes of een muzikale aandachtstrekker, kunnen bewoners worden uitgenodigd om in gesprek te gaan over geluid. Deze directe vorm van communicatie levert niet alleen waardevolle informatie op, maar kan ook interesse en bereidheid tot participatie stimuleren.

Het is belangrijk dat de meetpunten en de analyses aansluiten bij de wensen en vragen van bewoners. Alle geïnteresseerde deelnemers een eigen meetstation geven is vaak niet haalbaar (i.v.m. kosten en onderhoud van meetapparatuur), maar wel kan er op zo veel mogelijk plekken worden gemeten. Daarbij is het belangrijk dat de meetpunten worden gekozen door bewoners. Ook de informatie die daarop vrijkomt kan beter aansluiten bij de lokale interesses. Als de vragen vanuit bewoners aansluiten bij de geleverde analyses, versterkt dit hun positie en motivatie om actief deel te nemen in het onderzoeksproces en de eventuele vervolgstappen in beleid en interventies.

Bijlagen

A. Geluidsbegrippen

Hieronder worden een aantal geluid begrippen die gebruikt worden in het rapport nader uitgelegd. Het is niet bedoeld om uitputtend te zijn. Al deze begrippen zijn internationaal gestandaardiseerd en in ISO normen vastgelegd. Op basis van de hiervan zijn vaak ook streef- en grenswaarden opgesteld.

L_{den} staat voor Level day, evening, night, ofwel het tijdgewogen jaargemiddelde geluidniveau in de dag, de avond en de nachtperiode. 's Avonds geldt er een correctie van +5 dB en 's nachts van +10 dB. Er is gekozen voor deze weging om recht te doen aan de omstandigheden. 's Avonds en 's nachts zijn mensen vaker in rust, is het omgevingsgeluid minder, maar zijn geluiden meer storend. Daarom wegen de avond en de nachtperiode zwaarder mee dan de dagperiode. Er wordt rekening gehouden met de gemiddelde meteorologische omstandigheden. De waarde wordt veelal berekend door geluidmodellen, waarin vooral verkeer, industrie en windturbines zijn meegenomen. Ander geluid bv horeca of recreatief geluid zit er niet in. De waarde wordt wel internationaal gebruikt en komt ook terug in advieswaarden van de WHO.De advieswaarden van de WHO zijn verschillend voor het type bron. Voor wegverkeer is dit 53 dB(A), voor treinverkeer 54 dB(A) en voor vliegverkeer 45 dB(A). De L_{den} kan ook worden gemeten. Dit levert een meetwaarde per etmaal op (van 07:00 tot 07:00). Deze waarde zal meer fluctueren met de omstandigheden (bv Wind) en het geluid aanbod. Als het over langere tijd wordt beschouwd, zouden de berekende waarde en de gemeten waarden elkaar niet ver mogen ontlopen. Wel zal de gemeten waarde altijd hoger zijn dan de berekende waarde, met name omdat in de gemeten waarde meer geluidbronnen worden meegenomen.

L_{night} staat voor Level night, ofwel het tijdgewogen jaargemiddelde geluidniveau in de nachtperiode, zonder correcties. Er is een correlatie tussen het L_{night} geluidsniveau en het aantal slaapverstoringen. Hierbij wordt vaak geen rekening gehouden met piekgeluiden, die veelal erg hinderlijk zijn (zoals bijvoorbeeld luide voertuigen). Voor de Lnight zijn er door de WHO ook aanbevelingen opgesteld, die afhankelijk zijn van het type bron. De WHO hanteert voor wegverkeer een streefwaarde van 45 dB(A), voor treinverkeer 44 dB(A) en voor vliegverkeer 40 dB(A). De L_{night} kan ook worden gemeten. Dit levert een meetwaarde per etmaal op (van 23:00 tot 07:00). Deze waarde zal meer fluctueren met de omstandigheden (bv Wind) en het geluid aanbod. Indien het over langere tijd wordt beschouwd, zouden de berekende waarde en de gemeten waarden elkaar niet ver mogen ontlopen. Wel zal de gemeten waarde altijd hoger zijn dan de berekende waarde, met name omdat in de gemeten waarde meer geluidbronnen worden meegenomen.

Dosis-effect relaties L_{den} en L_{night} Er is een correlatie (dosis-effectrelatie) tussen het L_{den} en het L_{night} geluidsniveau en het percentage ernstig gehinderden en ernstige slaapverstoring. Dit is een op statistiek en onderzoeken gebaseerde curve die het verband tussen L*(den) toegeschreven aan een bron* en het percentage *'ernstig gehinderden'* aangeeft. Indicatief kan worden gezegd dat bij een $L_{(den)}$ van 56 tot 60 dB(A) er 10% en bij 61 tot 65 dB(A) er 15% ernstig gehinderden zijn. Meer hierover op de website van RIVM. Op de website van het RIVM worden deze relaties uitgebreid behandeld. Wat het beleid in Nederland is m.b.t. de WHO richtlijnen is verwoord in het rapport "Motie Schonis en de WHO-Richtlijnen voor Omgevingsgeluid (2018).
De dosis-effectrelatie is een statistisch gemiddelde en bedoeld als beleidsinstrument om de aanpak van geluidhinder te prioritiseren. De werkelijk beleefde hinder kan hier sterk van afwijken van de berekende

hinder. Door te meten en de hinder beter te duiden, zoals in dit project beoogd wordt, wordt een beter inzicht in de hinder of geluidsklimaat verkregen.

L_{95} staat voor het het niveau van het omgevingsgeluid dat in 95% van de tijd wordt overschreden en geeft een beeld van de geluidbelasting als dominante bronnen niet aanwezig zijn (bijvoorbeeld passage van een voertuig). Vaak wordt het ook referentieniveau genoemd. Algemeen geldt: hoe lager deze waarde, hoe beter het geluidsklimaat is, dit geldt zeker voor de nachtperiode.

L_{05} staat voor het het niveau van het omgevingsgeluid dat in 5% van de tijd wordt overschreden en geeft een beeld van de geluidbelasting als dominante bronnen wel aanwezig zijn. Als het verschil tussen de L_{05} en L_{95} groot is, is er sprake van een hoge dynamiek in de geluidbelasting, wat vaak duidt op hinder, zeker als dit in de nacht veelvuldig voorkomt.

L_{01} staat voor het het niveau van het omgevingsgeluid dat in 1% van de tijd wordt overschreden en geeft een beeld van de geluidbelasting als dominante bronnen wel aanwezig zijn. Als het verschil tussen de L_{05} en L_{95} groot is, is er sprake van een hoge dynamiek in de geluidbelasting, wat vaak duidt op hinder, zeker als dit in de nacht veelvuldig voorkomt.

SEL staat voor "Sound Exposure Level". Het meet de geluidsenergie in van een geluidspiek (vaak een passage van een voertuig of vliegtuig) zolang het niveau boven de 10 dB onder het maximale niveau zit en rekent dit terug toe een vergelijkbare piek van precies 1 seconde. Hierdoor worden passages met verschillen in tijdsduur onderling toch vergelijkbaar. De SEL is dus altijd hoger dan het piekniveau als er sprake is van een tijdsduur groter dan 1 seconde.

Harmonica Index. De harmonica index is een Europees initiatief om de kwaliteit van de geluidsomgeving op een begrijpelijke wijze te visualiseren. De Harmonica index geeft een indicatie van de kwaliteit van de geluidsomgeving per uur. Bij de harmonica index geeft de kolom van het histogram het niveau van het achtergrondgeluid aan ($L_{95,}$ zie hierboven voor uitleg) en geeft de hoogte van de piek het verschil tussen het achtergrondniveau en het gemiddelde geluid per uur aan(LAeq,1h). Dit is een goede indicatie voor de dynamiek van het geluid. Algemeen geldt: hoe hoger de dynamiek hoe hoe meer hinder, dit geldt zeker voor de nachtperiode. De Harmonica Index vertaalt de decibelwaarden naar een schaal van 0 tot 10. In de harmonica index verdeelt het etmaal in een dag- en nachtperiode. De dag loopt van 06:00 tot 22:00 en de nacht van 22:00 tot 06:00. De kleuren geven aan in welke mate aan de WHO richtlijnen worden voldaan. Groen is beter dan de WHO richtlijnen, Oranje is een overschrijding van de WHO richtlijnen en Rood een forse overschrijding. Let op: In Nederland voldoen de meeste locaties nog niet aan de gewenste WHO streefwaarden.

$L_{Aeq,\ T.}$ Deze waarde is de A-Gewogen gemiddelde geluidbelasting in de periode T uitgedrukt in dB(A). Het wordt vaak gebruikt om de geluidbelasting over een gedefinieerde periode te kennen. De monitoringstations meten het $LA_{eq,1s}$. Dit is het gemiddelde geluid in 1 seconde. Deze fluctueert vaak heftig door allerlei geluidsgebeurtenissen. Om toch een goed beeld te krijgen wordt vaak gekeken naar het gemiddelde geluid over een langere periode.

L_{ASmax}. Deze waarde is de A-Gewogen maximale geluidbelasting met een tijdweging SLOW. Standaard wordt geluid met een tijdweging FAST gemeten (snelle tijdweging). SLOW wordt vooral gebruikt voor het bepalen van het maximale geluidniveau bij vliegtuigpassages. Met de SLOW tijdweging wordt beter rekening gehouden met de fluctuaties in het vliegtuiggeluid door bijvoorbeeld atmosferische omstandigheden.

L_{AFmax}. Deze waarde is de A-Gewogen maximale geluidbelasting met een tijdweging FAST. Deze waarde is belangrijk omdat hij vaak in milieuvergunningen voor industrie wordt opgenomen, zeker voor de avond en nacht. Deze is door middel van meten goed toetsbaar.

Spectrale informatie - Naast de geluidswaarden meten monitoringstations ook de spectrale informatie elke seconde. Hierbij wordt het geluid uitgesplitst 34 frequentie gebiedjes tussen 10 Hz en 20 KHz (⅓ octaafbanden). Met deze informatie kan een goed beeld worden van de samenstelling van het geluid door het in een spectrogram te tonen.

Geluidsgebeurtenissen - Geluidsgebeurtenissen zijn kortstondige geluiden die een geheel vormen, bijvoorbeeld het passeren van een voertuig, het toeteren van een auto, het schreeuwen op straat etc. De monitoringstations kunnen deze gebeurtenissen herkennen en rapporteren, met de bijbehorende akoestische kenmerken, zoals piekniveaus (LAeq,1s en SEL waarde), duur in seconden, spectrale inhoud (opgedeeld in 34 frequentiebanden) en type (Type alleen als er geluidherkenning wordt ondersteund). Op basis hiervan kunnen deze gebeurtenissen statistisch inzichtelijk worden gemaakt, zoals het aantal geluidspieken van een bepaald niveau in een bepaalde tijdsduur.

B. Soundscape en verschillen in beleving

Geluid wordt niet alleen gehoord, maar vooral ook beleefd. Mensen geven namelijk betekenis aan geluid en beoordelen het als prettig of onprettig in relatie tot hun behoeftes, emoties en omgeving. Een geluid is bijvoorbeeld storend als het je uit je slaap of concentratie haalt, er al veel stress in de omgeving is, of omdat het ongewenst is voor de plaats of tijdstip. Er spelen dus zowel akoestische als niet-akoestische factoren een rol in de manier waarop geluid wordt ervaren. Het geluid zelf vormt slechts een deel van de totale beleving.

Geluidsbelevingsonderzoek: de 'druppel' versus de 'emmer'

Huidige onderzoeken over geluid spitsen zich vaak toe op bron- en hinderreductie en dan met name op die éne bron die het meest overlast veroorzaakt en waarover de meeste hindermeldingen binnenkomen. Deze hinderbron is voor veel mensen namelijk de spreekwoordelijke *druppel die de emmer doet overlopen*. Door die ene geluidsbron wordt de geluidsomgeving zo onprettig dat bewoners klachten gaan melden. Maar wat in die onderzoeken vaak vergeten wordt, is dat de geluidsomgeving wordt gevormd door veel meer dan die ene stoorbron. Binnen GLIMI kijken we daarom naar meer factoren, zowel akoestisch als niet-akoestisch, die een rol kunnen spelen in de kwaliteit van geluidsbeleving.

Als we hinderbeleving willen verminderen in een belast gebied en de beleving van die omgeving in zijn geheel willen verbeteren, moeten we dus verder kijken dan de druppel die de emmer deed overlopen, maar kijken wat er nog meer in die emmer zit en waarom deze zo vol is.

Bij de twee emmers op de illustratie is de belasting op de geluidsomgeving vergelijkbaar, maar zijn op een verschillende manier 'gevuld'. Links vormen omgevingsfactoren een grote rol in de geluidsbeleving, terwijl aan de rechterkant het beleid en sociale aspecten zwaarder meewegen. Dit zijn de factoren die de emmer zó vol maken, dat een storende geluidsbron de druppel is die de emmer doet overlopen. Terwijl de druppel in beide gevallen dezelfde kan zijn, behoeven de twee gevallen toch een andere aanpak.

Het is dus belangrijk om in het geval van hinder verder te kijken dan de druppel, maar ook te onderzoeken waarom de emmer zo vol is, of wat er juist wél goed gaat. Een bredere blik op geluidsomgevingen en -beleving brengt een breder scala aan inzichten, mogelijkheden en oplossingen met zich mee. Daarom kijken we binnen GLIMI ook naar omgevingsfactoren en eventuele sociologische aspecten binnen een buurt die mee kunnen spelen in de beleving van het onderzoeksgebied.

Deze beleving onderzoeken wij door in gesprek te gaan met bewoners en hen de mogelijkheid te bieden hun geluidsbeleving met ons te delen tijdens luisterwandelingen en via het GLIMI web portal. Dit is niet alleen gedoeld op gegevensverzameling, maar ook bevorderend voor het versterken van bewonersparticipatie. Inzichten in de kwaliteit van de omgeving en handelingsperspectieven om deze te verbeteren, worden zo gestoeld op de informatie vanuit lokale kennis.

Quotes buurtbewoners Hilversumseweg Laren iz overlast showracers
22 juli 2024

Wat een goed initiatief! Wij hebben zeker veel overlast van het optrekken van lawaaierige motoren en automobilisten. Ze trekken op hier precies voor onze poort, dat geeft vaak irritaties omdat het volkomen onnodig is.

Bedankt voor dit initiatief. Wij storen ons er ook aan. Adres Langsakker 8 (voorheen Vredelaan 9). Wij wonen er nog niet, maar de keren dat we er zijn valt het op.

Ja, ik onder vind overlast.

Wij storen ons absoluut aan het geluidsoverlast op de Hilversumseweg.

Idioot veel lawaai. Zodra de zon schijnt breekt de hel los en houdt het keihard optrekken en gas geven de hele dag aan. Ook op donkere dagen gebeurt dit. Er wordt te hard en door rood gereden. Aan het lawaai zal iets moeten worden gedaan en aan het voetpad ook. Succes.

Wij ervaren dezelfde irritatie en storen wij ons ook erg aan de overlast welke veroorzaakt wordt door de Hilversumseweg.

Na aanleiding van jullie brief vorige week, omtrent de overlast door showracers op de Hilversumseweg willen wij graag delen dat wij de overlast ook ervaren.

Dank jullie wel voor het initiatief tegen de showracers. Jullie mogen ons adres noteren: Van Beeverlaan 13.

Wij storen ons absoluut aan het geluidsoverlast op de Hilversumseweg.

Ja!! Ook wij storen ons aan de herrie!!

perfect initiatief om die showracers aan te pakken. was gisteren weer goed raak.

Van harte ondersteun ik het initiatief. Ik heb twee jaar geleden ook bij steunpunt Noord Holland aan de bel getrokken. Kreeg zelfs een bericht terug van de gedupeerde. Bedankt maar het is allemaal niet zo erg. Politie ook gesproken; die wil heel graag dat dit ook aangepakt wordt. Maar valt niet onder Gemeente Laren maar provincie Noord Holland. Bewuste kastje naar de muur. Heb het eigenlijk wel een beetje opgegeven. Rotonde heeft niets uitgehaald; sterker nog; het wordt voor de racers nog aantrekkelijker gemaakt.

Wij storen ons ook aan de showracers.
Ja - vd toeters van grote vrachtwagens, en ook de sirenes van ambulance, politie en brandweer.

Ik heb ook overlast van de showracers.

Hierbij bevestigen wij dat ook wij last hebben van de hard optrekkende auto’s/motoren, showracers, knettermotoren en in het algemeen te hard rijden op de Hilversumseweg tussen het stoplicht en de viaduct.

Ook wij hebben last van wat je omschrijft als de 'showracers'. Met name de motorrijders met hun motoren.
Het gewone verkeer geeft nauwelijks overlast.

Wij wonen sinds 1994 Vredelaan 2, en hebben ook last van geluidsoverlast.

Wat doen die piekgeluiden van showracers met je. De hartslag gaat direct omhoog. Je concentratie wordt verstoord. Ongewild onderbreek je de activiteit af waar je mee bezig bent. Het duurt enkele minuten de normale toestand weer is hersteld. Er wordt tijd van je gestolen. Keer op keer.

Wij wonen ruim 30 jaar op de Herdershoeve en wij moeten helaas constateren dat de verkeersgeluidsoverlast
vooral in de laatste jaren erg is togenomen door auto’s en vooral motoren , door jullie showracers genoemd.
Deze lawaaimakers schromen zelfs niet om voor de verkeerslichten te wachten met vol volume hun geluidsinstallatie aan.

Goed dat jullie dit probleem willen aanpakken.
Al woon ik op de Herdersweg is het toch ook hier een probleem.
Het optrekken bij de verkeerslichten is ook op mijn adres duidelijk hoorbaar en ook komen ze af en toe door de Diepenbrocklaan met geopende knalpotten.
Ik vraag me ook af of ambulances, brandweer en/of politieauto’s laat in de avond de sirenes echt nodig hebben.....

Wij ondervinden overlast en sluiten ons graag aan bij jullie initiatief.

Het begint nu echte te gek te worden. Het kabaal maar ook de snelheden. Ver doortrekken in de 2e versnelling en dan vol op de rem.

Ook heel veel last van showverkeer

Overlast showracers Hilversumseweg

21-jul-24

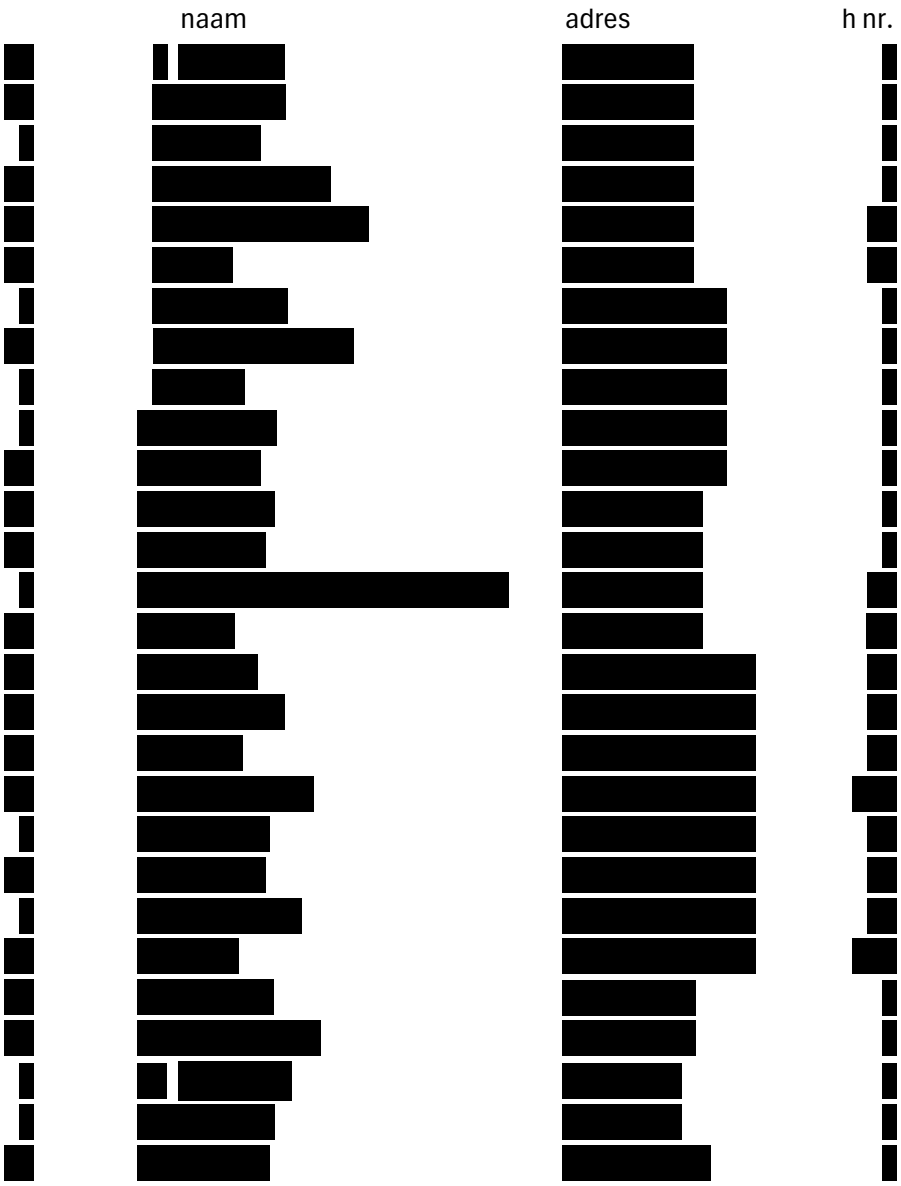

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
M. Kool
BEL/MOB

Telefoonnummer +31235144722
marcel.kool@noord-holland.nl

Verzenddatum
17 JULI 2024

Kenmerk
2281641/2281756

Uw kenmerk

Betreft: Intentieovereenkomst verbetering N231-zuid

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het aangaan van een intentieovereenkomst met de Vervoerregio Amsterdam en gemeente Aalsmeer. Doel van de overeenkomst is het maken van financiële en samenwerkingsafspraken over de reconstructie van twee kruispunten (Bachlaan en Mijnsherenweg) en de daar aangrenzende wegvlakken op de N231 (Legmeerdijk) zuid. Deze reconstructie wordt gelijktijdig met het groot onderhoud aan de N231 zuid uitgevoerd.

Inleiding

De N231 (Legmeerdijk) Zuid is een belangrijke ontsluitingsweg voor Kudelstaart en Aalsmeer en ligt tussen de Burgemeester Kastelijnweg in Aalsmeer en de grens met Zuid-Holland. De weg is toe aan groot onderhoud. Ook hebben met name de kruispunten met de Bachlaan en Mijnsherenweg in de spits een (groeiend) capaciteitsprobleem. Dit heeft regelmatig lange files en sluipverkeer tot gevolg. Bovendien zijn in Kudelstaart twee woningbouwprojecten van ongeveer 550 woningen in voorbereiding, die vanaf 2024 voor extra verkeersaanbod zorgen. Hiermee komt de verkeersafwikkeling op de N231 zuid en het woon- en leefklimaat in Kudelstaart verder onder druk te staan. Daarom hebben de gemeente Aalsmeer en Vervoerregio Amsterdam (VRA) de wens uitgesproken de doorstroming op de genoemde kruisingen te verbeteren. De provincie deelt deze wens.

Het project: Reconstructie N231-Bachlaan en N231-Mijnsherenweg

Om de doorstroming van de N231 zuid te verbeteren, heeft de gemeente Aalsmeer, in samenwerking met de provincie en de VRA, een aantal maatregelen geïnitieerd die samen de reconstructie vormen. Het gaat onder andere om het opheffen van de busstrook tussen Bachlaan en Mijnsherenweg en het vergroten van de capaciteit van de kruisingen. De huidige busstrook wordt alleen gebruikt door bussen die in de spits een file richting het noorden willen passeren. Dit is straks niet meer

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

nodig door verbeterde doorstroming op het kruispunt met de Bachlaan. De bussen hebben ook profijt van de verbeterde doorstroming richting het zuiden.

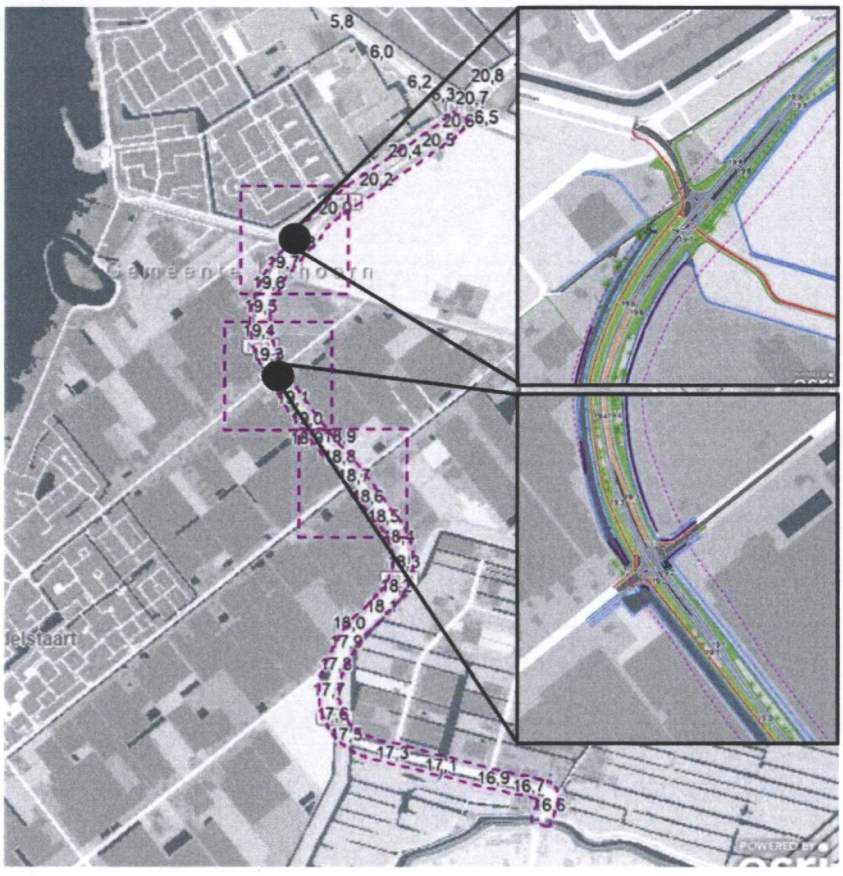

Figuur 1 | Geografische scope van het geplande groot onderhoud op de N231 Zuid, met daarin de reconstructie van de twee kruisingen (N231-15) uitgelicht.

Intentieovereenkomst

De gemeente Aalsmeer, de VRA en de provincie hebben de intentie uitgesproken om de capaciteit van de twee kruisingen te verbeteren. De investeringskosten voor de verbetermaatregelen worden samen gedragen. Deze intentie is vastgelegd in een intentieovereenkomst.

Kostenverdeling

De provincie, de VRA en gemeente Aalsmeer hebben de intentie uitgesproken dat alle drie de partijen een evenredig deel van de investeringskosten voor de verbetermaatregelen gaan bijdragen. Zodra het project ver genoeg is uitgewerkt om te promoveren naar de planfase, wordt via het iMPI bij u een krediet aangevraagd met hiervoor

genoemde verdeling als dekking voor de verbetermaatregelen. Voor zowel de gemeente als de provincie is sprake van areaaluitbreiding. Hierdoor hebben beide partijen te maken met een beperkte toename van de onderhoudskosten.

Tot slot

Met het ondertekenen van de intentieovereenkomst zetten wij een belangrijke stap naar een betere doorstroming van het verkeer op de N231 zuid op de korte termijn.

Volgens de huidige planning is het project in Q2/Q3 van 2025 voldoende uitgewerkt om een realisatieovereenkomst te sluiten, wat wordt meegenomen bij de actualisatie van het iMPI.

Om op lange termijn de (resterende) capaciteitsproblemen op te lossen, is in de overeenkomst ook afgesproken om te gaan studeren op een toekomstbestendige en robuuste inrichting van de N231-zuid. Bij dat traject wordt ook de gemeente Uithoorn betrokken.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

p/v.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

T. Sanderink

BEL/NR

Telefoonnummer +31235143898
sanderinkt@noord-holland.nl

Verzenddatum

18 JULI 2024

Kenmerk

2284008/2284237

Uw kenmerk

Betreft: informeren kaart pact-NNN

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Aanlevering kaart pact-NNN aan Ministerie LVVN

Inleiding

Met deze brief informeer wij u over het feit dat met de aanvraag rijksregeling Programma Natuur fase 2 een kaart is opgeleverd waarop het pact-NNN is aangegeven.

Toelichting

Waarom deze kaart?

De provinciale aanvraag voor middelen uit het Programma Natuur is op 23 april jl door GS goedgekeurd. U bent hierover per brief (d.d. 24 april kenmerk 2209156/2209165) geïnformeerd en heeft dit in de commissie Landelijk Gebied op 27 mei 2024 besproken.

De rijksregeling voor het programma natuur fase 2 is geopend per 27 juni 2024. Een van de voorwaarden in de regeling is het aanleveren van een kaart waarin ons aandeel, ter grootte van 4068 hectare, te zien is van de landelijke taakstelling van 80.000 hectare NNN. Deze vormt de basis voor de financiële afspraken horende bij het natuurpact.

Het Ministerie van LVVN geeft aan dat de kaart met het pact-NNN nodig is om te kunnen beoordelen of de opgevoerde natuurherstelmaatregelen additioneel zijn aan de verplichtingen uit het natuurpact. Zo kunnen ze beoordelen of er geen geld dubbelop wordt uitgekeerd. Het aanleveren van de kaart is een harde voorwaarde voor het toekennen van het de subsidie. Met de aanvraag is daarom deze kaart opgeleverd (zie bijlage). Het niet meeleveren van deze kaart zou tot gevolg hebben dat de aanvraag niet ontvankelijk wordt verklaard.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Natuurpact (2013)

Met de decentralisatie van het natuurbeleid zijn de afspraken tussen Rijk en provincies over o.a. NNN-realisatie vastgelegd in het natuurpact (2013). Provincie Noord-Holland heeft destijds ervoor gekozen de NNN niet te herijken en vast te houden aan de eigen ambitie. Daarmee is de ontwikkelopgave NNN in onze provincie groter dan volgens de landelijke taakstelling noodzakelijk.

Destijds heeft Noord-Holland de uitsplitsing binnen het NNN, bestaande uit het pact-deel (onderdeel van de landelijke Rijkstaakstelling) en additionele (provinciale) deel, niet vastgelegd. Bij het indienen van de aanvraag voor de rijksregeling Programma Natuur fase 2 vraagt het Rijk ons alsnog om een uitsplitsing tussen de pact-deel en het additionele deel. Op basis van de richtlijnen voor herijking in het Natuurpact is deze uitsplitsing alsnog op kaart gezet.

Wat zien we op de kaart?

De kleuren groen en geel vormen samen het bestaande NNN dat reeds bekend is.

De kleur geel (pact-NNN) geeft aan waar de opgave van het Rijk (aandeel in de landelijke 80.000 hectare). Dit gebied is nu deels al gerealiseerd en deels nog niet, dat verschil is op de kaart niet te zien omdat het voor de aanvraag niet relevant is. Vastgestelde wijzigingen in de NNN-begrenzingen sinds 2013 zijn verwerkt in de kaart.

Het groene gebied op de kaart bestaat uit de NNN die al gerealiseerd was in 2013 (bestaande natuur) en onze extra (additionele) opgave NNN. In dit kaartbeeld is dit als één categorie zichtbaar (NNN).

Relatie PPLG

De begrenzing van het Pact-NNN vormt een basis voor de indeling van de zogenaamde focusgebieden waar de Staten 5 juni jl per brief (kenmerk 2182863/2253236) over zijn geïnformeerd (onderwerp concept voorontwerp PPLG). Een conceptkaart met een grove indeling van de focusgebieden is eerder met de commissie Landelijk Gebied gedeeld tijdens de beeldvormende sessie PPLG van 6 juni 2024.

2284008/2284237

Vervolg

De begrenzing van het pact-NNN wordt als onderdeel van PPLG vastgesteld. Mochten er aanleiding toe zijn, dan is het mogelijk om de kaart nog te aan te passen met een wijzigingsverzoek.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

aangeleverde kaart met pact-NNN

Natura 2000 en Natuurpact

- Natura 2000-gebieden
- Pact NNN (4.068 ha)
- NNN

Den Burg
Duinen en Lage Land Texel
WADDENZEE
Duinen Den Helder-Callantsoog
IJSSELMEER
NOORDZEE
Zwanenwater & Pettemerduinen
Abtskolk & De Putten
Schoorlse Duinen
Alkmaar
Hoorn
Eilandspolder
MARKERMEER
Polder Zeevang
Noordhollands Duinreservaat
Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske
Polder Westzaan
Haarlem
Amsterdam
Kennemerland-Zuid
Schiphol
Naardermeer
Eemmeer & Gooimeer Zuidoever
Oostelijke Vechtplassen
A7
A22
A200
A5
A10
A1
A6
A4
A44
9

0 2 4 8 12 16 Kilometer

Bron: Provincie Noord-Holland

Provincie Noord-Holland
Sector Onderzoek en Informatie

Datum: 7/9/2024
Copyright: Kadaster
Formaat: A3
Projectnr.: 9999

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
G.B.Houtkamp
BEL/NR

Telefoonnummer +31235143197
Gerben.Houtkamp
@Noord-Holland.nl

Verzenddatum
16 JULI 2024

Kenmerk
2182863/2276723

Uw kenmerk
-

Betreft: advies initiatiefvoorstel PvdD transitiemanagement PPLG

Geachte leden,

Hierbij brengen wij u advies uit over het aan ons toegezonden initiatiefvoorstel van de PvdD over transitiemanagement PPLG Noord-Holland.

Ons PPLG is gericht op een duurzame toekomst van ons landelijk gebied waarin natuur en landbouw met elkaar in balans zijn en mensen kunnen wonen, werken en recreëren. Een landelijk gebied waarin we samen met de waterschappen zorgen voor voldoende en kwalitatief goed water, de biodiversiteit versterken, een bijdrage leveren aan klimaatmaatregelen en zorgdragen voor de kwaliteit van het landschap. Maar waar we tegelijkertijd werken aan een leefbaar platteland met voldoende voorzieningen, waar mensen toekomstperspectief hebben en een goede boterham kunnen verdienen.

De visie zoals verwoord in het initiatiefvoorstel komt hiermee overeen. De PvdD is van mening dat voor het bereiken van deze visie een fundamentele maatschappelijke transitie nodig is, en dat dit te realiseren is door een transitiemanager aan te stellen en een omschakelfonds in te richten.

Ons advies ten aanzien van de drie voorstellen luidt als volgt:

1. Het aanstellen van een transitiemanager
   Het is inderdaad belangrijk dat het ambtelijk apparaat dat werkzaam is in het landelijke gebied geschoold is in het werken aan en binnen een transitie. Hier wordt ook ruimschoots in gefaciliteerd door het aanbieden van opleidingen en trainingen gericht op verandering en transitie en door het organiseren van kennisbijeenkomsten. De benodigde transitiekennis is hierdoor in ruime mate in de organisatie aanwezig. Wij zijn het met u eens dat deze kennis belangrijk is voor de opgave waar we als provincie voor staan, maar het aanstellen van een transitiemanager is ons inziens dus niet nodig.

2. Het opstellen van een visie op het landelijk gebied
   Dit is precies waarin ons definitieve PPLG moet gaan voorzien en waarbij we uw Staten ook nauw betrekken.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

3. Het instellen van een omschakelfonds
   Dit is dermate instrumenteel dat het in deze fase van het PPLG niet opportuun is om hiertoe te besluiten. We kunnen het wel meewegen en nader uitzoeken bij de uitwerking van het uitvoeringsprogramma.

Om genoemde redenen ontraden wij het initiatiefvoorstel.

Wij gaan ervan uit u op deze wijze voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris

H.J. Schartman

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Transitiedenken PPLG
bij Kaderbrief 2025

Initiatiefvoorstel

Partij voor de Dieren
Statenfractie Noord-Holland

Transitiedenken voor PPLG Noord-Holland

Commissie Landelijk Gebied 17 juni 2024

Bij agendapunt Kaderbrief 2025

MET HET OPTIMALISEREN VAN BESTAANDE PROCESSEN EN PRODUCTEN WINNEN WE HOOGUIT WAT TIJD, MAAR WE KUNNEN ER DE *WICKED PROBLEMS* NIET MEE OPLOSSEN. DAT INZICHT BEGINT STEEDS MEER DOOR TE DRINGEN.

OM HET IN DE GEEST VAN ALBERT EINSTEIN TE ZEGGEN: ALS JE BLIJFT DOEN WAT JE ALTIJD DEED, KRIJG JE WAT JE ALTIJD KREEG. WE ONTKOMEN ER NIET AAN OM ONZE MANIER VAN LEVEN FUNDAMENTEEL TER DISCUSSIE TE STELLEN. EEN ECHT DUURZAME SAMENLEVING VEREIST EEN ANDERE INRICHTING VAN ONZE MAATSCHAPPELIJKE SYSTEMEN EN MARKTEN.

BRON:
https://drift.eur.nl/app/uploads/2024/02/Houvast-voor-duurzame-vernieuwers_Vier-perspectieven-op-transitiedenken-en-doen.pdf

Aanleiding

De provincie Noord-Holland zit middenin het proces om tot een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) te komen in opdracht van het Rijk, waarmee uitvoering gegeven wordt aan de doelen van het NPLG op natuur, water en klimaat. Hiervoor is een grote verandering van de inrichting van het landelijk gebied, een ware **transitie van landbouw- en voedselsysteem**, nodig. Zie ook Kamerbrieven uit 2022[1] [2]:

- “Tegelijk is de afgelopen jaren steeds scherper duidelijk geworden dat de landbouw in Nederland door de intensieve wijze waarop we hoge producties realiseren de grenzen heeft bereikt - en in veel gevallen heeft overschreden - van wat de leefomgeving aankan. We staan nu voor de immense opgave de biodiversiteit te herstellen en de uitstoot van ammoniak en broeikasgassen naar de lucht en van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen naar het water substantieel te verminderen.”
- “De aanpak hiervan duldt geen uitstel. Het gaat daarbij niet om het bijschaven van de scherpe randjes, maar om **een gehele transitie van het landbouw- en voedselsysteem**.”

Momenteel ligt een conceptversie van het PPLG voor, waarin Gedeputeerde Staten 40% van de hernieuwde inrichting van het landelijk gebied presenteert aan de Provinciale Staten. Daarnaast staat de Kaderbrief 2025 op de agenda, waarmee bijsturing van prioriteiten kan worden aangeduid. Voor de Partij voor de Dieren zijn deze agendapunten in de Commissie Landelijk Gebied van 17 juni en vaststelling in de vergadering van Provinciale Staten van 8 juli aanleiding om een voorschot te nemen in de transitie van het landelijk gebied van Noord-Holland. De aan de commissieleden gepresenteerde nota’s zijn immers niet gericht op enige transitie van het landelijk gebied en onze kaderstellende en controlerende taak brengt ons er in dit stadium dan ook toe om aan de hand van dit initiatiefvoorstel te komen met enkele voorstellen ter besluitvorming aan de Staten van Noord-Holland ten einde de provinciale organisatie te bewegen in de transitie van het landelijk gebied die het Rijk, maar ook onze inwoners[3], inclusief de agrarische ondernemers, en natuur zo verdienen.

[1] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/10/startnotitie-nplg-10-juni-2022

[2] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/06/10/perspectieven-voor-agrarische-ondernemers

[3] https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Landelijk_gebied/Inwonersraadpleging, zie de figuren 0-2 en 0-3

Gebiedsproces als casus

In de Technische briefing op 27 mei 2024 werden drie gebiedsprocessen toegelicht, waaronder het gebied de Weidse Polders in de Binnenduinrand ter hoogte van Bergen aan Zee.[1] Een gebied met bollenteelt, melkveehouderij en natuurgebieden. Graag nemen wij dit gebied als casus om te laten zien hoe transitie van de landbouw met als doel het behalen van de natuurdoelen én perspectief voor ondernemers en inwoners eruit zou kunnen zien. Aan de hand van deze casus zullen we vervolgens enkele voorstellen doen, die het voorgestelde transitiedenken in de organisatie kunnen inzetten om het proces voor een breed gedragen PPLG effectief en duurzaam te volbrengen.

Een inleiding tot transitiedenken

Het zingt al heel lang rond, maar het dagelijks bestuur van de provincie Noord-Holland lijkt er maar niet aan te durven gaan staan: we hebben een transitie nodig van het landelijk gebied van onze provincie. Er wordt al een jaar gewerkt in allerlei groepen, gebieden en processen aan manieren om de echte problemen van klimaatverandering, waterkwaliteit, natuurbehoud voor het creëren van een gezonde en leefbare omgeving voor mens en dier nu en in de toekomst het hoofd te bieden. Zonder succes. Hoe dat komt? Er wordt niet gedacht in transitie, er is geen visie voor de toekomst en er wordt niet echt een andere inrichting van ons landelijk gebied voorgesteld als stip aan de horizon. Wat we wél terugzien in de 40% versie, het tweede concept van het PPLG, is een optimalisering van bestaande processen, geitenpaadjes uitdiepen, onbewezen kostbare innovaties bovenop onbewezen kostbare innovaties stapelen en een toenemend aantal zieke landbouwhuisdieren[2], agrarische ondernemers[3] en wegkwijnende natuur met het leven daarin[4], waar wij als mens zo afhankelijk van zijn. De crises zijn door Gedeputeerde Staten erkend, maar de paden die gecreëerd worden voor een uitweg leiden steeds opnieuw naar dezelfde problemen terug. Zoals de minister in 2022 al zei, “bijschaven van scherpe randjes” is niet voldoende. Dat is geen transitiedenken, dat zijn geen transitiepaden. Nederland is koploper in de wereld als het gaat om transitiewetenschap. Laten we hier in Noord-Holland dan ook van profiteren, betekenis aan geven en een vertaling naar de praktijk maken.

---

[1] https://portal.ibabs.eu/Agenda/View/ee29e0e1-9750-4bab-b92f-3d71db007dd1 (BOT/TB 27 mei 2024)

[2] Bijv. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/06/01/rapport-expertgroep-zoonosen;
https://nos.nl/artikel/2446233-we-hebben-het-virus-door-onze-handen-laten-glippen-vijf-vragen-over-de-vogelgriep;
https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3159700/hoe-q-koorts-in-2007-eerst-niet-werd-gezien-en-later-schromelijk-werd-onderschat-dossier;
https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0048969720332228?via%3Dihub

[3] Bijv. https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/parkinson-op-het-platteland, aanleiding was een brief van een boerenzoon uit Zwaagdijk, West-Friesland, en
https://noordholland.partijvoordedieren.nl/vragen/vragen-over-parkinson-uit-gifspuit;
Inspreker dochter van een aan Parkinson overleden fruitteler in Westwoud bij Hoorn, mei 2024
http://bit.ly/4eomSUc;
https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/dmf20231013_47061949

[4] Bijv. https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/doelen-voor-biodiversiteit-blijken-onhaalbaar-als-nederland-zo-doorgaat~bdd247b4/;
https://nos.nl/artikel/2521411-biodiversiteitsdoelen-niet-binnen-bereik-toont-nieuw-dashboard;
https://www.wwf.nl/globalassets/pdf/lpr/living-planet-report-nl-2023-kiezen-voor-natuurherstel.pdf;
https://www.rtl.nl/rtl-nieuws/artikel/5375075/wnf-living-planet-report-nederland-natuur-diersoorten

TRANSITIEDENKEN IN DE PRAKTIJK

IN DE PRAKTIJK ZIEN WE DAT DE TRANSITIEWETENSCHAP, OOK WEL 'TRANSITIEDENKEN' GENOEMD, STEEDS MEER WEERKLANK VINDT. IN STRATEGIEËN VAN BEDRIJVEN EN OVERHEDEN DUIKEN BEGRIPPEN ALS 'TRANSFORMATIE', 'TRANSITIEPAD', OF 'SYSTEEMPERSPECTIEF' STEEDS VAKER OP. WETENSCHAPPERS DIE ZICH SPECIALISEREN IN DIT DENKEN WORDEN REGELMATIG DOOR AMBTENAREN EN MANAGERS UIT HET BEDRIJFSLEVEN UITGENODIGD OM MEE TE KIJKEN EN ADVIES TE GEVEN OVER HET VORMGEVEN VAN EEN VISIE VOOR DE TOEKOMST. EN HET BLIJFT NIET BIJ HET ONTWIKKELEN VAN VERGEZICHTEN.

DE TRANSITIEWETENSCHAP HOUDT ZICH OOK BEZIG MET HET STUREN VAN TRANSITIES: HET PROBEREN TE BEÏNVLOEDEN VAN DE SNELHEID EN RICHTING VAN EEN TRANSITIE. BINNEN DE TRANSITIEWETENSCHAP, EN OOK ANDERE VAKGEBIEDEN DIE DAAROP VOORTBOUWEN, ZIJN ER VERSCHILLENDE PERSPECTIEVEN EN MODELLEN ONTWIKKELD VOOR TRANSITIESTURING. (BRON: WWW.HETGROENEBREIN.NL)

Bollenteelt in de Weidse Polders: een gebied in transitie

Presentatie in de Technische briefing

De opgaven in het gebied Weidse Polders liggen op het vlak van natuur, stikstof, water en bodem, klimaat, landbouw en landschap en erfgoed. Meteen werd al de opmerking gemaakt dat niet voor alle opgaven heldere, kwantificeerbare doelen zijn geformuleerd. Doelen die passend zijn in dit gebied, zijn bijvoorbeeld:

- Kaderrichtlijn Water-doelen halen (2027) en dus de waterkwaliteit snel verbeteren
- adviezen Ecologische Autoriteit voor N2000-gebied Noord-Hollands duinreservaat[1] uitvoeren voor zover dit gebied daarop invloed heeft: stikstof uitstoot met 50% terugbrengen (2030) en ontwatering en peilverlaging aan de duinrand verlagen;
- aanleggen 500 meter houtwallen en hagen en 500 meter ecologische oevers, ter uitvoering van Aanvalsplan Landschap (2030) (groenblauwe dooradering);
- 10 hectare bosaanleg, ter uitvoering van de Bossenstrategie (2030);
- realiseren huidige NNN-opgave voor dit gebied.

Wat in het formuleren van een aanpak in het gebied ook een rol speelt en meegenomen moet worden is het perspectief voor ondernemers, gezonde leefomgeving, stikstofbelasting in Natura-2000 gebied omlaag brengen en de gevolgen voor de milieubelasting van veeteelt en bollenteelt. In de presentatie ontbrak verder aandacht voor de behoefte aan nieuwe recreatie- en woongebieden, waarnaar we in elk gebiedsproces ook op zoek moeten.

Het gebiedsproces is vervolgens 'een integrale afweging tussen water, natuur en landbouw' in 7-wekelijkse integratiesessies met vooral belanghebbenden van de huidige situatie, wat uiteindelijk moet leiden tot een Gebiedsvisie.

[1] https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5055

Van bijschaven naar transitie

In bovengeschetst proces signaleren we een aantal stappen die een transitie in de weg staan, namelijk:

- **Een visie voor het gebied ontbreekt** De gesprekken die al maanden aan de gang zijn, moeten leiden naar een 'gebiedsvisie' aldus de presentatie. Dit is echter geen sturing geven aan een transitie, maar vragen om binnen bestaande kaders innovaties te vinden die ontegenzeggelijk naar hetzelfde probleem van vervuiling en een ongezonde leefomgeving zullen leiden en bovendien geen ruimte zal doen ontstaan voor overgangsgebieden, uitvoering van de bossenstrategie of nieuwe recreatie- en woongebied.
- **Meetbare, aan de visie congruente doelen ontbreken.** Zo werd in de presentatie in de Technische briefing als natuuropgave bijvoorbeeld 'groenblauwe dooradering' genoemd. Maar wat moet wanneer zijn aangelegd? En een genoemde landbouwopgave was: "De veeteelt en de bollenteelt in de overgangszone schuren met het unieke water- en bodemsysteem". Dat is een constatering, maar wat is het kader om dit in overeenstemming te brengen met elkaar?
- **Een plan van aanpak met een tijdpad en transitiepaden ontbreekt:** wanneer moet wat bereikt zijn?
- **Een analyse van oorzaken en mogelijke oplossingsrichtingen ontbreken** en vandaar uit de redenering naar wat nodig is om de doelen te halen. En vandaar uit werken naar oplossingsrichtingen, of scenario's voor mogelijke inrichtingen voor de Weidse Polders. Scenario's zijn te gebruiken om verschillende ruimtelijke opties te verkennen, keuzes te maken, prioriteiten te stellen en paden in de tijd uit te zetten.

Dus waar gaan de gesprekken over in het gebiedsproces als de stip aan de horizon niet bekend noch uitgedragen wordt? Welke opgaven zijn er nu eigenlijk concreet? Wie pakt hier de leiding in en wie de regie?

Bijschaven door minder bestrijdingsmiddelen te gebruiken, bijschaven door spuitzones te verkleinen, bijschaven door technische hoogstandjes om stallen potdicht te maken. Bijschaven door kringlopen te sluiten is géén transitiedenken. Een transitie naar vee- en bollenteelt op biologische, regeneratieve wijze wél.

De visie voor Weidse Polders kan dan vereenvoudigd worden tot:

> ***De landbouw in Weidse Polders (bollenteelt, veeteelt, overige teelt) is volledig omgeschakeld naar biologische en regeneratieve wijze, waarbij ondernemers in de gehele keten toekomstperspectief hebben, en plaats is voor natuur, natuurinclusief wonen en kleinschalige natuurinclusieve recreatie in een gezonde leefomgeving.***

Vervolgens worden transitiepaden benoemd die hiertoe kunnen leiden. Koplopers kunnen anderen adviseren in hun aanpak, ketenpartners worden gestimuleerd en consumenten en eindgebruikers worden verleid, wellicht zelfs omdat het aanbod volledig biologisch is.

Gaande over de transitiepaden zullen zich ongetwijfeld hobbels en kuilen voordoen, bijvoorbeeld over de vraag van verdienmodellen, mislukte oogsten en de invulling van natuurbeheer of dichtheid van nieuwe woongebieden. Kleine en grote stappen zijn goed. Er zullen pioniers zijn die barrières tegenkomen, dreigen vast te lopen op geldende regelgeving of juist hun ervaringen kunnen inzetten om anderen te helpen. Dat is dan het moment om nieuw instrumentarium in te zetten, zoals in de provincie Brabant onlangs het provinciaal omschakelfonds[1] in het leven is geroepen. Het beleid aanpassen, maar altijd met het oog op die stip aan de horizon. Experimenteren is een wezenlijk onderdeel van transitiedenken.

[1] https://www.landbouwenvoedselbrabant.nl/beleid/uitvoeringsagenda+landbouw+en+voedsel/2234127.aspx?t=Brabant-aan-de-slag-met-vernieuwend-boeren

TRANSITIEDASHBOARD

CASUS WEIDSE POLDERS

Slechte waterkwaliteit door bestrijdingsmiddelen

Natuurkwaliteit in duinen (N2000) onvoldoende, oa door stikstofdepositie

Ongezonde leefomgeving

Hoge recreatiedruk in de duinen N2000

Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken

Stikstofuitstoot verminderen

Omschakelen naar biologische teelt

Meer recreatiegebied in binnenduinrand ontwikkelen

Alleen rendabel bij meer hectare per ondernemer of hogere opbrengst (prijs) per hectare

Nieuwe producten (mee) ontwikkelen en helpen in de markt te zetten ("branden")

Echte prijs doorberekenen in product en eerlijke verhaal vertellen

Ondernemer gaat iets anders doen; NH denkt mee

Hectares vrij

hulpinstrumenten inzetten, bijv. Regeling omschakelfonds

Visie:

- Biologische, regeneratieve landbouw
- Toekomst voor ondernemers
- Gezonde natuur
- Natuurinclusief wonen en recreatie

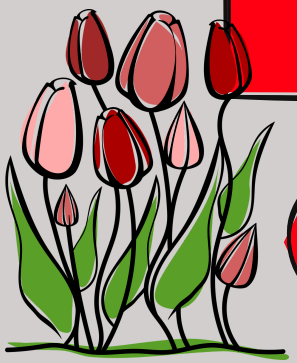

Regie met een transitiemanager

Transitiemanagement is een kunst en een kunde. Het gaat om effectief sturen, patronen doorbreken, de onder- en bovenstroom verbinden, maar ook om faciliteren, verkennen, vallen en opstaan stimuleren. Een inspirerend transitiemanager kan bovengenoemde activiteiten van visievorming tot transitiepaden begeleiden en kan sturen op de ontwikkeling van scenario's. Die kunnen gaan over samengaan in collectieven voor een passend verdienmodel tot een opkoopregeling of omschakelen naar andere teelt of zelfs een heel ander vak, bijvoorbeeld in het kader van bosbouw of recreatiebeheer.

De transitiemanager is er om allerlei processen op te starten en de regie te voeren aan de hand van een dashboard waar kansen, ervaringen, obstakels, uitwisseling kan plaatsvinden. Daarnaast houden we zo met elkaar de ecologische, economische en sociaal-culturele waarden in de transitie van het landelijk gebied bijeen.

"Niets is sterker dan een idee
waar de tijd rijp voor is."
Victor Hugo

Voorstellen

Aan Provinciale Staten wordt voorgesteld te besluiten om:

1. een transitiemanager aan te stellen die de provinciale organisatie kan voorgaan in transitiedenken en de gebiedsprocessen zo kan inrichten dat visie, doelen, ambities aansluiten op een nieuwe inrichting van het landelijk gebied, en de financiering hiervoor op te nemen in de begroting 2025 en daarna.
2. een langetermijnvisie, een toekomstbeeld, op het landelijk gebied te laten formuleren, via een door de transitiemanager geleid proces, die richting geeft aan de transitiepaden in het PPLG.
3. een provinciaal omschakelfonds te laten ontwikkelen, vergelijkbaar met de variant in Noord-Brabant, die de periode van inkomensonzekerheid helpt overbruggen in de periode van transitie.

Ilona Haas,
Partij voor de Dieren

Feestelijke Open Dag Het Twiske

Het recreatiegebied Het Twiske viert dit jaar haar 40-jarig jubileum, want in 1984 is dit gebied in erfpacht genomen door het voormalige recreatieschap Het Twiske, tegenwoordig recreatieschap Twiske-Waterland. Het recreatiegebied vierde dit met een feestelijk open dag op zaterdag 22 juni. Op deze dag zijn allerlei activiteiten georganiseerd voor jong en oud. Het recreatieschap organiseerde dit samen met de ondernemers, aannemers, verenigingen en organisaties in Het Twiske. Op Twiske-Waterland.nl/40-jaar kon het publiek informatie vinden over alle activiteiten, tijden en locaties.

In de aanwezigheid van een aantal bestuursleden van het algemeen bestuur en andere genodigden zijn op 22 juni de nieuwe sporttoestellen in gebruik genomen. Dit gebeurde door de onthulling van een bord door de heer Breunesse, wethouder Zaanstad tevens bestuurslid AB Twiske-Waterland, en Peter Jansen namens de Skivereniging Waterland-Zaanstreek. Deze sporttoestellen zijn een jubileumcadeau van het bestuur van het recreatieschap Twiske-Waterland en de Skivereniging Waterland-Zaanstreek, omdat zij allebei bewegen in de buitenlucht en gezondheid belangrijk vinden.

Onthulling van het bord bij de nieuwe sporttoestellen door de heer Breunesse, wethouder Zaanstad en bestuurslid van het Algemeen Bestuur Twiske-Waterland en Peter Jansen van de Skivereniging Waterland-Zaanstreek

Om het jubileum te vieren heeft het recreatieschap samen met Bureau Toerisme Laag Holland een fotowedstrijd georganiseerd met het thema ‘recreëren in de mooie natuur van Twiske-Waterland’. Dit leverden mooie plaatjes op. Tijdens de open dag werden de vijf winnende foto’s op groot doek tentoongesteld bij het beheerkantoor. De gelukkige winnaars ontvingen een waardebon en een fraaie bos bloemen.

Speciaal voor het jubileum lanceerde het recreatieschap Twiske-Waterland op 22 juni het vernieuwde wandelrouteboekje ‘De Twiskeroute’. Dit mooie jubileumboekje was gratis af te halen bij de stand van het Routebureau. Bij deze stand konden bezoekers ook informatie krijgen over de mooie wandelroutes in het gevarieerde Waterlandse landschap.

Kortom, met meer dan 20 activiteiten en het mooie weer maakten deze feestelijke open jubileum- dag geslaagd.

Vervolg bestuursmededeling

Voor Raden en Staten na AB d.d. 4 juli 2024

recreatieschap twiske-waterland

Recreatiemonitor

De recreatiemonitor is een doorlopend proces waarmee het bezoek van recreanten aan de recreatiegebieden in kaart wordt gebracht. In 2022 is het recreatieschap overgestapt op een nieuwe telmethode wat de nodige opstartproblemen met zich meebracht. Met het bestuur is afgesproken om in 2024 een uitgebreide analyse en methodologische verantwoording op te stellen. In 2023 telde recreatiegebied Het Twiske een kleine 2,2 miljoen bezoeken, wat een forse stijging is vergeleken met het aantal bezoeken in 2022.

Project Landvasten

Project Landvasten is een omvangrijk project dat plaatsvindt in het gehele werkgebied van het recreatieschap. Landvasten zijn openbare aanlegplaatsen voor bootjes, die duidelijk te herkennen zijn aan de blauw-witte borden met het woord ‘landvast’ erop. Het project omvat vier deelprojecten waarmee nieuwe (kunststof) drijfsteigers, (houten) vaste steigers en landvastborden worden gerealiseerd. Voor het project wordt nauw samengewerkt met de desbetreffende gemeenten, Landschap Noord-Holland en het Hoogheemraadschap Hollands-Noorden kwartier. Het bestuur heeft kennisgenomen van de stand van zaken van dit project, en de start van de uitvoeringsfase dit najaar.

Financiële jaarstukken

Jaarlijks legt het bestuur verantwoording af over het in het afgelopen jaar gevoerde beleid en financieel beheer. Op 4 april jl. heeft het dagelijks bestuur de financiële voorjaarsstukken in concept vastgesteld. De jaarstukken 2023 en begrotingswijzing 2024 en de programmabegroting 2025 zijn daarna ter kennisname en voor zienswijze aangeboden aan de Raden en Staten. Het algemeen bestuur van Twiske-Waterland stelde deze financiële stukken vast op 4 juli 2024. Deze stukken worden voor 15 juli aangeboden aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het bestuur heeft besloten dat over de participantenbijdrage voor 2025 een incidentele teruggave naar de participanten naar rato plaats zal vinden. De Programmabegroting zal na het uitwerken van dit beslispunt in een schriftelijke ronde door het bestuur worden vastgesteld en voor 15 september aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties worden aangeboden.

Klik hier voor achtergrondinformatie

Volg ons op:

PLASSENSCHAP LOOSDRECHT

- TELEFOON
  14 035
- POSTADRES
  Postbus 190
  1230 AB Loosdrecht
- BEZOEKADRES
  Rading 1
  1231 KB Loosdrecht
- ONLINE
  www.wijdemeren.nl
  info@wijdemeren.nl
- FINANCIEEL
  IBAN NL68 BNGH 0285012290
  BIC BNGH NL2G
  BTW NL804162591B01
  KvK 52394832

Aan:

Aan de deelnemers van Plassenschap Loosdrecht
e.o.: *de raden van de gemeenten Stichtse Vecht en Wijdemeren en de Staten van de provincies Noord-Holland en Utrecht.*

Ons kenmerk: Z.83750/D.423276
Referentie: [redacted]
E-mailadres: [redacted]@provincie-utrecht.nl
Bijlage(n): 3
Onderwerp: Jaarrekening 2023 en Begroting 2025 Plassenschap Loosdrecht e.o.

Loosdrecht, d.d. 11 juli 2024,

Geachte deelnemers van Plassenschap Loosdrecht e.o.,

Bijgevoegd ontvangt u de Jaarrekening 2023 Plassenschap Loosdrecht e.o. (bijlage 01), de Begroting 2025 Plassenschap Loosdrecht e.o. (bijlage 02) en de Nota van antwoord (bijlage 03).

Toelichting

Op 28 maart 2024 heeft het bestuur Plassenschap de ontwerp Jaarrekening 2023 en de ontwerp Begroting 2025 Plassenschap Loosdrecht e.o. voorlopig vastgesteld. De ontwerp jaarrekening en ontwerp begroting zijn voor een periode van 12 weken voor zienswijzen aan de raden en Staten van de deelnemers aangeboden. Op 11 juli 2024 heeft het bestuur Plassenschap de Begroting 2025 ongewijzigd vastgesteld.

Uit de ingediende zienswijzen blijkt dat de deelnemers zorgen hebben over de verhogingen van de deelnemersbijdragen en of deze nog wel zijn op te brengen. Tegelijkertijd geven deelnemers aan tevreden zijn met het inzicht in de werkzaamheden en de kosten die het 4-jarig financieel Perspectief en het 4-jarig Uitvoeringsplan hebben gegeven.

Het bestuur onderkent de zorgen van de deelnemers en doet er alles aan om de kosten te beperken. Zo is in het afgelopen jaar een enorme stap gezet in het verlagen van de overhead, maar worden ook onderzoeken gedaan of andere, goedkopere materialen of fasering van werkzaamheden kunnen leiden tot besparingen. De focus zal onder andere liggen op het temporiseren van het meerjareninvesteringsprogramma.
Daarnaast zullen wij ons steeds bewust zijn van de financiële impact die beslissingen met zich meebrengen en zal ons handelen gericht zijn op het beteugelen van de kosten zonder dat het ten koste gaat van de kwaliteit.
Het bestuur wil voorkomen dat de situatie van achterstallig onderhoud zich opnieuw gaat voordoen.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur van het Plassenschap Loosdrecht,

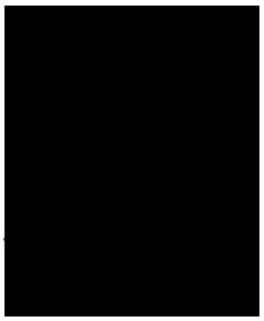

[redacted]
Secretaris a.i. Plassenschap Loosdrecht e.o. en Recreatieschap Stichtse Groenlanden

PLASSENSCHAP LOOSDRECHT

JAARVERSLAG& JAARREKENING 2023

JULI 2024

1 Voorwoord

1.1 Jaarverslag en jaarrekening

Voor u ligt het ontwerp jaarverslag en de ontwerp jaarrekening van het plassenschap Loosdrecht e.o. over het jaar 2023.

Het Plassenschap Loosdrecht e.o. is sinds 1-1-2023 een bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO), een samenwerkingsvorm op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Binnen deze BVO werken de gemeenten Wijdemeren, Stichtse Vecht en de Provincies Utrecht en Noord-Holland samen aan het beheer van publiek toegankelijke recreatiegebieden voor inwoners en bezoekers van de regio. De gemeente Utrecht is per 1 januari 2023 geen deelnemer meer in het Plassenschap.

De taak van het Plassenschap Loosdrecht e.o. ingevolge de nieuwe BVO is het beheer en onderhoud en eventueel de exploitatie van eigendomen van het Plassenschap en de daarop aanwezige voorzieningen, het in stand houden van natuur en landschapsschoon, voor zover samenhangend met deze taak, alsmede het financieel beheer dat met deze taak samenhangt. Het gebied omvat alle wateren van de Loosdrechtse plassen, de beide Kievitsbuurten een pad en enkele terreinen en paden in het Veenweidegebied ten westen van de A2. Het plassengebied biedt daarmee publieke mogelijkheden voor ontspanning, rust, beweging en plezier voor inwoners én bezoekers van de regio. Het Plassenschap Loosdrecht e.o. zet zich in voor openluchtrecreatie en zorgt voor het behoud van natuur, landschap en de cultuurhistorische elementen die bepalend zijn voor de kwaliteit het recreatiegebied. Daarnaast zorgt het Plassenschap voor het nautisch- en vaarwegbeheer van het openbaar water binnen het werkgebied.

Het Plassenschap heeft de uitvoering van zijn werkzaamheden - Beheer & Onderhoud, Exploitatie, Bedrijfsvoering en Bestuursondersteuning – met ingang van 1 januari 2023 belegd bij de gemeente Wijdemeren.

Het jaar 2023 was door de overgang naar een andere uitvoeringsorganisatie een transitiejaar jaar voor het Plassenschap.

De jaarrekening 2023 heeft een overschot t.o.v. de begroting 2023 van per saldo € 428.864 (In 2022 was er nog een negatief saldo van € 575.746 voornamelijk veroorzaakt door de liquidatie van R.M.N.). In de jaarrekening is in het Overzicht van baten en lasten een analyse opgenomen ten opzichte van de begroting. Hieruit blijkt dat het behaalde resultaat met name een incidenteel karakter heeft en hoofdzakelijk veroorzaakt wordt doordat 2023 een transitiejaar betrof. Een relatief kleine groep medewerkers van de gemeente Wijdemeren heeft de werkzaamheden voor het Plassenschap in 2023 uitgevoerd,

Voor een gedetailleerd overzicht van en een nadere toelichting op de afwijkingen ten opzichte van de begroting verwijzen wij u naar paragraaf 12.2.

ONDERTEKENING

Aldus vastgesteld door het bestuur d.d. 11 juli 2024

Mevr. E. Kruijt	Mevr. J. Brand
Voorzitter (plv.)	Secretaris a.i

Inhoudsopgave

1 VOORWOORD 2

1.1 JAARVERSLAG EN JAARREKENING 2

ONDERTEKENING 3

JAARVERSLAG 6

2 PROGRAMMAVERANTWOORDING 6

2.1 PROGRAMMA 1: BEHEER EN ONDERHOUD 6
2.2 PROGRAMMA 2: TOEZICHT EN HANDHAVING 8
2.3 PROGRAMMA 3: ONTWIKKELING 9
2.4 PROGRAMMA 4: EXPLOITATIE 10
2.5 PROGRAMMA 5: ALGEMEEN (INCL. OVERHEAD) 12

3 PARAGRAFEN 14

3.1 LOKALE HEFFINGEN 14
3.2 WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEHEERSING 15
3.3 ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN 17
3.4 FINANCIERING 18
3.5 BEDRIJFSVOERING 18
3.6 VERBONDEN PARTIJEN 19
3.7 GRONDBELEID 19

JAARREKENING 20

4 BALANS PER 31 DECEMBER 2023 (BEDRAGEN IN €) 20

5 OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN (BEDRAGEN IN €) 22

6 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING 23

6.1 INLEIDING 23
6.2 ALGEMENE GRONDSLAGEN VOOR HET OPSTELLEN VAN DE JAARREKENING 23
6.3 VASTE ACTIVA 23
6.4 VLOTTENDE ACTIVA 24
6.5 VASTE PASSIVA 24
6.6 VLOTTENDE PASSIVA DE VLOTTENDE PASSIVA WORDEN GEWAARDEERD TEGEN DE NOMINALE WAARDE 25
6.7 GRONDSLAGEN VOOR DE RECHTMATIGHEIDSVERANTWOORDING 25

7 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023 26

7.1 VASTE ACTIVA 26
7.2 VLOTTENDE ACTIVA 28
7.3 EIGEN VERMOGEN 31
7.4 VOORZIENINGEN 32
7.5 VASTE SCHULDEN 33
7.6 NETTO VLOTTENDE SCHULDEN MET EEN RENTE TYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR 33
7.7 OVERLOPENDE PASSIVA 34
7.8 NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN 34

8 TOELICHTING OP HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN 35

8.1 RECHTMATIGHEIDSVERANTWOORDING 35
8.2 OVERZICHT VAN INCIDENTELE BATEN EN LASTEN 36
8.3 OVERZICHT VAN DE GEREALISEERDE BATEN EN LASTEN PER TAAKVELD 36

9 WET NORMERING BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN PUBLIEKE EN SEMIPUBLIEKE SECTOR 37

9.1 OVERIGE RAPPORTAGEVERPLICHTINGEN OP GROND VAN DE WNT 38
9.2 LEDEN EN PLAATSVERVANGENDE LEDEN EN SECRETARIS VAN HET BESTUUR LSD 38

10 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM 38

BIJLAGEN 39

11 STAAT VAN LANGLOPENDE GELDLENINGEN 39

12 PROGRAMMAREKENING 'OUDE STIJL' 40

12.1 PROGRAMMAREKENING INGEDEELD NAAR VOORMALIGE BEGROTINGSPOSTEN 40
12.2 TOELICHTING AFWIJKINGEN PER BEGROTINGSPOST 41

2 Programmaverantwoording

2.1 Programma 1: Beheer en onderhoud

Beheer en onderhoud omvat het beheer en (dagelijks, groot- en vervangings-) onderhoud van de terreinen en plassen, fiets- en wandelpaden en het onderhouden van voorzieningen. Het niveau van beheer en onderhoud verschilt per terrein, per seizoen en is afhankelijk van onder meer wet- en regelgeving, de functie, de intensiteit van gebruik en de behoefte van recreanten en de opdracht van het Plassenschap. In onderstaande alinea's wordt per opgave in het programma de voortgang geschetst.

Optimalisatie werkprocessen

Opgave

De gemeente Wijdemeren voert per 1 januari 2023, in opdracht- en voor rekening van het Plassenschap Loosdrecht, het beheer over het werkgebied van het Plassenschap Loosdrecht e.o.. Dit is vastgelegd in de Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2023.

Voor het jaar 2023 hebben de deelnemers een transitieperiode afgesproken. Dit jaar is gebruikt om de gemeente Wijdemeren als nieuwe beheerder vertrouwd te maken met het werkgebied en de kapitaalgoederen.

Realisatie

In 2023 is samen met een viertal adviesbureaus op basis van onder andere een tweetal schouwen en nadere inspecties, drie beheerplannen opgesteld. Het betreft het Beheerplan Areaal Plassenschap Loosdrecht e.o. (voor de terreinen, eilanden en vaarwegen), het Beheerplan Vastgoed en het Beheerplan Sluizen. Daarnaast is er op basis van eerdere inspecties en kennis bij het huidige personeel een bureaustudie gedaan naar de staat van onderhoud van de beschoeiingen.

Op basis van de hierboven genoemde beheerplannen en bureaustudies zijn de benodigde budgetten voor het Dagelijks Onderhoud (DO) en het Groot Onderhoud (GO) berekend en is een meerjareninvesteringsplan (MJIP >10 jaar) voor de vervangingsinvesteringen (VV) opgesteld. Op 6 september 2023 heeft het bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o. besloten om de beheerplannen en het meerjareninvesteringsplan (MJIP) als uitgangspunt te gebruiken voor het opstellen van het vierjarig Uitvoeringsplan en het vierjarig Financieel Perspectief.

Het vierjarig Uitvoeringsplan is een vervolg op het beheerplan Areaal Plassenschap Loosdrecht en het MJIP en geeft inzicht in wat er in de komende vier jaar op de planning staat en wat de financiële gevolgen daarvan zijn. Het vierjarig Financieel Perspectief is een richtinggevend kader voor de begrotingen 2024-2027. Deze stukken zijn samen met de1e Begrotingswijziging 2024 op 13 december 2023 in concept vastgesteld en aan de deelnemers aangeboden voor zienswijzen.

Begin januari 2023 is een nieuwe kunststof steiger bij eiland Geitekaai in brand gestoken door vandalen. De verbrande delen van de steiger zijn verwijderd en de steiger is ingekort.

In Q1 van 2023 is de eerste fase van de te vervangen beschoeiing bij de Strook afgerond. In Q3 2023 is de voorbereiding voor de twee fase van de vervangen beschoeiing van de Strook opgestart. Uitvoering van de tweede fase staat gepland voor Q1 2024.

Het project vervangen remmingswerken Mijndense sluis is in 2023 opgestart en wordt in Q1 2024 uitgevoerd.

In 2023 hebben zich ook een aantal schades voorgedaan aan de beschoeiingen van eiland Weer en eiland Meent. Deze schades zijn in 2023 gerepareerd. Daarnaast hebben we ook te maken gehad met een lekkage in de sluisdeuren van de Kraaienestersluis. Een aannemer heeft de sluis drooggezet en de lekkage verholpen.

Wat heeft het gekost ?

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten	1.110.296	1.436.714	1.389.350	(47.364)
Baten	1.193.557	1.235.615	1.389.350	153.735
Saldo van baten en lasten	**(83.261)**	**201.099**	**(0)**	**(201.099)**
Toevoegingen aan reserves	-	17.327	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	17.327	-	-
Gerealiseerd resultaat	**(83.261)**	**201.099**	**(0)**	**(201.099)**

Deze lasten en baten komen als volgt ten laste van dit programma:

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten			
Doorbelaste personeelskosten	515.714	209.822	(305.892)
Kwaliteitsbijdrage aan derden t.b.v. toezicht en handhaving	315.000	315.000	-
Inhuur personeel derden	-	125.866	125.866
Kapitaallasten	-	-	-
Onderhoud en vuilafvoer	318.000	382.453	64.453
Onderhoudsinspecties (incidenteel)	-	86.822	86.822
Dotatie voorziening groot onderhoud	288.000	269.387	(18.613)
Belastingen en verzekeringen	-	-	-
Energie- en waterkosten	-	-	-
Overige kosten	-	-	-
Totaal lasten	**1.436.714**	**1.389.350**	**(47.364)**

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Baten			
Externe baten toezicht en handhaving	209.000	220.844	(11.844)
Diverse baten	119.000	-	119.000
Transparantie BTW	218.000	139.704	78.296
Instandhoudingsbijdrage plassengebied	106.000	94.156	11.844
Toegerekende deelnemersbijdrage	583.615	934.646	(351.031)
Totaal baten	**1.235.615**	**1.389.350**	**(153.735)**
Totaal resultaat programma 1	**201.099**	**0**	**(201.099)**
Toevoegingen aan reserves	**17.327**	**-**	0
Onttrekkingen aan reserves	**17.327**	**-**	0
Gerealiseerd resultaat	**201.099**	**0**	**(201.099)**

Lasten
De doorbelaste personeelskosten betreffen de kosten van de onderhoudsmensen in dienst bij de gemeente Wijdemeren. In de raming 2023 is hierin budget opgenomen voor onderhoudsinspecties in het transitiejaar. In dit budget is ook opgenomen, extra formatieruimte voor uitbreiding van personeel onderhoud.

De besteding van het budget “Doorbelaste personeelskosten” is binnen dit programma zichtbaar gemaakt. De inhuur betreft ingevulde vacatureruimte personeel onderhoud. Verder zijn in plaats van het invullen van extra formatie, werkzaamheden belegd bij aannemers, waardoor lasten van onderhoud en vuilafvoer hoger zijn uitgevallen dan de raming. De eerder genoemde onderhoudsinspecties zijn apart zichtbaar gemaakt.

De dotatie aan de voorziening groot onderhoud is lager dan de raming, maar sluit aan bij het budget, dat volgens de opgestelde rapportages nodig is in het kader van het wegwerken van achterstallig onderhoud in het werkgebied van het Plassenschap.

Baten
In de begroting zijn de deelnemersbijdragen naar rato aan de programma’s toegerekend, waardoor het mogelijk was dat een programma een batig saldo had door deze toerekening. De deelnemersbijdragen zijn bedoeld om het saldo van lasten en baten van de programma’s kostendekkend te laten zijn. Een eventueel overschot aan deelnemersbijdragen wordt verantwoord bij programma 5.

2.2 Programma 2: Toezicht en handhaving

Vanaf 2023 voert het Plassenschap de taken uit het voormalige programma “Toezicht en Handhaving” niet meer uit. In juni 2022 heeft de Plassenraad nog wel besloten een solidariteitsbijdrage toezicht en handhaving op te nemen in de begroting. De deelnemers aan het Plassenschap besluiten gezien het gemeenschappelijk belang om de kosten voor beheer, onderhoud en exploitatie te beheersen, om een onverplichte financiële bijdrage te leveren voor deze taken via de begroting van het Plassenschap. De twee gemeenten ontvangen daarvoor vanuit de begroting van het Plassenschap een vergoeding in de vorm van een solidariteitsbijdrage voor toezicht en handhaving, die overeenkomt met het gebudgetteerde nadeel van de twee gemeenten. In dit geval blijven de uitgaven van het Plassenschap per saldo even hoog, Het Plassenschap verstrekt een solidariteitsbijdrage aan beide gemeenten van in totaal € 315.000 (prijspeil 2023).

De opbrengsten van vergunningen en met name van de snelvaarontheffingen zijn met ingang van 2023 bij het Plassenschap komen te vervallen, daar komt voor terug een instandhoudingsbijdrage voor het gebied vanuit de gemeente Wijdemeren. Deze instandhoudingsbijdrage bestaat uit de door de gemeente Wijdemeren ontvangen opbrengsten van de snelvaarontheffingen met daarop in mindering gebracht de gemaakte kosten. In deze jaarrekening is de instandhoudingsvergoeding als bate toegevoegd. Het saldo tussen de verstrekte “solidariteitsbijdrage”” en de ontvangen “instandhoudingsbijdrage”, is als extra deelnemersbijdrage “kwaliteitsbijdrage” opgevoerd. De “kwaliteitsbijdrage” en de “instandhoudingsbijdrage” zijn samen gelijk aan de hiervoor genoemde bijdrage aan de beide gemeenten voor toezicht en handhaving en zijn communicerende vaten. De kwaliteitsbijdrage en de instandhoudingsbijdrage zijn verantwoord onder programma 1. Zie aldaar.

Wat heeft het gekost ?

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten	324.789	-	-	-
Baten	677.611	-	-	-
Saldo van baten en lasten	**(352.822)**	**-**	**-**	**-**
Toevoegingen aan reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	-	-	-
Gerealiseerd resultaat	**(352.822)**	**-**	**-**	**-**

2.3 Programma 3: Ontwikkeling

Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

Het Plassenschap brengt zelf geen recreatieve ontwikkelingen op gang, maar werkt daaraan wel actief mee. De afwegingskaders voor de haalbaarheid van ruimtelijke ingrepen liggen niet binnen de scope van het Plassenschap. Het Plassenschap Loosdrecht e.o. is mede ondertekenaar van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen (OVP). Binnen het OVP zijn diverse projecten benoemd, waarbij de medewerking van het Plassenschap een belangrijke rol speelt. Het Plassenschap is voor het project baggeren een verplichting aangegaan van in totaal € 906.000. Deze bijdrage wordt volgens een vastgesteld kasritme bijgedragen in de periode 2017-2028. Tot en met 2026 wordt jaarlijks een bedrag verantwoord van afgerond € 70.900. In het laatste jaar van het project wordt het resterende deel ineens afgewikkeld of een eventueel restant verrekend. Voor het baggerproject heeft Plassenschap een bestemmingsreserve oostelijke Vechtplassen in het leven geroepen, de jaarlijks te betalen vergoeding komt ten laste van deze bestemmingsreserve.

In 2023 heeft het Plassenschap meegewerkt aan het baggerproject Loosdrechtse plassen en aan de projecten Pilots in de Kievitsbuurten, Moerasvogels, Rondje om de Zuid en het beheerplan Woekerende Waterplanten. Deze projecten vinden (deels) plaats op eigendommen van het Plassenschap.

Terreinen Plassengebied

In het licht van het transitiejaar 2023 zijn er geen ontwikkelingen geweest op de recreatie-eilanden. Ook heeft om die zelfde reden geen nadere verkenning naar passende recreatieve ontwikkeling bij de terreinen – Bosdijk, Zwaan, de Aa, de Geer, Oukoperdijk – in het westelijk weidegebied van het schap plaatsgevonden.

Wat heeft het gekost ?

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten	70.914	70.900	70.914	14
Baten	76.232	-	2.393	2.393
Saldo van baten en lasten	**(5.318)**	**70.900**	**68.521**	**(2.379)**
Toevoegingen aan reserves	-	2.393	2.393	-
Onttrekkingen aan reserves	70.914	70.914	70.914	-
Gerealiseerd resultaat	**(76.232)**	**2.379**	**-**	**(2.379)**

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten			
Gebiedsakkoord, baggeren	70.900	70.914	14
Totaal lasten	**70.900**	**70.914**	**14**

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Baten			
Toegerekende deelnemersbijdrage	-	2.393	(2.393)
Totaal baten	**-**	**2.393**	**(2.393)**
Totaal resultaat programma 1	**70.900**	**68.521**	**(2.379)**
Toevoegingen aan reserves	**2.393**	**2.393**	0
Onttrekkingen aan reserves	**70.914**	**70.914**	0
Gerealiseerd resultaat	**2.379**	**-**	**(2.379)**

2.4 Programma 4: Exploitatie

De exploitatie van het Plassenschap betreft het uitbaten van bezittingen, via erfpacht-, opstal-, huur- en gebruiksovereenkomsten. Erfpachtovereenkomsten worden voor een lange termijn aangegaan, huur- en gebruiksovereenkomsten zijn vaak voor een korte(re) termijn.

Het schap heeft erfpachtovereenkomsten voor Paviljoen De Strook, Recreatiecentrum Mijnden en (tegen een symbolisch tarief) eiland Robinson Crusöe. De opstal op eiland Meent wordt verhuurd. Deze exploitanten vormen een belangrijke bron van inkomsten (Mijnden) en/of dragen bij aan recreatief gebruik van het Plassengebied. Huur- en gebruiksovereenkomsten worden aangegaan voor het gebruik van terreinen door hondenuitlaatservices, het gebruik van een steiger, visrecht, faunabeheer, het gebruik van een eiland of terrein voor een activiteit zoals een scoutingkamp, suppen etc. Dit zijn zeer diverse overeenkomsten voor (regelmatig terugkerende) eenmalige activiteiten of korte termijn gebruik.

Verder is het Plassenschap is – namens deelnemende gemeenten - een van de opdrachtgevers van het Routebureau Utrecht. Uniform beheer en onderhoud, ontwikkeling en informatievoorziening & marketing m.b.t. de bewegwijzerde routenetwerken voor fietsen, wandelen en varen (sloepen) loopt via het Routebureau. Het Plassenschap draagt hier in 2023 afgerond € 25.300 aan bij.

Exploitatie biedt de mogelijkheid om de recreatieve meerwaarde van het gebied te vergroten en/of meer inkomsten te genereren.

Het schap voert in opdracht van de twee gebiedsgemeenten de vuilnisophaaldienst in de legakkergebieden uit. De gemaakte lasten worden volledig doorbelast aan de gemeenten.

Verder wordt bij de Mijndense Sluis boten tegen betaling geschut. Er zijn sluiswachters in dienst (1,55 fte.), die tijdens het seizoen nog met vaste inhuurkrachten worden aangevuld om het dienstrooster rond te kunnen krijgen. De opbrengsten van het schutten vielen in 2023 tegen. Opbrengst afgerond € 85.000.

De erfpacht Mijnden is in 2023, conform contract, met 12% verhoogd tot € 281.300. Het opstalrecht bij de Strook was in 2023 aan de vijfjaarlijkse herziening toe. Conform contract is het opstalrecht verhoogd tot € 12.100.

Wat heeft het gekost ?

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten	361.846	619.103	599.784	(19.319)
Baten	858.057	993.047	599.784	(393.263)
Saldo van baten en lasten	**(496.211)**	**(373.944)**	**0**	**373.944**
Toevoegingen aan reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	-	-	-
Gerealiseerd resultaat	**(496.211)**	**(373.944)**	**0**	**373.944**

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten			
Doorbelaste personeelskosten	232.000	101.245	(130.755)
Inhuur personeel derden	37.000	42.918	5.918
Kapitaallasten	311.000	290.897	(20.103)
Onderhoud en vuilafvoer	-	68.884	68.884
Routebureau	-	25.299	25.299
Belastingen en verzekeringen	10.000	38.497	28.497
Energie- en waterkosten	24.000	22.845	(1.155)
Overige kosten	5.103	9.200	4.097
Totaal lasten	**619.103**	**599.784**	**(19.319)**

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Baten			
Sluisgelden	90.000	86.055	(3.945)
Vuilnisophaaldienst	61.000	64.514	3.514
Rechten	-	18.062	18.062
Erfpacht en huur	333.000	326.492	(6.508)
Overige	-	3.608	3.608
Transparantie BTW	94.000	7.207	(86.793)
Toegerekende deelnemersbijdrage	415.047	93.845	(321.202)
Totaal baten	**993.047**	**599.784**	**(393.263)**
Totaal resultaat programma 4	**(373.944)**	**0**	**373.944**
Toevoegingen aan reserves	**-**	**-**	-
Onttrekkingen aan reserves	**-**	**-**	-
Gerealiseerd resultaat	**(373.944)**	**0**	**373.944**

Lasten

De doorbelaste personeelskosten betreffen de sluiswachters, de inhuur betreft eveneens sluiswachters. Onder onderhoud en vuilafvoer zijn hoofdzakelijk de kosten van de vuilnisophaaldienst particulieren en de kosten van het routebureau hier verantwoord. De lasten van de vuilnisophaaldienst wordt doorbelast aan de gebiedsgemeenten, die opdrachtgever zijn aan het Plassenschap. De totaal geraamde personeelskosten en inhuur bedragen € 269.000. De totaal hier verantwoorde lasten personeel en inhuur bedragen afgerond € 238.300.

De kapitaalasten zijn in de begroting onder dit nummer verantwoord, hoewel programma 1 een logischere keuze is. De onderschrijding is het gevolg van latere realisatie van investeringen, waardoor de start van de afschrijvingen ook later start.

Baten
De rechten betreffen in het verleden uitgegeven meerjarige vergunningen, die verspreid over meerdere jaren worden verantwoord. Verder betreft het de inkomsten uit vis- en jachtrecht.

In de begroting zijn de deelnemersbijdragen naar rato aan de programma's toegerekend, waardoor het mogelijk was dat een programma een batig saldo had door deze toerekening. De deelnemersbijdragen zijn bedoeld om het saldo van lasten en baten van de programma's kostendekkend te laten zijn. Een eventueel overschot aan deelnemersbijdragen wordt verantwoord bij programma 5.

2.5 Programma 5: Algemeen (incl. overhead)

Programma 5 is een beleidsarm programma. Naast de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien zijn tevens algemene kosten en overhead opgenomen. Het betreft doorbelaste personeelskosten op grond van uitvoering van de reguliere functies zoals financiën, programmamanagement, juridische zaken, communicatie en bestuursondersteuning. De taken worden grotendeels door eigen formatie dan wel door inhuur uitgevoerd. De functies zijn, behoudens de functie van secretaris van het bestuur, ingebed in de reguliere organisatie van Wijdemeren.

De hier verantwoorde lasten betreffen de directe uren van eigen personeel. Functies zoals HRM, control, ICT, algemeen management en archief (DIV) worden doorbelast op basis van een opslagpercentage van 25,2% over de doorbelaste personeelskosten.

De functie van secretaris van het bestuur wordt geleverd via de provincie Utrecht. Verder zijn de kosten van de werkhaven Rimboe hier ondergebracht.

In 2023 heeft op ICT-gebied specifieke implementatie van het beheerpakket plaatsgevonden en is het financieel pakket van het Plassenschap verder ingericht. De lasten zijn verantwoord onder de "Overige kosten".

Wat heeft het gekost ?

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten	1.604.272	950.835	419.448	(531.387)
Baten	-	780.369	848.312	67.943
Saldo van baten en lasten	**1.604.272**	**170.466**	**(428.864)**	**(599.330)**
Toevoegingen aan reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	-	-	-	-
Gerealiseerd resultaat	**1.604.272**	**170.466**	**(428.864)**	**(599.330)**

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten			
Doorbelaste personeelskosten	556.000	200.067	(355.933)
Doorbelaste overhead	335.000	128.806	(206.194)
Inhuur personeel derden	-	37.600	37.600
Kapitaallasten	5.000	984	(4.016)
Onderhoud en vuilafvoer	-	10.030	10.030
Belastingen en verzekeringen	7.000	3.096	(3.904)
Energie- en waterkosten	-	7.914	7.914
Nagekomen lasten	-	(10.936)	(10.936)
Overige lasten	47.835	41.886	(5.949)
Totaal lasten	**950.835**	**419.448**	**(531.387)**

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Baten			
Ontvangen rente	-	45.416	45.416
Diverse baten	58.000		(58.000)
Transparantie BTW	144.000	68.077	(75.923)
Toegerekende deelnemersbijdrage	578.369	734.819	156.450
Totaal baten	**780.369**	**848.312**	**67.943**
Totaal resultaat programma 5	**170.466**	**(428.864)**	**(599.330)**
Toevoegingen aan reserves	**-**	**-**	-
Onttrekkingen aan reserves	**-**	**-**	-
Gerealiseerd resultaat	**170.466**	**(428.864)**	**(599.330)**

Lasten

De doorbelaste personeelskosten zijn aanzienlijk lager dan begroot. Een relatief kleine groep medewerkers van de gemeente Wijdemeren heeft in het transitiejaar de werkzaamheden t.b.v. het Plassenschap uitgevoerd.

Dit leidt tot een forse onderschrijding van de doorbelaste personeelskosten. Direct gekoppeld aan alle doorbelaste personeelskosten is de doorbelaste overhead. Door de over de hele linie lagere doorbelaste personeelskosten valt ook deze post navenant lager uit. Het is niet te verwachten, dat de onderschrijding in deze omvang structureel zal zijn.

De inhuur betreft de bestuurssecretaris voor het Plassenschap Loosdrecht e.o., die conform afspraak is ingehuurd via de Provincie Utrecht.

Baten

Per ultimo 2022 is een vaste geldlening aangetrokken van in totaal € 2.000.000. Deze middelen zijn niet direct aangewend. De overtollige middelen zijn conform de wetgeving aangehouden in de Schatkist. De schatkist vergoedt rente over het saldo. Door de toegenomen rentestanden is over 2023 aan rente een totaalbedrag van € 45.416 ontvangen.

De niet voor dekking van de saldi van de programma's benodigde middelen zijn verantwoord onder programma 5. De rekening 2023 heeft een overschot aan dekkingsmiddelen van € 428.864.

3 Paragrafen

Op grond van het BBV is het verplicht om voor zeven programma-overschrijdende thema's verantwoording af te leggen in een afzonderlijke paragraaf. Voor het Plassenschap geldt dat, gelet op de aard van de activiteiten van het Plassenschap, niet alle paragrafen van toepassing zijn. Om die reden zijn alleen die paragrafen opgenomen die van toepassing zijn.

Paragaaf	Wel/niet opgenomen	Toelichting
Lokale heffingen	Wel	Per 1-1-2023 naar gemeenten
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Wel	Zie paragraaf 3.2
Onderhoud kapitaalgoederen	Wel	Zie paragraaf 3.3
Financiering	Wel	Zie paragraaf 3.4
Bedrijfsvoering	Wel	Zie paragraaf 3.5
Verbonden partijen	Niet	Zie paragraaf 3.6
Grondbeleid	N.v.t.	Zie paragraaf 3.7
Openbaarheid	Wel	Zie paragraaf 3.8

3.1 Lokale heffingen

Het Plassenschap Loosdrecht e.o. verleende ontheffing van een aantal verboden die zijn opgenomen in de Verordening Plassenschap Loosdrecht, Voorrangsregeling Mijndense Sluis, Woonschepen-verordening en het Besluit Motorboten. Met ingang van 1-1-2023 zijn deze taken teruggevallen naar de gemeente Wijdemeren. Van de in de afgelopen jaren verleende ontheffingen, die nog een doorlooptijd hebben tot en met 2023 en 2024 zijn de opbrengsten nog vrijgevallen in deze jaarrekening.

LOKALE HEFFINGEN	REKENING 2023
Jaarontheffingen snelvaren(naar gem. Wijdemeren)	0
Dagontheffingen snelvaren(naar gem. Wijdemeren)	0
Wachtlijst motorbootontheffing (naar Wijdemeren)	0
Rechten pleziervaartuigen (vrijval aandeel 2023)	3.390
Overige ontheffingen (vrijval laatste jaar)	9.596
Totaal	**12.986**

3.1.1 Snelvaren particulieren (jaar, dag en wachtlijst)

De ontheffingen om te kunnen snelvaren op de 1e t/m 4e plas en de waterskibaan op de 5e plas worden verleend op grond van het Besluit Motorboten. De bevoegdheid tot het verlenen van ontheffingen is bij de start van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. teruggevallen naar de gemeente Wijdemeren.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De begroting van het Plassenschap bestaat voor een deel uit te realiseren exploitatie-opbrengsten, zoals schutten bij de sluis en evenementen. Het schap onderscheidt per 31 december 2023 de volgende risico's:

	Omschrijving risico	Bedrag	Wanneer	Frequentie
1	Erfpacht en huur	17.000	2023 e.v.	Jaarlijks
2	Schutgelden Mijndense sluis	10.000	2023 e.v.	Jaarlijks
3	Bestrijding hinderlijke waterplanten	40.000	2023 e.v.	Jaarlijks
4	Rente	26.000	2023 e.v.	Jaarlijks
5	Klimaatverandering	40.000	2023 e.v.	Jaarlijks
6	Marktwerking en kostenstijgingen onderhoud	28.000	2023 e.v.	Jaarlijks
7	Uitkomsten inspecties MJOP en MJIP	PM	2023 e.v.	Jaarlijks
8	Onvoorziene risico's	50.000	2023 e.v.	Jaarlijks
	Totaal risico's	211.000		
	Totaal risico's met correctie kansberekening (90%)	**190.000**		

We gaan er vanuit dat niet alle risico' s zich tegelijkertijd zullen voordoen. Om hiervoor te corrigeren wordt, conform de begroting 2023, een percentage van 90% berekend over het totaal berekende risicobedragen.

Toelichting op de genoemde risico's:

1. Erfpacht en huur

De geraamde omzet voor 2023 bedraagt ca. € 333.000. Het risico wordt ingeschat op 5% van de omzet. Zijnde afgerond € 17.000. Dit risico heeft zich overigens niet voorgedaan in 2023.

2. Schutgelden Mijndense sluis

De omzet voor 2023 is aanzienlijk lager dan de raming en de in 2022 gerealiseerde opbrengst. Dit komt hoofdzakelijk door wisselende weersomstandigheden op de momenten, dat het ertoe doet. Bij tegenvallende weersomstandigheden kan de opbrengst lager uitvallen dan begroot. Het gemiddelde risico bedraagt € 10.000. Dit risico heeft zich in 2023 voorgedaan. Er is echter geen reden om het weerstandsvermogen aan te spreken.

3. **Van bestrijding naar beheersing van hinderlijke waterplanten**

Bestrijding van hinderlijke waterplanten is een project van de Aanpak Oostelijke Vechtplassen (OVP), waarbinnen een gezamenlijk plan – thans nog concept - is opgesteld. De gedachten zijn tot nu toe: de verschillende beherende overheden dragen hun eigen kosten; voor het uitvoeren van maatregelen bij bedrijven wordt aan 50% cofinanciering gedacht, waarvoor externe dekking wordt gezocht. Ook wordt een fonds gevormd voor bijzondere omstandigheden. Het schap is bereid aan de uitvoering van de plannen mee te werken maar niet bereid om extra geld beschikbaar te stellen voor een calamiteitenfonds en een innovatiefonds. Bij de berekening van het risico wordt alleen gerekend met kosten van bestrijding van hinderlijke waterplanten in vaarwateren die in eigendom c.q. beheer bij het Plassenschap zijn. Omdat het onzeker is of en in welke mate waterplanten in de eigendommen van het schap in de toekomst bestreden moeten worden, is niet bekend wat dit financieel voor het Plassenschap betekent. Als risico voor het schap ramen we, op basis van aannames een bedrag van € 40.000

Het Plassenschap heeft voor dit project in 2023, evenals in 2022, geen kosten gemaakt anders dan personele inzet en het reguliere vaarwegbeheer.

4. Rente

Het rentepercentage voor nieuwe vaste geldleningen is in de begroting 2023 geraamd op 2,5%. Dit percentage is gebaseerd op een reële inschatting van de marktrente op het moment van afsluiten. Een rente van 1,0% hoger dan deze verwachting resulteert bij de een lening van 1 miljoen in een structureel risico van € 10.000 per jaar. De rente is in 2023 daadwerkelijk sterk gestegen, het geraamde risico zou zich hebben voorgedaan, als er een nieuwe geldlening zou zijn aangetrokken. Er is in 2023 echter geen nieuwe lening aangegaan. Het risico heeft zich derhalve in 2023 niet voorgedaan. Voor de komende jaren zal fors worden geïnvesteerd, waarbij rekening is gehouden met een rentepercentage van 3,5%. Voor de komende 4 jaar wordt gemiddeld € 2.600.000 per jaar aan vreemd vermogen aangetrokken. Het risico wordt voor de komende jaren geraamd € 26.000.

5. Klimaatverandering

Een belangrijke tendens is te zien in de merkbare gevolgen van klimaatveranderingen voor de onderhoudsmaatregelen. Er moet rekening worden gehouden met de volgende aspecten:

- Langer groeiseizoen (waardoor extra maaibeurten nodig zijn), maar ook een korter snoeiseizoen daar bomen weer eerder uitlopen. Daardoor kan achterstand ontstaan in hakhout snoei en omdat te voorkomen moeten er soms ook snoeiwerk uitbesteed worden.
- Wateroverlast en droogte alsmede wind (storm) hierdoor raken oevers beschadigd alsmede de beschoeiingen. Ook meer kosten aan beplanting en beschoeiingen om de terreinen veilig te houden. Alsmede kosten aan water te geven om jonge aanplant te laten aanslaan
- Ontwikkeling van ziektes en invasieve exoten (o.a de ziekte essentaksterfte, die herplant en veilighouden terreinen noodzakelijk maken..

Elk seizoen is anders en onderhoudswerkzaamheden zijn lastig te vergelijken per jaarschijf. Extra water en extra maaien zijn lastig te kwantificeren. Evenals in 2022, zijn er in 2023 in het werkgebied van het Plassenschap geen grote excessen geweest welke direct verband houden met klimaatverandering.

6. Marktwerking en kostenstijgingen onderhoud

De prijzen zijn redelijk gestabiliseerd na een forse toename in de afgelopen jaren. De opgestelde beheerplannen zijn bepaald op basis van prijspeil 2023. Het CPB verwacht een normale stijging van de kosten in de komende jaren. Als prijsrisico ramen we 5% van het totale jaarlijkse onderhoudsbedrag excl. BTW zijnde € 28.000.

7. Uitkomsten inspecties MJOP en MJIP

In 2023 heeft een complete inventarisatie van het gebied plaatsgevonden en zijn de daaruit volgende onderhouds- en vervangingsmaatregelen in en een nieuw opgesteld MJOP en MJIP vastgelegd. Deze plannen zijn door het bestuur vastgesteld. Er is sprake van achterstanden in het groot onderhoud, waarvoor een “voorziening groot onderhoud” is getroffen. In de periode 2024-2027 zullen de achterstanden in het groot onderhoud conform plan worden weggewerkt. Na deze periode zal een reguliere cyclus van groot onderhoud starten. Op basis van deze plannen uit het MJIP en MJOP zijn de risico’s op het gebied van groot onderhoud en vervangingsinvesteringen, zover ons nu bekend, weggenomen. Het risico wordt nu PM geraamd.

8. Onvoorziene risico’s

Naast bovengenoemde grote risico ’ s heeft onze gemeenschappelijke regeling te maken met kleinere risico’ s, zoals het illegaal dumpen van giftige afvalstoffen, niet verhaalbare vernielingen en wijzigingen in wetgeving met mogelijk financiële gevolgen. Deze worden niet afzonderlijk benoemd en gekwantificeerd, maar hiervoor wordt gedurende de meerjaren termijn een gelijkblijvend risicobedrag aangehouden van € 50.000.

Kengetallen

De kengetallen geven inzicht in de financiële positie van het plassenschap.

	Jaarrekening 2022	Jaarrekening 2023
Netto schuldquote	110%	118%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	110%	118%
Solvabiliteitsratio	10%	14%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	-21%	15%
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.

3.2.1 Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van het plassenschap ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De netto schuldquote is hoog, maar met de deelnemers is afgesproken dat de basisvoorzieningen in het gebied op orde moet zijn, daar zijn vervangingsinvesteringen in de komende jaren bij nodig. Dit zal leiden tot een netto schuldquote hoger dan 130%. Zolang de deelnemers het nadelig saldo van het plassenschap betalen zal een hogere schuldquote niet tot financiële problemen leiden.

3.2.2 Solvabiliteitsratio

Dit kengetal drukt het eigen vermogen als percentage van het totale vermogen uit. Hoe hoger het percentage hoe beter het plassenschap in staat is aan de financiële verplichtingen te voldoen. In dit kengetal is het positieve resultaat 2023 in de vergelijking opgenomen. Zonder toevoeging van dit resultaat aan de algemene reserve is de solvabiliteitsratio aanzienlijk lager namelijk, geen 14% maar 9%.

3.2.3 Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat gekeken wordt naar de structurele baten en de structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.

Door de éénmalig lagere doorbelasting van personeelskosten is er een batig saldo over 2023 ontstaan. De lagere doorbelasting wordt veroorzaakt, doordat 2023 een transitiejaar was en slechts een relatief kleine groep medewerkers zich heeft beziggehouden met de werkzaamheden m.b.t. het plassenschap, dat zal veranderen met ingang van 2024.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Deze tekst is ook toegepast bij programma 1. Beheer en onderhoud.

In 2023 is samen met een viertal adviesbureaus op basis van onder andere een tweetal schouwen en nadere inspecties, drie beheerplannen opgesteld. Het betreft het Beheerplan Areaal plassenschap Loosdrecht e.o. (voor de terreinen, eilanden en vaarwegen), het “Beheerplan Vastgoed” en het “Beheerplan Sluizen”. Daarnaast is er op basis van eerdere inspecties en kennis bij het huidige personeel een bureaustudie gedaan naar de staat van onderhoud van de beschoeiingen.

Op basis van de hierboven genoemde beheerplannen en bureaustudies zijn de benodigde budgetten voor het Dagelijks Onderhoud (DO) en het Groot Onderhoud (GO) berekend en is een meerjareninvesteringsplan (MJIP >10 jaar) voor de vervangingsinvesteringen (VV) opgesteld. Op 6 september 2023 heeft het bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o. besloten om de beheerplannen en het meerjareninvesteringsplan (MJIP) als uitgangspunt te gebruiken voor het opstellen van het vierjarig Uitvoeringsplan en het vierjarig Financieel Perspectief.

Het vierjarig Uitvoeringsplan is een vervolg op het beheerplan Areaal plassenschap Loosdrecht en het MJIP en geeft inzicht in wat er in de komende vier jaar op de planning staat en wat de financiële gevolgen daarvan zijn. Het vierjarig Financieel Perspectief is een richtinggevend kader voor de begrotingen 2024-2027. Deze stukken zijn samen met de1e Begrotingswijziging 2024 op 13 december 2023 in concept vastgesteld en aan de deelnemers aangeboden voor zienswijzen.

Na definitieve vaststelling van de plannen in het bestuur zal tot uitvoering ervan worden overgegaan.

3.4 Financiering

In het Treasurystatuut is het treasurybeleid opgenomen met daarin de producten, partijen en limieten, de treasury-organisatie met taken, bevoegdheden en verantwoordingsrelatie en de bijbehorende informatievoorziening, in totaliteit bedoeld ter beperking van te lopen risico's.

3.4.1 Risicobeheer

Binnen de Wet FIDO zijn twee normen vermeld waaraan dient te worden voldaan. Het doel van deze normen is te voorkomen dat bij herfinanciering van de leningen bij (aanzienlijk) hogere rente grote schokken optreden in de hoogte van de rente die het plassenschap moet betalen. De normen beperken de budgettaire risico's.

3.4.2 Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van 8,2% van het totaal van de jaarbegroting 2023 bij aanvang van het jaar met als doel de kortlopende leningen te beperken. De kasgeldlimiet 2023 bedraagt 8,2% van € 3.077.500 zijnde € 252.400. In de praktijk is in 2023 geen kasgeld opgenomen.

3.4.3 Renterisiconorm

De renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal. Het doel van deze norm was en is het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente op de rentelasten van de organisatie. De norm stelt dat per jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal in aanmerking mag komen voor verplichte aflossingen en renteherzieningen. De renterisiconorm bedraagt over 2023 € 2.500.000 (het minimum bedrag op grond van artikel 2 lid 3 van de Uitvoeringsregeling Financiering decentrale overheden). Op de vaste geldleningen is een bedrag afgelost van € 117.143. Renteherziening op vaste schuld heeft niet plaatsgevonden.

3.5 Bedrijfsvoering

Het onderhoud en beheer, de ontwikkeling, de bedrijfsvoering en handhaving en toezicht van het schap werd tot 1 januari 2023 uitgevoerd door de gemeenschappelijke regeling (GR) Recreatie Midden-Nederland (RMN) in opdracht van de GR Plassenschap Loosdrecht e.o.

Met ingang van 1-1-2023 is de gemeenschappelijke regeling van het Plassenschap aangepast, deze is omgevormd tot een bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) met minder bevoegdheden dan de eerdere gemeenschappelijke regeling. Zo zijn de taken in het kader van verordeningen, vergunningverlening, toezicht en handhaving teruggegaan naar de gebiedsgemeenten Stichtse Vecht en Wijdemeren.

Vanaf 1-1-2023 is R.M.N. gestopt met uitvoeren van deze taken en is de uitvoering overgenomen door de gemeente Wijdemeren. De door het personeel van de gemeente Wijdemeren uitgevoerde taken worden op basis van uren x tarief doorbelast aan het Plassenschap. Over het door te belasten uurtarief is voor 2023 een overheadpercentage toegerekend van 25,2%.

Naast het uitvoeren van taken door personeel van de gemeente Wijdemeren worden veel externe partijen ingeschakeld voor de uit te voeren opdrachten als (groot)onderhoud en het verrichten van investeringen.

3.6 Verbonden partijen

M.i.v. 1-1-2023 is de deelname van het Plassenschap aan Recreatie Midden Nederland beëindigd. Er zijn geen verbonden partijen meer.

3.7 Grondbeleid

Het Plassenschap Loosdrecht e.o. bezit totaal 660 hectare grond en water binnen het werkgebied.

Deze bezittingen zijn op hoofdlijnen onder te verdelen in dagrecreatieterreinen (eilanden, Strook, Bosdijk etc.), de legakkers (Zuidelijke Kievitsbuurt e.d.), oeverlanden, sluizen, water en het recreatiecentrum Mijnden. Het schapsbeleid is er op gericht zijn terreinen zoveel mogelijk gratis en openbaar toegankelijk aan te bieden aan de recreant. Ruiling van percelen die tot verbetering van het algemeen nut zullen leiden, worden overwogen.

Aankoop van grond is alleen aan de orde als verwerving ervan van belang is voor uitvoering van een project. De bestemming die de gemeenten, tot nog toe, aan de gronden hebben toegekend, biedt geen ruimte voor commerciële exploitatie.

Alleen de grond waarop het recreatiecentrum Mijnden is gevestigd, is eeuwigdurend in erfpacht uitgegeven aan een exploitant. Op het terrein de Strook zijn twee opstalrechten verleend aan een horecaondernemer. Deze opstalrechtovereenkomsten worden één keer per 5 jaar verhoogd met het prijsindexcijfer over de afgelopen periode. Met deze horecaondernemer is verder een erfpachtovereenkomst met opstalrecht afgesloten inzake een woning op de strook.

4 Balans per 31 december 2023 (bedragen in €)

Hierna wordt via de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten met toelichting de financiële verantwoording afgelegd over het in jaar 2023 gerealiseerde beleid.

Activa (bedragen in €)	**31-12-2023**	**31-12-2022**
Immateriële vaste activa		
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	-	-
Subtotaal immateriële vaste activa	-	-
Materiële vaste activa		
Investeringen met een economisch nut	771.973	821.311
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	4.825.250	3.900.775
Subtotaal materiële vaste activa	*5.597.223*	*4.722.086*
Totaal vaste activa	**5.597.223**	**4.722.086**
Voorraden		
Gereed product en handelsgoederen	-	-
Subtotaal voorraden	-	-
Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	597.634	511.988
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	912.081	2.011.650
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	-	(36)
Overige vorderingen	3.877	250
Subtotaal uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar	*1.513.591*	*2.523.852*
Liquide middelen		
Kas- en banksaldi	132.266	260.402
Overlopende activa		
- Overige Nederlandse overheidslichamen	-	-
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	387.219	27.774
Subtotaal overlopende activa	*387.219*	*27.774*
Totaal vlottende activa	**2.033.077**	**2.812.028**
Totaal activa	**7.630.300**	**7.534.114**

Passiva (bedragen in €)	**31-12-2023**	**31-12-2022**
Eigen vermogen		
Algemene reserve	57.919	653.665
Bestemmingsreserves	593.774	662.295
Gerealiseerd resultaat	428.864	(595.747)
Subtotaal eigen vermogen	*1.080.557*	*720.213*
Voorzieningen		
Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt (egalisatievoorziening)	*1.179.800*	*926.555*
Subtotaal voorzieningen	*1.179.800*	*926.555*
Vaste schulden		
Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	*3.909.285*	*4.026.429*
Waarborgsommen	-	-
Vooruitontvangen bedragen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	*0*	*16.172*
Subtotaal vaste schulden	*3.909.285*	*4.042.601*
Totaal vaste passiva	**6.169.642**	**5.689.369**
Netto vlottende schulden		
Overige schulden	953.933	1.705.033
Subtotaal netto vlottende schulden	*953.933*	*1.705.033*
Overlopende passiva		
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	503.335	139.712
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren;		
- Overige Nederlandse overheidslichamen	-	-
Overige vooruitontvangen bedragen	3.390	-
Subtotaal overlopende passiva	*506.725*	*139.712*
Totaal vlottende passiva	**1.460.658**	**1.844.745**
Totaal passiva	**7.630.300**	**7.534.114**

5 Overzicht van baten en lasten (bedragen in €)

Programma	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten				
Programma 1 Beheer & onderhoud	1.110.296	1.436.714	1.389.350	(47.364)
Programma 2 Toezicht en handhaving (vervallen)	324.789	-	-	-
Programma 3 Ontwikkeling	70.914	70.900	70.914	14
Programma 4 Exploitatie	361.846	619.103	599.784	(19.319)
Programma 5 Algemene dekkingsmiddelen en overhead, te onderscheiden in:	1.604.272	950.835	419.448	(531.387)
- Overhead	1.604.272	947.735	419.448	(528.287)
- Bedrag onvoorzien	-	3.100	-	-
Totaal lasten	**3.472.117**	**3.077.552**	**2.479.496**	**(598.056)**
Baten				
Programma 1 Beheer & onderhoud	1.193.557	1.235.615	1.389.350	153.735
Programma 2 Toezicht en handhaving (vervallen)	677.611	-	-	-
Programma 3 Ontwikkeling	76.232	-	2.393	2.393
Programma 4 Exploitatie	858.057	993.047	599.784	(393.263)
Programma 5 Algemene dekkingsmiddelen en overhead, te onderscheiden in:	-	780.369	848.313	67.943
- Overhead	-	780.369	848.313	67.944
- Bedrag onvoorzien	-	-	-	-
Totaal baten	**2.805.457**	**3.009.031**	**2.839.840**	**(169.191)**
Saldo van baten en lasten	**(666.660)**	**(68.521)**	**360.343**	**428.864**
Mutaties reserves				
Toevoegingen aan reserves	-	19.720	2.393	(17.327)
Onttrekkingen aan reserves	70.914	88.241	70.914	(17.327)
Totaal mutaties reserves	**70.914**	**68.521**	**68.521**	**-**
Gerealiseerd resultaat	**(595.746)**	**-**	**428.864**	**428.864**

6 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

6.1 Inleiding

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

6.2 Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Personeelslasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. De doorbelasting van de personeelslasten vindt plaats, vanuit de gemeente Wijdemeren, op basis van het aantal gewerkte uren x het van toepassing zijnde uurtarief. Over de uitkomst, uren x tarief, wordt voor 2023 een overheadpercentage gerekend van 25,2%. Het aantal gewerkte uren is bepaald op basis van tijdschrijven. Het uurtarief dat voor 2023 is toegepast is het tarief dat is vastgelegd in de publicatie "Overheidsfinanciën 2023".

Het bestuur heeft het normenkader voor de jaarrekening 2023 op 28 maart 2024 vastgesteld. In dit normenkader is opgenomen welke externe wet- en regelgeving van toepassing is bij de controle op de jaarrekening en aan welke interne regelgeving moet worden getoetst.

6.3 Vaste activa

6.3.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikname van het gerelateerde materiële vaste actief. Momenteel zijn er geen immateriële vaste activa.

6.3.2 Materiële vaste activa

6.3.2.1 Algemeen

Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak die aan de vervaardiging van het actief worden toegerekend; in dat geval vermeldt de toelichting dat deze kosten worden geactiveerd.

6.3.2.2 Investeringen met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht.

De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd:

ACTIEF	PERCENTAGE
Grond en water	0%
Bouwkundige werken	2,5% - 20%
Beschoeiing	2,5% - 4%
Bedrijfsgebouwen	2,5% - 8,33%
Machines, apparaten en installaties	5% - 20%
Vervoermiddelen	3,33% - 20%
Overige vaste activa	5% - 20%

6.4 Vlottende activa

6.4.1 Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

6.4.1.1 Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid wordt een voorziening in mindering gebracht. De mogelijke voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

6.4.1.2 Liquide middelen en overlopende activa

De liquide middelen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

6.5 Vaste passiva

6.5.1 Eigen vermogen

Het eigen vermogen kent geen eigenstandige waardering. Feitelijk vormt het eigen vermogen de resultante van alle overige in de balans opgenomen posten, die wel een eigenstandige waardering kennen.

6.5.2 Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen ter egalisering van kosten stoelen op een actuele meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud. Voor het achterstallig onderhoud is een voorziening getroffen. Op basis van het in september vastgestelde plan groot onderhoud worden in de periode 2024-2026 groot onderhoud uitgevoerd.

De vorming van voorziening, dan wel een dotatie aan de reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendingen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten lasten van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

6.5.3 Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

6.6 Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

6.7 Grondslagen voor de rechtmatigheidsverantwoording

De in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld op basis van de kaders zoals besloten in de financiële verordening en op basis van de kadernota rechtmatigheid van de Commissie BBV van november 2023. Dat betekent dat:

- De rechtmatigheidsverantwoording toeziet op de financiële rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties;
- De financiële rechtmatigheid waaronder het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het misbruik & oneigenlijk gebruik criterium omvat:
  - Voor het voorwaardencriterium bestaat de norm uit het normenkader zoals op 28 maart 2024 door het bestuur is vastgesteld;
  - Voor het begrotingscriterium geldt dat alle overschrijdingen van lasten en investeringskredieten Onrechtmatig zijn, waarbij voor een aantal scenario's in de financiële verordening is beschreven wanneer deze overschrijdingen acceptabel zijn. Voor over- en onderscheidingen van baten, onderschrijdingen van lasten en onderschrijdingen van investeringskredieten geldt dat deze als onrechtmatig zijn aangemerkt indien ze niet tijdig aan het algemeen bestuur zijn gemeld.
  - Ten aanzien van het M&O criterium is binnen LSD vooralsnog geen nota M&O beleid opgesteld. Omdat alleen bij misbruik sprake is van een onrechtmatigheid zijn eventuele gevallen van misbruik (mits cumulatief met andere fouten of onduidelijkheden boven de verantwoordingsgrens) opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording.

- De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld binnen de kaders van de kadernota rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV alsmede onze eigen financiële verordening. Dit betekent dat:
  - Een verantwoordingsgrens van 3% van de totale lasten van LSD inclusief de dotaties aan de reserves (zijnde € 85.260) is gehanteerd waarboven cumulatieve fouten en onduidelijkheden in de rechtmatigheidsverantwoording worden opgenomen;
  - Een rapporteringstolerantie van € 10.000 is gehanteerd waarboven fouten en onduidelijkheden in de paragraaf bedrijfsvoering worden opgenomen.

7 Toelichting op de balans per 31 december 2023

7.1 Vaste activa

7.1.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde per 31-12-2023	Boekwaarde per 31-12-2022
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	-	-
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	-	-
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	-	-
Totaal	**-**	**-**

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de immateriële vaste activa weer:

	Boekwaarde per 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde-verminderingen	Boekwaarde per 31-12-2023
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	-	-	-	-	-	-	-
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	-	-	-	-	**-**	**-**	-

In 2023 zijn geen investeringen in immateriële vaste activa gedaan.

7.1.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde per 31-12-2023	Boekwaarde per 31-12-2022
Investeringen met een economisch nut	771.973	821.311
Waarvan in erfpacht uitgegeven	-	-
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	-	-
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	4.825.250	3.900.775
Totaal	**5.597.223**	**4.722.086**

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen met economisch nut weer:

	Boekwaarde per 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde-verminderingen	Boekwaarde per 31-12-2032
Gronden en terreinen	407.753	-	-	-	-	-	407.753
- Waarvan in erfpacht uitgegeven	-	-	-	-	-	-	-
Woonruimten	-	-	-	-	-	-	-
Bedrijfsgebouwen	-	-	-	-	-	-	-
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	38.525	-	-	1.866	-	-	36.658
Vervoermiddelen	278.026	-	3.000	18.723	-	-	256.304
Machines, apparaten en installaties	87.142	-	9.364	14.520	-	-	63.258
Overige materiële vaste activa	9.865	-	-	1.865	-	-	8.000
Totaal	**821.311**	**-**	**12.364**	**36.974**	**-**	**-**	**771.973**

De desinvesteringen in 2023 betreft:

Omschrijving	Investering 2023
Boston Wahler, toezichtboot naar gem. Wijdemeren	(12.364)
Totaal	

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen met maatschappelijk nut weer:

	Boekwaarde per 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde-verminderingen	Boekwaarde per 31-12-2023
Gronden en terreinen	549.721	-	-	-	-	-	549.721
Woonruimten	-	-	-	-	-	-	-
Bedrijfsgebouwen	48.696	0	-	9.739			38.957
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	3.243.358	1.081.584	-	132.506	-	-	4.192.436
Vervoermiddelen	-	-	-	-	-	-	-
Machines, apparaten en installaties	1.765	-	-	598	-	-	1.168
Overige materiële vaste activa	57.235		-	14.266	-	-	42.969
Totaal	**3.900.775**	**1.081.584**	**-**	**157.109**	**-**	**-**	**4.825.250**

De belangrijkste investeringen met maatschappelijk nut in 2023 zijn:

Omschrijving	Investering 2023
Vervangen beschoeiing De Strook Oost - 2023	344.878
Vervangen beschoeiing strook, voorbereiding 2024	20.670
Muyeveldsevaart, beschoeiing	716.036
Totaal	**1.081.584**

7.2 Vlottende activa

7.2.1 Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar zijn als volgt onderverdeeld:

	Uitzetting per 31-12-2023	Voorziening oninbaarheid	Boekwaarde per 31-12-2023	Uitzetting per 31-12-2022	Voorziening oninbaarheid	Boekwaarde per 31-12-2022
Vorderingen op openbare lichamen	597.634	-	597.634	511.988	-	511.988
Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen	-	-	-	-	-	-
Overige verstrekte kasgeldleningen	-	-	-	-	-	-
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	912.081	-	912.081	2.011.650	-	2.011.650
Rekening-courantverhouding met het Rijk			-			-
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	-	-	-	(36)	-	(36)
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier	-	-	-	-	-	-
Overige vorderingen	3.877	-	3.877	250	-	250
Overige uitzettingen	-	-	-	-	-	-
Totaal	**1.513.591**	**-**	**1.513.591**	**2.523.851**	**-**	**2.523.851**

7.2.1.1 Vorderingen op openbare lichamen

De vorderingen op openbare lichamen bestaan uit openstaande debiteuren betreffende diverse gemeenten en de provincie Utrecht. Gelet op de aard van de vorderingen wordt het niet noodzakelijk geacht een voorziening voor oninbaarheid te vormen.

7.2.1.2 Uitzettingen in 's Rijks schatkist

Op balansdatum heeft geen overtollige middelen boven de drempel van het schatkistbankieren in het kader van de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF). De middelen boven de drempel dienen in de schatkist van het Rijk worden aangehouden. Op balansdatum staat € 912.081 op de rekening van het schatkistbankieren. Deze middelen staan ter vrije beschikking aan het Plassenschap. In principe dienen alle overtollige middelen in de schatkist te worden aangehouden. Er is echter een aantal uitzonderingen, zoals het drempelbedrag. Dit is een minimumbedrag afhankelijk van de omvang van de organisatie dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Voor het Plassenschap was dat voor 2023 € 1.000.000. Voor organisaties met een begrotingstotaal kleiner dan € 500 mln. bedraagt de drempel € 1.000.000. Het Plassenschap heeft met de BNG de afspraak gemaakt dat een aanzienlijk lager saldo op de reguliere betaalrekening automatisch dagelijks wordt afgeroomd naar de schatkist.

In onderstaande tabel is te zien wat de benutting van het drempelbedrag schatkistbankieren gedurende de vier kwartalen 2023 is geweest:

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar			
(1)	**Drempelbedrag**	**1000**			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**164**	**176**	**226**	**161**
	Ruimte onder het drempelbedrag	836	824	774	839
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	3.078			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	3.078			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat				
(1) = (4b)*0,02 + (4c)*0,002 met een minimum van €1.000.000 als het begrotingstotaal kleiner of gelijk is aan 500 mln. En als begrotingstotaal groter dan € 500 miljoen is is het drempelbedrag gelijk aan € 10 miljoen, vermeerderd met 0,2% van het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat.	Drempelbedrag	1.000			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	14.782	15.989	20.766	14.814
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	164	176	226	161

Uit de tabel blijkt dat geen sprake is van een overschrijding van het drempelbedrag gedurende 2023.

7.2.1.3 Overige vorderingen

De overige vorderingen bestaan uit de volgende bedragen. Er is geen voorziening voor dubieuze debiteuren gevormd.

	31-12-2023	31-12-2022
Debiteuren	3.877	250
Totaal overige vorderingen	**3.877**	**250**

7.2.2 Liquide middelen

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen en zijn als volgt te specificeren:

	Boekwaarde per 31-12-2023	Boekwaarde per 31-12-2022
Banksaldi	131.585	260.402
Kassaldi	682	-
Totaal	**132.266**	**260.402**

7.2.3 Overlopende activa

De overlopende activa bestaan uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde per 31-12-2023	Boekwaarde per 31-12-2022
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen van:		
- Europese overheidslichamen	-	-
- Het Rijk	-	-
- Overige Nederlandse overheidslichamen	-	-
Nog te ontvangen bedragen	361.449	26.155
Vooruitbetaalde bedragen	25.770	1.619
Totaal	**387.219**	**27.774**

7.2.3.1 Nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen

Specificatie nog te ontvangen bedragen:

Omschrijving	Bedrag
Instandhoudingsbijdrage Wijdemeren	220.495
BTW suppletie 2022 en 2023	53.044
Deelnemersbijdragen, eerste wijziging	29.347
Vuilnisophaaldienst	14.614
Verkoop Boston Wahler	12.364
R.M.N., afrekening liquidatie	10.899
Schatkist, rente 4e kwartaal	9.512
Restitutie elektrakosten	5.679
Overige posten < € 5.000	5.494
Totaal	**361.449**

Vooruitbetaalde bedragen zijn bedragen die voor 31 december 2023 betaalbaar zijn gesteld, maar waarvan de lasten betrekking hebben op latere jaren. De vooruitbetaalde bedragen bestaan ultimo boekjaar voornamelijk uit:

Specificatie vooruitbetaalde bedragen:

Omschrijving	Bedrag
Licentiekosten	13.323
Voorschot onderhoud sluizen	5.054
Overige posten < € 5.000	7.393
Totaal	**25.770**

7.3 Eigen vermogen

Het eigen vermogen van het Plassenschap wordt gevormd door de reserves en het rekeningresultaat. Het eigen vermogen bestaat uit de volgende onderdelen:

Reserve	Saldo per 31-12-2022	Toevoegingen en onttrekkingen uit hoofde van het voorgaande boekjaar	Saldo per 1-1-2023	Toevoegingen bij het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	Onttrekkingen bij het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	Verminderingen in verband met afschrijvingen op activa	Saldo per 31-12-2023
Algemene reserve	653.665	(595.746)	57.919		-	-	57.919
Subtotaal algemene reserve	**653.665**	**(595.746)**	**57.919**	**-**	**-**	**-**	**57.919**
Bestemmingsreserve Oostelijke Vecht en plassen	662.295	-	662.295	2.393	70.914		593.774
Totaal bestemmingsreserves	***662.295***	**-**	***733.209***	***2.393***	***70.914***		***593.774***
Gerealiseerd resultaat	(595.746)	595.746	-	428.864	-	-	428.864
Totaal	***720.214***	**-**	***720.214***	***431.257***	***70.914***	**-**	***1.080.557***

7.3.1 Bestemmingsreserve Oostelijke Vecht en plassen

Deze reserve is ontstaan als gevolg van deelname aan het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. Het Plassenschap is hiermee een verplichting aangegaan van in totaal € 906.000, hetgeen conform een vastgesteld kasritme voldaan moet worden. In 2023 is heeft er conform begroting een onttrekking plaatsgevonden van € 70.914.

7.4 Voorzieningen

De voorzieningen zijn als volgt te specificeren:

Voorziening	Saldo per 31-12-2022	Toevoegingen	Ten gunste van de rekening van baten en lasten vrijgevallen bedragen	Aanwen-dingen	Saldo per 31-12-2023
Voorziening egalisatie onderhoud (art. 44 lid 1a BBV)	926.555	269.387	-	16.142	1.179.800
Totaal egalisatie-voorzieningen	*926.555*	*269.387*	*-*	*16.142*	*1.179.800*
Totaal	**926.555**	**269.387**	**-**	**16.142**	**1.179.800**

7.4.1 Voorziening egalisatie onderhoud

In 2023 heeft een inventarisatie van de staat van onderhoud van het gebied plaatsgevonden, om zo inzicht te krijgen in de omvang van de achterstanden van het groot onderhoud aan de eigendommen van het Plassenschap. Tevens zijn de vervangingsinvesteringen meerjarig in kaart gebracht en is bepaald hoeveel budget nodig is voor het reguliere dagelijkse onderhoud. Deze inventarisaties zijn nader uitgewerkt in een beheerplan onderhoud, een meerjarenplan groot onderhoud (MJOP) en een meerjaren investeringsplan (MJIP).

In de nieuwe gemeenschappelijke regeling staat dat er een 4-jarig uitvoeringsplan moet worden opgesteld. In het uitvoeringsplan 2024-2027 is weergegeven in welke jaarschijf van de periode 2024-2027 de achterstanden in het groot onderhoud worden weggewerkt om zo de basis op orde te hebben. Inclusief de verwachte inflatie in de periode 2024-2027 is een bedrag voor groot onderhoud nodig van afgerond € 1.179.800. In deze rekening bedraagt de dotatie groot onderhoud € 269.387. Met deze dotatie wordt het benodigde bedrag voor deze voorziening bereikt.

Vanaf 2024 wordt gestart met de opbouw van een voorziening groot onderhoud voor de periode vanaf 2028.Het jaarlijks te doteren bedrag is berekend op € 212.200 (prijspeil 2023).

7.5 Vaste schulden

De vaste schulden zijn als volgt te specificeren:

	Boekwaarde per 31-12-2023	Boekwaarde per 31-12-2022
Obligatieleningen	-	-
Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	3.909.285	4.026.429
- binnenlandse bedrijven	-	-
- openbare lichamen	-	-
- overige binnenlandse sectoren	-	-
- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	-	-
Door derden belegde gelden:		
Waarborgsommen	-	-
Vooruitontvangen bedragen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-	16.172
Totaal	**3.909.285**	**4.042.601**

Het verloop van de vaste schulden gedurende het jaar was als volgt:

	Boekwaarde per 31-12-2022	Vermeer-deringen	Aflossingen/ vrijval	Boekwaarde per 31-12-2023	Rentelast 2023
Obligatieleningen	-	-	-	-	-
Onderhandse leningen van:	-	-	-	-	-
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	-	-	-	-	-
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	4.026.429	-	117.143	3.909.285	97.798
- binnenlandse bedrijven	-	-	-	-	-
- overige binnenlandse sectoren	-	-	-	-	-
- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	-	-	-	-	-
Door derden belegde gelden: - Waarborgsommen	-	-	-	-	-
Vooruitontvangen bedragen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	16.172	-	16.172		-
Totaal	**4.042.601**	**-**	**133.315**	**3.909.285**	**97.798**

Voor een specificatie van de langlopende leningen ad. € 3.909.285 wordt verwezen naar het verloopoverzicht in hoofdstuk 11.

7.6 Netto vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar

	Boekwaarde per 31-12-2023	Boekwaarde per 31-12-2022
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	-	-
Overige kasgeldleningen	-	-
Banksaldi	-	-
Overige schulden	953.933	1.705.033
Totaal	**953.933**	**1.705.033**

7.7 Overlopende passiva

De overlopende passiva bestaan uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde per 31-12-2023	Boekwaarde per 31-12-2022
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	503.335	139.712
Van Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel		
- Europese overheidslichamen	-	-
- Het Rijk	-	-
- Overige Nederlandse overheidslichamen	-	-
Overige nog te betalen bedragen	3.390	-
Totaal	**506.725**	**139.712**

7.7.1 Nog te betalen bedragen

Onder de post nog te betalen bedragen zijn bedragen opgenomen die in 2023 als kosten zijn verantwoord, maar waarvan de feitelijke betaling in 2024 plaatsvindt. De nog te betalen bedragen bestaan ultimo 2023 in euro's uit:

Omschrijving	Bedrag
N.t.b. Solidariteitsbijdrage	189.000
Te verrekenen BTW transparantie 2022 en 2023	128.258
N.t.b. Rente langlopende leningen	73.965
N.t.b. Gebiedsakkoord, baggerbijdrage	70.914
N.t.b. Kosten bestuurssecretaris	37.600
N.t.b. Deelnemersbijdragen, eerste begrotingswijziging	29.347
N.t.b. Afrekening watersysteemheffing	29.413
N.t.b. Overige posten < € 5.000	4.276
Te verrekenen afrekening gem. Wijdemeren	(59.439)
Totaal	**503.335**

7.8 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

In 2017 heeft het Plassenschap het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen ondertekend, waaraan het Plassenschap deelneemt voor een bedrag van € 906.000 over de periode 2007 tot en met 2027. Hiervoor is een bestemmingsreserve gevormd.

8 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

8.1 Rechtmatigheidsverantwoording

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording lichten we toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door het Bestuur vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door het Bestuur vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.
Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door het bestuur bepaald en bedraagt 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 85.260.

Het Bestuur is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens.

Algemeen

In deze rekening 2023 zijn de lasten verantwoord op basis van de in de begroting 2023 opgenomen verdeling. Deze verdeling leidt bij geen van de programma's tot een overschrijding van de lasten. Wel zijn er binnen de programma's verschuivingen zichtbaar tussen de onderlinge posten. Deze worden bij de programma's kort toegelicht. Voor een verdere de toelichting op de baten en lasten verwijzen wij ook naar paragraaf 12.2.

In euro's

Programma	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
Lasten			
Programma 1 Beheer & onderhoud	1.436.714	1.389.350	(47.364)
Programma 2 Toezicht en handhaving (vervallen)	-	-	-
Programma 3 Ontwikkeling	70.900	70.914	14
Programma 4 Exploitatie	619.103	599.784	(19.319)
Programma 5 Algemene dekkingsmiddelen en overhead, te onderscheiden in:	950.835	419.448	(531.387)
- *Overhead*	947.735	419.448	(528.287)
- *Bedrag onvoorzien*	3.100	-	(3.100)
Totaal lasten	**3.077.552**	**2.479.496**	**(598.056)**

8.2 Overzicht van incidentele baten en lasten

De incidentele baten en lasten 2023 betreffen:

Programma 3

Gebiedsakkoord, baggeren		€ 70.914
Mutaties reserves:		
Bij: Toevoeging reserve		€ 2.393
Af: Onttrekking reserves		€ 70.914
Subtotaal	-/-	€ 68.521
Saldo		**€ 2.393**

8.3 Overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld

Taakveld	Baten	Lasten	Saldo
0.1 Bestuur	0	37.300	37.300
0.4 Overhead	67.433	381.661	314.228
0.5 Treasury	45.416	97.798	52.382
2.3 Recreatieve havens	86.055	172.069	86.014
2.4 Economische havens en waterwegen	0	170.864	170.864
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.135.998	1.487.770	(648.228)
7.3 Afval	76.073	132.034	55.961
Saldo van baten en lasten	***2.410.975***	***2.479.496***	***68.521***
0.10 Mutaties reserves	70.914	2.393	(68.521)
0.11 Gerealiseerd resultaat	428.864	0	(428.864)
Gerealiseerd resultaat	***2.910.753***	***2.481.889***	***(428.864)***

9 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De WNT is van toepassing op Plassenschap Loosdrecht. Het voor het Plassenschap toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000.

Mw. E.T. Halman, gemeentesecretaris van de gemeente Wijdemeren dient op grond van de mandaatregeling aangemerkt te worden als topfunctionaris. Over de vergoeding in het kader van haar functie als topfunctionaris zijn geen nadere afspraken tussen het Plassenschap en de gemeente Wijdemeren gemaakt. Er worden geen rechtstreekse vergoedingen aan mw. Halman door het Plassenschap verstrekt. Mw. Halman ontvangt haar bezoldiging via de gemeente Wijdemeren en deze organisatie verantwoordt haar bezoldiging via haar eigen jaarrekening. Aangaande de doorbelasting van de kosten, die de gemeente Wijdemeren maakt voor haar dienstverlening zijn afspraken gemaakt, waarbij indirect de kosten die gemaakt worden door de gemeente in het kader van de functie van Mw. Halman versleuteld zitten in de afspraken en in de overhead van de tarieven die door de gemeente worden doorbelast. Ten aanzien van de door te belasten directe kosten is voor mw. Halman geen tijdsregistratie aanwezig op basis waarvan de werkelijke omvang van het dienstverband kan worden bepaald.

Hierdoor is de vergoeding die betaald wordt voor de inhuur van de topfunctionaris niet te herleiden. Op basis van de inschatting van het bestuur is de werkelijke tijdsbesteding van mw. Halman aan het Plassenschap verwaarloosbaar ten opzichte van zaken als gemeentesecretaris van de gemeente Wijdemeren en bedraagt daarmee minder dan € 1.900.

De individuele bezoldiging van de directie en Toezichthouders, die ook dient als verantwoording in het kader van de WNT, zijn in onderstaande tabellen gespecificeerd:

Topfunctionarissen met een totale bezoldiging van € 1.900 of minder.

Gegevens 2023		
NAAM TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE	Alle andere WNT-instellingen waarbij de leidinggevende topfunctionaris eveneens in dienstbetrekking is als leidinggevende topfunctionaris
Mw. E.T. Halman	Gemeentesecretaris	N.v.T.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt.

Mw. (Brand-) Dijkstra is het gehele jaar werkzaam geweest als bestuurssecretaris. In deze functie is zij geen topfunctionaris. Maar zij heeft wel werkzaamheden verricht voor het Plassenschap waar zij in 2022 als topfunctionaris vermeld stond en daarom is zij opgenomen in Bezoldiging topfunctionarissen.

Gegevens 2023

bedragen x € 1	J. Dijkstra
Functiegegevens	Bestuurssecretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 t/m 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,3
Dienstbetrekking?	nee
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	37.600
Beloningen betaalbaar op termijn	0
Subtotaal	*37.600*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	66.900
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	37.600
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t. N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Gegevens 2022

bedragen x € 1	J. Dijkstra
Functiegegevens	Directeur RMN
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01/01 t/m 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	nee
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	213.360
Beloningen betaalbaar op termijn	0
Subtotaal	*213.360*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	216.000
Bezoldiging	213.360

9.1 Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Behalve mw. Halman zijn er geen topfunctionarissen conform de WNT met dienstbetrekking in 2023 en die een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. In 2023 zijn geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens) of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

9.2 Leden en plaatsvervangende leden en secretaris van het bestuur LSD

Het hoogste uitvoeringsorgaan van het Plassenschap Loosdrecht is het bestuur. Het bestuur bestaat uit bestuurders van de deelnemers. Het individueel WNT maximum van de voorzitter bedraagt € 33.450, voor de overige leden bedraagt dit maximum € 22.300. Er is geen dienstverband tussen de leden en de plaatsvervangende leden en het Plassenschap Loosdrecht e.o.. De onderstaand genoemde personen zijn in 2023 lid of plaatsvervangend lid van het bestuur geweest. Aan deze lijst is toegevoegd de secretaris ad interim van het bestuur.

De bestuursleden hebben geen bezoldiging ontvangen. De samenstelling van het bestuur is hieronder opgenomen.

9.2.1 Bestuur

Periode	Functie	Naam	Deelnemer
Heel 2023	Voorzitter / lid	Dhr. A. (Arjan) Wisseborn	Gemeente Stichtse Vecht
December 2023 (Eénmalig)	Voorzitter/lid	Dhr. F. van Liempdt	Gemeente Stichtse Vecht
Heel 2023	Lid	Dhr. R. (Rob) van Muilekom	Provincie Utrecht
Tot september 2023	Lid	Mw. I. (Ilse) Zaal	Provincie Noord-Holland
Vanaf september 23	Lid	Mw. E.A.S. (Esther) Rommel	Provincie Noord-Holland
Heel 2023	Plv. voorzitter/ Lid	Mw. E. (Els) Kruijt	Gemeente Wijdemeren

10 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

11 Staat van langlopende geldleningen

Lening-nummer	Geldgever	Datum sluiten lening	Oorspronkelijk bedrag in €	Looptijd in jaren	Rentepercentage	Type	Restantbedrag van de lening in € per 31-12-2022	Nieuw opgenomen leningen 2023	Aflossing 2023	Restantbedrag van de lening in € per 31-12-2023	Rentelast 2023
40.95833	BNG	17-10-2002	600.000	20	4,93%	Lineair	30.000	-	0	-	-
40.98976	BNG	30-03-2004	500.000	20	4,32%	Lineair	50.000	-	25.000	25.000	1.347
40.100731	BNG	07-09-2005	200.000	20	3,86%	Lineair	30.000	-	10.000	20.000	1.036
40.104808	BNG	17-12-2009	500.000	20	4,30%	Lineair	175.000	-	25.000	150.000	7.486
40.112062	BNG	19-07-2018	2.000.000	20	1,58%	Lineair	1.771.428	-	57.143	1.714.285	27.497
1.0031755	NWB Bank	30-12-2022	2.000.000	20	3,03%	Lineair	2.000.000	-	-	2.000.000	60.432
Totaal (in €)							**4.026.429**	**-**	**117.143**	**3.909.285**	**97.798**

12 Programmarekening ‘oude stijl’

12.1 Programmarekening ingedeeld naar voormalige begrotingsposten

Omwille van de vergelijkbaarheid hebben we onderstaand de programmarekening ‘oude’ stijl opgenomen:

	Begrotingspost	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	*Afwijking begroting - realisatie*
1a	Doorbelaste personeelskosten	944.218	1.303.700	511.135	*792.565*
1b	Doorbelaste apparaatskosten	1.196.815	335.500	128.806	*206.694*
3	Kwaliteitsbijdrage derden t.b.v. toezicht en handhaving	-	315.000	315.000	-
5	Inhuur personeel derden	57.217	37.000	206.383	*(169.383)*
7	Rente en afschrijvingen	218.872	316.000	291.881	*24.119*
9	Huur en pachten	-	-	-	-
11	Bestuurs- en apparaatskosten	31.801	42.300	73.831	*(31.531)*
11a	Transitiebudget (Wijdemeren)	133.100	-	-	-
13	Belastingen en verzekeringen	34.038	17.000	41.593	*(24.593)*
15	Energie- en waterkosten	29.868	24.000	30.759	*(6.759)*
17	Onderhoud en vuilafvoer	462.798	318.000	548.189	*(230.189)*
17a	Bijdrage gebiedsakkoord	70.914	70.900	70.914	*(14)*
19	Voorzieningen	288.384	288.000	269.387	*18.613*
21	Publiciteits- en overige kosten	3.793	7.000	2.554	*4.446*
23	Nagekomen lasten	299	-	(10.936)	*10.936*
25	Onvoorzien	-	3.100	-	*3.100*
	Totaal lasten	**3.472.117**	**3.077.500**	**2.479.496**	**598.004**
2	Opbrengsten van eigendommen	389.561	423.700	415.056	*(8.644)*
4	Rechten	328.466	-	18.062	*18.062*
6	Rente	-	-	45.416	*45.416*
8	Overige baten	79.078	61.000	65.614	*4.614*
10	Instandhoudingsbijdrage	-	209.000	220.844	*11.844*
12	Nagekomen baten	438	-	-	-
14	Dekkingsmiddelen	2.007.914	2.315.300	2.074.848	*(240.452)*
	Deelnemersbijdrage	*1.539.180*	*1.754.100*	*1.765.703*	*11.603*
	Instandhoudingsbijdrage	-	*106.000*	*94.156*	*(11.844)*
	Transparantie BTW	*468.734*	*455.200*	*214.989*	*(240.211)*
	Totaal baten	**2.805.457**	**3.009.000**	**2.839.840**	**(169.160)**
	Saldo van baten en lasten	**(666.660)**	**(68.500)**	**360.343**	*428.843*
	Toevoegingen aan reserves	-	19.700	2.393	*(17.307)*
	Onttrekkingen aan reserves	70.914	88.200	70.914	*(17.286)*
	Gerealiseerd resultaat	**(595.746)**	**-**	**428.864**	**428.864**

12.2 Toelichting afwijkingen per begrotingspost

Onderstaand is een toelichting opgenomen per begrotingspost op de belangrijke over- en onderschrijdingen:

De begroting 2023 is de laatste begroting, die is opgesteld door Recreatie Midden-Nederland. Een aantal van de ramingen zijn in de begroting 2023 t.o.v. de begroting 2022 naar beneden bijgesteld. De realisatie 2023 is als gevolg daarvan bij een aantal begrotingsposten aanzienlijk hoger dan de raming 2023.

Lasten

1a Doorbelaste personeelskosten

Met ingang van 2023 worden de taken van het plassenschap uitgevoerd door de gemeente Wijdemeren. Kosten worden doorbelast op basis van werkelijk gewerkte uren. Het jaar 2023 was een transitiejaar, waarin naast de reguliere werkzaamheden is ingezet op een complete inventarisatie en nulmeting van de staat van het werkgebied. Deze werkzaamheden zijn door de gemeente Wijdemeren, met behulp van externe adviseurs, met een relatief kleine groep medewerkers uitgevoerd. Dit resulteert in een forse onderschrijding van de doorbelaste personeelskosten t.o.v. de raming.

In 2024 worden de geïnventariseerde werkzaamheden aan de hand van de vastgestelde plannen uitgevoerd. Het aantal medewerkers dat hierbij actief zal worden betrokken, zal daardoor aanzienlijk worden uitgebreid. Een onderschrijding van de personeelskosten, zoals in deze jaarrekening verantwoord, zal in deze omvang niet meer voorkomen.

1b Doorbelaste apparaatskosten

In de jaarrekening 2022 zijn onder deze post, naast de doorbelaste apparaatskosten, ook de liquidatiekosten van Recreatie Midden-Nederland verantwoord. Dat had een grote impact op het resultaat.

De in 2023 verantwoorde lasten betreft de doorbelasting van de overhead over de doorbelaste personeelskosten. Dit percentage bedraagt voor 2023 25,2%. Door de lagere doorbelasting van de personeelskosten, is ook de doorbelaste overhead aanzienlijk lager dan geraamd.

5. Inhuur personeel derden

Bij deze post zijn verantwoord de kosten van de via de provincie Utrecht ingehuurde bestuurssecretaris ad. € 37.600. De kosten van inhuur van een areaalbeheerder en de inhuur van personeel voor het schutten van de boten bij de Mijndense Sluis. In de raming is alleen rekening gehouden de inhuur Mijndense Sluis. De kosten van de areaalbeheerder en de bestuurssecretaris zijn in de begroting geraamd onder de posten 1a en 1b.

7. Rente en afschrijvingen

In de begroting 2023 was rekening gehouden met meer investeringen (waaronder verhardingen, meubilair). Tevens zijn de investeringen in de Strook en de Muyeveldse Vaart eerst in 2023 afgewikkeld en start de afschrijving met ingang van 2024. Als gevolg hiervan is de afschrijving lager dan begroot. De verantwoorde rente bedraagt € 97.900, de afschrijvingslasten € 194.000. Geraamd was in totaal € 316.000.

11. Bestuurs- en apparaatskosten

De overschrijding op deze post wordt voornamelijk veroorzaakt door de implementatie van een beheersysteem Geovisia ad. € 24.000 en extra consultancykosten voor het financieel systeem.ad. € 7.000.

13. Belastingen en verzekeringen

Het budget voor belastingen en verzekeringen is veel te laag geraamd. Dit is aangepast vanaf de begroting 2024. De lasten zijn t.o.v. de rekening 2022 met € 7.500 toegenomen.

15. Energie en waterkosten
De raming van deze post is structureel te laag en moet worden bijgesteld. De uitgaven 2023 zijn nagenoeg gelijk aan die van 2022.

17. Onderhoud en vuilafvoer
Ten opzichte van de voorgaande jaren is het budget voor onderhoud en vuilafvoer in de begroting 2023 fors naar beneden bijgesteld.
In 2023 heeft een inventarisatie van het werkpakket voor het reguliere onderhoud plaatsgevonden. Op basis hiervan is een beheerplan opgesteld. Dit beheerplan is door het bestuur in september 2023 vastgesteld. Uit het beheerplan volgt dat het benodigde budget voor regulier onderhoud veel hoger is dan het in de begroting 2023 geraamde, naar beneden bijgestelde, budget. In 2023 zijn, evenals in voorgaande jaren, de reguliere onderhoudswerkzaamheden in het werkgebied uitgevoerd.
Om tot een de inventarisatie en nulmeting te komen zijn een aantal onderhoudsinspecties uitgevoerd. De daartoe gemaakte kosten zijn ook onder deze post verantwoord.

19. Voorzieningen
In 2023 heeft inventarisatie van de nog weg te werken achterstanden in het groot onderhoud plaatsgevonden, daarbij is bepaald welke kosten daarmee gemoeid zijn. In het 4-jarig uitvoeringsplan is de verdeling van deze werkzaamheden uitgesmeerd over de periode 2024-2027. Berekend is dat om de achterstanden in de periode 2024-2027 te kunnen wegwerken er een voorziening nodig is van € 1.179.800. De dotatie groot onderhoud 2023 is bepaald aan de hand van dit benodigde budget en bepaald op € 269.387. Dit is lager dan de raming 2023, die nog uitging van de eerder berekende bedragen voor groot onderhoud.

Daarnaast is in kaart gebracht welke dotatie aan de voorziening groot onderhoud structureel nodig is om het groot onderhoud vanaf 2028 cyclisch te kunnen uitvoeren. Vanaf 2024 wordt een, jaarlijks te indexeren, bedrag van € 212.200 aan de voorziening groot onderhoud toegevoegd.

21. Publiciteits- en overige kosten
Op deze post zijn de uitgaven onder de beschikbare budgetten gebleven. De uitgaven 2022 en 2023 verschillen niet veel.

23. Nagekomen lasten
Betreft lagere lasten door afrekening van liquidatie Recreatie Midden-Nederland. Alle voorziene lasten zijn verantwoord in 2022.

25. Onvoorzien
In 2023 zijn er geen kosten ten laste van het budget onvoorzien gebracht.

Baten

2. Opbrengsten eigendommen
Dit betreft de opbrengsten van schutten van de Mijndense sluis, de erfpacht Mijnden en de huur, opstalrechten en erfpacht van de strook en Eiland Meent, jachtrecht en visrecht. In mindere mate verhuur van diverse terreinen. De erfpacht Mijnden is met 10% verhoogd, daar staat tegenover een duidelijk lagere opbrengst van sluisgelden. Op totaalniveau is het verschil beperkt.

4. Rechten
Met ingang van 2023 is de vergunningverlening terug gevallen aan de gebiedsgemeenten Stichtse vecht en Wijdemeren. Het plassenschap verantwoord in de jaarrekening alleen nog vooruitontvangen bedragen van in het verleden voor meerdere jaren afgegeven vergunningen.

6. Rente

Eind 2022 is een nieuwe vaste geldlening van € 2.000.000 afgesloten bij de Nederlandsche Waterschapsbank. Deze middelen waren niet direct nodig voor financiering van de investeringen, verder is de liquiditeitspositie continu gemonitord. Het hele jaar door waren er voldoende middelen beschikbaar voor het uitvoeren van de taken. Niet direct benodigde middelen zijn door het plassenschap, conform de wet, aangehouden in de Schatkist. Over de in de Schatkist aangehouden middelen vergoedt het Rijk rente. In 2023 is de rente op tegoeden fors hoger geweest dan de afgelopen jaren, veroorzaakt door de sterk gestegen marktrente. Op totaalbasis is ruim € 45.000 aan rente ontvangen.

8. Overige baten

Dit betreft met name de aan de gebiedsgemeenten doorbelaste kosten voor de vuilnisophaaldienst.

10. Externe baten onderhoud gebied

De externe bijdrage, die wordt bepaald op basis van door de gemeente Wijdemeren ontvangen bedragen is bijna € 12.000 hoger dan de raming. Dit wordt veroorzaakt door iets hogere opbrengst, door meer verstrekte vergunningen en per saldo lager, dan geraamde lasten voor de uitvoering van de vergunningverlening. Deze bijdrage staat in directe relatie met de “Kwaliteitsbijdrage derden t.b.v. toezicht en handhaving”.

14. Dekkingsmiddelen

Het verschil ten opzichte van de begroting wordt verklaard door de BTW op de kosten. Omdat de kosten lager zijn uitgevallen dan begroot is het aandeel BTW in de deelnemersbijdrage tevens lager dan begroot. De deelnemersbijdrage zelf is gelijk aan het begrote bedrag. Geraamd transparantie BTW € 455.200, feitelijk betaalde transparantie BTW afgerond € 215.000, dat is een verschil van ruim € 240.000.

PLASSENSCHAP LOOSDRECHT

BEGROTING 2025

11 juli 2024

1 Voorwoord

Voor u ligt de programmabegroting 2025 van het Plassenschap Loosdrecht e.o., opgesteld door de gemeente Wijdemeren, in opdracht van het bestuur van het Plassenschap.

Ingevolge de in 2022 tussen partijen opgestelde Samenwerkingsovereenkomst is de gemeente verantwoordelijk voor de taakuitvoering van het Plassenschap, binnen de door het bestuur vastgestelde kaders en budgetten.

Het Plassenschap Loosdrecht e.o. is sinds 1 januari 2023 een bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO), een samenwerkingsvorm op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Binnen deze BVO werken de gemeenten Wijdemeren, Stichtse Vecht en de Provincies Utrecht en Noord-Holland samen aan het beheer van publiek toegankelijke recreatiegebieden voor inwoners en bezoekers van de regio.

De taak van het Plassenschap Loosdrecht e.o. is, ingevolge de nieuwe BVO, het beheer en onderhoud en eventueel de exploitatie van eigendommen van het Plassenschap en de daarop aanwezige voorzieningen, het in stand houden van het natuur en landschapsschoon dat het schap in eigendom heeft, voor zover samenhangend met deze taak, alsmede het financieel beheer dat met deze taak samenhangt. De eigendommen van het schap liggen in het gebied van de Loosdrechtse Plassen, de beide Noordelijke- en Zuidelijke Kievitsbuurt en omvatten voorts een pad. Ten westen van de A2 liggen een vijftal terreinen en drie paden in het Veenweidegebied.

Het plassengebied biedt daarmee publieke mogelijkheden voor ontspanning, rust, beweging en plezier voor inwoners én bezoekers van de regio.

Conform de afspraken tussen de deelnemers worden de besparingen die gerealiseerd zijn op de overhead gedurende de jaren 2023 en 2024 ingezet ten behoeve van kwaliteitsverbetering van het product. Na deze twee jaren wordt dit uitgangspunt geëvalueerd.

In 2023 zijn een aantal onderzoeken uitgevoerd om een meer nauwkeurig beeld te verkrijgen van de meerjarige onderhoudsverplichtingen, die met het beheer samenhangen. Daarbij is een onderscheid gemaakt naar de taakpakketten: terreinen, vaarwegen, sluizen en vastgoed. Dit heeft geresulteerd in een Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) en een Meerjaren Investeringsplan (MJIP), die in september 2023 door het bestuur zijn vastgesteld. Op basis van deze beheerplannen is een 4-jarig uitvoeringsplan opgesteld. Verder zijn deze plannen belangrijke bouwstenen voor het 4-jarig financieel perspectief, dat conform de GR is opgesteld. Ook geven de uitkomsten input voor het jaarlijks beheerplan onderhoud.

Voornoemde beleidsstukken en de daarin gemaakte keuzes zijn de basis voor het opstellen van de eerste begrotingswijziging 2024 en de begroting 2025.

In het eerste kwartaal van 2024 volgt daarop nog de boomveiligheidscontrole.

Het nog vast te stellen "Financieel perspectief 2024-2027" vormt de basis voor deze begroting. Zie hiertoe het onderdeel Kadernota 2025.

ONDERTEKENING

Aldus vastgesteld door het bestuur d.d. 11 juli 2024

Mevr. E. Kruijt
Voorzitter (plv)

Mevr. J. Brand
Secretaris a.i.

INHOUD

1 Voorwoord 2
Ondertekening 3
Inhoud 4
Beleidsbegroting 6
2 Programmaplan 6
2.1 Inleiding (met inbegrip van de kadernota 2025) 6
2.2 Programma 1: Beheer, onderhoud en exploitatie 7
2.2.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen? 7
2.2.2 Wat mag het kosten? 9
2.3 Programma 2: Algemeen (incl. overhead) 11
2.3.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 11
2.3.2 Wat gaan we daarvoor doen? 11
2.3.3 Wat mag het kosten? 12
..... 12
3 Paragrafen 15
3.1 Paragraaf lokale heffingen 15
3.2 Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing 15
3.2.1 Inventarisatie en toelichting beschikbare weerstandscapaciteit 17
3.3 Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen 19
3.4 Paragraaf financiering 19
3.4.1 Beleidsuitgangspunten 19
3.4.2 Risicobeheer 20
3.4.3 Kasgeldlimiet 20
3.4.4 Renterisiconorm 20
3.4.5 Mutaties in de leningenportefeuille 20
3.4.6 BBV en rentetoerekening 20
3.5 Paragraaf bedrijfsvoering 21
3.5.1 Bedrijfsvoering 21
3.5.2 Overhead en toerekening personeelskosten 21
3.6 Paragraaf verbonden partijen 21
Financiële begroting 22
4 Overzicht baten en lasten per programma en toelichting 22
5 Overzicht baten en lasten per kostensoort 23
6 Overzicht incidentele baten en lasten 24

6.1 Overzicht incidentele baten en lasten en toelichting 24
6.2 Presentatie van het structureel begrotingssaldo 24
7 Uiteenzetting van de financiële positie 25
7.1 Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid 25
7.2 geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar 25
7.3 EMU-saldo 25
7.4 Meerjaren investeringsbegroting 26
7.5 Stand en verloop van de reserves en voorzieningen 27
7.6 Baten en lasten per taakveld 28
7.7 Deelnemersbijdrage 2025 29

1 Programmaplan

1.1 Inleiding

Het Plassenschap richt zich als BVO op een doelmatig beheer van de bezittingen, afgestemd op de wensen van de gebruikers van het gebied. Naast de recreanten en inwoners die er ontspanning zoeken wordt er een aanzienlijke bijdrage aan het economisch klimaat van de regio geleverd.

Het Plassenschap is eigenaar van de volgende eilanden Geitekaai, Markus Pos, Meent, Robinson Crusoe en Weer. Verder de terreinen: de Aa, Bijltje, Bosdijk, de Geer, Fuut, Oukoperdijk, de Strook en Zwaan. Daarnaast bezit het schap een aantal fiets- en wandelpaden – de Boterwal, fietspad Scheendijk en de Uitweg van Portengen – alsmede diverse vaarwegen en alle sluizen die toegang geven tot de Loosdrechtse plassen. Het schap bezit vele legakkers en natuuroevers, zowel in de Loosdrechtse plassen als de Noordelijke- en Zuidelijke Kievitsbuurt.

De gemeente Wijdemeren verzorgt het beheer voor het Plassenschap, maar stemt keuzes die gemaakt moeten worden af met ambtelijke vertegenwoordigers van de vier deelnemers. Waar nodig wordt opgeschaald naar het bestuur, dat zich hoofdzakelijk bezig houdt met kaderstelling (o.a. beeldkwaliteitsnorm) en de vaststelling van de budgetten. Om een integer proces te waarborgen zijn de secretarisfunctie ondergebracht bij de provincie Utrecht. Hiermee wordt de overhead slank en doeltreffend georganiseerd.

De begroting 2025, is conform de begroting 2024, opgebouwd naar de aard van de activiteiten van het schap:

- Programma 1. Beheer, onderhoud en exploitatie (inclusief baggerbijdrage)
- Programma 2. Algemeen (incl. overhead).

Kadernota 2025

Op grond van artikel 18 lid 1 van de gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. wordt de algemene financiële kadernota (4 jarig financieel perspectief) als apart onderdeel opgenomen in de begroting.

2.1.1. Formatie (binnen en buiten)

De formatie, die nodig is voor het uitvoeren van de taken van het Plassenschap is in de vastgestelde begroting 2024 geraamd op afgerond 9,6 fte.
In het kader van deze begroting is de totale formatie tegen het licht gehouden, daarbij is de formatie projectleider (uitvoering en voorbereiding investeringsprojecten) met 0,4 fte. verhoogd, van 0,6 fte. tot 1,0 fte. De functie van secretaris van het bestuur, die wordt geleverd via de Provincie Utrecht is tot nog toe op 0,5 fte. begroot, de omvang is in deze begroting verlaagd naar 0,3 fte.

In deze begroting wordt de formatie per saldo verhoogd tot 9,8 fte. De formatie bestaat voor afgerond 5,6 fte. uit medewerkers buitendienst, die fulltime voor het Plassenschap werkzaam zijn: sluiswachters Mijndense Sluis (1,6 fte.), vakspecialisten onderhoud (3,0 fte.) en een areaalbeheerder /opzichter projecten (1,0 fte.). Daarnaast bestaat de formatie voor per saldo 3,9 fte. uit medewerkers uit diverse disciplines van de binnendienst, die op uurbasis voor het Plassenschap werken. Het betreft de programmanager Plassenschap en een projectleider investeringen. Het betreft verder medewerkers beleid en ontwikkeling, communicatie, financiën, personeelszaken, juridisch adviseur etc. De medewerkers zijn in dienst bij de gemeente Wijdemeren.

De belangrijkste taak van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. is de uitvoering van regulier (Beheerplan) en groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen (Uitvoeringsplan). In 2024 en verder worden deze werkzaamheden conform plan uitgevoerd (begrotingsposten 1a en 1b deels, 7b, 17 en 19). Voor de periode 2025-2027 wordt de benodigde formatie eveneens geraamd op 9,8 fte. De verdeling van de formatie binnen en buiten blijft ongewijzigd. Voor de salarisontwikkeling gedurende de periode 2024-2027 zie onder 2.

2.1.2 Salarisontwikkeling en prijsindex

Recent hebben de werkgevers en werknemers een principe akkoord bereikt voor een CAO. Deze is afgesloten voor de periode 1 januari 2024 tot en met 31 maart 2025. De salarisontwikkeling bedraagt 4,75% verhoging per 1-1-2024 en nog eens 1,25% per 1 oktober 2024. In de septembercirculaire 2023 heeft het Centraal planbureau (CPB) in artikel 4.2 tabel 4.2.2 “Prijsindexen CPB, MEV 2024 en CEP 2023” (p.30) een prognose afgegeven voor de ontwikkeling van het nationaal consumentenprijsindex en de prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers.

In de ramingen van deze begroting 2025-2027 gaan we, naast het bovenstaande, uit van deze prognoses. Voor 2028 zijn vooralsnog dezelfde cijfers, als die van 2027 gehanteerd.

Prijsindexen CPB, MEV 2024 en CEP 2023 (2025-2027)				
	2025	2026	2027	2028
Nationale consumentenprijsindex (cpi)	2,5%	2,4%	2,3%	2,3%
Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers	5,4%	4,5%	3,9%	3,9%

2.1.3. Beheerplan

Ten behoeve van het opstellen van een beheerplan heeft in 2023 een complete inventarisatie van het areaal van het plassengebied plaatsgevonden. Op basis van deze inventarisatie zijn de structureel benodigde budgetten voor regulier en groot onderhoud berekend voor het gehele werkgebied op basis van landelijk gehanteerde normbedragen. Deze methode is ook toegepast voor de berekening van de structurele dotatie aan de voorziening groot onderhoud.
Vanaf 2024 neemt het benodigde budget voor regulier onderhoud fors toe t.o.v. de eerder vastgestelde raming 2024. De structurele dotatie voor uitvoering van groot onderhoud neemt daarentegen af. Rekening is gehouden met de nieuwe salaris- en prijsontwikkeling zoals het CPB in de septembercirculaire 2023 heeft aangegeven (zie onder punt 2 en 3).
In de eerste van onderstaande tabellen zijn weergegeven de budgetten 2024-2027 voor regulier onderhoud exclusief BTW en dotatie groot onderhoud (geen BTW), zoals ook in het beheerplan opgenomen.
In de tweede tabel zijn dezelfde budgetten 2024-2027 opgenomen waarbij het budget voor regulier onderhoud inclusief BTW is verantwoord. Na aftrek van de transparantie BTW zijn de budgetten op totaal niveau weer aan elkaar gelijk. Dit resulteert in de volgende overzichten m.b.t. de budgetten regulier en groot onderhoud:

Budgetten exclusief BTW									
Post	**Omschrijving**	**Begroting**	**Begroting**	**Begroting**	**Begroting**	**Budget**	**Budget**	**Budget**	**Budget**
		2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
1	Tot. 3 fte. (excl. Overhead , excl. BTW)	€ 212.600	€ 221.500	€ 230.300	€ 239.500	€ 215.000	€ 224.600	€ 233.400	€ 242.500
17	Onderhoudsbudget (exclusief BTW)	€ 287.900	€ 294.800	€ 301.900	€ 309.200	€ 494.000	€ 505.900	€ 517.500	€ 529.400
17	Niet uitgev. werkzaamheden (excl. BTW)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 56.400	€ 57.800	€ 59.100	€ 60.500
17	Onderhoud pilot legakkers (excl. BTW)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 29.000	€ 29.700	€ 30.400	€ 31.100
19	Dotatie groot onderhoud (geen BTW)	€ 288.000	€ 288.000	€ 288.000	€ 288.000	€ 217.500	€ 222.700	€ 227.800	€ 233.000
	Beschikbaar excl. BTW	**€ 788.500**	**€ 804.300**	**€ 820.200**	**€ 836.700**	**€ 1.011.900**	**€ 1.040.700**	**€ 1.068.200**	**€ 1.096.500**
	Verschil					**€ 223.400**	**€ 236.400**	**€ 248.000**	**€ 259.800**
Budgetten inclusief BTW									
Post	**Omschrijving**	**Begroting**	**Begroting**	**Begroting**	**Begroting**	**Budget**	**Budget**	**Budget**	**Budget**
		2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
1	tot. 3 fte. (excl. Overhead , incl. BTW)	€ 257.200	€ 268.000	€ 278.700	€ 289.800	€ 260.200	€ 271.800	€ 282.400	€ 293.400
17	Onderhoudsbudget (inclusief BTW)	€ 333.400	€ 341.400	€ 349.600	€ 358.000	€ 581.600	€ 595.600	€ 609.300	€ 623.300
17	Niet uitgev. werkzaamheden (incl. BTW)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 68.200	€ 69.900	€ 71.500	€ 73.200
17	Onderhoud pilot legakkers (incl. BTW)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 35.100	€ 35.900	€ 36.800	€ 37.600
19	Dotatie groot onderhoud (geen BTW)	€ 288.000	€ 288.000	€ 288.000	€ 288.000	€ 217.500	€ 222.700	€ 227.800	€ 233.000
	Beschikbaar incl. BTW	**€ 878.600**	**€ 897.400**	**€ 916.300**	**€ 935.800**	**€ 1.162.600**	**€ 1.195.900**	**€ 1.227.800**	**€ 1.260.500**
Af:	Transparantie BTW	€ 90.100	€ 93.100	€ 96.100	€ 99.100	€ 150.700	€ 155.200	€ 159.600	€ 164.000
	Beschikbaar excl. BTW	**€ 788.500**	**€ 804.300**	**€ 820.200**	**€ 836.700**	**€ 1.011.900**	**€ 1.040.700**	**€ 1.068.200**	**€ 1.096.500**
	Verschil					**€ 223.400**	**€ 236.400**	**€ 248.000**	**€ 259.800**

2.1.4. Uitvoeringsplan 2024-2027. Extra toegevoegd jaarschijf 2028

In het “Uitvoeringsplan” zijn de per jaarschijf de werkzaamheden in het kader van groot onderhoud en de investeringen zichtbaar gemaakt.

In het meerjareninvesteringsplan zijn opgenomen, de in de komende jaren in het gebied noodzakelijke investeringen op het gebied van beschoeiingen, sluizen, landterreinen, materieel en vastgoed. Bij de toekomstige vervangingsinvestering van beschoeiingen zal in tegenstelling tot eerdere projecten geen gebruik worden gemaakt van kunststof, maar van hardhout. Dit is aanzienlijk goedkoper dan kunststof, de afschrijvingstermijn is korter (kunststof 40 jaar, hardhout 30 jaar).

De uitvoering van het groot onderhoud is niet van invloed op de exploitatie, de uitgaven komen rechtstreeks ten laste van de voorziening groot onderhoud.

Voor het investeringsplan zijn de kapitaallasten, die daaruit volgen berekend. Voor het bepalen van de bijbehorende rente is uitgegaan van 3,5% (basis marktrente per ultimo november 2023) .

Onderstaande tabellen bevatten de geraamde investeringen 2024-2028 en de daaruit volgende kapitaallasten 2024-2028. Voor de totale omvang van de kapitaallasten moeten in de ramingen nog de kapitaallasten van de gerealiseerde investeringen worden toegevoegd.

Overzicht investeringen 2024-2028					
Jaar	Beschoeiingen	Sluizen	Land-terreinen	Facilitair: materieel en vastgoed	Eindtotaal
2024	€ 541.000	€ 346.000	€ 50.000	€ 473.500	€ 1.410.500
2025	€ 2.544.200	€ 308.900	€ 350.000	€ 60.000	€ 3.263.100
2026	€ 1.159.200	€ 744.400	€ 400.000	€ 110.500	€ 2.414.100
2027	€ 1.281.600	€ 649.200		€ 30.000	€ 1.960.800
2028	€ 1.674.000	€ 3.400		€ 64.000	€ 1.741.400
Eindtotaal	**€ 7.200.000**	**€ 2.051.900**	**€ 800.000**	**€ 738.000**	**€ 10.789.900**

Kapitaallasten horend bij investeringsplan 2024-2028			
Jaar	Afschrijving	Rente 3,5%	Totaal
2024	0	€ 24.700	€ 24.700
2025	€ 58.000	€ 105.500	€ 163.500
2026	€ 103.200	€ 202.000	€ 305.200
2027	€ 237.400	€ 272.600	€ 510.000
2028	€ 316.600	€ 327.700	€ 644.300

2.1.5. Financieel arrangement toezicht

Er is een financieel arrangement toezicht overeengekomen tussen het Plassenschap en de gemeenten Stichtse Vecht en Wijdemeren. Conform deze afspraak verstrekt het Plassenschap een solidariteitsbijdrage aan beide gemeenten van in totaal € 315.000 (prijspeil 2024). De verdeling is € 189.000 voor Wijdemeren en € 126.000 voor Stichtse Vecht. Wijdemeren brengt conform afspraak een bedrag van € 116.000 excl. BTW in rekening bij de gemeente Stichtse Vecht voor het uitvoeren van toezichttaken in het gebied van Stichtse Vecht. De resterende € 10.000 besteedt Stichtse Vecht aan verkeersregelaars bij de Nieuweweg. De door het CPB in de septembercirculaire 2023 opgegeven reeks is ook hier voor de periode 2025-2028 van toepassing. Zie de consumentenprijsindex onder 2.

2.1.6. Routebureau provincie Utrecht

In 2023 heeft het Plassenschap een nieuwe dienstverleningsovereenkomst (DVO) met het Routebureau Utrecht gesloten en is daarmee één van de opdrachtgevers geworden. De eerdere overeenkomst in dit kader liep nog getrapt via Recreatie Midden Nederland. De bijdrage is voor 2024 geraamd op € 22.000 exclusief BTW (op basis van de indicatieve begroting van het Routebureau 2023). De routes bevinden zich hoofdzakelijk in het veenweidegebied. De bijdrage wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de nationale consumentenprijsindex. Zie de consumentenprijsindex onder 2.

2.1.7. Verhoging tarieven inkomsten

Voor de inkomsten, zoals tarieven voor ligplaatsen, erfpachten, huren en gebruik terreinen etc. wordt, daar waar van toepassing een stijgingspercentage van voor 2025 2,5% ten opzichte van 2024 aangehouden. De door het CPB in de septembercirculaire 2023 opgegeven reeks is hier voor de periode 2025-2028 van toepassing. Zie de consumentenprijsindex onder 2.

2.1.8. Vergoeding Wijdemeren i.h.k.v. snelvaarvergunningen

De vergunningverlening voor snelvaren is sinds 1 januari 2023 een taak van de gemeente Wijdemeren. Het aantal verstrekte jaarvergunningen voor particulieren is gemaximaliseerd op 800. De gerealiseerde opbrengst vloeit, na aftrek van de in het kader van de vergunningverlening gemaakte kosten, conform de met het college van de gemeente Wijdemeren gemaakte afspraak, terug naar het Plassenschap Loosdrecht e.o..

2.1.9. Verhoging eigen inkomsten

Dit onderwerp is in de afgelopen jaren in het voormalige bestuur van het Plassenschap herhaaldelijk aan de orde geweest. De conclusie was steevast dat de mogelijkheden zeer beperkt zijn, omdat het werkgebied van het Plassenschap veelal in “Natura 2000 gebied” ligt. Het bestuur van het Plassenschap heeft toch een aantal nader te onderzoeken inkomstenverhogende maatregelen benoemd:

a. Verhoging sluisgelden (structureel)
b. Invoering liggelden bij de eilanden (structureel
c. Verkoop recreatieterreinen (incidenteel, bijkomend voordeel lagere lasten)
d. Verkoop niet-strategische percelen, w.o. legakkers (incidenteel, mogelijk voordeel lagere lasten)

Er vindt in deze begroting geen financiële vertaling plaats.

2.1.10. Financiering

Het Plassenschap heeft onvoldoende eigen vermogen om de in het investeringsplan geraamde investeringen te kunnen financieren. Om die reden moet er vreemd vermogen worden aangetrokken. De huidige rente op vaste langlopende geldleningen bedraagt ca. 3,5%. In de berekeningen wordt van deze rente uitgegaan over de investeringsbedragen.
De financiering van de investeringen met vreemd vermogen heeft gevolgen voor het kengetal netto-schuldquote, die ver boven het maximaal gewenste getal uitstijgt. Zolang de participanten echter de verplichte deelnemersbijdragen betalen is er geen probleem.

Een alternatieve mogelijkheid is, dat de investeringen geheel of gedeeltelijk worden gefinancierd door (enkele van) de deelnemers. Het is de moeite waard om te onderzoeken of met name de provincies bereid zijn om hun aandeel in de investeringen ineens te voldoen aan het Plassenschap. We spreken dan over bijna 55% van het investeringsbedrag. De deelnemers mogen deze bijdrage aan derden, conform de B.B.V., in hun eigen administratie activeren en afschrijven gedurende dezelfde termijnen, die worden gehanteerd door het Plassenschap. Deelnemers, die hiervoor kiezen betalen over, de ineens afgekochte, investeringen geen rente aan het Plassenschap. Het Plassenschap, op zijn beurt, hoeft dan minder vreemd vermogen aan te trekken, wat weer gunstig is voor hoogte van de netto-schuldquote.

2.1.11. Weerstandsvermogen

Het bestuur van het Plassenschap stelt aan de hand van een risico-inventarisatie de benodigde omvang van het weerstandsvermogen vast. De algemene reserve fungeert als buffer voor deze risico's. Dat betekent dus ook dat deze reserve minimaal moet overeenkomen met deze benodigde buffer. Een eventueel hoger saldo in de algemene reserve kan ingezet worden om een exploitatietekort op te vangen.
Dat laatste kan alleen incidenteel, omdat de begroting structureel in evenwicht moet zijn. De kaders hiervoor zijn opgenomen in de financiële verordening.
Het negatieve resultaat over het jaar 2022 afgerond € 595.000 is t.l.v. de algemene reserve gebracht. In dit nadelig saldo is het voorlopig aandeel van het Plassenschap in de liquidatiekosten R.M.N. verdisconteerd. Bij de start van de BVO Plassenschap Loosdrecht e.o. per 1 januari 2023 rest er nog een beperkte algemene reserve van afgerond € 58.000.

In de vastgestelde begroting 2024 is het benodigde weerstandsvermogen berekend op € 155.000, waarbij ook nog posten P.M. zijn geraamd. Per 1-1-2023 was de algemene reserve dus minstens
€ 97.000 te laag. Het bestuur heeft uitgesproken dat het weerstandsvermogen weer op peil moet worden gebracht. Het weerstandsvermogen is op peil wanneer de verhouding beschikbaar weerstandsvermogen en aanwezige risico's minimaal 1,0 bedraagt. Het bestuur streeft ernaar om dit niveau te bereiken uiterlijk per ultimo 2026.

De algemene reserve gefaseerd weer op weerstandsniveau brengen heeft, als de situatie niet wijzigt, gevolgen voor de hoogte van de deelnemersbijdragen 2025 en 2026.

Gevolg van voorlopig resultaat jaarrekening 2023
De concept-jaarrekening 2023 geeft een voorlopig batig saldo te zien van bijna € 429.000. Door resultaatbestemming kan dit bedrag aan de algemene reserve worden toegevoegd. De algemene reserve heeft dan weer voldoende omvang om risico's op te kunnen vangen en om incidenteel exploitatietekorten op te kunnen vangen. De weerstandsratio komt ruim boven de eerder gestelde 1 uit. De hiervoor genoemde extra verhoging van de deelnemersbijdragen kan achterwege blijven.

2.1.12. Deelnemersbijdragen

De deelnemersbijdragen bestaan uit de reguliere bijdragen op basis van de berekeningen volgend uit het financieel perspectief, de berekende transparantie BTW en de kwaliteitsbijdrage. Deze kwaliteitsbijdrage is het saldo van de solidariteitsbijdrage toezicht en handhaving en de ontvangen "Instandhoudingsbijdrage" van de gemeente Wijdemeren.

De komende jaren zijn een groot aantal vervangingsinvesteringen gepland. De afschrijvingen en rente, die hieruit volgen resulteren in een sterke toename van deelnemersbijdragen.

1.2 Programma 1: Beheer, onderhoud en exploitatie.

1.2.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

1.2.1.1 Beheer en onderhoud algemeen (beheerplannen regulier en groot onderhoud en vervangingsinvesteringen).

In 2023 zijn beheerplannen opgesteld voor het dagelijks onderhoud, groot onderhoud (MJOP) en een meerjarig investeringsplan (MJIP). Uit deze beheerplannen zijn de werkelijk benodigde budgetten voor regulier jaarlijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsinvesteringen zichtbaar geworden en is vervolgens, conform de GR, vertaald in een uitvoeringsplan. De uitkomsten zijn verwerkt in een het financieel perspectief 2024-2027 en een eerste begrotingswijziging 2024. De stukken zijn separaat aan het bestuur ter besluitvorming voorgelegd.

Dit kan gevolgen hebben voor de hoogte van de hier verantwoorde budgetten.

1.2.1.2 Beheer & Onderhoud (lasten)

Beheer en onderhoud omvat het beheer en (dagelijks, groot- en vervangings-) onderhoud van de bezittingen. Het niveau van het beheer en onderhoud verschilt per terrein, per seizoen en is afhankelijk van onder meer wet- en regelgeving, de functie, de intensiteit van het gebruik en de behoefte van de gebruikers. Het bestuur van het Plassenschap heeft het daarbij behorende, gedifferentieerde kwaliteitsniveau vastgesteld. Ook op het gebied van beheer & onderhoud moeten we inspelen op en rekening houden met diverse ontwikkelingen. In onderstaande paragrafen worden de belangrijkste ontwikkelingen geschetst.

Om efficiënter te kunnen werken is, uit de besparingen op overhead ,de onderhoudsploeg m.i.v. 2023 reeds versterkt met een coördinerend schipper, naast twee 'gewone' schippers.

1.2.1.3 Duurzaamheid/natuur

De thema's duurzaamheid 'klimaatverandering'/'klimaatadaptatie', 'biodiversiteit', 'circulaire economie' en 'energietransitie' staan steeds hoger en prominenter op de politieke agenda's. Het schap heeft in de afgelopen jaren een aantal stappen gezet op het gebied van duurzaamheid. Waar mogelijk wordt ecologisch beheerd ter bevordering van de biodiversiteit en worden natuurvriendelijke oevers aangelegd. In 2025 streven we naar verdere verduurzaming. Het Natura2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen wordt hierbij betrokken maar natuurbeheerplannen zullen niet worden opgesteld. Het Plassenschap is immers niet ingericht als TBO en ontvangt derhalve ook geen beheervergoedingen.

1.2.1.4 Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

De financiële bijdrage van het Plassenschap aan het gebiedsakkoord betreft een aandeel in de kosten van, de in het plassengebied, uit te voeren baggerwerkzaamheden. Zie hierna.

Het Plassenschap brengt geen recreatieve ontwikkelingen op gang, maar werkt er wel actief aan mee mits dat past binnen zijn verantwoordelijkheid als eigenaar. De afwegingskaders voor de haalbaarheid van ruimtelijke ingrepen liggen niet binnen de scope van het Plassenschap. Het Plassenschap Loosdrecht e.o. is mede ondertekenaar van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen (OVP). Binnen het OVP zijn diverse projecten benoemd, waarbij de medewerking van het Plassenschap een rol speelt. Het Plassenschap is daarmee een verplichting aangegaan van in totaal € 906.000 als bijdrage aan de uit te voeren baggerwerkzaamheden. De totale bijdrage dient volgens een vastgesteld kasritme te worden bijgedragen in de periode 2017-2027

Sinds 2020 wordt jaarlijks een bijdrage verantwoord van afgerond € 70.900. In het laatste jaar van het baggerproject wordt het resterende deel van de bijdrage van maximaal € 390.600 verrekend.
Binnen de organen van het Gebiedsakkoord wordt het Plassenschap vertegenwoordigd door de gemeenten Wijdemeren en Stichtse Vecht.

1.2.1.5 Routebureau (lasten)

Het Plassenschap is – namens deelnemende gemeenten - een van de opdrachtgevers van het Routebureau Utrecht. Een uniform beheer en onderhoud, ontwikkeling en informatievoorziening & marketing m.b.t. de bewegwijzerde routenetwerken voor fietsen, wandelen en varen (sloepen) loopt via het Routebureau. De bijdrage van het Plassenschap bedraagt, op basis van de cijfers 2023, in 2025 € 27.300 (2024 afgerond € 22.200). Deze toename wordt veroorzaakt doordat er BTW aan de kosten zijn toegerekend, waar dat voorheen niet het geval was. Deze BTW komt weer terug via de transparantie B.T.W., zodat deze verhoging netto geen impact heeft. Met het Routebureau moet nog worden geëvalueerd of deze bijdrage nog wel recht doet aan de geleverde diensten. De routes liggen hoofdzakelijk in het veenweidegebied. Totdat de evaluatie is afgerond, wordt budget voor het Routebureau geraamd.

1.2.1.6 Kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving (lasten)

Dit betreft de bijdrage van het Plassenschap aan de gebiedsgemeenten m.b.t. toezicht en handhaving. Daar staat tegenover een van de gemeente Wijdemeren ontvangen instandhoudingsbijdrage.

Sinds 1 januari 2023 voert het Plassenschap de taken uit van Toezicht en Handhaving niet langer uit. In plaats daarvan wordt een “kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving” opgenomen in de begroting. De twee plassengemeenten ontvangen vanuit de begroting van het Plassenschap een vergoeding in de vorm van een “kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving”, die overeenkomt met het gebudgetteerde nadeel van de twee gemeenten.

1.2.1.7 Instandhoudingsbijdrage Wijdemeren en deelnemers (baten)

De te betalen vergoeding voor de ontheffing snelvaren omvat naast leges een component ‘instandhoudingsbijdrage’ gerelateerd aan de extra druk die het snelvaren op het gebied legt. Dit bedrag stelt de gemeente Wijdemeren, die deze instandhoudingsbjjdrage feitelijk incasseert, ter beschikking aan het Plassenschap. Deze instandhoudingsbijdrage is afhankelijk van het feitelijk aantal uitgegeven ontheffingen en de kosten die de gemeente maakt voor het verstrekken ervan. Het hier geraamde bedrag kan als gevolg hiervan fluctueren.

In deze begroting is deze instandhoudingbijdrage geraamd op € 223.700. Daar staat tegenover dat er een “kwaliteitsbijdrage voor toezicht en handhaving” van totaal € 340.700 (Zie 2.2.1.5) aan de gemeenten wordt verstrekt. Het geraamde saldo van deze twee bedragen bedraagt in 2025 € 117.000. Dit bedrag is als extra bijdrage aan de deelnemersbijdragen toegevoegd.

1.2.1.8 Exploitatie (baten)

Exploitatie biedt de mogelijkheid om de recreatieve meerwaarde van het gebied te vergroten en/of meer inkomsten te genereren. Tegenover de gerealiseerde opbrengsten staan de kosten van onder meer personeel, beheer en onderhoud, kapitaallasten, belasting en verzekeringen, energie en overige kosten.

De exploitatie van het Plassenschap is zeer beperkt en betreft het uitbaten van bezittingen, via erfpacht-, opstal-, huur- en gebruiksovereenkomsten. Erfpachtovereenkomsten worden voor een lange termijn aangegaan, huur- en gebruiksovereenkomsten zijn vaak voor een korte(re) termijn.

Het schap heeft erfpachtovereenkomsten voor Paviljoen De Strook, Recreatiecentrum Mijnden en (tegen een symbolisch tarief) eiland Robinson Crusöe. Het opstal op eiland Meent wordt verhuurd. Deze overeenkomsten vormen een belangrijke bron van inkomsten (Mijnden) en/of dragen bij aan recreatief gebruik van het Plassengebied.
Huur- en gebruiksovereenkomsten worden verder aangegaan voor het gebruik van terreinen door hondenuitlaatservices, het gebruik van een steiger, visrecht, het gebruik van een eiland of terrein voor een activiteit zoals een scoutingkamp, suppen etc. Dit zijn zeer diverse overeenkomsten voor (regelmatig terugkerende) eenmalige activiteiten of korte termijn gebruik.
Behoudens de reguliere contractuele aanpassingen door de prijsindex zijn deze baten stabiel.
Verder is er de Mijndense Sluis waar sluiswachters de boten schutten.

Voor het schutten worden sluisgelden geïnd, die ook al een aantal jaren het gelijke niveau hebben. Aanpassing van de tarieven op basis van inflatiecijfers leidt in de praktijk tot onwerkbare situaties.

Zoals ook in het onderdeel kadernota onder 2.2.9 reeds aangehaald, dienen mogelijkheden voor het verkrijgen van extra inkomsten nader worden onderzocht. In de begroting 2025 en verder zijn echter geen extra baten geraamd.

1.2.2 Wat mag het kosten?

We presenteren een sluitende begroting. De deelnemersbijdragen dekken per saldo het negatieve resultaat van de programma's.

Bedragen x € 1.000

Programma 1	Begroting 2024	Begroting 2024 na 1e wijziging	Begroting 2025
Lasten	2.302	2.436	2.628
Baten	2.234	2.368	2.560
Saldo van baten en lasten	***68***	***68***	***68***
Toevoegingen aan reserves	3	3	3
Onttrekkingen aan reserves	71	71	71
Gerealiseerd resultaat	**0**	**0**	***0***

De lasten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 1	Begroting 2024	Begroting 2024 na 1e wijziging	Begroting 2025
a. Doorbelaste personeelskosten beheer en onderhoud en exploitatie (excl. Overhead)	706	686	643
b. Inhuur personeel derden	116	38	45
c. Onderhoud en vuilafvoer	326	668	685
d. Routebureau	22	22	27
e. Dotatie voorziening groot onderhoud	288	212	218
f. Kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving	325	328	341
g. Kapitaallasten	384	346	517
h. Baggerbijdrage OVP (gebiedsakkoord)	71	71	71
i. Energie- en waterkosten	26	27	33
j. Belastingen en verzekeringen	33	33	43
k. Bestuurs-, apparaat- en overige kosten	5	5	5
Saldo van baten en lasten	***2.302***	***2.436***	***2.628***
Toevoegingen aan reserves Onttrekkingen aan reserves	3 71	3 71	3 71
Gerealiseerd resultaat	***2.234***	**2.368**	***2.560***

De uitgaven zijn bruto weergegeven, dus daar waar van toepassing inclusief BTW. Deze BTW wordt naar rato doorgeschoven naar de deelnemers. Het aandeel transparantie BTW in de lasten bedraagt voor programma 1 afgerond € 207.000. Dit bedrag is verantwoord bij de baten.

1.2.2.1 Toelichting lasten

Ad. a. De lasten zijn in 2025 gebaseerd op de inzet van 4,0 fte. (2023 4,0 fte) aan formatie voor dagelijks beheer en onderhoud en 1,0 fte. aan formatie voor groot onderhoud en vervangings- investeringen. Totaal voor beheer en onderhoud, groot onderhoud en vervangingsinvesteringen 5,0 fte.

Voor de exploitatie cq. bediening van de Mijndense Sluis is onverminderd 1,55 fte. beschikbaar.

Ad. b Betreft een budget van € 45.200 budget voor inhuur van sluiswachters bij de Mijndense Sluis. Het geraamde bedrag is gebaseerd op de werkelijke uitgaven 2023 en de verwachting voor 2025.

Ad. c. Betreft het beschikbare budget t.b.v. beheer en onderhoud in het gebied. In 2023 is een beheerplan opgesteld voor regulier beheer en onderhoud. Uit dit beheerplan kwam naar voren dat los van het budget voor eigen personeel, er nog een budget nodig is van € 668.300. Dit budget bedrag is geraamd in de eerste wijziging 2024. Voor 2025 is het budget voor onderhoud t.o.v. de begroting 2024, conform het financieel perspectief 2024-2027, met 2,5% verhoogd.

Ad. d. Betreft de bijdrage aan het routebureau. Zie de toelichting bij 2.3.1.5.

Ad. e. In 2023 zijn beheerplannen opgesteld voor het dagelijks onderhoud, groot onderhoud (MJOP) en een meerjarig investeringsplan (MJIP). Uit deze beheerplannen zijn de werkelijk benodigde budgetten voor regulier jaarlijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsinvesteringen zichtbaar geworden en is vervolgens, conform de GR, vertaald in een vierjarig uitvoeringsplan. Voor groot onderhoud is berekend dat een structureel bedrag van € 212.200 (prijspeil 2024) moet worden gedoteerd aan de voorziening groot onderhoud om de werkzaamheden in het gebied cyclisch te kunnen uitvoeren.

Ad. f. Kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving. Zie de toelichting bij 2.3.1.6.

Ad. g De raming van de kapitaallasten is gebaseerd op de feitelijke investeringen tot en met de jaarrekening 2023, de uitgevoerde/nog uit te voeren investeringen 2024 uit de vastgestelde begroting 2024 en de rente van de in deze begroting opgenomen investeringen 2025 . De rente is berekend op 3,5% en volgt uit de staat van geldleningen.

Ad. h. Baggerbijdrage Oostelijke Vechtplassen. De jaarlijkse bijdrage loopt tot en met 2027 en wordt gedekt uit de reserve Oostelijke Vechtplassen. Zie de toelichting bij 2.3.1.4.

1.2.2.2 Toelichting baten

De baten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 1	Begroting 2024	Begroting 2024 na 1e wijziging	Begroting 2025
Opbrengsten van eigendommen	408	408	425
Overige baten	63	63	67
Instandhoudingsbijdrage Wijdemeren	216	216	224
Deelnemersbijdragen			
Toegerekende deelnemersbijdragen	1.248	1.367	1.520
Kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving	109	112	117
Transparantie BTW	190	202	207
Saldo van baten en lasten	***2.234***	***2.368***	***2.560***
Gerealiseerd resultaat	**2.234**	***2.368***	***2.560***

De opbrengsten van eigendommen bestaan uit erfpacht Mijnden, erfpacht Strook en de sluisgelden Mijndense sluis. Deze baten zijn al 90% van de totale opbrengsten. De overige 10% bestaan uit verhuur kiosk eiland Meent, de verhuur van ligplaatsen in de 's Gravelandse Vaart, honden- uitlaatservices en overige opbrengsten.

Los van deze reguliere inkomsten zijn geen extra inkomsten geraamd.

1.3 Programma 2: Algemeen (incl. overhead)

1.3.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Programma 5 is een beleidsarm programma. Naast de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien zijn tevens de lasten voor overhead hier verantwoord. De overhead betreft de uitvoering van de reguliere overheadfuncties zoals HRM, financiën en control, ICT, communicatie, management, juridische zaken en archief (DIV). De functies zijn ingebed in de reguliere organisatie van Wijdemeren. Deze worden doorbelast op basis van een opslagpercentage. Voor 2025 is een voorlopig percentage van 25,2% gehanteerd.

1.3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Programma 5 bestaat uit hoofdzakelijk uit doorbelasting van personeel en kosten overhead (apparaatskosten) vanuit de gemeente Wijdemeren. De bedrijfsvoeringsfuncties vervullen de volgende taken:

a) het Management geeft adequate leiding en (bij)sturing aan de uitvoering van werkzaamheden, deze worden gecoördineerd vanuit het team Beleid en Ontwikkeling.
b) HRM zorgt voor de personeels- en salarisadministratie alsmede het HR beleidskaders
c) Juridische ondersteuning zorgt voor juridische kaders, juridische beleid en juridische advisering
d) Huisvesting en facilitaire zaken zorgt voor adequate huisvesting en facilitaire ondersteuning.
e) Communicatie zorgt voor adequate informatie aan burgers en bedrijven; de website van de gemeente Wijdemeren wordt hiervoor ingezet.
f) DIV zorgt voor documentenstromen en archivering
g) ICT zorgt voor de beschikbare kantoorautomatisering, ICT advisering en overige digitale systemen
h) Financiën zorgt voor administratie en consolidatie van de inkomsten en uitgaven, financiële advisering van het bestuur en levert de ten behoeve van de jaarstukken de benodigde informatie.

Vanuit bedrijfsvoering van de gemeente Wijdemeren wordt een relatie gelegd met de secretaris- en controllersfunctie, welke door de provincie Utrecht wordt ingevuld.

1.3.3 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Programma 2	Begroting 2024	Begroting 2024 na 1e wijziging	Begroting 2025
Lasten	728	658	731
Baten	728	658	731
Saldo van baten en lasten	***0***	***0***	***0***
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	**0**	**0**	***0***

1.3.3.1 Toelichting lasten

De lasten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Bedragen x € 1.000

Programma 2	Begroting 2024	Begroting 2024 na 1e wijziging	Begroting 2025
a. Doorbelaste personeelskosten	431	343	414
b. Doorbelaste overhead (apparaatskosten)	249	267	267
c. Rente en afschrijving	0	0	0
d. Bestuurs- en apparaatskosten	40	40	41
e. Belastingen en verzekeringen	0	0	0
f. Publiciteits- en overige kosten	8	8	9
Saldo van baten en lasten	***728***	***658***	***731***
Gerealiseerd resultaat	***728***	**658**	***731***

Betreft de door de gemeente Wijdemeren gemaakte kosten t.b.v. de bedrijfsvoering. De lasten bestaan uit doorbelaste kosten personeel en overhead. Betreft alle lasten in kader van overhead. Zie de toelichting bij 2.4.3.4.

De baten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Bedragen x € 1.000

Programma 2	Begroting 2024	Begroting 2024 na 1e wijziging	Begroting 2025
Deelnemersbijdragen			
Rente schatkist	0	0	8
Toegerekende deelnemersbijdragen	608	544	602
Transparantie BTW	120	114	121
Saldo van baten en lasten	***728***	***658***	***731***
Gerealiseerd resultaat	**728**	***658***	***731***

1.3.3.2 Overzicht algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen zijn die inkomsten die geen specifiek bestedingsdoel kennen. Het BBV schrijft voor een overzicht algemene dekkingsmiddelen op te nemen. In onderstaand overzicht worden de bedragen voor de begroting van 2024 t/m 2028 weergegeven evenals realisatiecijfers van 2023. Omdat conform de regeling taakvelden de deelnemersbijdrage toegerekend dient te worden aan de taakvelden waaraan zij besteed wordt, is bij het Plassenschap geen sprake van algemene dekkingsmiddelen.

	2023 realisatie	2024 Begroting	2025 begroting	2026 begroting	2027 begroting	2028 begroting
Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	0	0	0	0	0	0
Algemene uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Dividend	0	0	0	0	0	0
Saldo financieringsfunctie	0	0	0	0	0	0
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0

1.3.3.3 Bedrag onvoorzien

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording is het verplicht het jaarlijks opgenomen bedrag voor onvoorziene lasten in de begroting afzonderlijk te presenteren. De omvang van de post onvoorzien is gebaseerd op circa 0,1% van de totale lasten en bedraagt voor 2025 € 3.400.

	2023 realisatie	2024 Begroting na wijziging	2025 begroting	2026 begroting	2027 begroting	2028 Begroting
Post onvoorzien	0	3.100	3.400	3.600	4.200	4.100
In % totale lasten	0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%

1.3.3.4 Overzicht overhead

Sinds de begroting van 2018 moeten gemeenschappelijke regelingen overhead centraal begroten en verantwoorden in de begroting en jaarstukken. Voor 2025 zijn, evenals in voorgaande jaren, de kosten voor overhead separaat opgenomen. Onder overhead wordt verstaan het geheel van functies gericht op sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Enkele voorbeelden van overhead zijn: leidinggevende primair proces, juridische zaken, facilitaire zaken, ICT, huisvesting en financiën, toezicht en controle op de eigen organisatie. Deze werkzaamheden worden sinds 2023 voor het Plassenschap uitgevoerd door de gemeente Wijdemeren. Het is verplicht een overzicht van kosten van overhead op te nemen.

Bedragen x € 1.000

Overhead	Begroting 2024	Begroting 2024 Na 1e wijziging	Begroting 2025
Lasten	720	650	674
Baten	720	650	674
Saldo van baten en lasten	***0***	***0***	***0***
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	**0**	***0***	**0**

2 Paragrafen

Op grond van het BBV is het verplicht om voor zeven programma-overschrijdende thema's verantwoording af te leggen in een afzonderlijke paragraaf. Voor het Plassenschap geldt dat, gelet op de aard van de activiteiten van het Plassenschap, niet alle paragrafen van toepassing zijn. Om die reden zijn alleen die paragrafen opgenomen die van toepassing zijn.

Paragaaf	Wel/niet opgenomen	Toelichting
Lokale heffingen	Wel	Zie §3.1. Terug naar de gemeenten.
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Wel	Zie §3.2
Onderhoud kapitaalgoederen	Wel	Zie §3.3
Financiering	Wel	Zie §3.4
Bedrijfsvoering	Wel	Zie §3.5
Verbonden partijen	Wel	Er zijn geen verbonden partijen
Grondbeleid	Niet	LSD voert geen grondbeleid.

2.1 Paragraaf lokale heffingen

Het Plassenschap Loosdrecht e.o. verleende ontheffing van een aantal verboden die waren opgenomen in de Verordening Plassenschap Loosdrecht e.o., het Besluit Motorboten, Voorrangsregeling Mijndense sluis en de Woonschepenverordening. Deze taak is m.i.v. 2023 teruggevallen naar de beide gemeenten. Wijdemeren verzorgt de uitvoering, mede namen Stichtse Vecht. De tarieven voor de ontheffingen zijn op basis van de (met indexatie) door het schap geheven tarieven in de gemeentelijke tarieven overgenomen. In 2022 heeft het schap nog baten gegenereerd, vanaf 2023 zijn deze komen te vervallen.

2.2 Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

De risico's van het Plassenschap hebben zowel betrekking op de te realiseren exploitatie-opbrengsten als op de kosten voor beheer & onderhoud vanwege achterstanden in het onderhoud, klimaatveranderingen en kostenstijging als gevolg van de diverse problemen in de wereld. Het schap onderscheidt de volgende risico's:

	Omschrijving risico	Bedrag	Wanneer	Frequentie
1	Erfpacht en huur	17.000	2025 e.v.	Jaarlijks
2	Schutgelden Mijndense sluis	10.000	2025 e.v.	Jaarlijks
3	Bestrijding overmatige waterplanten	40.000	2025 e.v.	Jaarlijks
4	Rente	26.000	2025 e.v.	Jaarlijks
5	Klimaatverandering	40.000	2025 e.v.	Jaarlijks
6	Marktwerking	29.000	2025 e.v.	Jaarlijks
7	Uitkomsten beheerplan, MJOP en MJIP	PM	n.v.t.	n.v.t.
8	Onvoorziene risico's	50.000	2025 e.v.	Jaarlijks
	Totaal	**212.000**	en P.M.	
	Totaal bij 50% risico	**106.000**		

We gaan er niet vanuit dat alle onder dit volgnummer genoemde risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. Om hiervoor te corrigeren wordt een percentage van 50% berekend over het totaal berekende risicobedragen. Deze verlaging van het percentage uit de begroting 2023 van 90% naar 50% sluit meer aan bij de realiteit.

2.2.1 Erfpacht en huur

De geraamde omzet uit erfpacht en verhuur bedraagt ca. € 340.000. Het risico dat de exploitant niet aan zijn verplichtingen kan voldoen is aanwezig. Het risico wordt ingeschat op 5% van de omzet, zijnde € 17.000.

2.2.2 Schutgelden Mijndense Sluis

De omzet die is gerealiseerd met het schutten bij de Mijndense Sluis is in 2023 achtergebleven bij het gemiddelde van de jaren daarvoor. De opbrengsten bij de sluis zijn sterk weersafhankelijk. Bij normale weersomstandigheden is de raming realistisch. Bij tegenvallende weersomstandigheden kan de opbrengst zomaar € 10.000 lager uitvallen.

2.2.3 Bestrijding hinderlijke waterplanten

Bestrijding van hinderlijke waterplanten is een project van de Aanpak Oostelijke Vechtplassen (OVP), waarbinnen een gezamenlijk plan – thans nog concept - is opgesteld. De gedachten zijn tot nu toe: de verschillende beherende overheden dragen hun eigen kosten; voor het uitvoeren van maatregelen bij bedrijven wordt aan 50% cofinanciering gedacht, waarvoor externe dekking wordt gezocht. Ook wordt een fonds gevormd voor bijzondere omstandigheden. Het schap is bereid aan de uitvoering van de plannen mee te werken maar niet bereid om extra geld beschikbaar te stellen voor een calamiteitenfonds en een innovatiefonds. Bij de berekening van het risico wordt alleen gerekend met kosten van bestrijding van hinderlijke waterplanten in vaarwateren die in eigendom c.q. beheer bij het Plassenschap zijn. Omdat het onzeker is of en in welke mate waterplanten in de eigendommen van het schap in de toekomst bestreden moeten worden, is niet bekend wat dit financieel voor het Plassenschap betekent. Als risico voor het schap ramen we, op basis van aannames een bedrag van € 40.000.

2.2.4 Rente

Het rentepercentage voor nieuwe vaste geldleningen is voor 2025 geraamd op 3,5%. Dit percentage is gebaseerd op een reële inschatting van de marktrente op het moment van afsluiten. Voor de periode 2024 tot en met 2027 moet naar verwachting per jaar 2,6 miljoen vreemd vermogen worden aangetrokken. Een rente van 1,0% hoger dan de verwachte 3,5% resulteert in structurele extra lasten van € 26.000 per jaar.

2.2.5 Klimaatverandering

Een belangrijke tendens is te zien in de merkbare gevolgen van klimaatveranderingen voor de onderhoudsmaatregelen. Er moet rekening worden gehouden met de volgende aspecten:

2.3 langer groeiseizoen (waardoor extra maaibeurten nodig zijn, die extra kosten met zich meebrengen);
2.4 droogte, waarmee begroeiingen verloren gaan;
2.5 wateroverlast (beschadiging van oevers, beschoeiingen en beplanting);
2.6 ontwikkeling van ziektes en exoten.

Elk seizoen is anders en onderhoudswerkzaamheden zijn lastig te vergelijken per jaarschijf. Droogte, extra water en extra maaien zijn lastig te kwantificeren. Op basis van de ervaringscijfers in eerdere jaren hebben we het risico, conform voorgaande jaren, ook voor 2025 ingeschat op € 40.000.

3.2.6 Marktwerking

De prijzen zijn redelijk gestabiliseerd na een forse toename in de afgelopen jaren. De opgestelde beheerplannen zijn bepaald op basis van prijspeil 2023. Het CPB verwacht een normale stijging van de kosten in de komende jaren. Als prijsrisico ramen we 5% van het totale jaarlijkse onderhoudsbedrag excl. BTW zijnde € 29.000.

3.2.7 Beheerplan, MJOP en MJIP

In 2023 heeft een complete inventarisatie van het gebied plaatsgevonden en zijn de daaruit volgende onderhouds- en vervangingsmaatregelen in en een nieuw opgesteld MJOP en MJIP vastgelegd. Deze plannen zijn door het bestuur vastgesteld.

Er is sprake van achterstanden in het onderhoud, waarvoor een voorziening groot onderhoud is getroffen. In de periode 2024-2027 zullen de achterstanden in het groot onderhoud worden weggewerkt. Na deze periode zal een reguliere cyclus van groot onderhoud starten. Op basis van deze plannen uit het MJIP en MJOP zijn de risico's op het gebied van groot onderhoud en vervangingsinvesteringen, zover ons nu bekend, weggenomen. Het risico wordt nu PM geraamd.

3.2.8 Onvoorziene risico's

Naast bovengenoemde grote risico's heeft onze gemeenschappelijke regeling te maken met kleinere risico's, zoals het illegaal dumpen van giftige afvalstoffen, niet verhaalbare vernielingen en wijzigingen in wetgeving met mogelijk financiële gevolgen. Deze worden niet afzonderlijk benoemd en gekwantificeerd, maar hiervoor wordt gedurende de meerjaren termijn een gelijkblijvend risicobedrag aangehouden van € 50.000.

3.3 Inventarisatie en toelichting beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het totaal aan middelen waarover Plassenschap Loosdracht beschikt om niet begrote financiële tegenvallers op te vangen. Net als tegenvallers kan ook de weerstandscapaciteit worden onderverdeeld in incidenteel en structureel. Incidentele weerstandscapaciteit is aanwezig in de vorm van begrotingsposten voor onvoorzien en aanwezige reserves met een weerstandsfunctie. Structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Het gaat dan om herschikking binnen bestaande budgetten van het Plassenschap Loosdrecht e.o.

De omvang van de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit worden hieronder gepresenteerd.

3.3.1 Incidentele weerstandscapaciteit

	Begroot 2025
Algemene reserve (afgerond)	58
Resultaat 2023	429
Stille reserves materiële vaste activa[1]	0
Post onvoorzien in de begroting	3
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	**490**

3.3.2 Structurele weerstandscapaciteit

	Beschikbaar 31-12-2023
Heroverweging bestaand beleid	P.M.
Totaal structurele weerstandscapaciteit	0

Heroverweging bestaand beleid
In het transitiejaar 2023 zijn de formatie, het regulier en groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen tegen het licht gehouden. Dit heeft geleid tot beheerplannen en een meerjarig investeringsplan. Dit alles om de basis op orde te krijgen. Van nieuw beleid is geen sprake.

[1] De materiele vaste activa zijn conform het BBV gewaardeerd op verkrijgings- of vervaardigingprijs dan wel lagere marktwaarde. Indien de marktwaarde echter boven de verkrijgings- of vervaardigingsprijs ligt dan is sprake van een stille reserve. Deze wordt gekapitaliseerd bij verkoop van het betreffende actief.

3.3.2.1 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de risico's en de weerstandscapaciteit.

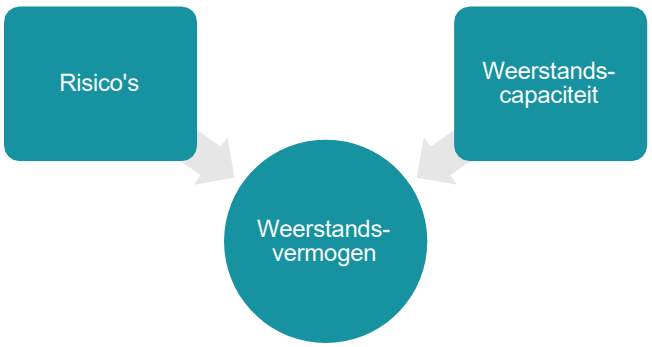

Het bestuur heeft al in de kadernota 2024 vastgelegd dat per ultimo 2026 de algemene reserve minimaal gelijk moet zijn aan de omvang van de gekwantificeerde risico's. Door het batig resultaat over 2023 van naar verwachting ca. € 429.000, kan door het resultaat te bestemmen ten behoeve van de algemene reserve, de weerstandspositie van het Plassenschap sterk worden verbeterd. Hierdoor kunnen de afgesproken extra stortingen in de algemene reserve, in ieder geval voorlopig, achterwege blijven.

De beschikbare weerstandscapaciteit wordt, inclusief het resultaat over 2023, voor 2025 begroot op € 490.000 (begroting 2024 na 1e wijziging € 59.000).

Het weerstandsratio wordt berekend door de risico's te delen door de beschikbare weerstandscapaciteit.
Op basis van de beschikbare weerstandscapaciteit van afgerond € 470.000 en
Op basis van de berekende risico's van per saldo € 101.000 komt de verhouding tussen het weerstandsvermogen en de risico's in de begroting 2025 uit op 4,7.

Relatie weerstandsvermogen en financiële kengetallen

Gemeenschappelijke regelingen zijn verplicht in de paragraaf weerstandsvermogen een zestal financiële kengetallen op te nemen voor het laatste rekeningjaar, het lopende begrotingsjaar en het nieuwe begrotingsjaar.

In onderstaande tabel zijn de betreffende kengetallen opgenomen en vervolgens voorzien van een beoordeling. De kengetallen grondexploitaties en onbenutte belastingcapaciteit zijn als niet van toepassing opgenomen omdat het Plassenschap Loosdrecht geen grondexploitaties heeft en geen gemeentelijke belastngen oplegt.

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Netto schuldquote	8%	203%	282%	327%	347%	358%
Netto schuldquote gecorrigeerd	118%	203%	282%	327%	347%	358%
Solvabiliteit	14%	12%	8%	6%	3%	3%
Kengetal grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	15%	0%	0%	0%	0%	0%
Onbenutte belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Omdat de kengetallen in de eerste plaats bedoeld zijn om inzicht te geven in de financiële positie ten behoeve van de horizontale verantwoording, is een externe normering niet aan de orde. Het is de rol van het bestuur om aan de hand van de kengetallen de financiële positie te duiden en indien nodig bijstellingen voor te stellen. Het bestuur volgt de tot nog toe gestelde normen ten aanzien van de financiële kengetallen:

- Schuldquote: Indien de schuldquote groter dan 130% wordt is het zaak te beoordelen of maatregelen nodig zijn.
- Situatie Plassenschap. De netto schuldquote komt de komende jaren structureel ver boven 130% uit. De belangrijkste taak van het Plassenschap is de instandhouding van het gebied inclusief de daarmee gepaard gaande vervangingsinvesteringen. Doordat er de komende jaren een omvangrijk investeringspakket ligt in het gebied en het schap nauwelijks eigen vermogen heeft, lijkt een sterke toename van de netto schuldquote onontkoombaar. Vervanging van beschoeiingen, investeringen in sluizen, gebouwen en materieel zullen plaatsvinden met behulp van vreemd vermogen, de daaruit volgende kapitaallasten vormen een belangrijke onderdeel van het totale budget van het Plassenschap. Het tekort van de exploitatie van het Plassenschap is een verplichte bijdrage voor de deelnemers. Zolang zij die bijdrage voldoen zegt het kengetal dat er veel extern is gefinancierd, maar is er geen reden om investeringen te temporiseren of te stoppen. Een mogelijke optie is dat (een deel van) de deelnemers ervoor kiest om hun aandeel in investeringen ineens te betalen, op die manier wordt een lagere netto schuldquote bereikt.

- Solvabiliteit: Deze moet tenminste 15% bedragen. Ook hier geldt door een sterk toegenomen vreemd vermogenpositie, zonder dat het eigen vermogen toeneemt, volgt in een sterke afname van het solvabiliteitsratio.

- Structurele exploitatieruimte: Deze moet ten minste 0,0% bedragen.

- Weerstandsvermogen: de verhouding tussen het *weerstandsvermogen* en de risico's zoals gekwantificeerd in de risicoparagraaf van de begroting en jaarstukken dient minimaal 1:1 te zijn. Afgesproken is dat het weerstandsvermogen per ultimo 2026 weer een ratio van 1 moet hebben. Doordat de rekening 2023 sluit met een batig saldo van bijna € 429.000, kan door resultaatbestemming de algemene reserve worden versterkt en stijgt de ratio tot ver boven de 1.

3.4 Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

In 2023 is samen met een viertal adviesbureaus op basis van onder andere een tweetal schouwen en nadere inspecties, drie beheerplannen opgesteld. Het betreft het Beheerplan Areaal Plassenschap Loosdrecht e.o. (voor de terreinen, eilanden en vaarwegen), het "Beheerplan Vastgoed" en het "Beheerplan Sluizen". Daarnaast is er op basis van eerdere inspecties en kennis bij het huidige personeel een bureaustudie gedaan naar de staat van onderhoud van de beschoeiingen.

Op basis van de hierboven genoemde beheerplannen en bureaustudies zijn de benodigde budgetten voor het Dagelijks Onderhoud (DO) en het Groot Onderhoud (GO) berekend en is een meerjareninvesteringsplan (MJIP >10 jaar) voor de vervangingsinvesteringen (VV) opgesteld.

Op 6 september 2023 heeft het bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o. besloten om de beheerplannen en het meerjareninvesteringsplan (MJIP) als uitgangspunt te gebruiken voor het opstellen van het vierjarig Uitvoeringsplan en het vierjarig Financieel Perspectief.

3.5 Paragraaf financiering

3.5.1 Beleidsuitgangspunten

Het optimaliseren van de renteresultaten binnen de kaders van de Wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) respectievelijk de limieten en richtlijnen van het Treasurystatuut.

3.5.2 Risicobeheer

De Wet financiering decentrale overheden vermeldt twee normen. Het doel is te voorkomen dat bij herfinanciering van leningen bij aanzienlijk hogere rente grote schokken optreden in de hoogte van de rente die het schap moet betalen. De normen beperken de budgettaire risico's.

3.5.3 Kasgeldlimiet

In de Uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden (UFDO) geeft het ministerie aan tot welk bedrag gemeenschappelijke regelingen mogen financieren met kortlopende geldleningen: de kasgeldlimiet. Het betreft een percentage van het totaal van de begroting, zijnde momenteel 8,2 %. Als de gemeenschappelijke regeling deze kasgeldlimiet structureel overschrijdt, dient ze de kortlopende schuld om te zetten in een langlopende schuld. Met name bij korte financiering is er sprake van een renterisico.

De verwachte kasgeldlimiet voor 2025 kan als volgt worden weergegeven: Totaal van de lasten begroting 2025 € 3.359.000 (2024 na 1e wijziging € 3.093.900). De verwachte limiet is 8,2% zijnde afgerond € 275.400 (2024 na 1e wijziging € 253.700).

3.5.4 Renterisiconorm

De renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal, met als doel het beperken van de gevolgen van een stijgende rente op de rentelasten van het schap. De norm stelt dat per jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal in aanmerking mag komen voor verplichte aflossingen en renteherzieningen.

De verwachte renterisiconorm voor 2025 kan als volgt worden weergegeven. Totaal van de lasten begroting 2025 € 3.359.000 (2024 na 1e wijziging € 3.093.900). De limiet is 20% zijnde afgerond € 671.800 (2024 na 1e wijziging € 618.800). De begrote aflossingen voor 2025 zijn € 285.000 (gelijk 2024 € 285.000) zodat deze binnen de limiet passen.

3.5.5 Mutaties in de leningenportefeuille

Omschrijving (bedragen x €1.000)	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	5.803	9.281	11.350	13.331
Nieuwe leningen	3.763	2.414	2.461	1.741
Reguliere aflossing	285	345	480	584
Stand per 31 december	**9.281**	**11.350**	**13.331**	**14.488**

Op basis van het vastgestelde MJIP wordt in deze begrotingsperiode in totaal € 10.380.000 aan nieuwe leningen opgenomen. Dit is met name ter afdekking van voorgenomen investeringen en om te waarborgen dat vaste activa ook met vaste passiva worden gefinancierd.

Het meerjareninvesteringsplan (MJIP) is voor een belangrijk deel bepalend voor de omvang van de toekomstige leningenportefeuille.

3.5.6 BBV en rentetoerekening

Het BBV bevat voorschriften met betrekking tot de rentetoerekening. De interne rentetoerekening is afhankelijk van de verhouding netto rentelasten afgezet tegen de integraal gefinancierde activa. Het schap heeft geen grondexploitaties zodat een aparte renteberekening hiervoor buiten beschouwing kan worden gelaten. Projectfinanciering is eveneens niet van toepassing.

De interne rentetoerekening loopt via het taakveld 0.5 treasury. Conform historie wordt er geen renteresultaat begroot en worden de netto rentelasten 100% verdeeld naar de omvang van de vaste activa. Over reserves, voorzieningen en eigen vermogen wordt geen rente toegerekend.

3.6 Paragraaf bedrijfsvoering

3.6.1 Bedrijfsvoering

In de begroting van het schap is geen apart programma bedrijfsvoering opgenomen. Dit komt omdat de bedrijfsvoering inclusief al het personeel is ondergebracht bij de gemeente Wijdemeren. Hiertoe worden De personeels- en apparaatskosten worden in eerste instantie binnen de begroting van de gemeente Wijdemeren geraamd. Op basis van werkelijk gemaakte uren worden de kosten doorbelast aan het Plassenschap. Over deze door te belasten uren is voor 2025 een voorlopig opslag overhead geraamd Van 25,2%.

3.6.2 Overhead en toerekening personeelskosten

Overeenkomstig het BBV dienen de kosten van overhead verantwoord te worden op een afzonderlijk daarvoor aangewezen taakveld. Dit betreft enerzijds (een percentage van) de personele kosten zoals management en medewerkers van ondersteunende afdelingen. Anderzijds betreft het apparaatskosten zoals ICT en huisvesting.

Direct toewijsbare personeels- en apparaatskosten dienen op het taakveld verantwoord te worden waar deze betrekking op hebben. De verdeling op taakveldniveau is in bijlage 4 van deze begroting opgenomen.

De (doorbelaste) overhead voor de begroting 2025 is bepaald op afgerond € 731.000 (2024 na 1e wijziging € 658.000) waarvan € 415.000 (2024 na 1e wijz. € 342.000) aan personeelslasten. De overige kosten van overhead bestaan uit de doorbelaste overhead (apparaatslasten) vanuit de gemeente Wijdemeren.

3.7 Paragraaf verbonden partijen

Het Plassenschap Loosdrecht e.o. is een gemeenschappelijke regeling en heeft sinds de opheffing van Recreatie Midden-Nederland geen verbonden partijen.

4 Overzicht baten en lasten per programma en toelichting

M.i.v. 2024 zijn de programma's 1,3 en 4 samengevoegd tot 1 programma "Beheer, onderhoud en exploitatie". De cijfers uit de jaarrekening 2023 worden hier ook samengevoegd weergegeven.

Programma	Rekening 2023	Begroting 2024 na 1e wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten						
Programma 1 Beheer, onderhoud en exploitatie	2.070.358	2.435.900	2.628.000	2.835.800	3.398.400	3.211.500
Programma 2 Algemeen (incl. overhead)	409.138	658.000	731.100	763.100	792.500	821.300
• *Waarvan overhead*	409.138	649.700	674.400	704.100	730.800	757.700
• *Waarvan onvoorzien*	0	3.100	3.400	3.600	4.200	4.100
• *Waarvan overig*	0	5.200	53.300	55.400	57.500	59.500
Totaal lasten	**2.479.496**	**3.093.900**	**3.359.100**	**3.598.900**	**4.190.900**	**4.032.800**
Baten						
Programma 1 Beheer, onderhoud en exploitatie	2.001.838	2.367.400	2.559.500	2.767.300	3.010.200	3.211.500
Programma 2 Algemeen (incl. overhead)	838.002	658.000	731.100	763.100	792.500	821.300
• *Waarvan overhead*	0	649.700	674.400	704.100	730.800	757.700
• *Waarvan onvoorzien/overig*	0	8.300	56.700	59.000	61.700	63.600
Totaal baten	**2.839.840**	**3.025.400**	**3.290.600**	**3.530.400**	**3.802.700**	**4.032.800**
Saldo van baten en lasten	**360.343**	**68.500**	**68.500**	**68.500**	**388.200**	**0**
Mutaties reserves						
Toevoegingen aan reserves	2.393	2.400	2.400	2.400	2.400	0
Onttrekkingen aan reserves	70.914	70.900	70.900	70.900	390.600	0
Totaal mutaties reserves	**-68.521**	**-68.500**	**-68.500**	**-68.500**	**-388.200**	**0**
Geraamd resultaat	**428.684**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

De baten, lasten en mutaties in reserves zijn gebaseerd op de beleidsinhoudelijke doelstellingen zoals per programma opgenomen in het programmaplan. Voor een nadere toelichting verwijzen wij daarom naar de individuele programma's in het programmaplan.

5 Overzicht baten en lasten per kostensoort

	Begrotingspost	Rekening 2023	Begroting 2024 1e wijziging	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
1a	Wij: Doorbel. personeelskst. (incl bestuurssecr.)	511.135	1.028.000	1.058.000	1.105.600	1.148.700	1.193.500
1b	Wij: Doorbel. overhead/apparaatskst.	117.870	267.300	266.700	278.700	289.600	300.900
3	Kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving aan derden	315.000	327.900	340.700	352.400	363.200	374.300
5	Personeel derden (sluiswachters)	206.383	37.900	45.200	46.300	47.400	48.500
7a	Rente en afschrijvingen (bestaand)	291.881	321.400	353.500	353.300	329.200	333.400
7b	Rente en afschrijvingen (nieuw)	-	24.700	163.500	305.200	510.000	644.300
11	Bestuurs- en apparaatskosten	48.533	43.300	44.400	45.500	46.500	47.600
13	Belastingen en verzekeringen	41.593	32.900	43.100	44.100	45.100	46.100
15	Energie- en waterkosten	30.759	26.600	32.600	33.400	34.200	35.000
17	Onderhoud en vuilafvoer	548.189	668.300	684.900	701.400	717.600	734.100
17a	Gebiedsakkoord, baggeren	70.914	70.900	70.900	70.900	390.600	-
17b	Routebureau, bijdrage	25.299	22.200	27.300	28.200	29.000	30.000
19	Voorziening groot onderhoud	269.387	212.200	217.500	222.700	227.800	233.000
21	Publiciteits- en overige kosten	2.554	7.200	7.400	7.600	7.800	8.000
25	Onvoorzien	-	3.100	3.400	3.600	4.200	4.100
	Totaal lasten	**2.479.496**	**3.093.900**	**3.359.100**	**3.598.900**	**4.190.900**	**4.032.800**
2	Opbrengsten van eigendommen	417.623	408.000	425.300	433.500	441.500	449.700
6	Rente	45.416	-	8.000	6.000	6.000	6.000
8	Overige baten	81.109	62.500	66.600	68.200	69.800	71.400
10	Externe baten toezicht en handhaving	220.844	215.700	223.700	231.000	237.900	245.000
14	**Dekkingsmiddelen**	**2.074.848**	**2.339.200**	**2.567.000**	**2.791.700**	**3.047.500**	**3.260.700**
14a	*Deelnemersbijdragen (begroting 24)*	*1.859.859*	*1.856.100*	*1.917.200*	*1.956.400*	*1.986.300*	*2.045.300*
14b	*Deelnemersbijdragen (extra)*	*-*	*54.800*	*204.400*	*373.300*	*584.000*	*722.800*
14c	*Instandhoudingsbijdrage*	*-*	*112.200*	*117.000*	*121.400*	*125.300*	*129.000*
14d	*Transparantie BTW*	*214.989*	*316.100*	*328.400*	*340.600*	*351.900*	*363.600*
	Totaal baten	**2.839.840**	**3.025.400**	**3.290.600**	**3.530.400**	**3.802.700**	**4.032.800**
	Saldo van baten en lasten	**360.343**	**(68.500)**	**(68.500)**	**(68.500)**	**(388.200)**	**-**
	Toevoegingen aan reserves	2.393	2.400	2.400	2.400	2.400	-
	Onttrekkingen aan reserves	70.914	70.900	70.900	70.900	390.600	-
	Gerealiseerd resultaat	**428.864**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

6 Overzicht incidentele baten en lasten

6.3 Overzicht incidentele baten en lasten en toelichting

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de notitie Incidentele baten en lasten van de Commissie BBV is het verplicht een overzicht op te nemen van de incidentele baten en lasten in de begroting inclusief een toelichting op de belangrijkste posten hieruit.

In euro's

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
Incidentele lasten				
Betaling OVP	70.900	70.900	390.600	0
Totaal incidentele lasten	***70.900***	***70.900***	***390.600***	***0***
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	***0***	***0***	***0***	***0***
Mutaties in reserves				
Incidentele toevoegingen aan reserves	2.400	2.400	2.400	0
Incidentele onttrekkingen aan reserves	70.900	70.900	390.600	0
Totaal incidentele mutaties in reserves	***68.500***	***68.500***	***388.200***	***0***
Saldo incidentele baten en lasten	**-2.400**	**-2.400**	**-2.400**	**0**

Onderstaand zijn de belangrijkste incidentele baten, lasten en reservemutaties (groter dan € 50.000) toegelicht:

- Op basis van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen heeft Plassenschap Loosdrecht een verplichting om in totaal € 906.000 bij te dragen, deze bijdragen loopt volgens een vastgesteld kasritme van € 70.900 tot-en-met 2027. Om dit te bereiken dient er jaarlijks een klein aanvullend bedrag van € 2.400 gestort te worden in de reserve.

6.4 Presentatie van het structureel begrotingssaldo

Om inzicht te bieden in het structureel begrotingssaldo is onderstaand opgenomen wat het effect is van de incidentele baten en lasten op de begroting 2025-2028. Dit overzicht is gebaseerd op het modeloverzicht zoals geadviseerd door de Commissie BBV in de notitie Incidentele baten en lasten.

	2025	2026	2027	2028
Saldo van baten en lasten	68.500	68.500	388.200	0
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-68.500	-68.500	-388.200	0
Begrotingssaldo na bestemming	**0**	**0**	**0**	**0**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	-2.400	-2.400	-2.400	0
Structureel begrotingssaldo (positief bedrag = tekort)	**-2.400**	**-2.400**	**-2.400**	**0**

7 Uiteenzetting van de financiële positie

7.3 Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid

De begroting 2025 van het Plassenschap is conform de opgaven een beleidsarme begroting voor wat betreft nieuwe ontwikkelingen. Het vastgestelde meerjarig investeringsplan m.b.t. noodzakelijke vervangingsinvesteringen is wel volledig geraamd.

7.4 geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar

(Bedragen in €)	2023	**2024**	2025	2026	2027	2028
Activa						
Immateriële vaste activa	0	0	0	0	0	0
Materiële vaste activa	5.597.200	8.008.700	10.981.700	13.062.700	14.573.200	15.790.900
Totaal vaste activa	***5.597.200***	***8.008.700***	***10.981.700***	***13.062.700***	***14.573.200***	***15.790.900***
Uitzettingen < 1 jaar	1.513.600	300.000	300.000	300.000	400.000	400.000
Liquide middelen	132.300	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
Overlopende activa	357.900	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Totaal vlottende activa	***2.003.800***	***500.000***	***500.000***	***500.000***	***600.000***	***600.000***
Totaal activa	**7.601.000**	**8.508.700**	**11.481.700**	**13.562.700**	**15.173.200**	**16.390.900**
Passiva						
Eigen vermogen	1.080.600	1.012.000	943.500	875.000	486.800	486.800
Voorzieningen	1.179.800	844.200	775.000	660.500	880.200	880.200
Vaste schuld	3.909.300	5.802.700	9.280.500	11.349.300	13.330.700	14.488.400
Totaal vaste passiva	***6.169.700***	***7.658.900***	***10.999.000***	***12.884.800***	***14.697.700***	***15.855.400***
Vlottende schuld	953.900	500.000	400.000	400.000	400.000	400.000
.Overlopende passiva	477.400	349.800	82.700	277.900	75.500	135.500
Totaal vlottende passiva	***1.431.300***	***849.800***	***482.700***	***677.900***	***475.500***	***535.500***
Totaal passiva	**7.601.000**	**8.508.700**	**11.481.700**	**13.562.700**	**15.173.200**	**16.390.900**

7.5 EMU-saldo

Het (EMU-saldo) is het saldo van de inkomsten en uitgaven van de overheid. Decentrale overheden moeten inzicht geven in de berekening van hun aandeel in dit EMU-saldo. Deze informatie wordt middels enquêtes aangeleverd bij het CBS. Voor de EMU-enquête worden de gemeenten, de provincies en de waterschappen integraal waargenomen. Bij de gemeenschappelijke regelingen wordt een deelwaarneming gedaan. Een gemeenschappelijke regeling valt binnen de deelwaarneming indien het totaal aan baten of lasten op de exploitatierekening groter is dan 20 miljoen euro. Omdat het begrotingstotaal van het Plassenschap onder deze grens van € 20 miljoen ligt is toelichting van het EMU saldo niet verplicht en derhalve niet opgenomen.

7.6 Meerjaren investeringsbegroting (MJIP 2024-2028)

In 2023 is een **nieuw** meerjarig investeringsprogramma (MJIP2024-2035) opgesteld, die de vervangingsinvesteringen gedurende een langere periode inzichtelijk maakt.

In deze begroting is van het meerjarig investeringsprogramma, de periode 2024-2028 verwerkt. De investeringen zijn gebaseerd op de netto investering (investering -/- eventueel van derden ontvangen specifieke bijdrage/subsidie). Op investeringen wordt afgeschreven vanaf het jaar volgend op het jaar van ingebruikname van het activum.

Dit investeringsplan heeft grote gevolgen voor de omvang van de balans (materiele vaste activa versus vaste schulden) en daaruit volgende jaarlijkse kapitaallasten.

Overzicht investeringen 2024-2035					In euro's
Jaar	Beschoeiingen	Sluizen	Land-terreinen	Facilitair: materieel en vastgoed2	Eindtotaal
2024	€ 541.000	€ 346.000	€ 50.000	€ 473.500	€ 1.410.500
2025	€ 2.544.200	€ 308.900	€ 350.000	€ 60.000	€ 3.263.100
2026	€ 1.159.200	€ 744.400	€ 400.000	€ 110.500	€ 2.414.100
2027	€ 1.281.600	€ 649.200		€ 30.000	€ 1.960.800
2028	€ 1.674.000	€ 3.400		€ 64.000	€ 1.741.400
Eindtotaal	**€ 7.200.000**	**€ 2.051.900**	**€ 800.000**	**€ 738.000**	**€ 10.789.900**

7.7 Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Reserves zijn middelen die onder het eigen vermogen vallen en waarvan het algemeen bestuur over de inzet kan besluiten. Onderstaand is per reserve het verloop gedurende de begrotingsperiode weergegeven.

		2025			2026			2027			2028		
	Stand ultimo 2024	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo
Algemene reserve													
Algemene reserve	58.000	-		58.000	-		58.000	-	-	58.000	-	-	58.000
Totaal algemene reserve	**58.000**	**-**		**58.000**	**-**	**-**	**58.000**	**-**	**-**	**58.000**	**-**	**-**	**58.000**
Bestemmingsreserves													
Oostelijke Vecht en Plassen	525.200	2.400	70.900	456.700	2.400	70.900	388.200	2.400	390.600	0	0	0	0
Inspecties	-			-			-			-			-
Totaal bestemmingsreserves	**525.200**	**2.400**	**70.900**	**456.700**	**2.400**	**70.900**	**388.200**	**2.400**	**390.600**	**0**	**0**	**0**	**0**
Rekeningresultaat	**429.000**	**0**	0	**429.000**	0	0	**429.000**	**0**	**0**	**429.000**	0	0	**429.000**
Totaal reserves	**1.012.200**	**2.400**	**70.900**	**943.700**	**2.400**	**70.900**	**875.200**	**2.400**	**70.900**	**487.000**	**0**	**0**	**487.000**

Voorzieningen zijn middelen die dienen ter dekking van risico's en verplichtingen waarvan de omvang redelijkerwijs kan worden ingeschat. Daarnaast kunnen voorzieningen gevormd ter egalisatie van lasten (bijv. groot onderhoud). Onderstaand is per voorziening het verloop gedurende de begrotingsperiode opgenomen

		2025			2026			2027			2028		
	Stand ultimo 2024	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo
Voorzieningen													
Onderhoudsvoorziening	844.200	217.500	286.700	775.000	222.700	337.200	660.500	227.800	8.100	880.200	233.000	233.000	880.200
Totaal voorzieningen	**844.200**	**217.500**	**286.700**	**775.000**	**222.700**	**337.200**	**660.500**	**227.800**	**8.100**	**880.200**	**233.000**	**233.000**	**880.200**

Dit betreft de dotatie op basis van het door het bestuur van het Plassenschap in 2023 vastgestelde MJOP. Mede met de informatie uit dit MJOP is een vierjarig uitvoeringsplan opgesteld. Het uitvoeringsplan beslaat een periode tot en met 2027. Ook in 2028 wordt een dotatie groot onderhoud opgenomen. De onttrekking moet nog nader worden bepaald, maar wordt vooralsnog gelijk gesteld aan de dotatie (dit bedrag wordt jaarlijks aangepast op basis van de door het CPB geraamde inflatie).

7.8 Baten en lasten per taakveld

Conform artikel 7 lid 3 sub c van het BBV is het verplicht een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld op te nemen in de begroting. Dit overzicht, inclusief de koppeling van taakvelden naar programma's, is hieronder opgenomen.

Taakveld	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
0.1 Bestuur	39.300	48.000	50.000	52.000	54.000
0.4 Overhead	728.300	674.400	704.100	730.800	757.700
0.8 Overige baten en lasten	3.200	3.400	3.600	4.200	4.100
2.3 Recreatieve havens	236.000	245.200	281.300	338.500	377.900
2.4 Economische havens en vaarwegen	20.900	183.200	196.600	244.600	316.200
3.4 Economische promotie	3.900	5.300	5.400	5.500	5.500
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	1.999.000	2.083.600	2.238.900	2.701.100	2.400.600
7.3 Afvalstoffen	0	116.000	119.000	114.200	116.800
Totaal van de lasten	**3.030.600**	**3.359.100**	**3.598.900**	**4.190.900**	**4.032.800**
0.1 Bestuur	0	48.000	50.000	52.000	54.000
0.4 Overhead	0	674.400	704.100	730.800	757.700
0.8 Overige baten en lasten	0	3.400	3.600	4.200	4.100
2.3 Recreatieve havens	90.000	245.200	281.300	338.500	377.900
2.4 Economische havens en vaarwegen	3.300	183.200	196.600	244.600	316.200
3.4 Economische promotie	0	5.300	5.400	5.500	5.500
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	2.868.800	2.015.100	2.170.400	2.312.900	2.400.600
7.3 Afvalstoffen	0	116.000	119.000	114.200	116.800
Totaal van de baten	**2.962.100**	**3.290.600**	**3.530.400**	**3.802.700**	**4.032.800**
Saldo van baten en lasten	**68.500**	**68.500**	**68.500**	**388.200**	**0**
0.10 Mutaties reserves (stortingen)	2.400	2.400	2.400	2.400	0
0.10 Mutaties reserves (onttrekkingen)	70.900	70.900	70.900	390.600	0
Totaal resultaat van baten en lasten	**-68.500**	**-68.5000**	**-68.500**	**-388.200**	**0**
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

7.9 Deelnemersbijdrage 2025

In de nieuwe GR is een andere verdeelsleutel voor de deelnemersbijdragen opgenomen. Deze verdeelsleutel is vanaf de begroting 2023 toegepast.

De deelnemersbijdragen voor 2025 nemen t.o.v. de begroting 2024 na eerste wijziging met € 215.500 toe, dat is 10,65%. Deze toename bestaat voor € 65.900 (3,25%) uit autonome ontwikkelingen en voor € 149.600 (7,40%) uit extra toename als gevolg van de investeringen in het gebied. Ook in de jaren na 2025 is er een extra toename van de deelnemersbijdragen, ook deze toename wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de investeringen in het werkgebied.

De concept jaarrekening 2023 sluit met een batig saldo. Als bij resultaatbestemming, dit batig saldo wordt toegevoegd aan de algemene reserve, is het niet nodig extra middelen aan de deelnemers te vragen om de algemene reserve te versterken.

Op basis van het voorgaande worden de deelnemersbijdragen voor 2024-2028 als volgt:

Deelnemersbijdragen 2024-2028						
Jaar	2024	2024	2025	2026	2027	2028
Deelnemersbijdragen begroting	Vast-gesteld	na 1e wijziging	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Deelnemersbijdragen (autonoom)	1.856.100	1.856.100	1.917.200	1.956.400	1.986.300	2.045.300
Deelnemersbijdragen (extra)	-	54.800	204.400	373.300	584.000	722.800
Instandhoudingsbijdrage	109.300	112.200	117.000	121.400	125.300	129.000
Subtotaal	**1.965.400**	**2.023.100**	**2.238.600**	**2.451.100**	**2.695.600**	**2.897.100**
Transparantie BTW	-	316.100	328.400	340.600	351.900	363.600
Totaal	**1.965.400**	**2.339.200**	**2.567.000**	**2.791.700**	**3.047.500**	**3.260.700**

Voor de bijdrage per deelnemer over de jaren 2024-2028, zie het overzicht op de volgende pagina.

Jaar	Vastgesteld of nieuw	Provincie Utrecht	Provincie Noord-Holland	Gemeente Stichtse Vecht	Gemeente Wijdemeren	Totaal
		25,61%	**29,30%**	**17,76%**	**27,33%**	**100,00%**
Begroting 2024 na 1e wijziging						
2024	Bijdragen	518.116	592.768	359.303	552.913	2.023.100
2024	Transparantie BTW	80.953	92.617	56.139	86.390	316.100
2024	**Totaal**	**599.069**	**685.386**	**415.442**	**639.303**	**2.339.200**
Begroting 2025						
2025	Bijdragen	573.305	655.910	397.575	611.809	2.238.600
2025	Transparantie BTW	84.103	96.221	58.324	89.752	328.400
2025	**Totaal**	**657.409**	**752.131**	**455.899**	**701.561**	**2.567.000**
Begroting 2026						
2026	Bijdragen	627.727	718.172	435.315	669.886	2.451.100
2026	Transparantie BTW	87.228	99.796	60.491	93.086	340.600
2026	**Totaal**	**714.954**	**817.968**	**495.806**	**762.972**	**2.791.700**
Begroting 2027						
2027	Bijdragen	690.343	789.811	478.739	736.707	2.695.600
2027	Transparantie BTW	90.122	103.107	62.497	96.174	351.900
2027	**Totaal**	**780.465**	**892.918**	**541.236**	**832.882**	**3.047.500**
Begroting 2028						
2028	Bijdragen	741.947	848.850	514.525	791.777	2.897.100
2028	Transparantie BTW	93.118	106.535	64.575	99.372	363.600
2028	**Totaal**	**835.065**	**955.385**	**579.100**	**891.149**	**3.260.700**

Van: [redacted] <[redacted]@provincie-utrecht.nl>
Verzonden: woensdag 17 juli 2024 17:55
Aan: griffie@stichtsevecht.nl; griffier@wijdemeren.nl; Statengriffie <statengriffie@noord-holland.nl>; Statengriffie <statengriffie@provincie-utrecht.nl>
Onderwerp: Nota van Antwoord bij Jaarrekening 2023 en Begroting 2025 Plassenschap Loosdrecht e.o. en Financiële verordening Plassenschap

Aan de griffier(s),

Gisteren heb ik u de vastgestelde Jaarrekening 2023, de Begroting 2025 en de Aanbiedingsbrief van het Plassenschap Loosdrecht e.o. gestuurd.
Helaas heb ik geconstateerd dat de Nota van Antwoord ontbrak. Deze stuur ik u daarom nu toe, met excuses voor het ongemak.

Bij de Nota van Antwoord wil ik graag het volgende opmerken.
Naar aanleiding van de discussie die in het bestuur heeft plaatsgevonden, aan de hand van een door de gedeputeerde van de provincie Noord-Holland ingebracht punt over indexatie, vindt in het najaar nog een bestuurlijke discussie plaats over de begroting en met name de deelnemersbijdrage.

Hartelijke groet,

[redacted]
Secretaris a.i. Recreatieschap Stichtse Groenlanden en Plassenschap Loosdrecht

[redacted]@provincie-utrecht.nl

Nota van antwoord

Onderwerp	Reactie op zienswijzen deelnemers t.a.v. de Ontwerpbegroting 2025 Plassenschap Loosdrecht e.o.
Aan	Het bestuur van Plassenschap Loosdrecht
Van	Financiën
Datum	3 juli 2024

Op 28 maart 2024 is de Ontwerpbegroting 2025 Plassenschap Loosdrecht e.o. voor zienswijze aangeboden aan de deelnemers. In deze 'Nota van antwoord' worden de belangrijkste vragen en opmerkingen uit de zienswijzen geparafraseerd en voorzien van een concept antwoord/reactie.

Zienswijze deelnemers	Antwoord / voorgestelde reactie en wijze van opvolging
Provincie Noord-Holland 15 juli 2024 bespreken Provinciale Staten van Noord-Holland de financiën van recreatieschappen waarin zij deelnemer is. Na deze vergadering kan de zienswijze verzonden worden naar de besturen.	Van Noord-Holland is (nog) geen zienswijze ontvangen. Zij sluiten zich in beginsel aan bij de provincie Utrecht.
Provincie Utrecht De provincie Utrecht wijst op haar zienswijze die is ingediend op de 1e begrotingswijziging 2024, het 4-jarig financieel Perspectief en het 4-jarig Uitvoeringsplan. In deze brief is aangegeven dat de provincie blij is met het inzicht in de werkzaamheden en de daaraan verbonden kosten, maar dat de provincie ook zorgen heeft of de daarmee gepaard gaande verhogingen van de deelnemersbijdrage wel door de deelnemers zijn op te brengen. Wij hebben gevraagd om meer spreiding en fasering van de investeringen en overige uitgaven. Wij hebben begrip voor het uitvoeren van de noodzakelijke werkzaamheden en investeringen, die zijn opgenomen in het meerjarig onderhoudsplan. Voorkomen moet worden dat onderhoud en investeringen blijven stijgen door groot onderhoud nu niet uit te voeren. Wel willen wij nogmaals verwijzen naar onze zienswijze van 30 januari 2024 en het daarin geuite belang van verdere spreiding van investeringen en het verder faseren van kosten. De provincie moet zorgvuldig met haar middelen omgaan. Bovendien zal het voor de deelnemende gemeenten niet gemakkelijk zijn de gevraagde bijdragen vrij te maken. Dit wordt gezien de te verwachten begrotingstekorten vanaf het ravijnjaar 2026 alleen maar nijpender. Wij roepen u op de	Wij hebben begrip voor het geuite belang van verdere spreiding/temporiseren van de investeringen. In zijn algemeenheid is het uitstellen van vervangingsinvesteringen niet aan te raden omdat daarvoor extra onderhoudskosten in de plaats treden. Verouderd en niet meer ARBO-proof materieel dient vervangen te worden. Echter bleek bij nader onderzoek naar de beschoeiingen in de Kalverstraat dat vooral de koppen bij de doorgangen aan het einde van de levensduur zijn. Door nu alleen de slechte koppen te vervangen kan een deel van de investering getemporiseerd worden. Bezien zal worden of deze mogelijkheid zich ook elders aandient. Op basis van de laatste aanbestedingen zal worden bezien of de all-in strekkende meter prijs van de beschoeiingen neerwaarts kan worden bijgesteld en of het actuele renteverloop de mogelijkheid geeft de meerjarig geraamde rentekosten te verlagen. Daarmee kan dan grotendeels aan het verzoek van de deelnemers tegemoet worden gekomen.

Zienswijze deelnemers	Antwoord / voorgestelde reactie en wijze van opvolging
deelnemers goed en actief te betrekken de komende tijd, het gesprek aan te gaan en bijvoorbeeld via het werken met scenario's de discussie over toekomstige plannen en de daarbij behorende financiën richting te geven.	Ook is een besparing gevonden in de Begroting 2025 ten opzichte van het 4-jarig financieel perspectief. In het 4-jarig Financieel perspectief is een totaal aan deelnemersbijdrage geraamd van € 2.337.800,-. In de Begroting 2025 is een totaal aan deelnemersbijdrage opgenomen van € 2.238.600,-. Een besparing van bijna € 100.000,- ofwel 4,25%. De deelnemers hebben ingestemd met het 4-jarig Uitvoeringsplan en het 4-jarig Financieel perspectief. Dit financiële perspectief is het kader voor ons handelen. In het afgelopen jaar hebben we al een enorme stap gezet in het verlagen van de overhead. Wij zullen ons steeds bewust zijn van de financiële impact die beslissingen met zich meebrengen en ons handelen zal gericht zijn op het beteugelen van de kosten zonder de kwaliteit uit het oog te verliezen
Gemeente Wijdemeren De voorliggende begroting toont een substantiële stijging in de kapitaallasten vanaf 2025, wat een aanzienlijk verschil oplevert met de voorzieningen binnen onze gemeentebegroting. Bij deze willen wij benadrukken dat, hoewel in ons financieel herstelplan enige stijging is voorzien, de aangegeven verhogingen onze budgettaire mogelijkheden onder druk zetten. De gemeente vraagt daarom dringend om het volgende te overwegen: a. Wij stellen voor om te onderzoeken of de geplande vervangingsinvesteringen kunnen worden gefaseerd. Dit zou potentieel een meer geleidelijke en hanteerbare verhoging van de deelnemersbijdragen mogelijk maken. Het is cruciaal dat bij het faseringstraject rekening wordt gehouden met het voorkomen van achterstallig onderhoud dat op termijn tot hogere kosten kan leiden. b. Daarnaast wijzen wij op de noodzaak om bij toekomstige investeringsplanningen rekening te houden met het project "De Gouden Greep". Hierbij dient verzekerd te worden dat investeringen in dit project niet leiden tot kapitaalvernietiging door overlappende vernieuwingen.	De begroting 2025 is gebaseerd op het meerjarenonderhoudsplan en de daaruit volgende meerjarenplanning voor vervangingsinvesteringen en groot onderhoud. Vanwege het in de voorliggende jaren ontstane achterstallig onderhoud vertonen deze plannen een boven trendmatige stijgende lijn. Enige ambitie voor nieuwe investeringen is achterwege gebleven. Ad a. Wij kijken doorlopend of geplande investeringsuitgaven gefaseerd kunnen worden of anderszins beperkt kunnen worden. Een voorbeeld hiervan is de Kalverstraat. Hier staat bleek bij nader onderzoek naar de beschoeiingen dat vooral de koppen bij de doorgangen aan het einde van de levensduur zijn. Door nu alleen de slechte koppen te vervangen kan een deel van de investering getemporiseerd worden. Bezien zal worden of deze mogelijkheid zich ook elders aandient. Ad b. Het Plassenschap heeft kritisch gereageerd op de plannen voor "De Gouden Greep" op eiland Weer. Uit de rationeel opgebouwde meerjarenplanning van het schap volgt dat de beschoeiingen op eiland Weer in 2024 nodig aan vervanging toe zijn; uitstel is mede vanuit

Zienswijze deelnemers	Antwoord / voorgestelde reactie en wijze van opvolging
	veiligheidsoogpunt niet verantwoord. Daarom is aan de Stuurgroep OVP bericht dat ervan uitgegaan wordt dat juist in de plannen voor eiland Weer ermee rekening gehouden dient te worden dat de beschoeiing in 2024 vervangen wordt. Ook dient bij deze plannen er niet op gerekend te worden dat het Plassenschap (vervangings-) onderhoud en beheer van andere voorzieningen, dan wat al op het eiland aanwezig is, voor zijn rekening kan nemen tenzij de deelnemers hun bijdrage aan het schap naar rato verhogen. Op deze manier proberen we te sturen op toekomstbestendige maatregelen waardoor kapitaalvernietiging door overlappende vernieuwingen voorkomen kan worden.
Gemeente Stichtse Vecht De gemeente Stichtse Vecht is akkoord met de Ontwerp Jaarrekening 2023 en, ondervoorwaarden, de Ontwerpbegroting 2025. De financiële situatie van de gemeente is krap. De gevolgen van de 'ravijnjaren' leiden er toe dat er voor gemeenten aanzienlijke kortingen op het Gemeentefonds worden doorgevoerd ter hoogte van ca. 5%. We vinden het redelijk om GR-en als verlengd lokaal bestuur van onze gemeente een taakstelling op te leggen die procentueel gelijk is aan de algemene korting op het gemeentefonds. Dit betekent dat Stichtse Vecht vanaf 2026 de bijdrage structureel met 5% gaat verlagen ten opzichte van de begroting 2025 bij ongewijzigd beleid van het Rijk. Als college gaan we er vanuit dat Plassenschap Loosdrecht streeft naar een kwalitatief goede dienstverlening tegen zo laag mogelijke lasten voor onze inwoners. We verwachten dat het Plassenschap met concrete voorstellen komt om de stijgende kosten te beperken. Dat geldt ook voor de Ontwerpbegroting 2025 die nu is aangeboden. Daarbij wordt verwacht dat met een integrale blik en kritische houding alle mogelijke kosten tegen het licht worden gehouden. Voorwaarde daarbij is dat deze kritische blik zich niet beperkt tot beheer en onderhoud op het grondgebied van Stichtse Vecht maar zich meerjarig uitstrekt tot het alomvattende gebiedseigendom en de algehele organisatie van het Plassenschap. Keuzes tot kostenbeperking kunnen alleen plaatsvinden binnen een integrale afweging die recht doet aan de belangen van alle deelnemers. Deelnemers blijven vanuit de onderschreven doelstellingen altijd gezamenlijk verantwoordelijk voor verdeling van de kosten die	De begroting van het Plassenschap is vooral gebaseerd op de te maken kosten voor instandhouding van het bezit. Aan de inkomstenkant staan vooral de deelnemersbijdragen. Het verlagen van de kosten is niet eenvoudig. Recent is volgens opdracht van de deelnemers en volgens de opdracht in de gemeenschappelijke regeling, in de meerjarenplannen in beeld gebracht wat de kosten van het in stand houden van het bezit op een verantwoord onderhoudsniveau zijn. Iedere ambitie voor uitbreiding of verbetering is daarbij achterwege gelaten. De overhead van de uitvoeringsorganisatie is ook wezenlijk omlaag gebracht om de focus te leggen op beheer en onderhoud van de voorzieningen. Niettemin is als gevolg van de in de afgelopen jaren uitgestelde vervangingsinvesteringen sprake van sterk oplopende kapitaallasten. Het is niet verantwoord om op een met deze uitgangspunten vastgestelde planning een taakstellende bezuiniging toe te passen. Anderzijds is uiteraard voortdurend sprake van een kritische blik ten aanzien van het werkelijk moment van het doen van uitgaven en de wijze waarop. De bij de reactie op de zienswijze van provincie Utrecht gevolgde aanpak van de Kalverstraat moge daarvan een voorbeeld zijn. Ook hier: de reactie 'Kalverstraat' staat niet in deze NvA. Terecht wordt gesproken over een integrale kijk op de terreinen. Niet voor niets werken meerdere overheden samen in het Plassenschap. Het

Zienswijze deelnemers	Antwoord / voorgestelde reactie en wijze van opvolging
voortvloeien uit deze doelstellingen vergelijkbaar aan de huidige wijze waarop de kosten verdeeld worden. Het is van groot belang dat hiervoor draagvlak bij alle partijen in het Plassenschap aanwezig is. Vanuit gemeente Stichtse Vecht is dit een voorwaarde om in te stemmen met de Ontwerpbegroting 2025.	is immers niet vanzelfsprekend dat een terrein dat in een bepaalde gemeente ligt ook vooral de inwoners van die gemeente bedient. De Strook is een sprekend voorbeeld van de integrale aanpak. We nemen de opdracht om juist vanwege de hoge – en nog oplopende – kosten steeds de relatie tussen functie van het terrein en de kosten in het oog te houden, zeer serieus. Kosten die in de ramingen niet zijn voorzien worden consequent afgehouden. Dat geldt voor de plannen voor het eiland Weer, maar ook voor de kosten die kunnen voortvloeien uit een beheerplan voor de legakkers. Dit is anders wanneer de deelnemers deze kosten unaniem omarmen. U geeft aan dat de deelnemersbijdrage m.i.v. 2026 structureel 5% verlaagd wordt. In dit kader willen wij u graag de afspraken uit de Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o.(GR) onder de aandacht brengen. Hierin zijn de bijdragen van alle deelnemers vastgelegd. Een eventuele wijziging van de deelnemersbijdrage kan worden doorgevoerd als de GR met instemming van alle deelnemers wordt aangepast. Tevens willen wij u graag attenderen op het door het bestuur vastgestelde 4-jarig Uitvoeringsplan en het 4-jarig Financieel perspectief. Dit financiële perspectief is de basis van ons handelen. Dit laat echter onverlet dat wij ons steeds bewust zullen zijn van de kosten en de financiële impact die besluiten met zich meebrengen. Ons handelen is gericht op het beteugelen van kosten zonder de kwaliteit uit het oog te verliezen.

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Aan Provinciale Staten van Noord-Holland

Datum	*Bijlage(-n)*	*Uw kenmerk*	*Ons kenmerk*
18 juli 2024	1		MS/2024/047

Onderwerp
Vastgestelde begroting 2025

Geachte leden van Provinciale Staten,

Hierbij bied ik u de vastgestelde begroting 2025 van de Randstedelijke Rekenkamer aan.

Op 26 april jl. ontving u de conceptbegroting 2025 van de Randstedelijke Rekenkamer. Provinciale Staten van Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland hebben hierop geen zienswijzen ingediend.

Zoals gebruikelijk is op basis van de meicirculaire provinciefonds uw bijdrage aan de Randstedelijke Rekenkamer in de vastgestelde begroting 2025 bijgesteld.

Met vriendelijke groet,

Randstedelijke Rekenkamer

Martin Santhagens
Bestuurder-directeur

Teleportboulevard 110 | 1043 EJ AMSTERDAM | 020 - 5818 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl | www.randstedelijke–rekenkamer.nl

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Begroting 2025

Randstedelijke Rekenkamer | juli 2024

Inhoudsopgave

| 1 | BELEIDSBEGROTING 4
1.1 Programmaplan / Onderzoeksprogramma 4
1.2 Paragrafen 4
1.2.1 Weerstandsvermogen 4
1.2.2 Financiering 5
1.2.3 Bedrijfsvoering 5

| 2 | FINANCIËLE BEGROTING 8
2.1 Overzicht van Baten en Lasten 8
2.2 Uiteenzetting financiële positie 11
2.3 Meerjarenraming 12

Inleiding

Achtergrond

De Randstedelijke Rekenkamer is een onafhankelijk instituut dat op basis van de Provinciewet door de Provinciale Staten van Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland is ingesteld. Wij doen onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van de vier Randstadprovincies. Met ons onderzoek ondersteunen wij de Provinciale Staten in hun kaderstellende en controlerende rol. Daarmee zetten wij ons in voor transparante, betrouwbare en lerende Randstadprovincies.

Openbaarheid

De aanpak en resultaten van ons onderzoek zijn openbaar en worden gepubliceerd op de website www.randstedelijke-rekenkamer.nl. Hierbij wordt ook de openbare informatie over de behandeling in de vier provincies en de aandacht in de media opgenomen. Wij kunnen als dat voor ons onderzoek nodig is beschikken over door de provincie geheim verklaarde informatie. Dergelijke informatie maken wij niet openbaar.

Om onze werkzaamheden goed te kunnen uitvoeren, is het soms nodig om persoonsgegevens te verwerken. Dat doen we op een zorgvuldige en veilige manier in overeenstemming met de Europese Algemene verordening gegevensbescherming (Avg) en de Uitvoeringswet Avg. Op de website Privacy policy - Randstedelijke Rekenkamer (randstedelijke-rekenkamer.nl) is beschreven waarom en hoe wij persoonsgegevens verwerken en belanghebbenden hun rechten kunnen uitoefenen.

Indeling van de programmabegroting

De programmabegroting is ingedeeld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De Programmabegroting bestaat uit een Beleidsbegroting (deel 1) en een Financiële begroting (deel 2). In de Beleidsbegroting is één programma opgenomen. Dit betreft een globaal onderzoeksprogramma waarin nog geen concrete onderzoeken zijn opgenomen. In de 1e begrotingswijziging 2025 zullen we een concreet onderzoeksprogramma opnemen, waarin we per onderzoek de vragen ‘Wat willen we bereiken?’ en ‘Wat gaan we daarvoor doen?’ zullen beantwoorden. In de Financiële begroting is de uiteenzetting van de financiële positie en de meerjarenraming opgenomen.

| 1 | Beleidsbegroting

1.1 Programmaplan / Onderzoeksprogramma

Wat willen we bereiken?
De Randstedelijke Rekenkamer onderzoekt vanuit haar onafhankelijke positie de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van de Randstadprovincies. Met ons onderzoek versterken wij de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten en dragen wij aan het verbeteren van bestuur, beleid en organisatie van de vier provincies.

Wat gaan we daarvoor doen?
De Rekenkamer heeft een gestructureerd proces om tot een onderzoeksprogramma te komen. Op verschillende manieren worden suggesties voor onderzoeksthema's verzameld, mede op basis van de beleidsprioriteiten van de provincies, suggesties van Statenleden via een 'rondje langs de fracties', naar aanleiding van gesprekken met externe stakeholders en signalen uit de samenleving. Na een oriëntatie op een of meer thema's en/of door het uitvoeren van verkenningen wordt een beknopte lijst van kansrijke relevante onderzoeksonderwerpen opgesteld. Ook kunnen de provincies ons verzoeken onderzoek te doen. Voorafgaand aan de vaststelling van het onderzoeksprogramma vraagt de Rekenkamer advies aan de Programmaraad. De Programmaraad bestaat uit leden van Provinciale Staten van de vier provincies. In het najaar van 2024 zal de Programmaraad adviseren over het onderzoeksprogramma van 2025, dat is daarom in deze begroting nog niet opgenomen.

Wat mag het kosten?
De totale lasten van het onderzoeksprogramma bedragen € 2.158.000 inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW en exclusief de toevoeging aan de voorziening evaluatie. De kosten van de overhead bedragen € 511.000. De overhead beslaat personele kosten (management, ondersteuning en opleidingen), kosten voor huisvesting en kosten voor de informatievoorziening. Het onderzoeksprogramma wordt gefinancierd door de deelnemers (i.e. de Randstadprovincies) aan de Gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer.

1.2 Paragrafen

De beleidsbegroting bestaat uit een aantal paragrafen waarin de beleidslijnen zijn vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten (zie BBV). Voor de Randstedelijke Rekenkamer zijn alleen onderstaande paragrafen Weerstandsvermogen, Financiering en Bedrijfsvoering van toepassing.

1.2.1 Weerstandsvermogen

De directe risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de Randstedelijke Rekenkamer, zijn minimaal van omvang. De Randstedelijke Rekenkamer heeft vooral te maken met reguliere kosten die vooraf goed te ramen zijn, zoals personeelskosten, huisvesting, ICT en kantoorartikelen. Onverwachte kosten van substantiële omvang waarvoor geen dekking is, hebben zich in het verleden niet voorgedaan en worden ook in 2025 niet verwacht.

De weerstandscapaciteit van de Rekenkamer bestaat uit het resterende deel van de begroting inclusief de bestemmingsreserve onderzoek en de bestemmingsreserve spaarverlof van in totaal bijna € 210.000 waarvoor

nog geen verplichtingen zijn aangegaan. Deze capaciteit is voldoende groot om de risico's van materiële betekenis af te dekken.
In totaal hebben wij vijf risico's geïdentificeerd waarvoor beheersmaatregelen zijn getroffen. De risico's van het eigen risicodragerschap, het persoonlijk ontwikkelbudget (POB) en de evaluatie van de Rekenkamer zijn afgedekt door middel van een voorziening. De risico's van extra onderzoek, en de kosten van vervanging vanwege het sparen van vakantiedagen, zijn afgedekt door middel van een reserve. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 2.2 Uiteenzetting financiële positie.

1.2.2 Financiering

De Randstedelijke Rekenkamer wordt gefinancierd door de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Het programmaresultaat is te gebruiken om de reserves tot maximaal 25% van de totale bijdrage van de deelnemende provincies aan te vullen. Het resterende deel wordt naar rato van de bijdragen teruggestort naar de vier provincies. De ingestelde bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder-directeur telt niet mee voor wat betreft het maximum van 25% van de bijdrage van de provincies. Dit betreft namelijk een bestemmingsreserve van de vier deelnemende provincies, die is ondergebracht in de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer, maar waar de Rekenkamer geen eigenaar van is.

De Rekenkamer heeft een rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG).

1.2.3 Bedrijfsvoering

Arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim

De medewerkers van de Randstedelijke Rekenkamer is in dienst van de provincie Flevoland. De Randstedelijke Rekenkamer volgt daarom het beleid van de provincie aangaande de arbeidsvoorwaarden, de arbeidsomstandigheden en het ziekteverzuim. De Rekenkamer stimuleert vitaliteit van de medewerkers door middel van goed ingerichte werkplekken en persoonlijke aandacht voor werkdruk en werkplezier, in het bijzonder in het kader van hybride werken. Wij streven ernaar het ziekteverzuim (zowel kort als langdurig) in 2025 onder de norm van 5% te houden.

De Randstedelijke Rekenkamer beschikt over twee gediplomeerde bedrijfshulpverleners, die in geval van ongevallen of calamiteiten in staat zijn eerste hulp te verlenen. Beide bedrijfshulpverleners zullen naar verwachting in 2025 een herhalingsopleiding volgen.

Personeelsbeleid

De personeelsformatie van de Randstedelijke Rekenkamer bestaat uit een ambitieuze groep van hoog opgeleide medewerkers. Ook in 2025 zal de Rekenkamer aandacht besteden aan opleiding en training, zodat de medewerkers zich blijven ontwikkelen. Om de kwaliteit van het onderzoeksprogramma en de onderzoeken te verhogen, wordt zo nodig externe expertise ingezet.

De bestuurder-directeur is bevoegd tot het voeren van een eigen personeelsbeleid. In principe wordt aangesloten bij het personeelsbeleid van de provincie Flevoland. P&O-aangelegenheden worden regelmatig met de provincie Flevoland afgestemd.

Automatisering en Informatisering

Het ICT-systeem van de Randstedelijke Rekenkamer biedt de mogelijkheid om hybride te kunnen werken. Medewerkers kunnen daarmee kiezen voor een werkplek die past bij de eigen agenda en voorkeur. Om ICT-apparatuur en bijbehorende programma's up to date te houden wordt beheer en onderhoud uitgevoerd.

Daarnaast voert de Rekenkamer overleg met de ICT-leverancier om te bekijken of verbeteringen aan het systeem mogelijk zijn. Voor 2025 worden geen grote investeringen verwacht.

Communicatie

Ook in 2025 zal de Randstedelijke Rekenkamer regelmatig in de provincies te vinden zijn. De medewerkers zijn verdeeld in provincieteams, die actief de ontwikkelingen in hun provincie volgen en regelmatig aanwezig zijn bij commissie-en PS vergaderingen.

De rapporten worden op de website (www.randstedelijke-rekenkamer) gepubliceerd, evenals de agenda's en verslagen van de behandelingen.

Daarnaast vinden verschillende overleggen en activiteiten met plaats met de:

- Nederlandse Vereniging voor Rekenkamers en Rekenkamercommissies
- Kring van provinciale rekenkamers (P5):
  - Er vindt regelmatig P5-overleg plaats, waarbij onder andere wordt gesproken over bedrijfsvoering, beleid, onderzoeksprogrammering en concrete onderzoeken;
  - Een jaarlijkse onderzoekersdag van de P5.
- Kring van rekenkamers van de vier grote gemeenten en de Randstedelijke Rekenkamer (G4+1):
  - Er vindt regelmatig een zogenoemd G4+1-overleg plaats om kennis en ervaring te delen.

Daar waar relevant wisselen de provinciale en gemeentelijke rekenkamers informatie uit over de oriëntatie op een onderzoeksonderwerp, het opzetten van een beoordelingskader, de onderzoeksopzet en de bevindingen.

Organisatie

De organisatie van de Randstedelijke Rekenkamer bestaat in 2025 uit een totale formatie van 14 fte. Het streven is om in (de loop van) 2025 de formatie volledig te hebben bezet. In de huidige arbeidsmarkt is het steeds weer een uitdaging om de goede medewerkers binnen te halen.

De formatie en verwachte bezetting zijn begin 2025 als volgt:

Formatie	Fte	Verwachte bezetting 1 januari 2025	Fte
Bestuurder-directeur	1,2	Bestuurder-directeur	1,2
Ondersteuning	1,4	Ondersteuning	1,6
Projectleider	3,0	Projectleider	3,0
Onderzoeker	8,4	Onderzoeker	8,2
Totaal	**14,0**	**Totaal**	**14,0**

Interne beheersing

De financiële administratie wordt bijgehouden door het secretariaat van de Randstedelijke Rekenkamer. Conform de Financiële beleids- en beheersverordening en de Controleverordening heeft de Randstedelijke Rekenkamer een Intern Controleplan. Met behulp van checklisten wordt in september en in februari de betrouwbaarheid van de financiële informatievoorziening en de naleving van relevante wet- en regelgeving getoetst.

Via kwartaalrapportages houdt het management van de Rekenkamer zicht op de uitputting van de begroting, de voortgang van de onderzoeken en de omvang van de liquide middelen.

Huisvesting en facilitaire dienstverlening

De Randstedelijke Rekenkamer is gevestigd nabij station Sloterdijk in Amsterdam. Vanuit dit kantoorpand is er via het openbaar vervoer een goede aansluiting met de vier provinciehuizen in Den Haag, Haarlem, Lelystad en

Utrecht. De kantoorruimte is gehuurd en maakt onderdeel uit van een bedrijfsverzamelgebouw. De facilitaire dienstverlening (zoals bewaking, schoonmaak en receptie) maakt onderdeel uit van het huurcontract. De inrichting van het kantoor van de Rekenkamer is sinds de oprichting grotendeels hetzelfde. Voor 2025 worden nog enkele investeringen verwacht door de komst van extra personeel.

| 2 | Financiële begroting

In dit deel treft u een toelichting aan op de financiële positie van de Randstedelijke Rekenkamer en een meerjarig overzicht van de baten en lasten.

2.1 Overzicht van Baten en Lasten

	Begroting 2025	1e begrotings-wijziging 2024	Rekening 2023
Baten			
Bijdragen van de provincies	2.173.000	2.092.000	1.986.000
Rentebaten	0	0	48.000
Som van de baten	**2.173.000**	**2.092.000**	**2.034.000**
Lasten			
Onderzoeksprogramma	2.158.000	2.089.000	2.100.000
Toevoeging voorziening Evaluatie	8.000	0	8.000
Toevoeging voorziening Eigen risicodragerschap	7.000	3.000	0
Som van de lasten	**2.173.000**	**2.092.000**	**2.108.000**
Resultaat voor bestemming	**0**	**0**	**-/- 74.000**
Toevoeging bestemmingsreserve onderzoek	0	0	0
Onttrekking bestemmingsreserve onderzoek	0	0	50.000
Toevoeging bestemmingsreserve spaarverlof	0	0	0
Onttrekking bestemmingsreserve spaarverlof	0	0	24.000
Toevoeging bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder-directeur	0	0	0
Resultaat na bestemming	**0**	**0**	**0**
Bestemming programmaresultaat			
Verrekenen met de deelnemende provincies	0	0	0

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

De lasten worden in hoofdzaak gedekt door de bijdragen van de provincies aan de Gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer. De opgebouwde bestemmingsreserve onderzoek zal in principe niet worden aangesproken in 2025, met uitzondering van het gestelde bij het onderdeel Weerstandsvermogen in paragraaf 1.2.1 en Reserves in paragraaf 2.2.

Baten

De begroting van de Rekenkamer wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de Macro Economische Verkenningen (MEV) van het CPB. Deze worden in september 2024 openbaar gemaakt. De Randstedelijke Rekenkamer maakt daarom voor deze primitieve begroting gebruik van de indexcijfers uit het Centraal Economisch Plan 2024 van het CPB die dateren van 22 februari 2024. Voor deze begroting zijn dit dus de meest actuele indexcijfers, maar het is onzeker in welke mate deze zullen afwijken van de MEV-cijfers van september dit jaar. Voor de Salarissen en sociale lasten is de indexering 4,1% en voor de Overige overheadkosten is de indexering 2,8%. De bijdragen van de provincies aan de structurele begroting nemen hierdoor met 3,8% toe ten opzichte van de begroting 2024. Na

het verschijnen van de Macro Economische Verkenning in september zal de Rekenkamer eind 2024 met een begrotingswijziging komen, waarin de definitieve indexcijfers worden verwerkt.

Begroting	2025	2024
Totaal	2.173.000	2.092.000

De verdeling van de kosten over de vier deelnemende provincies dient te worden gebaseerd op gegevens uit de meicirculaire provinciefonds 2024[1].

Voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij (het gelijke deel). Voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds (het ongelijke deel.

De genoemde bijdrage van de provincies aan de Randstedelijke Rekenkamer is inclusief de voor de provincies compensabele BTW. De nettobijdrage van de provincie valt circa 16,5% lager uit. De Rekenkamer verstrekt namelijk na afloop van het jaar een opgave van de afgedragen BTW aan de provincies. De provincies kunnen deze omzetbelasting beschouwen als ware deze rechtstreeks in rekening gebracht, zodat compensatie van deze omzetbelasting uit het BTW-compensatiefonds mogelijk is. De raming van de netto bijdragen is in de tabel weergegeven.

Provincie	In %	Ongelijk deel	Gelijk deel	Totaal bijdragen incl. BTW	Raming netto bijdrage
Flevoland	11,16%	121.212	271.582	392.794	327.786
Noord-Holland	29,29%	318.202	271.582	588.784	492.175
Utrecht	23,79%	258.401	271.582	529.983	442.270
Zuid-Holland	35,76%	388.511	271.582	660.093	550.848
Totaal	**100,00%**	**1.086.327**	**1.086.327**	**2.172.654**	**1.813.079**

Rentebaten

In 2023 hebben wij voor het eerst rentebaten ontvangen. Dit omdat voor het eerst na lange tijd de BNG weer positieve rente verstrekt. Vooralsnog worden in de begroting geen rentebaten opgenomen, omdat de renteontwikkeling nog onduidelijk is. Wellicht dat dit in de begrotingswijziging 2025 in december nog wordt aangepast.

[1] In de gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer is vastgelegd dat de kosten over de deelnemers worden verdeeld volgens de sleutel zoals omschreven in artikel 8 van de Statuten van de Vereniging Interprovinciaal Overleg.

Lasten

In onderstaande tabel worden de lasten per kostenpost gegeven.

Lasten	Begroting 2025	1e Begrotings-wijziging 2024	Rekening 2023
Personeel	1.795.000	1.487.000	1.629.000
- w.v. management en ondersteuning (overhead) (14,6%)	*262.000*	*221.000*	*221.000*
- w.v. opleidingen (overhead) (2,4%)	*43.000*	*43.000*	*8.000*
Inhuur	156.000	385.000	289.000
- w.v. Project inhuur	*61.000*	*200.000*	*35.000*
- w.v. Inhuur diensten van derden	*95.000*	*185.000*	*254.000*
Huisvesting en servicekosten (overhead)	154.000	148.000	139.000
Informatievoorziening (overhead)	53.000	69.000	43.000
Toevoeging voorziening Evaluatie	8.000	0	8.000
Toevoeging voorziening Eigen risicodragerschap	7.000	3.000	0
	2.173.000	**2.092.000**	**2.108.000**

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Personeel

De personele lasten bestaan naast de salarissen en sociale lasten uit kosten voor opleidingen, vervoer, representatie en literatuur. Het totaal aan personele lasten neemt toe met 20% ten opzichte van de begrotingswijziging 2024. Dit komt omdat de bezetting in 2024 lager is dan het aantal formatieplaatsen. In de loop van 2024 verwachten we een hogere bezetting te realiseren die aansluit op het aantal formatieplaatsen. De meerderheid van het personeel heeft een vast dienstverband, een aantal van hen heeft nog niet het maximum van de salarisschaal bereikt of heeft doorgroeimogelijkheden.

Inhuur voor onderzoek en inhuur diensten van derden

De Rekenkamer raamt circa € 61.000 voor de reguliere inhuur voor onderzoek. Hierbij gaat het om het incidenteel inhuren van specifieke deskundigheid en expertise ter ondersteuning van het onderzoek en/of het uitbesteden van een deel van het onderzoek. De inhuur diensten van derden is geraamd op circa € 95.000. Hieronder vallen diensten die contractueel voor langere periode zijn vastgelegd, o.a. de structurele kosten voor dienstverlening van P&O Flevoland, externe ondersteuning op P&O-gebied, ondersteuning op het gebied van privacybescherming (functionaris gegevensbescherming), ondersteuning boekhouding en de accountant.

Huisvesting en servicekosten

In verband met de indexatie van de huurprijs en overige huisvestingskosten stijgen kosten ten opzichte van 2024. In 2025 worden weinig investeringen of wijzigingen verwacht in kantoormeubilair.

Informatievoorziening

De kosten voor informatievoorziening zijn in 2025 lager dan de geraamde kosten voor 2024. In 2024 wordt geïnvesteerd in een nieuwe website, in 2025 verwachten we alleen prijsstijgingen in de abonnementen en de ICT-dienstverlening. Ook zal voor extra personeel meer licenties aangeschaft worden.

Toevoeging voorziening Evaluatie

Zie paragraaf 2.2 onderdeel voorzieningen.

Toevoeging voorziening Eigen risicodragerschap
Zie paragraaf 2.2 onderdeel voorzieningen.

Saldo
Het beoogde saldo voor 2025 is nul. Indien zich een overschot mocht voordoen, dan kan dit worden gebruikt om de reserves aan te vullen tot maximaal 25% van de bijdragen van de provincies. Het restant vloeit vervolgens terug naar de deelnemende partijen. Zoals in paragraaf 1.2.2. Financiering gemeld telt de ingestelde bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder-directeur niet mee voor wat betreft het maximum van 25% van de bijdrage van de provincies. Dit betreft namelijk een bestemmingsreserve van de vier deelnemende provincies, die is ondergebracht in de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer, maar de Rekenkamer is geen eigenaar ervan.

2.2 Uiteenzetting financiële positie

Financiering
Voor een toelichting op de financiering zie onderdeel baten in paragraaf 2.1.

Reserves

Bestemmingsreserves	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
Bestemmingsreserve onderzoek	210.000	0	0	210.000
Bestemmingsreserve Spaarverlof	PM	PM	PM	PM
Bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder-directeur	144.000	0	PM	144.000

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Bestemmingsreserve onderzoek
De opgebouwde bestemmingsreserve onderzoek zal in 2025 in principe niet worden aangesproken. Overeenkomstig de motivatie van de opbouw van de bestemmingsreserve zijn hierop twee uitzonderingen mogelijk:
1. Het terstond uitvoeren van eenmalig extra onderzoek, omdat de actualiteit daar aanleiding voor geeft;
2. Het opvangen van onverwachte extra uitgaven voor het geprogrammeerde onderzoek.

Bestemmingsreserve spaarverlof
In het kader van de CAO hebben medewerkers de mogelijkheid om hun al dan niet bijgekochte verlof tot een bepaald, maar aanzienlijk plafond, te sparen. Er is een reserve gevormd voor het geval (langdurig) doorbetaald verlof wordt opgenomen en hiervoor vervanging ingehuurd moet worden. De dotaties worden in principe afgeleid van de tot 1 januari 2025 opgebouwde verlofuren en het verwachte saldo per 31 december 2025.

Bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder-directeur
Zoals in paragraaf 1.2.2 aangegeven betreft dit een bestemmingsreserve van de vier deelnemende provincies, die is ondergebracht in de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer, maar waar de Rekenkamer geen eigenaar van is. In de loop van 2024 zal in beeld worden gebracht hoe hoog deze bestemmingsreserve dient te zijn.

Investeringen

Voor 2025 wordt alleen rekening gehouden met kleinere investeringen in de ICT en de kantoorinrichting. De Rekenkamer investeert niet in openbare ruimtes met een maatschappelijk nut. De vaste activa worden volgens de systematiek uit artikel 8 van de financiële beleids- en beheersverordening afgeschreven.

Voorzieningen

Voorzieningen	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
POB	27.000	7.000	0	20.000
Evaluatie	50.000	PM	8.000	PM
Eigen risicodragerschap	34.000	0	7.000	41.000

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Voorziening POB

In het kader van de CAO hebben alle medewerkers per 1 januari 2018 de beschikking over een Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB) van € 5.000 voor een periode van vijf jaar. Dit bedrag mag ineens, maar ook verspreid over vijf jaar worden uitgeput. Voor de Rekenkamer kan dit bij de instelling van het POB en de toenmalige formatie oplopen tot maximaal € 65.000. In 2017 is € 25.000 gestort in de voorziening en in de jaren 2018-2021 is jaarlijks een bedrag van € 8.000 gestort. In de CAO 2022-2023 is het POB weer afgesproken als arbeidsvoorwaarde voor de periode van 5 jaar per 1 januari 2023. Per 1 januari 2023 krijgen deze medewerkers een nieuw budget van € 5.000 per 5 jaar. Gezien het gebruik van het POB in de periode 2018-2023 heeft de Rekenkamer besloten om de voorziening niet aan te vullen en is een schatting gemaakt richting uitputting van de voorziening eind 2027. De kosten worden daarna meegenomen in de eigen begroting.
Op moment van schrijven is in het onderhandelaarsakkoord voor de CAO 2024-2025 opgenomen dat het Persoonlijk Budget(PBDI) van € 5.000,- wordt verhoogd met € 1.000,-. Ook wordt het PBDI ingekaderd zodat duidelijk is welk percentage je aan welk doel kan besteden.

Voorziening evaluatie

De Gemeenschappelijke Regeling bepaalt dat de Rekenkamer eens per zes wordt geëvalueerd. De laatste evaluatie is bijna geheel in 2018 uitgevoerd en opgeleverd in 2019. Jaarlijks wordt ten behoeve van de evaluatie een bedrag van € 8.300 gestort. In 2024 zijn nog geen onttrekking en toevoeging voorzien, omdat na overleg met de Programmaraad zal worden bepaald of de volgende evaluatie eind 2024 of begin 2025 zal worden uitgevoerd.

Voorziening eigen risicodragerschap

De Randstedelijke Rekenkamer is eigen risicodrager, waardoor mogelijke uitkeringslasten bij vertrek van personeel als gevolg van ontslag of het niet verlengen van een contract ten laste van de Rekenkamer worden gebracht. Dit risico doet zich met name voor bij personeel met een tijdelijk contract. Voor de dekking van de mogelijke uitkeringslasten is daarom een voorziening gevormd. De Rekenkamer is ook eigen risicodrager voor ziekteverzuim. Voor de dekking van dit risico wordt gerekend met een vast percentage van de loonsom.

2.3 Meerjarenraming

De begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt jaarlijks geïndexeerd. De indexering is gebaseerd op de indexcijfers uit het Centraal Economisch Plan 2024 van het CPB. De indexatie voor 2025 is 3,8%.

Hieronder is de meerjarenraming tot en met 2027 gegeven:

	1e begrotings-wijziging 2024	Begroting 2025		2026		2027		2028	
Baten									
Bijdragen provincies structurele begroting	2.092.000	2.173.000	3,9%	2.253.000	3,7%	2.335.000	3,6%	2.417.000	3,5%
Lasten									
Onderzoeksprogramma	2.089.000	2.147.000	2,8%	2.244.700	4,6%	2.326.700	3,7%	2.409.000	3,5%
Toevoeging aan de voorziening evaluatie	0	8.000		8.000		8.000		8.000	
Toevoeging aan de voorziening eigen risicodragerschap	3.000	7.000		0		0		0	
Saldo	**0**	**0**		**0**		**0**		**0**	

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Colofon

Randstedelijke Rekenkamer
Teleportboulevard 110
1043 EJ Amsterdam
020 – 58 18 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl
www.randstedelijke-rekenkamer.nl
Volg ons op LinkedIn

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

A.E. Bas

BEL/RSO

Telefoonnummer +31235143477

lizzy.bas@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2024

Kenmerk

2146127/2281476

Uw kenmerk

Betreft: Informerende brief over het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

Inleiding
Met deze brief informeren wij u over het gezamenlijk opstellen van een Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord (hierna OPNHN). Met het Ontwikkelperspectief wordt een integrale, bovenregionale ruimtelijke visie voor Noord-Holland Noord opgesteld. Dit OPNHN is essentieel om alle grote nationale en bovenregionale ruimtelijke opgaven af te wegen en de juiste keuzes te maken. Welke ontwikkelingen kunnen waar plaatsvinden, als ook om te bepalen waar het Rijk voor nodig is. Wij gaan dit doen in gezamenlijk opdrachtgeverschap met gemeenten in Noord-Holland en het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

Vraag naar ruimte is groter dan beschikbaar
Noord-Holland Noord bestaat voor een groot deel uit landelijk gebied, waarin grote veranderingen worden voorzien op het gebied van landbouw, natuur, water en energie. Daarnaast zijn er ook opgaven ten aanzien van leefbare steden en regio's. De noodzaak om tot 2030 40.000 woningen te bouwen, de steden en dorpen bereikbaar te houden, de inwoners voldoende recreatiemogelijkheden te bieden, te zorgen voor voldoende werkgelegenheid en de inzet op het behouden en verbeteren van de brede welvaart. Nu al is duidelijk dat niet alles overal kan. De vraag naar ruimte is groter dan beschikbaar. Dit maakt het noodzakelijk dat we de juiste afwegingen en weloverwogen keuzes maken over de ruimtelijke toekomst van NHN en de daarbij behorende investeringen, wet- en regelgeving en instrumentarium.

Ruimtelijk voorstel
De noodzaak van een bovenregionale ruimtelijke visie voor NHN kwam duidelijker naar voren naar aanleiding van de vraag van het Rijk aan de provincies om tot een Ruimtelijk Voorstel te komen. Dit ter voorbereiding op de Nota Ruimte waar het Rijk aan werkt. In het Ruimtelijk Voorstel geven de provincies aan hoe de nationale opgaven in het fysieke domein een plek kunnen krijgen. In het eerste Ruimtelijk Voorstel van provincie Noord-Holland zijn de grote ruimtelijke

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

vraagstukken geagendeerd waar de provincie de komende jaren gezamenlijk aan wil werken. Uw Staten hebben het concept Ruimtelijk Voorstel besproken en zullen in september de startnotitie Regie op de ruimte, het vervolg op het Ruimtelijk Voorstel, behandelen.

Analysedocument NHN
Als input voor het Ruimtelijk Voorstel vanuit Noord-Holland Noord heeft de provincie een Analysedocument Noord-Holland Noord opgesteld, met betrokkenheid van gemeenten, hoogheemraadschap en andere relevante stakeholders. In dat Analysedocument staan feitelijk en agenderend de 21 ruimtelijke hoofdopgaven voor Noord-Holland Noord beschreven. Wij hebben dit Analysedocument op 5 december 2023 ter informatie aan uw Staten gestuurd. Ook hebben wij een brief gestuurd aan de colleges B&W in Noord-Holland Noord waarin wij toezeggen om het Ontwikkelperspectief gezamenlijk op te gaan stellen. Het Analysedocument vormt hiervoor de basis.

Gezamenlijke aanpak
Waar het Ruimtelijk Voorstel een product is van de provincie wordt het OPNHN vanuit gezamenlijk opdrachtgeverschap opgesteld door: de provincie, de 17 gemeenten in NHN en het hoogheemraadschap. Vanuit de gedachte dat de samenhang tussen de ruimtelijke opgaven groot is en de grenzen van gemeenten en deelregio's overstijgen. Daarbij zijn provincie, gemeenten en het hoogheemraadschap zich ervan bewust dat handelen vanuit ieders eigen bevoegdheden onvoldoende is om oplossingen te vinden voor de opgaven. Tot slot is dit traject van groot belang voor de positionering van de regio en de afstemming met het Rijk over te maken keuzes. Het Rijk heeft toegezegd waar mogelijk medewerking te verlenen en kennis in te brengen (kamerbrief 173 van 23 juni 2023).

Gewenst resultaat
Het Ontwikkelperspectief NHN biedt een wenkend toekomstperspectief. Een gezamenlijk beeld van ambities, hoofdopgaven, samenhangende keuzes en consequenties van deze keuzes en hoe zich dat vertaalt in de fysieke leefomgeving. Hierbij wordt zoveel mogelijk richting gegeven aan de daarbij benodigde transities in NHN. Ook biedt het een integraal, overkoepelend verhaal voor NHN. Dit verhaal geeft een basis aan Rijk, provincie, gemeenten en hoogheemraadschap om keuzes en afspraken te maken over oplossingsrichtingen en maatregelen in het ruimtelijk domein. Bij het OPNHN komt een regionale uitvoerings- en investeringsagenda, waarin gezamenlijke afspraken worden gemaakt.

Vervolgstappen
Het opstellen van het Ontwikkelperspectief NHN en de daarbij behorende investerings- en uitvoeringsagenda loopt van september 2024 tot december 2026. Deze periode is verdeeld in vier fasen, waarin (deel)producten worden opgeleverd.

Fase		Deelproduct
1.	Verkenning: gezamenlijk agenderen en verdiepen van onderwerpen	Aangevuld en verdiept (gezamenlijk) Analysedocument NHN
2.	Koers: gezamenlijk onderzoeken, verkennen en analyseren	Oplossingsrichtingen (koers)
3.	Gezamenlijk werken aan het bovenregionale, integrale verhaal	Concept Ontwikkelperspectief NHN
4.	Gezamenlijk keuzes maken en besluitvorming	Definitief Ontwikkelperspectief NHN en investerings- en uitvoeringsagenda

In onderstaand schema is deze fasering uitgewerkt en is de betrokkenheid van ons college (DB) en uw Staten (AB) aangegeven.

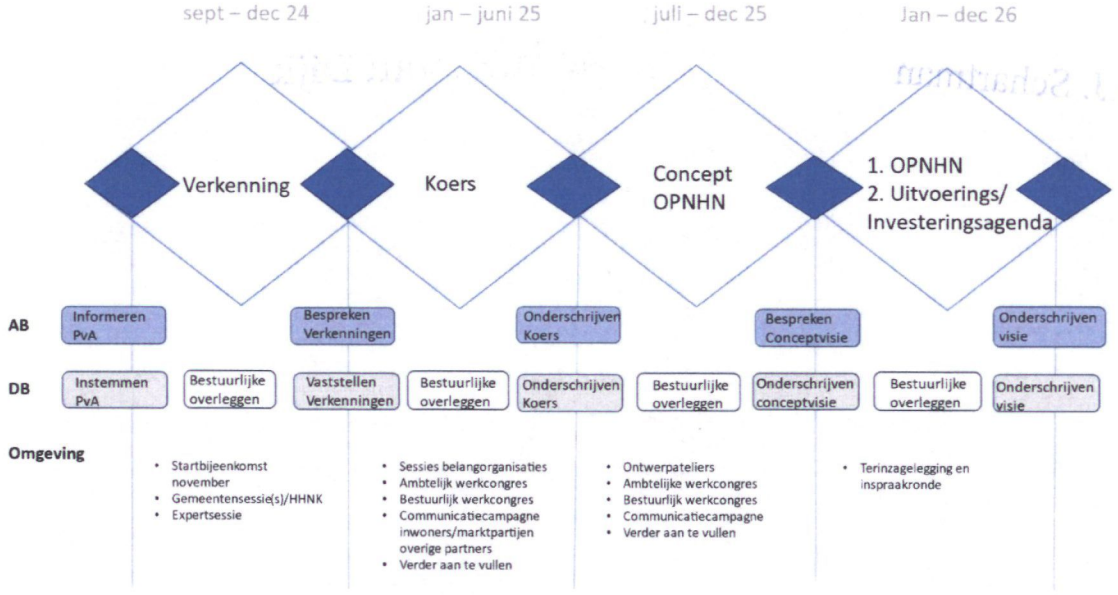

Er wordt een projectorganisatie ingericht met onder andere een stuurgroep waarin gedeputeerde Rommel zitting heeft, een ambtelijk opdrachtgeversoverleg, een gezamenlijk ambtelijk kernteam van provincie, gemeenten en hoogheemraadschap en een communicatiewerkgroep. Deze laatste werkgroep zal ook een strategie opstellen om andere relevante stakeholders op het gebied van economie, landbouw, natuur, energie, woningbouw, water enzovoort goed te betrekken bij de totstandkoming van het Ontwikkelperspectief. Ook zal er, samen met het traject Regie op de ruimte, een plan voor burgerparticipatie worden opgesteld.

Tot slot
Wij willen uw Staten goed informeren en betrekken bij het opstellen van het Ontwikkelperspectief. Dit najaar zal een startbijeenkomst georganiseerd worden waarvoor wij ook uw Staten zullen uitnodigen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

H.J. Schartman

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

C. Meerman

BEL/RSO

Telefoonnummer +31235143632
chris.meerman@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2024

Kenmerk

2265887/2265890

Uw kenmerk

Betreft: Voortgangsbrief implementatie Omgevingswet eerste zes maanden 2024

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Voortgang implementatie Omgevingswet en Digitaal Stelsel Omgevingswet provincie Noord-Holland

Inleiding
Na vijf keer uitstel is de Omgevingswet (hierna: Ow) op 1 januari 2024 daadwerkelijk in werking getreden. De afgelopen maanden verloopt de inwerkingtreding vrij geruisloos. De inwerkingtreding is een eerste belangrijke stap in het implementeren van de stelselwijziging in de fysieke leefomgeving en het bijbehorende Digitale Stelsel Omgevingswet (hierna: DSO). Eind vorig jaar hebben wij u geïnformeerd over de stand van zaken binnen provincie Noord-Holland (brief d.d. 17 oktober 2023, kenmerk 2065234/20655261). Met deze brief informeren wij u over de voortgang en ervaringen het eerste half jaar van 2024.

Ervaringen eerste half jaar
De inwerkingtreding van de Ow en het DSO is het afgelopen half jaar over het algemeen rustig en soepel verlopen. Dat blijkt uit eigen ervaringen, de signalen vanuit gemeenten, omgevingsdiensten en andere ketenpartners, maar ook uit de Kamerbrief van de stelselverantwoordelijke minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Aanvragen voor activiteiten op provinciale wegen en vaarwegen komen binnen via het Omgevingsloket[1] en worden tijdig afgehandeld. Onze omgevingsverordening is begin dit jaar succesvol gewijzigd. Ook het daarbij behorende voorbereidingsbesluit is bekendgemaakt en ontsloten via het DSO. Gelukkig lijkt het DSO stabiel en waren beheersmaatregelen niet nodig. Wij hebben kleine technische

[1] Het Omgevingsloket (https://omgevingswet.overheid.nl/home) is de centrale plek waar digitale informatie over de leefomgeving onder de Omgevingswet samenkomt. Zo kan iedereen deze informatie op 1 plek bekijken, een vergunningcheck uitvoeren, en/of een omgevingsverguning aanvragen. Het Omgevingsloket is onderdeel van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

opstartperikelen ervaren die vrijwel meteen opgelost konden worden, maar er hebben zich geen grote problemen voorgedaan.

Er kwamen - zoals verwacht - opmerkingen van gebruikers van het Omgevingsloket over de hoeveelheid en complexiteit van de vragen in de vergunningencheck van het Omgevingsloket. Verschillende overheden bespreken deze vragen landelijk met elkaar, om zo activiteiten in de fysieke leefomgeving beter op elkaar af te stemmen, dubbele vragen eruit te halen en taalgebruik eenvoudiger te maken. Daarnaast kwamen er vragen over hoe om te gaan met beschermde plant- en diersoorten. Voor elke initiatiefnemer die activiteiten wil ondernemen in de fysieke leefomgeving wordt dankzij de interprovinciale Beschermde Soorten Indicator (BeSI) in het DSO duidelijk dat er ook rekening moet worden gehouden met beschermde plant- en diersoorten. Door voorlichting over het gebruik van de BeSI, is de tool toegankelijker gemaakt. Daarnaast ontvangen gemeenten duidelijkere informatie over de BeSI zodat zij hun inwoners beter kunnen inlichten. Het toegankelijker, eenvoudiger en begrijpelijker maken van procedures en informatie gaat de komende maanden door.

Ook van gemeenten en omgevingsdiensten ontvangen we signalen dat de inwerkingtreding rustig en soepel is verlopen. In elke regio is er een samenwerkingsoverleg met alle lokale en regionale (overheids)partners waar ook de provincie aan deelneemt. Een overleg waar kennis en ervaringen worden gedeeld, en waar verkend wordt of nadere afspraken over de onderlinge samenwerking nodig zijn. De gemeenten hadden zich individueel, maar ook samen met andere overheden goed op de invoering voorbereid en hun organisaties daarop ingericht. De verwachte grote hoeveelheid aanvragen en vragen in de eerste maanden is uitgebleven. Grote technische problemen hebben zich ook hier niet voorgedaan.

Uit de Kamerbrief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de voortgang van de implementatie van de Ow blijkt onder meer dat de capaciteit van de Landelijke Voorziening van het DSO ruim voldoende is voor het huidige gebruik.[2] In de voortgangsbrief staat ook dat:

- de beschikbaarheid van het Omgevingsloket voldoet aan de gestelde normen.
- issues die het Omgevingsloket raken, adequaat zijn opgelost. Totaal waren iets minder dan vierhonderd issues gemeld, waaronder klachten of wensen.
- naar aanleiding van issues er (enige) hinder voor gebruikers is geweest. Deze heeft – op basis van de huidige informatie hierover – de vergunningverlening en planvorming niet wezenlijk geraakt.
- het calamiteitenmanagement dat ingeregeld is om ernstige verstoringen in de dienstverlening op te pakken, in de eerste maanden van dit jaar geen enkele maal is ingezet.

Omgevingsverordening NH2022
De Omgevingsverordening NH2022 is gepubliceerd in het DSO en is begin dit jaar ook al succesvol gewijzigd. Wel hebben we twee kleine

[2] Voortgangsbrief implementatie Omgevingswet eerste kwartaal 2024, Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, d.d. 17 april 2024, nr. 2024-0000227265.

aandachtspunten gesignaleerd die we landelijk agenderen in het kader van de doorontwikkeling van het DSO:

1. De provincie wijzigt de inhoud van de artikelen, bijlagen en werkingsgebieden van de Omgevingsverordening NH2022 door middel van een vast, herkenbaar, cyclisch proces. Een aandachtspunt in dit kader is dat het in het DSO vooralsnog niet mogelijk is om twee besluiten op dezelfde dag in werking te laten treden. Hierdoor hebben wij de planning van de wijzigingscyclus moeten aanpassen. Het gevolg hiervan is dat wij de inwerkingtredingsdatum van de wijziging werkingsgebieden & bijlagen ronde 2024-II hebben verplaatst naar 1 februari 2025. Voorheen was dit 1 januari 2025, tegelijk met de jaarlijkse herziening van de inhoud van de artikelen. De aanpassing in de planning geldt in principe ook voor de toekomstige tweede ronden van het jaar. Wij zijn voornemens om dit aangepaste proces te evalueren wanneer er veranderingen zijn in het landelijk systeem.

2. Daarnaast is een aandachtspunt de gebruiksvriendelijkheid van het raadplegen van de kaarten(viewers) die horen bij de Omgevingsverordening in het DSO. Het Omgevingsloket biedt helaas geen duidelijk totaaloverzicht van alle werkingsgebieden van de Omgevingsverordening en hoe die zich tot elkaar verhouden. Daarom hebben wij daarnaast een eigen viewer om dit zichtbaar te maken.[3] Deze viewer is voor iedereen via onze webpagina beschikbaar.[4]

Vergunningverlening
Tot en met mei van dit jaar zijn er via het Omgevingsloket 770 aanvragen en meldingen ingediend, waarvan de provincie het bevoegd gezag is. Van deze aanvragen hebben er 351 betrekking op de provinciale wegen/vaarwegen. Deze komen rechtstreeks bij de provincie Noord-Holland binnen. De overige aanvragen worden door de omgevingsdiensten behandeld. Het totaal aantal aanvragen ligt hoger omdat een initiatiefnemer meerdere aanvragen tegelijkertijd kan indienen. In de meeste gevallen is de gemeente dan het bevoegd gezag. De gemeente vraagt de provincie of de verantwoordelijke omgevingsdienst om advies en/of instemming. Het DSO biedt een samenwerkingsruimte voor ketenpartners voor deze meervoudige vergunningaanvragen en tevens voor adviesvragen. De provincie Noord-Holland heeft aan 12 samenwerkingen deelgenomen.

Nieuwe werkprocessen
Het in de praktijk werken met de interne werkprocessen die nieuw zijn ingericht vanwege de Ow, is eigenlijk pas net begonnen. Medio december '23 hebben we de gemeenten geïnformeerd over de veranderde werkwijze met betrekking tot hun omgevingsvisies en omgevingsplannen. Eerder hebben we u deze brief ter kennisname toegestuurd (brief d.d. 21 december 2024, kenmerk 2155077/2155080). De essentie van de nieuwe werkprocessen is dat we (vroeg)tijdig afstemmen met gemeenten over de inzet van hun

[3] https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWeb/Viewer/?app=20a6c8a07610469aad9d8ccc0f57bf5f
[4] https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Ruimtelijke_inrichting/Projecten/Omgevingswet/Omgevingsverordeningen

instrumenten en daarbij het uitgangspunt hanteren uit onze omgevingsvisie: *lokaal wat kan, regionaal wat moet.* Voor ons is het ook nog zoeken naar hoe we daar in de praktijk vorm aangeven. Dit doen we gaandeweg en in gezamenlijkheid met gemeenten. We zullen regelmatig reflecteren op de werking en het effect van de nieuwe werkwijzen. Waar nodig passen we onze werkwijzen aan.

Servicepunt Provincie Noord-Holland (PNH)
De inwerkingtreding van de Ow heeft niet tot meer vragen geleid bij het Servicepunt PNH. Vragen over de Ow en vergunningen worden zoals verwacht vooral aan gemeenten en omgevingsdiensten gesteld. Maar ook van hen zijn geen signalen ontvangen dat ze overspoeld zijn/worden met vragen. Bestaande vergunninghouders weten in de regel bij wie ze moeten zijn.

Aandachtspunten komende periode
Enige terughoudendheid met het trekken van conclusies is wel geboden. Het DSO is de afgelopen maanden nog niet volop gebruikt omdat er eind vorig jaar nog een hausse aan aanvragen onder oud recht zijn gedaan. Gemeenten en omgevingsdiensten zijn nog steeds druk bezig met het afhandelen daarvan. Ook zijn er nog weinig complexere, meervoudige aanvragen ingediend. Gemeenten hebben daarnaast overgangsrecht als het gaat om het maken van bijvoorbeeld een omgevingsvisie of een omgevingsplan. Zij moeten voor een belangrijk deel dus nog gaan werken met het DSO. Ook voor de provincie geldt dat we met een aantal nieuwe instrumenten nog moeten leren werken, zoals het projectbesluit (opvolger van het provinciaal inpassingsplan) en het programma (de niet-juridische uitwerking van de omgevingsvisie en het beleidsinstrument van gedeputeerde staten).

De inwerkingtreding is zoals bekend gestart met een DSO dat nog niet af is. De noodzakelijke afbouw, uitbouw en doorontwikkeling naar het afgesproken niveau vindt de komende jaren plaats. Via het IPO zullen we hierop onze inbreng blijven leveren. Ook de lokale software (en die van 7 andere provincies) wordt verder ontwikkeld. Het testen van nieuwe instrumenten en toegevoegde functionaliteiten in het DSO gaat onverminderd door. Dit doen we waar nodig samen met ketenpartners.

De grote uitdaging is en blijft om als lokale en regionale (overheids)partners samen het gedachtegoed van 1 meewerkende overheid verder uit te werken, zodat inwoners en ondernemers daadwerkelijk de beoogde voordelen gaan ervaren.

Monitoring werking Omgevingswet
Om goed zicht te houden op de werking van de Omgevingswet heeft de minister vanuit zijn stelselverantwoordelijkheid een systeem van evaluatie en monitoring ingericht. Dit systeem bestaat uit diverse monitors[5], de instelling van de Evaluatiecommissie Omgevingswet (hierna: EcO) en de benoeming van een regeringscommissaris. Bij een aantal van deze monitors zijn provincies via het IPO betrokken.

De EcO voert naast een (wettelijke) evaluatie, 5 en 10 jaar na inwerkingtreding, ook jaarlijkse reflecties uit. De EcO is al gestart met

[5] Een monitor van het DSO, een financiële monitor gericht op de baten en lasten van de verschillende overheden over werking van de Ow, en de monitoring van de maatschappelijke doelen van de Ow.

een onderzoek naar het gebruik van decentrale regels (waaronder de omgevingsverordening) en de buitenplanse omgevingsplan activiteit. Voor beide onderzoeken worden ook de provincies benaderd.

Omdat er op landelijk niveau een uitbreid systeem van evaluatie en monitoring is ingericht en we daar handig gebruik van kunnen maken, beperken wij de monitoring tot:

- reflecties op de nieuwe werkprocessen rondom de instrumenten van de Omgevingswet, en
- het evalueren van ervaringen van gebruikers met onze toepasbare regels[6] ten behoeve van onder meer de Vergunningcheck in het Omgevingsloket.

De informatie die de verschillende trajecten opleveren zullen wij zodra beschikbaar en relevant met u delen.

Tot slot
Op basis van de ervaringen uit het eerste half jaar van de Ow kunnen we nog geen conclusies trekken over de werking van de wet. We blijven samen met het Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en andere ketenpartners werken aan vervolgstappen in de implementatie en zorgen voor verbeteringen in de uitvoering.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

p/v.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

[6] Toepasbare regels zijn de vertaling van de juridische regels uit bijvoorbeeld de Omgevingsverordening NH2022 naar begrijpelijke vragenbomen voor initiatiefnemers.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.J. Visser
BEL/WSO

Telefoonnummer +31235143610
visserj@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2024

Kenmerk
2270478/2270482/

Uw kenmerk

Betreft: Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024 - 2028

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024 – 2028.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

p/v.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

4 bijlage(n)

- Statenvoordracht
- Actieagenda Wonen en versnellen woningbouw 2024-2028
- Samenvatting actieagenda
- Strategische evaluatie en onderzoeksagenda wonen en versnellen woningbouw.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 16 juli 2024

Onderwerp: Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024 - 2028

Kenmerk: 2270478/2270482

Bijlagen:

- Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024 -2028
- Samenvatting
- Strategische Evaluatie en Onderzoeksagenda wonen en versnellen woningbouw 2024-2028

1. Inleiding

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, betreffende de Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024-2028 (actieagenda).

Vaststellen van een dergelijke agenda is normaal gesproken een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten. Vanwege uw grote betrokkenheid bij het wonen dossier en de wens om de woningnood zo snel mogelijk terug te dringen, heeft de portefeuillehouder op 11 maart tijdens het benen op tafel overleg van de commissie Ruimte over de actieagenda aan u toegezegd de stukken ter vaststelling aan Provinciale Staten te willen aanbieden. Met deze voordracht geven wij invulling aan deze toezegging.

Op 16 juli 2024 hebben wij besloten de voorliggende versie van de actieagenda ter besluitvorming aan u voor te leggen.

Daarnaast wordt u gevraagd om met het vaststellen van de actieagenda de motie M166-2023 ‘aandacht voor wonen voor jonge Noord-Hollanders’ te beschouwen als afgedaan.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

De actieagenda is opgesteld om te laten zien wat de provincie komende jaren op het gebied van wonen en woningbouw wil bereiken en met welke acties wij gemeenten en onze andere partners helpen om de woningnood zo snel als mogelijk terug te dringen.

Verkorten woningbouwprocedures

Er moeten in Noord-Holland tot en met 2030 191.000 woningen worden bijgebouwd. Om deze woningen zo snel mogelijk te kunnen bouwen starten we een pilot gericht op parallel plannen. Dit betekent dat verschillende stappen of procedures in het woningbouwproces tegelijkertijd worden uitgevoerd in plaats van afzonderlijk. Dit kan helpen om tijd te besparen en de totale doorlooptijd van een project te verkorten. Om stapeling van regelgeving te voorkomen zijn we terughoudend met extra regels bovenop landelijke wetgeving.

Inzet deskundigen.

Bij veel gemeenten zijn er te weinig mensen om bouwplannen voor te bereiden en bouwvergunningen goed te keuren. Vacatures blijven onvervuld, terwijl de druk op gemeenten om meer te bouwen juist toeneemt. We richten daarom het Loket Versnelling Woningbouw in. Hier kunnen gemeenten en bouwers steun krijgen bij het versnellen van hun woningbouwprojecten. We kunnen zo bijvoorbeeld hulp bieden bij het aanvragen van subsidies en vergunningen. Er wordt ook onderzocht of er een provinciaal (of regionaal) projectmanagementbureau kan worden opgezet. Door experts aan te nemen kunnen we gemeenten waar nodig ontlasten bij alle fasen van woningbouwprojecten. Of soms zelfs – op verzoek van gemeenten – (gedeeltelijk) projecten voorbereiden tot het punt van besluitvorming in B&W en gemeenteraden.

Volkshuisvestingsprogramma's

De huidige Woonagenda sluit niet meer goed aan bij de Woondeals en het coalitieakkoord. De regionale woonakkoorden lopen per 1 januari 2026 af en willen we voor die tijd vervangen door (deel)regionale volkshuisvestingsprogramma's, waarin de afspraken uit de woondeals van Noord-Holland Noord en de Metropoolregio Amsterdam op regioniveau worden geconcretiseerd. Hiermee anticiperen we tevens op de (toekomstige) Wet versterking regie op de volkshuisvesting, die zowel de provincie als gemeenten verplicht tot het maken van een volkshuisvestingsprogramma. We zorgen er zo voor dat de verschillende volkshuisvestingsprogramma's goed op elkaar aansluiten en dat we dit zo praktisch en eenvoudig als mogelijk organiseren, zodat het niet ten koste gaat van de ambtelijke inzet die binnen provincie en gemeenten hard nodig is om woningen te bouwen.

In de volkshuisvestingsprogramma's maken we afspraken over onder andere het aantal te bouwen woningen, de betaalbaarheid van huur- en koopwoningen, woningen voor ouderen en het aandeel sociale huurwoningen. In de programmering is daarnaast aandacht voor starters en jongeren. Ook worden afspraken gemaakt over de huisvesting van urgente aandachtgroepen zoals (dreigend) dak- en thuislozen en mantelzorgers. Om ervoor te zorgen dat gemeenten deze afspraken kunnen nakomen biedt de provincie subsidies en kennis aan, ook voor het opstellen van de volkshuisvestingsprogramma's zelf.

Toekomstbestendig bouwen

Om de bouw van toekomstbestendige woningen te stimuleren onderzoeken we of het gebruik van biobased en secundaire materialen via Europese regelingen gesubsidieerd kan worden. Daarnaast stimuleren we innovatie en industriële bouw door kennisdeling. In de industriële

bouw worden bijvoorbeeld huizen in een fabriek gebouwd met duurzame materialen. We doen ook onderzoek naar innovatieve oplossingen voor netcongestie. Een voorbeeld is het (tijdelijk) inzetten van energieopslag, zoals een buurtbatterij bij woningbouwprojecten. Zo kunnen we helpen voorkomen dat een mogelijk energietekort de productie vertraagt.

Investeringskader Woningbouw en duurzame mobiliteit
Uw staten hebben € 76,4 miljoen beschikbaar gesteld voor het bouwen van woningen. Dit geld kan door gemeenten worden ingezet om woningbouwprojecten sneller van de grond te krijgen. Het geld is bestemd voor zowel kleinere (lokale of regionale) woningprojecten, maar ook voor integrale gebiedsontwikkelingen. Verder is er geld voor innovaties die versnelling van woningbouwplannen mogelijk maken.

Evaluatie
Om de voortgang goed te kunnen volgens hebben we een Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda Wonen en versnellen woningbouw 2024-2028 (SEA) vastgesteld. Deze bevat de planning van evaluaties, onderzoeken en monitors gerelateerd aan onze woningbouwopgave en de actieagenda. Het overzicht van de SEA is ter kennisname bijgevoegd.

3. Financiering, communicatie en inwonersparticipatie

Het vaststellen van de actieagenda heeft geen financiële consequenties. De actieagenda is een uitvoeringsagenda met een overzicht van alle lopende en toekomstige acties van de provincie om de woningbouw te versnellen. Uitvoering hiervan past binnen het bestaande budget voor wonen.

Na de besluitvorming in GS is er gecommuniceerd over de actieagenda. Na vaststelling door uw Staten worden de gemeenten van Noord-Holland en andere partners hierover door de portefeuillehouder geïnformeerd.

Er heeft geen formele participatie plaatsgevonden. Wel zijn de thema's zijn in het Ambtelijk Overleg met alle regionale wonen-coördinatoren besproken op 4 maart 2024 en met de klankbordgroep marktpartijen op 13 maart 2024. Daarna is er een workshop geweest tijdens de Woon (Netwerk)conferentie van de provincie Noord-Holland op 15 mei, waarbij alle bestuurders, gemeenten en overige partners expliciet voor uitgenodigd zijn. Ook is er op 17 juni 2024 een interactief webinar geweest voor de gemeenten van Noord-Holland en de klankbordgroep Marktpartijen. De aanwezige partijen hebben zowel mondeling als schriftelijk input geleverd en deze is voor zover mogelijk samen met de input van uw commissie Ruimte verwerkt in de acties.

4. Proces en procedure

Voorafgaand aan het opstellen van de actieagenda is tijdens een BOT overleg op 11 maart 2024 naar uw inbreng en standpunten gevraagd. Daarna is tijdens een interactieve sessie op 3 juni 2024 de commissie Ruimte in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen en input mee te

geven op de conceptacties uit de actieagenda. Uw inbreng in beide overleggen is waar mogelijk verwerkt in de actieagenda.

De Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024-2028 is geen statisch document en zal indien nodig kunnen worden aangepast onder invloed van actuele ontwikkelingen en inzichten, waaronder bijvoorbeeld de Wet versterking regie op de volkshuisvesting.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

M.J.H. van Kuijk, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 16 juli 2024;

besluiten:

1. De Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024 - 2028 vast te stellen.

2. De motie M166-2023 ‘aandacht voor wonen voor jonge Noord-Hollanders’ met het vaststellen van de actieagenda als afgedaan te beschouwen.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Provincie Noord-Holland

Actieagenda Wonen en Versnellen Woningbouw 2024-2028

ACTIEAGE

VOORWOORD

Alle Noord-Hollanders verdienen een fijne en betaalbare woning. Toch zijn er veel mensen die geen woning kunnen vinden. Om al deze mensen te helpen hebben we als provincie Noord-Holland de Actieagenda Wonen & Versnellen woningbouw 2024 – 2028 opgesteld. Hierin staat wat we gaan doen om samen met onze partners de woningnood in Noord-Holland tegen te gaan.

Bijna alle Noord-Hollanders kennen wel iemand die op dit moment geen woning kan vinden. Bijvoorbeeld een oom die na zijn scheiding nergens naartoe kan, of een dochter die met haar gezin in een veel te kleine woning blijft zoeken naar iets groters. Er zijn in onze provincie simpelweg niet genoeg betaalbare (huur)woningen beschikbaar. Dat vraagt van iedereen die kan helpen actie, ook van de provincie.

Provincie pakt verantwoordelijkheid
We moeten onszelf en onze samenwerkingspartners constant blijven uitdagen om naar nieuwe manieren te zoeken om de woningbouw te versnellen. Dat is precies wat we doen met deze Actieagenda. De acties zijn gericht op het verkorten van woningbouwprocedures, inzet van deskundigen en stimuleren van toekomstbestendig bouwen. Ook worden er met gemeenten aanvullende afspraken gemaakt over het aantal te bouwen woningen, de doelgroepen voor deze woningen en de betaalbaarheid.

We zetten in op beproefde methodes zoals het verlengen van de flexibele schil-regelingen voor het cofinancieren van extra expertise en personeel bij gemeenten. Maar we kijken bijvoorbeeld ook naar de optie om een provinciaal (of regionaal) projectmanagementbureau te starten. Dit soort initiatieven gaan verder dan onze huidige rol als woningmarktregisseur: we nemen een grotere, ondersteunende rol in de voorbereiding en uitvoering van woningbouw.

Samen maken we het verschil
Met deze actieagenda onderstrepen we nogmaals dat we alleen samen de woningnood in Noord-Holland tegen kunnen gaan. Daarom zijn we constant in gesprek met onze samenwerkingspartners over wat zij van ons nodig hebben om sneller en meer te kunnen bouwen. Omdat deze behoeften in de loop der tijd kunnen veranderen, blijft dit een dynamisch document. Dat wil zeggen dat de acties om woningbouw te versnellen gedurende de looptijd van de Actieagenda kunnen worden aangepast. Dit doen we om nu en in de toekomst een zo groot mogelijke impact te kunnen maken voor zoveel mogelijk woningzoekenden.

Uiteindelijk is het onze verantwoordelijkheid als overheid om zo snel mogelijk te zorgen voor voldoende kwalitatief goede woningen. Met deze actieagenda zetten we alles op alles om de woningzoekenden in Noord-Holland zo snel mogelijk aan een fijne en passende woning te helpen. Ik hoop dat iedereen die dit leest geïnspireerd wordt om dat ook te doen.

Jelle Beemsterboer
Gedeputeerde Wonen, Landbouw en Visserij

INHOUD

4 **Inleiding**

6 **Actiethema 1: Versnellen van de woningbouw**
7 Actiepunten

9 **Actiethema 2: Volkshuisvestingsprogramma's opstellen met concrete afspraken**
9 2.a Versterking regie op de volkshuisvesting
10 2.b Volkshuisvestingsprogramma's: focus op versnellen en betaalbaarheid
11 *Actiepunten*
11 2.c Woningen voor jongeren, ouderen en aandachtsgroepen
12 *Actiepunten*
12 2.d Ruimtelijk beleid voor woningbouw en gezonde leefomgeving
13 *Actiepunten*

14 **Actiethema 3: Stimuleren van innovatie en toekomstbestendig wonen en bouwen**
14 3.a Toekomstbestendig overkoepelende acties
14 *Actiepunten*
15 3.b Circulair en biobased bouwen
15 *Actiepunten*
15 3.c Energieneutraal, klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen
15 *Actiepunten*
16 3.d Duurzame en gezonde mobiliteit
16 *Actiepunten*
16 3.e Innovatie en industriële bouw
16 *Actiepunten*
17 3.f Beter benutten en verduurzamen van bestaande bouw

18 **Actiethema 4: Monitoren en informeren**
18 *Actiepunten*

19 **Begrippenlijst**

INLEIDING

Er is een groot woningtekort in de provincie Noord-Holland, net als in de rest van Nederland. Er zijn te weinig woningen voor het aantal woningzoekenden en de beschikbare woningen hebben te vaak een te hoge huur- of koopprijs. Daarnaast wonen niet alle Noord-Hollanders in een woning die past bij hun levensfase en de samenstelling van hun huishouden. Dit alles leidt tot schrijnende situaties voor woningzoekenden.

Een belangrijke doelstelling van de provincie Noord-Holland voor de komende jaren is daarom het snel terugdringen van de woningnood. Dat doen we door te focussen op het versnellen van de bouw van woningen, voor alle huidige en toekomstige bewoners van de provincie. In deze Actieagenda Wonen en Versnellen Woningbouw 2024-2028 staan de actiepunten om dit doel te bereiken.

Het Rijk bepaalde dat er tot en met 2030 900.000 woningen bij moeten komen in Nederland om de woningnood op te lossen. In oktober 2022 maakten wij afspraken met het Rijk over onze provinciale inzet voor dit doel. Sindsdien nam de woningbehoefte nog verder toe. De afspraak is nu dat in de provincie Noord-Holland in de periode 2022 tot en met 2030 191.000 woningen worden toegevoegd. Hiervan moet 30% sociale huur zijn conform de aanstaande Wet versterking op de volkshuisvesting en de afspraken met het Rijk en gemeenten in de woondeals in totaal twee derde betaalbare huur of koop.

Samenwerken voor de juiste randvoorwaarden
Samen met onze woningbouwpartners, waaronder het Rijk, gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen en waterschappen, zetten wij ons actief in om veel meer woningen te helpen bouwen. We maken afspraken over voldoende plancapaciteit, bouwlocaties, betaalbare huizen en voldoende woningen voor ouderen (nultredenwoningen, geclusterde woonvormen en verpleegzorgplekken) zodat er ruimte ontstaat voor doorstroming. Waar dat haalbaar is, richten we ons op woningen met een toekomstbestendige kwaliteit in een groene en gezonde leefomgeving. Dat doen we door erop toe te zien dat gemeenten onderling afspraken maken over deze aantallen. Daarnaast zien we toe op een evenwichtige verdeling van de huisvesting van aandachtsgroepen en vragen we aandacht voor jongeren en starters.

Om onze doelen te bereiken, moeten we op korte termijn samen met onze partners de juiste

randvoorwaarden creëren. In de provinciale woningbouwafspraken (2022) en woondeals (2023) hebben we hierover ook met het Rijk en gemeenten afspraken gemaakt. Het gaat hierbij om randvoorwaarden om überhaupt te kunnen bouwen, zoals voldoende energie- en drinkwateraansluitingen, een goede, duurzame bereikbaarheid en een verantwoord investeringsklimaat. Daarnaast zijn er wensen voor de leefbaarheid in deze toekomstige woonwijken en woningen. We zetten ons bestaand beleid voor toekomstbestendig bouwen voort. De voorwaarde daarbij is dat dit niet ten koste gaat van de snelheid van de woningbouwproductie en de betaalbaarheid van de woningen.

Rol van de provincie bij wonen en woningbouw
Provincies zijn van oudsher woningmarktregisseur. Zij coördineren en sturen er actief op dat gemeenten voldoende woningbouwlocaties en –plannen hebben en dat zij dit regionaal afstemmen, maar bouwen zelf geen woningen. Dat gaat via gemeenten en bouwende partijen. De woningnood is op dit moment groot en vraagt actie van alle betrokken partijen. Daarom kiezen we er als provincie Noord-Holland voor om een grotere verantwoordelijkheid te pakken en een grotere, ondersteunende rol te nemen in de voorbereiding en uitvoering van woningbouw. Door de woningbouw aan te jagen, regelgeving toegankelijker te maken en gemeentelijke projecten te stimuleren, dragen we bij aan de benodigde versnelling van de woningbouw, zoals ook beschreven in ons coalitieakkoord 2023-2027 ‘Verbindend Vooruit!’.

Rollen van provincie Noord-Holland bij wonen en woningbouw
- **Aanjager:** stimuleren en helpen bij woningbouw. Bijvoorbeeld met financiële steun en door de inzet van extra personeel bij onze partners.
- **Verbinder:** coördineren en samenwerken. Bijvoorbeeld door overheden en marktpartijen bij elkaar te brengen, samenwerking en afstemming te stimuleren en versnellingstafels te organiseren.
- **Kennismakelaar:** kennis delen en monitoren. Bijvoorbeeld door kennis- of instrument-ontwikkeling, delen van informatie en het in kaart brengen van ontwikkelingen op de woningmarkt.

Om onze doelen te bereiken, werken we aan 4 actiethema’s:

Actieagenda Wonen in 4 actiethema’s
- Versnellen van de woningbouw
- Volkshuisvestingsprogramma’s opstellen
- Stimuleren van innovatie en toekomstbestendig bouwen en wonen
- Monitoren en informeren

ACTIETHEMA 1: VERSNELLEN VAN DE WONINGBOUW

Om de woningnood terug te dringen en wonen weer beter betaalbaar te maken, is een veel hogere bouwproductie nodig. Er zijn echter diverse factoren die voor vertraging zorgen. Denk aan lange proceduretijden, bezwaar- en beroepsprocedures en een personeelstekort bij gemeenten, ontwikkelaars en bouwbedrijven. Bovendien zijn verschillende randvoorwaarden voor woningbouw niet op orde. Er is bijvoorbeeld niet voldoende investeringscapaciteit bij woningcorporaties, capaciteit in openbaar vervoer en op de wegen en netcapaciteit om te bouwen.

Daarnaast stagneerde de woningbouwproductie de afgelopen jaren door stijgende bouwkosten en rentelasten. Dit heeft zich inmiddels gestabiliseerd, maar hierdoor is nu wel een extra inhaalslag nodig. We kunnen én moeten nu doorpakken.

Via onze versnellingsaanpak nemen we als provincie Noord-Holland onze verantwoordelijkheid en bieden we hulp om de vertragende factoren aan te pakken en de bouwproductie op te voeren. Gemeenten hebben een cruciale rol in de woningbouwopgave en wij gaan hen daarin ondersteunen, in lijn met ons coalitieakkoord 2023-2027. We helpen bijvoorbeeld om bestaande plannen te versnellen en tot uitvoering te brengen en zetten een investeringskader voor het versnellen van de woningbouw en duurzame bereikbaarheid op. Zo krijgen we meer regie over de woonopgave, omdat onze steun verder gaat dan de reguliere en formele kerntaken van provincies. Onze rol wordt actiever en meer op uitvoering gericht. Dit moet gemeenten, ontwikkelaars en het Rijk vertrouwen geven om projecten en gebiedsontwikkelingen te starten en tot investeringen over te gaan.

Onze versnellingsaanpak is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- We doen er alles aan om tot en met 2030 191.000 woningen te realiseren. Hiervan is 30% sociale huur en in totaal twee derde betaalbare huur of koop wat in lijn is met de Wet Versterking regie volkshuisvesting en de woondeals.
- We bieden ruimte voor vernieuwende, innovatieve oplossingen.

- We stimuleren onze woningbouwpartners om scherpe en pragmatische keuzes te maken om de haalbaarheid van de projecten te vergroten.
- Om stapeling van regelgeving te voorkomen zijn we terughoudend met extra regels bovenop landelijke wetgeving.
- We richten ons op een goede onderlinge samenwerking met alle betrokken partijen.
- We zijn betrouwbaar, transparant en benaderbaar.

Aan de versnellingstafels zetten we onze rollen van verbinder, kennismakelaar en aanjager in. Hier komen alle betrokken partijen op deelregionaal en woondeal niveau samen en bespreken we de voortgang van de woningbouwproductie. Versnellingstafels hebben als doel woningbouwprojecten te versnellen door knelpunten tijdig te constateren, samen tot oplossingen te komen en waar nodig op te schalen naar de landelijke versnellingstafel. Dat kunnen knelpunten op projectniveau zijn, maar ook overkoepelende vraagstukken zoals spuitzonering of netcongestie. De versnellingstafels vormen een essentieel onderdeel van de in de woondeals afgesproken woningbouwproductie.

Actiepunten

Extra inzet voor versnelling woningbouw

Doorzetten en versterken:

1.1 We zetten een **Loket versnellen woningbouw** op: een toegankelijk aanspreekpunt waar gemeenten, corporaties en marktpartijen hulp kunnen krijgen bij vastlopende gebiedsontwikkelingen of bouwprojecten. Onze inzet is maatwerk en we stemmen dit af op verschillende factoren, zoals de ondersteuningsbehoefte en de complexiteit van de opgave. We organiseren ook vaste spreekuren waar gemeenten hun projecten samen met woningcorporaties, ontwikkelaars en andere projectpartners op een laagdrempelige manier kunnen bespreken.

1.2 De provincie organiseert via het **Loket versnellen woningbouw** versnellingstafels, waarbij alle betrokken partijen gelijkwaardig aan tafel zitten om vastlopers bij projecten vanuit gezamenlijk eigenaarschap te bespreken en deze op te lossen, te zorgen dat de randvoorwaarden uit de woondeals worden ingevuld en verworven inzichten voor oplossingen met elkaar te delen en zo de woningbouw te versnellen. Dit doen we op het niveau van de **woondealregio's Noord-Holland Noord** (NHN) en **Metropool Regio Amsterdam** (MRA). Daarnaast organiseren we thematische versnellingstafels, waarbij we ons richten op specifieke. waarbij we ons richten op specifieke randvoorwaarden en oplossingen voor knelpunten die in meerdere projecten spelen.

1.3 We zorgen voor meedenkkracht, expertise en oplossend vermogen door het aanstellen van een nieuwe, **onafhankelijke bouwambassadeur** en daarnaast het inzetten van **gebiedsontwikkelaars**, allen eenvoudig benaderbaar via het Loket versnellen woningbouw.

- De bouwambassadeur signaleert knelpunten en verbindt betrokken partijen, vanuit een onafhankelijke rol, om tot oplossingen te komen.
- De gebiedsontwikkelaars fungeren als verbinder en aanjager en signaleren knelpunten. Ze zijn inzetbaar om te helpen bij gebiedsontwikkelingen en projecten. Bijvoorbeeld door gemeenten te ondersteunen bij de voorbereidingen, door aan oplossingen te werken als een project vastloopt en bij subsidieaanvragen bij het Rijk.

1.4 Gebrek aan ambtelijke capaciteit op gemeentelijke woningbouwafdelingen en de moeite om vacatures te vervullen, zijn de meest genoemde vertragende factoren voor de woningbouw in Noord-Holland. Wij willen gemeenten helpen om toch hun woningbouwambities waar te maken. Daarom verkennen we de mogelijkheden van het opzetten van een provinciaal (of regionaal) **projectmanagementbureau**. Door experts op de relevante disciplines aan te nemen kunnen we gemeenten ontlasten bij de aansturing en planvoorbereiding van projecten. Of soms zelfs – op verzoek – (gedeeltelijk) projecten voorbereiden voor gemeenten tot het punt van besluitvorming in B&W en gemeenteraden.

1.5 We richten het **Investeringskader versnellen woningbouw en duurzame bereikbaarheid** op, met een totaalwaarde van € 76,4 miljoen. Hiermee geven we een financiële impuls aan integrale gebieds-ontwikkelingen en projecten rondom woningbouw en/of ov-knooppunten. Zo zorgen we ervoor dat:

- grote en kleine projecten op gang komen of versnellen
- het aantal (betaalbare) woningen toeneemt
- ov-knooppunten versterkt worden, bijvoorbeeld doordat daar meer woningen,kantoren en voorzieningen komen
- innovatieve oplossingen makkelijker van de grond komen.

1.6 We verkennen nieuwe, gestandaardiseerde of innovatieve producten, werkwijzen of instrumenten voor de versnelling. Bijvoorbeeld door:
- het toepassen en uitwerken van de pilot parallel plannen voor versnellen woningbouwprocedures. Dit betekent dat verschillende stappen of procedures tegelijkertijd worden uitgevoerd in plaats van afzonderlijk. Dit kan helpen om tijd te besparen en de totale doorlooptijd van een project te verkorten.
- het opstellen van **standaardovereenkomsten** voor woningbouwprojecten, om voorbereiding van en onderhandelingen in deze projecten te versnellen.

1.7 We investeren € 1 miljoen in het **Stadmakersfonds**, een revolverend fonds voor initiatieven met een maatschappelijke meerwaarde. Via het revolverende Stadmakerfonds kunnen maatschappelijke initiatieven in Noord-Holland hulp krijgen om vastgoed en grond aan te kopen en de bouw te financieren.

1.8 We verkennen de mogelijkheden en effecten van actief grondbeleid. Dit houdt in dat een gemeente zelf grond koopt, deze klaar maakt voor bouwen en wonen, en vervolgens verkoopt aan een ontwikkelende partij. Op verzoek van en in samenwerking met de betreffende gemeente, kunnen we hiervoor 2 pilots opzetten.

1.9 We verkennen de kansen en mogelijkheden van Europese subsidies die benut kunnen worden ter bevordering van de woningbouw.

Doorzetten bestaande aanpak versnelling:
- We verlengen de inzet van de zogenaamde flexibele schil-regelingen. Hieronder vallen twee subsidieregelingen voor het cofinancieren van extra expertise en personeel bij gemeenten. In de toekomst kan, afhankelijk van de resultaten van de verkenning, de flexibele schil opgaan in het provinciaal projectmanagementbureau.
- We subsidiëren de **opleiding Strategie voor Gebiedsontwikkeling** aan de Amsterdam School of Real Estate voor ambtenaren van Noord-Hollandse gemeenten.
- We stimuleren afstemming, verbinding en samenwerking met marktpartijen. Ook organiseren we een **klankbordgroep marktpartijen**, waarin we 4 keer per jaar aan de woningbouwversnelling werken en reflecteren op provinciaal beleid met marktpartijen, woningcorporaties en andere partners.

ACTIETHEMA 2: VOLKSHUISVESTINGS-PROGRAMMA'S OPSTELLEN MET CONCRETE AFSPRAKEN

Vanwege de grote urgentie van de woningbouwopgave is meer regie vanuit de overheid nodig. In 2022 stelde het Rijk daarom de Nationale Woon- en Bouwagenda op. Daarnaast is er een wetsvoorstel voor versterking van regie op de volkshuisvesting (Wvrv), deze wordt later in 2024 behandeld door de Tweede Kamer. Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat gemeenten, provincies en het Rijk meer verantwoordelijkheden krijgen in de opgave. Bijvoorbeeld door te sturen op het halen van het afgesproken aantal woningen en het aandeel betaalbare woningen.

2.A Versterking regie op de volkshuisvesting

Provincie Noord-Holland maakte in lijn hiermee randvoorwaardelijke woningbouwafspraken met het Rijk en sloot samen met gemeenten woondeals voor de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en Noord-Holland Noord (NHN). Deze woondeals gaan we vóór 1 januari 2026 samen met gemeenten concretiseren in (deel)regionale volkshuisvestingsprogramma's. Wij stellen daarnaast, indien de Wvrv wordt ingesteld, op provinciaal niveau en gemeenten parallel daaraan een lokaal volkshuisvestingsprogramma vast.

Verder worden we vanuit de Wvrv verantwoordelijk om in overleg met gemeenten woningbouwregio's en woningmarktregio's aan te wijzen in de provincie. Deze woningmarktregio in het kader van de Wvrv is iets anders dan de woningmarktregio zoals bedoeld in het kader van de Woningwet, die betrekking heeft op het werkingsgebied van woningcorporaties.

In de (Wvrv) woningmarktregio's worden afspraken gemaakt over bijvoorbeeld de evenwichtige verdeling van de huisvesting van urgente aandachtsgroepen. Hierbij houden we rekening met bestaande samenwerkingsverbanden op het gebied van onder andere zorg en woonruimteverdeling. In de woningbouwregio draait het om afspraken over het bouwen van woningen, de zogenaamde woningbouwprogrammering. Met het oog op de woondeals laten we de woningbouwregio's samenvallen met de fysieke regiogrenzen van MRA en NHN.

2.B Volkshuisvestingsprogramma's: focus op versnellen en betaalbaarheid

In de volkshuisvestingsprogramma's concretiseren we op provinciaal en (deel)regionaal niveau voor wie, waar en hoeveel we bouwen, uitgaande van de afspraken uit de woondeals. Het gaat hierbij in ieder geval om de volgende onderwerpen: woningbouw en woningbouwprogrammering, verduurzaming, leefbaarheid, woonbehoefte en – opgave aandachtsgroepen en ouderen. In de deelregionale volkshuisvestingsprogramma's is ruimte voor aanvullende afspraken over andere thema's. Gemeenten stellen zelf lokale volkshuisvestingsprogramma's op.

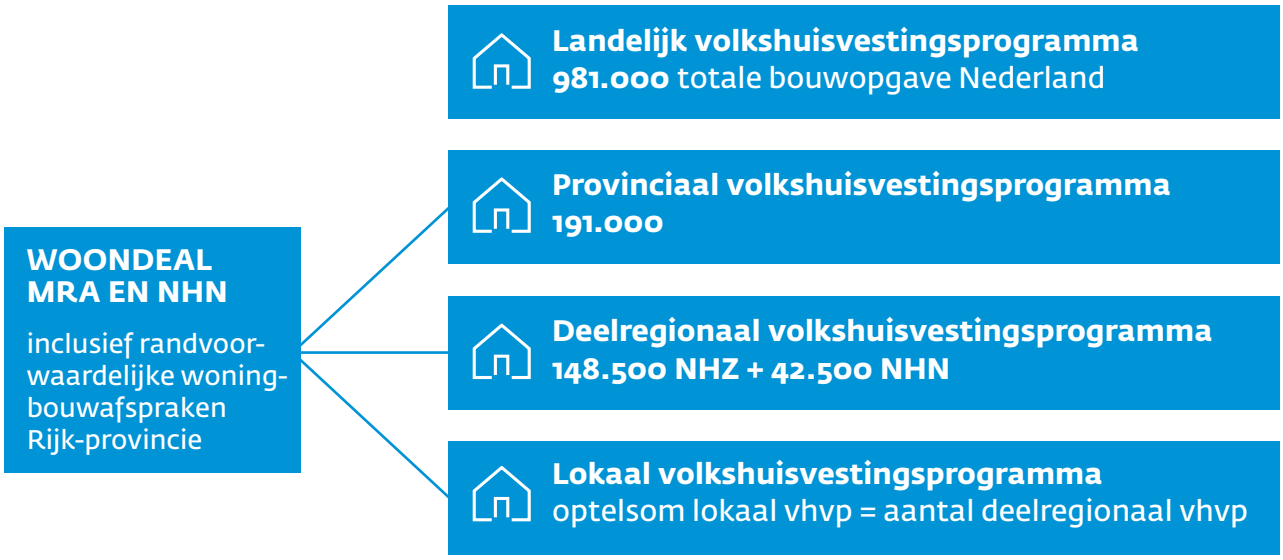

We hanteren een aantal uitgangspunten in de volkshuisvestingsprogramma's. Het belangrijkste uitgangspunt is het versnellen van de woningbouwproductie. Daarnaast vinden we regionale afstemming essentieel voor de lokale volkshuisvestingsprogramma's. De afspraken moeten flexibel zijn en ruimte bieden om te anticiperen op een veranderende woonvraag en toekomstige ontwikkelingen.

Nog een uitgangspunt voor de volkshuisvestingsprogramma's is dat ze realistisch zijn en eventuele vertraging kunnen opvangen. Hierbij is het van belang dat gemeenten voldoende harde en zachte plancapaciteit beschikbaar hebben en deze blijven aanvullen.

Daarnaast sturen we er in de volkshuisvestingsprogramma's op dat elke gemeente een eerlijke bijdrage levert aan het aantal woningen én het aanbod aan sociale en betaalbare woningen in de regio. Twee derde van de nieuwbouw in een gemeente moet conform de Wvrv en Woondeals in het betaalbare segment vallen en minimaal 30% moet sociale huur zijn. Afhankelijk van de bestaande sociale huurvoorraad en de woningbehoefte bepalen we binnen de twee derde betaalbaar of er meer sociale huurwoningen of meer koop- en huurwoningen in het middensegment moeten komen.

Betaalbare woonruimte (prijspeil 2024, jaarlijks geïndexeerd)
- De maandelijkse huur voor **sociale huurwoningen** is maximaal € 879,66.
- Voor een **middeldure huurwoning** betalen bewoners tot € 1157,- per maand.
- **Betaalbare koopwoningen** zijn woningen onder de door het Rijk vastgestelde betaalbaarheidsgrens van € 390.000.
- Monitoring van aantal koopwoningen binnen de provincie Noord-Holland tot €275.000

Onderstaande actiepunten volgen op deze ontwikkelingen. Een kanttekening daarbij is dat het Rijk nog aanpassingen kan doen op de Wvrv. Dit lijkt vanuit het hoofdlijnenakkoord aannemelijk, maar hierover is nu nog niets bekend. Wij zullen in dat geval via het provinciaal volkshuisvestingsprogramma uitgaan van de wet zoals deze wordt vastgesteld en anticiperen op de wijzigingen. Hierover gaan we tijdig met gemeenten in gesprek voor het opstellen van de lokale volkshuisvestingsprogamma's.

Actiepunten

Extra inzet voor versnelling woningbouw

2.1 We wijzen, na overleg met gemeenten, de **woningmarkt- en woningbouwregio's** van Noord-Holland zoals bedoeld in de Wvrv aan. Elke gemeente is onderdeel van zowel een woningmarkt- als woningbouwregio.

2.2 We brengen op verzoek van gemeenten advies uit over de vaststelling of wijziging van een **huisvestingsverordening** met betrekking tot de regionale woningmarkt, de woningbouwopgave en de toepassing van artikel 14 (voorrangsverlening, Huisvestingswet per 1/1/2024). Dit sluit aan bij onze adviserende en coördinerende rol ten aanzien van hoe lokale huisvestingsverordeningen zich verhouden tot de provinciale volkshuisvesting opgaven.

2.3 We zien toe op de naleving van de gemeentelijke verplichting om, zodra de Wvrv van kracht is:
- een huisvestingsverordening op te stellen en hierin in ieder geval de wettelijke verplichte urgentiecategorieën op te nemen.
- binnen de woningmarktregio's afspraken te maken over de evenwichtige verdeling van urgente aandachtsgroepen.

2.4 We stellen na vaststelling van de Wvrv een **provinciaal** volkshuisvestingsprogramma op. Daarbij gaan we uit van de afspraken uit de woondeals, de provinciale, randvoorwaardelijke woningbouwafspraken met het Rijk en de uitgangspunten van de Wvrv, waaronder in ieder geval **betaalbaarheid**.

2.5 We stimuleren (deel)**regionale afstemming van de woningbouwprogrammering** door te coördineren dat de optelsom van de lokale volkshuisvestingsprogramma's wordt opgenomen in deelregionale volkshuisvestingsprogramma's en dat de optelsom hiervan in lijn is met de afspraken en opgaven uit de woondeals. Deze deelregionale volkshuisvestingsprogramma's vervangen de woonakkoorden en komen niet voort uit de Wvrv maar uit provinciaal beleid, na afstemming met de gemeenten, met het oog op deelregionale samenwerking en omdat de stap tussen woondeals en lokale volkshuisvestingsprogramma's te groot is. We zorgen er in overleg met de gemeenten voor dat dit op een zo praktisch mogelijke manier wordt ingevuld, met ruimte voor eigen deelregionale invulling.

2.6 We zetten een **subsidieregeling** op voor gemeenten voor het opstellen, uitwerken en uitvoeren van de woondeals, woonzorgvisies en deelregionale volkshuisvestingsprogramma's. Hiervoor zetten we de subsidie (specifieke uitkering: SPUK) van het Rijk voor uitvoering van de woondeals in.

2.7 In 2024 maken we met de **woondealregio** NHN afspraken over de verhoging van de woningbouwdoelstelling met 2.500 woningen tot en met 2030. Deze afspraken nemen we op in de herijking van de woondeal van NHN.

2.c Woningen voor jongeren, ouderen en aandachtsgroepen

Door de grote druk op de woningmarkt is het noodzakelijk dat we bepaalde doelgroepen extra aandacht geven. Er is bijvoorbeeld een toenemende behoefte aan ouderenwoningen en verpleegzorgplekken als gevolg van de snelle vergrijzing. Andere aandachtsgroepen zijn bijvoorbeeld studenten, woonwagenbewoners en (dreigend) dak- en thuislozen. Ook vraagt de provincie aandacht voor starters en jongeren.

Provincies krijgen vanuit de Wvrv een nieuwe wettelijke taak met betrekking tot de regionale afstemming van de huisvesting voor aandachtsgroepen. Daarbij participeren we bij het gesprek hierover tussen gemeenten. Als het gemeenten niet lukt om afspraken te maken, zal de provincie een wettelijk percentage opleggen van de vrijkomende woningvoorraad. Daarnaast heeft de provincie een controlerende taak gekregen. Als gemeenten zich niet aan de eigen- of toegewezen afspraken houden heeft de provincie de bevoegdheid om vrijkomende woningen toe te wijzen aan urgente aandachtsgroepen. De gemaakte afspraken landen in woonzorgvisies in het hoofdstuk wonen en zorg in de lokale volkshuisvestingsprogramma's. Provincies hebben daar een wettelijk adviesrecht over.

Voor ouderen is er behoefte aan een specifieke woningtypologie. Dit zijn nultredenwoningen, geclusterde woningen en verpleegzorgplekken. Deze woningen zullen beschikbaar gemaakt moeten worden in de bestaande woningvoorraad of nieuw gebouwd moeten worden. In de woondeal is afgesproken de benodigde aantallen uit te werken.

Actiepunten

2.8 We ondersteunen (deel)regio's bij het maken van afspraken over de verdeling van woonruimte onder aandachtsgroepen. Dat doen we door subsidies aan te bieden voor het doen van onderzoek. Tijdens een startbijeenkomst inventariseren we bijvoorbeeld wat er al ligt aan afspraken en peilen we waar behoefte aan is. We kunnen bijvoorbeeld een onafhankelijk projectleider inhuren als daar vraag naar is.

2.9 We maken een **escalatiemodel** rondom de afspraken tussen gemeenten en provincie. Hierin staat beschreven wanneer we elkaar aanspreken of ingrijpen als de afspraken niet tot het gewenste resultaat leiden of niet worden nagekomen.

2.10 We gebruiken ons **adviesrecht** om te kijken of gemeenten de gemaakte afspraken over aandachtsgroepen en ouderen goed hebben verwerkt in het lokale beleid, huisvestingsverordeningen en woonzorgvisies. Daarnaast vragen we aandacht voor starters en jongeren in de woningbouwprogrammering.

2.11 We werken een subsidieregeling uit voor het schrijven van lokale en/of regionale woonzorgvisies als onderdeel van het volkshuisvestingsprogramma.

2.12 We verrijken de woondeals NHN en MRA met procesafspraken over **ouderenwoningen**. We geven hierin in overleg met de gemeenten aan hoe de benodigde aantallen nultredenwoningen, geclusterde woningen en verpleegzorgplekken kunnen komen.

2.13 We gaan (dreigend) **economisch dak- en thuislozen** zichtbaarder maken door ze een platform te bieden. Dat doen we om de urgentie van de woningnood te benadrukken en te voorkomen dat we de woningnood alleen in cijfers blijven zien.

2.14 We gaan de doorstroming bevorderen door de vraag naar en het aanbod van woningen beter op elkaar af te stemmen. Dit doen we voor de gehele woonketen bijvoorbeeld door extra woningen voor ouderen te realiseren, waarna er vanuit de doorstroming tevens meer kansen voor jongeren, starters en jonge gezinnen ontstaan om een geschikte woning te vinden.

2.15 Samen met gemeenten, woningcorporaties, zorgaanbieders en zorgkantoren maken we concrete afspraken over de huisvestiging van aandachtsgroepen, waaronder ouderen, monitoren het realiseren van deze afspraken en sturen op doelbereik.

2.16 Door middel van **digitale landkaarten** delen we kennis met onze partners over de verschillende aandachtsgroepen. Dit kan bijvoorbeeld helpen om geschikte locaties voor spoedzoekers te vinden. We zorgen dat **informatie** over aandachtsgroepen toegankelijker wordt.

2.D Ruimtelijk beleid voor woningbouw en gezonde leefomgeving

Wij vinden het belangrijk dat in Noord-Holland voldoende ruimte voor woningbouw is. Volgens de Omgevingswet en de Wvrv dragen provincies de verantwoordelijkheid voor het creëren van deze ruimte, zodat gemeenten kunnen zorgen voor voldoende plancapaciteit. Het vinden van ruimte is wel een opgave, zo blijkt uit de conceptversie van het Ruimtelijk Voorstel voor Noord-Holland. Alle ruimtelijke opgaven en ambities bij elkaar opgeteld is er een aanvullende ruimtevraag van indicatief 27% van de oppervlakte van de provincie Noord-Holland, boven op het bestaande ruimtegebruik en oppervlakte van de provincie. Een klein deel hiervan is nodig voor de woningbouwopgave.

Daarom gaan we zuinig om met de ruimte die we hebben. Bijvoorbeeld door te sturen op meervoudig ruimtegebruik. We stimuleren dat woningbouw zoveel mogelijk binnenstedelijk en rond ov-knooppunten plaatsvindt. Woningbouw in landelijk gebied is mogelijk als de gemeente daar afstemming over heeft gehad met de regiogemeenten. We schrappen het verbod op kleinschalige woningbouw in landelijk gebied, dat alleen in de MRA gold.

We maken het ook mogelijk om in specifieke gevallen in beschermd landschap te bouwen. Dit gebeurt alleen onder voorwaarden, op kleine schaal en in aansluiting op bestaande bebouwing. Op regioniveau is in Noord-Holland, gezien de ruime plancapaciteit, kwantitatief gezien geen noodzaak voor woningbouw in beschermd landschap.

Toch vinden we het wenselijk om de mogelijkheden voor dorpen en andere kernen te verruimen, met het oog op de leefbaarheid, vitaliteit en het behoud van het voorzieningenniveau in het dorp.

Als provincie zien we toe op de balans tussen het behoud van ruimte voor woningbouw en ruimte voor bedrijven, ook in zware milieucategorieën. Gebrek aan ruimte heeft geleid tot meer woningbouw in de buurt van bijvoorbeeld industrie, vliegverkeer of wegen. Hierdoor staat de gezonde leefomgeving onder druk. We vragen daarom in lijn met de Startnotitie Gezonde Leefomgeving dat gemeenten vooraf onderzoeken of een nieuwe woningbouwlocatie geschikt is met het oog op het belang van deze gezonde leefomgeving. Hiermee voorkomen we dat we tijd, geld en moeite steken in locaties waarvan de milieurisico's onvoldoende inzichtelijk zijn gemaakt en dat ze bij nader inzien bijvoorbeeld vanuit gezonde leefomgeving (nu) niet wenselijk zijn. Ondanks de hoge woningnood betekent dit dat we op enkele plekken kiezen voor het voortbestaan van ruimte voor bedrijvigheid. Daarbij is het mogelijk dat locaties die nu niet geschikt lijken voor woningbouw, dat op termijn wel zijn als gevolg van maatregelen met een gunstig effect op de gezonde leefomgeving.

Actiepunten

Extra inzet voor versnelling woningbouw

2.17 We verruimen de mogelijkheden voor het, onder voorwaarden, **bouwen in beschermd landschap** in de omgevingsverordening.

2.18 We maken inzichtelijk waar sprake is van een **provinciaal belang van een** gezonde leefomgeving, in lijn met onze Startnotitie Gezonde leefomgeving. Dit geeft ons richting bij het meewegen van de gezonde leefomgeving bij locatiekeuzes voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw.

2.19 We vragen gemeenten het belang van een **veilige fysieke en** gezonde leefomgeving bij locatiekeuzes voor woningbouw vooraf mee te wegen en inzichtelijk te maken. Om hierbij te helpen, brengen we in beeld waar de veilige fysieke en gezonde leefomgeving mogelijk onder druk staat. Ook proberen we via onderzoek en monitoring meer inzicht in dit onderwerp te krijgen. Dit doen we samen met het Rijk, gemeenten en andere partners.

2.20 We gaan in dialoog met het Rijk om de balans te bespreken en de ruimtelijke implicaties in kaart te brengen van de aanscherpingen van landelijke normen voor een gezonde leefomgeving in relatie tot woningbouw. We verkennen de mogelijkheden om samen met het Rijk een motiveringsinstrumentarium te ontwikkelen voor de weging van een gezonde leefomgeving.

Doorzetten en versterken:

- We sturen er actief op dat gemeenten **voldoende locaties** voor woningbouw in beeld hebben. Dit betekent dat de zachte plancapaciteit minimaal 130% is ten opzichte van de woningbouwopgave voor de komende 10 jaar.

ACTIETHEMA 3: STIMULEREN VAN INNOVATIE EN TOEKOMST-BESTENDIG WONEN EN BOUWEN

Provincie Noord-Holland wil de CO_2-uitstoot in 2030 met 55% verminderen ten opzichte van 1990, zoals overeengekomen in het landelijk klimaatakkoord. Ook hebben we ons bestuurlijk gecommitteerd aan de nationale Agenda natuurinclusief en de Maatlat groene klimaatadapatieve gebouwde omgeving. In lijn met deze afspraken stimuleert provincie Noord-Holland de bouw van toekomstbestendige woningen en gebiedsontwikkelingen. Extreme weersomstandigheden, zoals hitte en wateroverlast, komen als gevolg van klimaatverandering steeds vaker voor. Daarnaast raken grondstoffen op en speelt gezondheid een steeds belangrijke rol bij de keuzes die we maken.

We vinden het belangrijk dat woningen snel gebouwd worden en betaalbaar zijn, maar willen ook dat nieuwe wijken in de toekomst prettige leefomgevingen zijn. Toekomstbestendige woningen en wijken zijn comfortabel, gezond en veilig voor zowel huidige als toekomstige bewoners. Wij onderzoeken hoe we met behoud van snelheid en betaalbaarheid woonwijken toekomstbestendiger kunnen maken.

3.A Toekomstbestendig overkoepelende acties

In de praktijk is het niet haalbaar om overal en altijd volledig toekomstbestendig te bouwen. Ook omdat hiervoor een ander ontwerp- en ontwikkelproces nodig is. Samen met de regio's gaan we daarom de afspraken in de woondeals rondom toekomstbestendig bouwen verduidelijken. Daarbij hebben we specifieke aandacht voor snel en betaalbaar bouwen. De actiepunten van actiethema 3 formuleren we rondom de thema's uit het Convenant Toekomstbestendige Woningbouw:

Actiepunten

Extra inzet voor toekomstbestendig bouwen

3.1 We bevorderen **kennisdeling** over toekomstbestendig bouwen. Dat doen we bijvoorbeeld door een themasessie of inspiratiebijeenkomst te organiseren en handreikingen beschikbaar te stellen. Ook bieden we **ondersteuning** aan gemeenten bij de implementatie van toekomstbestendig bouwen. We maken informatie over de **koppelkansen en kosten en baten** van toekomstbestendig bouwen breed toegankelijk.

3.2 Samen met de regio's gaan we de afspraken in de woondeals rondom toekomstbestendig bouwen verduidelijken. We gaan in samenwerking met gemeenten de afspraken doornemen en deze specificeren.

3.3 We onderzoeken de mogelijkheden van het monitoren van toekomstbestendig bouwen. Daarmee kunnen we de ontwikkeling van toekomstbestendig bouwen in de gaten houden en de opschaling ervan versnellen als toepassingen snel en met behoud van betaalbaarheid gerealiseerd kunnen worden.

3.B Circulair en biobased bouwen

Noord-Holland wil in 2050 volledig circulair zijn. Dit betekent dat we inzetten op het verminderen van grondstofgebruik, hergebruik van materialen en gebruik van natuurlijke materialen zoals hout, riet, vlas en stro. De CO_2-uitstoot bij het gebruik van dit type materialen is aanzienlijk lager dan van traditionele materialen of slaat zelfs CO_2 op. Bovendien gaan ze de uitputting van grondstoffen tegen.

Actiepunten

Extra inzet voor toekomstbestendig bouwen

3.4 We stimuleren het hergebruik en het gebruik van natuurlijke materialen bij nieuwbouw, renovatie en onderhoud. Ook stimuleren we **losmaakbaar, flexibel en aanpasbaar te bouwen** evenals circulair slopen van gebouwen. Samen met C-creators voeren we een kennisprogramma over circulair bouwen uit. Verder moedigen we aan om in materialenpaspoorten vast te leggen welke materialen er in gebouwen zitten, voor een eventueel tweede leven.

3.5 We werken met onze partners aan het stimuleren van de vraag naar biobased bouwmaterialen. Dat doen we via de Nationale Aanpak Biobased Bouwen en door aan te sluiten bij bestaande initiatieven op dit gebied.

3.6 We stimuleren overheden en marktpartijen om grondstofketens te sluiten, onder meer door samen te werken, afspraken te maken over circulaire prestaties en gegevens te delen en monitoren. Wij roepen partijen op om hieraan mee te doen en bieden ondersteuning, bijvoorbeeld via de Circulaire Deal Secundaire Bouwmaterialen Noord-Holland Noord.

3.C Energieneutraal, klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen

We werken toe naar een klimaatbestendig en natuurinclusief Noord-Holland in 2050. Dat doen we in lijn met de landelijke afspraak en ambitie, die we ook opnamen in de Omgevingsvisie NH2050. We vinden het belangrijk dat woningen gebouwd worden in een aangename en groene leefomgeving met een ruime biodiversiteit.

Een ander aandachtspunt is de overbelasting van het elektriciteitsnet. Deze zogenaamde netcongestie is steeds vaker een vertragende factor in de realisatie van nieuwbouw. We zoeken hier oplossingen voor, omdat duidelijk is dat dit probleem voorlopig zal blijven bestaan.

Actiepunten

Extra inzet voor toekomstbestendig bouwen

3.7 We stimuleren overheden en marktpartijen om stad, land en infrastructuur klimaatbestendig in te richten. Bijvoorbeeld door rekening te houden met mogelijke overlast van water en hitte, in lijn met onder andere de Kamerbrief Water en Bodem sturend en de Intentieovereenkomst Klimaatbestendige Nieuwbouw MRA.

Doorzetten en versterken:

- We verkennen samen met gemeenten de mogelijkheden voor combinaties van woningbouw en het uitvoeren van de landelijke Bossenstrategie, die het Rijk samen met provincies opstelde. Dit zodat we groenere wijken en een groenere provincie kunnen realiseren. De combinatie van bos met woningbouw biedt kansen voor meer recreatie dicht bij huis.
- Via ons netwerkplatform Groen Kapitaal delen we kennis ter bevordering van meer **natuurinclusieve dorpen en steden**. Bijvoorbeeld door de aanleg van groene daken die regenwater opvangen en hittestress verminderen.

- We doen onderzoek naar innovatieve oplossingen voor netcongestie. Een voorbeeld is het (tijdelijk) inzetten van energieopslag, zoals een buurtbatterij bij woningbouwprojecten. Zo voorkomen we dat een mogelijk energietekort de productie vertraagt. Verder zetten we in op energiebesparing door extra isolatie en het gebruik van zuinige apparaten. Een lager energieverbruik leidt tot lagere kosten voor bewoners. We brengen lokaal de vraag en het aanbod van energie zoveel mogelijk in balans met slimme oplossingen. Deze energie wekken we zoveel mogelijk lokaal en duurzaam op.

3.D Duurzame en gezonde mobiliteit

De woningbouwopgave zorgt voor een stevige groei van autoverkeer en (bouw)logistiek. Om deze onvermijdelijke groei van autoverkeer te remmen, zetten we met betrekking tot mobiliteit in op het **verminderen** (voorkomen van de groei van mobiliteit), **veranderen** (inzetten op een verschuiving van gebruik van vervoerswijzen naar duurzamere opties zoals: lopen, fiets, OV, deelmobiliteit en vervoer over water) en **verbeteren** (beter benutten van bestaande infra zowel weg als water en verduurzaming van voertuigen). Daarmee maken we wijken aantrekkelijker en gezonder en veiliger.

Actiepunten

Extra inzet voor toekomstbestendig bouwen

3.11 We ontwikkelen en delen kennis over gebiedsontwikkeling in gebieden met veel geluidsbelasting. We verkennen welke instrumenten en beleidsopties de provincie heeft om hinder van vliegverkeer te beperken, bijvoorbeeld door geluidsadaptief te bouwen.

3.12 We maken inzichtelijk welke doelgroepen wonen of willen wonen rondom ov-knooppunten. Zo kunnen we daar gericht woningbouw stimuleren voor deze groepen.

3.13 We onderzoeken hoe we gemeenten kunnen ondersteunen, bijvoorbeeld met kennis, bij het toepassen van lagere parkeernormen. Dit doen we ter bevordering van duurzaam ruimtegebruik en om de haalbaarheid en betaalbaarheid van gebiedsontwikkelingen te vergroten.

3.14 We stimuleren overheden en marktpartijen om **bouwmaterialen en afval over water te vervoeren** in plaats van over de weg. Hiermee vergroten we de leefbaarheid en bereikbaarheid in Noord-Holland. We maken gebruik van het concept Metropolitaan Hub Systeem.

Doorzetten en versterken:

- We stimuleren duurzame mobiliteit en de inrichting van nieuwe woonwijken volgens het STOMP-principe. Dit vinden we een belangrijk middel om duurzame mobiliteit te bevorderen. Mobiliteitshubs zijn hierbij een belangrijke schakel volgens onze Hubstrategie provincie Noord-Holland.

- We stimuleren duurzame mobiliteit door de inzet van **smart mobility**-toepassingen. Zoals fietsers prioriteren bij verkeerslichten en het hanteren van het automatisch uitchecken (‘be in, be out’) in het openbaar vervoer om het in- en uitstappen te versnellen. Ook experimenteren we met bijvoorbeeld zelfrijdend ov.

3.E Innovatie en industriële bouw

Innovatie en industriële bouw kan een belangrijke bijdrage leveren aan de versnelling van de woningbouw. Dit kan als extra bouwstroom gezien worden naast de traditionele bouw, waar ook beroep op wordt gedaan. In de woondeals spraken de partijen daarom af om het aandeel circulair en industrieel gebouwde woningen in de nieuwbouwproductie te laten toenemen en om meer flexwoningen te plaatsen. Hiertoe zetten we in de komende jaren verschillende stappen.

Actiepunten

Extra inzet voor toekomstbestendig bouwen

3.15 We vergaren en delen kennis over kansen en mogelijkheden voor industriële en circulaire woningbouw. Dat doen we onder andere vanuit onze samenwerkingen met de NH Bouwstroom en het Rijk.

3.16 We delen kennis over en ondersteunen bij het optoppen van woningen met gestandaardiseerde bouwelementen. Daarbij maken we gebruik van bijvoorbeeld de handreiking Optoppen met daarin onder andere een stappenplan voor gemeenten en woningcorporaties.

3.17 Samen met Mooi Noord-Holland informeren en betrekken we welstandscommissies bij **gestandaardiseerde besluitvorming** over industriële bouw. Het doel daarvan is gemeenten en woningcorporaties te helpen om procedures te versnellen en als dat mogelijk is te vereenvoudigen.

Doorzetten en versterken:
- Samen met het Rijk adviseren en informeren we gemeenten en corporaties over de realisatie van flex-woningen.

3.F Beter benutten en verduurzamen van bestaande bouw

Beter gebruik van de bestaande woningvoorraad is een duurzame methode om het woningtekort terug te dringen. We richten ons ook op het landelijke doel om in 2030 19% van de bestaande woningvoorraad verduurzaamd te hebben.

Extra inzet voor toekomstbestendig bouwen

3.18 Met het Servicepunt Duurzame Energie ondersteunen we gemeenten bij het versnellen van de warmtetransitie in bestaande woonwijken. Dat doen we door kennis uit te wisselen en advies te geven.

3.19 Via de subsidie Versnelling natuurinclusief isoleren Noord-Holland 2024 stimuleren en subsidiëren we natuurinclusieve verduurzaming.

3.20 We verkennen het starten van een vervolg op de Groene Stad Challenge. Die richtte zich op het verkrijgen van meer inzicht in de mogelijkheid van vergroening in dorpen en steden. Dat gebeurde via de analyse van open data.

Doorzetten en versterken:
- We subsidiëren circulair bouwen bij onder andere renovatie- en optopprojecten van woningcorporaties. Dit doen we via Kansen voor West.

- We delen kennis over woningsplitsen, woningdelen, beter benutten van **leegstand**, inbreiden in bestaande wijken en de mogelijkheden van het gebruik van **industriële onderdelen** bij renovatie, zoals kant-en-klare gevelpanelen en daken. Daarnaast volgen we de ontwikkelingen van het Rijk over ‘familie-wonen’.

ACTIETHEMA 4: MONITOREN EN INFORMEREN

We stellen actuele informatie over de Noord-Hollandse woningbouwopgave ter beschikking aan onze partners in de provincie. Dit helpt om te zien waar we staan met het oog op onze doelen en om gezamenlijk de juiste keuzes te kunnen maken. Ook kunnen we aan de hand hiervan, als dat nodig is, bijsturen. Tegelijkertijd met deze Actieagenda stellen we een Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda Wonen vast. Daarin plannen we onze evaluaties, onderzoeken en monitors, waaronder degene die voortkomen uit deze Actieagenda.

Actiepunten

Extra inzet monitoren en informeren

4.1 We zorgen ervoor dat marktpartijen en woningcorporaties veranderingen rondom de woningbouw-planning eenvoudig kunnen doorgeven aan de betrokken gemeente via de monitor en stimuleren dat gemeenten, marktpartijen en corporaties hun planningen afstemmen, in voorbereiding op de versnellingstafels. Zo krijgen we een realistischer beeld wanneer welke woningen gebouwd gaan worden en kunnen we eerder acteren op dreigende tekorten in de plancapaciteit van een regio.

4.2 We **optimaliseren** de verschillende monitors en dashboards. Ook zorgen we ervoor dat we daarbij de invullast voor gemeenten beperken.

Doorzetten en versterken monitoren en informeren:

- We delen informatie over wonen via onze Kennis- en Dataspace Wonen. Het gaat bijvoorbeeld om links naar onderzoeken, evaluaties, monitors, viewers en dashboards, afkomstig van zowel de provincie als van andere partijen.
- Onze Monitor Plancapaciteit toont het potentiële en actuele plan- en locatieaanbod in de provincie. We vragen gemeenten om hierin hun woningbouwplannen zo actueel mogelijk door te geven.
- In de jaarlijkse rapportage Monitor Woningbouw geven we een actueel overzicht van de voortgang van de Noord-Hollandse woningbouwproductie en woondealafspraken.
- Via het Dashboard Wonen, gelinkt aan de Monitor Woningbouw, delen we relevante informatie over de woningbouwproductie en woondealafspraken. Het dashboard bevat ook informatie op gemeenteniveau en wordt elk kwartaal geactualiseerd.
- In de openbare online planviewer tonen we op toegankelijke wijze de geschiktheid, ruimtelijke mogelijkheden en belemmeringen rond de potentiële bouwlocaties die gemeenten hebben opgenomen in hun plancapaciteit.
- In de WoonZorgwijzer tonen we op lokaal niveau waar groepen mensen met een bepaalde aandoening wonen en welke beperkingen zij mogelijk ervaren. Gemeenten, woningcorporaties en zorginstellingen kunnen zo zien wat de meest geschikte locaties zijn voor aangepaste woningen of wijkvoorzieningen.
- Elke 2 à 3 jaar brengen we de actuele en toekomstige **woningbehoefte in kaart** in een rapport. Dat doen we aan de hand van actuele bevolkingsprognoses. Als het nodig is, zorgen we vervolgens voor een herijking van de woondeals.
- We stimuleren dat gemeenten een professioneel **planningssysteem** gebruiken om inzicht te krijgen in de programmering en voortgang van woningbouwprojecten en het aanvullen van de gegevens in de plancapaciteit.

BEGRIPPENLIJST

Aandachtsgroepen	Dit zijn: Dreigend dak- en thuisloze mensen, sociaal en/of medisch urgenten, uitstromers intramurale voorziening, arbeidsmigranten, woonwagenbewoners, studenten, status-houders (via taakstelling), mantelzorgverleners en –ontvangers, ernstig chronisch zieken, dakloze mensen met een opvangvoorziening, uitstromers uit instellingen, detentie > 3 maanden, stoppende sekswerkers DUUP-regeling
Aandachtsgroepen urgent	Dit zijn: Mantelzorgverleners en –ontvangers, ernstig chronisch zieken, dakloze mensen met een opvangvoorziening, uitstromers uit instellingen, detentie > 3 maanden, stoppende sekswerkers DUUP-regeling
Actief grondbeleid	Een gemeente koopt zelf grond, maakt deze klaar voor bouwen en wonen, en verkoopt vervolgens aan een ontwikkelende partij.
Biobased bouwen/materialen	Een vorm van bouwen die gebruikmaakt van hernieuwbare materialen uit biologische bronnen die tijdens hun groeifase CO_2 opnemen uit de atmosfeer. Voorbeelden zijn hout en bamboe. Hernieuwbaar betekent dat de materialen opnieuw kunnen groeien in de tijd dat ze worden gebruikt.
Circulair bouwen	Het streven naar het gebruik van duurzame materialen en bouwmethoden, die binnen de levensduur van het gebouw herbruikbaar zijn. Het doel hiervan is de ecologische impact te minimaliseren en een continue cyclus van materiaalgebruik te bevorderen. Dit omvat ook het sturen op bijvoorbeeld levensduurverlenging door het ontwerpen van losmaakbare en flexibele constructies.
Circulair slopen	Het zodanig slopen, ontmantelen, demonteren en remonteren, dat de vrijgekomen grondstoffen in andere projecten kunnen worden toegepast zonder verlies van kwaliteit.
Clusterwoning	Bewoners delen allerlei voorzieningen, maar hebben ook een eigen appartement met douche, toilet en eventueel kitchenette.
Doorstroming	Het verhuizen naar een meer passende woning en zo bijdragen aan een evenwichtigere verdeling op de woningmarkt. Als ouderen bijvoorbeeld verhuizen van een eengezins-woning naar een appartement, kan deze woning vrijkomen voor een gezin.
Duurzame mobiliteit	Duurzame en actieve vormen van vervoer, zoals lopen, fietsen en openbaar vervoer.
Flexwoningen	Vooral kleine en meestal tijdelijke woningen die verplaatsbaar, stapelbaar, schakelbaar of splitsbaar zijn, voor mensen die snel huisvesting nodig hebben. Daarnaast heeft één van de volgende aspecten een tijdelijk karakter: de woning zelf, de bewoning (door het gebruik van tijdelijke huurcontracten) of de locatie.
Geluidsadaptief bouwen	In het ruimtelijk plan de locatiespecifieke situatie afstemmen op de geluidsbehoeften van bewoners en gebruikers.
Gezonde leefomgeving	Een omgeving met een goede milieukwaliteit die uitnodigt om te bewegen en ontmoeten. Ook gaat het om binnenmilieus met goede ventilatie, daglicht, natuurlijke materialen en ruimtes die het welzijn van bewoners bevorderen.
Grondstofketen	Een grondstofketen brengt de volledige keten van een grondstof of meerdere grondstoffen in kaart. De grondstofketen toont waar grondstoffen vandaan komen, wie ze gebruiken en wat er vervolgens mee gebeurt.
Industriële bouw	Industrieel bouwen is de fabrieksmatige productie van woningen die vrijwel kant en klaar op locatie worden geplaatst. De uitstoot van stikstof en CO_2 tijdens de bouw en tijdens de plaatsing is hierbij beperkt.
Inbreiden	Bouwen binnen bestaande bebouwing. Het gaat hierbij om het opvullen van lege plaatsen binnen de bebouwde kom. Bij uitbreiden worden juist woningen tegen de bebouwde kom aangebouwd.
Klimaatadaptief bouwen	Bouwen met oog voor extreme weersomstandigheden, zoals hittestress, droogte, water-overlast, overstromingen, stormen en bodemdaling. Het doel hiervan is de impact van klimaatverandering te minimaliseren en schade te voorkomen. We gebruiken hiervoor soms ook de term 'klimaatbestendig'.
Monitoren	Het volgen van beleid tijdens de uitvoering. Je kunt zien wat de stand is op indicatoren die iets zeggen over de voortgang van het beleid of over de beoogde uitkomsten.
MRA	Metropoolregio Amsterdam.
Natuurinclusief bouwen	Woningbouwlocaties (gebouwen en omgeving) die bijdragen aan de natuur en biodiversiteit.
Netcongestie	Overbelasting van het elektriciteitsnet.
NHN	Noord-Holland Noord.

Nultredenwoning	In dit type woning zijn woonkamer, keuken, badkamer, toilet en tenminste één slaapkamer gelijkvloers, dus op hetzelfde niveau als de voordeur.
Optoppen	Het verhogen van een bestaand gebouw met één of meerdere bouwlagen, het toevoegen van extra woningen aan de kopse kant van gebouwen of het omvormen van ruimtes op de begane grond tot woningen.
Ov-knooppunt	Punten waar verschillende vormen van openbaar vervoer samenkomen. Je kunt hier makkelijk van de ene vorm overstappen op de andere. Verder bevinden zich hier vaak bedrijven, woningen en voorzieningen.
Parkeernorm	Getallen die aangeven hoeveel parkeerplaatsen ergens nodig zijn.
Plancapaciteit	Met plancapaciteit geven gemeenten een ruimtelijke indicatie van hun woningbouw-plannen op zowel de korte als lange termijn. Hierbij maken we onderscheid tussen harde, al vastgestelde plancapaciteit en zachte plancapaciteit met potentiële locaties voor woningbouw.
STOMP-principe	Dit ontwerpprincipe geeft bij gebiedsontwikkelingen prioriteit aan meer duurzame vormen van mobiliteit. STOMP staat voor: bij het ontwerpproces eerst inzetten op Stappen (voet-gangers), Trappen (fietsers), Openbaar vervoer, Mobility as a service (deelconcepten zoals de deelfiets, -scooter of -auto) en als laatste wordt de Privéauto gefaciliteerd.
Toekomstbestendig bouwen	Bouwen met oog voor de gevolgen van klimaatverandering. Bijvoorbeeld door het gebruik van duurzame materialen en bouwmethoden om de ecologische voetafdruk van een gebouw te minimaliseren. Toekomstbestendige woningen en woonwijken behouden hun waarde in de toekomst.
Verpleegzorgplekken	Een geclusterde woonvorm voor mensen die intensieve zorg nodig hebben.
Versnellingstafel	Hieraan komen alle betrokken partijen bij een woningbouwproject samen, met als doel het project te versnellen en knelpunten op te lossen.
Volkshuisvestingprogramma	Kerninstrument van de Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrv). Een concrete uitwerking van het volkshuisvestingsbeleid. Gemeenten, provincie en het Rijk zijn verplicht een volkshuisvestingsprogramma maken.
Warmtetransitie	De overgang van aardgas naar duurzame alternatieven voor koken, het verwarmen van woningen en kraanwater.
Woningbouwregio	In de woningbouwregio maken gemeenten afspraken over het bouwen van woningen, de zogenaamde woningbouwprogrammering. Dit wordt ingesteld in het kader van de Wvrv.
Woningmarktregio	In de woningmarktregio maken gemeenten afspraken over bijvoorbeeld een evenwichtige verdeling van de huisvesting van urgente aandachtsgroepen. De woningmarktregio wordt ingesteld in het kader van de Wvrv, het betreft hier niet de woningmarktregio in het kader van de Woningwet (werkingsgebied woningcorporaties).
Woningbouwprogrammering	De gemaakte afspraken over de woningbouw.
Woningsplitsen	Een bestaande woning ombouwen tot meerdere zelfstandige woningen.
Woondeal	Afspraken tussen Rijk, provincie, gemeenten over de bouw van woningen in de periode van 2022 tot en met 2030 in een specifieke regio. Ook gaat het in de afspraken onder andere over de betaalbaarheid van deze woningen. Er zijn in Nederland 35 regionale woondeals gesloten, waarvan 2 in Noord-Holland.
Woonzorgvisie	Een visie die gemeenten moeten opstellen rondom de woonbehoefte van aandachts-groepen. Dit is een onderdeel van het volkshuisvestingsprogramma.
Wvrv	Wet versterking regie volkshuisvesting.

HAARLEM, JULI 2024

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Concernzaken | Sector Juridische Zaken

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
The Creative Hub

Haarlem, Juli 2024

ACTIEAGENDA

SAMENVATTING

In de provincie Noord-Holland zijn te weinig woningen voor het aantal woningzoekenden en de beschikbare woningen zijn vaak te duur. Bovendien woont niet iedereen in een passende woning. Als provincie willen we helpen hier verandering in brengen en de woningnood zo snel als mogelijk helpen terugdringen. Dit zijn wij aan onze huidige en toekomstige inwoners verplicht. Daarom hebben we met het Rijk en gemeenten afgesproken om ons samen met onze woningbouwpartners actief in te zetten om in Noord-Holland in de periode 2022 tot en met 2030 191.000 woningen te realiseren. Hiervan moet 30% sociale huur zijn en conform de aanstaande Wet versterking regio op de volkshuisvesting en de afspraken in de woondeals in totaal twee derde betaalbare huur of koop. In deze Actieagenda Wonen en Versnellen Woningbouw 2024-2028 beschrijven we wat we gaan doen om deze doelstellingen te bereiken en de vele woningzoekenden te helpen.

We kiezen er als provincie Noord-Holland voor om een grote verantwoordelijkheid te pakken om deze grote woningbouwopgave te helpen realiseren, zoals ook beschreven in ons coalitieakkoord 2023-2027. Dit doen we in de rollen van aanjager, verbinder en kennismakelaar.

Door gemeentelijke projecten te stimuleren, dragen we bij aan de versnelling van de woningbouw. We maken afspraken over voldoende plancapaciteit, bouwlocaties en betaalbare huizen en over ruimte voor doorstroming op de huizenmarkt. We richten ons op woningen in een gezonde leefomgeving. We zetten ons bestaand beleid voor toekomstbestendig bouwen voort, zolang dit niet ten koste gaat van de snelheid van de woningbouwproductie en de betaalbaarheid van de woningen. Ook zorgen we dat er genoeg woningen beschikbaar zijn voor jongeren en aandachtsgroepen waaronder ouderen.

Om onze doelen te bereiken, werken we aan 4 actiethema's. Elk actiethema bestaat uit diverse concrete actiepunten.

- **Versnellen van de woningbouw**. Via onze versnellingsaanpak bieden we hulp aan onze partners om belemmerende factoren voor de woningbouw aan te pakken en de bouwproductie op te voeren. We nemen een actievere en op uitvoering gerichte rol aan en zetten bijvoorbeeld een Loket versnelling woningbouw op, waar onze partners informatie en steun kunnen krijgen bij de versnelling.

- **Volkshuisvestingsprogramma's opstellen**. In 2023 sloten we woondeals met het Rijk voor twee Noord-Hollandse regio's. Deze woondeals werken we uit naar een provinciaal volkshuisvestingsprogramma, met onderliggende deelregionale en lokale volkshuisvestingsprogramma's. Daarin komen bijvoorbeeld afspraken over de woningbouw en woningprogrammering.

- **Stimuleren van innovatie** en toekomstbestendig bouwen en wonen. We moedigen toekomstbestendig bouwen aan en stimuleren innovatie en industriële bouw. Toekomstbestendige woningen en wijken zijn bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering. Innovatie en industriële bouw kunnen op een duurzame manier helpen bij de versnelling ven het vergroten van de bouwproductie.

- **Monitoren en informeren**. We brengen actuele gegevens over de Noord-Hollandse woningbouwopgave in kaart. Hiermee kunnen wij en onze partners ontwikkelingen in de gaten houden en de juiste keuzes maken. Ook kunnen we, als dat nodig is, bijsturen.

Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda Wonen 2024-2028

Titel/ onderwerp	Thema	Looptijd	Soort onderzoek	Toelichting onderzoek
Monitor Woningbouw	versnellen	jaarlijks	monitor	Rapportage met daarin een beeld van de ontwikkeling woningvoorraad per regio, de plancapaciteit per regio, ontwikkeling van het woningtekort en de woningbouwopgave. Jaarlijks wordt gekeken naar de gestelde doelen en beschikbare gegevens om te zien of de monitor aangepast moet worden.
Monitor Plancapaciteit	versnellen	Jaarlijks 2 x	monitor	Meting, twee keer per jaar ingevuld door gemeenten, die inzicht geeft in de woningbouwplannen van gemeenten. Inclusief reactieknop voor marktpartijen en woningcorporaties, voor het aanscherpen van planningen en aantallen.
Voortgangsrapportage Investeringskader	versnellen	jaarlijks	Voortgangs-monitor	(Evaluatie van de) voortgang van projecten en inspanningen en van de inzet van financiële middelen. En aan de hand hiervan eventuele actualisatie van het Investeringskader
Onderzoek naar sturingsmogelijkheden met parkeernormen.	versnellen	2024-2025	ex-ante onderzoek	Dit is een vervolg op een eerder uitgevoerd onderzoek over parkeernormen. Parkeernormen hebben namelijk invloed op gebiedsontwikkeling.
Onderzoek naar de mogelijkheden voor het verkorten van procedures.	versnellen	2024 – 2025	ex-ante onderzoek	Onderzoek naar de mogelijkheden voor het verkorten van procedures. Bijvoorbeeld door het toepassen van modelverordeningen.
Evaluatie UVR Woonakkoorden	volks-huisvestings-programma's	2024	ex-post evaluatie	Deze subsidieregeling wordt in het kader van het evaluatiekader subsidies doorgelicht conform de handreiking van de Randstedelijke Rekenkamer.

Monitor Aandachtsgroepen	volks-huisvestings-programma's	2024, daarna mogelijk structureel	monitor kwantitatief	Voorheen de monitor Arbeidsmigranten (laatste keer in 2021 uitgevoerd voor Noord-Holland Noord). Dit wordt uitgebreid naar een monitor aandachtsgroepen. De provincie wil dit (periodiek) gaan monitoren.
Verkenning van de mogelijkheden voor het monitoren van toekomstbestendig bouwen	toekomst-bestendig bouwen	2024-2025	verkennen van mogelijkheden voor een monitor	We onderzoeken de mogelijkheden van het monitoren van toekomstbestendig bouwen. Daarmee kunnen we onze voortgang op de doelen en afspraken in de gaten houden.
Verkenning Materialenhubs[i]	toekomst-bestendig bouwen	2024	ex-ante evaluatie	Verkenning naar de rol van grondstoffenhubs in de provincie Noord-Holland op basis van kwalitatieve en kwantitatieve methoden. De verkenning gaat ook in op de mogelijke rol van de provincie bij de inrichting en organisatie van grondstoffenhubs.
Voorbeeldenboek toekomstbestendig bouwen	toekomst-bestendig bouwen	2024	ex-post evaluatie op basis van casussen	Inventarisatie van succesfactoren bij projecten waar toekomstbestendig bouwen is toegepast

[i] Dit is onderdeel van het Actieprogramma Circulaire Economie.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier a.i. M.J.E.M. van Dam
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
H.E. Wiersma
BEL/RSO

Telefoonnummer +31235143623
wiersmah@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 3 JULI 2024

Kenmerk
2272714 / 2272719

Uw kenmerk
nvt

Betreft: Ruimtelijk Voorstel en startnotitie "Regie op de Ruimte"

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over het Ruimtelijk Voorstel en de startnotitie "Regie op de Ruimte".

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

5 bijlagen

1. PS- voordracht; 2. Startnotitie "Regie op de Ruimte"; 3. Samenvatting reacties consultatie Ruimtelijk Voorstel; 4 Ruimtelijk Voorstel (opgemaakte versie); 5. Ruimtelijk Voorstel (tekstversie waarin de wijzigingen ten opzichte van de conceptversie zichtbaar zijn)

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

2024

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 2 juli 2024

Onderwerp: Ruimtelijk Voorstel en startnotitie "Regie op de Ruimte"

Kenmerk: 2272714 / 2272721

Bijlagen:

Startnotitie "Regie op de Ruimte"

Samenvatting reacties consultatie Ruimtelijk Voorstel

Ruimtelijk Voorstel (opgemaakte versie)

Ruimtelijk Voorstel (tekstversie waarin de wijzigingen ten opzichte van de conceptversie zichtbaar zijn)

1. Inleiding

We zien dat met alle ontwikkelingen en opgaven die op ons afkomen, niet alles zonder meer past. Er zijn ruimtelijk keuzes nodig over welke ontwikkelingen we waar en onder welke voorwaarden willen laten plaatsvinden. Ons huidige ruimtelijke beleid, dat we hebben beschreven in de Omgevingsvisie NH2050, voldoet niet meer volledig en willen we daarom aanpassen.

De eerste stap hierin was het opstellen van het Ruimtelijk Voorstel. Het Ruimtelijk Voorstel is een agenderend stuk, waarin we de ruimtelijke vraagstukken beschrijven die ontstaan als alle ruimteclaims bij elkaar worden gelegd. Op 6 februari 2024 hebben we het concept Ruimtelijk Voorstel met als titel “Op weg naar een Ruimtelijk voorstel” vrijgegeven voor consultatie. De wijzigingen die voortkwamen uit de reacties en opmerkingen hebben we verwerkt. Op 2 juli

hebben we het aangepaste Ruimtelijk Voorstel “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel” vastgesteld in ons college.

We vinden het belangrijk om hierbij nog een keer te benadrukken dat het Ruimtelijk Voorstel is gebaseerd op het huidige beleid en de huidige beleidsvoornemens en nog geen keuzes maakt. In uw commissievergadering van 15 april hebt u een aantal keer aangegeven deze keuzes te missen en hiernaartoe te willen werken.

Ons voorstel is om dit te doen in de volgende fase van het traject “Regie op de Ruimte”. Hierin willen we een aantal structurerende ruimtelijke keuzes maken en aan u voorleggen. Deze keuzes zullen landen in een actualisatie van de Omgevingsvisie en daaraan gekoppelde (bestaande) uitvoeringsprogramma’s. Het document “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel” is het inhoudelijke startpunt van dit traject. Waarbij overigens nieuwe ontwikkelingen altijd nog kunnen worden toegevoegd in het vervolgtraject.

Aan uw Staten vragen wij het Ruimtelijk Voorstel “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel” vast te stellen als inhoudelijke basis van het vervolgtraject. In de startnotitie “Regie op de Ruimte”, die bij deze voordracht is gevoegd, hebben we beschreven hoe we het vervolgtraject vorm willen geven. Aan u vragen we de kaders van dit traject, zoals opgenomen in hoofdstuk 4 vast te stellen. Zodat we kunnen starten met een gezamenlijke basis om toe te werken naar een actualisatie van onze Omgevingsvisie.

2. Resultaten consultatiefase

In totaal zijn er 27 reacties binnengekomen op het concept Ruimtelijk Voorstel. Daarnaast is het Ruimtelijk Voorstel in diverse bestuurlijke overleggen besproken en hebt u het Ruimtelijk Voorstel behandeld in uw commissievergadering van 15 april jl.

Op basis van de uitkomsten van de commissievergadering is duidelijk geworden dat u de urgentie van de opgaven herkent. Ook gaven diverse fracties aan wat hun voorkeur zou zijn, zou het op keuzes aankomen. Uw boodschap dat u er klaar voor bent om tot keuzes te komen, is overgekomen. Duidelijk is ook dat het maken van keuzes niet altijd makkelijk zal zijn. Er spelen veel verschillende, soms tegengestelde, belangen en de meningen over oplossingen lopen uiteen. We zien de bespreking van 15 april dan ook als een eerste oefening om tot keuzes te komen. Mede naar aanleiding van de bespreking is een aantal fouten en onduidelijkheden uit het rapport gehaald, is de arbeidsmarkt benoemd, zijn de vraagstukken over mobiliteit uitgebreid en is het proces verduidelijkt.

In bijlage 1 bij deze voordracht hebben we de samenvatting opgenomen hoe met de consultatiereacties is omgegaan. We hebben geen nota van beantwoording gemaakt, omdat het geen formele terinzagelegging was. Dit hebben we ook van tevoren zo aangegeven. We zijn blij met de reacties. Ze hebben bijgedragen aan het beter en completer maken van het Ruimtelijk voorstel.

Het College van Rijksadviseurs en het Planbureau voor de leefomgeving hebben op verzoek van het ministerie van BZK een reflectie gegeven op de Ruimtelijke Voorstellen van de provincies. Deze zijn hier te vinden:

- Provinciale voorstellen voor omgevingsbeleid in nationale samenhang | Planbureau voor de Leefomgeving (pbl.nl)
- Reflectie op provinciale voorstellen NOVEX | Publicatie | College van Rijksadviseurs

Beide reflecties zijn gericht aan het ministerie van BZK, maar geven ook voor ons handvatten die zeer bruikbaar zijn bij het inrichten van het vervolgtraject. Naast de inhoudelijke aandachtspunten hebben we onder andere de volgende inzichten meegenomen bij het opstellen van de startnotitie: het werken met langere tijdshorizonten, het toewerken naar een stevig toekomstperspectief en het inzetten op een voortdurend gezamenlijk leerproces.

Naast de complete opgemaakte versie van het Ruimtelijk Voorstel hebben we ook een niet opgemaakte versie toegevoegd, waarin is aangegeven welke wijzigingen zijn doorgevoerd ten opzichte van de conceptversie. Hierdoor kunt u zien wat veranderd is ten opzichte van de conceptversie. Het zijn met name kleinere wijzigingen die zijn doorgevoerd. Op een paar uitzonderingen na:

1. We hebben de groenblauwe dooradering anders gepositioneerd. Het gaat hierbij om een ruimtelijk concept om toe te werken naar groene inbedding van de grote opgaven. Dit is losgekoppeld van de meer formele groenblauwe dooradering zoals is opgenomen in het PPLG.
2. Er is een vraagstuk toegevoegd over de economie van de toekomst.
3. Er zijn twee vraagstukken toegevoegd over mobiliteit.

3. Relatie met de nota Ruimte en Ruimtelijk Arrangement

Het Rijk werkt aan een Nota Ruimte, een aanpassing van de Nationale Omgevingsvisie. Voor de zomer is het voorontwerp van deze nota Ruimte gepubliceerd. We gebruiken het Ruimtelijk Voorstel en de inzichten en uitkomsten van het vervolgtraject voor onze reactie naar het Rijk over de Nota Ruimte. De opzet is ook om op basis van het Ruimtelijk Voorstel afspraken te maken met het Rijk in een Ruimtelijk Arrangement. De planning hiervoor is op dit moment dat deze afspraken in het eerste kwartaal van 2025 definitief worden gemaakt.

4. Doelstellingen en evaluatiecriteria

Met het traject “Regie op de Ruimte” streven we de volgende doelen na:

- We werken toe naar het nemen van ruimtelijke structurerende keuzes.
- Bij het maken van deze keuzes brengen we de integrale consequenties in beeld. De financiële consequenties per keuze worden zoveel mogelijk inzichtelijk gemaakt, zodat dit onderdeel kan zijn van de afweging.

- Deze keuzes betekenen dat we ons ruimtelijk beleid aanscherpen en verwerken in een actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050.
- Een stevig integraal toekomstperspectief is hier een belangrijk onderdeel van.
- We maken gebiedsgerichte uitwerking en geven een doorvertaling naar uitvoering in (bestaande) uitvoeringsprogramma's en zo nodig ook in onze Omgevingsverordening. Dit doen we in veel gevallen samen met onze regionale partners.
- We maken afspraken met het Rijk waar we hen nodig hebben om het (geactualiseerde) beleid van de provincie tot stand te brengen.

In fase 1 zal de huidige Omgevingsvisie NH2050 geëvalueerd worden. De uitkomsten hiervan worden meegenomen bij het vormgeven van de daaropvolgende fasen.

5. Financiering, communicatie en inwonersparticipatie

Financiering zal voorlopig komen uit de reguliere budgetten. Zijn er aanvullende middelen nodig, dan zullen wij via de reguliere financiële cyclus hier een aanvraag voor doen.

We vinden het uiteraard belangrijk om onze partners, bedrijven, belangenbehartigers en inwoners in Noord-Holland goed te betrekken. Hiervoor zijn we bezig met het opstellen van een stevig communicatie- en participatieplan. In de startnotitie is al aangegeven welke lijn we hierin willen volgen. Het volledige communicatieplan zullen we naar verwachting in de loop van het najaar naar u toesturen ter informatie en het participatieplan ter vaststelling.

6. Proces en procedure

De opzet van het vervolgtraject met de indicatieve planning hebben we beschreven in hoofdstuk 5 van de startnotitie "Regie op de Ruimte". We verwachten in ieder geval in:

- Q1 2025 de producten van de eerste fase (Kaartenatlas, Routekaartboekje, Participatieplan, Communicatieplan en Evaluatie van de Omgevingsvisie) met u te bespreken in de commissie Ruimte en het Participatieplan ter vaststelling aan u voor te leggen;
- Q3 2025 de uitkomsten van de tweede fase in de vorm van het Document Keuzepalet te bespreken met PS plenair;
- Q1 2026 de hoofdlijn voor de Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie te bespreken met PS plenair
- Q4 2026 de definitieve Actualisatie Omgevingsvisie ter vaststelling aan u voor te leggen.

Zoals ook in de startnotitie staat, de winkel blijft open tijdens de verbouwing. Er zullen de komende tijd projecten, opgaven en daarmee samenhangende besluiten spelen die niet kunnen wachten totdat dit hele proces is afgerond. Dit kan ertoe leiden dat er tijdens het proces naar een geactualiseerde Omgevingsvisie een aantal voldongen feiten ontstaat. Uitgangspunt is dat eerder besluiten kunnen en moeten worden genomen, maar wel onder de randvoorwaarde dat

er een integrale afweging aan die besluiten voorafgaat. Onderstaande afbeelding geeft de samenhang aan van de te actualiseren Omgevingsvisie en belangrijke projecten en programma's die tegelijkertijd spelen.

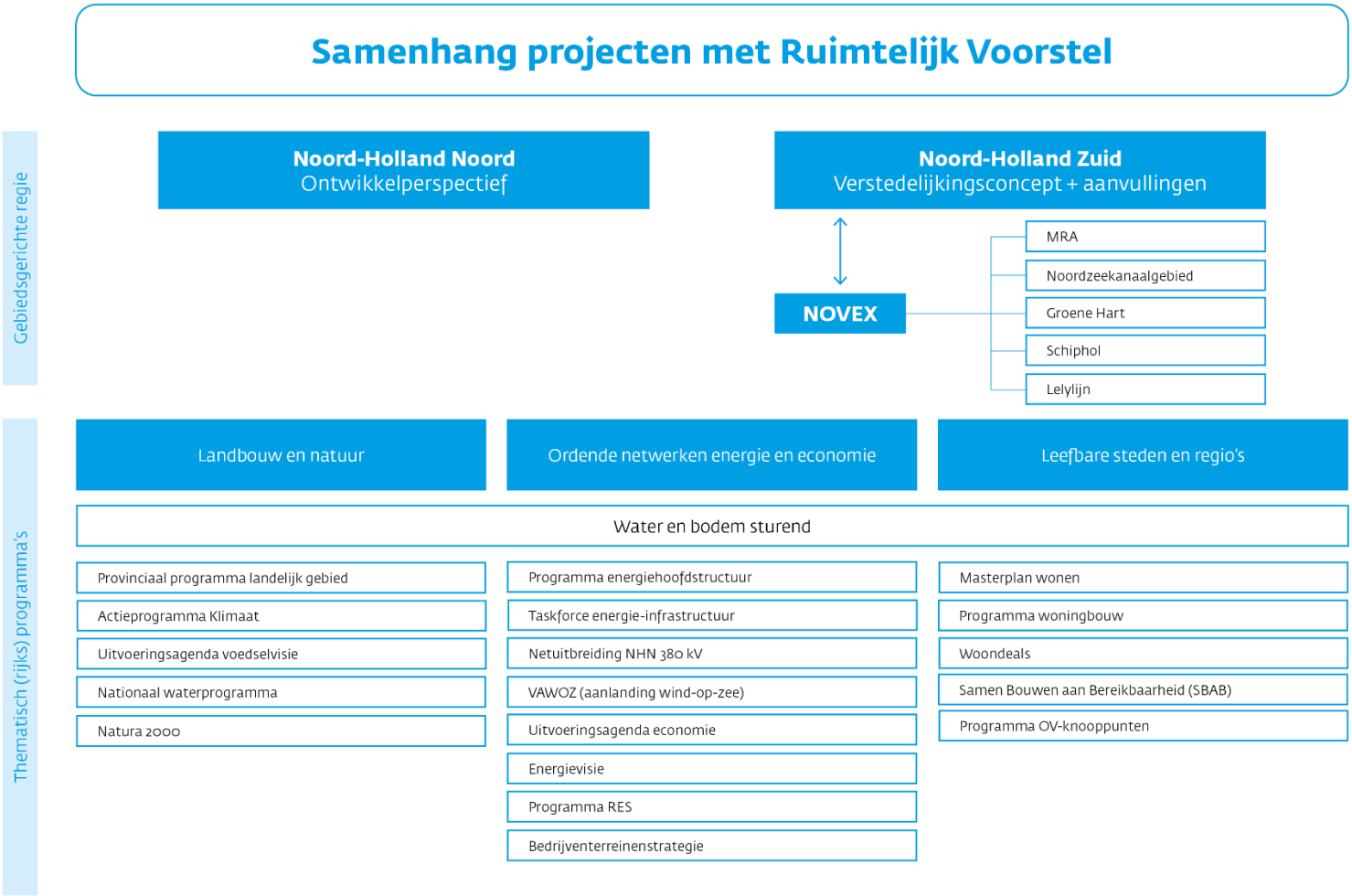

7. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

M.J.H. van Kuijk, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 2 juli 2024;

besluiten:

1. Het Ruimtelijk Voorstel “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel” vast te stellen als inhoudelijk startpunt van het vervolgtraject “Regie op de Ruimte”.

2. De kaders zoals beschreven in hoofdstuk 4 van de startnotitie “Regie op de Ruimte” voor het proces van de actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050 vast te stellen.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Provincie
Noord-Holland

Startnotitie regie op de ruimte

Vervolg op het Ruimtelijk Voorstel Noord-Holland Naar een actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050 en bijbehorende uitvoeringsprogramma's

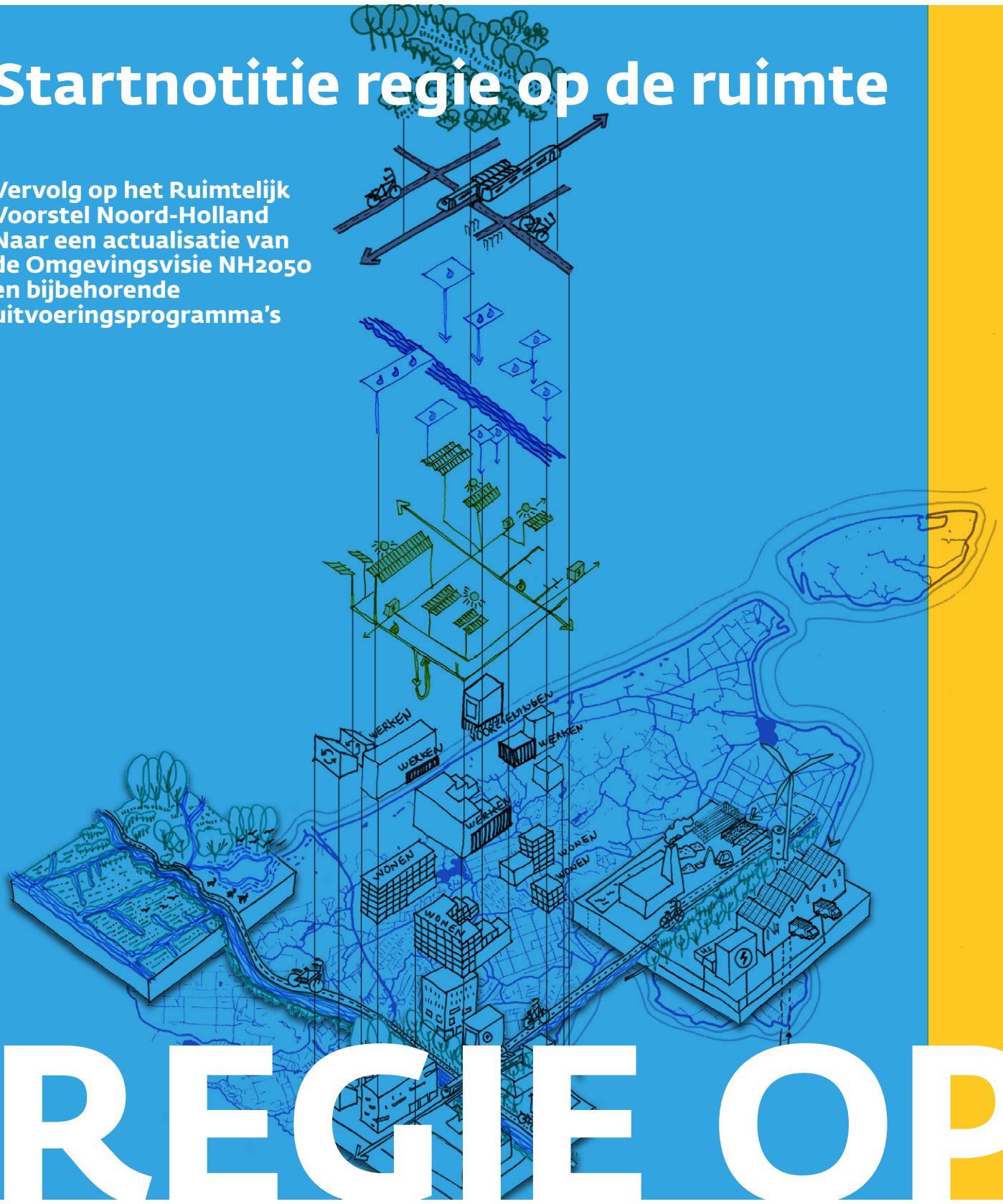

REGIE OP

INHOUD

1. DE STARTNOTITIE IN HET KORT 3
2. AANLEIDING VAN DE STARTNOTITIE 4
3. DOEL EN AFBAKENING “REGIE OP DE RUIMTE” 6
4. KADERS 8
5. FASERING EN PLANNING 9
6. VOORSCHOT PARTICIPATIE 13

1 DE STARTNOTITIE IN HET KORT

Uit het document “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel” komt duidelijk naar voren dat met alle ontwikkelingen en opgaven die op ons afkomen niet alles meer past en er ruimtelijk keuzes nodig zijn over welke ontwikkelingen we waar en onder welke voorwaarden willen laten plaatsvinden. We zien daardoor dat een actualisatie van ons omgevingsbeleid nodig is.

Deze startnotitie beschrijft het proces en (op hoofdlijnen) de activiteiten die de provincie Noord-Holland hiervoor de komende tweeëneenhalf jaar zal uitvoeren. We hebben dit traject “Regie op de Ruimte” genoemd. Binnen het traject “Regie op de Ruimte” werkt de provincie aan het maken van een aantal structurerende ruimtelijke keuzes. Deze keuzes zullen landen in een actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050 (hierna: Omgevingsvisie) en daaraan gekoppelde (bestaande) uitvoeringsprogramma's. Afgelopen tijd hebben we gewerkt aan het document “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel”. Hierin zijn de ruimtelijke vraagstukken en keuzes waar we aan gaan werken geagendeerd. Het is het inhoudelijke startpunt van het traject “Regie op de Ruimte” en ligt gelijktijdig met deze notitie voor aan GS en PS.

Deze startnotitie is de basis voor de bestuurlijke opdracht met het traject “Regie op de Ruimte” te starten. Aan PS vragen we de kaders in hoofdstuk 4 te onderschrijven.

De startnotitie valt in twee delen uiteen. De hoofdstukken 2, 3 en 4 omvatten de formele onderdelen. Ze beschrijven de aanleiding, het doel en de afbakening en de kaders waarbinnen we gaan werken. Hoofdstuk 5, 6 en 7 gaan vervolgens in op het proces, de manier waarop we het aan gaan pakken en uit gaan werken.

2 AANLEIDING VAN DE STARTNOTITIE

Schaarste in de ruimte
Binnen de provincie zijn er veel opgaven en doelstellingen, denk aan woningbouw, behoefte aan bedrijventerreinen, energietransitie of de transitie in de landbouw, die een claim leggen op de beschikbare ruimte. De uitvoering loopt juist door de stapeling van opgaven vast. Zowel op nationaal als op regionaal niveau is daardoor behoefte ontstaan aan meer regie op de ruimte. Welke claim waar landt, of als niet alles past, welke claim voorrang krijgt is een typisch vraagstuk voor ruimtelijke ordening. Ruimtelijke ordening is geen puzzel die je in elkaar legt, maar een continue afweging van belangen, ambities en kwaliteiten. Of zoals de Omgevingswet het zegt: een evenwichtige toedeling van functies aan locaties.

De Noord-Hollandse koers met een Ruimtelijk Voorstel
In juni 2023 kwam het coalitieakkoord “Verbindend Vooruit” uit, waarin onder het hoofdstuk ”Regie op de Ruimte” staat dat de provincie de ruimtelijke consequenties van alle ontwikkelingen naast elkaar legt om een beeld te krijgen waar het schuurt. Dit hebben we gedaan in het rapport “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel”. In de rest van dit document hebben we het kortweg over het Ruimtelijk Voorstel. Het Ruimtelijk Voorstel is een agenderend stuk, waarin we de ruimtelijke vraagstukken die ontstaan als alle ruimteclaims bij elkaar worden gelegd beschrijven. Het Ruimtelijk Voorstel is gebaseerd op het huidige beleid en de huidige beleidsvoornemens en maakt nog geen keuzes. Op 6 februari 2024 is het concept Ruimtelijk Voorstel met de titel “Op weg naar een Ruimtelijk Voorstel” vrijgegeven voor consultatie. De wijzigingen die voortkomen uit de reacties zijn nu verwerkt. De definitieve versie van het Ruimtelijk Voorstel nog steeds met de titel “Op weg naar een Ruimtelijk voorstel” wordt gelijktijdig met deze startnotitie voorgelegd aan GS en PS. Naar verwachting is dit begin juli in GS en september in PS.

Input voor de nota Ruimte en basis voor afspraken met het Rijk
Het ministerie van BZK werkt aan een nieuwe nota Ruimte. Formeel is dit een aanpassing van de nationale Omgevingsvisie (NOVI). Op 21 juni is het voorontwerp van de Nota Ruimte naar de Tweede Kamer gestuurd. Het Ruimtelijk Voorstel en de resultaten van het traject “Regie op de Ruimte” vormen de basis voor de Noord-Hollandse inbreng in dit traject. Met het ministerie werken we aan wederkerige afspraken tussen het Rijk en de provincie. Deze afspraken landen in een “ruimtelijk arrangement”. De wederkerige afspraken zijn onderdeel van een cyclisch traject, waarin we op regelmatige basis met het ministerie van BZK de afspraken nader concretiseren en herijken.

Uit het coalitieakkoord 2023-2027 Verbindend Vooruit
“De rol van de provincies in de ruimtelijke ordening wordt steeds groter. Alle ontwikkelingen die spelen, zoals de geplande woningbouw, de aanleg van energie-infrastructuur, de uitvoering van de Regionale Energiestrategieën (RES’en), de belangen van bedrijvigheid, landbouw en natuur, en de eisen die samenhangen met de klimaatverandering, vragen om ruimte. Juist op provinciale schaal moet de afweging gemaakt worden over wat waar en op welke manier kan. We verwachten dan ook dat we de komende periode voor stevige keuzes komen te staan. Het is met recht een lastige puzzel, waarvan de uitkomsten bepalend voor de inrichting van Noord-Holland zijn. Komende tijd leggen we de ruimtelijke consequenties van alle ontwikkelingen naast elkaar om een beeld te krijgen van waar het schuurt. Een aantal keuzes zien we nu al aankomen. Het gaat daarbij om de keuze voor de locatie van aanlanding van wind op zee en het traject van de hoogspanningslijn (380 KV). De ruimte die we moeten bieden aan water (drinkwater, waterberging en het vasthouden van water) op de korte, maar vooral op de lange termijn. De afweging die we in het landelijk gebied moeten maken rondom landbouw, natuur, waterkwaliteit, woningbouw en de ontwikkeling van bedrijvigheid rondom energieknooppunten.”

Veelheid aan niet passende ruimteclaims vraagt om regie op de ruimte van Noord-Holland

De kernboodschap uit het Ruimtelijk Voorstel luidt dat niet alles overal meer past. Wanneer we alle sectorale ruimtelijke claims - voor zover nu bekend - los van elkaar bekijken, hebben we minimaal 27% meer Noord-Holland nodig. Daarom is het zaak te kijken wat echt nodig is, waar we functies kunnen combineren en onder welke voorwaarden een ontwikkeling plaats kan vinden. Dit is een groot ruimtelijk en maatschappelijk vraagstuk over onontkoombare veranderingen en hoe we daar als samenleving mee om gaan. Daar horen scherpe keuzes bij. De vraagstukken die in het Ruimtelijk Voorstel worden opgevoerd en de eerste contouren van een ontwikkelrichting in het slothoofdstuk, vormen de inhoudelijke start van het vervolgtraject "Regie op de Ruimte". In dit vervolgtraject worden de vraagstukken verder uitgewerkt en structurerende ruimtelijke hoofdkeuzes gemaakt. Dit vormt de basis voor het aanpassen van ons ruimtelijk beleid.

Van Ruimtelijk Voorstel naar geactualiseerde Omgevingsvisie en uitvoeringsprogramma's

Het Ruimtelijk Voorstel heeft geen juridische status. Een Omgevingsvisie heeft dat wel. Dat is een in de Omgevingswet omschreven instrument (zie kader). Vandaar dat we ervoor kiezen de keuzes die gemaakt worden in het traject "Regie op de Ruimte" te laten landen in een actualisatie van de Omgevingsvisie. Ook werken we overeenkomstig de Omgevingswet aan (bestaande) uitvoeringsprogramma's waarin een verdere uitwerking van de Omgevingsvisie is opgenomen.

Uit de memorie van toelichting bij de Omgevingswet

De omgevingsvisie is een integrale visie met strategische hoofdkeuzen van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn. Deze visie wordt door het Rijk, door de provincies en waar gewenst door gemeenten voor hun huishouding en grondgebied vastgesteld. Het is een politiek-bestuurlijk document dat het beleid voor de fysieke leefomgeving integraal omschrijft. Integraal betekent dat de visie betrekking heeft op alle terreinen van de fysieke leefomgeving, aansluitend bij de reikwijdte van het wetsvoorstel (weergegeven in afdeling 1.2). Het gaat hier om een samenhangende visie op strategisch niveau, niet om een optelsom van beleidsvisies voor de diverse domeinen. Dat is ook de reden dat bestuursorganen slechts één omgevingsvisie vaststellen: één kenbaar en integraal beleidsdocument met het gehele strategische omgevingsbeleid van de visievaststellende overheid. Een omgevingsvisie biedt zo een samenhangende beleidsmatige basis voor inzet van juridische, financiële of andere instrumenten om de in de visie vastgelegde beleidsdoelen na te streven. Daarmee is de omgevingsvisie een belangrijk element in de paradigmawisseling zoals in paragraaf 1.4 van deze memorie van toelichting staat omschreven. Gelet op de reikwijdte en het integrale karakter is een omgevingsvisie voor waterschappen niet aan de orde.

(.....)

In programma's formuleert de overheid de maatregelen die leiden tot de gewenste kwaliteit van een onderdeel van de fysieke leefomgeving, een aspect of een gebied. Vaak zal het gaan om uitwerkingen van de omgevingsvisie, bijvoorbeeld een programma over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van een gebied.

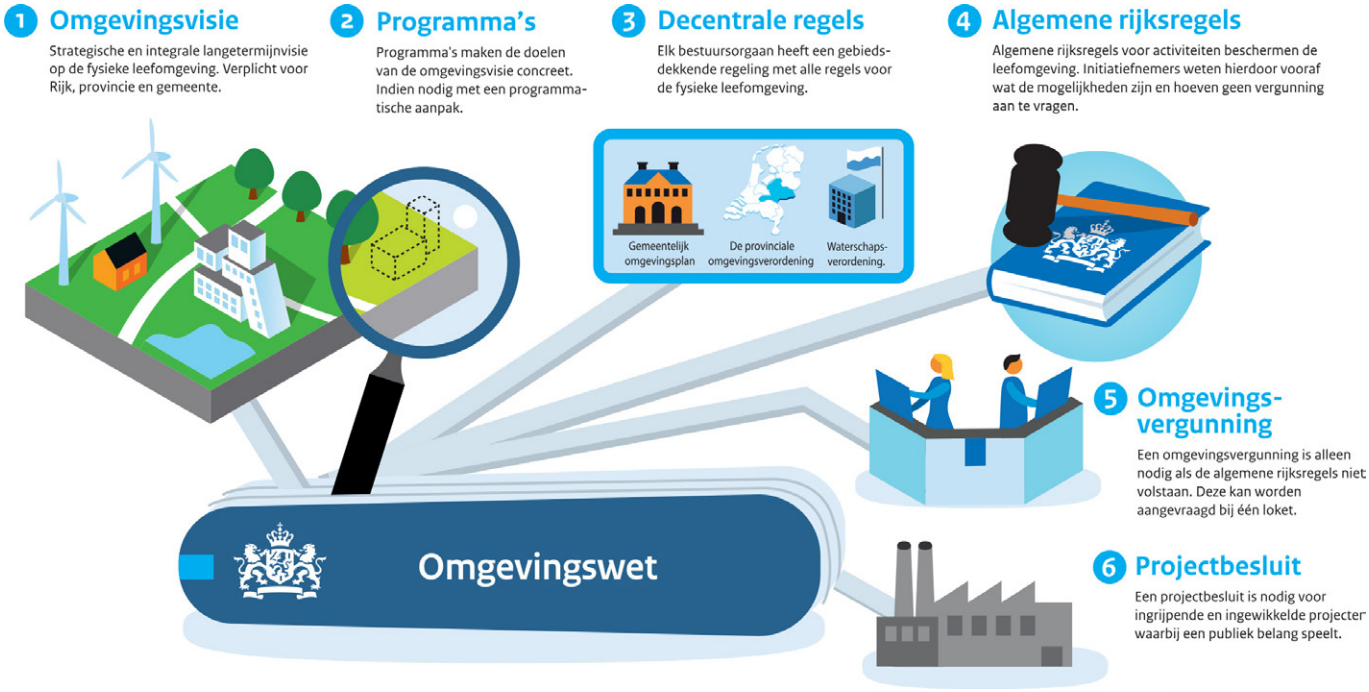

Afbeelding: 1. De instrumenten in de Omgevingswet (Bron: www.aandeslagmetdeomgevingswet.nl).

3 DOEL EN AFBAKENING "REGIE OP DE RUIMTE"

Doelstelling
De term "Regie op de Ruimte" geeft eigenlijk al aan wat het streven is van het traject: als provincie meer regie krijgen op de ruimte. Waarbij het ook nodig is dat het Rijk meer regie op de ruimte neemt en buiten kijf staat dat het er niet om gaat om als provincie bevoegdheden van gemeenten over te nemen. Het gaat er om bij de regionale c.q. provinciale opgaven - het niveau waar de provincie over gaat - te bepalen:

- waar welke ruimtelijke ingrepen onder welke voorwaarden voorrang krijgen,
- met wie we daaraan willen gaan werken en
- wat we nodig hebben om hier vorm aan te geven.

Een voorwaarde hierbij is dat er niet alleen ruimtelijke structurerende keuzes worden gemaakt. Maar dat ook de consequenties van die keuzes over de volle breedte in beeld zijn en onderdeel zijn van die keuze.

Meer concreet streven we met het traject "Regie op de Ruimte" de volgende doelen na:

- We werken toe naar het nemen van ruimtelijke structurerende keuzes.
- Bij het maken van deze keuzes brengen we de integrale consequenties in beeld.
- Deze keuzes betekenen dat we ons ruimtelijk beleid aanscherpen en verwerken in een actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050.
- Een stevig integraal toekomstperspectief is hier een belangrijk onderdeel van.
- We maken gebiedsgerichte uitwerking en geven een doorvertaling naar uitvoering in (bestaande) uitvoeringsprogramma's en zo nodig ook in onze Omgevingsverordening. Dit doen we in veel gevallen samen met onze regionale partners.
- We maken afspraken met het Rijk waar we hen nodig hebben om het (geactualiseerde) beleid van de provincie tot stand te brengen.

In een separaat spoor wordt ook een werkwijze die hierbij hoort uitgewerkt als onderdeel van het traject "Regie op de Ruimte". Deze startnotitie richt zich op het inhoudelijke deel.

Afbakening
"Regie op de Ruimte" gaat over het navolgbaar integraal afwegen van de provinciale belangen in het ruimtelijk domein. Hierbij horen ook het maken van een integrale toekomstvisie, het uitwerken van toekomstverkenningen en het ontwikkelen van afwegingsmechanismen bij.

De beleidsontwikkeling, het bepalen van wat nodig is op een bepaald dossier valt hier niet onder. Ook het PPLG, de NOVEX-trajecten en gebiedsprocessen zoals het opstellen van het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord vallen niet onder "Regie op de Ruimte". Al deze trajecten doorlopen een eigen proces, volgen daarbij een eigen tijdlijn en leveren eigen producten op. Tegelijkertijd zijn het bouwstenen voor de structurerende ruimtelijke keuzes die wij maken binnen "Regie op de Ruimte". Andersom is het weer zo dat de geactualiseerde Omgevingsvisie sturend zal zijn voor al deze trajecten.

De winkel blijft open tijdens de verbouwing naar structurele regie op de ruimte
Het maken van afwegingen en het verwerken hiervan in een geactualiseerde Omgevingsvisie kost tijd. Het verdient een zorgvuldige procesgang waarin de verschillende stakeholders goed worden meegenomen. Tegelijkertijd is er een aantal opgaven en daarmee samenhangende besluiten die niet kunnen wachten totdat dit hele proces is afgerond. Dit kan ertoe leiden dat er tijdens het proces naar een geactualiseerde Omgevingsvisie een aantal voldongen feiten ontstaat. Uitgangspunt is dat eerder besluiten kunnen en moeten worden genomen, maar wel onder de randvoorwaarde dat er een integrale afweging aan die besluiten voorafgaat. De consequenties van de keuzes voor zowel de korte als lange termijn moeten goed in beeld worden gebracht. Daar kijken we niet voor weg. Dit is noodzakelijk om de ambitie om regionaal regie in de ruimte te nemen, te kunnen waarmaken. We bewegen weg van incidentsturing naar structurele regie op de ruimte. Daarbij hoort ook het nemen van besluiten met het bewust aanvaarden van consequenties van die besluiten voor andere opgaven.

Wat als het niet past?
In de loop van het traject kan blijken dat we niet alle landelijke opgaven niet kunnen accommoderen. Gewoonweg omdat het niet past of omdat bij de afweging andere opgaven voorrang krijgen. Is dat het geval, dan gaan we het gesprek aan met het Rijk. In de overleggen die we komende tijd voeren met het Rijk zullen we er op aandringen om hier een goed proces voor in te richten. Ook gezamenlijk met de andere provincies.

Transitiekarakter vraagt om adaptief vermogen, daarbij past een cyclisch proces
We hebben te maken met een aantal transities met een grote mate van onzekerheid over omvang, snelheid en verschijningsvorm. Of dat nu rond energie, de transitie in de landbouw, klimaatverandering of niet te vergeten gezonde leefomgeving is. Daarnaast zullen sommige functies nu niet te combineren zijn, maar gaandeweg door innovaties en veranderingen wel. Dat vraagt om de mogelijkheid om goed in te kunnen spelen op veranderingen en nieuwe ontwikkelingen. We verkennen daarom welke systematiek wenselijk is om het geheel van Omgevingsvisie en -programma actueel en levend te houden. Hier zal de beleidscyclus (afbeelding 2) onderdeel van zijn.

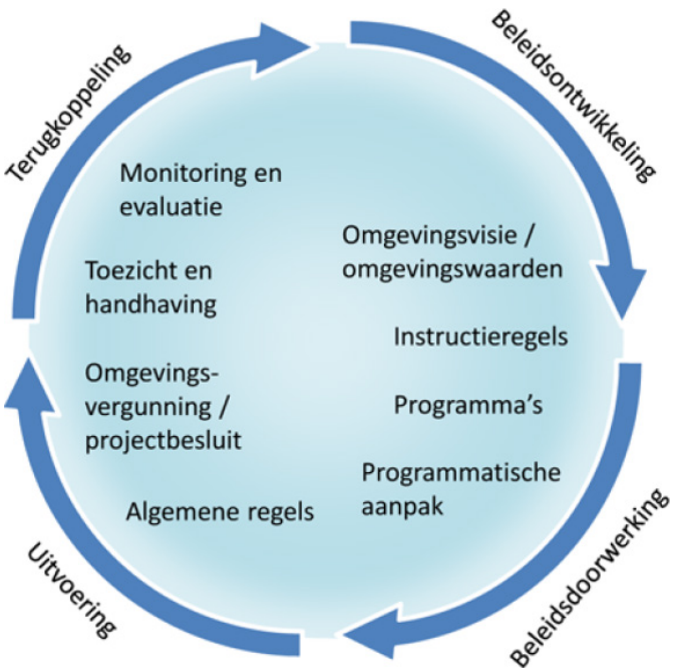

Afbeelding: 2. De beleidscyclus (bron Memorie van toelichting Omgevingswet).

Daarbij past ook een cyclisch proces waarbij in toenemende mate met het Rijk steeds stevigere en specifiekere afspraken worden gemaakt in het ruimtelijk arrangement op basis van de verdere uitwerkingen. In lijn met hoe het werkt voor het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) en BOL (Bestuurlijk Overleg Leefomgeving).

Rollen
Conform de Omgevingswet is de Omgevingsvisie beleid dat door Provinciale Staten wordt vastgesteld. Het bevat het beleid van de provincie voor de gehele fysieke leefomgeving. Er hoort ook een aantal andere wettelijke vereisten bij. Zo moeten we duidelijk maken hoe met participatie is omgegaan. Is een MER-procedure verplicht. Ook zal de Omgevingsvisie een formele terinzagelegging doorlopen.

Het is de bevoegdheid van GS om de uitvoeringsprogramma's vast te stellen. De bestuurlijke opdracht om te starten met het traject "Regie op de Ruimte" ligt bij GS. We vragen wel aan PS de kaders vast te stellen.

Betrokkenheid partners en inwoners
Betrokkenheid en input van de gemeenten, waterschappen, drinkwatermaatschappijen, omgevingsdiensten, energieleveranciers, belangenbehartigers, natuurbeheerders, bedrijven, buurprovincies, het Rijk en inwoners vinden we belangrijk. Het zal de Omgevingsvisie van de provincie worden en daarmee ligt de verantwoordelijkheid voor het opstellen en vaststellen bij de provincie. De betrokkenheid en input organiseren we zo dat het duidelijk en navolgbaar is wat de mogelijkheden zijn en wat er met de input gedaan wordt. Hiervoor stellen we een communicatie- en participatieplan op. Dit plan wordt vastgesteld door GS en ter informatie aan PS verstuurd.

We zijn ons bewust van de beperkte capaciteit bij met name gemeenten om uitgebreid te participeren in dit soort trajecten. Daar houden we rekening mee en we zullen zo veel als mogelijk gebruik maken van bestaande structuren en processen.

Aparte trajecten zoals de NOVEX-gebieden en het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord waarin we samen met partners werken zijn bouwstenen voor de Omgevingsvisie. Ook op die manier wordt de betrokkenheid van regionale partners geborgd.

4 KADERS

Bij het werken aan “Regie op de Ruimte” gaan we uit van de volgende kaders:

Inhoudelijke kaders

1. Het **Ruimtelijk Voorstel** en de daarin opgenomen vraagstukken zijn het **inhoudelijke startpunt**. Gezien de aard van de opgaven waar we voor staan, vinden we het belangrijk om wendbaar te blijven. We blijven open staan voor nieuwe inzichten.
2. Hoewel het voornamelijk om ruimtelijke vraagstukken gaat, kan de ruimtelijke inrichting niet los worden gezien van sociaal-economische aspecten. Het traject “Regie op de Ruimte” beperkt zich qua reikwijdte niet tot de **fysieke leefomgeving**, maar betrekt ook de **sociaal-economische aspecten erbij**.
3. De **tijdshorizon** waarmee gewerkt wordt, blijft **2050**. Op onderdelen wordt waar nodig een doorkijk gegeven naar een langere termijn. Denk bijvoorbeeld aan het watervraagstuk waar vaak al gekeken wordt naar 2100.
4. Het traject “Regie op de Ruimte” gaat over de hele provincie, maar bestrijkt daarbinnen **verschillende schaalniveaus**: Noord-Holland als geheel, (Noord-Holland Noord, Noord-Holland Zuid), deelregionaal, Nationaal en Europees. Het verbinden van deze schalen is een belangrijk onderdeel van het keuzeproces.
5. Een **stevig integraal toekomstperspectief** is een belangrijk onderdeel van de Omgevingsvisie.

Hoe werken we

6. De afwegingen en keuzes zijn een aanpassing van het **ruimtelijke langetermijnbeleid** van de provincie. Deze landen in een **actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050**.
7. We zorgen dat de afwegingen die we maken **transparant** en **navolgbaar** zijn.
8. De **financiële** consequenties per keuze worden zoveel mogelijk inzichtelijk gemaakt, zodat dit onderdeel kan zijn van de afweging.
9. We **evalueren** de huidige Omgevingsvisie en de uitkomst gebruiken we in de werkwijze en vormgeving van het traject “Regie op de Ruimte”. De **doorwerking** en borging vanuit de Omgevingsvisie naar de uitvoering vindt plaats in (bestaande) **uitvoeringsprogramma’s** en de **omgevingsverordening**.
10. Om goed te kunnen werken en adviseren, zorgen we dat ook **lastige vraagstukken** bespreekbaar zijn. Het is belangrijk dat het hele palet aan keuzes en consequenties in beeld worden gebracht. We creëren **tussenruimte** als plek voor meningsvorming en inzichtvorming om het brede spectrum aan oplossingen te **onderzoeken en te bespreken**.

Wettelijk en bestuurlijk kader

11. De **Omgevingswet** en de instrumenten die daar onder vallen vormen de onderlegger van het traject “Regie op de Ruimte”.
12. We sluiten aan bij het **Coalitieakkoord** “Verbindend vooruit”.
13. Indien nodig sorteren we voor op **ongewenste ontwikkelingen** door gericht inzetten van planologisch-juridische instrumenten, zoals **voorbereidingsbesluiten**.

Bevoegdheden

14. Het vaststellen van de actualisatie van de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening zijn de **bevoegdheid van PS**.
15. De **Commissie Ruimte** wordt betrokken gedurende het proces. Zie hiervoor hoofdstuk 5.
16. Het vaststellen van (bestaande) **uitvoeringsprogramma’s** is een bevoegdheid van **GS**.

Betrekken

17. We betrekken de omgeving bij het maken van ruimtelijke keuzes. In het traject “Regie op de Ruimte” is kennis en informatie vanuit de samenleving ontzettend waardevol. Bij deze verschillende doelgroepen en in de verschillende fasen van het traject passen verschillende participatievormen en -activiteiten. In een **participatie- en communicatieplan** wordt dit verder uitgewerkt.

5 FASERING EN PLANNING

We hebben voor het traject “Regie op de Ruimte” zes fasen voor ogen. Het startpunt, fase 0, is het vaststellen van deze notitie en het definitieve Ruimtelijke Voorstel. De planning is indicatief en afhankelijk van hoe het proces loopt.

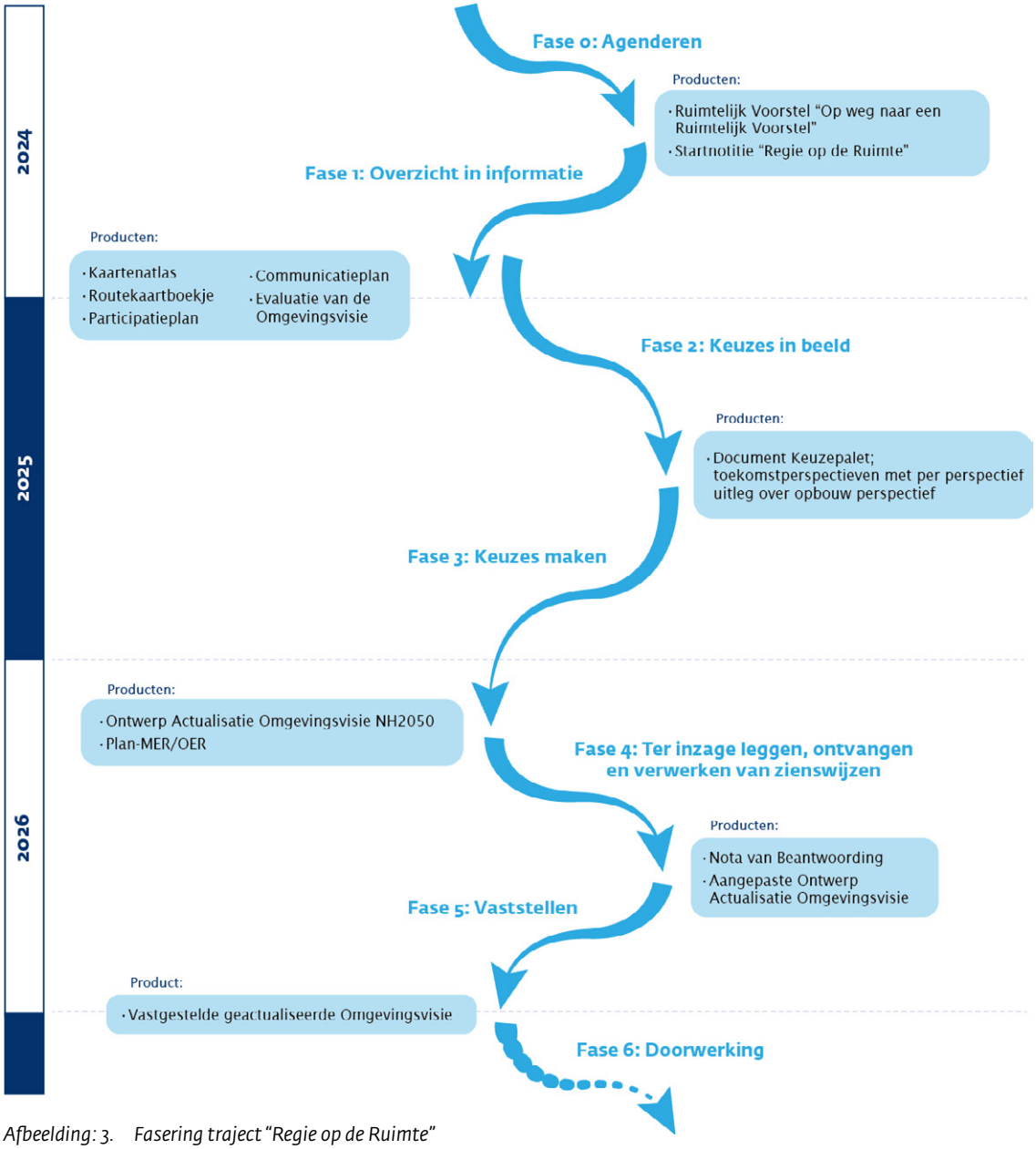

Afbeelding: 3. Fasering traject “Regie op de Ruimte”

Fase 0: Agenderen

Vaststellen Ruimtelijk Voorstel en kaders vervolgtraject "Regie op de Ruimte" (juni-sept 2024)

Het Ruimtelijk Voorstel bevat de keuzevraagstukken waar een antwoord op moet komen en richting bij/voor moet worden gegeven. De keuzevraagstukken zijn tot stand gekomen op basis van bestaand beleid en bestaande beleidsvoornemens, beschikbare informatie en inhoudelijke analyses. Ze zijn besproken in een gezamenlijke Statencommissie. Er is een uitgebreide consultatieronde gehouden, zowel schriftelijk als met een aantal bestuurlijke overleggen. Het Ruimtelijk Voorstel is daarmee het inhoudelijke startpunt van het traject "Regie op de Ruimte". Het Ruimtelijk Voorstel vormt samen met deze startnotitie de start van het gesprek over het aanscherpen en actualiseren van ons omgevingsbeleid. Dat gesprek moet uiteindelijk leiden tot een geactualiseerde Omgevingsvisie NH2050 en uitvoeringsprogramma's. We vragen PS om de kaders in hoofdstuk 4 vast te stellen.

- **Producten:**
  - Ruimtelijk Voorstel "Op weg naar en Ruimtelijk Voorstel" en
  - startnotitie "Regie op de Ruimte"
- **Besluitvorming:**
  - GS juni 2024: vaststellen Ruimtelijk Voorstel en startnotitie "Regie op de Ruimte"
  - PS sept 2024: vaststellen Ruimtelijk Voorstel en kaders hoofdstuk 4 startnotitie "Regie op de Ruimte" als start van het vervolgtraject

Fase 1: Overzicht in informatie

Bij elkaar brengen, aanvullen en presenteren van benodigde informatie (juli - Q1 2025, deze fase overlapt deels met fase 2)

Als start zorgen we ervoor dat de benodigde informatie (data, onderzoeken) voor het maken van keuzes op orde is en dat die informatie overzichtelijk kan worden gepresenteerd. Binnen en buiten de provincie zijn veel gegevens beschikbaar die gebruikt kunnen worden als onderlegger voor keuzes of redeneerlijnen. We verzamelen voor alle relevante onderwerpen die in het Ruimtelijk Voorstel staan geagendeerd de beschikbare informatie (kennis en data). We inventariseren waar kennislacunes zijn, en gaan onderzoeken hoe we ze kunnen aanvullen. Deze informatie wordt gebundeld in een kaartenatlas van Noord-Holland. Deze wordt gebruikt en waar nodig geactualiseerd en aangevuld in de volgende fases. Daarnaast maken we een routekaartboekje met tijdlijnen van besluitvorming rond (sectorale) thema's met ruimtelijke consequenties. We werken aan een afwegingskader waarin we expliciet benoemen waar de beleidsdoelstellingen uit voortkomen en op welk wettelijk niveau ze zijn vastgesteld; provinciaal, Rijksniveau of Europees. We zorgen voor een uitgewerkt participatieplan, waarin we aangeven wanneer en hoe we de omgeving betrekken. We maken ook een communicatieplan, hoe we communiceren naar de omgeving. Verder evalueren we de Omgevingsvisie NH2050. De uitkomsten hiervan gebruiken we voor het vormgeven van het verdere proces. In deze fase geven we ook aan hoe we de samenhang met de omliggende provincies organiseren.

- **Producten:**
  - Kaartenatlas
  - Routekaartboekje
  - Participatieplan
  - Communicatieplan
  - Evaluatie van de Omgevingsvisie
- **Besluitvorming**:
  - GS: vaststellen Kaartenatlas, Routekaartboekje, Participatieplan, Communicatieplan
  - PS: we bespreken de producten in de commissie Ruimte. We leggen het participatieplan ter besluitvorming aan PS voor.

Fase 2: Keuzes in beeld

In beeld brengen keuzes en consequenties over de volle breedte (Q3 2024 - Q3 2025 deze fase overlapt deels met fase 1)

In het Ruimtelijk Voorstel wordt aangegeven dat er verschillende keuzevraagstukken zijn die in relatie tot elkaar moeten worden bezien. Een keuze binnen een opgave staat nooit op zichzelf, maar heeft altijd een of meerdere consequenties voor andere opgaves. Zo heeft de keuze voor het uitbreiden van energie-infrastructuur, bijvoorbeeld de bouw van een transformatorstation, effect op de mogelijkheden voor woningbouw en bedrijvigheid, maar ook op de omgevingskwaliteit.

Om goed onderbouwde keuzes te kunnen maken, worden in deze fase de mogelijke keuzes in beeld gebracht met de consequenties die deze keuzes met zich meebrengen. Daarbij worden beschikbare data ingezet als basis voor het gesprek. Er wordt onderscheid gemaakt in schaalniveaus zoals ook in het Ruimtelijk Voorstel staat aangegeven. De nationale schaal, provincieschaal en (deel)regionale schaal komen aan bod. Op nationale en provinciale schaal gaat het meestal over de keuzes die voorliggen op het gebied van de zogenaamde systeemlagen. Het gaat hier om het watersysteem, ecologische systeem, economisch systeem, energiesysteem en mobiliteitssysteem. Ook is het denkbaar dat het gaat over verdeelvraagstukken op nationaal niveau. Denk bijvoorbeeld aan hoe verschillende industrieclusters in Nederland aanvullend op elkaar kunnen zijn. Dit kan ertoe leiden dat je bepaalde functies wel of juist niet of minder wilt faciliteren omdat een andere locatie elders in Nederland geschikter is.

Gebiedsgerichte gesprekken over keuzes en consequenties

In de huidige Omgevingsvisie NH2050 ontbreekt de (deel) regionale schaal. In deze fase willen we het gesprek aangaan met regionale partners als gemeenten en waterschappen, maar ook andere belanghebbenden, zoals ondernemers- en natuurverenigingen, om invulling te geven aan de regionale schaal. Het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord, dat in coproductie met de regio wordt gemaakt, is een bouwsteen in dit traject. In het zuidelijk deel van de provincie organiseren we hier gebiedsgerichte gesprekken voor. Dit vindt in afstemming en samenwerking plaats met betrokken gemeenten. Daar waar al gebiedsgerichte trajecten lopen zoals in het NOVEX-gebied NZKG, binnen de NOVEX MRA of

in Gooi en Vechtstreek, maken we gebruik van de uitkomsten die er al liggen. De gebiedsgesprekken worden tevens afgestemd met de PPLG-gebiedsgesprekken die reeds gestart zijn. Voor de indeling van de gebieden sluiten we in eerste instantie aan op de gebiedsindelingen die in het analysedocument Noord-Holland Noord en in het Verstedelijkingsconcept MRA worden gehanteerd. Mocht er uit het proces een andere of aanvullende gebiedsindeling komen, dan passen we dat – geargumenteerd - aan.

Datagedreven, ontwerpend onderzoek en toekomstperspectieven
We werken binnen "Regie op de Ruimte" datagedreven (zie fase 1). We gebruiken de gegevens en informatie uit de kaartenatlas als onderlegger. Naast de beschikbare data maken we ook gebruik van beschikbaar scenariomateriaal en toekomstperspectieven. Zo zijn er reeds scenariostudies beschikbaar voor Nederland in 2050 (PBL, Ruimtelijke Verkenning), Deltascenario's voor 2050 en 2100 (Deltares), en landelijke scenario's voor het energiesysteem in 2050 (Netbeheerders, II3050). Daarnaast zijn er al verschillende toekomstperspectieven geschetst en in de maak op verschillende schaalniveaus zoals Toekomstbestendige Heuvelrug, Gooi en Vechtstreek (H+N+S), Centraal Holland (WUR/BNT/Deltares), energie- en klimaatperspectieven voor Noord-Holland (ontwerpteam NH), smart mobility-perspectieven en Nederland in 2100 (WUR).

We onderzoeken de mogelijkheden van het gebruiken van afwegingsmechanismes om te bepalen welke keuzes we maken in relatie tot de ontwikkelprincipes in de huidige Omgevingsvisie. We gebruiken ontwerpend onderzoek om mogelijke en wenselijke toekomstperspectieven te verkennen. De doelen voor 2050 zijn duidelijk, maar de weg ernaartoe en de ruimtelijke invulling ervan zijn nog grotendeels onbekend. Er zijn veel onzekerheden, en keuzes op korte termijn kunnen gewenste scenario's uitsluiten of tot onomkeerbare situaties leiden. Om de bandbreedte aan onzekerheden te ondervangen zullen we verschillende vormen van ontwerpend onderzoek zoals backcasting, forecasting, scenarioplanning gebruiken.

Uiteindelijk resulteert deze fase in een document waarin het keuzepalet zichtbaar is op basis waarvan Provinciale Staten (in de volgende fase) de discussie kunnen voeren over de te kiezen ontwikkelrichting van de provincie. Een document waarin we een aantal toekomstperspectieven schetsen. Elk toekomstperspectief bevat uitleg in de vorm van een redeneerlijn op schaal van Noord-Holland, en uitwerkingen op gebiedsniveau. Deze toekomstperspectieven geven aan wat voor Noord-Holland we zouden kunnen zijn. Ook wordt duidelijk wat de consequenties van keuzes zijn en welke doelstellingen we niet gaan halen of gaan aanpassen.

- **Product:** Document Keuzepalet; toekomstperspectieven met per perspectief uitleg over opbouw perspectief
- **Besluitvorming:**
  - GS: het document keuzepalet vrijgeven voor bespreken met PS, medeoverheden, belangenorganisaties en inwoners
  - PS: informeren over document keuzepalet met alle commissies

Fase 3: Keuzes maken
Het bepalen van de keuzerichting en dit verwerken in de Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie (Q3 2025- Q2 2026)
Deze fase bestaat uit een aantal stappen.

A. Bespreken van het document keuzepalet met Provinciale Staten
   In deze fase willen we het gesprek met PS voeren over de verschillende toekomstperspectieven en bijbehorende redeneerlijnen. Doel van de bespreking is om voorkeuren voor de aan te passen beleidsrichtingen in beeld te brengen.

B. Bespreken van het document keuzepalet met medeoverheden, belangenorganisaties en inwoners
   We willen vervolgens aan de hand van het document keuzepalet het gesprek met medeoverheden en belangenorganisaties aangaan. Doel van deze bijeenkomsten is om voorkeuren voor de aan te passen beleidsrichtingen in beeld te brengen. Zowel op generiek niveau op de schaal van de hele provincie, als op gebiedsniveau.

C. Uitvoeren van een plan MER
   Bij grote veranderingen in het omgevingsbeleid is het verplicht een Milieueffectrapportage op te stellen in de vorm van een zogenaamde Plan-MER. Om maximaal te profiteren van de uitkomsten van een Plan-MER, is het belangrijk dat deze op het juiste moment in het proces plaatsvindt. De keuze hiervoor wordt in de loop van het traject bepaald.

D. Analyse gesprekken en opstellen hoofdlijn Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie
   In deze stap worden alle opgehaalde opmerkingen geanalyseerd. Hieruit wordt de hoofdlijn voor de Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie gedistilleerd. De analyse over wat er in deze fase is opgehaald en de daaruit te trekken conclusies worden in GS besproken. Daarna wordt deze in PS besproken. Doel van deze stap is te peilen of er draagvlak is om op basis van de conclusies de ontwerp Omgevingsvisie uit te werken.

E. Opstellen Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie
   Op basis van de vorige stap wordt een Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie opgesteld. De ontwerp Omgevingsvisie wordt vervolgens aan GS voorgelegd om vrij te geven voor de terinzagelegging. Hierbij wordt expliciet voorgelegd op welke onderdelen de huidige Omgevingsvisie wordt geactualiseerd.

- **Product:**
  - Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie NH2050 en
  - plan-MER/OER
- **Besluitvorming:**
  - PS: in PS plenair bespreking hoofdlijn Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie
  - GS: Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie vrijgeven voor de terinzagelegging

Fase 4: Terinzageleggen, ontvangen en verwerken van zienswijzen

Terinzagelegging van de ontwerp actualisatie van de Omgevingsvisie (Q2 2026-Q3 2026)

Deze stap in het proces is de formele stap. Normaal gesproken hanteren we een terinzageperiode van 6 weken. In deze periode kunnen belanghebbenden zienswijzen indienen. De zienswijzen worden verzameld en van een reactie voorzien. Die reactie wordt gebundeld in een Nota van beantwoording. De zienswijzen kunnen aanleiding geven tot wijzigingen en aanvullingen op de ter inzage gelegde Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie. Deze aanvullingen en wijzigingen worden in tekst en kaartbeeld verwerkt. De aangepaste Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie wordt samen met de Nota van Beantwoording voorgelegd aan GS ter vaststelling en doorgeleid naar PS voor de definitieve vaststelling.

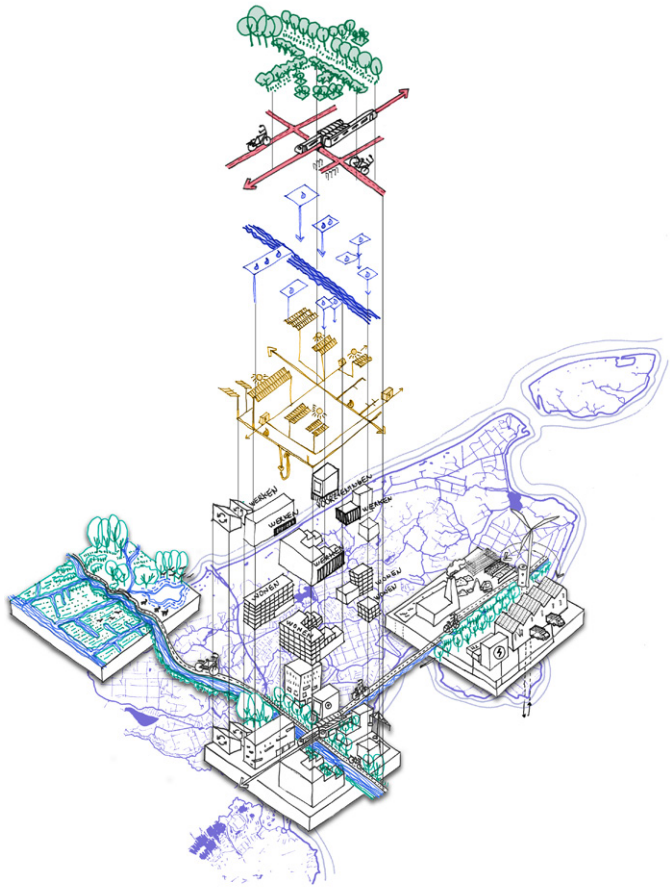

Afbeelding: 4. Ruimteclaims in Noord-Holland vragen om slimme combinaties en heldere keuzes

- **Product:**
  - Nota van Beantwoording en
  - Aangepast Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie NH2050
- **Besluitvorming:**
  - GS: akkoord te gaan met de Nota van beantwoording en de wijzigingen naar aanleiding van de ingebrachte zienswijzen. De aangepaste Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie vaststellen en voorleggen aan PS ter definitieve vaststelling

Fase 5: Vaststellen

Het vaststellen van de actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050 (Q4 2026)

In deze fase wordt de Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie via bespreking in de Statencommissie ter vaststelling voorgelegd aan PS. Bij de vaststelling in PS kunnen moties en amendementen worden ingediend. Na vaststelling van de geactualiseerde Omgevingsvisie worden de amendementen in de tekst en kaart verwerkt en wordt de geactualiseerde Omgevingsvisie gepubliceerd.

- **Product:** vastgestelde geactualiseerde Omgevingsvisie
- **Besluitvorming:**
  - PS: bespreken geactualiseerde Omgevingsvisie in commissie Ruimte en plenair vaststellen

Fase 6: Doorwerking

Het laten doorwerken van de keuzes in de geactualiseerde Omgevingsvisie in (bestaande) Uitvoeringsprogramma's en Omgevingsverordening

Hoe het traject naar het uitvoeringsprogramma er uit zal zien, gaan we nog verder uitwerken. Dit kan pas naar aanleiding van geactualiseerde omgevingsvisie. Of als we zicht hebben op de veranderingen op hoofdlijnen.

6 VOORSCHOT PARTICIPATIE

Participatie is een belangrijk onderdeel van "Regie op de Ruimte"
In het traject "Regie op de Ruimte" willen we gebruik maken van participatie. Kennis en informatie vanuit de samenleving is waardevol en zal bijdragen aan het goed maken van keuzes. Daarnaast is inwonersparticipatie een belangrijke provinciale ambitie die is opgenomen in het coalitieakkoord. Bovendien is participatie in de nieuwe Omgevingswet verplicht gesteld voor projectbesluiten met betrekking tot de fysieke leefomgeving. Voor de Omgevingsvisie geldt een motiveringsplicht. Dit betekent dat er moet worden aangegeven hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen zijn betrokken bij de voorbereiding, wat dit heeft opgeleverd en wat er met de resultaten is gedaan.

Verdere uitwerking in een participatie- en communicatieplan
In het participatieplan zullen we de participatieonderwerpen, -vormen en -activiteiten verder uitwerken. Ook zullen we de rol van PS in het participatieproces beschrijven. Naast het participatieplan stellen we een communicatieplan met een campagneplan op. Communicatie is bij ieder participatietraject cruciaal. Zo moet, om geen verkeerde verwachting te scheppen, duidelijk zijn wat de ruimte van invloed is en wat er gebeurt met de uitkomsten van de participatie. Ook is het belangrijk om te communiceren over de planning en het proces, wanneer kan waarover worden geparticipeerd en door wie? Om zoveel mogelijk inwoners te laten weten dat ze mee kunnen denken over de ruimtelijke opgaven in Noord-Holland, zetten we bij de inwonersparticipatie een campagne in.

Doel participatie en communicatie
De inwoners van Noord-Holland informeren over en betrekken bij het maken van de ruimtelijke keuzes.

- Ophalen van inhoudelijk kennis bij regionale partners en inwoners.
- Weten wat er speelt en inzicht in alle belangen.
- Begrip creëren voor de keuzes en bijbehorende consequenties bij regionale partners en inwoners.

Voorschot op de aanpak
De vraagstukken en keuzes die centraal staan in het traject 'Regie op de Ruimte' zijn zogenoemde ongestructureerde, ofwel 'meer ingewikkelde', vraagstukken. Dit zijn vraagstukken waarbij (nog) onvoldoende duidelijk is wat er moet gebeuren om tot oplossingen te komen. Bij dergelijke vraagstukken is exploratieve participatie passend. Vaak zijn er bij participanten nog grote verschillen in kennis over het onderwerpen en de mogelijke oplossingsrichtingen en is er sprake van belangentegenstellingen en soms zelfs substantiële verschillen in normen en waarden bij de participanten. Exploratieve participatie stelt het samen zoeken centraal en richt zich op het samen ontwikkelingen van probleemdefinities en oplossingsrichtingen waarbij ruimte is voor verschillende perspectieven.

In het traject "Regie op de Ruimte" passen we daarom exploratieve participatie toe, waarbij inwoners en stakeholders vroegtijdig worden betrokken bij het verder uitwerken van de vraagstukken en het formuleren van de keuzes en consequenties. Dat kan op vele manieren, waaronder fysieke bijeenkomsten, discussieavonden en gesprekstafels. Daarnaast maken we ook gebruik van digitale tools bijvoorbeeld via het platform Open Stad, een platform dat digitale participatietools aanbiedt, waarmee de participatie leuk, laagdrempelig en toegankelijk wordt voor alle inwoners van Noord-Holland. Voorbeelden van deze tools zijn de keuzewijzer waarin inwoners advies kunnen geven op een keuzevraagstuk of het uploaden van eigen ideeën en voorstellen door inwoners. Bij de verschillende doelgroepen en in de verschillende fasen van het traject passen verschillende participatievormen en -activiteiten.

Fasering en participatieactiviteiten

Fase 0: Agenderen
Vaststellen Ruimtelijk Voorstel en kaders vervolgtraject "Regie op de Ruimte"
In mei en juli hebben we bijeenkomst voor raadsleden, Statenleden en leden van het AB van de Waterschappen georganiseerd. Het doel van deze bijeenkomsten was om het gesprek te voeren over de geagendeerde vraagstukken in het Ruimtelijk

Voorstel. Daarnaast hebben we uitgevraagd hoe de genodigden in het vervolgtraject willen aanhaken. Deze input nemen we mee bij het opstellen van het participatieplan.

Fase 1: Overzicht in informatie

Bij elkaar brengen en presenteren van benodigde informatie
Juni 2024 – december 2024

In deze fase stellen we het participatie- en communicatieplan op, waarin we aangegeven wanneer en hoe de omgeving wordt betrokken en geïnformeerd. Het participatie- en communicatieplan worden vastgesteld door GS. Het communicatieplan wordt ter informatie gedeeld met PS. Het participatieplan wordt ter vaststelling aangeboden aan PS.

Fase 2: Keuzes in beeld

In beeld brengen keuzes en consequenties over de volle breedte
Oktober 2024 – Juli 2025

Om goed onderbouwde keuzes te kunnen maken, zullen we in deze fase de mogelijke keuzes en consequenties in beeld gebracht. Bij het bepalen van het keuzepalet en de toekomstperspectieven kunnen stakeholders en inwoners worden betrokken.

Participatie stakeholders

We gaan het gesprek aan met regionale partners als gemeenten en waterschappen, maar ook andere belanghebbenden, zoals ondernemers- en natuurverenigingen. Voor Noord-Holland Noord gebeurt dat in het traject van het Ontwikkelperspectief NHN. In het zuidelijke deel van de provincie organiseren we gebiedsgerichte gesprekken. Dit vindt in afstemming en samenwerking plaats met betrokken gemeenten. Daar waar al gebiedsgerichte trajecten lopen zoals in NOVEX-gebied NZKG of in de Gooi- en Vechtstreek, maken we gebruik van de uitkomsten die er al liggen.

Inwonersparticipatie

Met behulp van bijvoorbeeld een raadpleging of het platform Open Stad en de digitale tools die daarop worden aangeboden kunnen inwoners meedenken over de keuzes en consequenties van de ruimtelijke vraagstukken en inbreng leveren. Het perspectief en de suggesties van inwoners worden vervolgens meegenomen bij het opstellen van het keuzepallet.

Fase 3: Keuzes maken

Het bepalen van de keuzerichting en dit verwerken in de ontwerp actualisatie van de Omgevingsvisie September 2025 – april 2026

In deze fase voeren we op basis van het keuzepallet het gesprek met inwoners en stakeholders op fysieke bijeenkomsten en digitaal via bijvoorbeeld Open Stad. Doel van deze participatie is om voorkeuren voor de aan te passen beleidsrichtingen in beeld te brengen. Zijn de juiste keuzes geprioriteerd in het keuzepallet? De input van de inwoners en stakeholders nemen we vervolgens mee in het opstellen van de hoofdlijnen voor de omgevingsvisie.

Fase 4 t/m 6

In deze fase volgt de formele vorm van het betrekken van stakeholders via de terinzagelegging en de besluitvorming in GS en PS.

Afbeelding: 5. Participatiebijeenkomst voor de Omgevingsvisie NH2050

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Xxx

Fotografie/kaartmateriaal
Xxx

Grafische verzorging
The Creative Hub - Canon

Haarlem, juli 2024

Consultatiereacties samengevat

Op het Concept Ruimtelijk Voorstel heeft de provincie Noord-Holland in het kader van de consultatieronde van eind februari tot begin april 27[1] reacties ontvangen. Toevallig komt dit aantal overeen met het aantal geagendeerde ruimtelijke vraagstukken, waarover we gevraagd hebben of men deze herkent en of men aanvullingen heeft.

Van deze 27 reacties zijn er acht brieven van individuele gemeentebesturen, een brief namens de 17 gemeenten in Noord-Holland Noord en een ambtelijke reactie namens de gemeenten in Gooi en Vechtstreek. De drie waterschappen in Noord-Holland hebben gezamenlijk gereageerd, evenals de drinkwaterbedrijven. Vanuit de land- en tuinbouwsector hebben we enkele brieven ontvangen, als ook van andere economische sectoren, zoals de bouw- en de energiesector. In figuur 1 is de verdeling naar achtergrond van de indieners schematisch weergegeven.

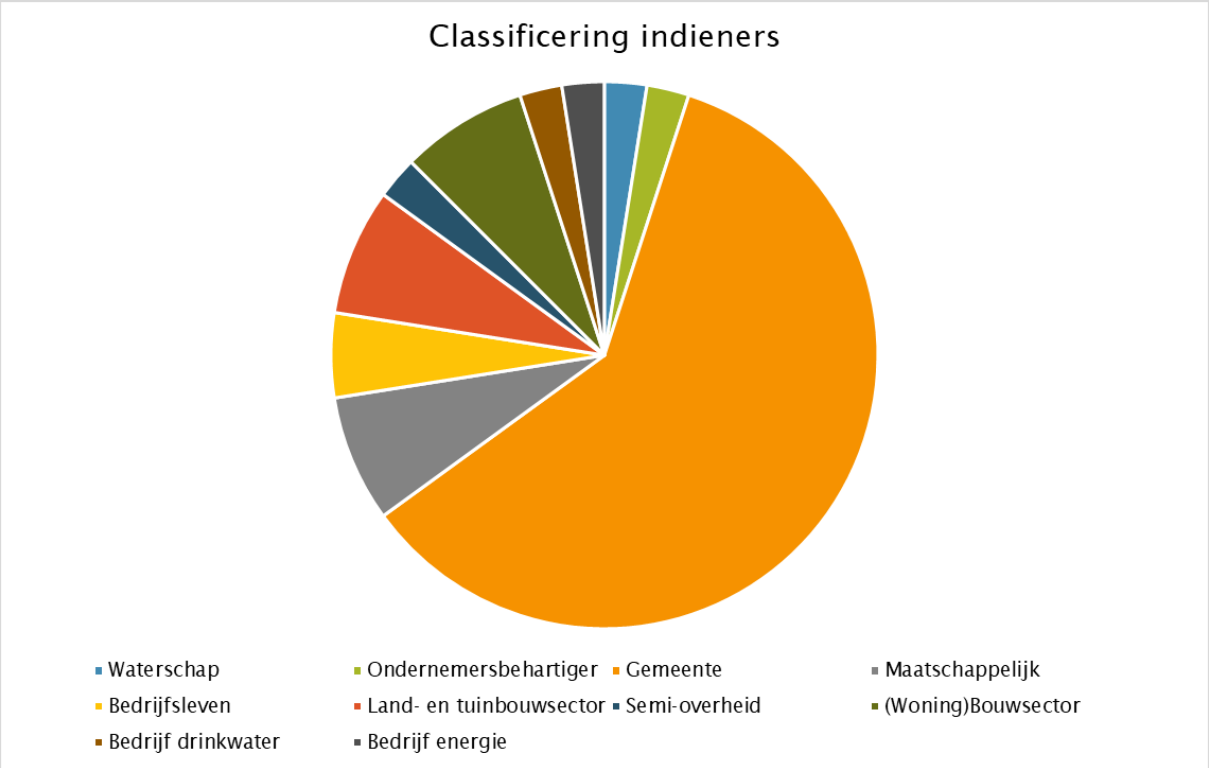

Figuur 1: Aantal ingediende reacties in procenten t.o.v. het totaal per klasse

Veel reacties beginnen met complimenten voor het Concept Ruimtelijk Voorstel. We zijn blij dat men de vraagstukken herkent en, zoals sommigen aangeven, 'onder de indruk' is van de beschrijvingen van de samenhang tussen de thema's en de onderlinge vraagstukken.
In zo goed als elke ontvangen reactie zitten meerdere reactieonderdelen. Als we alle reactieonderdelen van alle indieners tezamen nemen, is goed te zien hoe de aandacht onder de verschillende hoofdstukken in het document zijn verdeeld. Zie de figuren 2 en 3.

[1] Een meegenomen reactie betreft eigenlijk een inspraakreactie van Natuur- en Milieufederatie Noord-Holland, mede namens Landschap Noord-Holland en Vereniging Natuurmonumenten, in het kader van de behandeling door de Commissie Ruimte op 11 maart 2024 van het besluit van GS om het Concept Ruimtelijk Voorstel vrij te geven voor consultatie

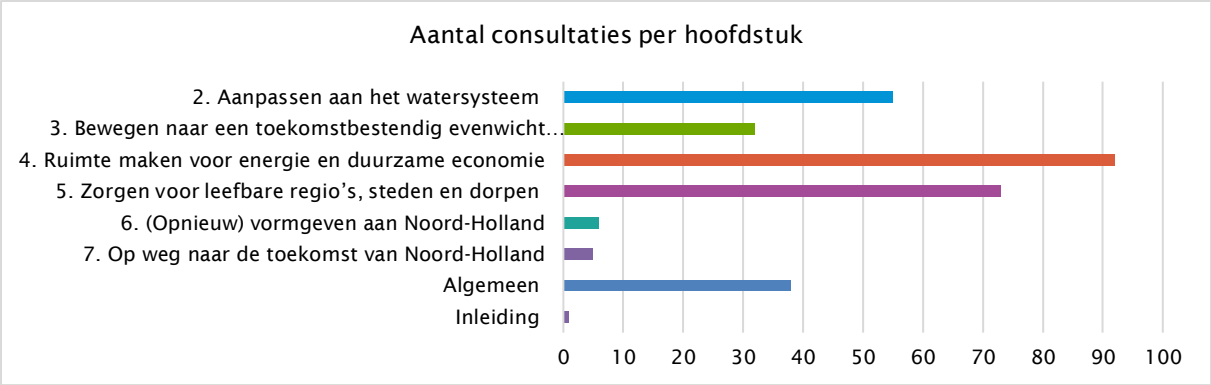

Figuur 2: aantal opmerkingen per hoofdstuk

Bezien we de vier eerste en meest inhoudelijke hoofdstukken ('perspectieven' zoals genoemd in het Startpakket van het Rijk), dan valt op dat veruit de meeste reactieonderdelen zich richten op het hoofdstuk over energie en duurzame economie. Daarna volgt het hoofdstuk rond leefbare regio's, steden en dorpen, dan dat over het watersysteem en tot slot het hoofdstuk met landbouw en natuur. De in verhouding weinig reacties op de geagendeerde vraagstukken rond landbouw en natuur is in eerste instantie opvallend, gelet op de maatschappelijke aandacht voor deze thema's. Zoomen we in op de hoofdstukken, dan ontstaat een genuanceerder beeld (figuur 4). In de volgende paragraaf wordt dieper op de reacties ingegaan.

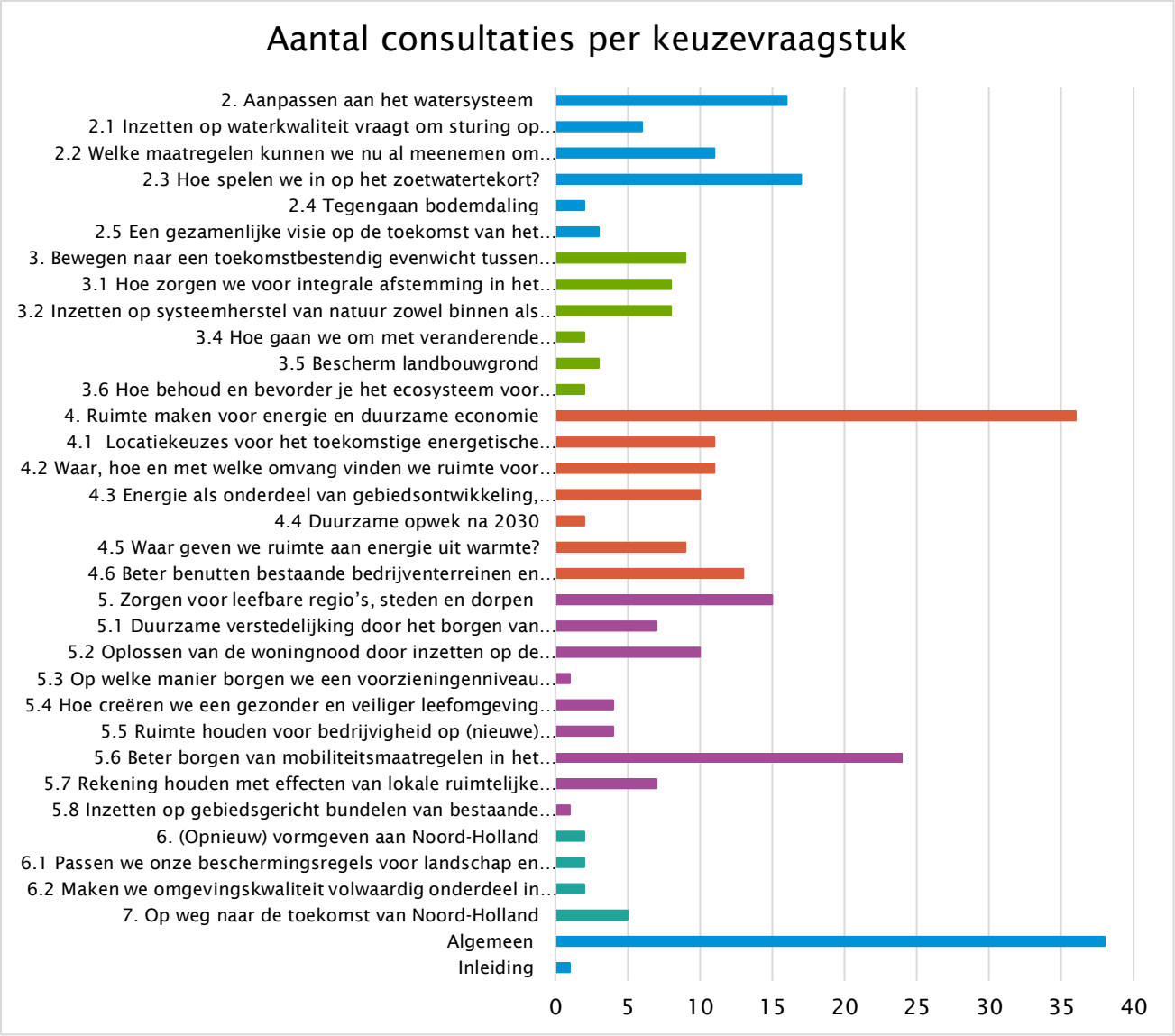

Figuur 4: reacties onderverdeeld naar paragrafen

Algemene reacties

Meerdere indieners willen graag met ons samenwerken in de uitwerking van de opgaven in het algemeen en die van bepaalde opgaven in het bijzonder. Wij zullen van dit aanbod zeker gebruik maken. We werken de komende tijd aan een participatie- en communicatieplan om te zorgen voor een duidelijk proces voor het betrekken van alle partijen bij het traject “Regie op de Ruimte”.
Er zijn opmerkingen gemaakt over het agenderende karakter van het Ruimtelijk Voorstel. Aan de ene kant hoopt men bijvoorbeeld op meer richtinggevende uitspraken. Aan de andere kant herkennen sommige indieners de agendering van vraagstukken, maar uit men juist kritiek op het feit dat het document juist wel al richtinggevende uitspraken doet.
Dat laatste klopt in die zin, dat bepaalde teksten het bestaande beleid verwoorden. Een voorbeeld daarvan is het principe van geclusterde ontwikkeling, dat een van de 21 ontwikkelprincipes uit de geldende provinciale Omgevingsvisie NH2050 is.
Sommige indieners vinden dat het Ruimtelijk Voorstel meer rekenschap mag geven van de relatie met de gebieden buiten onze provinciegrenzen. Los van het feit dat hieraan in bepaalde tekstonderdelen wel degelijk aandacht is gegeven, bijvoorbeeld in het kader van zoetwaterbeschikbaarheid, hebben we in het inleidende hoofdstuk hier nog aanvullende teksten over opgenomen, inclusief een kaartbeeld met provincie-overstijgende vraagstukken.

Op sommige punten zien we tussen de reacties aan de ene kant een groep die vindt dat een onderwerp te breed wordt uitgemeten, dat wil zeggen te dominant is, en aan de andere kant een groep die meent dat het nog scherper kan. Voorbeelden zijn water en bodem sturend en het BPL (Bijzonder Provinciaal Landschap).

Kijken we naar meer specifieke reacties, gericht op passages in een van de inhoudelijke hoofdstukken, dan kunnen we het volgende optekenen.

<u>Energie en duurzame economie</u>

De reacties over energie en duurzame economie (hoofdstuk 4) zijn voornamelijk gericht op de inleidende paragraaf van dat hoofdstuk. Dat betekent dat de opmerkingen vooral in algemene zin en minder op specifieke agenderende passages zijn gemaakt.
Sommige indieners wijzen op een disbalans tussen de opgaven voor energie en circulaire economie enerzijds en economische ontwikkeling in het algemeen anderzijds: aan de economie van de toekomst wordt volgens hen te weinig aandacht besteed.
Dit onderkennen wij en mede daarom is in hoofdstuk 4 onder het kopje ‘Wat is er aan de hand?’ het vraagstuk ‘Hoe faciliteren we een toekomstbestendige economische ontwikkeling’ toegevoegd.
Een aantal andere opmerkingen die met betrekking tot energietransitie zijn gemaakt, hebben ook geleid tot enkele aanvullingen en verbeteringen in de tekst.

<u>Leefbare regio’s, steden en dorpen</u>

De meeste opmerkingen over hoofdstuk 5 Leefbare regio’s, steden en dorpen zijn gemaakt over de paragraaf waarin het beter borgen van mobiliteitsmaatregelen in het ruimtelijk instrumentarium is geagendeerd. Denk hierbij aan zowel ondersteunende als kritische opmerkingen over het STOMP-principe en over de verkeersnetwerken van fiets tot auto in het algemeen.
Een van de ingebrachte punten is dat goederenvervoer in het geheel als onderwerp ontbreekt in het Concept Ruimtelijk Voorstel. Dat is een terecht punt, wat heeft geleid tot de toevoeging van een tekstpassage over goederenvervoer.
In algemene zin wordt mobiliteit door enkele indieners onvoldoende als zelfstandig onderwerp herkend. De verklaring daarvoor is dat mobiliteit impliciet onderdeel uitmaakt van dit hoofdstuk, als ook dat mobiliteit verbanden heeft met hoofdstuk 4 over duurzame economie.

Sommige indieners hebben kritiek op passages over aanvullende (nieuwe) of aan te passen randvoorwaarden, die daar zijn opgenomen waar meerdere tegelijk aan te pakken urgente opgaven spelen. Hoewel deze urgente opgaven worden herkend, zouden aanvullende voorwaarden als keerzijde, volgens de indieners, dan wel tot vertraging van het bouwtempo leiden. De focus op binnenstedelijk bouwen is zo’n punt waarvan sommigen vinden dat dat niet goed samengaat met de ambities rond gezonde leefomgeving en het bouwtempo. Aan de andere kant wordt gepleit voor steviger accenten, zoals het aanwijzen van woningbouwlocaties.

Evenwicht tussen landbouw en natuur

De agrarische organisaties kunnen zich over het algemeen vinden in de verwoorde opgaven, maar stellen hier en daar wel vraagtekens bij de gemaakte afwegingen. Een bredere onafhankelijke afweging waarbij alle relevante belangen worden betrokken, zou volgens hun beter zijn. Daarnaast en bovenal vragen deze organisaties om meer tijd en geld uit te trekken voor de benodigde transities in de sector.
Om aan deze geluiden tegemoet te komen, verwoordt de tekst nu nadrukkelijker dat water en bodem sturend een van de afwegingsfactoren bij gebiedsontwikkeling is, en niet de prioritaire factor.
Daarnaast is paragraaf 3.3 zodanig herschreven (inclusief gewijzigde titel) dat beter tot uitdrukking komt dat de doelstelling van 10% groenblauwe dooradering in 2050 vooral ten dienste staat van biodiversiteit, de klimaatopgave en schoon/gezond water, maar ook van een gezond en vitaal Noord-Holland.

Al met al hebben de reacties geleid tot

- Nuanceringen in formuleringen in zowel titels als tekstpassages
- Verbeteringen, zowel in tekstpassages als op bepaalde kaarten (waardoor ze duidelijker zijn en daardoor beter te begrijpen)
- Aanvullingen, zoals aanvullende agenderende ruimtelijke vraagstukken; daarmee komt het aantal vraagstukken in het Ruimtelijk Voorstel op 30.

Provincie
Noord-Holland

Vormgeven
aan de toekomst
van Noord-Holland

OP WEG NAAR EEN RUIMTELIJK VOORSTEL

Status: vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 2 juli 2024

RUIMTELI

VOORWOORD

Het leuke van oude kaarten bekijken is dat plotseling opvalt hoe sterk Noord-Holland veranderd is. Waar eerst een groot meer lag, ligt nu een internationaal concurrerend vliegveld. Kleine steden en dorpen zijn sterk gegroeid. En al die wegen die we erbij hebben gekregen. In het dagelijks leven vallen dit soort ontwikkelingen toch minder op. Natuurlijk zie je wel dat de omgeving niet hetzelfde blijft. Een uitzicht verandert door een nieuw gebouw. Een nieuw natuurgebied dat is ingericht. De zonnepanelen die nu al op heel veel daken liggen. Maar toch, ik denk dat het menseigen is om onze huidige omgeving als normaal te zien. En hoe het was voordat we dat met eigen ogen konden zien, is toch moeilijk te bevatten.

Pas bij terugkijken zie je hoe dingen veranderen. En daar put ik ook moed uit. Want als ik kijk naar de toekomst dan zie ik dat er heel wat op ons afkomt. Ik maak me serieus zorgen over onze drinkwatervoorziening. De energietransitie heeft behoorlijke impact op ons landschap. En de 191.000 woningen die we willen bouwen voor 2030 zijn er best veel. Er zijn natuurlijke ook kansen, door steeds meer elektrische auto's zal de luchtkwaliteit rondom wegen beter worden. En ik heb geen glazen bol, maar ik verwacht wel dat er de komende jaren allerlei innovaties zijn die ons helpen om de transities vorm te geven.

We willen dat Noord-Holland met al deze ontwikkelingen een fijne plek blijft om te leven. En als ik zie hoe we Noord-Holland de afgelopen 150 jaar vorm hebben gegeven, geeft dat het vertrouwen dat we dat kunnen. Dat vraagt wel iets van ons, van de provincie en van de politiek. We zullen in Noord-Holland geen plek meer hebben voor alles, ook niet als we slim gebruik maken van de ruimte die er is. En ook niet alles kan overal. We zullen dus moeten kiezen.

Dit rapport dat voor u ligt is een eerste stap op weg naar het maken van die keuzes. Het geeft aan waar de dilemma's liggen en wat er moet gebeuren, aan onderzoek, aan wetgeving, om de keuzes uiteindelijk te maken. Dat kan een keuze op hoog abstract niveau zijn of juist heel concreet in een gebiedsproces. Soms zal dat vrij simpel zijn, maar er zullen ook dilemma's uit voortvloeien in de klassieke zin, een keuze waaraan voordelen maar ook altijd nadelen kleven.

Het is ook een eerste stap om weer meer grip te krijgen als provincie op de ruimtelijke ordening. Dat betekent niet dat we overal de baas willen spelen. Het betekent wel simpelweg dat we daar waar we over gaan, de bovenlokale vraagstukken, richting geven en niet dingen zomaar laten gebeuren. Zodat we als we over dertig jaar terugkijken de lijnen kunnen zien die we in de komende periode hebben uitgezet.

De volgende stap die we zetten is dat we daadwerkelijk keuzes gaan maken. Daar gaan we de komende tijd mee aan de slag. Deze keuzes zullen we opnemen in een aanpassing van onze Omgevingsvisie NH2050. Dit rapport vormt daarvoor het inhoudelijke startpunt.

De uiteindelijke invulling van die lijnen en de keuzes die we als Noord-Holland maken is aan ons. We zullen daar de komende jaren met u over in gesprek gaan. Het is belangrijk dat we het samen doen. Het gaat namelijk ergens over.

Gedeputeerde Esther Rommel

Afbeelding: 1. Cover foto, Stationsgebied Amsterdam. *Bron: Theo Baart*
Afbeelding: 2. Cover foto, Landbouw gebied & energie landschap. *Bron: beeldbank*

INHOUD

VOORWOORD 3

1. ALS INLEIDING: WAAROM DIT RUIMTELIJK VOORSTEL? 6

ONS VERTREKPUNT: OMGEVINGSVISIE NH2050 16

2. AANPASSEN AAN HET WATERSYSTEEM 18

Wat is er aan de hand? 18
Waar komt het op neer? 20
Botsingen en kansen met andere opgaven 20
Betrokken programma's en visies 20
Welke vraagstukken agenderen we? 25

2.1 Inzetten op waterkwaliteit vraagt om sturing op bronaanpak en inrichtingsmaatregelen 25
2.2 Welke visie hebben we op het klimaatbestendig maken van Noord-Holland? 26
2.3 Hoe spelen we in op het zoetwatertekort? 32
2.4 Tegengaan bodemdaling 34
2.5 Een gezamenlijke visie op de toekomst van het watersysteem 36

3. BEWEGEN NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIG EVENWICHT TUSSEN LANDBOUW EN NATUUR 38

Wat is er aan de hand? 38
Waar komt het op neer? 40
Botsingen en kansen met andere opgaven 40
Betrokken programma's en visies 42
Welke vraagstukken agenderen we? 43

3.1 Hoe zorgen we voor integrale afstemming in het landelijk gebied? 43
3.2 Inzetten op systeemherstel van natuur zowel binnen als buiten natuurgebieden 44
3.3 Hoe kan een groene inbedding bijdragen aan een gezond en vitaal Noord-Holland? 46
3.4 Hoe gaan we om met veranderende wateromstandigheden en tot wanneer is er de tijd om ons aan te passen? 46
3.5 Bescherm landbouwgrond 48
3.6 Hoe behoud en bevorder je de wisselwerking voor agrarische bedrijven in Noord-Holland in (inter)nationale context? 50

4. RUIMTE MAKEN VOOR DUURZAME ECONOMIE EN ENERGIE 52

Wat is er aan de hand? 52
Waar komt het op neer? 57
Botsingen en kansen met andere opgaven 57
Betrokken programma's en visies 57
Welke vraagstukken agenderen we? 60

4.1 Hoe faciliteren we een toekomstbestendige economische ontwikkeling 60
4.2 Locatiekeuzes voor het toekomstige energetische systeem en de betekenis daarvan voor toekomstige ruimtelijk-economische ontwikkelingen 62
4.3 Waar, hoe en met welke omvang vinden we ruimte voor toekomstige netuitbreiding om netcongestie op te lossen? 67
4.4 Energie als onderdeel van gebiedsontwikkeling, aansluitend bij landschappelijke transformaties 68
4.5 Duurzame opwek na 2030 70
4.6 Waar geven we ruimte aan energie uit warmte? 72
4.7 Beter benutten bestaande bedrijventerreinen en werklocaties 74
4.8 Robuuste keuzes voor multi-modaal goederenvervoer 78

5. ZORGEN VOOR LEEFBARE REGIO'S, STEDEN EN DORPEN 80
Wat is er aan de hand? 81
Waar komt het op neer? 83
Botsingen en kansen met andere opgaven 83
Betrokken programma's en visies 84
Welke vraagstukken agenderen we? 88
5.1 Duurzame verstedelijking door het borgen van randvoorwaarden 88
5.2 Oplossen van de woningnood door inzetten op de (versnelde) uitvoering van bestaande plannen en locaties 90
5.3 Op welke manier borgen we een voorzieningenniveau dat dorpen leefbaar houdt? 91
5.4 Hoe creëren we een gezonder en veiliger leefomgeving in combinatie met behoud van ruimte voor (circulaire) economie? 92
5.5 Ruimte houden voor bedrijvigheid op (nieuwe) bedrijventerreinen en zorgen voor betaalbare bedrijfsruimte bij binnenstedelijke verdichting 96
5.6 Beter borgen van mobiliteitsmaatregelen in het ruimtelijk instrumentarium 97
5.7 Rekening houden met effecten van lokale ruimtelijke mobiliteitskeuzes op de regionale schaal 98
5.8 Logistiek in een leefbare stad 99
5.9 Inzetten op gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen 100

6. (OPNIEUW) VORMGEVEN AAN NOORD-HOLLAND 102
Wat is er aan de hand? 102
Waar komt het op neer? 103
Botsingen en kansen met andere opgaven 103
Betrokken programma's en visies 104
Wat agenderen we? 106
6.1 Passen we onze beschermingsregels voor landschap en cultuur aan vanwege transities? 106
6.2 Maken we omgevingskwaliteit volwaardig onderdeel in de besluitvorming bij alle programma's en projecten? 108

7. OP WEG NAAR DE TOEKOMST VAN NOORD-HOLLAND: WE KUNNEN DE GROTE OPGAVEN AAN DOOR KEUZES TE MAKEN MET LEF! 110

BIJLAGEN 114

1 ALS INLEIDING: WAAROM DIT RUIMTELIJK VOORSTEL?

Onontkoombare veranderingen vragen om moedige keuzes en een wenkend perspectief
Wat voor Noord-Holland willen we in de toekomst zijn? We zien dat er veranderingen aankomen. De Noord-Hollandse bevolking blijft groeien en dat zorgt ervoor dat de vraag naar woningen nog verder oploopt. En voor al deze mensen willen we passende werkgelegenheid hebben. Andersom zoeken bedrijven naar voldoende en geschikte mensen, terwijl de beroepsbevolking afneemt. De huidige geopolitieke situatie vraagt meer aandacht en ruimte voor onze defensie. De druk op ons mobiliteitssysteem, ons energiesysteem en de zoetwatervoorziening neemt toe. Ook verandert het klimaat: het wordt warmer, droger, natter, zilter en de zeespiegel stijgt. De biodiversiteit neemt nog steeds af. Er is relatief grote ongelijkheid in brede welvaart tussen het noordelijke en het zuidelijke deel van de provincie. En juist daar waar de meeste mensen wonen, zijn de gezondheidsrisico's het grootst. Zo op een rij klinkt het als een negatief verhaal, maar met moedige keuzes en een wenkend perspectief kunnen we deze onontkoombare veranderingen het hoofd bieden. En zien we kansen om Noord-Holland mooier te maken.

Al deze opgaven zoeken ruimte in Noord-Holland. Wanneer we alle sectorale ruimtelijke claims (voor zover nu bekend) los van elkaar bekijken, hebben we minimaal 27% meer Noord-Holland nodig. Een groter Noord-Holland zit er voorlopig niet in, daarom is het zaak te kijken wat echt nodig is, waar we functies kunnen combineren en onder welke voorwaarden, waar en wanneer een ontwikkeling plaats kan vinden. Dit is geen puzzel die je even snel in elkaar legt, maar een groot ruimtelijk en maatschappelijk vraagstuk over onontkoombare veranderingen en hoe we daar als samenleving mee omgaan. Hoe ziet dat eruit? Wat moeten we daarvoor inleveren, maar vooral wat krijgen we ervoor terug? Daar horen scherpe keuzes bij. Keuzes die consequenties hebben. En ook niet kiezen is een keuze. Dan 'gebeuren' ontwikkelingen zonder duidelijke sturing.

Opgave/doel	Ruimtegebruik hectares
10% piekwaterberging diepe polders	6600
vernatting (alle veenweidegebieden)	35000
uitbreiding van het watersysteem (boezemberging & noodoverloopgebieden)	...
voorraadberging / seizoensberging zoeter aan de randen van polders	...
toekomstige drinkwaterwinningen (& bijbehorende infrastructuur)	...
berscherming landbouwgronden	...
anticiperen op reserveren van toekomstige ruimtebehoefte rond keringen	...
bos binnen NNN	140
bos buiten NNN	1398
nog te realiseren natuur reeds beschermd via omgevingsverordening	4250
ruimte voor extensievering landbouw	...
nieuwe natuurverbindingen (huidig beleid, zijn indicatieve lijnen op de kaart)	340
6,4% groen/blauwe dooradering (3,6% reeds bestaand)	10000
14 windturbines NHN	1,5
19 windturbines NHZ (inschatting op basis van ambitie & cijfers NHN	2
zon op dak, geluidschermen, parkeerplaatsen en land in NHN	2485
zon op dak, geluidschermen, parkeerplaatsen en land in NHZ	3310
wieringerhoek zonnepark 1,1 TWh	3700
65 transformatorstations	235
46km nieuwe hoogspanningsleiding (bovengrond, tracebreedte 100m)	460
mogelijke aanlanding waterstof 2x & elektriciteit 2x (excl. evt. extra 380kV stations)	19
elektrolysters (nog onbekend hoeveel, inschatting 4 GW)	40
batterij-opslag < 200 MW	2
nieuwe bedrijventerreinen (uitgaande van hoogscenarios), waarvan 1117 in NHZ	1250
ruimte voor glastuinbouw	420
184000 nieuwe woningen, gemiddeld 50 won/ha	3680
ruimte voor recreatie - groen/blauwe netwerken in de steden en dorpen	5000
waterstofbackbone (ondergronds)	...
ruimte voor kenniseconomie	...
Voorlopig totaal	**78332,5**

Afbeelding: 3. De tabel ruimtegebruik betreft indicatieve inschattingen van de tot nu toe bekende ruimteclaims in Noord-Holland.
Bron: provincie Noord-Holland

Status Ruimtelijk Voorstel: de eerste stap op weg naar de actualisatie van ons langetermijnbeleid in onze Omgevingsvisie
Dit Ruimtelijk Voorstel geeft vanuit ruimtelijk perspectief aan wat de bepalende vraagstukken zijn en welke ontwikkelingsrichting zich ontvouwt. We geven aan wat ons te doen staat en wat we nodig hebben van het Rijk om te voldoen aan onze ambities voor de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland. We willen de welvaart en het welzijn in Noord-Holland in de toekomst voor iedereen bereikbaar maken en houden.

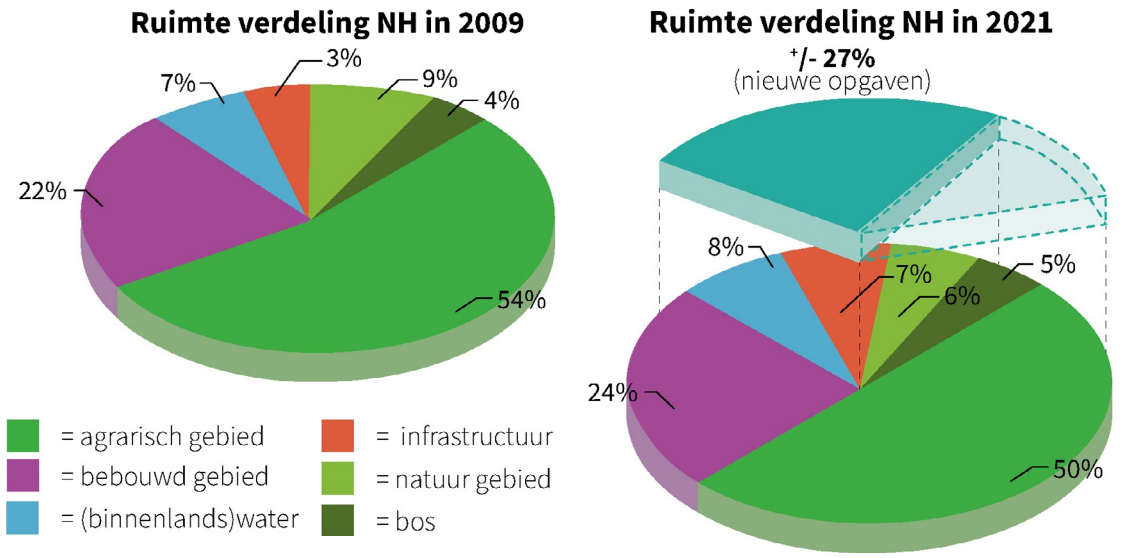

Afbeelding: 4. De ruimteclaims in Noord-Holland zijn erg groot. Daarom moeten we zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. We doen dat door ruimte intensiever te gebruiken, bijvoorbeeld meer woningen bouwen per hectare. Door functies te integreren, bijvoorbeeld door combinaties van gebruik in een gebouw of gebied. Uiteindelijk past niet alles overal dus zijn er keuzes noodzakelijk die leiden tot functiewijziging.

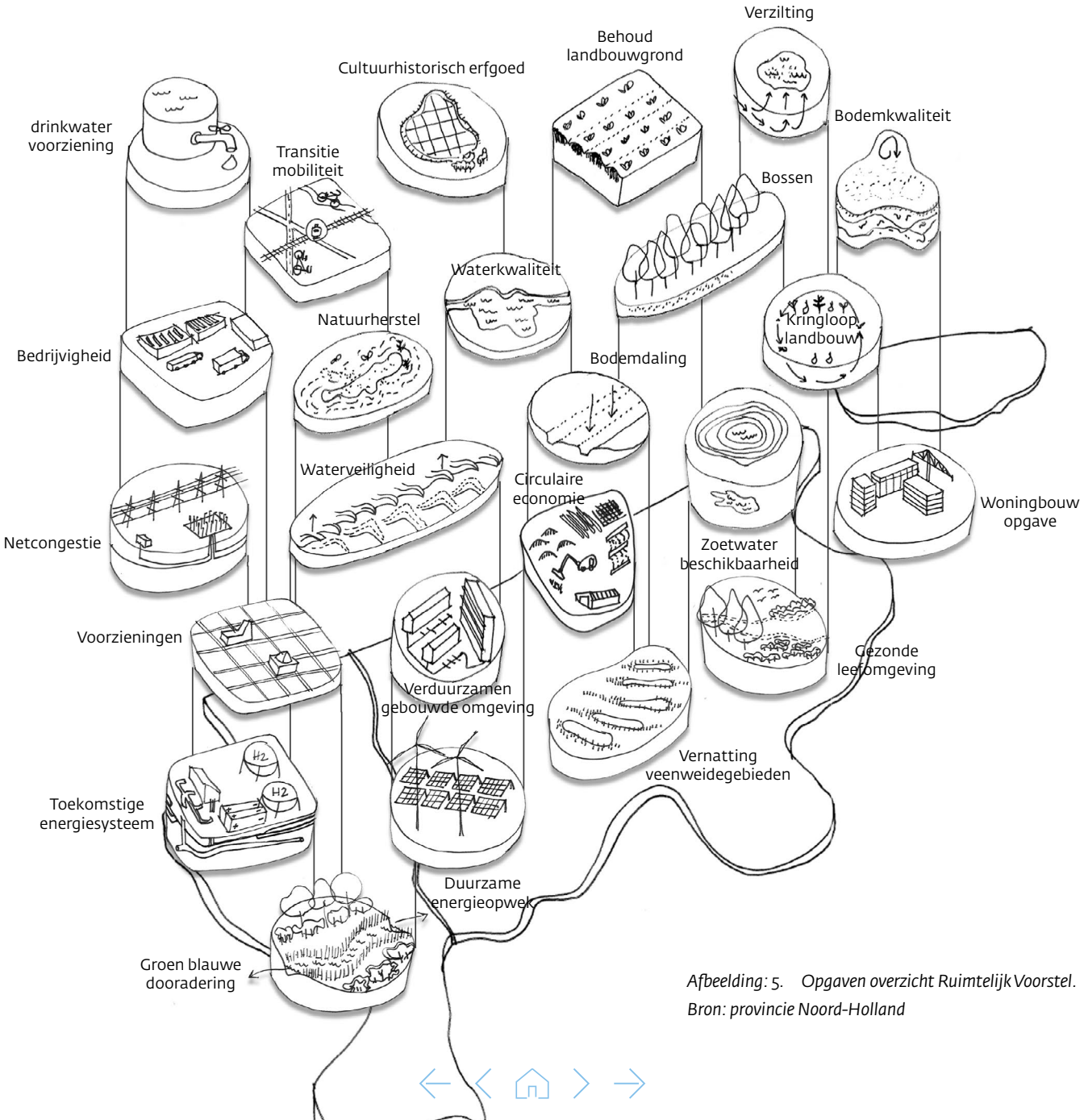

Afbeelding: 5. Opgaven overzicht Ruimtelijk Voorstel.
Bron: provincie Noord-Holland

Het is nadrukkelijk een agenderend Ruimtelijk Voorstel. Het is bedoeld als een uitnodiging om met elkaar in gesprek te gaan over de toekomst van Noord-Holland. Daarmee is het de start van een langer traject om uiteindelijk tot keuzes te komen. Die zijn in dit Ruimtelijk Voorstel dan ook nog niet gemaakt. Het Ruimtelijk Voorstel heeft daarmee ook geen formele juridische status. Het geeft wel richting aan de besluitvorming en aan de onderzoeken en andere activiteiten die nog verricht moeten worden om de keuzes zorgvuldig en goed onderbouwd te kunnen maken. De vraagstukken komen voort uit staand beleid en beleidsvoornemens en staande doelstellingen. Aangezien beleid niet statisch is, maar altijd onderhevig is aan dynamiek, geldt dit ook voor het Ruimtelijk Voorstel. Het Ruimtelijk Voorstel neemt het op dat moment bestaande beleid als uitgangspunt voor het gesprek.

Het begint met het benoemen van de vraagstukken. Daarna is uitwerking en onderzoek nodig, zodat uiteindelijk besluiten kunnen worden genomen. Van de uiteindelijke keuzes hangt veel af: niet alleen *waar* tegemoet kan worden gekomen aan specifieke ruimteclaims, maar ook *wanneer*, *hoe* en zelfs *of* de betreffende claims in de provincie kunnen worden geaccommodeerd. En het blijft niet bij de fysieke ruimtelijke claims. We zullen daarbij ook belangrijke andere onderwerpen zoals bijvoorbeeld leefbaarheid, sociale cohesie, een gezonde leefomgeving en leefstijl of de arbeidsmarkt betrekken. Deze onderwerpen zijn niet altijd ruimtelijk te vertalen, maar hebben wel een ruimtelijke component. Hoe een omgeving is ingericht, kan bijvoorbeeld bijdragen aan gezonde levensstijl en het versterken van sociale structuren.

Daarbij hoort ook, de Omgevingswet indachtig, goed overleg en samenwerking met andere overheden en participatie van onze inwoners. Kortom het geeft 'huiswerk' mee voor onszelf en voor het Rijk. Uiteindelijk monden de gesprekken, onderzoeken en participatie uit in een actualisatie van onze Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie is wel een wettelijk instrument uit de Omgevingswet. Het heeft doorwerking in andere instrumenten die de provincie heeft zoals de Omgevingsverordening en uitvoeringsprogramma's.

We pretenderen niet volledig te zijn met dit Ruimtelijk Voorstel. Veel afspraken zijn al gemaakt via aparte trajecten. Het gaat in het Ruimtelijke Voorstel om de aanvullende vraagstukken die boven komen als je alles naast elkaar legt.

Relatie met andere trajecten

Het uitgangspunt voor het Ruimtelijk Voorstel in Noord-Holland is nog steeds onze Omgevingsvisie NH2050 ('Balans tussen economische groei en leefbaarheid') uit 2018 en de uitwerking daarvan in onder meer de Omgevingsverordening NH2022 en het Provinciaal Programma Landelijk Gebied. De toen door Provinciale Staten vastgestelde ontwikkelprincipes zijn voor de volledigheid opgenomen in het kader met de titel *Ons vertrekpunt: Omgevingsvisie NH2050*. Sinds de Omgevingsvisie is vastgesteld heeft een aantal ontwikkelingen aan urgentie gewonnen. De Omgevingsvisie is daarmee ons vertrekpunt, maar kan uiteindelijk na uitwerking van de diverse vraagstukken op onderdelen aangepast worden. Dat zorgt gelijk voor de logische borging van de uitkomsten van het Ruimtelijk Voorstel in een geactualiseerde Omgevingsvisie.

Daarnaast wordt in Noord-Holland Noord, conform het coalitieakkoord, samen met de gemeenten en Hoogheemraadschap gewerkt aan een Ontwikkelperspectief. Het Analysedocument dat hiervoor is opgesteld, de eerste stap naar het Ontwikkelperspectief, is gebruikt als input voor het Ruimtelijk Voorstel. Ook zijn er door het Rijk in Noord-Holland vier NOVEX-gebieden[1] aangewezen, waarin de provincie samenwerkt met gemeenten, waterschap(pen), provincie(s) en Rijk. Dit zijn:

- Metropoolregio Amsterdam (MRA)
- Schipholregio
- Noordzeekanaalgebied
- Groene Hart

Voor de NOVEX MRA geldt het Verstedelijkingsconcept MRA dat in 2022 is vastgesteld als Ontwikkelperspectief. Daar wordt nu verder gewerkt aan een uitvoeringsprogramma en een regionale investeringsagenda. In het NOVEX-gebied Schipholregio is het Ontwikkelperspectief in juni 2023 afgerond en wordt nu gewerkt aan een uitvoeringsprogramma. In de NOVEX-gebieden Groene Hart en Noordzeekanaalgebied zijn de ontwikkelperspectieven net afgerond. De ontwikkelperspectieven uit de NOVEX-gebieden en het Analysedocument Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord geven voeding aan het Ruimtelijk Voorstel. Omdat de ontwikkelingen in de NOVEX-gebieden en Noord-Holland Noord doorlopen en nieuwe informatie leveren, zorgen we ook in het vervolgtraject voor goede afstemming, zodat de uitkomsten en nieuwe inzichten goed kunnen worden meegenomen in het verder uitwerken van het Ruimtelijk Voorstel. In bijlage 1 zijn de uitkomsten en belangrijkste aandachtspunten uit de NOVEX-gebieden en Noord-Holland Noord opgenomen.

1 Dit zijn gebieden waar 'de nationale opgaven in het fysieke domein dusdanig stapelen dat een gebiedsgerichte ordening en prioritering van verschillende nationale opgaven noodzakelijk is om te kunnen komen tot de gewenste herbestemming en/of ingrijpende herinrichting' (beleidsbrief 'Programma's Uitvoering NOVEX en Mooi Nederland', minister voor VRO, 6 juli 2022). Hier hoort formeel ook de Lelylijn bij, waar bij bepaalde varianten ook Noord-Hollands grondgebied raken. Hier zijn we als provincie niet actief bij betrokken.

Afbeelding: 6. NOVEX-gebieden, Ontwikkelperspectief NH Noord & PPLG-gebieden.. Bron: provincie Noord-Holland, ESRI

Afbeelding: 7. Interprovinciale opgaven

Werken op verschillende schaalniveaus en denken in tijdschalen

Dit rapport geeft antwoord op de vraag van het Rijk[2] aan de provincies om een Ruimtelijk Voorstel op te stellen. Enerzijds om voeding te geven aan de nieuw op te stellen nota Ruimte, anderzijds als onderbouwing voor afspraken tussen Rijk en de provincie in het nog op te stellen 'ruimtelijk arrangement'. Voor de provincie helpt het Ruimtelijk Voorstel om op provinciaal niveau de regie in de ruimtelijke ordening te vergroten, zoals aangekondigd in het coalitieakkoord 'Verbindend vooruit'.

De ruimtelijke voorstellen van de 12 provincies vormen input voor het RO-beleid dat op nationale schaal wordt herzien in de Nota Ruimte. In oktober 2023 is de Contourennotitie Nota Ruimte verschenen. Hierin wordt de ambitie neergelegd om naar 2050 te bouwen aan 'een Nederland zonder grote verschillen in kwaliteit van leven of in ruimtelijke kwaliteit'. Dat betekent dat afscheid genomen wordt van het oude adagium 'sterker maken wat sterk is' en gewerkt wordt op basis van een visie die heel Nederland sterker maakt en heel Nederland benut. Het is daarom belangrijk om te kijken hoe provincies aanvullend kunnen zijn op elkaar. Sommige opgaven houden niet op bij de provinciegrenzen. Zo forenzen er veel inwoners uit de Leidse regio in Zuid-Holland of uit Flevoland naar het zuidelijk deel van onze provincie. Het IJsselmeer delen we met maar liefst 6 andere provincies voor onze zoetwaterbehoefte. En een probleem in de Schipholtunnel, levert direct problemen op in een groot deel van het landelijk spoornetwerk.

Ook wordt de Europese context waarbinnen we ons beleid opstellen bij het Ruimtelijk Voorstel betrokken. Europese Regels geven op veel vlakken de kaders waarbinnen we werken. Goed onderzoek naar de effecten van Europese regels is belangrijk, vooral omdat deze soms met elkaar in tegenspraak zijn. Een aantal opgaven kunnen we ook alleen maar in nationaal en internationaal verband oppakken. Dat geldt zeker voor internationale verbindingen, energie-infrastructuur, natuurontwikkeling, economische ontwikkeling, waterkwaliteit en de inrichting van het hoofdwatersysteem.

Aan de andere kant van het spectrum zijn de gebiedsprogramma's een belangrijke plek waar afwegingen plaatsvinden. Vaak kan pas op het niveau van een gebied bepaald worden wat op een bepaalde plek van belang is. Gebiedsprogramma's vanuit de provincie lopen nu onder andere al onder het PPLG, in de NOVEX-gebieden, maar ook op specifieke plekken zoals Den Helder, Gooi en Vechtstreek, de Westeinderscheg en de Amstelscheg. En uiteraard worden binnen gemeenten afwegingen gemaakt over ruimtelijk inrichting.

Regie op de ruimte vraagt dus om het schakelen tussen schaalniveaus. Omdat een keuze die op hoger abstractieniveau logisch lijkt, op lokaal niveau anders uit kan pakken en andersom. Daarbij hoort ook de factor tijd te worden beschouwd. Hoe prioriteren en faseren we ontwikkelingen in de tijd. Niet alles past overal, maar ook niet alles kan tegelijkertijd.

2 In de RO-brief van het Rijk, d.d. 12 december 2022, wordt de provincies gevraagd een ruimtelijk voorstel op te stellen.

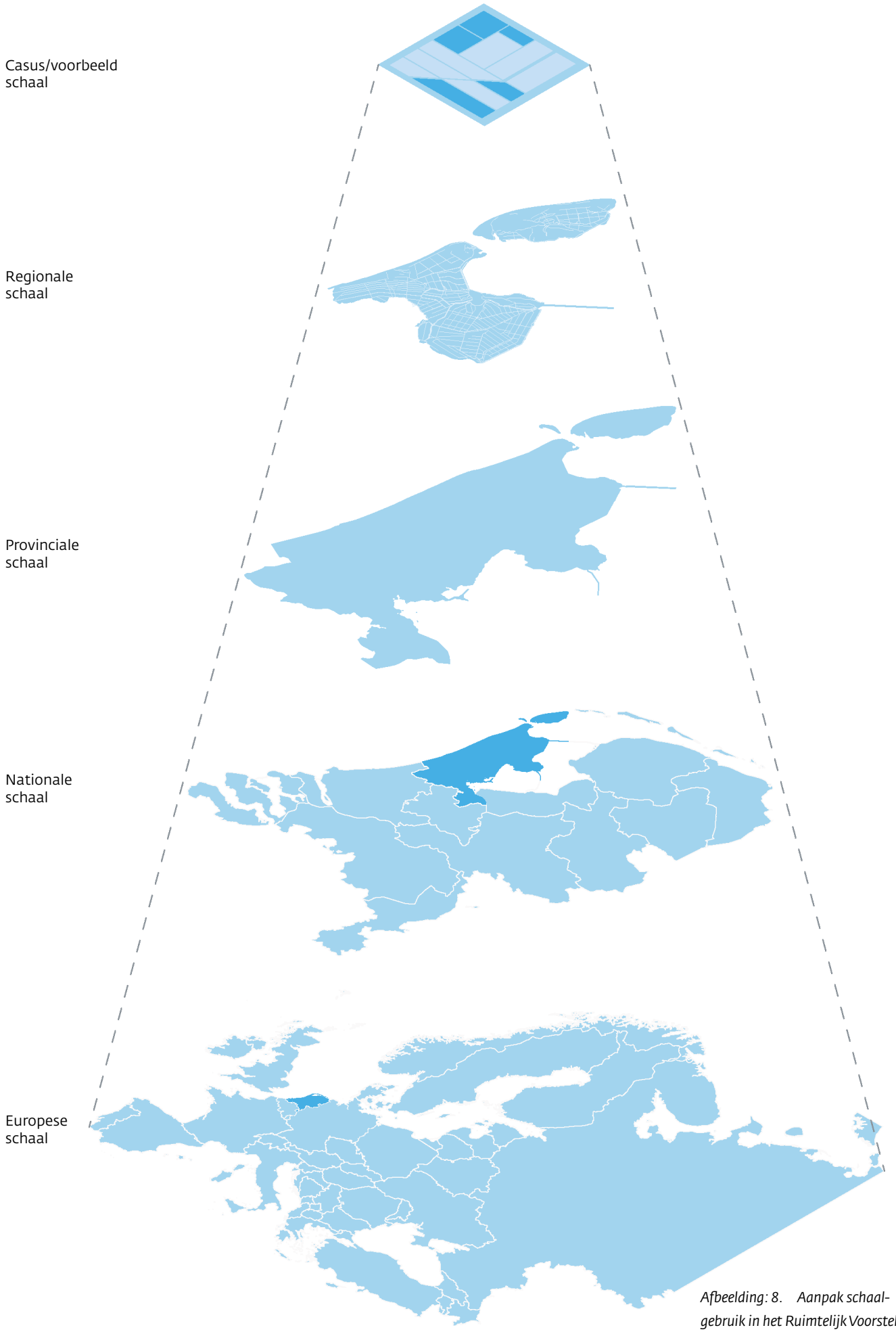

Afbeelding: 8. Aanpak schaalgebruik in het Ruimtelijk Voorstel. Bron: provincie Noord-Holland

Vertrek vanuit een al bestaand Noord-Holland
Noord-Holland bestaat al heel lang. We hebben bestaande dorpen en steden, waterlopen, landbouw- en natuurgebieden en allerhande infrastructuur. We bouwen voort op wat er al is en waar we met elkaar aan hebben gewerkt. Naast ons langetermijnbeleid als vertrekpunt, starten we het Ruimtelijk Voorstel daarom natuurlijk ook vanuit een al bestaand Noord-Holland. Het Ruimtelijk Voorstel gaat op zoek naar die opgaven die iets aan het bestaande veranderen of erop aanvullen.

Hoe is het Ruimtelijk Voorstel opgebouwd
Ons Ruimtelijk Voorstel begint met een korte schets over het Noord-Holland dat we willen zijn. Deze teksten zijn (vrijwel) letterlijk overgenomen uit onze Omgevingsvisie NH2050. Ook tonen we bestaand Noord-Holland en de situatie van waaruit we starten met het Ruimtelijk Voorstel. Daarna volgen we de indeling uit het startpakket fysieke leefomgeving dat het Rijk in december 2022 aan de provincies heeft gestuurd. Daarbij komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde: Water en Bodem Sturend als overkoepelend principe, Landbouw en Natuur, Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie, Leefbare steden en regio's. In elk van deze hoofdstukken wordt aangegeven wat er aan de hand is en worden de essentiële vraagstukken geagendeerd waar keuzes voorliggen over de toekomstige ontwikkelrichtingen. Daarbij geven we aan wat we zelf doen en wat we van het Rijk vragen. De vraagstukken zijn zodanig geformuleerd dat ze uitdagen tot gesprek en debat. Dat geldt ook voor de ontwikkelrichting die als kop boven elk hoofdstuk staat. We eindigen met aandacht voor het veranderend aanzien van Noord-Holland waar we vorm aan moeten geven. En met een conclusie met daarin de ontwikkelrichting die voor Noord-Holland gloort in dit Ruimtelijk Voorstel en de belangrijkste keuzes die voorliggen om deze provincie ook voor toekomstige generaties een prettige provincie te laten zijn om te leven, werken en recreëren. Dit is tevens de aanzet voor en een aankondiging van het gesprek over onze toekomst met inwoners, regionale partners en belangenorganisaties op weg naar een geactualiseerde Omgevingsvisie.

Leeswijzer & methodiek:

1. Wat is er aan de hand?
- Context
- Probleemstelling
- Vragen uit het Rijk
- Tijdlijn doelstellingen

2. Betrokken programma's & visies
- Omgevingsvisie NH2050, etc.

3. Wat agenderen we?
- Vraagstukken
- Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?
- Wat doen we zelf?
- Wat vragen we aan het Rijk?

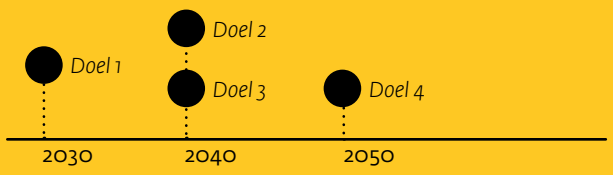

Overzicht betrokken programma's
omschrijvingen

overzichtskaarten

Ruimtelijk Voorbeeld:
voorbeeld omschrijving

afbeelding, diagram, grafiek, kaart(en)

Afbeelding: 9. (leeswijzer): Opbouw perspectief hoofstukken.
Bron: provincie Noord-Holland

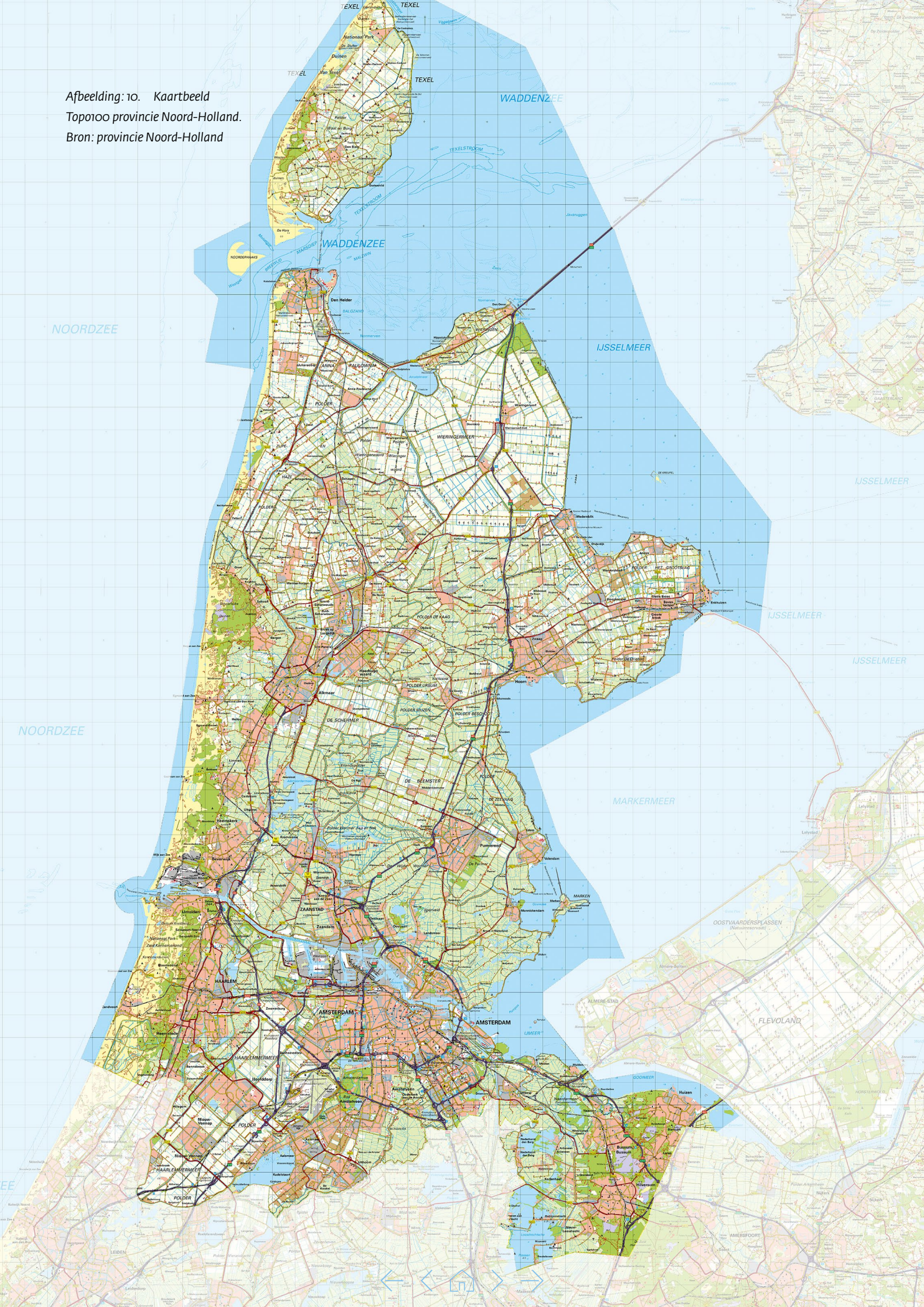
TEXEL
WADDENZEE
NOORDZEE
IJSSELMEER
MARKERMEER
Den Helder
Alkmaar
Hoorn
Enkhuizen
ZAANSTAD
AMSTERDAM
HAARLEM
HAARLEMMERMEER
WIERINGERMEER
FLEVOLAND
ALMERE-STAD
Lelystad
Volendam
Monnickendam
Marken
Huizen
Bussum
Hilversum
Amstelveen
Uithoorn
Aalsmeer
Hoofddorp
Heemskerk
Beverwijk
Limmen
Castricum
Schagen
Medemblik
Andijk
Wervershoof
Oosterblokker
Oostvaardersplassen
Naardermeer
Gooimeer
IJmeer
Texelstroom
Marsdiep
Balgzand
Noorderhaaks
Polder
Nationaal Park
Duinen
Jan Texel
De Slufter
Wad en Burg
Den Burg
Oudeschild
De Hors
Wierengen
Hoogkarspel
Anna Paulowna
Julianadorp
Callantsoog
Den Oever
Afsluitdijk
Wieringermeer
Polder
Wieringerwaard
Wieringen
Waard
Haze
Schagerbrug
Zijpe
Hazepolder
Schagerwaard
Schagerwoude
Sint Pancras
Oudorp
Koedijk
Sargen
Warmer Ruiten
Oudkarspel
Hoogwoud
Opmeer
Spierdijk
Wognum
Zwaag
Blokker
Westwoud
Noordscharwoude
Hoogkarspel
Polder De Kaag
Polder Ursum
Polder Muizen
Polder Beschoot
Polder De Driehoek
Het Grootslag
Grote Hoek
Bovenkarspel
Grootebroek
Stroet
Hoogwoud
Hem
Heerhugowaard
Langedijk
Limmerpolder
Limmerwoude
Akersloot
Uitgeest
Castricum
Heiloo
Egmond aan Zee
Egmond aan den Hoef
Bergen
Schoorl
Groet
Kolhorn
Oudkarspel
Noordscharwoude
Schagerwoude
Sint Pancras
Oudorp
Koedijk
Sargen
Warmer Ruiten
Oudkarspel
Hoogwoud
Opmeer
Spierdijk
Wognum
Zwaag
Blokker
Westwoud
Noordscharwoude
Hoogkarspel
Polder De Kaag
Polder Ursum
Polder Muizen
Polder Beschoot
Polder De Driehoek
Het Grootslag
Grote Hoek
Bovenkarspel
Grootebroek
Stroet
Hoogwoud
Hem
Heerhugowaard
Langedijk
Limmerpolder
Limmerwoude
Akersloot
Uitgeest
Castricum
Heiloo
Egmond aan Zee
Egmond aan den Hoef
Bergen
Schoorl
Groet
Kolhorn
De Schermer
De Beemster
De Zeevang
Purmerend
Volendam
Monnickendam
Marken
Oostvaardersplassen
Naardermeer
Gooimeer
IJmeer
Huizen
Bussum
Hilversum
Laren
Blaricum
Naarden
Bussum
Amstelveen
Uithoorn
Aalsmeer
Hoofddorp
Heemskerk
Beverwijk
Limmen
Castricum
Schagen
Medemblik
Andijk
Wervershoof
Oosterblokker
Oostvaardersplassen
Naardermeer
Gooimeer
IJmeer
Texelstroom
Marsdiep
Balgzand
Noorderhaaks
Polder
Nationaal Park
Duinen
Jan Texel
De Slufter
Wad en Burg
Den Burg
Oudeschild
De Hors
Wierengen
Hoogkarspel
Anna Paulowna
Julianadorp
Callantsoog
Den Oever
Afsluitdijk
Wieringermeer
Polder
Wieringerwaard
Wieringen
Waard
Haze
Schagerbrug
Zijpe
Hazepolder
Schagerwaard

ONS VERTREKPUNT: OMGEVINGSVISIE NH2050

De provincie Noord-Holland wil dat iedereen die hier woont, werkt en op bezoek komt een prettige leefomgeving aantreft. Nu, maar ook in de toekomst. In dit hoofdstuk staan de in 2018 door Provinciale Staten vastgestelde ontwikkelprincipes die houvast geven om onze provincie door te ontwikkelen naar de toekomst. Het gaat hier om de letterlijk uit onze Omgevingsvisie overgenomen teksten. Ze zijn daarbij de referentie van waaruit we bekijken op welke onderdelen ons langetermijnbeleid moet worden geactualiseerd. De verwachting is namelijk dat bij het verder uitwerken van de vraagstukken uiteindelijk wijzigingen van het provinciale beleid volgen. Die zullen dan verwerkt worden in een actualisatie van de Omgevingsvisie.

Op weg naar een economisch duurzame toekomst

De hoofdambitie zoals beschreven in de Omgevingsvisie NH2050 is een evenwichtige balans tussen economische groei en leefbaarheid. Zo kunnen we voor toekomstige generaties het welvaarts- en welzijnsniveau in Noord-Holland op een hoog niveau houden. Dit betekent dat in Noord-Holland een basiskwaliteit van de leefomgeving wordt gegarandeerd; de ruimte voor economische ontwikkeling wordt altijd in samenhang met dit uitgangspunt beschouwd. Duurzame economische ontwikkeling is nodig voor de werkgelegenheid en daarmee voor de bestaanszekerheid van onze inwoners; de provincie Noord-Holland wil ook in de toekomst een provincie zijn voor iedereen om onze provincie sociaal-inclusief te houden. Maar ook om de grote investeringen op te brengen die nodig zijn voor onder meer de transitie naar een duurzame energiehuishouding, de overgang naar een circulaire economie, het behoud van ons karakteristieke landschap en een gezonde, veilige en klimaatadaptieve leefomgeving. In de wetenschap dat de wereld waarmee Noord-Holland is verbonden continu verandert, geeft de Omgevingsvisie enerzijds richting en daarmee houvast naar een onbekende toekomst, en anderzijds voldoende ruimte en handelingsperspectief om te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. De Omgevingsvisie is geen eindbeeld voor 2050. De visie laat in algemene zin zien wat de overkoepelende ontwikkelprincipes zijn voor de hele provincie om een hoge leefomgevingskwaliteit te bieden. In de Omgevingsvisie worden ook de kritische succesfactoren benoemd.

21 Ontwikkelprincipes

Leefomgevingskwaliteit

Een belangrijk aspect van de leefbaarheid is een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Daarmee doelen we op aspecten die de fysieke leefomgeving gezond en veilig maken. Denk aan luchtkwaliteit, geur, bodem en ondergrond, waterkwaliteit, geluid, omgevingsveiligheid (gevaarlijke stoffen, brand en explosiegevaar), waterveiligheid en verkeersveiligheid. Maar we doelen ook op aspecten die te maken hebben met het watersysteem, klimaatbestendigheid, ruimtelijke (landschappelijke) kwaliteit, erfgoed en natuur. Om een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving te borgen, hanteren we twee basisrandvoorwaarden:

- Overal wordt voldaan aan de wettelijke basiskwaliteit voor een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier.
- Alle nieuwe ruimtelijke (her)ontwikkelingen doorlopen een klimaatstresstest.

Daarnaast gelden vier generieke ontwikkelprincipes:

1. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij de waarden, de karakteristiek en het draagvermogen van het landschap.
2. Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuurinclusief.
3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.
4. Bij nieuwe ontwikkelingen worden de effecten op de ondergrond meegewogen.

Dynamisch Schiereiland

Noord-Holland is een unieke provincie, omdat zij als enige voor het grootste deel is omgeven door groot water. Deze positie van schiereiland biedt kansen in en aan de kusten: kansen voor energietransitie en economische ontwikkelingen, toeristische en recreatieve ontwikkeling én natuurontwikkeling. Door de aanwezige sterk verschillende landschappen, van duinen naar de polders aan de Noordzeekant, maar ook langs de oevers van de meren en de Waddenzee, zijn de kusten bij uitstek geschikt om deze kansen te benutten. Daarin staat kustverdediging voorop.

5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid en karakteristieken van de kustlandschappen en aanliggende grote wateren.
6. Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.
7. Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op het robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief grote wateren.

Metropool in ontwikkeling

We vergroten de agglomeratiekracht door het ontwikkelen van een samenhangend internationaal concurrerend metropolitaan systeem. In Noord-Holland ontwikkelt zich een metropool rond Amsterdam: de MRA. Het gaat hier om een stedelijk systeem van grotere en kleinere kernen, met Amsterdam als hoogstedelijke kernstad, een landschap met hoge gebruiks- en belevingswaarde, (stads)landbouw, een multimodale bereikbaarheid, een havengebied met energietransitie en circulaire economie als dragers en Schiphol als internationale hub. De ontwikkeling komt tot uiting door een snelgroeiend aantal inwoners, arbeidsplaatsen en

bezoekers, leidend tot een tendens van clustering van economische functies. De kracht van de metropool zit hem in het feit dat kernen, regio's, gebieden en landschappen een sterke eigen identiteit behouden, terwijl het geheel in steeds sterkere mate als één daily urban system functioneert.

8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.
9. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, het regionaal OV en fietsnetwerk en auto, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.
10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitane systeem.
11. Bedrijvigheid in de metropool kan zich blijven ontwikkelen binnen de beschikbare milieuruimte, waarbij op een beperkt aantal plekken nieuwe woningbouw te maken kan krijgen met een grotere mate van geluidhinder, binnen de wettelijke grenzen.

Sterke kernen, sterke regio's

In het regionale netwerk zijn de verschillende typen kernen onderscheidend en complementair aan elkaar. Dat maakt ze tot sterke regio's. Goed voor de vitaliteit, de aantrekkingskracht en het vestigingsklimaat van stad en regio. Daarbij zijn krachtige centrumsteden van cruciale betekenis voor de leefbaarheid van de hele regio vanwege de regionale voorzieningen en de stedelijke woon- en werkmilieus die er te vinden zijn. Zij kunnen jonge mensen en bedrijven aantrekken, wat leidt tot dynamiek en gezonde regio's. Door de ontwikkeling van centrumgemeenten kan het voorzieningenniveau in de gehele regio vitaal blijven en behouden de kernen hun herkenbare identiteit.

12. Nieuwe ontwikkelingen van woningbouw en voorzieningen worden geconcentreerd in kernen, passend bij de rol van de kernen in het regionale netwerk, en voegen zich naar de vraag op basis van de meest actuele cijfers.
13. Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.
14. Nieuwe energie

We willen in 2050 een klimaatneutrale en volledig circulaire provincie zijn, in lijn met de nationale doelstelling op dit gebied. Dat betekent dat we ruimte bieden aan de energietransitie. De transitie naar opwekking en gebruik van duurzame energie heeft consequenties voor de energiehuishouding en de energie-infrastructuur. Elektriciteit zal op veel meer plekken dan we gewend zijn worden opgewekt. Daarnaast is ruimte nodig voor transport en opslag. Ook zijn er systemen nodig om in onze warmtebehoefte te voorzien. Naast een energietransitie is er ook een economische transitie gaande: een overgang naar een meer kennisintensieve en circulaire economie.

15. De regionale optimale energiemix voor opwekking van hernieuwbare energie in de ondergrond, op de bovengrond en in de bebouwde omgeving past bij de regionale landschappelijke en gebiedskwaliteiten en de economische kansen.
16. Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.
17. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
18. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.
19. Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving

In Noord-Holland is er voor een natuurlijke en vitaal landelijke omgeving een goede balans nodig tussen de agrifoodsector en de natuur- en watersystemen. De landelijke omgeving in Noord-Holland is van oudsher bepaald door het watersysteem, het landbouwkundig gebruik en de natuurgebieden.

20. De agrifoodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.
21. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.
22. Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
23. Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.

Omgevingsvisie NH2050

Afbeelding: 11. Visiekaart Omgevingsvisie.
Bron: provincie Noord-Holland

2 AANPASSEN AAN HET WATERSYSTEEM

Water en Bodem sturend: door de effecten van klimaatverandering moeten we de manier waarop we met water omgaan aanpassen. Dit is niet nieuw, maar hebben we door de eeuwen heen altijd moeten doen. Het betekent vooral dat het huidige landgebruik dat afhankelijk is van het water- en bodemsysteem kan veranderen en dat we de toekomstige inrichting van gebieden anders moeten gaan doen. Hoe, waar en wanneer dat moet, gaan we uitzoeken.

WAT IS ER AAN DE HAND?

Noord-Holland is aan drie kanten omgeven door water, ligt voor 80% onder zeeniveau en bestaat voor 80% uit zettingsgevoelige, slappe gronden. De ligging aan zee, in de delta van de grote rivieren, was door de eeuwen heen bepalend voor de bloei van Noord-Holland. De laaggelegen gronden waren ook toen al vruchtbaar, al was er veel voor nodig om ze droog te leggen en productief te maken. Eeuwenlang is het water- en bodemsysteem met technische maatregelen aangepast aan het gewenste ruimtegebruik.

Inmiddels zijn we aangelopen tegen de keerzijde daarvan. De bodem en het water hebben niet meer de veerkracht en de draagkracht om alle vormen van ruimtegebruik te bedienen. De kwaliteit van de bodem en het water voldoet niet aan de normen, met grote gevolgen voor de biodiversiteit en de gezondheid van de leefomgeving. Het veranderende klimaat zet alles op scherp en maakt ons extra kwetsbaar. Hoewel er al veel is bereikt, betekent doorgaan op dezelfde voet dat steeds vaker gereageerd moet worden op actuele (klimaat) dreigingen. Uiteindelijk kan dat tot veel overlast en meer schade leiden.

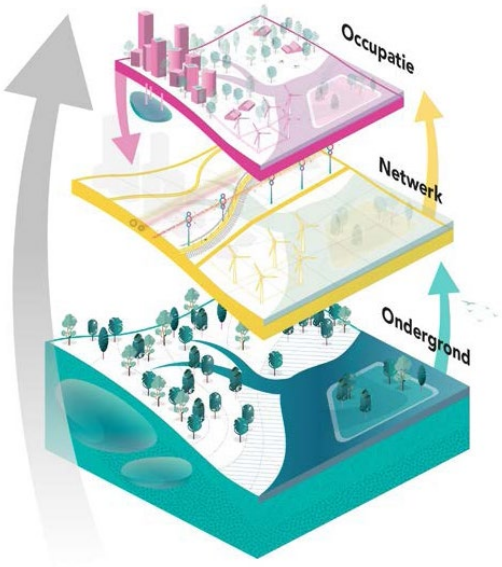

Afbeelding: 12. De lagenbenadering vanuit water- en bodemsturend.
Bron: Polyfern, Toekomstatelier- NL2100_verkenning_ NS+RDVA+OHNIK

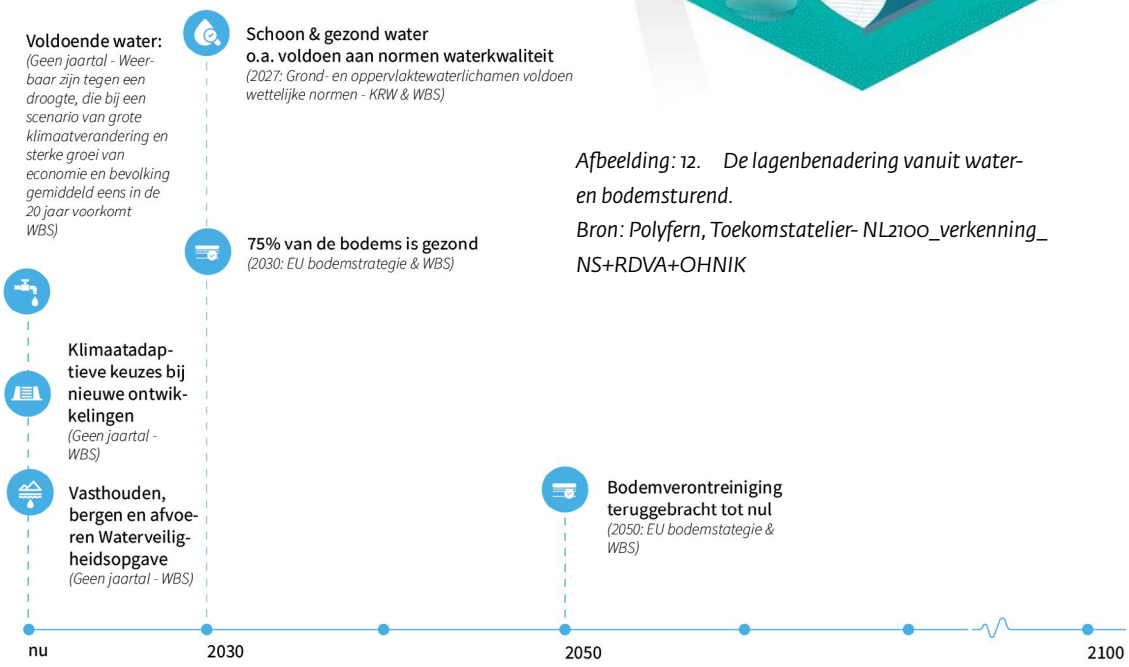

Beleid 'Water en bodem sturend' heeft ruimtelijke impact

In het nationale beleid is daarom het beginsel 'Water en bodem sturend' opgenomen, verwoord in de gelijknamige beleidsbrief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (2022). Het doel is om weer een robuust en veerkrachtig water- en bodemsysteem te krijgen. Een systeem dat bijdraagt aan een veilige en gezonde leefomgeving en helpt bij het anticiperen op klimaatverandering. In het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) heeft de provincie aangegeven dit beleidsvoornemen te onderschrijven. Concreet betekent dit dat het water- en bodemsysteem meer sturend wordt voor het ruimtegebruik. Dit heeft twee kanten. Enerzijds wordt gekeken waar en op welke manier nieuwe vormen van ruimtegebruik, denk bijvoorbeeld aan een nieuw hoogspanningsstation, nieuwe industrie of nieuwe woonwijken, het best passen bij het bodem- en watersysteem. Anderzijds kan het zijn dat bestaande vormen van ruimtegebruik zich aanpassen aan het watersysteem. Denk bijvoorbeeld aan piekwaterbergingen, aangepaste vormen van landbouw of nieuwe soorten natuur op plekken waar het water verzilt. Het betekent niet automatisch dat water en bodem prioritair zijn ten opzichte van andere factoren, maar wel dat ze een volwaardig onderdeel zullen zijn in de integrale afweging bij de doorontwikkeling van Noord-Holland.

Hoe dan ook heeft het aanpassen aan het water- en bodemsysteem een grote ruimtelijke impact. Het werkt door in alle opgaven die in dit Ruimtelijk Voorstel beschreven worden. In ons huidige beleid ligt de horizon waar we naar toewerken meestal op 2050. Omdat de verwachting is dat door klimaatverandering weersextremen zullen toenemen, de zeespiegel zal stijgen en zoetwaterbeschikbaarheid steeds verder zal gaan fluctueren, vraagt juist dit onderdeel om vooruit te kijken tot 2100. Het is daarmee een opgave voor de korte, middellange en langere termijn.

Kwetsbaar systeem dat niet ophoudt bij de grenzen

Het water- en bodemsysteem is een samenhangend systeem en het houdt niet op bij provincie- of waterschaps- of landsgrenzen. Het is ook een kwetsbaar systeem doordat er weinig ruimte is voor flexibiliteit en door de grote onderlinge afhankelijkheid. Er is een nauwe relatie tussen de bodem en waterkwaliteit en - kwantiteit. Gezonde bodems kunnen door een betere sponswerking meer water opvangen en zijn zo beter bestand tegen droogte. Hierdoor dragen ze bij aan de biodiversiteit en waterkwaliteit. Omdat het om één samenhangend systeem gaat, zijn ook de maatregelen gekoppeld aan waterkwaliteit of -kwantiteit sterk met elkaar verbonden.

Als je kijkt naar Noord-Holland, als grotendeels laaggelegen en sterk verstedelijkt deltagebied, zijn er vanuit het water- en bodemsysteem zes opgaven te onderscheiden die consequenties hebben voor alle vormen van ruimtelijke ontwikkeling:

- Zorgen voor goede bodem- en waterkwaliteit (zie 2.1)
- Anticiperen op klimaatverandering en weersextremen (wateroverlast, droogte en hittestress) (zie 2.2)
- Het vergroten van de waterveiligheid (ook in 2.2)
- Zorgen voor zoetwaterbeschikbaarheid (zie 2.3)
- Omgaan met verzilting (zie 2.3)
- Tegengaan van bodemdaling (zie 2.4)

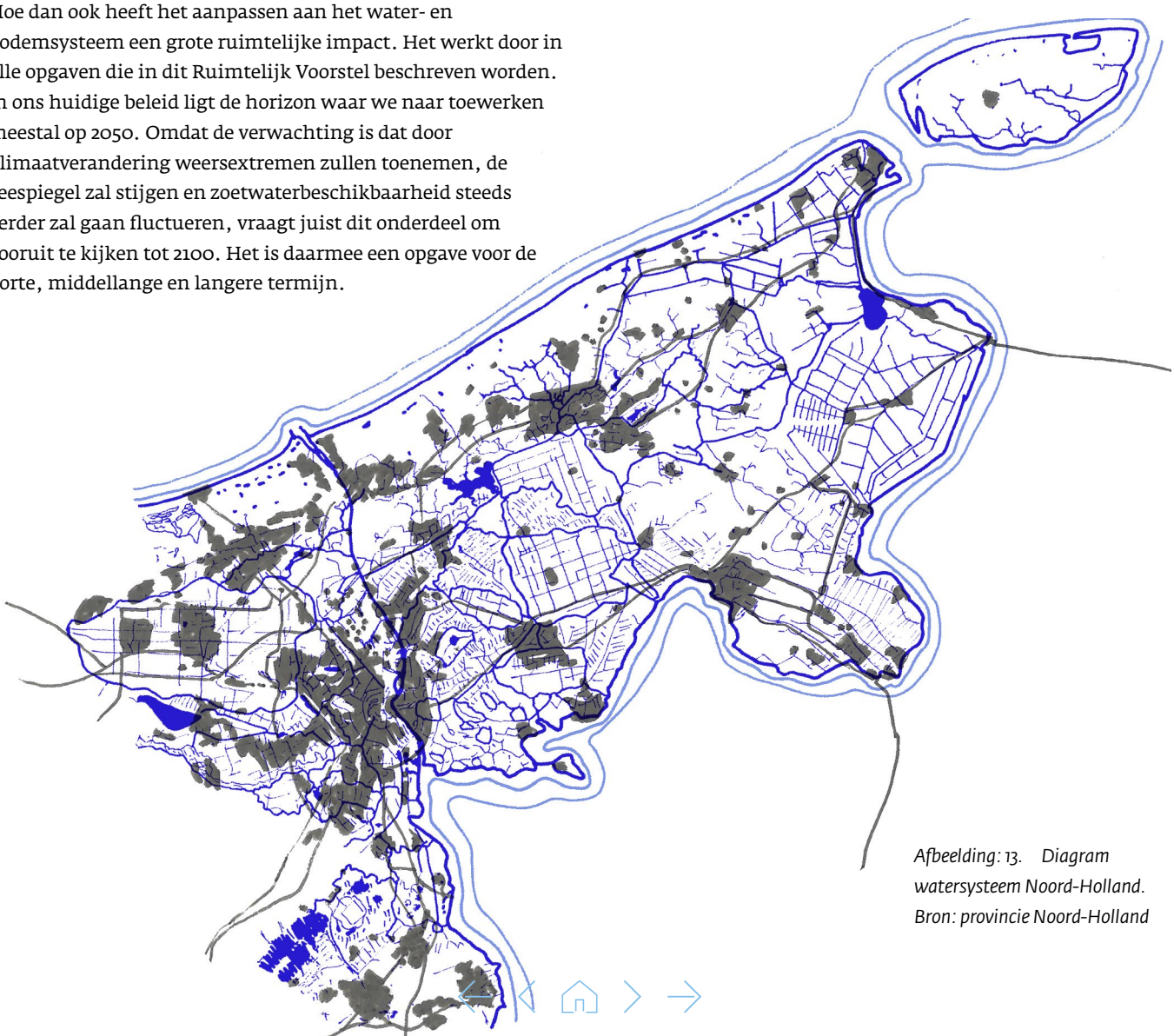

Afbeelding: 13. Diagram watersysteem Noord-Holland. Bron: provincie Noord-Holland

Waar komt het op neer?

Er moet echt iets veranderen in de manier waarop wordt omgegaan met het watersysteem in de ruimtelijke ordening. We weten nog niet precies hoe, maar doorgaan op de oude voet is een te groot risico. Op zich is dat ook weer niets nieuws, omdat Nederland van oudsher heeft leren leven met water. Om het water- en bodemsysteem echt meer sturend te laten zijn op het ruimtegebruik, is het nodig om de impact vanuit water en bodem op het ruimtegebruik te kunnen aangeven. Ook zijn op landelijk niveau keuzes nodig over de waterverdeling (hoofdwatersysteem in relatie tot nieuwe watervragers), het opzetten van het waterpeil (vernatting veenweide) en het aanpakken van bronnen van waterverontreiniging (bronaanpak verankeren in landelijk beleid en regelgeving). De deltabeslissingen die verwacht worden in 2026 helpen hierbij. Tot die tijd zijn al keuzes nodig die bepalend kunnen zijn voor de toekomstbestendigheid van het gebied. Voorbeelden hiervan zijn de aanleg van energie-infrastructuur en woningbouwlocaties in diepe polders, het waterverbruik voor (nieuwe) industrie en het tegengaan van bodemdaling. Duidelijk is ook dat niet alles technisch op te lossen valt. We zullen moeten leren leven met een dynamisch systeem.

Botsingen en kansen met andere opgaven

De keuzes die gemaakt worden in de beleidsbrief van water en bodem sturend hebben met name impact op de ontwikkelingsmogelijkheden van economie, landbouw, energie en industrie. Dit uit zich zowel in de beschikbaarheid van zoet water als in de plek waar iets wel of niet mogelijk is. Vooral de keuzes voor verdeling van zoet water zullen hier bepalend zijn. Daarnaast is het belangrijk dat de zorg om waterveiligheid nog meer wordt meegenomen bij beslissingen over het bouwen van woningen en ontwikkelen van economische functies in diepe polders en uiterwaarden. Het nemen van waterveiligheidsmaatregelen en het aanleggen van klimaatbuffers kunnen spanning geven met andere functies, omdat het ook ruimte vraagt.

Het biedt ook veel kansen voor synergie. Maatregelen voor waterberging gaan goed samen met natuurherstel. Hier zijn bijvoorbeeld in polder Zijpe al mooie voorbeelden van. Het kan uiteraard ook spanning geven als het leidt tot vermindering van bijvoorbeeld areaal of gewasgroei in de landbouw. In steden kan een klimaatadaptieve omgeving ruimte bieden voor recreatie en een gezonde leefomgeving. Groenblauwe dooradering kan bijdragen aan waterkwaliteit en waterbufferend vermogen.

Betrokken programma's en visies

Water en Bodem Sturend

Op 25 november 2022 heeft het ministerie van I&W de brief over Water en Bodem Sturend verstuurd aan de Tweede Kamer. De brief stelt dat het water- en bodemsysteem meer sturend moet worden voor de ruimtelijke ordening en geeft daarbij 33 structurerende keuzes die variëren van het opzetten van waterpeil in het veengebied tot het sturen op het verminderen van afdekking van bodems. Het Rijk heeft de provincies de opdracht gegeven om deze structurerende keuzes mee te nemen in de verschillende gebiedsprogramma's zoals het PPLG, de NOVEX-en en het Ruimtelijk Voorstel. In het vervolg op de Kamerbrief wordt, in overleg met de koepels, bekeken hoe die verder geborgd kunnen worden in een periode vanaf heden tot aan 2027 (o.a. gekoppeld aan de nieuwe Deltabeslissing en wettelijk vereiste waterprogramma's).

Kaderrichtlijn Water en EU-bodemstrategie

In 2027 moet de chemische en ecologische kwaliteit van alle oppervlaktewateren voldoen aan de normen van de Kaderrichtlijn Water. De Europese Unie kent sinds 2021 een Bodemstrategie met de doelstelling dat tegen 2030 75% van de bodem in de EU gezond is en dat in 2050 de bodemverontreiniging tot nul is teruggebracht. Volgens deze bodemstrategie zijn bodems gezond als ze in een goede chemische, biologische en fysische conditie zijn en zo in staat zijn om continu zoveel mogelijk ecosysteemdiensten te leveren. Deze jaartallen liggen verder weg dan die van de Kaderrichtlijn Water, maar bodemprocessen verlopen traag, waardoor tijdige maatregelen nodig zijn.

Deltaprogramma

Nederland is een laaggelegen land met veel water. In het nationaal Deltaprogramma staat de ambitie om Nederland te beschermen tegen hoogwater en overstromingen. Daarnaast zet het in op het zorgen voor voldoende zoet water en een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land. Naast thematische onderwerpen wordt er in een aantal regionale programma's gewerkt aan de samenhangende gebiedsopgaven. Relevant voor Noord-Holland zijn de Deltaprogramma's Wadden, IJsselmeergebied, Kust, Centraal Holland, waterveiligheid, zoet water, ruimtelijke adaptatie en, i.v.m. de aanvoer van water, Deltaprogramma Rivierengebied.

Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem (KZH)

Noord-Holland is in droge tijden indirect afhankelijk van de aanvoer van zoet water vanuit het hoofdsysteem van de grote rivieren. Ten noorden van het Noordzeekanaal wordt Rijnwater gebruikt dat via de IJssel naar het IJsselmeer stroomt. Ten zuiden van het Noordzeekanaal wordt water uit de Lek gebruikt. Dat wordt aangevoerd via inlaten aan het Amsterdam-Rijnkanaal en de Hollandsche IJssel. We moeten dit water delen met negen provincies. Landelijk wordt nu gekeken hoe we die verdeling kunnen optimaliseren in het programma Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem (KZH).

Kennisprogramma Zeespiegelstijging

In het Kennisprogramma Zeespiegelstijging onderzoeken overheden, bedrijven, kennisinstellingen en

maatschappelijke organisaties wat de mogelijke gevolgen van de zeespiegelstijging zijn voor ons land. Ook bekijken ze verschillende scenario's voor de lange termijn en verkennen ze de maatregelen om ons voor te bereiden op de gevolgen. Het programma levert kennis op waarmee we op tijd keuzes kunnen maken voor de bescherming en inrichting van Nederland. In het najaar van 2023 is een overzicht verschenen van de tot dan toe verschenen onderzoeksresultaten en inzichten.

Nationale Adaptatie Strategie (NAS) en Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (NUP KA)
Met de Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS) beoogt het Rijk de negatieve effecten van klimaatverandering voor Nederland te verkleinen of ten minste beheersbaar te houden. Het gaat om schade en overlast door extreem weer, ziekten, vroegtijdige sterfte en achteruitgang van milieukwaliteit en ecosystemen. De NAS omvat alle beleidsvelden die gevolgen ondervinden van klimaatverandering, waaronder de gebouwde omgeving, landbouw, natuur, gezondheid en cultureel erfgoed. Het Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (NUP A) helpt de uitvoering van de NAS te versnellen.

NOVEX Groene Hart Ontwikkelperspectief
Het Bestuurlijk Platvorm NOVEX-Groene Hart heeft het Ontwikkelperspectief 1.0 vastgesteld, met richtinggevende uitspraken voor de verdere beleidsontwikkeling binnen de deelnemende partijen. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 4.

Regionaal Waterprogramma
In het Regionaal Waterprogramma geeft de provincie aan hoe zij zich inzet voor een goede waterkwaliteit, het op peil houden van de watervoorraad, de bescherming tegen overstromingen en de bescherming van drinkwaterbronnen. In 2027 is er een nieuw regionaal waterprogramma voorzien.

Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)
Het PPLG komt aan bod in het hoofdstuk Landbouw en Natuur. In het PPLG zit ook een aantal watergerelateerde doelen en keuzerichtingen. De doelen van het PPLG zijn allemaal sterk afhankelijk van of beïnvloed door deze water- en bodemaspecten.

MRA: Klimaatbestendige nieuwbouw: basisveiligheidsniveaus
In de MRA en Noord-Holland is met meer dan 50 partijen afgesproken klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen en inrichten als uitgangspunt te hanteren. Dit is bezegeld met de Intentieverklaring Klimaatbestendige Nieuwbouw in de MRA en Noord-Holland. Hierbij worden minimale 'basisveiligheidsniveaus' voor klimaatadaptief en natuurinclusief inrichten en bouwen gehanteerd. Deze basisveiligheidsniveaus vormen een ondergrens van klimaatadaptief ontwikkelen, met doelvoorschriften voor wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingen.

Salta, kenniscluster verzilting (bouwt voort op het zoet-zoutknooppunt/ kenniscluster verzilting)
Salta is een bundeling van kennisinstituten, overheden en onderwijs. Ze ontwikkelen oplossingen voor binnendijkse verziltingsgebieden langs de kust waar voedselproductie plaatsvindt.

GLB-NSP
Onder het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouw Beleid-Nationaal Strategisch Plan is het agrarisch natuur- en waterbeheer verder uitgebreid en is tevens een systeem van ecodiensten ingevoerd. De eco-regeling heeft betrekking op biodiversiteit, bodem en lucht, klimaat, landschap en water.

Voorbeeld
Natuurherstel en klimaatmaatregelen in de duinen van Noord-Holland.

In de duinen van Noord-Holland richt het beheer zich vooral op het zoveel mogelijk ruimte scheppen voor natuurlijke processen zoals verstuiving, begrazing en wisselend waterpeil. Nadat de directe winning van duinwater voor drinkwater in het grootste deel van de Noord-Hollandse duinen in de jaren negentig is gestopt, is er een veel natuurlijker waterpeil ontstaan. Nu is er een goede waterbalans doordat er ongeveer net zoveel water in de duinen wordt geïnfiltreerd als er wordt onttrokken voor de drinkwaterwinning. Een lage waterstand in de zomer en een hoge in de winter hebben geleid tot een spectaculaire toename van het aantal bijzondere planten van natte duinvalleien. In de Amsterdamse waterleidingduinen wordt nog wel natuurlijk duinwater onttrokken.

In de binnenduinrand bij Heemskerk ligt de voormalige tuinbouwenclave 'de Vlotter'. Die is inmiddels omgevormd tot een natuur- en recreatiegebied met waterberging als nevenfunctie. Hier is te zien dat natuurbeheer en wateropvang goed samengaan. Toen Noord-Holland in juni 2021 een "klein Limburg" had in het gebied (140 mm neerslag in 24 uur), bleek het goed bestand te zijn tegen de gevolgen van extreme neerslag, terwijl functies in hetzelfde getroffen gebied, zoals de verstedelijkte omgeving van Alkmaar en een landbouwgebied meer naar het noorden, heel veel last hebben gehad van wateroverlast.

Ook in de droge zomers van de afgelopen zes jaar blijkt het duingebied goed bestand te zijn geweest tegen droogte. Het droogtegevoelige plantje "Parnassia" heeft het er afgelopen jaren uitstekend gedaan.

Afbeelding: 14. Duingebied.
Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

Legenda

AHN4 DSM - Blauw / Groen / Oranje (statische opmaak)

- Lager dan -6,0
- -6,0 tot -5,0
- -5,0 tot -4,0
- -4,0 tot -3,0
- -3,0 tot -2,5
- -2,5 tot -2,0
- -2,0 tot -1,5
- -1,5 tot -1,0
- -1,0 tot -0,5
- -0,5 tot 0,0
- 0,0 tot 0,5
- 0,5 tot 1,0
- 1,0 tot 1,5
- 1,5 tot 2,0
- 2,0 tot 2,5
- 2,5 tot 3,0
- 3,0 tot 3,5
- 3,5 tot 4,0
- 4,0 tot 4,5
- 4,5 tot 5,0
- 5,0 tot 6,0
- 6,0 tot 7,0
- 7,0 tot 8,0
- 8,0 tot 9,0
- 9,0 tot 10,0
- 10,0 tot 12,0
- 12,0 tot 14,0
- 14,0 tot 16,0
- 16,0 tot 18,0
- 18,0 tot 20,0
- 20,0 tot 25,0
- 25,0 tot 30,0
- 30,0 tot 35,0
- 35,0 tot 40,0
- 40,0 tot 45,0
- 45,0 tot 50,0
- 50,0 tot 60,0
- 60,0 tot 70,0
- 70,0 tot 80,0
- 80,0 tot 90,0
- 90,0 tot 100,0
- 100,0 tot 125,0
- 125,0 tot 150,0
- 150,0 tot 175,0
- 175,0 tot 200,0
- 200,0 tot 250,0
- 250,0 of hoger

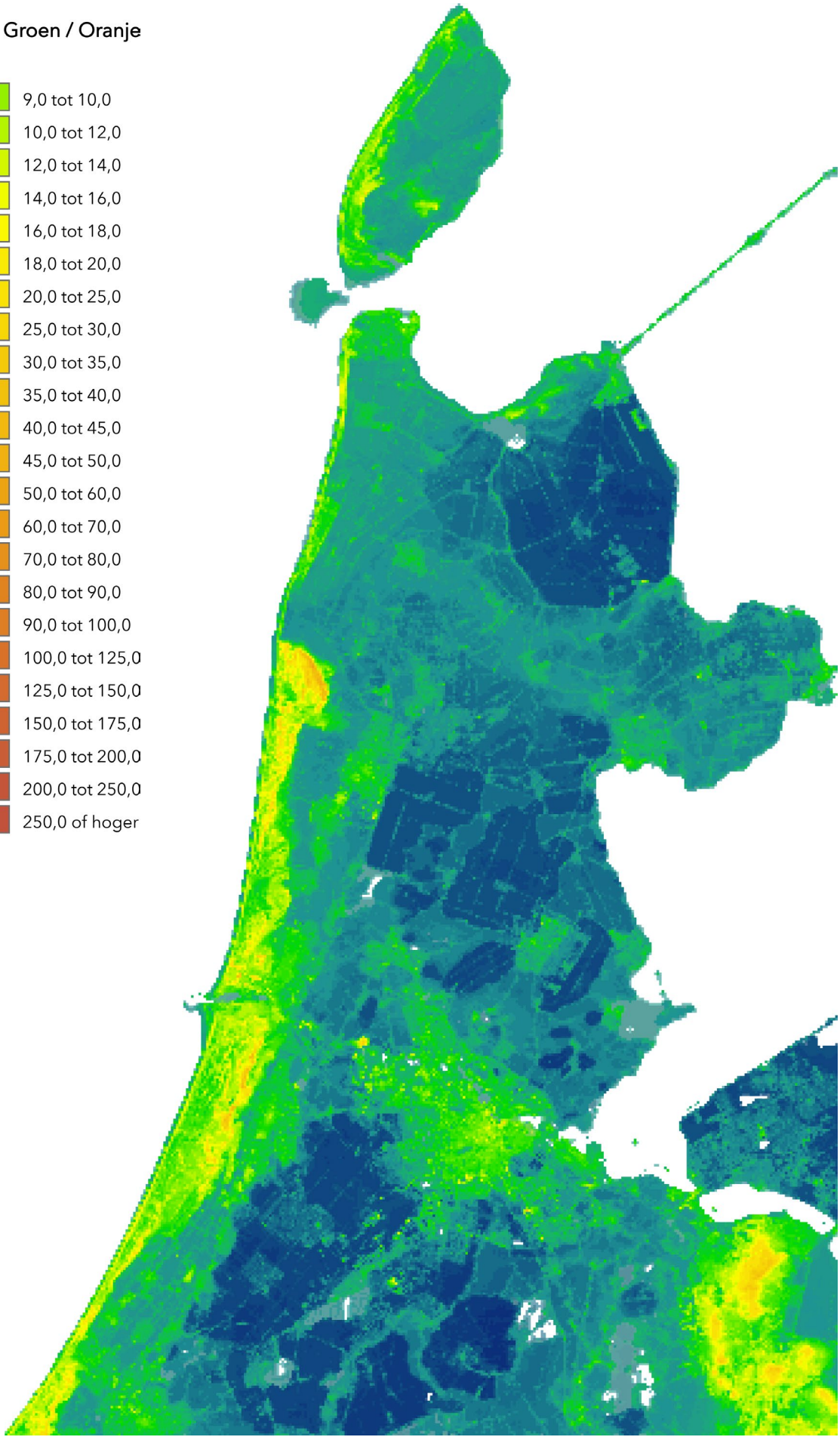

Afbeelding: 15. Algemeen Hoogtebestand Nederland. Bron: AHN4

Welke vraagstukken agenderen we?

2.1 Inzetten op waterkwaliteit vraagt om sturing op bronaanpak en inrichtingsmaatregelen

Voldoende water van goede kwaliteit en een gezonde bodem zijn belangrijk voor de gezondheid, de natuur, de drinkwaterproductie, de (levensmiddelen)industrie en de landbouw. Hoewel al veel is bereikt, zijn de doelen die Noord-Holland in 2027 moet hebben gerealiseerd op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) nog niet gehaald. Op dit moment voldoen 89 oppervlaktewaterlichamen in Noord-Holland niet aan de KRW. De grondwaterlichamen voldoen allemaal aan de norm.

In eerste instantie lijkt dit niet direct een ruimtelijk vraagstuk. Toch kan de kwaliteit van water en bodem sturend zijn voor ruimtegebruik. Het kan zijn dat nieuwe vergunningen voor bepaalde ruimtelijke projecten niet kunnen worden afgegeven omdat die een verslechtering van de waterkwaliteit veroorzaken. Of dat initiatiefnemers aanvullende maatregelen moeten nemen om extra vervuiling te voorkomen, zoals bijvoorbeeld bij de bouw het grondwater zuiveren voordat het op het oppervlaktewater kan worden geloosd. Daarnaast hebben maatregelen die genomen worden om verdere achteruitgang van de water- en bodemkwaliteit tegen te gaan ook ruimtelijke consequenties. Denk hierbij aan het tegengaan van activiteiten die de water- en bodemkwaliteit bedreigen, zoals bijvoorbeeld bij landbouw, lozingen van bedrijven, waterrecreatie en riooloverstorten. Ook moeten drinkwaterbedrijven een steeds grotere zuiveringsinspanning leveren om het water tot drinkwater te zuiveren. De nieuwe productievoorzieningen die daarvoor nodig zijn vragen ook ruimte.

De inzet voor het verbeteren van de waterkwaliteit is gericht op het voorkomen van verdere achteruitgang en het toewerken naar verbetering. Maatregelen om verdere achteruitgang te voorkomen, zijn bronaanpak en aanpassing in het gebruik. Hierbij worden activiteiten of plekken die zorgen voor waterverontreiniging aangepakt. Negatieve invloeden zijn alleen niet altijd te voorkomen door o.a. historische verontreiniging en bodemsamenstelling. Voor het halen van de KRW-doelen en de ambities voor een gezonde bodem is aanscherping van de wet- en regelgeving noodzakelijk. Specifiek gaat het om landelijk generiek beleid op gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten, PFAS, exoten en mest. Ook moet er oog voor zijn dat bepaalde doelen in bepaalde gebieden niet of lastig te halen zijn.

Daarnaast zijn er binnen het PPLG kansen om met de groenblauwe dooradering extra te werken aan de verbetering van de waterkwaliteit. Het gaat dan met name om het toevoegen van natuurvriendelijke oevers en het creëren van bufferzones die zorgen voor een verbetering van de

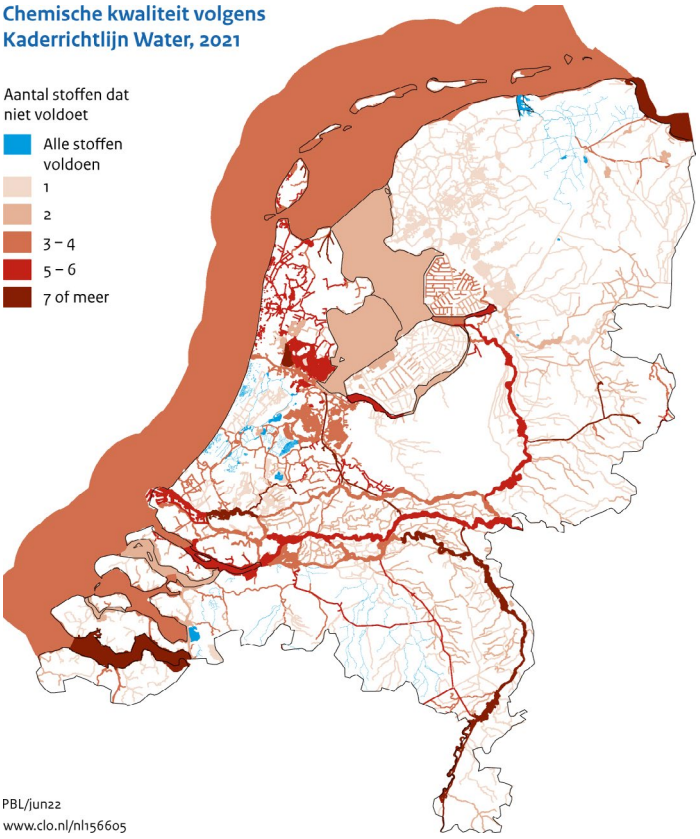

Afbeelding: 16. Chemische waterkwaliteit KRW, 2021. Bron: IHW (waterschappen, RWS): bewerkt door PBL

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Koppel het werken aan het verbeteren van waterkwaliteit aan de opgave om te werken aan een gezonde leefomgeving. Hierbij kan groenblauwe dooradering als een belangrijk concept gebruikt worden. Zodat maatregelen die goed zijn voor de waterkwaliteit gekoppeld kunnen worden aan maatregelen die bijdragen aan mogelijkheden voor recreatie, het verbeteren van het leefklimaat en gezondheid. Op dit moment is hier geen financiering voor beschikbaar.

Wat doen we zelf?

- We maken inzichtelijk wat de ruimtelijke impact is van de KRW-maatregelen.
- We gaan door met het uitvoeren van het Regionale Waterprogramma voor de KRW. Hiervoor volgt in 2024 ook een herziening om afspraken te maken over inzet in de laatste fase van deze KRW-periode tot 2027.

Wat vragen we van het Rijk?

- De doelen van de KRW kunnen alleen gehaald worden als er ook landelijk generiek beleid op gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten, exoten en mest komt. We vragen dan ook om hier wet- en regelgeving op aan te passen.

grondwaterkwaliteit. Hier komen het werken aan een gezonde leefomgeving en het verbeteren van waterkwaliteit samen.

2.2 Welke visie hebben we op het klimaatbestendig maken van Noord-Holland?

Uit het nieuwe KNMI-scenario van 2023 blijkt dat het klimaat sneller en ingrijpender verandert dan gedacht. Omgaan met de gevolgen wordt daarom een steeds grotere ruimtelijke opgave. Hogere pieken in de aanvoer van rivierwater en een stijgende zeespiegel, leiden tot nieuwe vraagstukken rond wateroverlast en -veiligheid. Lange periodes met hoge temperaturen en weinig neerslag leiden tot droogte en hittestress. Buien worden intenser. Clusterbuien zoals die bij Alkmaar en Schagen van juni 2021, met 80 tot 100 millimeter regen in een uur tijd, zullen vaker voorkomen en voor wateroverlast zorgen. Op lange termijn spelen waterveiligheidsvraagstukken in verband met de stijgende zeespiegel.

De provinciale ambitie is om in 2050 Noord-Holland klimaatbestendig te hebben ingericht. Dit kan door de veerkracht van het hoofdwatersysteem en regionale watersysteem te vergroten door een (her)inrichting van het watersysteem zodat dat voldoende ruimte biedt voor natuurlijke processen (natuurlijk peilbeheer, het aanleggen en beheren van natuurvriendelijke oevers, natuurlijke hydromorfologie als hermeandering, vispassages, etc.). Hierdoor kunnen weersextremen beter worden opgevangen. Zowel bij droogte als bij extreme neerslag en overstromingen. Ook hier liggen kansen om de opgaven te koppelen aan de doelen in het PPLG, zoals de groenblauwe dooradering.

Klimaatbestendigheid gaat niet alleen om het natuurlijke systeem. Ook gebouwen, gebieden, sectoren en functies moeten bestand zijn tegen weersextremen, zoals overstroming, zeer hoge temperaturen of aanhoudende droogte. De vraag is wat het perspectief van Noord-Holland is op de langere termijn en welke ruimtelijke consequenties dat perspectief gaat hebben. Hier liggen duidelijke kansen om het te combineren met het vergroenen van steden en dorpen.

Om hier grip op te krijgen, ontwikkelen we een langetermijnvisie op de gevolgen van weersextremen (waterveiligheid en zeespiegelstijging, wateroverlast, watertekort en hitte) als onderlegger voor onze ruimtelijke ordening. Het ontwikkelen van deze visie is noodzakelijk om:

1. Richting te kunnen geven aan toekomstbestendige ruimtelijke keuzes. De visie moet inzicht geven in hoe de langetermijnklimaatveranderingen uitwerken op de keuzes van nu. Dit geeft beter inzicht in waar bijvoorbeeld toekomstige investeringen[3] hun waarde verliezen, met te grote veiligheidsrisico's (lock-ins) of met onvoldoende waterbeschikbaarheid te maken krijgen.

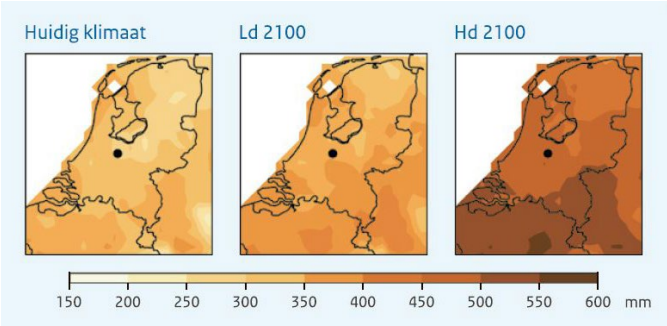

Afbeelding: 17. Maximaal neerslagtekort nu en rond 2100, Maximaal neerslagtekort neemt toe. (Het maximale neerslagtekort in de 5% droogste jaren in het huidige klimaat en in de twee droge KNMI'23-klimaatscenario's rond 2100)
Bron: KNMI klimaatscenarios 2023

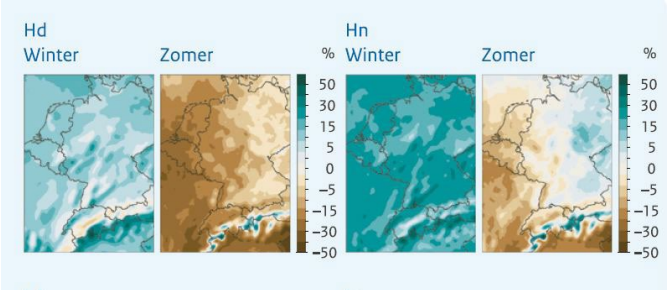

Afbeelding: 18. Neerslagverandering in West-Europa. Meer neerslag in de winter, minder in de zomer.
Bron: KNMI klimaatscenarios 2023

3 Stapeling klimaatrisico's en financiële draagkracht woningmarkt - ABN AMRO Bank

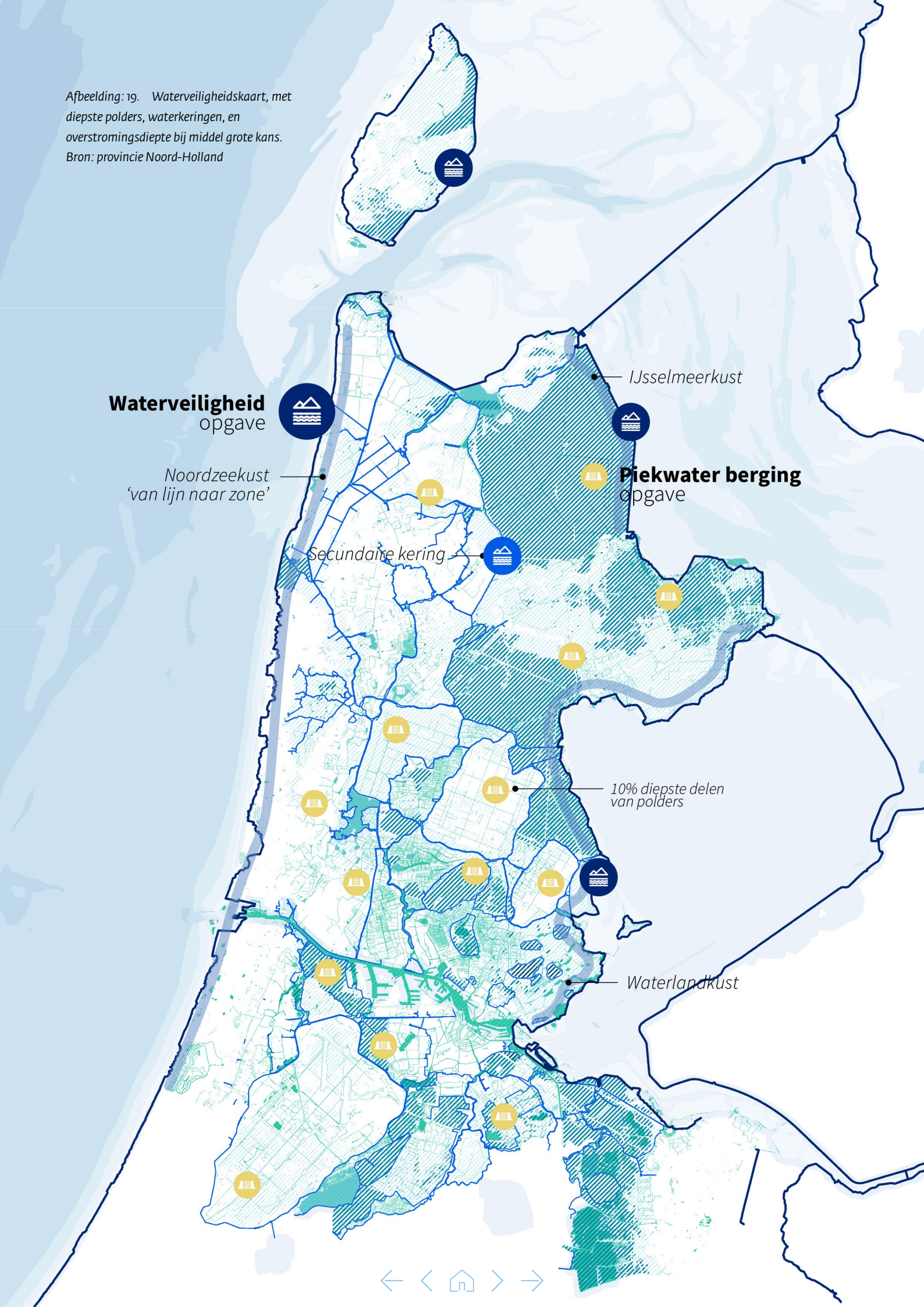

Afbeelding: 19. Waterveiligheidskaart, met diepste polders, waterkeringen, en overstromingsdiepte bij middel grote kans. Bron: provincie Noord-Holland

2. Te weten waar ingezet moet worden op waterveiligheid en beperking van wateroverlast en welke ruimtelijke claims hierbij horen.

Vooruitlopend op de visie op het omgaan met weersextremen is er nu al een aantal vraagstukken dat speelt:

- Vanuit toekomstbestendigheid en volgend uit de 'Water en bodem sturend brief' wordt aangegeven dat er rekening gehouden moet worden met grotere peilfluctuaties en de optie om in het IJsselmeer en Markermeer het peil op te zetten met 20 tot 50 cm.
- Op dit moment wordt onderzocht waar in de Kop van Noord-Holland een 380 kV-station worden gerealiseerd. Eventueel in combinatie met de aanlanding van op zee geproduceerde wind. Een aantal van de zoeklocaties liggen nabij Agriport, in de Wieringermeerpolder (zie hiervoor ook het hoofdstuk 4.1 over sturende netwerken). De vraag is of de keringen (primair als regionaal) dan nog wel voldoen aan de waterveiligheidsnorm als de economische waarde van de polder toeneemt en ook het waterpeil van het IJsselmeer omhoog gaat. Is deze locatie wel geschikt voor vitale en kwetsbare infrastructuur, die er voor meer dan 50 jaar staat en die ook andere bedrijven kan aantrekken, terwijl de prognose is dat deze diepe polder steeds kwetsbaarder wordt als gevolg van de verregaande zeespiegelstijging (Tussenbalans kennisprogramma Zeespiegelstijging).

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef aan hoe bij de aanleg van energie-infrastructuur en –productie rekening wordt gehouden met water en bodem sturend, en met de effecten van de keuzes. Geef aan wat hierbij voorrang heeft, wat randvoorwaardelijk is en op welke manier deze randvoorwaarden geborgd worden.
- Ditzelfde geldt voor buitendijks bouwen in het IJsselmeer en Markermeer. Maak een keuze in wat voorrang heeft en laat de consequenties hiervan doorwerken in de mogelijkheden van doelbereik voor woningbouw en de energietransitie.

Wat doen we zelf?

- We ontwikkelen een langetermijnvisie op de gevolgen van weersextremen (waterveiligheid en zeespiegelstijging, wateroverlast, watertekort en hitte) als onderlegger voor onze ruimtelijke ordening.
- We gaan samen met de waterpartners verder met het ontwikkelen van de Signaalkaart Klimaatadaptatie als onderliggende signalerend instrument voor water en bodem sturend.
- We maken samen met de waterpartners bovenregionale watersysteemanalyses, stresstesten en impactanalyses. We kijken hierbij onder andere naar de gevolgen van extreme weersomstandigheden gelijk aan die van Limburg in 2021.
- We gaan verder met het opstellen van nieuw beleid voor Klimaatadaptatie met onder andere aandacht voor binnenstedelijke vraagstukken zoals hittestress. Waarbij ook het verankeren van klimaatadaptatie in de Omgevingsverordening een aandachtspunt is.
- We ontwikkelen het ruimtelijk concept Waterveiligheidslandschappen. Hierbij onderzoeken we hoe het versterken van de waterveiligheid door gebruik te maken van de eigenschappen en samenhang van het landschap kan bijdragen aan de leefbaarheid van Noord-Holland.
- We gaan verder met het ontwikkelen van toekomstperspectieven vanuit water voor Centraal Holland en spiegelen deze aan actuele ruimtelijke dilemma's en vraagstukken uit lopende ruimtelijke sporen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Zorg voor nauwe samenwerking op de nationale kennisprogramma's, zoals het Deltaprogramma Kennisprogramma Zeespiegelstijging, Waterveiligheidslandschappen et cetera (vooral de vraagstukken rondom de kusten) en regionale doorwerking daarvan.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor het hoofdwatersysteem. Zorg dat deze is ingericht op de toekomstige klimaatverandering. Houdt hierbij ook rekening met de invloed die de verminderde aanvoer van zoet water heeft op de bereikbaarheid van havens.

Voorbeeld
Impact systeemkeuzes Amsterdam Rijnkanaal Noordzeekanaal

Het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal (ARK/NZK) en het hieraan aangetakte regionale watersysteem vormen één samenhangend systeem. De waterafvoer van dit systeem is bijna volledig afhankelijk van het spui- en gemaalcomplex in IJmuiden. De verwachting is dat door de stijgende zeespiegel de spuicapaciteit in de komende twee decennia sterk afneemt. Na 2050 zijn we naar verwachting volledig afhankelijk van pompen om water af te voeren. Dit maakt ons kwetsbaarder voor extreme neerslag met mogelijke schade aan woningen en bedrijven, gewassen, uitval van wegen en riolering tot gevolg. Een bovenregionale stresstest gaat inzicht geven in de gevolgen van grootschalige neerslag. Deze kwetsbaarheid is niet alleen binnen het watersysteem op te lossen. In toenemende mate beseffen waterbeheerders en 'ruimtelijke ordenaars' in Centraal Holland dat oplossingen in elkaars systemen moeten worden gezocht.

Ook is het ARK/NZK-systeem en omliggend gebied gevoelig voor droogte en verzilting. Het watersysteem is in droge perioden sterk afhankelijk van zoetwateraanvoer. Voldoende zoetwateraanvoer is noodzakelijk ten bate van landbouw, natuur en het op peil houden van het peil op de kanalen en het boezemsysteem. De combinatie van zeespiegelstijging, scheepvaartverkeer en het fluctueren van de aanvoer van zoetwater maakt dat het moeilijker wordt om de indringing van zout water vanuit de Noordzee tegen te gaan. Verzilting is onder andere een risico voor het innamepunt voor drinkwaterbereiding Nieuwersluis, maar ook voor natuur en landbouw in de regio. In 2022 werden vanwege verzilting en beperkte mogelijkheden tot zoetwateraanvoer al schutbeperkingen bij IJmuiden opgelegd om extra zouttoevoer vanuit zee zoveel mogelijk te beperken. Dit leidde tot serieuze economische gevolgen voor de scheepvaart en specifiek voor de haven van Amsterdam. Scenario's wijzen op afname van zoetwateraanvoer wat systeem/gebied extra gevoelig zal maken voor droogte en verzilting. Kortom het watersysteem van het ARK/NZK loopt tegen zijn fysieke grenzen aan.

Voor een goed functionerend ARK/NZK-gebied moet worden ingezet op een viertal sporen: 1) technische maatregelen in het hoofdwatersysteem en samenhangende regionale watersystemen waar die noodzakelijk zijn. Het water heeft ook (2) meer ruimte nodig. Aanvullend zijn (3) randvoorwaarden nodig voor ruimtegebruik op basis van de (on)mogelijkheden die het water- en bodemsysteem biedt. Tot slot (4) draagt elke ontwikkeling en investering bij aan een vitaal water- en bodemsysteem

Afbeelding: 20. Houthavens Amsterdam
Bron: onbekend

Om een goede afweging te kunnen maken welke maatregelen genomen kunnen worden en op welke plek, gaan we onder de vlag van 'Centraal Holland' gezamenlijk met het Rijk, RWS, de waterschappen, de betrokken gemeenten en provincies een strategie ontwikkelen om uiteindelijk afspraken te kunnen maken, zowel in het kader van het nationaal deltaprogramma als om op te nemen in regionaal beleid en kaders.

- In de brief Water en bodem sturend wordt aangegeven dat er niet meer gebouwd kan worden in het IJsselmeer/ Markermeer. Een aantal plannen voor buitendijkse woningen is hiermee strijdig. Het Rijk werkt tegelijk aan een beleidskader buitendijks bouwen voor het IJsselmeergebied. Op korte termijn is een duidelijke keuze van het Rijk nodig. Dit kan vervolgens als richtsnoer dienen voor een perspectief op middellange termijn. Waarin het opzetten van het peil van het IJsselmeer en Markermeer en de consequenties die dit onder andere heeft voor de Noord-Hollandse kuststeden wordt uitgewerkt. Vervolgens is het van belang een gezamenlijk perspectief na 2100 te ontwikkelen wanneer de zeespiegelstijging vooral voor het oostelijke deel van de provincie een steeds grotere opgave is en op termijn mogelijk vraagt om een differentiatie in waterveiligheidsnormen met inzicht in de ruimtelijke consequenties.
- Waterstofproductie vraagt veel koelwater dat in droge zomers steeds minder beschikbaar is.

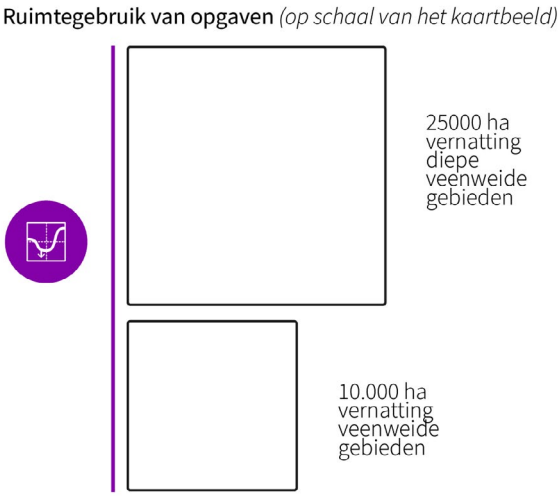

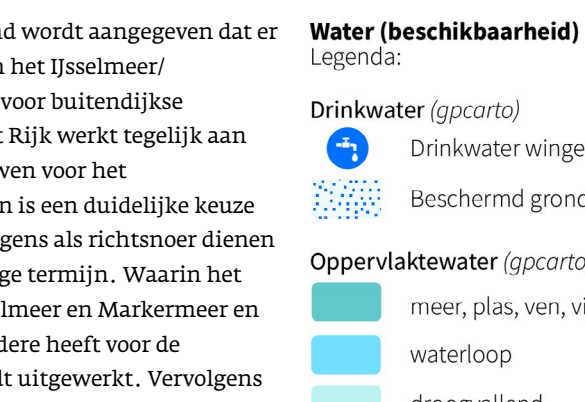

Afbeelding: 21. Zoetwaterbeschikbaarheidskaart, met zoetwaterwingebieden, waterboezemsysteem en richting, en veenweidegebieden die water nodig hebben.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 22. Watersysteem diagram. Bron: provincie Noord-Holland

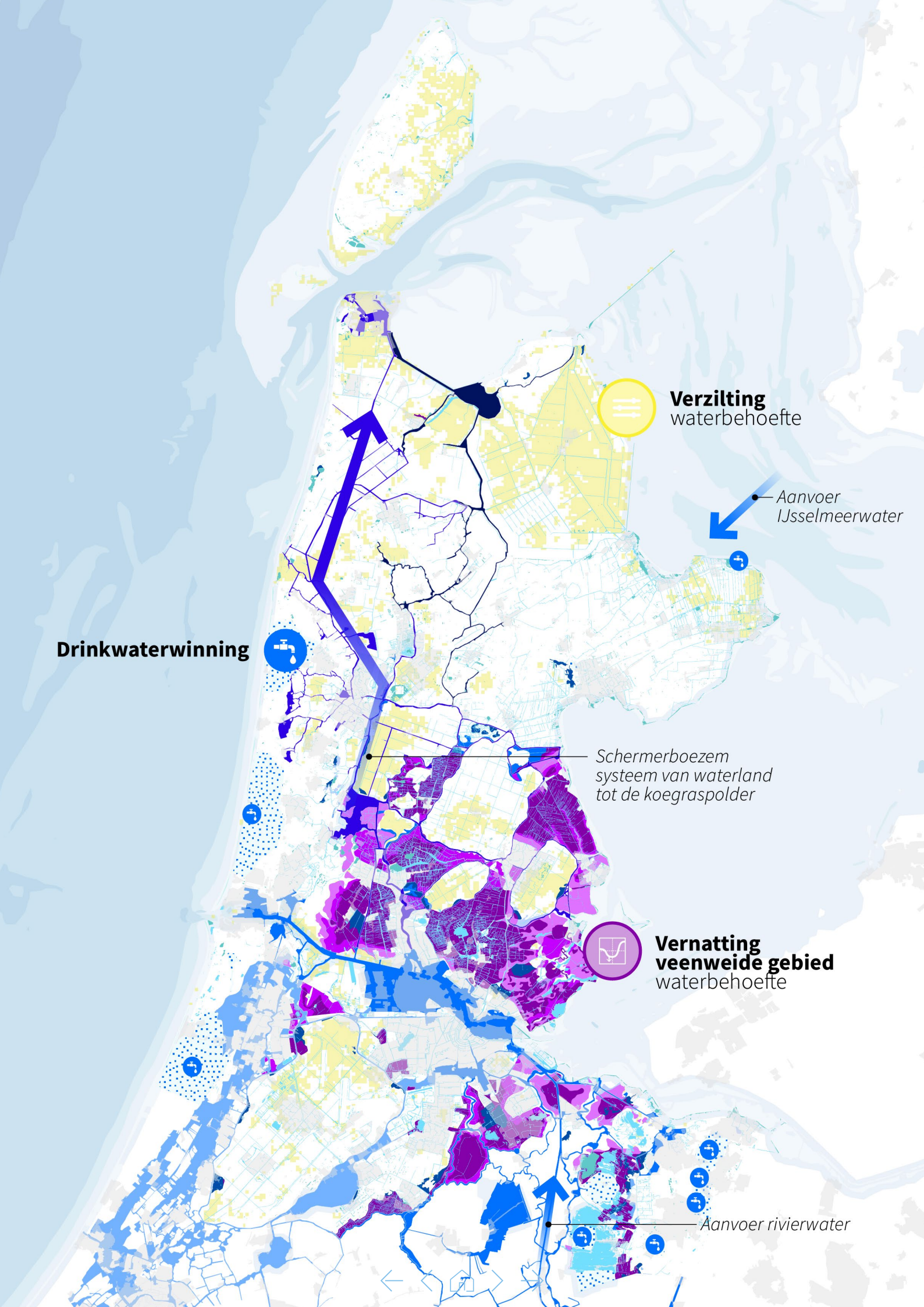
Verzilting
waterbehoefte
Aanvoer
IJsselmeerwater
Drinkwaterwinning
Schermerboezem
systeem van waterland
tot de koegraspolder
Vernatting
veenweide gebied
waterbehoefte
Aanvoer rivierwater

2.3 Hoe spelen we in op het zoetwatertekort?

Zoetwaterbeschikbaarheid gaat in Noord-Holland een steeds urgenter vraagstuk worden. De behoefte aan zoet water blijft toenemen. In de landbouw en het natuurbeheer wordt zoet water gebruikt voor doorspoeling van sloten om verzilting tegen te gaan en gewassen te besproeien. Zoet water is daarnaast essentieel voor de drinkwaterproductie en als koelwater en proceswater voor de industrie. Bijvoorbeeld voor datacenters die geen gebruik maken van een gesloten koelsysteem en die in sommige gevallen gebruik maken van zoetwater om te koelen. Er komen ook nieuwe waterbehoeftes aan, bijvoorbeeld voor elektrolysers (waterstoffabrieken) en de vernatting van veengronden. Tegelijk neemt de aanvoer van zoet water in delen van het jaar af, door langere periodes van droogte en een sterker wisselende aanvoer via de grote rivieren. Dit juist in de periode dat er voor landbouw, natuur en koeling het meeste water nodig is. De gevolgen van onvoldoende zoetwaterbeschikbaarheid (langere periode van droogte en weinig aanvoer) als verzilting, droogte en schutbeperkingen hebben we afgelopen zomers jaren al meermaals ervaren. Noord-Holland is niet de enige provincie waar dit voor geldt.

Alle provincies hebben in hun Ruimtelijk Voorstel aangegeven zoetwaterbeschikbaarheid te zien als een groot nationaal vraagstuk. Dan gaat het niet alleen over hoe hier mee om te gaan of hoe het zoet water te verdelen over de verschillende functies. Maar ook over de verdeling tussen de verschillende provincies. Zo is bijvoorbeeld het noorden van onze provincie samen met zeven andere provincies afhankelijk van het IJsselmeer. Feitelijk is heel Nederland afhankelijk van de aanvoer via de Rijn en de Maas en de verdeling van dat water en daardoor van het bovenstrooms watergebruik van haar buurlanden Er zijn meerdere manieren om te reageren op de dreigende toename van het zoetwatertekort in delen van het jaar:

- Het beperken van het watergebruik
- Het vasthouden van water waar het valt
- Het hergebruiken van water
- Het aanpassen functies (ruimtegebruik) aan waterbeschikbaarheid
- Het beschermen van zoetwaterbronnen
- Het accepteren van de schade

Deze strategieën zijn allemaal nodig, maar daarbinnen zijn nog wezenlijke keuzes te maken. Die keuzes werken door in de vormen van ruimtegebruik die ergens mogelijk zijn, de ontwikkelingskansen op een bepaalde plek en in de omgang met het landschappelijke erfgoed. Zo kan het zoetwatergebruik door de landbouw, industrie en andere bedrijven worden beperkt, bijvoorbeeld door in te zetten op maximale zelfvoorzienendheid. Dit vraagt een andere vorm van bedrijfsvoering en om korte termijnbeleid hoe om te gaan met

VOORBEELD
Veenweide

Omdat de zoetwaterbeschikbaarheid minder zeker is en er meer vraag komt naar water zal de waterbeschikbaarheid en de keuzes die we maken over wat daarin voorrang heeft sterk bepalend zijn voor welke doelen behaald worden. De watervraag voor de veenweide in droge perioden zal gevolgen gaan hebben voor andere watervragende functies in Noord-Holland. Water dat ingezet wordt voor vernatting van het veen, om de uitstoot van broeikasgassen (CO_2-equivalenten) te reduceren en de daaraan verbonden bodemdaling te verminderen, is niet meer beschikbaar voor gebruik lager in de verdringingsreeks. Het kan om veel water gaan. Ter vergelijking: als het water voor een peilopzet tot 20 à 40 centimeter onder NAP in alle Nederlandse veenweidegebieden volledig uit het IJsselmeer zou worden gehaald, is daar een 'waterschijf' van 25 centimeter voor nodig.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Erken dat zoetwaterbeschikbaarheid een nationaal verdelingsvraagstuk is waar landelijke afspraken voor nodig zijn. Breng daarbij de consequenties en de samenhang tussen oorzaak en gevolg in beeld.
- Geef aan of er beperkingen worden gesteld aan het waterverbruik van nieuwe economische ontwikkelingen of uitbreiding ervan.

Wat doen we zelf?

- We zullen onderzoeken wat de toekomstige watervraag en de toekomstige waterbeschikbaarheid is in bepaalde gebieden en brengen in beeld waar dit tot keuzes of conflicterende vragen leidt.
- We nemen waterbeschikbaarheid als opgave mee in onze gebiedsprogramma's.
- Daar waar we een provinciale rol hebben, gaan we bekijken hoe we die beter kunnen inzetten om de opgave voor waterbeschikbaarheid zoals beschreven in de water en bodem sturend-brief beter te kunnen borgen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Zoetwaterbeschikbaarheid en zoetwaterverdeling zijn provincie-overstijgende (nationale) en internationale vraagstukken. Afspraken en regie zijn nodig op welke rol de verschillende provincies en waterschappen en onze buurlanden hebben in het vergroten van de zoetwatervoorraad en het voorkomen van tekorten op plekken aan het eind van het watersysteem.
- Onderzoek of de nationale verdringingsreeks nog past bij de nieuwe watervragers.

nieuwe watergebruikers. Verder onderzoek is nodig om deze keuzes goed te kunnen maken, onder andere naar:

- De trits zoet water besparen, vasthouden en opslaan. Dit gaat implicaties hebben voor functies en vraagt ook veel ruimte. Het is van belang om de consequenties van de trits in beeld brengen, zodat uiteindelijk ruimte kan worden gereserveerd.
- Gebiedsgericht uitwerken daar waar zoet water niet altijd meer kan worden gegarandeerd. Dit betekent dat op die plekken sprake is van tijdelijke en regionale verzilting. Hierop moet worden voorgesorteerd met de juiste functie op juiste plaats.
- O.a. uitwerken nationale zoetwaterverdeling en regionale consequenties (zoals opzet peil IJsselmeer en regionaal water bufferen) ook op functies als industrie en veenweide. Op het schaalniveau van West-Nederland, Centraal Holland en IJsselmeergebied wordt dit met de verschillende overheden opgepakt. Uitwerking en doorwerking hiervan is essentieel voor de gebiedsopgaven zoals de NOVEX-en en het PPLG.
- Bepalen wat nodig is voor het garanderen van (drink) waterbeschikbaarheid en hier tijdig maatregelen voor nemen.

2.4 Tegengaan bodemdaling

In de brief water en bodem sturend is aangegeven dat in veenweidegebieden wordt toebewogen naar een grondwaterstand van 20 tot 40 cm onder maaiveld. Dit zorgt voor een vermindering van CO_2-uitstoot en draagt bij aan het tegengaan van bodemdaling. In het coalitieakkoord 'Verbindend Vooruit' is dit geconcretiseerd tot een provinciale opgave van 0,09 megaton CO_2 -equivalenten verdeeld over de programmagebieden uit het PPLG.

Tegelijkertijd zorgt het verhogen van de grondwaterstand voor een aantal extra opgaven. Het zal een aanzienlijk deel van het beschikbare zoet water vragen. Op bepaalde plekken leidt het tot wateroverlast. Het zorgt op de korte termijn voor een verslechtering van de waterkwaliteit door meer fosfaatuitstoot. Het zal consequenties hebben voor het onderhoud van wegen door snellere verzakkingen en spoorvorming in het asfalt. Ook zal het effect hebben op het huidige gebruik van het gebied (zie hiervoor ook het voorbeeld in hoofdstuk 4). Kortom de keuze voor peilopzet heeft enorme impact en raakt een complex systeem van in elkaar grijpende afhankelijkheden. Dit vraagt continu overleg met alle betrokken partijen.

Afbeelding: 23. Kaart Bodemsysteem met verschillende bodemsoorten. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?
De keuze voor peilopzet in veenweidegebieden die is gemaakt in de brief water en bodem sturend heeft enorme consequenties voor de mogelijkheden van gebruik en beheer van deze gebieden. Maak in de nota Ruimte duidelijk wat deze consequenties zijn, welke keuzes hierin worden gemaakt en hoe hiermee wordt omgegaan.

Vitale bodem
opgave
Zandige strandwal
Zeeklei
Veenweide

De provincie werkt hieraan op basis van de Regionale Veenweide Strategie 1.0 (RVS 1.0). Deze bevat een strategie voor het verminderen van broeikasgasemissies (CO_2) uit onze veenbodems en het daaraan gekoppelde afremmen en waar mogelijk stoppen van bodemdaling. We streven daarbij zoveel mogelijk naar een realistisch en haalbaar doel, met respect voor de rechten van eigenaren en gebruikers en aandacht voor wat het vraagt van de bewoners.

Het is van belang om op korte termijn in beeld te krijgen wat het toebewegen naar een ophoging van de grondwaterstand betekent. Het vraagt om een besluit over de toekomstige waterverdeling en aanpassingen in wet- en regelgeving, zoals het tijdelijk loslaten van bepaalde KRW-doelstellingen. Het vraagt tevens om een goede aansluiting van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid op de gestelde doelen. Op middellange termijn vraagt het om een kansrijk nieuw perspectief dat ook recht doet aan de water- en bodemopgaven. Blijven we de veenweide faciliteren, met alle ingrepen die daarvoor nodig zijn of moeten we toebewegen naar een meer natuurlijk veenlandschap met alle landschappelijke gevolgen van dien? Of bewegen we op de langere termijn toe naar een ander landschap, dat meer samengaat met het toekomstige waterveiligheidsvraagstuk?

Door de samenhang in het systeem werken maatregelen op de ene plek, zoals peilverhoging, door op andere plekken. Het vraagt dus samenwerking en afstemming tussen alle partijen.

Om als provincie 'Water en bodem sturend' te kunnen invullen, is het van essentieel belang om meer zicht te hebben op de nationale koers, vooral die voor de middellange (2050) en langere termijn (na 2100). Er lopen diverse onderzoeksprogramma's, met name onder de vlag van het Deltaprogramma, op basis waarvan in 2026 de Deltabeslissing herzien wordt. Dit is onder meer het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en uitwerkingen onder het Deltaprogramma Zoetwater. Ook zullen de structurerende keuzes uit de brief Water en Bodem Sturend in 2026 verder uitgewerkt zijn.

De provincie gaat in de komende jaren de nationale opgaven vertalen naar een regionale uitwerking, in nauwe samenhang met de landelijke kennisagenda's, zodat regionale uitwerkingen en nationale opgaven met elkaar verbonden worden. Dit doen we samen met gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners. Het is een integrale opgave die ook weer zijn uitwerking moet krijgen in de verschillende gebiedsopgaven van het PPLG en de NOVEX-en. Regionaal maatwerk is daarbij de sleutel, en het doen van eerste stappen vooral daar waar er nu energie zit of winst te behalen valt. Hierbij kunnen de noodzakelijk gebiedsopgaven wel doorgaan, maar moet er al wel ruimte worden ingebouwd voor toekomstige maatregelen en lock-ins worden voorkomen.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Gezien de nationale en internationale verwevenheid van het water- en bodemsysteem vragen we om een gezamenlijke landelijke langetermijnvisie op dit systeem met daarin de ruimte om lokaal maatwerk toe te passen. Geef daarbij als Rijk perspectief en geef aan waar prioriteit ligt. Geef duidelijk aan wat daarbij van de regio wordt verwacht. Werk gezamenlijk toe naar een fasering met keuzes en maatregelen die op korte termijn noodzakelijk zijn, richtinggevende uitspraken richting 2050 en een doorkijk naar 2100 en verder. Koppel deze ook aan een water- en bodemperspectief (nadere uitwerking brief Water Bodem Sturend).

Wat doen we zelf?

- Wij werken aan een vertaling van de landelijke keuzes naar provinciale schaal en naar de gebiedsprocessen. Daarbij brengen we conflicterende keuzes of conflicterend ruimtegebruik in beeld zodat daar besluitvorming over kan plaatsvinden.
- Wij zorgen voor inzicht in de samenhangende systemen en voeren waar nodig watersysteemstudies uit.
- In de ruimtelijke ontwikkelingen houden we meer ruimte vrij voor het vasthouden en bergen van.

2.5 Een gezamenlijke visie op de toekomst van het watersysteem

Het water- en bodemsysteem is een samenhangend systeem. Het houdt niet op bij provincie-, waterschaps- of landsgrenzen.

3 BEWEGEN NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIG EVENWICHT TUSSEN LANDBOUW EN NATUUR

Landbouw en Natuur: we hebben in Noord-Holland te maken met topnatuur en toplandbouw. Om topspelers te blijven, zal de landbouw zich blijven ontwikkelen naar kringlooplandbouw, geven we meer ruimte aan natuurlijke processen en wordt natuurbehoud een brede doelstelling die ook geldt buiten natuurgebieden. Zowel landbouw als natuur zullen rekening moeten houden met wat houdbaar is in veranderende klimaatomstandigheden. In het gebied tussen de topnatuurgebieden en de toplandbouwgebieden kan synergie gevonden worden door extensivering van landbouwactiviteiten in combinatie met natuurinclusief landgebruik, voedselproductie en de herinrichting met groenblauwe dooradering.

Wat is er aan de hand?

De startversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) is door Gedeputeerde Staten (GS) vastgesteld op 27 juni 2023. Het betreft de startversie met een bijbehorende financiële aanvraag bij het Rijk. De startversie wordt verder uitgewerkt in een ontwerp PPLG en uiteindelijk een definitief PPLG. Het is daarbij van groot belang wat de financiële bijdrage van het Rijk zal zijn. Het realiseren van doelen is afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen.

Het landelijk gebied in Noord-Holland omvat driekwart van de totale oppervlakte van Noord-Holland (exclusief buitenwateren). Ongeveer de helft daarvan wordt gebruikt voor land- en tuinbouw en circa 15 % is natuur- en/of recreatiegebied. Zowel de landbouw- als natuurgebieden zijn sterk verweven met het onderliggende water- en bodemsysteem. Er is een range aan natuurgebieden en landschappen, waarvan er vier ook op Europese schaal uitzonderlijk zijn: de Wadden, de veenweidegebieden, de duinen en de Vechtplassen. Qua landbouw is sprake van

Voorbeeld
Wieringerhoek

Wieringerhoek is het gedeelte van het IJsselmeer tussen Medemblik en Den Oever. Sinds eind 2022 werken het Rijk (de departementen van EZK, IenW en LNV, het Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat) en de decentrale overheden (gemeente Medemblik, gemeente Hollands Kroon en provincie Noord-Holland) samen aan de 'integrale verkenning Wieringerhoek'. Deze moet een antwoord opleveren op de vraag in hoeverre het binnen de geldende kaders mogelijk is in de Wieringerhoek zonnepanelen op water aan te leggen in combinatie met natuurontwikkeling en recreatie en wat de mogelijkheden en kansen zijn. De voorlopige inschatting is dat hier 1,6 TWh aan duurzame energie opgewekt kan worden. Het initiatief raakt vragen over de opbouw van het energiesysteem (hoe verhoudt het zich tot de strategie van clustering van vraag en aanbod en het efficiënt benutten van het netwerk) en belangen die voortkomen uit andere perspectieven, bijvoorbeeld de natuurwaarden van het IJsselmeer, oefenterrein van Defensie, voldoende water kunnen bergen ten behoeve van de zoetwatervoorziening, zonder obstructie water af te kunnen voeren ten tijde van extreem hoog IJsselmeerpeil en de landschappelijke effecten.

een schakering van akkerbouw, tuinbouw en veeteelt, bollenteelt en glastuinbouw (Greenports Noord-Holland Noord en Aalsmeer). Seed Valley in Noord-Holland Noord is van belang voor de wereldwijde voedselvoorziening met ontwikkeling van weerbare gewassen. Het noordelijk deel van Noord-Holland is één van de vijf meest productieve landbouwgebieden van het land. De landbouw in Noord-Holland is een vanouds krachtige innovatieve sector. Die innovatieve kracht wordt ook al aangewend om om te kunnen gaan met veranderende productieomstandigheden.

Transitie naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur

In het landelijk gebied is een transitie ingezet naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur waarbij water en bodem meer sturend zijn. De inzet is het afronden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in 2027 en het toewerken naar kringlooplandbouw[4] (zie kader) in 2040. Het doel is om uiteindelijk een robuust systeem te creëren waarin zowel de landbouw als de natuur in staat zijn om mee te bewegen met de effecten van klimaatverandering en de toenemende bevolkingsdruk en waarin de biodiversiteit zich herstelt. Door stikstofuitstoot te verminderen wordt de natuurkwaliteit versterkt en zal ruimte worden gecreëerd voor verdere ontwikkelingen zoals woningbouw. Aan biodiversiteit buiten de natuurgebieden wordt gewerkt door het aanleggen van 10% groenblauwe dooradering, meer bos (bossenstrategie) en agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Dit draagt ook bij aan de ambities voor de algehele verbetering van de kwaliteit van bodem en water. Door de bevolkingsgroei is er steeds meer behoefte aan recreatie. Een belangrijke nevendoelstelling is dan ook het beleefbaar houden en maken van de natuur en het landelijk gebied door het toevoegen van recreatiemogelijkheden.

Oppakken opgaven landelijk gebied in samenhang in het PPLG

Om deze opgaven in het landelijk gebied in samenhang op te pakken werkt de provincie Noord-Holland aan het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Dit is de provinciale uitwerking van het Nationale Programma Landelijk Gebied en is bedoeld als samenhangend beleidskader voor de doelen die gerealiseerd moeten worden in het landelijke gebied. In juni 2023 is de startversie van het PPLG vastgesteld. In deze startversie is een uitwerking opgenomen van de nationale opgaven voor biodiversiteit, stikstof, water en bodem, klimaat en het perspectief voor de landbouw. Daarnaast bevat het een uitwerking van de provinciale doelstellingen voor het landeli

jk gebied op de thema's landschap, erfgoed en recreatie. De uitwerking van het PPLG vindt plaats in gebiedsprocessen en is complementair aan het generiek rijksbeleid voor het landelijk gebied. De thema's woningbouw, energievoorziening, infrastructuur en economie zijn niet uitgewerkt in het PPLG. De integrale afweging van majeure ruimtelijke ontwikkelingen vanuit het PPLG, in samenhang met de overige genoemde thema's zal plaatsvinden in de te actualiseren Omgevingsvisie. De ruimtelijke afweging tussen de belangen uit het PPLG en de overige belangen in dit Ruimtelijk Voorstel zullen komende jaren plaatsvinden. Het PPLG is daarmee een bouwsteen van het Ruimtelijk Voorstel. In de uitwerking is eveneens afstemming met NOVEX-gebieden en het Ontwikkelperspectief NHN nodig.

Nog geen landbouwakkoord

Voor het perspectief voor de landbouw zou een landbouwakkoord, waarin generieke, landelijke instrumenten zouden zijn uitgewerkt, een belangrijke stap zijn. Het landbouwakkoord is niet tot stand gekomen, maar op allerlei onderdelen wordt er verder gewerkt. Eén van de onderwerpen is bescherming van landbouwgrond. Het Rijk werkt met partners aan een afwegingskader dat ook impact zal hebben op Noord-Holland.

De ruimtelijke effecten van het PPLG

De uitwerking van al deze opgaven heeft een ruimtelijke impact. Soms heel direct doordat er grond nodig is voor bijvoorbeeld het aanleggen van bos in het kader van de

4 Extensivering landbouwactiviteiten: productie- en bemestingsvolume per ha verlagen, door minder vee op bedrijf en/of door meer land beschikbaar voor bedrijf

Kader kringlooplandbouw

De term kringlooplandbouw heeft een bredere betekenis dan alleen het sluiten van de plantaardige en dierlijke kringlopen op verschillende schalen: het gaat om het tegelijkertijd realiseren van een beter verdienvermogen voor boeren en tuinders, én minder schadelijke emissies naar bodem, lucht en water, én om vergroting van de biodiversiteit. In kringlooplandbouw kunnen dieren een dragende rol hebben en zij worden respectvol behandeld. Zo ontstaat een landbouwsysteem dat niet meer tegen de grenzen aanloopt, maar uitgaat van een vruchtbare bodem en gezonde gewassen en dieren. Voor boeren moet het mogelijk zijn op deze wijze rendabel te produceren. Voor kringlooplandbouw bestaat geen blauwdruk: geen ondernemer is hetzelfde en ook de omstandigheden waarin boeren ondernemen, verschillen van bedrijf tot bedrijf. Daarom is het cruciaal om ruimte te bieden aan de inventiviteit van ondernemers om resultaten te boeken die passen bij het karakter van het eigen bedrijf en de toekomstvisie daarop, maar ook de lokale omstandigheden.
(Bron: Toekomstvisie agrarische sector, brief van de minister van LNV aan de Tweede Kamer, 25 november 2022.)

Een ontwikkeling naar kringlooplandbouw in 2040 is onze hoofddoelstelling. Wij volgen de omschrijving die het Rijk hanteert. Kringlooplandbouw is landelijk uitgewerkt in zeven doelen: (1) het herstellen van biodiversiteit, (2) verbeteren van waterkwaliteit en -beheer, (3) bodemkwaliteit, (4) plant- en diergezondheid, (5) circulariteit, (6) het tegengaan van en omgaan met klimaatverandering en (7) het verbeteren van de sociaaleconomische positie van agrarische ondernemers.

Om agrarische ondernemers te helpen met de ontwikkeling naar kringlooplandbouw onderscheiden we zeven transitiepaden. De keuze voor het gewenste pad – of een combinatie van paden - is een keuze van de ondernemer zelf, die hij/zij zal laten afhangen van overtuiging, talent, persoonlijke omstandigheden, omgeving en perspectief.

Transitiepad 1: Hightech gesloten systemen; technische innovatie
Transitiepad 2: Hightech open systemen; technische innovatie
Transitiepad 3: Extensivering; landschappelijke innovatie
Transitiepad 4: Biologische landbouw
Transitiepad 5: Natuurbeheer en natuurontwikkeling
Transitiepad 6: Multifunctionele landbouw
Transitiepad 7: Stoppen

bossenstrategie. Soms meer indirect door structurerende keuzes die in het PPLG worden gemaakt over bijvoorbeeld het opzetten van het grondwaterpeil in veenweidegebieden omwille van de klimaatdoelen. In de startversie van het PPLG zijn ruimtelijke opgaven benoemd. De opgaven zijn vooral doelgericht en nog niet ruimtelijk vertaald, in die zin dat er nog geen locatie bekend is.

Waar komt het op neer?

Het doorontwikkelen naar kringlooplandbouw, het anticiperen op veranderingen in beschikbaarheid van zoet water en maatregelen voor meer biodiversiteit en klimaatbestendigheid vragen om een doorontwikkeling van de landbouw. Dit valt samen met de verwachting dat het landbouwareaal, weliswaar in geringe mate, verder zal afnemen door autonome ontwikkeling van stoppende agrariërs en de ruimteclaims van andere opgaven, zoals noodzakelijke waterberging, woningbouw, verzwaring van het energienetwerk en uitbreiding van bedrijventerreinen. Dit vraagt om een duidelijke visie op Rijks- en provinciaal niveau over hoe de landbouw zich verder kan ontwikkelen en hoeveel ruimte hiervoor nodig is (zie 3.6). De landbouw is een deel van de oplossing voor de grote opgaven. Hierbij is blijvende aandacht nodig voor het verdienvermogen van de agrarische ondernemer en voldoende ruimte en tijd voor de landbouwtransitie.

Botsingen en kansen met andere opgaven

De ingezette doelstellingen voor natuur, landbouw, water en recreatie kunnen onderling botsen. Denk aan recreatiedruk en behoud van het historische cultuurlandschap versus natuurontwikkeling of dynamisch duinbeheer en recreatie. Of de opgave vanuit de bossenstrategie versus het behoud van goede landbouwgronden. De transitie naar kringlooplandbouw kan maken dat de landbouw in verschijningsvorm verandert, wat weer effect kan hebben op het landschap. Ruimte maken voor waterpeilverhoging leidend tot groot open water versus behoud van de weidevogels en behoud van agrarische productie. De groeiende bevolking en de daarbij horende groei van de woningvoorraad en werklocaties zorgt voor meer druk op het systeem en stijgende grondprijzen. Tegelijkertijd biedt het kansen voor natuur- en klimaat-inclusieve inrichting en combinaties van natuur, drinkwater, waterberging en recreatie. Uitbreiding van bedrijventerreinen zal waarschijnlijk ten koste gaan van landbouwgrond. De inzet is dan ook gericht op het zo efficiënt mogelijk omgaan met de ruimte die nodig is voor een duurzame economie. Hetzelfde geldt voor woningbouw. Die wordt zo veel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd.

Voorbeeld
Dynamisch Duinbeheer in relatie tot mobiliteit en recreatie

In de duinen willen we de natuur de ruimte geven door minder menselijke ingrepen. Dit heet dynamisch beheer van de duingebieden. Dit zorgt ervoor dat de duinen kalkrijker en daardoor minder stikstofgevoelig worden. Door de natuurlijke verplaatsing van zand stijgt het gebied mee met de zeespiegelstijging. Al met al nemen de biodiversiteit, de klimaatadaptatie en waterveiligheid toe in dit gebied.

Op een aantal plekken in de duinen vormt het instuivend zand een dikke laag over het fietspad waardoor het fietsverkeer wordt geblokkeerd. De verwachting is dat door toenemende dynamisering dit op meer plekken zal gaan plaatsvinden. Ook stuiten we op ingewikkelde wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld bij het verplaatsen van een fietspad binnen een natuurgebied.

Tegelijkertijd neemt door het toenemend toerisme én de verstedelijking in de gebieden tegen de duinen aan (Haarlem, Alkmaar) de recreatiedruk op deze duinen behoorlijk toe. Om deze behoefte aan te kunnen en in balans met de natuur te kunnen laten functioneren is spreiding van recreatie nodig. Deze spreiding gaat over meer routes, maar ook over het maken van aantrekkelijke alternatieve groene gebieden, zodat er ook daadwerkelijk alternatieven zijn voor mensen om naar toe te gaan.

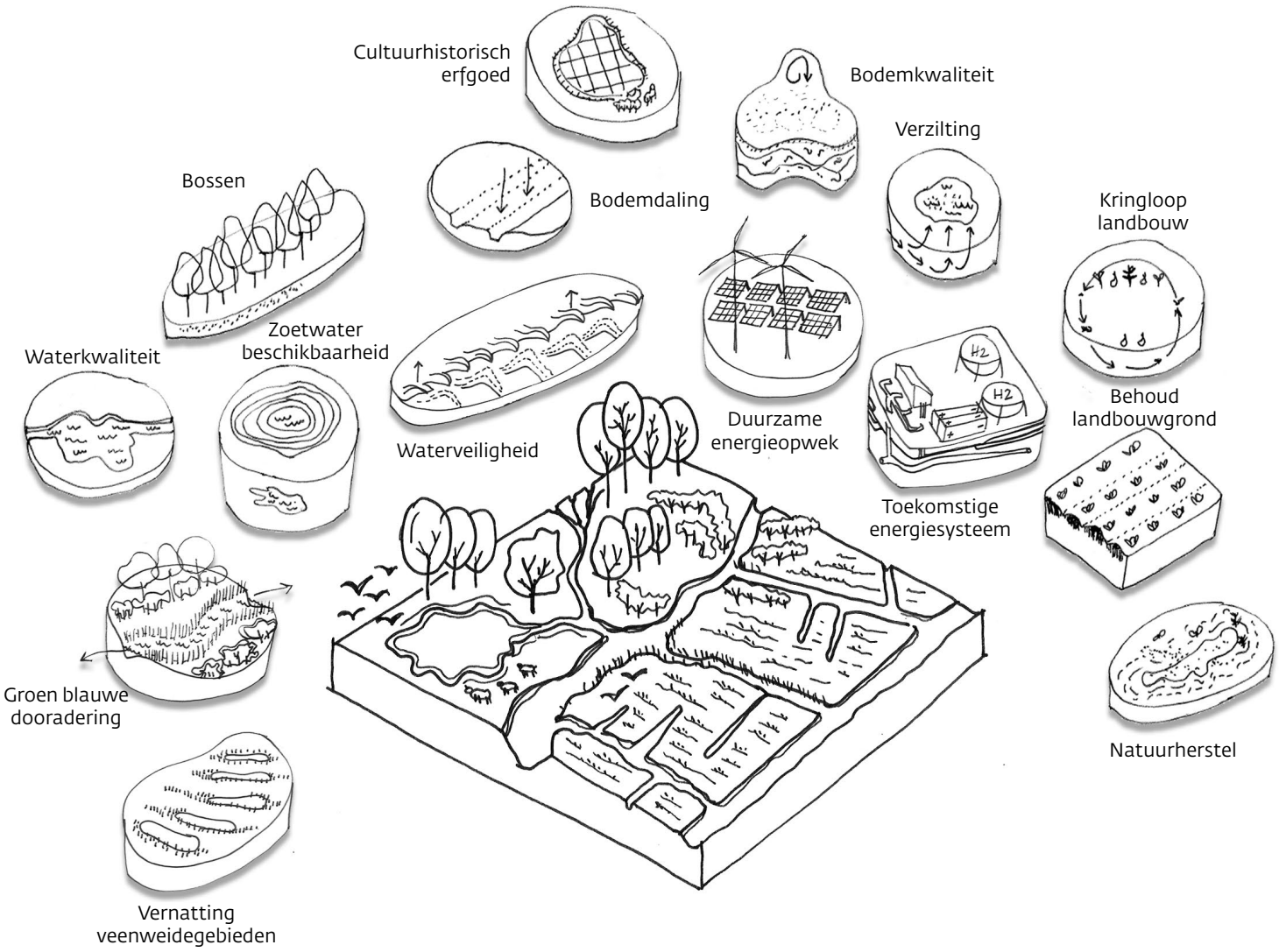

Afbeelding: 24. Diagram met opgaven en integratiekansen.
Bron: provincie Noord-Holland

Betrokken programma's en visies

Naast het PPLG zijn er binnen de provincie nog de volgende programma's en visies over het landelijk gebied.

Natuurherstelwet (nog niet van kracht): EU
Inspanningsverplichting om natuur te herstellen overal. Hangt ook samen met steden en regio's ook als het gaat over natuurinclusief benutten.

Voedselvisie Noord-Holland 2030 en uitvoeringsprogramma 2023-2024
Regeneratieve landbouw is één van de drie hoofdthema's van de Voedselvisie
De provincie zet in op de (innovatie)kracht van de ondernemers, no regret maatregelen en 'small wins'. Als regionale verbinder brengt de provincie kennis- en ketenpartijen samen. De provincie wil onder andere meewerken aan projecten en activiteiten die bijdragen aan een betere balans tussen voedselproductie en de zorg voor bodem, water en biodiversiteit. Daarnaast stimuleert de provincie een betere aansluiting van 'groen' onderwijs op de arbeidsmarkt en initiatieven die zorgen voor meer consumptie van regionale seizoensproducten. Om dat te bereiken wil de provincie onder andere bijdragen aan de uitvoeringsprogramma's van bijvoorbeeld Voedsel Verbindt, de Greenport en Seed Valley.

Natura 2000-beheerplannen Provincie Noord-Holland en natuurdoelanalyses
De Wet natuurbescherming bepaalt dat voor alle Natura 2000-gebieden[5] een beheerplan moet worden vastgesteld. Het beheerplan vertaalt de bescherming van de Natura 2000-doelen op nationaal niveau naar gebiedsniveau. Het doel van dit Natura 2000-beheerplan is tweeledig:

1. Het bevat een uitwerking van de Natura 2000-doelen in omvang, ruimte en tijd en beschrijft de maatregelen die genomen moeten worden om die doelen daadwerkelijk te bereiken.
2. Het geeft aan in hoeverre bestaande of nieuwe activiteiten in en om het gebied kunnen (blijven) plaatsvinden zonder dat de Natura 2000-doelen in gevaar komen.

Elk beheerplan wordt geëvalueerd op basis van monitoringgegevens. Voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden is dat in 2023 extra gebeurd door de natuurdoelanalyses. De uitkomsten van deze evaluaties en analyses worden verwerkt in geactualiseerde beheerplannen (eens per zes jaar).

SNS Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer
(SNL) In het kader van het SNL maakt de provincie jaarlijks een Natuurbeheerplan (NBP), waarin staat waar welk soort natuurbeheer wordt gevraagd (beheertypenkaart) of welke ontwikkeling gewenst is (ambitiekaart). Het SNL kent twee voor Natura 2000 belangrijke uitvoeringsregelingen. Op grond van de Uitvoeringsregeling Natuur en Landschapsbeheer (SVNL) kunnen agrariërs die landbouwgrond met natuurwaarden beheren en natuurbeheerders daar een vergoeding voor krijgen, conform de beheertypenkaart. Op grond van de Uitvoeringsregeling kwaliteitsimpuls natuur- en landschapsbeheer (SKNL) kan subsidie worden aangevraagd voor functieverandering en voor kwaliteitsverbeteringsmaatregelen conform de ambitiekaart.

Masterplan biodiversiteit
Het Masterplan biodiversiteit richt zich op het herstel en de versterking van de biodiversiteit. Er is geprobeerd om compleet te zijn in alle activiteiten, projecten en programma's die de provincie wil gaan uitvoeren of al uitvoert ter versterking van de biodiversiteit. Een van de thema's is het versterken van de biodiversiteit in de natuurgebieden. Hierbij is een aantal ambities vastgelegd, waaronder: optimalisatie van het beheer van natuurgebieden, verzachten van de effecten van een hoge recreatiedruk op bijzondere natuurgebieden en het vergroten van het bereiken van de doelen in Natura 2000-gebieden. Bij dit laatste is het bijvoorbeeld van belang dat de waterkwaliteit, waterkwantiteit en bodemkwaliteit verbeteren. Ook het bestrijden van invasieve exoten is nodig. Het Masterplan besteedt daarnaast aandacht aan monitoring. Het zet in op de optimalisatie van de werkwijze bij de monitoring voor het SNL en Natura 2000. De doelen van het Masterplan biodiversiteit maken onderdeel uit van het PPLG.

NOVEX Groene Hart Ontwikkelperspectief
Het Bestuurlijk Platvorm NOVEX-Groene Hart heeft het Ontwikkelperspectief 1.0 vastgesteld, met richtinggevende uitspraken voor de verdere beleidsontwikkeling binnen de deelnemende partijen. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 4.

Tien provinciale archeologiegebieden
De provincie Noord-Holland wordt gekenmerkt door een rijk bodemarchief, waarvan de bewaarcondities over het algemeen gunstig zijn. Dat maakt dat bijna de gehele provincie een potentiële archeologische verwachting heeft. Er zijn tien gebieden aangewezen die een bovenregionale archeologische waarde vertegenwoordigen. Deze gebieden bevatten waardevolle archeologische vindplaatsen en vertegenwoordigen in het algemeen een of enkele specifieke perioden en daarmee de kenmerkende bewoningsgeschiedenis van het gebied. Deze gebieden vormen tezamen een staalkaart van de bewoningsgeschiedenis van Noord-Holland, die ook vandaag de dag vaak nog af te lezen is in het landschap.

5 De twaalf Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige leefgebieden zijn de duingebieden Duinen en Lage Land Texel, Duinen Den Helder, Callantsoog, Zwanenwater & Pettemerduinen, Schoorlse Duinen, Noordhollands Duinreservaat, Kennemerland-Zuid (deels in Zuid-Holland) en de veenweidegebieden Eilandspolder, Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske, Polder Westzaan en Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen (deels in Utrecht).

Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
Noord-Holland is onderverdeeld in 20 gebieden, de zogenaamde ensembles, en 10 provinciale structuren, zoals de Westfriese Omringdijk, de Stelling van Amsterdam en (agrarische) erven. Elk ensemble en elke structuur biedt een beschrijving van de ontstaansgeschiedenis, van de dynamiek en van de belangrijkste drie kernwaarden: landschappelijke karakteristiek, openheid en ruimtebeleving, en ruimtelijke dragers.

Bij het inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied moet rekening worden gehouden met de ambities en ontwikkelprincipes die staan beschreven bij de afzonderlijke ensembles en structuren.

Bijzonder Provinciaal Landschap
Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn.

Overige programma's en visies
- Uitvoeringsagenda economie
- Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Noord-Holland Noord
- Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Aalsmeer
- IPO position paper landbouw en voedsel; hierin beschrijven provincies wat er nodig is om perspectief te bieden aan de landbouw
- Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP): kader voor maatregelen ten behoeve van landbouw, biodiversiteit, klimaat, bodem en water

Welke vraagstukken agenderen we?

In het Ruimtelijk Voorstel agenderen we die onderwerpen die aanvullend zijn op het PPLG of te maken hebben met de integrale afweging die niet in het PPLG is opgenomen.

3.1 Hoe zorgen we voor integrale afstemming in het landelijk gebied?

Naast de opgaven die in het PPLG in samenhang worden beschreven (natuur/stikstof klimaat, water en bodem, landbouw, landschap, erfgoed, en recreatie) landen de effecten van andere (Rijks)opgaven deels ook in het landelijk gebied. Dit zal gaan om windmolens en zonneparken op land conform besluiten in de RESsen. Net als de aanleg van (energie-) infrastructuur, woningbouw en bedrijventerreinen. Bovendien moet de ruimtelijke toekomst van de greenportcluster ook in samenhang worden bezien. Eén van de grote vraagstukken is hoe al deze opgaven op het juiste schaalniveau, tijdstip en abstractieniveau kunnen worden meegenomen in de gebiedsprocessen. Het gaat ook om afstemming en samenhang tussen en binnen de verschillende opgaven. Er moet een integrale afweging worden gemaakt om vervolgens te besluiten welk onderdeel waar het zwaarste weegt. Dit vraagt om kennis van consequenties. Zowel direct als indirect. Direct doordat de keuze voor een vorm van ruimtegebruik automatisch betekent dat een andere vorm van ruimtegebruik wordt gestopt of afneemt. Indirect door de neveneffecten die een bepaalde vorm van ruimtegebruik heeft.

Voorbeeld 1.

Het voornemen is om in delen van veengebieden toe te gaan naar een peilverhoging richting grondwaterstand van 20 tot 40 cm onder maaiveld. Hiermee wordt uitstoot van CO_2 en verdere bodemdaling tegengegaan en daarmee het veenpakket behouden. Met een grondwaterstand van 20 cm beneden maaiveld neemt de draagkracht van de bodem af en is beheer gericht op grasland minder goed mogelijk. De consequentie van niet meer op die manier beheren betekent dat successie[6] kan plaatsvinden naar rietlanden en moerasbos. Hoewel dit ook een hoge ecologische potentie heeft, is zo'n gebied minder geschikt voor weidevogels. Daarnaast zal dit (naar verwachting tijdelijk) mogelijk zorgen voor meer fosfaatuitspoeling en daarmee verslechtering van de waterkwaliteit. De openheid van het landschap neemt af en archeologische resten zullen minder goed bewaard blijven dan onder grasland.

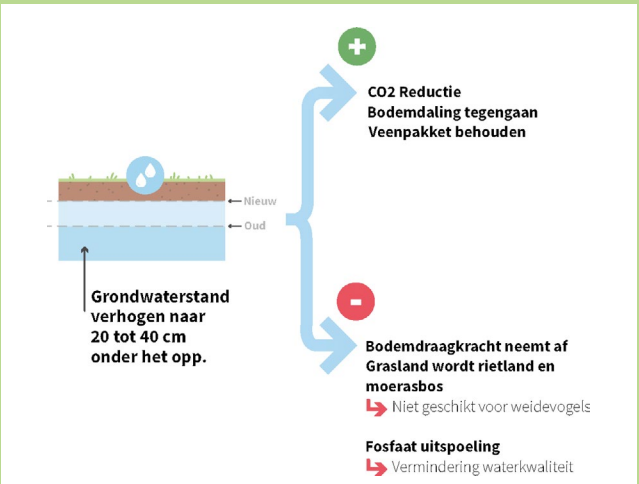

Afbeelding: 25. Gevolgen veenweidevernatting.
Bron: provincie Noord-Holland

6 Successie is de natuurlijke opeenvolging van verschillende typen natuur binnen een dynamisch ecosysteem, zoals het ontstaan van duingraslanden vanuit een stuifvlakte in de duinen.

3.2 Inzetten op systeemherstel van natuur zowel binnen als buiten natuurgebieden

We zien over het geheel van Noord-Holland een gestage afname van veel verschillende soorten. Factoren als recreatie, stikstofdepositie en waterkwaliteit hebben hier invloed op. Met andere woorden: maatregelen voor systeemherstel kunnen niet beperkt blijven tot de natuurgebieden zelf. Ook daarbuiten is het nodig om een 'basiskwaliteit' te realiseren. Dat is zowel in het belang van de natuur zelf, als van de voedsel- en drinkwaterproductie en gezondere leefomgeving. Zij zijn afhankelijk van een vruchtbare bodem, voldoende schoon, zoet water en natuurlijke processen.

Zoals in het PPLG staat, is natuurlijke dynamiek een belangrijk uitgangspunt om veerkrachtige ecosystemen te krijgen. Voorbeelden hiervan zijn verstuiving in de duinen, natuurlijke successie zoals veengroei en klimaatbossen, natuurlijk peilbeheer en rewilding[7]. Een ecosysteem waar ruimte is voor natuurlijke processen is ook beter in staat om met veranderingen in de leefomgeving om te gaan, zoals bijvoorbeeld de stijgende temperatuur, verzilting en een hoger grondwaterpeil. Ook water en bodem sturend impliceert het meebewegen met het natuurlijke water- en bodem. De positieve effecten hiervan gelden niet alleen voor natuur. Ook landbouw is gebaat bij een meer natuurlijk systeem, omdat het beschermt tegen extreem weer zoals droogte en overstroming. Het draagt ook bij aan de bodemvruchtbaarheid. Ook voor mensen is het belangrijk. Het beperkt de kans op overlast door overstroming en helpt bij het verminderen van overlast door hitte.

Kortom, voor het versterken van natuur is meer nodig dan alleen het in stand houden van natuurgebieden. Dit vraagt wel wat van de ruimtelijke inrichting buiten natuurgebieden. In steden gaat het om natuurinclusief bouwen en inrichten van de openbare ruimte. Bij de stads-en dorpsranden met recreatieve voorzieningen gaat het om natuurlijk inrichten van overgangszones. In het regulier landelijk gebied gaat het om het inrichten van groenblauwe netwerken en de overgangszones rond Natura 2000-gebieden. In natuurgebieden moet meer ruimte komen voor natuurlijke processen.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Positioneer systeemherstel als een leidend beginsel bij het werken aan het versterken van biodiversiteit. Geef hier een eenduidige definitie van het woord 'herstel'.

Wat doen we zelf?

- We voeren het Programma natuurherstelmaatregelen uit.

Wat vragen we van het Rijk?

- Om behoudsdoelstellingen van natuur te kunnen halen, moeten de middelen van het Rijk toereikend gemaakt worden en blijven.

Afbeelding: 26. Natuurnetwerken & -beschermingsgebiedenkaart.
Bron: provincie Noord-Holland

7 Rewilding is een vorm van natuurbescherming die erop is gericht om natuurlijke processen waar mogelijk te herstellen en de natuur zo veel mogelijk zijn eigen gang te laten gaan.

Natura2000
opgave
Wadden, kop van Noord-Holland, West Friesland
Noord-Kennemerland
NNN
opgave
Laag Holland
Gooi en Vechtstreek

3.3 Hoe kan een groene inbedding bijdragen aan een gezond en vitaal Noord-Holland?

Zowel in de Europese Biodiversiteitsstrategie voor 2030 als in het ontwerp NPLG en het PPLG is de doelstelling opgenomen in 2050 10% van het landelijk gebied weer te laten bestaan uit groenblauwe dooradering[8]. Dit verhoogt zowel de biodiversiteit als de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap. Hiermee wordt ingezet op het leveren van bijdragen aan het halen van de Europese verplichtingen rondom biodiversiteit (vogel- en habitatrichtlijnen, VHR), de klimaatopgave (Parijs) en schoon water (Kaderrichtlijn Water, KRW).

Groenblauwe dooradering is een specifieke en nauwgezet omschreven opgave. Vanuit een breder meervoudig perspectief zou het groenblauw inrichten van gebieden ook kunnen bijgedragen aan doelen op het gebied van gezondheidsbevordering en recreatie en het versterken van stad-land relaties. Bijvoorbeeld door een netwerk aan recreatieve verbindingen te combineren met een groene inpassing van energie-infrastructuur, vaarwegen en infrastructuur of woningbouw.

Deze brede insteek kan een drager zijn voor het opnieuw vormgeven van een groen, gezond en vitaal Noord-Holland. Waarbij niet zo zeer wordt gekeken naar de inzet van landbouwgronden, maar juist ook wordt gekeken naar hoe koppelingen kunnen worden gemaakt met andere opgaven die hieraan bij kunnen dragen. In combinatie met de bossenstrategie geeft het ook vorm aan de vergroening van het landelijk gebied. Dit vraagt om een uitwerking van in een groene inbedding als ruimtelijk ordenend principe. Met als hoofddoel een gezonde leefomgeving te creëren.

Om een impuls te geven aan het brede palet aan doelstellingen, is niet alleen kwantiteit maar ook kwaliteit, connectiviteit en een duurzame inrichting en beheer noodzakelijk. Dit vraagt om langjarige investeringen.

3.4 Hoe gaan we om met veranderende wateromstandigheden en tot wanneer is er de tijd om ons aan te passen?

Veranderende wateromstandigheden vragen om aanpassingen van de landbouw en natuur. Zie het voorbeeld over de effecten van het opzetten van grondwaterpeil of verwachte toename van verzilting van landbouwgronden als gevolg van de zeespiegelstijging. Of de beperkte zoetwaterbeschikbaarheid om in de toekomst verzilte landbouwgronden door te spoelen. Het verziltingsprobleem speelt nu al in droge perioden en zal toenemen na 2030, vanwege de zeespiegelstijging en frequentere perioden van droogte en een grilliger aanbod van zoet water. Dat heeft mogelijk gevolgen voor de geschiktheid van grond voor de grondgebonden landbouw en ook zijn er gevolgen voor bepaalde natuurtypen. Dit kan betekenen dat in het ene gebied een bewuste keuze voor verzilting wordt gemaakt (met bijbehorende brakke natuurdoelstellingen en voor zover mogelijk meer zouttolerante teelten of juist een beroep op zelfvoorzienendheid) en meer zoet water in een ander gebied.

De toenemende fluctuatie van waterbeschikbaarheid vraagt om ruimte voor water om het op te vangen en vast te houden waar het valt. Het vraagt ook om het beperken van de watervraag door een beter watermanagement, innovatie en het voorkomen

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef een stevige impuls aan een groene inbedding bij het vormgeven van netwerken bij opgaven van recreatie, water, energie en woningbouw en positioneer het als een ruimtelijk principe dat bijdraagt aan meerdere doelen.
- Benoem groene inbedding van netwerken als instrument om in te zetten op gezonde leefomgeving doordat het kan bijdragen aan een prettige omgeving die uitnodigt tot bewegen. Zet in op het beter verbinden van stad en land en het toevoegen van kwaliteit aan stads- en dorpsranden in combinatie met recreatieve functies.
- Benoem dat een groene inbedding van netwerken een belangrijke bijdrage kan zijn in de geest van de Europese natuurherstelwet.
- Investeer hierbij in kwaliteit en een duurzame inrichting en beheer.

Wat doen we zelf?

- We analyseren hoe we een bijdrage kunnen leveren aan het combineren van doelen voor een gezonde en vitale leefomgeving en het beheer ervan en vertalen dit naar kansenkaarten. Dit gebeurt in nauwe samenhang met de signaalkaart van Water en Bodem Sturend, aanleg en onderhoud van recreatieve, vaar- en energienetwerken en bouw van woningen. Hiermee geven we ook invulling aan het principe uit de Omgevingsvisie NH2050 om ontwikkelingen zo veel mogelijk natuurinclusief te laten zijn.

Wat vragen we van het Rijk?

- Voor de realisatie van een groene inbedding is geld nodig. Wij verwachten een substantiële bijdrage vanuit het Rijk als het om meekoppelen van doelen gaat waar rijksinfrastructuur mee verbonden is. Zowel voor aanleg als voor
- Het doorzetten van het beleid op de doelen uit de Agenda natuurinclusief, in samenspraak met de provincies en gemeenten evenals met de sectoren die hieraan kunnen bijdragen.

8 Onder groenblauwe dooradering verstaan we kleine landschapselementen, zoals houtige elementen waaronder bomenrijen, houtwallen, heggen, hagen, knotbomen en hoogstamboomgaarden. Of natte elementen zoals slootkanten, natuurvriendelijke oevers en poelen. Ecologisch beheerde sloten kunnen ook tot groenblauwe dooradering worden gerekend, evenals keverbanken of kruidenrijke akkerranden.

dat afwenteling plaatsvindt door om te schakelen naar een andere zoetwaterbron.

Dat landbouw en natuur te maken krijgen met veranderende wateromstandigheden is een zekerheid. Maar één die zich nog niet vertaalt in een exact tijdstip. Het is belangrijk om te weten wanneer veranderingen zijn te verwachten, zodat daar in de bedrijfsvoering op geanticipeerd kan worden. Binnen de veranderende wateromstandigheden zal de van oudsher innovatieve kracht in de landbouwsector moeten worden aangewend om nieuwe kansen voor de landbouw vorm te geven.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef duidelijkheid over de termijnen waarop zoetwaterbeschikbaarheid een probleem wordt en op welke manier hierop geanticipeerd kan worden. Dit vraagt onderzoek en vertaling van nu al bekende scenario's naar werkbare termijnen. Neem hierin ook het strategische belang van voedselproductie mee en betrek hierbij het waterverdeelvraagstuk in een (inter)nationale context.

Wat doen we zelf?

- Wij dragen bij aan het project Zoetwaterboeren in Anna Paulowna. Dit project zet in op het ontwikkelen, onderzoeken en demonstreren van een duurzaam watersysteem in de volle breedte: van wateraanbod, -opslag, -vraag, -gift tot waterkwaliteit. Het project geeft agrariërs oplossingen en handvatten om in te spelen op (sterk) wisselende omstandigheden.
- Wij nemen deel aan het project Zoete Toekomst Texel. Binnen dit project wordt getest of regenwater vanaf het najaar in de grond kan worden opgeslagen. In de zomer kan het water dan op een zuinige en slimme manier worden gebruikt om de akkers te irrigeren. De oprichting van watercoöperaties voor het beheer en verdeling van de zoetwatervoorraden vormt samen met de opzet van financieringsarrangementen een belangrijk onderdeel van het project.
- De twee genoemde projecten zijn al vormen van aanpassen van de landbouw aan watertekort en verzilting. Wij moeten blijven inzetten op communicatie en stimuleren van waterbesparing. De provincie zet in op continuering en uitbreiding van het Landbouwportaal Noord-Holland. Dit is het digitale platform dat agrarische ondernemers in Noord-Holland ondersteunt in een toekomstgerichte en waterbestendige vorm van ondernemen en investeren. Hiervoor doen we een beroep op het Transitiefonds. We werken toe, samen met de waterschappen, naar verbreding van het Landbouwportaal met andere thema's zoals groenblauwe dooradering, klimaatmitigatie en zoetwaterbeschikbaarheid.
- Samen met de drinkwaterbedrijven zijn we in gesprek met de industrie om beter zicht te krijgen op het watergebruik en beperking van het gebruik te stimuleren.
- Wij geven inzicht in de hoeveelheid water die nodig is voor de peilverhoging in veen(weide) gebieden.
- We treffen maatregelen om de bodemdaling tegen te gaan (transitie van circa 7000 ha landbouwgebied). Om aan de reductieopgave te voldoen zijn o.a. benoemd (zie tabel startversie PPLG):
  1) Waterinfiltratie op 4.000 hectare in Laag-Holland, 500 hectare in Gooi & Vechtstreek en 300 hectare in Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden.
  2) Hoog peil. 500 hectare (in Laag-Holland). Om het verhogen van de grondwaterstanden mogelijk te maken is aanpassing aan de inlaten van de waterschappen nodig.
  3) Natte teelten. 200 hectare (gehele provincie).
  4) Klei-in-veenmaatregelen. 300 hectare (gehele provincie)
  5) Bodembeheermaatregelen (stromest in plaats van kunstmest en beweiding). 2.000 hectare (gehele provincie).

Wat vragen we van het Rijk? *(Zie ook 2.3)*

- Zet in op een optimale en flexibele waterverdeling over het hoofdwatersysteem. De onderzoeken naar de Klimaatbestendige zoetwatervoorziening hoofdwatersysteem, Integraal Riviermanagement en het kennisprogramma Zeespiegelstijging leveren de informatie hiervoor
- Zet in op robuuste zoetwatervoorziening en het op peil houden van de waterbeschikbaarheid
- Ga externe verzilting zoveel mogelijk tegen bij de overgangen van zout naar zoet water, bij de sluizen en bij het schutten.

Wat doen we samen?

- We brengen in beeld in welke tijdsperiode de zoetwaterbeschikbaarheid aan zijn grenzen zit, afgezet tegen het huidige gebruik. We inventariseren mogelijke keuzes om zo veel mogelijk zoet water beschikbaar te houden en de daarbij behorende ruimteclaims en/of mogelijkheden binnen een ziltere productieomgeving. Deze verkenning dient landelijk te worden opgepakt gezien het feit dat de problematiek in meerdere provincies speelt.

3.5 Bescherm landbouwgrond

Vanwege verduurzaming heeft de landbouw ruimte nodig. Dit is onder andere voor extensivering daar waar het in Noord-Holland nodig is, regelgeving over een ruimere vruchtwisseling en minder mestgebruik en verplichtingen voor bufferstroken en teeltvrije zones. Ook bedrijventerreinen, woningbouw, energie-infrastructuur, natuur en water vragen om ruimte. De verwachting is dat het areaal landbouwgrond zal afnemen. Door functieverandering is het aandeel landbouw sinds 2000 met 4,7 % verminderd tot 47 % (156.700 ha) van het landgebruik in Noord-Holland. In de praktijk is er weinig sturing vanuit het agrarisch perspectief op de vraag welke gronden aan de landbouw onttrokken worden en welke voor de landbouw behouden blijven. In Noord-Holland hebben we een ruimtelijk beleid en regelgeving voor bollenteelt op zand, glastuinbouw en zaadveredeling. Daarnaast hebben we specifiek beleid voor de omvang van het agrarisch bouwperceel. Dit beleid is ingegeven vanuit omgevingskwaliteit, milieu, energie en logistiek. De vraag is of dit beleid voldoende is of dat we goede vruchtbare landbouwgronden (vanwege kwaliteit bodem, water, natuurlijke waterbeschikbaarheid en agro-economische betekenis) verder planologisch willen beschermen.

Afbeelding: 27. Landbouwactiviteiten, Landelijk Grondgebruik Nederland 2022.
Bron: (LGN2022), provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Stuur aan op een afwegingskader voor ruimtelijke bescherming van landbouwgrond.

Wat doen we zelf?

- Als provincie werken wij zelf aan een (ruimtelijk) perspectief voor de landbouw voor:
  - De toonaangevende clusters glastuinbouw, zaadveredeling en de bollenteelt in het bijzonder op duinzandgronden, binnen de (milieu)regelgeving en zoetwaterbeschikbaarheid.
  - De extensieve veeteelt en natte teelten in veenweidegebieden.
  - De landbouw in de vruchtbare diepe zeekleipolders.

Wat vragen we van het Rijk?

- Maak een afwegingskader voor het beschermen van landbouwgronden. Het Rijk heeft een voorstel voor een afwegingskader voor de ruimtelijke bescherming van landbouwgrond gedaan. Dit wordt onderdeel van een actualisatie van de handreiking voor de gebiedsprogramma's (PPLG). Voor ons is een afwegingskader van belang. We vragen het Rijk ons in het verdere traject van vormgeven van het afwegingskader te betrekken. Een goed afwegingskader willen we graag onderbouwd zien door een agro-economische effectanalyse vanuit het Rijk op macroniveau die we kunnen benutten voor grootschalige ruimtereservering. Dit dient inzicht te geven in de nationale belangen. Op gebiedsniveau spelen afwegingen voor het perspectief van individuele bedrijven en de toegevoegde waarde van deze bedrijven aan de vitaliteit van het landelijk gebied en de brede welvaart van Nederland en Noord-Holland in het bijzonder. De toegevoegde waarde is gebiedsspecifiek en de optelsom van ecosysteemdiensten, landschap en cultuurhistorie en leefbaarheid als (verbreed) ondernemerschap en economie. Deze toegevoegde waarde heeft een ruimtelijke context en willen we herkennen in het afwegingskader.
- Onderzoek naar welke omvang van de landbouwsector, onderverdeeld in subsectoren, in Noord-Holland ideaal of wenselijk is. Met als uitgangspunt dat alle sectoren een succesvolle structurele verandering naar kringlooplandbouw doorlopen.
  - Hoe staat de ruimtebehoefte van de huidige land- en tuinbouw in verhouding tot de ruimtebehoefte van andere functies in het landelijk gebied?
  - Hoe verhoudt de ruimtebehoefte van de glastuinbouw zich tot bestaande glastuinbouwconcentratiegebieden enerzijds en geschikte locaties anderzijds? Een belangrijk middel hierin is het onderzoek in de Greenport Aalsmeer naar de mogelijkheden en opgaven die gekoppeld zijn aan enerzijds efficiënte concentratie van glastuinbouw, en anderzijds het opruimen en herbestemmen van de verrommelde glastuinbouwgebieden.
- Ontwikkel instrumentarium om grondspeculatie te voorkomen, waarbij er een mogelijkheid komt om te sturen op het gebruik van de grond. Bijvoorbeeld daar waar agrarische bedrijven stoppen vanwege stikstof, die gronden behouden en beschikbaar stellen aan de duurzame blijvers.
- Zet in op gebiedsfondsen waarbij gebundelde financiering mogelijk is. Dit in plaats van gescheiden subsidiestromen.

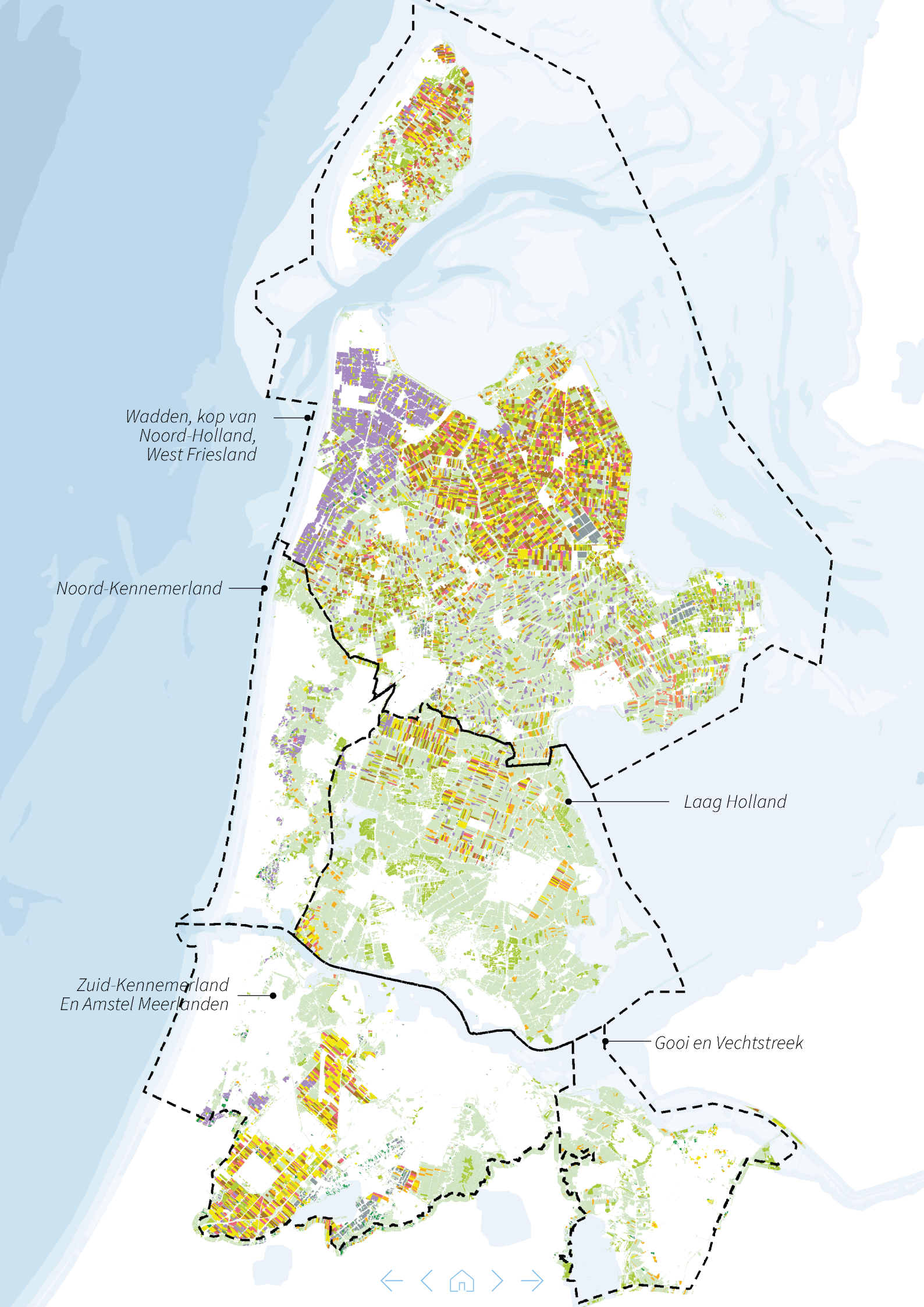
Wadden, kop van
Noord-Holland,
West Friesland
Noord-Kennemerland
Laag Holland
Zuid-Kennemerland
En Amstel Meerlanden
Gooi en Vechtstreek

3.6 Hoe behoud en bevorder je de wisselwerking voor agrarische bedrijven in Noord-Holland in (inter)nationale context?

Mede door de mondiale ontwikkelingen is voedsel internationaal meer en meer in beeld als een strategisch onderwerp. Nederland speelt daarin een belangrijke innovatieve rol. Agrarische bedrijven staan niet op zich maar vormen een dynamisch weefsel waarin uitwisseling plaatsvindt van grondstoffen, halfproducten, kennis en reststoffen. Glastuinbouw is bijvoorbeeld een voorloper in inzet van smart farming, teelt met biologische bestrijdingsmiddelen en natuurlijke plaagbestrijders. De akkerbouwsector zet onder andere in op duurzaam voedsel, biobased materialen, eiwittransitie, en groene energie. Noord-Holland Noord is uniek met vollegronds groenteteelt, aardappelteelt, glastuinbouw (Het Grootslag, Agriport, Alton bij Heerhugowaard). Seed Valley is een groep bedrijven in Noord-Holland die samen het wereldwijde centrum van plantenveredelings- en zaadtechnologie vormen. In Noord-Holland Noord vindt o.a. productie van uitgangsmateriaal plaats dat elders in Nederland als teeltmateriaal wordt geplant (voorbeeld in Het Grootslag bedrijven die jonge planten leveren aan vollegrondsgroentetelers en opkweekdiensten voor zaad- en veredelingsbedrijven). De Greenport Aalsmeer is het centrum van de sierteelt met internationale handel, research en development en productie die voor een deel ook naar andere werelddelen is verhuisd. Dit maakt dat de Noord-Hollandse agrarische sector niet op zich staat, maar een landelijke en internationale rol heeft.

Met de structurele veranderingen in de landbouw is het van belang deze wisselwerking van agrarische bedrijven te behouden en te bevorderen. Het is bijvoorbeeld van belang de expertise die in de glastuinbouw wordt opgedaan ingezet wordt voor open teelt akkerbouw/volle grondgroenteteelt. De vraag is wat het belang is van de Noord-Hollandse landbouw op schaal van Nederland en Europa en de wereld. Belangrijk is dan ook de verwevenheid van de agrarische sector op de schaal van Nederland in kaart te brengen om te bepalen welke ruimtevraag dit betekent voor grondgebonden en niet grondgebonden landbouw en wat daarin nodig is om te sturen en welke gebieden te beschermen.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Erken dat alleen voldoende areaal voor de landbouw niet voldoende is voor het behoud van de internationaal vooraanstaande positie die de sector inneemt. En dat mede door die positie de sector onder meer van cruciaal belang is voor de leefbaarheid op het platteland en de beoogde mate van (inter)nationale voedselzekerheid. Koppel hier (ruimtelijk) beleid aan dat is gericht op behoud en ontwikkeling.

Wat doen we zelf?

- We zetten in op sterke regionale Greenports waarin overheden, ondernemers, kennisinstellingen en onderwijs samenwerken aan sterke en duurzame land- en tuinbouw. Duurzame ruimtelijke economische ontwikkeling is één van de grote thema's in de Greenports. Met de Greenports werken we aan onder meer klimaatneutrale glastuinbouw en energievisies voor gebieden waarbij kansen voor regionale warmtenetten, benutten van aardwarmte en distributie van restwarmte naar de gebouwde omgeving worden verkend.
- We voeren de uitvoeringsagenda van de Voedselvisie uit.

Wat vragen we van het Rijk?

- Breng de verwevenheid van de primaire productie en sector van voedselverwerking, machinebouw, toeleveranciers en dienstverleners in kaart.
- Breng het strategische belang van Seed Valley, Greenports en voedselproductie in Nederland in kaart.
- Inventariseer de belemmeringen en kansen voor de verwerking van reststromen in de land- en tuinbouw en los de belemmeringen op. Herzie bijvoorbeeld complexe regelgeving op het gebied van afvalverwerking.
- Geef duidelijkheid over het landbouwakkoord. Geef de inhoud aan en wat de ruimtelijk relevante onderdelen zijn.
- Geef duidelijkheid en ondersteuning voor bedrijven die willen kiezen voor een transitiepad gericht op natuurinclusiviteit en medenatuurbeheer.
- Breng de bijdrage van het ecosysteem van de land- en tuinbouw en bollensector aan de economische kracht en verdienvermogen van Nederland in kaart.
- Agendeer het ontwikkelen van een Europese Voedselstrategie bij de EU.

Wat doen we samen?

- Onderzoek van de WUR naar agri-economische structuur: Noord-Holland biedt aan om als testgebied te fungeren.
- We willen in gesprek over de strategische kant van voedselzekerheid in de toekomst. Welke koers willen we hanteren en wat kan Noord-Holland hieraan bijdragen?

4 RUIMTE MAKEN VOOR DUURZAME ECONOMIE EN ENERGIE

Ordenende netwerken en (circulaire) economie: schaarste in ruimte, zoetwater, energie, huisvesting en arbeidspotentieel vraagt ons om na te denken welke economische ontwikkeling toekomstbestendig is. De randvoorwaarden om met die schaarste om te kunnen gaan, moeten we bepalen en zullen veranderen. Dit doen we op zodanige wijze dat er langjarig duidelijkheid wordt gecreëerd voor de kansrijke economische sectoren in onze provincie.

Vanuit zuinig ruimtegebruik, mogelijkheden voor synergie en efficiënte inzet van transport zetten we in op clustering. Dit gaat om industrie bij energieknooppunten en circulaire economie activiteiten op bedrijventerreinen. Van belang is dat het nabij stedelijk gebied is, met toegang tot mobiliteitsnetwerken en voldoende (milieu)ruimte. We geven ruimte aan de energietransitie. Hiervoor is tot 2030 duidelijk wat nodig is. Voor de periode na 2030 is de vraag hoe en aan welke vormen van energieopwek, transport, opslag en gebruik we na 2030 ruimte gaan geven. We zetten het instrumentarium van de energievisie, pMIEK, RES en de CES, in voor de periodieke herijking en actualisering van de benodigde condities en te maken keuzes. Deze ruimte voor energietransitie is wel onder voorwaarden. Het zal altijd moeten gaan om het meewegen van de omgevingskwaliteit. Een aantal industrieclusters is in of nabij stedelijk gebied gesitueerd. Wonen en (zware) industrie zijn vanuit een gezonde en veilige leefomgeving niet combineerbaar. Er moet een keuze worden gemaakt hoe en of deze functies zich nabij elkaar kunnen ontwikkelen.

Wat is er aan de hand?

Voorsorteren op een toekomstbestendige economische ontwikkeling

De over de jaren heen florerende Noord-Hollandse economie wordt in toenemende mate geconfronteerd met schaarste. Klimaatverandering, de veranderende geopolitieke situatie en demografische ontwikkelingen zijn daar debet aan. Dit vraagt ons om na te denken over welke economische ontwikkeling in Noord-Holland toekomstbestendig is.

Het gaat om schaarste in beschikbare hectares om te ondernemen en schaarste aan betaalbare ruimte. Beide mede veroorzaakt door gebiedstransformaties naar woningbouw. Sectoren die afhankelijk zijn van zoetwater, krijgen in de nabije toekomst te maken met een schaarser aanbod. Er is schaarste aan energie door netcongestie op het energienetwerk waardoor aanvragen voor nieuwe aansluitingen niet

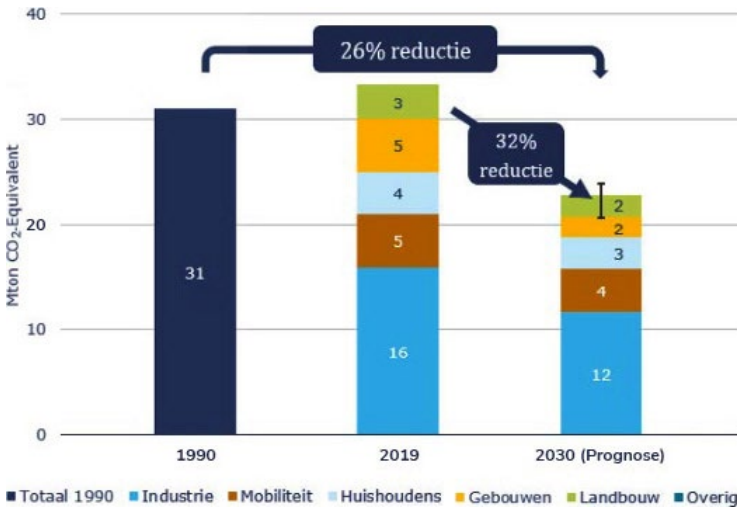

Afbeelding: 28. Grafiek CO_2 emissies Noord-Holland.
Bron: provincie Noord-Holland

altijd kunnen worden gehonoreerd. Dit terwijl de energievraag toeneemt. Er is ook schaarste op de arbeidsmarkt, zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin is er een gebrek aan personeel in bijna alle sectoren. Ook hier is de verwachting dat dit in de nabije toekomst toeneemt. Voor de beroepsbevolking die naar onze provincie trekt om het tekort aan beroepsbevolking aan te vullen, is een tekort aan (betaalbare) huisvesting. Om een toekomstbestendige ontwikkeling van onze economie mogelijk te maken is het nodig om te zoeken naar een nieuwe balans. Want juist nu hebben we een krachtige economie met voldoende verdienvermogen nodig om de verschillende transities (circulair, klimaatadaptief, biodivers) te versnellen op weg naar een duurzame toekomst. Het goede nieuws is dat we verschillende voor de toekomst kansrijke economische sectoren binnen onze provincie hebben.

Op weg naar klimaatneutraal[9] en circulair werken

De provincie wil in 2050 een klimaatneutrale en volledig circulaire provincie zijn. Voor 2030 willen we 55% CO_2-eq reduceren ten opzichte van 1990. Dit is in lijn met de Klimaatwet en internationale afspraken om klimaatverandering tegen te gaan. De energietransitie en de transitie naar circulaire economie zijn belangrijke pijlers in het verminderen van de CO_2-uitstoot. Energienetwerken zijn randvoorwaardelijk voor deze transitie. De huidige ernstige congestie op de elektriciteitsnetwerken en noodzakelijke uitbreiding van de energie-infrastructuur voor de transitie zijn urgent en doen een grote claim op de ruimte. Ondertussen neemt het aandeel hernieuwbare energie in onze energievoorziening gestaag toe. In 2021 was dat in Noord-Holland 10,8%[10]. De omslag naar een circulaire economie moet de komende jaren van de grond komen. In 2020 bestond 13% van de ingezette grondstoffen in de Nederlandse economie uit hergebruikte materialen. Dit is gelijk aan 2014. Een vijfde van alle bedrijven van Nederland is gevestigd in Noord-Holland; 4,5% van deze bedrijven is circulair. Dit percentage ligt lager dan het landelijke gemiddelde van 6%.[11]Kortom, er is nog veel nodig om onze doelstellingen te halen.

Werken aan de Noord-Hollandse klimaataanpak

Met het huidige maatregelenpakket op CO_2-reductie koerst Noord-Holland af op een reductie van 30% in 2030.[12] Daarom werkt de provincie aan de actualisatie van het Actieprogramma Klimaat, de Noord-Hollandse Klimaataanpak. In de nieuwe klimaataanpak worden aanvullende maatregelen benoemd die bijdragen aan verdere vermindering van de CO_2 uitstoot. Wat dit ruimtelijk gaat betekenen gaat worden uitgezocht. Daarnaast ontwikkelen technieken zich op dit gebied ontzettend snel. Dat vraagt om een adaptieve ruimtelijke strategie die ook ruimte biedt om te experimenteren.

Sturende netwerken: netwerken voor energie, mobiliteit en circulaire economie zorgen voor clustering

De netwerken van energie, infrastructuur en (circulaire) economie zijn met elkaar verbonden en beïnvloeden elkaar wederzijds. Nieuwe ontwikkelingen leiden tot nieuwe infrastructuur en nieuwe infrastructuur trekt weer nieuwe vraag aan. Ze profiteren van elkaars nabijheid: door aanbod en vraag bij elkaar te concentreren worden ruimte en bestaande infrastructuur efficiënt gebruikt en wordt extra infrastructuur voorkomen. Niet voor niets is het bundelen van vraag en aanbod ook één van de principes uit zowel de provinciale als de nationale Omgevingsvisie. Dat beperkt de benodigde hoeveelheid energie- en mobiliteitsinfrastructuur en het verlies van energie door transport en biedt kansen voor het gebruik van reststromen. Andersom werkt het ook. Multimodale transportmogelijkheden en de beschikbaarheid van energie zijn randvoorwaardelijk voor industrie en bedrijven. Ruimtelijk zijn de energietransitie en de transitie naar circulaire economie verbonden, omdat zowel circulair-industriële bedrijven als nieuwe grootschalige energievoorzieningen milieuruimte nodig zullen hebben: ze brengen geluid, emissies en omgevingsrisico's met zich mee.

Een aantal plekken in Noord-Hollland is een belangrijke schakel in het nationale en internationale energienetwerk en de transitie naar circulaire economie, of heeft de potentie om dat te worden. Het gaat om het Noordzeekanaalgebied, de Boekelermeer, Den Helder en Agriport en Schiphol en omgeving inclusief Greenport Aalsmeer. In dit laatste gebied speelt clustering voor een toekomstbestendige Greenport, gekoppeld aan de opdracht om de leefomgeving in de omgeving van Schiphol te verbeteren. Bij de TNO locatie in Petten wordt onder andere onderzoek gedaan naar innovaties op het gebied van energietransitie. Maar ook voor deze locaties geldt dat we het moeten doen binnen de ruimte die er nu is. De ambities om een belangrijke schakel in het energienetwerk te zijn, moeten aansluiten op die beschikbare ruimte.

Een duurzame, toekomstbestendige energievoorziening vraagt ruimte

Hoe onze toekomstige energievoorziening en energiemix eruit gaat zien is nog onzeker. Het uitgangspunt in de energievisies is om alle besparingsmogelijkheden maximaal te benutten. De niet gebruikte energie is het meest groen[13], maar dan nog is er ruimte nodig. Tot 2030 is al veel duidelijk over wat het vraagt (zie kadertekst), voor de periode daarna is het meer onzeker. Duidelijk is wel dat energie een prominente factor wordt in het landschap van de toekomst én een sturende factor in de ruimtelijk-economische ontwikkeling.

9 Klimaatneutraal zijn wil zeggen dat de uitstoot van broeikasgas niet hoger is dan wat er vastgelegd wordt, netto is de uitstoot dus nul
10 Dashboard energietransitie Noord-Holland - Noord-Holland (incijfers.nl)
11 Provinciale Circulaire Economie Rapportage (PCER-HN), 2023 - Provincie Noord-Holland
12 bron: Berenschot, 2023, update van 2022 onderzoek.
13 Energievisie Noord-Holland Noord (2023) & Energievisie Noord-Holland Zuid (2023)

De ruimtevraag van een duurzaam energiesysteem in Noord-Holland anno 2023

- Wind op zee met aanlandingslocaties. Er is en wordt flink geïnvesteerd in de opwek van schone elektriciteit. In de eerste plaats op zee. Windenergie van zee komt op verschillende plekken aan land in de vorm van elektriciteit. Er zijn nog locaties nodig om de toename van windenergie van zee in 2030-2050 aan land te kunnen brengen. In Noord-Holland komen locaties in de omgeving van het Noordzeekanaalgebied en de Kop van Noord-Holland in aanmerking voor aanlanding van elektriciteit en mogelijk waterstof. Deze worden onderzocht in het Rijksprogramma VAWOZ 2031-2040.
- Zonne-energie en wind op land. Via de RESsen Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid wordt gewerkt aan in totaal 6,3 TWh aan grootschalige duurzame opwek (zon en wind) op land in 2030. Dit is 18 % van het nationale doel voor 2030. Het grootste gedeelte van de RES-opgave (zo'n 65%) bestaat uit zon op dak. Voor zonneparken (25%) en windmolens (10%) zijn zoekgebieden vastgesteld. Daarbij volgen we de voorkeursvolgorde zon zoals opgenomen in de kamerbrief van 26-10-2023. Inmiddels hebben wij een Noord-Hollandse uitwerking van deze brief gemaakt, en hebben wij in kaart gebracht welke uitzonderingsgronden van toepassing zijn op de zoekgebieden.
- Uitbreiding en versterking van het stroomnet. Het stroomnet is nog niet berekend op de veranderingen in het aanbod van stroom (meer verspreid in de ruimte, meer wisselend in de tijd) en de verwachte toekomstige behoefte. Uitbreiding van het nationale en het regionale net is urgent; netcongestie is nu al een beperkende factor bij woningbouw, andere stedelijke en economische ontwikkelingen. Er is ruimte nodig voor nieuwe 380 kV-hoogspanningsverbindingen (minimaal één van het bestaande hoogspanningsnet rondom Amsterdam naar Noord-Holland Noord en één tussen Diemen en Ens in de Noordoostpolder), transformatorstations (van ca 5000 extra transformatorhuisjes in woonbuurten tot enkele grote hoogspanningsstations met een omvang tot ruim 25 hectare) en netuitbreidingen met ondergrondse kabeltracés in de netwerken van TenneT en Liander.
- Opslag Batterijen. TenneT verwacht dat er tot 2030 minder dan 200 MW aan batterijcapaciteit nodig is in Noord-Holland.[14] Dat is gelijk aan circa 3 hectare. Omdat het verwachte overschot aan energie in Noord-Holland vrij laag is, is ook de behoefte aan batterijen tot aan 2030 laag. Waar deze batterijen moeten komen zodat ze zowel nettechnisch als ruimtelijk het beste bijdragen aan een duurzaam energiesysteem is nog niet bepaald.
- Waterstof. Duurzame (groene) waterstof is onmisbaar in het energiesysteem van de toekomst én een circulaire economie, vooral voor grote energieverbruikers. Het systeem is nog in ontwikkeling. Er zijn nog keuzes te maken in de wijze van productie, import, transport en conversie van waterstof en in de toepassingen. Noord-Holland is één van de zestig Europese regio's met de status van Hydrogen Valley. Het Noordzeekanaalgebied en Den Helder gaan hierin een belangrijke rol spelen. Een elektrolyser van 1GW heeft ca 10-20 ha nodig.
- Groen gas. Het Rijk heeft de provincies gevraagd om bij te dragen aan de ambitie van het klimaatakkoord om in 2030 in Nederland minimaal 2 miljard m3 (bcm) groen gas per jaar op te wekken. Voor Noord-Holland betekent dit doel dat er gezocht moet worden naar geschikte productielocaties voor circa 80 kleine, 6 middelgrote en 1 grote vergistingsinstallatie. Afhankelijk van de schaal kan dit plaatsvinden bij boeren op het erf of op specifieke bedrijventerreinen.
- Warmte. Duurzame warmtebronnen zijn bijvoorbeeld restwarmte, aquathermie en geothermie, afhankelijk van lokale potenties. Warmtenetten kunnen een alternatief vormen voor (all-electric) warmtepompen en daarmee de elektriciteitsnetten ontlasten.[15] Voorwaarde is wel dat het temperatuurniveau van de bron voldoende hoog is (> 70 oC). Hoe lager de brontemperatuur hoe groter de kans is dat een elektrische warmtepomp nodig is om de temperatuur te verhogen. Als onderdeel van de RESsen is een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld. Hierin wordt beschreven welke (boven) gemeentelijke warmtebronnen beschikbaar zijn en ingezet kunnen worden. Duurzame warmtebronnen en -transport vragen vooral ondergronds, maar ook bovengronds om ruimte.
- Naast waterstof en groen gas zijn synthethische brandstoffen belangrijke energiedragers in de transitie naar een klimaatneutrale samenleving. Met name de verduurzaming van de luchtvaartsector en de (internationale) scheepvaart gaat gepaard met grote volumes hernieuwbare brandstoffen. Voor het maken van synthetische brandstoffen zijn naast elektriciteit grondstoffen nodig zoals biomassa, CO_2 en water. Productie, opslag en overslag vragen om (milieu)ruimte en om capaciteit op het elektriciteitsnetwerk. Deze brandstoffen kunnen voor een deel in Noord-Holland gemaakt worden, maar import, inclusief de daarbij behorende infrastructuur lijkt onontkoombaar.[16]

14 TenneT's position on Battery Energy Storage Systems (BESS) (2023)
15 Netimpact van warmtealternatieven (netbeheernederland.nl)
16 Verkenning effecten duurzame energiedragers, Royal Haskoning DV, 2023).

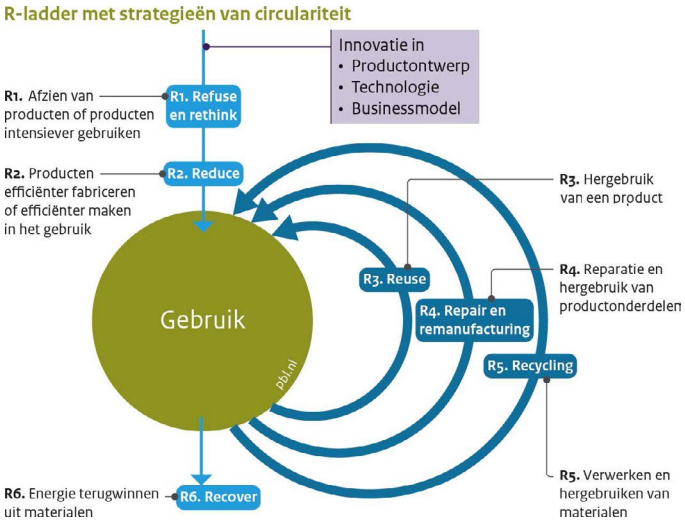

Afbeelding: 29. R-ladder met strategieën van circulariteit
Bron: PBL

De energietransitie raakt alle provinciale dossiers
In de RESsen is afgesproken dat 65% van de opgave zal worden gerealiseerd door zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven in het bebouwd gebied. Maar voor een groot deel van de overige ruimte die nodig is voor de energietransitie wordt in de praktijk al snel gekeken naar het landelijk gebied. Dat gaat dan ten koste van landbouwgronden, maar ook doorkruisingen van Bijzondere Provinciale Landschappen en Unesco-werelderfgoed lijken onvermijdelijk. Grote energie-installaties kunnen van invloed zijn op de gezondheid en veiligheid van de leefomgeving. Elektrolysers (oftewel groene waterstoffabrieken) bijvoorbeeld zijn essentieel voor een waterstofeconomie, maar hebben een risicocontour vanwege ontploffingsgevaar en hebben veel schoon water en energie nodig.

Energievoorzieningen worden tot de kwetsbare en vitale functies gerekend, wat extra eisen stelt aan een klimaatbestendige inrichting en locatiekeuze.[17] Met name duurzame warmte vraagt ook ondergrondse ruimte. Dat kan gevolgen hebben voor de kwaliteit van de bodem en het grondwater. En door het steeds meer bij elkaar brengen van vraag en aanbod gaan ook traditionele economische vestigingsfactoren (zoals de arbeidsmarkt en de bereikbaarheid) een rol spelen bij keuzes in de opbouw van het energienet. Kortom, de energietransitie vraagt om integratie met de andere transities uit dit Ruimtelijk Voorstel.

Hierbij is de uitdaging om de energietransitie zodanig vorm te geven dat voldaan wordt aan de voorwaarden van een duurzaam, efficiënt en betrouwbaar energiesysteem. En tegelijkertijd de verbinding wordt gelegd met de andere opgaven in de provincie. Zodat we met de energietransitie bouwen aan een Noord-Holland dat in alle opzichten toekomstbestendig is.

Tekort aan bedrijventerreinen, terwijl de ruimte die nodig is voor omslag naar circulaire economie onbekend is
In een circulaire economie worden spullen die nu nog als afval worden gezien, hergebruikt. Zo hebben we minder of geen

17 In de studie doelvoorschriften vitaal en kwetsbaar (SWECO, 2024), zijn concrete voorschriften voor nieuw te ontwikkelen vitale en kwetsbare functies uitgewerkt. De bedoeling is om dit te verankeren in onze omgevingsverordening.

nieuwe grondstoffen uit de aarde nodig. Het is nog onduidelijk wat de ruimtelijke gevolgen zijn van een circulaire economie.[18] Zeker is dat ook een circulaire economie ruimte nodig heeft. Dit gaat dan om zowel fysieke ruimte als milieuruimte. Het vervangen van lineaire door circulaire productieketens zal een fundamentele herschikking betekenen van transportstromen en locaties voor opslag en verwerking. Dit geldt zowel voor bedrijventerreinen waar ruimte nodig is voor maakindustrie en recycling als in dorpen en steden waar plek zal moeten zijn voor reparatie, verhuur of het leasen van producten. Doordat het maken en recyclen van producten gepaard kan gaan met stof, geluid en stank en invloed heeft op de omgevingsveiligheid, vraagt een circulaire economie ook om meer bedrijventerreinen met een hoge milieucategorie. Tegelijkertijd nemen logistieke stromen van en naar bedrijventerreinen toe. Dat vraagt om strategische plekken met multimodale transportmogelijkheden (bereikbaar via water, spoor en weg), en voldoende capaciteit op het verkeersnet. Zo kunnen we de aanleg van extra infrastructuur voorkomen.[19] Bijzondere aandacht is hier nodig om de verdere potentie van bedrijventerreinen gelegen aan vaarwater met binnenvaartmogelijkheden te benutten.

Bedrijventerreinen houden dus een belangrijke functie.[20] Dit is een aandachtspunt, omdat er een tekort dreigt aan droge bedrijventerreinen, vooral in de MRA. Tot 2030 is in Noord-Holland Zuid een tekort van 670 tot 1117 hectare. De prognose voor Noord-Holland Noord beweegt zich tussen een overschot van 81 hectare en een tekort van 133 hectare.[21] Onder druk van de woningbouwopgave worden veel binnenstedelijke bedrijventerreinen getransformeerd (zie ook hoofdstuk leefbare steden en regio's), waardoor ruimte voor de (circulaire) economie nog verder onder druk komt te staan en de vraag naar nieuwe ruimte voor bedrijvigheid toeneemt.

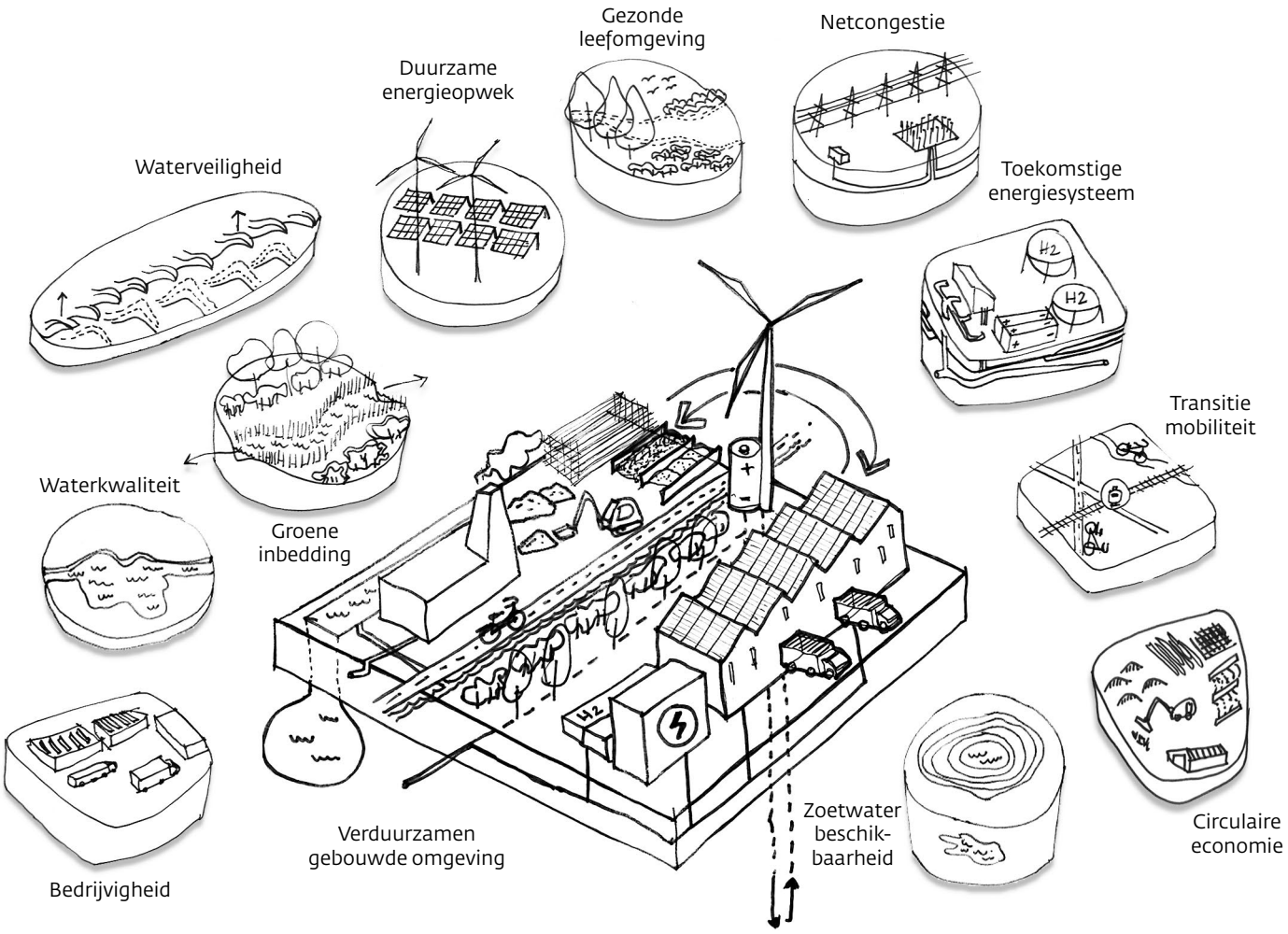

Afbeelding: 30. Kansen om meerdere opgaven te integreren bij de locaties voor energie en de circulaire economie.
Bron: provincie Noord-Holland

18 Onderzoek voor het Noordzeekanaalgebied wijst uit dat de circulaire economie niet noodzakelijk om meer ruimte vraagt dan de lineaire economie in vergelijkbare scenario's. Wel moeten we rekening houden met een tijdelijke dubbele ruimtebehoefte in de periode waarin circulaire economie in opbouw is, maar de lineaire productieprocessen nog niet zijn beëindigd. (Ecorys, 2023. Onderzoeksrapporten - Provincie Noord-Holland)
19 PBL, Ruimte voor Circulaire Economie, 2023
20 Op dit moment is 3% van Noord-Holland bedrijventerrein. Daarbinnen bevindt zich 9% van alle Noord-Hollandse bedrijven en 23% van alle Noord-Hollandse banen. Dashboard werklocaties Noord-Holland en Flevoland: bedrijventerreinen: 12.500 ha
21 Analysedocument Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

Ook defensie vraagt ruimte
Een bijzondere vermelding verdient de zoektocht naar ruimte voor defensie-activiteiten. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau van het ministerie van Defensie, wordt aangegeven waar ruimte wordt gezocht in Nederland. De geopolitieke situatie maakt dat er meer geïnvesteerd gaat worden in defensie en dat er ook meer ruimte nodig is om te oefenen. Dit zal op momenten van oefenen effect kunnen hebben op de leefomgeving. Met het Marinecluster in Den Helder is er een duidelijke locatie voor Defensie. Met de uitbreiding van activiteiten ontstaan er ook kansen voor werkgelegenheid. De nabijheid van en toegang tot energie(bronnen) lijkt hier een logische combinatie.

Waar komt het op neer?

De schaarste die er is op allerlei gebieden betekent dat we moeten nadenken over de randvoorwaarden die we willen stellen aan de economie van de toekomst. Waar willen we ruimte voor geven en wat kan niet meer. In ieder geval is duidelijk dat de energietransitie één van de belangrijkste grote opgaven is waar we ruimte voor moeten maken. Zeker op korte termijn is het vraagstuk van netcongestie zeer urgent. Het is belangrijk voor de woningbouw, de economie en het behalen van de klimaatopgaven. Maar we moeten de energietransitie wel op zo'n manier willen invullen dat het ook bijdraagt aan de andere opgaven en het niet moeilijker maakt ze te bereiken. Clustering van energie-intensieve bedrijvigheid en circulair gebruik van grondstoffen is hierbij een belangrijk principe, zodat we efficiënt om kunnen gaan met ruimte, stromen van energie, mensen en materialen, en synergie kunnen creëren tussen bedrijven en functies.

Botsingen en kansen met andere opgaven

De ruimte die nodig is voor de energietransitie en eventuele uitbreiding van industriële clusters gaat vrijwel onherroepelijk ten koste van het landelijk gebied, soms ook met erfgoedwaarden. Met energie infra, windmolens en zonneparken zijn er kansen om in te zetten op meervoudig ruimtegebruik. Bij grote industriële gebouwen zal het meer gaan om de inpassing en de inrichting van het terrein. Daarnaast zullen emissies en risico's gekoppeld aan installaties ten koste gaan van de gezonde leefomgeving. In het geval van de Greenport Aalsmeer wordt het toekomstbestendig ontwikkelen van de Greenport gekoppeld aan de kans om de leefomgeving in de directe omgeving van luchthaven Schiphol te verbeteren als onderdeel van NOVEX-gebied Schipholregio. Keuzes voor het behouden en uitbreiden van industriële clusters kan op sommige plaatsen botsen met de aanleg van woonwijken en waterbeschikbaarheid. Een mogelijk schuurpunt is ook het schoonhouden van grondwatervoorraden bij doorboringen voor geothermische bronnen en WKO's. Een toename van defensie-oefeningen en uitbreiding van ruimte hiervoor, kunnen botsen met een prettige leefomgeving.

Betrokken programma's en visies

Nationaal Plan Energiesysteem
Het Nationaal plan energiesysteem beschrijft hoe Nederland een energiesysteem ontwikkelt dat past bij een klimaatneutrale samenleving. In het Nationaal plan energiesysteem staat een langetermijnvisie op het energiesysteem in 2050. Er zijn vijf richtinggevende keuzes opgenomen voor de ontwikkeling van het energiesysteem: maximaal aanbod, energiebesparing, verdelen bij schaarste, internationale samenwerking en samen sturen.

Nationaal Programma Energiehoofdstructuur
Het Programma Energiehoofdstructuur (PEH) laat zien welke nieuwe nationale energie-infrastructuur nodig is richting 2050 en waar deze slim geplaatst kunnen worden. Ook geeft het PEH nationale kaders om zorgvuldig om te gaan met de ruimte en met respect voor de natuur, cultureel erfgoed, en leefbaarheid.

Nationaal Programma RES: RES NHN en RES NHZ
In de Regionale Energiestrategie werken we aan het opwekken van duurzame energie op land en zoeken we naar duurzame warmtebronnen. Het Nationaal Programma ondersteunt de regio's bij het maken van de RES.

Via de RESsen Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid wordt tot 2030 gewerkt aan in totaal 6,3 TWh aan grootschalige duurzame opwek (zon en wind) op daken, parkeerplaatsen en land. Ook de Regionale Structuur Warmte (RSW) is onderdeel van de RES. De eerste provinciale RES-monitor is in het najaar van 2022 vastgesteld. Conclusie is dat de uitvoering versneld moet worden. De provincie heeft hiervoor een windkwartiermaker aangesteld en diverse regelingen ingesteld voor onder meer het stimuleren van zonnepanelen op grote daken en parkeerdaken, een zorgvuldige participatie, meervoudig ruimtegebruik en goede landschappelijke inpassing. Ook werken we met gemeente en waterschappen aan een herijking van de RES in 2024. Hier zullen mogelijk nieuwe zoekgebieden worden vastgesteld, omdat een aantal zoekgebieden bij de uitwerking geen mogelijkheden bleek te bieden. In samenwerking met LTO en NMF wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor het combineren van zonnepanelen met landbouw en natuur.

Nationaal Programma Circulaire Economie
Het kabinet wil dat de economie in 2050 volledig circulair is. Het Nationale Programma Circulaire Economie (NPCE) bevat maatregelen om de komende jaren zuiniger om te gaan met grondstoffen.

Nationaal Programma Ruimte voor Economie
Het Programma Ruimte voor Economie richt op de ruimte die bestemd is voor economische activiteiten. In het bestaande stedelijk gebied heeft de economie ruimte nodig voor retail, kantoren en bedrijventerreinen. Dit programma focust zich op bedrijventerreinen, de havengebieden en de campussen omdat hier de grootste knelpunten zijn en de transities naar een klimaatneutrale, circulaire en natuurinclusieve economie voor de grootste opgave zorgen.

Nationaal Programma Verduurzaming Industrie: CES NZKG en CES6
Met het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie neemt het kabinet een sterkere regie op het verduurzamen van de industrie: schoon produceren en de negatieve impact op de leefomgeving verminderen. Het doel is versnellen door met overheid en bedrijven vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten en besluiten te nemen binnen de hele keten. Het programma richt zich vooral op het op de juiste manier en in de juiste volgorde daadwerkelijk uitvoeren van plannen. De basis voor de plannen komt voort uit de cluster energiestrategieën (CES) die de regionale partners opstellen.

In de Cluster Energie Strategie van het Noordzeekanaalgebied (CES NZKG) staat de strategie beschreven waarmee de industrie en de betrokken overheden in het NZKG de industrie verduurzamen en de klimaatdoelen behalen. Er wordt elke 2 jaar een CES opgesteld, om te kunnen anticiperen op nieuwe ontwikkelingen.

Voor de Noord-Hollandse bedrijven uit Cluster6 bestaat de behoefte aan inzicht in de transitieplannen en de benodigde energie-infrastructuur. De Provincie gaat aan de slag met een Provinciale Cluster Energie Strategie (PCES) om de verspreide bedrijven te benaderen.

Nationaal Programma Verbindingen Aanlandingen Wind op Zee (VAWOZ) 2031-2040
Het programma VAWOZ 2031-2040 onderzoekt hoe de opgewekte windenergie op de Noordzee het beste aan land kan worden gebracht in de vorm van waterstof of elektriciteit voor de periode 2031-2040. In Noord-Holland worden op dit moment mogelijke locaties in het Noordzeekanaalgebied en de Kop van Noord-Holland onderzocht voor aanlanding van waterstof en/of elektriciteit.

Notitie Reikwijdte en detailniveau ministerie van Defensie
Om te bepalen wat de beste plek of manier voor Defensie is om te bouwen, oefenen of vliegen moet eerst onderzoek worden gedaan. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) staat welke activiteiten van Defensie (reikwijdte) worden onderzocht en hoe dat onderzoek plaatsvindt (detailniveau).

NOVEX Noordzeekanaalgebied (NZKG) Ontwikkelperspectief
In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied worden de thema's gezonde Leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap en ecologie, woningbouw en water, in samenhang tegen elkaar afgewogen en wordt aangegeven hoe deze functies ruimtelijk kunnen worden ingepast in het Noordzeekanaalgebied. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 2.

Taskforce energie infrastructuur
Samen met de netbeheerders heeft de provincie eind 2020 de Taskforce Energie-infrastructuur Noord-Holland opgericht voor de uitvoering van het Energie-infrastructuur beleid. De taskforce heeft drie werksporen: 1. Versnellen van geplande netuitbreidingen (spoor 1); 2. Regionaal programmeren toekomstig hybride integraal energiesysteem en PMIEK (spoor 2); 3. Slimme netoplossingen (spoor 3).

In het eerste spoor van de Taskforce wordt gewerkt aan versnelling van de netuitbreidingen van Tennet en Liander die tot 2028 gepland zijn. Het gaat om ca. 100 projecten in Noord-Holland, waarvan ca. de helft in Amsterdam. Om effectief samen te werken aan de versnelling van netuitbreidingen zijn tien energie-clusters opgericht. Elk energie-cluster beslaat een deelgebied van Noord-Holland, waarin de desbetreffende gemeenten, netbeheerders en provincie gericht werken aan de lokale netuitbreidingen.

PMIEK en energievisie NHN en NHZ
Binnen spoor 2 van de Taskforce energie infrastructuur wordt er gewerkt aan een langetermijnperspectief op de ontwikkeling van het energiesysteem en een programmering van de benodigde infrastructuur. In het voorjaar van 2023 hebben provincie, gemeenten, Liander, TenneT, Gasunie, EZK een eerste Energievisie en PMIEK voor Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid gepresenteerd. De Energievisie is een verkenning die overzicht geef van ontwikkelingen in energievraag, –aanbod en -infrastructuur, belangrijke algemene principes voor het toekomstige energiesysteem schetst en de structurerende keuzes voor het gebied inzichtelijk maakt. Het PMIEK geeft een selectie van de maatschappelijk belangrijkste (prioritaire) energie-infrastructuurprojecten in de provincie. Het doel is om in de zomer van 2024 een concept Energievisie 2.0 op te leveren en in februari 2025 de PMIEK 2.0, die input zal zijn voor het investeringsplan 2026 van de netbeheerders.

Handreikingen Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie bevat onder meer handreikingen voor de inpassing van windmolens, zonneparken en transformatorstations in het landelijk gebied. In de handreiking voor transformatorstations sturen we zo veel mogelijk op locaties op bedrijventerreinen of kassencomplexen. Dat beperkt de invloed op het landschap, maar kan ten koste gaan van de ruimte voor bedrijvigheid. Het vergroot dan de opgave om bedrijventerreinen te intensiveren en beter te benutten. Tegelijkertijd is de realiteit dat vanuit het technische perspectief de locaties op bedrijventerreinen vaak snel afvallen, en dan toch weer wordt gezocht in het landelijk gebied.

Datacenterstrategie
Alleen op bedrijventerreinen in Amsterdam, Haarlemmermeer en Hollands Kroon kunnen nog nieuwe datacenters worden gevestigd. Daarnaast is het via onze Omgevingsverordening verplicht dat de gemeenten waar datacenters zich nog kunnen vestigen met de provincie afspraken maken over de manier waarop de datacenters worden ingepast in het landschap en over het gebruik van energie, water en het benutten van restwarmte.

Verstedelijkingsconcept MRA
In het Verstedelijkingsconcept voor de MRA, door Rijk en regio samen opgesteld, is de verandering van het energiesysteem in de regio geagendeerd. Het Noordzeekanaalgebied is benoemd als belangrijke locatie voor energietransitie en circulaire economie activiteiten. In navolging van het Verstedelijkingsconcept MRA wordt een bedrijventerreinenstrategie voor de MRA uitgewerkt.

Bedrijventerreinenstrategie MRA
In het NOVEX-gebied MRA wordt gewerkt aan een bedrijventerreinenstrategie die inzet op zes lijnen: selectieve uitgifte huidig aanbod, bescherming bestaande voorraad, intensivering van het ruimtegebruik, toekomstbestendig maken voorraad, betere benutting stedelijk gebied, toevoegen van nieuwe plannen. Deze strategie is naar verwachting begin 2024 klaar.

Convenanten werklocaties NHN
In Noord-Holland Noord hebben provincie en gemeenten via de verschillende Convenanten Werklocaties (die zich richten op de periode tot 2030) regionaal afspraken gemaakt over hoe zij gezamenlijk voorzien in het realiseren en behouden van toekomstbestendige werklocaties.

Overige programma's en visies
- Uitvoeringsagenda economie 2023
- Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Noord-Holland Noord
- Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Aalsmeer

Welke vraagstukken agenderen we?

In het Ruimtelijk Voorstel agenderen we die onderwerpen die aanvullend zijn op het PMIEK, NOVEX-NZKG, de RES-en en de afspraken rondom bedrijventerreinen en die te maken hebben met de integrale ruimtelijke afweging die niet in deze documenten zijn genomen.

4.1 Hoe faciliteren we een toekomstbestendige economische ontwikkeling

Onze ruimte is schaars. Dit vraagt om inzicht in welke economische sectoren kansrijk zijn naar de toekomst toe. Waarbij een relatie wordt gelegd met de schaarser wordende middelen die er zijn als het gaat om zoetwaterbeschikbaarheid, energie, beroepsbevolking, milieuruimte en uitbreidingsmogelijkheden voor mobiliteit. Ook het toewerken naar gezondere leefomgeving hoort hierbij te worden betrokken. De toekomstige economie van Noord-Holland en in groter verband in Nederland zal zich aan deze omstandigheden van schaarste aan moeten passen. Aansluiting op waar we goed in zijn als Nederlandse en specifiek de Noord-Hollandse economie is het startpunt. Het gaat erom aan de ene kant rekening te houden met de schaarser wordende middelen, maar aan de andere kant om het creëren van zoveel mogelijk toegevoegde waarde (zowel in verdienvermogen als de bredere welvaart/welzijn).

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef aan waar ruimte wordt gevonden voor duurzame industrieclusters in Nederland en hoe deze elkaar aanvullen.
- Geef aan wat de vervoerscorridors in Nederland zijn en wat de economische profielen van deze corridors zijn. Geef daarbij ook aan hoe deze elkaar aanvullen.

Wat doen we zelf?

- We ontwikkelen samen met onze partners (overheden en anderen) een visie op een toekomstbestendige Noord-Hollandse economie die bijdraagt aan de brede welvaart in Noord-Holland en brengen daarbij de keuzes en randvoorwaarden die bij dit toekomstbeeld passen ook in beeld. Dit is een eerste stap in het maken van een (selectieve) vestigingsstrategie die moet leiden tot de juiste bedrijven op de juiste plek. Daarnaast wordt dit een bouwsteen voor ruimtelijke besluitvorming zoals de actualisering van de Omgevingsvisie.
- We hebben een taskforce energie (zie 4.2).
- We passen slim ruimtegebruik toe door clustering als principe bij grootschalige ontwikkelingen (zie 4.2 en 5.6).
- We zijn terughoudend in het bouwen van woningen in de buurt van bedrijvigheid met grote milieueffecten (zie 5.4).
- In MRA-verband voeren we een bedrijventerreinenstrategie uit, zie (5.5). In het verlengde daarvan gaat we met de regio een visie op het ruimtelijk economisch profiel van de regio's ontwikkelen. Hier maakt de regionale meerwaarde en verdienvermogen onderdeel van uit.

Wat vragen we van het Rijk?

- Geef aan wat het economisch toekomstperspectief voor de Nederlandse economie is en de industrieclusters in het bijzonder.

4.2 Locatiekeuzes voor het toekomstige energetische systeem en de betekenis daarvan voor toekomstige ruimtelijk-economische ontwikkelingen

Met de uitbreiding van het nationale en regionale elektriciteitsnetwerk, de aanleg van een waterstofbackbone en het aanlanden van wind op zee leggen we niet alleen het energiesysteem van de toekomst aan. We geven ook sturing aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Dit kan je vergelijken met een snelwegafslag die logistieke bedrijven en fastfoodketens aantrekt of zoals een goed bereikbaar station aantrekkelijk is voor de vestiging van woningen, kantoren en voorzieningen. Op die manier zijn knooppunten van energie-infrastructuur met voldoende aanbod - zoals de plekken waar op zee geproduceerde wind aansluit op het landelijke elektriciteitsnetwerk en de waterstofbackbone - aantrekkelijke en logische locaties voor aan het energiesysteem gerelateerde functies zoals elektrolysers en voor energie-intensieve bedrijvigheid. Zeker wanneer netuitbreiding niet meer overal vanzelfsprekend is: met een dergelijke knooppuntenaanpak kan extra netuitbreiding worden voorkomen. Daarnaast biedt een meer geclusterde aanpak kansen voor het onderling uitwisselen van reststromen en voor collectieve investeringen. Het leidt tot nieuwe ruimtelijke vraagstukken. Wat zijn de plekken waar vraag en aanbod van elektriciteit en/of warmte toekomstbestendig bij elkaar kunnen komen? Doen we de goede dingen op de goede plek? Het vraagt om een andere strategie dan de huidige, die vooral op inpassing van energievoorzieningen is gericht.

Afbeelding: 31. Ruimtegebruik energie-opgaven, de visualisaties zijn op schaal van het bijbehorende kaartbeeld.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 32. Kaart energie-infrastructuur (elektriciteit), bestaande en geplande energie-infrastructuur (elektriciteit en waterstof).
Bron: provincie Noord-Holland

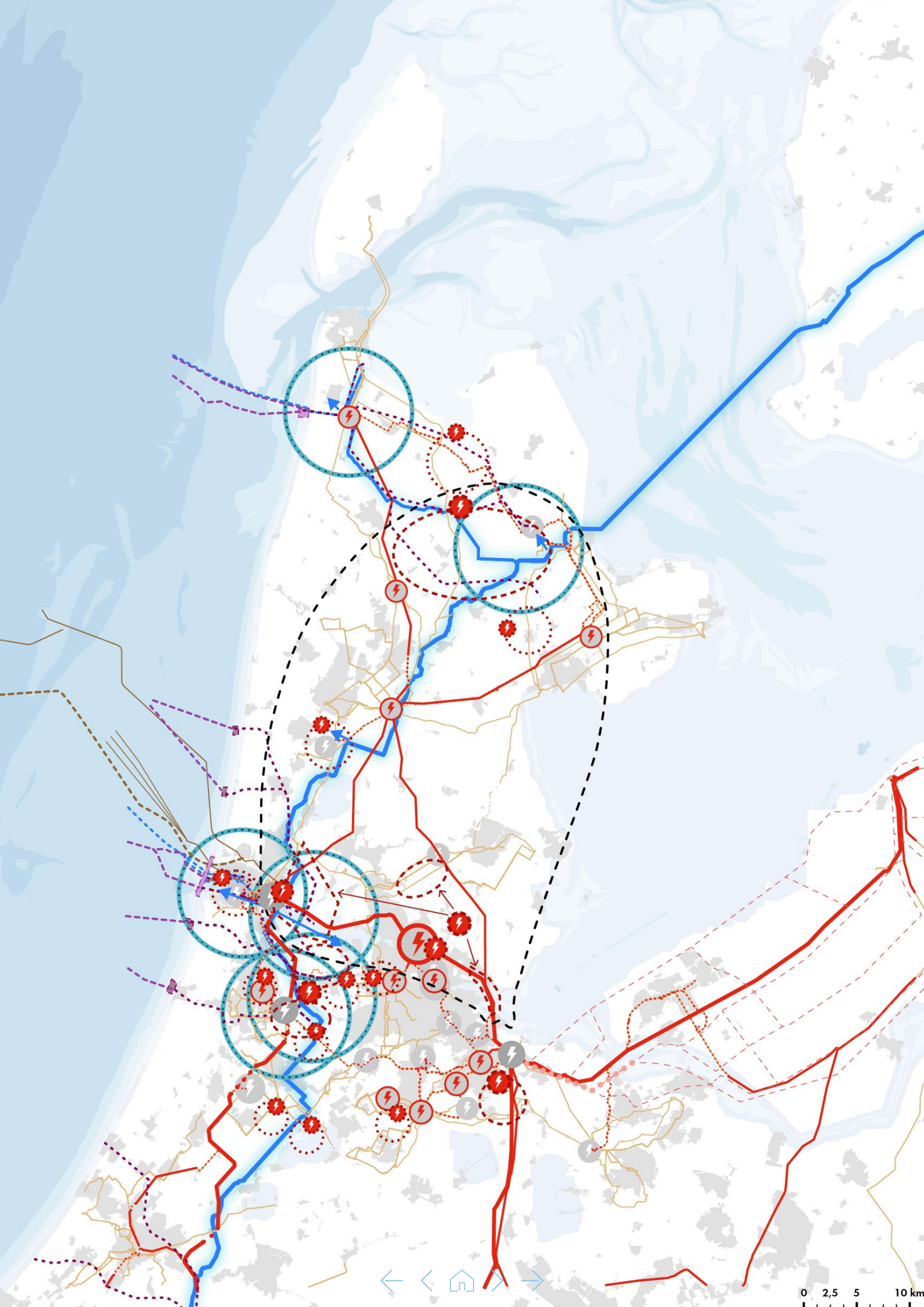
0 2,5 5 10 km

In de energievisies voor Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid zijn al enkele potentiële energie-knooppunten benoemd. Afhankelijk van de ruimtelijke keuzes in energie-infra en economische functies zullen deze plekken zich meer of minder ontwikkelen tot knooppunten waar energie en (circulaire) industrie samenkomen: het Noordzeekanaalgebied (nationaal), Den Helder (nationaal, en maat en schaal afhankelijk van aanlanding), Schiphol/ Haarlemmermeer, Amsterdam-Stad, Alkmaar (Boekelermeer-Alton glastuinbouwgebied), Westfriesland en Agriport. Met name bij de ontwikkeling van Agriport als toekomstig energetisch en economisch knooppunt zijn vraagtekens te plaatsen vanuit de bredere samenhang met de andere perspectieven uit dit Ruimtelijk Voorstel.

Ook glastuinbouw heeft een functie in het energetisch systeem en baat bij een geclusterde aanpak en collectieve investeringen in energie. Met het slimmer concentreren van glastuinbouw kan er ruimte vrij komen voor andere functies. Het gaat hier om de hightech landbouw die niet grondgebonden is en in gebouwen plaatsvindt. Naast de koppeling aan het energetisch systeem past de verschijningsvorm vaak beter op een bedrijventerrein en op gronden die minder geschikt zijn voor grondgebonden voedselproductie. Specifiek bij het sierteeltcluster in de Greenport Aalsmeer wordt de koppeling gemaakt met verbetering van de leefomgeving nabij luchthaven Schiphol.

Voorbeeld
Integrale afweging bij nationale energie-infrastructuur: Aanlanding Wind op Zee en een 380KV verbinding in Noord-Holland Noord

Het nationale programma Verbindingen Aanlanding Wind op Zee (VAWOZ) 2031-2040 noemt de Kop van Noord-Holland als kansrijke regio voor de aanlanding van energie afkomstig van windparken op de Noordzee. Tegelijkertijd is de RCR-procedure gestart voor de aanleg van een 380 kV-hoogspanningsverbinding tussen de Kop van Noord-Holland en het bestaande 380 kV-netwerk tussen Beverwijk en Diemen om netcongestie op te lossen en in te toekomst te voorkomen. De 380 kV-verbinding moet gaan bestaan uit twee circuits (één mast met twee sets draden), of vier circuits (twee masten) wanneer er windenergie aanlandt in de Kop van Noord-Holland in de vorm van elektronen.

Beide rijksprojecten worden procedureel los van elkaar uitgewerkt, maar hangen inhoudelijk met elkaar samen. Immers keuze voor aanlanding in Agriport of nabij Den Helder heeft gevolgen voor de 380 kV-verbinding. Sterker nog, zonder een 380 kV-station kan er geen aanlanding plaatsvinden in de Kop van Noord-Holland. Over deze onderlinge samenhang zijn Rijk en provincie continue met elkaar in gesprek.

Voor de 380 kV-netuitbreiding is een zoekgebied vastgelegd. Een gecombineerd 150/380 kV-station zo dicht mogelijk bij het reeds bestaande 150kV station op Agriport is vanuit het net bezien het meest effectief om het voorziene knelpunt op te lossen. De vraag zal overal toenemen, maar de grootste concentratie van elektriciteitsvraag in de Kop van Noord-Holland wordt verwacht nabij Agriport, afkomstig van datacenters en glastuinbouw. Gevolg van deze vraaggestuurde aanpak is dat Agriport vanuit het energienetwerk geredeneerd ook de meest logische plek wordt voor een aanlanding van op zee geproduceerde elektriciteit. Er spelen hier echter meer afwegingen dan enkel net-efficiëntie.

De aansluiting op de nationale energie-infrastructuur biedt kansen om economische activiteiten in de Kop te ontwikkelen, zeker activiteiten die veel energie nodig hebben. Die kunnen aansluiten op bestaande activiteiten (zoals de glastuinbouw, datacenters en grootschalige bedrijven in Agriport) of nieuw zijn en direct verbonden aan het energienet (zoals elektrolysers of circulaire bedrijvigheid). Die economische activiteiten hebben niet alleen ruimte nodig, maar ook personeel. En ze genereren mobiliteit.

In de Wieringermeerpolder botst de ontwikkeling van nieuwe energie-infrastructuur en mogelijke nieuwe functies die dit kan aantrekken met een aantal van de nationale structurerende keuzes rondom Water en Bodem Sturend. We moeten voorkomen we dat we nu keuzes maken, die onze kwetsbaarheid op termijn vergroten en dat betekent dat we voor een vitale en kwetsbare infrastructuur extra zorgvuldig moeten afwegen of een locatie ook voldoende toekomstbestendig is. Locaties die in de toekomst extra kwetsbaarder zullen zijn voor wateroverlast en overstromingen, zijn minder toekomstbestendig. Dit komt door de toenemende kans op grote hoeveelheden water tijdens extremen neerslag en de combinatie van de effecten van zeespiegelstijging met de voorgenomen peilopzet van het IJsselmeer. Ook gaat industrie en de energiesector veel zoetwater vragen. In droge zomers kan dit in een gebied als de Wieringermeer problemen gaan opleveren omdat het verder verwijderd is van het hoofdwatersysteem. Daarnaast is de Wieringermeer wegens de bodemcondities, geschikt

als landbouwgrond en behouden we daar dan ook graag een landbouwperspectief. Dit betekent dat als we ervoor kiezen dat de Wieringermeer een nieuwe energie-infrastructuur krijgt er in de toekomst kostbare mitigerende maatregelen nodig zijn, bijvoorbeeld het versterken van de dijken aan de IJsselmeerzijde, om hetzelfde beschermingsniveau te handhaven. Wat dus kosteneffectief is voor de netbeheerder, hoeft nog niet het meest kostenefficiënt te zijn voor de maatschappij als geheel.

Als provincie pleiten we voor een zo integraal mogelijke afweging van de verschillende belangen waarin het langetermijnperspectief voor de regio centraal staat. Dat betekent dat naast Agriport (en andere locaties binnen het zoekgebied) óók de ontwikkeling van een energieknooppunt nabij Den Helder onderzocht wordt. Dat sluit aan bij onze provinciale Omgevingsvisie en de ontwikkeling van het Maritiem Cluster Den Helder. Een brede evaluatie van varianten en het in beeld brengen van zowel de directe als de indirecte ruimtelijke effecten is nodig. Belangrijk onderdeel van de afweging is het effect op brede welvaart. Het streven is dat grootschalige energieontwikkelingen niet ten koste gaan van, maar juist een netto positieve impact hebben op o.a. economie, werk, bodem, water, natuur, landschap, gezondheid en welzijn/leefbaarheid. Dit vraagt om een andere werkwijze dan we gewend zijn. Binnen beide projecten zetten we hier met elkaar al stappen voorwaarts in.

VOORBEELD
glastuinbouw Schinkelpolder-Aalsmeer

De goedkopere grond en de beperkt beschikbare ruimte op bedrijventerreinen leiden ertoe dat bedrijven zich willen vestigen in glastuinbouwgebieden in plaats van op bedrijventerreinen. Een terrein als de Schinkelpolder nabij Aalsmeer is inmiddels verkleurd, van glastuinbouw naar een meer gemengd gebied met glastuinbouw en bedrijven. Collectieve voorzieningen voor energie/ circulair voor de overgebleven glastuinbouwbedrijven lijken niet meer haalbaar.

Slimmer ruimtegebruik is mogelijk. Met het concentreren en verplaatsen van bedrijven wordt klimaatneutrale glastuinbouw sneller gerealiseerd en wordt ruimte vrijgespeeld voor andere functies zoals wonen, bedrijventerreinen, groen en recreatie. Dit vergt een plan van aanpak, capaciteit, geld voor verplaatsingen (bedrijven op de juiste plek en collectieve energieaanpak) en het opruimen van oud glas.

Vraag is wat de toekomstige plekken zijn waar glastuinbouw zich kan clusteren: gekoppeld aan het energienetwerken als onderdeel van de balancering van het energienet. Waarbij ook rekening moet worden gehouden met bodem- en waterkwaliteiten. Vruchtbare landbouwgronden zijn minder geschikt voor niet-grondgebonden glastuinbouw, maar misschien past het wel in gebieden met sterke verzilting waar het huidige landgebruik onder druk staat.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- De sterke koppeling tussen energie en economie en de impact die dit voor lange tijd heeft op de ordening van ruimte vraagt om een ruimtelijk-economische visie die samenhangt met de visie op het toekomstige energiesysteem. Hierin worden de nationale knooppunten benoemd waar knooppunten van duurzame energie en ruimte voor circulaire economie/ industrie samen komen vanuit een perspectief op de lange termijn.

Wat doen we zelf?

- We willen een ruimtelijke strategie ontwikkelen voor economische en energetische knooppunten. Onderdelen daarvan zijn het verbinden van knooppunten in het elektriciteitsnetwerk en het waterstofnetwerk aan economische ontwikkeling in met name de hogere milieucategorieën en de ontwikkeling van grootschalige bedrijvigheid (niet grondgebonden landbouw, datacenters, grote distributiecentra/ grootschalige bedrijfsvestigingen en regionale grondstoffenhubs), afgestemd op beschikbare infrastructuur (energie, goederen) en synergie met andere bedrijven op het gebied van bijvoorbeeld energie, warmte en reststromen. De strategie zal handvatten bieden voor aanvullend ruimtelijk beleid op batterijen, elektrolyse (<100 MW) en warmte, en eventuele aanscherping van het datacenterbeleid en ruimtelijk beleid voor glastuinbouw en logistiek. De basis voor een dergelijke strategie vormen de kansen en belemmeringen vanuit het bodem en watersysteem. Eerste stappen hiervoor zullen worden gezet in de energievisie 2.0 en de actualisatie van de datacenterstrategie.
- We werken via het afgesloten samenwerkingsverband nauw samen met EZK en TenneT binnen het project netuitbreiding NHN, en brengen daar steeds zo vroeg mogelijk de andere regionale belangen in. Ook werken we intensief samen met het programma VAWOZ.
- We werken actief samen met de gemeenten in de Kop van Noord-Holland aan de vraag óf en zo ja waar, en hoe meer energie-intensieve industrie/bedrijvigheid in de regio past. Onderzoek laat zien dat een elektrische

aanlanding in de Kop van Noord-Holland een zeer grote impact kan hebben op de ruimte en op brede welvaart.[22] Alle inzichten zijn input voor een gezamenlijk regio-advies van provincie, gemeenten en waterschappen waarin we de verschillende nationale energie-infrastructuurprojecten in samenhang bekijken en tot voorkeurslocaties en tracés komen.

- We zorgen voor overzicht in de verschillende programma's die lopen en wat dit betekent voor het ruimteverbruik.
- Versterking van Greenport Aalsmeer wordt gekoppeld aan een bredere aanpak van de urgente vraagstukken in relatie tot de leefbaarheid van deze regio, die kaders en instrumenten biedt voor de nadere uitwerking binnen de betrokken gemeenten. In Greenport Aalsmeer onderzoeken we met een integrale regionale aanpak:
  - De ruimtelijk-planologische mogelijkheden en strategieën om glastuinbouwbedrijven efficiënt te concentreren in (de aangewezen) concentratiegebieden. Het concentreren van glastuinbouw levert ruimtewinst op waar glastuinbouw verhuist of wordt beëindigd, met kansen voor functies die beter aansluiten bij de omgeving en de leefbaarheid – mede gelet op de nabijheid van Schiphol – verhogen.
  - Kansen van concentratie van glastuinbouwbedrijven voor verdere verduurzaming en circulariteit (water, energie, warmte).
  - Hoe verouderde gebieden met voormalige glastuinbouwopstallen een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de lokale en regionale ruimtelijke kwaliteit. Waaronder landschappelijke en recreatieve structuurverbetering van de MRA, realisatie van de groenstructuur Westeinderscheg en stad-landverbindingen met de omringende kernen.

De focus ligt op het kerngebied Aalsmeer/Uithoorn, rondom de Westeinderscheg, gericht op concrete realistische gebiedsspecifieke uitwerkingen, strategieën en instrumenten.

Wat vragen we van het Rijk?

- Zorg dat de R van Ruimte onderdeel wordt van het MIEK-systeem, analoog aan de verbreding van het MIT naar het MIRT. Aan de verschillende departementen bij het Rijk (o.a. EZK, BZK en IenW) vragen we om te sturen op ruimtelijke projecten en procedures die zo integraal mogelijk afgewogen zijn, zodat we tot goed onderbouwde en toekomstgerichte besluiten komen. Om dat voor elkaar te krijgen is het nodig dat projecten in het MIEK tot stand komen door in de breedte te zoeken naar oplossingen voor het voorziene probleem in het energiesysteem. Het aanleggen van robuuste toekomstbestendige netuitbreidingen vanuit een breed maatschappelijk perspectief zou centraal moeten staan. En daarin ook met de regio samen te werken. Hier kunnen we leren van ervaringen met procedures rondom uitbreidingen van spoor- of weginfra en water, zoals bij de MIRT-systematiek. Dat vraagt om:
  - Helder schetsen van het probleem en gezamenlijk onderzoek naar de beste oplossingen.
  - Het als betrokken overheden gezamenlijk bepalen van de reikwijdte en detailniveau
  - Breed denken mogelijke alternatieven (o.a. groot zoekgebied, langere stukken ondergronds).
  - Eerst zorgvuldig afwegen, niet te snel trechteren en alternatieven afschrijven.
  - Beoordeling vanuit brede welvaartsaspecten. Waarin ook sociaal-(ruimtelijk)economische effecten, klimaatadaptatie en bodem en water worden meegenomen.
  - Aandacht voor cultuurhistorie en UNESCO.
  - Aandacht voor de factor tijd: een beoordeling van alternatieven op hun robuustheid in de tijd: deze nieuwe infra leggen we aan voor de komende 50/60 jaar. Ook daarna zal deze niet zomaar weggaan.
  - De ruimtelijke/planologische/financiële/technische aspecten van alle ondersteunende voorzieningen die nodig zijn bij de diverse tracés.
- Instrumentarium om speculatie tegen te gaan en financiële middelen voor verplaatsingen, clustering, verduurzaming en opruimen van verrommeld glas.

Wat doen we samen?

- Aandacht voor de locaties en de manier waarop vitale en kwetsbare functies (o.a. energietransitie) worden ontwikkeld in het licht van overstromingsrisico's en wateroverlast. Daarnaast beschermen van reeds bestaande vitale en kwetsbare functies.

22 Bron: Aanlanding energie-infrastructuur, Ruimtelijke impact en brede welvaart analyse, Rebel & Rho adviseurs, 2024

4.3 Waar, hoe en met welke omvang vinden we ruimte voor toekomstige netuitbreiding om netcongestie op te lossen?

Het tijdig en op de juiste plaats realiseren van adequate elektriciteitsnetten is de hoofdopgave om verduurzaming van bedrijven, de mobiliteitstransitie, de woningbouwopgave en duurzame energieproductie mogelijk te maken. De vraag naar en het aanbod van elektriciteit neemt snel toe, en daarmee de druk op het netwerk. Op dit moment zit het Noord-Hollandse netwerk op slot, en kunnen nieuwe grootverbruikers geen aansluiting krijgen, of bestaande verbruikers een aansluiting uitbreiden. Dit heeft enorme economische en maatschappelijke impact.

Op de korte termijn leidt dit tot de ruimtelijke opgave voor een forse uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk: toevoeging en uitbreiding van transformatorstations en wezenlijke keuzes over uitbreidingsinvesteringen ten behoeve van de regionale en nationale energie-infrastructuur. Er zitten grenzen aan de mate waarin het netwerk uit kan breiden. Dat betekent dat we daarnaast sterk in moeten zetten op het verder besparen, beter verdelen en intelligenter benutten van energie. En op selectiviteit: welke verbruikers hebben voorrang?

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- De grote urgentie van netcongestie kan ertoe leiden dat omwille van de snelheid andere doelen aan de kant worden geschoven. Zorgvuldige locatieafwegingen en ruimtelijke procedures zijn en blijven nodig. Positioneer het oplossen van netcongestie daarom in een bredere ruimtelijke context van het energiesysteem van de toekomst. En creëer mogelijkheden dat de omgeving van gekozen locaties niet alleen lasten, maar ook lusten (verbeteren brede welvaart) van de netuitbreiding kunnen ondervinden.

Wat doen we zelf?

- We zetten samen met Liander, TenneT en gemeenten in op het versnellen van procedures, het integraal programmeren van het toekomstige energiesysteem en op slimme netoplossingen via de taskforce energie-infra. Bij het integraal programmeren van het energiesysteem koppelen we ruimtelijk beleid en investeringen in energienetten. Daarmee beogen we dat investeringen in de netten meer vanuit maatschappelijke prioriteit worden gedaan.
- We sturen aan op zorgvuldige locatieafweging via de handreiking transformatorstations en de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO).

Wat vragen we van het Rijk?

- Doorpakken met nieuwe maatregelen netcongestie: sneller bouwen, beter benutten van het bestaande elektriciteitsnet, flexibel gebruik van het net, slim laden en slim verduurzamen van woningen.
- Zo snel mogelijk nieuwe energiewet in werking laten treden, waarin optimale benutting van de ruimte op het net centraal staat.
- Visie op het toekomstige energiesysteem, zodat wij als provincie daar vervolgens op door kunnen werken. Het concept Nationaal Plan Energiesysteem geeft richting, maar nog steeds blijven keuzes noodzakelijk. Bijvoorbeeld wat de inzet wordt voor zwaar wegverkeer: waterstof of elektriciteit.

Wat doen we samen?

- Ruimte voor energie meenemen in planontwikkeling en omgevingsplannen. Met name bij bedrijventerreinen (herstructurering/transformatie) en woningbouwontwikkeling, maar ook bij nieuwe zonne- en windenergie of ontwikkelingen in het landelijk gebied.
- Aansturen op integraliteit: energie-infra als kans om een impuls te geven aan o.a. biodiversiteit, natuur, klimaatadaptatie, brede welvaart. Ruimte voor landschappelijke inpassing (zie vraagstuk 4.3).
- Kennis/onderzoek naar: Clusteren van vraag en aanbod (zie vraagstuk 1) en van energie-infrastructuur in energiehubs: locaties waar verschillende soorten energie-infrastructuur, energieopslag (bijvoorbeeld batterijen elektrolyse), vraag en aanbod elkaar ontmoeten. Hoe zien deze eruit? Wat zijn de voor- en nadelen? Hoe kunnen we dit verder stimuleren, wat is er nodig en wat vraagt het van partijen?

4.4 Energie als onderdeel van gebiedsontwikkeling, aansluitend bij landschappelijke transformaties

Ruimte maken voor het energiesysteem van de toekomst is niet alleen een inpassingsopgave, maar vooral een gebiedsontwikkelingsopgave. In grote delen van Noord-Holland vindt de komende decennia een landschappelijke transformatie plaats, waarbij integraal gewerkt wordt aan opgaven voor bijvoorbeeld water, bodem, recreatie en toerisme, verbeteren van de leefbaarheid en landschappelijke verbindingen. Dat maakt het mogelijk om de energievoorzieningen (zowel opwek als infrastructuur) in een samenhangend ontwerp te integreren in een landschap dat zich daar qua schaal toe verhoudt. Dit bevordert het draagvlak voor de energievoorzieningen en vergroot de kansen om financiële middelen te bundelen. Energie wordt op die manier een onderdeel van de transitiegerichte benadering van omgevingskwaliteit die we voorstaan. Dat vraagt iets van alle partijen die daaraan werken: de verschillende overheden, netbeheerders als TenneT en Liander, maar ook natuur- en landbouworganisaties, enzovoort. Namelijk het gezamenlijk gebiedsgericht werken aan meerdere doelen.

Voorbeeld
150/380 kV-station Weesp en uitbreiding Diemen-Ens

Aan de oostkant van de MRA zijn twee grote energie-infra projecten voorzien: de ontwikkeling van een nieuw 150/380kV station en uitbreiding van het hoogspanningsnetwerk (380kV) tussen Diemen-Ens (Flevoland). Beide ontwikkelingen zijn provincie-overstijgend. Voor de nieuwe 150/380 kV-verbinding naar Flevoland worden nu verschillende varianten onderzocht. Sommigen met zeer veel impact op natuur, landschapskwaliteiten en bestaande woongebieden. Voor het 150/380 kV-station wordt ook in de provincie Utrecht gezocht naar een locatie. Daarnaast worden in dit gebied de mogelijkheden onderzocht voor energie-opwek langs de A1 en ligt er een zoekgebied voor windenergie. Al deze projecten staan nu los van elkaar, maar ze vragen om een aanpak op gebiedsniveau. Ze vinden plaats in de context van waardevolle (cultuur)landschappen en kwetsbare natuurgebieden: Het Groene Hart, de Vechtstreek, De UNESCO Waterlinies en de Diemerscheg, een van de groen Scheggen rond Amsterdam. Met de toenemende verstedelijking neemt het belang van dit gebied als groene uitloper en klimaatbuffer toe. In het verstedelijkingsconcept MRA is aangegeven dat een kwaliteitsverbetering op het vlak van recreatie, ecologie, landschap en cultuurhistorie nodig is. Het gebied is (deels) onderdeel van NOVEX Groene Hart en het PPLG. Daarin komen vraagstukken over bodem, water en natuurontwikkeling samen: bossenstrategie, realisatie van NNN en groenblauwe dooradering.

De vraag is hoe de noodzakelijke grote (nationale) energieprojecten een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteitsverbetering van het gebied als geheel. Binnen de projecten worden inpassing en compensaties onderzocht. Ook dat wordt los van elkaar bekeken. Door het gebied en de opgaven die daar spelen centraal te stellen kan er werk met werk gemaakt worden, en kunnen mogelijke (extra) compensaties ook daadwerkelijk iets bijdragen aan het gebied als geheel. Het is daarvoor nodig dat het Rijk binnen deze projecten aanstuurt op kwaliteitsverbetering in de breedste zin van het woord. Dat gaat om de combinatie van netuitbreiding of duurzame opwek met andere doelen, aansluitend bij de ontwikkelprincipes uit de NOVI. Tot op heden beperkt de opdracht zich enkel tot het oplossen van een knelpunt in het energiesysteem.

Beide locaties stoppen niet bij de provinciegrenzen. Zowel met Utrecht als met Flevoland moeten we hier afstemming zoeken. Vooral omdat de belangen van locatiekeuzes soms tegengesteld zijn.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Neem de dubbeldoelstelling omgevingskwaliteit op bij alle programma's en projecten die onder de Nota Ruimte vallen.

Wat doen we zelf?

- Bij het integreren van energievoorzieningen in de transitie van het landelijk gebied, zoeken we zoveel mogelijk aansluiting bij de gebiedsprocessen die volgen uit het PPLG en lopende NOVEX-en.
- We gaan proactief en gebiedsgericht werken om opgaven bij elkaar te brengen en om vanuit brede afweging tot keuzes te komen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Vanuit de dubbele doelstelling energietransitie en omgevingskwaliteit kijken we met een brede blik naar de opgaven van aanlanding van wind op zee en grootschalige netuitbreiding. Dat verwachten we ook van het Rijk (EZK en BZK) in nationale programma's en RCR-projecten zoals de netuitbreiding naar Noord-Holland Noord, de nieuwe verbinding Diemen-Ens en de nieuwe 380 kV stations. Het Rijk heeft als bevoegd gezag de sturingsmogelijkheid om omgevingskwaliteit en het creëren van zoveel mogelijk maatschappelijke meerwaarde hierbij centraal te stellen. Het gaat om het combineren van doelen op het gebied van natuur, klimaatadaptatie, water, bodem,

leefbaarheid, gezonde leefomgeving en erfgoed. Dit vraagt om een andere aanpak en wijze van beoordeling dan we tot nu toe gewend zijn, namelijk gebiedsgericht en op basis van brede welvaart.
- We vragen van het Rijk (EZK, BZK en LNV) om in de nationale RCR-projecten aansluiting te zoeken bij de gebiedsprocessen die volgen uit het PPLG en het NPLG of NOVEXen. Hierin ontstaan mogelijk ook kansen om budgetten te koppelen, bijvoorbeeld in een gebiedsfonds.

Wat doen we samen?
- Daar waar grote netuitbreidingen spelen willen we starten met een gedeelde kennisbasis. Zowel vanuit het netwerk, in de vorm van inzicht in nut en noodzaak en technische eisen, als vanuit de ruimte in de vorm van een gebiedsverkenning. De gebiedsverkenning geeft overzicht in de opgaven die spelen en onderzoekt kansrijke oplossingsrichtingen.
- Waar Rijk en provincie op gaan samenwerken zoals bij de A9 Zuid en station Weesp moet omgevingskwaliteit als dubbeldoelstelling worden opgenomen.

4.5 Duurzame opwek na 2030

Via de RESsen zijn middels een zorgvuldig proces zoekgebieden vastgesteld voor de opwek van wind- en zonne-energie tot 2030. Het Rijk wil onderzoeken of voor 2030 op landelijk niveau meer dan 35TWh zon en wind gerealiseerd kan worden. Verder gaat het Rijk de komende maanden in gesprek met o.a. de provincies over een additionele opgave. Daarbij worden nu nog geen getallen genoemd. Het is dus nog onduidelijk hoe groot de ruimtevraag voor een volledig duurzaam energiesysteem gaat zijn en wat er na 2030 nog op land kan gebeuren. Er liggen vooral mogelijkheden in het stimuleren en toepassen van innovaties in het bebouwd gebied en binnen bestaande zoekgebieden zoals opwek via gevels, en efficiëntere zonnepanelen.

De enige mogelijkheid voor grootschalige opwek na 2030 die nu wordt onderzocht is de Wieringerhoek in het IJsselmeer.

Afbeelding: 33. Energieopwekkaart, Duurzame-energieopwek en RES-zoekgebieden.
Bron: provincie Noord-Holland

VOORBEELD
Wieringerhoek

Wieringerhoek is het gedeelte van het IJsselmeer tussen Medemblik en Den Oever. Sinds eind 2022 werken het Rijk (de departementen van EZK, IenW en LNV, het Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat) en de decentrale overheden (gemeente Medemblik, gemeente Hollands Kroon en provincie Noord-Holland) samen aan de 'integrale verkenning Wieringerhoek'. Deze moet een antwoord opleveren op de vraag in hoeverre het binnen de geldende kaders mogelijk is in de Wieringerhoek zonnepanelen op water aan te leggen in combinatie met natuurontwikkeling en recreatie en wat de mogelijkheden en kansen zijn. De voorlopige inschatting is dat hier 1,6 TWh aan duurzame energie opgewekt kan worden. Het initiatief raakt vragen over de opbouw van het energiesysteem (hoe verhoudt het zich tot de strategie van clustering van vraag en aanbod en het efficiënt benutten van het netwerk) en belangen die voortkomen uit andere perspectieven, bijvoorbeeld de natuurwaarden van het IJsselmeer, oefenterrein van Defensie, voldoende water kunnen bergen ten behoeve van de zoetwatervoorziening, zonder obstructie water af te kunnen voeren ten tijde van extreem hoog IJsselmeerpeil en de landschappelijke effecten.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Neem in de nota Ruimte nationale energielandschappen op die meerdere doelen dienen. De locaties komen voort uit de RES of uit aanvullende verkenningen en zijn passend in de opbouw van het toekomstige energiesysteem. Geef duidelijkheid over waar wel en waar ook géén ruimte wordt geboden aan duurzame opwek.

Wat doen we zelf?

- We zullen als Provincie een steviger verbinding moeten leggen tussen de lopende gebiedsprocessen in het landelijk gebied en eventuele kansen voor duurzame opwek van energie na 2030.
- Daarnaast blijven we maximale energieproductie in gebouwde omgeving (daken, gevels, boven parkeerplaatsen etc.) stimuleren. We gaan onderzoeken in hoeverre we via de omgevingsverordening steviger in kunnen zetten op meervoudig ruimtegebruik en duurzame opwek in de bebouwde omgeving kunnen afdwingen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Duidelijkheid over de ambities en doelen voor duurzame opwek op land na 2030.
- Aansturen op meenemen van energietransitie in het NPLG.
- Geen verandering van spelregels na een zorgvuldig RES-proces. Nieuwe/ aanvullende regelgeving, bijvoorbeeld verbod op zon op land, vanaf 2030.

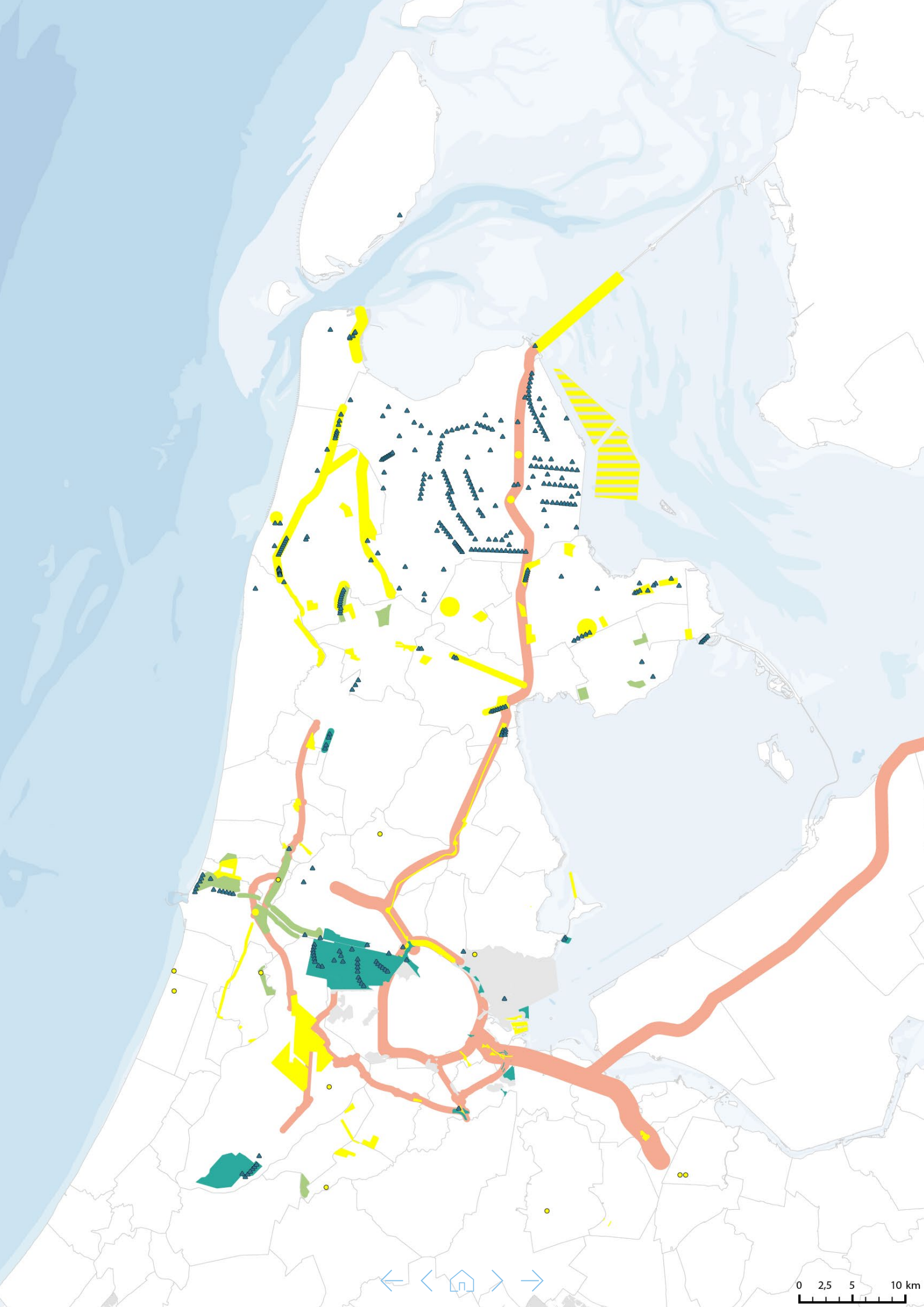
0 2,5 5 10 km

4.6 Waar geven we ruimte aan energie uit warmte?

In het concept Nationaal Programma Energiesysteem is ervoor gekozen om voor het duurzaam verwarmen van de bestaande gebouwde omgeving en de glastuinbouw, de inzet van collectieve warmtenetten op te schalen en hierbij zoveel mogelijk gebruik te maken van lokale warmtebronnen. In Nederland, en ook in Noord-Holland, is een aanzienlijk potentieel aan duurzame lokale warmtebronnen, zoals geothermie, restwarmte en aquathermie, beschikbaar. Door deze bronnen te gebruiken, wordt de inzet van andere energiedragers zoals groen gas, waterstof en elektriciteit, verlaagd.

Warmtenetten, mits gevoed door een bron van voldoende hoge temperatuur (> 70 oC), hebben, een beperkte impact[23] op het elektriciteitsnet. Zo kunnen extra netuitbreidingen en duurzame opwek worden voorkomen. Zijn hoge temperatuurbronnen niet beschikbaar en dienen bronnen van een lagere temperatuur te worden ingezet, dan is een warmtepomp noodzakelijk. Het elektriciteitsverbruik van een warmtepomp neemt toe, en daarmee de belasting op het elektriciteitsnet, naarmate woningen ouder en minder goed geïsoleerd zijn en het verwarmingssysteem een hogere temperatuur nodig heeft om de woning behaaglijk te verwarmen.

Vijftig procent van de bestaande woningen in Noord-Holland is geschikt voor aansluiting op een warmtenet. Met de realisatie van één of enkele regionale warmtetransportleidingen in combinatie met lokale netwerken kunnen veel van deze woningen worden aangesloten op een warmtenet. In Noord-Holland Noord zou er een regionale leiding kunnen lopen van de regio Alkmaar richting Purmerend en van regio Alkmaar richting Beverwijk. In Noord-Holland Zuid zou het warmtenet van Amsterdam op termijn doorgetrokken kunnen worden naar warmtenetten in het westen zoals Haarlem. Ook is er al eens sprake geweest van het doortrekken van het regionale warmtetransportnet Warmtelinq dat nu vanuit Rotterdam wordt doorgetrokken naar Leiden. Maar de benodigde investeringen in deze netten zijn hoog. Zonder financiering van de onrendabele top komen warmtenetten, zowel lokaal als regionaal, niet van de grond.

De aanleg van warmte-infrastructuur legt een stevig beslag op de bodem en ondergrond. Er is voldoende ruimte voor de leidingen nodig in de ondergrond en ook bepaalde warmtebronnen vergen veel ruimte. Juist in bebouwd gebied, waar de ondergrond vaak al heel vol zit, knelt dit. Geothermie vraagt ruimte voor installaties en veiligheid, waar rekening moet worden gehouden met inpassing of verdeling van schaarse ruimte. Daarnaast mogen warmtenetten en drinkwaterleidingen in de ondergrond elkaar niet negatief beïnvloeden.

Om restwarmte zo veel mogelijk te benutten, met name bij nieuwe vestigingen van datacenters en elektrolysers, is het goed rekening te houden met een haalbare afstand om de warmte naar de gebouwde omgeving te transporteren.

Warmte-koudeopslagsystemen (WKO's) gebruiken grondwater om warmte en koude op te slaan. Bij iedere doorboring van afsluitende kleilagen neemt de kans op lekkage toe. Dit is in het bijzonder riskant in gebieden die nu al kampen met verzilting of nabij grondwaterbeschermingsgebieden. Het aantal doorboringen kan worden beperkt als provincies kunnen sturen op het aanleggen van lage temperatuur-warmtenetten, waarbij één WKO een hele wijk van duurzame warmte voorziet.

Ook voor geothermie boringen gelden deze risico's. Voor het winnen van geothermie op circa 2 kilometer diepte vinden diepe doorboringen van aardlagen plaats. Een nieuwe ontwikkeling is de hoge temperatuur opslag (HTO). Het is enigszins vergelijkbaar met een WKO, echter wordt warmte bij een hogere temperatuur (> 70°C) opgeslagen. HTO's worden o.a. gebruikt om het overschot aan warmte van een geothermiebron in de zomer, tijdelijk op te slaan in de bodem, om in de winter te worden benut als er extra warmtevraag is. In Noord-Holland is momenteel bij Agriport A7 een HTO actief.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Neem stelling en maak een landelijke keuze in doorboringen ondergrond, waar wel, waar niet en op welke schaal.
- Denk na over de vestigingslocatie van restwarmtebronnen in relatie tot de warmteafnemer.
- Geef daarnaast sturing aan waar de aanleg van regionale warmtenetten de voorkeur heeft.

Wat doen we zelf?

- De provincie heeft alle potentiële duurzame warmtebronnen geïnventariseerd en houdt deze bij in het warmte dataregister (link: https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWeb/Viewer/?app=3f8f7b27db6a4bf1a41c04ofd8ca3f93).
- We gaan onderzoeken hoe de impact van warmtetransitie op netcongestie kan worden beperkt en omgekeerd en we gaan na met welk ruimtelijk instrumentarium we de oplossingen kunnen borgen.
- We nemen warmte mee in de ruimtelijke strategie voor economische en energetische knooppunten (zie vraagstuk 4.2).
- We doen onderzoek naar de potentie van kringlooplandbouw. Onderdeel hiervan is de economische haalbaarheid van mestvergisting op het boerenerf.

Wat vragen we van het Rijk?

- Zonder financiering onrendabele top komt het niet van de grond. Er is nu een stapeling van subsidies bij het Rijk nodig. Tekorten moeten gemeenten zelf bijleggen en dat geld hebben de meeste gemeenten niet. Stuur op goede subsidies voor warmtenetten, zodat ze wel van de grond kunnen komen.

23 Concept Nationaal Plan Energiesysteem

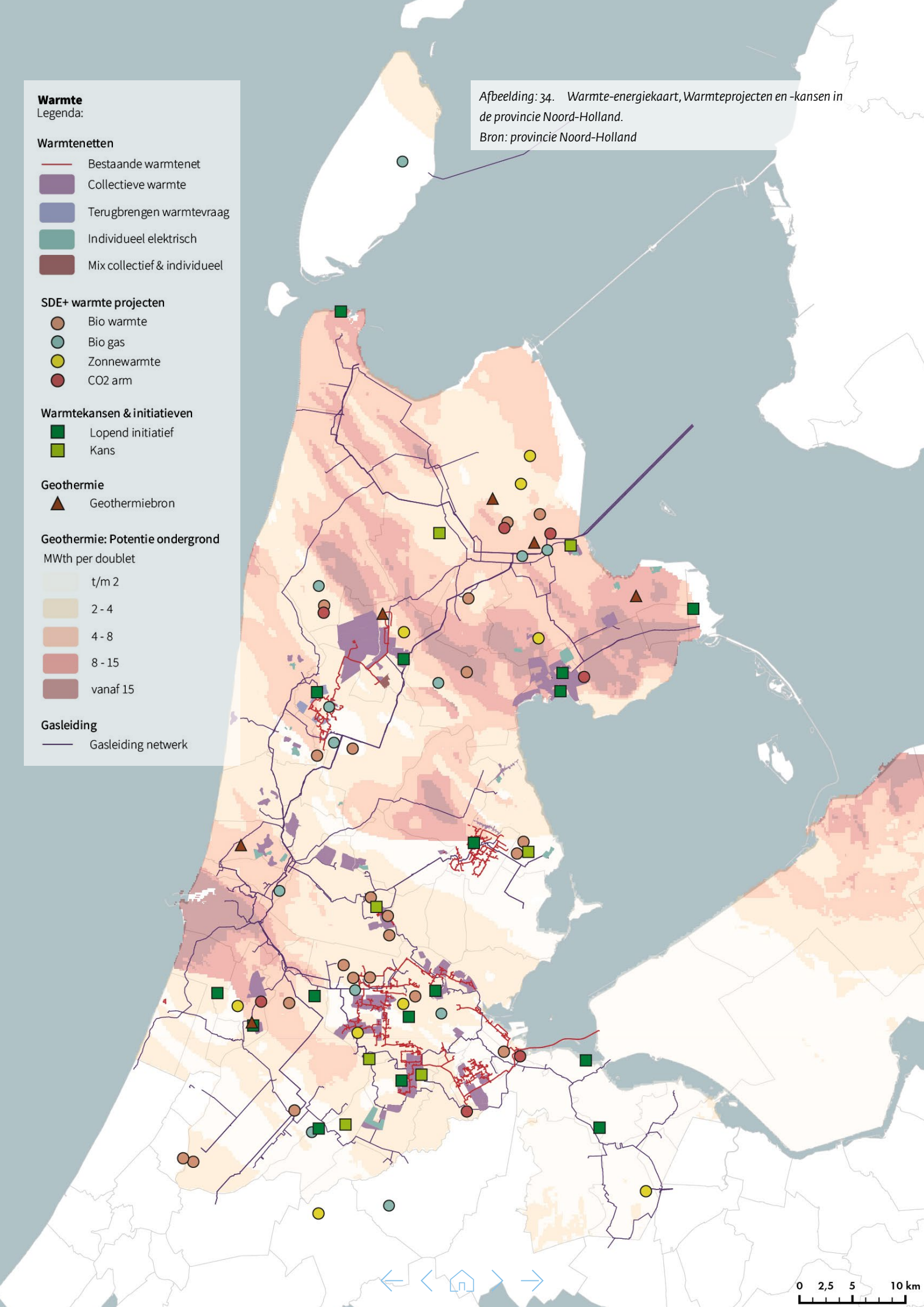

Afbeelding: 34. Warmte-energiekaart, Warmteprojecten en -kansen in de provincie Noord-Holland.
Bron: provincie Noord-Holland

4.7 Beter benutten bestaande bedrijventerreinen en werklocaties

Op het schaalniveau van de provincie hebben bedrijventerreinen een spilfunctie in de transitie naar een circulaire economie. Er dreigt een tekort, maar de ruimtedruk in de provincie is groot – te groot om uitsluitend te kiezen voor de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen ten koste van het landelijk gebied om het tekort in te lopen.

Allereerst willen we bestaande bedrijventerreinen beter en intensiever benutten (zie ook 5.5). Dat heeft een kwantitatieve en een kwalitatieve component. Kwantitatief gaat het om intensivering van het ruimtegebruik, bijvoorbeeld door functies te combineren of te stapelen. Kwalitatief gaan ook bedrijventerreinen mee in de grote transities en staat meervoudig ruimtegebruik centraal. Bedrijventerreinen hebben niet alleen meer een functie als vestigingslocatie, maar ook voor de opwek, opslag en het transport van duurzame energie, klimaatadaptatie, ruimte voor water, biodiversiteit, en het sluiten van materiaalstromen. Op die manier leveren ze een veel grotere bijdrage aan de brede welvaart en omgevingskwaliteit. De intensivering van bestaande bedrijventerreinen zal dus samen moeten gaan met een grote kwaliteitsslag. Hierdoor is nog ruimtewinst te behalen, maar dat vraagt inzet van alle overheidslagen. Meervoudig en intensiever ruimtegebruik wordt nu belemmerd door regelgeving en gebrek aan financiële middelen.

Een ander vraagstuk dat samengaat met het beter benutten van bestaande bedrijventerreinen is die van het juiste bedrijf op de juiste plek. Welke bedrijven krijgen waar ruimte en waarvoor? Welke bedrijven zijn aangewezen op bedrijventerreinen en welke niet? Welke bedrijven hebben een hoge energievraag en welke niet? Hoe kunnen we de potentie van aan vaarwater gelegen bedrijventerreinen beter benutten om goederen via water aan te voeren in plaats van over de weg?

De transitie naar een circulaire economie is een belangrijk criterium in afwegingen rond 'het juiste bedrijf op de juiste plek'. Er is ruimte nodig voor recycling van materialen, het sluiten van kringlopen en grondstoffenhubs dichtbij industrie én bij of in de stad. Ook voor de productie van groen gas of high tech (niet grondgebonden) voedsel wordt naar bedrijventerreinen gekeken. In de toekomst zullen we de bedrijventerreinen die strategisch liggen, dat betekent goed bereikbaar via weg, water en spoor en goed aangesloten op energienetwerken, hard nodig hebben.

'Het juiste bedrijf op de juiste plek' betekent ook dat bedrijventerreinen in de hoge milieucategorieën daadwerkelijk gebruikt worden door bedrijven die in die milieucategorie thuis horen. Dat is nu lang niet altijd het geval. Terreinen in de hogere milieucategorieën 4 en 5 zijn schaars in Noord-Holland. Gegeven die schaarste is het belangrijk om de beschikbare ruimte op terreinen in de hogere milieucategorieën in te zetten voor bedrijven die de circulaire economie ondersteunen en die deze hoge milieucategorie ook daadwerkelijk nodig hebben én voor de energievoorzieningen waar deze bedrijven van afhankelijk zijn. Bedrijven vragen bovendien nog wel eens meer milieuruimte aan dan ze feitelijk nodig hebben. Hierdoor blijft beschikbare milieuruimte onderbenut en is er onvoldoende beschikbaar voor nieuwe ontwikkelingen.

Bedrijven in een lage milieucategorie kunnen juist beter terecht in gemengd stedelijk gebied of worden meegenomen in nieuwe woningbouwplannen.

Voorbeeld
bedrijventerreinen Boekelermeer en Kanaalzone in Alkmaar

De hoogste milieucategorie 5 is maar op een beperkt aantal terreinen toegestaan waaronder op de Boekelermeer in Alkmaar. De Boekelermeer ontwikkelt zicht steeds meer als expertisecentrum voor vergassingtechnologieën, zoals biomassa en groen gas en andere energie-innovaties en heeft een belangrijke rol in de circulaire economie.

Daarnaast speelt de transformatie van een aantal bedrijventerreinen (Oudorp, Overdie) en kantoorlocaties in de Alkmaarse Kanaalzone. De ambitie is om wonen en werken hier dichter bij elkaar te brengen. Echter, de ruimte voor economische functies in de plinten van de woongebouwen dreigt te worden omgezet naar woonfuncties. Daarmee staat de ambitie om een gemengd milieu met voldoende ruimte voor werken en maakindustrie te ontwikkelen onder druk.

Afbeelding: 35. Bedrijventerrein Boekelermeer. Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

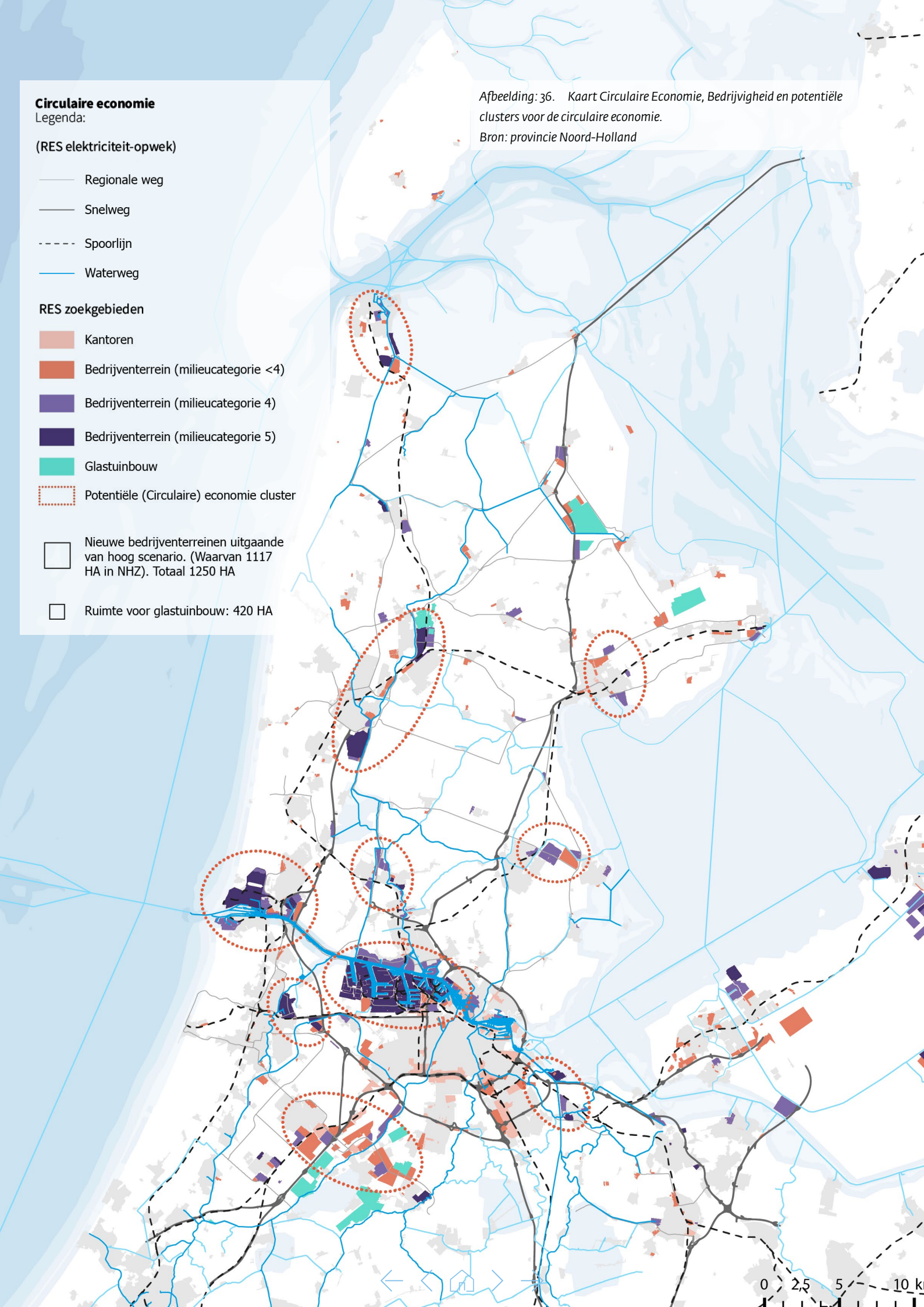

Afbeelding: 36. Kaart Circulaire Economie, Bedrijvigheid en potentiële clusters voor de circulaire economie.
Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Zet in op het beter benutten van de bestaande fysieke ruimte en milieuruimte voor werken.
- Provincies zouden geholpen zijn als er vanuit het Rijk in de nota Ruimte met zoekgebieden duidelijke uitspraken komen waar belangrijke circulaire functies zouden moeten landen en daarvoor de benodigde milieuruimte aangewezen wordt. (Zie vraagstuk 4.1: Landelijke samenhangende visie op wat waar). Voor de transitie naar een circulaire economie moeten we niet alleen zuinig zijn op bestaande milieuruimte (de hogere milieucategorieën) op bedrijventerreinen, maar het is zeker ook denkbaar dat er meer milieuruimte nodig is. Het aanwijzen van nieuwe milieuruimte is een aspect dat een NIMBY-reactie oproept.

Wat doen we zelf?

- We gaan onderzoeken hoe we via de provinciale Omgevingsverordening sterker kunnen sturen op meervoudig en intensiever ruimtegebruik en het beter benutten van bestaande fysieke ruimte en milieuruime: o.a. concentreren van hoge milieucategorie bedrijven op de daarvoor bestemde plekken, het beschermen van bedrijventerreinen met een strategische ligging.
- We gaan een ruimtelijke verkenning uitvoeren naar circulaire economie op werklocaties. Het gaat daarbij o.a. om het verkrijgen van meer inzicht in de verschijningsvormen van circulaire economie op bedrijventerreinen, de spreidingspatronen van sturende circulaire bedrijven in de provincie, en een overzicht van de kansrijkheid van Noord-Hollandse werklocaties voor circulaire economie. Deze verkenning gaan we gebruiken als bouwsteen voor een ruimtelijke strategie voor circulaire economie die we in 2025 willen oppakken.
- In het kader van 'Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen' voeren we de bestuurlijke afspraken uit om meer regie te krijgen op grootschalige (>5ha) verschijningsvormen van bedrijvigheid, o.a. samen met de regio's een visie op het ruimtelijk-economisch profiel van de regio te ontwikkelen, het principe van regionale meerwaarde te verankeren in vestigingsbeleid en het maken van regionale behoefteramingen en programmeringen. Daarbij wordt het inzetten van de provinciale omgevingsverordening als instrument ook verkend.

Wat vragen we van het Rijk?

- Er is financiële inzet van het Rijk nodig, aanvullend op de inzet van gemeenten, provincie en het bedrijfsleven, op de herstructurering van bestaande inefficiënt gebruikte bedrijventerreinen.
- Er is meer ruimte nodig in de regelgeving om functies te combineren. Dat gaat o.a. om makkelijker stapelen, meer de hoogte in en regelgeving rondom reststromen. Maar ook om ruimte voor energievoorzieningen op bedrijventerreinen en het onderbrengen van bedrijven in lage milieucategorieën in gemengde stedelijke milieus.
- Aanpassen regelgeving. Aan de ene kant is strakkere regelgeving nodig om het bestaand stedelijk gebied beter te benutten en profiteurs te weren (zoals projectontwikkelaars die goedkope grond oneigenlijk benutten). Aan de andere kant is ruimere regelgeving nodig om het combineren van functies beter mogelijk te maken (stapelen van functies waardoor intensiever ruimtegebruik mogelijk is) en belemmeringen voor bijvoorbeeld circulaire economie weg te nemen.

Bij o.a. grootschalige bedrijfsvestigingen en toekomstige grondstoffenhubs is landelijke afstemming wenselijk om een gelijk speelveld te creëren. Dit speelt onder meer rond de volgende onderwerpen:

- In regionale programmeringsafspraken hebben de meeste regio's in Noord-Holland Noord aangegeven geen grootschalige bedrijven te willen accommoderen.
- De helft van de vraag naar grootschalige bedrijvigheid in Noord-Holland Zuid (300 ha) wordt geaccommodeerd in bestaande ontwikkelingen. Sommige provincies (bijvoorbeeld Utrecht) hebben al aangegeven dergelijke bedrijven niet te accommoderen, waardoor er waterbedeffecten ontstaan.
- Er is nationale regie wenselijk op keuze en komst van grondstoffenhubs in Nederland (om te voorkomen dat elke provincie bijvoorbeeld ruimte voor bijvoorbeeld eigen plastichubs gaat reserveren).

Wat doen we samen?

- Kennisontwikkeling over intensiever ruimtegebruik
- Onderzoeken hoe we bedrijven milieuruimte naar behoefte kunnen geven in plaats van naar de mogelijkheid die de huidige regels bieden: 'een maatpak in plaats van oversized kleding'. Zodat we zuiniger en efficiënter omgaan met de beschikbare milieuruimte. Hierbij wordt rekening gehouden met verwachtingen die partijen met elkaar hebben naar de toekomst toe en daarbij behorende flexibiliteit.
- Onderzoeken wat er nodig is om (milieu)ruimte vrij te spelen op terreinen met hogere milieucategorieën door herschikking van bedrijven in lagere milieucategorieën. Onder andere door bedrijven in een lage milieucategorie meer te mengen in stedelijk gebied en mee te nemen in nieuwe woningbouwplannen (zie ook vraagstuk 5 in het volgende hoofdstuk).
- Verdere kennisontwikkeling over de ruimtelijke consequenties van de transitie naar een circulaire economie.
- Er is nog weinig bekend over de wijze waarop de circulaire economie zich zal organiseren, ook ruimtelijk. Er is behoefte aan ruimtelijk onderzoek naar de rol van bedrijventerreinen én het stedelijk gebied in de circulaire economie. Hoe gaat de circulaire economie werken? Wat betekent dit voor huidige bedrijventerreinen en hun rol in het systeem? Hoe verandert het stedelijk gebied? Op

welk schaalniveau en hoe groot is de behoefte aan grondstoffenhubs en wat vragen die aan ruimte?
- Onderzoeken van de verdere potentie van bedrijventerreinen om goederen via water aan te voeren in plaats van over de weg.
- Voor circulaire woningbouw zijn bijvoorbeeld circulaire bouwhubs nodig, waar bouwmaterialen worden verzameld, bewerkt en gedistribueerd. We weten nog niet waar die zouden moeten komen en wat hun omvang zou kunnen zijn. Dat willen we nader onderzoeken. Op regionaal niveau verkennen we welke rol de provincie in de toekomst gaat spelen en met welke strategie de ontwikkeling van bouwhubs optimaal de circulaire economie kan dienen. Ook hier is behoefte aan een gezamenlijke landelijke kennisbasis.
- Aanscherping van het vestigingsbeleid vanuit de schaarste aan ruimte, energie, water, milieuruimte en arbeidspotentieel. Bedrijven kunnen zich vestigen wanneer ze passen binnen omgevingsrandvoorwaarden en een (in)directe bijdrage aan de regionale economie leveren.

4.8 Robuuste keuzes voor multi-modaal goederenvervoer

Een groeiende economie en een grote groei van het aantal woningen in onze provincie vergroot de hoeveelheid goederenstromen die moeten worden getransporteerd. Deze stromen hebben zowel een regionaal als een (inter)nationaal karakter. De verwachting is dat het goederenvervoer zal groeien met ongeveer 30 tot 60%. Tegelijkertijd staan onze mobiliteitsnetwerken (weg, water en spoor) nu al vol. Bijkomend zijn er ambities voor de transitie naar duurzaam goederenvervoer, die extra uitdagingen met zich meebrengen. Elektrificatie vergroot de druk op het nu al overbelaste elektriciteitsnetwerk en brengt locatievraagstukken met zich mee rondom laadmogelijkheden voor zwaar verkeer. Bio-brandstoffen en synthetische brandstoffen hebben een ruimtevraag én milieuruimte nodig.

Om grip te houden op de groei van het goederenvervoer zetten we in op verminderen, veranderen en verbeteren. Concreet betekent dit: efficiënter vervoeren, vervoeren op een andere manier en de voertuigen die je inzet verduurzamen. Zo kunnen goederen efficiënter verpakt worden of gebundeld worden vervoerd. Ook kunnen ritten beter gepland worden door samenwerking in de goederenketens. Zo kunnen we lege ritten, nu nog 22% tot 28% van alle goederenritten, voorkomen.

Op dit moment wordt ongeveer 62% over de weg, 35% over het water, en 3% over het spoor vervoerd. Het verschuiven van vervoer over de weg naar bijvoorbeeld trein of binnenvaart is geen vanzelfsprekendheid. Elk van deze mobiliteitsnetwerken loopt tegen capaciteitsproblemen aan. Vanwege gebrek aan ruimte, klimaatverandering, stikstof en financiën is uitbreiding hiervan slechts beperkt mogelijk. Zo loopt het

Afbeelding: 37. Hoofdstructuur van het multimodaal mobiliteitsnetwerk goederenvervoer. De dikte van de lijn correspondeert met de intensiteit van het gebruik..
Bron: Eindrapportage Multimodaal Netwerk Goederenvervoer, versie 25 januari 2024, MetropoolRegio Amsterdam

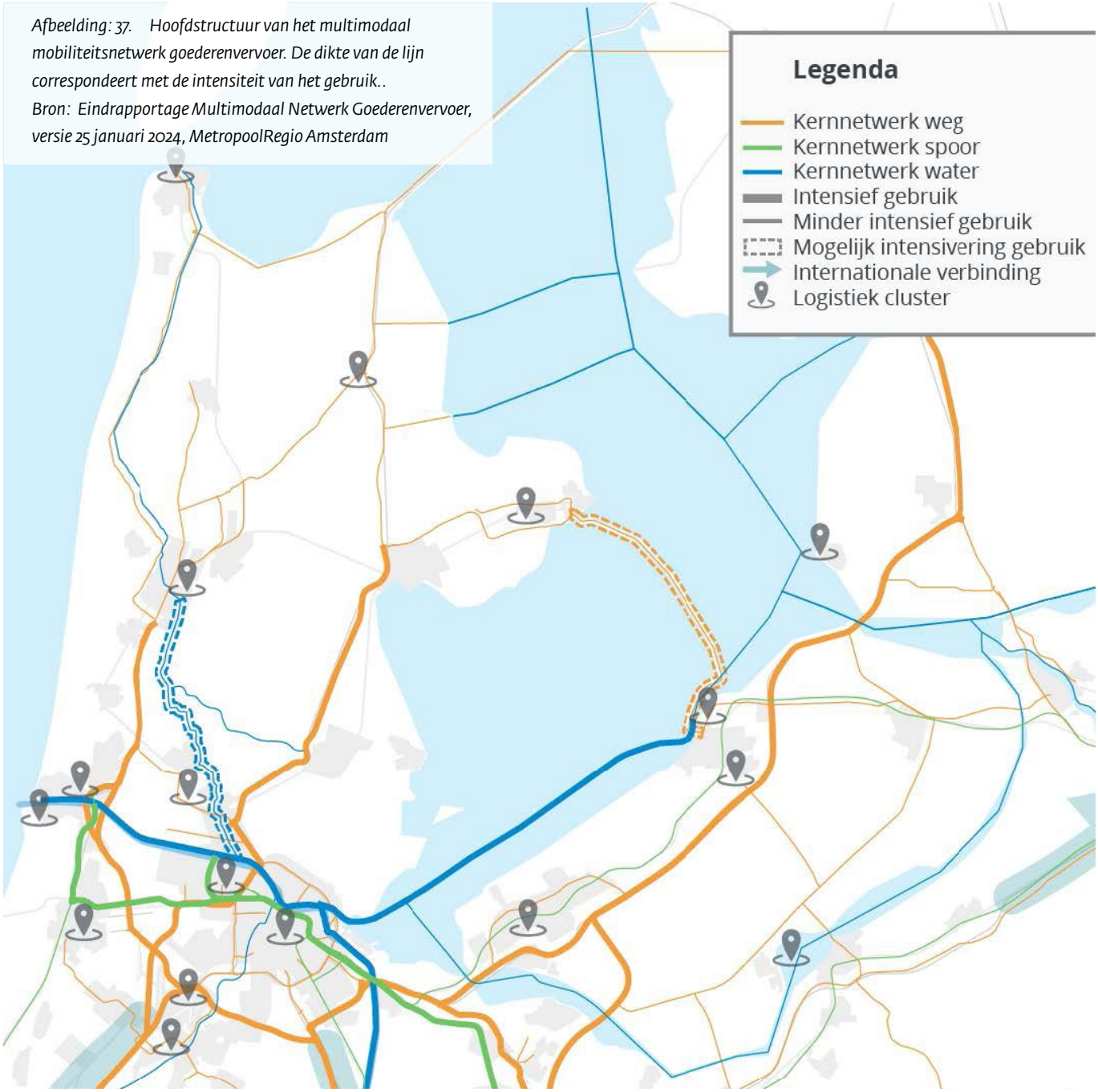

watersysteem Amsterdam Rijnkanaal-Noordzeekanaal tegen zijn grenzen aan, met grote gevolgen voor het scheepvaart en de Amsterdamse haven. We ontkomen dan ook niet aan de vraag wat voor soort economische activiteiten en bijbehorende transportbewegingen nog passen in het dichtbevolkte Noord-Holland.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- In welke mate kunnen we op de lange termijn toegang blijven garanderen tot het havengebied van Amsterdam vanuit de Noordzee en Markermeer inclusief de daarbij horende infrastructuur benodigd voor goede afhandeling van de goederenstromen richting achterland? Het watersysteem zit aan zijn grenzen en zal steeds meer beperkingen opleggen op wat er mogelijk is. Groei van deze infrastructuur en het robuust basisnet gevaarlijke stoffen schuurt met onze ambities voor een gezonde leefomgeving: de veiligheidscontouren, geluid en reukoverlast zullen juist toenemen.
- Om conform de Europese doelstellingen het transport over het spoor te verviervoudigen is meer ruimte nodig op het bestaande spoor en spooruitbreidingen. Het is sterk de vraag of we deze ruimte kunnen creëren in delen van Noord-Holland.

Wat doen we zelf?

- Conform de Netwerkvisie Logistieke Hubs willen we dat logistieke (bouw)hubs grootschalig ingezet worden in Noord-Holland. Die moeten multimodaal ontsloten zijn, waar dat kan bij voorkeur eerst via water, spoor en anders de weg. Dit heeft echter grote ruimtelijke consequenties, denk hierbij aan overslaglocaties, netinfrastructuur en schaarse ruimte rond de steden (Meer over logistiek in de leefbare stad in 5.8).
- We werken aan het consistent maken van ons vaarwegenbeleid wat randvoorwaardelijk is voor het faciliteren van goederen over water te transporteren. Met de 'Kernnetstudie vaarwegen' herijken we ons vaarwegenbeleid. Dit alles om vervoer over water meer mogelijk te maken en de veiligheid van alle watergebruikers (incl. recreatief verkeer) te versterken. Dit biedt specifiek gekoppeld aan de woningbouwopgave grote kansen voor bouwlogistiek.
- De vaarwegen en kleine wateren moeten weer benut worden voor goederentransport, ook in de steden en buitenwijken. We zijn hier met het Metropolitaan Hubsysteem mee bezig. Met het modal-shitft programma van NoordWest Connect ondersteunen we ondernemers de stap te maken richting logistiek via spoor of water.

Wat vragen we van het Rijk?

- De mobiliteitsnetwerken staan vol of zitten tegen hun capaciteit aan. Dit zorgt voor files en economische schade. We vragen aan het Rijk om zich te beraden of het wenselijk is meer doelgroepenstroken te creëren voor vrachtvervoer al dan niet in combinatie met busvervoer. Hetzelfde geldt ook voor de vaar- en spoorwegen. Hierin moeten dan wel de gevolgen voor onder andere personenvervoer, gezondheid en veiligheidscontouren worden meegenomen.
- We vragen van het Rijk ondersteuning om de binnenvaart snel te verduurzamen. Het is een risico dat de binnenvaart te traag verduurzaamt en de kosten stijgen (CO_2-heffing). Hierdoor vindt vervolgens een reverse modal shift plaats. Dit zorgt ervoor dat investeringen teniet worden gedaan en de druk op de wegen verder toeneemt.
- Daarnaast vragen we om volop door te zetten op de transitie naar uitstootvrije mobiliteit. Dit zorgt voor duidelijkheid, helderheid en voorspelbaarheid. Hierop kunnen bedrijven maar ook overheden effectief investeringen gaan doen.
- Voor het stimuleren van modalshift naar spoor en water werken we graag samen om de bedieningsregimes van bruggen, sluizen te harmoniseren met onze infrastructuur. Over het spoor is de behoefte om meer flexibiliteit te kunnen bieden voor goederenpaden.

Wat doen we samen?

- Binnen Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB) wordt gewerkt aan het uitwerken van het Multimodaal Netwerk Goederenvervoer (MNG). Het MNG zelf bevat de definitie van het benodigde multimodale netwerk wat nodig is passend bij de verwachte groei. Bijbehorend bevat dit ook een lijst van maatregelen die nodig zijn om dit netwerk te realiseren.
- Binnen de MIRT Goederenvervoercorridor Zuid werken we op basis van de ruimtelijk-economische ontwikkelingsplannen en het MNG voor het Knooppunt MRA aan het opbouwen van een overeenkomst (Realisatiepact) met maatregelen voor de duurzame bereikbaarheid van de logistieke knopen in de MRA.
- Uitwerken van de gezamenlijke ambitie om de bezettingsgraad van vrachtverkeer te vergroten en het aantal lege ritten terug te dringen door gebruikte maken van hubs en samenwerking tussen bedrijven. Dit kan grote impact maken op de hoeveelheid verkeer op alle mobiliteitsnetwerken.
- In het kader van de uitrol van de Alternative Fuel Infrastructuur Regulation en de modalshift naar spoor en water werken we samen met het Rijk aan de juiste voorzieningen langs de belangrijkste transportnetwerken. Naast tankstations zijn er ook extra aanlegplekken voor vrachtschepen; truckparkings voor vrachtwagens en rangeerterreinen voor treinen nodig. Aansluitend hieraan de juiste overslagfacilteiten zodat ook modal shift kan worden gefaciliteerd. Het is echter de vraag of hier genoeg ruimte voor gemaakt kan worden.

5 ZORGEN VOOR LEEFBARE REGIO'S, STEDEN EN DORPEN

Leefbaar Noord-Holland: we bouwen tot 2030 191.000 woningen. Er is in Noord-Holland nu een groot tekort aan woningen. Dit heeft een impact op mensen die nu geen geschikte woning kunnen vinden. Denk bijvoorbeeld aan kinderen die tot hun dertigste gedwongen bij hun ouders moeten blijven wonen of 'spoedzoekers' die door uiteenlopende omstandigheden onverwacht en op korte termijn een woning nodig hebben, maar deze in Noord-Holland niet kunnen vinden. Daarnaast staat de betaalbaarheid van het wonen onder druk, mede door het grote tekort.

Het bouwen van deze grote aantallen woningen kan niet zonder het invullen van de randvoorwaarden die nodig zijn om te kunnen bouwen. Ook is het noodzakelijk dat deze woningen op zo'n manier te ontwikkelen dat ze bijdragen aan een gezonde, bereikbare en fijne leefomgeving voor onze inwoners. Leefbaarheid en het hoog houden van voorzieningen heeft daarbij onze bijzondere aandacht. Het grootste deel van de woningen wordt binnenstedelijk gerealiseerd, waarbij de gedeeltelijke verdringing van bedrijven een aandachtspunt is. Daarnaast bieden we onder voorwaarden ruimte aan woningbouw in landelijk gebied. Omdat met name het zuidelijk deel van Noord-Holland één van de ongezondste regio's in Nederland is, is aandacht voor gezonde leefomgeving hier extra van belang. Hierbij zal op een gegeven moment de keuze worden gemaakt wat op een bepaalde plek voorrang heeft, gezondere leefomgeving, woningbouw of industrie en transport. Het mobiliteitssysteem is leidend voor de verstedelijking waarbij het STOMP-principe[24] wordt gehanteerd en mobiliteitshubs aan de randen van stedelijk gebied worden gecreëerd. Een schaalsprong in het openbaarvervoersysteem in de MRA is voor de lange termijn noodzakelijk. Het doortrekken van de Noordzuidlijn is daarin de eerste stap. De mogelijkheid voor gebiedsgerichte financiering is bij dit alles belangrijk voor een efficiënte inzet van middelen en om versnelling mogelijk te maken.

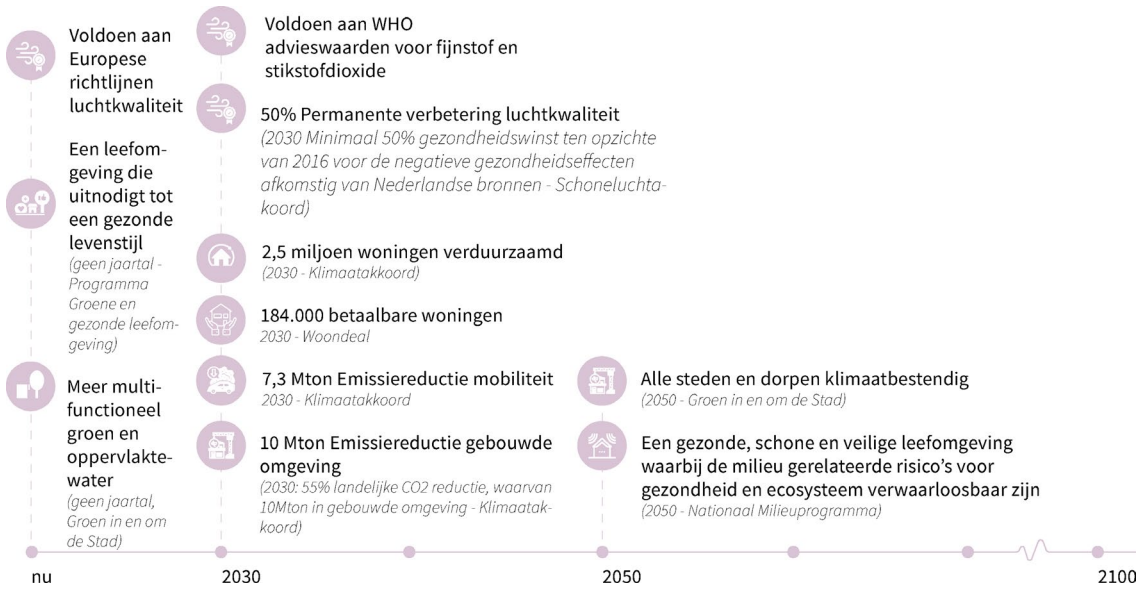

24 De mobiliteitstransitie kan gestalte krijgen via het STOMP ordeningsprincipe. Dit betekent dat bij elke fase van de planvorming voor gebiedsontwikkelingen vijf stappen worden doorlopen:
Stappen: hoe zorgen we voor een gebied met voorzieningen op loopafstand? En hoe zorgen we voor aantrekkelijke looproutes en verblijfsruimtes voor verschillende doelgroepen?
Trappen: hoe zorgen we ervoor dat voorzieningen bereikbaar zijn met de fiets? Hoe zorgen we voor directe en comfortabele fietsroutes?
Openbaar vervoer: hoe sluiten we het nieuwe gebied aan op het OV-netwerk? Kunnen we OV-voorzieningen en gebiedsfuncties combineren?
Mobility as a Service (MaaS): welke mobiliteitsdiensten bieden we aan? Komen er hubs, en waar? Welke vormen van MaaS bieden we aan?
Privéauto: moet het gebied bereikbaar zijn voor privéauto's? En op welke manier? Wat betekent dat voor parkeervoorzieningen?

Wat is er aan de hand?

De bevolking en het aantal arbeidsplaatsen blijft toenemen de komende jaren

In Noord-Holland wonen ongeveer 2,9 miljoen mensen en er zijn circa 1,7 miljoen arbeidsplaatsen (bron: cijfers NH). De verwachting is dat de provincie doorgroeit naar minimaal 3,3 miljoen inwoners in 2050. Het zuidelijk deel van de provincie, de Metropoolregio Amsterdam (MRA), is het meest verstedelijkt: hier woont 77% van de inwoners en bevindt zich 83% van alle werkgelegenheid. Ook in het noordelijk deel woont en werkt een flink aantal mensen (circa 670.000 inwoners en 290.000 arbeidsplaatsen) waarvan een groot deel in de agglomeraties van Alkmaar, Hoorn en Den Helder (circa 330.000 inwoners en 160.000 arbeidsplaatsen). Om te voldoen aan de woningbouwbehoefte heeft de provincie met het Rijk in woondeals NHN en MRA afgesproken tot en met 2030 191.000 woningen te bouwen. In de periode daarna tot 2050 zijn in heel Noord-Holland naar schatting nog zeker 150.000 woningen extra nodig. Steeds meer asielzoekers zoeken een veilig onderkomen in Nederland. Onder leiding van de commissaris van de Koning werken de Noord-Hollandse regio's aan het realiseren van extra opvangplekken voor asielzoekers. Ook ziet de provincie erop toe dat gemeenten voldoende doen aan het huisvesten van statushouders.

Economisch gezien draagt de provincie bovengemiddeld bij aan de Nationale economie

In economische zin doet de provincie Noord-Holland het goed met de aanwezigheid van veel verschillende economische sectoren. Noord-Holland heeft inmiddels de grootste economie van alle provincies in Nederland (16% van Nederland: bron CBS). Ondanks dat is de werkloosheid net iets hoger dan het landelijk gemiddelde (3,9 om 3,7%). De economische aantrekkingskracht en daarmee samenhangend, de aantrekkelijkheid als provincie om te wonen is hoger dan het landelijk gemiddelde. De economische ontwikkeling heeft een grote autonome kracht waar door overheden niet tot nauwelijks op valt te sturen. De concentratie van de werkgelegenheid in Nederland is grofweg in een corridor van Schiphol en Amsterdam via Utrecht en Eindhoven zichtbaar. In dit gebied vinden vele Nederlanders hun werk en wordt een groot deel van het Bruto regionaal product (brp) verdiend (20,7% van het brp wordt in de MRA verdiend terwijl 14,7% van de Nederlandse bevolking er woont). In de afgelopen tien jaar is het aantal bedrijven in de MRA sterker gestegen dan in Nederland als geheel. En in alle sectoren zien we meer gestarte dan gestopte bedrijven in 2021.

Afbeelding: 38. Milieugezondheidsrisico. Bron: RIVM

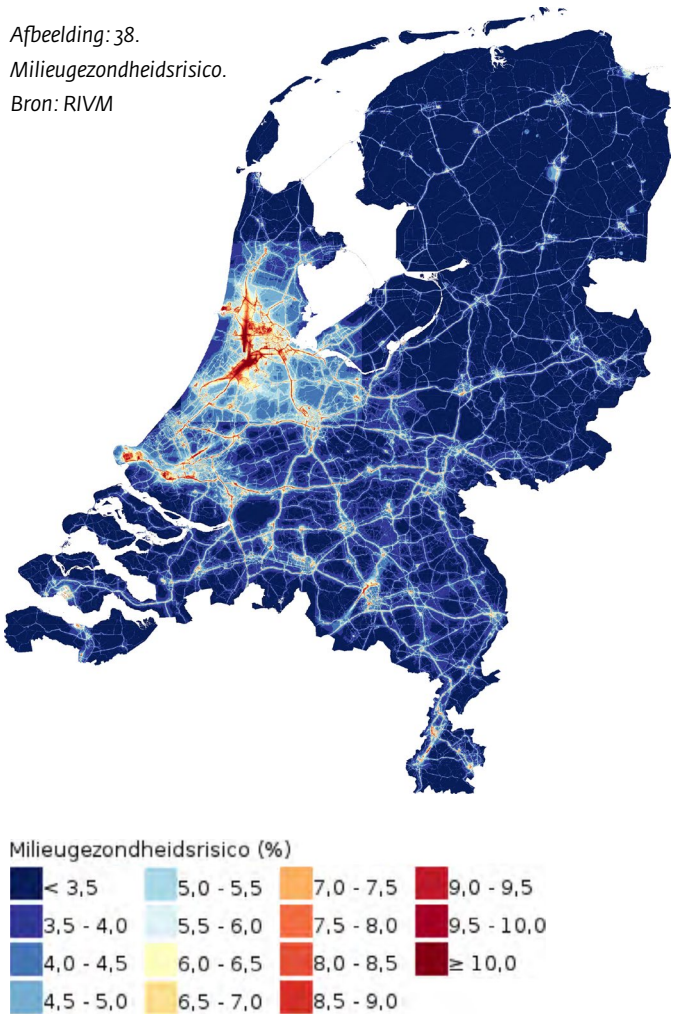

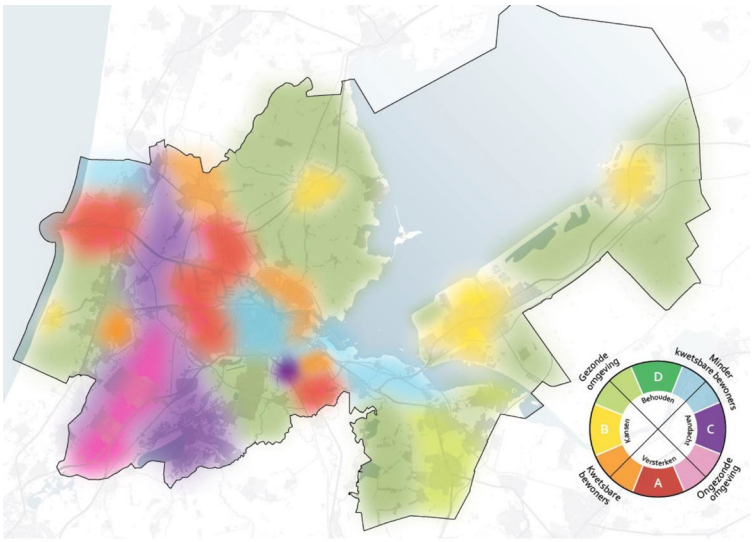

	Situatie bewoners/ leefomgeving	Aanbeveling bij ruimtelijke plannen	Toelichting
A	Kwetsbare bewoners Ongezonde omgeving	**Versterken** (gezonde) leefomgeving	De kwaliteit van de leefomgeving moet worden versterkt om meer gezondheids-bescherming en bevordering te bieden, waarbij in de ruimtelijke inrichting de focus met name moet liggen op de behoeften en mogelijkheden van kwetsbare bewoners
B	Kwetsbare bewoners Gezonde omgeving	**Kansen** gezonde leefomgeving	De leefomgeving biedt kansen om gezondheid van met name kwetsbare bewoners te bevorderen en waar nodig beter te beschermen, met een ruimtelijke inrichting die past bij hun behoeften en mogelijkheden
C	Minder kwetsbare bewoners Ongezonde omgeving	**Aandacht** gezonde leefomgeving	De leefomgeving heeft aandacht nodig om meer gezondheidsbescherming en/of gezondheidsbevordering te bieden aan bewoners
D	Minder kwetsbare bewoners Gezonde omgeving	**Behouden** gezonde leefomgeving	De gezonde leefomgeving moet worden behouden om voldoende gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering te blijven bieden

Afbeelding: 39. Gezondheidscondities leefomgeving. Bron: RIVM

De keerzijde van de aantrekkingskracht
De aantrekkingskracht in met name het zuidelijke deel van Noord-Holland heeft ook een keerzijde. Het brengt ook een druk op de leefbaarheid met zich mee. Een gezonde leefomgeving is geen vanzelfsprekendheid en er is geen ruimte meer in het mobiliteitsnetwerk. Een passend huis bemachtigen wordt steeds moeilijker, de prijzen stijgen en laten groter wordende verschillen tussen regio's zien (bron: NVM). Afgemeten aan de criteria van brede welvaart, waaronder de aanwezigheid en bereikbaarheid van voorzieningen en passende woonruimte, worden de regionale verschillen groter. Dit kan soms leiden tot het toenemen van ongelijkheid. De recreatieve mogelijkheden in de provincie blijven achter bij de huidige omvang en de toekomstige groei van de bevolking[25], terwijl dit essentieel is voor een gezonde leefomgeving. Om die reden moet er overal in de provincie worden geïnvesteerd in extra recreatieve mogelijkheden voor onze bewoners in en om de woonplaats. Een logisch gevolg van de stijging van het aantal arbeidsplaatsen is de behoefte aan seizoenarbeiders. Goede huisvesting van deze seizoenarbeiders blijft een vraagstuk, zowel wat betreft de inpassing als de voorzieningen.

Gezonde leefomgeving staat onder druk
In de afgelopen eeuw is de milieukwaliteit aanzienlijk verbeterd en de huidige milieunormen worden in Noord-Holland vrijwel niet overschreden. Dit betekent niet dat overal in Noord-Holland sprake is van een gezonde leefomgeving. Op de landelijke kaart met gezondheidsrisico's op basis van geluid en luchtkwaliteit springt het zuidelijk deel van Noord-Holland eruit. Dat komt door de samenballing van zware industrie in het Noordzeekanaalgebied, de aanwezigheid van Schiphol en een dicht netwerk van (snel)wegen. Het is ook een dichtbevolkt gebied met wijken met relatief meer mensen die kwetsbaar zijn voor mentale en fysieke gezondheidsrisico's en wijken waarin dit niet zo is. Op basis hiervan heeft het RIVM in de MRA een inschatting gemaakt van gebieden waar mensen meer gezondheidsrisico's lopen dan in andere gebieden (zie afbeeldingen). Om meer zicht te krijgen op de gezondheidssituatie in de hele provincie wordt ditzelfde onderzoek nu ook voor Noord-Holland Noord uitgevoerd.

Het onderzoek van RIVM geeft aan dat alleen het voldoen aan de huidige wettelijke normen een te beperkte ambitie is om de leefomgeving voldoende gezond te maken. Ook bij een milieukwaliteit die binnen de normering blijft, kunnen negatieve gezondheidseffecten optreden. Het recente rapport 'Industrie en Omwonenden' van de Onderzoeksraad voor Veiligheid stelt dat zelfs de maximale inzet van het huidige stelsel van vergunning, toezicht en handhaving onvoldoende is om een gezonde leefomgeving te garanderen. Dat betekent dat er meer nodig is om de ambitie van een gezonde leefomgeving voor alle mensen in Noord-Holland te bereiken.

Geen ruimte meer op het mobiliteitsnetwerk
De huidige capaciteit van het mobiliteitsnetwerk is, zeker gezien de grote verstedelijkingsopgave[26], niet toereikend en de uitbreidingsmogelijkheden zijn beperkt beschikbaar. Inmiddels ligt er ruim 13.000 kilometer aan asfalt en zijn er 14.500 kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten). Dat brengt ook een steeds grotere onderhoudsbehoefte met zich mee. Het Rijk heeft bepaald dat er voor de Rijks(vaar)wegen een verschuiving zal plaatsvinden van aanleg van nieuwe infrastructuur (wegen, waterwegen) naar beheer en onderhoud van de infrastructuur, de verwachting is dat dit in 2024 ook gaat gebeuren bij het spoor.[27] Deze pas op de plaats betekent dat investeringen op dit moment naar het in stand houden van de huidige infrastructuur gaat. Het oplossen van infrastructuurknelpunten is hierdoor beperkt mogelijk. De aandacht ligt op het beter benutten van de huidige netwerken. En ook bij de provincie Noord-Holland ligt om dezelfde redenen een stevige nadruk op het onderhoud van de bestaande infrastructuur.

Om Noord-Holland bereikbaar te houden en tegelijkertijd ruimte te bieden aan woningen en bedrijven is ruimtelijk sturing nodig in het waar en hoe gebouwd gaat worden. Bouwen nabij multimodale mobiliteitsknooppunten met ruimte op het energienetwerk is essentieel. Ook het mengen van functies is belangrijk. Door de nabijheid van wonen, werken en voorzieningen worden lange verplaatsingen voorkomen en kunnen meer verplaatsingen met de fiets of lopend worden afgelegd. Daarnaast zijn er kansen voor het beter benutten van de huidige netwerken. Bijvoorbeeld een verschuiving van goederentransport over de weg naar water en spoor (bij bedrijventerreinen). Maar ook het spreiden van de verkeersdrukte door thuiswerken of gedragsmaatregelen bijvoorbeeld met hulp van de werkgeversaanpak bieden grote kansen om de druk op het mobiliteitsnetwerk te verlichten.

Kansen voor Noord-Holland Noord
In de Kop van Noord-Holland is, zoals ook in het Rli rapport 'Elke regio telt' valt te lezen, bovengemiddelde aandacht nodig om welvaart en welzijn in deze Noord-Hollandse regio in de toekomst te waarborgen. De potentie van nieuwe energieknooppunten en de grotere aandacht voor de defensie van ons land zijn aangrijpingspunten voor de groei van stuwende werkgelegenheid in Noord-Holland Noord. Maar ook hier weer onder de randvoorwaarden die ertoe leiden dat in het gebied gezonde leefomgeving, bereikbaarheid en woningbouw tegelijkertijd worden aangepakt. Het gaat om het versterken van de brede welvaart, waarvan economische ontwikkeling slechts één onderdeel is.

Voor de Metropoolregio Amsterdam hebben Rijk en regio al een richting ingezet
Het Rijk en de MRA-partners hebben een Verstedelijkingsstrategie opgesteld. Hierin wordt in samenhang beschreven hoe de regio zich naar de toekomst toe

25 Eindrapport Natuur- en recreatiegebieden, bovenregionale analyse, oktober 2022
26 Zie hiervoor met name het door Rijk en regio samen opgestelde Multimodaal Toekomstbeeld MRA (programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid)
27 Kamerbrief 13 november 2023 BO's MIRT

kan ontwikkelen tot een leefbare metropoolregio met voldoende ruimte voor de benodigde woningen. Hierbij wordt het nabijheidsprincipe dat ook in de contourennotitie van de Nota Ruimte wordt aangehaald, toegepast. Dit doen we doordat we de woningbouwlocaties dicht bij de grote concentraties van werkgelegenheid situeren met groene recreatieve gebieden in de nabijheid. Daarnaast worden de randvoorwaarden beschreven en geconcretiseerd om dit succesvolle economische gebied in de toekomst tot een leefbare metropoolregio te ontwikkelen. Dit zijn randvoorwaarden zoals een gezondere leefomgeving, voldoende woningen en een schaalsprong in het mobiliteitssysteem. Dit vraagt om forse investeringen om deze voor de nationale economie van belang zijnde regio verder te ontwikkelen.

Waar komt het op neer?

We moeten voldoende en betaalbare woningen bouwen in de komende periode en ruimte bieden aan de economie van de toekomst. Echter wel in een leefomgeving die gezonder wordt, bereikbaar en klimaatadaptief is, over voldoende energie beschikt en een acceptabel voorzieningenniveau kent. Dat vraagt om forse investeringen in mobiliteit om de schaalsprong mogelijk te maken. ook hoort daar het stevig verankeren van de verplichtingen voor bijvoorbeeld klimaatadaptatie en duurzaamheid bij. Dit moet op Rijksniveau gebeuren, zodat er een gelijk speelveld ontstaat voor projectontwikkelaars, zodat zij weten waar ze aan toe zijn en het betaalbaar blijft.

Botsingen en kansen met andere opgaven

De urgentie voor het bouwen van (betaalbare) woningen en tegelijkertijd invulling geven aan de randvoorwaarden voor het creëren van een gezonde en fijne leefomgeving is moeilijk door beperkt beschikbare middelen, menskracht en tijdsdruk. Als prioriteit wordt gegeven aan het hoe dan ook door te gaan met woningen bouwen zonder de overige randvoorwaarden in voldoende mate in te vullen, kan dit wel sneller meer woningen opleveren. Op de lange termijn kan het consequenties hebben voor de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van de betreffende woningen én wijken. De bereikbaarheid is nu al een knelpunt. Met nog meer woningen, zonder de benodigde investeringen in het mobiliteitsnetwerk, zal dit alleen maar toenemen. Zorgen voor een gezonde leefomgeving en tegelijkertijd binnenstedelijk verdichten in combinatie met het clusteren en borgen van industriële clusters die gekoppeld zijn aan energietransitie en circulaire economie kan haaks op elkaar staan. Dit kan op zijn minst invloed hebben op het ontwikkeltempo van een aantal binnenstedelijke locaties. Het vergroten van recreatieve gebieden in en om de stad en het vergroten van biodiversiteit en verbeteren van waterkwaliteit en aanbrengen van klimaatadaptieve maatregelen kunnen goed samengaan met groenblauwe dooradering en de bossenstrategie.

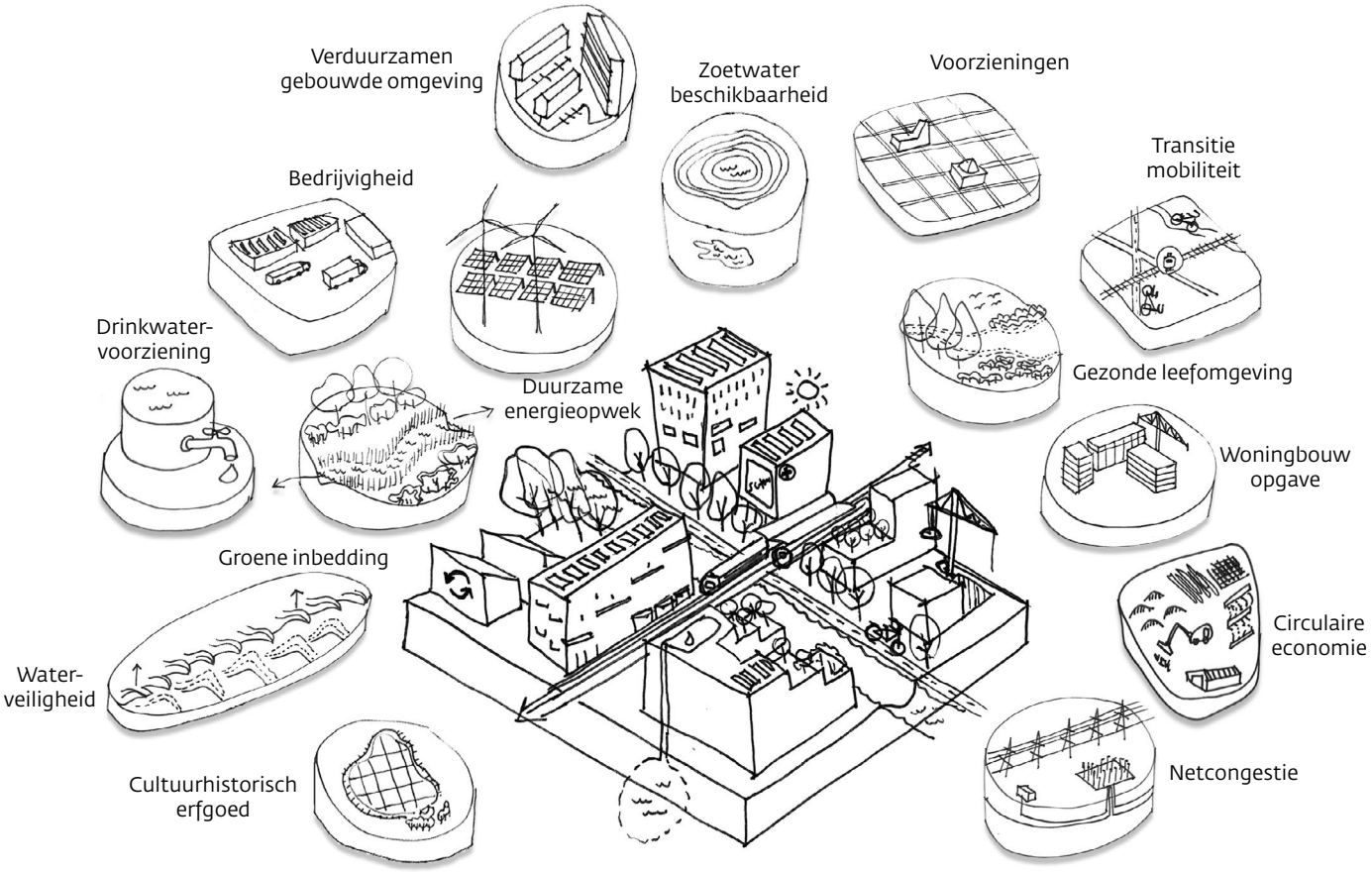

Afbeelding: 40. Een integrale aanpak als randvoorwaarde om een gezonde, bereikbare en fijne leefomgeving te ontwikkelen.
Bron: provincie Noord-Holland

De verstedelijking en inzet op mobiliteitstransitie leiden tot extra druk op het openbaar vervoer. Een stapsgewijze schaalsprong van het regionale openbaar vervoer (metro, HOV), met name van, naar en in de MRA, speelt ruimte vrij op het (inter) nationale spoornetwerk. Het versterkt de (inter)nationale concurrentiepositie en de agglomeratiekracht van de MRA. Ook zorgt het voor de ontsluiting van bestaande steden en nieuwe stedelijke ontwikkelgebieden. De beste manier om meer capaciteit te creëren in het openbaar vervoer en de betrouwbaarheid te verbeteren, is het zoveel mogelijk ontvlechten van lokale/regionale netwerken en het (inter) nationale netwerk. Het gaat hier om investeringen in het regionale metronetwerk vanuit cruciale netwerk-ingrepen of gekoppeld aan grootschalige woningbouwlocaties (doortrekken van de Noord/Zuidlijn tussen Amsterdam Zuid en Hoofddorp, het sluiten van de Amsterdamse metroring tussen Isolatorweg en Amsterdam Centraal en de aanleg van de IJmeerverbinding). Daarnaast gaat het om het uitbreiden en versterken van snel, frequent en filevrij busverkeer en mogelijk tram/lightrail (vooral HOV Haarlem-Schiphol-Amsterdam Zuid en HOV ZaanIJ). Op het hoofdrailnet gaat het om het ontvlechten van het spoor (Keuze voor Intercity of Sprinter in plaats van Intercity en Sprinter) om zo meer capaciteit te bieden. Met een dergelijke maatregel kan meer capaciteit worden geboden op het spoor en kunnen dus meer reizigers worden bediend.

Afbeelding: 41. Mobiliteitsvisie.
Bron: MRA Verstedelijkingsstrategie

Betrokken programma's en visies

Omgevingsvisie NH2050

Om met alle opgaven naar de toekomst toe verantwoord om te gaan en de druk op de leefbaarheid niet toe te laten nemen maar juist te verbeteren, hebben we een aantal principes afgesproken in onze Omgevingsvisie (zie het hoofdstuk Ons vertrekpunt: Omgevingsvisie NH2050).

Verstedelijkingsconcept MRA

Rijk, provincies en gemeenten hebben als onderdeel van een Verstedelijkingsstrategie voor de MRA samen een Verstedelijkingsconcept gemaakt. Hierin is benoemd dat de toekomstige ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam polycentrisch van opzet is. Alkmaar en Hoorn zijn hierbij ook benoemd als onderdeel van het daily urban system van de MRA. Ontwikkelingen vinden geclusterd plaats nabij logische (OV- en energie-) knooppunten om vervoersbewegingen te beperken en gezonde manieren van vervoer uit te lokken. De meeste woningbouw en werkgelegenheidsontwikkeling wordt binnenstedelijk opgelost. Groen in en om de stad is onlosmakelijk verbonden met de binnenstedelijke ontwikkelingen zodat recreatieve voorzieningen dichtbij te vinden zijn. Klimaatadaptieve maatregelen en toevoegen van biodiversiteit maken tevens onderdeel uit van het concept groen in en om de stad. Alles is gericht op een gezond, veilig en schoon leefmilieu voor nu en in de toekomst. Het adagium van het verstedelijkingsconcept MRA luidt: we bouwen niet alleen woningen maar complete steden en samenlevingen. Provinciale Staten van Noord-Holland, het Rijk en alle MRA-partners, hebben eind 2021 begin 2022 het Verstedelijkingsconcept als onderdeel van de Verstedelijkingsstrategie MRA voor de MRA onderschreven.

De MRA is door het Rijk aangewezen als NOVEX-gebied. Het Verstedelijkingsconcept is geaccepteerd als Ontwikkelperspectief voor het NOVEX-gebied MRA. Op basis van het Verstedelijkingsconcept, wordt nu gewerkt aan een uitvoeringsprogramma en vervolgens investeringsagenda NOVEX MRA.

NOVEX Noordzeekanaalgebied (NZKG) Ontwikkelperspectief

In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied worden de thema's gezonde Leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap en ecologie, woningbouw en water, in samenhang tegen elkaar afgewogen en wordt aangegeven hoe deze functies ruimtelijk kunnen worden ingepast in het Noordzeekanaalgebied. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 2.

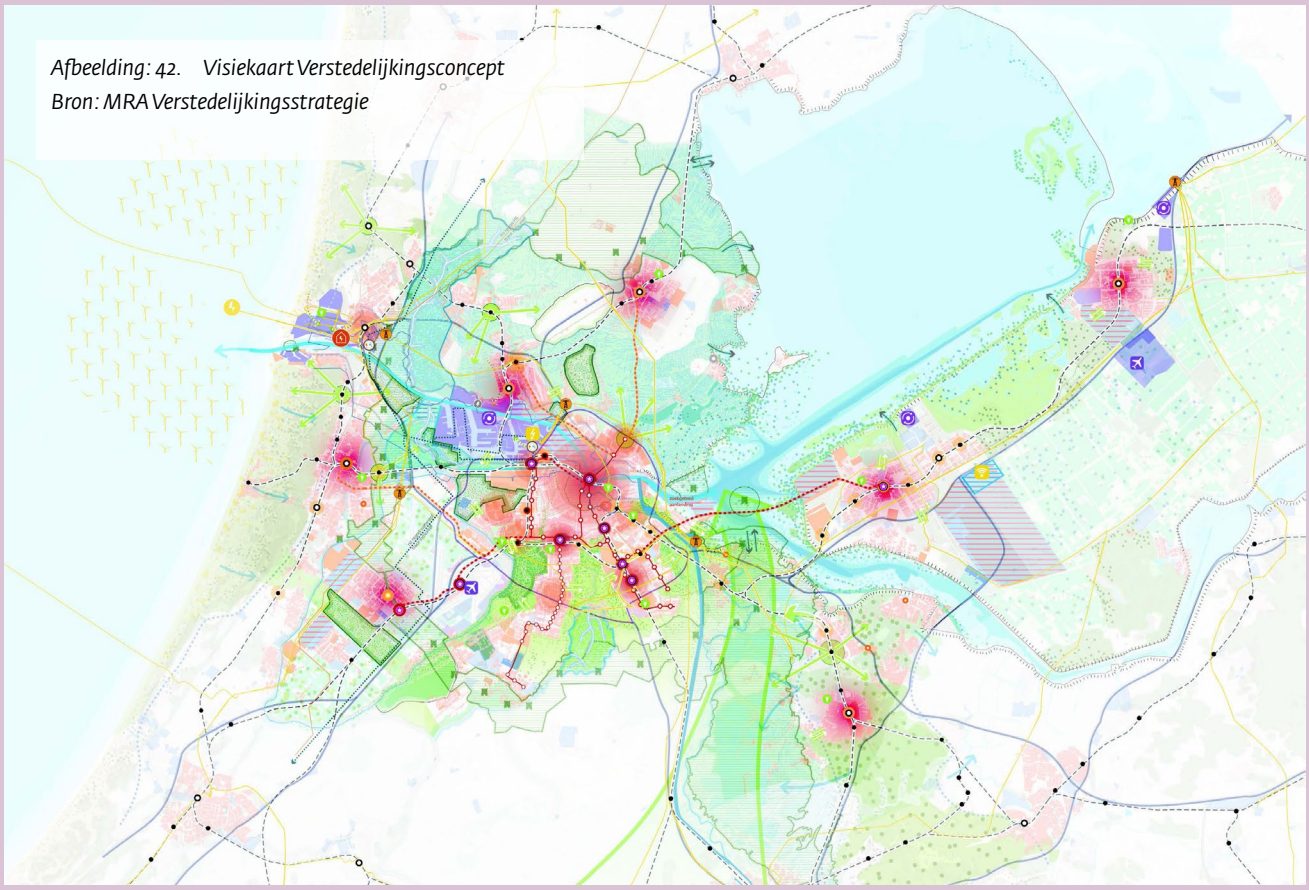

Afbeelding: 42. Visiekaart Verstedelijkingsconcept
Bron: MRA Verstedelijkingsstrategie

NOVEX Schipholregio Ontwikkelperspectief
De NOVEX Schipholregio richt zich op het vinden van een nieuwe balans tussen het belang van een internationale luchthaven voor Nederland en de kwaliteit van de leefomgeving rond luchthaven Schiphol, zie voor een uitgebreide toelichting bijlage 3.

Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord
Ook voor het noordelijk deel van de provincie wordt een ontwikkelperspectief opgesteld dat input is voor dit Ruimtelijk Voorstel. Het Analysedocument Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord is gereed. In 2024 zal het Ontwikkelperspectief samen met gemeenten, Hoogheemraadschap en belangenorganisaties worden vormgegeven. In navolging van het rapport 'Elke regio telt', heeft het Kabinet aangegeven om regionale verschillen te willen verkleinen door samen met partners hieraan te werken. Hiervoor wordt een toekomstagenda opgesteld voor de regio Kop van Noord-Holland. Het Rijk heeft aangegeven om betrokken te willen zijn bij het opstellen van Het Ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord.

Provinciale woningbouwafspraken Noord-Holland 2022-2030
In november 2022 hebben Rijk en provincie Noord-Holland een set aan afspraken gemaakt over het aantal te bouwen woningen en de randvoorwaarden waaronder dit mogelijk is. Noord-Holland zet zich in om in de periode 2022 tot en met 2030 191.000 in onze provincie te realiseren, zodat de woningvoorraad – na aftrek van sloop – met minimaal 162.000 woningen toeneemt. Een dergelijke hoge productie is uitsluitend mogelijk wanneer het Rijk helpt om tijdig in de juiste randvoorwaarden te voorzien en knelpunten weg te nemen. Het gaat daarbij onder andere over oplossingen voor stikstof, energiecongestie, geluidscumulatie, mobiliteit en betaalbaar en toekomstbestendig bouwen.

In de provincie wordt met deze afspraken ruim twintig procent van de nationale woningbouwopgave van 980.000 woningen gerealiseerd. In lijn met de doelstellingen van de Nationale Woon- en Bouwagenda wordt in het programma ingezet op twee derde betaalbare woningen, inclusief dertig procent sociale huur. Via regionale woondeals zijn en worden hierover nadere afspraken gemaakt met gemeenten en woningcorporaties. Dit vraagt daarnaast ook nauwe samenwerking met andere partijen, zoals ontwikkelaars, institutionele beleggers, waterschappen, nutsbedrijven en vertegenwoordigers van huurders.

Woondeal 2023 MRA
In de Woondeal 2023 MRA zijn met alle MRA-gemeenten en de twee provincies Noord-Holland en Flevoland met het Rijk afspraken gemaakt over de doorvertaling van de bouwafspraken die Rijk en provincies hebben gemaakt naar gemeente. Ook in de woondeal MRA is aangegeven en gespecificeerd per gemeente en bouwlocatie welke randvoorwaarden er spelen en moeten worden ingevuld om de hiervoor genoemde woningbouwaantallen tot en met 2030 te kunnen realiseren.

Woondeal 2.0 regio Noord-Holland Noord
In de Woondeal 2.0 zijn in Noord-Holland Noord afspraken gemaakt over de bouw van woningen tot 2030 met een totale omvang van 40.000 woningen[28]. Aantallen zijn per gemeente en per locatie aangegeven. Tevens zijn de kritische succesfactoren benoemd die moeten worden ingevuld om aan de aantallen uit de woondeal te komen.

Samen Bouwen aan bereikbaarheid (waaronder Bereikbare steden)
Het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB) in de MRA is ingedeeld in een aantal programmalijnen. Het Multimodaal Toekomstbeeld, Zuidwest Amsterdam-Schiphol-Hoofddorp, Amsterdam Bay Area en Duurzaam Mobiliteitsgedrag richten zich op de ontwikkeling op de lange termijn. Samen met projecten als Rottepolderplein, en Verbinding A8-A9. De vier programmalijnen passen als tandwielen in elkaar. Programmalijn Duurzaam Mobiliteitsgedrag richt zich ook al op de korte termijn en bevat maatregelen die nú al verlichting moeten geven.

Multimodaal toekomstbeeld
Het Multimodaal Toekomstbeeld MRA (MTB) geeft de belangrijkste keuzes voor mobiliteit weer waar Rijk en regio tussen nu en 2040 voor aan de lat staan. Het gaat daarbij zowel om keuzes in beleid als keuzes voor wat betreft investeringen in infrastructuur. Keuzes waarmee we met het mobiliteitsbeleid bijdragen aan het verbeteren van de brede welvaart in de MRA en een mobiliteitssysteem dat mede de forse verstedelijking mogelijk maakt

Perspectief Mobiliteit - Provincie Noord-Holland
Het Perspectief Mobiliteit biedt een overzicht van het provinciale beleid op het gebied van mobiliteit. Het is daarmee een uitwerking van de Omgevingsvisie en het handelingsperspectief duurzame verstedelijking en mobiliteit. In het Perspectief Mobiliteit staat de Mobiliteitstransitie centraal, dat wordt ingevuld aan de hand van de begrippen verminderen, veranderen en verbeteren (van mobiliteit). Daarnaast baseert het Perspectief Mobiliteit zich op keuzes die samen met partners zijn en worden gemaakt in diverse samenwerkingsprogramma's. De vertaling naar de uitvoering vindt plaats in thematische en programmatische uitvoeringsprogramma's.

Programma OV-knooppunten
Stationsomgevingen leveren een belangrijke bijdrage aan een bereikbaar en leefbaar Noord-Holland. Het gaat hierbij om alle 60 treinstations en 4 grote busstations. De provincie wil dat er rondom deze openbaar vervoer-knooppunten (OV-knooppunten) woningen, bedrijven en voorzieningen zijn.

Mensen moeten hier prettig kunnen wonen en werken en comfortabel gebruik kunnen maken van diverse (duurzame) vervoermiddelen. Deze centrale en goed bereikbare locaties worden steeds belangrijker voor de woningbouwopgave en werkgelegenheid. Ze zorgen voor kortere reistijden, minder verkeersbewegingen en behoud van groen buiten de steden.

Langs verschillende corridors (spoortrajecten) wordt aan de knooppunten gewerkt. Ook werkt de provincie aan de ontwikkeling van Buitenpoorten. Dit zijn OV-knooppunten die vlakbij een bijzonder landschap, natuur- of recreatiegebied liggen.

Visie recreatie en toerisme
De visie beschrijft de belangrijkste kansen en uitdagingen op het gebied van recreatie en toerisme voor Noord-Holland op de middellange termijn (2030) en geeft richting aan de aanpak van de uitdagingen en de rol die we hierin vervullen.

Beleidskader Erfgoed en Cultuur
Noord-Holland heeft een hoogstaande en veelzijdige culturele infrastructuur, die bestaat uit podia, musea, beeldende kunstinstellingen, bibliotheken etc. Het diverse aanbod van deze instellingen draagt bij aan de kwaliteit van de woon- en leefomgeving van Noord-Holland. In het beleidskader is het beleidsdoel 'een goed regionaal bereikbare en toegankelijke culturele infrastructuur met voldoende diversiteit' uitgewerkt. Daarbij wordt ingezet op:

1. Stimuleren van regionale samenwerking (een in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en een in de
2. cultuurregio Noord-Holland Noord (NHN))
3. Toegankelijk en bereikbaar houden van het provinciaal bibliotheeknetwerk
4. Bevorderen van de kwaliteit van cultuureducatie in het basisonderwijs

28 NB In het BO Woondeal is door het Rijk gevraagd om de doelstelling voor NHN te verhogen naar 42.000 en hiervoor uiterlijk eind februari een bod te doen. Provincie en regio hebben dit bod momenteel in voorbereiding.

Welke vraagstukken agenderen we?

5.1 Duurzame verstedelijking door het borgen van randvoorwaarden

Voor de benodigde woningbouw zijn op provinciaal niveau ruim voldoende locaties beschikbaar. Wel baart het zorgen dat veel van deze plannen al lang in voorbereiding zijn. Het omzetten van deze plannen in woningen is alleen mogelijk als knelpunten op het vlak van stikstof, energiecongestie, geluidscumulatie, mobiliteit en betaalbaar en klimaat- en toekomstbestendig bouwen, alsmede natuurinclusief bouwen, een gezond, en veilig leefmilieu, luchtkwaliteit en erfgoed worden opgelost (bron woondeal NHN en MRA). Feitelijk gaat het om twee soorten randvoorwaarden. De eerste categorie betreft randvoorwaarden die moeten worden ingevuld om überhaupt te kunnen bouwen, zoals de basis op orde voor een gezonde fysieke leefomgeving (wegnemen milieubelemmeringen), voldoende energie, stikstofruimte en voldoende financiële mogelijkheden om in verschillende prijssegmenten te kunnen bouwen. De tweede categorie betreft randvoorwaarden die met onze wensen voor een goede toekomstbestendige leefomgeving van de woningen te maken hebben, zoals klimaatadaptieve maatregelen, mobiliteit, groen en recreatie.

Het realiseren van randvoorwaarden, zoals een gezonde leefomgeving, klimaatadaptieve maatregelen, natuurinclusief bouwen en voldoende ruimte voor recreatie willen we een verplicht onderdeel laten zijn van te ontwikkelen woonwijken. Het is van belang dat in heel Nederland op een zelfde manier eisen worden gesteld aan genoemde randvoorwaarden om een gelijk speelveld te hebben en duidelijkheid te creëren voor ontwikkelaars.

Afbeelding: 43. Groenblauwe netwerken in en om de stad. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Voor het bouwen van voldoende woningen is het belangrijk dat invulling van de randvoorwaarden wordt gegeven. Het is goed als dat in alle beleidsnota's terugkomt, ook in de Nota Ruimte. Maar het opschrijven heeft alleen zin als de voornemens ook worden geborgd in instrumentarium, zodanig dat het ook afdwingbare randvoorwaarden worden.
- Investeren in een stapsgewijze schaalsprong van het regionale openbaar vervoer is noodzakelijk. Met name van, naar en in de MRA, om ruimte vrij te spelen op het (inter)nationale spoornetwerk. Daarnaast draag het bij aan de versterking van de (inter)nationale concurrentiepositie en de agglomeratiekracht van de MRA. Tevens verbetert de ontsluiting van bestaande steden en nieuwe stedelijke ontwikkelgebieden. Het gaat onder andere om investeringen in metro en HOV, waaronder het doortrekken van de Noordzuidlijn naar Hoofddorp.

Wat doen we zelf?

- We verkennen of de Omgevingsverordening een instrument kan zijn om randvoorwaarden bij ruimtelijk economische ontwikkelingen af te dwingen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Het voorstel is om gezamenlijk met het Rijk te specificeren hoe en door wie een randvoorwaarde moet worden opgepakt en op welke manier het invullen van randvoorwaarden kan worden geborgd. Daar hoort ook de ongemakkelijke discussie bij over wat we als provincie en Rijk een aanvaardbaar niveau van leefbaarheid vinden voor onze inwoners. Het antwoord op deze laatste vraag heeft namelijk effect op het ambitieniveau van randvoorwaarden. We roepen op om in heel Nederland op een zelfde manier met de borging van randvoorwaarden om te gaan om een gelijk speelveld te creëren.
- We roepen het Rijk op om de randvoorwaarden voor een prettige leefomgeving uit te werken. Onderdeel hiervan is voldoende middelen voor zowel realisatie als beheer van het hiertoe benodigde groen. Maar ook voor culturele en maatschappelijke voorzieningen. Hiervoor kan een combinatie van regelgeving (landelijke normeringen) en financiële middelen worden ingezet.

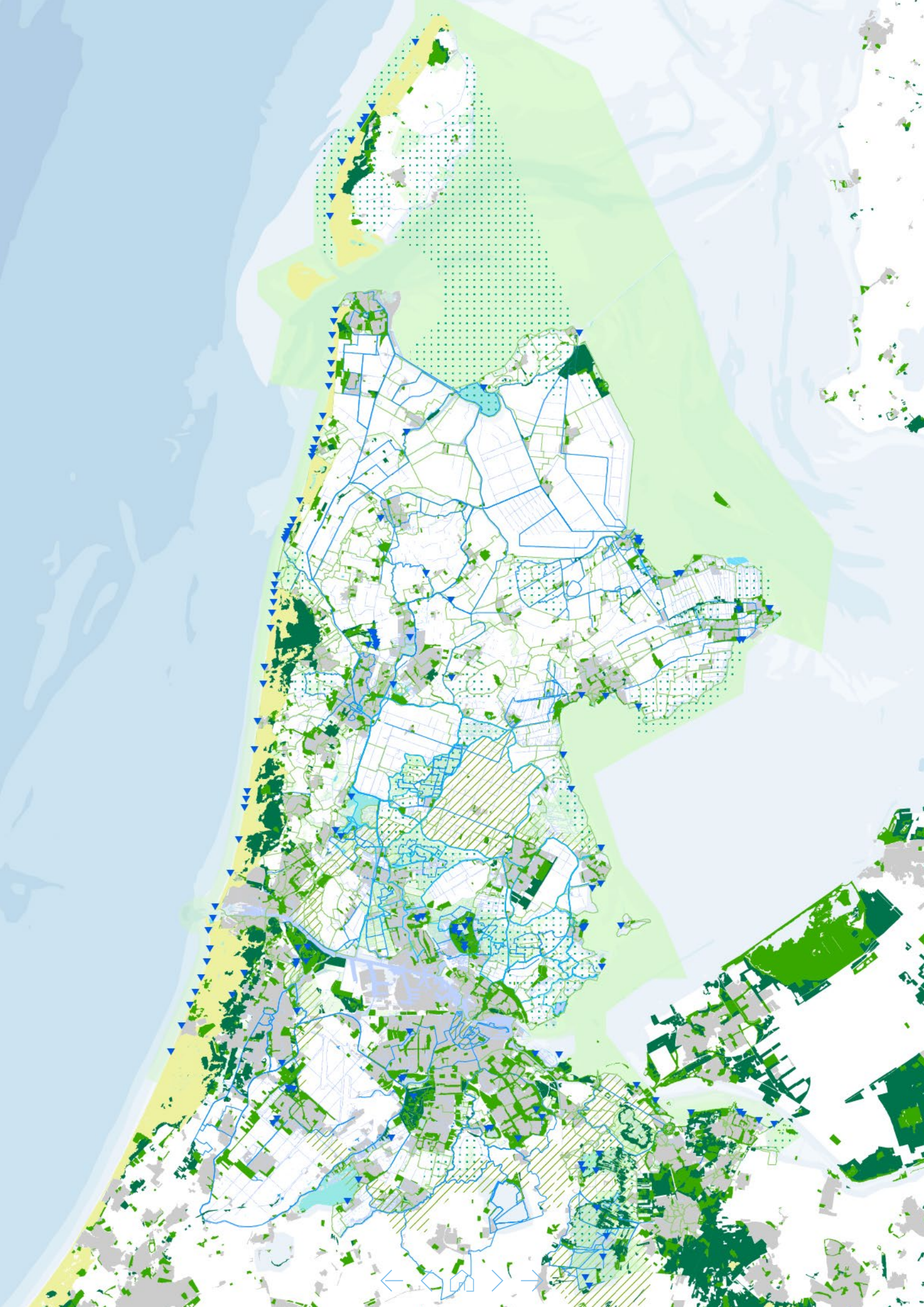

5.2 Oplossen van de woningnood door inzetten op de (versnelde) uitvoering van bestaande plannen en locaties

Uit onze studies blijkt dat er op dit moment in Noord-Holland voldoende grote bouwlocaties zijn om de woningbouwopgave te kunnen realiseren. Bij het Rijk neemt de roep toe om nieuwe grootschalige bouwlocaties aan te wijzen en een oplossing te vinden door bouwlocaties te spreiden. Dit is een stevige discrepantie met onze ontwikkelprincipes én de recent met het Rijk gemaakte afspraken in woondeals en het Verstedelijkingsconcept MRA. Daarin zijn voor de korte termijn (woondealperiode t/m 2030) al voldoende grote bouwlocaties op ruimtelijk gewenste plekken opgenomen, zowel binnen- als buitenstedelijk. Met de al toenemende disbalans in woon- en werklocaties en de onvoldoende dekking voor de noodzakelijke mobiliteitsmaatregelen zijn besluiten over nieuwe grootschalige woonlocaties in landelijke gebied niet lichtvaardig te nemen.

Daarnaast zal de aandacht daarvoor zorgen voor afleiding van de werkelijke problemen, namelijk het voorzien in de benodigde randvoorwaarden en zorgen dat er daadwerkelijk gebouwd kan worden. Want ook voor eventuele nieuwe locaties zal gelden dat er oplossingen moeten komen voor stikstof, energie, geluid, mobiliteit en voldoende menskracht. De woningbouwlocaties zoals nu bekend blijven daarom het uitgangspunt van het beleid. De focus moet vooral worden gelegd op het opheffen van belemmeringen, zodat de bestaande plannen sneller tot uitvoering kunnen worden gebracht.

Voor het op gang blijven houden van de woningbouwopgave voor de langere termijn (na 2030) blijft het uiteraard belangrijk te blijven zoeken naar nieuwe woningbouwlocaties. De plancapaciteit is niet statisch, maar wordt aangevuld waar zich kansen voordoen. Daarnaast wordt naar maatwerkmogelijkheden gezocht voor locaties bij dorpen en andere kernen met te weinig mogelijkheden om hun bouwopgave te kunnen realiseren. Dit om de leefbaarheid, vitaliteit en het voorzieningenniveau te versterken. In die delen van Noord-Holland waar de bestaande plancapaciteit tot en met 2030 iets krapper is, wordt door de provincie ook gekeken naar reserve locaties en het naar voren halen van locaties die nu ná 2030 zijn gepland.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Richt de Nota Ruimte voor de korte termijn vooral op het (helpen) creëren van de juiste randvoorwaarden waaronder de geplande woningbouw tijdig kan plaatsvinden, zowel randvoorwaarden voor de bouw zelf als de randvoorwaarden voor een goede leefomgeving. Dit leidt het snelst tot het bouwen van zo veel mogelijk woningen.

Wat doen we zelf?

- We verzorgen een coördinerende rol bij het regionaal afstemmen van woningbouwlocaties in kwantitatieve en kwalitatieve zin. Daarbij is oog voor maatwerk en indien nodig reserve locaties.
- Daarnaast helpen we gemeenten met een capaciteitsprobleem door het aanbieden van een zogenaamde ‘flexibele schil’ waardoor capaciteit kan worden aangevuld om plannen tot uitvoering te brengen.
- We bieden meer ruimte voor woningbouw aan de randen van kernen en dorpslinten door een verruiming van de regels in onze omgevingsverordening voor bouwen in het landelijke gebied van de MRA en bouwen in Beschermd Landschap (BL). In bijzondere gevallen gaan we het gesprek met gemeenten aan over maatwerkoplossingen.
- In de Woondeals NHN en MRA d.d. maart 2023 hebben partijen met elkaar afgesproken om een regionale versnellingstafel op te richten waaraan afspraken gemaakt moeten worden om de voortgang van de afspraken uit de Woondeals te bespreken, specifieke woningbouwprojecten te versnellen en thematische knelpunten op te lossen. Naast het Rijk, de Provincie en gemeenten, sluiten ook marktpartijen, woningcorporaties en, afhankelijk van het vraagstuk, waterschappen, kennisinstellingen en bewonersorganisaties aan. Deze partijen gezamenlijk prioriteren de te bespreken gebiedsspecifieke thema’s. Per regio vinden de regionale versnellingstafels NHN en MRA elk 2x per jaar plaats. Hier bespreken wij de voortgang van de woningbouwopgave tot en met 2030, bespreken we mogelijke doorbraken, inventariseren we nieuwe locaties, doen we voorstellen voor de nationale versnellingstafel en stellen wij vast of wij op koers zijn. Daarnaast zijn deze overleggen bedoeld om eventuele knelpunten vroegtijdig te signaleren, zodat wij hier snel op kunnen acteren. In de Woondeals staan bouwlocaties opgenomen die cruciaal zijn voor de realisatie van de totale regionale opgave. Voor een groot deel van de projecten zijn we afhankelijk van het Rijk voor het invullen van de randvoorwaarden uit de Woondeals (energie-infra, water en bodem sturend, mobiliteit, geluid, stikstof, betaalbaarheid). Wanneer blijkt dat een bouwlocatie vertraging oploopt, kijken we samen naar de mogelijkheden van parallel schakelen en zogenoemde ‘reservelocaties’ waar woningen, met inachtneming van de mogelijkheden die ruimtelijke ordening biedt) snel en relatief makkelijk te realiseren zijn.

Wat vragen we van het Rijk?

- Maak werk van het invullen van de randvoorwaarden om de bouw van woningen op de beschikbare locaties op korte termijn vlot te trekken en om een prettige leefomgeving te garanderen op basis van de bestuurlijke afspraken woningbouw Rijk Provincie Noord-Holland 2022 en het overzicht uit het randvoorwaardelijk bod van de provincie Noord-Holland. Zorg dat de aandacht niet wordt afgeleid door het telkens opnieuw starten van een

zoektocht naar nieuwe grootschalige woningbouwlocaties, waarmee de woningbouw op de korte termijn niet wordt versterkt. Zorg dat de aandacht voor de zoektocht naar nieuwe grootschalige woningbouwlocaties voor de lange termijn, niet ten koste gaat van de uitvoering van de woningbouw op de korte termijn.

5.3 Op welke manier borgen we een voorzieningenniveau dat dorpen leefbaar houdt?

De grote transities veranderen gebieden ingrijpend. Lokale leefbaarheid, die in een aantal gebieden toch al onder druk staat, komt daarbij in het gedrang.

Noord-Holland kent aanzienlijke regionale verschillen. Die verschillen zijn er in landschappelijk en cultureel opzicht, maar ook als het gaat om kansen die mensen hebben om een passende baan te vinden, om onderwijs te volgen op een goed bereikbare locatie en om gezond oud te worden. Noord-Holland Noord heeft ten opzichte van Noord-Holland Zuid een lager gemiddeld inkomen en minder beschikbaarheid tot publieke voorzieningen zoals onderwijs, zorg en openbaar vervoer en werkgelegenheid. Ook de beschikbaarheid van culturele voorzieningen en ontmoetingsplekken is met name in de Kop van Noord-Holland beperkt.

Recent verscheen het rapport 'Elke regio telt van de Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur (Rli). Het Rli signaleerde dat essentiële voorzieningen in de bestudeerde regio's gelijktijdig afbrokkelen. Deze neerwaartse spiraal van verschraling heeft verstrekkende gevolgen voor het gemeenschapsleven in een regio. De leefbaarheid van dorpen en steden komt onder druk te staan en dit leidt in diverse regio's tot achterstanden. Uit het onderzoek komt naar voren dat de ondersteuning van regio's vanuit het Rijk niet toereikend is. Hier is volgens het Rli langdurig aandacht voor nodig terwijl de steunprogramma's van het Rijk een kortdurend, incidenteel en beperkt karakter hebben. Tegelijkertijd kan de achterstand de realisatie van allerlei nationale doelstellingen bemoeilijken, denk aan de noodzakelijke transities in onder meer het energiesysteem en landbouw.

Om de brede welvaart te versterken heeft Noord-Holland Noord de Regio Deal 'Samen Noord-Holland versterken' bij het Rijk ingediend. Het coalitieakkoord 'Verbindend vooruit' stelt dat goede voorzieningen, zoals scholen, sportaccommodaties, dorpshuizen en toegang tot cultuur van cruciaal belang zijn voor vitale dorpen en steden. Juist in regio's waar lastige ruimtelijke keuzes nodig zijn, moet de leefbaarheid versterkt worden, bijvoorbeeld aan de hand van regionale voorzieningenakkoorden. Mobiliteitshubs kunnen overigens ook een rol spelen in het behoud van de vitaliteit van dorpen en steden door juist daar voorzieningen te clusteren. Zo wordt een hub niet alleen vervoersknooppunt, maar ook een sociaaleconomisch knooppunt van het dorp, wijk of regio. Daarnaast is werkgelegenheid een onmisbare drager voor de leefbaarheid. De landbouwtransitie zal hierop merkbare invloed hebben.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- In de Nota Ruimte verwachten we aandacht voor oplossingen voor het onder druk staande voorzieningenniveau in dorpen, wijken en regio's.

Wat doen we zelf?

- De Omgevingsvisie NH2050 (2018) stelt voor dat in regionaal verband keuzes worden gemaakt over welke dorpskernen als voorzieningencentra (blijven) fungeren.
- We verkennen hoe we met gemeenten tot regionale Voorzieningenakkoorden op gebied van Cultuur, Sport en Dorpshuizen kunnen komen.
- We zijn als partner betrokken bij het traject van 'Elke Regio Telt' dat door het ministerie van Binnenlandse Zaken is ingezet.
- We ondersteunen de regiodeal inhoudelijk en zoeken binnen de programmalijnen en projecten samen met de regio naar synergie.

Wat vragen we van het Rijk?

- Naast de betrokkenheid via de regiodeal te investeren in de relatie met de regio Noord-Holland Noord om zo maatwerk te kunnen leveren.
- Om vanuit het perspectief van brede welvaart breder te kijken naar de benodigde integrale aanpak van de problematiek in de regio en hiermee de verschillende ministeries te stimuleren om daar met elkaar het gesprek over te voeren.

5.4 Hoe creëren we een gezonder en veiliger leefomgeving in combinatie met behoud van ruimte voor (circulaire) economie?

De verwachting is dat de bevolkingsdichtheid in het zuidelijk deel van de provincie nog verder zal toenemen, doordat in deze regio ook het grootste deel van de 184.000 woningen die voor 2030 in Noord-Holland moeten worden gebouwd, is gepland. En dat is ook logisch vanuit de gedachte wonen nabij werk te concentreren. Dit betekent echter wel dat in potentie meer inwoners worden blootgesteld aan gezondheidsrisico's.

De ambitie van de provincie is om alle inwoners een gezonde en veilige leefomgeving te bieden. Tegelijkertijd is de ambitie ook om Schiphol en de industrie, binnen grenzen en in balans met de leefomgeving, te behouden. Ze zijn van belang voor de economische vitaliteit van Noord-Holland. Het uitgangspunt is dan ook om de bestaande ruimte voor bedrijven en industrie te behouden, juist ook in de zware milieucategorieën. Terreinen met zware milieucategorieën zijn bovendien noodzakelijk voor de energietransitie en de omschakeling naar een circulaire economie. Met name het Noordzeekanaalgebied, Boekelermeer in Alkmaar en Kooypunt/Kooyhaven in Den Helder lijken daar een rol in te kunnen spelen. En juist de energietransitie kan ook weer bijdragen aan een gezondere leefomgeving, met name voor wat betreft verbetering van de luchtkwaliteit.

Het vraagstuk is dus hoe we in Noord-Holland ruimte kunnen blijven bieden aan mobiliteit, bedrijvigheid, energietransitie en transitie naar een circulaire economie en tegelijkertijd kunnen werken aan een gezondere leefomgeving voor onze inwoners. Met daarachter uiteraard de vraag wanneer een leefomgeving gezond genoeg is en of de gezondheidsverschillen tussen gebieden acceptabel zijn. In de Omgevingsvisie NH2050 is de keuze gemaakt te accepteren dat op een aantal plekken nieuwe woningbouw te maken kan krijgen met een grotere mate van geluidhinder, binnen de wettelijke grenzen. De vraag is of gezien de ontwikkelingen en het maatschappelijke debat hierover deze uitgangspunten ter discussie moeten worden gesteld. Hoe dan ook zal dit leiden tot het moeten maken van keuzes op die locaties waar woningbouw en industrie om ruimte vragen, op zijn minst wanneer en onder welke omstandigheden dat zal kunnen.

Hoe om te gaan met dit vraagstuk wordt al voor een deel beantwoord in de NOVEX-gebieden Schipholregio en Noordzeekanaalgebied. In de NOVEX Schipholregio wordt ingezet op afname van de overlast. Waarbij de milieuruimte die wordt gevonden door bijvoorbeeld stiller vliegen ten goede komt aan de bewoners en niet wordt ingezet om meer vluchten te kunnen laten vliegen. Voor Tata Steel is de afspraak dat uiterlijk in 2029 de eerste fase van groen staal gerealiseerd is. De Cokesgasfabriek 2 en een Hoogoven zullen zo snel mogelijk (uiterlijk 2029) sluiten. In het hele Noordzeekanaalgebied is het creëren van een gezonde leefomgeving het uitgangspunt om transities mogelijk te maken. Hierbij wordt ingezet op het aanscherpen van de milieunormen en tegelijkertijd het behouden en soms vergroten van de aanwezige milieuruimte voor de gewenste transities. Het gaat hier dus om maatwerk.

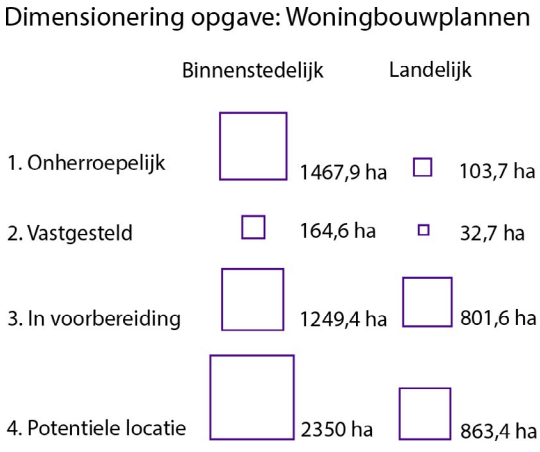

Afbeelding: 44. Woningbouwplannen (aantal) en werklocaties in Noord-Holland in relatie tot OV.
Bron: provincie Noord-Holland

Voorbeeld
Gemeente Zaanstad, locatie Zuiderhout:

De locatie is in de provinciale Omgevingsverordening deels aangemerkt als industrieterrein van provinciaal belang. Tegelijkertijd ligt het dicht bij een ov-knooppunt en past het in het provinciale ov-knooppuntenbeleid om rondom het knooppunt in te zetten op woningbouwontwikkeling in combinatie met werkgelegenheid en voorzieningen. Het vraagstuk is of we accepteren dat er gezondheidsverschillen zijn (uiteraard binnen wettelijke kaders passend) en bouwen we woningen dicht bij industrie. Of accepteren we dit niet en perken e ofwel de (milieu)ruimte voor industriële en circulaire bedrijvigheid in. Of perken we de ruimte die benut kan worden voor wonen in?

Een aandachtspunt is daarbij dat zowel vanuit de bedrijvigheid als vanuit woningbouw de neiging is om tegen de norm aan te bouwen of de norm maximaal op te vullen. Dit heeft twee consequenties, enerzijds laat het geen schuifruimte over voor de transitie in de economie en energie die er aan komt. Anderzijds worden woningen gebouwd in een gebied dat weliswaar aan de huidige normen voldoet, maar een behoorlijke mate aan geluids- en geuroverlast heeft of meer fijnstof.

Via de bevoegdheden die de provincie heeft op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving wordt vooral ingezet op gezondheidsbescherming. Via het ruimtelijk spoor zet de provincie in op het beschermen van industriegebieden met een hogere milieucategorie. Aan gezondheidsbevordering wordt bijvoorbeeld gewerkt via de inzet op duurzame mobiliteit (bevorderen van lopen en fietsen door nabijheid van functies), groen in de stad, voorzieningen in dorpen die bijdragen aan ontmoeting, het creëren van meer recreatiemogelijkheden en de omslag naar duurzame energie.

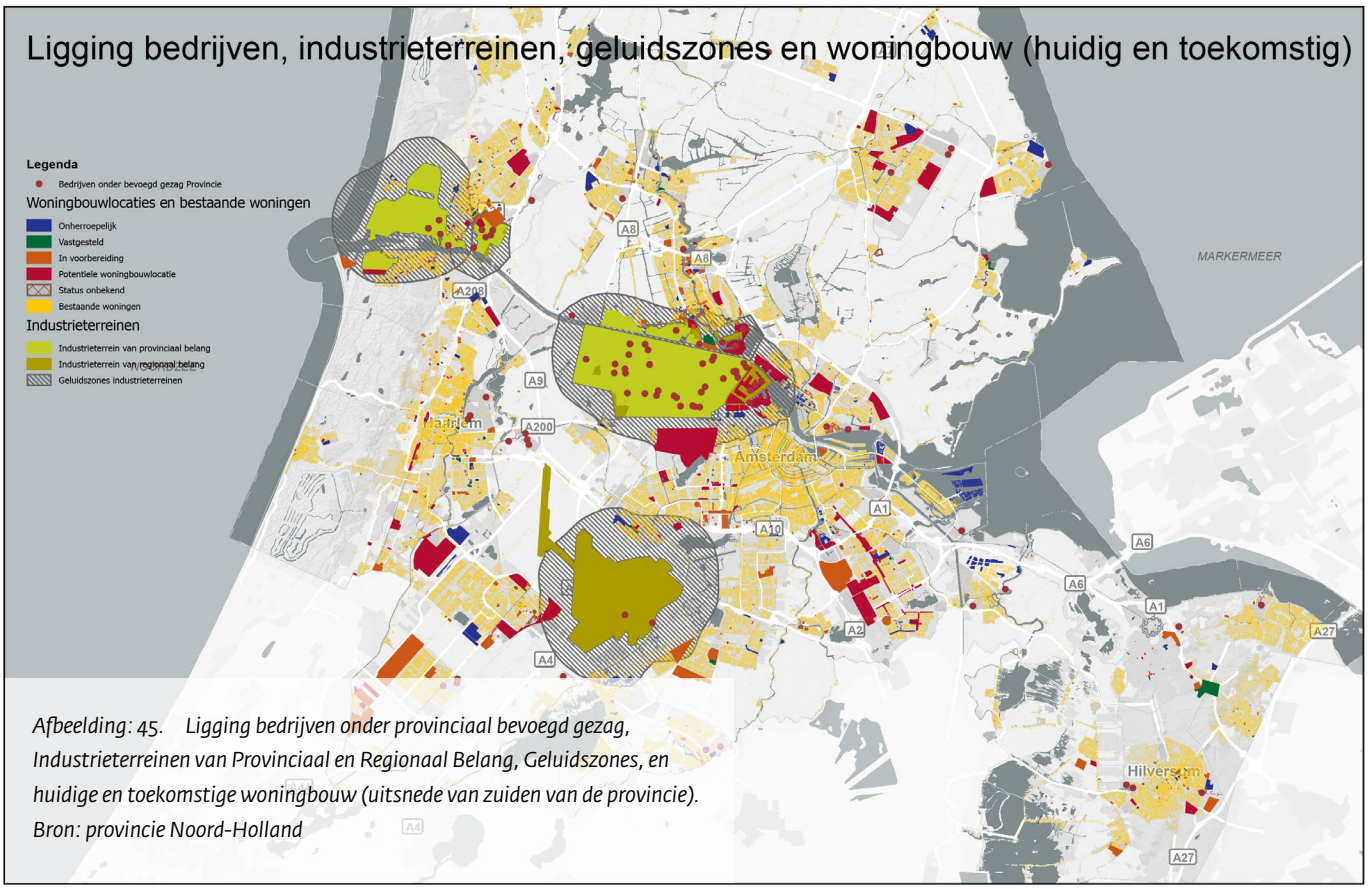

Afbeelding: 45. Ligging bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag, Industrieterreinen van Provinciaal en Regionaal Belang, Geluidszones, en huidige en toekomstige woningbouw (uitsnede van zuiden van de provincie). Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Zet in op een gezondere leefomgeving door actief te blijven werken aan gezondheidsbescherming. Dit door het aanscherpen of creëren van normen en het verbeteren van milieukwaliteiten in de leefomgeving.
- Ook gezondheidsbevordering is een belangrijk aspect van een gezonde leefomgeving. Het gaat hierbij om het inrichten van je openbare ruimte waardoor het makkelijker wordt om op een gezonde manier te leven. Zorg als Rijk ook voor de connectie tussen het sociale domein en het ruimtelijke domein.

Wat doen we zelf?

- We werken aan een goede beleidsgrondslag voor te nemen maatregelen gericht op een gezondere leefomgeving, waarmee we aansluiting vinden bij de omgevingswet en invullen van tekorten in beleid. Deze beleidsontwikkeling brengt focus en prioritering aan in

waar de provincie aan werkt.

- We actualiseren de Beleidsnota Uitvoering en handhaving. Daarin wordt gekeken naar waar we onze instrumenten binnen de bestaande wet- en regelgeving nog verder kunnen ontwikkelen om een gezonde leefomgeving te borgen en te bevorderen. Om onze wettelijke beslissingsruimte zo goed mogelijk te benutten en tekorten in ons beleid weg te nemen.
- We zetten in op faseren van activiteiten. In NOVEX-gebied Noordzeekanaalgebied wordt om die reden voorgesteld om besluitvorming over de tweede fase van een aantal transformatieprojecten (voor woningbouw op huidige haven- en bedrijventerreinen) uit te stellen tot er meer zicht is op de behoefte aan milieuruimte vanuit de duurzame energie en de circulaire industrie. Ook wordt voorgesteld om inwaarts te zoneren, dat wil zeggen de meest belastende activiteiten niet direct langs de contour te situeren.
- Bij plannen voor woningbouw en andere gevoelige functies die industrieterrein van provinciaal belang raken zoals aangegeven in onze Omgevingsverordening, zullen we steeds beoordelen hoe dicht bij brongebieden het verantwoord is om te bouwen. Dit betekent dat we op een aantal plaatsen zullen kiezen tussen wat voorrang krijgt: woningbouw of het voortbestaan van ruimte voor bedrijvigheid.
- Het RIVM wordt gevraagd om ook in Noord-Holland Noord in kaart te brengen hoe het met de gezonde leefomgeving staat.
- Komend jaar gaan we werken aan een visie op geluidsplafonds voor mobiliteit.

Wat vragen we van het Rijk?

De provincie voert de VTH-taken onder meer uit binnen de nationale wettelijke kaders. Om tot een stevige en robuuste uitvoeringspraktijk te komen, is er aanscherping van die wettelijke kaders nodig. Die moeten bedrijven stimuleren om te zoeken naar schone technieken. Dat komt nadrukkelijk naar voren in het NOVEX-gebied Noordzeekanaalgebied, maar het kan ook andere hoog belaste gebieden ten goede komen. Het gaat met name om de volgende aanpassingen:

- Rekening houden met piekbelastingen. Veel normen zijn gebaseerd op jaargemiddelden, maar bewoners ervaren vooral de pieken als hinderlijk.
- Rekening houden met cumulatieve effecten. Per stof kan de emissie binnen de marges blijven, maar bij elkaar kunnen ze alsnog voor ernstige overlast zorgen.
- Een versnelde en strenge doorvoering in de nationale wetgeving van de Europese richtlijn industriële emissies, die naar verwachting binnenkort wordt aangescherpt, en een maximale inzet in Europa op strengere grenswaarden voor luchtkwaliteit in de toekomstige wijziging van de Europese richtlijn voor luchtkwaliteit. Met behulp van deze richtlijnen moet het ook mogelijk worden om de vergunningsvoorwaarden voor bestaande installaties aan te scherpen.
- Normen opstellen gebaseerd op wetenschappelijke en gezondheidskundige advieswaarden. Hetzelfde geldt voor verduurzaming industrie wat is geijkt op CO_2 besparing of de KRW, dit moet verbreed worden naar gezondheidsaspecten.

Voorbeeld
Tata Steel

Er zal aanvullend onderzoek worden gedaan naar de effecten op de gezondheid en de leefomgeving van maatregelen die Tata Steel neemt om de uitstoot van schadelijke stoffen te verminderen. Een snelle transitie van Tata Steel naar een productie via aardgas naar waterstof is cruciaal. Uiterlijk in 2029 moet de eerste fase van de transitie naar een productie van groen staal via aardgas naar waterstof naar groen staal gerealiseerd zijn. Om deze transitie snel in te zetten, zijn Rijk en Tata Steel in overleg over de afspraken. Voor de bouw van nieuwe installaties voor gas- en waterstofverbranding is mogelijk tijdelijke additionele geluidsruimte nodig. De huidige beschikbare geluidsruimte is vrijwel volledig benut. Tijdelijk meer geluidsoverlast leidt na de bouw tot een gezondere leefomgeving.

Afbeelding 46: Leefomgeving Tata-steel, Velsen. Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

5.5 Ruimte houden voor bedrijvigheid op (nieuwe) bedrijventerreinen en zorgen voor betaalbare bedrijfsruimte bij binnenstedelijke verdichting

Het beleid om zo veel mogelijk woningen binnenstedelijk te bouwen heeft naast veel voordelen als nabijheid van wonen en werken, vermeden verkeersbewegingen, sparen van groen en landschap in buitengebied, (kosten)efficiency bij aanleg van verschillende infrastructuur, ook nadelen. Bij binnenstedelijke verdichting worden vaak verouderde bedrijventerreinen getransformeerd. Daardoor worden bedrijven die op dergelijke terreinen zijn gevestigd, vaak naar andere locaties verdrongen omdat er geen betaalbare locaties meer in het stedelijk gebied te vinden zijn en/of ze niet gemengd kunnen worden met woonfuncties vanwege hinder. Niet zelden gaat het om bedrijven die een ondersteunende functie hebben in een stad. Dit levert een additionele ruimtevraag op bovenop de vraag naar ruimte voor nieuwe bedrijven. Er moet een keuze worden gemaakt hoe en waar deze bedrijven kunnen worden opgevangen. Daarnaast moet bepaald worden of ander instrumentarium, bijvoorbeeld in de uitgifte van gronden en de het hanteren voor langdurige prijsplafonds, kan worden ingezet om bedrijvigheid in stedelijk te behouden.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Zet waar mogelijk in op gemengde stedelijke gebieden waarbij bedrijven meer in de stad kunnen blijven. Ontwikkel hier passend instrumentarium bij, zodanig dat langdurig betaalbare bedrijfsruimte beschikbaar is.

Wat doen we zelf?

- In het NOVEX-gebied MRA wordt gewerkt aan een bedrijventerreinenstrategie die inzet op zes lijnen:
  1. Selectieve uitgifte huidig aanbod
  2. Bescherming bestaande voorraad
  3. Intensivering van het ruimtegebruik
  4. Toekomstbestendig maken voorraad
  5. Betere benutting stedelijk gebied
  6. Toevoegen van nieuwe plannen
- Als onderdeel van de gezamenlijke MRA bedrijventerreinenstrategie zijn de volgende acties gepland: De gemeenten brengen in beeld welke bedrijventerreinen behouden blijven en tenminste tot 2035 niet in aanmerking komen voor transformatie, als basis voor een MRA totaaloverzicht in 2024.
- Daarnaast worden de huidige plannen voor transformatie van bedrijventerreinen (conform gemeentelijk besluiten) doorgenomen, om nieuwe kansen voor behoud van zittende bedrijven te identificeren.
- Verder wordt in MRA verband een transformatiekader bedrijventerreinen opgesteld, met aandacht voor o.a. omgang met de transformatielocatie en compensatiemogelijkheden binnen de deelregio.
- Gemeenten spannen zich in om bij transformatie zo veel mogelijk zittende bedrijven kansen te bieden zich te handhaven en waar dat niet lukt compensatiemogelijkheden voor (milieu)ruimte in eerste instantie binnen de eigen deelregio te vinden.

Wat vragen we van het Rijk?

- Samen verkennen welke (juridische en financiële) maatregelen het mengen van bedrijven in stedelijk gebied kunnen bevorderen.

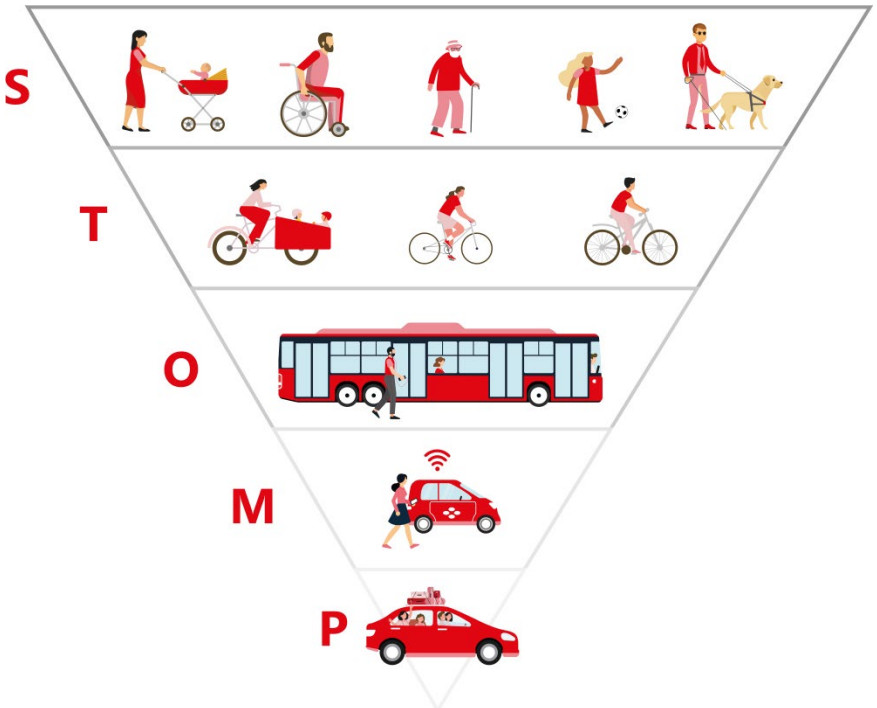

Afbeelding: 46.
STOMP mobiliteitsprincipe.
Bron: Goudappel

5.6 Beter borgen van mobiliteitsmaatregelen in het ruimtelijk instrumentarium

De huidige mobiliteitsnetwerken zijn niet voldoende om de gewenste bereikbaarheid te leveren bij de geplande woningbouw. Er is daarom een mobiliteitstransitie noodzakelijk die is ingebed in een integrale ruimtelijke ontwikkeling. Hierbij is het noodzakelijk dat wonen, werken en voorzieningen in elkaars nabijheid worden gerealiseerd. De mobiliteitstransitie is gericht op het voorkomen van verplaatsingen, op het veranderen naar schone en actieve vervoerwijzen zoals fiets, lopen en openbaar vervoer en op het bevorderen van schoner gebruik van de auto door het gebruik te delen en de elektrische auto te stimuleren. Concreet betekent dit dat grote woningbouwlocaties zoveel mogelijk nabij OV-knooppunten worden gerealiseerd waar nog capaciteit over is. En dat in de planontwikkeling van een gebied al vanaf het begin bij de inrichting rekening wordt gehouden met het zogenoemde STOMP-ordeningsprincipe waarbij *in volgorde* de mogelijkheden voor lopen (stappen), fietsen (trappen), openbaar vervoer, mobiliteitsdiensten en de privéauto worden meegenomen in het ontwerp. Het is van belang dat alle vervoersmiddelen conform dit principe worden overwogen bij de planontwikkeling, waarbij de resultaten van die afweging in gebieden met beperkt openbaar vervoer en grote afstanden naar voorzieningen naar alle waarschijnlijkheid anders is dan in gebieden met een hogere graad van verstedelijking. Het STOMP-principe is ook bruikbaar om ruimtegebruik van mobiliteit te verminderen.

Ook de Ladder van Verdaas voor afwegingen rond investeringen in infrastructuur is van toepassing. De aanleg van nieuwe infrastructuur komt volgens deze ladder pas in aanmerking als andere oplossingen onvoldoende soelaas bieden. In volgorde van voorkeur zijn dat:

- Mobiliteit beperken via een ruimtelijke visie en programma (het STOMP principe dient onderdeel te zijn van de Ruimtelijke Visie);
- Anders betalen voor mobiliteit (rekeningrijden);
- Mobiliteitsmanagement;
- Verbeteren/optimaliseren openbaar vervoer;
- Beter benutten bestaande infrastructuur;
- Aanpassen bestaande infrastructuur;
- Nieuwe infrastructuur.

De mogelijkheden voor de laatste twee stappen, investeren in nieuwe of bestaande infrastructuur, zijn in het licht van de eerder genoemde verschuiving van aanleg naar beheer en onderhoud nog maar beperkt mogelijk.

In stedelijk gebied vraagt de mobiliteitstransitie om een inrichting van de openbare ruimte die autogebruik en autobezit terugdringt. Dat vraagt enerzijds ruimte (voor o.a. fiets, lopen en OV), maar levert anderzijds ook ruimte op (minder parkeerplaatsen). Ruimte is nodig voor:

- Tankstations met verschillende brandstoffen met (snel) laadplekken voor elektrisch vervoer;
- Waterstoftankmogelijkheden voor zwaar vervoer, inclusief veiligheidsruimte;
- Toeleidende verkeersstromen van en naar de locatie;
- Bredere fietspaden, solitaire busbanen om bestaande stedelijke kernen te ontlasten.

Ook logistieke hubs en regionale en lokale openbaarvervoerhubs buiten de kernen spelen een rol bij de mobiliteitstransitie Hierbinnen kunnen op de langere termijn

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Voor mobiliteit is meer nodig dan alleen aandacht voor infrastructuur. Ook bij het aanleggen van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen moet aandacht zijn voor het inpassen van andere vormen van mobiliteit aan de hand van het STOMP principe.

Wat doen we zelf?

- Aan de hand van ons Perspectief Mobiliteit werken we aan de mobiliteitstransitie. Dit doen we oor het verminderen van de behoefte van reizen door nabijheid van wonen, werken en voorzieningen. Indien dan toch gereisd moet worden is dit idealiter middels een collectieve of actieve vorm zoals trein, openbaar vervoer of fiets. Dit zorgt dat ook de verduurzamingsopgave kleiner wordt doordat het aantal voer- en vaartuigen afneemt dat uitstootvrij moet worden. Het zorgt er ook voor dat voor diegenen die de auto echt nodig hebben voldoende capaciteit op de wegen beschikbaar blijft.
- Met de actieagenda fiets 2022-2027 werken we aan het aanleggen van doorfietsroutes tussen steden om zo een alternatief te bieden aan ritten voor korte en middellange afstanden tot ongeveer 15 kilometer.
- Met het Mobiliteit Plan van Eisen Logistiek geven we criteria mee voor het inrichten van nieuwe bedrijventerreinen. Met oog voor multimodale goederenstromen op plekken met ruimte op de netwerken.
- Programma OV-knooppunten in combinatie met woningbouw bij de OV-knooppunten. Het versterken van de OV-knooppunten en hierlangs de grootste woningbouwopgaves laten plaatsvinden. Bij volledige realisatie van deze plannen zou 60 % van het totale provinciale woningaanbod uit de Woondeal binnen 1.200 meter en bijna 100 % binnen 10 minuten fietsen van de OV-knooppunten worden gerealiseerd.

Wat vragen we van het Rijk?

- Woningbouw in sterke relatie blijven zien met mobiliteit. Dit laten zien door opvolging te geven aan de integrale woningbouw en mobiliteitsmiddelen in 2024 en verder.
- Inzetten op het uitbreiden van de gedragscampagne over het gebruik van mobiliteit, waaronder de werkgeversaanpak.

eventueel ook vertiports[29] voor eVTOL[30]-netwerken een plek krijgen. Deze ruimtevraag heeft een conflict met de overige ruimtevragen en is nu nog niet goed in beeld bij bijvoorbeeld de nieuwbouwopgave. Dit heeft niet alleen effect op een betere bereikbaarheid van de steden maar ook effect op de gezonde leefomgeving. Actieve mobiliteit draagt bij aan gezondere en vitalere mensen. Schone en emissieloze voertuigen stoten veel minder schadelijke stoffen uit. In steden betekent de introductie van zero-emissie zones voor schonere lucht en veiligere situaties.

5.7 Rekening houden met effecten van lokale ruimtelijke mobiliteitskeuzes op de regionale schaal

Ruimtelijke keuzes op een plek in de provincie hebben logischerwijs effect op de omliggende gebieden. Bij keuzes in het MRA-gebied moet rekening worden gehouden met het effect hiervan op Noord-Holland Noord en andersom, kortgezegd waterbedeffecten.

VOORBEELD:
Minder ruimte voor auto in de stad vereist corridorhubs

In de MRA is een gezonde leefomgeving creëren steeds belangrijker voor gebiedsontwikkeling. Autoluwe steden en duurzame vormen van mobiliteit stimuleren dit. Dit vertaalt zich naar minder ruimte voor de auto binnen de stadsgrenzen door minder parkeerplaatsen en door (de invoering van) betaald parkeren.

Het bovenstaande heeft consequenties voor de dagelijkse forenzen, onder andere vanuit Noord-Holland Noord richting de MRA. De toegankelijkheid van de stad voor mensen met lagere- en middeninkomens die dit niet kunnen of willen betalen kan hierbij in het geding komen. De beschikbaarheid van een parkeerplaats op de bestemming in de MRA is niet meer vanzelfsprekend. Vier tot zeven euro per uur zijn geen ongewone bedragen in de binnenstad van Amsterdam.

Om toch deze forenzen te faciliteren is het noodzakelijk dat goede multimodale overstapmogelijkheden beschikbaar zijn. Weggebruikers moeten eerder de mogelijkheid krijgen om over te stappen van de auto op ander vervoer verder de stad in. Daar kunnen corridorhubs (overstapplek nabij het landelijk en/of regionale wegennet, zoals een Rijksweg of provinciale weg) een rol in spelen. Op dergelijke hubs wordt autoverkeer dat richting de werkgebieden moet, vroegtijdig de mogelijkheid gegeven om via openbaar vervoer naar de werkgebieden te reizen. Deze hubs moeten niet alleen aan de randen van de MRA en de agglomeratie Amsterdam komen, maar ook dieper in Noord-Holland Noord (bijvoorbeeld in Hoorn of Alkmaar-Noord) juist om autoverkeer vroegtijdig mogelijkheden te geven om via OV verder te geleiden.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef inzicht in de waterbedeffecten van ruimtelijke keuzes in mobiliteit. Hoe werken keuzes in het ene gebied door op dat in andere gebieden.
- Pakketten van (ruimtelijke) maatregelen zijn nodig die in samenhang streven naar de brede welvaart doelen zoals in het Multimodaal Toekomstbeeld vastgelegd. De balans vinden tussen bijvoorbeeld bereikbare regio, aantrekkelijke leefomgeving, vitale economie die toegankelijk is voor iedereen.

Wat doen we zelf?

- We werken aan de uitvoering van de hubstrategie (2023) zowel binnen als buiten stedelijk gebied.
- We agenderen het onderwerp mobiliteitsarmoede en toegankelijkheid van mobiliteit in het Rijk/regio programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBAB).

Wat vragen we van het Rijk?

- Doorzetten (en uitbreiden) van bereikbaarheidsgelden. Mobiliteit is randvoorwaardelijk voor het realiseren en versnellen woningbouw. Gezien de opgaven die we hebben, kunnen we het niet alleen.
- Integrale blik om per regio integrale gebiedspakketten te gaan maken en deze voor BO-MIRT te agenderen. Daarvoor hebben we de medewerking van BZK en I&W nodig.

Wat doen we samen?

- Uitwerken van het principe regioniale hubs per corridor uit het MTB. Zoals afgesproken in BO-MIRT 2022 werken we binnen het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid samen aan de uitvoering van het Multimodaal Toekomstbeeld (MTB) en de daarin gezamenlijk vastgestelde sturingsprincipes met als doel de brede welvaartsdoelen op peil te houden. Dit heeft ook ruimtelijk consequenties (zie ook 5.6).

29 Vertiport: een stuk land of water dan wel een constructie waarop VTOL's, bijvoorbeeld drones, (kunnen) opstijgen en landen
30 VTOL: vertical take off and landing

5.8 Logistiek in een leefbare stad

De groei van het goederenvervoer (zoals besproken in 4.7) heeft samen met de keuzes voor een leefbare stad uit dit hoofdstuk ook effect op de logistieke stromen binnen de stad. Hoe kunnen goederen toch hun bestemming bereiken in een leefbare stad?

Een leefbare stad voor logistiek betekent bevoorraden met uitstootvrije voertuigen. In aanloop hiernaartoe gebeurt dit met emissieklasse 6/7 voertuigen (euro 6/7). Maar ook de omvang van de voertuigen moet passend zijn bij de straten in het dorp of de stad. Ter verbetering van de gezondheid en leefbaarheid in de steden is de inzet van logistieke hubs randvoorwaardelijk. Hier worden goederen overgeslagen van grote op kleine transporteenheden. Dit vraagt een veelvoud van de huidige hublocaties, veelal aan de randen van de stad.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Ruimte voor logistieke hubs. Uit onderzoek van gemeente Amsterdam blijkt bijvoorbeeld dat de vereiste ruimte voor logistieke hubs groeit vanwege de transitieperiode naar uitstootvrije voertuigen. Hierdoor is meer overslag nodig van goederen rond de steden. Op termijn zal dit naar verwachting weer afnemen. Het zorgt nu voor een groei van logistieke hubs rond de stad. Dit zal ook in andere steden zo zijn. Hoe passen we dit in de schaarse ruimte?

Wat doen we zelf?

- Vanuit de Netwerkvisie Logistieke Hubs willen we dat gemeenten en regio toebewegen naar stadsbrede logistieke platforms waardoor gebundelde belevering in de steden gemakkelijker of afgedwongen wordt.
- De vaarwegen moeten beter benut worden voor goederentransport, ook in de steden en buitenwijken. Concreet betekent dit dat we de bedienbesluiten voor bruggen daar op af moeten stemmen. Die zijn nu steeds meer in dienst van het autoverkeer, maar dat zal dan omgedraaid moeten worden.
- Met marktpartijen ontwikkelen we een Metropolitaan Hub Systeem. Een netwerk van binnenvaardiensten tot in de haarvaten van de vaarwegen, voor betrouwbare elektrische duwvaart in en tussen steden.

Wat vragen we van het Rijk?

- Harmoniseren van het beleid voor duurzame logistiek. Zorg voor een voorspelbaar groeipad en stimuleer de ondernemers die voorop willen lopen in verduurzamen van het transport van, naar en in de stad.

Wat doen we samen?

- Het uitvoeren van landelijke en regionale uitvoeringsagenda stadslogistiek.
- Het creëren van blauwe golven, het verbinden van de brugopeningen zodat schepen kunnen doorvaren. Vergelijkbaar met de groene golven, al kan dit ook met elkaar conflicteren.

5.9: Inzetten op gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen

Financiering van veel onderdelen gekoppeld aan een goede leefomgeving schiet tekort. De voorwaarden vanuit de grote investeringsfondsen laten geen ruimte voor integrale projecten. Omdat ruimte beperkt is, zullen veel doelstellingen gecombineerd moeten worden. Dit vraagt om grotere flexibiliteit bij het gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen.

Voorbeeld: In de MRA is een groenstructuur bekend onder de naam groene scheggen. Aan de oostkant van Schiphol ligt een scheg die nog moet worden ontwikkeld, de Westeinderscheg. Het doel van de ontwikkeling is om de leefomgeving in de directe omgeving van de luchthaven te verbeteren. Het gebied wordt overlapt door drie NOVEX-gebieden, te weten NOVEX Schipholregio, MRA en Groene Hart. Daarnaast zijn er ook kansen om bij te dragen aan het halen van de doelen uit het NPLG/PPLG. Het is op dit moment niet mogelijk om integraal doelen uit de verschillende programma's financieel te combineren in een gebiedsfonds. Het efficiënt bundelen van bestaande geldbronnen is daardoor niet mogelijk.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- In de Nota Ruimte verwachten we dat er wordt ingezet op integrale gebiedsontwikkelingen met daaraan gekoppeld de gecombineerde inzet van middelen. Verantwoording richting begroting vindt dan nog steeds plaats via de huidige verantwoordingslijnen. Het moet dus ook duidelijk worden gemaakt in de verantwoording welke doelen uit een bepaald programma worden gediend. Doel is om het geoormerkte geld efficiënter in te zetten waardoor voor hetzelfde geld meerdere doelen haalbaar worden gemaakt.

Wat doen we zelf?

- We zetten onze regierol in de afstemming rondom het Watersysteem, Taskforce energie, PPLG, Vervoersberaden, Woondeals, Regionale afstemming wonen en bedrijven en recreatieschappen voort. In lijn met het coalitieakkoord investeren we in water, recreatie en natuur, onder andere via het PPLG.
- We investeren in provinciale infrastructuur en beleidsmaatregelen zoals smart mobility, in woningbouw via de woondeals, het programma OV-knooppunten en nieuwe maatregelen zoals groen in en om de stad via ons programma Groen Kapitaal.

Wat vragen we van het Rijk?

- Grotere flexibiliteit bij het gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen. Maak het mogelijk deze middelen breed in te zetten op de eerder geschetste randvoorwaarden.
- Meer geld voor groen, recreatie en klimaatadaptatie gekoppeld aan woningbouw (nu zijn financiën gekoppeld aan woningbouw alleen bestemd voor mobiliteit).
- Een mogelijk steviger wetgeving voor het verplicht mee-investeren in mobiliteit, klimaatadaptatie, natuur en recreatie.

5.9 Inzetten op gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen

Financiering van veel onderdelen gekoppeld aan een goede leefomgeving schiet tekort. De voorwaarden vanuit de grote investeringsfondsen laten geen ruimte voor integrale projecten. Omdat ruimte beperkt is, zullen veel doelstellingen gecombineerd moeten worden. Dit vraagt om grotere flexibiliteit bij het gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen.

Voorbeeld:

In de MRA is een groenstructuur bekend onder de naam groene scheggen. Aan de oostkant van Schiphol ligt een scheg die nog moet worden ontwikkeld, de Westeinderscheg. Het doel van de ontwikkeling is om de leefomgeving in de directe omgeving van de luchthaven te verbeteren. Het gebied wordt overlapt door drie NOVEX-gebieden, te weten NOVEX Schipholregio, MRA en Groene Hart. Daarnaast zijn er ook kansen om bij te dragen aan het halen van de doelen uit het NPLG/PPLG. Het is op dit moment niet mogelijk om integraal doelen uit de verschillende programma's financieel te combineren in een gebiedsfonds. Het efficiënt bundelen van bestaande geldbronnen is daardoor niet mogelijk.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- In de Nota Ruimte verwachten we dat er wordt ingezet op integrale gebiedsontwikkelingen met daaraan gekoppeld de gecombineerde inzet van middelen. Verantwoording richting begroting vindt dan nog steeds plaats via de huidige verantwoordingslijnen. Het moet dus ook duidelijk worden gemaakt in de verantwoording welke doelen uit een bepaald programma worden gediend. Doel is om het geoormerkte geld efficiënter in te zetten waardoor voor hetzelfde geld meerdere doelen haalbaar worden gemaakt.

Wat doen we zelf?

- We zetten onze regierol in de afstemming rondom het Watersysteem, Taskforce energie, PPLG, Vervoersberaden, Woondeals, Regionale afstemming wonen en bedrijven en recreatieschappen voort. In lijn met het coalitieakkoord investeren we in water, recreatie en natuur, onder andere via het PPLG.
- We investeren in provinciale infrastructuur en beleidsmaatregelen zoals smart mobility, in woningbouw via de woondeals, het programma OV-knooppunten en nieuwe maatregelen zoals groen in en om de stad via ons programma Groen Kapitaal.

Wat vragen we van het Rijk?

- Grotere flexibiliteit bij het gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen. Maak het mogelijk deze middelen breed in te zetten op de eerder geschetste randvoorwaarden.
- Meer geld voor groen, recreatie en klimaatadaptatie gekoppeld aan woningbouw (nu zijn financiën gekoppeld aan woningbouw alleen bestemd voor mobiliteit).
- Een mogelijk steviger wetgeving voor het verplicht mee-investeren in mobiliteit, klimaatadaptatie, natuur en recreatie.

6 (OPNIEUW) VORMGEVEN AAN NOORD-HOLLAND

Omgevingskwaliteit: veel transities komen op ons af die leiden tot veranderingen. Dat is niet nieuw, Noord-Holland is altijd aan verandering onderhevig geweest. Ons huidig beleid is erg gericht op beschermen. Deze veranderingen vragen om opnieuw te definiëren wat we belangrijk vinden om te behouden en wat en hoe we samen veranderingen vorm kunnen geven waarbij waarden zichtbaar blijven.

Wat is er aan de hand?

Noord-Holland is prachtig en divers. De cultuurlandschappen van Noord-Holland herbergen de geschiedenis en vormen een deel van de Noord-Hollandse identiteit. Die diversiteit van ons landschap komt mede doordat in Noord-Holland op een relatief klein oppervlak veel verschillende bodemtypen samenkomen. Daarbij is er bij de ingebruikname van het land steeds anders op de condities van bodem en water gereageerd. Dat kwam door culturele verschillen of bijvoorbeeld doordat gedurende de ontginning de financiële en technische mogelijkheden veranderden. Dat alles heeft geleid tot een afwisselend landschap met veel bijzondere plekken, dat hoog gewaardeerd wordt door inwoners en bezoekers.

De opgaven die op ons afkomen hebben een aantal dingen gemeen. Ze zijn urgent, hebben vaak een grote ruimtelijke impact, overstijgen veelal de lokale schaal en hebben het karakter van een transitie. Het stedelijk gebied verandert door verdichting van woningbouw, plaatsing van extra infrastructuur voor de energietransitie of transformatie van een werkgebied naar woningbouw. Ook in het landelijk gebied verwachten we grote effecten door alle opgaven. Voorbeelden hiervan zijn de impact van de energietransitie met windturbines, zonneparken, energie-infrastructuur en transformatorstations. Maar ook de vernatting van veenweidegebieden die kan leiden tot ander landgebruik en een andere verschijningsvorm, bijvoorbeeld moerasbos en rietlanden. Deze veranderingen beïnvloeden hoe Noord-Holland eruitziet en wat we daaraan waarderen.

In het (verre) verleden hervormden mensen het Noord-Hollandse landschap al door veenafgravingen, de aanleg van dijken en het droogmalen van meren tot polders. En ook minder lang geleden zijn er grote keuzes gemaakt in de ruimte. 150 jaar terug was er nog een Zuiderzee, bestond de Wieringermeerpolder nog niet en werd het Noordzeekanaal (grotendeels met de hand) gegraven. In de afgelopen 70 jaar is de verstedelijking in de provincie enorm versneld. Het aantal inwoners verdubbelde terwijl het aantal mensen per huishouden daalde. Het infrastructurele netwerk werd verbeterd, het aardgasnet werd uitgerold, Schiphol werd een van de grootste luchthavens van Europa en Amsterdam werd een groot internationaal internetknooppunt. Verandering van ons landschap is dan ook niet nieuw maar van alle tijden.

Hoe hoger de druk op de ruimte en op ons buitengebied was, hoe groter de behoefte werd de kwaliteit ervan te beschermen. Een mooi landschap, met cultuurhistorisch erfgoed en ruimte voor een groeiende recreatieve behoefte is onmisbaar als gezonde en fijne leefomgeving. Dit draagt bij aan het welzijn van onze inwoners en past ook bij de maatschappelijke tendens om meer oog te hebben voor brede welvaart. In de Omgevingsvisie is opgenomen dat we onze natuurgebieden, cultuurlandschappen en erfgoed willen behouden en versterken en dat ontwikkeling

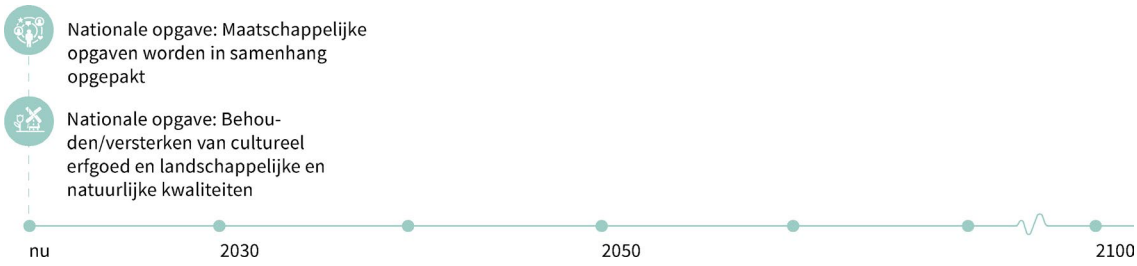

hierbinnen en het beheer ervan passend zijn bij de waarden, de karakteristiek en het draagvermogen. Dit is in de Omgevingsverordening verder uitgewerkt met o.a. de beschermingsregimes Natuurnetwerk Nederland (NNN), Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL), UNESCO werelderfgoed, de bescherming van archeologisch en cultureel erfgoed en de verplichting om bij een ontwikkeling in het landelijk gebied rekening te houden met de principes van de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. In eerste instantie hebben onze beschermingsregimes, zoals de naam al zegt, een beschermende werking. Reguliere ontwikkelingen zijn niet altijd mogelijk binnen deze gebieden en wat wel kan, moet voldoen aan bepaalde eisen. Op dit moment is de lijn dat 'ontwikkelingen van groot openbaar belang' doorgang vinden als er geen alternatieven zijn.

Zorgvuldig omgaan met de waarden van het landschap en de natuur is de onderliggende kernboodschap achter onze beschermingsregimes en ruimtelijke kwaliteitsinstrumenten. Met de toenemende druk op het landschap door de noodzakelijke transities en grote opgaven waar we voor staan, neemt ook het belang van die zorgvuldigheid toe. Voorbeelden als de mogelijke aanleg van een 380 KV door UNESCO werelderfgoed gebied in de Beemster tonen echter aan dat bescherming soms niet langer mogelijk is, en er behoefte is aan een meer op transitie gerichte benadering. Hoewel we de precieze impact van de transities op Noord-Holland nog niet kennen, weten we al wel dat we niet alles zullen kunnen behouden zoals het is. Ons huidige beleid is niet voldoende toegerust op de transities. Daarom is het nodig om het huidige beleid aan te passen.

Het is bij zo'n op transitie gerichte benadering belangrijker dan ooit om zorgvuldig vorm te geven aan de mogelijk nieuwe landschappen die hieruit voortkomen. En te benoemen welke waarden we willen behouden. In een wereld die steeds sneller om zijn as lijkt te draaien, zoeken we plekken en dingen waaraan we ons vast kunnen houden, waarin we ons gezamenlijke verleden kunnen herkennen. Tegelijk willen we - of moeten we - ook het nieuwe omarmen. Een goede vormgeving daarvan, én een respectvolle inpassing in het bestaande landschap zijn voorwaardelijk voor maatschappelijke acceptatie van veranderingen. Juist ook met het oog op het belang van brede welvaart. We willen dat Noord-Holland zich blijft onderscheiden door een grote diversiteit aan verschillende landschappen, die onmiskenbaar zijn verbonden met het verleden en ruimte bieden aan de toekomst.

Waar komt het op neer?

Het (opnieuw) vormgeven van Noord-Holland lukt alleen als bij grote vormende projecten het verbeteren van de leefomgeving het uitgangspunt is. Dat vraagt om een stevige verankering van het creëren van omgevingskwaliteit als nevendoelstelling in wetgeving.

Botsingen en kansen met andere opgaven

Het lijkt soms alsof aandacht voor omgevingskwaliteit en het werken vanuit de waarde van de omgeving vertragend kan werken. Maar goed en tijdig meegenomen biedt het juist houvast voor het behalen van meervoudigheid in doelstellingen en kan het bijdragen aan het maatschappelijke draagvlak. Bij het opnieuw vormgeven van Noord-Holland moeten we afwegingen maken waar ontwikkelingen met elkaar schuren en kansen identificeren waar ze elkaar versterken. Bijvoorbeeld, het opzetten

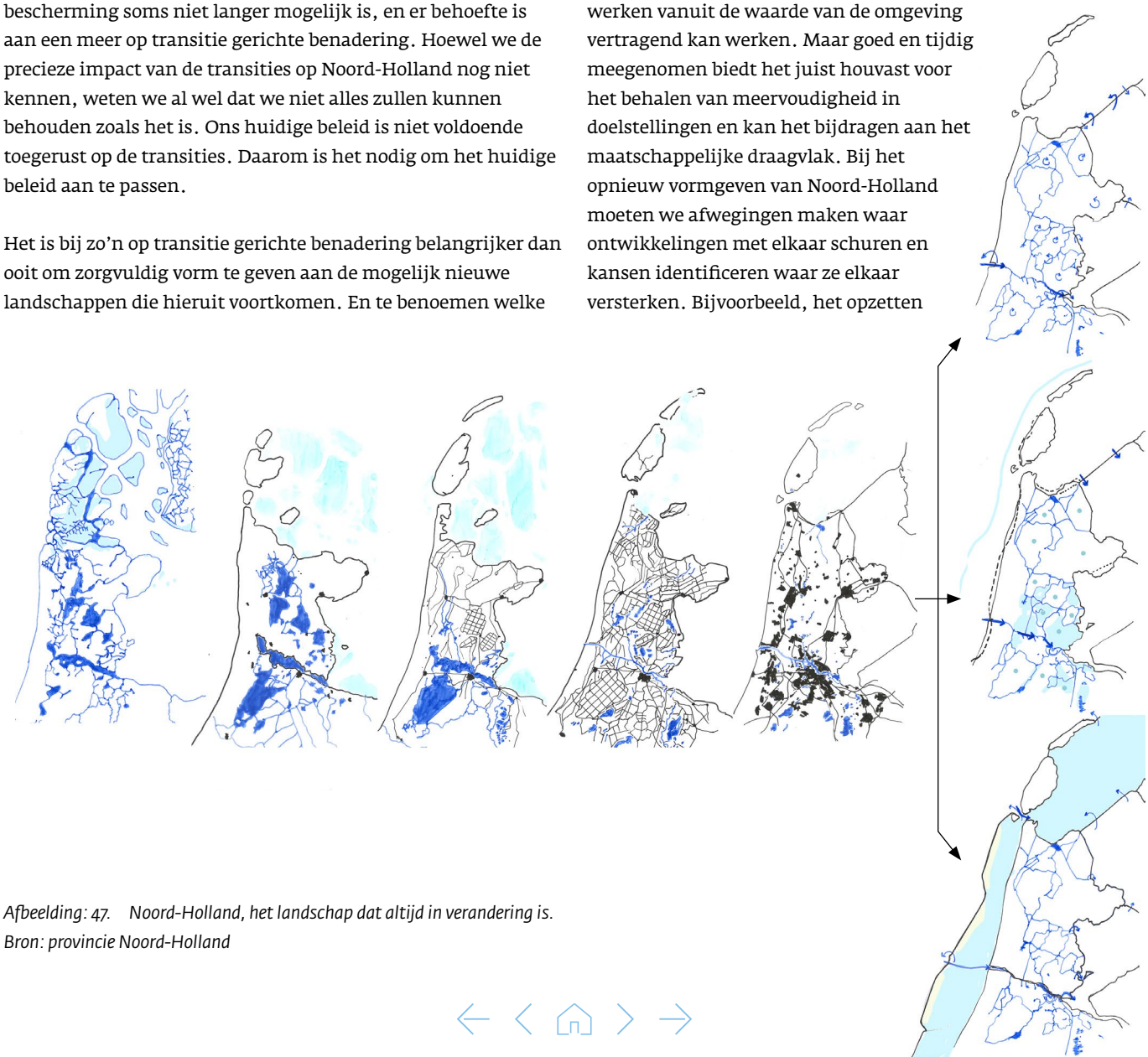

Afbeelding: 47. Noord-Holland, het landschap dat altijd in verandering is.
Bron: provincie Noord-Holland

van het waterpeil kan zowel gunstig als ongunstig uitpakken voor het beschermen van archeologische waarden. De diepte waarop energie-infrastructuur wordt aangelegd door het gebied van het Oer-IJ maakt het verschil tussen het creëren van een kilometerslange opgraving (1 m diepte) of het in situ behoud (3 m diepte). Het inzetten op meer biodiversiteit buiten natuurgebieden door meer groenblauwe dooradering draagt bij aan het prettiger maken van het landschap. Tegelijkertijd vraagt de omzetting naar kringlooplandbouw ook ruimte voor extra bebouwing voor het verwerken van reststromen en het sluiten van kringlopen. Het werken vanuit waarden in een gebied en het creëren van waarden biedt kansen om de leefkwaliteit in een gebied te versterken. Denk bijvoorbeeld aan het openleggen van historische waterwegen voor waterafvoer of berging. Of het herstel van groen in historische binnensteden, het beschermen van dorpsgezichten, herbestemming van erfgoed tot woonbestemming of speciale windmolens die passen bij het karakter van de Beemster.

Betrokken programma's en visies

Als vertrekpunt voor het opnieuw vormgeven aan Noord-Holland zijn de volgende beleidskaders van belang.

Programma Mooi Nederland
In het programma 'Mooi Nederland' staat ruimtelijke kwaliteit centraal. Het programma werkt aan een gedeeld beeld van de toekomst van ons land en regelt nieuwe concepten voor de inrichting van gebieden.

Omgevingsvisie NH2050
Uit de Omgevingsvisie: "Noord-Holland beschikt over een unieke en rijke variatie aan (open) landschappen, ruimtelijke structuren, aardkundige en archeologische waarden, cultuurhistorie en gebouwd (wereld)erfgoed. De provincie onderscheidt zich door haar openheid, de grote afwisseling en de contrasten in het landschap. Deze karakteristieken reflecteren de rijke ontstaansgeschiedenis en maken het aantrekkelijk voor mensen om hier te wonen, voor bedrijven om zich hier te vestigen en voor recreanten en toeristen om hier te verblijven. Voor de leefomgevingskwaliteit is het essentieel deze waarden en karakteristieken van landschap en cultuurhistorie te benoemen, te behouden, waar nodig adequaat te herstellen en waar mogelijk te versterken en te ontwikkelen."

PPLG – Een beleefbaar landelijk gebied
Om de opgaven in het landelijk gebied in samenhang op te pakken zet de provincie Noord-Holland het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) op, in navolging van het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het is bedoeld als samenhangend beleidskader voor het landelijk gebied. In het PPLG wordt een uitwerking opgenomen van de nationale opgaven voor biodiversiteit, stikstof, water en bodem, klimaat en het perspectief voor de landbouw. De thema's woningbouw, energievoorziening, infrastructuur en economie worden niet uitgewerkt in het PPLG en komen in dit Ruimtelijk Voorstel uitvoerig aan bod. Zoals in het PPLG is aangegeven, zal de ruimtelijke afweging tussen de belangen uit het PPLG en de overige belangen in dit Ruimtelijk Voorstel plaatsvinden. Het PPLG is daarmee een belangrijke bouwsteen van het Ruimtelijk Voorstel. Het PPLG bevat een uitwerking van de provinciale doelstellingen voor het landelijk gebied op de thema's landschap, erfgoed en recreatie (PPLG H2.7 Een beleefbaar landelijk gebied).

Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
De leidraad is een provinciale handreiking voor het inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het landschap, zoals bebouwing, agrarische bedrijven, infrastructuur of vormen van energieopwekking. Daarnaast bieden de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en de handreikingen gemaakt voor inpassing energie-infrastructuren een duidelijke basis voor inpassing van projecten. De Leidraad geeft gebiedsgerichte én ontwikkelingsgerichte beschrijvingen en biedt zo toepasbare informatie over de manier waarop ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. De provincie beoogt met deze Leidraad om samen met bijvoorbeeld gemeenten, ontwikkelaars en initiatiefnemers te werken aan het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van het landschap en de cultuurhistorie.

Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL)
Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn. Het BPL is beschreven in kernkwaliteiten per deelgebied. De voormalige beschermingsregimes Bufferzones, Aardkundig Monument en Weidevogelleefgebied zijn geborgd in de kernkwaliteiten.

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, gericht op de wezenlijke kenmerken en waarden van natuur en landschap) en Provinciale Monumenten hebben een eigen regime en vallen daarom buiten het BPL-regime.

Beleidskader Erfgoed & Cultuur
Erfgoed en cultuur dragen sterk bij aan de kwaliteit van de leefomgeving. Noord-Holland heeft veel culturele organisaties en initiatieven, monumenten, (wereld)erfgoed, bijzondere archeologische vindplaatsen en historische cultuurlandschappen. Dit levert een aantrekkelijk woon- en verblijfklimaat op. Dit is uitgewerkt in het Beleidskader Erfgoed & Cultuur. In het beleidskader zijn als opgaven benoemd:

1. transformatie van het cultuurlandschap
   Een van de speerpunten voor het beleid is dat cultuurhistorische waarden worden meegewogen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen. We vertalen dat in het Ruimtelijk Voorstel in 'erfgoedinclusief ontwikkelen';
2. leegstand, herbestemming en verduurzaming
   De focus ligt op continuïteit in gebruik en duurzame exploitatie, waarbij sociaal-maatschappelijke waarden behouden blijven;
3. bereikbaarheid en toegankelijkheid van de culturele infrastructuur
   Het is zaak dat er voldoende en toegankelijke culturele voorzieningen blijven, ook als er vele duizenden woningen worden bijgebouwd.

Overige relevante programma's

- Noord-Holland Noord regioprofiel 2021 'Zee aan ruimte, land vol cultuur'
- MRA Regioprofiel 2019-2024 'Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed'
- Uitvoeringsprogramma Hollandse Waterlinies Noord-Holland 2022-2025
- Uitvoeringsprogramma Herstel Liniedijken 2021-2025
- Ruimtelijk beleidsplan Stelling van Amsterdam
- Beeldkwaliteitsplan Stelling van Amsterdam

Afwegingskader energieopwekking Hollandse Waterlinies

Een eerste stap in de transitiegerichte benadering binnen de grenzen van Werelderfgoed Hollandse Waterlinies is gemaakt met het opstellen van het 'Afwegingskader energieopwekking Hollandse Waterlinies'. Dit stuk is een goed hulpmiddel bij eventuele ontwikkelingen en mogelijke aantasting van de kernkwaliteiten.

Wat agenderen we?

6.1 Passen we onze beschermingsregels voor landschap en cultuur aan vanwege transities?

Ons huidige beleid is veelal gericht op bescherming van de bestaande intrinsieke en toegekende waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. Op circa 50% van het landelijk gebied ligt een beschermingsregime (N2000, NNN, BPL, Unesco-werelderfgoed, stiltegebieden, archeologisch en gebouwd en groen erfgoed). Nu al is echter duidelijk dat een deel van de transitie-opgaven ook zal landen binnen een of meerdere beschermingsregimes:

- Een aantal zoekgebieden voor zonne- en windenergie op land, aangewezen in de Regionale Energiestrategieën (RESsen), ligt bijvoorbeeld (deels) in beschermd gebied.
- In het zoekgebied van de 380kV-hoogspanningsleiding tussen het Noordzeekanaalgebied en Noord-Holland Noord liggen de werelderfgoederen van de Beemster en de Hollandse Waterlinies. Ook de uitbreiding van de 380kV-hoogspanningsleiding Diemen-Ens doorkruist de Waterlinies.
- Om CO_2-uitstoot en verdere bodemdaling tegen te gaan worden in het NPLG en PPLG verkend of en waar het peil opgezet moet worden in veengebieden. Peilopzetting kan positief uitpakken voor de bescherming en conservering van archeologische vindplaatsen. Maar als op deze plekken moerasbos of rietlanden mogen ontstaan die CO_2 op kunnen slaan, zal dat deze vindplaatsen mogelijk juist aantasten. Ook veranderen dan specifieke kernwaarden zoals openheid en de habitat voor weidevogels.
- Klimaatverandering (hitte, droogte, verzilting, wateroverlast en overstroming) heeft effect op ons erfgoed en beschermde landschappen.
- Aanlandingen wind op zee doorkruisen de Atlantikwall en ondergrondse bekabeling naar transformatorstations doorsnijden gebieden van archeologische waarden.
- De omslag naar kringlooplandbouw vraagt om aanpassingen, zoals extensivering, ruimte voor verbreding van activiteiten, het verwerken van reststromen en energie-opwekking op het erf. Dit vraagt om afwijkingen van het bouwvlak en past niet altijd binnen de regels van het BPL.

De aankomende veranderingen kunnen nopen tot het maken van keuzes in welke landschappen en welk erfgoed we willen behouden (en in welke omvang), en welke we niet kunnen of willen behouden. Op het moment dat bescherming niet langer mogelijk is, kiezen we voor een op transitiegerichte benadering. Dit betekent niet dat we geen waarde meer hechten aan het bestaande, maar dat dit het vertrekpunt vormt voor verdere ontwikkeling met kwaliteit. We kijken dan ook naar kansen die er liggen voor het landschap en het erfgoed. Er zijn immers ook plekken die niet beschermd, maar wel behoudenswaardig zijn in de ogen van bewoners. In een enkel geval betekent het zelfs dat een volledig nieuw landschap ontstaat met nieuwe waarden.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

Niet alles kan behouden worden zoals het is. Wees daar eerlijk over in de nota Ruimte en geef duidelijk aan welke consequenties het kiezen voor bepaalde ontwikkelingen heeft voor erfgoed, cultuur en landschap. Geef aan welke waarden vanuit landelijk perspectief absoluut behouden moeten blijven.

Wat doen we zelf?

- We sturen op de kwaliteit en diversiteit van onze Noord-Hollandse landschappen en onderzoeken of er invloed is van de opgaven die ruimte zoeken in onze landschappen.
- Als we verwachten dat er invloed is van de transities op de huidige landschappen en structuren uit de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie maken we inzichtelijk wat het betekent voor de kernwaarden, ambities en ontwikkelprincipes en passen daar de Leidraad op aan.
- We betrekken inwoners bij het bepalen van de gewenste omgevingskwaliteit en de lange termijn toekomst van Noord-Holland.
- We maken een afwegingskader hoe om te gaan met de gevolgen voor erfgoed bij klimaatverandering.
- We werken verder aan richtlijnen voor de omgang met waardevol erfgoed zoals behoudenswaardige stolpboerderijen zodat voor eenieder duidelijk is hoe we omgaan met beschermen van waardevol erfgoed en hoe we omgaan met transities in relatie tot waardevol erfgoed.
- We ontwikkelen een referentiekader voor culturele voorzieningen om daarmee beter te kunnen bepalen wat er nodig is voor een waardevolle leefomgeving en hoe er gebruik kan worden gemaakt van erfgoed.
- Binnen de NOVEX MRA onderzoeken we de mogelijkheden van landschaps- en natuurinclusief verstedelijken.

Wat vragen we van het Rijk?

Van het Rijk verwachten we een stevige inzet op omgevingskwaliteit. Naast het aanjagen en stimuleren (MOOI Nederland) vragen we:

- Een standpunt over hoe om te gaan met transities in en bij de Unesco werelderfgoederen.
- Een standpunt over hoe om te gaan met en de gevolgen voor het erfgoed in relatie tot het Verdrag van Malta bij grote fysieke transities.

Een voorbeeld van ontwikkelen op basis van bestaande waarden is 'erfgoedinclusief ontwikkelen'. Uitgangspunt hiervan is: niet de bevriezing van het erfgoed, maar ontwikkelingsgericht meebewegen op basis van erfgoedwaarden en hierbij de tijdlagen in het landschap herkenbaar houden. Dit is gebeurd bij de Markermeerdijk, waar de nieuwe dijk de lijnen van de historische dijken volgt en deze zichtbaar laat in het landschap. Er is een tijdlaag toegevoegd.

Een ander voorbeeld speelt in Waterland. Dat bestaat uit lager liggende droogmakerijen in het hoger liggende, slotenrijke veengebied. Deze combinatie leidt tot een ruimtelijke variatie en schaal die – naast de openheid – gewaardeerd worden. Door de kwaliteiten van het landschap als onderlegger te nemen kan deze waarde behouden worden bij een veranderend waterpeil en grondgebruik. In een transformerend Waterland kunnen misschien niet alle weidevogelgebieden behouden blijven, maar kunnen wel nieuwe waarden in de vorm van hogere hooilanden en vernatte droogmakerijen (waterberging, natte teelten) worden toegevoegd. Dit heeft weliswaar een andere signatuur, maar de variatie en schaal van het landschap blijven.

6.2 Maken we omgevingskwaliteit volwaardig onderdeel in de besluitvorming bij alle programma's en projecten?

Het bereiken en in stand houden van een goede omgevingskwaliteit is een hoofddoel geworden van de Omgevingswet. Iedereen die iets verandert in de fysieke leefomgeving is verplicht de omgevingskwaliteit niet alleen te behoeden, maar zelfs te verbeteren. Het sturen op en creëren van omgevingskwaliteit vraagt om een verruiming van het begrip ruimtelijke kwaliteit naar een omgevingskwaliteit die gunstige condities schept voor brede welvaart en welzijn, waarbij verbetering van de ecologische en maatschappelijke meerwaarde uitgangspunt is. Belangrijk is hierbij dat het gaat om integrale omgevingskwaliteit[31], waarbij ruimtelijke kwaliteit, identiteit, economie, erfgoed, ecologie, cultuur en sociaal maatschappelijke factoren in samenhang worden meegenomen. Zo kan beter worden gestuurd op de kenmerken en behoeften van een specifieke locatie en meervoudig ruimtegebruik. Bovendien wordt erfgoed steeds meer een zaak van inwoners. Bij de ratificatie van het Verdrag van Faro zijn afspraken gemaakt over het democratiseren van erfgoed. Het draait erom dat gebruikers, omwonenden, kortom, iedereen, bepaalt wat van waarde is en welke waarde.

Omgevingskwaliteit zou als zelfstandig doel vanaf de start van de planvorming moeten worden meegenomen in integrale afwegingen. Dat vraagt vooraf duidelijke kaders en hardere afspraken tussen overheden en ontwikkelaars/ondernemers over het beschermen én creëren van omgevingskwaliteit. De afspraken dienen zowel te gaan over de gewenste verschijningsvorm en positieve impact op maatschappelijke doelen als over de daarbij horende investeringen. Dat dit goed kan uitpakken blijkt bijvoorbeeld uit het traject Ruimte voor de Rivier. Het project had een dubbeldoelstelling: het vergroten van de waterveiligheid én het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit. Projecten gericht op waterveiligheid werkten uiteindelijk positief uit op de landschappelijke en stedelijke kwaliteit, biodiversiteit, cultuurhistorie, beleving en recreatie. De gewenste omgevingskwaliteit en de daarvoor benodigde financiële inzet, zijn vanaf de start ingebracht en bewaakt. In veel andere voorbeelden zien we dat wanneer dit niet gebeurt, de omgevingskwaliteit het onderspit delft. Wij willen daarom dat werken vanuit omgevingskwaliteit een doel en uitgangspunt wordt in alle programma's, gebiedsprocessen en projecten vanaf het begin van de planvorming.

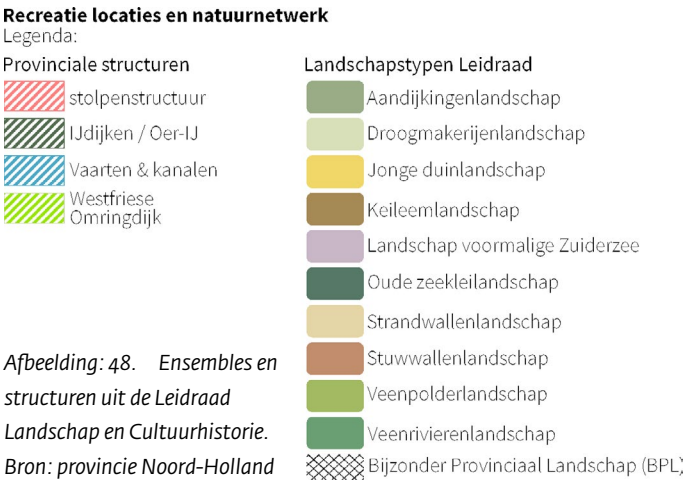

Afbeelding: 48. Ensembles en structuren uit de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef aan en maak inzichtelijk dat omgevingskwaliteit als gelijkwaardige doelstelling geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen en werk dit nader uit. Daarbij hoort ook het borgen van ambities, zowel procesmatig, juridisch als financieel. Dit om vrijblijvendheid tegen te gaan en mooie ambities die in praktijk niet of nauwelijks gerealiseerd kunnen worden te voorkomen.

Wat doen we zelf?

- We werken gebiedsgericht aan onze opgaven waarbij we het creëren van omgevingskwaliteit vanaf de start van de gebiedsprocessen inbrengen. Daarbij brengen we in kaart wat de gevolgen zijn van een voorgestelde verandering en wat de gevolgen zijn voor andere opgaven die tegelijkertijd in een gebied spelen.
- We onderzoeken waar aanpassingen en aanvullingen in ons huidig ruimtelijk instrumentarium nodig zijn om omgevingskwaliteit te borgen in de planvorming. We vertalen de resultaten door in ons omgevingsbeleid. Op het moment dat bescherming niet langer mogelijk is, stellen we nieuwe eisen om omgevingskwaliteit toe te voegen.

Wat vragen we van het Rijk?

Van het Rijk verwachten we een stevige inzet op omgevingskwaliteit. Naast het aanjagen en stimuleren (MOOI Nederland) vragen we:

- Omgevingskwaliteit (duidelijker) als randvoorwaarde te borgen bij nieuwe ontwikkelingen via juridisch afdwingbaar instrumentarium.
- Het goede voorbeeld te geven en omgevingskwaliteit te verankeren als gelijkwaardige doelstelling in alle ruimtelijke programma's en projecten waar het Rijk aan werkt.
- Te zorgen voor afstemming bij provincie-overstijgende ingrepen of gevolgen.

31 Onder 'omgevingskwaliteit' verstaan we het geheel aan kwaliteiten die de waarde van de fysieke leefomgeving bepalen. Vanuit ons bestaande beleid gaat het hier om een samenvoeging van ruimtelijke kwaliteit (belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde) en milieukwaliteit (gezondheid en veiligheid).

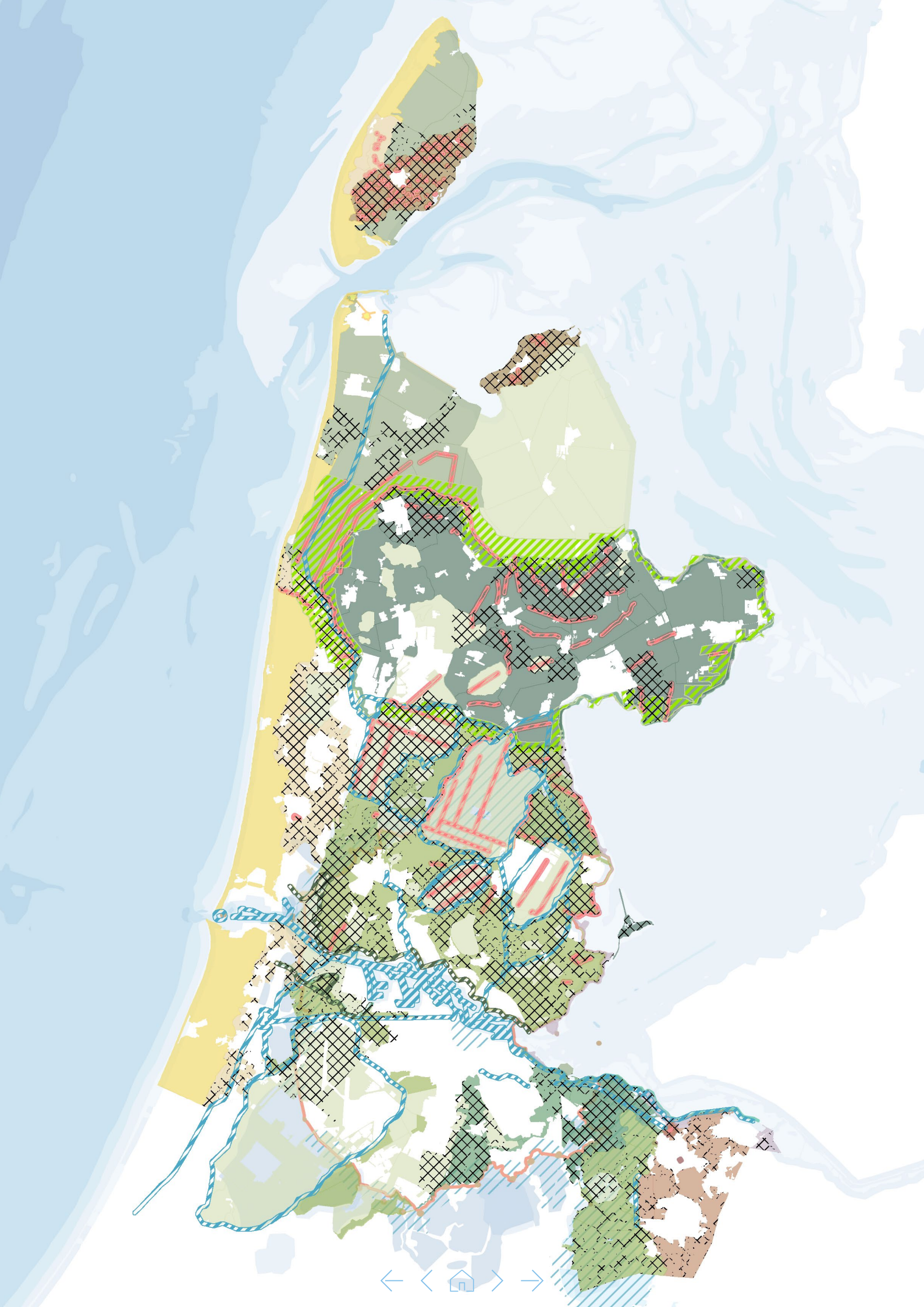

7 OP WEG NAAR DE TOEKOMST VAN NOORD-HOLLAND: WE KUNNEN DE GROTE OPGAVEN AAN DOOR KEUZES TE MAKEN MET LEF!

Op weg naar de toekomst van Noord-Holland
Dit Ruimtelijk Voorstel geeft aan wat de ruimtelijke vraagstukken zijn waar we de komende jaren aan willen werken. Het zijn vraagstukken die voortkomen uit autonome ontwikkelingen die op ons afkomen, zoals klimaatverandering, bevolkingsgroei en de achteruitgang van biodiversiteit. Hiertoe moeten we ons verhouden. We zijn ambitieus in hoe we met deze ontwikkelingen omgaan en op welke manier we ze willen oplossen. We bouwen hierbij voort op het Noord-Holland zoals het zich tot nu toe heeft ontwikkeld. We maken gebruik van de waarden, identiteiten en kracht die onze provincie heeft. Om de grote opgaven van vandaag en morgen op een goede manier een plek te geven, verwachten we dat het aanzien van Noord-Holland soms zal veranderen. Maar wel op zo'n manier dat we ervoor zorgen dat toekomstige generaties in Noord-Holland fijn kunnen blijven leven in onze dorpen en steden. Om dit voor elkaar te krijgen, zetten we een aantal beleidskeuzes uit het verleden door, maar zal er gedeeltelijk ook een koerswijziging nodig zijn. Dat vraagt wel een aantal keuzes met lef. Want niet alles past overal en niet alles kan worden gecombineerd. Dit Ruimtelijk Voorstel is het startsein voor de discussie over die keuzes.

Naar een actualisatie van de Omgevingsvisie
De vraagstukken die in dit Ruimtelijk Voorstel zijn beschreven zijn merendeels niet nieuw. Ze worden ook al beschreven in onze Omgevingsvisie NH2050. En een deel van ons langetermijnbeleid is hier dan ook al op toegesneden. Vanwege nieuwe inzichten die in de afgelopen 5 jaar zijn ontstaan en verbeterde informatie is aanpassing en aanvulling van ons beleid nodig. Het Ruimtelijk Voorstel is daarmee ook de opmaat voor een actualisatie van onze Omgevingsvisie NH2050.

Zuinig omgaan met ruimte
Bij elkaar opgeteld hebben alle ambities een aanvullende ruimtevraag van indicatief 27% van de provincie Noord-Holland bovenop het bestaande ruimtegebruik. De ontwikkelrichting die nu al in ons beleid vervat zit, en toekomstbestendig lijkt, is zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. Dat begint met besparen, het niet gebruiken van ruimte.

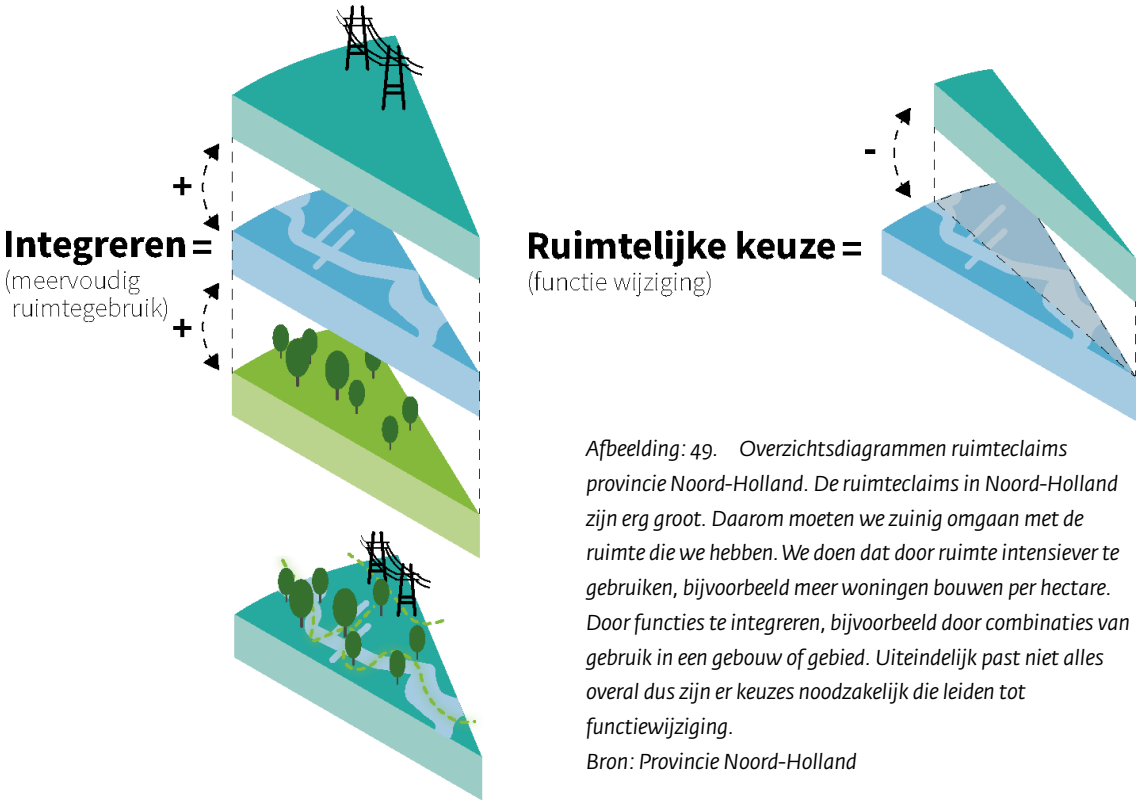

Afbeelding: 49. Overzichtsdiagrammen ruimteclaims provincie Noord-Holland. De ruimteclaims in Noord-Holland zijn erg groot. Daarom moeten we zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. We doen dat door ruimte intensiever te gebruiken, bijvoorbeeld meer woningen bouwen per hectare. Door functies te integreren, bijvoorbeeld door combinaties van gebruik in een gebouw of gebied. Uiteindelijk past niet alles overal dus zijn er keuzes noodzakelijk die leiden tot functiewijziging.
Bron: Provincie Noord-Holland

Zuinig omgaan met ruimte: door te sturen op clustering
Door het sturen op nabijheid van wonen en werk, hoeven mensen minder ver naar hun werk te reizen. Daardoor is minder extra ruimte voor mobiliteit nodig. Door nabijheid van functies kan vervoer van grondstoffen beperkt worden. Door besparing op energie en het koppelen van opwek aan verbruik zetten we in op het beperken van opwek en transport van energie. Het sturen hierop doen we door het voortzetten en versterken van ons beleid op het clusteren van functies. Deze clustering is altijd gekoppeld aan onze netwerken. Het gaat dan om:

- industrieclusters bij energieknooppunten;
- circulaire economie op bedrijventerreinen bij stedelijk gebied;
- grootschalig wonen en werken bij OV-knooppunten.

Zuinig omgaan met ruimte: door te sturen op meervoudig en intensiever ruimtegebruik
Een tweede uitgangspunt dat we voort willen zetten, gericht op zuinig zijn met de ruimte, is het inzetten op meervoudig en intensiever ruimtegebruik. Daar waar we inzetten op nieuwe ontwikkelingen, denk aan nieuwe woningen, nieuwe bedrijventerreinen, of de aanleg van nieuwe energiesystemen, zal het zo veel mogelijk gericht moeten zijn op het behalen van meerdere doelstellingen. Dit draagt ook bij aan het efficiënter inzetten van middelen. Zeker in een tijd waarin middelen, qua financiën, grondstoffen en arbeidspotentieel schaars zijn. Dit vraagt om aandacht voor de randvoorwaarden waaronder deze ontwikkelingen zich kunnen voltrekken. Over die randvoorwaarden wordt al veel gesproken, het blijkt in praktijk weerbarstig om ze ook daadwerkelijk waar te maken. Daarom willen we randvoorwaarden afdwingbaar maken. Toekomstbestendig ontwikkelen staat daarin centraal. Denk hierbij aan klimaatadaptief en natuurinclusief ontwikkelen en betaalbaarheid van woon- en werkruimte.

Zuinig omgaan met ruimte: door selectief te zijn in wat wordt gefaciliteerd
Het derde waar we op willen sturen als het gaat om zuinig ruimtegebruik is dat we nog meer dan in het verleden, selectief moeten zijn over waar we ruimte voor willen maken en houden. Als ruimte beperkt is, moeten we ons afvragen welke vormen van ruimtegebruik en economische ontwikkeling bijdragen aan het Noord-Holland dat inwoners willen. Niet alles past overal. Dat gaat ook letterlijk over de juiste functies op de juiste plek, waarbij een brede integrale afweging moet worden gemaakt. Bijvoorbeeld grote energievragers dicht bij energieknooppunten plaatsen of het weren van bedrijven in een lage milieucategorie op industrieterreinen met een hoge milieucategorie.

Afbeelding 50: Overzichtsdiagrammen ruimteclaims provincie Noord-Holland. De ruimteclaims in Noord-Holland zijn erg groot. Daarom moeten we zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. We doen dat door ruimte intensiever te gebruiken, bijvoorbeeld meer woningen bouwen per hectare. Door functies te integreren, bijvoorbeeld door combinaties van gebruik in een gebouw of gebied. Uiteindelijk past niet alles overal dus zijn er keuzes noodzakelijk die leiden tot functiewijziging. Bron: Provincie Noord-Holland

Ruimte houden voor een toekomstbestendig landelijk gebied en energietransitie
Veel gaat dus om het intensiever en zuinig gebruik van de ruimte die we hebben. Er zijn echter ook functies die ruimte nodig hebben en houden. Deze functies landen veelal in het landelijk gebied. Door zuinig om te gaan met de ruimte die we hebben, kunnen we aan deze broodnodige functies ook ruimte bieden. Hierdoor blijft en ontstaat er ruimte voor:

- de wateropgaven.
- de energietransitie.
- kringlooplandbouw (inclusief mogelijkheden voor extensivering waar nodig).
- natuurontwikkeling in combinatie met recreatie.
- mogelijkheden voor kleinschalige woningbouw bij kernen als bijdrage aan leefbaarheid en het voorzieningenniveau in de dorpen.

Omgevingskwaliteit als uitgangspunt met ruimte voor transities en nieuwe kwaliteiten
Voor alle ruimtelijke opgaven geldt dat we ze op zo'n manier willen oppakken dat de omgevingskwaliteit, één van de redenen waarom Noord-Holland zo in trek is, minimaal gelijk blijft. We hebben als Noord-Holland al een sterkte traditie in het beschermen en aantrekkelijk houden van onze landschappen. Duidelijk is dat met de opgaven die er aan komen niet alles kan blijven zoals het is. Daarvoor zullen we ruimte moeten creëren in ons beleid voor het behouden van omgevingskwaliteit, rekening houdend met alle transities. Dit zullen we moeten doen door te definiëren wat we belangrijk vinden om te behouden en waar en hoe we veranderingen aan kunnen. Op zo'n manier dat waarden zichtbaar blijven en ook nieuwe kwaliteiten kunnen ontstaan. Maar we zullen soms ook afscheid moeten nemen van het Noord-Holland zoals we dat tot nu toe kennen.

Keuzes maken met lef
Als we deze lijn volgen dan kunnen we de grote opgaven in Noord-Holland aan. Dat vraagt wel om een aantal keuzes met lef. Op een aantal spannende punten zal het roer om moeten ten opzichte van ons huidige handelen en zullen we een standpunt moeten innemen. Dit gaat onder andere om de volgende vraagstukken:

- De manier waarop we het zoetwateraanbod in balans brengen met de zoetwatervraag.
- Het geven van ruimte aan water en de consequenties die dit kan hebben voor huidig en toekomstig landgebruik.
- Het type economische ontwikkeling dat we willen faciliteren en vormen van landgebruik waar we ruimte voor willen houden in Noord-Holland. Durven we selectief te zijn in welke bedrijven we waar willen faciliteren? Niet alles past meer. Durven we in te zetten op kwalitatieve in plaats van kwantitatieve groei van onze economie?
- Hoe we omgaan met de urgentie die komt kijken bij het

oplossen van energienetcongestie. Gaan we onvoorwaardelijk mee in het zo snel mogelijk ruimte creëren om de netcongestie op te lossen ongeacht de consequenties of wegen we andere opgaven mee, zoals bijvoorbeeld waterveiligheid, het toevoegen omgevingskwaliteit en ruimtelijk economische impact? En welke opgaven zijn daarbij meer of minder belangrijk in de afweging?
- Hoe en aan welke vormen van energieopwekking we na 2030 ruimte gaan geven?
- De manier waarop we omgaan met gezondheid. Maken we gezonde leefomgeving leidend en laten we industrie- en woonfuncties zich pas in elkaars nabijheid ontwikkelen als een gezondere leefomgeving geborgd is?
- Hoe we de woningnood oplossen en inzetten op het versnellen van de bouwproductie van al in voorbereiding zijnde plannen.
- Wat we een aanvaardbare leefomgeving vinden bij het ontwikkelen van nieuwe woningen. Welke randvoorwaarden vinden we het meest belangrijk? Wat is daarbij aanvaardbaar op onderwerpen als bereikbaarheid, klimaat- en toekomstbestendig bouwen, natuurinclusief bouwen luchtkwaliteit of erfgoed?
- De bereikbaarheid is in het geding met alle woningbouw en economische ontwikkelingen. Accepteren we deze ontwikkeling of gaan we sterker sturen op het STOMP-principe, de schaalsprong in het openbaar vervoer in de MRA en het beter benutten van de huidige mobiliteitsnetwerken?
- Hoe we omgaan met het faciliteren van goederenstromen in relatie tot een gezonde en prettige leefomgeving.
- Welke omgevingskwaliteit we willen behouden en waar willen we juist ruimte geven aan transities in combinatie met het ontwikkelen van nieuwe omgevingskwaliteit. Dit betekent soms afscheid nemen van bestaande kwaliteiten.

Integraal werken als noodzaak om keuzes te kunnen maken

Er is een aantal belangrijke opgaven en transities die elkaar in de weg zitten. Geen van die opgaven is van een overheersend belang. Dus we moeten een manier vinden om ze op de beste mogelijke manier te combineren. En dat gaat alleen als we echt integraal werken. De keuzes zijn situationeel, en ook hier zal vaak een transitiegerichte benadering nodig zijn: hoe ziet het eruit als we de belangrijkste dingen wel combineren. En daar sneuvelen altijd enkele zaken bij, ook zaken die al lang bestaan, of dat nu gaat om bedrijven, landschappen of andere belangrijke zaken. En dat is nu precies waar lef voor nodig is, integraliteit is geen rozige wereld waarin alles met een compromis kan worden opgelost.

Samenwerken en gebiedsgerichte uitwerkingen

Geen enkele overheid kan dit alleen aan. De opgaven liggen niet alleen op de laag van de provincie, maar ook bij de gemeenten, waterschappen, het Rijk en soms zelfs Europees schaalniveau. We hebben daarom in dit Ruimtelijk Voorstel aangegeven wat we zelf willen oppakken en wat duidelijk bij het Rijk ligt. Met gemeenten en waterschappen zullen we in een later stadium specifieke afspraken maken, mogelijk in gebiedsarrangementen. Met belangenorganisaties en initiatiefnemers in ruimtelijke ontwikkelingen alsmede met onze inwoners zullen we het gesprek aangaan over de toekomstige ontwikkelingen en de vraag wat voor Noord-Holland zij in de toekomst willen.

Op hoofdlijnen kunnen we beslissingen nemen voor Noord-Holland als geheel. De echte uitwerking en keuzes zullen echter voor een groot deel naar voren komen in deelgebieden. Daarom is nu al gestart met de uitwerking in de NOVEX-gebieden en maken we samen met onze partners een ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord met daarin aandacht voor specifieke gebiedsopgaven.

Het Rijk heeft hierbij een belangrijke rol: landelijke keuzes zijn nodig voor een gelijk speelveld en het voorkomen van afwenteling

Los van het schaalniveau is een gelijk speelveld ook een belangrijk argument om te vragen aan het Rijk om bepaalde ontwikkelingen landelijk op te pakken. Veel bedrijven en projectontwikkelaars zijn landelijk actief. Randvoorwaarden die overal gelijk zijn en ruimte bieden voor het aanpassen van bedrijfsvoering geven eenduidigheid in regels en dwingen innovatie af. In de ene provincie verplicht worden bij te dragen aan klimaatadaptieve maatregelen en in de andere niet, levert dat een ongelijk speelveld op. Een andere belangrijke reden om regelgeving landelijk te verankeren is het voorkomen van afwenteling of een waterbedeffect. Als in de ene provincie strenger wordt omgegaan met randvoorwaarden voor een gezonde leefomgeving dan in een andere provincie, bestaat de kans dat bedrijven zich op een andere plek vestigen waar de inwoners vervolgens met nadelige milieueffecten worden geconfronteerd. Kortom: het Rijk zal een belangrijke partner zijn bij het voor elkaar krijgen van de transities.

Start van een proces naar keuzes

Dit Ruimtelijk Voorstel is de start van een langer lopend proces op zoek naar oplossingen om onze provincie ook in de toekomst een prettige en gezonde leefomgeving te bieden. We zullen hiervoor de samenwerking zoeken met medeoverheden, kennisinstituten, belangenorganisaties. De inwoners van Noord-Holland zullen betrokken worden. Het zijn uiteindelijk zij en volgende generaties Noord-Hollanders die voorop staan bij het zoeken naar oplossingen voor de toekomstige ontwikkeling van de provincie.

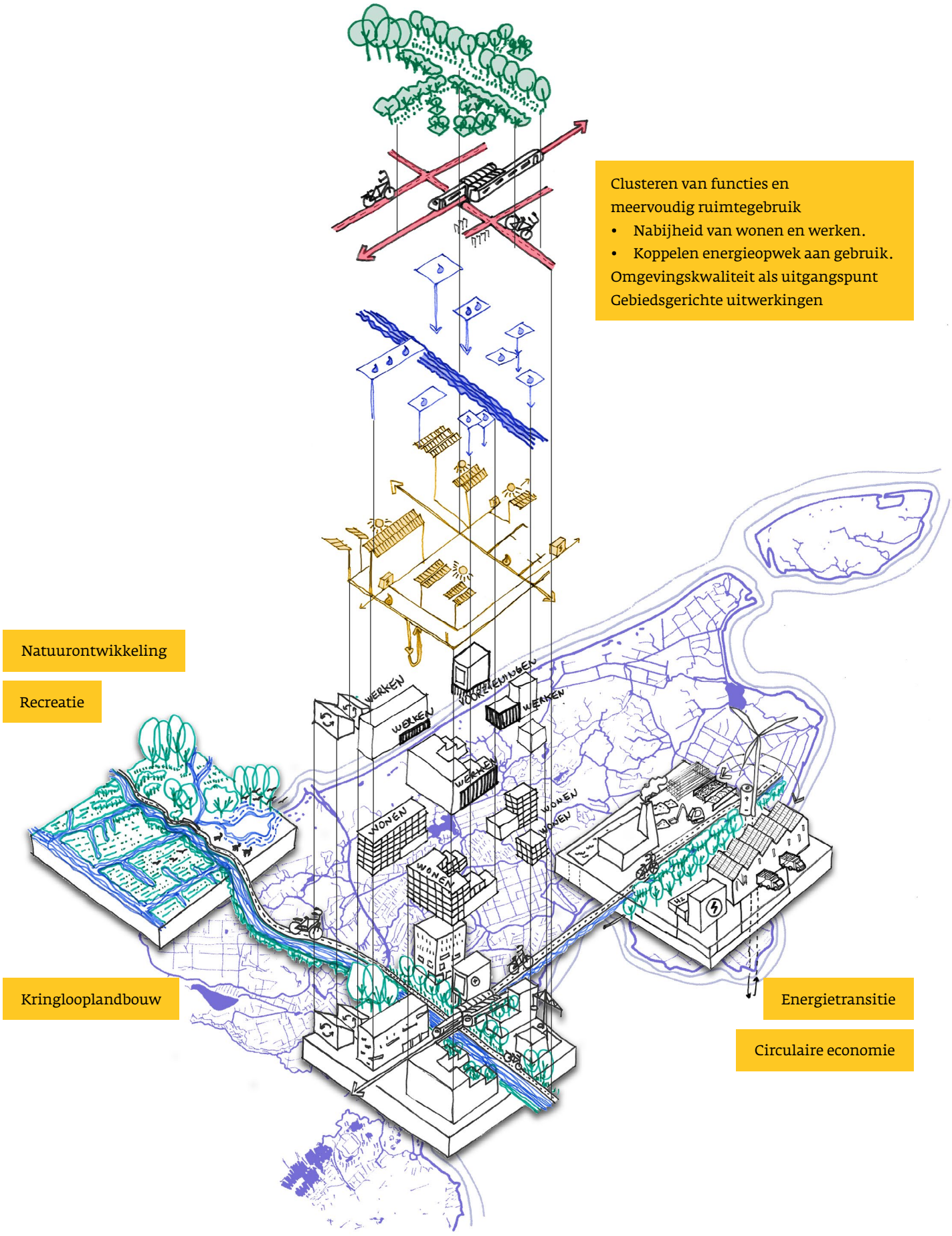

Afbeelding: 50. Concept synthese van de drie perspectieven met water en bodem als ondergrond.
Bron: provincie Noord-Holland

BIJLAGEN

Afkortingen

Bijlage 1: NOVEX MRA

Bijlage 2: NOVEX Noordzeekanaalgebied

Bijlage 3: NOVEX Schipholregio

Bijlage 4: NOVEX-gebied Groene Hart: Ontwikkelperspectief 1.0 Groene Hart 2050

Bijlage 5: Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

AFKORTINGEN

2BCM	2 Miljard Kubieke Meter Gas
ARK/NZK	Amsterdam Rijnkanaal Noordzeekanaal
ARO	Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling
BBES	Battery Energy Storage Systems
BO	Bestuurlijk Overleg
BO-MIRT	Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
BPL	Bijzonder Provinciaal Landschap
BRP	Bruto Regionaal Product
BRS	Bestuurlijke Regie Schiphol
BZK	Binnenlandse Zaken
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CES	Cluster Energie Strategieën
CO_2	Koolstofdioxide
CO_2-eq	Koolstofdioxide equivalent
CRa	College van Rijksadviseurs
EU	Europese Unie
eVTOL	Electrical Vertical Take Off and Landing
EZK	Economische Zaken en Klimaat
GLB-NSP	Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid – Nationaal Strategisch Plan
GS	Gedeputeerde Staten
HA	Hectare
HTO	Hoge Temperatuur Opslag
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
IPO	Interprovinciaal Overleg
I&W	Infrastructuur en Waterstaat
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KRW	Kaderrichtlijn Water
KV	Kilovolt
KZH	Klimaatbestendig Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem
LNV	Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
MAAS	Mobility As A Service
MIEK	Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MRA	Metropoolregio Amsterdam
MTB	Multimodaal Toekomstbeeld
MW	Megawatt
N2000	Natura 2000
NAP	Nieuw Amsterdams Peil
NAS	Nationale Adaptatiestrategie

NIMBY	Not In My Backyard
NH	Noord-Holland
NHN	Noord-Holland Noord
NHZ	Noord-Holland Zuid
NMF	Natuur- en Milieufederatie
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NNTB	Nog Nader Te Bepalen
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra om uitvoeringskracht toe te voegen aan de Nationale Omgevingsvisie
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NPCE	Nationaal Programma Circulaire Economie
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NUP KA	Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie
NVM	Nederlandse Vereniging van Makelaars
NZKG	Noordzeekanaalgebied
OER	Opwek Energie op Rijksgrond
OV	Openbaar Vervoer
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PCER-NH	Provinciale Circulaire Economie Rapportage Noord-Holland
PCES	Provinciale Cluster Energie Strategie
PEH	Programma Energie Hoofdstructuur
PMIEK	Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat
PPLG	Provinciaal Programma Landelijk Gebied
PS	Provinciale Staten
RCR	Rijkscoördinatieregeling
RES	Regionale Energiestrategie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RLI	Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur
RSW	Regionale Structuur Warmte
SBAB	Samen Bouwen Aan Bereikbaarheid
STOMP	Stappen Trappen Openbaar vervoer Mobility as a service Privé autovervoer
TWh	Terawattuur
UNESCO	United Nations Education Scientific and Cultural Organization
VAWOZ	Rijksprogramma Verkenning Aanlanding Wind Op Zee
VHR	Vogel- en habitatrichtlijnen
VTH	Vergunningverlening Toezicht en Handhaving
VTOL	Vertical Take Off and Landing
WBS	Water en Bodem Sturend
WKO	Warmte- en Koude Opslag
WOZ	Wind Op Zee
WUR	Wageningen University & Research

BIJLAGE 1: NOVEX MRA

Binnen het kader van NOVEX-MRA wordt gewerkt aan een Uitvoeringsagenda. Dit is de basis voor de uitvoering van het Verstedelijkingsconcept MRA (Ontwikkelperspectief NOVEX MRA). En zorgt voor onderbouwing van de ruimtelijke keuzes die de komende 4 tot 10 jaar gemaakt moeten worden. De opzet voor het Uitvoeringsprogramma sluit aan bij de drie hoofdopgaven uit het Ontwikkelperspectief MRA:

1. Meerkernige ontwikkeling met menselijke maat
2. Groenblauw netwerk in en om de stad
3. Ordenende netwerken: watersysteem, energie, circulaire economie

De Uitvoeringsagenda wordt de komende maanden nog nader ingevuld, met als streven die in het Bestuurlijk Overleg MIRT van 2024 voor te leggen. De Uitvoeringsagenda MRA bouwt voort op de afspraken die zijn gemaakt in het Verstedelijkingsconcept en laat de uitwerkingen die worden opgepakt in (met name) NOVEX NZKG en NOVEX Schipholregio ook daar.

Het landelijk gebied is een belangrijk onderdeel van het Ontwikkelperspectief, stad en land zijn nauw met elkaar verbonden en kunnen niet zonder elkaar, als twee kanten van dezelfde medaille. Het groenblauwe netwerk illustreert dat fraai, omdat het stad en land met elkaar verbindt. Net als de onderliggende systemen van mobiliteit, water en energie. Wat mobiliteit betreft, hebben Rijk en regio in de MRA gezamenlijk het Multi Modaal Toekomstbeeld opgesteld, waarin een aantal principes staat weergegeven die richting geven aan de (zeer grote) mobiliteitsopgave die de NOVEX MRA met zich meebrengt.

Wat nog ontbreekt (onder meer), en waar het Ruimtelijk Voorstel en de MRA met elkaar oplopen, is een watersysteemanalyse. Onderzoeken rond het watersysteem die in het kader van het Ruimtelijk Voorstel worden uitgevoerd, zullen dan ook aanvullend zijn op de studies die in het kader van onder meer de MRA-uitvoeringsagenda worden gedaan, en vice versa. Ook op het gebied van energie-infrastructuur en de koppeling aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen komen er mogelijk aanvullende verkenningen.

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?
Zoals beschreven is het Ontwikkelperspectief MRA geheel in lijn met het Ruimtelijk Voorstel en vormt het een bouwsteen ervoor. Wel worden op het gebied van Water en Bodem Sturend en het energiesysteem in het kader van het Ruimtelijk Voorstel nadere uitwerkingen en studies gedaan, die invloed kunnen hebben op het Ontwikkelperspectief MRA. Deze aanvullingen en studies worden in gezamenlijkheid en/of afstemming gedaan. Vooralsnog liggen eventuele schuurpunten eerder richting uitvoering. Met name de in het ontwikkelperspectief benoemde randvoorwaarden om complete steden te kunnen realiseren, stuiten op problemen van met name financiële aard. Veel van de randvoorwaarden, zoals klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen als ook voldoende recreatieve mogelijkheden in en om stedelijk gebied, worden onvoldoende geborgd. Ook de benodigde middelen voor de Schaalsprong in het openbaar vervoer van de regio zin onvoldoende beschikbaar (zie ook hoofdstuk 5). Het wordt door alle partijen (zowel Rijk als regio) in teksten onderschreven, maar vindt vooralsnog geen navolging in het vrijmaken van de daarbij benodigde investeringen bij alle betrokken partijen.

BIJLAGE 2: NOVEX NOORDZEEKANAALGEBIED

Het Noordzeekanaal is sinds het is gegraven de economische drager van de regio Noordzeekanaalgebied. De regio bestaat uit drie deelgebieden met elk een eigen karakter: In de IJmond domineert de (offshore)industrie en visserij, in de Zaanstreek voedselindustrie, en de Amsterdamse haven is groot in import, opslag en vervoer van brandstoffen. In het Noordzeekanaalgebied speelt een aantal grote opgaven en dient een aantal transities van nationaal belang vorm te krijgen. Het gaat om onder meer:

- het vormgeven van de economische transitie naar groene brandstoffen, een snelle verduurzaming en circulaire economie,
- het realiseren van een groot aantal woningen in combinatie met het werken aan een gezondere leefomgeving,
- het anticiperen op klimaatverandering en de daarmee verbonden specifieke uitdagingen, zoals verzilting, watertekort en wateroverschot.

In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied worden de thema's gezonde Leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap en ecologie, woningbouw en water, in samenhang tegen elkaar afgewogen en wordt aangegeven hoe deze functies ruimtelijk kunnen worden ingepast in het Noordzeekanaalgebied. Het Noordzeekanaalgebied is een deelgebied van de Metropoolregio Amsterdam. In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is daarom aangesloten bij de in het Verstedelijkingsconcept MRA (inmiddels Ontwikkelperspectief NOVEX MRA; zie vorige paragraaf) geformuleerde kaders op het vlak van bijvoorbeeld woningbouw, energietransitie, landschap en economie. Vervolgens zijn deze nader uitgewerkt voor het Noordzeekanaalgebied. Daarnaast is aanvullende informatie betrokken die ten tijde van het Verstedelijkingsconcept MRA nog niet inzichtelijk was, bijvoorbeeld op het uitgangspunt Water en Bodem Sturend.

Het bieden van een gezonde Leefomgeving is één van de hoogste prioriteiten in het Noordzeekanaalgebied. De geformuleerde oplossingsrichting wordt herkend als de juiste richting. Maar om daadwerkelijk stappen te zetten op weg naar een gezonde leefomgeving zijn concrete maatregelen nodig. Waarbij bijvoorbeeld het instrumentarium voor het bevoegd gezag (provincie en gemeenten) volledig wordt benut en ook nationale wet- en regelgeving wordt aangescherpt. Het is zaak om deze zaken in de Uitvoeringsagenda NZKG te borgen. In 2024 wordt de Uitvoeringsagenda NOVEX-NZKG opgesteld. In 2027 wordt een nieuwe versie van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied opgeleverd. Dat geeft ook de mogelijkheid om eventuele ontwikkelingen vanuit het Ruimtelijk Voorstel (of elders) een plek te geven in een volgende versie.

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?
Evenals bij NOVEX MRA liggen het Ontwikkelperspectief NZKG en het Ruimtelijk Voorstel in elkaars verlengde. En ook hier geldt dat op het gebied van onder meer Water en Bodem Sturend en het energiesysteem het Ruimtelijk Voorstel mogelijk nadere uitwerkingen en studies formuleert, die invloed kunnen hebben op het Ontwikkelperspectief NZKG.

BIJLAGE 3: NOVEX SCHIPHOLREGIO

De NOVEX-Schipholregio richt zich op het vinden van een nieuwe balans tussen het belang van een internationale luchthaven voor Nederland en de kwaliteit van de leefomgeving rond luchthaven Schiphol. Met andere woorden, het richt zich op het verbinden tussen landzijdige en luchtzijdige opgaven. Inhoudelijk ligt de focus op het herstellen van de balans tussen de toegevoegde waarde van Schiphol aan de brede welvaart en de negatieve effecten op de leefomgeving.
Om de leefomgevingskwaliteit te verbeteren moeten er afspraken worden gemaakt over de reductie van emissies als geluid, stikstof en ultrafijnstof als ook over het ruimte bieden aan ontwikkelingen zoals natuurherstel, woningbouw, infrastructuur en de verbetering van het elektriciteitsnet. Het verminderen van het aantal vliegtuigbewegingen is een eerste stap en vormt het ijkpunt voor de toekomstige verdere verbetering van de leefomgevingskwaliteit.

De volgende acht opgaven worden in het Ontwikkelperspectief uitgewerkt:

1. Samenhang tussen de verbetering van de leefomgevings-kwaliteit en andere programma's en geografische mogelijk-heden rondom Schiphol
2. Ruimtelijke ontwikkeling, leefbaarheid en woningbouw
3. Toekomstbestendig maken van het landelijk gebied
4. Verduurzaming van de industrie
5. Versnellen van de versterking van het elektriciteitsnet
6. Aanpak van de geluidbelasting als gevolg van Schiphol
7. Aanpak van de luchtkwaliteit en ultrafijnstof
8. Aanpassingen van ruimtelijke beperkingen

Het Ontwikkelperspectief Schipholregio draagt bij aan de Ruimtelijke Voorstellen van de verschillende betrokken provincies, dus ook (en vooral) aan dat van Noord-Holland.

De focus van NOVEX Schipholregio ligt op de gezonde leefomgeving, dat wil zeggen op het verminderen tot verwaarloosbaar maken van gezondheidseffecten als gevolg van de luchtvaart. De inzet op de kwaliteit van de leefomgeving (leefbaarheid) gebeurt enerzijds door bescherming te bieden tegen geluidhinder en luchtvervuiling en anderzijds door maatregelen die bijdragen aan de gezonde leefomgeving te bevorderen. Emissievermindering kan door het aantal vluchten te verminderen en/of het gebruik van stillere en schonere vliegtuigen. Maatregelen als adaptief bouwen, natuurinclusief ontwikkelen, verbeteren van de kwaliteit van de gebouwde en onbebouwde omgeving (openbare ruimte) en van de bereikbaarheid helpen in de bevorderende sfeer.

Uiteindelijk moet deze NOVEX-aanpak tot gezondheidswinst leiden. NOVEX Schipholregio werkt aan verkenningen naar de systematiek om de gezondheid beter te beschermen. Daar horen ook aangescherpte normen bij.
Vooralsnog komt er dus geen ruimte vrij! De tendens is wel om 'tot op de rand' van wat wettelijk mogelijk is woningbouw te realiseren. Uit oogpunt van een gezonde leefomgeving wordt een explicietere afweging gevraagd.
Binnen de Schipholcontourensystematiek zet het ontwikkelperspectief in op een extra contour. Daarin gelden dan geen beperkingen maar moet er wél een scherpere afweging gemaakt worden, al dan niet met aanvullende maatregelen om de gezondheid te bevorderen.
In de Uitvoeringsagenda Schipholregio worden meerdere verkenningen opgenomen om aanvullende ruimtelijke keuzes in beeld te brengen. Naast een verkenning naar normering en het uitwerken van aandachtsgebieden gaat het om een toekomstverkenning voor 2050: wat is de rol van luchtvaart en luchthaven (vanuit mobiliteit, economie, duurzaamheid gezondheid) en wat zijn daarvan de ruimtelijke consequenties? Welke keuzes komen daar uit voort?
Voor deze verkenning(en) wordt afgestemd met het Ruimtelijke Voorstel en de lopende inhoudelijke programma's in het gebied.

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?
De focus van het Ontwikkelperspectief Schipholregio is geheel in lijn met de discussie die in het Ruimtelijk Voorstel wordt gevoerd over het vergroten van een gezonde leefomgeving. Ook hier ligt een mogelijk schuurpunt richting uitvoering. Het creëren van een gezondere leefomgeving rondom de luchthaven vraagt om een brede definitie van gezonde leefomgeving en van maatregelen die daar een bijdrage aan leveren en die, bij elkaar opgeteld, leiden tot een gezondere leefomgeving. Hier hoort ook investeringskracht bij om die maatregelen daadwerkelijk uit te kunnen voeren. Een te enge definitie zal onvoldoende zijn om de ambities ook echt waar te maken.

In de uitvoeringsagenda wordt met name de discussie over normering en aandachtsgebieden bij meer dan alleen luchtvaart geagendeerd en gekoppeld aan het NMP (Nationaal Milieu Programma). Het gaat daarbij om inzicht in de totale situatie op (of het algehele beeld van) een locatie, in plaats van enkel een individuele bron. Dat sluit aan bij de sturingssystematiek in de Omgevingswet.

BIJLAGE 4: NOVEX GROENE HART

Het Bestuurlijk Platvorm NOVEX-Groene Hart heeft het Ontwikkelperspectief 1.0 vastgesteld, met richtinggevende uitspraken voor de verdere beleidsontwikkeling binnen de deelnemende partijen.

De in 2022 gesloten Bestuursovereenkomst Groene Hart vormt de basis voor het Ontwikkelperspectief. Daarin zijn klimaatverandering en verlies van biodiversiteit de grote opgaven, naast het werken aan de groene identiteit en het vernieuwen en versterken van het Groene Hart als zelfstandig woon-werk- en leefgebied.

Deze drie 'kenmerkende gebiedseigenschappen' zijn randvoorwaardelijk voor de ontwikkelopgaven in het Groene Hart

- Bodemgesteldheid: het stabiliseren van veenbodems (ter voorkoming van CO_2-uitstoot en om de bodemdaling te remmen) en het voorkomen van verzilting.
- Robuuste inrichting van het watersysteem.
- Landschappelijke kwaliteit: doorontwikkelen van waardevolle gebiedskenmerken.

Van daaruit is een aantal ontwikkelprincipes opgesteld, om meer richting te kunnen geven aan het oppakken van de opgaven. Water en bodem Sturend als principe wordt omarmd, zij het met bepaalde nuances; de landbouw moet ruimte houden en perspectief worden geboden.

Uit oogpunt van leefbaarheid en bevordering van de regionale economie zet het Groene Hart in op betere bereikbaarheid van het gebied en het mogelijk maken van duurzame-energieopwekking. Als het gaat om natuur en biodiversiteit is het streven om de wettelijke doelen voor VHR (Vogel- en Habitatrichtlijn) en KRW (Kader Richtlijn Water) te behalen. Dit past bij de ambities in dit Ruimtelijk Voorstel.

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?
Het Ontwikkelperspectief Groene Hart 1.0 sluit goed aan op het Ruimtelijk Voorstel als ook op de ambities van NOVEX Schipholregio en NOVEX MRA. Overstijgende keuzes rond met name het onderwerp Water en Bodem Sturend zijn wel richtinggevend voor de verdere ontwikkeling van het Groene Hart. NOVEX Groene Hart heeft duidelijkheid nodig over wat de betekenis van Water en Bodem Sturend is, mede, en niet in de laatste plaats, in relatie tot het Nationaal Programma en de Provinciale Programma's Landelijk Gebied (NPLG en PPLG's). Schuurpunten zijn in ieder geval te verwachten richting de uitvoering waarin wordt gestuit op sectoraal opgerichte financiering. De criteria in elk van de al aanwezige of nieuw op te richten fondsen staan in de weg om integraal en gebiedsgericht doelen en daarmee financiën te koppelen.

BIJLAGE 5: ONTWIKKELPERSPECTIEF NOORD-HOLLAND NOORD

Anders dan in de MRA ontbreekt er een integrale, bovenregionale ruimtelijke visie voor Noord-Holland Noord (de regio's Alkmaar, Westfriesland en de Kop van Noord-Holland). Deze is essentieel om alle grote nationale en bovenregionale ruimtelijke opgaven af te wegen en de juiste keuzes te maken welke ontwikkelingen waar kunnen plaatsvinden en waar het Rijk voor nodig is. Noord-Holland Noord bestaat voor een groot deel uit landelijk gebied, waarin grote veranderingen worden voorzien als gevolg van de bijvoorbeeld de opgaven om de biodiversiteit te vergroten, de landbouw te verduurzamen en te innoveren en de energie-infrastructuur uit te breiden (onder andere via de aanlanding van wind van zee en een nieuwe 380 kV leiding), waarbij zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met het principe van water en bodem sturend. Daarnaast zijn er ook opgaven ten aanzien van leefbare steden en regio's, met de noodzaak om tot 2030 40.000 woningen te bouwen en de steden en dorpen bereikbaar te houden, de inwoners voldoende recreatiemogelijkheden te bieden, te zorgen voor voldoende werkgelegenheid en inzet op het behouden en verbeteren van de brede welvaart. Wat dat laatste betreft heeft het rapport "Elke regio telt" aangetoond dat de ondersteuning van regio's vanuit het Rijk niet toereikend is geweest. Om de achterstanden op het gebied van onder meer gezondheid, onderwijs, bereikbaarheid en economische welvaart goed aan te pakken, is langdurige aandacht nodig.

Noord-Holland Noord is geen NOVEX-gebied. De grote opgaven die er spelen en de betrokkenheid van het Rijk daarbij rechtvaardigen evenwel een aanpak die vergelijkbaar is met de NOVEX-gebieden. Daarom is de provincie Noord-Holland een traject gestart om samen met gemeenten, hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en niet-overheden een ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord op te stellen.

Het ministerie van BZK heeft inmiddels toegezegd waar mogelijk hierbij aan te sluiten en de provincie Noord-Holland heeft in haar coalitieakkoord "Verbindend vooruit" opgenomen dat zij samen met de gemeenten in Noord-Holland blijven werken aan een langjarig perspectief voor de regio.

Om het Ruimtelijk Voorstel te kunnen voeden vanuit Noord-Holland Noord is een inventarisatie en analyse van de opgaven gemaakt binnen de perspectieven uit het startpakket van het Rijk (inclusief water en bodem sturend). Dat heeft geresulteerd in een Inventarisatie- en vervolgens een Analysedocument. Dat laatste doet feitelijk en agenderend verslag van de inventarisatie van 21 ruimtelijke opgaven in Noord-Holland Noord en benoemt de hoofdkeuzevraagstukken die daaruit naar voren komen. Het maakt nog geen keuzes; die volgen aan de hand van het op te stellen Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord. Het Analysedocument geeft input vanuit Noord-Holland Noord aan het Ruimtelijk Voorstel, met specifieke aandacht voor de volgende hoofdpunten waar het Rijk bij nodig is:

- Zoetwaterbeschikbaarheid en waterveiligheid
- Energienetwerken
- Transitie landelijk gebied
- Leefbare steden en regio's (woningbouw, mobiliteit, economie, gezonde leefomgeving, brede welvaart)

Zie voor verdere toelichting hierop het Analysedocument Noord-Holland Noord (PM link) (met name paragraaf 6.7). Het Analysedocument wordt vanaf begin 2024 uitgewerkt in een Ontwikkelperspectief NHN, in samenwerking met gemeenten en hoogheemraadschap, met betrokkenheid van het Rijk en niet-overheden.

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
The Creative Hub - Canon

Haarlem, juli 2024

Vormgeven aan de toekomst van Noord-Holland

OP WEG NAAR EEN RUIMTELIJK VOORSTEL:

Status: vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 2 juli 2024

CONCEPT

Voorwoord

Het leuke van oude kaarten bekijken is dat plotseling opvalt hoe sterk Noord-Holland veranderd is. Waar eerst een groot meer lag, ligt nu een internationaal concurrerend vliegveld. Kleine steden en dorpen zijn sterk gegroeid. En al die wegen die we erbij hebben gekregen. In het dagelijks leven vallen dit soort ontwikkelingen toch minder op. Natuurlijk zie je wel dat de omgeving niet hetzelfde blijft. Een uitzicht verandert door een nieuw gebouw. Een nieuw natuurgebied dat is ingericht. De zonnepanelen die nu al op heel veel daken liggen. Maar toch, ik denk dat het menseigen is om onze huidige omgeving als normaal te zien. En hoe het was voordat we dat met eigen ogen konden zien, is toch moeilijk te bevatten.

Pas bij terugkijken zie je hoe dingen veranderen. En daar put ik ook moed uit. Want als ik kijk naar de toekomst dan zie ik dat er heel wat op ons afkomt. Ik maak me serieus zorgen over onze drinkwatervoorziening. De energietransitie heeft behoorlijke impact op ons landschap. En de 191~~84~~.000 woningen die we willen bouwen voor 2030 zijn er best veel. Er zijn natuurlijke ook kansen, door steeds meer elektrische auto's zal de luchtkwaliteit rondom wegen beter worden. En ik heb geen glazen bol, maar ik verwacht wel dat er de komende jaren allerlei innovaties zijn die ons helpen om de transities vorm te geven.

We willen dat Noord-Holland met al deze ontwikkelingen een fijne plek blijft om te leven. En als ik zie hoe we Noord-Holland de afgelopen 150 jaar vorm hebben gegeven, geeft dat het vertrouwen dat we dat kunnen. Dat vraagt wel iets van ons, van de provincie en van de politiek. We zullen in Noord-Holland geen plek meer hebben voor alles, ook niet als we slim gebruik maken van de ruimte die er is. En ook niet alles kan overal. We zullen dus moeten kiezen.

Dit rapport dat voor u ligt is een eerste stap op weg naar het maken van die keuzes. Het geeft aan waar de dilemma's liggen en wat er moet gebeuren, aan onderzoek, aan wetgeving, om de keuzes uiteindelijk te maken. Dat kan een keuze op hoog abstract niveau zijn of juist heel concreet in een gebiedsproces. Soms zal dat vrij simpel zijn, maar er zullen ook dilemma's uit voortvloeien in de klassieke zin, een keuze waaraan voordelen maar ook altijd nadelen kleven.

Het is ook een eerste stap om weer meer grip te krijgen als provincie op de ruimtelijke ordening. Dat betekent niet dat we overal de baas willen spelen. Het betekent wel simpelweg dat we daar waar we over gaan, de bovenlokale vraagstukken, richting geven en niet dingen zomaar laten gebeuren. Zodat we als we over dertig jaar terugkijken de lijnen kunnen zien die we in de komende periode hebben uitgezet.

De volgende stap die we zetten is dat we daadwerkelijk keuzes gaan maken. Daar gaan we de komende tijd mee aan de slag. Deze keuzes zullen we opnemen in een aanpassing van onze Omgevingsvisie NH2050. Dit rapport vormt daarvoor het inhoudelijke startpunt.

De uiteindelijke invulling van die lijnen en de keuzes die we als Noord-Holland maken is aan ons. We zullen daar de komende jaren met u over in gesprek gaan. Het is belangrijk dat we het samen doen. Het gaat namelijk ergens over.

Gedeputeerde Esther Rommel

Cover afbeelding 1: Cover foto, Stationsgebied Amsterdam. Bron: Theo Baart

Cover afbeelding 2: Cover foto, Landbouw gebied & energie landschap Bron: beeldbank

CONCEPT

CONCEPT

Voorwoord 2
1. Als inleiding: waarom dit Ruimtelijk Voorstel? 7
2 Aanpassen aan het watersysteem 14
Wat is er aan de hand? 14
Waar komt het op neer? 15
Botsingen en kansen met andere opgaven 16
Betrokken programma's en visies 17
Welke vraagstukken ~~W~~agenderen we? 19
2.1: Inzetten op waterkwaliteit vraagt om sturing op bronaanpak en inrichtingsmaatregelen 19
2.2: Welke ~~maatregelen kunnen~~ visie hebben we ~~nu al nemen~~ op het klimaatbestendig maken van Noord-Holland ~~klimaatbestendig te maken~~? 21
2.3: Hoe spelen we in op het zoetwatertekort? 24
2.4: Tegengaan bodemdaling 26
2.5: Een gezamenlijke visie op de toekomst van het watersysteem 27
3 Bewegen naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur 28
Wat is er aan de hand? 28
Waar komt het op neer? 32
Botsingen en kansen met andere opgaven 32
Betrokken programma's en visies 32
~~Wat~~ Welke vraagstukken agenderen we? 35
3.1: Hoe zorgen we voor integrale afstemming in het landelijk gebied? 35
3.2: Inzetten op systeemherstel van natuur zowel binnen als buiten natuurgebieden 37
3.3: ~~Verbreden begrip groenblauwe dooradering naar een ruimtelijk concept~~Hoe kan een groene inbedding ~~combinatie van verschillende doelen~~ bijdragen aan een gezond en vitaal Noord-Holland? 38
3.4: Hoe gaan we om met veranderende wateromstandigheden en tot wanneer is er de tijd om ons aan te passen? 40
3.5: Bescherm landbouwgrond 42
3.6: Hoe behoud en bevorder je ~~het ecosysteem~~de wisselwerking voor agrarische bedrijven in Noord-Holland in (inter)nationale context? 44
4 Ruimte maken voor duurzame economie en energie ~~en duurzame economie~~ 46
Wat is er aan de hand? 46
Waar komt het op neer? 51
Betrokken programma's en visies 52
Welke vraagstukken ~~Wat~~ agenderen we? 55
4.1: Hoe faciliteren we een toekomstbestendige economische ontwikkeling 55

CONCEPT

4.2~~1~~ Locatiekeuzes voor het toekomstige energetische systeem en de betekenis daarvan voor toekomstige ruimtelijk-economische ontwikkelingen 56

4.3: Waar, hoe en met welke omvang vinden we ruimte voor toekomstige netuitbreiding om netcongestie op te lossen? 61

4.4: Energie als onderdeel van gebiedsontwikkeling, aansluitend bij landschappelijke transformaties. 63

4.5: Duurzame opwek na 2030 65

4.6: Waar geven we ruimte aan energie uit warmte? 67

4.7: Beter benutten bestaande bedrijventerreinen en werklocaties 69

5. Zorgen voor leefbare regio's, steden en dorpen 74

Wat is er aan de hand? 74

Waar komt het op neer? 78

Betrokken programma's en visies 79

~~Wat~~ Welke vraagstukken ~~-~~agenderen we? 82

5.1: Duurzame verstedelijking door het borgen van randvoorwaarden 82

5.2: Oplossen van de woningnood door inzetten op de (versnelde) uitvoering van bestaande plannen en locaties 84

5.3: Op welke manier borgen we een voorzieningenniveau dat dorpen leefbaar houdt? 86

5.4: Hoe creëren we een gezonder en veiliger leefomgeving in combinatie met behoud van ruimte voor (circulaire) economie? 88

5.5: Ruimte houden voor bedrijvigheid op (nieuwe) bedrijventerreinen en zorgen voor betaalbare bedrijfsruimte bij binnenstedelijke verdichting 91

5.6: Beter borgen van mobiliteitsmaatregelen in het ruimtelijk instrumentarium 92

5.7: Rekening houden met effecten van lokale ruimtelijke mobiliteitskeuzes op de regionale schaal 95

5.8: Logistiek in een leefbare stad 97

5.9: Inzetten op gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen 98

6 (Opnieuw) vormgeven aan Noord-Holland 99

Wat is er aan de hand? 99

Waar komt het op neer? 100

Botsingen en kansen met andere opgaven 100

Betrokken programma's en visies 101

Wat agenderen we? 103

6.1: Passen we onze beschermingsregels voor landschap en cultuur aan vanwege transities? 103

6.2: Maken we omgevingskwaliteit volwaardig onderdeel in de besluitvorming bij alle programma's en projecten? 105

7. Op weg naar de toekomst van Noord-Holland: we kunnen de grote opgaven aan door keuzes te maken met lef! 107

CONCEPT

Bijlage 1: NOVEX MRA 114

CONCEPT

1. Als inleiding: waarom dit Ruimtelijk Voorstel?

Onontkoombare veranderingen vragen om moedige keuzes en een wenkend perspectief

Wat voor Noord-Holland willen we in de toekomst zijn? We zien dat er veranderingen aankomen. De Noord-Hollandse bevolking blijft groeien en dat zorgt ervoor dat de vraag naar woningen nog verder oploopt. En voor al deze mensen willen we passende werkgelegenheid hebben. Andersom zoeken bedrijven naar voldoende en geschikte mensen, terwijl de beroepsbevolking afneemt. De huidige geopolitieke situatie vraagt meer aandacht en ruimte voor onze defensie. De druk op ons mobiliteitssysteem, ons energiesysteem en de zoetwatervoorziening neemt toe. Ook verandert het klimaat: het wordt warmer, droger, natter, zilter en de zeespiegel stijgt. De biodiversiteit neemt nog steeds af. Er is relatief grote ongelijkheid in brede welvaart tussen het noordelijke en het zuidelijke deel van de provincie. En juist daar waar de meeste mensen wonen, zijn de gezondheidsrisico's het grootst. Zo op een rij klinkt het als een negatief verhaal, maar met moedige keuzes en een wenkend perspectief kunnen we deze onontkoombare veranderingen het hoofd bieden. En zien we kansen om Noord-Holland mooier te maken.

Al deze opgaven zoeken ruimte in Noord-Holland. Wanneer we alle sectorale ruimtelijke claims (voor zover nu bekend) los van elkaar bekijken, hebben we minimaal 27% meer Noord-Holland nodig. Een groter Noord-Holland zit er voorlopig niet in, daarom is het zaak te kijken wat echt nodig is, waar we functies kunnen combineren en onder welke voorwaarden, waar en wanneer een ontwikkeling plaats kan vinden. Dit is geen puzzel die je even snel in elkaar legt, maar een groot ruimtelijk en maatschappelijk vraagstuk over onontkoombare veranderingen en hoe we daar als samenleving mee omgaan. Hoe ziet dat eruit? Wat moeten we daarvoor inleveren, maar vooral wat krijgen we ervoor terug? Daar horen scherpe keuzes bij. Keuzes die consequenties hebben. En ook niet kiezen is een keuze. Dan 'gebeuren' ontwikkelingen zonder duidelijke sturing.

Status Ruimtelijk Voorstel: de eerste stap op weg naar de actualisatie van ons langetermijnbeleid in onze Omgevingsvisie

Dit Ruimtelijk Voorstel geeft vanuit ruimtelijk perspectief aan wat de bepalende vraagstukken zijn en welke ontwikkelingsrichting zich ontvouwt. We geven aan wat ons te doen staat en wat we nodig hebben van het Rijk om te voldoen aan onze ambities voor de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland. We willen de welvaart en het welzijn in Noord-Holland in de toekomst voor iedereen bereikbaar maken en houden.

Het is nadrukkelijk een agenderend Ruimtelijk Voorstel. Het is bedoeld als een uitnodiging om met elkaar in gesprek te gaan over de toekomst van Noord-Holland. Daarmee is het de start van een langer traject om uiteindelijk tot keuzes te komen. Die zijn in dit Ruimtelijk Voorstel dan ook nog niet gemaakt. Het Ruimtelijk Voorstel heeft daarmee ook geen formele juridische status. Het geeft wel richting aan de besluitvorming en aan de onderzoeken en andere activiteiten die nog verricht moeten worden om de keuzes zorgvuldig en goed onderbouwd te kunnen maken. De vraagstukken komen voort uit staand beleid en beleidsvoornemens en staande doelstellingen. Aangezien beleid niet statisch is, maar altijd onderhevig is aan dynamiek, geldt dit ook voor het Ruimtelijk Voorstel. Het Ruimtelijk Voorstel neemt het op dat moment bestaande beleid als uitgangspunt voor het gesprek.

Het begint met het benoemen van de vraagstukken. Daarna is uitwerking en onderzoek nodig, zodat uiteindelijk besluiten kunnen worden genomen. Van de uiteindelijke keuzes hangt veel af: niet alleen *waar* tegemoet kan worden gekomen aan specifieke ruimteclaims, maar ook *wanneer*, *hoe* en zelfs *of*

CONCEPT

de betreffende claims in de provincie kunnen worden geaccommodeerd. En het blijft niet bij de fysieke ruimtelijke claims. We zullen daarbij ook belangrijke andere onderwerpen zoals bijvoorbeeld leefbaarheid, sociale cohesie, een gezonde leefomgeving en leefstijl of de arbeidsmarkt betrekken. Deze onderwerpen zijn niet altijd ruimtelijk te vertalen, maar hebben wel een ruimtelijke component. Hoe een omgeving is ingericht, kan bijvoorbeeld bijdragen aan gezonde levensstijl en het versterken van sociale structuren.

Toelichting op afbeelding 4: (schijfdiagrammen)

De ruimteclaims in Noord-Holland zijn erg groot. Daarom moeten we zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. We doen dat door ruimte intensiever te gebruiken, bijvoorbeeld meer woningen bouwen per hectare. Door functies te integreren, bijvoorbeeld door combinaties van gebruik in een gebouw of gebied. Uiteindelijk past niet alles overal dus zijn er keuzes noodzakelijk die leiden tot functiewijziging.

Afbeelding 5: Opgaven overzicht Ruimtelijk Voorstel. Bron: provincie Noord-Holland

Daarbij hoort ook, de Omgevingswet indachtig, goed overleg en samenwerking met andere overheden en participatie van onze inwoners. Kortom het geeft 'huiswerk' mee voor onszelf en voor het Rijk. Uiteindelijk monden de gesprekken, onderzoeken en participatie uit in een actualisatie van onze Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie is wel een wettelijk instrument uit de Omgevingswet. Het heeft doorwerking in andere instrumenten die de provincie heeft zoals de Omgevingsverordening en uitvoeringsprogramma's.

We pretenderen ~~hiermee~~ niet volledig te zijn met dit Ruimtelijk Voorstel. Veel afspraken zijn al gemaakt via aparte trajecten. Het gaat in het Ruimtelijke Voorstel om de aanvullende vraagstukken die boven komen als je alles naast elkaar legt.

Relatie met andere trajecten

Afbeelding 6: Overzichtskaart NOVEX-gebieden, Ontwikkelperspectieven & PPLG gebieden. Bron: provincie Noord-Holland, ESRI

Het uitgangspunt voor het Ruimtelijk Voorstel in Noord-Holland is nog steeds onze Omgevingsvisie NH2050 ('Balans tussen economische groei en leefbaarheid') uit 2018 en de uitwerking daarvan in onder meer de Omgevingsverordening NH2022 en het Provinciaal Programma Landelijk Gebied. De toen door Provinciale Staten vastgestelde ontwikkelprincipes zijn voor de volledigheid opgenomen in het kader met de titel *Ons vertrekpunt: Omgevingsvisie NH2050*. Sinds de Omgevingsvisie is vastgesteld heeft een aantal ontwikkelingen aan urgentie gewonnen. De Omgevingsvisie is daarmee ons vertrekpunt, maar kan uiteindelijk na uitwerking van de diverse vraagstukken op onderdelen aangepast worden. Dat zorgt gelijk voor de logische borging van de uitkomsten van het Ruimtelijk Voorstel in een geactualiseerde Omgevingsvisie.

Daarnaast wordt in Noord-Holland Noord, conform het coalitieakkoord, samen met de gemeenten en Hoogheemraadschap gewerkt aan een Ontwikkelperspectief. Het Analysedocument dat hiervoor is opgesteld, de eerste stap naar het Ontwikkelperspectief, is gebruikt als input voor het Ruimtelijk Voorstel. Ook zijn er door het Rijk in Noord-Holland vier NOVEX-gebieden[1] aangewezen, waarin de provincie samenwerkt met gemeenten, waterschap(pen), provincie(s) en Rijk. Dit zijn:

- Metropoolregio Amsterdam (MRA)
- Schipholregio
- Noordzeekanaalgebied

[1] Dit zijn gebieden waar 'de nationale opgaven in het fysieke domein dusdanig stapelen dat een gebiedsgerichte ordening en prioritering van verschillende nationale opgaven noodzakelijk is om te kunnen komen tot de gewenste herbestemming en/of ingrijpende herinrichting' (beleidsbrief 'Programma's Uitvoering NOVEX en Mooi Nederland', minister voor VRO, 6 juli 2022). Hier hoort formeel ook de Lelylijn bij, waar bij bepaalde varianten ook Noord-Hollands grondgebied raken. Hier zijn we als provincie niet actief bij betrokken.

- Groene Hart

Voor de NOVEX MRA geldt het Verstedelijkingsconcept MRA dat in 2022 is vastgesteld als Ontwikkelperspectief. Daar wordt nu verder gewerkt aan een uitvoeringsprogramma en een regionale investeringsagenda. In het NOVEX-gebied Schipholregio is het Ontwikkelperspectief in juni 2023 afgerond en wordt nu gewerkt aan een uitvoeringsprogramma. In de NOVEX-gebieden Groene Hart en Noordzeekanaalgebied zijn de ontwikkelperspectieven net afgerond ~~of in concept klaar~~. De ontwikkelperspectieven uit de NOVEX-gebieden en het Analysedocument Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord geven voeding aan het Ruimtelijk Voorstel. Omdat de ontwikkelingen in de NOVEX-gebieden en Noord-Holland Noord doorlopen en nieuwe informatie leveren, zorgen we ook in het vervolgtraject voor goede afstemming, zodat de uitkomsten en nieuwe inzichten goed kunnen worden meegenomen in het verder uitwerken van het Ruimtelijk Voorstel. In bijlage 1 zijn de uitkomsten en belangrijkste aandachtspunten uit de NOVEX-gebieden en Noord-Holland Noord opgenomen.

Werken op verschillende schaalniveaus en denken in tijdschalen
Dit rapport geeft antwoord op de vraag van het Rijk[2] aan de provincies om een Ruimtelijk Voorstel op te stellen. Enerzijds om voeding te geven aan de nieuw op te stellen nota Ruimte, anderzijds als onderbouwing voor afspraken tussen Rijk en de provincie in het nog op te stellen 'ruimtelijk arrangement'. Voor de provincie helpt het Ruimtelijk Voorstel om op provinciaal niveau de regie in de ruimtelijke ordening te vergroten, zoals aangekondigd in het coalitieakkoord 'Verbindend vooruit'.

De ruimtelijke voorstellen van de 12 provincies vormen input voor het RO-beleid dat op nationale schaal wordt herzien in de Nota Ruimte. In oktober 2023 is de Contourennotitie Nota Ruimte verschenen. Hierin wordt de ambitie neergelegd om naar 2050 te bouwen aan 'een Nederland zonder grote verschillen in kwaliteit van leven of in ruimtelijke kwaliteit'. Dat betekent dat afscheid genomen wordt van het oude adagium 'sterker maken wat sterk is' en gewerkt wordt op basis van een visie die heel Nederland sterker maakt en heel Nederland benut. Het is daarom belangrijk om te kijken hoe provincies aanvullend kunnen zijn op elkaar. Sommige opgaven houden niet op bij de provinciegrenzen. Zo forenzen er veel inwoners uit de Leidse regio in Zuid-Holland of uit Flevoland naar het zuidelijk deel van onze provincie. Het IJsselmeer delen we met maar liefst 6 andere provincies voor onze zoetwaterbehoefte. En een probleem in de Schipholtunnel, levert direct problemen op in een groot deel van het landelijk spoornetwerk.

Afbeelding 7: Interprovinciale opgaven

Ook wordt de Europese context waarbinnen we ons beleid opstellen bij het Ruimtelijk Voorstel betrokken. Europese Regels geven op veel vlakken de kaders waarbinnen we werken. Goed onderzoek naar de effecten van Europese regels is belangrijk, vooral omdat deze soms met elkaar in tegenspraak zijn. Een aantal opgaven kunnen we ook alleen maar in nationaal en internationaal verband oppakken. Dat geldt zeker voor internationale verbindingen, energie-infrastructuur, natuurontwikkeling, economische ontwikkeling, waterkwaliteit en de inrichting van het hoofdwatersysteem.

Aan de andere kant van het spectrum zijn de gebiedsprogramma's een belangrijke plek waar afwegingen plaatsvinden. Vaak kan pas op het niveau van een gebied bepaald worden wat op een bepaalde plek van belang is. Gebiedsprogramma's vanuit de provincie lopen nu onder andere al onder het PPLG, in de NOVEX-gebieden, maar ook op specifieke plekken zoals Den Helder, Gooi en Vechtstreek, de Westeinderscheg en de Amstelscheg. En uiteraard worden binnen gemeenten afwegingen gemaakt over ruimtelijk inrichting.

[2] In de RO-brief van het Rijk, d.d. 12 december 2022, wordt de provincies gevraagd een ruimtelijk voorstel op te stellen.

Regie op de ruimte vraagt dus om het schakelen tussen schaalniveaus. Omdat een keuze die op hoger abstractieniveau logisch lijkt, op lokaal niveau anders uit kan pakken en andersom. Daarbij hoort ook de factor tijd te worden beschouwd. Hoe prioriteren en faseren we ontwikkelingen in de tijd. Niet alles past overal, maar ook niet alles kan tegelijkertijd.

Afbeelding 8: Aanpak schaalgebruik in het Ruimtelijk Voorstel. Bron: provincie Noord-Holland

Vertrek vanuit een al bestaand Noord-Holland
Noord-Holland bestaat al heel lang. We hebben bestaande dorpen en steden, waterlopen, landbouw- en natuurgebieden en allerhande infrastructuur. We bouwen voort op wat er al is en waar we met elkaar aan hebben gewerkt. Naast ons langetermijnbeleid als vertrekpunt, starten we het Ruimtelijk Voorstel daarom natuurlijk ook vanuit een al bestaand Noord-Holland. Het Ruimtelijk Voorstel gaat op zoek naar die opgaven die iets aan het bestaande veranderen of erop aanvullen.

Hoe is het Ruimtelijk Voorstel opgebouwd
Ons Ruimtelijk Voorstel begint met een korte schets over het Noord-Holland dat we willen zijn. Deze teksten zijn (vrijwel) letterlijk overgenomen uit onze Omgevingsvisie NH2050. Ook tonen we bestaand Noord-Holland en de situatie van waaruit we starten met het Ruimtelijk Voorstel. Daarna volgen we de indeling uit het startpakket fysieke leefomgeving dat het Rijk in december 2022 aan de provincies heeft gestuurd. Daarbij komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde: Water en Bodem Sturend als overkoepelend principe, Landbouw en Natuur, Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie, Leefbare steden en regio's. In elk van deze hoofdstukken wordt aangegeven wat er aan de hand is en worden de essentiële vraagstukken geagendeerd waar keuzes voorliggen over de toekomstige ontwikkelrichtingen. Daarbij geven we aan wat we zelf doen en wat we van het Rijk vragen. De vraagstukken zijn zodanig geformuleerd dat ze uitdagen tot gesprek en debat. Dat geldt ook voor de ontwikkelrichting die als kop boven elk hoofdstuk staat. We eindigen met aandacht voor het veranderend aanzien van Noord-Holland waar we vorm aan moeten geven. En met een conclusie met daarin de ontwikkelrichting die voor Noord-Holland gloort in dit Ruimtelijk Voorstel en de belangrijkste keuzes die voorliggen om deze provincie ook voor toekomstige generaties een prettige provincie te laten zijn om te leven, werken en recreëren. Dit is tevens de aanzet voor en een aankondiging van het gesprek over onze toekomst met inwoners, regionale partners en belangenorganisaties op weg naar een geactualiseerde Omgevingsvisie.

Afbeelding 9 (leeswijzer): Opbouw perspectief hoofstukken. Bron: provincie Noord-Holland
Afbeelding 10: Kaartbeeld Topo100 provincie Noord-Holland. Bron: provincie Noord-Holland

CONCEPT

Ons vertrekpunt: Omgevingsvisie NH2050

De provincie Noord-Holland wil dat iedereen die hier woont, werkt en op bezoek komt een prettige leefomgeving aantreft. Nu, maar ook in de toekomst. In dit hoofdstuk staan de in 2018 door Provinciale Staten vastgestelde ontwikkelprincipes die houvast geven om onze provincie door te ontwikkelen naar de toekomst. Het gaat hier om de letterlijk uit onze Omgevingsvisie overgenomen teksten. Ze zijn daarbij de referentie van waaruit we bekijken op welke onderdelen ons langetermijnbeleid moet worden geactualiseerd. De verwachting is namelijk dat bij het verder uitwerken van de vraagstukken uiteindelijk wijzigingen van het provinciale beleid volgen. Die zullen dan verwerkt worden in een actualisatie van de Omgevingsvisie.

Op weg naar een economisch duurzame toekomst

De hoofdambitie zoals beschreven in de Omgevingsvisie NH2050 is een evenwichtige balans tussen economische groei en leefbaarheid. Zo kunnen we voor toekomstige generaties het welvaarts- en welzijnsniveau in Noord-Holland op een hoog niveau houden. Dit betekent dat in Noord-Holland een basiskwaliteit van de leefomgeving wordt gegarandeerd; de ruimte voor economische ontwikkeling wordt altijd in samenhang met dit uitgangspunt beschouwd. Duurzame economische ontwikkeling is nodig voor de werkgelegenheid en daarmee voor de bestaanszekerheid van onze inwoners; de provincie Noord-Holland wil ook in de toekomst een provincie zijn voor iedereen om onze provincie sociaal-inclusief te houden. Maar ook om de grote investeringen op te brengen die nodig zijn voor onder meer de transitie naar een duurzame energiehuishouding, de overgang naar een circulaire economie, het behoud van ons karakteristieke landschap en een gezonde, veilige en klimaatadaptieve leefomgeving. In de wetenschap dat de wereld waarmee Noord-Holland is verbonden continu verandert, geeft de Omgevingsvisie enerzijds richting en daarmee houvast naar een onbekende toekomst, en anderzijds voldoende ruimte en handelingsperspectief om te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. De Omgevingsvisie is geen eindbeeld voor 2050. De visie laat in algemene zin zien wat de overkoepelende ontwikkelprincipes zijn voor de hele provincie om een hoge leefomgevingskwaliteit te bieden. In de Omgevingsvisie worden ook de kritische succesfactoren benoemd.

21 Ontwikkelprincipes

<u>Leefomgevingskwaliteit</u>
Een belangrijk aspect van de leefbaarheid is een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Daarmee doelen we op aspecten die de fysieke leefomgeving gezond en veilig maken. Denk aan luchtkwaliteit, geur, bodem en ondergrond, waterkwaliteit, geluid, omgevingsveiligheid (gevaarlijke stoffen, brand en explosiegevaar), waterveiligheid en verkeersveiligheid. Maar we doelen ook op aspecten die te maken hebben met het watersysteem, klimaatbestendigheid, ruimtelijke (landschappelijke) kwaliteit, erfgoed en natuur. Om een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving te borgen, hanteren we twee basisrandvoorwaarden:

- Overal wordt voldaan aan de wettelijke basiskwaliteit voor een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier.
- Alle nieuwe ruimtelijke (her)ontwikkelingen doorlopen een klimaatstresstest.

Daarnaast gelden vier generieke ontwikkelprincipes:

1. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij de waarden, de karakteristiek en het draagvermogen van het landschap.
2. Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuurinclusief.
3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.
4. Bij nieuwe ontwikkelingen worden de effecten op de ondergrond meegewogen.

Dynamisch Schiereiland

Noord-Holland is een unieke provincie, omdat zij als enige voor het grootste deel is omgeven door groot water. Deze positie van schiereiland biedt kansen in en aan de kusten: kansen voor energietransitie en economische ontwikkelingen, toeristische en recreatieve ontwikkeling én natuurontwikkeling. Door de aanwezige sterk verschillende landschappen, van duinen naar de polders aan de Noordzeekant, maar ook langs de oevers van de meren en de Waddenzee, zijn de kusten bij uitstek geschikt om deze kansen te benutten. Daarin staat kustverdediging voorop.

5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid en karakteristieken van de kustlandschappen en aanliggende grote wateren.
6. Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.
7. Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op het robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief grote wateren.

Metropool in ontwikkeling

We vergroten de agglomeratiekracht door het ontwikkelen van een samenhangend internationaal concurrerend metropolitaan systeem. In Noord-Holland ontwikkelt zich een metropool rond Amsterdam: de MRA. Het gaat hier om een stedelijk systeem van grotere en kleinere kernen, met Amsterdam als hoogstedelijke kernstad, een landschap met hoge gebruiks- en belevingswaarde, (stads)landbouw, een multimodale bereikbaarheid, een havengebied met energietransitie en circulaire economie als dragers en Schiphol als internationale hub. De ontwikkeling komt tot uiting door een snelgroeiend aantal inwoners, arbeidsplaatsen en bezoekers, leidend tot een tendens van clustering van economische functies. De kracht van de metropool zit hem in het feit dat kernen, regio's, gebieden en landschappen een sterke eigen identiteit behouden, terwijl het geheel in steeds sterkere mate als één daily urban system functioneert.

8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.
9. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, het regionaal OV en fietsnetwerk en auto, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.
10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitane systeem.
11. Bedrijvigheid in de metropool kan zich blijven ontwikkelen binnen de beschikbare milieuruimte, waarbij op een beperkt aantal plekken nieuwe woningbouw te maken kan krijgen met een grotere mate van geluidhinder, binnen de wettelijke grenzen.

Sterke kernen, sterke regio's

In het regionale netwerk zijn de verschillende typen kernen onderscheidend en complementair aan elkaar. Dat maakt ze tot sterke regio's. Goed voor de vitaliteit, de aantrekkingskracht en het vestigingsklimaat van stad en regio. Daarbij zijn krachtige centrumsteden van cruciale betekenis voor de leefbaarheid van de hele regio vanwege de regionale voorzieningen en de stedelijke woon- en werkmilieus die er te vinden zijn. Zij kunnen jonge mensen en bedrijven aantrekken, wat leidt tot dynamiek en gezonde regio's. Door de ontwikkeling van centrumgemeenten kan het voorzieningenniveau in de gehele regio vitaal blijven en behouden de kernen hun herkenbare identiteit.

12. Nieuwe ontwikkelingen van woningbouw en voorzieningen worden geconcentreerd in kernen, passend bij de rol van de kernen in het regionale netwerk, en voegen zich naar de vraag op basis van de meest actuele cijfers.

CONCEPT

13. Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.

Nieuwe energie

We willen in 2050 een klimaatneutrale en volledig circulaire provincie zijn, in lijn met de nationale doelstelling op dit gebied. Dat betekent dat we ruimte bieden aan de energietransitie. De transitie naar opwekking en gebruik van duurzame energie heeft consequenties voor de energiehuishouding en de energie-infrastructuur. Elektriciteit zal op veel meer plekken dan we gewend zijn worden opgewekt. Daarnaast is ruimte nodig voor transport en opslag. Ook zijn er systemen nodig om in onze warmtebehoefte te voorzien. Naast een energietransitie is er ook een economische transitie gaande: een overgang naar een meer kennisintensieve en circulaire economie.

14. De regionale optimale energiemix voor opwekking van hernieuwbare energie in de ondergrond, op de bovengrond en in de bebouwde omgeving past bij de regionale landschappelijke en gebiedskwaliteiten en de economische kansen.
15. Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.
16. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.

Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving

In Noord-Holland is er voor een natuurlijke en vitaal landelijke omgeving een goede balans nodig tussen de agrifoodsector en de natuur- en watersystemen. De landelijke omgeving in Noord-Holland is van oudsher bepaald door het watersysteem, het landbouwkundig gebruik en de natuurgebieden.

18. De agrifoodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.
19. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.
20. Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
21. Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.

Afbeelding 11: Visiekaart Omgevingsvisie. Bron: provincie Noord-Holland

CONCEPT

2 Aanpassen aan het watersysteem

Water en Bodem sturend: door de effecten van klimaatverandering moeten we de manier waarop we met water omgaan aanpassen. Dit is niet nieuw, maar hebben we door de eeuwen heen altijd moeten doen. Het betekent vooral dat het huidige landgebruik dat afhankelijk is van het water- en bodemsysteem kan veranderen~~wijzigen~~ en dat we de toekomstige inrichting van gebieden anders moeten gaan doen. Hoe, waar en wanneer dat moet, gaan we uitzoeken.

Wat is er aan de hand?

Noord-Holland is aan drie kanten omgeven door water, ligt voor 80% onder zeeniveau en bestaat voor 80% uit zettingsgevoelige, slappe gronden. De ligging aan zee, in de delta van de grote rivieren, was door de eeuwen heen bepalend voor de bloei van Noord-Holland. De laaggelegen gronden waren ook toen al vruchtbaar, al was er veel voor nodig om ze droog te leggen en productief te maken. Eeuwenlang is het water- en bodemsysteem met technische maatregelen aangepast aan het gewenste ruimtegebruik.

Inmiddels zijn we aangelopen tegen de keerzijde daarvan. De bodem en het water hebben niet meer de veerkracht en de draagkracht om alle vormen van ruimtegebruik te bedienen. De kwaliteit van de bodem en het water voldoet niet aan de normen, met grote gevolgen voor de biodiversiteit en de gezondheid van de leefomgeving. Het veranderende klimaat zet alles op scherp en maakt ons extra kwetsbaar. Hoewel er al veel is bereikt, betekent doorgaan op dezelfde voet dat steeds vaker gereageerd moet worden op actuele (klimaat)dreigingen. Uiteindelijk kan dat tot veel overlast en meer schade leiden.

Beleid 'Water en bodem sturend' heeft ruimtelijke impact

In het nationale beleid is daarom het beginsel 'Water en bodem sturend' opgenomen, verwoord in de gelijknamige beleidsbrief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (2022). Het doel is om weer een robuust en veerkrachtig water- en bodemsysteem te krijgen. Een systeem dat bijdraagt aan een veilige en gezonde leefomgeving en helpt bij het anticiperen op klimaatverandering. In het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) heeft de provincie aangegeven dit beleidsvoornemen te onderschrijven. Concreet betekent dit dat het water- en bodemsysteem meer sturend wordt voor het ruimtegebruik. Dit heeft twee kanten. Enerzijds wordt gekeken waar en op welke manier nieuwe vormen van ruimtegebruik, denk bijvoorbeeld aan een nieuw hoogspanningsstation, nieuwe industrie of nieuwe woonwijken, het best passen bij het bodem- en watersysteem. Anderzijds kan het zijn dat bestaande vormen van ruimtegebruik zich aanpassen aan het watersysteem. Denk bijvoorbeeld aan piekwaterbergingen, aangepaste vormen van landbouw of nieuwe soorten natuur op plekken waar het water verzilt. Het betekent niet automatisch dat water en bodem prioritair zijn ten opzichte van andere factoren, maar wel dat ze een volwaardig onderdeel zullen zijn in de integrale afweging bij de doorontwikkeling van Noord-Holland.

Hoe dan ook heeft het aanpassen aan het water- en bodemsysteem een grote ruimtelijke impact. Het werkt door in alle opgaven die in dit Ruimtelijk Voorstel beschreven worden. In ons huidige beleid ligt de horizon waar we naar toewerken meestal op 2050. Omdat de verwachting is dat door klimaatverandering weersextremen zullen toenemen, de zeespiegel zal stijgen en zoetwaterbeschikbaarheid steeds verder zal gaan fluctueren, vraagt juist dit onderdeel om vooruit te kijken tot 2100. Het is daarmee een opgave voor de korte, middellange en langere termijn.

Afbeelding 12: De lagenbenadering vanuit water en bodem sturend. Bron: Polyfern, Toekomstatelier-NL2100_verkenning_NS+RDVA+OHNIK

Voorbeeld

CONCEPT

Natuurherstel en klimaatmaatregelen in de duinen van Noord-Holland.

In de duinen van Noord-Holland richt het beheer zich vooral op het zoveel mogelijk ruimte scheppen voor natuurlijke processen zoals verstuiving, ~~kudde~~begrazing en wisselend waterpeil. ~~Door het verminderen of zelfs helemaal stoppen van de drinkwaterwinning ontstaat er een veel natuurlijker waterpeil.~~ Nadat de directe winning van duinwater voor drinkwater in het grootste deel van de Noord-Hollandse duinen in de jaren negentig is gestopt, is er een veel natuurlijker waterpeil ontstaan. Nu is er een goede waterbalans doordat er ongeveer net zoveel water in de duinen wordt geïnfiltreerd als er wordt onttrokken voor de drinkwaterwinning. Een lage waterstand in de zomer en een hoge in de winter hebben geleid tot een spectaculaire toename van het aantal bijzondere planten van natte duinvalleien. In de Amsterdamse waterleidingduinen wordt nog wel natuurlijk duinwater onttrokken.
In de binnenduinrand bij Heemskerk ligt de voormalige tuinbouwenclave 'de Vlotter'. Die is inmiddels omgevormd tot een natuur- en recreatiegebied met waterberging als nevenfunctie. Hier is te zien dat natuurbeheer en wateropvang goed samengaan. Toen Noord-Holland in juni 2021 een "klein Limburg" had in het gebied (140 mm neerslag in 24 uur), bleek het goed bestand te zijn tegen de gevolgen van extreme neerslag, terwijl functies in hetzelfde getroffen gebied, zoals de verstedelijkte omgeving van Alkmaar en een landbouwgebied meer naar het noorden, heel veel last hebben gehad van wateroverlast.

Ook in de droge zomers van de afgelopen zes jaar blijkt het duingebied goed bestand te zijn geweest tegen droogte. Het droogtegevoelige plantje "Parnassia" heeft het er afgelopen jaren uitstekend gedaan. ~~De duinen hier lijken voorlopig goed bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering~~,

Afbeelding 14: Duingebied. Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

Kwetsbaar systeem dat niet ophoudt bij de grenzen
Het water- en bodemsysteem is een samenhangend systeem en het houdt niet op bij provincie- of waterschaps- of landsgrenzen. Het is ook een kwetsbaar systeem doordat er weinig ruimte is voor flexibiliteit en door de grote onderlinge afhankelijkheid. Er is een nauwe relatie tussen de bodem en waterkwaliteit en - kwantiteit. Gezonde bodems kunnen door een betere sponswerking meer water opvangen en zijn zo beter bestand tegen droogte. Hierdoor dragen ze bij aan de biodiversiteit en waterkwaliteit. Omdat het om één samenhangend systeem gaat, zijn ook de maatregelen gekoppeld aan waterkwaliteit of -kwantiteit sterk met elkaar verbonden.

Als je kijkt naar Noord-Holland, als grotendeels laaggelegen en sterk verstedelijkt deltagebied, zijn er vanuit het water- en bodemsysteem zes opgaven te onderscheiden die consequenties hebben voor alle vormen van ruimtelijke ontwikkeling:

- Zorgen voor goede bodem- en waterkwaliteit (zie 2.1)
- Anticiperen op klimaatverandering en weersextremen (wateroverlast, droogte en hittestress) (zie 2.2)
- Het vergroten van de waterveiligheid (ook in 2.2)
- Zorgen voor zoetwaterbeschikbaarheid (zie 2.3)
- Omgaan met verzilting (zie 2.3)
- Tegengaan van bodemdaling (zie 2.4)

Waar komt het op neer?

Er moet echt iets veranderen in de manier waarop wordt omgegaan met het watersysteem in de ruimtelijke ordening. We weten nog niet precies hoe, maar doorgaan op de oude voet is een te groot risico. Op zich is dat ook weer niets nieuws, omdat Nederland van oudsher heeft leren leven met

CONCEPT

water. Om het water- en bodemsysteem echt meer sturend te laten zijn op het ruimtegebruik, is het nodig om de impact vanuit water en bodem op het ruimtegebruik te kunnen aangeven. Ook zijn op landelijk niveau keuzes nodig over de waterverdeling (hoofdwatersysteem in relatie tot nieuwe watervragers), het opzetten van het waterpeil (vernatting veenweide) en het aanpakken van bronnen van waterverontreiniging (bronaanpak verankeren in landelijk beleid en regelgeving). De deltabeslissingen die verwacht worden in 2026 helpen hierbij. Tot die tijd zijn al keuzes nodig die bepalend kunnen zijn voor de toekomstbestendigheid van het gebied. Voorbeelden hiervan zijn de aanleg van energie-infrastructuur en woningbouwlocaties in diepe polders, het waterverbruik voor (nieuwe) industrie en het tegengaan van bodemdaling. Duidelijk is ook dat niet alles technisch op te lossen valt. We zullen moeten leren leven met een dynamisch systeem.

Afbeelding 13: Diagram watersysteem Noord-Holland. Bron: provincie Noord-Holland

Botsingen en kansen met andere opgaven

De keuzes die gemaakt worden in de beleidsbrief van ~~bodem- en~~ water en bodem sturend hebben met name impact op de ontwikkelingsmogelijkheden van economie, landbouw, energie en industrie. Dit uit zich zowel in de beschikbaarheid van zoet water als in de plek waar iets wel of niet mogelijk is. Vooral de keuzes voor verdeling van zoet water zullen hier bepalend zijn. Daarnaast is het belangrijk dat de zorg om waterveiligheid nog meer wordt meegenomen bij beslissingen over het bouwen van woningen en ontwikkelen van economische functies in diepe polders en uiterwaarden. Het nemen van waterveiligheidsmaatregelen en het aanleggen van klimaatbuffers kunnen spanning geven met andere functies, omdat het ook ruimte vraagt.

Het biedt ook veel kansen voor synergie. Maatregelen voor waterberging gaan goed samen met natuurherstel. Hier zijn bijvoorbeeld in polder Zijpe al mooie voorbeelden van. Het kan uiteraard ook spanning geven als het leidt tot vermindering van bijvoorbeeld areaal of gewasgroei in de landbouw. In steden kan een klimaatadaptieve omgeving ruimte bieden voor recreatie en een gezonde leefomgeving. Groenblauwe dooradering kan bijdragen aan waterkwaliteit en waterbufferend vermogen.

CONCEPT

Betrokken programma's en visies

Water en Bodem Sturend
Op 25 november 2022 heeft het ministerie van I&W de brief over Water en Bodem Sturend verstuurd aan de Tweede Kamer. De brief stelt dat het water- en bodemsysteem meer sturend moet worden voor de ruimtelijke ordening en geeft daarbij 33 structurerende keuzes die variëren van het opzetten van waterpeil in het veengebied tot het sturen op het verminderen van afdekking van bodems. Het Rijk heeft de provincies de opdracht gegeven om deze structurerende keuzes mee te nemen in de verschillende gebiedsprogramma's zoals het PPLG, de NOVEX-en en het Ruimtelijk Voorstel. In het vervolg op de Kamerbrief wordt, in overleg met de koepels, bekeken hoe die verder geborgd kunnen worden in een periode vanaf heden tot aan 2027 (o.a. gekoppeld aan de nieuwe Deltabeslissing en wettelijk vereiste waterprogramma's).

Kaderrichtlijn Water en EU-bodemstrategie
In 2027 moet de chemische en ecologische kwaliteit van alle oppervlaktewateren voldoen aan de normen van de Kaderrichtlijn Water. De Europese Unie kent sinds 2021 een Bodemstrategie met de doelstelling dat tegen 2030 75% van de bodem in de EU gezond is en dat in 2050 de bodemverontreiniging tot nul is teruggebracht. Volgens deze bodemstrategie zijn bodems gezond als ze in een goede chemische, biologische en fysische conditie zijn en zo in staat zijn om continu zoveel mogelijk ecosysteemdiensten te leveren. Deze jaartallen liggen verder weg dan die van de Kaderrichtlijn Water, maar bodemprocessen verlopen traag, waardoor tijdige maatregelen nodig zijn.

Deltaprogramma
Nederland is een laaggelegen land met veel water. In het nationaal Deltaprogramma staat de ambitie om Nederland te beschermen tegen hoogwater en overstromingen. Daarnaast zet het in op het zorgen voor voldoende zoet water en een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land. Naast thematische onderwerpen wordt er in een aantal regionale programma's gewerkt aan de samenhangende gebiedsopgaven. Relevant voor Noord-Holland zijn de Deltaprogramma's Wadden, IJsselmeergebied, Kust, Centraal Holland, waterveiligheid, zoet water, ruimtelijke adaptatie en, i.v.m. de aanvoer van water, Deltaprogramma Rivierengebied.

Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem (KZH)
Noord-Holland is in droge tijden indirect afhankelijk van de aanvoer van zoet water vanuit het hoofdsysteem van de grote rivieren. Ten noorden van het Noordzeekanaal wordt Rijnwater gebruikt dat via de IJssel naar het IJsselmeer stroomt. Ten zuiden van het Noordzeekanaal wordt water uit de Lek gebruikt. Dat wordt aangevoerd via inlaten aan het Amsterdam-Rijnkanaal en de Hollandsche IJssel. We moeten dit water delen met negen provincies. Landelijk wordt nu gekeken hoe we die verdeling kunnen optimaliseren in het programma Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem (KZH).

Kennisprogramma Zeespiegelstijging
In het Kennisprogramma Zeespiegelstijging onderzoeken overheden, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties wat de mogelijke gevolgen van de zeespiegelstijging zijn voor ons land. Ook bekijken ze verschillende scenario's voor de lange termijn en verkennen ze de maatregelen om ons voor te bereiden op de gevolgen. Het programma levert kennis op waarmee we op tijd keuzes kunnen maken voor de bescherming en inrichting van Nederland. In het najaar van 2023 is een overzicht verschenen van de tot dan toe verschenen onderzoeksresultaten en inzichten.

Nationale Adaptatie Strategie (NAS) en Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (NUP KA)
Met de Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS) beoogt het Rijk de negatieve effecten van

CONCEPT

klimaatverandering voor Nederland te verkleinen of ten minste beheersbaar te houden. Het gaat om schade en overlast door extreem weer, ziekten, vroegtijdige sterfte en achteruitgang van milieukwaliteit en ecosystemen. De NAS omvat alle beleidsvelden die gevolgen ondervinden van klimaatverandering, waaronder de gebouwde omgeving, landbouw, natuur, gezondheid en cultureel erfgoed. Het Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (NUP KA) helpt de uitvoering van de NAS te versnellen.

NOVEX Groene Hart Ontwikkelperspectief
Het Bestuurlijk Platvorm NOVEX-Groene Hart heeft het Ontwikkelperspectief 1.0 vastgesteld, met richtinggevende uitspraken voor de verdere beleidsontwikkeling binnen de deelnemende partijen. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 4.

Regionaal Waterprogramma
In het Regionaal Waterprogramma geeft de provincie aan hoe zij zich inzet voor een goede waterkwaliteit, het op peil houden van de watervoorraad, de bescherming tegen overstromingen en de bescherming van drinkwaterbronnen. In 2027 is er een nieuw regionaal waterprogramma voorzien.

Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)
Het PPLG komt aan bod in het hoofdstuk Landbouw en Natuur. In het PPLG zit ook een aantal watergerelateerde doelen en keuzerichtingen. ~~Zo krijgen in veenweidegebieden klimaatdoelen prioriteit boven waterkwaliteitsdoelen als beide strijdig zijn met elkaar. Negatieve invloeden op de waterkwaliteit zijn daarbij niet volledig te voorkomen.~~ De doelen van het PPLG zijn allemaal sterk afhankelijk van of beïnvloed door deze water- en bodemaspecten.

MRA: Klimaatbestendige nieuwbouw: basisveiligheidsniveaus
In de MRA en Noord-Holland is met meer dan 50 partijen afgesproken klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen en inrichten als uitgangspunt te hanteren. Dit is bezegeld met de Intentieverklaring Klimaatbestendige Nieuwbouw in de MRA en Noord-Holland. Hierbij worden minimale 'basisveiligheidsniveaus' voor klimaatadaptief en natuurinclusief inrichten en bouwen gehanteerd. Deze basisveiligheidsniveaus vormen een ondergrens van klimaatadaptief ontwikkelen, met doelvoorschriften voor wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingen.

Salta, kenniscluster verzilting (bouwt voort op het zoet-zoutknooppunt/ kenniscluster verzilting)
Salta is een bundeling van kennisinstituten, overheden en onderwijs. Ze ontwikkelen oplossingen voor binnendijkse verziltingsgebieden langs de kust waar voedselproductie plaatsvindt.

GLB-NSP
Onder het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouw Beleid-Nationaal Strategisch Plan is het agrarisch natuur- en waterbeheer verder uitgebreid en is tevens een systeem van ecodiensten ingevoerd. De eco-regeling heeft betrekking op biodiversiteit, bodem en lucht, klimaat, landschap en water.

Afbeelding 15: Algemeen Hoogtebestand Nederland. Bron: AHN4

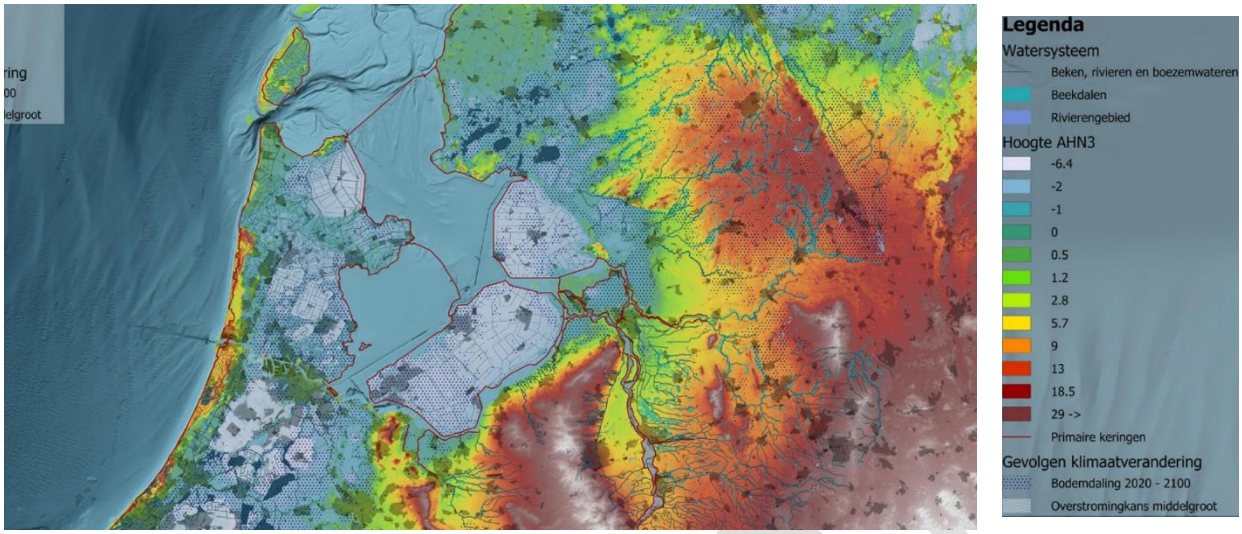

Welke vraagstukken ~~W~~agenderen we?

2.1: Inzetten op waterkwaliteit vraagt om sturing op bronaanpak en inrichtingsmaatregelen

Voldoende water van goede kwaliteit en een gezonde bodem zijn belangrijk voor de gezondheid, de natuur, de drinkwaterproductie, de (levensmiddelen)industrie en de landbouw. Hoewel al veel is bereikt, zijn de doelen die Noord-Holland in 2027 moet hebben gerealiseerd op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) nog niet gehaald. Op dit moment voldoen 89 oppervlaktewaterlichamen in Noord-Holland niet aan de KRW. De grondwaterlichamen voldoen allemaal aan de norm.

In eerste instantie lijkt dit niet direct een ruimtelijk vraagstuk. Toch kan de kwaliteit van water en bodem sturend zijn voor ruimtegebruik. ~~Zo moeten drinkwaterbedrijven een steeds grotere zuiveringsinspanning leveren om het water tot drinkwater te zuiveren. De nieuwe productievoorzieningen die daarvoor nodig zijn vragen ook ruimte.~~ Het kan zijn dat nieuwe vergunningen voor bepaalde ruimtelijke projecten niet kunnen worden afgegeven omdat die een verslechtering van de waterkwaliteit veroorzaken. Of dat initiatiefnemers aanvullende maatregelen moeten nemen om extra vervuiling te voorkomen, zoals bijvoorbeeld bij de bouw het grondwater zuiveren voordat het op het oppervlaktewater kan worden geloosd. Daarnaast hebben maatregelen die genomen worden om verdere achteruitgang van de water- en bodemkwaliteit tegen te gaan ook ruimtelijke consequenties. Denk hierbij aan het tegengaan van activiteiten die de water- en bodemkwaliteit bedreigen, zoals bijvoorbeeld bij landbouw, lozingen van bedrijven, waterrecreatie en riooloverstorten. Ook moeten drinkwaterbedrijven een steeds grotere zuiveringsinspanning leveren om het water tot drinkwater te zuiveren. De nieuwe productievoorzieningen die daarvoor nodig zijn vragen ook ruimte.

De inzet voor het verbeteren van de waterkwaliteit is gericht op het voorkomen van verdere achteruitgang en het toewerken naar verbetering. Maatregelen om verdere achteruitgang te voorkomen, zijn bronaanpak en aanpassing in het gebruik. Hierbij worden activiteiten of plekken die zorgen voor waterverontreiniging aangepakt. Negatieve invloeden zijn alleen niet altijd te voorkomen door o.a. historische verontreiniging en bodemsamenstelling. Voor het halen van de KRW-doelen en de ambities voor een gezonde bodem is aanscherping van de wet- en regelgeving noodzakelijk. Specifiek gaat het om landelijk generiek beleid op gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten, PFAS, exoten en mest. Ook moet er oog voor zijn dat bepaalde doelen in bepaalde gebieden niet of lastig te halen zijn.

CONCEPT

Daarnaast zijn er binnen het PPLG kansen om met de groenblauwe dooradering extra te werken aan de verbetering van de waterkwaliteit. Het gaat dan met name om het toevoegen van natuurvriendelijke oevers en het creëren van bufferzones die zorgen voor een verbetering van de grondwaterkwaliteit. Hier komen het werken aan een gezonde leefomgeving en het verbeteren van waterkwaliteit samen.

Afbeelding 16: Chemische waterkwaliteit KRW, 2021. Bron: IHW (waterschappen, RWS) bewerkt door PBL

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Koppel het werken aan het verbeteren van waterkwaliteit aan de opgave om te werken aan een gezonde leefomgeving. Hierbij kan groenblauwe dooradering als een belangrijk concept gebruikt worden. Zodat maatregelen die goed zijn voor de waterkwaliteit gekoppeld kunnen worden aan maatregelen die bijdragen aan mogelijkheden voor recreatie, het verbeteren van het leefklimaat en gezondheid. Op dit moment is hier geen financiering voor beschikbaar.

Wat doen we zelf?

- We maken inzichtelijk wat de ruimtelijke impact is van de KRW-maatregelen.
- We gaan door met het uitvoeren van het Regionale Waterprogramma voor de KRW. Hiervoor volgt in 2024 ook een herziening om afspraken te maken over inzet in de laatste fase van deze KRW-periode tot 2027.

Wat vragen we van het Rijk?

- De doelen van de KRW kunnen alleen gehaald worden als er ook landelijk generiek beleid op gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten, exoten en mest komt. We vragen dan ook om hier wet- en regelgeving op aan te passen.

CONCEPT

2.2: Welke ~~maatregelen kunnen~~ visie hebben we ~~nu al nemen~~ op het klimaatbestendig maken van Noord-Holland ~~klimaatbestendig te maken~~?

Uit het nieuwe KNMI-scenario van 2023 blijkt dat het klimaat sneller en ingrijpender verandert dan gedacht. Omgaan met de gevolgen wordt daarom een steeds grotere ruimtelijke opgave. Hogere pieken in de aanvoer van rivierwater en een stijgende zeespiegel, leiden tot nieuwe vraagstukken rond wateroverlast en -veiligheid. Lange periodes met hoge temperaturen en weinig neerslag leiden tot droogte en hittestress. Buien worden intenser. Clusterbuien zoals die bij Alkmaar en Schagen van juni 2021, met 80 tot 100 millimeter regen in een uur tijd, zullen vaker voorkomen en voor wateroverlast zorgen. Op lange termijn spelen waterveiligheidsvraagstukken in verband met de stijgende zeespiegel.

De provinciale ambitie is om in 2050 Noord-Holland klimaatbestendig te hebben ingericht. Dit kan door de veerkracht van het hoofdwatersysteem en regionale watersysteem te vergroten door een (her)inrichting van het watersysteem zodat dat voldoende ruimte biedt voor natuurlijke processen (natuurlijk peilbeheer, het aanleggen en beheren van natuurvriendelijke oevers, natuurlijke hydromorfologie als hermeandering, vispassages, etc.). Hierdoor kunnen weersextremen beter worden opgevangen. Zowel bij droogte als bij extreme neerslag en overstromingen. Ook hier liggen kansen om de opgaven te koppelen aan de doelen in het PPLG, zoals de groenblauwe dooradering.

Klimaatbestendigheid gaat niet alleen om het natuurlijke systeem. Ook gebouwen, gebieden, sectoren en functies moeten bestand zijn tegen weersextremen, zoals overstroming, zeer hoge temperaturen of aanhoudende droogte. De vraag is wat het perspectief van Noord-Holland is op de langere termijn en welke ruimtelijke consequenties dat perspectief gaat hebben. Hier liggen duidelijke kansen om het te combineren met het vergroenen van steden en dorpen.

Om hier grip op te krijgen, ontwikkelen we een langetermijnvisie op de gevolgen van weersextremen (waterveiligheid en zeespiegelstijging, wateroverlast, watertekort en hitte) als onderlegger voor onze ruimtelijke ordening. Het ontwikkelen van deze visie is noodzakelijk om:

1. Richting te kunnen geven aan toekomstbestendige ruimtelijke keuzes. De visie moet inzicht geven in hoe de langetermijnklimaatveranderingen uitwerken op de keuzes van nu. Dit geeft beter inzicht in waar bijvoorbeeld toekomstige investeringen[3] hun waarde verliezen, met te grote veiligheidsrisico's (lock-ins) of met onvoldoende waterbeschikbaarheid te maken krijgen.
2. Te weten waar ingezet moet worden op waterveiligheid en beperking van wateroverlast en welke ruimtelijke claims hierbij horen.

Afbeelding 17: Waterveiligheidskaart, met diepste polders, waterkeringen, en overstromingsdiepte bij middel grote kans. Bron: provincie Noord-Holland
Afbeelding 18: Maximaal neerslagtekort nu en rond 2100, Maximaal neerslagtekort neemt toe (het maximale neerslagtekort in de 5% droogste jaren in het huidige klimaat en in de twee droge KNMI'23-klimaatscenario's rond 2100). Bron: KNMI-klimaatscenario's 2023
Afbeelding 19: Neerslagverandering in West-Europa. Meer neerslag in de winter, minder in de zomer. Bron: KNMI-klimaatscenario's 2023

Vooruitlopend op de visie op het omgaan met weersextremen is er nu al een aantal vraagstukken dat speelt:

[3] Stapeling klimaatrisico's en financiële draagkracht woningmarkt - ABN AMRO Bank

CONCEPT

- Vanuit toekomstbestendigheid en volgend uit de 'Water en bodem sturend brief' wordt aangegeven dat er rekening gehouden moet worden met grotere peilfluctuaties en de optie om in het IJsselmeer en Markermeer het peil op te zetten met 20 tot 50 cm.
- Op dit moment wordt onderzocht waar in de Kop van Noord-Holland een 380 kV-station worden gerealiseerd. Eventueel in combinatie met de aanlanding van op zee geproduceerde wind. Een aantal van de zoeklocaties liggen nabij Agriport, ~~wordt gesproken over het plaatsen van een 380KV station in Middenmeer~~ in de Wieringermeerpolder (zie hiervoor ook het hoofdstuk 4.1 over sturende netwerken). De vraag is of de keringen (primair als regionaal) dan nog wel voldoen aan de waterveiligheidsnorm als de economische waarde van de polder toeneemt en ook het waterpeil van het IJsselmeer omhoog gaat. Is deze locatie wel geschikt voor vitale en kwetsbare infrastructuur, die er voor meer dan 50 jaar staat en die ook andere bedrijven kan aantrekken, terwijl de prognose is dat deze diepe polder steeds kwetsbaarder wordt als gevolg van de verregaande zeespiegelstijging (Tussenbalans kennisprogramma Zeespiegelstijging).
- In de brief Water en bodem sturend wordt aangegeven dat er niet meer gebouwd kan worden in het IJsselmeer/Markermeer. Een aantal plannen voor buitendijkse woningen is hiermee strijdig. Het Rijk werkt tegelijk aan een beleidskader buitendijks bouwen voor het IJsselmeergebied. Op korte termijn is een duidelijke keuze van het Rijk nodig. Dit kan vervolgens als richtsnoer dienen voor een perspectief op middellange termijn. Waarin het opzetten van het peil van het IJsselmeer en Markermeer en de consequenties die dit onder andere heeft voor de Noord-Hollandse kuststeden wordt uitgewerkt. Vervolgens is het van belang een gezamenlijk perspectief na 2100 te ontwikkelen wanneer de zeespiegelstijging vooral voor het oostelijke deel van de provincie een steeds grotere opgave is en op termijn mogelijk vraagt om een differentiatie in waterveiligheidsnormen met inzicht in de ruimtelijke consequenties.
- Waterstofproductie vraagt veel koelwater dat in droge zomers steeds minder beschikbaar is. ~~Inzetten op koeling met zeewater is de oplossing.~~

Voorbeeld impact systeemkeuzes Amsterdam Rijnkanaal Noordzeekanaal

Het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal (ARK/NZK) en het hieraan aangetakte regionale watersysteem vormen één samenhangend systeem. De waterafvoer van dit systeem is bijna volledig afhankelijk van het spui- en gemaalcomplex in IJmuiden. De verwachting is dat door de stijgende zeespiegel de spuicapaciteit in de komende twee decennia sterk afneemt. Na 2050 zijn we naar verwachting volledig afhankelijk van pompen om water af te voeren. Dit maakt ons kwetsbaarder voor extreme neerslag met mogelijke schade aan woningen en bedrijven, gewassen, uitval van wegen en riolering tot gevolg. Een bovenregionale stresstest gaat inzicht geven in de gevolgen van grootschalige neerslag. Deze kwetsbaarheid is niet alleen binnen het watersysteem op te lossen. In toenemende mate beseffen waterbeheerders en 'ruimtelijke ordenaars' in Centraal Holland dat oplossingen in elkaars systemen moeten worden gezocht.

Ook is het ARK/NZK-systeem en omliggend gebied gevoelig voor droogte en verzilting. Het watersysteem is in droge perioden sterk afhankelijk van zoetwateraanvoer. Voldoende zoetwateraanvoer is noodzakelijk ten bate van landbouw, natuur en het op peil houden van het peil op de kanalen en het boezemsysteem. De combinatie van zeespiegelstijging, scheepvaartverkeer en het fluctueren van de aanvoer van zoetwater maakt dat het moeilijker wordt om de indringing van zout water vanuit de Noordzee tegen te gaan. Verzilting is onder andere een risico voor het innamepunt voor drinkwaterbereiding Nieuwersluis, maar ook voor natuur en landbouw in de regio. In 2022 werden vanwege verzilting en beperkte mogelijkheden tot zoetwateraanvoer al schutbeperkingen bij IJmuiden opgelegd om extra zouttoevoer vanuit zee zoveel mogelijk te beperken. Dit leidde tot serieuze economische gevolgen voor de scheepvaart en specifiek voor de haven van Amsterdam. Scenario's wijzen op afname van zoetwateraanvoer wat systeem/gebied extra gevoelig zal maken voor droogte en verzilting. Kortom het watersysteem van het ARK/NZK loopt tegen zijn fysieke grenzen aan.

Voor een goed functionerend ARK/NZK-gebied moet worden ingezet op een viertal sporen: 1) technische maatregelen in het hoofdwatersysteem en samenhangende regionale watersystemen waar die noodzakelijk zijn. Het water heeft ook (2) meer ruimte nodig. Aanvullend zijn (3) randvoorwaarden nodig voor ruimtegebruik

op basis van de (on)mogelijkheden die het water- en bodemsysteem biedt. Tot slot (4) draagt elke ontwikkeling en investering bij aan een vitaal water- en bodemsysteem

Om een goede afweging te kunnen maken welke maatregelen genomen kunnen worden en op welke plek, gaan we onder de vlag van 'Centraal Holland' gezamenlijk met het Rijk, RWS, de waterschappen, de betrokken gemeenten en provincies een strategie ontwikkelen om uiteindelijk afspraken te kunnen maken, zowel in het kader van het nationaal deltaprogramma als om op te nemen in regionaal beleid en kaders.

Afbeelding 20: Houthavens Amsterdam. Bron: onbekend

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef aan hoe bij de aanleg van energie-infrastructuur en –productie rekening wordt gehouden met water en bodem sturend, en met de effecten van de keuzes. Geef aan wat hierbij voorrang heeft, wat randvoorwaardelijk is en op welke manier deze randvoorwaarden geborgd worden.
- Ditzelfde geldt voor buitendijks bouwen in het IJsselmeer en Markermeer. Maak een keuze in wat voorrang heeft en laat de consequenties hiervan doorwerken in de mogelijkheden van doelbereik voor woningbouw en de energietransitie.

Wat doen we zelf?

- We ontwikkelen een langetermijnvisie op de gevolgen van weersextremen (waterveiligheid en zeespiegelstijging, wateroverlast, watertekort en hitte) als onderlegger voor onze ruimtelijke ordening.
- We gaan samen met de ~~waterschappen en gemeenten~~ waterpartners verder met het ontwikkelen van de Signaalkaart Klimaatadaptatie als onderliggende signalerend instrument voor water en bodem sturend.
- We maken samen met de ~~waterschappen en gemeenten~~waterpartners bovenregionale watersysteemanalyses, stresstesten en impactanalyses. We kijken hierbij onder andere naar de gevolgen van extreme weersomstandigheden gelijk aan die van Limburg in 2021.
- We gaan verder met het opstellen van nieuw beleid voor Klimaatadaptatie met onder andere aandacht voor binnenstedelijke vraagstukken zoals hittestress. Waarbij ook het verankeren van klimaatadaptatie in de Omgevingsverordening een aandachtspunt is.
- We ontwikkelen het ruimtelijk concept Waterveiligheidslandschappen. Hierbij onderzoeken we hoe het versterken van de waterveiligheid door gebruik te maken van de eigenschappen en samenhang van het landschap kan bijdragen aan de leefbaarheid van Noord-Holland.
- We gaan verder met het ontwikkelen van toekomstperspectieven vanuit water voor Centraal Holland en spiegelen deze aan actuele ruimtelijke dilemma's en vraagstukken uit lopende ruimtelijke sporen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Zorg voor nauwe samenwerking op de nationale kennisprogramma's, zoals het Deltaprogramma Kennisprogramma Zeespiegelstijging, Waterveiligheidslandschappen et cetera (vooral de vraagstukken rondom de kusten) en regionale doorwerking daarvan.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor het hoofdwatersysteem. Zorg dat deze is ingericht op de toekomstige klimaatverandering. Houdt hierbij ook rekening met de invloed die de verminderde aanvoer van zoet water heeft op de bereikbaarheid van havens.

CONCEPT

2.3: Hoe spelen we in op het zoetwatertekort?

Zoetwaterbeschikbaarheid gaat in Noord-Holland een steeds urgenter vraagstuk worden. De behoefte aan zoet water blijft toenemen. In de landbouw en het natuurbeheer wordt zoet water gebruikt voor doorspoeling van sloten om verzilting tegen te gaan en gewassen te besproeien. Zoet water is daarnaast essentieel voor de drinkwaterproductie en als koelwater en proceswater voor de industrie. Bijvoorbeeld voor datacenters die geen gebruik maken van een gesloten koelsysteem en die in sommige gevallen gebruik maken van zoetwater om te koelen. Er komen ook nieuwe waterbehoeftes aan, bijvoorbeeld voor elektrolysers (waterstoffabrieken) en de vernatting van veengronden. Tegelijk neemt de aanvoer van zoet water in delen van het jaar af, door langere periodes van droogte en een sterker wisselende aanvoer via de grote rivieren. Dit juist in de periode dat er voor landbouw, natuur en koeling het meeste water nodig is. De gevolgen van onvoldoende zoetwaterbeschikbaarheid (langere periode van droogte en weinig aanvoer) als verzilting, droogte en schutbeperkingen hebben we afgelopen zomers jaren al meermaals ervaren. Noord-Holland is niet de enige provincie waar dit voor geldt.

Afbeelding 21: Zoetwaterbeschikbaarheidskaart met zoetwaterwingebieden, waterboezemsysteem en veenweidegebieden die water nodig hebben. Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding 22: Watersysteemdiagram. Bron: provincie Noord-Holland

Alle provincies hebben in hun Ruimtelijk Voorstel aangegeven zoetwaterbeschikbaarheid te zien als een groot nationaal vraagstuk. Dan gaat het niet alleen over hoe hier mee om te gaan of hoe het zoet water te verdelen over de verschillende functies. Maar ook over de verdeling tussen de verschillende provincies. Zo is bijvoorbeeld het noorden van onze provincie samen met zeven andere provincies afhankelijk van het IJsselmeer. Feitelijk is heel Nederland afhankelijk van de aanvoer via de Rijn en de Maas en de verdeling van dat water en daardoor van het bovenstrooms watergebruik van haar buurlanden Er zijn meerdere manieren om te reageren op de dreigende toename van het zoetwatertekort in delen van het jaar:

- Het beperken van het watergebruik
- Het vasthouden van water waar het valt
- Het hergebruiken van water
- Het aanpassen functies (ruimtegebruik) aan waterbeschikbaarheid
- Het beschermen van zoetwaterbronnen
- Het accepteren van de schade

Deze strategieën zijn allemaal nodig, maar daarbinnen zijn nog wezenlijke keuzes te maken. Die keuzes werken door in de vormen van ruimtegebruik die ergens mogelijk zijn, de ontwikkelingskansen op een bepaalde plek en in de omgang met het landschappelijke erfgoed. Zo kan het zoetwatergebruik door de landbouw, industrie en andere bedrijven worden beperkt, bijvoorbeeld door in te zetten op maximale zelfvoorzienendheid. Dit vraagt een andere vorm van bedrijfsvoering en om korte termijnbeleid hoe om te gaan met nieuwe watergebruikers. Verder onderzoek is nodig om deze keuzes goed te kunnen maken, onder andere naar:

- De trits zoet water besparen, vasthouden en opslaan. Dit gaat implicaties hebben voor functies en vraagt ook veel ruimte. Het is van belang om de consequenties van de trits in beeld brengen, zodat uiteindelijk ruimte kan worden gereserveerd.
- Gebiedsgericht uitwerken daar waar zoet water niet altijd meer kan worden gegarandeerd. Dit betekent dat op die plekken sprake is van tijdelijke en regionale verzilting. Hierop moet worden voorgesorteerd met de juiste functie op juiste plaats.
- O.a. uitwerken nationale zoetwaterverdeling en regionale consequenties (zoals opzet peil IJsselmeer en regionaal water bufferen) ook op functies als industrie en veenweide. Op het schaalniveau van West-Nederland, Centraal Holland en IJsselmeergebied wordt dit met de

CONCEPT

verschillende overheden opgepakt. Uitwerking en doorwerking hiervan is essentieel voor de gebiedsopgaven zoals de NOVEX-en en het PPLG.
- Bepalen wat nodig is voor het garanderen van (drink)waterbeschikbaarheid en hier tijdig maatregelen voor nemen.

Voorbeeld Veenweide

Omdat de zoetwaterbeschikbaarheid minder zeker is en er meer vraag komt naar water zal de waterbeschikbaarheid en de keuzes die we maken over wat daarin voorrang heeft sterk bepalend zijn voor welke doelen behaald worden. De watervraag voor de veenweide in droge perioden zal gevolgen gaan hebben voor andere watervragende functies in Noord-Holland. Water dat ingezet wordt voor vernatting van het veen, om de uitstoot van broeikasgassen (CO_2-equivalenten) te reduceren en de daaraan verbonden bodemdaling te verminderen, is niet meer beschikbaar voor gebruik lager in de verdringingsreeks. Het kan om veel water gaan. Ter vergelijking: als het water voor een peilopzet tot 20 à 40 centimeter onder NAP in alle Nederlandse veenweidegebieden volledig uit het IJsselmeer zou worden gehaald, is daar een 'waterschijf' van 25 centimeter voor nodig.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?
- Erken dat zoetwaterbeschikbaarheid een nationaal verdelingsvraagstuk is waar landelijke afspraken voor nodig zijn. Breng daarbij de consequenties en de samenhang tussen oorzaak en gevolg in beeld.
- Geef aan of er beperkingen worden gesteld aan het waterverbruik van nieuwe economische ontwikkelingen of uitbreiding ervan.

Wat doen we zelf?
- We zullen onderzoeken wat de toekomstige watervraag en de toekomstige waterbeschikbaarheid is in bepaalde gebieden en brengen in beeld waar dit tot keuzes of conflicterende vragen leidt.
- We nemen waterbeschikbaarheid als opgave mee in onze gebiedsprogramma's.
- Daar waar we een provinciale rol hebben, gaan we bekijken hoe we die beter kunnen inzetten om de opgave voor waterbeschikbaarheid zoals beschreven in de water en bodem sturend-brief beter te kunnen borgen.

Wat vragen we van het Rijk?
- Zoetwaterbeschikbaarheid en zoetwaterverdeling zijn provincie-overstijgende (nationale) en internationale vraagstukken. Afspraken en regie zijn nodig op welke rol de verschillende provincies en waterschappen en onze buurlanden hebben in het vergroten van de zoetwatervoorraad en het voorkomen van tekorten op plekken aan het eind van het watersysteem.
- Onderzoek of de nationale verdringingsreeks nog past bij de nieuwe watervragers.

CONCEPT

2.4: Tegengaan bodemdaling

In de brief water en bodem sturend is aangegeven dat in veenweidegebieden wordt toebewogen naar een grondwaterstand van 20 tot 40 cm onder maaiveld. Dit zorgt voor een vermindering van CO_2-uitstoot en draagt bij aan het tegengaan van bodemdaling. In het coalitieakkoord 'Verbindend Vooruit' is dit geconcretiseerd tot een provinciale opgave van 0,09 megaton CO_2 -equivalenten verdeeld over de programmagebieden uit het PPLG.

Tegelijkertijd zorgt het verhogen van de grondwaterstand voor een aantal extra opgaven. Het zal een aanzienlijk deel van het beschikbare zoet water vragen. Op bepaalde plekken leidt het tot wateroverlast. Het zorgt op de korte termijn voor een verslechtering van de waterkwaliteit door meer fosfaatuitstoot. Het zal consequenties hebben voor het onderhoud van wegen door snellere verzakkingen en spoorvorming in het asfalt. Ook zal het effect hebben op het huidige gebruik van het gebied (zie hiervoor ook het voorbeeld in hoofdstuk 4). Kortom de keuze voor peilopzet heeft enorme impact en raakt een complex systeem van in elkaar grijpende afhankelijkheden. Dit vraagt continu overleg met alle betrokken partijen.

De provincie werkt hieraan op basis van de Regionale Veenweide Strategie 1.0 (RVS 1.0). Deze bevat een strategie voor het verminderen van broeikasgasemissies (CO_2) uit onze veenbodems en het daaraan gekoppelde afremmen en waar mogelijk stoppen van bodemdaling. We streven daarbij zoveel mogelijk naar een realistisch en haalbaar doel, met respect voor de rechten van eigenaren en gebruikers en aandacht voor wat het vraagt van de bewoners.
Het is van belang om op korte termijn in beeld te krijgen wat het toebewegen naar een ophoging van de grondwaterstand betekent. Het vraagt om een besluit over de toekomstige waterverdeling en aanpassingen in wet- en regelgeving, zoals het tijdelijk loslaten van bepaalde KRW-doelstellingen. Het vraagt tevens om een goede aansluiting van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid op de gestelde doelen. Op middellange termijn vraagt het om een kansrijk nieuw perspectief dat ook recht doet aan de water- en bodemopgaven. Blijven we de veenweide faciliteren, met alle ingrepen die daarvoor nodig zijn of moeten we toebewegen naar een meer natuurlijk veenlandschap met alle landschappelijke gevolgen van dien? Of bewegen we op de langere termijn toe naar een ander landschap, dat meer samengaat met het toekomstige waterveiligheidsvraagstuk?

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?
De keuze voor peilopzet in veenweidegebieden die is gemaakt in de brief water en bodem sturend heeft enorme consequenties voor de mogelijkheden van gebruik en beheer van deze gebieden. Maak in de nota Ruimte duidelijk wat deze consequenties zijn, welke keuzes hierin worden gemaakt en hoe hiermee wordt omgegaan. ~~Geef aan wat deze consequenties zijn en hoe hiermee om wordt gegaan.~~

Afbeelding 23: Kaart Bodemsysteem met verschillende bodemsoorten. Bron: provincie Noord-Holland

CONCEPT

2.5: Een gezamenlijke visie op de toekomst van het watersysteem

Het water- en bodemsysteem is een samenhangend systeem. Het houdt niet op bij provincie-, waterschaps- of landsgrenzen. Door de samenhang in het systeem werken maatregelen op de ene plek, zoals peilverhoging, door op andere plekken. Het vraagt dus samenwerking en afstemming tussen alle partijen.

Om als provincie ~~Voor het geven van een provinciale invulling aan~~ 'Water en bodem sturend' te kunnen invullen, is het ~~voor de provincie~~ van essentieel belang om meer zicht te hebben op de nationale koers, vooral die voor de middellange (2050) en langere termijn (na 2100). Er lopen diverse onderzoeksprogramma's, met name onder de vlag van het Deltaprogramma, op basis waarvan in 2026 de Deltabeslissing herzien wordt. Dit is onder meer het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en uitwerkingen onder het Deltaprogramma Zoetwater. Ook zullen de structurerende keuzes uit ~~al~~ de brief Water en Bodem Sturend ~~brief~~ in 2026 verder uitgewerkt zijn.

De provincie ~~Noord-Holland~~ gaat in de ~~aan~~komende jaren de nationale opgaven vertalen naar een regionale uitwerking, in nauwe samenhang met de landelijke kennisagenda's, zodat regionale uitwerkingen en nationale opgaven met elkaar verbonden worden. Dit doen we samen met gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners. Het is een integrale opgave die ook weer zijn uitwerking moet krijgen in de verschillende gebiedsopgaven van het PPLG en de NOVEX-en. Regionaal maatwerk is daarbij de sleutel, en het doen van eerste stappen vooral daar waar er nu energie zit of winst te behalen valt. Hierbij kunnen de noodzakelijk gebiedsopgaven wel doorgaan, maar moet er al wel ruimte worden ingebouwd voor toekomstige maatregelen en lock-ins worden voorkomen.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?
Gezien de nationale en internationale verwevenheid van het water- en bodemsysteem vragen we om een gezamenlijke landelijke langetermijnvisie op dit ~~het water- en bodem~~systeem met daarin de ruimte om lokaal maatwerk toe te passen. Geef daarbij als Rijk perspectief en geef aan waar prioriteit ligt. ~~Bijvoorbeeld of water en bodem sturende maatregelen onder het Transitiefonds Nationaal Programma Landelijk Gebied vallen.~~ Geef duidelijk aan wat daarbij van de regio wordt verwacht. Werk gezamenlijk toe naar een fasering met keuzes en maatregelen die op korte termijn noodzakelijk zijn, richtinggevende uitspraken richting 2050 en een doorkijk naar 2100 en verder. Koppel deze ook aan een water- en bodemperspectief (nadere uitwerking brief Water Bodem Sturend ~~Brief~~).

Wat doen we zelf?
- Wij werken aan een vertaling van de landelijke keuzes naar provinciale schaal en naar de gebiedsprocessen. Daarbij brengen we conflicterende keuzes of conflicterend ruimtegebruik in beeld zodat daar besluitvorming over kan plaatsvinden.
- Wij zorgen voor inzicht in de samenhangende systemen en voeren waar nodig watersysteemstudies uit.
- In de ruimtelijke ontwikkelingen houden we meer ruimte vrij voor het vasthouden en bergen van ~~in het~~ water~~systeem~~.

CONCEPT

3 Bewegen naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur

Landbouw en Natuur: we hebben in Noord-Holland te maken met topnatuur en toplandbouw. Om topspelers te blijven, zal de landbouw zich blijven ontwikkelen naar kringlooplandbouw, geven we meer ruimte aan natuurlijke processen en wordt natuurbehoud een brede doelstelling die ook geldt buiten natuurgebieden. Zowel landbouw als natuur zullen rekening moeten houden met wat houdbaar is in veranderende klimaatomstandigheden. In het gebied tussen de topnatuurgebieden en de toplandbouwgebieden kan synergie gevonden worden door extensivering[4] van landbouwactiviteiten in combinatie met natuurinclusief landgebruik, voedselproductie en de herinrichting met groenblauwe dooradering.

Wat is er aan de hand?

De startversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) is door Gedeputeerde Staten (GS) vastgesteld op 27 juni 2023. Het betreft de startversie met een bijbehorende financiële aanvraag bij het Rijk. De startversie wordt verder uitgewerkt in een ontwerp PPLG en uiteindelijk een definitief PPLG. Het is daarbij van groot belang wat de financiële bijdrage van het Rijk zal zijn. Het realiseren van doelen is afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen.

Het landelijk gebied in Noord-Holland omvat driekwart van de totale oppervlakte van Noord-Holland (exclusief buitenwateren). Ongeveer de helft daarvan wordt gebruikt voor land- en tuinbouw en circa 15 % is natuur- en/of recreatiegebied. Zowel de landbouw- als natuurgebieden zijn sterk verweven met het onderliggende water- en bodemsysteem. Er is een range aan natuurgebieden en landschappen, waarvan er ~~drie~~ vier ook op Europese schaal uitzonderlijk zijn: de Wadden, de veenweidegebieden, de duinen en de Vechtplassen. Qua landbouw is sprake van een schakering van akkerbouw, tuinbouw en veeteelt, bollenteelt en glastuinbouw (Greenports Noord-Holland Noord en Aalsmeer). Seed Valley in Noord-Holland Noord is van belang voor de wereldwijde voedselvoorziening met ontwikkeling van weerbare gewassen. Het noordelijk deel van Noord-Holland is één van de vijf meest productieve landbouwgebieden van het land. De landbouw in Noord-Holland is een vanouds krachtige innovatieve sector. Die innovatieve kracht wordt ook al aangewend om om te kunnen gaan met veranderende productieomstandigheden.

Transitie naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur
In het landelijk gebied is een transitie ingezet naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur waarbij water en bodem meer sturend zijn. De inzet is het afronden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in 2027 en het toewerken naar kringlooplandbouw[5] (zie kader) in

[4] Extensivering landbouwactiviteiten: productie- en bemestingsvolume per ha verlagen, door minder vee op bedrijf en/of door meer land beschikbaar voor bedrijf

[5] ~~De term kringlooplandbouw heeft een bredere betekenis dan alleen het sluiten van de plantaardige en dierlijke kringlopen op verschillende schalen: het gaat om het tegelijkertijd realiseren van een beter verdienvermogen voor boeren en tuinders, én minder schadelijke emissies naar bodem, lucht en water, én om vergroting van de biodiversiteit. In kringlooplandbouw kunnen dieren een dragende rol hebben en zij worden respectvol behandeld. Zo ontstaat een landbouwsysteem dat niet meer tegen de grenzen aanloopt, maar uitgaat van een vruchtbare bodem en gezonde gewassen en dieren. Voor boeren moet het mogelijk zijn op deze wijze rendabel te produceren. Voor kringlooplandbouw bestaat geen blauwdruk: geen ondernemer is hetzelfde en ook de omstandigheden waarin boeren ondernemen, verschillen van bedrijf tot bedrijf. Daarom is het cruciaal om~~

2040. Het doel is om uiteindelijk een robuust systeem te creëren waarin zowel de landbouw als de natuur in staat zijn om mee te bewegen met de effecten van klimaatverandering en de toenemende bevolkingsdruk en waarin de biodiversiteit zich ~~toeneemt~~ herstelt. Door stikstofuitstoot te verminderen wordt de natuurkwaliteit versterkt en zal ~~zullen~~ ruimte worden gecreëerd voor verdere ontwikkelingen zoals woningbouw ~~wegvallen~~. Aan biodiversiteit buiten de natuurgebieden wordt gewerkt door het aanleggen van 10% groenblauwe dooradering, meer bos (bossenstrategie) en agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Dit draagt ook bij aan de ambities voor de algehele verbetering van de kwaliteit van bodem en water. Door de bevolkingsgroei is er steeds meer behoefte aan recreatie. Een belangrijke nevendoelstelling is dan ook het beleefbaar houden en maken van de natuur en het landelijk gebied door het toevoegen van recreatiemogelijkheden.

Kader kringlooplandbouw

De term kringlooplandbouw heeft een bredere betekenis dan alleen het sluiten van de plantaardige en dierlijke kringlopen op verschillende schalen: het gaat om het tegelijkertijd realiseren van een beter verdienvermogen voor boeren en tuinders, én minder schadelijke emissies naar bodem, lucht en water, én om vergroting van de biodiversiteit. In kringlooplandbouw kunnen dieren een dragende rol hebben en zij worden respectvol behandeld. Zo ontstaat een landbouwsysteem dat niet meer tegen de grenzen aanloopt, maar uitgaat van een vruchtbare bodem en gezonde gewassen en dieren. Voor boeren moet het mogelijk zijn op deze wijze rendabel te produceren. Voor kringlooplandbouw bestaat geen blauwdruk: geen ondernemer is hetzelfde en ook de omstandigheden waarin boeren ondernemen, verschillen van bedrijf tot bedrijf. Daarom is het cruciaal om ruimte te bieden aan de inventiviteit van ondernemers om resultaten te boeken die passen bij het karakter van het eigen bedrijf en de toekomstvisie daarop, maar ook de lokale omstandigheden.

(Bron: Toekomstvisie agrarische sector, brief van de minister van LNV aan de Tweede Kamer, 25 november 2022.)

Een ontwikkeling naar kringlooplandbouw in 2040 is onze hoofddoelstelling. Wij volgen de omschrijving die het Rijk hanteert. Kringlooplandbouw is landelijk uitgewerkt in zeven doelen: (1) het herstellen van biodiversiteit, (2) verbeteren van waterkwaliteit en -beheer, (3) bodemkwaliteit, (4) plant- en diergezondheid, (5) circulariteit, (6) het tegengaan van en omgaan met klimaatverandering en (7) het verbeteren van de sociaaleconomische positie van agrarische ondernemers.

Om agrarische ondernemers te helpen met de ontwikkeling naar kringlooplandbouw onderscheiden we zeven transitiepaden. De keuze voor het gewenste pad – of een combinatie van paden - is een keuze van de ondernemer zelf, die hij/zij zal laten afhangen van overtuiging, talent, persoonlijke omstandigheden, omgeving en perspectief.

Transitiepad 1: Hightech gesloten systemen; technische innovatie
Transitiepad 2: Hightech open systemen; technische innovatie
Transitiepad 3: Extensivering; landschappelijke innovatie
Transitiepad 4: Biologische landbouw

~~ruimte te bieden aan de inventiviteit van ondernemers om resultaten te boeken die passen bij het karakter van het eigen bedrijf en de toekomstvisie daarop, maar ook de lokale omstandigheden.~~

~~(Bron: Toekomstvisie agrarische sector, brief van de minister van LNV aan de Tweede Kamer, 25 november 2022.)~~

Transitiepad 5: Natuurbeheer en natuurontwikkeling
Transitiepad 6: Multifunctionele landbouw
Transitiepad 7: Stoppen

Voorbeeld dynamisch Duinbeheer in relatie tot mobiliteit en recreatie

In de duinen willen we de natuur de ruimte geven door minder menselijke ingrepen. Dit heet dynamisch beheer van de duingebieden. Dit zorgt ervoor dat de duinen kalkrijker en daardoor minder stikstofgevoelig worden. Door de natuurlijke verplaatsing van zand stijgt het gebied mee met de zeespiegelstijging. Al met al nemen~~neemt~~ de biodiversiteit, de klimaatadaptatie en waterveiligheid toe in dit gebied.

Op een aantal plekken in de duinen ~~zijn~~ vormt ~~voorbeelden waarbij~~ het instuivend zand een dikke laag over het fietspad ~~vormt en wel zodanig dat~~ waardoor het fietsverkeer wordt geblokkeerd. De verwachting is dat door toenemende dynamisering dit op meer plekken zal gaan plaatsvinden. Ook stuiten we op ingewikkelde wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld bij het verplaatsen van een fietspad binnen een natuurgebied.

Tegelijkertijd neemt door het toenemend toerisme én de verstedelijking in de gebieden tegen de duinen aan (Haarlem, Alkmaar) de recreatiedruk op deze duinen behoorlijk toe. Om deze behoefte aan te kunnen en in balans met de natuur te kunnen laten functioneren is spreiding van recreatie nodig. Deze spreiding gaat over meer routes, maar ook over het maken van aantrekkelijke alternatieve groene gebieden, zodat er ook daadwerkelijk alternatieven zijn voor mensen om naar toe te gaan.

Oppakken opgaven landelijk gebied in samenhang in het PPLG
Om deze opgaven in het landelijk gebied in samenhang op te pakken werkt de provincie Noord-Holland aan het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Dit is de provinciale uitwerking van het Nationale Programma Landelijk Gebied en is bedoeld als samenhangend beleidskader voor de doelen die gerealiseerd moeten worden in het landelijke gebied. In juni 2023 is de startversie van het PPLG vastgesteld. In deze startversie is een uitwerking opgenomen van de nationale opgaven voor biodiversiteit, stikstof, water en bodem, klimaat en het perspectief voor de landbouw. Daarnaast bevat het een uitwerking van de provinciale doelstellingen voor het landelijk gebied op de thema's landschap, erfgoed en recreatie. De uitwerking van het PPLG vindt plaats in gebiedsprocessen en is complementair aan het generiek rijksbeleid voor het landelijk gebied. De thema's woningbouw, energievoorziening, infrastructuur en economie zijn niet uitgewerkt in het PPLG. De integrale afweging van majeure ruimtelijke ontwikkelingen vanuit het PPLG, in samenhang met de overige genoemde thema's zal plaatsvinden in de te actualiseren Omgevingsvisie. De ruimtelijke afweging tussen de belangen uit het PPLG en de overige belangen in dit Ruimtelijk Voorstel zullen komende jaren plaatsvinden. Het PPLG is daarmee een bouwsteen van het Ruimtelijk Voorstel. In de uitwerking is eveneens afstemming met NOVEX-gebieden en het Ontwikkelperspectief NHN nodig.

Nog geen landbouwakkoord
Voor het perspectief voor de landbouw zou een landbouwakkoord, waarin generieke, landelijke instrumenten zouden zijn uitgewerkt, een belangrijke stap zijn. Het landbouwakkoord is niet tot stand gekomen, maar op allerlei onderdelen wordt er verder gewerkt. Eén van de onderwerpen is bescherming van landbouwgrond. Het Rijk werkt met partners aan een afwegingskader dat ook impact zal hebben op Noord-Holland.

CONCEPT

De ruimtelijke effecten van het PPLG

De uitwerking van al deze opgaven heeft een ruimtelijke impact. Soms heel direct doordat er grond nodig is voor bijvoorbeeld het aanleggen van bos in het kader van de bossenstrategie. Soms meer indirect door structurerende keuzes die in het PPLG worden gemaakt over bijvoorbeeld het opzetten van het grondwaterpeil in veenweidegebieden omwille van de klimaatdoelen. In de startversie van het PPLG zijn ~~onderstaande~~ ruimtelijke opgaven benoemd ~~gedefinieerd~~. De opgaven zijn vooral doelgericht en nog niet ruimtelijk vertaald, in die zin dat er nog geen locatie bekend is. ~~De tabel "Ruimtevragen die volgen uit het PPLG" is gebaseerd op het PPLG waarin naast de gespecificeerde opgaven in het PPLG ook rekening is gehouden met andere in het PPLG genoemde ontwikkelingen die een ruimtelijke impact hebben:~~

~~Ruimtevragen die volgen uit het PPLG startversie 1 juli 2023~~	
~~Ruimtelijke opgave~~	~~Volgt uit~~
~~Natuurnetwerk Nederland~~ ~~Verschuiving van begrenzing van NNN naar binnenduinrand (300 ha) en natuurverbindingen (340 ha)~~	~~De verschuiving van ha NNN naar de binnenduinrand vloeit voort uit het NPLG (opgave voor robuust watersysteem, klimaat en Natura2000 doelen). De aanleg van natuurverbindingen is huidig beleid. De natuurverbindingen staan nu echter nog vaak op de kaart als indicatieve lijnen, in plaats van als concreet begrensde natuurgebieden. De benodigde ruimte en kwalitatieve invulling van de natuurgebieden voor de Vogel- en Habitatrichtlijndoelen wordt nader geanalyseerd in samenwerking met het Rijk. Er wordt vastgehouden aan het saldo-nul-principe waarbij de omvang van het totale NNN gelijk blijft.~~
~~Groenblauwe dooradering: 10 % van het areaal landelijk gebied in 2050. Eerste schattingen geven aan dat op dit moment al circa 5% aanwezig is.~~	~~NPLG~~
~~Bossenstrategie~~ ~~10% toename: dit gaat om totaal 1.538 ha bos, waarvan 1.478 ha nieuw en 60 ha als compensatie. Hiervan zal 140 ha binnen het NNN worden gerealiseerd en 1.398 ha daarbuiten. Waarvan 300 ha agroforestry en 50 ha nieuw voedselbos.~~	~~NPLG~~
~~Piekwaterberging diepe polders 5-10%~~	~~NPLG en de kabinetsbrief 'Water en bodem sturend'.~~
~~Voorraadberging / seizoensberging water~~	~~NPLG en de kabinetsbrief 'Water en bodem sturend'.~~
~~Actualisering reserveringszones rond waterkeringen~~	~~NPLG en de kabinetsbrief 'Water en bodem sturend'.~~
~~Toekomstige drinkwatervoorzieningen en bijbehorende infrastructuur~~	~~NPLG en de kabinetsbrief 'Water en bodem sturend'.~~
~~Bescherming landbouwgronden: n.n.t.b.~~	~~Verplichting die mogelijk voortvloeit uit toekomstige landelijke beleidsontwikkelingen voor de landbouw.~~
~~Het verhogen van de grondwaterstanden in veenweidegebieden met circa 20 cm, waardoor het grondwaterpeil variërend per polder stijgt tot circa 20 tot 40 cm onder het maaiveld.~~	~~Kabinetsbrief 'Water en bodem sturend'~~
~~Rekening houden met de ondergrond bij ruimtelijke ontwikkelingen~~	~~Kabinetsbrief 'Water en bodem sturend'~~
~~Transitie naar kringlooplandbouw in 2040~~	~~NPLG, Voedselvisie en Omgevingsvisie NH2050~~

CONCEPT

~~Agrarische structuurverbetering ter ondersteuning van de transitie en de inpassing van functieverandering in het landelijk gebied~~	~~PPLG~~
~~De extensivering door een lagere veebezetting via agrarische ondernemers die stoppen en daarmee vrijkomende gronden in te zetten voor de extensivering.~~	~~PPLG~~
~~Het creëren van nieuwe recreatievoorzieningen in samenhang met het aanvullen van recreatieve netwerk van fiets- en voetpaden.~~	

~~Afbeelding 24: De startversie van het PPLG zal nog worden uitgewerkt naar een definitieve versie. Voor het Ruimtelijk Voorstel is het geldende PPLG leidend. Dit betekent dat het kan zijn dat onderstaande cijfers kunnen wijzigen bij een volgende versie van het PPLG.~~

Waar komt het op neer?

Het doorontwikkelen naar kringlooplandbouw, het anticiperen op veranderingen in beschikbaarheid van zoet water en maatregelen voor meer biodiversiteit en klimaatbestendigheid vragen om een doorontwikkeling van de landbouw. Dit valt samen met de verwachting dat het landbouwareaal, weliswaar in geringe mate, verder zal afnemen door autonome ontwikkeling van stoppende agrariërs en de ruimteclaims van andere opgaven, zoals noodzakelijke waterberging, woningbouw, verzwaring van het energienetwerk en uitbreiding van bedrijventerreinen. Dit vraagt om een duidelijke visie op Rijks- en provinciaal niveau over hoe de landbouw zich verder kan ontwikkelen en hoeveel ruimte hiervoor nodig is (zie 3.6). De landbouw is een deel van de oplossing voor de grote opgaven. Hierbij is blijvende aandacht nodig voor het verdienvermogen van de agrarische ondernemer en voldoende ruimte en tijd voor de landbouwtransitie.

Botsingen en kansen met andere opgaven

De ingezette doelstellingen voor natuur, landbouw, water en recreatie kunnen onderling botsen. Denk aan recreatiedruk en behoud van het historische cultuurlandschap versus natuurontwikkeling of dynamisch duinbeheer en recreatie. Of de opgave vanuit de bossenstrategie versus het behoud van goede landbouwgronden. De transitie naar kringlooplandbouw kan maken dat de landbouw in verschijningsvorm verandert, wat weer effect kan hebben op het landschap. Ruimte maken voor waterpeilverhoging leidend tot groot open water versus behoud van de weidevogels en behoud van agrarische productie. De groeiende bevolking en de daarbij horende groei van de woningvoorraad en werklocaties ~~en stijgende grondprijzen~~ zorgt voor meer druk op het systeem en stijgende grondprijzen. Tegelijkertijd biedt het kansen voor natuur- en klimaat-inclusieve inrichting en combinaties van natuur, drinkwater, waterberging en recreatie. Uitbreiding van bedrijventerreinen zal waarschijnlijk ten koste gaan van landbouwgrond. De inzet is dan ook gericht op het zo ~~ruimte~~ efficiënt mogelijk omgaan met de ruimte die nodig is voor een duurzame economie. Hetzelfde geldt voor woningbouw. Die wordt zo veel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd.

Afbeelding 24: Diagram met opgaven en integratiekansen. Bron: provincie Noord-Holland

Betrokken programma's en visies

Naast het PPLG zijn er binnen de provincie nog de volgende programma's en visies over het landelijk gebied.

Natuurherstelwet (nog niet van kracht): EU
Inspanningsverplichting om natuur te herstellen overal. Hangt ook samen met steden en regio's ook als het gaat over natuurinclusief benutten.

Voedselvisie Noord-Holland 2030 en uitvoeringsprogramma 2023-2024
Regeneratieve landbouw is één van de drie hoofdthema's van de Voedselvisie

De provincie zet in op de (innovatie)kracht van de ondernemers, no regret maatregelen en 'small wins'. Als regionale verbinder brengt de provincie kennis- en ketenpartijen samen. De provincie wil onder andere meewerken aan projecten en activiteiten die bijdragen aan een betere balans tussen voedselproductie en de zorg voor bodem, water en biodiversiteit. Daarnaast stimuleert de provincie een betere aansluiting van 'groen' onderwijs op de arbeidsmarkt en initiatieven die zorgen voor meer consumptie van regionale seizoensproducten. Om dat te bereiken wil de provincie onder andere bijdragen aan de uitvoeringsprogramma's van bijvoorbeeld Voedsel Verbindt, de Greenport en Seed Valley.

Natura 2000-beheerplannen ~~2023-2029~~ Provincie Noord-Holland en natuurdoelanalyses
De Wet natuurbescherming bepaalt dat voor alle Natura 2000-gebieden[6] een beheerplan moet worden vastgesteld. Het beheerplan vertaalt de bescherming van de Natura 2000-doelen op nationaal niveau naar gebiedsniveau. Het doel van dit Natura 2000-beheerplan is tweeledig:

1. Het bevat een uitwerking van de Natura 2000-doelen in omvang, ruimte en tijd en beschrijft de maatregelen die genomen moeten worden om die doelen daadwerkelijk te bereiken.
2. Het geeft aan in hoeverre bestaande of nieuwe activiteiten in en om het gebied kunnen (blijven) plaatsvinden zonder dat de Natura 2000-doelen in gevaar komen.

Elk beheerplan wordt geëvalueerd op basis van monitoringgegevens. Voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden is dat in 2023 extra gebeurd door de natuurdoelanalyses. De uitkomsten van deze evaluaties en analyses worden verwerkt in geactualiseerde beheerplannen (eens per zes jaar).

SNS Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer
(SNL) In het kader van het SNL maakt de provincie jaarlijks een Natuurbeheerplan (NBP), waarin staat waar welk soort natuurbeheer wordt gevraagd (beheertypenkaart) of welke ontwikkeling gewenst is (ambitiekaart). Het SNL kent twee voor Natura 2000 belangrijke uitvoeringsregelingen. Op grond van de Uitvoeringsregeling Natuur en Landschapsbeheer (SVNL) kunnen agrariërs die landbouwgrond met natuurwaarden beheren en natuurbeheerders daar een vergoeding voor krijgen, conform de beheertypenkaart. Op grond van de Uitvoeringsregeling kwaliteitsimpuls natuur- en landschapsbeheer (SKNL) kan subsidie worden aangevraagd voor functieverandering en voor kwaliteitsverbeteringsmaatregelen conform de ambitiekaart.

Masterplan biodiversiteit
Het Masterplan biodiversiteit richt zich op het herstel en de versterking van de biodiversiteit. Er is geprobeerd om compleet te zijn in alle activiteiten, projecten en programma's die de provincie wil gaan uitvoeren of al uitvoert ter versterking van de biodiversiteit. Een van de thema's is het versterken van de biodiversiteit in de natuurgebieden. Hierbij is een aantal ambities vastgelegd, waaronder: optimalisatie van het beheer van natuurgebieden, verzachten van de effecten van een hoge recreatiedruk op bijzondere natuurgebieden en het vergroten van het bereiken van de doelen in Natura 2000-gebieden. Bij dit laatste is het bijvoorbeeld van belang dat de waterkwaliteit, waterkwantiteit en bodemkwaliteit verbeteren. Ook het bestrijden van invasieve exoten is nodig. Het Masterplan besteedt daarnaast aandacht aan monitoring. Het zet in op de optimalisatie van de werkwijze bij de monitoring voor het SNL en Natura 2000. De doelen van het Masterplan biodiversiteit maken onderdeel uit van het PPLG.

NOVEX Groene Hart Ontwikkelperspectief
Het Bestuurlijk Platvorm NOVEX-Groene Hart heeft het Ontwikkelperspectief 1.0 vastgesteld, met richtinggevende uitspraken voor de verdere beleidsontwikkeling binnen de deelnemende partijen. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 4.

[6] De twaalf Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige leefgebieden zijn de duingebieden Duinen en Lage Land Texel, Duinen Den Helder-Callantsoog, Zwanenwater & Pettemerduinen, Schoorlse Duinen, Noordhollands Duinreservaat, Kennemerland-Zuid (deels in Zuid-Holland) en de veenweidegebieden Eilandspolder, Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske, Polder Westzaan en Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen (deels in Utrecht).

Tien provinciale archeologiegebieden
De provincie Noord-Holland wordt gekenmerkt door een rijk bodemarchief, waarvan de bewaarcondities over het algemeen gunstig zijn. Dat maakt dat bijna de gehele provincie een potentiële archeologische verwachting heeft. Er zijn tien gebieden aangewezen die een bovenregionale archeologische waarde vertegenwoordigen. Deze gebieden bevatten waardevolle archeologische vindplaatsen en vertegenwoordigen in het algemeen een of enkele specifieke perioden en daarmee de kenmerkende bewoningsgeschiedenis van het gebied. Deze gebieden vormen tezamen een staalkaart van de bewoningsgeschiedenis van Noord-Holland, die ook vandaag de dag vaak nog af te lezen is in het landschap.

Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
Noord-Holland is onderverdeeld in 20 gebieden, de zogenaamde ensembles, en 10 provinciale structuren, zoals de Westfriese Omringdijk, de Stelling van Amsterdam en (agrarische) erven. Elk ensemble en elke structuur biedt een beschrijving van de ontstaansgeschiedenis, van de dynamiek en van de belangrijkste drie kernwaarden: landschappelijke karakteristiek, openheid en ruimtebeleving, en ruimtelijke dragers.
Bij het inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied moet rekening worden gehouden met de ambities en ontwikkelprincipes die staan beschreven bij de afzonderlijke ensembles en structuren.

Bijzonder Provinciaal Landschap
Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn.

Overige programma's en visies
- Uitvoeringsagenda economie
- Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Noord-Holland Noord
- Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Aalsmeer
- IPO position paper landbouw en voedsel; hierin beschrijven provincies wat er nodig is om perspectief te bieden aan de landbouw
- Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP): kader voor maatregelen ten behoeve van landbouw, biodiversiteit, klimaat, bodem en water

CONCEPT

~~Wat~~ Welke vraagstukken agenderen we?

In het Ruimtelijk Voorstel agenderen we die onderwerpen die aanvullend zijn op het PPLG of te maken hebben met de integrale afweging die niet in het PPLG is opgenomen.

3.1: Hoe zorgen we voor integrale afstemming in het landelijk gebied?

Naast de opgaven die in het PPLG in samenhang worden beschreven (natuur/stikstof klimaat, water en bodem, landbouw, landschap, erfgoed, en recreatie) landen de effecten van andere (Rijks)opgaven deels ook in het landelijk gebied. Dit zal gaan om windmolens en zonneparken op land conform besluiten in de RESsen. Net als de aanleg van (energie-)infrastructuur, woningbouw en bedrijventerreinen. Bovendien moet de ruimtelijke toekomst van de greenportcluster ook in samenhang worden bezien. Eén van de grote vraagstukken is hoe al deze opgaven op het juiste schaalniveau, tijdstip en abstractieniveau kunnen worden meegenomen in de gebiedsprocessen. Het gaat ook om afstemming en samenhang tussen en binnen de verschillende opgaven. ~~Tevens~~ Er moet een integrale afweging worden gemaakt om vervolgens te besluiten welk onderdeel waar het zwaarste weegt. Dit vraagt om kennis van consequenties. Zowel direct als indirect. Direct doordat de keuze voor een vorm van ruimtegebruik automatisch betekent dat een andere vorm van ruimtegebruik wordt gestopt of afneemt. Indirect door de neveneffecten die een bepaalde vorm van ruimtegebruik heeft.

Voorbeeld 1.

Het voornemen is om in delen van veengebieden toe te gaan naar een peilverhoging richting grondwaterstand van 20 tot 40 cm onder maaiveld. Hiermee wordt uitstoot van CO_2 en verdere bodemdaling tegengegaan ~~en verdere bodemdaling tegengegaan~~ en daarmee het veenpakket behouden. Met een grondwaterstand van 20 cm beneden maaiveld neemt de draagkracht van de bodem af en is beheer gericht op grasland ~~niet meer of~~ minder goed mogelijk. De consequentie van niet meer op die manier beheren betekent dat successie[7] kan plaatsvinden naar rietlanden en moerasbos. Hoewel dit ook een hoge ecologische potentie heeft, is zo'n gebied ~~niet meer~~minder geschikt voor weidevogels. Daarnaast zal dit (naar verwachting tijdelijk) mogelijk zorgen voor meer fosfaatuitspoeling en daarmee verslechtering van de waterkwaliteit. De openheid van het landschap neemt af en archeologische resten zullen minder goed bewaard blijven dan onder grasland.

Afbeelding 25: Gevolgen veenweidevernatting. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef in de nota Ruimte een rangorde van internationale afspraken en nationale wetten en opgaven die onderling strijdig of concurrerend kunnen zijn als het gaat om het bestemmen van schaarse ruimte in het landelijk gebied.

Wat doen we zelf?

- We onderzoeken of we een afwegingskader kunnen ontwerpen als hulpmiddel om in gebiedsprocessen keuzes te maken over welke natuurgebieden behouden moeten blijven in de huidige staat of wanneer noodzakelijke adaptatie leidt tot ander beheer en instandhouding. We onderzoeken waar combinaties met andere opgaven (wateropgaven, energie, recreatie en landbouw) in een bepaalde vorm mogelijk is of andere ruimtelijke opgaven prioritair zijn.
- We zetten in op integrale afweging over alle thema's die spelen in het landelijk gebied op provinciaal niveau in de geactualiseerde Omgevingsvisie.

Wat vragen we van het Rijk?

[7] Successie is de natuurlijke opeenvolging van verschillende typen natuur binnen een dynamisch ecosysteem, zoals het ontstaan van duingraslanden vanuit een stuifvlakte in de duinen.

CONCEPT

- Geef ruimte aan integrale afweging in gebiedsprocessen om daar de afwegingen te kunnen maken over waar welke functie het beste kan komen. Dit betekent dat niet al op voorhand op perceelsniveau moet worden ingevuld welke functie waar landt. Bij een goed gebiedsproces hoort ruimte om met het gebied te bepalen hoe het gebied er uit gaat zien.
- Schep voorwaarden voor goed (agrarisch) natuurbeheer (voldoende financiering), alsook financiering van de benodigde herstelmaatregelen en generiek beleid op drukfactoren zoals stikstof~~aanpak~~ en ~~aanpak~~ exoten~~, en overige factoren~~.

CONCEPT

3.2: Inzetten op systeemherstel van natuur zowel binnen als buiten natuurgebieden

We zien over het geheel van Noord-Holland een gestage afname van veel verschillende soorten. Factoren als recreatie, stikstofdepositie en waterkwaliteit hebben hier invloed op. Met andere woorden: maatregelen voor systeemherstel kunnen niet beperkt blijven tot de natuurgebieden zelf. Ook daarbuiten is het nodig om een 'basiskwaliteit' te realiseren. Dat is zowel in het belang van de natuur zelf, als van de voedsel- en drinkwaterproductie en gezondere leefomgeving. Zij zijn afhankelijk van een vruchtbare bodem, voldoende schoon, zoet water en natuurlijke processen.

Zoals in het PPLG staat, is natuurlijke dynamiek een belangrijk uitgangspunt om veerkrachtige ecosystemen te krijgen. Voorbeelden hiervan zijn verstuiving in de duinen, natuurlijke successie zoals veengroei en klimaatbossen, natuurlijk peilbeheer en rewilding[8]. Een ecosysteem waar ruimte is voor natuurlijke processen is ook beter in staat om met veranderingen in de leefomgeving om te gaan, zoals bijvoorbeeld de stijgende temperatuur, verzilting en een hoger grondwaterpeil. Ook water en bodem sturend impliceert het meebewegen met het natuurlijke water- en bodem~~- en water~~systeem. De positieve effecten hiervan gelden niet alleen voor natuur. Ook landbouw is gebaat bij een meer natuurlijk systeem, omdat het beschermt tegen extreem weer zoals droogte en overstroming. Het draagt ook bij aan de bodemvruchtbaarheid. Ook voor mensen is het belangrijk. Het beperkt de kans op overlast door overstroming en helpt bij het verminderen van overlast door hitte.

Kortom, voor het versterken van natuur is meer nodig dan alleen het in stand houden van natuurgebieden. Dit vraagt wel wat van de ruimtelijke inrichting buiten natuurgebieden. In steden gaat het om natuurinclusief bouwen en inrichten van de openbare ruimte. Bij de stads-en dorpsranden met recreatieve voorzieningen gaat het om natuurlijk inrichten van overgangszones. In het regulier landelijk gebied gaat het om het inrichten van groenblauwe netwerken en de overgangszones rond Natura 2000-gebieden. In natuurgebieden moet meer ruimte komen voor natuurlijke processen.

Afbeelding 26: Natuurnetwerken & -beschermingsgebiedenkaart. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Positioneer systeemherstel als een leidend beginsel bij het werken aan het versterken van biodiversiteit. Geef hier een eenduidige definitie van het woord 'herstel'.

Wat doen we zelf?

- We voeren het Programma natuurherstelmaatregelen uit.

Wat vragen we van het Rijk?

- Om behoudsdoelstellingen van natuur te kunnen halen, moeten de middelen van het Rijk toereikend gemaakt worden en blijven.

[8] Rewilding is een vorm van natuurbescherming die erop is gericht om natuurlijke processen waar mogelijk te herstellen en de natuur zo veel mogelijk zijn eigen gang te laten gaan.

CONCEPT

3.3: ~~Verbreden begrip groenblauwe dooradering naar een ruimtelijk concept~~Hoe kan een groene inbedding ~~combinatie van verschillende doelen~~ bijdragen aan een gezond en vitaal Noord-Holland?

Zowel in de Europese Biodiversiteitsstrategie voor 2030 als in het ontwerp NPLG en het PPLG is de doelstelling opgenomen in 2050 10% van het landelijk gebied weer te laten bestaan uit groenblauwe dooradering[9]. Dit verhoogt zowel de biodiversiteit als de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap. Hiermee wordt ingezet op het leveren van bijdragen aan het halen van de~~onze~~ Europese verplichtingen rondom biodiversiteit (vogel- en habitatrichtlijnen, VHR), de klimaatopgave (Parijs) en schoon water (Kaderrichtlijn Water, KRW).

Groenblauwe dooradering is een specifieke en nauwgezet omschreven opgave. Vanuit een ~~nog~~ breder meervoudig perspectief zou ~~kan naast in aanvulling op de groenblauwe dooradering ook worden~~het groenblauw inrichten van gebieden ook kunnen bijgedragen aan doelen op het gebied van gezondheidsbevordering en recreatie en het versterken van stad-land relaties. Bijvoorbeeld door ~~Dit kan door~~ een netwerk aan recreatieve verbindingen~~Groenblauwe dooradering kan bijvoorbeeld gecombineerd worden in combinatie~~ te combineren met een groene inpassing van energie-infrastructuur, ~~aanleg en onderhoud van~~ vaarwegen en infrastructuur of woningbouw ~~langs de randen van kernen~~. ~~We zien daarom een kans om groenblauwe dooradering deels in te vullen als een meer flexibel laagdrempelig concept dat zich richt op het vergroten van de totale waarde van biodiversiteit.~~

~~Een~~ Deze brede insteek ~~van de groenblauwe dooradering~~ kan een drager zijn voor het opnieuw vormgeven van een groen, gezond en vitaal Noord-Holland. Waarbij niet ~~alleen~~ zo zeer wordt gekeken naar de inzet van landbouwgronden, maar juist ook wordt gekeken naar hoe koppelingen kunnen worden gemaakt met andere opgaven die hieraan bij kunnen dragen. In combinatie met de bossenstrategie geeft het ook vorm aan de vergroening van het landelijk gebied. Dit vraagt om een uitwerking van ~~groenblauwe dooradering de gedachte om doelen te combineren~~ in een groene inbedding als ruimtelijk ordenend principe. Met als hoofddoel een gezonde leefomgeving te creëren. ~~ten behoeve van een gezonde leefomgeving~~.

Om een impuls te geven aan het brede palet aan doelstellingen ~~die samenhangen met de groenblauwe dooradering~~, is niet alleen kwantiteit maar ook kwaliteit, connectiviteit en een duurzame inrichting en beheer noodzakelijk. Dit vraagt om langjarige investeringen.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef een stevige impuls aan een groene inbedding ~~van gekoppelde doelen~~ bij het vormgeven van netwerken bij opgaven van recreatie, water, energie en woningbouw ~~de groenblauwe dooradering vanuit een meervoudig perspectief~~ en positioneer het als een ruimtelijk principe dat bijdraagt aan meerdere doelen.
- Benoem ~~de groenblauwe dooradering~~ groene inbedding van ~~de koppeling van doelen bij het vormgeven van~~ netwerken als instrument om in te zetten op gezonde leefomgeving doordat het kan bijdragen aan een prettige omgeving die uitnodigt tot bewegen. Zet in op het beter verbinden van stad en land en het toevoegen van kwaliteit aan stads- en dorpsranden in combinatie met recreatieve functies.

[9] Onder groenblauwe dooradering verstaan we kleine landschapselementen, zoals houtige elementen waaronder bomenrijen, houtwallen, heggen, hagen, knotbomen en hoogstamboomgaarden. Of natte elementen zoals slootkanten, natuurvriendelijke oevers en poelen. Ecologisch beheerde sloten kunnen ook tot groenblauwe dooradering worden gerekend, evenals keverbanken of kruidenrijke akkerranden.

CONCEPT

- Benoem dat een ~~Koppelen van meerdere doelen uit de nota Ruimte in een~~ groene inbedding van netwerken ~~kan~~ een belangrijke bijdrage kan zijn in de geest van de Europese natuurherstelwet.
- ~~Zorg daarbij dat het gekoppeld wordt aan andere opgaven met een ruimtelijke impact.~~
- Investeer hierbij in kwaliteit en een duurzame inrichting en beheer.

Wat doen we zelf?

- We analyseren hoe we een bijdrage kunnen leveren aan ~~de groenblauwe dooradering~~het combineren van doelen voor een gezonde en vitale leefomgeving en het beheer ervan en vertalen dit naar kansenkaarten. Dit gebeurt in nauwe samenhang met de signaalkaart van Water en Bodem Sturend, aanleg en onderhoud van recreatieve, vaar- en energienetwerken en bouw van woningen. Hiermee geven we ook invulling aan het principe uit de Omgevingsvisie NH2050 om ontwikkelingen zo veel mogelijk natuurinclusief te laten zijn.

Wat vragen we van het Rijk?

- ~~•~~ Voor de realisatie ~~van groenblauwe dooradering~~ van een groene inbedding ~~van gekoppelde doelen~~ is geld nodig. Wij verwachten een substantiële bijdrage vanuit het Rijk ~~om tot het gestelde doel te komen van 10% groenblauwe dooradering in 2050~~als het om meekoppelen van doelen gaat waar rijksinfrastructuur mee verbonden~~gemoeid~~ is. Zowel voor aanleg als voor beheer~~Het doorzetten van het beleid op de doelen uit de Agenda natuurinclusief, in samenspraak met de provincies en gemeenten evenals met de sectoren die hieraan kunnen bijdragen.bijvoorbeeld via de SNL.~~
- Het doorzetten van het beleid op de doelen uit de Agenda natuurinclusief, in samenspraak met de provincies en gemeenten evenals met de sectoren die hieraan kunnen bijdragen.

CONCEPT

3.4: Hoe gaan we om met veranderende wateromstandigheden en tot wanneer is er de tijd om ons aan te passen?

Veranderende wateromstandigheden vragen om aanpassingen van de landbouw en natuur. Zie het voorbeeld over de effecten van het opzetten van grondwaterpeil of verwachte toename van verzilting van landbouwgronden als gevolg van de zeespiegelstijging. Of de ~~Daarnaast kan de~~ beperkte zoetwaterbeschikbaarheid om in de toekomst verzilte landbouwgronden door te spoelen ~~met zoet water beperken~~. Het verziltingsprobleem speelt nu al in droge perioden en zal toenemen na 2030, vanwege de zeespiegelstijging en frequentere perioden van droogte en een grilliger aanbod van zoet water. Dat heeft mogelijk gevolgen voor de geschiktheid van ~~de~~ grond voor de grondgebonden landbouw en ook zijn er gevolgen voor bepaalde natuurtypen. Dit kan betekenen dat in het ene gebied~~polder~~ een bewuste keuze voor verzilting wordt gemaakt (met bijbehorende brakke natuurdoelstellingen en voor zover mogelijk meer zouttolerante teelten of juist een beroep ~~wordt gedaan~~ op zelfvoorzienendheid) en meer zoet water in een ander gebied ~~polder~~.
De toenemende fluctuatie van waterbeschikbaarheid vraagt om ruimte voor water om het op te vangen en vast te houden waar het valt. Het vraagt ook om het beperken van de watervraag door een beter watermanagement, innovatie en het voorkomen dat afwenteling plaatsvindt door om te schakelen naar een andere zoetwaterbron.

Dat landbouw en natuur te maken krijgen met veranderende wateromstandigheden is een zekerheid. Maar één die zich nog niet vertaalt in een exact tijdstip. Het is belangrijk om te weten wanneer veranderingen zijn te verwachten, zodat daar in de bedrijfsvoering op geanticipeerd kan worden. Binnen de veranderende wateromstandigheden zal de van oudsher innovatieve kracht in de landbouwsector moeten worden aangewend om nieuwe kansen voor de landbouw vorm te geven.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef duidelijkheid over de termijnen waarop zoetwaterbeschikbaarheid een probleem wordt en op welke manier hierop geanticipeerd kan worden. Dit vraagt onderzoek en vertaling van nu al bekende scenario's naar werkbare termijnen. Neem hierin ook het strategische belang van voedselproductie mee en betrek hierbij het waterverdeelvraagstuk in een (inter)nationale context.

Wat doen we zelf?

- Wij dragen bij aan het project Zoetwaterboeren in Anna Paulowna. Dit project zet in op het ontwikkelen, onderzoeken en demonstreren van een duurzaam watersysteem in de volle breedte: van wateraanbod, -opslag, -vraag, -gift tot waterkwaliteit. Het project geeft agrariërs oplossingen en handvatten om in te spelen op (sterk) wisselende omstandigheden.
- Wij nemen deel aan het project Zoete Toekomst Texel. Binnen dit project wordt getest of regenwater vanaf het najaar in de grond kan worden opgeslagen. In de zomer kan het water dan op een zuinige en slimme manier worden gebruikt om de akkers te irrigeren. De oprichting van watercoöperaties voor het beheer en verdeling van de zoetwatervoorraden vormt samen met de opzet van financieringsarrangementen een belangrijk onderdeel van het project.
- De~~ze~~ twee genoemde projecten zijn al vormen van aanpassen van de landbouw aan watertekort en verzilting. Wij moeten blijven inzetten op communicatie en stimuleren van waterbesparing. De provincie zet in op continuering en uitbreiding van het Landbouwportaal Noord-Holland. Dit is het digitale platform dat agrarische ondernemers in Noord-Holland ondersteunt in een toekomstgerichte en waterbestendige vorm van ondernemen en investeren. Hiervoor doen we een beroep op het Transitiefonds. We werken toe, samen met de waterschappen, naar verbreding van het Landbouwportaal met andere thema's zoals groenblauwe dooradering, klimaatmitigatie en zoetwaterbeschikbaarheid.

- Samen met de drinkwaterbedrijven zijn we in gesprek met de industrie om beter zicht te krijgen op het watergebruik en beperking van het gebruik te stimuleren.
- Wij geven inzicht in de hoeveelheid water die nodig is voor de peilverhoging in veen(weide) gebieden.
- We treffen maatregelen om de bodemdaling tegen te gaan (transitie van circa 7000 ha landbouwgebied). Om aan de reductieopgave te voldoen zijn o.a. benoemd (zie tabel startversie PPLG ~~rapport~~):
    1) Waterinfiltratie op 4.000 hectare in Laag-Holland, 500 hectare in Gooi & Vechtstreek en 300 hectare in Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden.
    2) Hoog peil. 500 hectare (in Laag-Holland). Om het verhogen van de grondwaterstanden mogelijk te maken is aanpassing aan de inlaten van de waterschappen nodig.
    3) Natte teelten. 200 hectare (gehele provincie).
    4) Klei-in-veenmaatregelen. 300 hectare (gehele provincie)
    5) Bodembeheermaatregelen (stromest in plaats van kunstmest en beweiding). 2.000 hectare (gehele provincie).

Wat vragen we van het Rijk?
(Zie ook 2.3)
- Zet in op een optimale en flexibele waterverdeling over het hoofdwatersysteem. De onderzoeken naar de Klimaatbestendige zoetwatervoorziening hoofdwatersysteem, Integraal Riviermanagement en het kennisprogramma Zeespiegelstijging leveren de informatie hiervoor
- Zet in op robuuste zoetwatervoorziening en het op peil houden van de waterbeschikbaarheid
- Ga externe verzilting zoveel mogelijk tegen bij de overgangen van zout naar zoet water, bij de sluizen en bij het schutten.

Wat doen we samen?
- We brengen in beeld in welke tijdsperiode de zoetwaterbeschikbaarheid aan zijn grenzen zit, afgezet tegen het huidige gebruik. ~~Opties in beeld brengen van~~We inventariseren mogelijke keuzes om zo veel mogelijk zoet water beschikbaar te houden en de daarbij behorende ruimteclaims en/of mogelijkheden binnen een ziltere productieomgeving. Deze verkenning dient landelijk te worden opgepakt gezien het feit dat de problematiek in meerdere provincies speelt.

CONCEPT

3.5: Bescherm landbouwgrond

Vanwege verduurzaming heeft de landbouw ruimte nodig. Dit is onder andere voor extensivering daar waar het in Noord-Holland nodig is, regelgeving over een ruimere vruchtwisseling en minder mestgebruik en verplichtingen voor bufferstroken en teeltvrije zones. Ook bedrijventerreinen, woningbouw, energie-infrastructuur, natuur en water vragen om ruimte. De verwachting is dat het areaal landbouwgrond zal afnemen. Door functieverandering is het aandeel landbouw sinds 2000 met 4,7 % verminderd tot 47 % (156.700 ha) van het landgebruik in Noord-Holland. In de praktijk is er weinig sturing vanuit het agrarisch perspectief op de vraag welke gronden aan de landbouw onttrokken worden en welke voor de landbouw behouden blijven. In Noord-Holland hebben we een ruimtelijk beleid en regelgeving voor bollenteelt op zand, glastuinbouw en zaadveredeling. Daarnaast hebben we specifiek beleid voor de omvang van het agrarisch bouwperceel. Dit beleid is ingegeven vanuit omgevingskwaliteit, milieu, energie en logistiek. De vraag is of dit beleid voldoende is of dat we goede vruchtbare landbouwgronden (vanwege kwaliteit bodem, water, natuurlijke waterbeschikbaarheid en agro-economische betekenis) verder planologisch willen beschermen.

Afbeelding 27: Landbouwactiviteiten, Landelijk Grondgebruik Nederland 2022. Bron: (LGN2022), provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Stuur aan op een afwegingskader voor ruimtelijke bescherming van landbouwgrond.

Wat doen we zelf?

- Als provincie werken wij zelf aan een (ruimtelijk) perspectief voor de landbouw voor:
    - De toonaangevende clusters glastuinbouw, zaadveredeling en de bollenteelt in het bijzonder op duinzandgronden, binnen de (milieu)regelgeving en zoetwaterbeschikbaarheid.
    - De extensieve veeteelt en natte teelten in veenweidegebieden.
    - De landbouw in de vruchtbare diepe zeekleipolders.

Wat vragen we van het Rijk?

- Maak een afwegingskader voor het beschermen van landbouwgronden. Het Rijk heeft ~~aangekondigd om in januari 2024 te komen met~~ een voorstel voor een afwegingskader voor de ruimtelijke bescherming van landbouwgrond gedaan. Dit wordt onderdeel van een actualisatie van de handreiking voor de gebiedsprogramma's (PPLG). Voor ons is een afwegingskader van belang. We vragen het Rijk ons in het verdere traject van vormgeven van het afwegingskader te betrekken. Een goed afwegingskader willen we graag onderbouwd zien door een agro-economische effectanalyse vanuit het Rijk op macroniveau die we kunnen benutten voor grootschalige ruimtereservering. Dit dient inzicht te geven in de nationale belangen. Op gebiedsniveau spelen afwegingen voor het perspectief van individuele bedrijven en de toegevoegde waarde van deze bedrijven aan de vitaliteit van het landelijk gebied en de brede welvaart van Nederland en Noord-Holland in het bijzonder. De toegevoegde waarde is gebiedsspecifiek en de optelsom van ecosysteemdiensten, landschap en cultuurhistorie en leefbaarheid als (verbreed) ondernemerschap en economie. Deze toegevoegde waarde heeft een ruimtelijke context en willen we herkennen in het afwegingskader.
- Onderzoek naar welke omvang van de landbouwsector, onderverdeeld in subsectoren, in Noord-Holland ideaal of wenselijk is. Met als uitgangspunt dat alle sectoren een succesvolle structurele verandering naar kringlooplandbouw doorlopen.
    - Hoe staat de ruimtebehoefte van de huidige land- en tuinbouw in verhouding tot de ruimtebehoefte van andere functies in het landelijk gebied?

CONCEPT

    - Hoe verhoudt de ruimtebehoefte van de glastuinbouw zich tot bestaande glastuinbouwconcentratiegebieden enerzijds en geschikte locaties anderzijds? Een belangrijk middel hierin is het onderzoek in de Greenport Aalsmeer naar de mogelijkheden en opgaven die gekoppeld zijn aan enerzijds efficiënte concentratie van glastuinbouw, en anderzijds het opruimen en herbestemmen van de verrommelde glastuinbouwgebieden.
- Ontwikkel instrumentarium om grondspeculatie te voorkomen, waarbij er een mogelijkheid komt om te sturen op het gebruik van de grond. Bijvoorbeeld daar waar agrarische bedrijven stoppen vanwege stikstof, die gronden behouden en beschikbaar stellen aan de duurzame blijvers.
- Zet in op gebiedsfondsen waarbij gebundelde financiering mogelijk is. Dit in plaats van gescheiden subsidiestromen.

CONCEPT

3.6: Hoe behoud en bevorder je ~~het ecosysteem~~de wisselwerking voor agrarische bedrijven in Noord-Holland in (inter)nationale context?

Mede door de mondiale ontwikkelingen is voedsel internationaal meer en meer in beeld als een strategisch onderwerp. Nederland speelt daarin een belangrijke innovatieve rol. Agrarische bedrijven staan niet op zich maar vormen een dynamisch weefsel waarin uitwisseling plaatsvindt van grondstoffen, halfproducten, kennis en reststoffen. Glastuinbouw is bijvoorbeeld een voorloper in inzet van smart farming, teelt met biologische bestrijdingsmiddelen en natuurlijke plaagbestrijders. De akkerbouwsector zet onder andere in op duurzaam voedsel, biobased materialen, eiwittransitie, en groene energie. Noord-Holland Noord is uniek met vollegronds groenteteelt, aardappelteelt, glastuinbouw (Het Grootslag, Agriport, Alton bij Heerhugowaard). Seed Valley is een groep bedrijven in Noord-Holland die samen het wereldwijde centrum van plantenveredelings- en zaadtechnologie vormen. In Noord-Holland Noord vindt o.a. productie van uitgangsmateriaal plaats dat elders in Nederland als teeltmateriaal wordt geplant (voorbeeld in Het Grootslag bedrijven die jonge planten leveren aan vollegrondsgroentetelers en opkweekdiensten voor zaad- en veredelingsbedrijven). De Greenport Aalsmeer is het centrum van de sierteelt met internationale handel, research en development en productie die voor een deel ook naar andere werelddelen is verhuisd. Dit maakt dat de Noord-Hollandse agrarische sector niet op zich staat, maar een landelijke en internationale rol heeft.

Met de structurele veranderingen in de landbouw is het van belang ~~dit ecosysteem~~ deze wisselwerking van agrarische bedrijven te behouden en te bevorderen. Het is bijvoorbeeld van belang de expertise die in de glastuinbouw wordt opgedaan ingezet wordt voor open teelt akkerbouw/volle grondgroenteteelt. De vraag is wat het belang is van de Noord-Hollandse landbouw op schaal van Nederland en Europa en de wereld. Belangrijk is dan ook de verwevenheid van de agrarische sector op de schaal van Nederland in kaart te brengen om te bepalen welke ruimtevraag dit betekent voor grondgebonden en niet grondgebonden landbouw en wat daarin nodig is om te sturen en welke gebieden te beschermen.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Erken dat alleen voldoende areaal voor de landbouw niet voldoende is voor het behoud van de internationaal vooraanstaande positie die de sector inneemt. En dat mede door die positie de sector onder meer van cruciaal belang is voor de leefbaarheid op het platteland en de beoogde mate van (inter)nationale voedselzekerheid. Koppel hier (ruimtelijk) beleid aan dat is gericht op behoud en ontwikkeling.

Wat doen we zelf?

- We zetten in op sterke regionale Greenports waarin overheden, ondernemers, kennisinstellingen en onderwijs samenwerken aan sterke en duurzame land- en tuinbouw. Duurzame ruimtelijke economische ontwikkeling is één van de grote thema's in de Greenports. Met de Greenports werken we aan onder meer klimaatneutrale glastuinbouw en energievisies voor gebieden waarbij kansen voor regionale warmtenetten, benutten van aardwarmte en distributie van restwarmte naar de gebouwde omgeving worden verkend.
- We voeren de uitvoeringsagenda van de Voedselvisie uit.

Wat vragen we van het Rijk?

- Breng de verwevenheid van de primaire productie en sector van voedselverwerking, machinebouw, toeleveranciers en dienstverleners in kaart.
- Breng het strategische belang van Seed Valley, Greenports en voedselproductie in Nederland in kaart.

CONCEPT

- Inventariseer de belemmeringen en kansen voor de verwerking van reststromen in de land- en tuinbouw en los de belemmeringen op. Herzie bijvoorbeeld complexe regelgeving op het gebied van afvalverwerking.
- Geef duidelijkheid over het landbouwakkoord. Geef de inhoud aan en wat de ruimtelijk relevante onderdelen zijn.
- Geef duidelijkheid en ondersteuning voor bedrijven die willen kiezen voor een transitiepad gericht op natuurinclusiviteit en medenatuurbeheer.
- Breng de bijdrage van het ecosysteem van de land- en tuinbouw en bollensector aan de economische kracht en verdienvermogen van Nederland in kaart.
- Agendeer het ontwikkelen van een Europese Voedselstrategie bij de EU.

Wat doen we samen?
- Onderzoek van de WUR naar agri-economische structuur: Noord-Holland biedt aan om als testgebied te fungeren.
- We willen in gesprek over de strategische kant van voedselzekerheid in de toekomst. Welke koers willen we hanteren en wat kan Noord-Holland hieraan bijdragen?

CONCEPT

4 Ruimte maken voor duurzame economie en energie ~~en duurzame economie~~

Ordenende netwerken en (circulaire) economie: schaarste in ruimte, zoetwater, energie, huisvesting en arbeidspotentieel vraagt ons om na te denken welke economische ontwikkeling toekomstbestendig is. De randvoorwaarden om met die schaarste om te kunnen gaan, moeten we bepalen en zullen veranderen. Dit doen we op zodanige wijze dat er langjarig duidelijkheid wordt gecreëerd voor de kansrijke economische sectoren in onze provincie.
Vanuit zuinig ruimtegebruik, mogelijkheden voor synergie en efficiënte inzet van transport zetten we in op clustering. Dit gaat om industrie bij energieknooppunten en circulaire economie activiteiten op bedrijventerreinen. Van belang is dat het nabij stedelijk gebied is, met toegang tot mobiliteitsnetwerken en voldoende (milieu)ruimte. We geven ruimte aan de energietransitie. Hiervoor is tot 2030 duidelijk wat nodig is. Voor de periode na 2030 is de vraag hoe en aan welke vormen van energieopwek, transport, opslag en gebruik we na 2030 ruimte gaan geven. We zetten het instrumentarium van de energievisie, pMIEK, RES en de CES, in voor de periodieke herijking en actualisering van de benodigde condities en te maken keuzes. Deze ruimte voor energietransitie is wel onder voorwaarden. Het zal altijd moeten gaan om het meewegen van de omgevingskwaliteit. Een aantal industrieclusters is in of nabij stedelijk gebied gesitueerd. Wonen en (zware) industrie zijn vanuit een gezonde en veilige leefomgeving niet combineerbaar. Er moet een keuze worden gemaakt hoe en of ~~nabij~~ deze functies zich ~~van~~ nabij elkaar kunnen ontwikkelen.

Afbeelding 28: grafiek CO2-emissies Noord-Holland. Bron: provincie Noord-Holland

Wat is er aan de hand?

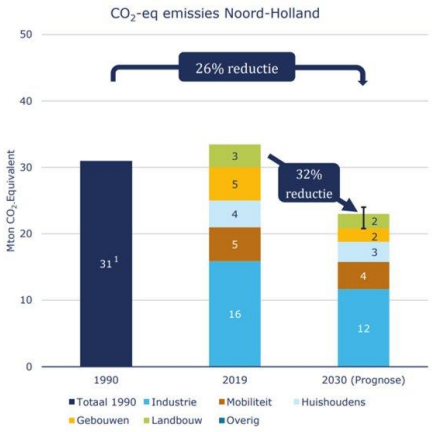

Voorsorteren op een toekomstbestendige economische ontwikkeling
De over de jaren heen florerende Noord-Hollandse economie wordt in toenemende mate geconfronteerd met schaarste. Klimaatverandering, de veranderende geopolitieke situatie en demografische ontwikkelingen zijn daar debet aan. Dit vraagt ons om na te denken over welke economische ontwikkeling in Noord-Holland toekomstbestendig is.

Het gaat om schaarste in beschikbare hectares om te ondernemen en schaarste aan betaalbare ruimte. Beide mede veroorzaakt door gebiedstransformaties naar woningbouw. Sectoren die afhankelijk zijn van zoetwater, krijgen in de nabije toekomst te maken met een schaarser aanbod. Er is schaarste aan energie door netcongestie op het energienetwerk waardoor aanvragen voor nieuwe aansluitingen niet altijd kunnen worden gehonoreerd. Dit terwijl de energievraag toeneemt. Er is ook schaarste op de arbeidsmarkt, zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin is er een gebrek aan personeel in bijna alle sectoren. Ook hier is de verwachting dat dit in de nabije toekomst toeneemt. Voor de beroepsbevolking die naar onze provincie trekt om het tekort aan beroepsbevolking aan te vullen, is een tekort aan (betaalbare) huisvesting. Om een toekomstbestendige ontwikkeling van onze economie mogelijk te maken is het nodig om te zoeken naar een nieuwe balans. Want juist nu hebben we een krachtige economie met voldoende verdienvermogen nodig om de verschillende transities (circulair, klimaatadaptief,

biodivers) te versnellen op weg naar een duurzame toekomst. Het goede nieuws is dat we verschillende voor de toekomst kansrijke economische sectoren binnen onze provincie hebben.

Op weg naar klimaatneutraal[10] en circulair werken
De provincie wil in 2050 een klimaatneutrale en volledig circulaire provincie zijn. Voor 2030 willen we 55% CO_2-eq reduceren ten opzichte van 1990. Dit is in lijn met de Klimaatwet en internationale afspraken om klimaatverandering tegen te gaan. De energietransitie en de transitie naar circulaire economie zijn belangrijke pijlers in het verminderen van de CO_2-uitstoot. Energienetwerken zijn randvoorwaardelijk voor deze transitie. De huidige ernstige congestie op de elektriciteitsnetwerken en noodzakelijke uitbreiding van de energie-infrastructuur voor de transitie zijn urgent en doen een grote claim op de ruimte. Ondertussen neemt het aandeel hernieuwbare energie in onze energievoorziening gestaag toe. In 2021 was dat in Noord-Holland 10,8%.[11] De omslag naar een circulaire economie moet de komende jaren van de grond komen. In 2020 bestond 13% van de ingezette grondstoffen in de Nederlandse economie uit hergebruikte materialen. Dit is gelijk aan 2014. Een vijfde van alle bedrijven van Nederland is gevestigd in Noord-Holland; 4,5% van deze bedrijven is circulair. Dit percentage ligt lager dan het landelijke gemiddelde van 6%.[12] Kortom, er is nog veel nodig om onze doelstellingen te halen.

Werken aan ~~een actieprogramma klimaat~~ de Noord-Hollandse klimaataanpak
Met het huidige maatregelenpakket op CO_2-reductie koerst Noord-Holland af op een reductie van 30% in 2030.[13] Daarom werkt de provincie aan de actualisatie van het Actieprogramma Klimaat, de Noord-Hollandse Klimaataanpak. In de nieuwe klimaataanpak worden aanvullende maatregelen benoemd die bijdragen aan verdere vermindering van de CO_2 uitstoot. Wat dit ruimtelijk gaat betekenen ~~is nog niet bekend~~ gaat worden uitgezocht. Daarnaast ontwikkelen technieken zich op dit gebied ontzettend snel. Dat vraagt om een adaptieve ruimtelijke strategie die ook ruimte biedt om te experimenteren.

CONCEPT

[10] Klimaatneutraal zijn wil zeggen dat de uitstoot van broeikasgas niet hoger is dan wat er vastgelegd wordt, netto is de uitstoot dus nul
[11] Dashboard energietransitie Noord-Holland - Noord-Holland (incijfers.nl)
[12] Provinciale Circulaire Economie Rapportage (PCER-HN), 2023 - Provincie Noord-Holland
[13] bron: Berenschot, 2023, update van 2022 onderzoek.

Sturende netwerken: netwerken voor energie, mobiliteit en circulaire economie zorgen voor clustering
De netwerken van energie, infrastructuur en (circulaire) economie zijn met elkaar verbonden en beïnvloeden elkaar wederzijds. Nieuwe ontwikkelingen leiden tot nieuwe infrastructuur en nieuwe infrastructuur trekt weer nieuwe vraag aan. Ze profiteren van elkaars nabijheid: door aanbod en vraag bij elkaar te concentreren worden ruimte en bestaande infrastructuur efficiënt gebruikt en wordt extra infrastructuur voorkomen. Niet voor niets is het bundelen van vraag en aanbod ook één van de principes uit zowel de provinciale als de nationale Omgevingsvisie. Dat beperkt de benodigde hoeveelheid energie- en mobiliteitsinfrastructuur en het verlies van energie door transport en biedt kansen voor het gebruik van reststromen. Andersom werkt het ook. Multimodale transportmogelijkheden en de beschikbaarheid van energie zijn randvoorwaardelijk voor industrie en bedrijven. Ruimtelijk zijn de energietransitie en de transitie naar circulaire economie verbonden, omdat zowel circulair-industriële bedrijven als nieuwe grootschalige energievoorzieningen milieuruimte nodig zullen hebben: ze brengen geluid, emissies en omgevingsrisico's met zich mee.

Een aantal plekken in Noord-Hollland is een belangrijke schakel in het nationale en internationale energienetwerk en de transitie naar circulaire economie, of heeft de potentie om dat te worden. Het gaat om het Noordzeekanaalgebied, de Boekelermeer, Den Helder en Agriport en Schiphol en omgeving inclusief Greenport Aalsmeer. In dit laatste gebied speelt clustering voor een toekomstbestendige Greenport, gekoppeld aan de opdracht om de leefomgeving in de omgeving van Schiphol te verbeteren. Bij de TNO locatie in Petten wordt onder andere onderzoek gedaan naar innovaties op het gebied van energietransitie. Maar ook voor deze locaties geldt dat we het moeten doen binnen de ruimte die er nu is. De ambities om een belangrijke schakel in het energienetwerk te zijn, moeten aansluiten op die beschikbare ruimte.

Een duurzame, toekomstbestendige energievoorziening vraagt ruimte
Hoe onze toekomstige energievoorziening en energiemix eruit gaat zien is nog onzeker. Het uitgangspunt in de energievisies is om alle besparingsmogelijkheden maximaal te benutten. De niet gebruikte energie is het meest groen[14], maar dan nog is er ruimte nodig. Tot 2030 is al veel duidelijk over wat het vraagt (zie kadertekst), voor de periode daarna is het meer onzeker. Duidelijk is wel dat energie een prominente factor wordt in het landschap van de toekomst én een sturende factor in de ruimtelijk-economische ontwikkeling.

De ruimtevraag van een duurzaam energiesysteem in Noord-Holland anno 2023

- *Wind op zee met aanlandingslocaties.* Er is en wordt flink geïnvesteerd in de opwek van schone elektriciteit. In de eerste plaats op zee. Windenergie van zee komt op verschillende plekken aan land in de vorm van elektriciteit. Er zijn nog locaties nodig om de toename van windenergie van zee in 2030-2050 aan land te kunnen brengen. In Noord-Holland komen locaties in de omgeving van het Noordzeekanaalgebied en de Kop van Noord-Holland in aanmerking voor aanlanding van elektriciteit en mogelijk waterstof. Deze worden onderzocht in het Rijksprogramma VAWOZ 2031-2040.
- *Zonne-energie en wind op land.* Via de RESsen Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid wordt gewerkt aan in totaal 6,3 TWh aan grootschalige duurzame opwek (zon en wind) op land in 2030. Dit is 18 % van het nationale doel voor 2030. Het grootste gedeelte van de RES-opgave (zo'n 65%) bestaat uit zon op dak. Voor zonneparken (25%) en windmolens (10%) zijn zoekgebieden vastgesteld. Daarbij volgen we de voorkeursvolgorde zon zoals opgenomen in de kamerbrief van 26-10-2023. Inmiddels hebben wij een Noord-Hollandse uitwerking van deze brief gemaakt, en hebben wij in kaart gebracht welke uitzonderingsgronden van toepassing zijn op de zoekgebieden.
- *Uitbreiding en versterking van het stroomnet.* Het stroomnet is nog niet berekend op de veranderingen in het aanbod van stroom (meer verspreid in de ruimte, meer wisselend in de tijd) en de verwachte toekomstige behoefte. Uitbreiding van het nationale en het regionale net is urgent; netcongestie is nu al een beperkende factor bij woningbouw, andere stedelijke en economische ontwikkelingen. Er is ruimte nodig voor nieuwe 380 kV-hoogspanningsverbindingen (minimaal één van het bestaande

[14] Energievisie Noord-Holland Noord (2023) & Energievisie Noord-Holland Zuid (2023)

CONCEPT

hoogspanningsnet rondom Amsterdam naar Noord-Holland Noord en één tussen Diemen en Ens in de Noordoostpolder), transformatorstations (van ca 5000 extra transformatorhuisjes in woonbuurten tot enkele grote hoogspanningsstations met een omvang tot ruim 250 hectare) en netuitbreidingen met ondergrondse kabeltracés in de netwerken van TenneT en Liander.~~in het regionale netwerk.~~

- *Opslag Batterijen*. TenneT verwacht dat er tot 2030 minder dan 200 MW aan batterijcapaciteit nodig is in Noord-Holland.[15] Dat is gelijk aan circa 3 hectare. Omdat het verwachte overschot aan energie in Noord-Holland vrij laag is, is ook de behoefte aan batterijen tot aan 2030 laag. Waar deze batterijen moeten komen zodat ze zowel nettechnisch als ruimtelijk het beste bijdragen aan een duurzaam energiesysteem is nog niet bepaald.
- *Waterstof.* Duurzame (groene) waterstof is onmisbaar in het energiesysteem van de toekomst én een circulaire economie, vooral voor grote energieverbruikers. Het systeem is nog in ontwikkeling. Er zijn nog keuzes te maken in de wijze van productie, import, transport en conversie van waterstof en in de toepassingen. Noord-Holland is één van de zestig Europese regio's met de status van Hydrogen Valley. Het Noordzeekanaalgebied en Den Helder gaan hierin een belangrijke rol spelen. Een elektrolyser van 1GW heeft ca 10-20 ha nodig.
- *Groen gas.* Het Rijk heeft de provincies gevraagd om bij te dragen aan de ambitie van het klimaatakkoord om in 2030 in Nederland minimaal 2 miljard m^3 (bcm) groen gas per jaar op te wekken. Voor Noord-Holland betekent dit doel dat er gezocht moet worden naar geschikte productielocaties voor circa 80 kleine, 6 middelgrote en 1 grote vergistingsinstallatie. Afhankelijk van de schaal kan dit plaatsvinden bij boeren op het erf of op specifieke bedrijventerreinen.
- *Warmte.* Duurzame warmtebronnen zijn bijvoorbeeld restwarmte, aquathermie en geothermie, afhankelijk van lokale potenties. Warmtenetten kunnen een alternatief vormen voor (all-electric) warmtepompen en daarmee de elektriciteitsnetten ontlasten.[16] Voorwaarde is wel dat het temperatuurniveau van de bron voldoende hoog is (> 70 °C). Hoe lager de brontemperatuur hoe groter de kans is dat een elektrische warmtepomp nodig is om de temperatuur te verhogen. Als onderdeel van de RESsen is een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld. Hierin wordt beschreven welke (boven)gemeentelijke warmtebronnen beschikbaar zijn en ingezet kunnen worden. Duurzame warmtebronnen en -transport vragen vooral ondergronds, maar ook bovengronds om ruimte.
- Naast waterstof en groen gas zijn synthethische brandstoffen belangrijke energiedragers in de transitie naar een klimaatneutrale samenleving. Met name de verduurzaming van de luchtvaartsector en de (internationale) scheepvaart gaat gepaard met grote volumes hernieuwbare brandstoffen. Voor het maken van synthetische brandstoffen zijn naast elektriciteit grondstoffen nodig zoals biomassa, CO2 en water. Productie, opslag en overslag vragen om (milieu)ruimte en om capaciteit op het elektriciteitsnetwerk. Deze brandstoffen kunnen voor een deel in Noord-Holland gemaakt worden, maar import, inclusief de daarbij behorende infrastructuur lijkt onontkoombaar.[17]

De energietransitie raakt alle provinciale dossiers

In de RESsen is afgesproken dat 65% van de opgave zal worden gerealiseerd door zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven in het bebouwd gebied. Maar voor een groot deel van de overige ruimte die nodig is voor de energietransitie wordt in de praktijk al snel gekeken naar het landelijk gebied. Dat gaat dan ten koste van landbouwgronden, maar ook doorkruisingen van Bijzondere Provinciale Landschappen en Unesco-werelderfgoed lijken onvermijdelijk. Grote energie-installaties kunnen van invloed zijn op de gezondheid en veiligheid van de leefomgeving. Elektrolysers (oftewel groene waterstoffabrieken) bijvoorbeeld zijn essentieel voor een waterstofeconomie, maar hebben een risicocontour vanwege ontploffingsgevaar en hebben veel schoon water en energie nodig.

Energievoorzieningen worden tot de kwetsbare en vitale functies gerekend, wat extra eisen stelt aan een klimaatbestendige inrichting en locatiekeuze.[18] Met name duurzame warmte vraagt ook ondergrondse ruimte. Dat kan gevolgen hebben voor de kwaliteit van de bodem en het grondwater.

[15] TenneT's position on Battery Energy Storage Systems (BESS) (2023)

[16] Netimpact van warmtealternatieven (netbeheernederland.nl)

[17] Verkenning effecten duurzame energiedragers, Royal Haskoning DV, 2023).

[18] In de studie doelvoorschriften vitaal en kwetsbaar (SWECO, 2024), zijn concrete voorschriften voor nieuw te ontwikkelen vitale en kwetsbare functies uitgewerkt. De bedoeling is om dit te verankeren in onze omgevingsverordening.

En door het steeds meer bij elkaar brengen van vraag en aanbod gaan ook traditionele economische vestigingsfactoren (zoals de arbeidsmarkt en de bereikbaarheid) een rol spelen bij keuzes in de opbouw van het energienet. Kortom, de energietransitie vraagt om integratie met de andere transities uit dit Ruimtelijk Voorstel.

Hierbij is de uitdaging om de energietransitie zodanig vorm te geven dat voldaan wordt aan de voorwaarden van een duurzaam, efficiënt en betrouwbaar energiesysteem. En tegelijkertijd de verbinding wordt gelegd met de andere opgaven in de provincie. Zodat we met de energietransitie bouwen aan een Noord-Holland dat in alle opzichten toekomstbestendig is.

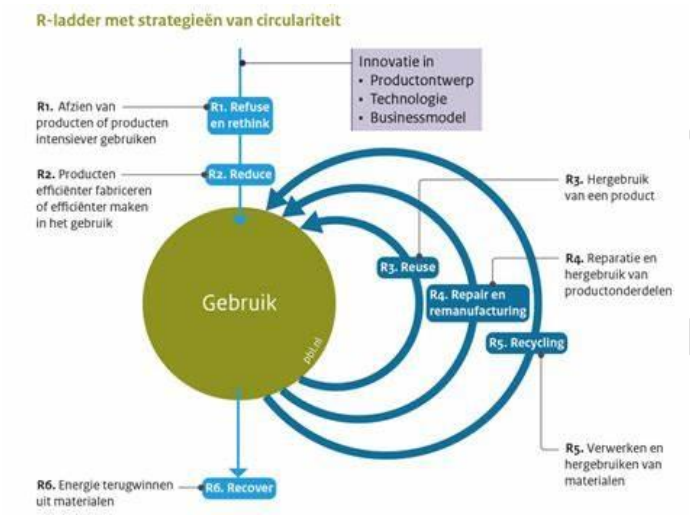

Afbeelding 29: R-ladder met strategieën van circulariteit. Bron: PBL

Tekort aan bedrijventerreinen, terwijl de ruimte die nodig is voor omslag naar circulaire economie onbekend is

In een circulaire economie worden spullen die nu nog als afval worden gezien, hergebruikt. Zo hebben we minder of geen nieuwe grondstoffen uit de aarde nodig. Het is nog onduidelijk wat de ruimtelijke gevolgen zijn van een circulaire economie.[19] Zeker is dat ook een circulaire economie ruimte nodig heeft. Dit gaat dan om zowel fysieke ruimte als milieuruimte. Het vervangen van lineaire door circulaire productieketens zal een fundamentele herschikking betekenen van transportstromen en locaties voor opslag en verwerking. Dit geldt zowel voor bedrijventerreinen waar ruimte nodig is voor maakindustrie en recycling als in dorpen en steden waar plek zal moeten zijn voor reparatie, verhuur of het leasen van producten. Doordat het maken en recyclen van producten gepaard kan gaan met stof, geluid en stank en invloed heeft op de omgevingsveiligheid, vraagt een circulaire economie ook om meer bedrijventerreinen met een hoge milieucategorie. Tegelijkertijd nemen logistieke stromen van en naar bedrijventerreinen toe. Dat vraagt om strategische plekken met multimodale transportmogelijkheden (bereikbaar via water, spoor en weg), en voldoende capaciteit op het verkeersnet. Zo kunnen we de aanleg van extra infrastructuur voorkomen.[20] Bijzondere aandacht is hier nodig om de verdere potentie van bedrijventerreinen gelegen aan vaarwater met binnenvaartmogelijkheden te benutten.

[19] Onderzoek voor het Noordzeekanaalgebied wijst uit dat de circulaire economie niet noodzakelijk om meer ruimte vraagt dan de lineaire economie in vergelijkbare scenario's. Wel moeten we rekening houden met een tijdelijke dubbele ruimtebehoefte in de periode waarin circulaire economie in opbouw is, maar de lineaire productieprocessen nog niet zijn beëindigd. (Ecorys, 2023. Onderzoeksrapporten - Provincie Noord-Holland)

[20] PBL, Ruimte voor Circulaire Economie, 2023

CONCEPT

Bedrijventerreinen houden dus een belangrijke functie.[21] Dit is een aandachtspunt, omdat er een tekort dreigt aan droge bedrijventerreinen, vooral in de MRA. Tot 2030 is in Noord-Holland Zuid een tekort van 670 tot 1117 hectare. De prognose voor Noord-Holland Noord beweegt zich tussen een overschot van 81 hectare en een tekort van 133 hectare.[22] Onder druk van de woningbouwopgave worden veel binnenstedelijke bedrijventerreinen getransformeerd (zie ook hoofdstuk leefbare steden en regio's), waardoor ruimte voor de (circulaire) economie nog verder onder druk komt te staan en de vraag naar nieuwe ruimte voor bedrijvigheid toeneemt.

Ook defensie vraagt ruimte
Een bijzondere vermelding verdient de zoektocht naar ruimte voor defensie-activiteiten. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau van het ministerie van Defensie, wordt aangegeven waar ruimte wordt gezocht in Nederland. De geopolitieke situatie maakt dat er meer geïnvesteerd gaat worden in defensie en dat er ook meer ruimte nodig is om te oefenen. Dit zal op momenten van oefenen effect kunnen hebben op de leefomgeving. Met het Marinecluster in Den Helder is er een duidelijke locatie voor Defensie. Met de uitbreiding van activiteiten ontstaan er ook kansen voor werkgelegenheid. De nabijheid van en toegang tot energie(bronnen) lijkt hier een logische combinatie.

Waar komt het op neer?

De schaarste die er is op allerlei gebieden betekent dat we moeten nadenken over de randvoorwaarden die we willen stellen aan de economie van de toekomst. Waar willen we ruimte voor geven en wat kan niet meer. In ieder geval is duidelijk dat de energietransitie één van de belangrijkste grote opgaven is waar we ruimte voor moeten maken. Zeker op korte termijn is het vraagstuk van netcongestie zeer urgent. Het is belangrijk voor de woningbouw, de economie en het behalen van de klimaatopgaven. Maar we moeten de energietransitie wel op zo'n manier willen invullen dat het ook bijdraagt aan de andere opgaven en het niet moeilijker maakt ze te bereiken. Clustering van energie-intensieve bedrijvigheid en circulair gebruik van grondstoffen is hierbij een belangrijk principe, zodat we efficiënt om kunnen gaan met ruimte, stromen van energie, mensen en materialen, en synergie kunnen creëren tussen bedrijven en functies.

Botsingen en kansen met andere opgaven

De ruimte die nodig is voor de energietransitie en eventuele uitbreiding van industriële clusters gaat vrijwel onherroepelijk ten koste van het landelijk gebied, soms ook met erfgoedwaarden. Met energie infra, windmolens en zonneparken zijn er kansen om in te zetten op meervoudig ruimtegebruik. Bij grote industriële gebouwen zal het meer gaan om de inpassing en de inrichting van het terrein. Daarnaast zullen emissies en risico's gekoppeld aan installaties ten koste gaan van de gezonde leefomgeving. In het geval van de Greenport Aalsmeer wordt het toekomstbestendig ontwikkelen van de Greenport gekoppeld aan de kans om de leefomgeving in de directe omgeving van luchthaven Schiphol te verbeteren als onderdeel van NOVEX-gebied Schipholregio. Keuzes voor het behouden en uitbreiden van industriële clusters kan op sommige plaatsen botsen met de aanleg van woonwijken en waterbeschikbaarheid. Een mogelijk schuurpunt is ook het schoonhouden van grondwatervoorraden bij doorboringen voor geothermische bronnen en WKO's. Een toename van defensie-oefeningen en uitbreiding van ruimte hiervoor, kunnen botsen met een prettige leefomgeving.

[21] Op dit moment is 3% van Noord-Holland bedrijventerrein. Daarbinnen bevindt zich 9% van alle Noord-Hollandse bedrijven en 23% van alle Noord-Hollandse banen. Dashboard werklocaties Noord-Holland en Flevoland: bedrijventerreinen: 12.500 ha
[22] Analysedocument Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

Afbeelding 30: Kansen om meerdere opgaven te integreren bij de locaties voor energie en de circulaire economie. Bron: provincie Noord-Holland

Betrokken programma's en visies

Nationaal Plan Energiesysteem
Het Nationaal plan energiesysteem beschrijft hoe Nederland een energiesysteem ontwikkelt dat past bij een klimaatneutrale samenleving. In het Nationaal plan energiesysteem staat een langetermijnvisie op het energiesysteem in 2050. Er zijn vijf richtinggevende keuzes opgenomen voor de ontwikkeling van het energiesysteem: maximaal aanbod, energiebesparing, verdelen bij schaarste, internationale samenwerking en samen sturen.

Nationaal Programma Energiehoofdstructuur
Het Programma Energiehoofdstructuur (PEH) laat zien welke nieuwe nationale energie-infrastructuur nodig is richting 2050 en waar deze slim geplaatst kunnen worden. Ook geeft het PEH nationale kaders om zorgvuldig om te gaan met de ruimte en met respect voor de natuur, cultureel erfgoed, en leefbaarheid.

Nationaal Programma RES: RES NHN en RES NHZ
In de Regionale Energiestrategie werken we aan het opwekken van duurzame energie op land en zoeken we naar duurzame warmtebronnen. Het Nationaal Programma ondersteunt de regio's bij het maken van de RES.
Via de RESsen Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid wordt tot 2030 gewerkt aan in totaal 6,3 TWh aan grootschalige duurzame opwek (zon en wind) op daken, parkeerplaatsen en land. Ook de Regionale Structuur Warmte (RSW) is onderdeel van de RES. De eerste provinciale RES-monitor is in het najaar van 2022 vastgesteld. Conclusie is dat de uitvoering versneld moet worden. De provincie heeft hiervoor een windkwartiermaker aangesteld en diverse regelingen ingesteld voor onder meer het stimuleren van zonnepanelen op grote daken en parkeerdaken, een zorgvuldige participatie, meervoudig ruimtegebruik en goede landschappelijke inpassing. Ook werken we met gemeente en waterschappen aan een herijking van de RES in 2024. Hier zullen mogelijk nieuwe zoekgebieden worden vastgesteld, omdat een aantal zoekgebieden bij de uitwerking geen mogelijkheden bleek te bieden. In samenwerking met LTO en ~~M~~NMF wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor het combineren van zonnepanelen met landbouw en natuur.

Nationaal Programma Circulaire Economie
Het kabinet wil dat de economie in 2050 volledig circulair is. Het Nationale Programma Circulaire Economie (NPCE) bevat maatregelen om de komende jaren zuiniger om te gaan met grondstoffen.

Nationaal Programma Ruimte voor Economie
Het Programma Ruimte voor Economie richt op de ruimte die bestemd is voor economische activiteiten. In het bestaande stedelijk gebied heeft de economie ruimte nodig voor retail, kantoren en bedrijventerreinen. Dit programma focust zich op bedrijventerreinen, de havengebieden en de campussen omdat hier de grootste knelpunten zijn en de transities naar een klimaatneutrale, circulaire en natuurinclusieve economie voor de grootste opgave zorgen.

Nationaal Programma Verduurzaming Industrie: CES NZKG en CES6
Met het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie neemt het kabinet een sterkere regie op het verduurzamen van de industrie: schoon produceren en de negatieve impact op de leefomgeving verminderen. Het doel is versnellen door met overheid en bedrijven vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten en besluiten te nemen binnen de hele keten. Het programma richt zich vooral op het op de juiste manier en in de juiste volgorde daadwerkelijk uitvoeren van plannen. De basis voor de plannen komt voort uit de cluster energiestrategieën (CES) die de regionale partners opstellen.

CONCEPT

In de Cluster Energie Strategie van het Noordzeekanaalgebied (CES NZKG) staat de strategie beschreven waarmee de industrie en de betrokken overheden in het NZKG de industrie verduurzamen en de klimaatdoelen behalen. Er wordt elke 2 jaar een CES opgesteld, om te kunnen anticiperen op nieuwe ontwikkelingen.
Voor de Noord-Hollandse bedrijven uit Cluster6 bestaat de behoefte aan inzicht in de transitieplannen en de benodigde energie-infrastructuur. De Provincie gaat aan de slag met een Provinciale Cluster Energie Strategie (PCES) om de verspreide bedrijven te benaderen.

Nationaal Programma Verbindingen Aanlandingen Wind op Zee (VAWOZ) 2031-2040
Het programma VAWOZ 2031-2040 onderzoekt hoe de opgewekte windenergie op de Noordzee het beste aan land kan worden gebracht in de vorm van waterstof of elektriciteit voor de periode 2031-2040. In Noord-Holland worden op dit moment mogelijke locaties in het Noordzeekanaalgebied en de Kop van Noord-Holland onderzocht voor aanlanding van waterstof en/of elektriciteit.

Notitie Reikwijdte en detailniveau ministerie van Defensie
Om te bepalen wat de beste plek of manier voor Defensie is om te bouwen, oefenen of vliegen moet eerst onderzoek worden gedaan. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) staat welke activiteiten van Defensie (reikwijdte) worden onderzocht en hoe dat onderzoek plaatsvindt (detailniveau).

NOVEX Noordzeekanaalgebied (NZKG) Ontwikkelperspectief
In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied worden de thema's gezonde Leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap en ecologie, woningbouw en water, in samenhang tegen elkaar afgewogen en wordt aangegeven hoe deze functies ruimtelijk kunnen worden ingepast in het Noordzeekanaalgebied. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 2.

Taskforce energie infrastructuur
Samen met de netbeheerders heeft de provincie eind 2020 de Taskforce Energie-infrastructuur Noord-Holland opgericht voor de uitvoering van het Energie-infrastructuur beleid. De taskforce heeft drie werksporen: 1. Versnellen van geplande netuitbreidingen (spoor 1); 2. Regionaal programmeren toekomstig hybride integraal energiesysteem en PMIEK (spoor 2); 3. Slimme netoplossingen (spoor 3). In het eerste spoor van de Taskforce wordt gewerkt aan versnelling van de netuitbreidingen van Tennet en Liander die tot 2028 gepland zijn. Het gaat om ca. 100 projecten in Noord-Holland, waarvan ca. de helft in Amsterdam. Om effectief samen te werken aan de versnelling van netuitbreidingen zijn tien energie-clusters opgericht. Elk energie-cluster beslaat een deelgebied van Noord-Holland, waarin de desbetreffende gemeenten, netbeheerders en provincie gericht werken aan de lokale netuitbreidingen.

PMIEK en energievisie NHN en NHZ
Binnen spoor 2 van de Taskforce energie infrastructuur wordt er gewerkt aan een langetermijnperspectief op de ontwikkeling van het energiesysteem en een programmering van de benodigde infrastructuur. In het voorjaar van 2023 hebben provincie, gemeenten, Liander, TenneT, Gasunie, EZK een eerste Energievisie en PMIEK voor Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid gepresenteerd. De Energievisie is een verkenning die overzicht geef van ontwikkelingen in energievraag, –aanbod en -infrastructuur, belangrijke algemene principes voor het toekomstige energiesysteem schetst en de structurerende keuzes voor het gebied inzichtelijk maakt. Het PMIEK geeft een selectie van de maatschappelijk belangrijkste (prioritaire) energie-infrastructuurprojecten in de provincie. Het doel is om in de zomer van 2024 een concept Energievisie 2.0 op te leveren en in februari 2025 de PMIEK 2.0, die input zal zijn voor het investeringsplan 2026 van de netbeheerders.

CONCEPT

Handreikingen Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie bevat onder meer handreikingen voor de inpassing van windmolens, zonneparken en transformatorstations in het landelijk gebied. In de handreiking voor transformatorstations sturen we zo veel mogelijk op locaties op bedrijventerreinen of kassencomplexen. Dat beperkt de invloed op het landschap, maar kan ten koste gaan van de ruimte voor bedrijvigheid. Het vergroot dan de opgave om bedrijventerreinen te intensiveren en beter te benutten. Tegelijkertijd is de realiteit dat vanuit het technische perspectief de locaties op bedrijventerreinen vaak snel afvallen, en dan toch weer wordt gezocht in het landelijk gebied.

Datacenterstrategie
Alleen op bedrijventerreinen in Amsterdam, Haarlemmermeer en Hollands Kroon kunnen nog nieuwe datacenters worden gevestigd. Daarnaast is het via onze Omgevingsverordening verplicht dat de gemeenten waar datacenters zich nog kunnen vestigen met de provincie afspraken maken over de manier waarop de datacenters worden ingepast in het landschap en over het gebruik van energie, water en het benutten van restwarmte.

Verstedelijkingsconcept MRA
In het Verstedelijkingsconcept voor de MRA, door Rijk en regio samen opgesteld, is de verandering van het energiesysteem in de regio geagendeerd. Het Noordzeekanaalgebied is benoemd als belangrijke locatie voor energietransitie en circulaire economie activiteiten. In navolging van het Verstedelijkingsconcept MRA wordt een bedrijventerreinenstrategie voor de MRA uitgewerkt.

Bedrijventerreinenstrategie MRA
In het NOVEX-gebied MRA wordt gewerkt aan een bedrijventerreinenstrategie die inzet op zes lijnen: selectieve uitgifte huidig aanbod, bescherming bestaande voorraad, intensivering van het ruimtegebruik, toekomstbestendig maken voorraad, betere benutting stedelijk gebied, toevoegen van nieuwe plannen. Deze strategie is naar verwachting begin 2024 klaar.

Convenanten werklocaties NHN
In Noord-Holland Noord hebben provincie en gemeenten via de verschillende Convenanten Werklocaties (die zich richten op de periode tot 2030) regionaal afspraken gemaakt over hoe zij gezamenlijk voorzien in het realiseren en behouden van toekomstbestendige werklocaties.

Overige programma's en visies
Uitvoeringsagenda economie 2023
Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Noord-Holland Noord
Strategische visie en uitvoeringsprogramma Greenport Aalsmeer

CONCEPT

Welke vraagstukken ~~Wat~~ agenderen we?

In het Ruimtelijk Voorstel agenderen we die onderwerpen die aanvullend zijn op het PMIEK, NOVEX-NZKG, de RES-en en de afspraken rondom bedrijventerreinen en die te maken hebben met de integrale ruimtelijke afweging die niet in deze documenten zijn genomen.

4.1: Hoe faciliteren we een toekomstbestendige economische ontwikkeling

Onze ruimte is schaars. Dit vraagt om inzicht in welke economische sectoren kansrijk zijn naar de toekomst toe. Waarbij een relatie wordt gelegd met de schaarser wordende middelen die er zijn als het gaat om zoetwaterbeschikbaarheid, energie, beroepsbevolking, milieuruimte en uitbreidingsmogelijkheden voor mobiliteit. Ook het toewerken naar gezondere leefomgeving hoort hierbij te worden betrokken. De toekomstige economie van Noord-Holland en in groter verband in Nederland zal zich aan deze omstandigheden van schaarste aan moeten passen. Aansluiting op waar we goed in zijn als Nederlandse en specifiek de Noord-Hollandse economie is het startpunt. Het gaat erom aan de ene kant rekening te houden met de schaarser wordende middelen, maar aan de andere kant om het creëren van zoveel mogelijk toegevoegde waarde (zowel in verdienvermogen als de bredere welvaart/welzijn).

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef aan waar ruimte wordt gevonden voor duurzame industrieclusters in Nederland en hoe deze elkaar aanvullen.
- Geef aan wat de vervoerscorridors in Nederland zijn en wat de economische profielen van deze corridors zijn. Geef daarbij ook aan hoe deze elkaar aanvullen.

Wat doen we zelf?

- We ontwikkelen samen met onze partners (overheden en anderen) een visie op een toekomstbestendige Noord-Hollandse economie die bijdraagt aan de brede welvaart in Noord-Holland en brengen daarbij de keuzes en randvoorwaarden die bij dit toekomstbeeld passen ook in beeld. Dit is een eerste stap in het maken van een (selectieve) vestigingsstrategie die moet leiden tot de juiste bedrijven op de juiste plek. Daarnaast wordt dit een bouwsteen voor ruimtelijke besluitvorming zoals de actualisering van de Omgevingsvisie.
- We hebben een taskforce energie (zie 4.2).
- We passen slim ruimtegebruik toe door clustering als principe bij grootschalige ontwikkelingen (zie 4.2 en 5.6).
- We zijn terughoudend in het bouwen van woningen in de buurt van bedrijvigheid met grote milieueffecten (zie 5.4).
- In MRA-verband voeren we een bedrijventerreinenstrategie uit, zie (5.5). In het verlengde daarvan gaat we met de regio een visie op het ruimtelijk economisch profiel van de regio's ontwikkelen. Hier maakt de regionale meerwaarde en verdienvermogen onderdeel van uit.

Wat vragen we van het Rijk?

- Geef aan wat het economisch toekomstperspectief voor de Nederlandse economie is en de industrieclusters in het bijzonder.

4.2~~1~~ Locatiekeuzes voor het toekomstige energetische systeem en de betekenis daarvan voor toekomstige ruimtelijk-economische ontwikkelingen

Met de uitbreiding van het nationale en regionale elektriciteitsnetwerk, de aanleg van een waterstofbackbone en het aanlanden van wind op zee leggen we niet alleen het energiesysteem van de toekomst aan. We geven ook sturing aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Dit kan je vergelijken met een snelwegafslag die logistieke bedrijven en fastfoodketens aantrekt of zoals een goed bereikbaar station aantrekkelijk is voor de vestiging van woningen, kantoren en voorzieningen. Op die manier zijn knooppunten van energie-infrastructuur met voldoende aanbod - zoals de plekken waar op zee geproduceerde wind aansluit op het landelijke elektriciteitsnetwerk en de waterstofbackbone - aantrekkelijke en logische locaties voor aan het energiesysteem gerelateerde functies zoals elektrolysers en voor energie-intensieve bedrijvigheid. Zeker wanneer netuitbreiding niet meer overal vanzelfsprekend is: met een dergelijke knooppuntenaanpak kan extra netuitbreiding worden voorkomen. Daarnaast biedt een meer geclusterde aanpak kansen voor het onderling uitwisselen van reststromen en voor collectieve investeringen. Het leidt tot nieuwe ruimtelijke vraagstukken. Wat zijn de plekken waar vraag en aanbod van elektriciteit en/of warmte toekomstbestendig bij elkaar kunnen komen? Doen we de goede dingen op de goede plek? Het vraagt om een andere strategie dan de huidige, die vooral op inpassing van energievoorzieningen is gericht.

In de energievisies voor Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid zijn al enkele potentiële energie-knooppunten benoemd. Afhankelijk van de ruimtelijke keuzes in energie-infra en economische functies zullen deze plekken zich meer of minder ontwikkelen tot knooppunten waar energie en (circulaire) industrie samenkomen: het Noordzeekanaalgebied (nationaal), Den Helder (nationaal, en maat en schaal afhankelijk van aanlanding), Schiphol/Haarlemmermeer, Amsterdam-Stad, Alkmaar (Boekelermeer-Alton glastuinbouwgebied), Westfriesland en Agriport. Met name bij de ontwikkeling van Agriport als toekomstig energetisch en economisch knooppunt zijn vraagtekens te plaatsen vanuit de bredere samenhang met de andere perspectieven uit dit Ruimtelijk Voorstel.

Afbeelding 31: Ruimtegebruik energie-opgaven, de visualisaties zijn op schaal van het bijbehorende kaartbeeld. Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding 32: Kaart energie-infrastructuur (elektriciteit), bestaande en geplande energie-infrastructuur (elektriciteit en waterstof). Bron: provincie Noord-Holland

Ook glastuinbouw heeft een functie in het energetisch systeem en baat bij een geclusterde aanpak en collectieve investeringen in energie. Met het slimmer concentreren van glastuinbouw kan er ruimte vrij komen voor andere functies. Het gaat hier om de hightech landbouw die niet grondgebonden is en in gebouwen plaatsvindt. Naast de koppeling aan het energetisch systeem past de verschijningsvorm vaak beter op een bedrijventerrein en op gronden die minder geschikt zijn voor grondgebonden voedselproductie. Specifiek bij het sierteeltcluster in de Greenport Aalsmeer wordt de koppeling gemaakt met verbetering van de leefomgeving nabij luchthaven Schiphol.

Voorbeeld Integrale afweging bij nationale energie-infrastructuur: Aanlanding Wind op Zee en een 380KV verbinding in Noord-Holland Noord

Het nationale programma Verbindingen Aanlanding Wind op Zee (VAWOZ) 2031-2040 noemt de Kop van Noord-Holland als kansrijke regio voor de aanlanding van energie afkomstig van windparken op de Noordzee. Tegelijkertijd is de RCR-procedure gestart voor de aanleg van een 380 kV-hoogspanningsverbinding tussen de Kop van Noord-Holland en het bestaande 380 kV-netwerk tussen Beverwijk en Diemen om netcongestie op te lossen en in te toekomst te voorkomen. ~~het netwerk toekomstbestendig te versterken.~~ De 380 kV-verbinding moet gaan bestaan uit twee circuits (één mast met twee sets draden), of vier circuits (twee masten) wanneer er windenergie aanlandt in de Kop van Noord-Holland in de vorm van elektronen.

Beide rijksprojecten worden procedureel los van elkaar uitgewerkt, maar hangen inhoudelijk ~~wel degelijk~~ met elkaar samen. Immers keuze voor aanlanding in Agriport of nabij Den Helder heeft gevolgen voor de 380 kV-verbinding. Sterker nog, zonder een 380 kV-station kan er geen aanlanding plaatsvinden in de Kop van Noord-Holland. Over deze onderlinge samenhang zijn Rijk en provincie continue met elkaar in gesprek.

Voor de 380 kV-netuitbreiding ~~verbinding~~ is een zoekgebied vastgelegd. Een gecombineerd 150/380 kV-station zo dicht mogelijk bij het reeds bestaande 150kV station op Agriport is vanuit het net bezien het meest effectief om het voorziene knelpunt op te lossen. ~~Een eindstation (380kV) in de omgeving van Agriport is het meest effectief om het voorziene knelpunt op te lossen.~~ De vraag zal overal ~~in de Kop van Noord-Holland~~ toenemen, maar de grootste concentratie van elektriciteitsvraag in de Kop van Noord-Holland wordt verwacht nabij Agriport, ~~op dit moment wordt de grootste vraag in Agriport verwacht: ongeveer ruim de helft van de elektriciteitsvraag in de Kop van Noord-Holland is,~~ afkomstig van datacenters en glastuinbouw. Gevolg van deze vraaggestuurde aanpak is dat Agriport vanuit het energienetwerk geredeneerd ook de meest logische plek wordt voor een aanlanding van op zee geproduceerde elektriciteit. Er spelen hier echter meer afwegingen dan enkel net-efficiëntie.

De aansluiting op de nationale energie-infrastructuur biedt kansen om economische activiteiten in de Kop te ontwikkelen, zeker activiteiten die veel energie nodig hebben. Die kunnen aansluiten op bestaande activiteiten (zoals de glastuinbouw, datacenters en grootschalige bedrijven in Agriport) of nieuw zijn en direct verbonden aan het energienet (zoals elektrolysers of circulaire bedrijvigheid). Die economische activiteiten hebben niet alleen ruimte nodig, maar ook personeel. En ze genereren mobiliteit.

In de Wieringermeerpolder botst de ontwikkeling van nieuwe energie-infrastructuur en mogelijke nieuwe functies die dit kan aantrekken met een aantal van de nationale structurerende keuzes rondom Water en Bodem Sturend. We moeten voorkomen we dat we nu keuzes maken, die onze kwetsbaarheid op termijn vergroten en dat betekent dat we voor een vitale en kwetsbare infrastructuur extra zorgvuldig moeten afwegen of een locatie ook voldoende toekomstbestendig is. Locaties die in de toekomst extra kwetsbaarder zullen zijn voor wateroverlast en overstromingen, zijn minder toekomstbestendig. Dit komt door de toenemende kans op grote hoeveelheden water tijdens extremen neerslag en de combinatie van de effecten van zeespiegelstijging met de voorgenomen peilopzet van het IJsselmeer. Ook gaat industrie en de energiesector veel zoetwater vragen. In droge zomers kan dit in een gebied als de Wieringermeer problemen gaan opleveren omdat het verder verwijderd is van het hoofdwatersysteem. Daarnaast is de Wieringermeer wegens de bodemcondities, geschikt als landbouwgrond en behouden we daar dan ook graag een landbouwperspectief. Dit betekent dat als we ervoor kiezen dat de Wieringermeer een nieuwe energie-infrastructuur krijgt er in de toekomst kostbare mitigerende maatregelen nodig zijn, bijvoorbeeld het versterken van de dijken aan de IJsselmeerzijde, om hetzelfde beschermingsniveau te handhaven. ~~Namelijk het voorkomen van nieuwbouw in diepe polders en het beperken van het gebruik van drinkwater en zoet water. Daarnaast is het juist een plek met goede vruchtbare landbouwgronden. op plekken met relatief grote risico's op overstromingen, wateroverlast en drinkwaterbeschikbaarheid en het behoud van vruchtbare landbouwgronden. Als gekozen wordt voor een diepe polder zal de kwetsbaarheid voor wateroverlast c.q. overstromingen toenemen. Dit komt door, zowel door de toenemende kans op grote hoeveelheden water tijdens zware regenval en de combinatie van de effecten van zeespiegelstijging met de voorgenomen peilopzet, de zeespiegelstijging, als de mogelijk toekomstige peilopzet van het IJsselmeer. Dit betekent dat nu of in de toekomst kostbare mitigerende maatregelen nodig zijn, bijvoorbeeld het versterken van de dijken aan de IJsselmeerzijde, om hetzelfde beschermingsniveau te handhaven.~~ Wat dus kosteneffectief is voor de netbeheerder, hoeft nog niet het meest kostenefficiënt te zijn voor de maatschappij als geheel.

Als provincie pleiten we voor een zo integraal mogelijke afweging van de verschillende belangen waarin het langetermijnperspectief voor de regio centraal staat. Dat betekent dat naast Agriport (en andere locaties binnen het zoekgebied) óók de ontwikkeling van een energieknooppunt nabij Den Helder onderzocht wordt. Dat sluit aan bij onze provinciale Omgevingsvisie en de ontwikkeling van het Maritiem Cluster Den Helder. Een brede evaluatie van varianten en het in beeld brengen van zowel de directe als de indirecte ruimtelijke effecten is nodig. Belangrijk onderdeel van de afweging is het effect op brede welvaart. Het streven is dat grootschalige energieontwikkelingen niet ten koste gaan van, maar juist een netto positieve impact hebben op o.a. economie, werk, bodem, water, natuur, landschap, gezondheid en welzijn/leefbaarheid. Dit vraagt om een andere werkwijze dan we gewend zijn. Binnen beide projecten zetten we hier met elkaar al stappen voorwaarts in.

Voorbeeld glastuinbouw Schinkelpolder-Aalsmeer

De goedkopere grond en de beperkt beschikbare ruimte op bedrijventerreinen leiden ertoe dat bedrijven zich willen vestigen in glastuinbouwgebieden in plaats van op bedrijventerreinen. Een terrein als de Schinkelpolder nabij Aalsmeer is inmiddels verkleurd, van glastuinbouw naar een meer gemengd gebied met glastuinbouw en bedrijven. Collectieve voorzieningen voor energie/ circulair voor de overgebleven glastuinbouwbedrijven lijken niet meer haalbaar.

Slimmer ruimtegebruik is mogelijk. Met het concentreren en verplaatsen van bedrijven wordt klimaatneutrale glastuinbouw sneller gerealiseerd en wordt ruimte vrijgespeeld voor andere functies zoals wonen, bedrijventerreinen, groen en recreatie. Dit vergt een plan van aanpak, capaciteit, geld voor verplaatsingen (bedrijven op de juiste plek en collectieve energieaanpak) en het opruimen van oud glas.

Vraag is wat de toekomstige plekken zijn waar glastuinbouw zich kan clusteren: gekoppeld aan het energienetwerken als onderdeel van de balancering van het energienet. Waarbij ook rekening moet worden gehouden met bodem- en waterkwaliteiten. Vruchtbare landbouwgronden zijn minder geschikt voor niet-grondgebonden glastuinbouw, maar misschien past het wel in gebieden met sterke verzilting waar het huidige landgebruik onder druk staat.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- De sterke koppeling tussen energie en economie en de impact die dit voor lange tijd heeft op de ordening van ruimte vraagt om een ruimtelijk-economische visie die samenhangt met de visie op het toekomstige energiesysteem. Hierin worden de nationale knooppunten benoemd waar knooppunten van duurzame energie en ruimte voor circulaire economie/industrie samen komen vanuit een perspectief op de lange termijn.

Wat doen we zelf?

- We willen een ruimtelijke strategie ontwikkelen voor economische en energetische knooppunten. Onderdelen daarvan zijn het verbinden van knooppunten in het elektriciteitsnetwerk en het waterstofnetwerk aan economische ontwikkeling in met name de hogere milieucategorieën en de ontwikkeling van grootschalige bedrijvigheid (niet grondgebonden landbouw, datacenters, grote distributiecentra/ grootschalige bedrijfsvestigingen en regionale grondstoffenhubs), afgestemd op beschikbare infrastructuur (energie, goederen) en synergie met andere bedrijven op het gebied van bijvoorbeeld energie, warmte en reststromen. De strategie zal handvatten bieden voor aanvullend ruimtelijk beleid op batterijen, elektrolyse (<100 MW) en warmte, en eventuele aanscherping van het datacenterbeleid en ruimtelijk beleid voor glastuinbouw en logistiek. De basis voor een dergelijke strategie vormen de kansen en belemmeringen vanuit het bodem en watersysteem. Eerste stappen hiervoor zullen worden gezet in de energievisie 2.0 en de actualisatie van de datacenterstrategie.
- We werken via het afgesloten samenwerkingsverband nauw samen met EZK en TenneT binnen het project netuitbreiding NHN, en brengen daar steeds zo vroeg mogelijk de andere regionale belangen in. Ook werken we intensief samen met het programma VAWOZ.
- We werken actief samen met de gemeenten in de Kop van Noord-Holland aan de vraag óf en zo ja waar, en hoe meer energie-intensieve industrie/bedrijvigheid in de regio past. Onderzoek laat zien dat een elektrische aanlanding in de Kop van Noord-Holland een zeer grote impact kan hebben op de ruimte en op brede welvaart. [23] Alle inzichten zijn input voor een gezamenlijk regio-advies van provincie, gemeenten en waterschappen waarin we de verschillende nationale energie-infrastructuurprojecten in samenhang bekijken en tot voorkeurslocaties en tracés komen.
- We zorgen voor overzicht in de verschillende programma's die lopen en wat dit betekent voor het ruimteverbruik.

[23] Bron: Aanlanding energie-infrastructuur, Ruimtelijke impact en brede welvaart analyse, Rebel & Rho adviseurs, 2024

CONCEPT

- Versterking van Greenport Aalsmeer wordt gekoppeld aan een bredere aanpak van de urgente vraagstukken in relatie tot de leefbaarheid van deze regio, die kaders en instrumenten biedt voor de nadere uitwerking binnen de betrokken gemeenten. In Greenport Aalsmeer onderzoeken we met een integrale regionale aanpak:
    - De ruimtelijk-planologische mogelijkheden en strategieën om glastuinbouwbedrijven efficiënt te concentreren in (de aangewezen) concentratiegebieden. Het concentreren van glastuinbouw levert ruimtewinst op waar glastuinbouw verhuist of wordt beëindigd, met kansen voor functies die beter aansluiten bij de omgeving en de leefbaarheid – mede gelet op de nabijheid van Schiphol – verhogen.
    - Kansen van concentratie van glastuinbouwbedrijven voor verdere verduurzaming en circulariteit (water, energie, warmte).
    - Hoe verouderde gebieden met voormalige glastuinbouwopstallen een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de lokale en regionale ruimtelijke kwaliteit. Waaronder landschappelijke en recreatieve structuurverbetering van de MRA, realisatie van de groenstructuur Westeinderscheg en stad-landverbindingen met de omringende kernen.

  De focus ligt op het kerngebied Aalsmeer/Uithoorn, rondom de Westeinderscheg, gericht op concrete realistische gebiedsspecifieke uitwerkingen, strategieën en instrumenten.

Wat vragen we van het Rijk?

- Zorg dat de R van Ruimte onderdeel wordt van het MIEK-systeem, analoog aan de verbreding van het MIT naar het MIRT. ~~Van het Rijk~~ Aan de verschillende departementen bij het Rijk (o.a. EZK, BZK en IenW) vragen we om te sturen op ruimtelijke projecten en procedures die zo integraal mogelijk afgewogen zijn, zodat we tot goed onderbouwde en toekomstgerichte besluiten komen. Om dat voor elkaar te krijgen is het nodig dat projecten in het MIEK tot stand komen door in de breedte te zoeken naar oplossingen voor het voorziene probleem in het energiesysteem~~de projecten voor nationale netuitbreiding die volgen uit het MIEK niet enkel vanuit de technische opgave worden bepaald en ingestoken~~. Het aanleggen van robuuste toekomstbestendige netuitbreidingen vanuit een breed maatschappelijk perspectief zou centraal moeten staan. En daarin ook met de regio samen te werken. Hier kunnen we leren van ervaringen met procedures rondom uitbreidingen van spoor- of weginfra en water, zoals bij de MIRT-systematiek. Dat vraagt om:
    - Helder schetsen van het probleem en gezamenlijk onderzoek naar de beste oplossingen.
    - Het als betrokken overheden gezamenlijk bepalen van de reikwijdte en detailniveau
    - Breed denken mogelijke alternatieven (o.a. groot zoekgebied, langere stukken ondergronds).
    - Eerst zorgvuldig afwegen, niet te snel trechteren en alternatieven afschrijven.
    - Beoordeling vanuit brede welvaartsaspecten. Waarin ook sociaal-(ruimtelijk)economische effecten, klimaatadaptatie en bodem en water worden meegenomen.
    - Aandacht voor cultuurhistorie en UNESCO.
    - Aandacht voor de factor tijd: een beoordeling van alternatieven op hun robuustheid in de tijd: deze nieuwe infra leggen we aan voor de komende 50/60 jaar. Ook daarna zal deze niet zomaar weggaan.
    - De ruimtelijke/planologische/financiële/technische aspecten van alle ondersteunende voorzieningen die nodig zijn bij de diverse tracés.
- Instrumentarium om speculatie tegen te gaan en financiële middelen voor verplaatsingen, clustering, verduurzaming en opruimen van verrommeld glas.

Wat doen we samen?

- Aandacht voor de locaties en de manier waarop vitale en kwetsbare functies (o.a. energietransitie) worden ontwikkeld in het licht van overstromingsrisico's en wateroverlast. Daarnaast beschermen van reeds bestaande vitale en kwetsbare functies.

CONCEPT

CONCEPT

4.3: Waar, hoe en met welke omvang vinden we ruimte voor toekomstige netuitbreiding om netcongestie op te lossen?

Het tijdig en op de juiste plaats realiseren van adequate elektriciteitsnetten is de hoofdopgave om verduurzaming van bedrijven, de mobiliteitstransitie, de woningbouwopgave en duurzame energieproductie mogelijk te maken. De vraag naar en het aanbod van elektriciteit neemt snel toe, en daarmee de druk op het netwerk. Op dit moment zit het Noord-Hollandse netwerk op slot, en kunnen nieuwe grootverbruikers geen aansluiting krijgen, of bestaande verbruikers een aansluiting uitbreiden. Dit heeft enorme economische en maatschappelijke impact.

Op de korte termijn leidt dit tot de ruimtelijke opgave voor een forse uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk: toevoeging en uitbreiding van transformatorstations en wezenlijke keuzes over uitbreidingsinvesteringen ten behoeve van de regionale en nationale energie-infrastructuur. Er zitten grenzen aan de mate waarin het netwerk uit kan breiden. Dat betekent dat we daarnaast sterk in moeten zetten op het verder besparen, beter verdelen en intelligenter benutten van energie. En op selectiviteit: welke verbruikers hebben voorrang?

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- De grote urgentie van netcongestie kan ertoe leiden dat omwille van de snelheid andere doelen aan de kant worden geschoven. Zorgvuldige locatieafwegingen en ruimtelijke procedures zijn en blijven nodig. Positioneer het oplossen van netcongestie daarom in een bredere ruimtelijke context van het energiesysteem van de toekomst. En creëer mogelijkheden dat de omgeving van gekozen locaties niet alleen lasten, maar ook lusten (verbeteren brede welvaart) van de netuitbreiding kunnen ondervinden.

Wat doen we zelf?

- We zetten samen met Liander, TenneT en gemeenten in op het versnellen van procedures, het integraal programmeren van het toekomstige energiesysteem en op slimme netoplossingen via de taskforce energie-infra. Bij het integraal programmeren van het energiesysteem koppelen we ruimtelijk beleid en investeringen in energienetten. Daarmee beogen we dat investeringen in de netten meer vanuit maatschappelijke prioriteit worden gedaan.
- We sturen aan op zorgvuldige locatieafweging via de handreiking transformatorstations en de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO).

Wat vragen we van het Rijk?

- Doorpakken met nieuwe maatregelen netcongestie: sneller bouwen, beter benutten van het bestaande elektriciteitsnet, flexibel gebruik van het net, slim laden en slim verduurzamen van woningen.
- Zo snel mogelijk nieuwe energiewet in werking laten treden, waarin optimale benutting van de ruimte op het net centraal staat.
- Visie op het toekomstige energiesysteem, zodat wij als provincie daar vervolgens op door kunnen werken. Het concept Nationaal Plan Energiesysteem geeft richting, maar nog steeds blijven keuzes noodzakelijk. Bijvoorbeeld wat de inzet wordt voor zwaar wegverkeer: waterstof of elektriciteit.

Wat doen we samen?

- Ruimte voor energie meenemen in planontwikkeling en omgevingsplannen. Met name bij bedrijventerreinen (herstructurering/transformatie) en woningbouwontwikkeling, maar ook bij nieuwe zonne- en windenergie of ontwikkelingen in het landelijk gebied.

CONCEPT

- Aansturen op integraliteit: energie-infra als kans om een impuls te geven aan o.a. biodiversiteit, natuur, klimaatadaptatie, brede welvaart. Ruimte voor landschappelijke inpassing (zie vraagstuk 4.3).
- Kennis/onderzoek naar: Clusteren van vraag en aanbod (zie vraagstuk 1) en van energie-infrastructuur in energiehubs: locaties waar verschillende soorten energie-infrastructuur, energieopslag (bijvoorbeeld batterijen elektrolyse), vraag en aanbod elkaar ontmoeten. Hoe zien deze eruit? Wat zijn de voor- en nadelen? Hoe kunnen we dit verder stimuleren, wat is er nodig en wat vraagt het van partijen?

CONCEPT

4.4: Energie als onderdeel van gebiedsontwikkeling, aansluitend bij landschappelijke transformaties.

Ruimte maken voor het energiesysteem van de toekomst is niet alleen een inpassingsopgave, maar vooral een gebiedsontwikkelingsopgave. In grote delen van Noord-Holland vindt de komende decennia een landschappelijke transformatie plaats, waarbij integraal gewerkt wordt aan opgaven voor bijvoorbeeld water, bodem, recreatie en toerisme, verbeteren van de leefbaarheid en landschappelijke verbindingen. Dat maakt het mogelijk om de energievoorzieningen (zowel opwek als infrastructuur) in een samenhangend ontwerp te integreren in een landschap dat zich daar qua schaal toe verhoudt. Dit bevordert het draagvlak voor de energievoorzieningen en vergroot de kansen om financiële middelen te bundelen. Energie wordt op die manier een onderdeel van de transitiegerichte benadering van omgevingskwaliteit die we voorstaan. Dat vraagt iets van alle partijen die daaraan werken: de verschillende overheden, netbeheerders als TenneT en Liander, maar ook natuur- en landbouworganisaties, enzovoort. Namelijk het gezamenlijk gebiedsgericht werken aan meerdere doelen.

Voorbeeld 150/380 kV-station Weesp en uitbreiding Diemen-Ens

Aan de oostkant van de MRA zijn twee grote energie-infra projecten voorzien: de ontwikkeling van een nieuw 150/380kV station en uitbreiding van het hoogspanningsnetwerk (380kV) tussen Diemen-Ens (Flevoland). Beide ontwikkelingen zijn provincie-overstijgend. Voor de nieuwe 150/380 kV-verbinding naar Flevoland worden nu verschillende varianten onderzocht. Sommigen met zeer veel impact op natuur, landschapskwaliteiten en bestaande woongebieden. Voor het 150/380 kV-station wordt ook in de provincie Utrecht gezocht naar een locatie. Daarnaast worden in dit gebied de mogelijkheden onderzocht voor energie-opwek langs de A1 en ligt er een zoekgebied voor windenergie. Al deze projecten staan nu los van elkaar, maar ze vragen om een aanpak op gebiedsniveau. Ze vinden plaats in de context van waardevolle (cultuur)landschappen en kwetsbare natuurgebieden: Het Groene Hart, de Vechtstreek, De UNESCO Waterlinies en de Diemerscheg, een van de groen Scheggen rond Amsterdam. Met de toenemende verstedelijking neemt het belang van dit gebied als groene uitloper en klimaatbuffer toe. In het verstedelijkingsconcept MRA is aangegeven dat een kwaliteitsverbetering op het vlak van recreatie, ecologie, landschap en cultuurhistorie nodig is. Het gebied is (deels) onderdeel van NOVEX Groene Hart en het PPLG. Daarin komen vraagstukken over bodem, water en natuurontwikkeling samen: bossenstrategie, realisatie van NNN en groenblauwe dooradering.

De vraag is hoe de noodzakelijke grote (nationale) energieprojecten een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteitsverbetering van het gebied als geheel. Binnen de projecten worden inpassing en compensaties onderzocht. Ook dat wordt los van elkaar bekeken. Door het gebied en de opgaven die daar spelen centraal te stellen kan er werk met werk gemaakt worden, en kunnen mogelijke (extra) compensaties ook daadwerkelijk iets bijdragen aan het gebied als geheel. Het is daarvoor nodig dat het Rijk binnen deze projecten aanstuurt op kwaliteitsverbetering in de breedste zin van het woord. Dat gaat om de combinatie van netuitbreiding of duurzame opwek met andere doelen, aansluitend bij de ontwikkelprincipes uit de NOVI. Tot op heden beperkt de opdracht zich enkel tot het oplossen van een knelpunt in het energiesysteem.

Beide locaties stoppen niet bij de provinciegrenzen. Zowel met Utrecht als met Flevoland moeten we hier afstemming zoeken. Vooral omdat de belangen van locatiekeuzes soms tegengesteld zijn.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Neem de dubbeldoelstelling omgevingskwaliteit op bij alle programma's en projecten die onder de Nota Ruimte vallen.

CONCEPT

Wat doen we zelf?

- Bij het integreren van energievoorzieningen in de transitie van het landelijk gebied, zoeken we zoveel mogelijk aansluiting bij de gebiedsprocessen die volgen uit het PPLG en lopende NOVEX-en.
- We gaan proactief en gebiedsgericht werken om opgaven bij elkaar te brengen en om vanuit brede afweging tot keuzes te komen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Vanuit de dubbele doelstelling energietransitie en omgevingskwaliteit kijken we met een brede blik naar de opgaven van aanlanding van wind op zee en grootschalige netuitbreiding. Dat verwachten we ook van het Rijk (EZK en BZK) in nationale programma's en RCR-projecten zoals de netuitbreiding naar Noord-Holland Noord, de nieuwe verbinding Diemen-Ens en de nieuwe 380 kV stations. Het Rijk heeft als bevoegd gezag de sturingsmogelijkheid om omgevingskwaliteit en het creëren van zoveel mogelijk maatschappelijke meerwaarde hierbij centraal te stellen. Het gaat om het combineren van doelen op het gebied van natuur, klimaatadaptatie, water, bodem, leefbaarheid, gezonde leefomgeving en erfgoed. Dit vraagt om een andere aanpak en wijze van beoordeling dan we tot nu toe gewend zijn, namelijk gebiedsgericht en op basis van brede welvaart.
- We vragen van het Rijk (EZK, BZK en LNV) om in de nationale RCR-projecten aansluiting te zoeken bij de gebiedsprocessen die volgen uit het PPLG en het NPLG of NOVEXen. Hierin ontstaan mogelijk ook kansen om budgetten te koppelen, bijvoorbeeld in een gebiedsfonds.
- ~~Zorgdragen voor de afstemming tussen Noord-Holland, Utrecht en Flevoland. De belangen zijn hier tegengesteld.~~

Wat doen we samen?

- Daar waar grote netuitbreidingen spelen willen we starten met een gedeelde kennisbasis. Zowel vanuit het netwerk, in de vorm van inzicht in nut en noodzaak en technische eisen, als vanuit de ruimte in de vorm van een gebiedsverkenning. De gebiedsverkenning geeft overzicht in de opgaven die spelen en onderzoekt kansrijke oplossingsrichtingen.
- Waar Rijk en provincie op gaan samenwerken zoals bij de A9 Zuid en station Weesp moet omgevingskwaliteit als dubbeldoelstelling worden opgenomen.

CONCEPT

4.5: Duurzame opwek na 2030

Via de RESsen zijn middels een zorgvuldig proces zoekgebieden vastgesteld voor de opwek van wind- en zonne-energie tot 2030. Het Rijk wil onderzoeken of voor 2030 op landelijk niveau meer dan 35TWh zon en wind gerealiseerd kan worden. Verder gaat het Rijk de komende maanden in gesprek met o.a. de provincies over een additionele opgave. Daarbij worden nu nog geen getallen genoemd. Het is dus nog onduidelijk hoe groot de ruimtevraag voor een volledig duurzaam energiesysteem gaat zijn en wat er na 2030 nog op land kan gebeuren. Er liggen vooral mogelijkheden in het stimuleren en toepassen van innovaties in het bebouwd gebied en binnen bestaande zoekgebieden zoals opwek via gevels, en efficiëntere zonnepanelen.

De enige mogelijkheid voor grootschalige opwek na 2030 die nu wordt onderzocht is de Wieringerhoek in het IJsselmeer.

Wieringerhoek

Wieringerhoek is het gedeelte van het IJsselmeer tussen Medemblik en Den Oever. Sinds eind 2022 werken het Rijk (de departementen van EZK, IenW en LNV, het Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat) en de decentrale overheden (gemeente Medemblik, gemeente Hollands Kroon en provincie Noord-Holland) samen aan de 'integrale verkenning Wieringerhoek'. Deze moet een antwoord opleveren op de vraag in hoeverre het binnen de geldende kaders mogelijk is in de Wieringerhoek zonnepanelen op water aan te leggen in combinatie met natuurontwikkeling en recreatie en wat de mogelijkheden en kansen zijn. De voorlopige inschatting is dat hier 1,6 TWh aan duurzame energie opgewekt kan worden. Het initiatief raakt vragen over de opbouw van het energiesysteem (hoe verhoudt het zich tot de strategie van clustering van vraag en aanbod en het efficiënt benutten van het netwerk) en belangen die voortkomen uit andere perspectieven, bijvoorbeeld de natuurwaarden van het IJsselmeer, oefenterrein van Defensie, voldoende water kunnen bergen ten behoeve van de zoetwatervoorziening, zonder obstructie water af te kunnen voeren ten tijde van extreem hoog IJsselmeerpeil en de landschappelijke effecten.

Afbeelding 33: Energie-opwekkaart, Duurzame-energie-opwek en RES-zoekgebieden. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Neem in de nota Ruimte nationale energielandschappen op die meerdere doelen dienen. De locaties komen voort uit de RES of uit aanvullende verkenningen en zijn passend in de opbouw van het toekomstige energiesysteem. Geef duidelijkheid over waar wel en waar ook géén ruimte wordt geboden aan duurzame opwek.

Wat doen we zelf?

- We zullen als Provincie een steviger verbinding moeten leggen tussen de lopende gebiedsprocessen in het landelijk gebied en eventuele kansen voor duurzame opwek van energie na 2030.
- Daarnaast blijven we maximale energieproductie in gebouwde omgeving (daken, gevels, boven parkeerplaatsen etc.) stimuleren. We gaan onderzoeken in hoeverre we via de omgevingsverordening steviger in kunnen zetten op meervoudig ruimtegebruik en duurzame opwek in de bebouwde omgeving kunnen afdwingen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Duidelijkheid over de ambities en doelen voor duurzame opwek op land na 2030
- Aansturen op meenemen van energietransitie in het NPLG.
- Geen verandering van spelregels na een zorgvuldig RES-proces. Nieuwe/ aanvullende regelgeving, bijvoorbeeld verbod op zon op land, vanaf 2030.

CONCEPT

4.6: Waar geven we ruimte aan energie uit warmte?

In het concept Nationaal Programma Energiesysteem is ervoor gekozen om voor het duurzaam verwarmen van de bestaande gebouwde omgeving en de glastuinbouw, de inzet van collectieve warmtenetten op te schalen en hierbij zoveel mogelijk gebruik te maken van lokale warmtebronnen. In Nederland, en ook in Noord-Holland, is een aanzienlijk potentieel aan duurzame lokale warmtebronnen, zoals geothermie, restwarmte en aquathermie, beschikbaar. Door deze bronnen te gebruiken, wordt de inzet van andere energiedragers zoals groen gas, waterstof en elektriciteit, verlaagd.

Warmtenetten, mits gevoed door een bron van voldoende hoge temperatuur (> 70 °C), hebben, een beperkte impact[24] op het elektriciteitsnet. Zo kunnen extra netuitbreidingen en duurzame opwek worden voorkomen. Zijn hoge temperatuurbronnen niet beschikbaar en dienen bronnen van een lagere temperatuur te worden ingezet, dan is een warmtepomp noodzakelijk. Het elektriciteitsverbruik van een warmtepomp neemt toe, en daarmee de belasting op het elektriciteitsnet, naarmate woningen ouder en minder goed geïsoleerd zijn en het verwarmingssysteem een hogere temperatuur nodig heeft om de woning behaaglijk te verwarmen.

Vijftig procent van de bestaande woningen in Noord-Holland is geschikt voor aansluiting op een warmtenet. Met de realisatie van één of enkele regionale warmtetransportleidingen in combinatie met lokale netwerken kunnen veel van deze woningen worden aangesloten op een warmtenet. In Noord-Holland Noord zou er een regionale leiding kunnen lopen van de regio Alkmaar richting Purmerend en van regio Alkmaar richting Beverwijk. In Noord-Holland Zuid zou het warmtenet van Amsterdam op termijn doorgetrokken kunnen worden naar warmtenetten in het westen zoals Haarlem. Ook is er al eens sprake geweest van het doortrekken van het regionale warmtetransportnet Warmtelinq dat nu vanuit Rotterdam wordt doorgetrokken naar Leiden. Maar de benodigde investeringen in deze netten zijn hoog. Zonder financiering van de onrendabele top komen warmtenetten, zowel lokaal als regionaal, niet van de grond.

De aanleg van warmte-infrastructuur legt een stevig beslag op de bodem en ondergrond. Er is voldoende ruimte voor de leidingen nodig in de ondergrond en ook bepaalde warmtebronnen vergen veel ruimte. Juist in bebouwd gebied, waar de ondergrond vaak al heel vol zit, knelt dit. Geothermie vraagt ruimte voor installaties en veiligheid, waar rekening moet worden gehouden met inpassing of verdeling van schaarse ruimte. Daarnaast mogen warmtenetten en drinkwaterleidingen in de ondergrond elkaar niet negatief beïnvloeden.

Om restwarmte zo veel mogelijk te benutten, met name bij nieuwe vestigingen van datacenters en elektrolysers, is het goed rekening te houden met een haalbare afstand om de warmte naar de gebouwde omgeving te transporteren.

Warmte-koudeopslagsystemen (WKO's) gebruiken grondwater om warmte en koude op te slaan. Bij iedere doorboring van afsluitende kleilagen neemt de kans op lekkage toe. Dit is in het bijzonder riskant in gebieden die nu al kampen met verzilting of nabij grondwaterbeschermingsgebieden. Het aantal doorboringen kan worden beperkt als provincies kunnen sturen op het aanleggen van lage temperatuur-warmtenetten, waarbij één WKO een hele wijk van duurzame warmte voorziet.

Ook voor geothermie boringen gelden deze risico's. Voor het winnen van geothermie op circa 2 kilometer diepte vinden diepe doorboringen van aardlagen plaats. Een nieuwe ontwikkeling is de

[24] Concept Nationaal Plan Energiesysteem

hoge temperatuur opslag (HTO). Het is enigszins vergelijkbaar met een WKO, echter wordt warmte bij een hogere temperatuur (> 70 °C) opgeslagen. HTO's worden o.a. gebruikt om het overschot aan warmte van een geothermiebron in de zomer, tijdelijk op te slaan in de bodem, om in de winter te worden benut als er extra warmtevraag is. In Noord-Holland is momenteel bij Agriport A7 een HTO actief.

Afbeelding 34: Warmte-energiekaart, Warmteprojecten en -kansen in de provincie Noord-Holland. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Neem stelling en maak een landelijke keuze in doorboringen ondergrond, waar wel, waar niet en op welke schaal.
- Denk na over de vestigingslocatie van restwarmtebronnen in relatie tot de warmteafnemer.
- Geef daarnaast sturing aan waar de aanleg van regionale warmtenetten de voorkeur heeft.

Wat doen we zelf?

- De provincie heeft alle potentiële duurzame warmtebronnen geïnventariseerd en houdt deze bij in het warmte dataregister (link: https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWeb/Viewer/?app=3f8f7b27db6a4bf1a41c040fd8ca3f93).
- We gaan onderzoeken hoe de impact van warmtetransitie op netcongestie kan worden beperkt en omgekeerd en we gaan na met welk ruimtelijk instrumentarium we de oplossingen kunnen borgen.
- We nemen warmte mee in de ruimtelijke strategie voor economische en energetische knooppunten (zie vraagstuk 4.2).
- We doen onderzoek naar de potentie van kringlooplandbouw. Onderdeel hiervan is de economische haalbaarheid van mestvergisting op het boerenerf.

Wat vragen we van het Rijk?

- Zonder financiering onrendabele top komt het niet van de grond. Er is nu een stapeling van subsidies bij het Rijk nodig. Tekorten moeten gemeenten zelf bijleggen en dat geld hebben de meeste gemeenten niet. Stuur op goede subsidies voor warmtenetten, zodat ze wel van de grond kunnen komen.

CONCEPT

4.7: Beter benutten bestaande bedrijventerreinen en werklocaties

Op het schaalniveau van de provincie hebben bedrijventerreinen een spilfunctie in de transitie naar een circulaire economie. Er dreigt een tekort, maar de ruimtedruk in de provincie is groot – te groot om uitsluitend te kiezen voor de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen ten koste van het landelijk gebied om het tekort in te lopen.

Allereerst willen we bestaande bedrijventerreinen beter en intensiever benutten (zie ook 5.5). Dat heeft een kwantitatieve en een kwalitatieve component. Kwantitatief gaat het om intensivering van het ruimtegebruik, bijvoorbeeld door functies te combineren of te stapelen. Kwalitatief gaan ook bedrijventerreinen mee in de grote transities en staat meervoudig ruimtegebruik centraal. Bedrijventerreinen hebben niet alleen meer een functie als vestigingslocatie, maar ook voor de opwek, opslag en het transport van duurzame energie, klimaatadaptatie, ruimte voor water, biodiversiteit, en het sluiten van materiaalstromen. Op die manier leveren ze een veel grotere bijdrage aan de brede welvaart en omgevingskwaliteit. De intensivering van bestaande bedrijventerreinen zal dus samen moeten gaan met een grote kwaliteitsslag. Hierdoor is nog ruimtewinst te behalen, maar dat vraagt inzet van alle overheidslagen. Meervoudig en intensiever ruimtegebruik wordt nu belemmerd door regelgeving en gebrek aan financiële middelen.

Een ander vraagstuk dat samengaat met het beter benutten van bestaande bedrijventerreinen is die van het juiste bedrijf op de juiste plek. Welke bedrijven krijgen waar ruimte en waarvoor? Welke bedrijven zijn aangewezen op bedrijventerreinen en welke niet? Welke bedrijven hebben een hoge energievraag en welke niet? Hoe kunnen we de potentie van aan vaarwater gelegen bedrijventerreinen beter benutten om goederen via water aan te voeren in plaats van over de weg?

De transitie naar een circulaire economie is een belangrijk criterium in afwegingen rond ‘het juiste bedrijf op de juiste plek’. Er is ruimte nodig voor recycling van materialen, het sluiten van kringlopen en grondstoffenhubs dichtbij industrie én bij of in de stad. Ook voor de productie van groen gas of high tech (niet grondgebonden) voedsel wordt naar bedrijventerreinen gekeken. In de toekomst zullen we de bedrijventerreinen die strategisch liggen, dat betekent goed bereikbaar via weg, water en spoor en goed aangesloten op energienetwerken, hard nodig hebben.
‘Het juiste bedrijf op de juiste plek’ betekent ook dat bedrijventerreinen in de hoge milieucategorieën daadwerkelijk gebruikt worden door bedrijven die in die milieucategorie thuis horen. Dat is nu lang niet altijd het geval. Terreinen in de hogere milieucategorieën 4 en 5 zijn schaars in Noord-Holland. Gegeven die schaarste is het belangrijk om de beschikbare ruimte op terreinen in de hogere milieucategorieën in te zetten voor bedrijven die de circulaire economie ondersteunen en die deze hoge milieucategorie ook daadwerkelijk nodig hebben én voor de energievoorzieningen waar deze bedrijven van afhankelijk zijn. Bedrijven vragen bovendien nog wel eens meer milieuruimte aan dan ze feitelijk nodig hebben. Hierdoor blijft beschikbare milieuruimte onderbenut en is er onvoldoende beschikbaar voor nieuwe ontwikkelingen.

Bedrijven in een lage milieucategorie kunnen juist beter terecht in gemengd stedelijk gebied of worden meegenomen in nieuwe woningbouwplannen.

Afbeelding 36: Kaart Circulaire Economie, Bedrijvigheid en potentiële clusters voor de circulaire economie. Bron: provincie Noord-Holland

CONCEPT

Voorbeeld bedrijventerreinen Boekelermeer en Kanaalzone in Alkmaar

De hoogste milieucategorie 5 is maar op een beperkt aantal terreinen toegestaan waaronder op de Boekelermeer in Alkmaar. De Boekelermeer ontwikkelt zicht steeds meer als expertisecentrum voor vergassingtechnologieën, zoals biomassa en groen gas en andere energie-innovaties en heeft een belangrijke rol in de circulaire economie. ~~Tegelijkertijd zijn hier bedrijven gevestigd die hier niet per se op aansluiten, waardoor de schaarse ruimte de beschikbaar is voor grootschalige circulaire ontwikkelingen bezet wordt gehouden.~~

Daarnaast speelt de transformatie van een aantal bedrijventerreinen (Oudorp, Overdie) en kantoorlocaties in de Alkmaarse Kanaalzone. De ambitie is om wonen en werken hier dichter bij elkaar te brengen. Echter, de ruimte voor economische functies in de plinten van de woongebouwen dreigt te worden omgezet naar woonfuncties. Daarmee staat de ambitie om een gemengd milieu met voldoende ruimte voor werken en maakindustrie te ontwikkelen onder druk.

Afbeelding 35: Bedrijventerrein Boekelermeer. Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Zet in op het beter benutten van de bestaande fysieke ruimte en milieuruimte voor werken.
- Provincies zouden geholpen zijn als er vanuit het Rijk in de nota Ruimte met zoekgebieden duidelijke uitspraken komen waar belangrijke circulaire functies zouden moeten landen en daarvoor de benodigde milieuruimte aangewezen wordt. (Zie vraagstuk 4.1: Landelijke samenhangende visie op wat waar). Voor de transitie naar een circulaire economie moeten we niet alleen zuinig zijn op bestaande milieuruimte (de hogere milieucategorieën) op bedrijventerreinen, maar het is zeker ook denkbaar dat er meer milieuruimte nodig is. Het aanwijzen van nieuwe milieuruimte is een aspect dat een NIMBY-reactie oproept.

Wat doen we zelf?

- We gaan onderzoeken hoe we via de provinciale Omgevingsverordening sterker kunnen sturen op meervoudig en intensiever ruimtegebruik en het beter benutten van bestaande fysieke ruimte en milieuruime: o.a. concentreren van hoge milieucategorie bedrijven op de daarvoor bestemde plekken, het beschermen van bedrijventerreinen met een strategische ligging.
- We gaan een ruimtelijke verkenning uitvoeren naar circulaire economie op werklocaties. Het gaat daarbij o.a. om het verkrijgen van meer inzicht in de verschijningsvormen van circulaire economie op bedrijventerreinen, de spreidingspatronen van sturende circulaire bedrijven in de provincie, en een overzicht van de kansrijkheid van Noord-Hollandse werklocaties voor circulaire economie. Deze verkenning gaan we gebruiken als bouwsteen voor een ruimtelijke strategie voor circulaire economie die we in 2025 willen oppakken.
- In het kader van ‘Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen’ voeren we de bestuurlijke afspraken uit om meer regie te krijgen op grootschalige (>5ha) verschijningsvormen van bedrijvigheid, o.a. samen met de regio's een visie op het ruimtelijk-economisch profiel van de regio te ontwikkelen, het principe van regionale meerwaarde te verankeren in vestigingsbeleid en het maken van regionale behoefteramingen en programmeringen. Daarbij wordt het inzetten van de provinciale omgevingsverordening als instrument ook verkend.

Wat vragen we van het Rijk?

- Er is financiële inzet van het Rijk nodig, aanvullend op de inzet van gemeenten, provincie en het bedrijfsleven, op de herstructurering van bestaande inefficiënt gebruikte bedrijventerreinen.
- Er is meer ruimte nodig in de regelgeving om functies te combineren. Dat gaat o.a. om makkelijker stapelen, meer de hoogte in en regelgeving rondom reststromen. Maar ook om ruimte voor energievoorzieningen op bedrijventerreinen en het onderbrengen van bedrijven in lage milieucategorieën in gemengde stedelijke milieus.

CONCEPT

- Aanpassen regelgeving. Aan de ene kant is strakkere regelgeving nodig om het bestaand stedelijk gebied beter te benutten en profiteurs te weren (zoals projectontwikkelaars die goedkope grond oneigenlijk benutten). Aan de andere kant is ruimere regelgeving nodig om het combineren van functies beter mogelijk te maken (stapelen van functies waardoor intensiever ruimtegebruik mogelijk is) en belemmeringen voor bijvoorbeeld circulaire economie weg te nemen.

Bij o.a. grootschalige bedrijfsvestigingen en toekomstige grondstoffenhubs is landelijke afstemming wenselijk om een gelijk speelveld te creëren. Dit speelt onder meer rond de volgende onderwerpen:
- In regionale programmeringsafspraken hebben de meeste regio's in Noord-Holland Noord aangegeven geen grootschalige bedrijven te willen accommoderen.
- De helft van de vraag naar grootschalige bedrijvigheid in Noord-Holland Zuid (300 ha) wordt geaccommodeerd in bestaande ontwikkelingen. Sommige provincies (bijvoorbeeld Utrecht) hebben al aangegeven dergelijke bedrijven niet te accommoderen, waardoor er waterbedeffecten ontstaan.
- Er is nationale regie wenselijk op keuze en komst van grondstoffenhubs in Nederland (om te voorkomen dat elke provincie bijvoorbeeld ruimte voor bijvoorbeeld eigen plastichubs gaat reserveren).

Wat doen we samen?
- Kennisontwikkeling over intensiever ruimtegebruik
- Onderzoeken hoe we bedrijven milieuruimte naar behoefte kunnen geven in plaats van naar de mogelijkheid die de huidige regels bieden: ‘een maatpak in plaats van oversized kleding’. Zodat we zuiniger en efficiënter omgaan met de beschikbare milieuruimte. Hierbij wordt rekening gehouden met verwachtingen die partijen met elkaar hebben naar de toekomst toe en daarbij behorende flexibiliteit.
- Onderzoeken wat er nodig is om (milieu)ruimte vrij te spelen op terreinen met hogere milieucategorieën door herschikking van bedrijven in lagere milieucategorieën. Onder andere door bedrijven in een lage milieucategorie meer te mengen in stedelijk gebied en mee te nemen in nieuwe woningbouwplannen (zie ook vraagstuk 5 in het volgende hoofdstuk).
- Verdere kennisontwikkeling over de ruimtelijke consequenties van de transitie naar een circulaire economie.
- Er is nog weinig bekend over de wijze waarop de circulaire economie zich zal organiseren, ook ruimtelijk. Er is behoefte aan ruimtelijk onderzoek naar de rol van bedrijventerreinen én het stedelijk gebied in de circulaire economie. Hoe gaat de circulaire economie werken? Wat betekent dit voor huidige bedrijventerreinen en hun rol in het systeem? Hoe verandert het stedelijk gebied? Op welk schaalniveau en hoe groot is de behoefte aan grondstoffenhubs en wat vragen die aan ruimte?
- Onderzoeken van de verdere potentie van bedrijventerreinen om goederen via water aan te voeren in plaats van over de weg.
- Voor circulaire woningbouw zijn bijvoorbeeld circulaire bouwhubs nodig, waar bouwmaterialen worden verzameld, bewerkt en gedistribueerd. We weten nog niet waar die zouden moeten komen en wat hun omvang zou kunnen zijn. Dat willen we nader onderzoeken. Op regionaal niveau verkennen we welke rol de provincie in de toekomst gaat spelen en met welke strategie de ontwikkeling van bouwhubs optimaal de circulaire economie kan dienen. Ook hier is behoefte aan een gezamenlijke landelijke kennisbasis.
- Aanscherping van het vestigingsbeleid vanuit de schaarste aan ruimte, energie, water, milieuruimte en arbeidspotentieel. Bedrijven kunnen zich vestigen wanneer ze passen binnen omgevingsrandvoorwaarden en een (in)directe bijdrage aan de regionale economie leveren.

CONCEPT

4.8: Robuuste keuzes voor multi-modaal goederenvervoer

Een groeiende economie en een grote groei van het aantal woningen in onze provincie vergroot de hoeveelheid goederenstromen die moeten worden getransporteerd. Deze stromen hebben zowel een regionaal als een (inter)nationaal karakter. De verwachting is dat het goederenvervoer zal groeien met ongeveer 30 tot 60%. Tegelijkertijd staan onze mobiliteitsnetwerken (weg, water en spoor) nu al vol. Bijkomend zijn er ambities voor de transitie naar duurzaam goederenvervoer, die extra uitdagingen met zich meebrengen. Elektrificatie vergroot de druk op het nu al overbelaste elektriciteitsnetwerk en brengt locatievraagstukken met zich mee rondom laadmogelijkheden voor zwaar verkeer. Bio-brandstoffen en synthetische brandstoffen hebben een ruimtevraag én milieuruimte nodig.
Om grip te houden op de groei van het goederenvervoer zetten we in op verminderen, veranderen en verbeteren. Concreet betekent dit: efficiënter vervoeren, vervoeren op een andere manier en de voertuigen die je inzet verduurzamen. Zo kunnen goederen efficiënter verpakt worden of gebundeld worden vervoerd. Ook kunnen ritten beter gepland worden door samenwerking in de goederenketens. Zo kunnen we lege ritten, nu nog 22% tot 28% van alle goederenritten, voorkomen. Op dit moment wordt ongeveer 62% over de weg, 35% over het water, en 3% over het spoor vervoerd. Het verschuiven van vervoer over de weg naar bijvoorbeeld trein of binnenvaart is geen vanzelfsprekendheid. Elk van deze mobiliteitsnetwerken loopt tegen capaciteitsproblemen aan. Vanwege gebrek aan ruimte, klimaatverandering, stikstof en financiën is uitbreiding hiervan slechts beperkt mogelijk. Zo loopt het watersysteem Amsterdam Rijnkanaal-Noordzeekanaal tegen zijn grenzen aan, met grote gevolgen voor het scheepvaart en de Amsterdamse haven (zie voorbeeld op pagina xx (20 in dit worddocument)). We ontkomen dan ook niet aan de vraag wat voor soort economische activiteiten en bijbehorende transportbewegingen nog passen in het dichtbevolkte Noord-Holland.

Afbeelding 37: Hoofdstructuur van het multimodaal mobiliteitsnetwerk goederenvervoer. De dikte van de lijn correspondeert met de intensiteit van het gebruik.
Bron: Eindrapportage Multimodaal Netwerk Goederenvervoer, versie 25 januari 2024, MetropoolRegio Amsterdam

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- In welke mate kunnen we op de lange termijn toegang blijven garanderen tot het havengebied van Amsterdam vanuit de Noordzee en Markermeer inclusief de daarbij horende infrastructuur benodigd voor goede afhandeling van de goederenstromen richting achterland? Het watersysteem zit aan zijn grenzen en zal steeds meer beperkingen opleggen op wat er mogelijk is. Groei van deze infrastructuur en het robuust basisnet gevaarlijke stoffen schuurt met onze ambities voor een gezonde leefomgeving: de veiligheidscontouren, geluid en reukoverlast zullen juist toenemen.
- Om conform de Europese doelstellingen het transport over het spoor te verviervoudigen is meer ruimte nodig op het bestaande spoor en spooruitbreidingen. Het is sterk de vraag of we deze ruimte kunnen creëren in delen van Noord-Holland.

Wat doen we zelf?

- Conform de Netwerkvisie Logistieke Hubs willen we dat logistieke (bouw)hubs grootschalig ingezet worden in Noord-Holland. Die moeten multimodaal ontsloten zijn, waar dat kan bij voorkeur eerst via water, spoor en anders de weg. Dit heeft echter grote ruimtelijke consequenties, denk hierbij aan overslaglocaties, netinfrastructuur en schaarse ruimte rond de steden (Meer over logistiek in de leefbare stad in 5.8).
- We werken aan het consistent maken van ons vaarwegenbeleid wat randvoorwaardelijk is voor het faciliteren van goederen over water te transporteren. Met de ‘Kernnetstudie vaarwegen’ herijken we ons vaarwegenbeleid. Dit alles om vervoer over water meer mogelijk te maken en de

veiligheid van alle watergebruikers (incl. recreatief verkeer) te versterken. Dit biedt specifiek gekoppeld aan de woningbouwopgave grote kansen voor bouwlogistiek.
- De vaarwegen en kleine wateren moeten weer benut worden voor goederentransport, ook in de steden en buitenwijken. We zijn hier met het Metropolitaan Hubsysteem mee bezig. Met het modal-shitft programma van NoordWest Connect ondersteunen we ondernemers de stap te maken richting logistiek via spoor of water.

Wat vragen we van het Rijk?
- De mobiliteitsnetwerken staan vol of zitten tegen hun capaciteit aan. Dit zorgt voor files en economische schade. We vragen aan het Rijk om zich te beraden of het wenselijk is meer doelgroepenstroken te creëren voor vrachtvervoer al dan niet in combinatie met busvervoer. Hetzelfde geldt ook voor de vaar- en spoorwegen. Hierin moeten dan wel de gevolgen voor onder andere personenvervoer, gezondheid en veiligheidscontouren worden meegenomen.
- We vragen van het Rijk ondersteuning om de binnenvaart snel te verduurzamen. Het is een risico dat de binnenvaart te traag verduurzaamt en de kosten stijgen (CO2-heffing). Hierdoor vindt vervolgens een reverse modal shift plaats. Dit zorgt ervoor dat investeringen teniet worden gedaan en de druk op de wegen verder toeneemt.
- Daarnaast vragen we om volop door te zetten op de transitie naar uitstootvrije mobiliteit. Dit zorgt voor duidelijkheid, helderheid en voorspelbaarheid. Hierop kunnen bedrijven maar ook overheden effectief investeringen gaan doen.
- Voor het stimuleren van modalshift naar spoor en water werken we graag samen om de bedieningsregimes van bruggen, sluizen te harmoniseren met onze infrastructuur. Over het spoor is de behoefte om meer flexibiliteit te kunnen bieden voor goederenpaden.

Wat doen we samen?
- Binnen Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB) wordt gewerkt aan het uitwerken van het Multimodaal Netwerk Goederenvervoer (MNG). Het MNG zelf bevat de definitie van het benodigde multimodale netwerk wat nodig is passend bij de verwachte groei. Bijbehorend bevat dit ook een lijst van maatregelen die nodig zijn om dit netwerk te realiseren.
- Binnen de MIRT Goederenvervoercorridor Zuid werken we op basis van de ruimtelijk-economische ontwikkelingsplannen en het MNG voor het Knooppunt MRA aan het opbouwen van een overeenkomst (Realisatiepact) met maatregelen voor de duurzame bereikbaarheid van de logistieke knopen in de MRA.
- Uitwerken van de gezamenlijke ambitie om de bezettingsgraad van vrachtverkeer te vergroten en het aantal lege ritten terug te dringen door gebruikte maken van hubs en samenwerking tussen bedrijven. Dit kan grote impact maken op de hoeveelheid verkeer op alle mobiliteitsnetwerken.
- In het kader van de uitrol van de Alternative Fuel Infrastructuur Regulation en de modalshift naar spoor en water werken we samen met het Rijk aan de juiste voorzieningen langs de belangrijkste transportnetwerken. Naast tankstations zijn er ook extra aanlegplekken voor vrachtschepen; truckparkings voor vrachtwagens en rangeerterreinen voor treinen nodig. Aansluitend hieraan de juiste overslagfacilteiten zodat ook modal shift kan worden gefaciliteerd. Het is echter de vraag of hier genoeg ruimte voor gemaakt kan worden.
- ~~Zorgen voor een sterk robuust basisnet gevaarlijke stoffen zodat de veiligheid van de inwoners en de ontwikkeling van de duurzame economie gegarandeerd is.~~

5. Zorgen voor leefbare regio's, steden en dorpen

Leefbaar Noord-Holland: we bouwen tot 2030 19184.000 woningen. Er is in Noord-Holland nu een groot tekort aan woningen. Dit heeft een impact op mensen die nu geen geschikte woning kunnen vinden. Denk bijvoorbeeld aan kinderen die tot hun dertigste gedwongen bij hun ouders moeten blijven wonen of 'spoedzoekers' die door uiteenlopende omstandigheden onverwacht en op korte termijn een woning nodig hebben, maar deze in Noord-Holland niet kunnen vinden. Daarnaast staat de betaalbaarheid van het wonen onder druk, mede door het grote tekort.

Het bouwen van deze grote aantallen woningen kan niet zonder het invullen van de randvoorwaarden die nodig zijn om te kunnen bouwen. Ook is het noodzakelijk dat deze woningen op zo'n manier te ontwikkelen dat ze bijdragen aan een gezonde, bereikbare en fijne leefomgeving voor onze inwoners. Leefbaarheid en het hoog houden van voorzieningen heeft daarbij onze bijzondere aandacht. Het grootste deel van de woningen wordt binnenstedelijk gerealiseerd, waarbij de gedeeltelijke verdringing van bedrijven een aandachtspunt is. Daarnaast bieden we onder voorwaarden ruimte aan woningbouw in landelijk gebied. Omdat met name het zuidelijk deel van Noord-Holland één van de ongezondste regio's in Nederland is, is aandacht voor gezonde leefomgeving hier extra van belang. Hierbij zal op een gegeven moment de keuze worden gemaakt wat op een bepaalde plek voorrang heeft, gezondere leefomgeving, woningbouw of industrie en transport. Het mobiliteitssysteem is leidend voor de verstedelijking waarbij het STOMP-principe[25] wordt gehanteerd en mobiliteitshubs aan de randen van stedelijk gebied worden gecreëerd. Een schaalsprong in het openbaarvervoersysteem in de MRA is voor de lange termijn noodzakelijk. Het doortrekken van de Noordzuidlijn is daarin de eerste stap. De mogelijkheid voor gebiedsgerichte financiering is bij dit alles belangrijk voor een efficiënte inzet van middelen en om versnelling mogelijk te maken.

Wat is er aan de hand?

De bevolking en het aantal arbeidsplaatsen blijft toenemen de komende jaren
In Noord-Holland wonen ongeveer 2,9 miljoen mensen en er zijn circa 1,7 miljoen arbeidsplaatsen (bron: cijfers NH). De verwachting is dat de provincie doorgroeit naar minimaal 3,3 miljoen inwoners in 2050. Het zuidelijk deel van de provincie, de Metropoolregio Amsterdam (MRA), is het meest verstedelijkt: hier woont 77% van de inwoners en bevindt zich 83% van alle werkgelegenheid. Ook in het noordelijk deel woont en werkt een flink aantal mensen (circa 670.000 inwoners en 290.000 arbeidsplaatsen) waarvan een groot deel in de agglomeraties van Alkmaar, Hoorn en Den Helder (circa 330.000 inwoners en 160.000 arbeidsplaatsen). Om te voldoen aan de woningbouwbehoefte heeft de provincie met het Rijk in woondeals NHN en MRA afgesproken tot en met 2030 19184.000 woningen te bouwen. In de periode daarna tot 2050 zijn in heel Noord-Holland naar schatting nog zeker 150.000 woningen extra nodig. Steeds meer asielzoekers zoeken een veilig onderkomen in Nederland. Onder leiding van de commissaris van de Koning werken de Noord-Hollandse regio's aan

[25] De mobiliteitstransitie kan gestalte krijgen via het STOMP ordeningsprincipe. Dit betekent dat bij elke fase van de planvorming voor gebiedsontwikkelingen vijf stappen worden doorlopen:
Stappen: hoe zorgen we voor een gebied met voorzieningen op loopafstand? En hoe zorgen we voor aantrekkelijke looproutes en verblijfsruimtes voor verschillende doelgroepen?
Trappen: hoe zorgen we ervoor dat voorzieningen bereikbaar zijn met de fiets? Hoe zorgen we voor directe en comfortabele fietsroutes?
Openbaar vervoer: hoe sluiten we het nieuwe gebied aan op het OV-netwerk? Kunnen we OV-voorzieningen en gebiedsfuncties combineren?
Mobility as a Service (MaaS): welke mobiliteitsdiensten bieden we aan? Komen er hubs, en waar? Welke vormen van MaaS bieden we aan?
Privéauto: moet het gebied bereikbaar zijn voor privéauto's? En op welke manier? Wat betekent dat voor parkeervoorzieningen?

CONCEPT

het realiseren van extra opvangplekken voor asielzoekers. Ook ziet de provincie erop toe dat gemeenten voldoende doen aan het huisvesten van statushouders.

Economisch gezien draagt de provincie bovengemiddeld bij aan de Nationale economie
In economische zin doet de provincie Noord-Holland het goed met de aanwezigheid van veel verschillende economische sectoren. Noord-Holland heeft inmiddels de grootste economie van alle provincies in Nederland (16% van Nederland: bron CBS). Ondanks dat is de werkloosheid net iets hoger dan het landelijk gemiddelde (3,9 om 3,7%). De economische aantrekkingskracht en daarmee samenhangend, de aantrekkelijkheid als provincie om te wonen is hoger dan het landelijk gemiddelde. De economische ontwikkeling heeft een grote autonome kracht waar door overheden niet tot nauwelijks op valt te sturen. De concentratie van de werkgelegenheid in Nederland is grofweg in een corridor van Schiphol en Amsterdam via Utrecht en Eindhoven zichtbaar. In dit gebied vinden vele Nederlanders hun werk en wordt een groot deel van het Bruto regionaal product (brp) verdiend (20,7% van het brp wordt in de MRA verdiend terwijl 14,7% van de Nederlandse bevolking er woont). In de afgelopen tien jaar is het aantal bedrijven in de MRA sterker gestegen dan in Nederland als geheel. En in alle sectoren zien we meer gestarte dan gestopte bedrijven in 2021.

De keerzijde van de aantrekkingskracht
De aantrekkingskracht in met name het zuidelijke deel van Noord-Holland heeft ook een keerzijde. Het brengt ook een druk op de leefbaarheid met zich mee. Een gezonde leefomgeving is geen vanzelfsprekendheid en er is geen ruimte meer in het mobiliteitsnetwerk. Een passend huis bemachtigen wordt steeds moeilijker, de prijzen stijgen en laten groter wordende verschillen tussen regio's zien (bron: NVM). Afgemeten aan de criteria van brede welvaart, waaronder de aanwezigheid en bereikbaarheid van voorzieningen en passende woonruimte, worden de regionale verschillen groter. Dit kan soms leiden tot het toenemen van ongelijkheid. De recreatieve mogelijkheden in de provincie blijven achter bij de huidige omvang en de toekomstige groei van de bevolking[26], terwijl dit essentieel is voor een gezonde leefomgeving. Om die reden moet er overal in de provincie ~~ook~~ worden geïnvesteerd in extra recreatieve mogelijkheden voor onze bewoners in en om de woonplaats. Een logisch gevolg van de stijging van het aantal arbeidsplaatsen is de behoefte aan seizoenarbeiders. Goede huisvesting van deze seizoenarbeiders blijft een vraagstuk, zowel wat betreft de inpassing als de voorzieningen.

Gezonde leefomgeving staat onder druk
In de afgelopen eeuw is de milieukwaliteit aanzienlijk verbeterd en de huidige milieunormen worden in Noord-Holland vrijwel niet overschreden. Dit betekent niet dat overal in Noord-Holland sprake is van een gezonde leefomgeving. Op de landelijke kaart met gezondheidsrisico's op basis van geluid en luchtkwaliteit springt het zuidelijk deel van Noord-Holland eruit. Dat komt door de samenballing van zware industrie in het Noordzeekanaalgebied, de aanwezigheid van Schiphol en een dicht netwerk van (snel)wegen. Het is ook een dichtbevolkt gebied met wijken met relatief meer mensen die kwetsbaar zijn voor mentale en fysieke gezondheidsrisico's en wijken waarin dit niet zo is. Op basis hiervan heeft het RIVM in de MRA een inschatting gemaakt van gebieden waar mensen meer gezondheidsrisico's lopen dan in andere gebieden (zie afbeeldingen). Om meer zicht te krijgen op de gezondheidssituatie in de hele provincie wordt ditzelfde onderzoek nu ook voor Noord-Holland Noord uitgevoerd.

Het onderzoek van RIVM geeft aan dat alleen het voldoen aan de huidige wettelijke normen een te beperkte ambitie is om de leefomgeving voldoende gezond te maken. Ook bij een milieukwaliteit die binnen de normering blijft, kunnen negatieve gezondheidseffecten optreden. Het recente rapport 'Industrie en Omwonenden' van de Onderzoeksraad voor Veiligheid stelt dat zelfs de maximale inzet van het huidige stelsel van vergunning, toezicht en handhaving onvoldoende is om een gezonde

[26] Eindrapport Natuur- en recreatiegebieden, bovenregionale analyse, oktober 2022

leefomgeving te garanderen. Dat betekent dat er meer nodig is om de ambitie van een gezonde leefomgeving voor alle mensen in Noord-Holland te bereiken.

Afbeelding 38: Milieugezondheidsrisico. Bron: RIVM

Afbeelding 39: Gezondheidscondities leefomgeving. Bron: RIVM

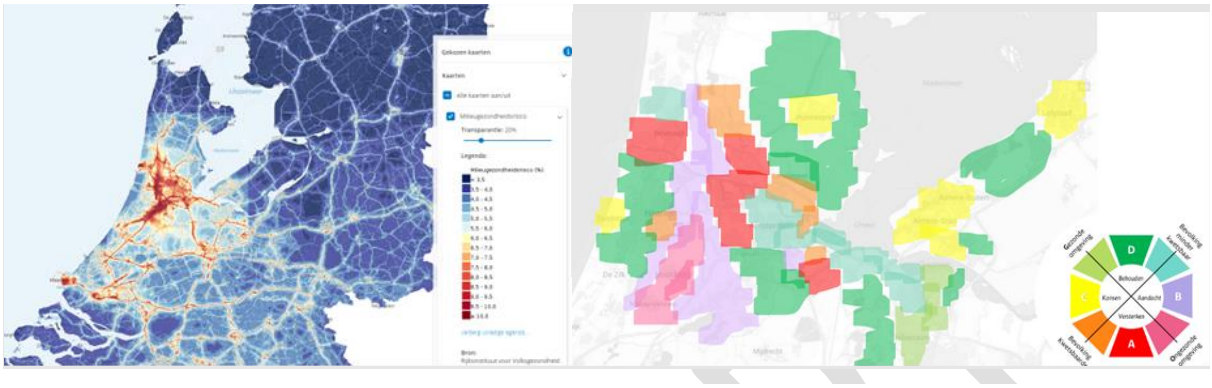

	Situatie bewoners & leefomgeving	Aanbeveling bij ruimtelijke plannen	Toelichting
A	Bewoners kwetsbaarder Ongezonde omgeving	**Versterken** (gezonde) leefomgeving	De kwaliteit van de leefomgeving moet worden versterkt om meer gezondheidsbescherming en bevordering te bieden, waarbij in de ruimtelijke inrichting de focus met name moet liggen op de behoeften en mogelijkheden van kwetsbare bewoners
C	Bewoners kwetsbaarder Gezonde omgeving	**Kansen** gezonde leefomgeving	De leefomgeving biedt kansen om gezondheid van met name kwetsbare bewoners te bevorderen en waar nodig beter te beschermen, met een ruimtelijke inrichting die past bij hun behoeften en mogelijkheden
B	Bewoners minder kwetsbaar Ongezonde omgeving	**Aandacht** gezonde leefomgeving	De leefomgeving heeft aandacht nodig om meer gezondheidsbescherming en/of gezondheidsbevordering te bieden aan bewoners
D	Bewoners minder kwetsbaar Gezonde omgeving	**Behouden** gezonde leefomgeving	De gezonde leefomgeving moet worden behouden om voldoende gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering te blijven bieden

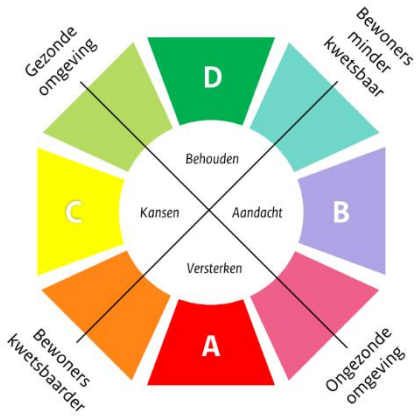

Bron beide kaartbeelden: RIVM

Geen ruimte meer op het mobiliteitsnetwerk

De huidige capaciteit van het mobiliteitsnetwerk is, zeker gezien de grote verstedelijkingsopgave[27], niet toereikend en de uitbreidingsmogelijkheden zijn beperkt beschikbaar. Inmiddels ligt er ruim 13.000 kilometer aan asfalt en zijn er 14.500 kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten). Dat brengt ook een steeds grotere onderhoudsbehoefte met zich mee. Het Rijk heeft bepaald dat er voor de Rijks(vaar)wegen een verschuiving zal plaatsvinden van aanleg van nieuwe infrastructuur (wegen, waterwegen) naar beheer en onderhoud van de infrastructuur, de verwachting is dat dit in 2024 ook gaat gebeuren bij het spoor.[28] Deze pas op de plaats betekent dat investeringen op dit moment naar het in stand houden van de huidige infrastructuur gaat. Het oplossen van infrastructuurknelpunten is hierdoor beperkt mogelijk. De aandacht ligt op het beter benutten van de huidige netwerken. En ook bij de provincie Noord-Holland ligt om dezelfde redenen een stevige nadruk op het onderhoud van de bestaande infrastructuur.

Om Noord-Holland bereikbaar te houden en tegelijkertijd ruimte te bieden aan woningen en bedrijven is ruimtelijk sturing nodig in het waar en hoe gebouwd gaat worden. Bouwen nabij multimodale mobiliteitsknooppunten met ruimte op het energienetwerk is essentieel. Ook het mengen van functies is belangrijk. Door de nabijheid van wonen, werken en voorzieningen worden

[27] Zie hiervoor met name het door Rijk en regio samen opgestelde Multimodaal Toekomstbeeld MRA (programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid)

[28] Kamerbrief 13 november 2023 BO's MIRT

lange verplaatsingen voorkomen en kunnen meer verplaatsingen met de fiets of lopend worden afgelegd. Daarnaast zijn er kansen voor het beter benutten van de huidige netwerken. Bijvoorbeeld een verschuiving van goederentransport over de weg naar water en spoor (bij bedrijventerreinen). Maar ook het spreiden van de verkeersdrukte door thuiswerken of gedragsmaatregelen bijvoorbeeld met hulp van de werkgeversaanpak bieden grote kansen om de druk op het mobiliteitsnetwerk te verlichten.

Kansen voor Noord-Holland Noord
In de Kop van Noord-Holland is, zoals ook in het Rli rapport 'Elke regio telt' valt te lezen, bovengemiddelde aandacht nodig om welvaart en welzijn in deze Noord-Hollandse regio in de toekomst te waarborgen. De potentie van nieuwe energieknooppunten en de grotere aandacht voor de defensie van ons land zijn aangrijpingspunten voor de groei van stuwende werkgelegenheid in ~~het gebied~~Noord-Holland Noord. Maar ook hier weer onder de randvoorwaarden die ertoe leiden dat in het gebied gezonde leefomgeving, bereikbaarheid en woningbouw tegelijkertijd worden aangepakt. Het gaat om het versterken van de brede welvaart, waarvan economische ontwikkeling slechts één onderdeel is.

Voor de Metropoolregio Amsterdam hebben Rijk en regio al een richting ingezet
Het Rijk en de MRA-partners hebben een Verstedelijkingsstrategie opgesteld. Hierin wordt in samenhang beschreven hoe de regio zich naar de toekomst toe kan ontwikkelen tot een leefbare metropoolregio met voldoende ruimte voor de benodigde woningen. Hierbij wordt het nabijheidsprincipe dat ook in de contourennotitie van de Nota Ruimte wordt aangehaald, toegepast. Dit doen we doordat we de woningbouwlocaties dicht bij de grote concentraties van werkgelegenheid situeren met groene recreatieve gebieden in de nabijheid. Daarnaast worden de randvoorwaarden beschreven en geconcretiseerd om dit succesvolle economische gebied in de toekomst tot een leefbare metropoolregio te ontwikkelen. Dit zijn randvoorwaarden zoals een gezondere leefomgeving, voldoende woningen en een schaalsprong in het mobiliteitssysteem. Dit vraagt om forse investeringen om deze voor de nationale economie van belang zijnde regio verder te ontwikkelen.

De verstedelijking en inzet op mobiliteitstransitie leiden tot extra druk op het openbaar vervoer. Een stapsgewijze schaalsprong van het regionale openbaar vervoer (metro, HOV), met name van, naar en in de MRA, speelt ruimte vrij op het (inter) nationale spoornetwerk. Het versterkt de (inter)nationale concurrentiepositie en de agglomeratiekracht van de MRA. Ook zorgt het voor de ontsluiting van bestaande steden en nieuwe stedelijke ontwikkelgebieden. De beste manier om meer capaciteit te creëren in het openbaar vervoer en de betrouwbaarheid te verbeteren, is het zoveel mogelijk ontvlechten van lokale/regionale netwerken en het (inter) nationale netwerk. Het gaat hier om investeringen in het regionale metronetwerk vanuit cruciale netwerk-ingrepen of gekoppeld aan grootschalige woningbouwlocaties (doortrekken van de Noord/Zuidlijn tussen Amsterdam Zuid en Hoofddorp, het sluiten van de Amsterdamse metroring tussen Isolatorweg en Amsterdam Centraal en de aanleg van de IJmeerverbinding). Daarnaast gaat het om het uitbreiden en versterken van snel, frequent en filevrij busverkeer en mogelijk tram/lightrail (vooral HOV Haarlem-Schiphol-Amsterdam Zuid en HOV ZaanIJ). Op het hoofdrailnet gaat het om het ontvlechten van het spoor (Keuze voor Intercity of Sprinter in plaats van Intercity en Sprinter) om zo meer capaciteit te bieden. Met een dergelijke maatregel kan meer capaciteit worden geboden op het spoor en kunnen dus meer reizigers worden bediend.
Afbeelding 40: Mobiliteitsvisie. Bron: MRA Verstedelijkingstrategie

CONCEPT

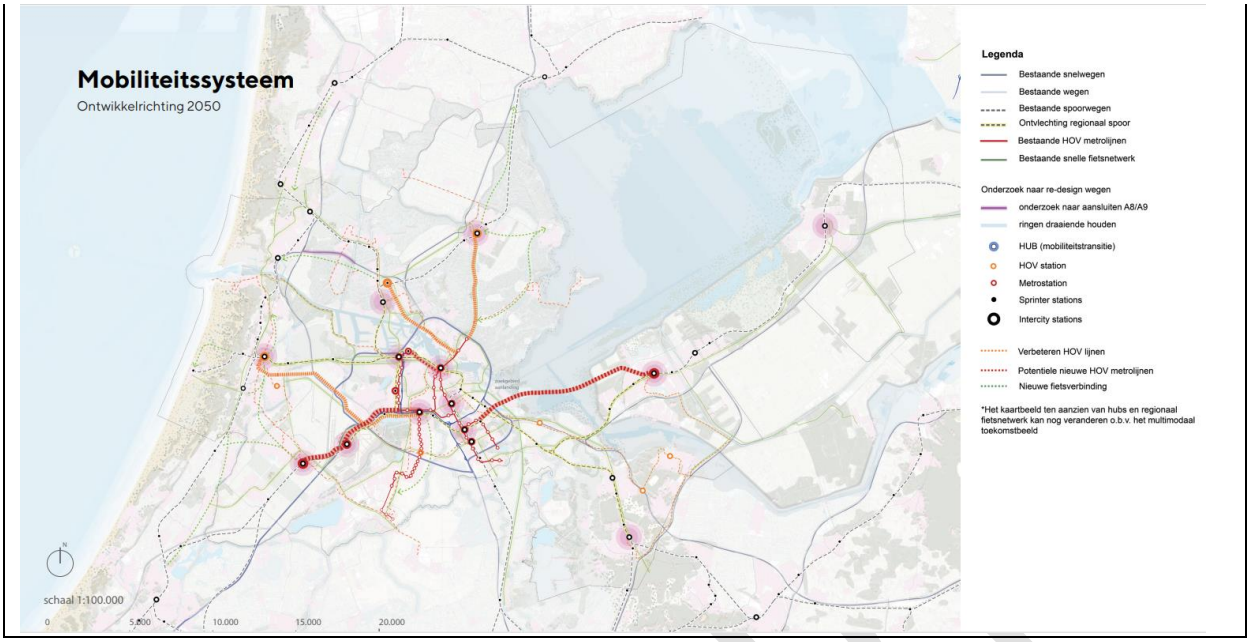

Waar komt het op neer?

We moeten voldoende en betaalbare woningen bouwen in de komende periode en ruimte bieden aan de economie van de toekomst. Echter wel in een leefomgeving die gezonder wordt, bereikbaar en klimaatadaptief is, over voldoende energie beschikt en een acceptabel voorzieningenniveau kent. Dat vraagt om forse investeringen in mobiliteit om de schaalsprong mogelijk te maken. ook hoort daar het stevig verankeren van de verplichtingen voor bijvoorbeeld klimaatadaptatie en duurzaamheid bij. Dit moet op Rijksniveau gebeuren, zodat er een gelijk speelveld ontstaat voor projectontwikkelaars, zodat zij weten waar ze aan toe zijn en het betaalbaar blijft.

Afbeelding 41: Een integrale aanpak als randvoorwaarde om een gezonde, bereikbare en fijne leefomgeving te ontwikkelen. Bron: provincie Noord-Holland

Botsingen en kansen met andere opgaven

De urgentie voor het bouwen van (betaalbare) woningen en tegelijkertijd invulling geven aan de randvoorwaarden voor het creëren van een gezonde en fijne leefomgeving is moeilijk door beperkt beschikbare middelen, menskracht en tijdsdruk. Als prioriteit wordt gegeven aan het hoe dan ook door te gaan met woningen bouwen zonder de overige randvoorwaarden in voldoende mate in te vullen, kan dit wel sneller meer woningen opleveren. Op de lange termijn kan het consequenties hebben voor de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van de betreffende woningen én wijken. ~~op lange termijn. Op korte termijn kan dit wel sneller meer woningen opleveren.~~ De bereikbaarheid is nu al een knelpunt. Met nog meer woningen, zonder de benodigde investeringen in het mobiliteitsnetwerk, zal dit alleen maar toenemen. Zorgen voor een gezonde leefomgeving en tegelijkertijd binnenstedelijk verdichten in combinatie met het clusteren en borgen van industriële clusters die gekoppeld zijn aan energietransitie en circulaire economie kan haaks op elkaar staan. Dit kan op zijn minst invloed hebben op het ontwikkeltempo van een aantal binnenstedelijke locaties. Het vergroten van recreatieve gebieden in en om de stad en het vergroten van biodiversiteit en verbeteren van waterkwaliteit en aanbrengen van klimaatadaptieve maatregelen kunnen goed samengaan met groenblauwe dooradering en de bossenstrategie.

Betrokken programma's en visies

Omgevingsvisie NH2050
Om met alle opgaven naar de toekomst toe verantwoord om te gaan en de druk op de leefbaarheid niet toe te laten nemen maar juist te verbeteren, hebben we een aantal principes afgesproken in onze Omgevingsvisie (zie het hoofdstuk Ons vertrekpunt: Omgevingsvisie NH2050).

Verstedelijkingsconcept MRA
Rijk, provincies en gemeenten hebben als onderdeel van een Verstedelijkingsstrategie voor de MRA samen een Verstedelijkingsconcept gemaakt. Hierin is benoemd dat de toekomstige ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam polycentrisch van opzet is. Alkmaar en Hoorn zijn hierbij ook benoemd als onderdeel van het daily urban system van de MRA. Ontwikkelingen vinden geclusterd plaats nabij logische (OV- en energie-) knooppunten om vervoersbewegingen te beperken en gezonde manieren van vervoer uit te lokken. De meeste woningbouw en werkgelegenheidsontwikkeling wordt binnenstedelijk opgelost. Groen in en om de stad is onlosmakelijk verbonden met de binnenstedelijke ontwikkelingen zodat recreatieve voorzieningen dichtbij te vinden zijn. Klimaatadaptieve maatregelen en toevoegen van biodiversiteit maken tevens onderdeel uit van het concept groen in en om de stad. Alles is gericht op een gezond, veilig en schoon leefmilieu voor nu en in de toekomst. Het adagium van het verstedelijkingsconcept MRA luidt: we bouwen niet alleen woningen maar complete steden en samenlevingen. Provinciale Staten van Noord-Holland, het Rijk en alle MRA-partners, hebben eind 2021 begin 2022 het Verstedelijkingsconcept als onderdeel van de Verstedelijkingsstrategie MRA voor de MRA onderschreven.
De MRA is door het Rijk aangewezen als NOVEX-gebied. Het Verstedelijkingsconcept is geaccepteerd als Ontwikkelperspectief voor het NOVEX-gebied MRA. Op basis van het Verstedelijkingsconcept, wordt nu gewerkt aan een uitvoeringsprogramma en vervolgens investeringsagenda NOVEX MRA.

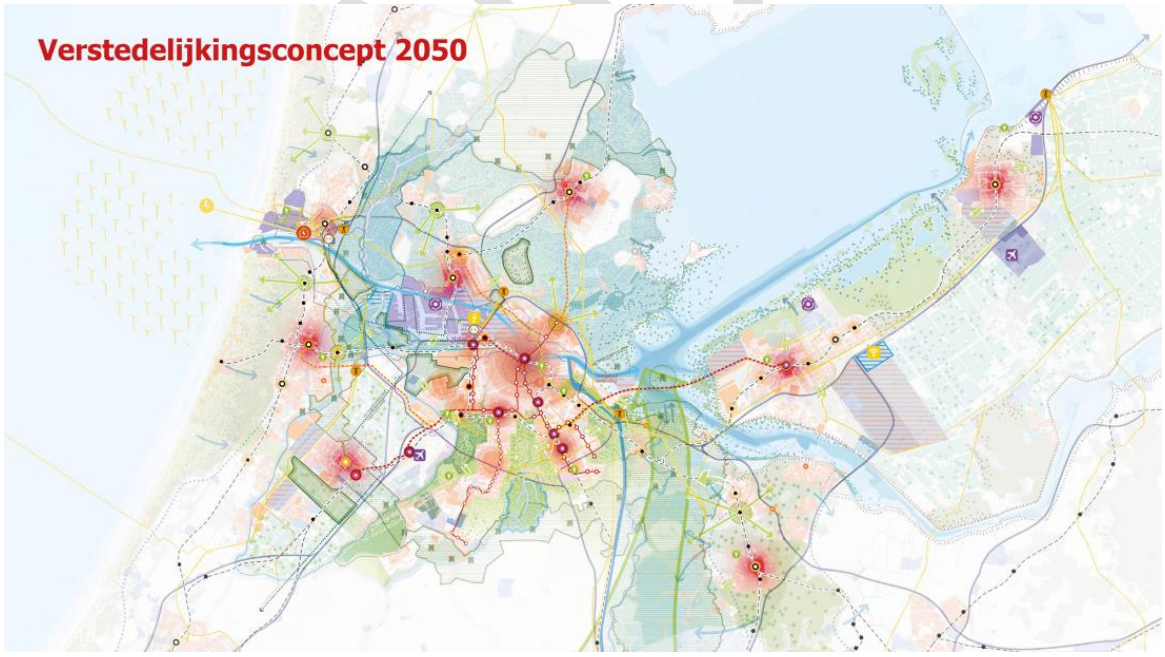

Afbeelding 4: Visiekaart Verstedelijkingsconcept MRA
Bron: MRA Verstedelijkingstrategie Rijk-regio 2022

NOVEX Noordzeekanaalgebied (NZKG) Ontwikkelperspectief
In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied worden de thema's gezonde Leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap en ecologie, woningbouw en water,

in samenhang tegen elkaar afgewogen en wordt aangegeven hoe deze functies ruimtelijk kunnen worden ingepast in het Noordzeekanaalgebied. Voor een uitgebreide toelichting, zie bijlage 2.

NOVEX Schipholregio Ontwikkelperspectief
De NOVEX Schipholregio richt zich op het vinden van een nieuwe balans tussen het belang van een internationale luchthaven voor Nederland en de kwaliteit van de leefomgeving rond luchthaven Schiphol, zie voor een uitgebreide toelichting bijlage 3.

Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord
Ook voor het noordelijk deel van de provincie wordt een ontwikkelperspectief opgesteld dat input is voor dit Ruimtelijk Voorstel. Het Analysedocument Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord is gereed. In 2024 zal het Ontwikkelperspectief samen met gemeenten, Hoogheemraadschap en belangenorganisaties worden vormgegeven. In navolging van het rapport 'Elke regio telt', heeft het Kabinet aangegeven om regionale verschillen te willen verkleinen door samen met partners hieraan te werken. Hiervoor wordt een toekomstagenda opgesteld voor de regio Kop van Noord-Holland. Het Rijk heeft aangegeven om betrokken te willen zijn bij het opstellen van Het Ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord.

Provinciale woningbouwafspraken Noord-Holland 2022-2030
In november 2022 hebben Rijk en provincie Noord-Holland een set aan afspraken gemaakt over het aantal te bouwen woningen en de randvoorwaarden waaronder dit mogelijk is. Noord-Holland zet zich in om in de periode 2022 tot en met 2030 191~~84~~.000 in onze provincie te realiseren, zodat de woningvoorraad – na aftrek van sloop – met minimaal 162.000 woningen toeneemt. Een dergelijke hoge productie is uitsluitend mogelijk wanneer het Rijk helpt om tijdig in de juiste randvoorwaarden te voorzien en knelpunten weg te nemen. Het gaat daarbij onder andere over oplossingen voor stikstof, energiecongestie, geluidscumulatie, mobiliteit en betaalbaar en toekomstbestendig bouwen.

In de provincie wordt met deze afspraken ruim twintig procent van de nationale woningbouwopgave van 980.000 woningen gerealiseerd. In lijn met de doelstellingen van de Nationale Woon- en Bouwagenda wordt in het programma ingezet op twee derde betaalbare woningen, inclusief dertig procent sociale huur. Via regionale woondeals zijn en worden hierover nadere afspraken gemaakt met gemeenten en woningcorporaties. Dit vraagt daarnaast ook nauwe samenwerking met andere partijen, zoals ontwikkelaars, institutionele beleggers, waterschappen, nutsbedrijven en vertegenwoordigers van huurders.

Woondeal 2023 MRA
In de Woondeal 2023 MRA zijn met alle MRA-gemeenten en de twee provincies Noord-Holland en Flevoland met het Rijk afspraken gemaakt over de doorvertaling van de bouwafspraken die Rijk en provincies hebben gemaakt naar gemeente. Ook in de woondeal MRA is aangegeven en gespecificeerd per gemeente en bouwlocatie welke randvoorwaarden er spelen en moeten worden ingevuld om de hiervoor genoemde woningbouwaantallen tot en met 2030 te kunnen realiseren.

Woondeal 2.0 regio Noord-Holland Noord
In de Woondeal 2.0 zijn in Noord-Holland Noord afspraken gemaakt over de bouw van woningen tot 2030 met een totale omvang van 40.000 woningen[29]. Aantallen zijn per gemeente en per locatie aangegeven. Tevens zijn de kritische succesfactoren benoemd die moeten worden ingevuld om aan de aantallen uit de woondeal te komen.

Samen Bouwen aan bereikbaarheid (waaronder Bereikbare steden)

[29] NB In het BO Woondeal is door het Rijk gevraagd om de doelstelling voor NHN te verhogen naar 42.000 en hiervoor uiterlijk eind februari een bod te doen. Provincie en regio hebben dit bod momenteel in voorbereiding.

CONCEPT

Het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB) in de MRA is ingedeeld in een aantal programmalijnen. Het Multimodaal Toekomstbeeld, Zuidwest Amsterdam-Schiphol-Hoofddorp, Amsterdam Bay Area en Duurzaam Mobiliteitsgedrag richten zich op de ontwikkeling op de lange termijn. Samen met projecten als Rottepolderplein, en Verbinding A8-A9. De vier programmalijnen passen als tandwielen in elkaar. Programmalijn Duurzaam Mobiliteitsgedrag richt zich ook al op de korte termijn en bevat maatregelen die nú al verlichting moeten geven.

Multimodaal toekomstbeeld
Het Multimodaal Toekomstbeeld MRA (MTB) geeft de belangrijkste keuzes voor mobiliteit weer waar Rijk en regio tussen nu en 2040 voor aan de lat staan. Het gaat daarbij zowel om keuzes in beleid als keuzes voor wat betreft investeringen in infrastructuur. Keuzes waarmee we met het mobiliteitsbeleid bijdragen aan het verbeteren van de brede welvaart in de MRA en een mobiliteitssysteem dat mede de forse verstedelijking mogelijk maakt

Perspectief Mobiliteit - Provincie Noord-Holland
Het Perspectief Mobiliteit biedt een overzicht van het provinciale beleid op het gebied van mobiliteit. Het is daarmee een uitwerking van de Omgevingsvisie en het handelingsperspectief duurzame verstedelijking en mobiliteit. In het Perspectief Mobiliteit staat de Mobiliteitstransitie centraal, dat wordt ingevuld aan de hand van de begrippen verminderen, veranderen en verbeteren (van mobiliteit). Daarnaast baseert het Perspectief Mobiliteit zich op keuzes die samen met partners zijn en worden gemaakt in diverse samenwerkingsprogramma's. De vertaling naar de uitvoering vindt plaats in thematische en programmatische uitvoeringsprogramma's.

Programma OV-knooppunten
Stationsomgevingen leveren een belangrijke bijdrage aan een bereikbaar en leefbaar Noord-Holland. Het gaat hierbij om alle 60 treinstations en 4 grote busstations. De provincie wil dat er rondom deze openbaar vervoer-knooppunten (OV-knooppunten) woningen, bedrijven en voorzieningen zijn. Mensen moeten hier prettig kunnen wonen en werken en comfortabel gebruik kunnen maken van diverse (duurzame) vervoermiddelen. Deze centrale en goed bereikbare locaties worden steeds belangrijker voor de woningbouwopgave en werkgelegenheid. Ze zorgen voor kortere reistijden, minder verkeersbewegingen en behoud van groen buiten de steden.
Langs verschillende corridors (spoortrajecten) wordt aan de knooppunten gewerkt. Ook werkt de provincie aan de ontwikkeling van Buitenpoorten. Dit zijn OV-knooppunten die vlakbij een bijzonder landschap, natuur- of recreatiegebied liggen.

Visie recreatie en toerisme
De visie beschrijft de belangrijkste kansen en uitdagingen op het gebied van recreatie en toerisme voor Noord-Holland op de middellange termijn (2030) en geeft richting aan de aanpak van de uitdagingen en de rol die we hierin vervullen.

Beleidskader Erfgoed en Cultuur
Noord-Holland heeft een hoogstaande en veelzijdige culturele infrastructuur, die bestaat uit podia, musea, beeldende kunstinstellingen, bibliotheken etc. Het diverse aanbod van deze instellingen draagt bij aan de kwaliteit van de woon- en leefomgeving van Noord-Holland. In het beleidskader is het beleidsdoel 'een goed regionaal bereikbare en toegankelijke culturele infrastructuur met voldoende diversiteit' uitgewerkt. Daarbij wordt ingezet op:
1. Stimuleren van regionale samenwerking (een in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en een in de cultuurregio Noord-Holland Noord (NHN))
2. Toegankelijk en bereikbaar houden van het provinciaal bibliotheeknetwerk
3. Bevorderen van de kwaliteit van cultuureducatie in het basisonderwijs

~~Wat~~ Welke vraagstukken ~~-~~agenderen we?

5.1: Duurzame verstedelijking door het borgen van randvoorwaarden

Voor de benodigde woningbouw zijn op provinciaal niveau ruim voldoende locaties beschikbaar. Wel baart het zorgen dat veel van deze plannen al lang in voorbereiding zijn. Het omzetten van deze plannen in woningen is alleen mogelijk als knelpunten op het vlak van stikstof, energiecongestie, geluidscumulatie, mobiliteit en betaalbaar en klimaat- en toekomstbestendig bouwen, alsmede natuurinclusief bouwen, een gezond, en veilig leefmilieu, luchtkwaliteit en erfgoed worden opgelost (bron woondeal NHN en MRA). Feitelijk gaat het om twee soorten randvoorwaarden. De eerste categorie betreft randvoorwaarden die moeten worden ingevuld om überhaupt te kunnen bouwen, zoals de basis op orde voor een gezonde fysieke leefomgeving (wegnemen milieubelemmeringen), voldoende energie, stikstofruimte en voldoende financiële mogelijkheden om in verschillende prijssegmenten te kunnen bouwen. De tweede categorie betreft randvoorwaarden die met onze wensen voor een goede toekomstbestendige leefomgeving van de woningen te maken hebben, zoals klimaatadaptieve maatregelen, mobiliteit, groen en recreatie.

Het realiseren van randvoorwaarden, zoals een gezonde leefomgeving, klimaatadaptieve maatregelen, natuurinclusief bouwen en voldoende ruimte voor recreatie willen we een verplicht onderdeel laten zijn van te ontwikkelen woonwijken. Het is van belang dat in heel Nederland op een zelfde manier eisen worden gesteld aan genoemde randvoorwaarden om een gelijk speelveld te hebben en duidelijkheid te creëren voor ontwikkelaars.

Afbeelding 43 Groenblauwe netwerken in en om de stad. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Voor het bouwen van voldoende woningen is het belangrijk dat invulling van de randvoorwaarden wordt gegeven. Het is goed als dat in alle beleidsnota's terugkomt, ook in de Nota Ruimte. Maar het opschrijven heeft alleen zin als de voornemens ook worden geborgd in instrumentarium, zodanig dat het ook afdwingbare randvoorwaarden worden.
- Investeren in een stapsgewijze schaalsprong van het regionale openbaar vervoer is noodzakelijk. Met name van, naar en in de MRA, om ruimte vrij te spelen op het (inter)nationale spoornetwerk. Daarnaast draag het bij aan de versterking van de (inter)nationale concurrentiepositie en de agglomeratiekracht van de MRA. Tevens verbetert de ontsluiting van bestaande steden en nieuwe stedelijke ontwikkelgebieden. Het gaat onder andere om investeringen in metro en HOV, waaronder het doortrekken van de Noordzuidlijn naar Hoofddorp.

Wat doen we zelf?

- We verkennen of de Omgevingsverordening een instrument kan zijn om randvoorwaarden bij ruimtelijk economische ontwikkelingen af te dwingen.

Wat vragen we van het Rijk?

- Het voorstel is om gezamenlijk met het Rijk te specificeren hoe en door wie een randvoorwaarde moet worden opgepakt en op welke manier het invullen van randvoorwaarden kan worden geborgd. Daar hoort ook de ongemakkelijke discussie bij over wat we als provincie en Rijk een aanvaardbaar niveau van leefbaarheid vinden voor onze inwoners. Het antwoord op deze laatste vraag heeft namelijk effect op het ambitieniveau van randvoorwaarden. We roepen op om in heel Nederland op een zelfde manier met de borging van randvoorwaarden om te gaan om een gelijk speelveld te creëren.

CONCEPT

- We roepen het Rijk op om de randvoorwaarden voor een prettige leefomgeving uit te werken. Onderdeel hiervan is voldoende middelen voor zowel realisatie als beheer van het hiertoe benodigde groen. Maar ook voor culturele en maatschappelijke voorzieningen. Hiervoor kan een combinatie van regelgeving (landelijke normeringen) en financiële middelen worden ingezet.

CONCEPT

5.2: Oplossen van de woningnood door inzetten op de (versnelde) uitvoering van bestaande plannen en locaties

Uit onze studies blijkt dat er op dit moment in Noord-Holland voldoende grote bouwlocaties zijn om de woningbouwopgave te kunnen realiseren. Bij het Rijk neemt de roep toe om nieuwe grootschalige bouwlocaties aan te wijzen en een oplossing te vinden door bouwlocaties te spreiden. Dit is een stevige discrepantie met onze ontwikkelprincipes én de recent met het Rijk gemaakte afspraken in woondeals en het Verstedelijkingsconcept MRA. Daarin zijn voor de korte termijn (woondealperiode t/m 2030) al voldoende grote bouwlocaties op ruimtelijk gewenste plekken opgenomen, zowel binnen- als buitenstedelijk. Met de al toenemende disbalans in woon- en werklocaties en de onvoldoende dekking voor de noodzakelijke mobiliteitsmaatregelen zijn besluiten over nieuwe grootschalige woonlocaties in landelijke gebied niet lichtvaardig te nemen.

Daarnaast zal de aandacht daarvoor zorgen voor afleiding van de werkelijke problemen, namelijk het voorzien in de benodigde randvoorwaarden en zorgen dat er daadwerkelijk gebouwd kan worden. Want ook voor eventuele nieuwe locaties zal gelden dat er oplossingen moeten komen voor stikstof, energie, geluid, mobiliteit en voldoende menskracht. De woningbouwlocaties zoals nu bekend blijven daarom het uitgangspunt van het beleid. De focus moet vooral worden gelegd op het opheffen van belemmeringen, zodat de bestaande plannen sneller tot uitvoering kunnen worden gebracht.

Voor het op gang blijven houden van de woningbouwopgave voor de langere termijn (na 2030) blijft het uiteraard belangrijk te blijven zoeken naar nieuwe woningbouwlocaties. De plancapaciteit is niet statisch, maar wordt aangevuld waar zich kansen voordoen. Daarnaast wordt naar maatwerkmogelijkheden gezocht voor ~~kleine~~ locaties bij dorpen en andere kernen met te weinig mogelijkheden om hun bouwopgave te kunnen realiseren. Dit om de leefbaarheid, vitaliteit en het voorzieningenniveau te versterken. In die delen van Noord-Holland waar de bestaande plancapaciteit tot en met 2030 iets krapper is, wordt door de provincie ook gekeken naar reserve locaties en het naar voren halen van locaties die nu ná 2030 zijn gepland.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Richt de Nota Ruimte voor de korte termijn vooral op het (helpen) creëren van de juiste randvoorwaarden waaronder de geplande woningbouw tijdig kan plaatsvinden, zowel randvoorwaarden voor de bouw zelf als de randvoorwaarden voor een goede leefomgeving. Dit leidt het snelst tot het bouwen van zo veel mogelijk woningen.

Wat doen we zelf?

- We verzorgen een coördinerende rol bij het regionaal afstemmen van woningbouwlocaties in kwantitatieve en kwalitatieve zin. Daarbij is oog voor maatwerk en indien nodig reserve locaties.
- Daarnaast helpen we gemeenten met een capaciteitsprobleem door het aanbieden van een zogenaamde ‘flexibele schil’ waardoor capaciteit kan worden aangevuld om plannen tot uitvoering te brengen.
- We bieden meer ruimte voor woningbouw aan de randen van kernen en dorpslinten door een verruiming van de regels in onze omgevingsverordening voor bouwen in het landelijke gebied van de MRA en bouwen in Beschermd Landschap (BL). In bijzondere gevallen gaan we het gesprek met gemeenten aan over maatwerkoplossingen.
- In de Woondeals NHN en MRA d.d. maart 2023 hebben partijen met elkaar afgesproken om een regionale versnellingstafel op te richten waaraan afspraken gemaakt moeten worden om de voortgang van de afspraken uit de Woondeals te bespreken, specifieke woningbouwprojecten te versnellen en thematische knelpunten op te lossen. Naast het Rijk, de Provincie en gemeenten, sluiten ook marktpartijen, woningcorporaties en, afhankelijk van het vraagstuk, waterschappen,

CONCEPT

kennisinstellingen en bewonersorganisaties aan. Deze partijen gezamenlijk prioriteren de te bespreken gebiedsspecifieke thema's.
Per regio vinden de regionale versnellingstafels NHN en MRA elk 2x per jaar plaats. Hier bespreken wij de voortgang van de woningbouwopgave tot en met 2030, bespreken we mogelijke doorbraken, inventariseren we nieuwe locaties, doen we voorstellen voor de nationale versnellingstafel en stellen wij vast of wij op koers zijn. Daarnaast zijn deze overleggen bedoeld om eventuele knelpunten vroegtijdig te signaleren, zodat wij hier snel op kunnen acteren. In de Woondeals staan bouwlocaties opgenomen die cruciaal zijn voor de realisatie van de totale regionale opgave. Voor een groot deel van de projecten zijn we afhankelijk van het Rijk voor het invullen van de randvoorwaarden uit de Woondeals (energie-infra, water en bodem sturend, mobiliteit, geluid, stikstof, betaalbaarheid). Wanneer blijkt dat een bouwlocatie vertraging oploopt, kijken we samen naar de mogelijkheden van parallel schakelen en zogenoemde 'reservelocaties' waar woningen, met inachtneming van de mogelijkheden die ruimtelijke ordening biedt) snel en relatief makkelijk te realiseren zijn.

Wat vragen we van het Rijk?

~~Stop met het telkens opnieuw starten van een zoektocht naar nieuwe grootschalige woningbouwlocaties, waarvan we er zowel binnen- als buitenstedelijk al ruim voldoende van beschikbaar hebben.~~ Maak werk van het invullen van de randvoorwaarden om de bouw van woningen op de beschikbare locaties op korte termijn vlot te trekken en om een prettige leefomgeving te garanderen op basis van de bestuurlijke afspraken woningbouw Rijk Provincie Noord-Holland 2022 en het overzicht uit het randvoorwaardelijk bod van de provincie Noord-Holland. Zorg dat de aandacht niet wordt afgeleid door het telkens opnieuw starten van een zoektocht naar nieuwe grootschalige woningbouwlocaties, waarmee de woningbouw op de korte termijn niet wordt versterkt. Zorg dat de aandacht voor de zoektocht naar nieuwe grootschalige woningbouwlocaties voor de lange termijn, niet ten koste gaat van de uitvoering van de woningbouw op de korte termijn.

CONCEPT

5.3: Op welke manier borgen we een voorzieningenniveau dat dorpen leefbaar houdt?

De grote transities veranderen gebieden ingrijpend. Lokale leefbaarheid, die in een aantal gebieden toch al onder druk staat, komt daarbij in het gedrang.

Noord-Holland kent aanzienlijke regionale verschillen. Die verschillen zijn er in landschappelijk en cultureel opzicht, maar ook als het gaat om kansen die mensen hebben om een passende baan te vinden, om onderwijs te volgen op een goed bereikbare locatie en om gezond oud te worden. Noord-Holland Noord heeft ten opzichte van Noord-Holland Zuid een lager gemiddeld inkomen en minder beschikbaarheid tot publieke voorzieningen zoals onderwijs, zorg en openbaar vervoer en werkgelegenheid. Ook de beschikbaarheid van culturele voorzieningen en ontmoetingsplekken is met name in de Kop van Noord-Holland beperkt.

Recent verscheen het rapport 'Elke regio telt van de Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur (Rli). Het Rli signaleerde dat essentiële voorzieningen in de bestudeerde regio's gelijktijdig afbrokkelen. Deze neerwaartse spiraal van verschraling heeft verstrekkende gevolgen voor het gemeenschapsleven in een regio. De leefbaarheid van dorpen en steden komt onder druk te staan en dit leidt in diverse regio's tot achterstanden. Uit het onderzoek komt naar voren dat de ondersteuning van regio's vanuit het Rijk niet toereikend is. Hier is volgens het Rli langdurig aandacht voor nodig terwijl de steunprogramma's van het Rijk een kortdurend, incidenteel en beperkt karakter hebben. Tegelijkertijd kan de achterstand de realisatie van allerlei nationale doelstellingen bemoeilijken, denk aan de noodzakelijke transities in onder meer het energiesysteem en landbouw.

Om de brede welvaart te versterken heeft Noord-Holland Noord de Regio Deal 'Samen Noord-Holland versterken' bij het Rijk ingediend. Het coalitieakkoord 'Verbindend vooruit' stelt dat goede voorzieningen, zoals scholen, sportaccommodaties, dorpshuizen en toegang tot cultuur van cruciaal belang zijn voor vitale dorpen en steden. Juist in regio's waar lastige ruimtelijke keuzes nodig zijn, moet de leefbaarheid versterkt worden, bijvoorbeeld aan de hand van regionale voorzieningenakkoorden. Mobiliteitshubs kunnen overigens ook een rol spelen in het behoud van de vitaliteit van dorpen en steden door juist daar voorzieningen te clusteren. Zo wordt een hub niet alleen vervoersknooppunt, maar ook een sociaaleconomisch knooppunt van het dorp, wijk of regio. Daarnaast is werkgelegenheid een onmisbare drager voor de leefbaarheid. De landbouwtransitie zal hierop merkbare invloed hebben.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- In de Nota Ruimte verwachten we aandacht voor oplossingen voor het onder druk staande voorzieningenniveau in dorpen, wijken en regio's.

Wat doen we zelf?

- De Omgevingsvisie NH2050 (2018) stelt voor dat in regionaal verband keuzes worden gemaakt over welke dorpskernen als voorzieningencentra (blijven) fungeren.
- We verkennen hoe we met gemeenten tot regionale Voorzieningenakkoorden op gebied van Cultuur, Sport en Dorpshuizen kunnen komen.
- We zijn als partner betrokken bij het traject van 'Elke Regio Telt' dat door het ministerie van Binnenlandse Zaken is ingezet.
- We ondersteunen de regiodeal inhoudelijk en zoeken binnen de programmalijnen en projecten samen met de regio naar synergie.

Wat vragen we van het Rijk?

- ~~Het onderschrijven van de regiodeal 'Samen Noord-Holland versterken'.~~

CONCEPT

- Naast de betrokkenheid via de regiodeal te investeren in de relatie met de regio Noord-Holland Noord om zo maatwerk te kunnen leveren.
- Om vanuit het perspectief van brede welvaart breder te kijken naar de benodigde integrale aanpak van de problematiek in de regio en hiermee de verschillende ministeries te stimuleren om daar met elkaar het gesprek over te voeren

CONCEPT

5.4: Hoe creëren we een gezonder en veiliger leefomgeving in combinatie met behoud van ruimte voor (circulaire) economie?

De verwachting is dat de bevolkingsdichtheid in het zuidelijk deel van de provincie nog verder zal toenemen, doordat in deze regio ook het grootste deel van de 184.000 woningen die voor 2030 in Noord-Holland moeten worden gebouwd, is gepland. En dat is ook logisch vanuit de gedachte wonen nabij werk te concentreren. Dit betekent echter wel dat in potentie meer inwoners worden blootgesteld aan gezondheidsrisico's.

De ambitie van de provincie is om alle inwoners een gezonde en veilige leefomgeving te bieden. Tegelijkertijd is de ambitie ook om Schiphol en de industrie, binnen grenzen en in balans met de leefomgeving, te behouden. Ze zijn van belang voor de economische vitaliteit van Noord-Holland. Het uitgangspunt is dan ook om de bestaande ruimte voor bedrijven en industrie te behouden, juist ook in de zware milieucategorieën. Terreinen met zware milieucategorieën zijn bovendien noodzakelijk voor de energietransitie en de omschakeling naar een circulaire economie. Met name het Noordzeekanaalgebied, Boekelermeer in Alkmaar en Kooypunt/Kooyhaven in Den Helder lijken daar een rol in te kunnen spelen. En juist de energietransitie kan ook weer bijdragen aan een gezondere leefomgeving, met name voor wat betreft verbetering van de luchtkwaliteit.

Het vraagstuk is dus hoe we in Noord-Holland ruimte kunnen blijven bieden aan mobiliteit, bedrijvigheid, energietransitie en transitie naar een circulaire economie en tegelijkertijd kunnen werken aan een gezondere leefomgeving voor onze inwoners. Met daarachter uiteraard de vraag wanneer een leefomgeving gezond genoeg is en of de gezondheidsverschillen tussen gebieden acceptabel zijn. In de Omgevingsvisie NH2050 is de keuze gemaakt te accepteren dat op een aantal plekken nieuwe woningbouw te maken kan krijgen met een grotere mate van geluidhinder, binnen de wettelijke grenzen. De vraag is of gezien de ontwikkelingen en het maatschappelijke debat hierover deze uitgangspunten ter discussie moeten worden gesteld. Hoe dan ook zal dit leiden tot het moeten maken van keuzes op die locaties waar woningbouw en industrie om ruimte vragen, op zijn minst wanneer en onder welke omstandigheden dat zal kunnen.

Hoe om te gaan met dit vraagstuk wordt al voor een deel beantwoord in de NOVEX-gebieden Schipholregio en Noordzeekanaalgebied. In de NOVEX Schipholregio wordt ingezet op afname van de overlast. Waarbij de milieuruimte die wordt gevonden door bijvoorbeeld stiller vliegen ten goede komt aan de bewoners en niet wordt ingezet om meer vluchten te kunnen laten vliegen. Voor Tata Steel is de afspraak dat uiterlijk in 2029 de eerste fase van groen staal gerealiseerd is. De Cokesgasfabriek 2 en een Hoogoven zullen zo snel mogelijk (uiterlijk 2029) sluiten. In het hele Noordzeekanaalgebied is het creëren van een gezonde leefomgeving het uitgangspunt om transities mogelijk te maken. Hierbij wordt ingezet op het aanscherpen van de milieunormen en tegelijkertijd het behouden en soms vergroten van de aanwezige milieuruimte voor de gewenste transities. Het gaat hier dus om maatwerk.

Een aandachtspunt is daarbij dat zowel vanuit de bedrijvigheid als vanuit woningbouw de neiging is om tegen de norm aan te bouwen of de norm maximaal op te vullen. Dit heeft twee consequenties, enerzijds laat het geen schuifruimte over voor de transitie in de economie en energie die er aan komt. Anderzijds worden woningen gebouwd in een gebied dat weliswaar aan de huidige normen voldoet, maar een behoorlijke mate aan geluids- en geuroverlast heeft of meer fijnstof.
Via de bevoegdheden die de provincie heeft op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving wordt vooral ingezet op gezondheidsbescherming. Via het ruimtelijk spoor zet de provincie in op het beschermen van industriegebieden met een hogere milieucategorie. Aan gezondheidsbevordering wordt bijvoorbeeld gewerkt via de inzet op duurzame mobiliteit (bevorderen van lopen en fietsen

CONCEPT

door nabijheid van functies), groen in de stad, voorzieningen in dorpen die bijdragen aan ontmoeting, het creëren van meer recreatiemogelijkheden en de omslag naar duurzame energie.

Gemeente Zaanstad, locatie Zuiderhout: De locatie is in de provinciale Omgevingsverordening deels aangemerkt als industrieterrein van provinciaal belang. Tegelijkertijd ligt het dicht bij een ov-knooppunt en past het in het provinciale ov-knooppuntenbeleid om rondom het knooppunt in te zetten op woningbouwontwikkeling in combinatie met werkgelegenheid en voorzieningen. Het vraagstuk is of we accepteren dat er gezondheidsverschillen zijn (uiteraard binnen wettelijke kaders passend) en bouwen we woningen dicht bij industrie. Of accepteren we dit niet en perken e ofwel de (milieu)ruimte voor industriële en circulaire bedrijvigheid in. Of perken we de ruimte die benut kan worden voor wonen in?

Afbeelding 44: Woningbouwplannen (aantal) en werklocaties in Noord-Holland in relatie tot OV. Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding 45: Ligging bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag, Industrieterreinen van Provinciaal en Regionaal Belang, Geluidszones, en huidige en toekomstige woningbouw (uitsnede van zuiden van de provincie). Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Zet in op een gezondere leefomgeving door actief te blijven werken aan gezondheidsbescherming. Dit door het aanscherpen of creëren van normen en het verbeteren van milieukwaliteiten in de leefomgeving.
- Ook gezondheidsbevordering is een belangrijk aspect van een gezonde leefomgeving. Het gaat hierbij om het inrichten van je openbare ruimte waardoor het makkelijker wordt om op een gezonde manier te leven. Zorg als Rijk ook voor de connectie tussen het sociale domein en het ruimtelijke domein.

Wat doen we zelf?

- We werken aan een goede beleidsgrondslag voor te nemen maatregelen gericht op een gezondere leefomgeving, waarmee we aansluiting vinden bij de omgevingswet en invullen van tekorten in beleid. Deze beleidsontwikkeling brengt focus en prioritering aan in waar de provincie aan werkt.
- We actualiseren de Beleidsnota Uitvoering en handhaving. Daarin wordt gekeken naar waar we onze instrumenten binnen de bestaande wet- en regelgeving nog verder kunnen ontwikkelen om een gezonde leefomgeving te borgen en te bevorderen. Om onze wettelijke beslissingsruimte zo goed mogelijk te benutten en tekorten in ons beleid weg te nemen.
- We zetten in op faseren van activiteiten. In NOVEX-gebied Noordzeekanaalgebied wordt om die reden voorgesteld om besluitvorming over de tweede fase van een aantal transformatieprojecten (voor woningbouw op huidige haven- en bedrijventerreinen) uit te stellen tot er meer zicht is op de behoefte aan milieuruimte vanuit de duurzame energie en de circulaire industrie. Ook wordt voorgesteld om inwaarts te zoneren, dat wil zeggen de meest belastende activiteiten niet direct langs de contour te situeren.
- Bij plannen voor woningbouw en andere gevoelige functies die industrieterrein van provinciaal belang raken zoals aangegeven in onze Omgevingsverordening, zullen we steeds beoordelen hoe dicht bij brongebieden het verantwoord is om te bouwen. Dit betekent dat we op een aantal plaatsen zullen kiezen tussen wat voorrang krijgt: woningbouw of het voortbestaan van ruimte voor bedrijvigheid.
- Het RIVM wordt gevraagd om ook in Noord-Holland Noord in kaart te brengen hoe het met de gezonde leefomgeving staat.
- Komend jaar gaan we werken aan een visie op geluidsplafonds voor mobiliteit.

CONCEPT

Wat vragen we van het Rijk?
De provincie voert de VTH-taken onder meer uit binnen de nationale wettelijke kaders. Om tot een stevige en robuuste uitvoeringspraktijk te komen, is er aanscherping van die wettelijke kaders nodig. Die moeten bedrijven stimuleren om te zoeken naar schone technieken. Dat komt nadrukkelijk naar voren in het NOVEX-gebied Noordzeekanaalgebied, maar het kan ook andere hoog belaste gebieden ten goede komen. Het gaat met name om de volgende aanpassingen:

- Rekening houden met piekbelastingen. Veel normen zijn gebaseerd op jaargemiddelden, maar bewoners ervaren vooral de pieken als hinderlijk.
- Rekening houden met cumulatieve effecten. Per stof kan de emissie binnen de marges blijven, maar bij elkaar kunnen ze alsnog voor ernstige overlast zorgen.
- Een versnelde en strenge doorvoering in de nationale wetgeving van de Europese richtlijn industriële emissies, die naar verwachting binnenkort wordt aangescherpt, en een maximale inzet in Europa op strengere grenswaarden voor luchtkwaliteit in de toekomstige wijziging van de Europese richtlijn voor luchtkwaliteit. Met behulp van deze richtlijnen moet het ook mogelijk worden om de vergunningsvoorwaarden voor bestaande installaties aan te scherpen.
- Normen opstellen gebaseerd op wetenschappelijke en gezondheidskundige advieswaarden. Hetzelfde geldt voor verduurzaming industrie wat is geijkt op CO_2 besparing of de KRW, dit moet verbreed worden naar gezondheidsaspecten.

~~Maatwerk~~ Tata Steel

Er zal aanvullend onderzoek worden gedaan naar de effecten op de gezondheid en de leefomgeving van maatregelen die Tata Steel neemt om de uitstoot van schadelijke stoffen te verminderen. Een snelle transitie van Tata Steel naar een productie via aardgas naar waterstof is cruciaal. Uiterlijk in 2029 moet de eerste fase van de transitie naar een productie van groen staal via aardgas naar waterstof naar groen staal gerealiseerd zijn. Om deze transitie snel in te zetten, zijn Rijk en Tata Steel in overleg over de ~~maatwerk~~afspraken. Voor de bouw van nieuwe installaties voor gas- en waterstofverbranding is mogelijk tijdelijke additionele geluidsruimte nodig. De huidige beschikbare geluidsruimte is vrijwel volledig benut. Tijdelijk meer geluidsoverlast leidt na de bouw tot een gezondere leefomgeving.

Afbeelding 46: Leefomgeving Tata-steel, Velsen. Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

CONCEPT

5.5: Ruimte houden voor bedrijvigheid op (nieuwe) bedrijventerreinen en zorgen voor betaalbare bedrijfsruimte bij binnenstedelijke verdichting

Het beleid om zo veel mogelijk woningen binnenstedelijk te bouwen heeft naast veel voordelen als nabijheid van wonen en werken, vermeden verkeersbewegingen, sparen van groen en landschap in buitengebied, (kosten)efficiency bij aanleg van verschillende infrastructuur, ook nadelen. Bij binnenstedelijke verdichting worden vaak verouderde bedrijventerreinen getransformeerd. Daardoor worden bedrijven die op dergelijke terreinen zijn gevestigd, vaak naar andere locaties verdrongen omdat er geen betaalbare locaties meer in het stedelijk gebied te vinden zijn en/of ze niet gemengd kunnen worden met woonfuncties vanwege hinder. Niet zelden gaat het om bedrijven die een ondersteunende functie hebben in een stad. Dit levert een additionele ruimtevraag op bovenop de vraag naar ruimte voor nieuwe bedrijven. Er moet een keuze worden gemaakt hoe en waar deze bedrijven kunnen worden opgevangen. Daarnaast moet bepaald worden of ander instrumentarium, bijvoorbeeld in de uitgifte van gronden en de het hanteren voor langdurige prijsplafonds, kan worden ingezet om bedrijvigheid in stedelijk te behouden.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Zet waar mogelijk in op gemengde stedelijke gebieden waarbij bedrijven meer in de stad kunnen blijven. Ontwikkel hier passend instrumentarium bij, zodanig dat langdurig betaalbare bedrijfsruimte beschikbaar is.

Wat doen we zelf?

- In het NOVEX-gebied MRA wordt gewerkt aan een bedrijventerreinenstrategie die inzet op zes lijnen:
  1. Selectieve uitgifte huidig aanbod
  2. Bescherming bestaande voorraad
  3. Intensivering van het ruimtegebruik
  4. Toekomstbestendig maken voorraad
  5. Betere benutting stedelijk gebied
  6. Toevoegen van nieuwe plannen

- Als onderdeel van de gezamenlijke MRA bedrijventerreinenstrategie zijn de volgende acties gepland: De gemeenten brengen in beeld welke bedrijventerreinen behouden blijven en tenminste tot 2035 niet in aanmerking komen voor transformatie, als basis voor een MRA totaaloverzicht in 2024.
- Daarnaast worden de huidige plannen voor transformatie van bedrijventerreinen (conform gemeentelijk besluiten) doorgenomen, om nieuwe kansen voor behoud van zittende bedrijven te identificeren.
- Verder wordt in MRA verband een transformatiekader bedrijventerreinen opgesteld, met aandacht voor o.a. omgang met de transformatielocatie en compensatiemogelijkheden binnen de deelregio.
- Gemeenten spannen zich in om bij transformatie zo veel mogelijk zittende bedrijven kansen te bieden zich te handhaven en waar dat niet lukt compensatiemogelijkheden voor (milieu)ruimte in eerste instantie binnen de eigen deelregio te vinden.

Wat vragen we van het Rijk?

- Samen verkennen welke (juridische en financiële) maatregelen het mengen van bedrijven in stedelijk gebied kunnen bevorderen.

CONCEPT

5.6: Beter borgen van mobiliteitsmaatregelen in het ruimtelijk instrumentarium

De huidige mobiliteitsnetwerken zijn niet voldoende om de gewenste bereikbaarheid te leveren bij de geplande woningbouw. Er is daarom een mobiliteitstransitie noodzakelijk die is ingebed in een integrale ruimtelijke ontwikkeling. Hierbij is het noodzakelijk dat wonen, werken en voorzieningen in elkaars nabijheid worden gerealiseerd. De mobiliteitstransitie is gericht op het voorkomen van verplaatsingen, op het veranderen naar schone en actieve vervoerwijzen zoals fiets, lopen en openbaar vervoer en op het bevorderen van schoner gebruik van de auto door het gebruik te delen en de elektrische auto te stimuleren. Concreet betekent dit dat grote woningbouwlocaties zoveel mogelijk nabij OV-knooppunten worden gerealiseerd waar nog capaciteit over is. En dat in de planontwikkeling van een gebied al vanaf het begin bij de inrichting rekening wordt gehouden met het zogenoemde STOMP-ordeningsprincipe waarbij *in volgorde* de mogelijkheden voor lopen (stappen), fietsen (trappen), openbaar vervoer, mobiliteitsdiensten en de privéauto worden meegenomen in het ontwerp. Het is van belang dat alle vervoersmiddelen conform dit principe worden overwogen bij de planontwikkeling, waarbij de resultaten van die afweging in gebieden met beperkt openbaar vervoer en grote afstanden naar voorzieningen naar alle waarschijnlijkheid anders is dan in gebieden met een hogere graad van verstedelijking. Het STOMP-principe is ook bruikbaar om ruimtegebruik van mobiliteit te verminderen.

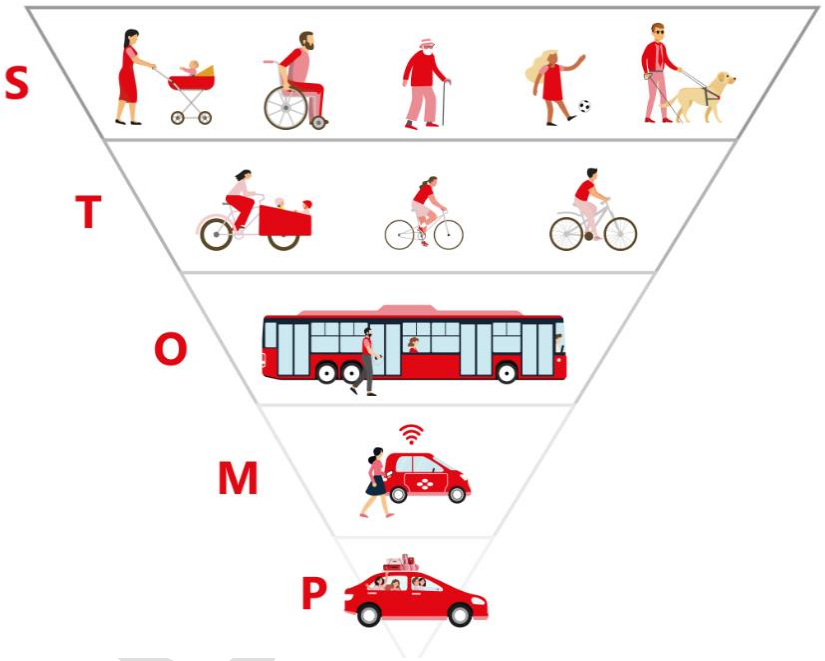

Afbeelding 47: STOMP mobiliteitsprincipe. Bron: Goudappel

Ook de Ladder van Verdaas voor afwegingen rond investeringen in infrastructuur is van toepassing. De aanleg van nieuwe infrastructuur komt volgens deze ladder pas in aanmerking als andere oplossingen onvoldoende soelaas bieden. In volgorde van voorkeur zijn dat:

- Mobiliteit beperken via een ruimtelijke visie en programma (het STOMP principe dient onderdeel te zijn van de Ruimtelijke Visie);
- Anders betalen voor mobiliteit (rekeningrijden);
- Mobiliteitsmanagement;
- Verbeteren/optimaliseren openbaar vervoer;
- Beter benutten bestaande infrastructuur;
- Aanpassen bestaande infrastructuur;

- Nieuwe infrastructuur.

De mogelijkheden voor de laatste twee stappen, investeren in nieuwe of bestaande infrastructuur, zijn in het licht van de eerder genoemde verschuiving van aanleg naar beheer en onderhoud nog maar beperkt mogelijk.

In stedelijk gebied vraagt de mobiliteitstransitie om een inrichting van de openbare ruimte die autogebruik en autobezit terugdringt. Dat vraagt enerzijds ruimte (voor o.a. fiets, lopen en OV), maar levert anderzijds ook ruimte op (minder parkeerplaatsen). Ruimte is nodig voor:

- Tankstations met verschillende brandstoffen met (snel)laadplekken voor elektrisch vervoer;
- Waterstoftankmogelijkheden voor zwaar vervoer, inclusief veiligheidsruimte;
- Toeleidende verkeersstromen van en naar de locatie;
- Bredere fietspaden, solitaire busbanen om bestaande stedelijke kernen te ontlasten.

Ook logistieke hubs en regionale en lokale openbaarvervoerhubs buiten de kernen spelen een rol bij de mobiliteitstransitie Hierbinnen kunnen op de langere termijn eventueel ook vertiports[30] voor eVTOL[31]-netwerken een plek krijgen. Deze ruimtevraag heeft een conflict met de overige ruimtevragen en is nu nog niet goed in beeld bij bijvoorbeeld de nieuwbouwopgave. Dit heeft niet alleen effect op een betere bereikbaarheid van de steden maar ook effect op de gezonde leefomgeving. Actieve mobiliteit draagt bij aan gezondere en vitalere mensen. Schone en emissieloze voertuigen stoten veel minder schadelijke stoffen uit. In steden betekent de introductie van zero-emissie zones voor schonere lucht en veiligere situaties.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Voor mobiliteit is meer nodig dan alleen aandacht voor infrastructuur. Ook bij het aanleggen van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen moet aandacht zijn voor het inpassen van andere vormen van mobiliteit aan de hand van het STOMP principe.

Wat doen we zelf?

- Aan de hand van ons Perspectief Mobiliteit werken we aan de mobiliteitstransitie. Dit doen we oor het verminderen van de behoefte van reizen door nabijheid van wonen, werken en voorzieningen. Indien dan toch gereisd moet worden is dit idealiter middels een collectieve of actieve vorm zoals trein, openbaar vervoer of fiets. Dit zorgt dat ook de verduurzamingsopgave kleiner wordt doordat het aantal voer- en vaartuigen afneemt dat uitstootvrij moet worden. Het zorgt er ook voor dat voor diegenen die de auto echt nodig hebben voldoende capaciteit op de wegen beschikbaar blijft.
- Met de actieagenda fiets 2022-2027 werken we aan het aanleggen van doorfietsroutes tussen steden om zo een alternatief te bieden aan ritten voor korte en middellange afstanden tot ongeveer 15 kilometer.
- Met het Mobiliteit Plan van Eisen Logistiek geven we criteria mee voor het inrichten van nieuwe bedrijventerreinen. Met oog voor multimodale goederenstromen op plekken met ruimte op de netwerken.
- Programma OV-knooppunten in combinatie met woningbouw bij de OV-knooppunten. Het versterken van de OV-knooppunten en hierlangs de grootste woningbouwopgaves laten plaatsvinden. Bij volledige realisatie van deze plannen zou 60 % van het totale provinciale woningaanbod uit de Woondeal binnen 1.200 meter en bijna 100 % binnen 10 minuten fietsen van de OV-knooppunten worden gerealiseerd.

[30] Vertiport: een stuk land of water dan wel een constructie waarop VTOL's, bijvoorbeeld drones, (kunnen) opstijgen en landen
[31] VTOL: vertical take off and landing

CONCEPT

Wat vragen we van het Rijk?

- Woningbouw in sterke relatie blijven zien met mobiliteit. Dit laten zien door opvolging te geven aan de integrale woningbouw en mobiliteitsmiddelen in 2024 en verder.
- Inzetten op het uitbreiden van de gedragscampagne over het gebruik van mobiliteit, waaronder de werkgeversaanpak.

Wat doen we samen?

- Inzetten op de uitvoering van het sturingsprincipe Afremmen en spreiden uit het Multimodaal Toekomstbeeld (MTB). Zoals afgesproken in BO-MIRT 2022 werken we binnen het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid samen aan de uitvoering van het MTB en de daarin gezamenlijk vastgestelde sturingsprincipes met als doel de brede welvaartsdoelen op peil te houden. Dit heeft ook ruimtelijk consequenties.

CONCEPT

5.7: Rekening houden met effecten van lokale ruimtelijke mobiliteitskeuzes op de regionale schaal

Ruimtelijke keuzes op een plek in de provincie hebben logischerwijs effect op de omliggende gebieden. Bij keuzes in het MRA-gebied moet rekening worden gehouden met het effect hiervan op Noord-Holland Noord en andersom, kortgezegd waterbedeffecten.

Voorbeeld: ~~Effect van parkeernormenbeleid in MRA~~ Minder ruimte voor auto in de stad vereist corridorhubs

In de MRA is een gezonde leefomgeving creëren steeds belangrijker voor gebiedsontwikkeling. Autoluwe steden en duurzame vormen van mobiliteit stimuleren dit. Dit vertaalt zich naar minder ruimte voor de auto binnen de stadsgrenzen door minder parkeerplaatsen en door (de invoering van) betaald parkeren.

Het bovenstaande heeft consequenties voor de dagelijkse forenzen, onder andere vanuit Noord-Holland Noord richting de MRA. De toegankelijkheid van de stad voor mensen met lagere- en middeninkomens die dit niet kunnen of willen betalen kan hierbij in het geding komen. De beschikbaarheid van een parkeerplaats op de bestemming in de MRA is niet meer vanzelfsprekend. Vier tot zeven euro per uur zijn geen ongewone bedragen in de binnenstad van Amsterdam.

Om toch deze forenzen te faciliteren is het noodzakelijk dat goede multimodale overstapmogelijkheden beschikbaar zijn. Weggebruikers moeten eerder de mogelijkheid krijgen om over te stappen van de auto op ander vervoer verder de stad in. Daar kunnen corridorhubs (overstapplek~~ken op belangrijke toegangswegen~~ nabij het landelijk en/of regionale wegennet, zoals een Rijksweg of provinciale weg) een rol in spelen. Op dergelijke hubs wordt autoverkeer dat richting de werkgebieden moet, vroegtijdig de mogelijkheid gegeven om via openbaar vervoer naar de werkgebieden te reizen. Deze hubs moeten niet alleen aan de randen van de MRA en de agglomeratie Amsterdam komen, maar ook dieper in Noord-Holland Noord (bijvoorbeeld in Hoorn of Alkmaar-Noord) juist om autoverkeer vroegtijdig mogelijkheden te geven om via OV verder te geleiden.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef inzicht in de waterbedeffecten van ruimtelijke keuzes in mobiliteit. Hoe werken keuzes in het ene gebied door op dat in andere gebieden.
- Pakketten van (ruimtelijke) maatregelen zijn nodig die in samenhang streven naar de brede welvaart doelen zoals in het Multimodaal Toekomstbeeld vastgelegd. De balans vinden tussen bijvoorbeeld bereikbare regio, aantrekkelijke leefomgeving, vitale economie die toegankelijk is voor iedereen.

Wat doen we zelf?

- We ~~stellen een~~ werken aan de uitvoering van de hubstrategie ~~op~~ (2023) zowel binnen ~~en~~als buiten stedelijk gebied.
- We agenderen het onderwerp mobiliteitsarmoede en toegankelijkheid van mobiliteit in het Rijk/regio programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBAB).

Wat vragen we van het Rijk?

- Doorzetten (en uitbreiden) van bereikbaarheidsgelden. Mobiliteit is randvoorwaardelijk voor het realiseren en versnellen woningbouw. Gezien de opgaven die we hebben, kunnen we het niet alleen.

CONCEPT

- Integrale blik om per regio integrale gebiedspakketten te gaan maken en deze voor BO-MIRT te agenderen. Daarvoor hebben we de medewerking van BZK en I&W nodig.

Wat doen we samen?

- Uitwerken van het principe regioniale hubs per corridor uit het MTB. Zoals afgesproken in BO-MIRT 2022 werken we binnen het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid samen aan de uitvoering van het Multimodaal Toekomstbeeld (MTB) en de daarin gezamenlijk vastgestelde sturingsprincipes met als doel de brede welvaartsdoelen op peil te houden. Dit heeft ook ruimtelijk consequenties (zie ook 5.6).

CONCEPT

5.8: Logistiek in een leefbare stad

De groei van het goederenvervoer (zoals besproken in 4.7) heeft samen met de keuzes voor een leefbare stad uit dit hoofdstuk ook effect op de logistieke stromen binnen de stad. Hoe kunnen goederen toch hun bestemming bereiken in een leefbare stad?

Een leefbare stad voor logistiek betekent bevoorraden met uitstootvrije voertuigen. In aanloop hiernaartoe gebeurt dit met emissieklasse 6/7 voertuigen (euro 6/7). Maar ook de omvang van de voertuigen moet passend zijn bij de straten in het dorp of de stad. Ter verbetering van de gezondheid en leefbaarheid in de steden is de inzet van logistieke hubs randvoorwaardelijk. Hier worden goederen overgeslagen van grote op kleine transporteenheden. Dit vraagt een veelvoud van de huidige hublocaties, veelal aan de randen van de stad.

Wat agenderen we voor de nota Ruimte?

- Ruimte voor logistieke hubs. Uit onderzoek van gemeente Amsterdam blijkt bijvoorbeeld dat de vereiste ruimte voor logistieke hubs groeit vanwege de transitieperiode naar uitstootvrije voertuigen. Hierdoor is meer overslag nodig van goederen rond de steden. Op termijn zal dit naar verwachting weer afnemen. Het zorgt nu voor een groei van logistieke hubs rond de stad. Dit zal ook in andere steden zo zijn. Hoe passen we dit in de schaarse ruimte?

Wat doen we zelf?

- Vanuit de Netwerkvisie Logistieke Hubs willen we dat gemeenten en regio toebewegen naar stadsbrede logistieke platforms waardoor gebundelde belevering in de steden gemakkelijker of afgedwongen wordt.
- De vaarwegen moeten beter benut worden voor goederentransport, ook in de steden en buitenwijken. Concreet betekent dit dat we de bedienbesluiten voor bruggen daar op af moeten stemmen. Die zijn nu steeds meer in dienst van het autoverkeer, maar dat zal dan omgedraaid moeten worden.
- Met marktpartijen ontwikkelen we een Metropolitaan Hub Systeem. Een netwerk van binnenvaardiensten tot in de haarvaten van de vaarwegen, voor betrouwbare elektrische duwvaart in en tussen steden.

Wat vragen we van het Rijk?

- Harmoniseren van het beleid voor duurzame logistiek. Zorg voor een voorspelbaar groeipad en stimuleer de ondernemers die voorop willen lopen in verduurzamen van het transport van, naar en in de stad.

Wat doen we samen?

- Het uitvoeren van landelijke en regionale uitvoeringsagenda stadslogistiek.
- Het creëren van blauwe golven, het verbinden van de brugopeningen zodat schepen kunnen doorvaren. Vergelijkbaar met de groene golven, al kan dit ook met elkaar conflicteren.

5.9: Inzetten op gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen

Financiering van veel onderdelen gekoppeld aan een goede leefomgeving schiet tekort. De voorwaarden vanuit de grote investeringsfondsen laten geen ruimte voor integrale projecten. Omdat ruimte beperkt is, zullen veel doelstellingen gecombineerd moeten worden. Dit vraagt om grotere flexibiliteit bij het gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen.

Voorbeeld: In de MRA is een groenstructuur bekend onder de naam groene scheggen. Aan de oostkant van Schiphol ligt een scheg die nog moet worden ontwikkeld, de Westeinderscheg. Het doel van de ontwikkeling is om de leefomgeving in de directe omgeving van de luchthaven te verbeteren. Het gebied wordt overlapt door drie NOVEX-gebieden, te weten NOVEX Schipholregio, MRA en Groene Hart. Daarnaast zijn er ook kansen om bij te dragen aan het halen van de doelen uit het NPLG/PPLG. Het is op dit moment niet mogelijk om integraal doelen uit de verschillende programma's financieel te combineren in een gebiedsfonds. Het efficiënt bundelen van bestaande geldbronnen is daardoor niet mogelijk.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- In de Nota Ruimte verwachten we dat er wordt ingezet op integrale gebiedsontwikkelingen met daaraan gekoppeld de gecombineerde inzet van middelen. Verantwoording richting begroting vindt dan nog steeds plaats via de huidige verantwoordingslijnen. Het moet dus ook duidelijk worden gemaakt in de verantwoording welke doelen uit een bepaald programma worden gediend. Doel is om het geoormerkte geld efficiënter in te zetten waardoor voor hetzelfde geld meerdere doelen haalbaar worden gemaakt.

Wat doen we zelf?

- We zetten onze regierol in de afstemming rondom het Watersysteem, Taskforce energie, PPLG, Vervoersberaden, Woondeals, Regionale afstemming wonen en bedrijven en recreatieschappen voort. In lijn met het coalitieakkoord investeren we in water, recreatie en natuur, onder andere via het PPLG.
- We investeren in provinciale infrastructuur en beleidsmaatregelen zoals smart mobility, in woningbouw via de woondeals, het programma OV-knooppunten en nieuwe maatregelen zoals groen in en om de stad via ons programma Groen Kapitaal.

Wat vragen we van het Rijk?

- Grotere flexibiliteit bij het gebiedsgericht bundelen van bestaande financieringsbronnen. Maak het mogelijk deze middelen breed in te zetten op de eerder geschetste randvoorwaarden.
- Meer geld voor groen, recreatie en klimaatadaptatie gekoppeld aan woningbouw (nu zijn financiën gekoppeld aan woningbouw alleen bestemd voor mobiliteit).
- Een mogelijk steviger wetgeving voor het verplicht mee-investeren in mobiliteit, klimaatadaptatie, natuur en recreatie.

CONCEPT

6 (Opnieuw) vormgeven aan Noord-Holland

Omgevingskwaliteit: veel transities komen op ons af die leiden tot veranderingen. Dat is niet nieuw, Noord-Holland is altijd aan verandering onderhevig geweest. Ons huidig beleid is erg gericht op beschermen. Deze veranderingen vragen om opnieuw te definiëren wat we belangrijk vinden om te behouden en wat en hoe we samen veranderingen vorm kunnen geven waarbij waarden zichtbaar blijven.

Wat is er aan de hand?

Noord-Holland is prachtig en divers. De cultuurlandschappen van Noord-Holland herbergen de geschiedenis en vormen een deel van de Noord-Hollandse identiteit. Die diversiteit van ons landschap komt mede doordat in Noord-Holland op een relatief klein oppervlak veel verschillende bodemtypen samenkomen. Daarbij is er bij de ingebruikname van het land steeds anders op de condities van bodem en water gereageerd. Dat kwam door culturele verschillen of bijvoorbeeld doordat gedurende de ontginning de financiële en technische mogelijkheden veranderden. Dat alles heeft geleid tot een afwisselend landschap met veel bijzondere plekken, dat hoog gewaardeerd wordt door inwoners en bezoekers.

De opgaven die op ons afkomen hebben een aantal dingen gemeen. Ze zijn urgent, hebben vaak een grote ruimtelijke impact, overstijgen veelal de lokale schaal en hebben het karakter van een transitie. Het stedelijk gebied verandert door verdichting van woningbouw, plaatsing van extra infrastructuur voor de energietransitie of transformatie van een werkgebied naar woningbouw. Ook in het landelijk gebied verwachten we grote effecten door alle opgaven. Voorbeelden hiervan zijn de impact van de energietransitie met windturbines, zonneparken, energie-infrastructuur en transformatorstations. Maar ook de vernatting van veenweidegebieden die kan leiden tot ander landgebruik en een andere verschijningsvorm, bijvoorbeeld moerasbos en rietlanden. Deze veranderingen beïnvloeden hoe Noord-Holland eruitziet en wat we daaraan waarderen.

In het (verre) verleden hervormden mensen het Noord-Hollandse landschap al door veenafgravingen, de aanleg van dijken en het droogmalen van meren tot polders. En ook minder lang geleden zijn er grote keuzes gemaakt in de ruimte. 150 jaar terug was er nog een Zuiderzee, bestond de Wieringermeerpolder nog niet en werd het Noordzeekanaal (grotendeels met de hand) gegraven. In de afgelopen 70 jaar is de verstedelijking in de provincie enorm versneld. Het aantal inwoners verdubbelde terwijl het aantal mensen per huishouden daalde. Het infrastructurele netwerk werd verbeterd, het aardgasnet werd uitgerold, Schiphol werd een van de grootste luchthavens van Europa en Amsterdam werd een groot internationaal internetknooppunt. Verandering van ons landschap is dan ook niet nieuw maar van alle tijden.

Hoe hoger de druk op de ruimte en op ons buitengebied was, hoe groter de behoefte werd de kwaliteit ervan te beschermen. Een mooi landschap, met cultuurhistorisch erfgoed en ruimte voor een groeiende recreatieve behoefte is onmisbaar als gezonde en fijne leefomgeving. Dit draagt bij aan het welzijn van onze inwoners en past ook bij de maatschappelijke tendens om meer oog te hebben voor brede welvaart. In de Omgevingsvisie is opgenomen dat we onze natuurgebieden, cultuurlandschappen en erfgoed willen behouden en versterken en dat ontwikkeling hierbinnen en het beheer ervan passend zijn bij de waarden, de karakteristiek en het draagvermogen. Dit is in de Omgevingsverordening verder uitgewerkt met o.a. de beschermingsregimes Natuurnetwerk Nederland (NNN), Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL), UNESCO werelderfgoed, de bescherming van archeologisch en cultureel erfgoed en de verplichting om bij een ontwikkeling in het landelijk

CONCEPT

gebied rekening te houden met de principes van de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. In eerste instantie hebben onze beschermingsregimes, zoals de naam al zegt, een beschermende werking. Reguliere ontwikkelingen zijn niet altijd mogelijk binnen deze gebieden en wat wel kan, moet voldoen aan bepaalde eisen. Op dit moment is de lijn dat 'ontwikkelingen van groot openbaar belang' doorgang vinden als er geen alternatieven zijn.

Zorgvuldig omgaan met de waarden van het landschap en de natuur is de onderliggende kernboodschap achter onze beschermingsregimes en ruimtelijke kwaliteitsinstrumenten. Met de toenemende druk op het landschap door de noodzakelijke transities en grote opgaven waar we voor staan, neemt ook het belang van die zorgvuldigheid toe. Voorbeelden als de mogelijke aanleg van een 380 KV door UNESCO werelderfgoed gebied in de Beemster tonen echter aan dat bescherming soms niet langer mogelijk is, en er behoefte is aan een meer op transitie gerichte benadering. Hoewel we de precieze impact van de transities op Noord-Holland nog niet kennen, weten we al wel dat we niet alles zullen kunnen behouden zoals het is. Ons huidige beleid is niet voldoende toegerust op de transities. Daarom is het nodig om het huidige beleid aan te passen.

Het is bij zo'n op transitie gerichte benadering belangrijker dan ooit om zorgvuldig vorm te geven aan de mogelijk nieuwe landschappen die hieruit voortkomen. En te benoemen welke waarden we willen behouden. In een wereld die steeds sneller om zijn as lijkt te draaien, zoeken we plekken en dingen waaraan we ons vast kunnen houden, waarin we ons gezamenlijke verleden kunnen herkennen. Tegelijk willen we - of moeten we - ook het nieuwe omarmen. Een goede vormgeving daarvan, én een respectvolle inpassing in het bestaande landschap zijn voorwaardelijk voor maatschappelijke acceptatie van veranderingen. Juist ook met het oog op het belang van brede welvaart. We willen dat Noord-Holland zich blijft onderscheiden door een grote diversiteit aan verschillende landschappen, die onmiskenbaar zijn verbonden met het verleden en ruimte bieden aan de toekomst.

Waar komt het op neer?

Het (opnieuw) vormgeven van Noord-Holland lukt alleen als bij grote vormende projecten het verbeteren van de leefomgeving het uitgangspunt is. Dat vraagt om een stevige verankering van het creëren van omgevingskwaliteit als nevendoelstelling in wetgeving.
Afbeelding 48: Noord-Holland, het landschap dat altijd in verandering is. Bron: provincie Noord-Holland

Botsingen en kansen met andere opgaven

Het lijkt soms alsof aandacht voor omgevingskwaliteit en het werken vanuit de waarde van de omgeving vertragend kan werken. Maar goed en tijdig meegenomen biedt het juist houvast voor het behalen van meervoudigheid in doelstellingen en kan het bijdragen aan het maatschappelijke draagvlak. Bij het opnieuw vormgeven van Noord-Holland moeten we afwegingen maken waar ontwikkelingen met elkaar schuren en kansen identificeren waar ze elkaar versterken. Bijvoorbeeld, het opzetten van het waterpeil kan zowel gunstig als ongunstig uitpakken voor het beschermen van archeologische waarden. De diepte waarop energie-infrastructuur wordt aangelegd door het gebied van het Oer-IJ maakt het verschil tussen het creëren van een kilometerslange opgraving (1 m diepte) of het in situ behoud (3 m diepte). Het inzetten op meer biodiversiteit buiten natuurgebieden door meer groenblauwe dooradering draagt bij aan het prettiger maken van het landschap. Tegelijkertijd vraagt de omzetting naar kringlooplandbouw ook ruimte voor extra bebouwing voor het verwerken van reststromen en het sluiten van kringlopen. Het werken vanuit waarden in een gebied en het creëren van waarden biedt kansen om de leefkwaliteit in een gebied te versterken. Denk bijvoorbeeld aan het openleggen van historische waterwegen voor waterafvoer of berging. Of het herstel van groen in historische binnensteden, het beschermen van dorpsgezichten, herbestemming van erfgoed tot woonbestemming of speciale windmolens die passen bij het karakter van de Beemster.

CONCEPT

Betrokken programma's en visies

Als vertrekpunt voor het opnieuw vormgeven aan Noord-Holland zijn de volgende beleidskaders van belang.

Programma Mooi Nederland
In het programma 'Mooi Nederland' staat ruimtelijke kwaliteit centraal. Het programma werkt aan een gedeeld beeld van de toekomst van ons land en regelt nieuwe concepten voor de inrichting van gebieden.

Omgevingsvisie NH2050
Uit de Omgevingsvisie: "Noord-Holland beschikt over een unieke en rijke variatie aan (open) landschappen, ruimtelijke structuren, aardkundige en archeologische waarden, cultuurhistorie en gebouwd (wereld)erfgoed. De provincie onderscheidt zich door haar openheid, de grote afwisseling en de contrasten in het landschap. Deze karakteristieken reflecteren de rijke ontstaansgeschiedenis en maken het aantrekkelijk voor mensen om hier te wonen, voor bedrijven om zich hier te vestigen en voor recreanten en toeristen om hier te verblijven. Voor de leefomgevingskwaliteit is het essentieel deze waarden en karakteristieken van landschap en cultuurhistorie te benoemen, te behouden, waar nodig adequaat te herstellen en waar mogelijk te versterken en te ontwikkelen."

PPLG – Een beleefbaar landelijk gebied
Om de opgaven in het landelijk gebied in samenhang op te pakken zet de provincie Noord-Holland het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) op, in navolging van het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het is bedoeld als samenhangend beleidskader voor het landelijk gebied. In het PPLG wordt een uitwerking opgenomen van de nationale opgaven voor biodiversiteit, stikstof, water en bodem, klimaat en het perspectief voor de landbouw. De thema's woningbouw, energievoorziening, infrastructuur en economie worden niet uitgewerkt in het PPLG en komen in dit Ruimtelijk Voorstel uitvoerig aan bod. Zoals in het PPLG is aangegeven, zal de ruimtelijke afweging tussen de belangen uit het PPLG en de overige belangen in dit Ruimtelijk Voorstel plaatsvinden. Het PPLG is daarmee een belangrijke bouwsteen van het Ruimtelijk Voorstel. Het PPLG bevat een uitwerking van de provinciale doelstellingen voor het landelijk gebied op de thema's landschap, erfgoed en recreatie (PPLG H2.7 Een beleefbaar landelijk gebied).

Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
De leidraad is een provinciale handreiking voor het inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het landschap, zoals bebouwing, agrarische bedrijven, infrastructuur of vormen van energieopwekking. Daarnaast bieden de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en de handreikingen gemaakt voor inpassing energie-infrastructuren een duidelijke basis voor inpassing van projecten. De Leidraad geeft gebiedsgerichte én ontwikkelingsgerichte beschrijvingen en biedt zo toepasbare informatie over de manier waarop ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. De provincie beoogt met deze Leidraad om samen met bijvoorbeeld gemeenten, ontwikkelaars en initiatiefnemers te werken aan het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van het landschap en de cultuurhistorie.

Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL)
Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn. Het BPL is beschreven in kernkwaliteiten per deelgebied. De voormalige beschermingsregimes Bufferzones, Aardkundig Monument en Weidevogelleefgebied zijn geborgd in de kernkwaliteiten.

CONCEPT

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, gericht op de wezenlijke kenmerken en waarden van natuur en landschap) en Provinciale Monumenten hebben een eigen regime en vallen daarom buiten het BPL-regime.

Beleidskader Erfgoed & Cultuur
Erfgoed en cultuur dragen sterk bij aan de kwaliteit van de leefomgeving. Noord-Holland heeft veel culturele organisaties en initiatieven, monumenten, (wereld)erfgoed, bijzondere archeologische vindplaatsen en historische cultuurlandschappen. Dit levert een aantrekkelijk woon- en verblijfklimaat op. Dit is uitgewerkt in het Beleidskader Erfgoed & Cultuur. In het beleidskader zijn als opgaven benoemd:

1. transformatie van het cultuurlandschap
   Een van de speerpunten voor het beleid is dat cultuurhistorische waarden worden meegewogen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen. We vertalen dat in het Ruimtelijk Voorstel in 'erfgoedinclusief ontwikkelen';
2. leegstand, herbestemming en verduurzaming
   De focus ligt op continuïteit in gebruik en duurzame exploitatie, waarbij sociaal-maatschappelijke waarden behouden blijven;
3. bereikbaarheid en toegankelijkheid van de culturele infrastructuur
   Het is zaak dat er voldoende en toegankelijke culturele voorzieningen blijven, ook als er vele duizenden woningen worden bijgebouwd.

Overige relevante programma's

- Noord-Holland Noord regioprofiel 2021 'Zee aan ruimte, land vol cultuur'
- MRA Regioprofiel 2019-2024 'Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed'
- Uitvoeringsprogramma Hollandse Waterlinies Noord-Holland 2022-2025
- Uitvoeringsprogramma Herstel Liniedijken 2021-2025
- Ruimtelijk beleidsplan Stelling van Amsterdam
- Beeldkwaliteitsplan Stelling van Amsterdam

Afwegingskader energieopwekking Hollandse Waterlinies
Een eerste stap in de transitiegerichte benadering binnen de grenzen van Werelderfgoed Hollandse Waterlinies is gemaakt met het opstellen van het 'Afwegingskader energieopwekking Hollandse Waterlinies'. Dit stuk is een goed hulpmiddel bij eventuele ontwikkelingen en mogelijke aantasting van de kernkwaliteiten.

CONCEPT

Wat agenderen we?

6.1: Passen we onze beschermingsregels voor landschap en cultuur aan vanwege transities?

Ons huidige beleid is veelal gericht op bescherming van de bestaande intrinsieke en toegekende waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. Op circa 50% van het landelijk gebied ligt een beschermingsregime (N2000, NNN, BPL, Unesco-werelderfgoed, stiltegebieden, archeologisch en gebouwd en groen erfgoed). Nu al is echter duidelijk dat een deel van de transitie-opgaven ook zal landen binnen een of meerdere beschermingsregimes:

- Een aantal zoekgebieden voor zonne- en windenergie op land, aangewezen in de Regionale Energiestrategieën (RESsen), ligt bijvoorbeeld (deels) in beschermd gebied.
- In het zoekgebied van de 380kV-hoogspanningsleiding tussen het Noordzeekanaalgebied en Noord-Holland Noord liggen de werelderfgoederen van de Beemster en de Hollandse Waterlinies. Ook de uitbreiding van de 380kV-hoogspanningsleiding Diemen-Ens doorkruist de Waterlinies.
- Om CO_2-uitstoot en verdere bodemdaling tegen te gaan worden in het NPLG en PPLG verkend of en waar het peil opgezet moet worden in veengebieden. Peilopzetting kan positief uitpakken voor de bescherming en conservering van archeologische vindplaatsen. Maar als op deze plekken moerasbos of rietlanden mogen ontstaan die CO_2 op kunnen slaan, zal dat deze vindplaatsen mogelijk juist aantasten. Ook veranderen dan specifieke kernwaarden zoals openheid en de habitat voor weidevogels.
- Klimaatverandering (hitte, droogte, verzilting, wateroverlast en overstroming) heeft effect op ons erfgoed en beschermde landschappen.
- Aanlandingen wind op zee doorkruisen de Atlantikwall en ondergrondse bekabeling naar transformatorstations doorsnijden gebieden van archeologische waarden.
- De omslag naar kringlooplandbouw vraagt om aanpassingen, zoals extensivering, ruimte voor verbreding van activiteiten, het verwerken van reststromen en energie-opwekking op het erf. Dit vraagt om afwijkingen van het bouwvlak en past niet altijd binnen de regels van het BPL.

De aankomende veranderingen kunnen nopen tot het maken van keuzes in welke landschappen en welk erfgoed we willen behouden (en in welke omvang), en welke we niet kunnen of willen behouden. Op het moment dat bescherming niet langer mogelijk is, kiezen we voor een op transitiegerichte benadering. Dit betekent niet dat we geen waarde meer hechten aan het bestaande, maar dat dit het vertrekpunt vormt voor verdere ontwikkeling met kwaliteit. We kijken dan ook naar kansen die er liggen voor het landschap en het erfgoed. Er zijn immers ook plekken die niet beschermd, maar wel behoudenswaardig zijn in de ogen van bewoners. In een enkel geval betekent het zelfs dat een volledig nieuw landschap ontstaat met nieuwe waarden.

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Niet alles kan behouden worden zoals het is. Wees daar eerlijk over in de nota Ruimte en geef duidelijk aan welke consequenties het kiezen voor bepaalde ontwikkelingen heeft voor erfgoed, cultuur en landschap. Geef aan welke waarden vanuit landelijk perspectief absoluut behouden moeten blijven.

Wat doen we zelf?

- We sturen op de kwaliteit en diversiteit van onze Noord-Hollandse landschappen en onderzoeken of er invloed is van de opgaven die ruimte zoeken in onze landschappen.
- Als we verwachten dat er invloed is van de transities op de huidige landschappen en structuren uit de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie maken we inzichtelijk wat het betekent voor de kernwaarden, ambities en ontwikkelprincipes en passen daar de Leidraad op aan.
- We betrekken inwoners bij het bepalen van de gewenste omgevingskwaliteit en de lange termijn toekomst van Noord-Holland.

CONCEPT

- We maken een afwegingskader hoe om te gaan met de gevolgen voor erfgoed bij klimaatverandering.
- We werken verder aan richtlijnen voor de omgang met waardevol erfgoed zoals behoudenswaardige stolpboerderijen zodat voor eenieder duidelijk is hoe we omgaan met beschermen van waardevol erfgoed en hoe we omgaan met transities in relatie tot waardevol erfgoed.
- We ontwikkelen een referentiekader voor culturele voorzieningen om daarmee beter te kunnen bepalen wat er nodig is voor een waardevolle leefomgeving en hoe er gebruik kan worden gemaakt van erfgoed.
- Binnen de NOVEX MRA onderzoeken we de mogelijkheden van landschaps- en natuurinclusief verstedelijken.

Wat vragen we van het Rijk?
Van het Rijk verwachten we een stevige inzet op omgevingskwaliteit. Naast het aanjagen en stimuleren (MOOI Nederland) vragen we:
- Een standpunt over hoe om te gaan met transities in en bij de Unesco werelderfgoederen.
- Een standpunt over hoe om te gaan met en de gevolgen voor het erfgoed in relatie tot het Verdrag van Malta bij grote fysieke transities.

Een voorbeeld van ontwikkelen op basis van bestaande waarden is ‘erfgoedinclusief ontwikkelen’. Uitgangspunt hiervan is: niet de bevriezing van het erfgoed, maar ontwikkelingsgericht meebewegen op basis van erfgoedwaarden en hierbij de tijdlagen in het landschap herkenbaar houden. Dit is gebeurd bij de Markermeerdijk, waar de nieuwe dijk de lijnen van de historische dijken volgt en deze zichtbaar laat in het landschap. Er is een tijdlaag toegevoegd.
Een ander voorbeeld speelt in Waterland. Dat bestaat uit lager liggende droogmakerijen in het hoger liggende, slotenrijke veengebied. Deze combinatie leidt tot een ruimtelijke variatie en schaal die – naast de openheid – gewaardeerd worden. Door de kwaliteiten van het landschap als onderlegger te nemen kan deze waarde behouden worden bij een veranderend waterpeil en grondgebruik. In een transformerend Waterland kunnen misschien niet alle weidevogelgebieden behouden blijven, maar kunnen wel nieuwe waarden in de vorm van hogere hooilanden en vernatte droogmakerijen (waterberging, natte teelten) worden toegevoegd. Dit heeft weliswaar een andere signatuur, maar de variatie en schaal van het landschap blijven.

CONCEPT

6.2: Maken we omgevingskwaliteit volwaardig onderdeel in de besluitvorming bij alle programma's en projecten?

Het bereiken en in stand houden van een goede omgevingskwaliteit is een hoofddoel geworden van de Omgevingswet. Iedereen die iets verandert in de fysieke leefomgeving is verplicht de omgevingskwaliteit niet alleen te behoeden, maar zelfs te verbeteren. Het sturen op en creëren van omgevingskwaliteit vraagt om een verruiming van het begrip ruimtelijke kwaliteit naar een omgevingskwaliteit die gunstige condities schept voor brede welvaart en welzijn, waarbij verbetering van de ecologische en maatschappelijke meerwaarde uitgangspunt is. Belangrijk is hierbij dat het gaat om integrale omgevingskwaliteit[32], waarbij ruimtelijke kwaliteit, identiteit, economie, erfgoed, ecologie, cultuur en sociaal maatschappelijke factoren in samenhang worden meegenomen. Zo kan beter worden gestuurd op de kenmerken en behoeften van een specifieke locatie en meervoudig ruimtegebruik. Bovendien wordt erfgoed steeds meer een zaak van inwoners. Bij de ratificatie van het Verdrag van Faro zijn afspraken gemaakt over het democratiseren van erfgoed. Het draait erom dat gebruikers, omwonenden, kortom, iedereen, bepaalt wat van waarde is en welke waarde. Omgevingskwaliteit zou als zelfstandig doel vanaf de start van de planvorming moeten worden meegenomen in integrale afwegingen. Dat vraagt vooraf duidelijke kaders en hardere afspraken tussen overheden en ontwikkelaars/ondernemers over het beschermen én creëren van omgevingskwaliteit. De afspraken dienen zowel te gaan over de gewenste verschijningsvorm en positieve impact op maatschappelijke doelen als over de daarbij horende investeringen. Dat dit goed kan uitpakken blijkt bijvoorbeeld uit het traject Ruimte voor de Rivier. Het project had een dubbeldoelstelling: het vergroten van de waterveiligheid én het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit. Projecten gericht op waterveiligheid werkten uiteindelijk positief uit op de landschappelijke en stedelijke kwaliteit, biodiversiteit, cultuurhistorie, beleving en recreatie. De gewenste omgevingskwaliteit en de daarvoor benodigde financiële inzet, zijn vanaf de start ingebracht en bewaakt. In veel andere voorbeelden zien we dat wanneer dit niet gebeurt, de omgevingskwaliteit het onderspit delft. Wij willen daarom dat werken vanuit omgevingskwaliteit een doel en uitgangspunt wordt in alle programma's, gebiedsprocessen en projecten vanaf het begin van de planvorming.

Afbeelding 49: Ensembles en structuren uit de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Bron: provincie Noord-Holland

Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?

- Geef aan en maak inzichtelijk dat omgevingskwaliteit als gelijkwaardige doelstelling geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen en werk dit nader uit. Daarbij hoort ook het borgen van ambities, zowel procesmatig, juridisch als financieel. Dit om vrijblijvendheid tegen te gaan en mooie ambities die in praktijk niet of nauwelijks gerealiseerd kunnen worden te voorkomen.

Wat doen we zelf?

- We werken gebiedsgericht aan onze opgaven waarbij we het creëren van omgevingskwaliteit vanaf de start van de gebiedsprocessen inbrengen. Daarbij brengen we in kaart wat de gevolgen zijn van een voorgestelde verandering en wat de gevolgen zijn voor andere opgaven die tegelijkertijd in een gebied spelen.
- We onderzoeken waar aanpassingen en aanvullingen in ons huidig ruimtelijk instrumentarium nodig zijn om omgevingskwaliteit te borgen in de planvorming. We vertalen de resultaten door in ons omgevingsbeleid. Op het moment dat bescherming niet langer mogelijk is, stellen we nieuwe eisen om omgevingskwaliteit toe te voegen.

[32] Onder 'omgevingskwaliteit' verstaan we het geheel aan kwaliteiten die de waarde van de fysieke leefomgeving bepalen. Vanuit ons bestaande beleid gaat het hier om een samenvoeging van ruimtelijke kwaliteit (belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde) en milieukwaliteit (gezondheid en veiligheid).

CONCEPT

Wat vragen we van het Rijk?
Van het Rijk verwachten we een stevige inzet op omgevingskwaliteit. Naast het aanjagen en stimuleren (MOOI Nederland) vragen we:

- Omgevingskwaliteit (duidelijker) als randvoorwaarde te borgen bij nieuwe ontwikkelingen via juridisch afdwingbaar instrumentarium.
- Het goede voorbeeld te geven en omgevingskwaliteit te verankeren als gelijkwaardige doelstelling in alle ruimtelijke programma's en projecten waar het Rijk aan werkt.
- Te zorgen voor afstemming bij provincie-overstijgende ingrepen of gevolgen.

CONCEPT

7. Op weg naar de toekomst van Noord-Holland: we kunnen de grote opgaven aan door keuzes te maken met lef!

Op weg naar de toekomst van Noord-Holland
Dit Ruimtelijk Voorstel geeft aan wat de ruimtelijke vraagstukken zijn waar we de komende jaren aan willen werken. Het zijn vraagstukken die voortkomen uit autonome ontwikkelingen die op ons afkomen, zoals klimaatverandering, bevolkingsgroei en de achteruitgang van biodiversiteit. Hiertoe moeten we ons verhouden. We zijn ambitieus in hoe we met deze ontwikkelingen omgaan en op welke manier we ze willen oplossen. We bouwen hierbij voort op het Noord-Holland zoals het zich tot nu toe heeft ontwikkeld. We maken gebruik van de waarden, identiteiten en kracht die onze provincie heeft. Om de grote opgaven van vandaag en morgen op een goede manier een plek te geven, verwachten we dat het aanzien van Noord-Holland soms zal veranderen. Maar wel op zo'n manier dat we ervoor zorgen dat toekomstige generaties in Noord-Holland fijn kunnen blijven leven in onze dorpen en steden. Om dit voor elkaar te krijgen, zetten we een aantal beleidskeuzes uit het verleden door, maar zal er gedeeltelijk ook een koerswijziging nodig zijn. Dat vraagt wel een aantal keuzes met lef. Want niet alles past overal en niet alles kan worden gecombineerd. Dit Ruimtelijk Voorstel is het startsein voor de discussie over die keuzes.

Naar een actualisatie van de Omgevingsvisie
De vraagstukken die in dit Ruimtelijk Voorstel zijn beschreven zijn merendeels niet nieuw. Ze worden ook al beschreven in onze Omgevingsvisie NH2050. En een deel van ons langetermijnbeleid is hier dan ook al op toegesneden. Vanwege nieuwe inzichten die in de afgelopen 5 jaar zijn ontstaan en verbeterde informatie is aanpassing en aanvulling van ons beleid nodig. Het Ruimtelijk Voorstel is daarmee ook de opmaat voor een actualisatie van onze Omgevingsvisie NH2050.

Zuinig omgaan met ruimte
Bij elkaar opgeteld hebben alle ambities een aanvullende ruimtevraag van indicatief 27% van de provincie Noord-Holland bovenop het bestaande ruimtegebruik. De ontwikkelrichting die nu al in ons beleid vervat zit, en toekomstbestendig lijkt, is zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. Dat begint met besparen, het niet gebruiken van ruimte.

Zuinig omgaan met ruimte: door te sturen op clustering
Door het sturen op nabijheid van wonen en werk, hoeven mensen minder ver naar hun werk te reizen. Daardoor is minder extra ruimte voor mobiliteit nodig. Door nabijheid van functies kan vervoer van grondstoffen beperkt worden. Door besparing op energie en het koppelen van opwek aan verbruik zetten we in op het beperken van opwek en transport van energie. Het sturen hierop doen we door het voortzetten en versterken van ons beleid op het clusteren van functies. Deze clustering is altijd gekoppeld aan onze netwerken. Het gaat dan om:
- industrieclusters bij energieknooppunten;
- circulaire economie op bedrijventerreinen bij stedelijk gebied;
- grootschalig wonen en werken bij OV-knooppunten.

Zuinig omgaan met ruimte: door te sturen op meervoudig en intensiever ruimtegebruik
Een tweede uitgangspunt dat we voort willen zetten, gericht op zuinig zijn met de ruimte, is het inzetten op meervoudig en intensiever ruimtegebruik. Daar waar we inzetten op nieuwe ontwikkelingen, denk aan nieuwe woningen, nieuwe bedrijventerreinen, of de aanleg van nieuwe energiesystemen, zal het zo veel mogelijk gericht moeten zijn op het behalen van meerdere doelstellingen. Dit draagt ook bij aan het efficiënter inzetten van middelen. Zeker in een tijd waarin middelen, qua financiën, grondstoffen en arbeidspotentieel schaars zijn. Dit vraagt om aandacht voor de randvoorwaarden waaronder deze ontwikkelingen zich kunnen voltrekken. Over die

CONCEPT

randvoorwaarden wordt al veel gesproken, het blijkt in praktijk weerbarstig om ze ook daadwerkelijk waar te maken. Daarom willen we randvoorwaarden afdwingbaar maken. Toekomstbestendig ontwikkelen staat daarin centraal. Denk hierbij aan klimaatadaptief en natuurinclusief ontwikkelen en betaalbaarheid van woon- en werkruimte.

Zuinig omgaan met ruimte: door selectief te zijn in wat wordt gefaciliteerd
Het derde waar we op willen sturen als het gaat om zuinig ruimtegebruik is dat we nog meer dan in het verleden, selectief moeten zijn over waar we ruimte voor willen maken en houden. Als ruimte beperkt is, moeten we ons afvragen welke vormen van ruimtegebruik en economische ontwikkeling bijdragen aan het Noord-Holland dat inwoners willen. Niet alles past overal. Dat gaat ook letterlijk over de juiste functies op de juiste plek, waarbij een brede integrale afweging moet worden gemaakt. Bijvoorbeeld grote energievragers dicht bij energieknooppunten plaatsen of het weren van bedrijven in een lage milieucategorie op industrieterreinen met een hoge milieucategorie.

Afbeelding 50: Overzichtsdiagrammen ruimteclaims provincie Noord-Holland. De ruimteclaims in Noord-Holland zijn erg groot. Daarom moeten we zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. We doen dat door ruimte intensiever te gebruiken, bijvoorbeeld meer woningen bouwen per hectare. Door functies te integreren, bijvoorbeeld door combinaties van gebruik in een gebouw of gebied. Uiteindelijk past niet alles overal dus zijn er keuzes noodzakelijk die leiden tot functiewijziging. Bron: Provincie Noord-Holland

Ruimte houden voor een toekomstbestendig landelijk gebied en energietransitie
Veel gaat dus om het intensiever en zuinig gebruik van de ruimte die we hebben. Er zijn echter ook functies die ruimte nodig hebben en houden. Deze functies landen veelal in het landelijk gebied. Door zuinig om te gaan met de ruimte die we hebben, kunnen we aan deze broodnodige functies ook ruimte bieden. Hierdoor blijft en ontstaat er ruimte voor:

- de wateropgaven.
- de energietransitie.
- kringlooplandbouw (inclusief mogelijkheden voor extensivering waar nodig).
- natuurontwikkeling in combinatie met recreatie.
- mogelijkheden voor kleinschalige woningbouw bij kernen als bijdrage aan leefbaarheid en het voorzieningenniveau in de dorpen.

Omgevingskwaliteit als uitgangspunt met ruimte voor transities en nieuwe kwaliteiten
Voor alle ruimtelijke opgaven geldt dat we ze op zo'n manier willen oppakken dat de omgevingskwaliteit, één van de redenen waarom Noord-Holland zo in trek is, minimaal gelijk blijft. We hebben als Noord-Holland al een sterkte traditie in het beschermen en aantrekkelijk houden van onze landschappen. Duidelijk is dat met de opgaven die er aan komen niet alles kan blijven zoals het is. Daarvoor zullen we ruimte moeten creëren in ons beleid voor het behouden van omgevingskwaliteit, rekening houdend met alle transities. Dit zullen we moeten doen door te definiëren wat we belangrijk vinden om te behouden en waar en hoe we veranderingen aan kunnen. Op zo'n manier dat waarden zichtbaar blijven en ook nieuwe kwaliteiten kunnen ontstaan. Maar we zullen soms ook afscheid moeten nemen van het Noord-Holland zoals we dat tot nu toe kennen.

Keuzes maken met lef
Als we deze lijn volgen dan kunnen we de grote opgaven in Noord-Holland aan. Dat vraagt wel om een aantal keuzes met lef. Op een aantal spannende punten zal het roer om moeten ten opzichte van ons huidige handelen en zullen we een standpunt moeten innemen. Dit gaat onder andere om de volgende vraagstukken:

- De manier waarop we het zoetwateraanbod in balans brengen met de zoetwatervraag.
- Het geven van ruimte aan water en de consequenties die dit kan hebben voor huidig en toekomstig landgebruik.

CONCEPT

- Het type economische ontwikkeling dat we willen faciliteren en vormen van landgebruik waar we ruimte voor willen houden in Noord-Holland. Durven we selectief te zijn in welke bedrijven we waar willen faciliteren? Niet alles past meer. Durven we in te zetten op kwalitatieve in plaats van kwantitatieve groei van onze economie?
- Hoe we omgaan met de urgentie die komt kijken bij het oplossen van energienetcongestie. Gaan we onvoorwaardelijk mee in het zo snel mogelijk ruimte creëren om de netcongestie op te lossen ongeacht de consequenties of wegen we andere opgaven mee, zoals bijvoorbeeld waterveiligheid, het toevoegen omgevingskwaliteit en ruimtelijk economische impact? En welke opgaven zijn daarbij meer of minder belangrijk in de afweging?
- Hoe en aan welke vormen van energieopwekking we na 2030 ruimte gaan geven?
- De manier waarop we omgaan met gezondheid. Maken we gezonde leefomgeving leidend en laten we industrie- en woonfuncties zich pas in elkaars nabijheid ontwikkelen als een gezondere leefomgeving geborgd is?
- Hoe we de woningnood oplossen en inzetten op het versnellen van de bouwproductie van al in voorbereiding zijnde plannen.
- Wat we een aanvaardbare leefomgeving vinden bij het ontwikkelen van nieuwe woningen. Welke randvoorwaarden vinden we het meest belangrijk? Wat is daarbij aanvaardbaar op onderwerpen als bereikbaarheid, klimaat- en toekomstbestendig bouwen, natuurinclusief bouwen luchtkwaliteit of erfgoed?
- De bereikbaarheid is in het geding met alle woningbouw en economische ontwikkelingen. Accepteren we deze ontwikkeling of gaan we sterker sturen op het STOMP-principe, de schaalsprong in het openbaar vervoer in de MRA en het beter benutten van de huidige mobiliteitsnetwerken?
- Hoe we omgaan met het faciliteren van goederenstromen in relatie tot een gezonde en prettige leefomgeving.
- Welke omgevingskwaliteit we willen behouden en waar willen we juist ruimte geven aan transities in combinatie met het ontwikkelen van nieuwe omgevingskwaliteit. Dit betekent soms afscheid nemen van bestaande kwaliteiten.

Integraal werken als noodzaak om keuzes te kunnen maken
Er is een aantal belangrijke opgaven en transities die elkaar in de weg zitten. Geen van die opgaven is van een overheersend belang. Dus we moeten een manier vinden om ze op de beste mogelijke manier te combineren. En dat gaat alleen als we echt integraal werken. De keuzes zijn situationeel, en ook hier zal vaak een transitiegerichte benadering nodig zijn: hoe ziet het eruit als we de belangrijkste dingen wel combineren. En daar sneuvelen altijd enkele zaken bij, ook zaken die al lang bestaan, of dat nu gaat om bedrijven, landschappen of andere belangrijke zaken. En dat is nu precies waar lef voor nodig is, integraliteit is geen rozige wereld waarin alles met een compromis kan worden opgelost.

Samenwerken en gebiedsgerichte uitwerkingen
Geen enkele overheid kan dit alleen aan. De opgaven liggen niet alleen op de laag van de provincie, maar ook bij de gemeenten, waterschappen, het Rijk en soms zelfs Europees schaalniveau. We hebben daarom in dit Ruimtelijk Voorstel aangegeven wat we zelf willen oppakken en wat duidelijk bij het Rijk ligt. Met gemeenten en waterschappen zullen we in een later stadium specifieke afspraken maken, mogelijk in gebiedsarrangementen. Met belangenorganisaties en initiatiefnemers in ruimtelijke ontwikkelingen alsmede met onze inwoners zullen we het gesprek aangaan over de toekomstige ontwikkelingen en de vraag wat voor Noord-Holland zij in de toekomst willen.

Op hoofdlijnen kunnen we beslissingen nemen voor Noord-Holland als geheel. De echte uitwerking en keuzes zullen echter voor een groot deel naar voren komen in deelgebieden. Daarom is nu al gestart met de uitwerking in de NOVEX-gebieden en maken we samen met onze partners een

CONCEPT

ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord met daarin aandacht voor specifieke gebiedsopgaven.

Het Rijk heeft hierbij een belangrijke rol: landelijke keuzes zijn nodig voor een gelijk speelveld en het voorkomen van afwenteling
Los van het schaalniveau is een gelijk speelveld ook een belangrijk argument om te vragen aan het Rijk om bepaalde ontwikkelingen landelijk op te pakken. Veel bedrijven en projectontwikkelaars zijn landelijk actief. Randvoorwaarden die overal gelijk zijn en ruimte bieden voor het aanpassen van bedrijfsvoering geven eenduidigheid in regels en dwingen innovatie af. In de ene provincie verplicht worden bij te dragen aan klimaatadaptieve maatregelen en in de andere niet, levert dat een ongelijk speelveld op. Een andere belangrijke reden om regelgeving landelijk te verankeren is het voorkomen van afwenteling of een waterbedeffect. Als in de ene provincie strenger wordt omgegaan met randvoorwaarden voor een gezonde leefomgeving dan in een andere provincie, bestaat de kans dat bedrijven zich op een andere plek vestigen waar de inwoners vervolgens met nadelige milieueffecten worden geconfronteerd. Kortom: het Rijk zal een belangrijke partner zijn bij het voor elkaar krijgen van de transities.

Start van een proces naar keuzes
Dit Ruimtelijk Voorstel is de start van een langer lopend proces op zoek naar oplossingen om onze provincie ook in de toekomst een prettige en gezonde leefomgeving te bieden. We zullen hiervoor de samenwerking zoeken met medeoverheden, kennisinstituten, belangenorganisaties. De inwoners van Noord-Holland zullen betrokken worden. Het zijn uiteindelijk zij en volgende generaties Noord-Hollanders die voorop staan bij het zoeken naar oplossingen voor de toekomstige ontwikkeling van de provincie.

Afbeelding 51: Concept synthese van de drie perspectieven met water en bodem als ondergrond. Bron: provincie Noord-Holland

CONCEPT

Bijlagen

Afkortingen

Bijlage 1: NOVEX MRA

Bijlage 2: NOVEX Noordzeekanaalgebied

Bijlage 3: NOVEX Schipholregio

Bijlage 4: NOVEX-gebied Groene Hart: Ontwikkelperspectief 1.0 Groene Hart 2050

Bijlage 5: Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

CONCEPT

Afkortingen

2BCM	2 Miljard Kubieke Meter Gas
ARK/NZK	Amsterdam Rijnkanaal Noordzeekanaal
ARO	Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling
BBES	Battery Energy Storage Systems
BO	Bestuurlijk Overleg
BO-MIRT	Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
BPL	Bijzonder Provinciaal Landschap
BRP	Bruto Regionaal Product
BRS	Bestuurlijke Regie Schiphol
BZK	Binnenlandse Zaken
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CES	Cluster Energie Strategieën
CO_2	Koolstofdioxide
CO_2-eq	Koolstofdioxide equivalent
CRa	College van Rijksadviseurs
EU	Europese Unie
eVTOL	Electrical Vertical Take Off and Landing
EZK	Economische Zaken en Klimaat
GLB-NSP	Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid – Nationaal Strategisch Plan
GS	Gedeputeerde Staten
HA	Hectare
HTO	Hoge Temperatuur Opslag
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
IPO	Interprovinciaal Overleg
I&W	Infrastructuur en Waterstaat
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KRW	Kaderrichtlijn Water
KV	Kilovolt
KZH	Klimaatbestendig Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem
LNV	Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
MAAS	Mobility As A Service
MIEK	Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MRA	Metropoolregio Amsterdam
MTB	Multimodaal Toekomstbeeld
MW	Megawatt
N2000	Natura 2000
NAP	Nieuw Amsterdams Peil
NAS	Nationale Adaptatiestrategie
NIMBY	Not In My Backyard
NH	Noord-Holland
NHN	Noord-Holland Noord
NHZ	Noord-Holland Zuid
NMF	Natuur- en Milieufederatie

CONCEPT

NNN	Natuurnetwerk Nederland
NNTB	Nog Nader Te Bepalen
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra om uitvoeringskracht toe te voegen aan de Nationale Omgevingsvisie
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NPCE	Nationaal Programma Circulaire Economie
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NUP KA	Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie
NVM	Nederlandse Vereniging van Makelaars
NZKG	Noordzeekanaalgebied
OER	Opwek Energie op Rijksgrond
OV	Openbaar Vervoer
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PCER-NH	Provinciale Circulaire Economie Rapportage Noord-Holland
PCES	Provinciale Cluster Energie Strategie
PEH	Programma Energie Hoofdstructuur
PMIEK	Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat
PPLG	Provinciaal Programma Landelijk Gebied
PS	Provinciale Staten
RCR	Rijkscoördinatieregeling
RES	Regionale Energiestrategie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RLI	Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur
RSW	Regionale Structuur Warmte
SBAB	Samen Bouwen Aan Bereikbaarheid
STOMP	Stappen Trappen Openbaar vervoer Mobility as a service Privé autovervoer
TWh	Terawattuur
UNESCO	United Nations Education Scientific and Cultural Organization
VAWOZ	Rijksprogramma Verkenning Aanlanding Wind Op Zee
VHR	Vogel- en habitatrichtlijnen
VTH	Vergunningverlening Toezicht en Handhaving
VTOL	Vertical Take Off and Landing
WBS	Water en Bodem Sturend
WKO	Warmte- en Koude Opslag
WOZ	Wind Op Zee
WUR	Wageningen University & Research

CONCEPT

Bijlage 1: NOVEX MRA

Binnen het kader van NOVEX-MRA wordt gewerkt aan een Uitvoeringsagenda. Dit is de basis voor de uitvoering van het Verstedelijkingsconcept MRA (Ontwikkelperspectief NOVEX MRA). En zorgt voor onderbouwing van de ruimtelijke keuzes die de komende 4 tot 10 jaar gemaakt moeten worden. De opzet voor het Uitvoeringsprogramma sluit aan bij de drie hoofdopgaven uit het Ontwikkelperspectief MRA:

1. Meerkernige ontwikkeling met menselijke maat
2. Groenblauw netwerk in en om de stad
3. Ordenende netwerken: watersysteem, energie, circulaire economie

De Uitvoeringsagenda wordt de komende maanden nog nader ingevuld, met als streven ~~een eerste versie~~ die in het Bestuurlijk Overleg ~~Leefomgeving~~ MIRT van 2024 voor te leggen. De Uitvoeringsagenda MRA bouwt voort op de afspraken die zijn gemaakt in het Verstedelijkingsconcept en laat de uitwerkingen die worden opgepakt in (met name) NOVEX NZKG en NOVEX Schipholregio ook daar.
Het landelijk gebied is een belangrijk onderdeel van het Ontwikkelperspectief, stad en land zijn nauw met elkaar verbonden en kunnen niet zonder elkaar, als twee kanten van dezelfde medaille. Het groenblauwe netwerk illustreert dat fraai, omdat het stad en land met elkaar verbindt. Net als de onderliggende systemen van mobiliteit, water en energie. Wat mobiliteit betreft, hebben Rijk en regio in de MRA gezamenlijk het Multi Modaal Toekomstbeeld opgesteld, waarin een aantal principes staat weergegeven die richting geven aan de (zeer grote) mobiliteitsopgave die de NOVEX MRA met zich meebrengt.

Wat nog ontbreekt (onder meer), en waar het Ruimtelijk Voorstel en de MRA met elkaar oplopen, is ~~het werken aan~~ een watersysteemanalyse. Onderzoeken rond het watersysteem die in het kader van het Ruimtelijk Voorstel worden uitgevoerd, zullen dan ook aanvullend zijn op de studies die in het kader van onder meer de MRA-uitvoeringsagenda worden gedaan, en vice versa. Ook op het gebied van energie-infrastructuur en de koppeling aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen komen er mogelijk aanvullende verkenningen.

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?
Zoals beschreven is het Ontwikkelperspectief MRA geheel in lijn met het Ruimtelijk Voorstel en vormt het een bouwsteen ervoor. Wel worden op het gebied van Water en Bodem Sturend en het energiesysteem in het kader van het Ruimtelijk Voorstel nadere uitwerkingen en studies gedaan, die invloed kunnen hebben op het Ontwikkelperspectief MRA. Deze aanvullingen en studies worden in gezamenlijkheid en/of afstemming gedaan. Vooralsnog liggen eventuele schuurpunten eerder richting uitvoering. Met name de in het ontwikkelperspectief benoemde randvoorwaarden om complete steden te kunnen realiseren, stuiten op problemen van met name financiële aard. Veel van de randvoorwaarden, zoals klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen als ook voldoende recreatieve mogelijkheden in en om stedelijk gebied, worden onvoldoende geborgd. Ook de benodigde middelen voor de Schaalsprong in het openbaar vervoer van de regio zin onvoldoende beschikbaar (zie ook hoofdstuk 5). Het wordt door alle partijen (zowel Rijk als regio) in teksten onderschreven, maar vindt vooralsnog geen navolging in het vrijmaken van de daarbij benodigde investeringen bij alle betrokken partijen.

CONCEPT

Bijlage 2: NOVEX Noordzeekanaalgebied

Het Noordzeekanaal is sinds het is gegraven de economische drager van de regio Noordzeekanaalgebied. De regio bestaat uit drie deelgebieden met elk een eigen karakter: In de IJmond domineert de (offshore)industrie en visserij, in de Zaanstreek voedselindustrie, en de Amsterdamse haven is groot in import, opslag en vervoer van brandstoffen. In het Noordzeekanaalgebied speelt een aantal grote opgaven en dient een aantal transities van nationaal belang vorm te krijgen. Het gaat om onder meer:

- het vormgeven van de economische transitie naar groene brandstoffen, een snelle verduurzaming en circulaire economie,
- het realiseren van een groot aantal woningen in combinatie met het werken aan een gezondere leefomgeving,
- het anticiperen op klimaatverandering en de daarmee verbonden specifieke uitdagingen, zoals verzilting, watertekort en wateroverschot.

In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied worden de thema's gezonde Leefomgeving, haveneconomie, circulaire economie, energietransitie, landschap en ecologie, woningbouw en water, in samenhang tegen elkaar afgewogen en wordt aangegeven hoe deze functies ruimtelijk kunnen worden ingepast in het Noordzeekanaalgebied. Het Noordzeekanaalgebied is een deelgebied van de Metropoolregio Amsterdam. In het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied is daarom aangesloten bij de in het Verstedelijkingsconcept MRA (inmiddels Ontwikkelperspectief NOVEX MRA; zie vorige paragraaf) geformuleerde kaders op het vlak van bijvoorbeeld woningbouw, energietransitie, landschap en economie. Vervolgens zijn deze nader uitgewerkt voor het Noordzeekanaalgebied. Daarnaast is aanvullende informatie betrokken die ten tijde van het Verstedelijkingsconcept MRA nog niet inzichtelijk was, bijvoorbeeld op het uitgangspunt Water en Bodem Sturend.

Het bieden van een gezonde Leefomgeving is één van de hoogste prioriteiten in het Noordzeekanaalgebied. De geformuleerde oplossingsrichting wordt herkend als de juiste richting. Maar om daadwerkelijk stappen te zetten op weg naar een gezonde leefomgeving zijn concrete maatregelen nodig. Waarbij bijvoorbeeld het instrumentarium voor het bevoegd gezag (provincie en gemeenten) volledig wordt benut en ook nationale wet- en regelgeving wordt aangescherpt. Het is zaak om deze zaken in de Uitvoeringsagenda NZKG te borgen. In 2024 wordt de Uitvoeringsagenda NOVEX-NZKG opgesteld. In 2027 wordt een nieuwe versie van het Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied opgeleverd. Dat geeft ook de mogelijkheid om eventuele ontwikkelingen vanuit het Ruimtelijk Voorstel (of elders) een plek te geven in een volgende versie.

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?

Evenals bij NOVEX MRA liggen het Ontwikkelperspectief NZKG en het Ruimtelijk Voorstel in elkaars verlengde. En ook hier geldt dat op het gebied van onder meer Water en Bodem Sturend en het energiesysteem het Ruimtelijk Voorstel mogelijk nadere uitwerkingen en studies formuleert, die invloed kunnen hebben op het Ontwikkelperspectief NZKG.

CONCEPT

Bijlage 3: NOVEX Schipholregio

De NOVEX-Schipholregio richt zich op het vinden van een nieuwe balans tussen het belang van een internationale luchthaven voor Nederland en de kwaliteit van de leefomgeving rond luchthaven Schiphol. Met andere woorden, het richt zich op het verbinden tussen landzijdige en luchtzijdige opgaven. Inhoudelijk ligt de focus op het herstellen van de balans tussen de toegevoegde waarde van Schiphol aan de brede welvaart en de negatieve effecten op de leefomgeving.
Om de leefomgevingskwaliteit te verbeteren moeten er afspraken worden gemaakt over de reductie van emissies als geluid, stikstof en ultrafijnstof als ook over het ruimte bieden aan ontwikkelingen zoals natuurherstel, woningbouw, infrastructuur en de verbetering van het elektriciteitsnet. Het verminderen van het aantal vliegtuigbewegingen is een eerste stap en vormt het ijkpunt voor de toekomstige verdere verbetering van de leefomgevingskwaliteit.
De volgende acht opgaven worden in het Ontwikkelperspectief uitgewerkt:

1. Samenhang tussen de verbetering van de leefomgevingskwaliteit en andere programma's en geografische mogelijkheden rondom Schiphol
2. Ruimtelijke ontwikkeling, leefbaarheid en woningbouw
3. Toekomstbestendig maken van het landelijk gebied
4. Verduurzaming van de industrie
5. Versnellen van de versterking van het elektriciteitsnet
6. Aanpak van de geluidbelasting als gevolg van Schiphol
7. Aanpak van de luchtkwaliteit en ultrafijnstof
8. Aanpassingen van ruimtelijke beperkingen

Het Ontwikkelperspectief Schipholregio draagt bij aan de Ruimtelijke Voorstellen van de verschillende betrokken provincies, dus ook (en vooral) aan dat van Noord-Holland.

De focus van NOVEX Schipholregio ligt op de gezonde leefomgeving, dat wil zeggen op het verminderen tot verwaarloosbaar maken van gezondheidseffecten als gevolg van de luchtvaart. De inzet op de kwaliteit van de leefomgeving (leefbaarheid) gebeurt enerzijds door bescherming te bieden tegen geluidhinder en luchtvervuiling en anderzijds door maatregelen die bijdragen aan de gezonde leefomgeving te bevorderen. Emissievermindering kan door het aantal vluchten te verminderen en/of het gebruik van stillere en schonere vliegtuigen. Maatregelen als adaptief bouwen, natuurinclusief ontwikkelen, verbeteren van de kwaliteit van de gebouwde en onbebouwde omgeving (openbare ruimte) en van de bereikbaarheid helpen in de bevorderende sfeer.

Uiteindelijk moet deze NOVEX-aanpak tot gezondheidswinst leiden. NOVEX Schipholregio werkt aan verkenningen naar de systematiek om de gezondheid beter te beschermen. Daar horen ook aangescherpte normen bij.
Vooralsnog komt er dus geen ruimte vrij! De tendens is wel om 'tot op de rand' van wat wettelijk mogelijk is woningbouw te realiseren. Uit oogpunt van een gezonde leefomgeving wordt een explicietere afweging gevraagd.
Binnen de Schipholcontourensystematiek zet het ontwikkelperspectief in op een extra contour. Daarin gelden dan geen beperkingen maar moet er wél een scherpere afweging gemaakt worden, al dan niet met aanvullende maatregelen om de gezondheid te bevorderen.
In de Uitvoeringsagenda Schipholregio worden meerdere verkenningen opgenomen om aanvullende ruimtelijke keuzes in beeld te brengen. Naast een verkenning naar normering en het uitwerken van aandachtsgebieden gaat het om een toekomstverkenning voor 2050: wat is de rol van luchtvaart en luchthaven (vanuit mobiliteit, economie, duurzaamheid gezondheid) en wat zijn daarvan de ruimtelijke consequenties? Welke keuzes komen daar uit voort?
Voor deze verkenning(en) wordt afgestemd met het Ruimtelijke Voorstel en de lopende inhoudelijke programma's in het gebied.

CONCEPT

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?
De focus van het Ontwikkelperspectief Schipholregio is geheel in lijn met de discussie die in het Ruimtelijk Voorstel wordt gevoerd over het vergroten van een gezonde leefomgeving. Ook hier ligt een mogelijk schuurpunt richting uitvoering. Het creëren van een gezondere leefomgeving rondom de luchthaven vraagt om een brede definitie van gezonde leefomgeving en van maatregelen die daar een bijdrage aan leveren en die, bij elkaar opgeteld, leiden tot een gezondere leefomgeving. Hier hoort ook investeringskracht bij om die maatregelen daadwerkelijk uit te kunnen voeren. Een te enge definitie zal onvoldoende zijn om de ambities ook echt waar te maken.

In de uitvoeringsagenda wordt met name de discussie over normering en aandachtsgebieden bij meer dan alleen luchtvaart geagendeerd en gekoppeld aan het NMP (Nationaal Milieu Programma). Het gaat daarbij om inzicht in de totale situatie op (of het algehele beeld van) een locatie, in plaats van enkel een individuele bron. Dat sluit aan bij de sturingssystematiek in de Omgevingswet.

CONCEPT

Bijlage 4: NOVEX Groene Hart

Het Bestuurlijk Platvorm NOVEX-Groene Hart heeft het Ontwikkelperspectief 1.0 vastgesteld, met richtinggevende uitspraken voor de verdere beleidsontwikkeling binnen de deelnemende partijen. De in 2022 gesloten Bestuursovereenkomst Groene Hart vormt de basis voor het Ontwikkelperspectief. Daarin zijn klimaatverandering en verlies van biodiversiteit de grote opgaven, naast het werken aan de groene identiteit en het vernieuwen en versterken van het Groene Hart als zelfstandig woon-werk- en leefgebied.

Deze drie 'kenmerkende gebiedseigenschappen' zijn randvoorwaardelijk voor de ontwikkelopgaven in het Groene Hart

- Bodemgesteldheid: het stabiliseren van veenbodems (ter voorkoming van CO_2-uitstoot en om de bodemdaling te remmen) en het voorkomen van verzilting.
- Robuuste inrichting van het watersysteem.
- Landschappelijke kwaliteit: doorontwikkelen van waardevolle gebiedskenmerken.

Van daaruit is een aantal ontwikkelprincipes opgesteld, om meer richting te kunnen geven aan het oppakken van de opgaven. Water en bodem Sturend als principe wordt omarmd, zij het met bepaalde nuances; de landbouw moet ruimte houden en perspectief worden geboden.

Uit oogpunt van leefbaarheid en bevordering van de regionale economie zet het Groene Hart in op betere bereikbaarheid van het gebied en het mogelijk maken van duurzame-energieopwekking. Als het gaat om natuur en biodiversiteit is het streven om de wettelijke doelen voor VHR (Vogel- en Habitatrichtlijn) en KRW (Kader Richtlijn Water) te behalen. Dit past bij de ambities in dit Ruimtelijk Voorstel.

Waar schuurt het met het Ruimtelijk Voorstel?

Het Ontwikkelperspectief Groene Hart 1.0 sluit goed aan op het Ruimtelijk Voorstel als ook op de ambities van NOVEX Schipholregio en NOVEX MRA. Overstijgende keuzes rond met name het onderwerp Water en Bodem Sturend zijn wel richtinggevend voor de verdere ontwikkeling van het Groene Hart. NOVEX Groene Hart heeft duidelijkheid nodig over wat de betekenis van Water en Bodem Sturend is, mede, en niet in de laatste plaats, in relatie tot het Nationaal Programma en de Provinciale Programma's Landelijk Gebied (NPLG en PPLG's). Schuurpunten zijn in ieder geval te verwachten richting de uitvoering waarin wordt gestuit op sectoraal opgerichte financiering. De criteria in elk van de al aanwezige of nieuw op te richten fondsen staan in de weg om integraal en gebiedsgericht doelen en daarmee financiën te koppelen.

CONCEPT

Bijlage 5: Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord

Anders dan in de MRA ontbreekt er een integrale, bovenregionale ruimtelijke visie voor Noord-Holland Noord (de regio's Alkmaar, Westfriesland en de Kop van Noord-Holland). Deze is essentieel om alle grote nationale en bovenregionale ruimtelijke opgaven af te wegen en de juiste keuzes te maken welke ontwikkelingen waar kunnen plaatsvinden en waar het Rijk voor nodig is. Noord-Holland Noord bestaat voor een groot deel uit landelijk gebied, waarin grote veranderingen worden voorzien als gevolg van de bijvoorbeeld de opgaven om de biodiversiteit te vergroten, de landbouw te verduurzamen en te innoveren en de energie-infrastructuur uit te breiden (onder andere via de aanlanding van wind van zee en een nieuwe 380 kV leiding), waarbij zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met het principe van water en bodem sturend. Daarnaast zijn er ook opgaven ten aanzien van leefbare steden en regio's, met de noodzaak om tot 2030 40.000 woningen te bouwen en de steden en dorpen bereikbaar te houden, de inwoners voldoende recreatiemogelijkheden te bieden, te zorgen voor voldoende werkgelegenheid en inzet op het behouden en verbeteren van de brede welvaart. Wat dat laatste betreft heeft het rapport “Elke regio telt” aangetoond dat de ondersteuning van regio’s vanuit het Rijk niet toereikend is geweest. Om de achterstanden op het gebied van onder meer gezondheid, onderwijs, bereikbaarheid en economische welvaart goed aan te pakken, is langdurige aandacht nodig.

Noord-Holland Noord is geen NOVEX-gebied. De grote opgaven die er spelen en de betrokkenheid van het Rijk daarbij rechtvaardigen evenwel een aanpak die vergelijkbaar is met de NOVEX-gebieden. Daarom is de provincie Noord-Holland een traject gestart om samen met gemeenten, hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en niet-overheden een ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord op te stellen. Het ministerie van BZK heeft inmiddels toegezegd waar mogelijk hierbij aan te sluiten en de provincie Noord-Holland heeft in haar coalitieakkoord "Verbindend vooruit” opgenomen dat zij samen met de gemeenten in Noord-Holland blijven werken aan een langjarig perspectief voor de regio.

Om het Ruimtelijk Voorstel te kunnen voeden vanuit Noord-Holland Noord is een inventarisatie en analyse van de opgaven gemaakt binnen de perspectieven uit het startpakket van het Rijk (inclusief water en bodem sturend). Dat heeft geresulteerd in een Inventarisatie- en vervolgens een Analysedocument. Dat laatste doet feitelijk en agenderend verslag van de inventarisatie van 21 ruimtelijke opgaven in Noord-Holland Noord en benoemt de hoofdkeuzevraagstukken die daaruit naar voren komen. Het maakt nog geen keuzes; die volgen aan de hand van het op te stellen Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord. Het Analysedocument geeft input vanuit Noord-Holland Noord aan het Ruimtelijk Voorstel, met specifieke aandacht voor de volgende hoofdpunten waar het Rijk bij nodig is:

- Zoetwaterbeschikbaarheid en waterveiligheid
- Energienetwerken
- Transitie landelijk gebied
- Leefbare steden en regio’s (woningbouw, mobiliteit, economie, gezonde leefomgeving, brede welvaart)

Zie voor verdere toelichting hierop het Analysedocument Noord-Holland Noord (PM link) (met name paragraaf 6.7). Het Analysedocument wordt vanaf begin 2024 uitgewerkt in een Ontwikkelperspectief NHN, in samenwerking met gemeenten en hoogheemraadschap, met betrokkenheid van het Rijk en niet-overheden.

CONCEPT

Vormgeven
aan de toekomst
van Noord-Holland

OP WEG NAAR EEN RUIMTELIJK VOORSTEL

Kaart- en beeldmateriaal
18 juni 2024

Afbeelding: 1. Cover foto, Stationsgebied Amsterdam. Bron: Theo Baart
Afbeelding: 2. Cover foto, Landbouw gebied & energie landschap. Bron: beeldbank

Naar aanleiding van de consultatie zijn de volgende aanpassingen aan afbeldingen gedaan:

Op pag. 4, afbeedling 5: drinkwatervoorziening toegevoegd.

Op pag. 7 is afbeedling 7 toegevoegd met een kaart van interproviciale opgaven.

Op pag. 12: de tijdlijn was verkeerd. Die is vervangen door de tijdlijn van water en bodem.

Op pag. 16-17, afbelding 17: legenda aangevuld met 10% diepe polders. Kleuren van secundaire keringen aangepast om de kaart leesbaarder te maken.

Op pag. 19-20, afbeelding 21: drinkwaterzoekgebieden eruitgehald en legenda aangepast.

Op pag. 23 zijn de stikstof doelen aangepast conform PPLG.

Op pag. 26-27, afbeelding 27: de kleuren van NNN en N2000 zijn aangepast bij de kaart en de legenda om ze meer onderscheidend te maken.

Op pag.32-33, afbeelding 33: de kaart is aangevuld met de mogelijke routes voor aanlanding uit het programma Vawoz 2031-2040 zoals gepubliceerd in het concept NRD uit 09-02-2024.

Op pag. 36, afbeelding 35: de kansen voor geothermie zijn aangepast met nieuwe informatie.

Op pag. 38, afbeelding 37: bedrijventerrein Purmer is aangepast naar milieucategorie 4.

Op pag. 39, afbeelding 38 toegevoegd: Hoofdstructuur van het multimodaal mobiliteitsnetwerk goederenvervoer.

Op pag. 41, afbeelding 42: drinkwatervoorziening toegevoegd en typefout zoetwaterbeschikbaarheid hersteld.

Op pag. 45-46, afbeelding 45: woningbouwlocatie Achtersluispolder aangepast (niet meer helemaal als woningbouw).

Op pag. 47, afbeelding 46 toegevoegd: Ligging bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag, Industrieterreinen van Provinciaal en Regionaal Belang, Geluidszones, en huidige en toekomstige woningbouw (uitsnede van zuiden van de provincie) Geluidszones, en huidige en toekomstige woningbouw (uitsnede van zuiden van de provincie).

1. ALS INLEIDING: WAAROM DIT RUIMTELIJK VOORSTEL?

Opgave/doel	Ruimtegebruik hectares
10% piekwaterberging diepe polders	6600
vernatting (alle veenweidegebieden)	35000
uitbreiding van het watersysteem (boezemberging & noodoverloopgebieden)	...
voorraadberging / seizoensberging zoeter aan de randen van polders	...
toekomstige drinkwaterwinningen (& bijbehorende infrastructuur)	...
bescherming landbouwgronden	...
anticiperen op reserveren van toekomstige ruimtebehoefte rond keringen	...
bos binnen NNN	140
bos buiten NNN	1398
nog te realiseren natuur reeds beschermd via omgevingsverordening	4250
ruimte voor extensievering landbouw	...
nieuwe natuurverbindingen (huidig beleid, zijn indicatieve lijnen op de kaart)	340
6,4% groen/blauwe dooradering (3,6% reeds bestaand)	10000
14 windturbines NHN	1,5
19 windturbines NI IZ (inschatting op basis van ambitie & cijfers NI IN	2
zon op dak, geluidschermen, parkeerplaatsen en land in NI IN	2485
zon op dak, geluidschermen, parkeerplaatsen en land in NI IZ	3310
wieringerhoek zonnepark 1,1 TWh	3700
65 transformatorstations	235
46km nieuwe hoogspanningsleiding (bovengrond, tracebreedte 100m)	460
mogelijke aanlanding waterstof 2x & elektriciteit 2x (excl. evt. extra 380kV stations)	19
elektrolysers (nog onbekend hoeveel, inschatting 4 GW)	40
batterij-opslag < 200 MW	2
nieuwe bedrijventerreinen (uitgaande van hoogscenarios), waarvan 1117 in NHZ	1250
ruimte voor glastuinbouw	420
184000 nieuwe woningen, gemiddeld 50 won/ha	3680
ruimte voor recreatie - groen/blauwe netwerken in de steden en dorpen	5000
waterstofbackbone (ondergronds)	...
ruimte voor kenniseconomie	...
Voorlopig totaal	**78332,5**

Afbeelding: 3. De tabel ruimtegebruik betreft indicatieve inschattingen van de tot nu toe bekende ruimteclaims in Noord-Holland.
Bron: provincie Noord-Holland

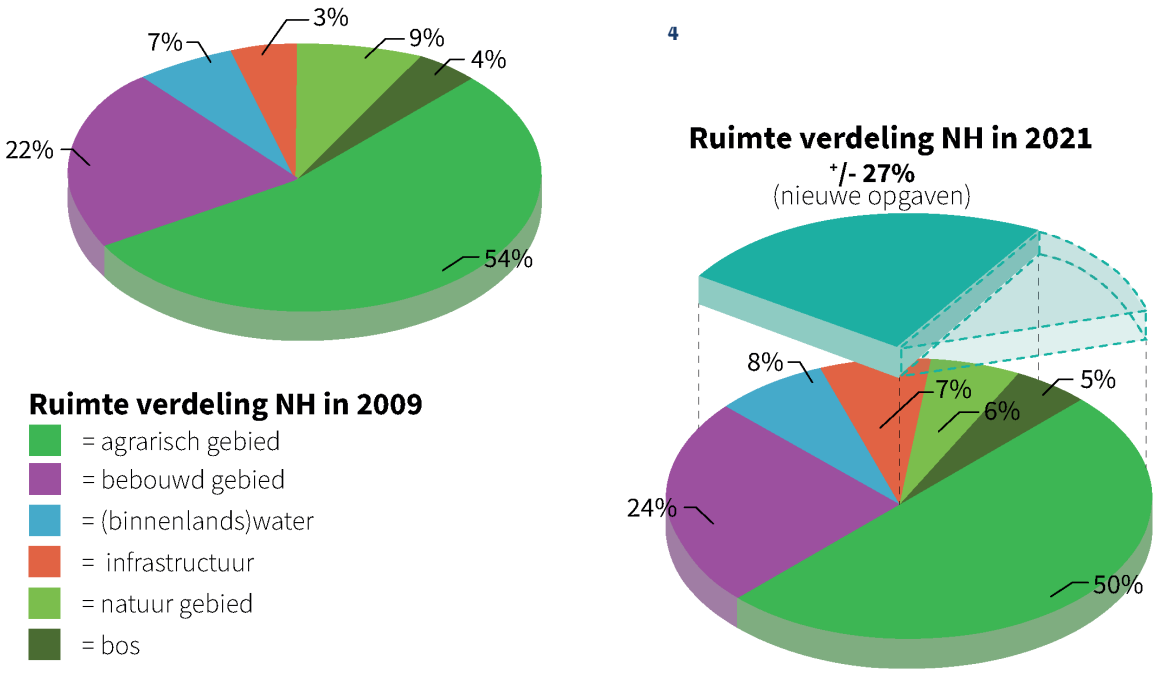

Afbeelding: 4. De ruimteclaims in Noord-Holland zijn erg groot. Daarom moeten we zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. We doen dat door ruimte intensiever te gebruiken, bijvoorbeeld meer woningen bouwen per hectare. Door functies te integreren, bijvoorbeeld door combinaties van gebruik in een gebouw of gebied. Uiteindelijk past niet alles overal dus zijn er keuzes noodzakelijk die leiden tot functiewijziging.
Bron: provincie Noord-Holland

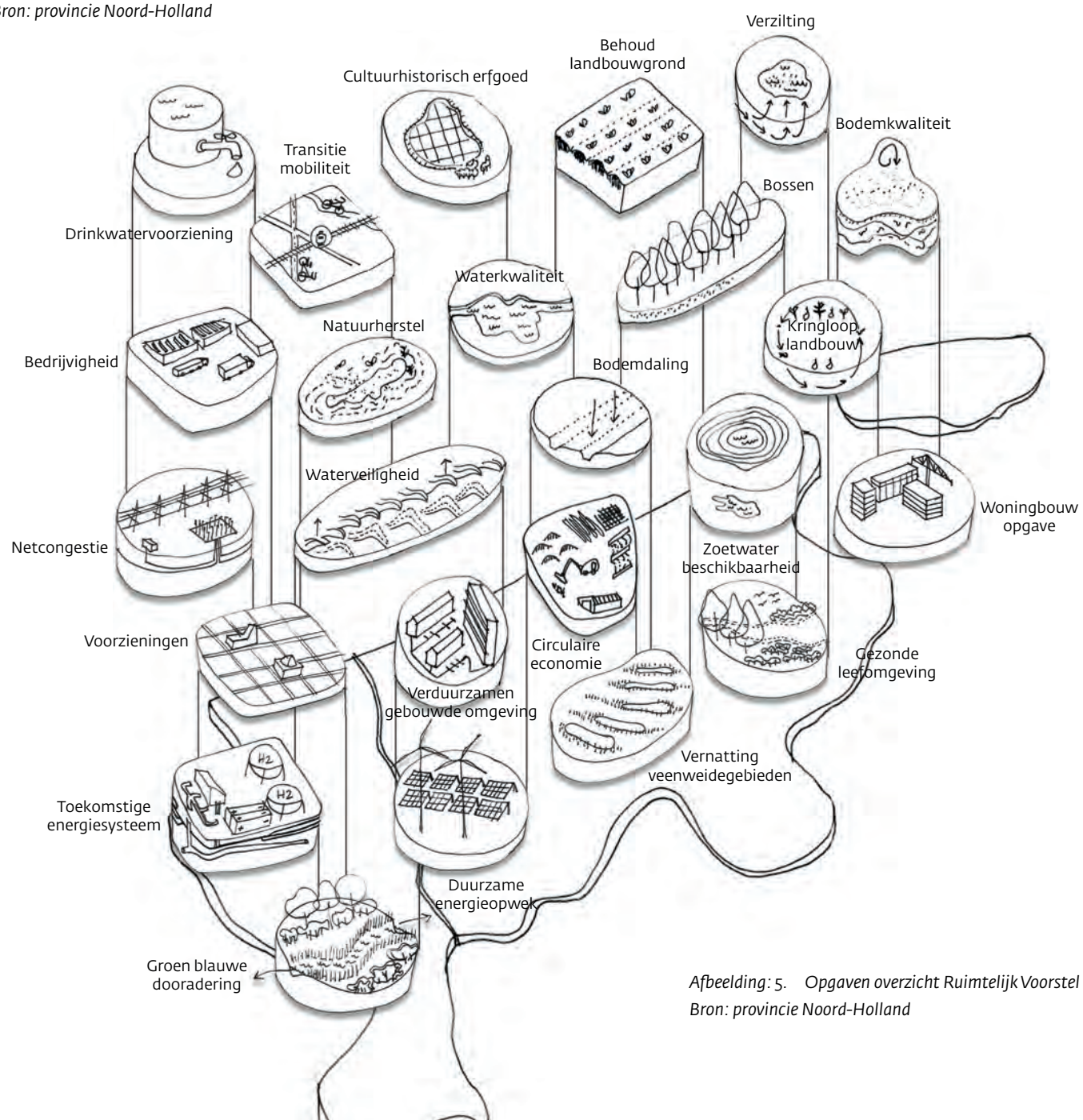

Afbeelding: 5. Opgaven overzicht Ruimtelijk Voorstel
Bron: provincie Noord-Holland

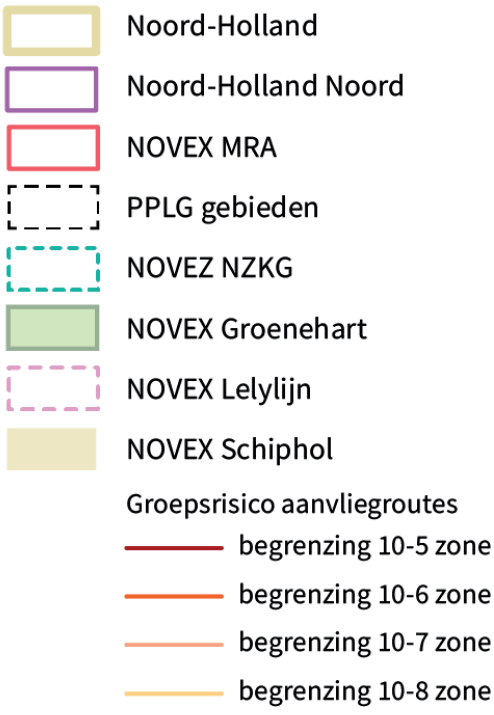

Afbeelding: 6. Overzichtskaart NOVEX-gebieden, Ontwikkelperspectieven & PPLG gebieden.
Bron: provincie Noord-Holland, ESRI

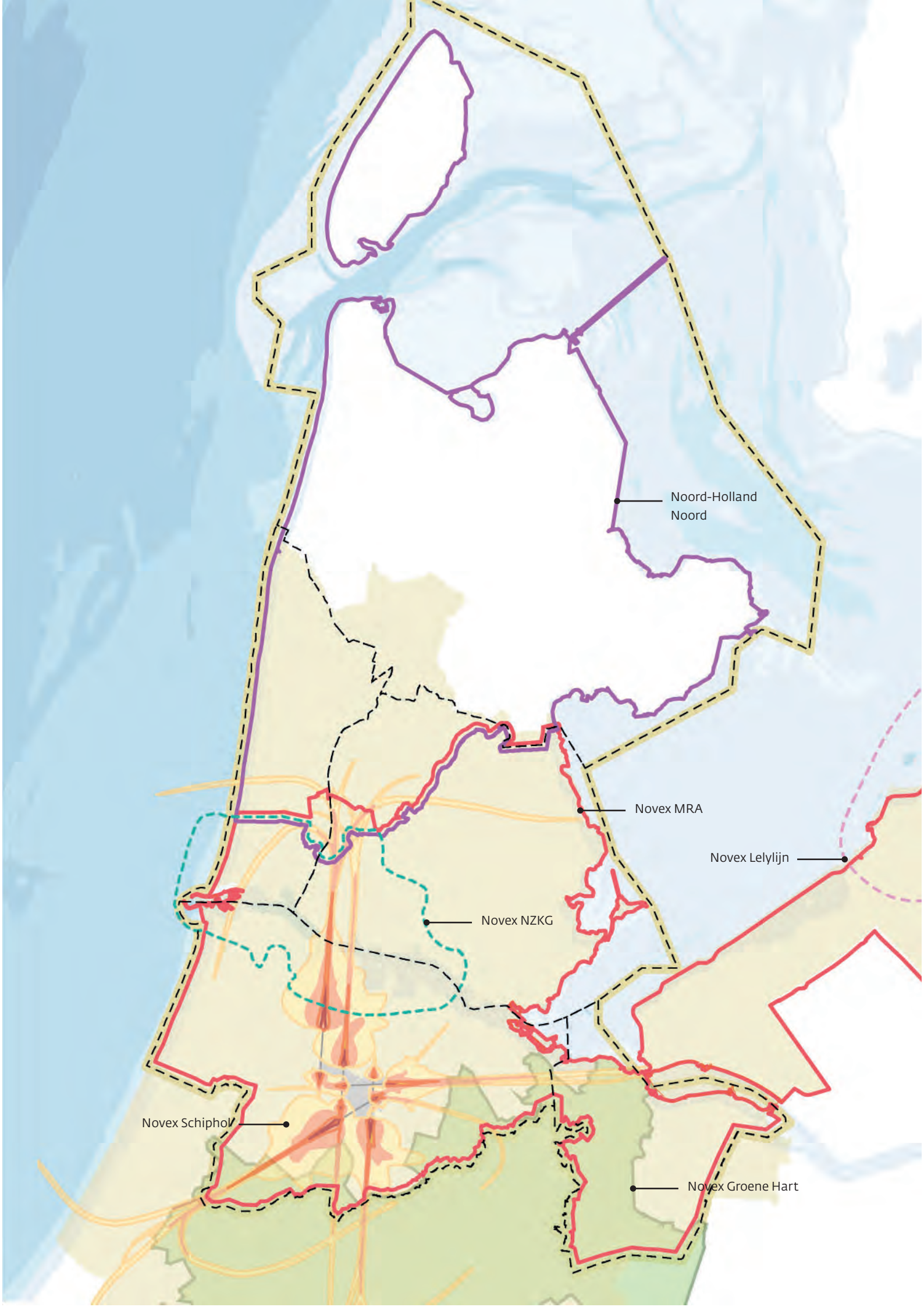
Noord-Holland Noord
Novex MRA
Novex Lelylijn
Novex NZKG
Novex Schiphol
Novex Groene Hart

Afbeelding: 7. Interprovinciale opgaven.
Bron: provincie Noord-Holland

Casus/voorbeeld schaal

Regionale schaal

Provinciale schaal

Nationale schaal

Europese schaal

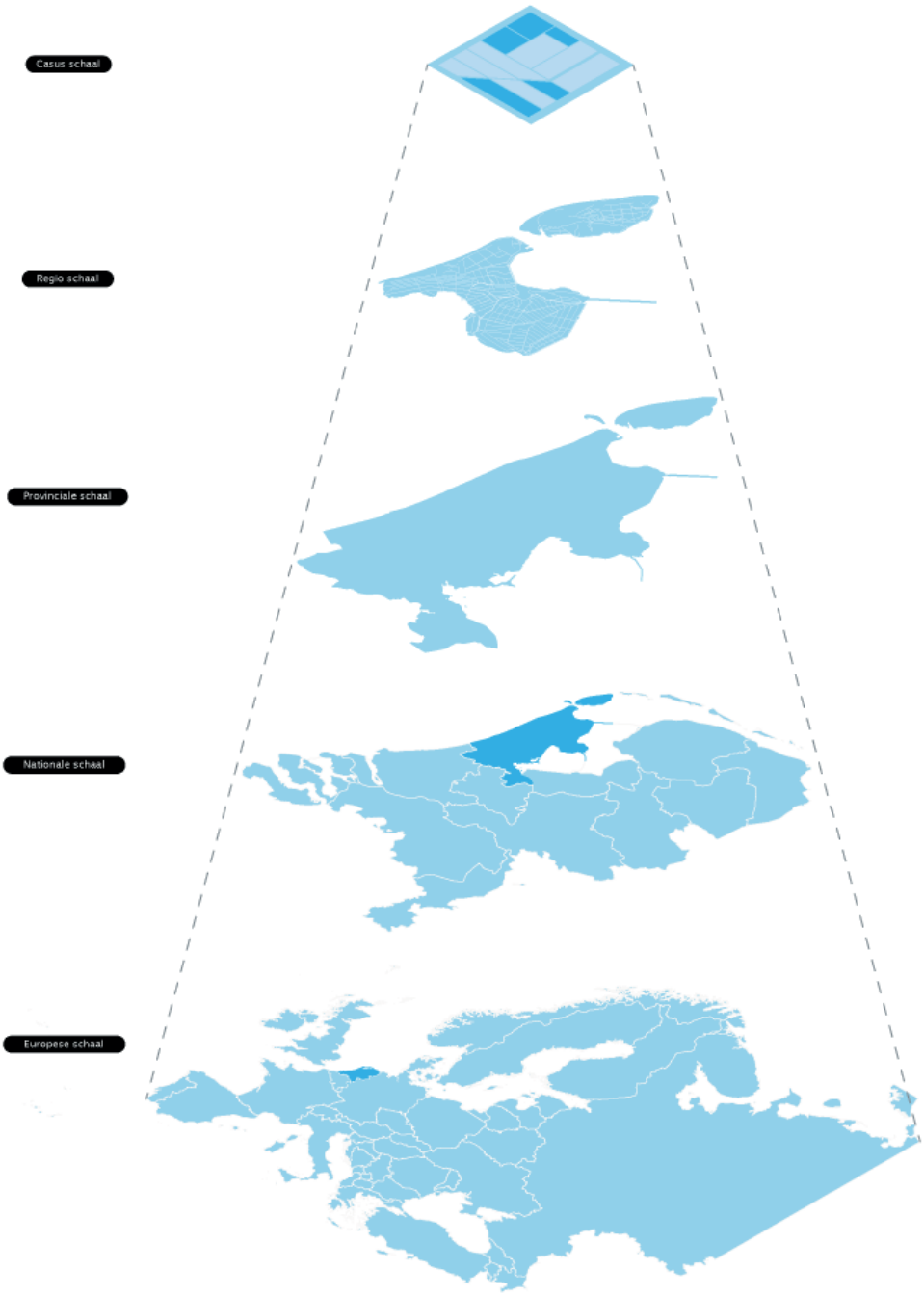

Afbeelding: 8. Aanpak schaalgebruik in het Ruimtelijk Voorstel. Bron: provincie Noord-Holland

Leeswijzer & methodiek:

1. Wat is er aan de hand?
- Context
- Probleemstelling
- Vragen uit het Rijk
- Tijdlijn doelstellingen

2. Betrokken programma's & visies
- Omgevingsvisie NH2050, etc.

3. Wat agenderen we?
- Vraagstukken
- Wat agenderen we voor de Nota Ruimte?
- Wat doen we zelf?
- Wat vragen we aan het Rijk?

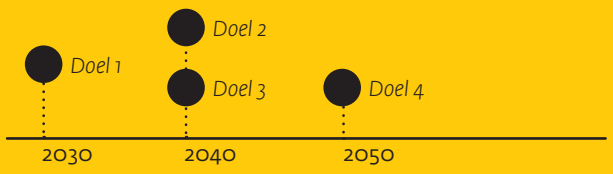

Overzicht betrokken programma's
omschrijvingen

overzichtskaarten

Ruimtelijk Voorbeeld:
voorbeeld omschrijving

afbeelding, diagram, grafiek, kaart(en)

Afbeelding: 9. (leeswijzer): Opbouw perspectief hoofstukken.
Bron: provincie Noord-Holland

TEXEL
TEXEL
TEXEL
WADDENZEE
WADDENZEE
IJSSELMEER
ZAANSTAD
HAARLEM
AMSTERDAM
AMSTERDAM
HAARLEMMERMEER
HAARLEMMERMEER
DE SCHERMER
DE BEEMSTER
POLDER DE KAAG
POLDER MUNNIK
POLDER ARKEL
POLDER
POLDER
POLDER

ONS VERTREKPUNT: OMGEVINGSVISIE NH2050

Omgevingsvisie NH2050

Afbeelding: 11. Visiekaart Omgevingsvisie.
Bron: provincie Noord-Holland

2. AANPASSEN AAN HET WATERSYSTEEM

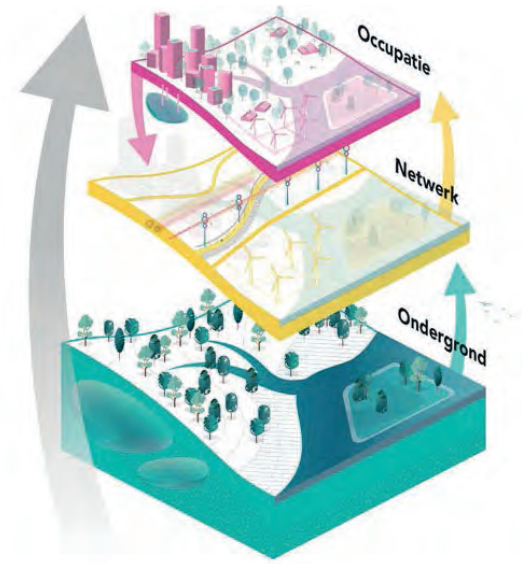

Afbeelding: 12. De lagenbenadering vanuit water- en bodemsturend.
Bron: Polyfern, Toekomstatelier- NL2100_verkenning_NS+RDVA+OHNIK

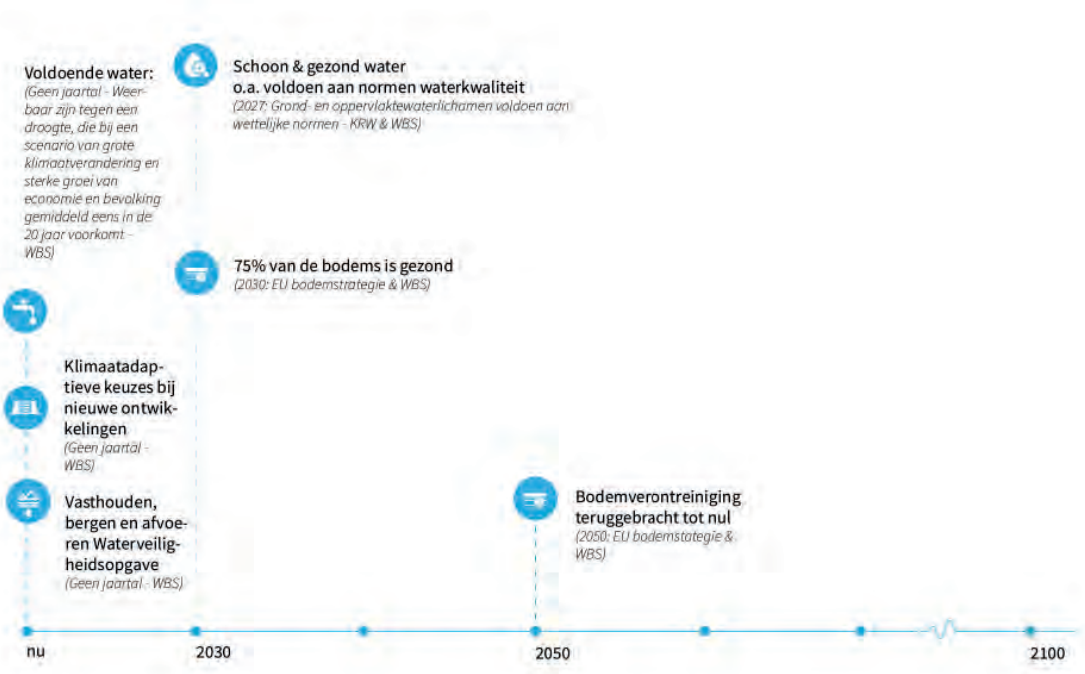

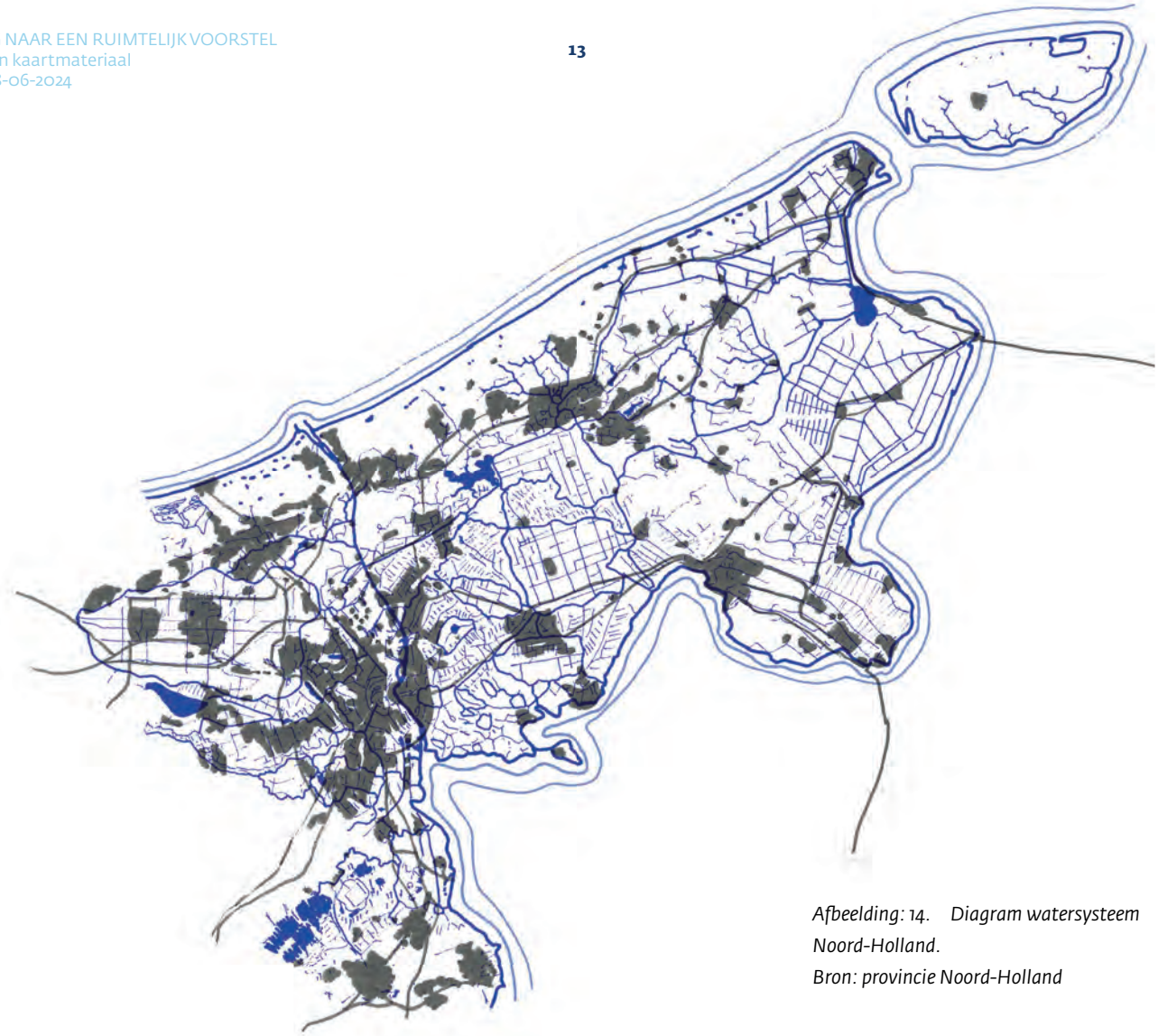

Afbeelding: 14. Diagram watersysteem Noord-Holland.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 13. Duingebied.
Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

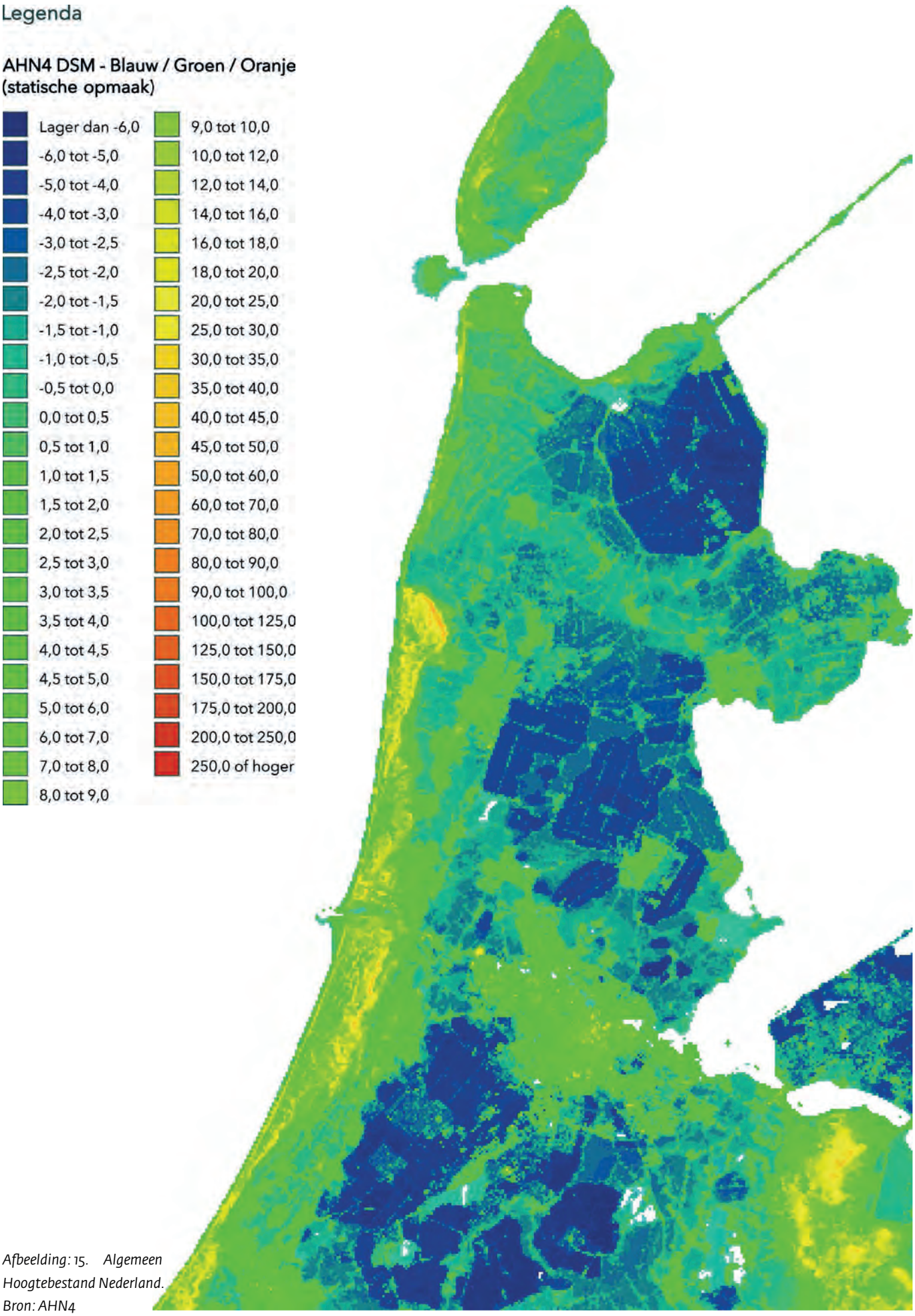

Afbeelding: 15. Algemeen Hoogtebestand Nederland. Bron: AHN4

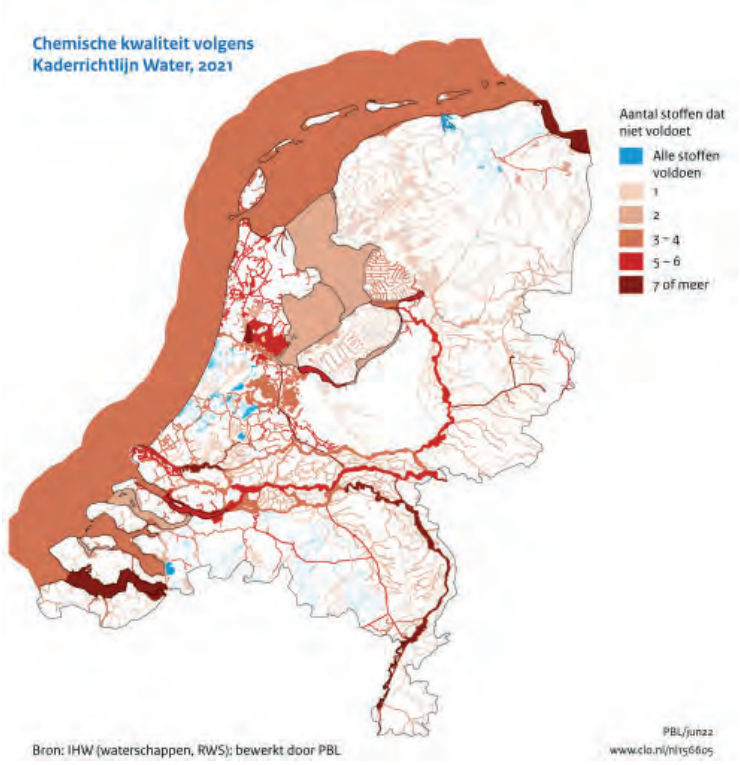

Afbeelding: 16. Chemische waterkwaliteit KRW, 2021.
Bron: IHW (waterschappen, RWS): bewerkt door PBL

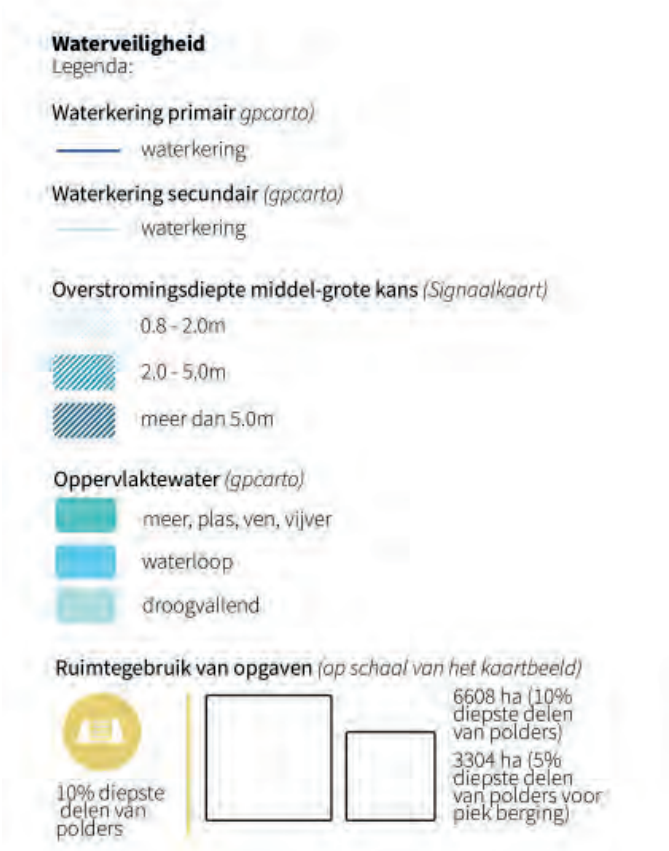

Afbeelding: 17. Waterveiligheidskaart, met diepste polders, waterkeringen, en overstromingsdiepte bij middel grote kans.
Bron: provincie Noord-Holland

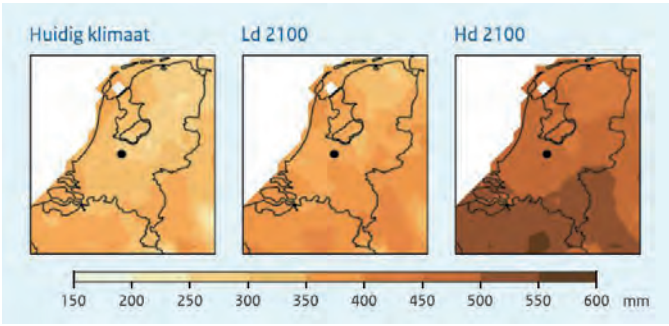

Afbeelding: 18. Maximaal neerslagtekort nu en rond 2100, Maximaal neerslagtekort neemt toe. (het maximale neerslagtekort in de 5% droogste jaren in het huidige klimaat en in de twee droge KNMI'23-klimaatscenario's rond 2100)
Bron: KNMI klimaatscenarios 2023

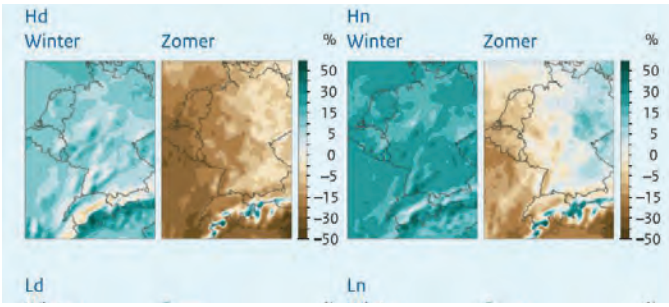

Afbeelding: 19. Neerslagverandering in West-Europa. Meer neerslag in de winter, minder in de zomer.
Bron: KNMI klimaatscenarios 2023

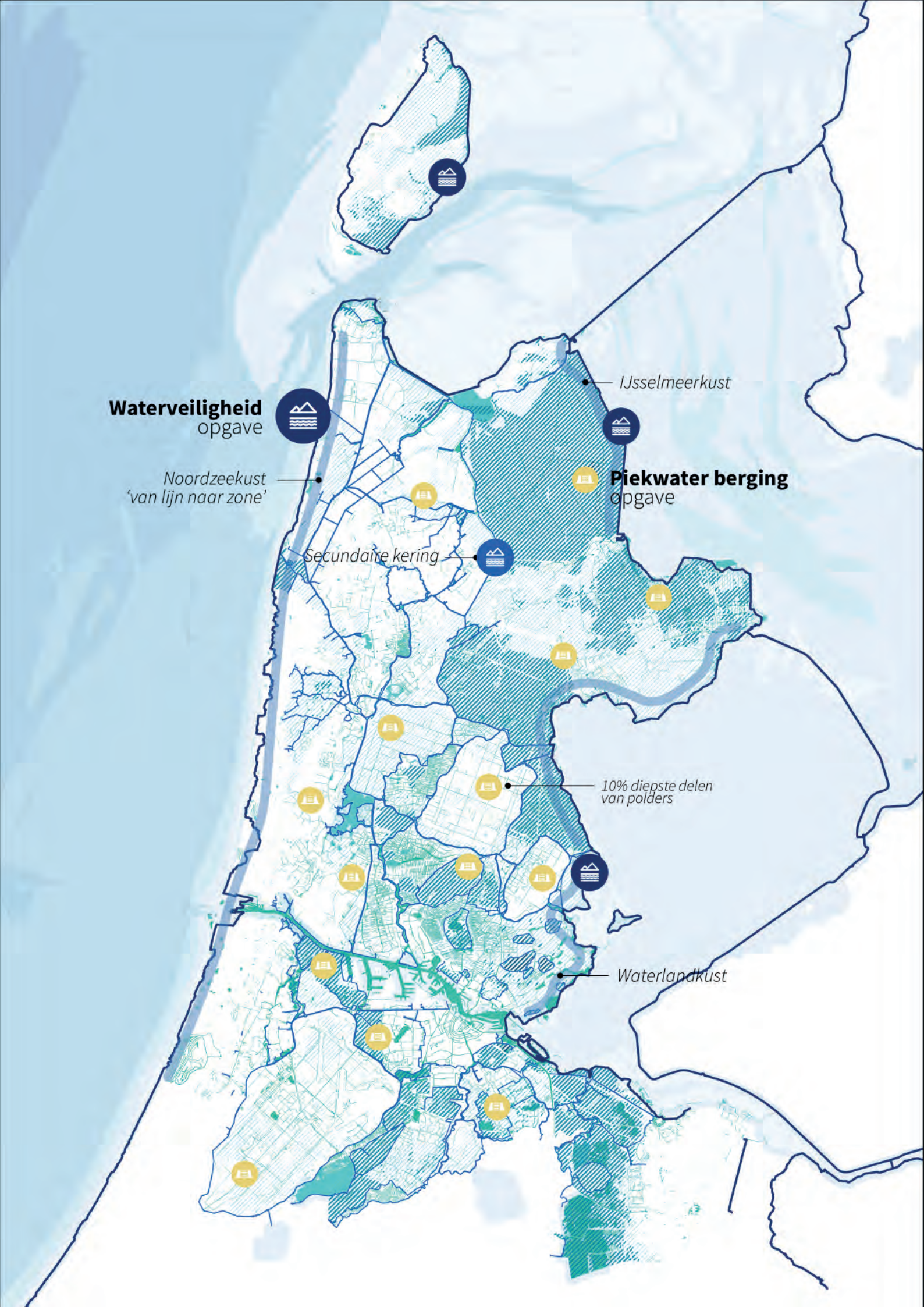
Waterveiligheid opgave
Noordzeekust 'van lijn naar zone'
IJsselmeerkust
Piekwater berging opgave
Secundaire kering
10% diepste delen van polders
Waterlandkust

Afbeelding: 20. Houthavens Amsterdam
Bron: onbekend

Afbeelding: 21. Zoetwaterbeschikbaarheidskaart met zoetwater-wingebieden, waterboezemsysteem en veenweide gebieden die water nodig hebben.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 22. Watersysteem diagram. Bron: provincie Noord-Holland

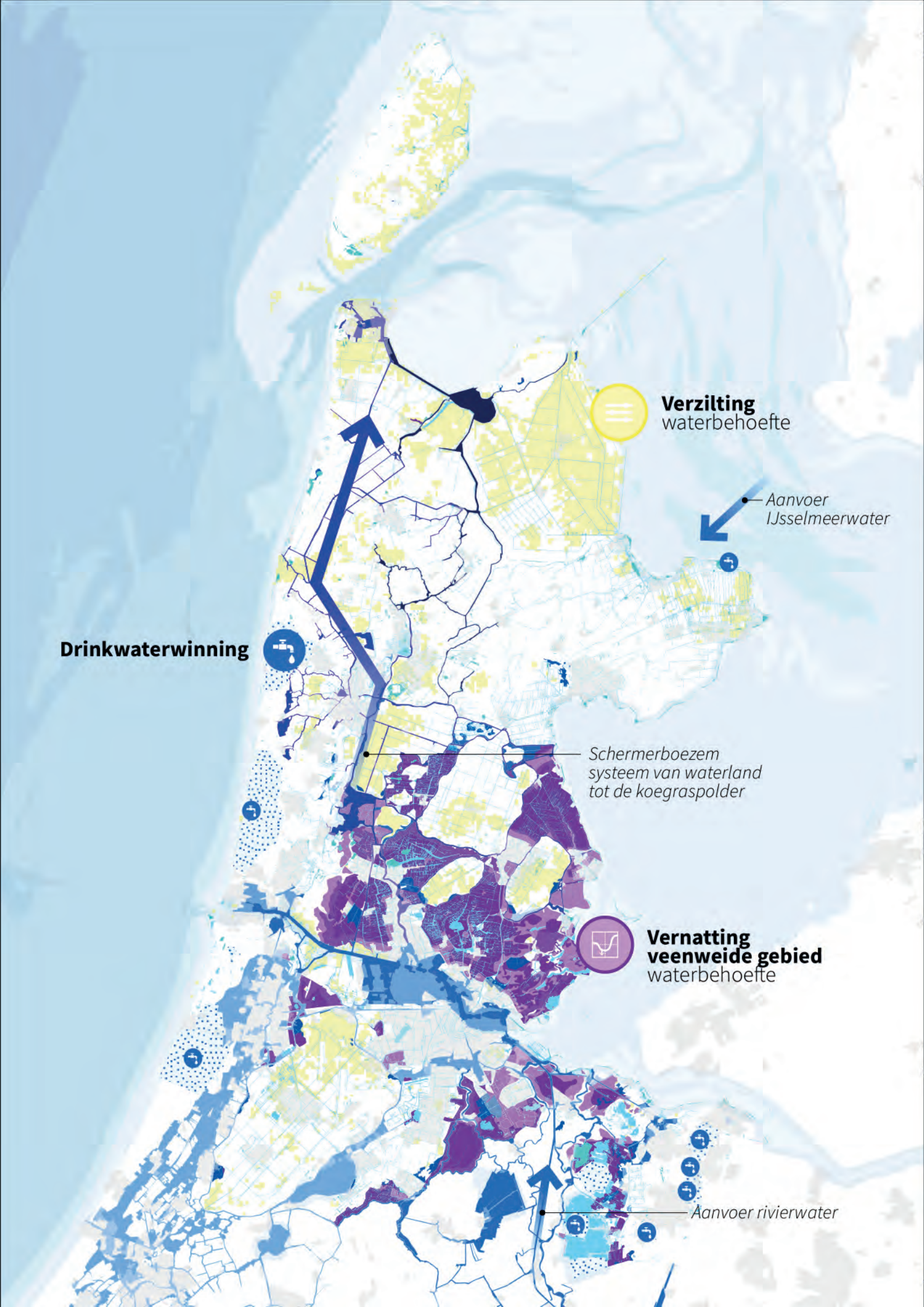
Verzilting
waterbehoefte
Aanvoer
IJsselmeerwater
Drinkwaterwinning
Schermerboezem
systeem van waterland
tot de koegraspolder
Vernatting
veenweide gebied
waterbehoefte
Aanvoer rivierwater

Afbeelding: 23. Kaart Bodemsysteem met verschillende bodemsoorten. Bron: provincie Noord-Holland

Vitale bodem
opgave
Zandige strandwal
Zeeklei
Veenweide

3. BEWEGEN NAAR EEN TOEKOMST-BESTENDIG EVENWICHT TUSSEN LANDBOUW EN NATUUR

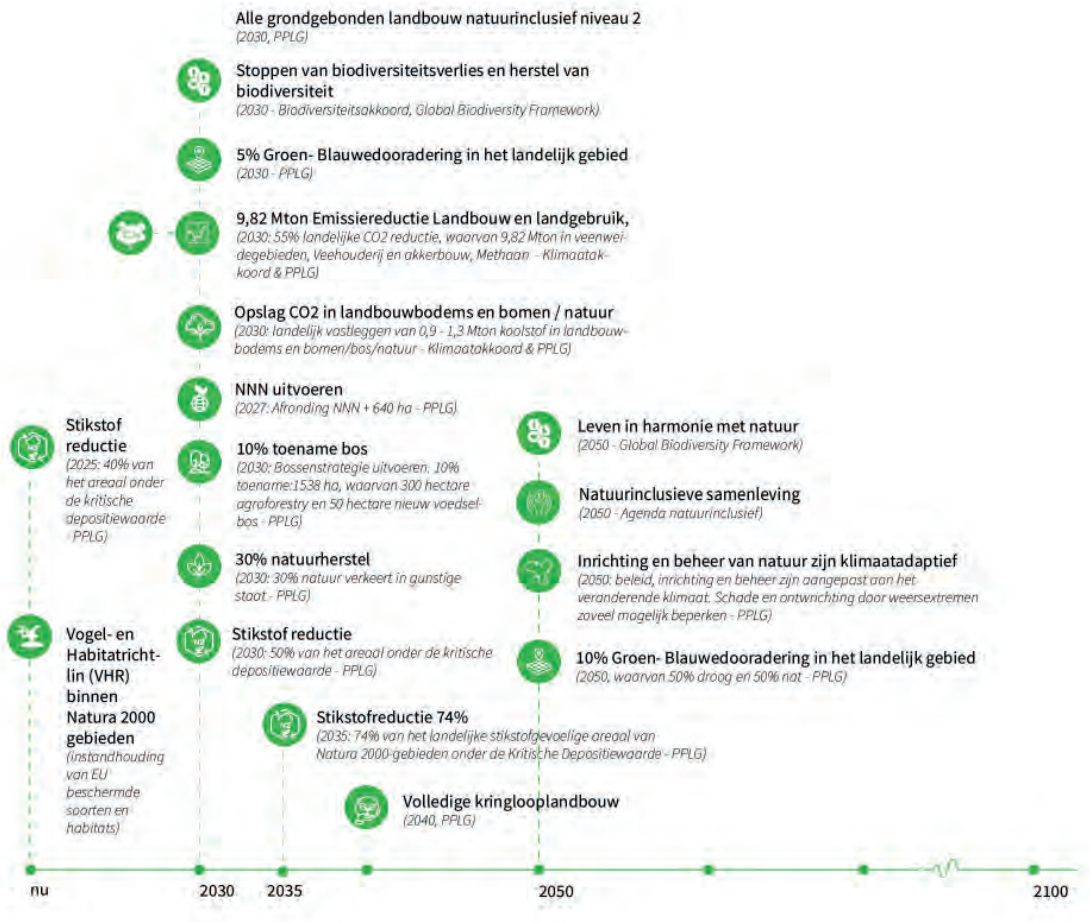

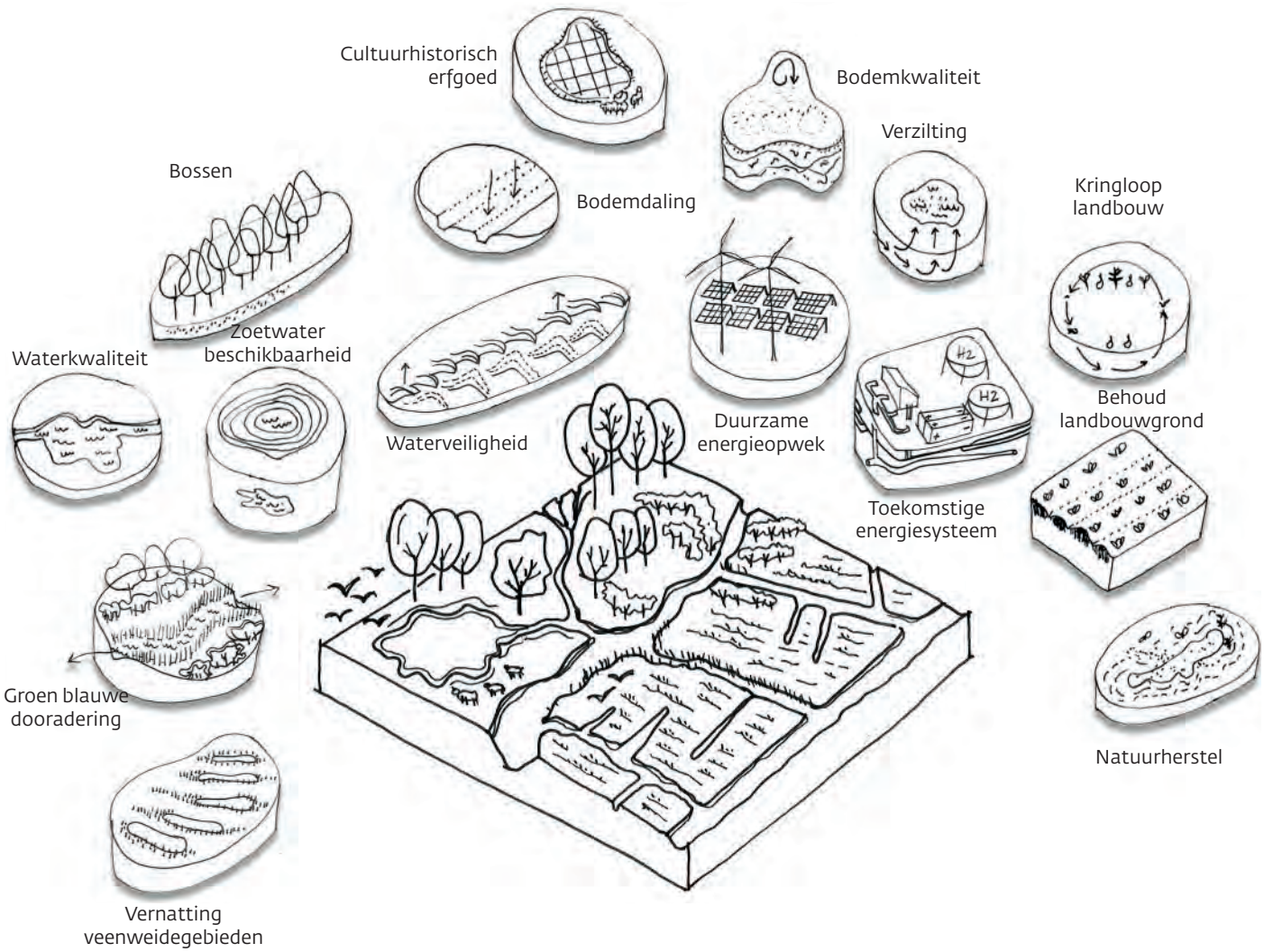

Afbeelding: 24. Diagram met opgaven en integratiekansen.
Bron: provincie Noord-Holland

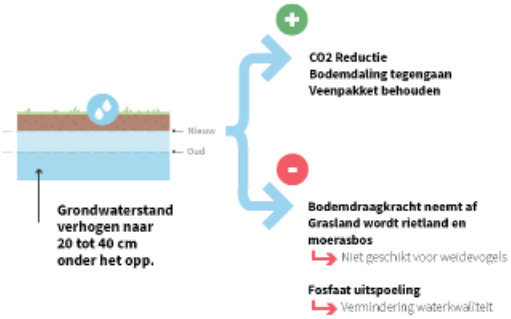

Afbeelding: 25. Gevolgen veenweidevernatting.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 26. Natuurnetwerken & beschermingsgebieden kaart.
Bron: provincie Noord-Holland

Natura2000 opgave
Wadden, kop van Noord-Holland, West Friesland
Noord-Kennemerland
NNN opgave
Laag Holland
Gooi en Vechtstreek

Afbeelding: 27. Landbouwactiviteiten, Landelijk Grondgebruik Nederland 2022.
Bron: (LGN2022), provincie Noord-Holland

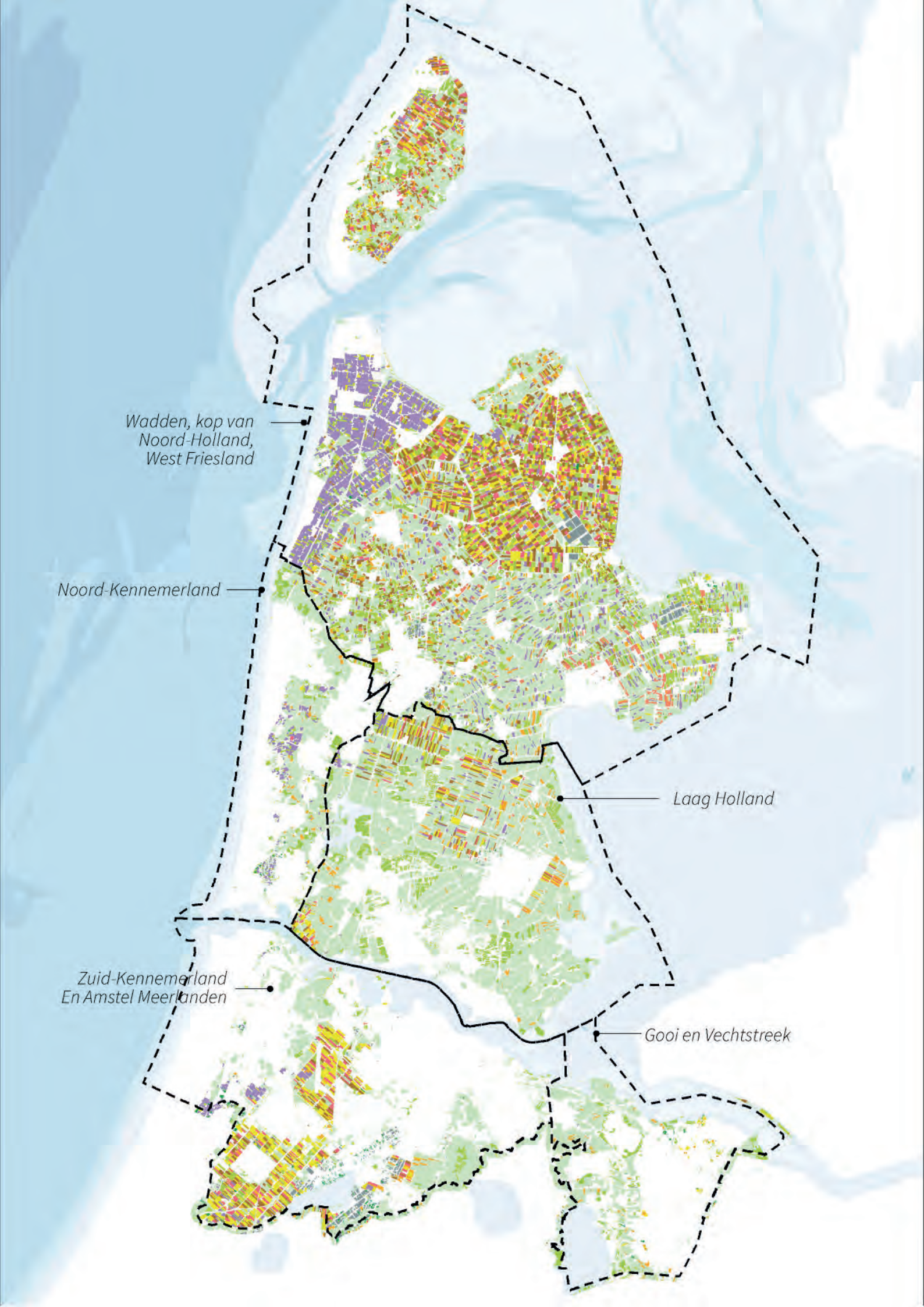
Wadden, kop van Noord-Holland, West Friesland
Noord-Kennemerland
Laag Holland
Zuid-Kennemerland En Amstel Meerlanden
Gooi en Vechtstreek

4. RUIMTE MAKEN VOOR ENERGIE EN DUURZAME ECONOMIE

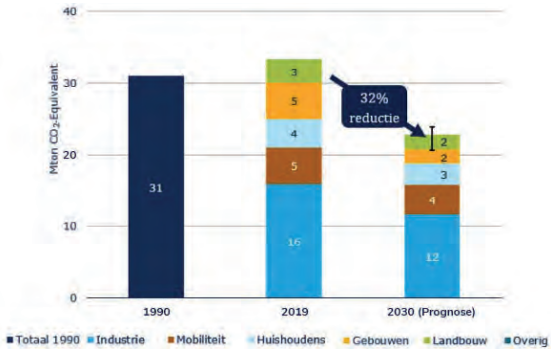

Afbeelding: 28. Grafiek CO_2 emissies Noord-Holland.
Bron: provincie Noord-Holland

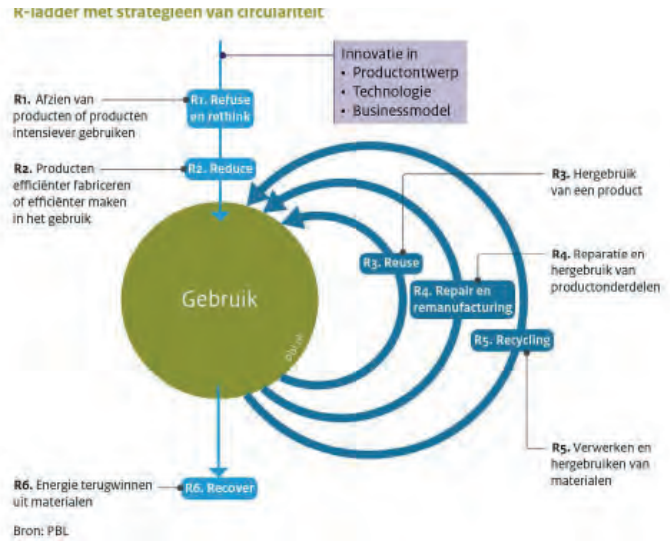

Afbeelding: 29. R-ladder met strategieën van circulariteit
Bron: PBL

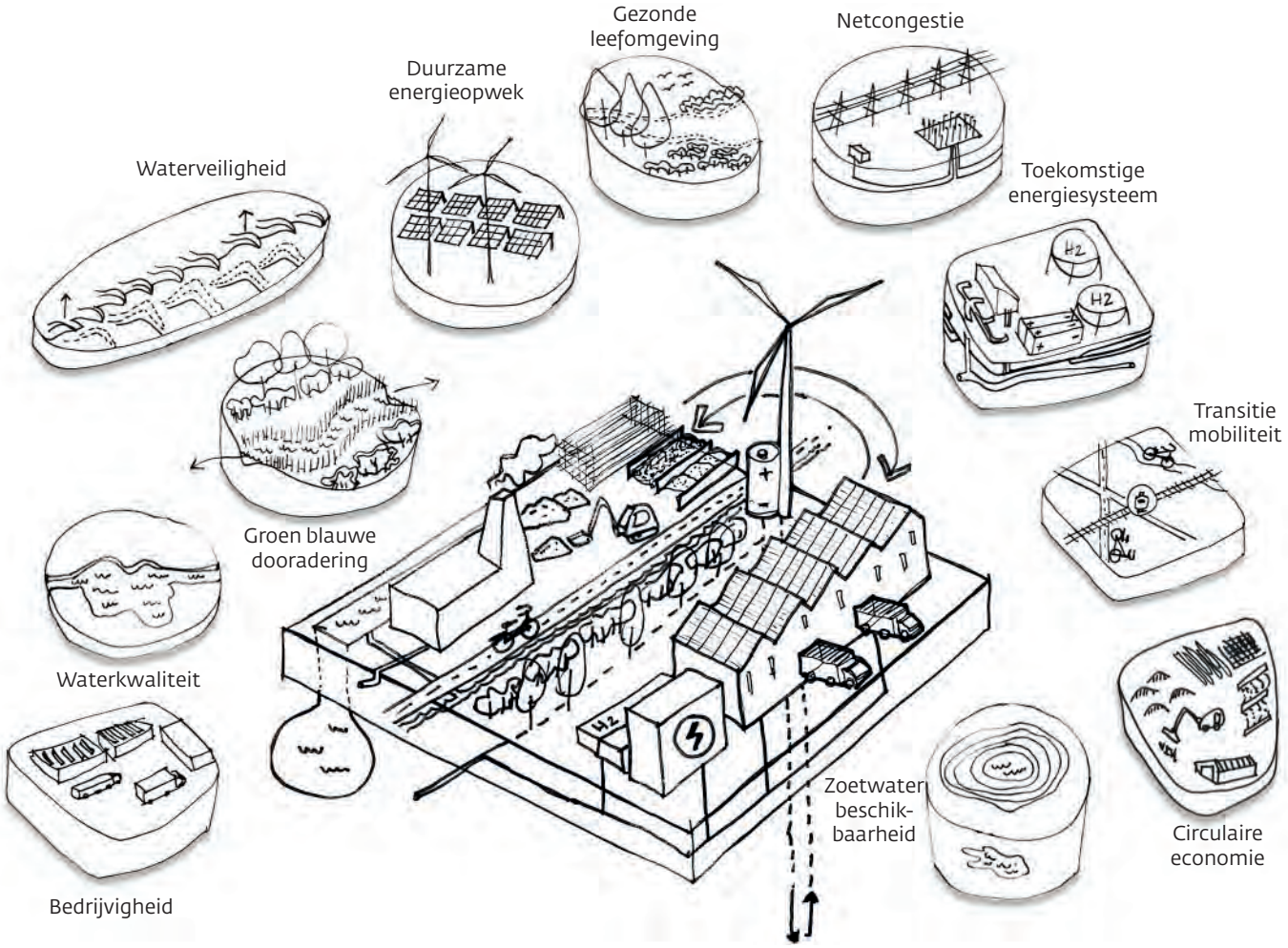

Afbeelding: 30. Kansen om meerdere opgaven te integreren bij de locaties voor energie en de circulaire economie.
Bron:provincie Noord-Holland

Afbeelding: 31. Ruimtegebruik energie-opgaven, de visualisaties zijn op schaal van het bijbehorende kaartbeeld.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 32. Kaart energie-infrastructuur (elektriciteit), bestaande en geplande energie-infrastructuur (elektriciteit en waterstof).
Bron: provincie Noord-Holland

0 2,5 5 10 km

Afbeelding: 33. Energie-opwekkaart, Duurzame-energie-opwek en RES-zoekgebieden.
Bron: provincie Noord-Holland

0 2,5 5 10 km

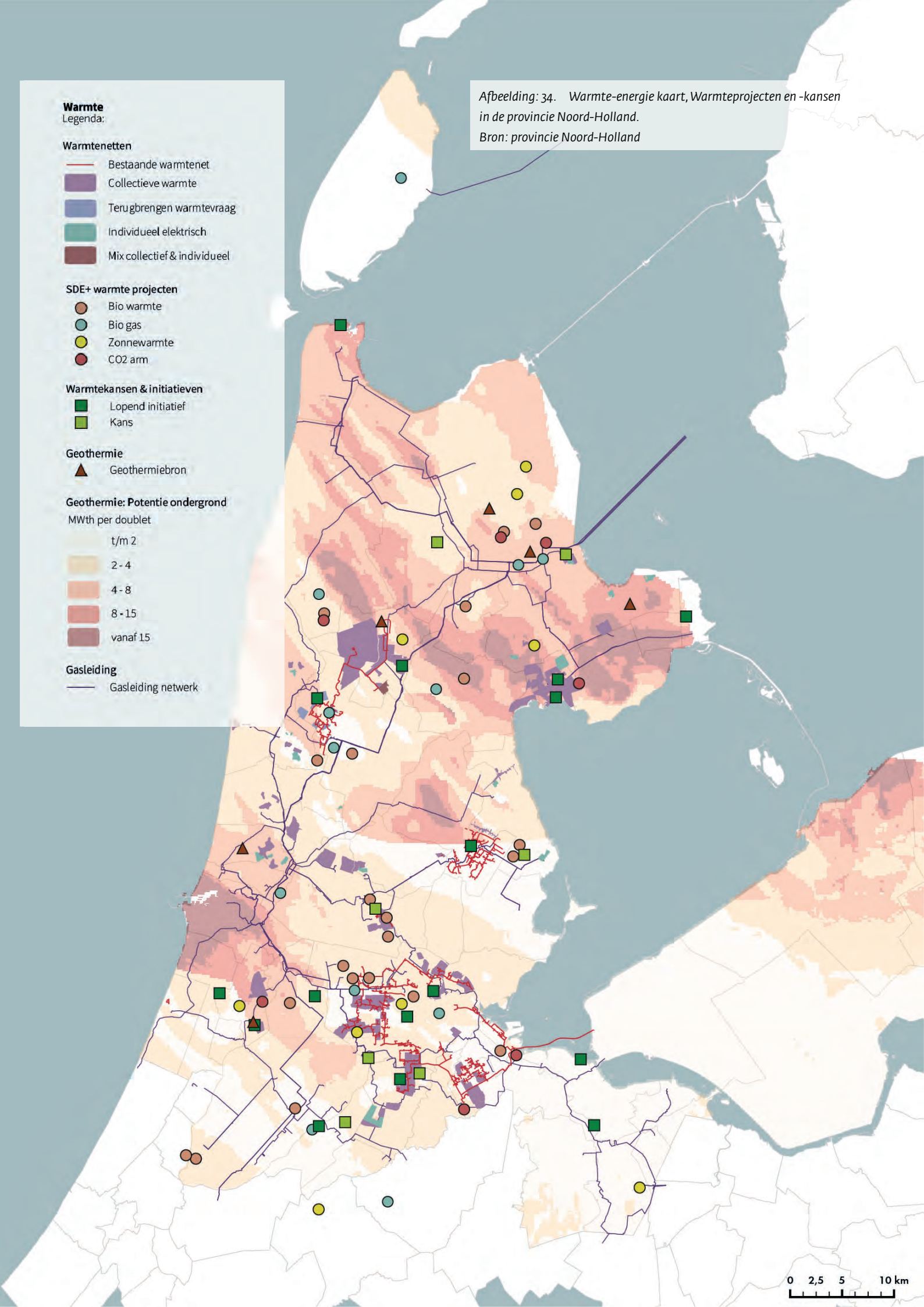

Afbeelding: 34. Warmte-energie kaart, Warmteprojecten en -kansen in de provincie Noord-Holland.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 35. Bedrijventerrein Boekelermeer.
Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

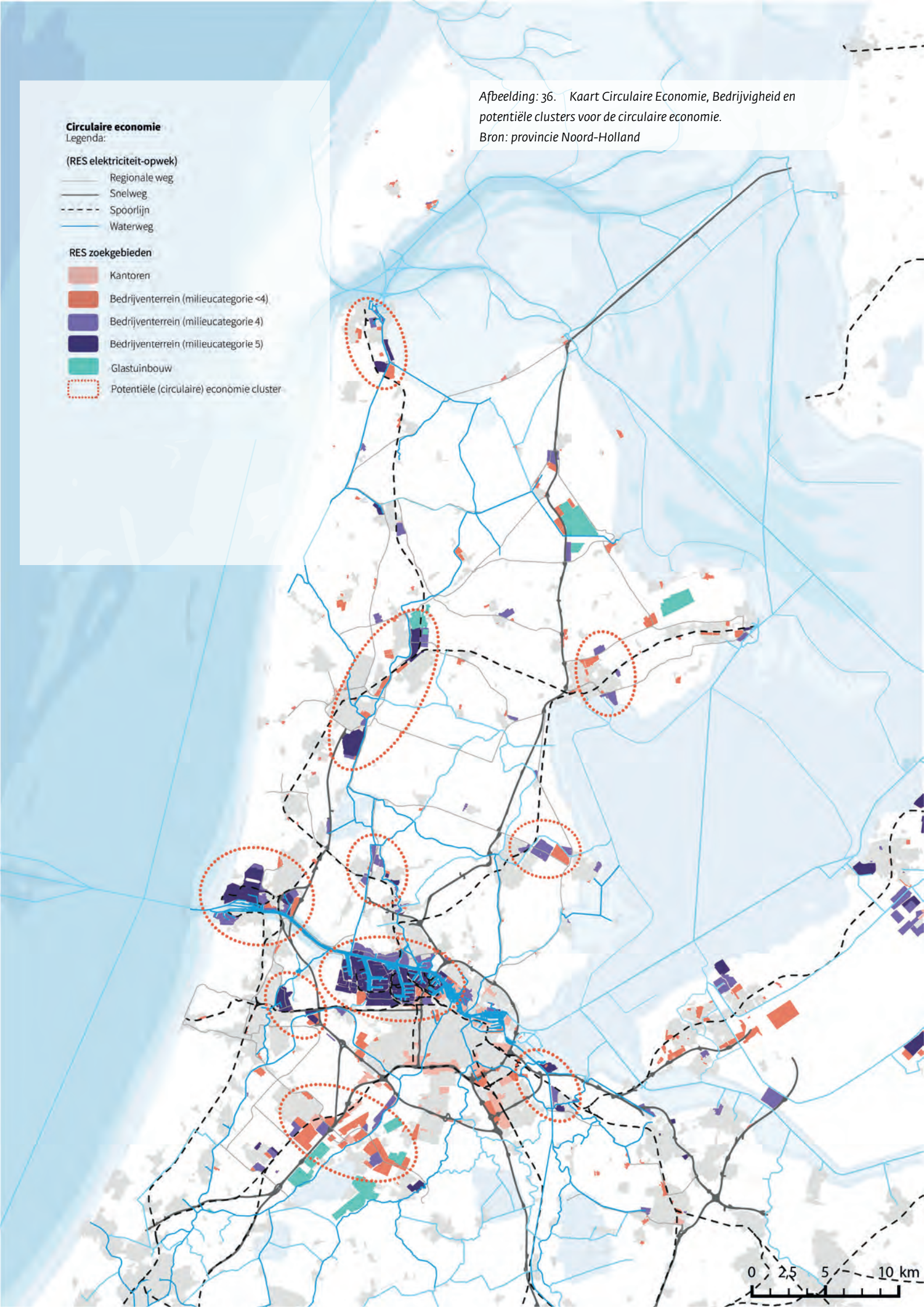

Afbeelding: 36. Kaart Circulaire Economie, Bedrijvigheid en potentiële clusters voor de circulaire economie.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 37. Hoofdstructuur van het multimodaal mobiliteitsnetwerk goederenvervoer. De dikte van de lijn correspondeert met de intensiteit van het gebruik.
Bron: Eindrapportage Multimodaal Netwerk Goederenvervoer, versie 25 januari 2024, MetropoolRegio Amsterdam

5. ZORGEN VOOR LEEFBARE REGIO'S, STEDEN EN DORPEN

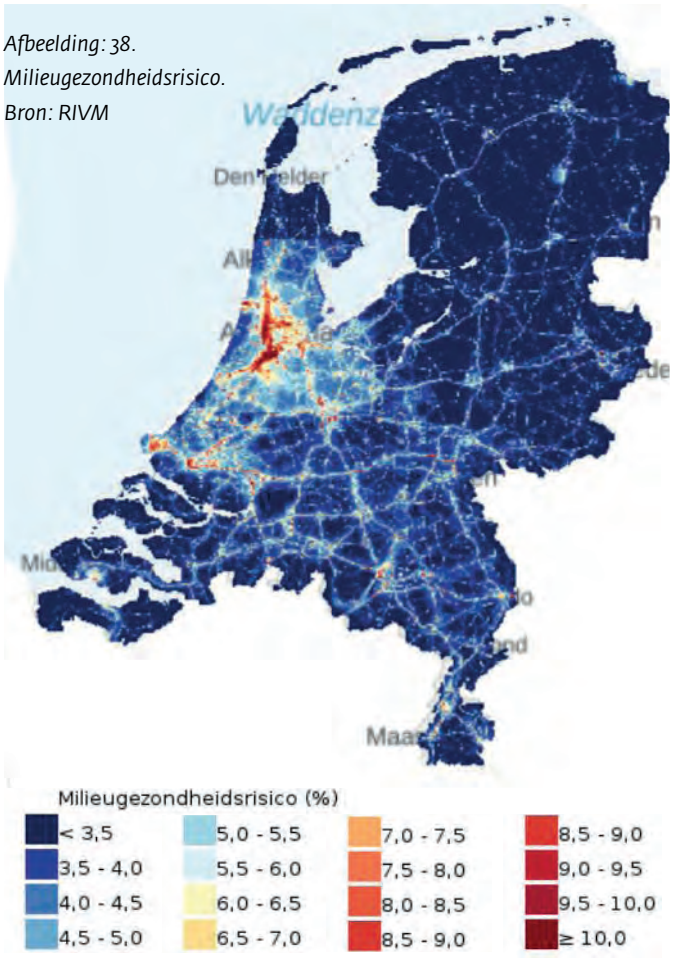

Afbeelding: 38.
Milieugezondheidsrisico.
Bron: RIVM

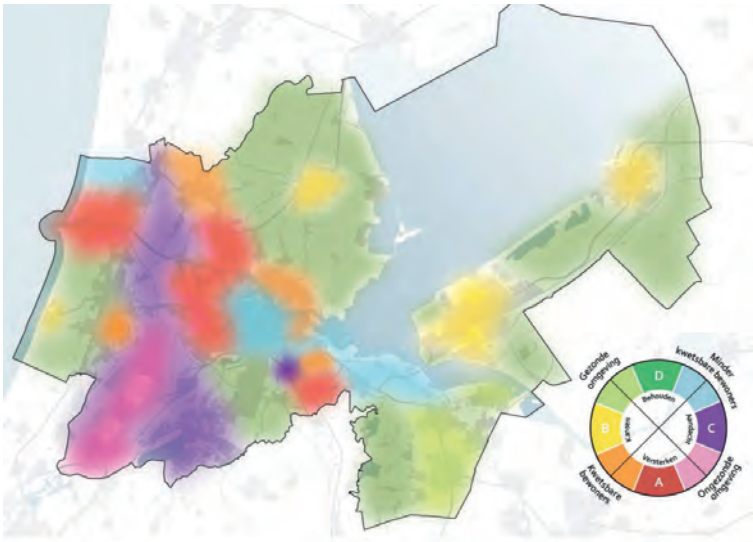

	Situatie bewoners/ leefomgeving	Aanbeveling bij ruimtelijke plannen	Toelichting
A	Kwetsbare bewoners Ongezonde omgeving	**Versterken** (gezonde) leefomgeving	De kwaliteit van de leefomgeving moet worden versterkt om meer gezondheidsbescherming en bevordering te bieden, waarbij in de ruimtelijke inrichting de focus met name moet liggen op de behoeften en mogelijkheden van kwetsbare bewoners
B	Kwetsbare bewoners Gezonde omgeving	**Kansen** gezonde leefomgeving	De leefomgeving biedt kansen om gezondheid van met name kwetsbare bewoners te bevorderen en waar nodig beter te beschermen, met een ruimtelijke inrichting die past bij hun behoeften en mogelijkheden
C	Minder kwetsbare bewoners Ongezonde omgeving	**Aandacht** gezonde leefomgeving	De leefomgeving heeft aandacht nodig om meer gezondheidsbescherming en/of gezondheidsbevordering te bieden aan bewoners
D	Minder kwetsbare bewoners Gezonde omgeving	**Behouden** gezonde leefomgeving	De gezonde leefomgeving moet worden behouden om voldoende gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering te blijven bieden

Afbeelding: 39. Gezondheidscondities leefomgeving. Bron: RIVM

Afbeelding: 40. Mobiliteitsvisie.
Bron: MRA Verstedelijkingstrategie

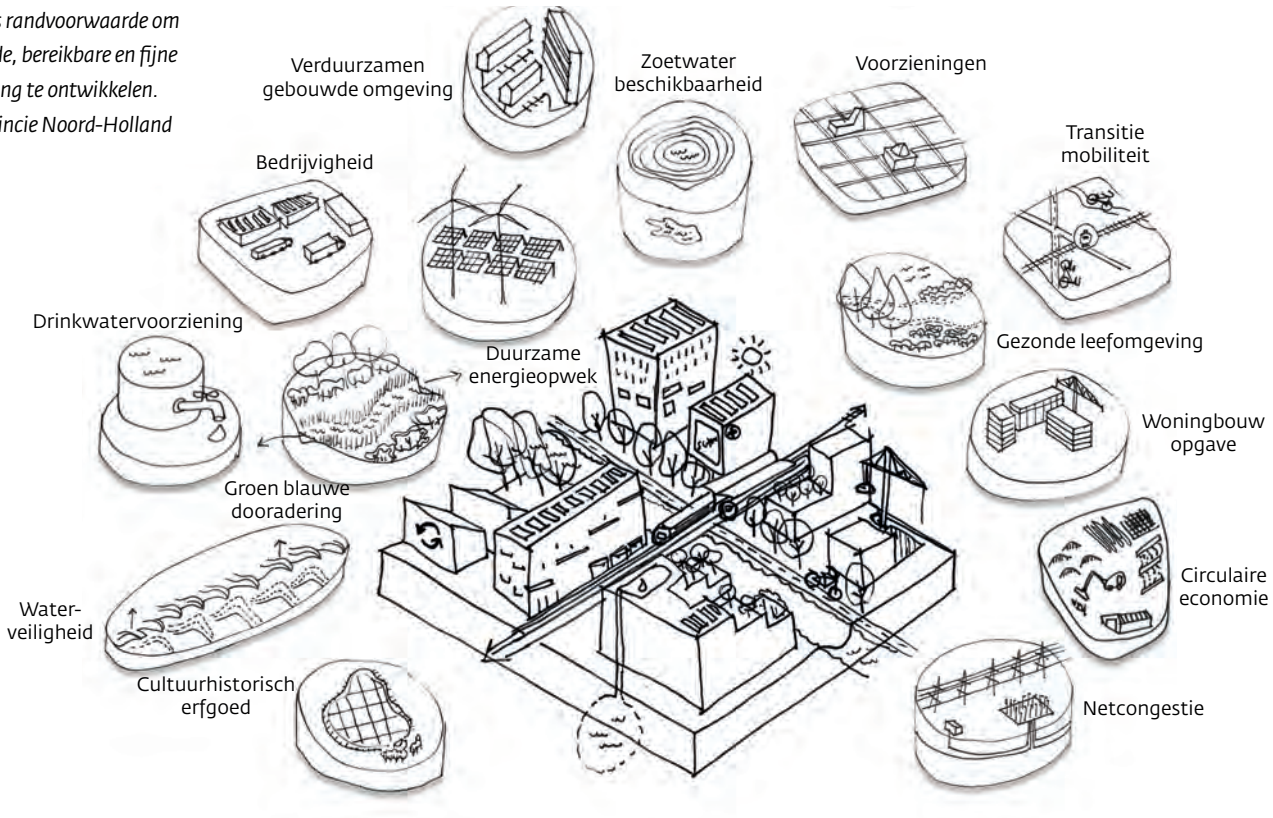

Afbeelding: 41. Een integrale aanpak als randvoorwaarde om een gezonde, bereikbare en fijne leefomgeving te ontwikkelen.
Bron: provincie Noord-Holland

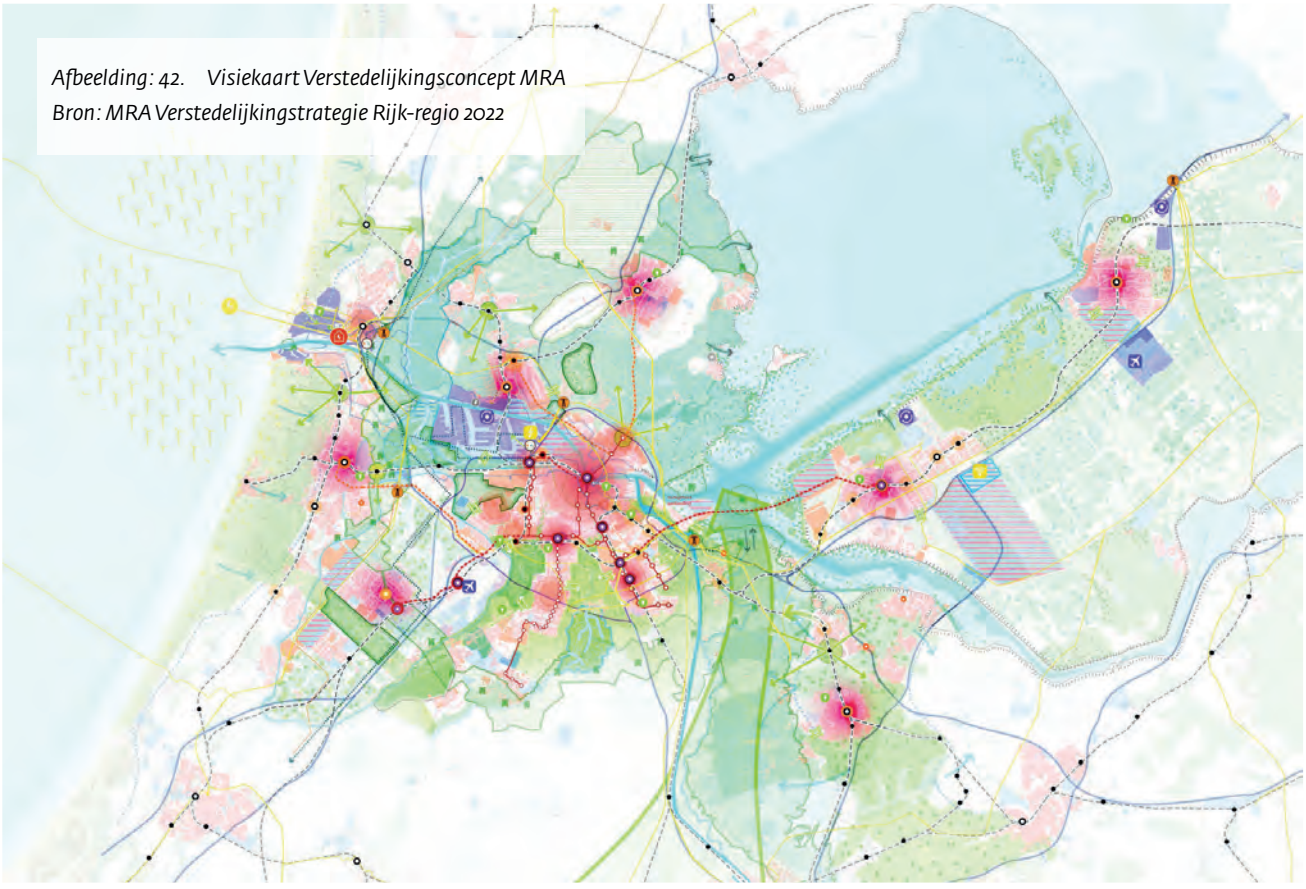

Afbeelding: 42. Visiekaart Verstedelijkingsconcept MRA
Bron: MRA Verstedelijkingstrategie Rijk-regio 2022

Afbeelding: 43. Groenblauwe netwerken in en om de stad.
Bron: provincie Noord-Holland

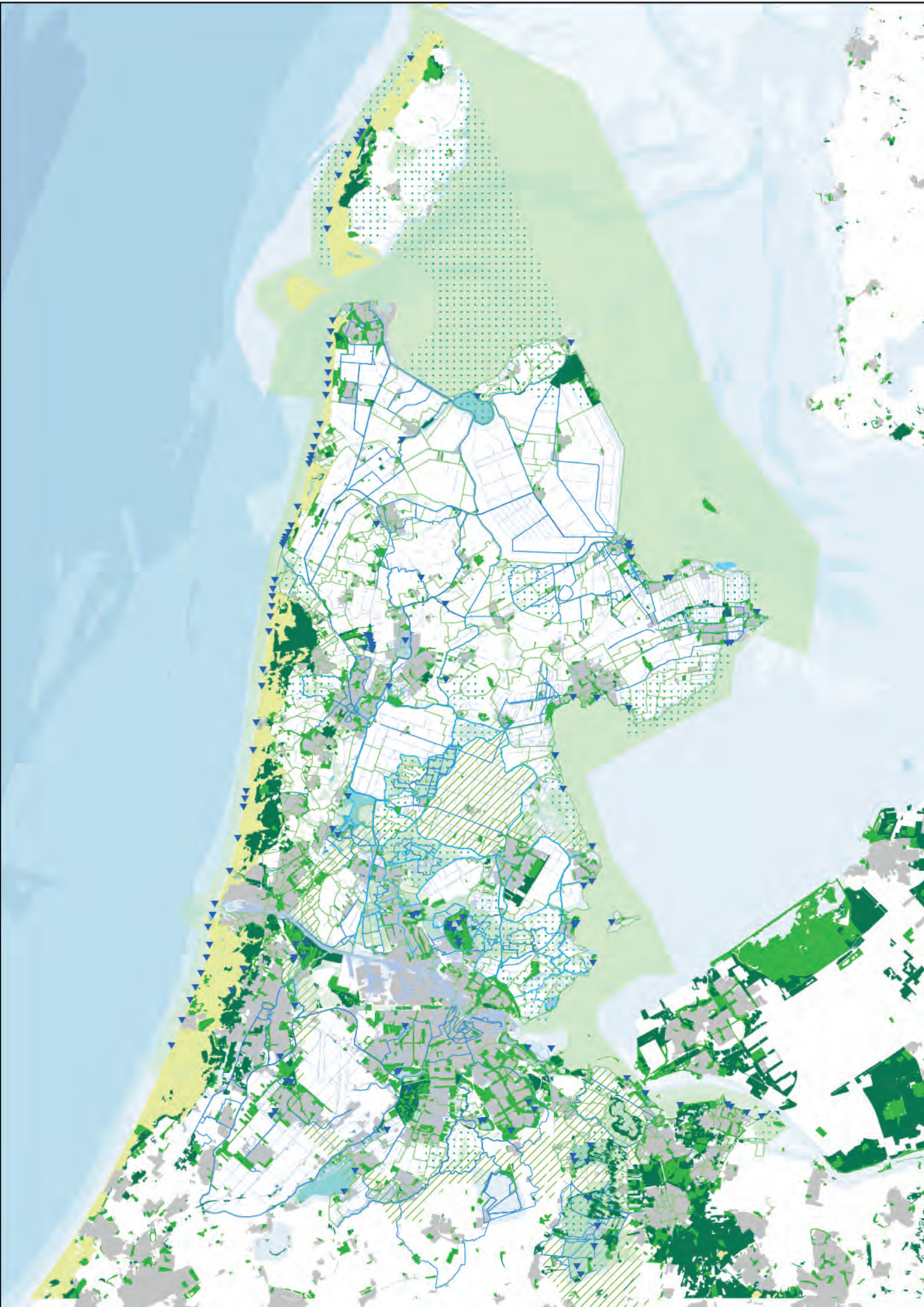

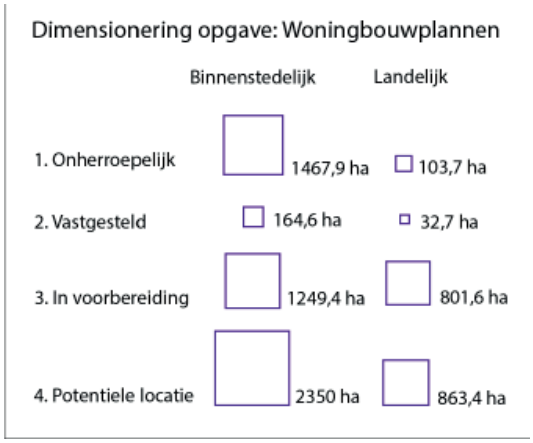

Afbeelding: 44. Woningbouwplannen (aantal) en werklocaties in Noord-Holland in relatie tot OV.
Bron: provincie Noord-Holland

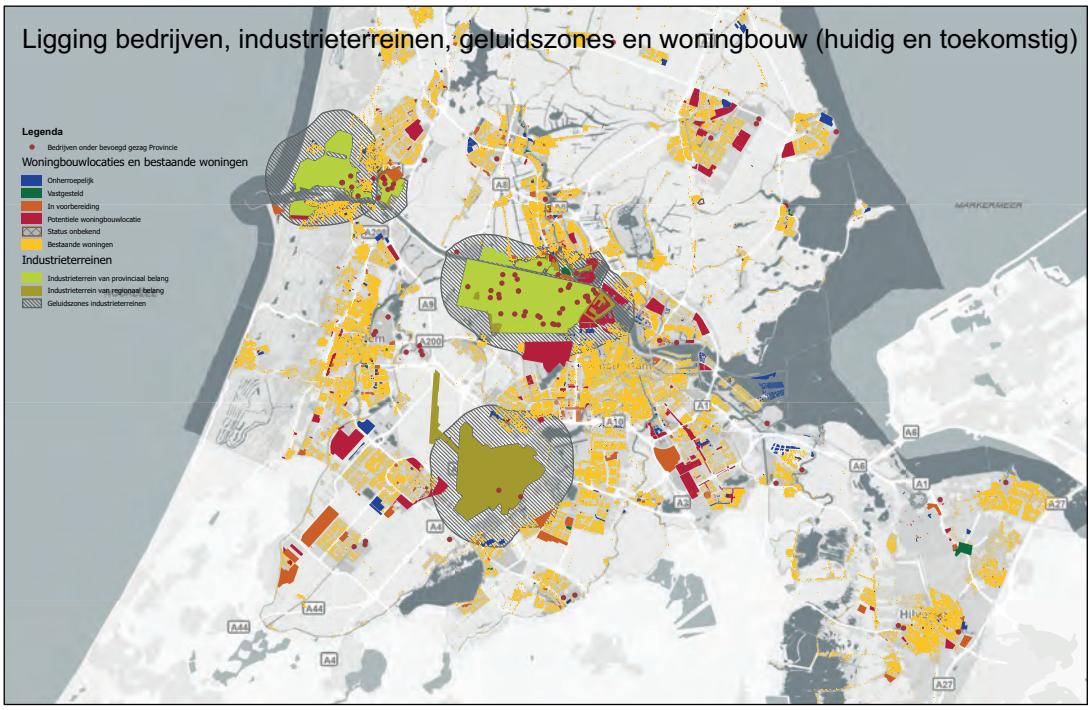

Afbeelding: 45. Ligging bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag, Industrieterreinen van Provinciaal en Regionaal Belang, Geluidszones, en huidige en toekomstige woningbouw (uitsnede van zuiden van de provincie) Geluidszones, en huidige en toekomstige woningbouw (uitsnede van zuiden van de provincie).
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 46. Leefomgeving Tata-steel, Velsen.
Bron: beeldbank provincie Noord-Holland

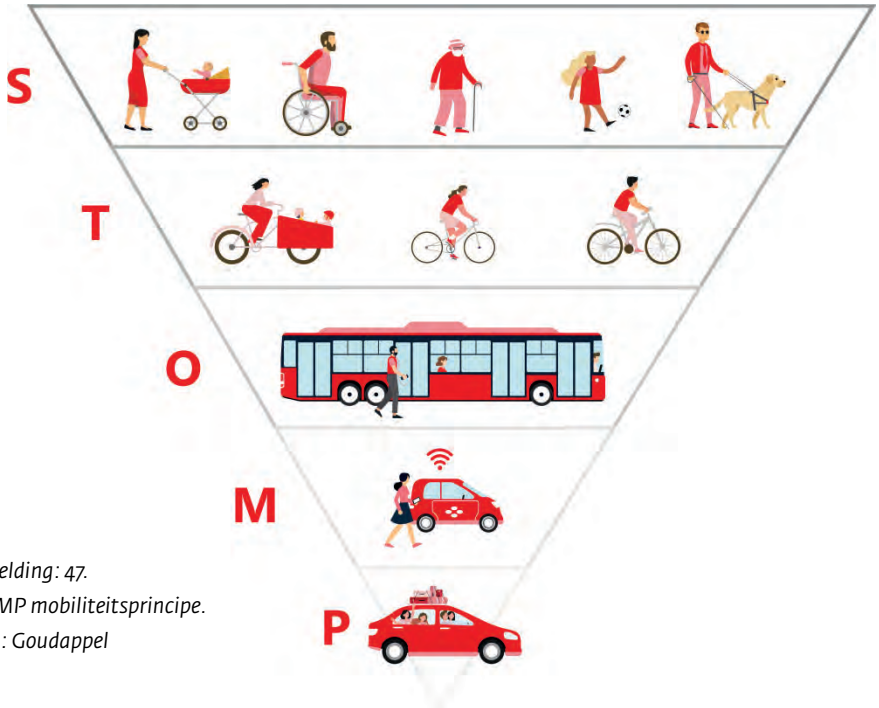

Afbeelding: 47.
STOMP mobiliteitsprincipe.
Bron: Goudappel

6. (OPNIEUW) VORMGEVEN AAN NOORD-HOLLAND

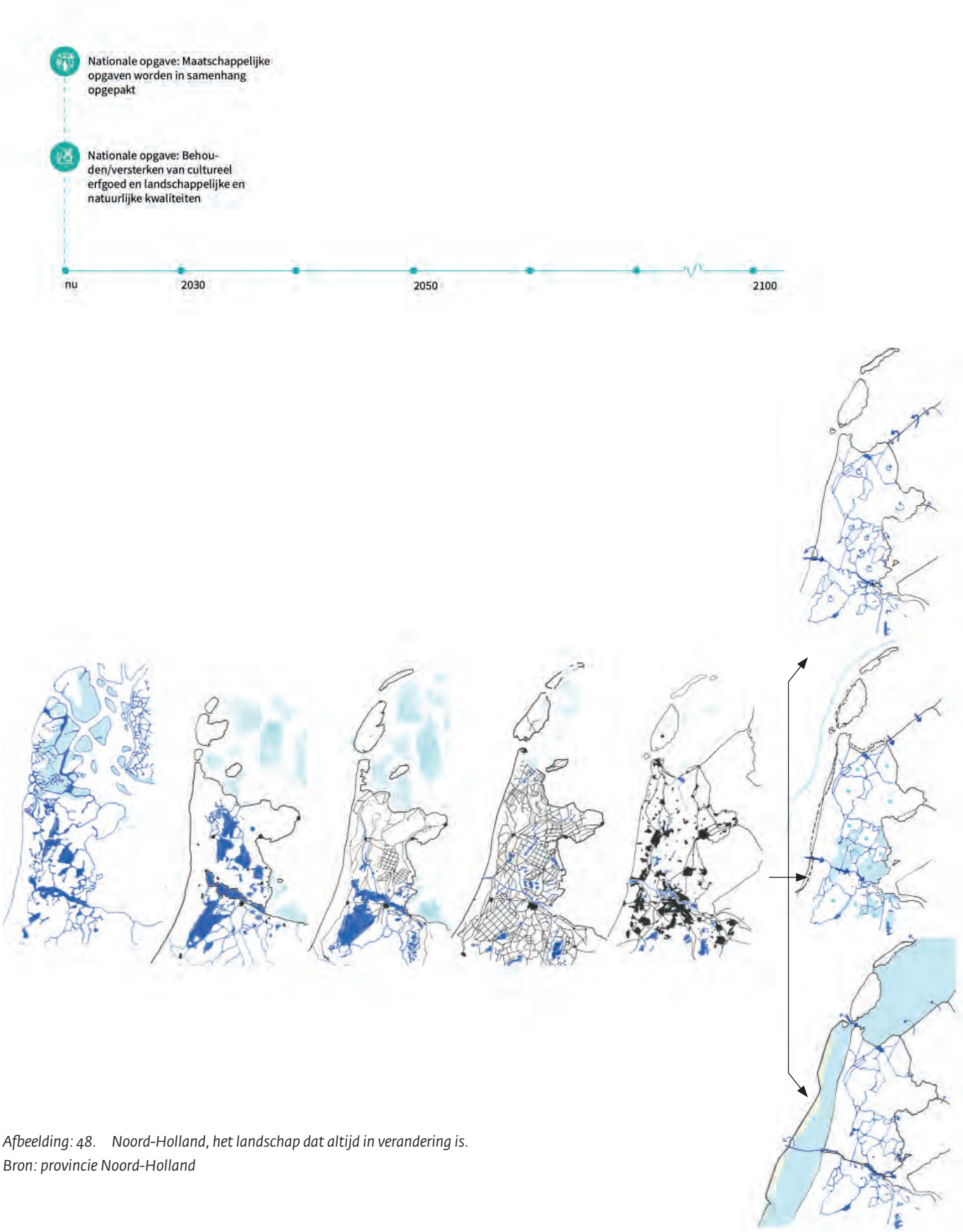

Afbeelding: 48. Noord-Holland, het landschap dat altijd in verandering is.
Bron: provincie Noord-Holland

Afbeelding: 49. Ensembles en structuren uit de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Bron: provincie Noord-Holland

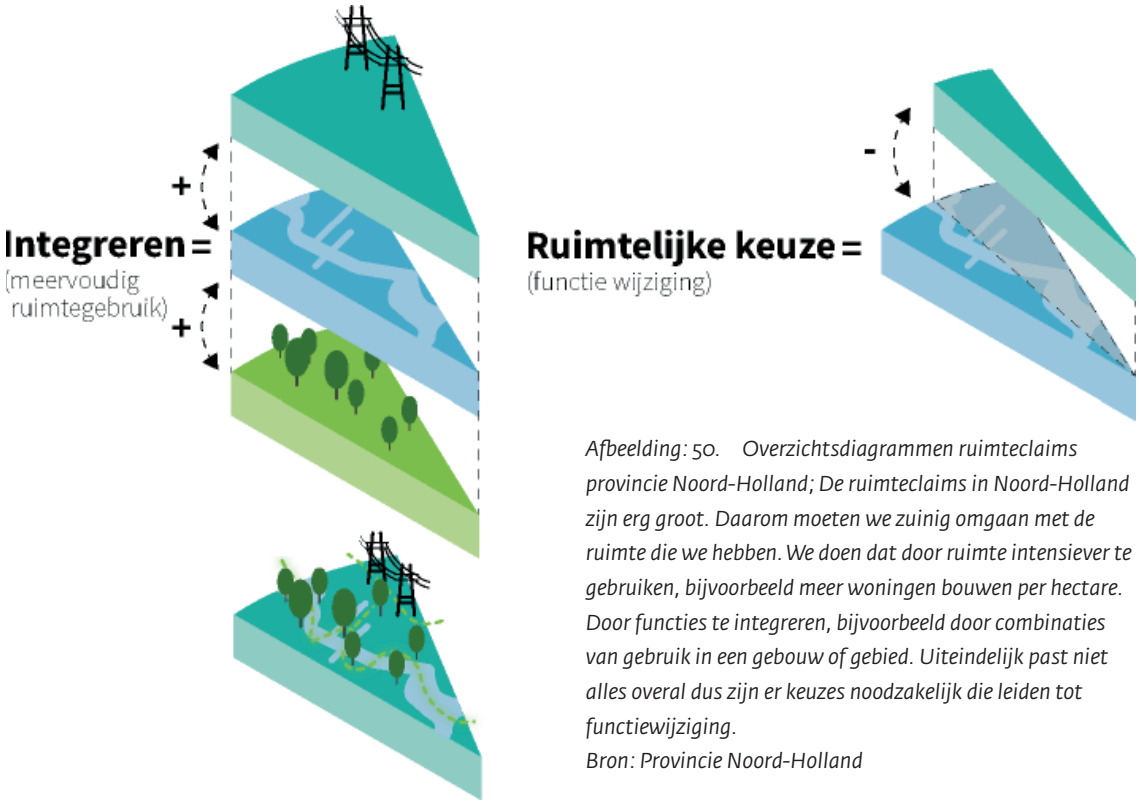

Afbeelding: 50. Overzichtsdiagrammen ruimteclaims provincie Noord-Holland; De ruimteclaims in Noord-Holland zijn erg groot. Daarom moeten we zuinig omgaan met de ruimte die we hebben. We doen dat door ruimte intensiever te gebruiken, bijvoorbeeld meer woningen bouwen per hectare. Door functies te integreren, bijvoorbeeld door combinaties van gebruik in een gebouw of gebied. Uiteindelijk past niet alles overal dus zijn er keuzes noodzakelijk die leiden tot functiewijziging.
Bron: Provincie Noord-Holland

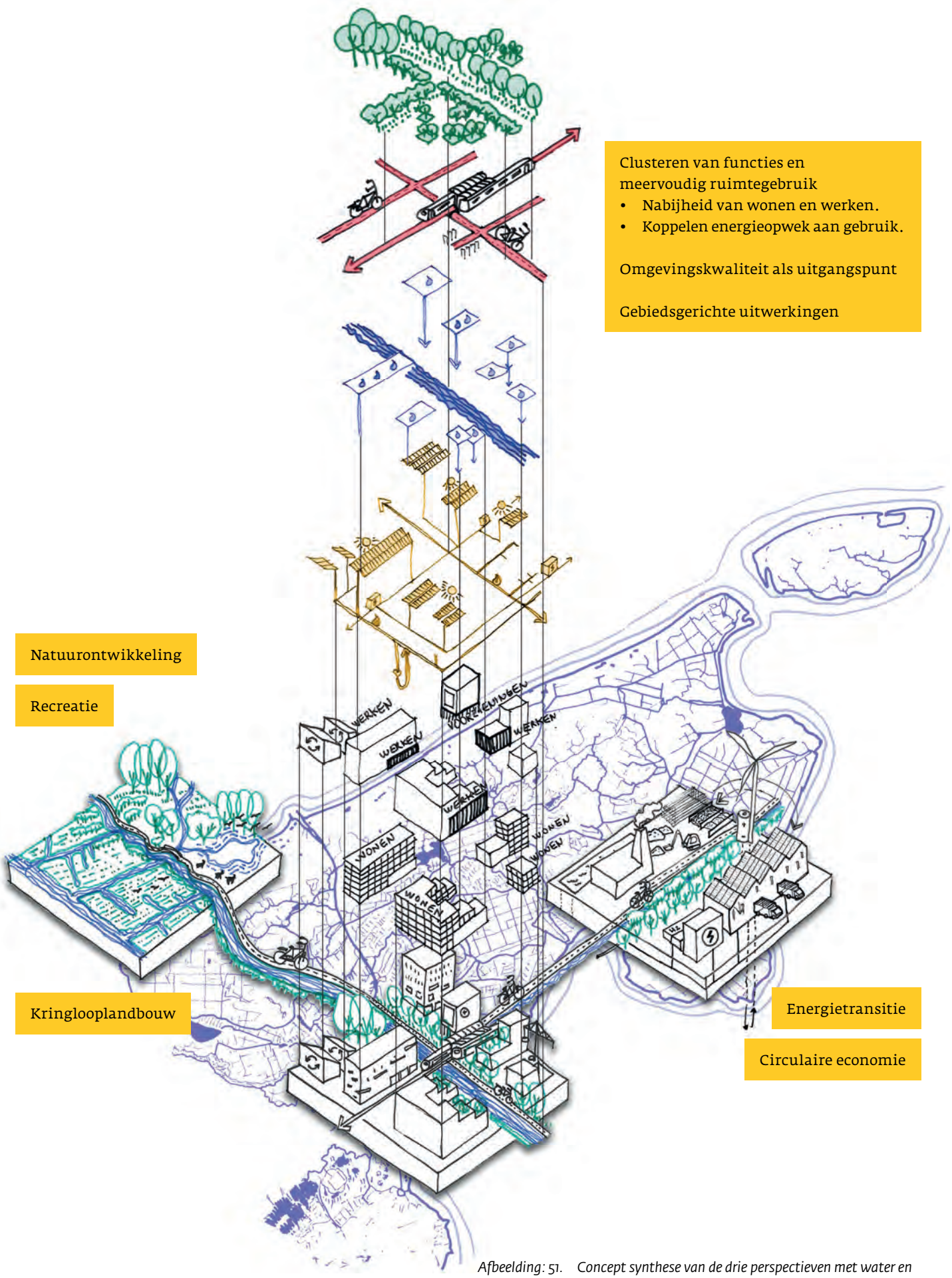

Afbeelding: 51. Concept synthese van de drie perspectieven met water en bodem als ondergrond.
Bron: provincie Noord-Holland

Onderwerp: Financiële Verordening Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024

Aan de griffie(r)s,

Het bestuur van Het Plassenschap heeft de Financiële Verordening Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024 vastgesteld.
De verordening wordt m.i.v. 24 juli 2024 gepubliceerd.
Bijgaand stuur ik u ter informatie de verordening en de link van de publicatie.

https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR723121/1

Hartelijke groet,

[redacted]
Secretaris a.i. Recreatieschap Stichtse Groenlanden en Plassenschap Loosdrecht

[redacted]@provincie-utrecht.nl

Financiële Verordening bedrijfvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024

Geldend vanaf 11 juli 2024

Intitulé

Financiële Verordening Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024

Het bestuur van het Plassenschap Loosdrecht e.o.;

gelet op artikel 216 van de Provinciewet;

besluit:
vast te stellen de navolgende ‘Financiële Verordening Bedrijfsvoeringorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024’:

Aldus besloten in de vergadering van 11 juli 2024.

Het bestuur,

de voorzitter (plv.), Mw. Kruijt,

De secretaris (a.i), Mw. Brand,

Financiële Verordening Bedrijfsvoeringorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Begripsbepaling

In deze verordening wordt verstaan onder:

- administratie: het systematisch verzamelen, vastleggen, verwerken en verstrekken van informatie ten behoeve van het besturen, functioneren en beheersen van de gemeentelijke organisatie en de verantwoording die daarover moet worden afgelegd;

- BBV: Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten;

- rechtmatigheidsverantwoording: de rapportage van het bestuur waarbij aangegeven wordt in welke mate de totstandkoming van de financiële beheerhandelingen en de vastlegging daarvan overeenstemmen met de relevante wet- en regelgeving;

- overheidsbedrijf: onderneming met privaatrechtelijke rechtspersoonlijkheid, niet zijnde een personenvennootschap met rechtspersoonlijkheid, waarin een publiekrechtelijke rechtspersoon, al dan niet tezamen met een of meer andere publiekrechtelijke rechtspersonen, in staat is het beleid te bepalen of een onderneming in de vorm van een personenvennootschap, waarin een publiekrechtelijke rechtspersoon deelneemt.

Hoofdstuk 2. Begroting en verantwoording

Artikel 2. Programma-indeling

1. Het bestuur stelt voor een periode van vier jaar de programma-indeling voor de begroting vast.

2. Het bestuur stelt de programma-indeling vast op basis van de aan de programma's toegewezen taakvelden.

3. Het bestuur stelt vast over welke onderwerpen zij in extra paragrafen, naast de verplichte paragrafen, in de begroting en rekening kaders wil stellen en wil worden geïnformeerd.

Artikel 3. Inrichting begroting en jaarstukken

1. Bij de uiteenzetting van de financiële positie in de begroting wordt van de nieuwe investeringen per investering het benodigde investeringskrediet weergegeven en wordt van de lopende investeringen het geautoriseerde investeringskrediet en de raming van de uitputting van het krediet in het lopende boekjaar weergegeven.

2. Bij de uiteenzetting van de financiële positie in begroting wordt, in aanvulling op het bepaalde in artikel 20 en artikel 21 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, inzicht gegeven in de ontwikkeling van de schuldpositie als gevolg van de begroting, de meerjarenraming en de investeringen.

3. In de jaarrekening wordt van de investeringen en meerjarige projecten de uitputting van de geautoriseerde investeringskredieten en de actuele raming van de totale uitgaven weergegeven.

4. In het overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten per programma worden posten vanaf € 10.000 afzonderlijk gespecificeerd.

5. In de jaarrekening worden afwijkingen per programma, ten opzichte van de begroting, groter dan € 10.000 toegelicht.

Artikel 4. Kaders begroting en de meerjarenraming

1. Conform artikel 17 lid 1 van de gemeenschappelijke regeling stelt het bestuur een ontwerp vierjarig financieel perspectief vast, waarin de hoofdlijnen van het financiële beleid en de hoogte van de financiële bijdrage van de deelnemers voor de komende 4 jaar uitgewerkt worden.

   Dit financieel perspectief vormt na vaststelling het richtinggevend kader voor het opstellen van de begrotingen in de betreffende jaren en wordt als kadernota opgenomen in de begroting (artikel 17 lid 3 van de gemeenschappelijke regeling).

2. Het bestuur stelt jaarlijks een meerjareninvesteringsplan vast als onderdeel bij de begroting, waarbij inzicht wordt verschaft in de geplande investeringen en de daarmee gepaard gaande kapitaallasten voor de komende meerjarenperiode.

3. In de begroting wordt een post onvoorzien van 0,1% van de lasten opgenomen.

Artikel 5. Autorisatie begroting, begrotingswijzigingen en investeringskredieten

1. Het bestuur autoriseert met het vaststellen van de begroting de baten en de lasten per programma.

2. Bij de begrotingsbehandeling geeft het bestuur aan van welke nieuwe investeringen zij op een later tijdstip een apart voorstel voor autorisatie van het investeringskrediet wil ontvangen. De overige nieuwe investeringen worden bij de begrotingsbehandeling met het vaststellen van de financiële positie geautoriseerd.

3. Het bestuur wordt tijdig geïnformeerd als wordt verwacht dat de lasten van een programma worden overschreden, de baten van een programma worden onderschreden of wanneer de investeringsuitgaven de geautoriseerde investeringskredieten dreigen te overschrijden. Het bestuur krijgt een voorstel voor wijziging van de programma's of een voorstel voor wijziging van het krediet, bij behandeling van de halfjaarrapportage (art. 6A) of indien later aan de orde, in de eerste bestuursvergadering volgend op de hiervoor genoemde informatieverstrekking.

4. De in lid 3 genoemde voorstellen voor begrotingswijzigingen worden na behandeling door het bestuur vastgesteld.

5. Het bestuur stelt een voorstel voor een nieuwe investering, waarvan het bijbehorende investeringskrediet niet met het vaststellen van de begroting is geautoriseerd, vóórafgaand aan het aangaan van verplichtingen vast.

Artikel 6 A. Tussentijdse rapportage

1. Jaarlijks wordt, per 30 juni, een halfjaarrapportage opgesteld, waarin het bestuur wordt geïnformeerd over de financiële realisatie van de begroting van het Plassenschap Loosdrecht e.o. over de eerste 6 maanden van het lopende boekjaar.

2. De verantwoording in de halfjaarrapportage vindt plaats op het niveau van de programma's.

3. In de halfjaarrapportage worden afwijkingen per programma op taakveldniveau, t.o.v. de oorspronkelijke ramingen van de baten en de lasten, groter dan € 10.000 toegelicht en kunnen bijstellingen van investeringskredieten worden opgenomen.

4. Bij een verwachte overschrijding van een investeringskrediet met meer dan € 25.000 wordt het bestuur geïnformeerd.

Artikel 6 B. Jaarstukken

Gelijktijdig met het vaststellen van de jaarstukken, stelt het bestuur een voorstel over de bestemming van het jaarrekeningresultaat vast.

Hoofdstuk 3. Rechtmatigheidsverantwoording

Artikel 7. Verantwoordings- en rapportagegrens rechtmatigheidsverantwoording

1. Het bestuur stelt vast op welke wijze zij door middel van de paragraaf bedrijfsvoering van de begroting en de jaarstukken, naast de verplichte onderdelen van deze paragraaf, wil worden geïnformeerd over rechtmatigheid.

2. In de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening rapporteert het bestuur over afwijkingen met een verantwoordingsgrens van maximaal 3% van de totale lasten van het Plassenschap Loosdrecht e.o., inclusief de dotaties aan de reserves.

3. In de paragraaf bedrijfsvoering worden de geconstateerde afwijkingen (fouten of onduidelijkheden) groter dan 1% van de totale lasten nader toegelicht.

Artikel 8. Voorwaardencriterium

1. Het voorwaardencriterium is het criterium van rechtmatigheid, dat betrekking heeft op de eisen die worden gesteld bij de uitvoering van de financiële beheerhandelingen. De eisen/voorwaarden zijn afkomstig uit diverse wet- en regelgeving en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur.

2. Het bestuur stelt jaarlijks uiterlijk op 15 december van het controlejaar een normenkader rechtmatigheid vast. Dit kader bestaat uit alle relevante (interne) wet- en regelgeving waaruit financiële beheerhandelingen kunnen voortvloeien. Het bestuur kan dit normenkader desgewenst nader uitwerken in een toetsingskader ten behoeve van de interne beheersing.

Artikel 9. Begrotingscriterium

1. Het begrotingscriterium is een criterium van rechtmatigheid dat betrekking heeft op de grenzen van de baten en lasten in de door het bestuur geautoriseerde begroting van exploitatie en investeringskredieten en de hiermee samenhangende programma's, waarbinnen de financiële beheerhandelingen tot stand moeten zijn gekomen.

2. De begrotingsrechtmatigheid wordt beoordeeld op het niveau waarop de begroting door het bestuur is geautoriseerd, zoals is opgenomen in artikel 5.

3. Bij investeringskrediet wordt de begrotingsrechtmatigheid beoordeeld op het niveau van het totaal gevoteerde kredietbedrag. Een overschrijding van het jaarbudget, passend binnen het totaal bedrag van het krediet, wordt daarmee als rechtmatig beschouwd.

4. Uitgangspunt is dat iedere afwijking van de begroting als onrechtmatig wordt beschouwd. Afwijkingen worden als acceptabel aangemerkt in de volgende situaties:

a. Er is sprake van een overschrijding waarbij direct gerelateerde inkomsten de overschrijding compenseren;
b. Er is sprake van een overschrijding op een open-einde regeling;
c. De overschrijding is geautoriseerd door middel van de vaststelling van de tussentijdse rapportage.

5. Begrotingsonrechtmatigheden die passen binnen het bestaande beleid van het bestuur, worden opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording (voor zover de verantwoordingsgrens voor afzonderlijke fouten of onduidelijkheden is overschreden), maar worden niet nader toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

Artikel 10. Misbruik en oneigenlijk gebruik-criterium

1. Het misbruik en oneigenlijk gebruik-criterium is het criterium van rechtmatigheid, dat betrekking heeft op het voorkomen, detecteren en corrigeren van misbruik en oneigenlijk gebruik van overheidsgelden en eigendommen van het Plassenschap Loosdrecht e.o. bij financiële beheerhandelingen.

2. Het bestuur stelt regels vast voor het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen en eigendommen van het Plassenschap Loosdrecht e.o..

Hoofdstuk 4. Financieel beleid

Artikel 11. Financieringsfunctie

1. Het bestuur van het Plassenschap Loosdrecht e.o. draagt bij het uitoefenen van de financieringsfunctie zorg voor het beschikbaar stellen van voldoende financiële middelen om de programma's binnen de kaders van de begroting uit te kunnen voeren (zie ook art.12a);

2. Het bestuur stelt regels op ter uitvoering van de treasurytaken van het Plassenschap Loosdrecht e.o. en legt deze regels alsmede de regels voor bevoegdheden, de verantwoordingsrelaties en de bijbehorende informatievoorziening vast in een treasurystatuut. Dit treasurystatuut wordt één keer in de vier jaar geactualiseerd en opnieuw vastgesteld.

3. Kosten voor het afsluiten van geldleningen worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

4. Bij de begroting en de jaarstukken wordt, in aanvulling op de verplichte elementen uit artikel 13 van het BBV, in ieder geval verslag gedaan van:

a. algemene interne en externe ontwikkelingen die van invloed zijn op de financieringsfunctie;
b. de relatie met de meerjarenraming;
c. rentekosten en renteopbrengsten verbonden aan de financieringsfunctie;
d. de kasgeldlimiet;
e. de renterisiconorm;
f. de financieringsbehoefte voor de komende drie jaar.

Artikel 12. Verplichtingen aan derden

a. De deelnemers aan Plassenschap Loosdrecht e.o. zullen er steeds zorg voor dragen dat het openbaar lichaam ten allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen;
b. De deelnemers verbinden zich in het geval van opheffing van Plassenschap Loosdrecht e.o. aan de noodzaak om een liquidatieplan op te stellen dat voorziet in de verplichting van de deelnemers alle rechten en verplichtingen van het openbaar lichaam over de deelnemers te verdelen op een in het plan te bepalen wijze.

Artikel 13. Grondslagen en registratie van investeringen, waardering en afschrijvingen activa

1. Het bestuur van het Plassenschap Loosdrecht e.o. heeft navolgende regels opgesteld:

a. Het bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o. zorgt voor een actuele en volledige registratie van alle bezittingen;
b. Investeringen met een verkrijgings- of vervaardigingsprijs lager dan € 5.000 worden niet geactiveerd, met uitzondering van gronden en terreinen. Gronden en terreinen worden altijd geactiveerd;
c. Vaste activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs minus de bijdragen van derden met een directe relatie tot het actief. Eventuele duurzame waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de boekwaarde;
d. Vaste activa worden jaarlijks lineair afgeschreven op basis van de verwachte toekomstige levensduur, rekening houdend met een mogelijke restwaarde;
e. Afschrijving wordt gestart in het jaar volgend op de aanschaf van het actief of het in het jaar volgend op het gereedkomen van het actief of voltooiing van het onderzoek;

f. De afschrijvingstermijnen voor immateriële vaste activa zijn:

- 5 jaar: kosten voor onderzoek direct gelieerd aan het actief en voorwaardelijk voor de vervaardiging van het actief, hardware en softwaretoepassingen en reguliere inventaris;

g. De afschrijvingstermijnen voor materiële vaste activa zijn:

- 3 jaar: investering m.b.t. hardware en randapparatuur;
- 5-40 jaar: investering bouwkundige werken;
- 25-40 jaar: investering beschoeiingen;
- 12-40 jaar: investering bedrijfsgebouwen;
- 5-20 jaar: investering machines, apparaten en installaties;
- 5-30 jaar: investering vervoersmiddelen (auto's, aanhangers, schepen e.d.);
- 5-20 jaar: investering overige vaste activa.

(Groot) onderhoud wordt niet geactiveerd indien en voor zover het enkel dient om de beoogde levensduur te bereiken. Levensduurverlengend groot onderhoud wordt geactiveerd voor de duur van de verlenging.

Artikel 14. Voorziening voor oninbare vorderingen

1. Voor de vorderingen op derden wordt een voorziening wegens oninbaarheid gevormd op basis van een individuele beoordeling op de inbaarheid van de openstaande vorderingen.

2. Het voorstel van de jaarlijkse onttrekking en/of de aanvulling van de voorziening zal aan het bestuur worden voorgelegd. Het voorstel betreft een verslag van de administratie waarover in de jaarstukken verantwoording wordt afgelegd. De rapportage zal, indien van toepassing, uiterlijk 3 maanden na het einde van het verslagjaar aan het bestuur worden voorgelegd ter vaststelling. Als blijkt dat de werkzaamheden van de jaarrekening eerder in het eerste kwartaal volgend op het verslagjaar kunnen worden afgerond, zal het voorstel altijd voorafgaan aan de resultaatbestemming en worden voorgelegd aan het bestuur en worden verwerkt alvorens er een resultaatbestemming kan worden opgesteld.

Artikel 15. Reserves en voorzieningen

1. Het bestuur van het Plassenschap Loosdrecht e.o. stelt jaarlijks bij de begroting het overzicht van reserves en voorzieningen vast;

2. Het bestuur heeft de bevoegdheid tot het wijzigen of instellen van een reserve.
Bij een voorstel voor de instelling van een bestemmingsreserve voor een investeringsvoornemen wordt in ieder geval aangegeven:

a. het specifieke doel van de reserve;
b. het bestedingsplan van de reserve
c. de voeding van de reserve;
d. de maximale hoogte van de reserve, en
e. de maximale looptijd.

3. Als een bestemmingsreserve voor een investeringsvoornemen binnen de aangegeven maximale looptijd niet heeft geleid tot een investering, valt de bestemmingsreserve vrij en wordt deze aan de algemene reserve toegevoegd.

4. In de begroting en de jaarrekening vindt geen toerekening van rente over de reserves en voorzieningen plaats.

Artikel 16. Kostprijsberekening

1. Voor het bepalen van de geraamde kostprijs van goederen, werken en diensten van het Plassenschap Loosdrecht e.o., die worden geleverd aan overheidsbedrijven en derden, wordt een extracomptabel systeem van kostentoerekening gehanteerd. Bij de kostentoerekening worden naast de directe kosten de overheadkosten betrokken, die rechtstreeks samenhangen met de door het Plassenschap Loosdrecht e.o. verleende diensten.

2. Bij de kosten worden betrokken de bijdragen aan en onttrekkingen van voorzieningen en reserves voor de noodzakelijke vervanging van de betrokken activa en de kapitaallasten van de in gebruik zijnde activa.

3. Voor de inzet van materiele activa worden naast directe kosten, overheadkosten en afschrijvingskosten, de rente voor de financiering van het actief toegerekend. Deze rente is een vergoeding voor de inzet van vreemd vermogen en van eigen vermogen. De rentepercentages voor deze vergoeding worden bij de behandeling van de begroting vastgesteld.

4. Overheadkosten worden in de kostprijs van goederen, werken en diensten opgenomen op basis van de omvang van de directe kosten. Hiertoe wordt jaarlijks bij de begroting een vast opslagpercentage berekend door de totale overhead te delen door de totale lasten van de taakvelden exclusief overhead.

5. Bij werkzaamheden, die worden uitgevoerd in opdracht van deelnemers in het kader van de vuilnisophaaldienst in het Plassengebied, worden alle in art. 3 en 4 genoemde kosten doorberekend, met uitzondering van de overheadkosten.

Artikel 17. Prijzen economische activiteiten

1. Voor de levering van goederen, diensten of werken aan overheidsbedrijven en derden en met welke bijbehorende activiteiten het Plassenschap in concurrentie met marktpartijen treedt, wordt tenminste de geraamde integrale kostprijs in rekening gebracht.

2. Bij het verstrekken van leningen of garanties aan overheidsbedrijven en derden brengt het Plassenschap de geraamde integrale kosten in rekening.

3. Bij het verstrekken van kapitaal door het Plassenschap aan overheidsbedrijven en derden gaat het bestuur uit van een vergoeding van tenminste de geraamde integrale kosten van de verstrekte middelen.

4. Bij afwijking van het eerste, tweede of derde lid vanwege een publiek belang neemt het bestuur vooraf een besluit, waarin het publiek belang van de activiteiten wordt gemotiveerd.

5. Een besluit met de motivering van het publiek belang als bedoeld in het vorige lid zijn niet nodig als minder dan de integrale kostprijs in rekening wordt gebracht en er sprake is van een van de uitzonderingen zoals genoemd in artikel 25h van de Mededingingswet.

Hoofdstuk 5. Paragrafen

Artikel 18. Lokale heffingen

Dit artikel is niet van toepassing bij het Plassenschap Loosdrecht e.o.

Artikel 19. Financiering

In de paragraaf financiering bij de begroting en de jaarstukken neemt het bestuur de verplichte onderdelen op grond van artikel 13 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten op.

Artikel 20. Weerstandsvermogen & risicobeheersing

1. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bij de begroting en de jaarstukken ‘ neemt het bestuur de verplichte onderdelen op grond van artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten op.

2. Voor het in beeld brengen van de weerstandscapaciteit van het Plassenschap Loosdrecht e.o. wordt beoordeeld of het Plassenschap Loosdrecht e.o. bij een risicoscenario de schuldverplichtingen in de toekomst kan blijven nakomen zonder dat de uitgaven aan en de investeringen in noodzakelijke publieke voorzieningen in de knel komen.

Artikel 21. Onderhoud kapitaalgoederen

1. Bij de begroting en de jaarstukken neemt het bestuur in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen naast de verplichte onderdelen op grond van artikel 12 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten in ieder geval op:

a. de voortgang van het geplande onderhoud;

b. de omvang van het (achterstallig) onderhoud aan openbaar groen, water, wegen, civiele kunstwerken, straatmeubilair, gebouwen en speelvoorzieningen.

2. Het bestuur stelt eens in de vier jaar:
a. beheerplannen onderhoud vast of zoveel eerder als de omstandigheden hier aanleiding toe geven. De beheerplannen geven het kader weer voor het beoogde onderhoudsniveau voor, water, wegen, civiele kunstwerken en openbare verlichting en speelvoorzieningen.

b. tenminste een meerjarig onderhoudsplan vast voor water, wegen, civiele kunstwerken en openbare verlichting en speelvoorzieningen.

c. een beheerplan onderhoud gebouwen vast of zoveel eerder als de omstandigheden hier aanleiding toe geven. Het beheerplan geeft het kader weer voor het beoogde onderhoudsniveau voor de gebouwen in eigendom bij het Plassenschap Loosdrecht e.o..

d. een meerjarig onderhoudsplan gebouwen vast.

e. Het bestuur stelt de in a. tot en met d. genoemde nota’s vast, met het beoogde onderhoudsniveau, de planning van het onderhoud en de bijbehorende kosten.

Artikel 22. Bedrijfsvoering

Het bestuur neemt in de paragraaf bedrijfsvoering van de begroting en de jaarstukken naast de verplichte onderdelen op grond van artikel 14 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten in ieder geval op:

a. onderdelen die sowieso jaarlijks terugkomen zijn de stand van zaken en de/of de verantwoording voor wat betreft de onderdelen: HRM (omvang, opbouw en ontwikkeling personeelsbestand en loonkosten), ICT, Archief, Opleidingsbudget, Flexibele schil (waaronder o.a. de inhuurkosten).

b. een toelichting op alle afwijkingen in rechtmatigheid, die in de rechtmatigheidsverantwoording zijn opgenomen, voor zover deze de rapportagegrens, zoals bedoeld in artikel 7 overschrijden en eventueel welke maatregelen worden genomen om deze afwijkingen in de toekomst te voorkomen;

c. een overzicht van en toelichting op niet-financiële onrechtmatigheden in verband met het niet naleven van bepalingen in de Wet financiering decentrale overheden en de bijbehorende ministeriële regelingen, als deze voorkomen;

d. rapportage van het veelvuldig niet naleven van normen uit de gids proportionaliteit en/of slechte documentatie of naleving hiervan, als deze voorkomen;

e. geconstateerde fraude door medewerkers van de uitvoeringsorganisatie, als dit voorkomt.

Artikel 23. Verbonden partijen

Dit artikel is niet van toepassing bij het Plassenschap Loosdrecht e.o.

Artikel 24. Grondbeleid

In de paragraaf grondbeleid bij de begroting en de jaarstukken neemt het bestuur de verplichte onderdelen op grond van artikel van 16 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten op. Aanvullend daarop wordt in de paragraaf grondbeleid opgenomen:

a. het verloop van de grondvoorraad.
b. de visie van het toekomstig grondbeleid van het Plassenschap Loosdrecht e.o.;
c. de uitgifte van gronden in erfpacht en de bijstelling van erfpachtvergoedingen.

Artikel 25. Openbaarheidsparagraaf Wet Open Overheid

Het bestuur doet in deze paragraaf, indien van toepassing, verslag van de gerealiseerde zaken die de Wet Open Overheid aan Gemeenschappelijke regelingen stelt sinds zijn intrede in 2022.

Hoofdstuk 6. Financiële organisatie en financieel beheer

Artikel 26. Administratie

1. De administratie is zodanig van opzet en werking, dat zij in ieder geval dienstbaar is voor:

a. het sturen en het beheersen van activiteiten en processen met betrekking tot het Plassenschap Loosdrecht e.o.;

b. het verstrekken van informatie over ontwikkelingen in de omvang van de vaste activa, voorraden, vorderingen, schulden, contracten en overige balansposten;

c. het verschaffen van informatie over uitputting van de toegekende budgetten en investeringskredieten en voor het maken van kostencalculaties;

d. het afleggen van verantwoording over de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van het gevoerde bestuur in relatie tot de gestelde beleidsdoelen, de begroting en relevante wet- en regelgeving; en

e. de controle van de registratie van gegevens als zodanig en van de daaraan ontleende informatie, alsmede voor de controle op de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van het gevoerde bestuur in relatie tot de gestelde beleidsdoelen, de begroting en relevante wet- en regelgeving.

Artikel 27 Financiële organisatie

Het bestuur draagt zorgt voor:

a. een eenduidige toewijzing van de taken aan de organisatorische eenheid;
b. een adequate scheiding van taken, functies, bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
c. de verlening van mandaten en volmachten voor het aangaan van verplichtingen ten laste van de toegekende budgetten en investeringskredieten;
d. de te maken afspraken met de verantwoordelijken van de uitvoeringsorganisatie over de te leveren prestaties, de daarvoor beschikbare middelen en de wijze en frequentie van rapportage over de voortgang van de activiteiten en uitputting van middelen;
e. het beleid en de interne regels voor de inkoop en de aanbesteding van goederen, werken en diensten;
f. het beleid en de interne regels voor het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen en de eigendommen van het Plassenschap Loosdrecht e.o., opdat aan de eisen van rechtmatigheid, controle en verantwoording wordt voldaan;
h. het verzamelen en vastleggen van gegevens over de geleverde prestaties en de maatschappelijke effecten zodat de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid, zoals vastgesteld door het bestuur, kunnen worden getoetst.

Artikel 28. Interne controle

1. Het bestuur zorgt ten behoeve van het getrouwe beeld van de jaarrekening, bedoeld in artikel 217, derde lid, onder a van de Provinciewet, en de rechtmatigheid van de baten en lasten en de balansmutaties, bedoeld in artikel 217, derde lid, onder b van de Provinciewet, voor de jaarlijkse interne toetsing van de getrouwheid van de informatieverstrekking en de rechtmatigheid van de beheershandelingen.

Bij afwijkingen rapporteert het bestuur daarover in de rechtmatigheidsverantwoording, zoals beschreven in artikel 22. Het bestuur neemt maatregelen tot herstel van tekortkomingen.

2. Het bestuur zorgt voor de systematische controle van de registratie en de ontwikkeling van de bezittingen en het vermogen van het Plassenschap Loosdrecht e.o. met dien verstande dat de uitstaande de debiteurenvorderingen, de liquiditeiten, de opgenomen leningen, de kortlopende schulden en de vorderingen van crediteuren jaarlijks worden gecontroleerd en registergoederen en bedrijfsmiddelen ten minste eenmaal in de 4 jaar.
Bij afwijkingen in de registratie neemt het bestuur maatregelen voor herstel van de tekortkomingen.

Hoofdstuk 7. Slotbepalingen

Artikel 29. Intrekken oude verordening en overgangsrecht

De ‘Financiële verordening Plassenschap Loosdrecht e.o. ’, vastgesteld in de plassenraadsvergadering van 3 december 2020 en in werking getreden op 1 januari 2021, wordt ingetrokken per 11 juli 2024.

Artikel 30. Inwerkingtreding en citeertitel

a. Deze verordening treedt in werking op 11 juli 2024.

b. Deze verordening wordt aangehaald als ‘Financiële Verordening Bedrijfsvoeringorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2024’.

Aldus besloten in de vergadering van het bestuur gehouden op 11 juli 2024.

de secretaris (a.i.),	de voorzitter (plv),
Mevr. J. Brand	Mevr. E. Kruijt

Bloeiende bermen langs provinciale wegen.

Geachte commissie leden.
Er wordt door biologen en milieu bewegingen steeds gezegd dat het aantal nuttige insecten drastisch achteruit gaat. Boeren en landbouwers worden verplicht om een meter rond hun perceel in te zaaien met bloemen mengsels. Dit kost hen een deel van de opbrengst. Moet kunnen zeggen provinciale statenleden.
Maar wat zie ik tot mijn grote verbazing en ergenis dat de bermen met bloeiende planten rigoureus de nek om worden gedraaid. Welke dwaas (vermoedelijk achter een bureau) bedenkt dit en geeft opdracht aan een bedrijf. Dit bedrijf kan ook zijn personeel inzetten in het schonen van watergangen die dreigen dicht te groeien met riet. Ik ben niet de enige die zich groen en geel ergert aan het stompzinnige maaigedrag.
Ondanks bovenstaande.
Vr.gr.
[redacted].
(10 jaar raadslid geweest voor de VVD).

De Leden van de Provinciale Staten
Provincie Noord-Holland
Postbus 3007
2001DA Haarlem

INGEKOMEN 16 JULI 2024

Geachte Leden

Ik spreek hierbij mijn verontrusting uit hoe het economische leven in Den Helder zich ontwikkelt.
Toen de Koninklijke Marine ruimte bood dat economische bedrijven zich konden vestigen, waaronder de aanleg, onderhoud van booreilanden en aanverwante ondernemingen.
Helaas is dat teruggelopen, en wel heel fors.
Recentelijk las ik dat Den Helder met de Provincie een overeenkomst heeft gesloten waarin de energietransitie, ofwel het plaatsen van electriciteit opwekkende windturbines in de Noordzee, op het Nederlandse deel wordt geoutilleerd en ondersteund.
Aangezien IJmuiden een geduchte concurrent van Den Helder is, zie ik die transactie heel vaag tot stand komen.
Ik zie dus weinig resultaat komen van die overeenkomst, vooral dat veiligheid bij het plaatsen van die windturbines ook ter sprake komt. Als ik langs de N9 rijd, zie ik vaker dan mij lief is de wieken of rotors naast de standaard liggen. Natuurlijk kan het te maken hebben met de lage technische vermogens van deze turbines, maar dat kan op zee ook gebeuren. Ik wil geen negativiteit opwekken, maar veiligheid voor de werkers en mogelijke omgeving, zoals de scheepvaart is voor mij heel erg belangrijk. Wat te doen bij mist, echte zware hangende mistbanken. Zijn de radars aan boord van de schepen voldoende om de naderende posities van windturbines te detecteren? Hoe staat het met de pleziervaart, hebben zij ook goed werkende middelen om de windturbine locaties ten tijde van mist te ontdekken?

Ik heb nu een voorstel en wel als volgt.
Als de infrastructuur van Den Helder wordt verbeterd, dan zullen bedrijven zich ook in Den Helder vestigen. De energietransitie hoeft niet te worden uitgevoerd.
Aan de hand van wat wijzigingen in de huidige infrastructuur situatie wil ik dit toelichten.

Als Den Helder Airport wordt uitgebreid met een verruiming van landings- of startbanen en vergunning wordt verleend aan vliegtuigmaatschappijen om een tussenlanding te maken en gebruik te maken van brandstof tanken, het opladen en dergelijke, dan zal dat ook zich verder verbreiden in de binnenlandse luchtvaart.

Door het verder outilleren van Den Helder Airport, waarbij de vluchtbewegingen ver achterblijft in vergelijking met Schiphol, maar ook het moeilijk op gang komen van Luchthaven Lelystad, dacht ik aan deze mogelijkheid. Wat de plof zone aangaat is de grens hiervan ver van het vliegveld verwijderd. Voorts is er een bedrijventerrein, te weten Kooypunt, nabij waar nog veel ruimte ligt dat door bedrijven benut kan worden. Daarentegen is een bedrijf als EXPRO, Winder Limmen het ernaast liggende bedrijf mogelijk te verplaatsen naar een andere locatie elders op het industrieterrein. De landings- of startbaan zouden kunnen liggen tussen bomenrij van 's Heeren Loo tot aan het Kooypunt.

De spoordijk (Afbeelding III), die enkel spoor bevat, komt net als de Schipholtunnel ondergronds te liggen en zal van voorbij de overgang aan de Schorweg in Breezand ondergronds kunnen gaan. Tevens kunnen dan dubbele spoorlijnen aangelegd worden.
De spoorbrug over het NoordHollands kanaal zal verdwijnen, wat door de scheepvaart alleen maar wordt toegejuicht omdat in winterse tijden de metalen ophaalbrug niet door bevriezing kan vastlopen, waardoor het scheepvaartverkeer ongehinderde doorgang ondervindt.
Het huidige viaduct over de N9 wordt gelijkvloers zodat de N9 een vlakke weg wordt. Het resultaat zal zijn dat de doorgang minder aanrijdingen en dergelijke en daardoor veiliger zal plaatsvinden.
Waar de spoortunnel na de overgang Schorweg begint, eindigt deze voorbij de overgang Korte Vliet in Den Helder, waarna ze bovengronds voor de kruising Doggersvaart, Den Helder komt. Door het aanleggen van dubbele spoorlijnen voor het visa versa reizigersverkeer toenemen, maar ook bedrijven zullen vaker gebruik van het spoorverkeer maken.
De vaak in de donkere dagen voorkomende poging tot zelfmoord door de overgangen te bezetten als treinverkeer nadert, wordt hierbij opgeheven, wat voor de machinisten of treinbestuurders minder tot geen depressies oplevert.

De Schoolweg (Afbeelding IV) in Julianadorp kan tot een tunnelweg omgeturnd worden.
De bedrijven die in het spoor liggen van de landingsbanen, kunnen worden uitgekocht, evenzo de woningen die daar liggen.
De bollenbedrijven klagen over de vaak voorkomende lage grondwaterstand en omdat het bollenland geen rijke voedingsgrond heeft is dit rampzalig omdat besproeiing regelmatig nodig is, maar dat de voorraad zoet water ook slinkt. Ik zie aankomen dat ze graag met hun bedrijf willen verhuizen. Als daarentegen aan de inwoners van Den Helder en Julianadorp voorgelegd wordt of ze willen kiezen voor werkgelegenheid en geluidsvrij te wonen of dat ze hier weerstand tegen bieden, dan voorzie ik dat de meesten kiezen voor werkgelegenheid.

Door middel van geluidswallen, zoals bij Schiphol, kan het geluidsvrij wonen grotendeels worden tegemoetgekomen.
Door het uitvoeren van deze maatregelen zal Den Helder aantrekkelijker worden voor grote bedrijven om zich te vestigen. Op het ogenblik is Total al gevestigd, wie weet volgen er meer.

Bewust heb ik mij tot u gericht, omdat de sfeer in de Gemeenteraad van Den Helder verre van constructief is, waarbij zelfs een Raadslid bij vergaderingen afwezigheid toont, derhalve geen besef heeft van het begrip Gemeenteraad.

Ik zie uw reactie tegemoet.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]orp
Email: [redacted]

Julianadorp, 5 juli 2024.

Bijlagen: 7

Google Maps

Overzicht

Imagery ©2024 Airbus, Landsat / Copernicus, Maxar Technologies, Map data ©2024 1 km

Google Maps

Overzicht gefotoshopped

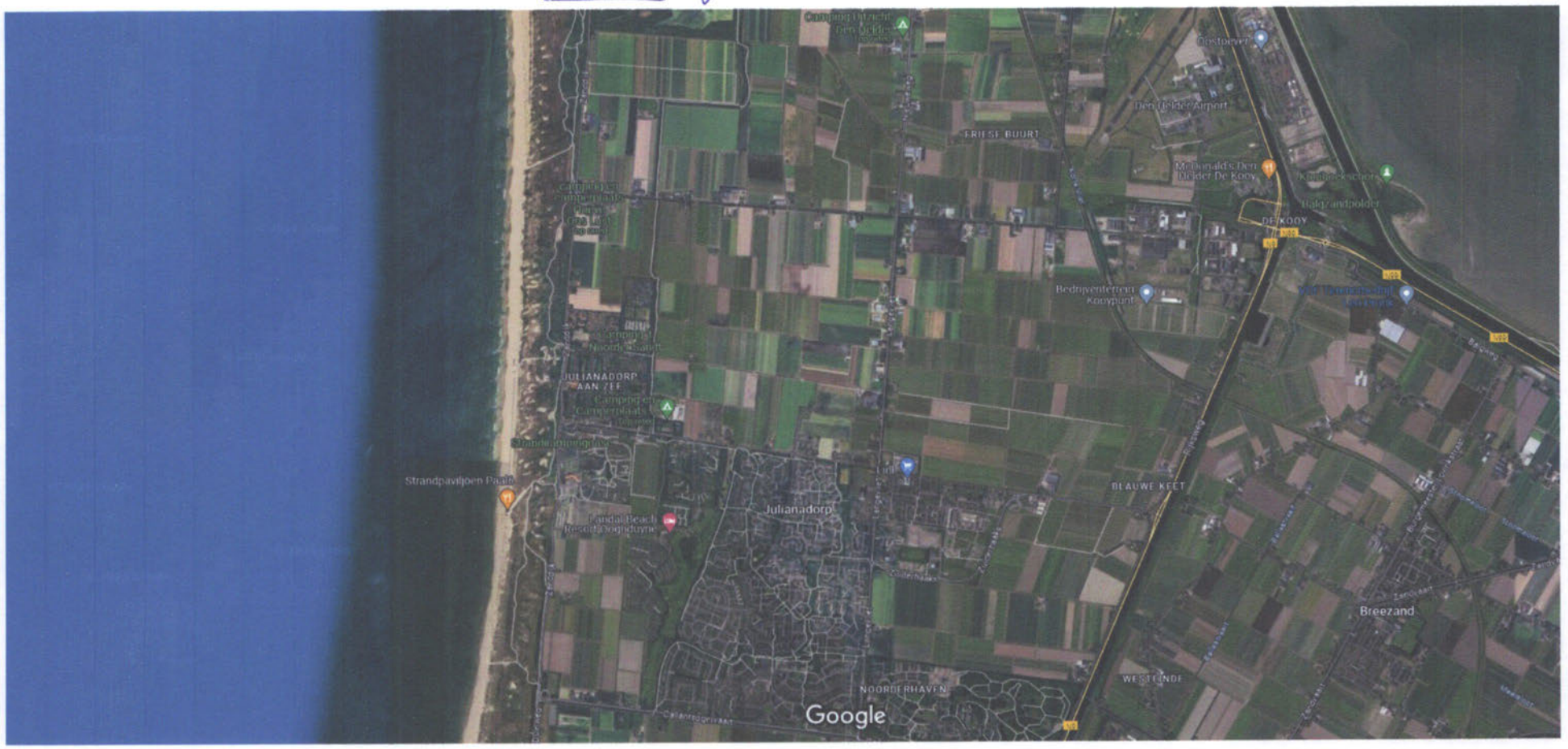

Imagery ©2024 Airbus, Landsat / Copernicus, Maxar Technologies, Map data ©2024 Google 500 m

Google Maps

Overzicht in platte grondwijze met voorstel van wijzigingen

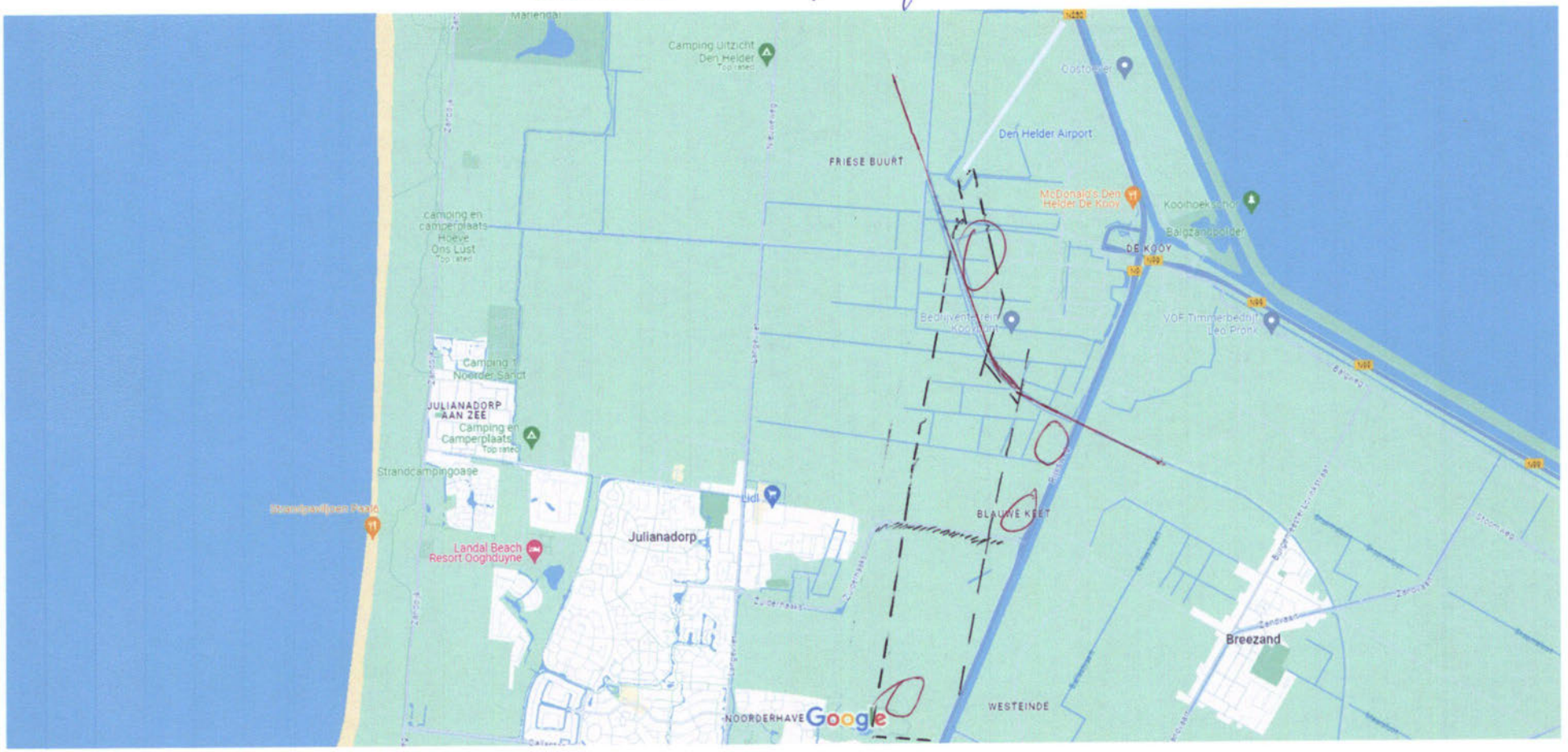

Map data ©2024 Google 500 m

zie ter verduidelijking betreffende afbeelding

Google Maps

Afbeelding I Noordzijde

Imagery ©2024 Airbus, Maxar Technologies, Map data ©2024 100 m

\ \ mogelijkheid aansluiting met start-, landings baan + helicopter perrons

Google Maps

Afbeelding : II Noordzijde zuid

mogelijkheid: a taxi baan c.q. aan-/instap perrons met sluwfen (zie D2 - E - F - gate Schiphol)

b Bedrijven verplaatsen naar elders op Kooypunt Bedrijventerrein.

Google Maps

Afbeelding: III Midden Noordzijde

Spoorlijn:
in tunnel situatie

Uitkopen: van bewoners / camping bedrijven

Spoor-viaduct

N-H kanaal

Google Maps

Afbeelding IV Midden zuidzijde

Imagery ©2024 Airbus, Maxar Technologies, Map data ©2024 Google 100 m

-- -- -- = Schadweg

HF = boerderij